

XV
F.
10.

DOMINICI DE ZAULIS
PATRICII FAVENTINI
ARCHIEPISCOPI THEODOSIÆ
Et Congregationis sacræ vniuersalis Inquisitionis
ASSESSORIS
OBSERVATIONES

Canonicæ, Civiles, Criminales, & mixtæ non solum
Statutis Civitatis Faventis, sed juri
communi accomodatæ.

EDITIO SECUNDA

Ab ipso Auctore novis Observationibus
locupletata, & in duos Tomos divisa

Cum duplici copioso indice materiarum, uno in
Observationibus, altero in Additionibus
contentarum.

TOMUS SECUNDUS

ROMÆ MDCCXXIV.

Typis, & sumptibus Hieronymi Mainardi in Platea
Montis Citatorii.

SUPERIORUM PERMISSU.

LIBER QUINTUS

STATUTORUM CIVITATIS FAVENTIÆ.

De Officio Iudicum damnorum datorum, & de modo, & forma procedendi,

RUBRICA PRIMA.

STATUIMUS, & ordinamus, quod Iudices damnorum datorum potestatem, arbitrium, & baliā, ac omnimodā iurisdictionem habeant cognoscendi de quibuscunque damnis datis, & in futurum dandis, in quibuscunque bonis cuiuscunque qualitatis, & conditionis sitis in Civitate, Comitatu, & Districtu Faventiæ, & de denunciationibus, & accusationibus, quæ de cœtero fient, super talibus damnis datis, & dandis in bonis supradictis, & super talibus denunciationibus, & accusationibus procedendi, cognoscendi, & cas terminandi summario, simpliciter, sine strepitu, & figura iudicii, & sola facti veritate inspecta, & omni alia iuris, & Statutorum solemnitate omiſſa, dum tamen tales accusationes reperiantur scriptæ, & adnotatæ per unum

ex Notariis ad dictum officium deputatis, in suo libro actuum cum die datæ accusationis, & cum nominibus accusantium, & accusatorum, & loci, & ubi damnum datum esse diceretur. Postea autem citentur accusati, seu denunciati personaliter, vel ad domum habitationis eorum cum termino trium dierum ad se defendendum ab accusationibus contra eos datis, & adnotatis. Declarantes nullam accusationem dari posse post biennium numerandum à die dati damni, alias accusatio non admittatur, & admissa non valeat; creditur autem accusatori de tempore damni dati cum Sacramento de novo præstando, nisi contrarium probaretur, teneanturque dicti Iudices Communis accusationes prædictas expedire infra dies 40. continuos à die contradictionis factæ accusationi, quibus 40. diebus elapsis instantia sit ipso iure deserta, & accusati absolvantur, & accusatores in expensis condemnentur, ubi verò nulla fuerit contradictio, seu executio, clapsis decem diebus teneantur committere executionem, & si non commiserint possit accusatum accusator gravari facere per milites Potestatis, & non per alios executores, & aliter executio facta non teneat: Ipse autem quæſtiones, & causæ damnorum datorum terminari, & expediri debeant absolvendo, vel condemnando per dictos Dominos Iudices infra tempora prædicta [ut suprà dictum est] prius tamen citatis accusatis, saltem semel personaliter ad allegandum, & postea ad audiendum sententiam una die pro alia: Probationes autem fieri possint parte etiam absente, dummodo legitime citata, alias accusati absolvi possint, & debeant, & quidquid factum fuerit non servata forma prædicta, ipso iure sit nullum; nulla tamen alia solemnitas iuris, aut Statutorum Faventiæ requiratur tam in procedendo, quam in iudicando in causis prædictis. Insuper volumus quod quilibet accusans, & accusatus habitans in Comitatu, vel Districtu Faventiæ tempore eorum accusationis, vel responsionis, si petatur, eligere debeant locum in Civitate Faventiæ, ubi velint in dicta causa accusationis ad eorum processum, & sententiam citari, alias non audiantur qui in prædictis fuerint contumaces, & contra eos sic procedatur, ac si non comparuissent, & se non excusassent; ubi autem causæ dictarum accusationum per procuratorem agitantur, suffi-

2 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ

ciat procuratorem citari ad omnes actus iudiciales eadem die, una hora pro alia, & pro eadem hora, si reperiatur in Palatio, vel in Platea, præterquam ad sententiam, ad quam una die pro alia citatio requiritur, & si semel conumax fuerit accusatus, non audiatur, nisi resectis expensis Nunciorum antea factis, & quod à sententiis supra dictis accusationibus latis liceat utrique parti semel tantum appellare, & non ultra. Locus autem residentie dictorum Dominorum Judicum competens, & idoneus sit, & effi. intelligitur Massaria vetus, quæ est sub Palatio Communis Faventie residentie Domini Potestatis dictæ Civitatis, vel alius locus dicti Palatii ubi, & quando locus dictæ Massariæ esset occupatus, vel impediatur.

S U M M A R I U M.

- 1 **P**ŒNÆ damnorum datorum spectant ad Communitates Status Ecclesiastici titulo oneroso cum eisdem privilegiis & prerogativis, quæ competeant Commissario generali damnorum datorum olim deputato à Sixto V. vide ibi.

Pœnæ damnorum datorum spectant titulo oneroso ad Communitatem Faventie, quæ proinde habet jura Fisci, & Principis u. l.

Civitas Faventie cedit, seu redemit à Camera Officia Notariatus actorum Civilium Gubernatoris, & Potestatis ac damnorum datorum num. 1.

Civitas Forolivi cedit, seu redemit à Camera Officia Notariatus actorum Civilium, & damnorum datorum num. 1.

- 2 Statuta, & Edicta laicalia super damnis datis an comprehendant Rusticos, & Laboratores retinentes, vel conducentes animalia Ecclesiæ, & personarum Ecclesiasticarum.

Ecclesiastici an possint conveniri coram Judice seculari in causis damnorum datorum num. 2.

Ecclesiastici an teneantur ad pœnam, an verò tantum ad emendationem damni dari cum eorum animalibus num. 3.

Coloni, & Custodes animalium Ecclesiasticorum an possint conveniri coram Judice seculari in causis damnorum num. 2.

- 3 Pœnæ in causis damnorum datorum spectant ad Communatem, quamvis Judex Ecclesiasticus processerit.

- 4 Declaratio Sac. Congregationis Immunitatis emanata per viam legis generalis de ordine Summi Pontificis servanda est.

- 5 Judex damnorum datorum cùgitur quolibet anno, & tam in procedendo, quam in condemnando servare tenetur dispositione Statuti, & Capitula super damno dato.

- 6 A sententia lara, seu decreto emanato in causa damni dati non permittitur appellatio suspensiva.

- 7 Limita quando aliter disponitur à Statuto, prout disponit illud Faventie.

O B S E R V A T I O.

Damnorum datorum pœnæ spectant ad nostram Communem, sicut ad alias Status Ecclesiastici, & quidem titulo onero-

so, nam postquam illæ de anno 1589. abdicaræ fuerant per Sixtum V. ab omnibus Communitatibus Ditionis Ecclesiasticæ (exceptis Urbe, & Civitate Bononiæ) & omnia emolumenta ex jurisdictione, & pœnis hujusmodi damnorum provenientia, & exigi, ac incurri solita juxta formam Statutorum, Consuetudinum, Reformationum, Bannimentorum publicarum, & publicandorum Cameræ Apostolicæ applicatæ fuerant, creatum fuit ab eodem Sixto Officium sub titulo Commissarii Generalis damnorum datorum ad iussu aliorum Romanæ Curie Officiorum illudque sub die 24. Maij dicti anni locatum per Rev. Cameram Horatio Baggio ad decennium pro annua retributione scut. 3000. cum variis pactis, privilegiis, & prerogativis, ut in Capitulis impressis in fine Constitutionis ejusdem Sixti desuper editæ, & quorum aliqua recensentur per Cobell. ad Bullam Boni Regim. cap. 42. n. 35. cum segg. sed quia quotidianis exactionibus Subditi gravabantur à Conductore, ejusque Ministris, proinde Clemens VIII. mediante ejus Bullæ vix clasplo triennio afflicus, de anno 1592. sub die 10. Maij hujusmodi officium una cum dicta locatione extinxit, & Communitates Status Ecclesiastici in locum supradicti Commissarii in omnibus, & per omnia subrogavit cum eisdem prerogativis, & annua retributione scut. 8000. applicata pro solutione fructuum locorum Moarium, expressè iungendo, quod ipse pœnæ damnorum datorum nequaquam immutentur, sed cujusque loci Statuta servantur, ut ex lectura ejusdem Bullæ, & prosequitur Cobell. ubi supra num. 39. nostra verò Communitas postea emit, seu redemit à Reverenda Camera Officium Notariatus actorum civilium Illustrissimi Gubernatoris, & D. Potestatis, nec non aliud damnorum datorum reportata ab ea cessione omnium jurium pro pretio scut. 1650. ut ex instrumento stipulato die 20. Novembris 1565. à Hieronymo de Tarano Notario Cameræ; similiter redemptionem eorumdem Officiorum civilium, & damnorum datorum fecit etiam Civitas Forolivi, ut testatur Reg. divers. detif. 763. in princip. par. 1. Imò ulterius nostra Communitas titulo damnorum datorum annuatim contribuit scuta 119. 69. & proinde tanquam emptrix eorumdem damnorum datorum habet Jura Fisci, & Principis Gratia. Discept. forens. 970. n. 25.

Circà exercitium jurisdictionis super dam-

nis

nis dazis variz ortz fuerunt disputationes inter Curias Ecclesiasticas, & Sæculares controvertente Curia Ecclesiastica Statuta, & Edicta Laicorum comprehendere Ruiticos, & Laboratores retinentes, vel conducentes Animalia Ecclesiæ, & Personarum Ecclesiasticarum, & penas exigi posse à Clericis, aliisque Ecclesiasticis personis, ac ab earum Colonis, & Custodibus Animalium, super quibus, ac aliis articulis, & præsertim an Ecclesiastici teneantur ad penam, an verò ad emendationem dumtaxat damni late scripserunt Fermoſin. in cap. quia 11. quæſt. 9. num. 9. & 10. de iudic. Sard. conf. 301. n. 88. Vermigliol. conf. 336. Cobell. cit. cap. 42. n. 33. cum pluribus seqq. Carleval. de iudic. lib. 1. tit. 1. dispnt. 2. quæſt. 3. n. 155. cum seqq. Pignatell. consultat. 96. & 168. tom. 1. iunior consultat. 36. tom. 3. Hermosill. ad Lopez gloss. 1. leg. 3. tit. 5. p. r. 5. m. 69. cum seqq. pag. milii 405. 2. impress. Lugdunen. Novar. de Gravam. Vassallor. gravam. 44. cum seqq. tom. 1. Oter. de Pascuis c. 12. cum seqq. Donat. Anton. de Marin. Resolut. Juris lib. 1. cap. 220. n. 11. Martin. Cusell. de Prisca, & recent. Ecclesiæ libertat. lib. 2. quæſt. 81. Panimoll. in Annot. 8. ad decif. 12. & dec. 55.

Et desuper emanarunt varis temporibus resolutiones Sac. Congregationum super controversiis jurisdictionalibus Sac. Conc. Trident. & Episcoporum, & Regularium, & Boni Regimini recentitate per Patrem Thomam del Bene in addit. ad ejus tract. de Immunit. Ecclesiæ, in verbo damna data, Cobell. loc. cit. Barbos. dec. Apostolic. in verbo damnum collectan. 238. Pignatell. & Panimoll. ubi supra.

Supervenit postea de anno 1680. declaratio emanata à Sancta Memor. Innocentio XI. mrdiante organo Sacra Congregationis super controversiis jurisdictionalibus loquentis tenoris.

La Santità di N. S. non intende che li Ministri, e Lavoratori di Persone Ecclesiastiche per le pene de danni dati siano convenuti altrove, che nel Tribunale Ecclesiastico, ne che intorno a dette pene soggiacciamo à Statuto laicale, ma perche la Sa. Me. di Clemense VIII. concedette gl'emolumenti di tali pene alle Comunità dello Stato Ecclesiastico per una certa risposta annua, che se medeme fanno alla Rever. Camera (a finche resti provisto all' indennità loro) hà sua Benivulenza comandato, che V. S. per Editto publico dichiarare le pene, nelle quali devono incorrere li Ministri, e Lavoratori delle Persone Ecclesiastiche per li danni, che fanno con li Animalia de medemi, e venendo il caso del danno dato proceda sommaramente alle pene comminate per Editto, applicandole sempre à beneficio di cotesa Comunità, à suo Adjustuario, regolandosi al solito nella quan-

tità della pena, in modo che la Comunità non riceva alcun pregiudizio; Così dunque eseguisca, e Dio la conservi. Roma li. 6. Luglio 1680.

Comte Fratello

G. Card. Carpegna.

I. Patriarcha d' Antiochia Segr.

Et prædicta declaratio tanquam posterior, & emanata per viam Legis generalis de Ordine Summi Pontificis attenditur, & servatur, prout servari debet, Fagnan. in cap. quoniam. num. 9. de Constitut. Clarin. Controv. forens. cap. 227. n. 12. lib. 3. & Diana Resoln. moral. par. 1. tract. 2. resolut. 42. Vide Reynald. observ. cit. cap. 15. §. 4. sub n. 87. & seqq.

In nostra Civitate eligitur quolibet anno Judex damnorum datorum, qui tam in procedendo, quam in condemnando servare tenetur dispositionem Statuti, & Capitula super damno dato à Sac. Congregatione Boni Regimini confirmata sub die 15. Maij 1684. & impressa in Appendice pag. 116. cum seqq. Maxime cum in prædicta Constitutione Clementis VIII. expresse mandetur, quod cuiusque loci Statuta serventur.

Postquam verò Judex pronunxiaverit non esset percurritenda appellatio suspensiva, cum vertemur in causa indigente celeri expeditione ad text. in l. final. ff. de Appellat. & firmat Vermigliol. conf. 336. n. 9. quod & dispositum legitur in L. L. Hispaniarum, quarum verba referuntur per Oter. de Pascuis cap. 12. n. 26. Nihilominus à nostro Statuto permittitur utrique parti semel appellare.

Post hæc scripta utile existimavimus addere resolutionem controversiæ ortæ inter Reverendiss. Episcopum Civitatis Castellanzæ, & Communitatem, illiusque Conservatores super eo quod stante Statuto Civitatis disponente, quod animal damnificans in fragranti reperit possit à damificato occidi, & dividi inter Prætozem, seu Conservatozes, Communitatem, & occidentem; prætendebatur à Communitate, quod fabricago defuper processu per Tribunal Ecclesiasticum, cui per Canonicum damnificatum à multitudine porcorum, & occisorem porci denunciatum fuerat damnum, non potuisset Episcopus medietatem porci occisi in elemosynam tradi mandare Monasterio Monialium, remanente altera medietate occidenti, sed divisionem faciendam ad formam Statuti, & à Sac. Congregatione Immunitatis Ecclesiasticæ sub die 16. Martij 1694. rescriptum fuit portiones animalium, de quibus agitur non spectare ad Gubernatozem, neque ad Conservatozes.

ADDIT. AD RUBR. I. LIB. V.

SUMMARIO NON INOIGET.

Nem. 2. Judex secularis an sit competens in causa Tom. II.

La contra custodes Ecclesiasticorum pro damnis datis vide Bouden. ad Oter. de Pascuis cap. 8. Addit. ad Observat. Rub. II. hujus libri.

4 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ

De Saltuariis, seu Custodibus Bonorum.

R U B R I C A I I.

Pro evidenti publica utilitate, ut bona hominum existentia in Comitatu Faventino bene custodiantur, & à nemine damnificentur, & sic necessarium fore arbitantes, ut custodes habeantur, & deputentur super huiusmodi custodia, quos custodes communis usus, & antiqua consuetudo saltuarios vocat, A, Statuimus ergo, & ordinamus, quod per Antianos dictæ Civitatis; & generale Consilium singulis annis de mense Octobris, eligantur super custodia bonorum omnium dictæ Civitatis, & super damnis, quæ dabuntur in, & super dictis bonis sexdecim Saltuarii, qui durent uno anno, qui annus incipiat secundum determinationem præfati consilii, & Antianorum, quibus Saltuariis sit, & intelligatur concessa facultas exercendi dictum officium, & poenæ inventionum de dictis damnis exigendi iuxrà formam, & taxam Statutorum Faventiz disponentium super damnis datis, vel etiam possit eis locari dictum officium damnorum datorum exercendum iuxrà, & secundum formam dictorum Statutorum per dictum Consilium, & Antianos, & poenæ dictorum damnorum datorum applicari possint eisdem Saltuariis prout eis videbitur expedire: Qui Saltuarii teneantur, & debeant primò iurare in manibus Dominorum Antianorum pro tempore legalitè eorum officium exercendo sine fraude, vel dolo aliquo, & dicto recepto iuramento bini ire per totum dictum Comitatum ad videndum, & investigandum de damnis datis per personas, & animalia quorumcumque, quibus duobus credatur de inventione, nisi probatum fuerit contrarium, super qua probatione Iudices se diligenter habeant ad instantiam consequentis bene rimando fraudem, dolum, vel falsum, separatim eos interrogando, & alia faciendo, quæ eorum arbitrio videbuntur convenire, & si in falso reperti fuerint, sint ipso officio privati, & quilibet in poenam librarum vigintrique bonon. ipso facto condemnatur, ad quam solvendam cogantur, & detineantur in carceribus, quàm si non solverint infra decem dies fustigentur per Placem Communis, & teneantur etiam personas, & animalia qualque, & quæcunque invenerint damnum dare denunciare, & describi facere inventiones ipsas per Notarium ad officium damnorum datorum deputatum infra duos dies post dictas factas inventiones immediatè sequentes, poena solidorū viginri pro quolibet eorum, & qualibet inventione de facto ab eis, & quolibet eorum, per Iudices damnorum datorum auferenda, & Comuni Faventiz applicanda pro dimidia, & pro alia dimidia Iudicibus prædictis: Et si ipsi Saltuarii aliquam personam invenerint damnum dare, quam non cognoscerent, vel sibi non indicaret, veridicè nomen suum, possint capere, & illum in carceribus ponere, & tunc puniatur talis in poenam dupli de damno, de quo inventus est, & pro nomine denegato, vel non veridicè indicato etiam puniatur in solidis 20. bonon. ultra dictam poenam, & similiter puniatur fugiens à conspectu Saltuariorum ne capiar, vel cognoscatur; Si autem invenerint animalia damni dantia sine custodia, & ignorent cuius sint, debeant ea ducere, & ponere super hospitio B expensis cuius sint, & tunc etiam Dominus animalium duplum solvat poenæ, quam solvere debuisset, si ipsa animalia fuissent indicata, & notificata ipsis Saltuariis cuius sint. Et ad vitandam maiorem expensam quilibet interrogatus à Saltuariis de eo, qui damnum dedit, vel cuius sint animalia inventa in damno, teneatur eis dicere quis sit damnus dans, vel cuius sint animalia inventa, sub poena solid. 20. bonon. pro quolibet, & qualibet vice qua non dixerit, & non indicaverint prædicta, vel si repertum fuerit talem interrogatum mendacium dixisse, & in hoc Iudices habeant plenam auctoritatem decidendi, cognito tantum de mera veritate, & considerata qualitate, & vicinitate personarum, & aliis iudiciis animum eorum moventibus. Teneanturque ipsi Saltuarii notificare Domino animalium, & Patrifamilias personæ accusatæ infra tres dies quòd veniat ad se defendendum ab accusatione data, & eo non veniente infra dictam tertiam diem exequutio poenarum fiat ad instantiam Saltuariorum, & quilibet de familia accusati possit gravari, & detineri ad solvendum, dum tamen excesserit æratem 14. annorum. Et non possit aliqui gravari pro aliqua accusatione, quæ non sit, & reperiatur per Notarium descripta, poena cuicumque aliter gravari facienti librarum quinque bonon. cuius poenæ tertia pars sit Iudicium, alie duæ partes applicentur Comuni Faventiz, & teneatur etiam reficere gravaro expensas, & damna, prout per Iudices fuerit declaratum, & ad id compellantur, & graventur incontinenti, & realitè, & personalitè. Et cum sæpè numero accusationes, & denunciationes damnorum datorum indecisè pendeant Officialium incuria, & negligentia, ob id volumus, & statuimus, quod Depositarius Communis Faventiz teneatur singulo anno curare, & facere, ut fiat liber unus omnium accusationum, & denunciationum pendencium super damnis illatis datorum per ipsos Saltuarios,

& alios

& alios quoscunque, quos sic denunciatos, & accusatos Iudices damnoſorum huiusmodi citari facere teneantur ad faciendum eorum legitimas deſenſiones inſtrā terminum quinq̃ue dierum, & eodem termino elapſo, et nulla legitima deſenſione facta dicti Iudices, & De-poſitarius compellere teneantur dictos accusatos, et denunciatos, etiā nulla alia condem-natione expectata, ſeu ſiſſenda ad ſolvendum poenas dictarum accuſationum, et denuncia-tionum iuxta formam Statutorum Faventiae.

S U M M A R I U M.

- 1 **S**altuarii ſunt Cuſtodes Agrorum, quibus data eſt etiā facultas includendi pe-cudes in fundis inventas.
- 2 Saltuarii, ſeu Cuſtodes jurare debent de en-ſtodia bona fide, & ſollicitē faciendā, & de accuſando, ſeu notiſicando quamlibet per-ſonam, & animal damniſicantes.
- 3 Cuſtodes duplicis ſunt ſpeciei, nām alij non ſolū cuſtodiant Agros, & bona ne dam-niſicentur, verū etiā pignorant, & ca-piunt animalia pro poenis damni dati, ac faciunt alios actus juridiſſionales; alij verō ſimpliciter cuſtodiant.
- 4 Cuſtodes Agrorum apponere quinā poſ-ſunt, Saltuarii à particularibus præpoſiti cuſtodie gratia propriis prædiis tanquā inſtru-mentum fundi conſiderantur num. 4.
- 5 Saltuarii præpoſiti cuſtodie Aggorum Menſe Episcopalis gaudet foci privilegio num. 4.
- 6 Saltuariorum electio ſpectat ad Communi-tatem.
- 7 Conſuetudo deputandi ad Communitate Sal-tuarii, ſeu Cuſtodes eſt ſervanda.
- 8 Salarium Saltuarii, ſeu Cuſtodibus debetur, & quidē ad Communitate.
- 9 Maximē quando Communitas habet pascua, ſeu jus paſcendi in toto Territorio.
- 10 Eccleſiaſtici an teneantur contribuere ſolu-tioni ſalarij Saltuariorum, ſeu Cuſtodum.
- 11 Saltuarii, ſeu Cuſtodibus à publico deputa-tis plena fides eſt adhibenda, quando me-dio juramento deponunt aliquem in noxa comprehendiſſe, ſeu animalia damnum-dantia inveniſſe, vide ibi. Decl. num. 11.
- 12 Animalia damnum dantia poſſunt capi, in-cludi, & cetineri rām à Saltuariis, & alijs Officialibus deputatis, quā ab ipſo Do-mino fundi damniſicati, donē pro damno illato ſatiſſiat, vel caveatur Decl. num. 15. & 16.
- 13 Ampliā procedere quamvis ipſis animalibus Agri colantur. Vide ibi.
- 14 Animalia damniſicantia ſi auſuerint poſ-ſunt capi in alieno fundo.
- 15 Animalia damniſicantia ſi capta fuerint, quando ſunt reſtituenda.
- 16 Animalia omnia damniſicantia non debent capi, & reſtineri, ſed ſolū aliqua pars eorum, quæ ſufficiat pro reſeſſione damni, & ſolutione poenæ, ac expenſarum.
- 17 Pignoratō pro damnis datis ab animalibus faciendā eſt in alijs bonis exiſtentibus penes Cuſtodes, ſeu Dominum animalium, non autē ipſorum animalium.

- 20 Cuſtō animalium damniſicantium non po-teſt carcerari. Limita ut ibi,

O B S E R V A T I O.

- A** **S**altuarii ſunt Cuſtodes agrorum, quibus data eſt etiā facultas includendi pe-cudes in fundis inventas ut probat *Felſman. de Incluſione animal. cap. 4. ſeſ. 1. m. 1. cum ſeqq. Car-pen. ad Statut. Mediolan. tom. 2. cap. 367. cum ſeqq.* ubi Saltuarii vocantur Camparii, & in eodem cap. 367. n. 6. verſ. *Qui Camparii* advertit quod tempore acceptationis eorum Officii jurare teneantur de cuſtodia bona fide, & ſolli-citē faciendā, & de accuſando, ſeu notiſican-do quamlibet perſonam, & animal damniſi-cans; Cuſtodes autē ſunt in duplici differ-entia: alij enim non ſolū cuſtodiant prata, & nemora, aliāquē bona ne damniſicentur; Verū etiā exercent actus ad juridiſſionem pertinentes pignorando, ſeu animalia pro po-nis damni dati capiēdo, faciēdoque alios actus juridiſſionales, unde iſtorum appoſitio, tanquā de mero imperio ſpectat ad Domi-num, ſeu Principem juridiſſionem in loco habentem; Alii verō agros, vineas, prata, & ſimilia loca ſimpliciter cuſtodiant ab eo-rum ingreſſu, alios coercent, abſquē eo quod damniſicantes ob id pignorare valeant, aut pignorum abſquē auctoritate Judiſis ad-judicationem facece, & iſtos tām Oppida, Ci-vitates, & loca in propriis deſenſis, aut pa-ſcujs, quā quilibet privatus apponere po-teſt, cum nulla juridiſſio ad id ſit neceſſaria, nām de huiusmodi rerum, & bonorum natu-rali deſenſione tantū tractant, perſonas da-mniſicantes Judiſi pro poena ſolvenda, vel reſi-ciendo damno denunciando, ut diſtinguen-do tenet *Capiblanck. de Barou. to. 2. pragm. to. cap. 70. n. 10. cum ſeqq.* quem ſequitur *Lagu-nez de Fruſtib. par. 1. cap. 16. num. 78. cum ſeqq.* & iſti Saltuarii à particularibus præpoſiti cu-ſtodie gratia propriis prædiis, tanquā in-ſtrumentum fundi conſiderantur per *Text. in l. Inſtrumenta fundi in fine, & l. Queſitum 5. Sal-tuarium ſi. de Fundo inſtruit. & inſtrum. legat. ſignat Pignatell. conſult. Canon. 123. n. 5. par. 4.* Quā ratione Saltuarii præpoſiti cuſtodie agrorum Menſe Episcopalis, & ex illo exerci-tio pro majori parte anni vivens gaudet pri-villegio ſorti, ut relatis reſolutionibus Sac. Congregationis Immunitatis reſpondit *Pignatell. ubi ſupra n. 4. cum ſeq.*
- 5 Saltuarii, de quibus in præſenti Rubrica, & in Capitulationibus ſuper damno dato cap. 3. tit. de Saltari imprefſi. in Appendice pag. 118. ſunt primæ ſpeciei, eorumque electio ſpectat ad Communitatem vigore eiuſdem Statuti, &

Adverte quòd dictum est de inclusione,
& re-

& retentione permiffa Domino fundi damni-
ficari procedit, quando ignoratur quifnam fit
15 Dominus animalium damnicantium, nam
quouifque fiat, licita eft retentio, cum prius
querendum fit de perfona, contra quam poffit
moveri actio, quam de jure, nam non potest
haberi actio efficax, dum ignoratur contra
quem fit dirigenda, fecus autem fi fciat cujus
fint animalia, cum tunc illico abfque remedio
retentionis poffit fuas movere actiones con-
tra Dominum animalium pro damno, & pec-
na, ut declarant Barbofi, in l. De pecoribus n. 3.
cum feq. Cde Leg. Aquil. Cane. Var. refol. par. 2.
cap. 10. m. 86. late Oter. de Pafe. cap. 13. n. 2. cum
duobus feq. Fulvio Beugni in Add. ad Statutum
Agriculturne Urbis cap. 4. lit. f. verfi. Limita Mer-
lin. de Pignor. lib. 1. tit. 3. quafi. 1. q. m. 13. cum feq.
ubi quod aliquin laxetur jurisdictio Judi-
cis, cum pignora capere fit fpecies jurisdictio-
nis Carpan. diff. cap. 369. n. 7. & 9. Surd. de Ali-
ment. tit. 8. privi. 62. n. 2. cum feq. ubi firmat
quod reperto Domino non poterit retineri
animal pro damno dato, fed folum pro pabu-
lo interim preftito Gratian. difcept. 80. n. 2. cum
feqq. & n. 11. nifi vigeat Statutum, feu Con-
fuetudo, quod animalia inventa damnum dan-
tia poffint retineri, nam ifto cafu indiftin-
cte competet retentio, ut concordantibus relatis
firmat Oter. d. cap. 13. n. 24. Gratian. ubi fupra
n. 8. cum feq. Romaguer. in add. ad Concluf. ad
Statut. Eugub. lib. 6. Rubr. 10. n. 6. & Sabell. in
Sum. diverfi. trakt. 5. Animal. n. 2. verfi. quod de
confuetudine.

Idemque procedit, quod ad Custodes, & Sal-

tuarios habentes ex Statuto, Lege, vel Con-
fuetudine facultatem capiendi, & retinendi
16 animalia, quae reperta fuerint damnum da-
re, nam ea quoque indiftin-cte poterunt cape-
re, & retinere, donec reficiatur damnum, &
folvatur poena incurfa, vel fiat depositum, vel
praestet cautio, aut detur pignus mortuum;
17 alioquin enim ex illis concordantibus, anima-
lia retinui debent, ut relatis Avenda. de Exec.
mandat. par. 1. cap. 1. juncto cap. 4. n. 30. verfi. fed
quaro aliquis, & Acced. in l. 12. tit. 7. lib. 7. no-
va Recop. n. 4. tradit Oter. de Pafe. cap. 19. n. 14.
Scialoja de Foro compet. cap. 26. n. 37.

Benè verum eft, quod non debet retinere
omnia animalia, fed folum aliquam con-
gruam partem, cujus pretium fufficiat pro re-
fectione danui, & folutione poene, & expen-
farum, ne omnia animalia in hofpicio confu-
mentur; Ac etiam quia hujusmodi fequeftra-
tio, feu retentio non improbabilius luadere
videtur per quandam fpeciem privatæ vindic-
tae fuiffe proceffum ut ratiocinatur Card. de
Luca de jurifd. diff. 66. n. 11.

Et magis æquum etiam eft, quod pignora-
tio fiat in aliis bonis exiftentibus penes Cu-
19 stodem, feu Dominum animalium; Oter. de
Pafe. cap. 19. n. 14.

20 Nec potest carcetari Custos Animalium
juxta Surd. conf. 561. n. 26. verfi. Tertio. Quod
tamen non procedit, quando agitur de dam-
no ftudiofo, & doliofo, tanquam criminaliter
punibili ut refpondit Reynald. For. 139. num. 5.
& 8. procedente tamen fabricatione pro-
ceffus.

ADDIT. AD RUBR. II. LIB. V.

S U M M A R I U M.

- 1 Officii faltuariorum, & alii remiffive ✓
- 2 Saltuarii, feu custodes dicuntur in-
strumenta fundi.
- 3 Retineri poffunt animalia damnicantia.
& n. 11. Amplia n. 7. vide n. 8. & n. 12.
- 4 Et poftea relaxantur de mandato Judicis
facto deposito alicujus fuumz ac preftita
cautione de folvendo illud pluri.
- 5 Animalia damnicantia retenta fi interim
pereunt periculo retinentis pereunt.
- 6 Eri locata fiant ad vefturam retinens tenetur
impicare in alimenta quicquid exegit.
- 7 Animalia damnicantia etiam fi fiant Ecce-
fiallicorum poffunt retineri, & arreflari
pro damno à Judice feculari, Contrarium
n. 8. & n. 12.
- 8 Causæ damnorum datorum quando fpeñent
ad Judicem Ecclefiallicum, & quando ad
Judicem fecularem & n. 12.
- 9 Retinens animalia damnicantia fi repetat
expensas pro illis aleudis, non tenetur
probare, quod illas fecit.
- 10 Et pro illis competit hypoteca.
- 11 Pignatell. confult. 112. n. 3. cum feq. 40. n. 4. re-
probatur.

- 14 Judex opinionem probabiliorum in judican-
do fequi tenetur, neglecta minus probabil,

Nam. 1. De Saltuariis feu custodibus bovum co-
rumque Officio, & alia vide Borden. ad Oter.
de pafe. cap. 19. n. 1. cum feq.

Nam. 4. Saltuarii feu custodes dicuntur instru-
2 menta fundi Oter. de pafe. cap. 19. n. 1. cum
feqq. & n. final.

Nam. 12. Retinentur animalia damnicantia fi
ve fciatur, five ignoretur Dominus juxta

3 confuetudinem * quæ fervanda eft fecundum
opinionem Borden. ad Oter. de pafe. cap. 13. n. 2.
cum feq. ubi quod relaxantur animalia de

4 mandato Judicis facto deposito alicujus fu-
umz * & preftita cautione de folvendo quid-
quid de pluri fuerit judicatum, eandemque
proxim docet D. Advocatus Calderoni in ejus

refponfo imprefsi. penes eundem Borden. ad Oter.
cap. 42. n. 61. cum feqq. & quod de generali
confuetudine poffint retineri concordantibus

relatis poft relatas diverfas opiniones firmat
Cortiad. decif. 215. n. 33. p. 3. qui n. 30. & 31.
duo notabilia addit, nempe quod fi animalia

5 interim perierint * periculo retineutis pe-
reant, & alterum, quod fi animalia locaverit
6 ad vefturam tenetur * imputare in alimenta
quicquid exegit. Am.

8 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ.

Amplia procedere etiam si sint animalia Ecclesiasticorum, quæ possunt retineri, & ar-
7 reari pro refectione damni * à iudice seculari, donec illud extrajudicialiter taxatum reficiat Domino prædii non in ratione jurisdictionali, & auctoritate publica, sed in ratione privata ad instar retentionis, quæ datur Domino domus conducæ de bonis investitis, & illatis ut concordantibus relatis respondit Card. de Luca de iurisd. discurs. 66. n. 8. Pignatelli. consultat. 25. u. 5. tom. 9.

Verum non ita de plano videtur admittenda prædicta ampliatio, attento tertio casu
8 deciso * in sequenti Terracina 16. Nov. 1627. registrata penes Panimoll. decis. 12. Annot. 8. nu. 14. ibi : Causa damnorum datorum per Clericos, & Ecclesiasticos, seu per eorum animalia, nec non per familiares, Ministros, & Colonos Episcoporum, & mensa Episcopalis etiam laicos, seu eorum animalia in bonis quibuscumque tam Ecclesiarum, quam etiam laicorum spectare ad Curiam Episcopalem prioratque ; si vero laici, eorumque Ministri, & animalia damnificent bona Ecclesiarum, & personarum Ecclesiasticarum, Curiam Episcopalem procedere posse tanquam in causis mixti fori ? At quando Coloni, & Ministri Ecclesiarum, Clericorum, & Ecclesiasticorum non animalibus propriis bonis laicorum damnificant, cognitionem tam quo ad bona, quam quoad personas laicorum, & eorum animalia spectare ad iudicem laicum prioratque ; Sed si cum animalibus Ecclesiasticorum, vel Ecclesiarum, quoad personas spectare ad laicum, quo vero ad animalia spectare ad Curiam Ecclesiasticam.

Et ex litteris Sac. Cong. Boni Regimini sub die 12. Novembris 1695. nobis uti tunc Episcopo Verulano directis ibi illustre & Molto Reverendo Signore come Fratello le cause de danni dati dalli Coloni partieri dell' Ecclesiastici con gl'animali de medemi Coloni iu boni laici devono auoverserli dal Giudice laico, o quando detti danni sono commessi da detti Coloni con gl'animali dell' Ecclesiastici, contra la persona deve parimento procedere il Giudice laico ipe poi li danni soffero commessi sopra i beni Ecclesiastici, in tal causa tanto il Giudice Ecclesiastico, quanto il laico possono procedere, come di causa mixti fori, conforme è stato altre volte risoluto dalla Sac. Congregatione del Concilio ; Avvertendo, che anco ne casi, ne quali la cognizione della causa spetta al Giudice Ecclesiastico, sempre le pene si devono applicare alla Comunità o suo Ajustuario, che le goda per titolo oneroso in riguardo della Bolla di Sisto V. di S. M. e. onde V. S. doverà in tal conformisà contentersi ne casi, che ne succederanno alla Comunità di Torrice, & Dio la prosperi. Roma 12. novembre 1695.

Di V. S.

Come Fratello

F. Cardinale Spada

Francesco Caffarelli Segretario

Sub n. 15. Retinens animalia damnificantiā si re-
9 petat expensas factas in illis alendis * non tenetur probare, quod illas fecerit, cum præ-

sumptio sit, quod alimenta præstiterit ut firmat. Boudou. ad Ceter. de pasc. cap. 13. n. 8. ubi numeris seqq. firmat, etiam quod tam pro damnis, quam pro alimentis præstatis com-
10 petit hypoteca * Cortiad. decis. 215. num. 28. & 29. p. 3.

Potest etiam Dominus fundi retinere animalia ratione privatæ facultatis tam pro so-
11 lutione * pretii pascui, quam pro refectione damni illati ut aliis relatis docet Romagnus. in addit. ad Couciol. ad Statut. Eugub. lib. 6. Rub. 10. n. 8. & ad Constit. Synodal. Gerunden. lib. 5. tit. 8. cap. unice. u. 15. ubi concordantes Cortiad. loc. cit.

Cum cognitio quo ad animalia spectent ad
12 Iudicem Ecclesiasticum * quam dampnum illatum fuit cum animalibus Ecclesiasticorum, difficillime theoricæ in prædicta ampliati-
nem de qua sup. n. 7. redigi potest ad praxim ; Etenim Iudex secularis retinere vetuillimè curat animalia, non ut dampnum simpliciter reficiatur damnificato sed ut damnificans videns se subjacere expensis hospitii, in quo detinentur animalia facillior, & celerior reddatur solutioni emolumentorum debitorum eidem iudici, & Cancellario pro causatione querelæ, & processibus ; unde si prædicta retentio sub huiusmodi colorato pretextu refectionis damni permitteretur, daretur occasio iudici seculari extendendi jurisdictionem super animalibus Ecclesiasticorum, super quibus solummodo ad iudicem Ecclesiasticum spectat juxta prædictas resolutiones Sacrarum Congregationum cum fete impossibile sit, quod cum privata auctoritate non sit complicata jurisdictione iudicis secularis, & quod si exuens se totali jurisdictione, & se induens solo habitu charitatis extrajudicialiter curet refectionem damni.

Nec attendenda est auctoritas Pignatelli.
13 consult. 123. n. 3. cum seq. par. 4. tenentis, quod cum secundum opinionem gravissimorum DD. animalia Ecclesiasticorum sint de Foro seculari, iudex secularis possit exigere penam
damni dati quæ opinio tanquam probabilis possit retineri in iis, quæ sunt Juris, licet sit minus probabilis.

Etenim contrarium tenendum est cum ultra quatuor gravissimorum DD. sententiam concurrat auctoritas dd. Sac. Congregationum, quæ prevalere debet, eo quia tam persone Ecclesiasticæ, quam eorum bona uti illis accessoria à Foro seculari sunt exempta, & tan-
modo Foro Ecclesiastico (sunt subiecta ut tradit Del bene de Immunit. Ecclesi. c. 4. dub. 35. Sess. 5. & plenissimè relatis concordantibus firmavit Panimoll. dec. 12. annot. 21. & in specie de animalibus clericorum tenet idem Panimoll. eadem dec. 12. annot. 8. nu. 1. & late Romagnus. in Constit. Synodal. Gerunden. lib. 5. tit. 8. cap. unice. n. 10. cum seq. ubi quod non possunt retineri per iudicem secularem pro pena, nec pro refectione damni, & concordantes allegat, & quod solus iudex Ecclesiasticus sit com-

competens tam quo ad personas Clericorum, quam quo ad eorum animalia *Cortiad. decif. 115. n. 41. & 47.* ubi etiam refert quo ad animalia alias opiniones p. 3.

Et contraria opinio uti minus probabilis 14 non potest admitti in iudicando * cum illa

opinio quod *Judex possit judicare juxta opinionem etiam minus probabilem fuerit damnata à S. Medinacento XI. die 2. Martii 1679. in ordine la 2. & est impressa in nostra Synodo Verulana in appendice pag. 51.*

Quod Capitularii teneantur ad emendationem damnorum datorum in eorum Scholis.

R U B R I C A III.

STatuius, & ordinamus cum aliquod damnum datum fuerit in pertinentiis Scholarum Faventie, & ignoretur quis dederit, aut cujus fuerint animalia damnum damna, quod tunc per Dominum, vel aliquem de ejus Familia, aut per ejus Laboratorem, vel alium de Familia Laboratoris possit accusari Scholam, & Homines ipsius in generali de dicto damno juramento predictorum, vel alterius eorum si dicatur per juramentum damnum vidisse, & credatur accusantis juramento usque ad solidos viginti, si juramento dixerit esse damnum in tanta quantitate, vel ab inde infra, si autem dicat damnum excedere dictam quantitatem, tunc Iudices vadant, vel unus eorum vadat, aut mittere debeant duos bonos Viros ad videndum dictum damnum, quorum æstimationi, & relationi cum juramento eorum stare debeat, requisito, vel monito Capitulario ad intercessendum, seu videndum dictum damnum cum ipsis Æstimatoribus, & Capitularius dictæ Scholæ, in qua damnum datum fuerit cogatur ad emendationem damni damnum passo tantum, & non ad aliam poenam, usque ad quantitatem superscriptam. Si autem Capitularius, vel alius nomine Scholæ vellet investigare, & docere de damno dante, si petierit debeat infra terminum quinque dierum denunciare damnificantem, vel animalia cuius fuerint, quæ damnum dederint, quod si liquido apparuerit de damnificante, vel cujus fuerint animalia, cogatur talis denunciatus damnum emendare ipsa facta. Si autem inter Scholam, & seu Capitularium esset super hoc controversia cum denunciato, cogatur, si convictus fuerit ipse denunciatus per sententiam emendare damnum passo secundum quod judicatum fuerit damna, & expensas reficere. Si autem non fuerit convictus cogatur capere ipse damnum emendare sine aliqua dilatione, quod quidem damnum probari possit per homines dictæ Scholæ, in qua damnum datum fuerit. Volumus tamen pro exoneratione Hominum Scholarum, & in odium delinquentium, & damnificantium quod si quandoquocumque ante quam facta fuerit exactio emendatæ damni pro parte Scholæ, etiam post dictos quinque dies fieret denunciatio damnificantis, quod tunc ipsa emendatæ exactio differatur, usque quo denunciatus fuerit per sententiam convictus, vel absolutus, & si convictus fuerit, teneatur ad damni emendationem, & ad reficiendum damna, & expensas Scholæ, & damnificati secundum taxationem per Iudices fixandam, & quod nullus possit accusare Scholam pro fermentibus ablatis à mense Julii ultra. Insuper si quando aliqua accusatio ab aliquo, seu aliquibus instituta esset contra aliquam Scholam de damno dato in possessionibus, seu terris, quas accusatores assererent esse in pertinentiis Scholæ, adversus quam talis accusatio instituta esset, Capitulario, seu alio Procuratore, vel Defensore ipsius Scholæ comparente, & negante ipsam possessionem, seu terram esse in pertinentiis talis Scholæ, tunc de hoc stetur Extrimo Communis Faventie, quod sufficiat quo ad id pro plena probatione, ubi in eo contineretur possessionem, seu terram hujusmodi esse in pertinentiis illius Scholæ, alias ubi per dictum Extrimum de hoc stare non possit, teneantur Capitularii, Procuratores, seu Defensores Scholæ sic accusatæ ostendere, & liquidare infra decem dies sibi ad hoc per Iudicem, seu Iudices damnorum datorum assignandos, in qua schola sita sit talis possessio, in qua damnum datum diceretur, citatis tamen ad hoc Capitulario, & Sindico alterius Scholæ, in qua allegaretur possessionem, seu terras hujusmodi sitam esse expensis Capitularii, seu Scholæ ut supra accusatæ. Si autem pro parte Scholæ diceretur etiam minus esse damnum quantitatis solidorum viginti, Iudices semper possint de hoc cognoscere, & terminare, pro ut æquum eis videbitur, faciendo damnum etiam revideri per unum vel duos, ut eis videbitur convenire, & declarantes, quod collectæ, quæ imponerentur super hujusmodi emendis damnorum ponantur super fumantibus habitantibus in ipsa Schola tantum, non obstante aliquo Statuto loquente de collectis imponendis.

10 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosia

S U M M A R I U M.

- 1 **O**cularis inspectio, & evidentia rei omne genus probationis superat, & cavillandi materiam tollit.
- 2 Oculati inspectione probatur damnum datum.
- 3 Testibus probatur damnum datum.
- 4 Attestatione Officialium deputatorum probatur damnum datum.
- 5 Liquidatur damnum datum ex depositione Testium.
- 6 Liquidatur damnum datum relatione Peritorum, & Aestimatores.
- 8 Maxime si fuerint de communi consensu partium electi.
- 9 Vel fuerint ad hunc effectum à Consilio, seu Publico Civitatis deputati.
- 10 Peritis in arte standum est num. 6.
- 11 Periti præferuntur Testibus num. 7.
- 12 Peritus, & Aestimatores unus sufficit pro liquidatione damni dati, quando taliter disponit Constitutio, seu Statutum.
- 13 Etiam si non præcedat electio partium, vel iudicis.
- 14 Periti eligendi sunt à partibus mandante Iudice, prævia citatione, & num. 13.
- 15 Et si una pars renuat, vel negligat eligere suum Peritum, tunc Iudex illum deputat ex officio.
- 16 Tertius Peritus à partibus eligendus est, quando Periti hinc inde electi discordant in eorum relatione.
- 17 Iudex non potest assumere partes tertii Periti.
- 18 Non potest quis in causa partes Iudicis, & Testis sustinere.
- 19 Iudex eligit tertium Peritum ex officio, quando partes sunt morose in eum eligendo.
- 20 Tertius Peritus an teneatur adhaerere relationi unius ex præcedentibus Peritis hinc inde electis.
- 21 Concordante tertio Perito in sua relatione cum uno duorum Peritorum hinc inde electorum, tunc duæ relationes, seu peritiz præferenda sunt alteri.
- 22 Relationi tertii Periti ab aliis Peritorum hinc inde electorum discordanti standum est. Contrarium num. 23. Decl. num. 23.
- 23 Peritiorum eligendus est, quando rectius Peritis discordat ab aliis.
- 24 Discordantibus relationibus trium Peritorum, tunc coercenda est tota summa in eis contenta, & in tres partes dividenda, desumendo unam partem pro iusto valore. Contrarium num. 27. Declar. num. 28.
- 25 Periti extendunt eorum arbitrium augendo, & minuendo in relatione valorem, prout affectio erga eos, qui illos elegerunt allucinat.
- 26 Tertius Peritus mediam viam solet tenere.

- 29 Periti accedere debent ad locum differentiz prævia citatione partium ad intercedendum præ diebus, & horis certis.
- 30 Limita, quando citatio à partibus fuit remissa.
- 31 Periti relationem, seu peritiam tradere possunt etiam die feriato absque eo quod requiratur citatio. Vide num. 32.
- 32 Citatio ad videndum referre Peritos an, & quando requiratur num. 31. cum seq.
- 33 Damnum taxari, & liquidari debet secundum tempus, quo fuit illatum, habito respectu ad herbam, non secundum futurum, & superventurum melius.

OBSERVATIO.

- O**culari inspectione, & evidentia rei, quæ omne genus probationis superat, & cavillandi materiam tollit *Cravet. cons. 104. n. 12. Ciriac. contr. 580. n. 52. Conciol. ad Statut. Engub. lib. 6. Rubr. 7. n. 6. ubi subdit quod potest fieri quodcumque etiam post conclusum in causa Franciscus Palma consil. 46. n. 21. Affili. dec. 216. n. 3. Barz. dec. 2. n. 57. Rota Ludovisi. dec. 575. n. 6. & cor. Dmnoz. jnn. dec. 1008. n. 13. probatur damnum datum, ut respondit Rota in eadem dec. 1008. loc. cit.*
- Probatur etiam depositione Testium *3. maffi. ad Lopez gloss. 4. leg. 10. tit. 1. part. 5. n. 326. pag. mibi 163. secundum Impres. Lugdunens.*
- Nec non attestazione, seu depositione Officialium ad hunc effectum à Publico deputatorum, ut firmatum fuit supra in antecedenti observatione num. 10.
- Liquidatur verò præ cæteris depositione Testium, ut tradit *Oter. de Pæf. cap. 5. n. 19.*
- Liquidatur etiam relatione Peritorum, & Aestimatores, quibus standum est ad Text.
- in l. 1. ff. Si Mensor falsum mod. dixerit, & in specie firmat Oter. de Pæf. cap. 15. n. 22. cum aliis adductis supra in Observ. ad Rubr. 50. n. 1. lib. 3. Rot. cor. Dmnoz. dec. 1008. n. 14, & ipsi præferuntur Testibus Ridolphin. Prax. par. 1. cap. 8. n. 114. Rot. cor. Ludovisi. dec. 161. n. 8. ibique Beltramin. n. 10. cor. Celfo dec. 236. n. 13.*
- Eo certius si Periti, seu Aestimatores fuerint de communi consensu partium electi juxta individua resolutionem Sac. Congreg.
- Episcoporum, & Regnar., de qua testatur Thomas del Bene in addit. ad tract. de immunit. in verbo Damna data circa finem: vel quando fuerint ad hunc effectum à Consilio, seu Publico Civitatis deputati, quorum fidei tanquam approbatæ stare debet, ut tenet Oter. d. cap. 15. n. 21. cum seq. Pacione. de Locat. cap. 34. §. 3. n. 28.*
- Imò etiam sufficit unicus, si taliter disponat Constitutio, Lex municipalis, seu Statutum *10. notat Anton. Gomez. tom. 2. de Contract. cap. 9. circa finem, quem refert, & sequitur Oter. ubi supra n. 22. vers. quandoque natus Officialis, seu Aestimatores, & dictum fuit supra in Observ. ad*

ad Rubr. 50. n. 9. lib. 3. Absque quod precedat
11 electio partium, vel Judicis, ut nrmant addu.
ibi in dicta Observat. ad Rubr. 30. n. 8.

Quandò verò deficiunt Aestimatores publi-
ci, tunc de consuetudine eligendi sunt Periti
à partibus, mandante Judice, ut tradit Ca-
gaslin l. 2. n. 259. C. de Refcind. vendit. D. Pacion.
de Locat. & conducl. c. p. 24. n. 76. cum aliis ad-
duclis supra in dicta Observat. ad Rubr. 50. n. 3.
prævia citatione, quæ necessaria est, ut docene
Jafin. in §. Quædam n. 79. Inlit. de Allion. Ca-
13 quot. ibi supra n. 260. & Pacion. loc. cit. n. 77.
Annot. ad dicta Rubr. 50. n. 6. juxta praxin tra-
ditam per Rîdolphin. Prax. par. 1. cap. 8. n. 11.
Et si una pars renuat, vel negligat eligere
suum Peritum, tunc Judex illum deputat ex
14 officio, juxta praxim traditam ab ipso Rîdol-
phiu. sub n. 11. Pacion. de Locat. cap. 34. §. 5.
nrm. 15. cum aliis adductis in citat. Observat. ad
Rubr. 50. n. 4.

Cum autem rarissimè contingat, quod Peri-
ti à partibus hinc inde electi concordent in
eorum relationibus, proinde illis discordan-
tibus eligendus est ab ipsis partibus tertius
15 Peritus Rîdolphin. loc. cit. n. 130. Pacion. dicto
cap. 34. §. 5. n. 70.

Nec Judex potest assumere partes Periti,
tùm quia materia, de qua agitur potest esse
extranea ab illius professione, & cognitione,
16 tùm etiã quia cum Peritus consideretur
etiã tanquàm Testis, absurdum est, quod
quis in causa partes Judicis, & Testis sustineat
Gratian. discept. 23. n. 38. cum seq. & respondit,
Roccor. Merlin. dec. 678. per tot. & cor. Priolo
decis. 243. n. 14. Pacion. ibi supra n. 73. ubi re-
probat Joseph Ludovic. decis. Persuasi. 28. n. 21.
contrarium sentienteum.

Et si partes sint morosæ in eligendo, tunc
18 Suppletur à Judice ex officio eum eligendo, ut
prosequitur Rîdolph. ibi supra Pacion. dicto §. 5.
n. 74. & dicta Observat. ad Rubr. 50. n. 5. Rgt. cor.
Merlin. dec. 678. n. 2.

Sequuta tertii Periti electione, dubitari
potest, an in ejus relatione teneatur adherere
uni ex præcedentibus Peritis nec nē, nām
quod uni ex eis adherere teneatur dixit Rgt.
cor. Manzaned. dec. 460. n. 1. Contrarium verò
19 videtur verius, & in praxi servatum, & qui-
dē duplici ratione, nempe prima, quia ut
plurimum inutilis esset electio tertii Periti,
cujusque relatio, cum Judex posset ex se ipso
cognoscere quænam ex duobus relationibus
esset attendenda uti validioribus fundamentis
munita; secunda verò quia primis duobus Peri-
tis congruit potius nomen, vêt terminus
partialium defensorum, tertio verò Perito
congruit nomen, & terminus Affessoris, & in-
struoris Judicis, qui non teneat adherere
uni ex Advocatis partium, ut animadvertit
Cass. de Luca de Jndic. disens. 33. n. 26. versic.
Et merito.

Quandoque tamē tertius Peritus cum al-
tero ex duobus Peritis concordat in sua per-
tia, seu relatione, sed quandoque etiã ab
Tam. II.

ipsis discordat; Quotiē enim concordat,
tunc prævalere debent duæ relationes unifor-
20 mes alteri singulari, & unice Pacion. cit. §. 5.
n. 83. Rgt. cor. Coccin. dec. 745. n. 11.

Sed si discordet controvertitur, an sit stan-
dum ejus relationi, nām affirmativam opinio-
nem tenent Soccin. sen. consil. 54. n. 2. versic. ter-
21 tius, & ultimus casus lib. 1. Rgt. cor. Bichio de-
cis. 191. n. 9. cor. Pentinger. dec. 231. n. 1. post med.
par. 2. dec. 211. n. 1. cum tribus seqq. par. 7. & in
dec. 178. n. 5. cum seq. par. 14. Contrariam verò
22 quod ejus relationi non sit standum, sed
deveniendum sit ad electionem peritioris se-
quantur Menoch. consil. 343. n. 29. Gabriel conf.
168. n. 106. Rgt. in recent. dec. 554. n. 3. par. 2. co-
ram Buratt. dec. 56. n. 5. ibique Adlen. litt. C.

Alii prædictas opiniones conciliando, di-
stinguentes tradunt primam opinionem pro-
cedere, quando tertius Peritus electus fuit ex
dispositione Legis, vel Statuti, & Judice co-
23 gente, secundam verò in Perito electo de par-
tium voluntate, ut post Sarrd. conf. 452. n. 60.
cum seqq. tradit Adlen. ad Buratt. dicta dec. 56.
n. 8. Esobar. de Ratioc. cap. 32. n. 23. Card. de
Luca de Jndic. disens. 33. n. 26. Rgt. cor. Dunozet.
jun. dec. 934. n. 4. ac dec. 947. n. 3. cor. Pentinger.
dec. 231. n. 2. cum duobus seqq.

Non desunt etiã qui docent in discordia
trium Peritorum coercendas esse omnes
summas in eorum relationibus contentas, &
24 deinde tota summa sic coercenda dividenda
in tres partes, quarum una capiatur pro justo
valore, juxta originale theoreticam Salvetti. in
l. Hac editali n. 10. vers. videretur igitur C. de Se-
cond. unpt. desumptam ex l. Si fundum 35. in fi-
ne juncta l. seq. in princ. ff. Mandati, quam aliis
relatis sequuti sunt Rodoc. in consil. 44. sub
n. 57. Gize. in Additad. Copy. d. it. dec. 42. n. 13.
Dunozet. de Ratioc. comput. 2. nrm. 4. ubi in hac
subdit & in eam digito ligabis, quia ad multa
prodesse poterit, Pacion. de Locat. cap. 34. §. 5.
n. 90. alios adducit Scoppa in Addit. ad Gra-
tiani. disc. 32. n. 1. cum tribus seqq. Benign. in Ad-
dit. ad Statut. Agriculc. Urbis cap. 44. litt. D.
in fine, ubi in specie de æstimatione damni dati,
& concordantibus relatis censuit Rgt. in
recent. dec. 114. n. 7. cum seq. par. 17.

Iste modus firmandi valorem secundum
quotidianam experientiam non est improba-
bilis, cum regulariter Periti ab affectionem
25 erga illos, à quibus fuerunt electi extendant
eorum arbitrium augendo & minuendo valo-
rem, prout affectio eos allucinat; Judex verò,
seu tertius Peritus ab eo in discordiam alio-
26 rum electus solet medium viam inter unum
& alteram relationem tenere; Nihilominus
illum non canonizarem pro regula certa, non
solum quia in contrarium valde argere vide-
tur Text in l. Diem proferre 23. §. Si plures ff. de
Recept. arbit. & l. Inter partes 38. in fine ff. de
Re judic. & per has LL. de opinione Salvetti
dubitavit Petrus Gerard. de Petra Sancta sin-
gular. 25. n. 2. vers. cogita: Verum etiã quia
sæpè contingit, unum ex Peritis à partibus
etc.

12 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ.

electis uti virum timoræ conscientiæ, & ab affectione, ac corruptione alienum referre verum, & iustum valorem, alterum vero erroneè excedere, vel in augmento, vel in diminutione, & terram mediam viam sequendo non approbaret relationem iustam, nec improbaret iniustam, ac erroneam, & consequenter coactio, & divisio, de quibus suprà per necesse non consunt semper ad dignoscendum iustum, & verum valorem, solummodo autem in praxi sequeretur prædictas coactionem, & divisionem, quando ex circumstantiis, qualitate Peritorum, verisimilitudine, aliisque probationibus saltem daretur vehemens sumus, seu probaretur excessus in augmento, & respectivo in diminutione valoris relationis duorum priorum Peritorum à partibus electorum, & respectivo tertii, nam tunc prævia coactio subsequens divisio verisimiliter redderet iusta, ac ex ea resultaret probatio veri valoris.

Antequam vero Periti referant, debent accedere ad locum, ubi illatum est damnum prævia citatione partium ad interessendum pro die, & hora certa Cognol. in dista l. 2. n. 161. C. de Rescind. vendit. Adobrand. conf. 59. n. 6. lib. 1. Gratian. dist. 874. num. 33. cum seq. Pacioni. disto cap. 34. §. 5. n. 35. cum duobus seqq. ubi limitat quando citatio à partibus fuit remissa, & Riolphina. cit. cap. 8. n. 130. ubi tradit praxim.

Ex postquam accesserunt, ac viderunt posunt quodcumque tradere eorum Peritiæ, seu relationem etiam die feriatis, absque eo quod requiratur citatio, cum ea non fiat in

forma iudicii Bart. in l. Theopompus n. 11. cum ibi Addit. in verbo respondeo ff. de Dot. prælegat. & in specie Fala. Benigna. in Addit. ad Statut. Agricultura Urbis cit. cap. 41. litt. O. Quæ tamen conclusio non transit sine contro-
32 versia, ut videre est penes Pacion. de Locat. & condit. cap. 24. n. 83. cum seq. iunio c. 34. §. 5. n. 51. cum seqq. ubi tamen post reclamationem opinionem concludit quod quando pars fuit semel citata ad videndum eligi Peritum, seu alias electioni interfuit, vel Periti electi fuerunt ab ipsius partibus, seu de earum consensu, vel si partes interfuerunt estimationi per eisdem factæ, vel ad interessendum citatæ non requiratur alia citatio in ipsa relatione, & concordantibus cumulat.

Non omittendo quod damnum taxari, & liquidari debet secundum tempus, quo fuit illatum, habito respectu ad herbam, non secundum futurum, & superventurum messis, cum multa accidere valeant, per quæ maturitas impediri, & ad nihilum reduci valeat, juxta veriorum opinionem per Text. in l. Omnis hereditas §. Nunquam crescit ff. de Reg. jur. & juxta originale theoreticam Bald. in cons. 181. nu. 4. cum seq. iunio nu. 7. lib. 1. quem sequitur Cravett. cons. 40. n. 10. Menoch. de Arbitr. Judic. cas. 149. nu. 21. Morejott. Variar. resolut. lib. 2. cap. 16. n. 7. Cancr. Variar. resolut. cap. 13. n. 14. vers. similiter damnum datum late Oter. de Pæst. cap. 13. n. 4. cum seqq. Romaguer in Addit. ad Consol. ad Statut. Eugub. lib. 10. n. 10. Fragor. de Regim. Reipubl. par. 1. lib. 7. disputat. 19. n. 46. vers. dicendum tamen, Gratian. decis. 57. a num. 5. ad 13. ibique Scoppa n. 5. cum seqq. Glarb. dec. 105. n. 5.

ADDIT. AD RVBR. III. LIB. V.

S U M M A R I U M.

1 Damnum passum à belluis liquidandum est mediante accessu, & relatione peritorum.

2 Estimatio damni facienda est tam inspecto tempore damni illati, quam futuri eventus.

Nun. 5. & 6. Damnum passum à belluis liquidandum est mediante accessu, ac relatione

1 Peritorum * ut firmat etiam D. Advocatus Calderon. in ejus respons. impress. penes Bondon. ad Oter. de pæst. cap. 42. n. 66. cum seqq.

Nun. 33. Estimatio damni facienda quidem in-

2 specto tempore, quo fuit illatum * sed habita consideratione quanti vendi posset dubius eventus perceptionis frumenti, seu alterius rei fructificæ ex Pigant. & aliis allegatis per Bondon. ad Oter. de pæst. cap. 13. n. 7. & firmat D. Advocatus Calderon. in d. ejus respons.

De Salariorum Notariorum damnorum datorum.

R U B R I C A I V.

IN primis pro qualibet accusatione scribenda in actis denarios duodecim, & tantundem accipitur de productione accusationis in scriptis productæ à qualibet singulari persona, sive Universitate: de cancellatione vero tantundem accipere possint si causam expresse in cancellatione: de accusatione vero data per Salutariorum nihil accipere possint: pro cancellatione autem ipsius, à quolibet accusato denarios sex si pœna illius accusantis non excedat solidos X. bononensium, si vero excesserit tunc vero unum bononensem pro quolibet cancellatione accipere possint: de qualibet vero appositione de gravando denarios, IIII. tantum, quodcumque qualitercumque, & à quocumque fiat. Pro quacumque autem satisfactione solidum unum tantum, nisi fuerint plures fidejussores, quia tunc sex denarios, pro-

pro quolibet accipere valeant. Pro examine verò restium solidos duos tantum pro quolibet teste computata iudicis portione, nisi poena accusationis excederet summam librarum V. accipere possint. De aliis vero scripturis, quæ fierent in processu, si poena excedat supradictam summam, tantum accipiant, quantum in civili causa permittitur, & si non excedat dimidiam tantum accipere possint. Pro citationum relationibus nil accipere valeant, salvo tamen in prædictis iudicium damnorum datorum moderamine, quibus Notarii parere teneantur.

S U M M A R I U M.

- 1 Merces Notariis est de jure debita.
- 2 Notario Actuario Tribunalis damni dati merces debetur juxta taxam, de qua ibi remissive.
- 3 Notarius exigere non potest mercedem ultra taxam etiam sub prætextu consuetudinis introducere.

- 4 Notarius exigens mercedem ultra taxam crimen concussionis, seu quasi committit.

O B S E R V A T I O.

- S Alarium, seu merces Notariis est de jure debita Gloss. in l. Argentarius in princ. ibi.
- 1 que Bart. ff. de Eden. Dec. in l. 1. n. 23. ff. eo-

dem, & in cap. 1. de Probat. Zach. de Salar. quest. 78. n. 1. Et quidem juxta taxam statutam in Capitulis damni dati cap. 9. insertis infra in Appendice pag. 122. absque eo quod ultra eam quidquam exigere valeant sub prætextu consuetudinis introductæ l. 1. §. ergo jubemus C. de Offic. Praefect. Prætor. l. In sacris scribitis C. de Proxim. sac. seniorum lib. 12. Bald. in auth. sed hodie C. de Episcop. & Cleric. Molina. de Just. & Jure disp. 83. quos refert, & sequitur Zach. dista quest. 78. n. 30. Alloquin crimen concussionis, seu quasi committunt, ut firmatum fuit supra in observat. ad Rub. LIV. lib. III. n. 25.

De modo emendandi damna data per Scholas,
& qui teneantur.

R V B R I C A V.

Statuimus, & ordinamus, quod si quod damnum dabitur super aliquibus bonis in aliqua Schola, quod omnes homines dictæ Scholæ, & seu habitantes in ea teneantur ad emendationem dicti damni, Nec laboratores dictorum bonorum cogi possint ad emendationem dicti damni directè, vel indirectè, nisi prius constitit dictos laboratores, oves, vel eorum familiam, seu eorum animalia tale damnum dedisse, quo casu tunc laboratores teneantur ad eorum emendationem; & collectæ, quæ imponerentur pro tali emendatione distribui debeant pro fumante tantum, & non pro Extimo. Nec liceat hominibus dictæ Scholæ aliquid directè, vel indirectè in contrarium quoquo modo attentare, seu ordinare in fraudem hujus Statuti, propter quod aliqui de dicta Schola magis graventur, quam alii pro tali condemnatione damni dati, aut aliqui immunes habeantur ab hujusmodi onere, Et Schola, quæ contra prædicta disposuerit, sive ordinauerit poena quinque librarum bonorum puniatur, & dispositio sit ipso jure nulla, & nihilominus universa Schola talem emendationem solvere compellatur.

S U M M A R I U M.

- 1 A Uthor, & Malefactor damni copulati-
ve una cum damno debet probari, ut
locus sit condemnationi ad refectionem, &
penam.
- 2 Pastori, vel Domino gregis viciniore in du-
bio imputandum est damnum illatum.
- 3 Statutum mandans damnum datum in Os-
pido, Castro, & Villa rescindendum esse
a Vicinis, quando locum habeat remissive,
& num. 4.
- 5 Statutum disponens, quod Communitas te-
neatur rescire damnum illarum, dum
ignoratur delinquens valet, & est iustissi-
mum, & quare n. 7. & 8. Contrarium n. 10.
Decl. n. 11.
- 6 Statutum Cremonæ disponit quod si aliquid
damnum, vel incendium in aliqua Villa

datum fuerit, quod illi de Villa debeant
denunciare Malefactorem, alioquin iidem
teneantur ad emendationem damni.

- 8 Damnum habitatorum culpa datum præsum-
itur.
- 9 Bannitis, & Sicariis cuiquam damna infer-
rentibus in Civitatibus, Terris, Castris,
& locis, si ipsæ Civitates, & Communita-
tes locorum eos non deprehenderint, &
tales delinquentes unum evalerint, illæ
Communitates, & Universitates tenentur
ad refectionem damni parti læsæ, & tan-
tumdem Cameræ Apostolicæ ex disposi-
tione Bullæ B. Pij V. vide ibi remissive.
- 10 Statutum disponens unum pro alterius de-
lictis puniri repugnat naturali rationi, &
equitati, ac Juri humano, & Divino, ac
tamen iniquum, & irrationabile non
valet. Decl. n. 11.

14 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ.

Puniri quis non debet sine culpa n. 10.

Pœna suos tenet Auctores n. 10.

13 *Amaya in l. Providendum nu. 37. cum seq. C. de Decurionib. lib. 10. reprobat.*

13 Deus infligit pœnas temporales etiam innocentibus pro peccatis ab alijs commissis.

14 Causa legitima ad hoc ut Statutum mandans pro damno dato teneri vicinum, Villam, vel Communitatem valeat, quando dicatur.

15 Statutum mandans pro damno dato teneri vicinum, Villam, vel Communitatem procedit dumtaxat damnificatore non invento, & non procedit quando datur clam, & de nocte fuit datum n. 7.

16 Agens pro refectione damni contra Vicinum vel Dominum confinium, vel contra Communitatem probare debet Malefactorum non inveniri.

OBSERVATIO.

Non sufficit constare de damno, nisi etiam copulative doceatur de illius Auctore, seu Malefactore ad hoc ut deveniri valeat ad condemnationem, tam quo ad refectionem, quam quo ad penam, ut animadvertit Oter. de Pœs. cap. 14. n. 1.

Sed quia aliquando clam, de nocte, & occulto damnum inferitur absque eo quod possit probari valeat quænam animalia, & armenta illud inculerint, tunc procedendum est cum præsumptione distante, in dubio damnum imputandum esse Pastori, vel Domino gregis viciniore, qui armenta magis propinqua loco damni adducere solebat, ut firmat Lue. de Pen. in l. Quemadmodum vers. nonagesimo præsumitur C. de Agricul. & Censit. & in l. Quicunque in verbo vicinus C. de Omni agro deserto lib. 11. late, ac erudite comprobatur Oter. loc. cit. n. 2. Marper, Cato de Re rustica lib. 1. & Columell. cod. tract. cap. 3. lib. 1. & de Statutis mandantibus damnum in Oppido, Castro, & Villa datum refarciendum esse à vicinis, eo quia præsumatur luculas ipsos damnum dedisse late firmat Menoch. de Præsumpt. lib. 5. præsumpt. 31. nu. 39. cum duobus seqq. ubi n. 320. cum quatuor seqq. declarat, & limitat in quatuor casibus.

Occurrit etiam in variis locis mediante Statuto particulari disponente, quod Universitates, seu Communitas teneatur refarcire damnum illatum, dum ignoratur delinquens, quod quidem Statutum valet, ut docent Bart. in l. Datus ff. de Testam. milit. ff. in l. De quibus n. 56. ff. de Legib. & respondit Bald. conf. 174. cod. 2. ubi de Statuto Cremona disponente, quod si aliquod damnum, vel incendium in aliqua Villa datum fuerit, quod illi de Villa debeant denunciare Malefactorem, alioquin teneantur ad emendationem damni, & iustissimum est, ut tradit Bald. in l. Si quis non dicam rapere sub n. 17. C. de Episcop. & Cleric. & in l. Ne quid s. facinora ff. de Sacend. ruin. & naufr.

Burfatt. conf. 122. n. 8. Bero. conf. 213. n. 7. cum seq. vol. 3. Carpan. ad Statut. Mediolan. tom. 2. cap. 375. n. 6. ubi n. 30. cum duobus seqq. notat, quod si in Statuto addita sint verba clam, vel de nocte tollitur disceptatio Scribentium, An Villa, & Universitas teneatur, quando damnum datum est clam, vel de nocte, cum talibus verbis deficientibus Statutum habeat locum in eo qui tenetur ad damnum ex custodia, non in subsidium Sord. decif. 340. nu. 3. duobus seqq. par. 2.

Ejusdem autem Statuti tres rationes à DD. assignantur, nempe prima quia præsumitur datum damnum factum, & culpa ipsorum habitatorum, ut tradit Calean. conf. 63. n. 3. cui subscripsit Rubeus Curt. in conf. subsequenti Menoch. de Arbitr. judic. lib. 2. centur. 4. cas. 345. nu. 15. Carpan. ubi supra nu. 7. Magon. decif. Florentin. 123. n. 14.

Altera vero ad hoc, ut habitantes curent loca esse tuta à damnis, ut considerant Bart. & Bald. in l. prima §. summa ff. de lit. qui deiecerint, & effuderint, Gramatic. conf. 22. n. 3. cum seq. quos refert Menoch. d. cas. 345. n. 16. Oter. de Pœs. cap. 14. nu. 6. Maria de Jurisdic. par. 4. cas. 96. ubi ulterius firmat Clericos non teneri contribuere ex dispositione Statutorum laicalium Carpan. d. cap. 375. n. 10. Sord. decif. 340. n. 3. cum seqq. par. 2.

Et tertia, ut magis reprimatur improborum audacia, & ne depopulationes, & depredationes fiant, quæ publicam utilitatem respiciunt, & operantur, ut tale Statutum censetur iustum Gratian. discept. 469. n. 1. cum seqq. Ofsch. decif. 88. n. 25.

Qua ratione B. Pius V. ad tollendas homicidarum, banuitorum, & licentiorum nequitias, & crimina confirmando Constitutiones Pontificum antecessorum, mandavit, quod si illi in Civitatibus, Terris, Castris, & locis cuiquam damna aliqua intulerint, ipsique damnis taliter illatis à Civitate Communitatibus, ac Terrarum, Castrorum, & locorum huiusmodi Universitatibus capti, & deprehensi non fuerint, sed taliter delinquentes impune evaserint, Communitates, ac Universitates ipsæ, præter refectionem damnorum partiales, ejusque hæredibus, teneantur etiam tantumdem quantum damna estimata fuerint Reverendæ Cameræ Apostolicæ persolvere, ut in ejus Constitutione in Bullar. novo la 10. §. 10. vol. 2. confirmata à Sixto V. in ejus Constitutione la 6. §. 7. cod. vol. & refert Farinac. quæst. 24. n. 198. ubi numeris seqq. varias declarationes, ampliaciones, & limitationes harum Constitutionum adducit, ac Oter. de Pœs. cap. 14. n. 3. Gratian. discept. 469. n. 12. Cohell. ad Bull. Boni Regim. cap. 14. n. 80. cum seqq. ubi resolvit varias quaestiones.

Contrarium vero quod similia Statuta disponentia unum pro alterius delicto puniri tantà repugnantia naturali rationi, & æquitati, ac fœni humano, & divino non petmitti quem puniri sine culpa, cum pœna suos

teneat auctores, ut late comprobatur *Farinacc. quest. 24. nu. 1. cum seq. jussio nu. 150. sint iniqua, & irrationalia, & uti talia non valeant, nec sint servanda tradunt Bald. in l. Sancimus C. de Penis, & alii adducunt per Amayam in l. Providendum 15. nu. 27. C. de Decurion. lib. 10. Sord. decif. 340. n. 1. par. 2.*

Nihilominus tenenda est prima opinio pro validitate, & iustitia hujusmodi Statutorum, a quando concurrat legitima, & rationabilis causa; cum loco culpæ, quæ requiritur ad poenam infligendam succedere, contraria vero, quoties cessat talis causa, ut distinguendo firmat Bald. in d. l. Sancimus vers. postea, Eugen. conf. 69. n. 2. *Farinacc. loc. cit. n. 152. ubi concordantes Gratian. discept. 469. nu. 4. 5. & 7. jussio n. 25. plenissime disculso articulo tenet Gutierrez. Canon. 99. lib. 2. cap. ult. n. 26. ubi tamen declarat procedere quo ad alias poenas præter corporis afflictivas* *Ossech. decif. 88. n. 23. vers. non obstant cum seqq.*

Quamvis Amaya in l. Providendum nu. 27. cum seq. C. de Decurionibus lib. 10. tradat quod etiam concurrente aliqua rationabili causa, adhuc ea non possit vincere, & superare aliam a longe superiorem naturæ, & juri convenientissimam, ne quis pro alterius delicto tentetur, fundatam etiam in auctoritate *Infiniani in Authent. nulli Judicem §. quoniam vero ibi Quoniam vero contingit adulteria, & homicidia, aut alia qualibet crimine in Provinciis committi jubemus peccantes teneri, & non alios pro aliis, & n. 19. cum duobus seqq. respondit Legib. quæ militare videntur pro iustitia Statutorum: Etenim verius est causam publicæ utilitatis vincere, ut firmant DD. Allegati, & comprobatur auctoritate B. Pii V. & Sixti V. Constitutionibus. Accedente potissime, ipsum Deum Omnipotentem poenas temporales*

13 infligere etiam innocentibus, pro peccatis ab aliis commissis, ut ex testimonio *Sacra Scriptura* in variis locis recensitis per *Ybancz. de Faria ad Covar. resol. lib. 2. cap. 8. n. 10. cum seqq. ubi etiam refert Sanctos Patres, aliosque Interpretes idem tenentes.*

Ad hoc autem ut legitima causa concurrere dicatur, requiritur quod aliter non possit consuli utilitati, & necessitati publicæ, quam t4 mediante dispositione talis Statuti; Nec damnum Communitatis, seu privatorum sit majus damno publico, ut advertit *Gratian. d. discept. 469. n. 26. Non enim omnis, utilitas, vel necessitas publica suffragatur, sed debet esse talis, quæ præponderet utilitati privata, cui assulit naturalis ratio, & æquitas veterantes, ne quis pro alterius delicto puniatur, ut ponderat Gratian. loc. cit. n. 26. cum seqq.*

Advertendum talia Statuta mandantia pto damno dato teneri vicinam, Villam, vel Com. 15 munitionem procedere dumtaxat damnificatione non invento, & ita de consuetudine servari testatur *Calean. conf. 63. post n. 4. Carpan. ad Statut. Mediolan. vol. 2. cap. 375. n. 102. Oter. de Pys. cap. 4. n. 7. Ossech. decif. 88. n. 31. ubi cum Angel. docet, quod quando non ignoratur delinquens tunc non debet quæ gravari odio alterius, sed debent intelligi Statuta in duobus casibus, scilicet quando ignoratur à quo damnum fuerit illatum vel scitur, & is, qui damnum intulit non est solvendo.*

Unde qui agit pro refectione damni, & in 16 tendit sibi perfolvi, vel à vicino, vel à Domino coninium, vel à Communire, probare prius debet Malefactorem inveniri non posse, ut relatis *Corn. conf. 123. n. 2. Alexand. conf. 47. n. 2. vol. 6. Cravet. conf. 12. in fine lib. 2. prosequitur Oter. ubi supra n. 7.*

ADDIT. AD RVBR. V. LIB. V.

S D M M A R I U M.

1 Villa tenerur pro facientibus furta in ea.
2 Viciniores habentes animalia propinquiora præsumuntur damnificantes.
3 Quid dicendum, si damnum dans non ignoratur, sed ab eo damnorum refectionem sperare non licet.

Nem. 3. Valet consuetudo, quod Villa teneatur pro facientibus furta * ut cum Bald. in l. de quibus ff. de legib. tradit Martia de iurisdic. p. 4. c. 51. n. 5.

Nem. 16. Quando ignoratur damnificans præsumitur damnum datum à vicinioribus * habentibus animalia propinquiora damno ut firmat Bueden. ad Oter. de pascuis cap. 14. n. 1.

3 Quid dicendum, quando non ignoratur delinquens, sed est talis conditionis, quod non alicuius obtrineendi refectionem damnorum, prout nostris temporibus sæpiissime damnum est patiens, quod toti Provinciæ frequenter

accidit occasione violenti transitus copiarum Imperatoris per Statum Ecclesiasticum; An damna ab ipsis illata domibus particularibus quibus hospitabantur, sine reficienda per Communitates dominis particularibus.

Et videtur affirmative respondendum, quia sive communis, quæ habet à Principe proprio, vel ab alia extrinseca necessitate obligationem hospitandi copias transientes consideretur tamquam comodataria domorum, in quibus ex ejus destinatione milites hospitatio excipiuntur, dubium non est, ipsam teneri restituere rem Commodatam in statu & terminis quibus ipsa illam suscepit, & relevare dominum fundi, vel domus à quocumque damno occasione ejusdem hospitali eidem illato, juxta regulas commodarii.

Aut consideratur tamquam Domina absoluta, nam de jure gentium impellente publicæ necessitate, cessat jus civile, & omnia sunt communia, & tunc cum res pereat domino, utique domus quæ damna patiuntur, patiuntur

16 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ.

tur in damnum communicatis proindeque cum deficiente publica necessitate, cesset ius gentium, & redeat ius civile, quo mediante domus, vel fundus iterum acquiratur primævo domino particulari, dubium non est dominum particularem non teneri ad damnum proprio fundo irrogata de tempore quo non erat Dominus, sed illi restituenda esse à communitate, quæ de tempore damni habebat usum, & dominium fundi.

Hicse proinde rationibus innixa Illustrissima Congregatio super huiusmodi transitu copiarum ex terarum deputata, mandavit legatis & Gubernatoribus Status Ecclesiastici,

quod iuris ordinis servato cogerent Communitates ad huiusmodi damnorum restitutiones, & signanter in nostra Provincia Romandiolæ Eminentiſſimus Devia tunc Legatus cœgit Communitatem Casenæ ad restituendum damnum passum per R.P.D. Dandinum ex incendio suæ domus à militibus Germanis occasione dicti Transitus perpetrato; pariterque cœgit nostram Communitatem Faventiz ad restitutionem damni consimilis ex simili causa favore D. Marei Antonii de Azallis.

Alia de damnis vide penes *Raynald, observ. crim. tom. 2.*

De damnis personalitèr datis.

R V B R I C A VI.

Personaliter damnificantes refrenare, ac punire volentes, eorumque temeritatem, & dolum acrius poenis cohibere cupientes, qui ratione non utuntur, statuimus, & decernimus, quod si quis alterius vineam absque Domini, vel alterius de Domini familia præsentia, vel licentia per prius habita ingressus (A) fuerit à calendis Martii usquequò vinea fuerit vindemiata solvat solidos xv. alio autem tempore solidos septem, si in lazariis extra vineam existentibus dimidium dictarum poenarum dictis temporibus persolvat. Si damnum in ea dederit herbam, vel folium vitium faciendo, duplum solvat ejus quod supra dictum est dictis temporibus. Si vitem devastaverit, (B) vel deferri curaverit in vinea, vel lazaria, aut super arborem existentem, ultra poenam ingressus, solvat pro qualibet vice solidos decem. Et si vitem ex vinea, vel lazaria, vel ex arbore rapuerit, vel extirpaverit, ultra poenam ingressus, pro qualibet vite in solidis viginti puniatur, si uvas exportarit, solvat pro quolibet racemo solidos quinque ultra poenam ingressus vineæ, vel lazariæ. Et si quo tempore quis arundines, vel palos ex vinea asportaverit poena solidorum viginti puniatur, et in eandem poenam incurrat, qui inventus fuerit portare vites, arundines, vel palos, (C) nisi requisitus ostenderit de suo accepisse, vel de aliquo de Domini, vel aliqujus de ejus familia præsentia, vel consensu. Portantes vero (etiam ab eorum vineis) ultra tres racemos, prout consueverit portari per quamlibet personam, quinque solidos bonon. pro quolibet racemo solvere debeant. Et qui non permiserit se perquiri, & videri ab Officialibus super ipsis uvis asportandis fugiendo, vel recusando, puniatur ac si inventus esset habere quinque racemos, sive (ut ajunt) grappos ultra tres ut supra permisso, & simili poena puniatur qui uvas deiecerit ne videretur eas indebitè portare, & hoc non intelligatur de muscatello, & lugliatica, cum licere volumus asportare de suis, & ad vendendum, & pro eorum usu ad libitum, dum tamen sint maturæ. Nullus etiam portare possit uvam immaturam, vel de alieno accipere sub poenis prædictis, nisi eum appodissa, & licentia officii Dominorum Antianorum. Si quis autem vinum novum, vel inustum fecerit ante publicam vindemiarum ordinationem in centum solidis bonon. puniatur, & liceat Officialibus deputatis à Communitate perquirere in domibus, & aliis locis pro inveniendis vinum, vel mustum huiusmodi. Si vilis, vel abiecta persona inventa fuerit in vineis damnum dare, si condemnationem non solverit in termino trium dierum, ponatur ad catenam publicam Palatii domini Potestatis versus plateam, & ibi permanere debeat catenatus à mane usque per totum diem. Licentiam tamen damus, & impartimur omnibus garavelare (D) volentibus, per octo tantum dies post expletas vindemias, vineas ingredi, & in vineis, & lazariis racemos colligere dicto tempore, dum tamen aliud damnum non inferant, quo casu de damno dato puniri debeant secundum formam Statutorum. Venatoribus verò liceat cum canibus, & personis tantum ire per vineas, & lazarias vindemias impunè usque ad Kalendas Martii, dummodò pedestres eant. Qui autem fructus arborum alterius, vel folia (E) eorum acceperit, in solidis decem bonon. qualibet vice puniatur. Si quis verò in hortis, vineis, & arboribus in Civitate seu Burgis damnum, vel devastationem intulerit, condemnetur ipse, & quilibet simul, vel conjunctim inferens damnum huiusmodi in libris quinque bonon. si de die id fuerit; si autem noctis tempore poena talis duplicetur Communis tantum Faventiz pro dimidia applicanda, & pro alia dimidia Accusatori, si Accusator intervenerit pro huiusmodi quasi maleficio, & damno commissio, & ad emendationem Domino damni, secundum quod juraverit ipse Dominus, salva

sem-

semper auctoritate Judicum dāmnorum datorum moderandi ipsam dāni emendationem, quando videretur jurans debitam emendationis metam excessisse. Pro simplici verò ingressu contra Domini voluntatem poenae praedictae dimidentur. Si quis in hortum vel eanetum pedester fuerit, solidos quinque solvere teneatur, si autem dānum dederit, solidos decem solvat. Si in prato dānum dederit herbam faciendo, in solidis decem bononae poenā puniatur. Si in silva, vel salictio ligna inieiderit, vel acceperit in solidis quindecim puniatur. Si verò in aliqua terra sata, vel seminata dānum dederit herbam faciendo, vel evellendo, in decem solidis bononae poenā puniatur, si solum pedester per eam fuerit, in quinque solidis puniatur, & si quis repertus fuerit portare herbam puniatur, ac si repertus fuerit in actu dāni dictae herbae, nisi ostenderit illo tunc accepisse de loco non vetito, & se sibi licito, ad quod vendendum Officiales ire teneantur, & si in mendaciq. repertus fuerit, in duplo puniatur. Si quis autem plantam (F) aliquam arborum devastaverit, inieiderit, vel ruperit, si planta fuerit unius anni, in solidis viginti puniatur; si secundi anni, in libris tribus bononae poenā puniatur; si autem fuerit tertii anni, vel ab inde supra, solidis centum bononae poenā puniatur, & quod de planta dictum esse intelligimus, etiam & idem observari, & fieri in arboribus naturaliter natis, quamvis non plantatis declaramus, quarum poenarum pro arboribus, ut supra impositarum medietas sit Domini, alia Communis. Si verò ignoretur de dāno dato in plantis, & arboribus, vel ejus fuerit animalia, quae arbores decoraverint, aut devastaverint, tunc a Schola, & seu per homines Scholae, in qua dānum datum fuerit, quarta pars dictarum poenarum Domino arborum pro emendatione sui dāni persolvatur. Et si intus circlem per habitantes in d. circula pro porta, ad quam responderent habitantes pro Cappellis Faventiae, & praedicta quarta pars poenae Domino dāni persolvatur. Declarantes, quod praedictae omnes poenae intelligantur esse appositae pro qualibet vice, qua dānum datum sit, & pro qualibet persona, & pro qualibet arbore, vel vite, & poenae ipsae duplicentur, & exigi possint, si de nocte dānum datum fuerit, aut in aliquo praedictorum contrafactum fuerit. Poenarum autem omnium pro dānis datis tam a personis, quam ab animalibus impositarum exactio, & exequutio fieri possit, & debeat incontinenti sine alio processu. vel declaratione, & de facto, & tam realiter quam personaliter gravari possint in Comitatu, & in circuli habitantes, & quilibet de familia ejus, ejus persona, vel animalia reperta fuerint dānum dedisse. In Civitate autem Paterfamilias tantum, & ille, qui inventus fuerit in dāno gravari debeat, eo tamen salvo quod cum Judicibus dāmnorum datorum eis videretur cognoscendum esse de causa dāni dati, tunc non fiat ipsa exequutio, nisi prout diffinitum esset per sententiam, ipsa tamen cognitio saltem infra mensem fieri debeat, alioquin talis exequutio impediri non possit modo aliquo, salvo si non appellaretur a declaratione Judicum ad Dominos Antianos pro tempore, quae appellations causa terminetur etiam infra mensem, alias in exequutione procedatur, si confirmata fuerit Judicum sententia. Quarum omnium poenarum exequutio locum habeat, & fieri possit pro tempore unius anni, a die accusationis computandi, quo anno elapso quis molestari non possit. Excepto tamen si super hujusmodi accusatione litigaretur, quo casu annus incipiat a die finitae litis.

S U M M A R I U M.

- 1 Transiri non potest per fundum vicini invito Domino.
- 2 Transiri non potest per Vineam alterius, praeteritum si adit uva.
- 3 Rumpere quis non potest sepem vicini.
- 4 Limita occasione evacuationis, & exonerationis corporis, seu secessus causa transiri potest per fundum vicini, quamvis praetiosissima frugibus satum una cum equo occasione evacuationis, quando in via publica sine verecundia id facere non licet n. 4.
- 5 Reus exiens ab Ecclesia causa exonerandi ventrem quando gaudeat Immunitate Ecclesiastica num. 4.
- 6 Intrare fundum alienum delictum committit.
- 7 Uvam, poma, pira, cerasas, aliosve fructus ex aliena vinea surripiens furti actione tenetur, Decl. n. 7. & 17. Vide n. 14.

Tom. II.

- 8 Uvam ex aliena vinea surripiens, ut statim eam ibi comedat, non tenetur actione furti, nec alia poena. Decl. n. 13.
- 9 Statutum disponens non licere Viaroribus surripere uvam ex aliena vinea ad effectum ibidem comedendi non valet. Decl. n. 13.
- 10 Peregrinus capiens herbam ex fundo alieno pro equo non tenetur actione furti. Decl. n. 13.
- 11 Statutum puniens dānum danrem non comprehendit eum, qui comedit ficus ad Solem positas. Decl. n. 13.
- 12 Furtum uvarum probatur ex vestigiis pedum furis facta confrontatione, ut ibi.
- 13 Furans rosmarinum, rosas, lilia, gessuminos, & alios flores, ac herbas odoriferas, & medicinales, qua poena puniatur.
- 14 Fures uvarum, aliorumque fructuum reperti in vineis ad furandum possunt statim absque processu duci per Civitatem cum uris, vel fructibus ad collum, vel poni ad bercliam, vel

C

18 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ.

- vél denudati subitè turturam in publica platea cum uris ad collum, vél sub pedibus Vide ibi, & n.17.
- 17 Delictum non potest esse tam notorium, ut non competat aliqua defensio.
- 18 In delicto notorio coram Iudice commissio quomodo procedatur.
- 19 Incisores victim gravissimum facinus committunt.
Incisores victim tamquam latrones puniuntur in pnam ultimi supplicii n. 19. Vide n.30.
- 20 Incisores arborum fructiferarum quomodo puniantur, & n.35.
- 21 Incisor arborum fructiferarum tenetur ad refectionem damni, videlicet ad eos fructus, qui verisimiliter percipi potuissent.
- 22 Actio duplex oritur in unoquoque delicto, nempe una pnalis, & alia ad reparationem damni.
- 23 Vineæ fructus est incertus, & ejus liquidatio remittenda est arbitrio Iudicis.
Vineæ in dies deteriorantur n. 23.
Vites citius senescunt, quam alie arbores n.23.
- 24 Damnum ex incisione arboris resultans regulari non debet juxta tempus incisionis, sed habito respectu ad utilitatem futuram, & si multo dubio eventu etiam mediante juramento Domini.
- 25 Pali Vinearum dividendi sunt inter locatorem, & conductorem, ut ibi.
- 26 Spicas colligere licet post metentium terga, absque eo quod agi valeat ad refectionem damni.
Racemos colligere licet post vindemiam factam, absque eo quod agi valeat ad refectionem damni n.27.
- 27 Racemi omitti amplius non sunt in dominio, & possessione Domini.
- 28 Defendendo rem propriam, eam facinus communem, & sit occupantis.
- 29 Animus derelinquendi rem propriam præsumitur ex negligentia eam recuperandi, quamvis facile recuperari possit.
Animus derelinquendi rem propriam ex coniecturis colligitur n.30.
- 30 Racematio in Vineis post vindemiam non potest prohiberi.
Spicarum in agro relictarum recolectio non potest prohiberi n.31. Lim.n.34.
- 31 Spicæ post recolectionem frumenti in agro remanentes relinqui debent pauperibus, & peregrinis. Vide nnn. 33. Contrarium num.34.
- 32 Racemi uvarum post vindemiam relinqui debent pauperibus, & peregrinis num.31. Contrarium n.34.
- 33 Præcepta Sacre Scripturæ alia sunt judicialia, alia ceremonialia, & alia moralia, quæ autem sint obligatoria, Vide n.34.
- 34 Lex moysæ fundata in ratione morali, obligationem inducit. Vide n.34.
- 35 Folia arborum, propterea illa mororum, & mirtorum sunt in fructu.
Vermes ferici velantur foliis mororum num.35.
Seticum ratione originis est fructus terræ num. 35.
Sericum non potest confici absque foliis mororum n.35.
Vermiculorum conficientium Sericum natura &c. remissive.
Ars setica in variis Regionibus, & Civitatibus cum magna utilitate exercetur n. 36.
- 36 Clerico licet folia arborum in propriis bonis existentium alicui laico concedere eo pacto, ut lucrum, quod ex bombycibus provenit inter utrumque dividatur.
- 37 Clerico licet arti seticæ operam dare pro sua familie sustentatione, dummodo in hujusmodi artificio personas suspectas non adhibeat, & licentia Episcopi gratis concedenda concurrat.
- 38 Incisores arborum non fructiferarum non possunt conveniri criminaliter. Limita, ut ibi.
- 39 Incisores arborum fructiferarum criminaliter conveniri possunt, & tanquam latrones puniri etiam usque ad mortem. Decl.n.41. Vide n.42.
- 40 Incisores arborum fructiferarum semper tenentur ad refectionem damni.
- 41 Incisores arborum materiam trahentes remissive.

OBSERVATIO.

- A Invito Domino quis non potest transire per fundum vicini. *l. Per agrum 11. ibique Barbof. & communiter Scribentes C. de Servit. & aqua 1. Præsertim si ibi addit vinea cum uva, cum tunc promptius sit damnum;*
- 2 Et male minus potest quis rumpere sepem agri vicini, cum idem judicetur de sepe, ac de arbore *Florians. de Sancto Petro in l. Servitutes 5. Traditio sub n.6. ff. de Servit. rustic. præd. quem refert, & sequitur D. Paciehell. de Distinct. cap. 4. memb. 1. n.9. nisi occasio evacuationis, ac exonerationis corporis, seu secus causa, nam isto casu homini permittitur, nedum rumpere sepem fundi vicini, sed etiam per eundem, quamvis præciosissimis frugibus satum transire una cum equo, dum in via publica non sine verecundia id facere ei non licet, ut probat *Feliman de Inclusion. animal. cap. 16. & hujusmodi causa adeo legissima, & necessaria judicatur, ut etiam Reus egressus ab Ecclesia ad exonerandum ventrem, statim regressurus, cum moraliter non censetur egressus ex loco Sacro, gaudere debet Immunitate Ecclesiastica, dummodo in Domibus extraneorum non se recipiat, sed tantum progrediat per spatium triginta passuum *Can. de servit. caus. 17. quest. 4. Del Bene de Immunit. Eccles. cap. 16. dub. 25. sess. 2. tom. 2. Panimoll. Annot. 1. n.3. ad ejus dec. 95.***
- Intertrans autem fundum alienum delictum 5 com.

§ committit Gregor. Tholosan. Syntagmat. jur. univ. lib. 37. cap. 7. n. 7. par. 3. & si positive probetur, quod qui transivit per vineam alterius damnum intulerit, uvam, poma, pira, cerasus, aliosque fructus furtive perierit, tenetur ad actione sorti per Text. in l. Verum §. Eorum nomine l. Fullo §. Frugibus ff. de Furtis Bouffac. de Furt. §. Nobilis n. 2. Gregor. Tholosan. Syntagmat. jur. univ. lib. 37. cap. 9. par. 3. Farinacc. quæst. 168. n. 17. & Bosilio dec. 26. n. 1.

Adverte, quod si uvæ, aliique fructus temporis surreptionis erant crudi, & immaturi tenebuntur actione legis Aquilia juxta Text. in l. Si Servus 27. §. Si olivum, & §. seq. ff. ad Leg. Aquil. Berlich. Conclus. par. 5. conclus. 53. n. 9. Carpan. ad Statut. Mediolan. tom. 2. cap. 37. n. 8. vers. Si enim sint immaturi.

Si autem erant maturi, tunc distinguendum est, nam aut surripuit ut statim illos comederet abique asportatione extra fundum, & vineam, & sic exclusio animo lucri, non tenetur actione furti, nec alia pena puniendus, cum id sit permillum etiam de Jure Divino, ut in Denteronom. cap. 23. n. 24. ibi: Ingressus vineam proximi tui comede uvas quantum tibi placuerit; foras autem ne efferas tecum. Si intraveris segetem amici; franges spicas, & manu conteres, falce autem non metes, cap. discipulos distinct. §. de Consecrat. Affili. in cap. nult. §. Quicumque num. 2. vers. nota primo cum seq. de Pace tenen. ejusque violat. Harprell. in §. Furtum n. 19. Insistat de Obligat. qua ex delictis nasc. Gregor. Tholosan. Syntagmat. Jur. univ. lib. 37. cap. 7. n. 6. Carpan. Præxim. par. 2. quæst. 83. n. 33. Gratian. discept. forens. cap. 80. n. 16. cum seq. ubi n. 19. subdit non valere Statutum interdicens huiusmodi facultatem Viatoribus, tanquam contra jus Divinum, & num. 20. addit idem procedere in herba, quam licet capere peregrinanti pro ejus equo surd. de Alimen. tit. 8. privileg. 39. n. 8. Carpan. ad Statut. Mediolan. tom. 2. cap. 37. n. 7. ubi etiam num. 10. subdit, quod si Statutum puniat damnum dantem in loco alieno non comprehendit eum, qui comedit ficus, qui ad Solem defecarentur, & refert Bonacors. in QQ. crimin. in verbo de Damno dato vers. si Statutum puniret tradit Berlich. dicta conclus. 53. n. 10. Bosilio cit. dec. 27. n. 2. cum seq. Frisian. dec. 488. n. 9. ubi firmat transeunt per viam publicam licitum esse herbam colligere pro equo, quatenus potest juxta viam ipsam protendere brachium.

Quod intelligendum est concurrente necessitate, utpote quia capiuntur graminia pro equo delatato, & refectioe indigente, nec alia media suppetant, ut relatis Coras. in l. 1. n. 137. ff. de Servit. Boer. ad Consuetud. Bituric. tit. 10. §. 4. add. & Job. Thomas de Noxa animal. cap. 15. n. 27. declarat Frisch. Conclus. pract. Missell. tit. de Messe cap. 13. n. 9. & de Viatori. bus transeuntibus fame oppressis, quibus licet aliquos spicas, uvam, & poma evellere, & comederet, ut prosequitur Frisch. ubi supra n. 12. cum seq. cum de Jure naturali pauperibus in

2um. II.

extrema necessitate possit subvenire teocatur ex firmatis infra sub n. 34.

Sed si tales uvas, & fructus furtive perierit ad effectum aliunde transportandi lucri faciedum causa, eo casu actione furti tenebitur dicta l. Si Servus 27. §. Si olivum vers. sed si collecta cum §. seq. ff. ad Leg. Aquil. l. Fullo 92. §. Frugibus ff. de Furt. & distinguendo firmat Berlich. loc. cit. n. 21. ubi n. 12. subdit, quod non punitur ad pena ordinaria mortis, sed alia extraordinaria Rendel. de Vineæ, & vindem. cap. 10. de Tutela fructuum ubi io vers. & notata quoque allegat Alberic. de Resate in l. Judicia C. de Re judic. aliterentem quandam Judicem condemnasse suam ad vestigia pedum cogitum, eò quia remanserant in terra humida figosa ubi ovarum furtum commiserat, itaque ducto ad locum Reo, formaque pedis concordata illum condemnavit.

Predicta etiam procedunt contra Forasotes rosmarinum, rosas, lilia, gelluminos, ac alios flores, & herbas odoriferas, ac medicinales ut docent Berlich. ubi supra num. 1. cum seq. Carpan. dicta quæst. 83. n. 33. & Bosilio allegat. dec. 27. n. 3.

Et talibus furiis repertis per Birruarios, seu Officiales Rectorum Civitatis in vineis, ad futandum uvas, aliosque fructus abique processu potest per Judicem mandari eos duci cum visis ad collum per Civitatem, ut ab omnibus derideantur, vel poni ad carenam, seu berlinam juxta proximam traditam per Angel. in l. Ictus sustinuit num. 2. ff. de His qui nos. Insuper sequitur Bajard. ad Clar. lib. 5. §. final. quæst. 8. n. 14. Socci. de Judic. lib. 1. cap. 78. n. 19. & Dominus Vrecol. Consule. forens. cap. 42. n. 13. vol. 1. ubi subdit vidisse in Civitate Forolivi istos Latronculos in fragranti cum visis repositos statim subitus tortura poni in publica platea denudatos cum jisdem visis ad collum, vel sub pedibus, & aliquando, ubi concurrebat notabilis ovarum quantitas furata, habitis prius duobus, vel tribus ictibus funis relaxatos fuisse: Tutius tamen erit, si summarie aliquis formetur processus, cum nullum maleficium adeo sit notorium, ut non competat aliqua exculatio, ut cum Guazzin. ad Defens. Reor. defen. 3. cap. 1. n. 5. suadet D. Vrecol. loc. cit. n. 16. & cumulatim concordantibus advertit Covalean. de Brachio Regio par. 1. num. 206. cum seq. ubi docet, quod Judex in delicto notorio coram se commissio debet mandare Notario, quod statim se roget de tali delicto, ejusque qualitatibus, omnia per extensum scribendo, ipso Judice dicente in presentia adhaerentium casui notorio, & eis audientibus legatur quæ scripta erunt, advertens quod Notarius dicat Vos Testes, & ego Notarius rogatus &c. & comprobatur à Mattheo de Re crim. contrav. 28. n. 23. cum seq. jussu n. 43.

B Incitores vitium gravissimum, atque atrocissimum facinus committunt, ut dicit Cohell. ad Bullam boni Regim. cap. 14. n. 100. cum seq. & ideo tanquam Latrones puniuntur juxta

C 2

Text.

20 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosia.

*Text. in leg. Sciendum 2. ff. Arborum furtim caſar. Rot. coram Dnnozet. jnn. dec. 1008. n. 10. & quidẽm de jure in penam ultimi ſupplicii juxta gloſſ. in diſta l. Sciendum, Clar. Prati. crim. lib. 5. quaſt. 68. n. 43. Farinac. quaſt. 20. n. 113. Caball. Var. reſolut. caſ. 21. n. 1. & ſeqq. cent. 1. Conciol. ad Statut. Eugub. lib. 6. rubr. 15. n. 1. Cortiad. alius cumulatus deſiſ. 109. n. 16. ubi teſtatur etiam id ſervari in Principatu Cathalonie. Hec tamẽn pena capitalis in praxi non ſervatur, ſed imponitur pœna extraordinaria, modò trium iſcium funis, modò ſuſtigatio-
nis, & modò tremium juxta facti, & perſonarum qualitatem, ut tradit Clar. & Farinac. loc. cit. Conciol. diſta rubr. 15. n. 4. ubi etiam Rymaguer. n. 9. Sabell. Sum. trati. verbo Arbor. n. 4. & Card. de Luca de Juriſſiſt. diſt. 31. n. 3. ubi n. ſeqq. ſubdit intrare pœnam criminelem quoties concurrat animus injuriandi, & damniſcandi Berlich. Conſuſ. par. 5. conſuſ. 52. n. 43. & alios reſert Cortiad. diſta dec. 109. n. 16. verſ. in aliquibus autem Regnis non imponitur, quod conſonat cum diſpoſitione Banimentorum Generalium Status Ecceſiaſtici cap. 71. ibi: Deſiderando S. E. provvedere con ogni opportuno rimedio alli mali, e danni exceſſivi, che intende, che continuamente ſi fanno per lo Stato Ecceſiaſtico, ordina, e commanda, che nuna perſona in modo alcuno tagli viti, oliu, & altri arbori frutiſſeri nelli Giardini, o Poſſeſſioni alerni ſotto pena ſe ſerà di giorno di tre tratti di corda in publico ſenza alcuna remiſſione, e ſe ſerà di notte della Galera per cinque anni e più, meno ad arbitrio, di S. E. oltre la reſeſtione del danno, che haverà paſſito la parte.*

Loque certius imponitur pœna extraordinaria, quando dampnum eſt leve; nam etiam ubi attenditur diſpoſitio Juris communis, vel Lex, aut Statutum particulare imponens pœnam mortis pro incitione arborum, & viti-um, adhuc eo caſu imponitur pœna mortis, ſi dampnum ſit magnum ſecus ſi ſit leve, ut proſequendo declarat Cortiad. loc. cit. n. 17. ubi n. 18. cum Acced. leg. 6. n. 31. cum ſeqq. lib. 3. Recopil. ſubdit dampnum eſſe leve, niſi incitio excedat decem arbores, ſed ſupèr hoc articulo vide Clarin. Controv. lib. 1. cap. 2. n. 57. cum ſeqq.

Tenetur etiam damniſcans ad reſeſtione[m] dampni, id eſt ad eos fructus, quos eorum.
Dominus verſimiliter quantans percipere potuiſſet deductis expenſis, donec ulque alie vites fuerint ſubrogatæ, ex quibus tantumdem fructum percipi valeat, ut per Tex. in cap. ſin. de Injur. & l. Nihil intereſt ff. de Sicar. late comprobatur Aldovin. conſ. 43. n. 4. docet Barboſ. de Offic. & poteſt. Episcop. par. 3. alleg. 51. n. 81. Conciol. loc. cit. n. 3. & Rot. coram Dnnozet. Jnn. cit. deſiſ. 1008. n. 6. cum ſeqq. Nam in unoquoque delicto duplex actio oritur,
nempe una pœnalis ad pœnam, & vindictam, altera ad repetitionem dampni, & intereſſe, ſic ſignat Berlich. cit. conſuſ. 52. n. 14. verſ. propterea.

Sed quia quantitas fructus incerta eſſe poteſt, vel quia vines in dies deteriorantur, & vites citius ſeneſcunt, quam alie arbores
Poſt. reſolut. 17. num. 51. Pacien. de Locat. & conſuſ. cap. 19. num. 158. junde num. 161. vel ratione caſuum fortuitoꝝ, vel quia non ſemper quotannis vites fructum producunt, ideirco liquidatio, & taxatio remittenda eſt arbitrio boni viri, ut ſubdit Barboſ. loc. cit. Et quod dampnum datum ex arboris incitione præciſe regulari non debet, juxta valorem
de tenore incitionis, ſed habito reſpectu ad utilitatem in futurum alaturam, æſtimato dubio eventu, etiam per juramentum Domini relatis Parparat. conſ. 430. n. 5. Buſſat. conſ. 70. n. 31. cum ſeqq. Anſeld. conſ. 5. n. 23. Fulgin. de Jure Episcop. tit. de var. caducit. quaſt. 2. n. 4. docet Gobbo. conſuſ. 5. n. 88.

Cæterum quo ad noſtram Civitatem, ejuſque Territorium atendi debene tam quo ad
modum procedendi, quam quo ad pœnam, & reſeſtione[m] dampni Capitulationes ſuper damno dato impreſſi infra in Appendice p. 116.

Pali vincarum dividendi ſunt inter locatore[m], & conductore[m], habita ratione ad tem-
pus, quo ſunt duraturi, ut tradit Gargiar. C. conſ. 73. nu. 4. per doctrinam Caſtr. in l. Domo hereditaria 61. n. 6. ff. de Legat. primo, ubi ſignat, quod Vincam conduens ad quinquennium, ſi ponat ibi palos duraturos per decennium repetit pro diſidia, ſi vero annuales, non repetit.

Nedum petquium eſt ſpicas poſt meten-
dium terga, & poſt vindemiam factam race-
mos colligere, ut ex Sacra pagina in Jerem. cap. 6. n. 9. ibi uſque ad racemum colligent quaſi in vinea reliquias Iſrael & ex l. Sylva 5. Nipia ibique Alciat. de Verb. & rer. ſignific. abique eo quod agi valeat ad reſeſtione[m] dampni, ut tradit Capiblauch. de Baron. par. 1. pragmat. 8. n. 364. Nam racemi omiſſi, & neglecti amplius in dominio vel poſſeſſione Domini non
exiſtunt, ſed tanquam pro dereliſtis habiti, quaſi Dominus eos in poteſtate ſua amplius habere voluerit ad Tex. in leg. 1. ff. Pro dere-
lin. deſerendo enim rem propriam, eam facilius communem omnibus, adcoit primo occupanti cedat, ſi derelinquamus negligendo, & animo abiiciendi 5. penult. Inſtit. de Rer. diſiſ. l. Si id quod. ff. Pro dereliſt. Praſertim ſi Dominus rem, quam facile recuperare po-
teſt, nihilominus negligit, quo caſu eo magis animus derelinquendi præſumitur, quaſi nolit eam amplius in numero rerum ſuarum habere, & animus derelinquendi ex conje-
cturis colligitur, ut in puncto racemationis ratiocinando reſpondit Nicolaus Myſterius in ejus Metrologia cap. 20. tit. de Jure ſtatendi circa torcula &c. §. 14. per tot ubi ſignat, quod nec racematio poteſt prohiberi, & de
libertate colligendi ſpicas in agro dereliſtas tenet Friſch. Concl. prati. Miſcell. tit. de Meſſe cap. 5. n. 3. cum ſeqq.

Verum injunctum eſt hujusmodi ſpicas, & tace-

racemos relinquit pauperibus, & peregrinis
 32 ut in *Levitic. cap. 19. n. 10. ibi: Cumque mes-*
seris segetes terrae tuae non tondebis usque ad
solum superficiei terrae, nec remanentes spicas
colliges, neque in vinea tua racemos, & grana
decidentia congregabis sed pauperibus, & Pe-
regrinis carpenda dimittes, Ego Dominus Deus
vestester, & in Deuteronom. cap. 24. ibi: Quando
messeris segetem in agro tuo, & oblitus mani-
pulum reliqueris, non reverteris, ne tollas eum,
sed advenam, & pupillum, & viduam asferre
patieris, ut benedicat tibi Dominus Deus tuus
in omni opere manuum tuarum, quae lex Moyses
ca est servanda, vel quia nos admonet, ut
pauperum rationem habeamus, & deterreat
nos ab illiberali, ac fordida frugum colle-
ctione; vel quia tanquam fundata in ratione
moralis obligationem inducit, ut respondit
Fritsch, loc. cit. n. 10. cum seq. Idque in pluri-
bus locis servari testatur Fulvius Benign. in
Annotat. ad Statut. Agriculturae Urbis cap. 82.
lit. E; Unde non est mirum, si Gregorius Tho-
lofani. Syntagm. Jur. Univ. lib. 37. cap. 7. n. 5.
cum seqq. par. 3. allerat duram esse illam legem
 33 *Iustitiani, qua caveretur, quod deprehensus*
in furto stipulæ alienæ in duplum restitueret, &
aliam, in qua mandatur quod ingrediens tem-
pore messis fundum alienum, ut fasciculos,
vel spicas, aut legumina furetur, plagis affe-
ctus vestibus exuatur.

Contrariam tamen opinionem, quod po-
 34 tius huiusmodi spicae, & racemi post messem,
 & vindemiam inter fructus connumerentur,
 & adeo ad Dominum fundi spectent, ut pos-
 sit aliis prohibere collectionem, cum potius
 messorum incuria in terram cadant, quam à
 Dominis pro derelictis habeantur tanquam
 veriore latissime tenet *Lagunez de Fructib.*
par. 1. cap. 7. n. 15. cum pluribus seqq. ubi quin-
que fundamentis hanc opinionem compro-
bat, & n. 32. cum seqq. hinc non obstat,
3. Scripturam in locis supra allegatis animad-
verendo, præcepta antiquæ legis alia esse ju-
dicialia, quæ ad Iustitiam hominibus exhi-
bendam, iuxtae unicuique tribuendum perti-
nebant; Alia ceremonialia, quæ ad cultum
Divinum, reverentiam, & honorem erga
Deum statuebantur; Et alia moralia, quæ ex
Juris naturalis ratione emanabant, ne quis
aliquid à lege naturæ alienum ageret; Er
quod ad præcepta judicialia, & ceremonialia
per novam Legem Evangelicam cessasse, &
vim præceptorum amississe; Moralia pariter
non habent vim legis ex ipsius antiquæ legis
authoritate, sed ex eo solum, quod line à na-
tura ipsa constituta, & ita à Christo Domino
Legē Evangelicā eadem ratione naturali con-
firmata; ut autem racemi, & spicae Viduis,
Peregrinis, & Pauperibus relinquuntur ad Jus
naturale non pertinet, sed solum in voto li-
bere charitatis consistit, quia non aliter iure
naturæ necesse est pauperibus subvenire
adstringimur, quam si eos in extrema neces-
sitate constitutos inspiciamus, ibique con-

cordantes Theologos, & Canonistas adducit.

Hinc eo certius Magistratus ex certa causa
 publicam utilitatem respiciendo spicarum
 collectionem prohibere, aut restringere va-

let, ut limitat *Fritsch*, ubi supra n. 12. cum seq.
 Folia arborum prout illa mororum, &
 35 E mittorum glossa in l. Plenum §. foliis ff. de Usu,
 & habitatu sunt in fructu Barbat. de Divis.
 fruct. par. 1. cap. 17. n. 11. cum seq. *Lagunez de*
Fructib. par. 1. cap. 4. n. 48. ubi circa solutio-
nem decimæ Gloriam reprobat, Reg. coram
Zarate dec. 90. n. 3. nam Seticum, quod ver-
um fructus est, licet hominis labore pro-
veniat, ortum tamen ab ipsis mororum tron-
dibus habet; eis namque vescuntur vermes
ipsi, & sine eis confici non posset Sericum,
proinde si hominis labor interveniat, negari
non potest ratione originis fructus tetræ esse,
prout ad effectum solutionis decimæ respon-
dit Glor. observat. 32. n. 24. & quod ex foliis
mororum alatur vermiculi serici conficien-
tes bombyces, quibus mediantibus ars seri-
ca in variis Regionibus, & Civitatibus, cum
 36 magno commodo, & publica utilitate fuit
 introducta notat *Knapfshild de Jurib. &*
Privill. Civit. Imperial. lib. 2. cap. 16. n. 70. quo-
rum vermiculorum naturam, alimenta, cu-
ram, & utilitatem late docet Knoch de Arar,
lib. 2. cap. 6.

Dubitari potest an Clerici cum foliis su-
 37 ram arborum possint in propriis ædibus arti-
 ficæ operam dare, vel idem opus alteri ad
 medietatem committere prout interrogata
 Sacra Congregatio Concilii respondit licere
 Clerico arborum in propriis bonis existen-
 tium folia alicui laico concedere eo pacto;
 ut lucrum, quod ex bombycibus proveniat
 inter utrumque dividatur, ac pariter eidem
 licere earundem arborum foliis per se ip-
 sum absque officio sui duntaxat detrimento,
 ac pro sua, & familiæ sustentatione arti-
 ficæ operam dare, dum tamen in artificia
 38 huiusmodi personas non suspectas adhibeat,
 & quo ad hoc Episcopis licentiam, quæ gratis
 datur, obtineat, ut testatur *Fagan. tunc*
ejusdem Sac. Congregationis à Secretis in cap.
multa. n. 41. cum seq. Ne Clerici, vel Monachi.

Arborum, & plantarum non fructiferarum
 incensores non possunt conveniri criminaliter,
 39 nisi in duobus casibus, nempe primo si sint
 designati ad confines terminandos, & secun-
 do si fiat in despectum, vel in injuriam Do-
 mini earum, ut notat *Foller. in Constit. Regni*
rub. de Offic. Infit. n. 89. quem refert, & le-
quitur Carpan. ad Stat. Mediolan. vol. 2. c. 375.
num. 9.

Si autem sint fructiferæ tunc criminaliter
 conveniuntur, aliis relatis firmat *Penimoli.*
 dec. 78. n. 27. & de Jure communi tanquam
 40 Latrones puniuntur per Text. in l. Sciendum
 ff. Arborum furtim casar. Carpan. ad Statut. Me-
 diolan. vol. 2. cap. 66. num. 6. & cap. 371. num. 8.
 Etiam ulque ad mortem, ut tradit *Glossa in*
 41 *dilecta l. Sciendum; Quotiescumque tamen id*
 ege-

20 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ.

*Text. in leg. Sciendum 2. ff. Arborum furtim casar. Rot. coram Dunozei. jnn. dec. 1008. n. 10. & quidem de jure in penam ultimi supplicii juxta gloss. in dicta l. Sciendum, Clar. Præst. crim. lib. 5. quaest. 68. n. 43. Farinac. quaest. 20. n. 113. Caball. ar. resolut. cas. 1. n. 1. & seqq. cent. 1. Conciol. ad Statut. Eugub. lib. 6. rubr. 15. n. 1. Cortiad. alios cumulans decis. 109. n. 16. ubi testatur etiam id servari in Principatu Cathalonix. Hæc tamén pena capitalis in praxi non servatur, sed imponitur pena extraordinaria, modò trium ictuum funis, modò fustigationis, & modò trirremium juxta facti, & pectorum qualitatē, ut tradit Clar. & Farinacc. loc. cit. Conciol. dicta rubr. 15. n. 4. ubi etiam Rymagier. m. g. Sabell. Sum. tract. verbo Arbor. n. 4. & Card. de Luca de Jurisdict. discurs. 81. n. 3. ubi n. seq. subdit intrare penam criminalem quoties concurrat animus injuriandi, & damni-
ficandi Berlich. Conclus. par. 5. conclus. 52. n. 43. & alios refert Cortiad. dicta dec. 109. n. 16. vers. in aliquibus autem Regibus non imponitur, quod consonat cum dispositione Banimentorum Generalium Status Ecclesiastici cap. 71. ibi: Desiderando S. E. procedere con ogni opportuno rimedio alli mali, e danni ecclesiastici, che intendi, & continuamente si fanno per lo Stato Ecclesiastico, ordina, & commanda, che niuna persona in modo alcuno tagli viti, olivii, & altri arbori fruttiferi nelli Giardini, o Possessionibus altrui sotto pena se sarà di giorno di tre tratti di corda in publico senza alcuna remissione, & se sarà di notte della Galera per cinque anni e più, meno ad arbitrio, di S. E. oltre la refectione del danno, che haverà patito la parte.*

Eoque certius imponitur poena extraordinaria, quando damnus est leve; nam etiam ubi attenditur dispositio juris communis, vel Lex, aut Statutum particulare imponens poenam mortis pro incisione arborum, & vitium, adhuc eo casu imponitur poena mortis, si damnus sit magnus secus si sit leve, ut prosequendo declarat Cortiad. loc. cit. n. 17. ubi n. 18. cum Acced. leg. 6. n. 31. cum seq. lib. 8. Recopil. subdit damnus esse leve, nisi incisio excedat decem arbores, sed supèr hoc articulo vide Clarin. Controv. lib. 1. cap. 2. n. 57. cum seqq.

Tenetur etiam damnisficans ad refectionem damni, id est ad eos fructus, quos eorum. si Dominus verisimiliter quotannis percipere potuisset deducis expensis, donec usque aliæ vites fuerint subrogatæ, ex quibus tantumdem fructum percipi valeat, ut per Tex. in cap. fin. de Injur. & l. Nihil interesi ff. de Sicar. late comprobatur Aldovic. conf. 43. n. 4. docet Barbof. de Offic. & potest. Episcop. par. 3. alleg. 51. n. 81. Conciol. loc. cit. n. 3. & Rot. coram Dunozei. jnn. cit. decis. 1008. n. 6. cum seq. Nam in unoquoque delicto duplex actio oritur, nempe una penalis ad penam, & vindictam, altera ad repetitionem damni, & interesse, sic firmat Berlich. cit. conclus. 52. n. 14. vers. pro-
preted.

Sed quia quantitas fructus incerta esse potest, vel quia vines in dies deteriorantur, & vites citius senescunt, quam alia arbores
Post. resolut. 17. num. 51. Paclon. de Locat. & conduct. cap. 19. num. 158. juncto num. 161. vel tatione casuum fortuito, vel quia non semper quotannis vites fructum producant, idcirco liquidatio, & taxatio remittenda est arbitrio boni viri, ut subdit Barbof. loc. cit. Et quod damnus datum ex arboris incisione præcise regulari non debeat juxta valorem
ad de tempore incisionis, sed habito respectu ad utilitatem in futurum allaturam, æstima-
to dubio eventu, etiam per juramentum Domini telatis Purpurat. conf. 430. n. 5. Bnfatt. conf. 70. n. 31. cum seqq. Anfeld. conf. 5. n. 23. Fulgia. de Jure Emphyt. tit. de var. caducis. quæst. 2. n. 4. docet Gobbi. consult. 5. n. 88.

Ceterum quo ad nostram Civitatem, ejusque Territorium attendi debent tam quo ad
in modum procedendi, quam quo ad penam, & refectionem damni Capitalitates super damno dato impressæ infra in Appendice p. 116. Pali vinearum dividendi sunt inter locatorem, & conductorem, habita ratione ad tem-
pus, quo sunt duraturi, ut tradit Gargier. C. conf. 73. nu. 4. per doctrinam Casir. in l. Damos hereditarias 61. n. 6. ff. de Legat. primo, ubi firmat, quod Vineam conduens ad quinquennium, si ponat ibi palos duraturos per decennium repetit pro dimidia, si vero annuales, non repetit.

Nedum periculum est spicas post meten-
tium terga, & post viodiemam faciam race-
mos colligere, ut ex Sacra pagina in Jerem. cap. 6. n. 9. ibi usque ad racemum colligent quasi in vinea reliquias Israel & ex l. Sylva 5. stipula ibique Alciat. de Verb. & rer. signific. abique eo quod agi valeat ad refectionem damni, ut tradit Capiblanck. de Baron. par. 1. pragmat. 8. n. 364. Nam racemi omitti, & neglecti amplius in dominio vel possessione Domini non
existunt, sed tanquam pro delictis habiti, quasi Dominus eos in potestate sua amplius habere noluerit ad Text. in leg. 1. ff. pro dere-
lictis lib. deserendo enim rem propriam, eam facimus communem omnibus, adeo ut primo occupanti cedat, si derelinquamus negligendo, & animo abiciendi 6. penult. Instit. de Rer. divis. l. Si id quod. ff. Pro derelictis. Præsertim si Dominus rem, quam facile recuperare po-
test, nihilominus negligit, quo casu eo magis animus derelinquendi persumitur, quasi nolit eam amplius in numero rerum suarum habere, & animus derelinquendi ex conjec-
turis colligitur, ut in puncto racemationis ratiocinando respondit Nicolaus Mylerius in ejus Metrologia cap. 20. tit. de Jure flatuendi circa torcula &c. 5. 14. per tot ubi firmat, quod nec racematio potest prohiberi, & de
libertate colligendi spicas in agro derelictas tenet Frisich. Concl. præst. Miscell. tit. de Messe cap. 5. n. 3. cum seqq.

Vetum injunctum est hujusmodi spicas, & race-

ractemus relinqui pauperibus, & peregrinis
 32 ut in *Leuitic. cap. 19. n. 10. ibi: Cumque mes-*
ueris segetes terræ tuæ non tondabis usque ad
solum superficiem terræ, nec remanentes spicas
colleges, neque in vinea tua ractemus, & grana
decidentia congregabis sed pauperibus, & Pe-
regrinis carpenta dimittes. Ego Dominus Deus
vestester, & in Deuteronomio. cap. 24. ibi: Quando
messueris segetem in agro tuo, & oblitus mani-
pulum reliqueris, non reverteris, ut tollas eum,
sed advenam, & pupillum, & viduam auferre
patieris, ut benedictus tibi Dominus Deus tuus
in omni opere manuum tuarum, quæ lex Moysi-
ca est servanda, vel quia nos admonet, ut
pauperum rationem habeamus, & deterreat
nos ab illiberali, ac sordida frugum colle-
ctione; vel quia tanquam fundata in ratione
moralis obligationem inducit, ut respondit
Frisch. loc. cit. n. 10. cum seq. Idque in pluri-
bus locis servari testatur Fulvius Benign. in
Annotat. ad Statut. Agriculture Orbis cap. 82.
litt. E; Unde non est mirum, si Gregorius Theo-
lofus. Syntagm. Jur. Univ. lib. 37. cap. 7. n. 5.
cum seqq. par. 3. asserat duram esse illam legem
 33 *Justitiani, quæ cavetur, quod deprehensus*
in furto stipulæ alienæ in duplum restituatur, &
aliam, in qua mandatur quod ingrediens tem-
pore messis fundum alienum, ut fasciculus,
vel spicas, aut legumina furetur, plagis affec-
tus vestibus exuatur.

Contrarium tamen opinionem, quod po-
 34 tius hujusmodi spicæ, & racemi post messem,
 & vindemiam inter fructus connumerentur,
 & adeo ad Dominum fundi spectent, ut pos-
 sit aliis prohibere collectionem, cum potius
 messorum incuria in terram cadant, quam à
 Dominis pro derelictis habeantur tanquam
 veriorum latissime tenet *Lagnez de Fructib.*
par. 1. cap. 7. n. 15. cum pluribus seqq. ubi quin-
que fundamentis banc opinionem compro-
bat, & n. 32. cum seqq. hinc non obstat,
S. Scripturam in locis supra allegatis animad-
 35 *vertenda, præcepta antiquæ legis alia esse ju-*
dicialia, quæ ad Justitiam hominibus exhi-
bendam, quæ unicuique tribuendum perti-
nebant; Alia ceremonialia, quæ ad cultum
Divinum, reverentiam, & bonorem erga
Deum stabantur; Et alia moralia, quæ ex
Juris naturalis ratione emanabant, ne quis
aliquid à lege naturalis alienum ageret; Et
quod ad præcepta judicialia, & ceremonialia
per novam Legem Evangelicam cessasse, &
vim præceptorum amississe; Moralia pariter
non habent vim legis ex ipsius antiquæ legis
authoritate, sed ex eo solum, quod sint à na-
tura ipsa constituta, & ita à Christo Domino
Legem Evangelicam eadem ratione naturali con-
firmata: ut autem racemi, & spicæ Vidui,
Peregrinis, & Pauperibus relinquuntur ad Jus
naturale non pertinet, sed solum in voto li-
beræ charitatis consistit, quia non aliter Ju-
re naturali necessarie pauperibus subvenire
adstringimur, quam si eos in extrema neces-
sitate constitutos inspicimus, ibique con-

cordantes *Theologos, & Canonistas* adducit.
 Hinc eo certius Magistratus ex certa causa
 publicam utilitatem respicientes spicarum
 collectionem prohibere, aut restringere va-
 let, ut limitat *Frisch.* ubi supra n. 12. cum seq.

Folia arborum prout illa mororum, &
 36 *mirrorum gloss. in l. Plenum §. folii ff. de Usu,*
& habit. sunt in fructu Barbat. de Divis.
fruct. par. 1. cap. 17. n. 112. cum seq. Lagnez de
Fructib. par. 1. cap. 4. n. 48. ubi circa solutio-
 37 *nem decimæ Ginhem reprobat, Res. coram*
Zarate dec. 90. n. 3. nam Sericum, quod ver-
mium fructus est, licet hominis labore pro-
veniat, ortum tamen ab ipsis mororum fron-
tibus habet; eis namque vescuntur vermes
ipsi, & sine eis confici non possent Sericum,
proinde si hominis labor interveniat, negari
non potest ratione originis fructus terre esse,
prout ad effectum solutionis decimæ respon-
dit Ginh. observat. 39. n. 24. & quod ex foliis
mororum alantar vermiculi serici conficien-
tes bombyces, quibus mediantibus ars serica
in variis Regionibus, & Civitatibus, cum
 38 *magno commendo, & publica utilitate fuit*
introducta notat Knipfchild. de Jurib. &
Privil. Civit. Imperial. lib. 2. cap. 16. n. 70. quom-
odum vermiculorum naturam, alimenta, cu-
ram, & utilitatem late docet Klock de Aerar.
lib. 2. cap. 6.

Dubitari potest an Clerici cum foliis su-
 39 rum arborum possint in propriis ædibus arti-
 ferice operam dare, vel idem opus alteri ad
 37 medietatem committere prout interrogata
Sacra Congregatio Concilij respondit licere
 Clerico arborum in propriis bonis existen-
 tium folia alicui laico concedere eo pacto;
 ut lucrum, quod ex bombycibus proveniet
 inter utrumque dividatur, ac pariter eidem
 licere earumdem arborum foliis per se ip-
 sum absque officij sui dumtaxat detrimento,
 ac pro sua, & familiaris sustentatione arti-
 ferice operam dare, dum tamen in artificio
 38 hujusmodi personas non suspectas adhibeat,
 & quo ad hoc Episcopi licentiam, quæ gratis
 detur, obtineat, ut testatur *Fagnan. tunc*
ejusdem Sac. Congregationis à Secretis in cap.
multa. n. 41. cum seq. Ne Clerici, vel Monachi.

Arborum, & plantarum non fructiferarum
 39 inefiores non possunt conveniri criminaliter,
 nisi in dubis casibus, nempe primo si sint
 designati ad crimines terminandos, & secun-
 do si fiat in despectum, vel in injuriam Do-
 mini earum, ut notat *Foller. in Consil. Regni*
rub. de Offic. Justit. n. 89. quem refert, & le-
quitur Carpan. ad Stat. Mediolan. vol. 2. c. 375.
num. 9.

Si autem sint fructiferæ tunc criminaliter
 conveniuntur, aliis relatis firmat *Paninoli.*
 dec. 78. n. 27. & de Jure communi tanquam
 40 Latrones puniuntur per *Text. in l. Sciendum*
ff. Arborum furtim casar. Carpan. ad Statut. Me-
dolan. vol. 2. cap. 66. num. 6. & cap. 371. num. 8.
 Etiam usque ad mortem, ut tradit *Gloss. in*
 41 *dist. l. Sciendum; Quotiescumque tamen id*
 ege-

22 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ.

egerint more Latronum dolose, & ad injuriam, ac causa celandi, ut ad Text. in l. Facienda ff. Arbor. furt. c. 1. firmat Card. de Luca de Jurisdict. dist. 81. n. 4. cum aliis adductis supra occasione incisionis Vinearum n. 20.

Attamen in praxi proceditur tantummodo ad penam extraordinariam juxta facti, & per 41 sonarum circumstantias, ut tenet Card. de Luca ubi supra n. 3. cum aliis allegatis supra circa incisiones Vinearum n. 20.

Maximè concurrente dispositione Bannimentorum generalium cap. 71. quorum

verba relata fuerunt supra numer. 20.

Semper tamen tenebitur ad refectionem 43 damni ex adductis supra nu. 21. pro cujus liquidatione attendendum est juramentum damnorum passi, ut respondit Ret. coram Dno. zet. jun. dec. 1008. n. 17.

Post hæc scripta in lucem prodierunt Observationes Criminales Domini mei Reynaldi tom. 2. ubi in cap. 15. §. 2. materiam incisionis arborum egregiè examinat, unde in quavis contingencia ille adeundus, illiusque opinio sequenda.

ADDIT. AD RUBR. VI. LIB. V.

S O M M A R I U M.

- 1 Incisione Sylvæ facta in præjudicium Domini præcium exinde retractum, & investimentum factum spectat ad ipsum Dominum.
- 2 Sylva cædua quæ dicatur, vel non & n. 3.
- 4 Vineæ deterior facta præsumitur post lapsum longi temporis.
- 5 Collectio spicarum non potest prohiberi, & quare.
- 6 Maximè concurrente consuetudine.

Auctorizavit D. Comes Boudennis hanc nostram Observationem dum illam ad unguem imprimi voluit in ejus notis ad Oter. de past. Cap. 38.

Num. 21. Incisione Sylvæ facta in præjudicium Domini si pretium exinde retractum fuerit 1 investitum, vel existat, nec fuerit bona fide consumptum spectat una cum fructibus investimenti ad eundem Dominum Pacion. de locat. & conduct. cap. 29. num. 10. & 11. juncto n. 30. & sic hic allegato firmavit Ret. in Hortana Sylvarum 10. Martii 1698. cor. boni mem. Mito §. Demandant &c.

Ad constituendam verò Sylvam cæduam non sufficit, quod eadem ex incisione renascatur, sed copulativè requiritur, quod ad hoc per Emphyteutam, seu Conductorem habeatur, ut cedatur, & cædi faciat, & in hoc consistat utilitas per Text. in l. Sylva 30. ibique

Gloss. de verb. signific. Ruginell. de arbor. cap. 13. n. 13. Castill. de usufruct. cap. 25. n. 35. Gara. de expens. cap. 11. n. 31. & 35. cum aliis quos refert, & sequitur Ret. in d. Hortana 10. Martii §. In nibilo, & in eadem 9. Junii 1698. coram eodem Mito §. Deveniendo.

Præcipuè excluditur, quod Sylva sit cædua, quando arbores in ea existentes ut plurimum sunt fructiferæ nempe quercus, Castaneæ, & similes Buxafer. respons. 84. n. 9. Quæsad. & Pila disertat. 4. n. 8. Mangiorg. de incisione arbor. ab Emphyt. facien. n. 20. Pecch. de Servit. tom. 2. cap. 8. quæst. 28. n. 89. advertit Ret. in d. Hortana 10. Martii §. In sequelam juncto §. Ex natura & 9. Junii §. Deveniendo.

Num. 23. Vineæ deterior effecta præsumitur post lapsum longi temporis, prout hanc opinionem secuta est Rota in Remana Fideicommissi de Avila super fructibus 17. Junii 1715. coram R. P. D. Lanetta §. Atque.

Num. 34. Quod Collectio Spicarum non possit prohiberi tanquam pro derelictis habitarum 5 ita ut ex Dominio Domini exierint, & consequenter fiant occupantis tenet Campell. ad Consil. Urbini decret. 45. fundans se particularet in præscriptione.

Idque maximè procedit vigente consuetudine, quod perceptis per Dominum fructibus 6 seu fegetibus, spicæ remanentes fiant vicinis communes, ut limitando docet Laguna de fructibus par. 2. cap. 7. n. 62.

De damnis datis à Bestiis.

R V B R I C A VII.

STatuimus, & ordinamus, quod quælibet persona, quæ accusata fuerit de damno dato ab ejus Equo, seu Mulo, aut Bove, vel Asino, si in vinea, ut ejus ripa, seu capitali, à medio mensis Martij, usquequo vinea facit vindemiaza, solvat pro quolibet prædictorum animalium, & quolibet vice solidos viginti bonon. quolibet vero alio tempore solvat solidos decem. Si vero damnum (A) datum fuerit in horto quolibet tempore, solvat solidos decem bonon. In silva vero, seu salictio primi anni, seu ut ajunt noveletæ, solidos quinque bonon. si in caneto toridem. In omnibus autem aliis seminatibus solidos sex bonon. In prato vero à Kalendis mensis Martij usquequo pratum secum fuerit solidos quinque bonon. Nulla tamen persona accusari possit, si ejus animalia cujuscunque conditionis existant, reperta fuerint in pratis sectis, nisi pratum hujusmodi esset, ut supra aliquo modo signa-

signatum, quo casu et supra possit accusari. Excepimus tamen porcos, aut sues, qui nullo modo in dictis pratis ullo unquam tempore pascere, aut intrare queant sub dicta metu poena. Volumus item, & ordinamus quod si quis accusatus fuerit de damno dato ab ejus pecude, si in vinea à medio mensis Martij, usque quo fuerit vindemiata solvat pro qualibet pecude solidos quinque, quolibet vero alio tempore solidum unum bonon. Si vero daretur damnum in ripa, seu capitali vineæ intra vineam, quolibet tempore denarios sex bonon. Si vero in horto, quolibet tempore solidos duos bonon. Si autem in prato à Kalendis mensis Aprilis usquequo pratum fuerit sectum denarios sex bonon. si in caneto per totum mensem Maij totidem solvat, in salicto, seu silva primi anni, seu noveleta solvat pro qualibet pecude solidum unum, & denarios sex bon. In omnibus vero aliis seminatis denarios sex. Si vero anseres, seu anares (B) damnum dederint in aliqua terra seminata, solvat Dominus earum pro qualibet anseri, seu anate solidum unum bonon. pro qualibet vero gallina, capone, vel gallo denarios tres pro quolibet qualibet vice. Decernimus insuper, & ordinamus, quod si aliqua persona accusata fuerit de damno dato ab ejus caprà, vel hircio, si in vinea à Kalendis mensis Aprilis usque ad Kalendas mensis Junij, solvat pro qualibet capta, seu hircio solidos vigintiquinque bonon. qualibet vice, à Kalendis vero mensis Junij usquequo vinea fuerit vindemiata solidos decem bonon. quolibet vero alio tempore in vinea, seu ejus ripa, vel capitali intrus vineam solidos tres bonon. Si vero in horto, salicto, seu silva primi anni solidos decem bonon. In caneto vero à Kalendis mensis Aprilis usque ad Kalendas mensis Septembris solidos quinque bonon. quolibet vero alio tempore solidum unum bonon. Si vero in tritigo à Kalendis mensis Aprilis usque ad Kalendas mensis Julij solidos tres bonon. Alio vero tempore solidos duos bonon. Si in prato à Kalendis mensis Martij usquequo pratum fuerit sectum solidum unum. Si vero damnum datum fuerit in plantis non fructiferis primi, vel secundi, aut tertij anni solidos quinque. In plantis fructiferis à dictis tribus annis in antea solidos decem bonon. Statuimus præterea, & ordinamus quod quælibet persona, que accusata fuerit pro damno dato ab ejus sue, aut porco, si in vinea, aut ejus ripa, seu capitali intrus vineam, à Kalendis mensis Aprilis usquequo vinea vindemiata fuerit, solvat pro quolibet sue, aut porco qualibet vice solidos decem bonon. quolibet vero alio tempore solidos tres bonon. Si vero in horto damnum datum fuerit solidos decem bonon. & si in caneto à Kalendis mensis Aprilis, usque ad Kalendas mensis Septembris solidos tres, alio vero tempore solidum unum. Si autem in tritigo, lino, legumine, vel prato, seu alia terra seminata solidos quinque bonon. Si vero damnum datum fuerit per suillos, seu porcellos lactantes solvatur in omnibus casibus, ac si damnum datum esset à pecudibus, & superscriptæ poenæ in singulis casibus prædictis duplicentur in Bestiis Forensium.

S U M M A R I U M.

- 1 Dominus pecundum, aliorumque animalium in alieno fundo depascentium, vel aliter damnicantium tenetur ad damni emendationem, tam in foro poli, quam in foro fori.
- 2 Damnicato, quæ actio competat contra Dominum animalium damnicantium.
- 3 Dominus animalis damnicantis potest vel dare idem animal pro uoxa, vel damni estimationem solvere.
- 4 Dominus animalium damnicantium tenetur ad poenam.
Animal damnum dans non potest occidi n. 4.
Occidi potest animal damnicans, si vigeat Statutum, vel Consuetudo n. 4.
- 5 Oves, aliaque animalia tempore hyemali à locis, & contradiis frigidis, ac herbis carentibus traducuntur ad loca, & contradias calidas, seu tepidas, ac pascuorum abundantes, ut in Apulia, & in territorio Urbis, ac in Provinciis Maritimæ, & Campaniæ, & Patrimonio Divi Petri, tempore vero æstivo, reconduntur ad Montaneas.

- 6 Fida est vestigal impositum super animalibus.
In Regno Neapolitano Fida nuncupantur etiam Dobana Menependum, ac Vestigal Pecuarium n. 6.
- 7 Fida est pretium illius servitutis, ac earum commoditatum, quæ à Principe dantur Pastoribus in fundo manendo, & redeundo eorum animalibus à pascuis.
- 8 Fida est impositio debita Principi pro animalibus pascentibus in pascuis alienis.
- 9 Fida Romanorum tempore, erat vestigal cognitum, ac exigebatur.
Locus certus tempore Romanorum assignatus fuerat pro pascentis pecoribus n. 9.
- 10 Fidæ vestigal in Regno Neapolitano confirmatum, & respectu ampliatum fuit à Regibus.
- 11 Fidæ descriptio remissive.
- 12 Fida Status Ecclesiastici differt à Fida Regni Neapolitani, & n. 13.
- 13 Dohanerius Rev. Cameræ Apostolicæ non tenetur subministrare pascuum Affidatis, sed solum prestare securitatem.
Dohanerius Regni Neapolis tenetur prestare affidatis pascua, & securitatem, & ad hunc

24 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ

hunc effectum emit à particularibus Vassallis omnes herbas n. 13.

14 Quantitas Fidei in Regno Neapolis.

15 Fidei redditus numeratur inter primarios Revi, Cameræ Apostolicæ.

16 Pontifices invigilant, ne Fidei redditus diminuatur.

Prohibitum est cuique personæ, Collegio, Universitati &c. vendere, ac quovis modo alienare aliquid de pascuis, tenetis, bannitis, & herbariis ad se pertinentibus, & infra limites Dobanæ sitis absque expressa licentia Dohanerii n. 16.

Prohibitum est cuicunque personæ, Collegio, Universitati &c. introducere aliquod genus animalium ad pascendum in propriis tenetis, & herbariis intra limites Dobanæ sitis absque expressa licentia Dohanerii num. 16.

17 Domini tenentiarum, & pascuorum stirorum intralimites Dobanæ tenentur vendere pascua, tenetas, bannitas, & herbaria Dohanetio pro iusto, & rationabili pretio.

18 Damnum, molestiam, aut impedimentum dantes personis, animalibus, rebus, & bonis directæ, vel indirectæ conducentibus animalia ad pascendum in Dohanam tenentur ad refectionem damni expensarum, & iuteresse, ac etiam ad penam dupli.

19 Conducentes animalia in Dohanam ad pascendum benigne recipi, & benevole tractari debent, ac libere transire, & exire permitti.

20 Communitates tenentur ad refectionem, dampnorum, & interesse, ac ad penam dupli ob damnum, molestiam, aut impedimentum illatum in ejus terris, & tenementis, personis, aut animalibus, aut rebus, aut bouis, dum conducuntur animalia ad pascendum in Dohanam.

21 Conducentes animalia in Dohanam ad pascendum in quolibet territorio in ipso eorum itinere permanere possunt per triduum, quo durante ad aliquam damni emendam non tenentur, nisi in seminatis, vineis, & similibus damnum dedrint, & quidem studiose n. 22. Vide n. 97.

Affidati pascere non possunt cum eorum animalibus in vineis, vel agris sacis, & ubi extant fructus n. 23.

24 Sed elapso triduo tenentur, nodum ad emendationem damni, sed etiam ad penas, sicut cæteri alii, etiam per dictum tempus Affidati cum belluis permanere in propriis domibus, & regionibus.

25 Affidati damnum studiose dantes tenentur non solum ad emendationem damni, verum etiam ad penam n. 22. Vide n. 97.

26 Estimatio, valor, quantitas, & qualitas damni probatur ex depositione jurata, conducentium animalia in Dobanam ad pascendum, ac eorum famulorum, & pastorum.

Nomina, & Cognomina, ac personæ dam-

num inferentes conducentibus animalia ad pascendum in Dohanam probantur ex depositione jurata eorumdem, ac eorum famulorum, & pastorum n. 27.

27 Conducentes animalia in Dohanam ad pascendum non tenentur ad solutionem aliqujus gabelæ pro passu, vel transitu, & illam exigentes incurrunnt penas, de quibus ibi remissive.

Conducentes animalia in Dohanam ad pascendum tenentur solum ad solutionem Fidei Cameræ, seu ejus Dobanerio n. 17.

28 Fraudes circa solutionem Fidei quomodo evitentur remissive.

Licentia Dohanerii requiritur tam in accessu, quam in recessu conducentium animalium ad pascendum in Dohanam conducentium sub pena illorum ammissionis.

29 Fructus pecudum vulgo nuncupatur *il tratturo delle pecore* est quædam contributio, quæ in Regno Neapolis solvitur per Regem Domini locotum, per quæ transeunt animalia.

30 Ministri vulgo nuncupati *Passagieri* retinentur à Dohanerio Patrimonii in variis locis, in quibus transeunt animalia, ne illa permittant exire absque bulletta, quæ supponit solutionem Fidei.

31 Stanga erat virga, quæ per Dohanetium retinebatur in quibusdam locis, & viis ad impediendum Vergariis, aliisque Custodibus animalium ingressum ante numerationem, & recessum ante solutionem Fidei.

32 Decima ex animalibus apud Levitas exigebatur mediante appositione virgæ Pastoris in certo loco arcto, & angusto per quem singulatim ea transire debebant, & illud, quod decimo loco egrediebatur pro decima debebatur.

33 Loca intra stangam, & extra stangam quæ dicantur.

Tenutz, & loca comprehensa in Dohana Patrimonii, seu Fidei, quæ sunt remissive n. 33.

34 Cives ex privilegio tenentur ad solutionem Fidei majoris, prout Forenses.

35 Vervices, *Castrati* nuncupati, qui ultra duos menses intra Dobanæ pertinentias permanent tenentur ad solutionem Fidei.

36 Domini Tenentiarum existentium intra Dohanam Patrimonii non possunt quidquam innovare, ac prætereire pliusquam per Dohanerium sic solvi solitum.

37 Omnes, & singuli etiam Provinciales pascuorum Urbis, Campaniæ, Maritimæ, & Patrimonii quomodolibet subiecti pro quibusvis animalibus etiam porcis in pascuis alienis pascentibus, sive intra stangam, sive extra eam, ad solutionem Fidei censentur.

38 Forenses circa solutionem Fidei dicuntur etiam Cives cum privilegio, vel ex domicilio.

Forenses solvunt Fidam ad rationem juliorum sexaginta sex pro quolibet centenatio animalium minorum, & juliorum duorum.

rum pro qualibet bellua magna, addito in totum alio julio pro quadam gabella applicata Populo Romano n.38.

- 39 Romani originarii solvunt Fidam ad rationem Juliorum duodecim cum dimidio pro quolibet centenario belluarum minutarum, & medietatis unius julii pro qualibet bellua magna, ac ulterius julium unum pro gabella applicata Populo Romano.

- 40 Affidati solvunt pro carta, seu literis patentibus, quas voluerint ad annum julios quatuor, & si ad sex menses julios duos.

- 41 Forenses non eximuntur ad solutionem Fide majoris ob ficticias assignationes, aliasque simulationes.

Animalia empta per maritum forenses ex pecuniis dotalibus favore uxoris Romanæ originariæ teneantur ad Fidam majorem num.41.

- 42 Animalia donata à Patruo forensis Nepoti Infanti in Urbe nato teneantur ad Fidam majorem.

- 43 Usufructuarius animalium tenetur ad solutionem Fide tanquam onus impositum personis pro re. Amplia n.44.

Usufructuarius tenetur ad solutionem Colledarum n.43.

- 44 Amplia etiam proprietarius sit immunis num.4.

- 45 Forenses intra Districum, seu Provinciam Urbis habitantes majori parte anni non tenentur ad solutionem Fide majoris: Et eo magis si inibi contraxerunt domicilium.

- 46 Omnes exeuntes cum animalibus à proprio territorio, & se conferentes ad pascendum in territorium alterius Castri, seu Terræ ejusdem Status, seu Principatus tenentur ad solutionem Fide.

Animalia transcurrentia de uno territorio ad aliud, si damnificaverint, tenentur ad emendationem damni, non autem ad penam num.49.

- 47 Cardinales tenentur ad solutionem Fide.

- 48 Clerici, & Ecclesiastici quicunque tenentur ad solutionem Fide pro eorum animalibus.

Pignatell. Consultat. 26. n.15. cum seqq. part. 3. declaratur n.48.

Clerici, & Ecclesiasticæ personæ tenentur ad solutionem illius Fide, quæ sit pretium herbarum, non Vectigal n.48.

Clerici volentes mittere eorum animalia ad Pascua Universitatis tenentur ad onera à Statuto Universitatis imposita n.48.

Animalia Clericorum, & Ecclesiasticorum non sunt comprehensa sub dispositione Statutorum laicorum n.48.

- 49 Cives, & Incolæ Urbis illivo tempore transientes eorum animalia ad Montes intra districtum positos non tenentur ad solutionem Fide.

- 50 Boves aratorii laborantes in propriis Tennis, aut in proprio labore non tenentur

Tom. II.

solvere Fidam. Contrarium quando in proprio labore actu non laborant n.51. vel numerus est excessivus n.59. Vide ibi. Equæ triturantes proprium frumentum non tenentur ad solutionem Fide n.50.

Contrarium quatenus actu in proprio labore non laborant n.51. vel numerus est excessivus n.59. Vide ibi.

- 51 Barones exigentes Fidam pro bobus per Vassallos ab exteris conductis pro cultura terrarum reddititiarum gravant.

- 53 Dictio quando adiecta verbo futuri temporis importat conditionem. Vide n.55.

- 54 Obligatio, aut actio non oritur ante impletam conditionem, sub qua concepta fuit promissio.

- 55 Dictio, quando adiecta executioni non reddit dispositionem conditionalem, sed accipitur temporaliter tantum.

- 56 Dictio quousque denotat temporalitatem, ac est limitativa temporis.

- 57 Qualitas adiecta verbo debet verificari secundum tempus verbi vere, & realiter, & num.58.

- 60 Fida debetur juxta dispositionem Statuti, Constitutionum, & Consuetudinis loci.

- 61 Taxa Fide alterari non potest, alias Vassalli gravantur.

- 62 Manutentio datur existenti in quasi possessione percipiendi Fidam pro animalibus aliqua pascua intrantibus.

- 63 Fida Rev. Cameræ, & pro ea Dohanerio solvenda est in Statu Ecclesiastico, non autem Baronibus Feuda, & bona intra Dohaniam possidentibus.

- 64 Barones Regni Neapolis an possint affidare animalia in territoris Vassallorum, itaut Fida eis sit solvenda. Vide ibi remissive.

- 65 Jus Fide, & Disfide est de Dominio Feudi.

- 66 Barones affidare non possunt animalia Exteriorum in tanto numero, & quantitate, ut usus pascendi Vassallis restringatur.

- 67 Affidati fruuntur variis privilegiis, de quibus ibi, & n.68. remissive, & quare n.78. Vide n.97.

- 69 Foti privilegio gaudent Affidati.

- 70 Forum Affidatorum Regni Neapolis est vel Regia Dohana, vel R.C.S.

- 71 Assesores tres cum amplissima jurisdictione deputantur à Dohanerio Patrimonii, nempe unus in Urbe, & alter in Civitate Viterbii, & tertius in Provincia Campaniæ, & Maritimæ. Vide ibi, & n.97.

- 72 Inhibitiones Fide expediuntur tam ab Assessore Dohaneris, quam ab Eminentissimo Camerario, Illustrissimo Dohanarum, & Grafcæ Præside, ac à DD. Consalibus Agriculturæ. Vide n.97.

- 73 Fori privilegio, ut Affidati gaudeant, debent possidere belluas parvas, nempe pecudes, vel sues, vel appellas in numero triginta, vel belluas magnas, vid. Boves, vel Vaccinas, vel Bubulas, vel Equas in numero decem, in quo non.

D

con-

26 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ.

- connumerantur Equi, & Muli.
- 74 Privilegia Fidx non suffragantur pro parvo numero Animalium affidorum.
- 75 Immunitate, & exemptione non gaudent in Regno Neapolis Affidati non habentes propria Animalia in numero ducentum, nec cum eis accedentes ad pascua Apuleæ per Regiam Cameram locata.
- 76 Supranumerariis, & extraordinariis non debentur privilegia.
- 77 Exequi non potest mandatum contra Affidatum, qui, vel ante, vel in ipso actu præsentavit inhibitionem Fidx, etiamsi prætendatur ipsum non gaudere privilegiis Affidatorum. Vide n.97.
- Attentatum committitur, si non obstante præsentatione inhibitionis Fidx mandatum exequatur contra Affidatum, etiamsi Inhibitio non sustineretur n.77.
- 76 Deferentes Grasciam ad Urbem benigne, sunt tractandi, ac favoribus prosequendi, non autem angariis molestandi.
- 80 Lex generalis pro spectu inhibitionum Fidx non est promulganda, & quare n.81.
- 81 Revocatio inhibitionum iniuste extortarum facile obtinetur.
- 82 Leges antiquas mutantes, aut corrigentes pro abnibus corrigendis in nova, & majora incommoda quotidie incidunt.
- 83 Minus malum experitur Leges, vel Consuetudines in aliqua parte vitiosas tolerando, seu quadam dissimulatione permittendo, quam novas majores difficultates, & damna inferentes condendo.
- 84 Remedia incerta, aut quæ sint graviora, & periculosiora ipsorum malorum, adhibenda non sunt pro curatione Reip.
- 85 Viria semper erunt, donec homines erunt.
- 86 Mercatura prohibenda non est ob abusum aliquotum Mercatorum.
- Pecunia damnanda non est, ut avaritiæ occurratur n.86.
- Panni banniendi non sunt, ut fastus retundatur n.85.
- Fornicæ sepeliendæ non sunt, ut libidine non concitentur viri n.86.
- Oculi erudiendi non sunt, ex quo cum eis peccatur n.87.
- Lingua adinenda non est, ex quo cum ea peccatur n.87.
- Nihil prodest, quod lædere non valeat n.87.
- Nihil est adeo sanctum, ac bene divinitus provissum, quod in perniciem suam aburi non possit humana fragilitas, & malitia num.87.
- 88 Princeps leges novas facile ferre non debet, sed summa maturitate enixe ponderare renetur, an Reip. utile, effectum promptum, eidemque Principi gloriosum futurum sit.
- 89 Leges utiles plus Reipublicæ profunt, quam arma.
- Leges erroneæ, & inconsultæ plus damni afferunt, quam homines occidere n.89.
- 90 Novitates calamitatis pondus adiciunt.
- 91 Novitates periculose sunt.
- Arbores annosæ a loco suo evellere, & in alium transplantare difficile est n.91.
- 92 Remp. ad aliam vivendi normam traducere, dimissis ejus inveteratis Institutis, non licet.
- Eventus varios res nova semper habet n.92.
- 93 Male præsumitur contra illos, qui regimina, & administrationes Civitatis innovare nituntur.
- 94 Præsumitur contra Judicem, qui adversus antiquam Curie præxim; & styllum novam citationis, & in Jus vocacionis formam inducit.
- 95 Eligendi sunt Judices doctrina, & integritate excellentes ad evitanda infinita damna, alioquin ex mala eorum electione contingunt. Judices docti, & integri, vel non concedunt inhibitiones iniustas, vel eas concessas facile revocant n.95.
- Damna resultantia ex multiplicitate inhibitionum, earumque præsentatione cessant mediante electione Judicum doctrina, & integritate excellentium n.95.
- 96 Birruarii exequentes mandata non obstante præsentatione inhibitionum, puniendi sunt, ac cogendi ad refectionem danorum, & expensarum, alioquin reportarent utilitatem ex propria culpa, & dolo mediante exactione capturæ.
- Tertius reportare non debet poenam ex facto alieno n.96.
- Tertio præjudicare non debent attentata ab alio commissa n.96.
- 97 Fidam grossam solventes, & habentes requisita necessaria privilegio Fori gaudent quo ad executionem personalem, ipsasque res, seu bona affidata, & tantummodo in causis, ac negotiis quomodocunque concitentibus Fidam, vel ab ea dependentibus, & non in aliis.
- Affidari Urbis Romæ, Latii, Sabinz, ac Maritimæ, & Campaniæ solvunt Fidam parvam n.97.
- Fidam parvam solventes Fori privilegio gaudent, & inhibitiones suffragantur quo ad Affidatos tantum, & in causis Fidam concitentibus, nec non quo ad personas solum ex professio incumbentes servitio gregis, & animalium affidatorum n.97.
- Privilegium Affidatorum suffragatur usque quo permanserint ad depascendum cum animalibus intra Stangam, seu Dohanam, & per tres dies postquam reversi fuerint ad eorum domos, & Provincias n.97.
- Affidati exempti sunt à Repraesentatione n.97.
- Affidari immunes sunt à poenis damnorum datorum, dummodo non probentur stultitiose commissa n.97.
- Damnorum datorum itudiose ab Affidatis cognicio spectat ad Judices locorum n.97.
- Inhibitiones Fidx concedendæ tantum sunt ab Eminentissimo Camerario, & Graciaz Præiude juxta formam, de qua ibi,

ibi, alias non suffragantur numer. 97.

Appellatio à decretis moderationis inhibitionis Fidei non admittitur in Suspensionis num. 97.

Moderatione inhibitionis Fidei obtenta omnes alie inhibitiones per Affidatum obtentæ non suffragantur, & possunt sperni n. 97.

98 Anser appellatus fuit à Germanis Gaze.

Anser animal pugnacissimum appellatur n. 98.

Anser animal improbum est n. 98.

99 Anseres, Pavones, Gallinæ, & similia animalia si damnum dederint, Dominus tenerur ad illius emendationem.

100 Anseres, Anasæ necari possunt, si vigeat Statutum disponens, quod includens alienum animal in suo fundo possit illud occidere. Amplia, ut ibi. Vide ibi.

Stercus Anserum, & Anarum est valde nocivum agris n. 100.

101 Animalia irrationabilia puniuntur aliquando ad exemplum, & in detestationem parati criminis, ac ad illius memoriam abolendam. Limita n. 101.

102 Animalia injuriam facere non videntur. Imperium in belluas non exercetur.

103 Locustæ, brucus, & similia excommunicantur, & anathematizantur.

Locustarum generationem, corporis formam, alia ad materiam vide remissive num. 103.

104 Locustæ generationem sumunt ex limo terræ.

Locustæ huc, & illuc errantes volant, nec in uno loco semper permanent.

Ventus urens passim locustas levat, & ad longinqua loca etiam transmare conducit num. 104.

105 Locustæ depauperant, devastant, & devorant omnia earum edacitate.

106 Locustæ præfagia sunt, vel pestis, vel belli, vel penurie.

107 Locustæ ponuntur inter casus sterilitatis.

Remissio afflictus facienda est ob damnum illatum à Locustis n. 107.

108 Remissio afflictus debetur si ob justum timorem Locustarum conductor deserit agros colere.

109 Locustæ ponuntur inter casus inopinatos, & in solitos. Declara n. 110.

111 In locutionibus agrorum Urbis solet conveniri circa casum Locustarum.

Conventio circa casum Locustarum inita inter Locatorem, & Conductorem est servanda n. 111.

112 Restitutum debetur Conductori ob damnum intolerabile ex causa Locustarum.

113 Pacto inito inter Locatorem, & Conductorem de facienda remissione pensionis succedente casu fortuito, tunc facienda est, quamvis damnum non sit intolerabile, & notabile.

114 Pensio integra Conductori est remittenda, si omnes fructus, & segetes fuerint à Locustis devorati.

Tom. II.

115 Pactum negative conceptum inter Locatorem, & conductorem de non percenda remissione pensionis succedente casu fortuito, non autem si ex facto Locatoris, vel quem ipse impedire poterat, itaut locator ad remissionem non teneretur.

116 Fugatur Locustæ vi ventorum, dum eorum statim in mari, vel in flumine delatz submergantur.

Extirpantur Locustæ variis modis, de quibus remissive n. 116. 118. & 120.

117 Locustæ semine moriuntur statim ac pepererint.

118 Locustæ pariunt de mense Augusti ova condensa.

Ova Locustarum sub terra durant hyeme, & veniente mense Aprilis ex eis evaduntur Locustæ n. 118.

119 Locustæ in primo, & secundo anno non volitant, nec graviter damificant, secus in tertio, & quarto.

Locustæ moriuntur in quarto anno num. 119. vide ibi.

120 Ova Locustarum perquiruntur in mensibus Septembris, & Octobris, illeque conteruntur, & concremantur.

Alimenta prava, & corrupta humanum corpus alterant, & inficiunt n. 121.

121 Occiduntur Locustæ postquam sunt natæ, & quomodo.

122 Consules Agriculturne Urbis mediante edito panali, de quo ibi injungunt Dominis terrarum, & tenentur etiam privilegiariis, & Ecclesiasticis extirpationem Locustarum, & n. 124. ac n. 129.

123 Expensæ pro extirpatione Locustarum ad quem spectent, & n. 125.

Statutum laicale de expellendis Locustis non ligat Ecclesiasticos n. 124.

124 Domini terrarum etiam privilegiati, & Ecclesiastici cogi valent, ut mudent eas à Locustis, ne vicini inficiantur. Vide ibi.

126 Collecta pro extirpatione Locustarum imposita salvenda est ab omnibus etiam privilegiatis.

127 Commissarii in Pontificatu Pauli V. transmissi fuerunt pro extirpatione Locustarum sumptibus Annorum, & cum amplissimis facultatibus cogendi Rusticos ad illas occidendas soluta competent mercede.

128 Commissarii pro extirpandis Locustis, ut plurimum deputantur à Tribunali Agriculturne Urbis.

Hominum agmina colliguntur ad debellationem Locustarum, ac si adversus hostes dimicandum foret n. 128.

129 Unica expurgatione Locustarum facta per Dominos terrarum non dicitur satisfactum, sed requiritur diligentiarum continuatio toties, quoties casus venerit. Vide num. 131.

130 Excommunicantur, & anathematizantur Locustæ. Contrarium n. 135.

131 Excommunicatio est gladius spiritualis, D 2 quo

28 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ.

quo quis separatur à communione Fide-
lium, & bonis spiritualibus Ecclesiæ pri-
vatur.

134 Homo baptizatus, mortalis, & baptizanti
subiectus solum excommunicari potest.

136 Exorcismus, & adjurationibus uti potest
contra Locustas, & quare.

Aqua benedicta, & precibus uti potest con-
tra Locustas n. 136. Vide n. 141.

137 Adjurationis solemnitas aliquatenus res-
pondet solemnitati excommunicationis.

Adjuratio à vulgo accipitur pro excommuni-
catione n. 137.

138 Locustæ mittuntur à Deo irato, tanquam
maledictio in populo audire nolenti vocem
ejus, ac mandata illius contemneute, &
sic uti flagellum propter scelera hominum.

139 Recurrendum est ad orationes, peniten-
tias & processiones publicas pro extirpa-
tione Locustarum, & placanda ira Dei.

Processiones institutæ suut à Sancta Matre
Ecclesia pro placanda ira Dei n. 139.

140 Litaniarum multa remissive.

141 Benedicuntur populi, & agri ad effectum
extirpandi Locustas, & quare, & n. 143.

143 Benedictionis populi, & agrorum formula
remissive.

OBSERVATIO.

A Omnis pecudum, aliorumque Ani-
malium in alieno fundo depascen-
tium, vel aliter damnicantium, tenerur
ad damni emendationem, tam in foro poli, ut
latissimè examinare articulo respondit *Gus-
torex Canonice. quest. lib. 2. cap. 17.*, quam in
foro fori, & quidem utroque jure, compe-
tente damificato contra Dominum Anima-
lium damnicantium actione de pastu per
3 *Text. in dicto §. Si glans*, vel actione legis
Aquilæ cit. l. fin. Cod. ad leg. Aquil. vel actione
de pauperie, si animalia deierint damnum
faciendo foveas in prato per *Text. in leg. 1.*
ff. Si quadrup. Pauper. scilicet, dicatur, vel actione
ad exhibendum, ut in *leg. Julianus §. glans*
ff. Ad exhiben. tradit Oter. ubi supra n. 2. cum
seq. & latissimè materiam examinat Joannes
Thomas de Noxa animalium, & *David Mevius*
in Jus Lubecense lib. 3. tit. 11. tom. 2. Canonice
Reynald. in ejus observat. criminu. vol. 2. ubi eam
examinat diversis quaestibus & doctissime re-
solvit.

Poterit tamén Dominus, vel animal dam-
nificans pro noxa dare, vel damni æstimatio-
nem solvere, ut innovando legem 12. tabul.
disponitur in dicta *L. 1. in princ. ff. Si quadrup.*
Pauper. scilicet, dicatur leg. Si Servus C. de Noxal.
actio. & tradit Carpzov. Prax. crim. par. 3.
cap. 131. n. 17. Thor. Vol. per. 1. vot. 38. n. 6. juncto
n. 9. 13. 21., & 27., & plenissimè Thomas d.
tradit.

Præter emendationem damni tenetur
etiã ad poenam infligam, vel à Statuto, vel
4 à Bannimentis, ut prosequitur *Oter. ubi supra*

n. 2. Sed non potest animal damnum dans
occidi tam de *Jure Canonico* argumento *Text.*
in cap. Si inserit de luvr. & damn. dat. ibique
Abb. n. 3. quàm Civil. L. Quintus Mutius 39. &
l. Quamvis 40. ff. ad leg. Aquil. ubi gloss. ibi:
Si invenias animal alterius in Agro tuo ipsum
occidere non debes sed expellere sine damno
Antonellæ de Loc. legal. lib. 3. cap. 20. quest. 2. n. 14. 2
Secus verò si vigeat Statutum, vel Consuetu-
do permittens illud occidi, ut tradit *Anto-*
nellæ de Loco legal. lib. 3. cap. 20. quest. 2. n. 17.

Quid dicendum de animalibus damni-
ficantibus occasione eorum accessus ad Doha-
nam ad pascendum, vel recessus ab ea, vel
permanencia in ea, resolutio pendet ab exa-
minatione materiæ Fidei, quæ est quotidiana
in Urbe, undè præsciendum est, primò quod
Greges Ovium, aliæque animalia tempore
hyemali à locis, & contradiis frigidis, & her-
bis carentibus, ut est Provincia Aprutina, &
similes traducuntur ad loca, & contradas ca-
lidas, seu tepidas, ac pascuorum abundantes,
ut in Apulia, ubi eo tempore viget clemensium
5 *simum Cælum*, ac uberissimum pascuum,
proit etiam in Territorio Urbis, ac in Pro-
vinciis Maritimæ, & Campaniæ, & Parmo-
nio Divi Petri, tempore autem æstivo recon-
ducuntur ad Montaneas, ut quotidiana expe-
rientia docet, ac tradit *Rebuff. in l. 1. sub n. 2.*
& 3. in fine C. de Past. public. vel privat. lib. 11.
Freccia de Subsid. lib. authorit. 46. n. 12. cum
seq. Moles decisi. tit. de Dobana Menpecudum
Apulie quest. 6. §. 2. n. 1. cum seqent.

Impolitum est autem super istis animalibus
quoddam vectigal, quod in Urbe Fidei
6 nuncupatur, in Regno verò Neapolitano vocatur
etiã *Dobana Menpecudum*, ac *vecigal*,
pecenarium, ut per *Moles loc. cit. cod. §. 1.*, quod
est pretium illius servitatis, ac earum com-
moditarum, quæ à Principe danant Pastori-
bus in cundo manendo, & redeundo cum eo-
rum animalibus à pascuis, ut ponderando
verba *Bulle Gregorij XIII. l. 69. in Bullar. veteri*
7 *docet Spad. conf. 7. sub n. 16. vol. 1. vel est*
8 *impolitio debita Principi pro Animalibus*
pascenribus in pascuis altentis.

Quod vectigal etiã tempore Reipublicæ
Romanorum erat cognitum, ac exigebatur,
certumque locum publicum pro pascendis
pecoribus olim fuisse assignatum probat
Freccia loc. cit. sub n. 14. cum seq. quem refert
Card. de Luca de Regal. discurs. 94. sub n. 12. de
Ponte de Potest. Prærog. tit. 4. de Regalib. impolit.
§. 8. n. 5. 6. & comprobat Moles loc. cit. alleg. n. 2.
cum seqq. Scydaloja de Foro compet. cap. 20.
sub n. 1. In Regno verò Neapolitano confir-
10 *maturum fuit per Regem Federicum II. & deinde*
per Regem Alphonsum I. ampliatum, ut tradi-
dit Scydaloja d. cap. 20. n. 1. & firmat Freccia
& Moles ubi supra cum certis legibus, & con-
ditionibus, de quibus idem Moles §. 2. & fuisse
desumptum ex l. 1. & tot. tit. C. de Past. pu-
blic. & privat. lib. 1. t. tenet de Ponte cit. §. 8.
n. 46. cum seqq. ac n. 5. 6.

Ad-

Advertendo, quod Fidei, quæ solvitur in
Sacro Ecclesiastico non convenit descriptio
facta per *Knechten*, de *Superioritatis eiusque*
possessivæque *alibi*, cap. 3. n. 338. *nam seq. & à*
Card. de Luca de Regal. discurs. 94. n. 2. & discurs.
seq. n. 3. Nàm iste illam desumpit ex DD. *Re-*
gniculis loquentibus de Fide Regni Neapo-
litani, quæ diversimodè solvitur: *Item*
Dohanerius Rev. Cameræ Apostolicæ non
teneretur subministrare pascuum Affidatis, sed
solum præstare securitatem; utrumque verò
præstare Dohanerius Regni, idcirco Rex ad
hunc effectum emit à Vassallis pro certa an-
nua responsione omnes herbas, quas postea
Dohanerius subministrat Aimalium Domini-
nis, qui viceversa tam ratione privilegiorum
pascui liberi, quam ratione, & pascui solvo-
scuta duodecim carolencorum undecim pro
singulo centenario pecudum Regni, & Foren-
sium scuta sex; aliorum verò animalium, quæ
nuncupantur grossi scuta viginti quinque, ut
docet Moles decis. tit. de Dohana Mencepudum
qualib. §. 2. per tot., & præsertim n. 4. & 5.
n. 13.

Præsciendum est etiã secundò, quod
Summi Pontifices non ignari redditus ex
Dohana pecudum pascuorum Urbis, Cam-
panæ, Maritimæ, & Patrimonii iocèr Cam-
eræ Apostolicæ primarios contineri, ut ex
infra recensendis Bullis Apostolicis patebit,
attentè semper invigilantur nè diminueren-
tur, varia remedia, & diligentias adhibeodo,
& præsertim *Pias I.* sub gravissimis penis
prohibuit, tam omnibus, & singulis Comi-
tibus, Populis, Universitatibus, Baronibus,
Dominis, cuiuscunque status, gradus, or-
dinis, & conditionis, aut dignitatis, tam Cle-
ricis, quàm Laicis, Capitulis, Collegiis, & qui-
busvis aliis Universitatibus nè vendant, ac
quovis modo alienent alicui personæ, Com-
muni, Collegio, & Universitati aliquid de
pascuis, tenutis, bannicis, & herbaricis ad se
pertinentibus, & infra limites Dohanæ præ-
fatæ consentientibus, atque in eisdem, aut eor-
um aliquo introducere, aut fidare aliquod
genus animalium ad pascuandum, quàm cui-
cunque sub eisdem penis emere, aut aliquod
genus animalium in eis introducere, locumve
certum pascendi assignare (quod fidare dicitur)
sive Dohanerii pro tempore existentis
expressa licentia, sed sub eisdem penis reoc-
tor omnia, & singula pascua, tenutas, bannicis,
& herbarica vendere, & concedere Doha-
nerio pro Camera Apostolica, & in usum,
ac utilitatem Dohanæ huiusmodi tementi pro
iusto, & rationabili pretio, ut in ejus Consti-
tutione in Bullario veteri in ordine la 6. confir-
mata à Gregorio XIII. in ejus Constitutionibus
impressis in eodem Bullario veteri la 46. & 69.
Idem *Pias I.* consulendo etiã condu-
centibus animalia in dictam Dohanam plu-
rima damna, & impedimenta, quæ illis, co-
rumque animalibus inferrebantur per Com-
munitates, Universitates, Comitibus, Barones,

Dominos, & particulares personas in venien-
do, stando, & recedendo sub certis penis man-
davit omnibus, & singulis mediè, & immedie
Sedi Apostolicæ subiectis cuiuscunque
status, gradus, ordinis, vel conditionis, aut
dignitatis, Clericis, & Laicis etiã Capitulis,
Collegiis, & quibuscunque aliis Univer-
sitatibus, quatenus sub prætextu alicujus con-
suetudinis, aut quavis alia ratione, occasione,
vel causa directè, vel indirectè conducentibus
animalia cuiuscunque generis ad pascuandum
in Dohanam præfatam, damnum, molestiam,
aut quodvis aliud impedimentum in perso-
nis, animalibus, rebus, & bonis universis eor-
um in veniendo, stando, & recedendo nulla-
teus inferre audeant, vel præsumant, sed hu-
iusmodi animalia conducentes benignè reci-
pian, & benevolè pertrahant, & sine injuria
propius, aut aliquo impedimento reali, vel
personali per eorum Civitates, Terras, loca,
& tenimenta liberè transire, & exire permit-
tant, aliàs teneantur ad refectionem omnium,
damnorum expensarum, & interesse, ac etiã
ad poenam dupli estimationis eorumdem
damnorum illatorum Cameræ Apostolicæ ap-
plicandam, quas penas quæcumque Com-
munitas, in cujus terris, & tenementis dam-
num illatum fuerit incurrat, ut in ejus Consti-
tutione in d. Bullar. in ordine la 4. Ita ut in
quolibet Territorio in ipso eorum itinere
per triduum permanere, seu moram trahere
permittant, quo triduo ducante ad aliquam
damni emendam nisi in seminatibus, vineis &
similibus damnum deducit non teneantur, ut
convenit legitur in Instrumento Appaltus
cap. 23. ibi: *Possano gl' Affidati per servizio, e*
commodo loro allargarsi, & stare per tre giorni
per ogni Territorio, non facendosi danni a semina-
tati, vigne, & altre cose simili, come il solito, e
facendo danno siano tenuti all' emendatione del
danno, & non alla pena, & disponitur in Ban-
nimento generali Dohana Patrimonio Emilen-
tissimi Camerarii pubblicato sub die 4. Februaril
1681. ibi: Diebandando che gl' Affidati possino
stare tre giorni per ogni Territorio, non facendo
danno alli seminati, vigne, & altre cose simili co-
me il solito, e facendo danno siano tenuti all' emen-
da del danno, & non alla pena tanto in venire à
detta Dohana, stare, & tornare, quanto anco
mentre stanno nelle loro Terre, & Case proprie in
qualivoglia Provincia, Terre, & Luoghi dello
Stato Ecclesiastico, e per tutto il tempo della loro
Fida conforme alli loro privilegi antichi, & al
Breve della sel. mem. di Gregorio XIII. & ex
alio antecessori Bannimento Eminetissimi Ca-
merarii pubblicato sub die 22. Maii 1671. supèr
observatione privilegiorum, & exemptioni-
um Affidatorum ibi: Item che sotto l' istesse
penes non ardischino far pagare à detti Affidati
pena alcuna delli danni, che dessero con li loro
animali, mentre stanno in Dohana, mà li danno
solo da stimarsi conforme si contiene nelle loro pa-
tenti, & fide, al quale nè meno siano tenuti non
essendo in detto modo stimato, & quando sono in
caig-

30 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ.

viaggio tanto nel venire, quanto nel tornare, non ardischino furli pagare ne pena, ne danno dato, eccetto se non fosse dato studioso in vigne, seminati, & in cose simili, ma si lascino pascerli loro animali, mentre sono in viaggio liberamente secondo il solito senza alcun pagamento, & impedimento per tutti li Territorii, in qualsivoglia de quali possino liberamente per tre giorni pernottare, & pascerli; Ac ex literis parentatibus, quæ à Dohanecio dantur Affidatis ibi: E di più li promettiamo, che facendo danno alcuno con loro Bestiame tanto in venendo, stando, & tornando à detta Dogana, quanto anco mentre staranno alle loro Terre, & Case proprie in qualsivoglia Provincia, & Terre, & Luoghi dello Stato Ecclesiastico, & per tutto il tempo della loro fida non possino essere costretti à pagare pena, ma solo d'emendare il danno da stimarsi da doi huomini commançate electi per le parti, quali non essendo d'accordo li promettiamo Noi, & nostri mandati stimarli, & accordarli.

Quod autem non possint pasceri in vineis, 33 vel agris satis, & ubi extant fructus firmat Capyc. ltr. consultat. 83. n. 25. cum seq.

Elapso verò triduo tenentur ad emendationem damni, ac ad pœnas sicuti ceteri alii, etiãli per dictum tempus Affidati cum bellis permanerint in propriis Domibus, & 34 Regionibus, cum illud fuerit assignatum pro faciliiori accessu ad loca pascuorum, & recessu ab illis, ut respondit Sacra Congregatio Boni Regiminis de anno 1606. cujus resolutiones referendo declarat Coheli. ad Bullam boni Regiminis cap. 50. n. 170. vers. declarata cum seq. & Conciol. ad Statut. Eugub. lib. 6. rubr. 38. Et quod teneantur ad solutionem similium pœnarum pro tempore, quo permanent in eorum propria Patria, seu aliis locis Status Ecclesiastici pro eorum animalibus affidatis, quæ conduxerunt, & retinuerunt intrâ limites, & stangam dictæ Dohanæ Patrimonii, illaque postea recondaxerunt ad eorum Patriam, seu alia quæcumque loca Status Ecclesiastici tempore ætivo ad effectum illa mensis Septembris intrâ eandem Dohanam reconducendi, & retinendi per totum mensem Maii declaratum fuit sub die 13. Octobris 1660. mediante sententia per Auditorem feli. record: Cardinalis Carraccioli tunc Græfca Præsidis per acta Mazzatelli in causa vertente inter D. Principem Prænests, & Salutium de Angelis, ac Universitatem Affidatorum. Verum cum postmodum emanaverint prædicta Summentata fundata in Capitulis apparus Chirographo Papæ muniti, eorum dispositio est attendenda, & sic Affidati hodie non tenentur ad solutionem alicuius pœnæ pro damnis per eos, vel illorum animalia datis, sed tantum ad eorum emendationem pro toto tempore, quo permanent in Fida, vid. intrâ limites 35 Dohanæ, nisi dampnum studiosè datum fuerit, nam isto casu tenentur etiã ad pœnam cum propriis dolus, & culpa nemini patrociniari debeat, nec Lex debet esse vinculum iniquitatis ex vulgatis.

Advertendo quod circa æstimationem, & valore, ac quantitate, & qualitate damni 36 ni, ac circa nomina, personarumque aufergentium, & inferentium ipsum dampnum animalibus plena fides adhibenda est depositioni juratæ concurrentium eadem animalia, ac illorum famulorum, & pastorum, ut sequendo disposita per Antecessores mandavit Gregorius XIII. in ejus Bulla impressi. in Bullar. veteri la 46. & de similibus Constitutionibus Regni Neapolis tradunt Borelli. de Magistrat. Edict. lib. 4. cap. 6. num. 25. cum seq. Nover. de Gravam. Vossall. gravam. q. 2. n. 3. Sanfelice. dec. 8. n. 8. par. 1.

Paulus IV. quoque ad facilitandam introductionem animalium in Dohanam sub nonnullis pœnis prohibuit omnibus exactionem 37 Gabellæ pro passu, vel transitu animalium tam in adventu, quàm in reditu, volens solummodo teneri ad solutionem Fidei favore Cameræ, seu Dohanerii, à quo recipienda sic Bulle, ut in ejus Constitutione in Bullar. veteri in ordine la prima, quod confirmavit etiam Gregorius XIII. in dicta Constitutione 46. unde contra Dominum Ducem Mutum prætendentem Gabellam passus pro bellis transeuntibus per ejus Territorium Terræ Rignani sententiatum fuit favore Universitatis Affidatorum, Dohanerii, & Cameræ Apostolicæ Commissarii in Tribunali Eminentissimi Camerarii sub die 20. Octobris 1645. per acta Mazzatelli.

Ad evitandas tamèn fraudes, quæ circa solutionem Fidei committi possunt in præjudicio 38 cium Dohanerii traditur modus, & praxis per Molested. sit. de Dohana Menependum q. 6. §. 1. cum seq. Et præsertim requiritur licentia ipsius Dohanerii tam in accessu, quàm in recessu animalium sub pœna ammissionis animalium juxta dispositionem Summentorum Dohana, ut in terminalibus bullecinis tradendi à Dohaneris Regni Neapolis docet Molested. dec. sit. de Dohana Menependum quæst. 6. §. 6. n. 13. ubi n. 2. & per tot. notat, quod in illo Regno solvitur per Regem quædam contributio vulgo 39 il tratturo delle Pecore Dominis locorum, per quæ transeunt animalia.

Hinc per Dohanerium in diversis locis, per quæ transeunt animalia quæ introducuntur, & excurr à Dohana, seu Fida retineatur 30 Ministri vulgo nuncupati Passogieri, qui non permittunt exire animalia oblique bullecinis Dohanerii, quæ supponit præcedentem solutionem Fidei sequutam in manibus Ministri ad talem effectum deputati, secundum verò antiquam traditionem retinebatur per Dohanerium in quibusdam locis, & vils virga vulgo 31 quæ nuncupata Stanga, quæ mediante impediebatur vergariis, aliisque Custodibus animalium ingressus ante illorum numerationem, & respectivè recessus, priusquam de solutione Fidei docerent ad similitudinem praxis exigendi decimam ex animalibus deducenda ex Levitico, restringendo scilicet ea in

in certo loco habente arcum, & angulum
 32 egressum, per quod ope virgæ Palloris singulatiim transire debebant, & illud, quod decimo loco egrediebatur sive macilentum, sive obesum, & pingue in sortem Levitarum pro decima transibat, ut cum Oleastro notat Nicolaus de Maistre de Bonis, & possessionibus Ecclesiæ lib. 1. cap. 10. vers. modum verò p. 51. ubi etiam refert verba Levitici, & Poraphrasim caldaicam. Ex prædicta enim appositione, & retentione Stanghæ reatit originem tetminis intra Stangam, & extra Stangam, quod scilicet intra Stangam contineantur loca comprehensa in Fida, seu Dohana recentia in Bulla Gregorij XIII. la 69. in Bullar. veteri, in cuius executionem emanavit Rannimenta Eminentissimi Camerarii de anno 1647. sub die 26. Aprilis, qui innovari solent in principio cuiuslibet novi Appalus; extra Stangam verò comprehendantur loca extra Fidam, seu Dohanam.

Sed quia his remediis, & provisionibus non obstantibus, valde iste provenus in prejudicium Revertendæ Camera, & Publici diminuabatur, ex quo multo Advenæ, & Forenses favoribus, & intercessionibus obtinentes civilitate Urbis, se à Fida maiore eximere satagebant, idcirco Innocentius VIII. mandavit, quod non attempta tali civilitate ad solutionem integre Fide teneantur, prout ceteri Forenses, ut in ejus Constitutione impressa in Bullar. veteri la 6. innovata per Julianum III. in sequenti ejus Motu proprio: Julianus Episcopus etc. motu proprio etc. Cum inter alios Camera Apostolica redditus diversis etiam Romana Curia Officialium Collegiis sint annui redditus, qui ex Dohana Patrimonii vulgariter nuncupata percipiuntur, conveniatque non solum pro Officialium prædilectorum, sed etiam pro ipsius Camera, qua Officialibus prædictis obligata existit interesse redditus hujusmodi non solum manuteneri, sed etiam pro posse augeri. Et licet inter alias Tenuras in pertinentiis Patrimonii existentes ad diversas personas, Collegia, Universitates, Ecclesias, & Loca pia spectantes usui dictæ Dobonæ ex cuius provenitibus cavendum Tenuram Dominis certa annua pecuniarum summa solvi consueverunt fuerit, & sic quadam Tenura vulgariter nuncupata Montis Romani, & pro manutentione dictæ Dobonæ fel. rec. Innocentius Papa Octavus Prædecessor noster ad obviandum fraudibus, qua plerumque in præjudicium Dobonæ prædictæ fiebant, statuerit, & ordinaverit, quod omnes per Privilegium, seu alias quomodolibet facti Romani Cives non obstante acquisita Civilitate hujusmodi, & illius Privilegiis, nihilominus ad solvendum consuetum Dobonæ prædictæ obligarentur, & licet etiam insuper secundum decretum alias in plena Camera factum pro servicibus, Castatis nuncupatis, qui ultra duos menses intra ejusdem
 35 Dobonæ pertinetatili permanferint, eidem Dobonæ debitum sit persolvendum, nihilominus non desunt, qui in dies Doboneris, Et Agentibus

Dobonæ prædictæ in præmissis se opponere, eoque impedire satagent. Nos igitur pro Officialium, & Camera prædictæ indemnitate, modernorumque, & qui erunt pro tempore ejusdem Dobonæ Dobanerorum quiete oppositiones, & impedimenta hujusmodi penitus removere, & tollere volentes, Motu simili etc. omnes, & quascunque lites, & causas super præmissis, & quolibet præmissorum inter Dobaneris, seu etiam Cameram prædictam ex una, & quoscunque alios ex altera parte forsitan pendentes ad Nos advocamus, & penitus extinguimus, pertinetque ipsis de super perpetuum silentium imponimus. Volumusque, statuimus, & ordinamus, quod de cetero in perpetuum omnes illa Tenura, qua fuerint usui dictæ Dobonæ, ut præterit, deputata, ejusdem modo, & forma permoneat, 36 & perseveret, nec ab illorum Domini de super quequam innovari, aut plasquam sit eis per Doboueris solvi consuetum peti possit. Quodque circa exemptionem Civium Romanorum non originariorum, & circa solutionem debiti Dobonæ prædictæ ordinatio Innocentii Prædecessoris, & Decretum Camerale prædictum respectu inviolabiliter observari debeant. Mandantes dilectis filiis Cuiusdam. Alesio S. Enstachii Diacono S. R. E. Cardinali Camerario nostro, & Thesaurario Generali Præsidentibusque, & Clericis Camera, ut præmissa observent, & ab aliis in violabiliter observari faciant, & mandent. Præsentibusque, quarum solam signaturam Regulæ contraria non obstantes sufficere, & ubique in iudicio, & extra, fidem facere volumus, de subreptionis, obreptionis, intentionis nostræ defectu, seu alio vitio infringi, notari, redargui nullatenus posse. Sicque per prænominatos, & alios quoscunque Iudices quoscunque persolvant dignitate, & auctoritate fungantur etiam Sac. Palatii Apostolici Censuram Auditores, & S. R. E. Cardinales etiam de latere Legatos sublati etc. ac irritum, & inane etc. iudicari, & interpretari debere decernimus. Præmissis ac Constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis tam sub plumbo, quam per Breve sub quibusvis verborum expressiombus; & aliis quantumcumque fortissimis, & insolitis derogatoriis derogatoriis, irritantibusque, & aliis decretis illorum, ac præmissorum, & aliorum omnium, & singularum, sic forsitan latius generaliter, vel specialiter de necessitate exprimendis, tenores, perinde, nisi specifica individua mentio, ac de verbo ad verbum expressio facta foret, non per clausulas generales idem importantes pro plene, & sufficienter expressis, & supradictis, ceterisque in contrarium facientibus non obstantibus quibuscunque cum clausulis opportunis, & conjunctis Placet motu proprio etc.

Declatavit etiam Gregorius XIII. quod non solum Forenses, & qui extra Provincias Dobonæ prædictæ subjectas degunt Fidam hujusmodi Dobaneris solvete teneantur, sed etiam omnes, & singuli Provinciales in prædictis Provinciis pascuorum Urbis, Campaniæ, Maritimæ, & Patrimonii quomodolibet

32 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosia.

bet subiecti tam intrā, quam extrā Stangam, & tam si bulicetam sibi dari fecerint, quam non pro quibuscvis animalibus etiam porcis in pascuis alienis pascensibus, ita & taliter quod nemo sive sit Romanus, sive Forensis, sive Districualis, sive Provincialis ex prædictis Provinciis Dohanæ prædictæ subiectis, sive intrā Stangam, sive extra eam a tali solutione Fide sub quovis prætextu cuiusvis consuetudinis, præscriptionis, non usus, permissionis, seu quavis alia ratione, occasione, vel causa nullatenus exemptus sit, ut in dicta ejus Constitutione in ordine la 46.

Hac adhibita distinctione, quod nempe à Forensibus, inter quos comprehenduntur Cives ex privilegio, vel ex domicilio solvitur
38 ad rationem juliorum sexaginta sex pro quolibet centenario animalium minorum, nempe pecudum, caprarum, & suum, & juliorum duorum pro qualibet bellua magna, nempe equa, bove, vaccina, & bubala, addito in totum alio julio pro quadam Gabella applicata favore Populi Romani à Romanis verò originariis ad rationem juliorum duodecim cum dimidio pro quolibet centenario
39 belluarum minorum, & medietatis unius julii pro qualibet bellua magna, ac ulterius julium unum pro dicta Gabella Populi Romani: Et si Affidati volunt ad annum paginam, seu cartam, vel litteras patentes Fide, solvere debent julios quatuor pro illius ex
40 peditioe: Si vero pro semestre solvere tenentur julios duos, reposita electione spatij temporis in eorum arbitrio.

Nec ad effugiendam Fidam majorem debitam à Forensibus admittantur fictitæ assignationes, alique simulationes in fraudem
41 Dohanerli, prout resolutum fuit à *Tribunali Camera Apostolica* 27. Novembris 1673. in *Romana Fide* coram Eminentissimo Collegato tunc Cam. Apost. Clerico in qua denegata fuit Christophoro Nicolao appellatori suspensiva à mandato contra eum relaxato ab Illustrissimo Thesaurario pro solutione majoris Fide, quamvis Massaria pecudum emptæ fuisset ex pecuniis dotalibus favore Magdalene Uxoris Civis originariæ Urbis, eique assignata à Viro, adhuc ut se, & filios aleret, sicuti etiam in alia *Romana Fide* sub die 4. Maji 1676. coram Eminentissimo *Assalio* tunc Camera Apostolica Clerico resolutum fuit, Augustinum de Tertius Forensiem teneri ad solutionem Fide majoris
42 pro Massaria donata Jacobo ejus filio infanti nato in Urbe ab Achille Patruo, quia cum usus fructus dictæ Massarie tanquam peculii adventicii spectaret ad Augustinum Patrem, solutio hujusmodi vectigalis deberet ab usufruario, uti onus impositum personis pro
43 re eodem modo, quo usufructuarius tenetur ad solutionem collectarum *Pacificæ*. de *Sal. vian. inspect.* 3. cap. 4. n. 539. *Koppen. decis.* 6. n. 3. par. 1. ubi n. 8. subdit procedere, etiam si proprietarius sit persona immobis *Nicolaus Antonius Marotta de Collect.* cap. 7. n. 11. im-

press. pener *Joannem Franciscum Marottam Disceptat. forensi. Castill. de Usufructu. cap.* 56. n. 14. cum seq. & *hermavit Rot. in Ravenennaten. Bonorum* 11. Julii 1676. coram bo. mem. *Albergo* 5. tertio onera; lunda ulterius non levi suspitione simulationis, quæ ponderatis omnibus circumstantiis concurrebat.

Eximuntur tamén Forenses à solutione Fide majoris, quoties intrā districum, seu Provinciam etiam habitaverint majori anni
45 parte, ut in *capit.* 25. Appaltus Dohanæ Patrimonii stipulati cum D. Luca Antonio Roncha de anno 1680. ibi: *Che alli Cittadini aggregati alle cittadinanze di qualsivoglia luogo di detta Provincia per privilegio non debba suffragare in cosa alcuna detto Privilegio in pregiudizio delle Dogane, se loro non habitavano nelli luoghi dove sono aggregati con la sua Famiglia la maggior parte dell'anno.* Eoque magis, si inibi contraxit domicilium, habitando euni tota familia, possidendo bona stabilia & alia similia domicilium importantia exercendo, & gerendo, prout in causa *Romana*, seu *Matrina Fide* favore *Francisci Diotallevi* contra eundem Roncam pronunciatum fuit in *Tribunali Eminentissimi Camerarij* ejus sententia canonizata fuit à *Tribunali Camera* coram *Illustrissimo de Asse* rescribendo sub die 23. Februar. 1685. in *devolutivo*.

Ad solutionem Fide verò tenentur omnes ji, qui exeunt à proprio Territorio, & una cum animalibus se conferunt ad pascendum in Territorio alterius Castri, seu Terræ, licet utrumque Castrum sit ejusdem Status, seu Principatus, prout fuit pronunciatum de anno 1633. in *Tribunali Camera* per hoc mem: *Serram* ejusdem *Camera Apostolicæ* Clericum, quæ sententia per pactum canonizatur in Instrumto appaltus solito Chirographo Summi Pontificis confirmato apponendo sequens Capitulum: *Che persona alcuna non habbia ardire cavarre bestiamo, ne d'estate, ne d'inverno fuori del Territorio suo per mandarlo in quello d'altri senza saputa, & licenza in scriptis del Doganiere, che se li darà gratis, occio si paghi la Fida dovuta in qualsivoglia tempo, & il Territorio di ciascuno s'intenda quel del luogo dove è, & habita la maggior parte dell'anno, ancorche si mandino in altri luoghi dello Stato del medesimo Barone, o Signore in conformità della sentenza data in Camera da Monsignor Serra dell'anno 1633. fatto li 3. Ottobre per gl'atti del Giordani Notero di Camera.* Dichiarandosi che passato 5. Giovanni di Giugno s'intenda doverse pagare la Fida dell'Estate come è solito. Propterea non obstant deducta contra Iustitiam dictæ sententiæ per Card. de Luca de *Regaldis* 95. sed si animalia per transcursum exierint à proprio Territorio damnum inferendo in alieno Territorio, tenentur solum ad emendationem damni, non autem ad poenam, ut resolvit Eminentissimus, & Reverendissimus Dominus Cardinalis Imperialis, dum omnium plausu exercebat Thesauraria-

tum

rum Generalem, ut ex ejus Epistola scripta D. Gubernatori Verularum tenoris sequentis.

Molt' Illustra e Molt' Excellence Signore.

Quando sia vero, quanto rappresentano col l'annesso Memoriale Domenico Panizza, Gio: Battista d' Amico, e compagni, si compiacerà V. S. di non dare ad essi loro alcuna molestia ad istanza di Giuseppe Bensoni Commissario Cavalcante del Signore Ronca Doganiere del Patrimonio, mentre per il semplice trascurso de loro bestiami per pasceri ne' territorii d' altri luoghi confinanti con quello di questa Città non devono soggiacere alle pene, ma solamente tenuti all'emenda del danno, e resto.

Di V. S. Roma 13. Agosto 1688.

Affettuosissimo per servirla
G. R. Imperiale Tes. Gen.

Tenentur ad solutionem Fidei etiam S. R. E. Cardinales, ut sequendo dispositionem dista
47 *Bulle Gregorii XIII. in la. 69. circa medium*, in qua mandavit Constitutiones, Bullas, privilegia, & decreta circa hanc materiam jam emanata ab omnibus, & quibuscunque Decretum Cardinalatus honore &c. perfusserint, & perfulgeant &c. observari debere canonizavit Tribuna Camera sub die 5. Julii 1677. coram se: mem. D. meo Cardinali de Cavalieris tunc Camera Apostolica Clerico in Romana Fide inter se: record. D. Cardinalem Olericum de Carpinia, & bo: mem. Jacobum de Romanis Dohanerium, resolvendo pro infirmatione sententiae Eminentissimi Camerarii, qui absolverat D. Cardinalem, & sic pro solutione Fidei; concessa tamen nova audientia adversus praedictam resolutionem causa terminata fuit per concordiam mediante interpositione ejusdem D. mei Cardinalis de Cavalieris, cujus arbitrio pro exactione tantummodò medietatis Fidei majoris se submisit Dohanerius.

Hinc indubitanter tenentur animalia quorumvis Clericorum, & Ecclesiasticorum.
48 *ad solutionem Fidei*, unde non applicantur resolutiones Sacrae Congregationis Immunitatis relatae per Pignatell. consuet. 26. num. 15. cum seqq. par. 3. in quibus firmatum fuit esse exempta, cum non loquantur in terminis dista Constitutionis Gregorii XIII., sed patricularium Senatorum locorum, in quibus vel ratione defectus porellatis, vel voluntatis non sunt comprehensa. Ceterum quoties agitur de Fide, quae non sit Vestigial neque Collecta, sed sit pretium bestiarum depascarum ab animalibus, tunc etiam Clerici, & Ecclesiasticae personae volentes depascere eorum animalia tenentur ad solutionem Fidei, ut tradit Jafon. in l. 1. in prima lectur. sub n. 19. vers. advertit tamen, et in secunda lectur. n. 25. C. de Sacrosanct. Eccles. ubi firmat, quod si Communitas habeat loca pasturae in fundis privatorum, & Clericus velit immittere sua animalia ad ibi depascendum, teneturolvere Communitati, comprobata Abb. consuet. 6. per tot.

Tom. II.

quos refert, & sequitur Roccha Epistopus Isclanus Disputat. select. volum. 2. cap. 170. n. 3. cum seq. & quod Clerici volentes mittere eorum animalia ad pascua Universitatis teneantur ad onera a Statuto Universitatis Imposita, docet Fagnan. in cap. cum in cunctis num. 20. de His, quae sunt a major. part. Capitul. & resolvit Sac. Congregatio bene Regimini in Arsin. solutionis Pastui, seu Taxa sub die 22. Novembris 1687. rescribendo Ecclesiasticos non teneri, nisi pro animalibus depascentibus, & non esse cogendos ad pascendum.

Non tenentur tamenolvere Fidem Civives, & incolae Urbis quando estivo tempore transmittunt animalia ad Montes intra districtum existentes, & ita super manurentione in quasi possessione transmittendi eorum animalia ad pascendum quolibet anni tempore de loco ad locum, & de Territorio ad Territorium, Urbis districtum absque ulla solutione Fidei, seu obligatione petendi licentiam a Dohanerio pronunciatum fuit per bo: mem. D. Metellum Talpam Auditorem Eminentissimi Caraccioli tunc Reg. Cam. Apost. Clerici, & Grassia, ac Dohanerium Praefidis de mense Octobris 1656. & in petitorio lata fuit sententia de mense Julii 1672. per bo: mem. D. Joannem Baptista Raulinam Auditorem Illustrissimi Solvati pariter tunc Grassi, & Dohanerium Praefidis, in qua pronunciatum fuit Civives, & incolae praedictos non teneri ad solutionem Fidei ob transmissionem eorum animalium ad pascendum quolibet anni tempore de loco ad locum, & de Territorio ad Territorium, in qua causa pro Dohaneris scriptis Eminentissimus de Luca de Regal. discurs. 34. quod de praedicta sententia testatur.

Eximuntur etiam a solutione Fidei boves aratorii, & equae laborantes, & respectivo triturantes in Tenutis propriis, aut in proprio labore ex dispositione Cap. Appaltus, ibi
50 *Che alla Fida siane tenute tutte le sorti de bestiami tanto grosso, quanto minni, che s'introducono nelli Territorii, & Tenute d'altri, come si dispone nella Costituzione di Gregorio XIII. eccetto li bovi aratorii, e le cavalle per le trite, quando lavoraranno, e s'itaranno rispettivamente nelle tenute proprie, ovvero nel proprio lavoro.* Et quod Vasalli graventur, quando Barones exigunt Fidem pro bobus per eos ab exteris conductis pro cultura terrarum redditarum eidem Baronibus respondit Novar. de Gravam. Vasall. gravam. 39.

Advertendo quod quonvis Bobaterii Velitrali pretenderent vigintepresari Capituli Appaltus, quod exemptio extendatur etiam
51 ad illud tempus, quo a laborerio quiescunt boves, & equae destinatae ad arandum, & respectivo triturandum extra proprium territorium; Nihilominus in causa Romana, seu Veliterna Fide sub die 21. Junii 1677. coram bona memoria R. P. Domino Raggio a Tribuna Camera resolutum fuit, boves aratorios, & equae triturantes teneri ad solutionem Fidei

34 Dominicis de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ.

tempore, quo actu non laborant in propriis laboreris, quæ resolutio mihi visa fuit iusta, ponderando stantem illam quod adiciam
 53 verbo futuri temporis *laboraturus, et tritarum-*
no, quæ cum importet conditionem *Surd.*
conf. 198. n. 3. Larrea dec. 52. n. 18. par. 2. Rot.
cor. Ludovisi dec. 428. n. 2. cor. Bichio dec. 196.
n. 8. & cor. Arguelles dec. 97. n. 3. cum seq. autè
 54 *impletumentum ejusdem conditionis nulla ori-*
tur obligatio, vel actio l. Cedere diem ff. de
Verb. signific. Surd. loc. cit. n. 35. & prosequitur
Rot. cor. Ludovisi n. 3.

Et quatenus prædicta dictio tanquam ad-
 55 jecta executioni non reddat dispositionem
 conditionalem, & accipitur temporalitèr
 56 tantum, ut tradit *Honded. conf. 53. n. 58. vol. 2.*
 quem sequitur *Rot. cor. Bichio dec. 196. n. 9.*
 eo clarius restringitur exemptio ad tempus
 cultura, & triturationis, eo modo, quo dictio
 56 quousque denotat temporalitatem, ac est li-
 mitativa temporis *Barr. in l. final. sub num. 3.*
ff. ad S. C. Tertull. Dec. conf. 637. n. 12. ac 14.
Metuach. conf. 1274. n. 10. Cattani. conf. 8. n. 20.
Bertazzoli de Clausul. instrument. claus. 13. gloss. 4.
 n. 1. & faciunt tradita per *Rot. coram Carill.*
dec. 166. n. 4.

Accedente, quo qualitas adjecta verbo de-
 57 bet verificari secundum tempus verbi per
 57 *Text. in l. in delictis §. Extraneus ff. de Noxal.*
 & in *l. Titius 26. ff. de Milit. testam. cum aliis*
 58 vulgatis: Et quidem verè & realitèr, ac actu
 ad *Text. in l. Quod pupille 30. ff. Quemadmodum*
legat. cedat Barbaltren. de Instum. quast. 12. n. 6.
 cum seq. *Larrea dicta dec. 52. sub eodem n. 18. cum*
sequen.

Notando in proposito, quo mnderatè in-
 troducendus est numerus bobum, & equarum
 pro cultura, & trituratione, ne sub isto præ-
 59 textu exinde resultet præjudicium Dohane-
 rio, nam alioquin competit exactio Fidei, ad
 tradita per *Coover. Præf. qq. cap. 37. n. 1. Cancr.*
Variar. resolut. par. 3. cap. 4. n. 65. vers. num. cum
seqq. Novar. de Gravam. Passall. gravam. 38. ubi
 concondantes. Ad effectum verò dignoscen-
 di, an numerus animalium introductorum sit
 exactivus, nec ne, eligendi sunt Periti, quo-
 rum iudicio standum est, ut prosequitur *No-*
var. ubi supra gravam. 38. n. 2. cum seqq.

Circà summam, & quantitatem verò Fidei
 solvendam servanda sunt Constitutiones, Sta-
 60 tuta, & Consuetudo loci illam raxantes, ut
 60 docet *Rebuff. in l. 1. c. de fine Cde Pese. public.*
vel privas lib. 1. Sanfelice dec. 8. sub n. 14. par. 1.
 ubi et eo quod taxa alterari possit, alias gra-
 61 vantur Vassalli, ut docet *Novar. de Gravam.*
Passall. gravam. 41. n. 1. Et exilienti in quasi
 62 possessione percipiendi fidam pro animalibus
 aliqua pascua intrantibus datur man-
 63 *tenentio Publ. de Manutent. observat. 10. n. 74.*

In Statu Ecclesiastico licet non cadit di-
 sputatio cuiam sit solvenda, cum Reverendæ
 Camere Apostolicæ, & pro ea Dohanerio
 63 debeatur, non autem Baronibus Feuda, & bo-
 na intra Dohanam possidentibus juxta dispo-

sitionem dd. *Constitutionum Pii I. ac aliorum*
Summorum Pontificum, ut respondit Spad.
conf. 7. per tot. & præsertim d. n. 15. vers. anima
advertendumque est usque in finem vol. 2. ita
 nec circa quantitate, cum debeat ad ra-
 tionem, de qua supra n. 38. & 39.

Quid autem sit dicendum circa Barones
 Regni Ncapolitani, an scilicet possint affidere
 animalia in territoriis Vassallorum, itaut Fi-
 64 da eis sit solvenda ab Exeris pro animalibus
 pascua lumentibus in Feudo vide *Novar. de*
Gravam. Passall. gravam. 37. cum seqq. Capob-
bian. de Baro. prag. 11. Monach. ad Minad. de
cl. 33. n. 18. Addenda Reverter dec. 472. Copye.
latr. consut. 83. Hieronymus Cald in respons. 3.
impress. post ejus tract. de Restitut. in integrum
 min. quandoque denegat, ubi n. 3. tenet, quod
 65 *Ius Fidei, & Distinctio sit de Dominio Feudi*
Sanfelice. dec. 8. Quatenus verò Baronibus sit
 solvenda, notandum est, quod ipsi non possunt
 affidere animalia Exterorum in tanto nume-
 66 ro, & quantitate, ut usus pascendi Vassallis
 restringatur *Caput de Regim. Reipubl. cap. 1. §. 2.*
 num. 12. vers. scilicet. *Borelli de Magistrat. Edict.*
lib. 4. cap. 6. n. 33. cum seqq.

Præsciendum est etiam tertio, quod Affi-
 dari, ut sincero animo, & blari mente absque
 aliqua trepidatione, vel timore ad ipsam Doha-
 nam accedere, & in illa stare valeant, ut sunt
 67 verba prædicta dictæ Bullæ Gregorij XII. *la*
46 aut finem, decorati fuerunt variis privile-
 giis, de quibus supra, aliisque expressis in li-
 68 teris parentibus, seu Fidei concedi solira per
 Dohanerium, cujus sit mentio in genere in
 eis. *Constitutionibus Gregorij XII. et in specie*
 69 *eis conceditur privilegium fori, ut legitur*
 in eadem Fide, Capitalis Appaltus muniti
 speciali Chirographo Papæ tenoris sequentia,
 ibi: *Præterea pro faciliiori dd. Dobanarum gu-*
 bernio, & administratione, Juriumque debito-
 rum consecutione omnes, & singulos Dij II, Pau-
 li II. Leonis X. Alexandri VI. Pauli IV. Grego-
 rij XII. & omnium aliorum Prædecessorum no-
 strorum Romanorum Pontificum Constitutiones
 pro dictis Dobanis, & illarum Affidatis eman-
 atas, nec non omnia, & singula privilegia juris-
 dictionis, immunitates, & exemptiones, fa-
 cultates, gratias, & jura quacunque tam per
 eosdem Prædecessores nostros, quam per ipsam
 Cameram vigore quarumvis litterarum paten-
 tium, Statutorum, & Bannimentorum, seu qua-
 rumvis aliarum provisionum, tam ipsi Dobanis
 Thesauraria, illarumque Dobanensis, & The-
 saurarii, Officialibus, Agentibus, & Ministris,
 quam omnibus Affidatis, eorumque bonis, re-
 bus, animalibus, quomodolibet concessis, &
 indulta, illorumque omnium, & singularum te-
 nentes hic pro expressis, & de verbo ad verbum
 insertis habentes, harum serie pariter. *Confir-*
mamus, approbamus, innovamus, ac de novo
concedimus, & indulgemus, quod ipse Dobanarius, &
ejus Agentes, & Ministri tanquam ipsius Ca-
mera Officiales ejusdem Camera Apostolica ju-
 rif-

jurisdictioni immediatæ, & privative, quo ad omnes subditos, & nullus alius Iudex tam Ordinarius, quam Delegatus, etiam S. R. E. Cardinales de Latere Legati, Vicelegati, seu Gubernatores in eorum Causis, & negotiis se ingerere, aut intromittere valeant ipseque Dohanerius, ac ejus Auditor, vel Assessor in omnibus Causis siue cum ead. Dohanerium, & damnarum datorum in suis Tantiis, ac in omnibus Affidatorum Causis activis, & passivis Civilibus, Criminalibus, & mixtis [infradictis tantum exceptis] etiam damnarum datorum, tam cum quibusvis particularibus personis, quam cum quibusvis Communitatibus, & Universitatibus, eorumque incidentibus, dependentibus, annexis, & connexis sint Iudices competentes privative quo ad omnes alios Iudices, tam Civiles, quam Criminales, tam Ordinarios, quam Delegatos, & Commissarios etiam Legatos, Vicelegatos, Gubernatores, & praefectum, quo ad Consules Artis Agriculturae, & Magistrum Justitiariorum Urbis, qui in quibusvis Affidatorum, & ipsius Dohanerii Causis etiam sub pretextu damnarum datorum, & aliarum rerum in Capitulis, & Statutis Artis Agriculturae, & Justitiariorum comprehensarum nullo modo se ingerere possint, etiam si damna Auditori data fuisse pretendunt, vel apparet, isant Affidari ad panam etiam teneantur, quia has quoque Causas a dicto Dohanerio, sive ejus Assessore, vel Audite in prima instantia, in aliis vero in Camera nostra cognosci volumus, alios vero Iudices, & Tribunalia etiam si deputati essent à Congregatione super bono Regimine, ac sublevaminis ad easdem procedere posse etiam sub pretextu preventionis omnino prohibemus; Inhibentes propterea iisdem, & praefectis dictis Consulibus Artis Agriculturae, eorumque Assessori, & Notario, ne in dictis Causis damnarum etiam Auditori datorum procedere valeant, quibus etiam inhibitionem sub pana sententiarum quingentorum auri, nullitatis, & attentatorum, isant preventionem nunquam inducere possint, juxta formam praedictorum Capitulorum fieri posse à dilecto filio nostro S. R. E. pro tempore existente Camerario, seu à Camera nostra toties, quoties apud fuerit, volumus, & mandamus, quodque nullus alius Iudex tam Ecclesiasticus, quam Saecularis jurisdictionem dicti Dohanerii, aut Assessoris, vel Auditoris in prima instantia, etiam sub pretextu cujusvisque obligationis Cameralis, seu alterius privilegii valeat impedire, sed ipse Dohanerius, sive ejus Auditor, vel Assessor possit, & debeat in omnibus Causis praedictis usque ad sententiam inclusive summariæ, & sola facti veritate inspecta, etiam non obstantibus quacumque inhibitione, & impedimento cujusvis Iudicis, Tribunalis, & Congregationis procedere, exceptis tamen Causis homicidii voluntarii, laesa Majestatis sforti, ultra tamen summam sententiarum quinquaginta, ac omnibus aliis Criminalibus ex quibus pana mortis, aut mutilationis membrorum iussenda veniret, quæ causa per eorum Iudices competentes cognosci, & decipi

debeant, cum intervenit tamen Dohanerii, seu illius Assessoris, quatenus interesse, & intervenire velit, & non alias, nisi quocumque in contrarium, & aliis non obstantibus, & in Bannimento Generali Dohane publicato 4. Februarii 1681. ibi 1. item; che nessuna persona Giudice, & Officiale di qualsivoglia Stato, grado, e dignità si sia, benchè deputato dalla Congregazione del buon Governo possa conoscere in modo alcuno le cause d'essi Affidati tanto attive, quanto passive, civili criminali, e miste etiam li danni dati anco studiosi, ancorchè dovessero pagare le pene, nè quelle decidere, eccetto esso Doganiere, & Giudice, & vero Assessore da deputarsi da esso, quale sia Giudice Competente privative quo ad omnes alios, eccettuando però dalle cause criminali, crimen laesa Majestatis, heresia, homicidio voluntario, e furto che eccedesse la somma di scudi cinquanta, quali si riservano al loro Giudice competente coll' intervento del Doganiere, & suo Assessore, volendovi intervenire sotto pena di scudi 500. d' applicarsi &c. Et de affidatis Regni Neapolis, quorum forum est, vel Regia Dohana, vel R. C. S. A Ponte de Potest. Proreg. tit. 4. de Regalis. impos. §. 8. n. 48. cum seqq. Moles cit. quæst. 6. §. 2. n. 3. Glaz. in Addit. ad Capyc. latr. decif. §. 4. num. 13. cum seq. Novar. de Elect. for. quæst. 47. n. 2. cum seq. & latissime Scyalois de Foro comper. cap. 20.

Ad quem effectum per Dohanerium deputantur tres Assessores cum praefata amplissima, & privativa jurisdictione, nempe unus in Urbe, quatenus tamen accedat approbatio Illustrissimi Thesaurarii, quæ non debet concedi ob præjudicium resultans propriæ jurisdictioni, & ne multiplicentur inutiliter Tribunalia; Alter in Civitate Viterbii, cujus meminit Cohell. ad Bullam boni Regim. cap. 50. n. 171. vers. in super cum seq. Et tertius in Provincia Campanie, & Maritimæ, sed hujusmodi deputatione non obstante adhuc ab Eminentissimo Camerario, & ab Illustrissimis Thesaurario, & Græfiz, & Dohanarum Præfide, ac à DD. Consulibus Agriculturae expediuntur favore eorumdem Affidatorum inhibitiones.

Sed hujusmodi inhibitiones nequeunt impedire, quin Curia Ecclesiastica valeat procedere in causis ad ejus Forum spectantibus, & si Assessor advocaret ad se causam, potest Index Ecclesiasticus contra eum procedere, ut ex sequentibus resolutionibus Sac. Congregationis immunitatis.

In Sacra Congregatione super Immunitate Ecclesiastica, & controversiis jurisdictionalibus habita die 2. Octobris 1691. fuerunt propositæ pro parte Episcopi Anagnini infra scripta dubia, & resoluta prout infra.

Primo. Se ne' casi di trasgressione dell' Editto di esso Vescovo fatto pubblicare di concerto con il Governatore Laico per ovviare alli danni, che dalli Garzoni, & animali dell' Ecclesiastici, e da Laici s' inferivano alli Pignoni di grano essenti ne' beni di person. Ecclesiastiche, possa la Curia

Vescovale procedere senza attendere l'Inibitione della Fida, e di Pietro Paolo Graziani, che come stato deputato per quarto Asfessore delle Dogane della Fida in quella Città, ha eretto nuovamente un Tribunale sopra i dani dati.

Secondo. Se perimente detta Curia possa procedere contro il prefato Asfessore, quando prendere avvocare a se le Cause ne' casi particolari della trasgressione, come sopra.

Terzo. Se debba non solo ordinarsi la remotione del Tribunale orreto dal detto Graziani, attesa il non avere potuto gl'Appellatori delle Dogane deputato per quarto Asfessore, mentre non hanno facoltà d'eligerne se non tre, come si dispone nel Capitolo 21. dell'Istromento dell'Asfesso, ma ancora provvedersi all'Attendato, che detto quarto Asfessore ha commesso per avere con ordine del Tribunale dell'Eminentissimo Sig. Cardinal Camerlengo fatto restituire, non essandose l'Inibitione della predetta Curia Vescovale a Padroni gl'animali fiosi per ordine della detta Curia Ecclesiastica arrestati, come trovati a far danno ne' beni di due Chierici.

Sacra Congregazione risponderà. Ad primum, & secundum affirmative. Quoad tertium ad D. Secretarium cum Auditore Eminentissimi Camerarii. Et sub die 8. Julii 1692. confirmavit eandem resolutionem, ut ex Epistola sequenti scripta Illustrissimo, & Reverendissimo Masserio Nobili Perusino, ac doctissimo, & vigilantissimo Episcopo Anagnino.

Illustrè, e Molto Rev. come Fratello.

Esaminatosi da questa Sacra Congregazione dell'immunità Ecclesiastica le nuove istanze fatte per parte di V. S. e di Pietro Paolo Graziani asfessore della Dogana della Fida in questa Città, l'E.E. loro sono state costanti nella resolutione presa sotto li 2. Ottobre dell'anno prossimo scorso, e di più hanno decretato, che aboliti gl'atti fatti avanti detto Graziani per la turbativa inferita alla di lei giurisdizione con avere ordinato la restituzione d'una cavalla, che si riteneva in pegno dal Depositario, come fatta a caricare dalla Corti Ecclesiastica di V. S. con altri animali del Canonico Graziani ritrovati a danneggiare in una Tenuta di questo Capitolo. Ella con la facoltà, che qui se le comunicano lo assolve etiam in forma privata dalle Censure, per tal caso contro di lui fulminate. Il che tutto se le significa, perche così li contenga; E Dio la prosperi. Roma 8. Luglio 1692.

Di V. S.

Come Fratello

Il Card. di Carpegna.

N. Grimaldi Segret.

Animadvertendo, quod ad hoc, ut affidati in Statu Ecclesiastico gaudeant privilegio fori, requiritur, quod saltem possideant belluas parvas, nempe pecudes, vel sues, vel capellas in numero triginta, vel belluas magnas vid. boves, vel vaccinas, vel bubalas, vel equas in numero decem, in quo non connumerantur equi, & muli. Nam privilegia

54 Fide non suffragantur pro patvo numero animalium, ut relatio ad Pontem de Potest. Proreg. tradit Capiblanck. de Baron. privileg. 8. par. 3. n. 167. quem sequitur Cobell. ad Bullam boni Regim. dist. cap. 50. n. 172. in fine juncto n. 293. Unde deficient numero praedicto animalium non debent concedi littere patentes, & inhibitiones, quae tunc fraudulentè obtinentur ad se conservandum in delictis, in gravissimum praedictorum animarum, & Publici, ac eo casu Affidati nequeunt allegare privilegium fori, ut de non gaudetibus im-

75 munitate, & exemptione, ex quo non habent propria auctoritas in numero ducentum, necnon cum eis recedant ad pacisva Apuleae per Regiam Cameram locata tradit Novae de Elect. for. quasi 47. n. 4. vers. declarata. Cobell. ad Bullam boni Regim. cap. 50. n. 293. & Scyaloja dist. cap. 20. n. 14. cum seq. Cum habeantur

76 tanquam extraordinarii, & supra numerarii, quibus non debentur privilegia, ut per Tex. in l. final. C. de Appar. Magistr. milit. lib. 2. loquendo de Cavallariis tenet ad Pontem allegat. 5. 8. n. 53. cum seq. & Novae d. quasi 47. n. 6. Non ideo tamen id iudicandum erit ab Adversario, exequi curando mandatum ex-

77 peditum contra affidatum, non obstante praesentatione inhibitionis Fide sequuta vel ante, vel in ipso actu executionis, sed adveniens erit Iudex inhibitionis, qui illam revocabit, quoties non concurrant necessaria requisita:

78 Si enim appetitur via speranda huiusmodi inhibitiones, Affidati trepidantes, & timentes apprehensionem, vel capturam personarum, seu bonorum recusarent accedere cum eorum animalibus ad Dohanam, vel saltem difficiliter venirent contra mentem, & dispositionem tot Summorum Pontificum, qui ad alligandos, praesertim forenses varia privilegia eis indulserunt, prae oculis habentes, quod ex majori concursu animalium, non solum augetur Veigial Fide favore Reverendae Camerae, quod redundat in beneficium publicum ob faciliorem solutionem fructuum locorum Montium, & Officiorum, pro quibus fuit destinatum; Verum etiam exinde resultat commodum Dominis Teutarum, praedictorum, & pascuorum, ac evidens utilitas Urbis, & omnium ad eam confluentium ob majorem abundantiam carnis, casei, lactis, lane &c. ut advertit Gregorius XIII. in d. ejus Bulla la 69. circa med. Unde optime applicatur, quod deferentes Graciam ad Vrbem

78 benigne tractandi sunt, ac favoribus prosequi debent, ut deinceps alliciantur, non autem angariis molestari, ut relatio Platone in lib. de Repub. & Tex. in l. 1. ff. de Numm. tractat Caput de Regim. Reg. cap. 7. §. 14. sub n. 2. Scanaval. de viciis Carcerat. lib. 3. cap. 5. n. 64. Motien. ad L. Hispan. tit. 25. glof. 3. per tot. p. 484.

Et quamvis non desint, qui affectant gaudere privilegiis Affidatorum, utendo inhibitionibus injuste extorris; attamen non est promulganda Lex generalis permittens spe-

80 tum huiusmodi inhibitionum, constituendo
adversarium iudicium in causa propria; nam
periculum retrahendi ab introductione ani-
malium in Dohanam operari valet, quod per
eam non dicatur porrectum remedium, sed
medium productivum maioris damni; præ-
ponderant namque lucra, & commoda supra
recensita ex majori concursu animalium,
quam dampnum resultans ex abusu, vel inju-
sticia etiam quamplurium inhibitionum Fide,
81 cum illarum revocatio facile obtineatur à
iustis Iudicibus, sed concursus animalium,
qui etiam ex vana, & etronca voce, & cre-
dularitate inobservantia inhibitionum Fide im-
pediri potest, ut in simili cum Anna Sen. al-
legat. 21. advertit Card. de Luca de Regal. di-
scurs. 107. sub n. 7. vers. et de Appellatore, &
faciunt firmata per Reg. in Bonania. Pecunia-
ria, seu Affilius Gabellarum 10. Decembris
1659. coram Verosio impressi. penes Aitolin.
resol. 44. sub n. 25. eadem facilitate aliunde
non valet refarci, unde conveniret, quod
animadvertit Plato lib. 4. de Rep. de Leges
corrigentibus, aut mutantibus, ut novis, quæ
82 subinde pululant abusus corrigendis oc-
currant, quod ii in nova, & maiora incom-
moda quotidie incident, & sequitur Solor-
zan. de Jure Indiar. lib. 1. cap. 4. n. 86. Propter
ea minus malum experiri, Leges, vel Con-
suetudines in aliqua parte vitiosas tolerando,
83 seu quædam dissimulatione permittendo,
quam novas majores difficultates, & damna
inferentes condendo, cum minus malum,
comparative ad majus habeat rationem boni
ad Censuram mala dist. 13. & ex juravit caus. 22.
quest. 4. comprobatur Barboz. axiom. 121. n. 6.
cum seq. Baroll. de Magistrat. Edict. lib. 1. cap. 2.
n. 104. Solorzan. d. tract. lib. 2. cap. 30. n. 106.
in fine cum seq. & prius cap. 1. n. 24. Pro cu-
ratione enim Reip. non sunt adhibenda reme-
84 dia incerta, aut quæ sint graviora, & pericu-
losiora ipsorum malorum, quorum reparatio
desideratur incidendo in id, quod dixit Ovid.
lib. 3. de Ponto eleg. 7. libi
Curando fieri quædam majora videmus
Tulcræ, quæ melius non tetigisse suis
& comprobando prosequitur Solorzan. cit.
cap. 30. n. 109. cum seqq. ubi n. 121. notat,
quod semper vitia erunt dum homines erunt,
85 & lib. 4. cap. 8. n. 27. cum duobus seqq.
Hinc mercatoria non est prohibenda ob
abulum aliquorum Mercatorum, nec pecu-
86 nia dampnanda, ut avaritiæ occurratur, nec
præciosi panni bannendi, ut fastus retunda-
tur, nec semine sepeliende, ne libidine con-
suevit viri, nec vinæ extirpandæ ob ali-
quorum ebrietatem, nec oculi eruendi, nec
87 lingus adimenda, ne cum eis peccemus, cum
ali profit, quod lardere non valet, nihique
est adeo sanctum, ac bene divinitus provi-
sum, quod in perniciem suam abuti non possit hu-
mana fragilitas, & malicia, ut elegantissimè
aliiis phœbus exemplis cumulatis advertit
Quintilian. lib. 2. Inst. orat. cap. 16. & cum D.

Christostomo homil. 3. in princ. ad Corinth. con-
cludit Acofia lib. 3. de Præcur. Indor. solut.
cap. 22. Petr. Gregor. lib. 6. de Rep. cap. 1. n. 11.
& lib. 13. fere per tot. & principè cap. 19.
Solorzan. de Jure Indiar. lib. 1. cap. 4. n. 90. cum
seq. Mayer. de Advocat. armata cap. 1. n. 38.

Nec ideo Princeps proclivis esse debet ad
novas Leges ferendas, sed summa maturitate
enixe ponderare tenetur, an Reip. utile, effe-
88 ctu promptum, eisdemque Principi gloriosum
futurum sit, ut admonet Tacit. lib. 2. Histor.
libi Omnes, qui magnarum rerum consilia susci-
piunt, assimare debent, an id, quod inchoatur
Reip. utile ipsi gloriosum, aut promptum efficiat,
aut certe non arduum sit, & comprobatur Solor-
zan. d. tract. lib. 4. cap. 12. n. 69. cum seqq. ubi
etiam notat, quod quemadmodum Leges
utiles plus Reipublicæ profunt, quam arma,
ita erroneæ, & inconlute plus damni affe-
rent, quam homines occidere.

Novitates enim sunt, quæ calamitatibus
90 pondus adiiciunt, ut cum Senec. Epistol. 91.
notat Knipschild. de Jurib. & privis Civis.
Imperial. lib. 5. cap. 3. sub n. 55. Unde sunt peri-
91 culosæ, & eo modo, quo difficile est arbores
annosæ, quæ jam latè radices egerunt & lo-
co suo revellere, & in alium transplantare,
ita Rempubliam suis inflectam, inveteratam
que Institutis ad aliam vivendi rationem, seu
92 normam traducere non licet, quia maximi
rerum novarum motus inde consequantur,
ut iuxta illud Cornelii Galli. Eventus varios
res nova semper habet aliis relaxis comprobatur
Knipschild. d. cap. 3. n. 53. cum seq. Menoch. de
Præsumpt. lib. 5. præsumpt. 34. n. 1. cum seqq.
Hermosill. ad Lopez. gloss. 2. prol. part. 5. n. 102.
tom. 1. Atque ideo malè præsumitur contra
illos, qui regimina, & administrationes Clivi-
93 tatis innovare nituntur, ut ex Bald. & An-
gelin. l. In rebus ff. de Constit. Princip. Menoch.
loc. cit. n. 5. Knipschild. ubi ante sub n. 54. Et
quod præsumatur contra Iudicem, qui ad-
versus antiquam Cutis praxim, & stylum no-
94 vam citationis, & in Jus vocationis formam
inducit tradunt Angelin. l.ultima C. de Canon.
largit. lib. 10. Felin. in cap. 2. in verbo Stylus de
Rescript. q. 5. in l. 1. n. 3. ff. Si quis Jus dicen.
non obtinet. quos cum aliis refert, & sequitur
Menoch. ubi sup. n. 6.

Verum autem, ac singulare remedium circa
subiectam materiam videtur sola electio
95 Iudicum, qui doctrina, & integritate sint
excellentes, proit ad evitanda inhœrita mala,
quæ Reipublicæ obveniunt, & quæ eligenti-
bus adiectis possunt generalitèr admoneri
Principes Fontanell. dec. 321. n. 25. cum à simili-
bus Iudicibus speranda sit, vel denegatio hu-
iusmodi inhibitionum, vel saltem eis concessi-
tis, facilis illarum revocatio, quotiescumque
non doceatur de necessaria iustificatione.

Non minor etiam utilitas resultabit ex ri-
gorosa punitione Birtuatorum, qui proprio
marie sæpè atrentant, ac ex propria culpa,
96 & delicto præmium consequuntur mediante

exactione captuz, creditor verò innocens condemnatur ad refectionem damnorum, expensarum, & interesse, quamvis, tertius non debeat reportare pnam faci alieni, & ejus culpa gravari, ut in specie attentatorum advertit *Res. in Terracoen. Sacrisse* 14. Mail 1677. coram *Obage* 5. Et in omnem casum. Et ideo acriter reprehendi debent illi Judices, qui non puniunt Birruarios ultra restitutionem captuz, mandando refici damna, & expensas factas occasione attentatz executionis, ac etiam corporalem pnam infligendo, nulla habita ratione, quod redarguatur de excessu, nam habet aliquid ex iniquo omne magnum exemplum, quod contra singulos autilitate publica rependitur juxta verba *Cornel. Tacit. lib. 14. Annal. cap. 44.* Nec alienum erit à justitia, si Judices id negligentes, cogantur de proprio solvere expensas, & reficere damna tanquam deficientes in eorum Officio.

Dum prædicta erant Typis mandanda supervenit decretum emanatum à Congregatione particulariter deputata, & à Summo Pontifice approbatum sub die 10. Augusti 1992. tenoris sequentis.

Licet in Decretis Sacra Congregationis super 97 Reformatione editis tempore sancti memi Urbani VIII. & confirmatis per sancti memi Innocent. XI. in ejus Constitutione incipien. Decet Romanam Pontificem, inter cætera facium fuerit, quod quibuscumque solventibus fidam grossam, habentibus tamen requisita necessaria, serventur solite inhibitiones, omnibus verò aliis Fide, & inhibitionibus non suffragentur, nisi respectu rerum fidam concernentium: Nihilominus quid cauta, seu præter intellectum eorundem Decretorum, & privilegiorum Agila plures irrepperunt abusus nimis administrationi Justitia, ac sacelli regimini præjudiciales: Congregatio particularis, ut infra, à Sanctissimo Domino Nostro Innocentio Divina Providentia Papa XII. deputata, & approbata, se maturè discassa, & auditis interesset habentibus declaravit.

Quod solventibus fidam grossam (habentibus tamen, ut supra, requisita necessaria) privilegiam Fori suffragetur damtaxat quoad executionem personalem, ipsosque res, seu bona affidata, & tantummodo in casibus, & negotiis quomodocumque, & qualitercumque eandem fidam concernentibus, vel ab ea dependentibus, & non in aliis.

Solventibus verò fidam parvam, prout sunt Affidati Urbis Romæ, Latii, Sabina, ac Maritima, & Campanæ, idem Fori Privilegium, & inhibitiones suffragentur pariter quoad res affidatas tantum, & in casibus (ut supra) fidam quomodocumque concernentibus: Quod verò ad personas, nullo modo idem privilegium, vel inhibitiones jurent, nisi ex professo, seu principaliter incumbant servitio Gregis, & animalium affidorum.

Rariis declaratum fuit, quod privilegium Affidorum solventium tam fidam grossam, quam parvam veniendo, stando, & rediendo da-

ret, & durare debeat, durante ipsa Fida, nempe usquequò permanserint ad depositandum cum eorum animalibus intra Staegham, seu Dobanum, ac ulterius per tres dies, postquam reversi fuerint ad eorum Domos, & Provincias, & non ultra: excepto casu Repressaliis, in quo etiam reversi fuerint, & permanserint in eorum Domibus, & Provinciis, adhuc debeant gaudere exemptione à prædictis Repressaliis: Prout etiam in eorum Domibus, & Provinciis censentur, & sint immunes à panis damnorum datorum, dummodò non probetur studiose commissis: Eorundem verò damnorum cognitio in hoc casu spectat tantummodo ad Judices locorum.

Inhibitiones Affida in posterum non concedantur à Dobanerio, neque ab ejus Assessoribus, sed dumtaxat à Camerario, & Grascia Præside, servata tamen forma, & cum præfata inestione presentium Decretorum, aliis Inhibitiones præfate imponi valeant continui.

À Decretis moderatis præfatarum Inhibitionum nullus Index, aut Tribunal, etiam Camera Apostolica, admittat Appellationes suspensas, neque concedat superflatorias ad impediendam executionem Mandatorum.

Obtenta autem moderatione unius inhibitionis vigore Privilegiorum Affida, omnes aliæ inhibitiones similes per Affidatum expeditæ, aut expressæ coram eodem, vel diversis Judice nullæ sint, & invalidæ, & absque incurfu atque executioni possint imponi sperni. Die 10. Augusti 1692.

Esita relatione Sanctissimo præfatarum Decretorum, Sanctitas Sua approbavit, eaque servari mandavit in omnibus Curis, & Tribunalibus tam Urbis, quam Status Ecclesiastici.

Anfaldus de Anfaldis Sanctissi. D. N. Auditor.

B - Anser olim à Germanis Gaze fuit appellatus, ut cum *Plinio* tradit *Felmann* de *factis animal. cap. 21. sect. prima* a. 2. Istud animal pugnacissimum appellatur à *Petronio* in *Satyr. par. 81.* & improbum dicitur à *Virgilio Georgic. lib. 1. ibi*

Nec tamen hac cum sint hominumque bonumque labores.

Versando terram experti nitibz improbus Anser.

Strimonique graves, & amaris intyfabris.

Officiunt &c. ut refert Felmann, loc. cit. n. 3. & numeris seqq. ampliat ad domesticos.

Si Anseres, Pavones, Gallinæ, & similia damnum dederint, pro damni emendatione 99 tenentur Domini Borellæ Magistras. Edit. lib. 4. cap. 6. n. 57. cum seq.

Et si viget Statutum disponens quod includens alieum animal in suo domo possit illud occidere, postulat necati Anseres, nullo habito respectu, an ager sit, frugibus factus, nec ne, steruus enim anserinum valde ei est noxium, efficitque ne re vivificat ea mitate,

nisi

nisi pluvia abundet, ut notat *Felteman. loc. cit. f. 2. 1.* & 3. ubi tamē tradit quod Dominus prius est denunciatus, & *f. 2. 6.* subdit hæc omnia procedere etiā in Anaribus.

Puniuntur etiā aliquando ipsamet animalia irrationabilia, & bruta, quorum occasione delicta commissa, sunt ad exemplum, & in deterationem parati criminis, ac ad illius memoriam abolendam, ut de conjunctione carnali in *Levitico. cap. 20. nu. 15.* & 16. ibi: *Qui cum jumento, & pecore coierit, morte morietur, pecus quoque occidite.* Mulier qua succubuerit cubilibus jumento simul interficietur cum eo, sanguis eorum sit super eos, ibique *Divus Augustinus*, ut in *ca. mulier. Conf. 15.* quasi prima, & tradunt *Carpan. Prax. crimin. part. 3. cap. 101. n. 20. cum seq. Solorzan. de Crimin. Parricidii libr. 1. cap. 2. Franciscus Fernandez de Minano Bifis Penitencia jurisditionis tract. 2. fundam primo quasi. 3. 6. 2. n. 37. Quesada, & Pilo controu. 14. n. 20. Pegat in Ornatu. Regni Portugal. lib. 1. tom. 5. tit. 68. 6. 28. cap. 7. & Thor. V. ut decisio. par. 1. vot. 38. n. 1. cum duobus seqq. & in eadem causa vot. 5. n. 38. cum seqq. ubi diligendo firmat, id non procedere in cæteris delictis ab ipso facto animali commisis, ut homicidio, vulnere, non solum quia animalia injuriā facere non videntur, verum etiā quia imperium ius belluas non exerceat *Joannes Thoma de Noxa animal. cap. 27. n. 27. cum seqq.* ubi id admittit in casibus obsequis, & atrocibus.*

Pariter excommunicantur, & anathematizantur Locustæ, brucus, aliaque similia porcenta, qua inferunt multa, & gravissima mala, & damna in agris, & vineis secundum opinionem *Chasanei*, ut infra dicam, qui autem funditus scire desiderat Locustarum generationem, descriptionem, species, corporis formam, cæteraque plenissime de materia adeat *Aldrovand. de Insectis lib. 4. cap. 1. juxta secundam impressionem Bononiæ de anno 1638. Quinones de Locustis. Patan. cod. tractat.*

Hujusmodi animalia ex limo terræ otigenem lumum, hæc, & illuc errantes volant, nec in uno loco semper permanent quia ventus urens passim ea levat, & ad longinqua loca etiā trans mare conducit juxta illud *Exodi cap. 10. ibi: Ventus urens levavit Locustas, quæ ascenderunt super universam terram Egypti, & sederunt in cunctis subibus Egyptiorum innumeraabiles. Ferosius in cap. Ecclesia Sancta Maria quasi. 11. n. 1. cum tribus seqq. de Confut. carum edacitate omnia depascuntur, devorant, & devorant, sive segetes, sive plantas, sive nemora, sive prata, ut in *Deuteronomio cap. 28. n. 38. cum seq. ibi: Seminem multam jacies in terram, & modicum congregabis, quia Locustæ devorabunt omnia &c.* in libro *Judicum cap. 6. n. 5. ibi: Ipsi enim, & universi greges eorum veniebant cum tabernaculis suis, & infestabant Locustarum universa complebant, innumera multitudine hominum, & camelorum, quicquid tetigerant devorantes. David. in**

*Psal. 103. Feria Sabbathi ibi: Dixit, & venit Locusta, bruchus, cujus non erat numerus, & comedit omne fenum in terra eorum, & comedit omnem fructum terra eorum can. revertimini 67. Caus. 16. quasi. 1. ibi: Verum, aut Locusta veniat, aut bruchus, aut eruga, aut eruca, & labores hominum vastabunt. l. Exceptio 18. ibi: Edaci Locustarum perniciæ C. Locati, & tradunt *Fermosin. ubi supra Amaya Observ. Jur. lib. 3. cap. 3. n. 6. cum seq. Aldrovand. loc. cit. ubi de eorum victu, & damnis pag. 421. cum seq. junctura pag. 427. litt. B. Cened. Q. 2. canon. 19. n. 2. Chasian. conf. 1. n. 1., suntque præsentia, & prole digia, vel pestis, vel belli, vel penurie, ut variis exemplis comprobat *Aldrovand. sub cit. cap. 1. pag. 421. cum seqq. & præfatum pag. 425. ubi quod non pestem solum modo, sed & bellum portendunt, & quod periculum pestilentie asserant cum Ors. lib. 5. Histor. cap. 11. & aliis tradit Amaya ubi supra n. 8. Menoch. de Recup. remed. 1. 2. n. 36. Aldrovand. cit. cap. 4. ubi loquendo de eorum victu, & damnis pag. 421. cum seqq. refert variis temporibus aerem corripit, vel quia uno agro, ac arborum frondibus depaflis in alium transvolantes ad instar nubis densissimæ depopulabantur, passim humi nascitoria, fætor gravissimum post se relicto, vel quia ventorum flatu in mari, aut flumine submersæ, & deinde refusione Oceani in litus rejectæ, seu aliter extrinsecus putredinem aeris ex tæore pepererint, & comprobant *Divus Hieronymus. Comment. in Joel. cap. 2. Matthia Uthæer de Pelle lib. 1. pag. 34. Card. Guald. de Avert. & præf. pest. cap. 249. n. 52. cum seqq.* Unde ponuntur intrare calus herilitatis, ut 107 prosequitur *Amaya loc. cit. sub n. 8.* qua ratione faciendū est conductori remissio affictus, ut per *Text. in l. Exceptio 18. C. Locati* tradunt *Sebastian. Medic. de Cusib. fortuit. p. 2. quasi. 10. n. 39. D. Paton. de Locat. & conduct. cap. 46. n. 60. cum seqq. & Magen. Decis. florentin. dec. 67. n. 11. cum seqq. ubi n. 22. cum seqq. firmat, quod si objustum timorem Locustarum 108 conductor delegerit agros colere, adhuc debetur illi remissio, *Amaya Observat. Jur. lib. 3. cap. 3. n. 12. Balmaseda de Collectis quasi. 53. n. 9. & respondit Joannes Antonius Mollignanus altercat. 98. n. 17. cum seqq. ac intrare calus inopinat 109 natos, & insolitos Amaya ubi supra eod. n. 8. Menoch. de remed. 1. 2. n. 36. & de Arbitr. Judic. cas. 80. n. 9. Valasch. de Jure empheyt. quasi. 17. num. 25.*****

Adverte tamē hunc casum olim forsā numerati intrare calus insolitos, & inopinatos 110 in agro Romano, verum cum in hoc sæculo pluries eveniet, nempe de anno 1577. & de anno 1612. in Pontificatu Pauli V. de anno 1644. Sede Vacante per obitum Urbani VIII. de anno 1652, per torum annum 1655, pro quarum extirpatione sumptus ascendit ad scuta 50. m. circiter de anno 1687. & de anno 1688. in quo hæc scribebam, talis amplius non est judicandus, sed solitus, & qui prævideri valet, prout prævidetur, dum re-

40 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ.

13 gulariter in locationibus agrorum, & tenurarum expressè solet conveniri circa hunc casum, quæ conventio est servanda *Fermosin. in cap. Ecclesia 3. Maria quast. 1. n. 21. de Constitution.*

Et si nullum inter contrahentes intercessit pactum adhuc conductori, qui absque sua culpa damnum intolerabile passus est in fructibus causa Locustarum debetur restitutum tanquam casus fortuitus per *Text. in l. Si merces 6. Vis maior. & l. Ex conducto 5. primo ff. Locat. ibique Scriventes, & in puncto l. Ex cepto C. Locati respondit Joannes Antonius Molignanus altercat. 98. n. 7. Paschal de Virib. part. pot. par. 4. cap. 6. n. 95. Narbon. ad Leg. recompilat. lib. 4. tit. 4. leg. 57. gloss. anle. n. 50. cum seq. T. beaur. Q. 2. forens. lib. 3. quast. 79. n. 2. Molign. Decis. Florentin. dec. 67. n. 11. cum seqq.*

Inito verò pacto de faciendi remissione pensionis, succedente casu fortuito, tunc ad hoc ut pactum aliquid operetur ultrà Jura commune, facienda est remissio, quamvis damnus non sit intolerabilis, & notabile, ut tradit *Gimb. observ. 24. n. 15. vers. declara quinto D. Pacien. de Locat. & conducti. quast. 24. n. 3. & in puncto Molign. loc. cit. n. 8. cum seq.*

Et si omnes fructus, & segetes fuerint à Locustis devorata: integra pensio crisi remittenda, nam inest contractui locationis conductio, si fructus colligantur d. leg. Ex conducto 5. 1. vers. sed si ager. Antonius Faber in tit. de Locat. definit. 22. in specie firmat Molign. loc. cit. n. 14. cum seq. & Balsafed. de Collect. quast. 53. n. 4.

Si autem pactum negative conceptum sit, nempe de non petenda remissione pensionis, cum versetur in casu impediendi, proveniens ex casu fortuito, non autem ex facto locatoris, vel quem ipse impedire potuerit, sustinebitur, ita ut locator ad remissionem non teneatur l. Si quis fundum 10. ff. de Locat. Valas. de Jure emphyt. q. 270. num. 34. vers. secundus casus, Castill. Controv. jur. lib. 3. cap. 3. sub. n. 62. & distinguendo tenet D. Pacien. de Locat. d. quast. 49. n. 24.

Fugantur Locustæ vi ventorum, nam mediante eorum statu in Mari, seu Flumine de latæ submerguntur; extirpantur etiam variis modis late recensitis à *Plin. Hist. natural. lib. 11. cap. 39. ab Ulsten. Adrobadin in Ornithologia lib. 10. cap. 5. & lib. 12. cap. 6. à Bartholomæo Patan. de Locustis, à Quinquet eodem tract. cap. 3. ab Adrovand. loc. cit. in 5. Vi fugantur pag. 426. cum seq. & in Pragmatica edita à Prorege Neapolis die 8. Octobris 1653. ac impressa penes Rowit. tit. de Brucis pragmat. 1. Nam quo ad Matres statim moriuntur ac pepererint, tunc vermiculo circa fauces innascente, qui eas strangulat *Adrovand. ubi supra, Cbassian. conf. 1. sub n. 1. Quo verò ad partum extirpantur, ova obtinendo, deinde factum, postremo adultas, ut cum Plin. d. cap. 39. tradit Fermosin. loc. cit. n. 5. Etiam cum pariant de mensis Augusti ova conden-**

sa, quæ sub terra durant hyeme, donec aque subsequenti mensis Aprilis ex eis emittuntur parvæ, nigricantes, & sine cruribus, pennisque reptantes Locustæ, quæ paulo post majores efficiuntur *Arbitri. de Hist. animal. lib. 5. cap. 17. Adrovand. d. lib. 4. cap. 1. ac Cbassian. d. conf. 1. n. 1. Hyppolit. Rymen. conf. 40. 119 n. 29. vol. 1. & in primo, ac secundo anno quidem non volitant, nec graviter damificant, secus verò in tertio, & quarto, qui est ultimus annus earum vitæ secundum opinionem aliquorum, sed juxta aliorum sententiam incertum est tempus earum vitæ. Perquiruntur enim ova regulariter in mensibus Septembris, & Octobris, illaque coneruntur, & concremantur, *Rimin. loc. cit. num. 30. cum aliis supra allegat. Occiduntur etiam postquam sunt natæ, & adhuc non volitant, vel 121 introducendo ibi fues, (non tamen prægnantes, nec parvuli ob periculum eorum mortis) qui avidè illas perquirunt, & comedunt, prout practicum fuit de anno 1688. in Agro Romano, quod remedium tamen caute videtur practicandum, nam cum tale alimentum sit pessimæ conditionis caro suina ob contractam illam malam qualitatē ex proximo eis usui facile potest præjudicari salutis humane, nam alimenta prava, & corrupta humanum corpus alterant, & quamvis in primis coctionibus digerantur, suas tamen retinent malignas vires, quibus sanguinem, & solidas etiam partes corporis immutant, & inficiunt *Camper. de Re cibari li. 1. cap. 11. & 29. Prævidell. de Peste cit. de cater. ad salubrit. Civit. pertin. 5. Dnm diximus, Ripa eod. tract. in præfud. n. 7. & 20. Marchin eod. tract. lib. 1. cap. 1. n. 9. Præfud. conclus. 111 n. 17. & Card. Guald. de Acort. & profig. pest. cap. 250. n. 1. cum seq. Tale remedium tamen de anno 1689. in quo vigeant in aliquibus Tenuris Agri Romani non fuit practicum, quia experientia agnitus fuit, quod Sues illas saltitantes insequendo paulatim introducebant de uno ad alium Agrum, ita ut brevi tempore posset totum territorium inficiari, & corrumpi. Vel extendendo pannos lineos albos supra terram, ad quos paulatim introducuntur ab Operariis mediantibus scopis, aut aliis similibus instrumentis, & hoc remedium est tutius, & facilius, prout experitum fuit de anno 1689. in Agro Romano, cum Locustæ hujusmodi colorem album amantes statim currant, & superimponent, deinde eisdem panis infimus junctis, illisque percussis, omnia ea animalia descendunt in Sacculum in medio panni confutum, ibique comprimentur, & occiduntur, & postea comburantur, vel in foveis sepeliuntur, & ita practicum etiam fuisse de anno 1648. in Territorio Vallisoleitano, ac in Provincia Castellæ, testatur *Fermosin. in cap. Ecclesia 5. Maria qu. 11. sub n. 4. de Constitution. Idemque modus servatur quoque, quando grandiores sæpe volitant.****

Ad prædictum effectum habita notitia hujusmodi animalium mediante Edictò publico pœnali DD. Consulum Agriculturæ Urbis in
 122 jungitur Dominis Terrarum, & Tenentiarum expurgatio, & ne ob controversiam inter Locatorem, & Conductorem cinam ex eis incumbat onus expurgandi, differatur expurgatio in grave præjudicium publicum, præcatoris expresse in eodem Edictò subditur. In ordine poi alle spese, che si faranno, si dovranno ripartire, & pagare frà li Padroni delle Tenute, & Affittuarii, & Lavoratori in conformità d'un decreto generale fatto dal sudetto Tribunale dell'Agricoltura li 27. Aprile 1654. Dichiarando però, che il peso, & cura di spargere debba essere de Padroni, & non altrimente degli Affittuarii, & Locatori, à quali volendo fare, & facendolo con effetto saranno fatte restituire le spese per la rata, che toccherà à Padroni subito, con una semplice citatione, dandoli anco facoltà di poterli ritenere nell'Affitti, & riposte à loro arbitrio. Tenor autem dicti Decreti est qui sequitur. Mandant expurgari Tenutas, Casalia, & Terras tam ad Ecclesiasticas personas, Capitula Ecclesiarum, loca Pia, Hospitalia, quam ad quoscunque alios spectantia, & pertinentia, & tam facta, quam futura à Grillis sumptibus propriis, pro quibus possint se revocare contra Dominos pro medietate, & contra Laboratores pro tertia parte pro rata sortorum dividenda inter Dominos & Affittuarios pro medietate, & in casum non expurgationis mandant expurgationem fieri per vicinos sumptibus eorumdem Dominorum, vel per Cameram Agricultræ ex officio, & respectu quantitatibus illarum ad effectum illas repetendi, seu agendi pro illarum solutione stari notula jurata eorumdem vicinorum, seu Ministris ab ipsis deputandis, casu quo expurgare noluerint nisi infra duos à die affixionis per Mandatarium ad Valvas Officii nostri, omni &c.

Valerius de Sancta Croce Conf.

Ludovicus Casalius Conf.

Marius Gabriellinus Conf.

Petrus Vauonius Conf.

Nam illi, in quorum prædiis hujusmodi animalia reperiuntur compelli valent, etiam si privilegiati, & Ecclesiastici, ut eorum ex
 124 penis propria prædia mudent, ne alii vicini iniuriantur, ut tenet Bobadil. in Politic. lib.2. c.18. folent.18. n.292. Mexia in Pragm. taxa panis conclusi. 5. n. 44. & late Fermosin. in cap. Ecclesia S. Mariae 10. qu.11. n.8. cum seqq. & præsertim n. 13. cum seqq. ubi n.19. advertit, talem compulsionem faciendam esse per Iudices Superiores Ecclesiasticos de Constitutione, nam Iudex laicus super illis non potest exercere Jurisdictionem, eo modo, quo Statutum laicale de expellendis Locutis non comprehendit Ecclesiasticos, ut firmat Mart. de Jurisd. par.4. centur.1. cas. 2. n. 11. Taliter enim cessat controversia in Urbe, cui incumbit
 125 bar onus expurgandi, & an ex publico ærario, vel privato sit facienda, quam exami-

Tom. II.

nant Fermosin. loc. cit. Narbon. in Leg. 57. tit.4. lib. 2. recopil. gloss. unic. n. 4. cum seqq. qui tenet expensam faciendam esse ex ærario Principis, cum agatur de debellatione Depopulatores agrorum, & extirpatione Hostium publicorum, quod redundat in utilitatem totius Principatus, & Reipub. ob evidens periculum penoris, & pestis, Bobadil. in Politic. lib.2. cap.18. folent.18. n.292. & lib.5. cap.4. n.41. Avendan. de Exequen. mandat. p.2. cap.10. n.26. Villadieg. in Politic. cap. 5. 5.30. n.32. 76. cum seq. Mexia de Taxa panis conclusi. 5. n.44. cum seqq. Balmaseda de Collect. q. 53. n.1. juncto n. 6. cum seqq. qui cum Bobadil. dicto
 126 n.292. & Mexia tenet, quod quoties imponitur collecta pro extirpatione Locustarum, omnes quavis privilegiati solvere, & contribuere tenentur, quia etiam in eorum utilitatem relucet Cobell. ad Bullam boni Regim. cap.42. n.87.

Pro facienda autem perquisitione, & extirpatione alias sedente Paulo V. a Congregatione Annorum missos fuisse Comendarios
 127 sumptibus ipsius Annorum, cum amplissimis facultatibus cogendi rusticos ad illas occidendas, soluta competenti mercede de visu testatur Cobell. d. cap. 42. n. 86. Vt plurimum
 128 tamen deputantur à Tribunali Agriculturæ Commissarii, & non minus ad earum debellationem hominum agmina colliguntur, quam si adversus Hostes dimicandum foret, ut de Gn. Sicio Pratore à Romanis designato ad extirpandam immensam quantitatem Locustarum à Mari vento repente in Apuliam illacum refert Tir. Livius, lib.2. dec.5. tradunt Amaya observ. lib.3. cap. 3. n. 6. Jo. Antonius Molignanus Legal. alteration.98. n. 2. Rimini. d. conf.40. n.29. cum seq. Menoch. de Reciper. posses. remedi.12. num.13. cum duobus seqq. & Magon. decis. Florentin.67. n.12.

Publicari enim solet in Urbe Edictum, in
 129 quo præcipitur omnibus etiam Ecclesiasticis, & privilegiatis, Che debbano spargare, & far spargare, prontamente le loro Tenute, Casali, possessioni, terre, & territorii dalle Locuste, & Grilli dentro, & fuori del suo distretto, quando siano, & si scopriessero in esse, dovendo subito essere incontinenti, & senza tardanza veruna dar principio à detto spurgo, & quello seguitare fino alla totale estirpatione d'esse, per riparare sicuramente alli pregiudizii, che potrebbero fare nelle prossime raccolte, sotto pena alli trasgressori di scudi 500. d'oro d'applicarsi la metà alla Reg. Camera Apostolica, & l'altra metà alla Camera dell'Agricoltura, & altre pene anche corporali ad arbitrio, all'estecutione, delle quali si procederà irremissibilmente senza ammettere scusa, ricorso, & appellatione, & oltre che siano tenuti à risarcire à vicini tutti li danni, che mostreranno haver patiti per dis. 10 di detta espurgatione, la quale si farà anco fare ex officio à spese di quelli, che mancaranno d'espurgare, & alla restititione di dette spese, & risarcimenti di danni patiti si procederà manu Regia, de facto

F

su-

subitamente, rimosso ogni ricorso, & appellatione; & finché detta espurgatione segna omninamente, si dà anche facoltà à Vicini di potere espurgare nelle terre d'altri Vicini, quando però nel termine di tre giorni prossimi non bauranno posto mano allo spurgo ne' luoghi tocchi da detti animali, e rispetto alle spese, & espurgatione, si farà alla nota girata, che si dà da Vicini, che bauranno spurga senz'altra prova, e giustificatione, & testatur Card. de Luca de Servitut. disc. 46. n. 1. cum seq.

Nec per unicam diligentiam in expurgando 130 de dicitur satisfactum, sed cum agatur de respiciendis certum effectum, ac tractum successivum, inuncta dicitur earundem diligentiarum continuatio toties, quoties casus evenit, ut tenet Card. de Luca ubi supra nu. 4. 131 Intelligendo tamen de diligentis moralibus, ut respondit Card. de Luca eodem discursu. 46. n. 5. cum seqq.

Anathematizantur etiam, & excommunicantur Locustæ secundum opinionem Chasiani. 132 latissime comprobatur in consil. 1. per tot. & præsertim n. 80. vers. partem tamen affirmativam usque in finem, ubi ponit etiam formulas monitorii & sententiæ serendæ, aliaque ad praxim necessaria ad validam excommunicationem fulminandam, & testatur de facto latas fuisse quatuor sententias, quibus mediantribus liberatos fuisse populos è vexatione talium animalium, & relata auctoritate Hieronymi Grati prosequitur Aldrovand. loc. cit. pag. 427.

Verum quia censetur supersticiosum, & à ratione omnino alienum, quod excommunicatio, quæ est pœna, quæ fertur in animam, 133 & est gladius spiritualis, quo quis separatur à communione fidelium & bonis spiritualibus Ecclesiæ privatur, ferri possit contra huiusmodi animalia, dum solus homo baptizatur, 134 mortalis, & baptizatus subiectus excommunicari possit, idcirco opinio Chasiani reprobatur à Navarr. lib. 5. de Sent. excomm. 145 conf. 5. n. 1. & in Mannal. cap. 27. n. 13. vers. quare superstitionis est, Soto de Just. & Jur. lib. 5. qm. 12. art. 2. & in lib. 8. quest. 3. art. 3. Ugolin. de Censur. Eccles. tabul. 1. cap. 17. n. 2. cum seqq. Rodriguez tom. 1. Caf. confitent. c. 78. n. 3. late discusso articulo, & aliis relatis respondit Cened. Canon. q. 19. per tot. qui sub nu. 10. cumulatim concordantibus, advertit quod liberatio à vexatione huiusmodi animalium non sit subsequuta ex bonitate, & virtute sententiarum relatarum à Chasiano loc. cit. sed ex potestate Diaboli, qui abstulit illa animalia de terris, vel occidit ea etiam subito ad persuadendum credentibus illam liberationem provenire ex efficacia præfatorum processuum, & sententiarum, & sic continere, & manuteneere confidentes in eis in perveris superstitionibus, & invocationibus, & amicitia Demonum, qui ut plurimum cupiunt haberi, & adorari pro Diis, & beneficiis nostris Clar. lib. 5. §. fin. qm. 99. n. 8.

in fine, ubi dicit nunquam vidisse in practica observari opinionem Chasiani, Leo in Theaur. for. Eccles. par. 4. cap. 3. Duard. in Bulla Cene Domini cap. 1. qm. 3. n. 90. P. Theophilus Reynaudus de Monitoriis Ecclesiasticis cap. 12. qui post registratam formulam sententiæ excommunicationis, tenet esse absum, & nugacitatem iudicium instituire cum illis bestiosis, easque admonere, & excommunicare Moli-gnanus d. altercat. 98. num. 4. latissime Joannes Thoma de Noxa animalium cap. 27. d. n. 40. usque in finem.

Religiose tamen nri possumus contra illa animalia quæ benedicta, precibus, adjurationibus, & exorcismis juxta Ritum, de quo infra in Observat. ad rubr. 39. hoc eodem libro humiliter implorando auxilium Divinæ Cle- 136 mentie adversus Demones, quibus in ultionem delictorum nostrorum permitti divinitus solet, huiusmodi incurSIONibus nos inestare, ut referunt Sot. lib. 5. quest. 12. art. 2. in fine, & lib. 8. quest. 3. art. 3. Vega in Sylva lib. 5. cas. 102. Rodriguez d. cap. 78. in fine, Navarr. cit. conf. 5. n. 14. ubi advertit, quod in his exorcismis, & orationibus non debet fieri mentio excommunicationis, & anathematizationis, quarum nec ipsa animalia, nec Demones capaces sunt, quos cum aliis refert, & sequitur Cened. d. quest. 19. n. 7.

Nam Minister Ecclesiæ pro potestate sibi in Satanam concessa, execratus ejus malignitatem, urget illum in nomine Domini ut recedat, desinatque illa animalia movere in dampnum mortalium. Et quia plerumque annuente Deo non dispar exitii, aut successione talium animalium effectus sequitur, quando cum homo excommunicatus abscedit, deseritque aliorum hominum commercium, ac 137 etiam quia solemnitas adjurationis aliquatenus respondet solemnitati, quæ incert excommunicandum servatur, propterea vulgus eo devenit, ut talem Satanæ bruta illa moventis execrationem, & adjurationem arbitretur, esse excommunicationem, eoque nomine illam appellet juxta præcisa verba Patris Reinandi loc. cit. sub n. 4. & n. 5. cum seqq. refert varios casus liberationis reportate mediante huiusmodi adjuratione pro excommunicatione à vulgo sempra.

Cum enim huiusmodi animalia ut plurimum missa sint à Deo irato tanquam maledictio in Populo audire nolente vocem ejus, ac 138 mandata illius contemnente, & sic propter scelera nostra uti flagellum in pœnam nostrorum peccatorum, & scelorum, ut in Dent. cap. 28. n. 38. cum seq. in lib. Judic. cap. 6. nu. 5. testatur Regius Propheta in Psalm. 77. ibi Misit in eos iram indignationis sue, indignationem, & iram, & tribulationem immisiones per Angelos malos, & de eis argini fructus eorum, & labores eorum Locustæ, & occidit in grandine vineas eorum, & moros eorum in procina, & tradidit grandini jumenta eorum & possessiones eorum igni advexit Amya cit. cap. 3. n. 5. Mal-

masfeda de Collect. quest. 53. nu. 1. & Cohell. ad Bull. boni Regim. cap. 42. n. 87. vers. verum quid. Ideo ut avertatur ira Dei, & preces nostras placatus admitat, & flagella suae iracundiae, quae pro peccatis nostris mereretur avertat, 139 recurrendum est ad validum remedium publicarum orationum, & penitentiarum, nec non processionum, quas Sancta Mater Ecclesia ad hunc effectum instituit, ut tradunt Avend. de Exequen. mandat. par. 2. cap. 10. nu. 27. Leo in Theaur. For. Eccles. par. 4. cap. 3. nu. 31. cum seqq. Cohell. loc. cit. n. 89. Garz. de Expens. cap. 21. n. 36. cum seqq. ubi multa de Litanis in hujusmodi supplicationibus decantari solent, de quibus etiam loquitur Card. Barw. in Anal. tom. 1. sub anno Christi 58. Pontificatus B. Petri pag. 534. asserens hunc precanditum antiquissimum tam in Orientali, quam in Occidentali Ecclesia fuisse, & quod variis temporibus reportata fuerit liberatio ad intercessionem Religiosorum, & Sanctorum. Virosque relatis exemplis testatur Aldrovand. loc. cit. pag. 427. & de Stephano VI. Pontifice Card. Baronius Anal. tom. 10. anno 885. p. 661. lit. A. & B. testatur legisse in antiquo Codice Vaticana Bibliotheca sequentia verba: Cum elades itaque Locustarum, quae Prædecessoris sui Adriani, vid. totam Patriam pœd consumpserat malo multiplicato germine vasti capissent, & omnia replevisset, miseris ille Papa afflicti Populi primam quidem divulgavit, ut si quis de his unum sextarium caperet, & sibi attulisset quinque, vel sex denarios ab eo perciperet. Hoc autem Populi audientes caperunt hic, illuc discurrere, easque capere, & misericordiosissimo Patri portare, sed cum illas tali argumento dederat acquiescere, ad Domini misericordiam confugiens in Oratorio B. Gregorii, ubi ejus lectus habetur juxta Ecclesiam Principis Apostolorum veniens se se cum lacrymis in orationem dedit, eumque diutius orasset, surrexit, & aquam 141 pro priis manibus benedicens tradidit Man-

sonariis præmonitis, ut in nomine Domini agros suos circumstant, & hanc aquam spargant per sata, & vineas, petentes Divinum sibi suffragari subsidium, quo facta tanta Omnipotentis Dei subsequuta est misericordia, ut ubicunque ipsa aqua aspersa est nulla penitus Locusta remanserit, & circum quocunque vicini audientes ad Urbem confluentem subventuri sibi deposcent, omnem terram in pulveris modum Locustis cooperant clamitant, quos benignus Papa benigne communit de Celo auxilium petere debere contra flagellum imminens.

Benedicuntur etiam Populus, & agri, nam benedicere est alicui bonum precari a Deo, 142 quo est omne bonum, non quidem, ut ipsa benedictio ex opere operato, aut infallibiliter impetret, quod precatur, sed quod nomine Ecclesiae facta magnam vim habeat ad illud impetrandum, ut docet Lezana Oper. Moral. 10. 2. verbo Benedictio n. 1. ad effectum autem absolvendi, & benedicendi Populus, & agros ex 143 Apostolice Sedis indulto traditur formula à Leone in Theaur. For. Eccles. par. 4. cap. 3. n. 43. sequendum ultimam impressi. & in Rituali Romano in fine ibi enim à Delegato auctoritate Dei Omnipotentis, & Beatorum Apostolorum Petri, & Pauli à Sanctis, D. N. Papa ibi concessa absolvit Populus & omnes illius loci ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententis, censuris, & poenis etiam in literis de Cens. Domini solitis legi contentis per eos incurris, quas modo ignorant, & reilituit eos omnes communioni, & unitati Fidelium, & Sanctis Sacramentis Ecclesiae; Nec non benedicit agros; implorata vero à Deo averfione illius ira, & benedictione, potest exinde etiam sperari increpatio contra talia animalia, ut in Cen. revertimini 67. Conf. r. 6. quest. 1. ibi: Et increpabo pro vobis devorantes Locustas, videlicet, & reliqua, quae prædiximus, & non currumpent fructum terræ vestræ.

ADDID. AD RUBR. VII. Lib. V.

SUMMARIVM.

- 1 **A**ctum, in quo statuatur pena major damni publicari potest ad obvian- dum frequentibus damnis.
- 2 Pena major damni imposita potest exigi etiam si nullum probetur damnum.
- 3 Et procedi potest per inquisitionem. Per inquisitionem procedi potest in quibuscunque delictis num. 3.
- 4 Maxime quando pars penæ applicanda est Fisco.
- 5 Actio de pastu peculis competit Domino prædii damnificati.
- 6 Dominus pecudum tenetur & Pastor sui gregis damnum dedit.
- 7 Pastores mercenarii gregum tenentur de levissima culpa.
- 8 Actio noxalis competit pro damno dato à bellua ferreo.

- 9 Dominium herbarum, & pascuorum spectat ad illum, ad quem spectat dominium prædii.
- 10 Dominus prædii potest prohibere nequis ingrediatur pro pascendis herbis, non probata servitute.
- 11 Servitus Juris facit ut dicatur probata indiget præscriptione immemorabili, vel quadragenaria cum titulo.
- 12 Occidi non possunt animalia damnum dantia à Domino fundi damnificari Contrarium vigore Statuti, vel Consuetudinis num. 17. & isto casu Dominus fundi occidens non tenetur ad restitutionem animalium mortuorum num. 18.
- 13 Et si occiderit poterit contra eum agi criminaliter. Contrarium de Jure Communi.
- 15 Dominus fundi tenetur ad emendam damni, quando dedit causam, quod animalia Tom. II. F 2 se

44 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosia.

se præcipiaverint, & interierint.

16 Dominus animalium occisorum non tenetur recipere carnes, & corium in computum pretii.

19 Jus affidendi competens Comunitati non est servitus sed venditio, & locatio herbarum.

Fida est Jus Legale competens Papæ uti Supremo Principi num. 19.

20 Solutio pro pretio herbarum non tanquam gabella fieri debet tam à laicis, quam ab Ecclesiasticis.

21 Mutari non debent ea, quæ diu certam interpretationem habuerunt.

22 Mutationes, & novitates tanquam Reip, perniciose sunt arcende.

23 Opiniones *Rote antiquæ* debent sequi, nec possunt in dubium revocari ob gravissimum præjudicium Reip.

24 Judex ignarus judicando peccat letaliter, & tenetur ad refectionem damnorum.

25 Gallinæ damnificantes occidi non possunt à Domino fundi damnificati.

26 Locustarum, & murium, ac de modo dissipandi remissive, & num. 30, cum seqq.

27 Excommunicari, abjuri, maledici, atque execrari non possunt locustæ, & bruchii, & quare.

28 Excommunicari in animalia irrationabilia non est ferenda, sed tantum in hominem baptizatum.

29 Processiones ordinatæ sunt ad implorandam Divinam opem, & ad avertenda Divina flagella.

30 Pro dissipandis locustis, & Bruchis recurrendum est ad Orationes, & jejunia.

Non solû *D. Comes Bondenus* hujus nostræ memoratæ observationis, sed etiam illa integrè impetravit in ejus *Potest. ad Oter. de pasc. cap. 39.*

Ad obviandum damnis, quæ frequenter committuntur, potest publicari edictum, in quo statuitur pœna etiam damno inajur.

1 cum pœnæ hujusmodi sint arbitrariæ, & pro modo necessitatis, & periculorum, quibus decet occurrere, imponi possunt graviore, sed severiores ad tradita per *Oter. de pasc. cap. 11. n. 30. ibique* *Com. Bonden. n. 10. Respondit Rot. in Interamnen. Jurispræfendi 5. Maii 1694. cor. R. P. D. Emeriz* impressi, inter recollet. ad *Card. de Luc. super materia de Servit. dec. 2. n. 12. vol. 1. secundum impressi. Lugdunen. ubi de Aedificio*, in quo taxata fuerat pœna in juliis tribus pro quolibet bellua, & vice.

Et potest exigi etiam nullum probetur damnum, quia non exigitur ratio damni.

2 sed ratione conceptus Banni, sive Aedificii Principis, ut prosequitur *disse. dec. 2. n. 13.*

Nec non procedi valet per inquisitionem, cum de generali consuetudine hodie in quibuscumque delictis procedi possit ex Officio, & sic per inquisitionem ut docent *Clar. lib. 5. quest. 5. final. quest. 3. num. 6. ibique Bajard. quest. 17. n. 4. Farinae. in fragment. par. 2. verbo*

Inquirere n. 349. & prosequitur d. dec. 2. n. 15. 4 ubi subdit id maxime procedere quando pars pœnæ applicanda est filco.

Num. 1. Actio de pascu pecudis competit domino prædii damnificati ut etiam firmat D. Advocatus Calderonus in ejus responso impressi. pœus Oter. de pascuis cap. 42. n. 50.

Et Dominus tenetur ad satisfactionem si Pastor sui gregis damnum dederit. *Aylon. ad Gomez cap. 3. n. 23. quem sequitur Pegaf. resol. forens. cap. 3. n. 304.*

Et Pastores, qui mercedem accipiunt pro gregum custodia tenentur de culpa levissimi. *ma. l. Qui mercedem 43. ff. locat. Guttierrez. lib. 4. quest. 47. per tot. quos cum aliis sequitur Pegaf. nbi supra n. 303.*

Num. 3. Actio noxalis competit pro damno dato à bellua ut etiam firmat Calderonus in d. ejus responso n. 45. & numeris seqq. declarat procedere in animali feroci.

Cum enim Dominum herbarum, & pascuorum spectet ad illum, ad quem spectat dominium prædii ad Text. in l. *Qua altius*, & in l. *Adco 5. final. ff. de acquir. rer. domin. Card. de Lnea de servit. disc. 35. n. 4. Eminentissimus Card. Corradinus de prelat. quest. 54. n. 1. & dixit Rot. in Acheruntina Jurispræfendi 14. Februarii 1712. 5. solidissimum cor. R. P. D. Falconerio.*

Proinde ad ejus libitum potest prohibere, ne quisquam in sua bona ingreditur pro pascendis, vel pasci faciendis herbis, nisi concludenter probetur acquisita servitus Juris pascendi l. *Tratum de Pasc. public. lib. 11. Idem Eminentissimus Corradinus, loc. cit. Rot. in rec. dec. 416. n. 1. cum seqq. par. 14. & in d. Acheruntina loc. cit. & in 5. finali subditur procedere in omnibus fructibus prædii.*

Quæ servitus tanquam causam discontinuam habens indiget probatione temporis immemorabilis, vel quadragenaria cum titulo l. *Hoc jure 5. si aqua versantibus ff. de aqua quotid. & c. livo. Guidopap. dec. 573. n. 4. vers. sed requiritur Rot. dec. 300. n. 9. cum seq. par. 9. & in d. Acheruntina 5. hujusmodi.*

Num. 4. Occidi non possunt animalia damnum dantia à Domino fundi damnificati. 3

Conciol. ad Statut. Engub. lib. 6. Rgb. 1. n. 1. aliis relatis firmat Cortiad. dec. 215. n. 18. par. 3.

Et si occiderit, poterit contra eum agi criminaliter ut concordantibus adductis docet Cortiad. d. dec. 215. eod. n. 18. * maxime si illud fecerit ob inimicitiam, vel in odium ut tradit Franciscus Ant. Bonfilius ad Bauniment. General. cap. 75. sub nu. 24. circa med. Contrarium

14 tamen quod de jure communi contra eum non possit agi criminaliter, sed solum pro damno dato relatis Bertazzol. & Guazzini. tenet Conciol. nbi supra n. 3.

Quinimò si Dominus fundi animalia non tetigerit, sed adeo exagritaverit, ut se præcipue pascat, vel coegerit, transire per viam arctam, aut alio modo, & illa sibi ruperint Collum, seu intermedium pascia sint, tenebitur actione in factum ad emendam damni ut firmat

mat *Text. in §. ultimo Infit. de lege Aquilia* cumulatim concordantibus ampliat *Cortiad. d. dec. 215. n. 21.*

Secuta occisione Dominus animalium non tenetur recipere in computum * pretii carnes, & coria ut cum *Quesada Orfell. & Romaguer. firmat Cortiad. d. dec. 215. n. 19.*

Vigore tamen dispositione Statuti, vel legitima consuetudine possunt * occidi *Barbof. in l. de Pecoribus n. 6. C. Al leg. Aquila Scyaloja de Foro comp. cap. 26. n. 54. & aliis allegatis* limitat *Cortiad. d. dec. 215. n. 22. par. 3.* qui tamen numeris seqq. sublimitat primo quando animalia sine culpa Pastoris aliena pradia intrarunt; & secundo quando animalia necessitate compulsa intrarunt, ut si fluvius crevisses, aut casualiter aliena pradia intrarent, utroque tamen casu debet tunc damnum Domino fundi.

Et quoties possunt occidi vigore Statuti, vel consuetudinis, tunc Dominus fundi occidens * non tenetur ad restitutionem animalium mortuorum, ut docet *Cortiad. loc. cit. eodem n. 22.*

Num. 7. Jus affidandi competens alicui Communitati non est servitius, sed potius assimilatur dominio tanquam importans * venditionem, & locationem herbarum, ut dixit *Rot. in Eugubina Juris pascendi super expensis 12. Junii 1708. cor. R. P. D. Ansaldo. Si quidem solutio vero, quæ sit Rev. Cameræ Apostolicæ pro securitate Affidatorum in eundo, & redeundo est Jus Regale, per quod Papa tanquam Supremus Princeps potest disponere de rebus suorum suorumque privatorum saltem causa publicæ utilitatis concedendo fidem super Catalibus, & bonis eorum ut respondit *Spada cons. 7. n. 20. cum seqq. vol. 1.**

Num. 48. Quando solutio, quæ sit non est species Gabelle, sed sit pro pretio herbarum * tunc tenentur omnes indistincte sive laici, sive Ecclesiastici sint ut concordantibus relatis, & sic hic allegato Respondit *Rot. in Viterbien. usus pascuorum 15. Martii 1700. cor. R. P. D. Mato §. Posito tamen impressi. penes Patrimon. de locat. & conducl. secundum ultimam impressi. dec. 17.*

Num. 90. cum seqq. Repugnat cuicumque conventioni sive legali, sive politica, quod ea, * quæ diu certam interpretationem, & auctoritatem rerum statum cum felici populorum gubernio habuerunt, subvertantur mutationibus, & novitatibus contra *Text. in l. Minime ff. de Legib. quæ semper fuerunt Reip. perniciosæ, & pro vitibus sunt * arcendæ, & comprobatur ex Cap. cum consuetudinis 9. de consuetud. ex Aristotele Refert *Patric. lib. 3. tit. 1. de Rep. & Gonzalez Tellez in d. cap. cum consuetudinis n. 2. cum seq. de consuetud.* ipsa enim consuetudinis mutatio etiam quæ adjuvat utilitate oovitate perturbat ut ait *D. Augustinus in Epistol. 128. cap. 5.**

Hinc fit: mei *Paulus V. in ejus Constitutione la 71. Super reformatione Tribunalium Urbis, **

23 sub Tit. De Auditorio Rota §. Item Decanus sapientissimè disposuit ibi: Item Decanus, & alii Auditores præsertim antiquiores attendant, ne aliquid non solum contra Jus, sed nec etiam contra statum, & decisiones antiquas falsas in Rota, quæ impressæ habeantur quocumque modo decidentur etiam prætextu aequitatis in Jus non scriptæ, nisi maxima cum ratione, & dispensatione omnibus votis, seu saltem illorum duobus tertius partibus, aliter sciendum esse judicaverint. Ex introductione enim opinionum quæ sunt antiquis contrariæ excitari valent immemorabiles lites, & causæ jam diu terminatæ, & extinctæ in gravissimum Reip. damnum.

Num. 95. Judex exerceat suum munus absque sufficienti scientia tanquam indignus munere *24* judicandi peccat * lateraliter manus illud suscipiens, & manet obnoxius restitutioni omnium damnorum inde provenientium ut cum *S. Antonia. & Navar. docet Petrica in ejus Actadem. literar. lib. 7. dist. 3. qu. 1. n. 1055.*

Num. 100. Gallinæ damnificantes non possunt occidi à Domino fundi damnificati * ut cum

25 Navar. Botr. & Cassan. firmat Cortiad. d. dec. 215. n. 20. par. 3.

Num. 103. Locustarum, & brucorum plura vide *26* penes *Cortiad. deef. 230. par. 4.*

Num. 116. Plura de locustis, & muribus, ac de illis dissipandis post hæc observationes impressas scripsit *Raynald. in ejus supplement. ad observat. crim. ad cap. 15. supplet. 1. Cortiad. deef. 230. par. 4.*

Num. 133. Excommunicari, abjurari, maledici, *23* atque execrari non possunt * bruculi, & locustæ, quia non potest communicari is, de quo creditur non esse corrigendus per excommunicationem, & secundo quia prædicta animalia non subsunt jurisdictioni Episcopi, ideoque excommunicari non valent, & demum quia hujusmodi animalia sunt incapacia culpe, ut aliis relatis per hæc rationes respondit *Ricc. prax. var. resol. par. 2. resol. 408.*

Et quod excommunicatio in animalia irrationabilia non sit ferenda, * sed tantum in hominem baptizatum & excommunicationi subiectum contra *Cassanem* tenet *Petr. super rit. Magnæ Curie Rit. 236. n. 6. ubi concordanties, & comprobatur D. Advoc. Ursula Infit. crim. lib. 4. tit. 5. n. 28. cum seqq.*

Num. 139. & seq. Processiones ordinatæ sunt à *S. Matre Ecclesia* ad implorandam *29* viam opem, * & ad averterendam flagellam iracundiz, quæ pro peccatis meretur ut concordantibus relatis firmat etiam *Rot. in Tolitanæ manifestationis 3. Junii 1701. cor. R. P. D. Ansaldo §. finali* ubi etiam laudabiliter meminit harum nostrarum *Lucubrationum ad Statut. Faventia.*

Et quod recurrendum sit ad Orationes, una cum usu aquæ benedictæ prout in casu *30* relato * à *Ricc. prax. var. resolut. par. 2. resolut. 308. in fine.*

Et quod jejunis, & orationibus obsecrandi *31* sus fit *Dens*, quando Locustæ, * vel Bruchi dam-

damnificat docet Monacell. Formular. For. Ec-
cles. tit. 2. formular. 8. n. 18.

Numer. 143. Formulam absolutionis isto casu ad-
hibendam ponunt R. quidd. in ejus supple-

ment. ad observat. crim. ad cap. 15. supplet. prima
sub n. 20. Monacell. in ejus formular. legal. tit. 12.
formular. 4. vol. 1. & Urziza loc. cit.

Quando, & in quantum credatur Juramento Ac- cusatoris de, & super damnis datis.

R V B R I C A VIII.

S Ancimus: & firmamus, quod si quis aliquem in judicio accusaverit, & proprio jura-
mento affirmaverit, se invenisse talem accusatum sibi damnum dantem, vel ejus ani-
malia tale damnum inferentia in ipsius accusantis bonis stabilibus cujusvis generis, & di-
cto suo juramento dixerit sibi damnum datum fuisse usque ad summam, & quantitatem
solidorum viginti bonon, tali accusatori sic juranti usque ad dictam quantitatem creda-
tur, & idem permittitur cuilibet laboratori, & colono etiam partiano, & cuilibet de
ipsius domini, seu coloni familia, & sic juramento suo firmanti invenisse aliquem dicto
ejus domino in ejus bonis damnum dare. Quibus casibus tali juramento accusatoris usque
ad quantitatem predictam credatur, & ultra etiam exigatur, si legitime aliter quam per
juramentum constiterit DD. Judicibus damnorum datorum de majore quantitate damni
dati. Teneantur etiam dicti coloni quorumcunque bonorum denunciare infra triduum
secuturum immediate à die dicti damni dati Dominis bonorum hujusmodi quoscunque
invenierint ipsi, aut aliquis de ipsorum familia dare damnum personaliter, vel cum ipso-
rum animalibus in vineis possessionibus, & bonis à se quomodolibet conductis, sub pœna
solidorum viginti pro quolibet, & qualibet vice incurrenda, & tali denuntiatio, de
qua supra facta talibus denuntiatis spectet, & perineat dimidia emendationis damni
predicti, & idem intelligatur quando accusaretur aliqua Schola de damno sibi in bonis
predictis dato, quando non constaret quis damnum dederit, cui accusatori eum jura-
mento credatur usque ad dictam quantitatem solidorum viginti, & non ultra, nec ad
aliam pœnam teneatur. Si autem damnum fuerit à viginti solidis supra usque ad solidos
quinguenta bon. tantum, tunc ultra juramentum predictum talis accusans hujusmodi
damnum probare teneatur, etiam per unum Testem omni exceptione majorem, sin au-
tem per evidenciam rei, aut alio legitimo modo constare possit tale damnum datum non
fuisse, vel non tantæ quantitatæ, tunc tali juramento neglecto veritati rei omnino stan-
dum esse decernimus. In dubio tamen tali accusatori cum juramento predicto usque ad
dictam taxatam quantitatem credi volumus, & mandamus.

S U M M A R I U M.

- 1 **J**uramento damnum passi standum esse.
Statutum disponere valet.
- 2 Statutum disponens dari juramento dam-
num passi est odiosum, & contra jus.
- 3 Testis in causa propria quis esse non potest
ram in civilibus, quam in criminalibus n. 2.
- 3 Statutum disponens dari dicto damnum
passi intelligendum est non de simplici di-
cto, sed juramento roborato.
- 4 Statutum disponens standum esse dicto dam-
num passi non valet, nisi in modico.
- 6 Testis debet esse talis qualitatæ, ut repul-
sari nequeat, quando Statutum disponit,
quod ultra juramentum damnum passi re-
quiratur depositio unius Testis.
- 7 Damnificatus debet esse omni exceptione
major, ac persona legalis, & bonæ quali-
tatæ, ac fide digna, ad hoc, ut illius jura-
mento stetur.
- 8 Infamis damnificati juramento non statur
circa damnum passum.
- 9 Juramento damnum passi statur quoad agi-

- tur civiliter, non autem criminaliter.
- 10 Damnum probari debet per evidenciam fa-
cti, quando agitur criminaliter, non ob-
stante dispositione Statuti, quod stetur ju-
ramento damnum passi.
- 11 Juramentum damnificati in criminalibus non
admittitur.
- Statuto mandante standum esse juramento
damnum passi cum uno Teste fide digno,
vel iudicis, quæ ex unico Teste de vin re-
sultarent Juxta non poterit infligere pœ-
nam corporalem n. 11.
- 12 Causa damni dati an sit civilis, vel crimi-
nalis remissive.
- Causa pro damno casuali est civilis, nec in-
trat pœna n. 12.
- 13 Substantia damni debet probari non obsta-
te Statuto disponente dari juramento dam-
num passi, nam tunc solum admittitur ejus
declaratio super quantitate. Limita n. 14.
- 15 Positiones non admittuntur contra damni-
ficantem, quando agitur criminaliter fecus
si civiliter.
- 16 Statutum disponens credi juramento dam-
num

- nam passus non extenditur contra Tertium, etiam si ille teneatur ex delicto alterius.
- 17 Probatio per juramentum non admittitur, quando quis convenitur ex delicto alterius.
- 18 Statutum disponens stari juramento damnum passus non habet locum in futuris.
- 19 Nec super dependentibus à damno dato, vel accessoriis ejus. Decl. ut ibi.
- 20 Contrarium probari potest ejus, quod damnificatus juravit, non obstante Statuto disponente stari juramento damnum passus, Limita n. 5. Vide n. 33.
- 21 Inveniens animal in proprio fundo potest illud ducere ad Justitiam causa multæ, seu emendæ, & tunc ejus juramento creditur.
- 22 Et contrarium dicitur probari per inspectionem loci. Ampl. n. 34.
- 23 Juramento damnum passus non statuitur, si per inspectionem loci Judex videtis damnum non fuisse illatum.
- 26 Judex potest non adhibere fidem juramento damnum passus, quando cognoscit illud calumniosè praestitum; Vel si videtis ipsum velle dejerare.

OBSERVATIO.

Juramento damnum passus standum esse Statutum disponere valet, ut cum Phocas de Juram. in lit. p. r. 3. cap. 2. post n. 10. ante med. & Cast. in Memorial. in vers. Statuto Civitatis Mediolani cautum reperitur in princ. tenet Farinac. in Fragment. par. 2. in verbo juramento damnum passus nu. 1137. & Giurb. in Consuetud. Mediolani. cap. 2. gloss. 7. n. 3.

Quod tamen statutum est odiosum, cum damnum passus efficiatur Judex in Causa propria, ut tradit Carpan. ad Statut. Mediolani. vol. 2. cap. 375. n. 156. Farinac. ubi supra n. 1140. in fine. Ac est contra Jus, nam absurdum reputatur in Jure, quod quis admittatur in Testem in causa propria, tam in civilibus, quam in criminalibus, ut firmat Dec. Conf. 83. sub n. 3. vers. & primo quis, Conciol. Resolut. crim. verbo Accusatio resolut. 6. n. 1. cum seq. & in specie in Annot. ad Statut. Engub. lib. 6. rub. 3. n. 1. cum duobus sequent. Ideoque strictè est intelligendum, ut docent Dec. ubi supra, & Farinac. dicto n. 11. in fine.

Et si disponat standum esse dicto damnum passus intelligendum est non de simpliciter dicto, sed juramento roborato, ut tradit Carlevalde Judic. lib. 1. tit. 3. disp. 3. sect. 6. sub n. 110. vers. quod etiam Giurb. dicta gloss. 7. n. 6. & Gratian. dec. 166. n. 7.

Adverte tamen primo dispositionem talis Statuti non valere nisi in modico, ut scum Plot. de lit. juram. §. 48. nu. 8. cum seqq. notat Cane. Var. resol. par. 2. n. 244. ubi subdit, quod in duobus causis consecutus fuit honorem, & non sine commodo, & quod Statutum disponens stari juramento damnum passus substatuatur saltèr ratione parvitatis materiz tradit

Conciol. ad Statut. Engub. lib. 8. rub. 8. nu. 4. cum seq. Ideoque nostrum Statutum disponens stari illius Juramento usque ad summam viginti solidorum sicuti concordat cum dispositione Jutis communis, ex qua creditur Sacramento alicujus de modica summa Plat. in l. Si quando n. 763. C. Unde vi, & tenet Carpan. ad Statut. Mediolani. tom. 2. cap. 373. n. 66. ubi etiam n. seq. subdit, quod stante modica summa non potest deinde ex adverso probari contrarium, ita cum magna prudentia in hac eadem Rubrica sancitum est, quod quando agitur de damno supra summam viginti solidorum ultra juramentum damnificati requiratur etiam depositio unius Testis omni exceptione majoris, cum agatur de majori prajudicio, ut de simili Statuto Mediolani animadvertit ibi Carpan. vol. 2. cap. 375. n. 163. Et quod Testis debeat esse talis qualitatis, ut repulsari nequeat tenet Novar. de Gravam. Vassall. gravam. 57. num. 4. tom. 1.

Adverte secundò, quod damnificatus debet esse omni exceptione major, ad hoc ut illius juramento stetur, docet Salycet. in l. Judicio ff. de Accusat. Angel. in l. Pupillar. ff. de Pupillar. Praur. Curt. in Repetit. leg. Admonendi n. 201. vers. quod est notandum pro Statuto ff. de Jure juram. ubi admouet id fore perpetuo calamo signandum Farinac. conf. 20. sub num. 1. vol. 1. & relato Bossi. de Captura n. 47. tradit Scyaloja de Foro compet. cap. 16. num. 12. & quod debeat esse persona legalis, & bonæ qualitatis Roman. in l. Damnum 3. ff. de Damnis. in l. Conciol. ad Statut. Engub. lib. 6. rubric. 3. n. 8. fide digna, tradit Choffan. ad Consuetud. Burgund. Rubr. 1. §. 6. verb. Par leurs sermens sub n. 5. & integra vitz Scopp. ad Gratian. dec. 57. nu. 11. Unde si damnum passus est infamis non statuitur ejus juramento, ut relato Salycet. in l. In Judicio ff. de Accusation. & Gramatic. conf. scrip. 71. num. 61. tradit Scyaloja ubi supra.

Adverte tertio, quod Statutum disponens juramento stari damnum passus habet locum quando agitur civiliter; secus si criminaliter, quia in criminalibus probationes debent esse luce meridiana clariores: ut cum Marfil. de Banis. in verbo Villis nu. 54. cum seq. tradit Bart. in l. final. n. 4. ff. de lit. juram. ad Statut. Mediolani. vol. 2. cap. 375. n. 161. quando enim agitur criminaliter, debet esse omnia constare de corpore delicti per evidentiam, facti, proit regulare est in quolibet crimine, ut tradit Juson. in l. Si quando nu. 36. C. Unde vi Cravett. conf. 211. n. 3. juncto conf. 260. n. 1. Bonacosi. RQ. crim. verbo de Damno dato vers. Item nota Magon. decif. Florentin. 123. num. 2. & sub n. 11. vers. non obstat; nec similia juramenta in criminalibus admittuntur Bart. in l. final. n. 5. ff. de lit. juram. maxime si ageretur ad effectum majoris, vel minoris pene, ut declarat Curt. in l. Admonendi n. 349. vers. quia autem agitur ff. de Jure Juram. quem sequitur Mascard. dicta conclus. 472. n. 45. & si vigeat Statuti standum esset

esset iuramento damnum passi cum uno Teste fide digno, vel indicitis ad plenam probationem, quæ resisterent ex unico Teste de visu omni exceptione majori adhuc non poterit infligi poena corporalis, ut cum *Boss. Marfil. & Bajard. tenet Guazzin. ad Descr. Regor. defenf. 33. cap. 14. n. 9.*

Quandò verò causa damni dati sit civilis, 21 vel criminalis vide *Fermigliol. consil. 336. Conciol. ad Statut. Engub. lib. 6. rubr. 6. n. 1. ubi remissivè, & rubr. 3. n. 10. Quesada, & Pilo contr. 7. n. 1. Farinace. quest. 100. n. 37. & Corti ad dec. 35. n. 79. ubi cum Novus de Gravum. Pissall. par. 2. gravam. 64. n. 1. cum duobus seqq. post relata utramque opinionem, distinguendo docet, quod quando damnum datum fuit cum iniuria, & violentia, causa est criminalis, sed si sine violentia est civilis *Copiblanco. de Baron. lib. 2. cap. 45. n. 4. ubi, firmat, quod pro damno dolo, vel culposè, illato potest oriri actio criminalis Pignatelli. consil. 96. sub n. 10. tom. 1. ubi postquam firmavit, quod pro damnis casualibus non debet solvi poena, sed Dominus animalium liberetur reficiendo damnum, et adit, quod ista actio est solùm civilis, & non datur à Legge ex maleficio, vel quasi, sed solum propter pauperiem illatam, ita ut non possit agi de poena, quæ solùm consideratur, quandò agitur criminalitèr.**

Adverte quartò quod non obstante Statuto disponente stari iuramento damnum passi, adhuc debet prius probari substantia damni, nempe illud verè datum fuisse, & sic constare debet de corpore delicti vel per evidentiam facti, vel mediante depositione Testium, quò verò ad personam damificantis statuitur iuramentum declarationi damnicati in odium ipsius delinquentis, & ita intelligendum esse Statutum per *Text. in l. Si quando Cod. Undè vi ubi Bartol. & Bald. utrobique n. 4. respondit Dec. consil. 3. sub n. 3. consil. conf. 9. n. 2. impressi. post ejus decis. Conciol. ad Statut. Engub. lib. 6. rubr. 8. n. 3. ibique *Rmaguer. n. 13. Sabell. Traët. var. in verbo Damnum nu. 12. vers. intelligitur Gratian. disp. 171. n. penult. Scopp. ad eundem Gruttin. dec. 57. n. 11. Mascard. de Probat. dista conclusio. 472. n. 24. cum seq. juncto n. 48. Scnee. de Judic. lib. 1. cap. 71. n. 3. vers. si verò verius finem princ. benign. ad Stat. Agriensis. Urbis cap. 41. litt. A. & admittit Rot. in Recent. dec. 239. n. 14. per. 7. optimè firmat D. mens Reynald. Observat. crimin. tom. 2. cap. 15. §. 2. n. 156. cum seqq. post hæc scripta impressi. ubi n. 158. admonet Judicem ut sit cautus in transmittendo Notarium ad locum ad effectum describendi quantitatem, & qualitatem damni, ac super illis ibidem examinandi Testes, & nu. 146. cum seqq. docet quod damnicatus jurare debet de visu proprio in actu damnum dante, & tale iuramentum non sufficit, quod præstetur de tempore accusationis, nam tunc juratur accusationem esse veram, & non calumniosam sed postea deferri debet iuramentum à Judice. Quodque debeat prius consta-**

re de damno in genere verè, & non sicut firmat *Carpan. ad Statut. Mediolan. tom. 2. cap. 371. num. 21. ubi de Statuto disponente quòd super damno dato credatur adversus Fideiabilem, vel Partiarium, vel Conductorem Sacramento Domini seu Locatoris usque ad quantitatem librum 16. Imperialium, & nò inde supra credatur ei cum uno Teste idoneo.*

Prefertim quandò Statutum disponit quod stetur dicto damnicati usq; ad certam summam, ut animadvertit Dec. ubi *suprà* vers. et hoc modo.

Limita tamèa quotiès verba Statuti sunt effrenata, & apta comprehendente, aedum quantitatem damni, sed etiam substantiam *Baron. de Effect. minor. stat. effell. 168. n. 3. & ex firmatis per Rot. in rec. dec. 239. n. 15. par. 7.*

Ad probandum verò substantiam damni non admittuntur positiones contrà damnicati 15 cantem, quandò criminaliter agitur, secus si civilitèr, ut declarando respondit *Seae. de Judic. lib. 2. cap. 7. quest. 30. n. 565. Micalor. de Position. cap. 30. num. 12. ubi num. seq. declarat procedere, etiamsi ille, qui damnum recepit ageret solum ad damni emendationem, nam adhuc Officialis, & Juxta damnum datum posset emendato etiam damno, agere ad poenam vigore Statuti illam imponentis.*

Adverte quintò, quod tale Statutum dispo- 16 nens credi iuramento damnum passi non extenditur contrà Tertium, etiamsi ille teneatur ex delicto alterius, ut firmat *Adden. ad Bar. in l. In actionibus sub n. 17. litt. A. ff. de litem jura. Carpan. ad Statut. Mediolan. tom. 2. cap. 371. n. 26. & cap. 375. n. 106. Mascard. dista conclusio. 472. n. 21. ubi reddit rationem, quia non concutit odium delinquentis, & probatur per iuramentum non admittitur quandò quis convenitur ex delicto alterius *Rmaguer. ad Statut. Engub. lib. 6. rubr. 8. n. 14. Undè isto casu eò certius debet aliunde probari damnum fuisse datum, quàm ex iuramento damnum passi, ut firmat Carpan. disto n. 106.**

Adverte sextò quod hujusmodi Statutum 18 non habet locum in furtis *Dec. disto consil. 63. sub n. 4. vers. quartò Seyalojn de Foro campes. cap. 26. sub n. 12. Magon. dec. Lucens. 27. num. 24. cum seqq. Nam appellatio damni non venit furtum vel robaria, cum sint species separatae, ut tradit Carpan. disto cap. 375. n. 54.*

Sicuti non habet locum super dependenti- 19 bus à damno dato, vel accessoriis ejus, quando illud loquitur de damno dato; secus autem si diceret in causa damni dati, nam isto postremo casu venient etiam dependentia, & accessoria, ut declarando docet *Carpan. disto cap. 371. n. 22.*

Adverte septimò, quod non obstante dis- positione hujusmodi Statuti, nihilominus per adversarium probari valet contrarium, 20 eoies, quod ille juravit, cum probatio desumpta ex tali iuramento tanquam irregularis admittat probationem in contrarium. *Carpan. ad Statut. Mediolan. to. 2. cap. 371. n. 45.*

plenissimè Hermosill. ad Lopez glossi. 4. leg. 10. tit. 1. par. 5. n. 365. junctio n. 315. cum seq. ubi etiam plures concordantes secundum impressi. Lugdunens. pag. 167. & 171. vol. 1. Giurb. in Consuetud. Messan. cap. 2. glossi. 7. n. 11. Mestard. de Probat. coneluf. 472. n. 34. cum seqq. Tiracuell. de Retract. ligang. 5. 4. glossi. prima n. 1. abian. 3. testatur hanc opinionem esse communem Cobell. ad Bullam boni Regim. cap. 14. n. 89. ubi subdit procedere, nisi aliter expresse caveatur Scopp. ad Gratian. decif. 57. n. 10. & idem Gratian. discept. 80. n. 10. ubi quod licet de consuetudine servetur, quod si quis inveniatur animal in proprio fundo, possit illud ducere ad iustitiam causam multæ, seu emendæ, & eo casu erodatur juramento capientis animal, quando non habet lucrum confiscationis, vel aliquam partem, nihilominus admittitur probatio in contrarium, & quod dispositio prædicti Statuti intelligatur, nisi contrarium probetur Chafian. in Consuetud. Burgund. Rubr. 1. §. 6. verbo *Par Leurs sermens* n. 6. quicquid sit, quando Statutum disponit, quod erodatur juramento damnum 13 passu, & ultra non possit inquietari, ut relato

Cepoll. cantel. 104. docet Scyaloja dicto cap. 26. n. 11. vers. nisi Statutum dicat.

Contrarium autem probari valet per inspectionem loci, ex qua appareat non esse, 12 tantum damnum prout juratum 7. ff. in leg. Videamus §. final. n. 15. ff. de in lit. juran. Corp. pen. d. cap. 371. n. 47. cum seq. ubi subdit, quod probatio per inspectionem loci non est subla- 14 ta, etiam quod dictum sit in Statuto, quod non possit probari contrarium Mestard. ubi supra n. 38. Unde si is, qui prætentitur damnum dedisse inlit, quod Judex accedat super faciem loci ad effectum inspicendi damnum, 15 tunc non statuit dicto damnum passu, si Judex viderit damnum non fuisse illatum, ut cum Pin. Com. opin. lib. 1. opin. 293. tradit Scyaloja de Foro compet. cap. 26. n. 13. in fine.

Hinc Judex potest non adhibere fidem juramento damnum passu, quando cognoscit 16 illud calumniose prætitum Cotta in suis Memorab. in verbo *Damnum* vers. Statutum prædictum, & in verbo *Statuto* Civitatis Mediolani tantum reperitur ad finem Corp. in d. cap. 371. n. 43. vel si viderit, ipsum velle delectare ut tradit Mestard. d. conclusi. 472. n. 46.

ADDIT. AD RUBR. VIII. LIB. V.

SUMMARIUM.

- 1 **C** Redi debet damnum passu quando ita disponit statutum.
- Damnum probari debet per legitimas probationes n. 1.
- 1 Actio criminalis pro damno illato competit quando concurrens dolus, lata, vel levis culpa.

Num. 4. Creditur damnum passu ex dispositione

nostri statuti solummodo usque ad sumam solidorum viginti, ideoque ultra prædictam summam debet probari per legitimas probationes; ut etiam firmat D. Advocatus Calderoni in ejus respons. impressi. penes Borden. ad Otter. de pasturis cap. 42. n. 74.

Num. 12. Actio criminalis pro damno illato ab animalibus competit solum quando concurrens 2 rit dolus, * lata, vel levis culpa, ut etiam firmat D. Advocatus Calderoni. resolut. 31. n. 38. & repetit in dicto respons. n. 78. cum seq.

De deferentibus ligna, vel arundines alicujus, & de emendatione damnum passu in prædictis.

RUBRICA IX.

NUllus deferat ligna, seu arundines de possessionibus, seu terris alienis, nisi de licentia Domini, vel possessoris, de qua licentia data, vel non, ubi reficiaretur in dubium credatur Sacramento Domini, seu possessoris prædicti, & si quispiam contrafecerit pro se delatis per eum solvat pro poena solidos decem bonon. pro qualibet vice, cum asello, vel aliqua bestia solidos viginti, super barotio quadraginta, & super curru centum solidos bonononorum parvorum. Et Saluatorii possint contrafacientes accusare, & similiter Dominus, seu possessor pro ejus ex hoc damno, & quicumque ejus famulus, vel familiaris, sive etiam colonus, factor, nuncius, seu procurator, ita quod Sacramento Domini, seu possessoris, seu famuli, vel familiaris, coloni, factoris, nuncii, seu curatoris Sacramento erodatur, quantum est pro ejus damno, & ejus respectu tantum, non autem prætextu, & respectu poenæ, si quicumque, vel alius ex eis suo juramento affirmaverit se talem sic deficientem invenisse, & hoc usque ad valorem viginti solidorum bonon. Ab inde verò supra, tunc ultra juramentum prædictum teneatur probare per unum Testem usque ad decem libras bonon. à decem verò libris supra per duos Testes. Et in quolibet dictorum casuum teneatur talis deferens, seu qui, ut supra, reperiatur fuisse deferre domino, & possessori prædicto satisfacere de ejus damno, ut supra liquidando, accedente juramento, & probatione de quibus supra, singula singulis congrue referendo. Et quod liceat domino, & pos-

& possessori prædicto, aliisque pro eo ut supra agentibus, & cuilibet eorum talem deferentem, sique deferre reperiunt, & quicunque alium inventum sibi dare damnum in re domini, seu possessoris prædicti, si cum non cognoverit retinere, & præsentare personaliter Potestati puniendum, & ejusdem sic reperi, seu inventi pannos, res; & ferramenta, quæ habuerit, vel habebat, possit talis dominus, seu possessor, & alius quicumque ex prædictis pro eo agens propria auctoritate auferre impune, dummodo eos, eas, & ea præsentaverit dicto domino Potestati ea die, vel sequenti proxima.

S U M M A R I U M.

- 1 Nemo potest incidere ligna in alieno fundo.
- 2 Domino tantum competit incisio arborum in proprio solo.
- 3 Incidens ligna in alieno fundo ad penam, & ad damni emendationem tenetur.
- 4 Actio duplex oritur in quolibet delicto nempe ad vindictam, & ad emendationem damni, & interesse.
- 5 Actio furti competit contra incidentem arbores in alieno fundo.
- 6 Maxime si incise sunt arbores eximii fructus, & miram culturæ diligentiam requirerentes, prout vites, & similes.
- 7 Vel si arbores furti causa casæ, contrectatæ, & asportatæ sunt.
- 8 Arbores scindens in alieno fundo non pleciuntur eadem pœna ordinaria, qualiter ones pleciuntur.
- 9 Pœna gravior imponitur illi, qui arbores, quibus aggeres fluminis corroborantur, excidit.
- 10 Pœna gravior imponitur Conductori bonorum Fisci, qui arbores in bouis conductis excidit n.9.
- 11 Actiones variz competunt contra excidentem arbores in fundo alieno.
- 12 Plures excidentes eundem arborem in alieno fundo omnes in solidum tenentur, nec unius solatio alium liberat.
- 13 Mandatarius excidens arbores in alieno fundo de mandato alterius an, & quando tenetur.
- 14 Damnum illatum ex incisione arboris in alieno fundo quomodo æstimetur.
- 15 Jus lignandi acquiritur, vel ex concessione, vel ex pacto, vel ex consuetudine, & præscriptione.
- 16 Præscriptio immemorabilis requiritur ad acquirendum jus lignandi in alieno fundo.
- 17 Præscriptio immemorabilis requiritur ad acquirendum servitutem discontinuam n.15.
- 18 Scientia, & patientia adversarii in acquirenda servitute discontinua non requiritur, quando concurret immemorabilis præscriptio; secus si vicini, vel triginta annorum. Vide ibi.
- 19 Præterendi sunt in incisione lignorum illi, in quorum Territorio sunt ligna, & arbores Exteris, quibus competit jus lignandi.
- 20 Inestio lignorum denegatur habentibus jus lignandi, quando Dominus fundi illis indiget,

19 Moderatè debet uti jure lignandi is, cui competit, ne aliorum ului sit impedimento.

Jus pascendi habens commune cum aliis ius moderatè eo uti debet, ne aliorum ului sit impedimento, ideoque si unus habeat modicas possessiones, & teneat magnam quantitatem bestiarum, itaut habentes multas possessiones non possint uti pascuo pro eorum bestiis, tunc isti possunt intentare judicium Communi dividendo n. 19.

20 Vassalli an, & quodò competat jus lignandi in Territoriis, & bonis Baronum.

21 Prælato, Beneficario, Usufructuario, & fideicommissario an, quando, & quas arbores liceat incidere remissivè,

O B S E R V A T I O.

1 Ligna incidere in alieno solo, seu fundo nemo potest l.1. §. Servus s. Et in Sylvæ ff. ad Leg. Aquil. leg. Si alius §. At qui arbores ff. Quod vi, aut clam, Aldovin. conf. 46. n. 1. 8. Giurb. obser. 62. n. 1.

Nam ad solum Dominum spectare solet arborum incisio l. Arboribus ff. de Usufr. l. Cui Divortio §. Si suadum ff. Solut. matr. Giurb. ubi supra, Clarin. contror. §. 1. n. 11. Intrig. decis. 6. num. 8.

Unde ligna in alieno fundo Incidens ad damni emendationem compellitur, & pœnam patitur, nam in quolibet delicto duplex oritur actio, una nempe pœnalis ad pœnam, & vindictam, & altera ad emendationem damni, & interesse ad Text. in l. Locatio §. Quod illi citè ff. de Publican. & vestigal. Boss. Tract. crim. in rubr. de Furtis n. 37. Berlich. Conclus. par. 5. conclus. §. 2. n. 14. vers. propterea, Carpzon. Prax. crim. par. 2. quæst. 83. n. 16. absque eo quod una pœna alteram absumat, ut prosequuntur Berlich., & Carpzon. in locis mox allegatis.

Et quidem actione furti, quodò animo fraudandi quis ex alieno fundo arbores decerpserit, ut respondit Fulpian. in leg. Verum 25. §. Earum ff. de Furt. l. Sciendum 2. & l. Facienda 8. ff. Arborum furtim effor. Paris. conf. 3. n. 24. vol. 1. Farinac. de Furt. quæst. 168. n. 17. Bonifac. de Furt. §. Mobili n. 7. & n. 10. plenè respondit Gutierrez Canonice. quæst. lib. 2. cap. 27. n. 6. cum segg.

Maximè si incise sunt arbores, quæ eximium fructum ferunt, & miram culturæ diligentiam requirunt, quales sunt vites, ut firmat Berlich. d. conclus. §. 2. n. 41. Sess. decis. 112. n. 1. tom. 1.

Vél si arbores furti causa exciderit, congre-
7 taverit, & asportaverit *Specul. in tit. de Injur.*
Q. damno dato §. Sequitur n. 28. & persequitur
Berlich. ubi supra n. 2.

Non tamen punitur eadem poena ordina-
8 ria, qua latrones pleuntur, sed extraordi-
 naria arbitrio Iudicis, cum propter non sint
 latrones, sed tanquam latrones appellentur
 in *L. Sciendum*, ut animadvertendo respondit
Menoch. de arbitr. lib. 2. centur. 6. cas. 579. num. 4.
vers. et quumquid Berlich. ubi supra nu. 43. ubi
n. seqq. subdit graviores poenas imponi illi,
 quibus arbores, quibus aggeres fluminis corro-
 borantur, & quasi colligantur exciderit, sicuti
 9 etiam conductor bonorum Fisci, qui arbores
 in bonis conductis exciderit; pariterque ei,
 qui arbores pro constituendis finibus positos
 incidit.

Cessante actione furti, adhuc competunt
 variz speciales actiones, ut puta ex *adillo*
 10 *Prætoris actio civilis arborum furtim capta-*
 rum in duplum, ex *Legge Aquilia* in simplum,
 & ex *interdicto*, quod vi, aut clam, ut latè pro-
 bat *Berlich. d. conclus. 52. num. 2. cum seq. &*
Carptou. ubi supra n. 3. Quæ actiones simul non
 competunt, sed una alteram absorbuit, ita ta-
 men ut una finitæ ad residuum, quod in priori
 non continetur consequendam, reliquis ex-
 periri liceat *Menoch. de Arbitr. d. cas. 579.*
n. 3. Berlich. & Carptou. loc. citat.

Et si plures eandem arborem furtim inci-
 derint, omnes, & singuli in solidum tenen-
 11 tur, nec solutio unius alium liberat juxta
Text. in l. si plures 6. ff. Arbor. furt. casor. nam
 in pœnalis omnes in solidum tenentur, &
 quod unus præstat, alium non relevat *Leg.*
Item Mela 11. §. si plures & §. seq. ff. Ad leg.
Aquil. leg. si plures 34. ff. de Injur. & in specie
tradit Carptou. d. ill. quæst. 83. n. 10. Berlich. d.
conclus. 52. n. 36. cum seq. Quæstid. differt. 4. n. 9.

Non tamen excidens arbores de mandato
 alterius incurrit poenam à Statuto contrà ex-
 12 cidentes ligna præfixam, & ea ratione, quia
 mandatum in his quæ possunt esse de genere
 permissorum executionem mandatario legiti-
 mam præstant, scissio autem lignorum non
 est de genere prohibitorum, sed permissionis
 beneplacitum valet fortiri, istique Operarii
 in casibus similibus operas suas locare con-
 suverunt, & respectu artis fuz dederunt ope-
 ram rei licite, ut ratiocinando respondit *Ro-*
land. conf. 54. n. 6. cum seq. vol. 1. quem sequitur
Quæstid. differt. 4. n. 32. cum sequent.

Quæ conclusio non est semper vera, cum li-
 mitetur quando Mandatarius scie nullum ius
 lignandi competere, vel quando demandatum
 fuit quod omnes arbores scinderentur, & de-
 vallarentur, quo casu tanquam mandatum
 nimis rigidum, & Tyrannicum, & in vindic-
 tam, ac in injuriam alterius injunctum non
 debet, nec potest absque dolo exequi, præte-
 re solutum fuit à Consilio Aragonensi penes *Señ.*
decif. 112. n. 1. vers. verum cum seq. vol. 1.

Dammum autem liquidatur, & æstimatur

Tom. II.

quanti Domini interfuit non lædi, ipsorum
 13 arborum pretium deducendo, & ejus, quod
 superest faciendo ælimationem *Leg. Facienda*
8. ff. Arbor. furt. casar. ut puta si arbor non in-
cila valet decem, & ligna arboris incila va-
lent duo, tunc his duobus deductis reliqua
octo æstimantur, & duplicantur, ita ut fexde-
cim solvere teneatur, ut docet Specul. in tit. de
Injur. Q. damno dato §. Sequitur n. 28.

Potest tamen sicut in aliis servitutibus tam
 realibus, quam personalibus acquiri ius li-
 gnandi, vel ex concessione, vel ex pacto, vel
 14 consuetudine, sed præscriptione, ut tradit
Frisch. de Jure lignand. membr. 2. n. 1.

Animadvertendo, quod ad acquirendam
 mediante præscriptione servitutem lignandi
 tanquam habentem causam discontinuam,
 quia non potest percipi commodum, nisi fa-
 15 cto hominis, & quatenus utitur homo, qui
 semper, & continuo non potest esse in actu
 operandi, requiritur immemorabilis *Aldovin.*
conf. 46. n. 81. Glurb. observat. 62. nu. 4. cum seq.
Cancer. Var. resol. par. 3. cap. 4. n. 46. ac nu. 50. cum
seq. & generaliter quod in servitutibus dis-
continuis requiratur immemorabilis firmæ
Card. de Luca de Servit. dist. 23. num. 6. Rot. in
recent. decif. 102. n. 5. par. 4. tom. 2. decif. 300. n. 8.
cum seqq. par. 9. coram Cerro dec. 838. n. 5.

Ex concurrente immemorabili non requi-
 ritur scientia, & patientia Adversarii ad ac-
 16 quirendam servitutem, ut respondit *Laderich.*
conf. 116. n. 5. Schrader. conf. 13. n. 99. ubi firmat
 procedere etiam contra ipsiuntem Principem,
 & *Glurb. observat. 62. n. 12.* licet contra-
 rium teneant *Galeotti. Contror. lib. 2. con-*
tror. 42. n. 8. cum seq. & Quæstid. differt. 4. nu. 25.
cum duobus seqq.

Nam tunc solum requiritur scientia, & pa-
 tientia Domini fundi requirientis, quando con-
 currit præscriptio decem, viginti, & triginti
 annorum juncto animo utendi servitutis
 sibi debita, ut respondit *Rot. d. decif. 101.*
num. 12. cum seqq. d. decif. 300. n. 15. cum seqq.
juncta dec. 347. n. 17. cum duobus seqq. par. 9.
coram Cerro cit. decif. 838. n. 6. cum seq.

Acquisito verò mediante præscriptione ju-
 re lignandi in alieno territorio, si arbores,
 17 & Sylvæ, ac nemores omnibus non sufficiant,
 tunc præferendi sunt illi, in quorum terri-
 torio sint ut concordantibus relatis firmat
Cancer. d. cap. 4. n. 52. cum seqq. Prout etiam si
 18 Dominus territorii, vel fundi indigent lignis
 illis pariter casu potest denegari lignorum
 inciso non obstante præscriptione, cum pri-
 ma charitas incipiat à se ipso, ut tradit *Surd.*
dec. 236. n. 20. vers. Et confirmatur cum seq. Af-
fil. dec. 290. qui testatur ita judicatum fuisse.

Et qui habet ius lignandi, & pascendi debet
 19 ita uti pro modo ne propter suum immode-
 ratum usum aliis, quo minus utantur, sit im-
 pedimento ut notat *Alberic. in l. Imperatores*
num. 2. ff. de Servit. Urb. prædictio ubi ponit
 quod si in certa Villa sit unum pascuum com-
 mune omnibus, si unus habens ibi modicas

G 2

pos.

possessiones teneat magnam quantitatē be-
stiarum ita quod alii habentes multas, & ma-
gnas possessiones non possint uti eo pascuo
pro eorum bestiis, tunc illi possint intentare
iudicium communi dividendo ad hoc, ut ille
utatur pascuo pro modo possessionum sua-
rum sequuntur *Bartraud. conf. 229. & conf. 202.*
n. 6. vol. 2. conf. 240. n. 10. cum seq. vol. 3. & Can-
ter. decap. 4. n. 66. cum duobus seqq.

An autem Vassalli competat jus lignandi
in territoriis, & bonis Baronum, & an, &
quando eis prohiberi valeat incisio, vide *No-*
var. de gravam. Vassall. tit. 1. gravam. 126. Que-
sad. disert. 4. n. 16. cum seq. Gramatic. dec. 67. n. 7.
Card. de Luca de servi. d. disert. 42.

Et an, & quando Praelato, Beneficiario, Em-
phyteutæ, Usufructuario, Conducitori, & Fi-

21 deicommissario liceat incidere sylvam, & ar-
bores, & quas vide latissimè *Bosi. moral. var.*
vol. 3. tit. de alienat. bonorum Ecclesiastic. n. 431.
cum pluribus seqq. Clarin. controu. forens. cap. 2.
juvilo cap. 51. Becc. conf. 33. lib. 1. Rendenf. var.
resol. cap. 28. n. 2. Mongeorg. de passis francandi,
& super incisione arborum ab Emphyteutis
facienda Hermosill. ad Lopez. gloss. 1. leg. 15.
tit. 5. par. 5. n. 72. cum seq. pag. 488. secundum im-
pressi, Lugdunen. tom. 2. & doctissimum D. Sami-
niatum controu. 45. cum seq. Fulgin. de Jure
Emphyt. tit. de var. tradit. quest. 2. D. Pacion. de
locat. cap. 54. de more hanc materiam circa
Emphyteutam, & conductorem ad partes exa-
minantem Legunez de fructibus par. 1. cap. 6.
Res. coram Dunozet. Jun. decif. 1008. num. 6.
& seqq.

De Fossatis, Carrariis, & terminis non movendis.

R V B R I C A X.

Cupientes nemini damnum, injuriarave fieri, Statuimus, & ordinamus, quod nulli li-
ceat in Fossatis, (A) scū Carrariis aliquid innovare, fossata in totum effodiendo, vel
carrariam ad culturam reducendo, absque consortis licentia, vel consensu spb pœna li-
brarum quinque bonon. & nihilominus per contrafactientem innovata ad pristinam formam
redincantur, nisi vicino, vel consorte requisito, qua requisitione facta liceat requi-
renti post lapsum decem dierum, requisito non concurrente totum effodi facere, & ter-
ram, que extrahitur, in bonis suis impunè proici facere, & si contrafactientis noxia
non haberetur, Schola, in qua novitas talis commissæ fuerit, novitatem ipsam ad anti-
quum, pristinumque statum reintegrare teneatur tantum. Prohibemus etiam terminos
(B) poni, vel appositos amoveri absque vicini licentia, vel consensu, aut Judicis au-
thoritate & prohibi ionis hujusmodi contemptor in l. beis 25. bonon. puniatur, & termini
positio, vel amotio nullius sit efficaciz, vel momenti, & quo firmius præmissa observen-
tur, quoslibet ad accusacionem hortamur, & admitti volumus, in præmiumque dimi-
diam pœnæ pollicemur, ac dari volumus, & sit præcisum.

S U M M A R I U M.

- F**ossata communia præsumuntur inter vi-
cinos, nisi constet, quod ab uno tantum
possideantur.
Vicini possunt uti fossatis ad usum destina-
tum num. 2.
- Fossata in consilio posita sunt pro medietate
Dominorum, qui à lateribus prædia possi-
dent.
- Vicinus non potest fossatum commune cum
aliis occupare, restringere, vel quoquo
modo formam alterare, & mutare in præ-
judicium aliorum consortium, alioquin
actione finium regundorum agi valet.
- Vicini concurrere debent ad expurgacionem
Fossari communis.
- Unusquisque tenetur expurgare Fossata adia-
centia proprio fundo pro modo, & latitu-
dine illius. Limita num. 6.
- Communia omnia erant in primævo morta-
lium sæculo.
- Divisio terrarum, & dominiorum intrducta
fuit ad conservandam inter Cives quietem,
& pacem publicam, & ad hoc ut unusquis-
que circa culturam agrorum propensior
redderetur.

Communio excludere solet quietem, & pa-
cem num. 8.

Negligi plerumque solet, quod communiter
Possidetur num. 8.

6 Inventi, & positi fuerint termini post intro-
ductam divisionem bonorum.

10 Actio Finium regundorum, & crimen de ter-
mino originem sumpsit post introductionem
divisionem bonorum.

11 Romani ediderunt varias Leges contra Vio-
latores, & amoventes terminos, de quibus
ibi.

13 Numa Pompilius, quas pœnas imposuit con-
tra amoventes terminos.

13 Maledictionis pœna in Sacris Lireris impo-
sita fuit contra amoventes terminos.

14 Clerici amoventes terminos majori excom-
municatione puniuntur.

15 Pœnæ contra amoventes terminos de jure
civilii que sint num. 16. & 17.

16 Remedia contra turbantes terminos quot
fuerint intrducta.

17 Pœna amotionis terminorum est extraordi-
naria discreto Judicis arbitrio regulanda.

OBSERVATIO.

A Fossata inter prœdia, sicuti præsuntur communia inter vicinos, nisi constet quod ab uno tantum ex eisdem vicinis possideantur, ita quilibet ex eis potest uti ad usum destinatum, ut docet *Felic. allegat. 4. num. 1. cum seq. juncto n. 8. Concil. ad Statut. Engub. lib. 6. rubr. 22. n. 3. libique Romaguer n. 8. Pecc. de Aqueduct. cap. 11. quest. 9. n. 12. lib. 2. & lib. 4. quest. 84. n. 3. ubi quod fossata in confinio sunt pro mediare Dominorum, qui à lateribus prœdia possident *Polidor. Ripa observat. 256. nu. 1. ubi subdit eo magis procedere si fossatum non deserviat pro coquina, sed pro secatorio *Sperell. dec. 178. n. 84. cum seq. par. 1.***

Nec unus ex eis valet illa occupare, restringere, vel quoquo modo formam alterare, & mutare in prjudicium socii, alioquin agi potest actione Finium regundorum tradit *Pecc. de illa quest. 9. n. 11.*

Et ad illorum expurgationem iidem vicini concurrere debent, juxta dispositionem *Text. in l. Si tertius 6. §. Si ex plurim. ff. de Aquaplur. arce. Prout unusquisque tenetur expurgare fossata adiacentia suo fundo pro modo, & latitudine illius, ne ex illorum repletionem aqua flagnet, & vicino noceat, ad *Text. in l. In summa 2. §. Apud Labeanum, & §. Apud Alphenum ff. de Aqua plu. arce. Menoch. de Arbitrat. cas. 128. n. 2. Cost. de Rat. quest. 125. n. 3. in princ. cum aliis adductis per *Ror. in Leodien. Rigolorum 4. Februarii 1678. §. Nec facis coram Reverendissimo Bourlemont. Quod tamen non procedit, quando inter partes aliter fuit conventum; nam isto casu non est locus dispositioni Juris communis, sed attendi debet pactum, quod derogat Legibus, ut respondit *Ror. in dicta Leodien. §. Julii 1677. §. Sine dubio coram Reverendissimo Bourlemont, confirmata 4. Februarii 1678. coram eodem dicto §. Nec facit vers. quid tam obligatio.****

B In primævo mortalium sæculo cum omnia essent communia, idèquæ sicuti nec meum, nec tuum in usu erat, ita delictum termini moti omnino inæcognitum erat, ut advertit *Nicolas Mylerius in ejus Metrologia cap. 14. §. 1. n. 2. Sequuta verò rerum, & dominiorum divisio ob numerum personarum actum, ad conservandam inter Cives quietem, & pacem publicam, quæ communio solet excludere. L. Cum Pater 77. §. Dulcissimus ff. de Legat. 2. Et ad hoc, ut unusquisque circa culturam agrorum propius redderet, cum plerumque negligi solet, quod communiter possidetur secundum *Theodosian. & Valentinian. in l. Meminimus §. Naturali eod. Q. Quando & quibus quarta pars lib. 10. ut persequitur Myler, ubi supra §. 19. n. 1. cum seq. inventi, & positi fuerunt termini, juxta L. Ex hoc jure 2. ubi Castr. aliique Scribentes ff. de Just. & Jure, Pacibell. de Dissens. cap. 4. memb. 2. n. 13. vers. unde Roman. cum seq. & ab inde citrà actio Finium regundorum, & crimen de termino originem**

sumpsit *Joan. Bonifac. de Furt. §. Possessione 9. n. 65. Hieronym. de Monte de Finib. cap. 15. n. 1.*

Variæ Leges à Romanis editæ fuerunt contra Violatores, & amoventes terminos, seu limites, ut ii sint pacis præsides, & amicitie Custodes, nempe *Memilia Rosia, Peduca, Mellina, Fabia, Sempronius, Julia*, quarum dispositionem latè refert *Gibalin. de Univers. rer. human. negotiis. lib. 4. cap. 4. artic. 4. consuet. 5. num. 8. & Nama Pompius Romanorum Rex II. de lapidibus terminalibus legem sanxit; Ut unusquisque sua sorte contentus esset, nec res alienas appetere capis, lege determinandis præsidii latis; hosque lapides Jovi Terminali Sacros esse voluit adiecta contra Terminorum motores gravi poena, Si quis verò sustulisset, aut suo loco movisset Terminos, eum qui tale quid patrare ausus fuerit, hinc Deo Terminali sacrum esse sanxit, ut cuilibet impune eum interficere tanquam sacrilegum liceret, & puri ab eo piaculo esset, ut tradit *Dionys. Halicarnass. Roman. antiquis. lib. 2. in fine cum refert Mylerius in ejus Metrologia cap. 15. §. 1. n. 1. in fine cum seq. In Sacris Literis etiam horrenda maledictionis poena imposita fuit, ut in *Deuter. 19. cap. 19. n. 14. juncto cap. 27. n. 17. & Proverb. cap. 22. n. 28.***

De Jure Canonico Clericus finales terminos movens majori excommunicatione puniretur *cap. tanta 14. dist. 86. & cap. tanta 11. caus. 1. quest. 7. De Jure verò Civili varia poena secundum varietatem Imperantium, & diversitatem temporum imposita, ut advertit *Myler. in dicto tit. de Pana termini motoris §. 4. & §. utrobique n. 1. Et præcipue quatuor remedia pro turbatis finibus fuerunt introdu- 16* *ta, nempe Primum actio Finium Regundorum, de qua in tit. ff. & Cod. Finium regund. Secundum ex l. Si constitit 4. C. Finium regund. ubi determinatum legitur, quod quando post litem contestatam in actione Finium regundorum aliquis occupat rem propria auctoritate ante sententiam laram, tenetur restituere id, quod occupavit, & tantumdem etiam de suo fundo. Tertium est poena pecuniaria quinquaginta aureorum pro singulo termino dolo malo amoto extrâ proprium agrum per *Text. in l. Agraria ff. de Termin. mot. additis in fine illis verbis poena plectendi sunt pro persona, & conditione & fallorum violentia, & hæc actio est popularis unicuique de populo competens *Dambouder. in Prax. crim. cap. 127. n. 1. cum seqq. Plot. de In lit. jur. §. 44. n. 2. Quartum est poena corporalis in personam eorum, qui terminos publicos effodiunt, & evertunt, quæ regulatur secundum qualiter personæ, & circumstantias facti, & temporis, ut respondit *Modestinus in l. 1. ibi Terminorum evulsorum non multa pecuniaria est, sed pro conditione admittensium coercitione transigendum est, & *Dionys. Adrianus in l. 1. ibi De poena tamen modus ex conditione persona, & mente faciens magis statui potest ff. de Termin. mot. Nam aliquando relegantur, aliquando ad opus publi-******

cum mittuntur, & aliquandò verberibus educor juxta dispositionem Text. in dila l. 2. ibi: Nam si splendidiore persona sunt, qua convineantur non dubit occupandorum alienorum finium causa id admiserunt, & possunt ad tempus, ut cuiusque patietur, etas relegari; Si junior in longius. Si senior rectius; Si verò alii negotium gesserint, & ministerio fuit sint, castigari, & ad opus publicum biennio dari. Quod si per ignorantiam, aut fortuito lapides furati sunt sufficit eos verberibus cadere ff. de Termin. mot.

Ceterum pœna amotionis terminorum, esse debet extraordinaria à discreti Judicis arbitrio regulanda ex qualitate personæ, & 17 circumstantiis facti, loci, & temporis, ut decisum fuit ab Imperatore Alexandro Severo in l. 1. ibi: Eos, qui terminos effoderunt extra-

ordinaria animadversione coerceri debet Præses Provincia non ignorabit ff. de Accusat. juxta distinctionem casuum, de quibus latissimè Farinacc. de Furt. quest. 168. n. 90. cum pluribus seqq. Menoch. de Arbitrar. cas. 393. Myler. dila cap. 15. §. 4. circa finem cum §. seq. nu. 1. & in §. 7. nu. 2. cum seqq. ubi secundum varietatem casuum firmat diversas conclusiones juncto §. 13. ubi cum Menochio contrà Farinaccium de feodit, anuoventem terminos finales non animo furandi, nec prædium vicini occupandi, sed animo dumtaxat nocendi, ac seminandi rixas, & discordias inter vicinos per limitem confusionem arbitrarie esse ponendum Pacichell. de Dissent. cap. 4. memb. 2. sub n. 18. ubi in fine firmat, quod pœna arbitraria pro circumstantiarum gravitate pœna ulquè ad mortem extendi valet.

ADDIT. AD RVBR. X. LIB. V.

S U M M A R I U M.

1 Vicini concurrere debeor ad expurgationem fovearum adiacentium eorum, bonis.

2 Limites agrorum confinia distinguentes introducti sunt ad evitandas dissensiones inter vicinos, quæ aliquando conversæ sunt in bellum.

3 Limitum transgressio Jure Divino vetita est.

4 Terminorum materiam remissivè tractantes.

Nam. 4. & 5. Vicini concurrere debent ad expurgationem fovearum adiacentium eorum bonis * L. Si tertius 6. §. Si ex plurium ff. de Aqua plu. arce. Cirioc. contr. 676. n. 21. cum seq. & secuta est Rot. in Romana expurgationis fovear. 19. Junii 1712. coram R. P. D. Lancetta §. Existimavit & §. Non obstat.

Nam. 7. & 8. Accipitur hic terminus pro limite agrorum confinia distinguente, ne dissensiones inter vicinos, & territorio coherentes oriantur, limitum enim contentiones talitèr quandoque exarsere, ut privata primum similitudines publicum postmodum adoleverint

in bellum, prout in Italia Sapiques, & Tarentiois pro finibus distinguendis dimicasse tradit Diodorus Siculus lib. 11. & Columella lib. 1. de Re rustica. Proinde Romani eosolvere terminum loco Dei habere, & ut pacis Servatorem colere, atque venerari Dio. Augustin. lib. 7. cap. 7. de Civitate Dei; Et juxta transgressio Jure Divino vetita est * ut in Deuteronom. cap. 19. 19. Non assumes, nec transgresser terminos proximi tui, quos fixerunt priores in possessione tua, quam Dominus tui dabit tibi in terra, quam acceperis possidendam, & io c. 27. ibi. Maledictus, qui transfert terminos proximi sui. Omnium verò primus Jacob Patriarcha terminum Lapideum constituit possessionem Terræ Abrahæ promissæ designantem, eumque in Titulum erexit ut in Genes. cap. 28. ibi: Tulus lapidem, quem supposuerat capiti suo, & erexit in Titulum.

4 Qui majora desiderat videre circa terminos eorum apositionem, & remotionem adeat Reynald. in ejus Observat. crimin. cap. 5. §. 7. ubi doctè, & druditè materiam tractat tam civilitèr, quam criminalitèr.

Quod nemo audeat bona alterius ingredi, vel exinde aliquid exportare.

RUBRICA XL

S Ancimus, volumus, & firmamus, ut ruralia bona custodiantur, quòd nullus audeat, vel præsumat bona aliena, seu ab aliquo possessa ingredi, nec ex eis ligna, aut fructus aliquos amovere, seu exportare absque expressa possessoris licentia, sub pœna solidorum viginti bonon. pro qualibet vice. Licet tamen impunè cuilibet ingredi, & ire per terras ab alio possessas, & frumento, seu alio genere segetis non seminatæ, transiendo tantum, ac etiam prata quæcunque, postquam ex eis fœcum fuerit amotum, & id liceat ulquè ad Kalendas Maij tantum. Nulli quoque liceat portare ligna, aut arundines aliquas in Comitatu, seu Districtu, aut in Civitate in collo, vel in capite absque Domini licentia pœna solidorum viginti pro quolibet, & qualibet vice, & id præcavere teneantur Custodes

des Portarum, qui denunciare Iudicibus damnorum datorum teneantur sub poena solidorum 15. bon. pro quolibet Custode sic non denunciant pro quolibet vice. Et si in aliqua domo, seu albergo, seu horto repertum fuerit frumentum, spicae, uvae, seu mustum, aut ligna aliqua, vel arundines, & habitator dictae domus, albergi, & tecti illius, & eas ex bonis alienis, seu ab aliquo possessis exportaverit, seu si bona non habeat, ex quibus huiusmodi recoligere non possit, nec constet à quo, seu à quibus ea emerit, seu habuerit, talis habitans puniatur, ac si accusatus, & inventus fuisset, & credatur in omnibus praemissis accusator cum uno Teste fide digno, & teneantur exploratores damnorum datorum ferutari diligenter bis quolibet mense in domibus, & albergis quibuscunque per Scholas Comitatus Faventiae, & intus circumstantes, & sit praecium.

SUMMARIUM.

- 1 **A** Crimine iniuriarum, quae est criminalis agi potest contra turbantem possessionem alterius. Decl. n. 4.
- Actio civilis, & criminalis cumulati potest in iudicio turbatae possessionis n. 1.
- 2 Ingressi propria auctoritate possessionem bonorum alterius prohibita est.
- 3 Criminaliter agitur vigore Constitutionis *Aegidiana*, & *Bannimentorum Generalium* contra turbantem possessionem alterius. Decl. n. 4. Subdeclara n. 5.
- Dolus an, & quando requiratur ad hoc, ut criminaliter agi valeat contra turbantem possessionem alterius n. 4. & 5.
- Culpa lata an, & quando sufficiat, ut agi valeat criminaliter contra turbantem possessionem alterius n. 5.
- 6 Dolus requiritur ad incurrendam poenam, maxime corporalem.
- Verbum *presuma* appositum in *Bannimentis*, ut incurratur poena requiritur dolus n. 6.
- 7 Actio criminalis non intrat contra turbantem possessionem alterius, quando ipse praetendit id aliqua ratione facere potuisse.
- 8 Causae excusantes à dolo turbantem possessionem alterius remissivae.
- 9 Dolus contra turbantem possessionem alterius ex quibus arguantur remissivae.
- 10 Agens criminaliter pro turbata possessione, quae probare debeat.
- 11 Actio pro Spolio siue vi sequuto intrat actio criminalis. Limita, ut ibi.
- 12 Spolium cum armis ut dicatur factum, sufficit quod spoliator venit cum illis, licet eis usus non sit.
- 13 Operarii conducti, qui de turbatoris mandato ignoraverit, & bona fide alterius agrum araverit, alioquin actus turbativos fecerunt nullam poenam incurrunt; Secus si habebant scientiam fundum esse alienum, quam conducentes, & fecerint actum illicitum de genere prohibitorum; & fuerint interpellati ut desisterent, vel de nocte, & armati accesserunt.

OBSERVATIO.

Turbata possessione agi potest criminaliter contra turbantem actione iniuriarum, quae est criminalis, ut tenent *Bald.* in

*cap. licet casum de Probat. & in conf. 493. circa med. lib. 2. Farinac. conf. 49. num. 3. vol. 1. & quast. 100. num. 38. & n. 40. Menoch. de Reim. poss. remed. 3. n. 549. Canez Var. resolut. p. 2. cap. 7. n. 3. Gratian. discept. 154. n. 4. Fontanell. de Pali. nuptial. claus. 4. gloss. 22. par. 1. n. 48. cum seq. & decis. 81. n. 12. Priv. decis. 498. n. 12. lib. 3. ubi etiam firmat, quod utrumque iudicium, tam Civile, quam Criminale cumulati potest, ea ratione quia iudicium criminale in consequentiam iudicii civilis deducitur, & firmatum fuit in *observ. ad Rub. 25. lib. 4. n. 8.**

Prohibitum enim est de Jure communi alterius possessionem bonorum propria auctoritate ingredi per *text. in l. penult. & ult. C. Unde vi.*

Et praesertim agitur criminaliter pro turbatione possessionis vigore Constitutionis *Aegidiana* lib. 4. cap. 67. ut late docet *Boccac. de Interdict. n. possid. cap. 12. num. 2. cum seqq. & Bannimentorum Generalium Status Ecclesiasticus cap. 69. & cap. 70.* quorum verba referuntur supra in *Observ. ad Rub. 25. lib. 4.*

Quod procedit concurrente dolo, ratione cuius tantummodo turbatio videtur posse puniri, ut tradit *Peech. de Aymedun. lib. 1. c. 7. quast. 5. n. 2.* ubi tenet, quod quando non adest vis, aut dolus, vel atrox violentia, non intrat actio criminalis, & multo minus, si quis iusto errore fuerit motus, & *Mascard. de Probat. conclus. 1296. nu. 28. cum duobus seqq. qui n. 31. cum seqq. sequendo opinionem Bart. in l. c. 4. non autem n. 3. ff. Si quis testib. esse &c. contra Bald. distinguendo tenet, quod si*

5 actor in turbatore experiri velit vigore Statuti imponentis poenam corporalem, requiritur dolus necessario probandus, nec sufficit lata culpa; Sicut etiam si vigore Statuti imponentis poenam pecuniariam, & punientis turbationem illatam persone his verbis *Si quis turbaverit aliquem in sua possessione patitur requiritur dolus, quia turbatio non potest inferri in persona sine effectu turbantis; Si vero puniat turbationem illatam in rem, ut si dicat, si quis alterius possessionem turbaverit, aut si quis ingressus fuerit possessionem alterius tunc sufficit lata culpa, quae hoc casu dolo equiparatur, & huiusmodi distinctionem* *Bart. in l. sequitur Concil. ad Statut. Engub. lib. 4. rubr. 39. num. 5.*

Et regulare est, quod exceptis casibus in Jure expressis, non sufficit lata culpa, sed ad in-

incurrendam poenam, maximè corporalem, requiritur dolus, ne quis indebitè puniatur pro eo, quod mala fide non contingit, ut firman-
 6 cavat. de Conversat. cum Bannito n. 103. impress. penes Corpus ad Statut. Mediolan. tom. 2. Farinac. quæst. 31. n. 11. cum seq. Sess. in respon-
 so Syndicatus post ejus tractat. de Inhibitis. n. 16. in fine cum seq. & Reynaldin ejus Syntaxi verum
 crim. cap. 4. §. 1. n. 21. vers. secundò quia tom. 1.

Eò certius requiritur dolus, & malitia, si
 in Statuto, seu in Constitutione legatur verbum
 7 presuma, prout legitur in Bannimentis
 Generalibus loc. cit. ut docent Farinac. quæst.
 87. n. 32. Cavat. de Interpretat. Statut. cons. 9. n. 1.
 Ciriac. controvers. 348. n. 12. & Belletti. Disquisit.
 Claric. par. 2. tit. de Penis Cleric. §. 54. n. 17.

Cessante enim dolo, utpoè quia ipse præ-
 tendat id aliqua ratione facere potuisse, tunc
 actio Criminalis non intrat Crevet. cons. 280.
 n. 3. vers. et quibus fundamentis Cancer. Variar.
 7 resolut. par. 3. cap. 4. n. 255. cum seq. Muscard. de
 Probat. conclus. 1198. n. 12. vers. plurima verb
 cum seq. ubi variz referuntur causæ excusan-
 tes à dolo, quas in numero duodecimo reaf-
 8 sumit Menoch. cit. remed. 3. n. 426. cum pluribus
 seqq. & idem Muscard. n. 4. cum seqq. è conver-
 9 so adducit conjecturas, & præsumptiones do-
 lum arguentes.

Undè pro parte Actoris probari debet, se
 10 possedisse turbationis tempore Menoch. dispo
 remed. 3. n. 556. cum seq. Conciol. ad Statut. Eu-
 gab. lib. 4. rubr. 39. n. 2. cum seq. Paisell. expedit.
 20. in princ. & Falic. allegat. 103. num. 2. par. 2.
 Nec non ipsa turbatio pro secundo extremo
 ut tradit Menoch. ubi supra n. 559. Conciol. Pais-
 tell. & Falic. loc. cit. Ac ultra prædicta duo
 extrema etiam in judicio criminali necessa-
 ria, requiritur tertio loco probatio doli, quia
 pro turbativa ad effectum agendi criminali-
 ter necessaria est violentia, juxta Text. l. Si
 quis in tantum ibi: Violenter invaseris. Undè
 vi, Observat. supr. ad Rubr. 25. lib. 4. n. 8. in fi-
 ne, quæ sine dolo non interitur, ut cum Bella-
 peritiæ post relatam contrariam opinionem
 videtur sequi hanc sententiam Farinac. quæst.

157. n. 75. Boerace de Interdict. uti possid. cap. 12.
 n. 18. juncto cap. 24. n. 21. qui in cap. 11. latè
 etiam refert diversos modos turbandi Bonfin.
 in Annot. ad Bannimenta Generalia Status Ec-
 clesiastici cap. 70. n. 4. vers. si verò quis crimi-
 nale, & Magon. decis. Lucen. §. 4. n. 4.

Quamvis etiam sine vi Spolium sequutum
 sit, adhuc intrat actio criminalis, juxta opi-
 11 nionem, quam tenent Farinac. quæst. 100.
 n. 90. alique adducti à Cortiad. dec. 35. num. 73.
 qui tamèn num. seq. sequendo praxim, & sty-
 lum Cathaloniz tenet aliam opinionem, nempe
 pro Spolio commissio sine armis intrare
 solum actionem civilem.

Advertendo, quod violentia, ut dicatur
 facta cum armis, sufficit, quod spoliator ve-
 12 nerit cum illis, quamvis eis usus non sit,
 juxta gloss. singularem in l. 1. verbo domi-
 ni ibi: Nota mirabile, quod reputatur vis solum
 habere arma, vel domi, vel portare ff. de Leg.
 Jul. de Vi public. Sanchez de Matrimon. lib. 4.
 disput. 5. n. 5. Fontanell. de Pad. nuptial. claus. 4.
 gloss. 2. par. 1. n. 50. cum seqq. ubi tamèn testa-
 tur quod in Cathaloniz criminaliter tunc so-
 lum proceditur, quando committitur spo-
 lium cum armis.

Nullam tamen poenam incurrunt Opetarii
 conducti, qui de turbatoris mandato igno-
 13 rantèr, & bona sine alterius prædium ara-
 runt, alioque actus turbativos fecerunt; Se-
 cùs autèm si habebant scientiam fundum esse
 alienum, quam conducentis, & fecerint actum
 illicitum de genere prohibitorum, & fuerint
 interpellati ad hoc ut desisterent, vel de no-
 ÷te, & armati accesserunt, nam in istis casu-
 bus stante scientia, ac dolo de turbativa pos-
 sunt puniri, ut tradunt Menoch. dispo remed. 3.
 n. 314. latè Farinac. quæst. 97. n. 132. cum seqq.
 Antonell. de Loe legal. lib. 3. cap. 20. quæst. 3.
 n. 28. Conciol. Resolut. crim. in verbo Opetarii re-
 solut. unica, & ad Statut. Eugub. lib. 3. rubr. 39.
 num. 6. cum seq. Bonfin. in Annot. ad Bannimenta
 Generalia cap. 70. num. 9. & Sperell. dec. 24. n. 6.
 cum seq. par. 1.

ADDIT. AD RVBR. XI. LIB. V.

SUMMARIVM.

1 Verbum *presumat* apositum in *Adictio*,
 Bannimento, seu Constitutione re-
 quirir dolum, & malitiam ut quis possit
 puniri.

Num. 6. Ad hoc ut quis puniri valeat vigore
 Legis, *Adictio*, Bannimenti, seu Constitu-
 tionis continentis verbum *presumat* requirit
 dolus, & malitia ut firmat Card. de Luca de
 Benef. discurs. 119. n. 8.

De præceptis de non ingrediendo fiendis.

RUBRICA XII.

Item sancimus, & ordinamus, quòd liceat cuilibet possessori bonorum stabilitum suorum,
 & à se possessorum præcipi facere, etiam de mandato Judicis illi, quem idem possessor
 nominaverit de non ingrediendo bona sua, seu à se possessa, idque dictus Judex aditus
 concedere reneatur, præcipiendo etiam sub poena librarum decem bonon. vel majori Ju-
 dicis arbitrio, nec talis nominatus audeat bona hujusmodi solus, vel cum aliis, seu cum
 ejus

eius bestiis ingredi ubicunque sint posita bona huiusmodi in Comitatu, seu Districtu Faventiz, & si tali præcepto neglecto, ille, cui præceptum fuerit, contraxerit, omni exceptione cessante puniatur in penam dicti præcepti quamprimum confiteri de huiusmodi inobedientia, ac de dicti possessoris pacifica possessione, & ad probandum de tali contraventione sufficiat iuramentum accusatoris id de visu deponentis cum alio Teste idoneo, & sit præcisum, nisi de iure ostendat sibi id licere, dummodo id ostenderit legitime antedictum spectum præceptum, quo spreto super suo iure non audiatur, nisi dicta poena soluta.

SUMMARIUM.

1. Possessor turbari in sua possessione timens potest reportare præceptum penale de non ingrediendo.
- Præceptum penale de non ingrediendo in certis bonis potest fieri à Iudice, quando dubitatur de turbatione num. 1.
2. Contraveniens præcepto Iudicis potest puniri.

OBSERVATIO.

- Possessor timens ab alio turbari in sua possessione bonarum potest curare, ut illi à Iudice competente fiat præceptum de non ingrediendo in illis bonis sub certa poena, quod quidem præceptum valce ex firmatis per Scacc. de Iudic. lib. 1. cap. 58. m. 2.
- Et contraveniens potest puniri, quia sciens contra præceptum sibi factum à superiore necdum dicitur in culpa, sed etiam in dolo, ut respondit Farinacc. cons. 153. n. 4. vol. 2.

ADDIT. AD RVBR. XII. LIB. V.

SUMMARIUM.

1. Clandere suum quilibet potest.
- Pascua claudi non possunt, quando spectant ad Communem seu Cives Num. 1.
2. Territoria destinata pro pascuis non possunt reduci ad culturam absque consensu omnium jus pascendi habentium.
3. Defensio quæ dicatur, & quando dicatur violata, & de poena.
- Prohiberi potest mediante Banno ingressus in certo prædio adiecta poena, quæ in casu contraventionis debetur etiam non illato damno num. 3.
4. Et si damnum etiam fuerit illatum debetur refectio damni num. 3.
5. Causa criminalis iudicatur, quando poena etiam pecuniaria imposita ex delicto descendit.
6. Pro turbativa agi potest civiliter, & criminaliter.
7. Ad quem effectum sufficit violentia inquietativa.
8. Violentia inquietativa fit etiam sine armis.
9. Violentia dicitur commissæ, quando greges ad pascua immittuntur.

Cum quilibet possit suum claudere juxta Text. in l. Per Provincias C. de Edific. privat. * dummodo tamen pascua non spectent ad Universitatem, seu Cives, quo casu requiritur consensus omnium interesse habentium, ut docet Capiblanc. de Baron. Pragm. 11. sub n. 31. cum seqq. qui num. 35. subdit, quod ideo territoria destinata pro pascuis non possunt reduci ad Culturam * absque consensu omnium jus pascendi habentium.

- Sæpe igitur contingit, quod ad evitanda damna, & ad utendum quiete re sua, mediante Banno prohibeatur * ingredi ceretum prædium, seu locum, adiecta poena sive corporali, sive pecuniaria contravenientibus,

Tom. II.

quæ nuncupatur defensio, quæ nihil aliud est, quam alios arcere ab ingressu juxta Text. in l. Dionis ff. de Servit. rustic. pred. Ideoque si preta prohibitionem violenter quis ingrediarur, & si damnum non inferatur, adhuc potest exigi poena ratione preta defensionis, iuriz illate; Si verò damnum etiam inferatur, ultra poenam damnum erit * reficiendum ut respondit Cald. respons. 1. n. 6. cum seqq. impressi. pauca ejus tractat. de resist. in integr. & Sanfelix. dec. 9. n. 11.

- Et cum poena licet pecuniaria ex delicto descendat, id ad publicam vindictam fit imposita, * ac Fisco applicetur causa Criminalis iudicatur, ut firmat Cald. ubi supra n. 10. cum seqq. & pro turbativa, quod agi possit tam civiliter, quam criminaliter * docet D. Raynald. observat. crim. cap. 25. §. 4. n. 69. tom. 3. cum pro ea instituta sit actio injuriarum D. Raynald. ubi supra n. 105. in fine.

- Ad prædictum effectum sufficit violentia inquietativa, quæ inter quinque species violentiarum connumeratur, * ut docet Hieronym. Thoma de vi compulsiva cap. 1. §. 1. D. Raynald. observat. crim. cap. 22. §. 1. n. 11. tom. 2. & fit etiam sine armis, * quando nempe quis non sine Dominum rem suam pacifice possidere, ac ea uti, & frui, nam cum violentia fit actus contrarius voluntati, semper inferitur, quando aliquid factum est in alterius fundo, invito Domino, præsertim ab eo, cui facere est prohibitum juxta Text. in l. 2. §. Quid sit ibi: Si quis contra quem prohibetur fecerit ff. quod vi, aut clam glof. in l. 1. ibi: Et inquietativa locum habet, quando aliquid facit in meo prohibitus C. Quod met. caus. & respondit Cald. loc. cit. n. 31. cum seqq. Unde inferitur cum violentia, quando clam greges * ad pascua immittuntur, nam clandestinitas delum inducit, & prohibitionis scientiam per Glof. in d. l. 1. Corn. cons. 207. vol. 3. & tradit Cald. loc. cit. n. 34.

H

Quon

*Quando procedi non possit contra damnificantem,
& de damnis inspiciendis.*

R V B R I C A XIII.

S Ancimus quoque, & firmamus procedi non posse, nec debere contra damnificantes eum eorum personis, seu bestiis bona ab aliis possessa, quando talia damna illata fuerint de expressa licentia possessoris huiusmodi bonorum precedente, & pro plena probatione habeatur talis possessoris iuramentum iurantem talem licentiam dedisse ante dictum damnum datum, vel nisi talis licentia in actis manu Notarii Actuarii damnorum datorum scripta appareat, vel per Testes fide dignos id legitime probetur, & hoc non vendicet locum in Colonis partriis, seu Actuariis, aut in Operariis ad laborandum conductis, quibus casibus simpliciter dicto dicti possessoris, seu ejus nuncii, & pro eo agentis credatur; & si aliqua dubitatio, seu questio oriri contigerit de quocumque damno dato, Judices ad hoc deputari ad requisitionem partis petentis, ejusque expensis teneantur mittere, & destinare duos per ipsos Judices eligendos, & deputandos, vel personaliter accedere ad dictum damnum videndum, quando esset de recenti datum, ita quod de ejus veritate per aspectum, & accessum ad locum de veritate damni apparere possit, quorum relationi jurata super estimatione dicti damni stetur, & hoc ne quis cogatur solvere majorem quantitatem quam sit damni dati estimatione vera, & hoc non vendicet locum in accusationibus Saluatorum, & aliorum Officialium, nisi quando ipsis Judicibus videretur id convenire, vel quando allegaretur huiusmodi officiales modum in accusando, vel denunciando excedere. Declariant tamen quod fratres, & fratrum filii dumtaxat possint propter divisionem bonorum iur ex factam pro bonis contiguis inter ipsos convenire, ne accusentur de damnis sibi per eos, vel eorum familiares, animalia, & colonos invicem datis, & dandis.

S U M M A R I U M.

1 **P** Unius non potest damnificans pro damno illato cum licentia Domini.

2 Injuria non fit scienti, & volenti.

O B S E R V A T I O.

C Oncurrente licentia Domini non potest quis puniri pro damno illato, cum

1 tunc damnum facere non videatur, ut respondit Novar. de Gravam. Passall. tom. 1. gravam. 50. n. 3. cum duobus seqq. Nam scienti, & volenti

2 non fit injuria L. 1. §. Usque adeo ff. de Jure juran. l. 1. §. de At. empt. l. Nemo presumitur, ff. de Regul. Jur. cap. Scienti cod. tit. in 6.

*De Laboratoribus possessionum expellendis, etiam
non finito tempore locationis.*

R V B R I C A XIV.

I Tem quod cum plurimæ fraudes, & malitiæ committantur, & fiant per laboratores (A) terrarum, & possessionum contra homines quorum possessiones existunt, seu locationes ipsarum in damnum, & præjudicium eorumdem. Ut igitur omnis materia fraudibus præcludatur, statuimus, & ordinamus, quod omnes, & singuli Laboratores terrarum vinearum, & possessionum quarumlibet, & quorumcumque hominum Civitatis, & Districtus Faventis cogantur, & debeant dimittere eas Dominis, seu Locatoribus earum, & ipsas vacuas dimittere personis, bestiis, familiis, & rebus omnibus ipsorum Laboratorum finito tempore locationis, [B] & concessioni, & non presumat talis Laborator, vel aliquis de sua familia personaliter, vel cum eorum bestiis ipsum Dominum, seu Locatorem possessionis, vel ipsam possessionem in aliquo molestare, vel damnificare arboribus, vel aliis per se, vel per alios quoquo modo sub pena librarum 25. bonon. ultra conventionalem penam in quolibet casu prædictorum. Liceat tamen Dominis possessionum, seu Locatoribus earum ante tempus (C) conductionis, & locationis finitæ eorum possessionem aliis concedere, & locare, non obstantibus pactis primæ locationis, quibus etiam durantibus possit Dominus Laboratorem expellere, quando coram D. Potestate, seu alio iudicante Civitatis Faventis iuret Dominus, sive Locator, quod suspensum habeat talem suum Laboratorem partriarium, etiam nulla alia expressa, vel ostensa causa, sed solum iuramentum ipsius Locatoris super dicta suspitione sufficere, etiam pro plena probatione, idque liceat dictis Locatoribus, non obstantibus quibuscumque conventionibus, pactis, instru-

instrumentis, & obligationibus, etiam juramento vallatis, & tunc ad petitionem Domini, cuius fuerit possessio, seu Locatoris præcipiatur Laboratori prædicto pro se & sua familia, si habitaverit in ipsa possessione, quod infra decem dies à die facti præcepti de ipsa possessione discedat cum familia, & rebus suis, vel si ibi non habitaverit quod de cætero in ea non intret, vel laboret sub pena librarum decem bonon. Et in singulis dictorum casuum si mandatum, seu præceptum sibi factum non servaverit, vel si in ipsa possessione damnum dederit Laborator per se, vel alium, vel suam familiam condemnetur per D. Potestatem in decem libris bonon. & Domino damni ad emendationem sui damni, & nihilominus possessionem relaxet, & ad id compellatur per Potestatem, seu alium iudicentem realiter. Et ad probationem omnium, & singulorum prædictorum sufficiat juramentum Domini possessionis, seu Locatoris, dummodò talis jurans sit maior quatuordecim annorum, si autem minor annorum fuerit, sufficiat tunc juramentum ejus Tutoris, vel Curatoris, reservata tamen ipsis Laboratoribus, sic ut supra suspectis juratis facultate colligendi fructus pendentes suis debitis temporibus, quorum partem debitam prædictus Laborator teneatur Domino, seu Locatori integraliter portare, & assignare juxta formam Statutorum, ac Conventionum inter eos initiarum. Disponentes tamen, quod si talis Laborator incepisset laborare dictas res conductas expelli non possit nisi primo ei de suo labore à Domino, vel Locatore, seu novo Conductore rei integrè fuerit satisfactum, & sit præcisum.

SUMMARIUM.

- 1 **C**olonorum species, remissivè.
Coloni Ecclesiæ, & Ecclesiasticorum an, quando, & ad quæ onera teneantur, remissivè n. 1.
- 2 Coloni sunt qui nummis colunt, solvendo Domino fundi quid in pecunia, vel in certa quantitate fructuum.
- 3 Coloni conductarii sunt, qui tecepta metecede agros colunt.
- 4 Coloni partiarj quinam dicantur.
Laboratores quinam dicantur n. 4.
- 5 Societas dicitur contracta inter Dominum, & Colonum partiarium cum participatione locationis. Vide n. 3.
- 6 Colonus partiarium non potest cateterari, nec teneatur nisi in quantum facere potest ne egeat. Vide n. 7.
- 9 Colonus partiarium possessionem non habet, sed nudam detentionem, tenendo bona nomine Domini.
- 10 Manutentio competit Colono partiarjo in sua detentione respectu fructuum pendendum durante Colonia.
- 11 Colonus partiarium non est Dominus suæ partis fructuum, donec sint pendentes, cum sint Domini. Vide n. 14.
- 12 Colonus partiarium Dominus suæ portionis fructuum efficitur, quando sunt a solo separati. Vide n. 14.
- 13 Actio personalis tantum competit Colono partiarjo ante collectionem fructuum pro consecutione suæ portionis. Vide n. 14.
- 14 Pars Colonica in venditione prædij an, & quando comprehendatur, remissivè.
- 15 Actio ad pœnas, de quibus in l. Si quis in tantum C. Unde vi non competit contra Dominum expellentem Colonum partiarium proprium propria auctoritate.
- 16 Dividuntur regulariter fructus inter Dominum, & Colonum partiarium æqualiter.
Modus dividendi fructus inter Dominum, &

Tom. II.

Colonum pendet à pactis, & locorum.
Consuetudine n. 17.

- 17 Quota pars fructuum quanta esse debeat inter Dominum, & Colonum partiarium attendenda est Consuetudo, Statutum, & conventio.
- 18 Expensas necessarias pro cultura, & collectione fructuum deducere non potest Colonus partiarium.
- Colonus partiarium teneatur ad expensas culture, & collectionis fructuum n. 18.
- 19 Semen ponere tenetur Colonus partiarium, nisi aliter fuerit conventum, vel concutatur Consuetudo. Vide num. 30. & 31.
- 21 Pacta varia stipulantur inter Dominum, & Colonum partiarium juxta qualitatem terræ.
- 22 Regaliasolvere, seu radare tenetur Colonus partiarium.
- Regaliæ debentur a Colonis partiarjjs, in quibus consistant n. 22.
- Regaliæ a Colonis partiarjjs debentur prædicantur in Lombardia n. 22.
- 23 Rusticus, qui sua sponte, & nulla præcedente obligatione per multos annos certis temporibus par caponum attulit Domino, non potest cogi ad continuationem præstationis.
- 24 Vassalli cogi non possunt præstare xenia, & munera Baronibus.
- 25 Clerus cogi non potest per Episcopum ad ei tradendum strenas, & munera, sed solum recipi valent a sponte dantibus. Ampl. n. 31.
- 26 Episcopus, qui coegit Clerum ad solutionem strenarum, & munus teneatur ad restitutionem, & refectionem expensarum, & damnorum.
- 27 Strenæ etymologia.
Strenæ voluntariæ sunt, & sine quartimoniis tradendæ n. 27.
- 28 Strenæ originem habent à superstitionis gentilitatibus.
Abusus Strenarum eliminandus est ab Ecclesiasticis n. 28.

Ff. a

29 Strenæ

60 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ.

- 29 Strenarum, & munerum abusus in Urbe occasione *Festis Natalitii Domini Nostri*.
- 30 *Fer-gello* unde originem traxit.
- 31 Coniunctio solvendi non inducitur in materia facultativa, voluntaria, & que omnino pendet a liberalitate concedentis, itaut in futurum teneatur, etiam si per mille annos facta fuerit solutio.
- 32 Nisi præcedat prohibitio, & subditi solvendo acquiescant per tempus aptum ad præscribendum.
- 34 Serenæ, & munera non debentur Depositariis locorum Montium.
- 35 Consuetudo tollitur ex contrariis Bannimentis.
- 36 Depositarii locorum Montium, quam utilitatem recipiant ex depositaria.
- 37 Colonus non restituens prædium elapso tempore Coloniz, sed continuans percipere fructus actione furti tenetur.
- 38 Colonus partiarus non potest expelli à Colonia, quando bona sterilia ad culturam reduxit proprio labore, & impensis. Imo nec ejus hæredes. Ampl. procedere etiam in bonis Ecclesiæ n.39.
- 39 Bona sterilia Ecclesiæ possunt absque Beneficentis Apostolico concedi in emphyteusim perpetuam ut ad culturam reducantur. Colonus, seu conductor qui bona sterilia Ecclesiæ ad culturam reduxit non potest nec ipse, nec ejus hæredes expelli n.39. Decl. & limita ut ibi.
- Concessum perpetuum bonorum Ecclesiæ faciendum est hæredibus, & successoribus illius, qui ea ad culturam reduxit n.39.
- An autem pro eodem priori canone, seu potius pro majori ab aliis oblato sit faciendum, vide n.39. in fine.
- Text. in cap. ad aures de Rebus Ecclesiæ, aliter, vel non quando, locum habeat u.39.*
- Beneficentium Apostolicum non requiritur in concessione in perpetuum bonorum sterilium Ecclesiæ, ut ad culturam reducantur, n.39. Decl. & limita ut ibi.
- 40 Colonus partiarus expelli non potest durante tempore Coloniz. Limita n.41.42.43.
- 43 Colonus Partiarus male verius dicitur in re Colonica, si arbores fructiferas inciderit. Colonus partiarus incidens arbores fructiferas cadit à jure suo n.43.
- 44 Quercus, nuxes, sylva caduca, & aliz quæ de se naturaliter sine plantatione nascuntur, dicuntur arbores fructiferae, & non possunt incidere à Colono partiaro. Consuetudo loci attenditur circa modum cultus n.44.
- 44 Colonus partiarus male versari dicitur in re Colonica, si debito tempore terras non coluerit, & necessaria laboreria non fecerit.
- 45 Colonus partiarus colere tenetur prædium bene, & diligenter, etiam si id non promiserit eo magis si id promiserit, vel viget Statutum tempus, & regulam culturæ præscribens n.47.
- 46 Colonus partiarus curare debet, ut operaria rustica non solum per agricolas peritos, sed etiam congruo tempore fiant, ne in rempessiva cultura deteriorem fundum faciat.
- 48 Colonus partiarus expelli potest ante tempus, si defecit in consecutione laboreriarum, vel male, ac incongruo tempore ea confecerit, absque eo quod Dominus teneatur probare negativam, cum sufficiat productio instrumenti, vel Statuti cum lapsu temporis, scilicet si non concurrat conventio, sed obligatio deducatur ex dispositione Juris communis.
- 49 Colonus expelli non potest ob non facta laboreria præscripta à Statuto, sed solum incurrat penam applicandam Domino. Vide n.51. & 54. & 57.
- 50 Pœna imposita à Jure communi tollitur per penam impositam à Statuto.
- 51 In delictis agitur ne dum ad penam pacti applicandam, sed etiam ad publicam vindictam.
- 53 Expulsio Coloni male versantis in re Colonica non potest proprie dici pœna.
- 55 Statutum interpretandum est ut lædat Jus commune minusquam fieri potest.
- 56 Statutum corrigere valens Jus commune in uno, vel pluribus, ita interpretari debet, ut in uno tantum illud corrigat.
- 58 Rubrica Statuti non censetur correctæ per alias subsequentes rubricas. Statutum interpretandum est ut non contingat contrarietatem n.58.
- 59 Colonus expellitur etiam ante tempus si male se gerat, & praxis hujusmodi expulsionis, & n.66.
- 60 Immisio fideicommissaria debetur, non obstante exceptione melioramentorum, quando non fuerunt intra terminum præfixum liquidata.
- 61 Rustici, seu Coloni vivere olim solebant secundum quandam simplicitatem, & naturalem puritatem.
- 62 Suspicio viget contra Rusticos, seu Colonos quod ex eorum mala qualitate Dominus semper remanens sit in damno. Colonus ergo fur n.62.
- 63 Coloni dimittuntur in Festis Natalitiis, sed non discedunt nisi in fine Octobris sequentis. Coloni dimissi student damno, & injuriis contra Dominos n.63.
- 64 Coloni sunt duræ cervicis.
- 65 Colonorum tetritorii Faventia, Imola, & Brissighelle confederatio, quæ postea fuit abolita.
- 67 Dispositio potest per Statutum, quod fieri potest per pactum. Appellatione pacti venit Statutum n.67.
- Valer argumentum à Statuto ad pactum, & contra n.67.
- 68 Valer pactum, quod de damnis, & interesse, eorumque quantitate fletur juramento damnum pacti.

69 Obligans se in forma Cameræ consentit se posse excommunicari.

70 Statutum servandum, ac secundum illud judicandum, quamvis aliquibus visum fuerit durum.

Executio Juris non infert injuriam n.70.

71 Melioramentum appellatur Verulus jus perpetuæ Coloniz, quod præscriptum prætenditur.

72 Coloniz perpetuæ præsumptio deducitur, ex quo Colonus consuevit in contrarium deducere jus Coloniz, seu melioramentorum, vendendo, donando, permutando, in dotem assignando &c. Irrequisito Domino.

73 Colonus præscripsisse censetur, seu præsumptivè probatur jus perpetuæ Coloniz, nec expelli potest, quando constat de uniformi annua responsione, antiquissimo, & imperturbabili usu roborata, absque eo, quod probetur certa initii conventio in contrarium i. Ampl. n.73. & 77.

74 Contrarium in Colono partiario, eo quia censetur facta reconductio de anno in annum, nisi constet ipsum mutasse causam suæ possessionis, & cæperit retinere bona uti Colonus perpetuus, & n. 75. quæ opinio reprobat n.77.

76 Secus in Colono, qui nummis colit.

78 Colonus partiarus Socius improprie, non proprie dicitur.

79 Maxime quando solitus fuit illud jus Coloniz alienare Irrequisito Domino fundi.

80 Colonia perpetua in bonis Ecclesiasticis præscribi potest concurrente centenaria, vel immemorabili præscriptione; secus ea non concurrente n.81.

Bulla Urbani VIII. super præjudicialibus Ecclesiasticarum, & personarum Ecclesiasticarum in Bullar. nova la 159. vol.4. præservat immemorabilem, & centenariam, quæ sufficit, si fuerit completa de tempore motæ litis n. 80. Limita ut ibi.

81 Locatio perpetua bonorum Ecclesiæ absque Beneficio Apostolico est prohibita.

82 Præscriptio Coloniz perpetuæ excluditur dato initio Coloniz, seu locationis temporalis, etiam si continaverit per mille annos, & quare. Limita n.83.

83 Colonus, & Conductor bonorum ad breve tempus non acquirit utile dominium, sed solum simplicem detentionem.

85 Et tamen modo acquirit actionem personalem adversus locatorem, seu Dominum, ut frui patiatur re locata.

86 Melioramenta facta per Colonom, seu Conductorem ad breve tempus cedunt solo, & solum ei competit actio repetendi expensas contra Dominum.

Conductor ad longum tempus acquirit dominium utile in bonis conductis n.86.

87 Probatio melioramentorum in genere debet esse plena, & conclusiva.

88 Præfigitur terminus ad liquidandum melio-

ramenta in genere probata; si in termino præfixo non liquidentur, conceditur manutentio locatori, præstita cautione de restituendis melioramentis postquam fuerint liquidata.

89 Melioramenta consistentia in plantatione vitium, & arborum, ut dicantur probata, quæ requirantur.

90 Melioramenta consistentia in plantatione vitium, & arborum considerata sunt de tempore, quo facta fuerunt, nulla habita ratione eorum incrementi, & quare.

91 In refectionem melioramentorum consistentium in plantatione vineæ, faciendi tantum est æstimatio plantularum prævariarum compensatis cæteris laboribus cum fructibus preceptis.

92 Fructus per Colonom, seu Conductorem percepti ex vitibus, & arboribus plantatis non imputantur in melioramentis.

93 Conductor facit fructus suos melioramentorum bona fide factorum.

94 Maxime procedit in melioramentis bona fide factis ante motam litem.

85 Fructus litæ pendente percepti ex melioramentis antea factis spectant ad melioratorem.

OBSERVATIO.

A Colonom variz sunt species recensite per Gloss. in Rubr. C. de Agricol. & Censit. & Colon. lib. 12. Burfat. conf. 330. n.37. vol. 2. Calvin. in Lexicon. Juris in verbo Colonus, Pacien. de Locat. cap. 5. num. 2. Pignatelli. consult. 50. tom. 2. ubi examinat an, & ad quæ onera, & collectas teneantur Coloni Ecclesiasticorum Panimoli. annot. 7. ad ejus descript. 6. ubi late examinat eandem materiam circa Colonos Ecclesiasticorum, & Ecclesiasticorum.

Verum quia major pars eorum amplius non est in usu, alique ab aliis parum diffident, cum multe conventiones de colendis agris diversis nominibus appellentur, contractus tamen sit idem, ut notat Calvin. Lexicon. Juris in verbo Colonus contractus, quo hodie, quem sequitur Pacien. ubi supra n.2. in fine; Ideo restringendo materiam ad quotidianos, & modernos Colonos, quorum aliqui sunt, qui nummis colunt nempe solvendo Domino fundi quid in pecunia, & isti proprie dicuntur conductores, vel solvendo in certa quantitate fructuum, vel quid simile, & isti quoque dicuntur conductores, sed improprie, ut tradit Tondus. de Pension. cap. 4. n. 5. prosequitur aliis relatis D. Pacien. de cap. 5. n. 4. cum seqq.

Alii sunt, qui recepta mercede agros colunt, & nuncupantur Coloni conductitii, locando ipsi operas suas Burfat. dicto conf. 330. n. 4. Pacien. loc. cit. n. 10.

Alii sunt qui agros colendos recipiunt pro certa fructuum quota, nempe tertia, vel media, vel quarta, dividendo quasi Socii cum Do-

Domino fundi fructus recollectos, & isti vocantur Coloni partiararii, seu laboratores, ut tradunt *Glossi* in *L. si apti* 26. in verbo *qui numeris ff. de Furt. Bald. in l. Cum duobus* 52. *Si in coerenda num. 2. ff. Pro Socio Soc. sen. cons. 228. n. 7. lib. 2. Mantie. de Tacit. lib. 5. tit. 2. nu. 29. Barfatti. disto cons. 330. n. 40. vers. secundi Fenzon. ad Statut. Urbis lib. 1. cap. 123. nu. 1. cum seq. D. Pacion. loc. cit. cap. 5. n. 11. Donat. Anton. de Marin. Var. resol. lib. 1. cap. 259. n. 3. Tondut. lor. alleg. Gobbi. consultat. 2. n. 78.*

Cumque Dominus ponat terras, Colonos vero instrumenta, operas, & expensas in quarendis fructibus, proinde inter eos dicitur contracta Societas *Adden. ad Paitell. expedit. 54. in prime. Mantie. ubi supra, Conciol. ad Statut. Eugub. lib. 6. rubr. 39. n. 2. ubi etiam firmat, quod tanquam Socius non tenetur Domino nisi in quantum facere potest, & Caroc. de Locat. par. 4. in tit. de Remissi. merced. quass. 4. n. 3. cum seq. Fenzon. loc. cit. & saltim censetur inducta societas quod ad lucrum, & damnum fructuum cum participatione locationis, & sic censetur inita quidam Societas Impropria, & velata sub contractu locationis inclusa, ut per *Text. in L. si merces* 23. *§. Vis major ff. Locat. late Barfatti. loc. cit. n. 41. tenet Pigant. ad Stat. Ferraria lib. 1. rub. 30. n. 2. & n. 20. licet subdat, quod ideo tanquam Socius non potest caretari, nec tenetur, nisi in quantum facere potest habita ratione ne egeat;* tamen cum *Felic. de Societ. cap. 31. num. 35. & Masfon. de Conf. execut. limit. 17. testatur contrarium de consuetudine praticari, live ob Dominorum servitium, live ob depravatos mores Rusticorum Pacion. d. cap. 5. n. 15. cum pluribus seqq. ubi num. 24. cum seqq. concludit, quod iste contractus regulari debet cum regulis Societatis quoad lucrum, & damnum, in reliquis vero cum regulis locationis, & conductionis, itaut Colono tanquam socio, & participi bonæ, & malæ fortunæ non debeat ulla remissio in casu infortunii Bald. in l. Licet num. 10. C. Locat. & conduci. Menoch. conf. 669. num. 13.**

Nullam tamen possessionem habet Colonus partiararius, sed tenet bona nomine Domini, & sic nudam tantum detentionem habet ex allegatis per *V. lase. consultat. 192. n. 3. cum seqq. tom. 2. Posth. de Muner. observ. 52. n. 13. cum seqq. qui n. 17. tradit ei competere manutentionem in sua detentione respectu fructuum pendientium durante colonia, & in resol. 70. num. 13.*

In eo Colonus partiararius, seu laborator non est Dominus suæ partis fructuum, donec sunt pendentes, cum tunc sint Domini tanquam pars rei, sed solum efficiunt Dominus suæ portionis, quando lux a solo separati, ut respondit *Roman. conf. 309. n. 2. cum duobus seqq. Ridolphin. Prax. par. 2. cap. 13. n. 71. cum seqq. Maria Vos. Pif. n. 139. num. 4. Rot. in rec. dec. 187. n. 2. cum seqq. par. 1.*

Compitente dumtaxat Colono ante recol-

lectionem fructuum actione personali Pro socio, vel ex conducto contra Dominum pro consecutione suæ portionis, ut respondit *Roman. loc. cit. num. 3. Ridolphin. allegat. cap. 13. n. 71. cum seqq. ubi ulterius examinat, an, & quando in venditione prædii comprehendatur etiam portio colonica, & Rot. dista decisi. 187. n. 2. Quæ tamén opinio Romani non transit sine controversia, ut videre est penes *Ciroch. discept. 82. n. 33. vers. nec facit cum seq.**

Atque ideo quatenus non possideat, si à Domino propria auctoritate expellatur, non competit actio contra eundem Dominum ad pœnas, de quibus in *L. Si quis in tantam C. Unde vi, ut firmat *Fatimac. de Furt. cap. 175. num. 111.**

Regulariter autem, nisi aliter fuerit conventum, dividuntur fructus inter eos pro æquali ad *Text. in d. l. Si merces §. Vis major ff. Locat. D. Pacion. d. cap. 5. n. 35. vers. quærit respondit Rot. in *Pernina Bonorum Sancti Arcangelii* 23. Jan. 1665. §. Quod quidem coram bonorum Albergato confirmata coram Revertendissimo Emeritæ ut in recent. decisi. 426. num. 2. par. 14.*

Intra vero conventionem, vel concurrente dispositione Statuti, aut consuetudine pro traditione majori, vel minori quota, ea est attendenda, cum modus dividendi fructus pendat à pactis, & locorum consuetudine *Pigant. ad Statut. Ferraria lib. 6. rubr. 8. nu. 25. Absque eo quod Colonus deducere valeat ex pensas necessarias pro cultura, & refectione, cum ipse ad illas teneatur Barfatti. disto cons. 330. n. 50. & reprobato Garz. de Expens. cap. 1. n. 23. & cap. 14. n. 23. prosequitur Pacion. de Locat. disto cap. 5. n. 27. cum seqq. Romaguer. in Addit. ad Conciol. ad Statut. Eugub. lib. 6. rubr. 39. n. 16. Pigant. ad Statut. Ferraria lib. 1. rubr. 30. n. 13. Carpan. ad Stat. Mediolan. cap. 381. n. 7. cum seqq. & cap. 402. n. 12. vol. 2. Mantie. de Tacit. lib. 5. tit. 2. n. 33. Emanuel. Men. dez. de Castro de Annun. civil. notab. n. 20. Sured. decisi. 201. n. 3. Francisc. Mart. dec. 213. n. 6. par. 2. respondit Rot. in rec. dec. 577. n. 13. par. 3. coram Coccin. dec. 2071. n. 5.*

Et quod Colonus partiararius teneatur ponere semen, & sic non valeat deducere illud ex massa communi, maxime quando consuetur medietatem fructuum, nisi aliter fuerit conventum, vel concurrat Consuetudo notat *Inoc. in capitula nobis ibique Abb. n. 3. de Decim. Bald. in l. 1. n. 9. quass. 7. ubi etiam Cyn. & Jacob. de Aret. in fine ff. Pro soc. Menoch. conf. 258. n. 38. Natt. conf. 243. n. 3. Romaguer. ubi supra n. 16. Pacion. ubi supra num. 28. Ridolphin. Prax. par. 2. cap. 13. num. 70. Surd. d. decisi. 201. n. 3. respondit Rot. in recent. dec. 359. n. 3. par. 2.*

Sed quod ad semen, ut plinimum contrarium servatur in Territorio Faventiz, nam uterque concurrere solet pro medietate ad impensam, seu contributionem seminis, ut de simili usu, & observantia in Ducatu Ferrariae

rarie testatur *Pigant. dicto lib. 1. cap. 31. n. 3. vers. ramén*, & de simili consuetudine *Cremone Rot. in rec. dec. 265. n. 3. & 4. par. 7.*, & qui ex eis illud subministravit potest deducere occasione divisionis frumenti ex communi acervo, ut de Domino, qui passus semen tradit *Carpan. ad Statut. Mediolan. 1500. 2. cap. 383. num. 7.*

Advertendo tamén diversimodè stipulari pacta juxta diversitatem, & qualitatem prædictorum; Nam si terra est fertilis, iuri solent pacta Domino mitiora, si verò sterilis tunc è converso ita ut Dominus ultra terras, domum, & pascua aliquando ponat etiam boves, & aliquando minus, ut tradit *Odd. conf. 34. num. 20. quem sequitur D. Paciou. d. cap. 5. n. 35. ubi refert Decisionem in Firmans, seu Macerata. Dotis 24. Januarii coram Pirroano firmantem*, quod aliquando Colonos detrahit semen ex communi acervo.

Intèr alia pacta gravatur Colonus onere solvendi Domino Regalias consistentes necdum in pecunia, sed etiam in rebus comestibilibus, quarum regaliarum solutio practicata in Lombardia, ut testatur *Reg. cor. Coccin. dec. 1714. n. 9.*

Si autem Rusticus sua spontè, & nulla præcedente obligatione per multos annos certis temporibus per caponum autie Domino, non possit cogi ad continuationem præstationis cum ex actu merè facultativo, & familiaritatis nulla acquiratur actio, non obstant quovis temporis cursu, ut in terminis firmant *Salices. in l. Si certis annis n. 9. in fine. C. de Pact. etuech. de Arbitr. judic. cap. 160. num. 17. & in conf. 143. n. 39. ac conf. 301. n. 64. (quidquid in contrarium dixerit in dicto tract. lib. 2. cap. 194. n. 69.) Castill. controu. tom. 7. tit. de Tert. decim. cap. 32. n. 3. cum seq. & Rot. in rec. dec. 19. n. 13. cum seq. par. 19. & quod Vassalli cogi non possint præstare xenia, & munera Baronibus, quæ per plures annos ex mera liberalitate præstiterant laxissime tenet *Capp. Galeotti. Contr. lib. 2. contr. 42. per tot. & Novar. de Gravam. Vassallor. gravam. 10. ubi repræbat Capiblane. de Baron. lib. 2. cap. 4. qui pro Clientæ contrarium conatus est defendere.**

Idemque dicendum de Strenis, & muneribus, ad quæ cogi non valet Clerus per Episcopum ad illi ea tradendum, & solvendum; nam tanquam provenientia à mera liberalitate non transeunt in obligationem, sed tantum recipi possunt à sponit dantibus, ut resolvit *Sacra Congregatio Episcoporum, & Regularium in Reatina 6. Martii 1596. Hydruntina 25. Junii 1613. Ruben. 6. Junii 1614. Lavelleu. 15. Junii 1640. Montis Pelusii 11. Decembris 1654. & iterum in Hydruntina referente et mem. Cardinali Columna 5. Decembris 1681. cum aliis resolutionibus relatis per Vulp. in Prax. for. Ecclesi. cap. 14. n. 20. & Nicol. in Floscul. in verbo Donatio n. 18. Et si coegerit ad solutionem tenetur tam ad restitutionem exacti, quam ad refectionem expensarum,*

16 & damnorum, ut resolvit eadem *Sacra Congregatio in dicta Reatina ibi*: Percipio quelli miei Illustrissimi Signori hanno risoluto, che V. S. debba subito restituire al detto Canonico non solo lo scudi cinque sborsati per il sudeto donativo, ma insieme anco tutte le spese, e danni, che per detta causa possa haver patito. Non però l'assista V. S. di riservare quanto le occorre per discolpa sua, perche altrimenti le Signorie loro Illustrissime hanno animo di farne qualche rigorosa dimostrazione.

Et suadet ipsius vocabuli etymologia, nam 17 dicitur *Strenus quasi sine trena, id est sine lammatione*, quia voluntaria, & siquæ quicquid tradendæ sunt *Gloss. in cau. legant. 37. dist. 1. Macr. in Dictionar. Sacr. verbo Strenus vers. c. 1. etymon. Regut. in Pragmat. prima de peric. sub n. 3. Novar. d. gravam. 10. n. 2. cum seq.*

Eoque magis eliminandus est hujusmodi abusus ab Ecclesiasticis tanquam originem trahens à superstitionis gentilium, ut in 18 *Can. non observetis 16. Caus. 16. quæst. 7. & in Concilio Antiodorensi celebrato de anno 190. sub Gregorio L. Baronius in notis ad Martyrologium die 1. Januarii sub n. 1. latè Amaya in tit. Cod. de Auro coronar. n. 8. cum seqq. Junio n. 15. vers. quod in causa fuit lib. 10. Gregor. Tholosan. Syntegm. Jur. tom. 1. lib. 3. cap. 6. n. 3. Vulpè ubi supra n. 21. Macr. loc. allegat. ubi subdit, quod in Urbe tantus innervis servilis insolentiz abusus, ut quasi de jure sibi debium provenitum prætendat, undè intolerabiles Curialibus, Montistis, Aulicis, & litigantibus sunt prorsus tales Ministrorum importunitates, & notat quod talia donativa à tempore Augusti introducta sunt, quæ hodie Feria Augusti, & vulgaritèr *Feragusto* dicitur & latè *Anthor. Anonymus in libello Gallico idiomate impresso Lugduni de anno 1674. & inscripto De l'Origine des Estrenes.**

Etiamsi prætendatur vigere solitum favore Episcopi juxta resolutionem ejusdem *Sacra Congregationis in dictis Ruben. & Montis Pelusii*. 31 Nam cum versemur in materia facultativa, voluntaria, & quæ omnino pendet à liberalitate concedentis, non inducitur consuetudo, quæ in futurum astringat, maxime cum non agatur favore Ecclesiæ, & pie causæ quamvis per mille annos liberalitas illa fuerit 33 practicata, nisi præcedat prohibitio, & Subditi solvendo acquiescant per tempus aptum ad præscribendum, ut in terminis munerum, & strenarum firmant *Novar. cit. gravam. 10. n. 6. cum seqq. Donat. Antou. de Mariæ. Par. res. sol. lib. 1. resolut. 78. n. 10. cum seq. latè Capp. Galeotti. d. controu. 42. Tibor. in Compend. decif. part. 2. in verbo Munera, & Cur. de Luca de Fund. discurs. 51. num. 3. cum seqq. ubi firmat requiri inmemorabilem, aut coactionem cum subsequente acquiescentia.*

Predicta omnia bene applicantur strenis, & muneribus, quæ solvuntur Depositiis locorum Munitum in Festivitate Nativitatis 34 Domini Nostri *JESU Christi* ad rationem duorum

tum obulorum pro quolibet loco; Etenim cum nulla precedat obligatio, sed potius in contrarium vigeat dispositio Bannimenti sal. rec. *Dominici Cardinalis Hieronymi V'loni olim Thesaurarii emanari de anno 1637. juxta mentem Congregationis Montium ibi.* Intendendosi, che alcuni Cassieri de' Depositarii de' Monti nel pagamento de' frutti, che fanno a' Montisili non pagano intieramente le somme dovute, ma con varie maniere ritengono a' essi Montisili, qualche parte di quelli frutti, che devono pagare sotto pretesto di mancie, o altre recognizioni, & alcuni altri con differire il pagamento d'essi frutti, e con altri modi, che inducono detti Montisili a darli contro loro voglia dette mancie, e recognizioni: Al che volendosi provvedere in conformità della mente dell' Illustrissima Congregazione de' Monti col presente Editto proibiamo, ordiniamo, e comandiamo a tutti, e singoli Cassieri, e deputati al pagamento de' frutti di qualsivoglia Monte, che non ardischino ritenere a' Montisili rata, e parte alcuna de' frutti, che li devono pagare conforme alle liste sotto pretesto di mancia, o altra recognizione, né differire il pagamento, o usar strapazzo, o arti tali da indurre detti Montisili a darli contro voglia mancia, recognizione, o donativo alcuno sotto pena &c. permettendosi a' essi cassieri, e deputati dovere essere costretti di ricevere quello, che se li darà da' Montisili spontaneamente senza domandarlo; Nec non alterius Bannimenti Eminentijs. D. Card. Franzoni tunc Thesaurarii de mandato Summi Pontificis sub die 4. Februarii 1658. emanati ibi.

Volendo la Santità di Nostro Signore con quella paterna cura &c. provvedere ancora, che li frutti de' Monti si paghino prontamente tanto alli Romani, quanto alli foraslieri, e che li Montisili, non siano aggravati dalli Depositarii, e loro Cassiere sotto pretesto di mancie, e si tolga ogn' altro abuso sopra di ciò introdotto contro la forma degl' Editti altre volte publicati, perciò Noi d'ordine espressa di Sua Beatitudine datoci a bocca, e per l'officio del nostro Tesorierato comandiamo, che tutti, e singoli Depositarii de' Monti debbano per tutto il tempo &c. pagare prontamente in contanti alli Montisili che sono, e saranno creditori tanto Romani, quanto foraslieri, e così presenti in Roma, come absenti mediante li loro legittimi Procuratori la rata dovuta a' ciascheduno d'essi a' suoi debiti tempi conforme alle liste da darfeli dalli Computisij secondo il solito, e loro obbligazioni ad ogni semplice requisizione d'essi Montisili, e loro legittimi Procuratori senza tergiversazione, o dilazione alcuna ancor risposti, o non ricorsi gl' assegnamenti, altrimenti ricusando, o mancando di pagare ad alcuno qualsivoglia somma di grande, o piccola che sia s'intenderanno, e saranno incorsi nella pena &c. E perche s'intende, che da' Cassieri si vadano introducendo abusi per causa delle mancie, che pretendono dalli Montisili contro quello, che si dispone nell'ultimo Editto sopra questa materia dell'anno 1634. nel quale s'ordinava a' Cassieri, o deputati il pagamento de' fratti

de' Monti, e niuno ardisca pigliare cosa alcuna; o per recognizione, o per cortesia, o per mancia, o donativo, o sotto qualsivoglia titolo, o pretesto dalli Montisili, o loro Ministri, o Procuratori, ancorchè di spontanea volontà gl' offeriscano, o diano, e perciò havendo Sua Santità particular premura, che si tolga ogn' aggravio, e che li Montisili con ogni prontezza consegnino il loro dovere; Et all'incontro non volendo impedire la libertà di chi volesse dare alcuna cosa, inbrendo più tosto all' Editto antecedente al predetto, cioè nel 1627. nel quale si permette a' medesimi Cassieri, e Depositarii di ricevere quello gli si darà dalli Montisili spontaneamente, senza domandarlo &c. Confermiamo, e rinnoviamo il detto Editto del 1627. ma con questa limitazione, che detta mancia liberamente offerta non possa essere più d'un bajocco per loco di Monte dagl' abitanti in Roma, ne più di doi da' foraslieri sotto pena &c. Utique dd. Depositarii locorum Montium non possunt Montistas invitos ad solutionem stentz cogere, prout contra eos acriter invehit Macro in ejus *Distinction. Sacr. sub verbo Stentz*, cum nullus titulus sufficiens ad acquirendam actionem concurrat, sed agatur de actibus facultativis, & a mera liberalitate solventium dependentibus, qui obligationem non pariunt, ut firmant *Novar. Donat. Anton. de Marin. Cypre. Galeo. Thor. & Card. de Luca* supra allegati, & in pñcto contra D. Battiochem Depositarium Montis Bentivoli resoluti *Tribunal Camera* favore D. Marchionis Francisci Ruspali in *Causa Romanæ Stentz* proponente tunc *Illustris. de Judice* sub die 18. Jñail 1685. testificando non esse exequendum mandatum relaxatum in Tribunale Illustrissimi Thesaurarii pro uno annuo obulo pro quolibet loco Montis, ac quævis præsentia Consecuendo interrupta fuit ex publicatione prælatorum Bannimentorum *Gravian. discipe. 35 79. nu. 9. Staiban. resolut. 98. n. 137. cum seq. Capon. discipe. 333. nu. 6. vers. & ides tom. 5. & Mastrilli. decis. 121. n. 31. cum seq.*

Nulla habita ratione, quod hujusmodi Stentz exigantur in recompensationem laboris; nam cum Depositarii præter residuum commodum retineant apud se ad minus etiam duo bimessia fructuum locorum Montium, 36 ac semelstre Montistarum Januensis, quibus solvere solent fructus in Nundinis, & sic ad eorum commodum negotiorum magnam summam pecuniarum ad Montistas spectantium, utique recipiunt excessivam mercedem absque eo quod ultietiori onere gravandi sint; Illudque lucrum urendi, & fruendi pecunia Montistarum est adeo considerabile, ut Depositarij a Reverenda Camera coacedantur Appalatoribus pro eorum sublevamine; vel venduntur alijs Negotiatoribus eorum vite durante pro certo pretio juxta qualitatem Depositarij.

Colonus tempore elapso non restituitur B Domino prædium, & continuans percipere 37 fructus furti tenetur, ut respondit *Clefas in l. Insi.*

l. Inficiendo in fine ibi. Si Colonus post lustrum condictionis anao amplius fructus invito Domino perceperit, videndum ne Messis, & vindemia furei cum eo agi possint. Et mihi dubium non videtur, quia fur sit; & si consumpserit rem furtivam repeti eam ab eo possit ff. de Furt. Bonifac. de Fure. in §. possessionis n. 4. & Farinac. de Furt. quest. 68. par. 1. n. 10.

Colonus partiaris, qui bona sterilia proprio labore, & impensa ad fertilitatem re-
38 duxit non potest à Colonia expelli, nec pen-
sio augeri juxta tex. in *l. Quicumque la 2. C. de Omn. agr. desert. lib. 11. R. in Conf. 157. nu. 14. cum seq. vol. 1. Barf. conf. 330. n. 142. Cyriac. contro. 679. nu. 5. Carpan. ad Statut. Mediolan. cap. 402. m. 13. vol. 2. & Valsic. consule. 192. n. 14. Mantie. de Tacit. lib. 5. tit. 2. n. 58. & Rota coram eodem Mantie. decif. 17. n. 4. repetita inter divers. decif. 781. nu. 2. par. 4. & coram Priolo decif. 277. n. 2. cum seqq. juncta decif. 393. nu. 1. cum duobus seqq. sic in Ravenanens. Emphyteusi 15. Martii 1669. coram Eminentissimo Carpeneo impress. penes Torr. de Pact. futur. success. decif. 79. n. 23. cum seq.*

Etenim cum Colonus, seu Conductor terras steriles, desertas, & infructiferas suæ industria non minus diligenter, quam laboriosa ad statum culturæ, & fertilitatis reduxerit, æquitas politica, simul ac legalis repugnat ipsi, ejusque posteris, & hæredes fructibus collati laboris fraudari, ne dolante diligenter operam suam agri dedide culturæ, nec diligentiam suam ubi damnoſam intelligant juxta rationem adductam in his terminis per Text. in *l. final. §. Similiter C. de Alluv. & palud. & comprobatur Text. in d. leg. pennit. C. de Omn. agr. desert. lib. 11. & allegata *l. Quicumque*, & firmant mox supracitati.*

Idque procedit etiam si agatur de bonis Ecclesiæ, quæ quavis aliquando absque Beneficentia Apostolico alienari non possunt ex dispositione Text. in cap. nulli de Reb. Eccles. alien. vel non, & Extravag. Ambrosiæ de Reb. Eccles. non alien. quando sterilia sunt, sicuti
39 possunt concedi in emphyteusim perpetuam ea lege ut ad culturam reducantur juxta dispositionem Text. in cap. aures de Reb. Eccles. alien. vel non docet Petr. Barboſ. ad leg. 2. n. 376. cum seq. C. de Praſcript. Ita si sterilia erant, & ad culturam redacta sunt à primis Colonis, seu Conductoribus non possunt ipsi expelli, nec valet pensio augeri Mantie. de Tacit. lib. 5. tit. 2. n. 59. ubi subdit, quod in consulendo, & judicando ab hac sententia non est recedendum Petr. Barboſ. in d. l. 2. n. 378. ubi declarat, verum esse, quando id gestum fuit de consensu Ecclesiæ, licet nulla præcesserit promissio ex parte ejusdem Ecclesiæ: Nec non possunt in emphyteusim perpetuam concedi sub annuo canone illis, quorum parentum labore ad culturam redacta sunt ex dispositione prædictæ. Cap. ad aures, ut firmat Augustin. Barboſ. in eodem cap. ad aures num. 1. lib. 1. r. 1. Ansell. de Temp. legal. lib. 2. cap. 49. Tom. II.

n. 12. Rota cor. Orshobon. dec. 210. n. 12. cum seq. & dec. 246. n. 16. ac coram Priolo. dec. 277. n. 7. juncta dec. 393. n. 11.

Limitatur tamen primò, quando de tempore contractus à bona Ecclesiastica dari poterant aliis cum majori utilitate, ut cumulatim concordantibus firmat Augustin. Barboſ. loc. cit.

Limita secundò, quando bona non erant de tempore concessionis totaliter sterilia, & infructifera, sed asseriebant aliquam utilitatem, ut distinguendo firmat Petr. Barboſ. ubi supra n. 382.

An autem fieri debeat concessio Successoribus meliorantis, ràm pro eodem, quàm pro minori canone ab aliis obliato vide Petr. Barboſ. in cit. l. 2. nu. 386. cum seqq. & Gratian. discept. 8. 13. n. 37. cum seqq.

Rursus non potest etiam inuitus expelli
40 durante tempore colonie, eum hoc inlit ex natura contractus, ut cum Covar. Var. presul. lib. 2. cap. 15. tradit Carpan. ad Statut. Mediolan. tom. 2. cap. 379. n. 312. ubi subdit, quod nec Colonus potest deferre coloniam, & n. seqq. tradit limitatores.

Verum hæc conclusio limitatur quæ-
scumque Colonus contra legem contractus
41 facit, nam tunc expelli valet, quia firma, & rata esse debent ea, de quibus convenitur Tobias Non. conf. 58. nu. 19. & probat Clar. in §. Emphyteusis quest. 26. n. 2.

Vel si male versatur in re colonica per text. in auth. qui rem C. de Sacrosanct. Eccles. & l. 42. & de in fine vers. aut in male C. Locat. Barf. conf. 91. n. 3. volum. 1. Clarin. controverf. 2. n. 3. Joseph. Ludovic. decif. 22. num. 5. cum seq. Cornazzan. decif. Lucens. 65. n. 1. Rota coram Seraphin. dec. 142. n. 2. & decif. 1185. n. 1. ubi de Colono perpetuo.

Male autem versari in re colonica dicitur,
43 si arbores fructiferas incidit Caroc. de Locat. & Conduct. tit. de Conf. recusat. quest. 7. n. 5. P. animoll. decif. 78. n. 14. ubi firmat, quod idcirco ex hac causa cadit à Jure suo.

Proue etiam sunt quercus, & nuces, sylva, cædua, & aliz quæ de per se naturaliter sine
44 plantatione nascuntur Caroc. dicta quest. 7. num. 5. vers. dicitur arbores Conciol. ad Statut. Engub. lib. 6. rubr. 39. n. 10.

Sicuti etiam male versari dicitur, si debito tempore terras non coluerit, & necessaria laboreria non fecerit, juxta dispositionem Juris, vel Statuti, vel pacti, vel loci Consuetudinem, quæ elicit modum culturæ attenditur, ut advertit D. Pacien. de Locat. cap. 29. n. 73. Etenim cum Colonus partiaris teneatur colere prædium bene, & diligenter Pigunt. ad Statut. Ferraria lib. 6. rubr. 8. nu. 1. ubi de Statuto mandante terras mazaticas quinque ad minus computata Seminaria, arari, terrarumque reſtipulatorias tribus vicibus, ac n. 19. etiam quod id non promiserit, ut relato Caroc. de Locat. tit. de Socio perſo. exerc. nu. 5. tradit Conciol. ad dictam rubr. 39. n. 8. nam ante
I omnis

omnia curare debet, ut opera rustica non solum per agricolas peritos, sed etiam congruo
 46 tempore fiat, ne intempestiva cultura deteriores fundum faciat, ut tradit text. in l. Si merces 28. §. conductor ff. Locat. D. Pacion. de Locat. c. 29. n. 70. cum seq. juncto n. 75. Kochen. de Jure vicinie par. 2. cap. 4. n. 4. Pigant. dista rubr. 8. n. 19. Et multo magis quando participati pacto promiserit, vel vigeat Statutum
 47 imponens certas obligationes, ac prescribens regulam, tempus, & modum, prout disponit nostrum Statutum in Rubr. 16. 17. 18. & 20. hoc eodem libro 5. quoniam enim Colonus deficit in confectione laborerorum, vel male, ac incongruo tempore ea confectionem
 48 poterit expelli ante tempus, absque eo quod Dominus teneatur probare negativam, cum sufficiat ipsum producere instrumentum, seu apocam continentem obligationem Coloni, vel allegare dispositionem Statuti cum lapsu temporis prescripti, quibus cum justificata remaneat ejus intentio circa obligationem Coloni, proinde eidem Colono incumbit onus probandi se bene versatum in re colonica, & debita laboreria confectione; Secus autem si non concurrat conventio, vel pactum, vel Statutum, sed deducatur obligatio ex sola dispositione Juris communis, nam hoc casu Dominus tenetur probare negativam tanquam fundamentum fidei intentionis, ut in terminis similibus Statuti Bononiæ respondit Alex. conf. 129. volum. 2. juncto conf. 79. volum. 4. in eadem causa emanato, Mantie. de Tacit. lib. 3. tit. 9. n. 50. Pigant. ad Statut. Ferrar. lib. 6. rubr. 8. n. 12. Carpan. ad Statut. Mediolan. cap. 381. n. 8. juncto cap. 402. n. 14. cum seq. volum. 2. Sabelli. Tractat. var. in 5. Colonus n. 4. Conciol. ad distam rubr. 39. n. 9. respondit Rot. Florentina penes Magon. decif. 101. per tot. & Rota Bononiensis penes Benintend. decif. 16. un. 1. cum seq.

Nec obstat, quod Colonus non possit expelli ob non facta laboreria prescripta a Statuto, sed solum incurtere penam applicandam Domino loco damnorum, & interesse, juxta dispositionem Rubr. 17. hoc eodem Libro, cum poena expulsiōis, quatenus sit iniusta ex dispositione Juris communis cesset, & tollatur per penam impositam a Statuto in dista Rubr. 17. juxta veritatem, & communio-rem opinionem, quam reprobat contraria, & cumulatim concordantibus tenent Giurb. consil. 25. n. 5. cum seq. Guazzin. ad Defens. Recur. defens. 33. cap. 19. n. 1. cum seq. Conciol. Regulat. crim. in verbo Pana resolut. t. ubi etiam ponit quatuor ampliationes, & ad Statut. Eugub. lib. 4. rubr. 23. n. 3. cum seq. Etenim cessare videtur objectum, ponderando, quod poena imposita a Statuto respicit solum re-stitutionem damni, & interesse Domini, ut
 51 t expresse legitur in cit. Rubr. 17. ibi: sub pana pro qualibet toratura, & vice solidorum viginti bon. locatori possessionis applicandorum pro suo damno, & interesse.

Ita delicta verò agi valet, nedum ad penam parti applicandam pro suo interesse; verum etiam ad publicam vindictam ratione præjudicii Reipublicæ resultantis ob neglectam culturam ex adductis in Observ. ad Rubric. 17. n. 10. cum seq.

Rursus taxacionem controversiam ad Judicium civile, prout agendum est, utpote quia expulsio Coloni male versantis in re tradita
 53 ea non potest propriè dici poena ad colona per Mantie. de Consecrur. lib. 1. tit. 18. n. 3. & firmat Corbal. de Jure emphyteut. de cons. privatorum rei desertior. n. 6. quem sequitur D. Pacion. de Locat. cap. 54. n. 4. cum Statutum nihil aliud
 54 determinet, quam refectionem damni, illiusque taxacionem, non tamen remanet sublata dispositio Juris communis, quin Colonus in casu neglectæ culture expelli possit, cum Statutum ita interpretandum sit, ut
 55 ledat ius commune minus quam fieri possit, ut traunt Jusconterique Scribentes in l. Omnes populi ff. de Juri. & jure Alex. conf. 29. n. 7. lib. 4. Mascard. de Gen. Stat. interpret. conclus. 4. n. 52. Carpan. ad Statut. Mediolan. in præfud. n. 153. Ciriac. controuv. f. 25. n. 13. & Conciol. pariter in præfud. ad Statut. Eugub. n. 11. juncto n. 126. Adeo valens Jus commune corrigere
 56 in uno vel pluribus casibus interpretari debet, ut in uno tantum illud corrigat Regulat. conf. 97. n. 11. lib. 2. Paris. consil. 110. n. 3. volum. 3. Mascard. disto tract. conclus. 12. n. 2. D. Pacion. de Locat. cap. 49. n. 119. Ret. divers. decif. 779. n. 3. par. 1. decif. 161. n. 13. par. 2. & in recent. dec. 42. n. 5. par. 12. & in puncto consilii Statuti Ferrariæ prescribentis formam culture, & in casu contrarii dammantis ad certam penam
 57 loco damnorum, & interesse favore Domini, quod præter hujusmodi solutionem adhuc Colonus expelli valeat tenet Pigant. ad Statut. Ferrariæ lib. 6. rubr. 8. n. 12. ubi etiam alios allegat.

Utrū quod in hoc cessat omnis difficultas, quia cum vigeat particularis dispositio nostri Statuti in hac Rubr. 14. hoc eodem Libro circa expulsiōem Colonorum, non censetur illi
 58 derogatum per dictas subsequentes Rubricas disponentes de obligationibus eorumdem Colonorum, sed una Rubrica cum aliis se compariatur, & ita intelligi debet, ne quid contrarium inter se contineant Fenzon. ad Statut. Urb. lib. 1. cap. 113. n. 69.

Hinc juxta inveteratam, & inconcussam observantiam dispositionis hujus Statuti male se gerente Colono, Dominus prævio juramento in adis præficto ad formam Statuti
 59 obtinet a Judice præceptum de evacuando, reservata eamē facultate Colono colligendi fructus pendentes debitis temporibus, etiam tantum inceptis laboreria præfigitur ei competens terminus ad ea liquidanda, quibus liquidatio non potest expelli ante eorum solutionem; Si autem intra terminum præfixum ea non liquidaverit, non retardabitur evacuatio, reservato jure illorum valorem conse-
 quen-

quendi statim ac fuerint liquidata, quemadmodum praticatur, quando contra fideicommissarium petentem immisionem in bonis fideicommissio subiectis opponitur ex 60 ceptio melioramentorum, ut docet *Argel. de Legit. contradiç. quæst. 13. artic. 8. num. 92. Res. in recent. decif. 117. n. 5. par. 4. tom. 2. coram Biech. decif. 304. num. 10. vers. melioramentorum cum seqq. & alibi passim.*

Nec nostrum Statutum cedargui valet de iniquitate; Etenim præsciendum est, illam 91 simplicitatem & quandam naturalem puritatem, secundum quam Rustici olim vivere solebant ad text. in l. *Arbitra* §. de Rusticis ff. de Excusat. Tut. & in l. *Utili* §. C. de Defens. Civis. & tradit *Menoch. de Prasumpt. lib. 5. prasumpt. 4. n. 5. in defectu ordinis abist. ut expetientia doceat, ac notat Gryphlandrin in Econom. legal. lib. 1. cap. 17. n. 238. & potius contra eos utget suspicio, quod ex eorum mala qualitate Dominus semper remansurus sit in damno ex 92 vulgato dictærio Colonum ergo fur, ut cum Carocc. de Locat. & conduct. par. 3. tit. de Excusat. quæst. 12. num. 1. & Addeu. ad Patell. expedit. §. 4. n. 25. tradit Conciolus ad Statut. Eugub. rubr. 39. n. 1. lib. 6.*

Eoque facilius dubitari valet de nostris Colonis, qui cum à Dominis dimitti soleant in 63 Felis Natalitii (quod nobis videtur nimis anticipatè, & interceptivè, cum quod benè consultum esset utrique parti, si de mense Maii dimitterentur) absque eo quod discedant à prædictis ante finem Octobris sequentis, egrè ferentes eorum dimissionem, ut plurimum student potius damno, & injuriis erga Dominos, quam eorum utilitati, & benevolentiz: Præsertim cum regularitèr sint duræ ceteris 64 vicis, nec libenter succumbant Dominorum auctoritati; Imò in principio seculi prædicti, ut formidabiliores efficerentur, majores pars Colonorum hujus tertitotii interunt cum 65 illis tertitotii Imolæ, & Brisighellæ quandam considerationem instrumento firmatam, in qua omnes invicem se obligaverunt concurrere ad penas condemnationum, quas unusquisque ex confederatis passurus esset à Ministris Justitiæ; Sed quia compertum fuit talem considerationem, & conventionem præbere sumentum delictis, mediante particulari Addito Reçtoris Provincie impressio penes Constitutionem Magalottam secundum editiones antiquas abolita quidem fuit, non tamen exinde totalitèr extincta remansit, sed benè continuavit in multis ex eorum successibus illa prava qualitas disposita ad insultus, injurias, & excessus erga eorum Dominos, prout comprobatur ex quampluribus processibus variis temporibus desuper fabricatis. Ad reprimendam igitur illorum audaciam, merito nostrum Statuentes consulendo quieti publicæ decreverunt, prout in præfata 66 Rubrica, cujus dispositio, & si censeri valeat facta in præjudicium, & odium particulare, & singulatum personarum, ætatem

Tom. II.

non dicitur continere iniquitatem, cum Statuentes moti fuerint ex rationabili causa, & ob bonum, ac utilitatem publicam, ut animadvertit *Perger. cons. 103. n. 14. vol. 1. & Lofas de Jure Universit. par. 3. cap. 15. n. 13.*

Additur in corroboracionem posse disponi per Statutum id, quod fieri potest per pactum, cum valeat argumentum à Statuto ad pactum, & è contra Cardin. de Luca de Locat. discurs. 47. n. 7. li. Pacione. eodem tract. cap. 64. n. 131. Gratian. discip. 348. n. 28. Torre de Pact. futur. successi. lib. 1. cap. 12. n. 5. qui etiam cum Carpon. eodem lib. 1. cap. 14. n. 60. etadit pacti appellatione venire Statutum.

Unde quemadmodum valet pactum, quod de damnis & interelle, eorumque quantitate 68 stetur juramento damnum paili, ut tradunt Dyn. & Barr. in l. final. ff. de Prætor. stipulat. Stracc. de Mercatur. tit. de Contract. Mercator. n. 6. Seraphin. de Privileg. jur. men. privileg. 31. n. 8. latè *Narbon. ad l. l. Rempliat. lib. 5. tit. 18. leg. 13. glof. 4. n. 1. cum seqq. ubi plures concordantes cumulat, & Surd. decif. 259. n. 7.*

Nec non quod quis promittendo cum vinculo obligationis Cameralis consensit se posse pro executione hujusmodi obligationis ex 69 communicari, sicut legitur in extensioe, & formula ejusdem obligationis impressæ apud Galles. de Obligat. Camerali, & apud *Salm. Tiber. ut tradit Roldolph. in Prax. par. 1. c. 14. n. 270. quæ est major pena, quæ sit in Ecclesia Dei, cum ea mediante bono tradatur Satisfactæ, ut ex auctoritate Divi Augustini registrata in eam. corruptior 17. Conf. 24. quæst. 3. docent Sayr. de Censur. lib. 1. c. 1. n. 13. Givovm. Practicabil. Ecclesiast. quæst. 685. sub n. 7. cum seq. Sperell. decif. 160. n. 3. cum pluribus seqq. Panimol. in Annot. n. 1. ad ejus decif. 96. & ceteri passim de hac materia tractantes; Ita nihil magis potest per Statutum disponi, quod jurato per Dominum Colonum suspecto ponit, quoadocunque expelli, quod est valde minus.*

Ex quamvis durum & rigidum aliquibus visum fuerit, adhuc cum ita sit scriptum, servandum est, ac judicandum secundum illud, 70 non de illo, absque eo quod dici valeat injuriousum, cum executio Juris non interat injuriam, nec Judices clementiores esse debeant ipsa Lege, ut comprobando respondit *Cirach. discip. 43. n. 22. cum duobus seqq. Torre de Pact. futur. successi. lib. 1. cap. 12. n. 27. & respondit Reçtoram Merlin. decif. 833. n. 8. cum seqq.*

In proposito prædictæ materiæ Colonii particularii necessarium adnotare exillamavi, quod in tæritotio Vernano, & aliarum Terrarum nostræ Diocesis multi præcedentes se præ 71 scripsisse jus Coloniz perpetuæ, quod n. floramentum appellat ad eorum libitum (quod ut plurimum contingit in bonis Ecclesiæ) alienant, vendunt, in dotem assignant, dividunt, petunt, & sic in contractum deducunt jus 72 Coloniz irrequisito Domino, ex qua observantia argumentum perpetuæ Coloniz desumitur per *Reçtoram Mant. decif. 17. num. 12.*

repetita inter *diversedec.* 78 t. n. 8. par. 4. & coram Priolo *decif.* 277. n. 5. ea ratione quia a'ias non conveniret simplicibus, & temporalibus colonis libera dispositio irrequisitis Dominis.

- Verum ad tollenda equivocata advertendum est prescriptionem Colonie perpetue, vigore cuius Colonius tradens, seu solvens solitam annuam responfionem confidentem in quota fructuum recollectorum expelli nequit, tunc locum habere posse, quando constat de uniformi annua responfione antiquissimo, & imperturbabili usu roborata absque eo, quod probetur certa initii lex, seu conventio in contrarium, cum tunc prescripta censetur, seu facta presumatur Colonia perpetua, iuxta Text. in leg. Cuius satis 22. §. Cum autem C. de Agricol. & Cuius lib. 11. quem ad hunc propo-
 73 pōitum explicat *Rom. consil.* 151. sub n. 19. vers. sic nec obstat Text. lib. 4. & commendat *Adden. ad Rot. in recens. dec.* 14. n. 6. juncto n. 7. vers. atque cum seq. per 3. *Martur. consil.* 16. per tot. *Ciriac. controvers.* 679. n. 2. & 3. vers. nihilominus, qui tellatur hanc opinionem numero, & gravitate DD. longè præponderare contrariæ, &
 74 n. seq. innotat eo magis procedere, si à principio fuit coacta conductio *Petr. Barbos. in l. 2. n. 304. C. de Prescript.* 30. vel 40. ann. qui num. 306. cum seq. advertit, quod ex huiusmodi longissima detentione, & uniformi solutione responfionis presumptive probatur facta Colonia perpetua, non autem inducitur illius prescriptio, dum Colonius non possidet, sed detinet, & sine possessione non inducitur prescriptio, rejecta contraria opinione excludente prescriptionem in Colono partiario,
 75 licet longissimo tempore fundum coluerit, eo quia censetur facta conductio de anno in annum, iuxta Text. in l. item queritur §. Qui impleto ff. Locat. ita ut finito tempore locationis, & conductionis, sicuti est in libertate Coloni ab ea discedere, ita & Domini eum expellere, ulsi forte constet, quod talis Colonius mutaverit causam possessionis, & capere retinere bona uti Colonius perpetuus, & pro ea causa
 76 expressè solverit uniformem responfionem per longissimum tempus, ut respondit *Honded. consil.* 84. volum. 1. quem refert, & sequitur *Episcopus Antonell. de Temp. legal. lib. 1. cap. 18. n. 10. cum duobus seq.* Adcentes ulte-
 77 rius, quod Colonius partiaris socius appellatur, & in societate non admittitur perpetuitas, sed morte finitur; Secus in Colono, qui minus colit, vel aliquid certum quoties anno locatori solvit, ut relatis *Rimin. sen. Honded. & aliis* distinguendo observat idem *Antonell. loco cit. n. 9.* Nam contrarium resolutum fuit à *Rota in allegata decif. 17. Mantica eman-*
 77 nata in eadem causa, in qua scripsit *Honded. loco cit. & Eugen. consil.* 18. lib. 2. ubi agebatur de Colono partiario respondente tertiam partem fructuum, & coram Priolo in citat. dec. 277. & 393. in quarum casu Coloni tradebant tertiam partem fructuum pro bonis in colle litis, & medietatem pro bonis in

planitie existentibus. Et enim licet eo casu Donilius ponat fundum, & Colonius opera sua, attamen non dicitur proprie contracta
 78 societas, sed improprie, cum habeat adjunctam locationem, ut docet *Pacion. de Locat. cap. 5. n. 17. cum seqq. & presertim num. 21. & respondit Rot. cor. Mantie. dec. 17. repetita inter diversedec.* 78 t. n. 7. & cor. Priolo dec. 277. n. 5. in fine.

Eoque magis excluditur societas, quotiescumque constat, Colonos illud jus, quod habent titulo venditionis, permutationis,
 79 dotis, donationis &c. isolitos esse in alios transferre, quod non potest convenire societari, quæ ad alias personas non transfertur *Leg. Nemo ff. Pro socio, & in puncto respondit Rot. in decis. allegatis suprà n. 72.*

Prædictaque prescriptio Colonie perpetue procedit, nedum in bonis prophanis, sed etiam in bonis Ecclesiasticis, non obstant
 80 Bulla Urbani VIII. super præjudicialibus Ecclesiasticarum impressi, in Bullario la 159. volum. 4. quoties concurrit vel immemorabilis, vel centenaria, quas eadem Constitutio in fine (præterquam in iis casibus, in quibus per Sacra Concilia universalia, vel Constitutiones, & ordinationes Apostolicas illa reprobatur, seu illi derogetur, ut ibi limitatur, quod precipue verificari potest contra Laicos imponentes Gabellas, aliæque onera Ecclesiis, & Ecclesiasticis personis contra dispositionem Bullæ in Censu Domini, quæ tollit quamcumque prescriptiorem etiam immemorabilem) præservat, ut notat *Pacion. de Locat. cap. 14. §. 1. n. 2. & advertit in specie Adden. ad Rot. dista dec. 14. n. 35. par. 3. respondit Rot. cor. Priolo dista dec. 277. n. 7. vers. desinit cum seq. juncta dec. 393. n. 9. quæ centenaria, ut suffragetur, non requiritur, quod fuerit completa de tempore mortis litis, ut respondit *Pacion. cit. §. 11. n. 3. vers. verum cum seqq. & Rot. in rec. dec. 328. n. 3. par. 17. & dec. 33. n. 10. cum seq. par. 18.* Non concurrente verò centenaria, aut immemorabili,
 81 non potest pretendi acquiritur jus perpetue Colonie, cum bonorum Ecclesie perpetua locatio prohibita sit absque Beneficio Apostolico ex C. p. Nulli de Reb. Eccles. alien. vel non alien. & extravag. Ambitione de Reb. Eccles. non alien. ut cum *Honded. consil.* 85. num. 37. cum seq. volum. 1. tradit *Antonell. de Temp. legal. lib. 1. cap. 18. n. 12.* alioquin de facili bona Ecclesie alienarentur in perpetuum sine solemnitatibus, ut punctualiter advertit *Adden. ad Rot. dista dec. 14. n. 10.**

Advertendum tamen, jus perpetue Colonie, quod mediatoe prescriptione acquiritur pretenditur, excludi quotiescumque constat de præambulo titulo locationis, seu
 82 Colonie temporalis, quæ tunc terminato tempore locationis, seu Colonio, si continuetur, presumitur continuatio secundum antecedentem titulum temporaliter, & consequenter facta tacita relocalio, seu Colonia

ad alium annum, & sic de anno in annum, & de laborerio ad laborerium, juxta dispositionem *Text. in litem quaritur §. Qui impleto ff. Locat.* quāvis continuasset per mille annos, ut concordantibus relatis ornat *Petr. Barbos. in l. 2. n. 31. cum duobus seqq. C. de Præscript. 30. vel 40. ann. & respondit Rot. in rec. dec. 14. n. 1. vers. quod maxime procedit, ibique, Adden. n. 3. cum duobus seqq. & n. 29. par. 3. ubi testatur, hanc opinionem esse communiorē, receptiorē, veriorē, & magis juridicā *dec. 219. n. 18. par. 10. cor. Priolo dicta dec. 393. n. 4.* Nam ex titulo præambulo, præsumitur conductorem, seu Colonum continuasse suam possessionem, & pluribus adductis prosequitur *Adden. ad Rot. ad dicta dec. 14. n. 36.* & sequendo hanc opinionem ita judicabimus, dum casus contingerit reprobanda contraria opinione *Bald. in l. Male agitur in secunda lectura n. 7. vers. si verò conductio C. de Præscript. 30. vel 40. ann. cum aliis relatis per Adden. ad Rot. dicta dec. 14. n. 3.* Etenim solummodo est admitenda, quando constat, quod post terminatam locationem temporalem Colonus solverit annum præstationem per longissimum tempus ex novo titulo petatur Coloniz, ut declarando respondit *Rota Florentina penes Mejon. dec. 2. n. 4. vers. quibus non obstantibus cum seq.**

Consilio itaque de primordiali titulo locationis temporalis, & sic exclusa præscriptione, seu præsumpta probatione Coloniz perpetuæ, ac firmata Colonia, seu locatione de anno in annum, & de laborerio in laborerium, restat examinandus articulus refectionis melioramentorum per Colonum, seu conductorem factorum, circa quem præmittendum est, talem Colonum, seu conductorem 84 ad breve tempus non acquisivisse utile dominium, sed tantummodo simplicem detentionem bonorum, cum hujusmodi locatio non mutet dominium rei locatæ, ut decrevit *Ulp. in l. Non solet 42. ff. Locat. Mantie. de Tacit. lib. 5. tit. 7. n. 3. & Rot. in rec. dec. 351. n. 3. par. 11.* Quinimò eidem Colonio, seu Conductori nullum tribuit jus in re locata, sed solummodo actionem personalem adversus locatorem, ut sui patiatu re locata *Bart. in l. Emptorem 9. n. 1. C. Locati, Gomez Variar. resolut. tom. 2. cap. 3. n. 9. & Rot. cor. Cevaler. dec. 612. n. 2.* & proinde melioramenta tanquam facta in re stabili aliena cedunt solo,

85 ita ut non possit dici Conductorem, & Colonum eorum dominium retinere, sed tantummodo illi competit contra Dominum bonorum locatorem actio repetendi expensas factas, ut egregie declarando inter conductorem ad longum tempus, cui acquiritur dominium utile, & Conductorem ad breve tempus tenet *Pacion. de Locat. & Conduct. cap. 35. n. 3. n. 75. vers. in casibus cum tribus seqq.*

Ad hoc autem, ut consequi valeat ejus creditum, præcipue requiritur, quod probatio melioramentorum in genere sit plena, & con-

87 cludens tanquam respiciens substantiam crediti, quæ debet esse certa, adeo ut si contra illam aliquid opponatur, nec actio, nec rentio competit, ut docet *Pacion. dicto cap. 3. §. 4. n. 33.* Et præmissa tali probatione, ac successivè præfixo eitermino ad liquidandum, 88 si liquidatio facta non fuerit, conceatut Domino, seu locatori manutentio præstita cautione de refectionis melioramentis postquam fuerint liquidata, sed deficiente probatione melioramentorum in genere, tunc non retardatur manutentio per exceptionem melioramentorum absque tali cautione vulgaris iuribus.

Advertendo, quod si agatur de melioramentis consentitibus in plantatione vitium, & arborum, ut dicatur probata, duo tempora sunt consideranda, nempe tempus, in quo 89 fundus fuit traditus, & tempus, in quo ex post facto fuit melioratus, ut dixit *Rot. cor. Cocciu. dec. 816. n. 1. cor. Royas dec. 182. n. 8.* & alibi passim. Nec non quid impendit, & quid melioratum, alioquin non dicitur probata, ut advertit *Rot. cor. Bich. dec. 161. n. 31.* habito respectu ad impensam, & ad tempus, quo sunt duratura, & sic facta collatione impensæ, & melioratæ, quod minus est debet refici, ut concordantibus relatis respondit *Rot. cor. Cocciu. dec. 2135. n. 5. cum seq. & dec. 2165. n. 7. cum seqq. & cor. Royas dec. 116. n. 7.* Et quod melioramenta in prædiis rusticis consentientia in plantationibus vitium, & arborum consideranda sint de tempore, quo fuerunt facta, quoniam non est habenda ratio incrementi valoris eorum favore meliorantis, dum illud potius procedit ex ipso fundo, quam ab ejus industria, juxta glossa. communiter receptam in *l. In Fundo verbo plus pretii ff. de Rei vindic. tradit Fragof. de Regim. Reipubl. p. r. 3. lib. 6. disputat. 106. §. 4. n. 1. vers. sed quid si meliorationes, & allegatis Trifill. ad Assis. dec. 87. n. 3. post med. vers. circa præfata tamē, Carpan. ad Statut. Mediolan. lib. 1. cap. 417. n. 748. & 753. Bortz. de Bononiens. 23. n. 16. post med. docet *Pacion. de Locat. cap. 34. §. 4. n. 32.* ubi cum *Fellio. cons. 42. n. 9.* docet, & quod in refectione melioramentorum con- 90 sistentium in plantatione vineæ faciendā tantummodo sit æstimatio plantularum præviam, compensatis cæteris laboribus cum fructibus percipitis, & *Post. resolut. 136. n. 71.**

Non tamē fructus ex arboribus, & vitibus plantatis per Colonum, seu Conductorem percipi imputandi, seu compensand 91 sunt cum melioramentis, cum fructus melioramentorum spectent ad meliorantem tam ex dispositione juris communis per *Text. in l. final. ubi glossa. in verbo si per mulierem ff. de Fund. dotat. quāvis ex æquitate L. Curabit C. de Ad. empt. quæ habet locum in casu, quo agitur de melioramentis factis in stabilibus de sui natura fructiferis, ne Dominus fundi locupletetur cum aliena iactura, ut respondit *Marescotti. Variar. resolut. lib. 2. cap. 123. n. 52. cum**

eum seqq. Fragos. de Regim. Reipubl. cit. §. 4. n. 9. in fine, & Rot. in recent. dec. 150. n. 1. eum seqq. par. 15. & quod Conducitor, qui bona fide melioravit, faciat fructus suos pro rata melioramentorum rejecta contraria opinione, & cumulatim concordantibus respondit Rot. coram Cero dec. 484. n. 6. & R. ubi etiam testatur hanc opinionem esse aequiorem, & veriorem, & testat Nigram de Except. dicentem eam non iustam non nisi iniustus, & rigorosus Judex negabit.

Idque maxime procedit quod ad fructus bona fide consumptos antemortem litem, quos bonæ fidei possessor non restituit, nec cum meliorationibus compensat, ut docet *Mart. floss. cit. cap. 112. n. 58.*

Addo quod non levis est controversia inter DD. an malæ fidei possessor teneatur ad fructus, perceptos ex propriis melioramentis, in qua licet *Rota* aliàs anceps nihil determinaverit, ut videre est penes *Coccin. decis. 1508.* Attamen postmodum articulo discussio resoluitur, fructus lite pendente perceptos, ex melioramentis antea factis spectare ad meliorantem coram *Coccin. dec. 1573.*, quem postea secuta est in *recent. decis. 564. num. 12. eum seqq. part. 18. tom. 2. ubi in fine* subdit non esse attendenda ea, quæ per modum discursus adducta fuerunt per *Bich. decis. 406. n. 35. eum seqq. repetita in recent. decis. 6. sub n. 32. eum seqq. par. 11.*

ADDIT. AD RVBR. XIV. LIB. V.

S U M M A R I U M.

- 1 Societas contracta censetur inter Dominum, & Colonum.
- 2 Strenæ quæ solvitur Principi, seu Baroni, Ecclesiæ, seu Episcopo materiam tractantes.
- 3 Strena debetur facilius Ecclesiæ, seu Episcopo, vel Parocho, quam Baroni, & quare.
- 4 Mantentio in exactione Strenæ facilius debetur Ecclesiæ, seu Episcopo, seu Parocho quam Baroni num. 3.
- 5 Strena ut debeat pender ex circumstantiis, de quibus ibi.
- 6 Strena debetur vel in signum obsequii, erga superiorem, vel in supplementum alimoniarum.
- 7 Strenæ debentur, & cogi possunt ad solvendum, quando concurrunt præscriptio immemorabilis.
- 8 Vel quadragenaria cum titulo. Contrarium num. 9.
- 9 Præscriptio per mille annos, ac etiam immemorabilis non suffragatur in materia facultativa. Declara num. 11.
- 10 Clientes recognoscebant eorum Patronos causarum kalendis Januarii.
- 11 Strenæ introductæ quando, quare, & à quibus fuerint.
- 12 Abusus Depositariorum locorum Montium quoad Strenam latè reprobatur.
- 13 Extorsionibus committi solitis ab Officialibus vulgo *Strordinarii* provium fuit à particulari Congregatione deputata mediantibus decretis, à Pontifice approbatis ut ibi.
- 14 Jurisdictio cumulativa competit Præfecto Annorum, Præfidi Græciæ, & Conservatoribus Urbis pro puniendis Officialibus vulgo *Strordinarii*.
- 15 Arboreas siccas incidens Colonus an tentatur tradere partem Domino.

- 16 Colonus expelli non potest, quando cepit terras colere, nisi præcesserit solutio culture.
- 17 Coloni dimitti possunt de mense Maii sed non possunt cogi discedere nisi de mense Novembris.
- 18 In æstimandis melioramentis arborum subducendum est incrementum receptum à solo.
- 19 Pacta, & conventiones servandæ cū Colonis.

Num. 5. Societas quædam censetur contracta inter Dominum, & Colonum partiarium, " ut tradit *Gobb. consultat. 2. n. 38.*

Num. 15. Materia Strenæ, quæ solvitur Principi, seu Baroni, vel Ecclesiæ, aut Episcopo latissime examinata fuit à *Lagunez de fructib. par. 1. cap. 15. n. 4. à Reverendissimo Archiepiscopo Petra in ejus Commentar. ad Constit. Apostolicas in Const. 1. Anastasii IV. sect. 3. fol. mibi 33. eum seqq. tom. 2. & R. P. D. Maser. de legat. & Nunc. lib. 1. cap. 72. Rot. coram Emerix jun. dec. 1069.* In qua materia resolutiones pendentes ex casuum circumstantiis, nempe, an agatur de Strena præsentia à Principe, seu Barone, in quo facilius præsumitur violentia, & metus, ex plenè deductis per *Lagunez ubi supra n. 32. eum pluribus seqq. Fragos. de regim. Reip. par. 1. lib. 3. disput. 8. n. 60. Gatierez prall. qq. lib. 1. quest. 93. n. 2.*, qui cum *Greg. Lopez* etiam tradit, quod in Conciliis Foro suaderet istis Dominis, qui nullum habent titulum, quàm Consuetudinem licet immemorabilem, quod non current de tali consuetudine, cum hæc pars sit securior Conscientiæ, ac in dubio tenete debemus, quod certius est, & sine periculo Animæ explicari potest. An ab Ecclesiâ, seu Episcopo, vel Parocho, in quibus major consideratur Causa recognitiouis, scilicet superioritatis, & respectivè oneris, quod sublineat spiritualium, ac Curæ Avimarum, ideoque facilius eis, quàm Baroni conceditur mantentio, ut cum *Posse. de manut. obseru. 18. n. 45. tradit Reverendissimus Petra loc. cit. num. 12.* An consistit usque à principio fuisse merè voluntariam, & fa-

4 & facultativam *, ac ex mera liberalitate, absque ullo etiam minimo apparenti titulo; An verò in ejus origine involutus fuerit aliquis saltem coloratus titulus obligatorius; An præstatio semper fuerit uniformis, & absque ulla coactione facta; An verò difformis, ac interrupta, ac in contradictorio ludicio post denegationem obtenta victoria, & subsecuta solutio, & per quantum tempus, An probeat immemorabilis exactio; An vero quadragenaria cum titulo.

Hinc ex diversitate casuum, diversæ resolutiones emanare debent, & propriæ Sac. Congregatio Episcoporum, & Regularium in Nalini Terlini, sen Juvenacen. præsentæ Strenæ, proponente Eminentiſſimo Aduca sub diebus 26. Februarii & 4. Decembris 1711. eatenus resoluit, Capitulum Ecclesiæ Collegiæ teneri solvere annuos ducatos quinquaginta. Kal. Jan. Archiepiscytero ejusdem Ecclesiæ, tamquam Ordinario, quatenus constabat de immemorabili solutione, cujus vigore lata fuerat usque de anno 1678. favore prædicti Archiepiscyteri à bo: mei R. P. D. Orfino Jndice Commissario sententia condemnatoria Capirulli, quæ in judicatum transierat, & per triginta duos annos successivè observata fuerat mediante pacifica solutione; Unde inferebatur, quod res non erat de illis strenis, quæ reliquæ superstitionis Gentilitatis relictis *, talibus invicem oblati muneribus Kal. Jan. Saturnia Regna, deturpabant nostræ Catholicæ Ecclesiæ primordia, quæ incorrupta, & immaculata exoptabat, & inculcabat S. Augustinus relatus in Can. Non observatis 26. quæst. 7. Sed de Strenæ à Capitulo debita ejus Ordinario *, vel in signum obsequii debiti erga Superiorem, vel in illius alimoniam, ob insufficientiam mensis Archiepiscyteralis, de qua constabat, ut in proposito firmat Reverendissimus Petrus loc. cit. num. 21. Rot. cor. Emerix d. dec. 1069. n. 8.

Et in Oſanen. S. Congregatio Concilii die 18. Aprilis 1714. resoluit favore Episcopi, Capitulum Cathedralis teneri ei solvere quottannis ducatos centum, quia constabat fuisse subrogatos in locum Platearici illi debiti, tam ex Medico Regis Roberti, emanato usque de anno 1354., quam ex obligatione Capituli, & Cleri facta de anno 1597. ab Ecclesiasticis pro oleo, vino, aliisque rebus, quas ipsi in Platea vendebant, nec non concurrebat Platea antiqua, seu Inventarium mensis Episcopalis, ac longissima quasi possessio exigendi.

Quæ omnia, cum non concurrerent in simili causa contra Capitulum loci Rocundi, à quo præstendebantur annua ducata decem, eadem Sac. Congregatio d. die 18. Aprilis rescriptis Dilata, & coadjunxit probationes.

Exterum quoriet concurrit præscriptio immemorabilis, prout requiritur pro coactiva, 7 exactiōne * hujusmodi Strenarum, ut tradunt Covarr. regul. possessor. par. 2. §. 4. nu. 4., & seq. Clar. lib. 4. recept. sen. §. 5. fendum quæst. 2. Notat.

de gravam. Vassall. trail. 2. prælu. 7. per tot. Capibanc. de Baron. tom. 1. super Pragm. prima n. 217. cum seq. Fragor. de Regim. Reip. par. prima lib. 3. disp. 7. n. 60. verſ. quid si Domini temporales, & plenissime Lagunez de fruct. d. cap. 15. n. 61. 65., cum pluribus seqq. usque ad 96. ac n. 104. juncto n. 108.; Non poterit evitari continuatio in solutione, & reuentes iuste cogi poterunt, cum immemorabilis præscriptio non sit debile refugium, prout aliz præscriptiones, sed legalis tituli vim obtineat, verum Dominium transferat, & habeat vim Privilegii, & Principis Concessionis, ita ut ea melior titulus de mundo allegari valeat, ut in his terminis latè firmat Lagunez. loc. cit.

Aut concurrat præscriptio quadragenaria cum titulo, & bona fides, quæ habet eandem virtutem *, quam habet præscriptio immemorabilis, si sequenda esset opinio Fragor. ubi supra d. n. 60. in fine. Verum in contrarium 9 in materia, de qua agitur * plenè renet secundum veriorum opinionem, Lagunez loc. cit. n. 195. cum seqq.

Nec obſtat, quod nec præscriptio etiam per mille annos aut immemorabilis suffragetur 10 in materia facultativa *; Nam id procedit in illis actibus, qui omnino ex sui natura sunt 11 facultativi, & frequenter nulla alia causa *, & conjunctura adverte ex libera, & spontanea facultate, & familiaritate, & benevolentia etiam diu gesti exerceri præsumunt, ut in eo, qui elemosinam diu ad domus ostium pauperibus præstitit, vel qui amicum per longum tempus hospitio recepit, & similia, ut optimè declarat Lagunez loc. cit. num. 8. cum seqq., & præsertim num. 13. cum seqq., juncto n. 64., secus autem quando concurrere possunt aliz conjecturæ, & præsumptiones suadentes hujusmodi Strenas, seu præstationes tradi Domino, seu Superiori, in recognitionem superioritatis, & in signum obsequii, vel in recompensationem Curæ, & protectionis in Justitia administranda, & in subditorum ab aliorum injuriis defensione, ex quibus simul cum immemorabili uniformiori præstationum subditi, potius animo se obligandi, quam ex mera liberalitate præstitisse præsumi debent, ut declarando prosequitur Lagunez ubi supra n. 66. cum seqq.

Nam. 27. Clientes antiquius conveniunt recognoscere eorum Patronos causarum deferentibus 12 do eis Kalendis Januarii * aliquid ut relatis nonnullis verbis Martialis, & Ovidii notat Orceol. de transfat. quæst. 30. sub n. 11.

Nam. 28. Strenæ introductæ sunt in Kalendis Januarii à latinis, qui mittebant dona civibus, 13 bus, & iis, qui ex vetustissimo ritu procacia solebant ea die canere Carmina, & ita annum auspiciari felicem nempe caricas id est ficus siccas, cariotides, & sic fructus palmarum, mella, & globulos melle conspersos, ac stipem, nummum scilicet signatum Jani effigie & Navis, qua saturnus advectus erat, quæ munera à Romanis Strenæ dicta sunt à Tatio Rege,

Rege, qui vetbenas felices arboris ex loco strenæ anni novi auspices primus acceptis dicitur ex *Symonacho lib. 10. Epist. 28.* Hæc facta scimus omnis causa, ut ira dulces dies anni à dukibus rebus auspicarentur, & istarum strenarum commercium prohiberetur fuit per Cæsarem ne ultra Kalendas Januarias exerceatur, ut erudite docet *Eminentissimus Corra-*

dinus vesus latinum lib. 1. cap. 25. pag. mihi 337. Num. 34. & seqq. Adversus Depositarios locorum Montium strenas exigere prætendentes, novissimè de anno 1719. D. Advocatus Dominicus Ursayæ latè doctèquè more suo materiam examinans scripsit sequentem discursum.

DISCURSUS

D. ADVOCATI DOMINICI URSAYÆ

IN CAUSA

Romana prætensæ Strenæ.

ARGUMENTUM.

Asserta consuetudo prætextu Strenæ in Bimestri Novembris, & Decembris pro quolibet Loco Montis retinendi obolos duos Montistis, ostenditur abusiva, reprobata, irrationalis, Sacris Canonibus inimica, & duobus Decalogi negativis præceptis ex diametro opposita.

De hoc alio
dicitur Vid.
infra 4. Alie-
rum Discours
sum.

IN alio Discursu, qui suum habuit complementum, eo quia die 29. Julii currentis anni 1719. per acta Pettucci Notarii Cameræ citatus D. Depositarius coram D. Auditore Illustri, & Riti D. Pro-Thesaurarii generalis, commendabili ingenuitate coram eodem, medianz ejus Procuratore, se declaravit, nullam habere difficultatem solvendi fructus Locorum Montium, cum Ordine, à me scripto, vel subscripto, absque ulla recognitione manus, ut punctualiter usque adhuc bis sequutum fuit pro decursis Bimestribus Martii, & Aprilis, ac Maii, & Junii dicti anni 1719.

Ad extorquendam guttam aliquam gratitudinis favore Montistarum Montium S. Petri primæ, & tertiz Erectionum, S. Pauli Religionum, non vacab. & Communitarum à Caplerio D. Depositarii dd. Montium, & §. 61. usque ad §. 76. indicavimus inigne illud beneficium eorumdem Montistatum gratuitum, & spontaneæ donationis annuorum scutorum 1686.80. quæ sunt menstrua scut. 140. 40.

Quia verò, ad obumbrandam spontaneitatem largitionis ejusdem considerabilis summe, insiditur exadverso in sacra illa anchora, confectuius colore velatâ; Necessarium proinde est ostendere illius insubstantiam, quæ talis est naturæ, rationalitæ evidentie, ut si adducendum esset exemplum consuetudinis improbabilis, reprobæ, abusivæ, irrationalis, sacris Canonibus inimicæ, & Decalogi Præceptis oppositæ, absque ulla exaggeratione assignari posset illa, de qua est quæ-

sio, ut in simili perbellè discarrit *ex mementis Card. Sfondrati, in Libro, cui titulus L. 2. fol. mihi 100. ibi: Obiecti possessionem &c.* Hoc unicuique est argumentum, quo decipi solent Simpliciter, verumque ignavis Et tamen, ad instar aliorum, planè vanissimum, imò tantum abest, præscriptionem obtendi posse, ut potius hoc ipsum &c. pro exemplo serviat rerum impræscriptibilium, adeo ut si in Scholis Juris Consultorum quaratur, quod nam sit paradigma rerum, quæ nunquam præscriptæ sunt, & nunquam præscribi possunt? respondere debeat *Jus &c.*

Ante cujus demonstrationem duo præmitto.

Primum, quod ex latè animadversis in alio Discursu. à n. 61. usque ad n. 76. est æqualitè evidens, ac incontrovertibile, quod Montistæ habent ad eorum favorem clarum, & rotundum fundamentum, Literis parentibus, & solitis Listis literaliter innixum, habendi scut. 3. pro quolibet anno, & Loco, & sic in quolibet Bimestre obolos 50. nulla factâ distinctione Bimestris Novembris, & Decembris ab aliis quinque Bimestribus componentibus integrum annum.

Secundum verò, quod adversus hujusmodi clarum fundamentum, ob defectum soliditatis alterius tituli sibi appropriandi d. insignem summam menstruorum scut. 140. 40. monet, cum anticipazione quatuor mensium, & sine ulla operatione, vel recognitione Exactoris, color contrariæ prætensionis reducitur ad d. exaggeratum solitum, seu als. consuetudinem, præterea Strenæ retinendi obolos duos pro quolibet Loco Montis in Bimestri Novembris, & Decembris.

Ad-

Adversus igitur huiusmodi abusum duas subne-
dimus responsiones, penitus destructivas
prætextus d. consuetudinis: Unam, desump-
tam ex Theologiæ principiis; Aliam verò
innixam Juris communis receptis propositioni-
bus.

Prima responsio in eo residet, quòd circa reten-
tionem rerum alienarum habemus duo Deca-
logi negativa præcepta, unum non deside-
randi, aliud vero non retinendi res alienas.

Et proinde videtur æquè inauditum, ac mon-
struosum prætere, ut adversus Decalogi
Præcepta, præsertim in Urbe, dari possit
consuetudo, illorum abrogativa, seu destruc-
tiva, utquæ actus præcisè, & literaliter dam-
nati, & reprobati in Decalogo, & Exod. 30. 14.
& 16. adduci possunt, & exagerrari ad des-
tituendam Legem divinam, à qua prohiberi
sunt: Effet enim idem, ac divinam Legem
ad voluntatem hominum trahere, non autem
humanam voluntatem Legi divinæ subicere, ut
exclamat Card. de Laur. in Epist. ad Lecto-
rem Epitom. sacr. Canon. his verbis: *Nec amplius
ad Amussim lapidem, sed lapidem ad Amussim
aptare contendimus, non, inquam, legi volun-
tatem subicimus, sed legem ipsam ad volunta-
tem trahere non formidamus, quem sequutus
fuit Tom. 2. Discept. Eccles. par. 1. discept. 6. n. 67.*

In quibus terminis, adversus allegantes simi-
lem abusum, consuetudinis colore velatum,
applicatus nobilis illa animadversio S. August.
de Unico baptis. lib. 2. ibi: *Veritate manifesta,
eadem consuetudo veritas. Plurim qui dubitet,
veritatis manifesta consuetudinem credere; Nemo
consuetudinem rationi, & veritati præponat,
quia consuetudinem ratio, & veritas semper
excludit. Et alia S. Greg. in Epist. ad Gellimund.
Episcopum Aversan. ibi: Si consuetudinem for-
tassis opponas, advertendum est, quod Dominus
dixit: Ego sum via, veritas, & vita, non dixit:
Ego sum consuetudo, sed veritas, & certè, ut
D. Cipriani utamur Sententia, qualibet consue-
tudo, quantavis vulgata, veritati omnino est
postponenda, & usus, qui veritati est contrarius,
est abolendus. Et alia ejusdem S. Augustin. in lib.
de Baptismo parvul. ibi: Qui contempta veri-
tate præsumit consuetudinem sequi &c. circa
Deum ingratus est, nam Dominus in Evangelio;
Ego sum, inquit, veritas; Non dixit: Ego sum
consuetudo: Itaque, veritate manifesta, eadem
consuetudo veritati, quia consuetudinem, & ra-
tio, & veritas semper excludit: Et in lib. 4. de
Baptism. ibi: Frustrà quidem qui ratione con-
vincuntur, consuetudinem nobis objiciunt, quasi
consuetudo major sit veritate. Et alia D. Cypriani
in Joann. 14. lit. A. ibi: Consuetudo, quæ apud
quosdam irrepserat, impedire non debet quò mi-
nus prævaleat veritas, & vincat, nam consue-
tudo sine veritate vetulus erroris est; de quibus
in 8. distinct. per totam, & in Tom. 1. Discept.
Eccles. par. 2. discept. 21. n. 71. & Tom. 2. par. 1.
discept. 24. n. 38.*

Alterando autem contrarium, & prætendendo,
actus, oppositos 7. & 9. Decalogi Præceptis
Tom. 16.

posse illa abrogare, & potius attenden. esse
malam consuetudinem, illis oppositam, quàm
duo divina Præcepta, eisdem actus impro-
bantia, & damnantia, hoc intolerabile se-
queretur inconveniens, quòd, eodem modo
discurrendo, inhonestæ Mulieres possent pro-
prios turpes actus simili consuetudinis colore
excusare; Et proinde aperta esset via, oppo-
sita 6. & 10. Decalogi præceptis, quod est
adeò inauditum, adeoque insubstistens, &
monstruosum, ut nullo modo, nulloquæ præ-
textu tolerari. sit, nè deinde id consuetudinis
prætextu colorari valeat, adversus clara illa
verba literalis Textus in cap. Mala dist. 8. ibi:
*Mala omnia consuetudo non minus quàm perniciosa
corruptela, abicienda, & vitanda est, qui nisi
citius radicitus evellatur, in privilegium Jur
ab impiis assumitur.*

Et viva ratio hæc est; Quia actus mali, quia ma-
li (quales sunt omnes illi, qui opponuntur
Decalogi Præceptis) nullo colore, nulloquæ
modo trahi possunt ad destruccandam legem,
seu Præceptum, cui opponuntur, quidquid
sit de actibus malis, quia prohibitis, qui non
sunt termini præsentis controversiæ: Deside-
rare autem res alienas, illasque non restituere
illarum Dominiis, est malum, quia malum,
ut opponitur duobus negativis Decalogi
Præceptis, quæ cum obligent semper, & ad
semper, ut Theologi dicunt, non potest dari
casus, non actus, non temporis circumstan-
tia, vel momentum, in quo cum fundamen-
to affirmari possit, illa non obligare.

Crescitque in iomenum hodiè necessitas decla-
randi insubstistenciam, & irrationabilitatem
d. præsentis consuetudinis, nè in futurum al-
legari possit illius tolerantia, postquam in
judicium deducta fuit, & ad hominem de-
monstrata eadem irrationabilitas, juxta Tex-
tum in cap. Cum jamdudum de Prob. ibi: *Cum
multa per patientiam tolerantur, quæ si dedu-
cta fuerint in judicium, exigente iustitia, non
debeant tolerari, ubi Gloss. verb. Per patientiam
subdit: Per patientiam non fit dispensatio, &
concordant adducti per Reg. dec. 1152. n. 23.
coram Coccin. & dec. 2. n. 12. & dec. 418. n. 13.
& 14. par. 18. rec. cum aliis, citatis in Insti-
Crim. lib. 1. tit. 10. §. 4. n. 239. Cum quibus in
fortioribus terminis toleranciam illorum,
actuum, qui coram ipsomet Summo Pontifi-
ce, & toto Cætu S.R.E. Cardinalium gestis
fuerant per immemorabile tempus, processit
Sac. Rituum Congregatio in Romana 26. April-
lis 1704. reprobando similem abusum, &
immemorabilem consuetudinem, æquè raro,
ac commendabili exemplo, deuegando etiam
novam audientiam adversus omnicam resolu-
tionem, ut videre est in To. 2. Discept. Eccles. p. 1.
discept. 28. n. 65. & 126.*

Non atrentè reflexione, quòd sermo sit de par-
vâ summâ, speccante pluribus, & diversis
personis; traut applicetur termini parvita-
tis materiæ, quæ in aliquibus casibus, & Præ-
ceptis attendi, & admitti solet. Tum quia

respectu majoris partis Montistarum hoc non tegit in facto, sed ex sola Listarum pervolutione patet, verificari summam, aptam ad obligan. ad restitutionem sub poena peccati mortalis ex allegatis in illo *Disf. n. 64.*

Tum etiam, quia etiam in alio terminis, in quibus sermo sit de Montistis, unum, vel duo habentium Loca Montium, adhuc tenent illa summa, quæ primo, & secundo annis non est apta inducere obligationem restituendi sub poena peccati mortalis, erit talis 3. 4. & sequentibus annis, quod superabundat ad hoc, ut id nullo modo, nulloque prætextu licitum sit, & nullatenus permitrendum, juxta otaculum *Pen. Servi Dei Innoc. Papæ XI. 21. Martii 1679. propositione 38.* quod non potest esse magis punctuale, majorisque efficacis, cum non sit sermo de opiuione alicujus moderni Doctoris, sed omnis ex illis, quos *S. Bernard. de Consid. ad Engen. lib. 1. cap. 9.* appellat dignitate Aaronem, auctoritate Moysen, iudicatu Samuelem, potestate Petrum, & unctiōne Christum.

Tantum verò abest, quod hujusmodi reflexio parva summa apta sit liberare ob oere restitutionis, quin potius mirabiliter retorqueatur, quia quod minima quis habet Loca Montium, eò majori laborat paupertate; Respectu autem Pauperum nemo ignorat, non solum minorem summam obligare ad restitutionem, juxta animadversæ per *Bonuin. Oper. moral. to. 2. tit. de Relictis in part. 1. a. disput. 2. quæst. 8. punct. 1. proposit. 3. n. 7. vers. Responsum Personarum quarti generis;* Sed illorum respectu applicari id, quod ex *Cassiodoro* obsecravi in *Tom. 2. par. 2. discept. 18. n. 37.* ibi: *Ultra omnes crudelitates est, divitem velle fieri de exiguitate Mendici.*

Qui nullatenus desiderantur in Listis Locorum Montium, eò quia; Aliqua ex istis destinata sunt pro Infirmis, in Hospitalibus degentibus; Aliqua pro Convalescentibus, ab illis exenotibus; Aliqua pro diurna subventione Claudorum, Cecorum, aliarumque miserabilium Personarum, non valentium sibi victum in sudore vultus comparare; Aliqua pro Subsidiis dotabilibus Orphanarum, & aliarum Virginum, omni humano auxilio destitutarum; Aliqua pro dotandis Feminis alicujus æque nobilis, ac pauperis Familiz; Aliqua pro Viduarum alimentis; Aliqua pro liberandis hominibus à Cella gemituum, & à Diaboli domo, qualem appellat Carcerem *Rota dec. 179. n. 9. par. 14. rec.* Aliqua pro redemptione Christianidelium à Turcarum tyrannide; Aliqua pro institutis Pueris in Seminariis; Aliqua pro subventionem Peregrinorum, ad Urbem devotionis causâ accedentium; Aliqua pro manutentione Religiosorum in Seminariis Missionum; Aliqua pro Fl. de propagandâ in Terris Infidelium; Aliqua pro Sanctorum canonizatione; Aliqua pro manutentione Sacrificii illorum Religiosorum, quibus à propria Regula vetitum est

etiam elemosynam petere; Aliqua pro alimentis novitet ad Fidem Catholicam convertentium; Aliqua pro consuetandâ abundantia in multis Civitatibus, & Montibus Piceatis Seatns Ecclesiasticis; Aliqua pro doce Consuetariorum Mendicantium Puellarum, & Religiosorum, vitam contemplativam in Eremitis, & Solitudinibus ducentium; Aliqua pro ædificandis Ecclesiis, vel exornandis Capellis; Aliqua denum, cæteris omittis, gratiâ brevitate, pro exercitio aliorum Operum misericordiz corporalis, quæ omnia notissima sunt Caspensis, & pluiquam manifestæ ex sola pervolutione Listarum, quæ quolibet Bimestre eis consignatur à Computitis Montium; Et quod magis est, communia sunt omnibus DD. Depositariis, itaut summa, quæ dictis Locis, & Causis æque piis, ac miserabilibus, non restituitur, sit nimis considerabilis: Cumque eisdem miserabilibus Personis quilibet teoeatur elemosynam facere secundum proptil status qualitate, nimis durum videtur unicuique etiam quadragentem illis non reddere, ut non sine lachrymis exclamare *Cassiodorus* supra citatus, asserens, montuosum nimis videri illis aliquid etiam minimum, tollere, quibus jubemur offerre.

Tum demum, quia, ut sequendo æque doctum, ac pium Episcopum *Spirell. dec. 123. n. 38. & pluribus seqq.* latè observavimus in *Inst. Crimin. lib. 2. tit. 6. num. 75. & seq.* In materia injustitia (sunt verba ejusdem *Spirell. ubi supra n. 38.*) summa ille parva continentur, & in unum coalescunt, & quoad se, & quoad Proximi damnum; Et sic materia per partes minores majores efflata, sit notabilis &c. Quod est adeo verum, ut idem dicendum sit, etiam illa modica summa non uni soli &c. sed pluribus, ac diversis *Spirell.* itaut unicuique modicum resultet damnum; Testans ibidem de communi, verâ, & omnino amplectendâ opinione, Et n. 39. post medium sequentem adducens ittingentem reflexionem, quia ille, qui à diversis notabilem summam congesti, tamen nulli in particulari notabilem insulerit injuriam, toti tamen Republicæ damnum insulit, quod si permitteretur, maxima sequeretur inconvenientia, & licitum esset mechanicas exercentibus artes, falsa pondera, & mensuras injustas retinere.

Quæ omnia magnam meteatur atrocitatem, quia loogè minus est id, quod in uno anno accipiunt de rebus alienis decem Artifices, proprias exercentes mechanicas artes, cum falsis ponderibus, & mensuris, ac sit d. diurna, invariabilis, fixa, determinata, & certa summa duorum obolorum pro quolibet loco, & anno, dum divisa per menses eadem summa ascendit ad mestræ scut. 140. 40. quæ subdivisa per dies, importat quilibet die scut. 4. 68. ut Calculanti manifestum est.

Habemus ulterius hoc, me Scribente, solemniter demandatum in longè minori minutiâ dimidiâ quadrantis, quæ præteritis annis exigebatur à Ministris Postarum, permutantibus

bus monetam argenteam, & eodem tempore pro se retinendo dimidium quadantis, ut videtur est in *Inst. Crim. lib. 2. tit. 6. d. num. 74. usq. ad num. 80.*

Ad nostrum effectum cum solido fundamento opportune repentes hic ea, quæ tunc diximus, & non sine Bonorum omnium laude, & approbatione Superiorum exaudita fuerunt pro abolitione dictæ abusive consuetudinis, & sunt sequentia, cegistata in *dd. Inst. Crim. lib. 2. tit. 6. num. 78. Et sursum hoc reservatum est innegabili rectitudinæ illorum, qui de præfata Apostolica Camera, & Populorum regimini commendabili vigilantia dignissime præsumunt.*

EX quibus nulla adesse videtur necessitas transiunt facienda ad aliam legalem responsionem; Quia, si, teste *Fagnan. in cap. Cum esset n. 34. de Testam. sequuto in Tomo 3. Disceptat. Ecclesi. par. 1. §. 17. n. 12. Apostolorum dicta prævalent dictis Imperatorum, & consuetudo, sacris Canonibus inimica, impræscriptibilis est, & omni Jure epeobanda, juxta Textum in cap. Consuetudinem de Consuetud. in 6. cum concordantibus apud Barboz. in can. Mala dist. 8. Graff. dec. an. par. 2. lib. 3. cap. 19. n. 48. & Gratian. discept. 79. n. 6. & Rgi. dec. 4. n. 39. & seq. cor. Orsibono, & in Tarracena. Præcedentia 28. Junii 1697. §. Non obstat coram cl. mem. Card. Coparra: Quotò magis verba Sacre Scripturæ præcedenda essent civilium Legum dispositionibus, & consuetudo, inimica, sanctissimis Decalogi Præceptis, impræscriptibilis erit, & in æternum reprobanda.*

Præcipuè, quia Jus Canonicum in materia peccati mortalis semper præsertur civilium Legum dispositionibus, ut in terminis consuetudinis retinendi res alienas observant adducti per Card. de Luc. de Jure. dist. 21. n. 14. libi: *Utpote fundata in ratione peccati, quod inesse dicitur in eo, qui acquirit, vel retineat rem, quam seipsum non esse suam, sed alienam; Effet enim lex nutritiva peccati, quæ recipienda, & prædicanda non est; Ideoque etiam qui per mille annos possideat in statu mala fidei, nunquam præscribitur, & dist. 35. n. 34.*

Et tamen ad solius materie ornatum secundo loco, juxta recepta Jureis axiomata, respondemus, quòd cum sermo sit de pretensi consuetudine circa materiam facultativam, applicatur conclusio, uno ore recepta ab omnibus Doctores, quòd ea, quæ sunt facultatis non inducunt consuetudinem, restrictivam libera potestatis, sunt verba Gratian. discept. 88. n. 5. & concedant Capoblauc de Baronib. pragmat. 1. n. 26. & seq. aliique citati in Tomo 1. Discept. Ecclesi. par. 1. discept. 16. n. 74. & à Rota dec. 136. n. 10. cor. Cerro, & dec. 104. n. 37. cor. Priolo, ibi: *Ex hisce actibus facultatis non inducitur contraria consuetudo, impeditiva libertatis, & cor. Reverendiss. Ansaldo. dec. 12. n. 23. & in Calaguriana Decimarum S. Petri Marriquet 21. Jun. 1697. §. Absque eo coram b. m. Moliner, & 14. Aprilis 1698. §. Nec Beneficiatis coram Tom. II.*

Olmo. Et plurius resolvit Sac. Congregatio Concilii, signanter in Analphitica 8. Julii 1699. ad 7. & 8. confirmata 6. febr. 1700. ut videtur est in Lib. 49. Decret. fol. 233. & in Lib. 50. fol. 112. & in S. Marci Procuratoribus 7. Julii 1708. lib. 58. Decret. fol. 203. & idem resolvit Sacra Congregatio Episcoporum, & Regular. in Acerbentina, seu Materana. 18. Martii 1706. ad 2. dub. Ponente cl. mem. Card. Colloredo, & Sacra Congregatio Visitationis Apostolica 24. Maii 1712. ut videtur est in Discept. Ecclesi. lib. 16. n. 74. & 265. & per tot. tom. 1. par. 1. in cuius casu agebatur de consuetudine circa actus facultativos, uniformitee prædictas per spatium duorum Sæculorum.

Quam conclusionem in nostris punctualibus terminis compebant, & exonerant Mar. in Hierol. Verb. Sirena, ibi: *Unde intolerabiles Montisilis &c. sunt propterea sales Ministrorum importunitates. Zanl. ad Statut. Favent. tom. 2. lib. 4. rubr. 14. n. 34. fol. mibi 72. ibi: Nullus talis, sufficiens ad acquirentem concurrens, sed agit de actibus facultativis, & à nostra liberalitate solvendum dependentibus, qui obligationem non periant &c. & Constantia ad Statut. Urbis tom. 1. fol. 386. ibi: Consuetudo in causa nostro non est, nisi in præfatis, & est irrorationabilis, & amplius datio talis Sirena fuit ex urbanitate, unde non est trabenda ad obligationem, quæ tunc esset suborta, si, Depositarius volens: exigere Sirenam, fuisset per Montisilis contradicendum, & postea idem per lapsum temporis, legitimi ad præscribendum, acquiescissent retentioni, & non reclamassent.*

Et in terminis Strenarum, prætensurum ab Episcopis vigore antiquissimæ consuetudinis egegit Pignatell. consult. 144. d. n. 5. usque ad finem tom. 9. referens plures resolutiones Sacrarum Congregationum, in quibus fuerunt condemnati ad restitutionem Episcopi, qui vigore alicujus consuetudinis Strenam exegerant, quod observant etiam Zanl. ad Stat. Favent. tom. 2. lib. 5. rubr. 14. n. 25. ubi refert plures similes resolutiones Sacrarum Congreg. Pulp. in Prax. for. Ecclesi. cap. 14. n. 20. & Nicol. in Florent. verb. Donatio n. 18.

Quæ si procedunt, cum supposito, quòd nulla, adit in hac parte specinca, & replicata reprobatio hujusmodi Strenarum, seu facultativorum actuum; Quotò magis admittenda sunt in præfati, dum habemus positivas, expressas, & replicatas prohibitiones, eam per Edicta generalia Illustrissimorum, & Reverendissimorum DD. Thesaurariorum generalium, à Summis Pontificibus approbata, quàm mediantibus resolutionibus Illustrissimæ Congregationis Montium, & Decretis verè magni Tribunalis Rev. Cameræ Apostolicæ, editis Partibus accerime informatibus; Inter quæ Edicta speciali consideratione digna sunt duo, in quibus non solum rigorose prohibetur Caspensis, ne Strenam petant, & accipiant etiam spontè oblaram, sed rigorose prohibetur Montisilis sub pena scilicet.

100. illam offerre, vel spontè dare.

Quoad Edicta generalia, æque famosum, clarum, literale, & præcisum est illud cl. mem: Cardinalis Hieronymi Vidoni, in particulâ registratum à Zaulis ad Stat. Favent. tom. 2. fol. mibi 72. & per extensum aservatum inter alla similia Edicta à D. Abbate Vallio, in his materiis versatissimo, ibi:

„Intendendosi, che alcuni Cassieri de' Depositarii
„de' Monti nel pagamento de' frutti, che fanno
„a Montisti, non pagano interamente le
„somme dovute, ma con varie maniere ritengono
„ad essi Montisti qualche parte di quello,
„lo, che devono pagare, sotto pretesto di
„Mancia &c. Al che volendosi provvedere in
„conformità della Mente dell' Illustrissima Congre-
„gazione de' Monti, col presente Editto proi-
„biamo, ordiniamo, e comandiamo a tutti,
„e singoli Cassieri, e Deputati al pagamento
„de' frutti di qualsivoglia Monte, che non ar-
„dischino ritenere a Montisti rata, o parte al-
„cuna delli frutti, che li devono pagare, con-
„forme alle Liste, sotto pretesto di Mancia,
„o altra ricognizione, né differire il pagamen-
„to, o usare strapazzo, o altri tali da indurre
„dd. Montisti a darsi contro voglia Mancia,
„ricognizione, o donativo alcuno, sotto pena
„&c. della privazione dell'esercizio della
„Cassa, e di scudi 300. d'applicarsi alla R. C.
„& altre pene, a nostro arbitrio &c.

Nec minus famosum, clarum, literale, & præcisum est aliud cl. mem: Cardinalis Petri Donari Cæs. anni 1634. per extensum aservatum à d. D. Abbate Vallio, ibi:

„Altre volte li 3. Marzo 1637. dalla bocca del
„Sig. Cardinal Vidone, allora Tesoriere gene-
„rale, fu proibito alli Cassieri, e Deputati al
„pagamento de' frutti di qualsivoglia Monte,
„che non ardissero di ritenere a Montisti rata,
„o parte alcuna delli frutti, che li devono pa-
„gare, conforme alle Liste, sotto pretesto di
„Mancia, o qualsivoglia altra ricognizione &c.
„Ma perchè l'esperienza a mostrato, che alcu-
„ni Cassieri deputati, con differire il paga-
„mento, e con usar strapazzi &c. inducono li
„Montisti a darsi d. Mancia, o ricognizione;
„Perciò volendo Noi in conformità della santa
„Mente di N. Signore, provvedere, che li Mon-
„tisti siano senza aggravio pagati delli loro
„frutti, comandando, e rinnovando detto Or-
„dine.

„Proibiamo ancora di più, che niun Cassiere, o
„Deputato al pagamento de' frutti de' Monti,
„ancorché Agente, Procuratore, Esattore, e
„Deputato da Assenti da Roma, o da Presen-
„ti, ad efiggere derti frutti, ardisca ritenere,
„né pigliare cosa alcuna per Mancia, o rico-
„gnizione, o per cortesia, o donativo, sotto
„qualsivoglia titolo, e pretesto delli Montisti,
„o loro Ministri, e Procuratori, ancorché di
„loro spontanea volontà gli offeriscino, o
„diano, sotto pena della privazione dell'eser-
„cizio della Cassa, e di scudi 300. d'applicarsi
„per due terze parti alla R. C., e per un terzo

„a chi dinunzierà la controvenzione del pre-
„sente Editto.

„E parimente proibiamo a derti Montisti, loro
„Procuratori, Agenti, & Esattori il proferi-
„re, o dare cosa alcuna a dd. Cassieri, o De-
„putati, sotto qualsivoglia pretesto, sotto pena
„di scudi 300. simili d'applicarsi come sopra.
„Avverendo ciascuno a non contravenire, perchè
„si procederà irremissibilmente, e con ogni ri-
„gore contro li Trasgressori alle pene sudette
„per via di querela, denuncia, inquisizione,
„& ogni altro miglior modo; E si darà fede
„ad un solo Testimonio, con il semplice giura-
„mento.

„Volendo, e decretando, che tante volte s'inten-
„dano incorse le sudette pene di sc. 300. quan-
„te volte costerà della controvenzione, e la ter-
„za volta si procederà ancora a pene corporali
„ad arbitrio nostro,

„Vogliamo ancora, che il presente Editto si ab-
„bia da tenere dalli Depositarii di qualsivoglia
„Monte affisso nelli loro Banchi, acciò da
„ogn'uno possi esser visto, e letto sotto pena
„di scudi 200. da pagarsi da' dd. Depositarii,
„e d'applicarsi come sopra.

Æque demum famosum, & præcisum est aliud
„anni 1658. cl. mem: Card. Franconi, registra-
„tum à Zaulis, ubi supra in particulâ, & per
„extensum aservatum à d. D. Abbate Vallio
„in quo dicitur,

„Volendo la S. di N.S. &c. provvedere, che li frut-
„ti de' Monti si paghino prontamente, tanto
„alli Romani, quanto alli Forestieri, e che li
„Montisti non siano aggravati dalli Depositarii,
„e loro Cassieri sotto pretesto di Man-
„cie &c. Perciò Noi d'Ordine espresso di S. B. da-
„tori a bocca &c. Comandiamo, che tutti, e
„singoli Depositarii de' Monti debbano &c.
„pagare prontamente in contanti alli Montis-
„ti &c. la rata, dovuta a ciascheduno di essi a
„suoi debiti tempi, conforme alle Liste, da
„darsi dalli Computisti secondo il solito, e
„loro obbligazioni ad ogni semplice requizio-
„ne di essi Montisti, e loro legittimi Procura-
„tori, senza tergiversazione, o dilazione alcu-
„na &c.

„E perchè s'intende, che da' Cassieri si vadano in-
„troducendo abusi per causa delle Mancie, che
„pretendono dalli Montisti, contro quello, che
„si dispone nell'ultimo Editto &c. sopra questa
„materia nell'anno 1634. nel quale si ordina a'
„Cassieri, e Deputati il pagamento de' frutti
„de' Monti, e che niuno ardisca pigliare cosa
„alcuna, o per ricognizione, o per cortesia, o
„per Mancia, o donativo, o sotto qualsivoglia
„ricolo, o pretesto, dalli Montisti, o Procura-
„tori, ancorché di spontanea volontà li offeri-
„sano, o diano.

„E perciò avendo Sua Sanctità particolare premu-
„ra, che si tolga ogni aggravio, e che li Montisti
„con ogni protezione conseguiscano il loro do-
„vere, e all'incontro non volendo impedire la
„libertà di chi volesse dare alcuna cosa, in-
„tendo più tosto all' Editto antecedente del
„pre-

predetto, cioè dell' anno 1627. nel quale si
 permette a' medesimi Cassieri, e Depositarii
 di ricever quello gli si darà da' Montisti spontaneamente senza domandarlo &c.
 Confermiamo, e rinnoviamo il d. Editto dell' anno 1627. ma con questa limitazione, che detta
 Mancia, liberamente offerta non possa esser più d' un bajocco per luogo di Monte dalli
 Abitanti di Roma, né più di due da' Forastieri, sotto pena di scudi 200. & anco altre cor-
 porali a nostro arbitrio ogni volta, che contraveranno.
 Nelle quali pene vogliamo, che incorrano, nò
 solo li Cassieri, e Deputati, come sopra, ma li
 medesimi Montisti, che eccederanno d. Man-
 cia, o i invitati da' Cassieri, o di loro spontanea
 volontà.
 Patimente ordiniamo, che nel Luogo, dove cia-
 chedun Depositario suol pagare li frutti de' Monti,
 debbano esser Depositarii tenere affisso perpetuamente il presente Editto in luogo
 conspicuo, e comodo da esser veduto, e letto
 da ciaschedun Montista, e lacerandosi,
 debbano affiggeerne un' altro successivamente,
 & perpetuamente, sotto pena a' Depositarii
 di scudi mille, ogni volta, che si troverà, che
 abbiano contravenuto.

Quoad rescripta Illustrissime Congregationis
 Montium, ista referuntur in memorato Edit-
 to ei: mem: Card. Hieronymi Vidoni, iuxta
 verba registrata supra n. 29. circa medium.

Quò verò ad relationem verè magni Tribuna-
 lis Rev. Cameræ, Partibus acerrimè infor-
 mantibus emanatam favore Domus Ruspulæ
 die 18. Junii 1685. ad relationem ei: mem:
 Card. Cavalieri, illa est notoria in Curia, &
 exornatur, atque sequitur a Zaulo ad Statut.
 Favent. tom. 2. fol. 72. n. 34. & d. Constant. ad
 Statut. Urbis tom. 1. fol. 586. n. 246.

Ex quibus Editis, Resolutionibus, & Rescrip-
 tis solidè inferitur, & ad hominem demon-
 strata remanet insubsistentia contrariæ præ-
 tentiæ consuetudinis, ex illà receptā, & com-
 munitè admittā conclusionē, quòd quilibet
 consuetudo interruptitur, & de medio tol-
 litur per Editā, & Resolutiones in contra-
 rium, ex generaliter animadversis per Capon.
 discept. 333. sub n. 6. vers. Et ideo, Gratian. di-
 scept. 79. n. 9. Staib. n. resolut. 98. n. 137. & seq.
 & Maltrill. dec. 121. n. 31. & seqq.

Et in nostris prædictis terminis Zaul. ad Statut.
 Favent. tom. 2. lib. 5. rubr. 1. tit. 5. n. 35. ibi: Ad
 quavis præfata consuetudo interrupta fuit ex
 publicatione præfatorum Bannimentorum, & con-
 cordat Constantin. ad Statut. Urb. tom. 1. in Di-
 scursu generali de Locis Montium fol. 586. n. 246.
 & duobus seqq.

Abiquè ulla processu difficultate, ex quo, inau-
 ditā præensione à Mundi constitutione usquè
 ad hodie, insistitur pro introductione, & ca-
 nonizatione consuetudinis ex illis actibus, qui
 prohiberi sunt Recipientibus, & Dantibus.

Sunt prohibiti Recipientibus ex claro tenore
 Editorum, de quibus supra n. 28. & sequen-
 tibus.

Sunt etiam prohibiti, & quidè sub gravi pœ-
 nā ipsismet Montistis, iuxta verba illa Edi-
 cti Card. Cefii, registrata supra n. 33. & op-
 portunt hic repetenda: *E parimente proibiamo
 a' datti Montisti, loro Procuratori, Agenti, &
 Esattori il proferire, o dar cor' alcuna a' datti Cas-
 sieri, o Deputati sotto qualsivoglia pretesto, sotto
 pena di sc. 200. simili d' applicarsi come sopra*
 Et iuxta alia verba Edicti Card. Franconi, re-
 gistrata pariter supra num. 41. ibi: *Nelle quali
 pene vogliamo, che incorrano non soli li Cas-
 sieri, e Deputati, come sopra, ma li medesimi Mon-
 tisti, che eccederanno d. Mantia, o invitati da'
 Cassieri, o di loro spontanea volontà.*

Observantes hic, quòd quando hæc Strena res-
 trictivè ad unicū obolum, præcisè relicta fuit
 mero arbitrio, liberæque voluntati Montista-
 rum, cum prohibitione, *che benchè offerta li-
 beramente non possi essere più d' un bajocco per
 luogo di Monte dalli Abitanti di Roma, fructus
 Locorum Montium erant scutorum quatuor
 cum dimidio alterius, & pro forte, ut pluri-
 mum, impendebantur sola scut. 100. vel pau-
 lo plus, ut notorium est: Et proinde videretur
 nimis durum, & æqualiter amarum duplicatam
 Strenam ex obligatione prætereundere in
 circumstantiis nostrorum temporum, in quibus
 fors Locorum Montium à publico com-
 mercio adaucta est in quintā parte capitalis,
 & illorum redditus diminutionem passi sunt
 in tertiā ferè parte fructuum, itaut combi-
 nando augmentum fortis cum dictā diminu-
 tione fructuum, vix medietas unius oboli of-
 ferti posset à Montistis, à quibus tamen præ-
 tenditur ex obligatione quadruplicata portio,
 hoc est a. oboli pro quolibet Loco.*

Nec dicatur, huiusmodi Strenas prætendi in re-
 compensationem laborum, & ex aliis incom-
 modis DD. Depositatiorum.

Ultra quod enim huiusmodi affectio videtur
 habere speciem verè paradoxī, uti ex diamet-
 ro opposita expresse voluntati Concedentis,
 eò quis Rev. Camera in concedendis dd. De-
 positariis, inter alias gratias, & privilegia eis
 concessa, non solum talem Strenam nullo mo-
 do apertè concedit DD. Depositariis, minusc-
 què de illa mentio aliqua habetur sub verbo-
 tum involucrio, sed ex animadversis supra à
 num. 28. apertis verbis prohibita semper fuit
 ab Illustrissimis, & Reverendissimis DD. The-
 saurariis generalibus, procedentibus in hac
 parte iuxta mentem Illustrissimæ Congrega-
 tionis Montium, e di Ordine espresso dello S. di
 N. S. datoci a boera, ut vidimus supra n. 29. 31.
 & 32.

Obiectio punctualissimè respondent Zaul. ad Sta-
 tut. Favent. tom. 2. fol. 72. n. 36. his verbis: *Nul-
 la habita ruzione, quod huiusmodi Strenæ exi-
 gantur in recompensatione laboris &c. Nam
 eum Depositarii, præter Residuum commodum,
 retineant apud se ad minus etiam duo Bimestria
 fructuum Locorum Montium, ac Semestre Monti-
 starum Glanen. quibus solvere solent fructus in
 Nondinis. (Quibus addi possunt fructus illo-
 rum*

rum Locorum, quæ in magnâ quantitate sub-
jecta sunt Multiplicis, quæ, ut notorium est,
à magis diligentibus, magisque attentis Exa-
ctoribus, nonnisi post annum, & aliquando
etiam post duos, vel tres, exiguntur, cujus ve-
ritatis oculari testes sunt Iplimer Casperii)
& sic ad eorum commodum negotientur magnam
summam pecuniarum, ad Montislaus spectantium,
nitiq̃ recipiunt excessum mercedem, absque
eo, quod ulteriori onere gravandi sint; Illudque
lucrum intendi, & fructus pecuniarum Montislaus
est adeo considerabile, ut Depositaria à Rev. Ca-
mera concedantur Appaltatoribus pro eorum
sublevamine, & Constantin. ad Statut. Urbis
tom. 1. fol. 586. ibi: Depositaria sunt valde lu-
crose, cum quilibet Argentarius, aut Nummu-
larius illas propterea desiceret pro credito eorum
Banci, & Camera Apostolica in concessione Ap-
paltuum Cameralium ad compensandum onus
Appaltuum cum illis dant Depositariam alicuius
Montis: Utilitas autem evidens ex Depositariis
Montium resultat, ex quo Depositarii pecunias,
assignatas pro solutione fructuum Montium,
promptè, & anticipatè exigunt, & ipsi illos pos-
sibilitatè solvunt, & fere semper retinent in ma-
nibus quantitatē duorum Bimestrium, & ultra,
cum quibus retinent in credito eorum Bancum,
& cum pecuniis Montislaus faciunt negotium,
& lucrum.

Pro cuius majori intelligentiâ observandum est
hic, quod ex dicto incontrovertibili factò an-
ticipatæ exactionis fructuum, (scilicet pro
duobus Bimestribus, & pro Semestre Janue-
rium, & pro uno, vel pluribus annis fructuum
Locorum Montium, Multiplicis supposito-
rum, necnon pro Residuis, ut dici solet, quæ
retinent in manibus, Depositarius, grana
exempli, qui habet Depositarias quatuor
Montium, consistentes in Locis 84340. à pri-
ma die Januarii usque ad ultimam diem De-
cembrii cuiuslibet anni, habet ad proprium
commodum ex pecuniis solvendis Montislaus
centum circiter millia scuta in moneta con-
stanti, cum quibus proinde bene dicunt Zaul.
& Constantin. ubi supra, & experientiâ noto-
rium est, quod tenent in credito eorum Bancum,
& cum pecuniis Montislaus faciunt negotium,
& lucrum.

Quantum enim estimari solet à publicis Negotia-
toribus insignis aliqua moneræ quantitas, ad
proprium commodum retenta, absque ullâ
fructuum obligatione, omnes norunt, & præ-
cipue illi, qui sciunt, eosdem Negotiatores
in certis casibus, & angustiis, quæ non sunt
casus metaphysici, solvere etiam decem, aut
duodecim pro centenariis ad succurrendum
eorum particularibus urgentiis, & tenendum
in credito eorum Bancum.

Comprobantur hæc à solâ denominatione Man-
cia, desumpta à græco vocabulo Thrinax, latine
Strena, cujus etymologiam explicando
Glossæ in cas. Legant dist. 38. verb. Strenam ait:
dicitur Strena, quasi sine threna, idest sine la-
mentatione, quam ad nostrum præcium effe-

ctum sequuntur alia Glossæ in leg. Landabilem
verb. Solatia C. de Advocat. divers. Indie. Macr.
in Hierolexic. d. verb. Strena, & Zaul. ad Sta-
tut. Favent. tom. 2. lib. 5. rubr. 14. n. 27. ibi: Dicitur
Strena, quasi sine threna, idest sine lamenta-
tione, quia voluntaria, & sine querimoniis tra-
denda est, & concordant Reule. in Pragm. 1.
de Porcer. sub num. 3. & Novæ de Gratiamin.
Fassall. gravam. 10. n. 1. & seq.

Tantum verò abest, quod eadem Strena detur
à Montislaus sine threna, seu sine lamentatione,
ut potius omnes unâ voce exclament ad-
versus illius præstationem; Verbis nimirum
Romani, & Forasterii; Plebe, & Nobilità; Sacer-
dotes, & Laii, & Plebei, & Giovani; Vedote, & Pri-
pilli; Astuti, & Semplici; Dotti, & Ignoranti,
ut ad alium disparatum quiddam effectum, sed
præfenti casui accommodatum, observavit
P. Segneri nella predica 35. sub num. 4. Scriptis
Auctores illi, quos sequitur sui in Iustis. Crim.
lib. 2. tit. 6. n. 89. quibus addo Macr. ubi sup. Edi-
tæ, & Ordinationibus Illustrissimæ, & Reve-
rendissimæ DD. Thesaurarii generales R. C. A.
pro tempore, ex animadversis supra à n. 18.
Resolutionibus, & Rescriptis Illustrissimæ Con-
gregariæ Montium, ut observavimus supra
num. 44. Sententiis demum, & Rebus iudicatis,
magnum, & nunquam satis laudatum Tribu-
nal R. C. A. de quibus supra num. 45.

Ex quibus, nisi adversus omnia principia, in
Urbe in controversiam adduci velint exe-
quitor diversorum Oraculorum multorum
Summorum Pontificum; Partio fundatis re-
solutionibus magni Tribunalis R. C. A. & Il-
lustrissimæ Congregationis Montium; Nec
non punctuale adimplementum replicarum
Edictorum multorum Illustrissimorum, & Re-
verendissimorum DD. Thesaurariorum gene-
ralium, quæ in hac parte habemus circa
promptam solutionem integre quantitaris
fructuum Locorum Montium, faciendam à
Montislaus senza tergiversazione, o dilazione
alenna, conforme alle Liste, & da darfeli de' Com-
putisti, secondo il solito, & loro obbligazioni, nempe
Card. Caponii anni 1607. Card. Serra anni
1609. boni mem. Constantii Parronii anno
1618. & 1621. Card. Hieronymi Vidoni anni
1617. Card. Stephani Duratii anni 1629.
Card. Petri Donati Cæsi anni 1634. Card.
Laurentii Raggi anno 1644. & 1645. Cardin.
Franconi anni 1658. Eminentiissimi, & Re-
verendissimi D. Card. Imperialis anni 1689. &
boni mem. Josephi Paravicini annorum 1691.
& 1694. quæ omnia æquali diligentia, ac si-
delitate aservantur à D. Abbate Vallo,
parato ad illa ostendenda cuiuslibet de Popu-
lo, Plura sequuntur, quæ non possumus me-
lius exprimere, quam verbis ipsius Edictorum,
de mandato Summorum Pontificum Pauli V.
Urbani VIII. Alex. VII. Innoc. XI. & Innoc.
XII. juxta mentem Illustrissimæ Congregari-
æ Montium, & auctoritate Illustrissimorum
DD. Thesaurariorum generalium pro tempo-
re emanatorum.

1. Nempè, che per provvedere al commodo del Pubblico tutti li Caffieri, e Giovanni delle Depositarie debbano affilare la mattina, & il doppio pranzo tre ore continue per ciaschedun volta al pagamento de' frutti de' Monti. Ex Reformatione Montium edita 30. Aprilis 1689. ab Eminentiſſimo, & Reverendiſſimo D. Card. Imperiali, ſerv. Theſaurario generali authoritate Ven. ſervi Dei Innoe. XI.

II. Che li Depositarj, e Cuffieri &c. siano tratti pagare, e con effetto paghino, e tenghino il Banco aperto tre ore continut la mattina, e tre altre ore contino il dopo pranzo. Ex Edicto boni memi: Paravicini, procedentis cum Otaculo Inn. XII. s. Q8. 1691.

III. Che detti pagamanti de' frusti debbano farsi ogni giorno non festivo, e di preterito, e debba sempre cominciarli all'ora della Campana del Collegio Romano, nè si debba in conto alcuno tralasciare sotto qualivoglia cunso, o pretesto, e s'oi contravvenzione incorrerà nella pena di fendi 500. per risfbeduna volta, e della privazione delle Depositarie; E li Caffieri, e Giovani, destinati a fare detti pagamenti, incorreranno nelle pene di fendi 200. per risfbeduna, e risfbeduna volta, e sarà dichiarato inabile a poter esercitare detto mestiere. Ex eodèd Edicto bo mem: Paravicini, emanato, ut in illo dicitur, d'Ordine espresso della Santità di Nostro Signore.

Et proinde libenti aulico hic scirem, quâ auctoritate, & quo titulo in Libericulo, cui titulus *Notizie dell'anno 1719. fol. 32.* non sine admittione *era il Vescovo folite farsi dove si pagano Luoghi di Monti*, annuncerentur illi dies, in quibus à duobus Summis Pontificibus Ven. Servo Dei Innoc. XI. & s. m. Innoc. XII. cubitalibus literis deusandatur, ut Casperi solvant fructus Locorum Montium sub pœnâ seu. 500. inhabilitatis ad exercere proprium officium, & privationis Depositariarum, toriis, quoties eisdem Oraculis non obtineantur.

IV. *Che l'Editto*, circa prohibitionem Strenarum, si abbia da tenere delli Depositarii di qualsivoglia Monte affisso nella loro Banchi, acciò da ogni uno possa essere visto, e letto, sotto pena di fendi 200. *Ex Editto* Card. Petti Donari Cg. anni 1634.

V. Che lacerandosi debba affiggere un'altro successivamente, e perpenemente, sotto pena alli Depositarii di scudi 1000. ogni volta, che si troverà, che abbiano controvenuto. Rex Edicto Card. Franeloni anni 1659. Quæ licet supra non semel considerata fuerint, adhuc hic pluries repetita placent.

taut cum difficultate reperire possit alter abusus, adversus quem una voce conclamationemque clamoribus assurgunt tot Personæ disparis qualitatis, conditionis, & professionis, quod ejusdem abusus irrationabilitatem digito ostendit, per ea, quæ notant adductâ in dec. 135. n. 7. cor. Merlin. & dec. 125. n. 7. coram Emritz jnn. cum concordant citatis in Tom. 3. Discept. Eccles. par. 2. discept. 1. n. 4.

Nec replicetur, quod Caplerii soliti sint easdem Serenas à Montisilis cum omni modestia suppliciter petere, non autem illas propriâ auctoritate retinere.

Uleat quod enim talis petitio ex diametro opponitur triplicatis Edictis, de quibus supra § num. 28. »

Respondemus, quòd, quatenus id in aliquo Capitulo in factò subfiliat, irarantiazat cum illa petitione, de qua loquitur Tacit. lib. 15. *Annal.* ibi: *Intellecto Barbarorum irrisu, qui perirent quod eriperant, quem sequutus fuit in Tomo 3. par. 1. difcept. 22. n. 29.* Eò quia eandem petitionem non faciunt more detestantis, sed duci creditoris aspectu, illam præcedere solet subtractio summæ, quam Strenæ prætextu sibi debitam putant, uenientem diligentes, & imitantes illos, de quibus loquitur *D. Thom. in Epist. ad Hebr. cap. 1. Iet. 3.* Amici nempe in scribendo summam, Montilis debitas, sed Extranei in exigendâ ratione Strenæ.

Idque cum tali, tantaque promptitudine, ac si
efficeret unus verum, reale, perpetuum, certum,
et invariabile, illiusque naturæ, quam con-
siderant Doctores in illis oneribus, cum quib-
us bona, empta à laicis, transeant ad Ec-
clesiasticos emptores, iuxta *magistralium de-
creti Merlini* 992, per totam, et iugantem à n. 55.
Ex quo sequitur, quod nullo modo imitantur
Aulicos filios, famulique Magnatum, quibus
similes Strenæ gratis dantur, et à quibus
multæ aguntur gratiæ hilaris Dacoribus, sed
etibus, æque siccis, ac dutis syllabis, illa in-
comatur antiphona in auribus Monticlarum,
En Mancin.

Pro quorum faciliori admiffione urgere ultio-
ritas videtur quinque fequentes reflexiones
1. Quia fermo eſt inter Montitas, tractantes
damno vitando, & D. Depolicarium, agen-
tem de captando inſigni lucro meſtutorum
ſcut. 40. 40. & quotidianorum ſcut. 4. 68. In
quibus circumſtantiis uuo ore concordant
Doctores, ſemper inclinam. eſſe favore illo-
rum, qui agunt de vitando damno, ut vide-
re eſt apud Gratian. diff. 27. ſorm. 366. n. 4. ubi
Cdm praefertim d. Vicarin agat de damno vitan-
do, alii ante de lucro capiendo, in quorum
curſu praefertur qui agit de damno. Adde. ad
Ludovic. dec. 164. n. 12. verſ. Ilor non procedit,
& Reg. coram Buratt. dec. 430. num. 11. Ibi que
Adde. n. 24. & dec. 561. n. 1. cor. Dumoz. ju-
dici: Potior eſt cauſa rjuſum Papilli, qui agit
de damno vitando, quam alitern, qui agit
de lucro capiendo, cum aliis concordantibus, ci-
tatis in Tom. 1. par. 2. diff. 27. 16. n. 76.

II. *Quia in controversiam adducitur* (sunt verba Cobell ad Bull. Boni regim. r. p. 34. artic. 23. §. n. 10.), *ne fides publica*, & *S. Sedis Apostolicae auctoritas*, quibus *fundamenta* Montei, & *Officia Romani Curie* sunt *erectis*, *illibata* *permanant*. In qua parte habemus *ubertatem*, *Constitutionem* *i. m. Pauli* *vi.* id *literaliter* *demandantem*, ut videtur est apud *Card. de Luc.*

de Locis Montium non vacab. fol. mibi 89. ibi i Montisque ipsi sub fide publica sunt consilii, & in illis consiliis dicitur Apostolica Sedis auctoritas intercessit, & fol. 90. ibi: Sive eorundem Montium Depositariorum culpa, & subterfugio, ita debitorum fructuum solutiones protrahi, & detestari &c. in non modicum Creditorum, seu Montistarum Montium prædictorum præjudicium, & publica fidei detrimentum. Quæ publica fides superlativè emicat ex sola lectura Literarum parentium, in quibus à Principe solemniter promittitur summa scut. 3. pro quolibet Loco, & anno, pro rata obulorum 50. dividenda in quolibet Bimestri.

Esse autem servandam publicam fidem etiam hostibus observant *Autores*, citati in *Julit. Crimin. lib. 4. tit. 1. n. 63.* Et proinde eo magis à DD. Depositariis servanda est Subditis Apostolicæ Sedis, quorum ipsi sunt dilecti Ministri, & benedicati Officiales, ut in terminis exclamant *Cobell. ad Bull. Boni regim. cap. 34. art. 23. num. 1.* his verbis: Contigit aliquando ob negligentiam, ne dicam dolum, seu malitiam Ministrantium, & Officialium, lesam fuisse publicam fidem, quæ in materia Montium maxime venit addibenda: Non enim Pupilli, Vidue, Religiosi, Loca pia, Viri denique cuiusvis generis, pecunias in emptione Montium erogarent, ut ex fructibus vite necessaria compararent, nisi crederent &c. & quodammodo contrahit cum illis, qui Loca, ac Portiones Montium emunt, & ideo nefas est ab illis recedere.

III. Quia omne arbitrium in hac parte sumendum semper est favore Montium, qui ex animo dicitur *supra* n. 18. pro majori parte sunt Loca pia, Viduæ, & Monasteria, & aliæ Personæ, quæ fodere non valent, & mendicare erubescunt, ut in specie præcisè demandavit sibi: *Paulus V. in Constitut. editâ pro facilitate exigendi fructus Locorum Montium, impressâ apud Card. de Luca ubi supra fol. mibi 89.* ubi eandem adducit æquè naturalem, & convincentem rationem: *Id majori studio curandum esse censuimus, quod multorum causa tractetur, inter quos Pauperes, Miores, Vidue, Pupilli, Ecclesie, Monasteria, & Loca pia exsulant.*

IV. Quia inter dd. pia Loca adfunt multa Legata pia celebrationis Missarum, & innumera Cappellanæ, cum eodem onere Sacrificiorum, quæ omnia notoria sunt ex sola recognitione Listarum, quæ quolibet Bimestri à Ratiocinatoribus Montium configuntur DD. Depositariis, & quæ si tempore sibi *Pauli V.* erant in magno numero, post decursum unius Sæculi, & undecim annorum à tempore editionis ejus Constitutionis, emanatæ die 13. Decembris 1608. hodie absque ullâ exaggeratione adauctæ sunt ultra medietatem.

Videntur autem nimis durum, absque ullâ causâ, & sine ulla legali fudamento, ad integrandum lucrum D. Depositarii in mensuris scut. 240. 40. minorare onerum dd. Sacrificio-

rum, & privare pios Benefactores illis suffragiis, quæ celebrati possent ex integris fructibus Locorum Montium, ab illis relictorum, eo quia Cappellani, non habentes integros fructus dd. Locorum, idque absque ulla propriâ culpâ, sed ex sola voluntate D. Depositarii, non tenentur ad adimplementum omnium Missarum, sed solum ad illas, quæ correspondent dd. fructibus, juxta innumeras resolutiones Sacrarum Congregationum, quas refert, & sequitur *Monacell. in Formul. tit. tit. 6. formul. g. m. 2. fol. mibi 146. & tom. 2. tit. 13. form. 2. n. 56. fol. mibi 59. & concordant Capon. discept. 154. cap. 2. n. 9. Passerin. de Stat. homin. tom. 2. quest. 137. artic. 4. n. 1037. & seq. & Crispin. de Visti. par. 2. s. 18. n. 11.*

Ex hac autem reflexione collariè sequitur, quod D. Depositarius in hac parte usurpat sibi officium Sacræ Congregationis Concilii, pro suo libito reducendo magnum numerum illarum Missarum, quæ celebrari debent ex integris fructibus Locorum Montium; Crescitque vis hujus reflexionis observando, quod hoc est commune omnibus aliis septem DD. Depositariis Montium, itaut idem inconveniens, septis multiplicarum, longè intolerabilis evadat, ut Consideranti patet.

V. Reflexio est, quod Summi Pontifices amplissimis illis privilegiis, quæ Locis Montium gratiosissime concesserunt, de quibus latè *Card. de Luca de Locis Mont. non vacab. cap. 5. per tot.* nunquam in uno jota, vel minimo apice derogatur; Imo æquali generositate recusant aures præbere illis temperamentis, à quibus maxima Apostolicæ Sedis utilitas resultasset; Inter quæ, aliis omisiss, recens habemus exemplum introductionis solutionis Quindenniorum respectu illorum Locorum, quæ possideatur à Locis piis, & ecclesiasticis Personis, ad instar ejus, quod praticatur in Beneficiis, quod licet ad ejus commodum unice directum, & apud magnam, contrariamque asserere utilitatem eidem Apostolicæ Sedi, ultimo loco æquali constantiâ, ac intrepiditate rejectum fuit; Unde eo minus dicendum est permittere velle gravamina Montistarum absque ullâ propriâ utilitate, sed ad solum commodum D. Depositarii, cum centum millibus scutis Montistarum tenentis in credito summo Bæneum, & facientis negotium, & lucrum, juxta verba *Constantini ad Stat. Urb. tom. 1. fol. 586. n. 244.*

Quibus non adversatur, quod ab aliquo forsitan Authore hujusmodi Strenæ fuerint admittæ, & bonificatæ Exactoribus, & Administrato-ribus. Distinguendo enim terminos, omnia reducuntur ad perfectam consonantiam; Adverteudo nimirum, aliud esse, eandem Strenas fuisse bonificatas Exactoribus, vel aliis Administrato-ribus alienarum rerum, in quibus de facili loquentur egedem auctoritates, quod toto Cælo distat à præsentis inspectio-ne; Aliud verò, quod fuerint approbatæ in Judiciis, agitatæ inter Montistas, & DD. Depositi-

positarios, qui sunt præcisi terminis nostri casus, in quibus toties DD. Depositarii succubuerunt, quoties in iudicio vocati fuerunt, & in quibus circumstantiis, non solum non reperietur aliquis *privatus Doctor*, undequeque *novissimus*, qui hoc affirmaverit, ut utar phrasi *Særa Rota in decis. 24. sub no. 129. apud D. de Prosper de Terris. Separat. Sed neque de mero possibili reperiri facile poterit, quia esset adducere Doctores ad probandum, quod Decalogi Præcepta possint abrogari per actus, ab illo prohibitos, quod est adeo falsum, adeoque monstruosum, ut neque confutatio nem mereatur, nè credatur verisimile, juxta solidam animadversionem D. Athanasii, sequenti in *Iustis. Crim. lib. 4. tit. 8. num. 123. ibi: Nihil falsa non sunt refellenda, nè habita fuisset credibilia videntur.**

Sicuti autem, ex deductis in alio Discursu, D. Depositarius dd. Montium se declaravit, nullam difficultatem habere solvendi cum Ordine, absque ulla recognitione manus, ut punctualiter deinde bis sequutum fuit pro Bimestribus Martii, & Aprilis, ac Maji, & Junii 1719. Ita ex prædictis cum omni fundamento sperari potest, idem esse practicandum in Bimestri Novembris, & Decembris, solvendo integram illam Partitam, descriptam in Listis, subscribendis ab Illro, & Rmo D. Pro-Theaurario, hoc modo punctualiter tribuendo unicuique Montitæ quod suum est, juxta substantiale requisitum Justitiæ, de quo in *l. Justitia ff. de Justit. & Jure*, & apud D. Thom. 2. 2. q. 58. art. 1. per tot. & signanter n. 5. ubi, quod quando homines à scriptis reddunt unicuique quod suum est per modum exequentis divini, & humana Præcepta, non est opus, ut Principes id demandent per modum imperantis, & dirigentis.

Et ex his concludentes Discursum, Personæ, à quibus petuntur Strenæ, considerari possunt in duplici differentiâ.

I. Est illarum, quæ exigunt fructus Locorum Montium, spectantes ad alios, sive sint Personæ ecclesiasticæ, sive laicæ, sive pia Loca, sive alio quocumque nomine nuncupentur. Et itæ nullo modo, nulloque prætextu dare possunt dd. Strenas, quia, cum ex hucusque animadversis, ad illas non teneantur Domini Locorum Montium, non possunt illorum Agentes, Procuratores, & Exactorum exercere liberalitatem cum pecuniis alienis, nisi velint de proprio restituere Dominis id, quod voluntarie donant; Quando enim Dominus parvus est, Exactor non debet esse prodigus, ut à contrario sensu id reprobavit S. Joannes Crisostomus, sequutus in *Iust. Crim. lib. 1. tit. 10. n. 30.*

II. Species est illarum Personarum, quæ sunt propriorum reddituum Domini, & Arbitri, & circa istas est subdividendum: Aut enim ab istis petitur integra Strenæ obolorum duorum pro quolibet Loco Montis, & nõ possunt, neque debent illam dare; Non possunt, quia id eis rigorose prohibitum est, ut vidimus supra

num. 33. & 42. Et proinde applicatur communè Legistarum axioma, quod non dicimus posse quod contra Jus, & prohibitionem Superioris possumus, de quo *Barbof. axiom. 184. n. 5. Gratian. dec. March. 13. n. 4. cum quibus in punctualibus terminis processit Sac. Congr. Visit. Apost. 24. Maii 1712. Ponente eis merced. de Abdus, ut videre est in Tom. 1. Discept. Ecles. par. 1. discept. 16. n. 99. & n. 263. Non debent, quia essent in causa, ut Caplerii puniri possent pœnâ privationis eorum Officii, & aliarum corporalium, ex animadversis supra n. 34. & seq. & n. 42. & 43. Christiana autem charitas suggerit, in his circumstantiis non esse dandam proximam occasionem punitioni Casperiorum, etiam mediantibus dictis pœnis corporalibus; Atteuto præcipue rigore, cum quo procedunt Educta circa prohibitionem Strenarum, demandando, ut ad dictum effectum procedi possit per viâ de querela, denuntiâ, & in ogni altro miglior modo, cum illo æquè raro, & considerabili addito, e si darà fede ad un solo Testimonio, ed semplice giuramento.*

Quatenus verò ex merâ gratiâ petatur solum ab istis quantitas unius oboli pro quolibet Loco: In illis terminis, cum id recitatur totali arbitrio Montistarum, si illi voluntarie id facere velint, pro concessâ summa maximas gratias referre eis debent, & pro consequendâ semper suppliciter deprecari. Quatenus verò nolint d. liberalitatem exercere, nullam habent occasionem se conquerendi, quia Montistæ, utentes suâ libertate, & Juribus, retinendo pro scriptis suos redditus, nemini faciunt injuriam, ad Text. in *l. Proculis ff. de Damn. infect. cum concordant. apud Rot. decis. 99. n. 26. cor. Cerr. & dec. 188. n. 17. par. 19. rec. In utroque autem casu ad praxim reducere debent aureum illud montium S. Bonaventura, relatum, & sequutu n. à Faga. in cap. Nihil prævia n. 58. de Exceptis. Prælat. & à Rot. dec. 1326. n. 10. cor. Emer. jun. ibi: GRATIAS AGENTES DE DATA, ED NON MURMURANTES DE NEGATA.*

Discursus iste cum esset impressus, & publicus effectus, citò magnam controversiam excitavit, seu renovavit inter Creditores Locorum Montium, Strenam ulterius solvere detrectantes, & Depositarios continuare contendentes in ejusdem exactione sub specioso colore, quod cessatio vergeret in præjudicium Rev. Cameræ, quæ ipsi teneretur ad defalcum, & nonnulli minores Oblatores in posterum reperiret: Ideoque ad favorem alteræ consuetudinis implorantur præsidium Illustrissimi, & Reverendissimi D. Generalis Theaurarii; A quo tamén quam sibi pollicebantur autoritatis assistentiam obincere non valentes, contenci fuerunt à denegantibus integram dimidiam Strenam recipere, nempe unum obolum pro quolibet Loco, prout abinde citra servatur a quampluribus, quibus res ista innotuit. Hoc duxi referendum, ut facti hujus memoria fiat perennis, ad aliorum utilitatem,

82 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ.

& laudem Authoris, qui licet plura doctæ Volumina Typis mandaverit, nullibi, quod sciam, Discursum hunc inserit.

Alterum Discursum a quo mox relatus facit initium, studio brevitatis a Reverendissimo de Zaulis fortè emissum, ipso defuncto dum hic liber sub prelo erat, additum fuit in appendice pag. 145. simulq; dati tres Discursus ejusdem celeberrimi Advocati contra præxim quandam abusuſum aliquorum Officialium Daturia Apostolica; non quod nullam habeant cum præſenti opere connexionem, sed quod, & si inter tot probatissima sui Auctoris volumina vandum locum obtineant, quos tamen publica poſſit utilitas palam omnibus exhiberi.

N. m. 36. Ad obviandum etiam extortionibus ut plurimum committi ſoliis in Urbe per 15 Officiales vulgo *Strordinarii* qui deputantur à Conſervatoribus, & à Gabellario majori ejuſdem Populi Romani reſolutum fuit die 12. Maii 1693. à particulari Congregatione octo Prælatorum a ſe mem. Innocentio XII. deputata ut infra: *Conſuit Congregatio ſervanda eſſe Banimenta aliis publicata ſuper prohibita eis receptione etiam à ſponte dantibus cujuſcunque rei, aut præmii etiam ſub nomine muneris, aut Streua, & ſignatè ſub diebus 5. Junii 1653. & 24. Julii 1655. & 12. Auguſti 1667. aucta tamèn pena uſque ad trimeſem per quinquennium, etiam pro prima vice ipſo ſcito incurrenda, quodque ſuper præmiſſis erodatur aſſertio iurata ipſius dantis, aut querelantis, juncto alio Teſte fide digno, nſt alio argenti adminiculo arbitrio &c.*

Et ut facilior via aperiatſur delinquentes huiusmodi deſegendi, debitiſque panis puniendi, cenſuit parièr impertiri poſſe, ac debere cumulatiſſimam facultatem Annona Præſidio, & Graſſie Præſidi contra Officiales prædiſtis in eorum Officio delinquentes ſuper præmiſſis extortionibus, & Streuis inquirendi, & procedendi etiam ex Officio, ſublata panis quacunque præventionis juriſdictione, quam ſuper eorum perſonis Conſervatores Urbis, aut alii quicunque etiam indivi-

dua mentione, & nota digni haberent, nſt habere prætenderent: Prout è contra Conſervatores prædiſtis inquirere, & procedere cumulatiſſimè poſſint ſuper præmiſſis contra Officiales Annona Præſidi, qui ſunt numero quatuor Commiſſarii nuncupati, & extraordinarii Graſſie Præſidi, qui ſunt numero duo, ita ut in cogitatione, & conſultatione omnium prædiſtorum locis ſit inter ipſos præventionis, ſublata parièr quacunque juriſdictione præventiva ut ſupra.

Et facta per R. P. D. Auſaldum tunc Auditorem relatione eidem Summo Pontifici, Sanctitas Sua juiſſit præſatam reſolutionem publicari, & inviolabiliter obſervari, prout prædiſtis die, meſe, & anno publicata fuit.

N. m. 43. Arbores ſecas, & Ceduas Colonias incidens aut teneatur tradere parrem Domino 17 vide * Ricc. collect. 2745.

N. m. 59. Redarguitur de nimio rigore diſpoſitio huius Statuti à R. P. D. Maſſerio de legatione.

18 & Nunciis lib. 1. cap. 36. n. 2. & n. ſeq. ſignat. 17, quod quando Colonias epiſt terras colere conductas non poteſt expelli, niſi præceſſerit ſolutio eidem debita ratione culturz juxta finalia verba huius Rubricæ ab eodem relata.

N. m. 63. Propoſito in Conſilio Generali quod Coloni poſſent dimitti de meſe Maii, ita

19 tamèn quod non poſſent cogi diſcedere niſi de meſe Novembris ſequentis, ſub die 24. Aprilis 1695. emanavit reſolutio favorabilis quæ fuit approbata ſub die 25. Junii ejuſdem anni ab Eminentiſſimo D. Cardinali Barberino tunc Legato è latere Provincia Romandiole.

N. m. 90. In eliminandiſſis melioramentiſſis arborum ſubducendum eſt incrementum illorum pro-

10 veniens ex fundo, & ſolo, à quo arbores, & vites alimentum recipiunt & reſpondit Rot. in Romana Emphyteuſi ſuper melioramentiſſis 26. Junii 1705. 6. Nec relevare cor. R. P. D. Omaſa.

21 Ad obviandum controverſiſ in ter Dominos, & Colonos impreſſa ſunt capitula, & conventiones ſervandæ, ut in Append. pag. 144.

De impedientibus Laboratores, & de Arcis claudendis.

R U B R I C A XV.

ITEM Statuimus, & ordinamus, quod quicunque prohibuerit, vel quoquo modo contraxerit verbo, vel ſacto, ne quis laborator poſſit, aut valeat poſſeſſionem, ſeu terras alicujus conducere ad laborandum, vel conductas colere, condemnetur in vigintiſſequè libris ſonon, pro qualibet vice, & de tali contradictione probare ſufficiat juramento Domini, ſeu Poſſeſſoris talis rei, cum de poſſitione tamèn unius Teſtis de veritate, vel trium de fama publica. Inſuper Statuimus, quod quicunque laborator, ſeu quilibet alius, qui habitaret aliquam domum, arcem, vel curtem ſitam juxta poſſeſſionem, ſeu bona alicujus teneatur claudere cum clauſura altitudinis à terra duorum pedum ad minus, & clauſam tenere dictam arcem, & curtem, ita quod ejus animalia (cujuſcunque generis) non poſſint in bonis vicinorum ſuorum, & quæ ipſe, ſive alter laboraret ingredi ſub poena ſolidorum vigintiſſequè bonon. pro qualibet vice, quæ acceſſuſ fuerint ſine aliqua condemnatione faciendâ per Judices damnorum datorum, & ad ſolvendum damnum paſſo emendationem damni, de quo credatur ipſi paſſo uſque ad quantitatem viginti ſolidorum, ſi hoc juraverit, & ab indè ſupra quantum probaverit per Teſtes ſine aliqua ſolemnnitate ſervanda.

S U M M A R I U M.

1 Scopeliſſimum quid ſit.

2 Scopeliſſimi poena, quæ ſit, n. r.

Culturam agrorum impediens, quæ poena puniatur, n. 1. & 3.

3 Verba uſque ad penam mortis apoſſita in Legge, Statuto, vel Conſtitutione, quando poena remiſſa fuit arbitrio Judicis, ſtant excluſivè ad mortem.

3 Pu-

- 3 Publicè expedit agriculturam non deferri.

OBSERVATIO.

AD insitit Scopellismi, quod est speciale Atabiz crimen, ut tradit Georgius Mars. Mann. in ejus Metrologia cap. 3. sub num. 25. emanavit dispositio hujus Rubricæ, nam sicuti in Arabia plerique inimicorum solebant in prædium inimici ponere Scopulos, seu lapides iudicantes, quod si quis eum agrum coluisset malo letho periturus esset insidiis eorum, qui Scopulos posuissent, quæ res tantum terrorem habebat, ut nemo ad eum agrum accedere auderet crudelitatem timens eorum, qui Scopulismos fecerant, andè Præfides graviter punire solebant usque ad poenam capitis, quia & ipsa res mortem com-

minabatur, juxta verba tex. in l. Sacerdotii 7. ff. de Extraordin. crimin. docet Antonius Matthejus de Criminib. tit. 5. de Extraordin. crim. cap. 1. de Scopulismo num. 2. cum seq. & D. meus Reynaldus in ejus Observ. crim. cap. 7. n. 90. cum seqq. vol. 1. ubi contra eundem Matthejum tenet, quod quando Lex remittit poenam arbitrio Judicis tunc illa verba usque ad poenam capitis stant exclusivè ad mortem: Ita à nostro Statuto imponitur impediens cultura agrorum poena pecuniaria, quæ est valde mitis respectu gravioris delicti, nam graviter offenditur Proximus, & Repub. impediendo culturam, cum publicè interfit agriculturam non deferri, ut advertunt Matthejus loc. cit. sub n. 3. & D. Reynaldus ibi supra n. 92.

De obligationibus Colonorum circa fructus, & paleas.

R V B R I C A XVI.

STatuimus, quod Coloni (A) terrarum, vel possessionum hominum Civitatis Faventis, vel ejus Comitatus, aut Districtus, ad petitionem Possessorum earum, quas colunt teneantur, & ad id per Potestatem, vel ejus Vicarium, vel Judicem aliquem Communis Faventis compellantur ad voluntatem Locatorum terrarum, seu possessionum hujusmodi dimidiam fructuum illarum, vel partem dictis Locatoribus tangentem decurrere in manipulis, sive covis in eadem Schola, ubi tales possessiones, vel terræ sitæ essent, videlicet ad locum ubi mandaverit Locator, & etiam extrà dictam Scholam, dum tamen non conducantur extrà Scholam per medium milliare, vel ultrà, & volentibus Locatoribus ultrà conducere teneantur Coloni, ita tamen quod Colonis sic conducentibus ultrà medium milliare satisfiat à Locatoribus de tali ulteriori conductione, & ipsos fructus triturarè, munda-re, & aptare omnibus expensis ipsorum Colonorum infra congruum terminum. Et quod tales Coloni etiam teneantur dare, assignare, & deferre Dominis, seu Locatoribus dimidiam, & partem suam de omnibus prædictis eidem Locatoribus. Ac etiam teneantur dicti Coloni habitantes in alienis possessionibus tempore eorum recessus de eis, dimittere ibidem paleas Dominis, seu Locatoribus dictarum possessionum sub poena librarum quinque bonon. cuilibet contrafacienti pro qualibet vice ultra paleam. Liceat tamen ipsis Colonis per eorum animalia rodere super dictis possessionibus, de quibus discedunt dimidiam palearum recolectarum super eis de eo anno, quo recedunt, quam tamen dimidiam si Locator voluerit habere teneatur ipse Colonus relaxare pro pretio concedenti dicto Locatori. Laboratores verò terrarum teneantur dimidiam palearum Locatori Faventiam conducere, vel ad arcam possessionis dicti Locatoris absque ulla mercede.

S U M M A R I U M.

- 1 Colonus partiaris transportare tenetur ad arcam manipulos frumenti, aliarumque bladaram ad effectum tritrandi. Trituratione frumenti, & bladaram sequura devenitur ad mensurationem, & divisionem inter Dominum & Colonom, n. 1.
- 2 Colonus partiaris deferre tenetur portio-nem dominicalem ad domum Domini suis sumptibus. Decl. n. 3.
- 3 Limita quò ad solutionem gabellæ.
- 4 Colonus partiaris deferre tenetur portio-nem dominicalem ad domum Domini proprio periculo. Limita ut ibi.
- 5 Plauti everio sine culpa ducentis accidere non solet.
- 6 Colonus partiaris tenetur ad pretium fru-menti à Magistratu taxatum, si illud

Tam. II.

non detulit ad domum Domini tempore debito.

- 7 Dominus potest facere præceptum Colono partiaris, ne fructus colligat ipso, vel ejus Ministro abesse, vel saltem abique præcedenti interpellatione.
- 8 Parochus, seu Curatus potest Custodes apponere, vel prohiberi facere, ne fructus ex agris auferantur, nisi soluta prius decima.
- 9 Juramentum in litem ad probandam quanti-tatem datur contra Colonom partiaris, qui ipso Statuto, aut consuetudine, aut pacto, aut præcepto recollegit fructus in-icipio Domino.
- 10 Colonus, qui non denunciavit Domino reco-lectionem fructuum non privatur, nec expellitur, n. 9.
- 10 Colonus partiaris colligere, & ad domum

L 2

propriam asportare potest fructus inscio Domino, absque eo quod redargui valcat de furto, cessante prohibitione legis, aut hominis.

11 Colonus partiarus egens frumento pro merendo, & legetes colligendo, si excusserit certam quantitatem epicurum inscio Domino, non potest accusari de furto.

12 Palea fundamentum habet cum frumento, radicemque communem.

13 Palea Annonae appellatione venit.

14 Palea computatur inter fructus, sicut stramen, ligna, aliaque huiusmodi.

15 Palea dividenda aequaliter inter Dominum, & Colonum partiarum. Vide ibi.

16 Colonus partiarus alere tenetur de proprio boves pro cultura necessarios.

17 Conseruato, Statutum, & pactum circa diuisionem palae inter Dominum, & Colonum sunt seruanda.

18 Consuetudo nova, & ultima antiquae contracta, est attendenda.

19 Palea tota interuit pro alimonia bobum Colonorum.

20 Coloni retinent boves ad Collaticum.

Collaticum bobum est licitum, & quotidie praestatur, num. 20.

21 Periculum bobum ad collaticum datorum, ad quem spectet remissive.

22 Creditor collatici praestatur cuiusque creditore etiam anteriori super fructibus relictis. Limita num. 23.

24 Creditores mercedis pro secatione, tritura, & refectione frumenti, praestantur aliis Creditoribus.

25 Creditor pensionis horrei, in quo repositum, & conseruatum fuit frumentum praestatur aliis creditoribus.

Creditor ultimus, qui mutuauit pecuniam pro perficienda, & habitabili reddenda, domo praestatur aliis creditoribus, qui mutuarunt pecuniam pro ea adhibenda, num. 25.

OBSERVATIO.

M esse sequuta, tenetur Colonus partiarus nedum transportare ad acau, quae ut plurimum reperitur in eodem praedio, manipulos frumenti, aliatumque bladaram ad effectum triturandi, & ut absoluta trituratione deueniat ad mensurationem, & diuisionem, ac facta diuisione, incumbit onus Colono deferendi portionem dominicalem.

3 ad domum Domini propriis sumptibus, iuxta naturam Colonae partiariae, ut dispositum legitur in sequenti Rubrica, & respondit Bur-
f. ff. conf. 330. m. 51.

Quod onus deferendi fructus ad domum Domini habet locum, quando sunt ejusdem

3 Terriorii; alius secus ut declarauit Pigent. ad Statut. Ferrariae lib. 1. rubr. 30. n. 12. vers. Et de Jure communi, Conciol. ad Statut. Eugub. lib. 6. rubr. 39. m. 7. ibique Romaguer. n. 12. cum seq.

Non tamen inter sumptus comprehenditur onus solutionis gabellae, eo quia haec est

4 debitum Domini erga Principem, non Coloni Bald. in L. acceptam n. 42. C. de Usuris, Jaf. in l. fructus n. 4. ff. de solut. matr. d. Pacien. de Locat. cap. 38. n. 28. Etiam si obligasset asportare omnes fructus suis sumptibus, nam adhuc

nou tenetur ad gabellam, ex ratione mox allegata, ut prolequitur Pacien. n. 29. & respondeat Donat. Anton. de Marin. Quotid. resol. lib. 1. cap. 259. m. 4. & Romaguer. in Addit. ad Conciol.

ad Statut. Eugub. cit. rubr. 39. n. 15. ubi nu. 13. cum seq. firmat, quod tenetur etiam deferre

5 proprio periculo, sed si fructus perierint abique mora, & culpa Coloni, ipse remanet liberatus: Advertendo secundum Pigent. ad Statut. Ferrariae lib. 1. rubr. 32. num. 8. quod si

plaustrum euerteretur, in quo reposita essent quae ad Dominum ducuntur, ut vinum, oleum &c. effunderetur, probanda esset exactissima diligentia, cum eversio plaustrum sine

6 culpa accideret non soleat, ibique allegat Nimm. jun. conf. 441. n. 34. & Cyriac. contr. 166. num. 18.

Ceterum, si tempore debito non detulerit ratam frumenti Domino, poterit contra eum

7 agi ad pretium à Magistrate taxatum, ut respondit Rot. coram Peuting. de dec. 494. num. 5. cum seq.

Ad hoc autem, ut innoteat Domino praecisa quantitas fructuum, & tollatur occasio fraudis, consili solet vel mediante dispositione Statuti, vel consuetudine, vel pacto, & illis deficientibus, adhuc potest ipse Dominus facere Colono praecceptum, ne illos ipso, aut

8 Ministro absente, vel saltem absque praecedenti certificatione colligat Plot. de la lit. jur. §. 4. m. 11. Pacien. de Locat. cap. 33. n. 22. Fenzon. ad Statut. Urb. lib. 1. cap. 123. m. 3. cum seq. Camer. For. resol. par. 3. cap. 13. n. 372. Caball. cas. crim. 169. Fr. 1. de dec. 117. ibique Carolus Anton. de Luca n. 1. cum seq. ubi concordantibus

relatis dicit idem procedere ad fauorem Curati, qui ad excludendas fraudes potest Cu-

9 stodes apponere, vel prohibere facere, ne fructus ex agris auferantur, nisi soluta prius decima; Rationi enim congruit, ut is, cujus interest, assillat actui, qui geritur, ut firmat

Valae. de Jure phys. quest. 30. sub n. 15. vers. postremo in Colono partiaro, & comprobando tenet Fenzon. ad Statut. Urb. alleg. cap. 123. m. 2. in fine cum seqq.

Et si Colonus sprete dispositione Statuti, aut consuetudine, aut pacto, aut praeccepto colligat fructus inscio Domino aduersus eum

10 datur iuramentum in litem ad effectum probandi quantitatem, ut firmat Plot. loc. cit. & Pacien. ubi supra n. 23. Non tamen exinde inducitur privatio, & expulsio, ut tradit Gratian. dissect. 152. n. 4.

Cessante vero prohibitione legis, aut hominis Colonus partiarus inscio Domino non

solum potest colligere fructus, sed etiam va-

11 let illos ad domum propriam asportare, ab-

sq.ue

sque eo quod accusari possit de furto, quia non censetur id egisse animo furandi, sed potius iuris sui conservandi gratia, ad Text. in l. Merito, ff. Profectio, Fab. in §. Fortum est n. 1. In l. de Oblig. qua ex delictis. n. 1. Farinac. de Furt. quæst. 174. nu. 26. Pacion. allegat. cap. 33. n. 25. & Aluta dec. 43. n. 24.

Pro ut cessat etiam actio furti, si Colonus egens frumento pro mercedo, & segetes recolligendo excussit certam quantitatem spicarum in scio Domino, dum per fallaciam, & dolo malo non fecit, prout in dubio presumendum est per Text. in d. l. Merito, & te. met Alden. ad Sanfelice, dec. 388. vers. in dubio tamen.

Palea fundamentum habet cum frumento, 13 radicemque communem, juxta verba Homi-
B lia S. Augustini Episcopi lib. 99. Evangelic. in Matth. cap. 13. tom. 4. Annonæ appellatio-
14 ne venit Falx, conf. 126. & inter fructus computatur licet stramen, ligna, aliaque
15 hujusmodi Capiblanck. de Baron. lib. 1. prag. 14. n. 11. Brecol. Consult. forens. cap. 3. n. 60. vol. 1. De Luca ad Franc. dec. 103. n. 1. qui loquitur ad effectum solutionis decimæ, Pacion. de Locat. cap. 5. n. 36. Ideoque equaliter dividenda inter Dominum, & Colonum Pacion. ubi su-
16 pra num. 37. & Conciol. ad Statut. Engub. lib. 6. rubr. 39. n. 6. Joseph Ludovic. dec. 1. Perus. par. 1. dec. 14. n. 8. in fine cum seq. ubi relato Petro de Wald. advertit maxime procedere quando non constat per Colonum projectum fuisse le-
tam, quo casu palea dividenda esset arbitrio boni viri: Et quidem optima ratione, non solum quia tanquam fructus debetur portio Domino ex mox allegatis, verum etiam quia cum Colonus subministrare tece-
17 rur omnes expensas, utique debet de proprio alere boves ad culturam necessarios, ut re-
lato Petr. de Wald. in tract. de Duobus fratr. par. 1. quæst. 9. vers. tamen in contrarium firmat Joseph. Ludovic. cit. dec. 14. n. 7.

Nisi aliter disponat Statutum, aut fuerit conventum, aut diversa vigeat Consuetudo,
18 quæ servanda est, ut tradunt Pacion. loc. cit. Fulvius Benignus ad Aldut. ad Statut. Agricultur. Urbis cap. 82. lit. D. Conciol. loc. cit. Et si con-
currat Consuetudo nova antiquæ contraria,
19 ultima est attendenda, ut firmat Joseph. Ludovic. loc. cit. n. 11.

Viget autem consuetudo in territorio Faventis, quod rota palea inserviat pro alimen-
20 tia bobum Colonorum, vel quorum ipsi pro cultura prædiorum retinent ad Collaticum à Dominis prædiorum, vel ab aliis pro certa annua quantitate, seu specie nempe frumen-
21 ti, prout quotidiè praticatur, ut per Corn.

conf. 108. n. 4. lib. 1. Carot. de Locat. tit. de Collaticis bobum, seu Yugatico, ut per Aldobrandin. conf. 131. n. 17. lib. 2. Pacion. de Locat. cap. 2. n. 3. cum duob. seqq. quod licitum est, ut firmat Posell. resol. 53. n. 4. late Michaelor. de Fratrib. par. 3. cap. 59. n. 3. 8. vers. Et supradicta, cum pluribus seqq. ubi examinavit articulum, & contrariam opinionem reprobat; ad quem
22 autem spectet periculum Bobum vide D. Pacion. d. tract. n. 5. cum seqq. & Posell. ubi supra n. 15. cum sequentibus.

Addo in hoc proposito collatici, quod illius creditor præfertur cuicumque creditori etiam anteriori super fructibus recollectis, ut fir-
23 mat Sabell. Var. resol. cap. 66. n. 22. ubi n. 24. limitat quando concurrat creditor seminis, &
24 experientiarum pro cultura, nam tunc tenet privilegia conquisari, & cæteris paribus esse servandum ordinem temporis, & regulam, Qui prior tempore potior est in jure.

Verum est advertendum, id ita indistinctè non procedere, cum potius ultimi credito-
25 res præferantur puta mercenarii pro secatione, & trituratione, & recollectione frumenti, & segetum, nam expedit iis privilegium posterioritatis concedi, ut facilius inveniantur ad publicam utilitatem, cum tales operationes promptè, & celeritè sint faciende, adeo ut sæpius unius diei mora in secando, & secatum recolligendo ob supervenientiam ventorum aquisitionarium, pluviarum, & imbecium ingens damnum causari soleat, ultra quod dicti fructus non dicuntur nisi deductis expensis necessariis, ut firmat Text. in l. 2. quod privilegium, lib. 1. Planè sumptus causa, qui necessariis salus est semper præcedit; nam de ultio eo, bonorum calculus subduci soles, ff. Deposit. Bucasferr. respons. 39. cum seqq. Carleval. de Judic. lib. 1. tit. 3. dispnt. 32. n. 1. & docet Card. de Luca de Credit. disp. 16. num. 12. cum seq. Nec non
26 Dominus pro pensione horrei, in quo frumentum coulevatur, & salvatum fuit, juxta originalem doctrinam Rip. in l. Privilegia n. 1. in fine, ibi: Ergo ultimus debet præferri, quia is est, qui causam totius pignoris salvavit, ff. de Privil. credit. & tradit Gait. de Credit. cap. 4. quæst. 11. n. 1556. Carleval. cit. tit. 3. dispnt. 29. n. 5. & d. dispnt. 32. n. 1. & de ultimo credito, cuius pecunia erogata fuit in perficiendo ædificio, illoque habitabili reddendo relatis Bunderan. de Privil. credit. cap. 2. in fine Caris Philipp. par. 2. lib. 2. cap. 13. n. 16. Carleval. ad Leg. Regi cap. 11. num. 179. A Colla de Privil. credit. reg. 2. ampl. 3. n. 1. cum sequentibus respondit Roeca Episcopus Isolanus Disputat. se-
lect. volum. 2. cap. 138. n. 3. vers. In reliquis cum sequent.

ADDIT. AD RUBR. XVI. LIB. V.

S U M M A R I U M.

1 Pro collatico bobum debetur certa mensura frumenti.

2 Contractus, in quo tradatur Rustico jugum

bobum concorditè æstimatum cum patet quod lucrum, & damnum contingat æqualitèr dividatur, & pro lucro Rusticus trahat certam quantitatem frumenti valet.
3 Bo-

86 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ.

- 3 Boves dati ad Collaticum si moriantur morbo naturali damnum spectat ad Dominum, si vero culpa Socii, seu Coloni cedit illius damno.
- 4 Collatici materiam tractantem remissivè.
- 5 Creditor expensarum factarum in collectione, & trituratione frumenti, & segetum præfertur aliis creditoribus.
- 6 Creditor horrei, Fœnili, Cellævinariæ, Magazeni &c. præfertur aliis creditoribus.
- 7 Ultimus creditor qui dedit pecuniam pro perficiendo edificio alioquin inutili præfertur aliis creditoribus & num. 9. Contrarium num. 8.
- 9 Operarius præfertur super re ejus opera vel meliorata, vel ad perfectionem redacta.
- 10 Tradenti pecuniam pro perficienda domo incepta competit privilegium *Leg. Interdum*.

Num. 10. Pro Collatico bobum juxta morem diversarum Regionum debetur certa mensura frumenti, * ut aliis relatis tradit *Constantin. ad Statut. Urb. Sam. 1. annot. 21. art. 4. n. 143.*

Et si quis tradat jugum bovum rustico concorditer æstim: eorum certo pretio cum pacto, quod lucrum, & damnum contingens æqualiter inter tradentem, & recipientem dividatur, & quod rusticus recipiens pro lucro incerto teneatur dare certam quantitatem frumenti contractus valeat ut firmat *Caldero decis. 54. n. 28. tom. 2.*

In nostra Civitate prædicatur, quod si in venditione non reperiatur idem pretium, quo v. g. emptum fuit par bovom sed minori pretio, tunc damnum est dividendum, si vero vendatur majori pretio, pariter lucrum est dividendum; Si moriantur morbo naturali, * damnum spectat ad Dominum; Si vero ex culpa Coloni, seu Socii; tunc cedit damno Socii, idèque non convenitur, quod Caput sit salvum, sed bene certa quantitas frumenti collaticum vocata convenitur.

Num. 21. Collatici, seu Socii & bobum vide lare 4 *Sabell. resolut. & respons. cap. 17.* qui lare examinat materiam, & præcipue ad quem spectet periculum bobum.

Num. 24. Creditor expensarum factarum in Collectione, & trituratione frumenti, & segetum præfertur aliis creditoribus ut me hic al-

legato firmat *Constantin. in ejus observat. ad Statut. Urb. Annot. 30. art. 2. n. 249. vers. Idem cum duobus seqq. vol. 1.*

Num. 25. Creditor horrei, Fœnili, Cellævinariæ 6 Magazeni &c. * præfertur aliis creditoribus super re iuibi conservata, ut concordantibus relatis, & me hic allegato docet *Constantin. in ejus observat. ad Statut. Urb. d. annot. 2. n. 253. vers. Ex eadem causa cum seqq.*

Num. 25. Vers. Et de ultimo Creditore &c. Quod ultimus Creditor, qui dedit pecuniam pro perficiendo edificio, * alioquin inutili, & infructifero præfertur aliis Creditoribus firman hic allegati, & præsertim *A. Costa*, qui docet ab hac sententia in praxi non esse recedendum.

Et quævis *Constantin. in ejus observat. ad Statut. Urbis Annot. 30. art. 2. nu. 223. juncto n. 251.* contrarium sentiat, eo quia censetur unicus contractus inter omnes creditores, qui crediderunt pecunias pro edificando, cum eadem sit causa, cujus identitas est attendenda allegando *Text. in l. Privilegia 32. ff. de reb. aucthor. Judic. possid. (quem non potui reperire in meis Codicibus)* nec non *Capyc. Galeot., à Ponte, Card. de Luca, Recob., & alios*, dum potius potuisset allegare *Text. in l. Privilegia 16. lbi: Privilegia non ex tempore assumantur, sed ex causa, & si ejusdem tituli fuerint concurrant, licet diversitates temporis in his fuerint ff. de Privileg. Credit.*

Attamen non videtur recedendum ab opinione per Nos hic firmata, & comprobata ab eodem *Constantin. eod. art. 2. n. 252.* dum auctoritate *A. Costa, Caracci. Recob., & Zacch.* tradit Artifices, & Operarios præferri pro eorum mercede super re eorum opera vel meliorata, vel ad perfectionem redacta cum per ipsos sit effecta præstiosior, & majoris valoris, unde concurret potentior causa in creditore occasione perfectionis edificiæ.

Nec obstant per eundem *Constantin.* allegati cum loquantur in terminis emptionis Officii, novæ additionis locorum Montium factæ à Principe, & in aliis terminis divertis à nostra hypothese.

Tradenti pecuniam pro perficienda domo incepta competit privilegium * *Leg. Interdum ff. Qui pos. in pig. hab. ex allegatis per Roscor. Cels. dec. 398. n. 5.*

De Cultura per Colonos adhibenda, & de fructibus per eos custodiendis, & tritrandis.

R V B R I C A XVII.

Item statuimus, & ordinamus, quod Coloni partiarii, seu Laboratores prædia possessiones, & terras, quas colendas duxerint, teneantur quater congruis temporibus eas arare, (A) & congruo tempore, videlicet saltè per totum mensem Octobris quinto sulco illas seminare, salvis tamèn aliis conventionibus inter eos, & Locatores factis, & initis sub poena pro qualibet ornatura, & qualibet vice, quas omiserint eas (ut supra) colere, & arare solidorum viginti bonon. Locatori possessionis applicandorum pro suo damno, & in-

& interesse. Simili poena teneatur conducent vineam ad colendum, si eam diligentè putare, & bis debitis temporibus ligonizare omiserit, pro qualibet vice, ac qualibet tornatura Locatori vinee, pro suo damno, & interesse applicanda, & pro illo anno, quo sic cessaverit talis Colonus, nihil habeat ex fructibus dictæ vineæ. Si verò tantum una vice in ligonizando cessaverit quartam partem dictorum fructuum dictæ vineæ habeat, salvis semper dicta poena, & aliis poenis conventionalibus. Si verò Coloni, & Laboratores prædicti teneantur ex pacto ponere finum, seu litem in dictis possessionibus, & vineis, & non posuerint, teneantur solvere Domino pro qualibet salma solidos quinque bonon. & pro quolibet curru solidos quindecim, & antequam dictum finum, seu litem in ipsis terris, seu vineis spargatur, debeat locator requiri per ipsos Laboratores, quodque teneantur, & debeant dicti Coloni suis expensis, & laboribus singulo recolectu in area possessionis, seu terrarum Locatoris portare unam, seu duas cappas grani, seu frumenti, accipiendo illas de quolibet acervo, sive pignono frumenti existentes in agro, manipulum, seu covum unum frumenti, easque triturare debeat in dicta area, seu alibi pro ut dictis Domino, seu Locatori videbitur, & eo frumento triturato debeant dicti Coloni illud in præsentia Domini, seu ejus Nuncii mensurare, & ejus mensuræ, cuius reperiæ fuerint ipse cappæ (ut supra) triturare debeant, ac teneantur dicti Laboratores de residuo frumenti tritrandi in eadem mensura Domini, seu Locatoris prædictis respondere, Insuper obligari sint prædicti Coloni tempore messium requirere Dominos, ut vadant ad videndum, & numerandum cappas, & aliam quantitatem frumenti, & bladi, quæ de possessionibus colliguntur, antequam frumentum, & blada extrahantur de agro, & debeant ipsi laboratores omnem quantitatem frumenti, fabarum, ordei, & speite triturasse, ac mundasse, & mensurasse, ac ad domum Domini, seu Locatoris detulisse in, & per totam diem decimam quintam mensis Augusti ad plus, sub poena solidorum decem bonon. pro qualibet cappa in prædictis omnibus, & singulis casibus. Teneantur etiam dicti Coloni terrarum, & vinearum notificare Locatoribus prædictis qualibet vice, qua laboraverint, seu araverint dictas terras, & vineas infra tertiam diem, & Coloni vinearum notificent infra dictum tempus de putatione, & ligonizatione pro qualibet vice, si volunt ire ad videndum terras, & vineas (ut supra) per eos laboratas poena solidorum decem bonon. pro qualibet tornatura terræ, & vineæ solidorum viginti bonon. pro qualibet vice, qua omiserint denunciare (ut supra) & Laboratores vinearum non debeant vindemiare sine licentia Locatoris sub poena librarum decem bonon. pro mediæ parte Locatori applicanda, & pro alia mediæ parte Communi Faventia.

S U M M A R I U M.

1 **A**gricultura est unus ex cardinibus humanæ vitæ.

Agricultura est nervus totius Reipublicæ, num. 1.

Civitas crescere non potest sine agris, & eorum fructibus, nec sine abundantia cibi frequentiam habere, n. 1.

1 Infans ali non potest sine Nutricis lacte, neque ad vitæ crescens gradus perducit.

3 Exercitio Agricultura nihil dulcius, nihil uberius, nihil homine libero dignius.

4 Romani reliquerunt ingenuis hominibus sola duo studia, nempe Agriculturam, & bellicam artem, & quare.

5 Exercitium Agricultura est antiquissimum à primo Parente omnibus hæreditarium.

6 Cain fuit primus Agriculor.

7 Noë javerit arandi artem ad minnendum laborem hominibus.

8 Nobilissima est ars Agricultura, ita ut quamplures ab aratro ad Dictionem, & Consulatam vocati fuerint, & terminata dignitate ad aratrum redierint.

Reges ipsi, & Imperatores Agriculturam, exerceverunt, n. 8.

9 Agricultura non præjudicat nobilitati, quando exercetur in propriis fundis.

Agricultura non numeratur inter artes mechanicas, n. 9.

Artes mechanicæ homines obscuros reddunt, num. 9.

Qui parce seminat, parce & metet, n. 9.

10 Agros uberiore reddere bonum publicum respicit.

Civitas populo, & hominibus redditur copiosior, quo magis alimentis, & cibariis affluit, n. 10.

Principis interest Statutum, & Regnum populum habere n. 10.

11 Agrum incultum antiquitus retinens, puniebatur.

Vineam, & Arborem derelinquens, antiquitus puniebatur, n. 11.

12 Privilegia varia concessa sunt Agricultura, & Agricultoribus, de quibus ibi remissive.

13 Executio super bobus animalibus, & instrumentis aratoris fieri non potest pro quovis debito, etiam fiscali, n. 18. & 19.

14 Animalia aratoria intelligantur ea, cum quibus majori parte anni agricultura exercetur.

15 Boves aratorum mactari non possunt.

16 Agricultores sunt nervi totius Reipub.

17 Agricultores exempti esse debent à publicis muneribus.

18 Agricultores carcerari non possunt occasione

ne repræfalis, nec pro quovis debito, etiã m
ficali.

Agricultor carcerari non potest vigore man
dacti relaxari contrã ſcẽm principalem pro
pœna pecuniaria, quanvis ſiſejuſſerit do
judicium ſolvendo in cauſa criminali,
num. 18.

Repræſalia evequi non potest contrã Agri
cultores, eorumquẽ animalia, boves, &
equas neceſſarias, num. 18.

19 In cauſis Agricultorum ſummarie, & celeſti
rẽr eſt procedendum.

20 Judices antiquitũs manebant in Portis Civi
tatis, ut citius, ac promptius redderent Jus
Agriculis, & quare.

21 Agricultores quinã dicantur remiſſive.

22 Agricultores Urbis ſuppoſiti fuerunt, unã
cum rebus ad autem ſpectantibus juridi
ctioni Conſulum ejuſdem aris.

Statuta Agriculturæ Urbis confirmata fue
runt à S. Pio P. num. 22.

23 Inhibitiones Agriculturæ conceduntur tam
à Conſulibus, quã ab Eminentiſſis. Came
rario, & ab Annone Præſecto.

24 Agriculturam exercentes intra quadraginta
ab Urbe milliaria, tam ſeminiũ, quã
meſſium tempore non poſſunt carcerari,
nec executionem pati, etiam prò debito
obligatione Camerali vallato, ſecũs in aliis
temporibus, & n. 28. ac n. 31.

26 Boves, & inſtrumenta aratoria ſub tacitis
hypotecis non comprehenduntur.

27 Bobus, & inſtrumentis aratoriis competunt
præſidia, quæ bonis dotalibus, conceſſa
ſuerunt.

Inhibitiones Agriculturæ conceduntur ſo
lummodò ſerenti ſaltem oẽio rubra tritici,
num. 28.

28 Inhibitiones Agriculturæ impediunt execu
tionem, tam quò ad perſonam Agriculto
rum, quã quò ad fructus de tempore ſe
menationum, & meſſium, ſecũs quò ad
alia bona non provenientia ex Agricultu
ra.

29 Declara procedere quò ad debita contraſta
poſt inceptum exercitium Agriculturæ;
ſecũs ſi aurẽ. Contrarium num. 30.

31 Forum, ſeu Tribunal Abbatis Sacchi nun
cupatum prò cauſis pauperum Mercenari
orum, Terrarum, Vinearum, Hortorum,
ſeu Viridariorum cultorum, Operatorum,
ac quoquomodo Laboratorum, & ſimilium
Urbis. cuſque Diſtrictus erectum in Urbe
fuit ab Urbano VIII. & cum quibus facultati
bus, Vide ibi.

Judei in cauſis Mercenariorum Urbis, ejuſ
que Diſtrictus, quas facultates habeat,
num. 31.

32 Præcepta Agriculturæ ſunt bene colere,
agri, aeris, aque, terræ, & indulliriæ ratio
nem habere.

33 Syderum cogitationem, habere debet Agri
cultor, & quare.

34 Cognitionem qualitatis terræ Agricultor

habere debet, cum diverſa laboreria ſe
cundũ diverſitatem terrarum requiran
tur.

35 Frumentum non ſeminatur quolibet anno in
eodem loco, ſed alternatim ſeminatur fru
mentum, & ſegetes.

36 Colono, vel Conductori non licet in ultimo
anno reſtipulare, nempe ſerere prædia,
quæ in ſuperiori anno ſata fuerunt, ne ter
ræ exſtruentur in præjudicium Domini,
aliàs tenetur ad intereſſe, & damna, n. 38.

37 Conductor vineæ non poſſet in ultimo anno
reſtipulare plura capita vitium ad effectum
percipiendi majorem quantitatem uvæ ra
tione præjudicii, quod inferretur Domi
no in ſequentibus annis, in quibus minor
quantitas uvæ produceretur, aliàs tenetur
ad damna, & intereſſe, num. 38.

38 Vineæ ſi non putetur, vel non cultivetur, de
ſiccatur.

39 Vineæ deterioratur ex defectu culturæ, etiam
modici temporis.

OBSERVATIO.

Agricultura eſt unus ex cardinibus
humanæ vitæ, & nervus totius Rei
publicæ, tanquã genus humanum nutrens,
nam Civitas ſine agris, & eorum fructibus
creſcere non poſſet, nec fine abundantia cibi
frequenter habere, eo modo, quo ſuſans
natus ſine Nutricis lacte nequit ali, neque ad
vitæ creſcentis gradus perducere, ut docent
Scipio Amirat. Diſcurſ. politic. lib. 3. cap. 3. Dio
niſ. Haliarnaſ. Roman. antiqu. lib. 2. Ariſtotel.
Polit. lib. 6. cap. 4. & lib. 7. cap. 8. Pſyru. de
Architectura lib. 2. in princ. verſ. n. enim, Car
din. Sfortia Pallavicini. in Hiſtor. Concil. Trident.
lib. 13. cap. 4. in fine, Thomas Garzonius in ejus
opere inſcripto Piazza univerſale diſcurſ. 56.
& ex noſtris Amsya in leg. Exemplo 36. n. 17.
Cod. de Decurion. lib. 10. Gulielm. de Benedic. in
cap. Reynuſtini verbo, & uxorem nomine Ade
laſiam dec. 5. n. 345. verſ. cum igitur de Teſtam.
Klock de Arat. lib. 2. cap. 1. m. 1. tum duobus ſeq.
Solozan. de Jure Indiarum. 2. lib. 1. cap. 7. n. 16.
ubi plures concordantes.

Ejus exercitio nihil uberius, nihil dulcius,
nihilquẽ homine libero dignius teſte Ciceron.
lib. 3. Offic. Plin. epistol. 47. lib. 9. Gulielm. de Bene
dict. lor. cit. Tiraquel. de Nobilitate. cap. 32. n. 5. itã
ut cecinit Horat. in libro Epodon. Ode 2.

Beatus ille, qui præſul negotiis

Ut præſe gens mortalium,

Paterna rura totus exerceſ ſuis,

Solutus omni ſanore

Nec excutatur Claſſico Militeſ truci,

Nec horret iratum mare,

Forumque viſat, & ſuperba Civium

Potentiorum limina.

ut exornat Urſell. concinſ. 82. n. 2. qui erroneẽ
prædictos verſus attribuit Valerio Maximo,
& Antunẽ Portugal. de Donat. Reg. vol. 2. lib. 3.
cap. 43. nu. 24. Unde Romani duo ſola ſtudia
4 inge.

4 ingenuis hominibus reliquerunt, agriculturae scilicet, & bellicam artem, ut posset ad sustinendam, & conservandam Rempublicam necessarii sumus, & utilissimi, cum agricultura inferretur Militum alimentis, & militiae tutelae ejusdem Reipublicae, ut testatur Dionysius Halicarnassensis lib. 2. Klock ubi supra n. 11.

Quod exercitum ceteris est antiquissimum à primo Parente omnibus hereditarium, ut in Genes. cap. 3. vers. 17. ibi: *Ad verò dixit Dominus Deus quid audisti vocem Uxoris tuae, & comediisti de ligno, ex quo praeceperam tibi ne comederis, maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vita tua. Spinax, & tribulus germinabit tibi, & comedes verbum terra. In sudore vultus tui vesteris panem, donec reverteraris in terram, de qua sumptus es, & in vers. 23. ibi: Et misit cum Dominus Deus de Paradiso voluptates, ut operaretur terram, Cain autem fuit primus Agricultor, ut tradit Genghelius de Benedictionibus in d. cap. Raynucius in verbo, & uxorem nomine Adelsiam de c. 5. n. 346. juncto num. 358. de Testamento. sed quia homines multum laborabant in agricultura, quam propriis manibus, ungulis, & digitis exercebant, non iuvenit arandi artem, in qua plus animalia, quam homines laborant, ut prosequitur Genghelius de Benedictionibus d. num. 358.*

Ac est quoque ars nobilissima, ita ut quamplures ab aratro ad Dictatorem, & Consulatum vocati fuerint, & terminata, seu deposita dignitate Consulari, & Dictatoria ad aratum redierint, & Reges ipsi, ac Imperatores manus aratro occurrerint, quos testatur Gregorius Tholosandus lib. 4. de Rep. cap. 3. n. 4. & in Syntagma. juris. lib. 18. cap. 23. Augustinus Gallus in ejus libello inscripto Le dieci giornate della vera Agricoltura, giornata sesta circa princ. ubi de Diocetiano Imperatore, & Ciro Rege Persarum, Klock de Avar. lib. 2. cap. 1. n. 7. cum seq. juncto n. 23. cum seq. Knipschild de Juribus, & privilegiis Civit. Imperial. lib. 2. cap. 16. num. 28. Tiraquelme de Nobilit. quest. 32. n. 5. Gryphianus in Aconom. legal. lib. 1. cap. 17. n. 12. cum seq.

Unde non potest jadicari Nobilitati, cum non numeretur inter mechanicas artes, quae homines obscuras reddunt, dum exerceant in propriis fundis, ut constantè tenet Tiraquellus ubi supra n. 2. cum seq. Menoch. cons. 9. n. 18. vol. 1. Gryphianus d. cap. 17. num. 8. cum seq. Gaudop. de c. 41. juncto de c. 392. ubi testatur ita decilium.

Ad eoque diligens ratio habenda est agriculturae, ut per Principem, seu Reipublicam moderatorem deputanda sint personae, quae Agriculis incumbant, ac diligenter inspiciant, an praedia, agri, vineae, horti, sylvae &c. colantur, & arbores plantentur, ac plantarum custodiantur, ut docet Alex. ab Alex. Dier. genial. lib. 3. cap. 11. vers. ac festis, Klock de Avar. lib. 2. cap. 1. n. 47. cum seq. Knipschild de Jurib. & privilegiis Civit. Imperial. lib. 2. cap. 16.

Tom. II.

n. 31. Idque praecepit Constantinus Imperator in 1.1. Cod. de Agricol. & Censit. lib. 1. ac laudat Cicero in Verrem. orat. 8. ibi: *Ille verò tum se Metallum minimè fore putasset, si te nulla in se imitatus esset, qui ab Urbe Roma, quod nemo nunquam post hominum memoriam fecit, cum sibi in Provincia proficiscendum putaret litteras ad Siciliae Civitates misit, per quas hortatur, & rogat, ut arent, & ferant in beneficium Populi Romani cum nocuas, sic quod qui parcat seminat, parcat & metet, & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metes juxta verba Oraculi Evangelici & secundum verò vulgare dictetium, ubi non semina non recogit.*

Nam agros uberioris reddere bonum publicum respicit, & quò magis Civitas aliturus 10 tis, & cibariis affluit, eo magis redditur hominibus, ac Populo copiosa, & Principis summo però iure tunc statum, & Regum populatam habere, & hoc est, quod dicit Justinianus in l. 1. n. 1. penult. Cod. de Caduc. tollit advenit Pecb. de Aqueduct. cap. 7. quest. 3. n. 14. cum seq. lib. 1.

Et proinde antiquissimè si quis agrum suum fordescere passus fuisset, eumque indiligenter curasset, ac neque arasset, neque purgasset, sive quis arborem suam, vicinamque habuisset derelictam impunitus non evadebat, sed opus erat Censorium juxta verba Galii lib. 4. cap. 12. testatà Cobelli ad Bullam boni Reg. cap. 25. n. 14.

Hinc ad augendam agriculturam, & ne deferatur Teutae, seu terrena coli solita, procuranda est multitudo Agricultorum, ut advertit Carolus Topia de Annuntiis par. 2. remed. 3. ad quorum favorem ad hunc effectum varia, & amplissima constituta sunt pri- 12 vilegia, de quibus Clemens VII. in ejus Bullar. nov. la 5. B. Pius V. in Bulla la 16. Paulus V. in Bulla la 70. in l. Executores cum l. seq. & Auth. Agricultores C. Quae res pign. oblig. post. ac tot. tit. C. de Agricol. & Censit. & Canon. lib. 1. ibique Scribentes, Guilelm. de Benedictionibus in cap. Raynucius in verbo, & uxorem nomine Adelsiam de c. 5. n. 338. cum seq. de Testam. Lucas de Penna in l. prima, & l. Nunciam circa finem Cod. de Agricol. & Censit. lib. 1. 12.

Jacob de Colantes in Commentar. ad Pragmatic. in favorem rei frumentariae, Agricolaram, & rerum, quae Agriculturae destinatae sunt, Caput. de Regimin. Rep. cap. 7. n. 14. n. 22. Falu. Benign. in Annot. ad Statut. Agricultr. Orbis, Solon. de Jure Indiar. tom. 2. lib. 1. cap. 7. n. 16. cum seq. Scanarol. de Visit. Carcerat. lib. 2. §. 4. cap. 3. & §. 10. sub c. 12. Gryphianus in Aconom. legal. lib. 3. cap. 17. Klock de Avar. lib. 2. cap. 1. Ramirez de Loge Regia Aragon. §. 14. Salsga. de Regia protecl. par. 2. cap. 4. n. 96. Pareza de Instrum. edit. lib. 2. rescript. 9. a. n. 105. Balmesfeda de Collect. quest. 98. Narbonne ad 2. l. recompilar. lib. 4. tit. 21. leg. 25. gloss. prima cum seq. aliique Scriptores de Re agraria tractantes recollecti per Wladimirum Goezum cum Notis Nicolai Rigaltii, & per Christophorum Pelle-

M

rum

rum in addit. ad Kloch. de Errat. lib. 2. cap. 1. num. primo.

Præcipue quod super bobus, ac Instru-
mentis aratoris fieri nequeat executio, ut
13 dictum fuit supra in *Obferv.* ad *Rubr.* 12. lib. 3.
n. 12. cum seqq. & respondit Ignatius de Pillar,
in ejus Sylva Respons. lib. 2. respons. 16. cap. 1.
n. 2. qui super declaratione inserta in fine ejus-
dem responsi 16. notat n. 8. quod animalia ara-
14 toria intelliguntur ea, cum quibus majori
parte anni agricultura exercetur.

Nec Boves aratorii tanquam Socii in Agri-
15 cultura possint machiari, ut firmatum fuit su-
pra in *Obferv.* ad *Rubr.* 4. lib. n. 23. lib. 4.

Pariterque Agricultores, qui sunt nervi
16 totius Reipublice, ut tradit Amaya in l. Exem-
plo 36. n. 17. C. de Decurion. lib. 10. exempti
esse debent à publicis muneribus ad text. in l. 1.

17 C. Ne Rustici ad ullum obsequium devocentur
lib. 11. & in l. 1. C. de Agric. & cens. lib. 11.
ibique Lucas de Penn. Tristib. Conclus. pract.
miscell. de Hesse cap. 9. n. 1. cum seq. Didacus
Balmaseda de Collect. quæst. 98. num. 16. Boer.
decis. 32. sub n. 11. Nec non ipsi cum eorum
animalibus, bobus, & equibus necessariis ab

18 omni represalia tam in Urbe, quam extra li-
beri, & exempti sunt, nec occasione alicujus
debiti, vel obligationis, etiam in forma Ca-
meræ, Ripæ, & Ripetæ molestari, capi,
pignori, nec eorum animalia, vel frumen-
ta tolli, pignori, seu aufertur possunt juxta
Bullam Clementis VII. in Bull. nov. la 5. §. 6.
cujus dispositio concordat cum text. in auth.
Agricultores C. Quæ res pign. oblig. poss. prohi-
bente carcerationem Agricultoribus, quod
procedit etiam pro debito fiscali, cum agi-
tur de Lege, & constitutione generalitè lo-
quente tenet Ignatius de Pillar. in ejus Sylva
respons. lib. 2. cap. 2. n. 25. cum seq. & num. 31.
verf. sed iis non obstantibus cum seqq. tenet quod
nec possint carcerari vigore mandati relaxati
contrà Reum principalem pro pœna pecu-
naria, quamvis fidejussit ut judicatum
solvendo in causa criminali.

In eorum causis etiam ne à cultura agro-
rum distrahantur summarie, & celeriter est
19 procedendum §. si verò Auth. de Quæstor.
Renat. Coppin. de Privileg. Rustic. lib. 3. par. 1.
capit. 1. in princip. Collantes dicto tract. lib. 3.
cap. 6. n. 1. quos refert, & sequitur Massin. de
Constit. bon. quæst. 18. n. 4. Imò Judices anti-
20 quiri manebant in portis Civitatis, ut citi-
us, ac promptius redderent jus Agriculis,
ne illis daretur occasio vagandi per Civita-
tem, & tempus perdendi in præjudicium cul-
tura agrorum, ut sequendo Tnp. de Abundantia
par. 2. remed. 3. prosequitur Massin. loc. cit.
n. 5. cum neque momento temporis ab agri-
cultura diverti possint Agricola l. Colonis C.
de Agric. & cens. lib. 11. Solorzan. dicto
cap. 7. n. 26. & Balmased. de Collect. quæst. 98.
num. 17.

Eadem ratione ne cultura agrorum incom-
bentes (qui quales sine descripti leguntur in

21 cap. 22. Statuti Agriculture Urbis, & à Nar-
bona in LL. recopilat. lib. 4. tit. 21. leg. 25.
gloss. 12. num. 4. ubi tenet, quod sub nomine
Agricultorum ad effectum privilegii venit
etiam qui mercede accepta alioea prædia co-
lenda sulcipit) per diversa Tribunalia vocen-
tur litibus, ac ab eorum exercitio ceterahan-
tur per Beatum Piam V. prævia confirmatio-

22 ne eorumdem Statutorum in ejus Bulla la 16.
in Bullar. nov. suppositi fuerunt una cum re-
bus ad actem præstantibus jurisdictioni Con-
sulum ejusdem Artis Agriculture tanquam peti-
torum: Nihilominus tamen conceduntur
inhibitiones Agriculture ad Eminentiorem Cu-

23 merario, ab Illustrissimo Annona Præfetto, &
à DD. Consulibus Agriculture tanquam jurisdi-
ctionem cumulativam habentibus. Postea ve-
rò per eundem B. Piam V. in ejus Bulla la 19.
§. 7. dispositum fuit eos, qui Agriculturem
pro communi bono laudabiliter intrā qua-
draginta ab Urbe miliaria exercent dignis
favoribus, & privilegiis prosequi volentem

24 tam Messum, quam Seminum tempore, dum
scilicet colligendo, vel seminando tritico
verisimiliter occupantur, ab omni executione
etiāmsi ex obligatione in forma Cameræ pro-
cesserit tutos omnino, & salvos fore, dum-
modò aliunde quam ex Agriculture fructibus
solvere non possunt, & in §. 8. prohibet bo-
ves aratorios, omniaque instrumenta ad
Agriculturam necessaria omni tempore, ac

25 perpetuo pro quavis civili obligatione au-
ferri, aut alia ratione impediri; Declarat-
que insuper in tacitis quibuscunque hypote-
cis à quocunque quavis de causa iudicis præ-

26 dictos boves, aliaque instrumenta hujusmo-
di minimè comprehensa fore, & in summa
prædictis rebus Agriculture interveniuntibus
tanquam commodariis, imò necessitatis pu-
blice instrumentis omnia privilegia concessit,

27 quæ bonis dotalibus de jure concessa esse re-
periuntur ut dictum fuit supra in *Obferv.* ad
Rubr. 12. n. 13. lib. 3. postmodum ex etolotio-
ne Congregationis particularis deputatæ à
sa. mem. Urbano Octavo, & deinde approbata,
& confirmata à sa. mem. Innocentio XI. in ejus
Bulla emanata super confirmatione Decretorum
Congregationis Reformationis Tribunalium Ur-

28 bis &c. quærii kal. Julii 1689. sancitum fuit
inhibitiones Agriculture ferentibus ordea &
alia blada, vel legumina non concedantur, sed
solummodò unicuique ferenti solum rubra otto
tritici quolibet anno. Et quod tempora seruan-
tur respectu seminum à die 1. Octobris usque,
& per totum mensem Novembrii; respectu ve-
rò messum à die prima Junii usque ad 15. Au-
gusti tantum juxta Decretum aliud emanatum
tempore sal. rec. Pauli Papæ V. Quod verò ad
personas Debitorum etiāmsi aliunde habeant
nudè solvendi suffragentur utroque tempore vide-
licet messum, & seminum. Super bonis autem qui-
buscunque ex Agriculture non provenientibus,
vel non interveniuntibus pro Agriculture execu-
tiones fieri possint quocunque tempore etiam
mes-

antefam, & feminum non obstantibus inhibiti-
nibus, & de simili lege Hispaniarum conceden-
te tempus lex mensium nempe à principio
Julii per totum mensem Decembris tradit
Narbon. ad LL. recopilat. lib. 4. tit. 2. leg. 25.
gloss. 12. n. 1. Inviolabilitè enim observat
in Urbe, quod Agricultores in suprâ præ-
dictis temporibus non possunt carcerari pro
debitis civilibus, nisi agatur de debito con-
tracto antequàm esset Agricola, & privile-
gium supervenerit ex ejus factio, ut distin-
guendo tenet Ignatius del Villar. in ejus Sylva
respons. lib. 2. respons. 16. cap. 2. n. 3. cum seqq.
ubi testatur hanc esse veriorè opinionem, &
sequitur Narbon. in dista leg. 25. gloss. 13. n. 3.
cum seqq. ex duplici ratione: Tum quia
ex mutatione conditionis personæ, qualitas
actionis originalis non mutatur; Tum etiam
quia privilegium Agriculturæ sicut ceteræ le-
ges, & privilegia, futura respiciunt, sed non
ad præterita extenduntur, ac trahuntur.
Quod quidem procedere potest de Jure com-
muni, non autem attenta dispositione dictæ
30 Constitutionis Piane, quia generaliter loquit-
ur, ac ex ejus contextu comprehenduntur
quoque debita antea contrahita; Bene quidem
possunt carcerari in reliqua anni parte, ut de
simili Legè Regia respondit Ignatius de Villar.
in ejus Sylva respons. lib. 2. respons. 16. cap. 2. n. 1.

Valde etiam confert publicæ utilitati, &
 commodo Agricultorum Tribunal pro Mercenariis in Urbe erectum, cum enim boni memi
 31 Abbas Otilavius Sacchari natione Calaber, ne
 Pauperes Mercenarii per Tribunalia dilatio-
 nibus, & subterfugiis defatigarentur, chari-
 tate motus adiret, eorum debitores, seique
 partim blandis, & partim acerbis verbis solu-
 tionem mercedis passeret, idque ad aures
 sanæ memi Urbani Villi, pervenisset animadver-
 tens id majori fructu calore jurisdictionis
 peragi potuisse, proinde idem Pontifex me-
 diante ejus Brevi motu proprio expedito de-
 putavit Judicem prædictum Abbatem Sac-
 charum pauperum Mercenariorum tetra-
 rum, vinearum, hortorum, seu viridiorum cul-
 torum operatorum, seu quoquo modo labo-
 ratorum, ac personarum similium, quæ in
 Urbe, ejusque Districtu præfatis consequi de-
 bent aliquam mercedem, cum facultate par-
 tes audiendi, & differentias terminandi sum-
 mariè, simpliciter, & de plano sola facti ve-
 ritate inspecta, sine strepitu, & figura judicii,
 ac cum extrajudiciali tantum causæ cognito-
 ne, nec non debitores quoscunque ejusvis
 ordinis, gradus, & conditionis etiam Ecclē-
 siasticæ, Regularis, claustralivè existent etiam
 si de illis expressa, & specifica mentio fieri de-
 beret, vocatis ad se vocandis, quoties aga-
 tur de mercede scuta quinque non excedente
 per schedulam, vel alio modo sibi benefico ad
 solvendam mercedem conveniam compellend-
 um, seu non præcedente pacto debitam ami-
 cabiliter componendi, & contra eosdem sol-
 vere recusantes, seu non componentes me-

Tom. II.

diantè schedula ejus manu subscripta per quo-
 scunque Executores Tribunalium Urbis eju-
 sique Districtus ad captionem pignorum, illor-
 umque subhaftationem, & deliberationem
 usque ad integram solutionem Mercenarior-
 um deveniendi, omni, & quacunque appella-
 tione, teclamatione, recurſu, etiam resti-
 tutionis in integrum remotis, si autem sum-
 mam scutorum quinque excederet, & partes
 in facto non concordarent, nec ad concor-
 diam devenire vellent, ita ut requireretur
 processus judicialis, & testium examen, tunc
 easdem partes ad Tribunal Gubernatoris
 mandavit remitti: Mobilitavit etiam eundem
 Abbatem ad recipiendum depositiones Tri-
 bunalium Urbis in causis particularium, pe-
 riunde ac si esset Judex Ordinarius; nec non
 locum cum voto in Congregatione Visitationis
 Carcerum Urbis, prout habent alii ejusdem
 Visitationis Deputati concessit. Prædictam
 judicaturam multis abhinc annis eadem cha-
 ritate laudabiliter exercet Dominus Abbas St-
 bastianus Baptissinus una cum appellationum
 Capitaneatu.

Ut autem Agricultura rectè exercentur
 non debent ignorari illius præcepta, quæ sunt
 32 bene colere, agri, aeris, aquæ, terræ, & indu-
 striæ rationem habere, ut docet Varro de Re
 Rustic. lib. 1. cap. 5. quem sequitur Kleob. de
 Agrar. lib. 2. cap. 1. num. 12. ibique Christophorus
 Pellerius in addit. Undè Agricultura esse non
 33 debet absque syderum cognitione, cum ab
 Agriculatore habenda sit ratio crescentiæ lu-
 næ, aeris, & ventus in operibus agrariis pe-
 ragendis, ut prosequitur Kleob. ubi suprâ
 n. 13. semota tamén superstitione tanquam
 improbata in Ecclesiasticis, ubi ait, qui observat
 ventum non stigmat, & qui considerat imbres
 non metit, ut animadvertit Gryphander in A-
 conom. legal. lib. 1. cap. 17. n. 67.

Necnon concurrere debet cognitio quali-
 tatis terræ arandæ; nam pro diversitate ter-
 rarum varia laboreria fiunt, cum pinguis,
 34 & mollis ager non tam sæpè, neque tam pro-
 fundè arceat, prout durus, & sterilis, qui ple-
 rumque ter, vel quater repetendas est, ut re-
 lato Petros Crescent. lib. 3. cap. 18. cum seq. docet
 Gryphander. l. c. cap. 17. n. 68.

Nec quolibet anno seminatur frumentum
 in eodem loco, sed alternatim, cum regula-
 riter medietas terrarum intersit pro semine
 35 frumenti, alia verò, vel quiescat, vel inter-
 viat pro fabis, aliisque segetibus, ut de Pro-
 vincia Romandioli testatur Orceol. Consultat.
 Forens. cap. 3. n. 60. in fin. vol. primo, & quod
 cessante consuetudine in contrarium non li-
 ceat Conductori, vel Colono in ultimo anno
 restipulare, nempe iterum ferere prædia, quæ
 36 in superiori anno sata fuerunt, nè terræ ex-
 fructuent in præjudicium Domini firmant
 Pigant. ad Statut. Ferraria lib. 6. rubr. 8. n. 128.
 D. Pacione de Locat. cap. 29. n. 84. cum seq. Maria
 voss. 1. 49. n. 2. cum seq. Surd. dec. 13. n. 6. cum seq.
 Joseph Ludovici. dec. Petrus. 62. n. 1. cum seqq.

M 2

par. 22

par. 2. Vincen. de Franch. dec. 69. n. 1. Prodit
dicitur de Conductore vinearum, qui in ultimo
37 anno non potest relinquere plura capita vi-
tium in vinea, ut percipiat maiorem quanti-
tatem uvæ, cum exinde resultet damnum vi-
nearum, & prejudicium recollectioni sequentis
anni, in quo minor quantitas uvæ produce-
retur. *Castr. in l. Et hac distinctio §. Cum fundum
ff. Locat. Fulgin. de Jure emphit. in tit. de var.
caducis. quod. 2. n. 39. cum seq. Carpan. ad Stat.
Mediolan. 2. cap. 40. n. 17. D. Pacion. loc. mox.*

cit. n. 83. Franch. & Joseph Ludovic. ubi suprad.
38 alioquin tenebitur ad id, quod interest Do-
mino. *Fulgin. loc. cit. & Gierb. ad Consuetud.
Messan. cap. 15. glossa. 4. n. 9. ubi n. 20. tradit.*
quod si vinea non putetur, vel non cultivetur
delicatur, & *Gratian. Discept. forens. cap. 546.
num. 22.* docet vineam deteriorari ex defectu
39 culturae etiam modici temporis, & idem fir-
mat *Fulgin. ubi suprad.* si per longum tempus
non cultivetur.

ADDIT. AD RVBR. XVII. LIB. V.

S U M M A R I U M.

- 1 Agricultura non prejudicat Nobilitati
Decl. num. 2.
- 2 Lites, & controversæ Agricultorum quam
citius dirimi debent in Foro.

Num. 7. Agricultura tamquam Ars nobilissima
1 non prejudicat Nobilitati, ita ut illam exer-
centes non evadant obscuro ut aliis relatis
tradit *Constantin. ad Statum. Urbis Annot. 60.*

art. 1. num. 26. Rot. cor. Duran. dec. 294. num. 12.

De hoc procedere, quando exercetur pro ani-
mi voluptate in propriis agris, & non assu-
2 duæ, & non sordide, & non tanquam Colo-
ni, & mercenarii ut declaravit *Constantin. loc. cit.
n. 28. Rot. cor. Regis dec. 50. n. 15 cum seq. & cor.
Duran. dec. 294. n. 13. cum seq.*

Num. 19. Lites, & Controversæ Agricultorum
3 quam citius dirimi debent in Foro ut etiam
hænat *Castellin. ad Bannimenta Romandiolæ ob-
servat. ultima n. 138.*

De Arboribus plantandis, & Fossatis
faciendis per Colonos.

R V B R I C A XVIII.

Sancimus, & ordinamus, quod quilibet Colonus singulo anno teneatur plantare (A) su-
per possessionibus, & terris, quas colunt duas plantas arborum pro singula tornatura,
videlicet de arboribus existentibus in prædiis, seu terris hujusmodi, eis non existentibus de
dandis sibi per Locatores. Ac etiam singulo anno teneantur plantas quaslibet per quem-
cunque plantatas custodire, sub poena solidorum quinque pro qualibet planta.
Item obligatus sit, & intelligatur dictus Laborator Fossata (A) non facta de novo facere,
& facta reficere, ubicunque opus fuerit, & necesse sub poena quinque solidorum pro qua-
libet pertica Fossati non facti, seu non refecti, applicanda Domino possessionis pro eius
interesse, salvo tamén conventionibus, & pactis inter Dominum, & ipsum Colonum
initis.

S U M M A R I U M.

- 1 Arbores novæ sunt subrogandæ defi-
cientibus, vel avulsis veteribus.
- 2 Fructus ex arboribus sive in foliis, sive in
pomis, sive in oblectamento colliguntur.
- 3 Coloni plantare tenentur singulo anno duas
plantas arborum pro qualibet tornatura
terræ.
- 4 Conductores obligatos plantare arbores cen-
setur etiam obligatos eas emere suis sum-
pibus.
- 5 Colonos negligens in plantando arbores re-
netur ad refectiorem omnium damno-
rum, & interesse, taxandum, ut ibi.
- 6 Fossata conficiuntur, ne aquæ in prædiis
remanent, sed ut naturalem habeant
decursum.
- 7 Refectio, & purgatio fossatorum an spectet
ad Dominum, an verò ad Colonum, & Con-
ductorem, & n. 8.

- 8 Consuetudo Regionis attendenda est circa
refectionem, & purgationem fossatorum.
- 9 Fossata restituenda sunt a Conductore ex-
purgata, proinde illi consignata fuerunt.
- Maximè si conventum fuit, quod debeat
conservare fossata eo modo & forma, qui-
bus erant tempore ingressus, si tunc erant
expurgata.
- Conductor restituere debet rem in eo statu,
in quo illi tradita fuit n. 9.

O B S E R V A T I O

- A. D Efficientibus, vel avulsis arboribus,
novæ per bonum Patrem famil. sunt
subrogandæ, ut docet *Gryphindus. in ejus
Econom. legal. lib. 1. cap. 17. n. 130.* ne fructus
diminuantur, sed potius augeantur, cum ex ar-
boribus, sive in foliis, sive in pomis, sive in
oblectamento fructus colligantur ad *Text. in
l. Ple.*

l. Plenum ff. de Usu, & habitate. Legum. de Fruct. par. 1. cap. 4. n. 48. cum seqq. & de ciprellis, aliique arboribus ratione amenitatis fructiferis tradit Lector de Usu, quod 50. num. 27. cum seq. Unde cauti, & prudentes Statuentes decreverunt, Colonos singulo anno teneri
3 plantare duas plantas arborum pro qualibet cornatura terræ ex plantis existentibus in prædiis, & eis non existentibus sibi per Dominos dandis, alioquin si non fuisset decusum, ubi nam plantæ essent desumenda, ac per Dominum essent tradenda, tunc de proprio emi deberent à Colonis; nam Conductor obligatus
4 plantare arbores censetur etiam obligatus eas emere sua sumptibus tanquam actus necessarius ad plantationem, ut respondit Bucci ferr. conf. 80. n. 23. cum seqq.

Negligente autem Colono adimplementum propriæ obligationis omitendo plantationem, tenetur ad restitutionem omnium
5 damnorum, & interesse, ad tradita per Rot. coram Ducez. jun. dec. 1004. n. 11. quæ taxari debent, habito respectu ad illam majorem quantitatem fructuum percepturam, si debito tempore plantare fuissent, & creviscent ad tradita per Barfaut. conf. 70. num. 31. vers. præterea.

Nè aquæ in prædiis restagneatur, sed naturalem habeant decursum, consuevantur fossata, quæ vel respiciunt perpetuam utilitatem
6 agri, seu longiorem cursum temporis, quam sit conductio, & Colonia, & tunc eorum resectio, & purgatio ad Dominum spectat ad
7 rrx. in l. 1. §. de off. de Aqu. pluv. arc. distinguendo respondit Bart. in l. Impensa 14. ff. de Impens. in reb. det. sol. & in conf. 193. n. 2. vers. si utrò hoc non appareat, Rujin. conf. 88. n. 2. cum

seq. vol. 1. Roli. à Falle conf. 28. n. 24. vol. 1. Carpan. ad Statut. Mediolan. tom. 2. cap. 381. n. 3. Pacibell. de Distans. cap. 8. sub n. 20. cum seq. Conciol. ad Statut. Engub. lib. 6. rubr. 22. n. 2. ibique Romagosa, n. 6. Pacior. de Locat. cap. 24. §. 1. n. 47. vers. & quoniam cum seqq.

Si verò hanc, & expurgentur ad præsentis temporis utilitatem, & ad hoc ut piusior recolectio fiat durante conductione, & Colonia, isto casu ad Conductorem, seu Colonum spectat onus, ut declarando respondit Bart. in l. Prædia 27. §. penult. ff. de Fund. instr. & in d. conf. 193. n. 2. vers. si verò, Rujin. Roland. Carpan. Pacior. & Pacibell. loc. cit. ubi subdit rationem, quia cum Colonus fundum colere debeat fossata sunt de fundi cultura, tanquam respectiva præsentem utilitatem, & D. Gobbi. de Aquis quæst. 30. n. 33.

Advertendo tamen esse attendendam consuetudinem Regionis; vigente enim consuetudine, secundum eam videtur inter partes conventum, ut respondit Bart. cit. l. Impensa ubi supra, & in conf. 193. n. 2. vers. sed concludendo dico, Cyriac. contr. 229. sub n. 42.

Ceterum à Conductore sunt restituenda expurgata, prout illi consignata fuerunt, cum debeat restituere rem in eo statu, in quo fuit
8 illi tradita, aliàs tenetur ad interesse Rujin. d. conf. 88. sub n. 3. vers. Puto etiam advertendum vol. 1. Rujin. jun. conf. 411. n. 1. juncto n. 34. Cyriac. ubi supra n. 42. & Gobbi. loc. cit. n. 35.

Et sine ulla difficultate, quando expressè conventum fuit quod Conductor debeat conservare fossata eo modo, & forma, quibus erant tempore ingressus si in principio ita tradita fuerunt expurgata, ut respondit Gargalar. conf. 73. n. 5. quem sequitur D. Gobbi. d. n. 35.

ADDIT. AD RVBR. XVIII. LIB. V.

SUMMARIUM.

- 1 Arborēs terram amenam faciunt ac fertilem reddunt.
- 2 Ex arborum fructibus divitiæ crescunt.

Nam. 3. Arbores amenam terram faciunt, & fertilem reddunt, & quæ arboribus vacua est, sterilis, & aspera dicitur, & inculta, unde cecinit Salmonensis Poeta lib. 3. de tristibus eleg. 13.

Nam procul à Græcis litore visis abest.

Quoq; loco est arbor targefit in arbore tamus Nam procul à Græciis suisvis arbor abest.

Ex arboribus fructum gignentibus divitiæ crescunt, & ex iis, & aliis terræ salutiferæ redduntur, quia vis solis earum viribus, & amenitate miscetur, & ad ignem ligna procreantur, quibus temporum injuriæ atcentur; materiam quoque suppetunt ad omnia opera necessaria; Ideo Cives compelli possunt eas ponere, ut cum Averdan, & Aerod. docet Pugas in Commentar. ad ordinat. Regni Portugalia tom. 4. lib. 1. tit. 58. n. 47. gloss. 48. pag. 572.

Quando bona locata intelligantur reconducta.

RUBRICA XIX.

Statuimus, & ordinamus, quod Conductores quorumcunque bonorum mobilium, & immobilium, vel semoventium teneantur saltim per unum mensem ante finitam locationem, vel conductionem denunciare Locatoribus, vel eorum heredibus, an velint prosequi in dicta locatione pro eodem tempore, quo primo conduxerant, aliàs ipsis non notificantibus, ipsa bona reconduxisse pro eodem tempore, quo conduxerant, & cum eisdem pactis, conventionibus, & obligationibus, prout primo conduxerant. Et simili-

et

94 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosia.

ter singulis annis (ut supra) notificare teneantur aliás semper reconduxisse intelligantur (ut supra) & hoc quodcumque placuerit talis reconductio Locatori, aut ejus hæredibus.

S U M M A R I U M.

- 1 Locatio tacite renovatur lapsó termino locationis expressæ, quando Conductor continuat retinere prædium conductum, non contradicente locatore.
  - 2 Conductor ad Tempus non potest finito tempore licite retinere prædium absque renovatione conductionis.
  - 3 Omnis interpretatio sumenda est ad exclusionem delicti.
  - 4 Locator patiendo Conductorem remanere in fundo, censetur consentire renovationi locationis.
  - 5 Locatio tacita nudo consensu partium convalescit.
  - 6 Renovatio tacita locationis an, quando, quomodo, & quibus pañis inducatur, remissive.
- Colonis tacite renovata quando dicatur, remissive num. 6.
- Conductor executivè an conveniri possit pro tacita reconductione, remissive num. 6.
- Pañia apposta in conductione an censeantur repetita in tacita reconductione remissive num. 6.

O B S E R V A T I O.

- R**enovatur locatio etiam tacite, quando Conductor continuat lapsó termino locationis expressæ retinere prædium

conductum, non contradicente Locatore juxta Text. in l. item queritur 1. q. 5. Qui impleto cum l. seq. ff. Locat. & in l. Legem 16. C. deod. Idque et duplici ratione, nempe prima, quia Conductor ad tempus non potest finito tempore licite retinere absque renovatione conductionis, nam alioquin retinendo delinqueret, unde presumendum est quod potius tam renovaverit, ad evitandam presumptionem delicti, ad quem effectum capienda est omnis interpretatio l. Merito ff. Pro soc. & tradit Bart. in d. 1. Qui impleto n. 3. vers. Deciso ibi, & Caltr. n. 1. post med. Altera est, quia locator faciendo, & patiendo Conductorem remanere in fundo, censetur consentire, ut illum retineat eo modo, quo prius, & similiter conductor eodem modo velle retinere, quod sufficit, nam ille contrañus nudo consensu convalescit juxta Text. in leg. Qui ad certum 15. ff. Locat. Verum quia hæc materiam latissime, & doctissime examinavit Pacion. de Locat. cap. 64. ubi num. 101. cum duobus seqq. discutit, an inducatur tacita Colonia, & an conductor pro tacita reconductione possit executivè conveniri, ac an pañia præcedentia censeantur repetita in reconductione examinant Morcia Sylva casuum forensium cap. 58. & Milano assertio. 46. Ideo in casum contingentia ad eos recurrendum erit.

De lis, ad quæ tenentur Coloni factis seminibus.

R V B R I C A XX.

- S**ancimus, & ordinamus, quod Coloni terrarum antequam seminent, teneantur omne letamen existens in area, & stabulis possessionis portare super terris seminandis, & factis, seminibus carrariis relevare, & fossata dictis seminibus facere competenter, & ipsas seminas congruis temporibus roncari, ac tempore debito metere, recolligere, & triturare eorum propriis expensis, & laboribus, & locatori partem suam deferre Faventiam, vel in ejus Comitatu, seu Districu ad domum habitationis dicti Locatoris in horreum suum, factoque paleari paleas dimittere prout in alio Statuto de paleis disponente, ac etiam si quod letamen esset in area, vel stabulis possessionis, illud totum ibidem relinquere, etiam si eos contingeret discedere ex dictis possessionibus, poena in prædictis omnibus, & singulis casibus superscriptis, & pro qualibet vice librarum quinque bonon. ultra emendationem damni, interesse Locatoris.

S U M M A R I U M.

- 1 Letamen letificat agros, & letas segetes faciunt.
- Letamen tanquam pabulum reficit terram, & plantas dum. 1.
- 2 Letaminis naturam, prerogativas, utilitatem & alia remissive.
- 3 Usus letcorandi agros est antiquissimus.
- Stipularum combustio non potest prohiberi per Barones Vassallos, alias gravantur dum. 4.

- 4 Stipularum combustione impinguntur agri Vide ibi.
- 5 Stipula nihil aliud sunt nisi culmi cum spica non collecti, quos cum otium adest, Rustici deinde metunt, vel incendunt.
- 6 Combustionis Stipularum mos est antiquissimus.
- 7 Combustio Stipularum est actus permissus à Jure, & Consuetudine, & ideo non est punibilis.
- 8 Ignis in stipulis non potest immitti nisi post certum tempus à Lege, Statuto, Constitutio.

- erutione, aut Consuetudine præscriptum.
- 9 Ignis in stipulis in Regno Neapolitano non potest immitti ante diem 15. Augusti.
- Igois in stipulis in agro Romano, quo tempore possit immitti num. 9.
- 10 Ignis in stipulis immittendum est prævia circumspeditione aeris, ne sit ventola, nec non circum circa facta expurgatione, aliisque circumstantiis servatis, ne ignis agrum egrediatur.
- Ignem immittens in Stipulis propriis si exinde fundo alterius damnum inferatur an, & quando teneatur ad illius refectionem num. 10.
- Servus immittens ignem in Stipulis cum damno vicinali quando teneatur Dominus Vide ibi num. 10.
- 11 Combustio Stipularum non praticatur in Provincia Romandiolæ.
- Sc ramen ex Stipulis colligitur in Provincia Romandiolæ pro alimento animalium tempore hyemali num. 11.

OBSERVATIO.

- 1 **L** Eramen dicitur, quia lætificat agros, & latas segetes facit, juxta descriptum Ciampoli in ejus opere inscripto il *Zorastro Roma impresso, anno 1667. pag. mibi 81.* & tanquam pabulum reficit, ut relatis versibus Virgilii Georgica libi.

- Ne saturare sinit pingui pudens sola, necd Effusas cinerem immundum jactare per agros.*
- & illis verbis Columellæ *Omni sola præsent medicina est, ut stercore adjuves, & absumptas vires hoc veluti pabulo reficias, ac documento Catonis sterquilinum magnum studet, ut habeas, sterres sedulo conferens notat Ciampol. loc. cit. pag. 79. cum seqq. ubi late illius prærogativas exponit diligentiam, & modum in isto faciendo, recolligendo, & distribuendo, utilitateque publicam ex eo resultantem refert, & per sæcula prius plenissimè, & doctissimè examinavit Petrus Crescent. de Agricultura lib. 2. cap. 12. cum seqq. juncto lib. 1. cap. 13. Tunc in *Economia del Cittadino in Villa lib. 2. pag. 121. cum seqq. secundum impressi. Venetam anni 1665. Augustinus Gallus in ejus libello inscripto Le dieci giornate della vera Agricoltura giornata 1. pag. 23. cum seqq.**
- 2 Usus stercoreandi agros est antiquissimus, cum secundum traditionem Poetarum introduxerit Saturnus, ut refert Gualtem. de Benedic. in cap. *Romanus in verbo, & Oxorem nomine Adelastrum decif. 5. n. 357. de Testam.*

- Impinguatur etiã, ac fertilior redditur terra ex cinere facta mediante combustione stipularum, ut late comprobant Novus. de Gravam. Passallor. tom. 2. gravam. 34. num. 1. cum seqq. ubi n. 6. firmat, quod ideo Vallasi gravarentur si à Baronibus prohiberetur Borell. conf. 7. n. 5. *Leguerez de Frétilib. par. 1. cap. 7. sub n. 24. quod contravertit Temura ubi supra pag. 127. reuens hujusmodi combustionem in agro*

Romano fieri ad alium effectum, & præteritis ad hoc, ut terra à sterpibus, aliisque expurgata facilius existeret à Sole. Quæ stipulæ, nihil aliud sunt, nisi culmi cum Spica non collecti, quos cum otium adest, Rustici deinde metunt *L. Sylva cadua §. Stipula ff. de Verb. signific. & docet Fals. Benign. in Annot. ad Statut. Agricultur. Urbis cap. 82. lit. E. vel incendunt, qui mos comburendi stipulas est antiquissimus, ut probatur ex Text. in l. Qui occidit §. In hac actione ff. Ad leg. Aquil. & tradunt Lubserus de Interd. cap. 1. n. 2. Novus. de Gravam. Passallor. loc. cit. n. 1. Thor. vot. 27. n. 1. cum seqq. & consequenter tanquam actus permissus à Jure, & consuetudine non est punibilis ex mox allegandis.*

Immitti tamè non potest ignis, nisi post certum tempus à Lege, Statuto, Constitutione, aut consuetudine præscriptum Panimoll. dec. 55. num. 23. alioquin contra immittentem potest procedi Novus. ubi supra n. 9. prout in Regno Neapolitano non potest immitti ante diem 15. Augusti ex dispositione cap. Regni Pridem, ut tradit Novus. dicto gravam. 34. n. 7. cum seqq. dictis Thor. vot. 27. n. 8. & in agro Romano non solet immitti ante diem primam Augusti ex Statuto Agricultura Urbis cap. 82. licet, ut allcit ibi Alden. hujusmodi Statutum post Reformationem Calendarii factam à s. m. m. Gregorio XII. de anno 1583. fuerit reformatum per Decretum Generalis Congregationis Nobilium de Arte, & præscriptum tempus pro die 10. Augusti, quod impugnat conatur Vermigli. conf. 334. num. 1. vers. Non etiã, cum duobus seqq. ut notat Panimoll. decif. 55. n. 24. sed veritas est, quod DD. Consules Agricultura quolibet anno decernunt diem, qua immitti potest ignis, habito respectu ad collectionem factam, ac de eorum mandato super hoc publicatur Edictum.

Et tunc temporis etiã immittendus est ignis prævia circumspeditione aeris, ne sit ventola, nec non circum circa facta expurgatione, aliisque circumstantiis concurrentibus, ut ignis agrum egrediatur, quibus diligentis adhibitis, si ex supervenienti vi ventorum ignis egrediatur, & fundo alterius damnum inferat, non tenetur ignem immittens ad refectionem damni, nisi quæ ad penam, cum non concurrat neque dolus, neque culpa in tali actu à Jure, & consuetudine permissus, ut in puncto decidit Text. in l. Qui occidit §. In hac quoque, ibi: *At si omnia, qua opportuna, observaverit, vel subita vis longius ignem produxit caret culpa ff. Ad l. Aquil. Vermigliol. dicto conf. 334. n. 1. Farinac. quest. 110. n. 141. Rendell. de Pinen. & vindem. cap. 9. de vitium pedamentis §. de Eo verbò, Card. de Luc. de Servit. dispens. 46. n. 9. Rovit. dec. 59. Panimoll. dicta dec. 55. num. 19. cum seqq. Secus autem si tempore ventoso, & nulla præmissa debita diligentia ignem impulerit in suis stipulis, ex quo damnum vicino fuit illatum, isto enim casu dicitur in culpa, ut distinguendo respon-*

- construione, seu ampliacione Ecclesie, vel Monasterii competeri, non obitate via vicinali intermedia, secus si sit publica.
- 23 *Rot. in recent. decis. 213. par. 2.* in quibus terminis loquatur.
- 27 Nemo cogitur vendere rem suam ex causa publice utilitatis, habita fide de pretio. Limita n. 28.
- 29 Coactus vendere rem suam occasione retractus non potest cogi ad pretium invellendum, nec ad cavendum de evicione rei venditæ.
- 30 Retrahere volens tenetur emere totam rem, nec potest cogere ad vendicionem partis. Contrarium n. 31.
- 31 *Scot. conf. 3.* reprobat.

OBSERVATIO.

- 1 Transiti non valet per fundum vicini invito Domino, ut tradit Bald. in l. Per agrum n. 1. C. de Servit., & aqua, ac supra firmatum fuit in *Observ. ad Rubr. 6. n. 1.* hoc eodem libro. Verum in via publica perpetuo destruita sit tunc per fundum vicini transiti, potest, redigendo illum agrum in viam publicam propter publicam utilitatem per text. in l. Si locus, ibi: cum via publica, vel fluminis impetu, vel ruina amissa est, vicinus proximus viam prastare debet ff. Quemad. servit. amite. firmat Bald. ubi supra, Anna singul. 582. Seculo de Foro competer. cap. 26. n. 121. ubi dicit, idem procedere si sit lutofa Capiblanche. de Barou. pragmat. 1. n. 179. Valasc. consultat. 22. n. 4. Capon. discept. 371. n. 24. volum. 5. Surd. decis. 42. n. 11. ea ratione quia magis publica utilitas, quam privatum damnum attenditur, & publica utilitas, & necessitas æquiparantur, ac multa necessitatis causa adiunguntur, quæ aliis non admitterentur, ut prosequitur Capiblanche. ubi supra, & n. 180. Et quidem soluto pretio, cum quis ad rem suam tradendam seu vendendam cogi non possit nisi pretio soluto, ut rejecta contraria opinione tenet Capiblanche. dicta pragmat. 1. num. 123. juncto n. 108. vers. contraria. cum n. seq. Valasc. & Capon. loc. cit. M. Avill. decis. 280. n. 20.
- 2 Sicuti etiam si via sit occupata, ita ut transiri non valeat, & aliquis oves suas, vel animalia per fundum vicini immittat, ut transcant, non puniunt de introitu in agrum alienum, prout aliquoquin puniretur ex dispositione Statuti, ut notat Bald. in l. Si locus ff. Quemad. servit. amittit. & in dicta l. Per agrum n. 1. Surd. loc. cit. dummodo civiliter immittat, ita quod à damno in quantum possit, custodiat, ut declarat Bald. in locis proximè allegat. & Surd. ubi supra Franc. Marc. decis. 336. n. 2. par. 1.

- 3 Rursus si quis ad fundum emptum alia via, quam per agrum vicini venditoris ire non possit, tunc iter illi permittendum est ad text. in l. Item sic §. Qui habet basium, & in l. Via §. quacumque servitus ff. de Servit. rustic. pred. Tam. II.

respondit Possent. Singular. centur. 3. singul. 298. n. 1. Et eo casu emptor non tenetur ad solutionem pretii servituti; Contrarium tamè, quod imò venditor non tenetur tradere servitutem itineris, nisi in contractu expresse sit, tenetur adducti per Mantie. de Tacit. lib. 4. tit. 9. n. 20. juncto tit. 16. n. 23. & sequitur Pecch. de Aqueduct. cap. 11. quass. 12. num. 4. lib. 2. Vel nisi fundus venditus sit cum accessibus, & aggreffibus suis, ut declarat Mantie. dicto tit. 16. numer. 24.

Si verò vicinus non sit venditor, tunc idem vicinus eatenus solum tenetur ad iter præstandum, quatenus solum fuerit iustum pretium, & determinatus locus opportunus per Judicem, ut distinguendo respondit Possent. loc. cit. Gratian. disceptat. forens. 681. n. 44. Et quod quando quis non habet viam tundi ad fundum proprium vicinus teneatur illam concedere soluto pretio super suis bonis per locum ei minus damnosum saltem de equitate tenet Abb. conf. 403. n. 7. volum. 2. Borr. dec. 322. n. 11. cum seq. quos recitat, & sequitur Conciol. ad Status. Eugub. lib. 6. rubr. 20. n. 4. Secus si aliunde possit habere licet longiorem, ut prosequitur Conciol. num. 5. & firmat Antonell. de Loco Legal. l. 2. cap. 17.

- 6 Pariter si quis habeat sepulchrum, viam tamen ad illud non habeat, & à vicino ire prohibetur Imperator Antoninus cum Patre rescriptis iter ad Sepulchrum peti præcario, & concedi solere, ut quoties non debetur, impetretur ab eo, qui fundum adjacentem habet: Præter etiam compellere debet iusto pretio iter ei præstari, ita tamen, ut Judex etiam de opportunitate loci prospiciat ne vicinus magnum patietur detrimentum, ut refert Ulpianus per prædicta verba in l. Si quis sepulchrum ff. de Religios. & sumpt. funer. & tradunt Valenzuel. conf. 18. n. 6. volum. 1. Capon. discept. forens. 371 n. 23. volum. 5.

- Advertendum pro intelligentia prædicti text. in l. Si quis sepulchrum, quod tunc huiusmodi controversia vigere poterat, quia olim tam apud Romanos, quam apud alias Nationes cadavera non sepeliebantur in Urbe, sed extra in agris ad evitandum sœtorem, & aeris putredinem, ut tradunt Petr. Victorin. lib. 14. Variar. cap. 21. Lin lib. 6. prima decad. Cicero. lib. 4. Epistol. epistol. 55. Alexander. ab Alexandr. lib. 3. cap. 1. vers. Romani vero, & lib. 4. cap. 18. vers. neque intra man. 1. & lib. 6. cap. 1. 4. vers. postea lege, 1a. 2. & eruditè Joan. Baptista Ajinius l. 2. §. in locum. per tot. & præsertim num. 27. cum seqq. ad nu. 58. cum seqq. ff. de Religios. & sumpt. funer. cum aliis relatis per Valenzuel. loc. cit. num. 7. cum duobus seqq. D. Paciebell. de Diffant. cap. 7. sub n. 4. & §. ubi etiam alias rationes adducit Lavour. Elucubrati. tit. 2. de Prisco, & recenti funerandi more cap. 5. n. 84. cum seqq. ubi aliam rationem refert, nempe ad cavendam pollutionem Sacrorum publicorum. Imò imposita erat pena aërocorum quadraginta, ut in l. Prætor ait §. Divus Adriani ff. de Sepulch. 210. et.

violat. *Dulphus de Sepulch. cap. 4. n. 5. Fragofide Regim. Reipubl. par. 3. lib. 5. disputat. 8. §. 17. n. 512. cum seq.* Et talis mos nedum servabatur à Gentilibus, verum etiam practicus fuit à Christianis, dom constar habuisse sepulchra extra Urbes, donec in dies augescere Christiana Religione, ne passim ferarum more cadavera conderentur, destinatus fuit ad talem effectum sepeliendi cadavera locus propè Ecclesiam intrà situm triginta passuum appellatum cœmeterium, ut tradit *Asinius ubi suprà n. 67. cum seqq. prosequitur Valenzuel. n. 9. in fine. Dulph. ubi suprà n. 5. vers. hac enim cum seq. Fragof. dila. §. 17. num. 515. P. Pacibell. loc. cit. n. 9. & Lavor. dila. cap. 5. n. 103. qui n. 110. cum seqq. plura de Cœmeteriis, de quibus alia vide penès Barbos. Pot. decisum. lib. 3. vot. 103. Ac etiam permitta sepultura in atrio, aut in porticu, aut in exedris Ecclesie, ut in can. praeipiendum §. prohibendum Caus. 13. quest. 2. Lavor. loc. cit. u. 106. in fine ubi n. 108. tradit, quæ dicantur Exedrae, & Pacibell. ubi suprà, Prohibita tamèn in ipsa Ecclesia, exillimentis Majores nostri turpè esse cadavera humari in eo loco, in quo quotidie Divina celebrantur Officia, & Deus colitur, vel quia locus ille specialiter dicatus est Deo, ut in dila. can. praeipiendum §. prohibendum, & in l. Nemo Apostolorum, ibique gloss. in verbo concessum C. de Sacrosanct. Eccles. *Asin. ubi suprà n. 72. Lavor. n. 106. & Dulph. de Sepulch. dila. cap. 4. n. 7. vers. sed & ff. Paulo post verò pro dignissimis, ac praeclarissimis Viris, qui pietatis laude, & rerum gestarum magnitudine celebriores fuerunt, aliquando concessum fuit, posse etiam in Ecclesia sepeliri, ut in can. nullus Caus. 13. quest. 2. prosequitur *Asin. loc. cit. n. 74. Lap. allegat. 83. Lavor. loc. cit. u. 105. & Fragof. dila. §. 17. n. 521. ubi respondit, Basilium Gracorum Imperatorem fuisse primum, qui in Ecclesia fuit sepultus, & ex eo Ecclesiam, dictam fuisse Basilicam.***

Deinde quod prius dignitatis, & sanctitatis contemplatione paucis concessum fuerat, ita paulatim relaxatum fuit, ut omnibus etiam hodie, nulla dignitatis, aut sanctitatis habita ratione, liceat in Ecclesia habere sepulchra, hancque consuetudinem invaluisse ratione suffragii animarum, quod exinde sperari valet, dum qui ad Ecclesiam accedunt, si majorum suorum sepulchra intuentur, facile accidit, ut pro eorum animabus preces effundant, ut advertit D. Gregorius in can. cum gravia Caus. 13. quest. 2. *Asin. loc. cit. n. 76. cum seq. & Lavor. loc. cit. n. 107. vers. verum, ac Fragof. sub dila. n. 521.*

Extinctio itaque more sepeliendi cadavera in agris, inutilis evasisset dispositio dicta leg. Si quis sepulchrum, nisi exinde ex unanimi consensu Juris Consultorum ex identitate, seu majoritate rationis deducum esset, quod favore Ecclesie, & Religionis, circa quam

l. 1. §. hujus studii, ibique gloss. in verbo la facris ff. de Just. & Jure cogi potest Dominus agri, vel domus ad vendendum pro constructione, & ampliatione Monasterii, & Ecclesie, ut relatæ rationibus eorum argumentationis docet *Asin. in dila. l. Si quis sepulchrum 12. & aliis relatæ firmant Francosi de Eccles. Cathedr. cap. 10. d. n. 123. Carc. variat. resolut. 2. Marant. controvers. 28. par. 2. Bottiglier dissertat. forens. 27. n. 27. Pegasi Coment. ad Ordinat. Regn. Portugal. tom. 2. ad Regim. Senat. Palat. §. 39. gloss. 96. cap. 3. sub n. 4. pag. 199. Domod. de Reuane. lib. 2. cap. 15. Barbos. vot. decisum. 102. a. n. 40. lib. 3. late Ginzman de Evill. quest. 52. n. 26. cum seqq. Maroit. disceptat. 35. n. 26. & 27. Capon. controvers. forens. 1. u. 4. cum seqq. ubi adducit plures ampliationes, quarum nonnullæ non sine discussione sunt amplexandæ, & disceptat forens. 371. n. 20. cum seqq. vol. 5. *Theaur. Q. Q. forens. lib. 1. quest. 64. n. 6. D. Joan. Dominicus Pansius controvers. 55. Curocc. decis. 26. Curocc. decis. 86. Ginzarell. decis. 37. ibique Aldentes. Tapia decis. 7. Novar. decis. 237. Sperell. decis. 58. part. 1. Francb. decis. 223. Leo decis. 60. Rota coram Manz. medio decis. 392. in recent. decis. 22. juncta decis. 372. & decis. 676. utrobique n. 1. par. 1.**

Hujusmodi tamen beneficium pro nova constructione, & erectione, aut ampliatione Monasterii, & Ecclesie impugnatur de iure stricto Juris rigore à Covar. *Variat. resolut. lib. 3. cap. 14. n. 8. vers. sic me, ponderando quod Juris Consultus in dila. l. Si quis sepulchrum, unde desumitur istud beneficium, loquitur de constituendo tantummodo servitute itineris, sed vix in re privati omnino necessaria ad usum sepulchri, firmo remanente vicino dominio ipsius rei, & nihilominus ibi admonetur Juxed, ut adhuc propiciat, ne vicinus inagnum patiatur detrimentum, quamvis agatur de sola servitute imponenda, unde elicitur, quod Juris Consultus nequaquam respondisset, esse cogendum vicinum ad venditionem fundi pro nova constructione, vel ampliatione, dum tam circumspicte respondit, quando agebatur de imponenda domtaxat servitute vix, & itineris sequitur *Valenzuel. dila. cons. 18. n. 37. vol. 1.**

Advertendum tamen, quod cum hujusmodi beneficium sit exorbitans ex Jure communi, juxta cupis dispositionem, quilibet est Moderator, & arbitrer rei suæ ex vulgatis, ac nemo invitus cogitur ad vendendum l. Juvitatus C. de Contrah. empt. l. Neque emere C. de Jure delib. l. Non enim ff. Rerum amotar, & pro eo nulla competat actio, sed solum exploratio Officii Judicis, & remedium extraordinarium, proinde exerceri non debet, nisi cum magna æquitate, & circumspicione, ac de bono & æquo ut firmant *Merend. controvers. Jur. lib. 1. c. 30. n. 15. Novar. qq. can. 32. Theaur. Q. Q. forens. lib. 1. ca. 64. infus. D. Franciscus Antonius Tranchellu. consultat. 19. n. 70. & respondit Rota in recent. dec. 372. n. 2. par. 1.*

Prez-

Præsertim favore Ecclesiæ, quæ est cultrix
19 iustitiæ, & æquitatis, ut ponderant *Valenzuel.conf.18.n.31.* qui respondit pro exclusio-
ne retractus Capellæ de Jurapatroatus ad
effectum ampliandi Sacristiam Ecclesiæ *Mar-
rott. disceptat.35. sub num.31. cum seq. Novar.
loc.cit. Tranchedin. ubi supra num.72. Rota d.
decif.372.n.2.*

Et præsertim ponderari debet, an domus
retrahenda sit antiquior Ecclesia, seu Mona-
sterio; Etenim consilio quod sit antiquior,
Ageotes pro Ecclesia, & Monasterio melius
considerate debebant a principio sicut capa-
20 citatem, alioquin si eo casu concederetur re-
tractus, lata via aperiretur fraudibus, dum
potest emi aliqua parva domus, & situs sub
spe, & animo postea dilatandi sumbras, etiam
contrâ charitatem in præjudicium vicino-
rum, ut pooderavit *Rot.cit. decif.172. nu.18.
Gratian. disceptat.742. n.25. cum seq. Novar.
QQ. forens.par.2. quæst.50.n.90. quos sequitur
Marrott. dicta disceptat.35. sub n.36.*

Unde plura concurrere debent; & Primò
requiritur præcisâ necessitas, ut sitmant *A
Ponte de Potest. Præleg. tit. de Abundant Civit
21 nu.18. Menoch. consil.1036. num.8. 15. & 19.
Gratian. disceptat.742. num.25. cum seq. Marrott.
disceptat.35. n.31. & 35. cum seq. Ciriac. con-
troverf.231. n.1. cum seq. junio nu.15. Novar.
qq. forens.511.par.2. Theaur. QQ. forens. lib.1.
quæst.64. n.9. Capon. controverf.1. nu.41. Tran-
chedin. consultat.19.n.75. Franch. dicta dec.223.
n.6. Caffil. decif.132.*

Et talis, ut Ecclesia, seu Monasterium non
habeat situm sufficientem, & condeceotem,
ac alio modo præcisâ necessitati illios provi-
dere nequeat *Guzman. de Evill. quæst.52. n.39.
cum seq. junio nu.39. Daniel. de Nobilib.
disposit.29. n.22. Ciriac. controverf.231. nu.2.
& 14. Tranchedin. loc.cit. n.75. Carocc. decif.26.
n.7. Giurb. decif.86. n.14.*

Nam non est indulgendum immoderato
appetitui quorundam Religiosorum, qui
potius incumbentes proprix commoditati,
quæ multoties transit in luxum, jocundita-
tem, & amenitatem, quam majori Dei glo-
ria ab ipsâ affectatz, & neglectis actibus
charitatis, & iustitiæ; tentant vexationibus
expellere a propriis, & avitis domibus Do-
minos; Idcirco si privata domus, privatusve
ager peratur ad constructionem Ecclesiæ, quæ
& si valde utilis sit, non tamen concurrat
præcisâ moralis necessitas, aut ad ampliatio-
nem Ecclesiæ, & Monasterii jam constructi,
quæ pariter ampliatio quamvis multum sit
utilis pro habitatione majoris numeri Mona-
chorum, quibus augetur cultus Divinus; ni-
hilominus cum Ecclesia, & Monasterium abs-
que tali ampliacione, adhuc Reipublicæ Chri-
stianæ, & cultui Religiosis servire valeat
(quicquid dicendum sit de auctoritate Prin-
cipis Supremi,) non poterit isto casu Judex
compellere Domium ad venditionem prop-
riæ domus; ut respondit *Covar. Variar. resolut.*

Tom. II.

lib.3. dicta cap.14. n.8. circa finem vers. Tertio
si privata, Merend. controverf. lib.1. cap.30.
n.13. Ciriac. controverf.231. n.17. Barbastron.
Pastoral. Regular. p.2. quæst.15. n.10. Tranchedin.
consultat.19. n.76. cum seq.

Secundò requiritur contiguitas, ut tradone
Marotti. dicta disceptat.35. sub n.31. caterique
22 supra allegati, quæ mediante via vicinali in-
termedia ad effectum retractus non excludi-
tur, sed adhuc ille competit *Rimin. jun.
conf.382. n.50. Menoch. consil.709. n.15. Joan.
de Amicis conf.81. num.10. cum seq. Vrfel.
conclus.62. n.28. Affili. de Jure. probomif.5.9.
n.12. circa med. & ibi Rymm. in Addit. in pri-
mo notab. n.12. Marc. Mantua in simili tractat.
n.54. Rendell. pariter eodem tract. gloss. Via pu-
blica nu.3. vers. sed si Rivos privatus, & in 5.
seq. n.4. vers. idem de privato flumine, rivo, &
torrente Cepoll. de Servit. rust. prad. cap.3. n.34.
Carpan. ad Statut. Mediolan. lib.1. cap.417.
n.476. & 481. Ciroch. disceptat.29. n.27. Affili.
decif.62. n.1. Vivian. decif.488. num.7. Marian.
decif.64. Boer. dec.322. n.1. Ricc. collectan.2300.
vers. item an via, Rot. coram Ninos. decif.58.
n.20. secus tamen dicendum est, si addit via
publica, quæ tollit cohærentiam, ut habeat
in Imperiali Constitutione Friderici super re-
tractu, quæ incipit Sancimus in 5. ultimæ ubique
Scribentes Affili. dicto tract. loc. cit. n.1. Mata
in Consuetud. Panor. cap.26. num.21. & in cap.
Regni Sciciliæ tom.4. in cap. Regis Alphonfi 194.
n.14. & cap.199. Franciscus Palma consultat.20.
n.7. cum seqq. Non obstant quod Rota in recent.
23 decif.213. par.2. concessit retractum do-
mus, quamvis adesset via publica interme-
dia, quæ iō illo casu agebatur de amplianda
via publica, pro qua militabat dispositio
Bulle Gregorii XIII. super retractu, & multum
conferrebat Breve concessum à Gregorio XIV.
Regularibus Sancti Andreæ retrahentibus,
ac ponderatum fuit, quod Ecclesia Sancti
Andreæ est de insignioribus, & nobilioribus
Urbis, ut ex lectura.*

Tertiò, quod vicinus non pariatue ma-
gnum detrimentum, juxta dispositionem
24 Text. in dicta l. si quis sepulchrum, ibi: Ne vi-
cinus magnam patiatue detrimentum, Covar. di-
cto cap.14. circa finem, Gratian. disceptat.896.
n.7. Marrott. dicta disceptat.35. n.31. & 35. The-
saur. QQ. forens. lib.1. quæst.64. num.19. Capon.
controverf. forens.1. n.41. Guzman. de Evill. di-
cta quæst.52. n.50. Giurb. dec.86. n.10. Rpt. in
recent. dec.372. n.3. par.1.

Quod contingit præcipuè, quando præten-
ditur retractus antiqui Palatii alicujus nobi-
25 lissimæ familie, ut pro illius exclusione re-
spondit *Rot. dicta decif.372.* quam sequuntur
Donst. Anton. de Marin. ad Reverter. dec.284.
n.5. Capon. discept. forens.371. n.31. vol.5.

Quartò requiritur solutio iusti pretii, ut
deciditur in dicta l. si quis sepulchrum, ibi:
26 Iusto pretio, ibique Affil. nu.2. Valenzuel.conf.18.
n.10. volum.1. Theaur. loc. cit. n.10. Capon. con-
troverf.1. n.42. versic. Secundo, caterique supra

N 2

alle-

100 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ.

allegati, Mallrill. dec. 280. num. 20. ubi numeris seqq. docet modum, & quid attendendum in taxando jultum pretium Gimb. dec. 86. n. 1. ubi num. seq. examinat, an teneatur solvere pretium ab aliis oblatum; utrumque etiã discutit Capon. dista. controversi. 1. num. 43. & Guzman. de Evill. d. quæst. 52. n. 57. cum seq.

Nullus enim cogi valet ad vendendum rem suam etiã ex causã publicæ utilitatis, habita 17 ta fide de pretio Glosi. in l. 1. verbo necessitatem C. de Com. Serv. manum. sequitur ibi Bald. respondit Valas. consulti. 22. in fine, Capon. controversi. 1. numer. 44. in fine, cum seq. Guzman. ubi supra numer. 63. Gimb. dista. dec. 86. numer. 16. circa finem vers. Qui si ex causa. Ubi limitat, nisi extrema, & inevitabilis 28 necessitas urgeat, nam ea necessitas, quæ cogit invicem vendere, eadem permittit, ut cogatur pretii solutionem differre, alioquin frustra cogereetur, si Ecclesia de præfenti non esset solvendo, nec succurreretur instantaneæ, ac urgenti necessitati:

Minusque cogi valet ad pretium reinvestiendum, nec ad cavendum de evicitione rei venditæ, ut firmant Vincent. de Aua allegat. 78. n. 3. Hermosill. ad Lopez. glossi. 1. l. 3. tit. 5. partit. 5. n. 55. cum seq. Baro. de Effell. in iur. cf. 29 sect. 76. n. 34. Altimar. Observat. ad Rovit. decis. 24. d. n. 42. D. Carolus Antonius de Luca ad Franch. dec. 297. in fine, & Rot. cor. Millin. decis. 189. sub n. 5. vers. Et placuit. Dummodò aliter non disponatur à particulari Statuto, Legge, & Constitutione, vel vigeat consuetudo particularis, prout in terminis consuetudinis loquitur Guzman. de Evill. quæst. 2. n. 39.

Addi potest quintum nempe, quod qui vult retrahere cenetur emere totam rem nec potest cogere ad venditionem partis; nam id 30 augetur incommodum, & damnum L. penult. ff. de Ali. empt. & docet Theaur. Q. 2. forens. lib. 1. quæst. 63. n. 12. Capon. controversi. 1. n. 44. Guzman. loc. cit. n. 59. Donat. Anton. de Marin. ad Reverter. dec. 283. n. 7. Gimb. dista. dec. 86. nu. 13. 31 Licet contrarium teneat Scotti. conf. 32.

ADDIT. AD RUBR. XXI. LIB. V.

SUMMARIVM.

- 1 **V**ia impedita, vel destructa an, & quando transiri possit per fundum.
- 2 Cemeteriorum, & Sepulchrorum in Ecclesiis, & alia de hac materia remissivè.
- 3 Dominus agri, vel domus qui potest ad vendendum pro constructione, & ampliatione Monasterii, & Ecclesiæ.
- 4 Remedium Leg. Si quis Sepulchrum ff. de Religios. & sumpt. Funer. in quibus casibus competat, vel non & num. 5. cum seqq.
- 11 Dominus compelli non potest rem suam vendere ut Ecclesia de novo ædificetur.
- 12 Dicitio quia importat causam finalem contractus.
- 13 Obligatio ad damna, & ad id, quod interest intrat ob pacta non servata.
- 14 Retractus alterius soli non competit pro ampliatione Sacrilitæ, quando potest fieri integra Sacrilitas in situ proprio.
- 15 Recipiens aliquem situm à vicino non potest postea retrahere alteram partem situs vel domus contigua & num. 11.
- Ecclesia, quæ emit priorem situm non potest retrahere contiguum num. 15.
- 16 Retractus non competit omnibus Ecclesiis, sed illis tantum, in quibus administrantur, & retinentur Sacramenta. aut promovetur cultus Divinus.
- 17 Retractus vigore Leg. Si quis Sepulchrum est exorbitans velut contra libertatem naturalem, & ideo concedendus cum grano salis.
- 18 Ecclesia non potest retrahere hortum vicini cum ejus incommodo.
- 19 Ædificium per quod tollitur vicino sol ortientis non est permittendum.
- 20 Retractus partis non conceditur.

22 Retractus in prajudicium antiqui Palatii Nobilissimæ familiæ non conceditur. Declaratum num. 23.

Num. 2. Via impedita vel destructa an, & quando possit transiri per fundum vicini vide.
1 *etiam * Castellani. ad Bannimenta Romandiola observ. 15. n. 25. vers. Et tempore enim seqq.*
Num. 7. & seqq. De usu Cemeteriorum, & Sepulchrorum in Ecclesiis, & alia plura de hac
2 *materia * vide Rgo. Petram in Commentar. ad Constit. Apostolicam. tom. 2. fol. mibi 188.*
Num. 14. cum seqq. Eisdem propositiones pñst
3 *impressionem hujus operis docet * Constantin. ad Stat. Urbis annot. 24. art. 8. n. 561. cum seqq.*
Num. 15. Remedium Leg. Si quis Sepulchrum in
4 *quibus casibus competat * vide plura penes Capon. contr. 1. & Votum sequens doctrinam R. P. D. Mafferii.*

Votum Decisum doctissimi R. P. D. Mafferii Signatura Gratia, & Justitia Votantis ad explanationem Tex. in l. Siquis sepulchrum ff. de Religios. & sumpt. Funer.

Ne vide illotis labijs questionem degustasse, satisfactorius obsequio, quo pii Fundatoris Cappellæ sub invocatione Divi Joseph in oppido Arcis antequam in Sabinis, exemplum Religionis semper colui, quove illius filium inter Prælatos Romanæ Curie (videlicet R. P. D. Vicentium Nuncium Apostolicum in Civitate Neapolis) morum integritate, virtutibus, & prudentia in flore ipso juventutis nemini secundum, prosequutus sum, hoc Testimonio Urbi, & Orbi palam facere debui, quibus rationibus, Juxta in tertia Instantia, infirmavi duplicem sententiam Vicarii in Sabinis, & A.C. in Curia, concedentium retractum cuiusdam partis horti

con-

contermini Cappellæ, ex dispositione Textus *famigerati* in l. Si quis sepulchrum ff. de Religioſ. & ſumpt. funer., pro ea amplianda.

Prima ratio fuit, quod eatenus causa pietatis, veluti cadavera inhumandi, permittit re-
 5 trahimur * alieni Soli, ex ſoluro juſto pretio, quatenus adſit neceſſitas præcia. ut erat in caſu prædicti Textus, dum alia via non ſup-
 petebat ad eundem ſepulchrum ibi: Si quis ſe-
 pulchrum habeat, viam autem ad ſepulchrum non habeat, & communiter tradunt Covarru-
 var. reſolus. lib. 3. cap. 14. n. 8. verſic. Sexta ratio,
 Meured. contro. jur. lib. 1. cap. 30. n. 14. Tiesaur.
 quaſt. forenſ. lib. 1. quaſt. 63. n. 9. Capon. contr. 1.
 n. 41. Rub. in ſingular. Rot. ad diſt. l. Si quis ſe-
 pulchrum n. 14. par. 5. Mangi. de eviſt. quaſt.
 139. n. 27. verſ. Prævia neceſſitate, & Gratian. di-
 ſcept. 742. n. 25. Frances. de Eccleſ. Cathedr. cap.
 10. n. 153. Cyriac. contr. 231. n. 1. & n. 13. in ſin.
 Tondut. quaſt. benef. par. 3. cap. 146. n. 3. Tran-
 cledia. conſult. 19. n. 74. & ſeqq. Gazman. de
 eviſt. quaſt. 53. n. 39. Daniel. de nobil. diſp. ſe-
 lect. 39. n. 22. in ſin. verſic. Dummodo alia ne-
 ceſſitatem, Panſut. contro. 25. n. 14. Cancer. in
 contrarium adducit. var. reſol. par. 1. tit. de empt.
 n. 132. verſ. Cum ea ſit neceſſitas, & Clarin. con-
 trov. 182. n. 18. verſic. quia iſta intelliguntur,
 Card. de Luca de ſervit. diſt. 83. n. 4. R. P. D. Zanl.
 ad Statut. Favent. lib. 5. rubric. 21. n. 21. verſ. nam
 non eſt indulgendum, R. P. D. Corradin. de Prælat.
 quaſt. 48. n. 94. Girib. de 86. ſub n. 16. Franc.
 dec. 223. n. 6. verſ. cognita neceſſaria ampliatio,
 Gramatic. dec. 75. n. 1. verſ. Nec aliter poſſent ſe
 extendere, & ampliare, Rot. rec. par. 1. dec. 372.
 n. 3. verſ. Eccleſia, ſive Monaſterium neceſſaria
 ampliatioe juſti anteceden. & cor. Manzaned.
 dec. 428. n. 3. verſ. nempe quod concurrat neceſſitas
 Monaſterii, & contiguitas domui, & in Ro-
 mana reſtrictus 10. Martii 1690. §. final. & 24.
 Martii 1693. in princip. verſ. ſemper tenentur ju-
 ſtificare neceſſitatem, & §. Pontificia, coram
 bo: mer. Beninc. ſa.

Neceſſitas autem, nec philica, ut in diſto
 6 Textu, nec moralis, ut exigunt auctoritates
 mox adductæ, mihi addeſſe viſa eſt pro am-
 plianda hac Cappella: Si enim illa deducitur
 ex præcibus Communitatis, & Hominum At-
 cis antiquæ, potredis Reverendiſſimo Suffra-
 ganeo Sabine, quorum admiſſionem ad Cau-
 ſam enervat Cappellæ extruitor, quibus re-
 ſtantur de affluentia Populi, qui etiam in Pa-
 tronium elegit D. Joſeph, licet ſine neceſſariis
 ſolemnitatibus, & uſque adhuc nullitet, itaque
 perſonæ conſuentes aliquæ obligentur, & in
 ſpecie: nelli giorni di ſeſta, ſenſire la Meſſa, &
 altri Santi Offizii, fuori di detta Chieſa, & in
 ſtrada publica: prout etiam reſtantur Archi-
 prebiter, & tres Sacerdotes ejusdem Oppi-
 di, non exinde probatur. Præmiſſo enim,
 quod nullum Divinum Officium celebratur
 in hac Cappella, ſed una Miſſa dieſim pro
 commodo privato extruitoris Cappellæ, ejus-
 que familie, cui pro Cappellano inſervit ejus
 Miniſter, rei agrarii præfectus, qui celebra-

ad placitum Domini, non antelecanis horis,
 quibus Oppidani Sacrum audiunt, ad agro-
 rum culturam diſceſſunt: In parvis Oppidis
 propè Urbem, & in ipſis Civitatibus Subur-
 bicariis, omnes, qui ruſſicantur, Teſtes eſſe
 poſſunt, ut ipſe ſæpe vidi, rudem Populum
 diebus ſeſſis paſſim audire Sacrum extra Ec-
 cleſiam, ob numerum ex vicinis agris afflue-
 tem: Cumque a ſaculis exactis omnes perſo-
 næ audirent Sacrum in Eccleſiis, quæ adſunt
 in hoc Oppido parvo, duabus Parochialibus,
 ſpectantibus ad Archipreſbyterum, tertia,
 Monialium S. Claræ Sacramentali, & quarta
 paulò extra Oppidum, Regularium S. Fran-
 ciſci, cum alio etiam Sacello in eodem Oppi-
 do D.D. de Vicentinis, in exiguo Incolarum
 Oppidi numero quingentarum circiter perſo-
 narum, & à tribus annis, quibus conſtructa
 fuerat hæc Cappella, ſuperaddito hoc majo-
 re commodò, nunquam quetela fuerit de
 anguſtia, nulla moralis neceſſitas erat illam
 ampliandi, quia moraliter poterant omnes
 audire Sacrum Miſſæ ſacrificium, ut prius au-
 diebant antequam hæc Cappella conſtrueret-
 tur, & multò magis prout interſuerunt ſacci-
 ficiis ſpatio triſium annorum, poſtquam fuit
 conſtructa. Admitto enim pro amplianda
 Eccleſia competere hoc privilegium, quate-
 nus ampliatio moraliter neceſſaria ſit, non
 autem quando non adeſt iſta neceſſitas, dum
 ſine hac ampliatioe nullus in Oppido Arcis
 antiquæ tribus annis: quibus Cappella hæc
 7 ſtecit ſine ampliatioe, poſt triennium petita
 * conſecutus eſt non audire Sacrum, quinimò
 nec antè primam extruſionem, optimè
 Valenzuel. conſ. 18. n. 132. & ſeqq. vol. 1. & 2.
 var. reſol. lib. 3. diſt. cap. 14. n. 8. §. Tertii ſi
 privata Domus, & novillimè R. P. D. Zanl.
 ad Statut. Favent. lib. 2. rubr. 32. n. 21. in ſine verſ.
 Nihilominus, & decidit Rota in Romana Retra-
 ctus 10. Martii 1690. §. Cum enim, & 24. Mar-
 tii 1693. §. Neque ex eo, ibi: Quia Moniales ſi-
 ne eis uſque modo non incommodè permanſerunt
 cor. bo: mer. Beninc. ſa.

Si autem moralis neceſſitas elicitur ex at-
 teſtatione filii D. Equitis Fontane, qui affir-
 mavit die 7. Junii 1697., quod ſi non adſui-
 ſent oppoſitiones illorum de Oddis poſſeſſio-
 rum horti contigui retrahendi, majore longi-
 tudine Plantam Cappellæ ab eo conſectam,
 juxta quam extruſa eſt, extendiſſet, ut debi-
 tæ proportioni reſponderet, illa pariter non
 concludit: Etenim oppoſitiones illorum de
 Oddis non erant in quantitate, ſed in ſubſtan-
 tia, impugnantes retractum proprii horti,
 quando Fundator habebat ſuum proprium,
 aptum non ad unam, * ſed ad plures Eccleſias
 8 conſtruendas, atque idem Fundator exhibuit
 in actis Plantam à filio D. Equitis Fontane
 conſectam pro extruenda Cappella, ut extru-
 ſa fuit cum tota capacitate Populi, circa
 quam veturatur moralis illa neceſſitas, conſi-
 derata a Scriptoris pro Religione, & moti-
 bus Chriſtiſſimelium. Quinimò quando er-
 gere

gere voluit Cappellam, de factio produxit Plantam, cum licentia Sac. Congregationis eam fabricandi, & cum ejus obligatione, quatenus situs ei concederetur, prout postea concessus fuit ab Oddis cum his praestitis verbis Fundatoris in primo Processu primordialis constitutionis: *ad hoc, ut Ecclesia praefata confici valeat cum debita proportione, simetria, & commoditatibus necessariis*. Si itaque prima Planta erat cum debita proportione, & simetria, ex confessione judiciali ipsius Fundatoris, super qua obtinuit voluntariam cessionem situs horti ab Oddis, unde extructa fuit Cappella, atque Reverendissimus Suffraganeus Sabinenus acceptavit, & agnovit hanc debitam proportionem, & simetriad, cum Fundator se obligavit ad Cappellam fabricandam, idque testatus est ipse Suffraganeus, cum Sac. Congregationi rescripsit, exulatur a cogitatione Jurisprudenteris propositio, quod confessioni judiciali Fundatoris, & judicio Ordinarii prevalere debeat attestatio filii D. Equitis Fontanę extrajudicialis, & procurata lite pendente, quæ ex se ipsa nullum probationis gradum constituit, ex nota regula, etiam in Testibus ad perpetuam rei memoriam examinatis, de qua *Rota cor. Coccin. dec. 1996. n. 4. & cor. Dieb. dec. 198. n. 1. & dec. 525. n. 6. & cor. Celf. dec. 393. n. 13. & cor. fin. mem. Alexandro Villade-ss. 10. n. 54. & seq.*, ac sæpe in aliis.

Unde supertuum est addere, quod major proportio Ecclesiarum respicit ornatum, non necessitatem cultus Divini, quæ exigitur pro concedendo tetractu, * ut in terminis ornatus *Card. de Luc. de servit. d. discurs. 83. n. 4. Tracbedin. consult. 19. n. 77. & seq. Gnezan. de cust. quest. 52. n. 17. in fin.*, ubi in fortioribus terminis, quod distinguenda est simplex utilitas a necessitate, quæ pro hoc retractu requiritur, & n. 32. vers. ubi concludunt non esse attendendam ostentationem, *Merend. controvers. lib. 1. cap. 30. n. 16. vers. vel ut pulchritudini, & opportunitati inserviat, R. P. D. Zaul. ad Statut. Favent. lib. 5. rubric. 21. in fin. vers. nihilominus, Glurb. dec. 86. n. 16. prop. fin. ubi*, quod distinguere debet discretus Juxta necessitatem a simplici utilitate, prout etiam dicit *Rota in praedicta Romana Retractus 10. Martii 1690. §. final. vers. quinimodo discretus Juxta, & 14. Martii 1692. §. Neque ex eo, cor. boi mem. Benincasa.*

Secunda ratio fuit, quod Oddi nullatenus erant obligati ab initio tradere situm proprium, cum constructa fuit Cappella, quia Fundator, ut dicebam, habebat situm non pro una, sed pro pluribus Ecclesiis construendis; Et Ecclesia ipsa extructa non habet privilegium retrahendi solum alienum, * quando habet proprium, vel alio modo possit occurri necessitati morali extruccionis, *Amosae. de serv. p. lib. 4. cap. 1. n. 42. Cyriac. controvers. 231. n. 2. & n. 14. vers. an illi Reverendi, Tracbedin. consult. 29. num. 75. & 77. Gnezan. de cust. quest. 52. n. 33. & n. 31. ad fin. vers. si non habens locum, iterum illud ad leg. parit. tom. 2. gloss. 1. leg. 3.*

tit. 7. par. 5. n. 58. pag. 401., ubi quod Dominus non possit compelli rem suam vendere, & Ecclesia de novo edificetur, & ibidem in addis. *ad gloss. 3. n. 4. pag. 408.*, & optime per eadem verba *Pasqualig. in observ. ad Laurent. de Franch. controuv. inter Episc. & Regular. tit. de Convocat. fundat. n. 447. in fin. pag. 144. & R. P. D. Zaul. observ. ad Statut. Favent. lib. 5. rubr. 21. n. 21. vers. et alii, Card. de Luca de servit. d. discurs. 83. n. 4. vers. quod scilicet, R. P. D. Corradin. de Pralat. d. quest. 48. n. 94. vers. si necessitas alio modo tolli possit, latè *R. 12 in dicta Romana Retractus 10. Martii 1590. & 4. Martii 1692. coram boi mem. Benincasa.**

Si itaque Oddi ab initio non tenebantur tradere solum proprium pro constructione, si partem illius voluntarie tradiderunt, non possunt duplici, & majori onere gravari, ut majorem partem iterum concedant pro ampliatione. Dum praeterim Oddi renunciando li-ri die 25. Octobris 1690. concedendo situm tunc petiti, removerunt consensum ab actu his verbis: *et dictum situm concedunt pretio sentorum sex mon. 12, quæ habuerunt ab Illustrissimo D. Josepho, & quicquid, recepta satisfactio, & quod fillicidium & secto Ecclesia cadens super situm concessio, vertatur in ejus, seu vi-* cum, quia sic &c. Dicitur enim quia imperator causam finalem contractus, non pro incerto ambulatorio facto, & variabili, sed pro certo, & pro constanti inquit *Barlos. in l. Demonstratio §. Quod autem n. 3. ff. de Cond. & demonstrat. Inse. praes. consens. lib. D. consens. 332. n. 1. Barboz. ad l. var. de dition. dist. 3. n. 2. in fin. Rota rec. par. 4. dec. 41. n. 1. vers. exponitur quia, cum concordantibus.*

Rejcta penitus interpretatione, quod illa clausula *Quia* se referatur tantum ad fillicidium, quia principalis intentio illorum de Oddis erat, se ipsos eximere ab omnibus litibus, quia jam Fundator protestatus fuerat in sua petitione, ut offendi ex litera primi Processus, habito illo parvo situ, Cappellam stare debere perfectam, & absolventi, ibi: *ad hoc, ut Ecclesia praefata confici queat cum debita proportione, simetria, & commoditatibus necessariis*; siquæ causa huius traditionis parris horti pro absoluta numeris omnibus Cappella, est illa, quæ inferitur ex dicta clausula: *Quia* sic &c. non fillicidium. Et tamen prescindendo etiam ab illa clausula, nemo negare poterit, quin Oddi catenus tradiderint partem horti, quatenus correlative ad promissionem l'ondatoris petentium Cappellam, cum debita proportione, simetria, & commoditatibus necessariis, se ipsos liberos crederint per contractum innoctumatum, & implicitum inter eosdem, & Fundatorem, qui acceperat situm, & fabricavit, implens suam obligationem, in actis Curie Sabinenæ, sic conditionatam. Quando enim promittitur, & multo magis quando datur aliquid, ex quo insurgit contractus innoctumatus, & implicitus, & sine quo non fuisset alius rem suam tra-

ctu-

ditutus, dicitur causa finalis informare contractum, qua deficiente, dum Fundator hodie petit novum, & longè majorem situm, transmigrante nomine extruccionis in ampliacionem, & manente eadem actione prius intentata ex *l. Si quis sepulchrum ff. de Religios.* & *sumpt. funer.*, corrui ipso jure quidquid gestum fuit, & habentur Oddi, ac si situm primum non tradidisset, non obligati propterea ad tradendum proprium solum pro ampliacione, si erant ab initio, & nunc sunt in primo statu extruccionis; Ita sanè causam finalem pro annullatione actus, ea deficiente, sine pacto resolutive expresso, explicant *Textus in l. cum te, ubi communiter DD. C. de pass. inter emptor.* & *venditor.*, & magistraliter prae omnibus *Adden. ad Bynast. dec. 640. n. 28. cum duobus seqq. Ciroc. discept. 53. n. 78. verset licet, Rota cor. Gregor. XV. dec. 130. n. 4. ubi Adden. n. 6. & rec. par. 4. tom. 2. dec. 121. n. 2. & par. 14. dec. 1. sub n. 2. & seqq. & par. 15. dec. 23. sub n. 15. & seqq. & par. 18. dec. 138. num. 7.*

Non attento, quod Fundator hodie agat actione populari, licet propriis sumptibus, & ad proprium commodum, & suae domus, ut dixi, nomine tamen Ecclesiae, cui nihil praedicti contractus innominatus intet ipsum, & Oddos, neque ipsum Fundatorem renunciare potuisse favori publico, & Ecclesiae, pro ea amplianda; Bene enim stat, quod manet favor publicus, & Ecclesiae, implendus tamen per ipsum Fundatorem, quo non observante pacta Cappellae extrucae, & mensurae cum omni debita proportionem, simetria, & commoditatibus, succedit ejus obligatio ad damna, & ad id, quod interest, etiam per contruccionem novae Ecclesiae ex integro, si extructa est insufficientis, ut in *l. si controversa, & in l. cum successores C. de Eccl. Rota. conf. 141. n. 9. in fin. vol. 3. Rota cor. Dmoz. jun. dec. 576. n. 2. & recent. par. 10. dec. 26. n. 31. & par. 17. dec. 161. n. 9. & dec. 227. num. 3. & 13. ubi concordantes.*

Quae obligatio ad damna, & ad id, quod interest, ob pacta non servata, non cessat ex eo, quod non possit praedicti Ecclesiae, ad exemplum Minoris, & Pupilli, quia istis non praedictatur, dum tamen actio ad id, quod interest, etiam contra Tutorem, & similes, ut per *Hodier. contr. 26. n. 81. junctis antecedentibus, late Res. conf. 14. & 15. per totum, Rota in Rgmanu Pecuniaria prima Decembris 1692. §. Ceterum, coram bo. mem. Benlucsa, ubi concordantes.*

Et in terminis, ut deneganda sit ampliatio Sacristiae cum retractione alterius soli, quando potest fieri integra Sacristia in situ proprio, *Cyriac. diss. contr. 231. n. 14. ibi: Arbitrium Judicis erit decernere, an illi Reverendi, praetendentes hant venditionem, possint ex situ proprio habere facultatem faciendi Sacristiam concordantem: Merend. contr. lib. 1. cap. 30. n. 15. vers. & ideo, ibi: etiam si majori impensa opus*

esset, vel necesse esset pulchrum aliquem locum in hunc usum convertere, quia non patitur aquitas, ut is, qui ex suis rebus sibi consulere potest, nullum cogat rem suam sibi vendere.

Tertia ratio fuit, quod rigar Judiciorum expolice, ut ex serie rei videatur suis hic novi retractus petiel, primus in intentione, & ultimus in executione, ut inquit *Aristoteles lib. 2. Physic. cap. 7. quest. 30. art. 2.* Scribentes enim super hac materia tradunt, quod si quis recipiat aliquem situm (ut voluntarie tradentibus Oddis, recepit Fundator Cappellae) & incontinenti retrahere velit alteram partem situs, vel domus contigua, non est permiendum, etiam in durioribus terminis, in quibus Ecclesia emeret priorer situm, ut illico retraheret coniguum, quia cum uon haberet jus retrahendi ab initio, non potest cum hac praedicatione illud assequi ex pacti facto, *Gratiam. discept. 742. n. 26. vers. ne sequatur inconveniens, Barbof. vot. 102. n. 48. ve ne sequatur inconveniens, lib. 3. Hermosill. leg. partit. tom. 2. gloss. 1. leg. 3. l. 4. §. par. 5. n. 51. in fin. vers. ne sequatur inconveniens, Rub. in singulari. Rot. part. 5. ad hanc leg. si quis sepulchrum ff. de Religios. & sumpt. funer. n. 7. par. 570. Daniel. de Nobilitate select. 39. n. 23. vers. ne quilibet volens locum pium, emat domum, R. P. D. Zanl. observ. ad Statut. Favent. lib. 5. Rubric. 21. n. 20. vers. dum possit emi aliqua parva domus, & situs sub spe, & animo possed. dilatandi fimbrias, Rot. recent. par. 1. diss. dec. 372. n. 8. vers. siquidem.*

Quarta potissima ratio est, qua semper hanc appellavi Cappellam, quod nempe in seipsa haec est Ecclesia, quia habet aditum in via publica, sed quoad usum inservit proprio pro Cappella adiacente domui Extructoris, ad similitudinem Magnatum; Non enim ipse illam extruxit, nisi prius obtenta licentia die 16. Decembris 1689. ad san. mem. Alexandro Olzavo per organum Sacrae Congregationis Episcoporum, & Regularium, fenestram aperienti, ut aperuit, auditus Sacrum est domus cum sua uxore, & filiis primi gradus; Unico proinde Altari extructo, ut in simplici Cappella, in fine ejusdem, cum parietibus lateralibus hinc inde porrectis, extra in medium extruendi alia Altaria, dum unicuique sufficit pro Missa, quam unicam singulo die celebrat quidam Sacerdos, Ministri, & Praefectus rei agrarius, inserviens Extructori Cappellae, sicque ram in persona Celebrantis, quam in tempore celebrationis, horis Extructori placitis, ejusque uxori, & filiis, non antelucano tempore, quo incolae Oppidi, discessuri ad agros colendos, Missam audiunt, unica est pro Extructori Cappellae, ejusque familiae. Quod si per accidens Oppidani aliqui illam audiunt, lex non attendit, quod venit in consequentiam, sed id, quod principaliter intenditur, ex nota regula *Textus in l. 1. ff. de auctoritat. Tutor. & in l. si quis nec casum, ubi late Jafon. n. 3. & seqq. ff. si cert. per., cum Concordantibus;*

Ulixae

Utiq; adeo precaria facultate audiendi Sacrum, & Cappellam ingrediendi coarctata. Incolis Oppida, ut cancellis ligneis intercludatur, quorum claves reſtant Extructor Cappellæ, cuique domoſcelli, per ea, quæ in ſimiliraſtro, ſeu cancello, licet aperibili, deducit, *Clarín. controu. 90. n. 7. & ſeqq. vol. 1.*

Licet enim Eccleſia dicatur, non omnis tamē, quæ talis dicitur, gaudet hoc privilegio retractus, ſed illa tantum, in quibus ad
16 inſtituantur, vel reſtinentur Sacramenta, aut promouetur cultus Diuinus, cum magno Animarum lucro, etiam citrà retentionem Sacramentorum, ut vidimus in Conſraternitatum, & Monialium Eccleſiis, quia ſufficit, vel in Eccleſiis, vel in officiis pietatis, quæ exercentur a perſonis, vel in iſſis Eccleſiis, vel etiam in domibus, aut hoſpitiis cultum Diuinum, Animarumque profeſſum promo- vere; ſecus autem quando nullum pietatis officium exeretur in hac Cappella, quidquid dicant Arteſſantes, amore pietatis decepti, ut quondam dicebat Diuus Hieronymus ex- ciditſe a loco quemdam Presbyterum, qui amore Pauli quendam apoeripha ſcripſit, dum ob opera pietatis id indulgetur Eccleſiis, viſitque, ac mulieribus ea exercentibus, ut communiter tradunt *Courruvar. reſol. lib. 3. diſſo cap. 14. n. 8. ſecundo mihi videtur, Gratian. diſſa diſſep. 742. n. 35. Manſil. de eviſſi. queſt. 139. n. 28. Tranchedin. conſul. 19. n. 83. Guzman. de eviſſi. queſt. 52. num. 22. Vaſſe. conſul. 22. n. 2. verſiſi detur neceſſitas, Barboſ. vol. 103. num. 48. verſiſi quide privilegium lib. 3. Hermojillad leg. Partit. tom. 2. gloſ. prima leg. 3. ſit. 5. par. 5. n. 5. 1. in ſu. verſ. quia hoc privilegium pag. 402. Daniel. de Nobil. diſpoſ. ſeſſet. 39. n. 23. & ſeq. verſ. ut deſi Populo ſpirituale alimen- tum, Caroc. dec. 26. n. 17. Franch. dec. 223. ſub n. 6. & 7., ubi, quod ideo hoc privilegium admiſſum non fuit in ſimilibus Cappellis S. ſophiz, & S. Mariz de Pignarellis, Tondut. quaſt. benefic. par. 3. cap. 146. n. 3. & ſeqq. ubi in præciſis terminis ſimilis horri ſic concludit: Unde in ſimili caſu conſului, quod Societas exercitiſi Catapulta non poterat cogere quemdam particularem ad patendum, quod illad exerciti- um fieret juxta domum, & hortum ſuum; & Tondutum ſequitur *Rota reſiſſivè*, cum aliis ex mox adductis in diſſa *Romana Retraſſus 10. Martii 1690. ſ. ultimo in ſine, confirmata 14. Martii 1692. coram bo. mem. Benincasa.**

Quinta urgentiſſima patiter ratio eſt, quod remedium *Text. in d. l. ſi quis ſepulchrum*, eſt
17 exorbitans, * veluti contra libertatem naturale, nec dat actionem, ſed ſolum implora- tionem officiſi Judicis, qui procedere debet cum grano ſalis, nec illud impartiri, reſiſten- te æquitare, & cum præjudicio alicujus conſiderationis, ut ex littera *Textus in d. l. ſi quis ſepulchrum poſt princip.* tradunt communiter poſt alios *Merend. controu. Jur. lib. 1. cap. 30. n. 15. Valenzuel. conſil. 18. n. 31. vol. 1. Tranchedin. conſul. 19. n. 71. & ſeqq. Theſaur. quaſt. forenſ.*

*lib. 1. quaſt. 64. n. 9., ubi quod parvum debet eſſe nocumentum vicini; alias Eccleſia non retrahit, Cyriac. controu. 23. 1. num. 25. & ſeqq., ubi, quod modicum debet eſſe detrimentum vicini; Nam licet Eccleſiis ſit ſavendum, id tamen debet fieri ſine alterius injuria, Tondut. quaſt. benefic. par. 3. cap. 146. num. 7. ubi quod parvum debet eſſe detrimentum, Guzman. de eviſſi. queſt. 52. n. 25. & ſeqq., & n. 56., Franch. de Eccleſ. Cathedral. cap. 10. n. 132. & num. 150. & 156., & ſeqq., Barboſ. vol. 102. n. 48. lib. 3. Hermojillad leg. Partit. tom. 2. gloſ. 1. leg. 3. ſit. 5. par. 5. n. 51., & ſeqq. pag. 402. R. b. in ſingular. Rot. par. 5. ad hanc l. ſi quis ſepulchrum ſi. de Religioſ. & ſump. ſuner. n. 3. & ſeqq. pag. 570., Daniel. de Nobil. diſpoſ. ſeſſet. 39. n. 23. Poſſuſſig. in obſerv. ad Laur. de Franch. controu. inter Epifc., & Regulat. de Convent. ſind. it. n. 433., & ſeqq. pag. 142. P. uſſut. controu. 25. n. 15., ubi quod parvum debet eſſe nocumentum vicini, R. P. D. Zaúl. obſervat. ad Stat. Faventin. lib. 5. Rubric. 21. n. 18. & ſeqq., Gimb. dec. 86. n. 10., Rota rec. par. 1. diſſa dec. 372. n. 2., & ſeqq., & coram Manzaned. dec. 228. n. 3. & 4., qui late, & ſolidè omnia firmant, & in prædiſſa *Romana Retraſſus 10. Martii 1690. ſ. Cum enim, verſ. quan Juris diſpoſitione perpenſa, & 24. Martii 1692. ſ. Pontificia, verſ. diſpoſitione autem, coram bo. mem. Benincasa.**

Reſiſtentia æquitatis non poteſt eſſe major, cum præjudicio non uno, ſed pluribus illorum de Oddis, à quibus retractus præteritur.

Agitur enim de horto aucto domui illorum de Oddis, ad levamen animi, & corporis, propè illorum Domum gentilitiam, & pro menſe familiaris com-modo, quanvis ſit modici valoris, quia data proportionem terminorum, ità ſe habet in Oppido Arcis Antiq; horrus exiguus, ſicut in Urbe Inter Principes hortus Farnelianus. Sic nempe Achab Rege Samariz retrahere volente exiguum vineam Naboth, ille juſtè denegavit, *R. g. 3. 21. Da mihi vineam inam, ut ſciam mihi hortum olerum, quia vicini eſt; & propè domum meam, daboque tibi pro ea vineam mellorem, aut ſi commodi tibi putat, argenti pretium, quantum digni eſt;* & reſponſit Naboth: *Proptitius ſit mihi Dominus, ne dem hereditatem patrum meorum tibi.*

Et licet replicaretur, extrantem eſſe hoc exemplum quia Rex Samariz non petebat vineam Naboth pro amplianda Eccleſia, ſed
18 pro conſtruendo ſibi horto olerum, * proptium tamen judicatur Scriptores mox adducendi, & *Rota Romana*, quia viſ it in incommo- damente conſiderabili, ablata commoditate horti, & quidem gentilitii, licet evigui, dum cum incommo- do vicini, ad probavi, Eccleſia retrahere nequit, ut adverſus eam in præciſis terminis horri *Tranchedin. diſſa conſul. 19. n. 25. poſt princip. verſ. vel etiam hortum, Tondut. quaſt. benefic. par. 3. cap. 146. n. 4. poſt princip. verſ. juxta domum, & hortum ſuum, & n. 7. in ſu. & ſeq., ubi quod victus familiaris, & libe-*

liberis commodior exinde parabatur, *Guzman. de evilt. quest. 52. m. 34.* ubi de majore victus commoditate *Rota recen. par. 1. dec. 372. n. 5. vers. & in terminis* ubi adducit prædictum exemplum vineæ Naboth, & *par. 4. decif. 327. n. 3.* ubi agebatur de simili horto ad levamen animi.

Sequuta ampliatio, si fieret erectio Arcuum, in sententia Reverendissimi Suffraganei Sabinae præscriptorum, quam confirmavit A.C., illorum elevato officeret luminibus *Domus gentilitæ solitz, & anrique habitationis illorum de Oddis, luxque Solis orientis tolleretur*, ut in terminis adversus Ecclesiam probat *Frances. de Eccl. Cathed. cap. 10. num. 158. & n. 179.* & magistraliter *Gratian. discept. 896. n. 6. & seqq. n. 17. & seqq.* ubi respondet præcise objectioni, quod lumen recipiatur adhuc à duobus lateribus, *Barbo. vot. 10. 2. n. 54. vers. ad occupandum Solem, lib. 3. & comprobatur ex Magon. decis. Florent. 6. n. 1.* cum concordantibus.

Et ideo reliquum hortum redderetur infucliferum, & tolleretur commodum semitæ, progrediendæ Cappella fere usque ad parietem horri, cuius commodum in paupere familia multo majora quam in divite, congerunt *Lagn. de fruct. par. 1. cap. 34. in prin. n. 76. & seq. Klock. de her. lib. 2. cap. 3. sub num. 1. & n. 39.* dum qualitas personæ, & familiaris efficiat, ut res dicatur magis, vel minus præjudicialis, ut in his terminis considerat *Rota rer. par. 1. d. decif. 372. n. 6. vers. etenim ex qualitate persona.*

Præsertim in parvo Oppido fere inaccessiblei, in quo est herbarum penuria, unde interrogatur nimis grave præjudicium, & successivum perpetuo damnificans, quod ideo est inestimabile, immensumque gravamen semper affert, ut occasione litis æstimandæ pro honorariis Judicum, Caudidicorum, & Notarii, concludunt Jurisperiti, quos recensui *in tract. de Aven. & simil. lib. 1. cap. 5. sub n. 14. & 15.* cum concordantibus.

Insuper præjudicium est in venditione partis, majus inferens incommodum, quam si totus hortus retraheretur; Unde Jurisperiti non vel negant Ecclesiæ retractum partis, * vel in casibus in quibus permittitur ex necessitate, magna compensatio damnorum, cum eo, quod interest, præstanda est: Quod sufficeret pro infirmatione sententiarum, de hac abundanti damnorum reparatione verbum nullum facientium, ut aliis relatis, *Guzman. de evilt. quest. 52. n. 59. & seqq.* qui præ cæteris questione examinat, *R. P. D. Zaul. ad Statut. Favent. lib. 5. rubric. 21. n. 30.* *Giurb. decis. 86. n. 13.* & seqq., cum similibus.

Considerando etiam, quod jam Oddi in initio constructionis, quando iam erant obli-

gati, tradiderunt eam partem horti, quæ reputata fuit sufficiens pro Ecclesia, cum debita proportionem, & omnibus commoditatibus necessariis, ut etiam præsumitur, juxta Modellum, quo extracta fuit, in quo videri potest *Leo decis. Valentin. 90. n. 28. vers. juxta modellum lib. 1.* ideoque æquitas non patitur, ut teneantur iterum novum situm concedere, ne duplici onere graventur, & assilio addatur assilio, ut pro excludendo hoc remedio *h. si quis sepulchrum ff. de Religios. & sumpt. funer.* in proposito probat *Cappon. controv. 1. n. 46. ad fin. Novar. quest. forens. 50. ad fin. vers. sufficere enim par. 2.* & comprobatur *Rota in contrarium adducta in recen. par. 9. dec. 474. n. 23. & seqq. juncto n. 10.*

Et per sæcula Oddi habitaverant hanc domum, cum vivu horti contigui, unde debebat prævideri ab initio loci capacitas, dam præventio præsertim longæva, ut in causa, admodum attenditur, ut in terminis *Rub. in singular. Rot. part. 5. ad hanc h. si quis sepulchrum ff. de Religios. & sumpt. funer. n. 6. pag. 570. Tondut. quest. benefe. par. 3. cap. 146. n. 7. in fin. vers. quod maxime, & n. seqq. Novar. quest. forens. 50. n. 9. par. 2. Marott. discept. 35. sub n. 36. R. P. D. Zaul. observ. ad Statut. Favent. lib. 5. rubric. 21. n. 19. in fin. vers. & præ cæteris, Rota recen. par. 1. dista decif. 372. n. 8.* & in dista Romana *Retrahitus 24. Martii 1692. & ultimo in fin.* eorum boime: Benincasa.

Et per omnium coronide, singularis est casus in Pontificatu Pauli V., à quo cum ex hac *h. si quis sepulchrum* obtinuerent signari supplicationem Clerici Regulares pro retractu, exierunt vicini obviantes Pontifici, & ut inquit *Rub. in singular. Rot. part. 5. ad hanc h. si quis sepulchrum ff. de Religios. & sumpt. funer. annot. 3. pag. 571. in fin. & seqq. ad usul. Starnorum, vel potius Grunni, eorum Duce & Antesignano D. Antonio Nigro, ad distum Paulum Quintum reelamaverunt, & iteratis pluries clamoribus, paterna tandem voce respondit distis Clericis, non esse procuranda loca, ubi Vicini eos pro Vicinis habere volebant, & propterea lacerata supplicatione in Partium presentia, evanuit distorum Clericorum præsentio.*

Et ita contra servitutem, servitutis experts judicavi die 19. Junii 1699.

Nam. 21. cum seqq. Cossantin. ad Stat. Urbis loc. cit. Nam. 25. Non competit retractus in prejudicium 22 antiqui Palatii nobilissimæ familie * ut aliis relatis admisit *Rot. in Romana retractus 27. Junii 1707. eorum R. P. D. Omanno & Modicum.*

Advertendum ramen non omnia Palatia antiquæ familie gaudere hac prærogativa, * sed solummodo quando concurrat insignis, & extraordinaria rām qualitas ædificii, quam nobilitas familie, ut declarando respondit *Rot. in d. Romana retractus 5. In Jure vers.*

De emendatione solvenda damnum passo.

R V B R I C A XXII.

Quilibet accusatus per Officiales, vel Saluarios damnorum datorum de aliquo damno dato personaliter, vel à bellis, vel aliter quomodocumque in possessionibus, vel bonis alicujus sitis in Comitatu, vel Districtu Faventiz, teneatur solvere damnum passo ultra poenam, quam solvere tenetur ex forma Statutorum loco satisfactionis damni dati, quantum est dimidia dictæ poenæ ipsi damnum passo, reservato ipsi Domino jure probandi majus damnum, & ad id compellatur realiter, & personaliter, & de facto sine aliqua condemnatione, & hoc Statutum sit præcisum.

S U M M A R I U M.

- 1 **D**amnum dans tenetur solvere quantum importat dimidia pars poenæ à Statuto præscriptæ etiam ante liquidationem illius.
- 2 Pactum, quod ad executionem procedi possit, liquidatione non facta, valet.
- 3 Quid fieri potest per pactum, valet etiam per Statutum.
- 4 Fructus annuus animalium minorum, ut sunt Porci, Pecudes, Capræ, & similia, ascendit ad valorem Matris.

O B S E R V A T I O.

Ne subterfugis damnificans evitet refectionem damni illati, providè Statuentes decreverunt, quod pendente illius liquidatione interim solvat, quantum importat dimidia pars poenæ à Statuto in eo casu infli-

1 *ctæ, quod fieri potuit; nam sicuti passo conveniri valet, quod possit procedi ad executionem, liquidatione non facta, ut tenet Bart. in l. Creditores in quest. 3. vers. Sed an possit adhiberi C. de Pign. quem in terminis refectionis damnorum, & interesse sequitur Galles. de Oblig. Camer. quest. 35. n. 10. cum seq. & Scacc. de Appellat. quest. 17. limit. 9. n. 30. cum seq. ita & per Statutum disponi potest, cum firma sit conclusio, quod quicquid fieri potest per pactum, valeat etiam fieri per Statutum Everard. in Loco d. passo ad legem num. 1. cum seqq. & aliis omittis Torre de Paul. futur. success. lib. 1. cap. 12. n. 43.*

2 *Norandum in proposito liquidationis damni, quod annuus fructus animalium minorum, ut sunt Oves, Porci, Capræ, & huiusmodi regulariter ascendit ad valorem matris in anno, ut tradit Silvester. in Summ. verbo Societas 2. n. 1. in fine.*

*De damnis emendandis per Homines Suburbiorum, & per
Exploratores damnorum datorum in casibus
infra scriptis, & de pœna Saltuariorum,
& familiarium Officialium
damna inferentium.*

R V B R I C A XXIII.

Sancimus quoque, & firmamus, quod homines habitantes intus circlem, & extra Civitatem teneantur emendare damna data intus circlem extra dictam Civitatem damnum passo pro dimidia absque alia solutione, & hoc si incertum sit quis tale damnum intulerit, & eo modo, & forma prout, & sicut in superioribus Statutis decretum, & sancitum fuit in capitulariis, & hominibus Scholarum de damnis in eorum Scholis illatis, quibus hominibus intus circlem sic habitantibus liceat accusare omnes infra circlem damnantes, quorum juramento credatur, dummodò sint duo infimul, & quilibet ex Saltuariis, seu familiaribus Judicium damnorum datorum possit per quemlibet accusare de singulis damnis per eos illatis, & in omni casu, quo alius quilibet accusare possit, & credatur Accusatori in hoc casu juranti, dummodò habeat alium Testem fide dignum pro eo legitime deponentem, & tales Saltuarii, & exploratores, & familiares prædicti damnari debeant ad solvendum duplum ejus, quod quilibet alius solvere teneretur ex forma Statutorum Faventiz super tali damno disponentium, quibus tamen Saltuariis, & familiaribus prædictis impunè liceat ingredi, & ire per bona quæcumque quorumcumque bonorum, absque tamen damni illatione pro inveniundo, & agnoscendo damnum in ipsis bonis inferentes, vel etiam animalia ibidem damnum danti exinde expellant.

SUMMARIUM.

Habitantes, & habitatores differunt inter se.

OBSERVATIO.

Abbundè examinatum fuit suprà in *Obferu. ad Rubr. V. hoc eodem libro* circa refcutionem damni faciendam per Cõ-

munatatem, Villam, & Vicinam, quæ omnia congruè applicari possunt præfenti *Rubrica*, undè superfluum est idem hic denuo repetere.

Addendo solùm occasione verbi *habitantes* hic appositum, quod differunt inter se *habitantes*, & *habitatores*, nam habitatores dicuntur cum familia; habitantes verò sine, ut alius relatius docet *Carpan. ad Statut. Mediolan. vol. 3. cap. 375. n. 97. cum seq.*

De damnis datis à minoribus octo annorum.

R V B R I C A XXIV.

Volumus quoque, & statuimus, quod damna illata per maiorem annorum octo non excedentem ætatem annorum decem, (A) dumtaxat emendentur absque pœnæ solutione, si verò talis damnum inferens excesserit ætatem annorum decem, & ad damni illati, & ad pœnæ integræ solutionem compellatur, & in quolibet casuum prædictorum Pater pro filio, (B) & filia teneatur, & eo tunc defuncto mater, & avus, & quilibet alius cum in domo secum retinens, & ejus curam gerens, eumque gubernans teneatur, & cum filii alicujus denunciantur, in tali accusatione infeti, & exprimi debeant nomen denunciati, ejusque Patris, seu Patroni, cum quo denunciatus habitare dicatur, & idem observetur in aliis accusationibus dandis super damnis datis.

SUMMARIUM.

Infantès, Impuberes, & minores, quæ pœna puniantur in eorum delictis remissive.

2 Statutum mandans, quæ pœna puniendi sint infantès, impuberes, & minores est attendendum.

3 Nemo puniri valet pro delicto alterius. Statutum mandans Patrem teneri ad pœnam pro delicto filii exorbitat à jure communi, nam. 3.

Pœna suos tenet auctores, nam. 3.

4 Statutum mandans Patrem teneri pro delicto filii valet, quod pœnam pecuniariam, non autem corporalem.

5 Statutum mandans Patrem teneri ad pœnam pecuniariam pro delicto filii est justum, & æquum, concurrente causa, vel aliqua culpa, vel negligentia ipsius Patris, quæ autem quando concurrat, vide ibi.

6 Pater non tenetur ad pœnam pecuniariam pro delicto filii, non obstantè Statuto id disponente, quando filius est solvendo.

OBSERVATIO.

Anteritatem, & valde inter *DD.* agitatam controversiam, An, quando, & quæ pœna puniendi sunt minores, impuberes, & infantès pro delictis ab eis commissis, latissimè examinatum à *Farinac. quest. 92. Conciol. Resolut. crim. in verbo Minor resolut. 1. Carpzou. Præst. crim. par. 3. quest. 143. Baron. de Effect. minor. etat. effect. 16. & suprà in Obfer. ad Rub. XX. lib. 4. Pignatelli. Consult. Noviss. tom. 2. consult. 190. seu 182. & 147. in fine vers. secundo tenendum est cum seq. prudenter substituc-*

Tom. II.

7 runt nostri Statuentes in præfenti *Rubrica*, cujus dispositio attendenda est, ut de simili Statuto *Eugubii* firmat *Conciol. ad idem lib. 4. rubr. 13. in princ. & n. 1.*

8 Exorbitat quidè à *Jure communi* Statutum mandans Patrem pro delicto filii teneri ad pœnam, cum nemo puniri debeat pro delicto alterius, sed pœna suos tenere debet *Auctores L. Sancimus 22. C. de Panis, cum aliis relatis per Houdet. conf. 95. num. 28. & 33. vol. 1. Farinac. quest. 14. in princ. & Conciol. Resolut. crim. in verbo Pater resolut. unic. n. 1. Nihilominus valet quod pœnam pecuniariam tantum, non autem corporalem, ut sequendo insignem glossam in *Rubr. C. de Decret. Decurion. lib. 20. communiter tenent omnes antiquioribus Covar. resolut. lib. 2. cap. 8. n. 7. alios concordantes refert, & sequitur Farinac. ibi n. 81. Farinac. d. quest. 14. n. 189. cum seq. Clar. Præst. crim. quest. 86. n. 5.**

Imò est justum, & æquum, si concurrat causa, nempe ut tollatur delictum, & reprimatur hominum audacia, neve damna inferantur, ut distinguendo firmat *Rein. conf. 8. n. 1. cum seq. lib. 5. Ofasch. doc. 88. num. 25.* Sic ut etiam quando aliqua culpa, vel negligentia Patri adscribi valet, quemadmodum intelligenda esse hujusmodi Statuta disponentia, unum pro alio teneri firmat *Franciscus Aretin. conf. 57. n. 2. Crævet. conf. 3. n. 16. Farinac. d. quest. 14. n. 201. cum seq. Ofasch. doc. cit. n. 5. juncto num. 27. cum seq. & n. 26. vers. vel potest* **9** Concurrere enim videtur culpa, vel negligentia Patris, dum diligenter custodire tenetur filios, maxime pueros, & teneri ætatis, nam si ejus partes adimplevisset, verisimiliter filius damnum non intulisset; Aut saltem concurrir legitima causa pro validitate, & æquitate

O 3

zate statuti, nam stante ejus dispositione Patentes eo magis studebunt, ut illi bonis moribus imbuantur, & potius in bono, quam in malo versentur, ut tradit Roman. in l. si filiofam. d. 2. n. 27. versiquò ad ultimum ff. solut. matrim. Roim. loc. cit. & Faria ubi supra n. 83. in fine.

Non tenebitur tamen Pater ad solutionem pœnæ pecuniariæ, si filius solvendo sit Cabell. Resolut. crim. cas. 250. n. 32. quem refert, & requiritur Faria ad Covar. Par. resolut. lib. 2. cap. 8. num. 85.

ADDIT. AD RVBR. XXIV. LIB. V.

S U M M A R I U S.

1 Minor ætas obstat Condemnationi in ætatem ordinariam.

2 Locus in Atrocissimis, & aliis, in quibus consistat de Malitia, & dolo.

3 Anpl. ut Minor ætas suffragetur etiam contumaci.

¶ Num. 1. Minor ætas est favorabilis, ut Minor 1. condemnari nequeat in penam Ordinariam, sed solum in extraordinariam, cum ob inconsistentiam agendi rationem, & absque dolo deliquisse præsumatur, ut plene probat Tiraquell. de pen. temper. caus. 5. per tot. Cabell. cas. 134. n. 1. Campan. resolut. 2. n. 29. Non obstantibus Constitutionibus diversimodè disponentibus, ut docet Danza de Pugna Doctor. tit. de Fori judic. n. 32. Novar. ad Pragm. Regni de Minor. collect. 1. num. 5.

Non videtur tamen talis Immunitas admittenda in atrocissimis delictis, ut docet Campan. resolut. 11. Neque in aliis in quibus ex circumstantiis constat de Malitia, & agendi ratione Minoris, ut in Delictis damni dati, & similibus, in quibus Malitia, & indultia nimis prævalet; tunc enim Præsumptio cedit veritati.

Suffragatur etiam minor ætas delinquenti contumaci, nam si in processu de fumo minoris ætatis constat, admittenda sunt probationes in progressu causæ ad evitandam penam ordinariam, prout practicatur a S. Consulta, & firmat in egressio suo Responso hic subnectendo D. Advocatus Emilianus Tribunalis S. Universalis Inquisitionis Advocatus Fiscalis meritisimus in quadam Causa Pontis Curvi, in qua obtinuit ab eadem S. Consulta sub die 4. Aprilis 1711. mandari Judici, quod Prævia revocatione sententiæ capitalis condemnaret ad Trêvemes in perpetuum, cum confiscatione omnium bonorum Octavium Piccardum.

S A C R A C O N S U L T A

R. P. D. Riccio Ponente

Pontis Curvi excois Pænz

P R O

Dominico Antonio Piccardo pro Octavio

Filio Minori deprecante.

C O N T R A

Fiscum.

Videtur omnino exaudiendus Dominicus Antonius Piccardus pœnæ capitalis moderationem iterum implorans pro Octavio

filio annorum circiter decem, & septem; quoniam atrecta hac minori ætate legalis æquitas præsumit eundem Octavium sine dolo deliquisse Baron. de effict. min. stat. effict. 10. n. 48. & seg., ac propterea esse excusandum ob inconsistentiam agendi rationem, ut eruditissime probant Tiraquell. de pen. temper. caus. 7. per tot. Cabell. cas. 134. n. 1. Campan. resolut. 2. n. 29. nihil obstantibus Constitutionibus diversimodè disponentibus Danza de pugna. Doctor. tit. de fori judic. n. 32. Novar. ad pragm. tit. de minor. collect. 1. n. 5.

Non repugnante contumacia ejusdem Octavii Inquisiti, cujus in odium, ut Fiscus prætendit, non habetur ratio minoris ætatis, nec illius probationes recipiuntur.

Quandoquidem respondemus, quod hujusmodi præxis à Fisco præsentia adeò est periculosa, ut Juxta non debeat ei inherere; ne damnet Animam suam in condemnando in plüs minorem absentem, & contumacem, quàm condemnaret, si esset præsens, ut inquit in nostris præcis terminis Masfrill. dec. 161. n. 14. cui consonat Novar. in pragm. de minor. dicta collect. 1. num. 5., Baron. de effict. minor. stat. effict. 6. n. 3., Danza de pugna. Doctor. dicto n. 32. Paschal. de pur. poss. par. 2. cap. 10. n. 23. ultra quod imperceptibile fuit, quomodo contra contumacem imponi valeat pœna ordinaria, si denique occurrenti casu executionis eadem pœna, uti exorbitans minoratur habita ætatis ratione Vermigli. conf. 71. circa fin., Faria. quest. 92. n. 190., Guazzin. de inf. 33. cap. 17. n. 1. Antonell. de temp. leg. lib. 2. cap. 16. n. 18.

Præsertim cum iniuriens in contraria ratio id scilicet permitti in odium contumaciæ, cum contra illam vigeat alia æque notissima regula, quod nequeat contumax gravius, quàm si præsens esset puniri Bart. in l. Rescriptum in princ. ff. de his, quibus not. insigni., Cartar. de execut. sent. cap. 1. n. 417., Masfrill. dicta dec. 161. n. 12. 13. 14. & expresse mandat feli mem: Paulus V. in sua Reform. Tribunal. Urbis tit. de judic. crimin. 5. 10. relat. in hoc proposito per Oril. dicta observ. n. 18.

Quibus etiam omnibus versamur extra casum difficultatis, quia cum ex laudabili Relyo hujus Sacre Consultæ recipiantur probationes, ac insuper ex officio inquiratur super minori ætate, quoties ex ipso Processu quoquo modo de ea appareat, ut per hæc eadem verba testatur Oril. ad Campan. dicta observ. 2. n. 11. competitissimum habemus ex eodem Processu hujus Causæ, quod Octavium Inquisitus de tempore suppositi delicti erat minor, ut res-

sultat ex depositionibus Mauritiū ejus fratris
 aīas in Carceribus sponē constituti, & libe-
 ritatē dīnisi ibi *ohidā*, e *trovā* Ottavio mio
 fratello *ragazzo d'anni diecisepte caduto in terra*,
 & alibi *venne il Barbieri in Casa; fece la bar-
 ba a tutti noi altri Fratelli, cioè a Vincenzo, a
 me, a Luca altro Fratello; ma non ad Ottavio*,
*perche non aveva barba per essere minore, & ite-
 rum alibi Ottavio poi che è il minore di tutti, e
 ragazzo d'anni diecisepte, come ho detto di sopra*,
*questo studia la Gramatica nelle Scuole publiche
 di Pontecorvo, quz quidem verba clariora*,
 esse non possunt ad denotandam minorem
 etatem Ottavii, qui ut erederetur adolescens,
 & minor, exuberabat, quod dumtaxat fuisset
 à Fratre denominatus Scholasticus, & Gramati-
 cali studio incubens, quia ob talem deno-
 minationem juris præsumptio illius mino-
 rem etatem plenissime suadebat ex traditis
 per *Fulgios. conf. 104.*, *Motas. Luc. de privileg.
 Scholar. fol. 84.*, *Rebus. Scholar. privileg. 104.*,
Thefaur. Junior. quæst. forens. 13. n. 6. lib. 3., jura-
 nimitur alterentibus fuisse Scholasticum in fa-
 cti contingentia minoratam penam ob laci-
 viam inventutis, & immaturæ ætatis; qui-
 nimmo ex hac legali præsumptione, quod
 Scholasticus sint minores, conceditur relicto
 in integrum eorum Collegiis *Riminal. Scutor.
 conf. 73. n. 29.*, & *conf. 105. n. 2. lib. 1.*, *Riminal.
 Junior. conf. 81. num. 29.*, & *50. lib. 1.*, *Cro-
 conf. 145. num. 2.*, & *3. lib. 1.*, *Ord. de restit. in
 integr. pat. 1. quæst. 3. n. 77.*

Præter quamquod jani fide alias exhibitæ, & re-
 ceptæ fides Baptismatis, ex qua deprehendi-
 tur minor ætas ejusdem Inquisiti, quam fidem
 de jure exhiberi, & recipi potuisse non ob-
 stante contumacia Inquisiti testatur *Consol.
 allegat. 86. n. 17.*, *Oril. ad Campan. dicta observ. 2.
 n. 31.*, & *34.*

Et in omnem easum quidquid sit de praxi mox
 allegatz conclusionis, nobis dixisse sufficiat,
 & quod prætelata verba à Mauritio fratre,
 tunc inquisito deposita in Processu fuerint
 descripta, & quod fides Baptismatis fuerit re-
 cepta, ac per consequens iis mediantibus mi-
 nor ætas Ottavii ad voritiam hujus S. Consultæ
 innegabiliter deducta; his enim stantibus
 militat pro nobis altera conclusio, quod post-
 quam Judex auxiit probationem Reo de ju-
 re etiam non admissibilem, Inquisitus nihilominus
 ex tali probatione juratur *Campan.
 res. 65. n. 2. §. Tertium quod, versic. Nam & Fi-
 sci.*, *Oril. ad eund. observ. 5. n. 9.*, & *observ. 25.
 n. 7.*, *Franc. de res. 384. n. 6.*

Quibus constabitur frustra convolat Fiscus ad
 inutile refugium, quod sumus minoritatis
 Ottavii huc à jam exhibitæ fide Baptismatis,
 sive ex judiciali depositione Mauritiū fratris
 exortus supervenerit post publicatam Sententiam
 contumaciale; proptereaque inalega-
 bilis sit tanquam nimis ferotinus stylus
 S. Consultæ perquirendi ex officio minorem
 etatem Inquisiti post dictam Sententiam in-
 judicatum transactam.

Urget enim responsio quod quemadmodum
 supposita minori etate Ottavii Sententia Ca-
 pitalis contra ipsum prolata est excelsiva, &
 inæquabilis ex rationibus, & auctoritatibus
 in principio relatis, & per consequens ex quo
 continet majorem pænam illa, quæ de jure
 eidem Ottavio fuisset imponenda vitio infa-
 mabilis nullitatis laborat, & corruit in totum
*Farin. conf. 28. n. 1. Vermiglioli. conf. 26. num. 1.
 Clat. §. Fin. quæst. 93. n. 4. ibique Bafard. num. 11.
 Cartar. de execut. sent. cap. fin. num. 48.*, & *49.
 Guazzin. defen. 35. cap. 14. n. 7.* Ita quidem no-
 men Sententiæ mereri non debet *Engl. 1. l. 42
 §. Condemnatum ff. de re judic. Bertaz. conf. 79.
 num. 4. lib. 1. Bost. tit. de Ban. nullit. n. 2. Gu. 221.
 defen. 35. cap. 22. n. 1. §. Et instanti*, multoque
 minus dici potest, quod in rem judicatam
 transiverit *Felin. in cap. quoniam contra n. 25.
 & seq. de probat. Abb. conf. 91. per tot. lib. 1.
 Guazzin. d. cap. 22. n. 4.*

Unde incallum per Fiscum allegatur d. Sententia
 contumacialis contra Ottavium emanata, ut
 ista deseruiat pro obice obstructivo ad im-
 pendendam S. Consultam, quin habito fumo
 prædicto minoris ætatis Inquisiti judicialiter
 resultant valeat juxta prælaudatum stylum
 recipere probationes super d. minori etate,
 & super ea ex officio inquirere, præsertim
 cum non agatur de adnoscenda probatione
 tendente ad excludendum delictum, vel ad
 detegendam contumaciam innocentiam; sed
 dumtaxat ad dilucidandam circumstantiam,
 quæ suppositæ etiam delicto, pæne pro isto
 illicitè suadeat moderationem à jure voli-
 tam, ut ratiocinatur *Oril. ad Campan. ob-
 serv. 11. n. 8.*

Et ne auctoritatibus, & rationibus exempla de-
 ficiant, hoc jure usa fuit Sac. Consulta in for-
 tiori casu Sacerdotis Ottavii Torelli, qui
 licet de ordine E.E. PP. cum speciali commis-
 sione Sanctissimi fuisset condemnatus in pæ-
 nam ultimi Supplicii, & confiscationis Bono-
 rum pro prætenso Assassinio; nihilominus
 quia occasione carcerationis cujusdam Marei
 Antonii prætenū Mandatarii remanuit exclu-
 sa qualitas Assassinii, & compertum fuit Sen-
 tentiam contumacialem contra d. Torellum
 jam antea prolata esse excessivam, hæc
 S. Consulta Fisco æerrime contradicente, &
 eodem Sacerdote Torello adhuc in contuma-
 cia persistente rescriptis *Sententiam esse mode-
 randam prout fuit moderata ad Trirames pet-
 petuas*, ut videtur esse in Regestris Sac. Con-
 sultæ in *una Montis. Atti sub die 1. Aprilis 1689.*

Uterius in casu huic nostro consimili minoris
 ætatis extrajudicialiter deductæ ad notitiam
 E.E. PP. respectu Personæ Antonii Petrucci in
 contumaciam banniti à Judice Roncionis,
 hæc S. Consulta *sub die 11. Februarii labentis
 Anni 1710.* injunxit eidem Judici, ut circum-
 scripta Sententia contumacialis contra d. Pe-
 truccium promulgata reduceret panam capi-
 talem ad illam Trirerium perpetuarum Po-
 nente R. P. D. meo Licio.

Et sane quemadmodum si ob dolam, vel errorem testium Fiscalium noster Inquisitus fuisset denominatus minor, & uti talis condemnatus in mitiorem penam, non deficeret Fiscalis remedium huiusmodi Sententiam quandoque rescindendi, quoties comperiretur Inquisitus fuisse maiorem de tempore delicti, & duriorem penam promeruisse, quam ipsi fuisset per Sententiam irrogata. *Boiss. in tit. quomodo succurr. Fisc. &c. n. 1. Masstrill. decis. 213. n. 18. & 19.* Ita à pari cum postquam noster Inquisitus damnatus fuit capitaliter tanquam major, supervenerit probatio, vel saltem sumus, quod de tempore delicti erat minor, neque ipsi deficere debet remedium rescindendi Sententiam gravantem, & excessivam, illamque reducendi ad limites iustitiz, & pene de jure debite, ut servetur in judiciis illa æqualitas, quæ à Sacris Canonibus, legibus civilibus, & Doctoribus nostris summo pete desideratur. *cap. Prudentiam 2. de mutuis petis. cap. cum inter 5. ibique gloss. verb. Claudi-care. de excepti. l. fin. & ibi gloss. verb. cum quidam. C. de fructi. & lit. expen. de Luc. de judic. dist. 2. n. 29. Rota decis. 436. n. 2. part. 3. Rec.*

Sublato ex his magnificato obice Sententiæ jam

prolatæ, propter quam pretendit Fiscus non posse S. Consultam demandare ex officio Inquisitione super etate Octavii, non incongruè pro coronide tepetimus, quod quatenus idem Octavius in posse Carle deveniret docto de minori etate de tempore delicti, certum est quod Sententia capitalis non foret exequenda, sed minoraretur pena non obstantibus Pontificiis Constitutionibus ex allegatis in superiori §. Quandoquidem versè aliter quod. Si igitur pena capitalis minoraretur Octavio præfenti, nescitur, quo suffultus fundamento Fiscus nitatur impedire, quin Sac. Consulta jam habito summo de minori etate Inquisiti demandet, ut pro veritate inquiretur an verè idem Octavius sit minor, cum evenire possit, quod omiſſa hac Inquisitione inexactè impune, sed injustè occidatur, & sic contra eundem irreparabile præjudicium exoriat permissa privatæ Personæ executione Sententiæ, quam Reo præfenti S. Consulta Carnifici non demandaret, ut per similia verba ad re-n. nostram animadvertit. *Masstrill. d. decis. 161. n. 15.*

Quare &c.

Franciscus Ludovicus & Emilianus Advoc.

De damnificantibus inquirendis.

R V B R I C A XXV.

Volumus quoque, & sancimus quod Judices damnorum datorum, & alii Officiales, seu Saluarii super huiusmodi damnis deputati, & deputandi teneantur in principio eorum officii diligenter inquirere per Patoclias Civitatis, & eius suburbiorum, & per Scholas Comitatus, & Districtus Faventiz de omnibus, & singulis solitis diffamatis damna inferre, seu dari facere in & super bonis hominum dictæ Civitatis, Comitatusque, & Districtus, quos omnino cogere juris remediis debeant, & teneantur idoneè cavere sub pena librarum vigintiquinque bononorum, vel majori dictorum Judicum arbitrio de se præsentando coram eis quoties requisiti, & de non inferendo damnum aliquod in alienis bonis, & si prædictam satisfactionem non præstiterint, relegentur à dicta Civitate Comitatu & districtu pro tempore declarando per dictos Dominos Judices, & qui si inventi fuerint damnum dare duplum solvant ejus, in quo condemnarentur, quando pro damnificantibus non essent diffamati, & eos quilibet accusare possit, cujus juramento cum alio Teste fide digno credatur.

S U M M A R I U M.

- 1 **M**orbis curari perfectè non potest absque præcedenti cognitione causæ efficientis, & applicatione congrui remedii.
- 2 Gubernator, seu Magistratus novus indagare debet, nedum quemam delicta sint frequentiora; verum etiam causam, & originem, & applicare remedia opportuna.
- 3 Cautio de benè vivendo præstanda est à Discipulis, & Rixosis, num. 3.
- 4 Cautio de benè vivendo, seu de se repræsentando est providentia quædam, quæ mediante avvertitur ne quid mali accidat, num. 3.
- 4 Pater pro filio discolor, & rixoso, & Consanguineus pro Consanguineo, an cogi possit ad cavendum de illum repræsentando.

- 5 Exilium, seu Extractus seditiosus, & facinorosus hominibus dandus.
- 6 Seditiosus, & Facinorosus rigorosè puniendi sunt.
- 7 Nemo nisi spontè est malus.
- 8 Voluntas secundum naturam boni est, præter verò naturam mali, num. 7.
- 8 Natura vult bonam, præter naturam verò, & ex mentis quadam eversione malum.
- 9 Virtus, & vitium voluntaria sunt absque eo quod illa necessitas ad mala perpetranda cogat, num. 8.

O B S E R V A T I O.

Ad perfectam curationem morbi perveniri non valet, nisi prius causa efficiens illius cognoscatur, eaque detecta congrua

grua remedia diligenter applicentur, ut quotidiana comprobat experientia. Eadem propterea regula servanda est à novo Magistrato, & Gubernatore; nam ministerio assumpto, indagare debet non solum quantum delicta, inibi sint frequentiora, verum etiam eorum causam, & originem, ut plurimum proveniente à mala qualitate quarundam personarum, quibus proinde cognitis succurrendum est proportionatis remediis; & praesertim ad compescenda inconvenientia, & delicta criminolorum, & scelerum hominum iudicatur optimum remedium cautio de bene vivendo, seu de se representando, quae est providentia quaedam, qua mediante avertimus, & vitamus ne quid mali accidat, ut cum *Cleric. lib. 4. Testul. tradit. Scanarol. de Vist. carcerat. lib. 1. §. 11. cap. 1. n. 5.* Ad eam enim praestandam aditringunt valent Discoll, & Rixosi juxta proximam deductam ex *L. Congrat. ff. de Offic. Presid. C. 1. Equissimum ff. de Usuf. ut advertit Bursi. conf. 141. n. 53. vol. 2. Hertzian. de Cant. de non offend. cap. 23. n. 1. cum seq. Guazzin. eodem trañ. §. 3. quæst. 14. n. 1. Scanarol. dicto §. 11. cap. 3. n. 37. & Farinose. in Fragment. part. 1. in verbo Cantio n. 55. ubi num. 57. refert, quod cum in Terra Tulpharum multa committerentur crimina, latrocinia, & homicidia boni viri R. P. D. Petrus Donatus Cefus Camera Apostolica Clericus, & illius Terræ Gubernator de anno 1567. cogi mandavit omnes Juvenes de eadem Terra magis suspectos ad cavendum de se representando ex quacun-*

que causa, & quia dicebant non habere fide. Justiores, iussit Patres obligari pro filiis, Con- sanguineos pro Consanguineis, & unum pro altero, subdens, quod licet hæc provisio à principio visa fuisset rigorosa, & forsàn non juridica, peperit tamen optimum effectum, quia inde postea in illis partibus non sic frequentè commissa fuerint delicta, & praesertim omnia enormia, prout antea committebantur.

Praefaticum etiam fuit in simili casu seditionum, & Civium, & Nobilium utriusque sexus exilium, seu exarsus à tota Legatione à quodam prudentissimo, & vigilantissimo D. Cardinali Legato nunc defuncto, qua ratione inibi à multis odio persecutus fuit.

Addo in proposito praedictorum malorum hominum, quod licet eis ratio ex pravitate morum lesa sit, nihilominus hoc illos nec etiam in minimo debet excusare, quominus delinquendo summo cum rigore, ac severitate puniantur, cum nullus nisi sponte malus sit, nam voluntas secundum naturam boni est, præter verò naturam mali, & vult natura quidem bonum, præter naturam verò, & ex mentis quadam eversione malum, unde tam virtus, quam vitium voluntaria sunt, nec ulla necessitas ad mala perpetranda cogit, ut cum *Aristotil. Moral. endem. lib. 3. cap. 1. cum seq. & aliis optimè ratiocinando comprobatur Zacch. QQ. medicolegal. lib. 2. tit. 1. quæst. 6. n. 68. eam seqq.*

ADDIT. AD RUBR. XXV. LIB. V.

SUMMARIUM.

- 1 **C**lerici Rev. Camera habent Gubernia plurium Castrorum, & Terrarum, quæ inter ipsos quatuordecim sorte dividuntur, num. 1. 11. 31. in fin.
- 2 Appellatio in Criminalibus de Jure communi non datur à Sequentia super Homicidio, aliisque certis Delictis.
- 3 Idem vigore Bullæ Pii II., num. 4. Intanticidium, praesertim sine Baptismo, Parricidium est, & horrendum Facinus, num. 2.
- 4 Appellatio denegatur ex Constitutione Marchæ et qui sponte Delictum confessus est in Judicio.
- 5 Lim. Quando sic Confessus adducit probationem ratione erroris, vel alterius Causæ ad revocandum Confessionem.
- 6 Contrarium. de communi, ibidem.
- 7 Confessio verificata in omnibus suis partibus facit Reum, non solum confesum, sed etiam Convictum.
- 8 Et excludit quamlibet suspensionem, & possibilitatem Erroris, ibid.
- 9 Appellatio nulla competit Reo Confesso, & Convicto, d. n. 6.
- 10 Ea nostra facimus quibus nostram auctoritatem impertimur.

- 11 Appellatione prohibita propter excellentiam Judicis, vel ex natura Causæ procedente à dispositione Juris, vel Statuti, non competit Appellatio, neque Recursus, neque supplicatio.
- 12 Nova Audientia conceditur, quando aliquid deducitur quod nulliter vel insufficienter examinatum fuit antè sententiam; Secus si recantantur jam discussa solemniter, & accusate.
- 13 Nova Audientia remittitur ad eundem Judicem, non ad diversum Tribunal, ibid.
- 14 Tribunalis Rev. Camera Antiquitas, & Jurisdictio, tam generalis ad Gubernium totius Status, quam specifica ad Gubernia Castrorum &c. num. 10. & 11.
- 15 Tribunal Rev. Camerae representat Tribunal ipsius Papæ.
- 16 Et est Tribunal Urbanum, non Forense.
- 17 Sacre Consultæ Erectio, & Jurisdictio, num. 14. & 19.
- 18 Sacra Consulta nullam Jurisdictionem exercet super Tribunalibus Urbis, sed tantum super Fotenibus, num. 14. & 31.
- 19 Tribunal Urbanum dicitur quod situm est in Urbe, licet subditi sint extra Urbem.
- 20 Clerici Rev. Camerae pro exercitio eorum Jurisdictionis, etiam Criminalis in Gubernio

- nio Castorum deputant Personas a Papa nominatas, cum facultatibus ferendi, & exequendi sententias Capitales.
- Debet tamen dici Judices Deputati in Processibus compilandis uti opera Secretariorum Cameræ, num. 16.
- Contrarium; & quod fabricentur a Pro-Gubernatoribus, & Cancellariis Localibus, num. 31.
- 17 Princeps Supremus de Jure, & ex suis ordinariis facultatibus non potest se intromittere in Jurisdictione alteri concessa.
- 18 Ex Diversitate cellar Argumentum a simili. Et cessat Arguementum a majoritate rationis, num. 18.
- 19 Card. De Luca in Relat. Romana Curia dist. 33. nn. 25. & 34. dicens post erectionem Congregationum S. Consultæ, & Boni Regimini immineat fuisse Jurisdictionem Rev. Cameræ, declaratur.
- Clerici Rev. Cameræ Jurisdictionem exercent independentèr a S. Consulta, in locis subjectis eorum Gubernio, ibidem.
- 20 Removens impedimentum inusitatum Judici Ordinario non tribuit illi novum titulum. Nec is dicitur variare suam Jurisdictionem.
- 21 Multiplicatio Præsumptionum, & suppositionum damnatur a Jure.
- 22 Argumentum quod nimis probat nihil probat.
- 23 Constitutio 55. Pii IV. Reformatoria Tribunalis Cameræ, ei adimens Jurisdictionem in Criminalibus, declaratur.
- 24 Clerici Rev. Cameræ nihil disponunt nomine proprio, & extra plenam Cameram. Lm. nr ibi.
- 25 Appellatio non admittitur in Criminalibus autè pronatam sententiam.
- 26 Appellatione prohibita in Criminalibus a Jure communi, Statuto, vel Constitutione particulari, non censetur prohibitus Recursus ad Principem, & ad Superiorem.
- Decl. Procedere in Causis magni Præjudicii, secus in causis levis Præjudicii, ibidem.
- 27 Princeps concedens alicui amplissimam facultatem, censetur sibi majorem reservare. Idque procedit etiam in concessione Jurisdictionis facta a Summo Pontifice.
- 28 Sac. Consulta in Criminalibus repræsentat Summum Pontificem. Et illius Rescriptis deferendum ac si emanasset a summo Pontifice, ejusque literæ habent vim literarum Summi Pontificis.
- 29 Sac. Consultæ facultates quales sine. Procedunt etiam in Locis, quorum Gubernium, & Administrationem habent R. Cameræ Clerici, ibid.
- Et in subjectis regimini Cardinalium Legatorum de latere, ibid.
- 30 Ad Sac. Consultam recurrunt Vassalli Baronum.
- Barones in suis Terris, & Castris habent majorem Jurisdictionem, quam Rev. Cameræ Clerici in Locis commissis eorum Gubernio, ibidem.
- Rev. Cameræ Clerici in eorum Guberniis non habent majorem Jurisdictionem, quam reliqui Gubernatores Status Ecclesiastici, ibidem.
- 31 R. P. D. Farinellus Respons. 3., & in Append. reprobat.
- Sac. Consultæ Jurisdictio versatur extra Urbem tantum, non autem quoad Tribunalia Urbana, ibidem.
- Clerici Rev. Cameræ quoad Gubernia locorum sibi commissorum Jurisdictionem, exercent in Urbe, & eorum Tribunal est Urbanum, ibidem.
- Decl. procedere quoad Processus, quos ipsi faciunt in Urbe; Secus in his, quos in Partibus faciunt eorum Pro-Gubernatores, num. 31., & 32.
- 32 Cardinalis Episcopus Porruensis habet Tribunal in Urbe.
- Et Cardinalis Episcopus Ostiensis, & Velleternus, ibidem.
- 33 In Causis à Dominio temporalis dependentibus recurritur a Tribunali dictorum Cardinalium ad Sac. Consultam.
- 34 In Causis Criminalibus Tusculanis recurritur ad Sac. Consultam.
- Præfectus Sac. Palatii Apostolici est Gubernator Fuculi, & exercet suam Jurisdictionem in Urbe, ibidem.
- 35 Facti Series.
- 36 Reo Confesso denegatur Appellatio, tam de Jure communi, quam ex Constitutione Marchiæ, & ex Bulla Piana.
- 37 Conceditur tamen Recursus ad Principem.
- 38 Principem in materia Recursus non repræsentant Judices Ordinarii, sed Sac. Consulta.
- 39 Gubernia certorum Locorum affecta Clericis Rev. Cameræ nullam habent exemptionem a Jurisdictione Sac. Consultæ.
- Gubernia prædicta quare sunt concessa Clericis Rev. Cameræ, ibidem.
- 40 Erectio Tribunalis Sac. Consultæ cum illimitata facultate audiendi Recursus omnium Locorum Status Ecclesiastici absque ulla restrictione.
- 41 Præminentia Clericorum Rev. Cameræ in illorum Guberniis minor est illa Cardinalium de latere Legatorum in eorum Legationibus.
- Sac. Consulta admittit Recursus a sententiis Capitalibus Cardinalium Legatorum, ibid.
- 42 Rev. Cameræ Clericorum Jurisdictio valde diminuta est per erectionem Sac. Consultæ, & Congregationis Boni Regimini.
- 43 Sac. Consulta pluries admittit Recursus existentium sub Guberniis Clericorum R. Cameræ.
- 44 Gubernium certorum Locorum concessum Clericis Rev. Cameræ, est quid diversum, ac distinctum ab Officio illorum Clericatus.
- Clerici Rev. Cameræ in spectantibus ad eum

rum Officium non possunt uti singuli procedere, sed collegialiter tantum, ibidem. Gubernator Urbis in Civilibus admittit Recursus subditorum Gubernulis Clerico- rum Rev. Cameræ, ibidem.

46 Jurisdicção Criminalis non competit R. Cameræ, nisi pro certis expressis causis.

Num. 3. Ad ornatum hujus Rubricæ, majorem- que legentium eruditionem, occasione facti, quod ex Farinacio retulimus de Clerico Rev. Cameræ Gubernatore Tulpharum, norandum est, plurimum Castrorum, ac Terrarum Gubernia ab Alexandro VI. Summo Pontifice concessa fuisse Clericis Rev. Cameræ, qui annuatim illa sorte distribuunt inter se ipsos, ibique suam Jurisdiccionem exercent per alios substitutos Gubernatores residentes. Hinc Loca illa esse penitus exempta a quacunque Jurisdicçãoe Sac. Consultæ fert vetus Rev. Cameræ, ejusque Clericorum præsentio. Verum nuper causâ cujusdam Recursus ad ipsam Sac. Consultam habiti, re delata ad Congregationem particularem de mandato Sanctissimi, prævio maturo examine, prodit Resolutio Rev. Cameræ contraria. Cum autem in illa Discussionem pro reuendis Juribus utriusque Tribunalis, hinc inde scripserint Duo inter Advocatos Romanæ Curie doctrinæque ac gradu, luminoaria magna, damus eorum Allegationes, ex quibus & rationum momenta, & Resolutionis tenorem percipere quisque valeat.

Sacra Congregatione Particulari.

Romana, seu Perusina Jurisdicçãois.

Pro Collegio Illustrissimorum DD. Cameræ Apostolica Clericorum.

Responsio Juris DD. Advocati Fiscalis.

Illustrissime, & Reverendissime Domine.

Proprio, & generali meo muneri, necnon speciali honori quo fruor sedendo in Camera, satisfacio impugnans appellationem, vel recursum primum ab Elisabetha Bernardini de Montone a Sententia contra ipsam lara per Illustrissimum D. de Columna, necnon remissionem ejusdem recursus ad Tribunal Sacre Consultæ.

Et quoad admissionem dictæ appellationis, seu recursus supplico animadverti, quod Fiscus fundaram habet intencionem, tam in dispositione Juris communis, quam specialis, & individualis, ex qua dicta appellatio rejicitur; Et quidem dispositio Juris communis habetur ex *Textu in leg. 2. Cod. quoniam appellat. leg. 2. Capitalium §. Famofos ff. de panis, leg. 1. Cod. de rapta Virgin.*, in quo expresse disponitur, quod a Sententia lara super certis inibi expressis delictis, & in specie super homicidio nulla detur appellatio, quod etiam comprobatur *Bajard. ad Clar. question. 94. numer. 6. Farinac. quest. 101. nu. 59.* Unde multo fortius hoc admittendum in Infanticidio patra-

to per ipsam Matrem in innocentem Puerum cum interitu Corporis, & Animæ, & principaliter sine Baptismate, quod parricidium, & horrendum facinus vocat *Salicet. in l. si quis n. 2. Cod. ad leg. Corn. de Sicar. Reynald. Observat. Crim. tom. 1. cap. 6. §. 5. n. 80.*

Jus speciale habemus in Constitutione Marchiæ *3 lib. 6. cap. 3.* cum verbis, ibi: *Nullus, qui crimen aliquod, vel delictum fuerit sponte confessus in Judio, possit modo aliquo appellare: Et si in prefatis casibus fuerit appellatus Jdex a quo tali appellationi non deferat, Jdex ad quem nullatenus tunc admittat, vel recipiat &c.*

Et in Bulla sanctæ memoriæ Pii II. la 8. inter ejus impressas in Bullario novo *Cherubini tom. primo sub §. 4. ibi: Item, quod quacunque appellationes interpositæ, vel interponendæ ab hujusmodi, vel aliis Sententiis, five gravaminibus contra homicidas latas &c. sint nulle, & invalidæ &c., quinimodò appellationes, lites, & Causæ hujusmodi cunctantur abrogatæ, extintæ, & invalidæ &c., & libere sine impedimento possit fieri executio Sententiæ, vel Banii, ac si non fuisset inhibitorium, & appellatum, quæ Constitutio pluries a Successoribus Pontificibus confirmata, & innovata fuit.*

Licet autem Farinac. *dist. quæst. 101. num. 162.* allegatus in contrario Memoriali adducat auctoritatem *Adden. ad distam Constit. Marchiæ* admittentis appellationem quoties confessus aliquam adducit probationem ratione erroris, vel alterius causæ considerabilis, propter quam eadem confessio revocari possit, idemque Farinac. nihil in hac parte determinans se refert ad deducta per ipsum superius *num. 157.*, ubi adherere videtur distinctioni pro aliquos Doctores approbatæ, quod scilicet appellatio admittatur quoties in ipsa appellatione deducatur aliqua causa obfusans, vel elidens ipsam confessionem; adhuc omisso, quod talis opinio contradicit communis opinioni in praxi, & theoria receptæ, tam de Jure Civili, quam Canonico, & generali consuetudine excludenti dictam appellationem, quam lare comprobatur *idem Farinac. dist. quæst. 101. n. 154. & seqq.*

Et adhuc quando etiam cum eadem distinctione procedendum esset illa in casu præseni appellationem præfatam rejiciendam suaderet, dum in casu nostro, & in appellatione, seu recurru a dicta Rea petita nulla allegata fuit nova causa diversa ab ea deducta in ipsa confessione, scilicet stimulus honoris, & timor Parris, propter quem partum celare, & occidere voluit; Cum autem talis qualitas jam inesseret dictæ confessioni, super qua emanavit Sententia non potest considerari pro causa appellationis, nec pro errore, seu irrelevantia confessionis, & pro justo motivo appellationis nisi dicere velimus, quod eadem appellatio semper comperat quoties allegetur possibilibus injustitia Sententiæ, quæ irratam recognitionem mereatur, quod esset destruere totam materiam criminalem, & subvertere

dispositionem Juris Civilis, Canonici, & Constitutiones particulares Summorum Pontificum superius indicatas.

Rescindendo præcipue ad duas urgentissimas facti circumstantias, prima scilicet quod dicta confessio non solum non probatur, sed ulla modo probari potest erronea, vel aliquo modo defectuosa, dum in omnibus suis etiam minutissimis partibus oculatè, & infallibiliter verificata apparet, ut patet ex Processu, quo stante non solum dicta inquisita dicitur confessi, sed convicta, juxta ea, quæ tradit idem *Farinacc. dicta quest. 101. n. 128.* Quod autem in Reo confesso, & convicto nulla competat appellatio admittit, & probat *Farinacc. eodem loco n. 131.* & comprobatur *Anton. Gomez tit. de delictis cap. 13. n. 31. vers. quod tamen limita. Clar. quest. 94. n. 1. Vulpell. respons. 137. n. 4. Lancelotti. de Attenat. par. 3. cap. 11. n. 21. Scacc. de Judic. lib. 1. cap. 97. n. 124. & n. 126. Guazzin. ad Defens. Reg. tit. de appellat. in Defens. 36. rap. 1. n. 1.* Ex ea juridica ratione à priori, quia scilicet dicta verificatio in omnibus suis partibus excludit quamlibet suspensionem, & possibilitatem erroris, quæ cum dicta verificatione non compatitur, *Gratian. Discept. forens. cap. 47. n. 3.* Menoch. præsumption. 2. lib. 6. tom. 2. De Angelis de Confession. lib. 3. quest. 10. n. 4. Sardus dec. 293. in fine, Rota dec. 3. n. 5. par. 3. Recent.

Altera autem urgentissima circumstantia resultat ex eo quod Sententia emanata super dicta confessione cum rejectione illius qualitatis, quæ unicè in appellatione repetitur, non processit inconsideratè, & præcipitanter, nec ab aliquo, & unico inferiori Judice, sed post exactum processum, ac longum discussionem cum voto omnium ferè iniquiorum Criminalistarum, qui in Tribunalibus Urbis tales ludicaturas exercent scilicet Domini Fidei Fiscalis Generalis, duorum Locumtenentium Illustrissimorum Domini Gubernatoris, & alterius Eminentiissimi Cardinalis Vicarii, ac Judicis deputari pro Causis Criminalibus Tribunalis Reverendæ Cameræ, & quod majorem meretur considerationem nemine discrepante, eademque Sententia fuit in ejus relatione approbata per Sanctissimum Dominum Nostrum, qui pro illius executione mandavit Ream ad Urbem tradici; Undè eadem Sententia dici potest etiam Sententia Summi Pontificis ex regula quod ea nostra facimus, quibus nostram imperitiam auctoritatem, de qua in

7 Leg. 1. §. Omnia Cód. de veteri Jure enucleant. Gloss. verb. Confite, in §. Plebiscitum, Instit. de Jure naturali, Sord. conf. 301. n. 44. Barboz. axiom. 163. n. 1.; Ideoque adversus illam nullus compert appellatio, nullusque recursus, ut bene animadvertit Card. de Luca in Relat. Curia discuss. 16. n. 13. ante medium.

Et denique non dedit individualis dispositio denegans appellationem in Causis, de quibus agitur, & Relata in Constitutione 12. Jan. mem.

Alexandri VI. in dicto Bullario Novo Cherubi-

ni, in qua postquam Pontifex subiecit Jurisdictioni, & Gubernio Cameræ Apollinæ, Castra, quæ hodie appellantur Terræ Arnulphæ, tam in Civilibus, quam in Criminalibus concludit sub §. 3. in fine -- *Contradictores omnes, & rebelles per Censuras Ecclesiasticas, & alia opportuna Juris remedia, appellatione postposita compescendo &c.* -- Undè in his terminis nullo modo competere potest appellatio, nec etiam recursus, nec supplicatio,

8 ut benè distinguendo inter casum, quo appellatio est prohibita propter excellenciam Judicis, vel ex natura Causæ procedente à dispositione Juris, vel Statuti, fortius autem ab utroque probat *Scacc. de Appellat. q. 19. n. 3. 4. & 8.*

Parum relevante, quod soleat aliquando concedi nova Audientia; Tùm quia id servatur quando ad hunc effectum aliquid deducitur, 9 quod vel nulliter, vel insufficienter fuit ante Sententiam examinatum, secus autem quando recantatur illam, quæ solemniter, & accuratè discussa fuerunt; Tùm & fortius quia tale remedium conceditur ad eundem Judicem, idemque Tribunal, ut iterum audiat, non autem ad diversum cum facultate moderandi, vel revocandi Sententiam jam latam, quod non potest fieri nisi per viam appellationis, ut notum est.

Ad hunc autem effectum transeundo ad secundum articulum an scilicet & quando placeat Sanctissimo Domino Nostrum novam Audientiam indulgere illa committi debeat Sacre Consultæ, & quidem ob suas ordinarias facultates, quas habet in ejus erectione sequuta mediante Bulla san. mem. Sixti V. la 74. in ordine dicti Bullarii Novi Cherubini sub re. Congregationis, videtur negativè respondendum quia hoc importaret subordinationem ejusdem Tribunalis Cameralis dictæ Sacre Consultæ, quæ nullatenus subsistere videtur; Tùm attenta erectione utriusque Tribunalis; Tùm attento exemplo aliorum similium Tribunalium; Tùm denique attenta praxi, & observantia huc usque servata.

Et quoad erectionem utriusque Tribunalis non negatur antiquius esse illud Cameræ, cui ultra generale Gubernium totius Status Ecclesiastici, omniumque Locorum subsectorum vigilantia ejusdem Tribunalis commissum, mediantibus Constitutionibus Eugenii IV., Innocentii VIII., & aliorum, confirmatis per Alexandrum VI. in dicta Constitutione 12., & Leonem X. in Constitutione 24. specifice subiecta fuerunt Gubernia plurium Castrorum per dictam Constitutionem 12. san. mem. Alexandri VI. & per Breve san. mem. Pii IV. indicat, & relata per Illustrissimum Dominum Fattinelli in ejus resp. 3. in Appendice, n. 7., & quidem cum Jurisdictione Civili, & Criminali etiam usque ad ultimum vite supplicium explicitè nominatum in dicto Breve Pii IV. De cujus Jurisdictionis exercitio, & observantia non dubitatur, nec dubitari permittit ipsamet Sententia, de qua agitur.

Cum hac autem differentia inter dictam generalem, & antiquam Jurisdictionem super toto Statu Ecclesiastico, & aliam super dictis
 11 Locis, & Tertis particularibus, quod scilicet illa exercebatur per totam Cameram collegiatim, & quidem in materiis economicis, & Civilibus, ista autem exercita semper fuit, & exercetur per Clericos particulares, inter quos dicta specialia Gubernia in principio cuiuslibet anni iudicio fortis distribuuntur, ut notum est, & refert dictus Illustrissimus D. Fattinellus dicta resp. 3. in Append. n. 8.

Hæc autem Jurisdictio duas habet qualitates, & modus, quibus regitur, & administratur, & quorum discussio ad hodiernam controversiam spectat.

Primo igitur statutum est, quod eadem Jurisdictione exerceatur à Camera, ejusque Illustrissimis Dominis Clericis uti representantibus
 12 Tribunal ipsius Papæ, ut explicitè determinat Innocentius VIII. in ejus Constitut. 4. §. 2. ibi: Nos attendentes, quod Clerici, & Presbiteri Camera Personam nostram representantes, & que coram eis agitantur coram nobis agitari censuerunt, & Leo X. in ejus Constitutione 24. sub §. 2. post medium, ubi: Perinde ac si Causæ ipsæ coram Nobis, seu Romanis Pontificibus pro tempore existentibus agerentur &c.; & quidem ex ea originali ratione, quod scilicet Clerici Camerae in eorum origine electi fuerunt à Summis Pontificibus pro audiendis Causis Subditorum Status Ecclesiastici in Camera ipsius, ut considerat Fessler. in Prax. lib. 2. cap. 1. relatus ad verbum per dictum Illustrissimum D. Fattinell. dicto resp. 3. in Append. sub num. 10.

Ex hoc modo judicandi coram Papa resoluit alia necessaria qualitas dictæ Jurisdictionis, quod scilicet illa exerceatur in Tribunali Urbano, non autem Forensi, ut benè animadvertit idem Illustrissimus Dominus Fattinellus loco mox allegato n. 10. post medium; Parum relevante, quod aliqua ex dictis Locis Gubernio Illustrissimorum Dominorum Clericorum subiecta sita sint extrà Dillricium Urbis, dum pleraque ex Tribunalibus Urbis suam Jurisdictionem exercent extrà Urbem, immo extrà Italiam, prout sunt Cardinalis Camerarius, Rota, A.C., Thesaurarius, & alii, & tamen dicuntur Urbana, non autem Forensia.

Ex discussione Jurisdictionis Camerae, & Illustrissimorum Dominorum Clericorum transeunt ad Jurisdictionem Sacre Consultæ illam habemus ex Constitutione 74. Sixti V., in qua sub decimaquinta Congregatione de illa habetur erectio cum titulo, ibi: Congregatio XV. pro Consultationibus Negotiorum Status Ecclesiastici &c., & cum facultatibus eidem Congregationi concessis in Causis, Negotiis, & Judiciis ejusdem Status Ecclesiastici, unde inolevit prout, ut eadem Sacra Consulta in Negotiis, Causis, & Judiciis Urbis nullam exerceat Jurisdictionem, ut notum est, & testatur Card.

Tom. II.

de Luca in Relat. Curia dist. 25. n. 16., ubi etiam aliam considerat rationem à priori, quia scilicet dicti Judices Ordinarii Urbis aditum habent ad Papam, ad quem recursus contra illos deferuntur, & cum quo ipsi negotia suæ Jurisdictionis tractant.

Utque ex dictis rursus scilicet Tribunalibus Urbani, non autem forensis, nec non aditus ad Summum Pontificem excludere omnino videatur Jurisdictionem, & Superioritatem Sacre Consultæ supra Tribunalia Illustrissimorum Dominorum Cameralium. Et quoad primum scilicet Tribunalis Urbani non allegamus aliquod speciale Privilegium, sed Regiam communiter vigentem pro omnibus aliis similibus Tribunalibus qualia sunt illa Cardinalis Camerarii uniti, seu identitici cum illo Illustrissimorum Dominorum Clericorum, Eminentiissimi Vicarii, A.C., Thesaurarii, Curie Capitolinæ, Rotæ, & omnium aliorum Tribunalium Urbis, super quibus, & pro quibus Sacra Consulta nullam exerceat Jurisdictionem, vel Superioritatem, nec per viam appellationis, nec per viam recursus, nec ultimum (ut credo) allegabile est exemplum talis Jurisdictionis, vel recursus, licet vigore dictæ Bullæ Sixtiæ, eadem Sacra Consulta non solum habeat facultatem audiendi recursus à toto Statu Ecclesiastico in Criminalibus, sed etiam in Civilibus.

Nec ullam meretur considerationem, quod dicti Illustrissimi Domini Clerici exerceant Jurisdictionem etiam in locis extra Urbem, imo etiam extra Dillricium; Siquidem ad hunc effectum non attenditur locus, ubi sita sunt subditi, sed locus ubi situm est Tribunal ad effectum dignoscendi, an agatur de Tribunali Forensi, vel Urbano, & Curie, ut patet ad oculos, quia tam Camerarius, quam A.C., Thesaurarius, Rota, pluresque Judices Romani, & præsertim alii Illustrissimi Domini Clerici pro eorum Officiis, & Præfecturis Archiepiscopali, Annorum, & similibus Jurisdictionem exercent non solum in Causis Urbis, sed totius Status Ecclesiastici; Er tamen non perinde excluduntur à Judiciis, & Tribunalibus Urbis, nec subiciuntur Jurisdictioni, & subiectioni Sacre Consultæ destinatæ ad audiendos recursus totius Ditionis Ecclesiasticæ, ut notum est.

Fortius autem in præsentī casu applicatur secundus titulus scilicet aditus ad Summum Pontificem, qui non solum verificatus fuit in abstracto, & in potentia, sed actualiter, & in concreto, dum Sententia, de qua agitur lata fuit non solum post dictum solemne votum, sed quod plus est post approbationem Sanctitatis Sæ, in quibus terminis incongruus videtur possibilis recursus ad Sacram Consultam uti Tribunal superius, & ex suis ordinariis facultatibus ex superioris deductis,

Omnis autem ansa dabundanti ad hunc effectum tollitur ex Chirographo Sanctissimi Domini Nostri relato in Summario Num. Unico.

P. 2

in

In quo non solum datur facultas, sed positivum præceptum Eminentiſſimo Camerario, & Illuſtriſſimis Dominis Clericis deputandi pro exercitio Jurisdictionis Criminalis in Locis, & Guberniſ ſibi incumbendis, & ſpecialiter pro Terra Montonis perſonam à Sanctitate ſua nominant, quæ Proceſſus conſiciat per acta Secretariorum Cameræ cum verbis, ſibi Ordinatio illi Clerici &c. della noſtra Camera, che in avvenire, & in perpetuo debbano deputare, & eleggere per Giudice con tutte; e ſingole facultà neceſſarie, & oportune ſino alla Senteza, & ſua totale, & laſtiera eſtentione incluſivamente quella perſona, che da Noi, & da noſtri Succeſſori ſorà nominata a bocca a poter, & dover formar proceſſi &c. per li atti de Secretarii di Camera, & non altrove come del Camerlengo, de Chierici Preſidenti tanto per ragione di quelli Officii, che ad alcuno di eſſi è ſtato conſerito da Noi &c. quanto delli altri Officii, & Governi che a ſorte dividonſi &c.; in maniera che la perſona nominata, & eletta da Noi, & noſtri Succeſſori, & reſpectivamente deputata da ciaſcheduno de Juſtiti habbia la facultà piena di formar Proceſſi, terminare, & decider tutte, & ſingole Cauſe, che vertano, & verteranno avanti il Cardinal Camerlengo, Chierici della noſtra Camera, cioè Commiſſario Generale dell'Armi, Preſidenti dell'Annona, delle Carceri, della Zecca, delle Strade, delli Archivi, & reſpectivamente come Governatori, & Sopraintendenti di Caſtel Novo, Montone &c.

Ex quo Chirographo duz conſequentiæ, ad litteram reſultant; Prima ſcilicet quod Jux qui Proceſſus, & acta præſata compilet, licet materialiter deputetur ab Illuſtriſſimis Dominis Clericis, ad huc formaliter eligitur ab ipſo Papa, & ejus nomine Jurisdictionem exercet: Altera autem quod idem Jux pecteneſſe habere debet Tribunal in Urbe, dum Proceſſus omnes compilare debet per acta Secretariorum Cameræ, & non alibi.

Quibus ſtanteſ ſane facile evitantur omnia deducenda in contrario Memoriali, quia competentia reſcurſus ad Principem Supremum in Cauſis gravibus, & præſertim in illis, in quibus non datur appellatio, nec ab Illuſtriſſimis Dominis Principaliſ, nec a me impugnatur, itaut ſi Sanctitas Sua, vel per ſe, vel per alium Conſultorem ſuum, imò ſub hoc titulo etiam a Sacra Conſulta recognoſcere veliſt iſtiam, & validitatem Sententiæ, congruitatem, vel exceſſum ponere, & omnia alia concernentia hanc Cauſam, talem Zelum ejusque effectum omnes humiliter venerantur; Solumque impugnetur modus reſcurſus habendi ad dictam Sacram Conſultam uti Tribunal Superius, & cum generalibus facultatibus illi tribentis per Bullam ſixti P. quod importat exemplum nimis præjudiciale non ſolum Tribunali Cameræ, quod æque bene appellatur Tribunal Papa, ac Sacra Conſulta, ſed omnibus aliis Judicibus, & Tribunalibus Urbis, quæ omnia ſubiicientur eidem reſcurſui ad Sacram

Conſultam in omnibus etiam levibus negotiis, & Cauſis, quæ dependent ab eodem principio, & cum infinita conſuſione Juſtitiæ, omniumque æquum Judicialium.

Facilius tollitur aliud obſectum, quod ſcilicet in ſubjectione facta Tribunali Cameræ de Terris Arnolphis nulla legatur exemptio illorum a ſubordinatione Sacræ Conſultæ, quæ ideo præſervata prætenditur, dum ſubordinatio dictorum locorum Tribunali Cameræ ſequuta fuit per Bullam Alexandri VI. in ordine Bullarum Novi, erectio Tribunalis Sacræ Conſultæ ſequuta fuit per dictam 74. ſixti P. longè poſterior.

Minusque refragante, quod in iſta legatur derogatio omnibus aliis Conſtitutionibus præcedentibus contrariis, quia exemptio locorum ſubjectorum Illuſtriſſimis Dominis Clericis Cameræ non eſt contraria, ſed conformis dictæ Bullæ Sixtine ſi ſupponimus, quod Sacra Conſulta inibi erecta fuit pro recipiendis reſcurſibus a Judicibus Status Eccleſiaſtici exclusive a Tribunalibus Urbis, in quibus dicti Judices Camerales præſident, & ad quos ideo non extenditur derogatio concernens ſolum contraria, non autem convenientia, & conformia.

Imò quatenus procedendum eſſet cum dictis regulis derogatoriis illas omnes nos etiam allegare podemus ex dicto ultimo Chirographo ſanctiſſimi Domini Noſtri, in quo præcipitur deputatio dicti Judicis, & Tribunalis Urbani ſpecialiter pro Cautis Caſtri Montonis cum generali derogatione omnibus contrariis Conſtitutionibus, ſub qua poſſet comprehendere Jurisdictionem Sacræ Conſultæ quatenus opus eſſet.

Nullam pariter meretur conſiderationem æquiparatio, quæ fit inter Tribunal Cameræ, & illa Eminentiſſimorum Legatorum; Unde deſumitur argumentum, quod ſicut iſta exempta non ſunt a Jurisdictione Sacræ Conſultæ, ita nec illam evitare poſſunt Illuſtriſſimi Domini Clerici Judices inferiores. Obſectum enim, forſan aliquoties urgetur ſi Illuſtriſſimi Domini Clerici, & Tribunal Cameræ talem exemptionem prætenderent ſub titulo Curie Majoris, vel Excellentie Tribunalis, quo calu locus eſſet æquiparationi ex adverſo propoſitæ, & ad quem effectum poſſent etiam dicti Domini Camerales opponere, quod etiam ipſi in ſuis Tribunalibus præſerunt eandem qualitatem Judicium repræſentantium ipſam Papam, imò eorum Jux perſonaliter eligitur, & nominatur ab ipſo Papa, juxta ſuperius deducta, & retinentium dictam Jurisdictionem in titulum conſeſſionis, & inſeudationis habitæ ab ipſo Papa, in quibus terminis non ſolum Legatus a Latere, ſed nec etiam ipſemet Princeps Supremus poſſet de Jure, &

17 ex ſuis ordinariis facultatibus ſe intromittere in Jurisdictione alteri conſeſſa, juxta communem ſententiam Baldi in leg. 1. q. 4. ff. 4. rer. diviſ. Crameri. conſil. 401. nu. 36. 35. ff. 4. rer. diviſ. Crameri. conſil. 401. nu. 36.

Sec.

Socin. Jnn. consil. 126. nu. 1. lib. 3. Nevezan. consil. 61. n. 9. Menoch. consil. 604. n. 23. & in Tradit. de Praesumption. lib. 2. praesumpt. 18. n. 6. Cancer. var. resolut. per. 3. cap. 13. nu. 155. & seq. & n. 280. Carleval. de Juri. tom. disputat. 2. quest. 7. sect. 2. n. 794. & in terminis probat Spada consil. 1. num. 28. lib. 1. Rosenthal. de Feud. cap. 5. consil. 5. num. 2. & seq. Robufler. voto. seu decis. 27. nu. 22. Grammat. decis. 30. a n. 11. usque ad finem.

Cessat autem radicaliter idem obiectum dum iidem Illustrissimi Domini Clerici intentionem suam fundant in eorum Tribunali Urbano, & per consequens in qualitate omnino dissimili ab Eminentiſſimis Legatis eorum Jurisdictionem exercentibus in statu Ecclesiastico, qui per totam suam latitudinem subiacent Jurisdictioni Sac. Consultae, ex tali autem diversitate cessat argumentum à simili Bertac. in repet. leg. si quis maior C. de translat. num. 362. Mar. Anton. var. resolut. lib. 3. resolut. 39. n. 34. Menoch. consil. 75. n. 32. Barbos. tract. var. loc. 101. n. 7. imò etiam illud à majoritate rationis gloss. in extrav. antiqua. de voto. Everard. in topic. legal. loco a minori n. 4. ad med.

Et ut magis, magisque cesset dicta æquiparatio animadvertit supplico, quod etiam Auditores Rotæ, A. C., Thesaurarius, & alii plures Judices Romane Curie habeant dignitates inferiores Eminentiſſimis Legatis, & tamen uti Judices Urbani exempti sunt a Jurisdictione Sac. Consultae cui dicti Legati ut supponitur subſunt.

Poterat denique omitti auctoritas Cardinalis de Luc. in relatione Curiae disc. 33. num. 25. & 34. affirmantis, quod post erectionem Sac. Congregationis Boni Regiminis Jurisdictioni Tribunalis Camerae longe diminuta fuerit, siquidem idem author loquitur de illa generali Jurisdictione, & administratione quam Camera habebat super omnibus Communitatibus, & locis Status Ecclesiastici distincta, & diversa à gubernio Locorum particularium juxta distinctionem ad hunc effectum appolite superius præmissam, & quam verè Summi Pontifices transulerunt in dictas Sacras Congregationes Consultae, & Boni Regiminis, ideoque nullatenus applicatur ad Jurisdictionem particularem super dictis locis specialiter commissam Illustrissimis Dominis Clericis super qua nihil innovatum fuit, sed illa tota etiam post erectionem dictarum Sacrarum Congregationum illibata remansit apud eandem Cameram.

Talis observantiae innumera cumulari possent argumenta, & quotidianæ demonstrationes ex omnibus actibus, qui in dictis locis exercentur ab Illustrissimis Dominis Clericis independentes à Sac. Consulta, & diversimodè ab aliis locis illi subjectis, ut refert, & probat D. Illustrissimus D. Fattiucellum in dist. resp. 3. in appendic. n. 8.

Nec in contrarium urget imò miscicè retorquetur, quod in duobus casibus relatis per

eundem Dominum Fattiucellum Sac. Consulta responderit super controversia veritate cum locis, & personis Gubernio Camerali subjectis; aut enim inspicitur origo recursus habitus ad dictam Sacram Consultam, & ille processus non à personis subjectis Gubernio Camerae, sed à Gubernatoribus Sacre Consultae scilicet Interamniae, & Sabine, qui ipsam Sacram Consultam de occurrence suorum Guberniorum certiores fecerant & a qua ideo solum dependere debebant, aut inspicimus finem dictarum controversiarum, & apparet, quod Sac. Consulta nil aliud scripsit suis Gubernatoribus, quam quod abſtinerent ab ulterioribus actibus ratiè recognoscens, quod eadem Cause non spectabant ad Judicium suorum Gubernatorum, sed ad illud Dominorum Cameralium, & quidem per præceptum negativum, & prohibitivum junctum officialibus Sac. Consultae, quod non importat actum ullum Jurisdictionis, vel subordinationis Gubernatorum Cameralium, qui omnia gesserunt ex Jure sibi tributo ab Illustrissimis Dominis Clericis non autem a Sac. Consulta, quæ removit solum impedimento inſulte oppositum, nullum novum titulum tribuit, nec datus Judex Ordinarius suam Jurisdictionem variavisse juxta tradita per Card. de Luc. de Juri. disc. 3. h. 18.

Et ex his collitur etiam relevancia suppositi exadversò fundati in eo quod in Secretaria dictae Sac. Consultae plures habeantur supplices libelli cum respecto—Ad Dominum Secretarium cum Domino Clerico Gubernatore—Tum quia scilicet possunt concernere interesse conexum inter subditum Sac. Consultae, & subditum Gubernatori Camerali, quod indicat remissio illa utrique Officiali, & bene stare possit, quod unus ex dictis officialibus subordinetur Sac. Consultae alique eo quod ambo subordinati sunt; Nec desicient casus in quibus Sac. Consulta referribat ad Dominum Secretarium cum Episcopo Abbate, vel alio Ecclesiastico Jurisdictioni Sac. Consultae non subjecto, vel quod recurſus ad ipsam habitos ad suos congruos Judices remittat etiam juxta præsumptum præceptum contentum in dicta Bulla Sixti V. continentem erectionem Congregationum la 74. in primis declarationibus sub fine principii.

Tum & fortius, quia non constat, quid in dictis casibus, & memorialibus generaliter suppositis demandatum, & decretum fuerit cum bene stare possit, quod ad relationem dicti Clerici Gubernatoris eadem Sac. Consulta, vel demandaverit suis officialibus, ut abſtinerent prout sequutum fuit in casu Interamniae, & Sabine de quibus supra, vel aliter provisum fuerit cum præſervatione Jurisdictionis Camerae prout præsumi debet ex bono Jure illi assistente nec ex talibus simplicibus rescriptis—Ad Dominum Secretarium cum Domino Clerico Gubernatore—potest ullum sumi argumentum contrarium nisi supponatur, quod illa

illa importent præceptum contra dictum Clericum quodque illius vigore aliquid decretum fuerit contra ipsum, illudque executioni demandatum, & quidem cum scientia ipsius Tribunalis Cameræ, & per consequens cum illa multiplicatione præsumptionum, & suppositionum, quam damnat *Glossa in leg. r. C. de dot. prom. Ryn. cons. 66. lib. primo Card. Mantica. decis. 105. n. 3., & coram Vrgellen. decis. 307. n. 29., & decis. 141. n. 9. part. 12. Recat. Præsertim cum habeamus non solum reclamaciones, sed contraria decreta per eandem Cameram obtenta in casibus, in quibus ipsa habuit notitiam.*

Denique non obstat, quod in *Bulla 55. Pii IV. 13* reformatoria Tribunalis Cameræ limitata fuerit Jurisdictioni dicti Tribunalis ad solas Causas Civiles, & suppressa Criminalis. Sufficeret enim respondere, quod argumentum 22 nimis probat; ideoque iuxta solitum nihil probat; Et si verum esset probaret utique, quod omnes actus, ac sententiæ Criminales, quæ quotidie ab Illustrissimis Dominis Clericis Gubernatoribus eorumque delegatis profertur nullæ sint, imo quod evidenter nulla sit de qua agitur, quod tamen nec ex adverso prætenditur imò contrarium supponitur per recursum, & petiram modulationem pœnæ.

Et tamen obiectum cessat in radice si supponimus, quod eadem *Bulla Pii IV. ex adverso* allegata talem suppressionem generalem Jurisdictionis Criminalis nullatenus præsertit, & si aliquas particulares, & diversas dispositiones præsertit, illa loquitur de Jurisdictione competente dicto Tribunali Cameræ Collegialiter, & pro Gubernio totius Status Ecclesiastici aliorumque Officiorum Cameralium toti Collegio spectante, ut patet ex ejus lectione sub §. 7. & de tali Jurisdictione loquuntur Doctores in dicto contrario memoriali allegari scilicet *Spad. cons. 64. n. 9. lib. 1., & Card. de Luc. in relac. Cur. disc. 46. n. 86.*

Quinimo eandem Distinctionem de Causis spectantibus ad Collegium Cameræ, & Illustrissimos Dominos Clericos in suis specialibus Gubernationibus novit, & approbavit *Paulus V.* in ejus *Bulla reformatoria* Tribunalium sub titulo de Camerario, & Camera Apostolica sub §. 7. ubi postquam demandatum fuit, quod Clerici nihil nomine proprio, & particulari extra plenam Cameram disponant subdit ibi: *Vel nisi agatur de negotiis Gubernatorum, Presidentum, & Præfectorum, que privatim juxta solitam expedire possint &c.*

Ex quibus apparet, quam incongrue prætendatur dicta subiectio Tribunalium Cameralium Jurisdictioni Sacræ Consultæ, quæ non possit dari nisi cum simili subiectio omnium aliorum Tribunalium Urbis præsertim autem illorum comprehensorum, & æquiparatorum in dicto Chirographo S. D. N. de quo in *el. de Summ. num. unico*, & per consequens cum omnimoda perverfione, & confusione omnium eorumdem Tribunalium, & observantie to-

rius Curie pro Casu, qui talem ordinationem non meretur, vel quia Causa non metetur appellacionem nec recursum, vel quia ille potest dari ad ipsam Sanctitatem Suam ad quam est interpositus, & ab ipsa deputari ad referendū vel consulendum quilibet Officialis sibi bene visus absque eo quod declaratur recursum debitum ad Sacram Consultam ex suis ordinaris facultatibus, quod solum impugnatur.

Quare &c.

Philippus Sacripantes Fisci, & R. C. A. Advoc.

Pro Elisabeth Bernardini Carcerata,

Contra Fiscum.

Responsio Juris D. Advocati Pauperum.

Eminentissime, & Reverendissime Domine.

Non animus quidquam detraherei eximia Jurisdictioni Illustrissimorum DD. Cameræ Apostolicæ Clericorum, non affectus declinandi eorum Judicium, quod sapientissimum, integerrimumque expertus fui per sexdecim fere annos, quibus honorificè sedeo cum eis in plena Camera, sed necessitas defensionis pauperis Mulieris Elisabeth Bernardini confusus de nece iniuncta proprio filio statim ac illum genuit, dudum mihi benignè commendatæ ab Illustrissimo D. Columna aliter ex præfatis DD. Clericis, & ad quam modò stricte sum teneor ratione mei munus, arrenro quod prædicta Mulier de maudata Sanctissimi interim traducta fuit ad Carceres novos Urbis, me quidem compellit ad capessendum calumiam, paucæ dicturus in præfenti Causa.

Necessitas inquam Defensionis dictæ pauperis mulieris ad hoc me impellit, quia tam D. meus Advocatus Fisci, quam Anonymus scribens in hac causa sub specie vindicandi Jurisdictionem dd. Illustrissimorum DD. Clericorum adversus memoriale per me nomine dictæ Elisabeth porrectum Sac. Consultæ pro admissione recursum ad illam habiti ad effectum impediendi executionem resolutionis capre in Congregatione extrajudicialiter tenta hic in Urbe a dicto Illustrissimo D. Columna de condemnari faciendo dictam Elisabeth ad pœnam mortis, contendunt, & totis viribus probare conantur nullam eidem Elisabeth competere appellacionem, nullumque recursum, stante, quod præfata causa sit criminalis, agatur de homicidio, & miserrima Principalis sit de Crimine confessa, & ut ajunt, convicta; Nam si ista dd. DD. Scribentium assertio admitteretur pro veta, eadem Principalis ulterius audiri non valeret, & statim prolata sententia mitteretur ad Furcas.

Quantum attrinet ad appellacionem, DD. ex adverso Scribentes omittere debuissent loqui de illa, quia quicquid sit an stantibus morè relictis Circumstantiis ea admitti debuisset si interposita fuisset, & sententia Judicis præcessisset, nos ultrò faremur, quod in præfenti rerum statu admittenda non esset quatenus in 25 terposita fuisset, quia sententia nondum fuit

à Ju-

à Jūdice prolata *L. Eos qui*, ubi *Gloss. Ver. de. c. iſum C. de appell. l. Ante ſententia C. Quorum appellat. non recipi.*, *Guazzini. deſ. 36. cap. 19. n. 12.* Et eſt regula Cancellariæ ſatis nota in ordine *la 37.*

Quantū verò ſpectat ad recurſum per nos peti-
tum, iſte nullatenus controverti debuillet, quia prohibita appellazione in Criminalibus tūc à Jure communi, tūc à Statuto, tūc à Conſtitutionibus Apoſtolicis, non cenſetur prohibitus recurſus ad Principem, & Superiorem juxta communiffimam DD. Sententiam, quam pluribus de more allegatis ſignat *Furim. quaſt. 17. n. 32., cum ſeq. & quaſt. 101. n. 105.*, ubi poſtquam in antecedentibus numeris attulit vigintiſque limitationes ad regulam poſitam in principio dicte quaſtionis, quod in Criminalibus datur appellatio ſicut in Civilibus, quarum una eſt illa, quæ oritur ex *Conſtitutione ſum. m. Leonis X.* Et ii cunctarum, quæ eſt *Bullar. nov. inter alias d. Pontificis in ordine la 10. Tom. 1. pag. 409.* denegat appellatorem à ſententiæ latis in Cauſis criminalibus pendere. In Tribunali Illuſtriſſimi Verbiſ Gubernatoris, ponit iſtam ſublimitationem ibi: *Sublimata primò, & generaliter omnes limitationes prædictas, in quibus dixi in criminalibus eſſe prohibitam appellatorem, ut non per hoc cenſeatur prohibita ſuppletio, querela, ſeu Recurſus ad Principem, & Superiorem, 2. Menoch. de arbit. lib. 1. quaſt. 70. n. 18., & ſeqq.*, ubi diſtinguendo ſignat, quod Recurſus in Cauſis Criminalibus, quæ ſunt levis præjudicii non datur, ſed in cauſis, quæ ſunt magni præjudicii datur per ſupplicationem ad Principem, eſſi appellare non liceat, & *num. 23.* dicit hoc procedere etiam in Ducatu Mediolani ſtante nova Conſtitutione per ipſum allegata, unde ex doctrina hujus authoris tollitur illa unica Boſſii exaduerſo allegata ad firmandum contrarium, *Lancellotti. de attentat. par. 2. cap. 19. n. 7.*, ubi quia recurſus ſuccedit loco appellatōis, & *num. 22. cum ſeq.*, *Caraviti. Ri. Magn. Cur. Vic. 258. n. 5.*, *Peira Ri. 6. n. 4. poſt med. verſ. Quod ſi quis argut, optimè del Ben. de Immunit. cap. 8. dubit. 47. ſect. 7. n. 6.*, & ſeqq., ubi *n. 7.* rationem ponit, quia licet Princeps ampliſſimam facultatem concedat
27 Magiſtratu, majorem tamen ſibi cenſetur reſervare; Quocirca inquit *num. ſequenti*, quod in conceſſionibus Officiorum ſemper intelligitur præſervata Auctoritas Principis, & *num. ſeqq.* ponit alias pulcherrimas rationes ex gratia videndas; Concludens denique *num. 13. verſ. Quæ omnia uſque in finem*, quod firmata per eum in præcedentibus numeris multo magis locum habent in conceſſione Jurisdictionis alicui facta à Summo Pontifice, *Grammatici. deſ. 35. n. 4.*, *Rotuli. det. 14. n. 3.*, ubi quod ita paſſim obſervatur in Regno, *Minader. det. 27. per tot.*, *Monath. in addit. ad eodem deſ. num. 1.*, ubi quia Recurſus ad Principem eſt ſpecies naturalis deſenſionis, quæ prohiberi non poteſt; In idem *Mart. de Juris. part. 4. Caſ. 36. n. 7.*

In nihilo relevante, quod Recurſus in præſenti 28 non fuerit habitus ad Sanctiſſimum D. Noſtrum, ſed ad Sac. Conſultam, nām iſta in ſubjecta materia repræſentat Summum Pontificem *D. Reynaldi. obſerv. cap. 7. §. 9. num. 23.*; Adeoq̃ ejuldem Reſcriptis deſerendum ſit ac ſi emanarent ab eodem Summo Pontifice, *Giurb. conſ. 60. n. 26.*; Et quod ejuſlitre vim habeant litterarum Summi Pontificis *Gratian. diſcept. 839. n. 20.*, *Rot. dec. 236. num. 7. par. 15. rec.*

Multò autem minùs controverti debuillet recurſus in præſenti Cauſa, quia iſte jam ſuic admiſſus à Sanctiſſimo D. N.; Siquidem per lecto ſupradicto Memoriali in Sac. Conſulta habita die 28. Julii proximi præteriti, iſta nullam habuit diſcultatem hujulmodi recurſum more ſolito admittendi, ut teſtari dignabitur Illuſtriſſimus D. Origus Secretarius, ſed habita ab Eminentiſſ. PP. notitia, quod idem Sanctiſſimus D. N. ad relationem ſibi factam ab Illuſtriſſimo D. Columna approbaverat Votum eidem traditum in ſupradicta extrajudiciali Congregatione de condemnati ſaſciendo miſericordiam Principalem in penam mortis, ob reverentiam Sanctitati Sux debitam, opportuno exiſtimavit reſcribere t *Ad D. Secretarium eum Sanctiſſimo*; Facta ſubindè eidem Sanctiſſimo per eundem Illuſtriſſimum Dominum Secretarium relatione, Sanctitas Sux dignata fuit recurſum admittere abſque ulla proſus diſcultate, hæſitando ſolūm an iſte debuillet fieri in Sac. Conſulta, vel in plena Camera, attento, quod d. Illuſtriſſimus D. Secretarius ingenuè eidem aperuit præſentationem, quam habere ſolent d. Illuſtriſſimi DD. Clerici ſe non eſſe ſubjectos Sac. Conſultæ in pertinentibus ad eorum ſingulorum officia, atque Gubernia; Quo circa idem Sanctiſſimus D. Noſter mandavit, ut iſte articulus examinaretur in hac particulari Congregatione, prout idem Sanctiſſimus mihi quoque benignè teſtatus fuit.

Debeo aliquid ſuperaddere pro me expurgando à garrulitate coram, qui dicunt, quod inconſultò, & fortassis etiam temerè in contemptum Jurisdictionis Illuſtriſſimorum DD. Cameræ Apoſtolicæ Clericorum fuit per me habitus ſupradictus recurſus ad S. Conſultam, cum illum facere debuiffem ad plenam Cameram.

Siquidem in hoc ſatis, ſuperque me excuſat 29 Conſtitutio *S. M. Sixti V. in ordine la 74. congreg. 15. Bullar. nov. tom. 2. pag. 467.*, per quam iſte Zelantiſſimus Pontifex inſtituit ſupremum hunc Confeſſum S. Conſultæ, ſeu antiquum jam inſtitutum ad præſentem ſtatum, & formam redegit juxta animadverſa per *Cohellinoti. Cardinalat. cap. 15. congreg. 13. pag. 75.* Cum enim iſte reperitur ſpecialiter erectus pro conſultationibus negotiorum ſtatus Eccleſiaſtici, ut ex Rubr. dictæ Conſtitutionis, & præpoſitus fuerit ad audiendum querelas ſubditorum ſuper Cauſis Civilibus, Cri-

Criminalibus, & mixtis, ut in §. 1. Et ad istum effectum eidem data fuerit plenaria Jurisdicção super omnes Gubernatores, Præcotes, ceteroque alios Officia ex Sedis Apostolicæ autoritate gerentes, & in specie facultas pœnas omnes corporales etiam Capitis, ultimique supplicii per eosdem Gubernatores, ac ceteros Officiales impositas moderandi, & commutandi, ut dd. §. 1. *vers. Gubernatoribus*, & latè differit Cobell. ubi supra lit. E. Hinc nullum emergere potuit dubium quin idem supremus Confessio hujusmodi facultate uti valeret erga Gubernatores Castri Montonis, & aliorum locorum, quorum gubernium, & superintendencia spectant ad dd. Illustrissimos DD. Clericos vigore Constitutionum Summorum Pontificum *Alexandri VII. Leonis X.* ac *Pii IV.* præcedenter editarum, quas omnes Ego apposuisti iterum, atque iterum perlegeram, ac rimatus fueram; Cùm sanè ista eadem facultate sepius expertus fuissim eundem supremum Confessionem uti in Provinciis, quarum administratio, & gubernium spectat ad Eminentissimos Cardinales Legatos, qui juxta simplissimas eorum facultates de se gestis soli Deo sunt reddituri rationem.

Addito, quod præcedenter etiam observaveram istum, & praxim ejusdem supremi Confessio admittendi recursus, qui quotidie deferuntur ad illum per Vassallos Baronum districtus Urbis quoviscumque se gravatos videant in Causis Criminalibus in eorum Tribunalibus pendentibus; Cum dd. Barones veluti à S. Sede Apostolica infeudati, consequenter esset Domini Terrarum, & Castorum sibi in feudum concessorum cum mero, & mixto imperio ampliores utique facultates, majoremque habeant Jurisdiccionem in eisdem Terris, & Castis ea, quam dd. Illustrissimi DD. Clerici exercent in locis sibi commissis, super quibus nulla major facultas, & jurisdictione eidem reperitur concessa, quam ea, quæ aliis Gubernatoribus status Ecclesiastici concedi solet, vel per literas patentales S. Consultæ, vel per Breve Summi Pontificis pro tempore regnantis.

Neque in contrarium facessere mihi visa fuisset: runt deducta per R. P. D. *Fasinel.* alterum ex præfatis Illustrissimis DD. Clericis in suo *Respons.* 3., & in ejusdem Appendice, cujus Ego librum hac occasione præcedenter emeram, & diligentissime revolveram, quod scilicet Illustrissimi DD. Clerici Jurisdictionem sibi commissam in prædictis Castis exerceant in causis tam Civilibus, quam Criminalibus hic in Urbe, quocirca eorum Tribunalia dicantur urbana, non forensia, consequenter verò subiacere non debeant supremo Magistratui S. Consultæ, cujus Jurisdicção versatur solum extra Urbem in ditione Status Ecclesiastici; Quia illud intelligi debet quoad Causas Criminales, quarum Processus quod dd. Illustrissimi DD. Clerici mediante eorum Judice deputa-

to ratione suorum Officiorum conficiantur hic in Urbe; non verò quoad illas causas, quæ sunt in Partibus à Gubernatoribus ab ipsis substitutis juxta facultatem sibi tributam à S. M. Leone X. in sua Constitutione 24. 6. 5. Bullar. nov. tom. 1. pag. 435. qualis est illa, de qua in præfenti agitur, quæ fuit incohata, & tere ad exitum perducta à Judice de Partibus in Castro Montonis ibidem substituto generaliter ad exercendam Jurisdictionem in eodem Castro sub nomine Pro-Gubernatoris, non verò peculiariter in præfenti causa, ab Illustrissimo D. Columna sitam ac in Camera Extraitionis Officiorum, quæ facta fuit more solito initio currentis anni, fors eidem attribuit illud Gubernium.

Iste intellectus clarè desumitur ex lectura Chirographi Sanctissimi D. N. exadverso dati Summ. num. unico; Nàm in eo expressè legitur restricta facultas Judicis deputati ad Causas Criminales Urbanas duntaxat, nempe ad eas quæ sunt, & actantur hic in Urbe coram Illustrissimis DD. Clericis, & aliis Camera Apostolicæ Officialibus; Postquam enim idem Sanctissimus D. N. singulos Officiales prædictos nominatim expressit dicere ibi: *Debita deputare, & elegere in Juidice, & respectivamente Assessoræ &c.* Con tutte, & singole facoltà necessarie, & opportune fino alla sentenza, & sua totale, & intera esecutione inclusivamente &c. quella persona, che da Noi, & nostri Successori sarà nominata à bocca à potere, & dovere formar Processi per le Cause Criminali pendenti, & finire, che vertono, verteranno, & s'introduurranno in avvenire avanti ciascuno di loro per gli atti però delli Secretarii di Camera, & non altrove &c. in maniera, che quella persona nominata, & eletta da Noi, & nostri Successori, & respectivamente deputata da ciascuno delli sudetti abbia la facoltà piena di formar Processi, terminare, & decidere tutte, & singole Cause fino alla sentenza inclusivè come sopra, che vertono, & verteranno avanti il Cardinal Camerlengo &c. Tesoriere, Chierici della nostra Camera &c.

Istaque restrictio clarior, & expressior legitur in dicto Chirographo respectu Causarum Criminalium procedentium ex autoritate, & Jurisdictione competente dd. Illustrissimis DD. Clericis super Castis prædictis vigore suorum Guberniorum, & superintendentiarum; Nàm postquam idem Sanctissimus D. Noster voluit, & expressè mandavit, quod istæ quæ fieri debeant à prædicto Judice à Sanctitate Sua, suisque successoribus nominando, & eligendo, exprimendo etiam singula Casta prædicta, dixit ibi: *Quando però le Cause spettanti à dd. Governi s'agutassero in Roma.*

Cum igitur præfata Causa pauperis meæ Clientis fuerit, ut dixi, in Partibus incohata, & ferè ad exitum perducta, cùm sola defuit sententia, à Pro-Gubernatore Castri Montonis Jure suo Ordinario, Processum, & Acta Scribente ejus solito Cancellario Actuario, & Illustrissimus D. Columna, ejusque ass. Juxta depu-

deputatus ad Causas Criminales hic in Vrbe, nullum posivum actum iudiciale fecerint in ea, sed dicens Illustrissimus D. Columna, pro summo, quo pollet iustitia aelo, Procelsum in eadem Causa completum, & terminatum, ut supra, mandavit sibi originaliter transmitti a seimo illud sibi testati faciendi in Congregatione extrajudicialiter tenenda, prout factum fuit, & deinde tradendi Votum per actum similiter extrajudiciale in d. Pro-Gubernatori ad hoc, ut in eadem Causa procedere deberet ad ulteriora pro iustitia, quod quidem postea facere non valuit stante recurfu supradicto, & stante etiam, quod Sanctissimus D. N. mandavit dictam meam Principalem confessionem de Crimine ad Vrbeni ita duci hinc sane manifestum redditur, quod eadem Causa non comprehenditur sub d. Chirographo.

Modo redeundo ad R. P. D. Farnellum, cujus 33 doctissima, scripta invitum impugnare cogit, quamvis semper, & ubique venerari voluissim; Cum ipse d. Respons. 3. in Appendic. n. 10. vers. Adeo Tribunal Clerici fateatur, quod Eminentissimus D. Cardinalis Episcopus Portuensis habet Tribunal in Vrbe, prout quoque illud habet Eminentissimus D. Cardinalis Episcopus Ostiensis, & Veliternus, tamen de hoc ultimo ipse mentionem non faciat, istaque proculdubio sunt ad instar illorum, quae habent Illustrissimi DD. Camerac Apostolicae Clerici, cum tam illi, quam isti exercent suam Jurisdictionem etiam suos subditos manentes extra Vrbeni, utique ac eo in omnibus parificati debuissent ex regula, de qua Barbof. de Clausul. Usus frequ. Claus. 5. n. 3., Reg. dec. 98. n. 19. par. 19. rec. Tom. 1.

Nullam sane diversitatem faciente, quod dd. Eminentissimi DD. Episcopi exercent suam Jurisdictionem hic in Vrbe vigore Pontificii Indulti, quia id quoque contingit in Illustrissimis DD. Clericis cum hac sola differentia, quod Indultum concessum DD. Clericis est generale pro unoquoque eorum promanans a Constitutionibus Apostolicis supradictis, illud vero dd. Eminentissimorum Episcoporum est particulare, concedi nempe solum unicuique Eminentissimo statim ac ad illos Episcopos promovetur.

Et tamen quotidie videmus, quod in Causis 34 Criminalibus Veliternis admittitur recursus ad Sac. Consultam, tamen Eminentissimus Episcopus Ostiensis, & Veliternus ex antiquissima Summ. Pontif. Concessione, quam ultimo loco, anno scilicet 1591. eidem confirmavit, ac plenarie testitur s. m. Gregor. XIV., sit perpetuus Gubernator Civitatis Velitri, & Arcium, & locorum eidem adiacentium.

Quod idem servari videmus in Causis Criminalibus Tusculanis, quamvis Illustrissimus, & Reverendissimus D. S. Palatii Apostolici Praefectus semper sit Gubernator Civitatis Tusculanae, & suam exercent Jurisdictionem hic in Vrbe.

Tom. II.

Pauca haec, ut dixi, superaddere volui ad me expurgandum a quorundam garrulitate, cum pro sustinendo recurfu habito nomine Infelicissimae istius mulieris ad Sac. Consultam, satis, superque essent, quae pro notitia Causae fueraut praecedentibus ab alio sane meliori, & insigniori calamo scripta, & Eminentissimo D. meo potrecta.

Desiderius Spretus Pauperum Advocatus

Altera Scriptura, quam in fine sua Allegationis memorat, & commendat D. Pauperum Advocatus, est sequens Relatio Italico sermone exarata per D. Fiscolem Generalem Nicolaum Jacobarium, a laudato Viro jurisconsulto Laudatum.

MONTONE.

Esplendendosi unita li 23. Inglio 1711. Congregazione particolare convocata da Monsignor 36 gnot Colonna Chierico di camera come Governatore di Montone coll' intervento del Fiscale Generale delli due Luogotenenti del Tribunale del Governo del Luogotenente del Sig. Cardinale Vicario, e dell' Accisa, fu da quello proposta la causa di Elisabetta di Bernardino processata, e concessa nel Tribunale di Montone d' Infanticidio, e risoluta con pienezza di voti la pena della morte approvata nella relatione fattane successivamente dalla Santita di Nostro Signore, la quale si degno ordinare, che dalle Carceri di Perugia, dove si riteneva la donna per inagiot sicurezza si trasportasse in Roma, come e seguito.

Ma perche intanto l' Avvocato de Poveri ha fatto ricorso con memoriali in Sagra consulta supplicando per la revisione del Giudicario, fu rimessa la supplica a Monsignor Segretario accio prendesse l' orecolo da Nostro Signore il quale prima di risolvere volendo sentire il parere del Signor Cardinale Camerlingo, di Monsignor Coradini, di Monsignor Origo, e del Fiscale Generale pare, che nella Congregazione da tenerli si possa riflettere.

- I. Se convenga di dare l' Appellatione.
- II. Se non competendo l' Appellatione sia luogo alla revisione per via di ricorso al Principe.
- III. Se ammesso il ricorso, a chi debba spettare la cognizione.

Quanto al 1. e indubitato, che al Reo confesso 37 e proibita l' Appellatione dalla disposizione del Jus commune nella leg. 2. Cod. quorum Appellat. dalle Constitutioni della Marca come nel cap. 3. lib. 6., e dalla Bolla 180. del B. Pio V. In Bullar. nov. la 24. §. 3. tom. 2.

Ben'e vero pero (e cio riguarda il 2. Punto) che 38 anco al Reo confesso si suole ammettere il ricorso al Principe supremo, si perche il ricorso e appunto introdotto per supplire ove manca l' Appellatione Scacc. de Appellat. quest. 19. remedia. 3. n. 1. si perche non ostanti le proibitioni suddette quando si tratta della vita, sempre almeno per equita si sentano l' eccectioni

Q

cho

che si deducano, è contro l'istessa confessione, o per l'eccezione della pena, come riflette il *Farinacc.* su le accennate disposizioni nella *quest.* 101. dal n. 114 e precisamente al n. 162. e si osserva in pratica, dandosi, come non di rado accade, la nuova udienza alli difensori. Ciò posto, la cognizione non può spettare ad alcun de' Tribunali ordinarij, perchè questi non rappresentano il Principe al quale è interposto il ricorso, ma solo alla Sac. Consulta, che è stata eretta dalla samedem: di *Sisto V.* con la Bolla 74. in ordine a questo preciso fine di ricevere i ricorsi che si fanno da tutti li luoghi dello Stato Ecclesiastico.

Nelli Goveroi, che si conferiscono alli Chierici 40 di Camera hanno alcuna esenzione dalla superiorità della medesima, perchè nella Bolla 12. d. *Alessandro VI.* per cui furono concessi li Goveroi d. alcune piccole Terricciuole ivi ominate alli Signori Chierici di Camera, non si legge concessa alcuna prerogativa speciale, reitringendosi tutto il contesto della Bolla a dimostrare, che per la Guerra, e gravissime dissensioni, che passavano tra li Popoli di Terni e quelli di Spoleti ne accadevano continuamente homicidij, rapine, prede, ed insulti scandalosi; Onde volle il Pontefice provvedere all'indennità, e sicurezza di quei poveri luoghi, con dismembrarli dalla soggezione, e rispettivamente esimerli dalla Giurisdizione, e superiorità, che sopra di loro esercitavano le predette Città di Terni, e Spoleti, con sottoporli al Governo de' Signori Chierici di camera, raccomandandoli la di loro sicurezza, e difesa, e l'Amministrazione della Giustizia.

Essendo dunque stata istituita quasi un secolo 41 dopo dalla samedem: di *Sisto V.* con l'enuciata Bolla 74. al §. 15. la Congregazione della Sac. Consulta con autorità illimitata di provvedere alli ricorsi di tutti i luoghi dello Stato Ecclesiastico, anco mediano, seoa veruna eccezzione, non pare possa cader dubbio, che alla medema spetti la cognizione di questo ricorso: E quando anco li sudetti Goveroi havessero sino al tempo di *Sisto* goduta qualche preminenza particolare (il che non apparisce) faria ad ogni modo cessata, atteso che in questa Bolla posteriore si deroga a tutti, e singoli privilegi concessi da Pontefici predecessori.

Non è considerabile per essentarsi da questa superiorità la Prælatura graduata de' Signori Chierici Governatori, li quali ottengono il Breve del loro Governo indipendentemente dalla Sac. Consulta; perchè qualunque sia la loro preminenza sempre sarà di gran lunga maggiore quella de' Signori Cardinali Legati che pacamente ottengono i Brevi così indipendenti, che soli *Deo rationem sunt reddituri*, e pure nell'enuciata Bolla 74. al §. 15. si concede espressamente alla Sac. Consulta l'udire i ricorsi, riconoscere i gravami, e revocare le sentenze capitali, *consilio Sanctissimo*, anco de

Signori Cardinali Legati: E si osserva continuamente in pratica, essendovi la Ponenza della Marca, à ciò particolarmente destinata; Onde il Cardinale de Luca nella Relazione 43 della Corte Romana al discorso 33. num. 15. & 34. afferma, che dopo l'erettione della Sac. Consulta, e del buon Governo, si è notabilmente diminuita la Giurisdizione de' Signori Chierici di camera; & in confermatone di ciò Monsignor Fattinelli nel Trattato de *Translatione Pensionis* all'Appendice della risposta 3. riporta le lettere della Sac. Consulta, con le quali dopo havere ioesef le controversie, che passavano fra li Governatori di Terni, e Sabina, e li Signori Chierici Governatori delle Terre sudette ordinò alli Presidi di dette Città che rimettesero quelle cause, sopra le quali cadeva la disputa della Giurisdizione alli Signori Chierici, il che non hanzia potuto fare, se non esercitasse superiorità eguale sopra tutti quei Goveroi.

Et à queste lettere impresse se ne potranno ag- 44 giungere infinite altre registrate nella Segretaria della Sagra Consulta dalle quali apparisce, che secondo le contingenze, ha voluto essere informata de'li ricorsi, che venivano dalli luoghi governati dalli Signori Chierici, servendoli nel reitrevare a simili memoriali della formula *Ad D. Secretarium cum Domino Clerico Governatore*—oltre che ripugnaria anco alla congruenza, che le Città principali di Bologna, Ferrara, Urbino, e simili fossero d'inferior condizione di Montone, & altre Terricciuole nominate nella Bolla di *Alessandro VI.*

Se poi si pretendesse, che le cause, dove hanno giudicato li Signori Chierici habbiano a devol- 45 veri, è in piena Camera, o al Signor Cardinale Camerlengo, ciò non può reggere, perchè il Governo di dette Terre è totalmente distinto dalla qualità, & Ufficio del Chiericato provenendo l'una, e l'altra carica da concessioni separate, e da Bolle distinte, come bene osserva lo Scaccia de *Appellat.* q. 8. num. 145. e perciò anco nelle cause civili per li luoghi, e Terre governate da Signori Chierici dentro il diretto continuamente Monsignor Governatore di Roma concede le inhibitioni in virtù dei ricorsi il che non potrà accadere, se fossero considerate come cause de' Chierici di Camera, perchè necessariamente douriano devolversi all'istessa piena camera; anzi se in tali Giudicature si considerassero come Chierici, non potrebbero perfè soli procedere per difetto totale di Giurisdizione, ma douriano procedere Collegialmente, come viene loro prescritto dalla samedem: di *Pio IV.* nella Bolla ss. al §. 14. *ivm. Clirici verò Camera cum nullam Jurisdictionem uti singuli, sed tantum collegialiter, & in plena Camera habere nescantur; nihil expiant privatum & singulariter &c.* Scacc. de *Appellat.* quest. 8. n. 145. *vers. ratio quare.*

Observationes ad Rub.XXVI.& XXVII. Lib.V. 123

Molto meno finalmente può eccitarsi tal pre-
46 tensione per le cause criminali, mentre nell'
enunciata Bolla 55. di Pio IV. reformatoria
del Tribunale della Camera gli è stata ristret-
ta la Giurisdizione alle sole cause civili eco-
nomiche, e totalmente soppressa la Giudica-
tura criminale, a riserva de Contrabandi, co-
me in appresso à stato poi confermato dall' os-
servanza, & anco per diritto della ragion com-
mune sostenuto dallo Spada nel *Consiglio* 64.

dal n.9. per tutto il Consiglio pienamente, e
comprovato dal Cardinale de Luca nella rela-
zione della Corte Romana al *discurso* 46. n. 86.
Die 2. Octobris 1712. In Congregatione habita
coram Eminentissimo D. Cardinali Camera-
rio, in qua præter eundem Eminentissimum
interfuerunt RR. PP. Corradinus Auditor
Sanctissimi, & Origus Secretarius S. Consul-
tæ, & D. Jacobatus Fiscalis Generalis, reso-
lutum fuit: *Recursum spectare ad S. Consultam*

De non emendis lignis per exercentes Fornacem in Foro publico ante horam tertiarum.

RUBRICA XXVI.

Item ordinamus, quod fornacem exercentes per se, vel alium aliquo tempore in foro
Communis Faventiz ante horam tertiarum (A) non emant ligna, poena librarum quin-
que bononorum pro qualibet vice, & quilibet accusare possit dictum ementem coram
Domino Potestate Faventiz, seu Judicibus damnorum datorum, qui punire possit dictum
ementem sine alia condemnatione facienda, & quarta pars dictæ poenæ applicetur Accu-
satori, (B) residuum verò distribuatur juxta ordinationes Civitatis Faventiz.

SUMMARYUM.

- 1 **L**igna ementes in Foro pro exercitio for-
nacis ante horam tertiam qua poena
puniantur.
- 2 Delatori, seu Accusatori an censentur præ-
judicatum quò ad ejus portionem poenæ ob-
gratiam liberalem, seu Indultum generale
concessum per Principem, remissivè.

OBSERVATIO.

Quæ dicta sunt circa prohibitionem
factam Tricolis, seu Revenditoribus
A supra in *Observ. ad Rubr. 59. lib. 4.* optimè

- 1 congruunt dispositioni præsentis Rubricæ, un-
dè ad ibi deducta remittimus.
- 2 Delatori, seu Accusatori an censentur præ-
judicatum quò ad ratam, seu portionem poenæ
sibi debitam, quoties Princeps Gratiam
liberalem facit Accusato, prout contingere
solet occasione publicæ lætitiæ, nempe ob na-
ritatem Principis, vel ob ejus assumptionem
ad Principatum, & aliis similibus casibus, in
quibus concedi solet Indultum generale vi-
dendus *Amaya in L. unic. nu. 73. cum seq. C. de
Pen. fiscal. credit. prefer. lib. 10.* qui articulum
latè examinat.

De Aggeribus Fluminum non impediendis.

RUBRICA XXVII.

Statuimus, & ordinamus, quod aliquis non debeat in aggeribus (A) Fluminum ligoni-
zare, arare, serere, seu alia facere, ex quibus impediatur Fluminis cursus, & iter cun-
tium. Possint tamen illi quorum sunt dicti aggeres in eis vites, cannas, & alias arbores
(A) ad eorum libitum ponere, illasque custodire, & ipsarum fructus recipere, dummodò
non diruant ipsos aggeres, & cursum aquæ, ac iter prædictum non impedian, & qui
contrafecerit incurrat poenam librarum quinque bonon. pro qualibet vice, & quilibet
possit contrasacientes denunciare, & habeat medietatem dictæ poenæ, & ei credatur cum
juramento, & uno Teste de visu deponente, seu cum tribus de fama, & hoc nisi fuerit
Officialis publicus, seu Saltuarius Communis Faventiz, qui habere non possit nisi quar-
tam partem dictæ poenæ, & quicumque bona habuerit juxta dictum aggerem teneatur
manutenere, & elevare ipsum aggerem quoties necesse fuerit, & Officiali videbitur ex-
pensis cujus est ipse agger, seu terra juxta dictum aggerem.

SUMMARYUM.

- 1 **Æ**Gyprus facundatur incremento Nili,
non pluvius.
- 2 Nilus aggeribus coercetur, ne effundatur
antequam incrementum duodecim cubitis
exceßerit.

Tom. II.

- 3 Nili aggerem rumpens, vel perforans, qua
poena puniatur.
- 4 Aggeres fluminis rumpens, qua poena pu-
niatur, & num. 6.
- 5 Clusas publicas rumpens, & devastans, qua
poena puniatur.

Q 2

7 Agge-

124 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ.

- 7 Aggeres fluminis rumpens ad refectionem damni tenetur.
- 8 Ripa fluminis publici est publica quò ad usum, sed quò ad proprietatem spectat ad habentem prædia adiacentia, & quare n. 11. Amplia num. 9.
- 10 Arbores in Ripa fluminis publici existentes spectant ad habentem prædium adiacens.
- 11 Ripa fluminis publici si corrodatur cedit damno habentis prædium contiguum, quod efficitur tipa, & tipæ vicem sustinet.

OBSERVATIO.

A Quia Ægyptus non pluvis, sed incremento Nili fecundatur, ut in *Deuteronomio* cap. 11. n. 10. cum seq. *Plin. lib. 5. cap. 9.* & *Georgius Mari. Mann. in ejus Metrologia cap. 5. n. 9.* cum seq. placuit illius aquam aggeribus coerceri, atque mandari ne effundatur antequam incrementum duodecim cubitus exccellerit, & qui ante constitutum tempus, rumpendo aggetem, legem violaverit, extra ordinem arbitrio Judicis

3 qualitate persone, & aliis facti circumstantiis inspectis puniri decrevit *Valspian. in l. Penult. ff. de Extraordin. crim.*
Cum autem post traslatum Constantinopolim Imperium serè omnes proventus, & frumenta ex Ægypto exportarentur, necesse fuit attentius animadvertere, & mediante nova Constitutione graviore poena delinquentes punire, ne totum Imperium, quod abique frumento Ægyptiorum sustineri non poterat, fame periret; Undè ab Imperatoribus Honorio, & Theodosio Statutum fuit, rumpentem Nilii aggeris puniri poena contumacitinis, ut in *L. naic. C. de Nil. agger. non rump.* ut egregie docet *Amaya Obsequat. Jur. lib. 3. cap. 4.* Quamvis *Georgius Mari. Mann. in ejus Metrologia disto cap. 5. n. 10.* cum duobus seqq. conciliando prædictas *L. L.* tradat *Valspianum* loqui de eo, qui ad sui commodum rumpit aggerem privatum vicini, postquam ibi aqua Nilotica erat recepta, & inclusa; Imperatores vetò *Honorius*, & *Theodosius* loquuntur de eo, qui aggeres Nilii perforat, ut in fossas aquam derivet, antequam sufficienti incremento tota Ægyptus sic irrigata ob damnum publicum extindè resiliat.

Prædicta poena extenditur etiam ad rumpentes aggeres aliorum fluminum secundum opinionem *Gloss.* in eadem leg. *unic. in verbo Confessis.* Maxime si fractio aggerum aliorum fluminum afferat maximum damnum, ut sequendo hanc opinionem exemplificat in flumine Padi *Cyn.* quem refert, & sequitur *Salyc. in Rub. Cod. de Nilii Agger. non rump. n. 1. in fine*, & quod ultimi suppliei poena debeat affici, qui ex mera malicia, ac vindicandi libidine aggeres coercendo flumini obiectas rumpit, & dissolvit, ut jis effractis vicinis

agros, & campos effusa inundatio occupet, & corrdmpat magno dispendio tam privatorum, quam Reipublicæ tradit *Antonius Perer in dista l. unic. n. 3.*

- Quinimò ad tumpentes, seu devastantes
- 5 Quas publicas, quales sunt in Civitatibus Matris Januæ, & Venetiarum extendit *Bald. in l. Data opera C. Qui accus. non poss. n. 9. in fine* ea ratione, quia potest idem exitus ibi sequi, ac in Ægypto de aggeribus Nilii, ut subdit *ibid. Bald.*

Nihilominus cum nunquam ob rupturam aggetum aliorum fluminum contingere valeat tam grave damnum, & evidens periculum Principatus, & Impetii, prout in aggeribus Nilii, propterea militante diversa ratione, congruum est quod non debeat infligi eadem poena, ut reprobanda opinione *Cyni* animadvertit *Amaya loc. cit. n. 15. cum seqq.* & præsertim n. 37. cum seqq. sed inter poena Judici arbitratia ut tenent *Dambouder Præx. crim. cap. 105. n. 4. cum seq. Menoch. de Arbitr. judic. lib. 2. cas. 386. numer. 5. cum seq. Sabell. Practic. univers. 5. Piumi n. 6. & Steyman. de Jure maritim. & nautic. par. 1. cap. 5. n. 401.* ultra refectionem damni, ad quod tenetur aggeres tumpens, ut tradit *Brunneus, in dista l. unic. n. 2. C. de Nilii agger. non rump.*

- Quamvis flumen sit publicum, ejusque ripa sit accessoria, atque ejus naturam in totum non assequitur, nam ea quidem publica quoque est quò ad usum, non autem
- 8 quò ad proprietatem, cum illa spectet ad eum, qui habet prædia adiacentia 5. *Riparum Insulim. de Rer. divis. Bart. in Tyberiad. par. 1. in verbo Agro sub n. 4. Rip. in leg. Quo minus n. 64. cum seq. ut n. 67. ff. de Flumin. Sard. conf. 376. num. 1. & 10. Pech. de Aquaduct. cap. 4. quasi. 6. numer. 69. Cirach. discipulat. forens. 80. numer. 56. Card. de Luc. de Regul. distins. 138. numer. 5. D. Antonius Gobbo. consultat. 103. numer. 1. ubi numer. seq. relatis concordantibus ampliat etiam inter Ripam fluminis, & prædium privati via publica intercedat*
- Antunez Portugal. de Donat. Reg. som. 2. par. 3. cap. 4. n. 54. Undè arbores in eadem Ripa existentes spectant ad Dominum prædii adiacentis disto 5. *Riparum l. Riparum 5. ubi Bald. in fine*, & in *Rob. ante n. 13. ff. de Rer. divis. Cur. jura. conf. 250. n. 14. Sixtin. de Regal. cap. 5. n. 2. Mont. in cod. tract. in verbo Ripatica sub num. 2. vers. respectu verò arborum pag. mibi 64. Pech. d. quasi. 6. n. 80. Gobbo. ubi supra n. 7. Franch. March. dec. 346. n. 3.*

Proprietas autem Ripæ vicino competit ex æquitate recompensativa ob varia incommoda, quæ patitur, & præsertim si ripa cotodatur a flumine cedit damno ejusdem vicini, cujus prædium tipa efficitur, & ripæ vicem sustinet, ne advenit *Surd. disto conf. 376. num. 10. & Gobbo. loc. cit. num. 14. cum duobus seqq.*

ADDIT.

ADDIT. AD RVBR. XXVII. LIB. V.

S U M M A R I U M.

- 1 Clusa Molendini destructa fluminis impetu interruptitur possessio, & longior præscriptio requiritur.
  - 2 Judicatur de Clusa sicut de Molendino. Empta Clusa jus aquæ ducendæ quæritur num. 2.
  - 3 Habens concessionem antetioiem irrigandi potest facere Clusam, & aquas retinere.
  - 4 Ripæ Fluminum publicorum, eorumque emolumenta spectant ad Dominos vicinorum prædiorum.
- Viciis Dominis prædiorum inest onus manutentionis, & conservationis riparum fluminis, num. 4.

Num. 5. Clusa Molendinæ destructa fluminis im-

petu interruptitur possessio * & longior præscriptio requiritur *Gobb. de Aqueduct. quæst. 9. num. 21.*

De Clusa idem judicatur quod de Molendino, & empta clusa jus aquæ * ducendæ acquiritur *Gobb. d. quæst. 9. n. 23.*

Clusam facere potest, & aquas retinere habens concessionem anteriorem, * irrigandi *Gobb. de Aqueduct. quæst. 13. n. 18. Decl. n. 19.*

Num. 11. Ripæ fluminum publicorum, eorumque emolumenta spectant ad Dominos vicinorum prædiorum, * eo quia ipsi inest onus

manutentionis, & conservationis riparum ut firmavit *Rot. in Pifaur. Molendinorum 17. Junii 1707. coram R. P. D. Kaniitz 5. Hoc autem, & 23. Martii 1711. coram eodem 5. Rationemque.*

De Circla terminanda, & manutenenda, & de damno in ea dato, & habitantibus extrâ eam.

R U B R I C A XXVIII.

S Ancimus, & ordinamus, quod homines cuiuscumque Capellæ habentes Fumantes extrâ Civitatem, & intrâ circlem teneantur dictam circlem terminare, manuteneere, & evacuare ita, & taliter quod cursus aquarum liber sit, & non impediatur, & hoc ubicumque, & quandoocumque videbitur Aquarolis, seu aliis Officialibus Communis Faventis super hoc deputatis, & omne damnum datum in ea, seu ipsius ripis debeat emendari, & talis emendatio dari debeat ipsis Capellanis in quorum Capellis fuerit damnum datum. Nul- lus tamen possit laborare dictam circlem, aut eam explanare, & dirvere, poena librarum quinque bonon. pro qualibet vice, & in quolibet casuum predictorum. Diffinitio autem circelæ hujusmodi sit ista, videlicet à dictâ circla, seu ab Ecclesia, & ponte S. Juliani inclusivè infrâ versus Civitatem usque ad Foveas portæ Imolenis à quadivivio existente ultra Ecclesiam S. Gregorii, ubi incipit Schola quarti regii, infrâ versus Civitatem usque ad Foveas portæ Hospitalis, à ponte S. Pauli usque ad portam Ravennatem, à ponte verò Sarnulæ usque ad portam Montis, seu Montanariam, & à via Imperatoris, quæ incipit à strata portæ Montanarie, & tendit versus flumen Hamonis, dividens inter campum Canonice Sancti Petri de Faventia, qui est à latere superiori dictæ viæ, & campum Sanctæ Perpetuæ, qui est intus circlem versus Civitatem usque ad Foveas dictæ portæ. Er quod omnes habitantes extrâ circlem predictam sint de scholis Comitatus Faventis, & intelligantur subesse villis, & Capitulariis, ac scholis in quibus habitant, & quilibet teneatur se facere scribi in illa schola, in qua positus est ille fundus, in quo domus habitationis illius posita est, & in ejus extimodo scribi, in quo dictus fundus est descriptus, quibus libris extimorum, & eorum determinationi, tam in predictis, quam in aliis similibus stari debeat, & quod omnes habitantes infrâ circlem sint de illis capellis, & eis respondeant juxta determinationem dictorum librorum extimorum Communis Faventis, & si per libros non appareat sit proximioris Capellæ.

S U M M A R I U M.

- 1 Circla accipitur pro vigiliis, & excubiis vulgariter appellatis la Ronda.
- 2 Custodiæ Urbium invigilantes muros circumneunt num. 1.
- 3 Regula S. Benedicti mandat deputari Seniores qui circumneant Monasterium horis, quibus vacant Fratres lectioni.
- 4 Cerebi accipitur in Urbe pro eo loco, in quo erat Circulus maximus.

4 Circla in sensu hujus Rubricæ quid sit.

O B S E R V A T I O.

C ircla vulgariter *Cerebia* accipitur pro Vigiliis, & excubiis vulgariter appellatis *la Ronda* à circumneundo, quia qui Urbium custodiæ invigilant muros circumneunt, ut latè explicando comprobatur *Carolus du Fresne in suis Glossar. in verbo Cir* à *Cerebia*: Prout in simili statutum est in Regula S. Benedicti, in qua mandatur deputari Seniores, qui circumneant Monasterium horis, quibus vacant Fra-

126 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosii.

Frates lectioni & de alijs similibus Statutis Religionum prosequitur *Fresnel in verbo Circam etiam, & in verbo Circa periud.* In Vrbe à Cerchi accipitur pro eo loco, in quo erat
3 Circlus maximus, de quo videri poterunt Scriptores.

Circula verò, cuius meminit nostrum Statutum in præfati Rubrica, & in Rubrica 38. lib. 4. erat foveum circumdans Civitatem, &
4 Burgos, intrâ quod circâ annum millesimum totus populus habitabat ad evitandum periculum incurfionum, quas patiebatur à vicinis hostibus, cum quibus continuo prælia-

batur, adeo ut pro circumvallatione haberetur, ac inserviebat, prout antiquum Pomarium Vrbls, & si aliquis Colonus ratione commodioris culturæ agrorum, vel alius intrepidè ultrâ Circiam habitare volebat, pro ejus majori securitate erigebat ex terra parapeum tunc vulgò nuncupatum *Tombé*, quarum adhuc remanent, aliqua vestigia. Extincto deinde timore incurfionum vicinorum, ceperunt ædificari domus pro Agricultoribus per totum territorium, & ab inde citrà sicuti cessavit rigorosa custodia Circiæ, ita purum, & nudum nomen illius remanet.

De Scholis Comitatus Faventia terminandis, & de cantricijs, fossatis, rivis, & pontibus per easdem scholas faciendis, & manutenendis.

RUBRICA XXIX.

Statuiamus, & ordinamus, quod homines Scholarum Comitatus, & Districtus Faventia, eorum scholas, & pertinentias earum terminatas, distinctas, & cofinatas, in earum finibus tenere debeant inter signis notis, & terminis benè apparentibus & prout superioribus temporibus terminatis, & distinctis esse consueverunt, itâ quod una ab alia benè distincta cognoscatur, & quod in finibus earum circume circa in pluribus varijs, & diversis locis cujuslibet scholæ, videlicet in locis magis apparentibus teneantur figere, & ponere, ac fixos, & positos manutenere terminos, & lapides, itâ quod à transcurrentibus videri possint, & in casu differentia dictorum confinium stetur declarationi, & decisioni Dominorum Antianotum pro tempore presidentium regimini Communis Faventia, teneatur etiam quilibet dictarum scholarum intrâ ejus fines omnia sua fossata, tracturos, cantricos, & rivos, itâ & taliter facta, & factos manutenere quod aquæ possint liberè sinere, & ubi in eis pons aliquis necessarius fuerit, teneatur pontes opportunos facere, expensis videlicet illius scholæ, intrâ ejus fines fieri pontes expediret, usque ad quantitatem librarum quinque bonon. & ab inde supra expensis scholarum convincinarum, ad quarum utilitatem magis expediret tales pontes fieri, usque ad quantitatem librarum quindecim bon. & ab inde supra expensis Communis Faventia, nisi ubi taliter expressè ex forma aliquus Statuti provissum esset.

Super quibus omnibus, & singulis exequendis superesse debeant Aquaroli, seu Superstites viarum, & pontium Communis Faventia, qui teneantur in prædictis superesse, & ex eorum officio curare itâ quod prædicta fiant, & executioni mandentur in locis opportunis, & congruis temporibus, sub poena librarum decem bon. pro singulo, & quolibet eorum negligente, & prædicta non exequente. Et quilibet possit contrascentes, & negligentes denunciare, & accusare, & accusator habeat dimidiam dictæ poenæ, & alia dimidia sit Communis Faventia.

SUMMARIVM.

- 1 Terminorum appositione pax, & tranquillitas resultat, & conservatur.
Divisione pax, & tranquillitas resultat, & conservatur n. 1.
- 2 Parochiarum divisio facta fuit à Dionysio Pontifice, & quare.
- 3 Divisio Ecclesiarum in Vrbe facta fuit ab Evaristo.
- 4 Parochiarum divisio de jure præsumitur.
- 5 Parochiarum divisio facta à Dionysio fuit localis in Vrbe.
Divisionem Parochiarum esse faciendam Dionysius dictavit Episcopis, talis tamen

- monitio extrâ Urbem ubique non habuit effectum num. 5.
- 6 Divisio Parochiarum demandata fuit per Sac. Conc. Trident. Episcopis.
- 7 Divisio Diocesum quando facta fuerit.
- 8 Episcopus visitare tenetur suam Diocesim, & intrâ quod tempus.
- 9 Episcopus negligens in visitando Diocesim potest cogi per Archiepiscopum medianteibus censuris.
- 10 Episcopus visitare potest Abbatis existentes intrâ limites suæ Diocesim cum habear intentionem fundatam ex juris assensu.
- 11 Ampl. primo procedere etiam respectu Abbatiarum Nullius.

12 Ampl. secundò procedere etiam respectu membri, & Gracie alienius Abbatis, quæ sit Nullius, vel Regularis, dum illi intersunt Sacerdotes, & Clerici sæculares.

13 Ampl. tertio procedere tam in concelebrantibus curam animarum, & Sacramentorum administrationem, si Ecclesiæ sint curatæ, quàm in aliis extrà curam, & administrationem Sacramentorum.

Limita in Abbazia habente utramque jurisdictionem temporalem scilicet, & spiritua-lem eum. 18.

14 Episcopus visitare non potest Monasteria posita in ejus Diocesi, in quibus viget Regularis observantia, sed innere debet Superiores, & quomodo.

15 Episcopus visitare potest Ecclesias Regularium quò ad respicientia curam animarum, & administrationem Sacramentorum. Limita nuni. 17, & 18.

16 Visitationi, jurisdictioni, & correctioni Episcopi subijciuntur exercentes curam animarum, sive Sæculares, sive Regulares.

Ecclesia S. Hippolyti Faventie, quamvis Parochialis non potest visitari ab Episcopo, ex quo ibi residet Pater Generalis Ordinis Camaldulensis nuni. 17,

19 Abbazia potest esse Nullius Diocesis, & omninò extrà ejusque Diocesis fines tribus modis, nempe origine, privilegio, & prescriptione.

20 Episcopus vicinior tanquàm Sedis Apostolicæ delegatus potest visitare Abbatiam Nullius, & extrà suam Diocesim positam.

21 Sed tenetur id expresse declarare.

22 Et se continere infra limites visitationis, alioquin progrediens ad ea, quæ causæ cognitionem, & judiciali inodiginem requirunt nullitèr procedit.

23 Abbazia Nullius, & extrà Diocesim potest visitari tam ab Episcopo viciniori, quàm ab Abbate Commendatario. Vide ibi. Ecclesia potest à pluribus visitari n. 53

24 Episcopus vicinior potest visitare Cistra, & loca Nullius Diocesis, atque illorum Ecclesias sæculares, non autem Abbatiæ Regularem, sicut sæculari commendatam, ac Ecclesias Regulares, si eis à Regularibus intersunt.

Amplia etiam si in Ecclesia Abbatis Regularis commendatæ exerceatur cura animarum, & Sacramentorum administratio num. 29.

25 Abbazia Regularis commendata non definit esse Regularis.

26 Commenda Abbatis non est verè, & propriè Titulus. Decl. n. 27.

Commendatarius non dicitur propriè Prelatus, sed quasi Depositarius, & non habet proprietatem, nec possidet nomine proprio, ac non contrahitur Matrimonium inter Commendatarium, & Ecclesiam, prout inter Ecclesiam, & Abbatem nu. 26. Decl. n. 27, & 28.

28 Commenda temporalis, & ad nutum non est amplius in usu.

OBSERVATIO.

Divisione, & terminorum appositione, pax, & tranquillitas resultat, & conservatur ex adductis supra in Observ. ad Rub. 37. num. primo lib. 3. qua ratione, ac ut magis cultus Divinus augetur annuo 170. Dionysius Pontifex distinxit, & per suos certos limites separavit, ac designavit Parochias Urbis, singulis Presbyteris singulas assignando Parochias, ut traditus in can. Ecclesiæ. Ibiq. Gloss. & Barbof. Conf. 13. quaest. 1. cap. pastoralis de iis qua sunt à Prelat. Bursatt. conf. 126. nu. 30, vol. 2. Bertrand. conf. 350. n. 1. vol. 2. par. 1. idem Barbof. de offic. & potest. Episcop. par. prima tit. primo cap. 7. num. 7. ubi etiam reprobat attribuentes hanc divisionem Magni Constantini, Lotter. de Re benef. lib. primo quaest. 8. num. 18. & quaest. 20. num. 71. cum seq. Frances. de Eccles. Cathedral. cap. 2. num. 131. cum seq. ubi notat, quod Evaristus ante dictam divisionem Dionysii divisit in Urbe Ecclesias Presbyteris, Rot. coram Coccei. decif. 454. num. 3. juncta decif. 1887. nu. 4. ac coram Royas decif. 313. num. 6. ubi quod talis divisio de jure proinde præsumitur, Pratin-ger. decif. 62. num. 3.

Prædicta distinctio Parochiarum fuit quidem localis in Urbe; Dionysius tamen adeo sibi de ea complacuit, ut etiam aliis Episcopis faciendam dictaverit, ut advertit Loter. loc. cit. sed talis monitio ubique extrà Urbem, non habuit effectum, ut prosequitur Loter. ubi supra, & animadvertit Rot. in Conchen Decimarum dell' Insuato 7. Febr. 1618. coram Martino Andrea per ipsum telata: Vnde in iis Civitatibus, & Locis, in quibus Parochie non fuerant divise, & certos fines non habebant, nec eam Rectores proprium populum, quem regerent, sed promiscuè peccentibus Sacramenta ministrabant à Sac. Concilio. Trident. sess. 24. cap. 13. de Reformat. denundatum fuit Episcopis pro tutiori animarum eis commissarum salute, ac distincto populo in certas, propriasque Parochias unicuique suum perpetuum, peculiaremque Parochiam assignant, qui eas cognoscere valeat, & à quo solo licet Sacramenta suscipiant, aut alio utiliori modo, prout loci qualitas exegerit, provideant. Idemque in iis Civitatibus, ac locis, ubi nulla sunt Parochiales quamprimùm fieri curent non obstantibus quibuscunque privilegiis, & consuetudinibus etiam inmemorabilibus juxta præmissa verba ejusdem Sac. Concilii.

Divisio quonq. Diocesim attributa fuit eidem Dionysio à Platina in ejus vita, sed illius opinio reprobatur à Lotter. de Re benef. lib. primo quaest. 10. num. 8. cum jam de tempore Apostolorum Dioceses finibus essent distinctæ, ut probat Bursatt. conf. 126. nu. 11. vol. 2. & comprobando firmat Lotter. ubi supra n. 5. cum seq. & Frances. de Eccles. Cathed. c. 33. n. 44.

Intet

Inter præcipuas sollicitudines pro recto regimine gregis ubi commissi Episcopi visita- re teneatur quolibet anno per se ipsum suam
 8 Diocesim, aut si legitime impeditus fuerit per suum generalem Vicarium Visitatorem, & si quotannis totam propter ejus latitudinem visitare non poterit, saltem majorem ejus partem, ita tamen ut tota biennio per se, vel Visitatores suos compleatur juxta dispositionem Sac. Concil. Trident. sess. 24. cap. 3. in princip. de Reformat. & tradit Frances de Eccles. Cathedral. cap. 6. num. 73. si autem negligens fuerit, per Archiepiscopum cogi poterit medi-
 9 antibus censuris, latet Cardinal. Bellarm. in Declarat. ad Concil. d. cap. 3. in observationibus doctrinae verbo quotannis, & prosequitur Frances ubi proxime num. 75.

Vt plurimum tamen occasione visitationis contingunt controversiæ cum Abbatibus Commendatariis Abbatiarum evitentium, vel Nullius, vel in Diocesi Episcopi, sed ipse habet intentionem fundatam ex juris assensu vigore decreti Concilii Aurelianensis registrati in can. Omnes Basilica c. 6. quæst. 7. ibi. Omnes Basilica, quæ per diversa loca constructæ sunt, vel quotidiè construantur in Episcopi potestate consistunt in cujus territorio posita sunt
 10 cap. Venerabilis, & cap. cum dilecti loca constructæ sunt, Domib. cap. Episcopi de Offic. ordinari. in 6. Lotter. de Reg. hæc lib. primo quæst. 2. n. 4. Rot. in res. dec. 41. par. 5. & dec. 340. num. 1. par. 15.

Adeoque etiam Abbatia, quæ sit Nullius
 11 dum sita est in aliqua Diocesi, spectat ad Episcopum intra cujus limites sita est, facultas visitandi, ordinandi, & concedendi dimissionis juxta dispositionem Sac. Concilii Tridentini sess. 23. cap. 10. de Reform. ut distinguendo docet Fagnon. in cap. nullus num. 26. de Paroch. & alien. Paroch. respondit Rot. coram Coc. cin. decif. 786. n. 9. ubi testatur ita resolutum à Sacra Congreg. Concilii.

Quinimò id procedit etiam respectu nemini, & Græciæ alicujus Abbatie, quæ sit
 12 Nullius, vel Regularis, dum illi inserviunt Sacerdotes, & Clerici seculares, cum membra non gaudeant eadem exemptione, qua gaudet Monasterium principale, juxta determinationem Innocentii III. in ejus decreto registrato à Gonzalez. Tellez. ad cap. ex ore num. 3. de Privileg. & respondit Rot. in d. decif. 340. num. 1. juncto num. 4. vers. cum igitur & coram Pensionger. decif. 189. num. 9. & declaravit Sac. Congregatio Concilii de anno 1603. in Novariensis in qua disputato dubio, An Ecclesia Sancti Martini sine cura posita in Vico Pombiz, in qua Patres Jesuitæ habentes eorum Collegium in Oppido Arone celebrari faciant, sicut teneantur per Presbyterum secularem, pertineat ad visitationem Episcopi respondit, Si Ecclesia hujusmodi sit secularis possit utique ab Episcopo visitari, tametsi ad Regulares pertineat, & ab eis dependeat, dum tamen per seculares illi deservatur prout reperitur in septimo ex autographis libris positionum ejusdem Sac. Congrega-

tionis existentibus in Archivio Vaticano p. 383. ut ex attestatione humanissimi, & doctissimi Illustrissimi, & Reverendissimi Domini Antonii Altoviti jam prælatæ Sacre Congregationis Secretarii dignissimi, & deinde ad Segretariam Sac. Congregationis Episcoporum, & Regularium promoti.

Et facultas visitandi tunc non solum competit in his, quæ curam animarum, & Sacramentorum administrationem concernunt, si
 13 Ecclesiæ sint curatæ secundum dispositionem Sac. Concil. Trident. sess. 25. cap. 11. de Regular. verum etiam in aliis extrâ curam, & administrationem Sacramentorum, ut tenet Fagnon. in d. cap. nullus n. 28. vers. porro.

Notandum tamen, quod in Monasteriis, in quibus viget Regularis observantia, Episcopus caret jurisdictione visitandi, & solum paternis admonitionibus providere debet, ut eorum Regulares Superiores juxta institutâ Regularia debitam vivendi rationem observent, & observari faciant, quod si admoniti intra sex menses eos non visitaverint vel correxerint, tunc Episcopus etiam ut delegatus Sedis Apostolicæ eos visitare, & corrigere potest, prout ipsi Superiores, ut dispositum tuit à Sac. Cong. Trident. sess. 21. cap. 8. de Reformat. & tradit ibi Barbof. num. 10. & de Potestate Episcopi par. 3. alleg. 74. num. 16. præter quàm quoad respectum curam animarum personarum secularium præter eas, quæ sunt de illorum Monasteriorum, seu locorum familia, & administrationem Sacramentorum,

15 circa quæ Episcopo competit jurisdictio visitandi etiam Ecclesiâ Regularium juxta dispositionem Sac. Concilii Trident. sess. 25. cap. 11. de Regular. & tradit Rodriguez. de Regular. tom. 1. quæst. 36. art. 4. Morus Antonin. Var. resolut. 17. num. 3. latet Barbof. de Offic. & potest. Episcopi par. 3. allegat. 74. num. 18. cum seqq. & in Collectan. Concil. ad d. cap. 11. num. 4. cum seqq. juncto num. 18. ubi refert verba Constitutionis Gregorii XV. super jurisdictione, & correctione Episcopi in Regulares curam animarum habentes, & repetit Panimoll. in annot. t. ad dec. 84. num. 18. cum seqq. respondit Rot. coram Bich. decif. 267. num. primo.

Et ejus jurisdictioni, visitationi, & correctioni subsunt exercentes curam animarum
 16 sive seculares, sive Regulares ex dispositione Sac. Concilii Trident. d. cap. 1. plenè Barbof. & alii sapientissimi.

Limitatur tamen quoad Ecclesiam, ubi Pater Generalis habet Sedem principalem ordinariam, prout est Ecclesia S. Hippolyti
 17 nostræ Civitatis Faventis, quæ est Sedes ordinaria, & principalis Generalis Camaldulensis, ut ex dispositione Sacri Concilii Tridentini. cap. undecimo tradit Fagnon. in cap. nullus numer. 40. de Paroch. & alien. Parochian. & testatur taliter declaratum fuisse à Sac. Congregatione.

Prout etiam limitatur si Abbatia habeat utramque jurisdictionem temporalem scilicet

13 ceteris, & spirituales, ut docet *Barbosi in Collectan. Concil. ad d. cap. 11. n. 6.*

Si autem Abbatia sit Nullius Diocesis, & omnino extra cunctumque Diocesis fines, quod contringere potest tribus modis, nempe origine, privilegio, & prescriptione, quos late examioat *Fagnan. in cap. nullus n. 12. cum seqq. de Paroch. & alien. Parochiam.* tunc Episcopus Vicinior potest illam tanquam Sedis Apostolicæ delegatus dumtaxat visitare ex dispositione *Sac. Concil. Trident. sess. 24. cap. 9. de Reform.* ut docet *Fagnan. in dicto cap. nullus n. 32. Barbosi. ad Concil. in d. cap. 9. & de Offic. & potest. Episc. par. 3. allegat. 74. n. 5.*

Idque expresse tenetur declarare, ut relata resolutione *Sac. Congregationis in Causa Casti. sinen.* prosequitur *Fagnan. in cit. n. 34.* & le continendo iura limitas visitationis, nam si progredieretur ad ea, quæ Causæ cognitionem, atque judicalem iudicium requirunt, atque instructo processu causas ordinaris cognosceret, oulitter procederet, ut advertit *Fagnan. in dicto cap. nullus n. 48. cum duobus seqq.*

Abique eo quod impediatur Abbas Commendatarius quin, & ipse quoque possit visitare, cum non improbetur, ut una Ecclesia a pluribus visitetur, ut patet ex *Sac. Conc. Trid. sess. 24. cap. 3. de Reformat.* & advertit *Fagnan. in dicto cap. nullus n. 30. cum seqq.* ubi notat *Sacram Congregationem Concilii* putasse æquum, quod Archiepiscopus Urbanen. tanquam vicinior se abstineret a visitatione Abbatiz Castri Duraucis.

Advertendo Episcopum viciniorum posse visitare Castra, & Loca Nullius Diocesis, atque illorum Ecclesias seculares, non autem Abbatiam Regularem licet Sæculari commendatam, ac Ecclesias Regulares, si eis eis vigeat Regularis observantia, siue non, ut ex mente *S. Congregationis Concilii* docet *Fagnan. in d. cap. nullus n. 33. cum seqq.* ubi subdit, Regulares Ecclesias censeri etiam Monasterio unitas, vel ab eo dependentes, si eis a Regularibus deservatur, & in *cap. in Ecclesiis n. 18. cum seqq. de Capell. Monach.* ubi subdit, quod per commendam factam Abbatia non

25 definit esse Regularis, cum Commenda non sit vere, & proprie Titulus, nec Commendo-

26 datarius dicitur propriè Prælatas, sed quasi depolitaris, & non habet proprietatem, nec possidet nomine proprio, ita ut inter Ecclesiam, & Commendatarium non contrahatur matrimonium, sicut inter Ecclesiam, & Abbatem, & concordantes allegat 1. lucellige, tamen ruo Commendatarium depolitaris comparari, & ex fructibus alimentis, & ex-

27 pensas percipere in retributionem ejus regimini, & gubernii, quando Commenda est temporalis, quæ non dat titulum neque possessionem ad *tex. in l. Commendare 186. ff. d. Verb. signific. Gloss. in cap. nemo 15. verbo Commendare de Election. in 6. Roman. conf. 350. n. 6. ibique Mandos. lit. B. Loter. de Re benef. lib. 2. quest. 48. n. 209. & lib. 3. quest. 8. n. 115. cum quatuor seqq. ubi n. 119. subdit, hanc Commendam temporalem, & ad nutum amplius*

28 000 esse in usu *Amoiaz. de Caus. p. 18. lib. 8. cap. 5. n. 16. cum Rota in rec. decis. 141. sub nu. 6. par. 1.* secus dicendum est de Commendatario perpetuo, qui vetus Prælatas dici valet ob transfusam in eum liberam potestatem, & jurisdictionem administrandi ad utilitatem propriam tam in temporalibus, quam in spiritualibus, ut late probat *Barbosi. in cap. 3. n. 18. & 25. lib. 2. Loter. de Re benef. lib. 1. quest. 17. n. 10. cum seqq. juncto lib. 3. quest. 8. n. 120. cum seqq. Amoiaz. loc. cit. n. 14. & seq. Tondut. 22. & resol. benef. par. 2. cap. 1. n. 12. num. 7. & Rot. cit. decis. 141. sub n. 6.*

Etiam Ecclesia Abbatiz Regularis commendata sit Nullius & ita extra Diocetem, exerceatque curam animarum, & Sacramentorum administrationem nam *Sac. Concil. Trident. cap. 11. sess. 25. de Regularibus* de facultatem visitandi Monasteria curata Episcopo, in cujus Diocesi sunt ita, & quidem ordinaria auctoritate quo ad concordantiam curam, & administrationem prædictas, non autem delegata, ideoque non extenditur ad Ecclesias Nullius, quæ non sunt in Diocesi, nec de Diocesi, ut plene docet *Fagnan. in cit. cap. nullus sub n. 35. cum seqq. ubi sub n. 39. restatur ita resolutum a Sac. Congregatione Concilii.*

De miliaribus, & eorum mensura.

R V B R I C A XXX.

Statuimus, quod miliare intelligatur quingentarum peticarum esse, & quando esset questio de distantia alicujus loci ad Civitatem Faventiz, incipiatur aperticatio pro miliari a platea magna dictæ Civitatis.

S U M M A R I U M.

1 **M**iliare est mensura mille passuum.
2 Itinera olim distinguantur per miliaria, uoc lapide erecto pro quolibet miliari, incisio numero miliariorum, & vide ibi.

3 Passus mensura quomodo fiat, & n. 4.
Tom. II.

4 Pes constat ex quatuor palmis, quorum quique ex quatuor digitis coasatur.

6 Pes sexdecim digitos minores transversos amplectitur, & secundum alios solomonmodò quindecim.

7 Digitus minor coarctare debet crassitudine quatuor grana hordeacea.

8 Digitus major, seu pollex constat latitudine

130 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ.

- ne digiti unius cum ejus una tertia parte, & tanquam duodecima pars pedis, uncia vocatur.
- Uncia est duodecima pars pedis n.8.
- 9 Pes intelligendus est secundum consuetudinem Civitatis, & loci, in quo viget controversia.
- 10 Consuetudo loci attendenda est circa mensuras.
- 11 Pedis mensura incisa poni solet in loco publico, prout in Palatio Capitolino Urbis cernitur.
- 12 Mensura pedis liprandi in Civitate Mediolani quomodo intelligatur, & vide ibi.
- 13 Cubitus mensura varia est secundum variationem locorum.
- Braehii mensura varia est secundum variationem locorum u. 13.
- 14 Leuca est nomen a Gallia originem trahens.
- 15 Leuca significat in Gallia mille, & quingentos passos, id est unum milliare cum dimidio.
- In Hispania verò significat tria milliaria n.15.
- 16 Milliare sumendum est secundum usum communem, & vulgarem.
- 17 Milliare duplex est, nempe legale, & vulgare.
- 18 Canna est mensura in Urbe usitata per Architectos, Fabros murarios, ac Mercatores fundicales. Vide n.19.
- Canna continet palmos decem n.18.
- Palmus est unciarum decem n.18.
- Uncie divisio n.18.
- 19 Canna, qua utuntur Architecti est diversa ab ea, qua utuntur Mercatores fundicales.
- 20 Petia est mensura, qua utuntur Agrimensores in mensurandis vineis Urbis.
- Petia continet quinquagecentum, & viginti novem cannas quadratas palmorum decem pro qualibet n.20.
- 21 Rubrum est mensura, qua mensurantur Tenute, prata, & alie terre agri Romani, Rubrum continet petias septem n.21.
- 22 Catena qua mensurantur Tenute, prata, & alie terre agri Romani composita est ex decem stajolis longitudinis palmorum, quinque cum tribus quartis.
- Catena est palmorum quinquaginta septem cum dimidio, & catena requadrata in superficie est palmorum trium millium trecentorum sex u.22. Vide ibi.
- 23 Stajoli undecim mille, & biscentum constituunt rubrum terre.
- 24 Mensuratio terrarum in tota Provincia Romanolæ fit per tornaturas.
- Tornatura terre continet perticas decem requadratas n.24.
- Pertica est virga oblonga continens decem pedes n.24. Vide ibi.
- 25 Pes est unciarum decem, & secundum mensuram Romanam Architectonicam est palmi unius ultra septem octavas partes altioris pedis.
- 26 Edificia, & tabule mensurantur per perticas quadratas, dum decem pro qualibet, 27 Cubiti mensura quænam sit.
- 28 Mensuratio milliariorum, ut fieri possit statuendus est tam terminus a quo, quam ad quem.
- Mensuratio fieri an, & quando debeat a muris Civitatis, & quando a Suburbis n.28. 29-30. & 31.
- 29 Continentia Civitatis accipiuntur pro Suburbis.
- 30 Mensuratio per terram recto tramite an potius per vias frequentatas, vel per agrem, vel secundum vulgi opinionem an, & quando fieri facienda.
- 31 Mensuratio facienda est per lineam rectam si verò per lineam rectam fieri non valeat, facienda est per aerem, Statuto disponente, quod nullus possit esse Potestas, qui sit vicinus per quinquaginta milliaria.
- 32 Contrarium quod tunc mensuratio facienda sit per loca solita, & consuetudinem.
- Statuta interpretanda sunt secundum communem usum loquendi.
- 33 Mensuratio facienda est per vias frequentatas, planas, & consuetas, quando agitur de dietis assignatis ad comparandum.
- 34 Citatus habens duas vias unam scilicet per Montes, quæ sit brevior, & aliam per planitiem, quæ sit longior, debet potius venire per planitiem, quam per montem. Vide ibi.
- 35 Iter unius diei appellatur dieta.
- 36 Dieta alia est legalis, alia vulgaris.
- 37 Dieta legalis continet viginti milliaria passuum in singulis diebus.
- 38 Arbitrio Judicis remittitur perpenis facti circumstantiis quot milliaria contineat dieta, & n.45.
- 39 Dieta continet sex leucas, vel ad summum septem.
- 40 Dieta per mare est quinquaginta milliariorum; quid verò in materia assecutionis vide ibi.
- 41 Dux dietæ dicuntur si sit unum milliare ultra viginti.
- 42 Vulgaris dieta quæ sit.
- Vulgaris dieta est attendenda potius, quam legalis, quando in lege, vel Statuto sit mentio de dieta n.45. Limita n.46. & 47.
- 43 Dieta legalis attenditur, quando agitur de committenda causa appellationis.
- 44 Dieta legalis attenditur, quando agitur ad effectum reservationis beneficiorum.
- 45 Delegatio Judicis an fiat ultra unam, duo, vel tres dietas, an potius restricta sit ad unam tantum, & vide ibi quando requiratur particularis commissio ad hoc ut Rem vocari valeat ultra unam, vel ultiores dietas.
- Regula Cancellaria de duabus dietis materiam. Vide n.48.
- 46 Statuto prohibente edificari novum Molendinum in eodem flumine, quod non distet ab alio jam edificato centum perticis, n.46.

mensuratio fit tortuosa per littora fluminis, non per aerem, nec per terram.

50 Curfus fluminis per Molendina fit deterior, & alteri damnum affertur.

51 Statuto disponere, quod illi dicantur vicini, qui sunt propinqui per unum milliare considerata distantia, ad hoc ut vox audiri valeat tuoc mensuratio facienda est per aerem.

52 Mensuratio faciendā est per viam breviorē, quam pedester tenere possit per agros, & semitas, & ubi per terram fieri non valeat, faciendā est per aerem, quando agitur de Bannito a Territorio per tot millia-ria. Vide ibi.

53 Mensuratio faciendā est per aerem quando agitur de distantia præscripta à Constitutionibus Apollolicis ab uno Conventu erecto ab alio edificando.

54 De Statutis præscriptentibus certam distantiam iuxta unam, & alteram apotecam Artificum remissivē.

Mensuratio fit per viam consuetam, & prædicatam, quando agitur de distantia inter unam, & alteram apotecam Artificum num. 54.

55 Locum esse, vel non esse in Districtu probatur ex vulgi opinione, non ex mensuratione. Vide ibi.

Districtus quousque extendatur probatur ex vulgi opinione n. 55.

Mensuratio denegatur, quando de distantia constat ex vulgi opinione n. 55.

56 Circuitus Ecclesiarum ruralium per spatium triginta passuum gaudet Immunitate Ecclesiastica, & n. 59.

57 Limita non procedere favore illius, qui adhuc non fuerat ab Ecclesia receptus. Contrarium verius n. 58. & 59.

OBSERVATIO.

Milliare est mensura mille passuum, ut docent Glossi. in l. In itinere 3. verbo 1. millia ff. de Verb. signific. Alciat. in l. Mille passus 154. n. 6. ff. de Verbor. signific. Castr. in l. 1. ff. Si quis caution. &c. ibique Jas. pariter n. 1. Covar. Var. Resol. lib. 2. cap. 20. n. 5. vers. olim, Marchesani. de Commission. par. 2. de Commissione advocat. Casus. 3. 4. n. 11. Fenzon. ad Statut. Urb. lib. 1. cap. 197. n. 101. Tanara in ejus Opere Inscripto l' Economia del Cistadino in Villa lib. 6. pag. mibi 416. Guazzini. de Defens. Regor. defens. 6. cap. 4. n. 55. Georgius Marimann. in ejus Milco-logia cap. 3. u. 3. Pro. dec. 488. sub n. 10. lib. 3. Olim enim distinguebantur itinera per miliaria, uno lapide erecto pro quolibet miliaria, in illo numero miliariorum, ut noscerent Viatores iter peragratum, & quid illis remaneret, ideoque quintus v. g. ab Urbe lapis dicebatur locum distare quinque miliaribus, ut per Text. in l. Propter item 4. t. ff. de Exceptis. Tut. tradunt Calvin. Lexicon. Juris in verbo Lapis pro milliaro Covar. ubi supra, & Fenzon. l. m.

zon. loc. cit. n. 110. & Marimann. d. cap. 3. n. 6.

3 & 7. Pallus verò sic dictus, quia dilatatus brachiis, & manibus hæc dimensio conficitur, ut tradit Alciat. ubi supra n. 4. quem sequitur Fenzon. loc. cit. n. 104. vel secundum alios significat spatium dimensum pallis, & extensus pedibus non anteriori, altero autem posteriori, & tribus intermediis, ut refert Covar. d. cap. 20. n. 5. vers. olim in fine, & hanc uti meliorem derivationem, & allusionem sequitur Almeida in Analyti excellentiarum in Jure numeri quinarum cap. 17. sub n. 6. Georgius Marimann. in ejus Metrologia cap. 6. n. 4. in fine & 6. ubi notat, quod illo passu utimur ad mensuranda miliaria; Ad censum Juris Consultorum continet quinque pedes Glossi. in cau. sicut. Casus. 17. quæst. 4. verbo Passus, & in d. leg. itinere 3. verbo Passuum. ibique Bart. Alciat. d. n. 4. Castr. d. n. 1. Fenzon. loc. cit. n. 103. optime Tanara loc. cit. ibi: Dalli grani ne viene ogni peso, e misura. Quattro grani fanno un dito, due dita sono un' oncia, e mezzo, quattro dita sono la palma d' una mano, cioè oncie tre, con quattro palme, cioè oncie dodici si forma un piede, e cinque piedi sono un passo geometrico, subdens sequentes versus.

Quattor in grans digitus componitur unus, Et quater in palmis digitus, quater in pede palmus.

Quinque pedes passum faciunt &c.

Del Bene de Immunit. Eccles. cap. 16. dub. 9. sect. 3. n. 3. Bonac. Oper. Moral. tom. 3. tit. de Excommunicat. in particular. extra Bull. in Cens Domini disp. 3. quæst. 3. p. mibi. 16. §. 4. n. 8. ubi pariter de Immunitate Ecclesiastica Guazzini. d. num. 55. Farinae. de Immunit. Eccles. cap. 18. n. 286. D. Paciebell. de Distan. cap. 5. sub num. 23. Almeida, & Marchesani. loc. cit. Tomat. 22. & Resolut. civil. par. 2. cap. 140. n. 6. & Marimann. d. cap. 6. n. 8. & d. cap. 3. n. 10. Cortiad. dec. 63. n. 5. Pes autem secundum juridicam intelligentiam,

5 non autem prout est postrima pars corporis humani, constat ex quatuor palmis, quorum

quisque ex quatuor digitis constat Alciat. ubi supra num. 1. Budani in Annotat. in Pandect. ad leg. ultim. ff. Si mens. falsi. mod. di. 2. Fenzon. ubi supra n. 105. cum seq. l. 1. n. 1. pes secundum aliquos longitudine sexdecim digitos

6 minores transverios amplectatur Alciat. loc. cit. n. 1. Covar. alios referens, & exultimans

errore forsitan numeri alios reduxit ad quindecim digitos in cit. cap. 20. sub n. 5. Almeida,

d. cap. 17. sub n. 7. subdens n. 9. hanc esse meliorem sententiam, quam etiam tenet Georgius

Marimann. in ejus Metrologia cap. 4. sub num. 3.

Menoch. de Arbitr. judic. lib. 2. centur. 1. cas. 2.

n. 12. Paciebell. d. cap. 5. n. 26. Pro. dista decif.

488. num. 10. secundum verò alios quindecim

tantum amplectatur, ut tradit Glossi. in cau.

sicut antiquitat. 17. quæst. 4. in verbo Passus, ubi

Barbof. n. 3. plures alios laudans, & eandem

Glossum sequitur Fenzon. loc. cit. n. 107. Farinae.

de Immunit. Eccles. cap. 18. n. 286. Marchesani. ubi

supra n. 12. Escobar. Var. comput. cap. 20. n. 10.

132 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ.

ubi refert *Colamelam*, & *Parladorum*, & *Del Bruc loc. cit. cod. n. 3. Cortiad. loc. cit. n. 8.* ubi num. 9. subdit loci consuetudinem esse attendendam.

Et unusquisque digitus minor continere debet crassitudine quatuor grana hordeacea, 7 ut notat *Almeid. ubi proxime sub n. 9.* quem sequitur *Pacichell. d. cap. 5. n. 23. in fine, Piv. sub d. n. 10. vers. quod digitus Marimann. Metrologia cap. 2. n. 3.*

Digitus verò maior, seu pollex constat 8 sagittitudine digiti unius cum ejus una tertia parte, & tanquam duodecima pars pedis unice vocatur, ut prosequitur *Marimann. d. cap. 2. num. 4.*

Advertendum tamén esse pedem intelligendum esse secundum consuetudinem Civitatis, 9 & loci, in quo viger controversia ut docet *Bart. in d. leg. in itinere n. t. ff. de Verb. signific. quem sequitur Piv. loc. cit. Pacichell. ubi supra n. 26. & generaliter quod circa mensuras attendenda sit consuetudo loci latissime firmat Marimann in *Mitologia cap. 7.**

Nam solet in loco publico poni incisa mensura pedis, proit in Palatio Capitolino Urbis 11 cernitur, ut sæpius egomee vidi, & testatur *Pacichell. sub n. d. 26. & sic in Civitate Mediolani viget Statutum cap. 350. de 2. mandans mensuram pedis Liprandi esse intelligendam 13 de unclis novem ad brachium lignaminis ubi Carpan. notat, ibi pedem Liprandum sic appellatum fuisse à pede Regis Liprandi Longobardorum Regis, qui ex Annalibus antiquis fertur habuisse pedem tantæ magnitudinis.*

Proit dicitur de cubito, seu brachio, qui secundum diversitatem locorum variat quousque ejus mensura, ut in proposito prosequitur *Carpan. loc. citat. notans, quod in Civitate Mediolani diversa est mensura brachii pannuorum ab illa terum sericarum.*

Et de leuca, quæ est nomen à Gallia originem trahens, ne notat *Alciat. in d. leg. Mille 14 Passus n. 6. Covar. sub d. n. 5. quos sequitur Almeid. cit. cap. 17. n. 1 t. ibi significat mille, & quingentos passus, id est unum milliare 15 cum dimidio, apud Hispanos verò tria milliaria, ut prosequitur Almeid. cod. n. 1 t. cum seq. Parlador. Reg. quod lib. 2. cap. 19.*

Ac de milliari, quod secundum usum communem, & vulgarem est sumendum; adeo 16 ut si communiter dicatur, quod hinc usque Bononiam sint octuaginta milliaria, talis vulgaris mensura est attendenda, quamvis non sint mille passuum, ut docet *Castr. in d. l. 1. num. 4. ff. Si quis caution. jud. fist. duplex enim est milliare, nempe legale, quod in jure determinatum; & vulgare, quod cuique Regionis commune est, & quod pro locorum 17 diversitate variari solet, ut firmat Kopp. decis. 16. m. 4. cum sequent.*

In Urbe circa mensurationem ædificiorum, seu Urbanorum prædiorum utuntur Architecti, & Fabri Mutati quadam mensu-

18 ra *Canna* nuncupata, quæ continet palmos decem, quorum quilibet est unciarum duodecim: Unciæ vero dividuntur in octavum, sextum, quartum, tertium, medium palmum duos tertios, tres quartos, & quinque sextos.

Proit etiam ea utuntur Mercatores fundacales ad effectum mensurandi pannos, & res 19 tam sericas, quam laneas, & lineas; inter prædicta verò, & hanc intercedit differentia, cum ista canna contineat palmos octo, unusquisque tamén est longior palmi canne Architecti, ita ut hæc canna excedat illam Architecti in tertia parte palmi canne Architecti.

In iusticiis verò quò ad vineas, Agrimensores utuntur mensura petia nuncupata, vulgo præea continens quinque centum, & viginti novem cannas quadratas palmorum decem pro qualibet canna, quæ utuntur Architecti, sed quò ad tenuras, prata, & alias terras mensuratio fit, vel per rubra, quousque unumquodque continet petias septem; vel per catenam, quæ composita est ex decem stajolis longitudinis palmorum quinque cum 20 tribus quartis partibus alterius palmi, ita ut longitudo talis catenæ sit palmorum quinquaginta septem cum dimidio; & qualibet catena requadrata in superficie est palmorum trium milliium tercentorum sex; multiplicatis verò dictis palmis tribus mille tercentum sex per catenas centum, & duodecim constituitur tubrum terre, proit multiplicatis dictis palmis tribus mille tercentum sex juxta mensuram canne Architecti, ter mille septingenta, & tres canne constituunt rubrum terre; sicuti etiam stajoli undecim mille, & biscentum constituunt rubrum.

In hac autem nostra Civitate, ac in tota Provincia Romandiolæ, quò ad terras mensuratio fit per tornaturas, quarum quilibet continet peticas decem requadratas; petica verò, aut decempera virga est oblonga decem continens pedes, undè decempera dicta est. Et Petica dicitur quasi petica à portando: Manu namque Menforis ad agros metiendos virga mensuralis portatur, ut docet *Piv. d. dec. 488. sub num. 10. versic. Petica lib. 3. Georgius Marimann. in ejus Metrologia cap. 7. n. 1. cum seq. ubi n. 9. advertit, quod his temporibus multi formes habentur peticæ, quæ nec passus conficiunt binos, nec decem sunt pedum, & in *Mitologia cap. 10. n. 9. Guid. Panciroli. Theaur. var. lection. cap. 65. circa med. 25* Petia autem noster est unciarum decem, & secundum mensuram Romanam Architectonicam est palmi unius ultra septem octavas partes alterius uncie: Sed quò ad ædificia, & tabulas mensuratio fit per peticas quadratas pedum decem pro qualibet.*

Mercatores inodacales verò in dimetiendis mercibus, utuntur cubito apud Mathematicos *ulna* appellato, ut tradit *Marimann. in Metrologia cap. 5. n. 2. cum seqq. vulgò nuncupato 27* braccio, quod est spatium ab extremis unguibus

bus in medium brachii angulum protendens secundum Guid. Panzirol. *Thesaur. var. Testim.* lib. 1. cap. 65. circa med. & Marssmann. de cap. 5. n. 1. ac communiter est pedum Geometricorum duorum, seu octo palmoium, vel viginti quatuor unciarum, digitorum verò triginta duorum, ut prosequitur Marssmann. ubi suprà n. 6. Sed secundum Consequendum nostræ Civitatis est spatium ab extremis ungibus usque ad extremitatem humeri protendens, ac est ejusdem longitudinis, prout ille Bononiæ, nempe palmoium duorum, & unciarum undecim ultra sextam partem alterius unciæ.

Ut autem mensuratio milliariorum rectè fiat statuendum est tam terminus à quo, quam terminus ad quem i. Terminus enim à quo exprimitur à L. C. in leg. *Mille passus* 154. ibi: *Mille passus non à muro Urbis, sed à continentibus adhibitis numerandi sunt ff. de Verb. signific. & Bart. in l. 1. n. 3. cum seq. ff. Si quis eant. Rot. in Bononiæ. Distantia* 18. Junii 1669. coram e. mer. Card. T. y. y. impref. præd. D. Paciebell. de *Distantiis* cap. 45. n. 3.

Et continentia Vrbis juxta proptiam, & strictam significationem accipiuntur pro suburbii idest pro ipsi edificiis, quæ Vrbis junctæ, & contigua sunt nempe Bargo ut docet Marssmann. in ejus *Milicologia* cap. 8. n. 7. juncto nom. 18.

Sed quoties Civitas non habet continentia ædificia, seu suburbia, prout Roma, tunc mensuratio facienda est à Muris Civitatis, ut loquendo de terminatione Districtus Vrbis advertit Fenzon. ad Statutum ejusdem Urbis lib. 1. cap. 197. n. 116. vers. *utrum hodiernis temporibus cum seq.*

Idemque procedit, quando in aliqua dispositione hic mentio nominis appellativi tantum, vel etiam simul nominis appellativi, & proptii Civitatis, ut puta Civitatis Faventia, nam isto casu non à Suburbii, & continentibus Civitatis, sed ab illius Muris faciendæ est mensuratio, quia appellatione Civitatis secundum propriam, & genuinam vocabuli significationem tantum id comprehenditur, quod Muroium ambitu continetur, ut respondit Bart. in leg. 2. ff. de Verbor. signific. Petrus Rebuff. in leg. *Mille passus* 154. cod. tit. late brobat Marssmann. in ejus *Milicologia* cap. 9. sub n. 4. vers. *attamen cum seq.*

Statuendus est etiam mensurationis modus, an per tertiam recto tramite, an per vias frequentatas, an verò per aerem, & an secundum vulgi opinionem; & circa quod variæ DD. secundum diversitatem materiae, & intentionis Legislatoris, & Statuentium, ut animadvertit Peregr. conf. 103. n. 10. vers. *primus vol. 1.*

Et enim si versetur in casu Statuti dispositionis, quod nullus possit esse Potestas Civitatis, qui sit vicinus per quinquaginta millia, eo casu ad dignoscendum distantiam mensurationi faciendæ est per lineam rectam, & si non valeat fieri mensuratio per terram,

ut potè spinosam, faciendæ est per aerem secundum opinionem Bart. in leg. 1. n. 6. ff. *Si quis eantion*, in judic. fil. &c. ubi in proposito notat, ita determinatum fuisse in quadam *Extravaganti Clementis*, in qua statutum fuerat, quod Monasteria Mendicantium non possint esse propinqua intrā certum spatium, & in leg. in itinere 3. sub n. 3. ff. de Verbor. signific. ac in tractat. de Testimoniis in verbo *Vicinia* n. 55. quā opinionem sequuntur addūti ibidem per Addent. & præsertim Angel. Salyc. Roman. & Fulgos.

Sed contrarium, quod potius habenda sit ratio mensuræ vulgaris, & per loca solita, & consueta, quā per aerem, cum Statuta interpretanda sint secundum communem usum loquentium expressè contrā Bartolum tenet Castr. in dista l. 1. n. 4. in fine, ubi subdit hunc casum habuisse Florentiæ, & prædictam Extravagantem servari in suis terminis, quem sequuntur Jaf. ibid. sub un. 3. in fine vers. *salvo cum seq.* adducens tria fundamenta, *Aleiat*, in l. in itinere 3. sub n. 3. ff. de Verbor. signific. ubi advertit usum tepugnare, & Statutum respicere homines, qui per aera non volitant Alex. conf. 22. n. 6. cum seq. lib. 4. Antonell. de Loc. legal. lib. 1. cap. 1. n. 17.

Pariter mensuratio faciendæ est per vias frequentatas planas, & consuetas, quando agitur de dietis assignatis ad comparendum, ut tenent Bartol. in dista l. 1. n. 5. & Jifon. n. 3. ff. *Si quis eantion*, &c. Perlador. Rer. quotid. lib. 2. cap. 19. Hermosil. ad Lopez tom. 2. glos. 2. leg. 24. tit. 5. par. 5. sub n. 44. secundum impres. Lugd. pag. 543. Cabed. dec. 13. n. 4. par. 1. Et citatus habens duas vias, unam scilicet per montes, quæ sit brevior, & aliam per planitiem, quæ sit longior, debet potius venire per planitiem quā per montem, ut tradit Specul. in tit. de Citat. §. 1. vers. *quod si Reus*, quem sequuntur Bald. Angelus alii, & præsertim Jaf. in d. l. n. 7. ff. *Si quis eantion*, &c. quāvis varia sit consuetudo, cum ea præferatur, quæ est de planitie, & si alia sit brevior, undè Bononiensis Romam vocatus per Flaminiam, & Picenum ibit, licet per Etruriam citius pervenire possit, ut docet Aleiat. in l. in itinere 3. n. 4. ff. de Verbor. signific.

In proposito advertendum est, quod iter unius diei appellatur *Dieta*, Hermosil. in cap. Ex parte 15. quest. 18. n. 9. de Foro compet. Gemina. conf. 37. unum. 4. Amyden. de Stylo Datarig lib. 1. cap. 15. §. 9. sub un. 19. Marchesin. de Commission. par. 2. de Commission. advocat. caus. 5. 4. n. 6. Barbof. de Claus. n. 1. freq. claus. 53. n. 6. Petr. in Ritu magni. Cur. rit. 151. n. 2.

Et dieta alia est legalis, alia vulgaris, ut tradit Fragorad. Regim. Rcip. par. 2. lib. 4. disp. 11. §. 2. n. 45.

Legalis enim dicitur ea, quæ continet viginti millia passuum in singulis diebus juxta ex. in l. 1. ibi: *Vicinia millia passuum in singulis dies dinumerari Prator jubet prater eum diem, quo eantum promittitur, & in quem sistere in judicium oportet ff. Si quis eantion. &c. & in l. in*

134 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ.

*Lin itinere 3. ff. de Verb. signif. & notabique Scribentes Fermosum. & Gemin. loc. cit. & Fragof. d. llo 5. 2. nu. 45. Barbof. d. llo claus. 53. nu. 6. Senec. de Commere. 5. 1. quæst. 1. nu. 161. Petra ubi supra. Rot. in rec. dec. 285. nu. 4. & nu. seq. subdit, quod perpenfis facti circumstantiis arbitrio
40 Judicis remittitur par. 18. seu sex locas, vel ad summum septem, ut docet Parolard. Rev. 41 quosd. cap. 19. nu. 9. lib. 2. Fragof. d. llo 5. 2. nu. 46. Barbof. cit. claus. 53. nu. 6.*

Per mare verò erit quinquaginta milliario-
42 rum *Felin. in cap. cum olim. nu. 7. de Except. Marehesan. d. llo 5. 4. nu. 20. Barb. cit. claus. 53. nu. 8. Grippayndr. de insul. cap. 1. 4. nu. 24. Senec. de Commere. 5. 1. quæst. 1. nu. 161. ubi tamèn in materia assecurationis dicit, hanc mensurationem ei non placere, nec illam indistinctè admittit Rot. Coram Royas dec. 81. nu. 17. cum seq. Adeò ut si sit unum milliariè ultra viginti, pro
43 duabus dietis connumeratur juxta responsum Vulpiani in dicta Lin Itinere Bart. in d. llo 1. 1. nu. 3. ff. Si quis caus. ibique Jaf. nu. 2.*

Vulgaris verò Dieta illa, quæ secundùm
44 usum vulgi, & hominum, ac locorum consuetudinem deteriorata est; ut docet gloss. in cap. nonnulli in verbo nitrà duas de Rescript. ibique Abb. Fermosum. in cap. ex parte 15. quæst. 18. nu. 9. de Foro compet. Fragof. d. llo nu. 45. Menoch. de Arbitrar. lib. 2. cap. 206. nu. 3. cum seq. ubi tameo docet, quod Judicis arbitrio est remittendum, considerata qualitate viarum,
45 & personarum, & ista potius attendenda est, quàm legalis, quando in Legge, vel Statuto sit mentio de dieta, ut docet gloss. in cap. enpientes 5. 1. verbo commodè de Elest. in 6. quàm sequitur Jaf. in dicta 1. 1. nu. 4. ff. Si quis caution. &c. & Fragof. d. llo 5. 2. nu. 40. cum seq. &c. nu. 45.

Quod non procedit, quando agitur de committenda causa appellationis ad formam Sac. Conc. Trid. sess. 13. cap. 2. de Reformat. ob distantiam
46 etiam Metropolitanì ultra duas dietas, nam tunc intelligitur de dietis legalibus juxta expressam ejus dispositionem, ibi vel nitrà duas legales dietas distes.

Prout nec etiàm ad effectum reservationis Beneficiorum apud Sanctam Sedem vacato-
47 rum per obitum Beneficiarij intra duas dietas juxta text. in cap. presenti 34. de Præbend. & dignit. in 6. cum ibi patitèr expressè loquatur de dietis legalibus.

Advertendum est etiàm, quod licet animosus omnium Syndicator Amyden. de Stylo Dataria lib. 2. cap. 15. 5. p. nu. 19. docuerit, quod delegatio Judicis, quæ ex dispositione text. in cap. Statutum 6. cum verò de Rescript. in 6. non fiebat ultra unam dietam à fine Docetis nu-
48 merandam, fuerat extensa ad duas dietas per text. in cap. nonnullis de Rescript. ex quo intrà illud spatium iussu dietæ aliquando difficile erat reperire Judicem commissarium in dignitate constitutum: Attamèn ejus dictum non subsistit, cum ipse anteponat dispositionem dicti cap. Statutum dispositioni dicti cap.

nonnulli, dum contrarium dicere debuisset nam cap. nonnulli emanavit in Concilio generalì sub Innocentio III., & cap. Statutum emanavit in Concilio Lugdunensi sub Innocentio IV., quod optimè agnoverunt Abb. in dicto cap. nonnulli nu. 3. ibique Felin. nu. 30. & 35. in-
49 mantes; quod terminus duarum dietarum hodiè redactum est ad unam dietam ex dispositione cit. cap. Statutum 5. cum verò; Et concurrit etiàm Constitutio Bonifacii VIII. de una Dieta, cujus meminit glossell. marginalis ad dict. cap. Statutum, & Munnos de Compnatis. cap. 13. nu. 1. nisi potius dicere debuisset, quod duæ dietæ assignatz fuerunt à Bonifacio VIII. ejus Regula de duabus Dietis, cujus meminit Marchesan. de Commission. advocat. cap. par. 2. 5. 4. nu. 22. Barbof. de Claus. usu freq. claus. 53. nu. 3. Unde quando desideratur, quod Reus vocetur ultra unam, duo, vel ultiores dietas requiritur particularis Commissio cum derogatione, quæ conceditur, sed cum clausula dammodò non ultra tres dietas, ac expeditur Breve commissionis juxta formulam tradita m-
per Marehesan. de Commission. par. 1. de Commiss. appellat. extra Romanam Curiam cap. 6. nu. 1. cum seqq. juncto nu. 97. cum seq. & par. 2. dicto 5. 4. nu. 22. Amyden. de Stylo Dataria loc. cit. Barbof. d. claus. 53. nu. 2.

Redeundo ad modum mensurationis, à quo digressi sumus, si versetur in casu Statuti prohibeotis edificari novum Molendinum in eodem
49 dem flumine, quod non distet ab alio jam edificato centum peticis, mensurario sit tortuosus, per littora fluminis, non per aerem, nec per terram, eo quia Statuentes credere potuerant, quod non dimisso huiusmodi spacio, non possit commodè Molendinum superius molere ob defectum congrui decursus aque, & sic distantia considerata fuit respectu cursus aque, quæ decurrit per Ripas indixas, non per rectitudinem, ut respondit Alex. conf. 22. per totum lib. 4. quem sequuntur Jaf. in 1. 1. nu. 6. ff. Si quis caution. &c. & Felin. in cap. olim nu. 5. de Except. distinguendo tenet Peregr. conf. 103. sub. n. 12. vol. 1. Hermosillad Lopez gloss. 2. leg. 24. tit. 5. par. 5. sub n. 4. secundum impress. Ludov. pag. 543. per Molendina enim sit cursus fluminis deterior, & alteri affertur damnum,
50 ut notat Stypman. de Jure Flamin. nu. 145. impress. penes Frisebinn. de Jure Fluviatrico par. 1. in princ.

Quoties verò distantia consideratur ad hoc, ut vox de loco ad locum pervenire valeat, utpotè quia Statutum disponat, quod illi di-
51 stantur vicini qui sunt propinqui per novum milliariè, tunc mensuratio faciendâ est per aerem, ut firmat Alex. dicto conf. 22. nu. 5. & distinguendo notat Antonell. de Loco legali lib. 1. cap. 2. nu. 15. cum duobus seqq. Carpan. ad Statut. Med. vol. 2. cap. 375. nu. 167.

Facile ad est etiàm mensuratio per viam breviorè, quam pedester tenere possit per
52 agros, & semitas, & loca in via non publica, & ubi per terram fieri non valeret, quia aquæ
pauca

publicæ intermediarent, faciendæ est per aerem, quando agitur de Bannito à Territorio per tot millaria, ut plenè respondit *Peregr. dicto conf. 103. per tot. & in fine* testatur ita resolutum, sed resolutio præcipue fundata fuit in verbis legis *Senatus*, ex quorum lectura resultat taliter faciendam esse mensurationem. Undè seclusa particulari Constitutione, Statuto, & lege non discederem ab opinione *Castri. in dicta leg. l. n. 4 ff. Si quis caut. in judic. sist. & Illius Sequacium*, cum distantia confideretur habito respectu ad hominum commercium, qui per aerem non volitant, sed per vias frequentatas regulariter ambulant. Pariter mensuratio faciendæ est per aerem mediante cordula per directum transducta, ubi aliàs rectè mensurari loci dispositio non permitteret, quando agitur de distantia præscripta à Constitutionibus *Apostolicis* ab uno Coven-
 53 tu jam erecto ab alio edificando juxta dispositionem *Bulle Clementis V.* & successivè aliorum *Summorum Pontificum* super hujusmodi distantia emanatarum, ut de prædicta Constitutione *Clementis* loquitur *Barth. in dicta l. 1. n. 6. ff. Si cautio. &c. in l. in itinere 3. sub n. 3. ff. de Verb. signific. & in tractat. de Testimon. in verbo Vicena n. 55. ac de ea, & aliis Constitutionibus tradit *Lezan. Oper. moralium Summa 99. Regular. vol. 2. in verbo Monasteria Regularium n. 19. Pacibell. de Distant. cap. 6. membr. 2. n. 10.**

Diversimodè tamen praticatur in Urbe, quando agitur de distantia præscripta à Statutis inter unam, & alteram apotecam alicujus artis ad evitandam emulacionem ex vicini-
 54 tate Artificum provenientem, ut de variis similibus Statutis Bononiæ, & Urbis loquitur *Pacibell. de Distant. cap. 6. membr. 3.* nam mensuratio fit per viam constructam, & praticatâ, quando in Urbe vigent hujusmodi controver-
 55 siæ inter *Vermicellarios*, & *Barbitoniferos*.

Non semper tamen devenitur ad mensurationem, sed quodcumque denegatur, quoties constat ex vulgi opinione de distantia loci, ut de probando certum locum esse in districtu Urbis, cum tunc talis probatio reputetur irrelevans, ut potè quia attendendus sit communis usus, nam præsumendum est à certa mensuratione antiquorum exordium accepisse, ut respondit *Rota coram Seraph. dec. 1370. & decif. 1582.* quas sequitur *Hermosill. ad Lopez gloss. 2. leg. 2. tit. 5. par. 5. num. 45. secundum impressi. Lugdunen. pag. 543. volum. 2. & Rubens in ejus Singular. par. 6. circa Statut. interpret. ad cap. 95. lib. 1. Statuti Urbis vol. 2. & standum in illi vulgi opinio, donec ulque mediante alia vulgi opinione probata, non autem aliunde, contrarium colligitur, sicut mox allegati.*

Post hæc scripta sequuta fuit carceratio Alexandri Anveriz vulgo nuncupati *Bocca nera* Verulani vigore capitis Curiz secularis Frugonifis in die Festivitatis *B. Virginis Mariæ de Nive* 5. Augusti 1692. intrâ spatium trigu-
 56 rum Augustinianorum discalearum meu-

sutatum; Undè tanquam carceratus in loco immune, & cum tale spatium sit immune, ad differentiam Ecclesiæ, quæ sunt intra Civitates, Terras, & Castra per textum *cap. quisquis 17. quæstion. 4. & distinguendo* firmat *Del Bene de Immunit. tom. 2. cap. 16. dab. g. l. c. 3. n. 1. cum seqq.* ubi etiam ponit mensuram passuum cum aliis concordantibus relatis à *Panimoll. decif. 88. n. 7.* statim inserti reportari in eodem loco capturæ, pro reintegracione Immunitatis Ecclesiæ; Verùm quia preteudebat Cnria secularis carcerationem non potuisset dici factam in loco immuni, vel quia inibi tunc exercebatur Mercatus, seu Nundinæ. vel quia agebatur de carcerato, quem Ecclesia nondum
 57 receperat juxta distinctionem relatum à *Pignatell. Leonfult. 2. 5. n. 10. tom. 6.* quam tenet *Del Bene de Immunit. Ecclesiæ l. c. 3. n. 7.* quæ tamen opinio, quâvis acerrimi defensoris Immunitatis Ecclesiæ non est vera, sed est communiter reprobatâ, & quidem opti-

58 mæ ratione quia confugiens ad loca immunia habetur petendæ, ac si confugeret ad eandem Ecclesiæ, cujus circuitus cum gaudeat eadem locali immunitate, quæ gaudet ipsa Ecclesia, confugiens debet esse tutus non minus in Ecclesia, quàm in ejus circuitu, etiam si primo loco in eodem se receperit. dùm ex se ipso locus immunis sit, ut firmat *Panimoll. decif. 88. n. 37.* Undè retento eodem Alexandro in Carceribus Frugonifis nomine Ecclesiæ, ac dispositioni mez, quia quolibet anno poterat contingere idem casus occasione ejusdem Festivitatis, unanimi consensu nempe tam *Illustissimi, & Reverendissimi D. Caroli Firmi Bichi* tunc Campaniz, & Maritimiz Gubernatoris ergà Immunitatem Ecclesiasticam obsequitissimi, quàm, mei habitus fuit recursus ad *Sac. Congregationem Immunitatis* pro declinacione,
 59 quæ emanavit favorabilis Carcerato, ut ex sequenti illius Epistola mihi directâ, vigore cujus statim reportatus fuit carceratus in eodem loco capturæ.

Illustre, & molè Reverendo Monsignore come Fratello.

Rescripto in questa Sagra Congregatione dell' Immunità Ecclesiastica il dubio concordemente proposso per parte della Procuratoria Fiscale della Corte Vescovale di V. S. & della laicale di Frugione, se ad Alessandro d' Aversa carcerato dall' Esecutori della detta Corte laica dentro lo spazio della trenta passi intorno la Chiesa Rurale del Convento de' Padri Agostiniani Scalzi di detto luogo di Frugione, in tempo, che non vi stava come refugio, ma negoziava per la siera, che sotto li 5. del corrente quivi si faceva, suffraggi l'immunità del luogo, l' E. E. loro hanno risoluto che goda, & che perciò V. S. ordini, che vi sia restituito. Così faccia seguire; & Dio la prosperi.

Di V. S. Roma 19. Agosto 1672.

Come Fratello.

G. Cardinale di Carpegna.

N. Grimaldi Segretario.

DA.

ADDIT. AD RVBR. XXX. LIB. V.

S U M M A R I U M.

- 1 **P** Edis longitudo quanta sit.
 2 Mensuratio ad dignoscendam distantiam ab una Apothecha Barbitonforis ad aliam, quomodo sit facienda.
 3 Mensuratio in materia Immunitatis Ecclesiasticæ quomodo sit facienda.
 4 Distantia loci regulanda est ab opinione vulgi.
 5 Distantia 30. vel 40. passuum non consideratur in materia Immunitatis Ecclesiasticæ in Ecclesiis intra Civitates, & oppida, sed solum in Ecclesiis ruralibus.
 6 Pro distantia 30. passuum in materia Immunitatis Ecclesiasticæ connumeratur etiam via publica.
 7 Delinquentes qui ad Ecclesiam confugiunt gaudent Immunitate si ab ea per vim fuerunt extracti. Limita nu. 8. & seqq. amplia num. 12.
 9 Servi confugiens ad Ecclesiam restituitur. Domino post prælitum ab eo juramentum de servi impunitate.
 10 Confugiens ad Ecclesiam si unum ex septem Criminiibus exceptuatis commiserat, Immunitate non gaudet sed servatis servandis extrahitur ab Ecclesia.
 Confugiens ad Statuas Imperatorum gaudet Immunitate n. 10.
 11 Confugiens ad Ecclesiam in omnibus sunt securi. Confugiens ad Ecclesiam si vi, vel blanditiis, vel dolo ab ea extierunt, & fuerunt extra eam carcerati, an, & quando gaudeant Immunitate vide ibi & numeris seqq.
 12 Recurrentes ad Crucem in via positam gaudent Immunitate. Decl. ut ibi.
 13 Palatium Episcopi gaudet Immunitate. Decl. ut ibi.
 14 Palatia Cardinalium gaudent Immunitate. Decl. ut ibi.
 15 Major Ecclesia gaudet Immunitate per 40. passus. Decl. ut ibi.
 Capellæ, vel Minores Ecclesiæ gaudent Immunitate per 30. passus limita ut ibi.
 16 Pontifex potest facere legem, quæ in aliquibus Ecclesiis deroget Immunitati gravissimis urgentibus causis.
 Casus in quibus delinquentes non gaudent Immunitate remissive. Ibid.
 17 Lex humana rectè mutatur, quoties utilitari publicæ providetur.
 18 Immunitas localis an sit de Jure Divino.
 Num. 5. & 6. Longitudo pedis quanta sit, attendenda est consuetudo loci ut post relatas varias opiniones * in hac residet *Raynald. in supplement. ad ejus observat. crim. cap. 1. supplet. 7. num. 24.* ubi loquitur in materia Immunitatis Ecclesiasticæ.
 Num. 54. Mensuratio ad dignoscendam distantiam, quæ in Urbe intercedere debet quia-

quaginta cannaum ab una Apothecha Barbitonforis * ab alia quomodo sit facienda doctissimè examinatur per *D. Advoc. Joannem de Gambis* tunc Primum Collateralem Tribunalis capitolini Urbis, postea ob ejus virtutes, & merita ad Episcopatum Alculanum promotum in ejus voto impressi, penes *Palman dec. 161. vol. 2.* qui precipue in observantia decrevit mensurationem faciendam esse a medio Apothechæ ad medium alterius Apothechæ.

Mensuratio verò ad dignoscendum an, quis captus fuerit intra triginta * passus ab Ecclesia rurali facienda est ab illa parte muri Ecclesiæ, quæ respicit locum captus secundum veriotem opinionem, quam refert, & sequit. *Raynald. in supplement. ad ejus observat. crim. ad cap. 1. supplet. 7. n. 18. cum seqq.*

Num. 55. Distantia loci regulanda est à vulgi opinione ut me sequendo tradit *Bonfin. Nepot. in supplet. ad Banniment. General. capit. 54. num. 106.*

Num. 56. Ad effectum Immunitatis Ecclesiasticæ non consideratur, nec habet locum distantia 30. vel 40. passuum in Ecclesiis intra Civitates, & Oppida juxta doctrinam *Archiep. in cap. quisquis 17. quest. 4.* quam cum aliis refert, & sequitur *Decian. tract. crim. lib. 6. cap. 35. num. 9.* cujus verba registrantur ad *Raynald. in supplement. ad ejus observat. crim. cap. 1. supplet. 7. n. 24. vers. In corroboracionem cum seqq.* & ita incontestabiliter præcitur.

Sed solum in Ecclesiis extra Civitatem & oppida juxta Doctrinam *Archiep. loc. cit. quam sequit. Decian. ubi supra relat. à Raynald. d. supplet. 7. n. 25. & ita servatur.*

Et in distantia 30. passuum connumeratur etiam via publica intermedia, adcoit si in ea captus fuerit aliquis debet * ibidem restitui cum eadem via, gaudeat Immunitate Ecclesiastica, ut respondit *Sac. Congregatio Immunitatis Ecclesiasticæ in Tiburtina die 16. Septembris 1687. tenoris sequentis. Tiburtina. Ad Salvator de Paulis Capras in via publica prope Ecclesiam ruralem Sancti Sebastiani gaudeat Immunitate Ecclesiastica. Sac. Congreg. respondit gaudere etiam extrahitis existeret in via publica intra triginta passus, & in Feretrana 2. Octobris 1691.*

Dum has Additiones percurtebam emanavit celebre Votum Illustrissimi, & Reverendissimi Domini Lambertini celeberrimi I. C. & Juris prudentiæ, ac omnigenæ eruditionis facile Principis infra registrandum, aedum a S. Congregatione Immunitatis sub die 23. Decembris 1716. mediante resolutione emanata .... vetum etiam à Sanctissimo Domino Nostro Clemente XI. confirmatum tamquam tendens ad extripandas tetragiverfationes delinquentium ad evitandas penas eorum delictorum quæ publicè interesset quod debitis

penis plebantur, & pro faciliore, & omni-
moda executione demandata etiam fuit cir-

cularis Epistola omnibus Episcopis, & Ar-
chiepiscopis tenorisperiter infra registrandi.

DISCURSUS

R. P. D. PROSPERI

DE LAMBERTINIS

Sacrae Consistorialis Aulæ Advocati.

IN QUO

De mandato Sacrae Congregationis Immunitatis Ecclesiasticae pro veritate examinatur, an absque dicta Immunitatis violatione temperamentum aliquod reperiri valeat quoad Delinquentes, qui ad Ecclesiam confugerunt, & extra Ecclesiam capiuntur, & ad Immunitatis praesidium recurrunt, sub obtentu quod fuerunt ab Ecclesia extracti blandis verbis, aut dolo, vel assensu sibi facta à Baroncello, seu à Birruariis.

Delinquentes, qui ad Ecclesiam confu-
gunt, gaudent Immunitate, qua ead-
em pariter gaudent delinquentes,
qui ad Ecclesiam confugerunt, & ab ea
per vim fuerunt abstracti, etiam si extra Ec-
clesiam capiuntur; At regula hæc generalis
binas patitur limitationes, quarum prima est,
quod eadem non procedit in Servo, qui con-
fugit ad Ecclesiam; * Ille enim licet invitatus
restituitur Domino post præstitum ab eodem
Domino Juramentum de Servi imponente,
Text. in Canon. id constitutus 17. quæst. 4. &
in cap. Inter alia Tit. de Immunitat. Ecclesiar. :
Altera verò limitatio desumitur ex septem-
9 criminibus exceptis; si quis enim aliquod
ex dictis criminibus commiserit, & ad Eccle-
siam confugerit, Immunitate non gaudet, sed
severius servandis extrahitur ab Ecclesia jux-
tâ famigeratam Constitutionem VII. Gregorii
Decimiquarti Bullar. Tom. 2.

Quoad hæc, nec est, nec esse potest ulla ra-
tionabilis controversia, ut enim cætera præ-
tereantur, quæ ex veteri Testamento desumi
10 possent, de quibus infra habebitur sermo, * &
ut omittantur alia, quæ de confugio ad Sea-
tuas Imperatorum facili negotio cumulari
possent juxta Text. in l. Secunda ff. de his, qui
sui, & in l. Unica Cod. de his, qui ad statum,
legitur in Actis, quæ nomen Sancti Silvestri
11 præseferunt, * quod Imperator Constantinus
anno Domini 334. Immunitatem concessit
Ecclesiis, ut ad eas confugientes securi in om-
nibus essent, & quatenus de Actis Sancti Sil-
vestri aliqua ab Eruditioribus controversa,
inoveri possent, celebre est eodem sæculo quar-
to Eutropii exemplum, cum tunc hic Ar-
cadio Imperatori suavisset, ut legem conscriberet,
qua juberetur extrahi confugientes ad
Ecclesiam, quæ lex est tertia in Codice Theodo-
siana Tit. de his, qui confugunt ad Ecclesiam, emi-
nenti post annum dignitate spoliatus, Eccle-
Tom. II.

siam petiit Christianorum, quæ jus asyli eo
tempore jam fuerat consecrata, & Sancto Thomæ
Christosomo intercedente, vivendi gratiam
obtineat, & pena mortis commutata est in
relegationem in Insulam Cypri, adeoque
idem Sanctus Joannes Chelsothomus Homi-
lia in Eutropium ait—Præfatus hujus loci refu-
gium legibus scriptis, quibus hoc irritum facere
conatus est. At nunc re ipsa didicit, quale sit,
quod fecit, & suo met falso legem suam primus
abrogavit, falsus Orbis totius spectaculum, &
sileat licet, omnes tamen admauet: Nolite hæc
facere, ne qualia Ego patiamini; sua calamita-
te alios dacet, & Altare hoc ipso illustret ex
se splendorem emittit, ac venerationem sibi com-
parat, quod Leonem vinclum continet.

Illud ergo, quod plerisque cordatis displicet
Viris, non consistit in Immunitate, qua
12 gaudent illi, qui confugiunt ad Ecclesiam,
vel illi, qui extra Ecclesiam capiuntur, si per
vim corporalem ab Ecclesia fuerunt extracti,
illorum displicentia ad hunc unicum panem
redigitur, quod sæpe sæpius delinquentes, qui
ad Ecclesiam confugerunt, & ab eadem abs-
que ulla vi adhibita exierunt, Immunitate di-
cuntur gaudere Ecclesiastica, itaut Ecclesiæ
restituendi sint, etiam si extra Ecclesiam fue-
rint capti, dummodo probeat se, non spon-
te, sed blanditiis, vel dolo ab Ecclesia exisse,
vel Ecclesiam dereliquisse, ex quo fuerunt as-
secrati à Baroncello, vel à Birruariis, quasi
quod admisso, quod nec Baroncellus, nec
Birruarii facultatem habeant assecutandi, bona
fides suffragari dicenda sit delinquentibus,
qui sibi oblata à prædictis securitate ab Ec-
clesia extracti sunt, nec unquam Ecclesiæ fue-
runt restituti; Cumque mihi à Congregatio-
ne generali Immunitatis Ecclesiasticæ fuerit
demandatum, ut pro Veritate super hac re
discutsum ederem, ut omnia subinde maru-
riori examine discuti possent in Congregatio-
ne

138 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ.

ne particulari à Sanctissimo Domino Nostro jam deputata, mandatis, ea qua decet reverentiam morem gero, alacris hinc inde argumentis, post quæ meam non desigam qualemcumque infusare sententiam, quam humillimè aliorum censuræ submittit.

13 Ducto itaque initio ab argumentis, quæ favore possunt Immunitati illorum, qui delinquentes ad Ecclesiam confugerunt, & ab eadem si non vi, saltem blanditiis, aut dolo, vel oblata à Barone, seu Birruariis securitate exierunt, facit primo loco insignis Text. in l. Fidei Cod. de his, qui ad Ecclesiam confugiant, in quo ita legitur Fidei devotaque præceptione sanctum nemi licere ad Sacrosanctas Ecclesias confugientes abducere, sub hac videlicet definitione, ut si quisquam contra hanc Legem venire tentaverit, sciat se Majestatis crimine esse retinendum.

14 Ponderandum autem est illud verbum abducere, quod ad vim corporalem non refertur, sed ad blanditias, & ad dolum Text. in Can. Nolite dissimil. 11. -- Nolite errare Fratres mei charissimi, doctrinis variis, & extraneis, nolite abduci, Concordat Text. in l. Item apud Laborem §. Si quis Virgines ff. de injur., & samof. libell. -- Abduxisse autem non tantum is videtur, qui per vim abduxit, verum is, qui persuasus comit, ut eam desereret, & quamvis citatus Text. in l. 2. Cod. de his, qui ad Ecclesiam confug. non à Pontificia, sed ab Imperiali prodierit auctoritate, omnes tamen sciunt, Ecclesiam

15 uti posse legibus laicorum, * si non tanquam legibus, saltem tanquam privilegiis, uti late docent Sarr. confil. 8. n. 19., Honded. confil. 78, n. 100., & sequen. lib. 2., Adenad Ludovisi dec. 279. n. 14., Sperell. decif. 11. n. 8., Rota coram Ruchio decif. 648. n. 23., decif. 123. n. 12. par. 10. recent. decif. 175. n. 13. par. 17. recent. decif. 392. n. 20. part. 18. recent., & plenissime in Bononien. Assentationis 1. Julii 1697. per tot. coram. bon. mem. Pio.

16 Facit secundo, Concilium Aurelianense quartum celebratum Anno 541. quod est impressum Tom. 2. Concilior. general. edition. Regie Parisiensis Anni 1714. in quo Concilio habentur hæc verba: Si quis necessitatis impulsus, ad Ecclesiam septa confugerit, & Sacerdote, vel Praeposito Ecclesie prætermisso, atque contempto, eum quisque de locis Sacris, vel arsis, seu vi, seu dolo abstrahere, aut sollicitare fortasse præsumperit, ut inimicus Ecclesie ab ejus liminibus areatur, quovisque juxta Pontificis distributionem digna per iudicium penitentiam emendatio subsequatur, eo tamen, qui abstrahens est prius Ecclesie restituo.

17 Mentio ibi fit abstractionis per vim, & sollicitationis per dolum, cumque utroque casu decerneretur abstractionem esse Ecclesie restituentum, nil clarius afferri posse videtur ad comprobandum, quod non solum Immunitate gaudeat Ecclesiastica, qui per vim abstrahitur ab Ecclesia, sed quod etiam hoc eodem trahatur privilegio, ille, qui blanditiis, dolo,

aut oblata securitate, ab Ecclesia, ad quam, confugerat, exivit.

18 Facit tertio, quod sola quæstio, quæ est inter Doctores, extractum respicit blandis verbis, qua in re nonnulli consent. extractum gaudere, nonnulli non gaudere Immunitate Ecclesiastica, quoad illum verò, qui dolose extractus est, nec est, nec unquam fuit inter Scribentes disputatio, an gaudere deberet necne Immunitate Ecclesiastica, cum omnes censent raliter extractum esse ad beneficium Immunitatis admittendum Gonzal. in cap. Inter alia de immunitat. Ecclesiar., Poffent. singular. 345. per tot., Clarin. contro. forens. lib. 2. cap. 163. num. 36., Pignatell. consult. 100. n. 3., & 4. tomo 1., Sperell. decif. 150. n. 60., & seq. Capon. discept. 228. n. 22., Panimoll. decif. 95. n. 13., & seq., & decif. 51. n. 30., Reinold. in supplement. cap. 5. supplement. 1. num. 26., Barnf. resol. 63. n. 12., & seq., & resol. 80. n. 15., & 16., Vermiglioli. consult. 99. n. 14.; Si ergo communia est Scribentium opinio, quod saltem extractus per dolum Immunitate gaudeat Ecclesiastica, non erit ab hac opinione recedendum, sed inconcusse admittendum esse videtur, quod qui per dolum ab Ecclesia exivit, vel oblata à Ministris Iustitiæ securitate, si extrâ Ecclesiam capitur, Ecclesie est restitutus.

19 Facit quarto, quod si unquam statueretur, quod extractus per dolum, vel post oblata à Barone, vel Birruariis securitatem, non esset Ecclesie restituentus, statuendum etiam hoc esset quoad extractum, oblata ab ipso Judice securitate; Porro hæc in re non modicum continetur absurdum, licet enim nonnulli Auctores distinguant inter delictum, & delictum, & velint extractum ab Ecclesia sub fide Judicis esse Ecclesie restituentum, si delictum non sit inter excepta à Bulla Gregoriana, secus autem, si delictum sit unum ex illis septem, quæ in citata Bulla Gregoriana excipiuntur, Gomez. ver. resol. de probation. delict. cap. 12. n. 7., del. bene de Immunit. Tomo 2. cap. 16. sessio. 5. dub. 25. num. 13., Guazzin. de defension. reorum part. 1. defens. 1. cap. 35. per tot., Castropol. oper. moral. tomo 2. tit. de reverent. debet. loc. sac. disput. unica punct. 10., Cortiad. decif. 78. n. 3., Sanchez consult. moral. lib. 6. cap. 6. dub. 12. in fine, veteri tamen, & receptori sententia est, quod si vel delictum sit inter ex-

20 ceptra, * si vel non, reus est Ecclesie restituentus, cum in atroque casu fides publica sibi vindicet locum Gonzales in cap. Inter alia n. 4. de Immunit. Ecclesiarum, Fontanell. decif. 339. per tot., Ventrigl. in prax. ver. Ecclesiasticar. annotat. 23. de Immunitat. Ecclesiarum §. 1. n. 41., Pyringb. ad lib. 3. decret. al. tit. de Immunit. Ecclesiar. §. 3. n. 42. in fine, Donat. Anton. de Marinis resol. jur. lib. 2. cap. 178. per tot., Filincc. oper. moral. Tomo 1. tradit. 5. cap. 6. n. 153., Barbos. jur. Ecclesiast. lib. 2. cap. 3. n. 54., Farinacc. in appendic. de Immunit. Ecclesiar. cap. 19. n. 301., Baldner. ad Remon. in observat. ad conf. 53. num. 6. Tomo 3., Pignatell. consult. 4. num. 2.

Tomo 9., *Sperell. decif. 143. numer. 41.*, & seq.

- 21 Ad hoc ergo evitandum absurdum, retinenda videtur opinio, quod Ecclesiastica gaudeat Immunitate saltem ille, qui per dolum, vel oblatam securitate à Baroncello, & Birtuariis, exivit ab Ecclesia & Carceribus est mancipatus.

- Facit quintò, quod *Sacra Congregatio Immunitatis*, in qua sedulo huiusmodi controversiæ pertractantur, semper sensit, quod extractus per dolum, vel oblata, * uti sæpe diximus dicta securitate, est Ecclesiæ restituendus, uti desumitur potest ex *Synopsi Decretorum* edita à *Patre Andrea Riccio* in verbo *Restitutio n. 3.* & in verbo *Confugium n. 17.*, & passim in aliis, quodque notabilius est, ad excludendas quascunque quæstionias, & ut facta testia permancant tam Jura Ecclesiæ, quam Jura Fisci, nonnullas eadem edidit resolutiones, quæ aptæ natæ sunt ad quemcumque abusum de medio tollendum; Licet enim senserit Reum esse Ecclesiæ restituendum si ab Ecclesiâ exivit, oblata securitate à Baroncello, aut Birtuariis, uti præter suprà cumulas colligi valet ex resolutione edita die *septima Martii 1696.*, referente *bonum: R. P. D. Bossio* quæ resolutio est impetita apud *Bertuccium. Pot. decif. 90.* sensit nihilominus Reum esse Ecclesiæ restituendum, si dolose fuit extractus, hoc est, vel si extrahens habuerit intelligentiam cum Ministris Curie; qui extractum deinde Carceribus manciparunt, vel ad minus habuerit animum, & intentionem tradendi in manus Curie, etiam nullam cum illa intelligentiam habuerit, in quibus terminis procedit resolutio in *Camerin. dolose Extractis 30. Martii 1704.*, quæ prodit referente *Eminentissimo Domino meo Cardinali Vallemanno* tunc *Sacræ Congregationis Secretario*, & diligentissime de more *Scribente Illustrissimo Domino meo Desiderio Spretto* *meritissimo Pauperum Advocato* sensit præterea non esse Ecclesiæ restituendum, qui oblata à Baroncello, * vel Birtuariis securitate ab Ecclesiâ exivit, si Baroncello, & Birtuariis nullam habuerunt intelligentiam directam, vel indirectam cum Ministris, qui Reum Carceribus manciparunt, vel animum non habuerunt tradendi extractum Curie capturanti, & in his terminis procedit resolutio edita die *7. Julii 1705.*, quæ prodit referente eodem *Eminentissimo Vallemanno*, & me mote *Advocati Scribente pro Curia Legationis Urbini* contra *Cutiam Ecclesiasticam Fani*. Sensit tandem reum extractum per dolum ad differentiam rei extracti per vim sufficere, * dici fuisse Ecclesiæ restituendum, & Ecclesiæ fuisse sufficienter reintegram, si ipse post extractionem sponere sua redeat ad Ecclesiam eamque habeat loco confugii, ita ut iteratus accessus non sit accidentaliter, vel momentaneus, & in his terminis procedit resolutio edita in causa *Civitatis Castellanzæ 23. Julii, & 17. Augusti 1715.* quæ prodit referente *R. P. D. meo Cerro*, & *Tom. II.*

scribentibus *Dottissimi Advocatis*, memorato videlicet *Desiderio Spretto Pauperum Advocato*, & *Ferdinando de Valentibus Fisci, Cameracæ Apostolice Advocato*.

- Quo circa si *Sacra Congregatio Immunitatis* in facti contingentia semper amplexa est opinionem, quæ faveret Reo extracto per dolum, sive oblata securitate à Baroncello, * vel Birtuariis; si eadem *Congregatio* moderationes statuit opportunas, & necessarias, nihil videtur esse innovandum, ita ut à primo ad ultimum Ecclesiastica gaudeat Immunitate, qui altero ex dictis modis exivit ab Ecclesia.

Facit sextò, quod hoc usque deducit, optimè innituntur rationibus. In tantum enim extractus per vim gaudet Immunitate, * in quantum nolens exivit ab Ecclesia, & ab illius voluntate inducit Ecclesiæ spoliū, quod aperit viam interdicto de libero homine exhibendo, atque reintegratio Ecclesiæ spoliata. Procedunt hæc omnia in extracto per dolum, vel oblata securitate à Baroncello, & Birtuariis, & consequenter in utroque casu eadem militare debet Jure dispositio; Nulla concurrente dubitatione, quin extractus per dolum exiisse dicatur, volens ab Ecclesia, quia hoc aperte suadet per *Text. in extravag. execrabilis de præbendis. ibi.* Et improbitas importuna petentiam d nobis, & prædecessoribus nostris non tam obtinuisse, quam extorsisse plerumque noscuntur, ubi gloss. in verbo extorsisse inquit ab invito per talem importunitatem, & in cap. finis. de præscription. in 6., ibi quia per ambitiosum importunitatem petentium, ubi gloss. in verbo importunitatem inquit propter quum Principes sæpe non concedenda concedunt: Concordat *Text. in lege cum qui. Cod. de apostat. ibi.* cum, qui servum, sive ingenuum invitum sua sactione plebenda, & in leg. unica ante suum Cod. de rapt. Virgin., quia hoc ipsum velle Mulierum ab infideli nequissimi hominis, qui meditatur raptum, inducitur, nisi etenim eam sollicitaverit, nisi odiosis artibus circumvenierit, non facit eam velle in tantum dedecus se se prodere, & in leg. 1. Cod. de petition. bonorum lib. 10. ibi in verrecunda petentium inbitione constringimur, & in leg. 1. §. persuadere ff. de serv. corrupti. ibi persuadere autem est plusquam compelli, atque cogi sibi parere, & in leg. 2. §. si quis volentem ff. de liber. homin. exhiben. ibi sed quid si volentem quidem retineat, non tamen sine calliditate circumvenit, vel sollicitum, neque bona, vel probabilis ratione hoc facit, restit dicitur dolo multo retinere.

Facit septimò, quod usque adhuc nulla Lex Generalis prodit adversus Ecclesiæ Immunitatem, cum solum in casibus particulatibus Summus Pontifex, adhibito consilio *Sacræ Congregationis Immunitatis* consuevit hoc, vel illud in hoc, vel in illo casu particulari esse faciendum.

Exemplum peti potest ab illis Locis, qui de Jure, & praxi gaudent Immunitate; Si enim id bono publico adversari videatur, non

fit Lex, quod loci, qui de Jure, & praxi Im-
munitate gaudebant, inopertum Immunita-
te non gaudeant, sed statuitur, * quod illud
arrium dererminarum, quod ille particula-
ris locus inopertum Immunitate non gau-
deat, lapide super locum apposito, qui id in-
dicet, uti colligi potest ex resolutionibus Sa-
crae Congregationis collectis à dispo Patre An-
drea Riccio in verbo *Loca declarata non Immu-
nitas* n. 1. & n. 14. Exemplum etiam sumi potest
ex rebus, quæ furto sublatae sunt, & in Eccle-
siis deponuntur; Non sit enim Lex generalis,
quod res prædictæ ab Ecclesiis abstrahantur,
cum obstat. *Text. in Can. fient antiquitus*, &
in *Can. quisquis* 17. *quæst. 4.*, sed in casibus par-
ticularibus licentia abstrahendi conceditur
Ordinario directæ cum clausula, ut id fiat
per Ministros Ecclesiasticos, *Teste Fagnan. in
cap. inter alia, num. 104. de Immunitat. Ecclesiæ.*
Tandem exemplum sumi potest à penis ex-
traordinariis, * ad quas Summi Pontificis
auctoritate condemnantur illi, qui gravia
delicta commiserunt, & ad Ecclesiam confu-
gium habuerunt, licet delicta commissa non
sint inter excepta à Bulla Gregoriana, non sit
enim Lex generalis, quod qui hæc, & illa
Delicta commiserint, quamvis non excepta ad
penam condemnentur extraordinariam, cum
de Jure sit, ut confugiens ad Ecclesiam dam-
nari non possit pena mortis, aut aliâ corpo-
rali, sed solum pecuniaria, vel ad summum
pena exilii, uti notant in *Cap. inter alia, gloss.
in verbo puniendus, Abb. num. 3. Joannes An-
dreas n. 8. de Immunitat. Ecclesiæ.*, sed Summi
Legis latocii arbitrio remittitur in facti
contingentia eorum ad penam extraordinariam
tritemium ad tempus condemnare, aliquid
videlicet iustitiae vindicativæ, & aliquid Im-
munitati indulgentiæ, juxta illud Theodorici
Regis Scribentis Faulto Præposito apud Cassio-
dor. lib. 3. *Epistol. 47.*, *sed confectus facti sui*, lo-
quitur de Jovino curiali, qui Collegam oc-
ciderat, inter Ecclesie septa refugiens declinare
se credidit præscriptam Legibus ultionem, *Vulca-
nice insule perpetuâ relegatione damnatus, ut
& Sancto Templo reverentiam habuisse videa-
mur, nec vindictam criminis evadat in totum,
qui innocenti non credidit esse parcendum.*

Methodus hæc retineri potest in re, de qua
nunc agitur, idque facit, ut à firmatâ opi-
nionem non sit in totum recedendum, decernendo
videlicet, quod extracti per dolum, vel
oblata securitate à Baroncello, & Birruariis
Ecclesiastica inopertum non gaudeant Im-
munitate.

Facit octavò, quod Immunitas localis or-
tum habere videtur à Jure divino; legitur
enim lib. 3. *Regum cap. 2.*, quod Joab fugit ad
Tabernaculum Domini, & apprehendit cornu Al-
taris, & quamvis Salomon iulceat, & deman-
daverit, ut Banajas Filius Jojada eum inter-
feceret, *vade interfice eum*, & Banajas ad Ta-
bernaculum accedens, dixerit Joab, *egrede-
re, qui ais, non egrediar, sed hic moriar*, & pro-

pè cornu Altaris fuerit occisus; *ascendit ita-
que Banajas Filius Jojada, & aggregatus eum in-
terfecit; Sepultusque est in domo sua in deserto*,
id ramen factum est, quia Joab dolose occi-
derat Abner, & Amalan, & consequenter
non gaudebat Immunitate loci Sacri, iuxta
illud Exod. 1. *si quis per industriam occiderit
proximum suum, & per insidias, ab Altari meo
evelles eum, ut moriatur*. Si Immunitas loca-
lis ortum ducit à Jure Divino, eò fortius cre-
scit alumpertum mox insinuarum, quod nulla
Lex generalis ferenda sit, sed quod ad sum-
mum in casu particulari Summus Pontifex de-
clarare possit hunc, aut illum non esse, ad-
mittendam ad Immunitatis Ecclesiasticæ be-
neficiam; Notoria signidem est Doctrina in
hac materia recepta, dispensationem duplicem
esse, aliam propriam; quæ supponit Vin-
culum Juris quod tollit, aliam impropiam,
quæ non tollit vinculum Juris, sed declarat,
illud in his, atque similibus circumstantiis
non obligare. Summus Pontifex non potest primo
modo dispensare in Jure Divino, quia in-
ferior est Deo, & inferior in lege Superioris
dispensare non potest *Canon inferior. dist. 2. cap.
cum inferior de majoritat.*, & obediens. potest
ramen secundo modo dispensare, *Hustien. in
summa de rescript. verfic. potest n. 10. & sequen-
silvest. in verbo Papa q. 16. per tot. Fagnan. in
cap. cum pridem n. 80. de pall. Adeoque non sur-
sum facies est præceptum Jure Divini, quod
Summus Pontifex declaravit non habere lo-
cum, quando quis est constitutus in extrema
necessitate, *Text. in Cap. si quis propter neces-
sitate, de furt.* Præceptum præterea est Joris
Divini, quod Matrimonium iam factum dis-
solvitur non possit, *quos Deus conjuxit, homo
non separat. Summus Pontifex declaravit non
habere locum, quando Matrimonium adhuc
non est consummatum; Tunc quippe dissolvitur
per prohibitionem Religiosam utriusque Con-
jugis *Text. in cap. ex publico de convers. Con-
jugator, & in cap. commissum de sponsal.***

Facit ultimò, quod nostris hinc tempori-
bus innititæ propemodum vigent controver-
sæ inter Sacerdotium, & Imperium super Im-
munitate. Circumstantia hæc autem apertissè
simè suadere videtur tempus non esse oportu-
num aliquid de novo statuendi Immunitati
præjudicans Ecclesiasticæ, quod antea statu-
tum non erat, uti probat *Text. in Canonis, dist. 4.
ibi -- erit autem lex honesta, iusta, possibilis,
secundum naturam, secundum patriam consuetudi-
nem, loco, temporeque conveniens.*

Huc usque deducta probant admittere
esse ad beneficium Immunitatis eos, qui extræ
Ecclesiam capiuntur, si præcedenter ad Ec-
clesiam Confugium habuerunt, & ab ipsa
fuerunt extracti dolose, vel oblata à Baro-
ncello, vel Birruariis securitate, dummodò
tamen extrahens, aut habuerit intelligentiam
cum Ministris capturantibus, aut animum
habuerit consignandi extractum in eorum
manibus, vel dummodò captura fiat ab illa

eadem Cuncta, quæ allecuravit. Ulterius argumenta, quæ fuerunt in præcedentibus allata, demonstrant nihil esse in hac materia innovandum. At, prædictis omnibus minimè obstantibus, approbandum esse censere temporamentum à sphericis Cordatis Viris propositum, ut videlicet per Litteram Circularem à Sacra Congregatione de ordine Sanctissimi Ordinarii conscribenda notificaretur, quod qui ad Ecclesiam confugerunt, & confugient, & in ipsa permancant, aut permancbunt, eadem gaudeant, & inopsterum gaudebunt, qua in præteritum gavisunt, immunitate; idemque procedere tum quoad eos, qui extrâ Ecclesiam capsi sunt, aut capientur, dummodò doceatur per vim corporalem fuisse ab Ecclesia abstractos, tum quoad alios, qui ab Ecclesia exierunt, aut exibunt, & capsi sunt, aut capientur post oblatam à Iudice in scriptis securitatem, seu saluum conductum, in cujus sequelam, Ecclesie asylum dereliquerunt, aut derelinquent; quoad ceteros verò, qui ad Ecclesiam confugerunt, aut confugient, eosdem admoneri, ut in eadem permaneant, & ne ullam fidem præstent verbis ejusdemque persone, qua illos fuisse ad exendum exeat ab Ecclesia, sub obtentu suasionum sibi factarum, vel assecurationis oblate præterquam à Iudice, & quidem in scriptis, sciat se voluntarie ipsarum privilegiorum immunitatis Ecclesiasticæ, & immunitatem frustra esse concludaturum, si extrâ Ecclesiam capiat; Cetera etenim in hoc retum themate quæcunque bona fides, per banctiam semitam procedendo non mediocri momenti mala evitabuntur, ut infra ostenditur; Quodque notabilius est, in hac facti specie, non est imaginabilis ulla Ecclesiastica Immunitatis violatio; Illi quippè, qui post admonitionem publicè factam, quod cujuscunque personæ verbis, excepto Iudice, fidem non præstent, neque credant allecurationi oblatæ à Baronceilo, seu Birruariis, illi inquam, qui post hæc ab Ecclesia exibunt, & extrâ Ecclesiam capientur in omnibus, & per omnia perinde se habebunt, ac si spontè sua ab Ecclesia exissent; quo itante, sicuti qui ad Ecclesiam confugit, & spontè exit ab Ecclesia, si extrâ Ecclesiam capiat, benè captus est, nec ulla in hoc facto coningit violatio Immunitatis Ecclesiasticæ, Vgo in *Can. definit.* 17. quæst. 4. *Vital. in Clementin.* prima. n. 45. de panit. & remission. Fagu. in cap. inter alia n. 30. de Immunit. Ecclesiar. & adnotantur in cap. final. Abb. n. 10. Joann. Andr. n. 2. Bar. n. 4. Collet. n. 2. de Immunit. Ecclesiar. Remig. de Immunit. Ecclesiar. in princip. n. 13. inter Tractat. 10. 13. parte prima, *Custropaloper. moral.* tom. 2. tit. de reverent. debit. locis Sacris disput. unic. punct. 10. n. 1. Dims in edition. coordinat. tom. 9. Tract. 1. resolut. 109. n. 2. Antonell. de loc. Legal. libro primo cap. 3. quæst. 16. nu. 198. Farina. in appendic. de Immunit. Ecclesiast. §. Primo. n. 39.

Panimoll. decis. 95. adnotat. prima nu. 26. ita nulla dici poterit, quod adit Ecclesiasticæ Immunitatis violatio, si inopsterum quis exeat ab Ecclesia, credens aliorum verbis, aut allecurationi Baronceilli, vel Birruariorum, & extrâ Ecclesiam capiat.

Utque id magis, & magis, si possibile est, ponatur in claris, operæ pretium est ad Vetus Testamentum recurere. Sciunt omnes separatas fuisse in Lege veteri sex Urbes, quæ 38 refugii dicebantur, ut ad eas recurrete posset quicumque città culpam, Sanguinem proximi fudisset, ut hic videlicet tutus esse posset à propinquis occisi, qui occisorem essent fortasse intere puti. Ità legitur in *Deuteronomio* Cap. 19. -- *Hæc erit Lex homicida fugientis, cuius Vita servanda est. Qui percusserit Proximum suum neficiens, & qui berit, & nudus tertius nullum contra eum odium habuisse comprobatur, sed absit eum eo simpliciter in Silvam ad signa cadenda, & in succissis lignorum securis fuerit manu ferrumque lapsam de manubrio, amicum ejus percusserit, & occiderit, hic ad nam supradictarum Urbium confugiet, & vivet, ne forsitan proximus ejus, cuius effusus est Sanguis, dolore stimuletur, persequatur, & apprehendat eum, si longior via fuerit, & percutiat animum ejus, qui non est reus mortis, quia nullum contra eum, qui occisus est, odium prius habuisse monstratur; Ille, qui innocentè proximo intulerat mortem, debebat in Civitate Confugii permanere, quoad usque Sacerdos Magnus vivebat, idque fuit confugientibus intinatum, & notificatum, ut in *Libro Josue* Cap. 10. -- *Et habitabit in Civitate illa, donec stet ante Judicium Causam reddens facti sui, & moriatur Sacerdos magnus, qui fuerit in illo tempore, tunc revertetur homicida, & ingredietur Civitatem, & domum suam, de qua fugerat, Quod ipsum habetur in *Deuteronomio* Cap. 35. -- *Et reducentur per Sententiam in Urbem, ad quam confugerat, monebitque ibi donec Sacerdos Magnus, qui olos Saullo nullus est, moriatur.* Quemadmodum itaque in Lege veteri, si proximi interfecit post notificationem sibi factam de noo exendo ab Urbe confugii, quoad usque Sacerdos Magnus esset in humanis, ab Urbe exiisset, & occisus fuisset à propinquis personæ interemptæ, benè occisus dicebatur, nec Jus Alii violatum aliquo modo prætendebatur, non nisi quia Occisor post admonitionem sibi factam, debebat in Urbe confugii permanere quoad usque Sacerdos Magnus erat in humanis, ut colligitur ex *Deuteronomio* loco citato. Si interfecit extrâ fines Urbium, qua exulibus deputata sunt, fuerit inventus, & percussus ab eo, qui ultor est sanguinis, absque noxa erit qui eum occiderit; debuerat enim profugus usque ad mortem Pontificis in Urbe residere, postquam autem ille obierit, homicida revertetur in terram suam, ita qui exibat inopsterum ab Ecclesia, admonitus, se nullam fidem præstare debere extrahentium verbis, & allecurationi sibi oblatæ à Baronceilo, & Birruariis, si extrâ Eccle-**

Ecclesiam capiatur, bene captus dicendus erit, nec ulla excogitari poterit violatio Ecclesiasticæ Immunitatis, in utroque etenim casu vis fiat in admoitione præcedenti, & sic in utroque casu militare debet eadem Juris dispositio.

Poll hæc descendendo ad solutionem objectionum, non obstat primum deductum ex *Leg. Fidei Cod. de his, qui ad Eccles. confug.* quasi quod verbum *abducere*, quod legitur in citato *Textu*, non ad vim corporalem, sed ad Blanditias, & dolum sit tantummodò referendum; primò quia verbum *abducere* sæpe sæpius vim importat corporalem, adeoque apud *Livium lib. 2.* habetur -- *Ut collegam per vim, si aliter non possent, à Foro abducerent, & apud Virgilium lib. 10. -- Matrum gremiis abducere patres*; Secundò quia in materia Immunitatis Ecclesiasticæ non est deferendum 39 sententionibus Imperatorum, sed Ecclesiasticis Confusionibus; Et aliis dicendo sequeretur, quòd homicidæ, adulteri, Virginitatè raptores Immunitate Ecclesiastica non gauderent, sic enim decernitur in *authent. de mandat. princip. 4.* Neque enim collation. 3. sequeretur ulterius, quod Ecclesiæ tenerentur ad contribuendum prò instructionibus itinerum, & pontium, quia sic statuitur in *L. ad infrafructiones Cod. de Sacrosanct. Eccles.* in nihilum urgente, quod *Text. in l. Fidei privilegium* inducit favore Immunitatis Ecclesiasticæ, quia privilegium etiam ejusdem Immunitatis favore, inducitur est in *L. present. Cod. de his, qui ad Eccles. confugiat*, unde licuti hæc Lex ex defectu jurisdictionis non admittitur, ut bene ponderat *Pyriag. in juri Canonic. Tomo 3. Tit. 49. de Immunitat. Ecclesiæ. sessio. 2. §. 4. n. 31.* idem etiam dicendum est quoad allegatam *L. fidei. Cod. de his, qui ad Eccles. confug.*

Minus obstat secundum deductum ex *Concilio Aurelianensi quarto*, ubi dicitur restituendam esse Ecclesiæ, qui per dolum sollicitatus fuit, ut ab Ecclesiæ exiret; duplex siquidem occurrit validissima responsio. Altera est, quod *Concilium Aurelianense* supponit dolum, & dolus, ut infra demonstrabitur, non adest, quando quis admonitus, nè crederet affecurantis, exiit ab Ecclesiæ, & extrà Ecclesiam captus est; Altera responsio consistit in hoc, quod *Concilium Aurelianense* fuit 40 concilium Provinciale, cujusque Leges consequenter extrà Provinciam non extenduntur, etiam si fuissent insertæ in nostro *Gratiani decreto*, in quo tamen insertæ non fuerunt juxta vulgatam apud *Canonistas* propositionem, de qua *Suarez. de legibus lib. 4. cap. 5. n. 6. Salas in tract. pariter. de Legibus Tract. 14. diffinit. 18. sessio. 3. §. 3. Nota decis. 480. per tot. cor. Penla.*

Multoque magis, quia percutiendo tam *Canones* relatos in *Decreto Gratiani*, quam *Decretales* relatas in compilatione, qua utimur in Scholia, & Foro, nec non *Bullas* in *Bulla* 41 rio Romano insertas, mentio sola sit extractions per vim, nec ullum habetur verbum

extractions blaudis verbis, aut per dolum secutz, quæ res eo fortius operatur, ut non sit *Concilium Aurelianense quartum* iterandum. In *Can. si quidem*, qui incipit *sicut antiquitus*, legitur, qui autem *causam eorum infringere tentaveris, aut personam hominis, vel Bonæ ejus inde subtraxeris &c. excommunicetur* -- In *Can. non minor. ibi* -- *Hominem de Ecclesiâ rapulisti; in Can. Rem. ibi* -- *Rem ad Ecclesiam confugientem, nemo abstrahere audeat; in Can. aulias ibi* -- *Nullus Clericorum servum, aut discipulum suum fugientem ad Ecclesiam, extrahere audeat; in Can. Si quis contumax, ibi* -- *Per viam abstraxerit, in Can. defunctus, ibi* -- *Confugientes ad Ecclesiam, vel residentes inde abstrahere, aut quodcumque accubitate, vel dolo, seu spoliis residentibus in loco Sancto inferre; & in Can. id coactissimus, ibi* -- *Reos abstrahere omnino non liceat* 17. quæ. 1. 4. *Concordat Text. in capit. inter alia. de Immunit. Ecclesiæ. ibi* -- *Non est violenter ab Ecclesiâ extrahendus Concordat denique Bulla Gregorii Decimi quarti, quæ est la septima Bullar. Tom. 2. ubi sic habetur* -- *Capere, extrahere, aut incarcerationem non possint quæ, omnia ad violentiam referuntur extractionem.*

Similis generis est tertium, quod scilicet Doctores communiter doceant, extractum per dolum gaudere Immunitate Ecclesiastica, etiam si extrà Ecclesiam capiatur, admitti siquidem possunt omnia, quæ à Doctoribus in medium quoad presentem materiam afferuntur, sed ex illis nullum argumentum duci valet, quod nostro adversetur assumpto, cum Doctores omnes loquantur cum præsupposito doli, dolum non potest excogitari, 42 quoties præcise publica admonitio, nè confugientes ad Ecclesiam, & in eadem residentes exeat sub obtentu cujuscumque allecurationis sibi factæ, si illa à Judice non fiat, cum regula Juris sit, dolum non inferri volenti, *Text. in l. Cam donationis. Cod. de transact. ibi* -- *Cum donationis, seu transactionis causa administrata taceat, debiti scientes vos obligationem. Fratri vestro remississe proponatis, nec unquam volentibus dolas inferatur, frustra de dolo conquerimini*; quod ipsum à posteriori demonstratur; si enim aliquis locus, qui de Jure, & praxi Immunitate gaudebat, declaratur, uti sæpe fit, non immunis, lapsusque apponatur admonens unumquemque, locum illum non gaudere Immunitate; qui ad illum confugit 43 non dicitur deceptus, & omnis fraus, omnisque dolum censetur exclusi, non nisi quia lapsus admonet unumquemque, & unusquisque sibi præcavere potest; quo circa si cessat doli vigore prævia admonitionis, nemo est, qui non videat dolum in hypothesi nostra cessare, & sic extraneas esse Auditorum assertiones, quod per dolum extractus Immunitate gaudeat Ecclesiastica, si extrà Ecclesiam capiatur.

Majoris roboris non est quartum objectum, quòd videlicet, si declaratur non gaudere Immunitate, qui dolose extractus est, aut per allecurationem sibi factam à Barone, cello,

cello, & Birruarii, idem etiam declarandum
 ceti quoad saluum conductum, sive assicura-
 tionem à Judice factam; ab uno quippe casu,
 non valet ad alium illatio; Juxta enim, qui
 47 Jurisdictione ordinaria potitur, facultatem
 habet asscurandi, qua facultate, non potun-
 tur, nec Baroncelli, nec Birruarii, *Farinacc.
 de Cacerib. & Carcerat. quæst. 29. n. 98., de Luca
 ad Franc. decis. 153. n. 2. vers. limitatur, Calderon.
 decis. 28. num. 7. Akmur. de nullit. rubric. 12.
 quæst. 33. num. 83., & intantum in præteritum
 admittam est, quod asscuraciones Baroncel-
 li, & Birruariorum suffragari possent, in-
 quantum bona fides militabat favore illo-
 rum, qui fidem præstabant prædictæ asscu-
 rationi; cumque bona fides esset, quoties
 præcedenter publica facta est admonitio, ma-
 nibus palpatur, quod etiam si declaratur non
 gaudere immunitate, qui in posterum dicit
 se fuisse extractum blandis Verbis, aut per
 asscuracionem sibi factam à Baroucello, &
 Birruariis, non per hoc declarandum erit,
 quod hoc ipsum procedat etiam quoad sa-
 luum conductum à Judice impetratum:*

Ad eandem pertinet Classen quinta oppo-
 sitio consistens in hoc, quod *Sacra Congrega-
 tio Immunitatis* hac usquefuit extractum dolo-
 sis verbis, aut per asscuracionem reportam-
 tam à Baroncello, & Birruariis Immunitate
 gaudere, si extra Ecclesiam capiatur, & quod
 eadem Congregatio nonnulla statuit tempera-
 menta, ut fraudes avertentur; Tempera-
 menta siquidem hucusque practicata non suf-
 ficiunt, ut fraudes avertantur, quemadmo-
 dum infra demoustrabitur, idque facit, ut ad
 propositam declarationem sit deveniendum;
 & responsio, quæ data fuit conclusioni Do-
 ctorum, quod Extractus per dolum gaudeat
 Immunitate, applicatur resolutionibus Sacre
 45 Congregationis, non minus enim Doctorum as-
 sertiones, quàm Sacre Congregationis reso-
 lutiones procedunt eum supposito doli, & uti
 sæpè dictum est, doli non datur, quoties
 præcessit admonitio.

Sextum subsequitur obiectum desumptum
 ex paritate inter extractum per vim, & ex-
 tractum per dolum, quasi quod, si uterque
 volens extractus est, uterque gaudere debeat
 Immunitate; violentia siquidem relinui non
 46 potest, cumque post admonitionem, unus-
 quisque aliorum verbis resistere possit, sequi-
 tur nullam vim constituendam esse in æqui-
 paratione inter Extractum per vim, & Ex-
 tractum per dolum, et si non obstat præceden-
 ti admonitione, aliquis inveniat, qui fidem
 præstet dolosis aliorum verbis, aut asscu-
 rationi sibi factæ à Baroncello, & Birrua-
 riis, Farus hic adjudicandus est, de quo Ju-
 ra nostra non erant *Text. in cap. Cum dilectus
 de his, quæ vi met usque causi. ibi: Nec obijste-
 re dolo, iquo se proponebant fuisse seductos, cum
 talis doli non tam ad circumventionem Abba-
 tis, quam ad salutem eorum debeat retorque-
 ri, Ignotque nulla in Jure habeatur doli con-*

47 sideratio, si doli potuit prævideri, & præ-
 caveri, docent *Abb. in dicto cap. Cum dilectus
 n. 4., & n. 12., Bald. in rubric. Cod. de Rescrip-
 tion. l. vendition. Paris. de Rejection. benepior.
 lib. 13. quæst. 2. n. 13. Marfil. singular. 407. Sperell.
 dec. 150. n. 29., & n. 54.*

Transiendo ad septimum obiectum, quod
 nulla Lex generalis hic usque prodierit, quæ
 Ecclesiasticæ deroget Immunitati, facilis est
 responsio, quia Lex, de qua nunc agitur, non
 est Lex generalis, sed est simplex Decla-
 ratio fecerens casum à casu, & firmans, in
 quo casu procedat, & in quo non procedat
 Immunitas; Et querens per impossibile,
 prætenderetur, quod id, quod proponitur,
 importet Legem generalem Ecclesiasticæ de-
 rogantem Immunitati, Exemplum non desunt,
 quibus probari valeat, id aliquando factum
 esse legitimis concurrentibus causis à Summo
 Pontifice, qui Superior est quocunque Jure po-
 sitivo, & factum etiam fuisse vigore consue-
 tudinis: In primis etenim *Summus Pontifex
 Urbanus II. in Synodo Claremontana Generali
 anno 1095. cap. 29., & cap. 30., decrevit,
 quod recurrentes ad Crucem in via positam
 48 Immunitate gaudent: Si quis ad aliquam
 Crucem in via persequentibus inimici confu-
 gerit, liber sit, ac si in ipsa Ecclesia permaneat,
 & quod à dicta Synodo Claremontana intro-
 ducta fuerit Immunitas pro contingebus
 ad Crucem in via positam, & quod hæc Im-
 munitas aliquo tempore duraverit, docent
 Ciron, ad tit. decretal. de Immunitat. Ecclesiæ,
 Thomasin. de veter., & nov. Eccles. disciplin.
 part. 2. lib. 3. cap. 100. n. 2. Hæc autem Immu-
 nitas non est hodie usu recepta, nec à Sacra
 Congregatione admittitur, cum ipsa censcat
 contingentem ad Crucem in via positam non
 gaudere Immunitate Ecclesiastica, nisi ag-
 gatur de Cruce existente in via extra Civitatem,
 & usi specialis vigeat conductio juxta resolu-
 tionem editam in *Molevit. 44 prima Decem-
 bris 1638. apud Ricc. in 2200. Coax. n. 1.**

A Jure quoque Canonico, decretum est,
 ut Palatium Episcopi gaudeat Immunitate,
 49 *Text. in Can. Constitutus 17. quæst. 4., ibi:
 Id constitutum observandum, quod Ecclesiæ illi
 Canones decreverunt, & Lex Romana constituit,
 ut ab Ecclesia, atriis, vel domo Episcopi, reos
 abstrahere omnino non liceat; & quæ eadem Ju-
 ris censura extenditur ad Palatia Sanctæ Ro-
 50 manæ Ecclesiæ Cardinalium, Del Bene de
 Immunitat. Tomo 2. cap. 16. dub. 9. Sessio. 15.
 n. 1. Legitimis verò urgentibus causis Julius
 Papa III. Palatia Cardinalium in Urbe priva-
 vit hac Immunitate, uti videri potest in ejus
 Bulla 17. Bullar. Tomo 1., & communis est
 opinio Doctorum, quod palatia Cardinalium
 gaudeant Immunitate extra Urbem, non in
 Urbe, *Fagnan. in cap. Ecclesia n. 32., & seq.
 de Immunitat. Ecclesiæ, de Marin. variar. re-
 sol. lib. 1. cap. 179. n. 11., Diana in edition. coor-
 dinat. tom. 9. tract. 1. resol. 20. n. 4.**

A Jure pariter Canonico statutum est, ut
 Ma-

144 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ.

Major Ecclesiæ gaudeat Immunitate per circuitum quadraginta passuum, * & Capellæ, vel Minoris Ecclesiæ per circuitum triginta passuum, *Text. in Can. Sicut antiquitus*, ibi: *Ut major Ecclesiæ per circuitum quadraginta passuum habeat, Capellæ verò, vel minoris Ecclesiæ triginta*, & ab hac regula excipiuntur solum Ecclesiæ in Castellis * posite juxta *Text. in Can. Quisquis*, ibi: *Capellæ, quas sunt intra ambitum murorum, Castellorum, non ponuntur in hac triginta passuum observatione*, 17. qn. 4., cumque hæc Immunitas à communi consuetudine sublata sit *Del Bene de Immunitat. Ecclesiæ. Tom. 2. cap. 1. dubitatio 5. §. 8. n. 10.*, & seq., *Card. de Luca Miscell. Ecclesiæ. dist. 2. n. 5.*, vel ad summum admittatur, ubi adhuc viget consuetudo favens dicte Immunitati, *Farinac. de Carcerib. quæst. 28. n. 12.*, & 13., atque à fortiori posse Summum Pontificem, 33 si gravissimæ urgeant Causæ, * publicoque expedit bono, legem generale facere, quæ in aliquibus Ecclesiasticæ detoger Immunitati.

Tandem suffragatur exemplum Gregorii Decimiquarti, qui in sæpè citata Bulla septima §. 1., *Bulla. Tomo 2. pro communi bono addidit nonnullos casus, qui non erant in Sacris Canonibus exceptuati, & in quibus delinquentes gaudere non debent Immunitate Ecclesiastica, ita tamen, ut quando præsens temporum calamitas, & nimis, quæ jam invaluit perversorum hominum malitia id exposcit, aliqui etiam ad terrorem delinquentium, & ad coercenda illorum facinoræ, ultra, id quod præfata illa majorum nostrorum disciplina, & vetus Sacrorum Canonum norma præscriperat, in quibusdam casibus, congrua moderatione adhibita, permittamus*. Signum porro evidentissimum hoc est, quod publica concurrente utilitate, optimè valeat Summus Pontifex aliqua facere, quæ Immunitati antecederet receptæ obstitant, nec mirum, quia Lex humana rectè 54 mutatur, quoties per ejus mutationem communi utilitati providetur juxta auream Divi Thomæ doctrinam primæ secundæ quæst. 97. art. 2. in Corpore.

Octavum superest obiectum, quod Immunitas scilicet localis sit de Jure Divino, sed hoc obiectum quocunque caret robore, & efficitur, * quidquid enim sit, an juxta Legem Moysæicam possint, aut non possint delinquentes evelli ab Altari ad criminis punitiorem, qua in re concors non est Interpretum sententia, hoc unum certum est, quod dictum Legis præceptum, quatenus adfuerit, fuisse ex illa quæ per adventum Christi expiratur, *Textus in Cap. translat. de Constit.*, & latè adnotavit Sanctus Thomas primæ secundæ quæst. 100. art. 1., & quæst. 104. art. 3., in quo rerum statu non potest dici, quod Immunitas localis sit de Jure Divino, *Suarez. Tomo primo de Religio. lib. 3. cap. 8. n. 9. i Bordon. resol. primæ per tot., Lezana. in verbo Immunitas Ecclesiasticæ. n. 1. & Cuvier. var. resolut. 2. cap. 20. n. 2.*, *Del*

Bene de Immunit. Ecclesiæ. Tomo 2. cap. 16. dubitatio. 2. per tot., & dubitatio 6. pariter per totam; & quatenus per impossibile Immunitas localis esset de Jure Divino, uti voluerunt *Dec. in Cap. Ecclesiæ n. 14.*, & seq. de Constitut. *Guttier. præfatus. quæst. lib. 1. quæst. 1. n. n. 8.*, *Real. de Immunitat. lib. 1. cap. 2. per tot.*, id tamen non tolleretur, quin Summus Pontifex declarare posset, Immunitatem localem non habere locum in hac, vel in illa facti specie, uti colligitur ab exemplis mox relatis, & ab his, quæ deducta fuerunt in dicta octava oppositione.

Cæterum in eo, quod attinet ad ultimum punctum, quod hodie viget infinite prope modum controversiæ inter Sacerdotium, & Imperium super Immunitate Ecclesiæ, quasi quod hinc inferatur, tempus non adesse opportunitatem, propositam edendi declarationem, dicitur, & tempus, & causas urgere pro edenda proposita declaratione. Tempus 56 autem urget, * quia ex hac Lege declaratoria, Laici Potestates dignoscet omnia fieri, quæ fieri possunt, salva Ecclesiæ Immunitate, & quamcumque possibilem viam præcludi, ne delicta remaneant impunita. Causæ præterea urgentissimæ non desunt; quæque potissimum desumuntur ex malis, quæ per editionem hujus declarationis tolluntur; Et primò quidem tollitur de medio malum dilationis justitiæ vindictivæ, constat enim experientiâ, quod delinquentes se dicunt per dolum extrahos, quando nullum dolo extrahos adesse velint, & quamvis, aut ab Ordinario, aut à sacr. Immunitatis Congregatione declaratur non constare de dolo extrahos, id tamen non impedit quin non 57 modicum * tempus elabatur, quo justitiæ caret effectus, multoque magis cum delinquentes non unam, aut alteram, sed quatuor, & quinque aliquando dolo extrahos extrahos, & si id ab ipsis delinquentibus non fiat, ab Amicis, & à Propinquis adimpleatur; Secundo tollitur de medio inevitabile malum deferendi testimonio viliissimarum Personarum, cum in allegatione dolo extrahos inujusmodi Testes Testimonium reddant, & alii ut plurimum reperiri non possint. Tertiò tollitur de medio aliud inevitabile malum, perituri scilicet, aut incursum in Censuras, allegata quippe extrahos dolo extrahos, aut de ea coulat, aut non constet; Si secundum, Testes, ut plurimum sunt perituri: Si primum, de incursum in Censuras non est dubitandum. Ultimo de medio tollitur facilitas delinquendi, cum enim à Baroucello, aut Birruariis allecurati sæpius non resistunt Ecclesiæ, ipsique ad Ecclesiæ, à qua fuerint extrahos, tanquam ad Confugium non habeant iteratum accessum, nova post assecurationem committunt Delicta, & licet extrahos Ecclesiæ subinde capiantur, dolo extrahos deducunt præcedentem extrahos, quæ extrahos restitutione purgatur, in quibus omni-

omnibus sicuti maxima continentur tum impedimenta Justitiæ Delictorum vindictivæ, tum alii generis mala, ita non videtur illo modo esse dubitandum de temperamento in Superioribus infinuato.

Atque hæc dicta sint sub Censura & c. Salvo semper &c.

DECRETUM

Congregationis Particularis

A SS. D. N. D. CLIMENTE PAPA XI.

Deputate

Pro tollendis abusibus per eos inventis, qui ubi in Carceres confecti fuerint, ad eludendam justitiam, sese à Locis immunitibus, atque confugerant, dolose extraxerunt fuisse, frequenter allegare solent à Sanctitate Sua approbatum, ejusque jussu à Sacra Congregatione Immunitatis Ecclesiasticæ, & Controversiis Jurisdictionalibus præposita promulgatum.

CUM ad aures Sanctissimi Domini Nostri Clementis Pape XI. delati fuerint graves abusus in plurimis locis, ac præsertim in Provinciis Italiæ, & Insulis eidem adjacentibus, atque etiam in Regnis Hispaniarum, à plebique eorum inventi, qui, ubi de mandato Judicium capti fuerint, & carceribus mancipari pro Causis civilibus, vel criminalibus, ad eludendam justitiam, allegare frequenter solent sese ab Ecclesiis, aliive Locis immunitibus, ad quæ confugerant, blandis verbis, vel aliis dolose extraxerunt fuisse, & ad propriam allegationem comprobendam non solum in suis depositionibus facile perjerant, sed falsos insuper inducunt testes, adhibitaque Consanguinitatum, vel Amicorum suorum opera, etiam alia non minus damnabilia parare non erubescunt; Quinimo aliquando ipsimet sunt, qui ad effectum liberè vagandi, & forsitan, etiam impunè delinquendi, per Baroncellos, & Executores, aliive similes Justitiæ Ministros, datâ opera, ab Ecclesiis, Locisque immunitibus prædictis sese extrahi curarunt, cû spe freti, quod interim Ecclesiasticæ Immunitatis beneficium amittere non deberent. Hinc est, quod Sanctitas Sua ejusmodi malis, quibus Justitiæ cursus inhibetur, animarumque salus magnam in discrimen adducitur, pro ximia sua Pastoralis sollicitudine, ac zelo occurrere intendens, exquisivit à Congregatione Particulari nonnullorum Eminentissimorum, & Reverendissimorum S.R.E. Cardinalium, ac Illustrissimorum, & Reverendissimorum Romane Curie Prælatorum ad hunc effectum deputatâ, quomodo, & qua ratione provideri posset, ut tam graves abusus è medio tollerentur. Habitâ itaque Congregatione prædictâ sub die 5. Octobris 1716., cui interfuerunt DD. Cardinales Tanarius, Sipola S.R.E. Camerarius, Vallemans, Grimaldus,

Tom. II.

& Origus, ac RR. PP. Prosper Mareficus Episcopus Cyrenensis ejusdem Sanctitatis Sæg Auditor, Antonius Baucherius Prothonotarius Apostolicus, ac Sac. Consultæ Secretarius, Carolus Cerrus Rotæ Romanæ Auditor, Scipio de Ricciis præfatus Congregationis Secretarius, Prosper de Lambertinis Consistorialis Aulæ Advocatus, ac Fidei Promotor, & Nicolaus Jacobatius R.C.A. Procurator Fiscalis Generalis, re maturè discussâ eadem Congregatio censuit.

Consuleudum Sanctissimo, quod omnibus Ordinariis tam Italiæ, Insularumque illi adjacentium, quàm etiam Hispaniarum, scribantur literæ, per quas illis injungatur, ut publico Edicto notificent, ac monent omnes, & singulos, qui ad Ecclesias, aliave Loca immunita confugerunt, vel in posterum, confugiant, ut, quatenus gaudere velint beneficio Immunitatis Ecclesiasticæ localis, curent in eisdem Ecclesiis, & Locis immunitibus permanere, caveantque, ne ullo prætextu, causâ, vel quæsito colore ad eas, vel ea deferenda sese induci fiant; Nàm si extrâ illas, vel illa ab Executoribus Justitiæ capti fuerint, nimirò eis proderit allegare, vel etiam probare, quod fallacibus suasionibus, blandis verbis, assecurationibus, dolosis machinationibus extraxi fuerint; Cùm Animarum saluci, Justitiæ administrationi, ac publice etiam delictorum vindictæ, ubi de Criminalibus agitur, expedit, ut de cætero illæ dumtaxat extractiones suffragentur, quæ aut violentè paratæ, aut sub inde Salvi Conductus ab aliquo Judice Ordinario, seu delegato concessi, ac subscripti secutæ fuerint; qui tamen Salvus Conductus suffragari poterit pro tempore tantum in eo præfati pro, intrâ quod extraxi ad Loca immunita omnino reverti debent, si eorum Immunitate iterum gaudere intendant. Præterea iidem Ordinarii moneant, atque notificent in hujusmodi Edicto, quod, si quis verè extractionem dolosè, ut supra, commisit antè promulgationem Edicti passus fuerit, ac Immunitatis Localis beneficio gaudere velit, Ecclesiasticum Consugium repetere omnino debeat intrâ mensem à die promulgationis ejusdem Edicti numerandum, petito etiam, quatenus opus sit, ad hunc effectum Salvi Conductu ab ipsis Ordinariis gratis concedendos irâ tamen, ut eo tempore elapso, si extrâ locum immunitem deprehensus fuerit, perinde habeatur, ac si voluntariè, sponteque sua inde recessisset, nec audiri possit super extractione dolosâ, quàm de præterito se passum fuisse allegaret. Faciâque eidem Sanctissimo Domino Nostro per me infra scriptum Secretarium de præmissis omnibus relatione, Sanctitas Sua Particularis Congregationis sententiam benignè probavit, ac desuper præfatus Decretum edi, illudque à Sacra Congregatione Immunitatis Ecclesiasticæ, & Controversiis Jurisdictionalibus præpositâ promulgari, & executioni

T

ni

146 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ.

ni mandari præcepit. Hac die 22. Decembris 1716.

S. A. Card. Tanarius.

Scipio de Ricciis Secretarius.

Illustri, ac Reverendissime Præfule, uti Frater. Cum ad aures Sanctissimi Domini Nostri 59 Clementis Papæ XI. pervenirent querelæ, fide dignorum testimonio comprobatæ, adversus eos, qui ubi de mandato Judicium, sive in criminalibus, sive etiam in civilibus capti fuerint, & in carceres conjecti, ad eludendam justitiam, falsò plerumque affirmare solent sese ab Ecclesiis, aliisque locis immunibus, ad quæ confugerant, blandis verbis, vel aliis dolosè extraxos fuisse: dis-
tumque suum perjurio confirmare audent, ac insuper adhibita consanguineorum, vel amicorum suorum operâ, falsos testes inducere, & alia non minùs detestabilia patrare non verentur: Quinimò aliquando ipsimet sunt, qui ad effectum liberè vagandi, & forsitan etiam impunè delinquendi, per Baronecellos, & executores, aliove similes Justitiæ Ministros, datâ operâ, ab Ecclesiis, locisque immunibus prædictis sese extrahi fecerant, eâ spe freti, quod interim Ecclesiasticæ Immunitatis beneficium amittere non deberent. Hinc est, quod Sanctitas Sua graves ejusmodi abusus, quibus justitiæ cursus inhibetur, animarumque salus in discrimen adducitur, pro Pastoralis suæ sollicitudine, eximioque zelo, è medio tollere, ac radicibus extirpare cupiens, audito prius nonnullorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, ac Romanæ Curiæ Prælatorum, super hac re specialitèr deputatorum consilio, decrevit per organum hujus Sacræ Congregationis Immunitati Ecclesiasticæ, & Controversiis Jurisdictionalibus præpositæ, Injungi Amplitudini Tux, quemadmodum per præsentem injungitur, ut publico speciali Edicto, tenoris in adjuncto folio expressi, moneat, denunciât, atque notificet, quod omnes, & singuli ejusdemque status, gradus, & conditionis fuerint, qui actu confugerunt, vel in posterum confugient ad Ecclesias, seu loca immunita istius Diocesis, si illorum Immunitate gaudere velint, curent attentè in eis permanere, nec se ullo prætextu, causâ, vel quæsito colore seduci sinant ad discedendum ab istdem Ecclesiis, seu locis immunibus: ubi etenim extrâ illas, sive illa ipsos deprehendi contingat, minime eis proderit allegare, & probare, quòd fallaciis suasionibus, blandis verbis, allegationibus, dolosive machinationibus extracti, seu abducti indè fuerint: Cum ad occurrendum fraudibus, & abusibus suprà expositis Sanctitas Sua, de prælatorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, ac Prælatorum consilio congruum, ac opportunum duxerit, firmitèr decernere, & statuere, prout decernit, & statuit, quòd deinceps si tantum extra Ecclesias, & loca immunita, ad quæ con-

fugerant, Ecclesiasticæ Immunitatis beneficio gaudere pergant, qui ab Ecclesiis, & locis immunibus hujusmodi violentèr extracti fuerint, vel indè discesserint sub fide Salvi Conductus ab aliquo Judice Ordinario, vel delegato concessi, & subscripti, non tamen, oisi ad tempus in eo præfixum, valituri, Jubet insuper præfatus Sanctissimus Dominus Noster, quod Amplitudo Tua, eodem publico Edicto, moneat, prout similiter annexâ formulâ cavetur, omnes, & singulos, si qui fuerint, in illâ Diocesi, qui antè publicationem Edicti hujusmodi re verâ blandis verbis, aut aliis dolosè ab Ecclesiis, aliisque locis immunibus extracti fuerint, ut quatenus gaudere intendant beneficio Immunitatis eidem Ecclesiis, & locis debitæ, debeant intrâ terminum unius mensis, à die publicationis ejusdem Edicti computandum, redire ad Ecclesias, vel loca immunita, undè extracti fuerunt, exponendo ad hunc effectum, quatenus opus sit, ab Amplitudine Tuâ Salvum. Conductum, pro tuo arbitrio, & prudentiâ limitatum, ac gratis concedendum: Additè insuper declaratione, quòd si elapso prædicto termino in manus Curie incidierint, itâ habebuntur, ac si ab istdem Ecclesiis, & locis immunibus sponte suâ, nullaque propterea interpositâ fraude, discessissent, nec eis licebit amplius dolosam extractionem allegare. Ceterum cum hæc Sanctissimi Domini Nostri provisio non in tuâ tantum, sed & in aliis istius Provinciæ Diocesis servari omninò debeat: Sanctitas Sua districtè Tibi præcipit, ut hæc omnia, quæ per præsentem Tibi injunguntur, etiam Episcopis Suffraganeis tuis, aliisque locorum Ordinariis Tibi Metropolitico jure subjectis accuratè significes, & ab eis exactè paritèr, ac diligenter observari cures, & facias. Placeat igitur Amplitudini Tux itâ exequi: dum ego intereâ deprecor eidem veriores felicitates.

Rome Januarii 1717.

Amplitudinis Tux

Ut Frater Additissimus

Formula Edicti promulgandi.

Cum ad notitiam Sanctissimi Domini Nostri Domini Clementis Papæ XI. delata fuissent graves abusus, à plerisque eorum inventi, qui ubi de mandato Judicium, sive in criminalibus, sive etiam in civilibus capti fuerint, & in carceres conjecti, ut indè emittantur, allegare frequentèr solent sese ab Ecclesiis, aliisque locis immunibus, ad quæ confugerant, blandis verbis, vel aliis dolosè extractos fuisse, & ad propriam allegationem comprobandum non solum in suis depositionibus facile peierant, sed falsos insuper inducunt testes, adhibitaque consanguineorum, vel amicorum suorum operâ, etiam alia non minùs damabilia patrare non erubescunt: Quinimò aliquando ipsimet sunt, qui ad effe-

ctum

etum liberè vagandi, & forsàn etiàm impudè delinquendi, per Baroneſſos, & Executores, alinſive ſimiles Juſtitiæ Miniſtros, datà operà, ab Eccleſiis, lociſve immunitibus prædictis ſeſe extrahi curarunt, ac ſpe freti, quod inter- rùm Eccleſiaſtica Immunitatis beneficium, amittere non deberent. Minù eſt, quod Sancti- tatis Sua ejuſdem malis, pro eximia ſua ſol- licitudine, ac zelo, occurrere intendens, ſpe- ciali commiſſione, per organum Sacre Con- gregationis Immunitatis Eccleſiaſticae, & Con- troverſiis Jurisdictionalibus præpoſiti Nobis directà, & inferiùs reglitranda, diſtinctè No- bis injunxit, ut ad præſentis Ediſciti promulga- tionem procederemus.

Apoſtolicis itaque Sanctitatis Suae manda- tis, quã per eſt, veneratione, & obſequio morè gereures, vigore præſentis publici Ediſciti, mo- nemus omnes, & ſingulas perſonas cujuſcum- que ſtatus, gradus, & conditionis exiſtant, quæ actu confugerunt, vel in poſterum con- fugiant ad Eccleſias, & Inca immunita, ſi be- neficio Immunitatis hujusmodi gaudere ve- lin- t, nè ſub quovis prætextu exeant, vel di- ſcedant ab eiſdem Eccleſiis, lociſve immuni- bus, imò diligenter caveant, nè fidem adhi- beant ulli aſſecurationi, quam ſibi ad id à quavis perſonà, etiàm ſi fuerit Juſtitiæ Mini- ſter, offerri contigerit, niſi eſi ſimul exhibeatur Salvo Conductuſ ab aliquo Judice Ordinario, vel delegato conceſſus, ac ſubſcri- ptus; quo caſu Salvo Conductuſ hujusmodi, pro eo tamèn dumtaxat limirato tempore, pro quo conceſſus fuerit, ipſis ſubſtagabitur.

Curent igitur omnes, & ſinguli confugien- tes ad Eccleſias, & loca immunita præciſe ſer- vare confugium; Quoniam, ſi deinceps ex- trã Eccleſias, & loca immunita hujusmodi capi, ad manus Curie devenerint, nequaquam eis proderit, ad effectum fruendi beneficio Eccleſiaſticae Immunitatis, allegare, vel etiàm concluderent probare, quòd blandis verbis, vel aliis dolosè, ab Eccleſiis, vel locis im- munitibus prædictis extracti, ſeu abducti fue- rint; Cùm Sanctiſſimi Domini Noſtri mens ſit, quòd de cætero em tantum extractions, ſeu abductiones extractis, ſeu abductis ad præſentum effectum ſuffragentur, quæ, aut violentèr, aut ſub ſide Salvi Conductuſ, ut ſuprà conceſſi, & ſubſcripti, ſecurè fuerint.

Ceterùm, ubi contingar in hac noſtrã Dico- ceſi aliquam reperiri perſonam, quæ revera blandis verbis, aut aliis dolosè ab Eccleſiis, ſeu loco immuni extracta, vel abducta fuerit, ſerò illam per præſens Ediſcituſ admonemus, ut quatenùs ſui intendat beneficio Immuni- tatis Eccleſiaſticae localis, redeat ad conſu- gum intra terminum unius menſis, à die pu- blicationis præſentis Ediſciti computandum, petito priùs à Nobis Salvo Conductuſ, quem gratis concedemus; Quod ſi elapſo prædicto termino, extrã locum immunitem deprehèn- ſa fuerit, ſciat ſe habendam eſſe, perindè ac ſi ab eodem loco immuni ſponte ſua diſceſſe-

Tom. II.

rit, nec ampliùs audiendam ſupèr extratio- ne dolosà, quam de præterito ſe paſſam fuiſſe allegaret, cum talis idem ſit mens Sancti- tatis Suae.

Volumus autem, hoc noſtrum monitoria- le Ediſcituſ ad valvas Metropolitane Eccleſiæ hujus Civitatis aſſigi, & publicari, & in im- pèr in ſingulis Parochialibus Eccleſiis uoltræ Dioceſis, inter Miſſarum ſolemnia, promul- gari, ſicque aſſixum, & publicatum, ac reſpec- tivè promulgatum, poſt menſem à die illius aſſixionis, & publicationis, ac reſpectivè promulgationis computandum, omnes, & ſingulos, quos illud concernit, perindè arcta- re, & aſſicere, ac ſi unicuique eorum nomi- nationem, & perſonalitèr intimatum fuiſſet. Da- tum ex Noſtro Palatio Archiepiſcopali hac die.

Promulgatum etiàm fuit Ediſcituſ in Urbe de ordine Sanctiſſimi Domini noſtri Clemen- tis XI, ab Eminentiffimo Caracciolo, Pro-Vi- cario tenoris ſequentiſ.

E D I T T O

Per togliere gl'Abuſi di quelli, che carcerati per Cauſe Civili, & Criminali ſogliono al- legare d'eſſer ſtati dolosamente extra- ti dalle Chieſe, e Luoghi Immuni.

Nicolò per la Mifericordia Divina Arciveſcovo di Capua, del Titolo de' Santi Silveſtro, e Mar- tino a i Monti della S. R. C. Prete Cardi- nal Caracciolo, della Santità di Noſtro Signore Pro-Vicario Generale.

E SSENDO ſtati rappreſentati alla Sancti- tà di Noſtro Signore gli abuſi, & in- convenienti graviffimi, che frequente- mente ſuccedono in occaſione di alle- garſi da molti di quelli, che ſono carcerati tanto per cauſe Civili, quanto per Criminali, d'eſſer ſtati extracti dolosamente dalle Chieſe, & altri Luoghi Immuni, dove ſi tro- vavano reſugiat; mentre li medefimi per ela- dere la Giuſtizia bene ſpeſſo aſſerifcono fal- ſamente di aver patito una tale dolosa extrac- zione, & per ſoſtenerla, ſpergiurano ne' loro Coſtituti, inducono falſi Teſtimonii, & com- mercono altre ſimili ennmicità, coll'ajuto an- cora de' loro Amici, & Congiunti; auxi tal- volta eſſi ſteſſi ſono quelli, che per poter li- beramente vagare, & forſe anche commetter' delitti, ſenza perdere il beneficio dell'im- munita, che pretendono di continuare a go- dere, ſtudioſamente ſi erano fatti citrare per mezzo de' Miniſtri ſubalterni della Giuſtizia dalle ſudette Chieſe, & Luoghi Immuni. Quindi è, che volendo la San- ra Sua col ſuo iom- mo Zelo Paſtorale dare l'opportuno rimedio à tali diſordini, dopo aver fatta eſaminare maturamente, & diligentemente queſta ma- teria in una particolare Congregazione à tal' effetto deputata dalla Santità Sua; in ſeſſequa

T 3 del

148 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ:

del consiglio darle dall'istessa Congregazione come apparisce dal Decreto fattone sotto li 22. Dicembre 1716. ordina, e commanda, che si proceda alla pubblicazione del presente Editto.

In esecuzione per tanto del commandamento di Sua Beatitudine notificiamo, & ammoniamo tutte, e singole Persone di qualsivoglia stato, grado, e condizione, che ora si trovano confugiate, e che in qualunque tempo avvenire saranno per confugiarsi nelle Chiese, ed altri Luoghi Immuni di quest'Alma Città, se vogliono godere l'Immunità di non lasciarsi persuadere sotto qualsivoglia pretesto, causa, o colore à partire dalle medesime Chiese, e Luoghi Immuni, e di non prestar fede ad alcuna assicurazione, che loro fosse data da chi si sia, ancorche fosse Ministro di giustizia quando insieme non gli venga esibito il Salvo condotto, conceduto, e sottoscritto da Noi, o da Monsignor nostro Vicegerente, o da altro Giudice Ordinario, o Delegato, quale dovrà loro suffragare per quel solo tempo limitato, per cui sarà stato conceduto.

Avvertino per tanto tutti quelli, che si ricoverano nelle Chiese, ed altri luoghi Immuni, di non uscirne; poiche uscendone, se verranno in potere della giustizia, non gioverà loro di allegare, o pretendere di provare di esserne stati estratti dolosamente, o con fallaci suggestioni; essendo mente della Santità Sua, che dopo la presente Notificazione, & ammonizione non possono più allegarsi, ne allegandosi possono giovare a chi si sia l'estrazioni dolose, mà unicamente possono allegarsi, e giovare l'estrazioni seguite violentemente, o sotto la sicurezza di Salvo Condor-

to conceduto, e sottoscritto come sopra.

Quando poi in quest'Alma Città si trovasse alcuno, che veramente per il passato fosse stato estratto dolosamente da qualche Chiesa, o Luogo Immune, l'ammoniamo, che se vuol godere del Benefizio dell'Immunità locale, debba ritornare al Confugio della Chiesa dentro il termine d'un mese prossimo da decorrere dopo la pubblicazione del presente Editto, con chiedere à Noi per tal'effetto, quando gli occorra, il Salvo Condotto, che gli sarà conceduto gratis; avvertendolo però, che se passato il detto termine d'un mese sarà catturato fuori del Luogo Immune, dovrà considerarsi come se volourariamente ne fusse partito, nè potrà esser'adito sopra l'estrazione dolosa che pretendesse aver patita, essendo tale parimente la volontà espressa di S. B.

Dichiarando, che il presente nostro Monitorio Editto, affisso che sarà ne luoghi soliti di quest'Alma Città, dopo un mese dall'affissione, e pubblicazione del medesimo, obblighi, & attinga qualsivoglia Persona, ora, & in qualunque futuro tempo, come se a cialcheduno fosse stato nominatamente, e personalmente intimato. Dato in Roma dalla nostra solita Residenza questo dì 1. Settembre 1717.

N. Card. Caracciolo Pro-Vicario.

N. A. Canonico Cuggiò Segr.

Die, mense, & anno, quibus supra supradictum Editum affixum, & publicatum fuit ad valvas Curie Innocentianæ, ac in acie Campi Floræ, & in aliis locis solitis, & consuetis Urbis, per me Franciscum Rotam Curie Eminentiissimi, & Reverendissimi D. Alma Urbis Card. Pro-Vicarii Mandatarium.

De cantrico, & fossato fantino faciendò, & aptandò.

R V B R I C A XXXI.

Ordinamus, & decernimus, quod homines scholarum S. Andrea, Granorù, S. Luca, Cassanighi, Felixii, & S. Petri in Lacuna, teneantur ubi expedierit, & requireri faciant, vel eis fuerit injunctum per Antianos, sive Potestatem Faventinæ, vel per ejus Officiales facere, & aptare, ac ita factū, & aptatum tenere cantricum quod est incipiendo a Ponte Moranighi, & finiendo usque ad flumen Senni, & etiam fossatum fantinum, quod tendit ad dictum cantricum, debeat per homines dictarum scholarum ita fieri, & factum teneri usque in finem Comitatus, & Districtus Faventinæ, quod aique per dictum cantricum, & fossatum possint libere fluere, & decurrere, absque aliquo impedimento damno, & præjudicio agrorum existentium circumcirca cantricum, & fossatum hujusmodi. Et hoc pro evidenti utilitate viarum, & possessionum hominum Civitatis, & Comitatus Faventinæ, & maxime dictarum scholarum. Et quod desuper eligi possint per Dominos Antianos pro tempore dictæ Civitatis Faventinæ duo, seu plures homines de dicta Civitate ad hujusmodi laboreria faciendâ, seu fieri faciendâ, quoriscunque dictis Dominis Antianis videbitur expedire, qui sic eligendi quæcumque sibi injuncta per dictos Dominos Antianos, aut per dictum Dominum Potestatem, seu alium iudicentem super prædictis, & pro executione prædictorum teneantur exequi cum effectu sub pœna librarum decem bonon. pro singulo, & quolibet eorum contrafacientem, vel non exequente, & pro qualibet vice, qua contrafecerint, vel neglexerint prædicta facere, vel exequi.

S U M M A R I U M.

- 1 **C** Anticum est foveum manufactum recipiens aquam, de qua ibi,
- 2 Canticum repletum reperitur multis ab hinc annis, undè sæpè contingunt inundationes,
- 3 Expurgationi fovearum ab inundatione agros præservantium invigilandum est à Superioribus.
- 4 Fovearum, seu fossarum constructio, & expurgatio est necessarissima ad evitandas inundationes agrorum.
- 5 Fossata sunt receptacula aquarum n.4.
- 6 Aqua nullis est terræ, illamque reddit fructibus copiosior. Lim.n.6.
- 7 Aqua excessiva abundans valde præjudicat fructibus.
- 8 Corpus humanum vino roboratur num.6.
- 9 Vinum immoderatè sumptum vires debilitat, & ad perniciem illas redigit num.6.
- 10 Concurre debent ad excavationem, & expurgationem fovei omnes illi, qui sentiant commodum.
- 11 Et omnes enumerati à Statuto nu.7.
- 12 Fovei purgatio, & refectio incumbit illi, ad quem spectat ipsum foveum.
- 13 Aqueductus publicus excavari, & expurgari debet expensis publicis, seu communibus.
- 14 Nisi addit consuetudo illum excavandi, seu expurgandi expensis aliquorum, quæ est attendenda.

O B S E R V A T I O.

- 1 **C** Anticum est foveum manufactum recipiens aquam descendentem à parte superiori inter Cirelam, & Pontem fluminis Senii versus Castrum Bononiense, eamque ducit ad flumen Gadi, ut patet ex diligenti descriptione geographica Aquarum fluminum, &c. Provincie Romandiolæ facta per Petrum Mariam Cavinum Faventinum, & Tipyss impressa de anno 1678.

Verum multis ab hinc annis adeo est reple-

- 2 tum, ut sæpè contingant inundationes agrorum non sine gravissimo damno, cui si per negligentiam, si per impotentiam possidentium terras non paratur remedium medianee expurgatione, prout invigilandum esset à Su-

- 3 perioribus, & Magistratibus curam aquarum habentibus: Nam constructio, & expurgatio huiusmodi fovearum est necessarissima, eamquæ receptacula aquarum juxta text. in leg. unic. & Fossa ff. de in flumin. publ. navig. lit. Franc. Marc. decis. 110. num. 17. par. 2. ac emisoria, & scolastica earum Pæch. de Aqueduct. cap. 10. num. 2. tom. 2. quæ aliqui ad agris superioribus descendendo, & ad loca inferiora defluendo omnes agros inferiores inunda- rent, ut advertit Barf. conf. 87. sub. num. 18. vol. 1. in evidens damnum agrorum jicet enim aqua sit valde utilis terræ, illamque reddat fructibus copiosiores, ut præter quotidiana experientiam tradit Pæch. de Aqueduct. cap. 9. quæst. 17. num. 8. Rot. coram Seraphin. decis. 480. n. 5. Nihilominus excessiva abundantia illius valde præjudicat, cum reddat terram sterilem eo modo, quo corpus humanum vino roboratur, sed si nimis eo utatur, tantò magis vires debilitantur, & ad perniciem rediguntur, ut notat Pæch. dila. quæst. 17. nu. 8. cum tribus seqq.

- 4 Ad ejus autem excavationem, & expurgationem concurrere debent omnes enumerati à nostro Statuto, ut de simili Statuto respondit Rot. Bononiensis pend. Barz. dec. 57. n. 4. cum seq. & optima quidem ratio est, quia exinde sentiant commodum juxta regulam, Quod quis sentit incommodum, sentire debet, & incommodum, ut in his terminis respondit R. min. sen. consilio 276. n. 27. Cyriac. controu. 576. n. 21. cum seq. vel etiam quia eorum est, quo casu ad ipsos purgatio, & refectio pertinet, ut cum Cepoll. de Servit. Rustic. pr. ad. cap. 4. tit. de Servit. aqueduct. nu. 92. vers. si verb loquimur firmavit Rot. Bononiensis coram Barzio loc. cit. n. 3. vers. & cum eorum sit,

- 5 Verum si ageretur de aqueductu, seu fovea publica, tunc expensis publicis, seu communibus excavari, seu expurgari debet Florian. in l. si fistulas ff. si servitus vindic. Cepoll. dila. cap. 4. num. 90. ubi etiam subdit, quod si viget consuetudo excavandi expensis aliquorum, ea est attendenda, quos sequitur Cyriac. dila. controu. 576. n. 25. cum seqq. idemque firmat D. Gobbi in tract. de Aquis quæst. 19. nu. 14. & 18. cum seqq.

ADDIT. AD RVBR. XXXI. LIB. V.

S U M M A R I U M.

- 1 **F**oveus non manufactus decurrens per multas Tenutas reputatur publicus quo ad usum.
- 2 Foveus expurgandus est à Vicinis Dominis prædiorum num. 1.
- 3 Etiam si per universum foveum non Confinent.
- 4 Foveus non manufactus decurrens per multas Tenutas tanquam foveus publicus reputatus quo ad usum expurgandus est pro Rata à vicinis Dominis prædiorum ut respondit Rot. in Romana expurgationis Fovei 19. Junii 1713. Coram R. P. D. Lancetta §. Secus, & 18. Mar-

tii 1715. Coram eodem, & in eadem super expensis expurgationis 14. Februarii 1716. Coram eodem R. P. D. Lancetta.

Etiam si per universam Fovei longitudinem non confinent si per proximi si per remoti, si per mediatum, si per immediatum ad expurgationem proportionaliter, & pro sua rata contribuere tenentur juxta text. in l. si tertius §. si ex plurium fundo decurrens aqua nocet, vel si plurium fundo nocetur ff. de aqua pluvia arceda, & Rot. in dila. Romana expurgationis 18. Martii §. Consequens.

Num. 8. Dicitur itaque supra in Addit. ad Observat. ad Rubr. x. num. 4.

150 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodofia.
De Fossatis juxta vias publicas faciendis, &
manutenendis.

RUBRICA XXXII.

Item statuimus, & firmamus, quod omnes Coloni, etiam partiarii, bonorum in Districtu, aut Comitatu Faventis existentium juxta, & propè vias publicas, & quæ sunt infra tertium lapidem versus Civitatem facere teneantur Fossata ampla pedum trium, & profunditatis aliorum duorum pedum, terram omnem ad viam hujusmodi proiciendo, & ea sic tenere, & id Dominus bonorum hujusmodi observare teneatur, quando tali careret Colono, & hæc sub poena solidorum decem bonorum pro qualibet vice, qua contraheret contingerit, & semper etiam ad prædicta omnino facienda compellantur, & nihilominus si quis bona hujusmodi ingressus fuerit antequam prædicta fecerit, non possit modo aliquo accusari, nec à quovis Judice condemnari, dummodò in via publica iri non possit, & sic cundo ex industria damnum aliquod non intulerit, & idem etiam observetur, ut si licet damnari aliquis non possit, sic aliorum bona ingreditur, aut in illis, vel per illa cundo, quando viæ publicæ usus luto, aut aqua impediretur, ita quod commode per eas iri non possit. Viarum autem vicinalium Fossata fieri etiam debeant, etiam crucendo solum per unum pedem cum dimidio, & etiam ad prædicta observanda Forensium Coloni, seu ipsimet Forenses cogi, & compelli possint, & valeant.

SUMMARIUM.

- 1 Fossata consueverunt, & expurgantur, ne aquæ in prædiis restantur, sed naturalem habeant decursum.
- 2 Fossata viæ publicæ adiacentia sunt illorum, qui propè ibi possident prædia adhaerentia, licet usus sit publicus.
- 3 Fossata tanquam pars prædii adiacentis comprehenduntur in prædii venditione.
- 5 Domino fundi adiacentis incumbit onus consueverunt, & expurgandi fossata.
- 5 Appaltus viarum extra Urbem intra spatium quadraginta miliariorum stipulatus fuit per annos viginti quinque cum magna utilitate publica.
- 6 Appaltatores viarum extra Urbem, quæ fossata expurgare, & expurgata conservare teneantur.

OBSERVATIO.

- C**onsueverunt, & expurgantur fossata, ne aquæ in prædiis restantur, sed naturalem habeant decursum, ut firmatum fuit supra ad Rubr. 18. n. 6. hoc eodem libro. Et cum fossata viæ publicæ adiacentia sint illorum,
- 2 qui propè ibi possident prædia adhaerentia, licet usus eorum sit publicus *Maluf. conf. 78. n. 12. c. m. seq. vol. 1. Pecch. de Aq. d. n. l. cap. 11. n. 2. lib. 2. D. Gobbi. de Aquis q. n. l. 30. n. 9. vers. Propterque eam seq. Tranchedin. res. l. n. 83. n. 1.* ac tanquam pars fundi adiacentis comprehendatur in prædii venditione ut profertur
  - 3 quitur *Tranchedin. ubi supra n. 3. c. m. seq. &*

Gobbi. loc. cit. n. 17. consequenter illis etiam incumbit onus consueverunt, & expurgandi, ut firmatum fuit supra in Obser. ad d. Rubr. 18. n. 7. & de simili Statuto Mediolani p. u. Carp. ad idem Statutum tom. 2. cap. 350.

Circa hujusmodi tollaria in Instrumento Appaltus generalis viarum extra Urbem intra spatium quadraginta miliariorum duraturi per annos viginti quinque stipulati die 13. Julii 1680. cum magna utilitate publica, quotiens rigorose invigiletur pro adimplemento Appaltatorum, in cap. 5. convenitum fuit: *Li suddetti Appaltatori siano tenuti solamente a far pulire, spurgare, e mantenere netti quelli fossi, che sono necessarii, e servono per ricevere l'acqua di dette strade, e per loro mantenimento, ma per quelli fossi, che servono per le Tenute, Casali, Vigne, e Terreni adiacenti, e che ricevono lo scolo dell'acqua di dette tenute, siano tenuti, & obbligati li vicini Padroni, e possessori d'esse tanto a darli esito nelle loro tenute, e beni, come ancora di rifare, spurgare, e pulire come sopra gli altri fossi adiacenti, che ricevono l'acqua, e scoli delle tenute, e beni suddetti, e trascurando di rifarli, spurgarli, e pulirli come sopra dopo intimati, & assegnati termine congruo ad arbitrio di Monsignor Presidente, e Signori Magistrati di strade possino li detti Appaltatori rifarli, spurgarli, e pulirli a tutte spese, & interessi di detti Padroni, e possessori, e per le spese, che haveranno fatte, e doppo tassate che saranno da un Perito da eleggerli dalli medesimi Monsig. Presidente, e Sig. Magistrati di strade, babbino, e li competa la medesima mano Regia, e privilegio, che se li concede per le strade, e ponti.*

Observationes ad Rubr. XXXIII. Lib. V. 151
De Pontibus, & Viis faciendis, & manutenendis.

R V B R I C A XXXIII.

Cum expediat Pontes, (A) & Vias (B) publicas manuteneri, & reparari. Propterea statuimus, ordinamus, & firmamus Scholas Comitatus Faventiae, & eorum homines teneri facere, & manutenere omnes Pontes existentes in eorum scholis, eorum propriis sumptibus, cura, laboribus, & expensis, & si contigerit Pontem lapideum, aut ligneum in aliqua schola de novo fieri, aut etiam reparari, & ob id gravis impensa requiratur, tunc talis impensa fiat per eos, per quos faciendam esse declarabitur per officium Magnificorum Dominorum Antianorum Civitatis Faventiae pro tempore praesidentium, & eo modo, & forma per eos declarandis, & tunc gravem impensam requiri intelligatur quando, & quoties per dictos Dominos Antianos declarabitur gravem impensam faciendam, & adhibendam esse, in qua tamen declaratione fienda per dictos Dominos Antianos illud per eos observetur, quod homines illius scholae magis in huiusmodi impensis graventur, in qua Pons huiusmodi fieri, vel refici contingat non obstante aliquo statuto aliter, vel in contrarium disponente, & similiter teneantur scholarum incolae aptare, & reparare in eorum scholis omnes Vias publicas, ita quod earum usus pateat, & per eas commodè iri possit, etiam cum curribus. Et si qui Pontes, aut aliqua strata publicae indigeant refectione, seu reparatione aliqua, aptati, & manuteneri debeant per homines scholarum illarum, quae dictis Pontibus, & Viis magis adherent, & quorum Pontium, & Viarum huiusmodi usus magis continuatur. Et ut Viae commodius manuteneantur sanctimus omnes, & singulos habentes in scholis bona teneri ipsi, vel eorum Coloni Fossata opportuna facere juxta stratas, & vias huiusmodi, sub poena librarum decem boni incurrenda, quodcumque ad mandatum Domini Potestatis, aut Officialium damnum datum hinc non facerent, & toties committenda, & exigenda quoties tali mandato non obtemperaverint.

S U M M A R I U M.

- 1 Pontibus viarum semper utiliter praeorantur, dum transitus alioquin redditur impossibilis.
- 2 Pontium constructio necessaria, & utilissima est ad publicum, & privatum commercium.
- 3 Causa constitutionis pontium celeritatem desiderat num. 2.
- 3 Pontis constructio super viis, & fluminibus publicis fieri non potest absque licentia Principis, seu Magistratus.
- 4 Contribuere tenentur omnes bona possidentes per se, & libram ad constructionem, & reparationem pontium, habita debita proportione. Limita num. 7. & 9.
- Amplia procedere non obstante privilegio, & immunitate à publicis oneribus n. 6.
- Amplia etiam Clerici, & Ecclesiasticae personae num. 8.
- 5 Vicini contribuere tenentur pro fabrica Pontis, ex quo utilitatem sentire valent.
- 6 Limita, quando praedia adiacentia sunt incolata, & ilectia.
- 7 Viae aliae sunt publicae, aliae privatae, & aliae vicinales.
- 8 Viae publicae a Graecis appellantur. Viae publicae Praetoriae, seu Regiae, seu Militares, seu Consulares à Latinis nuncupantur n. 1.
- 9 Praetoriae, & Consulares, quare sic dicuntur.
- 10 Viae publicae aliae sunt intra Civitatem, & aliae extra eam.

- 14 Via publica dicitur tunc quando copulativè concurrunt tria, de quibus ibi.
- 15 Via publica non probatur ex Testibus deponentibus, quod publice per omnes itum fuerit.
- 16 Via publica non dicitur ex eo, quod publice talis tenetur, & itum est per omnes.
- 17 Via publica praesumitur, quoties incipit à publico, & definit in publicum, nisi ex diverso probetur facta ex collatione agrorum privatorum.
- 18 Secus si habeat introitum à praediis, & agris privatorum, & in illis intermoriatur.
- Via privata dicitur quoties habet introitum à praediis, & agris privatorum, & in illis intermoriatur num. 18.
- 19 Via publica censetur, quando probatur quod pluries per eam Sancti. Eucharistia Sacramentum ad infirmos pro Viatico, & Cadavera mortuorum, ad ecclesiasticam Sepulturam declarata sunt.
- 20 Refectio, reparatio, & restauratio viarum extra Civitatem ad quos spectet.
- 21 Refectio, munio, & reparatio viarum publicarum extra Civitatem facienda est expensis communibus, imponendo collectam per se, & libram vel per capita.
- 22 Publicè expedit, ut viae reficiantur, muniantur, & putgentur.
- 23 Foreses contribuere tenentur ad solutionem collectae imponitae pro munitione, & reparatione viarum publicarum.
- 24 Omnes contribuere tenentur ad munitionem, & reparationem viarum, non obstante quocumque privilegio, & exemptione ab

152 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ.

- ab oneribus, & num. 19. limina numer. 15.
- 15 Immunitas a munitione, & reparatione viarum publicarum concedi potest & valet.
- 16 Clerici, & Ecclesiastici tenentur contribuere pro refectione, & munitione viarum publicarum, & nu. 29. Declin. 17. 18. & 41.
- 19 Clerici Cameræ tenentur contribuere pro refectione, & munitione viarum publicarum. Contrarium 41. & seq. Ampl. nu. 44. & 46.
- 30 Princeps tenetur contribuere pro refectione, & reparatione viarum publicarum.
- 31 Viæ vicinales, quæ dicantur.
- 32 Viæ vicinales claudi non potest ab uno ex confortibus, ita ut aliis vicinis prohibitus sit transitus.
- Viæ vicinales omnibus vicinis patere debent num. 31.
- 33 Viæ vicinales possunt esse publicæ, & privæ.
- Viæ vicinales publicæ censentur quando memoria hominum non extat ex collatione agrorum privatorum constructas fuisse num. 33. Vide ibi.
- 34 Ponticellus fieri non potest super viâ vicinali publica ab eo, qui utrinque habet prædia, nec claudi, etiam omnibus vicinis consentientibus.
- 35 Privata viæ vicinales dicuntur, quando extat memoria, seu constat solum esse alienum, & non publicum.
- 36 Viæ privatæ duobus modis intelligi possunt. Viæ quatenus eis jus eundi dicitur servitus num. 36.
- 37 Relectio, & munio viæ incumbit illis, qui habet servitutem viæ, & itinervis.
- 38 Viæ privatæ sunt, quæ in solo alius sunt, licet alteri forte interviant, & appellentur etiam agrarie.
- 39 Viæ privatæ accipiuntur pro factis ex collationibus privatorum, quoties de hoc est memoria.
- 40 Munio, & relectio viarum privatarum spectat ad privatos.
- 41 Dominium viarum privatarum spectat ad privatos.
- Viæ privatæ vendi, & claudi possunt à privatis Dominis num. 41.
- 45 Pretium Clericatus Cameræ est scutorum quadraginta duorum millium auri.
- 47 Negativa probatur ex perquisitione librorum, in quibus fieri debet scriptio.
- 48 Princeps supremum privilegium immunitatis, per quod portio exempti accrescat, & cedat in damnum, & præjudicium cæterorum Subditorum, au sine causa possit concedere remissivè.
- 49 Potest ex causa concedere.
- 50 Princeps supremus exemptionem titulo oneroso concillam revocare non potest. Contrarium concurrente publica utilitate, vel necessitate n. 54. Declin. n. 55. vide n. 56.
- 51 Princeps contrahens cum subdito submitte se legibus contrahentium, & habetur pro privato.

Deur potestati Principis leges subjecti n. 51. limita ut ibi.

Princeps ligatur vinculo rationis naturalis num. 51.

52 Princeps ledere jura contractus, ac fidem datam non potest etiam ex causa necessitatis.

Nemo contraheret cum Principe, si non ligaretur sua conventionem n. 52.

53 Princeps successor servare tenetur contractum factum cum antecessore.

56 Princeps revocans privilegium exemptionis titulo oneroso concessum tenetur ad restitutionem rate pretii proportionabilis privilegio, vel ad reconvensationem exemptionis, & valoris juris ablati. Amplia. 57.

58 Quomodo autem possit taxari pretium restituendum vide ibi.

59 Venialitas Officiorum Causarum Curie Cameræ Apostolicæ Auditoris Generalis, nec non ejusdem Cameræ Thesaurarii Generalis, duodecim Clericorum, & Præfidentis super preta fuit à Summo Pontifice Innocentio XII. mediante ejus Bulla, de qua ibi.

OBSERVATIO.

Pontibus viarum semitæ utiliter prorgaurur, dum aliquin transitus redditur impollibilis Brugnot. in Epitom. viar. cap. 2. n. 25. 5. & tanquam opus, ne dum utilissimum, sed necessarium ad publicum, & privatum commercium, ejus causa celeritatem desiderat l. Omnes C. de Operib. publicis. Roma. sen. cons. 31. num. 8.

Eorum constructio absque licentia Principis, seu Magistratus deputati fieri non potest super viis, & Fluminibus publicis per 3 text. in l. 2. §. meritis ff. Ne quid in loco publico Gratian. disceptat. 84. num. 14. Brugnot. ubi supra numer. 270. cum aliis adductis in Observat. ad rubr. 14. n. 19. & seqq. lib. 7.

Ad constructionem, & reparationem autem pontium pro communi utilitate, & necessitate ædificatorum contribuere teneantur omnes bona possidentes per res, & libram, habita proportionem contiguitatis, ac majoris, vel minoris commoditatis, ita ut oneris incommmodum à commodo regulam desumam juxta dispositionem tex. in l. Per Bithyniam 1. Cod. de Immunit. ac min. conced. lib. 10. ubi optimè Bar. n. 1. cum seqq. Peregr. consil. 102. num. 7. vol. 1. Cobell. ad Bullam Boni Regim. cap. 38. n. 50. cum seqq. Avenda. de Exequen. mandat. par. 2. cap. 3. n. 8. sequitur De Committibus decis. sensu. decis. 10. n. 5. & seqq. tom. 1.

Et quod ad fabricam Pontis à Civitate factam teneantur contribuere vicini qui ex illo utilitatem sentire valeat natat Alber. in Rybr. ff. de Muner. & honor. n. 13. Avenda. ubi supra.

6 Non obstant privilegio, aut immunitate à publicis muneribus ex mor. allegatis, & expresse disponitur in Bulla revocatoria exemptionum edi solita per Summos Pontifices, prout

in illa Clementis XIII. Bullar. nov. vol. 5. in ordine
L. 21. fab. §. 1. & aliorum Successorum Pontifi-
cium.

Nisi specialiter concessa sit per Summum
Pontificem immunitas ab huiusmodi contri-
butione, cum tunc nulla intret disputatio,
nec potestatis, nec voluntatis, nec interpreta-
tionis, ut distinguendo docet Card. de Luca
in Supplement. ad Miscellan. Ecclesiast. disc. 48. n. 8.

Adeo ut etiam Clerici, & Ecclesiastici te-
neantur, cum ipsi quoque exinde utilitatem,
& commodum reportent per eorum bonis

per tex. in leg. Ad instructionem Cod. de Sacros.
Eccles. Luc. de Penn. in l. final. Cod. de Exaltor. trib.
public. lib. 10. Bald. conf. 312. nu. 2. in fine cum
seq. vol. 3. Roland. conf. 2. nu. 1. cum tribus seqq.
vol. 4. Peregrin. dicto consil. 10. sub n. 7.

Et nisi prædia adiacentia incolta, & steri-
lia sint, qua ratione ex ponte nullum commo-
dum reportetur à Domino huiusmodi terra-
rum, ut advertit Card. de Luca de Regalib. di-
scurs. 141. sub n. 12. sequitur D. de Comitibus dec.
senenf. 10. n. 5. & seq.

Viz aliz sunt publicæ, aliz privatæ & aliz
vicinales, ut in l. Prator. ait. 2. §. Via autem ff.
Ne quid in loco publico & docent Barum leg. Per
Bithyniam n. 3. ff. de Immunitat. nemin. conced. Re-
sponsale de Fend. cap. 5. conclus. 20. nu. 1. cum seq. Ri-
pol. de Regal. cap. 40. Antunez. Portugal. de Donat.
Reg. tom. 2. par. 3. cap. 3. nu. 3. Antonell. de Loc. leg.
lib. 2. quaest. 1. n. 6. P. in. decis. 588. nu. 1. lib. 3.
Surd. dec. 42. nu. 1. Alia de hac materia latè, &
doctè tractat. D. de Comitibus decis. senenf. lib. 1.
decis. 9. & seqq. tom. 1.

Viz autem publicæ, quæ à Græcis Basilicæ
à Latinis verò Prætorie, seu Regiæ, seu Militæ-
res, seu Consulares nuncupantur, ut docet gloss.
in dicta leg. Prator ait §. Via autem in verbo quas
Græci, Responsale loc. cit. Scipio Theodor. allegat. 82.
sub n. 1. Kochende Jure viciniae par. 2. cap. 1. n. 1.
cum seq. Card. de Luca in relat. Roman. Chr. disc. 38.
sub n. 1.

Desumendo talem denominationem à Con-
sulibus, seu Prætoribus, quorum auctoritate
constitutz fuerunt, ut de Flaminia, Cassia,
Clodia, Annia, Augusta, Albana, Latina,
Aurelia, Pompeja, Domitia, Cornelia, &
aliis tradit Camill. Borell. de Præst. Reg. cathol.
cap. 7. n. 8. quem sequitur Antunez ubi supra sub
n. 6. D. Pacibell. de Dist. ant. ca. 6. memb. 10. sub n. 1.

Aliz sunt infra Civitatem, & aliz extrà
eam, ut tradit Bart. dec. cit.

Ad hoc ut via dicatur publicæ tria copu-
lative concurrere debent, nempe primò, quod
solum sit publicum, secundò quod per eam
publicè eatur, & tertio denique, quod ducat,
vel ad Civitatem, vel ad flumen, vel ad Mare,
vel ad aliam viam publicam, ut per Text. in
dicta l. Prator ait §. Via autem publicæ. Nequid
in loc. public. originaliter docet Rip. in l. Quom-
inus publico n. 92. ff. de Flumin. Menoch. cons. 443.
n. 9. Rimini. jun. cons. 382. nu. 52. cum seqq. usque
ad 61. Catan. cons. 42. nu. 14. Scipio Theodor. alle-
gat. 82. nu. 3. cum seqq. Sixtin. de Regalib. lib. 2.
Tom. II.

num. 18. cum quatuor seqq. Antunez Portugal. de
Donat. Reg. tom. 2. par. 3. cap. 3. nu. 2. & 4. Rimini.
de Leg. Reg. 5. 26. n. 3. D. Pacibell. loc. cit. n. 2. in
fine Andreas Knichen. de Saxoni. non provocan.
Jur. cap. 5. nu. 180. cum seqq. Novat. de Grevar.
Vissall. par. 2. gravam. 66. nu. 9. & 10. Surd. de-
cis. 42. n. 3. cum seqq. Roccha disputat. Juris Select.
cap. 163. nu. 22. vol. 2. Censal. decis. Lucens. 69. n. 90.
Ita ut non sufficiat probari per Testes, quod
publicè per omnes itum fuerit per eam, ut

notat Mathesius singular. 92. quem sequuntur
Menoc. loc. cit. eodem n. 9. D. Pacibell. de Dist.
cap. 6. memb. 10. sub n. 2. Surd. decis. 42. nu. 3. cum
aliis adductis per Censal. dec. Lucens. 69. nu. 17.
cum seqq.

Minusquè probare, quod via sit publica, quia
publicè tenetur, & itum est per omnes, cum
etià per vias privatas publicè eatur, ut firmat
Cepol. de Servitut. l. public. præd. cap. 3. nu. 17.
Tondat. R. R. de Resol. Civil. par. 2. cap. 133. nu. 1.
Franc. Marc. dec. 594. n. 3. par. 1. Antunez. loc. cit.
num. 2. cum seqq.

Quoties tamèn via incipit à publico, &
desinit in publicum præsumitur publica, nisi
exadverso probetur tacita ex collatione agro-
rum privatorum per tex. in dicta leg. Prator
ait 2. §. via autem, vers. hac ergo ibihas ergo
quas post Consularem excipiunt in Villis, vel in
aliis Colonias ducentes putem, & ipsas publi-
cas esse, ff. Ne quid in loc. public. firmant Rimini.
sen. cons. 431. nu. 20. & 22. Antunez ubi supra
n. 5. Tondat. loc. cit. n. 10. Antonell. loc. cit. Ciriac.
controv. 667. n. 28. vol. 4. Pacibell. loc. cit. n. 3.
Jo. à Sunde Decis. frisi. lib. 5. tit. 5. desinit. 1. sub
n. 1. Cortiada decis. 107. n. 28. Surd. decis. 42. n. 3.
Rot. coram Caval. decis. 631. n. 5. & in recent.
decis. 287. n. 6. par. 9. si secus si habeat introitum

ad prædium & agris privatorum, & in illis
intermoritur, nam isto casu præsumitur pri-
vata & dicens contrarium tenetur probare,
ut aliis relatis declarando firmat Pacibell.
loc. cit. n. 3. vers. ant via introitum.

Prout etià quando probatur quod plu-
ries per eam Sanctissimum Eucharistia Sacra-
mentum ad Infirmos pro viatico, & cadave-
ra mortuorum ad Ecclesiasticam sepulturam
delata sunt, tunc enim naturam viæ publicæ
acquirat, etiam si à sui initio privata via ve-
rè fuisset, ut per Text. in l. 1. in princip. ibiq.
gloss. & §. qui inferendi cum §. seq. vers. item si
mihi in fraudem ff. de Mort. infer. & sepulchr.
edificau. ibique Scribentes respondit Catan.
cons. 42. n. 10.

Ad quos autem spectet reparatio, restau-
ratio, & tecticio viarum procedendum est
cum distinctione inter vias Urbicas, & intra
Civitatem, de quibus infra Observe. ad Rub. 14.
libr. 7. & eas, quæ sunt extrà Civita-
tem. Quo enim ad istas munio, & tecticio
facienda est expensis communibus imponen-
do collectam per 25. & librari per quantita-
te patrimonii, vel per capita juxta tex. in
dicta leg. Per Bithyniam 1. ibique gloss. in verbo
huiusmodi muneribus. Cod. de Immunit. nemi-

couced. lib. 10. ubi etiam Bart. n. 3. & Amaya n. 4. & 5. Salyt. in l. Neminem. Cod. de Sacros. Ecclesiis, Gryphind. & Econom. leg. lib. 2. cap. 26. n. 43.

Quod innovatum etiam fuit per Theodosium in l. Antiquitas 5. de Itiner. munitionu Cod. Theodosian. ibi: Antiquari omnibus; vel personalibus rescripsit, vel per adnotationes elicitis per Bithyniam, ceterasque Provincias possidentes, & reparationi publicæ aggerit, & ceteris ejusmodi muueribus pro jugorum numero, vel capitu, quæ possidere noscantur adstringi cogantur.

Et ratione quid convenit publicæ utilitati, ut viz reficiantur, muniantur, purgentur, & curentur, ut notat Amaya in l. Per Bithyniam n. 6.

Adquam contribuere tenentur etiam Forenses bona ibi possidentes, ut consuluic Remin. jun. cons. 100. Perreg. dicto cons. 102. sub n. 7. vol. 1. Klob. de Contribut. cap. 9. n. 71.

Ac omnes alii, non obstante quocunque privilegio, & exemptione ab oneribus, & contributionibus, ut laicis fuit per Valentianum in leg. Viarum 3. ibi: Viarum munitione nullus habeat immunitis, & eorum pradiorum A. fores, qui sorte inuito oere privilegiorum contemplatione parere minime voluerint nostræ Domui vindicentur, de Itiner. munien. in 24 Cod. Theodosian. ibique Gothofred. hñmant Amaya in dicta leg. Per Bithyniam num. 1. cum seqq. Klob. de Contribut. cap. 9. n. 62. cum seq. Dummodo expresse concessa non sit immunitas a munitione viarum, quæ utique concedi potest, ut respondit Rolaud. d. Vallæ cons. 2. num. 7. vol. 4.

Nec non tenentur Clerici, & Ecclesiasticæ personæ de ordine tamen, & mandato Judicis 26 eis Ecclesiastici, quando agitur de expensis in refectione, & munitione viarum publicarum, ut tenent Barbosa. in leg. Ad instructionem n. 1. Cod. de Sacrosanct. Ecclesiis, & de Jure Ecclesiast. lib. 1. cap. 39. n. 43. plenè Tomar. de Collect. 5. Non obstat. 3. n. 24. cum seqq. Gutierrez allegat. 10. n. 2. cum aliis, quos refert, & sequitur Antuarez Portugal. de Donat. Reg. vol. 2. par. 3. cap. 3. n. 55. vers. & sic etiam Clerici.

Quod intellige procedere in viis, pontibus, & similibus, & muuitis primario, & principali 27 palitèr pro utilitate, & necessitate privata etiam bonorum Ecclesiasticorum, etiam si secundario redeant in beneficium publicum, cum ipsi non debeant locupletari cum aliena jactura Fagnan. in cap. non minus n. 12. & 23. de Immunit. Ecclesiæ distinguendo respondit Cardin. de Luca de Regal. discurs. 59. n. 5. & repetit in supplement. ad Miscellan. Ecclesiasticas, discurs. 48. n. 10. cum seq.

Secus si ageretur de refectione, & munitione viarum, & pontium primario, & principali 28 palitèr respiciente utilitate, & necessitate publicam in universum pro majori facilitate, & commoditate commercii, omniumque itinerantium, sive habeant agros, & casalia, siue non habeant, nam cum isto casu

consideretur tanquam species gabelæ, & vengialis, sunt exempti, Clerici, & Ecclesiasticæ personæ, nisi concurrant sex desumpta ex Abb. cons. 3. par. 1. nempe primum assensus Pontificius; secundum consensus simultaneus Episcopi, & Cleri, tertium justa causa publicæ necessitatis, vel utilitatis, quantum, quod illa promiscuè respiciat, tam Ecclesiasticos, quam Laicos; quintum ut subsidii ratio ita exigat, ex quo Laicorum vires non suppetant, & sextum quod hujusmodi exatio fiat cum auctoritate Judicis Ecclesiastici, ut concordantibus relatis firmat Fagnan. loc. cit. n. 23. cum seqq. & distinguendo plenè respondit Card. de Luca d. discurs. 59. n. 12. vers. Quo verò cum seqq. ubi adverteit, quod delictantibus prædictis requisitis, cum Ecclesiastici supportent onera spiritalia, nempe vigiliarum, orationum, jejuniorum, aliorumque spiritalium exercitiorum tam circa preces Deo fundendas pro obtinenda divina protectione, & custodia, quam circa administrationem Sacramentorum, & curam Animarum, quibus non subjacent laici, & sic cum laici laicalibus oneribus, & Ecclesiastici spiritalibus subjaceant, utrat reciproca compensatio ita ut Ecclesiastici non sint ulterius gravandi, & repetit in supplement. ad Miscellan. Ecclesiasticas, loc. cit. & tenet Mart. de Jurisdict. par. 4. centur. 1. c. 51. n. 47. vers. Ego autem cum seqq. juncto cap. 9. n. 13. cum seqq. & Del Bene de Immunit. Ecclesiæ cap. 8. d. n. 11. sect. 9. num. 4.

Juxta prædictam distinctionem prævia discussione articuli in Congregatione particulari deputata a Sancta Memoria Innocentio XI. emanavit sub die 13. Decembris 1677. sequens resolutio, quæ etiam ab eo approbata fuit, 29 non obstantibus deductis in responso in fine hujus Observationis impresso. Omnes, & quoscunque quantumvis exemptos, & privilegiatos tam ex privilegiis clausis in Corpore Juris, quam ex particularibus, etiam DD. Clericos, & Officiales Camera tenentis, & obligatos esse ad taxes, & contributiones, quæ pro refectionibus, vel novis constructionibus pontium, & viarum, & similibus expensæ tam iatræ, quam extrâ Urbem fiant ad ratam, & proportionem domorum, & Casalium, ac Tenentiarum, & Vincarum, aliorumque pradiorum tam Urbanorum, quam Rusticorum adjacentium, vel quæ alias ex dicta refectione, vel constructione privatam reportent utilitatem, vel commoditatem ad rationem certæ summe pro quolibet jugere, vel petia, seu domo, aliove pradio tam Urbano, quam Rustico, & eo modo, quo tenentur omnes alii possitores Casalium, & Vincarum, aliorumque pradiorum Urbanorum, & Rusticorum in eadem taxa, vel contributione descriptorum, perinde ac si nulla adessent privilegia, quæ declaratum est non suffragari pro taxis, & contributionibus factis à dic. assumptionis Sanctissimi D. N. & pro aliis modo quæ supra imposuerunt faciendis, & ita servatum fuit, & servatur.

Imò

Imò ipsemet Princeps ad reparationem Viarum contribuere tenetur juxta refcriptum Henrici in l. Dandum 4. de itiner. munici. in Cod. Theodosian. vol. 5. ibi 1. Dandum quidem fuerat constitutum, ut Illustrissimæ patrimonii dignitatem ab insulariæ itinere habuerent excepta; Verum propter immensas utilitates viarum certissimè studia civitatum ad reparationem publicæ aggeris conducibili devotione volumus festinare, nulla ad instructionem munitionis hujusce dignitate, aut privatorum privilegiorum in qualibet studio sibi adpetita 1. Etiam istud adjungimus, ut domos etiam Clementiæ nostræ, quas vetusta, & innumera ab hujus oneris curatione privilegia vindicabant par conditio, & sollicitudo constingat.

Viz vicinales dicuntur, quæ ad vicos du-
cunt, vel sunt in vicis constructæ ex collatio-
ne agrorum duorum, vel plurium, aut expen-
sis communibus pro eorum servicio juxta
text. in l. Prator ait 2. §. Via autem vers. vicinales ff. Ne quid in loc. public. & tradunt Scipio Theodor. allegat. 82. sub n. 1. cum seq. Antonell. de loco legal. lib. 2. quæst. 1. n. 9. Cypic. latr. consultat. 64. n. 18. Antunez. Portugel. loc. cit. n. 10. Surd. decif. 42. n. 1. 4. vers. Via autem vicinalis cum seq. Roccha Dispnt. Juris select. vol. 2. cap. 171. n. 1. cum seq. & cap. 177. n. 5. Rota in Rec. decif. 61. n. 5. cum seq. par. 17. & proinde via vicinalis non potest ab uno ex confortibus claudi, ita ut aliis vicinis prohibitus sit transitus, cum viz vicinales omnibus vicinis parere debeant Menech. consil. 449. n. 13. Patet. l. expedit. 68. n. 33. cum seq. Clarin. consil. 90. n. 13. cum seq. & prosequitur Roccha loc. cit. sub n. 5. & 6.

Hujusmodi verò viz vicinales possunt esse publicæ, & privatz: Publicæ quando memoria hominum non extat ex collatione agrorum privatorum constructas fuisse juxta dispositionem Text. in l. Via vicinales ff. de Laco, & itinerr. public. Antunez. Portugel. ubi supra sub eodem n. 10. Cypic. latr. d. consultat. 64. n. 19. Franciscus Palma consultat. 53. n. 15. vers. et licet ubi n. 5. seq. firmat, memoriam non extare esse probandum ab eo, qui in ea se fundat Casan. conf. 42. n. 1. 4. vers. aut est cum seq. Kochen. loc. cit. Surd. cit. dec. 42. n. 15. ubi advertit prædictum Text. loqui etiam quando via abique ullo exitu intermoritur, distinguendo respondit Roccha Dispnt. Juris select. vol. 2. cap. 162. n. 23. cum seq.

Et isto casu cum sint juris publici non potest super illis fieri ponticellus ab eo, qui queritur habet prædia, nec claudi, etiam omnibus vicinis consensientibus, ut tenet Surd. cit. dec. 42. sub n. 15. sequitur de Comitibus decif. Senef. 10. n. 1.

Privatz verò viz vicinales dicuntur, quando extat memoria, seu constat solum esse alienum, & non publicum, ut puta factæ ab uno, vel pluribus collatis fundis, ut distinguendo docet Surd. cit. dec. 42. n. 16.

Privatz verò viz duobus modis intelligi
Tom. II.

36 possunt, nempe primò quatenus est jus eundi, & dicitur servitus juxta Text. in l. Prator ait 2. §. Via privata, ibi 1. Via privata solum ulienum est, ius tamen eundi, & agendi nobis competit, ubi gloss. in verbo Competit, ff. Ne quid in loco public.

37 Et eo casu refectio, & munio incumbit illi, qui habet servitutem, nam qui dat viam, solummodo pati debet, ut in Leg. Refectionis ff. Commun. præd. Bart. in l. Per Bithyniam sub n. 3. ff. de Immunit. nem. conced.

Secundo verò modo accipiuntur pro iis, quæ in solo alicujus sunt, licet alteri forte 38 interviant, & appellari etiam agearias, quia idè ab initio contineantur sunt, ut in proprium agrum ducant; vel etiam accipiuntur 39 pro factis ex collationibus privatorum quociens tamèn de hoc extat memoria d. l. Prator ait §. Viarum ff. Ne quid in loco public. Cypic. latr. d. consultat. 64. n. 18. ubi n. 17. advertit, tales etiam dici, quando una pars in viam publicam exitum habet, alia verò pars abique ullo exitu intermoritur Kochen. de Jure vicinæ par. 2. cap. 1. n. 1. cum seq. Scipio Theodor. allegat. 82. sub n. 1. Antonell. de Loc. Legal. lib. 2. quæst. 1. n. 10. Surd. decif. 42. n. 16. ubi eas vocat privatas vicinales; Et hujus ad eandem privatos, & particulares spectat munio, ut in d. §. Viarum, & declarando tenet Bart. in cit. l. Per Bithyniam sub n. 3. licet ad ipsos spectat dominium, ita ut possit vendi, & claudi, ut tenet Surd. d. dec. 42. sub n. 16. Rota in Recent. dec. 61. n. 5. par. 17. sequitur de Comitibus decif. Senef. 10. n. 11. ubi alia de Via notata digna.

ROMANA EXEMPTIONIS.

Immunitas, sed exemptio à Taxis imponendis pro instructione, & reparatione Viarum non est, neque insolita, neque nova, hanc enim ex dispositione Juris Civis committere Clericis, & Ecclesiasticis personis, quando impensa facta pro simili instructione, seu reparatione solvi debet per Taxam impositam personis pro rebus, quicquid sit, quando onus est reale tantum distinguendo tradit Bartol. in l. Ad instructiones C. de Sacrosan. Eccles. & clarus est Text. in Anthitem nulla Communis C. de Episcop. & Cleric. per quem fuisse correctam dictam legem Ad instructiones firmat Marchin. de Bell. Divin. cap. 4. tit. 1. An Ecclesiast. poss. collect. pro expens. poss. n. 3.

Quam exemptionem licet prædicatam non videamus in Urbe vigore particularium, & localium Constitutionum, ea tamèn inviolabiliter observatur in Taxis impositis Communicationibus, tam intrà, quam extrà districtum existentibus, à quibus Clerici, & Ecclesiasticæ personæ sunt prorsus immunes, ita ut occasione Anni Sancti, in quo solent rescindi omnes Viz Status Ecclesiastici cum gravissima impensa, ut facilius Populo ex externis Regionibus ad Urbem confluenti passat acci-

cessus, opus fuerit supplicem libellum porrigere *sani mem: Clementis X.*, ut ad Taxas prædictas, etiam Ecclesiasticos contribuere mandaret, & stante speciali rescripto Sanctitatis suæ inter illos reparatæ fuerunt, idem quo fuit etiam prædicatum in cæteris antea-ctis annis Sanctissimi Iubilæi, ut est notorium.

Hanc autem immunitatem à Taxis Viarum, ut supra, tam de Jure, quam vigore consuetudinis, & observantiæ Clericis competentem Summi Pontifices illibatam, & intactam semper inviolabilitè præservarunt Clericis R.C.A. vigore specialis privilegii per Eminentiſſimum Camerarium vivæ vocis oraculo à Sanctissimo ipsi desuper factò, & ex decreto in plena Camera matura deliberatione præhabita edito, necnon etiam vigore specialium literarum Apostolicarum eidem Camerario directarum occasione collationis Clericatum per viam contractus onerosi, & irrevocabili, ac propter merita, & continuos labores, quos subeunt in obeundis muneribus ipsis injunctis concessi, in quo inter cæteras exemptiones exprimitur illa de qua agitur, ibi: *Nec non Ec. Viarum, & Pontium pro illorum reparacione, sive nova constructione Taxarum, & Collectarum, etiam in Urbe, & ejus Districibus existentium, & ibi: Item Romana Curia Officialibus, nec non etiam Tyberis, & aliorum quorumcumque fluminum, & quorumvis passuum, Pontium, Viarum, Portarum, Turrionum, & aliorum locorum Custodibus, & Officialibus Substantis, Agentibus, & Ministris, Baronzellis quoque executoribus, Subexecutoribus quibuscumque, ac pro tempore existentibus, nec non quorumcumque Civitatum Ordinariis, Vicariis, Officialibus, Rectoribus, Executoribus, & aliis omnibus, & singulis ad quos spectat, & in futurum spectabit, quibus præsentibus nostris litteris exhibitæ fuerint inhibemus, & in virtute sanctæ Obedientiæ, ac sub mille Ducatorum auri Camere Apostolicæ applican., mandatis executivi, & in subsidium excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque Ecclesiasticis Sententiis, Censuris, & penis prædictis precipiendo mandamus ne te, tuosque Agentes, Ministros, Famulos, & Colonos, Partiararios, Assistentarios, Laboratores, Agricolas, tuæque bonæ prædictæ quancumque contra prædictarum nostrarum literarum formam, & tenorem contra, & occasione supradictorum onerum, Gabellarum Collectarum, subsidiorum, & aliorum quorumcumque onerum quomodolibet nuncupatorum, ne præferatur tam per Communitates, Universitates, Respublicas, Ordinarios, & Dominos Temporales antedictos, quam ipsam Sedem, & Camera Apostolicam quomodolibet habeant, & in posterum, & in futurum imponendorum impediatis, vel perturbatis; quinimo Ec.*

Diciturque immunitatem, & exemptionem ut supra concessam Summi Pontifices voluerunt competere Reverendæ Cameræ Apostolicæ Clericis, non solum durante Cle-

ricatus officio, verum etiam post illius dimissionem, & quousque ipsi vixerint, ibi: *Te pari modo, & absque alia difficultate, distinctione, & differentia, ac omni, & quocumque impediamento, & contradictione cessante etiam d. die admissionis prædictæ, etiam quandocumque præfatum Clericatus Officiam dimiseris, & in futurum quoad vixeris uti, frui, potiri, & gaudere omnino posse, & debere pariter concedimus, & indulgemus.*

Et siue difficultate respectu illorum, qui Clericatum Cameræ emerunt in Pontificatu *sani mem: Clementis Decimi*, in cujus initio prævio diligenti examine commissio Eminentiſſimo Cardinali Gasparo de Carpine tunc Prodatario, aliisque Officialibus Sanctitatis suæ super introitibus Clericatus inter quos connumerata fuit exemptio à Taxis Viarum, ut testatur est idem Eminentiſſimus Carpius, firmatum fuit pretium in scutis 43000. auri, unde beneficio Principis juvari debent, non autem molestiam, aut vexationem subire, ut bene probat *Solorzan. de Jure Indiar. tom. 1. lib. 2. cap. 24. num. 47. cum seqq.*

Comprobavit etiam. observantia optima Privilegiorum, & Constitutionum interpretis: nullo enim tempore in Taxis pro instructione, seu refectione Viarum indiciis fuerunt adscripti Clerici Reverendæ Cameræ Apostolicæ, etiam si illos, vel ex causa vendicionis, vel promotionis prædictum Clericatus Officium dimissionis contigerit, & si ex incuria, & errore Officialium Magistratus aliquando fuerint in illis descripti, illico etiam fuerunt deleti, nec pro eis ullo unquam tempore quidquam solverunt, ut parit ex diligenti petitione librorum magistratus, qui, est vetus modus probandi negativam, *Mandell. conf. 789. n. 2. Cyriac. contr. 512. n. 1. Copye. latr. consult. 68. n. 8. & 10. cum seqq.*

Cum igitur hodie in dubium revocari contingat, an Clerici Reverendæ Cameræ Apostolicæ sint manutenendi, & conservandi in eorum antiquissima, & immemorabili quasi possessione immunitatis, ut supra illis competentis à Taxis prædictis, vel potius possit, aut debeat SS. D. N. illam revocare, credendum de Jure respondendum manutenendos esse in quasi possessione non solvendi Taxas Viarum, & Cameram Apostolicam (quarenis eidem Sanctissimo placeat antedicta privilegia revocare) tenri solvere raram, seu ratas, in quibus Clerici prædicti pro eorum bonis in futurum taxari contigerit. Quia quamvis de Jure disputent DD. an supremus Princeps possit etiam sine causa privilegium Immunitatis concedere per quod portio exempti accrescat, & cedat in damnum, & præjudicium cæterorum subditorum, ut videre est ex relatis per *Klor. de contrib. cap. 16. sect. 1. ex n. 31. & seqq.* certum tamen est id Supremo Principi licere legitima causa subeunte, quam exemplificat esse causam meritorum, hoc enim casu cæteros subditos privilegii onus in

se fu-

se inspicere teneri firmat aliis relatis, idem *Kloc. loco supracitato num. 37. Fajerd. alleg. Fiscal. 49. nu. 148. & seqq.* Ergo modo fortius, & abique ullo difficultatis principio id est affirmandum, quando Princeps prædictam immunitatem concessit non solum ex causa meritorum, sed etiam in vim contractus onerosi; si causa enim receptionis pretii, quod in Camera beneficium verum præsumitur, utique prævalere debet causæ meritorum.

Potuit ergo Princeps hujusmodi exemptionem concedere, an autem possit, & debeat illam revocare, acior est questio, in qua quamvis non desint Doctores, & quidem numero, & auctoritate non leves firmantes, 50 Supremum Principem non posse Jus ex contractu, & titulo oneroso quasitum auferre, ea ratione, quia Princeps contrahens cum subditi submittit se legis contrahentium, & habetur pro privato, juxta Glossam communiter approbatam in *Clement. prima in fine de Casu. poss. & proprietas*. Nam licet *Dens* potestati Principis Leges subjecerit, illis tamen 51 contractuum vincula, quæ sunt Juri gentium, & consistunt in naturali ratione quæ suadet promissa servari debere, non submisit, sed Princeps quoque ligatur vinculo rationis naturalis, ut bene *Zaf. conf. 10. num. 27. vol. 1. & cas. 15. n. 159. & seqq. vol. 1. & in Schol. l. 2. §. Novissimè in ver. ratum coll. 3. ff. de Origin. Jur. Bruni. conf. 117. n. 145. qui ait, quod etiam ex causa necessitatis publicæ supervenientis post contractum non potest Princeps Jura contrahentis ledere, ac fidem datam violare* *Bald. in l. Princeps in prima lect. ff. de Legib. ubi quod si Princeps non ligaretur sua conventionem, nemo secum contraheret, & in conf. 327. n. 2. vol. 1. ubi addit, quod jam nullus esset contractus cum Principe, si revocatio ab illius voluntate penderet, Decian. conf. 1288. n. 7. & per tot. & esse communem opinionem testatur Paris. conf. 72. n. 48. cum seqq. vol. 1. Cephal. conf. 549. n. 45. & 59. vol. 4. ubi hoc ampliat etiam de plenitudine potestatis, & ex jura causa, & probat *Decian. conf. 600. Jaf. conf. 10. n. 1. cum seqq. vol. 3. qui pariter ampliat, nemum in ipso Principe, sed etiam 53 in successore, ad Text. in cap. 1. in verbo Prædecessores tuos. de Probat. ubi omnes DD. norant, quod successor teneatur servare contractum licitum factum per prædecessorem cum aliis plena manu concessis per *Mastrill. de Magistrat. lib. 3. cap. 4. n. 331. usque ad 343. plenè omnia comprobat Pragm. de Regim. Reip. par. 1. lib. 1. disp. 2. sub n. 99. cum pluribus seqq. Solorzan. de Jure Indiar. tom. 1. lib. 3. cap. 3. n. 19. & per Add. ad dec. 317. à n. 446. usque ad 491. par. 9.***

Attamen sequendo opinionem magis communem, & consonam Summi Pontificis auctoritati, de qua (juxta præsertim suadente 54 causa) nefas est dubitare, pro certo, & indubitabili admittimus, posse Principem, & præcipue Summum Pontificem privilegium

ab ipso, vel à suis Prædecessoribus concessum etiam per viam contractus, & titulo oneroso revocare, si iusta, & rationabilis causa concurrat, quam omnes Doctores in publica, vel utilitate, vel necessitate consistere uno ore fatentur, ut patet ex cumulatim per eundem *Mastrill. de Magistrat. d. lib. 3. cap. 4. n. 346. & seqq. Petr. de Potest. Princip. cap. 3. dubit. 1. princip. n. 26. & seqq. qui tamèn à num. 56. & seqq. contrariam opinionem acriter defendit Casar. de Afflict. Contr. Jur. cap. 22. ex n. 4. & seqq. novillimè *Altolin. Resol. forens. resol. 1. ex n. 75. & seqq. Bonaccin. Oper. moral. tom. 2. disp. 1. quæst. 3. punct. 8. §. 3. n. 2. & 3. Castropal. Oper. moral. par. 1. tract. 13. disp. 4. punct. 21. §. 2. n. 1. fol. 260. Meroll. Disput. moral. tom. 2. disp. 6. cap. 7. n. 144. vers. oportet tamèn. fol. 176.**

Quæ publica utilitas, vel necessitas ad istum effectum supervenire debet post contractum, vel si vigeat ante contractum, Principi tunc esse ignota, ut docet *Cephal. conf. 302. n. 138. cum seqq. Jaf. conf. 1. n. 29. cum seqq. vol. 1. Officib. dec. 90. n. 15.*

Sed pro certiori, & magis indubitabili esse etiam admittendum, quod etiam tali casu teneatur Princeps ad restitutionem ratæ præstii proportionabilis immunitati, sed privilegio pro ipsum revocando, vel ad recompensationem estimationis, & valoris Juri ablati, ut 'pro indubitato concludunt Doctores, & præceteris *Castren. in l. fin. n. 1. Cod. si contr. jns. vel nil. publ. ubi etiam Jaf. n. 2. & seqq. & in l. Barbarius n. 38. & 44. ff. de Offic. Prat. ubi ampliat etiam legem condendo *Island. conf. 69. n. 46. cum seqq. vol. 2. & conf. 71. vol. 3. Paris. conf. 1. n. 111. vol. 1. Revit. conf. 79. n. 53. vol. 1. Castald. de Imperat. quæst. 98. n. 8. Gutier. in l. Nemo potest n. 73. ff. de Legat. primo, ubi etiam causa sit iustissima, cum aliis quos 57 sequuntur, & recerunt *Mastrill. de Magistrat. lib. 1. cap. 27. n. 38. & d. lib. 3. cap. 4. n. 352. & plurib. seqq. Petr. de Potest. Princip. loco sup. cit. n. 255. latissimè Casar. de Afflict. d. cap. 22. n. 37. & plurib. seqq. Altolin. d. resol. 1. n. 80. Bonaccin. Oper. moral. loco supracitato n. 3. Sanchez de Matrim. lib. 8. disp. 33. n. 9. Salas de Legib. disp. 17. sect. 14. n. 70. & disp. 10. sect. 18. n. 126. Castropal. ubi supra eodem §. Et n. Meroll. pariter in d. cap. 7. n. 167. vers. ab illominus, Giunipar. de Jur. Permissis sens. disp. 4. quæst. 5. cap. 1. n. 1. & 2. fol. 214. Tamburin. de Jure Abbatum to. 1. disp. 16. quæst. 12. n. 21. cum sequ. ubi reprobat contrarium tenentes *Mastrill. conf. 1. n. 10. cum seqq.****

Hæc autem ratio pretii, seu compensatio, quia dignosci non potest, quæ, & quanta esse debeat, alio modo regulari non debet, 58 quoniam mediante solutione ratæ, seu ratarum, in quibus futuris perpetuis temporibus Cliricos pro eorum bonis taxari contigerit.

Ex quibus &c.

Post compositam hanc observationem, 59 prædicta disputatio subacta fuit, dum Deo inspirante pro majori decore Sanctæ Sedis Apo-

Apostolicæ, & virtutis incremento à Summo Pontifice Innocentio XII. suppressa fuit venalitas Officiorum causarum Curiz Cameræ Apostolicæ Generalis Auditoris, nec non ejusdem Cameræ Thesaurarii Generalis, duodecim Clericorum, & Præsidentis mediante ejus Bula edita Decimo Kal. Novembris 1692. tenoris sequentis.

INNOCENTIUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei

Ad perpetuum rei memoriam.

AD hoc unxit Nos Deus oleo lætitiæ præ confortibus nostris, ut iustitiam, quæ est præparatio Sedis nostræ, incessantibus studiis diligamus, quod tunc laudabiliter, et par est, nullo nostrorum meritorum suffragio, sed ineffabili Omnipotentis Dei bonitate, & providentiâ adimplemus, cum ciarregia luceantes, neque ad dexteram declinantes, neque ad sinistram aliquoties deviantes, jus summi unicuique tribuere, eosque, quos præsertim juri necum in causis privatorum, sed Fisci nostri dicendo, necnon Sedis, & Cameræ Apostolicæ bonis, juribus, & redditibus administrandis, & tuendis respectivè in partem sollicitudinis evocamus, personarum acceptione non facta, divitiarum sorte posthabita, ac meritum, & virtutum collatione duntaxat librata, undequaque dignos, & præstantiores eligere satagimus.

At dum ad præsentiam Romanæ Curie Prælatorum, nimirum causarum Curie Cameræ Apostolicæ Generalis Auditoris, ac ejusdem Cameræ tum Thesaurarii Generalis, tum duodecim Clericorum Præsidentum, necnon alterius Præsidentis variabilis, & interim fructifera Officia, quæ rationabilibus olim suadentibus causis, seu gravibus tunc urgentibus necessitatibus alias decuit recepto pretio concedi, & successivè durantibus, & plerumque ad ætatem ipsam necessitatibus, vel causis, opas, seu opportuum visum fuit, similibus concessionibus insinuari, mentis nostræ oculos sedula meditatione convertimus, exinde viros aliquos dignos, solvendo tamen prætio hujusmodi impari, aliquando prætermitti necesse esse, non sine gravi animi nostri dolore perperimus.

Hinc ut sola virtutem præstantiam in hujusmodi Officialium circumspiciat, & iusta electione praponderet, atque contra præfatam Romanam Curiam obloquendi; & oblatrandi invadit, & iussus ejus detractoribus calumniosis hujusmodi tollatur occasio, quantum Nobis ex Alto conceditur providere volentes, iustum Officiorum prædiorum, & ejusmodi illorum pretium, quin etiam quicquid pro expeditione in eorundem Officiorum acquisitione fuerat expensam, ascendens in totum ad summam decies centenorum, & viginti millium septingentorum sexdecim scutorum monete Romanæ, unicuique ex præfatis Officialibus pro sui Officii valore, & expensis præditis, in primis & ante omnia, prout in nostro die undecima currentis mensis Octobris, de super conse-

cto, & manu nostra subscripto Chirographo, cuius tenorem haberi volumus pro expresso, uberius continetur, restitui mandavimus.

In cuius executionem, cum præfatis, & expensarum hujusmodi integra, & effectiva restitutio, ipsæ Officialibus in id consentientibus, subsequuta fuerit, Officiorum prædiorum venalitati in posterum occurrere volentes 1. Motu proprio, ex certa scientia, & matura deliberatione nostris, deque Apostolica potestatis plenitudine, memoratorum Officiorum venalitatem tenore præsentium penitus, & omnino tollimus, supprimimus, extinguimus, removemus, & abolemus 2. Volentes, & mandantes, ut hujusmodi Officia antea in perpetuum, seu ad vitam concedi solita, in posterum ad Nostrum, & Romani Pontificis pro tempore existentis, & illa Sedis Apostolicæ beneplacitum, viris vita, & morum integritate præstantibus, literarum scientiæ præditis, rerumque humanarum experientia insignibus, ad majorem Dei gloriam, Romanæ Curie, & Prælatum decorem, necnon virtutis incitamentum, & premium gratis, & nullo recepto pretio concedantur.

Volumus tamen, & decernimus, omnia, & singula emolumenta tam ordinaria, quam extraordinaria, jura, bona, fructus, redditus, & proventus certos, & incertos illa Sede iam plena, quam vacante undecunque provenientes etiam ex annatis, quindennis, minutis, servitiis, militiis, pontis, compositionibus, sigillis, expeditionibus, ac literis patentibus, necnon jocalis, & regalibus solvi solitas à quibusvis personis, & Communitatibus, & præsertim à Cameræ Apostolicæ, illiusque Appaltatoribus, Thesaurariis, Censuariis, aut Feudatariis in quocunque anni tempore, & signanter in Vigilia, ac Fello Sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli, ac in Nativitate Sanctissimi Domini Nostri Jesu Christi, & denique obventiones, & responsiones quasvisque quocunque nomine nuncupatas, quæ prius in compensationem pretii persolvi memoratis Officialibus respectivè debebantur, & solvebantur, penitus, & omnino cessare debere, illaque omnia, & singula pro indemnitate ejusdem Cameræ Apostolicæ urgentibus necessitatibus pressa, & nuper etiam pretii, & expensarum restitutione præfatis Officialibus, ut præferatur, facta magis gravata, metu, scientia, deliberatione, ac potestatis plenitudine paribus restituiamus, renouamus, incorporamus, & applicamus.

Decernentes easdem præfatas literas, etiam ex eo, quod præfati causarum Curie Cameræ Apostolicæ Generalis Auditor, ac ejusdem Cameræ Thesaurarius Generalis, duodecim Clerici Præsidentes, ac alter Præsident, & alii quocunque in præmissis quomodolibet juri, vel interesse habentes, seu habere prætendentes, eisdem præmissis non consentirent, aut vocati, seu auditi non fuerint, tamen suorum indultorum, vel privilegiarum vigore consentire, vocari, seu audiri semel, vel pluries quomodolibet debuisse, et ex alia quacunque quantavis juridica, & privilegia-

legata causa, de ullo subreptionis, vel obreptionis, seu nullitatis vitio, aut intentionis noxia, vel interesse habentium consensus, alioque quocunque etiam quantumvis magno formali, & substantiali defectu notari, impugnari, redargui, retractari, in ius, vel controversiam revocari, ad terminos juris reduci, seu adversus illas aperitionis oris, restitutionis in integrum, aliunde quodcumque juris, facti, vel gratia remedium intentari, vel impediri nullatenus posse, sed semper, & perpetuo validas, firmas, & efficaces existere, & fore, suoque plenarios, integros effectus sortiri, & obtinere debere, & ab omnibus, ad quas spectat, & pro tempore quodcumque, & quomodocumque spectabit, inviolabiliter observari; sique & non aliter per quoscumque Iudices ordinarios, & delegatos quavis auctoritate, prahemiencia, aut potestate fungentes, & suavitates, etiam prefata Camera Clericos Presidentes, causarum Palatii Apostolici Auditores, & S. R. E. Cardinales, etiam de latere Legatos, sublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter iudicandi, & interpretandi facultate iudicari, & deserviri debere; irritum quoque & inane, si secus super his à quoquam scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

Non obstantibus, quatenus opus sit, de iure quasito non tollendo, aliisque Nostris, & Cancellariis Apostolicis Regulis, & scilicet. Symmaci, Pauli Papæ Secundi, Pauli Papæ Quarti, & aliorum Pontificum Prædecessorum Nostrorum de rebus Ecclesie non alienandis, & alienatis recuperandis, ac recol. mem. Pii Papæ IV. similiter Prædecessoris Nostris de gratis quodcumque interesse dicta Camera concernentibus intra certum inibi expressum tempus exhibendis, & registrandis, itant easdem presentes literas ibidem exhiberi, & registrari nunquam necesse sit, aliisque quibuscumque Constitutionibus, & ordinationibus, ac Tribus, Officialium, & Officialium prefatorum etiam iuramento, confirmatione Apostolica, vel quavis alia firmitate roboratis statutis, consuetudinibus, & decretis etiam Cameralibus, & Consistorialibus, necnon quibuscumque eorumdem Officialium erectionibus, & concessionibus etiam presentium Possessorum tametsi aliis factis ad vitam, seu in perpetuum, ac etiam ex causa onerosa, seu correlative, vel

per viam contractus, seu vim contractus habentes; privilegiis quoque, indultis, & literis Apostolicis Tribunalibus, Officialis, seu Officialibus prefatis sub quibuscumque tenoribus, & formis cum quibuscumque etiam derogationum derogationis, aliisque efficacioribus, & efficacissimis, & insolitius clausulis, & decretis in genere, vel in specie, etiam motu, & potestatis plenitudine similibus, aut aliis quomodolibet per Nos, & Romanos Prædecessores Nostris in contrarium eorumdem pramissionum concessis, ac etiam pluribus confirmatis, innovatis, & approbatis; Quibus omnibus, & singulis etiam pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specifica, individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quavis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret, tenores huiusmodi, ac si de verbo ad verbum, nihil penitus omisso, & forma in illis tradita observata, exprimerentur, & inferrentur, ipsam presentibus pro plenè, & sufficienter expressis, & insertis habentes, illis aliis in suo roore permansuris, ad pramissionum effectum hanc serie specialiter, & expressè motu, scientia, deliberatione, & potestatis plenitudine paribus derogamus, & derogatum esse volumus, ceterisque contrariis quibuscumque.

Nulli ergo omnium hominum liceat paginam hanc nostram suppressionis, extinctionis, remotionis, abolitionis, voluntatis, mandatis, decretorum, restitutionis, reunionis, incorporationis, applicationis, & derogationis infringere, vel ei ausu temerario contraire, si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Roma apud S. Mariam Majori Anno Incarnationis Dominice millesimo sexcentesimo nonagesimo secundo Decimo Kal. Novembris Pontificatus Nostris Anno Secundo.

B. Card. Prodatarius. I. F. Card. Albani.

Visa de Curia I. Sacripantes,

D. Ciampinus.

Loco ✠ plumbi.

Registrata in Secretaria Brevium.

ADDIT. AD RVBR. XXXIII. LIB. V.

S U M M A R I U M.

- 1 **R**epartitio expensarum pro refecione pontium facienda est pro rata commoditatis, & bonorum.
- 2 Via publica quamvis dicatur.
- 3 Via privata dicitur, quæ à privato initium habet, & definit in privatum.
- 4 Omnes tenentur ad reparationem Viarum, & Pontium non obstante quacumque exemptione, & quare.
- 5 Princes contribvere tenetur pro reparatione viarum.
- 6 Via vicinalis quæ dicatur.

- 7 Vix vicinales privatæ sunt particularium in ibi prædia possidentium.

Num. 4. Repartitio expensarum pro Refecione pontium, & viarum facienda est pro rata commoditatis, & bonorum, * ut me hic allegato firmavit Rot. in Placentina Pontis & Rivi 31. Jan. 1610. Coram R. p. d. A. f. alio 5. Non sit.

Num. 14. Via dicitur publica, quæ est in solo publico, & incipit à platea publica, * & ducit ad alias Vias, & stratas publicas Civitatis, ac inservit usui publico ut etiam firmat Calderon. res. solut. 60. m. 13.

Num. 17.

160 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ.

Num. 17. Via, quæ incipit à publico, & definit in publico dicitur publica; nisi ille, qui venit contra præsumptionem juris concludenter probet contrarium quod scilicet via ab initio constituta fuerit in solo privato ut firmavit Rot. in *Orbevetana via super bono Jure 4. Martii 1712. Coram Rpd. Scotto 5. Moti.*

Num. 13. Via privata illa dicitur, quæ à privato initium habet, & * in privatum definit l. 2. §. *Piarum quodam ff. ne quid in loco publico.*

Num. 24. Omnes tenentur ad reparationem viarum non obstante quacumque Immunitate * *Castellin. hic me allegato firmat ad Bannimenta Remendiola observ. 15. n. 6. cum seqq. ubi late de materia viarum, & de Contributione, & modo contribuendi.*

Nam reparatio pontium, & viarum inter opera pietatis recensetur, & respicit publicam utilitatem, unde nil mirum si nulla exemptio,

& immunitas suffragatur à Contributione liberando, ut plene firmat *Cobellad Bullam Boni Regim. Cap. 28. n. 78. cum seqq.*

Num. 30. Princeps habens domos in Civitate, vel prædia in Villis, ac etiam in bonis Fiscalibus tenetur contribuere * pro Reparatione viarum publicarum *Castellin. hic me allegato ad Bannimenta Remendiola observ. 15. n. 7. & 8.*

Num. 39. Via vicinalis privata censetur, quæ non definit * in locum publicum, sed in prædia privata, ut firmavit Rot. hic me citato in *Castellaneten. præfati §. Juris Emphyteutici super Arboribus Olivarum 22. Junii 1712. Coram R. P. D. Falconerio 5. Et sanè.*

Num. 41. Viæ Vicinales privatæ sunt particularium inibi prædia possidentium * l. *Prætor ait §. si quis in fine. Vers. Via privata ff. ne quid in loco publico Sura. decis. 42. n. 7. cum seqq. & Rot. in dicta Castellaneten. §. Ratio.*

De Flumine Hamonis reparando.

R V B R I C A XXXIV.

Item Volumus, & firmamus, quod Flumen (A) Hamonis muniat, & reparetur per homines scholarum infra stradam existentium ab Ecclesia Madraræ, usque ad locum Gazzì ab utraque parte Fluminis, ubicunque, & quodocunque opportunum fuerit, & necessarium, & teneatur Dominus Potestas facere assignari cuilibet scholæ, ratam, & pattem sibi tangentem pro tali reparatione, & munitione, & hoc ne Flumen prædictum exeat alveum suum, (B) & extra fluat, idemque observetur in aliis Fluminibus fluentibus, & transcurrentibus per Comitatum, aut Districtum Faventia, & quodocunque fuerit opportunum, seu necessarium Domini Antiani pro tempore Præfidentis teneantur officialem unum super prædictis deligere.

S U M M A R I U M.

1 Flumen dicitur à fluendo.

Flumen est decursus aquæ sub certo alveo intrâ suas ripas, n. 1.

2 Flumina alia sunt publica, alia privata.

3 Flumen publicum dicitur, quod est petenue, idest, quod semper fluit.

4 Flumina publica alia sunt navigabilia, alia non.

5 Flumen privatum dicitur, quod non semper fluit, sed solum in hyeme aquas pluviales recipit, & vocatur torrens.

6 Flumen privatum dicitur, quod est proprium, alicuius privati, vel quia nascitur in proprio Feudo, vel per propria prædia ducitur opere manufacto, vel constât de concessione Principis.

7 Flumen privatum dicitur quâvis inferviat publicæ aquarum evacuationi, quando probatur illud esse privatum.

8 Flumen privatum est in dominio privato, & in commercio, prout aliz res privatæ.

9 Flumen privatum reparari, & expurgari debet à Domino illius, Dominus fluminis privati, potest de eo dispendere, prout de aliis rebus propriis n. 9. Expensis conservationis rei spectant ad Dominum, n. 9.

10 Pro reparatione fluminis publici omnes concurrere debent. Limita n. 11.

11 Alveus consideratur velut venter fluminis.

12 Alveus appellatur lectus fluminis, n. 12.

13 Alveus sequitur causam, & naturam fluminis.

14 Alveus derelictus fluminis publici efficitur privatus.

15 Dominium alvei fluminis derelicti acquiritur Dominis prædiorum adjacentium, tam quoad dominium, quàm quoad possessionem, facta inter eos divisione pro modo latitudinis prædiorum.

16 Idemque procedit, si pattem Alvei dimiserit.

17 Alveus novus, quem flumen postmodum ad pristinum, & naturalem rediens, vel aliocursum dirigens dereliquit, an spectet ad antiquos Dominos, an potius ad vicinos possessores remissive.

18 Alluvio est incrementum latens.

19 Alluvio acquiritur Dominis prædiorum adjacentium faciendo divisionem pro modo latitudinis eorumdem prædiorum.

21 Et ipsis Dominis prædiorum acquiritur tam dominium, quàm possessio alluvionis. Alluvio fit tam per accretionem, quàm per decretionem, n. 20.

22 Divisionis Alvei à flumine derelicti, & Alluvio-

lutionis inter habentes prædia coherentia modus remissivæ.

OBSERVATIO.

Alumen à fluendo dictum, est decursus aquæ sub certo Alveo intrâ suas ripas, ut tradunt Cepol. de Servit. Russic. præd. cap. 31. n. 2. Franciscus Stypman de Jure nautic. & maritim. cap. 5. num. 3. ac n. 5. Antunes Portugal de Donat. Reg. tom. 2. par. 3. cap. 4. n. 2.

Dividitur in publicum, & privatum juxta text. in l. 1. §. Fluminum cum seq. ff. de Fluminib. Bart. in tract. de Fluminib. seu Tybalto. §. Flumen. nu. 1. cum duobus seqq. Rip. in l. Quomodo n. 1. §. de Fluminib.

Publicum, quod est perenne, id est quod semper fluit, ut tradunt Bart. & Rip. ubi supra Rot. coram Coccin. decis. 1885. num. 8. est de Regalibus Principis juxta text. in cap. unic. Quæ sint Regalia in tit. de Fendis Stypman. loc. cit. n. 57. cum seq. Guidop. decis. 577.

Fluminum publicorum autem duæ sunt species, nempe quædam sunt navigabilia, quædam non, juxta text. in d. l. 1. §. non autem, Rip. ubi supra sub eodem n. 1.

Privatum vero potest esse duobus modis, nempe vel quia perpetuo non fluit, sed solum in hyeme aquas pluviales recipiat, & proprie vocatur torrens dict. l. 1. §. Torrens. Rip. & Bart. loc. cit. sub eodem numero. 1. Altograd. conf. 4. num. 141. vol. 2. Tech. de Aque duct. cap. 2. n. 19. cum seq. D. Pacichell. de Distat. cap. 8. n. 13. cum duobus seqq. D. Senator Antonius Gobbin. consultat. decis. 103. num. 11. Rot. coram Ninot. decis. 58. n. 19.

Vel quia est proprium alicuius privati, quod contingit, quando nascitur in proprio feudo, ut stagnum, vel lacus, vel per propria prædia ducitur operè manufacto, ut declarat Rip. loc. cit. sub d. n. 1. Aut constat de concessione Principis tanquam de re privata, ut respondet D. Gobbin. consultat. 103. num. 13. vers. junctis præsertim cum seq.

Nec qualitas privati fluminis tollitur ex eo, quod intersiat publicæ aquarum evacuationi, quia non inde sequitur, quod sit juris publici respectu proprietatis, & domini, sed solum quoad simplicem passivam servitutem tantum, ut respondit D. Gobbin. loc. cit. n. 11. vers. et etiam nullatenus, cum seq. D. Pacichell. ubi supra nu. 15. & Rot. coram Ninot. cit. decis. 58. n. 21.

Comque flumen privatum sit in dominio privatorum, & commercio prout cæteræ res privatæ d. l. 1. §. nihil, ibi: Nihil enim differt à cæteris locis privati flumen privatum, ibique Angel. in §. hoc interdictum ff. de Fluminib. Stypman. loc. cit. n. 7. cum seq. Antunes Portugal ubi supra n. 5. juncto n. 48. & D. Senator Gobbin. d. consultat. 103. nu. 18. ubi alios Concordantes commulat. Proinde sicut Dominus potest disponere de flumine privato, prout de aliis rebus propriis, ut tradit Antunes d. num. 48.

ita ad eum spectat illius cura, reparatio, & expurgatio, prout tenetur facere expensas pro conservatione aliarum rerum propriarum, cum expensæ pro conservatione rei spectent ad Dominum.

Ad differentiam fluminis publici, ad cujus repARATIONEM omnes concurrere tenentur ut firmatum fuit supra in Observat. ad Rubr. xxxviii. lib. 1v. n. 10. cum seq. nisi aliquid speciale statutum fuerit, prout de fluminibus Belgii, & Holsariæ jura specialia sancita fuisse circa eorum aggeres testatur Stypman. d. cap. 5. n. 413. & à nostro Statuto quoque determinatum, fuit, quinam concurrere debeant.

B Alveus consideratur velut venter fluminis, & sicut stomachus continet vinum, ita alveus supra se continet aquam, ideoque alveus appellatur lectus fluminis, quia flumen ibi cubat, ut tradit Bart. in d. tract. Tyberiad. tit. de Alveo in princ. quem sequitur Cepol. de Servit. Russic. præd. cap. 34. num. 1. Arias de Mesa Var. resol. lib. 2. cap. 42. n. 11. Antunes Portugal de Donat. Reg. vol. 2. par. 3. cap. 4. sub n. 36.

Hinc reluitur, quod causam, & naturam fluminis sequitur, & judicatur de Alveo, prout de flumine, unde si flumen est de regalibus, & publicum, ita & ejus Alveus l. 1. §. simili modo ff. de Fluminib. cum aliis mox allegatis. Verùm si flumen solum Alveum in totum dimittat, tunc Alveus derelictus desinit esse publicus, & efficitur privatus, ut profecit ut Antunes loc. cit. n. 58.

Et illius dominiū acquiritur Dominis prædiorum adjacentium, facta inter eos divisiōe pro modo latitudinis eorumdem prædiorum adjacentium juxta text. in §. quod si naturale Institut. de Rer. divis. & l. Ades 7. §. quod si toto ff. de Acquir. rer. domin. Cepol. d. cap. 34. n. 3. Arias de Mesa Var. resol. lib. 2. cap. 42. n. 1. & cap. 44. per tot. Antunes Portugal allegat. cap. 4. n. 38. Pindecis. 498. num. 1. Anell. decis. 211. n. 1. ibique Thor. in Addit. pariter n. 1. & respondit Rot. in recent. decis. 102. n. 6. cum seq. par. 15. Quinimò ipse Dominus absque alia apprehensione efficitur statim ipso jure possessor verus alvei Poss. de Mantent. observ. 73. num. 85. Ea ratione quia quemadmodum qui propè flumen prædia possident, plurima sustinent incommoda provenientia ex aquarum inundationibus agrorum convulsionibus, & riparum munitionibus, merito Alveus derelictus ratione vicinitatis acquiritur illis, qui incommoda sentiunt, cum nihil magis naturali rationi conveniat, quam ut eum sequantur commoda, quem sequuntur incommoda, ut comprobatur Antunes Portugal loc. cit. num. 38. vers. Quod summa, cum seq. & num. 30. Concor-

tantibus relaxis firmat idem procedere, si partem alvei dimittit. Major difficultas versatur circa decisionem, An Alveus novus, quem flumen possidit ad primum, & naturalem rediens, vel alio cursum dirigens dereliquit, spectet ad antiquos Dominos, an potius ad vicinos posses-

possessores queratur, quem articulum latè
examinat Arias, de Meja Var. resol. lib. 2. cap. 45.
cum seqq. Scayn. decis. 10. n. 2. Vin. decis. 498. n. 15.
cum seqq. lib. 3.

- Prædicta tegula servanda est in alluvione,
18 quæ est incrementum lateas l. prima §. primo
ff. de Aqua quotid. l. Adco 7. §. præterea ff. de
Acquiren. rer. dom. Nam in isto quoque casu
divisio faciendâ est pro modo latitudinis præ-
19 diorum adjacentium juxta text. in d. l. Adco,
cod. 5. præterea ibique Glossi. in verbo adiecit. &
tradunt Bart. in d. ejus Tyberiad. par. 2. de Im-
sula, verbo pro modo latitudinis, & in par. 3.
verbo Alveus, Mazzol. conf. 118. d. n. 8. Cyriac.
centrov. 376. nu. 1. cum seq. Stypman. cis. cap. 5.
n. 476. cum seqq. Arias de Meja Var. resol. cap. 42.
n. 1. cum seqq. respondit Rot. in cis. dec. 202. n. 7.
cum seq. ubi notat quod alluvio fit tam per
accretionem, quam per decretionem, hoc

- 20 est sive flumen ponat, & adiciat, sive pau-
larim retrocedat. Et Dominus prædii adja-
centis acquirit absque ullo ministerio homi-
21 nis, nedum dominium, verum etiam posses-
sionem, cum dicatur pars, & accessorium
prædii coherentis, & ideo sine novâ apprehen-
sione possideat ab illo, ut aliis relatis
firmat Cyriac. d. centrov. 376. n. 7. ubi num. 8. cum
seq. tradit scilicet dicendum esse, si intercede-
ret Alveus, quia tunc opus esset apprehensio-
ne Post. de Manut. observ. 73. n. 86. & Rot. coram
Coccin. decis. 1816. n. 5.

Circa modum autem dividendi Alveum à
flumine derelictum, & alluvionem inter ha-
22 beos prædia coherentia vide Bart. in Tybe-
riade, Carolus Caracci. tract. primo de Alluvion.
Scayn. decis. 117. n. 21. cum seq. & Rot. in dicta
decis. 202. n. 15. cum seq.

De Viis publicis,

RUBRICA XXXV.

Statuimus & ordinamus, quod omnes Vix publicæ, quæ reperientur quoquo modo oc-
cupatæ sine legitima licentia, & auctoritate reducantur ad pristinum statum per eos,
qui eas ita occupatas tenent, infra spatium unius mensis postquam eis fuerit injunctum per
Dominos Antianos, seu per Officiales dicti Communis eorum mandato sub poena libra-
torum decem bonon. committenda, & cum effectu exigenda, & infra prædictum tempus
præmissa non observaverint. De cætero autem nulli hominum liceat occupare Vias publi-
cas sine auctoritate, & expresso assensu in scriptis obtento Consilii generalis, aut Domi-
norum Antianorum pro tempore Præsidentium una cum adjunctis, & accedente assensu
majoris partis vicinorum, & non aliter, & hoc sub poena librarum vigintiquinque bo-
non. Vicinales verò Vix in Comitatu occupari non possunt, nisi accedente omnium con-
vicinorum interesse habentium, & Dominorum Antianorum pro tempore præsentium
consensu, & non aliter, & sit præcisum,

S U M M A R I U M.

- 1 **V**ia publica Regale jus est. Decl. n. 2.
2 Usus viz publicæ ad quemlibet de po-
pulo spectat.
3 Usus viz publicæ, nec à Principe absque ju-
sta causa prohiberi potest. Vide ibi.
4 Edificare nemo potest super via publica abs-
que licentia Principis, vel Magistratus ad
id facultatem habentis.
5 Alterare, vel angustiare nemo potest viam
publicam, aliàs ad quid teneatur n. 13.
6 Claudere nemo potest viam publicam, aliàs
ad quid teneatur n. 13. Ampl. n. 8.
7 Interdictum ad quid in loco publico competit
contra claudentem viam publicam.
8 Mutare nemo potest viam publicam, aliàs
ad quid teneatur n. 13.
9 Occupare nemò potest viam publicam aliàs
ad quid teneatur o. 10. & 13. Limita ut ibi.
10 Scala, nec primus gradus scalarum potest
poni in via publica etiam non habente
exitum.
11 Solum publicum debet esse liberum usque
ad Cælum.
12 Publica loca tucti omnium, & singulorum
interessunt.

- 13 Interdictum ad quid in via publica, vel alio
loco publico fiat cuilibet de populo compe-
tit, & in prima parte est prohibitorium, in
secunda verò restitutorium.
14 Judex auctoritate propria demolire valet
quicquid factum fuit in via, quod publi-
cum lædat.
15 Interdictum ad quid in via publica, vel loco
publico fiat ut locum habeat, quæ concurre-
re debeant, remissive.
16 Facultas edificandi supra solum, & viam
publicam ex Statuto, vel Consuetudine,
vel ex licentia Principis, aut Magistratus
intelligenda est sine damno vicini.
17 Licentia aliquid faciendi in publico ita de-
bet concedi, ut sine injuria cujusque fiat.
18 Princeps concedere potest, ut quis in via
publica, vel loco publico edificare possit
in præjudicium tertii.

OBSERVATIO.

Via publica est jus Regale cap. unic. Que
sunt regalia, ubi communiter Scribescent.
1 Maistril. de Magistrat. lib. 3. cap. 10. n. 266. Bofeld.
Tbe.

Theſaur. pract. litt. L. sub n. 19. Reſent. de Feud. cap. 5. conclus. 10. n. 1. & 4. Antunez Portugal. de Donat. Reg. lib. 3. cap. 3. n. 1. ubi cumulat concordantes Tondut. QQ. & reſolut. civil. par. 2. cap. 133. n. 1. Hodier. ad Surd. decis. 42. ubi n. 2. eum Montan. de Regalib. vers. via publica tenet id eſſe intelligendum quò ad proteccionem.

Quod limitatur in viis publicis intrà Civitatem, nãsi illæ sunt Civitatis, & Universitatis, earumque cura ad Magistratum pertinet 5. *Universitatib. ibique Gloss. in verbo similia, & Piccard. n. 1. Juslit. de Rer. divis. ut tenet Bero. conf. 15. n. 5. juncto n. 21. Cancer. Var. reſol. par. 2. cap. 2. n. 99. vers. neque via Befold. in Politic. lib. 12. §. 1. n. 4. vers. via etiam publica, in fine, Capiblanck. de Baron. prag. n. 8. par. 2. n. 44. eum seq. plenè comprobando reſpondit Joſeph de Roſa conſult. 1. n. 3. cum seqq.*

Et quamvis usus viae publicæ ad quemlibet 3 de populo ſpectet *Molin. diſput. 707. num. 1. & seq. quem reſert. & ſequitur Maſtrill. ubi ſuprà n. 271. Franc. Marc. decis. 594. n. 7.*

Itãur nec etiam à Principe illius usus tranſeuntibus abſque juſta cauſa prohiberi valeat, ut tenent *Aſſiſt. in diſto cap. unic. verbo via publica num. 1. Qua ſunt regalia, Peregr. de Jure ſciſi lib. 1. tit. 1. num. 22. Sixtin. de Regal. lib. 2. cap. 2. n. 28. cum duobus ſeqq. Antunez Portugal. loc. cit. n. 12. ubi num. ſeq. ſubdit cauſas juſtas, nempe ſi debitum vecigal. ſolvere recuſent; Vél ſerveatur Arcana Principatus, vél ſi propter multitudinem timeatur illius iuvaſio, vél ſi hoſtes ſint.*

Attamen nemo poteſt abſque licentia Principis, vél reſpective Magiſtratus expreſſam ad id facultatem habentis ſuper ea ædificare 5 ad text. in l. *Servitutines §. Publico ff. de Servit. l. Prohibere 3. §. Planè, vers. ſed ſi à Principe ſſ. Quod vi, aut clam. Aſſiſt. in diſto cap. unic. verbo via publica num. 2. Qua ſunt regalia, proſequitur Maſtrill. de cap. 10. n. 270. & conſonant Capitula Graſſii impreſſ. inſrà in Appendic. pag. 91. n. 15. cum ſeqq.*

Eamque alterare, vél anguſtiare Tondut. loc. cit. n. 12. *Cyriac. contror. 677. num. 28. Cenſal. decis. 6. Locenſ. 69. n. 7. cum ſeq.*

Neque eam claudere l. *Prator ait. 2. §. Ait Prator, ſſ. Nè quid in loco public. Gloss. in l. prima ff. de Locat. & itin. public. Maſtrill. diſto cap. 10. n. 273. Antunez Portugal. loc. cit. n. 46. ubi cum Tondut. ſubdit procedere, etiamſi clauſura nemini vocet, adeò ut ſi clauſura de conſenſu omnium vicinorum, adhuc alius de alia, contracta agere poteſt nè claudatur, & contradicatio illius prævalere omnibus conſentientibus Franc. Marc. decis. 336. n. 15. par. 1. Surd. decis. 42. n. 7. ubi cum Aſſiſt. notat quod contra claudentem agi poteſt interdiſto, Nè*

9 quid in loco publico.

Aut mutare *Arias de Meſa Var. reſolut. lib. 2. cap. 49. num. 14. Cyriac. loc. cit. Franc. Marc. d. 10. dec. 336. n. 15. juncto dec. 596. ad ſinem par. 1.*

Vél occupare d. l. *Prator ait, in princip. Antonell. de Loc. legal. lib. 2. queſt. 1. n. 7. Surd. dec. 42. sub n. 7. Rot. in revent. decis. 82. n. 15. par. 18. quod etiam diſponitur in dd. Capitulis Graſſii §. 15. cum duobus ſeqq. ubi limitatur quòd ad Fabros murarios, & ſimiles, quibus permiſſum eſt tenere in via res ad ejus exercitium neceſſarias.*

Minus ſcala, nec primus gradus ſcalarum poſſit poni in via publica etiam non habente 11 exitum *Gratian. uoi ſuprà n. 26. Antunez loc. cit. n. 47. Antonell. d. queſt. 1. num. 8. Surd. decis. 42. n. 7. in fine cum ſeq. Ea ratione quia ſolum publicum eſſe debet liberum uſque ad*

12 Cælum *Specul. de Cauſ. poſſeſſ. & propriet. §. Nunc dicendum n. 34. ibique Jo. Andr. §. Privata n. 16. Antunez loc. cit. n. 48.*

Alièrè verò faciès, vél tenetur ad reſti-

13 tuendam viam veterem deſtructam, & præſtandum intereſſe *Houdr. conf. 100. n. 58. vol. 2. Cyriac. contr. 667. n. 31. Vél ſubire onus præbendi viam per ſuum agrum Alberic. Florian. & Fulgoſin l. Si locus, §. Final. ff. Quæmad. ſervit. amit. quos reſert. & ſequitur Cyriac. loc. cit.*

Et cum omnium, & ſingularum intereſt 14 publica loca tueri d. l. *Prator ait §. 1. Proinde cuiuslibet de populo competit interdiſtum nè quid in via publica, vél alio loco publico fiat quod in prima parte eſt prohibitorium in ſecunda vero reſtitutorium, ut in eadem l. Prator ait 2. §. Hoc interdiſtum, Cepol. de Servit. reſtit. cap. 3. n. 66. & notat Antunez Portugal. n. 48. vers. & notabis cum ſeqq. ubi advertit, quod Juxta propria auctoritate demolire va-*

16 let quicquid factum ſuit in via, quod publicum lædat. Quæ autem conuertere debeant, ut locum habeat interdiſtum nè quid in loco

17 publico, vél via publica fiat vide penès *Vin. decis. 488. n. 18. lib. 3.*

Et ſi ex Statuto, vél conſuetudine, vél ex licentia Principis, aut Magiſtratus competat facultas ædificandi ſuprà ſolum, & viam pu-

18 blicam, ea intelligenda eſt ſine damno vicini, juxtà diſpoſitionem text. in l. *Prator ait §. Si quis à Principe ſſ. Ne quid in loc. public. Cepoll. de ſervit. Urb. prad. cap. 41. de ſtillicida ſeu telſo ſub n. 2. Copyr. latr. diſta conſultat. 64. num. 23. pleniffimè Reverendiſſimus Rocca Diſputat. Urb. ſeleſt. volum. 2. cap. 174. num. 1. cum ſeqq. Antunez Portugal. de Donat. Reg. tom. 2. par. 3. cap. 3. n. 34. vers. Et nota cum ſeq.*

Imò particularitèr animadvertendum eſt, quod quoties aliquid in publico fieri permittitur, ira oportet permitti, ut ſine injuria cuiusque fiat, ut admonet *Ulp. in diſta l. Prator ait 2. §. Si quis, vers. Nam quoties.*

Ceterum ſi Princeps expreſſè conceſſerit, ut quis in via, vél loco publico poſſit ædificare in præjudicium tertii ſubſtinebitur reſcriptum, ut ſignatur in diſta l. *Prator ait §. Si quis à Principe, in fine, & aliis relatis tenet Antunez Portugal. loc. cit. n. 37.*

S U M M A R I U M.

- 1 **V**ia publicæ Urbicæ, seu non consulares non sunt de regalibus sed spectant ad Civitatem.
- 2 Cura viarum publicarum spectat ad Magistrum viarum.
- 3 Edificare nemo potest super via publica, absque licentia Principis, vel Magistratus.
- 4 Imò nec alterare, angustiare, mutare occupare etiam in minima parte.
- 5 Actio competit cuilibet de populo tuendi publica loca.
- 6 Iudex demolire potest propria auctoritate quicquid factum est in via publica.

Num. 2. Vix publicæ non militares, seu Consulares, sed Urbicæ non sunt de regalibus, sed spectant, * ad Civitatem in qua sunt sitæ ut tradit etiam *Constantin. observat. ad Scat. Urbic. annot. 22. art. 1. n. 48.* & *num. seqq.* examinat an absque licentia Principis possint per Civitatem alienari.

Et earum cura spectat ad Magistratum, cuius loco successerunt * Magistri viarum, ut me hic allegato tradit *Calderon. resol. 60. n. 2. cum seq. & n. 9.*

Num. 5. Nemo potest super via publica absque licentia Principis, vel Magistratus edificare * *Calderon. loc. cit. n. 16. R. P. D. Bechettus in ejus responso impressi. penes eundem Calderon. loc. cit. n. 41.* Loquentes de nostro Statuto.

Num. 6. Nec alterare, vel angustiare *Calderon. loc. cit. supra n. 18.*

Num. 10. Aut mutare, vel occupare *Calderon. loc. cit. n. 17.*

Num. 11. & 12. Nec etiam in minima parte occupare *Calderon. ubi supra n. 19. R. P. D. Bechett. loc. cit. n. 43.*

Num. 14. Cuilibet de populo competit actio tuendi publica loca, * quia etiam privatorum usibus deserviunt *Calderon. d. resol. 60. n. 12.*

Num. 16. Iudex propria auctoritate demolire valet quicquid factum fuit in via, * quod publicum lædat ut etiam firmat *Calderon. d. resol. 60. n. 7.*

De danda via non habenti.

R V B R I C A XXXVI.

Ordinamus, quod cuilibet non habenti viam per quam commodè iri possit ad prædium, seu ad alia bona sua, quilibet iudicem in Civitate Faventini compellere possit, & debeat convicinos suos, seu alterum eorum, per quorum, vel cujus possessiones commodius iri possit ad prædicta bona, seu prædia, ad petitionem ipsius iusto pretio, vel permutatione dare ipsam viam secundum quod æstimatum fuerit per duos bonos viros à partibus eligendos unum videlicet pro qualibet parte, & in casu discordiæ, æstimatores Communis intelligentes electi loco tertii, & summarie de plano, & sine strepitu, & figura iudicii, & omni juris solemnitate omiſſa, prædicta fiant, & exequantur.

S U M M A R I U M.

- 1 **V**ia publicæ mutationi, & itineri subiecta sunt.
  - 2 Via publica amissa, & destructa impetu fluminis, vel alia causa, vicinus de fundo proprio contiguo viam præstare tenetur.
  - 3 Et si recuset potest per Iudicem compelli.
  - 4 Soluta tamen pretio per Fiscum, seu Universitatem.
  - 5 Viam, seu iter valens per fundum vicini ex quo aliter non potest se conferre ad ejus prædium, tenetur solvere pretium servitutis.
- Vicinus itineris servitutem tradere tenetur vicino, qui aliunde non potest se conferre ad ejus prædium, soluto tamen pretio servitutis n. 5.

O B S E R V A T I O.

Mutationi, & itineri viæ publicæ quæ obnoxie sunt, ut experientia testatur, unde eveniente casu, quod fluminis impetu, ruina, effluvio, aut alio casu amissa

sit, vicinus de fundo proprio contiguo viam præstare tenetur, juxta text. in l. Si locus 14. ibi: cum via publicæ, vel fluminis impetu, vel ruina amissa sit, vicinus proximus viam præstare debet ff. Quæ ad servit. amitt. & firmant adducti supra in *Observat. ad Rubr. 31. n. 1.* hoc eodem libr. Antonell. de Loc. legal. lib. 2. par. 1. n. 11.

Et si recuset potest per Magistratum compelli, ut tradit *Gail. observat. 56. n. 1. cum seq. lib. 2.* & utramque conclusionem firmat *Frischius tract. var. par. 1. cap. 15. de Amissione viæ num. 3.*

Soluta tamen pretio per Fiscum, seu Universitatem, ut respondit *gloss. in dila. l. Si locus, verbo præstare*, & firmatum fuit supra in *Observat. ad dila. Rubr. 21. sub n. 3.* & rejecta contraria opinione tenet hanc uti receptiorem *Antarez de Donat. reg. volum. 2. par. 3. cap. 3. n. 52. vers. Verum contraria.*

Si autem quis velit iter seu viam, per fundum vicini ex quo aliter non potest se conferre ad ejus prædium, tunc sicuti vicinus tenetur tradere servitutem itineris ratione publicæ utilitatis, ne fundus incultus remaneat, aut

aut alias inutilis reddatur, ut advertit *Sperr-*
decif. 332, sub n. 10. Ita ipse tenetur ad solutio-

nem præstii huiusmodi servitutis, ut firmatur
suis *suprà* in *dicta* *Observat.* ad Rubr. 21. n. 5.

De Aquarolis eligendis, & deputandis.

R V B R I C A XXXVII.

Sancimus quoque, & statuiamus, quod singulo anno de mense Decembris, vel aliis quancumque fuerit expediens in generali consilio eligantur, & deputentur ad scrutinium fabarum albarum, & nigrarum, duo experti viri, qui præesse debeant mantutioni stratarum, pontium, & viarum publicarum, ne ab aquis inundentur, & qui incumbere, & vigilare debeant, ne aquæ in Comitatu, & districtu Faventie nocumentum inferant, neve fluminum aquæ alveum solitum exeant, aut aliter detrimentum, aut damnum faciant in dicto Comitatu, & districtu, seu cursum viarum publicarum impendant, & ubicumque opportunum fuerit tractus necessarios fieri procurent, ne aquæ terras, nemora, vineas,ve, aut bona aliqua invadant, aut eis damnum inferant, & in prædictis omni solertia, & diligentia se exercere teneantur, & ubicumque fuerit necessarium teneantur refici, & reparari facere vias publicas, & possint pro prædictorum executione Scholarum incolas, dummodò proximiores, adhibere, & eis præcipere, etiam sub poena, dummodò poena per eos imponenda non excedat solidos viginti bonenorum, quando fuerint iussi ductores bovum, si verò operarii solidos decem bonenorum pro singula vice, & pro quolibet iubendo, cuius poena dimidia dictis Officialibus applicetur, quam tamen poenam exigere non valeant sine scientia, & iussu Dominorum Antianorum pro tempore præsentium expresso, & quorum officium annale esse decernimus, nisi aliter per dictum generale Consilium decerni contigerit.

S U M M A R I U M.

Viarum publicarum apud Romanos
semper magna cura fuit.

Curatores viarum publicarum sub variis nominibus vid. Censorum, Viocurium, Edilium, Curulium, & Curatorum viarum designati fuerunt à Romanis, ad hoc, ut earum instructioni, refectioni, & reparationi, ac purgationi præessent n. 1.

Edilium officium est incumbere instructioni, & refectioni, ac reparationi viarum publicarum.

Deputatio Curatorum viarum, seu Magistrorum Viarum, seu Edilium est omnino necessaria, & quarè.

Græssarii Faventie eligantur quolibet anno in die festo *Sancti Toome*, & habeant auctoritatem circa instructionem reparationem, & purgationem viarum.

Præses viarum quolibet anno in Urbe sorte extrahitur ex Collegio Clericorum *Camerae Apostolicæ*. Vide n. 16.

Magistri Viarum deputantur à Pontifice quolibet anno n. 5.

Jurisdicção, & auctoritas Magistrorum Viarum Urbis remissivè n. 6.

Cardinalis Camerarius concedit situs, & loca publica in Urbe. *Decl.* n. 9.

Magistri Viarum concedunt una cum Eminentiſſimo Camerario situs, & loca publica num. 7.

Magistri Viarum licentiam concedunt pro directione nisi situs publici à Cardinali Camerario concessi.

Pretium retractum ex concessione situs, &

loci publici deponendum est in Sacro Monte Pietatis, vel alibi, & erogandum in opus publicum.

Pontifex concedit situs, & loca publica in Urbe mediante chirographo, cujus executionem committit, vel Cardinali Camerario, vel Præsidi, & Magistris viarum.

Magistri viarum competit facultas concedendi situs publicos acquisitos, vel ex causa directionis viarum, vel demolitionis domorum.

Facultas in certis casibus concessa censetur in aliis denegata.

Magistri Viarum Urbis tradunt licentias retinendi currus, carectas, barotias, aliaque similia instrumenta, & pro illis exigunt emolumenta.

Procurator Fiscalis Tribunalis Magistratus Viarum Urbis participat ex emolumentis, quæ percipiuntur ex licentiis pro retentione currum, carectarum, barotiarum, aliorumque similibus instrumentorum n. 13.

Notarius Tribunalis Magistratus Viarum Urbis participat ex emolumentis, quæ percipiuntur ex licentiis pro retentione currum, carectarum, barotiarum, aliorumque instrumentorum similibus.

Carectini, & carectulæ inservientes pro mero, simplici, vero, & absoluto usu proprio Domini non subjacent solutioni emolumentum aliquo debiti Magistris Viarum.

Magistratus Viarum Urbis origo, ejusque jurisdictionis quænam olim esset.

Officium Auleſſoris Magistrorum Viarum Urbis suppressum fuit.

Cardinali Camerario concessa fuit jurisdictionis pri-

- privativè quò ad alios in causis Juris Congruui, seu retractus, illique annexis, & dependentibus.
- 18 Præfès Viarum cognoscit causas Juris Congruui, & retractus in gradu appellationis.
- 19 Præfidis Viarum jurisdicção, & facultates n. 10. cum seqq.
- 20 Magistratus Viarum jurisdicção, & facultates, & n. 1. 22.
- 21 Cardinalis Camerarii jurisdicção in platea Agonis præservata fuit dumtaxat durante vita Eminentissimi Cardinalis Alberti.
- Jurisdicção in platea Agonis dismembrata, fuit à Cardinali Camerario, & unita Tribunali, & Magistratui Viarum n. 1.
- 22 Ad solutionem Taxarum, & impositionem pro viis, & Pontibus omnes nemine excepto tenentur.
- 23 Appellatio suspensiva in causis Taxarum viarum non admittitur, sed solum in devolutivo.
- 24 Præscriptio à solutione Taxarum Viarum, quando intret.
- 25 Electio Præfidis Viarum non fit ad annum, sed ad beneplacitum Summi Pontificis.
- 26 Appellatus expurgationis Urbis, nec non unius julii pro qualibet apteca, & curruum, & rhedarum, ac cisiorum vulgo *Caleffi* à quo fit faciendus.
- 27 Taxa emolumentorum Tribunalis Magistratus Viarum, ejusque Ministrorum tenenda est affixa.
- 28 Exactorum Taxarum Viarum officium, & obligationes.
- 29 Emolumenta omnia, etiam ex pretio situum publicorum in beneficium Tribunalis, seu Magistratus Viarum, seu implementum, ejus onerum, & præsertim in expurgationem Viarum convertantur.
- 30 Emolumentum scutrum quatuor centum assignatum fuit cuilibet Magistro Viarum.
- 31 Magistri Viarum revidere, & recognoscere debent saltè semel in anno propriis sumptibus vias Consulares districtus Urbis.
- Præfidis Viarum jurisdicção super viis tam Consularibus, quam non Consularibus, & tam in districtu, quam extra n. 32. & 33.

OBSERVATIO.

- A** Pud Romanos tanta habita fuit cura, & ratio viarum publicarum, ut sub variis nominibus, juxta diversitatem temporum designari fuerint, qui earum instructioni, refectioni, & reparationi, ac purgationi præessent, ad hoc, ut subditi commodè, & tuto commovere possent, nempe Censores, Viocuri, Aediles, Curules, Curatores viarum, de quibus *Tit. Liv. lib. 41. cap. 27. Dion. lib. 34. Hist. Dionys. Halicarn. lib. 11. Roman. antiquit. Ammian. lib. 1. per Bithyniam n. 6. C. de Immunit. n. 1. conced. lib. 12. Petr. Gregor. Syntagm. Jur. univ. lib. 3. cap. 13. n. 4. Briffon. Oper. variar. lib. 4.*

cap. 12. de Viarum Curatoribus, Frisefchius tract. var. par. 1. cap. 14. de reparatione via, Magistratus lib. 3. cap. 10. n. 277. cum seqq. Knoch. de Contribut. cap. 9. n. 29. Knipfibil. de Juri. & priv. Civit. Imperialis lib. 5. cap. 26. n. 25. Besold. Theaur. pract. dist. L. sub n. 19.

- Modè pariter ad Officium Aedilium hoc spectat *Caput. de Regim. Reipubl. cap. 7. §. 16. n. 5. cum seqq. Pegas ad lib. 1. ordinat. Regn. Portugal. tom. 6. tit. 68. §. 18. n. 1. cum seqq. Fragos. de Regim. Reipubl. par. 1. lib. 7. dist. 2. n. 9.*
- Deputatio hujusmodi Officialium pro constructione, & reparatione, restauratione, & purgatione viarum omnino est necessaria, & cum id respiciat Majestatem Principis, ut Reipublicæ, ac salubritati aeris conferat, ut advertit *Caput. de Regim. Reipubl. dist. cap. 7. §. 29. in fine.* ubi subdit, licet sæpe sit refugium prædæ, & *Romæner. ad Conciol. in Addit. ad Status. Eugub. lib. 5. rubr. 2. §. 4. n. 4.* & dictum fuit supra in *Observat. ad Rubr. 6. l. 1. n. 4. cum seqq. lib. 4.*

Prout, juxta dispositionem præsentis Rubricæ deputantur quotannis à Consilio Generali in die Fests *S. Thomæ Aediles, Græsterii*

- nuncupati, de quorum auctoritate, & jurisdictione, vide *Observat. ad Rubr. 10. lib. 1. & præcipue circa nostram materiam Capitula super officio Græstia n. 108. cum pluribus seqq. impress. infra in Appendice pag. 90.*
- In Urbe quæque in principio cujuslibet anni per sortes extrahione eligitur Præfès Viarum ex Collegio Rever. Cameræ Apostolicæ Clericorum, nec non à Summo Pontifice deputantur duo Aediles, seu Magistri Viarum ex numero Nobilium Virorum, de quorum auctoritate, & jurisdictione cum scripserit *Brugiotti. in Epitom. Viar. cap. 3. & Cardin. de Luca in Relat. Romana Curia dist. §. 8.* inutile est eorum dicta repetere, notando solum, quod Eminentissimus Cardinalis Camerarius concedit situs, & loca publica in Urbe vigore facultatum sibi concessarum à *Gregorio XV.* in ejus motu proprio emanato de anno 1621. favore Eminentissimi Cardinalis *Ludovici Ludovisi* ejus Nepotis super jurisdictione Camerariatus, ibi: *Concessionem situum, & locorum publicorum in Urbe sicut per litteras patentes disti Ludovici Cardinalis, & pro tempore existentis Camerarii, quæ concessio, seu licentia subscribitur etiam à Magistris Viarum, & si ab eis non subscribatur, forsân data opera alicujus Ministri Tribunalis ad effectum consequendi duplex emolumentum, postea ipsi Magistri Viarum concedunt separatam licentiam pro directione filii situi per Eminentissimum Camerarium concessi, ac in ea deputant Architectum pro illius executione. Moderatè tamen Eminencissimus Camerarius utitur hujusmodi auctoritate, quando nempe agitur de modico situ, & loco publico concedendo, cujus pretium deponi debet in Sacro Monte Pietatis, vel alibi ad effectum illud erogandi in opus publicum; nam aliquando remittit in*

flau.

Stantiam Summo Pontifici rescribendo à ter-
go memorialis *Adeas Sanctissimum*, qui con-
cedere solet situm mediante particulari Chri-
nographo, cujus executionem committit,
vel Eminentiſſimo Camerario, vel Praefidi, &
Magistris Viarum.

Vigore motus proprii Pauli III. registrati
penes Bard. de Jure protomissi & Statuti Ur-
bis lib. 3. cap. 49. verſus Si quis loca competit
etiam facultas Magistris Viarum concedendi si-
tus publicos acquiritos, vel ex causa directio-
nis viarum, vel demolitionis domorum, quae
facultas cum fuerit ad praedictos duos calus
reſtriſta videtur in aliis denegata Poſſib. de Ma-
nueſt. obſervat. 47. num. 4. in fine, & Rota poſt
eum deciſ. 386. num. 6.

Ab eisdem Magistris Viarum ratione mini-
ſterii, & laborum, quos impendunt in publi-
cam utilitatem exiguntur nonnulla emolu-
menta: Verum quia à quibusdam controver-
tebatur ſolutio emolumentis ſolui ſoliti pro
licentis renitendi curras, careſtas, baro-
tias, aliaque ſimilia instrumenta, & ſuper
huiusmodi articulo acriter diſceptatum fue-
rat in Tribunali Camerae, ad tollendas om-
nes controverſias mediante ſingulari ſolita
vigilantia, & diligentia D. Antonii Vellii mi-
hi amiſſima amicitia conjuncti, & nunquam
ſatis laudati (cui ſuccedit D. Advocatus Zap-
pi, & huc D. Annibal Bertonus Faventinus,
pariter diligentissimus, & rectus) obtentum
fuit ſub die 30. Martii 1690. à Summo Pontifi-
ce Alexandro VIII. ad regendos populos iuſti-
tia, & charitate nemini ſecundo, Chirographū
confirmatoriu facultatis exigendi praedi-
ctum emolumentum, cuius rata ſpectat etiam
tam ad Procuratorem Fiſcalem, quam ad
Notarium tenoris ſequentis.

Reverendiſſimo Cardinali Carmelengo, Ef-
ſendoci ſtato coſpoſto per parte del Marchese
Martio Ginnetti, e Lelio Falconieri al pre-
ſente Maeſtri delle Strade della Noſtra Città
di Roma, e ſuo Diſtretto, che li Maeſtri di
Strade pro tempore ſono ſtati ſempre ſoliti di
concedere, e diſtribuire publicamente le li-
cenze che ſi dicono del legno à quelle perſo-
ne di quaſivoglia ſtato, grado, e condizio-
ne che hanno havuti, & eſercitari Carri, Car-
rette, Barozze, e ſimili Inſtrumenti, e per
loro emolumenti onorarii, di eſigere per cia-
ſcuno, e ciaſcuna di eſſi, & eſſe reſpettiva-
mente giulii dodici in ciaſcun anno, de' quali
un giulio per ciaſcuno, e ciaſcuna di eſſi, &
eſſe ne ſpetti al Procuratore Fiſcale del Tri-
bunale delle Strade, & un altro giulio al Ca-
po Notaro dell'Offizio del medemo Tribuna-
le, e contro quelli che non haveſſero preſa
tal licenza, e pagati detti emolumenti di
procedere Manu Regia tanto per il pagamen-
to de' medemi emolumenti, quanto anche
per le pene conſeſſe ne' bandi in diverſi
tempi publicati, mà che eſſendogli poi da al-
cuni che hanno Carri Barozze, e ſimili In-
ſtrumenti ſtata controverſa la ſacoltà di dare

dette licenze, e di eſigere detti emolumenti
ne habbino eſſi Maeſtri di Strade riportato a
loro favore da Monſignor Litta hora Preſi-
dente delle Strade il mandato de manutenen-
do, & la ſentenza, che à detti Maeſtri di
Strade pro tempore compete il Jus, e ſacoltà
di concedere dette licenze, e di eſigere detti
emolumenti, e che detto mandato de manu-
tenendo ſia ſtato poi anche confermato dalla
piena Camera, nel di cui Tribunale ſia ſtata
poi introdotta anche un'altra nova lite ſimile
ad Inſtanza di quelli che hanno, & eſſercita-
no Carrette pretendendo anche queſti di non
prender più dette licenze, e pagare li ſudetti
emolumenti, & che tanto nell'una quanto nel-
l'altra cauſa, e lite la Camera habbia decre-
tato nel giudizio poſſeſſorio, che li Maeſtri
di Strade pro tempore diano la ſigurtà de reſ-
tituendo in caſum ſuccumbentiae, & che reſ-
ſino tuttavia dette liti pendenti in petitorio
nella medema Camera, & havendoci ſuppli-
cato di opportuno rimedio. Noi perciò be-
ne, & à pieno informari del ſolito pratica-
to per il paſſato, e delle ragioni di ambe le
Parti tanto In poſſeſſorio, quanto anche in
petitorio, & in riguardo delle conſeque ſaci-
che, che li Maeſtri di Strade, & altri Officiali
ſudetti fanno per il ſervizio publico, e per al-
tri giuſti motivi, e cagioni, che ci muovono
l'animo, di Noſtro Moto proprio, certa ſcien-
za, e con pienezza della noſtra aſſoluta po-
teſtà, havendo qui per eſpreſſi a ſufficienza
tanto li tenori del ſudetto decreto, & man-
dato de manutendo, e della ſudetta ſenten-
za di Monſignor Litta, & anco della conſer-
ma di detto mandato de manutendo eman-
ata dalla piena Camera, e quello, e quella
reſpettivamente confermando, & approvan-
do come fe di parola in parola ſoſſero qui in-
ſeriti, quanto anche li ſudetti decreti, e ri-
ſoluzioni di dar ſigurtà in caſum ſuccumben-
tiae, lo ſtato delle ſudette cauſe, e liti, e ra-
gioni, e motivi d'ambe le Parti, l'importanza
delle medefime liti e cauſe la qualità, e nomi
de' Litiganti, e tuttocio, che ſoſſe neceſ-
ſario d'eſprimerſi primieramente avochiamo
a Noi le ſudette liti, e cauſe con tutti li loro
anneſſi, e conneſſi incidenti, & emergenti
dalla detta noſtra Camera, e ſuo Tribunale,
e quelle con tutti li ſuoi atti, e proceſſi, ri-
ſoluzioni, e decreti ſudetti di dar ſigurtà de
reſtituendo in caſum ſuccumbentiae, così avo-
cate nello ſtato, e termine, che hora ſi tro-
vano li irritiamo, & annulliamo con tutti,
e ſingoli atti ſopradetti, dichiarandoli di neſ-
ſun effetto, e valore & in tutto, e per tutto
le ſopprimemo, & eſtinguemo, e reducemo
in ſtato come ſe mai ſoſſero ſtate introdotte
aſſolvendo, & liberando pienamente eſſi Mae-
ſtri di Strade dalla preteſa reſtituzione di ta-
li emolumenti perciuti per il paſſato, & ſuc-
ceſſivamente vogliamo, e comandiamo che
tanto per il paſſato, quanto per l'avvenire li
Maeſtri di Strade, che ſono ſtati per il paſſa-
to,

to, e che sono di presente per il tempo, che non hanno potuto esigere detti emolumenti per causa di dette liti, e che faranno in futuro in perpetuo possino, e debbano liberamente Manu Regia, & more Camerali privative quoad omnes alios, nel modo, e forma, che li è praticato per il passato avanti l'introduzione di dette liti, e cause, dare e distribuire dette licenze, & esigere li sudetti emolumenti non solo per li sudetti Carri, Barrozze, e Carrette, & altri Istrumenti simili, ma anche per li Carrettini, Carrettole, & altri simili Istrumenti introdotti doppo in forma più piccola come futrogati in luogo di detti Carri, Carrette, e Barrozze, da tutte, e singole persone di qualsivoglia stato, grado, e condizione anche privilegiate, e privilegiatissime proporzionatamente, eccettuando però quella, e quelle Carrettiali, e Carrettuole che servono, e serviranno per mero, semplice, vero, & assoluto uso proprio, dandogliene noi la facoltà e licenza amplissima, anche per via di nova concessione e di nuovo chiaro espresso, & ampio privilegio, quale vogliamo serva in ogni futuro tempo per vero, giusto, e legittimo titolo tanto per queste, quanto anche per l'altre licenze di qualsivoglia sorte solite concedersi dalli Maestri di Strade, e per legittima perfezione della soliti emolumenti di tutte dette altre licenze ancora, al quale effetto vogliamo, e dichiariamo che anche quelle siano comprese in questo nuovo privilegio, e nuova concessione in caso che ne sia bisogno, acciò la facoltà, e autorità di poter concedere tutte le sudette, & altre licenze solite a concedersi, e di esigere li sudetti soliti emolumenti non gli si possa da alcuno in avvenire più controvertere, & impugnare sotto qualsivoglia causa, e pretesto, e li medemi emolumenti vogliamo possino appropriarsi secondo il solito per loro uso proprio, eccettuati però li sudetti giulii, che per ciascun Catro, Barrozza, Carretta, Carrettino, Carrettole, & altri Istrumenti simili come sopra, e per tutte le altre licenze solite concedersi da essi Maestri di Strade vogliamo si paghino alli sudetti Procuratore Fiscale, e Notaro del Tribunale delle Strade, oltre all'altre emolumenti soliti che gli spettano; e la sudetta esigenza di detti emolumenti possano, e debbano farla oltre all'altre Tasse, e pagamenti ordinarii, e straordinarii, che li sudetti Istrumenti devono contribuire, e pagare per la Tassa dell'accomodamento delle strade, e per la Tassa, che si dice della serratura applicata per beneficio publico allo spurgo, e polizia della medema nostra Città di Roma, & oltre ad altre nove Tasse, e pagamenti che sopravvenissero in avvenire, e sopra tutte, e singole cose sudette, e per la loro libera, e spedita esecuzione diamo, e concediamo a Voi ampia, e libera facoltà, e giurisdizione privative quoad omnes alios di prendere, e fare

tutte quelle provisioni, e risoluzioni per il plenario effetto in perpetuo di questa nostra nova concessione, e privilegio, con far pubblicare Baudi, & Editi, e procedere ad ogni atto giudiziale, & extragiudiziale, che stimarete necessari, & opportuni, e che a Voi pareranno, e piaceranno proibendo noi si in sospensivo, come in devolutivo ogni appellazione, e ricorso, e così eseguirete, essendo questa la menre, e volontà nostra espressa; Volendo, e decretando che il presente nostro Chirographo, e quanto in esso si contiene, habbia il suo effetto, vigore, & esecuzione con la sola nostra sottoscrizione, ammesse, e registrato che sarà in Camera, in conformità della Bolla di Pio IV. de Registrandis, e che contro il medesimo Chirographo, e tutto ciò che in esso si contiene non si possa mai opporre di sobtezzione, & obbrezzione ne altro vizio, e nullità, togliendo Noi da adesso per all'hora ogni facoltà, autorità, e giurisdizione ad ogni, e qualunque Giudice Ordinario, Commissario, e Delegato, alla Camera, e Rota, & ad ogn'altro Giudice, e Tribunale, anche Cardinali Legati a Latere di poter giudicare, decidere, interpretare, glossare, decretare, risolvere in contrario, irritando, & annullando Noi da adesso petalor tutto ciò che si facesse giudicasse, interpretasse, glossasse, e decretasse, e resolvesse, altimetre, benché non siano stati citati ne chiamati, ne sentiti li sudetti litiganti, & altri qualsivoglia in qualsivoglia modo interessati, e non obstanti le Bolle di Simaco, Paolo II. e III. Paolo IV., e qualsivoglia altre Bolle, Constituzioni, & Ordinazioni Apostoliche, Leggi Civili, e Canoniche, usi, sili, consuetudini, li Statuti, e Riforme di Roma in quella parte fossero contrarii a questo nostro Chirographo, & altri qualsivoglia Statuti, e Riforme, e Leggi municipali, e Regole della nostra Cancellaria de Jure questo non tollendo e qualsivoglia altra cosa, che facesse in contrario, alle quali tutte, e singole havendo li loro tenori qui per espressi a sufficienza come se di parola in parola fossero inseriti per questa volta, & a questo effetto espressamente, deroghiamo non solo in questo, ma in ogn' altro miglior modo. Dato dal Nostro Palazzo Apostolico di Monte Cavallo questo di 30. Marzo 1690.

Alexander Papa VIII.

Post hæc scripta emanavit Constitutio Sanctissimi Domini Nostri Innocentii XII. super Confirmatione, Reformatione, & Concessione respectivè jurisdictionis, & facultatibus Tribunalis, & Magistratus Viarum tenoris sequentis; electusque fuit in Presidem Viarum Illustrissimus, & Reverendissimus Dominus Grimaldus Camera Apostolica Clericus, in quo præter excellentiam nobilitatem, summa vigiliantia, singularis integritas, & iustitia resurgunt, ac in hoc munerem, sicut in omnibus aliis ab eo exercitis, ad utilitatem publicam, visus est prius egisse, quam agere.

INNOCENTIUS EPISCOPUS.

Servus Servorum Dei.

Ad perpetuam rei memoriam.

Sacerdotalis, & Regie Urbis Nostræ ad illud sublimata assigiam, ut per Beati Petri Sedem Caput Orbis effella, latius præsideas religione Divina, quàm unquam imperaverit dominatione terrena, vauassati, decori, & commodis etiam temporalibus ed Nos convenit ampliori cura prospicere, quò ipsam, ubi præcipuorum Apostolorum glorificatus est exitus, & quam in communem patriam Christianus populus univversus agnoscat, singulari dilectione gerimus in paternæ visceribus Charitatis. Dum verò in eadem Sede, meritis licet imparibus, superna dispositione locati, Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum exemplo, ad Urbem præfatam considerationis nostræ oculos principaliter convertimus, ejus etiam districtas, aliorumque Nobis, & Romanæ Ecclesiæ etiam in temporalibus subjectionum locorum commodioribus viis, aliisque utilitatibus in Subditorum nostrorum, & quorumcumque Romipetiarum beneficium respectivè consulere non pratermittimus.

Alias siquidem sal. recor. Martinus Papa V. Prædecessor Noster, càm rei evidentiæ edoctus fuisset, quod præfata Urbs, ejusque districtus ex defectu officii Magistrorum, quod antiquitus **15** ex defectu officii Magistrorum, quod antiquitus pro viarum, stratarum, platearum, & locorum tam publicarum, quàm privatarum, necnon adificiorum lapideorum, & ligarum, parietum, tignorum, bacorum, tellorum, tabularum, manianorum, apothecarum, & pontium, portarum, transituum, utenon arborum, & rusticarum prædiorum, Prætorum, hortorum, atque vinearum, fiam, refectationum, servitutum, & libertatum administratione institutum, & ordinatum sacras, in præmissis grandem patiebatur deformitatem; Necnon accepisset, nonnullis civibus, & incolis res sordidas, & corruptas in viis, stratas, plateas, & loca publica, & privata hujusmodi prolicere, seu alienare, & in usus proprios deducere, & propterea hujusmodi deformitatis, excessibus, & incommodis possiteas occurrere cupiens, Officium Magistratus hujusmodi juxta illius institutionem auctoritate Apostolica constituit, reuintegravit, & restituit. Quos quoque Urbis, & districtas præfatorum Viarum Magistratos ad suam beneplacitam deputavit, cum solitis ab antiquo jurisdictionibus, potestatibus, honoribus, privilegiis, libertatibus, & circa ea concernentibus, dependentibus, & annexis, etiam cum facultate faciendi Submagistros, necnon hujusmodi excessus reparandi, corrigendi, & emendandi absque cujusvis vocatione, seu citatione, sed juxta datam illis à Domino prædictam, etiam per demolitionem quorumcumque adificiorum, necnon præmissorum occasione gravatos absque lite, sed summarie, simpliciter, de plano, & quibuscunque tunc expressis non obstantibus relevandi, restituendi, & reponendi, con-

Tom. II.

traditores quoque, & rebelles privandi, bannendi, arrestandi, incarcerandi omniaque, & singula faciendi, & exercendi, qua Magistri illorum Prædecessores facere, & exercere poterunt seu etiam debuerunt, & alias proat in ejusdem Martini Prædecessoris secundò Kal. Aprilis Pontificatus sui anno octavo expeditis literis plenius continetur.

Succesit alii Romani Pontifices Prædecessores nostri, & præsertim similis recordationis Sixtus IV. Anno incarnationis Dominicæ millesimo quadringentesimo octuagesimo Pridie Kal. Julii, Leo X. Anno ejusdem incarnationis millesimo quingentesimo decimo septimo, quartò Nonas Novembris, & Pius IV. Anno incarnationis præfate millesimo quingentesimo sexagesimo quinto Decimo Kal. Septembris per suas respectivè editas literas S. R. E. Camerario, & præfatis Viarum Magistris, plerisque conjunctim, aliquas verò separatim exerceas jurisdictiones, facultates, & functiones confirmavit, ampliavit, & respectivè concesserant. Quas, & alias h-jj sponali literas cum decreto Camera Apostolicæ de Inquisitionis in emptione domorum præferendis, tametsi recol. memoria Pius V. etiam Prædecessor noster per quasdam suas motus proprii Cedula sub Datum quartò Idus Aprilis, & quintò Nonas Julii Pontificatus sui anno sexto, quo ad Jus congrui, & nova (non tamen Sacra, aut publica) construenda adificia, ad terminos Jaris communis redaxerit, nihilominus pie mem. Gregorius Papa XLII. similiter Prædecessor noster per alias suas Anno incarnationis præfate millesimo quingentesimo septuagesimo quartò Kalendis Octobris editas literas, prædictis memoratorum Sixti, Leonis, ac Pii IV. & Pii V. literas, quatenus ad aliquid eorum, que in iisdem suis literis continebantur, pertinebant, & de aliquo eorum statuebant, & disponebant, antiquatis, abrogatis, & penitus revocatis, & subditiis plarima innovavit, statuit, decrevit, & ordinavit circa adificia, & ornatum dictæ Urbis, ac coactas, seu contractas traditiones, & Jas congrui, seu retractus earundem venditionum occasione competentes, seu institutum, tum in eadem Urbe, tum intra tria, & respectivè duodecim à præfata Urbe milleria, cum multis facultatibus, & jurisdictionibus plerumque à præfatis Camerario, & Viarum Magistris conjunctim exercendis.

Alia quoque, & quidem multiplices jurisdictiones, facultates, cura, & functiones in quam pluribus sive prædiorum, sive aliorum Romanorum Pontificum Prædecessorum nostrorum Chirographis, literis in forma Brevis, ac motas proprii cedalis, necnon in eisdem Urbis à Sede Apostolica confirmatis Statutis eidem S. R. E. Camerario, Prædictis, & Magistris Viarum præfatis aliquando aliquibus mixtim, & aliquando omnibus iussum coactas, seu demandata fuerunt, exercitiam tamen judicialis, & contentiosæ jurisdictionis in illis, que dictis Viarum Magistris in iustitia fuerant, penes eorum Assessorum ab eadem Apostolica Sede deputatum existere consuevit.

Y

Hinc

Nunc Nos abusus, qui desuper irrepperant, occurrere, iustitia administrationi in praemissis plenius consulere, ac praefatae Urbis avaritiae, necnon ejusdem, illiusque districtus, & Ditionis Ecclesiasticae respectu Viarum, locorum & aliorum quorumcumque in praefatis literis, & ordinationibus quoquo modo contentorum instructioni, conservationi, reparationi, restaurationi, & expurgationi, quantum Nobis ex Alio conceditur, uberius respectu provide capientes; Ac propterea omnium praefatarum & aliarum, si quae sint, literarum tam sub pluribus, quam in forma Brevis, motus proprii cedularum, chirographorum, ordinationum, & Statutorum quorumcumque circa praemissa existentium tenores, ac si de verbo ad verbum inseriti essent, pro plenius, & sufficienter expressis habentes, de dilectorum filiorum unanimitate Romanae Curiae Praelatorum, & Virorum pietate, doctrina, prudentia, & rerum usum praestantium specialiter ad id a Nobis deputatorum, qui remanente examinatorum, consilio, ac etiam Motu proprio, ex certa scientia, & maxima deliberatione nostris, deque Apostolica potestatis plenitudine, memoratas literas, cedulas, chirographa, ordinationes, & statuta in iis, quae praesentibus, & omnibus, et singulis hic contentis quoquo modo non adversantur, eorumdem tenore praesentium approbamus, confirmamus, & innovamus, illisque perpetuum, & inviolabiliter firmatis robur adiciamus, & ab omnibus, & singulis, ad quos spectat, & pro tempore spectabit, penitus & omnino observari volumus, & mandamus.

Decernentes, omnes, & singulas huiusmodi literas, sanctiones, statuta, & ordinationes, tam speciales Tribunalis, seu Magistratus, quam generales, & in parte de eodem Tribunali, seu Magistratu tractantes, necnon omnes, & singulas jurisdictiones, facultates, curas, sanctiones, & administrationes huiusmodi quoquo modo concessas, non aliter, quam ad formam harum praesentium observari, exequi, & intelligi posse, & debere, perinde ac si ab initio instituta, & respectu concessa, attributa, directas, & de mandata fuissent personis, modis, ac formis in praesenti nostra in perpetuum valitura Consultatione contentis, quam, supplendo amicum, & quancunque aliaquam necessariam, seu opportunitatem expressionem, ac sublati omnibus, & quibuscunque castrariis, diversis, seu discretibus, omnibus, & inviolabiliter servari, adimpleri, & exequi volumus, & mandamus.

Reformationem vero Tribunalis, seu Magistratus huiusmodi a jurisdictionis normis, & distinctione incipientes, pravia praeiudicii, ut impensis expeditionis restitutionis iam factu est, qui Magistrorum Viarum Assessoris officium hactenus obtinuit, officium huiusmodi penitus, & omnino suppressimus, abolimus, & abrogamus.

Jurisdictionem in omnibus, & singulis causis Juris congrui, seu retractus, cum omnibus, & singulis ab eo dependentibus, annexis, & connexis, in quibus ante hac memorati Camerarii ac Magistrorum Viarum Assessor infirmul proce-

debant, in posterum ad eundem Camerarium privatione quoad alios spectare; Huiusmodi autem causas in gradu appellationis insisteremus modis, & formis, quibus hactenus observatum, fuit, ad Praefatae Viarum devolvendas esse, & ab illis ad Tribunal Camerae supradictae appellandum esse decernimus.

In reliquis omnibus causis, & negotiis, eorumque annexis, connexis, & dependentibus, omnia, & quancunque necessariam, & opportunitatem jurisdictionem pro tempore existentium Viarum Praefatae, & privatione quoad alias, concedimus, & ad eundem, a quo ad Camerae praefatam pariter appelletur, spectare volumus, & mandamus.

Magistris tamen Viarum tam in Urbe, quam in ejus districtu praefatis occasitae, seu in actu vias ejusdem districtus invadendi, facultatem coercendi contravenientes constitutionibus, banimentis statutis, & ordinationibus Tribunalis, Magistratus, necnon ipsorum Magistrum, vel alterius eorum praeceptis, seu iussibus, assuetis ac eorumdem contravenientium incarcerationem, ac etiam exarcerationem, in forma tamen extrajudiciali, prout etiam procedendi in simili forma contra huiusmodi contravenientes ad pigurationem pro malis, & penis praecariis in praefatis banimentis contentis, ac eorumdem pigorum restitutionem, (reservatis semper praedicto, Viarum Praefatae ulteriori cognitione, & recurso), praeservamus, & quatenus opus sit, etiam concedimus, iisdem quoque Viarum Magistris curam, superintendantiam, & administrationem instruendi, restaurandi, manuteneendi, mandandi, & expurgandi vias, plateas, & loca Urbis, necnon confirmandi, eligendi, & amovendi Architectos, submagistros, operarios, & artifices praedicto Magistratu Viarum inservientes, salvo semper jure Praefatis eisdem ex iusta causa removendi, prout etiam facultatem licentias hactenus ab iisdem dari solitas, & in posterum praedemumitate Magistratus, & Officialium juxta modum praescribendam regulandas, & sigillo Praefatis praefati gratis muniendas, concedendi, salvo ad memoratum Praesidem, auditis Magistris praefatis, ab huiusmodi licentiarum delegatione, seu indubitata concessione recurso, similiter praeservamus, & quatenus apud sit, concedimus.

Eidem Praefati Procuratorem Fiscalem, Rationatorem, & Excolectores quancunque taxarum, vel exactionum tam in Urbe, quam in ejus districtu supradictis, necnon Mandatarium, & Viarum Commissarium, cum Magistrorum praefatorum consilio, & Baroncellum ad ejus libitum deputandi, & amovendi facultatem concedimus; reservata tamen Venerabili Fratri nostro Palatii Episcopo Praefato ejusdem S. R. E. Cardinali de Alterius nuncupato dicta Sanctae Romanae Ecclesiae Camerariae praedicti Procuratorem Fiscalem, Rationatorem, & Mandatarium, donec vixerit, deputandi, & amovendi.

Ad haec omnes, & singulas jurisdictiones, facultates, curas, & emolumenta quancunque pro tempore existentibus ejusdem S. R. E. Camerariis

21 in platea Agonis competentes, & competentia, seu ab illis exerceat, & percipi hactenus consuevit, & consuevit, ex nunc prout ex tunc, sequito obitu memorati Palatii Episcopi Cardinalis, & Camerarii, cui pariter, donec vixerit, nullum jus huiusmodi adimere volumus, & declaramus, ab eodem Camerariato Officio penitus, & omnino dismembramus, & separamus, illasque & illa Tribunali, & Magistratu Viarum sub cura, regimine, & iurisdictione solius protempore existentis Praefidis Viarum ad limites, & formam praesentium, absque ulla prorsus interdictam Agonis, & alias plateas Urbis differentia, seu distinctione restituimus, seu unimus, anneclimus, & incorporamus, & restitutas, seu unitas, & annexas, & incorporatas esse volumus, & mandamus.

Ex nunc autem omnes, & singulas iurisdictiones, facultates, curas, & administrationes huiusmodi cuiusque persona etiam praefata S.R.E. Cardinali, etiam eiusdem S.Romanae Ecclesiae Vicecancellario, Collegiis, Capitulis, Locis piis, 22 Basilicis, & Ecclesiis etiam Patriarchalibus, & quibusque quocumque dignitate, vel praeminentia tam Seculari, quam Ecclesiastica fungentibus, etiam specialis, & individua mentione dignis, super plateis, viciis, & locis Urbis praefata quoquo modo concessas, vel competentes, necnon emolumenta, de quorum percipiendorum valido, & subsistendi iure, quod respectu aliorum, quum Ecclesiarum, & Locorum piorum, ex titulo verè, & proportionato oneroso, & respectivo esse debeat, legitime non consistitis, suppressimus aboleamus, & abrogamus, ne ab istis, seu eorum officis, vel muneribus separamus, & dismembramus, illasque, & illa modo, & forma praemissis ex nunc Tribunali Viarum sub cura, regimine, & iurisdictione pro tempore existentis Praefidis Viarum huiusmodi restituimus, seu unimus, anneclimus, incorporamus, & quatenus opus sit, de novo concedimus.

Præterea inherentes alias factis, chirographis, & ordinationibus Tribunalis, & Magistratus huiusmodi, quacumque privilegia, & 23 exemptiones, & quasvis literas patentes ibidem revocatas, & praesentibus adversantes nullatenus suffragari declaramus, illasque, & illas iterum revocamus, cassamus, & annullamus; Volentes, & mandantes, omnes, & singulos, nemine prorsus excepto, in istis Chirographis specificatos, seu comprehensos etiam Palatii nostri Apostolici, & eiusque iudicis, & Tribunalis, tametsi specialis, & individua nota dignorum, necnon dicta S.R.E. Cardinalium, Basilicarum, Ordinum, Congregationum, & Societatum etiam Jesu ministrorum, & Officiales quoscumque, & quibusvis literis patentibus munitos ac Neopberos, & milites etiam auxiliatores Arcis S. Angeli, & Alabararios nuncupatos Gubernatores Urbis quoscumque, & quatenusque etiam in minori, & modico, seu minimo numero, ad solutionem, & contributionem quarumcumque taxarum, & impositionum, aequè ac alios

Tom. II.

non privilegiatos, teneri, & obligatos esse, necnon iurisdictioni Tribunalis, & Magistratus huiusmodi, ac omnibus, & singulis illius constitutionibus, & ordinationibus quibuscumque pariter esse, & remanere subiectos. Prout etiam praefata chirographa, & ordinationes innovantes, & ampliastes, & decretis, mandatis, & sententis super solutione quarumcumque taxarum, seu contributionum ad Tribunali, seu Magistratu praefatis impositarum, & imponendarum, & respectivè super assiduum, seu appaltum ab Assiduariis, seu Appaltatoribus debitorum, seu debendorum solutione, necnon super rationibus per administratores, seu economos reddendis, ac super restitutione, vel solutione eorum, quae per eosdem administratores, seu economos exacta fuerint, nullam admittendum esse appellationem, seu recursum in suspensivo, sed in devolutiva 24 tantum, itaut quacumque appellationes, & recursus, seu citationes, inhibitiones, superflue, & decreta in vim appellationum, seu recursuum huiusmodi faciende, seu scienda, absque ullo attestatorum, penarum, seu nullitatum incursu, possumus impuè sperni.

Solutiones quarumcumque taxarum, pro quibus 25 iudicialiter mediante contestatione litis, vel solum tentata aliqua executione mandatorum, actum non fuerit, triennia ex nunc quoad praeteritis, & de die impositionis quoad futuras taxas computando, praescribantur.

Ceterum Praefata Viarum huiusmodi non amplius ad annum in Camera praefata, ut mori erat, 26 forte extrahatur, sed à Nobis, seu Romano Pontifici pro tempore existente, ad nostrum, & eiusdem pro tempore existentis Romani Pontificis, & dictae Sedis beneplacitum, in postremum determinetur. Ex Magistris verò Viarum non amplius uterque infirmus, sed alteruter tantum, ut unus semper pendens ibi Magistratus negotiis intrinsecis remaneas, dimittatur.

Appaltus expurgationis Urbis, necnon nuntii 27 iulii, qui singulis trimestribus pro qualibet apertione solvitur, itidemque cursum, seu rbedatum, ac cistorum vulgò caleffi locari solitum, & praefata Palatio Episcopo Cardinali, & Camerario pariter donec vixerit, insimul cum Praefide, & Magistris Viarum huiusmodi. Alii verò appaltus, assitus, & contractus, ac post obitum memorati Palatii Episcopi Cardinalis etiam dicti appaltus expurgationis Urbis, & praefati iulii, necnon cursum, seu rbedatum, & cistorum praenominatorum in Congregatione singulis hebdomadis pro negotiis dicti Tribunalis, seu Magistratus faciendae cui iidem Praefes, Magistri Viarum, & alii Ministri de more interjunt, aperti semper in supradictis congressibus eadem ablationum, & salta deliberatione meliorem conditionem facientem respectivè concludantur, & stipulentur.

Renovetur, seu fiat, salta imprimatur, & impressa in locis à Praefide praefato praescribendis 28 exponatur, & retineatur distincta, & moderata Taxa annuum, & singulorum emolumentorum tam Tribunalis, seu Magistratus, quam

Y 2

Iungu-

singulorum ejus ministrorum, seu officialium, nihilque prorsus præter, vel contra eandem, sub panis arbitrio memorati Præsidi insigendis, percipiatur, vel exigatur.

Teneantur singuli exaliores sub pana falsi dissimili, & diligenter annotare omnes, & singulas taxas, & quoscunque earundem debitores, 29 prout etiam omnes, & singulas etiam minimas exactiones, ac personas, à quibus exegerint, intra quindecim dies post quaslibet, licet minimam exactionem, compendiosas, illaque omnia diligenter, fideliter, & dissimili describere in libris in Officio Notarii Tribunalis retinendis, & cuicunque quomodolibet interesse habenti promptè exhibendis.

Omnia, & singula emolumenta Tribunalis, seu Magistratus etiam ex taxa curarum, & eisorum 30 præsatorum locari solutorum, necnon ex pretio situum publicorum in beneficium Tribunalis seu Magistratus, vel implementum ejus onerum, & præsertim in expurgationem viarum convertantur.

Magistris Viarum nulla prorsus etiam minima, ac etiam spontè oblata, tum in pecunia, tum in qualibet specie, & tam ordinaria, quam extraordi- 31 naria, certa, & incerta emolumenta ratione eorum muneris, seu quarumcunque licentiarum, accessuum, & suavitatum post hac amplius exigere, seu percipere quomocumque valeant, sed solo annuo stipendio scilicet. quadringentorum montis Romani pro quolibet earum, ex emolumentis Magistratus extrahendo, quod illis constitutum, & assignatum, omnino debeant esse contenti.

Via consularis districtus Urbis propriis sumptibus, & expensis personaliter redeuntur, & recognoscantur saltem semel in anno pro qualibet 32 via per dictos Magistras Viarum, quo verò ad Præsidem præfatum ejus arbitrio, & alteri hujusmodi necessus, in quibus necessitatibus, reparationibus, & commoditatibus hujusmodi viarum debeant illidem respectivè consulere, & providere, semper invigilans, ac certiorari satagent de omnibus earundem viarum necessitatibus, & incommodis etiam per literas circulares Gubernatoribus, & Communitatibus, seu Universitatibus Civitatum, Terrarum seu Locorum, in quorum territoriiis via præfata consistunt, ut responsiones, & alia informationes desuper habita, in Congregatione præfata, ad effectum opportune desuper providendi, referantur, & examinentur.

Præsidi Viarum superintendens, & facultates vias consulares ditionis Ecclesiastica extræ præfatum districtum existentes comprehendant, 33 & ejusdem ditionis Gubernatores subiecti sint ordinationibus memorati Præsidi, qui de Viarum præfata ditionis instructione, & refectione, refectione, & manutenzione, non tamen in judicialibus, debeat esse sollicitus. In districtu verò omniem suam jurisdictionem in viis tam consularibus, quam non consularibus respectivè valeat exercere.

Decernentes, easdem præsentis literas, & in eis contenta quæcunque, etiam ex eo, quod omnes,

& singuli supradicti, ac alii quicunque in præmissis quomodolibet jus, vel interesse habentes, seu habere prætendentes, cujusvis status, gradus, ordinis, præminentie, vel dignitatis, seu alias specificæ, & individua mentione, & expressione digni existant, hisdem præsentibus non censuerint, nec vocati, seu auditi fuerint, tametsi suorum indultorum, vel privilegiorum vigore consentire, seu vocari, & audiri semel, vel pluries quoquo modo debuissent, aut ex alia quantumvis juridica, & privilegiata causa, colore, prætextu, & capite etiam in corpore juris clauso nullo nunquam tempore de subreptione, vel obreptione, seu nullitatis vitio, aut intentionis nostra, vel interesse habentium consensu, alioque quolibet etiam quantumvis magno, & formali, ac substantiali defectu notari, impugnari, infringi, in contrarium revocari, ad terminos juris reduci, seu adversus illas apertitionis orti, restitutionis in integrum, aliunde quocumque juris, facti, vel gratis remedium intentari, vel impetrari nullatenus posse, sed semper, & perpetuè validas, firmas, & efficaces existere, & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere debere, & ab omnibus ad quos spectat, & pro tempore quocumque, & quomodocunque spectabit, inviolabiliter observari; sicque, & non aliter per quoscunque Judices ordinarios, & delegatos quovis auctoritate, præminentie, aut potestate surgentes, & sanctiores, etiam Causarum Palatii Apostolici Auditores, & dicta S.R.E. Cardinales etiam de latere Legatos sublatis eis, & eorum cuilibet quovis aliter judicandi, & interpretandi facultate, judicari, & definiri debere: Irritum quoque, & inane, si secus super his à quocumque quovis auctoritate scierint, vel ignoranter conigerint attestari.

Non obstantibus omnibus, & singulis præmissis, & quatenus opus sit, nostra, & Cancellaria Apostolica regula de jure quæsito non tollendo, necnon præfati Pii IV. Prædicti, de gratiis quæcunque interesse Camera Apostolica concernentibus, in dicta Camera inrà certum iuribi præscriptum tempus presentandis, & registrandis, necnon aliis quibuscunque Apostolicis, ac etiam in Generalibus Conciliis editis, & edendis Constitutionibus, Ordinationibus, ac Urbis, & Curia Romana, & Camera Apostolica, ejusdemque Curia Tribunalium, quarumcunque Ecclesiarum etiam Patriarchalium S. Joannis in Laterano, Principis Apostolorum, & S. Mariæ Majoris, Monasteriorum, Hospitalium, Locorum piorum, necnon Ordinum, Congregationum, & Societatum, etiam Jesu, & quibuscunque aliis, etiam juramento, vel alia quovis firmitate roboratis, statutis, usibus, styli, consuetudinibus, & decretis, etiam novis reformationibus quibuscunque, legibus, & canonibus, privilegiis quoque, indulgentiis, & literis Apostolicis sub quibuscunque verborum tenoribus, & formis, & cum quibuscunque etiam derogatoriis derogatoriis, aliisque efficacioribus, efficacissimis, & insolitis clausulis, & decretis in genere, vel in specie etiam motu, scientia, & potestatis plenitudi-

iudine similibus, vel ad quorumvis instantiam, ac etiam consistorialiter, aut alias quomodolibet per Nos, & Romanos Pontifices Prædecessores nostros in contrarium eorundem præmissorum concessis, ac etiam pluries confirmatis, innovatis, & approbatis, quibus omnibus, & singulis etiam pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus specialiter, specifica, individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quavis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret, tenores huiusmodi, ne si de verbo ad verbum, nihil penitus omisso, & forma in illis tradita observata, exprimerentur, & inferrentur, illidem præsentibus pro plene, & sufficienter expressis, & insertis habentes, illis utilis in suo robore permansuris, ad præmissorum effectum hanc serie specialiter, & expressis motu, scientia, deliberatione & potestatis plenitudine paribus specialiter, & expressis derogamus, & derogatum esse volumus, & mandamus, necnon omnibus illis, qui iidem Prædecessores nostri in præmissis quibuscunque eorum litteris, & obitographis voluerint non obulare laterisque contrariis quibuscunque.

Volumus autem, quod postquam præsentis valis Ecclesiæ Lateranensis, & Basilicæ Principis Apostolorum, & in Acie Campi Flora de Urbe per aliquem ex nostris Curforibus affixa, & pu-

blicata fuerint, omnes, & singulos tam in Urbe, quam in Districu, & Diocesi præfatis existentes, periodè obligent, & urgant, ac si unicuique eorum personaliter, & nominatim intima fuissent; Quodque eorum transumptis etiam impressis, manu Notarii publici subscriptis, & sigillo alicujus persone in dignitate Ecclesiastica constituta munitis, eadem præfata fides in iudicio, & extra adhibeatur, qua ipsæsemee præsentibus si exhibita, vel ostensa fuissent, adhiberetur.

Nulli ergo omnino hominum liceat, paginam hanc nostrarum approbationis, confirmationis, innovationis, voluntatum, mandatorum, decretorum, suppressionum, abolitionum, abrogationum, præservationum, concessionum, declarationum, dismembrationum, separationum, restitutionum, unionum, annexionum, incorporationum, revocationum, cassationum, annulationum, constitutionum, assignationum, derogationum, aliorumque præmissorum infringere, seu ei ausu temerario contrivire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem Anno Incarnationis Dominicæ millesimo sexcentesimo nonagesimo secundo, Quarto Kal. Decembris Pontificatus nostri anno secundò.

B. Card. Prodaturus. I. F. Card. Albani.

ADDIT. AD RUBR. XXXVII. LIB. V.

S V M M A R I U M.

1. **M**unitio, seu reparatio Viarum publicarum respicit Principis, & Reip. Majestatem.

2. Appellatio à Sententiis seu decretis Cardinalis Cameratii, seu ejus Auditoris, & Magistratus Viarum committeretur per Tribunal Camere Præfidi Viarum.

Num. 3. Viarum publicarum munitio, sive reparatio principaliter respicit Principis, &

1. Reip. Majestatem * ex his enim Urbes ornatu, Aer salubritatem, Populi Communitatim perpetuò consequuntur ut etiam docet Castellan. ad Bannimenta Romaniola observat. 15. num. 1.

Num. 18. Appellatio à Sententiis, seu decretis latis à Cardinale Camerario, seu ejus Audite * & Magistris Viarum, seu eorum Adfessore conjunctim committeretur per Tribunal Camere Præfidi Viarum ut testatur Ridolphi.

prax. par. 1. Cap. 13. m. 242.

De arboribus nocumentum inferentibus incedendis.

R U B R I C A XXXVIII.

Item declaramus, volumus, & ordinamus, quod quicumque habet, seu habebit in Comitatu, aut districtu Faventie terras aliquas aratorias, seu vineas habentes arbores aliquas juxta convicini sui bona, quæ afferant umbram, & nocumentum bonis ipsius convicini teneatur quodocunque ad id requisitus fuerit, seu à Judice monitus, aut jussus huiusmodi arbores evellere, & incidere, ne vicino damnum inferatur, & hoc quando tales arbores sint in confinio bonorum convicini, vel ab eis distent minori spatio pedum decem peticæ fossato intermedio non existente, eo autem existente spatio pedum quinque peticæ, & si quis silvam habuerit in dictis districtu, & Comitatu juxta, & propè aliquam vineam teneatur, & debeat eam incidere, & penitus evellere, & eam sic tenere per spatium dictorum decem pedum peticæ versus vineam huiusmodi, & alias arbores, etiam penitus evellere in confinio existentes, nullo temporis cursu, nullaque præscriptione obstante, & qui requisitus à convicino id facere distulerit, aut in hoc Judicis mandato non obtemperaverit, & spatio quindecim dierum continuorum sic cessaverit, librarum decem

cem bonon. pœmæ subjaceat pro qualibet vice sic cessaverit, & inobediens fuerit, & nihilominus ad prædicta juris remediis omnino compellatur. In rivis vero, & tracturis, & cantriciis non liceat plantare in aliqua ripa eorundem à cursu aquæ usque, & per totam ripam pendentem, & aliter plantare possint ad requisitionem vicini, seu de mandato Dominorum Antianorum, vel alterius officialis Communis Faventis removere, eas convertendo in usus, & utilitatem Communis Faventis pro reficiendis pontibus, & aliis necessariis ipsius Communitatis, & in prædictis, & quolibet prædictorum procedi debeat per Dominum Potestatem, seu alium Judicem ad id competentem summariè, simpliciter, sine strepitu, & figura judicii, solaque facti veritate inspecta, & sit præsumptum.

S U M M A R I U M.

- 1 **D**istantia, seu interstitium in plantatione arborum, quænam requiratur de Jure communi.
- 2 Distantia in plantatione arborum non servata ad formam præscriptam à Statuto Faventis, iustitiae vicino arbores penitus sunt evellendæ.
- 3 Statutum Florentinum lib. 2. de vigis incidendis disponit, quod arbores non producentes fructus comestibiles ad hominum usum, exilteures propè agrum vicini per octo brachia incidi debeant. Vide num. 4.
- 5 Rami arboris si super vicini fundo adeo pendeant, ut illi noceant, tunc Dominus arboris ad altitudinem quindecim pedum à terra requisitus à vicino damnificato tenetur circumcidere, & num. 7.
- Amplius procedere non obstante allegatione præscripticis, num. 11.
- Et si requisitus recuset, poterit vicinus damnificatus propria auctoritate id facere, num. 9.
- Cautus rainen erit. si eo casu Judex adeatur actione negatoria intentata, num. 10.
- 6 Umbra est aer Sole carens propter aliquod Corpus densum obiectum valde fructibus officiens.
- 8 Statutum Melchiria disponit, quod Dominus arboris ramos, qui ex ea in vicini fundum propendunt, detruncare teneatur.
- 11 Arbor in eodem statu semper non permanet.

O B S E R V A T I O.

- A** Nterstitium quinque, vel potius duorum pedum in plantatione arborum de Jure communi requiratur super intelligentia Text. in l. final. ff. Fin. regul. inter DD. maxima est controversia, sed quia articulus de more plenissime examinatus fuit à R. P. D. meo Severolo in ejus doctissimo responso impresso pendens D. Pacibell. de Distant. post disc. in ordine la 34. à n. 13. usque in finem, ubi scribens adversus eandem decisionem emanatam coram Cardinale Cerro firmat, esse reducendum ad duos pedes, vel quia Text. in dicta l. final. corrupte in aliquibus Codicibus loquatur de quinque pedibus, vel quatenus etiam esset intelligendus de quinque pedibus, prout literaliter legitur, adhuc ex communi usu, & contraria consuetudine generali abrogatus sit, & reducta distantia ad duos pedes; Quæ dispositio sublata fuit ex disposi-

- tione nostri Statuti præscriptis in præfati
- 2 Rubrica certam distantiam, qua non servata iustitiae vicino arbores penitus sunt radicibus evellendæ juxta Gloss. in l. prima verbo redigere vers. sed oppono C. de Interdict. lib. que Salyces. num. 3. circa med. in quarta oppositio Ansaldo. conf. 54. per tot. qui loquitur in terminis Statuti Florentini lib. 4. de vigis incidendis disponentis, quod arbores non producentes, fructus comestibiles ad hominum usum exilteures propè agrum vicini per octo brachia incidi debeant Calvin. de Acquis. lib. 2. cap. 120. num. primo cum seqq. Ryngel. de Arbor. cap. 7. Pacibell. de Distant. cap. 11. n. 10. & R. P. D. Severoli ubi supra n. 14. vers. subsistent. Card. de Luca in supplement. de Servit. discurs. 111. num. 3. qui respondit non intrare dictam dispositionem Statuti Florentini in casu sibi proposito, quamvis ageretur de Ulmis, & Populis vulgo nuncupatis pioppi de per se fructus comestibiles non producentibus, dum inserviant pro vitibus altis sublevantibus tanquam famuli, seu socii inseparabiles earum Vio. decis. 242. n. 2. Ros. in cir. dec. 34. n. 4. repetita inter impressas ejusdem Cardinalis Cerri dec. 913. pariter num. 5.
- 4 Si autem sufficiens distantia intercedat, sed rami arboris supra vicini fundum adeo pendeant, ut illi noceant ratione eorum umbræ, quæ oïli aliud est, quam aer sole carens propter aliquod Corpus densum obiectum valde fructibus officiens, juxta descriptionem quam tradit Ansaldo. loc. cit. num. 1. & noceat Pacibell. ubi supra n. 16. Orsell. conclus. 136. n. 34. Magon. dec. Florentin. 6. n. 2. qui loquitur de dicto Statuto Florentino, tunc Dominus à vicino damnificato requisitus tenetur hujusmodi ramos ad altitudinem quindecim pedum à terra circumcidere, ut sequendo dispositionem Leg. 12. Tab. ibi: Nè umbra arboris vicino prædio noceat quindecim pedes altius ramos arboris circumcidito sancitur fuit in Leg. prima ff. de Arbor. cadenda. Aldeovin. conf. 12. n. 11. Pacibell. loc. cit. n. 25. cum seqq. Borell. Summ. decis. tom. primo tit. 46. nu. 136. Conciolad Statut. Eugub. lib. 6. rubr. 27. num. 1. Christianus ad Leg. Municipal. Melchirian. tit. 14. art. 42. n. 2. ubi loquitur de Statuto Melchiria disponente, quod Dominus arboris ramos, qui ex ea in vicini fundum propendunt, detruncare teneatur, aut propendendum fructuum semidem vicino concedere.
- 7 Et si Dominus arboris requisitus contumax fuerit in præcédendo ramos nocivos, poterit vicinus Dominus fundi propria auctoritate id facere, ut declarat Bart. in dicta

L. 1. in prin. ff. de Arbor. cadu. tradit Alex. in l. 1. §. Nunciatio, n. 8. ff. de Oper. nov. nunciat. Borsil. loc. cit. n. 136. cum seq. Paschebell. loc. cit. n. 18. Sperell. dec. 57. n. 19. Cautius tamen proceditur, si Juxta adeatur actione negatoria 10 intentata *Neuzan. conf. 58.* quem sequitur *Scapp. de Jure non script. lib. 3. cap. 101. Romaguer. in addit. ad Conciol. ad Statut. Eugub. d. rubr. 27. n. 6. & Brilla ad Consuetud. Neapolit. tit. 19. cap. unic. n. 10. cum seqq.*

Nec Dominus arboris quamvis aenose & longissimo tempore tolerare poterit allegare prescriptionem ad impediendam incilio-

11 nem, quia cum arbor in eodem statu semper non permaneat, sed juxta naturalem motum continuo crescant rami illius & sic non concurret continua possessio, proinde sicuti quotidie gravant eorum umbratitiam etiam quotidie viciosus potell conquiri, ut rejecta contraria optime tenent *Ruginel. de Arbor. d. cap. 27. Paschebell. loc. cit. cap. 111. n. 13. Magon. allegat. dec. 6. n. 3. vers. et quomvis*, & respondit *Ros. in cit. dec. 913. n. 17. coram Cerro*, ubi reprobat *Giovagn. conf. 10. vol. 2.* qui contrarium responderat.

ADDIT. AD RUBR. XXXVIII. Lib. V.

SUMMARIVM.

¹ **D**istantia quænam sit servanda in plantatione arborum.

Num. 1. De distantia servanda in plantatione arborum Vid. Palma decisi. Lucens. 82. Rot. in Rec. dec. 129. par. 17.

De Vindemiis.

RUBRICA XXXIX.

Quoniam ubi non est ordo, sepius solet esse confusio, propterea Statuimus, & ordinamus deinceps nulli personarum Civitatis Faventis ejus Comitatus, & Districtus, nec etiam Forensibus habentibus Vincas (A) in territorio Faventino licere vindemiare (B) aliquam vineam, & vites in agris existentes, antequam per Consilium generale Civitatis Faventis fuerit statutus ordo vindemiarum, poena cuiuslibet contrafacienti librarum decem bononen. cuius poenæ quarta pars accusatori applicetur. Qui ordo fieri debeat in Consilio generali dicte Civitatis in festo Sancti Bartholomæi, seu ante, vel post, prout deliberatum per magnificos Dominos Antianos, unâ cum adjunctis, salvo quod si fuerint vineæ rubolæ, quod tunc liceat, cuiusque eas liberè, & impunè vindemiare quandocunque post festum Assumptionis Beate Virginis. Nulli autem personarum liceat uvas portare, vel asportari facere à sua vinea, vel aliena, nisi quando vindemiaret, vel vindemiaverit, sine licentia Magnificorum Dominorum Antianorum, seu illorum Prioris pro tempore præsidentium. De qua licentia apparere debeat per appodissam inius ex Cancellariis Communis Faventis, qui pro dicta appodissa accipere non valeat nisi denarios quatuor, & non ultra directè, vel indirectè sub poena librarum quinque bononen. tam dictis contrafacientibus, quam dictis Cancellariis. Nulli tamen vindemiatori liceat asportare uvas de aliena, etiam cum appodissa, nisi deferret pro Domino vineæ, & nisi repertus fuerit cum Domino vineæ, vel cum aliquo de ejus familia in vinea, vel in itinere. Si quis autem alienam vineam vindemiaverit puniatur poena librarum vigintriquinque bononenorum applicandorum pro duobus tertiis Comuni Faventis, pro alia tertia parte inventor, seu accusatori, (C) nisi fuerit Officialis publicus, & nihilominus satisfacere teneatur, & cogi debeat de facto ad satisfactionem damni datum passo secundum æstimationem fieri faciendam per Aestimatores Communis Faventis, seu Officiales damnorum datorum. Si verò quis fuerit inventus portare uvas sine prædicta appodissa contra formam præsentis Statuti puniatur poena solidorum quinque bononenorum pro quolibet grappo, quod si maximam uvarum quantitatem ex aliena vinea attulerit, & non solverit dictam poenam infra decem dies, sustinetur per Civitatem. Possit tamen quilibet ex vinea propria, vel aliena de voluntate Domini portare tres grappos uvarum impunè, & præsumatur de propria vinea, nisi contrarium probetur. Insuper ordinamus, quod omni anno in principio mensis Augusti Antiani tunc Præsidentes regimini Civitatis Faventis, teneantur eligere, & depurare quatuor homines idoneos, & sufficientes super custodia (D) vinearum, uvarum, & fructuum quorumcumque possessionum Civitatis, & Districtus Faventis. Qui Officiales virtute præsentis Statuti potestatem, & baliam omnimodam intelligantur habere in prædictis omnibus, & singulis expedientibus pro custodia vinearum, uvarum, fructuum, & lignorum quorumcumque, & quorumcumque possessionum tam in inquirendo, quam in investigando, repertiendo, referendo, denunciando, & accusando, & de-

describi faciendo eorum accusationes, & relationes, quorum officium incipiat, & incipere debeat immediatè facta eorum electione prima die, qua inceperint ire ad exercendum dictum eorum officium, teneanturque omni die ire extrâ Civitatem, & Districtum prefertim in locis ubi sunt vinea ad investigandum, & perquirendum p.o danibus damnum, & quos repeterint damnum dare, vel in aliquo delinquere, teneantur, & debeant eadem die inventionis vel saltem sequenti reportare, seu denunciare Notariis deputatis ad discum regis sub pena solidorum xxv. bononen. pro qualibet vice, & nihilominus reportare teneantur, & eorum relationibus scriptis per dictos Notarios credatur, si fuerint duo simul, vel plures in inventione, vel secum habuerint unum ex Saltuariis, & aliter non. Notarii autem deputati ad bancum regis teneantur incontinenti relationes, & denuncias Officialium, & saltuariorum describere in eorum libro, & curare quod poenæ exigantur cum effectu pro portione tangente Comuni Faventie, & quod etiam exigatur emendatio damni, & solvatur damnum passo, & dicti Notarii solidos duos bononen. tantum accipere possint, & valeant pro qualibet libra accusationum, & exactionum, quas fecerint, & dicti quatuor Officiales ut supra electi habere debeant pro eorum salario libras quatuor bononen. pro quolibet eorum singulo mense à Comuni Faventie, si verò non possint inveniri per dictos Dominos Antianos aliqui volentes exercere tale officium, vel qui non viderentur idonei sibi ad hujusmodi Officium, vel si reperirentur, sed vellent majus salarium, tunc liceat dictis Dominis Antianis providere prout eis melius videbitur expedire, & constituere, ac deputare super dicta custodia vinearum, & fructuum, dummodò ipsi Custodes non sint pauciores quatuor. Et nihilominus quilibet ipsorum intelligatur habere auctoritatem, & potestatem investigandi quoscunque repereint damnum dare, dummodò in inventione sint duo ad minus, vel si unus fuerit habeat unum testem de visu, & tunc eis, & eorum accusatoribus, & relationibus credatur, & adhibeatur plena fides, & recipiantur, & describantur per Notarios regis ut supra, & habent dicti tales accusantes dimidiam inventionem suarum. Decernentes insuper, & statuantes, quod omnes habentes canes extrâ Civitatem debeant in Kalendis Augusti illis apponere unum unicum ad collum canis, (E)rit quod uncinus tangat terram, cum canis progreditur, illumque habere, & portare continuè debeat usque quò vindemiæ fuerint comple.æ, sub poenâ solidorum quinque pro quolibet, & qualibet vice, qua canis repertus fuerit absque uncino.

S U M M A R I U M.

1 Inventor plantationis vinearum quinam fuerit remissivè.

Nos fuit primus, qui plantavit vineam, n.1.

2 Licurgus vites extirpari mandavit.

3 Dominianus prohibuit in Italia plantationem vitium, & mandavit succidi Vineas, relicta ad summum dimidia parte, & quare num.2. & 3.

4 Plantatio vitium quare prohibita fuerit.

Privilegium de non pignorando, & in executionem capiendi bona, & instrumenta ad agriculturam spectantia, non habet locum circa ea, quæ ad culturam vinearum destinata sunt.

5 Probus permittit Gallis, Hispanis, & Britannis vites habere.

6 Usus Vinearum pervenit ad Romanos post alias Nationes.

Romani agriculturæ frumenti, & getum, & bladuram incumbabant, non vinearum, num.6.

7 Vineæ in Agro Romano, & Urbis districtu excessivè auctæ fuerunt in damnum agriculturæ, & quare.

8 Vineæ Agri Romani multoties incertos, quandoque nullos fructus faciunt, & aliquando expensâ superat fructus.

Introductio vini forensis in Urbe est prohibenda, & potius gravandum vinum Agri Romani, u.8.

9. Ad reintegram agriculturam in agro Romano, quæ requiratur.

10 Vites putari debent quolibet anno, & quare.

Putatio vitium initium habuit ab Asino, n.10.

11 Vitis vivere potest usque ad sexaginta annos.

12 Remedia varia percepta fuerunt ab animalibus.

13 Culturæ vinearum remissivè.

14 Infortunia geli, nebulæ, grandinis, &c. devastant vineas, & earum fructus.

Vermes, & bruchus devastant vites, & earum pampina, & quare n.14.

15 Preces, quæ DEO effundendæ sunt pro liberandis vineis à vermibus, & à bruchis.

16 Exorcizantur vermes, & bruchus devastantes vineas juxta formulam, de qua ibi.

17 Frumentum excellit cætera pro vita humana.

18 Fructus vineæ consistit in vino.

19 Vinum est dignissimus liquor.

Vinum habet cum corde sympathiam, n.19.

20 Vitis cum Sole habet maximam sympathiam.

21 Vini virtutes, & prerogativæ.

22 Species vinorum remissivè.

23 Vindemia fieri potest à quolibet quandoque sibi placuerit, nisi aliter à Statuto, vel consuetudine caveatur.

24 Prohiberi debet, ne vindemiæ fiant, nisi certo statuto tempore, & quare.

25 Statutum prohibens ne vindemiæ fiant, nisi certo tempore valeat.

26 Vindemians autè tempus à Statuto præfixum

- xum teneretur ad poenam inflictam, & ad refectionem damni, & intercedit vicinis.
- 27 *Messes*, & *Vindemiae* dilationem non recipiunt.
- Appellatio suspendere non potest *Messum*, & *Vindemiam*, n. 27.
- 28 *Declaratores* qui sunt.
- 29 *Delatoris* Officium est odiosum.
- Delatores* puniti fuerunt graviter sub optimis Principibus, n. 29.
- 30 *Delatorum* turba magna fuit, est, & erit.
- 31 *Delatoribus* fides quousiam praestanda sit, & quid per Principem, & Magistratum agendum.
- 32 *Novo* *Delatoribus* omnibus fidem adhibens interdum crudeliter *Delator* vita, & bonis privavit.
- Cesar* conjuracionem in se ipsum *Delatoribus* credere noluit, n. 32.
- 33 *Accusator* calumniosus puniendus est poena talionis, hoc est eadem poena, qua puniretur accusatus, si delictum probaretur. Vid. num. 43.
- 34 *Delictum*, & infamiam incurrit, qui per calumniam alteri imputare conatur.
- 35 *Talionis* poena significat parem vindictam.
- 36 *Talionis* poena significat similitudinem supplicii.
- Talionis* poena constituta fuit à *S. Damaso Papa*, num. 37.
- 37 *Talionis* poena introducta fuit ad temeritatem *Accusatorum* refranandam.
- 38 *Talionis* poena conformis est naturae Juri naturali, sed etiam Divino, & aequitatis, n. 40.
- 39 *Amas* laqueo suspensus fuit, quoniam innocentem *Mardocheum* suspendi calumniosè curaverat.
- 41 *Accusator* calumniosè delibet, & appensatè accusationem proponit ad differentiam aliorum criminum, quæ multoties sine intentione, & animi deliberatione, committuntur.
- Accusatio*, denunciatio, & inquisitio, quomodo inter se differant remissivè, n. 42.
- Accusator* inscribere se olim debebat id est se obligare ad eandem poenam, si non probaverat, quam *Reus* accusatus debuisset pari, si probasset, n. 42.
- 42 *Talionis* poena contra *Delatores* ab Aula recessit, & quare.
- 43 *Accusator* calumniosè aliquem accusans poena extraordinaria punitur arbitrio Judicis. Et quandoque ob gravitatem delicti, etiam poena mortis punitur.
- 45 *Delatoribus* assignatur à *Fisco* certa quota, seu portio poenæ, & bonorum incamerandorum ad effectum eos alliciendi.
- 46 *Delatoribus* portio, seu quota poenæ, seu bonorum *Fisco* applicandorum non debetur, nisi de manu *Fisci*, & sic postquam poena jam fuerit actualiter *Fisco* soluta, vel bona incamerata, & incorporata.
- Officiales capere debent de manu *Fisci* portionem, seu quotam eis debitam pro portione,

Tom. II.

nis, & incameratione bonorum, n. 46. & 47.

Limiti n. 43.

- 49 *Incameratio* facta dicitur, quando pecunia, fiat exacta, & n. 51.
- 50 *Bona Fisco* applicata dicuntur mediante eorum incorporatione, & n. 52.
- Incorporatio* est rerum, & bonorum nomine *Fisci* occupatio, & in corpus bonorum illius redactio, n. 50.
- 51 *Incameratio*, seu *incorporatio* bonorum *Fisco*, non dicitur facta per solam sententiam declaratoriam, sed requiritur realis affectio possessionis. Ampl. n. 53.
- 52 *Incameratio*, seu *incorporatio* bonorum *Fisco*, ut dicatur facta, requiritur actualis apprehensio, etiam si *Fisco* bona ipso jure applicata sint.
- 54 Vel quod inter bona Principis fuerint descripta.
- 55 Vel quod illa Princeps nomine proprio donaverit, aut alienaverit.
- 56 *Decima*, seu portio debita *Judici*, seu *Officiali*, an debeatur condemnanti, an potius successori, de quo tempore facta fuit *incameratio*, seu *incorporatio*.
- 57 *Salarium Custodibus vinearum* non potest solvi ex pecunia publica, sed solvendum à *Dominiis* vinearum, & quare.
- 58 *Contrarium* servatur in *Statu Ecclesiastico*, & quare.
- 59 *Poenæ* contra damnos dantes spectant ad *Communitates* *Status Ecclesiastici*.
- 60 *Custodibus* vinearum quousiam fides praestanda sit.
- 61 *Canes* in *Frisia* tenere debent collo suspensum baculum.

OBSERVATIO.

- I**nventor plantationis vinearum, quinam fuerit valde controversum est, ut videtur.
- 1 cit penes *Rendel. de Vinearum cultura* cap. 2. & *Philippum Jacobum Sachs de Vite*, & vino cap. 3. lib. 1. Quodque fuerit *Nex* primus qui plantaverit vineam allegata *Genes. in cap. 9.* tradit *Mandof. in Prax. Commission. pag. 14.* in verbo *Vinea*: Bene quidem conveniunt *Authores Licurgum Regem Thraciae* legem tulisse extirpandarum vitium, & postmodum *Domitia*.
- 2 num prohibuisse in Italia plantationem earum & mandasse succidi vineta, relicta ad summum dimidia parte, ut tradunt *Sueton. in Vita Domitiani*, *Eusebius in Chronicis*, *Philostrophus in Apollonii Tiansi vita*, & *Ludovic. Cel. lib. antiqu. l. 11. cap. 11.* Covar. *Pract. qq. lib. unic. cap. 37. sub num. 4. vers. Sic denique*, ubi de simili *Regio Alitico* pro Regno Granatensi *Rendel. dicto cap. 1. vers. tam grata quidem*, & *Solorzan. de Jure Indiar. tom. 2. lib. 1. cap. 7. n. 50. cum seqq. juncto num. 59.* & novissime doctissimus *Lagunee de Fructib. par. 1. cap. 7. n. 104. cum seq.* Hujusmodi autem Constitutionis ea fuit ratio, quia ex nimio vinearum Studio arua negligebantur, & è converso ad hoc, ut ex

Z

ube-

3 uberiori, & faciliori pastu animalium major copia carniū tūct, & ex cultura agrorum resurget abundantiā frumenti, quæ pro victu humano magis necessaria sunt, quā vinum, quod iudicariū fuit potius ad voluptatē, quā ad Reipublicæ sustentationē, & conservationē pertinere, ut animadvertunt Covarloc. cit. Leguez. ubi suprà n. 105. & Solorzan. dīllo cap. 7. n. 61. cum seqq. ubi idē cum Parlador. & Collantes subdit, quod privilegium de non pignorandis, & in executione capiendis bobus, & Instrumentis ad Agriculturam spectantibus, non habet locum circa ea, quæ ad culturam vinearum destinata sunt.

Probus verò Imperator postea permīssit Gallis, Hispanis, & Britannis vites habere, ut tradunt Eutropius in Vita ipsius Probi, Sabellic. & Ercid. 7. cum aliis suprà allegatis, & tandem usus vinearum pervenit etiam ad Romanos,

6 quæ prius agriculturæ frumenti, segetum, & bladarum tantummodò incumbēbant, ut testatur Plin. Hist. natural. lib. 4. c. 4. quem refert. Rendel. dīllo cap. 2. vers. Vinearum: Hodiernis verò temporibus contrariū prædicatur, dūm numerus Vinearum in agro Romano, & Urbis districtū excessivè auctus fuit in grave damnum agriculturæ frumenti, & blandarum, quod quidē ex variis causis evenit, & præcipuè tam ob abundantiam pecuniarum Exterorum, quæ difficiliores reddunt occasiones investimenti Civibus Romanis, quā ob diminutos favores, prærogativas, & privilegia ergā Agricultores, quorum multi dereliquerunt Agriculturam, alii decoxerunt, & alii Vinearores evaserunt, ut pauperiores citius efficiantur, cum ex Vineis agri Romani multoties non tantū incerti, & nulli fructus percipiantur, sed quod peius est, expensa illos superet, undē Vineas habentes imitari videntur illos, qui laborant, ut in præcipitium vadant, & hinc emanavit vulgare dictū *chi ha Vigna ha tigna*, ut animadvertit Addeu. ad Rot. in recent. decis. 81. n. 109. par. 3. quem refert, & sequitur Rot. coram Cerro decis. 598. n. 3. ubi etiam testatur de propria experientia, & in recent. decis. 203. n. 5. par. 17. & nisi prohibeatur introductio vini forēnsis, quæ prohiberi deberet, potius in aliquo gravando vinum Agri Romani, & Castrotum, ac Civitarum adjacentium, quarendis tamē aliunde suppliri non possit oneribus, quibus sunt destinati proventus Dohannarum, semper ibi de malo in peius, & Subditi eo magis depauperabuntur cum extrahēne pecuniæ ab Urbe per exteros.

Ad reītegrandam igitur agriculturam requirit diligens studium, & abundantia gratiarum, & privilegiorum ergā Agricultores, & quidē sollicitē, ne serò Medicina pareatur.

Pro conservatione verò vinearum præcipue requiritur quolibet anno virum putatio, quæ originem traxit ab Aſino, qui cum esu pampinos abrasisset docuit primum Incolis Civitatis Naupliæ vulgò nuncupatæ *Nepoli*

di Romania putationem sarmentorum utilem fore, alioquin vitis tanquā humidissima plura gignens supervacanea sarmenta brevi tempore periret, ut refert Sachs dīllo Tract. de Vite, & vino lib. 1. cap. 3. n. 8. vers. Putationem, qui in cap. 6. n. 1. notat, quod usque ad sexaginta annos vivere potest, & in senectute serax
11 conservari; Nec est mirandum de tali origine, cum non deſint varia remedia, quæ casu ab animalibus percipimus, juxta exempla recensita à Kireber. de Arte magnet. lib. 3. par. 1. præfata, de occultis naturæ operationibus, earumque causis pag. mibi 331. & à Paracels. Doc. saur. Secr. cap. 71. 72. 76. 88. 89. 95. 103. 1. 10.

Cætera verò de cultura vinearum videri poterunt apud Plin. Hist. natural. Garzon. 13 Piazza universale, Colmell. de Agr. rustie. Crescent. de Agricultur. Rendel. de Vineæ, & Sachs de Vite cum aliis allegatis ab ipso, Sachs cap. 5. vers. laboriosi.

Multoties post facta laboreria, & expensis præter infortunia gelis, nebulæ grandinis &c. sæpè vites, & pampina devastantur à vermicibus, & bruchis, prout præſagitur in Dentarou. cap. 28. ibi: *Vineam plantabis, effodis, & vinum non bibes, nec colliges ex ea quidpiam, quia vastabitur vermicibus, & cum id contingere soleat ob crimina Christiſidelium, idē ad iram Dei Omnipotentis placandam, effundendæ sunt preces cum ſequenti Oratione Preces*
15 *noſtras quasumus Domine elementis exaudi, ut qui iuſſe pro peccatis noſtris effligimus, & hanc vermium perſecutionem paſsimus, pro tui nominis gloria ab ea miſericordiæ liberemur, ut procul à tua elementis expulſi nullis nocent, & has Vineas in quiete dimittant, quatenus ex eis ſurgentia, & orta tue Maieſtati deſerviant, & noſtra neceſſitati ſubveniant per Chriſtum Dominum noſtrum &c.*

Fit etiam Exorcismus, ut infra, effuſis prius precibus à Sacerdote pro toto populo:
16 Exorcizo vos peſtiferos vermes per Deum Patrem Omnipotentem per Jeſum Chriſtum filium ejus, & Spiritum Sanctum, ut coactiſſim ab his vineis recedatis, & ad ea loca tranſeatis, in quibus nemini nocere poſſitis per parte Omnipotentis Dei, totius Curia Caſtellæ, & Eccleſiæ Sanctæ. Vos maledicens, quocunq; jeritis ſitis maledicti, deſcendentes de die in diem in vos ipſos, & decreſcentes, nec de vobis reliquia inveniantur niſi neceſſaria ad ſalutem, & uſum humanum, quod præſtare dignetur, qui venturus eſt judicare vivos, & mortuos, & ſæculum per ignem, juxta formulas penes Rendel. de Vineæ, & ſindem cap. 4.

Quatenus poſt varia pericula, & continuas expenſas tandem recolligatur fructus animadvertendum eſt, quod quamvis frumentum ob ſuam bonitatem, & neceſſitatem pro vita humana cætera excellat, ut dixit gloſſ.
17 ſua. in l. Frugem ff. de Verb. ſignifiſe. Nihilominus vinum in quo conſiſtit fructus vineæ,
18 ut dixit Rot. in recent. decis. 408. n. 77. par. 16. cenſendum eſt digniſſimus liquor, cum ha-

19 beat cum corde indicibilem sympathiam, & mediante ejus calore cor laxetur & titilletur, ac ex tali motu resultet læticia *Vallef. Phil. facr. cap. 27. & Sachs de Vino cap. 4. versic. sit autem & prius in tractat. de Vite cap. 5. versic. absque radiorum solarium*, ubi advertit, quod maxima est vitis cum Sole sympathia, subdens, 20 quod cor utpotè solare rectè confortatur solaribus, & tristiciis, utpotè Saturnina rectè propulsatur solaribus Saturno antipathicis; 21 Uterius somno festuam animum rellaurat, mentem acuit, consilia suggerit, Militum animos roborat, mentis candorem revelat, ut cumulatim concordantibus firmat *Sachs. d. ca. 4. per tot.* quoties tamén moderatè utatur.

Augentur etiám ejus prerogativæ, ponderando, quod illud omninò necessarium est pro Sacrificio Miliz, quo mediante convertitur in sanguinem Christi, ut advertit *Afflict. ad Constit. Neapolit. lib. 1. rubr. 42. n. 15.* quem refert *Solorzan. in cit. cap. 7. num. 69.* Qui verò plura alia desiderat circa virtutes, tam vini puri, & simplicis, Medii, ac Vinaciz adeat *Sachs dicto tract. de Vino*, ubi etiam refert, & examinat omnes species vinorum, prout illa 22 Regni Neapolis enumerat *Rendel. de Vino sect. 1. impress. post ejus tractat. de Vinis, & vindem.*, & de omnibus speciebus vinorum jocose cecinit *D. Franciscus Redus in ejus opusculo inscripto Baccho in Tofcana Distrambo*.

Culibet arbitrarium est, vindemiam fab cete tempore sibi benevolè, nisi Statuto, aut consuetudine aliter caveatur, ut tradit *Frischius in ejus Miscellan. consus. pract. tit. de Mese cap. 2. sub n. 4.* Consultus tamén est, quod 23 statuatur, ne fiant vindemiz nisi certo tempore, nam evindè duplex utilitas publica resultat, & primò obviatur, ne vinum fiat acerbum. *Arvendan. de Exequen. mandat. par. 1. cap. 19. num. 18. vers. quinto infertur Oter. de Officialib. par. 2. cap. 7. sub n. 6.* & Mylerius in ejus *Metrolologia cap. 20. tit. de Jure statuent. circa torcula &c. §. 10. num. 2.* Secundò ne vicini aliis damnum inferant vindemiando antè præfixitum tempus, ut relato *Pappom. Arreft. lib. 6. tit. 1. arreft. 12.* tradit *Myler loc. cit.* Valet enim tale Statutum, ne vindemiz fiant nisi certo 25 tempore, ut ex *Cepoll. de Servit. tradit Cobell. ad Bull. boni Regim. cap. 2. n. 43.* & *Fulu. Benigna in Annot. ad Statut. Agricultur. Urbis cap. 82. lit. A.*

Qui autém antè præfixitum tempus vindemiaverit tenetur pœna à Statuto inflicta, & 26 ad refectionem damni, & interesse vicini *Myler. loc. cit. §. 12. n. 1.* & quod Statutaria pœna plectatur tradit *Frischius allegat. cap. 2. n. 4.* Cæterùm cum melleis, & vindemiz dilationem non recipiant, propterea appellatio, ut tempus earum suspendatur non operatur effectus 27 cum suspensivum, cum resuler periculum in dilatione, ut firmat *Salgad. de Regia proteft. par. 3. cap. 1. n. 69.*

Delatores sunt, qui occultè spe præmii, & C lucri, scû ob aliam causam spontrè denunciant

Tom. II.

28 crimina, vel bona vacantia, ac alia ad Fiscum pertinentia, ut docet *Amaya in Rubr. Cod. de Delator. n. 1. juncto n. 12. & n. 21.*

Er quamvis eorum ministerium fuerit, & sit odiosum, adeòut sub optimis Principibus 29 graviter variis pœnis fuerint coerciti, ut plenè, & eruditè profequitur *Amaya ubi suprà n. 3. cum seq.*

Attamén sicuti fuit, & est, ira in futurum 30 semper erit magna turba eorum.

Anteqàm verò Princeps, & Magistratus fidem illis præstent moderatè, & gravitè 31 cuncta investigare debent, investigata deliberare, & deliberata exequi, rectio judicio omnia temperando, non ut Nero, qui fidem omnibus Delatoribus adhibens delatos inter- 32 dùm bonis, & vira crudelitè privabat, & contra *Casar* noluit credere in se ipsum alios quos conjuralè, imò nec illos nomina scripta legere voluit, ut notat *Ramirez ad leges Regias §. 9. n. 9.*

Sed si probetur, quod accusator calumniosè aliquem accusaverit eadem pœna puniendus erit, qua puniretur accusatus, si delictum 33 probaretur, juxta rationem traditam per *Honorium*, & *Theodosium* in l. final. C. de A. cufat. in l. final. C. de Calumniat. & per *Constantinum* in l. Si quis ad se 7. C. Ad leg. Jul. de Vi public. quia non debet esse impunita licentia mendicandi, cum calumniantes pœsar ad vindictam similitudo supplicii, nam æquum est, ut quis infamiam, & delictum incurrat, quod 34 per calumniam alteri impurare conatur, cum quisque juris quod in alium statuetur ratio exposculet, ut eo jure utatur, juxrà text. in l. 1. & toto tit. ff. Quod quisque Juris ut larè comprobatur *Amaya loc. cit. n. 12. in fine, & n. 14. cum seq.* & sic infligenda est pœna talionis, quæ 35 significat parem vindictam secundum dispositionem Legum 12. tabularum, ut cum *Fest. lib. 18. Pigna in Comment. ad directior. Eyuv. par. 3. comm. 4. in princ.* & *Cell. lib. 20. cap. 1. Not. Artic. docet Scacc. de Judic. lib. 1. cap. 51. n. 12.* vel significat similitudinem supplicii, ut 36 cum *Isid. lib. 5. cap. 25.* tradit *Ciballin. super Constitut. Marchia lib. 4. cap. 1. in gloss. inscriptione quem refert Scacc. ubi sup.*

Quæ pœna talionis constituta fuit à *S. Damaso Papa*, ut rellatur *Sancta Mater Ecclesia in secunda lèlione*, quæ recitatur in ejus cèlto, ibi: *Pœnam talionis constituit illi, qui alterum falsè criminis accusassent ac introducta fuit ad 37 Accusatorum remercitate refrenandam, propter delicti gravitatem*, ut tradit *Farinas. quest. 16. n. 2.* Est et conformis, nedum luri 38 naturali, sed etiam Divino, nam in *Exod. cap. 21. Deuteronom. cap. 19. Levit. cap. 24. Matthei cap. 5.* legitur: *Non misereberis ejus, sed animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente exiges*, & in *Libro Esther. cap. 8.* Aman traditur laqueo suspensum fuisse, quoniam 39 innocenter *Mardocheum* suspensum calumniosè curaverat, ut profequitur *Forinsec. loc. cit. sub eodem numer. 2. Menoch. de Arbitr. judic. lib. 2.*

Z 2

lib. 2. centur. 4. c. 322. numer. 9. cum seqq.

Ac convenit etiam aequitati, cum accusatum sua calunnia in vix discrimine ponat, 40 ut advertit *Clar. Prax. crim. quæst. 81. n. 1.* & 2. quem sequitur *Menoch. de cas. 322. n. 13.* & ipse Accusator semper deliberat, & pensat calumniosam accusationem proponit, ad diffi- 41 rentiam aliorum criminum, quæ multoties sine intentione, atque deliberatione committuntur, sed ob aliquam causam, & animi inconsideratam affectionem, prout Homicida ira accensus occidit, sicut ob aliquam necessitatem surripit, Blasphemus linguæ lubrico maledicit, ut notat *Menoch. loc. cit. n. 15. cum seq.*

Verum cum experientia docuerit, quod propter gravitatem pœnæ prædictæ, cui mediante inscriptione accusationis, & promi- 42 sione de prosequenda accusatione, in qua si desisterent, se subiciebant, cum inscribere idem sit, ac se obligare ad eandem pœnam, si Accusator non probaverit, quam Reus accusatus debuisset pati, si probaret, ut distinguendo inter denunciationem, inquisitionem, & accusationem tradit *Fagnan. in cap. qualiter, & quando il secundo num. 82. de Accusat.* multi ab accusando se continebant, nolentes se hujusmodi pœnæ submittere, proinde ne delicta remaneant impunita ab Aula recessit, & de generali consuetudine pœna extraordinaria.

43 arbitrio iudicis puniuntur, ut latè firmant *Farinac. dista. quæst. 16. n. 3. cum seqq.* qui licet alleget *Bullam B. Pii V. renovant antiquam pœnam talionis, & dicat eam esse attendendam, tamen sub n. 7. citrà mortem naturalem pœnam arbitriariam esse concludit, ac testatur semper, ita servari vidisse Scæc. cit. cap. 51. sub n. 13. cum seq. ac n. 16. Menoch. loc. allegat. n. 2. in fine cum seq. & Guazzin. ad Defens. Reorum defens. 3. cap. 13. n. 2. ubi n. 2. concordantibus relatis firmat, propter gravitatem delicti 44 quodque etiam pœna mortis puniri, & *Tobæz de Ferri ad Covar. Variar. resolut. lib. 2. cap. 9. num. 11.**

Ad alliciendos autem Delatores, à Fisco eis assignatur certa quota, seu portio pœnæ, seu 45 bonorum incarcerationum, non ut in interesse debitum, sed pro premio constituitur, ut firmat *Leo decis. Gravaten. 27. n. 14.* Ea tamen non debetur, nisi postquam pœna fuerit actualiter Fisco soluta, vel bona incarcerationa, 46 & incorporata, ita ut de manu Fisci portionem suam recipere debeat, juxta dispositionem *Bulle Sixti V. la 93. §. 10. cum seq. in Bullar. nov. volum. 2. confirmatæ per Clementem VIII. in ejus Bulla lu 5. eodem Bullar. vol. 3. & Bulla Pauli V. la 88. in eodem Bullario volum. 4. & taliter in Statu Ecclesiastico servatur Spad. conf. 165. num. 3. volum. 1. & Cardin. de Luca in Annot. seu Supplement. ad tract. de Regal. diffus. 124. in princ. Idque procedit etiam de jure communi, secundum quod universa condemnatio 47 per Fiscum exigitur, & postea ab ejus manu recipitur per Officiales *Alberic. de Rofate in l. Senatus censuit §. Senatus Arianus n. 4. ff. de Ju-**

*re & fil. Peregrin. de Jure Fisci lib. 2. tit. 1. sub num. 16. verbi. practica, Cancr. Variar. resolut. cap. 11. n. 43. par. 2. Caball. Resolut. crim. cap. 302. n. 2. Crisp. obervat. 30. n. 2. & Antunes Portugalpar. 3. c. 43. n. 94. volum. 2. Quod limita- 48 tur, quando Delator possidet, cum tunc detracta ejus portione, residuum Fisco resignet, ut distinguendo docet *Peregrin loco mox allegat.**

Et ut incarcerationio dicatur facta requiritur, quod pecunia fuerit per Fiscum exacta, 49 ut relato *Bald. in l. Nec damnosa n. 1. in fine C. de Precib. Imperator. offerent. tradit Farinac. in Fragment. par. 1. litt. B. sub n. 116. & bona Fisco applicata dicuntur mediante eorum in- 50 corporatione, quæ nihil aliud est, quam ipsarum rerum, & bonorum nomine Fisci occupatio, & in corpus bonorum illius redactio ad text. in l. Si quando 3. ibique Cuiac. versic. addendum est C. de Bonis vacant. lib. 10. ut docet *Massin. de Confiscat. quæst. 41. n. 6. & latè comprobatur Antunes Portugal. ubi supra, ubi num. seq. refert solemnitates, quæ olim servabantur in hujusmodi incorporatione, & nunc in de consuetudinem abierunt, & respectu pecuniarum 51 incorporare idem est, quod exigere, ut exemplificat *Bald. in l. Nec damnosa n. 1. in fine ibique Jafon. n. 1. C. de Precib. Imperat. offerent. & respondit Farinac. conf. 148. n. 22. volum. 2.***

Non suffragante ad hunc effectum sententia declaratoria, cum ulterius requiratur realis 52 assensio possessionis, ut respondit *Farinac. conf. 138. n. 18. & 12. vol. 2. & in Fragment. loc. cit. Massin. ubi supra n. 10. & Rot. in Faventina Confessionis bonorum Capitanei Joannis Baptista Severoli coram Ludovis. decis. 114. n. 2.*

Etiam si bona Fisco ipso jure applicentur, nam adhuc pro inducenda incorporatione requiritur actualis apprehensio possessionis, 53 ut cum *Gabr. Quemada quæst. heretic. 15. advertit Farinac. in Fragment. ubi supra disto n. 116. citrà princ. Massin. dista. quæst. 41. n. 12. Ginh. ad Consuetud. Massanen. cap. 5. gloss. 6. n. 12. cum seq. & Antunes Portugal. loc. cit. n. 97. cum seq. Vel quod inter bona Principis fuerint de- 54 scripta per text. in l. Si quando ibique gloss. in verbo rustionales Bart. n. 2. & Bald. n. 1. C. de Bonis vacant. lib. 10. respondit *Vermiglioli conf. 91. nm. 3. & Farinac. sub disto n. 116. & conf. 148. n. 8. Vel illa Princeps nomine proprio dona-* 55 *verit, aut alienaverit, cum ex illo actu supponatur præcedens incorporatio, ut dixit Rot. coram Seraph. decis. 998. n. 2.**

Hinc sæpe dubitari contingit super confiscatione decimæ, seu portionis debite, Officiali Principis super bonis confiscatis, an sci- 56 licet debeat Officiali condemnanti, an potius ejus successor, de quo tempore facta fuit incarcerationio, seu incorporatio, & favore primi Officialis videtur resolvendum, cum debeat ratione laborum, quos impendit in fabricatione processuum, in discussione causæ, & in illius expeditione, ut respondit *Sorcin. conf. 51. lib. 1. Ginh. conf. 75. n. 30. Massin. dista. quæst. 41.*

quæst. 41. n. 50. Novar. prag. 1. de bonis proditor. collectau. 1. n. 11. Maji. vill. dec. 12. n. 1. cum seqq. Ret. divers. dec. 777. n. 2. par. 1.

Contrarium tamen opinionem latissime comprobando tenet Larrea allegat. 37. d. n. 8. usque ad finem, & in specie n. 14. loquitur de Delatore.

Sed pro recta resolutione distinguendum est, tunc deberi primo Officiali, quando exercebat Officium, seu jurisdictionem titulo oneroso, secus si titulo lucrativo, ut per text. in l. Susceptores C. de Suscept. lib. 10. distinguendo respondit Farinac. conf. 148. n. 2. juncto n. 10. vol. 2. Spad. conf. 165. n. 1. vol. 1.

Indistinctè tamen ex universalis consuetudine Status Ecclesiastici, juxta Constitutiones Sixti V. Clementis VIII., & Pauli V. non competit participatio Fiscalibus, & aliis Officialibus, nisi postquam actu exegerint, & actualiter in buriam Fiscalem redegerint ex Spad. & Cardin. de Luca supra allegat. n. 46. Quod limitandum est in casu, quo post declaratam confiscationem concessa fuit per Principem Reo, qui poenam passus est, vel alteri, qui eam solvere tenetur, dilatio ad solvendum, nam tunc favore primi Officialis habetur pecunia pro incamerata, dum per Officialem non stetit, quin poena exigeretur, ut respondit Farinac. conf. 107. vol. 2. quem sequitur Cardin. de Luca in Supplement. dicto discurs. 124. vers. quare.

Quamvis Salarium præstandum Custodibus vinearum non possit solvi ex pecunia publicæ, eo quia commodum custodiæ refultat

primò, & principaliter favore particularium personarum, & ad utilitatem Dominorum vinearum, ad quos cura, suorum bonorum pertinet, secundariò verò redundet in utilitatem publicam ratione majoris abundantie vini secundum opinionem Avenda. de Exequen. mandat. par. 2. cap. 10. num. 23. cum duobus seqq. quem sequitur Gabr. Berari. de Visir. temp. cap. 13. n. 93. & 94. in exempl. 23. Attamen tamen 58 his opinio non servatur in Ditione Ecclesiastica, in qua eorum salarium solvitur ab Universitatibus, & quia isti Custodes, & Denunciatores profunt equè principaliter tam Civibus, quam Universitatibus, cum Cives ex hujusmodi denunciationibus damnum danarium recipiant emendationem damni passi, Universitates verò emolumenta poenarum, in quas incidunt damnificantes, juxta dispositionem Capitulorum super damnis datis cap. 7. impressi. infra in Appendice pag. 121. cum ad 59 eas spectent ex concessione facta à Camera Apostolica titulo oneroso vigore Motus proprii Clementis VIII. ut eo reprobato, respondit Cobell. ad Bullam boni Regim. cap. 42. n. 31. vers. pro affirmativa eum seq.

Quæ autem fides præstanda sit hujusmodi 60 Custodibus dictum fuit supra in Observ. ad Rubr. 2. hoc cod. lib. n. 10. cum seq.

In Fritia quoque particulari lege cautum E est, quod ne Ruri canes feris insidentur, baculos collo suspendere debet eorum Dominus, 61 nus, alias à Principis Ministris interfectioni traduntur, ut testatur Felzman de luculanim. cap. 12. sect. 1. n. 2.

ADDIT. AD RVBR. XXXIX. LIB. V.

S U M M A R I U M.

1 **A** Nimalia irrationabilia non possunt exorcismis adjurari, vel anathematizari, & quare.

2 **A** Sacerdos utens exorcismis debet deponi, & si bono zelo utatur monitus debet à Divinis suspendi.

3 **V**inum novum mentis alienationem inducere solet.

4 **V**inum novum non dicitur si incipiat bibi die 1. Nov.

5 **T**utor dando familiæ vinum vetus Kalendis Novembris cum possit dare vinum novum tenetur actione Tutelæ.

6 **O**bligatio ad poenam Talionis ex legis dispositione subintelligitur, quamvis expresse non fiat à calumnioso Accusatore.

Pœna Talionis non potest imponi in Tribunali S. Inquisitionis, & quare n. 7.

In Tribunali S. Inquisitionis proceditur vel per Inquisitionem ex officio, vel per Denunciationem n. 7.

Denuncians falsâ punitur in Tribunali S. Inquisitionis uti falsus Testis n. 7.

Denunciator in Tribunali S. Inquisitionis habet uti Testis n. 7.

7 **I**nscriptio sub poena Talionis faciendâ ab Accusatore ab Aula Recedit.

8 **D**enuncians calumniosè in materia Simonie poena talionis tenetur.

9 **B**ona Fisco incorporata ut dicantur non sufficit sententia declaratoria, sed requiritur actualis apprehensio.

Incorporatio Fisco bonorum probatur pluribus modis, de quibus ibi remissivè n. 9.

10 **P**robatur incorporatio, dum Fiscus bona relaxavit.

11 **M**ultâ debetur Judici Antecessori, qui terminavit Officium quo tempore sit decreta, sed non incamerata.

12 **D**omini particulares vinearum non possunt collectari pro Salario Custodum. Limita. num. 1. 3.

Nam. 16. Illicitum est animalia irrationabilia

1 **e**xorcismis adjurare, vel anathematizare * nam adjurare aliquam Creaturam irrationabilem nocentem ad aliquem actum ramquam procedentem ab ipsa est superflitiosum, & sine peccato mortali, scienter fieri non potest, ut cum Novar. conf. 57. n. 10. & seqq. & Græff. dec. par. 1. lib. 4. cap. 6. n. 12. docet Nunatelli. formulæ. For. Eccles. tit. 2. formul. 8. n. 17. tom. 3. fol. mibi 149.

Unde

Unde utens scienter exorcismis Iſto Caſu Sacerdos debet deponi ab omni ordine, & Officio,* ſed ſi bono Zelo utatur, & monitis non deſiſtat debet à Divinis ſuſpendi ut docet *Monacellambi ſupra* n. 19. & 20.

Num. 11. Id tamen non procedit in vino novo
3 quod citius mentis alienationem inducere ſolet* ut notat *Conſul. in Lunet. C. Si quis Imperatori maledix.* §. 5. n. 17.

Advertendo, quod abſolutè non dicitur vinum novum, ſi incipiat ut bihi prima die Novembriſ a quo tempore deſerenda eſt potatio vini veteris ad Text. in l. *Jubemus C. de erog. militar. Annon. lib. 12.* & proſequitur aliis relatis *Conſul. loc. cit.* Quod intelligendum pro gubernio Economico, nempe ubi quod Tutor dando ſamiliz vinum verus Kalendis Novembriſ cum poſſit* dare novum teneatur actione Tutelæ ut cum Bart. Joanne à Platea, & Ripa tradit *Conſul. loc. cit.* Verùm id non poteſt prædicari in omnibus Regionibus.

Num. 33. Obligatio ad penam Talionis etiamſi
6 expreſſè non fiat à Calumnioſo Accuſatore* ex legis diſpoſitione ſubintelligitur *Clar. qu. 12. n. 18. verſ. De Jure. Paſſarin. in prax. form. in. proceſſi. quali. 7. art. 5. n. 10.*

Num. 41. Inſcriptio ſub pena Talionis facienda
7 ab Accuſatore ab Aula reſciſſit *Gonzalez. Tellex in Cap. Super bis 16. ſub n. 7. verſ. Ex libere de Accuſat. Guazzini. ad deſenſ. deſenſ. 3. cap. 3. n. 13. verſ. Sed circa Zoff. de legitimat. proceſſi. quali. 27. n. 8. Rynald. obſerv. crim. par. 1. cap. 34. §. 8. n. 3.*

Notandum penam Talionis non eſſe præſtatibilem in Tribunali S. Inquiſitionis, cum in eo non procedatur per viam accuſationis, previa alicujus comparitione uti Actoris, aſſumendo in ſe onus probandi ea, quæ contrà præteſtum Reum expoſuit, ſed ſolummodò procedatur, vel ex officio per viam Inquiſitionis non ad alicujus inſtantiam ad aliquem locum ſuz juridiſctioni ſubjectum putgandum, aut reſormaandum, aut ad commiſſi Criminis, cujus eſt ſama, inveſtigandum Auſtorem, examinando teſtes veriſimiliter informatos, prævia comparitione Procuratoris Fiſcalis.

Vel per viam denunciationis factæ ab iſis qui moniti à Conſellario, ſeu ab Adiſcto Sancti Officii ad evitandam excommunicationem impoſitam ſatiſfaciendū eorum obligationi denunciant, & cum ex generali conſuetudine recipiantur eorum denunciationes, ſue depoſitiones Teſtium non poſſunt puniri pena Talionis, ſed tamquam Calumniatores, & falſi

Teſtes, ſi falſitatem depoſuerint, illos condemnando præter graves penas Corporales etiam ad reſeſtutionem damni expenſarum, & intereſſe, ut plenè aliis omiſſis docet *Pignatelli. in ejus noviſſimis Conſultationibus tom. 2. conſul. 1187.*

Num. 43. S. Pius V. in ejus Conſtitutione l. 5. §. 14. in Bullar. nov. vol. 3. loquens in materia Simonia diſponit* per hæc verba ibi *Monens omnes, & ſingulos ut ſolum Dei timorem præ oculis habentes, & non alia animi prava affectione moti culpabiles tantum deſerant, innocentes non vexent, quod ſi aliquis ex Calumnia aliquos denucianteſ comperti fuerint, eos ad panam Talionis teneri volumus, & mandamus.*

Num. 51. & 53. Ad hoc ut bona dicantur Fiſco
9 incorporata non ſufficit ſententia declaratoria,* ſed requiritur actualis apprehenſio poſſeſſionis, ut concordantibus relatis ſtatut *Baldus. in ejus obſervat. ad Rimond. conſ. 5. n. 1. et. cum ſeqq. vol. 1. et. ſequitur Silveſter Bonfin. ad Bonnimenta Generalia cap. 34. n. 47. ubi alios concordantes, & n. ſeqq. adducit alios ſex modos, ex quibus incorporatio deducitur.*

Num. 55. Probatur incorporatio ex eo quod Fiſco
10 ſeius bona relaxantur, nam relaxatio ſupponit* præcedentem incorporationem *Bonfin. ubi ſupra, n. 53. qui tamen ſubdit hanc conſequentiam eſſe equivocam, & de per ſe non probare incorporationem, & concordantes adducit.*

Num. 56. Si Juxdex terminavit officium ſuum
11 tempore, quo multa ſit decreta, ſed non incametata, eamque Succellor in Officio* exigat, debetur ejus Antecellori juxta theoricam Angeli in l. *Poſſeſſor §. Reddita ff. de Petit. heredit. quàm ſequitur D. Avoe. Piton. diſcept. Eccleſiaſt. 51. n. 5. Sabell. ſumma diverſ. verbo Pana n. 10. verſ. Quod diſta portio.*

Num. 58. Quod non poſſunt taxati, ſeu Colledari
12 particulates Domini vinearum pro ſalario Custodum reſolvit *Sarra Congregatio Boni Regiminiſ in Foroliviens. præſenſe Cuſtodia die 9. Junii 1703. reſcribendo ſubſcriptos in folio tenri ad ſolutionem taxa pro tempore quo ſe obligarunt, & ab inde citra nō ſubſcriptos, nec alios teneri ad ſolutionem Taxæ, & arquiſtant. Et Sarra Congregatio Immunitatis in eadem Foroliviens. reſcripſit ſub die 2. Octobris 1703. Eccleſiaſticos non teneri, & ſervetur detreim Episcopopi, qui decreverat mercedem ſolvendam eſſe Cuſtodibus ab iſis Eccleſiaſticis, qui conſenſum dederant* taxæ & ſub die 19. Auguſti 1704. reſcriptum ſuit in deciſis, & amplius.*

LIBER SEXTUS

Statutorum Civitatis Faventiae.

De Aestimis, & eorum Officialibus.

RUBRICA PRIMA.

STatuimus, & ordinamus, ad laudem Omnipotentis Dei, & Almæ Virginis Mariæ, quod omnes, & singuli habitantes in Civitate, & Comitatu Favent. teneantur describi facere caput æstimum (A) in Parochia, seu Schola, in qua habitant per Notarios ad id deputatos, & ibi scribi, & anotari omnino curare, & facere omnia bona immobilia quam teneant, & possident in Comitatu Favent. quovis modo, jure, vel titulo, ponendo, & poni faciendo hujusmodi bonorum confines, & situm, & ibi onera quæcunque subire. Et reneantur Capellani Parochialium Ecclesiarum, & Capitularii Scholarum dictæ Civitatis, Comitatus, & Districtus, denunciare omnes, & singulos prædicta non observantes Officialibus æstimorum hujusmodi sub pœna lib. 3. bon. pro quolibet, & qualibet vice, qua contrafactum fuerit. Et quandocumque fuerit sancitum, & deliberatum in generali Consilio dictæ Civitatis, mensurari debeant per agrimensores eligendos, & per alios Officiales ad id in dicto Consilio destinandos, omnia & singula bona immobilia Comitatus, & Districtus Faventæ, cum quibus etiam accedere debeant duo Notarii eligendi ad dictam mensurationem faciendam, & etiam in dicta mensuratione vocari, & adesse debeant capitularii, & quatuor idonei, & experti viri illius Scholæ in qua talis mensuratio fieri continget, cum quibus possint diligenter indagari de pretio bonorum mensurandorum, & de eorum finibus, & fundis, & qui Officiales etiam possint capitularii, & omnibus quibuscumque, etiam sub pœna præcipere, & pœnas hujusmodi exigere, & pro veritate habenda juramentum eis deferre quandocumque opportunum eis esse videbitur, & ita quamlibet petitionem terret æpretiare debeant, & teneantur talem valorem per Notarios prædictos describi facere, in qua tamen mensuratione, & æpretiatione non debeat haberi ratio aliqua fossatorum terrarum, & bonorum prædictorum, & quæ mensurari, seu eis pretium imponi, aut eorum descriptio fieri minime volumus, domus autem, aræ, & viridaria, quas & quæ quis habeat, & teneat pro suo usu, aut eis colonorum minime mensurari, aut æpretiari debeant, nisi tale viridarium pertineas quinque terræ excedat, & quilibet etiam Forensis habitans, & possidens immobilia describi debeat in libro æstimorum, nec possit aliquis cujusvis generis etiam Forensis habitans in Civitate, seu Comitatu Faventæ æstimari in minori quantitate solidorum 20. & quandocumque dictis Officialibus videbitur opportunum, teneantur quilibet Capellani, & Scholarum Capitularii denunciare omnes habitantes in eorum Capellis, & Scholis, qui non habeant eorum æstimum descriptum, etiam sub pœna imponenda eis per dictos Officiales, seu alios Justificantes in Civitate Faventæ. Et quandocumque contigerit aliquos in communione aliqua commorantes ad divisionem bonorum communium devenire, vel seorsum habitare, teneantur infra mensem à die eorum divisionis, seu à die, quo seorsum habitare ceperint sibi describi facere caput æstimum separatim cum omnibus bonis sibi obventis in dicta divisione, vel separatim quæsitis sub pœna librarum 5. bonon. Et nihilominus omnino ad hæc compellantur juris remediis opportunis, nam quælibet habitantem in Civitate, Comitatu, aut Districtu Faventæ caput æstimum habere sancimus, nisi in casibus, & personis ex forma Statutorum nostrorum exceptis. Molendina quoque quæ quis habet, & possidet in Civitate Faventæ, aut extrâ omnino æstimantur, & describi debeant ad æstimum illius, qui ea possidet, nulla contradictione obstante. Nec aliquis Civis, aut Districtualis Favent. vel etiam Forensis habens æstimum in Comuni Favent. audeat, vel presumat facere ad eius æstimum adscribi, seu adscripta tenere bona alterius, seu ab alio possessa, sub pœna lib. 5. bon. & si descripta sint ea delere ex suo æstimio omnino, & ad æstimum ea tenentis, & possidentis describi facere omnino compellantur, & teneantur sub eademmet pœna, nisi alia bona essent alienata in alium quomodolibet exemptum de jure, vel ex forma Statutorum Faventæ, quo casu talis alienans ea sic conscripta ad eius æstimum tenere debeat, & pro eis onera quandocumque subire tali alienatione non obstante.

- 1 Descriptio facultatum Subditorum appellatur *Æstium*, seu *Catastrum*.
- 2 *Æstium*, & *Catastrum* sunt nomina synonyma cum unum accipitur pro alio.
- 3 Fieri debet *Castrum* presentibus, vel legitime citatis possessoribus, nisi fraude absint.
- 4 Consuetudo Regionis servanda est in consuetudine *Castrum*.
- 5 Consuetudo *Castrum* in Statu Ecclesiastico ordinata fuit ab Innocentio XI.
Assignatio Bonorum medio iuramento iungitur Subditis ad effectum consuetudinis *Castrum* n. 5.
- 6 Fit *Castrum* pro habenda noticia possessorum bonorum, & divitiarum Civium ratione onerum dividendorum pro rata.
- 7 Conficitur *Castrum* ad effectum imponendi Collectam.
- 8 Mercatores describi non debent in *Castro* pro eorum pecuniis, creditis, & mercibus, & effectibus, & quare n. 9.
- 9 Facultates Mercatorum, ut plurimum consistunt in opinione hominum.
- 10 Secreta domus, & patrimonii non sunt pandenda, & maxime Mercatorum.
- 11 Conficitur per æs, & libram *Castrum* ad effectum imponendi collectam juxta vires patrimonii.
- 12 *Castra* Faventis confecta fuerunt variis temporibus, ut ibi.
- 13 Conficitur *Castrum* ad varios effectus, de quibus ibi.
- 14 Descriptus in *Castro*, immunitatis exceptione non potest effugere solutionem Collectæ, quoties sciens descriptionem intra decendum non appellavit. Decl. n. 15.
- 16 Gravatus in *Castro* solum infra annum potest conqueri, aliis non auditur. Vide n. 17.
- 17 Dispositio text. in l. *Qui gravatos* C. de *Censib. lib. 11.* non est amplius in usu.
- 18 *Castrum* legitime confectum fidem facit pro Communitate, seu Fisco in materia Taxarum, seu Collectarum.
- 19 *Castrum* legitime confectum tanquam promissio, & quali contractus habetur in materia Taxarum, & Collectarum.
- 20 Describi patiens in *Castro* eo ipso se obligat ad solutionem descriptæ quantitatis.
- 21 Et contrahitur obligatio tam personalis, quam realis, quæ fundum sequitur.
- 22 Bona descripta in *Castro* remanent obligata Communitati, seu Fisco pro oneribus.
- 23 Descripto in *Castro* neganti se dedisse notulam, seu partitam, vel consensum descriptioni non creditur, nisi probetur de tempore accatratrationis bona per alium fuisse possessa.
- 24 Pretia rerum tractu temporis variare solent.
- 25 *Castrum* renovandum, & novum conficiendum elapso certo tempore.
- 26 Collectas inæqualiter distribui iniquissimum est.

- Gravari unum pro alio in solutione onerum, & Collectarum iniquissimum est n. 26.
- 27 *Castrum* revideri, & reformari debet singulis quinquennio.
- 28 *Castrum* reducendum est ad æqualitatem toties, quoties opus fuerit.
- 29 Reductio, reformatio, & renovatio *Castrum* peti potest ab unoquoque de populo. *Amplia* num. 30.
- Diriores non optinere pauperes Reip. interelli num. 30.
- 31 Agrimeniorum origo est antiquissima, & quodam cunct corum officium.
- 32 Agrimeniores eligebantur quandoque à Contrahentibus, quandoque à Judice, & quandoque publicè constituti erant.
- Agrimeniores reputabantur ad instar Judicum num. 32.
- 33 Agrimeniores eliguntur ad mensurandos, & limitandos agros, ac ad discernendum, an ex prædio aliqua pars fuerit usurpata.
- 34 Mensuratio faciendæ est per Agrimeniores deputatos, vel à Lege, seu Statuto, vel à Judice, vel à Partibus, ut valida sit.
- 35 Electus ad mensurandum, & æstimandum prædium habet etiam facultatem illud terminandi.
- 36 Agrimeniorum jurare debet partibus presentibus de bene, & elegantè exercendo officio, & mensurando. *Limita*, ut ibi.
- 37 Citatio partium pro diebus, & horis certis requiritur ad legitimam mensuram faciendam per Agrimeniores.
- Alioquin mensuratio non præjudicat nu. 37.
- 38 Merces Agrimenioribus deberur.
- 39 Merces Agrimeniorum à quonam solvenda sit, ut dignoscatur, & distinguendi sunt varii casus, de quibus ibi.
- 40 Agrimeniorum delicta, & poenæ, remissive.

OBSERVATIO.

- A Descriptio facultatum Subditorum apud *Juris Consultos* appellatur *Æstium*, seu *Castrum*, ut docet *Glossa* l. 1. verbo *descriptions* C. de *Apor. public. & lib. 10.* *David Mevius* ad *Jur. Lubecense* par. 2. tit. 3. art. 3. nu. 8. cum duobus seqq. tom. 1. & *Cobellad. Ballbon. Regim. rap. 25. n. 23.* quæ nomina sunt synonyma, & cum *Castrum* accipitur pro *Æstimo*, & è contra ut tradunt *Menoch. conf. 1144. n. 3. Clar. lin. contron. 223. nu. 5. vrs. andè* cum seqq. *Kloch. de Contribut. cap. 17. nu. 29. et nu. 125.* notat, *Æstium* ita dictum esse, quia æstimationem patrimonii cujusque continere debet.
- Ut autem validum sit, faciendum est præsentibus, vel legitime citatis possessoribus nisi fraude absentes sint, ut per *Text. in l. Per aquatores. C. de Censib. docet Kloch. de cap. 17. n. 27. at Mevius loc. cit. n. 11.* Et si vigeat particularis consuetudo Regionis circa modum illius consuetudinis servanda est, ut prosequitur *Kloch. ubi supra* n. 28. & advertit *Card. de Luca de Regal. de curs. 101. num. 7.*

In Statu Ecclesiastico mandante *Sacrae Innocentio XI.* per organum *Sacrae Congregationis Boni Regimini* pro confectioe Catastri Communitatibus, ordinata fuit possessionibus bonorum stabilitum assignatio medio iuramento, ubi desictebat Catastrum, ad evitandas intolerabiles expensas, alioquin necessarias pro mensuratione, & estimatione eorumdem bonorum, quod est consonum dispositioni iuris communis ad *Text. in l. Formalam §. 1. cum seqq. de Censib. tradit Oter. de Officialib. par. 2. cap. 20. nam. 48. Mercurius ubi supra num. 11. & 20.*

Fix enim Catastrum pro habenda noticia possessionum bonorum, & divitiarum Civium ratione onerum dividendum, ut exigantur & supportentur pro rata quolibet tangente *Kloeb. de Contribut. cap. 2. nam. 368. & dixit Rot. Rec. decif. 402. n. 6. par. 18. tom. 1. cum ut plurimum conficiatur ad effectum imponendi Collectam late Menoch. conf. 1. 144. n. 5. vers. est enim cum pluribus seqq. quæ est sequela Catastri, ut tradit Kloeb. de Contribut. cap. 16. n. 84.*

Non tamén Mercatores, & Negotiatores pro eorum pecuniis, effectibus, & mercibus describendi sunt in Catastro, nam taliter impediretur publicum commercium, & diceretur causa decoctioni plurimum Mercatorum, quia cum eorum facultates, & creditum, ut plurimum consistant in opinione hominum, si ex huiusmodi publicâ descriptione constaret de tenuitate eorum crediti, & facultatum, utique statim Creditores urgerent, & sic in fugam Mercatores debitores ponerent in evidens præjudicium publici commercii, & Reip. secundum communiorem sententiam, quam ob hanc, & alias plures rationes sequendo responderunt *Alciati. conf. 48. num. 6. vers. dico antem eam seqq. lib. 5. Flamma. de Rubricis conf. 1. Craves. conf. 497. Mandel. Alib. conf. 38. cum seq. latissime Andreolea contr. 266. per tot. ubi comprobantur contrarium tenentes, & conferunt tradita per Mercurium ubi supra in princ. cit. num. 3. cum duob. seqq. Ultra quod iuri, & æquitati non est consentaneum secretum domus, & patrimonii pandere ad *Text. in l. 2. C. de Alienat. pupill. præf. 2. et l. 2. vers. quidem tam durum. C. Quædo, et quibus quarta pars. lib. 1. in ad verbum Cirine. contr. 77. n. 11. et Kloeb. de Contribut. cap. 20. nam. 357. eam seq. maxime Mercatorum ut ponderavit Rota coram Cocciu. decif. 1901. in fine.**

Et hinc licet ab eodem *Innocentio XI.* tunc pariter demandata etiam fuisset descriptio fundacorum, & bonorum, ac facultatum Mercatorum; Attamen ab huiusmodi ordine postea recessum fuit ob grave damnum, quod commercio publico resuleret.

Regularitè autem Catastrum conficitur per 25, & libram ad effectum imponendi Collectam juxta vires patrimonii, ut per *1. Text. in leg. ultima Cod. Sine cause, vel reliq. C. de Indictio. 3. Cod. de Annuit. et tribut. lib. 1. C. l. Per Bithyniam C. de Immunitat. acemin. conced. lib. 10. firmant Lancellotti. Gallia conf. 6. n. 6. de-*

noch. dillo conf. 1. 144. n. 6. ubi concordantes Ciriac. contr. 156. nam. 18. Kloeb. de Contribut. cap. 17. n. 48. et cap. 20. n. 356.

Proit confectum fuit illud nostri Territorii de anno 1477. necnon de anno 1519. de quo ultimo testatur *Bero conf. 77. n. 13. vol. 3.* Post impositionem etiam subsidii triennalis factam de anno 1543. resolutum fuit à Consilio generali esse deveniendum ad novam perturbationem, seu mensurationem Territorii, & in executionem resolutionis incepta, & pro majori parte completa fuit de anno 1547. sed absque effectu; Renovatum etiam fuit de anno 1575. novum æstimum cum Campionis, aliisque libris optimè dispositis, qui conservantur in Archivio, excepto Campiono, seu Libro quarterii Porte Montanarie, ac alio libro Ecclesiasticorum, cum de anno 1602. in interitum incendii passi in Officio Æstimii in cinerem conversi fuerint; unde de anno 1604. ad novum Æstimum, quod integrum conservatur devenitum est. Iterum vigore *Adicis* publicati de anno 1656. de mandato *sa. mem. Alexandri VII.* devenitum fuit ad mensurationem, & estimationem bonorum stabilitum totius Territorii, quibus terminatis devenitum fuit de anno 1666. ad earum publicationem; Sed quia eo variis recens habitos rejecla fuit prædicta æstimatio, firma remanente huiusmodi ultima mensuratione, ideo super hac mensuratione compositi fuerunt novi libri habitati ratione ad estimationem factam de anno 1604. quod fuit approbatum à *Sacra Congregatione boni Regimini*, & ita ad præsens servantur.

Quia verò ad varios effectus confici potest Catastrum, nempe vel ad effectum imponendi collectam super Capitibus Subditorum, vel super proprietate bonorum, vel super fructibus eorum, vel super mercimoniis &c. ideo juxta finem, & effectum facienda est in eo descriptio, ut firmat *Menoch. d. conf. 1. 144. n. 5. vers. enim cum seq. Card. de Luca de Reg. l. dist. 101. num. 8.*

Notandum est, quod descriptus in Catastro, immunitatis exceptione non poterit ef- fugere solutionem collectæ, quoties licens descriptioem factam intra decem dies non appellavit, cum tunc renunciat eus privilegio censatur juxta doctrinam *Angelini l. 1. §. si quis Tutor a. 2. ff. Quando appell. sit, quæ in sequenti sunt Alex. conf. 101. n. 10. vol. 1. Mæch. conf. 702. n. p. Kloeb. de Contribut. cap. 13. n. 51. cum seq. ubi dicit hoc esse mentem tenendum, quia pauci sciunt prædicare, & cap. 18. a. 27. juncto cap. 20. n. 407. cum seq. Cobell. ad Ballam boni Regim. cap. 35. n. 217. Quod intelligi procedere quando versatur in actu momentaneo, nempe in solutione collectæ pro unica vice tantum debita, secus si contineat effectum successivum, nam isto casu non censetur renunciatum exemptioni juxta originalem distinctionem *Barol. in l. final. in fine ff. de Constit. Princip. G. syl. observat. 60. n. 1. et Fontanell. de**

Publ. nuptial. claus. 4. gloss. 10. par. 1. num. 131. cum seq.

Sicuti etiam dicitur, quod gravatus in æstimo solum infra annum possit conqueri, nam eo elapso amplius audiri non debet juxta
16 *Text. in l. Qui gravatus. Cod. de Censib. lib. 11. cum aliis, quos refert, & sequitur Menorch. conf. 1144. n. 78. cum seqq.* Verum ultra quod dicitur
17 *positio 4. Text. in l. Qui gravatus non est amplius in usu, testatur Randerf. Var. resolut. c. 73. n. 16. Clapier. conf. 36. quall. 2. n. 18. quos refert, & sequitur Andreol. controu. 266. n. 14. limitatur in variis casibus, de quibus Andreol. ubi supra n. 15. cum seqq. et Toesaur. decis. 239. n. 11. cum seqq. quas limitationes examinat in suo casu Menorch. conf. 1144. n. 80. cum seqq.*

Notandum etiam, quod legitime confectio Catastro, tunc fidem facit pro Communitate, seu Fisco in materia Taxarum, seu Collectionum, ut aliis omnibus firmat *Carlin. controuers. 233. n. 7. cum seqq. lib. 3. ita ut tanquam*
19 *promissi, & quasi contractus habeatur Klob. de Contribut. cap. 17. n. 37. et 40. juncto n. 83.*

Imò fit expressa conventio, cum ita se in æstimo describi patientes, eo ipso se obligent
20 ad solutionem describit æ quantitatis Bald. in l. Si negotium ff. de Negot. gest. & persequitur *Klocb. dicto cap. 17. n. 38. & contrahatur obligatio tam personalis, quam realis, quæ tunc*
21 *dum sequitur in quemcumque transeat, ut firmat Klob. de Contribut. cap. 13. num. 30. et cap. 17. n. 40. et sub num. 83. D. Gobbo. consult. 144. n. 47. Adcoit eo ipso, quod bona sunt descripta in Catastro remanent obligata Commu-*
22 *nitate, seu Fisco pro oneribus ad Text. in l. in fine. Cod. Si propter public. penfit, tradit Bald. in leg. Exemplo n. 2. Cod. de Probis. Carlin. d. contr. 223. n. 7. cum seqq.*

Nec credatur descriptio neganti se dedisse notulam, seu partem, vel consensisse descriptioni, cum semper presumatur pro
23 *Catastro, nisi probetur, quod de tempore, & accatraltrationis bona per alium essent possessa, ut persequitur Carlin. dicto contr. 223. num. 23. cum seqq.*

Ad extendendum tamen, quod cum tractu temporis bonorum pretia variare soleant, &
24 *hinc resulet inæqualitas, & lætio, proinde elapso certo tempore reformandum, & renovandum est Catastrum, novumque conficiendum ad effectum reducendi onera ad justitiam, & æqualitatem, ut unusquisque subeat onera secundum vires Patrimonii, cum suis quilibet*
26 *sit collectas inæqualiter distribui, & alium pro alio gravari ad Text. in L. Omne Territor. 4. Cod. de Censib. & Censitor. lib. 11. ibique Jo. de Platea respondit Bald. conf. 387. volum. 3. Natt. conf. 423. num. 4. vol. 1. et in conf. 265. Crias. controu. 156. n. 5. cum seqq. Klob. de Contribut. cap. 17. n. 121. cum seqq. et Kuchner. in Encyclopædia c. 10. n. 108. cum seqq. Et quod revideri, & reformari*
27 *debeat singulo quinquennio, prout servatur in Statu Mediolani firmat Lancellotti. Gallia conf. 27. num. 75. Menoch. dicto consil. 1144. n. 88.*

veritas eorum cum duobus seqq. Knechten. ubi supra num. 108. cum seqq. Klob. de Contribut. citat. cap. 17. n. 122. Cardin. de Luca de Regalib. diff. 101. n. 8. et 9.

Ac etiam toties, quoties opus fuerit illud
28 *ad æqualitatem reducere ad Text. in L. Omne Territorium G. de Censib. et censit. lib. 11. tradit Klob. de Contribut. cap. 17. n. 127.*

Quod peti potest ab uno quovis de populo, cum agatur de publico interese *Festaf. de*
29 *Collect. par. 1. cap. 1. n. 21. quem sequitur Crias. controu. 156. n. 9. cum duobus seqq. ubi ampliat procedere, non obstante quovis lapsu temporis, ac etiam transactione, & Klob. allegat. cap. 17. numer. 109. cum seqq. ubi subdit quod interest Reipublice ne ditiores opprimeant pauperes, & ut æqualitas inter omnes servetur.*

Agrimenforum origo est antiquissima, cum
B tam apud Egyptios, quam Romanos essent
31 *in usu pro decidendis, & terminandis variis controversiis limitum, & aliorum, de quibus late Gibulin. de Univ. rer. human. negotiat. lib. 4. cap. 4. artic. 4. consil. 5. n. 1. cum seqq. ubi etiam n. 6. adducit plura de iis Statute Jus Gallicum. Eligebantur quandoque a con-*
32 *traheutibus, quandoque à Judice, & quandoque publicè constituti erant, ut docet Gibulin. dicto consil. 5. in princip. Et si non tanquam viles Operarii, sed ad illar Judicium reputabantur, ita ut, quod in gratiam recepti beneficii rependebatur, non merces, sed honorarium dicebatur juxta Text. in leg. 1. ff. Si mensuralis. mod. & advertit Gibulin. loc. cit. num. 4.*

Modernis temporibus eliguntur ad mensurandos, & limitandos agros, ac ad discernendum, an ex prædio aliqua pars fuerit usurpata, ut docet *tertioff. ad Lopez gloss. 2. leg. 24. tit. 5. par. 5. n. 35. p. 5. 44. secundum impress. Lugdunen. eorum officium est publicum, & ad plura summe utile, & necessarium, ut tradit Oter. de Official. par. 2. cap. 21. n. 1. quod videtur procedere in Agrimenforibus à publico electis.*

Ut autem valida sit mensuratio, facienda est per Agrimenforum deputatos, vel à Lege,
34 *seu Statuto, vel à Judice, vel a partibus, aliquoquin nullum habet effectum, cum non spectet, nisi ad eos, qui officium habent, & auctoritatem, respondit Cephal. conf. 36. num. 2. vol. 1. & Gratian. dispens. 5. c. 2. num. 8. & quoties quis electus ad mensurandum, & æstimandum prædium, habet etiam facultatem illud terminandi, cum absque terminatione non possit, nec mensurari, nec æstimari, ut dixit Rot. in rec. decis. 158. n. 1. cum seqq. juncta decis. 254. par. 8. & coram Carill. dec. 220. n. 3. vers. & quatenus cum seqq.*

Requiritur etiam, quod Agrimenforum paribus præsentibus juret de bene, & eleganter
36 *exercendo officio, & mensurando, ut concordantibus relatis tradit Oter. de Offi. iud. dicto cap. 21. n. 7. cum seqq. qui tamen num. 9. limitat, quo-*

quoties ille de partium consensu fuit electus; maximè quando de tempore, quo ad officium Agrimenſoris electus fuit, juravit; nam tunc in ſingulis relationibus jurare non tenetur; tamèn ſubdit *ibidem* verius exſtimare, quod in omni caſu Agrimenſoris jurare teneantur, non tamèn in præſentia partis; & videnda ſunt, quæ dicta fuerunt ſupra in *Obſervat. ad Rubr. 50. n. 1. cum ſeq. lib. 3. de Arbitratoribus*, quæ æque benè congruunt Agrimenſoribus.

Requiritur quoque ad legitimam menſuram faciendam citatio partium pro diebus, & 7 horis certis, in quibus ſi non comparuerint, vel altera earum non comparuerit, poterit nihilominus Agrimenſor menſuram facere, ut relato *Abb. in cap. quia judicante num. 6. de Præſumpt. docet Ott. d. cap. 21. numer. 11.* omiſſa autèm citatione, menſuratio non præjudicat non citato *Ciriaco. contrav. 310. numer. 15. in fine.*

Sequitur menſuratione, deberi Agrimenſori mercedem, ſicut aliis operam propriam præſtantibus nulli dubium eſt, ſed difficultas eſt, cuiusmodi incumbat onus tam ſolvendi; pro cujus articuli reſolutione crediderim diſtinguendos eſſe nonnullos caſus, nempe ſi contingat, quod de conſenſu partium facta ſit menſuratio, tanquam in inſtrumento venditionis conventa, & reſervata, tunc uterque tam emptor, quam venditor concurrere debet, ut aliis relatis firmat *Gratian. diſcept. 549. n. 31. & Borden. collat. 19. n. 73.*

Iſdemque procedit ſi menſura faciendâ ſit ad effectum diviſionis bonorum communium, nam eo quoque caſu communiter contrahendum eſt pro expenſis, licet ad inſtantiam unius ſolummodo petitus fuerit Agrimenſor, cum utrique interſit, menſurationem fieri ad tradita per *Hieronym. de Monte de Finib. cap. 26. n. 11.* quem reſert, & ſequitur *Munoz Eſcobar. de Ration. cap. 49. n. 9.* etiamſi altera pars contradixerit, ut firmat *Ott. diſt. cap. 21. n. 11. & Boer. deciſ. 51. numer. finali.*

Provit etiam communiter concurrere de-

bent, quoties non controvertitur quidèm quantitas iugerum terræ ad unumquemque ſpectans; ſed uterque prætendit alterum occupaffe maiorem quantitatem juxta caſum *Gloſſ. in l. si irruptione §. ad officium in verbo mittere, & in verbo locis. ff. Fin. regund.* quam ſequitur *ibidem Alſtrici.*

Si verò unus eorum prætendat, alterum maiorem quantitatem, quam ſibi debeatur poſſidere; tunc crederem, diſtinguendum eſſe inter occupationem, ſeu uſurpationem, de facto factam, & poſſeſſionem ad prætam mediantè titulo præcedenti emptionis, donationis inſolutum &c. Etenim primo caſu, quia alteri per alterum non debet inferri iniqua conditio, & culpa occupantis devenit ſui ad menſurationem, proinde expenſis illius etiam ſuccumbere debet, ut poſt, quia dedit illi cauſam ad tradita per *Munoz d. cap. 42. ſub n. 6. cum ſeq.* ſecundo verò caſu, cum bona fide, & juſto titulo poſſideat, non videtur poſſe cogi ad ſolutionem, nec ad contributionem ſolutionis mercedis Agrimenſoris, ſed ad illam tenetur agens ad reſciſſionem venditionis donationis in ſolutum &c. cum læſio, ſeu exceſſus in menſura ſit fundamentum ejus intentionis, nam expenſæ, quæ ab Actore ſunt pro juſtificanda ſua intentione non ſunt reſciendæ, ut firmat *Gratian. diſcept. 725. n. 26. cum ſeq.* quod tamèn declaratur quæſcunque Reus itatim facta menſuratione, & ſic probata intentione Actoris, ejusque bono jure à lite ceſſavit; ſecus autèm ſi adhuc perſeveravit in lite, eo quòd iſto caſu conſtat de malo ejus animo litigandi, & præſumitur, quod ſi etiam priùs vididiſſet jura adverſarij, nihilominus eodem modo iniquè litigaſſet, ex quo illis viſis non deſiſtit, ut elegantèr docet *Dec. in l. Qui in alterius n. 3. verſ. ſed ſi Reus, & n. 9. verſ. ſecus videtur ff. de Regul. Jur. Nat. confi. 23. n. 4.* & reſpondit *Rota coram Ceſa deciſ. 74. n. 7.*

De delictis verò, & pœnis Agrimenſorium 40 vide *D. meum Reynald. in ejus Obſervat. crim. tom. 2. cap. 18. §. 29. n. 82. cum ſeqq.*

ADDIT. AD RUBR. I. LIB. VI.

S U M M A R I U M.

- 1 **C**ataſtrum, ſeu xſtimum ut ſit validum quæ requirantur.
- 2 Identitas bonorum probatur ex libro Cataſtri, ſeu xſtimi.
- 3 Poſſeſſio bonorum probatur ex libro Cataſtri.
- 4 Mercatores quandoque abutuntur opinione hominum, & privilegiis ſibi conceſſis, & modernis temporibus committunt enormia num. 12.
- 5 Partita qua quis conſtituitur debitor in libris Mercatorum, ſi non ſuit reportata in libris annuorum ſequentiũ non debetur, & num. 20.
- 6 Inſtante Parte pro electio ne Periti, Juxta *Tom. II.*

mandari dari liſtam Confidentium, & Diſſidentium.

- 7 Libris Mercatorum continrentibus deletiones & defectus viſibiles non eſt danda fides.
- 8 Libri Mercatorum, ſi omnes inter ſe non ſunt concordantes, non probant contra rertium.
- Ampl. etiamſi in una tantum partita non concordent. *ibid.*
- 9 Liber falſus vel alteratus in nno præſumitur falſus, & alteratus in omnibus.
- Ampl. procedere etiam in libris Mercatorum *ibid.*
- Item Ampl. etiamſi alteratio conſiſtat in minimo num. 10.
- 11 Verba ſenſa tot moneta in partita accepti importare veram, & realem numerationem pecuniarum.

A a 2

12 Mer-

- 12 Mercatores non possunt proprio Marte, aliquid addere in uno vel altero ex suis libris, quod cum reliquis non concordet. Dicitur quod scripti scripti impiissimi Authoris est, sed ab honestis Viris in praxi servandum, ibid.
- Mercatorum candor, & bona fides, ex quolibet etiam levi alteratione, & suspitione vacillant, & laxantur. ibid.
- 13 Mercatores possunt aliquid mutare in eorum libris de consensu ejus qui ibi descriptus est Debitor, secus sine tali consensu.
- 14 Bilem, & Risum eodem tempore quidam movent.
- 15 In discrepancia partiarum illa attenditur quæ concordat cum privata scriptura Debitoris.
- 16 Libri privati non probant contra tertium. Lim. concurrentibus adminiculis num. 16. & 17. ubi plures adminiculi recensentur.
- 18 Ampliatur hæc limitatio, ut probent etiam contra libros publicos visibiliter alteratos.
- 19 Statutum Mercatorum Urbis disponit contrariis libris, si contingat eos falsos judicari. Dux præsumptiones sufficiens ad tollendam fidem tantum alicui scripturæ, secus ad condemnandum. ibid.
- 20 Conjectura solutionis est facilitas solvendi in Debitore. Item posteriores solutiones, & alia de quibus ibi.
- 21 Libri alterati, etiam si sint illegales probant contra scribentem. Et possunt in eis scindi partiæ, alias approbando; alias reiiciendo ibid.
- 22 Mercatores quorum libris fides præstanda est, quinam proprie dicantur remissive.
- 23 Privilegium ab Urbano VIII. concessum Mercatoribus fundacalibus Urbis quas conditiones requirit. Non suffragatur aliis Mercatoribus ibid.
- 24 Privilegium concessum Mercatoribus Mercariis restringitur ad res inservientes pro Indumentis tantum.
- 25 Dicitur dumtaxat est taxativa, & ita restrictiva ut excludat omnes alios casus.
- 26 Neganti dedisse notulam, seu Consensum descriptioni bonorum in Catalistro non creditur.
- Num. 3. Catalistum ut sit validum, quæ requirantur vide etiam Castellin. in ejus observat. ad Ban-
1 nimenta Romandole * observat. 7. n. 9. vers. Ca-
terum cum seqq.
- Num. 6. Identitas bonorum probatur ex Cata-
litro, seu æstimo, ut in specie nostris æstimi*
2 Respondit Rot. coram Cerro decif. 782. n. 6.
Nec non possessio bonorum probatur ex libro
3 Catalstri, seu æstimi, * ut telato Bero conf. 77.
n. 8. in puncto Respondit Rot. in Faventina Bo-
norum prima 7 Junii 1672. coram bo. me. Taya.
5. Possessio.
- Num. 8. & seqq. Mercatores opinione hominum,
4 quæ passim divites reputantur cum non sint,
& privilegiis in favorem publici Commerci
sibi concessis, quandoque graviter abutun-
tur, ut de fide præstanda eorum libris sæpe
laudatus D. Advocatus Ursula expertus est
in Causa propria, cujus occasione sequen-
tem Discursum edidit.

DISCVRSVS

D. ADVOCATI DOMINICI URSAYÆ

IN CAUSA

Romana Pecuniaria.

ARGUMENTUM.

*Libri Mercatorum, quorum Partitæ, vel inter se non concordant; Vel convincuntur alte-
rate, & immutate, nihil probant. Enumerantur quinque conjecturae præsumptæ so-
lutionis, Privilegia, Mercatoribus fundacalibus ab Urbano VIII. concessa, & ab Ale-
xandro VII. Mercatoribus Mercariis communicata, loquuntur, & procedunt respec-
tuum rerum, ad usum Indumentorum dumtaxat inservientium, non autem comprehen-
dunt merces, ad alios usus destinatas.*

Occasione impressionis suorum Libro-
rum Advocatus Ursula emit semper
cartam pro eisdem necessariam (in-
ter Impressores denominatam *Mec-
zanella*) à Bartolo, & Cipriano Mercatori-
bus, moram facientibus propè Ecclesiam San-
cti Eustachii, quibus, juxta ejus solitum, sem-

per, & ubique prædicatum, & præcisè à
tempore, quomoram tacit in Urbe, pun-
ctualiter solvit pretium, vel in contanti, vel
Mediante Ordine, directo uni ex Deposita-
riis Locorum Montium, à quibus commenda-
bili punctualitate soluta fuit eisdem Merca-
toribus summa, in Ordinibus contenta, quæ
recipe-

respectu omnium præd. Librorum, spatio mutorum annorum ab eo impressorum, ram in folio, quam in quarto, excedit quantitatem sc. 400. ejusdem Mercatoribus Bartolo, & Cipriano semper punctualiter solutum.

Credebatur proinde, ob d. punctualitatem in eis solvendo adeo insignem pecuniarum summam pro d. carta, non esse subiectum alicui molestiæ, prout de facto nullam aliam in præteritum expertus fuit ab aliis Mercatoribus, & Artificibus, cum quibus contraxit, & quibus simili punctualitate semper persolvebat pretium rerum, ab ipsis emptarum.

Cæterum eventus, præter omnem expectationem, in præsentis casu contrarium demonstravit, eo quia circa initium mensis Augusti 1722. accessit ad ejus domum unus ex juvenibus dd. Mercatorum Bartoli, & Cipriani, perendo ab eodem assertum residuum anni 1715. in summa sc. 2. 65. pro Rismis 29. cartæ Mezzanellæ, ut præteritur eid. consignatæ die 3. Dec. ejusdem anni 1715. juxta Notulam, in ejus manibus relictam, originaliter pollea in Actis productam.

Non sine admiratione audita d. contrariâ pretensione, respondit statim idem Advocatus, id de facili posse esse æquivocum respectu alterius forsan debitoris, ad quem effectum p. loco misit ad Apothecam dd. Mercatorum Josephum Angelinum ejus famulum, qui ab eisdem semper emerat cartam, illos rogando, ut reminiscerentur quod neque unicum folium cartæ ab eis unquam petierat, minimeque ullo unquam tempore habuerat sub fide pretii, pollea numerandi, seu in credenda, & quia id non fuit sufficiens ad tollendum idem æquivocum, reducendo ad praxim ea, quæ leguntur Matt. 21. 37. accessit ipsemer ad eandem Apothecam, iterum & tertio eisdem rogando, ut in eorum memoriam reducerent, quod nunquam aliquid vel minimum ab eisdem petierat, vel habuerat, cujus pretium incontinenti ab eo solutum non fuerat, vel frequentissime mediante numerata pecunia, vel raro mediis Ordinibus, ut supra, quæ omnia eis repetere fecit à Notario Caulæ, præfente illorum Procuratore, neque ausi fuerunt, vel in ejus faciem, vel cum d. Notario Causæ id affirmare, aliterent tantummodo, quod dum tale residuum reperiebatur adnotatum in eorum Libris, ac si participarent de natura Evangeliorum, de facili esse debitum erat, circa quod dixerunt velle melius recordari.

Effectus hujus temporis, ad excitandam eorum reminiscenciam assumpti, fuit judicialis Citatio, non sine magna incivilitatis nota, paulo post executâ, ad dicendum contra Jura, cum subsequente productione Computi, longè diversâ à primo.

Fuerunt deinde nomine dd. Mercatorum continuati alii judiciales actus pro deputatione Periti ad effectum recognoscendi partitas, quibus nihil fuit oppositum, tam circa personam Gabrielis Bianchini, Periti ab iis nominati

corumque Amici & vicini, quam circa recognitionem partitarum, qui proinde Peritus, Parti adversæ acceptissimus, transcribendo simpliciter aliquas partitas, modo à Mercatoribus insinuatæ, & eisdem bene viso, proprio Marte constituit debitorem, non in sc. 2. 47. ex adverso petitis, & contentis in primo Computo, sed in sc. 1. 65. juxta ejus Peritiam.

Quia verò Libri, ex quibus eadem partitæ fuerant desumptæ, non concordabant, neque inter se, neque cum Computis, ex adverso replicatis vicibus, ut supra, ex proprio capere compositis, atque exhibitis, quod probè notum erat per ocularem inspectionem, eo tempore, quo accessi ad Apothecam Mercatorem, rogavi eundem Peritum, ut veller mecum accedere ad confrontandam suam Peritiam cum Libris, cujus instantia fuit ab eodem Perito admissa, idque pro eadem confrontatione semper ante oculos de facili, & sine incommodo habenda, & absque ulla necessitate accedendi ad Apothecam Mercatorum ad iterum recognoscendum dd. Libros; Fuerunt proinde illorum partitæ Partibus præsentibus ad litteram transcriptæ, dicente, & approbante dicto Perito, seque in hæc subscríbente.

Verum tamen est quod idem Peritus eodem tempore reculavit in hac parte auverere duplii instantiæ, cum omni legali tandemuro, ei factæ.

Prima scilicet, ut referret, quòd d. prætersum residuum debiti sc. 2. 47. non fuerat reportatum in sequentibus Libris *maistro* annorum 1717. 1718. 1719. 1720. & currentis anni 1721. usque ad totum Mensem Februarii; Quodque per saltum, ut Musici dicunt *di quinta*, reportatum deinde fuerat in Libro *maistro*, incepto die prima Martii ejusdem anni 1721. Quam instantiam non sine magnis precibus admisit respectu primæ partis, hoc est non reportationis in Libris dd. quinque annorum immediatè sequentium ut videre est in *sum.* Quæ circumstantia magnificè à Doctoribus ad probandum non esse debitam illam partitam, quæ non fuit reportata in Libris sequentis anni, ex punctualitè animadversis per *Rott. select. Interp.* 39. n. 29. & seq. Nolit autem admittere, licet pluries exoratus, eandem instantiam, circa ejus secundam partem, hoc est circa reportationem post dd. quinque annos in Libro *maistro*, incepto die prima Martii 1721. in quo oculis corporeis recognita fuit, & ad omne mandatum Judicis recognosci potest, dum in illo reportatum fuit idem assertum residuum, omittit in quinque antecedentibus annis, immediatè subsequenibus d. primam descriptionem.

Secunda instantia, eidem Perito facta, consistebat in eo, quod referret etiam circa visibiles deletiones, alterationes, & mutationes figurarum abacalium, quæ oculis corporeis apparent in dictis Libris, quam nullatenus admittere voluit, sub illo frivolo prætextu,

textu, quod ipse erat Peritus Mercator, non autem Peritus Scriptor, ac si Periti Mercatores ignorent figuras abacales, neque propriis oculis agnoscere possint illos defectus, illasque alterationes, quæ ipsismet Lippis, & Tonforibus notæ sunt.

Fuit proinde die 10. Sept. institutum cotam Judice pro depuratione Periti Scriptoris ad effectum referendi etica dæ. visibiles callaturas, & alterationes Partitarum, in omnibus Libris Adversariorum oculatiter appatentes;

6 Licet autem solitum decretum in his terminis esset illud, dandum esse Litam Confidentium, & Diffidentium, cum inimitatione, juxta praxim, ipsismet Notatiorum Novitiis nototiam, propter quam pro hac Parte nemo comparit in audientia; Ad instantiam nihilominus, & ad preces Procuratoris Adversariorum sequens extensum fuit decretum in d. Citatione. Ex tunc Illustri. D. attenta præsumpta solutione ex facti circumstantiis, Partes vincunt absque etiam ab expensis. Quod cum nullatenus concordet cum nostris precibus, legaliter in d. Citatione contentis, videtur omnino ferenda Sententia absolutoria non ex colore præsumptæ solutionis, sed ex eo, quia Libri Adversariorum nullam mercantur fidem, nullumque creditum ex illis resultat.

Vitia enim, visibiles defectus, & palpabiles callationes, & deletiones figurarum abacalium in Libris, de quibus agitur, evidentes sunt, & ex omni parte innegabiles, & propterea nulla fides eisdem Libris danda est, ex vulgatis, de quibus Illustri. Zaul. ad Statut. Faventium. primo rubr. fol. 2. n. 16. et Rot. dec. 282. n. 6. part. 16. rec.

Est enim primo loco æquè visibilis, ac palpabilis alteratio partitæ Libri, appellati *Giornale*, sub die 3. Jan. 1716. fol. 4. ubi figura, denotans numerum quintum, mutata fuit in præjudicium hujus Partis in verum; Ad quod recognoscendum, manibusque palpandum, fæc est oculis in fronte habere; Eademque partitæ in Libris, appellatis *Straccia Foglio C.* fol. 5. & in alio denominato *Libro Mastro C.* fol. 4. uniformiter defectu dicitur pro figura abacali 5. quæ omnia icu oculi apparent ex attestatione Periti, de qua in Sum.

Igitur non concordantia Librorum *Straccia Foglio, Giornale, et Libro Mastro* in hac parte est innegabilis, & consequenter nulla fides eisdem Libris, inter se ad augmen non concordantibus, præstanda est, eo quia ad hoc, ut Mercatorum Libri nullatenus præbent contra tertium, fæc est quod in una tantum parte inter se non concordent seu alterati sint, bene *Aes de Merc. dist. gen. n. 140. Card. de Luc. de Cred. dist. 78. n. 15. & firmatur per Rot. dec. 384. n. 4. part. 8. dec. 359. n. 4. et 11. part. 16. et dec. 350. n. 7. et 12. et dec. 405. n. 20. part. 19. rec. & alibi passim.*

In quibus terminis applicatur ultetius notum illud Juris axioma, quod Liber, falsus in uno, talis præsumitur in omnibus, de quo

in nostris punctualibus terminis Libri Mercatorum *Cravetti. de Antiqu. tempor. part. 1. n. 15. Gen. de Script. priv. lib. 4. quest. 2. n. 58. fol. 237. & Scacc. de Judic. lib. 2. cap. 11. n. 253. & n. 325. Et generaliter notant adducti in Illust. Crimin. lib. 2. cap. 6. n. 16. ubi inter alios Autores sequitur Rota Avenion. dec. prim. n. 2. quæ ad id comprobandum adducit verba illa Virgilii *Crimine ab uno Disce omnes.**

10 Quæ omnia vera sunt, etiam si alteratio partitæ, vel alicujus figuræ abacalis, consistat in minimo, juxta nobili auctoritatem P. le Tellier ne la Descent de nouveaux. Chrestiens par. 1. in Admon. ad Lector. fol. 48. ejus verba ex gratia recognoscenda, referuntur in Illust. Crim. lib. 3. tit. 6. n. 16. & congruam adducit rationem Cravetti. conf. 6. n. 27. his verbis... Deus permittit tales varietates, ut per illam veritas præstat in lucem, quia veritas omnia confirmant, nec aliud est veritas, nisi ipsa verum constantia, & firmata.

11 Secunda alteratio, non minus palpabilis, est illa inignis diveritas inter Librorum *Mastro* anni 1715. signato lit. B. fol. 278. ubi *Aver. de contro. detto Orsaya A di 3. Decemb. 1715. fendi venti due, e bajocchi diciotto Moneta*, quæ veram, realem, & innegabilem numerationem monetæ important, ex adductis per Rec. seless. Interpr. cap. 93. n. 7. & firmatis per Rot. dec. 84. n. 67. coram Ansaldo. & d. 80. n. 1. & seqq. par. 8. rec. Et inter Librorum *Giornale* ejusd. anni 1715. fol. 839. lit. B. ibi. *Dal suddetto Orsaya fendi venti due, e bajocchi diciotto Moneta*, et c. fol. 20. 48. in un ordine de frati de Luoghi de Monti, da riscuotersi dal de Romanis, e sc. 1. 70. moneta per Rjme due Carta mezzanella del Proffo, resone.

Ex quibus palpatur manibus, quod in Libro *Mastro* adnotatur solutio in constanti pro sc. 2. 18. ibi sc. 2. 18. *Moneta*, absque ullo alio addito, in *Giornale* vero, non ita maxima confusione, & correctione Libri *Mastro*, adnotatur solutio in constanti pro sc. 20. 48. & pro pretio duarum Rismarum Catæ adnotatur solutio in sc. 1. 70.

Nou enim est in arbitrio Mercatorum in uno ex tribus Libri *Straccia Foglio, Giornale, et Libro Mastro*, ab eis retentis, addere aliquid, quod non concordet cum uno, vel altero ex prædictis Libris, ut in terminis egregie observat Bald. conf. 348. n. 5. lib. 1. advertens proinde, attenta tali diversitate, nullam fidem præstandam esse dd. Libris, & Baldum sequitur Scacc. de Judic. lib. 2. cap. 11. n. 289. ibi: *Scriptura Mercatorum debent esse firma, & stabiles &c. licet modernis temporibus Mercatores committant enormis, & concordant adducti in d. 535. n. 65. par. 14. rec. & egregie Gen. de Scriptur. priv. lib. 4. tit. de Libr. Mastro. n. 86. & seqq. lib. 4. tit. de eis dicitur quod scripsi, scripsi, quod notavit etiam Bald. d. conf. 348. n. 13. ibi: juxta illud vulgare dictum, Quod scripsi scripsi; Licet enim idem dictum impium habuerit Authorem, ab omnibus tam-*

men honestis hominibus ad praxim reducendum semper est, ut notat *Card. de Albie. de Inconst. in Jude. in prefat. nu. 18.* Præcipue inter Mercatores, quorum candor, & bonæ fides ex qualibet etiam levi alteratione, & suspitione vacillant, & læduntur, ut experientia notum est, & observat *Rpt. dec. 120. n. 6. coram Penting. & d. 29. n. 1. p. 6. rec.*

Nec adducatur exemplum, in quo forsitan id practicum fuit; Communis enim distinctio, uno ore à Doctores in hac parte recepta, & à Tribunalibus canonizzata, hæc est: Aut ille, qui descriptus est in Libris Mercatorum, dar suum consensum, ut partita, uno modo descripta, mutetur in alium modum, & id fieri potest: Aut idem descriptus in Libris Mercatorum ignorat talem mutationem, & tunc nullo modo permissum est Mercatoribus alterare, & mutare partitas inter domesticos parietes ad eorum libitum, & proprium commodum, ut videtur est apud *Parinac. conf. 8. nu. 4. Menoch. conf. 296. n. 12. Adde, ad Ludovif. dec. 366. lit. R. Aufald. de Commerc. & Mercat. disc. 51. nu. 5. & Rpt. dec. 465. nu. 9. coram Duno. jun. & d. 65. nu. 1. coram Burat.* ubi ad id iuxta evidentie fines ponendum allegat Mercatorum styum, quem appellat antorium & d. 224. nu. 18. par. 19. rec. ubi quod id facere sine consensu interelle habentis maximum delictum involuit. In nostro autem casu talis immutatio non solum facta fuit, infuso præfensi Debitore, & in ejus præjudicium, ex supra animadversis, sed ad alium cognoscendum necesse necessaria fuit nota solertia colligantis, fortiter, & suaviter, utque civilitate & æquali modestia obligantis Peritum ad confrontandas paritatis Librorum Adversariorum in ejus præsentia.

Tertia alteratio, seu ocularis falsitas consistit in duobus Compositis, ex eisdem Libris ab Adversariis transcriptis, cum evidenti tamen mutatione unius figuræ abacalis in aliam.

In primo enim in manibus præfensi Debitoris relicto, adnotatur summa sc. 24. 65. pro Rismis 50. Cartæ mezzanellæ, in eoque adnotatur residuum debiti in sc. 24. 47.

In secundo verò, dato in sum. pro pretio dd. Rismatum 29. Cartæ mezzanellæ adnotatur summa sc. 25. 65. cum visibili, & innegabili alteratione figuræ abacalis 4. in 5. respectu figuratum, denotantium leuita. Et cum residuo crediti in sc. 2. 67. Quæ omnia, non solum inter se sunt incompatibilia, ut Consideranti pater, sed alteratio, seu mutatio figuræ abacalis 4. in 5. est adeo literalis, adeoque palpabilis, ut eodem tempore bilem, & risum moveat, juxta phrasim *Card. de Luc. in Addit. ad disc. 64. de Juris. sub n. 52.*

Quarta alteratio, seu falsitas consistit in eo, quod in secundo Computo, ex adverso exhibitio, adnotatur solutio obulorum octoginta, uti solutorum in diminutionem asserti residui quæ summa, nullatenus adnotata fuit in pri-

mo Computo, ante Librorum recognitionem transmissio, pro exigenda integraliter summa, in illo contenta, ut videtur est in illius originali, in Actis producta, & in illius copia data in Sum.

Si enim, juxta sensum Adversariorum, eisdem fuerant soluta obuli octoginta, necimus videre, quare illi adnotati non fuerint in Computo, ab eisdem Adversariis ut supra tradito, pro habenda illius integrali solutione.

Diximus, juxta sensum Adversariorum, quia pura veritas in hac parte illa est, quod iidem Adversarii die 3. Dec. 1715. non Rismas 29. Cartæ mezzanellæ, sed solas Rismas 24. ejusdem Cartæ vendiderunt pro pretio dd. sc. 20. 48. quod pretium Cartæ ad rationem obulorum 85. pro qualibet Risma, ad unguem concordat cum summa, contenta in Ordine, directo D. de Romanis, ut Calculanti manifestum est, eandemque consonantiam sanæ magnificet *Rpt. dec. 185. num. 2. coram Priol.* Quam veritatem ad hominem mirabiliter comprobant duo Libri, memoriz causa retenti, ab annis 40. & ultra incepti, proprioque charactere dictum conscripti, & fidelibus oculis originaliter subiecti, in quorum primo hæc habentur. *A. di 2. Decembre 1715. per Risme 24. di Carta sc. 20. 40.* In secundo verò sub d. die hæc pariter leguntur *A. Sig. Bartoli l'Ordine*, hoc est di sc. 20. 40. directo D. de Romanis.

Cum enim in Banco ejusdem pro bimestri Novembris, & Decembris 1715. pro quo idem Ordo factus fuit, adessent in ejus creditum sc. 25. 13. ut manifestum est ex Librorum recognitione, eadem facilitate potuisset, imò debuisset fieri Ordo pro tota præfensa summa sc. 24. 65. quatenus revera debita fuisset, ut de se patet.

Quamvis autem ultro admittamus, Libros 16 privatos, regulariter non probare contra Tertium; Regula hæc inter alias limitationes, quas patitur, admittit illam, ut concurrentibus administris plenè probent, ut videtur est apud citatos, & sequutos *JR. i. dec. 347. nu. 1. par. 19. rec.* & alibi quoties; Et in præcisi terminis Libri, memoriz causa conscripti, & retenti, bene *Rpt. d. 87. num. 7. coram Cerr. ibi* — *Nulla adnotatione particulari in Libro domestico memoriarum ipsius Ludovici, qui Liber privatus, & memorialis plurimum probat in qualibet materia &c.*

Loco autem dd. adminiculorum, præter legalitatem Scribentis, & ultra tenuitatem summe, Nec non attempta verificatione omnium aliarum partitarum; Descriptione illius, de qua est questio, tempore non suspecto, & quando neque per sonum nota erat Adversariorum præfensio, & similes, quas arbitrio Judicis relinquimus, & de quibus egregie *Rpt. decif. 510. num. 4. & 5. coram Emer. junior, & melius coram Benicaf. d. 362. n. 5. cum aliis citatis & Calderon. resol. 10. n. 23. & d. Bertacchi. Vol. d. 38. per totum, & Rpt. de*

decis. 243. num. 4. pari. 14. rec.

Primo loco repetimus dd. quatuor falsitates, seu alterationes partitarum, de quibus supra, in quarum ponderatione supplicamus quod prae oculis habere, & solita attentione observare.

Primum, quod non sumus in terminis Libri privati, qui adducatur contra partitam publicorum Librorum, non abolorum, neque in aliqua parte vitiatorum, seu cancelatorum, sed sermo est de Libris, in partibus essentialibus visibilibus alteratis, correctis, & cancellatis, in quibus terminis eo facilius Libri privati admittuntur, & probant, ex adductis per *Gen. de Scriptur. privar. lib. 4. tit. de Libris Mercator. num. 109.* & firmatis per *Rot. dec. 36. n. 8. par. 15. rec.*

Secunda verò, quod ex hac parte non iustificatur pro canonizatione falsitatis Librorum contrariorum ad criminales effectus, à quibus penitus abhorretur genus & professio iuxta solemnem declarationem in *Epist. ad Lectorem Inq. crim.* Minusque pro executione Statutariaz dispositionis Mercatorum Merciariorum *exp. 21. fol. 18. ibi: E se occorre, che li Libri di alcuno dell'Università fossero in sospizione tale, che fossero giudicati falsi, allora possono li Consoli, senz' altra dichiarazione, fare abbruggiare detti Libri nella Piazza di Campidoglio, facendo per un Banditore a suon di Tromba far nota la causa di tal atto, & abbruggiamento.* Sed praedictae reflexiones & observationes adducuntur ad unicum finem, & praesum effectum, ut Libris Adversariarum, non sit danda fides, in quibus circumstantiis uno ore concordant DD. quod dum solum coniecturae sufficiunt, iuxta originalem doctrinam *Criminalistarum Principii Farinellii conf. crimin. 108. num. 114. & 151. 1. ubi*, quod quando contra aliquam Scripturam adducuntur duae praesumptiones falsitatis, illae non sufficiunt ad condemnandum criminaliter, verum tamen esse, quod illae superabundant ad illi adimendam omnem fidem, & concordant *Noguerol. alleg. 26. n. 139.* ubi quod duo gradus falsitatis considerantur in Scripturis, unus eas declarando falsas, alter verò nullam eis adhibendo fidem *Castaldi, consil. 137. n. 2. & 3. Roc. disp. 46. nu. 17.* ubi quod hae conclusio non habet contradictionem, & *Rot. dec. 187. nu. 6. & dec. 280. nu. 14. cor. Cel. & dec. 452. n. 4. p. 3. & d. 155. nu. 5. p. 13. & dec. 206. n. 3. & 5. par. 15. & dec. 328. n. 1. par. 19. & in Romana, sen Collen. Haredis. 14. Junii 1680. §. Maximè & 20. Jun. 1681. §. Et denique cor Piccomite.*

Quibus loco aliorum adminiculorum addi possunt quinque aliae coniecturae.

Prima nimirum respectu praetensi Debitoris, consistens in maxima facilitate solvendi eandem tenuem summam, exaduerso praetensam, mediante eodem Ordine, directio D. de Romanis, ex animadversis supra, quam considerat *Rot. dec. 36. n. 23. cor. Ansaldo.*

Secunda innititur replicatis solutionibus

maximarum summarum, per subsequeutes sex annos deinde faciarum, absque ulla mentione, vel petitione d. praetensi residui, de qua *Rot. dec. 26. n. 6. cor. eod. Ansaldo.*

Tertia emicat ex receptione dd. summarum, ab Adversariis summa pace facta, & absque ulla praeservatione dicti praetensi residui, admittit à *Rot. dec. 125. n. 4. cor. Priol.*

Quarta desumitur ex tarditate in petendo dictum residuum, hoc est post septem annos, de qua habemus *Text. in leg. Siquis forte §. 1. ff. de Pavis*, cum concordantibus, chartis in *Tom. 1. Discep. Eccles. par. 2. discept. 31. n. 32.*

Quinta demum, aliis omisissis gratia brevitatatis, resultat ex non reportatione alteri residui in Libris *Maistri* quinque sequentium annorum, quam in facto probat Peritus, in iure verò illam magnificiuntur Authores, quos refert, & sequitur *Roca select. Interp. exp. 39. n. 49.* ubi, quod Mercatores diligentissimi, quales esse Adversarios patet ex praesenti in ulla summa vexatione, non omittunt reportatione 5 illarum Partitarum, quae verè eis debita sunt, & *Rot. d. 112. n. 7. cor. Emer. jva.*

Ceterum non opus habemus praesumptionibus, & coniecturis ad ostendendum insubstantiam dictae contrariae praetensionis, dum illa ita ad hominem insubstantis demonstratur ex sola, & simplici transcriptione Partitarum, descriptarum in Computis, & Libris Adversariorum.

Ex Libro *Straccia* foglio B. cart. 1073. hae habentur; *L'Avvocato Orsaya deve sc. 24. 65.* In qua summa restringitur integrum praetensum creditum Adversarii.

Ex Libro *Maistro B.* fol. 278. hae leguntur *avers il discontro Orsaya. Ad 3. Decembre 1715. sent. 22. 18. Moneta.*

Ex *Giornale B.* fol. 239. *Dal fidelet Orsaya sent. 1. 70. moneta per Risme due Carti Mazzanella del Frazzo, resone.*

Ex Libro *Straccia* foglio C. fol. 5. *Ad 3. Gennaio 1716. bajocchi. 85. moneta per l'appresso robba resone; Risma una di carta Mazzanella di Ronciglione 3. Circa quod concordat il Giornale C. fol. 4.*

Quae partitae in totum constituunt summam scut. 24. 73. ut calculanti patet; A quibus detractis dictis sc. 24. 65. ab Adversariis praetentis, ex sola, & simplici lectura Librorum eorundem Adversariorum remanent manifestum, non verificari aliquid debitum, sed liquidum Creditum in obolis octo.

Non omittentes in hac parte observare, nostrorum temporum magnam calamitatem, seu quanti referat, in qua tempora quisquis incidat, iuxta verba *Constit. 62. §. 1. §. m. Urba. ni Pili* dum eo redacti sumus, ut absque ulla respectu ad miserabilem quantitatem paucorum obolorum, & absque ulla Personarum, excepruatione, pleno ore divulgantur per Urbem, & in publicis auditibus, tanquam debitorum proclamantur illi, qui puniuntur commendabili, non solum anticipare solverunt

pre

pretia rerum, ab ipsis emptarum, sed ultimus solverunt summam majorem.

Et quod ferè videtur intolerabile, quibuscunque non obstantibus, vocentur in iudicium, impleant Broliardi, Regesta Citationum, & alii publici Libri Notariorum nominibus probatorum Curialium, idque in præjudicium eorum existimationis in perpetuas æternitates, multipliciter innumeras Citationes ad solvendas summas aereas, ad videndum deputari Peritos, ad illos informandum, ad videndum mandari illos referri, & similes, sub fundamento Librorum cancellatorum, alteratorum, & neque etiam interesse concordantium, & subiectionum pœnz statutariz, combustionis in Capitolo, juxta ea quæ observavimus supra §. 3. 1.

Quæ si prædicantur in viridi, seu cum Curialibus, qui notoriè sciunt se defendere, suaque jura probè deducere, quid dicendum erit in arido, suspicandumque sit de aliis non Professioribus? *tacitus Lellor judicet*, ut in simili notavit D. Hieronymus, sequutus in tom. 3. *discep. Eccles. par. 1. discep. 1. §. 7. num. 13.* Isti autem sunt illi termini, in quibus ad impedienda similia inconvenientia *l. m. de Aquino, olim A. C. Auditor, asseribat, necessariam esse in Urbe deputationem particularis Judicis.*

Obiter itidem observando aliud maximum inconveniens, cum quo in his terminis procedunt, tam Mercatores, quam Periti.

Mercatores, transcribendo Computa ab eorum Libris diversimodè ab illis partitis, quæ oculis corporeis in illis legantur, ut prædicatum fuit in presenti, & patet ex Sum.

Periti verò, deputati ad recognoscendum partitas eorumdem Librorum, loco foliacium voluendi, & revoluendi omnes paginas eorumdem Librorum, quod videtur simpliciter necessarium ad invenientiam illam veritatem, quæ in controversiam adducitur, nihil aliud faciunt, quam videre Indices, eis apertos à Mercatoribus, & ex illis recognoscere nomina debitorum, in corpore Libri descriptorum.

Itaque si ex malitia, vel incuria, ea, quæ in *Scartasoglio* adnotantur, non reportentur in Indice del *Giornale*, & de *Libri Majori*, qui casus, neque est metaphysicus, neque eventus illa potentia, quam Philosophi vocant possibilitatis, ad differentiam alterius, quæ dicitur potentia futuritionis, serena fronte ab eisdem Peritis canonizetur tanquam debitor ille, qui talis non est, juxta præsentis casus circumstantias, dum in primo Computo, exhibitio ab Adversariis, prætenditur debitor pro residuo in *sc. 47.* In secundo, in Actis producto, prætenditur debitor in *summa sc. 1. 67.* Peritus autem, recognitis dictis Libris, à quibus eadem Computa descripta fuerunt, illum canonizavit debitorem in folis *sc. 1. 65. ibi — Residua debitorum in sc. 1. 65. monet;* Et tamen omnes istæ partitæ desumptæ fuerunt ex eisdem numero Libris, & ex ipsissimis verbis Partitarum, in illis descriptis.

Tom. II.

ptarum, Qui igitur potest capere capiat, quomodo hæc vera esse possint, & quæ conscientia ad praxim reducantur. Hoc unum scio, quod etiam juxta Philosophiæ principia; *Idem, movens idem, semper facit idem*; In nostro autem casu idem Libri, moventes semper idem, prima vice fecerunt *sc. 1. 47.* Secunda vice fecerunt *sc. 1. 67.* Tertia autem vice fecerunt *sc. 1. 65.* cum tamén semper facere deberent Zero via Zero. Repeto. Qui potest capere capiat?

Adversus quæ non relevat reflexio, quòd prædictæ circumstantiæ diversificatis, deletionis, & alterationis Partitarum, quæ oculis corporeis conspiciuntur in dictis Libris, allegari non possint ab eo, qui eosdem Libros impugnatur, & redarguit de illegalitate, alteratione, & falsitate.

Responsio enim in promptu est, quod scilicet in odium alterantis, & diversificantis Partitas alicujus Libri, communiter receptum est inter Doctores, quod isti omnes taceant fidem contra Scribentem, & alterantem, etiam si illegales sint; Quodque Partitæ scindendi possint, & aliquæ approbati contra Scribentes, aliæ verò reprobari, & non admitti, juxta animadversum per Cravet. de *Autiq. temp. par. 1. pag. mibi 200. in parvis. nu. 26. Scacc. de Judic. lib. 2. cap. 2. d. n. 298. usque ad n. 322. Ansaldo. de Commenc. & mercat. disp. gener. n. 142. & Card. de Linc. de Cred. disp. 78. n. 17. & firmata per Rot. d. 359. nn. 8. par. 9. & dec. 80. n. 1. & seqq. par. 18. & decis. 413. n. 7. & 8. par. 19. rec.*

Quæ dicta sunt ad folium matricis ornametum, & prædicando ab illa questione, de qua;

32 Rot. dec. 149. coram Emer. jun. An ea, quæ Doctores asserunt de fide præstantia Mercatorum Libris applicantur omnibus illis, qui se Mercatores denominant, & à Vulgo tales appellantur; Licet in illis non verificentur illæ septem requisiti, quæ latè explicantur Stracc. de *Jud. lib. 2. cap. 11. d. n. 267. usque ad n. 240. & Gen. de Strip. priv. tit. de Lib. mercat. d. n. 47. usque ad n. 111. & Ansaldo. de Commenc. & mercat. disp. gener. n. 115. & sequenti*, ubi ad rem distinguit Libros Campforum, & insignium Mercatorum à Libris inferiorum Mercatorum, quos comparat Artificibus; Circa quam questionem non expedit hic immorari, atenta tenuitate summe *sc. 1. 65.* de qua est questio, cujus respectu in nostro casu punctualiter verificantur ea, quæ his verbis notat Rot. d. 229. in *prim. par. 15. rec. Littera major est qualitas, & de modico non modicè dubitatur.*

Neque in hac parte confundendi sunt termini, cum quibus generaliter loquuntur Doctores, supra citati, de fide dauda, vel deneganda Mercatorum Libris, legaliter tentis, ex speciali privilegio à *san. mem. Urbano VIII. in ejus consil. 194. in Bull. 9. tom. 5. concessio* Libris Mercatorum fundacium Urbis, circa fidem eis dandum infra summam *sc. 50. dumtaxat.* Tum quia in dicta pariter *Consil. 6. 1. id conceditur in solo casu, in quo idem Libri*

B b

mer-

194 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosia.

mercantiliter, Mercatorum more, & ordine scripti, & confecti sunt, & teneantur, juxta illius præcisa verba; Imo cum illo alio addito, quod iidem Libri rationabili suspitione non laborent, quæ conditiones ex supra animadversis in præsentī casu nullatenus verificantur, & ea, quæ de tali rationabili suspitione ibidem statuuntur, nostris terminis mirabiliter accomodantur, & proinde d. Urbana Constitutio nostrum calum nullatenus comprehendit.

Tum etiam quia post annum 1660. quando Adversarii separati fuerunt ab Universitate Mercatorum fundacalium, de quibus loquitur Urbana Constitutio, & qui propria habent Statuta, non amplius illorum nomine veniunt, sed dicuntur de Universitate Mercatorum Mercatorum, & similium, de quibus loquitur *Piaz. delle Oper. pie di Rom. trat. 8. cap. 32.* Ad differentiam dd. Mercatorum Fundacalium, 24 de quibus tractat in d. lib. 8. cap. 3. Licet autem dd. pariter Mercatores Mercarii habeant particularia Statuta, in Urbe reimpressa anno 1696. & approbata à s. m. Alexandri VII. sub die 6. Maii 1661. mediante Constitutione in fine eorundem Statutorum impressa Privilegia tamen, ibidem contenta, testifica sunt ad res, intervenientes pro solis Indumentis, ibi *Pro suarum pretio mercium, seu rerum fundacalium, quæ ad Indumentorum usum duntaxat inferiuntur.* Et propterea illa non comprehen-

dunt res, longè diverfas ab Indumentis, quali- 25 est earta, de qua disputamus, attenta taxativa illa dictione *duntaxat*, ex adductis per *Barbosi. dist. 97. un. 1. cum seqq.* ubi, quod eadem dicitio ita est taxativa, & restrictiva, ut excludat omnes alios casus, & *Rot. dec. 26. n. 55. & dec. 13. n. 18. coram Cerr. & dec. 28. n. 2. coram Danoz. jun.*

A Gnoscentes Adversarii prædictorum soliditatem, cujus precibus, medianee eorum Procuratore, se commendarunt pro executione decreti, de quo supra §. 11. Dominus autem primus Collateralis, ab eisdem in Judicem, interpellatus, in publica Informatione, coram pluribus probatis Curialibus habita, illorum factus fuit Advocatus, & ex hoc motivo Causa ulteriorem progressum non habuit, & ad executionem Statutorum, de quibus supra §. 31. devenit non fuit. Expediret autem aliquando illa ad praxim reduci, quia revera (salva pace Bonorum) nostris etiam temporibus verificantur ea, quæ retulit *Stacc. de Judic. lib. 2. cap. 11. num. 289.* Cujus verba transcripta fuerunt supra n. 19.

Num. 23. Neganti deesse notulam, seu consen- 26 sum descriptioni bonorum? facta in Catalogo non creditur, ut hic, nec allegato, firmat *Cassellus. ad Banuimeta Romandiolis observat. 7. sub num. 13.*

De Officialibus, & Notariis singulo anno ad æstima elingendis, & de eorum Officio, & Salario.

R V B R I C A II.

S Ancimus etiam, & firmamus, quod singulo anno de mense Decembris, vel alio tempore, prout opportunum fuerit, eligantur per Magnificos Dominos Antianos. Civitatis prædictæ pro tempore Præsidentes, duo superstitres, & calculatores æstimatorum, & duo boni experti, & legales Tabelliones ætatis annorum saltem triginta super cura dictorum æstimatorum, quorum officium annale esse decernimus, quod possint, & valeant bonorum quæcumque ad æstimum describere aptari, si opus erit, & cum eadem æstimatione de æstimo unius cancellare, & ad æstimum alterius, ad quem spectent iustitiulis, & de causis, ponere, & scribere, quæ tamen positio, & scriptura fiat, & fieri debeat per dictos Notarios tantum, cum consilio, & mandato dictorum superstitrum, seu alterius eorum: Et quotiescumque contigerit fieri caput æstimi teneantur, & debeant dicti Notarii illud scribere, & ponere in illa Cappella, seu Schola, in qua ille talis habitat, & moram trahit, & seu ubi ex forma Statutorum Faventiz scribi debet, describendo ejus nomen, pronomen, & cognomen, & annum, mensem, & diem, quibus tale caput æstimi fieri, & fieri contigerit. Non possit tamen æstimum alicujus cancellari de una Cappella, vel Schola, & poni in alia sine assensu Dominorum superstitrum, & nisi exprimat legitima causa, & annus, mensis, & dies, quibus prædicta fiant. Et si contigerit aliquem velle æstimum ejus in aliqua Schola Comitatus Faventiz describere exindè cancellari, & in aliquam ex Parochiis, Cappellis nuncupatis Civitatis Faventiz describi, etiã in Cappella habitaret, nisi continue in ipsa Civitate habitaverit per annos decem, & ultra continuos cum tota familia sua, bonum, & omni rurali exercitio penitus dimisso, & nisi accedente expresso assensu generalis Consilii legitime obtento, fieri non possit, & si secus fieri contigerit, teneantur Notarii, & superstitres æstimatorum postquam eis innoverit dictum æstimum de Capella delere, illudque referbere in Schola, in qua talis plùs exercit, & personarum conversationis, & residentie haberet poena libr. 10. bon. incurrenda per talem sic describentem pro quolibet vice, qua fuerit contrafactum. Si autem contigerit aliquam periam cancellari

lari de æstimo unius, & poni ad æstimum alterius, id fiat de mandato unius scilicet ex dictis superstitibus, & in ipsa cancellatione apponere debeant dicti Notarii, seu alter eorum, qui id fecerit, annum, mensem, & diem, & causam dictæ cancellationis, & ad cuius æstimum eam descripsit, & posuit, & de cuius mandato, describendo etiam ipsius Notarii describentis nomen, & cognomen in qualibet scriptura facienda de, & super additione, mutatione, cancellatione, aut positione alienius æstimus, aut ejus partis, seu alicujus particularis petiæ terre. Ponendo etiam in fine descriptionis ipsius petiæ terre, quam descripsit ad æstimum alicujus, ex cuius æstimo eam extraxit: Nec Notarii hujusmodi possint, aut valeant de æstimis aliquod cancellare, mutare, vel detrudere, nisi de licentia dictorum superstitum. Nec ipsi superstites possint aliquid delere propria manu, sed solum per manus dictorum Notariorum electorum, seu alterius eorum, & si in prædictis, seu aliquo prædictorum contrafactum existerit talis contrafaciens poenæ libr. 5. bon. subiaceat pro quolibet eorum, & qualibet vice, qua fuerit contrafactum omnino extendenda, & nihilominus errorem à se commissum emendare teneatur, cuius poenæ dimidia accusatori detur. Quorum Officialium merces sit, & eam esse decernimus denariorum sex pro qualibet petiæ terre ad æstimum descripta, & non ultra, & totidem pro ejus cancellatione. Pro delendo vero in totum caput æstimus in casibus, in quibus cancellari possit, solvi debeant solum soldi 6. bon. & soldi tres bon. à quocunque, cui de nouo æstimus, & ejus caput describitur. Et qui ejus æstimus mutat de una Parochia, seu Cappella, & ad aliam, vel de una Schola in aliam, solvere debeat, & teneatur denarios tres pro singula petiæ terre defendenda, & pro capite dicti æstimus solidi. 11. bon. & non ultra, quæ salaria æqualiter dividantur inter dictos Superstites, & Notarios, eorum tamen officium diligenter exercentes.

S U M M A R I U M.

- 1 Censitores personarum, & bonorum descriptionem olim faciebant juxta juratam assignationem factam.
- 2 Peræquatorum officium, quodnam olim esset vide ibi.
- 3 Inspectorum officium quodnam olim esset. Vide ibi.

O B S E R V A T I O.

Indictis tributis, pro eorum evasione facienda, ne quid in fraudem legis, & integritate, ac æqualiter ab omnibus solverentur, antiquitus nominari solebant quidam Officiales Censitores nuncupati, qui personarum, & bonorum descriptionem faciebant juxta juratam assignationem bonorum tam mobilium, quam stabilium, femoverium, Filiorum, Uxoribus, Servorum &c. quam unusquisque de mandato eorundem Censitorum facere tenebatur l. 1. §. post deinde ff. de Orig. Jur. l. Omne Territorium Cod. de Censib. & Censit. lib. 11. Aul. Gell. lib. 4. cap. 30. Oter. de Offic. p. 2. cap. 20. n. 34. vers. tertio consilio cum seqq.

Erant etiam alii Officiales Peræquatores appellati eidem ministerio inservientes, qui de mandato Censitorum homines, & Territoria peræquabant, bona æstimando, taxando, & emendando, ut releverent prædia, & bona, quibus onus tribuci gravius impositum erat, & ut gravarentur ea, quæ levius erant æstimata, ad hoc ut æqualiter fieret census, seu tributi impositio, ut notat Gloss. & alii in d. Rubr. Cod. de Censib. & Censitor. Reg. l. 1. cons. 66. num. 54. cum seqq. volum. 1. ubi etiam admonet, Peræquatores deputandos esse viros timoratos vicæ, & conscientie, & prosequitur Oter. ubi supra num. 37. cum seqq. & docet Knoch de Contribut. cap. 17. num. 11. cum seqq.

Tandem ad eundem effectum mittebantur à Censitoribus alii Officiales Inspectores nuncupati, ad inspicienda Provincialium prædia, an si recte, & juxta essent adæquata, æstimata, & taxata à Peræquatoribus l. Peræquatores Cod. de Censib. & Censit. lib. 11. leg. Sancimus 6. Cod. de Advoc. divers. Judic. leg. Qui gravatos Cod. eod. & docet Oter. loc. cit. num. 39.

De æstimis Infantium, & Impuberum.

R V B R I C A III.

Si contingerit Infantes, aut Impuberes, aliquos post mortem eorum patris, aut alterius eorum ascendentis superesse cum æstimo librarum 5. infra, & non ultra, qui etiam non habent in eadem domo, & familia cum eorum Tutore, aut attinent aliquo, tunc caput æstimus hujusmodi Infantium, Impuberum, seu dictorum eorum patris, & ascendentis defuncti, poni, & scribi possit, ac debeat ad æstimum talis Tutoris, seu conjuncti, & attinentis prædicti, cancellando, delendo dictorum Infantium, & Impuberum, seu dicti eorum patris, & ascendentis caput æstimus. Quod tamen æstimus caput (eis Puberibus factis) ad eorum æstimum rescribi, & poni debeat. Et ad hæc cogi possint juris remediis tam ipsi facti Puberes, quam etiam illi ad quorum æstimum, dum sic Infantes, & Impuberes erant, dictum eorum caput adscriptum fuit. Et prædicta etiam vendicent locum, & observentur in æstimis furiosorum, & dementium.

- 1 **P**ossessor bonorum mutato describendus esset novus possessor in Catastro ad evitandam confusionem.
- 2 Sed id non servatur.
- 3 Bona perventa à Seculari ad Ecclesiam cum destinatione ad Cultum Divinum, & Officium Spirituale sunt immunia ab omnibus gabelis, & oneribus præexistentibus.
- 4 Ecclesiastici, & Ecclesia, ad quam bona à Secularibus pervenerunt, tenentur ad onera prius imposita, quando copulativè concurrunt ea, de quibus ibi.
- 5 Ecclesiastici, & Ecclesia non tenentur ad onera Cameralia, etiam comprehensiva Ecclesiasticorum, quando libertatem non solvendi præscriperunt.
- 6 Ecclesia, & Ecclesiastici non tenentur ad onera, & impositiones pro bonis acquisitis à secularibus, quamvis ea descripta sint in Catastro de consensu eorumdem Ecclesiasticorum absque assensu Summi Pontificis.
- 7 Episcopus, seu alius Iudex Ecclesiasticus potest, & debet compellere laicos ad delendum ab Æstimo, seu Catastro bona per Ecclesiasticos, & Ecclesias à Secularibus acquisita.

OBSERVATIO.

VT confusio evitetur, mutata persona possessoris bonorum in Catastro descriptorum describendus esset in eo novus Dominus, & possessor: Verum, ut plurimum ex incuria possessorum id negligitur, nec ab Officiali coguntur unde eo magis confusio augetur contra dispositionem hujus Statuti.

Advertendum tamen est, quod non omnis novus acquirens describendus est, ad hoc ut deinde ab eo exigì valeant Gabelle, & onera: Et enim si bona à persona seculari ad Ecclesiam perveniant cum destinatione ad cultum divinum, & officium spirituale, ut sitos Ecclesiarum, & Cœmetetium pro Sepulturis, Hortus juxta Ecclesiam, tunc sunt immunia ab omnibus tributis, Gabelis, & oneribus præexistentibus; ut cumularis concordantibus firmavit *Rota in famigerata Alben. Gabelle, seu onera* 28. Junii 1630. coram Merlino inter ejus impress. decis. 901. n. 40.

Et solum Ecclesiastici, & Ecclesia, ad quam à persona seculari bona pervenerunt, tenentur ad onera prius imposita, quoties copulative sequentia concurrunt, nempe quod onera sint veta, realia, ipsis fundis insinæ, imposita super bonis propter bona, non autem personis propter bona, quod sint perpetua, certa, & invariabilia, non autem ex aliquibus causis urgentibus, & illis cessantibus removenda juxta magistralem decisionem *Rotæ in Brundusina Gabelle* 13. Februarii 1609. coram Penia, & in d. dec. 902. num. 55. cum sequent. quas passim sequitur *Sacra Congregatio Immunitatis Ecclesiarum* ut in resolutione relicta per *Pignatelli. consult. 54. num. 43. vol. 2. ibi: Sacra Congregatio etc. alias censuit bona per Ecclesiasticos possessa gaudere exemptionibus, à quibusvis impositionibus, & oneribus, quæ non sunt copulative certa, realia, & invariabilia juxta decisionem in Brundusina Gabelle coram bo. mem. Penia, & concordantes, nec non ab impositionibus Cameralibus, etiam comprehensivis Ecclesiasticorum, quando Ecclesiastici libertatem eas non solvendi præscriperunt juxta Decretum anno 1600. tempore Sac. Memor. Clementis VIII. editum. Datum hac die 21. Aprilis 1640. & n. 27. refert præterea resolutionem in Faventina s. Julii 1647. idemque tenet del Bene in addit. ad tract. de Immunit. Ecclesiarum verbo Clericus vers. bona per Ecclesiasticos possessa &c. Panimol. dec. 100. n. 14. & quod Ecclesiastici attentæ quasi possessione immemorabili eximantur à Gabelle macinæ, respondit eadem Sacra Congregatio in Consuetina 12. Februarii 1646. ut refert *Pignatelli. consultat. 121. in fine volum. 3.**

Et quamvis bona sint descripta in Catastro facta fuisset de consensu Ecclesiasticorum, eum non possint submittere jurisdictioni Laicorum, & præjudicare immunitati sibi competenti, ut firmat *Pignatelli. d. consultat. 54. n. 46. & respondit Rot. coram Merlino. cit. d. 902. n. 68. cum pluribus sequent.*

Hinc Iudex Ecclesiasticus compellere potest, ac debet laicos ad delendum ab Æstimo, seu Catastro Communis bona per Ecclesiasticos acquisita, ut respondit *Pignatelli. consult. 55. vol. 2.*

De Mendicantibus, & Misericordibus personis non estimandis.

R V B R I C A IV.

Sancimus quoque, & decernimus miserabiles personas, & maxime mulieres viduas non habentes in domo filios, aut descendentes natos maiores ætatis annorum decem, & octo, qui, & quæ immobilia bona non habeant ultra domum propriæ habitationis, non teneri, nec compelli possint ad solutionem collectarum aliquarum, quæ imponentur pro æstimo, & fumante. Nec etiam ad aliquas collectas Cappellatum, aut Scholatum, nec

nec ad onera realia, vel personalia cogi possint, aut compelli modo aliquo, sub poena libr. 3. bon. pro quolibet contrasacient, & incurrenda quotiescunque, & quandocunque extiterit contrasacient, & si estimari forent, possint per Notarios deputatos deleri habita plena fide de predictis.

S U M M A R I U M.

DEus summo opere dilexit pauperes, & miserabiles Mendicantes.

2 Omnes Mendicantes non sunt digni elemosyna.

Mendicitas alia est licita, alia illicita, n. 2. Mendicatus licita appellatur, quando pauperes necessitate cogente, utpote quia omnino invalidi, & ad laborem minime idonei mendicant, ut ab aliis alantur n. 2.

3 Mendicitas illicita dicitur, quando ex cupiditate habendi divitias, vel victum otiosè aliqui mendicant, licet habeant aliunde unde vivant, vel ex proprio labore possint sibi victum parare.

Mendicatus valida, quæ dicatur, n. 3.

Mendicantes validi, quoniam dicatur n. 3.

4 Mendicatus illicita, quare prohibita sit.

5 Poena contra Mendicantes validos quoniam sint, & n. 7. & n. 9. Vide n. 11.

6 Validi Mendicantes minus delinquant, qui simpliciter mendicant nihil aliud fingentes, quam qui mendicant simulando iusmutarem, & similia.

8 Mendicantibus validis, & otiosis sunt derisorie Cingari, nec aliud sunt, quam manipulos furum, & sententia peltorum hominum.

9 Mendicans validus, & non vagabundus quis esse potest, & quis talis dicatur.

10 Mendicantes validi, vel propter humilitatem, vel quia ratione eorum nobilitatis erubescunt palam elemosinam petere, clam, & occulte mendicant.

S. Alexius omnibus suis pro Christo dimissis, gaudebat se etiam ab ejus servis elemosinam accipere, quod practicum etiam fuit à S. Arsenio, & aliis n. 10.

11 Mendicantibus validis nobilibus, quomodo succurratur Faventia.

Societatis S. Gregorii vulgo inuncupatur de pauperi vergognosi in Civitate Faventia erectio institutum, & administratio, n. 11.

12 Miserabiles persone sunt in duplici differentia, nempe divites, & pauperes.

Vidua, pupilli, & similes quamvis divites, dicuntur miserabiles persone, & gaudent electione fori, n. 12.

13 Vidua, pupilli, & similes tenentur ad solutionem Collectarum, & onerum.

14 Miserabiles persone bonis, & facultatibus carentes, non tenentur ad contributionem collectarum ratione bonorum impositarum.

15 Religiosi, qui nec in communi, nec in particulari possident non tenentur ad solutionem gabellæ.

Patres Ordinis S. Francisci Minoris Observantia non tenentur ad solutionem gabellarum in pecunia debitam, n. 15. 19. & 30. Ampl. n. 24. & 31.

16 Regulares Mendicantes ex privilegio possident bona, & pecunias in communi.

Patres Dominicani, Franciscani, Augustiniani, Carmelitani, Jesuitæ, & similes possident bona, & pecunias in communi, n. 16.

Patres S. Francisci Minoris Observantia sunt ita mendicantes, ut nec in particulari, nec in communi possidere valeant bona, & pecunias, sed ex elemosinis sibi datis, vel ostiatim quæstis victum, & alimenta comparantes, & tanquam altissimam paupertatem proficentes nil aliud habent; quam mendicantem, & n. 18. & 31.

18 Ordo, & Regula S. Francisci Minoris Observantia, est strictior quocunque alio, ac magis stricta illa Apostolorum.

19 Pauperes non tenentur ad solutionem gabellæ.

21 Patres S. Francisci Minoris Observantia, sunt exempti à solutione gabellarum, pro rebus nisi proprio inservientibus, & illas exigentes incurunt poenam excommunicationis.

22 Elemosina causa rebus traditis non debetur gabella.

23 Gabella quatenus carnis, & Scannaturæ in Urbe, à quibus sit solvenda.

Patres Ordinis S. Francisci Minoris Observantia non tenentur solvere gabellam quatenus carnis, & Scannaturæ, n. 15. 19. 20. & 23.

24 Patres Ordinis S. Francisci Minoris Observantia, & Capocini, non tenentur ad solutionem gabellæ, quamvis in illius impositione comprehensi sint Mendicantes di quavisoglia forte, & n. 26. & 30.

Dictio, Quavisoglia, restringenda est secundum subiectam materiam, n. 24.

25 Investitura feudalis facta pro hæredibus, & successoribus quibuscunque, non comprehendit extraneos, nec feminas.

26 Patres S. Francisci Minoris Observantia, non tenentur ad solutionem gabellæ vini, feni, & palæ.

27 Sententia in iudicatum transacta, facit de albo nigro, & pro veritate habetur.

28 Pro rebus traditis Patribus S. Francisci Minoris Observantia, pro elemosina non debetur gabella.

29 Resolutiones Sac. Congregationis confirmatæ à Summo Pontifice, sunt decisivæ, & habent vim legis universalis.

30 Et obligant tam in foro fori, quam in foro Poli.

31 Solutio usurarum non præjudicat solventi, quin possit eas repetere, vel in sortem imputare.

32 Renunciatum non censetur privilegio per actum contrarium eoactè factum.

34 Solutione gabellarum facta per aliquos Religio-

- ligiosos, non præjudicatur Religioni aliquo exemptæ.
- Et sufficit, quod respectu aliquorum Conventuum sit in usu, num.36.
- 35 Privilegio exemptionis non continenti effectum momentaneum, sed successivum per solutionem aliquando factam non fuit illatum præjudicium in futurum.
- 37 *Card. de Luca de Regal. disc.57.* impugnatur.
- 38 Opinio reprobanda non est attendenda. Doctor contra magis communem respondens non est attendendus, num.38.
- 39 Clausula, *Sicque per quoscunque Judices* os claudit, ut nihil contra privilegium possit opponi.
- 40 Petitorium absorbet possessotium, quando clare constat de bono jure.
- 41 Decretum irritans appositum, tanquam habens annexam inhibitionem reddit nullum, & attentatum quicquid contra tenorem dispositionis, cui est adiectum, gestum fuit citiam parte non opoente.
- 42 Paritæ libri gabellæ scriptæ à Conductore, non probant illius solutionem.
- 43 Solutiones gabellæ, quæ non percutiunt tempus proximum illius impositioni, non deserviunt pro observantia interpretativa.
- 44 Papa potest plusquam Regula Religionis. Papa vendere potest possessiones Ecclesiæ ob suam necessitatem, num.44.
- 45 Papa in spiritualibus est omnia, & super omnia.
- 46 Patres S. Francisci Minoris Observantiæ, & Capuccini habent solium nudum usum de his, quæ titulo elemosynæ eisdem largiuntur omnimodo illorum dominio in Sedem Apostolicam translati.
- 47 Patres S. Francisci Minoris observantiæ, & Capuccini, possuntolvere gabellam dimittendo penes Gabellarium ratam rei gabellabilis correspondentem quantitatem gabellæ.
- 48 Voluntas reponitur sub rationabili parte animæ, Voluntas Principis præsumitur conformis rationi, num.48.
- Princeps voluisse censetur id solum, quod ipsa ratio dicit, & est æquum, nu.48. & 49.
- 49 Princeps sub verbis generalibus non censetur comprehendere quod est iniquum.
- 51 Quod specialiter denominatur, videtur esse divisum à genere, nec ideo venit sub nomine generali.
- Speciale fortius est, quam generale, n.51.
- 53 Specialitas derogat generalitati.
- Specialiter derogatum plus operatur, quam quod in genere prædicatur, nu.53.
- 54 Verba generalia cum clausula derogatoria, si de aliis oportet facere mentionem, non tollunt provisionem specialissimam in contrarium.
- Verba universalis restringuntur ad ea, de quibus est universaliter cogitatum, n.54.
- 55 Verba generalia non comprehendunt casum impossibilem de jure.

56 De alimentis non est solvenda gabella.

- 57 Patres S. Francisci Minoris Observantiæ, ultra exemptionem juris communis à solutione gabellæ, habent alias duas, nempe unam juris naturalis, ut nihil possidentes, & alteram juris Divini.

OBSERVATIO.

Omnipotens Deus summopere diligit pauperes, & miserabiles mendicantes, ut comprobatur ex variis locis Sacra Scriptura, & præcipue ex Deuteronomio. cap.15. Ecclesiasti. cap.7. Mattheæ. cap.19. & 25. ubi Dominus noster Beatos appellat, & Regni sui possessores, qui opes suas in egenum contulerint, hospitesque collegerint, ac alibi passim, ita ut dixerit, *Quod nui ex minimis meis fecistis mihi fecistis.*

Non omnes tamem Mendicantes digni sunt elemosyna, sed distinguenda est mendicitas licita ab illicita, ut docet Ricer. deriv. Cur. Archiep. 184. numer.1. part.2. Animadvertendo, quod licita mendicitas appellatur ea, quando pauperes necessitate cogente, utpote quia debiles, aut omnino invalidi, ac ad laborem ratione vitæ corporis, aut senectutis minimè idonei mendicant, ut ab aliis alantur, de qua mendicitate loqui Sacram Scriptura tenent Gutierrez. Prax. crim. quest. 148. num.3. Ricer. loc. cit. num.2. & 6. Antunez. Portugal. de Donat. Reg. volum.2. par.3. cap.41. num.13. & Peguer. deriv.4. nu.4. Et in his divitum liberalitatem esse exercendam commendatur in Sacra pagina Deuteronom. d. cap.15. ibi: *Non decernit pauperes in terra habitatus tue, idcirco ego præcipio tibi, ut aperias manum fratri tuo egro, & pauperi, qui tecum versatur in terra, & dicit Dominus per Isaiam Prophetam cap.58. ibi: Frange esurienti panem, & egenos, vagosque induc in domum tuam, cum videris nudum operi eum, & eorum tuam ne despexeris, & Dominus noster Jesus Christus Apost. cit. cap.25. ut prosequitur Antunez. ubi supra, & Ricer. loc. cit. n.1. cum seq.*

Illicita verò dicitur, quando ex cupiditate habendi divitias, vel victum otiose mendicant, licet habeant aliunde, unde vivant, vel ex proprio labore possint sibi victum parare, & mendicitas valida appellatur, cum se fingant debiles, & morbo, & se gerant quasi non habentes, nec facultates, nec artem, ut sine labore vivant iuxta text. in l. unic. ibique gloss. in verbo iuribus Cod. de Mendicant. valid. lib.11. & docent Gutierrez. loc. cit. num.4. Antunez. Portugal. d. cap.41. n.14. & Peguer. ubi supra n.5.

Hinc illicita hæc mendicitas duplici ratione prohiberi solet, & debet, nempe primo, ne prætextu elemosynæ otiosorum hominum foveatur inertia; altera verò ne panis à validis Mendicantibus verò debilibus, & infirmis auferatur, ut notant Peguer. cit. decis.4. num.5. vers. quam etiam, & Ricer. d. decis.84. n.7. cum seq. Unde Magistratus officio incumbit sedulo inquirere, quinam verè sint pauperes, & ad elemosynæ collectionem digni, & qui-

quoniam indigni, ut admonet *Knipschild. de Jurib. & Privilegiis Civit. Imperial. lib. 5. cap. 24. n. 9.*

Contrā autem istos Mendicantes validos Imperatores Valentianus, & Theodosius penam irrogant, ut in d. l. unie. Cod. de Mendicant. valid. & quod tradendi sint ministerio operum publicorum, in quibus valeant infirmū laborare, & ali ad tex. in *Auth. de Quasore vers. si vero hujus terra docet Knipschild de Jurib. & Privilegiis Civit. Imperial. lib. 5. cap. 25. num. 20. Kochen. de Jure vicinia par. 2. cap. 1. n. 17.* ubi quod cogendi sunt ad purgationem viarum, ideo valde æquum, & justum est quod a Magistratu publicetur lex, per quam cogantur ad opus publicum, vel privatum, & si operari nolint ex Ditione exulent & si revettantur sustineant, & contumaces ad tritimes, vel alio, mittantur, ut scribit *Kloch de Arar. lib. 2. capit. 102. n. 20. cum seq.* quem sequitur *Knipschild. loc. cit. Peguer. d. decis. 4. sub n. 5. cum seq. & Plazo de Legib. dialog. c. 1. rel. a Fragos. de Regim. Reipub. par. 1. lib. 7. disp. 31. sub n. 7.* contra istos Mendicantes validos censuit, ut nullus in Civitate Mendicus esset, & quicumque elemosynam petere tentaverit, viciumque inexplēbilis precibus colligere ceperit, à rerum venalium Curatoribus e Foro ejiciatur, ab edilibus Magistratibus ex Opidis expellatur, ex tota denique Regione exterminetur.

Variis etiam penis per principes afficiuntur, de quibus *Gabellresolut. crimin. 178. n. 5. cum seqq.* ubi quod simulantes se infirmos, fingentesque se pallidos fucatis coloribus tenentes pena falsi *Gatierrez quest. 148. sub n. 4.* cum aliis adductis per *Anthon Portugal. ubi supra n. 4. cum duobus seqq.* ubi refert penas impostas in *dilla L. unie. Berlich. conclus. 44. n. 31. par. 4. ubi cum Damoud. Practic. crim. cap. 110. n. 55. cum seqq.* tradit, quod Mendicantes validi, qui veris pauperibus à faucibus debitas elemosynas eripiunt, etiam penam furti incurrunt, *Peguer. dilla decis. 4. n. 5. & Rice. loc. cit. n. 4.*, qui ultetius testatur accepisse à mendicantibus, ipsos debilitare filios, ut mendicent, quod cum valde Rempublicam legat, ei competit actio contra debilitantes pueros, ut debilitati mendicent, adversus quos latē, & acriter scriptis *Senec. in ejus Controv. lib. 10. controuv. 4. per tot. de Angelis de delict. par. 2. cap. 34.*

Notandum circa otiosos, validos Mendicantes, quod minus delinquant, qui simpliciter mendicant nihil aliud fingentes, quam qui mendicant simulando inimitatem, defectus naturæ, & calamitates, & similia, & sic homines decipiunt, ac ad hunc effectum literis, & sigillis alienis falsis abutendo, nam isti pena fustigationis, & relegationis perpetuæ plectendi sunt, cum falsitatis imaginem habeat hoc crimen, & furto sic simillimum *Carpen. Practic. criminal. par. 2. quest. 93. n. 72. cum seqq.* ubi firmat id procedere, etiam si literis, & sigillis non abutatur,

8 tur, & sequitur *Knipschild. dilla cap. 25. n. 4.* ubi n. 25. subdit, quod hujusmodi hominibus otiosis, & validis mendicantibus similes, imo etiam deteriores sunt Ciugari ex quo nil aliud sint quam manipulus furum, & lentina pestilimorum hominum, & *Coler. dec. 179. num. 3. per. c. & me hic citato, latē Ursaya in sist. crimin. lib. 3. tit. 8. d. n. 165.*

Notandum quoque contingere posse quem esse validum Mendicantem, sed non vagabundum, utpotē quia sit integri, & sani corporis, ac in arte sua laboret, tamen sine necessitate ostiatim mendicet; ille etiam dicitur illicitus mendicans, quia verē esurientibus paem aufert, sed tamen non tam acriter puniri solet, ut cum *Santo Thoma 2. 2. quest. 187. art. 5. tradit Peguer. dilla decis. 4. n. 10. vers. potest tamen*, ubi testatur, quod quidam condemnati fuerunt, ut ducerentur vestiti palam, & publice per loca solita, ac bannirentur in perpetuum à Provincia.

Notandum pariter reperiri aliquos Mendicantes validos non subiectos prædictis penis, vel quia causa humilitatis laudabiliter mendicant, propt̃r practicum fuit à *S. Alexio*, qui omnibus suis propter Christum dimissis gaudebat se etiam ab ejus servis elemosynam accipere, idemque practicum fuit à *Santo Arscio*, ac ab aliis *Sanctis Viris*, ut prosequitur *Peguer. dilla dec. 4. n. 4. vers. aliam quoque*; Ac cernimus practici à multis etiam nobilibus viris, qui elemosynam querunt pro pauperibus tam Laicis, quam Religiosis, ac pro aliis opetibus piis, qui actus reputatur heroicis, non damnabilis, ut respondit *Borden. Oper. moral. vol. pr. cap. 49. n. 4. vers. respondeo*; Vel quia ratione totum nobilitatis erubescences palam elemosynam petere, juxta illius *Matth. cap. 8. fodere non valeo*, & mendicare erubescere clam, & occulte mendicant, ut advertit *Menoch. de Arbitrar. judic. cas. 132. n. 24. centur. 6. et Addit ad Peguer. dilla dec. 4. in fin.*

Istis mendicantibus validis nobilibus Faventinis succurritur per Societatem *Sancti Gregorii* vulgo nuncupatam de *povertivergoni* ad hunc effectum erectam de anno 1517. à *sel. rec. R. P. D. Jacobo Passio* Concivi, & vigilantissimo Episcopo Faventino, deinde variis piis dispositionibus, & præsertim illa *bo. mem. D. Cesaris Nervi* super qua disceptatum fuit in *Rota ut in recent. decis. 104. 190. & 231. par. 7.* notabiliter audiam facultatibus, quæ singulari vigilantia administrantur, & earum fructus laudabiliter prudeucia, & charitate distribuantur à duodecim ex Nobilibus, & Sapientioribus Civitatis, quorum unus est Canonicus Cathedralis, alter Parochus, ceteri vero Laici.

Proptius accedendo ad materiam presentis Rubricæ advertendum est, miserabiles personas esse in duplici differentia, nempe divites, & pauperes, miserabiles enim primæ speciei sunt Viduæ, Pupili, continuo morbo laborantes, & similes recentius per *Rebusi. de Sent.*

Seut. provis. art. 3. gloss. nle. num. 2. cum seqq. Marchesin. de Commissi. par. 2. §. 2. de Commissi. one advoc. canfar. nu. 17. cum seqq. Scacc. de Appell. quest. 7. num. 138. Novar. de Elect. for. sect. 2. & sect. 3. quest. 30. Thesaur. decis. 177. num. 1. qui & si divites, adhuc tamen vel ratione ætatis, vel ratione morbi digni sunt miseratione, prout ad effectum electionis, & variationis fori loquuntur mox allegati, sed non exinde remanent exempti à solutione.

13 collectarum, & onerum impositorum super eorum bonis, ratione quorum dumtaxat, debentur.

Miserabiles verò secunde speciei tanquam bonis, & facultatibus carentes non tenentur ad contributionem collectarum ratione bonorum impositorum ad Tex. in l. Cura 4. §. Insuper, ff. de Muner. & honor. Pafeth. conf. 27. n. 14. Roman. conf. 369. n. 32. & aliis relatis firmat Klob. de Contribut. cap. 1. sect. 2. n. 58. ubi subdit, quod in Æstimo scripti ceteri debent.

Pari modo cogi nequeunt ad solutionem

15 gabellæ in pecunia debitz Religiosi, qui nec in communi, nec in particulari possident, prout sunt Fratres Ordinis Sancti Francisci Minoris Observantia per ea, quæ ut infra scripti in Romana exemptionis Gabellæ quaterni Carnis, & Scannature in supremo Tribunali Camera, proponente bonæ: Domino de Asse de anno 1689. in qua sub die 28. Martii rescriptum fuit Dilata, & audiatur Commissarius Camera, & sub die 7. Julii Non liquet, ex quo doctissimus, & vigilantissimus, ac adhuc tribus Summis Pontificibus valde carus R. P. D. Nupitius Commissarius Camera se obtulit probare solutiones factas etiam de tempore proximo impositioni gabellæ. & sic observantiam interpretativam, quæ aut fuerit probata, & qualis fuerit exitus causæ ignoro, cum promotus fuero ad Episcopatum Verulanum ex summa munificentia Sanctiss. D. Alexandri VIII., circa, cujus excessas virtutes, & merita dum in Sacrum Purpuratorum Collegium adscriptus erat, aliqua innoti in Epistola Dedicatoria impressa apud Cocceium decis. vol. 2. quæ postea comprobata fuerunt mediante ejus promotione ad Summum Pontificatum, & gloriose tunc gestis.

Romana Exemptionis Gabellæ quaterni Carnis, & Scannature.

ORta controversia inter DD. Dohane-
rios, & Patres Ordinis S. Francisci Minoris observantia super solutione quaterni Carnis, & Scannaturæ, disputatur dubium. An confes de exemptione Gabellæ quaterni Carnis, & Scannature ad favorem Patrum S. Francisci Minoris Observantia, quod ad favorem PP. nostrorum Principalium Imperator resolvendum. Etenim cum non verlemur in casu

16 Regularium Mendicantium ex privilegio, quales sunt Patres Dominicani, Franciscani, Augustiniani, Carmelitani, Jesuitæ, & similes, quibus ab eorum Regula non est interdi-

cta possessio bonorum, & pecuniarum in communi, ut docent Lezzan. Oper. moral. tom. 2. cap. 1. sub num. 1. Bordon. pariter Oper. moral. tom. 2. resolut. 29. n. 26. Sed in casu PP. Minorum de Observantia, qui sunt ita Mendicantes ex regula, vel Constitutionibus ejus Ordinis, ut nec in particulari, nec in communi possidere valeant bona, & pecunias, sed ex elemosynis sibi datis, vel ositiatim quæsitis victum, & alimenta comparantes, & tamquam altissimam pauperatatem prohtentes, nil aliud habent pro dote, quam mendicitatem, ut dispositum fuit à S. Francisco in ejus Regula de anno 1212. ab Innocentio III. approbata cap. 4. ibi Precipio firmiter Fratribus, ut nullo modo denarios, vel pecuniam recipiant per se, vel interpositam Personam, tamen pro necessitatibus Infirmorum, & aliis Fratribus inducendis per Amicos Spirituales Ministri tantum, & Custodes sollicitam curam gerant secundum loca, & tempora, & frigidis regionibus sicuti necessarii viderint expedire, & semper salvo, ut (sicut dictum est) denarios, vel pecuniam non recipiant, & in puncto decisum fuit per Gregor. X. in cap. unico §. confirmatos, & §. s. s. de Religio. domib. in 6. testatur Nicolaus III. in cap. exiit qui seminat. de Verb. significat. Clementis V. in Clement. exiit. ubi Accaran. num. 2. notat hunc Ordinem esse strictiorem quocunque alio de Verb. significat. Sac. Concil. Trident. sess. 25. cap. 4. de Reformat., & tradunt gloss. in cap. unico verb. Mendicantes de Excess. Prelat. in 6. gloss. in cap. quorundam in verb. Mendicantium de Elect. in 6. Fagnan. in cap. in presentia num. 40. & 87. cum seqq. de Probat. Bartol. in tract. Minor. lib. 1. dist. 11. cap. 1. in princip. & n. 6. ubi advertit eorum Regulam esse magis strictam, quam fuit illa Apostolorum, & dist. 11. 4. cap. 1. sub n. 18. & n. 21. Joannes Baptista Cæcili. in Collect. privol. Or. diu. mendic. tit. de Mendicant. Ordina. p. 3. & §. Mart. de Success. legal. par. 3. quest. 13. artic. 1. num. 9. ubi ex d. Clem. exiit §. Proinde, & §. cupientes vers. quia igitur, advertit, quod S. Franciscus in sua Regula expressit modum paupertatis dicens Fratres ubi sibi approprient, nec domum, nec locum nec aliquam rem, sed tantum Peregrini, & advenæ in hoc seculo in paupertate, & humilitate Domino famulantes vadant pro elemosyna confidentes & Rot. cordam Mant. decis. 225. n. 6.

Accessit etiam pro majori corroboracione, & rigorosa observantia prædictæ Regulæ mandantis proferri altissimam pauperatatem condamnatio Nicolai III. Clementis V. & successivè aliorum Pontificum ac tandem sub die 30. Novembris 1679. Regnantis Summi Pontificis mediante ejus Constitutione clausula Sublata, & Decreto irritatis, aliisque prægnantissimis clausulis detogatoriis munica

19 impressa in Orbe Seraphico tom. 4. pag. 2. 24. Proinde cum absque violatione Regulæ reddatur impossibilis solutio controversiæ Gabellæ in pecunia, non in quota debitz, nostri Prin-

cipa-

cipales ratione eorum altissimæ paupertatis non tenentur ad illius solutionem juxta text. in l. Cura §. inopi ff. de Muner. & honor. Ad subbeundum Cod. de Decurion. lib. 10. prout de

- 30 Pauperibus in genere firmat Sanchez Confil. moral. lib. 3. cap. 4. dub. 15. Petr. Gerar. de Petra Sancta singular. 73. per tot., & singular. 100. n. 14. Tepat. de Tribus & collectis. §. 585. colum. 2. in princip. §. pauperes. tit. de Jur. immunitat. & tit. 587. col. 2. sub. 5. 7. versic. paupertas & elase. de Privileg. pauper. par. 1. quæstion. 37. num. 11. Leoncilleodem tractat. privileg. 171. n. 3. Balmasedæ de Collect. quæst. 50. n. 9. & in terminis Ordinis Patrum Mendicantium firmant Barbat. in cap. officii de Testament. Petr. de Ubalde de Collect. n. 38. Mart. de Jurisdiction. par. 4. cent. 1. cap. 9. n. 5. Lezzan. Oper. moral. com. 1. cap. 3. n. 14. & in puncto Patrum Sancti Francisci Minoris Observantiz sancitum fuit à Paulo III. in ejus
- 31 Brevi, in quo eximuntur à solutione Gabelarum pro rebus usui proprio intervenientibus, ac inhibetur exactio sub pena excommunicationis latæ sententiæ, & latius à Paulo IV. in ejus Bulla in ordinem la. 4. in Bullar. veteri clausula Sublata, & Decreto irritantis munitis & docent. Thomas. de Collect. 5. si quispiam n. 1. præsertim in fine, versic. si verò non habeant, inter tractat. magn. tom. 12. fol. 121. & Bertachin. de Gabel. par. 7. principalem. 2. & 3. versic. ultierius eod. vol. 12. fol. 63.

Eo magis, cum præter qualitatem altissimæ paupertatis præscriptam in prædicta Regula, concurrat etiam titulus Eleemosynæ, quo animalia nostris Principibus traduntur, nam pro traditis ex causa eleemosynæ tamquam Omnipotenti Deo factis non debetur Gabella, ne in eleemosynæ diminutionem Gabella à Deo exigatur, ut ex doctrina Bald. in Lillud 16. n. 1. in fin. versic. faciunt etiam ista ad Statut. Gabel. Cod. de Sacros. Eccles. tenent Cyriac. controversi. §. 4. n. 28. junct. n. 34. cum seq. Farlador. Rer. quæstid. lib. 1. cap. 3. §. 1. n. 15. & 17. & Guattier. de Gabel. quæst. 74. n. 7. cum seqq. & relatis resolutionibus Sac. Congregationis Immunitatis respondit Pignatell. consulat. tom. 1. consulat. 479. & consulat. 121. n. 31. com. 4.

- Nec obstat, quod in Bulla Beati Pil. V. erectionis controversiæ Gabelæ mandetur, quod
- 33 ad illius solutionem teneatur idem Summus Pontifex ejusque Successores, ac S. R. E. Cardinales, omnesque, & singula alia tam Ecclesiastica, quam Seculares, etiam exempta ejusqueque dignitatis, gradus, status, ordinis, honoris, & conditionis exilescentes, ac quavis privilegio munita illa Urbis, & Romana Curie persona &c. Etenim cum prædicta verba congruè adaptari possint comprehensioni quorumvis Religiosorum Mendicantium ex privilegio, qui in communi possident, incongruum est, quod trahantur etiam ad comprehensionem nostrorum Principalium altissimam paupertatem profitentium, ne eorum Regulæ derogatum censatur, unde capienda est ea interpretatio, quæ potius illius robori, & firmitati famula-

Tom. II.

tur, quam destructioni, ut egregiè animad-vertit Ros. coram Penia dec. 1214. n. 8. secundum impress. Lugdun.

Præsertim quia præsumendum non est, Regnantem Summum Pontificem, qui tam enixè invigilat Observantiz Regularium, & antecessorè de anno nempe 1679. mediante ejus Constitutione strictè injunxerat nostris Principalibus professionem altissimæ paupertatis, prohibendo possessionem honorum, & pecuniarum, voluerit postmodum in Instrumeto Appaltus Dohanarum stipulato die 18. Octobris 1684. eos ad solutionem controversiæ Gabelæ adstringere, revocando, & abrogando legem à D. Francisco in ejus Regula præscriptam, cujus Observantia ab ipso cum tanta sollicitudine, & studio desideratur, ad tradita per Rosam in recent. dec. 342. n. 6. par. 4. & dec. 148. n. 14. par. 19.

Et sine difficultate cum illis Constitutionibus Apostolicis confirmantibus dictam regulam, & aliis eximentibus nostros Principales à solutione Gabelarum non fuerit derogatum, præviæ illarum speciali mentione, prout requiritur, ætènta clausula Sublata & Decreto irritanti, quibus sunt munita, ut respondit Ros. in recent. decisi. §. 4. num. 3. par. 11. Maxime cum exemptio eis concessa fuerit ratione altissimæ paupertatis, ut de simili exemptione respondit Ruin. cons. 126. per tot. & præsertim n. 5. cum seqq. lib. 1.

- Quinimo si in impositione Gabelæ essent comprehensi Mendicantes di qualfvoglia sorte,
- 34 adhuc non comprehenderentur nostri Principales, sed illa dictio qualfvoglia restringenda esset secundum subjectam materiam Rebuff. de Concord. tit. de Form. mandet. Apostolic. in versic. quibuscumque, & Cavalcan. de Usur. tit. mulier. relit. cap. 9. n. 106. ne Regulæ, quam profitentur derogetur, ut in simili de investitura feudali non comprehendente neque extraneos, neque feminas, quamvis facta pro hæredibus, & successoribus quibuscumque, eò quia capienda sit ea interpretatio, per quam dictio illa quibuscumque referatur ad habiles, ne natura feudi violeatur, aliis omnis latissime probat Ros. coram Coccin. decision. 1183. n. 48. cum duobus seqq. & in puncto Gabelæ vini, feni, & paleæ, ad cujus solutionem teneatur Mendicantes di qualfvoglia sorte resolutum fuit favore nostrorum Principalium ratione eorum altissimæ paupertatis in causa Romana Gabelæ vini, feni, & paleæ in Tribunali Illustrissimi Thesaurarii de anno 1667. ut ex sententia, & discussio articulo in gradu appellationis ab hoc Supremo Tribunali resolutum fuit pro iustitia dictæ sententiæ, & re judicata sub diebus 21. Junii 1677. prima Julii 1678. & 23. Junii 1684. proponente Eminentiissimo Domino meo Cardinali de Cavalieri tunc Cameræ Apostolicæ Clerico, qui proinde mandavit illam exequi, ac expensas taxavit, super quo articulo emanavit Potum boni: celeberrimi L. C. R. P. D. Petri Francisci de

C c

Ru

Rubeis Fisel, & Camera Apostolica Advocati infra registrandum, & sic cum agatur de sententia, quæ in iudicium transiit, facit de
 27 albo nigro, & pro veritate habetur *l. Ingenium ff. de Stat. homin. l. Regi iudicata ff. de Regul. iur. S. r. d. conf. 61. n. 2. cum duobus seqq. Thomat. decis. 297. n. 7. cum seqq. par. 2. Rot. in recentior. dec. 425. n. 19. par. 5. tom. 2. quam probari vidimus ab illis Theaurariis pro tempore, qui pluries demandarunt pro frumento macinando, aliisque rebus traditis nostræ Religionis pro
 28 elemosina non solvi Gabellam, ut ex literis, quæ dantur, ac etiam resolutum fuit à Sacra Congregatione boni Regimini, & sublevaminum de anno 1659. previa relatione facta Summo Pontifici Alexandro VII. necnon à Sacra Congregatione Immunitatis de anno 1658. in causa Valentini, cujus resolutio confirmata fuit ab eodem Alexandro VII., quæ resolutiones sunt
 29 decisivæ, & habent vim legis universalis, ut hincant Fagnan. in cap. quoniam n. 9. de Conflit. Gonz. de Tellez in Comment. ad Detretal. in princ. sub n. 57. Honded. conf. 76. n. 26. vol. 2. R. scolpin. in Prax. par. 1. cap. 17. n. 84. cum seqq. ubi ulterius subdit obligare tam in foro to-
 30 ri, quam in foro poli Possent. Singul. cent. 4. singul. 334. num. 4. Dian. Resolnt. moral. par. 1. tr. 2. l. 2. resolut. 42. & Clarin. controv. cap. 227. n. 12. lib. 3.*

Pariter etiam non relevant assertæ solutiones, ut præstetur, factæ, & Chirographum
 31 fuisse. mem. Clementis X. qui pro certa quantitate animalium occasione Capituli Generalis exemptionem specialem à prædicta Gabella nostris PP. concessit. Nam dictum Chirographum potius retorquetur, quia si nostris Principalibus pro ea vice tantum concessa fuisset exemptio à solutione Gabellæ, ad quam alioquin tenerentur, utique Dohaneti relevari debuissent à Camera, & consequenter demandata fuisset bonificatio totidem summarum Dohanerio, sed cum in Chirographo Pontifex addiderit illam clausulam *come sarà di ragione* per necesse resultat, ipsum noluisse ullo modo præjudicare exemptioni quatenus competere nostris Principalibus, sed cuique intacta iura servare voluisse, prout de Jure, juxta naturam dictæ clausulæ Rot. in recent. decis. 276. n. 18. par. 11.

Præterea sicuti non remaneret abolita Regula altissimæ paupertatem præscribens, si à Summo Pontifice absque speciali derogatione illius, & Constitutionum Apostolicarum eam confirmantium demandata esset retentio pecuniarum, & solutio Gabellæ attenda clausula *Sublata, & Decreto irritanti*, alique prægnantissimis clausulis in eisdem Constitutionibus confirmatoriis appositis, ut præter supra allegatos tradit Felin. in cap. cum atecessissent. nu. 30. vers. quartâ limita de Conflit. & Menoch. de Præsumpt. lib. 6. præsumpt. 41. n. 10. Itâ cõminus habenda est ratio prædicti Chirographi nostrorum principales pro ea vice tantum eximendis à solutione Gabellæ. Potissimè

quâ cõtineretur petita huiusmodi exemptio potius ad evitandas notorias vexationes de factio, & manu Regia Dohanerorum occasione Capituli Generalis ipsius odiosi ob maiorem quantitatem consumptionis Carnis tunc necessariæ, quam ad effectum renunciandi exemptioni ipsius de jure, & ex Privilegio competentis, & fatendi debitum, ut in simili de solutione usurarum, cum cum à lege præsumatur coactè facta, ne solvens vexaretur pro restitutione sortis principalis, non præjudicat solventi, quin possit eas repetere, vel in foretē impurare, ut respondit Rot. in recent. decis. 69. n. 17. par. 9. tom. 1. ubi plures concordant.
 33 ter allegantur, & quod uno censetur renunciatum Privilegio per actum contrarium coactè factum concordantibus relatis firmar Menoch. d. l. n. præsumpt. 41. n. 14. cum seq. & Gallierat. de Rerum n. 5. cap. 6. n. 25.

Utrâ quod cum præter rigorem Regulæ prohibentis retentionem pecuniarum etiam
 34 in communi concentrat ulterius dictum Privilegium Pauli III. & Pauli IV. eximens totum Ordinem à solutione Gabellarum, per incursos Ministros, & Superiores nullatenus potuit illi quomodolibet præjudicari ad text. in cap. si diligenti, & cap. contingit de Sentent. excommunicatis. Abb. romul. 33. num. 3. lib. 2. tradit Dian. par. 4. tr. 1. resol. 101. Gallierat. de Rerum n. 5. cap. 6. n. 7. & in specie notat Sperell. decis. 37. per tot. Rot. in recent. dec. 39. n. 68. & seqq. par. 6. decis. 348. n. 17. par. 9. tom. 2. decis. 300. n. 5. par. 14. & coram Eminentijs. Cero decis. 163. n. 17.

Audito quod, cum Privilegium exemptionum non continet effectum memento-
 35 rarium, sed successivum, per solutionem aliquando factam non fuit illatum præjudicium in futurum juxta originalem distinctionem Bart. in l. Final. in fin. ff. de Constitut. Princip. quam sequuntur Gail. observat. 60. num. 11. & Fontanell. de Pat. nuptial. l. n. 4. gloff. 10. par. 1. n. 131. cum seq. tō magis, quia ratiōem toti Religioni concessum non censetur amissum, & ei renunciatum per solutionem ab aliqui-
 36 bus factam, nam sufficit, quod respectu aliquorum Conventuum sit in usu, ad hoc ut in suo primævo vigore permaneat, ut in specie respondit Rot. coram Scraphin. decis. 951. nu. 1. cum seqq.

Denique non refragatur Card. de Luca de Regal. dispens. 16. tunc pro Dohanetiis scribens, tum quia loquitur sine auctoritate Rot. in recent. decis. 74. n. 20. par. 16. Tum quia contra
 37 trā ejus ratiocinium decisum fuit, ut ipsemet faceret, unde tamquam opinio reprobara non est attendenda Rot. in recent. decis. 464. n. 9. par. 5. tom. 2. prout de Doctore contra ma-
 38 gis commune in opinionem respondente dixit Rot. in rec. decis. 72. n. 9. par. 17. & prævalere debet dictum votum benevni R. P. D. de Rubens de anno 1667. editum pro veritate.

Conflito autem ex supra firmatis incontinenti de exemptione nostrorum Principalium

cx dispositione Regule Cancellaria, & Constitutum Apostolicarum continentium clausulam
39 Sieque per quosvisque Iudices, ultra clausulam Sublata, quæ eos claudunt, ut nihil contra privilegium possit opponi prout respondit Rota coram Coccin. decif. 168. n. 2. quæi possessio exigendi, quatenus probaretur, nec esset vitiosa adhuc Dominis Adversariis non
40 suffragaretur, cum isto casu petitorium absorbeat possessorium, ut firmat Posth. de Manu. observat. 42. n. 146. cum seqq. ac respondit Rota. pentes Tondit. de Pens. decif. 47. n. 19. ubi concordantes. Multo magis concurrente vicio,
41 ad decretum irritans appositum tam in dictis Apostolicis Confirmationibus Regulæ, quam in aliis eximentibus a solutione Gabellarum tamquam habens annexam inhibitionem, reddit nullum, & attentatum quicquid contra tenorem dispositionis cui est adjectum gestum fuerit, etiam parte non opponente, ut firmat Antunes de Donat. Reg. par. 2. lib. 1. cap. 3. n. 74. cum seqq. juncto n. 76. versabat, Leo dec. 95. n. 28. & Rota coram Coccin. dec. 1810. n. 3. 5. & 7.

Nec avertit solutiones ex adverso datæ suffragantur pro inducenda prætenfa observantia interpretativa, tum quia non probantur ex partitis exhibitis, cum fuerint extractæ ex libris Conductotus Gabellæ, qui cum non fuerint scripti à personâ à publico deputata
42 non probant solutionem, ut plenè firmant Gais. de Credit. cap. 2. tit. 2. n. 66. cum seqq. & Reccha Disputat. select. cap. 77. n. 10. vol. 1. Tum etiam quia non percutiunt tempus proximum
43 impositioni Gabellæ, prout requiritur ad hoc, ut exinde resultet observantia interpretativa, ut omiffis aliis respondit Rota coram Coccin. decif. 466. n. 6. coram Ludovif. decif. 325. n. 1. Sed tempus post decursum annorum centum, & ultra, unde tales avertit solutiones potius censendæ sunt extorffiones metu manus Regis factæ à pauperibus, & incautis Religiosis: Et tandem quia non potuit per solutionem ignoranter factam ab aliquibus Religiosis præjudicari exemptioni competenti toti Religioni ex Dian. Sperell. & Rota supra allegat. Quare &c.

Romana solutionis Gabellæ.

Votum bonæ memoriæ

R. P. D. PETRI FRANCISCI DE RUBEIS

Factum Anno 1667. in Congregatione
Camerali.

Cum verba Chitographi à Sanctissimo pro Indigentibus Sedis Apostolicæ signati super impositione novæ Vicigalis bajocchorum quinque in singulos cados vini Castrorum, qui introducuntur in Urbem sint ejusmodi.

Da pagarsi da tutte, e singole Persone indifferente di qualsivoglia stato, grado, e condizione, Secolari, Ecclesiastice, Regolari deli

Tom. II.

dodici Congregationi, & Attendenti di qualsivoglia sorte, luoghi Pii, e qualsivoglia Privilegiati, & essenti anco compresi nel Corpo della Regione commune tanto per titolo gratuito, quanto per veramente oneroso, Camerali, Cardinali, e l'istesso nostro Palazzo.

Nec ullatenus dubitandum sit de potestate Papæ, qui secundum Bald. in Auth. ingressi n. 36. C. de Sacrosanct. Eccles. plas potest, quam
44 Regula, ac ut idem inquit in l. Multa n. 2. C. de Bonis, quæ liberis, ob luan necessitatem potest etiam vendere possessiones Ecclesiarum, qui propterea in l. Barbarius n. 46. ff. de Offic. Prætoris, ait, quod in spiritualibus est omnia, & per omnia, si certò coulatet cum voluisse sub d. cta generalitate verborum comprehendere etiam Fratres Minores Sancti Francisci de Observantia, & Cappuccini, quam vis positis in altissima pauperate, &
45 habentes solummodò nudum usum de his, quæ titulo Eleemosynæ eidem largiuntur omnimodò illotum Dominio in Sedem Apostolicam translati; quia nihilominus possent dicium Vicigal prallare, vel in ipsa specie, cujus usum obtinent, dimittendo penes Gabellarios tantam vini correspondentem valori dictorum quinque bajocchorum pro quolibet cado, vel in quantitate si Gabellarii hanc exigere malint ex pecunia ad hoc quesita per eleemosynam juxta animadversionem Card. Zabarell. in Clem. Exivi 5. Torro in fine versetis duo transmissi, & Verborum significat. loquentis de pedagio solvendo à Religiosis Ordinibus Minorum in pecunia pro transitu fluminis, quem resert, & sequitur Bertacchin. ut Gabelli par. 7. n. 23. tract. tom. 1. fol. 64.

Ideo est solummodò indaganda hoc casu super illorum comprehensione voluntas summi Pontificis, quam Bald. in Rob. C. de Pindell. liberorum, dicit reponi sub rationali parte
48 animæ, ut illa semper in Principe præsumatur conformis rationi, ut id solum voluit, censatur, quod ipsa ratio dicat, hincque idem Bald. in l. Si quando n. 4. C. de Inoffic. testam. dixerit, quod Princeps sub verbis generalibus non intelligitur velle concedere, quod etiam
49 iniquum, & in l. 1. ff. de Conf. Princip. postquam n. 4. avertit, quod non licet de illius potestate disputare, ac n. 9. quod ejus voluntas quandoque est lex naturæ, subdiderit n. 13. Principis esse placere, quod iustum, & æquum est, nec aliter præsumendum.

Quæ voluntas non videtur posse certò liqueret ex sola generalitate verborum Mentisanti dogni sorte, utpotè verificabili in Mendicantibus, qui ex permissione Regulæ, vel ex privilegio, aut de facto possident bona immobilia juxta Conf. Anchar. 109. & Boer. conf. 33. & quidem in singulis quatuor Ordinibus, qui tales declarantur in Cap. unico de Religiosis. Dominibus in 6. nempe Prædicatorum, Minorum Conventualium, Carmelitarum, & Eremitarum Sancti Augustini, cunctisque aliis, qui postmodum supervenerunt, ac in universis

C c 2

Cle.

Clericis Regularibus, quorum plures existunt species, cum ierē omnes in Communi possideant bona immobilia, etsi nequeant propriū singulariter habere in particulari.

Sicque dicta universalis agat, latine omnis adiecta nomini forte significanti speciem, verificatur in quolibet Ordine, & qualibet Religione, & Congregatione Mendicantium, possidente bona in communi, absque eo quod includat Fratres Minores de obervantia, quos etiam Bald. in *auth. ingressi* n. 46. C. de Sacros. Eccles. ait, esse prorsus incapaces in particulari, & in communi, & in hoc ab aliis diserte, adeo ut tanquam Mendicantes speciei diversae à ceteris non veniant sub generali nomine ceteris competente, nam quod specialitē denominatur, videtur esse divisum à genere, nec ideo venit sub nomine generali ex theoria Bald. in *l. Emptorem* nu. 15. C. *Lorati*, qui etiam in *l. Si quis mihi* §. *iustum* n. 3. ff. de Acquir. heres. ait, speciale fortius esse, quam generale in *auth. habitus* n. 56. C. Ne filius pro patre, quod specialitas derogat generalitati, & in *l. 2. n. 1. C. de Seruo pignori dato*, quod specialiter declaratum plus operatur, quam quod in genere pater dicitur, sicque cessat argumentum in contrarium ductum, tam à verbo generali Mendicanti, quam ab adiectivis

digni forte, cum satis, superque sit illud tanquam genus representare in qualibet specie simili, non dissimili, & in qua militat eadem non diversa ratio, adeo ut Bald. in *Addit. ad l. Praesumptionem* n. 1. C. de Praescript. 30. annorum scilicet, quod verba generalia cum clausula derogatoria, si de aliis oporteret facere mentionem, non tollunt provisionem specialissimam in contrarium, qui patiter in *l. Emptor* §. *Lucius*, n. 1. ff. de *Pactis*, docuit, verba universalis restringi ad ea, de quibus est universaliter cogitatum.

Nec videtur praetermittendum, quod verba generalia non comprehendunt casum impossibilem d. jure, ut Bald. notat in *l. 2. nu. 2. ff. de Pact. dotul.*, qualis est solutio gabelle de re non sua, & quatenus habeatur nodus ejus usus, oblat quod de alimentis non est solvenda habella ex animadversis per Bald. in *l. Cum hi* §. *Eam transacionem* num. 4. ff. de Transact.

Omissio autem dicto Gutierrez de Gabell. *qual. 74. n. 7.* & infra, quod Fratres Minores ultra exemptionem juris communis sublatam verbis dicti Chirographi, habeant quoque duas alias; Unam juris naturalis, ut nihil possidentes, & alteram juris divini.

Ex quibus &c.

ADDIT. AD RVBR. XIV. LIB. V.

OBSERVATIO.

1. Triplex est mendicitas ut ibi exprimitur.
2. Mendicitatis materiam tractans remissive.
3. Mendicantes validi accipientes eleemosinam debent poni.
4. Dantes eleemosinam Mendicantibus validis nullum actum meritorium faciunt, num. 3.
5. Pena trirremium Mendicantibus validis est imponenda.
6. Mendicantes validi pauperem vitam affectantes sunt ejiciendi à Charitate, & quare. Societas Charitatis, hodie Mortis nuncupata in Civitate Faventiae quando erecta, & quae opeta Pietatis exerceat, num. 5.
7. Patres Ordinis Sancti Francisci Minoris Observationis sunt exempti à solutione Gabellae Carnis, vini, seu, & palae.
8. Declarationes Sacrarum Congregationum circa ea, quae non dependent à tacto particulari sunt decisivae.

Num. 2. Triplex est mendicitas, alia nempe ex necessitate naturae, ut in debilibus, & infirmis, alia ex supererogatione iustitiae, vel pro Christo imitando, alia ex vitiositate Culpa, vel pro lucro cumulando, & ista est vituperabilis in omnibus taliter mendicantibus ut plenè docet Caldero *decis. 56. n. 9. tom. 2.* in qua decisioe materiam laicè examinat, ac cruciat.

Num. 3. Mendicantes validi non solum non sunt

3. digni eleemosina, nullumque meritorium, actum faciunt dantes illis, sed etiam si accipiant, debent puniri ut docet Reynald. *observ. crim. cap. 26. §. 1. n. 6. vol. 3.*

Num. 5. Pena trirremium mendicantibus validis est imponenda, ut docet Reynald. *observ. crim. cap. 26. §. 1. n. 15. cum seq. vol. 3.*

Et de pena imponenda Mendicantibus validis vide Caldero *decis. 56. n. 18. & seqq.*

Num. 7. Mendicantes validi, & similes, qui ut otiosam vitam agant, pauperem vitam affectant, ejiciendi sunt à Civitate, quia panem adimunt veris pauperibus, ut cumularis con cordantibus docet Gonzalez Telles in *Cap. Cum ex eo in fine de penitent. & remiss.*

Num. 11. Adest etiam alia Societas Charitatis, & hodie mortis nuncupata, cujus Confratres, qui ut plurimum Nobiles sunt, varia Charitatis opera exercent; nempe qualibet Hebdomada visitant Pauperes Civitatis, eisquē dant eleemosinam, modò in pecunia, modò in pane, & Pharmata egrotis subministrant; Quotidiè Carceratis sex panes pro quolibet, & Damnatis ad Opus, seu Triremes panem pro itinere distribuunt; Duo quotannis subsidia dotalia fecutorum 15. pro qualibet totidem Puellis Pauperibus constituunt; Et summa vigilantia incumbunt adimplimento Misericordiae, & aliorum Onerum à Piis Benefactoribus in eorum Relictis impositorum.

Hujus Societatis originem debet zelo P. Paschalis Broet insigni Societatis Jesu Missionarii, legitur in ejus vita, quam recentè typis man-

mandavit secundissimus ejusdem Societatis Scripser P. Antonius Maria Bouccius, ubi refert adhibitum fuisse d. P. Broet à Cardinali Carpeni ad occurrendum Pietatis, & Morum Iacura, quam Faventini passi fuerant ex perversa doctrina P. Bernardini Occhini, pessimi Apostata tam à Sacro Capuecino Ordine, quam ab Ecclesia Catholica, ut videre est apud dictum Auctorem in §. De Regio pol, libi. Anche avanti della convalescenza chiedendola il medesimo Cardinale di Carpi Ridolfo Pio, s' incamino verso Fuenza à gran ventura di quella Città, che ben haveva bisogno d'un tal soccorso per la corrotta de' vizii, & pessimi costumi, che vi facevano scempio, e per la total rovina, à cui s'era ridotto il Divin culto. Signoreggiava l'animo di quei poveri Cittadini l'intemperanza, e l'assensualità à tal grado, che già appena si teneva in conto di peccato, e non si recavano punto à scrupolo à motivo di roffore l'essere pubblicamente, e di proposito allacciati, con occhiali di bruttissimo commercio. Duravano tutta via inimicizie, e rancori inveterati da Secoli, passati come in heredità degl'Avai à Nepoti, come à Fideicomissi di patrimonio inalienabile: Onde nascevano in tutta la Provincia deli sanguinosi incontri, e duelli con repentine, e crudelissime morti, e tradimenti. L'impresazioni, e bestemmie, e i giuramenti si sentivano dalla bocca di tutti anche de' fanciulli più teneri, che nello stesso tempo s'imparavano à parlare, avvezzando ancora la lingua à giurare e maledire. Dietro à questa fregata di costumi (come suol accadere) s'istruiva una temeraria, e perversa dottrina; imperocchè con quelle sì maligne disposizioni s'erano introdotti colà i Ministri Luterei spargendo dappertutto il veleno d'heresia con sì fatto ardimento, che e nelle botteghe fra Pibici, e ne fondachi fra Mercadanti, e ne palazzi fra Nobili altre materie non si sentivano, che i dogmi pestiferi di Lutero. E di quelli era il più impegnato disseminatore un certo Bernardino Occhino, che haveva date come sfrenatissimo Apostata libello di ripudio al Sacro Ordine, à cui poteva gloriarsi d'esser stato un tempo per gratuito beneficio del Cielo benignamente ascritto, & essendosi con l'istando peggiore ribellato dalla Cattolica Religione si valeva di quel suo gran talento d'eloquenza, e d' altri doni naturali à maggiore rima della salute propria, e dell'Anime altrui. Vedendo dunque il Padre Pasquino la lamentevole disgrazia di quella infellicissima Città, e conoscendo insieme il genio arrogante ed altiero de' Cittadini entrò con molta cautela, e à poco à poco s'applicò à porger rimedio à tanti mali. La prima cosa, ch'è procurò fu di conciliarsi con umili, e piacevolissime parole la volontà, e buona grazia del Vicario del Vescovo, acciò che esso con la sua autorità favesse i di lui pietosi intenti: e tosto cominciò à guadagnarsi ancora la benevolenza del popolo con opere di misericordia, e perimente d'implorare con continno orazioni la Divina clemenza, acciò che si ricordasse, e compatisse quel disgraziato paese. Trovavansi in ef-

so molti poveri, e gran numero d'infermi affatto abbandonati; al soccorso de quali procurò il buon Padre, che s'istituìsse una Congregazione che pure à laude di Dio, e refugio de bisognosi aveva e fiorisce sotto il Titolo della Carità, facendo egli medesimo ufficio di Prefetto, e d'auoli salutevoli leggi, ed istruzioni tutte accomodate al fine, che si pretendeva, di curare i corpi, e molto più l'Anime di quei poverelli & anziando de' stessi Congregati, i quali mossi più dall'estempio, che dalle parole di lui l'accompagnavano per tutta la Città solamente in cerca de poveri, e de' infermi: e di quelli il servo di Dio con rara devozione amministrava i Santi Sacramenti, provvedendoli di rimedii, e medicine, e di tutto l'alimento necessario nel tempo della malattia con tanta abbondanza, o domulo che maggiore non si poteva pensare. Il che servì à tutti di grand'edificazione e ridonò in egual credito, e fama del Padre, cui oramai veneravano come santo, & amavano come infigne Benefattore. Quindi succedendo egli animo ad imprese più segnalate cominciò pubblicamente à dichiarare la Dottrina Cristiana senz'ombra d'ostentazione, d'apparato, alla quale come nuova, e disusata, vi intervenne ogni sorte di gente di qualunque stato, e età, e lo stesso, che pubblicamente nelle Chiese, andava di poi à spiegare privatamente nelle Scuole de' Fanciulli, che eran più di quasi o cento con molta soddisfazione de' Padri, e de' scelti, d quali pareva suggeriva istruzioni, che molto servivano all'ingegnare con metodo, e profito le lettere, e buoni costumi à quei fanciulli. Quindi per tali industrie adoperate soveramente dal nostro Pasquino finalmente venne à togliere via quel mal abito ed abuso, che v'era di giurare, e maledire, e so qualche volta per inavvertenza ricadevano, e gli stessi spontaneamente si presentavano al Padre, pregandolo imponesse loro penitente di quel manceamento. Diede ancor principio à predicare à tutto il Popolo, ed insieme à confessare, prendendo da ciò occasione d'introdurre co' penitenti conferenze spirituali, di sì gran frutto, che trovandosi prima le cose della Religione in quella Città assai cadute, e quasi estinte come s'è detto, per le somme fatiche, e diligenze del Padre vennero à ristorarsi, e posò in buon stato, sì che splendeva nella gioventù la verecundia, l'onestà la divozione, e tutti si studiavano d'esercitarsi in qualunque altra virtù degna di chi professa l'Evangelio. Si fecero poi le Paci fra le famiglie principali, e s'avi occasione, in cui radunandosi più di cent' Nomini della nobiltà andorno come in Processione alla Chiesa, dove alla presenza del Signore, e di tutto il popolo si perdonarono l'un l'altro ad influenza del Padre Figurine, e d'anni più gravi, che in sì lungo decoro di crudelissima nemistà s'erano fatti dall'una, e l'altra parte, lodandoli fra tanto, e confermandoli in quell'atto il buon Servo di Dio con un breve, e grato ragionamento in cui rammentava loro quanto grata à Dio fosse quella s'ambivole reconciliazione di animi: da quanti mali inoltre per quel mezzo si liberavano, e quanti beni, e felicità se ne pote-

vano promettere, non solamente eterni nella vita avvenire, ma anche temporali nella presente. Conchiuse questa total riforma di costumi fra Cittadini, non gli fu punto difficile il rimuovere la falsa dottrina, e sorse opinioni, che gl'Eresici avevano in tutti seminato, mettendo in fuga le tenebre de loro errori con la luce delle scritture Cattoliche, & applicando terzicia di soni insegnamenti contro a' veleni di perverse pestilenti dettami; acciòche così svelendo in erba le zinzanie non havessero tempo, e forza da crescere.

Videbimur forsàn ex istius narrationis infertione officere potius quàm famulari Patriæ voluisse, Pudenda illius detegendo; Sed à Veritate, sicut à mente nostra procul est hæc interpretatio. In hoc autèm quod ex moderno Scriptore transcribimus tantum, prout habetur Concives à Lupo sub Ovina pelle incedente turpiter deceptos, & lapsos fuisse, sic emicat maxime ad bonum proia eorundem

inclinatio, qui ab Orthodoxis Prædicatoribus admoniti recesserunt à via mala, & tot tantisque signis solidissimæ Pietatis demonstrantur se veros Evangelicæ Doctrinæ Sectatores, quam constanter huculque Deo dante professi sunt.

Num. 16. Patres Ordinis Sancti Francisci Minoris Observantiz sunt exempti à solutione gabelle Carnis, vini, feni, paleæ ut ex monitiis cum inhibitione expeditis In Tribunali Cameræ Apostolicæ registratis à Procuratore Matteuccio in ejus Officiali Curia Regularis to. 2. cap. 2.

Num. 29. Declarationes Sacrarum Congregationis circa ea quæ non dependent à facto particulari sunt decisivæ, & faciunt jus quoad omnes ut etiam firmavit Rot. in Idelevant. Commenda 13. Junii 1710. coram R. P. D. Aldro- vando sub 5. Etenim.

De permutantibus cum Ecclesiis, seu Ecclesiasticis personis bona, in æstimis descripta-

RUBRICA V.

UT fraudibus obviatur, ordinamus quod quicumque habens aliqua bona quæ permutare voluerit cum Ecclesia, seu Ecclesiasticis personis non adiutur volens bona sua de ultimo Communis delere, nisi prius curaverit ut bona quæ sibi in permutatione dantur ab Ecclesiasticis personis in æstimo Communis Faventiz describantur, & quicumque contrafecerit in poenam l. br. 25. bonon. ipso jure incurrat, & Notarius qui cancellaverit dicta forma non servata, eadem poena plectatur, & officio privatus perpetuo existat. Idem observari volumus si res recepta in permutatione ab Ecclesiasticis non ascenderit ad tantam æstimationem, quanta erat res data Ecclesiasticis, nisi suppleatur, ita quod æstimum Communis non minuatur.

SUMMARIUM.

- 1 Statutum laicale, seu lex Principis secularis prohibens immobilia vendi, alienari, & transferri in Ecclesias, & Ecclesiasticas personas, ad hoc ut in futurum subjaceant oneri collectiarum, prout antea subjacebant, non valet, & quare num. 2. Vide num. 6. & 7.
- 2 Ecclesia, & Ecclesiasticæ personæ habent facultatem emendi bona à quocunque.
- 3 Statuentes prohibentes immobilia vendi, & alienari in Ecclesias, & Ecclesiasticas personas sunt ipso jure excommunicati.
- 4 Scriptores Statutorum prohibentium bona immobilia, vendi, & alienari in Ecclesias, & Ecclesiasticas personas, Consilarii, Potestates, Consules, & Rectores locorum, ac secundum ea Statuta judicantes sunt ipso jure excommunicati.
- 5 Prohibita alienatione bonorum in Ecclesias, & Ecclesiasticas personas per Principes seculares, quo remedio uti fuerunt Summi Pontifices, & Sancti Patres,

OBSERVATIO.

Statutum laicale, seu lex Principis secularis prohibens bona immobilia, vendi, alienari, & transferri in Ecclesias, & Ecclesiasticas personas ad hoc, ut in futurum subjaceant oneri collectiarum, prout antea subjacebant, ex defectu potestatis, & tantum contra libertatem, & immunitatem Ecclesiasticam non valet, ut sanctum fuit per Bonifacium VIII. in cap. final. de Immunit. Eccles. in 6. & tenent Dec. in cap. Ecclesia S. Maria n. 65. de Constit. Barbo. in d. cap. Ecclesia S. Maria n. 29. & in tract. de Jure Eccles. lib. 2. cap. 3. n. 216. cum seqq. ac in Pot. 26. n. 60. cum seqq. Mart. de Jurisjur. par. 4. centur. prima cap. 6. n. 38. cum duobus sequent. Oliva de Foro Eccles. par. 1. quest. 28. n. 18. cum seqq. Del Bene de Immunit. Eccles. par. 3. dub. 11. sect. 1. n. 1. cum seqq. & sect. 2. ac sect. 13. & pluribus cumularis concordantibus hanc uti vetiorem opinionem amplectendo firmat Antunes Portugal. De Donat. Reg. tom. 2. par. 3. cap. 43. n. 36. cum seqq. Sperell. dec. 123. n. 69. vers. Quia.

Nam illis admittitur ea facultas, quam de ju.

Jure habent emendi bona immobilia quacun-
 2 que *L. Illud. & l. final. C. de Sacrosanctis, Eccles.*
 ut advertit *Antunez Portugal, ubi supra n. 37.*
 & quod exinde eis prohibeatur id, quod nec
 de Jure naturali, nec de utroque Jure Civili,
 & Canonico est prohibitum, imò petitiſſimum
 tradit *Del Bene allegat. ſect. 1. n. 1. cum ſeq.*

Et taliter Statuentes, & mandantes ſunt
 3 ipſo jure excommunicati, ut deſiſſum fuit in
cit. cop. final. de Immunit. Eccles. in 6. & tradit
Del Bene d. ſect. 1. n. 8. Mart. de Jurisſict. par. 2.
cap. 44. n. 1. ubi extendit ad Scriptores ſtatu-
 4 *torum, Conſiliarios, Potestates, Conſules,*
atque Rectores locorum, ubi Statuta edita
ſunt, necnon ſecundum illa judicantes, ac re-
digentes iudicaria in publicam formam.

Quandò autem in retroactis ſeculis evenit
 caſus hujusmodi prohibitionis factæ à Prin-
 cipibus ſecularibus, *Sancti Patres, & Summi*
 5 *Pontifices* conqueſſi ſunt, unde Leges, & diſ-
 poſitiones contrariæ revocatz fuerunt, prout
 revocata fuit contraria diſpoſitio facta à *Pa-*
lentiniano Imperatore adverſus quam ſcripſit
D. Hieronymus in epistoła 2. ad Nepotianum ibi
pudet dicere Sacerdotes idolorum, mimos, & au-
rigas, & Scorta bæreditates capere, & ſoliti
Clericis, & Monachis hoc eſſe prohibitum. Idem
 decretum latius reprobavit *S. Ambroſius*, re-
 lationi *Symachi Urbis Præſecti* reſpondens,
 ut ex ejus *epistoła ad Valentinianum Imperato-*
rem impreſſa in ejus operibus tom. 3. lib. 5.
epiſt. 31. quæ incipit Cum antem Clarisſimi, idem-
 que diſpoſitionem tunc præcæteris in Concilio *Con-*
ſtantiſenſi, ut in *Confirmatione Conſtitutionum*
Federici II. & Caroli V. quæ habentur in ſine

ejusdem Concilii. Nec non in Concilio generali
Lateranenſi ſub Leone X. ſeſſ. 10. in princ. ut re-
ſert Mart. de Succeſſ. legal. par. 3. quaſi. 13. art. 1.
n. 2. cum duobus ſeqq.

Nec admittenda eſt limitatio adducta per
Antunez Portugal. d. cap. 43. num. 44. cum ſeqq.
 nempe quod valeret ſi Statutum, vel lex lata
 6 eſſet, ne immobilia transferantur in Eccleſias,
 ob publicam utilitatem, & conſervationem
 Reip. ex juſta cauſa deſenſionis Regni, quod
 aliter ſuſtineri nequeſcit, & ſi omnia bona
 ſtabilia in Eccleſiam tranſeunt, ſecularium
 ſubſtantia eſſet admodum tenuis, & non ſuf-
 ficerent ad onera ſupportanda, deſicet tæntæ
 tributa, ſine quibus Reip. ſtare non poſſet.
 7 Etenim cum non agatur de remedio adhi-
 bendo imminenti, & momentaneo periculo
 Reip. & Principatus, quod nullam etiã mi-
 nimam dilarationem pariatur, ſed de damno,
 quod paulatim, & longo tempore curſu for-
 ſan contingere poteſt Principatui, non poteſt
 Princeps ſecularis condere legem Immunita-
 ti Eccleſiaſtica præjudicalem abſque Bene-
 placito Sedis Apoſtolicæ. Cæterum cognitio,
 quod omnia bona ſtabilia tranſitura ſint in
 Eccleſias, & Eccleſiaſtica perſonas ſervata
 eſt præſcientia Omnipotentis Dei, & or-
 natas ſpeciali gratia ſpiritus Propheciæ. Imò
 contrarium comprobatur experientia tunc ſe-
 culorum, ex quibus Eccleſia Dei fundata eſt,
 ut reſpondit *Del Bene de Immunit. Eccles. cap. 3.*
dub. 11. ſect. 9. ubi alios DD. reſert, & præ-
 fertim eos, qui reſponderunt pro deſenſio-
 ne Cenſurarum *Pauli V. contra Remp. Ve-*
netiam.

De non alienando Bona aliqua æſtimata in æſtimis Com- munitis Faventia alicui juriſdictioni Favent. non ſuppoſito ſine licentia Conſilii generalis.

R V B R I C A V.

NE æſtimum Communis Faventia ita minuatur ut oneribus publicis in futurum ſuccur-
 rere non valeamus, & ordinamus quod de cætero nullus cuiuſcuſque con-
 ditionis exiſtat etiã Forenſis audeat bona aliqua in æſtimo Communis Faventia deſcripta
 quocunque titulo inter vivos alienare in aliquem juriſdictioni Communis Faventia non
 ſuppoſitum ſine Conſilii generalis ejusdem Civitatis aſſenſu, ſeu expreſſa licentia præce-
 dente ipſum contractum, aliis contractus ſit ipſo jure nullus, & poena libearum quin-
 quaginta bonon. ac etiã ſimili poena puniatur Notarius, qui de tali contractu fuerit ro-
 gatus abſque dicta licentia. Et Notarii æſtimorum, ſeu aliquis eorum non poſſit delere
 dicta bona de æſtimo alicujus alienantis niſi prius fuerint conſcripta ad æſtimum acqui-
 tentis, & ſuppoſiti juriſdictioni Communis Faventia, ſeu habentis dictam licentiam, & ſi
 ſecus fieri contingat, alienans nihilominus collectas dictorum bonorum ſolvere compell-
 latur, & dicta bona perpetuo remaneant obligata dicto Comuni pro ſolutione quorum-
 cumque onerum, & dictorum bonorum laboratores cogi poſſint ad collectarum, alio-
 rumque onerum ſolutionem,

S U M M A R I U M.

Statuto laicali prohibente alienationem
 bonorum in non Subditos non compre-
 henduntur Eccleſia, vel Eccleſiaſtica perſo-
 næ.

1 Judex Eccleſiaſticus cogere poteſt laicos, qui
 prohibuerunt alienationem bonorum in
 non Subditos ad declarandum ſe in hujus-
 modi Statuto prohibitive non compre-
 hendere.

hendere Ecclesias, nec Ecclesiasticas personas.

§ Sæculares contrahentes cum Ecclesiasticis non tenentur ad solutionem gabelle eorum ratam tangenti dñm agitur de gabella pro contractibus imposita à Communitate, seu alia potestate laicali.

¶ Cognitio an res extracta, & asportata spectet ad Ecclesiasticum pertinet ad Judicem Ecclesiasticum.

OBSERVATIO.

Probibente Statuto laicali generaliter alienationem bonorum in non Subditos non comprehenduntur Ecclesia, nec Ecclesiastica personæ, nam præsumitur, Statuentes noluisse in generali dispositione comprehendere personas, de quibus, etiã si voluissent in specie dispoñere, non potuissent, ut sitmant *Frane. in cap. ultimo vers. quid enim de Immunit. Eccles. Soc. jun. conf. 76. n. 30. lib. 3. tenet Del Bene de Immunit. Eccles. cap. 8. dub. 11. scilicet. l. n. 10. & Antunes Portugali. de Donat. Reg. vol. 2. par. 3. cap. 43. n. 40.*

Et ad tollendam omnem ambiguitatem potest Judex Ecclesiasticus taliter statuentes cogere, ut declarent se in huiusmodi Statutis non comprehendere Ecclesias, & Ecclesiasticos, ut docet *Anchar. in cap. final. post med. de Immunit. Eccles. in 6. sitmat Del Bene ubi supra nu. 15. cum aliis allegatis supra in Observat. ad Rubr. 13. n. 10. cum seqq. lib. 1.*

In proposito notandum est, quod nec sæculares contrahentes cum Ecclesiasticis comprehenduntur, nam si per Communitatem imposita fuerit gabella super contractibus non poterit exigi pro parte tangente sæculares contrahentes cum Ecclesiasticis, ex quo

per indirectum gravaretur Ecclesiasticus, & sic læderetur Immunitas Ecclesiastica, ut omittis DD. auctoritatis superabundat sequens resolutio Sacre Congregationis Immunitatis emanata in *Realtas* favore Fratrum Sancti Dominici, & Ecclesiasticorum sub die 9. Aprilis 1647. ibi: *Sacra Congregatio censuit Oratores, & alias personas Ecclesiasticas pro contractibus emptorum, & venditionum gaudere exemptione à gabella nuncupata de contractibus, etiam pro parte tangente venditores, seu emptores laicos, non obstantibus patris, capitulis, & conventionibus pro Communitatem cum Appaltatoribus factis, cujus resolutionis meminit etiam Pignatelli. consult. 121. n. 21. par. 4.* Attenta prædicta resolutione, cum quidam laicus emiserit in Civitate Verulis certam quantitatē frumenti à Caanico Blasio Susho, & Appaltator gabelle Communitativæ contractum mediante carceratione emptoris, Nobis occasione Visitationis Diocesis absentibus, adfuerint ad depositum, sub die 5. Decembris 1691. declaravimus, ipsum gaudere exemptione à gabella nuncupata de contractibus, etiam pro parte ipsum emptorem tangente, relaxavimus mandatum de restituendo summam depositatam, & aboliri omnia acta desuper in Curia Gubernatoris facta.

Notandum pariter quod si prohibita à laica potestate extractio certarum rerum, sequatur extractio ab Ecclesiasticis, sive ab eorum famulis laicis, & controvvertatur an res extracta, & asportata spectent ad Ecclesiasticos, cognitio huius articuli spectat ad Judicem Ecclesiasticum, ut censuit *Sacra Congregatio Immunitatis in Privatis Placitis*, ut in resolutione registrata pueris Panimol. in annot. 3. n. 3. cum seqq. ad ejus dec. 17.

ADDIT. AD RVBR. VI. LIBR. VI.

SUMMARIUM.

§ Universitatum, Collegiorum, & Communitatum nuncupatione non comprehenduntur Ecclesiasticæ, de quibus in Constitutione non fuerit facta specialis mentio.

¶ Num. 1. Sub generali nuncupatione Universitatum Collegiorum, & Communitatum nulla

la facta mentione Ecclesiasticorum in Constitutione Pontificia semper intelligi debet comprehensa tantum Collegia, & Universitates laicæ, nec veniant Ecclesiasticæ, nisi de illis fuerit facta specialis, & individualis dispositio, ut de Bulla Sixtina prohibente alienationes bonorum in Forenses etiam respondit *Rot. in Forolivica. Commenda 11. Januarii 1709. cor. Eius Scotto 5. Potissimè cum seqq.*

De Collectis imponendis per Commune Faventię.

R V B R I C A VII.

Quotiescunque contingerit aliqua de causa per Commune Faventię imponi aliquam collectam generalem, imponi non possit, nisi prius obtenta fuerit per Consilium generale dictæ Civitatis legitime congregatum per maiorem partem fabrum sustentantium, & aliter posita nullius sit momenti, nec exigi possit, nec aliquis ad eam solvendam cogi valeat. Quæ collectæ imponi debeat specificè videlicet tantum pro fumante, & tantum pro libra ælimi, prout dicto Consilio generali videbitur, & omnes tam habitantes in Civitate, quam in Territorio ejusdemque gradus, seu conditionis existant habentes caput ælimi, fumantes habere intelligantur, & ipsam collectam sic ut supra legi-

légitimè, positam Communi Faventiz solvere teneantur. Ubi verò aliqua collecta foret imponenda per, & inter homines Cappellarum Civitatis, seu Scholarum Comitatus, vel Districtus Faventiz, talis collecta imponi debeat pro duabus partibus æstimo, & pro alia tertia parte fumantibus. Et fumans in ea Cappella, seu Schola esse intelligatur, ubi, seu in qua tunc quis habitat, & ad ipsam collectam imponendam singuli de Cappella, seu Schola per Cappellanos, seu Capitularios saltem ad domum requiri debeant ut in earum Ecclesiis congregentur, seu alio in loco ad id idoneo, & ipsa collecta imponi debeat per dictos sic ut supra congregatos de consensu eorumdem, vel saltem majoris partis eorum, quando congregati sint, & esse debeant ad minus sex de dictis Cappellis, seu Scholis pro hujusmodi collecta imponenda. Statuentes item quod nullus Cappellanus, seu Capitularius exigere possit, & valeat aliquam collectam, ut supra legimè impositam per, & inter homines alicujus Cappellæ, seu Scholæ, nisi primò approbata fuerit collecta hujusmodi per Dominos Antianos Civitatis Faventiz pro tempore præsidentes, ac etiã subscripta manu unius ex scribis dictæ Communitatis, & ejus sigillo consueto signata, seu per alium Officiale specialiter per Commune Faventiz ad id deputatum, & exigens (approbatione prædicta non facta) pro quolibet, & qualibet vice penam librarum quinque bonon. incurrat, & duplum ejus quod receperit ei, à quo prædictam collectam non approbatam exegerit, restituere compellatur, & eadem poena placeatur Miles Domini Potestatis, seu alius quilibet executor Civitatis, seu Districtus Faventiz, qui dictam collectam, ut supra non approbatam exegerint, vel pro tali exactione gravaverint, & in eorum sindicatu de hoc sindicari debeant. Teneantur insuper omnes, & singuli prædicti Cappellani, & Capitularii, imposita, & approbata ut in prædicta collecta, singulos dictarum Scholarum, & Cappellarum interpellare saltem semel, ut collectam prædictam, seu aliud onus subire, ac solvere debeant antequam ipsos gravare faciant per aliquem executores, alias autem gravari faciendo eos, non facta dicta interpellatione, puniantur pro quolibet vice, & quolibet gravato in solidis viginti bonon. & credatur juramento talis sic gravati, & non interpellati. Facta autem hujusmodi interpellatione non solventes gravari possint realiter, & personaliter per dictos milites, & executores, ad quod ipsi milites, & executores teneantur sub poena librarum quinque bonon. si requisiti à dictis Cappellanis, & Capitulariis, seu agentibus pro Communitate pro collectis impositis non gravaverint. Nullus insuper Civis, Comitativus, seu Districtualis teneatur ad solutionem alicujus collectæ imponendæ per dictum Commune, seu per Cappellas, & Scholas ejusdem occasione aliquorum bonorum possessorum per prædictos extrã Territorium, & jurisdictionem dictæ Civitatis, nec prædicta teneantur facere describi in æstimo Communitatis Faventiz, & si de facto aliqua bona ex prædictis ad dictum æstimo essent descripta vigore præsentis Statuti declaramus ea fore cancellanda, & pro non scriptis habentur, ac censentur.

S U M M A R I U M.

- 1 **T**ributum dictum est à Contributione, vel à Tribus secundum aliquos, & secundum alios à tribus generibus gentium, ex quibus Romanus Populus compositus erat, n. 2. & 3.
- 4 Tributum originem traxit à Jure Divino.
- 5 Tributa, & vestigalia nata penè sunt cum ipsis Regibus.
- 6 Tributa, & vestigalia, tanquam nervi Rei publicæ, & Principatus judicantur, n. 5.
- 7 Principi onus defensionis, & gubernii Subditorum incumbit, n. 5.
- 8 Subditi tenentur subministrare Principi omnia necessaria ad dignitatem sustinendam, n. 5.
- 9 Tributum ab Augusto Imperatore originem habuit.
- 10 Augustus Imperator ad effectum impositionis Tributi mandavit numerari, & describi Vasallos.
- 11 S. Joseph, una cum Beatissima Virgine gravida, ac partui proxima, & tempore hyem. II.

- 12 mali à Civitate Nazareth se transulit in Bethlem distantem spatio triginta leucarum, ubi describendus erat ex Edicto Augusti Imperatoris pro solutione tributi.
- 13 Et quia tunc temporis ob concursum multitudinis populi, diversa erant occupata in Spelunca subtus Mœnia Civitatis se recepit, ibique natus est Saluator Mundi.
- 14 Deus Tributum solvi Cæsari mandavit.
- 15 Deus Tributum solvit Cæsari, & n. 10.
- 16 Tributum cessavit, cessante Imperio Romano, n. 11.
- 17 Tributi loco sufficit esse Collecta, n. 12.
- 18 Tributi nomen comprehendit omnes species vestigalium, gabeliarum, & Collectarum.
- 19 Gabeliarum, & Collectarum impositio, & exactio est sublimioris domini, & eminentiæ symbolum.
- 20 Et ad ordinariam superioritatis jurisdictionem refertur.
- 21 Ac tanquam de Regalibus majoribus ad Principem non recognoscenstem superiorem spectat.
- 22 Habens auctoritatem imponendi vestigalia

- non potest illud imponere mulieribus existentibus in Lupanari.
- 17 Gabellarum, & Tributorum, & Collectarum emolumenta, & fructus qua de causa debeantur Principi.
- 18 Reges, & Principes respectu Subditorum, habentur tanquam Patres familias etiam filios.
- Reges, & Principes iovigilate tenentur pro utilitate Subditorum, n. 18.
- 19 Principes imponere non possunt gabellas, nisi pravia urgenti, & extrema necessitate.
- 20 Executiendo potius proprium patrimonium, & suum ærarium expendendo.
- 21 Divitiz, & thesauri Regum, & Principum non sunt Fiscus, sed Subditi divites, & quare.
- 22 Subditi nimis oneribus gravati sublevati debent, aliis strangulati remanent.
- Universitates ob excessivam impositionem onerum ad talem impotentiam rediguntur, ut Civitates, & loca depopulata remaneant, & vulnus insanabile efficitur, n. 22.
- 23 Patrimonia in Principe, & Subditis est necessaria.
- Sumptus superfluos Princeps prohibere debet, n. 23.
- 24 Divitiz magnæ non tam multa accipiendo, quam non multos sumptus faciendo colliguntur.
- 25 Gabellæ imponuntur, vel super bonis, & rebus humano generi necessariis, vel super rebus minus necessariis, & potius ad oblectamentum, & quæ sint, vide ibi.
- 26 Gabellæ imponendæ sunt potius super rebus non omnino necessariis usui humano, quam necessariis.
- 27 Exemptio à solutione gabellarum alia provenit ex dispositione Juris, & Sacrorum Canonum, alia ex privilegio, alia ex consuetudine, & præscriptione.
- 28 Exemptio Ecclesiarum, & Ecclesiasticarum personarum à solutione onerum, & gabellarum an, & quando competat remissivè.
- 29 Colonis Ecclesiarum, & Ecclesiasticarum personarum an, & quando competat exemptio à solutione onerum, gabellarum, & collectarum.
- 30 Exemptio ob numerum duodecim filiorum à solutione gabellarum, & onerum, an, & quando competat remissivè.
- 31 Exemptio ob numerum duodecim filiorum restringitur in Urbe quousque duodecim illi superfluites in communi vivant, ac ad res, & bona pro usu proprio.
- 32 Pro usu proprio quando res, & bona infervere dicantur.
- 33 Exemptus à solutione gabellæ pro usu suo, censetur etiam exemptus pro usu ejus familiaris.
- 34 Bona assignata pro dote, & manso in fundatione Ecclesiæ, Beneficii, Abbatis, Monasterii, &c. sunt exempta à solutione gabellarum, Dationum, & Tributorum. Limita n. 35.

36 Dos, & Mansus Ecclesiæ assignatus ut prima fundatione debet esse talis, ut sufficiat pro victu, & vestitu Sacerdotum, Clericorum, & aliorum Ministrorum ei interventium.

OBSERVATIO.

Tributum à contributione dictum esse putavit Cæsius in l. Ager 27. §. final. ff. de Verbisignis. Petr. Barboſin l. Comperit n. 8. C. de Præscript. 30. vel 40. Gutierrez. de Gabell. quæst. prima, n. 4. Antunes Portugal. de Donat. reg. tom. 2. par. 3. cap. 1. n. 1. Alii dictum ajunt à tribus geoceribus gentium, ex quibus Romanus Populus compositus erat, ut tradit Alberic. in Dictionar. verbo Tributum, quem refert Otalor. de Nobilitat. par. 1. cap. 2. n. 4. & Mart. de Jurisdict. par. 4. centur. 1. cap. 11. n. 1. Alii à tribus dictum, quia ea primum pecunia, quæ populo imperata est tributum à singulis exigebatur, juxta opinionem Marc. Farr. lib. 4. de Ling. latin. quem sequitur Antunes loc. cit. Amaya in Rub. de Annon. & trib. n. 8. lib. 10. Boler. de Decret. debit. fiscal. tit. 5. quæst. 1. sub n. 6. vers. sed melius, & Rodrig. de Privilegiis, par. 1. art. 5. n. 19.

A Jure Divino Tributum originem traxit juxta illud Apostoli ad Romanos cap. 13. ibi reddite omnibus debita, cui tributum, tributum, cui vestigal, vestigal, Genes. cap. 47. ibi quintam partem Regi dabitis, & Reg. lib. 3. cap. 4. & Mathæ. 23. ibi reddite, quæ sunt Cæsari Cæsari, & quæ sunt Dei Deo, firmat Larrea allegat. 59. n. 4. cum seq. & Amos. de Conf. pils lib. 7. cap. 3. n. 4. Et cum Ipsi Regibus peco nata sunt vestigalia, & tributa, nam tanquam nervi Reip. & Principatus judicantur, cum Principibus, quibus incumbit onus defensionis, & gubernii congruè debeantur à Subditis occellaria ad munus sui dignitatem subsistentiam. Amaya in l. Omnes 4. n. 1. C. de Annon. & tribut. lib. 10. Larrea allegat. 59. n. 1. Antunes Portugal. de Donat. Reg. tom. 2. par. 2. cap. 2. n. 80. & tom. 2. par. 3. cap. 1. n. 3.

Quod verò Tributum ab Augusto Imperatore originem habuerit tradit Cassian. in Confess. Burgund. de Justit. & jurisdict. 5. 4. n. 20. Marot. de Collect. cap. 2. n. 4. & ad effectum talis impositionis mandavit numerari, & describi Vallalos, ut docet Gloss. in l. prima verbo descriptiones C. de Apoc. public. & c. lib. 10. & habetur in Sacris paginis in Lucæ cap. 2. ibi factum est autem in diebus illis exitu Jædiciam à Cæsare Augusto, & notat Cassian. ibi supra, Archid. in can. magnum 1. 1. quæst. 1. & Mart. de Jurisdict. par. 4. centur. prima cap. 1. n. 4. vers. item Officiarii Augustus cum seq. & Oter. de Officialib. par. 2. cap. 20. n. 4. cum seq. Ac in executionem hujusmodi Jædici S. Joseph cum tunc in Nazareth degeret una cum Beatissima Virgine Maria jam gravida, & partui proxima, non obstante tempore hyemali, & distantia triginta, vel triginta duarum leucarum, se contulit pro faciendâ tali descriptione in Bethlem cum

cum Joseph tanquam ortus de Domo David deberet ibi describi, ac tributum solvere; Verum quia ob concursum multitudinis populi ex causa talis descriptionis diversitas occupata erat, in spelunca subter mœnia Civitatis idem Patriarcha Joseph cum Virgine se recepit, ibique natus est Saluator noster, ac orta salus Mundi, ut in *in Luc. cit. cap. 2.* & profequitur *Oter. ubi supra sub nn. 5.* Et Deus nedum solvi precibus tributum Cæsari, sed ipse quoque solvit, ut in *d. can. magnum ibi, Si enim censum filius Dei solvit, ubi Gloss. in verbo solvit* notat soluisse non ex debito, sed ne scandalizaret alios, & tradunt ibidem *Archiepisc. & Cassian. loc. cit.*

Cessante Imperio Romano cessavit tributum, & ejus loco sufficiens est collecta, ut tradunt *Cassir. in l. Placet n. 4. vers. hodie, & n. 5. C. de Sacrosanct. Eccles. Jus de Amic. conf. 8. nn. 52. juncto conf. 146. n. 5. quem refert, & sequitur, Martens. de Collect. cap. 2. sub n. 4.*

Nomen tamen tributum est generale comprehendens omnes species vectigalium ga-
bellarum, & collectarum, ut tradunt *Amaya in Rubr. C. de Annou. & Tribut. n. 7. lib. 10. Barbof. in cap. 2. n. 2. de Censib. Antunez Portugal. de Donat. Reg. tom. 2. par. 3. n. 1. num. 2. & n. 30. quarum impositio, & exactio est sublimioris domini, & eminentie symbolum, ut notat *Kuichen. de Superioritatis, ejusque possess. vel quasi alibi. & C. cap. 3. n. 323.* Ac ad ordinariam superioritatis jurisdictionem refertur *14. Surd. conf. 275. n. 11. vers. & talem, Kuichen. ubi supra n. 323.* Cum tanquam de regalibus majoribus ad Principem non recognoscentem fuperiorem solum competat, ut decisum fuit ab *Alexandro III. in cap. innovamus 10 de Censibus ibique communiter Scribentes, Balmased. de Collect. quest. 5. n. 1. Pragof. de Regim. Rip. par. prima lib. 3. disp. 8. §. 1. m. 1. Petra de Potest. Principis cap. 5. n. 74. cum seq. ubi n. 79. cum Angel. in Autod. de Leno. in fine princ. notat, quod habens auctoritatem imponendi vectigalia non potest illa imponere mulieribus exilientibus in lupanari, quia illud lucrum nefandissimum est *Antunez Portugal. de Donat. Reg. tom. 1. par. 2. cap. 2. n. 79. cum seq. Panimoll. in annot. prima n. 1. cum seq. ad dec. 13. & Amofazz. de Conf. p. 1. lib. 7. cap. 8. n. 3.***

Et debentur Principi fructus, & emolumenta tributorum gabellarum, & collectarum ex duplici causa nempe tam in signum
subjectionis, nam ideo tributa præstantur, quia exiudicatur probatio subjectionis, ut cum *Epistola S. Augustini. ad Romanos regitratam in cap. 2. de Censib. tradunt Amaya in l. Omnes n. 1. & 2. C. de Annou. & tribut. lib. 10. Antunez Portugal. d. cap. 2. n. 80. & tom. 2. par. 3. cap. 1. n. 3. quam in stipendium, & remunerationem regiminis, ac laboris, quem Princeps sublinet, & pro sublineendis sumptibus necessitatibus domus Regie pro subministrandis alimentis Militibus ad defensionem status conductis, pro salario Magistratuum,*

Tom. II.

quibus mediantibus Rex & Princeps Subditis justitiam ministrare tenetur, & pro aliis publicis operibus subeundis, cum his omnibus correspondiva sit solutio vectigalium, & tributorum, ut notat *Pater Nicolaus Pallacivellus in ejus opere inscripto Diserta del Pontificato Romano, e della Chiesa Carolica tom. 1. lib. 6. cap. 14. n. 1. ibi le ricchezze, e i tesori del Principato, che si traggono da i tributi de popoli, sono quel latte, che dà la natura, e assegna à Sovrani la Politica per alimento della propria grandezza, & docent Amaya loc. cit. Antunez d. cap. 2. n. 80. cum seq. & d. cap. 1. n. 3. Larrea allegat. 59. n. 1. cum seq. & n. 22. latè Bobadill. in Politic. lib. 5. cap. 5. n. 2. cum seq. & P. Gregor. de Repub. 3. cap. 1. Cabed. par. 2. decif. 49. n. 1.*

Animadvertendum est, quod cum Reges, & Princeps respectu Subditorum habeantur
tamquam Patres erga filios, qui pro eis bonum consilium capere solent, eorumque utilitati tenentur invigilare, & tanquam Pastores ad oves, quorum est tondere pecus, non dedubere, seu ad vivum radere *Regand. conf. 1. n. 42. lib. 2. Valenzuel. conf. 99. n. 49. vers. & ratio est vol. 1. Simanc. de Repub. 9. cap. 24. Pragof. de Regim. Rip. par. 1. in introduit. probem 5. 3. n. 28. Solorzan. de Jure Indiar. tom. 1. lib. 2. cap. 23. n. 144. & tom. 2. lib. 1. cap. 15. num. 57. Proinde caute, & non nisi prævia urgenti, & extrema necessitate devenire debent ad impositionem
gabellarum, collectarum, aliorumque onerum, ut laxissime aliis relatis firmant *Larrea allegat. 59. n. 7. cum seqq. & n. 25. cum seqq. Antunez. Portugal. allegat. cap. 2. n. 96. cum pluribus seqq. Executient prius proprium patrimonium, & sum ætatem expendendo, antequam ad tributorum impositionem deveniant, ut tenet *Cyn. in l. Neminem Cde Sacrosanct. Eccles. isern in cap. nunc. n. 14. ad finem, Que sint Regalia, Larrea allegat. 59. n. 27. Antunez loc. cit. n. 91. Cabed. dec. 49. n. 3. par. 2.***

Ponderando, quod verè divitiz, & thesauri
Regum, & Principum non sunt Filicus, sed Subditi divites, & bene se habentes; illis enim facultatibus abundantibus, quando opus fuerit, Princeps omnes eorum opes promptas, & cumulatim habeat ad text. in *Auth. De Judicis sine quoquo suffrag. 3. Cogitatio igitur collat. 2. Bald. conf. 409. sub n. 5. lib. 5. egegie, & eruditè ratiocinatur Valenzuel. d. conf. 99. n. 49. Declam. respons. 25. n. 63. vol. 1. Solorzan. d. cap. 15. n. 58. ubi cum *Scipione Amirato* ad Tacitum subdit, quod pinguis pecus Pastori prodest *Hieronym. Tractat. lib. 1. de Principe ca. 14.**

Et si, aliqui subditi nimis gravati fuerint, ita ut onus suffere non valeant, sublevari debent ad text. in *l. Qui gravatos C. de Censib. & Censur. lib. 11. ut profequitur Valenzuel. d. conf. 99. n. 46. cum seq.*

Optimum autem, & maximum Vectigal, & præcipuum thesaurum Principum constabit, si in se, & suis Vassallis parimoniam amaverit, sumptusque superfluos, quantum fieri potest, evitaverit, ac respectivè prohibuerit; nam

D d 2

nam divitiæ magnæ non tam multa accipien-
 24 do, quàm non multos sumptus faciendo
 colliguntur, ut inquit *Dion Cassius lib. 52. Senec.*
de Tranquillit. vitæ. cap. 9. ibi Placebit autem hæc
nobis mensura, si prius parsimonia placuerit, siud
quæ nec ulla opes sufficiunt, nec ulla non satis
patent; præsertim cum in vicino remedium sit,
& possit ipsa paupertas in divitiis se advocata
frugalitate convertire: Afflicti sumus a nobis re-
moveat pompam, & a se veram ornamenta meti-
ri. Cibis sumum domes, potio sitim, libido, qua
necesse est, fluit. Discamus membris nostris iuni-
tis, saltam, vitiumque non ad nova exempla com-
ponere, sed ad majorum suadent mores, discamus
conscientiam agere, luxuriam coherere, galam
temperare, iracundiam lenire, paupertatem
aquis oculis aspicere, frugalitatem colere, etiam si
non pudebit desiderii natalibus parvo para-
ta remedia adhibere, spes effugiatas, & animam
in suavia emendatam vinctis sub vinculis habere,
id agere, nè divitiis à nobis potius, quàm à for-
tuna petamus &c. Cicero lib. 4. de Rep. Bobadill.
Politic. lib. 5. cap. 5. u. 9. eam seq. Adam Cantec.
lib. 8. Politic. cap. 9. & 13. Solorzan. d. cap. 15.
u. 56. & cap. seq. n. 74. cum seq.

Advertendum pariter duo esse genera re-
 25 rum, ex quibus regularitèr exigitur gabella,
 seu vectigal; quædam enim sunt necessariæ
 humano generi, videlicet frumentum, aqua,
 oilum, caro, sal, vestimenta; Quædam verò
 minùs necessariæ, & potius inventientia usibus
 opulentiorum, prout Rheda, vestes sericæ,
 monilia, vasa aurea, & argentea, nix, quibus
 secundum hodiernos depravatos mores addi
 potest tabacum, aquaviva, Coccolata, alex
 lusoria &c. Undè super his rebus minùs nec-
 cessariis, & ad merum oblectamentum, & vo-
 26 luptatem, ac luxum, & luxuriam introdu-
 ctis, imponenda potius sunt vectigalia, quàm
 super rebus omninò necessariis, ut optimè
 admonet *Martinus Schoockius de Seditionib. seu*
de Reip. discordiis domesticis lib. 3. cap. 2. circa
med. vers. ceterum pag. 873.

Advertendum etiam circa exemptionem
 eorum, qui pretendunt non teneri ad solu-
 tionem onerum, collectarum, & gabellarum,
 aliorumque onerum esse diversæ speciei,
 nempe alia proveniens ex dispositione
 27 juris, & sacrorum Canonum, alia ex pri-
 vilegio, alia ex consuetudine, & præscrip-
 tione, & funditis examinantur ab iis, qui
 ex prolesso materiam tributorum, collectarum,
 & gabellarum tractant, & præcipuè
 circa exemptionem Ecclesiarum, & Ecclesia-
 28 ritarum personarum, aliis quamplurimis
 omisiss tractant *Aden. ad Rot. in rec. dec. 39.*
par. 4. tom. 2. & dec. 41. par. 9. tom. 3. Marti.
de Jurisf. p. 4. cent. 1. cap. 11. Panimoll. d. 100.
Relat. famigerata. Abben. Gabella 28. Jan. 1630.
coram Merlino repetita in rec. dec. 339. part. 6.
coram Celfo dec. 259. in rec. dec. 30. p. 4. tom. 2.
dec. 413. par. 9. dec. 101. par. 14. & de eorum
 29 *Colonis Fagnan. in cap. non minus de Immua.*
Ecclesiæ Lotter. de Re benef. lib. 1. quest. 3. n. 51.

cum seq. Panimoll. Annot. 7. ad dec. 6. P. Gobbi.
consultat. 2. ubi de Colonis Ecclesiasticorum
circa partem colonicam, & consulti. 3. ubi de
Conducitoribus bonorum Ecclesiasticorum,
Tiesian. dec. 116.

Et circa exemptionem ob numerum duo-
 30 decim filiorum competentem per tex. in l.
Semper 5. demonstrat. ff. de Jure Immuni. &
in l. Si quis la. c. de Decurion. lib. 10. materi-
am examinam Roland. cons. 66. lib. 1. &
cons. 52. l. 2. Mcnoch. cons. 486. Natt. cons. 539.
lib. 3. Jof. Franc. d. Ponte cons. 16. cum seq. Ho-
dieru. ad Sard. dec. 233. Zach. de Salar. q. 6.
nn. 1. cum seqq. Knoch. de Contrib. tit. de Foreas-
pauper. & numer liber. cap. 13. sect. 3. de iis,
qui numero liberorum sunt immunes, Danza de
Pagn. Dilect. tom. 2. tit. de Patre unan. &c.
Marott. discept. 21. Rub. de Palid. Legisp. 63.
no. 70. cum seqq. Androl. contro. 283. Tondus.
Q. 2. & resolut. civil. cap. 26. Conciol. allegat. 58.
Panimoll. in Anot. t. n. 10. ad dec. 100. Ganzer.
decif. 41. & Tiesian. decif. 267. & novissimè
 31 *plures quotidianas quæstiones ejusdem*
examinavit D. Advocatus Ageta in ejus An-
not. ad decif. Moles 5. 7. tit. de Immuni. par. 2.
ad quæstionem primam cum seq. Quæ exemptio,
 32 *seu immunitas in Vrbe restringitur quon-*
quæ duodecim illi superstites in Communi
vivent, ac ad res, & bona pro usu proprio
ex dispositione Bullæ Pii IV. in ordine la 27. in
 33 *Bullar. nov. tom. 2. Quæ autem dicantur infer-*
 34 *vire pro usu proprio diffinitum fuit in l. In*
lege censoria 203. ff. de Verb. & rerum signific.
Non omitendo, quod exemptus a solutio-
ne gabellæ pro usu suo censetur etiam exem-
 35 *ptus pro usu ejus familiæ, Barbos. in l. Uni-*
versis. n. 12. c. de Vectigal. & Consens. & reje-
cta contraria opinione, ac sequendo tunc uti
magis æquæ, veram, communem, & usu
quotidiano recepram tenet Clarin. contro-
vers. t. 46. nn. 8. jussu contro. 187. n. 2. 4. cum
seq. & n. 26. eam seq. tradit de quibus familia-
ribus sit intelligendum.

Præcipuè verò bona, & patrimonialia affi-
 34 gnata pro dote, & Manso in primæva funda-
 tione Ecclesiæ, Beneficij, Abbatiz, Mona-
 sterii &c. non subiacent gabellis, Datis, &
 Tributis, nec aliis quibuscumque oneribus
 tam Communitatis, quàm Cameralibus, sed
 ab omnibus universalitèr sunt exempta, &
 immunita, & ita fuisse introductum ab initio
 nascutis Ecclesiæ, & continuatum usque in
 præsens probatur ex *Sacrorum Conciliorum*
decretis, & Summarum Pontificum Constitutio-
bus, & in c. 61. Concil. Meldens. in Can. 50.
Concil. Vormacienf. cap. 10. in Concil. Quarte-
mencienf. in Can. Sanctum cons. 23. q. 18. & in
cap. 1. de Censib. &c. in Capitular. Herardi Ar-
chiepiscopi, Thuroensis cap. 40. in Canonib. Joacii
Lingoniensis in præfat. in Cons. Colonienf. anno
 887. cap. 4. in Exceptis Egberti Archiepiscopi
 Eboracensis t. 25. apud Regiam. lib. 1. cap. 24.
 Barchard. lib. 3. cap. 52. & luscè ostendunt *Ni-*
col. de Maître de Bon. & possesi. Ecclesiæ lib. 3.
 cap. 3.

cap. 3. Carolus Dufresne in Glossar. ad Scriptores med. & in fin. latinit. tom. 2. in verb. Manus Ecclesiasticus pag. 399. tradunt Fagnan. in cap. non minus n. 3. de Immunit. Eccles. Barbofi vot. decisiv. 4. t. n. 6. & in Summ. Apostolic. dec. 345. n. 6. de de Jure Eccles. n. 10. lib. 1. cap. 39. §. 5. n. 8. Cobell. in Collectan. Bullar. concernent. interesse Communitatis Status Ecclesiastici fol. 170. cum seq. Pignatelli. consultat. 15. num. 23. tom. 3. & ita semper judicatum fuit in omnibus Tribunalibus Urbis, & signantes per Sac. Congregationem Immunitatis Ecclesiastic. Sac. Conc. Trident. & Boni Regiminis, ut animadvertunt Scribentes in d. cap. 1. de Cens. & signantes Barbofi. num. 4. vers. sed hae communis cum seq. Pirlingb. sub n. 44. vers. porro, & ea ratione Gonzal. Tellez in Commentar. ante finem. Del Bent in noviss. addit. ad ejus tractat. de Immunit. Eccles. in verbo Bona data pro erectione locorum piorum.

In Sruturamentum Ecclesiasticum sunt exempla, praequam a tribus gabelis Cameralibus, 35 ut patet ex sequenti resolutione Sac. Congregationis Boni Regiminis emanata sub die 1. Augusti 1682. in causa Aquipendii, ibi: Essendo sentiti Giacomo, & Bernardino Alberici Canonici della Cattedrale d'Orvieto di contribuire per li beni di prima erectione, e loro patrimonii favori al pagamento della tre pesi privilegiati solamente, cioè agli Utensigli della Soldatesca di lo-

va per il passato fino al tempo della suppressione, mancanza della gabella della Carne, e della macina, così voi ordinarete, che segna, non permettendo, che per l'altre Collette ricevano molestia alcuna per detti Beni.

Hodie verò restringitur obligatio ad gabellam macinatum tantum, dum gabella nuncupata degt Utensigli della Soldatesca di leva una cum tertia parte gabelle Carnis, nempe unius quadrantis ex tribus, qui solvebantur pro qualibet libra extincta fuerit mediante Chiographo signato de mense Decembris 1686, d. sac. me; Innocentio XI, & ceterae partes extinctae fuerint d. Successore Pontifice Alexandro VIII., mediante ejus Chiographo sub die 18. Novembris 1689. subscripto.

Norandum, quod dos, & Manus Ecclesiasticae, qui pro prima illius fundatione, & erectione assignatur, debet esse talis, ut sufficiat pro victu, & vestitu Sacerdotum, Clericorum, & aliorum Ministrorum ei intervenientium, ut ecclesiasticae opinionibus veterum Canonistarum, qui locum non bene versati erant in Historia Ecclesiastica firmare Carolus Dufresne in d. Glossario in eadem voce Manus Ecclesiastica, & Gaspar Ziegler de Dote Eccles. cap. 7. n. 7. & seq. & n. 38. cum seq. & cap. 8. n. 1. & 41. ac cap. 9. n. 49. Casaj lib. 1. de Fend. tit. 1. & Granieto in d. cap. 1. de Cens. n. 2. vers. quare hoc.

ADDIT. AD RUBR. VII. LIB. VI.

SUMMARIVM.

- 1 Gabelle & Tributa exiguntur ratione onerum, quae Princeps sufficit.
- 2 Coloni Ecclesiarum, & Ecclesiasticorum pro parte Colonica non possunt collectari à laicis.
- 3 Exemptus à solutione Gabelle pro usu suo, censetur etiam exemptus pro suae familiae usu.
- 4 Ex Manso non debentur census, nec decimae.
- 5 Manus debet esse liber ab omni Tributo declarata ut ibi.
- 6 Non autem à Canonè, si pro manso assignata fuerint bona emphiteutica.
- 7 Dos Ecclesiae vocatur manus, quia manere debet in perpetuum pro dote.
- 8 Manus confirmari debet ex cetero Corpore rei feudificae.
- 9 Mansi quantitas quanta esse debeat.
- 10 Mansi nobilitas plura committit.
- 11 Collectae, & onera Cameralia, & Communicaiva quoniam debeantur ab Ecclesiis, & Ecclesiasticis, locis piis, Episcopis, Cardinalibus, Equitibus Hierosolymitanis.
- 12 Patrimonia Clericorum à quibus oneribus sunt exempta.

Bona dotalia Ecclesiarum ad quae onera teneantur, vel non nu. 12.

Monasteria Monialium ad quae onera teneantur nu. 12.

Loca pia ad quae onera teneantur n. 13.

- Nm. 17. Gabelle, & tributa exiguntur ratione onerum, quae Princeps sufficit ad instar dotis, * quam mulier pro matrimonio oneribus assignat marito, ut cum Peregr. de Jure Fisci lib. 1. tit. 1. in princ. & num. 8. cum seq. ac Mantie. de tacit. lib. 11. tit. 18. nu. 2. tradit Card. de Luca de Regal. disc. 44. n. 2. cum seq.
- Nm. 19. Coloni Ecclesiarum, & Ecclesiasticorum pro parte Colonica non possunt collectari à laicis, ut latissime confutatur contra cium * sententibus respondit Gobbi. consultat. 2. per tot. & praefertim d. n. 22. cum seq.
- Nm. 33. Exemptus à solutione Gabelle pro usu suo censetur etiam exemptus pro usu suae familiae * ut me hic allegato readit Pater Siberia Theologia Bellica tom. 2. lib. 5. definit. 4. num. 28.

Nm. 34. Ex manso non debentur census, nec decimae ut per tex. in cap. 1. de censib. Azor. par. 2. lib. 6. cap. 1. quest. 2. & aliis elatis siennae Capon. disc. 61. nu. 9. vol. 1.

Et quod manus debeat esse liber ab omni tributo, quod solvitur laicis in recognitionem jurisdictionis temporalis secus de oneribus ceteris, & rebus ipsi infixis, quia illa transiunt cum bonis, ut distinguendo docet

Ven-

Ventrigl. prax. rer. Eccles. tom. 2. Annot. 17. §. 1. n. 26. & 27. juncto n. 30. & respondit Rot. coram Cerro decis. 17. n. 21. cum seqq.

Itaut si bona assignata in mansum sint emphyteutica, vel Feudalia transeunt in Ecclesiam * obnoxia Canonis directio Domino, & deuolutioni iuxta Legem Investituræ, ut relato lotter. de re bench. lib. 1. quest. 31. n. 38. cum seq. tradit R. P. D. Fatinel. ad Bullam Bartonum observ. 12. n. 7.

Nem. 36. Dos Ecclesiæ ideo vocatur mansus in cap. 1. de censu. quia manere debet in perpetuum pro dote ut concordantibus relatis tradit Capon. discept. 61. an. 7. vol. 1. & constitui debet ex certo corpore rei stabili fructibus feræ * ut tradit Ventrigl. prax. rer. Eccles. tom. 2. Annot. 17. §. 1. n. 25.

Mansus verò sumitur pro tanta quantitate terræ quanta possit laborari per annum * à 9 duobus bobus, & producere debet tot fructus qui sufficiant ad seruitum Ecclesiæ, & ad victum deservientium illi Alii dicunt mansum esse tantam quantitatem terræ, ut ex ea possit vivere rusticus cum tota familia sua; Alii dicunt mansum, id est prædium, ex quo percipitur vinum, & panis ad Eucharistiam perficiendam; Alii dicunt mansum esse dotem Ecclesiæ, ut cum aliis tradit Capon. d. discept. 61. n. 8. & 9., ac n. 10., ubi ait, quod accipit etiam solet pro titulo, qui constituitur in præbendis, aut possessionibus, quibus dotata est Ecclesia, & refert concordantes Pax Jordan. Incensar. lib. 5. tit. 8. de adificat. Eccles. n. 20.

Multa notabilia circa mansum latè ex-
10 minantur à * Reverendis Petra in Comentar. ad Constit. Apostolic. tom. 1. in Constit. 2. Paschalis II. sect. 2. pag. 398. cum seqq.

Emanarunt sequentes reclusiones à Sac. Congreg. Rom. Reginis nupè Perugia Vescovo 15. Novembre 1670. .

Hà ordinato N. S., che si notifici à V. S., che conforme altre volte è stato scritto in esecutione di diverse Constitutioni di Sommi Pontefici Predecessori di Sua Beatitudine, alle Collette, che s'impongono da Questa Città per il pagamento
11 to della mancanza delle Gabelle della Macina, * quantaria di Carne, e tassa dell'Utenilii della Soldatesca di leva devino concorrere tutti gl'Eccle-

siafici si Secolari, come Regolari, Capitoli, Monasterii, & ogn'altra sorte di laoghi Pii, Vescovi, Cardinali, Cavalieri di Malta, e qualsivoglia altro Privilegiato, non solo per li Beni Patrimoniali, & acquistati, ma ancora, indifferente per ogn'altra sorte de Beni Ecclesiastici antichi senza alcuna Eccezione, non suffragandosi Privilegio alcuno, poiche tutti sono compresi nella detta impositione in vigore de Circolari d'Orbano VIII., Innocentio X., & Alessandro VII. Intorno poi à Beni acquistati da suddetti doppo l'impositione del saido Triennale, e par i Beni Patrimoniali de Chierici non godendo altra esenzione, che de pesi Communitativi V. S. asstringerà li possessori di quelli à pagare le Collette, che s'impongono per pagamento de pesi
12 Camerali * non restando esenti da queste altri Beni, che gl'antichi delle Chiese, e Legati Pii, e dotati d'esse, e quelli, che sono assegnati a Chierici nell'ordinazione à Titolo di Patrimonio, qual' esenzione vuole sua Santità che cessi sempre ch' baveranno acquistati Beneficii sufficenti per il mantenimento, precedendoli la di lei dichiarazione, che li Beni sudetti non siano più loro Patrimoniali, e Conseguentemente tornino à soggettarsi alli pesi, che pagano gl'altri Ecclesiastici.

Alfisi 15. Luglio 1690. . Effendo tenuti Costli Ecclesiastici, Monasterii di Monache, & altri laoghi Pii di Contribuire per i Beni di prima crezzione al pagamento delli tre pesi privilegiati, cioè all'Utenilii della Soldatesca di leva mancanza della Gabella della Carne per il passato fino al tempo della suppressione di questi, e della macina. Così V. S. ordinarà, che segna non permettendo, che per le altre Collette ricevano molestia alcuna per detti Beni.

Fermo Vicario Apostolico 28. Settembre 1697. Non devono li Beni di prima crezzione, e Patrimonii Sacri Ecclesiastici essere soggetti presentemente, che al peso della mancanza della Gabella della Carne, e per gl'utenilii della Soldatesca di leva, fino al giorno, che dell'una, e dell'altra segna la suppressione; Ella non permetterà, che Monsignor Domenico Paracciani venga dalla Comunità di Civita Nova molestato per altre Collette sopra simili Beni del Beneficio, che quivi gode sotto il Titolo di Santa Maria delle Grazie.

De Collectis Forensium solvendis.

RUBRICA VIII.

Quia sæpè contingit Commune Faventia defraudari in collectis hominum forensium, Statuimus, & ordinamus, quod omnes, & singuli habentes prædia, seu possessiones in Comitatu, & Districtu Faventia teneantur solvere debitas collectas Communi Faventia; & ipsis forensibus non solventibus, eorum coloni, seu laboratores teneantur collectas debitas per dictos forenses solvere, & ad id gravari possint per agentes dicti Communis, Valeant tamen dicti coloni, seu laboratores, ipsis forensibus non solventibus collectas hujusmodi, vendere de fructibus ad ipsos forenses spectantibus dictorum bonorum talium forensium usque ad quantitatem collectæ per eos debite. Si autem nullus adit colonus, seu laborator, qui prædia forensium colat, & in alieno habitet Territorio, tunc, & eo casu Ca.

Capitularius Scholę, in qua sita sunt talia bona teneatur accipere de fructibus dictorum bonorum, & fructibus non existentibus, incidere teneatur, & debeat de arboribus ipsorum bonorum usque ad summam collectarum. Statuentes etiam, & ordinantes quod eadem collectę, & onera in omnibus, & per omnia imponantur per Commune Faventię, seu ejus agentes forensibus habentibus prędia, seu possessiones in Comitatu, & Districtu Faventię, prout & sicut imposita, seu imposita fuerint quomodocumque Civibus, seu Comitativis, & Districtualibus Civitatis Faventię habentibus possessiones, seu prędia in alieno Territorio per Commune, seu ejus Officiales loco ubi sita essent prędia hujusmodi, ad quas, seu ad quę (ut supradictum) gravari possint, & cogi coloni (non solventibus Dominis) & ipsis colonis non solventibus Capitularii ut supra. Teneantur insuper Cappellani Cappellarum, & Capitularii Scholarum Civitatis Comitatus, & Districtus Faventię deputati super exactionibus collectarum manifestare Officialibus Communis Faventię bona non solventium collectas.

SYMMA R I P M.

- 1 Forenses collectati non possunt, nec ratione personę, nec ratione bonorum, n. 2. & n. 5. Limita n. 6. 9. 10. & 11. & 12. Sublim. 7.
- 2 Obligatio pro Collecta principaliter dirigitur in personam.
Persona tanquam dignior bonis attenditur, n. 1. & 3.
- 3 Collecta imponitur personę pro rebus.
- 4 Forenses collectantur, ubi possident bona de generali consuetudine vigente in tota Italia. Declara n. 7.
- 5 Forenses collectari non possunt pro reparatione Ecclesię Parochialis, Forensis collectari non potest pro refectione, & constructione Campanarum, quamvis ibi bona possideant, n. 8.
- 6 Forenses Collectas reales solvere tenentur.
- 7 Collecta Civitatis Imolę per forenses, quando sit solvenda.
Civis originarius Civitatis Imolę, qui alibi cum tota familia se ad habitandum contulerit, quando teneatur ad collectas per forenses solvendas, n. 12.
- 8 Statutum privans successione, vel hereditate mulierem nubentem forensi extrā Patriam non habet locum, quando Mulier collocata fuit in matrimonium per Patrem, fratres, vel alios.
- 9 Materia Collectarum, est odiosa.
Materia Collectarum sicut est interpretanda, n. 14.

OBSERVATIO.

- 1 Forenses collectari non possunt ratione personę, ut tradit Bart. in l. Libertus §. Sola ratio n. 1. ff. ad Municip. & in l. Rescripto §. final. n. 4. vers. collecta ff. de Mancr. & bonor. Felin. in cap. Ecclesia S. Marię sub n. 76. vers. & hinc de Consul. Alex. conf. 68. n. 1. cum seq. vol. 2. Nat. conf. 150. n. 4. Pauimoll. ennot. prima ad decis. 100. n. 1. cum seq. Sperell. decis. 35. n. 17. Zach. de Salar. quęst. 43. n. 6. cum seq. & Episcopus Rectoris Disput. select. cap. 82. num. 1. rom. 2. Nec ratione bonorum Bart. in leg. 1. n. 3. 4. C. de Mulier. in quo loco lib. 10. Alex. conf. 68. n. 2. lib. 2.

- & conf. 52. in princ. volum. 5. Nat. conf. 555. n. 1. Revizan. conf. 66. per tot. Mar. Antonin. Variar. resol. 56. n. 3. Zach. ubi supradictum n. 7. vers. nec ratione bonorum, secuta est Rota in Britanica Gabella 23. Aprilis 1717. §. Sicuti ex hac ratione coram Reverendissimo Anfaldo, oam cum obligatio pro Collecta principaliter dirigitur in personam, ea tanquam dignior bonis attenditur Bald. in Lunic. n. 44. vers. dicimus etiam C. eo quod cert. loc. Oldrad. conf. 169. Nat. conf. 105. n. 85. & conf. 155. n. 2. Zach. loc. cit. n. 7. in fine Rectoris loc. cit. n. 2. cum duobus seq. & quod Collecta tanquam non imposita personę pro rebus, cum persona non sit subjecta dominio collectantis nec ratione originis, nec domicilii, ex defectu jurisdictionis quod forensis non possit collectati docent Bart. in dicta l. Libertus loc. cit. Gratian. disceptat. 29. n. 6. cum §. Panimoll. ubi supradictum. Sperell. dec. 35. n. 27. Rpt. 12. Ca. wallien. Collectarum coram Lancelotto impress. penes Gratian. loc. cit. & penes Cenc. de Cons. dec. 3. Verum prædicta conclusio patitur plures limitationes, & præsertim limitatur prius ex generali consuetudine vigente in tota Italia, cujus vigore etiam forenses collectantur ubi bona possident, ut testantur Bart. in Lunic. num. 31. C. de Mullerib. & in quo loco & re. lib. 10. Alex. conf. 68. n. 10. volum. 2. Peregr. conf. 102. n. 12. volum. 2. Burfatt. conf. 16. num. 13. & 33. volum. 1. Postest. Singular. centur. 1. singular. 24. n. 2. Cobell. ad Bull. boni Regim. cap. 35. n. 24. Mar. Antonin. dicta resol. 56. n. 3. Zach. loc. cit. n. 10. Rectoris loc. cit. num. 6. Magon. decis. Florentin. 66. n. 2. Rot. coram Ludovis. dec. 279. n. 15.
- 2 Quę tamen consuetudo tanquam exorbitans à Juris dispositione stricte intelligenda, & practicanda est, restringendo eam ad collectas, & onera, quę respiciunt commodum Principis, veluti tributa ipsi debita, ut declarat Cardin. de Luca de Regalib. discept. 77. n. 3. Vel ad collectas reales ex adductis in sequenti secunda limitatione; Vel quando tendunt ad commodum, & defensionem bonorum, ut potest si imposita essent pro salario Custodum bonorum, ut declarat quęst. 43. n. 9. Grivell. dec. Dolan. 1. n. 3. 6. Balmes. de Collect. quęst. 62. n. 5. & n. 15. relato Theaur. de Collect. lib. 5. n. 3. subdit, quod si sibi forensis collectas solvere recuset, poterit Judex ubi bona sita sunt, fructus

216 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ.

Aut eorum sequestrare, aut vendere, non autem extendenda ad collectas impositas pro salario Ludimagistri, Medici, Chirurghi, & aliorum similium Ministrorum, & Officialium Communitatis, quorum opera forensis non utitur, sed eorum ministerium respicit tantummodo commoditatem, vel utilitatem Incolarum, & servitium locale, seu personale, ut firmat Cardin. de Luc. ubi supra respondit Senatus Pedemontanus penes Thestur. decis. 149. n. 5. cum seqq. Conciol. allegat. 28. n. 21. & de constructione, & reparatione Ecclesiæ Parochialis Tondut. R. & resolut. benefic. par. 1. cap. 38. n. 6. ubi n. 7. firmat, quod forensis in territorio possidens non tenetur ad contributionem expensarum pro refectione, & conservatione campanarum.

Secundo limitatur in collectis merè realibus, quæ non minus spectant ad Forenses, quam ad Cives, cum res in alieno territorio possessa dicatur subdita, ut limitando firmant Matt. d. llo conf. 555. n. 21. Panimoll. in annot. 3. ad decis. 13. n. 15. Zaccb. loc. cit. n. 9. R. coram Ludovis. loc. cit. n. 16. quod absque ulla controversia procedit in Statu Ecclesiastico attento decreto Sac. Congregationis Sæbævaminum confirmato à Paulo V. mediante ejus Brevi, de quo penes Cobell. materno sermone composito de Bullis Summorum Pontificum, resolutionum, & decretorum concernentium interesse Communitatum pag. 12. & meminit ejus Commentar. ad Bullam boni Regim. cap. 35. sub n. 30. ubi registrata fuit Epistola circularis scripta ab eadem Sac. Congregatione, Panimoll. in allegat. annot. 1. n. 6. ad decis. 100. sicut enim casu non potest allegari absurdum, quod illo duplici onere in diversis locis gravetur, prout forenses regulariter allegare solent.

Tertio limitatur quoties favore Communitatis imponentis collectam vigeat consuetudo, quæ tamen debet esse immemorabilis, & probata in loco, & casu speciali Zacc. loc. cit. n. 19. ubi numeris antecedentibus adducit alias limitationes Illustrissimus Roccha d. llo cap. 82. n. 8. cum duobus seqq. ubi reprobat contrarium

sentientes Panimoll. in d. annot. 3. num. 5. Rota in Avenionen. seu Casallien. Collectarum impress. penes Gratian. d. llo dispert. 29. n. 13. cum tribus seqq. sed videndus Conciol. d. llo allegat. 28. n. 18. cum seqq. qui hujusmodi consuetudinem tanquam irrationabilem impugnat.

Noandum, quod vigente statuto, prout in Civitate Inolz vigent Capitula collectarum forensium, in quibus disponitur Civem originarium, qui alibi etiam cum tota familia se ad habitarandum transulerit, ibique per decem, viginti, aut triginta annos habitaverit, non teneri ad hujusmodi collectas per forenses solvendas: Excetto quando una Donna originaria della Città, è d'esse in dote al Marito alcuni beni stabili esistenti nella Città, ovvero Distretto predetto, in tal caso rispetto à detti beni sia sottoposta alle Colte de Forestieri durante il Matrimonio, e detti beni, e fructi d'essi possono essere gravati, e presi per conto di dette Colte, & il simile s'intenda quanto à beni immobili non dati in dote &c. tunc Mulier si non proprio marito, & electione se nupterit, sed fuerit collocata in Matrimonium à Patre, vel ab aliis conjunctis non tenebitur ad solutionem hujusmodi collectarum, ut de Statuto privante successione, vel hereditate Mulierem nubentem forensi extrà Patriam, quod non habet locum, quando Mulier collocata fuit in Matrimonium per Patrem, Fratres, vel alios concordantibus relatis firmat Ciriac. controverf. 291. num. 62. quæ interpretatio, cò facilius est amplectenda, cum versetur in materia Collectarum, quæ est odiosa, & consequenter strictè interpretanda Cravett. conf. 111. n. 26. Becc. conf. 73. in fine, & Rota in recent. decis. 52. n. 1. par. 5. ubi de Gabella imposita forensibus, & ita pronunciatum fuit ab Illustrissimo & Reverendissimo Casallierino tunc A. C. Locumtenente in Imolen. Collecta de Anno 1673. per acta Petroschii favore D. Nicolai Burgi, & Bernardinæ Calvæ ejus Uxoris contra D. Laurentium Mariam Magnanum, me pro eisdem Conjugibus scribente, & tali sententiæ pars acquievit.

Quod nullus solvere teneatur collectam pro alio, nisi modis infra scriptis.

R. V. B. B. I. C. A. IX.

Item Statuimus, & ordinamus, quod nullus in Civitate, Comitatu, & Districtu Faventig teneatur, nec egi possit per aliquem Officiale Civitatis, & Districtus prædicti ad solutionem alicujus collectæ, nisi tantummodo pro bonis ad ejus æstimum descriptis. Hoc tamen non habere locum decernimus in colonis, seu laboratoribus forensium, & in Scholarum Capitularis, qui solvere collectas pro forensibus teneantur, prout in proximo præcedenti Statuto ordinatum est. Statuentes etiam, quod quilibet qui in domo alterius inhabitaverit, cui imposita sit aliqua collecta, seu onus, tam reale, quam personale, teneatur (Domino domus non solvente) collectam, seu onus impositum subire pro Domino usque ad quantitatem pensionis dictæ domus per eum debite, & non ultra, quam solutionem (ut supra) factam antedictus Dominus ratam habere teneatur, & compellatur.

SUMMARIUM.

- 1 Obligatio Collectæ fundum sequitur non personas.
- 2 Declara procedere, quando imposita est pro onere patrimoniali, vel mixto.
Collecta imponenda est per 25, & libram, hoc est juxta vires patrimonii, qui est verus modus collectæ audi. num. 2.
- 3 Collecta partienda est secundum descriptionem bonorum factam in Catastro, & juxta qualitatem, & quantitatem patrimonii.
- 4 Bona accatastrata pro Collectis, & tributis sunt Fisco tacite obligata, & tanquam onus reale sequitur bonorum possessionem.
Collecta realis debetur à bonorum possessore non solum pro tempore, quo possedit, sed etiam pro anteriori; Secus procedit in collecta personali, & per sumantes, n. 4.
- 5 Collecta non debetur pro rebus sterilibus.
- 6 Nec pro rebus modicam fructum producentibus.
- 7 Collecta imposita super bonis immobilibus an debeatur pro censu, & an sit solvenda prius ab Emptore, seu Creditore, quam à venditore, & ubi solvi debeat remissive.
- 8 Collectæ & onera Cameralia solvenda sunt, ubi bona sunt sita.
Collecta pro Censibus debetur ubi situs est fundus, super quo est impositus, non autem ubi creditor habitat, num. 8.
- 9 Censui describuntur in Astimo ad effectum solutionis Collectæ, constituendo debitorem Collectæ creditorem Censui.
- 10 Collecta debita per creditorem census non potest mediante pacto in impositione illius imponi debitori, sed tale pactum tanquam illicitum reprobatum, firmo tamcū censu alioquin valde imposito. Limita nu. 11. & 12. Sublimita n. 13. Vide n. 20. 21. & 22. ubi datur cautela.
- 14 Constitutio Pontificia emanata per viam legis generalis tollit etiam actus juratos. Vide num. 19.
Maximè si alioquin redderetur inutilis n. 18.
- 15 Constitutio emanata per viam legis generalis cum amplissimis derogationibus, quamvis genericis, & non specialibus tollit, quæcumque privilegia continentia clausulas derogatorias cum derogationum derogatoriis, maximè emanata motu proprio, num. 16.
- 16 Clausula catervisque contrariis non obstantibus, quid importet.
- 17 Constitutio Pontificia emanata motu proprio, & per viam legis generalis comprehendit etiam obligationes juratas.
- 18 Omnia instrumenta juramento roborantur.
- 19 *Urcol. consulti. forensi. cap. 3. n. 12. reprobatum.*
- 20 *Enlla B. Pii V. super creatione Censuum non exat fructus ad rationem decem.*
Res. det. 93. p. 1. c. 1. de Censib. in quibus terminis loquatur.
- 23 Executionem paratam habet Collecta legi-
Tam. 11.

timè imposita, & procedi potest extrà ordinem de plauo, & velo levato, incipiendo à præceptis executivis, & de ratione num. 24. Decl. num. 25.

- 24 Dilationem non admittit exactio Collectæ tanquam destinata pto publicis necessitatibus. Decl. num. 25.
- 26 Citatio non requiritur in exactione Collectæ. Contrarium ibi. Amplia num. 27.
- 27 Citatio requiritur in exactione onerum Cameralium.
- 28 Debitores morosi in solvendo Collectas tam in persona, quam in rebus constringi possunt.
- 29 Exigi non possunt Collectæ in majori, vel minori summa, quam à Principe fuerit indicta.
- 30 Exactiores Collectarum plus debito exigentes puniuntur.
- 31 Exactores, seu Commissarii Collectarum ad aliquem locum se transferentes pro faciendis pluribus exactiōibus non possunt exigere plures mercedes pro pluribus itineribus, sed unam tantum repartendam inter omnes debitores pro rata. Secus in Magistratibus togatis duplex officium exercentibus, num. 33.
- 32 Milites duas militias tenentes non possunt consequi duo stipendia.

OBSERVATIO.

- 1 Obligatio Collectæ fundum sequitur non personas, ut tradunt *Thomas. de Collat. 5. Pa. spec. num. 1. Klob. de Contribut. cap. 17. n. 42.* Quod procedere potest, quando imposita est pro onere patrimoniali, vel mixto, in quibus casibus imponenda est per 25, & libram hoc est, juxta vires patrimonii, & ille est verus modus collectandi subditos *Klob. loc. cit. n. 56. cum seqq. ubi latè de bonis, & facultatibus collectandis, & Panimoll. in annot. 1. ad det. 13. n. 15.* Ac secundum descriptionem bonorum factam in Catastro juxta qualitatem, & quantitatem patrimonii partienda, ut tradit *Cobell. ad Bull. Boni Regim. cap. 35. n. 5. juncto n. 23. & Panimoll. ubi supr. n. 13.* Et tunc bona accatastrata pro Collectis, & tributis sunt Fisco tacite obligata, & tanquam onus reale sequitur bonorum possessionem non solum pro tempore, quo possedit, sed etiam pro anteriori, ut firmat *Soltro. & Casal. de Decret. arbit. Fiscal. tit. 5. quæst. 13. n. 4.* Ad differentiam collectæ personalis, & per sumantes, ut prosequitur *Panimoll. dicto num. 15.*
Animadvertendo, quod pro rebus sterilibus, quæ nullum fructum producant, non debetur Collectæ, ut pluribus concordantibus relatis firmat *Klob. de Contribut. cap. 13. sect. 2. n. 59. cum duobus seqq. Panimoll. in Annot. 1. ad dec. 100. n. 39. Res. in præsent. dec. 274. par. 16.* ubi etiam firmatur idem dicendum, si modici fructus percipiantur, cum isto casu pro minimis habeantur.

E c

An

Au autem imposita Collecta super bonis immovibilibus debeat per censu, & an sol-
 7 venda sit à venditore, an potius ab emptore, ac ubi sit solvenda late examinatur, juxta dispositionem Juris communis à Panimoll. in Annot. 3. ad dec. 13. & Annot. 1. ad dec. 100. Episcopus Roccia Disput. Juris select. cap. 13. n. 1. cum seqq. vol. 2. Cent. de Censib. quest. 58. n. 3. cum seqq.

Verum quid emanavit Bror Pauli V. man-
 dans solvi collectas, & onera Cameralia ubi
 8 sita sunt bona, Ideo inolevit consuetudo col-
 lectandi census ubi situs sit fundus, super quo
 impositus est, non autem ubi creditor habi-
 tat, ut advertit Panimoll. in Annot. 3. n. 16.
 & Annot. 1. ad dec. 100. num. 20. Ac ibidem,
 (prout in nonnullis locis Status Ecclesiastici
 praticatur) in altimum, seu Catastrum redi-
 9 guntur census, describendo pro debitore
 collectas creditorem census, ut ponderavit
 Rocca ubi suprà sub n. 7. Marot. de Collect. cap. 8.
 num. 2.

Quoties autem onus collectarum incumbit
 10 creditori, seu emptori census, tunc nec me-
 diante pacto transfundi valet in venditorem,
 sed pactum tanquam illicitum reprobatum
 est dispositione Bullæ Beati Pii V. super forma
 creandi census, ibi: Silem etiam annullamus
 pacta continentia solutionem quorum ad tum spe-
 liare ad quem alias de jure, & ex natura con-
 tractus non spectarent, ut tradunt Cent. dista
 quest. 58. num. 1. & Leonard. de Usur. quest. 64.
 n. 19. ubi relatis Frideric. Martia. & Vinceler.
 meminit similis Constitutionis factæ à Maximiliano
 Primo in Comitibus Vormaciz, & Marot.
 de Collect. cap. 10. n. 12. cum seqq.

Remanet tamen in suo robore contractus
 census, quotiescunque in ejus constitutione
 fuerunt servata substantialia præscripta in
 eadem Bulla Plana, ut firmat Marot. loc. cit.
 n. final. Leonard. de Usur. quest. 63. n. 21. cum
 seq. & n. 31. subdit eo magis procedere, si in
 instrumento addita sit illa clausula, qua con-
 trahentes protestantur velle contrahere juxta
 dispositionem Bullæ, & si forte aliquid addi-
 tum sit, quod illi repugnet pro appolito non
 habeatur, & respondit Roc. cor. Coccin. dec. 81. q.
 per tot.

Et quamvis limitetur in duobus casibus,
 nempe Primo quando pactum juramento fuit
 11 roboratum, cum tunc dicta Constitutione Pla-
 na mentionem non faciens de juramento non
 comprehendat pactum juratum, etiam si illi-
 citum, ut firmat Cent. de Cens. quest. 60. n. 19.
 cum seq. juncta quest. 106. n. 13. & in individuo
 respondit D. Ureol. Consultat. forens. cap. 35.
 n. 1. versic. his præmissis cum seq. ac n. 15.

Secundo quando scilicet conveniunt cum
 onere collectæ non excedunt summam scuto-
 rum decem pro centenario taxatorum per
 12 eandem Bullam Planam, ut declarat Rocca
 ubi suprà n. 9. Marot. de Collect. cap. 10. n. 12.
 & Douat. Anton. de Marin. Resolut. Jur. lib. 1.
 cap. 11. n. 16. & Pio. dec. 396. n. 1. q. par. 1.

Nihilominus crederem primam limitationem
 13 non subsistere, cum de potestate illius Summi
 Pontificis comprehendendi etiam pactum
 juratum nefas sit dubitare, & de voluntate re-
 sultet ex prægnantissima clausula derogato-
 ria, ibi: Non obstantibus quibuscumque Consti-
 tutionibus, & ordinationibus Apostolicis Statutis,
 & consuetudinibus, nec non privilegiis, & li-
 teris etiam per quoscumque Romanos Pontifices
 Prædecessores nostros, ac etiam Nos sub quibus-
 cumque tenoribus, & formis, ac cum quibuscumque
 clausulis etiam derogatoriarum derogatoriis, nec
 non irritantibus decretis ex quavis causa etiam
 per modum legis universalis, aut alia quomodolibet
 editis, sive in favorem Universitatum Com-
 munitatum, Collegiorum, Congregationum, Ci-
 vitatum, & locorum concessis, approbatis, &
 innovatis, quibus omnibus, & singulis illorum
 seniores præsentibus pro expresse habentes, qua-
 tenus directè, vel indirectè præfati nostra Con-
 stitutioni in toto, vel in partem contrariantur spe-
 cialiter, & expresse derogamus, ceterisque
 contrariis quibuscumque, quæ clausula sic con-
 cepta est apta comprehendere omnia, quæ
 in contrarium possint apponi tam in genere,
 quam in specie Marot. Variar. dec. lib. 1.
 cap. 35. n. 4. Roc. coram Duran. discursus seu dec. 285.
 num. 61.

Maximè cum prædicta Constitutio emana-
 verit per viam legis generalis, quo casu tol-
 14 litur etiam actus juratus, ut de Constitutione
 revocante Statuta per viam legis genera-
 lis, quod tollat etiam Statuta jurata docet
 Felin. in cap. constitutus n. 5. vers. limita secundum
 de Rescript. Rayn. in l. final. n. 5. in fine vers. pri-
 mo nisi c. Si contr. jus, vel ut illo. publ. & quod
 Constitutio emanata per viam legis genera-
 15 lis, cum amplissimis derogationibus, quamvis
 genericis, & non specialibus tollat quæ-
 cumque privilegia continentia clausulas de-
 rogatorias, cum derogatoriis derogatoriis,
 & alia, quæ in contrarium possunt ob-
 stare, firmant Gonzal. ad Regul. 8. Cancell. gloss. 36.
 n. 31. Roc. coram Barot. dec. 390. n. 5. coram s. m. c.
 Alexandro VIII. dec. 46. n. 4. cum seqq. cor. Pen-
 tiuger. dec. 161. n. 5.

Ac motu proprio juncta illa clausula, ce-
 terisque contrariis, non obstantibus apposita
 16 post amplissimam derogationem Constitutionum
 Apostolicarum, Statutorum, consuetudinum,
 & privilegiorum, quæ operatur, ut ille Summus
 Pontifex voluerit nihil obstarè, quamvis age-
 retur de actu jurato, cujus noticia cum non
 retardasset ad hujusmodi motu proprio, ut
 notat Felin. in dicto cap. consti-
 tutus sub n. 5. vers. sed imola.

Et quod Constitutio Pontificia emanata mo-
 tu proprio, & per viam legis generalis com-
 17 prehendat etiam obligationes juramento firmatas
 tradit Seraphin. de Privileg. juram. privileg. 22.
 n. 25. & 27. & respondit Roc. cor. Ca-
 valtr. dec. 612. n. 32.

Eò certius, quia cum omnia instrumenta
 18 roborentur juramento, quod utique innoce-
 scebat

ſcebat Summo Pontifici inverſum eſt, quod noluerit comprehendere etiã pactum juratum, dũ alioquin in huiusmodi Conſtitutio non comprehenderet inſtrumenta jurata, ea redderet inutilis, & eluſoria, ut in puncto advertebat *ſiccardus*. *Controverſi Jur. lib. 1. cap. 32. n. 2. cum ſeq.*

Unde adhærere non poſſum opinioni *D. mei Ureoli alioquin doctiſſimi Juris Conſulti cap. 35. n. 12.* & eorum, quos ipſe allegat, cum nimis repugnet ratio delumpta ex poteſtate, & verſimili voluntate Pontificis diſponentis, & nonnullæ contrariæ auctoritates tranſeunt cum illa generali conſeſione, quod contraſtus jure humano irritus conſtituitur juramento, quæ nullatenus applicatur; Aliæ verò poſſunt procedere, quando in diſponente deſicit poteſtas comprehendendi juramentum, & verſamur in dubio circa ejus voluntatem, quæ circumſtantia ceſſant in caſu præſenti.

Secunda limitatio pariter non ſubſiſtit, nam omiſſo, quod taxatio fruſtuum ad rationem decem pro centenatio in *Bulla Piana* impreſſa in meo Codice non legitur; Advertendum eſt, quod ad diſpoſcendum, an pactum ſit illicitum nec ne, ponderandum eſt, an quantitas fruſtuum promiſſa una cum obligatione aſſumpta per venditorem cenſus ſolvendi collectas ſit exceſſiva nec ne, quod ut determinetur, non ſolum ponderandum eſt, an quam ſummam communiter in illa Provincia, Civitate, & loco eurrant fruſtus cenſus cum particularibus perſonis contraſti, verum etiã in ſpecie ſtipulati cum Communitate, nam diverſimodè taxantur, & eurrunt fruſtus ſecundum diverſitatem Regionum, locorum, & contrahentium unde omnibus hiſ particulariter perpenſis cognoſceretur, an obligatio ſolvendi collectas excedat quantitatem fruſtuum verè debitam, & ſic pactum irritum remaneat ex diſpoſitione dictæ *Bulle* an è converſo, ita ut potius per talem compenſationem, ſeu per quandam imaginariam ſolutionem cenſentur ſolati creditori fruſtus in tota ſumma, etiã comprehenſa illa quantitate conventa pro collecta, & ſtatim brevi manu per ipſum ſoluta venditori cenſus ſumma collectam tangere, & conſequentè eo caſu onus aſſumptum per debitorem ſolvendi collectam cenſetur potius ſactum ad evitandas inanes actus, quam ad effectum gravandi ipſum debitorem majori onere, & iſto caſu non eſt prohibitum emptori emere cenſum immunem à collectis, & ſecundum hunc ſenſum intelligenda eſt

21 *dec. 93. penes Cœd. de Cenſib. ut declarat Roeb. cit. cap. 132. n. 11.* Unde ad tollendas controverſias erèdètem ſufficientè conſultum eſt

22 utendo cautela, nempe quod inter contrahentes determinetur quantitas fruſtuum cenſus, & per ſubſequentis pactum conveniatur, quod Communitas ſibi retinere valeat pro collecta à creditore cenſus debita totum.

dem ex fruſtibus, ut docet *Menoch. de Preſumpt. lib. 3. præſumpt. 122. n. 59. Duard. de Cenſib. tom. 1. §. 4. quaſt. 39. ſub n. 9. verſ. poſſet autem, & ſub n. 12. verſ. erunt tamèn licita, & ſub n. 14. in fine, & quaſt. 40. ſub n. 4. quos ſequitur *D. Ureoli. diſto cap. 135. n. 16. in fine cum ſeq.* Vel quod taxentur fruſtus cenſus in minori ſumma, quam communiter currit cum expreſſa declaratione minuendi fruſtus, habito reſpectu ad onus collectarum ſuſceptum per venditorem, ut tradit *Roeb. allegat. cap. 131. n. 9. verſe ſecus aſſerendum.**

Ceterum collecta legitime impoſita paratam executionem meretur, ita ut pro illa 23 exigenda extra ordinem de plano, & velo (ut ajunt) levato regularitèr procedi, & à præceptis executivis incipi poteſt ad *Text. in l. Pennle. lbi: Omiſſa fruſtratione*, hoc eſt, ſine mora, vel tergiverſatione, prout exponit *Cujac. C. de Coven. Fiſci deb. lib. 10. Bald. conſ. 138. n. 2. cum ſeq. Menoch. conſ. 75. n. 102. Celer. de Proceſſ. execut. par. 3. cap. 2. num. 37. cum ſeqq. Kloeb. alios cumulus de Contribut. cap. 18. n. 1. & 27. Ofſiſib. dec. 86. n. 3. cum ſeq. Theſaur. dec. 164. n. 3. Grivellæd. Dolan. 69. n. 9. Panimoll. in annot. 4. n. 2. & 4. ad ejus dec. 13. Ea ratione, quia deſtinata ſunt pro publicis neceſſitati-*

24 bus, quæ dilationem non admittunt, proinde congruum eſt, ut ſecundum deſinita tempora, diligenter exigantur, ut ex mente *Juſtiniani* proſequitur *Kloeb. diſto cap. 18. n. 2. & Panimoll. ubi ſuprà n. 4. & 8.* Abiquè, eo quod per exceptionem litis pendentes poſſit retardari, quando tamèn non conuenit ex- 25 ceptio legitima, ſecus è converſo, ut declarando reſpondit *Panimoll. loc. cit. n. 5. cum ſeqq.* Adeo ut nec quidem elatio requiratur, ut 25 contra *Sardum conſ. 168. n. 56. cum ſeq. tenet Kloeb. d. cap. 18. n. 3.* Verius tamèn eſt requiri intimationem ex diſpoſitione *Text. in l. 2. de Indult. lib. 10. ut reſpondit Cobell. ad Bull. Bon. Regim. c. 12. num. 42. verſ. reſpondetur, cum ſeq.*

27 Quod procedit etiã in executionibus onerum Cameralium ex particulari Conſtitutione Cardinalis *Aldobrandini, Aldobrandini nuncupata infra in Append. pag. 126. n. 1. ut proſequitur Cobell. ubi ſup.*

Et debitores moroſi tam in perſona, quam

28 in rebus conſtringi poſſunt *Barr. in l. Nemo carere n. 3. & in l. Miſſi. C. de Exceſſor. tribut. lib. 10. Celer. de Proceſſ. execut. d. cap. 2. n. 34.*

Non poſſant tamèn exigi in majori, vel 29 minori ſumma, quam à principe ſuit indicta, ut probat *Text. in l. Omnes. C. de Annon. & Tribu. l. 10. l. Placet. C. de Exceſſor. muer. lib. 10. l. Feſtigalia, ſide Public. & veſtigal. Anaya in diſta l. Omnes n. 5. quos reſert, & ſequitur *Antunez Portugalæ de Donat. Reg. tom. 2. lib. 3. cap. 1. n. 43.* Unde exactores, qui pluſ debito extor-*

30 quent, puniuntur dupli pœna, & erimen committere dicuntur *Linn. C. de Supere. xali. lib. 10. Sixtin. de Regalib. cap. 1. q. 9. & proſequitur Antunez ubi ſuprà n. 44.*

Notandum etiã, quod Exactores, ſeu

E c 2 Com-

Commisarii ad aliquem locum se transfe-
rentes pro faciendis pluribus executionibus
31 non possunt exigere plures mercedes pro
pluribus iriactibus, sed unam tantum, & qui-
dem taxatam, quæ repartienda est inter om-
nes debitores pro rata executionum, ut di-
spōnitur in dicta *Aldobrandinus* §. 4. & de si-
mili ordinatione in legibus Hispaniarum re-
latis *Azeved.* & *Avilas doceat Sanchez. Consil.*
moral. l. 3. c. 2. p. amic. dub. 23. exemplo militum,
qui dum tenent duas militias non possunt

32 consequi duo stipendia, *Capyc. Galeott. differt.*
unic. post primum librum R. sponsum fiscal. à
num. 71. usque ad 91. & sunt decem penes Re-
verter. dec. 308. per totum par. 1. ibique Donat.
Anton. de Marin. in Observat. 1. Contrarium ta-
33 *mē tenendum esse in Magistratibus togatis*
duplex Officium exercentibus ratione dupli-
cis oneris, & sollicitudinis concordantibus
relatis firmat D. meus Reynald. in ejus Observat.
crim. volum. 3. cap. 32. §. 4. n. 270.

ADDIT. AD RVBR. IX. LIB. VI.

SUMMARIO NON INDIGET.

Nem. 7. Pactum in Censu appositum, quod
venditor solvat Colicūas super Censibus im-

positas valer secundum *Noguerol. allegat. 2.*
nn. 52. & 55. adduct. per Trecol. in addit. ad
ejus Consil. 35.

Cui, & quando, quis emere, vel vendere cogatur.

R V B R I C A X.

S Tatuimus, & ordinamus, quod quicumque jure proprio, livellario, emphiteotico, (A) aut alio quovis titulo habuerit petiam terræ tornaturæ unius, vel intrā, per iudi-
ceutem cogatur iusto pretio, per duos ex vicinis declarando vendere alteri convicino ha-
benti petiam terræ tornaturarum duodecim, vel ultrā à duobus lateribus ad minūs sibi
contiguam. Et similiter habens dictas tornaturas duodecim, vel ultrā instante eo, qui
unam tantum tornaturam, vel minūs habuerit emere cogatur. Excipimus tamē unam
tantum tornaturam, vel minūs habentem pro refectio, & propria habitatione, seu pro
usū vix, quibus casibus invitus ad venditionem non cogatur; Sed vendere (B) volens
(ut suprà) vicinum prius requirere, (C) ac eidem potius, quā alteri cuiuscunque iusto
pretio vendere cogatur. Quod, & servati volumus in quolibet rei quæcumque com-
munem (D) cum altero habente, & vendere volente, & alienatio (non præmissa tali re-
quisitione) volente convicino, vel consorte sit ipso jure nulla, & factio pretii soluti de-
posito, (E) & cautione indemnitatis emptori exposita, (F) ubi integra pretii solutio non
intervenerit, talis res vendita à quovis emptore, & novo possessore intrā sex menses à die
scientiæ computandos recuperari possit, & valeat per ipsum convicinum, vel consortem
eodemmet pretio, & terminis, quibus empti fuerit per non vicinum, aut consortem.
Et pluribus convicinis, vel consortibus concurrentibus, is præferatur, qui majorem rei
communis partem, majoremve jugerum numerum habuerit. (G) Pari autē in causā,
prior in tempore, potior in jure habeatur. (H)

SUMMARIUM.

- 1 **R**etractus emphiteutæ competit.
- 2 Retractus Locatori ad longum tempus com-
petit.
Locatio ad longum tempus dicitur quando
facta sit ad decem annos, vel ad vitam Con-
ductoris num. 2.
- 3 Utile dominium transit in conductorem ad
longum tempus.
- 4 Retractus rei sub directo dominio Ecclesiæ
existentis non competit vigore Statuti lai-
calis.
- 5 Retractus ex dispositione Statuti *Frentia*
petitur quantitatē litem duodecim tor-
naturarum; requiritur in prædio retrahen-
te contiguitas.
- Contiguitas prædii retrahentis cum retra-
hendo requiritur ad effectum retractus
num. 5.

- 6 Via vicinalis non excludit contiguitatem ad
effectum retractus, secus publica.
- 7 Retractus fieri debet cum eo minori incom-
modo vicini, quo fieri potest.
- 8 Retrahere volens partem tenetur emere to-
rum prædium, & n. 16. Ampl. n. 9. 10. & 11.
Limita n. 12. & 17.
- 10 Res non affert tantam utilitatem, & com-
moditatem respectu partis, quantum tota
respectu totius.
- 13 Una pars an cōseatur membrum alterius
partis prædii præcipue attenditur neces-
sitas, vel destinatio Patris Famil. quæ fieri
potest etiam in ipso actu ad excludendum
retractum, num. 15.
Destinatio Patris Famil. immutat naturam
rei num. 13. & potest fieri.
- 14 Vineæ divisa de mandato Principis ob viam
noviter directam non desinit esse unum
corpus:

- 15 Permutatio facta ad evitandum retractum in solo casu venditionis permittitur, valet.
- 17 Statutum excipiens unum casum censetur voluisse ceteros alios comprehendere.
- 18 Conforti competit retractus ex dispositione Statuti Faventis; secus de jure communi, & num. 36.
Retrahus praelatus competit ex dispositione Statuti Urbis lib. 1. cap. 1. num. 18.
- 19 Retrahus praelatus competit conforti in venditione Castri jurisdictionalis. Vide num. 21. & seq.
- 20 Maxime quando agitur de venditione judiciali.
- 22 Bald. in leg. 1. num. 8. circa fin. Cod. Qui Testam. fac. post. reprobatur.
- 23 Rixae, & dissensiones sunt inevitabiles inter condominos Castri jurisdictionalis.
- 24 Dividitur iurisdicchio, seu illius exercitium inter condominos alternis temporibus ad evitandas discordias.
- 25 Vel assignando uni totum Castum cum iurisdictione, retribuendo alteri compensationem in tot bonis allodialibus, seu in pecunia.
- 26 Retrahu competente vicino, vel conforti ex dispositione Statuti in casu alienationis non habet locum in casu permutationis. Decl. num. 27.
- 28 Statutum disponens vicinum vendere volentem rem immobilem requirere debere vicinum, valet.
- 29 Denunciatio rei vendendae per vicinum faciendi est personaliter convicino ad effectum retractus, & quarè. Vide num. 30.
Scientia vera, & certa inducitur ex citatione personali, num. 39.
- 30 Denunciatio domi, vel per edictum rei vendendae, quando vicino fieri possit.
- 31 Scientia praesumpta sufficit, quando agitur de jure querendo.
Gratian. discept. 957. num. 12. reprobatur num. 31.
- 32 Jus quæsitum vicino competenti praelationem per venditionem rei factam tertio non expirat etiam si contrahentes postea à contractu recesserint.
- 33 Denunciatio rei vendendae per vicinum continere debet certam, & plenam scientiam tam contractus perfecti; quam pretii, nec sufficit scientia venditionis in genere.
- 34 Quid si habeat relationem ad acta, seu instrumentum.
- 35 Denunciatio, seu requisitio rei vendendae faciendi vicino per Statutum demandata non suppletur per scientiam aliunde habitam ab ipso vicino.
- 37 Vicinus, & conforti retrahere, seu praferri volentem in venditione, tenentur deponere pretium integrum solutum. Ampl. n. 40.
- 38 Et si in minimo deficiat, non suffragatur.
- 39 Amplius procedere etiam in summa confecta, quando cessat suspicio fraudis.

Forma à Statuto praescripta debet etiam in minimo adimpleri, num. 38.

Utile per inutile vitatur, si forma praescripta non adimpletur, num. 38.

Retrahere volens tenetur subire omnes conditiones, cum quibus celebratus fuit contractus, omni. 39.

40 Error probabilis allegatus à rustico, muliere, minore, & similibus suffragatur ad evitandam penam, non autem ad effectum consequendi retractum.

41 Retrahere volens deponere tenetur pretium non obstante pendentia controversiae super retractu.

42 Oblatio praecedere debet depositum per retrahere volentem faciendum, etiam si Statutum de ea non faciat mentionem.

Oblatio praecedere debet depositum n. 42.

43 Retrahere volens rem à vicino, vel conforti tenetur praestare cautionem indemnitate emptori pro parte pretii promissi.

44 Retrahere volens rem à vicino, vel conforti an teneatur reficere emptori quidquid pro rei consecutione expendit sive in causam pretii, sive ex alia causa, nempe pro expensis, gabellis, laudemii, mercedis Notarii &c.

45 Vicinus ille praefertur debet in retractu, qui vicino super praelatione magis cohaeret, quando lis vertit inter duos.

46 Vicinus, & conforti ille praefertur, qui majorem quantitatem rei habet illi habenti minorem.

47 Praferendus est qui praevenerit in retractu.

48 Conforti praefertur vicino in retractu.

OBSERVATIO.

Retractus etiam Emphyteutae tanquam utile dominium habenti competit ut
1 firmat Gratian. discept. 460. num. 3. juncto
A num. 31. cum seq. & resolvit Supremum Tribunal Camera in Romana retractus sub die 27. Aprilis 1678. inter Andream Roncam Emphyteutam Ven. Domus Probationis Societatis Jesu, & Antonium Dismatum, proponente Eminentiſſimo de Jure, tunc Rev. Camera Apostolica Clerico à quo post aliam uniformem resolutionem sub die 20. Junii sequentis lata fuit eodem anno sententia confirmatoria alterius boni mei Raggi tunc Viam Praesidis. Eademque ratione competere etiam debet locatori
2 ad longum tempus, qui talis dicitur, quando res locator ad decennium, vel ad vitam Conductoris, ut firmat Fajus de Substit. quæst. 525. n. 3. quem sequitur Fulg. de Jure Emphyteut. tit. de alienat. quæst. 1. n. 82. cum in ipsam etiam
3 transeat utile dominium, ut tenet Mant. de Test. lib. 2. tit. 2. n. 4. Fulg. de Jure Emphyteut. in praelud. quæst. 5. num. 10. & admisit Rota coram Scraphin. decis. 286. num. 3. & 20. in fine sequitur De Comitibus det. Senen. det. 3. num. 4. tom. 1.

Verum si terra retrahenda sub dominio directi.

222 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ.

diccio Ecclesiæ sit, ex defectu potestatis
4 non competit retractus vigore nostri, vel alterius Statuti laicalis, ut firmat *Conciol. ad Statut. Eugub. lib. 1. Rubr. 55. n. 10. & in allegat. 1.4. num. 25. & Rot. penes Salgad. Labyrinth. decis. dec. 3. n. 26.*

Ut autem competat retractus ex dispositione nostri Statuti præter quantitatem factam
5 in duodecim tornaturarum requiritur pariter in prædio retrahente contiguitas, quæ etiam de iure communi requiritur, ut ex *Murot. discept. 35. sub n. 31. & aliis firmatim supra in Observo. ad Rubr. 21. n. 22. lib. 5.*
6 Ea tamen non excluditur ob intermediam vicinalem, sed bene à via publica, cum hæc tollat coherentiam, ut in *d. observo. loc. cit.*

Advertendum posse contingere casum tornaturarum terræ retrahende esse partem prædii, unde assumenda sit dispositio huius solita tam occasione retractus coactivi, quam pælativi; An scilicet Vicinus obtinere possit retractum in illa tornatura tantum sibi contigua abiquæ necessitate emendi totum prædium: In quo articulo cum retractus fieri debeat cum eo
7 minor incommodo vicini, quo fieri potest ad tradita per Imperatores Honorum, & Theodosium in l. Opus captum, C. de Oper. public. in Cod. Theodos. & firmat *Gratian. disceptat. 947. sub n. 18. verus ultimus non debet, cum seq. Andreol. contr. 132. n. 5. ac protestatum etiam fuit sancti mem. Gregorii XIII. in eius Bulla la 22. in Bullar. novo tom. 2. sub 5. t. ibi: Quibus malis quod minimo Civium nostrorum, ac Curialium detrimento fieri possit mederi cupientes &c. dicendum est, quod volens retrahere tenetur emere totum, ut respondit *Aleat. respons. 13. n. 7. cum seq. lib. 2. tom. 1. Mar. Mota in c. p. Regn. Sicil. tom. 3. ad Reg. Messan. cap. 10. num. 39. & tom. 4. in cap. Ris. 194. & in Pragm. ejusdem Regni tom. 1. cap. 72. n. 33. & seqq. Theaur. q. for. res. 63. n. 11. lib. 1. Placid. Costa in addit. ad Consil. Francisci Paris, vers. aut. n. 17. Novar. Præx. elect. for. quæst. 21. n. 9. Melphe. ad Consuet. ad Neapol. tom. 3. par. 12. quæst. 22. n. 17. Fernigiol. cons. 486. n. 4. Cibrilline. ad Leg. Municipal. Molchian. tit. 11. art. 21. n. 2. cum seq. d. uisissimam Hieronymus Palma allegat. 8. Gratian. discept. 745. n. 65. cum seq. & discept. 947. n. 1. Capon. contr. 1. n. 44. Sabell. Var. resol. cap. 68. n. 71. Card. de Luca de Servit. in supplem. discurs. 99. præsertim n. 6. Castill. dec. 89. n. 11. & resolut. Supremum Tribunal. Camera sub die 24. Aprilis 1679. in Romana præfecti retractus, respondendo consilare de duobus consensibus, in quibus denegavit Innocentio Cybo retractum**

8
9
familis, & remissa in Vico nuncupato del Vionbo, ex quo fuit iudicatum esse membrum Palatii DD. de Alte positi in via Curtus, coram Illustrissimo Albaldo, qui dum etiam Commissariatum Generalem Artuorum in ætate juvenili universali laude exercebat, & de se magnam expectationem præbebat, à sancti mem. Innocentio XI. ad Cardinalatum promotus fuit die 2. Septembris 1686. & à Summo Pontifi-

ce Innocentio XII. Legatione Urbini post hæc scripta, decoratus, quam summam prudentiam, & iustitiam exteet, & deinde legatione Ferrariæ decoratur quam pariter æquali iustitia, caritate, & prudentia administravit, & nunc Decanatum Sac. Collegii Apostolicum meritò obtinet Episcopatum Velleteranum incompatibili iustitia, & zelo administrat ita ut tanquam norma omnium Autilitum possit appellari, & imitari. Et de prædiis Rusticis expressè disponitur in *d. Bulla Gregorii XIII. n. 14.*

Dum enim damnofa resultat separatio membri, sed accessorii à principali, cum eo casu res non afferat tantam utilitatem, & commoditatem respectu partis quantum tota respectu totius Gomez *Varian. resol. 102.2. cap. 2. sub num. 49. prop. finem, Cent. de Consuet. 66. num. 102. Duard. cod. trañ. 5. 14. quæst. 16. sub n. 13. Melphe. d. quæst. 22. sub n. 13. Barc. dec. 92. n. 28. de Marin. ad Reverter. decis. 278. sub n. 1. in fine, Sauselle. decis. 171. num. 5. cum seqq. par. 2. in cuius casu prætendebatur prælatio in Viridario tantum, non autem in domo illi contigua, & insimul cum ea vendito, & tellatur emptorem fuisse absolutam, egregiè respondit Palma *d. Bulla allegat. 8. num. 19. vers. & finem seq.* ubi contra prætendentes retrahere partem prædii, in qua aderant officinæ, rejeçta alia, quæ interdicebatur à via fuit resolutum ut tellatur ibi *in fine.**

Quod tamen non procederet, si ageretur de pluribus corporibus separatis, quorum
11 unum non penderet ab alio, adeo ut ex dissimembratione unus non diminueretur usus alterius partis; tunc enim intraret retractus partis contigux tantum, ut declarat *Gratian. d. Bulla disceptat. 745. n. 65. cum seqq. Mota ad Consuetud. P. normit. cap. 26. n. 138. cum seq.* ubi notat, quod aliis de facili fuis retractus auferretur ex facio contrahentium, diligigendo firmat *De Marin. in Addit. ad Reverter. dec. 27. n. 1. Cenc. de Cons. quæst. 66. n. 102. cum seqq.* ubi notat, 109. loquendo de retractu prælativo declarat procedere non reclamatione emptore *Var. in Supplem. Compend. decis. in verbo Jus congrui in fine*, ubi tellatur ita à Sar. Conf. fuisse decisum, prout etiam tellatur *Franc. dec. 17. n. 22. Sabell. Var. resol. c. p. 68. n. 71. Andreol. ad contr. vers. 132. per tot. & præsertim n. 16. Castill. dec. 89. n. 8. cum seq.*

Ad distinguendum verò, an uia pars censetur membrum, & accessorium alterius
13 partis, præcipuè attenditur necessitas, vel delinatio Patrisfamil. quæ etiam immutaturatur rei, ut respondit *Rot. Florentin. coram Megon. dec. 29. n. 1. vers. contrarium usque in fin. Gratian. d. Bulla disceptat. 745. n. 64. ubi quod vinea divisa de mandato Principis ob viam*
14 noviter directam non delinir esse unum corpus, *Castill. d. dec. 89. n. 11. De Tacion. de Locat. cap. 23. n. 63. cum seqq.* ubi latè ex quibus probetur delinatio, concordes cumulat *Card. de Luca de Serv. disc. 74. n. 11. & in Supplem.*

plem. pariter de Servit. d. discurs. 99. n. 6. & 9. ubi quod motivum distantie stabuli, & censu-
se a Palatio, ac intermedia via publica est
contemptibile, cum non attendatur separa-
tio materialis, Palma ubi supra n. 22. vers. se-
cundus respondit eum seq. censuit Rot. coram
Bich. dec. 506. & in dicta Romana praten-
sibus 24. Aprilis 1679. coram Eminenti-
ssimo Asellio; Et delinatio venditionis valide facta
15 etiam in ipso actu animo excludendi prae-
lationem eo modo, quo sustinetur permuta-
tio facta ad evitandum retractum in solo casu
venditionis permixtum, cum hac cautela
a lege sit permixta, & prudens consilium ju-
dicetur ad sibi principaliter prospiciendum,
licet per indirectum lex super retractu dispo-
nens defraudetur, ut animadvertunt Decian.
respons. 23. num. 19. eum seq. vol. 2. Tiraquel.
de Retract. lig. 2. in praf. n. 78. cum duobus seq.
ac censuit Rot. in res. dec. 413. n. 2. par. 2.

Eoque facilius cedat retractus partis, cum
aliis emptor non esset verisimiliter empu-
16 rus, quam si tota apud se remaneret, aut
tota redimeretur, ut advertit Christinus ad
Leg. municip. Melchianen. tit. 11. art. 21.
n. 4. & 6.

Huiusmodi disputatio cessare videtur ex
dispositione nostri Statuti; Nam cum in eo
17 excipiantur nonnulli casus, ibi: Excipimus
tamen unam tantum tornamentum, vel miani ha-
beantem praefectio, & propria habitatio, seu
praeusu via, quibus casibus inest ad venditionem
non cogatur, censendum est ceteros alios
casus comprehendere voluisse, ut in terminis
retractus vigore statuti, animadvertit Alex.
conf. 32. n. 4. vol. 7. quem sequitur Andreola-
leg. contrav. 132. n. 11.

Ex dispositione ejusdem nostri Statuti
competit quoque Consorti retractus prae-
lationis, prout de consimili Statuto Urbis lib. 1.
cap. 10. firmat ibidem Fenzos. & generaliter
tradit Novarr. de Usur. q. 44. sub num. 123.
18 Alioquin de Jure communi non competisset,
attenta clara dispositione Text. in leg. Dandum
C. de Contrah. empt. ut disculso articulo re-
spondit Rot. coram Cocin. dec. 229. per tot. &
novissime Roccha Episcopus Iseianus Disput. Jur.
selecl. cap. 160. per tot. n. 2. Quod non pro-
19 cedit in venditione Castris jurisdictionalis,
cum isto casu Consorti competat prelato
propter favorem jurisdictionis, quae de jure
publico introducta est, juxta opinionem de-
ductam ex doctrina Bald. in l. 1. n. 8. circa fi-
nem C. qui testam. fac. poss. quam sequuntur
relati per Vermigliol. conf. 490. n. 2. Mantie.
de Tacit. lib. 4. tit. 14. n. 93. Merlin. de Piga. lib. 2.
tit. 1. quest. 37. n. 6. & Gratian. discipul. 546. n. 3.
& Rot. in Romana Castris Percelliani 21. April.
1679. coram boe. me. Albergato 6. Pratered.
20 Quod facilius admittendum videtur, quan-
do agitur de venditione judiciali, cum eo casu
non possit considerari aliquod praedictum
resultare venditori ob privationem libertatis
vendendi cui lubet, super qua fundatur

dispositio d. legis dudum, nec damnum extra-
aneo emptori, si emptio effectum non habeat,
secus procedit in Condominio, qui si exclu-
datur, & in communione permaneat, ejus
portio, seu rata minus valebit, ut pondera-
vit Rot. in mox allegata Romana sub eodem
5. Pratered.

Non omittimus tamen ponderandum,
quod circa venditionem voluntariam, Bal-
21 dus, quem ceteri allegant, & sequuntur non
firmat Consorti competere praelationem, sed
solum quod unus non potest vendere jurisdi-
ctionem suam ad emulationem alterius, ut
eo allegato tradit Sperell. dec. 55. n. 23. Ultra
22 quod opinio Baldi reprobatu-
r a Jus. in eadem
l. 1. sub n. 29. vers. sed puta, & ab Angel. ibi-
dem, ac ab aliis relatis per Vermigliol. dicto
conf. 490. n. 2. & secundum opinionem Jafonis
fuisse decisum a Senatu Burdegalensi, testatur
Arnald. Ferronia Commentar. ad Consuetud. Bur-
degale. lib. 1. tit. 1. de retract. 6. 2. vers. quod atti-
net, quem relatis ejus verbis sequitur Donat.
Anton. de Marin. Resolut. lib. 2. cap. 117. n. 19.
eum seqq. de Luc. ad Franc. dec. 17. n. 2. vers. imo
si duo. Et si aliter fuit decisum in Regno Nea-
politano, id evenit non quidem de jure, sed
ex quadam aequitate politica pacifice vivendi
in Rep. & ad evitanda scandala, & dissen-
siones, ut advertit Montan. contrav. 21. n. 16. cum
seq. Quod motivum cessat, quando agitur de
parva jurisdictione. Et quatenus timeri pos-
sent scandala, & dissensiones, quae secundum
quotidianam experientiam sunt inevitabiles,
23 ut ponderavit Rot. in allegata Romana Castris
Percelliani locut. ac resultat damnum Vas-
salorum, non obstante divisione administra-
tionis jurisdictionis, quae alternis temporibus
fieri solet inter Condominos ad evitandas
discordias juxta quotidianam praxim, quam
aliis relatis docet Tondus. de Pravent. par. 2.
cap. 2. n. 5. tunc succurrendum esset per divi-
sionem assignando uni totum Castrum cum
24 jurisdictione, retribuendo alteri compensa-
tionem in tot bonis allodialibus, vel in pecu-
nia, prout praeficitur fuit a Sac. Consulta
in casu, de quo per Gratian. discipul. 997.

Concedente Statuta praelationem vicino,
vel Consorti in casu alienationis non habet
26 locum in casu permutationis, ut pater al-
li legata supra num. 15. firmant innumeri allega-
ti per Roccham Episcopum Iseianum Disput. Jur.
selecl. tom. 2. cap. 164. n. 10. cum seqq. Rot. coram
Burati. dec. 6. n. 12. & Adden. ad eundem
dec. 937. num. 22. & in res. dec. 322. num. 12.
par. 4.

Quod procedit in casu verae permutationis,
27 secus quando simulata denominata fuit per-
mutatio, sed vere contractus est venditionis,
ut latissime respondit Roccha loco mox cit. n. 16.
cum seq.

Valeat Statutum disponens vicinum vendere
volentem rem immobilem requirere debere
vicinum, alioquin alienatio sit nulla, ut fir-
mat Hippolyt. de Marfil. singular. 64. num. 1. ubi
con-

224 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Thedofia.

concordantes ; Et hujusmodi denunciatio rei
 19 vendendæ faciendæ est personalitèr vicino ,
 cum vera , certa & indubitata notitiâ , oco
 autem præsumpta requiritur ad aliquem præ-
 vaudum jore suo, ut in terminis retractus aliis
 relatis docet *Ciroch. difcept. 29. n. 36.* quæ tunc
 habita dicitur , quando citatio personalis
 præcessit , ut comprobando firmat *Gratios.*
Obert. de Citat. l. 1. c. 1. n. 256. cum seqq. Quod
 etiam expresse disposuit *Bull. Gregorii XIII.*
super Jure congrui la 22. §. 8. in Bullar. vovo
 20 *vol. 2. ut respondit Rot. coram Royas dec. 246.*
 n. 2. & ex dispositione ejusdem *Bulle sub d. 5. 3.*
 tunc fieri valet domi dimissa copia , quando
 factis diligentis per duos Cursores reperiri
 commodè non potuit , prout etiam per *Adi-*
 30 *ctum* , docto summarie , & extrajudicialitèr
 quod citandus absit ab Urbe .

Nec videtur sufficere scientia præsumpta ,
 eò quia agatur de jure quærendo , quoad ef-
 fectum prælationis , non de jure quæsito am-
 mittendo, ut respondit *Gratian. difceptat. 957.*
 31 *n. 12.* Etenim adeo est jus quæsitum vicino
 per venditionem factam per convicinium rer-
 32 tio , ut non expiret , nec cesset , quamvis con-
 trahentes à contractu postea recesserint , ut
 respondit *Larrea decif. 79. n. 3. cum seqq. usque*
in finem .

Ac eadem denunciatio continere debet
 certam , & plenam scientiam tam contractus
 33 perfecti , quam pretii , alias uti invalida non
 potest habere effectum excludendi vicium à
 jure congrui *Ciroch. ubi supra n. 76. Scacc. de*
judic. lib. 2. cap. 3. num. 35. Rot. coram Royas
decif. 239. n. 5. & dista decif. 246. n. 2. cum non
 sufficiat scientia venditionis in genere , ut fir-
 34 marur in eadem decif. coram Royas .

Et quamvis *Scacc. disto cap. 3. n. 36.* tradat
 denunciationem relativam noo suffragari ;
 35 Nihilominus si habet relationem ad acta , &
 in actis coustet de iustitrenno venditionis ,
 tunc videtur sufficere , ad tradita per eundem
Scacc. de Appellat. quæst. 4. n. 32. & de Commere.
& Camb. §. 1. quæst. 1. sub n. 152.

Adeo autem pro torua ex dispositione no-
 stri Statuti est necessaria requisitio , ut scien-
 tia aliunde habita per vicinum , seu Confor-
 36 tem venditionis non suppleat desideratam
 requisitionem , ut singularitèr affirmat *Afflitt.*
de Jure possum. §. 2. vers. sed pre decisione No-
var. RQ. forens. 82. lib. 1. Ciroch. difceptat. 29.
n. 53. cum seq. & illustrissimus Isclan. cit. cap. 164.
n. 4. cum duobus seqq. ubi concordantes .

Ex dispositione nostri Statuti definitum est
 competere retractum prælativum Conforti ,
 37 qui alioquin de jure non competeret ex alle-
 D *gatis supra n. 18.*

Quoties integrum pretium per emptorem
 fuit solutum , tunc vicinus , seu Conforts re-
 trahere , seu præferri volens renatur illud pa-
 38 ritèr integrè deponere , ut de alio Statuta fir-
 E mane *Ciroch. difcept. 29. num. 60. cum seq. &*
dispositione Bullæ Gregorianæ dixit Rot. coram
Bichio decif. 551. n. 19. ita ut si io minino deci-

ciat , non suffragetur , cum forma à Statuto
 38 præscripta debeat etiam in minimo adimple-
 ri , eaque propter non adimpleta ratione
 individuitatis urile vitetur , ut in specie re-
 tractus respondit *Aldovin. penes Peregrin.*
conf. 75. n. 4. juncto n. 86. cum duobus seqq. ibi-
que idem Peregr. n. 104. cum seq. volum. 4. Tira-
quell. de Retrahu couvent. §. 4. gloss. n. 3. 1. Que-
jad. differt. 3. n. 59. & respondit Tribunal. Cam-
era in Romana pratenfe prælationis 28. Februa-
rii 1684. coram Eminentiſſimo Coflagato tunc
Camera Apostolica Clerico . Et oon lolum præ-
 cuniam numeratam , verum etiam concessa-
 tam præstare tenetur , quando inspectis qua-
 litate personarum , ac rerum , & aliis circum-
 39 stantiis , ut conjecturis excluditur suspicio
 fraudis , ut docet de *Angelis de Casefessionib.*
lib. 2. quæst. 36. n. 1. cum tribus seqq. ac num. 5.
 subdit , quod retrahere volens tenetur subire
 eandem conditiones , quibus cum illo cele-
 bratus fuit contractus .

Nec excusat error probabilis etiamſi alle-
 40 getur à rustico , muliere , minore , & simili-
 bus , cum ille suffragetur quidem ad evitan-
 dam penam , non autem ad effectum conse-
 quendi retractum , ut respondit *Aldovin. ubi*
supra sub n. 42. Tiraquell. loc. allegat. n. 30. Mi-
lancu. decif. 18. n. 3. quib. 2. quem fequitur Camer.
Variat. resoluit. par. 3. cap. 8. num. 107. Giurb.
decif. 55. n. 5. circa finem .

Prout etiam non excusat à deposito peo-
 denria controversiæ super retractu , ut in rer-
 41 minis Constitutionis Gregorianæ respondit ple-
 nissimè spada consil. 285. volum. 2. Addeu. ad
Buratt. decif. 937. littera A. & Rot. coram Lu-
dovif. decif. 470. n. 3. in qua causa scriptis Spa-
 da ubi supra .

Advertendo etiam oblationem præcedere
 42 debere depositum , quamvis Statutum illius
 noo faciat mentionem , cum non censetur
 remissa necessitas oblationis , quæ de jure
 præcedere debet depositum , ut in terminis
 retractus firmat *Roland. consil. 63. n. 29. cum seq.*
lib. 1. quem fequitur Gratian. difceptat. 541.
n. 16. & n. 17. ubi cum Jafon. conf. 216. num. 3.
lib. 2. subdit , quod hoc casu tenetur solvens
 ire ad domum creditoris , quamvis esset di-
 versi fori , cum per istam solutionem , & obla-
 tionem velit subſequi acquirere .

Si vero integru pretii solutio facta non fue-
 43 rit , eo casu pro patte pretii promissi præ-
 llanda erit per retrahere volentem cautio in-
 demnitratis favore emptoris , juxta claram
 dispositionem Statuti ; An autem retrahens
 teneatur emptori rescicere quidquid pro rei
 consecutione expendit sive in causam pretii ,
 five ex alia causa nempe Proxenetæ , Gabel-
 læ Laudemii , mercedis Notarii &c. vide per
 text. in l. Debet 27. ff. de *Edilit. Edict. ibique*
gloss. in verbo erogatum , & Cepoll. nu. 1. & 5.
& per text. in l. Cum autem 23. vers. jubent
Ediles ff. eodem. leg. in tantum 18. §. ultimo ff.
de Liber. caus. Cognol. in l. 2. n. 136. & seq. C. de
Paſſ. inter emptor. & vendit. . Mernojſſi. ad

Lopez

Lopez gloss. 5. leg. 65. tit. 5. par. 5. n. 4. Carpan. ad Statut. Mediolan. cap. 417. num. 664. cum seqq. Christincur. ad L. municipal. Melchlinien. tit. 11. artic. 22. n. 10. Gutzierz Pract. qq. cap. 158. n. 4. versic. unde sicut empir. lib. 2. Gratian. disceptat. 343. ibique de Luca, Mexiade Taxa panis conclus. 5. n. 116. versic. contrarium n. 118. cum seq. plenè Rcebs Disputat. Juriis select. vol. 2. c. 165. Koppa. decis. 53. num. 24. & Christinus decis. Belgic. 281. n. 5. cum seqq.

G Vertente controversia inter duos vicinos quoniam ex illis preferendus sit in retractu, 45 tunc præferri debet, qui magis coheret Franciscus Palma consultat. 20. n. 18. cum seqq. Ciroch. discept. 29. num. 18. cum seqq. & Novar. decis. 140. Quod tamén non procedit secundum 46 dum dispositionem nostri Statuti, quod non attendit contiguitatem in pluribus partibus,

sed majorem portionem, scilicet quantitatē rei communis, vel coherēntis.

H In pari verò causa præferendus est in retractu, qui prævenit, secus in dispari, ut aliis 47 relatis distinguendo firmat Ciroch. loc. cit. n. 24. in fine cum seq.

Concurrente autē vicino cum Conforte; runc Vicino non competit retractus, quando res vendita fuit Conforti, cum ille majorem 48 rem identitatem habere dicatur in re communi, & multum interfit Conforti in ea non habere extraneum, ut firmat Molin. Theolog. de Just. & Jure disput. 371. Molpbes. ad Consuetud. Neapol. tom. 3. par. 12. quest. 12. n. 2. Vermigliol. consil. 414. n. 7. cum seq. Franch. dec. 550. ibique de Luca n. 6. & Rot. in recent. decis. 1243. n. 7. cum seqq. at decis. 3378. n. 13. par. 5.

ADDIT. AD RVBR. X. LIB. VI.

S U M M A R I U M.

- 1 D Estinatio Patrisfamilias pro exclusionē retractus quoniam requiritur.
- 2 Prælatio vicino competit, quoniam venditio plurium corporum separatim facta fuerit unico pretio.

Num. 13. Destinatio Patrisfamilias. ad hoc ut suffragetur pro exclusionē retractus requiritur perpetua non autem accidentalis, ac temporaria.

lis, vel gratia commodiotis culturæ, vel majoris ubertatis fructuum per tex. in l. questum 76. §. Prædia ibique gloss. in verbo fuerunt ff. de legat. 3. l. seja §. Tyranna ff. de fund. instruit. A Ponte Consil. 63. n. 46. vol. 1. Rot. in rec. dec. 288. n. 2. vers. Nec ex eo cum seq. p. 14.

Nec suffragari pro exclusionē vicini à prælatione, quod venditio plurium corporum separatim facta sit unico pretio ut declarat aliis relatis Sanfelice. d. decis. 171. n. 7.

De Forensibus, quando ad habitandum in Civitate, vel Territorio Faventiae venerint.

R U B R I C A X I.

F Otenses, quando in Civitate, vel Territorio Faventiae ad habitandum venerint, omnia, & quæcumque onera patiantur, & sustineant, quæ Cives originarii Civitatis, vel Territorii Faventiae pati, & sustinere contigerit, & si immobilia æquisierint infra mensem ad æstimum forensium describi facere teneantur. Et ad æstimum Civium describi non possint, nec ullo Civium privilegio, & immunitate, exemptione, vel gratia potiantur, nisi per Consilium generale Cives effecti, & Civium numero solemniter aggregati fuerint, vel nisi per annos quindecim continuos eum familia in Civitate habitaverint, ac Communi collectas integrè debitibus temporibus tanto tempore perolverint. Qui verò de factione, vel partialitate aliqua fuerint, nullo temporis cursu, nec etiam Consilii generalis concessionem, nisi Consiliariorum omnium, neminē reluctante concurrerint suffragia, civilitatis privilegia consequantur. Sed semper in omnibus, & per omnia pro forensibus habeantur, & sint, declarantes stari debere judicio, & declarationi Consilii generalis tantum, quod sint, aut fuerint de factione, vel partialitate aliqua, & sit præcisum, & omnibus aliis Statutis derogatorium.

S U M M A R I U M.

- 1 C Civilitas acquiritur, vel origine, vel incolatu, vel allectione.
- 2 Civilitas originis prævalet omnibus aliis.
- 3 Civilitas originis est immutabilis, & non amittitur etiam si quis alibi, & extra domicilium originis per mille annos habitaverit: Amplius 4.

Tom. II.

Naturalia sunt immutabilia n. 3.

Honores, munera, & onera, quæ ex domicilio competant remissive n. 3.

Plures origines quis habere potest nempe propriam, Patris, & Avi n. 5.

5 Domicilium Originis propriæ, an potius illud Avi, vel Patris, qui sequatur.

6 Domicilium originis Nativitatis casuali, an contrahatur.

F f

7 Civi.

226 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosia

- 7 Civitas, quæ ex incolatu, seu habitatione contrahitur, ut acquiratur requiritur animus perpetuò permanendi.
- 8 Domicilium contrahitur statim, ac quis habitationem suam in aliquo loco fixit cum animo, & voluntate expressa in ea permanendi.
- 9 Habitatione etiam longissimi temporis dum animus non concurret, domicilium non contrahitur.
Domicilium non contrahitur ex permanentia in aliquo loco occasione servitii alicuius Principis n.9. Limita n.10.
- 11 Domicilium momento contrahitur, quando quis declaravit velle perpetuò manere in aliquo loco, ibique se transulerit habitando.
- 12 Domicilium contractum fuisse arguitur ex conjecturis, & presumptionibus, & præsertim ex habitatione per decennium.
- 13 Civitas acquiritur ex allectione, seu adscriptione facta à Consilio generali Civitatis.
- 14 Civitas concedi potest à Consilio generali Civitatis etiam subditæ.
- 15 Observantia Legis Municipalis, seu Statuti est attendenda.
- 16 Reip. interest numerum Civium augeri.
- 17 Civitas Faventis non acquiritur absque allectione facta per Consilium generale, vel non precedente coniectura habitatione per annos quindecim.
- 18 Civilitatis acquisitio probatur ex attestacione Civitatis concedentis.
Civilitate concessa adscriptus gaudet omnibus privilegiis, quibus gaudent ceteri Cives n.18. Limita n.20.21. & 22. Declin.24.
- 19 Et verè, ac propriè dicitur Civis, præsertim ad effectum, ut beneficio Statutorum gaudeat.
- 21 Statuò mandante, quem non posse admitti ad Collegium nisi ipso certi temporis habitaverit, ibique educatus fuerit absque præcedenti probatione continuæ habitationis non potest quis admitti ad Collegium.
- 23 Statuò requirente duas qualitates, si una deficiat non suffragatur ejus dispositio.
- 24 Civilitate concessa, ut adscriptus gaudeat privilegia Civitatis debet habitare, & sustinere onera Civitatis, alioquin illis non gaudet.
- 25 Civilitate concessa per Consilium generale Civitatis cum onere aliquid faciendi si is, cui fuit concessa tale quid non fecerit non definit esse Civis. Decl. n.16. & 18. Vide n.27.

OBSERVATIO.

- 1 **C**ivitas præ cæteris acquiritur vel origine, vel incolatu, vel allectione, ut pluribus concordantibus relatis docet. *Amaya in leg. Cives 7. n.4. de incolis lib.10.*
Verùm illa ex origine proveniens prævalet
- 2 omnibus aliis juxta gloss. communiter recep-

tam in l. Cives verbo allectio ibique Jo: de Placca C. de incol. lib.10. Oter. de Pæcis, & Jure pascend. cap.4. n.7. cum sit inmutabilis, & non amittitur etiam si alibi, & extra domicilium originis per mille annos quis habitaverit, quia est naturale, & naturalia sunt inmutabilia, ut tradit Bart. in l. Quæsitum ff. de Legat. 3. *Amaya loco cit. n.72. & numeris seqq.* relict honores munera, & onera ex domicilio originis competentia, & respectivè debita. *Cephal. consil. 451. nu.104. cum seqq.* & præsertim n.146. *Bertazzol. consil. civil. 56. n.14. cum seqq.* *Peregr. consil. 126. n.7. cum seqq.* lib.5. *Sard. consil. 343. n.30. cum seqq.* *Caixa Ticiensis consil. 19. n.28. cum seqq.* prolequitur *Oter. loc. cit. num.8. Sanchez de Matr. lib.3. disp. 23. n.4. Carleval. de Judic. lib.1. tit.1. disp. 2. quasi. 2. n.124. Sanfelix. decil. 74. n.6. vers. contrarium, & per tot. latissimè Gansver. dec. 48. nu. 4. cum seqq. Rot. coram Duran. decil. 31. n.2. cum seqq.* quavis non solum se in alium locum contulerit, sed de illo se nominare fecerit, cum ex hoc actu non censetur voluisse deserere domicilium originis, bene *Aretin. consil. 135. post prime. vers. dato ergo, Gansver. loc. cit. n.7. cum seqq.* & optimè *Rosa in Persina Novorum 24. Novembris 1593. coram Cyphio.*

An autem natus sequatur domicilium originis propriæ, an potius sequatur illum Avi, an Patris latissimè examinatur ab *Amaya loc. cit. num.3. cum pluribus seqq.* *Petr. Barbos. in l. Hæres absens §. Proinde de foro ratione originis nu.9. cum seqq.* ff. de Judic. *Allograd. consil. 28. num.13. cum seqq.* *Iunctio nu.51. cum seqq.* *Vol.2. Carleval. de Judic. lib.1. tit.1. disp. 2. quasi. 2. nu.85. cum seqq.* *Hieronymus Rosa Selett. Juris observat. c.p. 55. n.3. cum seqq.* ubi limitat, quod quis potest habere plures origines, propriam videlicet Paternam, & Avitam, non autem ulteriorem Atavorum, & superiorum Ascendentium, alioquin oporteret querere agrum Damascenum, in quo Adam primus humanæ naturæ pater natus est Rot. in *Arminen. Cappellania 20. Martii 1676. coram Revere. dissimmo Bourlemont §. Est namque, & 5. Certius.*
Et an origo contrahatur mediante natiuitate casuali videlicet ob natiuitatem sequentem in peregrinatione, an solum ex natiuitate Filii in loco, in quo Pater domicilium fixum habet plene discutitur à *Carleval. dissil. quasi. 2. num.87. cum pluribus seqq.* & *Amaya loc. cit. nu.43. cum seqq.* *Bonden. collat. 44. Gratien. discept. 75. & Rosa ubi supra nu.11. cum seqq.* qui tenet non contrahi ex fortuita, vel casuali natiuitate.

Quoad Civilitatem, quæ ex incolatu, seu habitatione contrahitur, ut acquiratur requiritur animus perpetuò permanendi, & nunquam recedendi per text. in l. Cives Cod. de incol. lib.10. *Gratien. discept. 569. n.6.*

Undè statim ac quis habitationem suam in aliquo loco fixit cum animo, & voluntate expressa in eo permanendi contrahitur domicilium l. Ejus qui 27. §. fin. ibi si utrobique desti-

destinatio sit animo juncti l. Domicilium 20. ff. ad Municip. Carleval. loc. cit. n. 98. Menoch. de Arbitrar. cas. 86. num. 2. Sanchez de Matrimon. lib. 3. disp. 11. 23. n. 2.

Quod adeo est verum ut sola habitatio de per se etiam si sit longissimi temporis dum-
9 animus non concurrat domicilium non constituat l. Nihil 23. ff. Captiv. ibi: Neque enim satis est corpore, quem domum rediisse, si mente alienus est. Amaya loc. cit. sub num. 99. Gratian. disceptat. 181. n. 2. cum seq. & discept. 569. n. 6. Altograd. conf. 93. n. 24. vol. 1. ubi plures concordantes, & de eo, qui in aliquo loco permanferit ob causam servitii alicujus Principis firmat Paris. conf. 53. num. 91. lib. 3. & Rot. in rec. decif. 322. n. 17. par. 9. tom. 1. Nisi tamen ex coniecturis, & presumptionibus eliciatur
10 animus inibi contrahendi domicilium prout in casu super quo consuluit Altograd. conf. 17. volum. 2.

E' converso autem si animus concurrat utpote quia quis declaraverit velle perpetuo manere in aliquo loco, ibique se transferat,
11 habitando in domo propria, vel conducta, aut gratis accepta statim, momento contrahitur domicilium, ut docet Amaya in dicta leg. Civis num. 7. & 100. Cod. de incolis lib. 10. cum aliis supra allegatis.

Nec isto casu recurrendum est ad coniecturas, dum concurrat expressa animi declaratio, ut respondit Rot. in rec. decif. 188. n. 3. par. 2.

Deficiente vero expressa declaratione animi, tunc ille arguitur ex coniecturis, & presumptionibus, & praesertim ex habitatione per decennium sequuta in aliquo loco, ut firmat Amaya loc. cit. n. 104. & ex aliis coniecturis, & presumptionibus, de quibus per Peniam in ejus Foto impressi. penes Penzon. ad Statut. Urbis lib. 1. cap. 41. n. 14. cum seqq.

Mediante allectione, seu adscriptione etiam acquiritur civilitas, & contrahitur incolatus, nempe quando quis petit a Consilio generali Civitatis representante totum Populum, ut in Incolam recipiat, & admittat,

14 quod facere potest etiam Civitas, seu Communitas subdita non sive specialiter reservata Principi per tex. in l. 1. in princ. ibique Bartol. un. 6. ff. ad Municip. Abb. consil. 61. n. 2. par. 2. Capiblanc. de Baron. lib. 2. cap. 63. n. 9. & cap. 84. n. 1. Thomast. decif. 7. num. 1. cum seqq. vol. 1. & decif. 138. num. 8. volum. 2. & in puncto de Civilitate Faventis concessa firmavit Rot. coram Priolo decif. 324. n. 1. cum duobus seqq. ubi etiam admittit fuit civilitas concessa a Domini Antoniani, quia id egerunt ex praordinatione Eminentiissimi Cardinalis Legati, & subsecuta fuit confirmatio Apostolica, ut ibi n. 5. & n. 9. Prout practicum fuit in hac Civitate, & practicator, quae observantia Legis Municipalis attendenda,
15 servanda, & sequenda est ut per tex. in l. Declarationes ff. de Alb. scrib. l. Non tantum 5. final. ff. de Decurion. Capiblanc. d. cap. 62. eo-
Tom. II.

dem nu. 9. prosequitur Thomast. cit. decif. 138. n. 3. in fine cum seqq. maxime cum inde refulset utilitas Civitatis, nam Reipublicae valde interesset numerum Civium augeri juxta tex. in leg. final. vers. sed, & divus. ibi. Ampliari Imperium hominum ad electione posuit quam pecuniarum copia malum. ff. de Bon. damnat. Rimin. jun. conf. 23. n. 119. Thomast. dicta decif. 7. num. 2. 1. & Rot. coram Priolo ubi supra nu. 15. cum duobus seqq.

Alioquin absque allectione facta per nostrum Consilium generale, vel non praecedente continua habitatione per annos quindecim cum familia, cum solutione collectarum,
17 forsanis non gaudet Privilegiis, immunitatibus, exemptionibus Civibus concessis, ut in puncto nostri Statuti respondit Soc. jun. conf. 80. sub nu. 14. vers. demum vol. 4. quae habitatio debet esse continua eximatis per Rot. in rec. decif. 695. n. 3. cum seqq. par. 18. tom. 2. & dicitur continua licet ipse per aliquod tempus absuerit, quando habuit domum cum familia in loco, ut per tex. in l. Cum scimus 5. final. C. de Agricol. & Censit. lib. 1. c. firmat Oster. de Posenis cap. 4. num. 25. juncto nu. 28. & 29. ubi n. seq. tradit quando quis dicatur habitare cum familia.

Concessa autem civilitate, quod probatur ex attestatione Civitatis concedentis, ut firmat Anell. decif. 12. n. 2. ibique Thor. in Addit. n. 6. cum seqq. adscriptus gaudet omnibus privilegiis, quibus gaudent ceteri Civis, ut aliis relatis firmat Thomast. decif. 7. num. 6. & Rot. coram Priolo allegat. decif. 324. n. 13. cum seqq. Et quod verè, & propriè dicatur Civis praesertim ad effectum, ut bene-
19 neficio Statutorum gaudeat firmavit Bruna de Statut. exclus. famin. artic. 6. quass. 1. n. 3. in fine, Rot. in recent. decif. 792. n. 8. par. 6.

Interceptamen iis Privilegiis, quae solis Civibus originariis competunt, cum tunc
20 non consideratur qualitas Civis simpliciter, sed infimal cum qualitate originis, unde hac qualitate in iis non concurrente, considerantur tanquam alienigenae gloss. in cap. 1. 5. 1. verbo alienigenas de Usur. in 6. Gail. Observat. lib. 2. obser. 36. n. 9. & distinguendo firmat Petr. Barbos. in l. Hares absens 5. proind. de foro ratione orig. n. 58. ff. de Judic. cum Civis originarius dicatur tantummodo ille, qui natus est in eadem Civitate, seu loco juxta tex. in leg. Qui ex unico ff. ad Municip. Amollazz. de Caus. piti lib. 4. cap. 7. nu. 1. in fine cum seqq.

Potest nihilominus quis per fictionem fieri Originarius, & in omnibus considerari tanquam originarius, nempe mediante Principis Privilegio, ut tradit Barbos. ubi supra decif. 90. n. 2. par. 1. Rot. in recent. dicta d. 292. n. 6. cum seqq. par. 6. & ponet Merlin. de legitim. dec. 24. n. 11.

Nec non exceptis illis praetogativis, quae solis Nobilibus Civitatis competunt, nempe
at per Interceptamen in Consiliis, & electionis tam

228 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Thæodosiæ

actiue, quam passivæ in Magistratum ex traditis per Carleval, de *Judic. lib. 1. tit. 1. disp. 2. quæst. 2. n. 79.*

Proût etiam si versaremur in casu particularis Statuti, seu Constitutionis mandantis, quem non posse admitti ad Collegium.
 23 nisi iñspatio certi temporis habitaverit, ibique educatus fuerit, quo casu absque probatione præcedentis continuæ habitationis non admittitur, ut respondit *Rot. in recent. d. 695. n. 3. cum seqq. n. 18. tom. 2.*

Adverrendo in proposito, quod si per Statutum requirantur duæ qualitates, si una desit,
 23 siciat, non suffragatur ejus dispositio, ut firmavit *Carolus Bardellon. in impress. per Gobbi. consultat. 14. n. 7.* Sed si Statutum alternativè disponat, sufficit quod altera pars alternativè sufficienter adimpleatur, ut in puncto nostri Statuti respondit *Rot. coram Priolo dila. dec. sub n. 3. & 4.*

Extraneus tamen adscriptus gaudet Privilegiis Civitatis quatenus ibi inhabitat, ita
 24 ut cessante habitatione cesset etiam usus talium Privilegiorum, cum desinat esse municipis, ut respondit *Rot. penes Merlin. de Legitim. decis. 24. n. 6. cum seq. & in rec. dec. 177. n. finali par. 5. tom. 1. ac resolvit Sacra Congregatio boni Regiminis juxta decretum relationis per Merlin. in Annos, ad d. dec. 24. in fine.*

Sustinere etiam debet onera Civitatis proût cæteri insinuat, ut gaudeat Privilegiis, alioquin gaudere his non valeret, nam qui non sentit incommodum sentire non debet commodum, ut firmavit *Rot. in mox. allegat. dec. 24. sub n. 8. cum seq. quàm sequuta est in rec. d. decis. 177. eod. n. finali.*

Notandum, quod si in electione, seu descriptione innuuntur ei per Consilium fuerit onus aliquid postea faciendi, si tale quid non fecerit, adhuc non desinit esse Civis sed
 25 medio compulsionis agendum est, ut fiat, cum adiectum sit per viam modi, qui acquisitionem Civilitatis non suspendit, & receptio in Civem dicatur quidam contractus, vel quasi, qui ex capite implementi non secum
 26 ti, non rescinditur nisi vera mora accedente, secus si per viam conditionis, ut plenissime in terminis Statuti Parmæ mandantis, quod postquam quis à Consilio generali factus fuerit Civis intra certum tempus illi præfigendum edificari faciat in Civitate domum, vel aliam emere, respondit *Menoch. conf. 131.* quod subscriptis *Decian.* ut ibi in *conf. 132. reperit. inter consilia ejusdem Deciani conf. 1. vol. 2. Gratian. alios referens discept. 44. n. 11. cum seqq. juncta discept. 124. n. 10. ac discept. 803. n. 18. cum seqq. Thom. 1. decis. 7. n. 32. cum seq. ubi subdit, quod potest purgare moram onera in futurum sustinendo, & *Rot. coram Royas decis. 332. n. 8.* Et ad effectum illum privandi civilitate requiritur interpellatio,
 27 ac declaratoria Judicis, ut respondit *Decian. d. conf. 11. n. 13. cum seqq.**

Verum animadvertendum est, quod qui onera non sustinuit licet non desinat esse Civis, tamen non dicitur municipis ad effectum gaudendi Privilegiis civibus competentibus, cum municipes propriè dicantur qui munera subeunt, ut docet *Roland. conf. 79. n. 40. lib. 3. & respondit Rot. penes Merlin. de Legitim. citat. decis. 24. n. 6. & 11.*

ADDIT. AD RVBR. XI. LIB. VI.

S U M M A R I U M.

- 1 **D**omicilium originis prævalet aliis.
- 2 Domicilium originis amissum non censetur etiam si alibi se transferat.
- 3 Plura Domicilia, & Civitates quis habere potest.
- 4 Domicilium ut acquiratur ultra habitationem requiritur animus ibi permanendi.
- 5 Originale Domicilium non immutatur ex casuali habitatione. Ampl. ut ibi.
- 6 Pater Morenus Scriptis Opusculum in Bulla *sa: me: Innocentii XII.* quæ incipit *Speculatoris*.
Impugnatur à Monacello circa varia dubia, eandem Bullam Concernentia n. 6.

Num. 2. Domicilium originis prævalet omnibus aliis, ut etiam respondit *Rot. in Imolen. Confortii 30. Aprilis 1708. coram R. P. D. Lancetta 5. Verum.*

Num. 4. Domicilium originis non censetur amissum, etiam si alio se transferat, cum adeo adherere dicatur personæ, ut semper conservetur *l. 1. c. de mancip. & oriund. lib. 10. Cappon. discept. forens. cap. 55. n. 15. tom. 1. &*

firmavit Rot. in d. Imolen. 5. Non obstat.
Num. 5. Quis potest habere plura Domicilia, seu Civitates *gloss. in cap. licet. 20. de Foro compet. Cappon. d. cap. 55. n. 15.*
Num. 7. Ad Civilitatem, seu Domicilium acquirendum requiritur animus "perpetuè ibi permanendi preter habitationem ut firmavit *Rot. in d. Imolen. 6. Certius vers. Ista Casualis.*
Num. 9. Casualis habitatio in aliquo loco non.
 5 immutat originale Domicilium " ut de Chirurgo respondit *Rot. in d. Imolen. 5. Certius, & 6. Seq. ubi firmat procedere etiam in ibi contractis matrimonium, & suscepit filios.*

Hic posset agi de domicilio requisito in promovendis ad Ordines ex dispositione celeberrime Constitutionis Innocentii XII. " quæ incipit *Speculatores impressi in ejus Bullario in ordine la 44.* verum quia Monacell. in *Appendice ad Formularium Fori Ecclesiæ. tom. 3. fol. 226. cum seqq.* occasione confutandi opinionem Patris Moreni circa varia dubia ab eo examinata in ejus *Opusculo* ex professo composita in prædictam Constitutionem, tangit etiam Articulum domicilii, ideo ne repetam ab illo scripta, eadem me remitto.

LIBER SEPTIMUS

Statutorum Civitatis Faventiae.

De Oblationibus.

RUBRICA PRIMA.

Cum semper divinus Cultus habitus fuerit in honore apud majores nostros. Volentes (ut tenemur) in hoc eorum vestigia sequi , ut divino comitante auxilio , sanctorumque suorum suffragiis hæc nostra Civitas pacifice , quietè , ac justè regatur , ac gubernetur . statuimus , ordinamusque , ac hoc in perpetuum præsentì permansuro Statuto inviolabili decernimus . quod singulis annis fiant per Dominos Antianos , & Consilium generale ejusdem Civitatis unà cum Collegiis artium Civitatis infra scriptæ Oblationes , (A) videlicet diæ gloriæ Assumptionis Virginis ad Ecclesiam Sanctæ Mariæ ab Angelo Oblatio expensis Communitatis unius cerei magni , pretii librarum quinque bonon. per dictos Dominos Antianos , Cives , & Consilium . Et similiter per quemlibet ordinem , & Consules , & Massarium ordinum artium offeratur alius cereus ejusdem pretii de mane in diæ festi prædicti , poena cuilibet ordini librarum decem bonon. si defecerit à dicta Oblatione solemnè fienda in debita hora Oblationis prædictæ , Communi Faventiæ applicanda , ad quam solvendam compellantur Consules , & Massarii artium , & nihilominus ad cereum tradendum ipsi Ecclesiæ cogantur effectualiter per Dominum Potestatem Faventiæ de facto .

Alia insuper similis oblatio fiat , & fieri debeat Cathedrali Ecclesiæ Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli in diæ eorum solemnitatis de mane ad ipsam Ecclesiam offerenda , & asporanda , & puniantur , & cogantur , ut supra Consules , & Massarii artium Collegiorum habentium matriculas artis approbatas à Communitate Faventiæ , ut supra .

Insuper etiam statuimus , & ordinamus quod in qualibet diæ dictarum festivitatum de introitibus gabellarum Communitatis Faventiæ fieri possit unum bravium (B) per officium Dominorum Antianorum pretii non excedentis librarum 25. bonon. pro quolibet bravio , quod debeat , & seu quæ debeant decurri per equos , & cursores , non tamen equas , & barbaros , & quod omnes currere debentes in diæ festi post Vesperas , & post tertium sonum campanellæ Turris Communis pulsandæ ad currendum sint parati , cundo ad locum ordinatum , ubi cursus deputabitur per Dominos Antianos , & ad ipsum locum ordinentur per militem Domini Potestatis , cui in hoc parere debeat , vel si discordarent , loca forte deputentur , & dato signo ad cursum currere debeant , & primo cursori venienti ad bravium assignetur , & detur bravium .

Item fiat alia oblatio per Dominos Antianos . & generale Consilium , & artium ordines , & Consules ipsarum artium omnium in diæ Incarnationis Domini Nostri Jesu Christi , & seu Annunciationis gloriosissimæ ejus Genitricis Mariæ ad Ecclesiam Sanctæ Mariæ servorum honorifice cum cereis , & dupleriis valoris pro quolibet ordine artium solidorum decem , & octo bonon.

Item , & alia etiam fiat oblatio Ecclesiæ Cathedrali in diæ Sancti Martini similis valoris solidorum decem , & octo pro Communitate , & quolibet ordine , & Collegio artium etiam ejusdem pretii .

Item fiant alia infra scriptæ Oblationes cum cereis solidorum . quinque bonon. pro qualibet Oblatione , & quolibet ordine in festis infra scriptis , & ad eorum Ecclesias infra scriptas , videlicet in festo Sancti Sebastiani ad ejus Ecclesiam , & ad Ecclesiam Sancti Joannis Evangelistæ , diæ lunæ Pentecostes ad honorem Sanctissimæ Mariæ de Misericordia , & ad Ecclesiam Sancti Terentii in diæ ejus festivitatis , quæ oblationes pretii solidorum 18. & solidorum quinque fieri , & celebrari debeant in mane diæ festi , quando celebratur Missa major in dictis Ecclesiis .

Statuimus item , & ordinamus quod singulo anno eligatur , & deputetur in principio anni unus Cappellanus per Dominos Antianos pro tempore existentes , & Dominos Antianos per eos convocandos ad deservendum in divinis , & maxime Missas celebrandum ad Altare Sancti Martini Cathedralis Ecclesiæ juxta ritum dictæ Ecclesiæ , cum salario librarum septem cum dimidio bonon. quolibet anno solvendam de introitibus gabellarum dictæ Civitatis .

S U M M A R I U M.

- O**blationes dicuntur illæ res, quæ intuitu Religionis immediate Deo ab hominibus absque immolatione voluntariæ exhibentur, ut in usum Ecclesiæ, vel Ministrorum cedant.
- 2 Oblatio differt ab elemosyna, & quomodo.
- 3 Oblationum usus antiquissimus est.
- 4 Oblationes voluntariæ & sponte dantur, non ex præcepto debentur.
- 5 Itaut non inducant obligationem, nec possessionem, vel quasi quamvis per multum temporis spatium continentur, & maxime si actus sint difformes nu.7.
- 6 Hospes quasi possessionem hospitil in domo Amici non acquirit, non obstante quovis temporis cursu.
- 8 Oblationes debentur, quando concurrunt consuetudo uniformis per decennium, & vide ibi.
- 9 Item quando concurrunt pactum, vel conventio.
- 10 Item si Parochus, & Ministri Ecclesiæ non habent aliundè, unde vivant.
- 11 Item debentur ex voto, vel legato, seu dispositione tam inter vivos, quam in ultima voluntate.
- 12 Oblationes, quæ per Universitatem sunt Religiosis Mendicantibus, in rationibus sunt ponendæ.
- 13 Religiosi filii Spirituales Civitatis dicuntur, ac Milites Dei, qui pro nobis preces fundendo laborant.
- 14 Expensæ legitimæ reputantur illæ, quæ erogantur in Festis Patronorum pro elemosynis, Sacrificiis, pro impetrandâ pluvia, fuganda peste, fame &c.
- 15 Cursus Equorum in Festo S. Petri Apostoli fit.
- 16 Equos cursuales olim Populi, & privati alebant, & emere tenebantur.
- 17 Equi ad cursum publicum flagellis, non iugis sunt sollicitandi.
- 18 Currere faciens equos, qui sunt duri, & difficiles bucca, itaut bene non possint regi, tenentur ex damno illato, si alius fortior eos retinuisse.
- 19 Idemquæ procedit, si sciebat naturam equi, licet fortior non retinuisse.
- 20 Bravium, seu præmium nemini debetur, quando duo in cursu plurium equorum, pervenerunt ad metam Decl. nu.21.
- 21 Cursus Equorum quoties reiterandos, ex quo duo ex multis pervenerunt ad metam, tunc illi duo tantum admittendi erunt ex clusis aliis. Contrarium nu.24. Vide nu.25.
- 22 Ludentibus pluribus ad taxillos, in quibus vincit plura puncta projiciens, si duo eadem puncta projecerint illos solum duo experiri debent.
- 26 Bravium non debetur illi, qui, si in cursu non fuisset impeditus, illud habuisset, sed solum ei competit actio contrâ dolosè impediens.
- 27 Impediens dolosè, vel cadere faciens pueros

currentes super equis ad bravium punitur tanquam Legis violator.

- 28 Statuto disponente equo primo venienti deberi bravium, si puer equitans in cursu ceciderit, adhuc debetur bravium, si equus primò venerit; secus si verba Statuti dirigantur ad equitantem. Subdeclara nu.29.
- 30 Equus currit velocius, quando concurrat æmulatione cum aliis secum currentibus.
- 31 Æmulatione in actionibus virtuosis est utilis, & laudabilis etiam in animalibus irrationalibus.

O B S E R V A T I O.

- A** Oblationes dicuntur res illæ, quæ intuitu Religionis immediate Deo ab hominibus absque immolatione voluntariæ exhibentur, ut in usum Ecclesiæ, vel Ministrorum cedant, ut tradunt Gonzalez. Tollez. in cap. cau. sa 13. n.2. de Verbor. significat. Barbof. de Jure Ecclesiæ. univers. lib.3. cap.23. nu.2. Antonell. de Regim. Ecclesiæ. lib.5. cap.12. nu.3. Amoslaaz. de Casus pili lib.5. cap.12. n.23. & Pilaja decis.7. num.3. par.2.

Hinc differt oblatio ab elemosyna, præ cæteris, ex eo quia oblatio est res illa, quæ immediate intuitu Religionis Deo ab hominibus absque immolatione exhibetur; elemosyna verò non immediate Deo offertur, sed mediatè prode datur pauperi, seu loco sacro ob Dei amorem intuitu pietatis, & misericordiz, ut docet Amoslaaz. de Casus pili lib.7. cap.1. n.29.

- Illarum usus est antiquissimus, sive secundum aliquos inceptum tempore iusti Abel, qui obtulit Deo de primogenitiis gregis sui, ut in Genes.4. sive secundum alios tempore Noe, qui adificavit Altare Domino tollens de cunctis pecoribus, & volucribus mundis obtulit in holocausta super Altare, ut in Genes.8. ut docet Barbof. loc. cit. nu.4. Ventrigli. Præf. rer. Ecclesiæ. annot.17. §. nunc. nu.1., & Pilaja ubi supra.

- Non tamen debentur ex præcepto, sed voluntariè, & sponte dantur secundum veriorum opinionem præcipue fundatam in Concilio Cabilonensi sub Carolo Magno cap.6. ibi Oblatio enim spontanea esse debet juxta id, quod dicit Scriptura. Voluntarie sacrificabo tibi, Psalm.55. & illud Omnis Populus mente devota obtulerunt donaria Domino & probatur ex Exod. cap.25. ibi Ab homine, qui offert ultionem accipietis eas, ac rejecta contraria opinione late firmant Gonzalez Telez ubi supra sub d. num.2. Amoslaaz. cit. cap.12. nu.27. cum seqq. & Pilaja loco allegat. nu.4.

Ad eoque hujusmodi oblationes ex actu voluntario, & libero procedunt, ut nullo modo inducant obligationem, quamvis per multum temporis spatium continentur ut notant Cajetanus in Summa verbo Hora Canonica §. 2. Soto de Justit. lib.2. quest.7. art.2. Nec inducitur aliqua possessio, vel quasi ut cum Ricc.

in collectan. 1227. in fine, & Mantie. decif. 257. n. 2. tradit. *Amofazz* ubi *ſuprà* ſub n. 31. cum duobus ſeqq. eo modo, quo diuturnus hoſpes ſi ab aliquo amico in hoſpicio, ſeu domi recipiatur nullo temporis curſu acquirat quali poſſeſſione hoſpitii, & domus, ut relatis aliis ſimilibus caſibus docet *Peſt. de Mann. obſer. 53. n. 3. cum ſeqq. Caſtill. Controv. jur. lib. 6. cap. 23. n. 3.*

Maximè quando actus ſunt diſformes, cum ex diſformitate actuum nulla reſultare valeat obligatio, ut relatis concordantibus ſignat *Torre de Paſſ. ſatur. ſucceſſ. lib. 3. cap. 1. n. 371.*

Tunc verò oblationes ſunt obligatorie, & ad earum ſolutionem Fideles tenentur, ac poſſunt compelli, quando concurrat conſuetudo uniſormis per decennium aliquid offerendi alicuius certæ quantitatis, aut ſpeciei, cum eo caſu præſumatur offerentes habuiſſe animum le obligandi *Gonzalez Telles loc. cit. n. 2. verſ. primus eſt, Sarr. conſ. 24. per tot. Borell. Sum. dec. par. 1. ſit. 18. n. 8. cum ſeqq. ac n. 19. Roman. conſ. 344. num. 3. cum ſeqq. & latè ſignat. Amofazz loco cit. num. 33. in fine cum ſeqq. & num. 40. ſubdit quæ conſuetudo obligationem inducat* *Oſafib. det. 99. n. 17.*

Pariter Fideles ad oblationes tenentur, quando concurrat pactum, vel conventio tali die, vel certis diebus eas dandi tanquàm per modum cenſus, ut ſignat *Roman. Borell. Amofazz. & Oſafib. loc. cit.*

Prout etiam ſi Parochus, & Miniſtri Eccleſiæ non habent aliundè unde vivant, quo caſu ſi quia Parochiani tenentur proprium Parochum alere, cogi valent ad oblationes faciendas, ut prolequitur *Gonzalez Telles ubi ſuprà, & ſignat Roman. Borell. & Oſafib. in locis allegatis, & Amofazz. diſſo cap. 12. n. 51. ubi concordantes.*

Debentur quoque ex voto, vel legato, ſeu diſpoſitione tam inter vivos, quàm in ultima voluntate, cap. Clerici, & ubi oblationes 13. quaſi 2. Concil. Aurelian. 2. can. 16. & 22. cuius verba regiſtrantur per *Gonzal. diſſo n. 2. verſ. ſecundus eſt. Roman. & Borell. in locis allegatis, & Amofazz. diſſo cap. 11. n. 49.*

Hinc non poſſunt controverti oblationes, quæ demandantur in præſenti Rubrica, & cum ad Univerſitatem principaliter ſpectet curam habere eorum, quæ conveniunt publicæ pueri, proinde moderatæ expenſæ, quæ ſunt Mendicantibus Religioſis, & ſimilibus in neceſſitatibus, vel ornamento Eccleſiæ, in rationibus ſunt admittendæ, cum ſili ſpirituales Civitatis dicantur, ac milites Dei, qui pro nobis preces fundendo laborant, ut relatis *Felin. in cap. cum Eccleſia de Conſtit. Avendon. de Exceq. mand. cap. 10. n. 18. Sarr. conſ. 62. docet Capiblanck. de Offic. Baron. lib. 2. cap. 100. n. 9. verſ. ſecundò cum duobus ſeqq.*

Sicnti legitimæ reputantur expenſæ, quæ erogantur in ſectis Patronorum pro elemoſynis, ſacrificiis, pro impetranda pluvia, ſurganda peſte, fame, & ſimilibus, ut cum *Ale-*

xia de Taxa panis conſolu. 4. nu. 5. Eſcob. de Retior. cap. 15. prolequitur Capiblanck. ubi ſuprà num. 12.

Adhuc in Feſto Divi Petri Apoſtoli, in cuius honorem dicata eſt Eccleſia Cathedralis architectura famoſiſſimi Bramantiæ edificiſcata, ſit curſus Equorum cum nobiliſſimo, ac pretioſo bravio, ut meminit etiam *bo: mei Tondut. in Hiſtoria Faventina par. 1. pag. 181. Quæ publica feſtivities uſque ab antiquo ſuic practicata, nãm olim equos curſuales populi, & privati alebant, pabulâque, & paleas, ac ſtabula extruere, & reſicere, ipſoſque equos emere tenebantur juxta Text. in l. in omnino l. Comperimus, & l. Nullus C. de Curſu publico lib. 13. ubi *Amaya, ac ceteri Scribentes.**

Circâ huiusmodi curſum publicum equorum, qui flagellis tantummodo non lignis ſunt ſollicitandi, ut ex *Narbona* advertit *Fontanell. dec. 35. n. 9. par. 2. variz, & quotidianæ ſunt controverſiæ, unde notandum eſt, quod qui ſaciunt currere equos, qui ſunt duſti, & difficles buccæ, ita ut benè non poſſint regi, tenentur ex damno illato, ſi alius fortior eos retinuiſſet, ut relar. Angel. tradit. Olinot. in 5. Imperi quonq. n. 2. Inſtit. lib. 4. tit. 3. de Lege Aquilæ, ubi ſubdit idem procedere ſi ſciabatur naturam equi, licet fortior non retinuiſſet.*

Notandum etiam, quod quando duo in curſu plurius equorum pervenerant ad metam, præmium nemini debetur, ut probat *Rubeus de Teſſam. cap. 67. n. 10. cum ſeqq. Cobell. ad Bullam Boni Regim. cap. 40. n. 71. & n. 73. ſignat non eſſe locum gratificationi Corſetti de Bravio & in ſimili Mandolſin Regul. Cancell. 33. de Signatura per ſat quaſi. 14. n. 6. quod procedit, quando præmium eſt indiviſibile, ulterius ſi ſit diviſibile inter eos dividendum erit æqualitèr, ut diſtinguendo dixit *Sabell. in Summ. traſſ. lib. 8. §. Bravium diverſor, & Royas de Incompatibilitat. benefic. par. 2. cap. 5. n. 39. verbo Bravium verſ. quod ſi præmium, & Nota coràm Cerro dec. 106. n. 48.**

Quotiès verò reiterandus erit curſus, tunc illi duo tantummodo admittendi erunt ratione majoris laboris, & meriti ex parte ſua intervenientis, excluſis aliis, exemplo ludentium ad axillos, in quibus vincit plura puncta proiciens, ſi enim duo eadem puncta projectur, ſi ſolum duo experiri debent, & non alii, ut ſignat *Royas loc. cit. & dixit Rot. coràm Cerro diſſa decif. 106. n. 47. cum ſeq. & quod de conſuetudine illi duo dumtaxat admittendi veniant ad novum curſum tradit Niger de Subbaſſ. par. prima cap. 7. §. 9. n. 10. & Rnd. in diſſo cap. 67. num. 16. & admittit ſunt: memor. Alexander VIII. in ejus decif. 37. num. 12.*

Contrarium quod imò omnes iterum ſint admittendi, quia cum nemo vicerit, nemo victus eſt, juxta opinionem Cyni contrâ *Baldum* quam ſequi videtur *Cobell. in cie. cap. 40. ſub n. 26. & teſtatur ita in Urbe ſervati, ac tradit*

tradit *Annot. ad Statut. Parmæ sub tit. de Celebratione festivitatis B. Mariæ*. Et quod dubia sit quæstio patet ex *DD. allegatis per Sabell. loc. cit. d. verbo Bravium*.

Secundò notandum, si quod bravium habere non debet is, qui, si non fuisset impeditus, illud indubitanter habuisset, sed solum ei competit actio contra impediendum, si dolose impedimentum præstiterit, ut tenet *Mantua Observat. legal. lib. 8. observat. 76.*

Uterius is, qui pueros existentes super equis currentibus ad bravium dolose impedit, faciendo ire ad alium locum, expavendo equum, vel faciendo eum cadere, vel operando, ne equus currat, punitur tanquam legis violator, ut notat *Bart. in l. Nemo C. de Spectat. scenic. & Leonib. quam sequitur Mantua in Consuetud. Panormit. cap. 18. n. 26. in fine*, & relato *Luca de Penna docet Cobell. loco cit.* ubi etiam addit, quod quandoque etiam sine dolo puniuntur, si contra formam Bannimentorum impederint cursum.

Tertiò notandum, quod *Statuto* disponente Equo primo venienti debet bravium, si tunc etiam puer, qui eum equitabat in cursu cecidit, adhuc debetur bravium, si equus primo venerit, ut docet *Lucas de Penn. in l. 1. n. 3. C. de Crispa public. lib. 1.* quem refert, & sequitur *Cobell. loco cit. n. 77.* ubi ulterius testatur taliter Romæ servari; Si verò *Statuti* ver-

ba dirigantur ad equitantem, ut si dixerit, quod debeat bravium Domino equi, seu Equitatori primò venienti, isto casu si puer in cursu ceciderit in terra, licet equus sine eo primò venerit, non debetur bravium, ut optimè distinguendo declarat *Bart. in l. 1. §. Quæstio ff. de Aqua quotid. & est.* Quod tamen subdeclara procedere, si equitans ob eius imperitiam, & culpam ceciderit; secus si alterius culpa juxta distinctionem *Luc. de Penn. loco cit.*

Et secundum prædictam distinctionem, considerata sunt verba sponsonis, seu commissæ factæ occasione cursus equorum, an scilicet sint directa in equum primò venientem, an verò in equitatore, ut advertit *Muta d. cap. 18. num. 26. ubi in fine cum Jafou. subdit*, quod si verba sint dubia, tunc debentur equo primo venienti.

Demum non est omitteendum, quod equus velocius currit, quando concurrit æmulatio cum aliis secum currentibus, quorum unus melior præcurrit, & alter debiliior subsequitur, ut cecinit *Ovid. lib. 1. Tunc bene fortis equus referat carcere currit*.

Cum quos prætereant, quosque sequatur, habet, & hinc resultat, quod æmulatio in actionibus virtuosus est neilis, & laudabilis etiam in animalibus irrationabilibus.

ADDIT. AD RVBR. I. LIBR. VII.

SUMMARY NON INDIGET.

Num. 24. Si incertum est, inter duos equos præcurrentes quis primò ad metam pervenerit non accipit bravium alius equus subsequens,

sed renovatur cursus admissis omnibus, quia curius per incertitudinem vicatus in eorum remansit, ut aliis relatis firmat *Pacien. allegat. 72. n. 11.*

De Festivis diebus colendis.

R V B R I C A II.

UT debitus honor festivis diebus in honorem Domini adhibeatur, statuimus, & ordinamus, quod nulli Mercatori, seu Artifici cujuscumque artis liceat aliquam apotecam apertam tenere, seu ejus artem exercere aliquibus diebus festivis in honorem Domini, ac illius Beatissimæ Genetricis, & aliorum Sanctorum, ac etiam die Veneris Sancti, qui tamen dies sint de præcepto Sanctæ Mariæ Eclesiæ, & soliti festari sub poena solidorum decem bonon. pro quolibet, & qualibet vice qua contrafactum fuerit, liceat tamen dictis Mercatoribus, seu Artificibus die Sabbati, si aliqua ex dictis festivitibus in ea evenerit, dictas eorum apotecas semiapertas impunè tenere, ac ipsorum merces vendere. Possint item ronsores dictis festivis diebus, niedendi causa, seu alterius ejuscumque necessitatis gratia eorum artem exercere clausa parte ipsorum apotecæ; Aromatici quoque valeant, ac possint ostium, seu ostia eorum apotecarum ipsis diebus festivis aperta tenere, ac medicinalia, & alia quæcumque ad eorum artem pertinentia vendere, quod si contigerit pro mortuis sepeliendis Mercatores pannum, & alia ad id necessaria vendere, possint impunè dictam eorum apotecam dictis diebus festivis pro dictis necessitatibus aperire, & vendere, ut supra. Lanii verò, seu Beeharii, aut Carnaroli possint, ac valeant quibuscumque diebus etiam festivis eorum bestias occidere, exceptis tamen primis diebus Paschalibus, & Dominicis. Paschales autem dies primi intelligantur, Nativitas Domini, Epiphania, Resurrectio, Pentecostes, Assumptio gloriosæ Virginis Mariæ, ac omnium Sanctorum festivitas. Carnes autem vendere queant omnibus diebus etiam festivis, exceptis dictis primis diebus Paschalibus. Liceat tamen à Kalendis mensis Maii usque ad Kalendas men-

mensis Octobris inclusivè macellatoribus animalia quaecunque mactare omnibus diebus etiam Dominicis, ut recentiores carnes habeantur in dicto tempore, & hoc propter immensum calorem. Possint item deferentes uvas tempore vindemiarum, ac etiam aquas pro dictis vindemiis, & vinis faciendis eas impunè deferre quocunque genere currum, & bestiarum omnibus diebus festivis durante ut supra, toto tempore vindemiarum, sique permittatur impunè dictis diebus festivis quoscunque fructus deferre quandocunque immineret periculum aliquod, seu probabilis suspicio eorum amissionis, seu deteriorationis, & hoc locum habeat tam in Civitate, quam extrà.

SUMMARIUM.

- 1 **F**estorum observatio consistit in exteriori Deicula, & in cessatione ab operibus servilibus.
- 2 Observatio festorum consistit in auscultatione Missæ, & in abstinendo ab operibus servilibus.
- 3 Præceptum negativum obligat semper, & ad semper.
- 4 Advocati, Procuratoris, Medici, & Concionatoris exercitium fieri potest diebus festivis.
- 5 Mercatus festivis diebus fieri non possunt; Contrarium n. 10. & seqq.
- 6 Juramentum in judicio interponi non potest diebus festivis n. 5.
- 6 Mercatus appellacione tria venire possunt, nempe nundinæ, quasi nundinæ, & ipse actus mercandi n. 14. & 19.
- 7 Nundinarum origo remissivè.
- 8 Nundinæ sunt publici mercatus, quorum libertas in eo cernitur, tunc ne conveniant Nodinatnes pro debitis, vel contrariis aliunde, quàm in nundinis initiis, & ne Vectigalibus onerentur.
- 9 Nundinæ differunt à mercatibus, & quomodo.
- 10 Dies, & tempus nundinarum absquè licentia Principis mutari non potest n. 10.
- 11 Nundinæ sunt annua solemnia Emportis concessa per privilegium alicui Civitati, vel Oppido, vel acquisita per tempus immemorabile, n. 9. & 10.
- 12 Nundinarum concessio ad Regem, & Principem Supremum spectat, tanquam de Regalibus.
- 13 Concessio nundinarum faciendæ non est in præjudicium vicinorum locorum, & Civitatum. Limita n. 12.
- 14 Immemorabilis habet vim veri, & legitimi tituli, & privilegii Apostolici, etiam in reservatis Principi n. 12. Amplia ut ibi.
- 15 Titulus melior de mundo potest allegari vigore immemorabilis n. 12.
- 16 Titulus onerosus potest allegari vigore immemorabilis n. 12.
- 17 Mercatus sunt negotiationes introductæ certis diebus singulæ hebdomadæ in Civitate, vel loco.
- 18 Quasi nundinæ dicuntur mercatus, qui solent fieri semel, vel bis in hebdomada.
- 19 Mercatus de Jure Gentium introducti sunt, Tom. II.

ut homines simul in uno loco mercandi causa conveniant.

- 16 Mercatus permitti sunt omnibus etiam absque Principis licentia.
- 17 Text. in l. nitea Cod. de Nundinis intellectus.
- 18 Mercatus necessarii sunt, & quare.
- 19 Nundinæ necessariæ sunt, & quare n. 18.
- 20 Nundinæ festivis diebus fieri possunt ex consuetudine, dummodò Divina non ammittantur, & quare n. 21.
- 21 Observatio festorum quò ad electionem dici, & quò ad tempus viginti quatuor horarum est de jure positivo, & legis humanæ Ecclesiasticæ non de jure naturali, & Divino.
- 22 Dies Dominicæ est de jure humano Ecclesiastica.
- 23 Consuetudo permittendi nundinas, & mercatus est rationabilis, & quare.
- 24 Episcopus nundinas, & mercatus fieri in die festivo prohibere potest.
- 25 Episcopus prohibere non potest in die festivo emptiæ rerum ad victum illius diei spectantium, dummodò non emanant, & vendantur in hora ex justa causa ab eo prohibita juxta resolutionem Sacre Congregationis, de qua ibi, & n. 26. Vide n. 28.
- 26 Laboreria in diebus festivis quoniam sint permitrenda n. 25. & 26.
- 27 Vindemiare an liceat die festo n. 25. & 26.
- 28 Fenum secare, & recolligere die festo an liceat n. 25. & 26.
- 29 Frumentum, & alios fructus recolligere an liceat die festo n. 25. & 26.
- 30 Agasonibus, & aliis jumentorum Vectoribus, seu mercium conductoribus, bajulis, & aliis hujusmodi servantibus, ac ministris licet sarcinas, & onera nundinarum causa exonerare, & deponere, incaptum quare iter prosequi, non autem jumenta onerare ad iter de novo incipiendum n. 25.
- 31 Tabernarii exercere possunt diebus festivis eorum artem n. 27.
- 32 Comestiones prohiberi an possint per Episcopum in diebus festivis donec Sac. Concliones sunt, & facta sit elevatio Sacramenti in Missa majori pena excommunicationis.
- 33 Aromaticis permittitur est medicamentis quæcumque conficere diebus festivis, dummodò tunc præstanda sint infirmo.
- 34 Barbitonfores exercere possunt eorum artem diebus festivis.
- 35 Pauperibus ex justa causa necessitatis per-

234 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ.

- missum est exercitium operum servilium in diebus festivis, recepta mercede. Vide ibi.
- 33 Operationes, quæ versantur circa cultum Divinum, prout deserre Crucem, & Imaginem Sanctorum in Processionibus, Campanas, Organa, & alia instrumenta sonare, Ecclesiam mundare, & Paramentis ornare &c. sunt permixti diebus festivis.
  - 33 Agros Ecclesiæ colere in diebus festivis non licet, lapides portare ad Ecclesiam fabricam, eamque ædificare non licet diebus festivis n. 33.
  - 34 Actiones humane alie videntur bonæ, ut malæ unquam esse possint, alie ita malæ, ut nunquam bonæ sint, alie verò mediæ.
  - 35 Virtutis actiones semper sunt laudabiles; & contra vitiis facta semper damnanda.
  - 36 Actiones ex circumstantiis aliquando sunt moraliter bonæ, aliquando malæ.
  - 37 Choreæ, Laræ, & Saltationes, ac Comædiæ ex eorum natura non sunt præcisè malæ, sed potius utiles, & quare. Vide n. 40.
  - 38 Comædiæ, Choreæ, Laræ, & Saltationes cum non sint opera servilia non sunt in die festo prohibendæ. Vide ibi, & n. 40.
  - 39 Comædiæ sunt specula vitæ eorum, quæ in vita humana geruntur, & ideo non sunt illicitæ, nec sine utilitate, & quare. Vide ibi, & n. 40.
  - 40 Comædiæ quædam prohibendæ sunt.
  - 41 Comædiæ in Urbe à Sa. Memor. Innocentio XI. cum difficultate fuerunt permixtæ, & quare.
  - 42 Comædiatum permissio, vel denegatio remissivè.
  - 43 Festorum observantiam, celebrationem, originem, Ritus, Officia, Orationes, Hymnos, Commemorationes, Missæ &c. remissivè.

OBSERVATIO.

- F**estorum observatio consistit in exteriori Dei cultu, & in cessatione ab operibus servilibus, ut Deo mente intenti à ceteris prophanis curis vacui famulemur, cultumque reddamus, quem ipsi debemus, ut docet Gonzalez Telles in cap. conquestus n. 23. de Feriis; Undè circa Festorum observantiam duo præcipue præcipiuntur; Unum scilicet positivum, quod in agendo consistit, nempe auscultatio Missæ; Alterum negativum, quod in abstinendo versatur, vacatio scilicet à nonnullis, quæ vel sunt opera servilia consentanea in operatione corporali, ut in Levit. omne opus servile non facias in eo, cap. decti, & cap. conquestus dicto tit. de Feriis. Bulla B. Pii V. la 5. 6. 7. in Bullar. nov. tom. 2. Pulp. Præf. for. Ecclesiæ cap. 5. n. 2. Bonus. Oper. mor. in 3. Decal. præcept. disp. 5. q. unic. punct. 2. n. 2. & 23. cum seq. tradit Daniel. de Nobilib. disp. 35. n. 1. cum seq. par. 1. Rota coram Ducez. sen. dec. 33. n. 3. Et cum sit per modum negativi præcepti obligat semper, & ad semper intra illam diem, ita ut intra eam non possit exerceri

Suarez de Relig. tom. 1. cap. 14. n. 11. Zaccb. de Salar. q. 25. n. 117. Ad differentiam humanarum operum animi, quæ festivis diebus exerceri possunt, recepta mercede, ut in exercitio Advocati, Procuratoris, Medici, & Concionatoris latè cumulatim concordantibus firmat Zaccb. dicta q. 25. n. 3. cum seq.

Vel non sunt festivia, sed tamen prohibita in die Festo, ut mercatum, Judicium civile, jusjurandum in judicio interpositum, ut disponitur in prædicta Bulla Beati Pii V. & prosequitur Daniel. de Nobilibus loc. cit. n. 3.

Sub nomine autem Mercatus, de quo in cap. 1. de Feriis tria possunt venire, nempe Primò Nundinæ, quæ semel, vel bis in anno sunt juxta consuetudinem diversarum Regionum, & quarum originem tradit Giballin. de Negotiat. tom. 1. lib. 2. cap. 3. Sunt publici mercatus, quorum libertas in eo cernitur, tunc ne conveniantur Nundinatores pro debitis, vel contractibus aliunde, quam in Nundinis initis, & ne vespigilibus onerentur l. unic. C. de Nundin. & l. 1. C. de Veteran. lib. 12. Et docet Gonzalez Telles in cap. naviganti n. 1. de Usur. & Barbof. in d. l. unic. n. 3. cum seq.

Differunt aut Mercatus; Nam Nundinæ propriè sunt annua solemnia Emporia concessa per privilegium alicui Civitati, vel Oppido, vel acquisita per tempus immemorabile centum annorum, & ultra, in quibus Mercatores habent quidam immunitates, & franchitias, ut tradit Fortio de Jure nove Urbis condenda lib. 3. cap. 8. n. 4. cum seq. & Lagunez de Fructib. par. 1. cap. 23. n. 16. cum seq. & tanquam de Regalibus ad solum Regem, & Principem supremum spectat eatum concessio, ut firmat Barbof. in d. l. unica n. 8. C. de Nundin. Fortia, & Lagunez in locis mox allegatis, & plenè Antunez Portugal. de Donat. Reg. vol. 1. lib. 2. cap. 23. n. 6. & 12. Camill. Borellæ Præstant. Reg. Catholich. cap. 36. Toesaur. dec. 264. numer. 1. & plenè concordantibus cumulatim D. Advocatus Ageta in Annot. ad dec. Moles par. 2. 6. 9. de Jure Bajalat. q. 2. num. 20. ubi num. seq. firmat, quod cum hoc Regale de concessibilibus sit, potest etiam acquiri immemorabili possessione, & sub n. 32. firmat, quod dies destinata Nundinarum, vel tempus statutum eorum absque Principis licentia mutari non valet: Quæ tamén concessio non debet per Principem fieri in præjudicium vicinorum locorum, & Civitatum, ex quo diminueretur antiquus concursus, & commercium, ut resolvit Sixtin. de Regalib. lib. 1. cap. 6. n. 31. in fine, Tasson. in Pragmatic. de Antefato vers. 3. observat. 4. n. 259. cap. 117. Præsertim in eodem, vel eisdem diebus in Civitatibus, seu locis vicinia iuxta decem milliaria, ut docet Cohell. ad Bullam boni Regiminis cap. 31. sub n. 252. & Toesaur. d. dec. 264. sub n. 4. & 5. Qui ambo etiam firmant, quod si hoc in sacri contingentia eveniat, quod intrâ tale spatium, introducatur Mercatus, seu Nundinæ, qui prior est in tempore poterit à Principe, seu

Ma-

Magistratu superiori obtinere, ut alteri inhi-
beat. Nisi concessio facta locis vicinis fuis-
set gratuita, & liberalis, ut concordantibus
relatis tenet *Lagunez de Fructib. p. 1. cap. 23.*
n. 11. cum segg. *Borell. cit. cap. 36. n. 3. & An-
tunez Allegat. cap. 23. num. fin.* Quod dici non
potest quando concurrat immemorabilis, quæ
habet vim veri, & legitimi tituli, ac privile-
gii Apostolici, ut plene firmat *Rocch. Dispensat.*
cap. 168. n. a. vol. 1. *Sperel. decis. 7. num. 5.* ubi
quod habet vim iusti tituli, & privilegii etiam
in reservatis Principi, *Rota coram Coccin. decis.*
815. n. 3. juncta *decis. 864. num. 7. & 10. coram*
Celfo decis. 32. n. 5. juncta decis. 110. n. 4. potest
que illius vigore allegari melior titulus de
mundo *Rocch. loc. cit. n. 1.* ubi quamplures con-
cordantes cumulat, & *cap. 84. n. 16. & 19. vol. 2.*
Rota coram Coccin. nu. 1321. num. 2. coram Celfo
decis. 32. n. 6. juncta decis. 118. n. 11. & dec. 262.
n. 12. Ac etiam titulus onerosus, ut concor-
dantibus allegatis firmat *Roccha etc. cap. 84. sub*
n. 19. *circ. finem, vers. atque addo.*

Mercatus verò sunt negotiationes introdu-
ctæ certis diebus singule hebdomadæ in Ci-
vitate, vel loco ubi homines, & mulieres ex
vicinis Oppidis, & Villis simul conveniunt in
Civitate causa mutui commercii *Fortia ubi*
supra num. 5. vers. mercatus cum segg. & Lagunez
loc. cit.

Secundò venire possunt quasi Nundinæ,
quæ vulgò dicitur *Mercatus*, qui solent
fieri semel, vel bis in hebdomada, ut Romæ
die Mercatii, & Faventia die Sabbathi tan-
quam de Jure Gentium introducti, ad hoc ut
homines simul in uno loco mercandi causa
conveniant *Lagunez d. cap. 23. n. 28. Thessaur.*
dec. 264. num. 4. Sunt omnibus permitti *Petra*
t. 6. de Potest. Princip. cap. 10. n. 29. & absque Prin-
cipalientia fieri, & creati possunt Fortia, ubi
supra, & Lagunez loc. cit. n. 26. ubi dicit, hanc
opinionem veriotem, & communiorē non
obstante, *tex. in l. n. C. de Nundin.* cum in-
telligi debeat de mercatibus gaudentibus im-
munitate gabellatum, vel alia exemptione, &
sic de mercatibus, & privilegiatis à Principe,
non de simplicibus, fluxit doctrinam *Bald. in*
l. 1. n. 2. ff. de Nundin. & declarat idem *Lagunez,*
ubi supra n. 33. & hac ratione reprobatur *Borell.*
de Præstant. Reg. Catholic. cap. 36. d. n. 20. & An-
tunez Perregal. de Donat. Reg. tom. 1. lib. 2. cap. 23.
num. 9. cum segg. Maxime quando mercatus est
quædam coadunatio hominum, & mulierum
ducentium olera fructus, gallinas, columbas,
& alia comestibilia, ut declarat *D. Agete loc.*
cit. n. 27. qui alioquin tenet contrā opinionem
Baldi Et pro istis mercatibus, & Nundinis in-
vigilandum est, ut docet *Fortia de Jure nov.*
Orbis condenda lib. 3. cap. 8. numer. 2. cum
nullus sacre locus juveniri possit, qui ita om-
nibus rebus ad vitam humanam necessariis
abundet, ut exteris non indigeat, undē con-
fert, quod cecinit *Virgil. 1. Georg.*

India mittis Ebor, molles sua Thura
Sabai.

Tom. II.

At Chalybes nudis ferrum, viresque
Pontus,
Castorea, & Eliadum palmas Epirus equa-
rum.

Tertiò sub nomine *mercatus* venire potest
ipse actus mercandi, sub quo comprehendun-
tur omnes contractus emptionis, venditionis,
locationis, permutationis &c. ut tradit *Fer-*
mosa. in d. cap. 1. q. 1. n. 17. de Ferlis, & Scoppa
ad Gratian. dec. 21. n. 10. 15. & 18.

Er quamvis in eadem *cap. 1.* prohibeantur
in die festo omnes Nundinæ primo modo
sumptæ, attamen ejus dispositio ob majorem
populi commoditatem mediante consuetu-
dine legitime præscripta est abrogata, ut ani-
madvertit *Fermosa. ubi supra n. 18.* Quod fieri
potest, dummodò Divina non omittantur
Faguan. in cap. multa n. 55. Ne Clerici, vel Monaci,
& allegatis Giballin. de Divin. negot. lib. 2.
cap. 3. nu. 9. Capon. disceptat. 91. art. ult. per tot.
Scoppa. ad Gratian. dec. 110. num. 10. cum segg.
Manfred. ad Cypell. laud. decis. 191. per tot. docet
Ageta loc. cit. sub n. 30. Nam licet de Jure Di-

vino, & naturali sit, ut detur aliquod tem-
pus pro cultu Dei, illiusque beneficiorum re-
cordatione; Nihilominus cum nulla certa
dies festiva Jure Divino in Lege Gratia insti-
tuta fuerit, sed omnes humano Ecclesiastico Ju-
re institutos, proinde, quod hoc tempus sit
dies Dominicus, & integer ab omnibus ope-
ribus servilibus vacuus, & sic quod ad elec-
tionem diei, & quoad tempus viginti quatuor
horarum sit de Jure positivo, & lege humana
Ecclesiastica, propterea illud per consuetu-
dinem moderari, suspendi, ac etiam detoga-
ri valet, ut docet *Fermosa. in Rab. de Ferlis*
n. 26. cum segg. & di. 2. quasi. t. n. 18. & Scoppa
ubi supra n. 12. & 13. & quod etiam Festivitas,
quies & dies Dominica sit de Jure humano.
Ecclesiastica examinatio articulo tenet Ubere.

de *Citat. cap. 10. nu. 21. vers. sed in Dominicus*
cum segg. & præsertim n. 26. & plenius Domi-
nus meus Reynaldus in ejus Observ. crimin. cap. 1.
5. 9. n. 8. cum duobus segg. juncto n. 67. cum segg.
ubi ad saturitatem tom. 1. Vulp. d. cap. 5. num. 7.
& 10. Castrop. Oper. moral. tom. 2. it. 2. 9. d. 10.
nu. p. ult. t. præsertim n. 5.

Nec talis consuetudo quodam permissionem
ram Nundinarum, quam Mercatum est irra-
tionabilis, cum non desint rationes eandem
consuetudinem cohœrentes, & præsertim
publica necessitas, seu utilitas tam in gratiam
cniptorum, dum in aliis diebus non festivis
Rustici, & pauperes homines deferere non
valeant laborerit, cum quibus sibi, & eorum
familiiis victum parant ad effectum se conse-
rendi ad Civitatem, quam in gratiam vendi-
torum, qui alio die ex emeutium defectu
vendere non possunt, undē in ejusmodi Nun-
dinæ, & Mercatus aliquando sunt die festivo,
ex quo popularum multitudo tunc illuc con-
venire solet pietatis, seu devotionis causa, &
hac occasione sibi ipsi in Nundinis, & Mer-
catibus providere de necessariis, absque eo

G g 2 quod

quod cogantur redire alia die non festiva ad Civitatem, ut docet experientia, & advertit *Seppa ad Gratian. d. dec. 21. n. 14. & 17.*

Verùm non obstante contraria consuetudine, adhuc Episcopus prohibere valet quascun-
14 que Nundinas, & Mercatus fieri in die festivo, & tali prohibitioni parendum est, cum ipse habeat intentionem parendam in dispositione *cap. 1. de Feriis, & Constitutionis prædictæ B. Pii V. la. §. 7. & testatur Suarez de Relig. lib. 2. cap. 19. sub n. 2. De Ponte de Potest. Proreg. tit. 10. §. De meretis sub n. 10. quos refert, & sequitur Ventrigl. Præx. rer. Eccl. tom. 1. annot. 16. §. 2. numer. 19. ubi etiam refert declarationes Sac. Congregationis, & plenè Gratian. decis. 21. per tot. præsertim num. 16. vers. ultimo cum seq.*

Nequit tamèn Episcopus sub prætextu Mercatus prohibere, nè in die festo fiant emptiones rerum ad vicium illius diei spectantium, 15 dummodò non emanent, & vendantur in hora ex iusta causa ab eo prohibita. *Bonac. Oper. mor. tom. 2. disp. 5. q. n. p. n. 2. proposit. 1. n. 10. versum nomine, quem sequitur Ventrigl. ubi sup. n. 10. Circa quod sumenda est regula ex Epistola Sac. Congr. Episcoporum, & Regular. tenoris sequentis. E sicut più volte risoluto da questa Sacra Congregazione, che gl'Ordinari di Luoghi non devono renderli difficili in permettere ne giorni festivi, che dopo udita la Messa si possin comprare, & vendere pane, & vino à minuto, ova, frustil, foggiami, & altre cose comestibili dentro le Botteghe con la porta meza aperta, & auco lassiare, che i Molini macinino dopo la Messa, se sono fuori, & dopoi i Pesceri, se saranno dentro le Città. Che i Malattieri di viaggio, che hanno caricato altrove, passino liberamente con le loro sume, & quanto alla licenza di portare grasseie nella Città, vendemiere, tagliar fieni, mietere, seminare, raccogliere frustil, & altre cose di simile qualità, si governino secondo, che vedranno esservene il bisogno, & che nel differire, o in altro modo potesse risultare danno così al publico, come al privato in denegarla. Con questo però che frà gl'illesti giorni di Festa s'habbia riguardo nelli più, o meno solenni, facendosi la differenza, che conviene, & tali licenze si concedino gratis &c.*

Undè occasione Nundinarum licere debet in diebus festivis Agalombus, & aliis iumentorum vectoribus, seu mercium conductoribus 16 bus Bajulis, & aliis huiusmodi fervientibus, ac minilltis sarcinas, & ouera Nundinarum causa exonerare, & deponere, incaptumque iter, Missa tamen prius audita, transeundo prosequi, & continuare, non autem debere sarcinas componere, & iumenta onerare ad iter de novo incipiendum: Neq; Mercatoribus, aut aliis Civibus, aut Viatoribus iis diebus etià clausis apotecis merces vendere, emere, aut asportare licere, nisi tantum ad vicium, & necessaria, aut alia minuscula, & modici momenti opera jam constata, & elaborata pro transiuntibus, hospitum, advenarum, & ex-

tetorum urgenti, & præsentanea necessitate, & opportunitate, & taliter Episcopi se gere-
re debent, ut in primis Fæli dies debita ob-
servantia colantur, & simulque populorum, consuetum necessitatibus, quantum, sine Divina offensione fieri potest, consulatur, ut admonet *Gratian. alleg. decis. 21. num. 20. & D. Pignatell. consil. 10. n. 27. am. B. Barbof. de Paroch. par. 1. cap. 16. num. 11. eam seqq. & ita præparantes, vel vendentes res vicium quotidiano necessarias non debent prohiberi, servatis prædictis circumstantiis, ut omnibus in specie recensitis admonet D. meus Reynaldus loc. cit. n. 99. Et quod possint vendi necessarias ad vicium humanum etiam ante Concionem, & Missa Conventualis celebrationem, firmæ Barbof. decis. Apostolic. collect. 355. num. ult. Et concurrente necessitate damni imminentes permilla sunt opera servilia, nempe Agricolis opera ruralia, quæ dilationem non patiuntur, ut metes, vindemiæ, aliorumque fructuum collectio l. Omnes Judices C. de Feriis, Gratios. Ubert. de Citat. cap. 10. n. 182. Strannard. de Visit. carcerat. lib. 2. §. 4. cap. 2. n. 22. Muta in Consuetud. Panormi. cap. 70. num. 11. & 12. Caroc. de Locat. quest. 4. num. 2. Zaccb. de Salar. d. quest. 25. num. 31. Barbof. de Offic. & Potest. Episc. par. 3. alleg. 105. num. 40. ubi refert quæ fieri valent.*

Hic Tabellarii & Macellarii exercere pos-
27 sunt diebus festivis eorum artem, ut relatis *Bonac. Novar. Azor. & Pnc Jordan. docet D. Reynald. in suis Observat. crim. tom. 1. cap. 1. §. 9. n. 99. & Rot. coram Penia dec. 1583. n. 42. secundum impressi. Lugdam. Potest tamen Episcopus facere constitutionem, quæ mandet quod in diebus festivis doceat Sacra Conclones fuisse, & quoscque fuerit in Missam inajori facta Santissimi Sacramenti elevatio, abstinere à comestationibus, & à venditione victui necessarium, & quidem sub pena pecuniaria, cum tendat ad augendum cultum Divinum, cujus præcipua cura spectat ad Episcopum, ut tradit *Novar. in Summa Bullar. comment. 67. n. 16. Rot. coram Ubal. dec. 193. n. 1. cum seqq. par. 1. repetita in rec. decis. 757. p. 2. & coram Dunozet. sen. dec. 33. num. 1. cum seqq. sed sub pena excommunicationis non potest eis prohiberi exercitium, quamvis in Constitutione Synodali sub pena pecuniaria fuerit prohibitum tanquam illa queat animas, ut respondit *Rota in d. dec. 1583. n. 5. cum seqq. & coram Ubal. loc. cit. n. 7. & coram Dunozet. ubi supra pariter n. 7.***

Prout Pharmacopolis permillum est medicamenta quæcumque conficere, dummodò ipso die festivo præstantia sine infirmo, ut cum
29 Soto de Just. & Jur. lib. 2. q. 4. art. 4. ed 3. tradit *Zaccb. dista quest. 35. n. 29.*

Barbitonifores possunt etiam exercere co-
30 rum artem, ut tradunt *Muta in Consuetud. Panormi. cap. 70. num. 22. cum saltem de consuetudine excusentur, non autem ex causa necessitatis, aut lucri cellantis, nam li non*

ronderent diebus festivis, possent hoc facere in aliis diebus, ut opime animadvertit Zaceb. de Salar. dist. q. 25. nu. 35. cum seqq.

- Ratione paupertatis permittitur pariter exercitium operum servilium recepta merce-
31 de esp. licet, ubi notat. *Abb. de Feriis Benincaf. de Paupert. q. 4. nu. 28. Surd. de Aliment. tit. 8. privi. 2. nu. 13. Zaceb. d. quest. 25. num. finali.* ubi advertit, quod non omois paupertas ad hunc effectum suffragatur, sed debet esse talis, quæ sufficiens à Confessario judicetur.

- Eoque magis permittæ sunt operationes, quæ immediate versantur circa cultum Divi-
32 nom, prout sunt deferre Cencem, & Ina- ginem Sanctorum in processionibus, Campa- nas, Organa, & alia instrumenta sonare, Ec- clesiam mundare, & paramenis ornare, ac similia relata per Bonacin. *Oper. moral. tom. 2. disp. 5. quest. unic. p. unil. 3. nu. 7. vers. ex quo. Vulp. in Prax. esp. 5. num. 6. & aliis relatis per Zaceb. cit. quest. 25. num. 18. cum duobus seq. & nu. 21.* advertit, quod colere agros Ecclesiæ,
33 portare lapides ad illius fabricam, eamque edificare non licebit in diebus festivis, utpote quia immediate non spectant ad cultum Divi- num, & concordantes camular, præferim Bonacin. ubi supra, vers. ex distis in die festo, Ventrigl. in Prax. rer. Ecclesi. annot. 16. §. 1. n. 8. pariter vers. ex distis in die festo.

- Ex humanis actionibus juxta earum natu- ram præcisè consideratam, alie ita videntur
34 bonæ, ut malè nunquam esse possint; alie ita malæ, ut nunquam bonæ sint; alie vero me- diæ, quæ ex earum natura indifferentes in- utramque partem convertuntur; & contingit esse modo bonas, modo malas; Virtutis enim actiones semper sunt laudabiles, semperque
35 probandæ, & contra vitiosa facta semper dam- nanda. Multa alia sunt, quæ pro animo, affe- ctioneque utentium, pro conditione hmi- num, locorum, temporum, & ejusmodi, aut pro modo, & ratione, quæ in eis adhibetur, quandoque sunt moraliter bona, aliquando vero mala, quorum spe prava hominum con- suetudo ita corrumpit, ut merito tanquam perniciofa à populo Pasto-ribus, Rectori- busque damnantur, pœnæque imposita pro- hibcantur. Id in multis evenit, & precipue in his, quæ ad vitæ jucunditatem, animarum- que recreationem pertinent, in quibus hunc- tui fines transire ad voluptatis illecebras hu- mano appetitui valde accommodatas. Imo non tam difficile est eo pnegredi, ut per honesta- jucunditate fiat perniciosissima corruptela.

- Hinc cum choreæ, larvæ, & salrationes, ac Comœdiæ ex se; & natura sua non sint præci-
37 sè malæ, videanturque ad animarum recrea- tionem, refectiorem spirituum, & vitium lu- stuarionem pertinere, ac frequenti usu exer- ceantur, nec sint opera servilia, non sunt in
38 die festo prohibenda, ut firmat Reginald. in Prax. fori parent. lib. 19. sub num. 37. Suarez. de Relig. tom. 1. lib. 2. esp. 27. num. 4. cum seqq. Less. de Justit. & Jure lib. 4. dabit. 13. sub p. 98.

vers. hoc tamen non erit. Daniel de Nobilib. disputat. 36. n. r. cum seq. & per tot. part. 1. ubi nu. 17. & seqq. cum Homobon. de Exam. Ecclesi. tract. 15. quest. 28. in resolut. quest. 5. tradit, quod minus rigorosum esset, si Episcopus me- diaute Aedictio simpliciter, & absolute choreas in die festo prohiberet sub pœna excommu- nicationis, secus si restringeret ad eas horas, in quibus Sacra in Ecclesiis celebrantur. Nam
39 cum Comœdiæ sint specula viva eorum, quæ in vita humana geruntur, in se non sunt illi- citæ, nec sine utilitate, quia mores infor- mant, & ad honestam delectationem alliciunt, dummodo ablit lascivia, & obscœnitas cum omni scurrilitate, quæ Christianos non decet, ut tenet Meritans Naurath in Addit. ad Hip- polytum à Collibus Incrementa Urbium, sive de Causis magnitudinis Urbium cap. 19. Nihilominus quia multoties cum tanta licentia, mo- rumque corruptela sunt, ut nihil fere vitiofa

- 40 hominum voluptati, libidinique aprius inve- niri possit; Idcirco quoties aliunde contra- hunt malam qualitatem, & malitiam, puta si- fiant cum excessu, scandalo, aliavè prava cir- cumstantia, & sic mediocriter lascivis can- tilenis, vel colloquiis obscœvis, factorum tur- pium repræsentatione, aut modo turpi in- repræsentando adhibito, quæ omnia cum ma- gnâ vim habeant ad venerem excitandam, & sint Christianæ Religioni, pietati, ac disci- plinæ contraria, & incitamenta ad impudici- tiam, improbantur, & execrantur à Sanctis Patribus, ut eos sequendo testatur Boss. *Moral. var. tom. 3. tit. de Choreis inter mares, & feminas, & tit. seq. de Obsœnis, & turpibus Comœdiis utrobique in prin. & nu. 2.* Idcirco à Principibus, & populo- rum Gubernatoribus, & Pasto-ribus sunt prohibendæ, ut late admo- net Boss. d. tit. de Comœd. per tot. & præferim nu. 34. cum seqq. & aliis relatis Daniel de No- bilib. loco cit. nu. 7. vers. respondetur cum seq. & quod tam à Principe Seculari, quam Eccle- siastico prohiberi possint diversis pœnis com- probando tenet Menoch. de Arbitrar. judic. lib. 2. c. 69. nu. 31. centur. 1. Quæ de causâ glo- riosæ memoria Sanctissimæ Pontifex Innocen- tius XI. difficilem se reddidit in permittendo Comœdias in Urbe, ea ratione quia in illa

- 41 tanquam Christianitatis Metropoli, & Sede Vicarii Christi, & Sacri Collegii Cardinalium Apostolorum exemplo institutorum, debeat undique resurgere devotio, & Sanctitas, ut sit totius Mundi norma, & exemplum, & quo- ties eas permittit, talem legem iniunxit, ut prius per Reverendissimum Patrem Magistrum Sacri Palatii Apostolici reviderentur, & cor- rigerentur, nè verba obscœna, aliæque inho- nestæ continerent, quæ erit tunc tanquam ni- mium rigorem, & austeritatem præferentia à multis redarguerentur, attamen etiam ab eisdem postmodum summis laudibus fuerunt commendata, prout omnia, & quæcumque alia ab ipso zelo justitiæ, charitatis, & majo- ris cultus Divini gesta sunt: necum non est tanti

rant Summi Pontificis singulas excelsas narrare virtutes, quamvis gratitudo me impelleret.

Qui majora desiderat circa permissionem, 42 vel denegationem Commendiarum aderat *Fragos. de Regim. Reip. vol. 1. par. 1. lib. 1. disp. 2. num. 181. cum seq. Ameyas Observat. Jur. lib. 3. cap. 5. num. 67. Crespi. Observat. par. 1. num. 128. cum seqq. Rexas de Incompatibilit. benef. Knipfchild. de Juribus, & Privileg. Civit. Imperial. lib. 3. cap. 16. n. 104. cum seqq. & lib. 5. cap. 26. n. 10. Laganez de Fruct. par. 1. cap. 34. §. 1. n. 4. cum seq. & D. Pigaatell. consultat. 153. par. 8.*

Er cetera circa observationem Festorum videri poterunt ultra Bullam B. Pii V. in ordine la 5. & Urbani VIII. la 191. Bullario novo 43 vol. 5. *Fernosin. Fagnan. Gonzalez Tellez, at alibi in cap. conquestus de Festis Castropale Oper. moral. tom. 2. tract. 9. disp. unit. de observat. Festorum, Tracered. de Religion. tract. 1. lib. 3. disp. 2. Sanchez consil. moral. Capom. dist. 208. & 212. ubi examinatur, an aliquid possit exigi pro licentia laborandi in die festo & 213. Pac. Elacubrat. tom. 2. lib. 11. tit. 1. Nitel. lucubrat. par. 2. tit. de Festis, Ventrigl. Prax. rer. Eccl. tit. 1. annot. 16. §. 1. cum seq. Guier. de Festis Tierr. de Diminut. Festor. Daniel de Nobilib. disp. 34. cum seq. at 44. cum seq. Barbos. de*

Offic. & Potest. Episcop. par. 3. allegat. 105. n. 36. cum seqq. & de Offic. Paroch. par. 1. cap. 6. n. 6. cum seqq. Ricini. Lucubrat. Ecclesiast. lib. 6. cap. 15. cum seqq. Obert. de Citat. tom. 2. cap. 10. num. 36. cum seqq. Et de origine, Ritu, rationeque celebrandi quæcunque Festa propria, de Festo dedicationis Ecclesiarum, de Patrono, & titulo Ecclesiarum, & loci, de Festis Sanctorum, & propriis, de Octavis Festorum priorum, de die Natali, seu precipuo Festo cujuslibet Sancti, de Officio Hebdomadario, de constituendo die Festi secundario, seu minus principali Sanctorum, de constituendo die Festi Christi Domini, Beate Mariæ Angelorum, aliisque votivis, de multiplicitate rituum, nempe prius, & secundæ Clausis, simplicis, & semiduplici, de obligatione celebrandi Festa propria, de Officiis propriis, de Collecta, seu Oratione propria, Antiphonis, de Lektionibus propriis, de Capitulis, Versiculis, & Responsoriis, de Psalmis propriis, de Communi Sanctorum in genere, & in specie, de translatione Festorum, de Vigilariis, & Octavarum translatione, de Officio Beate Mariæ, de Psalmis Gradualibus, & Penitentialibus, de Missis, & Orationibus votivis, de Officio, & Missis Defunctorum vide plenissimè materiam tranſſantem Patrem Carolum Guyetum in ejus Herartologia.

ADDIT. AD RUBR. II. LIB. VII.

SUMMARIVM.

- 1 **O**pus servile tripliciter dicitur. Nundinarum plura remissivè, num. 1.
- 2 Festorum celebratio cadit sub præcepto Decalogi.
- 3 Festorum Observatio ad Dei Cultum pertinet.
- 4 Episcopus dispensare potest ab observationem Festorum ex rationabilibus Causis.
- 5 Observatio Festorum à Jure positivo Ecclesiæ emanavit. Vide ibi.
- 6 Etiam quo ad diem Dominicæ.
- 7 Tabaccarii, & Acquavitarii possunt vendere Tabacum, & Aquavitam die Festo.
- 8 Sutores vendere possunt in eorum tabernis Calceos Rusticis; Nec non su Nundinis, & Mercatis, & num. 11.
- 9 Pictores, & Typographi an possint exercere eorum artem in diebus Festivis.
- 10 Barbitonforibus licetum est eorum artem exercere Festis diebus usque ad tot horas noctis, maxime in Urbe pro Rusticis, & Agriculis.
- 11 Laborantes in diebus Festivis, quando excusentur à peccato.
- 12 Choreæ, & Saltationes an, quando, & ubi sint prohibendæ, & quando permittendæ.
- 14 Episcopus concedere potest licentiam laborandi in die Festo cum onere aliquo de rogandi pro emendis vestibus pro Ecclesia, vel oleum pro luminaribus &c.

15 Judices Sæculares an possint se intromittere circa observantiam Festorum.

- Num. 1. Opus servile tripliciter dicitur juxta 1 explicationem traditam à Cappon. discept. 109. n. 5. cum seqq.
- Item. 6. & seqq. Nundinarum plura vide penes D. Paulucium discept. 31. vol. 1. n. 1.
- Num. 21. Festorum dierum celebratio cadit sub tertio præcepto Decalogi, & partim morale, 2 partim verò Criminale, & judicatur secundum D. Thomam quem cum aliis refert, & sequitur Leo Theaur. For. Eccles. par. 2. cap. 16. n. 31. Et eorumdem Festorum observatio ad Dei 3 Cultum maxime pertinet, & in lege precipiatur juxta verba Bullæ B. Pii V. la 5. §. 7.
- Episcopus ex rationabilibus causis potest dispensare 4 Leo ubi supra n. 31. latè * Pax Jordan. lucubrat. lib. 11. tit. 1. n. 140. cum seqq. & n. 46.
- Observatio Festorum ex Jure dumtaxat positivo Ecclesiæ emanavit ut latè firmant Azor. Inst. 5 moral. tom. 2. lib. 1. cap. 2. quest. 2. Ricini. lucubrat. Ecclesiast. lib. 6. cap. 3. d. n. 1. & seqq. usque ad 5. Pax Jordan. d. tit. 1. per tot. Cappon. discept. 108. n. 18. & seqq. qui latè examinat materiam de die Festo in genere, & ad quem Magistratum pertineat diem Festum populo indicare, & qui teneantur dies Festos observare Pigaatell. consultat. tom. 3. consult. 10. n. 2. & seqq. Rice. dec. Cur. Archiep. 189. n. 1. & seqq. par. 1. Corrad. dec. 171. n. 9. & 10. tom. 3. plenè Romoigner. in Constitut. Synodal. Gerunden.

dea. lib. 2. tit. 1. cap. 1. num. 7. cum seq. Quod procedit etiam quoad diem Dominicæ, cum nullibi repariatur * hoc præceptum datum fuisse à Christo, sed tantum ab Apostolis primum constitutum Fæstum Dominicæ dici, & postea ab Ecclesiâ retentum, & à Summis Pontificibus approbatum ut firmat *Romæ quer. d. cap. 1. n. 6. & n. 5. tradit Jure Divino in lege Gratiæ nullum certum diem fuisse institutum, quin jmo post Christi mortem Ecclesiâ Catholica sabbati Fæstivitate exclusa diem Dominicum servandum esse pronuntiavit.*

Tabaccarii, & Acquavitarum possunt vendere Tabacum, & Aquam vitam die Fæstivo * excepta hora Divinorum Officiorum ut resolvit *Sac. Congregatio Episcoporum, & Regularium in Causa Interamnen.* ibi: *Teral il Pescovo — Questi Eminentissimi miei Signori m' hanno Comandato di scrivere à V. S. acciò ella permetta al Subappaltatore di Coteffa Città di poter vendere il Tabacco, & Acquavita ne giorni Fæstivi con la Porta però mezza aperta, eccettuato per quel tempo, nel quale si celebra la Messa Cantata nella Cattedrale: Potrà dunque in tal Conformità consolare l' Oratore, mentre per fine &c. Roma 2. Luglio 1677.*

Sutores possunt vendere Fæstivis diebus in co-8 rum tabernis calceos rusticis * ut docet *Nazar. conf. 1. de Feriis, quem sequitur Magalvar. resolut. tom. 2. resolut. 137. n. 4.* qui etiam extendit quod possunt vendi habitaculis Urbis quod tamén Nobis non placet, cum non enucurrat ea necessitas, quæ in Rusticis.

Pictores, & Typographi an possint exercere eo-9 rum artem in die Fæsto * vide *Patrem Ollavium à Sancto Joseph interrogat. 704. & 705.* Num. 30. Licetum est Barbitonforibus artem suam exercere Fæstis diebus usque ad tot * 10 noctis horas juxta patriæ consuetudinem ut docet *Pax Jordan. lucubr. lib. 11. tit. 1. n. 144. vers. eadem ratione.* Vide *P. Ollavium à Sancto Joseph. interrogat. 708.*

Eo magis videtur permittendum in Vrbe pro Agriculis seu Rusticis, qui ad Urbem venire nequeunt nisi in diebus Fæstivis, & cum magno incommodo, prout hac ratione permitti debet in Nundinis, * & mercatis, Sutoribus

vendere Calceos præcipuè Rusticis, idque procedere potest quo ad reliquos Artifices ut animadvertit *Pax Jordan. d. tit. 1. n. 144.* In Vrbe tamén non permittuntur mercatus in die Fæsto.

Num. 31. Laborantes in diebus Fæstivis excusan-12 tur à peccato concurrente causa metus justii, vel necessitatis, * vel pietatis, vel utilitatis publicæ, vel vitæ damni corporis, seu animæ, vel dispensationis Episcopi, ut tradit *Patet Ollavium interrogat. 711.*

Num. 37. & 38. Choreæ, & Saltationes an, quando, quibus, & ubi sint permittendæ, an prohibendæ videndæ quæ tradite, ac ut ple-13 nissime * scriptis bo: mei R. P. D. Severolus in ejus responsò impressi. penes R. P. D. Daudinam de suspensis de Hæresi Cap. 2. sect. 7. subsect. unic. n. 19. cum seqq., & præfatum n. 21. cum seqq. ubi num. 24. meminit quod responsum emanavit in Causa Alatrina, in qua à *Sac. Congregatione Episcoporum, & Regularium* mihi uti Episcopo Verulano, & viciniori commissæ fuerat relatio, in qua Causa sub die 2. Aprilis 1694. proponente Eminentissimo D. Cardinali Abbatina rescriptum fuit servatur Editum Episcopi Alatrini, in quo prohibuerat Contestabilibus ne traderent mulieribus occasione Fæstivitatis Sancti Sixti li rinfreschi, & bevute in via, nec in loco publico, nec non prohibuerat mulieribus saltationes tam de per se, seu divisim, quàm una cum hominibus ante Ecclesiâ Cathedralē, & per totum pratum vulgò nuncupatum di Civita.

Num 43. Episcopus potest concedere licentiam laborandi in die Fæsto cum onere, & condi-14 tione, ut aliquid * erogat, ad emendas Vestes pro Ecclesiâ, vel oleum pro luminari-15 bus &c. quia hoc non imponitur tamquam pretium, sed tamquam composicio, & comutatio, prout fit in dispensationibus matrimonialibus ut sequendo *Trullench. in præcept. lib. 3. cap. 1. dnb. 10. num. 12.* tradit *Cuppon. Con. 170. 23. n. 50.*

Judices Sæculares an possint se intromittere cir-15 ca observantiam dierum Fæstorum * vide *Bulle B. Pii V. la 5. sub 5. 7. Romæ quer. in Constit. Synodali. Gerunden. lib. 2. tit. 1. cap. 1. n. 13. cum duobus seqq. Cortiad. dec. 171. n. 30. cum seqq. tom. 3.*

De Matriculis Artium approbandis.

RUBRICA III.

S Tatuimus, & ordinamus, cujuslibet artis ordinem, & matriculam solam per Consilium generale Civitatis Faventis approbari posse, ipsarumque artium Consules, Massarii, & Ministri, seu Officiales quicumque approbationes, ut præfertur, obtentas observare teneantur, nec quiequam de novo statuere, ordinare, aut observare sine expresso dicti generalis Consilii consensu, & decreto, sub poena librarum vigintiquinque bonon. & nihilominus talia eorum Statuta, ordinationes, vel observantæ nullius sint roboris, vel momenti, nec ulla valeant præscriptione, ullove temporis cursu validati.

- 1 Imperiti, & idiote si admittantur ad exercendam artem, quam ignorant, vel nondum perfectè didicerunt, Reipub. præjudicatur.
- 2 Ad exercendam artem, seu opificium nemo admittendus, nisi ostendat se in eo peritum.
- 3 Statutum mandans neminem admitti ad exercendam artem priusquam fuerit examinatus, est servandum.
- 4 Lex humana, & naturalis prohibet, ne quis artem, quam ignorat, exerceat.
- 5 Artitex, & Opifex iudicari non debet, qui in matricula artis descriptus non est.
- 6 Describi, ut quis possit in matricula alienjus artis condiciones, & obligationes remissive.
- 7 Descriptus in matricula alicujus artis, si eam non exerceat, non gaudet illius privilegio.
- 8 Nec virtute illius matriculæ potest declinare forum.
- 9 Artitex dici non valet ex unico actu, cum assiduitas requiratur.
- 10 Exercent artem etiam si non sit descriptus in matricula, potest extrahi Officialis non obstante Constitutione, seu Statuto mandante non posse eam non descriptum in matricula.
- 11 Artificum, & Opificum plura notabilia remissive.
- 12 Artifices excellentes variis encomiis fuerunt commendati, Mercatores verò nequaquam, & quare.

O B S E R V A T I O.

- P**erjudicium, & damnum Reipublice inferitur, si idiote, & imperiti ad exercendam artem, quam ignorant, vel nondum perfectè didicerunt, admittantur, unde multum interest, ne quis admittatur ad opificium exercendum, nisi ostendat se esse in eo peritum, ut admonent *Mart. Stephan. de Jurisdic. lib. 1. part. 2. cap. 8. n. 54. latè Knipfchild. de Juribus & Privilegiis. Civit. Imperial. lib. 5. cap. 2. n. 30. cum seq. Richter. decif. 80. n. 41. & Hinderfshamn. & Reverendissimus Dominus meus Severinus in ejus doctissimo Voto impress. penes decif. Remboldi vot. 11. sub num. 13. cum duobus seqq. ubi etiam firmat, quod Statutum mandans neminem admitti ad exercitum alicujus*

3 artis, priusquam fuerit examinatus est servandum: Prohibet etiam lex humana, & naturalis, ne quis artem, quam ignorat, exerceat, ut relato *cap. non est sine culpa de Regul. Jur. in 6. & Navar. in cap. inter verba in prima conclus. n. 17. circa finem 11. q. 3. docet Lotter. de Re benefic. lib. 2. quæst. 5. n. 55.*

Et qui in matricula artis, seu opificii descriptus non reperitur, Artitex, & Opifex 5 adjudicari non debet *Fermosin. in cap. cum consensum 13. quæst. 3. n. 31. cum seqq. de Probat. Benediktus Pereyra in Accedens. seu Rep. listrar. lib. 3. quæst. 4. alias num. 365. cum seqq. Roland. cons. 99. n. 33. vol. 2. Natta cons. 138. num. 5. Sess. decif. Aragonen. 142. n. 6. & per tot. par. 2. relata in dicto voto 11. num. 9. ubi etiam restit obligacionem, condiciones pro descriptione requisita, & effectus ex ea deservientes latè examiniari à mox allegatis DD.*

Si verò descriptus sit in matricula artis, sed illam non exercet, non gaudet ejus privilegio juxta doctrinam *Bart. in l. Qui sub pre-textu num. 2. C. de Sacrosanct. Ecclesi. Tondut. de Prævent. par. 1. cap. 28. sub n. 3. cum seqq. Nec 8 virtute illius matriculæ tunc potest declinare forum ut concordantibus relatis firmat *Regdort. in Addit. ad Donat. Anton. de Marin. resolut. 202. n. 17. lib. 1.**

Sicut etiam Artitex dici non valet ex unico 9 actu, cum assiduitas requiratur, ut aliis relatis firmat *Conciolus ad Statut. Engub. lib. 5. rub. 17. num. 3.*

E' conversò autem si quis exerceat artem, 10 sed non sit descriptus in matricula adhuc potest extrahi Officialis non obstante Constitutione mandante non posse extrahi Officiales in aliqua arte, nisi sit descriptus, & matriculatus inter Artifices, ut sequendo *Angel. cons. 33. num. 4. dixit Rot. coram Danocet. 7. Jun. decif. 163. n. 2.*

Cum Opifices, seu Artifices, de quibus 11 plura notabilia habentur apud *Lotter. de Re benefic. lib. 2. quæst. 5. n. 41. cum seqq.* sint magis utiles, & necessarii Reipublicæ, quam Mercatores, non est mirum, si multi ex illis ob eorum excellentiam variis encomiis fuerunt 12 commendati, nequaquam verò Mercatores, ut animadvertit *Rimirez de lege Regia 5. 14. num. 4.*

ADDID. AD RVBR. III. LIB. VII.

- 1 **A**rs, seu opificium exerceri non potest ab eo, qui in illa arte non sit peritus.
- 2 Collegia Artium an erigi possint, ac statuere absque auctoritate, & confirmatione Superioris remissive.
- 3 Ars, seu Artificium exerceri non potest ab eo, qui universitate, non sit adscriptus.
- 4 Altipilarii vulgo *Sisfioroli* exerceere non possunt Artem Barbitorioris.

Artes honestæ, viles, & sordidæ quæ dicantur remissive.

Num. 1. & seqq. Artem, seu opificium quem exerceere non posse, nisi prius probet se esse in illa arte peritum publicæ expedit ut etiam 1 firmavit *Rot. in Avenionem. Admissiois ad Magistratum Artis 22. Junii 1711. in princip. coram R. P. D. Ansaldo ubi de Artificio, & hac occasione ibidem examinat. An Collegia 2 Artium possint erigi, & statuere absque auctoritate, seu confirmatione Superioris.*

Num. 5.

Num. 5. Non potest quis exercere artem, & artificium cujus Universitati, vel Collegio non sit adscriptus * ut etiam firmavit *Reg. in Regumana Artis Tutoria* 18. Junii 1708. §. Nihilominus eorum *R. P. D. Ansaldo*, in qua fuit resolutum Alipilos * sive Alipilarios vulgò Sin-

ferali non posse exercere artem Barbiton-
soris.

Artes quænam honestæ, quænam viles, & quænam sordidæ dicantur vide * *De Justis de dispensat. lib. 3. cap. 2. n. 13. cum seqq.*

De Artificum legalitate, & de Monopoliorum prohibitione.

R V B R I C A IV.

Statuimus quoque, & firmamus quod Artifices Civitatis, & Districtus Faventis teneantur navare omnem operam, & diligentiam in eorum exercitiis operandis, ita quod in eis exercendis non committant fraudem, aut falsitatem aliquam, sed ea gerendo, & exercendo legalitèr, & si contrafactum fuerit poenam libr. decem bonononorum pro qualibet vice incurrant, & Communi Faventis applican. ultra poenas Statutorum, nec audeant Monopolium, aut conventiculum aliquam prohibitam facere sub poena librarum vigintiquinque bonononorum pro qualibet vice incurrenda, ultra alias poenas de jure, vel ex forma Statutorum Faventis impositas, & intelligatur illicita conventio, seu conventicula quodcumque cederet in præjudicium Communis Faventis, seu singularium personarum dictæ Civitatis, & in prædictis procedatur, & procedi possit per Dominum Potestatem, & alios Iudicantes summarie, simpliciter, sine strepitu, figura judicii, ac sola facti veritate inspecta, & prout magis expedire eis videbitur.

S U M M A R I U M.

- 1 **A**rtificum multitudo maximè aucta.
- 2 Magistratus invigilare debet, ut per Artifices opera, & artificia fiant sine dolo, & fraude.
- 3 Artifices teneantur ad damnum, & interesse, si opera cum dolo, & fraude faciant.
- 4 Artifex ingerere, & se immiscere, ac alterius artem exercere non debet.
- 5 Monopolia Reipubl. iniuriosa sunt, rationem naturalem, & publicam utilitatem offendunt.
- 6 Artifices monopolia committunt, vel paciscendo, ne ullus eorum in illa arte instruat alios, vel si convenient, ne alii se intromittant in opere, quod quis incipit, & postea reliquit; vel ne iunctam alteri sollicitudinem alter intercipiat.
- 7 Inventor alicujus artis scientificus dicitur, non autem Artifex.
Inventori alicujus artis concedi valet exercitium privative quod ad alios per aliquod tempus limitatum, si publico proficua judicetur n. 7.
- 8 Bibliopolis, & Impressoribus librorum concedi valet, & solet privilegium, ne per aliquod determinatum tempus ab aliis imprimantur.
- 9 Imprimens librum ab alio Bibliopola impressum cum privilegio privato, ad hoc ut poenam in privilegio impositam incurrere dicatur, requiritur publicatio ejusdem privilegii, vel mediante impressione in principio ejusdem libri, vel mediante intimatione, vel alio modo æquipollenti.
- 10 Facultate privative alicui concessa imprimendi.

mendi certas res videlicet Bullas Apostol. &c. non tamen prohibitum censetur, quin per alium imprimi valeant accessorie, & pro complemento alicujus operis.

- 11 Poena, ut incurratur ab Impressore, & Bibliopola imprimendo opus privilegiatum requiritur, quod imprimatur eo modo, ordine, & forma, quibus impressum fuit à privilegiato, nam si imprimatur augendo, aut diminuendo, aut accessorie ad aliam materiam privilegiatam, non violatur privilegium, & n. 12.
- 12 Additio novæ qualitatis præsertim substantialis novam speciem inducit.
- 13 Imprimens compendium, seu epitomen alicujus operis, vel libri, super quo alius Bibliopola habet privilegium privative non potest dici violator privilegii, & n. 14.
- 14 Privilegia libratia, velut monopolia potius restringi, quam ampliari debent.
- 15 Concesso Bibliopole privilegio imprimi faciendi librum alias impressum, adhuc eo non obstante, ceteri Bibliopolæ illum imprimi facere possunt, concurrente publica utilitate.
- 16 Statutum Mediolani cap. 28. & 31. prohibet nullum Bibliopolam, nec alium obtinere posse privilegium privative ad effectum imprimendi libros jam impressos extra illam Civitatem, & obtentum nullius sit roboris.
- 17 Ratio principalis concedendi Bibliopolis privilegium privative imprimendi aliquod opus qualis sit.
- 18 Transmissa Sarcina librorum à Civitate Venetiarum ad Bibliopolam Urbis, eaque involuta reperta non censetur contraventionem.

242 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ.

privilegio concessio Impressori, in quo prohibetur omnibus, ne imprimant libros, illosque vendant, aut venditioni exponant absque licentia ejusdem Impressoris.

OBSERVATIO.

- A**busus, & malicia, in quamplurimis Artificibus, seu Opificibus, adeo innotuit, ut etiam cautissimi Patresfamil. ab ipsis circumveniantur; idcirco Magistratus invigilare debet, ut opera, & artificia fiant sine dolo, & fraude, ac secundum cujuslibet artis leges solida, & firma, ut admonet *Kuipfchild. de Jurib. & privil. Civit. Imperial. lib. 5. cap. 2. num. 8n.* Alioquin Artifex tenetur ad damnum, & interesse reficiendum *Council. ad Statut. Englab. lib. 5. rub. 14. num. 1. cum seq. Cavalean. dec. 26. n. 1. par. 1.*

- Nec unus se ingerat, aut immisceat, ac extorqueat artem alterius, circa quam mathematicus egregie scripsit *Ilustrissimus, & Reverendissimus Dominus meus Severolus in ejus voto 11. impress. pend. deserviones Rembolat, & Capon. disceptat. 262. vol. 4.*

- Invigilare quoque debet, ne committantur monopolia, quæ rationem naturalem, & publicam utilitatem offundunt, ac sunt injuriola Republicæ, & ad illius perniciem tendentia juxta *tex. in l. unic. C. de Monopol. docet concordantibus relatis Dominus meus Reynald. in ejus Observat. criminal. tom. 3. rap. 16. §. 2n. n. 7. cum aliis adductis supra in Observat. ad Rubr. 30. num. 23. lib. 4.*

- Illæ enim committi valent ab Artificibus vel pacificando, ne ullus eorum in illa arte instruat alius nisi filios, vel Nepotes illorum, vel si Artifices conveniant, ne alii se intromittant in opere, quod quis incipit, licet opus inceptum reliquerit, aut ne injunctam alteri sollicitudinem alter intercipiat, ut relatis duodecim modis, quibus committitur monopolium tradit Dominus meus Reynald. ubi *supra sub n. 6. vers. sexto, & vers. duodecimo, & dixi in d. Observat. 30. n. 22.*

- Inventori tamen alicujus artis, qui scientificus dicitur, non antequam Artifex, cum ante opus fuerit in eo ars, ut docet *Zotter. de Re beneficiar. lib. 2. quest. 5. n. 56.* si publico proficiat judicetur, concedi valet exercitium privative quoad alios per aliquod limitatum tempus, ut tradit *D. meus Reynald. ubi supra n. 28. cum seq.*

- Idque passim practicitur favore Bibliopolarum, & Impressorum librorum prohibendo aliis, ne illum librum per certum temporis spatium imprimant, ut notat idem *D. Reynald. ubi supra n. 29. Stat. de Commere. §. 1. quest. 7. par. 3. n. 16.*

- Circa quam materiam notandum est, quod ad hoc, ut alii contraveniente dicantur ad effectum incurrendi poenam in hujusmodi privilegio contra imprimentes impositam, necesse est, quod tale privilegium fuerit publicatum,

vel mediante impressione (ut fieri solet) in principio libri, vel mediante inscriptione, vel alio modo æquipollenti, alioquin poena infligi non valet, ut plenissime respondit *Gratian. discept. 63. 1. per tot. qui in fine testatur, post plures propositiones ita fuisse in Camera decilum, revocando sententiam Judicis à quo, & absolvendo Impressores ab omnibus contra eos intentatis.*

- Notandum etiam, quod concessa alicui facultate privative quoad alios imprimendi certas res, videlicet Bullas Apostol. &c. non exinde prohibitum censetur, quin per alium imprimi valeant accessorie, & pro complemento alicujus operis, tamquam casus mixtus, qui non continetur sub simplici, nec privilegium dici potest violatum, ut in terminis tenet *Pasqualig. 22. moral. Casovit. centur. 3. quest. 220. n. 3.*

- Ut autem quis incidat in poenam, requiritur, ut imprimat opera privilegiata eo modo, ordine, & forma, quibus eos implevit Privilegiatus; nam si alio modo, ordine, & formula, vel diminuendo, vel augendo, & accessorie ad aliam materiam privilegiam quam recitat, privilegium non violat, cum agatur de rei literaria, & Bibliopolarum, præjudicio, quo casu strictissima capienda est interpretatio, neque extensio facienda ultra præciam identitatem in modo, & forma, operis privilegiati, qui excluditur à qualibet mutatione, & qualitate noviter adjecta, ut ratiocinatur *Pasqualig. d. quest. 220. num. 2. cum duobus seqq. ubi testatur, ita judicatum à bonis R. P. D. Baranzano eximio l. C. & omnium virtutum ornato, sed ab adversa fortuna innocecenter vexato; & cui bene congruit sententia sculpta in Sepulchro boni mei Reverendissimi Corisii Senioris, qui post præfatum gloriosæ Nunciaturæ Apostolicæ apud Regem Christianissimum, infeliciter obit non assequutus debitum præmium; Honores mereri semper virtutis, consequi autem sæpe Fortuna est. Nam additio novæ qualitatæ præsertim substantialis novam speciem inducit, itaut non dicatur idem libellus, juxta notata per *DD. in l. Jus Civile 6. ff. de Jus. & Juris, & signanter Burr. num. 3. Falgout. n. 1. Alberic. num. 3. & Bruneman. n. 4.**

- Pari modo si quis imprimat compendium, seu Epitomen alicujus Operis, vel libri, super quo alius Bibliopola privilegium de non imprimendo intrat certum tempus obtinuit, nihilominus uti Violator privilegii puniri non potest, non solum quia Epitomen libri non est ipse liber. Verum etiam quia privilegia hæc libraria velut monopolia potius restringi, quam ampliari debent, ut egregie docet *Abmserius Frischius in tractat. de Typograph. Bibliop. Chartar. & Bibliop. disceptat. 2. de Bibliop. cap. 5. de privileg. Princip. lib. non imprim. concedi solitis §. 8. n. 22.*

Imò *Thor. in Compend. decis. par. 2. verb. Privilegium si fuerit concessum laicis compro-*

ban-

bando firmat, quod concessio alicui Bibliopole privilegium imprimendi librum, aliis impressum, adhuc eo non obstante, ceteri Bibliopole illam imprimi facere possunt, quotiescumque concurrat publica utilitas.

Et Tancredin. consultat. 92. in proposito Statuti Bibliopolarum Mediolani cap. 28. & 31. 16 in quo prohibetur nullum Bibliopolam, nec aliam quamcumque personam obtinere posse privilegium privativè ad effectum imprimendi libros jam imptestios extrà Civitatem Mediolani, & obtentum nullius esse roboris, ita ut eo obtento adhuc possint Bibliopole, & impressores Mediolanenses imprimere eundem librum jam alibi impressum, respondit, quod non obstante privilegio obtento à Bibliopola imprimendi privativè quodam alios, *Quadragesimale celeberrimi, & nunquam satis à laudatis Viris laudati Patris Segneri Jesuita*, jam impressum Florentiæ, Bononiæ, & Venetiis, nihilominus poterat ab aliis etiam im-

ptimi, animadvertendo, quod ratio principalis concedendi huiusmodi privilegium, 17 privativè quodam alios est maxima impensa, & dubietas futuri applausus, & exitus apud viros doctos libri, seu operis prima vice impressi, quod non militat in opere jam alibi impresso, prout impressum fuerat *Quadragesimale Patris Segneri*.

Farinac. paritèr conf. 22. vol. 3. examinandum privilegium concessum Impressori, in 18 quo prohibetur omnibus, ne imprimerentur libri, illique venderentur absque licentia ejusdem Impressoris, respondit, quod per transmissionem unius Sarcinæ librorum à Civitate Venetiæ ad Bibliopolam Urbis non fuerat contraventum privilegio, & incursum poena, tùm quia iidem libri irà ligati, & involuti reperi fuerunt non in apoteca, in qua libri vendi solebant, sed alibi; Verùm etiam quia ad venditionem non devenerat, nec illos venditioni exposuerat.

ADDIT. AD RUBR. IV. LIB. VII.

SYMMARIVM.

1. **A** Rem alienam, & ad diversam Universitatem spectantem non potest quis exercere.
2. Impressor Cameralis, cui privativè competitus imprimendi Bullas, Decisiones, resolutiones Sac. Congregationum &c. non potest impedire aliis Impressoribus quin sparsim, vel accessorie in aliquo opere eadem imprimant.

Nam. 4. Commiseri non debent unius artis Confinia cum altera, nec aliquis potest illa peculiaris officia, & artificia, & ministeria usurpare, & exercere quæ ad unam pertinet Universitatem ut etiam censuit *Reg. in Romana artis Tonforia 18. Janii 1708. coram R. P. D. Ausaldo 5. Nihilominus*.

Nam. 10. In confirmationem hujus opinionis, quod concessa facultate alicui privativè 3. quoad alios imprimendi certas res "vid. Bullas Apostolicas, decisiones, resolutiones Sac. Congregationum &c. prout competit Impressori, Camerali, quod adhuc non possit impediri, quin alii Impressores possint imprimere easdem res vel sparsim in corpore Operis, vel accessorie, & pro complemento operis re-

spondit *Tribunal Camera in Romana impressio- nis 27. Januarii 1708. inter fratres de Comitibus Impressores Camerales, & Joseph de Martinis Impressorem, qui impresserant volumina secundum Monacell. Formular. legal. prest. in cujus Corpore impressa fuerunt varia Decreta Sac. Congregationum, & pro Appendice impressa fuerunt 50. decisiones proponente illustrissimo Cybo rescribendo Sententiam Reverendissimi Camerarii esse infirmandam, & removendum sequestrum utpotè quia ageretur de casu mixto, qui non continetur sub simplici Reg. in rec. dec. 170. n. 17. par. 11., & paucim alibi*. Reproposita dicta Causa Romana in Camera die 26. Martii eodem anno coram eodem rescriptum fuit in decis. Die 23. Januarii 1709. coram illustrissimo Domino de Alteriis rescriptum fuit Sententiam D. Cybi esse confirmandam. Die 4. Aprilis 1710. proponente illustrissimo D. Fatiniello rescriptum fuit Sententiam D. de Alteriis esse confirmandam, & die 28. ejusdem Mensis rescriptum fuit expediri, sed ad impedendam expeditionem dd. Impressores Camerales renunciaverunt die 5. Maii d. anni 1710. liti circa quam materiam emanavit Votum impressum R. P. D. de Alteriis sub die 23. Januarii 1709., & aliud R. P. D. Fatinielli inter ejus responsa il 5.

De Preceptoribus Grammatices conducendis, & de libertate eis, & aliis Preceptoribus concessa in corrigendis Discipulis.

R. V. B. R. I. C. A. V.

V T Civitas Viris doctis repleatur, & virtutibus abundet, Statuimus, & ordinamus; quod singulo anno de mense Decembris in die Sancti Thomæ, seu alio die, prout videbitur ipsis Dominis Antianis tunc residentibus fiat Consilium generale, in quo liceat

Tem. II.

H h 2

con-

244 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ.

coinducere unum, aut duos Grammatices Præceptores cum eo stipendio, quod Dominis ipsi s' Antianis, & Consilio videbitur expedire, qui Præceptores sic conducti sint moribus, & scientia præditi, teneanturque passim omnes Scholates admittere in eorum litterariis ludis, ac omnes æqua lance docere, nilque ab originariis Civibus, nisi à sponte dare volentibus, exigere valeant. Possintque eorum Discipulos impunè, moderatè tamen, corrigere, ac vetberare, nec de talibus castigationibus, seu verberibus possit Potestas, seu alius Iudicis cognoscere, & modo aliquo dictos Præceptores punire, seu contrà eos inquirere. Idem decernimus observari in quibuscunque aliis Magistris docentibus aliquos pueros aliquam artem in Civitate Faventiæ approbatam, ut liceat eis, ut suprà, impunè ipsos pueros, moderatè tamen verberibus afficere.

SUMMARIVM.

- 1 **E**ducatio adolescentium est fundamentum totius Reipubl. tanquam basis omnium virtutum, & à quo dependet totius residui vite expectatio.
- 2 Magistratus invigilare debent, ut juvenus instruat.
- 3 Educatione, & institutione juventutis neglecta, resultaret grave damnum universali Ecclesiæ, & quare.
- 4 Leges frustra promulgarentur, & in vanum imperaretur jis, qui obedire non didicerunt, si juvenus non instrueretur.
- 5 Homines malè educati leges quamvis iustissimas contemnunt.
- 6 Scientiarum communicatio damnator tantum Reip. perniciofa. Contrarium o.8. Declara num. 12.
- 7 Scientiæ, & literæ io Imperio Otthomano sunt damnatae.
- 8 *Cornelius Agrippa* quinque scientias damnavit.
- 9 Christianam Religionem abolere volentes à Scholis, & disciplinis juventutè arcerunt. *Julianus Apostata* vetuit, oe Christianorum filii ad publicas Scholas accederent nu.9. Scientiæ necessariæ sunt ad repellendas ignorantie tenebras. Scientiarum effectus adducuntur num. 10.
- 11 Sapientes utiliores sunt Reip. quàm imperiti. Docti differunt ab indoctis sicut vivi à mortuis num. 11.
- 12 Pater filium ad studium amittere cogi valeat remissivè.
- 13 Scholæ sunt Reip. lumina, & ornamenta, ac Religionis, & virtutis nutrices nu. 17. & 18.
- 14 Matris educatio in pueris tenetæ ætatis est necessaria.
- 15 Adolescentes proni sunt ad malum, sed opera, & virtute assuefieri possunt ad bonum.
- 16 Filii magis profitentur in Scholis, quàm Domi.
- 17 Cura Scholarum institutio præcipuè habita fuit in omnibus rebus publicis bene ordinatis ibi recensitis.
- 18 Magister in qualibet Ecclesia Cathedrali requiritur pro instruendis Clericis, & aliis & num. 20.
- 19 Theologiæ lectio in Cathedrali requiritur ex dispositione Sacri Concilii Tridentini.
- 21 Scholæ pro puellis erigendæ sunt cum publico stipendio.
- 22 Scholæ pro puellis erectæ sunt in Urbe à *sement: Alexandro VII. & Innocentio XI.* vide ibi.
- 23 Magistri Scholarum quas virtutes possidere debeant, & in quibus scientiis, & virtutibus erudire debeant Scholares.
- 24 Magistri Scholæ electio, & deputatio spectat ad Episcopum cum Capitulo; Contrarium, quod spectat ad Decuriones collegialitèr n. 25. Decl. n. 26.
- 25 Examen Magistri Scholæ circa Fidem Catholicam, Doctrinam Christianam, & bonos mores spectat ad Episcopum.
- 26 Professionem fidei emittere debent Magistri Scholæ io manibus Episcopi.
- 27 Magistri Scholæ erecti, & dotatio in Civitate Verulana facta fuit à Caonico Antonio de Fraochis cum reservatione electionis ejus Familie.
- 28 Legatum factum Magistro Scholæ pro etudiendis pueris est opus pium.
- 29 Et respicit honorem Civitatis, ac publicam utilitatem. Utilitatem publicam respicit habere homines eruditos num. 31.
- 30 Legatum pro anima censetur id, quod reliquitur pro bono publico num. 31.
- 31 Electionem Præceptoris habens teetur eligere meliorem.
- 32 Legatum pium si hæres, seu executor testamentarius integrè non solvat peccat mortalitèr, & tenetur ad restitutionem, ac incidit in excommunicationem ipsi facti, & privatur jure eligendi num. 34.
- 33 Jus eligendi Præceptorem habens pro Schola publica cum certa annua præstatione, si minus idoneum eligat, & integram annuam præstationem non solvat privatur jure eligendi.
- 34 Legatum ad certum usum destinatum in aliud converti non valet. Legatum ad certum pium usum destinatum, debet integrè in illum converti absquè eo quod Administratores valeant quidquam erigere in usum proprium num. 35.
- 35 Commutatio voluntatis Testatoris ad solum Romanum Pontificem spectat.
- 36 Scholæ publicæ Grammaticæ, Rethoricæ, Arithmeticæ, & Musicæ sunt in Civitate Faventiæ.

- 38 Lectura Institutionum civilium erecta fuit in Civitate Faventis cum capitulis, de quibus ibi.
- 39 Lectura publica Philosophiæ erecta fuit in Civitate Faventis cum certis regulis, modis, conditionibus, & oneribus, de quibus ibi.
- 40 Verba *Dottore venuto di fresibo da studio addeterato* verificari possunt in doctore, qui jam per triennium redierat Laureatus, & num. 42.
- 41 Incontinenti factam dicitur, quamvis intercesserit intervallum decem dierum, ac duorum mensium, imò etiam unius anni.
- 42 In interpretatione ultimarum voluntatum mens huius, & intentio testatoris, non autem cortex verborum est attendenda.
- 44 Legatum factum juveni pro conservatione agnationis est capax etiam constitutus in aetate annorum quinquaginta.
- 45 Interpretanda est voluntas testatoris eo modo, quo si viveret, & interrogaretur, verisimiliter responderet.
- 46 Obicvantia attenditur in interpretanda dispositione testatoris.
- 47 Lectura publicæ Theologiæ erecta fuit in Civitate Faventis cum certis regulis, de quibus ibi.

OBSERVATIO.

- CUM fundamentum totius Reipublicæ sit adolescentium educatio, à qua
- 1 tanquam basis omnium virtutum totius residui vitæ expectatio dependet, ut docet *Amaya* in l. Medicos 6. Cod. de Professor. & Medic. lib. 10. Bodin. de Rep. lib. 6. cap. 1. pag. mihi 968. in prin. Carpon. de Jurisprud. lib. 1.
- 2 tit. 6. diffinit. 73. n. 1. Ideo ad Magistratus curam pertinet invigilare, ut Juventus recte, & diligenter instruat *Ernesti Cothman. vol. 2. consil. 64. n. 28. cum seqq. Carpon. lib. 1. Jurisprud. Consilior. tit. 1. diffinit. 9. cum seq. & tit. 6. diffinit. 74. n. 1.* Alioquin ea neglecta
- 3 resurget grave damnum universali Ecclesiæ, cum Christianissimus paulatim degenerare possit in Paganissimum, sive Ethnicissimum *Carpon. d. diffinit. 9. n. 2. Barbof. Voc. decisiv. lib. 3. vot. 78. dub. 2. sub n. 28.*
- 4 Et frustra promulgarentur leges, ac in vanum imparetur eis, qui obedire non didicerunt *Aristotil. 5. Politic. Carpon. d. tractat. 6. cit. diffinit. 74. n. 1.* Nam homines male educati leges, quamvis justissimas contemnere
- 5 audent *Besold. de Educac. cap. 2. n. 1.*

Nonnulli tamen Politicorum damnant, nimiam hodie in Republica Christiana scientiarum omnibus communicationem, tanquam illi perniciosam, nam si omnes literarum studiis incumbant, deficient, qui agros colant, vestes resarciant, militiam exercent &c. juxta opinionem, quam tuetur *Joh. Barclajus in Argenteide*. Et quamvis hæc opinio comprobari videatur exemplo Orthoma-

ni Imperii, in quo, cum scientiæ, & literæ damnatæ sint, Subditi in militia adeo strenui evaserunt, ut quasi toto Orbi terrorem incutiant; Nihilominus id non minus barbarum, quam periculosum est, & experientia

8 competum est in plurimos errores impigisse Cornelium Agrippam, qui scientias damnaverat, ac videmus consilium eorum, qui

9 Christianam Religionem abolere conati sunt eo tendisse, ut primum omnium à Scholis, & à disciplinis eos arcerent; quapropter Julianus Apostata, ut robur noctæ Religionis infringeret, & nervos quodammodo Christianæ disciplinæ tesceretur, veruit, ne Christianorum filii ad publicas Scholas accederent, & acriter conatus est ut commercium literarum Fidelibus adimere, prout testantur *Sozomenus Histor. Eccles. lib. 5. cap. 18. Iust. 8. Theodoret. & alii allegati à P. Alexandro de Natale in suo Hist. Eccles. Specul. 4. cap. 1. pag. mihi 9.*

Unde scientiæ necessariæ quidam sunt ad expellendas ignorantie tenebras, nam ex eis vita Subditorum informatur ad obediendum Deo, & Principibus, & per veros literatos totus illuminatur Mundus, ut pluribus concordantibus *Barbof. in Anth. Habita n. 7. C. Nè filius pro Patre, vel Pater &c. comprobat Antunez Portugal. de Donat. Reg. vol. 1. lib. 2. cap. 22. n. 3. cum seq. ubi etiam hinc, quod*

11 utiliores sunt Reipub. Sapientes, quam impetiti, & cum *Pereyr. & Laert. subdit Aristotilem interrogatum, qua ratione discerant Docti ab indoctis respondisse, qua vivit & moritur Cæbell. ad Bullam boni Regim. cap. 38. num. 7.* Non tamen omnibus communicandæ sunt,

12 sed media quædam via tenenda, & modus habendus videtur, sine quo Respublica recte institui, & diu conservari non potest ad instar humani corporis, in quo singula membra propria exercere officia necesse est, ut animadvertit *Amayden. de Stylo Dataria lib. 1. cap. 15. 5. 9. sub n. 12. cum duobus seqq.*

Hic congruit illa dispositio, An Pater teneatur, & cogi valeat mittere filium ad studium, etque necessariae expensas subministrare, quam examinant omnes alii *Asterlin. de Legitim. lib. 2. quest. 22. n. 8. cum seqq. & Gait. de Credit. cap. 4. quest. 11. n. 1572. cum seqq.* qui tandem conveniunt in eo, quod si Pater voluntarie misit ad studium primatum literarum filium, quid dignoscatur perspicacis ingenii, & aptus ad discendas scientias, eo calu cogi poterit.

Ad rectam verò juventutis educationem præcipue conducunt, ac sunt necessariæ Scholæ, quæ sunt Reipublicæ lumina, & ornamenta, ac religionis, & virtutis Nutrices *Cothman. vol. 5. consil. 41. n. 1. Antunez Portugal. de Donat. Reg. tom. 1. lib. 2. cap. 22. n. 1.*

Post mollem enim educationem Matris in tenella ætate filiorum optimism, ut patet quia

15 pueri indigent sedula opera, & blanditiis matris, rigidiori opus est disciplina ad in-

formandos mores, & ut desisterent à lubricæ adolescentiæ periculis, ut cum *Plutarcho. de Educ. liberor. animadvertit Roscerum Merlin. decis. 812. sub nu. 12.* cum omnis ætas ab adolescentia prona sit ad malum, & à teneris annis assuesceri ad bonum magis sit operis, & effectus, juxta præfata verba *Leonis X. in ejus Bulla 7. §. 32. Bullar. nov. vol. 1.*

- In Scholis enim magis proficiunt pueri, 17 quoniam si Parentes privatum domi filii Præceptores præficiant, tum quia privata institutio est mollior propter intemperantem Parentum amorem erga eisdem liberos, quorum ingenia ideo languescunt; Tum quia ibi non excitatur illa laudabilis, & virtuosa emulatio, quæ ingenia acuit, sed nimium quisque sibi tribuit, dum se nemini comparat; Tum etiam quia mediante publica educatione pueri à teneris se assuescunt conversari, ut notat *Quintilian. lib. 1. Institut. cap. 3.* Unde in omnibus rebus publicis bene ordinatis præcipua cura fuit Scholarum publicarum institutio, ut in Republica Hæbreorum, in quæ erant Scholæ Prophetarum, & Scribarum, latè *Helerius de Ecclesiast. Hierarch. lib. 1. cap. penult.* & apud Romanos, ut late probat *Gonzalez Telles in Commentar. ad cap. quia nonnulli 4. sub nu. 3. de Magistris &c.* Eadem vigilantia quoque fuit apud veteres Ecclesiæ Patres in variis Conciliis plene relatis per *Gonzalez. loc. cit. nu. 4. cum seq. Præsertim vero demandata fuit in Concilio Lateranensi, in quo dispositum fuit per unanimumque Cathedralem Ecclesiam Magistris, qui ejusdem Ecclesiæ Clericos, nulloque Scholares pauperes gratis instrueret, aliquid competent beneficium præberetur, quo & docentis releveretur necessitas, & via patres discipulis ad doctrinam, ut in cap. quia nonnulli 4. de Magistris &c. ibique *Gonzalez in not. n. 1.* Et *Innocentius III.* ulterius statuit, ut non solum in qualibet Cathedrali Ecclesia, sed etiam in aliis, quarum sufficere poterunt facultates, constituantur Magistri idonei à Prælato cum Capitulo, seu majori, & saniori parte Capituli, qui Clericos Ecclesiarum ipsarum gratis in Grammatica facultate, ac alios instruat juxta posse, ut in d. cap. quia nonnulli. Ac per Concil. Trident. sess. 5. de reformat. cap. 1. resolutum fuit quod Ecclesia, 20 quarum manus proveniunt tenuis fuerint, & ubi tantum exigua est Clerici, & Populi multitudo, ut Theologia lesio in sic commodè haberi non possit, faciem Magistrum habeant ab Episcopo, cum consilio Capituli eligendum, qui Clericos, aliosque Scholares pauperes Grammaticam gratis doceat, ut deinceps ad ipsam Sacra Scriptura studia, annuente Deo transire possint. Ideoque illi Magistro Grammaticæ, vel alicuius simplicis Beneficii fructus, quos tandi præcipiunt, quantum in docendo persoluerit, assignent, dum tamen Beneficium ipsum suo debito non fraudetur obsequio, vel ex Capitulari, vel Episcopali mensa condigna aliqua merces persolatur, vel alias Episcopus ipse aliquam rationem in eas sua Ecclesia, & Diocesi accommodat, ne pia hæc utilis, æque fructuosa*

provisio quovis quæsito colore negligatur &c. circa quam materiam videtur *Barbofin cap. 1 & in d. cap. quia nonnulli de Magistris &c.* *Franciscus de Eccles. Cathedral. sub cap. 28.* *Pater Andreas Meno de Jure Academia, Præf. de Regim. Reip. par. 2. lib. 3. disput. 8. §. 2. nu. 14.* & noviter *Claud. Joly* in libello gallico ferme scripto, cui titulus *Traité Historique des Ecoles Episcopales, & Ecclesiastiques Impress. Paris 1678. in 12.*

- Quinimo erigendæ sunt etiam Scholæ separatæ pro puellis, & pro earum regimine publico stipendio eligendæ sunt honestæ, graves, & idoneæ præceptorices, quæ eas in moribus, virtutibus, & pietate informent, & instruant, ut admonet *Carpozn. in Jurisprudent. lib. 1. tit. 6. de finit. 74. num. 4. cum seqq. & Kaipfchild. de Privileg. Civit. Imperialis lib. 3. cap. 16. nu. 13.* prout mandante *sa. mem. Alexandro VIII.* institutæ fuerunt triginta Scholæ 21 in totidem Regionibus Urbis pro pauperibus puellis, quæ deinde à summa pietate *sa. mem. Innocentii XII.* auxit fuerunt ad alias quadraginta sex in variis Regionibus, constituto ex *Arario Pontificio* pro elemosynis destinando mensuario salario præceptoribus, ac certa quotidiana elemosyna panis eisdem puellis ultra subministrationem materiarum laborandi, & exinde mercedem consequendi, quod cum redundet in maximam utilitatem tam corporis, quam Animarum hujusmodi pauperum puellarum, quarum major pars cum scandalo, & periculo honestatis, alioquin vagabundæ ibant per Urbem, desideranda, & speranda est in hoc pio opere eadem vigilantia in Successoribus.

- Præcipue autem animadvertendum est, quod Præceptores, qui præfationem, sunt idonei ratione gravitatis, integritatis, modestiæ, 23 pietatis, humanitatis, scientiæ, experientię, & dexteritatis, ut pueri ne dum literas discant, sed etiam in pietate, & aliis virtutibus proficiant ad *tex. in lege Magistris Cod. de professorib. & Medicis lib. 10.* & docet *Carpozn. de Jurisprudent. lib. 1. tit. 6. de finit. 73. num. 5.* latissime omnibus his virtutibus, & qualitatibus examinatis firmat *Kaipfchild. cit. cap. 16. num. 14. cum seqq. & Pignatelli. de consuet. 5. num. 4. & 6. par. 3.* ac præscribitur quid eis incumbat in *Bulla Leonis X. in Bullar. nov. vol. 1. in ordine in 7. §. 32. ibi: Statuimus, & ordinamus, ut Magistri Scholarum, & Præceptores pueros suos, sive adolescentes, ne dum in Grammaticæ, & Rhetoricæ, ac cæteri hujusmodi erudire, & instruere debeant; Verum etiam docere teneantur, ea quæ ad Religionem pertinent, ut sunt præcepta Divina, articuli fidei Sacri Hymni, & Psalmi, ac Sanctarum vitæ, diebusque festis nihil aliud eos docere possint, quam in rebus ad Religionem, & bonos mores pertinentibus, eosque in illis instruere, hortari, & regere in quantum possunt teneantur, ut nedum ad Missas, sed etiam ad Vesperas, Divinaque Officia audienda ad Ecclesias cædant, & similiter ad predicanda*

stones, & sermones audiendos impellens, nihilque contra bonos mores, aut quod ad impietatem inducat, eis legere possunt. Et si detegantur imperiti, removendi sunt propter præjudicium Reipublicæ, ut tradit *Amaya* in Rub. Cod. de Professorib. & Medicis in fine lib. 10.

- Eorum electio, & deputatio spectare vide-
 24 tur ad Episcopum cum Capitulo ad text. in
 dicto capitulo quia nonnullis vers. verum de Magistro.
 sed verius est spectare ad Decuriones Civitatis
 25 per text. in dicta leg. Magistros ibique gloss. in
 verbo ordinis, & primam opinionem in Jure
 Canonico fundatam procedere, quando Magi-
 26 stri recipiunt salarium ab Ecclesia; hanc vero
 procedere, quando solvitur per Commu-
 nitatem, ut distinguit *Rebuff.* in dicta leg. Ma-
 gistros quem refert, & sequitur *Tondut. R.R.*
 & resolat. benef. par. 1. cap. 17. nu. 15. vers.
 que duo, & nu. 17. notat, quod hac electio non
 est facienda per Decuriones ut singulos, sed
 collegialiter tanquam representantes totum
 corpus.

- Examen tamen circa Fidem Catholicam,
 27 Doctrinam Christianam, & bonos mores
 spectat ad Episcopum, ut tradunt *Barbo.* in
 Concil. Trid. sess. 5. cap. 1. nu. 44. in Summa decis.
Appol. collect. 460. nu. 5. & respondit Sac.
 Congregatio Concilii in Verulana sub die 20. Fe-
 bruarii 1677. rescribendo. Quo ad ludi magi-
 strum ex pia fundatione de Franchis retinendi,
 jus quidem competit Amplis. tunc illum exami-
 nandi, sed in his tantum, quæ spectant ad Fidem,
 doctrinam Christianam, & bonos mores, in quibus
 si idoneus compertus fuerit, permittendum est, ut
 suum munus exerceat: Illud amplius Episcopus
 efficere poterit, ut salarium à Fundatore præsti-
 tum integrè, ac verè persolvatur, ut ita idoneus
 quantum fieri poterit, inveniat: Ulterius in
 manibus Episcopi, vel ejus Vicarii Generalis
 28 tenentur Ludi Magistri emitte re professionem
 Fidei ex dispositione Bullæ Pil IV. in Bullario
 novo tom. 2. in ordine la 88. ubi in fine legitur
 formula professionis Fidei emittendæ, & pro-
 sequitur *Barbo.* dicta collect. 460. eodem num. 5.
Pignatell. consil. 5. num. 2. par. 3. *Tondut. R.R.*
 & resolat. benef. par. 1. cap. 17. nu. 18. in præ-
 dicta enim Causa Verulana agebatur de legato
 annuo securorum centum viginti circiter tacto
 per bon. mem. D. Antonium Francum Collegia-
 tum Ecclesiæ Sancti Erasmi Canonicum, & cu-
 29 jus tenor hic inferendum duxi, ut memoria
 illius facilius conservetur pro majore gloria
 illius nobilis Familiae Verulanæ, quæ modo
 conservatur per DD. Philippum, & Capita-
 neum Panlum. Item dictus Dominus Antonius
 Testator sciens, & scire se dixit ejusdem D. Pe-
 tri Germani sui firmum, & communicatum pro-
 positum consulendi necessitatibus Verulana Pa-
 tria sua, & Civium ipsius animadvertentis ad
 ejusdem Patria egestatis, & ob inopiam litera-
 rum Juriis tueri unamquamque Rempublicam
 literatis, & sapientibus Viris illustrari, & si-
 ne ipsis gubernari non posse, de ejusdem Fratris
 sui voluntate, & conscientia sibi credita ad lun-

dem Dei Omnipotentis, & salutem eorum Desuo-
 lorum, & Benefactorum suorum reliquit, quod
 in Civitate Verulana gymnasium constitueret,
 prout inferius ipsi, fratre suo vivente, ore tenus
 firmiter constituerant, & pro constituto firmiter
 ipsam habuerant, gymnasium Francum vocari
 voluerant sub cura illustrissimi, & Reverendissi-
 mi Domini Episcopi Verulani, vel sui Vicarii in
 ejus absentiam, & magistri D. Manili, & si-
 liorum heredum, & Successorum suorum descen-
 dentium, ex ejus Uxore D. Elisabetha nepte ipsius
 Testatoris, eorum videlicet, qui pervenerint, ad
 gradum Doctoratus, quod aliter à dicta cura re-
 movereantur, duorum Canoniorum S. Andrea,
 duorum Canoniorum S. Erasmi, qui à Capitulis
 dictarum Ecclesiarum eligantur, Sindici, & duo-
 rum Officialium Civitatis Verulanæ, qui per Con-
 siliam eligantur, Guardiani Sancti Martini de
 Verulis, hac conditione apposta, quod si dictus
 D. Manilius in termino unius mensis computandi
 à tempore, quo Conditor Ergasterii sui in Urbe
 tenetur solvere salarium semelre non concordaverit,
 & convenerit cum prædictis D. Canonicis,
 Sindico, Officialibus, & Guardiano ad in Rituen-
 dum, & exequendum dictum gymnasium, & eli-
 gendum, & providendum de idoneo Magistro, &
 Grammatico, non possit, neque debeat intervenire
 amplius sed ipsi, DD. Episcopus, Canonici, Sin-
 dicos, Officialis & Guardianus possint, valeant,
 & debeant omnia supradicta facere, & debite
 executioni demandare sine ipsius Domini Manili
 interventu, & pro ejus dote reliquit totum Erga-
 stium suum cum omnibus possum in Urbe in Re-
 gione Campi Martii in Contrada S. Lucia della
 Tinta juxta rem heredum Michaelis Casalis, &
 S. Joci vel S. Hieronymi, rem Ecclesiæ S. Lucia
 juxta flumen à pede, & viam publicam, & alias
 fines. Item omnes possessiones suas positas in Ter-
 ritorio Anagnina in Contrada, quæ dicitur la Val-
 le del Centre capacitatis octo rubrorum, vel circa
 juxta rem Antonii Scar. celli, seu ejus heredum
 de Ferentino, rem heredum Joannis de Gavi-
 guano, rem Matthæi S. Angeli, rem D. Gentilii
 Joci rem Magistri Jacobi similiter de Gavigano,
 & alias fines. Item possessiones in eodem Terri-
 torio sitas in Contrada Jabel juxta fossatam à latere,
 flumen à pede, viam publicam à capite cum pos-
 sessione, siue prato supradictam viam, & dictas
 possessiones via mediantem juxta rem heredum
 Ottaviani Vacarini, & alias fines. Item omnes
 alias possessiones in eodem Territorio videlicet
 suas, præter legatas à D. Petro Franco. Item reli-
 quit, quod si Domina Elisabetha Neptis sua mori
 contingeret absque legitimis, & naturalibus filiis
 omnia bona, quæ habuit in dotem, & dote no-
 mine voluit deveniri ad dictum Gymnasium Fran-
 cum, ut patet in testamento Domini Petri de do-
 te ei relicta, ut dicitur præter legata ab ipso D.
 Petro Franco. Item reliquit, quod Præceptor,
 siue Magister gratis doceat Verulanos, & in
 die S. Michaelis Archangel, cum omnibus Scho-
 laris voluit interesse Divinis in Cappella ab
 ipso fratre suo, & ipso Testatore erecta, & do-
 nata in Ecclesia S. Erasmi. In omnibus aliis autem
 suis

fuis bonis &c. inſtituit heredem D. Elifabetam Neptem ſuam prædilatam, ut ex Teſtamento rogato ſub die 9. Junii 1538. per Jo. Martellum Notarium Verulanum.

In Codicillo verò poſtea condito die 9. Julii ejusdem anni per rogatum prædicti Notarii ademit ſuis eligendi Præceptorem aliis præter quam Manilio ejusque filiis, & deſcendentibus masculis: Reliquit illam curam de eligendo idoneo Præceptore Grammatico in dicto Gymnaſio prædicto D. Manilio; & ſuis filiis hæredibus, & ſucceſſoribus masculis deſcendentibus ex eo, & ejus Uxore Domina Elifabetta etiam in perpetuum, excluſis aliis Electoribus in Teſtamento contentis, cum hoc videlicet, quod præſatus D. Manilius, & alii Succeſſores teneantur quolibet anno eligere in termino duorum menſium, quod aliter dicta electio, & cura deveniat eo modo, ut in Teſtamento continetur &c.

- Advertendum eſt, quod prædictum legatum tanquam factum à Teſtatore ex conſentientia Petri fratris ſibi credita ad laudem Dei Omnipotentis, & ſalutem eorum Deſunctorum, & Benefactorum ſuorum dicitur pium &c. ſi nummum de prædictis Antib. ut enim de Appellat. cognoviſſet. Clarin. contrav. forenſ. cap. 5. n. 9. Rub. Pract. reſol. cap. 1. n. 8. Monet. de Commut. n. 1. vol. cap. 4. num. 18. Barboſ. de Jure Eccleſ. n. 1. verſ. lib. 3. cap. 27. num. 11. & Amſtæd. de Cauſ. piſ. lib. 1. cap. 1. n. 6. juncto n. 30. Ultra quod cum factum fuerit pro erudiendis pueris hujus Civitatis Verulanæ, ubi non aderat, nec adeſſet Gymnaſium publicum reſpicit honorem Civitatis l. Civitatibus verſ. hoc amplius 125. ff. de Legat. 1. Et utilitatem publicam, ad quam pertinet habere homines eruditos, & literatos ad tex. in cap. final. de Magiſtr. & ſignat Cobell. ad Bull. boni Regim. cap. 38. num. 6. cum duobus ſeqq., & quod cauſa ſtudioſiorum reſpicit publicam utilitatem tradunt Alex. ad Bart. in leg. unic. 6. itans unicuique n. 3. Cod. de Stud. liberal. Urb. lib. 11. Petrus Barboſ. in leg. 1. par. 7. num. 50. ff. Solut. Matrim. Gratian. diſcept. forenſ. cap. 186. num. 13. & comprobat Anton. Portuſ. de Doust. Reg. tom. 1. lib. 2. cap. 22. n. 1. cum ſeqq. & hujusmodi legatum pro erudiendis pueris, & ſic pro bono publico, cenſetur pro anima relictum aliis relatis, tradit Barboſ. d. cap. 27. num. 21. & opus pium judicatur, ut ſignat Diam. Oper. moral. par. 6. tract. 3. reſolut. 38. num. 2. Unde eo magis incumbit onus adhibendi di omne ſtudium pro electione eximii, ac omni virtute prædicti Præceptoris cum iuncta assignatione omnium fructuum bonorum, ut ſupra illi tanquam dos Gymnaſii assignarum, alioquin illi dimidiarentur (quod Deus averrat) mortaliter peccaretur non adimplendo mentem Teſtatoris, prout ex iuſtitia hæres, & executor Teſtamentarius tenentur, ut relato Navarro reſpondit Sanchez, Conf. moral. lib. 4. cap. 1. dub. 47. num. 1. Ac præter peccatum mortale teneretur ad reſtitutionem, nam tripliciter delinqueretur nempe contra fidelitatem proprii numeris, contra Juſtitiam

Magiſtri, & publici boni, in quorum gratiam factum eſt legatum, & contra Religionem, cum ſit opus pium, ut ſignat Lezan. Oper. moral. par. 2. in verbo Legatum n. 3. Et ulterius tam eligentes, quam electus incurrerent, ſi inter ſe colluderent, ipſo facto in ſuſpenſionem, & excommunicationem reſpectivè ex diſpoſitione Conſtitutionum Synodaliſum hoc meſi Illuſtriſſimi, & Reverendiſſimi Angelini Episcopi Verulani ob ejus egregias virtutes, & rerum in hac Civitate, & Diœceſi geſtarum nunquam ſatis laudati, in ſtit. de Executoribus Teſtamentariis: Præterea ſi non adimpleretur prædicta diſpoſitio cenſeretur Teſtator

- 34 ſpectus, & offenſus ab Electoribus, quibus fidem ſuam commiſit, quæ propter tantum indigni jure eligendi Præceptorem, omnes eorum jus amitterent juxta reſponſum Papijani in l. Si Patroni filius, & qui fidei commiſſariam hereditatem ibi: cur enim non videatur indignus, ut qui deſtituit ſupremam Deſunctorum preces conſequatur aliquid ex voluntate ſi. ad S. C. Trebell. & tenent Fragor. de Regim. Reip. par. 3. lib. 5. diſput. 8. s. 16. n. 483. & Dian. oper. moral. par. 6. tract. 6. reſol. 3. n. 3.
- Non omittendo hac occasione addere, regulare eſſe, quod legatum ad certum alium deſtinatum in alium converti non valet, ut docet Barboſ. in Clementin. quia contingit n. 11. de Relig. domib. Et quæ ad certum alium pium ſunt deſtinata, debent integrè in illum converti abſque eo quod Admiſtratores valeant quidquam in uſum proprium erogare, juxta legem ſancitam à Clemente V. in dicta Clementin. quia contingit ibi: Proventus eorſdem in uſus ſuos damnabiliter convertentes, cum tamen, & quæ ad certum uſum largitionis ſunt deſtinata ſi dictum, ad illum debeant, non ad alium novum (ſalva quidem Sedis Apoſtolice auctoritate) converti. Ipſi enim non poſſunt arbitrare, cum
- 36 ad Romanum Pontificem ſpectet pias Deſunctorum voluntates commutare, ut ſignatur in dicta Clementin. quia contingit ibiq. Barboſ. num. 13. & in tractat. de Offic. & Potest. Episcop. par. 3. allegat. 83. num. 1. Anton. de Regim. Eccleſ. lib. 1. cap. 10. s. 9. n. 77. & Roſ. coram Baratt. deciſ. 760. num. 2. ibique Aaden. & alibi ſepè.

Non omittam etiam hic adnotare, quod cum Juvenes compatriotæ abundent Præceptoribus in omni ſcientia nullam eorum ignorantiam allegare valebunt. Etenim in Civitate Faventia præter Scholas publicas Grammaticæ, Rhetoricæ, Arithmeticæ, & Muſicæ in executionem diſpoſitionis teſtamentariæ Horatiæ de Valerius æternæ memoriz dignæ erecta ſuit die prima Februarii rii 1606. Lectura publica Inſtitutionum Civiliſum à cl. mem. Caſſinæ de Valentibus Episcopo Faventino conſanguinitate conjunctum cum Domino Ferdinando pariter de Valentibus Sac. Conſiſtorialis Aulae & Fiſci Advocato Amico cariffimo, & nunquam ſatis laudato ob ſingulares ejus amici doctores, & virtutes, ut ex Brevi

Brevi creationis , & Capitulis tenoris sequentis .

Erminius miseratione Divina tit. Sancta Maria Transpontinae S. R. E. Praefabiter Cardinalis de Valentibus nuncupatus Dei, & Apostolica Sedis gratia Episcopus Faventinus Dilectis in Christo filiis nostra Civitatis Faventiae Civibus salutem in Domino . Sane nostris mediis viris DD. Andrea Bettisio, & Andrea Mastibulo I. V. DD. petitis conveniens, quod alias dum erat in humanis honesta mulier D. Horatia de Fabranis suum condidit Testamentum anno Domini 1557. sub die 21. mensis Januarii ex rogatu Ser Petri Marchi Marchini olim Notarii Faventis, in quo inter cetera disposuit, prout in dicto Testamento, ac precibus nobis desuper porrectis, & in actis Curiae, & Cancellarii nostri registratis, unde nos studio Paterna sollicitudinis intendentes, ut pia Defunctorum voluntates executioni mandentur auctoritate nostra ordinaria, & qua in hac parte sumus in dicta nostra Civitate Faventiana, quum Divina bonitas tot Religiosorum Monasteriorum, Domorum, ac Piorum locorum insigniuit; Non immerito etiam ut scientiam huiusmodi, & viros prudens consilium maturitate conspicuos occasione desuper praebeant legatum perpetuum lecturam Institutionum habendam ab uno I. V. D. Faventino, ab Antianis, Conservatoribus, Priore Decanoque Doctorum pro tempore, & sex probis viris scientificis a generali Consilio deponendis, liquis coram Nobis congregandis per vota Secreta eligendo, ac per nos confirmando, cum Capitulis a Conservatoribus ejusdem S. Monasterii sciendis, & a Nobis approbandis his patentibus nostris litteris erigimus, & constituimus cum annua pensione centorum quinquaginta sumendorum ex introitibus beneficiorum praedictorum non solum &c. sed omni alio meliori modo &c. in quorum fidem, Testimonium praeforum huiusmodi nostra subscripseris &c. in praedictum Curiae nostra Episcopalis Notarium, & Scribam subscribi mandavimus, sigillisque nostris, quo in talibus utimur iussimus, & fecimus appensione muniri. Datum Faventia in nostro Episcopali Palatio sub anno a Nativitate D. N. Jesu Christi millesimo sexcentesimo sexto indictione quarta tempore Pontificatus SS. in Christo Patris, & D. N. D. Pauli Divina Providentia Papa Quinti anno ejus primo, die vero 1. mensis Februarii.

Erminius Cardinalis Episcopus.

Bernardinus Battaglia Cur. Episc. Faventia Not., & Cancell. de Mandato &c.

Capitula observanda a Legente Doctore, sunt sequentia.

Nel nome del Sig. Iddio correndo l'anno della sua Natività 1606., & del Pontificato di Papa Paolo Quinto l'anno primo, sotto il buon governo dell'Illustrissimo, & Reverendissimo Sig. Cardinale Erminio Valente per la Dio graaia, & della Santa Sede Apostolica Vescovo di Faenza, li Signori Conservatori del Sacro Monte della Pietà di detta Città

Tom. II.

„ Esecutori della pia mente, & virile disposizione dell'egregia Madonna Horatia Valirani per l'elezione del Dottore, & suo dispendio, & salario hanno stabiliti gl'infrascritti Capitoli, quali doveranno essere inviolabilmente osservati, approvati che faranno da Sua Signoria Illustrissima, & Reverendissima.

„ Prima si supplica Sua Signoria Illustrissima, & Reverendissima, che per sua bontà, & benignità di questa Lettura, acciò sia trattata, & mantenuta con quella riputazione, che conviene.

„ Li Signori Antiani, li Conservatori del S. Monte, il Priore, & il Decano del Collegio de' Dottori per li tempi con sei Gentiluomini da nominarsi, & approvatisi canonicamente nel Consiglio generale di Faenza, li quali tutti alla presenza, & con il voto di sua Signoria Illustrissima, & Reverendissima per suoi irragli segreti faranno l'elezione del Dottore che doutra leggere, remota da loro ogni passione mondana, & ogn'interesse humano, ma solo habbiano l'occhio al bene publico, & all'honore della Città con dare ciascuno il suo suffragio al più idoneo, & letterato in questa professione di leggere, & di buoni, & honesti costumi, & per li due terzi s'haurà per eletto, & in caso di parità nell'i voti accecherà a quello, che più piacerà a Sua Signoria Illustrissima, & Reverendissima, & la detta elezione farà per tre anni, ma però che ogn'anno debba essere ballottato senza concorrenti, & non ottenendo per due delle tre parti, in tal caso si ammettano gl'altri concorrenti per altri tre anni, & così continui sempre.

„ Che non possa essere ammesso al concorso chi non sarà matricolato nel Collegio de' Dottori, & che non sia originario di detta Città, & essendoci Dottori, quali habbiano dieci anni di Dottorato, & più che vogliono concorrere non possano essere ammessi altri inferiori di detto decennio al concorso con essi, eccetto quando però quelli, che havessero dato segno di se con sostentare pubblicamente o nella scuola, o altrove ordo o più conclusioni.

„ Leggerà nelle Scuole la mattina dopo che sarà letta la lezione d'humanità, & sonerà la Campana per un quarto d'ora il Testo con la glossa, & il giorno doppo pranzo in Casa il Testo solo.

„ Vacherà tre mesi dell'anno, cioè Luglio, Agosto, & Settembre circa al leggere nelle Scuole, ma leggerà in Casa alli Noviti il Testo, & una volta la settimana attenderà all'Accademia con i più proverbi.

„ Un giorno della settimana di tutto l'anno, cioè li Giovedì haurà vacanza tutte le feste, & quelle ancora, che si osservano nella Città, & otto giorni avanti il Natale di Nostro Signore, fino all'Epifania inclusive, quindici giorni avanti la Quadragesima, la settimana Santa, per tutta l'Ottava di Pasqua, due giorni avanti la Pentecoste.

„ Il Salario per detta Lettura farà di scudi

11

cin-

cinquanta conforme al decreto sopra ciò fatto dall' Illustrissimo, & Reverendissimo Signor Cardinale Vescovo, quali si dovranno pagare di tre mesi in tre mesi anticipatamente.

Scolari dovranno essere modesti, e savii, e portare rispetto al Dottore loro Maestro, & anco tra loro, in modo che non facciano strepito, ne disturbino la lezione, ne trā loro vengano a risa sotto pena d'esser discacciati come discoli, oltre l'altre pene da imponersi da sua Signoria Illustrissima, o suo Vicario.

Li Signori Conservatori per li tempi dovranno attendere all'osservanza delli Sudetti Capitoli, & almeno ogni mese una volta visitare le dette Scole, & trovandosi, che il Dottore manchi del debito suo siano con sua Signoria Illustrissima, o suo successore per li tempi, & in assenza con il suo Vicario Generale per provvedere, & imponerli quella pena, che fara da sua Signoria Illustrissima giudicata bene.

Si riserva sempre mai a sua Signoria Illustrissima, & Reverendissima come Vescovo, & Ordinario la soprintendenza, & autorità in detta Lettera nel Dottore, e negli Scolari d'alterare, e minuire li sopradetti Capitoli co' le pene, & altre provisioni secondo il suo arbitrio non solo del modo predetto, ma in ogni altro di ragione migliore, in fede delle cose sopradette &c. il di 14. Febraio 1606.

Supradicta Capitula, Ordinationes, & Statuta tanquam iusta, & convenientia approbamus, confirmamus, & observari mandamus sub penis etiam arbitrio nostro imponendis, & moderandis, nec non Nobis, & Successoribus nostris reservamus ordinariam, & delegatam auctoritatem, & Jurisdictionem in praemissis, & circa ea, ac personas in casibus &c. non solum &c. sed alio meliori modo &c. Dat. Faventia in Episcopali Palatio die 14. Februarii 1606.

Erminius Cardinalis Episcopus.

Bernardinus Battalia Curia Episcopalis Faventia, Cancellarius de mandato &c.

Die 29. Aprilis 1609.

Illustris D. Pindarus Cellius Vicarius Illustrissimae, & Reverendissimae D. D. Cardinalis de Valentibus Episcopi Faventiae, de ordine Illustrissimae Dominationis suae additis inscriptum Capitulum, quod inviolabiliter observari mandavit &c.

Che a tutti li suddetti Signori Votanti, sia dato il giuramento di dare il loro voto tra le persone, che pretenderanno d'essere eletti, e saranno posti a concorso per Lettore a quello, che in coscienza giudicheranno di Dottrina, di pratica, e d'attitudine nel leggere, e che sia per dare maggiore soddisfazione a gli Scolari, & al beneficio pubblico, & col solo riguardo, che per tale elezione se n'abbia da sperare più certo frutto, & non per pratiche,

parentele, amicizie, o altro interesse particolare. Volendo sua Signoria Illustrissima, che il Giuramento da darsi a quell'effetto si estenda che il voto non si dia con i suddetti interessi, & affetti, havendoli ad avere solo mira al bene pubblico, & al beneficio, e riuscita delli Scolari, & de Giovanni.

Alexander Calderonus Secretarius, & Notarius rogatus &c.

Ecclesia etiam fuit Lectura publica Philosophiae prout disposuerat hoc mem. Alexander de Civitatis Rector Parochialis Ecclesiae Sancti Marci in eius testamento rogato sub die 27. Augusti 1630. per Andream Rondininum, in quo Antonio ex Fratre Nepoti heredi instructo substituitur Confraternitatem Sancti Gregorii vulguncuparam de *Pergegnosi* iniuncto sequenti onere: Che sia obligata di pagare ogni anno in perpetuo, e fino alla consumazione del Mondo fondi cinquanta da lire quattro di bolognini l'uno dell' entrate dell'heredità del detto testatore ad un Dottore di Filosofia, il quale legga in pubblico, e privato qui lo Faenza la Filosofia, come si fa nella Città, di Bologna, & Padova, & altre Città, dove si legge pubblicamente tale scienza. Dichiarando, e volendo il detto Testatore, che l'elezione di tal Dottore s'aspetti, e s'appartenga alla detta Compagnia con sciozza, e partecipazione dell' Illustrissimo, e Reverendissimo Monsignor Vescovo pro tempore di detta Città, o suo Vicario, o chi terrà il suo luogo in quel tempo dell' Illustrissimi Signori Antiani pro tempore di detta Città. Dichiarando, e volendo il detto Testatore, che tal Dottore sia un Prete, o Secolare di detta Città di Faenza, il quale sia di fresco venuto da Studio addottorato, e quando uno ve ne sia uno di questi, s'eleghi un Frate Teologo dell'Ordine di San Francesco pure della detta Città di Faenza, e quando non ve ne sia delli suddetti s'eleghi un Padre simile di San Domenico, e quando non ve ne sia dell'uno, e dell'altro Ordine, se n'eleghi uno a beneplacito, e secondo la volontà delli suddetti Signori Elettori.

Occasione predictae dispositionis contrarium fuit per Confratres Dominos Antianis Votum in electione Lectoris, & facto compromisso in personam doctissimi *fel. recordat. Mercurialis Merlisi* tunc Locumtenentis Civilis Generalis Provinciae Romandiolae, ut ex instrumento rogato sub die 29. Decembris 1650 per quoddam Thomam Donclum Notarium, & Cancellarium Communis emanavit favore DD. Antianorum Landum, quod exhibitum fuit eidem Notario Donello sub die 2. Martii 1651., & fuit executioni demandatum. Dederunt etiam dicta verba, che sia di fresco venuto da Studio addottorato via anam Patriobus Sancti Francisci Substitutis impugnandi electionem Lectoris factam, pretendentes

bus porificationem ad eorum favorem, sed semper succubuerunt, & ultima vice emanavit lenientia in gradu appellationis sub die 12. Decembris 1683. ab Eminentiſſimo D. Cardinali Curſio, tunc A. C. confirmatoria favore Domini Antonii Vincentii Majoli, qui Laurea Doctoreſi inſignitus redierat ad Patriam paulo ultra trienium, quod ſpatium temporis non excludit, quin cenſeri poſſet diſſeſſo venato; Nam poſitum eſt in arbitrio Judicis id determinare inſpectis circumſtantiis rei, miniſteri, & perſonarum, ut docet *Antonell. de Tempore. legal. lib. 1. cap. 4. ſub n. 1.* ubi inconſistenti etiam aliquando dici valet aliquid factum, quāvis interceſſerit inter-
43 vallum decem dictum, imò duorum meſium, ac etiam unius anni, ut ſignat *Belloc de Poſſeſſ. coram, qua inconſistenti ſunt lib. 1. cap. 119. un. t. cum ſeq. & aliis relaxis tradit bo. mem. R. P. D. Antonell. diſſa. lib. 1. cap. 1. ſub num. 10.*

In caſu autem noſtro verſiſſime eſt, quod prudens Teſtator earens appoſuerit illa ver-
43 ba, *che ſia di ſeſſo venato da Studio addottorato*, quarens juxta quotidianam experientiam exillimaverit, quod cum agatur de Lectura ſcientiæ ſpeculative, quæ ſicuri magis vitæſcit in eo, qui de recenti illam exercuit, & profeſſus fuit in Scholis, ſed Archigymnaſio, irā regulariter ſoleſ ſeneſcere, ac evaneſcere in eo, qui per multum tempus eam non exercuit arguendo, & diſporando. Verum quoties in Civitate concurrat aliquis, qui etſi de proximo non redierit è Studio, attamen in Philoſophia ſit excellens, ac æque bene ſuas partes adimplere valeat, adhuc admittendus videretur, excluſis Patribus ſubſtitutis, cum idem ſinis, & effectus à Teſtatore contemplatus ſequatur, nam in interpretandis ultimis voluntatibus non debet attendi ſimplex verborum cortex, ſed ſubſtantia voluntaris ipſius diſponentis ejuſdemque ſinis, ob quem motus fuit ad diſponendum ad text. in l. In conditionibus
43 *primum locum in princ. & l. Publicus Mevius circa finem verſe. & verba ſſ. de Condit. & demonſtrat. ibique Scribentes, Craves conſ. 869. n. 5. Cardin. Mantica, de Conſell. n. ultim. volunt. l. 1. tit. 16. n. 3. ac lib. 3. cap. 3. n. 9. latè ad plura inferens Coſtill. Controverſ. Jur. lib. 4. cap. 25. num. 36. cum ſeqq. Roccha diſput. Juris ſeſſell. cap. 25. n. 28. volum. 1. & cap. 194. num. 137. volum. 2. Rota coram Rembold. deciſ. 266. n. 3. & coram Dunoſetti. jun. deciſ. 427. n. 6. verſiſſime obſtat. cum ſeq. ubi deciſum fuit, conſilium in ætate annorum quinquaginta eſſe ca-
43 pacem legari ſacri juveni, ex quo ipſe quoque poterat conſervare agnationem à Teſtatore, nique conſequeſſam, cum jam haberet Uxo-rem, & filios.*

Eoque magis capiendi eſt talis interpreta-
tio; quia ſi Teſtator viveret, & interrogaretur, verſiſſimè ita reſponderet, unde pro
43 diſpoſito, & expreſſo haberi debet, ac ſi expreſſe diſpoſuiſſet ad text. in l. Paſſum 5. Final.

Tom. II.

ubi telebris gloſſ. ff. de Paſſ. nupt. l. Titius 5. Lu-
cius ibique Bart., & Jafſon. in primo notab. ff. de Liber. & Poſſum. Menſch. conſ. 173. n. 66. volum. 2. Caſtill. diſſo. cap. 25. num. 39. & latius cap. 12. n. 1. cum ſeqq. pluribus concordantibus cumularis proſequitur Roccha diſſo. cap. 25. num. 29. & cit. cap. 194. n. 138. Surd. deciſ. 57. n. 30. juxta deciſ. 91. n. 24. Rot. coram Pamphili. deciſ. 156. n. 14.

Idque comprobatum fuit ex obſervantia, 46 ſubſecuta, dū jam prædictam Lecturam exercuerunt bo. mem. D. Franciſcus Armenius, qui ſeptennio, & bo. mem. D. Petrus Franciſcus Bettanior, qui novennio ante lauream Doctoreſalem adepti erant, ut animadvertit Gratian. diſcept. 666. n. 28. verſiſſ. quibus cum ſeq. Illuſtriſſi. Roccha diſputat. Jur. ſeſſell. cap. 19. num. 22. volum. 1. & Rot. coram Cerro deciſ. 174. n. 11.

Accēſſit quoque Lectura Theologiæ ex ultima diſpoſitione bo. mem. D. Oſtaviano de Sal-
47 monibus rogata ſub die 18. Martii 1659. per quon. Blaſium Plantaloppum Notarium Fa-ventinum exercenda per Patrem Religionis Servorum prour adpræſens laudabiliter exercetur à Patre Magiſtro Thoma Maria Morello ſingulari prudencia, doctriſina, & morum honeſtate ornato, juxta Regulas, & ordinationes ſacras per Patrem Magiſtrum Paulum Salvionum, quæ publicare fuerunt die 19. Novembris 1671. tenoris ſequentis.

„ Item detto Signore Oſtaviano Salvioni
Teſtatore à laude, & gloria di Dio, & ad ho-
„ nore di quella ſua Patria di Faenza, & per be-
neſſio univerſale vuole, ordina, & coman-
„ da, che ſia inſtituita una Lettura publica, & perpetua in detta Città di Faenza di quella
„ dottrina, & ſcienza, che ſarà dichiarata dal
„ Molto Reverendo Padre Maeſtro Paolo Sal-
vioni dell' Ordine di Santa Maria de' Servi
„ Fratello di detto Signor Teſtatore, & al pre-
ſente Priore del Monaftero de Servi di Faen-
„ za, al qual Maeſtro Paolo Salvioni detto Si-
gnor Teſtatore da, & concede ogn' opportuna,
„ & neceſſaria facultà di far dichiarare, &
terminare tutto quello parerà, & piacerà al
„ detto Padre Maeſtro Paolo, intorno all' iuſti-
„ tutione della Lettura, & tante volte, quante
occorreranno ſi circa la Perſona del Lettore,
„ come del luogo, ſtipendio da darſi à chi leg-
„ gerà, & il tempo, & il termine, & termini
del pagamento di detto ſtipendio, & di dove
ſi doverà cavare il denaro, & dichiarare il
tempo, che ſi dovrà cominciare à leggere,
„ volendo, che quanto ſarà fatto, & dichiarato
dal detto Padre Maeſtro Paolo Salvioni ſia
per ſen fatto ſenza alcuna contraddittione,
„ oppoſitione, & richiamo, intendendo, che il
Lettore ſia ſempre un Padre della Religione
de Servi Faentino, & verò figliuolo del Con-
vento di Faenza, & in caſo di mancanza di
ſoggerro habile dell' iudici, vuole detto Si-
gnor Teſtatore, che il detto Padre Maeſtro
„ Paolo conſideri, & dichiari, che coſa ſi debba
li 2 „ fare

fare, e quando debba leggere, e come, e con quali conditioi, & il sudetto Padre Macistro Paolo dichiarò l'elezione, e la forma, il modo d'ella, e di che dovrà leggere, & in somma ti faccia tutto quello che ad esso Padre Macistro Paolo parerà, e piacerà intorno à quella Lettura.

In Christi nomine Amen &c. die 6. Junii 1670. Coram me Notario, & Testibus infra scriptis personaliter constitutus Admodum Rever. P. Magister Paulus Salvionus de Faventia, & ad presens Prior Conventus Sancta Maria Servorum Faventia actualiter exhibet, dat, & consignat mihi Notario infra scripto hoc presens solium sigillatum sigillo Familiae de Salvionis ad numerum novem, prout cum effectu videtur, asserens intus adesse alteram solium scriptum, & subscriptum ab eo, ac cum suo juramento recognitum ex rogata mei Notarii continens quandam suam dispositionem, quam etiam annu ratificavit, & approbavit, & cum reiterato juramento talito petitor &c. confirmavit sub obligatione honorum &c. etiam in forma Reverenda Camera Apostolica jubens non aperiri per me Notarium &c. nisi secuta morte ipsius Admodum Rever. P. Magistri Pauli, quia sic sibi placuit &c. omni &c. super quibus &c. Tenor vero folii de quo superius fit mentio est, qui sequitur videlicet.

Die 5. Junii 1670.

Ego Fr. Paulus Salvionus Faventinus Sacra Theologiae Magister Ordinis Servorum Beatae Mariae Virginis, ac Eminentissimi, & Reverendissimi D. Cardinalis Cybo Theologus licet immeritus, auctoritate mihi à Fratre meo D. Ottaviano Salvione hoc mem: in ordine ad Letturam ubi ipso de anno 1659. institutam tradita, prout ex Testamento ab eodem confecto, & per D. Blasium Pantalupum Notarium publicum Faventia rogato, intendo, & volo jussu de Causis animarum meum morientibus, quod Lector eligendus non legat, nisi post decem annos à die mei obitus, & si quid contra factum fuerit pro non facto, & nullo prorsus habeatur, & eadem auctoritate declaro, quod pecunia, qua ex redditibus, & fructibus presentium Consensus, & Terrarum beneficiorum alibi D. Ottaviani per dd. decem annos percipiuntur, spectare, debeant ad D. Caterinam Salvionem meam Sororem, nec non ad procreatos ex illa, & in subsidium ad D. Coraleum de Benediculis ejus Consortem.

Ut autem pateat, quia animam meam ad hoc peragenda impulerint sunt videlicet multiplicia servitia à dilecta mea Sorore, & à D. Coraleo mihi occasione indigentiarum mei Conventus praestita, atque largitiones facta, praesertim sanctorum centum quadraginta, qua in ultimatam Conventus praedicti cessaverunt, propter quae decerno, & volo in virumte supradicta facultatis, quod stipendium Letturae esse intelligatur, & sit sanctorum quadraginta moneta currentis soliorum decem pro facto, ceteris Fratribus mei dispositionibus testamentariis, nec non illi, quae olim D. Hippolito Berlando Notario Faventino circa declarationes, & observationes pro Lettura consignata fuere in

suo robore firmiter permanferit, derogans, & annullans alia, qua in subjecta materia alias per me fuerint stabilita, declarans, quod si nunquam molestias circa praesata dilecti mei, & Conventus Benefactorum, sive filii, aut filia patientur, largitiones praedictas sint restitutionsi subjecta cui tunc temporis de Jure, & pro conscientia distamine &c. volensque supradicta vim instrumenti in forma Camera cum omnibus solemnitatibus, & requisitis habere quemadmodum Notarius, qui assumetur, se rogabit &c. & hoc omni meliori modo &c. & non aliis &c. mandam praesentem in folio alio includi, Copiam Domini Coraleo de praesentibus per Notarium tribui hujusmodi solium in altero reponi, ac cum sigillis propria Familiae mea &c. muniri &c. custodiri Scripturis, & receptis à partibus hucusque factis &c.

Ego Fr. Paulus Salvionus Servita qui supra assero &c.

In Christi nomine Amen &c. Die 6. Junii 1670. In mei &c. personaliter constitutus Admodum Rever. P. Magister Paulus Salvionus Faventinus Ordinis Servorum, & ad presens Prior Conventus Sancta Maria Servorum dilecta Civitatis recognoscendo supradictam Scripturam dixit, & medio ejus juramento prout talito petitor &c. juravit &c. praedictam Scripturam fuisse ejus propria manu scriptam, & subscriptam, & omnia, & singula in ea contenta vera fuisse, & esse, illaque inviolabilitate observare, etiam sub obligatione honorum &c. etiamque in ampliori forma Rev. Cam. Apostolica &c. & ita &c. omni &c. super quibus &c.

Actum Faventiae Domini Illustrissimi D. Julii Caesaris Maradii Nobil. Faventini juxta &c. Praesentibus eodem D. Julio Cesare, & Illustrissimo D. Valerio Maradio ejus filio, ac Illustrissimo D. Comite Annibale Carolo Ferniano etiam Nob. Faventino testibus &c.

Ego Dominicus Montanarius Faventinus publicus Apostolica auctoritate Notarius de praedictis rogatus subscripsi, & signavi &c.

In nomine Domini Amen &c. Reperitur in Archivio Instrumentorum Civitatis Faventiae in rogatibus Scr. Hippoliti Berlandii olim Notarii publici dilecta Civitatis in Protocollo primi semestris anni 1664. sub folio 71. infra scripta declaratio, seu dispositio sigillata, & consignata supradicto Notario sub die decima tertia mensis Februarii dicti anni, & deinde aperta, & publicata sub die 19. Novembris 1671. tenoris sequentis videlicet.

Ordinationi del Molto Rever. P. Macistro Paolo Salvioni Faventino Servita Teologo dell'Eminentissimo Signor Card. Cibo intor no alla Lettura instituita dalla bo: mem: de l Signor Ottaviano suo Fratello, e conforme al suo Testamento rogato per il Signor Biagio Pantaluppi sotto li 18. Marzo 1659.

In Christi nomine Amen. Anno ab ejusdem Nativitate millesimo, sexcentesimo sexagesimo quarto additione secunda, die autem decima ter-

*die mensis Februarii Pontificatus Sanctissimi in
Christo Patris, & D. N. D. Alexandri Divina
providentia Papa Septimi anno ejus decimo.*

*Præsenti Scriptura Ordinationum Admodum
Rev. Patris Magistri Pauli Salvoioni Ordinis
Servorum Beatae Mariae Virginis Theologi Emini-
centissimi, & Reverendissimi Principis Cardina-
lis Cybo consignata fuit mihi infra scripto Nota-
rio coram infra scriptis Testibus ad effectum per-
petuè conservandi in rogibus mei, & de eo pu-
blicum conficiam Instrumentum, prout de dictis
Ordinationibus rogatus fui, scripti, & subscripsi
omni modo meliori &c.*

*Actum Faventia in Conventu dd. RR. Fratrum
Sanctae Mariae Servorum in Camera Residentia
eiusdem Patris Theologi à parte Superiori, jux-
ta suas consuevas ibidem praesentibus Magnifico
D. Francisco Maria Caldesio Cive, & Notario
Faventino, & D. Joseph Maria Gasano de Fa-
ventia Testibus &c.*

*Ego Hypopolitus Berlandius Notarius rogatus
subscripsi.*

Adi 13. Februario 1664.

« Havendo la bo: mem: del Signor Ottavia-
« no Salvioni Faventino instituito una Lettura
« nella sua Patria ad honore di Dio, e benefi-
« cio universale, con dare ampla facultà à me,
« Frà Paolo Salvioni Servita suo Fratello di sa-
« re determinare, e dichiarare tutto quello,
« che da me sarà giudicato opportuno, e sarà
« di mio piacere, sì per l' electione del Lettore,
« sì per qualsivoglia altra cosa in ordine alla
« Lettura conforme al Testamento per mano
« del Signor Biagio Pantaloppi Notaro di Fa-
« enza sotto li 18. Marzo 1659. al che si habbia
« riguardo, e volendo io di presente servirmi
« e di fatto servendomi della facoltà come so-
« pra determino, e voglio.

« Primieramente. Che il Lettore debba es-
« sere Maestro di Sacra Teologia, quale per tre
« anni habbia posseduto il Magistero, con haver
« fatto i corsi de Studi interamente senza
« mancanza d' alcun tempo nella forma, che
« stabiliscono le sante Constitutioni del nostro
« Ordine, di che sia tenuto farne consapevole
« i Signori Elettori, con mostrare i requisiti à
« gl' Illustrissimi Antiani del Magistrato pro-
« tempore, e quello habbia in obbligo di legge-
« re Teologia Scolastica conforme la materia,
« che si ordinarà di anno in anno da Noi dalli
« Signori Elettori da deputarsi dall' Eminentissi-
« mo, o Illustrissimo Vescovo di Faenza, uno
« de quali deputati sia Ecclesiastico, e l' altra
« Antiano della Banca.

« Secondariamente alla electione del Letto-
« re vengono con ogni riverenza nominati l'
« Eminentissimo, o Illustrissimo Vescovo pro-
« tempore della Città, in presenza di cui si fa-
« rà l' electione del Lettore, o del suo Vicario
« Generale, quando il Vescovo sia assente,
« quale haverà due voti, e questi potrà conse-
« nire in assenza al Vicario, come sopra; In

« oitre gl' Illustrissimi Antiani del Magistrato
« di Faenza, e Podestà pro tempore, il Padre
« Reverendissimo Inquisitore di Faenza, il Si-
« gnor Preposito, e Teologo della Cattedrale,
« il Priore de Servi di Faenza, & il primo Mac-
« stro del Convento, & in mancanza di Mac-
« stro, il più vecchio Sacerdote del Monastero,
« il più Antiano Teologo del Collegio de Si-
« gnor Parochi, & in difetto di Teologo, pos-
« sia intervenire il capo principale di cilo Col-
« legio, & il Signor Console de Dottori, qua-
« li habbino un Voto per somigliante electio-
« ne, la quale sia approvata di tre, in tre anni,
« o confermata per voti, secondo la volontà,
« o determinatione di chi eleggerà; Dichia-
« rando, che l' Eminentissimo Signor Cardina-
« le Carlo Rosselli Vescovo al presente di Faen-
« za mio singolarissimo Padrone, e soggetto
« veratissimo specialmente nelle materie co-
« llogiche, in occasione di mutatione, o rinnun-
« cia di Vescovado habbia pure due Voti, e
« possa sostituire chi ballotti in sua vece & il
« giorno dell' electione del Lettore si farà la
« Domenica seconda dopo la Resurrectione di
« Nostro Signore, o in uno de giorni della set-
« timana di detta Domenica quando in quella
« sia impedimento da determinarsi dall' Emini-
« centissimo, o Illustrissimo Vescovo.

« Terzo quelli, che bramaranno concorrere
« alla Lettura faranno capo al Padre Reveren-
« dissimo Generale della nostra Religione, qua-
« le si compiacerà mandarne nota al Priore de
« Servi di Faenza per tempo, acciò detto Pri-
« ore possa avvisare li Signori Elettori ad effetto
« di determinarsi persona, che legga, quale
« dovrà esser vinta dalla maggior parte de Vo-
« tanti, & alla Lettura sudetta possono ammet-
« terli foraltieri dello stesso nostro Ordine.

« Quarto il luogo dove si dovrà leggere sarà
« (con buona grazia degl' Illustrissimi Antia-
« ni) quello dove leggono gl' altri Lettori pu-
« blici, & il Lettore leggerà senza pretermis-
« sione, conforme l' uso degl' altri; Et in even-
« to, che il Lettore vada à predicare la Qua-
« dragesima, sia tenuto rimettere quelle Let-
« tioni che li dovevano nel tempo Quaresima-
« le, e darne parte all' Illustrissimo Magistra-
« to, altrimenti sia obligati per la trasgressio-
« ne di lei leggere, come di far avvisati gl' Illu-
« strissimi della Banca di detta rimessa, pagare
« dieci scudi di paoli d'applicarli all' Altare del
« Beato Giacomo Filippo nostro (qui est de
« Famiglia D. de Bertomus) secondo la disposi-
« tione dell' Eminentissimo, o Illustrissimo Ve-
« scovo, e non pagando sia forzato, o le sia
« rattenuto lo stipendio, & escluso per sempre
« dalla Lettura, che così determino Frà Pao-
« lo sudetto.

« Quinto, che lo stipendio, o recognitione
« del Lettore sia di scudi cinquanta quattro
« l'anno, da darsi da quello, o quelli à quali
« toccherà per qualsivoglia modo di havere,
« godere, o possedere in qualunque forma, i
« beni, o parte de i beni del già mio Fratello
« Signor

„ Signor Ottaviano, o siano obligati, quando
 „ fossero più persone, che partecipadero de i
 „ beni sudetti concorrere pro rata alla sommi-
 „ nistratone, o pagamento dello stipendio no-
 „ minato; Intendendū, che si dia principin à
 „ leggette doppo cinque anni, e mezzo della
 „ mia morte, nello spatio de quali cinque anni,
 „ e mezzao, potterrann gndere quelli, à i quali
 „ toccherà i beni sudetti scioza altro salidid o
 „ metter fuori denaro per la Lettura, & in ca-
 „ so non si trovasse chi concorreffe per leggere
 „ doppo lo spatio sudetto, il denaro de i cin-
 „ quanta quattro scudi si ponga à moltiplico
 „ in utile del Lettore, quando dopoi si trovarà
 „ concorrenti, o se ne formi Cenio, di che so-
 „ no pregati ad incombere i Padri del Mona-
 „ stero; E quello che leggerà sia obligato pa-
 „ gare tre scudi per la Musica del nostro Beato
 „ Pellegrino Avvocato del già detto mio Fratello,
 „ nell'occasione della sua Festività, e nella
 „ mattina della Fella di detto Beato, pagare
 „ un'altro scudo per la pietanza de Padri; Re-
 „ stando detto Lettore con cinquantra scudi de
 „ paoli di stipendio libero ogn'anno, e così il
 „ frutto del moltiplico sudetto, quando occor-
 „ ra di leggerli; Riservandomi Io Frà Paolo
 „ sudetto di potere aggiungere, e diminuire lo
 „ stipendio accennato, tevocare, & annullare,
 „ e fare tutto ciò farà di mio volere per la fa-
 „ coltà sopradetta non havendo altro scopo,
 „ che il decoro della mia Religione, e Conven-
 „ to di Faenza, e questo dico, determino, e
 „ voglio in ogni miglior modo, e forma &c.
 „ e la presente sarà sottoscritta di mia propria
 „ mano, e corroborata con il mio sigillo, e con-
 „ segnata à publico Notaro.

Io Frà Paolo Salvioni Servita.

„ In caso che il Lettore s'infetmi, ne possi
 „ sodisfare per un' anno alla Carica, habbia
 „ dieci scudi, & il rimanente si ponghi à moltiplico,
 „ cavando quattro scudi per la Musica,
 „ e pietanza, come sopra, e se l'Infermità con-
 „ cederà che possa sodisfare in parte, sia paga-
 „ to pro rata, cavandosi sempre i scudi quat-
 „ tro per la Musica, e pietanza accennata, &
 „ in evento, che la Lettura resti per dodici an-
 „ ni, o continuati, o interpellati doppo il moltiplico
 „ degl'anni dodici à favore del Lettore,
 „ che leggerà, dopoi il deaurò si applichi all'
 „ Altare del Beato Giacomo Filippo, conforme
 „ la disposizione dell'Eminentissimo, o Illu-
 „ strissimo Vescovo, ne doppo lo spatio de i su-
 „ detti anni dodici si faccia altra moltiplica-
 „ zione per la Lettura, ma l'applicazione del
 „ denaro all'Altare come sopra duri per sem-
 „ pre portando il caso di non si leggere, come

„ si è detto per lo spatio d'anni detti di sopra,
 „ e così dico, e determino, riservandomi di
 „ diminuire, accrescere, annullare, e fare quan-
 „ to sarà in mio piacere, & in virtù della facoltà,
 „ che mi è stata concessa dalla boni memi del
 „ sudetto mio Fratello.

Io Frà Paolo Salvioni Servita affermo &c.

„ Negli eventi da mettersi à moltiplico il de-
 „ naro per la mancanza del Lettore, si cavil
 „ sempre la rata delli quattro scudi da servire,
 „ come si è detto per la Musica, e pietanza de
 „ Padri.

*Io Frà Paolo sudetto &c. riserbandomi di ag-
 „ gingere, e fare tutto ciò mi parerà in vigore della
 „ facoltà sopranominato. La fede Io Frà Paolo
 „ sudetto &c.*

*In nomine Domini Amen &c. Et die 19. mensis
 „ Novembris anni 1671. Illustrissimi DD. Anti-
 „ tiani Civitatis Faventiae videlicet Illustrissimus
 „ D. Eques Franciscus Calderoni Prior, & Olla-
 „ vianus Scaletta I. V. D., Hyacinthus Felisius, &
 „ Cenninus de Amici Antiani, ac Per-Illustri, &
 „ Excellentissimus I. V. D. D. Sebastianus Zanellus
 „ disti Illustrissimi Magistratus Advocatus cum
 „ praesentia, etiam consensu, & interventu Admo-
 „ dum Rev. Patris Petri Vincentii Manella de Fa-
 „ ventiae moderni Prioris Conventus Admodum
 „ RR. PP. R. Mariae Virginis Servorum de Faventia
 „ unanimiter, & de communis eorum consensu
 „ ad effectum executioni demandandi contenta in
 „ retroscripta, & introclusa Scriptura, instante
 „ dicto D. Advocato illam mandari aperiri, per
 „ me, legi, & publicari stante decreto super hoc
 „ facto à supradictis Illustrissimis DD. de Magistratu
 „ in Cameris illarum Residentia, & per D. Petrum
 „ Mariam Cavinum illorum Notarium, &
 „ Cancellarium rogato distam Scripturam aperiri,
 „ legi, & publicari alia, & intelligibili voce ad
 „ praesentiam infrascriptorum Testium rogat. &c.
 „ Alium Faventiae in Cameris Residentia dd. Il-
 „ lustrissimos DD. Antianorum Praesentibus DD.
 „ Rumualda de Robeis, & Josepho de Avenalibus
 „ de Faventia Testibus ad praedicta &c.*

*Ita est Ego Angelus Michael Riccini Faventianus
 „ Not. & Archivista distae Civitatis rogatus,
 „ & requisitus scripsi, & subscripsi.*

Reminiscendo applicari Electoribus Praeceptorum, & Lectorum praedictorum (seculi
 „ sa excommunicatione dummodo non vigeat Faventiae
 „ uniformis Constitutio Synodalis) ea, quae dicta fuerunt
 „ supra num. 30. cum sequq. circa obligationem, & poenas habentium
 „ eligendi, quamvis talis monitio in Electoribus
 „ timorata conscientiae iudicetur superflua.

ADDIT. AD RVBR. V. LIB. VII.

S U M M A R I U M.

Pater manuteneat filium in studiis an teneatur.

Alter episcopus prohibere potest Iudi Magistris ne doceant publice pueros nisi prius fuerint

ab eo examinati circa Fidem Catholicam, & Doctrinam Christianam.

Num. 13. Pater an teneatur manuteneat filium in Studiis vide Rot. in Nepesina supplementi legitime 8. Martii 1697. coram R. P. D. Mu-

106. *Responsione coram Mantica decisio.* 335.
 Num. 27. Episcopus potest mandare Magistria
 puerorum sub pena pecuniaria, ne doceant
 publice pueros, nisi sint ab eo examinati

circa ea, quae spectant ad Fidem Catholicam
 & Doctrinam Christianam *Cortiad. desir.* 164.
 n. 8., & 9. tom. 3.
 Num. 35. Vide *Addit. ad Rubr.* 14. lib. 1. num. 1.

De Mercatoribus Artis Lanæ.

R V B R I C A VI.

Quoniam nullum est in Urbe exercitium, quo magis diceretur, quam artis Lanæ, quæ cujuscunque qualitatishomines sustinet, arque fovet. Exproptèr studio incumbendum esse censemus, ut ars ista augeatur, & conservetur. Igitur in primis ordinem, martriculam, ac omnia eorum ordinamenta approbamus, & observari mandamus. Volumus tamèn quod singulo anno in Consilio generali Civitatis Faventiae eligantur saltèm duo Viri probi, qui sint experti in exercitio artis Lanæ tempore electionis dictam artem non exercentes, qui habeant facultatem appretiandi pannos secundùm qualitatem ipsorum prout, & sicut in eorum precibus, & capitulis convenerunt, & promiserunt. Mandantes omnibus Mercatoribus, ut dictis Viris electis eorum pannos exhibere teneantur ad omnem eorum requisitionem, sub pena librarum quinquè bonon. pro qualibet vice, qua contraxerint, seu exhibere denegaverint, aut æstimationem non observaverint vendendo spannum plusquam fuit per eos appretiatum. Habeant etiam prædicti electi curam, ne Mercatores fraudent pannos, & ne immisceant in eis pilos, seu borram, & contrafacientes pena libr. vigintiquinque puniantur, quarum dimidia applicetur dictis electis, quarta pars Reçtori eam exigenti, altera quarta pars Communi. Insuper expressè prohibemus quibuscunque etiam Officialibus sancti Montis ne Lanam, aut Telas laneas in pignus accipiant à quocunque Textore, seu laborante, sive forense, seu terrene, & hoc ne Mercatores eis defraudentur, & si secus factum fuerit eas veris Dominis restituere compellantur absque mutuatæ quantitatæ restitutione, quæ tamen mutuantis, & maxime Massarij Montis, damno cedat, & idem observari volumus sub pena prædicta in eumentibus dictas telas, & lanam à quibuscunque Textoribus, & Lanificibus, seu lanam laborantibus sub pena prædicta. Mensuratio autem pannorum lanæ fieri debeat extento panno super rabula non trahendo illum aliter, & mensura poni debeat in medio panni non in extremis, ita ut mensuratio justa sit, & emptor in mensura non fraudetur, pena contrafacienti librarum trium bonon. applicandatum ut supra pro qualibet vice.

SUMMARIUM.

- 1 **H**omo nascitur inermis, nudoque corpore.
- folius ficus confutis siebant perizomata, quibus velabantur pudenda hominibus n. 1.
- Adam, & Heva velaverunt sibi pudenda in Paradiso terrestris foliis ficus num. 1.
- Tunicæ pelliceæ adhibite fuerunt pro velandis pudendis hominum.
- 2 Lanifici ars, quare, & à quo inventa fuerit.
- 3 Lanificium utilitate, & honestate adeo præcellens judicatum fuit, ut à Matronis, & Regiæ stirpis exercitium fuerit.
- 4 Fœminarum, etiam Matronarum munus conveniens est domi solum, lanam, telam, linum, solumque in exercitio ponere.
- 5 B. Maria Virgo operi lanæ, & serici vacabat.
- 6 Anna Uxor Tobie textorium opus quotidie frequentabat.
- 7 Puellæ diebus festivis ad fugandum otium, absque incurfu peccati possunt exercitio lanæ incumbere.
- 8 Privilegia plura concessa fuerunt Consulibus artis lanæ, illamque exercentibus in Urbe, de quibus ibi.
- Consulibus artis lanæ in Urbe concessa fue-

- runt varia privilegia, de quibus ibi n. 8.
- Cardinalis Proçedioris artis lanæ in Urbe facultates vide num. 8.
- Assessoris artis lanæ in Urbe facultates vide num. 8.
- Magistratus artis lanæ in Urbe jurisdictionis, & facultates vide num. 8.
- 9 Consulendi sunt Periti in illa arte, & materia, de qua discipatur.
- Artis suæ quisque optimus est Author, & discipulator num. 9.
- Rusticoꝝ consilium exquirendum est in re Agraria num. 9.
- 10 Jurisdictionis privative quò ad omnes alias Romanæ Curie concessa censetur flante amplissimo privilegio munio clausula abdicativa jurisdictionis ab aliis iudicibus, juncto decreto irritanti.
- Prorogari non potest jurisdictionis alterius iudicis in præjudicium ejus, cui privative fuit concessa n. 10. 11. & 13.
- 11 Artifices, & Artium Collegia licet habeant proprios iudices, tamèn possunt conveniri coram Potestate.
- Potestas dicitur superior non solum Artium, sed etiam Artificum num. 11.
- 12 Iudex reassumere potest causas, & inhibere aliis

256 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ.

- aliis Judicibus, dñm ei concessa fuit juris-
dictio privativè & num. 13.
- 14 Statuto disponente, quod Artifices Artis
lanæ, vel serici gaudeant fori privilegio si
in matricula descripti sint, tunc privile-
gium extenditur etiam in favorem filio-
rum, & famulorum, quando sunt in actua-
li servitio Patris, vel Magistri.
- 15 Lanæ appellacione venit etiam filata, donec
in tela apponatur.
- 16 Lanæ rincta non venit appellacione lanæ.
Limita num. 17.
Colores quosdam lana semel ducit, quos-
dam semel macerata, & recocta non bibit
num. 16.
- 17 Legata lana amplissimis verbis, vel adiecto
aliquo signo universaliter venit etiam lana
tincta. Vide ibi.
- 18 Tinctoria ars comprehenditur sub generali-
tate artis lanæ.
Tinctores non possunt se dismembrare ab
arte lanæ, & novam facere societatem nu-
mer. 18.
- 19 Tinctor pro cautione dat sigillum Domino
rei, remanente alia parte illius penes eun-
dem Tinctorem.
- 20 Tinctor præfertur super re tincta pro expen-
sis, ejusque mercede quibuscunque aliis
creditotibus.
- 21 Tinctorum materiam remissivè.
- 22 Artis lanæ materiam remissivè.
- 23 Fori exercitium aliquam artem materiam
remissivè.
- 24 Ars lanæ est Reip. utilissima.
Ars lanæ introducenda est in Civitate Fa-
ventie num. 24.
- 25 Nobiles mercatutam exercere non debent
dedignari.
Mercatura, & Aticulatura sunt cardines vi-
tæ humanæ num. 25.
Mercatura necessaria est in Repub. nedum
utilis, & honesta, & quare num. 25. &
num. 31.
- 26 Mercaturæ præstantia remissivè.
- 27 Mercaturam promovere, & favore prosequi
debet, qui Reip. præest, & quare.
- 28 Mercaturæ exercitium Nobilitati præjudi-
cat. Decl. num. 29. Vide num. 31.
- 30 Magni Principes, & Magnatæ mercatu-
ram exercuerunt.
Mercaturam, & negotiationem Nobilitati
non præjudicare decrevit san. mem. Cle-
mens X. num. 31.
- 31 Dives censetur Nobilis.
Nobilitas nil aliud est, quam divitiæ inve-
retate num. 32.
Divitias habens omnem rem habere dicitur
num. 32.
Familie divitiis conservantur num. 32.
Familie paupertate perent num. 32.
Nobilitas absque divitiis sordescit num. 32.
Divitiæ acquiruntur mediante negotiatio-
ne, mercimonio num. 32.
- 33 Assessores Artium, & Universitatum etiam

Medicorum fuerunt abrogati.
Consulum Artium, & Universitatum juris-
dictio fuit abrogata num. 33.
Consulum Agriculturæ jurisdictio non fuit
abrogata, nec eorum Assessores num. 34.

OBSERVATIO.

N Ascende homine æterni, nudoque
corpore, ut ejus pendenda, saltim
velaretur prius folia ficus confusa fuerunt, ut
facere sibi perizomata, pro ut practicum
fuisse ab Adamo, & Noe in Paradiso terrestri
legitur in libro Genes. cap. 3. num. 8. ibi: Et
aperiti sunt oculi eorum, cumque cognovissent
se esse nudos, confecerunt folia ficus, & fecerunt
sibi perizomata, & deinde tunice pelliceæ ad-
hibita fuerunt, ut notat Afsic. de Stat. bo-
min. tom. primo tit. de Statu futurum lit. C. cum
seqq. pag. mibi 176. Verum quia corpus huma-
num sufficienter non defendebatur ab injuriis
temporis, lanificii Ars inventa fuit à Noë,
ut testatur Glossa ordinaria in eadem Genes.
cap. 4. n. 22. ibi: Noë reperit lanificium ad
carissimam vestimentum, cum prius homines anima-
lium pellibus uterentur, qua mediante me-
llis consuevit, ut prosequitur Afsic. ubi su-
pra lit. A. pag. 177.

Lanificium autem utilitate, & honestate
adeo præcellens judicatum fuit, ut à nobili-
ssimis Matronis etiam à Regia stirpe procre-
tis exercitum fuisse refert Alexander ab Alex-
andro Hier. geniol. lib. 4. cap. 8. cum Annot.
Tiraquell. pag. mibi 481. ibi: Neque omitten-
dum quondam Uxores Viris, & Matres filii tuni-
cas, togasque facere, casque ac, & licio, ac
telis intexere consuevit: Summoque Imperato-
res, ac Duces à necessariis sepe vestes contextas
induisse quare Alexander Macedo, & Augustus
Cæsarius domesticis tunicis ab Uxore Matre, &
Sorore, ac Nepte confectis uti suut, quas vesti-
ri more in atrio domus cum Clientibus Romanis
intexebant. Greci vero in caco, & proaco;
Quippe apud Matronas quondam lanificium ma-
gna laudi fuit, lanamque fecisse Mulierem pudici-
tia, & probitatis signum erat, quod à Phry-
giis institutum ad Romanos fluxisse putarim,
quibus Attalus Rex primus annuum vestibus in-
texere instituit, & comprobatur ex Sacris liti-
ris, ut in Proverb. cap. 31. num. 13. ibi: Qua-
fuit lanam, & linum, & operata est consilio ma-
num suarum, & num. 19. ibi: Manum suam
misit ad fortia, & digiti ejus apprehenderunt
sufum junctio num. 22. ibi: Strigulam vestem
fecit sibi.

Hinc manus, & officium seminarum, ac
pudicis, castique Matronis conveniens do-
miculum, lanam, telam, linum, fufumque
in exercitio ponere debent, ut referendo va-
ria exempla advertit Afsic. ubi supra lit. I.
& seqq. pag. 177. pro ut practicabatur à S. Vir-
gine Maria juxta verba Epiphani ubi Operi la-
næ, & serici vacabat telata per Thomam Gar-
zonum in ejus opere inscripto la Piazza Univer-
sale

Salv. cap. 103. ubi traditè de Auctore hujus artis, illiusque praerogativis, & utilitate &c.; ab Anna Uxore Tobia, quae maximam laudem sortita est, eo quia textorium opus quod tunc frequentabat, ut in Tob. cap. 2. nu. 19. ibi Anna verò Uxor ejus ibat ad opus textorium quotidie, & de labore manuum suarum quodam, quem consuevit poterat deferbat, ut traditum fuit à Divo Hieronymo in Institutionibus Demetriadi Virgini traditis ibi Habeto lanam semper in manibus, vel flammis pollice fila deducito, vel ad torquenda subtegmina in alveolis fusi vertantur, & alibi ad Letam de Instructione filiae: Disce & lanam facere, tenere eorum, & in gremio calachum, rotarum fulum, flammam pollice ducere, quod permixtum est puellis etiam in diebus festis absque quod incursum peccatis ad fugandum otium, & ne ad domus fenestras se conspicienda exhibeant, ut tenet Homobon. de Bonis in Consuetudine casuum Confessorum. vol. primo par. 2. respons. 33. & Silvestr. in verbo Dominica qu. 5. dist. 3.

Cum igitur antiqua, & nobilis Ars lane non minus utilis, quam necessaria sit Reip. ad illius exercitium magis promovendum, & ad coadiuvandum in Urbe concessa fuerunt nonnulla privilegia Consulibus hujusmodi Artis per Martinum P. in ejus Bulla la 6. in Bullar. nov. vol. primo, ubi de Jurisdictione Consulum Artis pannotum, per Sixtum P. in ejus Bulla in Bullario novo tom. 3. la 14. 5. 12. ubi de auctoritate, & Jurisdictione Consulum Artis lane, quae privilegia postmodum praevia depuratione Cardinalis Protectoris, & Magistratus valde ampliata fuerunt à Clemente IX. mediante Chitographo tenoris sequentis.

Reverendiss. Gard. Giacomo Rospigliosi.

Invegilando noi continuamente con zelo, e cura Paterna all' Indemnità de' nostri Sudditi, e considerando di quanta utilità sia l'antica, e nobile Arte della lana nelli stari, nelli quali fiorisce, e quanto sollecito apporria aiuto alla Nobiltà, quanto alla Plebe, & havendo veduto con quanto profitto, & utile sia cresciuta in questa nostra Città di Roma, e suo distretto mediante l'opera, & ottima applicatione di Monsig. Bonaccorsi nostro Tesoriere Generale. Volendo noi per quanto possiamo promuovere, e coadiuvare l'esercizio di detta Arte, e conoscendo, che per bene proseguirla è molto expediente darli un Cardinale per Protettore, e deputarli un Magistrato d'Officiali, li quali non distratti da altre occupazioni invigilino, attendino, & oprino continuamente per la buona direzione di essa. Però seguitando le lodevoli, & utili resolutioni delli Pontefici nostri Predecessori di nostro moto proprio, certa scienza, e con la pienezza della nostra Potestà Pontificia erigemo, e constituimmo un Tribunale di quattro Presidenti, quali vogliamo, che sempre siano Romani con l'Assessore, quale sia Dottore dell'una, e l'altra legge, e tre Mercanti per Consoli, un Sopraintendente, & un Notaro, e per questa prima volta eleggiamo, e deputiamo Voi

Reverendissimo Cardinale Giacomo Rospigliosi per Protettore durante il nostro Pontificato, e dopo il Cardinale, che sarà pro tempore Sopraintendente Generale dello Stato Ecclesiastico, e non vi essendo, per quel tempo, che non vi sarà il Reverendissimo Cardinale Decano, e per Presidenti eleggiamo, e deputiamo Fabbio Celsi, Marco Accoramboni, Luigi Greppi, e Vincenzo Baccelli, per Assessore Francesco Galeotti, per Consoli Gio: Ferrari, Flavio Valentini, & Antonio Papi, per Sopraintendente Gio: Andreoli, con facoltà à detti Presidenti, Consoli, & Assessori di deputare uno à più Notari, e quelli rimovere à loro arbitrio tante, quante volte li piacerà, & in futuro li Presidenti, Consoli, & Sopraintendenti, e Notaro si dovranno eleggere nelli modi, & tempi, che si stabiliranno nelli Statuti da farsi col medesimo moto proprio, certa scienza, e pienezza della nostra potestà interi, e singolari Capitoli, Ordinationi, Statuti, Privilegi, Indulti, Immunità, Esentioni, & tutte l'altre, gratie delli Pontefici nostri Predecessori in qualunque modo concessi, approvati, & innovati a favore di detta nobile Arte, ancorchè fossero andati in disaffezione, havendo il loro tenore qui per estresso de verbo ad verbum in quanto sono honesti, e non contrarii alli Sacri Canoni, Constitutioni, e Sacro Couello di Trento, e col presente nostro Chirografo, e Statuti da farsi approviamo, e quando sia di bisogno di nuovo concediamo, & in ogni, e qualunque difetto tanto de fatto, quanto di legge, che fosse, & fossero in essi intervenuti suppliamo, e sententiamo in questo, & in ogni altro miglior modo, & di più concediamo à detti Presidenti, e Magistrato facoltà di potere con la nostra approvazione, e de' Cardinali Protettori pro tempore riformare, e rinnovare in tutto, & in parte li detti Statuti, & Ordini antichi, e di farne de' nuovi, come anche di far bandi sotto pene corporali, e pecuniarie à loro arbitrio da applicarsi un terzo, & altra porzione, tra l'Escentori, & accusatore, & altri ad arbitrio del detto Tribunale, & il restante à beneficio dell'Arte sudetta, e gl'anni, e gl'altri potersi stampare, e pubblicare sopra la fabbrica, lavori, perfectione, e perizia, e qualità delle robbe, regole della medesima Arte, e Transse, e fraudi si faranno, e contraventione delli Statuti, Bandi, e provisioni, secondo che porterà la varietà, & opportunità de' tempi, mutare, e riformare, e farne de' nuovi, quante volte bisognerà, perchè non siano contrarii alle cose disposte nel presente Chirografo, dando con il presente facoltà, e licenza à detto Magistrato, e suoi Presidenti, Consoli, & altri Officiali di congregarsi per detti effetti, e far le Congregationi quante volte sarà necessario, e dove li parerà senza licenza di altri sopra le cose, e materie sopraddette, & in tutte, e singule cause Civili, e Criminali, e miste concernenti le sopradette materie, e l'osservanza, e contraventione di essi Statuti, Bandi, & Editti attive, e passive, diamo, e concediamo à detti Presidenti, Assessori, e Magistrato piena, ampia, & omnimoda giurisdictione di poter ancorchè tutti non fossero uniti assieme, purché non siano meno di due Presidenti, & un Console con l'Assessore procedere, e giudicare contro ogni, e

qualunque persona di qualsivoglia stato, e condizione, e ancorche fossero Vedove, Pupilli, e si trattasse di obbligo Camerale, e contro gl'ebbrei scientificamente summarii, & de piano, & sola salsi veritate ispesta, concedendoli detta Giurisdizione nelle Cause, e materie sopradette privatamente alli Reverendissimi Cardinali, Vicario, Camerlengo, e Governatore di Roma, Auditore della Camera, nostro Tesoriere Generale, Chierici di Camera, Presidente di Camera, e tutti, e qualsivoglia altro Magistrato, e Giudici ordinari, e Delegati tanto maggiori, e supremi, alli quali tutti proibiamo d'ingerirsi in dette Cause, volendo, che spettino solamente a detto Magistrato, Assessore, e loro Tribunale senza, che possa appellarsi, dimandarli ricorso, nè restituzione in integrum ad altro Tribunale, ma solamente si dia ricorso a noi, & a Cardinali Proetori pro tempore, alli quali spetti di ammetterlo, o di negarlo, e di sospendere, o non sospendere l'esecuzione a loro arbitrio secondo la quantità del debito, la qualità de' casi, e delle persone con facoltà del medesimo Magistrato, & Assessore di riassumere tutte le dette Cause da tutti, e qualsivoglia de' sopradetti Giudici, & benché gl'un, e gl'altri havessero privilegi tanto particolari, quanto generali, & inseriti in corpore Juris anche per le Cause, che ricercassero speciale, & individua mentione, e derogatorie di derogatorie, alle quali tutti havendo li loro tenori de verbo ad verbum per espressi specialmente per il ben pubblico deroghiamo, dichiarando, che la Segnatura di Giustizia non possa in modo alcuno, nè in alcuna tempo ingerirsi nelle Cause sudette, nè anche per dichiarazione a quel Tribunale spettino in caso di controversia di Giurisdizione, ma tali dichiarazioni si debbano fare dal nostro Auditore, e de' nostri successori pro tempore. In oltre volendo procedere alle controversie, che possono nascere col Magistrato dell'Arte della seta per causa di Giurisdizione vogliamo, e dichiariamo, che in tutte le cause sudette, concernenti l'interessi, e materie di detti Magistrati, & Arti, quando le materie sono semplici cioè, o tutta seta, o tutta lana senza mistura ogni Magistrato proceda nella sua, e quando sono miste di seta, e di lana, o di filo, e di altra materia proceda, esia giudice quel Magistrato beverà prevenuto con la citatione eseguita, concedendo a detto Magistrato, e suo Tribunale, e Giudice ampla, piena, & assoluta facoltà di ricavarle, e far eseguire qualsivoglia mandato reale, e personale con sospetto di fuga, & altri per affinamento del Giudizio, e delle robbe, e persone per le cause concernenti le materie sudette di detta Arte, e quelli dirigere a qualsivoglia esecutore in qualsivoglia Tribunale dentro il distretto di Roma, ordinando noi, e comandando, che nessuna persona in qualsivoglia maniera direttamente, o indirettamente si opponga, e ritardi l'esecuzione di detti mandati, nè intimorisca l'esecutori di quelli sotto le pene imposte dalle Bolle Apostoliche, e Bandi Generali, & altre provisioni emanate contro tutti quelli, che impediscano la Corte nell'atto dell'esecuzione: E per dare a tutti maggior animo d'impiegare se, i loro denari, e facoltà in detta nobile Arte come sopra a beneficio universale del Publico con

probabil certezza di potere con facilità conseguire i loro crediti, ordiniamo, e vogliamo, che tutti quelli, che baveranno impiegati denari, o altro nelle materie di detta Arte, & auco nella Tintoria in qualsivoglia conto con altri Creditori, auco Universale per causa di fallimenti di successioni de' beni, & altre cause sino preferiti avanti qualsivoglia Giudice etiam de Concorsi generali nelle dette robbe, e materie, nelle quali proveranno essere stati impiegati li loro denari d' tutti, & a qualsivoglia altri Creditori, e per causa di dote, e per qualsivoglia altri crediti anteriori, posteriori, e privilegiati anche per privilegi inseriti in corpore Juris, e che ricercassero speciale, & individua mentione, e derogazione, alli quali tutti deroghiamo, e per il sudetto effetto vogliamo, ordiniamo, e comandiamo, che non si possa fare esecuzione alcuna in vigor de' mandati di altri Tribunali, e Giudici contro li Maestri Telsitori, Maestri Filatori, e Maestri Tintori, che faranno marcolati, & baveranno li requisiti in conformità dell Statuti di detta Arte, nè sopra li filigi, mobili, & ordigni concernenti l'edifizio di essa, nè sopra le lane, che si trovano in opera nell telari, & altri ordigni dell'Arte per debiti, che non siano per causa di essa, ma in tutti li detti mandati, dette persone, robbe, filigi, & ordigni, e lane s'intendino sempre preservati, e non comprese nell'esecuzione di detti mandati come sopra si debba dare dall'Assessore di detta Arte, e di più concediamo privilegio, che li filigi, & ordigni sopradetti, e tutte le robbe di detta Arte non cadino sotto la confisazione per qualsivoglia capo, e delitto ancorche atroce, & atrocissimo, volendo che il presente nostro Chirografo sia valido, & habbia piena, & intera esecuzione con la nostra sottoscrizione, benché non sia annesso in Camera, nè registrato ne' suoi libri, decretando, che tutti li Statuti, Bandi, & Editti, prohibitioni, commissioni, e provisioni sudette, & altre che si faranno, e pubblicheranno sopra le sudette cose tanto giudizialmente, quanto extrajudizialmente debbano essere eseguite da tutti, e singuli Giudici, Governatori, e Magistrato, & altri Officiali, a quali spetti, anche maggiori, e supremi, perche tale è la mente, e volontà nostra espressa, e così sempre debba esser giudicato dal Reverendissimo Card. Camerlengo dal nostro Auditore della Camera, Tesoriere Generale, Auditori di Roma, Chierici di Camera, & ogn' altro Giudice tanto ordinario, quanto Delegato, togliendo ad essi, & a ciascuno di loro la facoltà di giudicare, & interpretare altrimenti, irritando ed lesso per allora preventivamente tutto ciò che si giudicasse, interpretasse, e facesse in contrario non ostante la Bolla di Pio Quarto de Regiistrandis, le Constitutioni, & Ordinationi Apostoliche, la Nostra Regola di Cancelleria de Jure questo non tollendo, li Statuti di Roma, filigi, nfi, consuetudini, & ogn'altra cosa, che facesse in contrario, alle quali tutte havendo i loro, tenori qui per sufficientemente espressi, ancorche ricercassero speciale, & individua mentione, pienamente deroghiamo. Dato dal Nostro Palazzo Apostolico Vaticano questo dì 4. Aprile 1666.

Clemens Papa IX.

Me-

Mediante enim hoc Chirographo erectum fuit Tribunal, seu Magistratus cum jurisdictione privative quoad omnes alios Judices Romanæ Curie circa Artem lane, deputando inter Judices personas in Arte peritas, & quidem summa ratione, quia quoties incidit aliqua dubitatio, eos potissimum consulere debemus, qui rerum usu spectati sint, & maxime rei, de qua agitur, sint valde intenti, cum quique artis suæ optimus sit Author, & disceptator, ut si de re agraria vigeat controversia, Rusticorum etiam consilium exquirendum esse docet *Langellus Semestr. lib. 3. cap. 3. & cap. seq. pag. mibi 235. littera B.*

Nec isto casu possunt alii etiam supremi Magistratus Romanæ Curie circa hanc materiam se ingerere, ac exercere jurisdictionem, attento dicto amplissimo privilegio munito clausula abdicativa jurisdictionis ab aliis Judicibus, ac decreto irritanti, ut firmat *Carleval. de Judic. lib. 1. tit. 1. disp. 2. q. 8. sect. 4. num. 1186. 1193. & 1203.* ubi firmat, quod etiam prorogatio est inhibita.

Prout alioquin posset, si tale amplissimum privilegium non concurreret; Etenim licet Collegia Artium, & artifices habeant proprios Judices nihilominus possunt conveniri coram Potestate, qui dicitur superior non solum artium, sed Artificum, & etiam Prepositum ipsorum, ut sequendo *Bald. in l. final. nu. 4. ibique Cast. nu. 1. C. de Jurisdictione omni. Judic. dicit Rot. coram Mantuan. dec. 855. n. 7. & Marta de Juris. p. 4. centur. 2. casu 147. n. 10.*

Imo nec est permittendum Artifices, alioquin subditos huic Magistratui prorogare possit de aliorum Judicum jurisdictionem in illius prejudicium, ne contra mentem Summi Pontificis rerum ordo confundatur, unde sicut ipse Magistratus potest reassumere, & inhibere, ita potest instare; ut ad eum causa remittatur, ut in specie docet *Carleval. de Judic. lib. 1. tit. 1. disp. 2. q. 8. sect. 4. nu. 1188.* non obstante tali prorogatione *Rot. in rec. dec. 164. nu. 28. pag. 7.* cum jurisdictione prorogari non valeat in prejudicium ejus, cui concessa est ad effectum impediendi, ut is, quandocumque causam ante latam sententiam advocare non possit, ut declarando respondit *Cerd. de Luca de Jurisdict. diffin. 51. nu. 7. Scialoja de Foro compet. cap. 12. nu. 50. & Rot. penes Poss. de Mant. decif. 643. nu. 11.* sed solum in prejudicium proprium prorogationis, ut firmavit *Rot. in rec. d. dec. 164. nu. 28. p. 7.*

Et nota, quod fante *Statuto*, quod Artifices artis lane, vel serici gaudent fori privilegio, si in matricula descriptus sit Pater, aut Dominus, seu Magister privilegium fori extenditur etiam in favorem liberorum, & famulorum, quando sunt in actuali servitio Patris, vel Magistri Artificis viventis, ut resolutum fuit a *Sacro Consilio Neapolitano penes Sanfelice. decif. 11.*

In proposito hujus materie adverteendum est quod lane appellatione lata etiam venit, *Tom. II.*

donec in tela apponatur, quia usque tunc semper lana dicitur, licet prima forma mutata per *tex. in l. si cui lana 68. ff. de Legat. 3. Barboz. de Appellat. verborum in verbo Lana n. 1. Lagrange de fructib. p. 2. cap. 1. §. 3. num. 51. & 75. Seff. decif. 391. nu. 8.*

Non tamen venit lana tinctoria ob mutationem formæ, juxta *tex. in d. l. Si cui lana tenet Lagrange. loc. cit. nu. 71. & 73. Seff. d. 191. n. 8.* quoties vetè accepit colorem, cum lane quosdam colores semel ducat, & quosdam semel macerata, & recocta non bibat, ut notat *Gottfred. ad Senec. in Politic. verb. Tinctor. pag. mibi 350. secundum impressionem Basileæ anni 1590.* quod non procedit, quando lana legata fuit amplis verbis, vel adiectum aliquod signum universale, cum tunc etiam lana tinctoria veniat *Barboz. ubi supra nu. 3. & Lagrange loc. cit. nu. 74. & nu. 76.* subdit particulariter inspicendum esse consuetudinem testatoris, de qua lana ipso vivente comprehendere assueveret.

Licet tinctoria ars sub generalitate artis lane comprehendatur, non obstante quod certo modo faciat corpus separatam *Capp. l. 1. dec. 169. n. 41.* non tamen Artifices Tinctorie possunt se dismembrare ab Arte lane, quæ est eorum Caput, & novam facere societatem *Roman. conf. 37. & Capp. ubi supra nu. 40.*

Non omitendo, quod quando Tinctoribus ad colorandum pannum, vel sericum traditur, tunc pro securitate, & cautione per Tinctorem datur sigillum, cuius alia pars remanet penes eundem Tinctorium, ut docet *Jos. Laurentius de Comparat. literarum cap. 11. de Assib. sub §. 16. & in simili de talia Pistorum, vide infra ad Rubr. 11.*

Et postquam Tinctor ruvklam, seu virginem sericam, vel lanam coloravit pro expensis, ejusque laboribus præfertur super illis, quibuscumque aliis creditoribus, ut respondit *Rodoer. conf. 42.*

Cetera de Tinctoribus vide penes *Rebuff. in l. Qui aliquem C. de Murielagis lib. 11. ibique Bart. & alii Scribes, Petr. Greg. Synonym. lib. 24. cap. 7. Tomaso Garzoni nella Piazza universale cap. 41. & Rificat. de Statu homin. tom. 1. tit. de Statu Suetorum littera I. cum seqq. pag. 178.*

Et alia de arte lane, vide penes *Solorzano de Jure Indiar. lib. 1. cap. 10. tom. 2. & Cherrubin. in Bullar. B. Pii V. l. 43. pag. 41. tom. 1.*

De foto exercitum aliquam artem, vide *tex. in l. Per iniquum, C. de Jurisdict. omni. Jur. dic. ibique Scribes, Scialoja de Foro compet. cap. 23. & de Luca ad Franch. dec. 679.*

Restat solum fradendum, quod cum ex hac nobili Arte lane resultet maxima utilitas, propter experientiam comprobatur in variis Civitatibus, & locis tam extrâ, quam intrâ Statum Ecclesiasticum, procuranda est quoque totis viribus illius introductio in nostra Civitate, maxime cum ea, mediante præbeatur *Kk a*

occasio ingenti numero pauperum sibi lucrando victum, & evitandi otium, quæ cordi præcipue esse debent.

Nec indignari etiam debent Nobiles in-
 35 cumbere Mercatura, cum illa, & Agricultura fiat cardines vite humanæ, ut notat *sal. rec. Cardinalis Sfortia Pallavicinus in Histor. Cone. Trid. lib. 3. cap. 4. in fine*, & quintum Elementum Reip. nuncupatur ab *Illustrissimo, & Reverendissimo Ansaldo in ejus doctissimis dis-*
sentibus de Commercio, & Mercatura discurs. general. nu. 4. post hæc scripta visus, qui dum-
 plausu Advocacionem in Urbe exercebat à
Sanctiss. Domino Innocentio XII. in ejus Auditore
nierissimè præfectus, in quo munere adeo laudabiliter se gerit, ut eminentiorem
 gradum ejus eximie virtutis, & gesta publicè
 utilitati, & majori gloriæ Sanctitatis Sux di-
 recta illi promittant; Etenim ea nedum Reip.
 utilis, & honesta, verum etiam necessaria est
 ad text. in l. *Si quis. ff. de Nundin.* & scribit
Bodin. de Rep. lib. 3. cap. 8. pag. 561. quem se-
 quitur *Knipfchild. de Jurib. & privileg. Civit. Imper.*
lib. 2. cap. 16. num. 47. Scopp. in Addit ad
decis. Gratian. observ. 137. nu. 4. cum seq. juncto
num. 15. Ultra quod enim est medium, per
 quod consequuntur ea, quibus egemus, &
 illa, quibus abundamus vendere, & cum aliis
 permutare possumus, & sic per eam tanquam
 humanæ inopie subsidium sublevandum in
 Regione necessaria introducuntur, superflua
 exportantur, contrahitur etiam ea mediante
 familiaritas, & conjunctio, nedum cum ex-
 teris, verum etiam cum vicinis populis, so-
 ciando eos foederibus, amicitia, ac quando-
 que etiam Religione, ut plene firmat *Knip-*
schild. d. cap. 16. nu. 46. & lib. 5. cap. 12. nu. 1.
cum seqq. & docet Hippolytus à Collibus in ejus
tract. inscripto Principi cap. 30. & de præstan-
 36 *tia Mercaturæ plura habentur penes Mar-*
quard. de Mercatura, & de Jure Mercatorum.
cap. 1. cum seqq. Ripol. de Logia maris cap. 1. Pi-
gent. ad Statut. Ferraria lib. 1. rubr. 14. n. 1. cum
seqq. Gryphindr. de Economia legal. lib. 1. cap. 24.
 Unde, qui Reipub. præstet mercaturam,
 promovet, & favore profectui debet quia à
 37 Vexigalibus mercium evecturam, & invecta-
 rum ararium augeatur, populus ditescit,
 ac sine tadio tributa imposita solvit, ut ani-
 madvertit *Abasnerus Præfatus in ejus Sylloge*
var. tract. cap. 14. nu. 1.

Et quamvis mediante exercitio mercaturæ
 nobilitari præjudicari videatur per text. in l.
 38 *Nobiles C. de Comere, & mercatur. ibi ique*
Barbof. nu. 2. ubi concordantes, & compta bar
Knipfchild. de Jurib. & privileg. Civit. Imper.
lib. 5. cap. 12. nu. 9. cum seqq.

Attamen id procedit in mercatura tenui,
 & fordidâ, quæ minuatim exercetur, distra-
 39 hendo merces ad numerum, pondus, & men-
 suram, vel quæ exercetur per ipsum Nobilem;
 secus si per interpositam personam ut servos,
 & inuitores, ut utramque conclusionem firmat
 Barbof. ubi sup. n. 6. respondit *Ros. coram*

Royas decis. 148. nu. 5. & in rec. decis. 129. n. 8.
cum seq. p. 16. & plene Illustriss. Anfeld. cit.
disc. general. n. 71. juncto nu. 74. Aut agatur in
 mercatura honesta, prout est Nummularia, in
 vulgo nuncupata il *Banco*, ut advertit *Carpan.*
ad Statut. Mediolan. tom. 1. cap. 45. nu. 1. cum
seq. & prolequitur Illustriss. Ansaldo loc. cit.
nu. 73. ubi numer. seqq. alias limitationes ad-
 30 *ducit; Vel quæ exercetur, mediante copiosa*
rerum affluentia, ut declarant Klobb. de Aer.
lib. 2. cap. 25. nu. 56. & Knipfchild. cit. cap. 12.
nu. 13. & nu. seq. subdit quod ideò magni Prin-
 31 *dere cupiens, animadvertens, quod com-*
merciis, & negotiationibus, honestatibusque
artium exercitio Respub. florent. industria
viget, segne otium, ex quo plurima mali se-
ges surgere solet, extermineatur, omniumque
rerum ad vitam necessariarum copia paratur,
horumque commodorum intuitu in plerisque
Italiæ, aliisque florentissimis Christiani Orbis
ditionibus lege cautum, sive laudabili consue-
tudine introductum sit, ut nullum per com-
mercia Nobilitari præjudicium inferatur, mo-
tu proprio pro omnibus, & singulis tam Ro-
manis, quam Bononiensibus, Ferrariensibus,
Avenionensibus, Anconitanis, & Beneven-
tanis, cæterorumque Civitatum, Provinciarum,
Oppidorum, Terrarum, & locorum
quorumcumque Sedi Apostolicæ tam media-
te, quam immediate subiectorum Nobilibus,
præsentibus, & futuris quicumque status,
gradus, præheminentie, & dignitatis exis-
tant, ut lanificii, serici artes, ac argenta-
riam, seu nummulariam, necnon mercaturas,
negotiationes, & commercia, quæcumque Ter-
ra, Mari, vel flumine exercere, vexigalia
Sedis Apostolicæ, & prædictarum Civitatum,
Terrarum, & locorum conducere, omnia-
que, & singula in præmissis, & circa ea quo-
modolibet necessaria, & opportuna facere,
& exequi liberè, & licitè possint, dummodo
tamen merces minutatim per se ipsos miniatè
vendant, ita ut propter nullum omnino cor-
um Nobilitati, Dignitati, gradui, condi-
tionem, titulis, præheminentiæque, & præro-
gativis præjudicium inferatur, ac illatum
quoquo modo dici, censeri, prætendi vel in-
telligi unquam possit, sed ipsi omnes, & sin-
guli, eorumque filii, posteri, & descendentes
quicumque in eodem omnino Nobilitatis,
& Dignitatis gradu sint, & remaneant etiam
ad effectum consequendi habitum, & crucem
Frattrum Militum de iustitia Hospitalis Sancti
Joannis Hierosolymitani, ac Sancti Srephani,
aliarumque Militiarum, & Ordinum milita-
 rium

rium quorundemque, etiam specifica, & individua mentione, & expressione dignorum, eorumque privilegiis, prerogativis, prebominentiis, honoribus, juribus, & gratiis fruenti & gaudendi, ac quo ad alia omnia, & singula ram Ecclesiastica, quam profana sive secularia ad quæ Nobiles quomolibet admitti, & recipi consueverunt, sua possunt, & debent, non secus, ac si nihil prædictorum unquam exercuissent, concessit, & indulgit, juxta præcisa verba ejusdem Constitutionis emanatæ suadente Eminentissimo D. Cardinale Altero S. R. E. Camerario, & tunc Status Ecclesiastici superintendente, cujus scientiam, integritatem, pietatem, constantiam, & singularem prudentiam in Repub. gubernanda omnes cum admiratione conspexerunt, & conspiciunt.

32 Cæterum dives censetur nobilis, cum Nobilitas nil aliud sit, quam divitibus inveteratæ, qui enim divitias habet omnem rem habere dicitur, & familiaritatis conservantur, propter paupertatem vero pereunt, ac Nobilitas absque divitiis fordescit, ut comprobando ratiocinatur Barbo, in l. Nobilioris 3. C. de Commere. & Mercator. divitibus vero mediante negotiatione, & mercimonio acquiruntur,

Post hæc scripta supervenit Constitutio Sanctissimi Domini Nostri Innocentii XII. super suppressione Tribunalium, & Judicum Urbis ex privilegio constitutorum, incipien. *Romanus Pontifex emanata de mense Septembr. 1693.* In qua circa Consulatuum Artium disponitur: Quod ad Consulatuum Artium, & Universitates 33 etiam Medicorum, & Mercatorum, sublati omnibus Assessoribus, & abrogata in judicialibus quacunque Consulum, & Universitatum jurisdictione, itant eorumdem, & eorumdem jurisdictione ex nunc etiam quo ad causas infraclatas, & legitime contestatas penitus, & omnino cessare debeat, & cessasse intelligantur, succedant, & procedant competentes Judices Ordinarii juxta eorum ordinarias facultates nulla ut supra habita ratione privilegiorum, & antiquarum facultatum, inter quos sit locus preventionis, adhibitis, quatenus Judicibus ipsis opus videatur, iisdem Consulis solummodo tamquam Peritis in rebus, & negotiis eorum artem concernentibus. Excipimus tamen, & sub præfati nostra Constitutione 34 que comprehensos esse volumus tum Consules Agriculturæ, illorumque Assessorum, tum Notarios Curia Burgi, Mercatorum, & Aromatariarum pro eorum Officiis titulo oneroso acquisitis, seu administratis donec aliter provideatur.

De Aromatariis.

RUBRICA VII.

Aromatarii teneantur, & debeant eorum artem bene, & legaliter exercere, non faciendū aliquam mixturam in eorum mercibus, & in pertinentibus ad eorum exercitium, quæ non sit permixta secundum eorum ordinamenta, & ejus artis laudabiles consuetudines, nec vendere unam rem pro alia, seu illas quoquo modo vitiare, seu adulterare sub poena librarum decem bonon. pro qualibet vice, qua contrafactum fuerit. Et ut liberius Aromatarii valeant credere eorum merces, Statuimus, & ordinamus ut pro summa librarum viginti quinque bonon. eorum libris detur fides pro rebus spectantibus ad dictam artem quæ summa sit ad minus in quinque partibus. Delato tamen prius ipsi ereditori si vivat in supplementum juramento, alias soli libro credatur, si provisor, & consilibusdictæ artis videbitur, dummodo dicti Aromatarii habeant eorum libros, videlicet Giornale, vachettas, & librum magistrum bene regulatos bullatos signo mercatorum artis lanæ, ac numero foliorum annotatos. Debitores autem eorum conveniri coram Provisoribus, & Consilibus artis Lanæ valeant, qui Aromatariis jus reddere debeant, prout & sicut reddunt Mercatoribus artis Lanæ, & ubi coram eis dubitari contigerit de aliqua respectante ad exercitium Aromatarie, tunc dicti Provisor, & Consules teneantur vocare Consulem, seu Consules Aromatariarum, & juxta eius, vel eorum relationem litem decidere. In medicinalibus versantur tamen non minus solidorum quatuor bonon. pro qualibet libra facere teneantur. Possint autem Aromatarii omnibus diebus festivis tenere unam apotecam, apertam die tota in foro, alteram vero extra placeam. Post Vesperas autem dictis diebus liceat omnes medicinales apotecas aperire, ut Medici necessaria pro infirmis ordinare valeant. Volumus insuper ut Aromatarii præfari aliis prærogativis potiantur quibus Mercatores artis Lanæ gaudent.

SUMMARIUM.

- 1 Aromatarii periti in arte esse debent.
- 2 Juramentum de artem fideliter exercendo Aromatarii præfari teneantur.
- 3 Delicta, & errores aliquando committuntur ab Aromatariis, & quædam remissivæ.
- 4 Aromatarii medicinas scienter, & dolose

falsas, seu corrupta aromata vendentes puniuntur poena extraordinaria Vide ibi.

- 5 Irregularis efficitur Aromatarius si infirmus obiret ex causa medicinarum rebus corruptis composita.
- 6 Pharmaca renovari debent quolibet anno per Aromatarios.

262 Domnici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ.

- 7 Exercitio privandus est Aromatarius, qui res corruptas etiam modicæ quantitatis miscuit.
- 8 Removendus est Aromatarius in arte impetratus.
- 9 Ceram antiquam cum nova si Aromatarius miscet, tunc Officialis poterit illam frangere, & igni ac comburendum eam tradere, vel in pauperes distribuere.
- 10 Poenæ contra Aromatarios Faventinos delinquentes, quænam sint.
- 11 Puniri an possint Aromatarii privative à Grasseris, an cumulative cum Gubernatore, ita ut sit locus præventioni remissive.
- 12 Gubernator in puniendis Aromatariis, an teneatur servare dispositionem Capitulorum Græciæ an potius Juris communis, vel Bannimentorum Generalium remissive.
- 13 Ars Aromatiorum tendit ad conservationem vitæ humanæ, & sic respicit publicam utilitatem.
- 14 Hypotheca tacita cum prælatione aliis creditoribus competit Aromatariis pro eorum creditis Ampl. nu. 15. & 19. Decl. nu. 16. Salvanum intentare possunt Aromatarii pro eorum creditis etiam contra tertium possedorem n. 14.
- 17 Exercitium Aromatiorum, & Medicorum est publicum, ideoque infervere tenentur Egrotantibus.
- 18 Aromatarii creditores hæreditatis, & patrimonii sunt, non defuncti.
- 19 Aromatarii Urbis pro summa quinquaginta scut. præferuntur pro eorum credito medelarum subministratarum ad quasvis infirmitates aliis creditoribus quibuscunque, quod privilegium est locale.
- 20 Creditum Aromatiorum non probatur ex eorum libris; Limita num. 21. 22. 23. 24. 25. 26.
- 26 Libri Aromatiorum Urbis probant eorum creditum. Ampl. nu. 28.
- 27 *Genua de scriptur. privar. lib. 4. de libris Aromatiorum nu. 3. cum seq. reprobat.*
Novor. in Summa Bullar. par. 1. comment. 16. sub nu. 2. reprobat nu. 27.
Nicc. decis. Cur. Archiep. par. 1. decis. 106. n. 1. versum primo par. 1. reprobat nu. 27.
- 29 Libri Aromatiorum Urbis ultra res annos non probant. Limita ut ibi, & n. 31.
- 30 Quod tempus extensum fuit ad quinquennium, sed hoc non habet locum favore aliorum Aromatiorum.
- 31 Prescriptio contra Aromatarium completa non interrumpitur, si continuatum fuit recipere pharmaca ab eodem Aromatario.
- 33 Testator si mandavit solvi omnia ejus debita non censetur hæres adstrictus ad solutionem debitorum Aromatario, quem exceptione prescriptionis potest repellere Contrarium nu. 34. Ampl. nu. 36. Decl. nu. 37. eum seq. Vid. n. 39. & 40.
- 35 Prescriptio non tollitur obligatio naturalis.
- 38 *Statutum Urbis l. 1. cap. 158. inducit præsumptionem solutionis per lapsum sexdecim annorum, non autem prescriptionem, & quæ sit differentia inter utrumque.*
- 39 Mala fides debitoris cessat, quando Statutum præsumit solutionem per lapsum certi temporis.
- 40 Præsumptio solutionis elicitæ per lapsum certi temporis ex dispositione *Statuti Urbis lib. 1. cap. 158. tollit contrariis probationibus, seu præsumptionibus vehementioribus, quæ à creditore probari debent.*
- 41 Consules Aromatiorum Urbis procedunt summarie in causis exactionis crediti eorumdem Aromatiorum absque monitorio, vel libello cum sufficiat qualis qualis petitio etiam verbalis.
- 42 Computa Aromatiorum solida & taxata à peritis exequi debent.
- 43 Taxa particularis attendenda est in taxandis computis Aromatiorum.
Taxa rerum medicinalium Aromatiorum Urbis, & Districtus facta fuit de anno 1674. nu. 43.
- 44 Detrahenda est tertia pars in taxatione computorum Aromatiorum.
- 45 Viginti pro quolibet centenario detrahenda sunt in taxatione computorum Aromatiorum.
- 46 Maxime quando Aromatarius tantumdem defalcare solet aliis.
- 47 Religiosis prohibitum est artem Aromatariæ exercere.
- 48 Religiosis permixtum est exercere artem Aromatariæ pro usu proprio.
Prothomedicus non potest visitare Religiosos exercentes artem Aromatariæ pro usu proprio nu. 48.
- 49 Religiosi vendere possunt medicinalia propter Aromatariæ renovandi gratia.
- 50 Regulares retinere possunt apotecam Aromatariæ pro eorum utilitate, dummodò per Seculares vendantur, & emanent aliqua pro ejusdem Regularibus necessaria.
- 51 Aromatarius locare non potest Aromatariam cum aviaamento, pro certa pensione cum obligatione in fine locationis restituendi eadem vasa, & pharmaca pro eodem pretio à principio taxato. Contrarium n. 46.
- 52 Aromataria vendita taxari, & conveniri possunt fructus & compensativi pretii non soluti.

OBSERVATIO.

Aromatarii, qui ad humani corporis infirmitates curandas pharmaca, & alia medicamenta opportuna opetose diligenter studio parant, debent esse in arte periti, & juramentum de eorum arte fideliter exercenda præstare tenerunt, ut de tali juramento tradit *Nauwast. de Vita, & Morte hominis, lib. 1. c. 15. & quod in manibus Prothomedici Me-*

Medici præstent huiusmodi iuramentum, testatur Novar. in *Summa Bullar. par. 1. com-
ment. 16. num. 2.* ad evitandum errores, & delicta, quæ aliquando committuntur recentiora per *Zacch. Q.Q. medicolegal. lib. 6. tit. 1. q. 10.*

Unde si scienter, & dolose falsas medicinas, seu falsas, atque corrupta aromata vendunt, puniendi sunt poena extraordinaria Iudicii arbitraria, ut relatis *Menech. de Arbitr. cas. 382. nn. 4. Caball. resolut. crim. 80. Farinas. de Falsis. qn. 150. n. 57. ac aliis firmat Cortiad. decif. 88. nn. 36.* ubi etiam testatur per Regium criminale *Cartholina Consilium* condemnatum fuisse Thomam Tecer Pharmacopolam, qui de anno 1580. quo tempore Epidemice motus grassabatur in Civitate Barcinonæ, falsa medicamenta scienter, & dolose vendiderat in evidens infirmorum damnum, & publice utilitatis perniciem, & detrimentum, ut diceretur vellitur palam, & privaretur in perpetuum exercitio, & ad remigandum in Regiis tricemibus per septennium.

Et si infirmus obiat ex causa medicinz ex rebus corruptis compositæ, Aromatarius efficiatur Irregularis, quia censetur dare causam periculum homicidio, ut docet *Bonacin. Oper. moral. tit. de Irregularit. decif. 7. q. 4. punct. 7. nn. 1.* Ad quod periculum evitandum, & occasionem tollendam, cum pharmaca, ut plurimum diu servari non possunt, quolibet anno debent renovari, ut admonet *Ganavet. dec. 5. num. 4.*

Si autem res corrupta, quæ miscetur, sit medicæ quantitas, adhuc exercitio privandus est, ut late tuetur *Joannes Botta conf. 74. nn. 13. cum seq. quem refert, & sequitur Gratian. ad Defens. Reg. defens. 33. cap. 9. sub nn. 5. in fine.* Prout ab exercitio suspendi, & removeri debet, si imperitus in arte detegatur, ut tradit *Amaya in Rubr. C. de Professorib. & Medicis. in fine lib. 10.*

Et si miscet ceram antiquam cum nova, poterit Officialis illam fraudare, & igni ad comburendum tradere, vel in pauperes distribuere, ut docet *Put. de Syndic. in verbo Iudicis suprema potestas num. 34. quem sequitur Cobell. ad Bullam boni Regim. esp. 21. nn. 41.*

In nostra Civitate contra Aromatarios delinquentes tam in retinendo res à Prothomede non approbatas, quam in incorporando res corruptas cum incorruptis, ac in aliis casibus statuta sunt poenæ in Capitulis *Graciam* concernentibus, de quibus in *Appendix p. 88. nn. 86. cum seqq.*

An autem soli Grasserii, seu Adiles in istis causis privative procedere valeant, an autem cum cumulatim cum Illustrissimo, & Reverendissimo Gubernatore, ita ut sit locus preventionis dictum fuit supra in *Observ. ad Rubr. 52. n. 9. lib. 4.* An verò procedente etiam Gubernatore, ipse quoque teneatur in interrogandis poenis sequi dispositionem prædictorum Capitulum, an verò *Juris Communi*, vel *Sacramentorum generalium*, vide *D. meum Reynald. in ejus Ob-*

serv. crimin. tom. 2. cap. 8. §. 29. num. 49. cum seqq.

Cum hæc ars tendat ad conservationem vite humanæ, & consequenter respiciat publicam utilitatem, quæ facit cessare privatum, ut aliis relatis animadvertit *Poss. resolut. 104. num. 31. cum seq. merito Aromataris pro eorum credito ex causa medicamentorum traditorum competit tacita hypoteca cum prælatione aliis creditoribus, vigore cuius in tentari potest iudicium Salviani etiam contra tertium possessorum, ut plenissime firmant *Poss. allegat. resolut. 104. nn. 5. cum pluribus seq. Franc. de Potest. in apparat. n. 123. Andreol. in Collect. de Princ. & hypothec. in verb. Aromatarius impressi. post ejus contrav. p. 6. Maynard. dec. 47. lib. 2. Cavalean. dec. 34. p. 2.* Et quidem non solum creditoribus habentibus hypothecam tacitam anteriorem, ut respondit *Poss. loc. cit. nn. 23. cum seq. & Rot. coram Damozet. jun. decif. 576. nn. 23. repetit. coram Merlin. de Pign. dec. 33.**

Verum etiam expressam, ut firmavit *Poss. ubi supra nn. 24. Bouden. collect. 47. nn. 65. adducti per Adden. ad Reverter. decif. 486. nn. 2. & respondit Rot. d. decif. 576. eod. nn. 23.* Imo quoque procedere respectu anteriorum creditorum ex causa dotis, cum hæc ars respiciat publicam utilitatem primario, dos vero secundario, unde major utilitas publica vincit minorem *Bouden. ubi supra, Poss. loc. cit. num. 26. & 33. Rot. d. decif. 576. num. 23.*

Declarata tamen prædictam prioritatem, & prælationem procedere pro credito medelarum subministratarum in ultima infirmitate, ex qua debitor obit, cum illæ æquiparentur funeris impensis, ut post relatum contrariam opinionem, hanc uti veriorum tenet *Mertin. de Legitim. lib. 2. tit. 1. q. 15. num. 3. latissime comprobando respondit Poss. loc. cit. num. 37. cum seq. Adden. ad Reverter. loc. cit. discussio articulo, & reprobat decif. 51. Franchi firmat Capye. latr. dec. 47. nn. 19. cum seq. Maynard. d. dec. 47. Secus vero quoad medelas, quæ inserviant pro illis infirmitatibus, ex quibus debitor convalescit, ut declarat *Roland. cons. 14. nn. 27. vol. 1. Gratian. disp. 94. n. 16. Capye. latr. d. decif. 47. nn. 20. & ita iudicatum fuisse à Parlamento Tolosæ testatur Maynard. decif. 47. l. 2.* Et ratio est, quia Aromatariorum, proinde etiam Medicorum exercitium est publicum, unde cum invadere, & subvertire teneantur ægotantibus, nec se excusare valeant, & ad postulandam, & consequendam obsequiorum suorum, & medelarum solutionem non admittantur nisi post mortem, vel sanitatem recuperatam, iustum est, quod manuteneantur in eorum privilegio prælationis pro opera, & medelis subministratis in ultima infirmitate, tamquam creditores necessarii, non voluntarii; Ultra quod pro ceteris creditoribus laborant, diligenti opera navata pro valetudine debitoris recuperanda: Ac concurrat pietas, ne hominibus in infirmitate dertlinguantur,*

264 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ.

tut, sed alii nō eos curandos invitentur. Et tandem, quia eorum creditum respicit hereditatem, non defunctum, unde Aromatarii 18 non dicuntur creditores defuncti, sicuti ceteri, sed hereditatis, & patrimonii, ac non censetur debitum propter causatum à defuncto, sed hereditatis, vel dicitur debitum defuncti, & hereditatis, & præferendum est aliis, ut plenissime cumulatim concordantibus respondet *Post. resol. 104. n. 37. cum plurib. seqq.* Secus dicendum est quoad creditorem pro expensis infirmitatis, ex qua ægrotus convalescit, nam sibi imputet creditor, qui non exigit ipso vivente, ut distinguendo docet *Casper. l. 1. ubi sup. n. 19. cum seq.*

Prædicta difficultas soluta fuit quoad Aromatariorum Urbis, favore quorum usque ad summam 19 nam scutorum quinquaginta *Clementis Oñanus in ejus Constitutione l. 47. §. 10. Bullar. nov. tom. 3. mandavit, quod pro quibusvis pharumatis, & rebus medicinalibus, ac medelis per eos ad quasvis infirmitates subministratis præferantur omnibus, & singulis aliis cuiusvis defuncti, vel decedenti, aut alias quantamvis privilegiati non solvantur Creditoribus etiam quantamvis prioribus, & anterioribus, & quasvis obligationes etiam Camerales, & publica instrumenta etiam jurata, quavis hypotheca vallata, etiam causa dotis, & quasvis alias clausulas, seu tancelas in se continentes habentibus usque ad summam scutorum quinquaginta tantum, ut hujus Constitutionis meminit *Nicolaus Flofius in verbo Aromatariorum n. 2. & in lib. 2. Instit. Civil. tit. 19. de Hered. qual. n. 17. & Thom. dec. 173. n. 3. cum seq. ubi firmat esse localem, scilicet pro Aromatariorum Urbis tantum.**

Creditum vero Aromatariorum regulariter non probatur ex eorum libris tanquam 20 scriptis à persona privata, nec publicum officium habente, ut respondit *Acharan. cons. 388. n. 11. Gram. cons. 82. & Caspan. ad Statut. Mediol. cap. 360. n. 18. ubi quod semper statuto, vel consuetudine non præstatur fides libris Aromatariorum, & n. 24. cum seq. subdit fidem esse præstandam vigore Statuti Mediolani 21 pro summa librarum 22. accedente juramento Aromatariorum quod ad tem descriptum.*

Sed prædicta conclusio limitatur in pluribus casibus, & primo quando ex consuetudine aliter receptum est, quo casu illis plena 23 fides adhibetur, ut de consuetudine Regni Neapolitani testatur *Camill. Borell. cons. 82. per tot. Novar. in Summa Bullar. par. 1. comment. 16. sub n. 2. Genua de Scriptur. privat. lib. 4. de libris Aromatariorum n. 3. cum seq. Ricc. Decis. Curia Archiep. p. 1. dec. 106. n. 1. vers. tam secundo, & n. 3. vers. non obstat.*

Secundo quoties in ipsis libris continentur 23 veritilimilia data, & recepta, partitæ exigue suorum, quarum aliquæ sunt verificate, ut consilium *Borell. decis. cons. 82. quem relect. & sequitur Genua ubi supra n. 23. cum seq.* Proinde etiam quando exhibentur recepta Medici, & concurrat præsumptio bonæ famæ

Aromatariorum, nam tunc libri probant medicamenta in eis descripta, ut firmat *Purpurat. cons. 31. vol. 1. ad quem esse recurendum, admonet Donat. Anton de Marin. lib. 2. cap. 125. n. 5.*

Tertio, quando singulis annis libri recognoscuntur à Prothonotario, in cujus manus 24 bus præstitum etiam fuit juramentum de fideliter, & bene exercendo artem, ut declarant *Novar. loc. cit. & Ricc. d. decis. 106. n. 6.*

Quarto, favore Aromatariorum Civitatis Aveniz, quorum libris fides adhibenda est, quoties saltem per annum conservaverint recepta 25 Medicorum, & quotidie per extensum adnotata fuerint res tradite, ut ex *Capitalis Grassia sub titulo de Speciali n. 89. pag. 88. Appendic.*

Quinto, favore Aromatariorum Urbis viget *Motus proprii Julii III. impressi in Bullario antiquo inter Constitutiones Julii l. 51. n. 26* dantis, pl. nam fidem adhiberi ipsorum libris more mercantili, & secundum usum, & consuetudinem dictæ Artis, qui *Motus proprii confirmatus fuit à Clemente VIII. in allegata Constitutione 47. §. 7. & tradit Stracc. de Judic. lib. 2. cap. 11. n. 136.*

Et quantavis *Genua loc. cit. n. 8. Novar. d. comment. 16. & Ricc. d. decis. 106. n. 1. vers. tam primo, allegent dispositionem prædicti Motus 27 proprii, & Bulla Clementis VIII. tanquam indistincte procedentem favore omnium Aromatariorum etiam extra Urbem, atamen ex lectura apparet emanasse solum favore Aromatariorum Urbis, unde non suffragantur aliis non comprehensis, cum sit localis, ut in terminis dictæ Constitutionis Clementis VIII. respondit *Ric. Masseraten. penes fel. m. m. Thom. decis. 173. n. 32. cum duobus seqq. cujus scientia, integritas, cæterque virtutes misicè imitantur ab Insuperissimo, & Reverendissimo D. Joanne Dominico Thomato ex tractate Nepotæ Abbate Majoris Præbendæ, & A. C. Locumtenente, cum verba Bullæ sint clare duntaxat favore Aromatariorum Urbis non potest admitti, nec observantia, nec consuetudo in contrarium adversus alios, ut ibidem advertit idem Thomatus.**

Norandum quod libris Aromatariorum Urbis mercantili more tenentis creditum 36 tra illos, qui debitores in eis scripti reperiuntur, etiam si res usui tertie personæ intervenerint, dum in eisdem libris aliter traditis illi tertio inile de ordine ejusdem debitoris descripti, ut ex dispositione d. Bulla 47. §. 7. & 8. Clementis Oñani, attentis illis verbis *in service dicereant, quæ excludunt necessitatem probationis, & verificandæ de sola assertionem, Rebus, in l. si in itinere §. 5. ejusque. vers. 3. hoc verbum ff. de Verbor. signific. pag. 43. cum aliud sit dicere, aliud probare, ut respondit Tribunal Camera in Romana perennaria die 13. Junii 1674. inter Casarem Venerium, & Abbatem Sebastianum totam hoc mem. Mansfron tam Camera Apostolica Clerico, destando ap- pel-*

pellationem etiam in devolutivo, mediante rescripto Non esse inhibendum.

Eorum tamen libri ultra tres annos fidem in iudicio non faciunt, nisi aut instrumentum publicum, aut syngrapha exhibeatur, quæ fidem faciat, aut constet de diligentibus ab Aromatariis infra dictum tempus adhibitis adversus debitores juxta dispositionem Bullæ Gregorii XIII. la. 39. §. 17. in Bullar. nov. tom. 2. Quod tempus præscriptionis ad quinquennium extensum fuit per Clementem Octavum in dicta Constit. 47. §. 7. ad favorem eorundem Aromatariorum Urbis, de quibus loquitur Constitutio, non autem Aromatariorum totius Status Ecclesiastici, ut attente dicit Nicol. Lucubr. tom. 1. in rubr. de Scriptura privata. num. 10. vers. libri tamen. Animadvertendo, quod si creditum aliunde, quam ex Aromatariis libris probetur, tunc non nisi post 30 lapsum annorum sexdecim opponi valet præscriptio; ut disponitur in eadem Constitutione Clementis Octavi §. 9.

Et quamvis ex Bulla Pauli V. super Reformatione Tribunalium Urbis la. 71. §. 25. de Prothomedico, & Aromatariis num. 6. videatur restrictum tempus præscriptionis ad quinquennium in quocunque casu, videlicet etiam si creditum aliunde quam ex libris probetur, dum indistincte loquitur de pretio ibi, Pro pretio rerum Aromaticarum servetur præscriptio quinquennalis, non obstante quavis interruptione, etiam per receptionem partis pecuniarum, aut per dationem aliarum rerum Aromaticarum: Attamen hæc difficultas sublata fuit per subsequentem declarationem factam ab eodem Paulo V. impressam penes Ridelphin. Præst. in fine pag. mihi 74. libi, Declaramus dictam dispositionem non intelligi, neque locum sibi vindicare, ubi vel interruptio fuerit iudicialis, vel aliter, quam per proprios ipsorum libros Aromaticarii suum creditum probaverint, quibus casibus dispositionem Statutorum Urbis servari volumus, & mandamus.

Et in proposito præscriptionis nota, quod ea completa interruptitur, si continuatum fuerit recipere pharmacæ ab Aromatario, 33 ut emendando quod prius cum Hieronymo de Laurent. decis. 86. n. 10. dixerat, tradit Fountell. de Pañ. nuptial. claus. 5. gloss. 6. p. 1. n. 90. ea ratione quia per continuationem in recipiendo pharmacæ continuo se debitorem recognoscit, ut animadvertit Cancr. Var. resol. par. 1. cap. 15. n. 3. vers. dicta, & pag. 3. cap. 3. n. 460. vers. neque, circa finem.

Nota quoque, si testator in ultima sua dispositione mandavit solvi omnia ejus debita, non tamen censetur adstrictus ad solutionem 33 debiti cum Aromatario, quem exceptione præscriptionis potest repellere, si sequenda esset opinio Cancr. Var. resol. par. 3. cap. 20. n. 334. cum seqq. Utram contraria opinio tantum 34 quanti verior, & magis communis est amplectenda, nam Testator præsumitur intellexisse de quibuscunque debitis nemum naturalem, & 70m. II.

civilem obligationem, sed etiam naturalem tantum habentibus, cum censetur principaliter prospicere voluisse salutem ejus animæ, propriamque conscientiam exonerare, quæ non minus obligasset ex debito naturali tantum, quam ex naturali & civili simul juncto, ut docet Bald. in l. la. quod pauperibus numer. 22. C. de Episc. & Cleric. Dec. in Auth. Præterea n. 11. Cod. Unde Vir, & Uxor ubi considerat, quod debitum censetur efficax, & verè debitum quoad Testatorem volentem exonerare conscientiam suam Arctin. conf. 39. n. 3. Nat. conf. 402. n. 56. ubi advertit, quod Testator ita mandando videtur disponere pro exoneratione conscientie, respondit Rot. in rec. decis. 62. n. 3. cum seqq. decis. 81. n. 1. & d. 119. n. 3. cum seqq. ubi dicit hanc opinionem veriorē, & magis communem par. 7. & decis. 98. n. 12. cum seqq. par. 11. repetit. penes Salgado. Labyrinth. credit. dec. 63. cod. n. 12. cum seqq. Dum per præscriptionem non tollitur obligatio naturalis, ut tradit Bart. in l. final. num. 9. Cod. Quib. ex caus. majores, & Petrus Barbos. ad leg. Sicut n. 102. C. de Præscription. 30. vel 40. ann. Eoque magis si defunctus erat in mala fide, ut distinguendo inter bonam, & malam fidem 36 tradunt adducti per Cancr. dicto cap. 20. eodem n. 334. vers. limitat.

Quod non procedit, quando inter vivos quis mandat solvi ejus debita, nam isto casu 37 cessat ratio cognitionis conscientie exonerandæ, prout in dispositione facta in ultima voluntate, et distinguendo firmavit Rot. dicta decis. 81. n. 4. cum duobus seqq.

Non omitto etiam addere, quod Cam. ecr. loc. cit. non loquitur de præscriptione, sed de Constitutione Hispaniarum præsumente solutionem per lapsum biennii, diversum enim 38 censeo esse, quod Statutum per lapsum certi temporis inducat præscriptionem crediti ob negligentiam Creditoris, cum tunc adhuc remaneat obligatio naturalis, per quam hæres tenetur ad solutionem ex supra allegatis; Et aliud est, quod Statutum inducat præsumptionem solutionis, prout inducit Statutum Urbis lib. 1. cap. 158. ex decis. sub. mox allegatis. & prædicta Constitutio Hispaniarum allegata à Cancr. ubi supra; nam isto casu probatur solutio mediante lapso temporis à Statuto, seu Constitutione præfixi, cum possit esse quod Testator solverit, unde non est verisimile, prohibere voluisse Testatorem sui hæredi hujusmodi defensionem, quæ ipsi bona fide compete- 39 bat, prout in his terminis respondit Cancr. cit. cap. 20. n. 335. cum quatuor seqq. Item attenda hujusmodi præsumptione solutionis resultante ex lapso temporis cessat mala fides 40 in debitore, ut dicit Adden. ad Rot. in rec. decis. 6. n. 116. Rot. penes Fenzon. ad Statut. Urb. decis. 148. in fine, & coram Merlin. dec. 125. n. 15.

Verum quia talis præsumptio elidit potest aliis vehementioribus, & fortioribus præsumptionibus, & coniecturis, ut firmant Adden. ad Rot. in recent. decis. 6. n. 62. par. 3. 70m. II.

Gabriel. confit. 48. n. 10. cum seqq. lib. 2. Rot. in recent. decif. 407. n. 21. par. 13. & coram Celfo decif. 73. n. 13. tunc probato per Pharmacopolam Debitorem à principio confcium iustitiae obligationis, & debiti, ac scivisse propriam obligationem durasse, nec mediante satisfactione fuisse extinctam, prout probare tenetur, ut dixit *Rot. coram Merlino. loc. cit. n. 14. vers. verissima* sicuti cessat præsumptio solutionis, ita cessat dispositio Statuti, ut prosequitur *Rot. coram Merlino. ubi supra n. 17.*

Pro validitate verò iudicii inentari pro consequentione crediti Aromatariorum Urbis ante Constitutionem de qua in *Obferv. præcedenti num. 33. coram Confilibus Artis* procedebatur summarie, sicut coram omnibus aliis Confilibus ex dispositione Statuti Urbis lib. 1. cap. 90. unde iuxta præcedens cap. 89. ad quod ibi habetur relatio, non requiritur monitorium, vel libellus, sed qualis qualis peritio etiam verbalis sufficit, ut ibi notat *Fenzon. n. 1. cum seqq. nec non ex dispositione Statuti eorundem Aromatariorum, & ita resolutum fuit in Tribunali Camere in Romana Pecuniaria 6. Aprilis 1635. coram Ferdinando Reggio* qui in officio Thesaurarii Generalis die 2. mensis Martii 1691. Sede Vacante animam suam Deo reddidit cum maxima animi meli, ac omnium, qui illum cognoverant, perturbatione, præsertim cum fuerit eor. suavissimus, & arbanissimus, officiis promptissimus, & amicitie fide incomparabilis.

Et quotiescunque computa Aromatariorum solidata, seu taxata fuerint à personis in arte petitis exequi debent, ut respondit *Rot. coram Celfo decif. 3 to. n. 7.*

In taxatione autem computorum Aromatariorum non est attendenda Taxa generalis, sed particularis, quando adest, ut respondit *Rot. in rec. decif. 252. n. 1. cum seq. par. 4.* prout pretia rerum medicinalium per Aromatarios tam Urbis, quam Diutris traditarum stabilita, & taxata fuerunt à Prothomedico, Consiliariis Collegii Medicorum, cum Consilio Pharmacopolarum coram Eminentissimo Cardinali Sacchetti tunc Tribunalis Camere Apostolicae Decano sub die 30. Augusti 1674. ut ex Tabella eodem anno per Typographum Camerale impressa.

Ceterum in taxando computo Aromatariorum detrahenda est tertia pars, cum sit succus herbarum, ut tradit *Strabon. jun. resolut. 64. n. 16. cum seq. & sequens est Rot. dista decif. 252. n. 8. cum seq.* Et quod detraherentur viginti pro quoque libere centenario relata declaratione Sac. Congregationis Episcoporum, & Regularium in Ariminensi sub die 25. Aprilis 1653. tradit *Nicol. in Floscul. verbo Aromatarius num. 6.* Maxime quando Aromatarius confuevit tantumdem ad defalcare aliis, ut respondit *Rot. d. dec. 252.*

num. 6. cum seqq.

Occasione huius materie non inutile existimavi addere, Religiosis quibuscumque prohibitum esse exercere artem Aromatariorum, ut tenet *Cobell. ad Bullam boni Regimini. cap. 21. sub n. 7. cum seqq.* ubi etiam ponit resolutionem à Sac. Congregatione Vissitationis Apostolicæ do anno 1637. emanatam.

Est solum permiffum esse pro usu proprio, quo casu visitari non possunt à Prothomedico, ut tradit *Nicol. in Floscul. in verbo Aromatarius num. 4. del Bene de Immunit. Eccles. in addit. verbo Aromataria.*

Ac etiam licitum est Regularibus, & Monialibus præsertim pauperibus vendere medicinalia propria Aromatariorum renovandi gratia, maxime pretiis moderatis, ut prosequitur *Nicol. ubi supra n. 5. & del Bene loc. cit. ubi subdit id non procedere extra Urbem.*

Nec non retinere apotecam Aromatariorum pro eorum utilitate, dummodo per seculares vendantur, & emanantur aliquæ, quæ ipsis Regularibus necessariae sunt, & ratione, quia his, propter quem prohibita est lucrativa negotiatio Religiosis, est, ne retrahantur à Spiritualibus, aut ne implicentur peccatis negotiantium, vel ne attendant ad lucrum temporale, quæ omnia cessant, quoties per seculares exercetur secundum opinionem *Lezan. Oper. moral. tom. 1. par. 9. sub num. 39. versis. Monasteriis autem.*

Pariter iudicavi subdere tamquam quotidianum, quod quoties Aromatarius amplius non vult, aut non potest continuare in exercitio, sed locat Aromatariam, & totam Apotecam cum vasis, medicamentis, & aviamen-to, cum pacto, ut conductor pro quolibet centenario pretii æstimati solvat decem annua sents, vel etiam certam summam, & in fine locationis restituat eadem vasa, acque Pharmaca eiusdem pretii tamquam usurarius contractus, & illicitus non valet secundum opinionem *Megale, & Cerd. de Lugo, quos sequitur Gibalin. de Usur. cap. 8. art. 9. confil. 6. vers. verius.* Contraria tamen opinio est sequenda, tamque tenent *Dian. par. prima trañ. 8. resolut. ultima, Valer. de Different. atriusque fori verbo Usura different. 3. num. 9. & distinguendo respondit Rot. in Viterbiana Transactionis 4. Julii 1663. coram Cardin. Taja impress. penes Torre de Pass. Punt. success. dec. 168. num. 9.*

Eademque opinio tenenda est in venditione, in qua fructus recompensativi licite possunt pacisci, & hanc esse magis communem, & receptam sententiam respondit *bo. mem. Angel. in ejus votis impresso penes Rembold. in ordine il 2. n. 18. cum seqq. ibi late comprobatur. Adden. n. 38. cum seqq.*

S U M M A R I U M.

- A**romatarii competit potioritas pro Medelis traditis in ultima infirmitate.
- 1 Meuci præferuntur aliis Creditoribus pro mercede ultimæ infirmitatis.
- 3 Aromatarii pro medelis ultimæ infirmitatis concurrunt æqualiter cum expensis funeris.
- 4 Aromatarii præferuntur aliis pro summa scutorum quinquaginta.
- 5 Præscriptio annorum sexdecim requiritur, quando Creditum Aromatarii probatur aliunde, quàm ex ejus libris.
- 6 Præscriptio quinquennalis contra famulum non incipit nisi post discessum famuli.
- 7 Prothomedicus Urbis taxare potest pretia pharmacorum in Urbe, & in Statu Ecclesiastico.
- 8 Aromatarii Status Ecclesiastici servare debent taxam Prothomedici.
- 9 Aromatarii minuire debent tertiam partem, ac etiã plus ex præcio pharmacorum. Declara ut ibi.
- 10 Regularibus prohibitum est exercitium Artis Aromatariz. Limita n. 11., & 12.
- Num. 16. Privilegium potioritatis competit Aromatariis pro medelis traditis in ultima infirmitate sequitur * *Constantin. ad Stat. Urb. Annot. 30. art. 1. num. 86. tom. 1.*
- Num. 17. Medici præferuntur aliis Creditoribus pro eorum mercede ultimæ infirmitatis, & secuta est *Rot. in Romana Pecuniaria prima Dec. 1710. coram R. P. D. Ansaldo 5. Quia.*
- Num. 19. Creditum Aromatarii pro medelis ultimæ infirmitatis non præteritur expensis funeris, sed in eodem gradu concurrunt * ut ex verbis ejusdem Constitutionis Clementis la 47. 5. 12. ibi & heres defuncti solutionem rerum medicinalium hujusmodi pro quibus ipse defunctus erat descriptus debitor, & etiã funeralium etiã prætextu quod adiverit hereditatem cum beneficio legis, & Inventarii retardare, vel differre, aut impedire minimè possit, quin executio super bonis hereditariis interim fiat.
- Pro summa scutorum 50. præferuntur aliis
- 4 Creditoribus, & sequitur * *Constantin. ad Stat. Urb. annot. 30. art. 1. n. 97. vers. Adverte tom. 1.*
- Num. 30. Præscriptio annorum sexdecim requiritur, quando creditum Aromatarii aliunde quàm ex libris illius probatur & respondit *Rot. in Romana Pecuniaria 11.*

Martii 1699. coram R. P. D. Molines 5. Num. tam & 5. 5. segg. referuntur adminicula, probantia substantiam, & veritatem crediti.

- Num. 32. De simili præscriptione quinquennali contra famulum, quod non incipiat cur-
6 rare * nisi post discessum famuli magistrat-
liter firmat *Gierb. decif. 13. n. 13. Constantin. ad Stat. Urb. annot. 30. art. 1. num. 93.*
- Num. 43. Prothomedicus Phisicorum Urbis habet facultatem taxandi pretia pharma-
7 corum tam in Urbe * quàm in toto Statu
Ecclesiastico dixit *Rot. in Cosenaten. Taxa medicinalis 30. Maii 1706. coram Eminen-
tissimo Caprara 5. Ratio.*

Et quod pro Aromatariis Status Ecclesiastici servanda sit Taxa generalis, quæ fieri so-
8 let * à Prothomedico tradit *Constantin. ad Stat. Urb. d. art. primo num. 103.*

- Num. 44. Aromatarius debet minuire tertiam
9 partem, & plus de pretio pharmacorum *
& firmat *Constantin. ad Stat. Urb. d. art. 1. num. 101. tom. 1.* Quod procedere potest
secundum Taxam, quæ tunc vigeat non
autem ad terminos novæ taxæ, quæ ad
moderanda exorbitantia præcedentis fa-
cta fuit à vigilantissimo, & celeberrimo
Phisico Illustrissimo Joanne Maria Lancisi
Prothomedico Generali, & Summi Pon-
tificis Regnantis Clementis X L Medico se-
cretæ, & impetita, ac publicata fuit de
mense Martii anni 1716. de mandato
Eminentiss. D. Cardinalis Spinuæ Camerarii.

- Num. 47. Prohibenda est Regularibus facultas
10 exercendi Artem Aromatariz utpotè * pu-
blicum mercimonium, & negotiationem
continentem ut respondit *Rot. in Barcinon-
nen. Aromataria 2. Junii 1690. cor. R. P. D.
Emanuel impress. penes Bertachin. post Vol.
514. ubi etiã respondit Aromatariam
retineri debere intus Monasterium ad tol-
lendam publicitatem.*

Et quod prohibitum sit Religiosis retinere Aro-
matariam pretequam pro suis Religio-
11 rum, & Alumnorum usus * decrevit Sac.
Congreg. Episcoporum, & Regularium, &
Sac. Congreg. Visitationis Apostolica juxta
resolutionem impressam penes Pignatelli. Con-
sult. 84. n. 15. cum seq. tom. 5.

Petmittitur tamén hujusmodi exercitium pro
Religiosis pauperibus, Benefactoribus, &
12 pro aliis, * dummodo tamén vendant jam
parata bona fide, & non lucri causa respon-
dit *Rot. in d. Barcinonen 5. Quantum verò.*

De Sutoribus Pannorum, & Calceorum.

R U B R I C A VII.

Sutorum tam Pannorum, quàm Calciamentorum justam declarare mercedem cupientes,
& ut immoderato Vestimentorum, & Calciamentorum ornatui occurratur, qui ut pluri-
mum sit ex suasionibus hominum nimium lucrari etiã cum maxima aliorum jactura que-
Tom. II.

268. Dominiçi de Zaylis Archiepiscopi Theodosiæ.

rentium, ideo hac lege inperpetuum observandam sancimus, volumus, & declaramus non licere huiusmodi artificibus exigere pro eorum mercede ultra infra scriptas quantitates.

In primis pro veste muliebri serica quovis modo ornata non possint sutores pro eorum mercede habere, exigere, vel consequi ultra aureum unum, & non ultra.

Pro veste vero muliebri Panni cuiusvis coloris, qualitat, & pretii, aut etiam cambelorti non possint pro eorum mercede consequi, aut exigere ultra solidos 50. bonon.

Pro saja vero muliebri cuiusvis coloris, qualitat, & quomodolibet ornata, & sub quovis artificio, arte, labore, vel ingenio non possint habere, nec exigere ultra solidos quadraginta bonon. & pro qualibet futana solidos vigintiquinque bonon. & pro gabano saja solidos quindecim, & non ultra.

Post vestem autem virili sericæ ad talos usque tendente, eorum merces autem unum non excedat. Pro breviori autem veste sericæ librarum trium solutioni omnino acquiescant, & pro veste Panni cuiusvis coloris, seu cambelorti ad talos eunice condignam eorum mercedem solidorum quadraginta bonon. esse decernimus. Pro alia vero breviori veste Panni, seu cambelorti solidi triginta bonon. tantummodo, & non ultra eisdem sutoribus debeantur, exceptis pallis, & capinis Panni cuiusvis coloris, & pretii, pro quibus solum peti, & exigi volumus solidos quindecim bonon. pro eorum mercede, & excepta etiam veste virili, sajono nuncupata Panni, seu cambelorti pro qua Sutoribus pro eorum mercede solidos vigintiquinque bonon. deberi, & non ultra sancimus. Pro indumento vero senili panni, seu cambelorti solidi duodecim bonon. & non ultra exigantur. Pro caligulis vero virilibus cuiusvis generis, & qualitat, etiam mirifice ornatis, & portari non prohibitis mercedem condignam esse decernimus solidorum decem bonon. Et pro caligis simplicibus virilibus ultra solidos septem dictis sutoribus non deberi decernimus. Pro duploide vero sericeo merces solidorum triginta bonon. & pro duploide cuiusvis alterius qualitat, solidorum quindecim solutioni acquiescant.

Calecamentorum vero sutores, muliebres crepidas cuiusvis qualitat, conditionis, & pretii, etiam quavis arte factas, & ornatas non vendant, nec vendere valeant omnibus computatis ultra solidos triginta bonon. & pro calceis muliebribus corcis, etiam coreo computato eorum mercedem esse solidorum sex tantum declaramus. Pro crepidis vero virilibus pro eorum mercede eis solidi quatuordecim debeantur, & pro calceis juvenum simplicibus talibus artificibus solidorum decem bonon. merces solvatur, & pro aliis vero dupli- bus cuiusvis generis solidi quatuordecim exigantur. Pro solatura autem muliebri, vel viri solidos quinque constitutum.

Volentes, decernentes, & firmantes per dictos sutores non posse quovis modo, aut prætexitu, palam, vel occulte directe, aut indirecte peti, recipi, aut exigi etiam prætexitu cuiusvis pacti, vel etiam à sponte solvere volentibus pro eorum mercede ultra superscriptas quantitates supra taxatas singula singulis congrue referendo, sub poena librarum viginti- quinque bonon. auferenda de facto, tam à dicto sutore, quam etiam à parte sic ultra supra scriptas taxatas quantitates solvete toties quoties in prædictis, seu aliquo prædictorum fuerit contrarium applicanda, pro ut applicantur alie poenæ ex forma Indulitorum Apostolicorum Civitati Faventia conciliorum, & etiam sub poena quod talis sutor sic contra- faciens non possit ejus exercitium per annum continuum publice, vel occulte exercere in dicta Civitate Faventia, aut in ejus Comitatu, & Districu, & sit præfixum.

S U M M A R I U M.

1 Taxatio mercedis facta Sutoribus, ut im- moderato vestimentorum onerati occu- rretur in destitutiorem abire.

2 Luxus Mulierum, ut *Dionysius Siracusenus* extirparet remedium, de quo ibi adhi- buit.

Mulier portare non potest vestimenta serica vetera, dum Srautum prohibet Mulieribus portare vestimenta serica num. 2.

3 Sutorum plura remissivè.

4 Sutor male incidens vestem tenetur ad in- teresse, & quare.

Artifex tenetur exercere artem, & officium suum rectè, alioquin dicitur negligens, & in dolo num. 4.

5 Suscepit assentiri sibi traditam fuisse mensu-

ram à Domino vestis non creditur, cum ipse debeat eam capere.

6 Sutor calecamenta faciens ex corruptis pel- libus incidit in poenam stellionatus.

7 Sutor ponens lanam in thoracibus loco bombæ, & similia debet puniri poenâ stellionatus.

8 Si puero parum beneficienti forma calcei, tam vehementer Sutor cervicem percul- serit, ut ei oculus effunderetur, actio ex locato competit Patri.

9 Furatis vestibus retentis in apoteca non te- nebitur Sutor probata fractura Amplia- num. 10.

11 Furatis vestimentis à Sutore pulsiendis Do- minus agere debet contra furem sumpti- bus Sutoris, vel contra Srorem in casu, quo agere nequeat contra furem.

- 12 Vestimenta puliendā si Sutor acceperit, ea-
que mures roserint, & locato tenetur.
13 Pallium alterius etiā ignoranter Sutor
permutans, ex locato tenetur.
14 Emere à Sutoribus, vel ab eorum Juveni-
bus fragmenta, quæ supersunt ex vestibus,
quas conficiunt, an liceat remissivè.
A. Textoribus an liceat emere nam, vel
alteram serici gausapini unam vendenti-
bus remissivè.
15 Retentio competit Sutoribus super rebus,
in quibus eorum operam impenderunt.
Hypothecca cum prælatione competit Suto-
ribus super rebus, in quibus eorum ope-
ram impenderunt nam. 15.

OBSERVATIO.

Taxatio mercedis Sutorum facta à no-
stris Statuentibus, ut immoderato ves-
timentorum, & calceamentorum ornatui
occurreretur in desertudinem abiit, & for-
sā tanquam remedium nimis suave non
peperit effectum excogitatum, prout facile
peperit tyrannicum remedium Dionisi Si-
racusani, qui mulierum luxum extirpare vo-
lens, iis malefactoribus, quos gravissimis
suppliciis afficere solebat, ignoscebat, quo-
rius vestium, & lubricantium ornamentor-
um fures essent, ut tradit *Frendembergh de*
Rescript. morator. tit. 10. conclus. 68. de mo-
do contrahen. pauper. num. 10. lit. Z.

Aliqua circa excessivum luxum, & illius mo-
derationem diximus supra *Observar. ad Ru-*
br. 16. lib. primo, nec hic existimamus quid-
quam addendum aliud, quam quod Sauto
disponere, Mulierem non portare vesti-
menta serica, nec portare posse vetera, ut
dixit *Apt. in res. dec. 404. num. 24. par. 16.*
3 & generaliter de Sutoribus videndus *Rifceat.*
de Statu homin. tom. primo pag. 176.

Solummodo circa Sutores notandum du-
ximus sequentia, tanquam secundum quo-
tidianam experientiam occurrentia, nempe
4 quod Sutor malè incidens vestem, tenetur
ad interesse, cum omnis Artífex teneatur ex-
ercere artem, & officium suum rectè, & si
id omittat, dicitur esse negligens, & in-
dolo, ut relatis *Ancaran. cons. 158. Craver.*
cons. 131. num. 4. vol. primo, & aliis docet
Mota ad Consuetud. Panormit. cap. 77. num. 3.
subdens, quod Sutori assenti sibi traditam

5 fuisse mensuram à Domino vestis non credi-
tur, cum ipse debeat eam capere.

Si ex corruptis pellibus calceamenta fa-
ciat, incidit in penam stellationatus secun-
dum *Bart. in l. 2. C. de Murilegol. lib. 10. quem*
refert, & sequitur Fragos. de Regim. Recip.
tom. 1. lib. 7. disp. 19. n. 30.

Pariter si ponat lanam in thoracibus loco
bombacis, & similia debet puniri tamquam
7 fraudator, ac contra eum habet locum pen-
na stellationatus, ut docet *Caput. de Regim.*
Recip. cap. 3. §. 24. n. 33.

Si puero parum bene facienti forma cal-
8 cei tam vehementer cervicem percusserit, ut
ei oculus effunderetur, ex locato esse actio-
nem Patri ejus, respondit *Pulpiom. in l. Item*
quaritur §. si quis servum ff. Locati, & condacti.

Ad nihil vero tenebitur pro fuito vestium
& c. retentum in apoteca, si probetur ejus
9 fractura *Panmoll. in Annot. prima num. 42. ad*
decis. 94. & num. 43. cum Petro de Obald. sub-
dit procedere, etiamsi non probetur fractura,
10 si retinebat vestes, sicut alii Sutores.

Si vestimenta à Sutore puliendā fuerint su-
to subtrahat, tunc Dominiis agere debet con-
11 tra furem sumptibus Sutoris, & si agere ne-
quit contra furem, agat contra ipsum Suto-
rem, cessis ei actionibus contra furem; unde
semper Sutor tenetur ad omnia damna, ut
per *tex. in l. Cum in plures §. 2. vestimenta ff.*
Locati firmat Pacion. de Locat. cap. 31. num.
suoli.

Secd si Sutor vestimenta puliendā acceperit,
12 eaque mures roserint ex locato tenetur,
quia debebat se præcavere juxta *tex. in l. Item*
quaritur §. si fulto ff. Locat.

Et si pallium alterius etiā ignoranter
13 permutaverit, ex locato tenebitur juxta
text. in d. §. si fulto.

An liceat emere à Sutoribus, vel ab eorum
14 juvenibus fragmenta, quæ supersunt ex ves-
tibus, quas conficiunt, aut etiā à textori-
bus unam, vel alteram serici gausapini unā
vendentibus, examinat *Sanchez. Consil. moral.*
lib. primo cap. 7. dub. 3.

Favore Sutorum subdo, quod ipsis compe-
tit retentio rerum, in quibus eorum operam
15 impenderunt, si debita merces eis denegetur
ut firmat *Zacch. de Salar. quest. 96. nu. 8. cum*
super illis habeant tacitam hypothecam con-
prælatione, ut tradit Merlin. de Pign. lib. 3.
quest. 5. n. 25.

De Figulis.

R V B R I C A IX.

Quoniam in hac nostra Civitate ars Figulorum ita præcipua est ut cunctas Flaminiz Ur-
bes excellat, Eapropter convenit ut eos aliquo favore sequamur. Igitur statimur,
& ordinamus quod nullus possit exercere dictam artem Figulorum nisi fuerit prius descri-
ptus in matricula ipsorum, & ab eis approbatus fuerit quam matriculam, & quos ordines
approbamus, & observari præcipimus, & mandamus. Volumus tamen quod præfati Fi-
guli

270 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ.

guli teneantur, & debeant facere vasa de bono luto, & non de limo, ad hoc ut vasa diutius durent & igni resistere valeant, & ad omnem requisitionem Magnifici Domini Potestatis Civitatis Faventis prædicta observare jurare compellantur, dummodò non plusquam semel in anno.

SUMMARIUM.

- 1 **F**iguli sunt compositores luti.
- 2 Figuli vasa, seu opeta ex creta, atque argilla faciunt mediante circuito rotæ, cujus inventor fuit *Anacharsis*.
- 3 Moralitas deducitur ex compositione vasorum, quæ per figulos fit, ut ibi.
- 4 In Germania artificia Figulorum summopere existimantur, & illorum protectio commissæ fuit Familis de Offenburg.
- 5 Faventis viget artificium figulorum vulgo nuncupatum *Majolica* cum magna utilitate, lucro, ac maxima laude Civitatis.
- 6 Artificii Figulorum materiam tractantes remissivè.
- 7 Vicini peticulum combustionis, & præjudicium ob fornacem Figuli remissivè.
- 8 Exerceri non potest ars figularia Faventis, quam per matriculatos.
- 9 Solutio debitorum contractuum a Socio pro servitio artis figularis ad quem spectet remissivè.

OBSERVATIO.

- 1 **C**ompositores luti vocantur Figuli, ut in Homilia 23. quæ est *Leitio tertia Feria secunda Paschatis Resurrectionis*, qui ex creta, atque argilla opera, seu vasa faciunt *Plin. l. 33.*
- 2 cap. 12. mediante circuito rotæ, cujus inventor fuit *Anacharsis*, ut tradit *Sener. Epistol. lib. 14. Epistol. 91. post med.*

Ex compositione vasorum, quæ per Figulos fit deducitur moralitas pro institutione Christiani fidelium, de qua in libro *Jeremia cap. 18.* in princ. lib. 1. Verbum, quod factum est ad *Jeremiam à Domino*, dicens surge, & descende in domum Figuli, & ibi audies verba mea. Et descendi in domum Figuli, & ecce ipse faciebat opus super rotam, & dissipatum est vas, quod ipse faciebat è luto manibus suis, conversusque fecit illud vas alterum, sicut placerat in oculis ejus, ut faceret. Et factum est verbum Domini ad me dicens. Numquid sicut Figulus ista non potero vobis facere domus Israel, ait Dominus? Ecce sicut lutum in manu Figuli sic vos in manu mea domus Israel. Et in libro *Sepientia cap. 15.* lib. 1. Sed & Figulus mollem terram premens laboriosè fingit ad usus nostros namquodque vas, & de eodem luto fingit, quæ munda sunt in usum vase, & similiter quæ sunt contrarietatum autem vasorum quis sit usus, Juxta est Figulus. Et cum labore vano Deum fingit de eodem luto ille, qui

panis ante de terra factus fuerat, & post pusillum reduci se jure acceptus est, repetitus autem debitum, quam habebat.

- Figuli, eorumque artificia in Germania, summopere existimantur, ibique illorum protectio commissæ fuit Familis nobilissimæ de *Offenburg*, ut testatur *Kinigschild. de Jurib. & privileg. Civit. Imperial. lib. 5. cap. 2. num. 6. in fine.*

Tale artificium viget etiam in nostra Civitate non sine magna utilitate, & lucro, ac maxima laude Patriæ per longinquas, & varias Mundi partes ideoque hujusmodi opera, & vasa vulgo nuncupata *Majolica*, audi vi quod in Gallia desamendo nomen à Patria cognominantur *Fajanse*, & *Leander Albertus* in descriptione Italia loquens de Civitate Faventis pag. milib. 159. subdit. Sono in essa molti nobili Artifici di vasi di terra cotta, che tanto artificiosemente li formano, e pingono con diversi colori, e figure, che tengono il primato sopra tutti gl'altri vasi di terra cotta d'Italia, e credo, che se *Plinio* viveffe li loderebbe sopra tutti gl'altri etiam di gl' *Aretini*. Di questi vasi ne vedeano i *Faentini* conducendoli in quel, in là per Italia, e massime à Bologna gran denari; Onde mi disse uno di essi Artifici, che solamente nella Vigilia dell'Ascensione della Madonna in Bologna ne trasse di essi vasi 300. ducati d'oro, & altri chi 60. chi 40. e chi più, e chi meno secondo l'eccellenza de' Vasi &c. & meminit etiam *Tondut.* in *Historia Faventis* in problem pag. 49. & generalitet de hoc artificio *Griphianer.* in sua *Economia legal.* lib. 1. cap. 22. num. 191. cum seq. & *Romagnol.* in *Addit. ad Conciol. ad Statut. Eugab.* lib. 5. rubr. 8. num. 5. cum duobus seqq. ubi de fornace.

- Figuli quo ad præjudicium vicini ob peticulum ruinæ, & combustionis, & allegat *Ginrb. observ. 47. & Marott. Discept. forens. cap. 22.*

Ad conservandam autem excellentiam hujus artificii, & reparandum præjudicio, & damno, quod *Resp.* sentiret si idiothe, & impetiti admitterentur, Statuentes merito mandant non posse hanc artem exerceri per alios, quam per Matriculatos ex additis supra in *Observ.* ad Rubr. 3. hoc libro 7.

Occasione Societatis Figularis orta fuit controversia inter socios circa solutionem debitorum contractuum à consocio pro mercibus habitis pro servitio ejusdem artis, & causa in *Rota* discussa emanarunt coram *Celfo* decis. 2. & 11.

ADDIT. AD RVBR. IX. LIB. VII.

SUMMARIUM.

- 1 **F**iguli usus in benè constitutis Civitatibus introductus, & alia vide ibi.

In benè constitutis Civitatibus usus esse solent Figuli, ollas coctiles, & similia vasa parant, quotum Collegium *Numa Pompilius* instituit.

insigne Romæ Plinio teste lib. 35. cap. 12., ex qua arte Samon, Aretium, Surrentum, Sagunet, Pergamum, Mutina, Phagium, & alia loca celebrantur, & hodie Urbs Scharding in Bavaria Superiore rad Renum: Et Agatoles Siellia Rex Patre Figulo natus fuit, de quo Aufonius.

Fama est fœdilibus canasse Agathoele Regem, atque abacum Samio sæpe onerasse luto.

Quarenti causam respondit; Rex ego qui sum

Sicania, figulo sum Cœnitor Satius.

Tiraquel. de nobilit. cap. 4. n. 2. & Paulus ad Romanos 9. comparat Deum Figulo, qui alia vasa effingit ad honorem, alia ad contumeliam, quod ante ipsum factum Esaiæ cap. 45. Hieremia cap. 18. Sapient. 15. add. cap. in com. mutabilis 22. quæst. 4. Hæc sunt præcisa verba. Germanitermes in fascicul. Juris publici cap. 35. num. 50.

De Brentatoribus, & Asinariis.

R V B R I C A X.

Statuimus, & ordinamus, quod omnes Brentatores, & Asinarij teneantur, & debeant se describi facere in uno libro existentij penes Officiales gabeliz, & jurare bene, ac diligenter artem suam excreere. Teneanturque statim adesse in loco in quo ignis rumor invalserit cum eorum brentis, barilis, & asinis ad deferendum aquam ad ignem extinguendum necessarium, & teneantur se præsentare eorum Capellano in cuius Capella erit ignis sub poena viginti solidorum bonon. nisi iusto impedimento fuerint exculati, de quo sequenti die fidem facere teneantur, & sint immunes à custodiis. Possint tamen omnes tam Cives, quam Forenses tempore Vindemiaturum officio Brentatorum, & Asiniorum uti, etiam si descripti non fuerint in libro superscripto, dummodo barila, & brentæ sine bullaræ, & iustæ, & semel in anno teneantur omnes supradicti eorum vasa cum quibus vinum deferunt bullare sub poena prædicta, & si bullari contigerit sine mensuratione, bullator eandem poenam incurtat.

S U M M A R I U M.

- 1 **B**rentatorum exercitium quale sit.
- 2 Brentatori attestanti se portasse vinum creditur.
- 3 Brentatorum exercitium est necessarium occasione incendij, & eo casu tenentur portare aquam.
- Immunus sunt Brentatores à custodiis, & quare num. 3.
- 4 Brentatores tenentur præstare eorum operam requirentibus.
- Artifices signum publicum habentibus tenentur præstare eorum operam requirentibus num. 4.
- Asinarij sunt ejusdem exercitii Brentatorum, & ad eadem tenentur.

O B S E R V A T I O.

- B**rentatorum, de quibus nostrum Statutum, & Carpan. ad Statut. Mediolan. tom. 1. cap. 494. exercitium est mensurare, & super humeros portare vinum, & mustum cum vasis ligneis Brente vulgariter nuncupatis, unde Brentatori attestanti, se portasse vinum ex domo alicujus creditur, cum sit persona fo-

lita id excreere, & populari testi monio communiter approbata, ut firmat Guzman. de Evist. quæst. 9. num. 25. & Berguin. Cavalcan. decis. 37. nu. 42. Vide tamen allegatos per Sabell. sum. divers. tract. in 5. Brentator.

- Eorum exercitium valde necessarium est occasione alicujus incendij ad effectum portandi aquam pro extinctione ignis, quod infortunium sæpe contingere solet in Civitate, proinde summa ratione à Statutibus immunes à custodiis facti sunt attento onere illis iniuncto deferendi aquam in huiusmodi contingencia, & si in hoc respiciente, nedum privatam, sed etiam publicam necessitatem sunt gravati, alio fuerunt relevati; Nec possunt conquiri, dum per descriptionem, quam obtinuerunt fieri in libro, cum Universitate contraxerunt ad formam dispositionis Statuti, sicuti ex hac eadem ratione tenentur suas operas præstare indistincte omnibus illas requirentibus per text. in l. prima ff. de Furt. & Port. in 5. præterea Insist. Quib. mod. re contrah. obligat. notat Zach. de Salar. quæst. 55. nu. 2.

Quæ dicta sunt de Brentatoribus, locum habent etiam in Asinariis, qui pariter sunt ejusdem exercitii, mediantibus tamen asinis cum cadis.

De Pistoribus, Hospitibus, & Tabernariis.

R V B R I C A XI.

Pistores (A) summa ope niti debent, ut panis bene, ac diligenter custodiatur, & ne in furno, aut extrà devastetur per eos, aut eorum operarios, non tantum panis, verum esculenta quæcunque, sed ea omnia coquere, & custodire sine fraude, & ad domum Domini

mini deferre cum suis pannis, & si prædicta non observaverint viginti solidorum poena puniuntur qualibet vice, & damnum emendare teneantur, nec recusare valeant volentes ad eorum furnum coquere poena prædicta; & ut fraudibus obviatur volumus quod Pistorum curant ne aliquis de eorum familia panem furcetur, & ut indicare debeant alios, qui in eorum fumo panem furarentur, alias ipsi teneantur ad omnem emendationem. Insuper prohibemus ne ipsis liceat interdicare aliis Pistoribus ne panem coquant eis, qui essent eorum debitores, & eis non satisfecissent de eorum labore, poena contrasacti solidorum 40. bononi. Licit tamen Pistoribus, & eorum simulis quocumque tempore ire noctis quacumque hora, etiam sine lumine quando eunt causa eorum exercitii, & credatur eorum juramento, sintque ab omnibus custodiis immunes, præterquam in diebus festis in quibus custodias tam nocturnas, quam diurnas facere compellantur. Volumus insuper ut Pistorum habeant Consules, & ordinem, ac matriculam, sicut alii Artifices hujus nostræ Almæ Civitatis Faventis, una tamen cum Hospitibus, & Tabernariis, (B) qui intelligantur esse, & sint ejusdem ordinis, cujus sunt Pistorum, qui Hospites teneantur providere Rectoribus de massariis, & locis oportunis recepta competenti mercede æstimanda per Dominos Anianos pro tempore existentes, & ad hoc Consules eorum cogi possint.

SYMMARIUM.

- 1 Pistorum vilipenduntur, sed nimis generaliter.
- Negotiatorum appellatione veniunt, non autem Mercatorum num. 1.
- 2 Ars Pistorum est antiquissima.
- Origo Pistorum remissive num. 2.
- Ars Pistorum est necessariissima ad vitæ communis usum num. 2.
- Cogi possunt Pistorum ad eorum artem exercendam num. 2. & 3.
- 3 Famis tempore adstringi possunt Pistorum ad panem fabricandum, & coquendum, etiam in diebus festis.
- 4 Privilegia varia concessa fuerunt Pistoribus à Romanis Imperatoribus.
- Collegium habere possunt Pistorum num. 4.
- 5 In Urbe Pistorum habent duplicem Ecclesiam, & Universitatem, nempe unam Italarum, & aliam Eluctiorum.
- Universitates Pistorum in Urbe exercent varia opera pietatis num. 5.
- 6 Tutela onus suscipere non tenentur Pistorum.
- 7 Conveniri non possunt Pistorum Urbis coram alio Iudice, præterquam coram Annone Præfecto tam super tractu furni, & domus, quam super illius evacuatione, & augmento pensionis.
- Annone Præfectus habet jurisdictionem privativè quoad omnes super Pistorum Urbis num. 7.
- 8 Pistorum Urbis præferuntur omnibus aliis creditoribus pro pretio panis, & aliarum rerum eorum artem concernentium.
- 9 Discretivus modus loquendi in uno casu demonstrat contrariam voluntatem in aliis casibus.
- 10 Pistorum Urbis præferuntur super frumento, & aliis fructibus collectis quibuscumque creditoribus etiam ex causa culturæ, & refectionis eorumdem fructuum quamvis non probetur versio panis traditi, & num. seqq. Limita num. 19.
- 11 Creditor duplex privilegium habens præferatur aliis creditoribus unicuique tantum pri-

villegium habentibus.

- 12 Privilegium exorbitans à jure communi, & tertio præjudiciale, si potest verificari in uno casu, non est trahendum ad plures casus.
- 13 Statutum correctorium Juris communis plures casus comprehendere volens ob universalitatem verborum in uno tantum casu illud correxisse interpretandum est.
- 14 Mutuus pecuniam pro cultura agrorum, vel pro recolligendis fructibus efficitur creditor potior super fructibus recollectis.
- 16 Pistorum Urbis præferuntur doli, Dohanæ, & aliis quibuscumque.
- 17 Dos præfertur creditori alioquin potiori, qui tradidit pecuniam ad rem emendam, ædificandam, vel reparandam.
- 18 Regula, Si vinco vincentes te, sinito magis vinco te, habet locum in omni materia.
- 19 Pistorum Urbis non præferuntur creditoribus habentibus reservationem Dominii.
- 20 Verba Privilegii prægnantissima, & geminata non sunt restringenda, sed intelligenda secundum propriam significationem.
- 21 Clausulæ universales, & geminatae demonstrationem voluntatem Principis concedentis.
- 22 Card. de Luca de Dote discurs. 81. num. 5. cum seq. & discurs. 166. num. 5. juncto num. 60. reprobat.
- 23 Iudex judicare debet secundum dispositionem privilegii, quamvis videatur iniquum, & irrationabile.
- 24 Principi reservatum solummodo est judicare de Legibus.
- 25 Pistorum Urbis, vel eorum heredes creditores pro pretio panis, vel alterius rei ad artem spectantis non comprehenduntur sub discussione bonorum communis debitoris, nec illis obstat cessio bonorum, moratoria, quinquennalis, cap. Odoardus, seu alia dilatio, aut remedium.
- 26 Pistorum Urbis conveniri possunt eorum debitores pro credito panis, & rerum ad eorum artem spectantium coram eorum Consulibus usque ad summam ducatorum tringenta

- ginta auti, & eorum Annona Praefecto pro quacunque summa.
- Confules Pistorum Urbis pro credito eorumdem Pistorum habent facultatem procedendi summarie, simpliciter, de plano, sine strepitu, & figura iudicii manu regia, & sola facti veritate inspecta, n. 16. Praefectus Annona pro credito Pistorum Urbis habet facultatem procedendi summarie, simpliciter, de plano, sine strepitu, & sola facti veritate inspecta, nu. 16.
- 27 Manu regia ad instantiam Pistorum Urbis quando procedatur.
- 28 Annona procedit manu regia contra debitores Pistoris decocti ejusdem Annona debitoris juxta praxim, de quo ibi. Mandato manu regia expedito, ad instantiam Annona, quando solvantur emolumenta Notario, & Eminentiſſimo Cameraario, vel non, num. 18.
- 19 Instrumenta obligationum non solent confici inter Pistoſes, & eorum debitores, sed texera, nu. 30.
- 30 Texera, seu talea, quae conficiuntur ad probandum creditum Pistorum, & similitum originem traxit à Gentilibus.
- 31 Usus texerarum antiquitus practicus fuit occasione militum.
- 32 Texera militares distribuuntur à Romanis inter milites, & quando.
- 33 Texera practiceantur etiam inter rusticos, & idiotas, Caupones, & similes.
- 34 Texera Pistorum sunt probationes extraordinariae. Texera Pistorum probant tamquam species instrumenti, num. 34.
- 35 Texera Pistorum habent executionem paratam. Decl. num. 36.
- 37 Texera duae sunt à Pistoribus, nempe una nuncupata *il cippo*, quae retinetur ab ipsis, & altera *il fronto*, quae retinetur à debitoribus, & qualibet vice, quae traditur panis, notatur in illis mediante signo, seu signis quantitas.
- 38 Radens signa in texeris Pistorum facta, tamquam fraudator punitur.
- 39 Exhibere tenetur texeram adversarius, quando constat de illius confessione. Ampl. num. 44.
- 40 Exhibere tenetur Pistor texeram, seu cippum, in quo se fundat.
- 41 Exhibita per pistorum texera, seu cippo agitur contra illius debitorem ad exhibendum scontrum, alias stari cippo.
- 42 Citatio ad recognoscendum texeram, & praxim.
- 43 Texera in contumaciam rei pronuntiata pro recognita, si idem reus postea medio jramento negavit, tunc actor tenetur illam formitee recognosci facere.
- 44 Amissionis texerae exceptio deducta per debitorem Pistoris citati ad illam exhibendam non suffragatur, dum eam non probat. Ampl. nu. 45. Subampl. nu. 46.
- 47 Pistor, cui tradita sunt tot rubra frumenti, ut reddat certam quantitatem panis, censetur depositarius. Decl. nu. 48.
- 49 Pistor recipiens frumentum, aut pecuniam, ut reddat tantumdem singulis diebus in pane cocto non liberatur restituendo frumentum, aut pecuniam, sed tenetur ad panem, vel ad interesse.
- 50 In obligationibus facti succedit obligatio ad interesse volente creditore, non autem debitore.
- 51 Aliud pro alio invito creditori solvi non potest.
- 52 Tabernarii, Locandarii, & similes non possunt vendere majori pretio panem, quam illo taxato ab Annona Praefecto, & emerunt à Pistoribus non obstante contraria conventionione inter eos.
- 53 Taxatio pretii panis traditi per Pistoſes particularibus absque conventionione, quomodo sit facienda.
- Solutio pretii panis traditi per Pistoſes post completum partium factum cum Agriculatore, vel alio, ut à vulgo dicitur *à grano* ad rationem tot decinarum pro quolibet rubro an faciendi sit in pecunia, an cum frumento ad eandem rationem antecedentis conventionis, nu. 53.
- 54 Pacto inito cum Pistoſe de coquendo pane pro Titio, ejusque familia pro certa mercede, illud adimplere tenetur Pistor aucta familia. Decl. num. 55. 56. & 57.
- 56 Sed si filii habuerint seorsim à Patre, pro illis non tenetur coquere panem. Familia dicitur, quae simul habitare, n. 56.
- 58 Promissione facta per Pistoſem coquedi panem pro Titio, & omnibus liberis suis pro certa mercede, an teneatur adimplere auctis liberis.
- 59 Pistoſes delinquentes ponendo in pane oleum, vel calcem, vel terram, vel aquam tuso infusam, vel manus aceto lauando puniuntur tamquam falsarii, & fures, & de praxi probandi delictum remissive.
- 60 Panem non esse bonum pastum, vel non coctum, quomodo probetur remissive.
- 61 Abundantiarii, & Gubernator Civitatis invigilare tenentur ne fraudes committantur à Pistoribus.
- 62 Praeventioni locus est inter Gubernatorem, & Abundantiarios circa punitionem delictorum Pistorum ob fraudes commissas.
- 63 Gubernator punire potest Pistoſes fraudulentos pena Banimentorum, seu iuris communis deficiente Statuto, non autem pena comenata inter Pistoſes, & Communitatem.
- 64 Tabernarii sunt, qui recipiunt comedentes, non qui hospitantur.
- 65 Caupones, Tabernarii, Hospites, & similes confunduntur, & pro synonymis habentur.
- 66 Tabernarii commendantur tanquam hospitalitatem exercentes.
- 67 Tabernarii pessimum genus hominum, &

personæ infames censentur.

- 68 Tabernarii Mercatorum nomine non veniunt. Decl. ut ibi.
- 69 Exercitium Tabernariorum est necessarium commercio humano.
Tabernarii compelli possunt ad continuationem eorum exercitii, n.69.
- 70 Limitari, & taxari possunt Tabernæ, seu Cauponæ, & Tabernarii.
- 71 Medicamenta varia vini adhiberi solent per Tabernarios saluti perniciosâ.
- 72 Tabernarii vendunt xps unam speciem vini pro alia.
Tabernarii puniri possunt vendendo unam speciem vini pro alia, n.72.
- 73 Pretium vini vendendi per Tabernarios taxatur ab Aedilibus, polizando dolia.
- 74 Pretia rerum vendendarum per Tabernarios taxanda sunt, & tabella taxæ apponi debet in loco visibili.
Hospites, & Tabernarii rapaces, ut plurimum sunt, & plus solent exigere à Petegris, quàm sit iustum, n.74.
- 75 Macellarii, Tabernarii, & similes ad probandum eorum creditum solent conficere texeras, seu tales cum debitis tincionibus. Vide n.76.
- 76 Tabernarii retinere possunt pignora, & personas propria auctoritate pro satisfactione eorum crediti n.75. Vide n.76.
- 77 Tabernarii retinere possunt vitulum epulantium, qui remanet in Taberna, quando recusatur solutio pretii vini epibiti, vel cibi n.73. Vid. n.76.
- 77 Prohibito accessu ad Tabernas grauantur Vassalli.
- 78 Taberna dicitur illa domus, in qua panis, vinum, & carnes coctæ venduntur.
- 79 Taberna est locus, & sumentum intemperantiz.
- 80 Cives Tabernam frequentantes voluptatis causa, & præter necessitatem, puniri possunt.
- 81 Vitium tabernas frequentantium est detestabile, & bno publico damnosum.
- 82 Tabernas frequentare Clericis est prohibitum.
- 83 Propinones, & Tabernarii dicuntur tabernas frequentantes.
- 84 Et repelluntur à testificando, n.83.
Coquetum origo, laudes, & prærogativæ reuocant.
- 85 Coqui sunt instrumenta necessaria comestificationibus, n.84.
- 86 Coqui excellentes in arte excitant crapulam, n.84.
- 87 Coqui conficiunt cibos usque ad luxuriam, & miraculum, n.84.
- 85 Coqui dividuntur in tres species, ut ibi, & num. seqq.
- 86 Coqui Papæ, Imperatoris, Principum, & Magnatum dicuntur habere dignitatem.
- 87 Coqui admitti solent ad honesta Officia.
Coqui Artifices dicuntur n.87.

Propinari vulgò *Pasticieri* publicè vendunt carnes, & obsonia comestibilia n.87.

88 Et Reip. expedit illos habere, præsertim in magnis, & populatis Civitatibus, ut succurri valeat necessitati Incolarum, & Advenarum; secus si tantummodò vitium Civibus, & Oppidanis parant, quo casu sunt expellendi.

89 Gabella artem exercitibus imposita debetur à Coquis locantibus eorum operam in comestificationibus, & Consulibus Privatorum tamquam aliquam connexionem habentibus cum Pasticeriis.

OBSERVATIO.

APistores, quos nimis generalitèr vilipendit Scayn. *decis. Bononiens.* 5. n.18. negotiatorum appellatione veniunt non autem Mercatorum, ut tradit *Barbof. de Verbor. appellatione appellat.* 149. n.5. *Novus super Pragmatic. Regn. rub. de Mercatura Officialib. prohibiti. collectan.* 1. n.3. *Surd. decis.* 313. sub n.5. Eorum ars cum sit nedum antiquissima, ut probat *Thomas Garzonius* in eius Opere inscripto *la Piazza universale discorso* 133. ubi de origine, sed necessarissima ad vitæ communis usum, possunt iidem cogi ad illam exercendam *Lucas de Penn. in l. Mechanicus, C. de Execut. art. liber. lib. 10. Cassen. in Catalog. glor. mund. par. 11. considerat.* 32. per tot. & præsertim in vers. in his enim, quos sequitur *Fragos. de Regim. Reip. tom. 1. lib. 7. disput.* 19. §. 1. n. 19. Nec non possunt adstringi tempore famis ad panem fabricandum, & coquendum etiã in diebus festis, ut tradit *Mastrill. de Magistrat. lib. 3. cap. 4. n. 90.*

Quatatione moti *Romani Imperatores* vatilis privilegiis eos decorarunt, & præcipue ut possint habere Collegium, ut per *tex. in l. 1. §. 1. ff. Quod cuiusque Universi. Myler. in Metrologia cap. 16. §. 10. nu. 2.* Prout habent in Urbe duplicem Ecclesiam, & Universitatem, nempe unam Italorum, & aliam Elvetiorum, ac ab utraque exercentur vatia opera pietatis, ut advertit etiam *Cobell. ad Bullam boni Regim. cap. 18. n. 34. cum seq. & scribit Theodor. Amydennus in Opusculo, seu Libello de pietate Romana cap. 3. de Hospitiis agrotorum communibus ab eodem Cobell. allegatus.*

Necnon quod sint immunes, & exempti à suscipiendis turellis, à quibus proinde excusantur iuxta *text. in l. fiscal. ff. de Excus. Tut.* cum aliis privilegiis adductis per *Autolin. in eius Annot. ad privilegia Pistorum Urbis nu. 7. cum seqq.*

Signanter vetò Pistores Urbis ornati fuerunt variis privilegiis, videl. ne possint conveniri coram alio Iudice, præterquam coram Annone Præfecto, cui concessa fuit iurisdicção privative quò ad omnes alios Iudices, tam super retractu furni, & domus inhabitata à vicino prætenso, quàm super evacuacione, ac augmento pensionis ad instantiam

Domini, ut ex sequenti *Motu Proprio san. mem.*

Pauli V. emanato sub die 3. Novembris 1615.

„ Monsignor Biscia Chierico di Camera ,
„ e Prefetto dell'Annona; Essendoci stato riferito ,
„ che li Padroni delli fornì , e Cafe ha-
„ bitate da fornari in Roma , ben spesso sotto
„ pretesto di volervi fabbricare , & in molti al-
„ tri modi cercano , e tentano di cacciare li
„ detti fornari dalli fornì , e Cafe sudette , e
„ per detto conto li convengono , & agitano
„ in diversi Tribunali , & avanti diversi Giudici ,
„ & il simile anco viene tentato , procurato ,
„ e fatto dalli Padroni delle Cafe contigue alli
„ medemi , & habitazioni di detti fornari sotto
„ pretesto di volerle incorporare nelle loro sa-
„ briehe , e sotto altri colori , e capi per indurli
„ poi ad accrescere , & argomentare à gusto
„ loro le pigioni , e fare li parti , e conventioni ,
„ che vogliono in grandissimo pregiudizio , e
„ danno così del ben publico come dell'istessi
„ fornari , che per non perdere gl' loro avvia-
„ menti , e mutare tutto il giorno habitazioni ,
„ e per fuggire anco le liti , e sue spese con-
„ descendono à fare tutto quello , che li Padroni ,
„ & altri sudetti domandano , e desiderando
„ Noi con ogni affetto di provvedere così al be-
„ nefizio , & utilità publica , come alla quiete ,
„ & indennità di detti fornari nel miglior mo-
„ do sia possibile habbiamo deliberato , che
„ tutte le liti , e cause dell'evacuazioni de' for-
„ ni , e Cafe sudette , dove si esercitano fornì ,
„ & augmenti de pigioni tanto mosse con-
„ tro detti fornari , quanto , che si mo-
„ veranno per l'avvenire per parte delli Padroni ,
„ e Vicini delle Cafe , e fornì sudetti , o altri ,
„ che havessero ragione , e causa da loro si de-
„ biano conoscere deciderse , e terminare avanti
„ di Voi , & altri Prefetti dell'Annona , che sa-
„ ranno pro tempore ; Onde in conformità di
„ detta nostra deliberazione con la presente di
„ nostro moto proprio , certa scienza , e pie-
„ tezza della potestà nostra , avvocando à Noi
„ tutte le liti , e Cause mosse sin hora contro
„ detti fornari per l'evacuazione di detti fornì ,
„ e Cafe come sopra , o augmento delle pigio-
„ ni di quelli avanti qualsivoglia Giudice , o Tribuna-
„ le etiam quanto si voglia privilegiari , e supre-
„ mi , e tali , che di essi bisognasse farne espres-
„ sa menzione nello stato , e termine , che hora
„ si trovano con havere il vero , e certo stato , e
„ meriti di dette liti , e cause , e nomi , e cogno-
„ mi de Giudici , e Collitiganti , e delli Padro-
„ ni di detti fornì , e Cafe , che litigano , & al-
„ tri che havessero ragione , e causa da essi ,
„ etiam che fossero Basiliche , Chiese , Mona-
„ steri , Confraternità , Hospidali , e luoghi Pii ,
„ & anco Vedove , Pupilli , e Minori , & altri
„ etiam quantosivoglia privilegiati per espresso , e
„ dedotto in questa à sufficienza l'istesse liti , e
„ Cause tanto mosse come sopra , quanto quel-
„ le , che si moveranno , & introdurranno per
„ l'avvenire per detto conto le commettiamo à
„ Voi , & alli altri Prefetti dell'Annona , che
„ saranno pro tempore privativi ad ogni altro

Tom. II.

„ Giudice Tribunale, e Magistrato dando à Voi
„ & alli detti Prefetti pro tempore piena , am-
„ pla , libera , & assoluta facoltà , autorità , e
„ potestà di potere per Voi stessi , e li vostri
„ Auditori , o altri , che vi piacesse depurare
„ privatamente ad ogni altro Giudice , Magi-
„ strato , e Tribunale , etiam supremo , e tale
„ che bisognasse esprimerlo , conoscere , deci-
„ dere , e finire , e terminare tutte le dette liti ,
„ o Cause mosse , e da muoversi , come si de-
„ to con tutti li loro incidenti , dependenti ,
„ emergenti , annessi , e connessi , & anco con
„ la clausola quam , & quas &c. Ancorchè con-
„ tro detti fornari si trattasse , e procedesse per
„ vigore d'obblighi Camerali fatti con giura-
„ mento , e con la renuncia espresa del presen-
„ te indulto , e privilegio , che gli facciano , e
„ che le Cafe , e fornì habitati , e tenuti da loro
„ siano , e spettino direttamente , o indiretta-
„ mente à qualsivoglia persona , etiam quanto-
„ sivoglia privilegiata , & anco à Basiliche , &
„ à Chiese etiam Patriarchali , Cappelle , Reli-
„ gioni , Comende , Monasterii , Conventi ,
„ Hospitali , Confraternità , & altri luoghi Pii
„ etiam insigni , e similmente privilegiati , &
„ anco à Pupilli Minori , e Vedove , & à qua-
„ lunque altri , etiam che havessero privilegi
„ amplissimi , e fossero degni di menzione par-
„ ticulare , e di procedere in esse cause , e liti ,
„ e ciascuna di quelle ogni giorno , & hora (non
„ però seriaro in honor di Dio) sommariamente
„ esecutivamente , semplicemente , e manu regia
„ senza strepito , e figura alcuna di giudizio , ma
„ conosciera solamente la verità del fatto , &
„ altrimenti come à Voi , & alli detti Prefetti
„ dell'Annona pro tempore , & altri deputati
„ sudetti più parerà , e piacerà , e giudicatore ,
„ che ricerchi il caso , e bisogno publico , e con-
„ forme vi detterà la prudenza vostra , posposta
„ ogui , e qualunque appellazione , provocatio-
„ ne , e ricorso , con potestà anco d'avvocare , e
„ riassumere le dette liti , e Cause mosse , e che
„ si moveranno da qualsivoglia Giudice , e Tri-
„ bunale , e Magistrati Ecclesiastici , e secolari
„ etiam supremi , e privilegiati , e tali , che bi-
„ sognasse esprimerli , & inhibire à tutti li su-
„ detti , & altri à chi bisognerà sotto le pene
„ pecuniarie , e censure , che vi pateranno , e
„ piaceranno , & intoruo le dette cose fare ordi-
„ nare , e concludere tutte le cose , che giudi-
„ care expedienti , & à Voi , e detti Prefetti
„ dell'Annona per beneficio publico più pare-
„ ranno , e piaceranno , che così è mente , e vo-
„ lontà nostra espresa; Volendo Noi , e decre-
„ tando , che contro la presente non si possa mai
„ per alcun tempo opporre dire , ne dare de-
„ subreptione , obreptione , difetto della no-
„ stra volontà , & intenzione , e non altrimenti
„ debba in ogni istanza tempo , e luogo esser
„ giudicato , & interpretato , e difinito da
„ ogni , e qualunque Giudice ordinario , o de-
„ legato , etiam dall'Auditori di Rota , e della
„ nostra Camera , e dalla medema Camera , e
„ suo Camerlengo , Vice Camerlengo , Teso-
„ riere ,

Min 2

riero, Decano, e Chierici, & anco dal Reverendissimo Cardinale nostro Vicario, e suoi Locotenenti, & Auditore, Senatore, Collaterali, Maestri di Strada, e loro Assessori, & da ogni altro Giudice, e Tribunale, e Magistrato etiam con la clausola Sublata, & decreto irritante, non ostante tutte le cose predette, & che quelli dell'interesse, de' quali si tratta, o può trattarsi in qualsivoglia modo non siano itati chiamati, né sentiti alle cose sudette, & à quelle espressamente repugnino, contradichino, & opponghino, ò siano per repugnare, & contradire, e qualsivoglia pena di lire, & instrumenti fatti, e che li facessero per l'avvenire etiam con l'obbligo in forma Cameræ, e giuramento, e con la renuntia del presente Indulto, e privilegio, ò altra renuntia, e cautela, e qualsivoglia privilegio, e facoltà concesse alli Tribunali, e Magistrati di Roma, & alla detta Camera, e suo Camerlengo, e Chierici, etiam all'Auditor della Camera, & al detto nostro Vicario, Popolo Romano, e Maestri di strada, e loro Assessori, & anco alle Basiliche, Chiese, Monasteri, e luoghi Pii sudetti, & ad ogni altro in genere, ò in specie etiam per titolo oneroso, & in qualunque altro modo, e sotto qualsivoglia forma di parole, e la Costituzione, ò Bolla della fel. mem. di Gregorio XIII. super Jure congrui, e qualsivoglia altre Constitutioni, & ordinazioni Apostoliche, regole etiam di Cancellaria, e specialmente la Regola de Jure quæsitio non tollendo, Privileggi, Statuti, Riforme, usi, filii, etiam del nostro Palazzo, Decreti etiam Concistoriali, e convenzioni, & altre cose tutte che facessero, ò disponessero, ò potessero fare, e disporre in qualsivoglia modo in contrario a quali tutte, ancorche havessero Decreti, e clausole insolite, e derogatorie di derogatorie, e che fossero state più, e più volte etiam in Concistorio, e con giuramento, ò in altro modo confermate, & approvate, e per loro derogazione bisognasse farne espressa menzione, havendo niente di meno il tenore di ciascuna di esse per dedotto, & espresso in questo à sufficienza, per l'effetto sudetto in tutto, e per tutto deroghiamo; Volendo, che la presente basti con la nostra semplice segnatura, e senz'altra Data, ò registratura, che alli fuori di essa si dia bona fede in giudizio, e fuori di giudizio, non ostante tutte le cose, che facessero, e disponessero in contrario. Dato nel nostro Palazzo di Monte Cavallo li 3. Novembre 1619.

Paulus Papa Quintus.

Gaudent etiam privilegio potioritatis inter creditores communis debitoris pro pretio panis, & aliarum rerum eorum arrem. concementium tam ex dispositione Constitutionis san. mem. Sixti V. in Bullar. novo in ordine la 36. s. 7. vol. 2. ibi: Quinimò ipsi Pistori pro concessenda debitorum hujusmodi satisfactione in omnibus eorum litibus, & causis,

etiamsi priores, & potiores Creditores non sint, primam, & potorem locum obligationibus etiam in forma Camera Apostolica etiam jura. mento vallatis, ac privilegiis, caterisque in contrarium scientibus non obstantibus quibuscumque habere, & observare omnino debeant &c. vigore ejus præferendi sunt omnibus aliis creditoribus nemine excepto, ut in specie respondit Rota coram Coccin. decif. 1259. num. 6. quàm amplissimi Aduer proprii Urbani VIII. emanati sub die 20. Decembris 1634. ibi: Præterea, quod dicti pistori; & eorum heredes, ac successores pro pretio panis, & rerum ad usum spectantium præferantur, ac præferri omnino debeant omnibus, & singulis aliis cujusvis defuncti, aut decedenti, seu alterius cujuscumque debitoris, aut aliis quantumvis posterioribus, & anterioribus, etiam reservatione domini, aut manus iniectionem, vel hypothecam specialem, seu quodcumque creditum juratum, & obligatione Camerali vallatum habentibus etiam ex causa dotis, aut ex quacumque alia causa pia, necessaria, & privilegiata, etiam Dobanerii Urbis, & status Ecclesiastici, & quibuscumque privilegiis in corpore juris clausis, vel non clausis, etiam si de eis specialiter mentio facienda esset, & quascumque clausulas, seu cautelas in se continentes habentibus &c. ex quibus prægnantissimis verbis clarè constat nullum alium creditorem quovis modo privilegiarum, etiam ex causa necessaria, & privilegiata posse concurrere cum Pistoribus Urbis, ut plenè examinatis verbis firmat bene; D. Advocatus Atoloni in Annot. ad eandem Motum proprium an. 178. cum seqq. cujus fuit Alumnus, ac legalis scientiæ imitator D. Desiderius Bisletus L. V. D. & nobilitate Verulani, & consequenter nullus Creditor poterit eis contendere prælationem absque eo, quod probanda sit versio, cum in dicto Motu proprio tantummodò requiratur, tunc quando in subsidium conveniuntur filii, vel Mulier pro pane tradito Viro, vel Patri, ibi Mulieres vero, aut filii Viri, vel Parentibus decedentis, vel mortui, si hereditas solvendo non sit, tentantur solvere eam quantitatem panis, vel aliarum rerum dicta aris, qua pro ipsis Mulieribus, vel filiis, & eorum, seu eorum familia Merito, seu Patre viventibus tradita, & consumpta fuerint &c. qui discretivus modus loquendi aperte demonstrat contrariam voluntatem Pontificis in aliis casibus Rotæ coram Coccin. decif. 2121. num. 243. & alibi sæpè.

Et quidem optima ratione cum serè impossibilis redderetur probatio veritatis panis, qui minutatim variis personis traditur, ut de se patet; Undè pro credito panis traditi alicui Mercatori, seu Agricultori, quamvis non probetur versio in causam Agriculturæ adhuc Pistor præferatur super fructibus recollectis aliis quibuscumque creditoribus etiam ex causa culturæ, & recollectionis eorum fructuum.

Nec obstat, quod hujusmodi privilegium possit

possit quidem suffragari super bonis debitoris non autem super re alterius, quemadmodum sunt expensæ factæ occasione culturae, & recollectionis frumenti, ac aliorum fructuum, cum fructus non dicatur nisi id, quod superest deductis expensis, atque ideo Pistores tunc solum possunt pretendere prælationem, quando pro credito panis traditi pro recolligendis fructibus, super quorum pretio discurrerent, concurrerent cum aliis ex eadem causa creditoribus, quia cum ultra privilegium resiliens ex dispositione leg. *Interdum*, ff. *Qui pot. in pign. hab.* competat etiam aliud resiliens ex dicto *Motu proprio*, utique ratione duplicis privilegii, & vinculi præferendi sunt aliis creditoribus unicum tantum privilegium ex dicta *Interdum* resiliens habentibus ad tradita per *Thomat. decis.* 186. num. 6. Quæ interpretatio cō facilius videtur admittenda, quia cum prædictum privilegium valde exorbitet à jure communi, & tertio sit præjudiciale, censetur tunc sufficienter operari effectum suum, absque eo quod trahatur ad alios casus, nempe ad prælationem indirecte pro quocumque credito panis, ut in simili de Statuto correctorio Juris communis, si plures casus communi comprehendere possit, quod in uno tantum casu illud coextensile interpretandum sit, etiam si verbis universalibus conceptum esset *Ciraca. discept.* 36. n. 24. *Gratian. discept.* 546. n. 14. *Hieron. Palma alleg.* 20. num. 27. *allegat.* 21. num. 12. *allegat.* 68. num. 53. & *allegat.* 81. n. 4. *Rot. divers. decis.* 745. num. 6. per. t. & in rec. *decis.* 242. num. 7. p. 18. tom. 1. in terminis respondit *Eminentiss. de Luta de Dote discurs.* 81. n. 5. cum seq. & *discurs.* 166. n. 51. juncto n. 60. Ex enim licet verum sit, quod disponente lege, Statuto, vel Constitutione circa fructus, intelligendum sit, deductis expensis: Nihilominus exinde inferri non valet, quod is, qui præstitit operas, vel mutuavit pecuniam pro illis recolligendis, sit condominus, ita ut per viam deductionis, seu divisionis & separationis prius deducenda sit ejus portio, seu quota, quo casu bene applicaretur id, quod dicitur de absurdo resiliante ex eo, quod solutio fieret de re aliena, non debitoris, at quia præstans operas, vel mutuans pecuniam pro cultura agrorum, vel pro recolligendis fructibus, efficitur creditor, & quidem potior super fructibus recollectis vigore dispositionis dictæ *Interdum*, ff. *qui pot. in pign. hab.* proinde comprehenduntur sub derogatione dicti *Motu proprio*, absque eo, quod illud restringi valeat ad solum creditum panis traditi pro illa cultura, & recollecta, dum in dicto §. *Præterea* per necesse supponat concurrere alios creditores tam potiores, quod verificari non potest, nisi in illis, qui sint creditores vel ratione mercedis, vel mutui pro cultura, & recollectione fructuum, super quorum prælatione contenditur, & sic eis competere

potioritas ex allegata dispositione leg. *Interdum*, quam privilegii ex quacumque causa, Pistores vero esse creditores ex alia diversa causa, quam pro pane tradito pro eadem cultura, vel recollectione.

Idque clarè convincitur ex lectura ejusdem privilegii, tum quia Pistores præferuntur pluribus privilegiatis ex causis penitus diversis, ut sunt creditores ex causa dotis, 16 *Dohanæ*, & aliorum inibi vel expressè, vel tacite nominatorum, proinde non potest limitari ad certos casus, sed indefinitè est intelligendum *Rot. in rec. decis.* 285. n. 5. par. 15. Tum etiam, quia præferuntur aliis creditoribus potioribus ex causa etiam necessaria, & privilegiata, quæ tantummodò adaptatur illis, qui crediderunt in causam culturæ, & recollectionis fructuum, & similium.

Rursus comprobatur ex eo, quia sicuti ex literali dispositione dicti *Motu proprio Urbani*, Pistores præferuntur doti, quæ præferatur creditori alioquin potiori, qui tradidit pecuniam ad rem emendam, edificandum, vel reparandum, ut innovando jura præcedentia, sancitum fuit per *Julianum Imperatorem in §. His consequens Auth. de Equalit. dot. & firmat Petr. Barbos. in sexta par. leg. prædicta sub num. 8. vers. ponitur juncto num. 12. vers. ex illo igitur, ff. Solut. matr. Rosa consulti. 31. num. 1. Rota eorund. V. bald. *decis.* 73. n. 8. cum seq. juncto *decis.* 176. in fine, & in rec. *decis.* 328. num. 23. cum seq. p. 5. ita præferendi sunt Mercenariis, ac aliis, qui mutantur pro expensis necessariis culturæ, & recollectionis, cum intree regula si vinco vincen te, multo magis vinco te, 18 quæ locum sibi vindicet in omni materia *Callill. Controv.* p. 3. cap. 25. num. 1. cum seq. Et cessat omnis difficultas ex declaratione facta per eundem *Urbanum VIII. in Signatura Gratiæ* super limitatione hujus privilegii quoad habentes reservationem dominii tantum, 19 juxta vulgatam traditionem antiquorum Curialium, ex qua resultat confirmatio cæterorum in eodem *Motu proprio* contentorum.*

Hinc patet, privilegium prædictum non posse restringi ad creditum panis traditi pro eadem causa, pro qua concurrunt etiam alii creditores, dum mens Pontificis concedentis repugnat, & ejus prægnantissima, & geminata verba non patiuntur talem restrictionem, unde intelligenda sunt secundum propriam eorum significationem, & bene declarat *Dec. consulti.* 113. sub num. 7. vers. non obstat ergo, *Natt. consulti.* 63. num. 17. juncto num. 160. num. 33. *Surd. consulti.* 140. num. 65. volum. 1. *Marestrot. Far. resolut. lib. 2. cap. 85. num. 1. ad 7. Antolin. in Annos. ad dictum Motum proprium ad num. 272. ad 280. & num. 288. ac num. 289. & num. 304. cum seqq. ubi n. 31. cum seqq. animadvertit, quod hoc clausulum 23 univertales, & geminatæ demonstrant enixam voluntatem Principis in concedendi plenissimam, ac super omnes alios creditores præ-*

prælationem *Regi. in recent. decif. 399. num. 14. cum seq. par. 12.* & Tribunal Camera nulla habita ratione eorum, quæ adducuntur à *Cardin. de Luca in prælegat. discursib. decidit* 22 juxta literalem dispositionem dicti *Motus* proprii Urbani in Romana Pecuniaria inter Reverendissimum Capitulum Sancti Petri, & Galatam bellinno, ac Leonardum Iber Pistores diebus 4. & 11. Decembris 1675. propo-
nente Illustrissimo, & Reverendissimo Domino de Judice nunc S. R. E. Cardinali Amplissimo, qui ob ejus ingenui perspicacitatem, & in rebus arduis agendis dexteritatem, & prudentiam sæpe vitus est prius egisse, quam agere.

Nec ex eo; quod tale privilegium videtur iniquum, & irrationabile potest Juxta omisso rigore sequi æquitatem, quia ad 23 hoc illius dispositio est servanda s. oportet *Auth. de Judic. l. fin. C. de Municip. l. Prosperit ff. Qui, & à quibus manumiss. Reg. in recent. decif. 368. num. 17. par. 17. ac relaxis* verbis s. *Angustini in libro de Vera Religione, ibi Cum leges fuerint infirmæ, & firmas non licet Judicis de ipsis judicare, sed secundum ipsas, firmavit in decif. 378. num. 18. par. 18.* Etenim solo Principi reservatum est judicare 24 de Legibus juxta text. in l. 1. ibi inter æquitatem, & *In scriptum interpretum interpretationem Nobis salis, ut oportet, & licet inspicere C. de Legib. & prædictis rationibus, & auctoritatibus innixus semper judicavi favore* Pistorum Urbis, dum per quinquennium munus Auditoris rlar. per. Eminentissimi D. Cardinalis de Cavalieriis tunc *Annona Præfetti* exercui.

Vigore ejusdem *Motus proprii Urbani VIII.* Pistores urbis, vel eorum hæredes creditores pro pretio panis, vel alterius rei ad ar-
25 tem spectantis non comprehenduntur sub discussione bonorum communis debitoris, nec illis obstat cessio bonorum, moratoria quinquennalis, aut alia quæcumque dilatio, aut *cap. Odoardus, seu aliud quodcumque remedium à Jure communi, vel positivo, seu ex speciali gratia Principis introductum, seu* introducendum.

Pariter etiam comperit illis pro credito
26 panis, & rerum ad eorum artem spectantium, ut possint convenire eorum debitores coram Consulibus usque ad summam duarum triginta auri de Camera, & coram *Annona Præfetto* pro quacumque summa, qui habent facultatem procedendi summarie, simpliciter, de plano, ac sine strepitu, & figura judicii, manu Regia, ac sola sacri veritate inspecta, & prout in exactione pecuniarum pretii Grani eisdem Pistoribus ab Officialibus Annone pro tempore dati, ut disponitur in allegato *Motus proprio Urbani VIII.*

Quamvis vigeat prædictum privilegium, nihilominus regulariter non proceditur ma-
27 nu Regia, sed servatis servandis ad evitandum damnum, quod ex expeditione manus Regiæ resultaret notariis Cameræ, & solum

28 ea prædicatur, quando aliquis Pistor est de-
codus, vel est debitor Annone pro pretio frumenti, quo casu ad instantiam ejusdem Annone prævia intimatione domi dimissa copia sequentis tenoris.

Illustrissimo, & Reverendissimo N. N.
Prefetto dell' Annona.

N. N. pagarete frà doi giorni l'isfrescritta somma, che dovete à N. N. Fornaro nel Banco di N. N. à credito di detto Fornaro debitore dell' Annona per tanto pane havuto dal suo Fornaro, altrimenti si procederà mano Regia, & more Camerali ed istanza di detta Annona creditrice del medesimo Fornaro, questo dì 6. Ottobre 1684.

Affisso Galoppi Notaro, e Segretario di Camera.

Transfisso biduo expediri deberet manus Regia tenoris sequentis.

Extratori efigerete realmente, e personalmente manu Regia, & more Camerali per sendi 20. contro N. N. debitore di N. N. Fornaro debitore dell' Annona; Et solummodo subscribi deberet ab Illustrissimo Annona Præfetto, vel Consulibus respective absque manu Notarii, & si essent plures conficienda esset lista eorum, prout alias prædicabatur, cum sola pariter subscriptione Annona Præfetti, vel Consulium, vigore cujus à Birruariis facienda esset executio, prout prædicatur in debitis Cameralibus, & tunc nullum debetur emolumentum Notario, nec Eminentissimo Camerario, cum illius non concurrat ministerium, nec illius apponatur sigillum, nec fiat ullum mentio. Unde ad hoc, ut uterque consequatur emolumentum, inolevit praxis loco prædictæ formulæ manus Regiæ expediendi mandatum executivum juxta solitam formulam mandati servatis servandis relaxati, additis solum illis verbis manu Regia, & more Camerali, & isto casu apponuntur expensæ mandati, quæ exiguntur à debitore, licet non solvantur ab Annona, ad cujus instantiam expeditur mandatum.

29 Circa probationem verborum illorum credidi advertendum est, quod eorum favore non solent confici instrumenta obligationum, ut dixit *Reg. in recent. decif. 321. num. 1. par. 19.*

Sed fieri solent Texere, quarum usus traxit originem à Gentilibus occasione hospitalitatis, ut tradit *Paciebell. de Jure hospitalit. univ. & notat. Federic. de Marsfeld. de Legato lib. 2. differt. 6.* Earumque usus antiquitus prædicatus etiam fuit occasione mi-

30 litæ, ut testatur *Polybius, & ad eundem Justin. Lipsius de Militia Romana lib. 5. dialog. 9.* Romani enim conueverunt inter milites ad

31 vigilias destinatos distribuere aliquod signum, quo se se ab hoste noscerent, quod textam appellabant à tabella, cui inscribebatur; Erat namque texera militaris propriè tabella latiuscula è ligno, cui inscrip-
peum

ptum erat signum nocturnum, aut dictum, quod vellet Imperator; Solebat enim Tribunus signum ex ore Imperatoris acceptum tabella inscribere, & tesseram dare, quam ipse ad Centurionem suum deferrebat. Centurio ille acceptam proximi manipuli Centurioni dabat, iste iterum proximo, donec ad omnes perventum esset. Ipsi porro Centuriones lectam militibus enunciabant, quorum vigilandi vices erant juxta præcisa verba *Prisib. in Appendic. ad partem tertiam. Exercitus. variat. exercit. 5. num. 81.* ubi allegat *Lipsum* Fiebant etiam tesseræ frumentariæ, de quibus *Amayia in tit. Cod. de Collatione. aris unum. 87. lib. 10.*

Tesseræ, seu taleæ practicantur etiam inter rusticos, & idiotas, qui nec legere, nec scribere sciunt, ac à Cauponis, ut advertit *Balmased. de Collect. quæst. 15. num. 4.* & *Dominus meus Reynald. Observat. erim. cap. 39. §. 4. num. 30.* qui usum tesserarum valde laudat tom. 3.

Hujusmodi tesseræ Pistorum, licet sint probationes extraordinariæ, tamén de consuetudine quasi scripturæ, & tamquam species instrumenti probant, ut firmant *Laurent. de Comparat. literar. cap. 11. de assuib. sub §. 17. Glurb. observat. 81. num. 13. Coss. de Remed. subsid. remed. 70. illas. 3. num. 15. Card. de Luca de Credit. discurs. 73. num. 3. Couciol. ad Statut. Engub. lib. 5. rubr. 14. num. 3. Balmased. de Collect. loc. cit. Gargiar. decisi. Bononiæ. 6. par. 2. Novar. decisi. 76. num. 1. cum seq. & Gratian. decisi. 68. num. final. & habet 35 executionem paratam, ut relato *Besold. firmat Laurent. ubi suprà.* Quotiescumque tamen consistet de identitate, sint integre, & simul convenient, ut advertit *Coss. & Couciol. loc. cit.**

Ad evitandas autem fraudes, & ut utrique parti sit consultum fieri solent duæ tesseræ, una videlicet quæ appellatur *La Masculina*, & in Urbe *il Ceppo*, & retinetur per Pistorem, altera verò *la Feminina*, & in Urbe *il Scontro*, quæ remanet penes debitorem, & qualibet vice, qua traditur panis, notatur quantitas mediante signo, seu signis in utraque, ut tradit *Novar. cit. decisi. 76. in princ.* Ex cum simul junctis optimè correspondeant, nec creditor plus in cippo incidere, nec debitor incisa ibi signa radere valet, alioquin de fraude constaret, ut notat *Laurent. loc. allegat.* Consistit tesseræ fuisse consuetas, tunc ad instantiam unius ex partibus cogitur altera 39 ad suam edendam, ut cum *Forcell. & Visoni.* docet *Novar. dista decisi. 76. num. 3.* Unde praxis in Urbe introducta est in Tribunali Præ-40 secti Annonæ, quod per Pistorem exhibita sua tesseræ, seu cippo, proinde illam exhibere tenetur, cum in illa se fundet *Rgs. in recent. decisi. 384. num. 6. par. 16.* agitur contra debi-41 torem ad exhibendum Scontrum, aliàs videndum mandari statim Cippo: Nec non citatur ad recognoscendum tesseram, vel me-

42 dio juramento negandum, aliàs pronunciar pro recognita, & quamvis in contumacia partis Index illam pronunciarerit pro recognita, si anrequam in causa ad ulteriora 43 procedatur, Reus postea eodem juramento eam negaverit, adhuc Actor tenetur illam formiter recognosci facere inter plures tesseræ mediantibus testium depositionibus juxta stylum ejusdem Tribunalis.

Nec debitori ac si eximendum ab exhibitione Scontri suffragatur allegare illius amissionem, dum eam concludenter non probat, cum alioquin contra eum oritur præsumptio fraudulentæ oculacionis *Glurb. dista observat. 81. num. 13. vers. si illas offert cum seq. & Novar. allegat. dec. 76. num. 4.*

Sicuti nec ei suffragatur juramentum suum per amissionem, quoties contra illum concurrat aliqua suspicio, respondit *Glurb. ubi suprà num. 15. vers. respondetur*, *Novar. dista decisi. 76. num. 5. vers. nam respondebam*, & *Rgs. coram Cavalier. decisi. 81. num. 9.* Secus verò si esset vir integer, & justus, & adducat 46 verisimilia, ut declarat *Glurb. cit. observat. 81. num. 15. vers. feris.*

Multoties etiam sunt pacta, & conventiones cum Pistoribus mediante scriptura publica, vel privata tradendo eis tot rubra 47 frumenti, ad hoc, ut reddant certam quantitatem panis, quæ conventiones sunt servandæ, & tunc Pistor censetur depositarius, ut firmat *Escobar. de Ratione. cap. 35. num. 17. vers. quinimo cum seqq. & alii*, quos refert, & sequitur *Salgado. labyrinth. credit. par. 1. cap. 13. §. 1. num. 25. cum seq.* Quod videtur verum, quando panis consociendus esset ex eodem frumento, ita ut in alium usum, tanquam 48 depositum regulare, non possit converti.

Nec pistor, qui recepit frumentum, aut pecuniam, ut reddat tantumdem singulis 49 diebus in pane cocto, liberatur restituendo frumentum, aut pecuniam, cum sit obligatio ob rem dari, unde instante creditore tenetur panem præstare, vel ad interesse, quia in obligationibus facti ex tacito consensu partium succedit obligatio ad interesse, quæ 50 novat præcedentem in favorem creditoris, in cuius electione stat, quod si id, quod promissum est, non præstetur, possit petere id, quod interest, non autem in electione debitoris reportare liberationem solvendo interesse, cum aliat pro alio invito creditore solvi non valeat, ut tenet *Emanuel Mendoz de Castro in Rubr. de Annun. Civil. num. 11. juncto num. 16.*

Non ita servanda erit conventio inter Pistores, & Tabernarios, Locandarios, ac si 51 miles, si isti vendant panem aliam majori pretio, quam quod solvant Pistori ad formam Taxæ, expresse prohibente *Jaw. mem. Alexandro VII. in sequenti ejus Chirographo emanato sub die 13. Martii 1660.*

Monfig. Pallavicino Prefecto dell'Annona, Essendoci stato esposto il pregiudizio gra-

grave, che ricevono i Fornari decinanti dagli Osti, Bettolieri, Locandieri, Magazzinieri, e simili, che vendono il Pan bianco à decina otto quattrini la pagnotta, & à i Fornari sopradetti la pagano à minor prezzo, anzi con varie arti procurano ogni giorno di maggiormente diminuirlo in util proprio, e non del Popolo, mentre li Decinanti per soddisfare la Camera, & i Mercanti si sforzano di accrescere lo spaccio del Pane etiamdio à prezzo vile, e forse non corrispondente al prezzo del Grano che comprano; disordine, che può facilmente ridurre i Fornari predetti in cattivillata, e rendergli inhabili à soddisfare la Camera, e i Mercanti, e volendo Noi perciò applicarvi opportuno rimedio. Ordiniamo à Voi, che tassiate il prezzo del Pan bianco à Decina, che per l'avvenire i Fornari decinanti daranno à gli Osti, & altri sopradetti al prezzo, che questi lo rivendono, cioè quattrini otto la Pagnotta, e di baiocchi diciannove, e un quattrino la Decina, quando i Decinanti paghino il Grano alla Camera scudi nove il rubbio, & alterandosi il prezzo del Grano predetto si debba anche alterare il prezzo del Pane à proporzione, poichè non è dovere, che gli Osti facciano guadagno sù le fatiche de' Fornari, volendo Noi, che in questo prezzo per l'avvenire inviolabilmente si osservi da tutti gli Osti, & altri predetti, non ostante che tutti o alcuno di loro havessero fatte co i Fornari convenzioni diverse, e à minor prezzo, alle quali vogliamo, che non si debba dare esecuzione alcuna, ancorchè siano giurate, e con obbligo Camerale, assolvendo le parti, mentre ve ne sia di bisogno dall'osservanza di tal giuramento per essere dette Convenzioni pregiudiziali al ben publico, e parimente vi ordiniamo, che per l'avvenire alla sudetta ragione sempre anche tassiate il Pan bianco à Decina, che si darà à i particolari, quando non vi sia convenzione, o partito diverso, intendendo Noi, che le Convenzioni fatte, e da farsi trà i Decinanti, e particolari testino sempre salve, & illese per la quantità convenuta, & in conformità delle cose sudette darete gli ordini opportuni, publicarete Bandi, & Editti, e farete Inhibitioni sotto pene pecuniarie, e corporali à vostro arbitrio, con facoltà di eseguirle, che Noi d'adesso approviamo, e confermiamo quanto sarà da Voi in ciò fatto, & eseguito, che tale è mente, e volontà nostra espressa. Decretando, che il presente Chirografo vaglia, & habbia effetto, esecuzione, e vigore, ancorchè non s'ammetta, & registri in Camera, e ne li suoi libri, e che non siano stati sentiti, nè chiamati qualsivoglia, che vi havessero, o pretendessero avere interesse, e vogliamo, che non possa mai darsi di surrtezione, obrethione, o difetto della nostra Intentione. Non ostante la Costituzione, o Bolla di Pio IV.

nostro Predecessore de Registrandis, e qualsivoglia altre Constitutioni, & Ordinationi Apostoliche nostre, e de' nostri Predecessori, e qualsivoglia Privilegi, esentioni, concessioni, e gratie concesse, confermate dalla Sede, e Camera Apostolica, & anco da Noi, e qualsivoglia Nostri Predecessori, etiamdio che havessero clausule insolite, e derogatorie di derogatorie, e che per loro derogatione bisognasse farne espressa, e specifica mentione, & anco la nostra Regola de Jure quæsto non tollendo, e qualsivoglia usi, stili, consuetudini, & altre cose, che facessero in contrario, alle quali tutte, e singole havendo il tenore di esse per espresso in questo à sufficienza per questa volta solamente deroghiamo. Dat. &c. nel nostro Palazzo Apostolico in Vaticano questo dì 13. di Marzo 1660.

Alexander Papa VII.

In prædicto Chirographo etiam disponitur, quomodo taxandum sit pretium panis per Pistoros traditi Particularibus, quociens nulla præcesserit conventio, sed multoties contingit, quod Pistor remanet creditor alicujus pro pretio panis traditi post completum partium jam factum de tradito tor decinas panis pro singulis rubris frumenti traditi, & hinc inter eos oriri solet controversia circa solutionem, prætendente debitor illum solvere in frumento ad rationem tor decinarum panis juxta formam præcedentis partiti, seu conventionis, contentente verò Pistor illud recipere, ex quo ei debeat pretium ad rationem obolorum decem, & novem, ac uno quadrante pro quilibet decina panis juxta dispositionem dicti Chirographi. Alexander VII. Pro decisione hujus controversiæ, si debitor, qui agriculturam, seu mercaturam frumenti exercet, est solutus convenire cum Pistore de solvendo debitum in frumento ad rationem tor decinarum pro rubro, tunc videtur Pistorem teneri recipere solutionem in frumento ad eandem rationem pacti præcedentis, maxime quando non fuerint facta computa, nec renovata texera, cum censetur concurrere tacitum consensum utriusque partis eo modo, quo procedit in tacita reconductione, licet postmodum ex aliqua supervenienti mendicata causa Pistor mutaverit propositum, & ita audivi à D. meo Amato Jacometo nemini Romane Curie Advocatorum secundo, à fel. rec. Innocentio XII. in sui, & deinde Sacre Rotæ Auditorem electo, & ab omnibus laudatis Viris laudato fuisse ipso tamquam Auditore consulente judicatum per bon. mem. R. P. D. Masfronum iam Camera Apostolica Clericum, & Antonia Præfatum favore Excellentissimi D. Principis Burghesii, ejusque sententiam approbatam à Tribunali Camera.

Occurrit etiam aliquando, quod initum fuerit pactum cum Pistore de coquendo pa-

54 ut pro Titio, ejusque familia pro certa mercede, quod idem Pistor adimplere teneat pro mercede conventa, quamvis aucta familia fuerit, ut examinato articulo hanc opinionem tenet *Cepoll. de servitut. Urban. prae. cap. 50. nu. 5. ad 10. junctio num. 21. vers. Ego autem in ista quaestione ita concluderem cum seq. tradit Aza in Consuetud. Panormit. cap. 82.*

55 num. 4. Quod declara primò procedere, quando augmentum familiae provenit casu, vel natura; Secus autem si ex facto proprio Titii, ut potè quia Baro, vel miles evaserit; vel quia supervenit hereditas opulenta, propter quam incipit tenere plures famulos, cum de isto casu non poterit verisimiliter cogitare Pistor, ut distinguendo docent *Cepoll. ubi supra num. 22. vers. & praedicta intelligo, & 701 Marcus Aquilinus in ejus Allegat. impress. penes Donat. Anton de Marin. allegat. 18. num. 5. De Angelis de delictis. par. 3. cap. 43. num. 4.*

56 Declara secundò teneri eo casu coquere panem pro filiis simul habitantibus cum Patre; sed si seorsim, quia familia dicitur, quae simul habitet, ut declarat *Cepoll. ubi supra sub d. num. 22. vers. & hoc intellige.*

57 Declara tertio non procedere, quando promissit coquere panem pro tota familia gratis, vel pro annua minima pensione, & deinde post aliquod tempus familia in immensum creverit, reducit res ad aequitatem, ita ut non teneatur nisi pro familia, quae exstabat tempore initæ conventionis, ut docet *Theaur. decis. 226. num. 2.*

Si autem facta fuerit promissio sub nomine generali videlicet coquendi panem pro 58 Titio, & omnibus liberis suis, & tunc aut promissio facta fuit ad certum tempus limitatum, & tenetur pro eodem pretio convento pro omnibus liberis, qui pro tempore reperiuntur, sive crescant, sive decrescant; sed si promissio facta est simpliciter non expresso aliquo tempore, puta promissit Pistor coquere Titio, & liberis suis panem pro decem libris in anno, & eo casu pariter sive crescat, sive decrescat familia in uno anno, non tamen debet crescere, vel decrescere pretium, sed post annum non cogitur Pistor coquere pro eodem pretio, si crevit familia, sed Titius cogitur illud solvere si decrevit; Imò in fine cujuslibet anni potest unusquisque ex contrahentibus contractum dissolvere tanquam ad annum: At si promissio facta est sub nomine indefinito, videlicet promissit Pistor coquere panem Titio, & ejus filiis, & tunc tacite videtur actum de filiis, qui reperiuntur tempore contractus, ut examinata materia egregie distinguit *Cepoll. loco allegat. num. 22. vers. tertio casu sum sequens.*

Quoniam non desunt Pistores, qui in eo- 59 rum exercitio delinquant ponendo oleum, vel caesem, vel terram in panem, vel aquam, in qua insula fuerit terra vulgò nuncupata Tuso, aut crescat, & augeatur pondus, ut

advertit *Thomas Garzonus in princip. allegatus circa suum*, vel lavando manus cum acco- 60 eo, ut panis exalietur, & major appareat, ut advertit *Cobell. ad Bull. boni Regim. cap. 21. num. 45. quem refert D. meus Reynald. Observat. crim. tom. 2. cap. 18. §. 29. num. 42. Caput. de Regimin. Reipub. cap. 17. §. 24. num. 47. Oter. de Offic. par. 2. cap. 7. sub num. 6. & sic altetando pondus, & qualitatem panis, ut dictum fuit supra in *Observ. ad Rubr. 41. nu. 23. cum seq. lib. 4. ubi registrantur verba praecisa Bannimentorum Generalium circa poenam illis infligendam. Ili tanquam falsarii, & fures sunt puniendi, ut tradit Cobell. ubi supra, quem sequitur D. meus Reynald. loc. mox allegat. num. 40. cum seqq. ubi necdum allegat D.D. determinantes poenam imponendam, verum etiam docet praxim ad effectum probandi poenam non esse bonae palae, vel non costumam, vel ut vulgo dicitur ben flaggiato. Et quidem tam ab Illustrissimo Gubernatore, quam 61 ab Aedilibus, seu Abundantiariis Civitatis, quibus incumbit onus invigilandi circa hujusmodi ex *Caput. & Oter. loc. allegat. ac disponitur in Capitulis edicis super Annoa à fel. recor. D. Cardin. Raggio Provincia Romand. à Latere Legato de anno 1678. impress. in appendice pag. 112. num. 13. & est de jure, ita ut sit locus praeventioni, ut concordantibus cu- 62 mulatis, respondit D. meus Reynald. ubi supra num. 49. qui num. sequens. tenet contra Ciriacum, quod Gubernator possit punire 63 Pistores fraudulentos poena Bannimentorum, seu Juris communis deficiente Statuto, non autem poena convicta inter ipsos, & Communitatem, ea fortissima ratione, quia Magistratus inferior non potest abrogare leges Principis.***

Tabernarii proprie sunt, qui recipiunt co- 64 B medentes, non qui hospitantur secundum 64 *Manoch. conf. 798. num. 33. & Gratian. discept. 898. num. 2. Confunduntur tamen ista nomina, & pro synonymis accipiuntur Caupones, 65 Tabernarii, Hospites, & similes ut cum Rebuff. in tract. de Hospitiis. docet Carpan. super Consuetudin. Mediolan. cap. 43.4. num. 37. quem refert, & sequitur Gratian. ubi supra num. 3. Salvis bonis, & timorata conscientia, qui 66 summopere commendantur tanquam hospitalitatem exercentes à Thomas Garzone in ejus opusculo inscripto *Pianza universale discept. 99. in princip. regulariter ceteri Ta- 67 bernarii censentur pessimum genus hominum, & personae infames, ut prosequitur idem Garzon. ubi laudat, & egregie eorum fraudes describit, & tradunt Houde. conf. 93. num. 49. lib. 2. Almon. Ciacc. discept. crim. 175. Muta in Consuetud. Panormitan. cap. 29. nu. 15. Fontanell. decis. 525. num. 27. ac viles, ut dicit Fragos. de Regim. Reip. par. 1. lib. 7. disp. 19. §. 1. num. 25. & de quibus plura utilia habentur penes Knipfchild. de Jurib. & privilegiis Civit. Imperial. lib. 5. cap. 26. num. 20. cum seqq. & Fontanell. voc. cit. num. 21. cum sequent.**

68 Nec veniunt sub nomine Mercatorum, quando in eorum Hospitiis Mulieres se prostituunt, secus in honestis Hospitiis, ut declarat *Muta ubi supra* num. 15. cum seq.

Eorum Exercitium est necessarium commercio humano, unde ii, qui semel hospitium tenuerunt, possunt compelli ad continuationem, ut notat *Bart. in leg. 1. §. 1. Nunt. Canon. & stabul. & in L. Licentia ff. de Public. Stracc. de Nunt. pars. 1. vers. quanti possent num. 1. Fontanell. ubi supra* num. 25. Nec non possunt taxari, & limitari Tabernæ, seu Cauponæ, & Tabernarii cogi ad recipiendum hospites, ut firmat *Fragos. de Regim. Reipubl. par. 1. lib. 7. disp. 19. §. 1. sub num. 29. vers. Ideo.*

Varia medicamenta solent vinis adhiberi per Tabernarios in maximam salutis humanæ perniciem, & præsertim ut illa citius clarescant, prout dicit *Cobell. ad Bull. boni Regim. cap. 21.*

Ac multoties vendunt unam speciem vini pro alia, & sic occurrere alterando pretium, quæ ratione possunt puniri à Iudice, ut docet *Oser. de Officialib. par. 2. cap. 7. sub num. 6.* Ideoque taxatur pretium ab Edilibus, & possunt dolia, prout etiam servatur in nostra Civitate impositis certis penis contravenientibus, ut in *Capitulis grajea* de quibus in *Appendice pag. 83. num. 44.*

Et quandoque alterant præcia viſualium, unde ad tollendas querimonias, & conquestiones itinerantium, & occurrentium malitiae Tabernariorum, qui ut plurimum sunt rapaces, & plus solent exigere à Pecegrinis, quam sit iustum *Gratian. dist. par. 898. n. 23.* taxanda sunt præcia rerum, & Tabella taxæ apponi debet in loco, ita ut omnibus pateat, ut admonet *Fontanell. d. decis. 535. num. 24.*

Ad probandum eorum creditum, illudque consequendum possunt ipsi, prout Macellarii, & similes de consuetudine uti taleis, seu tæxeris, quas facere, & tenere solent cum debitis rincoritis, retinere pignora, & perionas propria auctoritate, quando recusat pretii vini exhiberi, vel cibi solutio, ultimum epulatorium, qui remansit in taberna pro omnibus retinere, ut docent *Sabell. in Summa tractat. in verbo Caupones* num. 5. *Mauson. de Consuetud. ampl. 16. num. 18.* quos refert, & sequitur *Romagner in addit. ad Conciol. ad Statut. Eugub. lib. 5. rubric. 12. num. 10.* Circæ quàm materiam vendendi sunt *Gimrb. observat. 81. num. 12. cum seq. Berlich. consil. 74. num. 33. & Peeb. de Jure siliendi cap. 35. num. 2.*

Norandum est, quod licet Vassalli graventur, si illis prohibeatur accessus ad tabernas, ut advertit *Novar. de Gravamin. Vassall. tom. 3. gravam. 1. artamen* quia Taberna, quæ dicitur illa domus, in qua panis, vinum, & carnes coctæ venduntur juxta gloss. in *Clement. cap. 1. verbo Tabernariorum de Vita, & honest. Cleric. ibique Barbof. nu. 5. tractat. Muta in Consuetud. Panormis. cap. 29. nu. 5. cum sit locus,*

& fomentum intemperantiæ, & incontinentiæ, ut per tex. in *L. Quia in adulterium in princ. ibique gloss. Cod. ad Leg. Juliam de Adulter. l. Atletas §. ait prator ff. de Hæc, qui not. infam. l. Palam §. si que caupones ff. de Hæc nupt. notat Barbof. de Offic. Paroch. par. 1. cap. 6. n. 21.*

Cives tabernas frequentantes voluptatis causa, & præter necessitatem, puniri possunt *Sabell. loc. citat. nu. 2. vers. non tamén*, *Romagner. ubi supra* nu. 8. Nam detestabile est hujusmodi vitium tabernas frequentantium, bono quoque publico damnosum *Pegas ad Ordin. Regu. Porcugall. tom. 3. gloss. 9. ad §. 7. tit. 21. num. 1. Fragos. de Regim. Reip. par. 1. lib. 7. dista disputat. 19. §. 1. num. 25. quos refert, & sequitur Romagner. loc. cit. nu. 9.*

82 Eoque magis in Clericis, ut dictum fuit supra in *Obſervat. ad Robr. 30. n. 10. lib. 4.* ubi plura de crapula, & ebrietate, quibus nisi longioris icineris causa ingredi non licet, ad tex. in cap. non oportet cum *Idrob. seqq. 44. dist. gloss. in dista Clement. de Vita, & honest. Cleric. loc. cit. docet Barbof. de Offic. & Potest. Paroch. par. 1. cap. 6. nu. 10. Bellet. de Jure Clerical. tit. de disciplin. Cleric. §. 20. n. 1. cum seq. & Graff. decis. par. 2. lib. 3. capit. 8. num. 8. cum seq.* Unde continuo frequentantes tabernas nam dicuntur Propinones, & Tabernarii, & repelluntur à testificando, ut censuit *Rot. in recent. decis. 289. nu. 5. par. 17.*

Quia Coqui, de quorum origine laudibus, prærogativis &c. plura habentur penes *Garzon. in dicto ejus Opere inscripto la Piazza Universale discurs. 94. & Boer. decis. 222. num. 9. cum seqq.* & ad propositum valde conferunt ea, quæ habentur in *lib. 1. Regum cap. 9. num. 23. cum seq.* sunt instrumenta omnino necessaria commensationibus, & illi, qui in arte sunt excellentes valde excitant crapulam, maxime hodiernis temporibus, in quibus usque ad luxuriam, & micaculum variis conficiunt cibos, ut dixit *Heringb. de Molend. quest. 4. n. 17.* non incongruum visum fuit de illis mentionem facere, eoque in tres species, prout distinxit *Boer. cit. decis. 222. nu. 10.* quem sequitur *Cobell. ad Bull. boni Regim. cap. 47. nu. 92. divi-*

85 dere, nempe alii coquunt cibos grossos, prout sunt Coqui Scholarius, Ecetrum, seu Regularium; Alii inserviunt Principibus, & Magistratibus, ut Papæ, Imperatori, & isti dicuntur habere dignitatem *Roman. singular. 65 §. quem refert, & sequitur Heringb. dicto tractat. quest. 1. sub n. 20. & nu. 23. firmat quod coqui ad honesta officia admitti debent, unde isti non debent connumerari inter Artifices, prout Coquos appellat Artifices *Later. de Re bene-**

87 sic. lib. 2. quest. 5. nu. 51.; Et alii, qui locant operas suas in commensationibus, conviviis privatorum, & isti habent aliquam similitudinem, seu connexionem cum Propinariis vulgo *Pasticcieri*, qui publice retinent carnes, & obsonia comestibilia, ut dixit *Peguer. decis. 44. num. 10. & quoad istos interest Reipu-*

88 blice illos habere, præsertim in magnis, & popu-

populosa Civitatibus, ut ciborum copia in promptu ad necessitatem Incolarum, & Advenarum addit, ut relato *Kloeb. de Arar. lib. 2. cap. 10. num. 5. tradit Knipschild. de Jurib. & Privil. Civit. Imperial. lib. 5. cap. 26. num. 30.* secus si tantummodo vitium Civibus, & Oppidanis parant gulæ, & luxuriæ inquinamenta nutriendo, nam isto casu potius sunt expel-

lendi à Civitate, ut distinguendo declarat *Cobell. ad Bull. boni Regimin. 2. cap. 47. num. 93.*

Retenta hac divisione Coquorum, si imposita fuerit gabella exerecentibus artem, de 89 bebatur dumtaxat à prædicta tertia specie Coquorum, ut tenet *Boer. diss. de acc. 211. num. 10.* quem sequitur *Cobell. ubi supra cod. n. 93.*

ADDIT. AD RVBR. XI. LIB. VI.

S U M M A R I U M.

- 1 Pistores Artifices, non Mercatores dicuntur.
- 2 Potioritas competit Pistoribus Urbis pro credito panis.
- 3 Solventi Pistori pretium panis cum subingressione in ejus jura competit prælatio aliis Creditoribus.
- 4 Pistoribus Districtus Urbis competunt eadem privilegia, quæ competit Pistoribus Urbis & n. 7. cum seqq. Contrarium n. 5.
- 6 *Constantin. ad Statut. Urbis lib. 2. Annot. 30. art. 1. num. 81.* reprobat.
- 8 Districtuales, & Ineolæ Comitatus comprehenduntur in privilegio, quo gaudet Civitas, quando iurata non concessione privilegii usus est verbo genitivo. Atque Urbis, Florentiæ, Neapolis &c. secus si usus fuerit verbo ablativo cum dictione in.
- 10 Privilegium Civitati concessum competit etiam Districtualibus in materia indifferenti, & proportionabili tam Civibus, quam Districtualibus.
- 11 Pistores districtus Urbis sub sunt jurisdictioni Præfecti Annonæ.
- 13 Districtuales veniunt sub nomine Civium in privilegiis favorabilibus.
- 15 *Emmentijmus Cardinalis Nuptius laudatur.* Observantia interpretativa inducit ex unico actu n. 15.
- 16 Observantia interpretativa non requirit præscriptionem, cum facilius inducatur.
- 17 Observantia interpretativa probatur levioribus probationibus.
- 18 Observantia interpretativa probatur ex quo fuerit aliquando observatum.
- 19 Maxime quando actus emanavit circa concurrentia idem Tribunal.
- 20 Diferentius modus loquendi demonstrat contrariam voluntatem legislatoris disponenti.
- 21 Manus Regia competit Pistoribus Urbis pro pretio panis.
- 22 Manus Regia competit Rev. Cameræ Apostolicæ contra Pistores Urbis pro pretio grani eis dati n. 21.
- 23 Pistores Urbis se submitunt manui Regiæ pro solutione pretii frumenti illis tradendi à Rev. Cameræ.
- 23 Romulus ante constitutionem Curiarum controversias de factio decidebat.

Tom. III.

- 24 Principi competit facultas procedendi de facto, ita etiam competit Magistratibus illum representantibus.
- 25 Judex in Causa Fisci non lata sententia potest jubere res capi, & distrahi.
- 26 Fisco, & Cameræ competit privilegium incipiendi de factio à Captura, & ab executione quando constat de credito.
- 27 *Card. de Luca de regal. disc. 44.* reprobat, Annona Urbis gaudet privilegio Fisci n. 27. Peculium Annonæ Urbis est peculium Principis, prout sunt gabella n. 27. Annonæ Urbis peculium est destinatum pro conservanda ubertate panis pro populo num. 28.
- 29 Texta panis exhibitæ per Pistorem agitur contra debitorem ad exhibendum Secontum, alias mandari sibi texta Pistoris. Texta panis exhibitæ per pistorem citatur ad illam recognoscendam alias pronuciari pro recognita, & si illam negat debitor, tenetur Pistor illam formiter recognosci facere n. 29.
- 30 Debitor Pistoris ad se eximendum ab exhibitione sconi potest allegare illius amissionem.
- 31 Delictorum Pistorum, & de vigilantia in eis detegendis, & de condemnatione in penas Bannimentorum, & num. 32.
- 33 Tabernariorum qui Hospites vocantur, vide ibi remissivè.
- 34 Coquorum materiam vide ibi remissivè.
- 35 Officii majoris Coquinæ Collegii Ecclesiæ Exordien. collatio an spectet ad Abbatissam Canonissarum, seu comissarum, an verò Capitulo Canonissarum, vide remissivè ibi.
- 36 Coqui inservientes Magnatibus, & Principibus nempe Imperatori, Papæ, dicuntur habere dignitatem.
- Cardinalis Pistorum Coquinæ munus exerceat, & titulum Coqui perpetui sibi ascivit.

N. 1. Pistores Artifices dicuntur non mercatores, quia frumentum emunt, ut ex eo in farinam redactio panem conficiant, & vendant, ut firmat *Bonfin. Nepos ad Banniment. General. in Suppletion. cap. 17. m. 26.* & comprobatur ex firmatis per *Ret. coram Pamphilio decis. 454.*

N. 8. Pistoribus Urbis competit privilegium potioritatis pro credito panis, ut etiam di-

N n 2

2 *alt. Rot. in Romana Pecuniaria 14. Martii 1701. coram R. P. D. Ansaldo §. finali, & in Romana Cambii, seu relevationis à molestis 27. Junii 1710. coram Reverendiss. Molines §. Non efficiente.*

Ac etiam solvens Pistori pretium panis cū subingressione in ejus jura habet prætationem aliis creditoribus ut respondit Rot. in Romana Cambii, seu relevationis 11. Junii 1706. coram R. P. D. Kaunitz, sub §. Relevationis, & in d. Romana 27. Junii 1710. coram Reverendiss. Molines loc. citato ubi de cessionario.

Occasione discussionis alterius Articuli contigit dubitatio an Pistores districtus Urbis gaudeant illdem privilegiis competentibus *
4 Pistoribus Urbis, & proposita Causa coram Reverendiss. Molines 27. Junii 1710. emanavit resolutio favorabilis Pistoribus Districtus ut ex rationibus adductis in decisione, unica tamen parte informante, tenoris sequentis.

R. P. D. MOLINES DECANO.

Romana Cambii, seu relevationis à Molestis.

Veneris 27. Junii 1710.

P Ro evitandis executionibus &c.
Nec ad declinandam præfaram dispositionem Brevis Urbani VIII. quidquam obesse valuit exceptio, quod illud emanaverit favore universitatis, & Pistorum Almae Urbis, * proindeque suffragari non poterit Pistoribus, qui panem dederant pro servitio Tenutæ Turris in Petra, & qui furnariam artem exercebant in Terra Cera ex adductis per Consilium in Commentariis ad Statuta Urbis tom. 1. lib. 2. annotat. 30. art. 1. n. 82.

Quidquid enim dixerit Constantinus loco superius citato crediderunt Domini prælaudatum Brevis Sæmæ Urbani VIII. * sive attentata litera ejusdem, sive Causa finali, & ratione motiva, sive denique maxima congruentia, & æquitate, indistinctè opitulati debere, tam
7 Pistoribus in Urbe existentibus, quam etiam aliis Pistoribus artem exercentibus in districtu Urbis.

Atrenta inquam litera Brevis quia illud loquitur de Pistoribus Almae Urbis ibi: *Universis, & homines Artis Pistorum Almae Urbis nostre &c.* unde comprehendere debet etiam Pistores districtuales Urbis; quando
8 enim Princeps * in concessione privilegii usus est verbo genitivo Almae Urbis, Florentiæ, Neapolis &c. tunc districtuales, & Incolæ Comitatus debent esse participes in eodem Privilegio, quo gaudet civitas, ut magistralitèr declarat Barol. in l. 1. §. Cum verbis nu. 11. ff. de offic. Præf. Urbis, cum concordantibus relatis in decis. 489. tom. 6. & 7. parte 9. tom. 4. recent; ubi quod tunc dispositio non restringitur ad locum præcisum Civitatis, sed Caput etiam suburbia, & Territorium; Ad differentiam alterius casus, in quo Princeps usus fuisse verbo ablativo cum dictione in, quæ de-

notat intransigentiam, & inherentiam loco, & coarctat amplitudinem nominis loci ad solum locum præcisum, puta si dixerit in Alma Urbe, & Civitate Florentia &c. Tunc enim Privilegium restringi deberet ad solos Cives intra Civitatem existentes, nec posset extendi ad illos de districtu, ut ex Theoria ejusdem. Bart. in l. Gallus §. Illi casus num. 2. vers. add. Jaf. nu. 21. & seqq. ff. de liberis agnoscen. monuerunt Marant. Respons. 36. n. 5; & 6. par. 2. Menoch. de præsumpt. lib. 4. cap. 116. num. 5. & prosequitur Rot. d. decis. 439. num. 8. & seqq. par. 6. tom. 2. rec.

Constitutioni literæ accedit causa finalis, & ratio motiva concessionis Privilegii prædicti per providum Pontificem explicata in
9 §. Cum itaque illis verbis: *Ut facilius, & cum minori dispendio Jura sua consequi possint in omnibus, & singulis eorum causis litibus, controversiis, & differentiis ac prætensionibus ratione panis per eos crediti &c.*, quæ quidem causa finalis, & ratio motiva adequatissime, & æqualiter convenit tam Pistoribus Urbis, qui paucum dant pro Alimonia Civium, quàm Pistoribus districtus qui panem dant pro Alimonia Agriculorum, & laborantium in cultura Agri Romani & recollectione fructuum necessitatorum pro alimonia eorumdem Civium, sub quorum nomine idcirco Districtuales comprehendit probat Antonius in d. Theodoro artis Pistoria par. 1. in Commentar. ad dictum Brevis Urbani VIII. à nu. 15. ad 22. & signanter sub nu. 20. ibi: *Probat nec ambigi potest, quin proposita, & subiecta materia, licet congruat Districtualibus, sicuti Civibus, Inimò magis applicari possit Districtualibus, cum illi occasione Agriculturae majora Commerciorum, ac negotiorum gerant cum Pistoribus Urbis, & majorem quantitatem panis, aliarumque rerum ad artem spectantium accipiant pro agrorum Cultura, & armentorum conservatione. Regulare autem est quod in materia indifferenti, ac proportionabili tam civibus, quàm districtualibus * Privilegium Civitatis, omnes æque complectitur, eo quia tunc Causa dicitur Communis tam Civibus, quàm districtualibus, ut distinguendo monet Felin. in cap. Rodulfus 25. col. 9. post. med. nu. 9. vers. quarta Conclusio de Rescriptis cui unanimiter adherent Castren. Conf. 307. col. 2. vers. nullus enim lib. 3. Abbas, Conf. 52. n. 6. vers. quoad secundum lib. 2. Gratian. discept. for. cap. 217. n. 10. & seqq. & cap. 893. nu. 35. & decis. March. 96. num. 1. 2. & 5. Scoppa in obs. theorie. præd. ad eundem Gratian. diss. a decis. 96. nu. 3. & seqq. junctis nu. 14. 15. & seqq.*

In eundem denique sensum comprehensionis Pistorum Districtus in Privilegio Urbani VIII. confirmabat Dominus, * maxima congruentia, & æquitas, in eo fundata, quod prædicti Pistores Districtus subiiciuntur jurisdictioni R. P. D. Præfati Annona omnibusque regulis, statutis, penis, & oneribus impostis dictis Pistoribus Urbis, ut patet ex Ban-

nimen-

nimentis datis in Summario D. Viſtorie n. 5. & 6. & ſignat Reverendiſſimus Zaulus in Commentariis ad Statutum Faventinum tom. 1. Rub. 41. lib. 4. n. 226. fol. 615. & quæ propter juſtitiam, ac æquitatæ conſonum omnino videbatur, quod fruatur etiam Privilegiis competentibus iſdem Furnariis Urbis, quorum oneribus
 12 gravantur * ad Text. in l. ſecundum naturam ff. de reg. jur., & tradita per Alexand. conf. 47. num. 4. lib. 5. Menoch. conf. 738. num. 9. Bellett. diſquiſit. Cleric. par. 1. tit. de favore Cleric. 5. 2. n. 8., & magis in ſpecie per Gizzarell. dec. 71. n. 3. verſ. & verè opinio Angel. & n. 4.

Præſertim quia agitur de Privilegio gratuito, & favorabili, ut patet ex verbis ibi;
 13 Specialibus ſecutoribus, & gratiis * proſequi volentes, & ibi, nec non privilegiis, gratiis, & indulgiis hujusmodi inherentes &c; Exinde enim ſequitur, quod in eo comprehendere debeant etiam Piſtores diſtinctuales, qui veniunt ſub nomine Civium in favoribus, gratiis, & beneficiis, à Principe conceſſis, ut per Text. in l. 1. §. Cum verbis ff. de Offic. Praſid., & diſtinctionem adnotantur Gratian. diſcept. ſor. cap. 217. n. 3. ubique Carol. Antonini de Luc. n. 2., 3., & 8. Barboſ. appellat. 48. n. 1. verſ. ubi quod, & appellat. 49. n. 1., & 4. Menoch. de Arbiter. Judic. lib. 2. quaſt. 99. n. 12. 23. & ſeqq. Mart. decif. Delphin. 365. n. 30. par. 1. Prædicta ſunt verba deciſionis.

Comprobari etiam poſſe ex obſervantia interpretativa deſumpta ex prælatione conceſſa de anno 1704. per acta Galloppi in Cauſa
 14 concurſus creditorum * Dioniiſi deſilveſtris, Joſephæ Caſtellano & Sociis Piſtoribus Tetræ Ceræ Creditoribus pretii panis ſuper frumento recolecto à R. P. D. Nuptio tunc Annone Præſectio, * qui poſt laudabiliter exercitum Rev. Camere Apoſtolice Commiſſariatum, Sac. Congregationis Concilii Secretarium, deinde Aſſeſſoratum S. Officii poſtea Annone Præſecturam, cum Camere Apoſtolice Clericatu (qua occasione edidit gruditiffimum Diſcurſum typis impreſſum de cultura, & populatione Agri Romani) Protheſauriarium, Conſultoratam S. Officii, & poſtmodum Sacre Congregationis Epiſcoporum, & Regularium, ac Aquarum Secretarias tandem die 16. Decembris 1715. cum omnium plauſu ad Sacram Purguram promotus eſt, & deinde ad Epiſcopatum Urbevetaſum, ad quem ſe conſulit de menſe Novembriſ 1716. dum hæc ſcribo, & incomparabili Zelo, pietate, Juſtitia, & charitate adminiſtrat, gravi morbo hidropiſ aggreſſus Animam ſuam reddidit omnipotenti Deo in Civitate Urbeveterana cum univerſali omnium dolore die 1. Decembris 1717. Et merito promotus fuit ad prædictas dignitates, nam præter inſignem in legali, & Canonica Scientia peritiam, in eo reſidebant illibati mores, amenitas, facilitas, ac Summa prudentia in negotiis peragendis, & inviolabilis integritas in adminiſtranda juſtitia. Ex hoc enim actu licet unico inducitur

obſervantia interpretativa, cui deferendum eſt ad tollendam ambiguitatem circa comprehensionem Piſtorum diſtinctus, nam ea non
 16 requirit præſcriptionem, * ut declarando tradit Declan. conf. 51. ſub num. 55. Gratian. diſcept. 756. n. 25., & probatur levioribus probationibus * ne concordantibus relatis ſignat Sabell. ſum. diverſ. traſit. in Verbo Conſuetudo n. 5. Ac ſufficit, quod ita aliquando fuerit obſervatum * Rot. coram Caval. dec. 497. num. 5.

Eo magis quia agitur de interpretatione Motus Proprii Pontificii concernentis idem
 19 Tribunal Annone, in qua reſolutio * prædictæ Cauſæ emanavit, ut advertit Rot. in rec. decif. 58. n. 15. par. 19. & in Melvitiſ Prioratum 15. Junii 1705. coram Eminentiffimo Capra 5. Hæc omnia.

Nihilominus remanet indeciſus articulus, nam conceſſa à Sac. Rota nova audientia, & repropoſita Cauſa die 5. Decembris ejuſdem anni 1710. emanavit reſcriptum iterum proponatur: Denuo propoſita cauſa coram eodem Reverendiſſimo ſtolines die 9. Februarii 1711. patenter reſcriptum fuit iterum proponatur, & videatur quintus, & ſextus Auditor.

Num. 9. Diſcretiſſimus modus loquendi demonſtrat contrariam voluntatem diſponendi legiſlatoris in aliis caſibus ut etiam dixit Rot. in legione. Perſebialis 2. Julii 1706. ſub 9. Fortius coram R. P. D. Kamitz.

Num. 16. Competit manus Regia tam ex motu proprio Sa. mem: Urbani VIII. expedito ſub die 20. Decembris 1634. in quo ea conceſſa fuit R. P. D. Annone Præſectio favore Piſtorum

21 Urbis pro pretio panis prout in exactione pecuniarum pretii graniſcifem Piſtoribus ab Officialibus ejuſdem Camere Apoſtolice pro tempore dati contra eodem Piſtores procedi ſolet, quæ verba, cum ſupponant favore Annone manuum Regiam, & fuerint prolata ab habente poteſtatem ſtatuerendi, diſponunt ad text. in l. cum proponebatur 66. ibique gloſſ. juxta ſecundam ſignationem caſus, & gloſſ. marginalis ff. de legat. 2. Caſanat. conf. 15. ſub n. 9. cum ſeq. Rot. in rec. decif. 360. n. 6. par. 17., & decif. 56. n. 9. par. 18. tom. 1.

Quam ex ſilio procedendi manu Regia favore Annone pro pretio frumenti contra Piſtores in Tribunali Annone Præſecti pro pretio grani eis traditi.

Ultra quod Piſtores occasione aperitionis
 22 Furni ſolent ſe ſubmittere manu Regia * pro ſolutione pretii frumenti illis tradendi mediante Inſtrumento publico quod cum Reverendiſſima Camera mediante perſona Annone Præſecti ſtipulantur.

Quotitiſcumque autem competit manus Regia ſicut Romaniſ anre Conſtitutionem Curiarum Controverſias de factio decidebat, * ut ait Ariſtotel. lib. 3. Politic., quem ſequitur Marta de Clauſul. par. 1. clauſ. 71. n. 2. Rot. coram. Coccin. decif. 729. n. 3. in ſu. Ita creatiſ poſtea magiſtratibus competit Judiciis vigore

286 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ.

gorè manus Regie eadem facultas proceden-
24 di ut Principi * de facto, ac abique ullo Ju-
ris ordine Marant. de ordin. judic. par. 4. di-
stincti. g. nu. 8. Scannarol. de visit. carcerat. lib. 1.
5. 10. cap. 1. nu. 25. Rot. cor. Coccin. d. dec. 729.
cod. n. 3. & in rec. decif. 399. n. 4. par. 18. tom. 2.

Et illo casu Judex etiam non lata Sententia
25 potest jubere res capi, & distrahi, * licet hoc
potius sit de natura executionis, quam con-
demnationis, ut firmavit Rot. coram Coccin.
loc. allegat., juncta dec. 1680. nu. 88. cum duo-
bus seqq.

Et quidem nulla precedente citatione quo-
ties constat de credito, cum hoc sit pecu-
26 re * privilegium Filii, & Camere incipendi
de facto à Captura, & ab executione, ut in-
quit Bald. in l. 1. sub nu. 18. C. de hered. vel test.
vendit. & in Conf. 33. q. 1. vol. 3. ubi ulter-
ius advertit, quod malè facta publica expe-
direntur si abique citatione, & Processu non
posset exigi, ac interim Republica periclitaretur
Fran. Lucasius de privileg. Filii nu. 59. in
ter tract. Magn. tom. 12. fol. 19. Peregr. de Ju-
re Filii lib. 6. tit. 7. num. 6. cum seq. ubi cella-
tur ita de consuetudine servari Alfar. de Offic.
Fiscal. gloss. 16. privi. 31. num. 1. Gratian. di-
scept. 375. nu. 12. cum duobus seqq. Gutierrez de
gavil. cap. 16. q. 4. num. 5. & Borrelli. summa decif.
par. 1. tit. 44. nu. 283.

Accedit quod quoties per annonam distri-
buitur graum Pistoribus prout olim distri-
bui consueverat in hinc cujuslibet mensis affig-
genda ista impressa, continens etiam citatio-
nem, seu interpellationem ad solvendum pre-
tium frumenti recepti infra terminum decem
dierum, cum comminatione alioquin
procedendi ad executionem personalem, &
realem abique alia citatione, per quam cessat
pretentius defectus citationis: Quicquid ratio-
cinando dicat Card. de Luc. de Regal. disp. 44.,
quod Aunona Urbis non gaudet privilegiis
27 iurici, * cum Peculium Annonæ sit Peculium
Principis, prout tributa Gabelle quæ exiguntur
per manu Regia, licet particulariter, & dis-
tincte administraretur, ea ratione quia est dum-
28 taxat destinatum pro conservanda * Uber-
tate panis pro populo, abique eo quod diver-
tatur ad alios usus, ceteri verò introitus in-
serviunt, tam pro salariis Ministrorum, &
Officialium, quam pro omnibus aliis indigen-
tis Principatus.

Nam. 40. Exhibita texera per Pistorum * agitur
contra debitorem ad exhibendum scontrum
29 alias videndum mandari * itari texera Pisto-
ris, nec non citari ad illam recognoscen-
dum, alias pronunciari pro recognita, & si
debitor illam negaverit, tenetur Pistor il-
lam formiter recognosci facere, ut etiam fir-
mat Seta de officio Locumtinentis cap. 25. nu-
mer. 38.

Alia de Coquis vide n. 34. cum duobus seqq.
Nam. 44. Debitori ad se eximendum ab exhibi-
30 tione scontrum texera suffragatur allegare * il-
lius amissionem ut tradit Seta d. cap. 25. nu. 38.
in fine.

Nam. 59. De Pistoribus, & eorum delictis vide
31 etiam multa penes Bonfin. Aunum, * & Nepo-
tem ad Banimentum. General. cap. 18.

Nam. 61. Reccoribus Civitatum, ac etiam offi-
cialibus Communitatum incumbit onus in-
32 vigilandi circa fraudes Pistorum * qui con-
demnandi sunt in penis Banimentorum in ca-
su contraventionis Campelli ad Constit. Ducat.
Urbini decret. 36. nu. 360. cum seqq.

Nam. 83. De Tabernariis qui Hospites vocantur
33 vide Hermannum Hermes * in fascicul. Juris pu-
blic. cap. 35. nu. 47. ubi quid de vendentibus
vinum proprium.

Nam. 48. De coquis vide Hermannum Hermes in
34 fascicul. * Juris publici cap. 35. nu. 33.

Officium majoris coquine in celebri Exor-
dien. Ecclesie Collegio tanquam magnæ
35 existimationis disceptatum fuit * an ad Col-
lationem Abbatissæ Canonissarum, seu Co-
mitissarum, an vero Capitulo Canonissarum
spectaret, in qua controversia emanavit deci-
sio inscripta Colonica, seu essendicum. Officii Co-
quine majoris super bono Jure 1. Dec. 1713.
coram R. P. D. Ansaldo favore Abbatissæ.

Nam. 86. Idemque firmat Barra contrav. 54. n. 2.
36 Habent Coqui præterea de quo admodum
gloriantur, factum Cardinalis Cesaris Barn-
onii Scientia & Pietate celebris, qui studio
Humilitatis inter S. Philippi Neri Discipulos
apud Ecclesiam S. Joannis Nationis Floren-
tinæ in Urbe tunc commorantes, non solum
Coqui munus exercebat, sed & titulum sibi in
perpetuum ascevit, scribens in pariete Co-
quinnæ Cesar. Baronius Coquis perpetuus, ut re-
fert. P. Joannes Jacobus Ricci in vita S. Phi-
lippi præfati. lib. 1. cap. 14. & seqq.

De Mercedibus Artificum, & Laboratorum.

R U B R I C A XII.

Fabri lignarii pro Magistris matriculati, & Muritores pro eorū diurna opera à Kalendis Mar-
tiis usque ad Kalendas Novembris accipere possint solidos septem bonon. Servitores au-
tem eorum, seu Famuli solidos quinque, alio autem tempore præfati Magistri, & Mura-
tores solidos sex, & famuli solidos quatuor, conducentes vero eos sub dictis salariis eis-
dem Operariis expensis victus concedentes præstare teneantur. Si vero conducterentur eo-
rundem Operatorum expensis, Magistri in artibus prædictis accipere possint solidos no-
vem

vem à mense Maii, usque ad mensem Novembris, famuli vero solidos septem; alio vero tempore Magistri solidos octo, Famuli vero solidos quinque, & non ultra.

Cultoribus Vincarum, vel Lazariarum pro lignonizando quolibet tempore solvantur solidi quinque qualibet die.

Putatoribus vero pro opera eorum diurna solvantur solidi quatuor, nec aliud à conducente petere possint.

Rei rustice operarii pro quolibet diutno tempore solidos quinque tantum exigant, nec aliud petere possunt, & hoc à mense Martii usque ad mensem Novembris, alio vero tempore solidos quatuor.

Messoribus, & trituratoribus pro qualibet opera solvantur solidi sex bonon. cum expensis vicis concedentibus.

Salva semper in prædictis omnibus partium conventionione, quæ inviolabiliter observetur, executionique debitz mandetur.

S U M M A R I U M.

1. Taxatio mercedis Operariorum, & Artistarum est valde utilis Reip.
2. Consuetudo pro lege servanda est.
3. Conducentes, & locantes operas consentur se conformare cum consuetudine loci.
4. Conventio in locatione operarum est inviolabiliter observanda. Declara. nu. 6.
5. Paxta habent vim legis.
7. INNOCENTII XII. exaltatio ad Pontificatum, & laudes.

O B S E R V A T I O.

Q Uia postprescriptas operas quandoque defragantur Operarii in solutione eorum mercedis, vel sæpe ipsi eam excessivè præterdunt, meritis Statutis ad evitandas huiusmodi controversias taxarunt illorum mercedem, prout taxandam esse admonet de Ponte de potest. Prærog. tit. 10. §. 1. num. 11. Et quod ad frangendam aviditatem, & avaritiam hominum taxanda sit merces Artistarum, nempe Sutoris, Celceolarii, Magistri lignaminum, & similium cum Bald. Affl. & Bovaldi. tradit D. mens Raynaldi. Observ. crimin. co. 3. cap. 29. §. 7. nu. 62. cum seq.

Et dispositio huius Statuti est attendenda, quoties non probetur consuetudo diversa, quæ pro lege servanda est, ut in specie firmiter Gratian. discept. 257. nu. 31. cum seq. & aliis relatis Zacch. de Salar. quæst. 103. nu. 18. Rot. coram Corcin. decis. 376. nu. 4. cum seq. cum contrahentes in locatione, & conductione operarum præsumantur se conformare cum consuetudine loci, ut cumularis concordantibus protestatur Zacch. ubi suprà num. 19. Siurb. decis. 13. nu. 2. Rot. in reccen. decis. 10. nu. 15. par. 6. et si probetur consuetudo varia, & dissimilis quænam attendenda vide D. Advocatum Pacionum de Locat. & conduct. cap. 17. nu. 15. cum seq. qui de more egregie materiam examinat.

Varietateque non erit attendenda dispositio Statuti, si inter partes fuerit diversimodè conventum, nam tunc conventio est inviolabiliter attendenda per Text. in l. Ea lege 63. in princ. vers. Respondi. ff. Locat. cum pacta habeant vim legis Paris. consil. 79. nu. 18. lib. 3. Beccius consil. 46. nu. 15. cum seqq. D. Pacionum disto. trall. cap. 23. nu. 130. ubi tamen subdit procedere, quando conventio est licita, & honesta.

Dum hæc scribebam, nunciatum fuit sub

die 12. Julii currentis anni 1691. post Sedem vacantem spatio quinque mensium, & dierum in Summum Pontificem electum fuisse cum nomine INNOCENTII XII. Emilianensi, D. Cardinale Pignatellum Patritium, & Archiepiscopum Neapolitanum, qui post multa Gubernia in Statu Ecclesiastico lausabiliter administrata, à summo Alexandro VII. Inquisitor in Insula Meliteni, deinde Nuncius Apostolicæ Sedis ad Magnum Hærruzin Ducem, mox ad Regem Poloniz, & postea ad Cæsarem missus fuerat, in quibus Legationibus tali exemplaritate, constantia dexteritate, & prudentia se gessit, ut Fido Catholicæ venerationem, & ejusdem Sanctæ Sedis auctoritatem non solum conservasset, sed etiam auxerit, Romam post ejus Germaniæ reversionem ad Liciensem Insulam adnotus est, ad cuius regimen illuc evolavit; Evocato iterum tanquam Ministro appropinquæ necessarii ad Regiam, summo CLEMENTI X. Sacræ Congregationis Episcoporum, & Regularium esse voluit à Secretis, & deinde Præfectum ejus Cubiculi; Tantum, & talem Virum omnis virtutis laude cultum ac in Ania Romana, & extrà tot muneribus peractis probatissimum summum INNOCENTIIUS XII. dum ejus Cubiculi Præfecturam per sexennium exercuerat, in prima Cardinalium creatione mediante ejus promotione Sacrum Collegium ornavit, ab Episcopatu Licienfi, quod jam dimiserat, ad Ecclesiam nostram, Faventinam transfudit, & mox Bononiæ Legationis gubernium ei adjunxit; In quibusvis muneribus nihil à sua Charitate, Prudentia, Iustitia, & Religione desiderari passus fuit, quod ad concedit Gregis, & Subditorum curam, ac ad Divini obsequii rationes pertineat, uniendo mediante ejus summa Vigilantia, incomparabili Zelo, & Pietatis ardore Iusticiam cum Charitate, Et quia æquum est, ut modestissimi Principis pudori parcam, qui more magnorum ingeniorum, maxime laudis loco duxit, laudem non appetere, sed mereri; ideo alterius non immotor, sed Deum Optimum maximum in meis quotidianis Sacrificiis instantissime precor, ut perfectam sanitatem ei imperiatur, incolumemque diu servet ad majorem DEI gloriam, & mei, ac omnium Christi Fidelium consolationem.

De Ponderibus, & Mensuris.

R U B R I C A XIII.

Cupientes neminem in pondere, vel mensura fraudari, statuimus, & ordinamus, quod Officiales gabellarum, quandocunque eis videbitur expedire, expensis Communis teneantur, & debeant se certificare de iustis, & consuetis ponderibus, & mensuris Civitatis Bononiæ, & secundum eas metiri, & regulare omnia, & singula pondera, & mensuras Civitatis Faventis, & Districtus, ac talem pondus, & mensurarum certitudinem in regulam in loco tuto conservare tam ad usum Officialis ordinati, vel ordinandi, quam cuiuscunque volentis pondera, vel mensuras comparare, adæquare, vel regulare. Pro communi etiam omniura commodo, & utilitate teneant præfati Officiales expensis Communis iusta pondera, & mensuras cuiuslibet generis, quibus quilibet liberè uti possit, & valeat. Officialis quoque per DD. Antianos ordinatus, signum, & impressionem teneat, quo iusta, & legitima tantum pondera, & mensuras signet, pro mercede denarios quatuor tantum pro singula mensura, lance, libra, vel statera recepturus, qui possit, & debeat semel quolibet anno per publicum Edictum Communis monere, ut pondera, & mensuras ad regulandum, & signandum perferant a tempore, sub poena per Dominos Antianos declaranda. Nullus audeat, vel præsumat cum ponderibus, vel mensuris non iustis, non regularis, & signatis per publicum Officiale vendere, & contrahiens, balances, pondera, vel stateras qualibet vice, & pro qualibet mensura, vel pondere amittat, & nihilominus puniatur in solidis 20. bonon. pro tertia Officiali, & pro residuo Comuni Faventis applicari.

S Y M M A R I U M.

1. Auctor ponderum, & mensurarum, qui nam fuerit, & n. 1.
2. Pondera, & mensuræ principium duxerunt ab ipsa natura.
3. Ius statuendi mensuras, & pondera tanquam de Regalibus spectat ad Principem.
4. Observantia ponderum, & mensurarum ad Universalitatem pertinet, postquam à Principe fuerint instituta.
5. Aneæ, vel lapideæ, vel alterius similis materie debent esse pondera, & mensuræ, ne corrumpi valeant.
6. Pondera, & mensuræ prævio signo publico, signatæ collocaudæ sunt in loco publico, & quare.
7. Pondera, & mensuræ in quoquoque Principatu, vel saltem in singulis Provinciis debent esse uniformes, & quare.
8. Pondera, & mensuræ varis sunt in Provincia Romandiolæ, & quare.
9. Officialis, cui incumbit onus sigillandi, seu bullandi pondera, & mensuras constituitur à Communitate.
- Mensurare, & ponderare volentes solvere solent certum quid Communitati, vel ejus Officiali 9.
- Proventus, quod solvitur pro pondere, & mensura locati solet à Communitatibus n. 9.
- Rubbiarella in Urbe locatur n. 9.
- Gabella nuncupata della stadera grossa in Urbe locatur n. 9.
- Officium ponderum, & mensurarum à nullo alio potest exerceri, quam ab eo, qui fuit electus n. 9.
30. Cereales apud Romanos erant illi, qui cibariis, & mensurarum habebant ratio-

nem, jus de mensura dicendo, & vasa minora frangendo.

31. Prætori, seu Præfecto cuiuslibet Civitatis incumbit providere, ut victus, & utensilia moderatis, & iustis pretiis vendantur, & ne in ponderibus, & mensuris fraudes committantur.
32. Grasseriorum officium quale sit.
33. Officialis electus super ponderibus, & mensuris non potest alias mensuras, & pondera tradere populo, quam ea, quæ à Supremo Principe fuerint determinata.
34. Vigilantia super ponderibus, & mensuris confert ad augmentum, & conservationem Reipublicæ, sicut negligentia affert damnum.
35. Abominabilis est, qui falsis ponderibus, ac mensuris utitur ad fraudandum secum contrahentes.
36. Statera dolosa abominatio est apud Dominum.
37. Utens falsis ponderibus, vel mensuris scienter, & dolose graviter delinquit.
38. Et teneretur poena falsi, & furri.
39. Utens falsis ponderibus, vel mensuris dolose condemnatur in duplum, & in insulam relegatur, & sejunium injungitur.
40. Et quod poena fit arbitraria tenent alii.
41. Nisi adit dispositio particularis Statuti, vel Constitutionis.
42. Utens ponderibus, vel mensuris diminutis non bullatis, & non publicis absque fraude, & dolo nullam poenam incurrit.
43. Utens falsis ponderibus, & mensuris ignorantèr, puniatur per Judicem Civilem, non Criminalem.
44. Delictum utentis falsis ponderibus, & mensuris est mixti fori.

- 25 Limita si staterz, vel mensuræ sint Ecclesiæ, vel Clericorum, nam tunc spectant ad Forum Ecclesiasticum.
- 26 Iudex Sæcularis visitare, & perquirere non potest molendina Ecclesiasticorum, & Ecclesiasticum ius prætextu, quod in illis committantur fraudes cum mensuris vniuerso communis Scudelle, etiam Molendinarii sint Laici.
- 27 Amplia etiam si molendina locata fuerint laicis, qui respondeant, vel in quota, vel in certa quantitate frumenti.
- 28 Contrahentes non possunt uti aliis mensuris, quàm publicis, quando alioquin mensuratio redundaret in præjudicium Appaltatoris.
- 29 Frumentum, aliæque bladæ in Vrbe non possunt mensurari, nisi cum mensura nuncupata Rubiastella Appaltatoris.
- 30 Appaltator Rubiastella in Vrbe non potest cogere ad mensurationem frumenti, & bladaram, quæ extra Vrbeni mensuræ introducuntur, & sic eò minus ad solutionem mercedis.
- 31 Appaltus Rubiastellæ in Vrbe quomodo fuerit erectus, & quibus clausulis.
- Appaltator Rubiastellæ habet privatim mensurandi, & fuit subrogatus in omnibus, & per omnia Bajulis, qui jam ad mensurandum conducebantur n. 31.
- Subrogatus sapit naturam ejus, in cuius locum subrogatur n. 31.
- 32 Lex, Constitutio, seu statutum loquens de falsificante mensuram non extenditur ad utentes illis jam falsificatis.
- Calus penaliter non extenditur de casu ad casum n. 32.
- 33 Clerici fraudem committentes vendendo cum falsis mensuris non possunt puniri à Iudice Sæculari, sed tantum à Iudice Ecclesiastico pœna arbitraria, Vide u. 34.

OBSERVATIO.

AUcthor ponderum, & mensurarum quinam fuerit valde est controversum, nam alii volunt fuisse Cainum, alii Palamedem, alii Pythagoram, alii Moysen, alii Platonem, & alii alios, ut videre est penes relatos per Gonzalez Tellez in cap. & mensura n. 6. de empt. & vendit. Giballin de Vniuers. negotiis lib. 1. cap. 6. Nouar. de Gravam. Passall. de 3. gravam. 72. n. 18. quem refert Reynald. Observat. crim. 1. cap. 18. §. 19. n. 3. Rocca Disput. Juris selecti. 1. cap. 70. sub n. 3. Fragos. de Regimin. Resp. par. 1. lib. 7. disput. 19. §. 2. n. 65. vers. Porro. Et quod pondera, & mensuræ duxerint principium ab ipsa natura juxta illud Sapientie cap. 11. ubi tradit Deus Optimum Maximum omnia in pondere, numero, & mensura disposuisse, & secundum Proverbum. 16. ibi: Pondera, & statera iudicia Domini sunt. Levit. cap. 19. in fine, ibi: Statera iusta, & æqua sint pondera. Deutorum. cap. 25. n. 13. & duobus seqq. ibi: Non

Tom. II.

habebis in sacculo diversa pondera majus, & minus, nec erit in domo tua modus major, & minor, pondus habebis iustum, & verum, & modus æqualis, & verus erit tibi tenet D. Thomas lib. 2. de Regim. Princip. cap. 14. quem laudat Fragos. ubi supra, & comprobatur ex Concilio Moguntino, ut in dicto cap. & mensura, & pondera iusta sunt, sicut in Divinis Legibus sancitum est.

Ius statuendi mensuras, & pondera, ut æqualitas in contrahibus servetur, tanquam de Regalibus spectat ad solum Principem habentem altum, & supremum dominium per Text. in l. Modio, ibi: Iustissimum collocari C. de Suscept. Preposit. & Arcat. lib. 10. comprobatur Myler in Neurolog. tit. de Jure statutu. mensur. & ponder. cap. 2. §. 3. & cap. 3. §. 4. n. 4. D. mens. Reynald. Observat. crim. ubi supra n. 12. Rocca. loc. cit. sub n. 3. cum seqq. Antunez Portugal. de Donat. Reg. lib. 3. cap. 42. n. 95. ubi subdit de hoc Jure agere Ripol. de Regal. cap. 10. Postquam verò mensuræ, & pondera à Principe sunt instituta, tunc ad Universitatem pertinet illarum observantiam procurare Khinkne de Jure Territor. cap. 4. n. 378. Rocca. loco allegat. n. 4. & 7.

Nè pondera, & mensuræ corrumpi valeant, debent esse æquæ, vel lapideæ, vel ex alia simili materia incorruptibili compositæ Bart. in dicta leg. Modios n. 1. Mata ad Confusum. Ponomit. cap. 61. n. 8. Myler. eodem tit. cap. 7. §. 3. n. 1. & Reynald. loc. cit. n. 15. Rocca dict. cap. 70. n. 3. Cyriac. controu. 131. n. 1. cum seqq. Guidopap. dec. 190. n. 1.

Et ut cuicunque pateant, & quisque ad sul libitum valeat ex illis formam lumere, & sibi in contrahibus prospicere prævio signo publico, signatæ collocandæ sunt in loco publico, juxta Text. in dicta leg. Modios, Gonzalez. loc. cit. sub n. 6. Petr. Gregor. in Synagm. Jur. univ. lib. 3. 6. cap. 1. sub n. 9. Cyriac. ubi supra n. 3. cum seqq. prosequitur Reynald. n. 19. Fragos. loc. cit. n. 66. Cyriac. & Guidopap. loc. alleg.

Ac valde utile esset commercio, ac evitaretur consilio, & periculum controversiarum, quæ quandoque succedere possunt inter contrahentes, ut de nonnullis casibus à Fragos. ubi supra n. 67. cum seqq. si in uno quoque Principatu, vel saltem in singulis Provinciis pondera, & mensuræ essent uniformes, ut de simili lege Castellæ advertit Fragos. loco citat. n. 66. quod absurdum præcipue viger in Provincia Romandiolæ, in qua varia sunt pondera, & mensuræ, idque facile evenire potuit ex eo, quia quilibet Civitas citrà hoc continuavit vivere sub dominio Sedis Apostolicæ, prout vivebat antea sub diversis Dominis, seu Tyrannis.

Constituitur etiam in quamplurimis locis Officialis, vel cui incumbit sigillare, seu bullare pondera, & mensuras, prout in nostra Civitate, ut dictum est supra in Observat. ad Rubr. 16. n. 37. lib. 1. vel cui incumbit ponderare, & mensurare, & quidem à Commu-

nita.

nitare, ut tradit *Ryeb. loc. cit. num. 9.* sed ut plurimum constituitur certa contributio bul-
lare volentibus, qui proventus locatur, prout
in variis Civitatibus Status Ecclesiastici, &
in Verbo *Rubistella*, & gabella nuncupata
della fladera grossa, quo casu à nullo alio pri-
vato potest illud officium exerceri, ut firmat
Ryeb. loc. cit. n. 7.

Ne in metribus, & ponderibus fraudes
committerentur, erant ita apud Romanos à
Julio Cesare olim creati, qui *Cereales* nuncu-
10 pati cibationum, & menurarum habebant
rationem, jus de mensura dicendo, & vasa
minora frangendo &c. & licet hodiernis tem-
poribus regulariter ad Praetorem, seu Prae-
11 cium cujuslibet Civitatis, vel loci spectet
summo jure providere, ut victus, & utensi-
lia moderatis, & iustis pretiis vendantur,
ac ne in ponderibus, & mensuris fraudes com-
mittantur ad Text. in leg. 1. §. De cura raris ff.
de Offic. Praefecti. Frb. *Regland. Vall. conf. do. un. 1.*
cum seq. vel. 2. Oter. de Offic. par. 2. cap. 7. n. 1.
Guidopap. decif. 304. & 406. Attamen in no-
stra Civitate eliguntur Grafferii, ut diximus
12 suprà in *Observ. ad Rub. 16. num. 23. lib. 1.* qui
invigilare tenentur, ut res cum debito pon-
dete, & mensura vendantur, ut diximus suprà
in *Observ. ad Rub. 5. num. 38. lib. 4.* Ipse tamen
Officialis non potest alias mensuras, & pon-
dera tradere populo, quam ea, quae à Supre-
13 mo Principe fuerunt determinata, ut admo-
net *Fragos. de Regim. Reip. par. 1. lib. 7. disp. 19.*
5. sub n. 65. circa finem.

Cum hac politica, ac diligentia plurimum
conferat ad augmentum, & conservationem
14 Reipublicae, ea è convectio neglecta magnum
ei affert detrimentum, ut cum *Dambonder.*
docet *Knipschild. de Jur. & priv. Civit. Impe-
rial. lib. 5. vers. 23. n. 15. vers. 1. etiamque.*

Et cum abominabilis sit, qui falsis ponde-
15 ribus, & mensuris utitur ad fraudandum se-
cum contrahentes, ut relatis variis locis Sa-
cra Scriptura tradit *Korben. de Jur. civil. par. 2.*
rep. 4. num. 14. & statuta dolosa abominatio sit
16 apud Dominum, & pondus aequum voluntas
ejus juxta praecisa verba *Proverb. cap. 11. n. 1.*
proinde utens falsis ponderibus, vel mensuris
scienter, & dolose, vel adulterans eas, gravi-
17 ter delinquit, ut advertit *Cassiodor. lib. 11.*
*Par. Epist. 16. ibi: Quia grave scelus esse judi-
camus, aut mensuras modum excedere, aut li-
bram aequissimi ponderis justitiam non habere.*
*Insuper, praeclatque dominis est fallere eum, qui
latus non fuisse, nisi credidisset.* *Gonzalez Tel-
lez in dicto cap. Ut mensura num. 7. de Empt. &*

18 *mat. 2. Reynald. Observat. erim. to. 2. cap. 18. n. 21.*
Barbos. de Offic. & potest. Episc. par. 3. allegat. 51.
num. 46. pro qua ex dispositione Legis Cornelia
19 condemnantur in duplum, & in Insulam relegantur
1. *Hodie ff. ad L. Corneliae de Fals. Barbos. ubi*
suprà sub num. 48. vers. 111. enim Episcopus *Anto-
nellus de Regim. Eccles. lib. 6. cap. 39. n. 5.* & se-
cundum Canones poenitentia jejunii triginta

dictum in pane, & aqua eis injungenda est,
ut in *dicto cap. Ut mensura, ibique Gonzalez*
*Tellez, aliique Scribentes, ut prosequitur Bar-
bos. ubi suprà.*

Quod autem poena sit arbitraria docet *Rey-
nald. loc. cit. sub n. 78. Menoch. de Arbitr. c. 5. 17.*
20 *num. 21. Matth. in Annotat. ad Guidopap. de*
cif. 490.

Nisi adsit dispositio Statuti, vel particula-
21 ris Constitutionis, prout in hac Civitate vi-
get dispositio praesentis Rubricae, & Capitula
Officii Graeciae, de quibus infra in *Appendice*
pag. 76. cum seqq.

Secus autem si sine dolo, fraude, & deceptio-
ne usus fuerit, utpotè quia partes inter se
22 taliter convenerunt de mensurando cum illa
mensura, nam tunc nulla poena inflat, quam-
vis mensura sit diminuta, & non publica, ut
declarando firmat *D. mens. Reynald. ubi suprà*
num. 22. cum duob. seqq. & quod falsus ponderi-
bus, & mensuris ignorantè utens puniatur
23 per Judicem Civilem, non autem per Crimi-
nalem, ut cum *Ry. in Prax. remission. delinquent.*
firmat Scyaloja de Foro competent. cap. 37.
num. 28.

Notandum praedictum delictum esse mixti
Fori, quia ab utroque Jure tam Canonico, quam
24 Civili puniatur, ut tradit *Antonell. de Regim.*
Eccles. lib. 6. cap. 39. n. 11.

Vetum si statere, vel mensurae sint Eccle-
siae, vel Clericorum tunc causa hujusmodi, ra-
tione rerum ad Ecclesiasticum Forum privati-
25 ve spectat, ut declarat idem *Antonell. ubi sup.*
num. 2.

Hinc non potest Index secularis visitare,
& perquirere Molendina Ecclesiarum, & Ec-
clesiasticorum sub pretextu, quod in illis
26 committantur fraudes cum mensuris vulgo
nuncupatis *Scudella*, etiam si Molendinarii
sint laici, juxta resolutiones Sacrae Congrega-
tionis Immunitatis, registratas per Episcopum
Antonell. loc. cit. num. 2. & Panimoll. in annot. 4.
n. 17. cum duob. seqq. ad ejus dec. 26.

Idque procedit, quamvis molendina loca-
ta fuerint laicis Personis, qui tamen cotre-
27 spondeant asitum, vel in quota, aut etiam
in certa quantitate ejusdem frumenti, quod
mediante eodem molendino acquiritur ad
tradita per *Bellet. Dissquisit. Cleric. cit. de exempt.*
Cleric. & eorum bon. d. n. n. publ. 5. 8. sub num. 1.
*vers. si tamen pro filio solvere conditor por-
tem illorum fructuum, & solvisti Sac. Congr. Im-
munitatis in Perulina molendinorum die 2. Octo-
bris 1691. ut ex tenore sequentis resolutionis*
mihì directà.

Illustre, e Molto Reverendo Monsig.
come Fratello.

Nella Controversia, che verte tra il Clero
della Collegiata di S. Paolo, e le Monache di
coteffa Città da una parte, ed il Governatore
della medesima dall'altra, per conto di avere
questo fatto visitare le molini da grano, spettanti
a Jm-

a' sudetti Ecclesiastici con farne levare le misure, e scandelle, col pretesto fossero alterate. Questi Eminentissimi miei Signori della Sacra Congregazione dell' Immunità Ecclesiastica dopo sentito dall' informazione di V. S. quel tanto è stato dedotto da ambedue le parti, sono venuti in questa risoluzione, cioè, che si diano li Decreti nella conformità, che ella vedrà nel qui unito documento (qua sunt eadem resolutiones emanatae in Viterbien. 13. Augusti 1647. & in Viterbena 12. Janu. 1649. impressa penes Panimoll. dist. annot. 4. num. 18. cum seqq.) che si aboliscano gli atti, che in occasione di visita delli sudetti molini saranno stati fatti, tanto dal presente Governatore, quanto dagli altri suoi Predecessori in questo Governo, ed in fine, che a lei si communi- ca, come per la presente lettera se le commu- nica la facoltà di assistere il medesimo Governatore anche in forma privata dalle Censure incorse. Sarà dunque cura di V. S. di far eseguire in con- formità di tal risoluzione, e Dio la prosperi.

Roma 2. Ottobre 1691.

Di V. S.

Come Fratello.
Il Cardinal Carpegna.
N. Grimaldi Secret.

In executionem praestatae resolutionis Do-
minum Gubernatorem sub die 17. ejusdem
a censuris privatum absolvi, ac die 6. Decem-
bris praevius urbanis, & extrajudicialibus
monitionibus, quibus imprudenter abusus
fuerat contra eum relaxari mandatum de-
gravando donec tradidisset omnia acta in
suo Tribunali gesta, vel medio juramento
declarasset non extare, prout sub die 15. di-
cti Mensis declarationem juraram super non
existentia actorum tandem exhibuit.

Notandum quoque, quod contrahentes
tunc non possent uti aliis mensuris, quam pu-
blicas, quando alioquin mensuratio redun-
daret in praedictum Appaltatori mensura-
rum, prout in Urbe praedictaret Appaltatori
Rubiarellae, si cum alia mensura mensurate-
tur frumentum, si autem introduceretur fru-
mentum, seu blada extra Urbem jam mensu-
ratae, tunc non possent cogi contrahentes per
Appaltatorem ad mensurationem, minisque
ad solutionem mercedis pro mensuratione,
alioquin debita, cum iste casus non compre-
hendatur in Chirographo erectionis hujus-
modi Appaltus, in quo solummodo ALEXAN-
DER VII. expressè protestatus fuit nolle im-
ponere aliquod pedagium, seu gabellam, sed
tantummodo concedere Appaltoti privati-

vam mensurandi- subrogando in omnibus,
& per omnia cum Bajulis, qui ad mensuran-
dum conducebantur; Unde sicuti Bajuli ne-
minem cogere poterant ad mensurandum,
ita nec Appaltator in eorum locum subroga-
tus, nam regulariter subrogatus sapit natu-
ram ejus, in cuius locum fuit subrogatus ad
Text. in leg. si cum, §. Qui injuriarum, ff. si quis
caut. cum aliis plenè adductis per Barbof. axio-
met. usu freq. 21. n. 1. et si aliter praedictaretur,
esset extotius animadvertione digna praeter
restitutionem faciendam, absque eo quod
Appaltator possit se excusare sub praetextu
consuetudinis, & observantiae juxta firmam
supra in Obfero. ad Rubr. 18. n. 4. cum seqq. lib. 4.
& ad Rubr. 9. lib. 6. n. 19.

Notandum etiam, quod si Lex, Constitu-
tio, vel Statutum loquatur tantum de falsifi-
cante mensuras, non extenditur ad utentes
illis jam falsificatis, nam cum casus sit pona-
lis, non extenditur ad alios casus non expre-
ssos, ut advertit Barbof. de Offic. Episcop. par. 3. 1
allegat. 51. n. 47.

Notandum tandem, quod Clerici fraudem
committentes in vendendo cum falsis men-
suris non possunt puniri à Judice seculari, sed
solum à Judice Ecclesiastico poena arbitraria,
ut reprobat contraria opinio tenet Mer-
de Jurisdict. per. 4. cap. 3. n. 16. cum seqq. quem
sequitur Fragosus Regim. Reip. dila. par. 1. lib. 7.
disp. 19. §. 2. num. 73. vers. Sed omnino responden-
dum. Iudex tantum Ecclesiasticus procedere
potest contra hujusmodi falsarios, licet pro-
cedere non soleat, ut cum Petro Gregor. Synag.
Juris univ. lib. 1. §. 1. cap. 11. nu. 37. docet Gonzalez
Fellez loc. cit. n. 8. ver. Et licet.

Alia circa hanc materiam ponderum, &
mensurarum desiderans adeat Cod. in tit. de
Ponderator. lib. 10. ubi Lucas de penn. alique
Scribentes. Arism. Tepet. Var. sent. tit. 17. §. de
mensur. & ponder. Novar. de Gravam. Fissal. to. 3.
gravam. 72. Cyriac. controvers. 131. Giballin. de
Univ. negotiat. tom. 1. lib. 1. cap. 7. art. 3. cum
seqq. Novar. super pragmat. Regn. tit. de ponder.
& mensur. Carpzov. prax. crim. par. 2. quest. 93.
num. 78. cum seqq. Cotel. ad Bull. boni Regime. 42.
num. 93. Card. de Luca de Regal. discurs. 130. La-
gantz de Frust. par. 1. cap. 16. num. 91. cum seqq.
Myler. in Metrolog. cap. 1. & seqq. tit. de Jure
statuendi de mensuris, ponderibus, & moletri-
nis. Bibliothec. nummaria, ubi recensentur
omnes Authores tractantes materiam de mo-
netis, ponderibus, & mensuris penes Salden.
de Num. Rationum General. Statu. Eccles. 16.
ibique Bosnia. & Rysswald. cit. cap. 18.

De Porticibus, Viis, & locis publicis.

RUBRICA XIV.

Statuimus, & ordinamus, quod omnes Viae, (A) & Stratae intra Civitatem, & Burgum
Portae Pontis debeant lapidibus sterni, seu asilicari pro omnibus habentes domos, vel mu-
ros ab utraque parte eorum, propriis eorum expensis pro latitudine domorum, vel mu-
rorum

rorum eorum, pro modo, qualitate, & quantitate, quæ videbitur Dominis Antianis, & ipsas asilicatas mauutenere, & cõseruare, & similiter Porticus antè eorum domos, vel muros eorum expensis fieri facere, (B) & asilicari debeant pro altitudine, & qualitate, quæ ipsi Dominis Antianis videbitur, & de nouo etiam fieri facere, & asilicari, & mauutenere pro communi omnium usu, ut commodè, & decentè iei possit per eos in Civitate absque impedimento, vel immunditia aliqua, & hoc intelligatur de Porticibus discopertis, Nulli etiam liceat Porticum de nouo super columnis ligneis, vel lapideis construere, vel erigere in Civitate, & ejus Suburbis, nisi cum licentia Consilii generalis Civitatis Faventis obiecta ad partium fabricarum. Nullus etiam possit Pontem (C) super Vias publicas facere, aut fieri facere, etiamsi domos ab utraque Via parte haberet, pœna librarum quinquaginta bonon. Communi Faventis applican. & de facto exigenda, & nihilominus Porticus, & Pons penitus destruantur, & auferantur,

S U M M A R I U M.

- 1 **S** Trata differt à via.
Strata dicitur, quæ lapidibus sternitur, n.1.
Vide num.2.
Via dicitur, quæ aperitur in terra absque lapidibus num.1.
- 2 Strata appellatur via Regalis, seu Consularis, siue terra, siue opere manufacto quis eam straverit.
- 3 Stratores appellabantur, qui Castra præbant, ut loca accommodatiora ad traducendum Exercitum pararent.
- 4 Scatupo disponente, quod committens delictum in strata pœna dupli puniatur, non intrat duplicatio pœne, quoties Accusator dixit maleficium commissum fuisse in via.
- 5 Omnia cum tempore conteruntur.
- 6 Resectio, restauratio, & reparatio viarum spectat ad quemlibet Dominum, juxta latitudinem domus propriæ.
- 7 Conductor coactus facere expensas reparationis viæ, poterit eas compensare cum pensione.
- 8 Reparatio viæ publicæ antè domum emphiteuticam, spectat ad Emphyteutam.
- 8 Clerici, Ecclesia, & Ecclesiastici non sunt exempti à reparatione viarum publicarum.
- 10 Vicini tenentur contribuere ad reparationem viæ, si Dominus domus vicinæ non sit solvendo.
- 11 Si postea efficiatur solvendo, vel detegatur aliquid ejusdem Domini domus, tunc vicini, qui expensam fecerunt, præferuntur pro rata eos tangente omnibus aliis quamvis anterioribus, & posterioribus.
- 12 Dominus tenetur purgare viam publicam antè propriam domum ab immunditiis.
- 13 Nec latifacit auferendo lutum de medio, illudque projiciendo in partibus laterali-
bus viæ.
- 14 Resectio, reparatio, & expurgatio viarum publicarum requirit celerem expeditionem.
A decreto, seu sententia super resectione, expurgatione, & reparatione viarum non datur appellatio suspensiva à n.14.
- 15 Quod maxime procedit in viis Urbis ex

dispositione Chirographi Pontificii, de quo ibi,

- 16 Etsi Judex admitteret appellationem suspensivam, & inhiberet, nulliter procederet, tanquam contrà casum legis, & inhibicio non esset attendenda, ac si non emanasset, & num.17.
- Sententia lata contrà casum legis est nulla num.16.
- 16 Clausula Sublata, & Decretum irritans operatur, quod si Judices secus judicaverint eorum judicium, & sententiæ sint ipso jure nullæ.
- 19 Viæ, & Stratæ publicæ sunt de Regalibus.
Pons super via publica de una ad aliam domum fieri non potest nu.19. Ampli. nu.21. & num.22.
- 20 Et illum fabricans punitur pœna sacrilegii, vel saltem pecuniaria.
- 23 Porticus domus deprimi non valet, & quare.

O B S E R V A T I O.

S Trata differunt à viis; nam Strata dicitur, quæ lapidibus sternitur; Via verò, quæ aperitur in terra absque lapidibus, ut probat text. in l. 1. ibique gloss. in verbo de strata ff. de Via publica, ut in Labit. 4. igitur ibique Joan. de Platæ & Bart. C. de Privilegiis dom. Angust. lib. 1. Peregrin. consil. 103. num. 7. volum. 1. ubi advertit, quod quamvis strata propriè sit via facta lapide manu strato, tamèn de communi usu appellatur via regalis, seu Consularis, siue terra, siue opere manufacto quis eam straverit, unde Stratores appellabantur, qui Castra præbant, ut loca accommodatiora ad traducendum exercitum pararent, aggeres, & tumulos æquando, pontes struendo, & similia agendo Cohell. ad Enll. boni Regim. cap. 28. sub num. 52. Antunes Portugal. de Domat. Reg. tom. 2. par. 3. cap. 3. num. 8. p. Pacchelli. de diffinit. cap. 6. memb. 10. sub num. 1. & comprobatur ex inscriptione iussu sancti. mem. Alexandri VII. appositæ in muro Monasterii Sanctæ Catharinæ de Senis Urbis, ibi; Arduo lenito Clivo facilior strata ad Quirinalium viam &c.

Hujus distinctionis notitia, quam habebant etiam nostri Statuentes, ut patet ex Rubr.

Rubr. 1. *circ. d. facm lib. 2.* ubi fit mentio de via, & strata, omnino est necessaria, nam, si Statutum disponat, quod committens delictum in Strata poena dupli puniatur, non intrat duplicatio poenae, quoties accusator dixit, maleficium commissum fuisse in via, ut notat Bar. loc. cit. quem refert, & sequitur Antunez Portugal. ubi *supra*.

Nihil vel natura, vel aere conditum, tam solidum esse, quod continuo, & nunquam interrupto usu non coneratur, experientia comprobatur, & quia inter alia consummerari possunt viae intra Civitatem, harum restitutio, restauratio, & reparatio spectat ad quemlibet Dominum juxta latitudinem domus propriae. *L. Ediles 5. confirmat*, ibi: *confirmat autem vias publicas unusquisque secundum propriam domum ff. de Via publ. distinguendo docet Bart. in l. Per Hythinum nu. 3. C. de Immunit. nemin. conced. l. 10. Magistrat. de Magistrat. lib. 3. cap. 10. nm. 279. & nu. 181. subdit, quod si conductor coactus fuerit expensas ceptationis facere, poterit eas compensare cum pensione, idemque firmat Antunez Portugal. loc. cit. nm. 59. Scyaloja de Foro compet. cap. 26. nm. 120. ubi etiam subdit quod hoc onus spectat ad Emphyteutam, si domus sit emphyteutica Kochen de Jure vicinia par. 2. cap. 2. nm. 26. cum seq. Braggiotti in Epitom. vicinarum cap. 4. nm. 11. cum seqq. Pigant. ad Statut. Ferrar. lib. 6. rubr. 9. n. 18. 10. 2. Caneet. Variar. resolut. par. 3. cap. 4. nu. 273. Nec ab isto onere sunt exempti Clerici, Ecclesia, & Ecclesiastici, juxta text. in l. Ad instructionem C. de Sacrosanct. Eccles. & firmatur Barbof. in d. l. Ad instructionem nm. 2. & de Jure Eccles. univers. lib. 2. cap. 39. n. 45. Gutierrez Trist. 99. lib. 1. quaest. 3. & allegat. 10. nm. 2. Antunez ubi *supra* nm. 55. Kochen loco cit. alioquin Ecclesia, & Ecclesiastici locupletantur cum aliena jactura, quod non potest pecuniari ex vulgatis.*

Et si contingat, quod Dominus domus non sit solvendo, tunc ceteri vicini tenentur contribuere, ut firmatur Kochen. ubi *supra* *Viv. decis.* 488. nm. 16. cum seq. lib. 3.

Advertendo, quod si postea efficiatur solvendo, & detegatur aliquid illius, qui reparationem facere tenebatur, tunc vicini, qui expensas fecerunt, praeferrunt pro rata eos tangente omnibus aliis, quumvis anterioribus, & posterioribus propter publicum favorem commercii, negotiationis, & salubritatis aeris, ut prosequitur Pigant. loc. cit. nm. 19. ubi testatur ita decium fuisse de anno 1649. ab Eminentiissimo D. Cardinali Odescalco tunc Ferrarum Legato a Latere, & postea Summo Pontifice cum nomine Innocentii XI.

Tenetur etiam unusquisque purgare viam publicam ante propriam domum ab immunditiis juxta dispositionem text. in l. 1. ff. de Via public. Conirol. ad Statut. Engub. lib. 5. rubr. 24. nm. 1. cum seq. Antunez Portugal. dicto cap. 3. nm. 59. cum seq.

Nec satisfacit auferendo lutum de medio, illudque proiciendo in partibus lateralibus viae ad text. in dicta l. 1. §. purgare ff. de Via public. & prosequitur Antunez ubi *supra* n. 60. & Conirol. dicto nm. 2.

Ceterum cum agatur de materia requirente celerem expeditionem, & in qua damnum, & periculum est in mora, a sequestratione, seu decreto super refectione, restaura-

tionem, & expurgationem viae non datur appellatio suspensiva, ut firmatur Joannes Baptist. 4. Cost. de Portione rata quaest. 15. quem refert, & sequitur Caneet. Variar. resolut. par. 3. cap. 4. nm. 273. & pro solutione raxe pro viis Urbis convenit expellere dispositio amplissima Motus proprii *sanct. mem. Alexandri VII. emanati de anno 1661. & registrati a Braggiotti. in*

15 *ejus epitom. variat. cap. 4. nm. 147. & confirmati mediante alio simili Chirographo a sanct. mem. Clemente X. qui habet vim legis inviolabilis, ibi: Quale vogliamo, che habbia forza di legge perpetua, & invariabile &c. Et tollit: alla Camera, & ad ogn'altro Giudice la facoltà, e giurisdizione d'ammettere l'appellazione, & ricorso all'effetto sospensivo &c. dichiarando, e decretando, che la cognizione delle sopradette cause, & loro annessi, incidenti, & emergenti, quanto all'effetto sospensivo non spetti in modo alcuno alla nostra Camera, né ad altro Tribunale, riservando però alla detta Camera facoltà, e giurisdizione d'ammettere, e conoscere l'appellationi, e ricorsi quanto all'effetto devolutivo solamente, e non in altro modo, con condizione prima d'ammettere la detta appellatione, & ricorso in devolutivo, li debba constare legittimamente che il ricorrente, & appellante habbia effettivamente pagata tutta quella somma, alla quale sarà stato condannato &c. dichiarando, e decretando nullo, & invalido tutto ciò, che da qualsivoglia persona si facesse, & attentasse contro la forma del presente nostro Moto proprio, e levando la facoltà, e giurisdizione alla Camera, & ad ogn'altro Giudice di dichiarare, & interpretare, & giudicare altrimenti. Quae verba cum sint undequaque clara, & pregnatissima, nullam admittunt ambiguitatem, & interpretationem, & si contra dispositionem praedicti Motus proprii admitteretur appellatio suspensiva, seu inhiberet, 16 Index procederet uti privatus absque ulla jurisdictione, & proinde ejus inhibito, seu admissio appellationis tanquam contra expressum casum legis esset nulla juxta clarum text. in l. Si expressum 19. ff. de Appellat. Senec. de Sentent. & re judic. gloss. 14. q. 24. nn. 11. & quaest. 30. nm. 8. Copey. latr. consultat. 6. nm. 54. cum seq. respondit Rot. in recent. decis. 130. nm. 16. par. 16. & decis. 52. 17 nm. 13. par. 19. & perinde ac si non emanasset per text. in l. Si cum 2. C. Quando provoc. non est necess. & prosequitur Rot. dicta decis. 130. nm. 47. cum seq. Eoque magis cum dictus Chyrographus munus sit clausula sub-*

18 lata, & decreto irritanti operantibus, quod
li ic-

si secus Judices judicaverint, eorum judicia, & sententiæ sint irritæ, & nullæ ipso jure, ut in terminis similis Constitutionis censuit *Reg. in allegat. decis. 52. num. 14. cum seq.* ubi subdit, quod ideo uti notorie nulla, & injusta non indiget revocatione, & eorundem *Burrat. decis. 337. num. 8.* Post hæc scripta emanavit *Constitutio Summi Pontificis Innocentii XII.* impressa supra in *Observat. 33. lib. 5. hoc eodem 10. num. 23. cum seq.* pariter prohibens appellationem suspensionis.

Viz, & Stratae publicæ cum sint de Regalibus, ut firmatum fuit supra in Observat. ad Rubr. 35. lib. 5. num. 1. non potest super illis 39 de nna ad aliam domum fieri pons *Surd. conf. 137. num. 1. cum seq. volum. 1. Mastrill de Magistrat. lib. 3. cap. 10. num. 275.* ubi *num. seq.* subdit, quod alias puniuntur poena sacri-legii, vel saltem pecuniaria *Gratian. dist. 84. num. 24. cum seq.* ubi ampliat proce-

21 dere etiam si nemini noceat *Theaur. & R. forens. lib. 2. quest. 89. num. 4. Fondat. R. & resolut. civil. par. 2. cap. 133. num. 23. Antu-nez Portugal. disto cap. 3. num. 47. Surd. decis. 42. num. 9. & cum aliis adductis in Observat. ad Rubr. 33. num. 3. lib. 5.*

Maximè si ex eo claritas viæ offuscaretur, 22 & deformior redderetur, ut firmat *Silvan. conf. 60. num. 8.* quem refert *Civiac. controvers. 28. num. 25.*

Eademque ratione non potest deprimi porticus domus, nam quando est altior, Ci- 23 vitas redditur speciosior, & via utilior, ac pulchrior, & conversio autem ex illius depre- sione deformatur Civitas, & daumificatur via propter offuscationem luminis, ac etiam quia non licet ita commodè sub ea transire equitando, ut respondet *Civiac. dista contro- vers. 28. num. 26.*

ADDIT. AD RVBR. XIV. LIB. VII.

S U M M A R I U M.

- 1 **S**trata differt à via.
- 2 Vicini tenentur ad reparationem viæ pro convicino qui non est solvendo.
- 3 Et solvendo pro eo præferuntur pro rata.

Num. 1. Strata differt à via ut tradit *Seta de Officio Locumtenentis * cap. 27. num. 1.*

Num. 10. Si Dominus, sive is, qui de jure tene- tur ad reparationem non est solvendo, vi-

24 cini aritari * possunt ad onus reparatio- nis subeundum ut etiam firmat *Castellin. ad Bannimenta Romandiola observat. 15. num. 211.*

Rem. 11. Vicini, qui expensam fecerunt pro convicino in reparatione viarum præfe-

3 runtur pro rata * eum tangente aliis credi- toribus *Seta de Officio Locumtenentis cap. 27. num. 3.* firmat *Castellin. d. Observat. 15. num. 23.*

De Pontibus non faciendis super Canali, & Viis sine licentia.

R V B R I C A XV.

NULLI de cætero liceat facere aliquem Pontem (A) super Viis, seu Canali Com- munis Faventia, licet haberet domos ab utraque parte *Viz, & quævis habe- ret domum propè Canale, & Viam ab alio latere Canalis, nisi prius habita licentia à Magnificis Dominis Antianis cum adjunctis, videlicet quatuor pro qualibet porta qui sint de numero quadraginta octo Antianorum, poena librarum vigintiquinque bonon. cujuscunque qui secus facere præsumpserit, qui Pons ejus sit, & esse debeat latitudinis; altitudinisque, quæ præfatis Dominis Antianis, ac adjunctis videbitur. Liceat tamen Tinctoribus, & Caligariis tenere banchas (B) in, & supra Canale publico pro eorum usu & artis, dummodò cursus aquæ non impediatur, quas ad omne libitum Antianorum removeve teneantur, quilibet etiam Canale à latere suo purgare, & effodere debeat arbitrio Antianorum, sub poena per ipsos declaranda.*

S U M M A R I U M.

- 1 **P**ons supra viam publicam à nemine auctoritate privati fieri valet.
- 2 Via publica est de Regalibus.
- 3 Usus viæ publicæ est communis *num. 2.*
- 3 Ballæ, merces, sbarræ, & similia non pos- sunt poni in via publica, per quam impe- diatur liber transitus. *Lim. ut ibi.*

4 Inhiberi solet per Judices, ne ab Artifici- bus, ac aliis ponantur tabulata, banchæ, ballæ, & res similes in via publica. *Ampl. num. 5.*

6 Ex pro hujusmodi inhibitione potest instare quilibet de populo etiam non habens in- teresse tanquam actio popularis.

7 Fabri lignarii possunt retinere in via pu- blica lignamina pro eorum exercitio, dum.

dammodo illius usus non impediatur.

OBSERVATIO.

A Pons supra viam publicam à nemine auctoritate privata fieri valet, ut firmiter fuit in *Observat. antecedenti*.

B Via publica cum sit de Regalibus, & illius usus sit communis, ut dictum fuit supra in *Observat. ad Rub. 35. num. 1. lib. 5. non possunt in ea poni ballæ, merces, seu scharæ, & similes, ex quibus impediatur liber transitus juxta dispositionem text. in l. Prætor, alia. §. Si quis nemine versis. Prætor, ibi: in via publica, itinerem publico facere, immittere quid, quo ea via, iterum deterius sit veto. ff. Ne quid in loc. public. firmat Gratian, disceptat. 84. numer. 27. ubi limitat*

in viis Villarum, *Surd. decis. 42. sub num. 9. cum seq.* Unde patsim inhibetur per Jur. 4. dices, ne Artifices, aut alii ponant tabulata, Bancha, Ballas, aut res similes, quæ impediunt usum privatum vicinorum, quatenus prætenditur juxta eorum domos, seu prædia, ut firmat Gratian. discept. 658. num. 14. & num. 15. subdit procedere, quamvis vis nemini sit nociva, ac num. 16. firmat pro istis impediementis amovendis licitum, esse cuilibet de populo, etiam non habenti 6. interesse agere, & inhibitiones obtinere, cum hæc actio sit popularis, & cuilibet de populo competat, ac concordantes adducit. possunt tamen Fabri signarii retinere in via publica lignamina pro eorum exercitio, dammodo illius usus non impediatur, ut disponitur in Rub. 10. hoc eodem Libro.

ADDIT. AD RVBR. XV. LIBR. VII.

SYMMA R I D M.

1. **U**sus viæ publicæ non potest impediri, nec in ea quidquam imponi.
2. Limita respectu Dominorum usquequo se extendit stillicidium Domus,

Num. 3. Viæ tamquam publici juris non possunt impediri quoad usum, nec in eis quidquam

1. imponi, * ut etiam firmat Castellan. ad Bonimonta Remandiola observat. 15. num. 29. cum seqq. ubi sub num. 30. declarat procedere quo ad ipsum liberum ambitum viarum non venisse
2. rōse extendit ad Areolas, & stillicidia domorum, in quibus cum sit juris privati juxta eorundem extensionem non interdicatur usus, & appositio mercium ad commodum Dominorum, sive conductorum.

De Cloacis.

R V B R I C A XVI.

Insuper quam sit necessarium Civitatem per publicas Cloacas, & discursus aquarum bene, & decenter discurrere ab aquis pluvialibus, cum ob hoc plurima, & enormia damna, & domorum ruinæ evenerunt. Ordinamus quod per præfatos Dominos Antianos omnis debita provisio, & cura adhibeatur ut debeant eas facere, teneri purgatas cum cursibus suis aquarum ad illas, ut aquæ statim possint labi, & currere extrâ Civitatem absque aliquo publico, vel privato detrimento. Possunt etiam præfati Domini Antiani de novo alias Cloacas Pontes cursus aquarum, tam in Civitate, quam Comitatu, & Districtu fieri facere ordinate, & labi facere pro ut eis videbitur expedire etiam per terrenum privatorum, contradictione eorum aliqua non obstante pro bono, & utilitate publica. Nemini verò liceat in Civitate, vel extrâ Cloacam aliquam facere in Via publica, vel etiam in suo, vel abruptionem aquarum adversus convicinos, vel alios ulterius bona habentes, nisi cum licentia obtenta à Dominis Antianis, quam concedere possint cum eis videretur conveniens fore pro utilitate tam publica, quam etiam privatorum. Liceat etiam in Civitate, & Burgis cuilibet pluviales aquas, ac puteorum aquas, quæ pro usu domorum pro pannis lavandis, & vegetum purgatione hauriuntur per Cloacas usque in Viam publicam deducere absque ulla prohibitione, aut aliqua ordinatione in contrarium faciente, quæ si aliqua repetiretur, cassâ, & irrita ex nunc habeatur. Non possit tamen aliquis aliquas fetentes aquas, vel imunditias aliquas, aut aquas lavaturarum utensilium coquinæ modo aliquo per dictas Cloacas deducere sub poena solidorum viginti bonon. pro qualibet vice, qua contrafactum fuerit Communi Faventis applicanda. Teneantur etiam omnes Cloacas habentes, & discurrentes in vias publicas, tenere illas bene purgatas apud Vias, ita & taliter quod non fiat ibi aliqua putredo, foetor, vel imunditia, sub dictâ poena solidorum viginti pro qualibet vice, usque supra applicanda.

- 1 **C**loaca est locus canus, p̄r quem col-
luvies quædam fluat.
2 Cloacarum usus inventus est ad mundas
Urbes conservandas.
3 Cloacarum diligens cura habenda est.
4 Cloacæ publicæ, & privatæ in locis neces-
sariis fieri debent, aliàs rarò evitatur pestis.
5 Aer sæpè redditur pestifer ex impuro cloa-
carum halitu, & vaporibus angiporum
fætidis.
6 Cloacæ expurgandæ sunt, & expurgatæ ser-
vandæ.
Fætida prolici in cloacis prohiberi debet
mediante dñctio p̄nali, de quo num. 6.
7 Vicinus cogi potest ad expurgandam Cloa-
cam, ne malus odor Convicino noccat.

OBSERVATIO.

- C**loaca est locus canus per quem collu-
vies quædam fluat, ut docet *Vulp.* in
l. 1. §. cloaca ff. de Cloac. ibique *Bartol.* ceteri-
1 que *Scribentes Concil.* ad *Statut. Engub. lib.*
5. Rubr. 25. num. 1. carum usus inventus est ad
mundas Urbes conservandas, dicto §. cloaca,
2 *Cardin. Gassald. de Averten. & profligan. pest.*
3 cap. 258. num. 23. ubi num. 24. subdit, quod
4 dum illis diligenti cura usæ est, sanum fuit,

ac salubre ibi habitare secundum *gloss.* in ca-
pit. qualiter 7. quæst. 1. *Cepoll. de Servit. Urb.*
præd. tit. de cloacis. unde *Franciscus Ripa* suis
Avenionensibus consultat, ut in locis necessa-
riis cloacas publicas, & privatas fieri curent,
aliàs rarò eos sine peste futuros.

- Ex impuro namquè cloacarum halitu, &
vaporibus angiporum fætidis aer sæpè ted-
ditur pestifer, ut ait *Vulp.* in dicta l. 1. *Præ-*
videll. de Peste sub tit. de cæter. ad salubr. per-
tinent §. sciendum num. 3. *Marchin. de Peste.*
cap. 1. num. 9. *Card. Gassald. d. tract. cap. 249.*
num. 50.

Propterea ad evitandam insalubritatem
aeris expurgandæ sunt Cloacæ, & expurga-
tæ servandæ prohibendo ad hujusmodi effe-
ctum, ne fætida inibi proiciantur, ut præ-
ter allegatos in *Observo. ad Rubric. 62. num. 2.*
cum siqq. lib. 4. docet *Cardin. Gassald. allegat.*
6 *tract. cap. 3. num. 12. junctio cap. 45. ubi regi-*
stratum legitur Edictum p̄nale circa hanc
materiam. Er prædicta comprobantur ex
firmatis per *Zaceb. Q. medicolegal. lib. 5. tit. 4.*
quæst. 7. per tot. & *Carpan. ad Statut. Mediola-*
nen. tom. 2. cap. 256. apud quos alia de hac
materia.

Vicinus etiã cogi valer ad expurgandam
Cloacam, ne malus odor convicino noccat,
7 juxta text. in l. Si quando 17. §. final. ff. Si ser-
vend. & *hemat Concil. ad dictam rubr. 25. n. 3.*

De Custodiis Civitatis, & Suburbii.

R V B R I C A XVII.

Item ad evitandas fraudes, Statuimus, & ordinamus, quod de cætero Officiales
custodiæ dictæ Civitatis Faventis habere, & tenere debeant unum librum, in
quo scripti sint omnes fumantes, & Capellani dictæ Civitatis, Suburbii, & Comi-
tatus ejusdem, summaque diligentia curent, ut in dicto libro omnes idonei ad cus-
todiam describantur, videlicet omnes majores decem, & octo annorum, & qui
non exceßerint annum sexagesimum, & cum dictis Officialibus injunctum fuerit per
Magnificum Dominum Gubernatorem, & Dominos Antiauos ut custodias præci-
piant, tunc debeant sono tube præmisso omnes Capellanos, & Capitularios Schola-
rum ad se vocare, & eis sub pœna librarum quinque bonon. imponere, ut tot cus-
todias ordinare velint, quos ipsi Officiales expedire cognoverint, & Notarius dic-
torum Officialium eas in libro alio super hoc deputato seriatim describere teneatur
distinguendo quarteria, & Capellas, & insuper curare debeant ne aliqui plus gra-
ventur, quàm ceteri, & quod Capellæ majores numero, plus custodias dent quàm
minores, & non venientes ad custodiam præfati Officiales punire valeant in solidis
quinque pro quolibet, & tamen sequenti nocte custodiam facere compellantur. Ca-
pellani autem non ordinantes suas custodias debitis temporibus, prout eis congruis
temporibus injunctum fuerit in solidis viginti bonon. puniantur, & dicti Officiales
custodiæ teneantur singula nocte, qua sunt custodiæ ire, aut mittere Notarium ad
videndum an custodiæ sint ad eorum loca designata, & omnes custodias recensere,
& non inventas ut suprà punire, & si eis expedire videbitur de novò alias loco
deficientium ponere, & idem in diurnis Custodiis observari volumus. Declarantes
insuper quod dictis minoribus decem & octo annorum, & septuagenariis, & isir-
mis, aliisque miserabilibus personis, & viduis nullo modo aliquod onus custodiæ
imponatur, etiã si conigerit super hoc ex causâ custodiæ aliqua collecta imponi,

sive in Communi, sive in Capellis, aut Scholis, cum ab iis oneribus tales immunes esse debeat. Volumus etiã, quod copia dicti libri, in quo descripti sunt omnes idonei ad custodias stare debeat penes Scribam majorem dictorum Dominorum Antianorum ne contingat aliquem de eo deleri sine ipsorum licentia,

S U M M A R I U M.

- 1 C Vstodie Civitatis hodiernis temporibus sunt solum tempore belli, aut pestis.
- 2 Custodie portis Civitatis tempore pestis quomodo fiant.
- 3 Deputati portis Civitatis occasione pestis eligi debent ex Patritiis, & Nobilioribus.
- 4 Advenæ, & Peregrini tempore pestis non habentes syngrapham sanitatis, arceri sunt.
- 5 Eri illam habeant non sunt excipiendi si ab infectis locis veniant.
- 6 Revenna Civitas ut custodita remaneat Custos Turris hora tertia noctis illam ascendit, & exclamat curiosa formula, ut ibi.

O B S E R V A T I O.

- 1 C Vstodie Civitatis hodiernis temporibus non sunt, nisi tempore belli, aut pestis;
- 2 Tempore enim contagii constructis cancellis, ac adiculis ligneis singulis Porris pro Militibus, seu Commissariis, vel Deputatis, qui ab exteris, & peregrinis excipiant, & recognoscant sanitatis syngraphas, ut docet *Card. Gassald. de Avertis. & profig. pest. cap. 160. num. 11. cum seq.* Et tales Deputati eligi debent ex Patritiis, & Nobilioribus Civitatis, qui non sordido quæstui, sed solis gloriæ stimulis, &

amori Patriæ intenti sint *Marebin. de Bella Divin. par. 7. cap. 4. num. 13. & prosequitur Card. Gassald. ubi supra n. 13.*

- Advenæ, & Peregrini autem non habentes syngrapham sanitatis arceri sunt, cum per illam probetur sanitas *Rip. de pest. rub. de remed. ad conserv. abert. num. 168. Mascard. de probat. conclus. 148. num. 1. & conclus. 1395. Quis nimò et si habeant sanitatis syngrapham, adhuc non sunt excipiendi, si ab infectis locis venerint Rip. loc. cit. num. 173. Intrigiol. singul. 44. num. 42. Mascard. dista conclus. 148. num. 2. cum seq. & utramque conclusionem firmat Card. G. Bald. loc. alleg. n. 14. cum seq.*

Occasione custodie Civitatis existimavimus tanquã tessis de proprio auditu hic pro curiosis adnotare, quod praticatur in antiquissima, & celeberrima Civitate Revenna; Ibi enim tertia hora noctis Custos Turris illam ascendit, & prima voce versus Portam Juliam vulgò nuncupatam *Porta servata* alta voce exclamat *guarda ben Porta Giulia*; secunda vice versus Portam Adrianam exclamat *guarda ben Porta Adriana*, e la Torre Romana, tertia vice versus Portum exclamat *guarda ben il Porto, sopra Porte*; quarta vice versus plateam exclamat *guarda ben la Piazza*, & c. quilibet exclamationi lubdit *at vegh at vegh*; Idque secundum communioem opinionem post jam depopulatam Civitatem introductum iudicatur ad Præsidium, seu Vigiliis vigilantiores reddendas.

Quod Fabri lignarii retinere possunt ligna in viis publicis impunè.

R V B R I C A XVIII.

- 1 C Arpentarii, & Artifices lignaminis, & volentes ædificare, & alii conducentes lignamina pro usu suo, & familiæ in Civitate, vel Burgis, possint ipsa lignamina impunè retinere in viis publicis, dummodò non impediatur usus viarum tam personarum, quàm currum, et si impedirent currum viæ, personarum, vel currum incidant in poenam solidotum decem pro qualibet vice, & nihilominus lignamen aptare debeant ac cursus impediatur: Insuper omnes prædicti teneantur dicta lignamina de viis in partem, vel in totum remove, & exportare quando videtur Rectori, aut Dominis Antianis, vel Prætori ex suo arbitrio pro aliqua rationabili causâ, sub poenâ qua commissum, vel mandatum fuerit.

S U M M A R I U M.

- 1 V Ia publica occupari, vel impediri à nemine potest.
- 2 Lapides, & rudera in via publica, ut retineantur temporalitèr ab ædificante licentia concedenda est, vel tolerandus est.
- 3 Dummodò id fiat sine alterius injuriâ,
- 4 Licentia Artificibus tenendi ante propriam

Tom. II.

apothecam res ad usum eorum exercitii ac pergulas amovibiles postas ad se de fendendum à vento, Sole, & pluvii, con cedenda est,

O B S E R V A T I O.

- 1 L Icèt via publica à nemine possit occupari, vel impediri, ut notat *Calvin. de Equit.*

P p

298 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ.

Æquit. lib. 1. cap. 25. num. 7. Cyriac. controu. 667. num. 31. Afflict. de Jure protoboni. §. 9. nu. 9. cum seq. cum aliis allegatis per Coni. ad Statut. Eugub. lib. 6. rub. 17. n. 3.

Attamen ædificare volens debet tolerari, vel ei concedi licentia, si temporaliter reponat in via publica lapides, & rudera, ut ex *Acordam. & Redit. tradit Caput. de Regim. Reip. cap. 7. §. 16. num. 13. ubi num. 16. declarat dummodo id fiat sine alterius injuria, & iniuria.*

Pariterque danda licentia Artificibus, aliisque similibus tenendi ante propriam apothecam res ad usum proprii exercitii, necnon pergulas amovibiles positas ad se defendendum à vento, Sole, & pluviis, quæ de mane eriguntur, & in vespertis tolluntur per *Text. in leg. Ediles 3. circa finem vers. Studeant autem, ibique glossa. & Scribentes ff. de Via public. tradit Seydoja de Foro compet. cap. 26. num. 125. & Caput. cit. §. 16. n. 13. vers. Debet cum seq.*

De Muro divisorio, seu Clausura inter convicinos construenda,

R V B R I C A XIX.

Statuimus, & ordinamus, quod quicumque habuerit domum, cortile, hortum, aream, seu aliquod discooperum domibus contiguum in Civitate Faventiz, Suburbis, Comitatu, seu Districtu ejusdem in confinibus cum suo convicino, quæ ex parte, vel latere aliquo sit aperta, & non totaliter clausa; teneatur communibus expensis ipsius, ac convicini facere parietem, seu murum divisorium, arbitrio tamen boni viri, si fuerit domus, seu cortile, si verò fuerit hortus, area, vel aliud discooperum, si ibi aliàs fuerit murus, tunc clausura fieri debeat de muro inter ipsos convicinos simili modo expensis communibus eorumdem. Si verò aliàs non fuerit ibi paries, tunc sepe ex convenienti materia clausura fieri debeat, etiam communibus expensis ipsorum. Si verò alter eorum convicinorum teneatur parietem, & clausuram ut supra facere, seu fieri facere, tunc alter desiderans clausuram fieri, possit, & valeat ut supra claudere, seu claudi facere expensis propriis in confinibus ipsorum convicinorum capiendo de terreno cuiuslibet ipsorum pro dimidia, & tunc talis clausura cuiuscunque conditionis fuerit, sit & esse intelligatur communis inter ipsos vicinos quantumeunque expensis alterius tantum facta fuerit. Liceat ei tamen, qui talem clausuram fecerit propriis expensis, alterum vicinum juris remediis sine aliqua juris solemnitate compellere, & compelli facere ad huiusmodi clausuram construendam, vel factam convicino eidem pro dimidia expensæ satisfacere. Ex teneatur Dominus Potestas, & alius quilibet Iudicis, qui aditus fuerit, alterum ut supra de facto compellere, & hoc Statutum sit præcisum,

S U M M A R I U M.

- 1 **M**urus divisorius censetur, quando constructus fuit cum merlis, seu corona in superiori parte illius, vel paries factus sit in superiori superficie ad dotsum, alini.
- 2 Vel si sit irā tenuis, & debilis, ut commodam superædificationem non accipiat.
- 3 Vel si tecum habeat super imposum.
- 4 Murus divisorius non censetur, si habeat vastā, & profunda fundamenta, & magnam altitudinem, & deficient signa, de quibus num. 1. 2. & 3.
- 5 Murus divisorius, seu destinatus pro clausura non dicitur destinatus ad fabricandum.
- Conscio prohiberi potest, ne superædificet super muro divisorio n. 5.
- 6 Conscio, & Vicino prohiberi potest, ne suis sumptibus propè parietem communem ædificet, ut illam stabiliores reddat, ad hoc ut possit super ea ædificare.
- 7 Elevatio muri divisorii impediri potest vicino, quando ædificanti nulla resultat uti-

litas, & è converso concurret damnum notabile vicini.

8 Vites, & pergule sine Sole remanent infractiles.

9 Faventiz viget consuetudo prohibens elevationem muri divisorii ultra sex pedes, dummodo vicinus nolit illum cooperire, & lodiam, seu mansiones ædificare.

10 Expensæ voluptuariæ factæ in ædificando super re communi à conscio non repetuntur, secus si necessariæ.

Statutum Faventia Rub. 19. lib. 7. strictè est intelligendum num. 10.

11 Conscius contribuere non tenetur pro expensis refectionis, seu reparationis non necessariæ rei communis.

12 Conscius rescire rem communem recusans, privari potest commodo ejusdem rei, aut agi contra non pro expensis, & interesse.

13 Conscius reparationi rei communis reparatione indigentis recusans contribuere partem impensæ, alter socius, cujus expensis facta fuit reparatio, non solum potest repetere impensam pro rata una cum

intere-

interesse à confocio, sed acquirere etiam dominium partis ejusdem Socii, nisi intra quatuor menses satisfecerit.

OBSERVATIO.

Murus divisorius censetur, quando constructus fuit cum merlis, seu corona in superiori parte illius, vel paries factus sit in superiori superficie ad dorsum Aſini, quæ sunt signa communia divisorii parietis, ut docet *Theſaur. decif. 41. sub num. 24. Rot. in j. decif. 50. num. 13. vers. Et tamen cum seq. par. 19. Potum bonum: Matthæi Præſidis vicarum impreſſi, in rec. decif. 152. n. 13. par. 7.*

Prour si murus sit ita tenuis, & debilis, ut commodam ædificationem non recipiat, ut cum *Gabriel. conf. 149. lib. 1. & Barſat. conf. 57. proſequitur Theſaur. ubi ſupra*. Vel si rectum habeat super impoſitum, ut dicit *Corn. conf. 74. rel. per eundem Theſaur. loc. cit.*

Nam deficientibus prædictis signis, & ſtans vallis, & profundis fundamentis muri, et illius magna latitudine ſupra terram non censetur divisorius, ut jam advertit *Gratian. diſcept. 562. num. 47. quem ſequitur Rot. diſſa dec. 50. num. 15.*

Quotiescumque verò murus est divisorius, seu deſtinatus pro ſervituti nōo dicitur deſtinatus ad fabricandum, & conſequenter prohiberi poteſt confocio, nē ſuperædificet, ut per *Barſat. conf. 57. per tot. & conſeq. num. 2. vol. 1. de Luca in ejus Animadv. ſ. ad Gratian. cit. diſcept. 572. num. 9. vers. Oppoſitum puto*, qui cum *Molpheſ. contra Gratianum tenet*, quod poteſt prohiberi vicino, nē ſuis ſumptibus propè parietem commune ædificet, ut illum ſtabiliore reddat ad hoc ut poſſit ſuper eo ædificare, cum non poſſit in alium uſum, præter deſtinatum converti *Franciſc. Marc. decif. 398. n. 17. Magon. decif. Florentin. 46. n. 6. Sperell. decif. 54. num. 30. & num. ſinal. in fine*, ubi agebatur de muro dividente Cortile & maſſione depreſſa. Maxime quando clauſu-

ra horti non indigeat majori elevatione, quo casu cellaræ ædificantis utilitate, concurrente notabili damno vicini, intrat præſumptio æmulationis, quæ ſtante prohiberi poteſt muri elevatio, ut reſpondit *Rot. in rec. decif. 61. num. 18. cum ſeq. par. 17.* ubi impediatur proſpectus vicini, & pergula ſolis beneficio privabatur, ſine quo vites, & pergula remanent infructifera ex ibi allegatis.

Advertendum in noſtra Civitate vigere, conſuetudinem prohibentem elevationem muri divisorii ultra ſex pedes, dummodò vicinus noliſt illum cooperire, & lodiam, seu manſiones ædificare.

Io propoſito præſentis Rubricæ advertendum eſt illius diſpoſitionem videri contra *Text. in leg. Ex duobus 28. ff. de Negot. geſt.* in quo deciditur, quod expenſæ voluptuarie factæ in ædificiis ſuper re communi à confocio non repetantur, ſecus autem neceſſariæ, ut ſignat *Mithalor. de Fratr. par. 3. cap. 36. num. 28.* Ideoque ſtrictè eſſe intelligendam *Cepoll. de Servit. Urb. præd. cap. 40. num. 27. vers. Aut ille, qui prius ædificavit.*

Et comprobatur ex eo, quod confocius non tenetur contribuere pro expenſis reſedificationis, seu reparationis non neceſſariæ, ut diſtinguendo ſignat *Sperell. decif. 56. num. 32. & 33.* ſed ſi renueret rem commune reſicere, tunc privari poteſt commodo rei, aut agi contra eum pro expenſis, & intereſſe, ut docet idem *Sperell. ubi ſuprà num. 33.* & quod ſi duo habeant rem commune, nempe domum reparatione indigentem, & unus eorum velit reparare, alter verò noliſt contribuere partem ſuam impenſæ, ſocius, cujus ſumptibus facta fuit reparatio, non ſolum poteſt repetere impoſitum pro rata una cum intereſſe à confocio, ſed acquirit etiam dominium partis ejusdem ſocii, niſi intra quatuor menses ſatisfecerit, ut aliis allegatis ſignat *Fenzon. ad Stat. Urb. lib. 1. cap. 108.*

De Pariete, seu Muro communi.

RUBRICA XX.

Quicumque habuerit Parietem, seu Murum commune (A) cum aliquo vicino ſuo; vel cum aliqua Univerſitate, Collegio, seu etiam cum Communi Civitatis Faventine poſſit, & valeat in tali Pariete, & Muro ædificare, & elevare, & in eoigna imponere ad voluntatem ſuam, & quoties ei videbitur non obſtante vicini contradictione, et ſi talem Parietem clevarit tale ſuperædificatum efficiatur commune inter ipſos convicinos, quantumcumque expenſis alterius tale ſuperædificatum factum fuerit, ita tamen quod non liceat alteri convicino in tali ſuperædificato aliquid ædificare, facere, vel rursus elevare, niſi prius ſatisfecerit alteri vicino dimidium expenſæ, quam fecerit in ſuperædificato huiusmodi, quo ſatisfacto poſſit in eo ædificare, & rursus talem Murum elevare ſub eisdem conditionibus quoties ei videbitur. In Muro tamen communi non liceat ſcapam, laerinam, seu cloacam, aut elavim habere, niſi prius ibi eſſe conſueverit, vel niſi de voluntate expreſſa vicini id fiat. Nullo tamen modo liceat vicino for-

naem (B) aliquam, seu furnum construere, seu quouomodo habere, nisi habita prius expressa licentia vicini, vel nisi idoneam cautionem de damno infecto vicino praestiterit, nulla praescriptione etiam longissima obstante.

S U M M A R I U M.

- 1 **C**ommunio muri ex quibus probetur remissivè.
- 2 Communio muri probatur ex vestigio coronidis apparentis in inferiori illius parte, & ex antiquis foraminibus in forma angulari existentibus. Amplum. 3.
- 4 Communio muri probatur pro indiviso, ex quo ab utraque parte apparent immixtae trabes ultra dimidium muri penetrantes.
- 5 Communio muri pro diviso, & quando pro indiviso dicatur remissivè.
- 6 Communio muri probatur, si ille existat in confinio utriusque domus, utramque domum claudat, & conjungat.
- 7 Communioque muri probata in extremitatibus, censetur etiam communis in medio.
- 8 Confocius trabem, seu tignum in muro communi immittere potest etiam invito altero socio, & ibi aedificare, si murus ad aedificandum est destinatus, secus è converso, & num. 9.
- 9 Maxime si aedificat jure communione, & praetendit superaedificatum effici commune.
- 10 Aedificans super muro communi facit murum de recenti elevatum communem.
- 11 Socius uti potest muro communi, etiam ad usum non destinatum, animo tamen ut efficiatur commune id, quod in re communi additur, quando socio prohibenti non interest.
- 12 Socio aedificare licet in muro communi ad aedificandum destinato invito confocio, si ei non noceat, secus è converso, & quare. Decl. nu. 14.
- 13 Contrarium quod imò liceat aedificare, etiam si confocio praedjudicat, dummodo non aedificet ad emulacionem, & quare. Decl. nu. 14.
- 15 Damnum grave quando dicatur, & quando leve, remittitur arbitrio Judicis.
- 16 Socius superaedificare non potest super muro communi a confocio elevato, nisi prius solverit medietatem impensis ab eodem confocio factae.
- 17 Et quid si confocius non vult extollere murum, nisi pro una tantum parte,
- 18 Caminam in muro communi, non est permillum socio facere, quia debilitatur. Decl. num. 19.
- 19 Latrina in muro communi a socio fieri non potest, & facta debet tolli nu. 19.
- 20 Fenestra in muro communi an fieri possit remissivè.
- 21 Porta aperiri an possit in muro communi remissivè.

22 Fornax fieri non potest absque licentia vicini.

Furnus fieri non potest absque licentia vicini num. 22.

23 Fornax construere an possit tam in muro communi, quam proprio remissivè.

O B S E R V A T I O.

Communio muri probatur ex varis signis, de quibus *Allograd. conf. 100. vol. 1.* A *Asanzini de Servitut. praed. d. Urban. & rustic. in 1 appendice de muro communi praeter adductos per Androl. in addit ad Cepoll. de Servit. vers. murus an sit communis impressi. penes ejus. Contraversi praeteritis autem ex vestigio coronidis apparentis in inferiori parte muri, & ex antiquis foraminibus in forma angulari existentibus, ut in specie firmat Cepoll. de Servitut. Urb. praed. cap. 40. nu. 14. vers. item cognoscitur per fustellas. Surd. conf. 126. nu. 18. ubi etiam foramina hujusmodi totum murum non penetrant *Roccha Dispnt. Juris select. cap. 163. nu. 49. volum. 2.**

Nec non ex eo, quod ab utraque parte apparent immixtae trabes ultra dimidium muri penetrantis, nam exinde probatur, pariter esse commune, & quidem pro indiviso *l. in communis parietis ff. de Damn. infect. Surd. dicto conf. 126. nu. 9. Castr. conf. 334. sub nu. 32. lib. 2. Allograd. dicto conf. 100. num. 35. Roccha loc. cit. nu. 51. & Sperelli. decis. 54. nu. 1. & 89.* addit *DD.* trañantes materiam quando murus dicatur communis pro diviso, & quando pro indiviso.

Prout si murus existat in confinio utriusque domus, utramque domum claudat, & coniungat *l. Parietem ff. de Servit. Urb. praed. Soc. Jen. conf. 44. num. 2. lib. 1. Surd. ubi supra nu. 6. Roccha. loc. cit. nu. 52. & Rqr. coram Duran. decis. 450. num. 4.*

Et si probetur communio muri in extremitatibus, censetur etiam communis in medio *7 Gratian. disceptat. 263. nu. 3.*

Probata verò communione, permillum est socio etiam invito confocio trabem, seu tignum immittere secundum dispositionem nostri Statuti, quod est conforme dispositioni *8 Juris communis secundum Fenzon. ad Statut. Urbis idem disponens lib. 1. cap. 107. nu. 1.* Sed est intelligendum juxta declarationes *Cepolla de Servit. Urb. praed. cap. 30. quest. 4. ut subdit ibidem Fenzon. n. 3.* Et aedificare in muro communi ad aedificandum destinato, ut respondit *Rqr. in recent. decis. 50. num. 6. juncto num. 16. par. 19.*

Maximè quando aedificat jure communione, & praetendit superaedificatum effici commune, ut cumulatim concordantibus distinguendo inter aedificium ad usum destinatum, & non

& non destinatum firmat *Sperell. dec. 54. n. 11. & decif. 56. num. 20.* Ulterius stantibus signis communionem arguentibus in parte inferiori parietis is, qui super muro communi

10 aedificat, facit murum de recenti elevatum communem, ut ex *Theaur. decif. 23. n. 2.* tradit *Roech. loc. cit. num. 56.*

Imò locus potest uti muro communi etiā ad usum non destinatum, animotamē ut effu-

11 ciatur commune id, quod in re communi additur, quando socio prohibenti non interit, ut firmat *Sperell. decif. 56. num. 37.*

Quod autem permillum sit aedificare in muro communi ad aedificandum destinato invito socio procedit secundum unam opinionem,

12 si consocio non noceat; Secus ē converso, nam si uni prodest, & alteri noceat, melior est conditio prohibentis l. *Sabinus ff. de Damn. infest. respondit Sperell. decif. 54. num. 19. cum seqq.* ubi per elevationem muri luminibus domus consocii officiabatur, & *decif. 56. num. 7.* ubi de aperitione fenestraz, per quam debilitabatur murus, ac mutabatur facies parietis; Secundum vero aliam opinionem procedit,

13 dicit, etiā si consocio praedictet, dummodò non aedificet ad emulacionem, ex quo solum attendatur utilitas facientis, ut tenet *Theaur. decif. 41. quem sequitur Votum Fiarum Praesidit impress. in recent. decif. 252. n. 70. par. 7. & Rot. in recent. decif. 123. n. 6. cum seq. par. 19.*

Sed praedictae contrariae opiniones videntur conciliandae, nempe admittendo primam, procedere in casu gravis; secundam vero in

14 casu levis damni, ut declarat *Roech. ubi supra n. 46. & Sperell. cit. decif. 54. num. 4.* ubi cum seq. subdit remitti iudicis arbitrio, quando damnum dicatur grave, & quando leve.

Non licet tamen in tali superaedificato propriis sumptibus a consocio aliquid alteri

15 cio facere, & superaedificare, nisi prius solverit medietatem impense a consocio factae, ea ratione, quia quando consocius vult su-

peraedificare agnoscat aedificium fuisse utilitē factum a socio, cui proinde competit adio negotiorum gestorum, ut de consuetudine Veronae nostro Statuto uniformi docet *Cepoll. de Servit. Urb. prae. cap. 40. num. 29. in fine cum seq.* qui testatur ibidem itā juxta hujusmodi consuetudinem servari videri, & *n. 32.* examinat, quid dicendum, si socius non vult extollere murum, nisi pro una tantum parte,

17 & de alia simili consuetudine vigente in Civitate Taurini, secundum quam fuisse pluries judicatum, testatur *Theaur. decif. 41. num. 7. vers. sed huic.*

Parietē socio non est permillum facere ca-
18 minum in muro communi, quia debilitatur *Socin. sen. conf. 44. post num. 3. lib. 4. Gabriel. conf. 150. per tot. lib. 1. Sperell. decif. 56. n. 53.* qui docet contrariam opinionem *Cepolla. de Servit. Urb. prae. cap. 64. n. 6.* non procedere in pariete
19 debili, secus in valido. Minusque latrinam, & facta debet tolli *Petrus Antonius Anguisciol. conf. 29. lib. 3.* si damnum vicino inferatur *Cepolla. de Servit. Urb. prae. cap. 65. n. 2. cum seq.*

Quid dicendum de fenestra in muro communi an fieri possit vide *Cepolla. de Servit. Urb. prae. cap. 63. n. 3. Sord. consil. 233. & 387. 20 Altiograd. conf. 100. num. 45. cum seqq. Bursat. consil. 57. cum seq. Laurent. de Pinn. consil. 164. Costa de Retion. rat. quest. 50. num. 1. Thomar. dec. 119. Theaur. decif. 219. & quid de aperitione portae in muro communi vide *Altiograd. dicto conf. 100.**

B Fornacem, seu furnum fieri absque licen-

22 tia vicini vultum est a Statuto, & ex tali prohibitionē sublata est questio, an fornax possit constitui, tam in muro communi, quam

23 proprio examinata per *Cepolla. de Servit. Urb. prae. cap. 51. & n. volens facere fornacem, possit prohiberi a vicinis propter periculum ignis, super quo articulo videndi sunt Marcabrun. consil. 57. per tot. & Rimin. jun. consil. 828.*

Et hujusmodi Immunitatem Ecclesiasticam per text. in cap. final. de Immunit. Eccles. in 6. Gratian. discept. 564. n. 48. cum seqq. Panimoll. dec. 26. Annot. 4. n. 1. cum seqq. Rot. in Bononien. mantentionis 2. Decembris 1707. coram Eminen-
24 tissimo Scotto, & in Tolentina Aperitionis Furni 20. Martii 1713. coram R. T. D. Aldrovando 5. Quod enim.

Et hujusmodi Immunitatem Ecclesiasticam defendit Sac. Congregatio Immunitatis nisi Communicates, vel eius Appellatores se

25 promptos offerant emere illorum frumentum pretio currenti cum augmento vigesima

juxta ejus resolutiones relaxat a Riccio in Synopsi Decret. dista Congregationis verbo Furnus

26 n. 3. 6. & 13. & Rot. in di. Bononien. & Tolentina 5. Quam quidem.

Et quod videndum sit pretium rationabile

3 frumenti, quod censetur pretium rigorosum quo

ADDIT. AD RVBR. XX. LIB. VII.

S U M M A R I U M.

1 **E**cclesiasticis competit jus aperiendi furnum pro explanando frumento recolectum in propriis bonis.

2 Limita quando Communitas, vel illius Appaltator se offert emere frumentum pro pretio currenti cum augmento vigesima.

3 Et quod debeat solvere pretium rigorosum.

4 Quid dispoſuerit Cardinalis Cibo legatus a latere Provinciae Romandiolae in hac materia,

27 *Num. 22.* Occasione furni non abs re existimavi adnotare quod Ecclesiasticis competit jus aperiendi furnum * ad effectum explanandi frumentum recolectum in propriis terris, statum nec per edita, aliasque prohibitiones laicorum valeat illis interdicti in praedictum im-

quo venditum fuit frumentum de mense Novembris tradit *Seta de Offic. locumtenentis cap. 5.*
nu. 18. ubi refert resolutiones,
 Quid dispositum fuerit à clar. me: Cardi-

4 nali Cilio Provinciæ Romandiolæ * Legato à latere in hac materia vide ejus *Ordinationes* infra in *Appendice impressas nu. 27. & seqq.*

Quod nullus possit domum propriam destruere.

R U B R I C A XXI.

NE Urbs ruinis deformetur, Statuimus, & ordinamus, quod nulla singularis persona cujuscunque conditionis extiterit, vel etiam Universitas possit, aut valeat domum propriam funditus destruere, aut destrui facere in Civitate Faventia, aut ejus Suburbis, nisi eam reficere, seu reedificare voluerit sub poena librarum quinquaginta bonon. ipso facto incurrenda, & nihilominus eam reedificare cogatur, & præsumatur non habere animum reedificandi si infra sex menses tunc proximè futuros eam non coeperit reedificare, & infra alium annum eam non cooperverit, & quilibet possit accusare, & habeat tertiam partem poenæ prædictæ.

S U M M A R I U M.

- 1 **Æ**dificia conservari, & non destrui publice expedit ad Urbis decus.
- 2 Demolitione ædificiorum Urbs deformatur.
- 3 Ædificium vetus quis reformare non potest, quando Civitas deformatur, vel via publica deterior redderetur.
- 4 Magistratus compellere debet ad refectionem ædificii, ex cujus demolitione Civitas deformatur.
- 5 Dominus reficere non valens domum ob ejus paupertatem, potest cogi ad eam vendendam alteri, qui eam reedificare valeat, & si iusto pretio vendere nequiverit, poterit à Republi. perere quantum sufficiat ad reparationem, quod tamen est difficile praticari.
- 6 Domus demoliri potest ob crimen læsæ Majestatis, de qua materia remissivè.
- 7 Domus communis omnibus fratribus an tota demoliri valeat ob crimen læsæ Majestatis unius remissivè.
- 8 Domus, seu tugurium, seu capanna in Territorio Faventia edificari non possunt etiam pro usu propriæ familie super petia Terræ minore tornaturarum decem.

O B S E R V A T I O.

- 1 **P**ublicè expedit ædificia conservari ad Urbis decus l. *Prator ait 5. hoc interdictum prohibitorium fide Oper. novi nunciat Surd. decis. 168. nu. 9. & non destrui, ne ex eorum.*
- 2 demolitione Urbs deformetur l. *Negotiandi C. de Ædific. privor. Gratian. Disceptat. forens. cap. 31. nu. 19. Civitat. controvers. 160. nu. 10. Antunes Portugal. de Donat. Reg. lib. 3. cap. 39. nu. 3. & 8. Surd. loc. cit. & statutum fuit ab Eminentissimo Cybo in Capitulis Officii Grassierorum, de quibus in *Appendice pag. 92. cap. 139. cum seqq.* Unde nec vetus ædificium quis reformare potest, quando Civitas deformaretur,*
- 3 vel via publica deterior redderetur *Craves.*

consil. 94. nu. 1. quem refert, & sequitur Ciriac. controvers. 38. nu. 25.

Ex cum ratio non reformandi Civitatem sit juris publici, proinde Magistratus Dominos causa cognita compellere debet ad refectionem; detrectantemque competenti remedio compellere l. *Singularum 8. C. de Ædific. privor. & prosequitur Antunes Portugal. loc. cit. nu. 4. ac demandatum legitur in dd. Capitulis Officii Grassierorum loco cit.*

Sed quia quandoque Dominus ob pauperatem nequit domum reficere, tunc cogi potest ad illam vendendam alteri, qui eam reficere valeat, & si iusto pretio vendere nequiverit; poterit à Republica petere, quantum sufficiat ad reparationem, ut originaliter docet *Specul. in tit. de Satisfact. 5. hoc quoque, quod singulare aureum appellat Cepollæ de Servit. Urb. præd. cap. 59. & sequitur Roman. consil. 336. licet id difficile praticari vocet *Mart. fil. singular. 470.**

Ad demolitionem tamen devenitur ob crimen læsæ Majestatis, circa quam materiam vide *Farinac. de Crim. læsæ Majest. quest. 116. nu. 28. cum seqq. & Massin. de Confiscat. bonor. quest. 4. nu. 69.* Eo casu contingere potest disputatio, an uno ex fratribus tale delictum committere, per quod destrucenda sit domus, demolienda sit tota, etiam in prejudicium aliorum fratrum, cum quibus viget Communio bonorum, qui articulus latè examinetur à *Adhebor. de Fratribus par. 3. cap. 3. cap. 36. n. 31. cum seqq.*

Aliquando etiam ob bonum publicum prohibentur nova ædificia, prout sub die 15. Novembris 1577. à publico Consilio resolutum, fuit, quod nullus in Territorio Faventia possit edificare domum, seu tugurium etiam pro usu propriæ familie super aliqua petia terræ minore tornaturarum decem, ex quo experientia comprobatur inerat similes domus, & tuguria vulgo nuncupata Capanne gravia pluribus intulisse damna quæ telitotius eadem die approbata, & confirmata sunt à *bonem: Francisco Sangiorgio Provincia Præsidente, &*

per

per *Ædificium* sub die 8. *Januarii* 1578. publicata, & iterum sub die 17. *Aprilis* 1583. mediante rescripto confirmata à *boi mem. Annibale de Grassi Episcopo Faventia*, & *Pro Legato Romandiole*, & deinde sub die 22. *eiusdem mensis* publicata mediante alio *Ædificio*.

Ædificium sub die 8. *Januarii* 1578. publicata, & iterum sub die 17. *Aprilis* 1583. mediante rescripto confirmata à *boi mem. Annibale de Grassi Episcopo Faventia*, & *Pro Legato Romandiole*, & deinde sub die 22. *eiusdem mensis* publicata mediante alio *Ædificio*.

ADDID. AD RVBR. XXI. LIB. VII.

SYMMA RIUM.

- 1 **Æ**dificia conservanda sunt ad decus Civitatis.
- 2 *Ædificium* nec novum extolli, nec vetus reformari potest, quando Civitas deformatur.
- 3 Vel via deterior reddatur.

1 conserventur, & Sarta, testaque maneant * ut etiam tradit *Campell. ad Constit. Ducatus Urbini decret. 80. nu. 86. pag. 486.*

Num. 3. Non licet *ædificium* novum extolli, quin nec vetus reformari * si vel Civitas ex eo deformatur, vel via publica deterior reddatur * l. 2. §. *Item Labeo scribis si vicinus ff. de quid in loco public.*, & prolequitur *Campell. loc. cit. num. 96.*

Num. 1. Ad decus Civitatis spectat ut *ædificia*

De Proclamationibus.

R V B B I C A XXII.

UT certa sint loca ubi Proclamationes, (A) & bannimenta fieri debeant, Statuimus, & declaramus, proclamationes illas, quæ sunt, & fieri debent, pro eirando aliquem, seu aliquo ex forma Statutorum nostrorum, seu alium effectum in ipsis Statutis expressum, fieri debere in illis locis, & eo modo, & forma in quibus, & prout in dictis Statutis disponitur. Aliæ autem proclamationes, & bannimenta maximè poen. liq. ut omnibus innotescant quotiescunque sunt, & fieri continget. Fiant primo loco in *P. a.* rea magna Civitatis Faventia, deinde in strata publica antè Cæmeterium Ecclesie Santi Francisci, & etiam in strata publica Portæ Imolenfis ante domum Hospitalis Domus Dei, (B) & in via publica Portæ Montanarie, & prope Cæmeterium Ecclesie Sancti Joannis Evangeliste de Faventia. Quæ Proclamationes, & bannimenta sic factæ, & facta in omnibus prædictis locis habeantur pro legitime factis, & præsumantur verisimiliter ad omnium noticiam, & proclamationes, & bannimenta aliter factæ, & emissæ nullius sint roboris, vel momenti.

SYMMA RIUM.

- 1 **C**itatio contra multitudinem, & personarum incertas facienda est per *Præconem* Notario discente, vel per solum *Præconem*. Banni, & *Ædificii* publicatio ubi, & quomodo faciendæ sit, & de ejus relatione num. 1.
- 2 Citatio personarum certarum, sed absens per proclamationem quando sit faciendæ.
- 3 Hospitalitatem exercere piissimum opus est. Hospitalitatem exercere inunctum est omnibus, & præcipue *Presbyteris*, & *Ecclesiasticis* num. 3.
- 4 Hospitalis, & hospitalitatis materiam tractantes remissive.
- 5 Tenere dimidiata occasione hospitalitatis tradebatur num. 4.
- 6 Hospitalis Domus Dei Faventia fundatio remissive.
- 7 Hospitalis, in quo *Expositi* aluntur, est opus à *Christo Domino Nostro* commendandum n. 5.
- 8 Hospitalis, in quo aluntur Infantes, præsertim *expositi*, appellatur *Verbotrophium*.
- 9 Hospitalitas infantum expositorum exercebatur ab *Ethnicis*, & *Romanis*.
- 10 *Romani* in Foro *Olitorio* lacteariam portam habebant, ubi infantes exponerentur,

& petita ab omnibus elemosyna nutriebantur num. 7.

- 8 *Trajanus* Imperator celebrem domum *ædificavit* in Monte *Cœlio*, & quamplurimis prædiis diravit, ut *expositi* nutrentur.
- 9 Alere infantes *expositos*, ad quos spectet, an ad Principem, an ad Ecclesiam, an ad Communitatem, & quando sit imponenda collecta remissive.
- 10 Hospitalis an, & quando possit à Patre facultatibus idoneo repetere alimenta tradita, ejus filio *exposito*, vide ibi.
- 11 Parentes exponendo, & abiciendo proprios filios impietatem committunt, & evadunt feris pejores.
- 12 Et puniendi sunt *Judicis* arbitrio, quod extendi valet usque ad mortem, quando ex expositione sequuta est mors infantis, & num. 13.
- 14 Limita si ex necessitate, vel ob timorem infamiae, vel mortis exposuerunt. Vide ibi.
- 15 Pater exponens filium privatur patria potestate, & jure filiationis. Decl. n. 16. & 18.
- 16 Patrem filius *expositus* occidens parricidii reus non est. Decl. n. 18.
- 17 *Expositi*, Cives illius Civitatis, & loci, ubi *expositi* sunt, censentur.

Ex.

19 Expositi, legitimi, ac successionum, Ordinum, & Dignitatum capaces esse censentur, & quare -

OBSERVATIO.

A Quando citanda est multitudo, & personæ incertæ, vel publicandum Bannum, vel Edictum, tunc publicatio citationis, Banni, vel Edicti fit per solum Praeconem, vel per ipsum Praeconem Notario distantem, seu legente *Specul. de Citat. 6. Sequitur num. 4. & 12.* qui Praeco debet alta, & intelligibili voce proferre, & clamare ad hoc, ut quilibet ex assistantibus possit audire, in relatione debet referre præconizasse, & publicasse in locis solitis, & consuetis, ut docet *Gratios. Uberr. de Citat. cap. 12. num. 346. cum seq.* ubi subdit, quod quoribus citatur persona cetta, debet proclamare publicari ante domum, & lu vico, seu in loco, ubi habitare consuevit, & in loco iudicii, & ita referre publicasse.

Hospitalitatem exercere piissimum est opus, ut tradit *Franciscus Amosaz. de Causis piti lib. 4. cap. 11. lib. 1. quod est omnibus iniunctum, & præcipue Presbyteris cap. Presbyter. 91. dist. cap. 1. de Celebrat. Missar. ac Ecclesiasticis Beneficiis Ecclesiastica possidentibus cap. volumus 89. distincti. & sancitum fuit à Sac. Concil. Trident. sess. 25. cap. 8. de Reformat. & tradit Amosaz. d. cap. 11. sub. num. 1. Qui de Hospitali, & hospitalitate plura desiderat, adeat Gratian. discept. 898. num. 20. qui refert matrem tractantes, & num. 52. notat, quod secundum morem antiquum dabatur tæxera dimidiata, ut possent agnosci, & Deus Hospitalis erat Jupiter, & tale jus erat honorarium, & sicut erat peccellitudo hospiti, ita violari non poterat *Matthæi de Regim. Regn. Valent. cap. 4. §. 3. num. 125. cum seqq. Concil. Allegat. civil. & crimin. 35. & Amosaz. allegat. cap. 11. cum notis non sit hic de hac materia tractare, sed solum occasione mentionis facere in præsentî Rubrica nostri Hospitalis Domus Dei nuncupati, cujus fundacionis meminit Tondut. in ejus Historia Faventina in problem. & in quo aluntur infantes expositi, quod est opus à Christo Domino nostro commendatum, ut in *Matth. cap. 18. ibi: Qui suscepit unum parvulum in nomine meo suscepit, quæ verba intelligenda sunt, nedum domi excipiendo, verum etiam aliis modis beneficiando, ut aliis relatis firmat Amosaz. cit. cap. 11. num. 50. Lara de Anniverfar. lib. 1. cap. 21. num. 67. cum seqq. de Collectis, quass. 57. num. 1. quicquid dicitur Peter Llamas in sua Methodo par. 3. tenens mediantibus his Hospitalibus causam, & licentiam peccandi & exponendi subministrari, quem reprobatur D. Advocatus Ageta in Annot. ad decis. Moles §. 8. de Civitate Neapol. acq. quass. 5. num. 16. ubi etiam optimas rationes adducit par. 2. & huiusmodi Hospitalia, in quo aluntur infantes, præsertim expositi appellatur Bethrothrophium ut in l. Illud, quod 17. & in l. Sancimus 19. Cod.***

de Sacrosanct. Ecclesi. Knipschild. de Jurib. & privil. Civit. Imperial. lib. 5. capit. 24. num. 19. & Amosaz. disto capit. 11. num. 3.

Piissima hæc causa nedum à Christianis, verum etiam ab Ethnicis exercita fuit; Nam Romani in Foro Olitorio Lacteariam portam habuere, ubi infantes exponebantur, & petita ab omnibus elemosyna nutriebantur *Alex. ab Alex. Dier. genial. lib. 1. cap. 12. Trajanus Imperator postmodum celebrem domum quod edificavit in Monte Cœlio, & quamplurimis prædiis ditavit, ut expositi alerentur, ut tradunt Efcobar. de Ratioc. cap. 25. num. 46. discept. 267. num. 9. Amosaz. ubi supra num. 51. & Cobell. ad Bull. boni Regim. cap. 39. num. 13. cum seqq. & de antiquissimo exponendi infantes more, ac huiusmodi Bethrothrophiorum verusissima institutione plenè, ac eruditè à D. Advocato Ageta loc. cit. num. 1. cum pluribus seqq.*

Attenta existentia dicti Hospitalis in nostra civitate cessat occasio discutiendi illam controversam questionem, cuinam incumbat onus alendi infantes expositos, nempe an ad Principem, an ad Ecclesiam, an ad Communitatem, & quando sit imponenda collecta, quam latissime examinat Amosaz. d. cap. 11. num. 50. cum pluribus seqq. Munoz Efcobar. de Ratioc. disto cap. 25. num. 44. cum seqq. Capiblanche de Baron. lib. 2. cap. 100. num. 13. Tragof. de Regim. Reip. par. 3. lib. 1. dist. 2. §. 3. num. 129. & 131. Sanchez Confil. moral. lib. 1. cap. 6. dub. 8. num. 14. Zacc. de Salar. quass. 80. la prima num. 14. cum seqq. Antonell. de Reg. Eccl. lib. 6. cap. 38. qui fuit dignissimus Episcopus Ferentinus Vulp. Prax. cap. 47. num. 33. Barbof. de Offic. & potest. Episcop. par. 3. allegat. 51. num. 143. cum seqq. Cobell. ad Bullam boni Regim. cap. 39. Carpentou. Prax. crim. p. 1. quass. 10. Balmasedit. quass. 57. Knipschild. de Jurib. & privil. Civit. Imper. cap. 44. num. 9. Thefaur. dec. 118. ibique Adden. Phabus dec. 34. num. 12.

Restat solum discutiendum, an Hospitale Possit à Patre facultatis idoneo repetere alimenta tradira ejus filio exposito, circa quem articulu variz sunt opinioniones recensire per Azor. Institut. moral. par. 2. lib. 2. cap. 5. quass. 7. Dian. par. 3. tract. 6. resol. 40. Boff. de Aliment. cap. 9. §. 2. num. 606. Leoncill. de Privil. pauper. par. 1. quass. 3. num. 67. Carp. de Executor. testam. lib. 3. cap. 12. num. 31. & Amosaz. disto cap. 11. num. 6. cum seqq. Sed pro decisione præcipue inspicienda est mens fundatoris Hospitalis; Et enim si simpliciter illud fundaverit absque aliqua declaratione, tunc alimenta possunt repeti, quia præsumitur fundasse dumtaxat ad sublevandos parentes pauperes, ut cum *Molina de Just. & Jur. tract. 3. dist. 103. num. 4. tenet Amosaz. d. cap. 11. num. 70. Prout si fundator dixerit pro pauperibus fundare, ut relato Less. de Just. lib. 2. cap. 19. dub. 2. num. 69. tradit Amosaz. loc. cit. num. 71. Si verò ex verbis, vel ex coniecturis constat, quod Fundator voluerit redditus liberaliter expendi in alendis pauperibus expositis, inspecta tantummodo*

eorum praesenti necessitate absque aliqua consideratione ad Parentes, & illo casu non competit repetitio à Patre quamvis divite, quia alimenta censentur liberaliter donata expositis, ut docet *Villalobos in Summa par. 2. tract. 41. diff. 7. nu. 10.* quem sequitur *Amosaz*, ubi supra num. 70. vers. *verum*.

Non omittendum magnam videri Parentum impietatem & crudelem scelus exponere, & abicere proprios filios à se progenitos, se-
ris peiores evadentium, dum illos exponendo necare dicuntur juxta *lex. in l. Necare, ff. de Liber. agnosc. Novar. de Elect. for. scilicet. 2. quass. 10. nu. 4. Barbof. de Offic. & potest. Episcop. part. 3. allegat. 51. num. 543.* & pluribus exoruat *Card. Paleotti, de Noth. & Spur. cap. 63.* quem refert, & sequitur *Cobell. ad Bullam boni Regim. d. cap. 39. nu. 13.* & plene comprobatur *Ageta loc. cit. nu. 6.* Vnde sunt puniendi arbitrio Judicis *Gloss. in l. 2. C. de Infant. exposit. Oter. diu. 22. par. 3. quass. 11. num. 3. Velaſch. de Privileg. pauper. par. 2. quass. 65. §. 2. nu. 184. Barbof. loc. cit. nu. 144.* Quae poena aliquando poterit
extendi ulque ad mortem, sciſcitetur quando ex
expositione sequuta est mors infantis *Decian. tract. crim. lib. 9. cap. 8. n. 9. Velaſch. d. quass. 65. §. 2. nu. 1. & Amosaz. d. cap. 11. nu. 77.* Poena
tamen non intrat, quoties vel ex necessitate,
vel ob timorem infamiae, vel mortis exposuerit, nam in istis casibus excusabitur, ut explicat *Velaſch. d. §. 2. nu. 305. Boff. cit. cap. 9. §. 2. per tot. quos refert, & sequitur Amosaz. loc. allegat. sub. n. 78.* cum aliis allegatis ab *Ageta ubi supra nu. 7.* licet ipse *nu. 8.* cum *Curanzo de Partu cap. 4. n. 97.* cum *seqq.* teneat quod in totum non liberetur à poena, sed mitius puniatur.

ADDIT. AD RVBR. XXII. LIB. VI.

SUMMARIUM.

Hospitale expositum an, & quando possit repetere alimenta expositi.
Num. 10. Hospitale alimenta expositi an, &

Hinc licet regulariter Pater filium exponens privetur patria potestate, & jure filiationis
nis, *cap. 1. de Infant. exposit. d. l. 2. C. eodem sit. Novar. loc. cit.* cum non conveniat, ut qui crudeliter se gessit cum filio, habeat in eo jura
Azor. Instit. moral. par. 2. lib. 3. cap. 26. qn. 11. Menoch. de Arbitr. lib. 2. centur. 4. cas. 396. n. 11. Gratian. discept. 276. num. 1. cum seqq. juncto nu. 35. cum seqq. ubi subdit procedere quidem
circa sibi utilia, non autem damnoſa, seu onerosa, prout onus dotandi, & eum sequitur
Barbof. de Offic. & potest. Episcop. part. 3. allegat. 51. nu. 145. cum seqq. Ita ut si filius Patrem
occidat, patreidii Reus non sit, ut tradit *Menoch. loc. cit. nu. 14.* quem sequitur *Cobell. loc. cit. nu. 11.* Nihilominus id procedit, quando Pater exponens habet unde partum alere possit, nec damnum loco pio refarcit, ideoque praedictae poenae non subiicitur Pater inops, ut optime declarat *Barbof. loc. allegat. num. 147.* & sequitur *Amosaz. disto cap. 11. nu. 78.*

Ceterum hujusmodi expositi censentur Civiles illius Civitatis, & loci, ubi exponuntur.
cum nullam aliam originem habere videantur, ut docet *Kneſſchild. de Jurib. & Privileg. Civit. Imperial. lib. 2. cap. 39. nu. 100. Amosaz. d. cap. 11. nu. 76. in fine. Capon. discept. 55. n. 27. & Harard. tom. 2. resol. moral. tract. 8. cap. 6. resol. 51. nu. 347.* Necnon censentur legitimae, ac successiones, Ordinum, & Dignitatum capaces, quia in dubio sumenda est conjectura, quae delicti praesumptionem excludat, quod sane necessario supponunt, qui filios naturales, aut spurios judicant, ut relatis pluribus concordantibus hanc opinionem ramquam magis communem tenet *Barbof. loc. cit. num. 150.*

4 quando repetere possit? à Patre vide *Stephanum Abbatem in ejus tractat. cui titular. Theologus Principis seu Politiæ Morali cap. 3. dub. 6.*

De Represaliis.

RUBRICA XXIII.

Statuimus, & ordinamus, quod si aliqua Communitas, seu Universitas, vel singularis persona cujuscunque gradus, vel qualitatis, etiam si esset Ecclesiastica, detineret aliquas personas, terras, possessiones, bona, seu jura Communis Faventis, seu alicui Civis, Comitatus, vel districtualis, aut ejus debitor esset, vel reperiretur in futurum ex aliqua causa, Potestas, seu Rector Faventis teneatur ad petitionem ejus, vel habentis interesse, & etiam ex ejus mero officio quodocunque sibi denunciarum fuerit moneri, seu requiri facere hujusmodi detentores, seu debitores, Universitatem, homines, & Commune talium detentorum, seu debitorum ad restituendum, & solvendum eisdem Comuni, Civi, Comitatu, seu Districtuali Faventis, personas, terras, possessiones, seu pecunias, res, bona, vel jura ad eum spectantes, seu spectantia, seu ei quocummodo debitas infra certum terminum competentem arbitrio praedicti Potestatis, seu Rectoris praesigendum habita consideratione rei, causae, & personarum de quibus agitur, quod si tales sic moniti, seu requisiti praedicta non observaverint, & eum effectu non adimpleverint infra dictum terminum, vel ubi terminus praefixus non esset, infra unum mensem, à die monitionis, seu requisitionis hujusmodi, Potestas, seu Rector praedictus teneatur facere poni infra octo dies tunc proximè sequentes tales detentores, seu debitores, Universitatem, Commune, & homines, ac personas singulares loci, seu locorum

dictorum detentorum, seu debitorum in banno Communis Faventiz pro Commune, Civibus, Comitatinis, seu Districtualibus Faventiz ex causis huiusmodi, & etiam pro damnis expensis, & interesse per eos propterea passis, seu patendis. Et insuper quod Potestas, seu Rector antedictus servatis prædictis, & habita fide de præmissis, & maxime de tali detentione, seu credito saltem per unum testem fidedignum cum iuramento conquerentis, seu creditoris teneatur dare licentiam, fortiam, sive brachium tali Communi, Civi, Comitatio, seu Districtuali recuperandi, vel apprehendendi, & sequestrandi de bonis Communis, seu Universitatis, ac singularium personarum loci, & locorum præfatorum detentorum, seu debitorum, & etiam detineri faciendi res, ac personas singulares huiusmodi, & illas, ac illa sequestratas, & sequestratas, ac detentas ut supra retinendi usque ad integram satisfactionem talis Communis, Civis, Comitatio, seu Districtualis Faventiz, dum tamen talis apprehensio, sequestratio, seu detentio fiat per aliquem ex Militibus, Officialibus, seu Executoribus Potestatis, seu Rectoris prædictis, & dum tamen apprehensio, sequestratio, vel detentio huiusmodi non fiat contra Ecclesias, vel Ecclesiasticas personas, nisi ipsis detinentibus res, seu bona, vel iura illius, cui data esset talis licentia, vel ei debentibus, & tunc etiam interveniente auctoritate, & consensu Reverendissimi Domini Episcopi Faventini, seu ejus Vicarii in spiritualibus.

Declarantes quod ubi talis retentio, seu sequestratio de mandato Potestatis, seu Rectoris Faventiz pro credito Communis, seu alicujus Civis, Comitatio, seu Districtualis Faventiz, quod tunc præstita pro parte talis detenti, seu cujus persona, vel res aliqua sequestrata esset, idonea satisfactione in dicta Civitate Faventiz pro debito talis creditoris, & loco ejus de iudicio fuit, & iudicatum solvendo coram dicto Potestate, seu Rectore, relaxatur persona detenta, & similiter res sequestrata, & præstita satisfactione prædicta, Potestas, seu Rector antedictus sit, & super allegato credito, seu debito huiusmodi fide, & intelligatur Iudex competens, & cognoscat, ac decidat condemnando, vel absolvendo iustitia mediante, aliqua exceptione fori, seu incompetentiæ ipsius Potestatis, seu Rectoris non obstante.

Insuper decernimus quod si aliqua Universitas, seu Communitas alicujus Terræ, seu loci, vel quæcunque alia singularis persona abstulerit, vel auferri fecerit, aut damnum dederit, vel molestaverit, seu quovis modo detinuerit, seu occupaverit, turbaverit, seu inquietaverit, seu personas, aut bona, vel iura Communis, aut alicujus Civis, seu Comitatio, vel Districtualis Faventiz, Potestas, seu Rector Faventiz teneatur desuper denunciatis, seu requisitis ab eo cujus intererit, vel cujus nomine per nuncium, seu literas quoties opus fuerit, monere, & requirere Universitates, seu Communitates, & personas huiusmodi infra octo dies à die requisitionis de, & super restitutione, & dimissione, sic ablatorum, vel detentorum, & ad cessandum, ac desistendum ab huiusmodi turbatione, detentione, seu molestia, & si infra dictum terminum post requisitionem huiusmodi prædicta non fecerit, & executioni demandaverit, tunc idem Potestas teneatur dare licentiam, & facultatem Communi, Civi, seu Comitatio, aut districtuali dictæ Civitatis Faventiz perquirendi de bonis, vel rebus illius Terræ, seu loci, vel personarum singularium eiusdem desuper requisitorum, seu requisitarum, & dare, ac concedere eisdem Communi, Civi, Comitatio, seu Districtuali Faventiz fortiam, & auxilium ad recuperandum, & sibi satisfaciendum, & providendum de oportuno iuris remedio de, & super præmissis, & tam in dicta Civitate Faventiz, & ejus Comitatu, seu Districtu quam extra, & ubi opportunum fuerit pro suo esse, accedente tamen ad hoc voluntate Consilii generalis dictæ Civitatis, & Potestas, seu Rector antedictus teneatur dare, & consignare de rebus, & bonis Terræ, seu loci, vel personarum singularium illius superinde, ut præfertur, requisitarum, & non satisfacentium, ut supra, infra dictum terminum eis præfixum in tantum quod Communi, Civi, seu Comitatio, & Districtuali Faventiz, seu ejus districtus reperiantur, alioquin contra Universitates, seu Communitates, & singulares personas Terrarum, seu locorum prædictorum, & contra eorum, ac earum res bona, & iura ab banni dationem, & ad repræfalias concedendas damnum, seu injuriam passis. & eis quorum interest procedatur per ipsum Potestatem, seu Rectorem, & Commune Faventiz. Decernentes etiam quod Forenses habentes continuum habitationem cum sua familia in dicta Civitate Faventiz, seu ejus Comitatu, vel Districtu, si ibi habuerint, & habeant, ac possideant possessiones, seu bona immobilia per eos acquisita, & acquisita non possint, nec debeant molestari, vel quovis modo inquietari in eorum personis, seu bonis, causa, vel occasione aliquarum repræfalarum, contra quoscunque Forenses concessarum.

Volumus etiam & ordinamus, quod si aliunde concesserint repræfalias contra Commune Faventiz, sive contra aliquas singulares personas dictæ Civitatis, Quarum repræfalia-

liarum causa, seu prætextu dictum Commune Faventis, vel ejus quæcunque singularis persona, in persona, vel rebus damnum, læsionem, seu jacturam quomodolibet passum seu passa fuisse, teneatur Potestas, seu Rector, & etiam Commune dictæ Civitatis si dictæ repræsentatione concessæ fuerint ex causa, facto, culpa, seu defectu dictæ Communitatis Faventis, seu singularium personarum ejusdem, dummodò constet de vera, & iusta causa concessionis dictarum repræsentationum quò ad merita negotii de quo allegetur etiam si titè non fuisset processum in decernendo dictas repræsentationes, facere, & curare cum effectu ejus, seu eorum sumptibus, & expensis, & de ejus, ac earum rebus, & bonis, etiam per retentionem personarum, damnum, seu læsionem, vel jacturam quomodolibet, ut supra passio satisfieri summarie, sine figura iudicii, sola facti veritate inspecta, & absque aliquo juris ordine, seu quavis solemnitate ad omnem petitionem talis damnum, læsionem, seu jacturam passi, vel suorum hæredum. Si verò absque iusta causa tales repræsentationes, quod præsumatur in dubio, alio non docto, quo ad rectitudinem, & iustam causam, concessæ fuerint idem Potestas, seu Rector, & Commune Faventis simili modo, & nullo juris ordine servato, & omni solemnitate prætermissa ad petitionem talis damnum, seu læsionem passi, vel ejus hæredum teneatur ei satisfieri facere de rebus illius Communis, seu Universitatis, & etiam singularium personarum undè dictæ repræsentationes emanaverint usque ad integram satisfactionem Communis, & personarum singularium Civitatis Faventis, seu ejus Comitatus, & Districtus, & quorumcunque damnum, expensarum, & interesse illius, seu illarum. Ita tamen quod Forenses ut supra in dicta Civitate Faventis, seu ejus Comitatu, vel districtu habitationem habentes, & ibi ut præfatur possidentes ex causa repræsentationum hujusmodi non molestantur, vel inquietentur ut supra.

Decretantes etiam quod in nullo casuum prædictorum, vel quocunque alio possit dari, vel concedi aliqua repræsentatio contra aliquam Communitatem, seu Universitatem, vel locum, aut quemcunque alium per Potestatem, seu Rectorem, vel quemlibet Officialium Communis Faventis sine provisione, & consensu Dominorum Antianorum, & Consilii generalis Communis Faventis. Et quia difficile est aliquando citare, seu monere, & requirere solemniter, & prout à jure requiritur, Communitates, seu Universitates Terrarum, & locorum forensium, & similiter personas singulares Terrarum, & locorum hujusmodi, Statimus, & ordinamus, quod in casibus præmissis, & quolibet eorum, & ad finem, & effectum præmissorum omnium, & singulorum dumtaxat sufficiat una citatio, monitio, seu requisitiio facta de dictis Communitatibus, seu Universitatibus, & singularibus personis, si facta fuerit per literas Potestatis, seu Rectoris Faventis subscriptas per aliquem ex ejus Notariis, seu Scribis, sub impressione sigilli dicti Potestatis, seu Rectoris per quemlibet ex Nunciis Communis Faventis insolidum præsentatas, seu dimissas, seu Potestatis, seu Officiali Jurisdictionem ordinariam habenti in eo loco, seu Terra ubi citatio, seu requisitiio fieri debuerit cum intimatione in scriptis, seu octenus per eundem Nuncium eidem Potestati, seu Officiali facienda per dictas literas sic præsentatas, seu dimissas Communitati, seu Universitati illius Terræ seu loci, vel ejus Sindico, seu Agentibus, ac Præfidentibus, sive singularibus personis, cui, vel quibus diriguntur, dari, & denunciari faciat. Ita tamen quod si ipse Nuncius quò ad singulares personas (ut supra) citandas, vel requirendas commodè, & absque metu persone ipsius Nuncii eas citare potuerit, teneatur illas citare personaliter, vel ad domos suarum habitationum, & quod idem Nuncius commodè, & absque metu potuerit, vel non, easdem singulares personas sic citare, soli relationi ejusdem Nuncii absque alia fide, & testimonio credatur eum ejusjuramento, & quod unica citatio, seu requisitiio de singularibus personis personaliter, vel ad dictas domos, ut supra facta tunc similiter sufficiat. Addentes etiam quod ubi tutus aditus Nuncio citare, seu requirere debenti non pateret ad Terras, seu loca de quibus supra, super quo similiter Nuncio referenti sub ejus Sacramento credatur absque alia probatione, sufficiat unica tantum citatio, seu requisitiio de talibus Communitatibus, seu Universitatibus, & eorum singularibus personis facta in aliqua Terra, seu loco ex propinquioribus Terris, seu locis ubi facienda esset talis citatio, seu requisitiio, dummodò fiat per dictum Nuncium cum affixione, & dimissione literarum citatoriarum ut supra subscriptarum, & sigillarum ad valvas Ecclesiæ majoris, seu Palatii, vel Domus solite Residentiæ Prætoris, seu Officialis ordinarii, seu Terræ, seu loci hujusmodi ex propinquioribus, ut supra. Et prædicta omnia, & singula, quæ in hoc Statuto continentur, & in quolibet Capitulo ipsius præcisè, & inviolabiliter observentur, non obstantibus quocunque Statuto, seu Reformatione forsàn in contrarium, vel aliter disponente, & sit præcisum in qualibet sui parte.

1 **R**epresaliarum usus vigente Romano Imperio ignotus erat.

2 Romano Imperio collapsò, represalix introductæ fuerunt, & quare. Vide nu. 4.

3 Androplegia Græcorum erat vis quoddam pignoratiorum hominum; quando occisor à Civitate, in quam refugerat non tradebatur iis, ad quos commissi sceleris puni- tio spectabat, nam tunc licebat ex ejus Civitatis Civibus tres capere, & retinere quousque Reum traderent.

4 Muma Pompilius secundus Rex Romanorum constituit Collegium Fecialium.

5 Fecialium Officium erat custodire nè alicui confederatæ Urbi bellum à Romanis injustum inferretur, & si fortè ab aliis foedera violarentur repetere res, & si non redderentur bellum decernere.

6 Usus represaliarum initium sumpsit à vetustissimis Romanorum legibus.

7 Romani usi sunt represaliis.

8 Illyrici infestabant navigantes, qui Romanæ ditlonis erant, num. 8.

9 Antiqui represalias appellabant *Clarigationes*. Contrarium, num. 10. & 11.

10 Clarigationes quid significet, & an conveniat cum represaliis.

11 Pignorationes appellantur de jure civili, & Canonico represalix.

In Gallia represalix vocantur *droits de marque*.

Represalix, & pignorationes valdè differunt inter se, num. 14.

Represalix odiosæ, & exorbitantes sunt à jure communi, & ideo strictè intelligendæ num. 16.

15 Prohibita sunt represalix tam de jure Divino, quam Canonico, & Civili. Contrarium num. 17. & 18. Decl. num. 16.

16 Civitas, Provincia, & Regnum puniuntur pro delicto Administratorum, & Gubernatorum.

17 De consuetudine represalix sânt permixtæ, & Regum delictum subditis impuatur.

Ex communiōne politica represalix sunt permixtæ num. 20.

18 De jure Divino, & in foro Conscientiæ represalix sunt permixtæ, & nu. 23. Declara- num. 24.

Servus captivus apud Turcas, qui subditus est Principis Christiani pacem, & confederationem habentis cum Turca, an possit compensationem damnorum à quocumque subdito Principis infidelis occultè accipere, quamvis ab illo nullum passus sit damnum, num. 22.

23 Conceduntur represalix à Principe in satisfactionem damni.

Represalix relaxari non possunt contra eum, qui originem trahit ab illa Natione, contra quam justè possunt relaxari, sed aliud domicilium contraxit, num. 23.

24 Innocentes tanquam partēs Reip. possunt cogi ad satisfactionem damni illati num. 23. Vide ibi.

Bona innocentium pertinent ad Remp. quæ in illis habet alium dominium, num. 23.

25 Naturali equitati Represalix non repugnant. Represalix sunt species iusti belli num. 25.

26 Princeps solus potest concedere represalias. Bellum, & pacem facere ad solūm Principem spectat, num. 27.

27 Causa iusta, & necessaria requiritur ad concessionem represaliarum.

28 Plura requiruntur ad validitatem represaliarum, de quibus ibi remissivè.

29 Interpellatio cum comminatione faciendæ, est iudici vel Superiori, qui justam præbet represalandi causam.

30 Contrarium de consuetudine servatur, sed sufficit simplex requisitio.

31 Causa concedendi represalias potest esse publica, & privata.

32 Conceduntur represalix ob publicam causam contra alium Principem, quando injustè occupata fuissent bona, loca, & Castra ipsius Principis.

Vel pro redimenda vexatione propriis subditis illata, num. 34.

33 Princeps est Pater, Tutor, & Conservator subditorum suorum.

34 Princeps defendere tenetur suos subditos.

35 Vel quando latrones, Piratæ, aut quicumque similes alii homicidia, & alia scelera perpetraverint, & Principes, quibus scelerum Authores subiciuntur in iustitia ministranda negligentes fuerint.

36 Vel quando inter Principes, & Reges viget bellum publicum, & iustum.

37 Ex causa privata represalix conceduntur, quando creditor, vel spoliatus, vel alio quovis modo læsus, injuriatus, & vexatus impetrata à Superioribus potestate capte sunt res, aut homines eius loci, vel territorii in quo ipsi fuit injuria facta, protracta, neglecta, aut deuegata iustitia Limita num. 40.

38 Exequi possunt represalix tam contra res mobiles, & immobiles, quam contra homines liberos. Vide num. 63.

39 Ac etiam contra innocentes, & singulos illius Communitatis, & Civitatis, quæ damnum, vexationem, & injustitiam intulit, & quare, num. 43.

40 Bellum iudici potest contra totam Civitatem, & subditos illius Principis, qui iustitiam denegavit.

Subditi Domini causam sequuntur, nu. 47.

41 Contra personas Ecclesiasticas, earumque bona non possunt concedi represalix, & num. 65.

Extendi non possunt represalix ad personas Ecclesiasticas, earumque bona num. 44.

42 Exempti quinam sint à represaliis remissivè.

43 Concessis represaliis contra personas Ecclesiasticas, earumque bona, si intra mensem

sem non revocent si concedentes erunt personæ singulares, erunt excommunicatæ, si Universitatē erunt interdictæ. Limita num. 47.

- 48 Concessis represaliis contra subditos alicuius Regis, vel Principis non censentur comprehendi illi, qui in Regno, & Principatu concedentis incolatum, & domicilium, contraxerunt, nec onera Regis, & Principis contra ejus subditos fuerunt concessæ non subditi, licet essent origine ejus subditi.

- 49 Bona pro represaliis capta non sunt capientium, sed prævio inventario consignari debent Superiori, qui eas concessit, ut easdem res diligenter custodiri faciat, donec damnum emendetur, vel vendantur, & ex illarum pretio satisfiat creditoribus, & damnum passis. Decl. num. 60.

- 50 Personæ pro represaliis capte tradendæ sunt Judici, seu Superiori, qui mandat in publicam custodiam poni. Decl. num. 51.

Naves, & bona Pyrarum, Turcarum, aliorumque hostium Christiani nominis capi possunt, & sunt capientium, num. 51.

- 51 Passus represalias pro potest repetere, tam solutum, quam refectionem damni ab eo, qui illis causam dedit, Decl. num. 53. Vide num. 54.

- 52 Injuste, & indebitè obtinens represalias tenetur ad refectionem totius damni, & interesse parti læsæ.

- 53 Contra Cives relaxari possunt, & relaxantur represalia pro gabellis, & aliis oneribus Cameralibus, ac debitis Communitatum Status Ecclesiastici, & num. 60. Vide ibi.

- 54 Amplia etiam si non sint de Consilio. Vide ibi.

- 55 Populo Romano competit jurisdictio concedendi represalias.

- 56 Graciam deferentes ad Urbem non possunt vigore represaliarum molestari. Vide ibi.

- 60 Cardinalis Camerarius, & Clerici Camere non possunt etiam pro debitis fiscalibus concedere represalias, nisi de expresse mandato Pape.

Contra Communitates Status Ecclesiastici à quibus concedantur, & quæ requirantur, num. 60.

- 60 In Provincia Romandiolæ non relaxantur à Thesaurariis, seu Appaltatoribus contra Communitates absque consensu Eminentiissimi Cardinalis Legati.

Intimatio, seu interpellatio per decem, vel quindecim dies præcedere debet relaxationem represaliarum, num. 60.

- 61 Cives, qui in obligatione se submiserunt represaliis possunt singuli pro debito Communitatis represaliari.

- 62 Communitates Status Ecclesiastici possunt sub represaliis obligare earum Cives tam pro solutione onerum Cameralium, quam pro debitis cum privata personis.

- 63 Boves aratorii, plaustra, & instrumenta sua-

di instrudi, aut Agricultores non possunt pro represaliis capi.

Vestes, localia, & mobilia ad usum muliebrem non possunt capi pro represaliis, num. 63.

Extra Civitatem Faventinæ in territorio non possunt exequi represalias, num. 63.

- 64 Magistratus, & Officiales durante eorum Officio non possunt vigore represaliarum molestari.

Milites non possunt vigore represaliarum molestari, num. 64.

Non sustineas onera Civitatis, & qui alibi moratur non potest vigore represaliarum molestari, num. 64.

Super vestibus localibus, & aliis mobilibus ad usum muliebrem non possunt exequi represalias, num. 63.

Mulieres non possunt vigore represaliarum molestari, num. 63.

Legati, seu Oratores non possunt vigore represaliarum molestari, num. 64.

- 66 Officiales Episcoporum non possunt vigore represaliarum molestari.

- 67 Cives, qui passi sunt represalias pro debito Communitatis relevandi sunt ab omni damno una cum interesse ab ipsa Communitate, & de publico, & num. 70. Decl. num. 71.

- 68 Vel ab eo, qui fuit causa represalias, exigendo etiam quadruplum ejus, quod solvit.

- 69 Et si Communitas non erat in mora solvendi, tunc Thesaurarii, & Exactoris tenentur relevare eum, qui passus est represalias.

- 70 Solvens in vim represaliarum repetere potest à debitoribus ædium sortem, sed etiam omnia damna. Decl. num. 71.

- 71 Solutio facta vigore represaliarum non constituit in quasi possessione exigendi.

- 73 Represaliarum materiam tractantes remissive.

OBSERVATIO.

Inter alios casus, inter quos quis pro alio condemnatur, recensetur ille Represaliarum, quarum usus, etsi vigente Romano Imperio ignotus, cum ad ipsum tanquam ad universalem Monarcham in casum Injustitiæ, vel violentiæ haberetur recursus, nihilominus postea prostrato, ac collapsis eodem Romano Imperio, & variis, & diversis occupatis Regnis, Principatibus, & Civitatibus, præsertim in Italia, adebit de facto in temporalibus Dominum non agnoscerent, & sic de injustitiis ad Superiorem non posset haberi recursus, proinde represalias introductæ fuerunt, ut docet, Bart. in ejus tractat. de Represaliis. num. 1. quem sequuntur Gobb. Consult. decis. 104. num. 10. vers. Scisso cum seq. Marti de Jurisd. par. 4. centur. 1. cas. 41. num. 79.

Ad instar Androlepiæ Græcorum, quæ erat jus quoddam pignorum hominum, quando occisor à Civitate, in quam refugerat non tradebatur eis, ad quos commissi iaceris punitione spectabat; Tunc enim licebat

ex ejus Civitatis Civibus tres capere, & retinere quousque Reum traderent, ut ex *Demosibene*, & *Julio Polline* lib. 8. cap. 1. docent *Petr. Gregor. Synagm. lib. 3. cap. 8. num. 1. Amsya in leg. Providendum sub num. 37. vers. Hujusmodi genus Cod. de Decurion. lib. 10. Aysla de Bello lib. 1. cap. 4. num. 1. Abris de Mssu lib. 2. cap. 22. num. 4. Gobbi. consult. 104. num. 9. vers. Et adinvente, & num. seq. Tiraquell. in leg. Si unquam in verbo suscepit liberos num. 147. vers. Alexandrum C. de Revocat. donat. Abas. verius: *Fritschius* Exercitat. par. *Juris publici* par. 2. exercit. 12. membr. 5. in princ. ubi tamen tenet differre à Represaliis *Hurtad. Resolut. moral. par. 1. tractat. 8. cap. 4. resolut. 36. num. 43. Peguer. decif. 11. num. 3. Pilaja Decif. lib. 1. decif. 12. num. 129. Roesb. dispnt. Juris select. tom. 2. cap. 180. num. 6.**

Sed *Zaf. in leg. Necessarium 2. §. 1. num. 17. vers. Fuit cum duob. seqq. ff. de Origin. Jur.* impugnando *Bartholum* tenet *Namam* *Pomplium* secundum Regem Romanorum, & sic valde ante Imperium Romanum constituisse Collegium *Fecialium*, cuius Officium erat custodire, ne alicui confederatae Urbi bellum à Romanis injustum inferretur, quod si forte ab aliis sœdera violenter repeteret res, et si non redderentur, bellum decerneret, & hinc emeruisse usum represaliarum, initium sumendo à vetustissimis Romanorum legibus, atque exemplis, & opinionem *Zafii* sequuntur *Bursat. conf. 138. num. 61. vol. 2. Antunes Portugal. de Donat. Reg. lib. 1. par. 2. cap. 27. num. 3. Goshofredus de Peshvovitz de Represaliis rap. 1. nu. 49. ubi plures concordantes cumulat Gobbi. dicta consult. 104. num. 9. qui videtur in hoc sibi ipsi contrarius, & alios refert *Episcopus Roesb. post hæc scripta impress. dispnt. select. vol. 2. cap. 180. num. 4. cum seq.**

Et quod Represaliis usi fuerint Romani comprobatur ex eo, quod cum Illyrici infestantes navigantes, qui Romanæ ditionis erant, priusquam Romani adversus eos arma moverent *Theucam* Reginam per Legatos interpellarent, ut dictis navigantibus emendare jubeter illatum damnum, quod cum id facere contempnissent, bellum contra ipsos Illyricos susceperunt, ut tradit *Polybins in lib. 2. Hystor. quem* referunt *Petr. Gregor. Synagm. lib. 3. cap. 8. num. 3. & Menochius Arbitr. judic. lib. 2. centur. 6. cas. 527. m. 3. vers. Represaliis.*

Apud antiquos Represalia appellabantur *clarigationes*, ut docet *Barbosi in anth. Sed omnino num. 4. Cod. Ne Uxor pro marito, et si præstanta est fides Acliano in leg. Provinciales ff. de Verb. signif. quem sequuntur *Ramirez de Leg. Regia §. 26. num. 64. in fine, Caßill. de Tertius cap. 41. num. 94. Gail. de pignor. obser. 2. num. 8. Antunes Portugal. dicto cap. 27. num. 3. vers. Et antiquitus, Hurtad. d. resolut. 36. num. 43. 8.**

Nam aliter sentiunt *Petrus Crinitus* de Honestæ disciplina lib. 7. c. 4. *Tiraquell. in leg. Si unquam in verbo suscepit liberos sub n. 147. Cod. de Revocat. donat. Schilter de Jur. Obsidum c. 2. n. 15. dùm clarigatio quid diversum significat, nempe de-*

nonciationem, quæ solemnitate magis quam violentia constabat, immisso in hostium fines telo, vel hasta, verbis conceptis à Legatis Romanis, & *Fecialibus*, ut docet *Amsya in d. l. Providendum 15. vers. Sed clarigatio* licet inter se in aliquo conveniant, ut concludit *Fritschius* in suis Exercit. var. *Juris publici* par. 2. exercit. 13. memb. 5. citra med.

De *Jure vero Civili* Represalia appellantur *pignorationes*, ut in *Anth. Ut non fiant pignorationes §. 1. & in anth. Sed omnino Cod. Ne uxor pro marito ubi Barbosi. num. 3. ubi tradit, quod latine dicuntur pignorationes rerum, & personarum ad injurias ulciscendas, quando unus 13 pro re alterius apprehenditur, & in Gallia vocantur, *droits de marque, Barthol. de Represal. quest. 1. num. 2. D. Senator Gobbi. consult. decif. 104. num. 6. alios cumulat Marotta Discepe. forens. cap. 8. num. 4. Pater Verricell. de Missiomb. Apollitic. tit. 5. quest. 100. num. 5. cui adhaeret Jus Canonicum, ut in cap. 1. de injuriis in 6. ibi: Et si pignorationes, quas vulgaris alloquitur represalias nominat, in quibus alius pro alio prægaturatur.**

Quamvis Represalia, & pignorationes multum inter se differant, cum Represalia ob denegatam iustitiam antiquitus publica auctoritate, & Principis superioris consensu concederetur; Pignorationes vero ob turbatam jurisdictionem, vel possessionem fiant, idque privato arbitrio, ut aliis relatis docet *Marotta dicto cap. 8. sub num. 4. Schilter. de Jure obsidum cap. 2. num. 16.*

Represalia omni *Jure*, tam *Divino*, quam *Canonico*, & *Civili*, sunt prohibita, ut in dicto cap. unic. de injuriis in 6. & *Anth. Sed omnino Cod. Ne Uxor pro marito, & Anth. Ut non fiant pignorationes §. 1. & tradunt Amsya in alleg. leg. Providendum num. 35. Cod. de Decurion. lib. 10. Roesb. respons. 96. num. 2. lib. 1. plenissime tenet *Marta de Jurisdic. par. 4. centur. 1. cas. 41. ubi probat Represalias, quæ exercentur ex causa privata valde differre à bello, & respondit Reverendissimus Roesb. loc. cit. nu. 8. cum seqq. 16 ubi num. 12. firmat, quod tanquam odiose, & subsidariæ, ac exorbitantes stricte sunt intelligendæ, & prius diveras *Martot. Discepe. forens. cap. 3. num. 12. juncto num. 18.***

Contrarium vero, quod sint licitæ, & permixtæ ita exigentibus humanis necessitatibus 17 ad conservandam societatem civilem, eo modo, quo permixta sunt bella justa tam de *Jure Gentium*, ut tradit *Barbosi in anth. Sed omnino sub num. 8. vers. natural. Cod. Ne Uxor pro marito, Barthol. de Represal. quest. 1. nu. 5. latè Cothmann. respons. 3. nu. 180. cum seqq. volum. 3. Fritschius in ejus Exercit. *Juris publ. par. 2. exercit. 13. membr. 6. Peshvovitz de Represal. cap. 2. num. 53. cum seqq. juncto num. 95. cum seqq. etiam habet aliquid ex iniquo omne magnum exemplum, quod contra singulos utilitate publica rependitur secundum Tacit. lib. 14. Ann. c. 44. quem in proposito allegat. *Peshvovitz d. cap. 2. sub num. 97. & de Jure Civili tenent Barthol. de Repre-***

Represal. quæst. 1. num. 4. & 6. ac num. 7. & testatur hanc esse opinionem communem Jacobus de Cambis eodem tractat. par. 1. num. 16. Fritschius dicto memb. 6. Cottoman. ubi supra: Et de iure Canonico affirmat Barbof. in dicta auth. Sed omnino sub num. 8. vers. Canonico. Cod. Ne Uxor pro marito, & Jacobus de Cambis. citat. par. 1. num. 16. vers. Sic quærit similiter subdens rationem, eo quia lex ipsa Pontificia permittit, quod ob

18 delictum Administratorum, & Gubernatorum puniatur tota Provincia, Civitas, & Regnum cap. Non est de Sponsal. & cap. Si sententia de Sens. excomm. Cottoman. dicto conf. 33. n. 153. sequitur Menoch. de arbit. iudic. lib. 2. centur. 6. cas. 527. num. 5. ac de Jure non scripto, & consuetudinario, ut firmat Barbof. loc. cit. sub eodem num. 8. vers. Consuetudine, Cottoman. dicto conf. 33. num. 154. Fritschius in suis Exercit. iuris publici

19 par. 2. exercit. 13. memb. 6. post med. vers. quinto demonstrandum erit, Gobb. consultat. decis. 104. sub num. 12. & ex communione politica, ratione cuius delictum Regum Subditis eorum,

20 imputatur, quia totum Regnum res quædam unica, ac quasi Truncus, & Compages censetur, cuius caput Rex, & Magistratus est, quod autem facit caput in Corpore politico toti corpori adscribitur, ut optime comprobatur Peseb. wit. de Represal. cap. 2. num. 71. Verum etiam de Jure Divino, hoc est in Foto contri-

21 scientiæ, ut per Text. in can. Dominus noster Conf. 23. quæst. 1. tenet Barbof. loc. cit. au. 3. Cottoman. dicto Conf. 33. num. 151. & 175. comprobatur Barthol. dicta quæst. 1. num. 5. Diana Resol. moral. quæst. 4. tractat. 4. resol. 83. vers. Verum, Gobb. d. conf. 104. num. 12. Fritschius sub memb. 6. post princip. vers. Habemus exempla in Sacro Codice, pag. mibi 399. Peseb. wit. de Represal. dicto cap. 2. num. 107. ubi patenter refert auctoritatem Sacra Scripturae in variis locis, Hurtad. Resol. moral. par. 1. tract. 8. cap. 4. resol. 36. num. 439. Ferricell. de Mission. Apostolic. quæst. 100. num. 5. in qua quæstione examinat an servus captivus

22 apud Turcas, qui subditus est Principi Christiani pacem, & confederationem habentis cum Turca, possit compensationem damnorum à quocumque Subdito Principis infidelis occulte accipere, quamvis nullum ab isto passus sit damnum Guidop. dec. 32. n. 1.

Et ea est ratio, quia huiusmodi Represalia conceduntur à Principe in satisfactionem damni, ad quam possunt cogi innocentes, quamvis

23 teneus sunt partes Reipublice inferentis damnum; nam bona innocentium etiam pertinent ad Republicam, quod in illa habet dominium altum; unde possunt capi in satisfactionem tam res, quam persone, si aliter reparatio, ac relectio haberi non valeat, ut docet Hurtad. dicta resol. 36. num. 439. vers. Ratio, & firmat Illustrissimus Amslad. de Commerce. & Mercatur. discar. 11. num. 29. vers. Mā anto, cum seq. in quo discursu egregie firmavit, quod Represalia, quæ prædicator licite valent contra certam Nationem, non possunt relaxari contra eam, qui originem quidem traxit ex

illa Natione, sed affundē domicilium contraxit. Quoties ultra legitimam auctoritatem, & causam in concedente, intentio ejus, qui habet Represalias sit iusta, & recta, ut patet

24 quia animus illius non sit iniquus, & sic non concurret nocendi cupiditas, nec ulciscendi crudelitas, nec affectus debellandi, nec libido dominandi, nec animus implacabilis, ut sequendo Thomam 2. 2. quæst. 40. cap. 2. docet Salycet. in auth. Sed omnino in fine, C. Ne Uxor pro marito, Passerin. in cap. nunc. num. 4. de injur. & damno dato in 6. ubi lex conditiones à Diana Resol. moral. par. 4. tr. 4. resol. 72. requisitas ad prædictas tres reducit, nempe primo quod à legitimo Superiore sint concessæ, secundo ex iusta causa, & tertio quod intentio ejus, cui conceduntur sit iusta, ac remota à vindicta, & affectu ulciscendi Cottoman. cit. responf. 33. num. 175. cum seq. vol. 3. Gobb. loc. cit. n. 13. cum seq. Fritschius sub d. memb. 6.

Nec Represalia naturalis æquitati ullo modo repugnant, cum is, qui in eis gravatur ratione Reipublicæ cuius est pars, cuicunque bona sua devincta sunt huic gravamini sit obnoxius, & sic earum concessio est species iusti belli, ut ratiocinando respondit Diana dicta resol. 73. quem sequitur Marotta Disceptat. forens. cap. 8. num. 11. & num. 8. cum seq. firmat quod Represalia in Foto Poli, ac Jure Gentium, naturali, & Divino valide sunt, & Fritschius sub dicta memb. 6.

Prædicta tamen jura inter se pugnantia possunt ad concordiam reduci animadvertendo, primam opinionem procedere, quando

26 deñcit auctoritas Supremi Principis, & iusta causa, secundam verò quando utrumque concurrat, sequendo Bald. in dicta auth. Sed omnino in tertia oppositione, ubi etiam Salyc. num. 2. vers. In contrarium videri declarat Menoch. de Arb. iudic. lib. 1. cen. 6. cas. 527. n. 6. Fritschius cit. memb. 6. & memb. 7. cum seq. tradit qualis debeat esse auctoritas Superioris, & causa.

Eatenus autem sunt permixtæ, quatenus auctoritate publica Principis Supremi fiat, nam sicut ad solam supremam Majestatem,

27 pertinet bellum facere, & pacem, ita, & Represalia concedere Bart. de Represal. quæst. 1. num. 4. Scanarol. de Visit. Carcerat. lib. 3. cap. 14. num. 8. concordantibus relatis firmat Peseb. wit. de Represal. cap. 5. num. 1. ubi num. 19. & 20. tradit idem censendum de Ducibus Sabaudiz, Mantuz, Parmæ, Mutinæ, & de Civitatibus omnino liberis, quales sunt Venetiæ, Janua, & Lucca Arias de Mesa Partar. resol. lib. 2. cap. 22. num. 1. cum seqq. ubi etiam extendit ad Proreges Regni Neapolis Peguer. dec. 11. num. 6. cum seqq. Guidopap. decis. 32. sub num. 1. Rzech. loc. cit. num. 15. cum seqq.

Nec non copulante concurrat iusta, & necessaria causa, ut docet Amaya in dicta leg. 28 Providendum num. 39. Bart. de Represal. num. 4. Peseb. Witte de Represal. cap. 3. num. 1. Peguer. decis. 11. num. 6. cum seqq. Guidopap. dicta decis. 32. sub num. 1. Episcopus Rzech. ubi supra.

Et quamvis plura alia desiderari ad validi-
 39 tatem, & iustitiam Represaliarum tradant
*Menoch. cit. cap. 527. num. 8. cum seqq. Arias de Me-
 sa Variar. resol. lib. 2. cap. 24. præsertim quod
 Jodici, vel Superioci, qui iustam præbet re-
 presaliandi causam, sint interpellati cum
 comminatione, quod aliis devenietur ad re-
 40 presalias Burjati. conf. 345. sub num. 53. vers. Imò
 secundum aliquos, Menoch. cit. cap. 527. nu. 14.
 Rocca. respons. 95. sub num. 5. volum. 1. Peguer. de-
 cis. 17. num. 7. Nihilominus tales præmonitiones
 cum huiusmodi comminatione de con-
 41 suetudine non observantur, cum sufficiat sim-
 plex requisitio, ut tenet Gobb. dist. 4. consil. 104.
 num. 16. vers. Iste cum seq. Imò quod nec requi-
 ratur aliqua monitio Principis hostis firmat
 Arias de Mesa disto cap. 24. n. 9. cum seqq.*

Causa autem concedendi represalias potest
 esse duplex, nempe publica, & privata, ut
 42 declarat Antonex Portugal. de Donat. reg. 10. 1.
 par. 2. cap. 27. num. 4. in fine, vers. Represalia.

Conceduntur enim à Principe ob publicam
 causam contra alium Principem, & suos sub-
 ditos, quando iniuste occupata fuissent bona,
 loca, & Castra ipsius Principis Arias de Mesa
 Variar. resol. lib. 2. cap. 23. num. 1. Vel pro re-
 43 dimenda vexatione propriis subditis illata.
 Bart. in tract. de Represal. quasi. 1. num. 6. Klob.
 de Contribut. cap. 3. num. 205. Tranchedi. in con-
 sult. 5. num. 56. & Gobb. loc. cit. num. 27. cum
 Princeps sit Pater, Tutor, & Conservator Sub-
 44 ditorum suorum Gravet. conf. 9. num. 37. &
 conf. 241. num. 8. Salgado. de Reg. princ. par. 1.
 cap. 1. prælud. 2. num. 76. cum seq. Tranchedi. loc.
 citat. num. 52. cum duob. seqq. & Gobb. ubi sup.
 num. 24. vers. Cum ergo. Et quæ peculiatie Of-
 45 ficiū in illorum defensione venietur cap. Reg.
 num. officium Conf. 32. quasi. 5. Martia conf. 1. n. 58.
 Tranchedi. loc. cit. num. 55. & Gobb. ubi sup. n. 26.
 Vel quando latrones, Piratæ, aut quicunque
 similes alii homicidia, & alia scelera perpe-
 46 traverint, & Principes, quibus scelus Au-

thores subficiunt in iustitia ministranda,
 negligentes fuerint, poterit indici bellum,
 & motu proprio concedi Represalia, quæ
 tunc continent vindictam publicam, & quan-
 dam speciem punitionis criminum, ut cum
 Divo Augustino quasi. 10. super Josue relato in
 eam. Dominus noster 23. quasi. 2. tenet Arias de
 Mesa Variar. resol. lib. 2. cap. 23. num. 19. & docet
 Antonex Portugal. disto cap. 27. num. 5. vers.
 Vel quasi cum seq. Vel quando inter Princi-
 47 pes, & Reges vigeat bellum publicum, & iu-
 luum Caball. Resol. crim. cap. 291. num. 24. An-
 tunc Portugal. disto cap. 27. num. 8. Card. de Luca
 in ejus Consilia legis, & rationis impressis Supple-
 ment. lib. 16. par. 3. observat. 17. pag. mibi 18. &
 ita quotidie prædicatur, ut referendo casus
 rellatur Amaya in leg. Providendum in fine, C. de
 Decurion. lib. 10. Antonex loc. cit. sub eodem n. 8.
 Pesebevit de Represal. cap. 3. num. 5. Et talis
 consuetudo est attendenda, ut observat Card.
 de Luca in loc. mox allegat.

Ex causa verò privata iuste conceduntur,

quando creditor, vel spoliatus, aut alio quo-
 39 vis modo læsus, iniuriatus, & vexatus impe-
 res, aut homines eius loci, vel Territorii, in quo
 ipsi fuit iniuria facta, protracta, neglecta, aut
 denegata iustitia, non obstante, quod ipsi cum
 spoliato, aut cum creditore nihil contrase-
 rint, vel contra eum non deliquerint, sed ut
 læsus, quod ordinariis remediis consequi non
 poterat, tandem hoc extraordinario conse-
 quatur, ut plenissime disculo articulo respon-
 dit Cothman. respons. 33. num. 151. cum pluribus
 seqq. ubi etiam consulantur omnia in contra-
 rium facientia vol. 3. & firmat Burjat. conf. 345.
 num. 49. volum. 4. Vermigliol. conf. 367. nu. 1. cum
 seq. Roman. conf. 169. num. 2. Corn. conf. 160.
 num. 5. Silvan. conf. 34. num. 30. Bart. dista quasi. 1.
 num. 4. cum seq. Sebrader. de Feud. par. 10. sect. 4.
 num. 165. cum seq. Crespo. de Valdant. observat. 75.
 num. 3. Ciriac. controverf. 318. num. 53. Scaurole.
 de Visitat. Carcerat. lib. 3. cap. 14. num. 9. & 10.
 Myfinger. observat. 1. in princip. centur. 6. plenè
 Frischiebus Exeritatus. variat. Taxis publici par. 2.
 exercitatus. 3. memb. 2. circa princip. memb. 8. ad-
 40 vertit, quod si eo tempore, quo fuit requisi-
 tus Magilltratus à creditore debitor non eras
 solvendo, tunc non competunt Represalia
 Gobb. cit. consil. 104. num. 19. juncto num. 26.
 vers. Hinc cum seq. Pesebevit de Represal. cap. 3.
 num. 2. Guidopap. decis. 32. num. 2. Rocca post
 hæc scripta impressa. Disputat. select. volum. 2.
 cap. 180. n. 13. Peguer. dec. 11. n. 2. cum seq.

Huiusmodi Represalia exequi possunt ne-
 dum contra res mobiles, & immobiles exi-
 41 dentes in Territorio Principis, à quo con-
 ceduntur, sed etiam contra homines liberos,
 ut firmant Bart. disto tract. quasi. 9. num. 1. cum
 seq. Costa de Remed. subf. remed. 7. sub num. 10.
 Vermigliol. consil. 367. nu. 1. cum seqq. Gobb. dista
 consil. 104. num. 27. vers. & huiusmodi cum
 seq. & Peguer. decis. 11. num. 9. Ac etiam con-
 tra innocentes, & singulos illius Communi-
 tatis, & Civitatis, quæ danum, vexatio-
 42 nem, & iniustitiam intulit Bart. de Represal.
 quasi. 6. num. 6. cum seq. ac num. 9. Bald. in autb.
 Sed omnino nu. 6. cum seq. abique Salycet. sub n. 2.
 vers. Sed attende C. Ne Uxor pro Marito. Crespo. de
 Valdant. observat. 75. num. 6. cum seq. Dian. Resol.
 moral. par. 4. tract. 4. resol. 72. vers. Iste ergo Gobb.
 loc. cit. num. 39. Arias de Mesa Variar. resol. lib. 2.
 cap. 23. num. 1. cum seqq.

Nam quoties Princeps iniustitiam denega-
 vetit, & iniuriam intulerit, sicuti potest indici
 bellum contra totam Civitatem, & Sub-
 43 ditos illius Principis tanquam hostis, ita
 omnes etiam eius subditi, Domini causam se-
 quuntur, vel unum corpus cum eo consueten-
 tes, & pro omnibus habiti, cum universalis
 culpa derivetur in omnes, qui non possunt à
 corpore separari, ut respondit Arias de Mesa
 d. cap. 23. num. 11. vers. Quæ sententia.

Non tamen concedi possunt contra perso-
 nas Ecclesiasticas, ac eorum bona, & con-
 cessæ ad eas non possunt extendi, ut definitum
 fuit

44 fuit à Gregorio V. in Concilio Lugdunensi, ut in cap. unic. de injur. & damno dato in 6. ubi Ancaran. Barbof. Passer. caterique Scribentes, Frisfchius Exercit. juris publici par. 1. exercit. 12. membr. 12. ubi etiam agit de aliis exemptis à Reprefaliis 45 Antuntz Portugal. de Donat. Reg. tom. 1. par. 2. lib. 1. cap. 27. num. 16. & 19. Marta de Jurisf. filio par. 4. centur. 1. taf. 31. num. 26. cum feqq. Rocba loc. cit. u. 23.

Et si fuerint concessæ, si intà mensem concedens illas non revocaverit, si sunt perfoux 46 singulares erunt excommunicatæ, si Universalitates erunt interdixæ, ut tradunt Ancaran. Barbof. Passer. & Marta loc. cit. Cobell. ad Bullam boni Regim. cap. 12. num. 76. ubi num. seq. 2d. 47 ducit duas limitationes, & alias sequitur Guidopap. dec. 3. 4.

Pariter si Reprefaliæ concessæ fuerunt v.g. à Rege Hispaniarum contra Subditos Regis 48 Galliarum, vel Reipublicæ Januensis, & similibus non censentur comprehensæ illi, qui in Regnis Hispaniarum incolantur, & domicilium contraxerunt, nec onera Regis Galliarum, seu Reipublicæ Januensis sustinent, cum illi non dicantur proprii Galli, aut Jannenses, sed Subditi, Cives, & Incolæ Regni Regis Catholici, qui sicut tenentur ab injuriis eos defendere, ita multo minus censetur voluisse ipsos gravare, ut respondit Negufan. in Sylva respons. quæst. 20. num. 4. & quæst. 60. num. 26. Hurtad. Refol. moral. par. 1. tract. 8. cap. 4. refol. 36. u. 490. vers. Sed quamvis cum feqq. Frisfchius cit. exercit. 13. membr. 12. post princip. Gotsfredus de Pefchovitz de Reprefal. cap. 8. num. 2. cum feqq. Ditzart. det. 85. per tot.

Animadvertendo, quod pro Reprefaliis bona capta non fiunt capientium, sed prævio inventario consignari debent Superiori, qui cas 49 concessit, ut eadem res diligenter custodiri faciat, donec damnum emendetur, vel vendantur, & ex illarum pretio satisfiat creditoribus, & dampnum passus Menoch. de Arbitr. judic. lib. 2. centur. 6. taf. 527. num. 23. quem sequitur Gobb. dicta consultat. 104. num. 34. vers. Ceterum Marta de Jurisf. filio par. 4. centur. 1. taf. 41. num. 10. Antuntz Portugal. de Donat. Reg. citat. cap. 27. num. 24.

Sicuti personæ capæ tradendæ sunt Judici, seu Superiori, qui nandat in publicam custodiam poni Bart. de Reprefal. quæst. 9. num. 2. Frisfchius Exercit. juris publici par. 2. exercit. 13. membr. 13. post nud. vers. De personis pag. mibi 662.

Prædicta tamen procedunt in Reprefaliis, quæ fiunt inter privatos ad instantiam alicujus ob damnum illatum, vel specialem injuriam ad privatum commodum, & satisfactionem; Si autem concessæ fuerint à Principe ad vindictam publicam, & ut fiant capientium, isto casu ad eos spectant, ut declarandum fuit Antuntz Portugal. cit. cap. 27. num. 25. Prout occupare licet bona, & Navis Piratarum, Turcarum, aliorumque Christiani nominis hostium, & occupanti conceduntur Auth. Navi- Tom. II,

gia. post med. C. de Furt. C. fill. de Tertis cap. 41. num. 94. Reg. in Romana Pecuniaria, seu Mercurio 10. Martii 1664. §. final. coram R. P. D. Ottalora, & Episcopus Rocba loc. cit. num. 22.

Qui autem passus est Reprefallas pro alio potest repetere tam solum, quam refectionem 50 nem damni ab eo, qui illis causam dedit Alberic. in antb. Sed omnino nu. 3. C. Ne Uxor pro Mario, Costa de remed. subsid. remed. 17. num. 15. eum seq. ubi quod repetitur à Communitate Menoch. consult. 244. num. 58. cum pluribus feqq. Sard. consult. 12. num. 41. Gobb. dicta consult. 104. num. 30. Frisfchius Exercit. juris publici par. 2. exercit. 13. membr. 14. circa med. ubi admonet primo quod passus Reprefallas antequam solvar, petat ut sibi cedantur jura contra principalem debitorem, exemplo correi & ludejusforis; & secundo quod, & de facto he non sublevert, sed mediante via judiciaria, & auctoritate Superioris Chartar. de penis innocent. artic. 1. num. 80. Masfrill. decif. 164. num. 9. Rot. coram Scraphin. dtz. 453. num. 1. cum feqq. Rocba loc. cit. num. 27.

Quod procedit, quotiescunque Reprefaliæ fuerunt justæ, alioquin si injustæ, & indebitæ concessæ fuissent non repetetur, cum tunc ad 43 scribendæ essent foliæ calui fortuito P'ermigiol. conf. 468. num. 13. Chartar. de pen. innocent. art. 1. num. 80. Gobb. loc. cit. num. 30. vers. Quod aliqui declarant. Rot. coram Scraphin. dicta decif. 453. num. 3.

Quoties tamen nulla penitus negligentia commissa est ab eo, cujus causa concessæ fuerunt Reprefaliæ, utpote quia adhibuerit omnem diligentiam, ne concederetur, ut declarando respondit Menoch. conf. 244. num. 68. Chartar. d. tract. art. 5. u. 10.

Quemadmodum è converso is, ad cujus instantiam injustæ, & indebitæ concessæ fuerunt Reprefaliæ tenetur ad refectionem totius damni, & interesse parti læsæ ad quadruplum, ut respondit Menoch. dicto consult. 244. num. 72. eum feqq. Gobb. cit. consult. 104. u. 32.

Quæ dicta sunt supra de Reprefaliis concessis tam ad vindictam publicam, quam ad refectionem damni privati, applicari etiam 56 possunt illis, quæ conceduntur contra singulos Cives Communitatis pro Gabellis, & aliis oneribus Cameralibus ejusdem Universalitatis, nam cum pro tali debito singuli teneantur unusquisque potest detineri, ut tradit Frisfchius Exercit. juris publici par. 2. exercit. 13. membr. 6. post med. vers. E' contrario pag. mibi 606. de Reprefaliis, quæ conceduntur contra Communitates Status Ecclesiastici tenet Cobell. ad Bullam boni Regim. cap. 12. num. 44. cum feqq. ubi num. 67. testatur, quod capiuntur etiam illi 57 Cives, qui non sunt de Consilio, nec ullam rerum publicarum notitiam habent licet Scarnol. de Vifit. Carcerat. lib. 3. cap. 1. 4. num. 13. tradit, quod isto casu eatenus habent legitimæ Reprefaliæ, si carcerentur Sindici, & Administratores rerum Communitatis, qui interpellati ad imponendam, & exigendam col- R r lectam

lectam intra certum tempus, facere neglexerint.

Quod comprobatur ex iurisdictione concedendis Represalias competente Populo Romano ex dispositione Bullae Pauli IV. in Bullario veteri la 15. ibi: Nec non represalia à d. prefato Paulo praedecessore sublate iuxta formam Statutorum dictae Urbis relaxari, & exequi debeant, cum tamen saluta prius notificatione Communitatibus, contra quas represalia praedicta pro tempore erunt decernenda, & quod propter antedictas represalias pro tempore decernendas nullo modo impediatur afferentes Graciam cuiuscunque generis ad Urbem, & testatur Seanarolus de Visit. Carcer. lib. 3. cap. 14. num. 16. qui tamen num. 18. subdit, quod quandoque etiam contra portantes Graciam ad Urbem fit executio. Ac ex quotidiano stylo concedendi Appaltatoribus, & Thesaurariis Provinciarum mediante particulari Capitulo Appaltus à Summo Pontifice cum ejus Chirographo confirmato facultatem relaxandi Represalias contra Communitates Status Ecclesiastici: In Provincia tamen Romandiolae non relaxatur à Thesaurariis, seu Appaltatoribus absque consensu Eminentissimi Legati tam ex dispositione Constitutionis Aegidiana, quam particularis Brevis Legationis, ut testatur D. meus Advocatus Peregrinus Maserius de Avenion. Aemil. & Legat. d. Liber. lib. 1. c. 57. num. 3. cum seq. post hac scripta impressus. Unde non obstat dispositio Bullae Pii IV. la 55. §. 10. prohibens Eminentissimo Camerario, & Clericis Camerae, etiam pro debitis Fiscalibus concedere Represalias, nisi de expresso mandato Pontificis, ut firmat Cobell. in dicto cap. 12. num. 63.

Antequam autem relaxentur praecedere debet irritatio Communitatibus per decem, vel quindecim dies, ut prosequitur Cobell. ubi supra sub num. 44. & advertit quoque Rotas loc. cit. num. 14. ac etiam disponit in Ordinationibus recol. mem. Cardinalis Petri Aldobrandini S. R. C. Camerarii Aldobrandina vulgariter nuncupata, impressa in Appendice pag. 124. & innovata per boemer Bonacursum Thesaurarium Generalem pontificis Cardinalis in Appendice. d. pag. 124. Advertendo, quod praedicta intimatio fieri nequit antequam dies solutionis venerit, ut ex sequenti resolutione Sacrae Consultae scripta Illustrissimo Gubernatori Campaniae, & Maritimae: Essendosi rappresentato da Nostro Signore le doglianze, che fanno le Communita dello Stato Ecclesiastico, che da Tesorieri Camerali si faceva l'intimazione ordinata nell'Aldobrandina per trasferire i Commissari Cavalcanti prima che sia venuto il giorno del pagamento, ha la Santità Sua ordinato, che si rinnovino le Lettere scritte dalla Sacra Congregazione de' Segrej il dì 23. Novembre 1658. nelle quali si dice, che l'intimazione da farsi alle Communita, e loro Ministri dalla Tesoreria, ed altri Esattori de' Pesi Camerali per quindici giorni avanti di trasferire il Cavalcante per esigere i suddetti

pesi a tempo della Costituzione Aldobrandina, si devono presentare doppo maturato il debito in modo tale, che arrivato che sia il giorno del pagamento le Communita godino di più quindici giorni di dilazione prima di soggiacere al Cavalcante; Onde V. S. in esecuzione de' santi voleri di Sua Beatitudine darà gli ordini opportuni, perché le dette Lettere siano onninamente osservate, e perebe non si possa mai da alcuno sopra di ciò allegare ignoranza, farà, che le copie di questa lettera si tenghino essse nelle Cancellarie de' luoghi subordinati al suo Governo con ingiungere a suo arbitrio a' Cancellieri, che contravverranno a quest'ordine; E Dio la prosperi. Roma 14. Gugno 1670.

Come Fratello.

Il Cardinal Altieri.

Francesco Falconieri Segretario.

Eoque certius contra singulos iuste possunt relaxari Represalia, quando in obligatione illis se submiserunt, ut firmat Cobman. respous. 3. m. 54. & segg. volum. 1.

Prout Civitates, seu Communitates Status Ecclesiastici possunt sub Represaliis obligare earum Cives, tam pro solutione onerum Cameralium, pro quibus cum sit radicata obligatio in singulis Civibus, licet Communitates ratione facillioris exactionis se se obligaverint favore Camerae, possunt isto casu censeri concelle represalia ex ipia obligatione Civium, ut firmat Cobell. d. cap. 12. num. 36. cum seqq.

Quam etiam pro debitis cum privatis contractis per Communitatem ex causa publicae, & extremae indigentiae, ac necessitatis, ut tenet Cobell. ubi supra num. 51. cum seqq. ubi testatur de quotidiano usu, & experientia.

Non tamen possunt exerceri represalia in bobus aratoris, plaustris, & instrumentis sive fundi instructi, ut per Text. in leg. Agricultores Cane res pignobligat. post. tenet Cobell. citat. cap. 12. num. 90. cum seq. & disponit in dicta Aldobrandina. Ac contra Agricultores, & extra Civitatem Faventiae, ut ad tollendas extorsiones mandavit Eminentissimus Cardinalis Cybini à Latere Legatus Provinciae Romandiolae de anno 1650, ut in Appendice pag. 74. num. 20. & de Agricultoribus in praedicta Aldobrandina, ubi etiam prohibetur fieri executiones super vestibus, jocalibus, & aliis mobilibus ad usum muliebrem, & de iis, qui sunt in actu sarrasini loquitur Seanarol. de Visit. Carcer. lib. 3. cap. 14. num. 25.

Prout etiam nec contra Magistratum, & Officiales durante eorum officio, ut ex resolutione Sacrae Consultae in Anagnina, cuius executio iuncta fuit Illustrissimo Gubernatori Campaniae, & Maritimae: Anche li presenti Conservatori di Anagni possono estendere all'aggravamento dell'interessi della Communita, & a procurare l'esigenza in servizio della Reverenda Camera, V. S. non permetta, che si eseguiscono contro di loro le represalia, dovendo essi provvedere di liberare tutto il Popolo con l'assistenza di

di lei; ma se essi non fanno il debito loro, ne dia avviso, e Dio la conservi. Roma 11. Novemb. 1662.

Come Fratello.

Il Cardinal Flavio Chigi.

Marco Pauli Segretario.

Sicuti nec contra Milites, Mulieres, Oratores, seu Legatos, ut laré de traditiis firmat Cobell. allegat. cap. 12. num. 78. cum sequ. Pritsebius Exercitat. Juris publici par. 2. exercit. 13. membr. 12. Nec contra eum, qui non sustinet onera Civitatis, sed alibi moratur, ut tenet Marott. Discept. forens. cap. 8. num. 13. cum sequ.

Nec contra Clericos, eorumque bona, ut prater citatos supra num. 44. tradit Pignatell. 65 Consult. Canonie. par. 1. consult. 449. ubi etiam refert resolutionem Sacra Congregationis Immunitatis.

Ac nec contra Officiales Episcopi, ut relata 66 ta resolutione Sacra Congregationis Immunitatis tradit Pignatell. dicta par. 1. consult. 452.

Qui autem passus est reprefaliam pro debito Communis relevandus est ab omni damno una cum interese ab ipsa Communi-
67 rate, & de publico, ut tradit Costa de Remed. subsid. remed. 17. num. 15. cum seq. Scanarol. de Visitat. Careerat. lib. 3. cap. 14. num. 32. Pritsebius Exercitat. Juris publici par. 2. exercit. 13. membr. 6. post med. vers. contrario pag. 606.

Vel ab eo, qui fuit causa reprefaliz, exigendo etiam quadruplum ejus, quod solvit,

68 ut per Text. in §. 1. Auth. Ut non fiant pignorat. Barbof. in auth. Sed omnino num. 1. C. Ne Uxor pro Marito, ubi quod qui pro debito unius sua auctoritate gravat alium, punitur in quadruplum, & cadit à jure suo, Sord. conf. 12. num. 41. Burfatt. conf. 138. num. 64. & conf. 455. num. 56. tradit Cobell. dicto cap. 12. num. 48. & num. 49. firmat quod si Communitas non 69 fuit in mora solvendi, & sic contra ipsam non potuerint relaxari reprefaliz, tunc tenentur Theaurarii, & Exactores Provincia- rum, & quod concessis reprefaliis solvens re- perere possit à debitore nedum sortem, sed 70 etiam omnia damna firmant Mastrii. dec. 164. num. 9. & Rgt. coram Seraphim. dec. 453. num. 2. ubi num. 3. declarat procedere, quando justè 71 fuit illatum damnum; Secus si injustè, & eandem distinctionem tenent Vermigli. conf. 367. num. 5. ac conf. 468. num. 13. & Gobbi. conf. 104. num. 30. in fine cum seq.

Solutiones tamen extortæ per vim compulsi-
72 vam mediantibus reprefaliis spretis inhibitionibus non constituunt in quasi pos- sessione exigendi collectas, aliaque onera ad Text. in leg. Cura 4. ff. de muner. & honor. ibi: Nec si per vim extortum munus fueris, ex-
73 clusationem, quam habet ab aliis muneribus auferi, & concordantibus relatis respondit Episcopus Roccia Dissert. Jur. feudi. cap. 86. num. 19. volum. 1.

Alia de reprefaliis vide penès Scanarol. de 73 Visitat. Careerat. lib. 3. cap. 14. prater supra allegatos.

ADDIT. AD RVBR. XXIII. LIB. VII.

S U M M A R I U M.

- 1 **R**eprefaliz concedi non possunt contra personas Ecclesiasticas, & eorum bona.
- 2 **J**udex Secularis relaxans reprefalias contra Ecclesiasticos incurrit excommunicationem.
- 3 **C**ommunitas relaxans reprefalias contra Ecclesiasticos incurrit interdictum ab Ingressu Ecclesiæ nu. 2.
- 3 **M**ilites terrestres, & equestres militiæ non possunt reprefaliis gravari.
- 4 **M**inistri, seu Parentati S. Officii non possunt Reprefaliis gravari etiam si sint simplices Familiares.
- 5 **R**eprefalia materiam remissivè.

Num. 44; & 45. Peptefaliz contra personas Ecclesiasticas, & eorum bona non possunt con-
1 cedi * Pignatell. Consult. 82. nu. 15. tom. 7.

Et qui relaxavit Reprefalias si Secularis erit
2 excommunicatus, & si Communitas erit * in-

terdicta ab Ingressu Ecclesiæ Pignatell. ubi
supra.

Num. 64. Sicuti milites terrestres, & equestres
militiæ non possunt reprefaliis gravari L. Sti-
pendia C. de execut. rejudic. & firmat Card. de
Albici de Inconstant. in fide cap. 29. n. 88. Cobell.
ad Bull. Bon. Regim. cap. 12. nu. 79.

Multo minus possunt gravari Milites Sacra-
te Militiæ, quales sunt non solum Ministri
nempè Vicarius, Procurator Fiscalis, Advoca-
tus Reorum Cancellarius, & Mandararius;
Verum etiam Familiares Sanctæ Inquisitionis
licet non gaudeant privilegio Fori ut pluries
fuisse resolutum testatur Card. de Albici ubi sup.
num. 86. cum duobus seqq. & à Sac. Congrega-
tione Eminentijs. Cardinalium S. Inquisitionis
in Spoletana, & Perusina die 29. Novem-
bris 1702.

Num. 73. Alia de Reprefaliis vide Pignatell. con-
sult. 82. vol. 7. Campell. ad Constitut. Ducatus
Urbini Decret. 32.

Statuimus insuper, & fancimus, nulli Mulieri etiam inopi, & indotatæ, vel forsàn parvam dotem ad ejus alimenta non idoneam habenti, & etiam non habenti undè- & à quo possit ali, jus, aut actionem aliquam de cætero ex Juris communis censura acquiri, aut competere in bonis, seu hereditate ejus Mariti divitis prædefuncti, aut contra ipsius Mariti hæredes quovis suos, vel extraneos; nec partem aliquam in, & de bonis, & hereditate hujusmodi possit, aut valeat modo aliquo habere, consequi, retinere, vel petere, sed ab eis, & ea penitus, & omnino sit virtute præsentis Statuti exclusa, solumque dicto casu jus dictæ Mulieri competat petendi, & consequendi ab hæredibus dicti sui Mariti usumfructum ejus portionis, quæ sibi alias de Jure debeatur pro toto tempore ejus vitæ vidualis castæ, & honestæ, & non ultra, interimquè quamdiù dicta Mulier dictum usumfructum voluerit prædictam ejus parvam dotem, si eam idem Maritus habuisset, petere, aut exigere non possit à dictis hæredibus. Quod Statutum inviolabiliter observari volumus, & mandamus in singulis ejus partibus, dicti Juris communis censura, & dispositione non obstante.

S U M M A R I U M.

Uxor in matrimonio esse dicitur, dum in viduitate manet.

Uxor Vidua corrumpit radiis Mariti, & io suo servitio manere censetur, illiusque privilegii poritur nu. 1.

Uxor mortuo viro si matrimonium absque dote contractum fuerit consequitur quartam partem bonorum Viri prædefuncti, si filii tres, vel pauciores sint, si verò plures in virilem portionem una cum filiis succedat, reservata proprietate filiis si adsint, sin minus acquirit etiam dominium.

Ex dispositione verò Statuti Faventia, restricta est ad usumfructum. Vide ibi, & cum. 4. & 5.

Statutum restringere potest dispositionem, auth. Præterea C. Unde Vir, & Uxor.

Legitima Uxori in bonis Mariti non datur.

Auth. Præterea C. Unde Vir, & Uxor, quamvis loquatur de Muliere indotata atamen ejus beneficium extensum fuit ad Mulierem, quæ cum parva dote se nupsit, & quare.

Auth. Præterea C. Unde Vir, & Uxor dispositio habet locum, quamvis dos de tempore Matrimonii fuisset congrua, si de tempore obitus Viri fuerat consumpta.

Pars parva, quam mulier habet imputatur in quartam ei debitam vigore auth. Præterea C. Unde Vir, & Uxor.

Legatum factum Uxori per Maritum imputatur in quartam ei debitam vigore, auth. Præterea C. Unde Vir, & Uxor.

Remedium auth. Præterea C. Unde Vir, & Uxor. Cessat, quando Coniux habet alimenta sufficientia, ex quibus necessitati naturæ valeat subvenire, licet non sint condecencia ad statum personæ. Vide ibi.

Mulier humilis conditionis si nupsit cum dote congrua paris conditionis Viro, eo defuncto valde auctis constante matrimonio facultatibus non potest consequi quartam

vigore auth. Præterea C. Unde Vir, & Uxor.

Remedium auth. Præterea C. Unde Vir, & Uxor tanquam odiosum, exorbitans, & contra jus conceditur solum in subsidium.

Paupertas non probatur ex testibus non concordantibus negativam.

Mulier habens tantam dotem, cum qua possit ad secundas Nuptias convolare non gaudet beneficio auth. Præterea C. Unde Vir, & Uxor.

Mulier postquam consecuta fuit quartam vigore auth. Præterea C. Unde Vir, & Uxor, illam non amittit ex supervenientibus divitiis, & facultatibus.

Marito inopia laboranti debetur quarta vigore auth. Præterea C. Unde Vir, & Uxor io bonis Uxoris divitis prædefunctæ. Limita num. 17.

Statutum Faventia nihil disponit circa quartam debitam Viro inopi in bonis Uxoris prædefunctæ, unde remanet sub dispositione Juris communis, & sic ei debetur. Casus omissus à Statuto, remanet sub dispositione Juris communis n. 17.

Auth. Præterea C. Unde Vir, & Uxor materiam tractantes remissivè.

Feminae a masculis exclusæ, si incongrue dorate fuerint petere possunt ex dispositione Statuti Faventia lib. 2. Rubr. 27. congruæ dntis supplementum solum usque ad quantitatem legitimæ de Jure debite.

Statutum Faventia lib. 3. Rubr. 28. disponit, quod feminae dorate à Patre, Avo, vel ab aliis Ascendentibus, adeo contentæ esse debeant dote constituta, ut quidquam aliud petere non valeant.

Dos ex dispositione Statuti Faventia succedit loco legitimæ, & nu. 28.

Dona paraphernalia, seu Acconcium esse intelliguntur, & sunt quinta pars dotis datæ, promissæ vel legatæ juxta dispositionem Statuti Faventia lib. 3. Rubrica 24.

- 23 Et cum dote adeo sunt connexa etiam quando à Patre una cum dote sunt titulo institutionis Filie relicta, ut de utroque idem sit iudicium, & pro eis sicut pro dote debentur fructus à die mortis Patris tam constante, quam soluto matrimonio non tantquam usufructuales, sed uti fructus legitimi, & nu. 24. & 29.
- 25 Fructus pro parapherno non debentur. Limita nu. 26.
- 27 Fructus debentur ex dote, quæ filiz relicta sunt titulo institutionis.
- 28 Fructus debentur ex dote, quæ ex dispositione Statuti succedit loco legitimæ.

OBSERVATIO.

- I**mperator consulere volens Uxori indotatæ, nè ob prædecessum Mariti mendicare cogatur, quod in dedecus, & contemptum ejusdem Viri etiam redundaret, dum ipsa dicitur esse in Matrimonio, quoties in viduitate permanet, & adhuc coruscant radii Mariti, ac in suo servitio manere censetur, illiusque privilegiis potiri, ut latè comprobatur Merlin. de Pign. lib. 2. quæst. 23. nu. 1. cum seqq. decrevit, a quod Uxor mortuo Marito, si Matrimonium abique dote contractum fuerit consequatur quartam partem bonorum Viri prædefuncti, si liberi sint tres, vel pauciores, sive ex communi, sive etiam alterius matrimonii; Si vero plures, in virilem portionem succedat una cum filiis, ita tamen, ut ejusdem Matrimonii liberis proprietatem servet, si existerint, his autem non extantibus, vel si nullos habuerit, potiatur etiam dominium, ut in Auth. de Exhiben. & introducen. reis &c. §. Quoniam vero collat. 5. & in Auth. Ut liceat Mariti, & Avia §. quia vero il. 2. collat. 3. à quibus desumpta, est vulgata auth. Præterea C. Unde Vir, & Uxor, ut præter antiquiores docent Berleb. consil. 26. nu. 12. par. 3. Amosaz. de Casis pils. lib. 4. cap. 10. nu. 1. cum duobus seqq. plene dixit Rot. coram Coccin. decisi. 1564. nu. 1. & in Viri rben. Legati 28. Martii 1664. coram Card. Taya impressus Zuff. de Legitim. process. decisi. 103. nu. 15. sed ex dispositione præfatus Rubricæ relicta fuit indistincte ad solum usufructum illius.
- 3 portionis, quæ de Jure eidem Mulieri debetur, & quidem pro toto tempore ejus vitæ vidualis, castæ, & honestæ, & non ultra, interdici interim c. exactione, seu restitutione parvæ dotis, si illam Maritus habuisset, quod Statuentes determinare potuerunt restringendo dispositionem prædictæ auth. Præterea maxime cum ejus dispositio exorbitet à Jure communi à quo non datur legitima Mulieri in 5 bonis Mariti, ut relatis Roland. consil. 4. circa princ. & Rot. coram Casar. de Grassis decisi. 1. nu. 32. de Success. ab intestat. animadvertit Rota coram Coccin. dicta decisi. 1564.

- Ex quamvis prædicta Authentica loquatur de Muliere indotata, cui hujusmodi beneficium impertitur, proinde aliteram, & rigorose fuerunt semper intellectæ, & prædicatæ antè tempora Baldi. Attamen deinceps extensæ etiam

fuerunt ad Uxorem, quæ cum parva dote se nupsit, quia parum pro nihilo reputatur, & hanc opinionem communicat sequuntur DD. ut plene tradit Fontanell. de Pals. nupt. claus. 5. gloss. 8. p. 9. n. 3. Merlin. de Pign. locati. n. 21. Rot. pene Pacificæ de Sabulian. decisi. 174. n. 1. cum seqq. Potissima enim ratio, & causa finalis tribuendi Uxori quartam necessariam non fuit deficientia dotis, sed insufficientia alimentorum, & nè cum dedecore mendicare cogatur, quæ ratio æquè bene militat etiam favore Mulieris nuptæ cum parva dote insufficienti pro subministratione necessariorum alimentorum, ut respondit Rot. d. decisi. 174. n. 6. & dixit cor. Coccin. ubi supra nu. 2. vers. nam posses responderi cum duobus seqq.

- Eadem ratione si de tempore Matrimonii dos erat congrua, sed de tempore obitus Viri fuisset consumpta, adhuc ob supervenientem inopiam impellitur ad ralem pietatem exercendam, ut rejecta contraria opinione, hanc uti æqualem tenet Amosaz. loc. cit. nu. 10. cum duobus seqq. Proût si existeret illa parva dos de tempore obitus, sed esse insufficientis ad alimenta ex pluribus DD. cumulatim per Rot. coram Coccin. loc. cit. nu. 5.

- Bene verum est, quod illa parva dos in 8 quarta imputatur Honded. consil. 93. in fine lib. 1. Gabriel. consil. 142. n. 33. lib. 2. Amosaz. loc. cit. n. 3. Rot. coram Coccin. ubi supra n. 6. cum seqq.

- Sicut imputatur legatum illi per Maritum 9 factum, ut expressè disponitur in d. §. quoniam Auth. de Exhiben. & Auth. Præterea, & firmavit Rot. in rec. decisi. 123. nu. 4. par. 10.

- Dum autem Coniux habet alimenta sufficientia, ex quibus necessitati naturæ subve- 10 nire possit, licet non sit concedenda ad statum personæ tanquam inducta propter pietatem, cessat prædictum remedium, ut aliis relatis respondit Rot. coram Celsi. decisi. 115. nu. 9. cum seqq. & nu. 4. refert Bellapieri, dicentem sufficere, quod habeat panem, & aquam.

- Graviter agitur disputatio, quæ contin- gere solet, quando Mulier humilis conditionis viro, quo defuncto valde auctis constan- 11 re Matrimonio facultatibus, illa petit quartam, super quo articulo discussio occasione litis vertentis inter Catharinam de Lucatellis Bononiensem, & hæredes sui Viri Pistoris post responsa insigniorum Italici Jurisconsultorum exmanavit Decisio Rota Bononiensis luculentè materiam auth. præterea explicans, cujus meminit De Luca ad Gratian. animadvert. 130. n. 1. & in simili causa emanavit d. decisi. 1564. coram Coccin. in qua Rota nu. 11. cum seqq. resolvit contra Mulierem, quia cum Coniuges essent humillimæ conditionis, & laborarent egestate, ac Mulier congrue dotata fuisset, quamvis Maritus de tempore obitus sine filiis sacis opulentiam hereditatem reliquisset, nihil ominus ei denegata fuit quarta, quoniam Mulier non dicebatur constituta in magna inopia, dum poterat ex suorum manuum indu- Ari

318 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ

stia ali, & viduum sibi querere, quemadmodum coningere superstitite facere consueverat absque eo quod mendicare cogeretur in dedecus Viri, & tradit *Hodieru. ad Sord. dec. 61. nn. 3.* & late *Barz. dec. 129.* cum predictum
12 remedium tanquam odiosum exorbitans, & contra jus in subsidium tantum concedatur, ut concordantibus relatis utramque conclusionem firmat *Rot. coram Celfo dec. 115. nu. 2.* & 3. ubi *nu. 5.* etiam censuit, quod ex testibus non censetur probata paupertas, dum non coarctant negativam, nec concludunt non posse habere alia bona, quin ipsi scirent.

Proinde etiam excluditur ab huiusmodi beneficio, si Uxor habet talem dotem, cum qua possit ad secundas nuptias conuolare, ut firmiter
14 mant *Fontanell. de Pall. nupt. claus. 5. gloss. 8. par. 9. nu. 28.*

Postquam verò Mulier consecuta fuerit quartam, illam non amittet ex superuenientibus divitiis, & facultatibus, ut tenent *Salgad. Labyrinth. credit. par. 3. cap. 4. nu. 30. Amosflazz. loc. allegat. nu. 15.*

Marito quoque summa paupertate, & inopia laboranti debetur quarta in bonis Uxoris divitis, cum non debeant ad imparia iudicari, dum militat eadem ratio in utroque, & tanquam correlativis, ut communiter tradunt *DD. in eadem auth. præterea, & tenent Hodieru. ad Sord. dec. 61. nu. 4. Fontanell. de Pall. nupt. claus. 5. gloss. 8. par. 12. num. 38. cum seqq. qui reprobat Scotum contrarium sentientem, & respondit Rot. coram Celfo dec. 115. n. 1.*

Sed limitatur quotiescumque ex Uxor premortua habeat filios, qui Matri succedunt, & ipsi ususfructus debeatur, vel habeat aliquod officium, seu exercitium, ex quo sibi viduum querere valeat, ut declarant *Fontanell. loc. cit. & Hodieru. ubi supra nu. 5. & 6.*

Cum autem nostrum Statutum in præfenti Rubrica nihil disponat circa Maritum Uvore predefunctæ, remanet quo ad eum sub dispositione Juris communis tanquam casus omissus ad *tex. la l. Commodissimi 10. ff. de Liber. & posthum. Carpan. ad Statut. Mediolan. in præf. nu. 351. juncto nu. 483. & dixit Rot. cor. Coccia. dec. 1641. nu. 4. coram Cerro dec. 352. nu. 22. & alibi passim.*

Et magis censendum est, Statuentes noluisse in hoc prejudicare Viro, cujus nulla facta fuit mentio, cum Statuentes favore profecti fuerint magis viros, quam feminas, ut in Rubrica 25. lib. 3. de Lucro dotis disponente, una enim pars Statuti aliam declarat, & recipit interpretationem, ab alia ut cumulatim concordantibus firmat *Conciolad Statut. Engub. in præf. nu. 16. Rota in recent. dec. 499. nu. 23. par. 18. tom. 1.*

Ceterum circa hanc materiam aeth. præterea contingere valent variz controversiæ, & disputationes, que videri poterunt penes *DD. ad eandem auth. Cephal. conf. 78. volum. 5. Hodieru. in tral. leg. Hac editali Cod. de Secund. nupt. quæst. ultim. Gratian. disp. 120. libique de Luca,*

Fontanell. de Pall. nupt. claus. 5. gloss. 8. par. 8. cum seqq. Merlu. de Legitim. lib. 2. quæst. 123. Merlin. Dignatell. Controvers. cap. 47. l. 2. Fabriciu. contro. lib. 10. cap. 72. Ripa Selectar. observat. 385. nu. 4. cum seqq. Castill. de Usufructu. cap. 45. nu. 23. Solorzano. de Jure. Indiar. tom. 2. lib. 2. cap. 21. nam. 11. & 44. Farinat. Repert. ultim. Volum. quæst. 173. Vericell. RQ. moral. tom. 1. tral. 1. quæst. 13. Amosflazz. loc. cit. Dec. Bonon. 4. cum seqq. Rot. coram Coccia. dist. 2. dec. 1564. præf. Pacific. de Salvian. dec. 174. coram Cesar. de Grass. dec. 1. per tot. de success. ab intestat. coram Celfo dec. 115. & in recent. dec. 347. par. 18. tom. 1.

Post impressum primum volumen, habita notitia infra recensendarum resolutionum Sacre Rotæ emanatarum in causa Faventina, & sumpta illius occasione necessarium existimavi addere, quod quoties masculi excludentes feminas, præfata dispositione nostri Statuti lib. 3. Rubr. 27., mandantes eas congruè dotari, habito respectu ad facultates, ad eorum, & Agnatorum dignitatem, ac ad communem obervantiam, & consuetudinem. illas incongruè dotaverint, eo casu petere possunt congruæ dotis supplementum solum usque ad quantitatem legitimæ eis de Jure debite, ut ibi disponitur; Dotatæ vero à Patre, Avo, vel ab aliis Ascendentibus adeo contentæ esse debeant dote constituta, ut quidquam aliud
20 petere non valeant, prout in Rubrica sequens dem lib. 3. disponitur, cum hac distinctione, intelligenda esse quæ diximus supra in Observation. ad dist. Rubr. 27. nu. 41. cum seqq.

Et cum dos juxta dispositionem Nostri Statuti succedat loco legitimæ, & dona paraphr. 21 nalia, sed Aconcium esse intelligantur, & sint quinta pars dotis datæ, promissæ, vel legatæ, ut disponitur in eodem Statuto lib. 3. Rubr. 24., ac cum ipsa dote sint connexa, sicuti
22 pro dote debentur fructus à die mortis Patris, tam constante, quam soluto matrimonio per mortem viri, aut mulieris non tantquam usuræ dotales, sed uti fructus legitimæ, ut respondit Rot. in Faventina Dotis 3. Aprilis 1693. coram Reverendissimo Manuel, ut in sequenti particula, ita & pro Aconcio.

Mandata jam diu relaxata, ac in parte executata pro satisfactione dotis à Patre Anna de Naldis decreverunt hodie 20. coram me suffragato in locum boni mem. Perspici exequenda etiam esse pro summa residuâ librarum 5424. & aliud de novo relaxandum pro illius fructibus &c.

Atque hinc exclusa residuâ hujus rata dotis solutione visum est DD. relaxandum esse novum mandatum pro illius fructibus, nam cum ipsa tam ex testamento Patris, qui illam Anna filia reliquit honorabili titulo institutionis, quam ex dispositione Patris Statuti, de quo in specie testatur Paris. conf. 36. num. 19. lib. 3. successeris loco legitimæ, nitiq; illius fructus debeantur à die mortis Patris, non tanquam usura dotales, sed uti fructus legitimæ, & idque sive constante, siue dissoluto matrimonio per mortem Viri, aut

mulieris, ut relatis concordantibus firmat, Card. de Luca de Dote discurs. 161 sub num. 62. vers. Patre verò & seq. Leotard. de Ufur. quæst. 30. num. 31. Rot. decif. 68. num. 1. post Torr. de Paç. futur. succell.

Nullatenus suffragante, quod hic non agatur de residuo dotis, sed de parapherno, pro quo fructus non debentur ex additis per Rot. decif. 94. num. 8. penes Merlin. de Pign., Cum enim ex lectura testamenti pateat, dotem uni cum parapherno conjunctam fuisse relictam: hoc casu idem iudicium fit de dote, ut de parapherno, quicquid dicendum foret ubi diuisum fuisset promissum ut bene distinguendo firmat Rot. decif. 177. num. 3. cum seqq. par. 18. recent. Quæ decifio confirmata fuit die 6. Februarii 1694. coram eodem tenoris sequentis.

Reproposita causa super resolutis coram me sub die 3. Aprilis anni proxime elapsi, Rota persiluit in decifis &c.

Exclusa ex his crediti satisfactio dubitatum non fuit, quin novum relaxandum veniat mandatum pro fructibus capitalis consistentis in libris 671. 10. ad rationem quatuor pro centenario: Cum enim dos, à qua illud provenit successerit in hoc casu loco legitime tam ex dispositione Patris illam in Testamento filia relinquens honorabili titulo institutionis, quàm ex præscripto Statuti Faventis, procul dubio ex ea fructus debentur ad tradita per Leotard. de Ufur. quæst. 30. num. 31. & Rot. apud Torr. de

Paç. futur. succell. decif. 68. num. 2. sed illud residuum sumatur ex capitali lib. 16. m. sive ex parapherno, quod cum in presenti non sit quid distinctum ab ipsa dote, sed cum ea omnino conexum tum ex dispositione Statuti supradicti, quod mandat, ut bona, dona paraphernalia intelligantur esse, & sint quinta pars, dotis data, promissa, vel legata, tum ex dispositione testatoris, qui conjunctim dotem legavit, & parapheralem, nec illud taxavit ad aliquam quantitatem, sed implicite se referendo ad Statutum legavit per verbum conjunctiva ibi: nec non ejus dona, & bona paraphernalia (specientia ad dd. libras 16. mil. intrat propterea conclusio firmata in prima decifione §. Nullatenus refragante, quod idem sit iudicium de dote, ut de parapherno.

Non refragante responsione, quod ad hunc effectum debeat prius per Adorem probari bona hæreditaria debitoris reddere tot fructus ad d. rationem quatuor pro centenario; quoniam facilis fuit replicatio, quod cum super debito fructuum, eorumque taxa addit res iudicata, in qua prævia disputatione dubii particularis coram bono mem. Verolipio, ad eam condemnatus fuit Joseph Naldus, semper urget ejus iustitia, donec in gradu restitutionis in integrum contrarium per debitorem probetur ex allegatis per Rot. coram Card. Cerro dec. 316. num. 1. & 2.

ADDIT. AD RUB. XXIV. LIB. VII.

S U M M A R I U M.

1 Jus commune attenditur, quando dispositio Statuti est dubia.

2 Auth. Præterea C. Unde Vir, dux materiam tractantes.

Num. 17. Jus commune attenditur quando Statutum relinquimus aniam dubitandi ut, etiam

1 firmavit Rot. in Romana, seu Savonen. Successionis 13. Martii 1705. 9. Verum nullatenus

nis coram R. P. D. Ansaldo.

Num. 18. De eadem materia, Auth. Præterea vide Reverendiss. Præfatus Commentar. in Constitut.

2 Apostolicas Constitut. naic. Honorii II. sect. 2. num. 14. cum seqq. pag. 490. cum seqq. tom. 1. Tartaglia de Restitut. Statutaria art. 7.

Num. 23. In eadem causa Faventina emanarunt decifiones confirmatoris sub diebus 12. Jan. 1696; & 10. Jan. 1698. coram Eminentiss. Caprariis omnibus Auditoribus Votantibus in postrema propositione.

De Contractibus, & Obligationibus Mulierum.

R U B R I C A XXV.

Cum sæpissimè Mulieres decipi (A) variis modis consueverint proùr experientia docuit, Statuimus, & ordinamus, ne Mulieres indotatæ (B) remaneant, quod de cætero nulla Mulier possit, seu modo aliquo, aut quovis prætextu, titulo, seu causa se obligare alicui, seu contractum, renunciationem, aut obligationem aliquam facere de, & super ejus dote in bonis, vel in pecunia consistente, aut super hypoteca sibi pro dicta dote competenti, vel competitura in bonis ejus Mariti, ex qua obligatione renunciatione, & contractu possit remanere indotata, etiam accedente assensu ejus Mariti, nisi in hujusmodi obligatione, contractu, & renunciatione interveniat consensus expressus, & auctoritas duorum agnatorum ex propinquioribus dictæ Mulieris bone conditionis, & possidentium immobilia in Civitate, seu Comitatu Faventis, etiam jurantium id expedire, (C) aut necessarium esse dictæ Mulieri, & nisi interveniat Judicis competens decretum cum legitima causæ cognitione interpositum, & agnatis hujusmodi non existentibus, id fiat cum assensu,

su, & auctoritate duorum propinquorum ex latere Matris dicta: Mulieris, si extant, bonæ tamen conditionis, & similiter possidentium, & jurantium ut supra, & eis non extantibus duorum vicinorum immobilia ut supra possidentium, & dicto modo jurantium, & bonæ conditionis, & famæ, dicto Judicis decreto semper interveniente, & non aliter. Et omnis obligatio, renunciatio, & contractus aliter facti, & iniuri etiam jurata, & juratus præsumatur meticulosa, & meticulosus, doloque vi, & metu extorta, & extortus, & in aliquo non opiteletur illi ad cuius favorem talis obligatio, contractus, & renunciatio emanaverit, & in contrarium probatio non admittatur, & admissa non profit, nec valeat, nec teneat. Liceat tamen dictis mulieribus sine tali solemnitate dotem (D) pro ejus filia, seu alia quavis Muliere promittere, & pro ea se obligare, & quemlibet contrarium, & renunciationem facere.

S U M M A R I U M.

- 1 **M**ulietum obligatio, contractus, & renunciatio ad hoc ut valeat, quæ requirantur.
- 2 Mulierum obligatio, contractus, & renunciatio non servatis solemnitatibus Statuti non sustinetur.
- 3 Nec ulla obligatio civilis, aut naturalis oritur.
- 4 Statutum disponens, quod in Contractibus, & obligationibus Mulierum majorem serventur certæ solemnitates exorbitat à Jure Communi.
- 5 Mulieres majores annorum vigintiquinque possunt contrahere, donare, vendere, conducere, mutuò accipere, & se obligare absque ulla solemnitate, & causa num. 4.
- 6 Mulier fidejuberi non potest. Limita num. 11. Sublim. num. 12. & 14.
- 7 Amplia etiam pro filio mutuam pecuniam acciperet.
- 8 Uxor non potest fidejuberi pro Marito.
- 9 Uxor jocalia, & vestes tradens Executori- bus ad hoc, ut Maritum ad carceres ducentes relaxent, ac illa in pignus retineant juvatur Vellejano.
- 10 Uxor fidejuberi potest pro liberando Marito à Carceribus, & ab imminente carce- ratione.
- 11 Uxor fidejuberi potest pro exarcerando filio.
- 12 Statutum laicale contractus iuratos non comprehendit. Limita num. 14. & 17.
- 13 Facilitate illa, qua quis suis inducitur ad contrahendum; eadem facilitate censetur inducitur ad iurandum.
- 14 Contractus, & obligatio Mulieris non servatis solemnitatibus Statutaris, quando sit ipso iure nulla.
- 15 Contractus, & obligatio etiam iurata Mu- lieris non sustinetur, quando non fuerint servatæ solemnitates præscriptæ à Statuto ob publicam utilitatem.
- 16 Statutum laicale adimens fidem instrumen- to, in quo non fuerint servatæ solemnita- tes præscriptæ in contractibus, & obli- gationibus Mulierum, tunc super iuramento præstito nullum potest fieri fundamentum.
- 17 Si tamen aliunde constaret de iuramento, contractus, & obligatio sustineretur.
- 18 Limita quando præsumptio metus, vis, &

- doli est Jutis, & de Jure, ac per Statutum adempta fuit facultas contrarii probandi.
- 19 Statutum favorabile est, dum præscribit cer- ras solemnitates servandas in contractibus Mulierum.
- 20 Confirmatio Statuti Laicalis in forma com- muni, ut suffragetur sufficit, quod non sit odiosum odio irratiabili, sed habeat motivum rationis.
- 21 Mulier indotata ne remaneat multa contra- Jutis rigorem admittuntur, & quare.
- 22 Indotata dum mulier remanet, tractatur de obligatione contra publicam utilitatem.
- 23 Publicè expedit, Mulierem non remanere indotatam.
- 24 Obligatio, seu fideiussio Mulieris, per quam in totum, vel ultra dimidium dotis remanet læsa est nulla in totum. num. 27.
- 25 Contrarium quod in parte excedente medie- tatem tacitum sit nulla, in alia verò parte sustinetur. num. 27. Limita. num. 28.
- 26 Amplia etiam obligatio, & fideiussio man- ta sit iuramento.
- 27 Obligationes plures contractæ à Muliere di- versis temporibus, quarum quolibet de- per se eam non reddit indotatam in totum, nec ultra dimidiam, sed solum omnes si- mul coarctatæ, tunc omnes obligationes sunt invalidæ.
- 28 Contrarium, quod solum posteriores sint invalidæ excedentes dotis dimidiam.
- 29 Mulier, cuiusque hæres possunt agere, & excipere adversus obligationem, per quam remansit in totum, vel in maiori parte do- tis læsa.
- 30 Transmissibilis est ad hæreses actio dicendi de nullitate obligationis Mulieris, per quam in totum, vel ultra medietatem dotis remansit læsa num. 31.
- 31 Juramentum expresse præstandum est ultra consensum ab Agnatis, seu Cognatis, vel Vicinis in Contractu, & obligatione Mu- lieris super necessitate, & cogruitate causæ.
- 32 Non præsumitur ex interpositione decreti Judicis. Vide ibi.
- 33 Statutum si disponat, quod proximiores in contractibus, & obligationibus mulieris debeant jurare nullum habere interese, illamque expedire, vel esse utilem, si ex instrumento appareat primum fuisse præstitum, ac in- scriptis redactum, nequaquam verò secun- dum, cessat præsumptio juramenti circa ne- cessi-

cessitatem, congruitatem, vel utilitatem.
35 Causa in contractu, & obligatione mulieris debet esse expedita, aut necessaria, & super ea jurari à duobus Agnatis, vel Cognatis, vel Vicinis.

36 Causa in contractu, obligatione, & renunciatione mulieris debet exprimi.

Decretum Judicis, & causa copulativè requiruntur in contractu, & obligatione mulieris num. 36.

37 Causa in contractu, & obligatione mulieris debet esse sufficiens, & vera.

38 Causa in contractu, & obligatione mulieris appositae cognoscenda, & examinanda est à Judice.

39 Cognitio causæ faciendi est juris ordine servato à Judice ante interpolationem decreti in contractu. Vide ibi, & num. 40.

40 Juxta præsumitur plene informatus à proximioribus de causa narrata in contractu, & obligatione mulieris.

41 Causa individualis exprimi debet in contractu, & obligatione mulieris, & minoris.

Causa falsa, aut vaga aut inepta expressa in contractu, & obligatione mulieris, vel minoris, tunc actus impugnari valet. nu. 41.

42 Amplia procedere quamvis ex alia causa non expressa posset sustineri.

43 Decretum Judicis in contractu, & obligatione mulieris interpositum in dubio facit præsumere causam sufficientem; sed quando expressè apparet inepta, & inefficax.

44 Decretum Judicis interpositum servatis solemnitatibus à Statuto requisitis adeo facit præsumere veritatem, & sufficientiam causæ expressæ, ut transferat onus probandi contrarium in allegante.

45 Causa partim vera, & partim falsa in contractu expressa, ratione individuitatis decreti Judicis, totus contractus remanet nullus. Limita num. 46.

47 Causæ plures copulativè expressæ in contractu, si una de per se est sufficiens, & vera, sustinetur obligatio, licet alix sint falsæ.

48 Contrarium quando plures causæ copulativè fuerint expressæ.

49 Mulier pro dote alterius mulieris obligare se potest. Ampl. num. 50. & 51. Subampl. nu. 53. Decl. num. 53. & 54. Limita num. 55.

50 Amplia procedere non obstant Statuto requirente in contractibus mulierum certas solemnitates, quibus non servatis adhuc obligatio pro dote sustinetur.

51 Amplia procedere etiam pro antephato, & augmento dotis. Declara num. 52.

OBSERVATIO.

Providi Statuentes ad occurrendum malitiis, & fraudibus, quibus mulieres ob earum imbecillitatem subjacent, & ne indotatæ remaneant, certas præscripserunt solemnitates in illarum contractibus, obligationibus, & renunciationibus servandas, etiam
Tom. II.

relaxas à Bero conf. 37. in princ. & num. 22. vol. 1. quibus non servatis, contractus non sustinetur, ut in puncto respondit Bero. d. llo num. 22. cum seqq. nec ulla obligatio civilis, aut naturalis oritur, ut firmat Andreol. Leoutr. 377. num. 10. & ad saturitatem cumulatis concordantibus respondit Alden. ad Rot. in rec. decif. 81. num. 26. cum seqq. par. 8.

Hæc dispositio Statutaria respicit publicam utilitatem, quamvis exorbitet à Juris communi quoad mulieres majores annorum viginti quinque, quæ possunt contrahere, & se obligare absque ulla solemnitate, & causa sed sola voluntate per text. in leg. Frustra 2. C. ad S. C. Vellejan. firmavit Rot. coram Coccin. decif. 1975. num. 7. & in rec. dec. 338. num. 22. par. 17. & decif. 732. num. 4. par. 18. tom. 2. etiam donando propt de donatione à muliere facta disponit text. in l. Vellejan. Cod. de Revoc. donat. & respondit Rot. coram Damozet. jun. decif. 608. num. 7. de venditione suorum prædiorum est text. in l. Senatus Consultum 4. C. ad S. C. Vellejan. de conductione pariter est text. in l. Si adversarius, in eodem tit. de mortuo quamvis in ulum mariti convertio in l. Si fanebris. cod. tit.

Excepta tamén fideiussione, adversus quam mulier iuvatur beneficio Senatus Consulti Vellejan. cum fideiubere non valeat per text. in leg. 1. & tot tit. E. ad S. C. Vellejan. concordantibus cumulat Post resol. 89. num. 1.

Etiam si pro filio mutuum pecuniam accipiente fideiussit iuxta text. in l. Si cum ipse 3. C. ad S. C. Vellejan.

Idemque procedit in fideiussione facta pro marito ex dispositione text. in aut. Si qua mulier C. ad S. C. Vellejan. ibique Barbos. num. 1. & 4. Post dila. resolution. 89. num. 2. Theaur. de. cif. 223. num. 1. Rot. coram Ludovif. dec. 333. num. 3. Imò iuvatur Velleiano etiam quando propria iocalia, & vestes tradidit Executoribus ad hoc ut maritum ad carceres ducentes relaxarent, ac illa in pignus retinerent, cum non minus iuvetur Vellejano mulier, quæ pro aliena obligatione pignus dat quam quæ fideiubet, ut docet Lucas Pet. Prax. for. Capirol. lib. 8. de Execut. rei judic. in ordin. num. 25. ubi etiam testatur ita videlicet prædicari.

Verum si agatur de obligatione, sed fideiussione non omnino voluntaria nempe facta pro liberando Viro à Carceribus, ac etiam ad imminenti carceratione, tunc sustinetur, non obitante Vellejano quia mulier tunc exercet officium pietatis, & cum sit duo in carne una, tenetur illi in necessitate posito subvenire, & eundem relevare secundum receptiorem sententiam Dd. quos refert, & sequitur Andreol. controu. 376. num. 1. plenè respondit Sord. confil. 367. Scabian jun. resol. forens. 4. d. num. 1. ad 24. Post resol. 89. num. 25. cum seqq. De Luca ad Gratian. difcept. 108. n. 1. sequitur de Comitibus decif. Rot. Senen. tom. 1. par. 1. dec. 36. num. 4.

Idemque procedit in obligatione facta pro
S f

EXCAR-

excarcerando filio secundum veriorum opinionem, quam reprobata contraria & communis concordantibus tenet *Andreas. cit. contr.* 376. num. 8. *Asterius de Pign. lib. 2. quest. 30. n. 3.*

Valet etiam obligatio si concurrat iuramentum mulieris, nam tunc illius virtute, & sustinetur fideiussio. *Auth. Sacramenta puerum C. Si adversi. vendis. plenè Concil. allegat. for. res. 48. num. 15. cum seq. ubi testatur de communissima opinione etiam obligatio sit ipso iure nulla Rot. in recent. dec. 719. n. 3. par. 2. & dec. 86. num. 8. par. 16. quotiescuque tamen iuramentum non sit nutritivum peccati, & sic non vergat in dispendium salutis æternæ, ut declarando contrarium tenentes docet *Torre de Pals. futur. success. lib. 1. cap. 5. num. 24. vers. & dato etiam.**

Nec Statutum Laicorum præscribens certas solemnitates in contrahibus mulierum servandas comprehendit contractus iuratos ex defectu potestatis ex latè cumulat per *Conciol. dista n. legat. 48. num. 23. cum seq. Adden. ad Buratt. dec. 422. num. 16. Rot. in recent. dec. 179. num. 24. cum seq. par. 9. in Imolem. Dotis 19. Martii 1665. coram bono. Men. Perusio impressi. penes Torre de Pals. futur. success. dec. 182. n. 7. & in Anconitan. Dotis 8. Aprilis 1669. coram Eminentiſſimo V. Comite penes eund. dec. 197. num. 4.*

Verum quando Statutum, prout nostrum, præsumit renunciationem, obligationem, & contractum etiam iuratum, in quo servatæ non fuerunt solemnitates præscriptæ, metu, vi, & dolo extortum, & in aliquo non optulerit illi, ad cuius favorem talis obligatio, contractus, & renuntiatio emanaverit, tunc iuramentum non suffragatur ad effectum validandi actum, ut sequendo doctrinam *Bart. in leg. Omnes populi num. 25. ff. de iust. & jure tradunt communiter DD. & præ ceteris Roman. conf. 12. num. 1. Tob. Non. conf. 108. n. 22. vers. nec esset, Ciroch. discept. 73. num. 27. cum seq. Sernpb. de Privileg. iuram. privileg. 73. n. 55. Thomas. dec. 162. n. 12. Rot. cor. Duran. dec. 18. n. 5. junct. in dec. 155. n. 10. cor. Buratt. dec. 612. n. 8. ibiq. Adden. num. 20. in recent. dec. 98. n. 5. par. 11. & dec. 3. n. 8. cum seq. par. 19. plenissimè cumulat concordantibus respondit in Revennates. Donationis 30. Junii 1678. coram Eminentiſſimo V. Comite 5. Quin. placuit, & penes Salgad. Labyrinth. credit. dec. 22. n. 34.*

Nam eadem facilitate, qua quis fuit inductus ad contrahendum, & se obligandum, eadem facilitate censetur inductus ad iurandum, ut advertit *Rot. dista dec. 3. loc. cit. & prius dec. 42. n. 7. cum seq. par. 18. tom. 2.*

Maximè cum contractus, renuntiatio, & obligatio sine ipso iure nullæ, attentis illis verbis Statuti ibi in aliquo non optulerit illi, ad cuius favorem talis obligatio, contractus, & renuntiatio emanaverit, que tanquam latè sententiæ nullitatem ipso iure important, ut de similibus verbis latè comprobando respondit *Sperell. dec. 47. n. 27. cum seq. quo casu nul-*

liras etiam à tertio allegari valet *Gratian. dist. 691. num. 2. cum seq. Rot. in rec. dec. 130. num. 12. cum seq. p. 16. & coram Duno. jun. dec. 595. n. 4. Vide de Comitibus dec. Florentin. tom. 2. dec. 36. n. 35. & 37.*

Eo magis cum Statutum emanaverit ad fraudes evitandas, & in odium contrahentium cum mulieribus, & sic ad publicam utilitatem, quo casu contrahens, & obligatio per iuramentum non validator, ut docet *Pigent. ad Stat. Ferrar. lib. 1. rubr. 20. n. 37. vers. tu autem respondit latè Caneer. Var. resol. lib. 1. cap. 8. n. 62. cum seq. Ciroch. loc. cit. n. 30. Thomas. dec. 162. n. 13. cum seq. Sperell. dist. dec. 47. n. 8. cum seq. respondit Rot. coram Duran. dec. 18. repetita in rec. dec. 1. n. 3. cum seq. par. 5. & in dista Revennates. 30. Junii 1678. 5. Praecipue confirmata 23. Junii 1679. & 13. Junii 1681. coram eodem.*

Cæterum si Statutum solum adimeret fidem instrumentum, quod facere possunt Statuentes quoties solemnitates præscriptæ non fuerint servatæ, tunc super iuramento nullum fieri potest fundamentum, non quidem ex eo quod laici possint directè, aut indirectè lædere religionem iurandi super ea expressè disponendo, sed quia adempta fide instrumenti, non constat iuramentum fuisse adhibitum, & sic tota vis Statuti versaretur circa probationem, que tanquam iuris positivi subiacitur iurisdictioni Statuentium, ut cumulat concordantibus limitat *Adden. ad Buratt. dista dec. 422. num. 18. Caneer. Var. resol. lib. pr. cap. 8. num. 63. in fine respondit Rot. coram Duno. jun. dec. 81. num. 7. cum seq.*

Si tamen aliud nempè per testes, per Confessionem partis, vel aliter constaret de veritate contractus, & præstatione iuramenti, sustineretur obligatio, & sum consequenter effectum etiam non servatis solemnitatibus Statutariis, ut persequitur *Adden. ad Buratt. ubi supra n. 19. Ciroch. dista discept. 73. n. 29. vers. nec est verum, Rot. coram. Duno. jun. ubi supra n. 8. in fine.*

Sed hoc non procedit, quando præsumptio metus vis, & doli est iuris, & de iure non admittentes probationem in contrarium, prout præsumit nostrum Statutum, quod etiam ulterius expressè ademit facultatem contrarium probandi. Etenim licet in eo facta fuerit enunciativa mentio iuramenti, attamen cum dispositio tantummodo cadat super scripturam, & contractus, qui à Statuto ipso cum iuramento præsumitur dolosus, & fraudulentus intrat propterea dispositio iuris Canonici non permittentis iuramentum quidquam operari, ne sit vinculum iniquitatis, ut firmanunt *Gabriel. conf. 13. sub n. 8. lib. 1. & Soc. jun. conf. 3. num. 38. lib. 2. respondit Rot. in rec. dec. 193. num. 5. cum seq. par. 4. tom. 2. dec. 162. num. 9. vers. quia cum Statutu. cum seq. iunctio num. 26. cum duobus seq. par. 9. ubi de simili Statuto Revennates, & rejecta contrariæ opinionè, & sequendo hanc uti communiorè, & in Tribunalibus magis receptam plenè in allegata Revennates.*

venatam. Donationis 20. Junii 1678. §. Nec relevat, confirmata 23. Junii 1679. & 13. Junii 1681. coram eodem Eminētissimo V. Comite.

Quamvis, ut dictum est supra, nostrum Statutum exorbitet à Jure communi, atamen est favorabile, cum respiciat bonum publicum, cum, uti tendens ad obviandum fraudibus, ut aliis adductis plene firmat Concilium ad Statutum. Engab. lib. 2. rubr. 45. num. 3. & rubr. 56. ac rubr. 57. utrobique nu. 1., ideoque valet, & si in forma communi tantummodò sit confirmatum, ut respondit Rot. coram Pamphil. decif. 32. num. 8. coram Duran. decif. 36. num. 42. in recent. decif. 438. num. 4. tom. 2. & dec. 169. num. 11. cum seq. par. 11.

Addendo, quod ad hoc, ut confirmatio Statuti in forma communi suffragetur sufficit; quod non sit odiosum odio irrationabili, sed habeat motum rationis, ut respondit Rota coram Merlino. decif. 853. num. 9. vers. & confirmatio; & in rec. decif. 428. num. 18. par. 13.

Ne Mulier remaneat indotata, multa contra juris rigorem admittuntur ad evitandum periculum, ne soluto matrimonio, illa non habens dotem, cum qua nubat, incidat in tentationem, ut cum Cardina. & Monter. advertit Fontanell. de Pall. nuptial. claus. 7. gloss. 2. par. 6. nu. 8. Ultra quod quando Mulier remanet indotata, tractatur de obligatione contra publicam utilitatem, ut persequitur Fontanell. ubi supra nu. 10. vers. considerat, & Rota pene Pacific. de Salvo. dec. 115. num. 2.

Cum igitur publice expediat Mulierem non remanere indotatam, ideò si ex contractu, & obligatione, ac fidejussione pro ipsam facta lésa remaneat in tota dote, vel ultra dimidium illius, ut potè quia non sit salva saltem dotis medietas, seu non habeat releuatorem, nec inde tuta sit pro ejus dote, vel pro dimidia, tunc illius obligatio, & fidejussio in totum est nulla ratione individuitatis, & doli tanquam enormissimè læsiva, ut communiter tenent DD. & omiffis aliis Pic. ad Statut. Urb. gloss. 7. nu. 286. cum seq. Gai. de Credit. cap. 4. quest. 7. nu. 961. cum duobus seq. Gratian. discept. 763. num. 7. vers. idem dicendum, juncto nu. 11. cum seqq. examinato articulo, & reprobata contraria opinione plene Fontanell. de Pall. nuptial. claus. 7. gloss. 2. par. 6. nu. 7. cum seqq. juncto nu. 30. cum seqq. Post resolut. 89. num. 37. cum seqq. Hodiern. ad Sord. dec. 86. num. 16. cum seqq. Bottier. de Success. rheorem. 88. sub nu. 20. Noguero. allegat. 29. num. 183. Borden. collat. 6. nu. 9. cum seqq. Torre de Pall. futur. success. lib. 3. cap. 5. num. 99. vers. & sicuti. Etiam obligatio, & fidejussio suo munus sit juramento; Adde. ad Ludovif. decif. 321. nu. 12. Post. loc. cit. nu. 45. Hodiern. ubi supra nu. 18. cum seqq. Rot. in recent. dec. 97. num. 10. par. 15.

Verum quod obligatio in parte tantum ex parte cedente medietatem sit nulla, in alia verò parte sustineatur, ea præsertim ratione, quia cum ex æquitate contra iuris rigorem intro-

Tom. II.

ductum sit subvenire Mulieribus ne remaneant indotatae, talis æquitas non debet tam magnā iniquitatem operari, ut contractus in totum rescindatur in grave creditoris præiudicium, ut tenent Merlino de Pign. lib. 2. quest. 18. num. 71. & sub num. 73. Tondat. QQ. & resolut. civil. cap. 45. num. 12. lib. 1. Thefaur. jun. 99. forens. 65. num. 4. lib. 2. & Thefaur. sen. decif. 223. & hæc opinio passim in Tribunalibus Urbis amplectitur relaxando mandata, & procedendo ad executionem favore creditorem, salva medietate dotis.

Sed si dns sit modica, ita ut non sufficiat ad alimenta, & onera Matrimonii, tunc enim nec pro medietate valere dicunt Civiles. contror. 216. num. 20. Noguero. allegat. 30. nu. 16. quem refert Androl. contror. 376. nu. 6. quam opinionem sequitur Card. de Luca de Dote discept. 95. num. 8. & D. Carolus Antonius de Luca ad Gratian. discept. 108. num. 5. contra Merlino de Pign.

Sæpè etiam contingit quod Mulier plures contraxit obligationes diversis temporibus, quarum quilibet de per se eam non reddit indotatam in totum, nec ultra medietatem dotis, sed solum omnes simul iunctæ, adhuc isto casu omnes obligationes sunt invalidæ secundum opinionem Noguero. allegat. 29. num. 7. cum pluribus seqq.

Sed secundum aliam opinionem equiorem, & communiorem non omnes obligationes sunt annullandæ, sed dumtaxat posteriores excedentes dotis dimidium, ut tenent Gaspar. Anton. Thefaur. in Addit. ad decif. Antonii Patrie decif. 223. & lib. 2. QQ. forens. 65. num. 4. Fontanell. de Pall. nupt. claus. 7. gloss. 2. par. 6. nu. 37. cum seqq. Androl. de contror. 376. nu. 4. Salgad. Labyrinth. credit. par. 2. cap. 4. nu. 68. cum seqq. ubi etiam Noguero. reprehendit, Torre de Pall. futur. success. lib. 3. cap. 5. num. 98.

Notandum, quod non solum Mulier potest conqueri adversus contractus, & obligationes, ex quibus in totum, vel in maiori parte dotis remansit lésa, & indotata, quæ actio, & exceptio intentata potest continuari ab eius hæredibus; verum etiam istud ius est transmissibile ad hæredes quoscumque, ita ut ipsi quoque possint petere rescissionem, & opponeere nullitatem obligationis; nam cum eam notabiliter remanserit lésa, tunc lex præsumit contractum, & obligationem meticulousam, & rescissio illius peti valet actione, quod metus causa, quæ exerceri potest etiam ab hærede metum passi, sicut posset si ipse viveret, ut rejecta contraria opinione constanter tenet Fontanell. de Pall. nupt. claus. 7. gloss. 2. par. 6. num. 44. juncto num. 48. cum seqq.

Circa consensum ab Agnatis, Cognatis, & vicinis respectivè præstandum in contractibus Mulierum videnda erunt adducta supra in Observat. ad Rubr. 17. num. 18. cum seqq. lib. 3. Et cum consensu copulativè iurare debent id

expedire, aut necessarium esse Mulieri, quod iuramentum expressè præstandum est, ut di-

Si 3 Num

324 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ

Æum fuit supra in *dila Observat.* 17. num. 34. & eo deficiente contractus, & obligatio non valet, ut dixit *Rot. coram Pamphilo.* decif. 455. num. 6. Nec præsumitur ex inestpositione
 33 decreti iudicis, ut respondit *Rota coram Buratt.* decif. 924. num. 13. ubi etiam advertit, quod ad hoc ut huiusmodi præsumptio intret, saltem requiritur enunciatio talis iuramenti in Instrumento: Et si Statutum disponeret, quod proximiores deberent iurare nullum habere
 34 interire in contractu, illumque expedire, vel tendere in utilitatem Mulieris, si ex instrumentum constet primum fuisse dumtaxat præstitum, & in scriptis redactum, nequaquam verò secundum, cessat præsumptio præstationis iuramenti circa necessitatem, congruitatem, vel utilitatem contractus, & obligationis, nam sicuti unum, quod fuit præstitum in scriptis redactum fuit, ita verisimiliter idem observatum fuisset, quoad aliud iuramentum, si præstitum fuisset, ut respondit *Rota coram Buratt.* *dila decif.* 924. num. 24. & *coram Pamphilo dec.* 955. num. 8. cum seq.

Circa verò causam videnda sunt adducta, supra in *Observat.* ad Rub. 17. num. 35. cum seqq. lib. 3.

Addendo hic solum, quod cum ex dispositione Statuti in contractu, obligatione, & renunciatione Mulieris requiratur causa ex
 35 pediens, vel necessaria, citè quam cum iurare debeant duo Agnati, vel Cognati, vel vicini, & subinde legitimè illa cognita, à Iudice interponi deberet, perneceffe expresse
 36 menda est causa, ad hoc ut super illa prædictis Agnatis, vel Cognatis, vel vicinis deferri valeat iuramentum, & sic copulativè requiritur decretum iudicis cum expressione causæ, & quidem sufficientis, ita ut solum decretum abique causa non suffragetur, ut censuit *Rota coram Dumozet.* *jun. dec.* 805. num. 6. quæ causa cum debeat esse vera, aliàs decretum nullum teneat, & contractus non sustineatur leg.
 37 Et si *Præf. Cod. de Præd. min. ibique Barbosa.* 1. cum seqq. ubi concordantes *Fenzon. ad Statut. Urb. lib. 1. cap. 13.* num. 34. *Rot. coram Ludovif.* decif. 496. num. 10. cum seq. & decif. 624. num. 4. par. 1. diversè consequenter cognoscenda, discutienda, & examinanda erit per Iudicem antè interpositionem decreti, alioquin illud
 38 remaneret nullum, ut cumulatim concordantibus firmat *Gratios. Ober. de citat. cap. 10.* num. 149. *Rota dec.* 458. num. 3. par. 1. diversè, quæ quidem cognitio causæ debet legitimè fieri, videlicet iuris ordine servato, attentis illis
 39 verbis Statuti: Cum legitima causæ cognitione interpositum ex firmatis per *Barbosa. de Dillion. dila.* 188. num. 1. cum seqq. & *Rota coram Seraphin.* dec. 290. num. 2. Quod fieri nequiret abique quo causa, nedum in Instrumento exprimitur, sed etiam probaretur, ac excuteretur in scriptura separata, ut cum Text. in leg. *Minorum Cod. de Præd. min. & Menoch. de recuper. remed.* 15. num. 148. dixit *Gratian. discipul.* 409. num. 30. nisi per consuetudinem introductum

esset, quod circa veritatem, & sufficientiam
 40 causæ narratæ Iudex præstatur plenè informatus ab Agnatis, vel Cognatis, aut vicinis, de quorum consilio, ac præstito eorum iuramento circa congruitatem, aut necessitatem initus fuit contractus, etiam si informatio super veritate, & sufficientia causæ in scriptis ab ipsis non fuerit redacta, per quam consuetudinem tollitur ius positivum, seu Statutum contrarium disponens, ut in puncto respondit *Gratian. dila discipul.* 409. num. 30. *vers. Tamen de consuetudine, cum duobus seqq.* & prius *discipul.* 153. num. 11. cum seqq. ubi num. 2. tradit procedere, quando stylus, seu talis consuetudo est præscripta, idemque firmat *Surd. dec.* 334. num. 5. *vers. Quomvis autem cum pluribus seqq. Rot. cit. dec.* 458. num. 2. par. 1. diversè. & isto casu sufficit quod cognitio causæ enunciata fuerit, ut advertit *Gratian. cit. discipul.* 153. num. 16. cum seqq.

Eoque magis convincitur necessitas expressionis causæ in obligatione, contractu, seu renunciatione Mulierum, & quidem individua
 41 lis, & particularis ad hoc ut si falsa, vel inefficax, ac inepta detegatur, adeus impugnari valeat, ut dictum fuit supra in *Observat.* ad Rub. 17. num. 44. lib. 3. & respondit *Rota coram Cels.* dec. 233. num. 5. cum seqq. Nam sicuti si illa esset vaga, vel inepta non suffragaret, dum non posset fieri illius discussio, nec Iudex cognoscere, an esset expediens, aut necessaria pro interpositione decreti, & clausa remaneret via impugnandi contractum, & obligationem, ut censuit *Rot. coram Priolo dec.* 224. num. 5. *coram Celfo ubi supra, in Reconvincta. Relevationis Indemnitas* 2. Iunii 1661. cor. *bomei Ninot.* 6. Est autem cum seqq. inter ejus impress. dec. 3. & in *reconv. dec.* 167. num. 19. par. 17. Ita multò magis, si nullo modo exprimeretur causa; Imò si falsa, aut insufficientis expressa fuisset, contractus, & obligatio non subsisteret, quomvis ex alia causa non expressa
 42 retur, quomvis ex alia causa non expressa subsistere potuisset, cum certum sit ex ea tantum ignota Iudicis animum ad interpositionem decreti elici non potuisset, dum attendendum sit quod Iudici expressum fuit, non quid inter contrahentes actum fuit, ut respondit *Rota in reconv. decif.* 332. num. 19. cum seqq. par. 17.

Nulla habita ratione decreti à Iudice interpositi super causa vaga, vel inepta; Nam præsumptio ex eo resultans habet locum tantum in dubio, secus quando expressè patet inepta, & inefficax causa, cum illa præsumptio
 43 prio cedere debeat veritati, ut cum *Alicia. de præsumpt. regul. 3. præsumpt.* 10. num. 11. prosequitur *Rota dila decif.* 172. num. 9. par. 1. t. Benè verum est, quod decretum Iudicis interpositum servatis cæteris solemnitatibus à
 44 Statuto requisitis, adeò facit præsumere veritatem, & sufficientiam causæ in Instrumento expressæ, ut transferatur onus probandi contrarium, & quidem plenè, & concludenter in allegante nullitatem obligatoris, ut
 firma-

firmavit Rot. coram P'bal. dec. 343. num. 2. cum seq. coram Cavalier. dec. 479. num. 2. in recentior. dec. 345. num. 1. vers. si d' vi in contrarium. part. 4. tom. 1. dec. 23. num. 4. par. 1. tom. 2.

Et si causa in contractu expressa partim est vera, & partim falsa, tunc ratione individuitatis decreti, totus contractus remanet nullus, ut tradit Adden. ad Rot. in rec. dec. 81. num. 21. par. 8. respondit Rota in recen. dec. 59. num. 7. par. 15. & in Romana Locorum Montium 1. Februarij 1664. 5. Sed clarior coram bonnem: Ninot. inter ejus impress. dec. 59. in rec. dec. 63. num. 5. & 6. par. 12. & dec. 163. num. 15. cum seq. par. 14. si tamen constat, quod pars pecunie versa est in extinctionem debitorum, pro quibus Mulier pramebatur, vel ad quæ tenebatur, eo calu cum æquitas non pariat, quod locupletetur cum alicuius jactura, tenetur pro illa rata, saltem actione in rem verso ad restitutionem pecuniarum, ut respondit Rota in recen. d. dec. 163. num. 16. cum duobus sequent. par. 14.

Quandò autem plures causa fuerint cumulativè expressæ, tunc si una de per se est sufficiens, & vera, suffinetur obligatio, licet aliæ sine falsæ, ut declarat Adden. ad Rot. in rec. dec. 81. num. 108. par. 8. cum alijs adductis per Rot. in recen. dec. 221. num. 3. par. 14. secus verò quandò plures causæ cumulativè expressæ fuerint, adeò ut Mulier ex omnibus causis simul mota fuerit ad se obligandum, etenim eo casu nedum ratione individuitatis decreti, sed etiam quia ex omnibus causis Mulier inducta est ad se obligandum, cessante ejus voluntate ob defectum alicujus ex causis expressis, obligatio non sustinetur, ut cumulatis concordantibus distinguendo respondit, Rot. in recentior. dec. 171. num. 10. par. 11.

Sicuti ex peculiari privilegio dotis sustinetur illius promissio, & obligatio facta à Muliere, etiam si de jure illi interdictum sit à Sen. Conf. Vellejau pro alio se obligare, per Text. in leg. finali ibi: Vel sponderis pro qualibet muliere, cum qua Matrimonium licitum est, omnino compellatur suam obligationem adimplere C. ad S. C. Vellejau. & in leg. Promittendo ff. de jure dotum.

Ita non obstante Statuto disponente, quod 50 in contrahibus Mulierum requirantur certæ solemnitates ad supplendam earum imbecillitatem, pro dote elicaciter obligantur etiam non servatis solemnitatibus Statuti, ut tenent Petrus Barbos. in par. 1. leg. 1. num. 26. vers. Sed his non obstantibus ff. Solut. Matrim. latissimè discusso articulo, & reprobatis contractibus respondit, & ita decisiu fuisse testatur Alse-

grad. conf. 34. num. 8. cum seqq. qui etiam nu. 48. vers. Et licet cum seqq. vol. 1. & post eum Ciroeb. discept. 35. num. 24. cum seqq. examinat, quid dicendum quandò Mulier se ipsam dotat Conciol. allegat. 48. num. 51. cum seqq. Adden. ad Buratt. dec. 924. num. 17. Rot. divers. dec. 264. nu. 5. par. 4. post Pic. ad Statut. Urb. dec. 13. coram Dunoze. jnn. dec. 561. num. 3. & dec. 919. num. 1. coram Royas dec. 450. num. 4. coram Coccin. dec. 433. num. 1. in recen. dec. 240. num. 1. cum seqq. par. 7. & dec. 13. num. 7. cum seqq. par. 15. & dec. 306. num. 7. par. 17. & procedit oon. solum pro dote, sed etiam pro illius antephatto Barbos. in allegat. leg. final. num. 4. C. ad S. C. 51 Vellejau. Et augmento Rota coram Coccin. d. dec. 433. num. 2. & dista dec. 919. num. 4. ubi num. seq. limitat, quandò augmentum fuit assignatum post contractum Matrimonium, & sic quasi ad defraudandum Statutum.

Quæ principalis conclusio procedit quidem in Muliere majori, quæ potest obligari pro 53 dote; non autem in minore tam masculo, quam femina, cum des istò casu non repertur privilegia, sed Statutum indistinctè loquens circa solemnitates servandas in contrahibus minorum comprehendit etiam causam dotis, ut declarando firmant Barbos. in dista leg. final. num. 4. cum seq. Adden. ad Rot. in recen. dec. 460. num. 228. par. 4. tom. 2. Conciol. loc. cit. Rot. divers. ubi supra num. 5. in recen. dista dec. 240. num. 8. cum seqq. par. 7. dista dec. 13. num. 9. par. 15. coram Royas dista dec. 450. nu. 3. vers. Nam obiectum coram Dunoze. cit. dec. 561. num. 4. penes Torre de pass. sur. succ. dec. 117. num. 3. cum seqq. Juxta tamen sublimitationem 54 adductam supra in Observat. lib. 3. Rubric. 17. num. 62.

Sicuti quoque non sustinetur obligatio Mulieris pro dote, sed rescinditur, quandò re- 55 manet penitus indotata, oon obstantibus solemnitatibus statutariis, & Juramento, ut tenent Cyriac. coutrov. 41. num. 9. in fine junct. a coutrov. 295. num. 39. cum seq. Pic. ad Statut. Urb. gloss. 7. num. 240. Borden. alios cumulans col. 1. 6. n. 27. ac 29. & advertit Alsegrad. conf. 34. num. finali, volum. 1. qui loquitur de Muliere, quæ totam suam dotem pro alia dotanda obligavit, seu alienavit: Quod intelligendum est cum modificatione præservationis medietatis dotis juxta opinionem adductam sub n. 27.

Hinc licet ex dispositione nostri Statuti expressè permittum sit Mulieribus se obligare, posse tam pro dote filie, quam cuiusvis Mulieris; atramen non sustineretur obligatio, nisi salva medietate dotis, si ipsa Mulier alioquin remaneret penitus indotata.

ADDIT. AD RVBRICAM XXV. LIB. VII.

S P M M A R I U M.

1 Statutum Faventia lib. 7. Rubric. 25. habet locum tantummodo, quandò agitur de contractu, obligatione, & hypoteca super

dote, vel re dotali, non autem de re extra dotem.

2 Obligationis Uxoris pro Viro remissivè.

3 Uxor, vel Marer dans Executoribus jocalia, seu viles pro debito Mariti, & filii respectu

- divē potest agere pro restitutione vide num. 4.
- 6 Obligatio Mulieris, ob quam redditur in totum, vel pro majori parte indotata non valet. Limita, & declara num. 9. & 13. Amplia num. 11.
- Præsertim quando concurrat præsumptio metus, & tunc nullitas peti debet actione, quod metus Causa num. 8.
- 7 Hæredes Mulieris impugnare possunt obligationes Mulieris per quas redditur in totum, vel pro majori parte indotata. Limita num. 9. & 13.
- 8 Maximè concurrente presumptione metus, vel doli, quod ex enormissima læsione præsumitur, & num. 10. Amplia num. 11. declara num. 12.
- 9 Doli præsumitur ex enormissima læsione. Declara num. 12.
- 13 Nullitas obligationis Mulieris, quæ ab ipsa vivente non fuit deducta non potest à tertio allegari.
- 14 Mulier major validè sine solemnitatibus statutaris obligatur pro dote tam ex causa voluntaria, quam necessaria.
- 15 Mulier obligans se favore Generi pro dote filii non juratur Vellejano. Decl. n. 16.
- Mulier obligare se potest cum Vito pro dotali communi filia n. 15.

Num. 1. Dispositio huius Statuti habet locum tantummodo quando agitur de contractu, & obligatione, seu * hypotheca super dote, vel dotali re, non autem quando agitur de re extra dotem, ut in terminis donationis rei mulieri proveniæ jure hæreditario respondit Bero conf. 63. sub num. 25. tom. 3.

Num. 7. De obligatione Uxoris pro Viro vide Baldus. Observat. ad Ramon. * conf. 96. vol. 3.

Num. 8. Uxor dans ejus localia, & vestes executoribus pro debito filii, seu Mariti potest agere ad restitutionem * illorum, cum non minus juvetur Vellejano pro aliena obligatione dando pignus, quam fidejubeundo, ut respondit Rot. Materat. penes Gratiam. decis. March. 118. num. 1. cum seqq. & hanc opinionem secutus sum in judicando quando casus evenit, dum munus Vice-Gerentis Urbis per duodecim annos exercebam.

Citæ prædictam opinionem dubitat Michalor. de frat. per. 1. cap. 281. num. 4. * quando agitur de Creditore, cui antecederet fuerant hypothecata localia.

Num. 31. Quamvis asseratur nulla lege caveri, quod Mulieri tanquam per viam privilegii * competat Jus impugnandi propriam obligationem, seu contractum, per quem redditatur

6 indotata * in totum, vel pro majori parte, sed id solum ex rationabili DD. sensu inducitur ob publicam utilitatem, ne mulieres remaneant indotatæ, & per consequens ne præcludatur via secundis nuptiis, ac ne alimentis priventur ut advertit Cardde Luca in annot. ad ejus discurs. 95. de dote, & Fontanellæ de pati. num.

ptial. claus. 7. gloss. 2. par. 6. num. 45. Negati tamen non potest, quin prohiberetur sit mulieri facere conditionem suam deteriorē ad Text. in leg. de die ff. de pati. dotal. tradit Merliu. de pign. lib. 2. tit. 1. q. 18. num. 69. vers. Primo exregula, ex quo deducitur quod ejus obligationes, quæ ipsas in totum, vel pro majori parte reddunt indotatas ratione enormissimæ læsionis sint ipso iure nullæ, & ius dicendi de nullitate etiam ad illarum hæredes * transeat cum lex præstat contractum, & obligationem meticulousam, ut in leg. dotal. præstat la prima 5. Hæredi. ibi Hæredi quoque mulieris idem auxilium præstabitur quod mulieri præstat ff. de fundo dotal. firmat Andreol. controu. 337. nu. 2. cum seqq.

Maximè concurrente metu, qui præsumi valet, quando obligatio facta fuit favore eorum * in quibus cadere potest præsumptio metus ratione reverentiæ prout quando obligatio, seu alienatio facta fuit favore, seu intuitu Mariti, vel Patris, vel aliorum, in quibus cadere potest talis præsumptio metus, nam tunc rescisso, seu nullitas peti debet actione, quod metus causa, quæ competit etiam hæredi Mulieris, ne potest quia concurrat infectio in radice contractus, & in his terminis loquitur Fontanell. de pati. nuptial. claus. 7. gloss. 2. par. 6. num. 48. cum seq. & declarat Card. de Luca de dote discurs. 96. num. 5. cum seqq. Rot. in Lauretana Dotis 27. Januarii 1697. coram R. P. D. Molines impref. inter recollet. ad Card. de Luca super materia de dote decis. 3. num. 15. & 17. vers. Quidquid esset cum seq. Secus autem si obligatio facta sit ex motivo prudenti, & laudabili favore personæ, erga quam non potuit cadere timor metus, & circumventionis, quo casu sicuti mulier non impugnavit suam obligationem, ita nec illius hæres impugnare valet, ut declarat Card. de Luca cit. discurs. 96. ubi supra, & Rota allegata decis. 3. & in hunc sensum loquitur, & cit. intelligenda decisio in Spoletana Bonorum 29. Januarii 1683. coram Cardinali Mattiajo impref. inter recollet. ad eundem Card. de Luca super materia de dote dec. 56. num. 10. in qua nec obligatio excedebat medietatem dotis, & cessabat quælibet suspicio fraudis, ibidem num. 11. & in Romana Censu 5. Decembris 1595. coram R. P. D. Scotto impref. ibidem decis. 8. in qua pariter cessabat omnis doli, & fraudis, & concurrebat legitima causa liberandi unum filium ab imminente carceratione, & alterum ab arresto, nec non aderant bona, super quibus mater consequi poterat suam indemnitatē; & Prout etiam decisio in Romana Pecuniaria 3. Decembris 1696. coram R. P. D. Vrsino impref. inter easdem recollet. ad eund. Card. de Luca decis. 57. in qua censuit huiusmodi privilegium esse personale, & non transitorium ad hæredes mulieris, cum in eo casu non concurreret ullus doli, vel metus, & causa obligationis erat iusta, & rationabilis, quæ distinctio eo certius est amplectenda, cum post emanatas prædictas decisiones etiam

amplexum fuerit *Rot. de anno 1697. in d. decif. 3. n. 17. vers. Quidquid est cum seq.*

Vel concurrente dolo, qui ex enormissima lesione præsumitur re ipsa, & dolo ex proprio sive * æquiparatur, ut tradunt *Mench. de arbitrat. c. 71. n. 128. Magon. decif. Florentin. 64. n. 61. Franch. decif. 147. Rot. divers. decif. 101. par. 2. & inficit obligationem, adeo ut non iustificatur quamvis concurrat iuramentum, ut respondit *Gratian. difcept. 108. n. 8. cum a**

11 *seqq. & Rot. penes Pacific. de Salvian. decif. 15. n. 1. & per tot. ubi agebatur de obligatione facta ab Uxore in executionem decreti Vilitæ de repræsentando maritum in carceribus sub pœna debiti, & Rot. in Eugubina Prædii 4. Julii 1659. coram boerne: Bevilacqua in præf. penes Vireol. de transfat. dec. 6. n. n. p. n. l. ubi de obligatione mulieris, ex qua remanebat quasi iudicata: Nam licet alienationes dotorum, & donationes propter nuptias à mulieribus factæ, & iuramento firmatæ de *Jure Canonico* servandæ sint, & Judices contra præfatas alienationes, eas audire non possunt, ita ut eodem Judices ad hoc *Jus Canonicum* servandum per locorum Ordinarios Censuræ Ecclesiastica compelli mandaverit Innocentius III. in cap. Cum contingat de jure jurat. & Bonifacius VIII. in cap. Licet eod. tit. in 6. Attamen ibidem excipiuntur alienationes vi, vel dolo factæ, ibi, & non vi, nec dolo cum juramento firmatis.*

Verum præsumptio doli ex enormissima lesione resultans tunc sufficere videtur ad effectum infringendi obligationem, * quando etiam concurrat aliqua alia circumstantia, & coniectura dolum arguens; Secus verò quando nulliusmodi præsumptio extinguitur, vel saltem debilitatur contraria probatione, seu præsumptione, utpotè quia concurrat aliqua

contraria præsumptio, nempe quod obligatio facta fuerit ex causa honesta, pia, & laudabili, ex qua excludatur quivis dolo, & circumventio, ut distinguendo an. madverit Card. de Luca d. d. c. 6. loc. cit. & *Rot. in allegata decif. 3. Propt. it obligatio contracta fuisset ad effectum occurrendi propriæ magnæ, & extremæ necessitati, cui aliter succurri non poterat cum publicè expedit vitam humanam conservari, utique obligatio sufficeretur, ut cum *Lnp. adverit Gratian. dista difceptat. 108. n. 15. & licuti non posset mulier illum impugare ira nec ejus hæres.**

Non omitto etiam addere quod quando præfata nullitas obligationis mulieris re-
13 sultans ex eo quia * abhorbet integram dotem non fuit ab eadem muliere, dum viri deducta non potest à tertio allegari, ut respondit *Rot. in Afcan. Dotis, & legitima 16. Jan. 1699. coram R. P. D. Lancetta, 5. Nec relevat.*

Num. 53. Mulier ætate maior sine solemnitatibus statutariis validè obligatur pro dote tam ex causa voluntaria, quam necessitaria, ut respondit *Rot. in Laurentiana Dotis 28. Januarii 1697. coram R. P. D. Molines in præf. inter resolut. ad Card. de Luca super materia de dote decif. 3. n. 4. vers. Verum cum seq. vol. 1. secund. in præf. Lugdun.*

Mulier obligans se favore Generi pro Dote
15 filij non iuvatur Velleiano leg. 3. de dotare * C. ad S. C. Vellejan. & quod Mulier pro dotanda communi filia potest cum viro se obligare, respondit *Rot. in rec. dec. 490. n. 7. vers. Quia contraria opinio. par. 4. to. 1.*

Declara. procedere in subsidium nempe,
16 quando filia indotata remaneret * ut explicat *Bero conf. 48. n. 13. lib. 1. Faber in Cod. lib. 5. tit. 5.*

De Bonorum communium divisione.

R V B R I C A XXVI

AD renovandas difficultates, discordias, (A) ne non rixas, quæ evenire solent caustæ, ac occasione divisionis bonorum communium, utquæ divisio ipsa facilius, quietius, ac expeditius fieri valeat. Statuimus, quod ad instantiam cuiuslibet volentis dividere, aut dividi bona sua sibi communia quoquo modo aut pro quacunque parte cum aliquibus coniunctis, sive non, & quæ de iure dividenda essent, per ludentem statuarur terminus octo dierum cuiuslibet ex consortibus prædictis, infra quem convenire, debeant inter se omnes ad partes cuique eorum contingentes faciendas; & assignandas, aut in modo faciendæ divisionis, aut per se ipsos, aut unum, vel plures ex eis, aut per alium, vel alios eligendum, vel eligendos ad hoc infra terminum inter eos statutum, quod si non conveniant ut supra in eo termino, vel ab eis electi sive unus, sive plures dictas partes non fecerint in eo termino ut supra statuto, tunc ad instantiam cuiusque ex his divisionem fieri volentis consortes ipsi omnes detineantur in Palatio ipsius ludentis, ita quod ex eo loco nullus exire queat sine licentia Iudicis ipsius donec statuerint divisionem, & partes esse faciendas per unum ex eis, quem maior pars saltem, omnibus tamen vocatis, elegerit pro magis idoneo ad hunc effectum, vel ratione maioris ætatis, aut maioris intelligentiæ, seu experientiæ, aut quavis alia ratione, quo non electo infra octo dies à die eorum detentionis prædictæ, aut partes non faciente postquam electus fuisset infra terminum quindecim dierum tunc immediatè sequentium, tunc partes faciat, & facere teneatur, & cogatur omni iuris remedio ille, quem fors ad faciendum elegerit, ku

328 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ.

seu deputaverit, quod si etiã sortitus ipse infra alios quindecim dies partes ipsas non fecerit, qui prius ad divisionem provocaverit, vel voluerit bona dividi, partes ipsas facere teneatur, ac cogatur, ut suprà, & quando plures concurrerent æquẽ, vel aliter esset dubium, aut altercatio, qui prius provocaverit, vel voluerit bona dividi, si ex eis non sit qui velit partes facere, tunc sorte dirimatur quis ex his partes faciat, & quem fors declaraverit, partes ipsas facere teneatur, & cogatur ut suprà, hoc tamen semper prædictis addito, & declarato, videlicet quod minores viginquinque annis non teneantur, nec eorum agentes partes facere, nec ad id cogi valeant. Inter duos autem tantum consortes volumus debere, & cogi facere partes provocantem ad divisionem, nisi aliter provocatus vellet partes ipsas facere, & ipsis pariter provocantibus, vel existentibus in controversia, non existente in promptu quis primò provocaverit, forte ut suprà dirimatur, & declaratur quis partes facere debeat, & cogatur ut suprà, minoribus ut suprà non cogendis ad partes faciendas, & quod in omnibus casibus prædictis divisio fieri debeat, siue partes ipse fieri debeant bona fide, & non ad injuriam, & beneficium unius potius quàm alterius, & consideratis circumstantiis, quæ considerari solent, & debent de jure ad partes faciendas æqualiter, etiam in dividendo res pro rata quando commodè dividi possunt, (B) vel assignando rem integram pro re, & e contrà, & supplendo in pecunia quando, & prout æquum esset, & aliter disponendo, & faciendo, prout videtur melius sinceritati boni divisoris, colloquio, & consilio etiam peritorum, adhibito, ubi dividens, & partes faciens non haberet sufficientem cognitionem, & præstito per eum dividentem juramento solemni de observandis, & considerandis prædictis, cujus juramento etiam stari debeat se bona fide, & secundum conscientiam suam, & secundum consideranda ut suprà usum fuisse. Factis insuper partibus in omnibus, & singulis casibus prædictis sorte dirimatur quis primò, & qui successivè optare habeat unus post alium usque ad ultimum inclusive, & habeantur pro uno consorte etiam quoad omnes effectus plures hæredes, vel successores in jure primi consortis, qui habuisset ut suprà dividere, vel in divisione esse, si jus tempore divisionis penes eundem durasset, & prædicta divisio mittatur executioni, tradita etiam unicuique possessione, vel quasi partis suæ, aut sibi acquisita, quam etiam propria auctoritate, volumus unumquemque sibi acquirere posse, remota in prædictis omni appellatione (C) etiam legitima, quoad effectum suspendendi executionem prædictam, necnon salvis infra-scriptis, omni querela, ac recurso, aut reclamatione remotis, donec dicta divisio facta fuerit effectum ut suprà, recepta portione sua per quemcunque volentem dictæ divisioni, & dictis partibus factis acquiescere. Declarantes tamen, ac volumus quod non obstant quod aliquis acquieverit, quisquis fuerit, dictæ divisioni, & partibus ut suprà, liceat ipsi, & unicuique ex prædictis consortibus querelare, & de nullitate, ac injustitia dictæ divisionis, dictarumque portionum factarum proponere, & etiam in iudicio agere coram Iudice competenti, aut si voluerit, vel coram Arbitris, & Arbitratoribus eligendis, & qui eligi debeant modo, & forma, de quibus, & prout in Statuto de compromissis inter conquisitos eligendos infra biennium à die factæ dictæ divisionis, & partium prædictarum numerandum pro quacunque lesione, (D) etiam modica, quæ tamen excedat valorem, aut assimilationem decem pro centenario, pro eo maximè, quod non fuit facta æqualiter, aut non servatis prædictis, aut aliis de jure considerandis, & ex quibus consideratis equior divisio fieri potuisset, quod tamen biennium non currat minoribus durante eorum minori ætate, hoc tamen semper declarato, quod partes factæ stare debeant, nec alterari etiam docto, aut ostenso de lesione allegata, & tunc, & eo casu, illi & cuicunque, qui minus haberet, & qui lederetur, ut suprà, rescilatur per alium, vel alios pro rata, quatenus plùs unus haberet, quàm alius in pecunia, vel rebus prout magis voluerit retinere legitime, ubi autem querelans, vel de lesione dicens fateretur aliquam portionem non habere lesionem, & illa sibi offere cum effectu permutanda cum sua, tunc omnino sit exclusus à dicta querela, & lesione proponenda. Per prædicta tamen non intelligimus esse derogatum quin dici possit de lesione secundum terminos Juris communis considerabili infra tempora prescriptionum à Jure communi, vel aliter quàm à prædicti Statuto indutatum. Et quia de modo sortiendi possit etiam esse discordia dicimus, & volumus in casibus prædictis modum esse debere, quem major pars voluerit, aut in defectum majoris partis, quem Iudex declaraverit, & hoc Statutum de novo additum, sit præcisum, & servari debeat inviolabiliter.

SUMMARIUM.

Divisio bonorum inter fratres splendorem, & decus familiarum destruit, & est ad instar divisionis membrorum corporis humani, & nu. 1.

Membra corporis divisa deformitatem inducunt, & debitas functiones non faciunt num. 1.

1 Divisio facienda inter quos sit vel non.

2 Divisio inter fratres quando sit necessaria.

3 Divisione inter fratres promota variz controversiarum deinde solent evenire circa modum dividendi.

4 Statutum in divisione facienda est servandum.

Consuetudo in divisione facienda est servanda num. 5.

5 Divisio de bono, & æquo facienda est. Bona fides in divisione exuberare debet, num. 6.

Sine strepitu, & figura iudicii proceditur in divisione inter fratres nu. 6.

Juramento super communiione bonorum inter fratres statuitur nu. 6.

7 Socius habens fundum proprium continuum alteri dividendo, tunc illi debet assignari sua portio ex illa parte contigua, & nu. 10.

8 Divisio per saltus singulos agros dividendo non est facienda.

9 Major in divisione facienda debet facere partes, & minor eligere secundum Canonistas.

10 Intellige de majori, qui diu administravit non de majore nato.

11 Secundum Legistas nulla competit prerogativa majori in dividendo, nec minori in eligendo, sed quomodo, sit facienda divisio controversatur.

12 Divisio facienda est per assignationem arbitrio iudicis prævia ultimazione.

13 Sorte, mediastibus bollecinis dirimitur controversia, quæ super electione in divisione emergit post factas partes æquales.

14 Vel iudex assignat.

15 Sortis iudicio læpæ sunt divisiones.

Divisio inter fratres rusticos, qui susceperunt prædia ad laborerium quomodo sit facienda remissive nu. 15.

16 Commoditas in divisionibus etiam spectanda est.

17 Permittenda non est divisio, quando rei substantiam contrumpit.

18 Impossibilis divisio iudicatur, quando si res divideretur, longe minus valeret.

Rei indivisum faciendi est divisio per partem, assignando uni rem, & alteri pretium, vel per alium modum congruentem nu. 18.

Habenti domum, vel fundum vicinum assignanda est in divisione res vicina nu. 10.

19 Præferendus est in re, qui habet maiorem partem in eadem re dividenda.

20 Licitatio in divisione admittitur, quando consortes in re indivisibili habent æqualem

Tom. II.

partem.

21 Officii Notarii Capitolini divisio si facienda sit, uni debet adjudicari, & consocio ultimatio solvenda est.

22 Libri, & scripturæ communes, apud quem ex heredibus conservari debeant tenuissime.

23 Appellatio suspensiva ad effectum impediendi divisionis executionem non admittitur per statutum. Sed solum in devolutivo post datam illi executionem nu. 15. Vide ibi.

24 Contractus bonæ fidei est divisio.

Æqualitas est servanda in divisione nu. 16.

25 Lætio quolibet sufficit in divisione.

26 Lætio in sexta parte sufficit, quando divisio facta fuit ab arbitris, vel judicialiter.

Lætio ultra dimidiam sufficit ad rescindendam venditionem factam à partibus, nu. 18. Vide ibi.

27 Scienter acceptans in divisione bona feudalia, emphyteuticha, vel hedericommissaria, dum consocio obveniat bona libera, non potest prætextu lætionis eam impugnare.

28 Divisio per errorem facta debet retractari.

29 Divisio dolo, aut fraude facta debet retractari.

30 Divisio per sortem facta, lætionis causa retractari non potest.

31 Nec per appellationem impediri.

32 Potest tamen impulari officium iudicis ratione enormis lætionis. Declara nu. 35.

33 Solemnitates statutarie circa contractus minorum requiruntur etiam in divisione, quamvis sit actus necessarius.

OBSERVATIO.

Divisio bonorum inter fratres splendorem,

& decus familiarum destruit, ut animad.

1. *Avocat Gizez in Advers. ad Cypic. Lar. decis. 18.*

nu. 10. cum seq. & est quasi ad instar divisionis, & separationis membrorum Corporis

humani, quæ unita constituunt, & componunt unum Corpus integrale, & perfectum, divisum verò, vel cæcis aliquo membro deformitatem inducit, nec æquè benè suas

functiones prout antea operatur. Unde *Dñs. Bernardus in Epistola*, quam scripsit *Raymundo de Divisione inter fratres* *secundum hereditatem*

ita respondit si sunt Nobiles, melior quandoque

alterum filiorum dispersio, quam hereditatis divisio; si sunt laborantes faciant, ut velint; si sunt

mercatores, tunc est divisio, quia communio, ne minus infortunium alteri imputetur, ut refert

Fab. de Giocchis in auth. Novissima in fine C. de iussu, testam. Verum quia genia, & tempera

menta etiam inter fratres, & sanguine coniunctos quandoque sunt adeò varia, & antipatica,

ut in iniuriis capitales convertantur, & aliquando ob communionem ad arma deveniatur, ut præter quotidianam experientiam,

comprobat *Gizez. ubi supra nu. 1. cum seq.* proinde ad evitandum majus malum, divisio tunc

est necessaria, & medicinale remedium etiam à prudentibus Viris iudicatur, ut admonet

à prudentibus Viris iudicatur, ut admonet

Tc Cypic

Capys. latr. decis. 168. nu. 10. in fine.

Parum etiam esset si capta resolutione deveniendi ad divisionem, ad eam concordieret, & animo sedato, & composito ad eam devenirent, sed discordias discordiis addendo, ut plurimum suscitantur variz disputationes tam circa res, & bona, quæ sub divisione contineri debeant, quam circa modum eam faciendi & ut status domus, eò magis omnibus pateat, non erubescunt ad iudicium contentiosum provocare, & acerrimè disputare.

Omissa discussione eorum, quæ sint di videnda, ac occasione divisionis conferenda, cum determinatio regulanda sit secundum qualitatem, patrimonium, & contingentiam casuum, quorum multi videri poterunt penes Michalor. de Fratrib. & Merlin. de Legitim. Zacharia de Salar. quest. 31. nu. 7. cum seqq. tantummodo ad normam præsentis Rubricæ, quæ quo ad sequestrationem in Palatio non servatur, subnectam aliqua circa modum dividendi præmittendo pro constanti, quod quando viget Statutum illud est servandum, ut firmat Capys. latr. decis. 138. nu. 21. ibique Adde. nu. 15. prout patet servanda est consuetudo, si adit, ut docet Capys. latr. & Adde. ubi supra, & Michalor. de Fratrib. par. 2. cap. 38. nu. 17.

Præmittendo etiam quod divisio faciendæ est de bono, & æquo §. quædam. vers. in quibus Iussit. de Allien. l. Majoribus Cod. Commua. utriusque Judic. nam in divisione bona fides exuberare debet, ut utramque conclusionem firmat Michalor. ubi supra nu. 18. Gratian. dispensat. 60. sub nu. 18. Et quando agitur inter fratres ad divisionem proceditur summarie, & sine strepitu, & figura iudicii, cum etiam stetur juramento super communione bonorum, ut relatio Michalor. super Consuetud. Panorm. cap. 56. nu. 33. notat Gratian. ubi supra n. 19.

Præmittendum ulterius, quod in divisione considerari debet Loci contiguitas, ita ut si unus habeat fundum proprium prope fundum dividendum, ipsi ex illa parte portio assignari debet ad text. in l. Quicumque la 2. C. de Omn. agr. defens. lib. 1. & advertit Michalor. dispo. cap. 38. nu. 25.

Præmittendum denique, quod non debet fieri divisio per saltus, singulos agros dividendo, sed partes debent assignari separatæ, uni nempe in una, parte, & alteri in alia parte, Michalor. ubi supra nu. 26. Fontanell. de Pæst. nupt. claus. 4. gloss. 9. par. 2. n. 47. Barz. dec. 100.

Hinc etiam non est faciendæ divisio rei, quæ commodam non patitur divisionem, ut dicam infra.

Variz sunt opiniones quo ad modum servandum in divisione faciendæ; Nam secundum Canonistas major debet facere partes, & minor eligere, quæ opinio dedumpta est ex cap. 1. de Paroch. & verior iudicatur a Jaf. in §. Quædam au. 65. cum duobus seqq. Iussit. de Allien. Michalor. de Fratrib. par. 3. cap. 38. nu. 10. Ciroch. discept. 67. nu. 86. Fontanell. de

Pæst. nuptial. claus. 4. gloss. 9. par. 2. nu. 35. cum seqq. juncto nu. 15. ubi approbat hunc modum dividendi Muta in Consuetud. Panorm. cap. 56. nu. 12. cum seqq. & decis. 53. n. 15. plenissime cumulatim concordantibus Capys. latr. cit. decis. 38. n. 1. juncto n. 21. ubi post relatas omnes opiniones concludit, quod in Terris Ecclesiæ servanda est hæc opinio cum aliis relatis per Rot. coram Ubald. decis. 850. nu. 6. cum seqq. Quod consonat cum auctoritate Divi Ambrosii lib. 1. de Abraham. cap. 3. ibi Firmior dividat, infirmior eligat, ne habeat quod conquatur, electioalis enim sua partem non poterit calculari.

Intelligendo de majori, non quidem natu, sed de majori, qui diu administravit, eo quia verisimile sit ipsum de valore rerum communium esse melius informatum, ut docet Abb. in dista cap. 1. nu. 4. Menoch. de Arbitrar. lib. 2. centur. 2. cas. 124. nu. 4. cum duobus seqq. qui tamen nu. 6. in fine reponit in iudicis arbitrio quis dicatur major Ciroch. loc. cit. nu. 26. in fine, alios refert Rot. coram Ubald. d. dec. 850. nu. 7.

Secundum vero Legistas nulla competit prærogativa majori in dividendo, & minori in eligendo, ut cumulatim DD. dixit Rot. coram Ubald. d. decis. 850. nu. 8. & hanc opinionem Legistarum servandam esse in iudicis arbitrio quis dicatur major Ciroch. loc. cit. nu. 26. in fine, alios refert Rot. coram Ubald. d. dec. 850. nu. 7.

Sed quomodo sit expedienda divisio iidem Legistæ non conveniunt inter se, ut videre est penes Ubald. d. dec. 850. nu. 9. cum seqq. ubi reprobat opinionem tenentium, quod qui habet majorem partem habeat electionem, proinde etiam reprobat aliam opinionem, quod res sit expedienda per sortem, quando aliter fieri potest divisio.

Verior tamen, & receptior opinio est, quod divisio faciendæ sit per assignationem arbitrio iudicis juxta DD. cumulatim per Michalor. de cap. 38. n. 15. cum seqq. ut concordantibus relatis respondit Rot. coram Ubald. allegat. decis. 850. nu. 18. & decis. 879. nu. final. prævia tamen estimatione, vel ab ipso iudice, vel faciendæ iudicio Peritorum à partibus, vel ex officio eligendorum, ut late firmat Sanchez de Division. bonor. lib. 1. cap. 4. nu. 1. cum pluribus seqq. & lib. 2. cap. 10. nu. 3. & hunc modum tanquam magis iustum, & æquum, ac satisfactioni partium, & propriæ conscientie accommodatum commendat Fontanell. de Pæst. nuptial. claus. 4. gloss. 9. par. 2. nu. 46. ubi docet praxim Rot. in dd. decis. 850. n. 19. & 879. nu. final. ubi mandavit assignationem faciendam arbitrio iudicis prævia estimatione Peritorum.

Constitutis vero æqualibus partibus, vel per iudicem, vel per Perito communiter, vel ex officio electos, si questio super electione inter partes emerget, tunc controversia per sortem mediantibus bullecinis, seu cartulis est dirimenda. Ita Barz. in l. 2. nu. 6. C. Quando, & qui-

Et quibus quarta pars lib. to. & prosequitur Menob. dicto cap. 123. nu. 3. in fine, & Fontanell. loc. cit. sub eodem nu. 46.

Nam ad minorem non spectat electio, quando partes factæ fuerunt ab Arbitris, vel à Ju-
dice, cū tunc forte eligatur, vel Judex assignet,
ut declarando docet Gratian. discept. 160. nu. 11.
Nota cor. Crescent. decis. 3. de Arbitr.

Divisiones siquidem sæpe sunt judicio for-
cium, ut probatur ex l. 2. ubi gloss. in verbo
fortium C. Quando, & quib. quar. pars deb.
lib. 10. & l. si duobus in princ. C. Commun. de
Legat. ibique Bald. num. 3. & tradit Fenzon. ad
Statut. Urb. lib. 1. cap. 101. nu. 14.

Quomodo verò faciendā sit divisio inter
fratres rusticos, qui susceperunt prædia ad la-
borerium, & quorum aliqui habent filios,
alii vero non, vel pauciores vide Coss. de Rega-
rate quæst. 48. Michalor. de Fratrib. par. 2.
quæst. 35. qui reprobat Borguin. decis. 11. par. 2.
Circoc. discept. 67. nu. 78.

Quia in divisionibus etiam commoditas
B spectanda est l. Non amplius 5. cum honoribus,
16 junctis gloss. ff. de Legat. 1. & advertit Michalor.
de Fratrib. par. 3. cap. 38. nu. 22. Et quando
17 divisio rei substantiam corrumpit, non est
permittenda Bald. in l. Sabinus 5. si de velle-
bulo ff. Commun. divid. Michalor. loc. cit. nu. 28.
& Fontanell. de Pæd. nupt. claus. 4. gloss. 9. par. 2.
nu. 72. Et eo casu judicatur impossibilis di-
visio, quando si res divideretur longè minus
18 valeret, ut prosequitur Michalor. nu. 29. Fon-
tanell. loc. cit. nu. 76. Et tunc unus ex sociis
debet habere rem, alter vero pretium, ut docet
Michalor. loc. cit. nu. 30. cum in re indivi-
dua faciendā sit divisio per partitum, seu æsti-
mationem, vel juxta alium modum congruen-
tem l. Ad officium 3. C. Commun. divid. aliis rela-
tis docet Gratian. discept. 160. nu. 26. versum
modum, cum seq. Conciol. ad Stat. Engub. lib. 2. cap. 67.
nu. 26. cum seq.

Advertendo, quod vertente controversia
inter Consortes, quis nempe ex eis debeat ha-
19 bere rem, & quis pretium præferendus est
qui in re partem majorem habet Fontanell. loc.
alleg. nu. 81. cum seqq. Michalor. dicto cap. 38.
nu. 24. junctio nu. 31. & Barz. decis. 100.
nu. 10 cum seq. & Conciol. loc. mox citat. n. 17.
20 ubi d. nu. 17. firmat, quod habenti domum,
vel fundum contiguum assignanda est pars rei
dividendæ illi ad hæreus.

Et si fuerint pares admittitur licitatio, ut
21 firmant Michalor. ibidem nu. 32. & Fontanell.
nu. 85. cum seq. si vero licitatione non utantur,
relinquitur arbitrio Judicis, qui sortes eli-
gere debet Michalor. d. n. 31. & Fontanell. n. 36.

Hinc si faciendā esset divisio Officii Nota-
riatus Capitolini, qui pendit unum dumtaxat
22 remanere debet, prævia æstimatione adju-
dicari deberet uni, refuso pretio alteri, ut re-
spondit Rot. cor. V. bald. decis. 879. nu. 16. vers.
circa secundum.

Apud quem autem ex hæredibus conserva-
zi debeant libri, & scripturæ communes, se-
Tom. II.

23 quata divisione inter eos vide Andreol. Con-
trov. 152. & Gizz. in addit. ad Cypre. latr.
decis. 128. num. 18. cum seqq.

Appellatio suspensiva ad effectum impe-
diendi executionem divisionis legitur expres-
24 se prohibita à nostro Statuto, cuius dispositio
cum non possit tergiversari, est servanda.
Pigant. ad Statut. Ferrar. lib. 1. rubr. 71. nu-
mer. 8.

Postquam vero divisio mediante executio-
ne fortita fuerit effectum, tunc per Statutum
admittitur impugnatio illius tam ex capite,
25 nullitatis, quam iniustitiæ, & læsionis etiam
modice dummodo excedat valorem decem
pro centenario; Unde sublati est controversia,
quæ sit inter DD. circa læsionem requisi-
tam pro rescissione divisionis, quæ cum sit con-
26 tractus bonæ fidei, in quo æqualitas est ser-
vanda Lundè si Nerna. ff. pro Socio Bart. in l. So-
cietatem 5. arbitratorum num. 25. ff. cod. & de bo-
no, & æquo procedendum ex allegatis supra
nu. 6. cum dividers non habeat auiumini ven-
dendi, vel permutandi, sed dividendi, &
æquali in portionem pro jure suo in eisdem,
bonis consequendi, proinde quilibet læsio de

27 jure communis sufficit, ut tradit dissimulus,
& diligentissimus D. Carolus Antonius de Luca
in Animadvers. ad Gratian. discept. forens.
cap. 783 num. 4. & quod si sit facta ab Arbitris,
28 vel judicialiter, sufficit læsio in sexta parte
ut voluit Cyriac. contro. 325. num. 18. si vero
facta fuerit à partibus, tunc rescinditur quan-
do adeit læsio, ultra dimidium, ut distin-
guendo firmat Conciol. ad Statut. Engub. lib. 2.
rubr. 67. num. 13. cum seq. & divisio non fecerit
transitum in iudicatum; ex eo cuius quod ap-
pellari potuit, & non fuit appellatum, in mel-
lius reformari non debet, ut docet Michalor.
dicto cap. 38. numer. 21. Nisi scienter tali-
ter facta fuerit divisio, nam si scienter ac-
ceptando, uni obvenierit bona feudalia, &
29 emphyteutica, vel fideicommutaria, alteri
vero bona allodialia, & libera non poterit re-
tractari divisio pretextu læsionis, aut decep-
tionis, quoniam sciens, non decipitur, nec
læditur ut tradit Coss. in tractatu, Aut sciebat,
aut ignorabat dissimul. 32. n. 1. cum duobus seqq.
& Marta cons. 15.

Pariter etiam quilibet læsio suffragatur
quoties divisio facta fuit per errorem, juxta
30 tex. in l. Post. divisionem C. de Juris, & fact.
ignorant. D. de Luca loc. cit. cod. num. 4. vers.
præterea Conciol. loc. allegat. n. 15. Vel per do-
31 lum, aut fraudem per tex. in l. Majoribus ibi,
& quod inæqualiter gestum esse constiterit in me-
lius reformabitur, maxime si aliquid perperam
in ea factum invenitur C. Commun. utriusque
judic. & prosequitur de Luca ubi supra num. 4.
vers. ad hæc, & nu. 5. ubi subdit sufficere læ-
sionem ascendentem ad sextam partem Michalor.
loc. cit. cap. 38. nu. 19. & respondit Rota coram
Cels. dec. 286. per tot.

Notandum, quod divisio bonorum per for-
tem facta læsionis causa retractari non potest.

332 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ.

32 ut declarat *Caldas ad l. Si Curatorem, verbo, vel adversarii dolo num. 13. C. de In integr. restit. quem sequitur Fenzon. ad Statut. Urbis lib. 1. cap. 101. nu. 15.* Nec per appellationem impediri valet, quia non datur appellatio à sententia lata per sortem, cum fortuna non habeat superiorem in hoc mundo, ut relato *Bald. & Franch. firmat Fenzon, loc. cit. num. 16. cum seq.* Poterit tamen Judicis officium implorari 34 ratione enormis lésionis, ut tenet *Franch. in Rôbr. de Appellat. n. 10. Odd. de Restit. in integr. qua. 66. sub n. 25. vers. sublimitant DD. & Barbos. Pot. decisio. 63. nu. 7. lib. 2. & ita fuisse resolutum à Sac. Consilio Neapolit. mandante Magne Curia Vicaria fieri apperium bonorum, ad unumquemque ex fratribus iudicio sortis*

perventorum, & si constaret de enormi lésione procederet ad iteratam divisionem, ut restatur *De Luca loc. allegat. num. 5. vers. de Reffessione.* Quod declara non procedere, 35 quando divisio facta fuit per sortem Judicis auctoritate, nec a divisione appellatum fuerit, ita ut in iudicatum transiverit, ut declarat *Fenzon. ubi supra num. 19.* Notandum etiam quod licet divisio sit actus necessarius, attamen cum in ea contentio 36 gere possit lésio, proinde in divisione faciendâ cum minore servari debent solemnitates requisitæ à Statuto in contractibus minorum, in quibus lési valent, ut respondit *Rgt. coram Ludovif. decis. 496. num. 6. cum seqq.*

ADDIT. AD RVB. XXVI. LIB. XXVII.

SUMMARIVM.

- 1 **D**iscordie discordiis adduntur, dum in dies crescunt contentiones inter fratres.
- 2 Judicis arbitrium multum operatur in faciendâ divisione.
- 3 Divisio inter Fratres faciendâ est de bono, & æquo.
- 4 Et receditur à rigore Juris.
- 5 Aequalis debet esse divisio inter fratres.
- 6 Frater major facit portiones pro divisione, & minor eligit maximè quando viget consuetudo.
- 7 Et si id etiam disponit Statutum illud est servandum.
Statutum Tolentini disponit, quod in divisione faciendâ inter fratres major faciat portiones, & minor eligit num. 7.
- 8 Divisio faciendâ est per sortes, vel arbitrio Judicis.
- 9 Modi varii faciendi divisionem remissivè.
- 10 Modus dividendi reimititur arbitrio Judicis.
- 11 Divisio per sortes est modus à Jure approbatus.
- 12 Divisio facta non rescinditur ob errorem modicæ summæ, sed competit actio ad supplementum.
- 13 Inæqualitas in divisione est evitanda.
- 14 Divisio facta per sortem ex conventionem partium non potest retractari, nisi concurrente lésione lésio dimidiata.

Num. 4. Crescentibus in dies contentionibus inter fratres discordie discordiis adduntur * ut pariter animadvertit *Rgt. in Romana restitutionis in integrum 15. Junii 1703. coram R. P. D. Omanno §. Quamvis.*

Vers. Omiffa Judicis arbitrium multum operatur in faciendâ divisione pro adequandis partibus mediante compensatione, idque fieri etiam solet à partibus ut advertit *Rgt. in Pisanen. Emphyteut 29. Januarii 1712. coram R. P. D. Ansaldo §. Dignoscentes.*

Num. 6. Divisio inter fratres faciendâ est de bo-

3 no, & æquo *Rgt. infrascripta Pisanen. seu Fanen. §. Neque enim.*

Et ad observandam concordiam inter fratres receditur à rigore Juris in faciendâ divisione ad text. in l. *Judicem 21. ff. Commun. divid. Menoch. de arbitr. centur. 2. ca. 123. num. 1. Rgt. in Pisanen. seu Fanen. Censur super reservatis sub §. Responsum 16. Decembris 1712. coram R. P. D. Ansaldo.*

4 Debet tamen esse æqualis, alioquin esset contra naturam, & substantiam divisionis ut in *Lunde §. Si Nemis ff. pro Socio Bart. in l. Societatem §. Arbitrorum num. 25. ff. eodem Rgt. in dist. Pisanen. seu Fanen. §. Neque enim.*

Num. 9. Frater major debet facere partes, seu 6 portiones, & minori datur electio, qui modus dividendi est legalis, & magis tutus, ac minores involvens difficultates, ut firmavit *Rgt. in Sorana Divisionis 26. Junii 1702. coram R. P. D. Lancetta §. Quo verò ad modum, & in §. Facilius* firmat eo magis procedere quado concurrat consuetudo. Et hæc esse opinionem *Canonistarum* tradit *Rgt. in Tolentina Divisionis 20. Aprilis 1708. coram R. P. D. Scotto §. Canonistis.*

Et quando viget Statutum taliter divisionem esse faciendam, illius dispositio est servanda, * ut de *Statuto Tolentini* firmavit *Rgt. in d. Tolentina 20. Aprilis §. Nihilominus cum seq.*

Num. 11. Secundum legistas divisio faciendâ est 8 per sortes, vel arbitrio Judicis ut * dixit *Rgt. in dista Tolentina §. Quo ad modum.*

De variis modis faciendi divisionem vide

9 *Cappon. discept. tom. 2. discept. 112.*
Num. 12. Modus dividendi reimititur arbitrio Judicis ponderata facti, & personarum, 10 qualitate * ut firmavit *Rgt. in d. Tolentina §. Additio, in Pisanen. Divisionis quo ad Comitum Dandinum 6. Junii 1708. coram Reverendiss. Molines §. Non poterat.*

Num. 14 & 15. Divisio per sortes est modus à 11 Jure approbatus ut dixit *Rgt. in Pisanen. Divisionis quo ad Comitum Dandinum 6. Junii 1708. coram Reverendiss. Molines sub §. Non*

Non poterat &c. ubi fitmar quod sunt etiam alii modi dividendi ex me, & aliis DD. ibid. allegatis.

- Num. 15. Divisio jam facta non rescinditur ob errorem modice summæ, sed solum competitur actio ad supplementum ad effectum illam reducendi ad æqualitatem ut firmavit Rot. in Pissaren. Divisionis quo ad Monasterium 6. Junii 1708. coram Reverendiss. Molines 9. & in omni casu.
- Num. 16. Inæqualitas in divisione est evitanda.
- 13 ut etiam firmavit Rot. in Bononic. Divisionis 10. Maii 1697. coram R. P. D. Noto 9. Absque eo &c. in qua decisione Rota respondit, deveniendum esse ad novam ex quo præcedens divisio facta fuerat per modum

provisionis etiam si aliqui ex dividendibus eidem divisioni acquiescerent, cum lito casu major pars non præjudicet minori, & in Romana Divisionis 11. Januarii 1700. cor. R. P. D. Dell'Omo penes Palmam decis. 273. num. 4. ubi me sequitur repetita inter recolletas ad Constantin. ad Statut. Urbis decis. 40. num. 4.

- Num. 32. Divisio facta per sortem ex conventione partium, per quam partes censentur se exposuisse æquæ ad lucrum, quam ad damnum non potest terracati nisi concurrente læsione ultra dimidium ut etiam firmavit Rot. diss. in Pissaren. Divisionis quo ad Monasterium 5. Nèc in Jure.

De Sumptibus Funerum.

R V B R I C A XXVII.

Quoniam multoties dubitari contingit quanta esse debeat expensa Funeris, quæ detrahi debeat ex dotibus, seu in consignatione legitimarum, aut in restitutione hereditatum, seu fideicommissorum, & in quibuscunque casibus, in quibus dicta funeris impensa de jure deducenda venit, Ea propter præfenti lege Sancimus ne alicui in prædictis casibus, seu aliquo eorum, vel simili pro expensa Funeris petere, vel retinere, aut computare possit ultrà quinque pro centenariio, quando dos, seu bona, de quibus petitur restitutio in parte, vel in totum non excederet summam librarum quingentarum bonon. Abindè verò supra usque ad mille libras quatuor pro centenariio, à mille verò libris supra usque ad duo millia, tres libras tantum pro centenariio. Abindè verò supra usque in infinitum libras duas bonon.

S U M M A R I U M.

- 1 **A** Nimæ Defunctorum quatuor modis solvuntur, de quibus ibi.
- 2 Curatio funeris, conditio sepulture, & pompa exequiarum magis sunt vivorum solatia, quam subsidia mortuorum.
- 3 Episcopus permittere non debet superbos, & scandalosos sumptus funerum.
- 4 Statutum Laicorum circa reductionem luxus, & expensarum funerum valet. Decl. num. 5. Vide ibi.
- 5 Pompa funeris an tendat in suffragium animæ defuncti remissivè num. 5. in hoc.
- 6 Expensarum funerum quantitas taxanda est arbitrio Judicis habita ratione ut ibi.
- 7 Expensa funerum, & exequiarum facienda est juxta qualitatem, & facultates defuncti, adeo ut juxta has circumstantias debeantur emolumenta Parocho, non obstante quod ipse nundasset humili modo funerari.
- 8 Quantitas dotis mulieris defunctæ quænam detrahenda, & retinenda sit pro expensis funeris.
- 9 Funeris expensarum appellatio quæ veniant num. 10. & 14.
- 10 Expensæ ultimæ infirmarum funeri equiparantur, & habent eandem prioritatem aliis creditoribus. Decl. num. 12.

- 11 Actio quænam competat pro expensis ultimæ infirmarum.
- 12 Vestes lugubres servorum, & familiæ veniunt appellatione expensarum funeris. Decl. num. 14.
- 13 Expensa funeris præfertur omnibus creditoribus etiam anterioribus expensam hypothecam habentibus ac doti. Ampl. num. 16.
- 14 Ex Dote Uxoris prædefunctæ detrahenda est impensa funeris.
- 15 Markus mortua Uxore non tenetur subire onera matrimonii.
- 16 Maritus tenetur pro rata lucri dotis concurrere ad expensas funeris Uxoris. Decl. ut ibi.
- 17 Repetitur, an, & quando possint expensæ funeris factæ ab habente affectionem, sanguiniquæ conjunctionem, absque protestatione repetendi remissivè.
- 18 Funerum, & eorum expensarum materiam rrañantes adducuntur.
- 19 Videtur debetur Rheda, qua utebatur vivente viro.

O B S E R V A T I O.

A Nimæ Defunctorum quatuor modis solvuntur; Aut oblationibus Sacerdotum, aut precibus Sanctorum, aut jejuniis cognata.

gnatorum, aut charorum elemosynis; Curatio verò funeris, conditio sepulture, & pompæ exequiarum magis sunt vivorum solatia, quam subsidia mortuorum, ut scripsit Sanctissimus Pontifex Gregorius VII. Bonifacio Archiepiscopo in causis. *Animæ 13. quest. 2.*

Unde Dicoctianus nullatenus permittere debet graves, superbos, & scandalosos sumptus ad ostentationem potius superbiæ, & inanis gloriæ, quam ad exequias factos, ut advertit *Murga Dissquis. moral. tom. 1. tract. 9. sect. 1. §. 2.*

Imò etiam Laici statuere possunt circa reductionem luxur, & expensarum, quæ sunt ad pompam vivorum videlicet, quod multi non induantur vestibus lugubribus, ne pannis nigris appareant cubacula, & de aliis similibus. Secus verò circa expensas respicientes suffragium Animæ defuncti, quales sunt insumptæ, quæ sunt circa Clericos ad alioquandum Cadavera, & orandum pro anima, vel circa spiritualia, vel Sacra, vel Cereos, & Cruces, & alia respicientia Sacros ritus, vel utilitatem Ecclesiæ, & Ecclesiasticorum, ut distinguendo firmant *Maria de Jurisdict. par. 4. centur. 1. cap. 54. Bellest. Dissquis. Clavie. par. 1. de Exempt. Cleric. à Statut. saener. 5. 3. num. 17. Murga Dissquis. moral. tom. 1. tractat. 9. sect. 1. §. 2. Grass. de Effect. Cleric. effect. 2. num. 467. cum duobus seqq. Amstætz. de Caus. pñs lib. 6. cap. 4. num. 24. cum seqq. Diana in Summa in verbo Statutum Laicale nu. 9. Thomas del Bene de Immunit. Eccles. cap. 8. dub. 4. num. 1. & 6. ubi de Cereis, candelis, culcitrīs, & post relatam contrariam opinionem non negat in praxi consulendum, quod circa hæc non possunt statuere Laici, quia non solum ad honorem temporalem defuncti, sed etiam ad elemosynam Ecclesiæ, Clericorum, & Religiosorum tendunt *Lavor. Elucubrat. tit. 2. cap. 16. num. 23. tenet, quod Statutum Laicorum disponens, quod in Sepulturis non impendatur, nisi certa quantitas non valeat, tanquam de annexis spiritualibus Concil. ad Statutum Engubli disponens, quod consanguinei primi gradus non comitentur cadavera ad Ecclesiās, ne ibi cum eorum stibus Divina officia perturbent in lib. 5. rubr. 38. num. 1. cum seq. & respondit Rot. coram Ferro decif. 542. num. 12. juncta decif. 773. num. 9. in recent. decif. 252. num. 12. par. 16. & decif. 377. num. 22. vers. minus cum seq. part. 17.**

Hanc materiam, An scilicet pompa funeris in transportando cadaver ad Ecclesiam, & in consociendo catafalchum tendat in suffragium Animæ defuncti late tractat *Naurath de Vita, & morte hominis.*

Circa quantitatem expensarum in funeribus erogandam regulariter taxanda est arbitrio Judicis, habita ratione ad facultates, ad conditionem personæ, ad tempus, & consuetudinem loci, juxta text. in l. Si quis sepulchrum §. sumptus, & l. Et si quis impendit §. a quom ff. de Religios. & sumpt. funer. *Hodieru.*

ad *Surd. decif. 112. num. 20. cum duobus seqq. Rot. coram Coccin. decif. 1903. num. 17. & coram Priol. decif. 416. num. 9. & in recent. decif. 3. num. 3. cum seq. par. 11. & quod cultus funerum, & exequiarum fieri debet juxta qualitatem, & facultates defunctorum, adeoq. juxta has circumstantias debeantur emolumenta funeraria Parochis, non obstantes, quod defunctus habitu Religioso indutus, seu quovis alio modo humili, juxta ipsius dispositionem lucretur plenissime defendendo Parochos confocios respondit celeberrimus Canonista L. Jacobus Pignatellus consult. 225. tom. 4. Statutum nostrum nihil disponit, bene quidem ad tollendas controversias, quæ contingere possunt in detractioe hujusmodi expensarum occasione restitutionis dotis, aut bonorum, ex quibus illæ deducendæ sunt, decrevit quantitatem ex eisdem bonis, seu dote retinendam, seu detrahendam; Alioquin, appellatione expensarum funeris venissent, & continerentur omnes, quæ cadavere præsentate in luminariis, Custodiis vestibusque ipsius, ac illæ, quæ sunt in deferendo mortuos ad Sepulturam, in pulsatione campanæ, apertura sepulture, in Cera, pane, qui distribuitur pauperibus, in Missis, & sacris Ceremoniis peragendis, in oblationibus, aliisque obsequiis pro Animæ commendatione, ut tradiderunt *Gutierrez Tract. qq. lib. 2. quest. 72. Hodieru. ad Surd. decif. 112. num. 9. Merlin. de Legit. lib. 2. tit. 1. quest. 15. num. 3. Pio. decif. 307. lib. 2. Surd. decif. 255. sub num. 26. cum seq. & Rot. coram Coccin. decif. 2103. num. 6. ubi cum Gerio Spiu. & Rodriguez subdit inter illas expensas computari illas pro Anniversario factas.**

Computantur etiam expensæ ultimæ infirmitatis, quæ funeri æquiparantur, & habent eandem potioritatem, & prælationem aliis creditoribus, cum non minus Reipublicæ inter sit viventes homines conservari, quam mortuos sepeliri secundum veram opinionem, ut respondit *Roland. conf. 14. num. 25. cum seqq. lib. 1. Merlin. loc. cit. num. 13. Surd. decif. 255. num. 25. cum seq. ubi advertit, quod licet non detur pro istis alia funeraria, quia illa comperit solum pro his, quæ circa defuncti cadaver erogata sunt; tamen datur petitio non minus favorabilis, quam sit causa funeris *Caveer. Variar. resolut. par. 1. cap. 9. nu. 9. ubi declarat procedere in expensis meræ necessitatis, non autem factis ex prodigalitate, & firmavit Rot. coram Coccin. ubi supra num. 7.**

Communantur etiam vestes lugubres, maxime servorum, & familiar, ut respondit *Rot. cor. Coccin. decif. 2193. num. 1. quoties viget consuetudo, ut respondit Surd. cit. decif. 255. sub. num. 27. cum seq. ubi quod admittitur, quando viger consuetudo, quod familia tota sequatur funus, & inter sit Missis; Vel potest procedere, quando versatur in personis, in quibus uog decet prætermittere, ut tenet*

tenet *Hodier.* ad *Surd.* decif. 112. *nu.* 11. *Fontanell.* de *Pucl. nupt. claus.* 6. *gloss.* 2. *par.* 5. *n.* 33. & *num.* 31. *confult.* quod non confidat quis in probatione expensarum, sed ulterius procedat ad probandum, quod debebant fieri secundum qualitate in perionarum, & loci.

Contrarium nihilominus iudicavit verius *De Luca* in *Observatione* ad *Franch.* decif. 403. ex *Bertrand.* *conf.* 304. *lib.* 1. *Gutierrez.* *quall.* 30. *num.* 5. & *Reviz.* *conf.* 92. *num.* 12. *lib.* 1. *ca.* ratione, quia expensa funeris dicitur illa, quae tangit cadaver.

Et credidit pro expensa funeris praesertim 15 omnibus creditoribus etiam anterioribus exprellam hypothecam habentibus, ac dori iuxta opinionem aequiorem, & magis receptam, ut reprobara contraria opinione, quam secutus fuerat *Franch.* decif. 51. tenent *Polth.* *resolut.* 104. *num.* 9. *Fontanell.* de *Pucl. nupt. claus.* 6. *gloss.* 2. *par.* 5. *num.* 26. *cum* seqq. ubi testatur in causa propria succubuisse *Carleval.* de *Judic.* tom. 2. *lib.* 1. *tit.* 3. *disputat.* 29. *num.* 7. *Quezada* dissentit. 24. *num.* 4. cumulatim concordantibus *Murga* *disquisit. moral.* *tracl.* 9. *sect.* 1. §. 3. *num.* 1. plenè examinato articulo firmavit *Cayre.* *litr.* decif. 47. ibique *Adden.* *Surd.* decif. 135. *num.* 28. & respondit *Rot.* *coram* *Ludovif.* decif. 422. *num.* 1. *cum* seq. *coram* *Pentinger.* decif. 125. *num.* 3. & *coram* *Duozet.* *jun.* decif. 576. *num.* 20. *cum* 2. *duobus* seq. ubi etiam affirmat procedere iuxta 16 expensa facta fuerit ab ipso haerede defuncti; sive ab alio extraneo; Et quidem praeter alias rationes, quia illud non est debitum defuncti, ut cetera, fed illius hereditatis, ut praeteritis animadvertebat *Fontanell.* *abifupra* *num.* 27.

Detrahenda verò est impensa funeris Uxoris praedefunctae ex dote, cum Mulieres ex dotebus suis sint funerandae, ac huiusmodi 17 non spectat ad eum, ad quem dos pertinet *text.* in *l. in eum* ubi *gloss.* in *verbo conferre*, & *l. seq.* & in *l. Cellus* *cum* seqq. ff. de *Religiosis* & *sumpt. funer.* *Fontanell.* de *Pucl. nupt.* *loco* *cit.* *num.* 20. & pluribus concordantibus adductis firmavit *Rot.* in *recent.* decif. 3. *num.* 2. *par.* 12.

Non autem spectat ad Maritum, qui post-

quam Uxor est mortua non tenetur, subire, 18 onera Matrimonii, ut advertit *Fontanell.* *loc. cit.* *num.* 19. *cum* seq. & solum tenetur concurrere pro rata lucris dotis, quod consecutus est, 19. ut dixit *Rot.* *coram* *Ludovif.* decif. 573. *num.* 9. Vnde eidem Marito competit reitutio dotis pro expensis funeris Uxoris, ut respondit *Rot.* *conf.* 39. *num.* 2. *cum* seq. ubi declaratur procedere pro expensis necessariis ad honellam cadaveris humationem, non autem pro immoderatis.

Au autem impensa funeris erogare per 20 eos, in quibus consideratur affectio, sanguinisque coniunctio absque protektione repetendi, possunt repeti, vide *D. Carolum Antonium* de *Luca* *loc. cit.* *num.* 2. *cum* seq. ubi *DD.* hinc inde adducit.

Qui alia desiderat circa materiam fune- 21 rum expensarum adeat *Sim.* in *l. si quis sepulcrum* 6. *sumptus* ff. de *Religiosis*, & *sumpt. funer.* *Dulph.* de *Sepultur.* *cap.* 9. & 10. *Carpan.* ad *Statut.* *Mediolan.* *to.* 2. *cap.* 449. *cum* seq. *juncto* *cap.* 454. 455. *cum* seq. & *cap.* 465. *cum* seqq. *Frenacumbergh.* de *Rescript.* *morator.* *tit.* 10. *conclus.* 68. de modo contrahendi pauperum. *num.* 17. *cum* seqq. *Kuipchild.* de *Jurib.* & *privile.* *Civit.* *Imperial.* *lib.* 5. *cap.* 13. *cum* seq. *Tramés.* de *Ecclesi.* *Cathedral.* *cap.* 17. *num.* 150. & 197. *Livor.* *Lucubrat.* *variar.* *tit.* 2. de *Priso*, & *recent.* *funerandi* *more*, *Amollaz.* de *Causis* *plis* *lib.* 6. *cap.* 4. *cum* *duobus* seqq. *Murga.* *Disquisit. moral.* *tom.* 1. *tracl.* 9. *sect.* 1. & *sect.* 2. ubi de expensis funerum in particulari, nempe Summi Pontificis, Cardinalis Legati, Cardinalis non Legati, Legati, Nuncii Apostolici, Visitatoris Apostolici, Collectoris Apostolici, Patriarchae, Primatis, Archiepiscopi, Episcopi, Praelati interioris, Praepositi Collegiarum, Canonici Cathedralis, & Collegiarum, Parochi, Beneficiarii, Coadiutoris, Capellani, Commendatarii, Religiosi, Novitii, Filii, Patris, Uxoris, Pauperis, & Servi Novar, 22 decif. 84. qui respondit pro Vidua, ut ei debeatur ibeda, qua utebatur vivente viro praeter velles lugubres.

ADDID. AD RVBR. XXVII. LIB. VII.

S Y M M A R I U M.

- 1 Tatutum laicale disponens circa funera- lia, & velles lugubres an, & quando valeat.
- 2 Princeps Secularis statuere, & prohibere potest abusus circa ponipam funeris. Decl. ut ibi.
- 3 Ecclesia Catholica stabilivit Ritus in sepe- liendis Cadaveribus defunctorum servandos, & eorum funus.
- 4 Episcopus potest, & debet taxare, & applicare aliquam summam pro funere, & co- gere haeredes ad illius solutionem, quando quis decedit ab intestato, vel non dispo- nit.

- 5 Funerale non factum debetur totum Paro- cho, nec ulla pars debetur Ecclesiae in qua Cadaver sepultus est.
- 6 Creditor expensarum ultimae infirmitatis pre- fertur aliis Creditoribus etiam anterioribus.
- 7 Nec tenetur praestare cautionem in concursu de restituendo prioribus, & potioribus Creditoribus.
- 8 Expensarum ultimae infirmitatis remissive.
- 9 Velles lugubres Uxoris, & familiae gaudent privilegio funeris.
- 10 Creditor pro expensis funeris non praefertur Creditoribus privilegiatis. Vide *n.* 17.
- 11 Creditor pro expensis funeris viri praefertur Doti.

336 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ.

- 13 Creditor pro expensis funetis præferat anterioribus Creditoribus expensam hypothecam habentibus.
- 13 Et in concursu Creditorum non tenetur cavere de restituendo prioribus, & posterioribus Creditoribus.
- 14 Bona fideicommissaria alienari possunt in subsidium pro expensis funetis. Vide n. 17.
- 15 Maritus non tenetur ad expensas funeris Uxoris nisi in casu, quo Uxor nihil reliquerit, & è converso.
- 16 Maritus pro expensa funeris Mulieris tenetur concurrere proportionabiliter.
- 18 Uxori Viduatz æd mortem Viri intra Annum lucus an, quæ Vestes, & Rheda debeantur.
- 19 Funeris, & expensarum funetis materiam tractantes remissivè.
- 20 In Urbe adest Statutum a quo regulantur controversiæ circa funera.

Num. 4. Statutum Laicale limitans numerum, saltem funeralium, & Vellum lugubrium excessus, * quæ magis ad honorem heredum, quam ad animæ defuncti salutem spectant validum est, & salubre, secus si moderetur quod Ecclesiæ offerunt, ut in Sacriæis præsentem corpore dicendis, vel orationibus pro eo interponendis aut in ceteris, Eleemosinis, vel Clericorum numero taxandis invalidum est ut distinguendo hinc *Barbosi* vot. decisio. lib. 2. cap. 26. n. 72. *Card. de Luca de dote, discurs. 21. n. 8. in hac cum seq. Stephanus Abbas Theologus Principis, seu politia moralis cap. 20. dub. ult. & quod Princeps Sæcularis possit statuere, & prohibere abusus circa pompam funetis, quæ nullam habet relationem ad cultum Divinum Animarum salutem, aut ad interitum Ecclesiæ, & Clericorum; Secus è converso, ut plenè distinguendo docent *Maria de Jursifit. par. 4. Centur. 1. Caus. 54. Firmosin. in Cap. Ecclesia 5. Maria quæst. 19. n. 26. cum seqq. de Constit.**

Num. 5. Ecclesia Catholica sequendo exempla Veteris, & novi Testamenti, ac instructa Beatorum Apostolorum, & Sanctorum Patrum regulis pios, ac religiosos constituit ritus in sepeliendis Cadaveribus mortuorum servandos; nempe instituendo, ut eorum suos duceretur cum piis præcibus Psalmis, & missis, associatione Clericorum, candelis, & cereis ardentibus, aliisque hujus generis pompis, & celebritate, idque tam in Suffragium Animarum, solatiumque vivorum, quam ad significandum Aimas à Corpore separatas vivere, & immortalitatis dono gaudere, defunctos obijisse in Fide, Resurrectionem, ac fruitionem eternæ Gloriæ expectare ut probant *Card. Bellarmin. tom. 1. contro. lib. 2. de funer. cap. 9. & 10. Passirin. de stat. homin. tom. 2. quæst. 187. art. 4. n. 34. cum seq. Amosazze de Cons. pii lib. 6. cap. 1. d. n. 1. ad 27. quos cum aliis refert, & sequitur *Rot. in Romana Funeralium 15. Junii 1699. s. sed etiam & seqq. coram R. P. D. Moliner.**

Num. 6. Episcopus potest, & debet taxare, & applicare aliquam Summam moderatam juxta Statum, qualitatem, & facultates defuncti pro funere, & cogere heredem ad illius solutionem, quando quis decessit ab intestato, vel non disposuit circa tunus *Nicol. Elucubrat. tom. 1. lib. 2. tit. 10. de testam. n. 16. pag. 172. Amosazze de cons. pii lib. 6. cap. 6. d. num. 55. ad 74. Cortiad. decis. 258. num. 45. cum seqq. quos cum aliis refert, & sequitur *Rot. in d. Romana Funeralium 6. Quæ omnia.**

Num. 7. Funerale non factum, debetur, & quidem totum Parocho, nec ulla pars illius * debetur Ecclesiæ, in qua Cadaver sepultum est ut *Rot. in d. Romana Funeralium coram R. P. D. Moliner.*

Num. 10. cum seqq. Firmata hic per Nos circa expensas funerum, & alia comprobantur à *Constantin. ad stat. Urbis Annot. 30. art. 1. n. 152. cum seqq.* ubi tamen non audent firmare quod expensæ funerum pari passu ambulent cum credito Aromatarii Urbis, attento privilegio Aromatarii Urbis concessio à *Clemente VIII.*

Quod expensæ ultimæ infinitatit præferantur aliis Creditoribus etiam anterioribus * de etiam firmavit *Rot. in Romana Fideicommissi de Severis 18. Junii 1708. coram R. P. D. Omanno 5. Prout nec relevat.*

Ideoque in concursu Creditorum non tenetur Creditor præstare cautionem de restituendo prioribus, * & posterioribus Creditoribus tenet *Campell. ad constit. Ducatus Urbini decret. 100. num. 1103. pag. 794.*

Alia de expensis ultimæ infinitatit vide *8 penes D. Advocatum Calcagnin. de Embolus. tend. observ. 9. num. 100. & seqq.*

Num. 13. Vestes lugubres Uxoris, & Familiæ gaudent privilegio funetis * *Cancer. var. resolut. par. 1. cap. 9. num. 9. Antonell. de tempor. legal. lib. 4. cap. ultim. jub. num. 72.*

Num. 15. Creditor pro expensis funetis non præferatur Creditoribus privilegiatis * ut tenet *Gait. de credit cap. 4. quæst. 11. num. 1952. cum seqq.*

Quod Creditor pro expensis funetis Viri præferatur doti ea potest esse ratio * quia Uxor tenetur sepelire, & infirmum alere virum quandiu alio modo censui non potuerit, ut docet *Gait. loc. cit. n. 1955. cum seqq.*

Præferatur anterioribus Creditoribus expressam hypothecam * habentibus *Mertin. de pign. lib. 4. quæst. 17. num. 1. cum seqq. Cancer. var. Res. par. 1. cap. 9. num. 9. Rot. in d. Romana Fid. de Severis loc. cit.*

Adeout in concursu Creditorum non tenetur cavere de restituendo prioribus, & posterioribus Creditoribus * quia in eo cessat causa, ob quam talis cautio præstatur, ut firmat *Campell. ad constit. Ducatus Urbini decret. 100. n. 1102. pag. 794.*

Et possunt Bona fideicommissaria alienari deficienribus bonis liberis * ut respondit *Rot. in Romana, seu Reatina Census 12. Junii 1713. coram R. P. D. Falconerio sub 4. Altera verò.*

Num. 17.

Num. 17. vers. Non autem Matris non tenetur ad
15 expensas funeris Uxoris nisi in casu * quo Uxor
nihil reliquerit, & e converso *text. in l.
quod si nulla ff. de Religio. & sumpt. funer.*, &
fitmat D. *Advocatus Calcagnin. de Emphyteus*,
& *Fend. observat. 9. num. 59.*

Num. 18. Maritus pro expensa funeris Mulieris
16 tenetur concurrere proportionabiliter * pro
rata dotis, quam consecutus est, ut fitmat D.
Calcagnin. ubi supra num. 73. qui num. 69. cum
seqq. distinguit tres casus.

Num. 19. Occasione discussionis articulorum an
bona fideicommissaria distrahi possint pro
17 expensis funeris * & an haeres, seu tertius
praeteratur in repetitione huiusmodi expensa-
rum Creditoribus etiam hypothecam expres-
sam habentibus vide doctissime firmata à
D. *Advocato Calcagnin. in d. observat. 9. qui*
multa à nobis tradita in hac materia expen-
sarum funeris sequi non dedignatus est.

Num. 22. Uxori Viduae ob mortem Mariti in-
tra annum iustus an, quae vestes lugubres, &
17 Rheda * debeantur vide *Romaneum Pauluccium*,
qui late, & docte materiam examinat in ejus
disertat. 14. vol. 1.

19 Cetera de funere, & funeris expensis vide

Campell. ad constitutiones Ducatus Urbini De
cret. 110.

In Urbe ad tollendas controversias, quae
20 occasione tumulationis, & funerum frequen-
tissimè insurgunt, dum ex mera benignitate
S. D. N. *Clementis XI.* feliciter regnatis Vi-
ces-Cerentis munereungebar, publicatum,
& inpressum fuit de anno 1707. novum.
Statutum Cleri Romani super expensis eto-
gandis, & aliis hanc materiam concernen-
tibus, de mandato ei me: Cardinalis Gas-
paris de carpiueo Urbis, ejusque Dilictus
Zelantissimi, ac Sapientissimi Vicarii, In quo
quidem opere multum laboris impendit I. V.
& S. Theologiae Doctor R. D. Nicolaus An-
tonius Cuggio ejusdem Tribunalis Eminenti-
ssimi Vicarii dignissimus in materiis Ecclesiasticis,
& Spiritualibus Secretarius, & Synodalis Exa-
minator, singulari vigilantia, & integritate
officium illud laudabiliter adhuc exercens.
Quod Statutum à dicto Cardinali Carpiueo
approbatum, & a praefato Summo Pontifice
confirmatum, exactissime tanquam lex ab in-
de citra observatur, plaudente universo Po-
pulo.

De Custodibus Portarum.

R V B R I C A XXVIII.

Statuiamus, & ordinamus, quod Custodes Portarum non audeant, vel praesumant ac-
cipere aliquam rem, videlicet foenum, aut ligna, & similia ab aliqua persona con-
ducente ligna, & foenum, aut similia in Civitatem Faventiae, seu suburbia, etiam à
sponte dare volentibus, sub poena librarum trium bonon. pro qualibet vice, qua con-
tractum fuerit & quilibet possit accusare, & habeat medietatem poenae praedictae, &
credatur Sacramento accusatoris.

S U M M A R I U M.

- 1 **P**ortae Civitatis sunt patres murorum.
- 2 Portae Civitatis sanctae, & quodam-
modo Divini juris dicuntur.
- 3 Portarum Civitatis non minus quam muro-
rum est habenda ratio tempore pacis, &
belli.
- 4 In portis Civitatis non potest aliquid moli-
ri, neque habitati abique Principis per-
missa.
- 5 Custodia portarum Civitatis est antiquis-
sima.
- 6 Conservari debent portae Civitatis ab eo,
qui habet majus interesse.
- 7 Claves portarum Civitatis custodire est offi-
cium Dignitatis, & habet aliquam jurisdi-
ctionem.
- 8 Custodes portarum Civitatis possunt itine-
rantes, & transeuntes perquirere, an ha-
beant aliquid prohibitum. Vide ibi.
- 9 Gabellarii, seu eorum Officiales molesti, &
difficiles se reddere solent praesertim cum
Clericis, & Ecclesiasticis in iis locis, in-

Tom. II.

quibus sunt exempti, itaque jurgis, & con-
tentionibus introductionem, vel extractio-
nem eorum rerum impediunt, aut retar-
dant, quod non est permittendum.

- 10 Clerici, & Ecclesiastici exempti in ingressu,
vel egressu Civitatis sufficit, quod ostendant
res, quas introducere, vel extrahere inten-
dunt Officiali Gabellarii, & super earum
pertinentia, & quod non sint destinatae ne-
gotiationi Rator eorum juramento.
- 11 Index Ecclesiasticus cognoscere debet omnes
controversias inter Ecclesiasticos, & Ga-
bellarios, eorumque Officiales.
- 12 Portarum Civitatis materiam tractantes.
- 13 Merces in Commissum, an, & quando in-
cidat ob vectigal non solum, vel quia non
fuit petita à Gabellario, vel non denun-
ciatum, vel ob ignorantiam transeun-
tis cum mercibus.

OBSERVATIO.

- 1 **P**ortae Civitatis, quae sunt munitae cum par-
tes *Petr. Gregor. Tholofan. de Rep. lib. 1*
cap. 3. n. 10. Sanctae, & quodammodo Divin

V u

a Jul-

- 2 Juris dicuntur §. *Santia*. ubi *Harprecht*. Institut. de *Rev. divis.* & illatum non minus quam mu-
 3 rotum habenda est cura *Kuipfchild*. de *Jurib. & privil. Civit. Imperial.* lib. 5. cap. 26. n. 40. sive belli, sive pacis tempore agatur, ut ad-
 monet *Aristotel.* lib. 6. *Politie.* ibi 1 oportet in pace, & in bello portarum, & murorum vacare
 4 custodia, & docet *Gothofred.* à *Ballo* in *tratt. Rerum* quast. 7. n. 81. nec in eis aliquid mo-
 litur; Imo neque habitari absque Principis per-
 missu potest l. *Neq;* 3. ff. *Ne quid in loco sacro*,
 5 *Sprenger.* de *Jure adific. tit. de porta* in *prin.* & *Galgmet.* de *Jure public.* lib. 4. tit. 318. n. 8.
 Advertendum, quod antiquissima est por-
 tarum Civitatis custodia, ut legitur in *Illierem.*
 6 cap. 37. ibi: *cumque pervenisset ad portam Be-*
 7 *miamin, erat ibi Cuslos porta per vices nomine*
gerias.

Advertendum etiam, quod portæ Civitatis debent conservari ab eo, qui habet majus
 6 interesse, ut docet *Marta* decisi. *Pisan.* 62. n. 13. cum seqq. Et claves committi solent custodim dignioris Civitatis, *coutrovers.* 201. n. 68. nam Cla-
 ves portarum custodire est Officium dignita-
 7 tis, & habet aliquam Jurisdictionem, ut tra-
 dit *Civitas*. ubi *suprà* n. 66. cum seqq.

Notandum pariter, quod Custodes porta-
 rum Civitatis possunt itinerantes, & tran-
 8 seuntes perquirere, & visitare, ac eorum ba-
 galia, valijas, capfas &c. perferuntur, ut
 sciant, & videant utrum quidquam prohibi-
 tum transire intendant, vel in Civitatem,
 seu Provinciam, & Regnum aliquod contra
 sanctiones immitant, ut in proposito tradunt
Bart. & *Placca* in l. *Presidibus*, cum seq. & in l.
 9 *Si quis C. de Curia public.* lib. 12. & in l. 2. C.
Quand. & quib. quarta pars debeat. lib. 13. cum
 aliis relatis per *Oter. loc. cit.* n. 29. & n. 30.
 subdit quod tamen non debent.

Quandocumque hujusmodi Officiales ex instita

quam eorum muneris asperitate se reddere
 9 solent difficiles, atque molesti, ut habetur
 in l. *Quanta ff. de Publican.* præsertim cum
 Clericis, & Ecclesiasticis personis, ubi sunt
 exempti, ut reletur in cap. *Laicos*, & in cap.
 10 *Laici* 2. quast. 7. & in cap. *Clerici*, ibique gloss.
 de *Immunit. Eccles.* in 6. ita ut longiori inter-
 posita mora, vel jurgiis, ac contentionibus
 excitatis introductionem, & extractionem im-
 pediunt, vel retardant, eosque diu defatiga-
 tos dimittunt, quod non est permittendum,
 ut advertit *Rot.* in *recent.* decisi. 412. num. 22.
 cum seq. par. 9. tom. 2. Nam satis est, quod Ec-
 11 clesiastici in ingressu, vel egressu Civitatis bo-
 na, quæ per se, vel eorum famulos, ac Mi-
 nistrulos inducere, aut extrahere intendunt,
 ostendunt Officiali ibi residenti, ut dixit *Rot.*
 ubi *suprà* sub n. 23. cum seq. & si oriatu inter
 eos contencio super pertinentia rei, vel præ-
 tendatur esse negotiationi parata, standum est
 juramento ejusdem Ecclesiastici præstando coram
 12 Judice Ecclesiastico, juxta gloss. in *Clement.*
Presenti, in verbo *non negociandi*, vers. *si autem*,
 de *Cens.* ibique Scribentes, & firmavit *Rot.* coram
 13 *Coccin.* decisi. 296. num. 11. cum seqq. & in
 dicta decisi. 412. num. 24. cum seqq. in quibus
 etiam relatis pluribus concordantibus firma-
 14 tur, quod quælibet controversia tam super
 Clericatu, quam super alio articulo discutienda
 erit coram Judice Ecclesiastico. Qualiter
 vero, & quando merces incidat in Commis-
 sium ob rectigal non solum, quia non fuit
 petitum, vel denunciatum, vel ob ignoran-
 15 tiam transeantis vide plene D. *Advocatam*
Nicolaum Cajetanum *Agatum* ad decisi. *Molitor*
 par. 1. §. 6. de *Jure dobane* quest. 1.

Cætera de portis, & muris Civitatis vide
 13 penes *Ricc.* *Vindicat.* *Juris* cap. 7. & *Fortis* de
Jure nova Urbis condenda cap. 12.

De Campanariis.

R V B R I C A XXIX.

Campanarii Turris Communis Faventiae sint duo eligendi, & deputandi per Domi-
 nos Antianos, & adiunctos, si & cum opus fuerit cum eo salario, & provisione si-
 bi statuenda per generale Consilium dictæ Civitatis, quorum unus semper permorari
 debeat die, nocturne ad custodiam dictæ Turris, & ad ipsam invigilare pro emergentibus
 dictæ Civitatis, ut si casus aliquis accideret, mox debeat Campanas Turris pul-
 sare prout oportunum fuerit. Et si domus quæpiam igne cremari contingerit statim sep-
 tem idibus pro qualibet vicè (ut moris est) Campanam, nuncupatam *la raffanella*,
 pulsare teneatur, ac debeat, ut populus ad ignem extinguendum excitetur, & currat.
 Et si rumor fieret, vel aliquod maleficium committeretur in civitate, vel Suburbis, ipsam
 Campanellam cum pulsibus, aut idibus quinque pulsare teneatur, & debeat in si-
 gnum quod Custodes Portarum claudere debeant Portas ipsius Civitatis, & Subur-
 16 bii, ut malefactores extra Civitatem, & Suburbia exire nequeant. Teneantur item
 dicti Campanarii ipsam Campanellam, seu raffanellam omni die pulsare hora vigesima
 tertia, ut moris est, & hora noctis secunda qualibet nocte, & ante dictam horam, vel
 post si sibi a Rectore, vel Dominis Antianis imponeretur, ut post dictum sonum ne-

mo sine lumine per Urbem vadat, & tantum in pulsando dictam Campanellam perdu-
rare debeant, quod verisimiliter quis possit ire ab una parte dictæ Civitatis ad aliam.
Debeant etiam horas diei, & noctis mox resonare post horas horologii cum majori
Campana sub pœna solidorum quinque bonon. qualibet vice qua contrafecerint.
Quam item pulsare debeant pro convocando, ac congregando officio Dominorum
Antianorum, & pro Congregatione generalis Consilii dictæ Civitatis tribus vicibus.
Debeant rursus dicti Campanarii dicta Campana nuncupata *la raffanella*, sonare die-
bus iudicialibus ad iura reddenda coram Domino Potestate Faventis de mane tribus vi-
cibus ex intervallo. Non possint tamen modo aliquo dictam raffanellam pulsare ad
excitandum populum ad arma capiendâ sub pœna manus sibi amputandæ nisi commis-
sum fuerit sibi ipsis, aut alteri eorum a Rectore, vel Dominis Antianis expressè. Et
in prædictis omnibus aliis semper teneantur parere Rectoribus, & Dominis Antianis
dictæ Civitatis pro tempore prout eis commissum fuerit, pœna eis, & cuilibet eo-
rum in prædictis, & sibi committendis solidorum quadraginta bonon. qualibet vice,
& privationis officii.

S U M M A R I U M .

- 1 **C** Campanarum origo, & Inventor remis-
sive.
- 2 Campanatum usus est antiquissimus.
- 3 Campanæ utilitatem sunt, & quare, ac ad
quid infervantur.
- 4 Campanarum materiam tractantes remissive
- 5 Horologiis horæ distinguuntur.
- 6 Horologiorum origo.
- 7 Horologiorum Inventores remissive.
- 8 Horologiis nihil iuventidâ.
- 9 Magistratus horologii eam habere debet,
Alique prædicere virum periculum
- Aktiones omnes ad horologium publicum
componuntur n.9.
- Confusio magna oritur si horologium pu-
blicum non benè gubernetur n.9.
- 10 Horologium inordinatè procedens non est
attendendum quandò agitur de probando
certo preciso tempore
- 11 Plura horologia si adsint in Civitate, quod-
nam est attendendum, vel quænam sint at-
tendenda, dum agitur de probanda certa
hora.
- 12 Habitatores Civitatis, vel Oppidi, & In-
colæ, qui in finibus Territorii agros possi-
dent, ibique habitant, tenentur ad con-
tributionem expensarum pro custodia, &
gubernio horologii publici.
- 13 Rustici horologium in ventre habent.
- 14 Horologiorum materiam tractantes remis-
sive.

O B S E R V A T I O.

- 1 **C**ircâ Campanarum originem, & Inven-
torem inter Scriptores est magna con-
troversia, ut videre est penès *Barbosi. Pot. deci-
siv. & consultat. lib. 3. vot. 102. num. 3. Klob. de 3
contrib. cap. 9. num. 98. cum seq. cum aliis infra
allegandis.*

Inconvertoveribile tamen est, usum illarum
esse antiquissimum, ut omnes farentur, &
per ceteris *Hadrrianus Inanis lib. 3. Animadvers.*
Tom. II.

cap. 11. Utilitatem sunt Campanæ, cum infer-
vantur ad convocandum Populum, ad audiendum
Mittam, & Divina Officia, & ad funeranda
cadavera Christi Fidelium, ut audientes ex-
citantur ad orandum pro Anima Defuncti, Ca-
nonicos ad horas Canonicas, & ad Capitulum,
ad fugandos Demones, ad convocandum Uni-
versitatem pro rebus publicis pertractandis, in
fulminatione excommunicationis, ad convo-
candum populum pro extinguendo igne, pro
evitando tumultu populi, pro capiendis ma-
lefactoribus, alioque periculo publico pro-
pulsando, ut cecinit ille Poeta in sequentibus
versibus:

*Lauda Deum verum, plebem voco, congrego
Clerum.*

*Defunctos ploro, nimbum fugo, festa que ho-
noro.*

Quæ & omnia alia concernentia materiâ cam-
panarum videri poterunt penès *Bersazzol. con-
siliæ. lib. 45. numer. 10. volum. 1. Paris. conf. 92.
num. 4. cum seq. lib. 4. Hieronym. Palma conf. 81.
Fratrem Angelum Roccha de Campanis, Galgan,
de iure publico in lib. 3. Danza in Pagna DD. 10. 1
& in tom. 2. tit. de Armatione cap. 8. nu. 10. cum
seq. Barbosi in Summa decis. Apostol. collect. 82.
& de Offic. & potest. Episcop. par. 2. allegat. 27.
num. 46 cum seq. & par. 3. allegat. 50. num. 55. &
cit. voto 102. Gavan. Manual. Episcop. verbo Cam-
pana, Pontificale Romanum in tit. de Benedictione
Campan. Carpan. ad Statut. Mediolan. cap. 82. 10. 2.
Garzon. in eius Opere inscripto la Piazza Uni-
versale cap. 70. §. Ma intorno d' Campanari. Ton-
dat. QQ. & resolut. Benefic. lib. 1. cap. 25. num. 1. 4.
cap. 38. num. 8. cap. 53. num. 1. cum seq. Narbon. Ho-
rograph. in Antolog. num. 138. cum seq. Francis-
de Ecclesiæ Cathedral. Klob. de Contribut. cap. 9.
Revit. in Pragmat. de persequen. malefactorum. 29.
Baron. de citat. tom. 1. quest. 10. & in Addit. ibi-
dem, D. Paciebell. de Distant. cap. 6. membr. 5. sub
num. 15. Novar. Practic. qq. par. 2. quest. 1. qui
scripsit contra Marantam, & quest. 112. Alto-
lin. resolut. 43. num. 69. cum seq. ac num. 82. cum
seq. Knipschild. de Juribus, & privileg. Civit.
Imperial. lib. 1. cap. 20. num. 54. & cap. 26. nu. 62.*

Cobell. ad Bullam boni Regim. cap. 31. num. 138. cum seqq. Sabell. pratt. univers. sub verbo Campana. & 5. Armi num. 43. & 5. Derobati num. 1. Servidori nu. 26. 4. Hare num. 3. Oratio. Vbert. de cit. cap. 7. num. 359. cum seqq. & cap. 12. n. 250. cum seqq. Dian. oper. moral. par. 6. strati. 7. resul. 37. Nicol. Fiescul. in verbo Campana, Marani. Respons. tom. 2. controvers. 11. & 22. Capon. disceptat. 33. an. 25. D. Reynal. Observeat. crim. volum. 3. cap. 33. 5. 13. nu. 21. cum seqq. Bordon. dec. Miscellan. 258. Vico decif. 307. num. 3. Ret. coram Scraphiu. decif. 223. & decif. 1095. coram Ningo. decif. 68. coram Rich. decif. 566. num. 6. in recc. dec. 56. n. 27. & decif. 196. num. 30. per. 19.

Inventis campanis introductus quoque fuit Horologiorum usus, quibus horæ distinguuntur, ut cum Pelidor. Virgil. Hieronym. Mag. Gald. Panzirol. & Angelo Roccha tradit Barbof. allegat. Pot. 102. num. 39. Eorum usum ex Clepydis, quæ ex aquæ commensuratione aliquando componebantur prius capisse notat Henricus Salmuth. in notis ad Gnid. Panzirol. rer. memorab. lib. 3. tit. 10. pag. 400. quem sequitur Kloeb. de Contribut. cap. 9. num. 80.

Quinam autem fuerint Inventores horologiorum omnes commemorat Gevar. in Horolog. Princip. in prefat. ad finem. & Garzon. nella piazza universale cap. 80. & quod primum Ægypti, deinde Græci Horologia composuerint tradit Salmuth. loc. cit. pag. 749.

Nihil jucundius reperiri potuisse Horologia advertit Pelidor. Virgil. de Reg. inventar. lib. 3. cap. 18.

Horologii publici tanquam ad Publicum spectantis curam habere debet Magistratus, illique præficere Virum pectum, qui eum gubernet, & custodiat, quoniam omnes actiones hominum in Republica ad horologium publicum componuntur, ideoque nisi bene gubernetur, magna inde oritur confusio rerum, ut admonet Knipschild. de Jurib. & Privil. Civit. Imperial. lib. 5. cap. 26. num. 61. Inordinatæ enim Horologii procedens non est attendendum, quando agitur de probando certo, & præciso tempore, prout ad effectum collationis Beneficii dixit Ret. coram Celf. decif. 19. num. 8. et si in Civitate adessent plura.

Horologia, eo casu si agatur de materia favorabili statui horologio, quod propitium fuerit causæ favore dignæ, In causa verò odiosa contrarium sequendum juxta doctrinam Bobadillæ in sua Politica lib. 5. cap. 3. num. 25. quam declarat procedere, quoties duo tantum horologia adfuerint Parador. Rer. quovid. lib. 3. qu. 9. num. 10. Verum si in Civitate adfuerint plura horologia, tunc pariter ad effectum collationis Beneficii circa horam, qua obiit Beneficiarius standum est numero pluribus, prout fecerunt in testibus, ut tenet Barbof. de Offic. & potest. Episc. par. 3. allegat. 57. num. 186. vers. Ac si multa, & Castrop. Oper. moral. to. 2. strati. 13. dispnt. 2. punct. 22. 5. 2. sub num. 1. & respondit Ret. coram Celf. loc. cit. num. 7. sed ad effectum jejuniis, & ad hoc, ut sequenti die quis communicare valeat, potest eligere Horologium, quod ultimo loco sonaverit, nam est veluri, ac si essent diversæ opiniones probabiles, quo casu licet utram illarum amplecti, ut reprobari contraria opinione, & adductis concordantibus firmat Barbof. ubi supra num. 186. vers. Si horologia diversæ sint.

Cæterum cum Horologia pro commoditate, & utilitate publica, imò propter necessitatem introducta fuerint, ut notat Gevara loc. cit. ad finem. Ideo non solum omnes habitatores Civitatis, vel Oppidi, verum etiam Incolas, qui in finibus Territoiæ agros possident, ibique sedem, & habitationem constituerint ad contributionem expensarum occasione horologii pro rata æqualiter obligari, respondit Peregrin. conf. 102. lib. 1. quem sequitur Kloeb. de Contribut. cap. 9. num. 76. vers. Ex eadem cum seqq. ac num. 81. quamvis Rostici si horologium in ventre habeant, quod illis insalubriter horam jentaculandi, prandendi, antecenium sumendi, & cenandi indicat, ut ait Garzon. cit. cap. 80. in fine, ea ratione, quia horologia utilitatem, & necessitatem publicam respiciunt.

Alia de Horologio videlicet poterunt penes Fortiam de Iure nova Urbis condenda cap. 9. lib. 5. & Kloeb. de Contribut. cap. 9. num. 79. junctis num. 80. cum seqq.

ADDIT. AD RVBR. XXIX. LIB. VII.

SUMMARIVM.

- 1 **C** Campana pulsari non debet ad arma, nisi in gravibus delictis.
Pulsari an & quando possit, vel non tempore interdicti num. 1. & num. 2.
- 3 Horologiis numero pluribus statui quando agitur de probando tempore obitus Beneficiarii num. 3.

Num. 3. Campana pulsari non debet ad arma, nisi in gravibus delictis, aliis Cives concurrere non teneretur, nec molestari possent,

ut cum Capoblenc. de Buron. pragm. 19. num. 56. tradit Reynald. in supplem. ad cap. 15. supplet. 2. num. 104. Quando verò pulsari possint, vel non tempore interdicti vide * Alter. de Confur. dispnt. 5. de Interdicto cap. 2. fol. mibi 376. cum seqq. tom. 2.

Num. 11. Quando agitur de probanda morte Beneficiarii ad effectum reservationis, vel illius exclusionis, & concurreit pulsatio plurium Horologiorum standum est numero pluribus, ut respondit Card. de Luca de Benefic. discurs. 15. num. 12. Ret. coram Duno. jun. decif. 807. nu. 7.

De Usuris, & Judæis.

R V B R I C A XXX.

Usurarum voraginem, quæ animas devorat, & facultates exhaurit, compescere cupientes, quæ etiam utraq; pagina testamenti condemnatur, necnon a sacris Canonibus reprobat, etenim quo minor foeneratoribus aderit foenerandi commoditas, eo magis admittitur sceleris excrecendi libertas. Idcirco hac præsentis lege, Statuto, & decreto in perpetuum valituro, & duraturo decernimus, statuimus, & ordinamus, quod nulli liceat, tam Christiano, quam Hebræo, seu Iudæo cuiuscunque conditionis, & gradus extiterit, foenerari, seu sub usuris quoquo modo mutuare in Civitate Faventis, ac Suburbis, eiusque Territorio, & Districtu, ac ibi aliquo modo pignora, aut pignora recipere per se, vel alium, seu alios, directè, vel indirectè, palam, vel occulte, sub quovis quæsito colore, vel prætextu, nec aliqua pignora de dicta Civitate, eiusque Comitatu, Territorio, & Districtu ab aliquo accipere pro deferendo illa ad aliquem alium locum causa ea pignorandi, nec cum aliquo esse participem in pignorando, aut pignorari faciendo, sub poena 200. ducatorum auri pro singulo, & quolibet contrasfaciente, & toties quoties contrasfactum fuerit in quolibet casum prædictorum, & sub poena perditionis veræ sortis, pignorum, & usurar, & quod accusatori, seu referenti, & denuncianti debeat. & applicetur tertia pars poenæ prædictæ, & alia duo tertia dictæ poenæ applicentur Communitati Faventis, & restituantur pignora eis, à quibus dicta pignora receperint absque verâ sorte, & usura in casu contrasfactionis, nec contra hoc Statutum aliquid statui possit etiam per Consilium generale.

Statuentes, volentes, ac mandantes item quod omnes, & singuli Hebræi debeant, ac teneantur vigore præsentis Statuti, ac Decreti tam in Civitate Faventis, quam eius Comitatu, & Districtu deferre biretum coloris croci discooperatum, ut à Christianis, (sicut decens est, ac sacri Canones sanxerunt) dignoscantur, sub poena ducatorum decem auri pro quolibet contrasfaciente qualibet vice Communi Faventis applicari.

Prohibentes expressè per præsentis Statutum quod nulli liceat Hebræo, seu Iudæo in Civitate Faventis, eiusque Comitatu, & districtu modo aliquo apothecam aliquam habere, & tenere ad vendendum pannos cuiuscunque sortis, & tam novos; quam tritos prohibitos, nec aliqua pignorum genera sub aliquo quæsito colore, & poena ducatorum 200. auri pro quolibet contrasfaciente qualibet vice, nisi obtentum fuerit per Consilium generale Civitatis Faventis legitime congregatum, & partio posito, & obtento ad fabas, quod obtineri debeant per tres partes ex quatuor dicti Concilij, ut supra legitime congregati.

Statuimus postremo, ut de cetero nullus Hebræus, seu Iudæus cuiuscunque conditionis, & gradus fuerit possit, & valeat modo aliquo venire ad habitandum in Civitate, aut Suburbis, Comitatu, seu Districtu Civitatis Faventis sub aliquo prætextu, seu quæsito colore, sub poena ducatorum centum auri. Et nihilominus discedere teneatur sub cadem poena, quæ poena toties committatur, quoties per quemlibet ex Iussicentibus in Civitate Faventis, & seu per officium Dominorum Antianorum, vel per alios Agentes nomine Communitatis prædictæ ei indicta, seu nota facta fuerit dispositio præsentis Statuti, & Decreti, nisi per Consilium generale prædictum simili modo obtentum fuerit partitum per tres partes ex quatuor Consiliariorum tunc legitime congregatorum, nec partitum aliquid super prædictis obtineri possit aliter, nec alio modo, & aliter obtentum non valeat, nec sit alicujus roboris, vel momenti. Hoc Statutum sit præcisum in quolibet sui parte, & Capitulo.

S U M M A R I U M.

- 1 **U**suræ prohibita sunt de jure naturali, Divino, & humano.
- 2 Mutuantibus, & pignorantibus sub usuris poenæ num. 1.
- 3 Poenæ usurariis imposita remissivè.
- 4 Usurarii manifesti privantur factione Testamenti, et si illud condiderunt, non valet, nisi

- restituerint usuras, vel præstiterint cautionem de illis restituendis. 3. Amp. n. 4. & 18. Lim. n. 5. 6. 7. 9. 11. 13. & 14. Vide n. 8. 10. & 12.
- 5 Testamentum Usurarii manifesti ne valeat, duo sunt probanda nempe factum ipsum, usurarium, & qualitas facti, videlicet illum esse manifestum. Vide n. 16.
- 6 Usurarius manifestus quis dicatur remissivè,

- 19 Pontifica convalidare potest testamentum, usucapi manifesti.
- 20 Iudaeorum mores à nostris discordant, & eorum conversatio cum simplicibus Christianis Fidelibus est periculosa.
- 21 Iudaei an iuste recipiantur à Christianis remissive.
- 22 Iudaei in Civitate Faventiae habitare nequeunt.
- 23 Iudaeis injunctum fuit discedere à Sacerdote Ecclesiastico, exceptis Civitatibus Urbis, Avenionis, & Anconae.
- 24 Iudaei ejiciendi aliquando sunt à Regno, & Principatu, prout expulsi fuerunt à Hispania, & Gallia, & nu. 5.
Princeps secularis potest expellere Iudaeos à suo Principatu nu. 24.
- 25 Iudaei habitum distinctum, vel signum gestare debent, ut à Christianis Fidelibus distinguantur.
- 26 Iudaei usuras excentes cogendi sunt ad restitutionem, & criminaliter puniri possunt num. 27.
- 28 Usurae Iudaeorum Urbis redactae sunt ad rationem duodecim, & postea in totum prohibita tam in Urbe, quam in toto Statu Ecclesiastico.
- 29 Iudaei indumenta ex nova materia in Urbe consistere valent.
- Iudaei artem del Regartiere in Urbe exercere solummodo valent num. 29.

OBSERVATIO.

Usurae tanquam animarum devotantes, & facultates exhaustientes de iure naturali, & Humano prohibita sunt, & nostri Statuentes tale scelus abhorrentes sub usucapi mutuantibus, aut pignoratibus poenam imposuerunt, & quia usurarum materia est valde ampla, & à DD. plenissime tractata, Ideo in casuum concingentia adici poterunt Scrinentes in tit. de Usur. Leonardus de Usur. Gibellinus. cod. tract. Bonacini. alique Morales de Contractu. Gutierrez Prax. crim. quast. 78. cum pluribus sequ. Matthaeus de re crimin. contrav. 40. Damesius Reynaldus in ejus observat. crimin. tom. 2. cap. 16. §. 1. Sabell. Summa divers. tract. 5. Usura, Panimoll. decis. 44.

Praeter alias poenas Usurariis impositas, de quibus Gutierrez Prax. crim. quast. 78. cum pluribus sequ. Carpov. Prax. crim. par. 2. quast. 92. Leonardus de Usur. quast. 600. Pegner. decis. 31. Sprell. decis. 116. Usurarii manifesti praeter ceteris privantur factione testamenti, et si illud concederent, non valet, nisi praestiterint cautionem de illis restituendis, juxta Text. in cap. Quamquam de Usur. in 6. ibique Barbo. Passerin. veterique Scribentes, & docent Murg. Disquisit. moral. & Canon. tom. 3. Disquisit. 14. dub. 1. m. 16. Antunes Portugal. de Donat. Reg. par. 3. cap. 15. num. 70. cum sequ. ubi subdit, quod nec ad pias causas valet, & num. 71. adveccit quod cautio praestanda, debet esse pignoratitia, vel inde-

justitia, cum non sufficiat iustatoria, & cumular concordantes tom. 2.

Limita primo, quando Usurarius in eodem Testamento aliquid pro restitutione ablaturum legavit, tunc enim sufficitur, ut traditur à Maja observat. 1. m. 285.

Limita 2. quando post mortem Testatoris praestita fuit cautio de restituendo usuras, nam tunc Testamentum alias nullum median- te hac cautione convalidatur, Maja loc. citat. num. 274.

Limita 3. quando ex probationibus factis post mortem Testatoris usurarius manifestus fuit detectus, cum hujusmodi probationes non retrotrahantur ad effectum annullandi Testamentum jam conditum ex DD. cumulat- tis per Leonardus de Usur. quast. 100. num. 70. vers. Contrarium sentiant.

Contra hanc Limitationem, quod nempe probationes ex post facto factae non inducant ex nunc qualitatem usurarii manifesti, sed detegant illam, quae adetat de tempore conditi Testamenti est veteri opinio, quam tenet Federicus de Sen. conf. 8. num. 1. in fine, vers. Nec dicat aliquis Zabarell. in Clemenc. Eos sub num. 23. Versus finem de Sepult. & conf. 81. sub nu. 3. vers. Ad dubium autem, Abb. in cap. Diversi sub nu. 6. de Usur. & in conf. 22. lib. 1. & conf. 81. per tot. lib. 2. Forcalderin. conf. 15. sub nu. 2. de Usur. Anton. de Butr. conf. 28. §. in quantum dixi, Curt. jun. conf. 337. sub num. 77. vers. Ad quartum verò, & num. 78. ubi contrarium refutat Petrus Gregorius de Usur. lib. 3. cap. 14. num. 3. & 10. Molpessus de Contractu. cap. 23. num. 163. Rot. coram Seraphin. decis. 593. num. 4. & tenet adducti per Leonardus. quast. 100. num. 70.

Limita 4. quando conditum fuit Testamen- tum favore piam causam, & decessit cum signis contritionis, & poenitentiae, ac cum Sacra- menti Ecclesiae, ut respondit Ancharanus. conf. 429. per tot. Duardus de Camb. 5. 3. quast. 2. m. 24. in fine, Covarr. Var. resolut. 3. cap. 3. in fine, ubi hanc opinionem aequiorem, quam aliis relatis sequitur Pegner. decis. 31. num. 9. vers. Sed Co- ver.

Contra hanc Limitationem tanquam de- dicto coneraciam dispositioni Text. in cap. Quamquam de Usur. in 6. tenent Butr. conf. 25. num. 6. & conf. 28. §. Non obstat, cum duobus sequ. Tufib. conclus. 342. num. 90. cum sequ. lit. V. Diana Resolut. moral. quast. 7. tract. 6. de Testam. privoile. resolut. 11. cum aliis splucibus cumulatim per Bof. Oper. moral. tom. 2. tit. de Testam. ad pias caus. num. 194. Gibellinus de Usur. lib. 1. cap. 11. artic. 2. num. 6. & Antunes Portugal. de Donat. Reg. par. 3. cap. 15. num. 71. tom. 2.

Limita 5. quando Testator satisfecit de Usuris, vel de satisfaciendo dedit cautionem idoneam, ut adveccit Coccin. in annotat. decis. 9. 26. num. 4. & conf. 1769. num. 15.

Quae Limitatio habet locum, quavis cautio praestita fuerit post conditum Testamentum cum tunc secundum aequiorem, & com- muniorem opinionem convalidet Testamen- tum

sum prius conditum, ut tenet *Coccin. dista an-
not. 26. sub num. 4.* & post relatos contrarium
sentientes hauc uti æquiores tenet *Murga
Disquisit. moral. & Canonic. tom. 2. disquisit. 14.
dub. 1. num. 17. Antance Portugal. de Donat. Reg.
par. 3. cap. 13. num. 73. tom. 2.* Qui num. 72. ad-
vertit, quod si post conditum Testamentum
denovo usuras exercuit, adhuc non valebit,
non obstant cautione præstita.

Limita 6. quando Testator constituit Pro-
curatorem ad restituendum usuras post ejus
13 obitum, quo casu cautio etiam post condi-
tum Testamentum potest præstari per Procu-
ratorem, ut dixit *Apt. cor. Coccin. et. decif. 1769.
num. 15.*

Limita 7. quando quis pecuniam fœnori
dedit, usuras tamen non exegit, vel si usuras
14 exegit, novum tamen fœnem recepit, ut
declarat *Giballin. de Usur. lib. 1. cap. 11. artic. 2.
sub num. 6. post med.*

Advertendum, quod ad hoc ut Testamen-
tum Usurarii non valeat, duo copulativè re-
15 quiruntur, & sunt probanda, nempe factum
ipsum usurarium, & qualitas facti, hoc est
illum esse manifestum, ut disponit *Text. in
cap. Quamquam de Usur. in 6. & firmat Bald.
conf. 459. num. 9. vers. Secundò non est lib. 4. Jaf.
conf. 78. num. 7. lib. 3.*

Et illa qualitas manifesti, & notorii talis
requiritur, ut ipsa criminis evidentià nulla
tergiversatione celari possit, ut aliis omis-
sit doctissimus *Covar. Ver. resol. lib. 3. cap. 3.
num. 5. 6. At si tractetur. Bald. in leg. 1. num. 23.
de Sacrosanct. Eccles. & conf. 447. lib. 5. ac in
cap. Iur. presentium num. 8. in fine, ibique *Belin. n. 13.
de probat. Jof. Andr. in cap. Quia in omnibus de
Usur. Angel. conf. 10. num. 1. cum segg. Jaf. conf. 78.
num. 31. Bonae de Contract. disp. 3. quest. 3. post
ultim. num. 2.**

Quis autem dicatur Usurarius manifestus,
vide *Leotard. de Usur. quest. 100. Giballin. eodem
17 tract. lib. 1. cap. 11. artic. 1. Fragos. de Regimin.
Reip. par. 1. lib. 1. disp. 4. num. 290. cum segg. &
Bonacin. loco allegato.*

Advertendum etiam quod pœna instabili-
tatis inflicta usurariis manifestis habet lo-
18 cum, non solum quando commisit usuras for-
males provenientes ex mutuo vero, verum
etiam in virtualibus, & implicitis provenien-
tibus ex aliis contractibus usurariam pravi-
tatem redolentibus, in quibus addit mutuum
palliatum secundum communiorum opinio-
nem, quam sequuntur *Jaf. in leg. Ejus, qui in
Provincia sub num. 1. ff. si cert. pet. Covar. citat.
cap. 3. sub num. 6. vers. collato, Duard. de Camb. 3. 3.
quest. 3. num. 5. Abb. in cap. Ad nostrum, num. 3.
de Empt. & vendit. & in cap. 22. per tot. lib. 1.
Novar. in manual. cap. 17. num. 180. Molin. de
Contract. disp. 333. sub num. 1. vers. Neque item
est necess. Salas de Usur. dub. 46. sub num. 1. Vgo-
lin. eodem tractat. cap. 24. 5. 8. Azor. l. ult. moral.
par. 3. lib. 5. cap. 19. sub 5. Quæro in hac, Card. de
Lugo disp. 23. num. 337. & latè *Bosi. Oper. moral.
tom. 2. tit. de testam. ad pias causam. 182.**

Notandum pariter quod Pontifex potest
convalidare testamentum nullum Usurarii
19 manifesti, ut docet *Vaquez de Success. lib. 3.
limitat. 31. num. 107.*

Ut Fides Catholica, quam Populus Faventi-
nus firmissimè semper professus est, illicita
conferretur, & usura omni jure prohibita
arceatur, nostri stantes utrique consu-
lendo, mutuantibus, aut pignoraaribus pecu-
nam merito imposuerunt; eo quia perfido-
rum Iudæorum mores penitus à nostris dif-
20 cordant, & ipsi ob continuam conversatio-
nem, & assiduam familiaritatem ad eorum
superstitionem, & perfidiam simplicium ani-
mos inclinarent, ut advertit *Alexander III.
in cap. ad hæc. 8. de Judæis, ac Saracen. proinde
licet D. Pignatell. consultat. 24. num. 1. cum
quampurimis seggent. tom. 5. doctissimè, &
21 eruditissimè examinet, an iustè Iudæi à
Christianis recipiantur, & num. 70. cum segg.
teneat illos recipi posse, nihilominus à nos-
tris Statutibus cautius agendo præsentis
Statuti sapientissimè mandatum, ne Iudæi in
22 Civitate Faventis habitent, ut de simili
Constitutione vigente Mediolani laudat *Garon.
in Constitut. Mediolan. lib. 1. tit. 2. in princip.
& consonat cum Constitutionibus B. Pij V. in
Bullar. novo in ordine la 80. 5. 1. cum segg. vol. 2.
& Clementis VIII. la 19. 5. 6. volum. 3. mandanti.*
23 bus quod omnes Iudæi discedere debeant ab
omnibus locis Ditionis Ecclesiasticæ, exceptis
Civitatibus Urbis, Avenionis, Anconæ, &
dixit *Ret. in recent. decif. 225. num. 13. in fine,
par. 14.**

Et convenit quod aliquando eliciantur à
24 Regno, & Principatu, ac Provinciis, eorum
perfidia Catholicis noceat, & scandalum as-
ferat, ut bene probat *Simonac. de Catholic. In-
stit. cap. 35. num. 6. cum segg. Paschal. de Juri-
jur. potest. cap. 5. num. 15. & Fragos. de Regimin.
Reip. par. 1. lib. 1. disp. 2. num. 195. cum pluribus
segg. ubi respondit Principes Fideles posse
expellere à proprio Principatu Iudæos. Prout
expulsi fuerunt ab Hispania quadraginta il-
25 lia Iudæi, ut totum Regnum inficerent, &
usuris expoliarent, ut late defendendo hujus-
modi expulsiōnem testatur *Paschal. ubi supra,
& Camillus Borelli de Catholic. Regim. præstaut.
cap. 69. a num. 1. usque ad finem, & de alla simili
expulsiōne à Regno Franciæ refert *Guglielm.
de Benedict. in repetit. cap. Rymnus in verbo
duas habens filias num. 92. de Testam. & utrum-
que comprobat *Fragos. ubi supra num. 197.****

In iis verò Civitatibus, & locis, in quibus
morantur habitum distinctum, vel signum,
26 gestatè tenentur, ut à Christi Fidelibus dis-
tinguantur ad evitandam periculosam com-
mixonem inter eos, ut sancitum fuit per
*Alexandrum VII. in cap. in nonnullis 15. de Ju-
dæis, & Saracen. Paulum IV. in ejus Constitutio-
ne 3. 5. Bullar. nov. vol. 1. & per B. Pium V. in
ejus Constitutione la 6. & docent *Mieres super
Constit. Catalonia, par. 1. collect. 4. cap. 13. num. 2.
Gonzalez Tellez in dicto cap. in nonnullis num. 2.**

Scana

344 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ

Seanoar. de Vist. Carcerat. lib. 3. cap. 6. num. 4. & illis certæ leges præscribendæ sunt, juxta quas vivere debent prout sancitum fuit in primo Concilio Mediolani sub Sancto Carolo Borromeo, ut latè recenseantur per D. Pignatell. cit. consult. 1. 4. num. 1. 29. cum pluribus seqq. nec non à Sacra Congregatione Sac. Inquisitionis, ut prosequitur idem D. Pignatell. a num. 149. cum seqq. usque ad num. 235. & num. 235. cum seqq. registrari curavit Editum Eminentiſſimi Vicarii Urbis super Hebræis.]

Nec ultras tanquàm de Jure naturali, & Divino prohibitas à Christianis exigere va-
17 lent, si exegerint cogendi sunt ad restitutionem cap. Post miserabilem. ibique latè Gonzalez Tellez, de Usur. Bald. cons. 440. num. 12. lib. 4. & Leonard. de Usur. quest. 100. num. 32. juncto n. 53. ubi firmat ludæos quoque sœvus exigentes criminaliter puniri posse, & latè comprobando firmavit Ros. coram Merlin. decis. 409. num. 31. cum pluribus seqq. absque eo quod possint allegare consuetudinem mutandi sub senore Christianis, nam tanquàm abusus, & corruptela peccati nutritiva rejicienda est, ut cumulatim concordantibus firmavit Ros. coram Merlin. loc. cit. num. 22. cum seqq. imò nec allegare possunt privilegium obtentum à Summo Pontifice, cum nec Infideli causa peccandi sit danda, ut sancitum fuit per Alexandrum III. in cap. super eo 4. & in dicto cap. post miserabile ibique Gonzalez Tellez num. 2. post medium vers. Quæ solutio.

Cum à sanctissimo Clemente IX. deputata fuisset congregatio particularis super discussione articuli usurarum Hebræorum Urbis in locum edidit Illustriss. & Reverendiss. D. meus Severolus doctissimum responsum impressum penes Passerinum

cap. Quæquam 2. sub n. 84. de Usur. in 6. & resumpto examine ejusdem controversiæ in Pontificatu sancti Clem. X. ob valida fundamenta in d. Responso comprobata de an. 1670. emanavit resolutio pro reductione usurarum ad rationem duodecim us tellatur Passerin. loc. cit. & Pilsia ad Franc. de protestat. considerat. 50. num. 14. & postmodum prævia resolutione habita in Congregatione particulari deputata sub die 21. Octobris 1682. in totum prohibita fuerunt illis usura, & pignorationes cum usuris, & de ordine sanctissimæ centiæ XI. ab Eminentiſſimo Domino Cardinali Camerario desuper publicatum fuit Edictum. Et quia prædicta die 22. Octobris reservatum fuit examinandum, an idem statuendum esset quoad Hebræos habitantes in Legionibus Ferrariæ, & Urbini, ac in Civitate Anconæ, sub die 3. Augusti 1683. discussio articulo resolutum fuit contra Hebræos pro abolitione usurarum, & resolutio sub die 5. eiusdem mensis approbata fuit à Summo Pontifice, qui etiam mandavit desuper expediri chirographum referente Eminentiſſi. D. de Angelis tunc Provinciegerente, ac ejusdem Congregationis Secretario, & postea in premium ejus meritorum Sacra Purpuræ ornato, ut ipse tellatur in eius celeberrima Synodo Nonantolana Appendic. 3. pag. 57.

Possunt benè Hebræi in Urbe commorantes conficere indumenta ex nova materia, & 29 artem vulgò del Regaziere exercere, licet in Constitutione Pauli IV. in Bullar. novo la 3. 59. volum. 1. disponatur sola arte stracciariz, seu cenciariæ contentos esse debere, ut discussio articulo respondit Ros. in rec. decis. 192. per tot. par. 4. tom. 2.

ADDIT. AD RVBR. XXX. LIB. VII.

SUMMARIUM.

- 1 **U** Surarii mori solent ut animalia bruta, & aliquando à Demonibus publice rapti sunt.
- 2 Hebræi habitare debent in cornu Ghetto, & deferre signum distinctivum.
- 3 **N**um. 2. Usutarii mori solent ut animalia bruta, vel aliquo terribili judicio de eis contingente * rapti aliquando publice à Demonibus sicut legitur apud S. Antoninum in ejus summa tit. de usur. in princ. & per Peguer. in qq. crim. cap. 3. l. n. 19. quos refert, & sequitur

Azaved. in Comment. Juris Civilis lib. 8. tit. 6. num. 59. tom. 5.

- Nam. 26. Hebræi tenentur habitare in eorum Ghetto, & circumdacio destinato, deferre habitum, * seu signum, per quod distinguantur à Christianis delibus, ut etiam tradit Nepos Boufui ad Bannimenta Generalia cap. 62. num. 17. cum seq.
- Judei non possunt Sinagogas novas construere, nec veteres destructas reficere juxta resolutiones Sac. Congregationis, de quibus Cardinal. Albic. de Inconstat. in fide cap. 31. num. 109. 111. cum seq.

ADDITIONES.

Quoniam non est novum, imò laudabile esse comprobatur, etiam apud Auctores Juris, quæ additione, seu declaratione, aut castigatione digna esse videntur, ea suppleri, aut in melius reformari debere. Idcirco repetito examine in recognitione jam scriptorum Statutorum, considerantes maturius, infra scripta addenda, ac poenenda esse decernimus, quæ tanquàm vitio, ac melius excogitata inviolabiliter volumus observari, ac prævalere, cæteris quibuscunque etiam aliis Statutis facientibus in contrarium.

In

Inprimis namque advertentes ad Statutum in *tertio libro* voluminis ipsorum Statutorum politum sub *Rubrica VII. de Modo, & forma procedendi in causis excedentibus summam librarum decem bonon.* dum in ea disponitur super instantia causarum Civilium, statuendum esse duximus, quod nullo modo deferatur instantia in præjudicium Actoris, sed imò sit in suspensio ubi pro ejus parte debita facta fuerit prosecutio in causa, & fuerint in terminis congruis *أجلها* præsentia, quibus ipse Actor uti voluerit Iudici præsentī, & intelligenti, sive in Iudicio, aut extrà cum instantia repetita, & quæ sufficiat facta, & repetita eodem etiam instanti, & in eadem Scriptura adhibitis Testibus per Aduersarium roganda, & scribenda vnà cum protestatione ipsi Iudici præsentī, & intelligenti simul facienda, quod causam expedire debeat ipse Iudex, & de poena Statuti si expedire neglexerit. Quæ omnia etiam in præteritis præsentibus, & futuris volumus locum habere, atque decernimus.

Item considerantes ad aliud Statutum in *eadem libro* scriptum sub *Rubrica XXIX. De Bonis Maternis*, quo disponitur filios, & descendentes ab eis non succedere ab intestato Mulieri habenti filium, vel nepotem, aut pronepotem descendentem ex linea masculina, reservata tamen ipsis vi supra exclusis, ad universalī successione legitima, prout latius in eo Statuto disponitur, addendum esse duximus quod vltra legitimam ipsam liceat tamē Mulieribus, vel feminis ita exclusis vt supra petere, ac consequi ex eisdem bonis, quatenus habita solum legitima sibi deficeret ad congruam dotem, nec aliunde haberent unde dotari possent deceter, quo casu volumus vique ad portionem integram sibi suppleri, quando dicta tota portio sibi de iure communi debita dictam congruam omnibus coacervatis bonis non excederet.

S U M M A R I U M.

- 1 **C** Orrigere in melius quæ prius statuta, & deliberata fuerant Sapientis est exemplo *Omnipotentis Dei, & Iustiniani Imperatoris.*
- 2 Statutum *Faventia Rub. VII. Lib. III.* circa præfixionem temporis inuncti Iudici ad causas definiendas moderatum postea fuit per Statuentes.
- 3 Dos *Feminae* exclusæ à successione bonorum Maternorum ex dispositione Statuti *Faventia Rub. XXX. Lib. III.* non potest esse minor legitima, sed bene major, & quidē congrua.
- 4 Statuto disponente, quod dos *feminae* exclusæ debeat esse congrua; ita poterit esse minor quoties sit congrua.

O B S E R V A T I O.

- N**ostri Statuentes imitantes *Omnipotentem Deum*, qui nonnulla quæ statuerat in veteri testamento inuavit in novò, ut advertebat *Innocentius III. in cap. non debet de Conjugiis, & Affinit. ubi Gonzalez, Tellez num. 2.* varia ad propositum adducit, & *Iustinianum Imperatorem*, qui pariter non erubuit ea, quæ prius sanciverat in melius postea corrigere, ut ipse testatur in *Auth. de Nupt. hnos autem, vers. non enim erubescimus &c.* ponderarunt nimis rigorosè decrevisse supra in *Rub. VII. Lib. III.* circa tempus Iudici præfixum ad causas definiendas, propterea moderando inibi disposita, decreverunt, instantiam favore;
- 5 Actoris censeri stare in suspensio, donec usq; ipse causam prosequi voluerit, & prævia repetita protestatione inisterit coram Iudice pro expeditione, quod conionat cum iis, quæ diximus supra in *Observat. ad eandem Rub. VII. num. 1 & 4. cum seq. circa quotidianam*

proxim appellandi à denegata iustitia præviis tribus instantiis.

- Pariter taxationem dotis *feminae* exclusæ quàm in *Rubr. XXX. Lib. III.* firmaverant in quantitate legitimæ revocarunt mandantes, quod si legitima non sufficiat pro congrua dote, nec aliundè habeat unde concedenter dotari valeat, tunc ex eisdem bonis, ex quibus exclusæ remanet, supplendum sit usque ad congruitatem dotis; Unde dicendum viderur, quod attentis illis verbis addendum esse duximus quod vltra legitimam *Dec.* dos non possit esse minor, sed quidem major legitima ad tradita per *Dec. conf. 16. num. 4. vers. sed contingenter, Merlin. de Legitim. lib. 3. tit. 1. quest. 13. num. 12. De Luca de Success. ab intest. disp. 9. num. 18. & de Legit. disp. 8. num. 2. in fine, Rota decif. 131. num. 13. par. 4. divers. & cor. Rojas decif. 375. num. 4. secus autem esse in filiabus Magnatum firmat idem *De Luca* locis proximè allegatis, & in *tit. de Dote, dist. 144. num. 44.* Verum si non constaret de mente Statuentium, quod dos non posset esse minor legitima, tunc mandante Statuto, quod dos constituenda *feminae* exclusæ à successione sit congrua, sicuti excedere posset legitimam, quoties ea non ascenderet ad congruitatem dotis, ut firmant *Dec. eod. conf. 16. num. 4. vers. sed Contingenter, De Luca de Dote dicto dist. 144. num. 41. vers. contrarium, Rota coram Merlin. decif. 193. num. 9. & coram Rojas d. decif. 375. num. 5.* ita æquum esset, ut ea & contrà minor etiam legitima posset constitui, quando *femina* virum sibi parem cum tali dote invenire posset, ut oppositum in opposito idem operetur quod propositum in proposito, sicuti animadvertit *Dec. dicto conf. 16. num. 4. vers. si verò, & vers. nam sicut, Merlin. cit. quest. 13. num. 12. vers. quartò, Rota coram Rojas d. dec. 375. num. 5. & de Luca dicto dist. 144. num. 41. eodem vers. contrarium**

346 Dominici de Zaulis Archiepiscopi Theodosiæ

qui tamen sub eod. num. 41. vers. ea verbè dicitur
hoc procedere quando dos non succederet
loco legitimæ.

Finem impono ad honorem, & gloriam
Dei Omnipotentis, Beatissima Virginis Mariæ,
ac Sanctorum ꝑa Mariæ Jacobi Matris Sanctorum
Apostolorum Jacobi Majoris, & Joannis Evan-
geliste Protectricis hujus Civitatis Verulanæ,
Andree Apostolice, Antonii de Padua, Caroli,

& Philippi Nervi meorum Protectorum, cum
expressa declaratione, quod si forè lapsu lin-
gue, & calami in Observationibus aliquid
scriptum sit, quod Sanctæ Romanæ Ecclesiæ
Sententiis, & decretis repugnet, id pro non
dicto, aut scripto volo, ejusque censuræ, &
Superiorum Judicio me, & quidquid supra-
scriptum est subijcio. Verulis hoc die Festo
Sanctissimæ Conceptionis 8. Decembris 1692.

F I N I S.

INDEX GENERALIS MATERIARUM ET CONCLUSIONUM

Primus numerus Tomum, Secundus paginam, & tertius
numerum marginalem significat.

COMMENDATARIUS dicitur propriè Præla-
tus, sed quasi Depositarius, & non habet pro-
prietatem, nec potest dare nomine propriæ, ac non
contrahit nuptiarum inter Commendatari-
um, & Ecclesiam, proinde inter Ecclesiam, &
Abbatem, l. 126. 126. Declara. n. 57. & 12.
S. ACCUSATIO Vide Index verbi, Intercommuni-
cationem.

COMMENDATARIUS

COMMENDATARIUS Abbatem non est verè, & propriè Titulus. l. 126. 126. Decl. n. 27.

POTEST esse Nullus Directus, & omnino extri consueque
Directus interdictus, tempore origis, privilegio, &
privilegio. l. 126. 126.

REGULARIS commendatus non definit esse Regularis. l. 126. 126.

TEMPORALIS, & ad rem non est applicatus in usu. l. 126. 126.

ABUNDANTIA

MORTI equiparatur, l. 126. 126.

ABUNDANTIA

ABUNDANTIA dicitur, & ad rem non est applicatus in usu. l. 126. 126.

ABUNDANTIA dicitur, & ad rem non est applicatus in usu. l. 126. 126.

ABUNDANTIA dicitur, & ad rem non est applicatus in usu. l. 126. 126.

ABUNDANTIA dicitur, & ad rem non est applicatus in usu. l. 126. 126.

ABUNDANTIA dicitur, & ad rem non est applicatus in usu. l. 126. 126.

ABUNDANTIA dicitur, & ad rem non est applicatus in usu. l. 126. 126.

ABUNDANTIA dicitur, & ad rem non est applicatus in usu. l. 126. 126.

ABUNDANTIA dicitur, & ad rem non est applicatus in usu. l. 126. 126.

ABUNDANTIA dicitur, & ad rem non est applicatus in usu. l. 126. 126.

ABUNDANTIA dicitur, & ad rem non est applicatus in usu. l. 126. 126.

ABUNDANTIA dicitur, & ad rem non est applicatus in usu. l. 126. 126.

ABUNDANTIA dicitur, & ad rem non est applicatus in usu. l. 126. 126.

ABUNDANTIA dicitur, & ad rem non est applicatus in usu. l. 126. 126.

ABUNDANTIA dicitur, & ad rem non est applicatus in usu. l. 126. 126.

ABUNDANTIA dicitur, & ad rem non est applicatus in usu. l. 126. 126.

ABUNDANTIA dicitur, & ad rem non est applicatus in usu. l. 126. 126.

ABUNDANTIA dicitur, & ad rem non est applicatus in usu. l. 126. 126.

ABUNDANTIA dicitur, & ad rem non est applicatus in usu. l. 126. 126.

ABUNDANTIA dicitur, & ad rem non est applicatus in usu. l. 126. 126.

ABUNDANTIA dicitur, & ad rem non est applicatus in usu. l. 126. 126.

ABUNDANTIA dicitur, & ad rem non est applicatus in usu. l. 126. 126.

ABUNDANTIA dicitur, & ad rem non est applicatus in usu. l. 126. 126.

ABUNDANTIA dicitur, & ad rem non est applicatus in usu. l. 126. 126.

ABUNDANTIA dicitur, & ad rem non est applicatus in usu. l. 126. 126.

ABUNDANTIA dicitur, & ad rem non est applicatus in usu. l. 126. 126.

ABUNDANTIA dicitur, & ad rem non est applicatus in usu. l. 126. 126.

ABUNDANTIA dicitur, & ad rem non est applicatus in usu. l. 126. 126.

ei fuit pro dote debetur fructus à die mortis Patris cum
constante, quim soluto matrimonio non itaque utitur do-
tali, sed uti fructus Legatima. l. 118. 118. & n. 12. & 13.
NOMINE veniens copiosa, vestis, & appanagementa, cum
serua, quim linea, anuli, argentea, gemmae, & similia, que
secum fuit Sponsa pro usu suo. l. 124. 124.

ACCONCIUM

DE appendicis dotei iudicatur, l. 124. 124.

DE consuetudine ultra dotem esse necessarium, l. 124. 124.

DONA idem sunt ut Acconcium, l. 124. 124.

DOTIS nomen, an, & quando veniat, & quando illius exar-
um alioqui, l. 124. 124. & n. 12. & 13.

FRUCTUS ex patrimonio, Vide *Patrimonium*.

PARS dotei iudicatur, l. 124. 124.

RESTITUTIO, an, quando, & quomodo debet Mulieri à Ma-
rito, & eius heredibus, l. 124. 124.

Cetera, Vide *RESTITUTIO*.

ACCUSATIO

ACCUSATIO, denuntiatio, & inquisitio, quomodo inter se
datur, remissio, l. 120. 120.

ACCUSATOR

CALUMNIOSE delictum, & appendat accusationem prop-
tione ad differentiam aliorum criminum, que multoies sine
interrogatorio, & animi deliberatione committuntur, l. 180. 180.

Penitentia est pena taliorum, hoc est eadem pena, qua puniuntur
accusati, si delictum probaverint, l. 179. 179. Vid. n. 43.

CALUMNIOSE aliquem accusans pena extraordinaria puni-
tur arbitrio Iudicis, l. 180. 180.

Et quomodo ob gravitatem delicti, etiam pena mortis puniuntur.
l. 180. 180.

INSCRIBERE se olim debet, id est se obligare ad eandem
penam si non probaverint, quam Reus accusatus debuisse pati
si prolixi, l. 180. 180.

Cetera, Vide *DELICTA*, *TALIONIS PENAS*.

AGIL

AGIL an possit super bonis generaliter, omnibus specialiter obli-
gari, remissio, l. 121. 121.

COMPETENS pro forte, competens etiam pro damnis, expen-
sis, & mercede, l. 121. 121.

EX quocunque crimine publico oritur actio criminalis adhibe-
re datur, & actio Civilis sibi factum ad mercedem, vel damnum
Patris applicandum, l. 126. 126.

OBLIGATIO, aut actio non oritur ante impletam condicio-
nem, sub qua concepta fuit promissio, l. 124. 124.

REDIMPTORIA unius competentis emptori Liberi propter vim
litem, l. 124. 124.

REDIMPTORIA ad rem maritum tradens remissio, l. 124. 124.

ACTIONES

HUMANÆ aliud videtur bonæ, ut malæ unquam esse possint,
alio ut malæ, ut nunquam bonæ sint, alia verò medie, l. 127. 127.

EX circumstantiis aliquando sunt moraliter bonæ, aliquando
malæ, l. 127. 127.

ACTORUM

Registratio, Vide *REGISTRATIO*.

ADAM, & Heva velaverunt sibi pudenda in Paradiso terrestri
sua, l. 126. 126.

ADITIO

HEREDITATIS probanda est, quando quis citatus est tan-
quam heres, & ille negavit, l. 121. 121.

RESTITUTIO in integrum ad augendum, vel adversus aliam
hereditatem quando comparatur, Vide *RESTITUTIO IN*
INTEGRUM.

ADJUDICATIO

DICITUR secundum decretum, l. 121. 121.

MATERIA adjudicationis remissio, l. 121. 121.

ESTIMATIO bonorum pro validitate adjudicationis re-
missio, l. 121. 121.

ADJURATIO

ADJURATIO à vulgo accipitur pro excommunicatione, l. 121. 121.

ADJURATIONIS solemnitas aliquatenus respondet solenni-
tati excommunicationis, l. 121. 121.

non et ad hunc effectum emittit particularibus Vallibus omnes herbas. 2. 29. 19.

EXEMPTI sunt à Receptaliis. 2. 38. 97.

EXEQUI non potest Mandatum contra Affidorem, qui vel ante vel in ipso actu presentatur in iudicio, etiam si preterea ipsum non gaudere privilegio Affiditorem. 2. 36. 77. Vide n. 97.

ATTENTATUM committitur, si non obstat presentatione in iudicio. Si mandatum exequatur contra Affiditorem etiam in iudicio non se dimittit. 2. 16. 77. Vide 2. 97.

FIDAM praestant solutores, & habentes requisa necessaria privilegio forei praestant quod ad executionem personae in ipsa quae res, sed boni arbitria, & rationem in iudicio, et non personam quomodocumque. contentum est fidam, vel ab ea dependentibus, & non in iudicio. 2. 34. 97.

FIDAM solvente forei privilegio gaudent, & inhibitiones suffragantur quod ad Affiditorem, & in causis fidam contentum, nec non quod ad personam solvam ex profecto incumbit servitio gregis, & animalium Affiditorem. 2. 34. 97.

FORI privilegio gaudet Affiditorem. 2. 34. 69.

FORI privilegio vel Affiditorem gaudere debent possidere bellas, & pecoras, vel pecoras, vel ius, vel capellam in numero tripartita, vel bellas magnas, vel ius, vel capellam, vel Vacuas, vel Bullas, vel Equos in numero decem, & qui non contrahuntur Equi, & Muli. 2. 36. 77.

FORUM Affiditorem Regni Neapolis, est vel Regia Dolana, vel R. C. 2. 36. 70.

IMMUNITATE, & exemptione non gaudent in Regno Neapolitano, non habentes propria Animalia in numero decem, nec cum eis accedentes ad pascua Apuliae pro licentia Curiam horum. 2. 36. 77.

PASCERE non potuit cum coram animalibus in iudicio, vel agri sint, & ubi ex parte fructus. 2. 30. 23.

PRIVILEGIUM ratione fructuum non ad exemptionem datur, sed ad ius in pascuis, licet ex parte, etiam per dictum tempus Affiditorem bellis presentantur in propriis domibus, & regionibus. 2. 30. 24.

PRIVILEGIUM vasis fructuum, de quibus remittit. 2. 36. 67. & 78. Vide n. 97.

PRIVILEGIUM Affiditorem suffragatur usquequo personarum ad dependentem cum animalibus inter Scagulis, vel Dolanum, & per totos dies possunt revera fructus ad eorum domos, & Provincia. 2. 38. 97.

SOLVUNT pro certa, sed licet presentibus, qui voluerint ad annum iulium quatuor, & si ad sex menses iulios datur. 2. 36. 69.

URBS Romae, Latii Sabine, et Maritimae, & Campaniae solvunt. 2. 36. 69. & 78. Vide n. 97.

Cetera. Vide **FIDA**.

AGGREGATIONES.

AD impensas ratione constructionis, quoniam refectio, & reparatio Aggerum Fluviorum publica omnes etiam Ecclesiasticos diffinit, non obstat eorum exemptione concurrere debent. 2. 409. 10.

Et necesse Vicini, vel omnes integre Universitatis habitatores tenentur reparare, ac implere Princeps. 2. 409. 11.

COLLECTA pro reparacione Aggerum Fluviorum imposita est pro quantitate bonorum repartenda per 20, & libram. 2. 409. 12.

DICUNTUR munitiones, quae sunt iuxta Ripam Fluminis, ne illud excrevisse fluat per limes, & agros occupet. 2. 409. 13.

DICUNTUR à Ripa Fluminis. 2. 409. 14.

FACILE licet Aggerum Fluminis, agri, vel praedii proprii munitionis causa etiam cum incommodo Vicinorum. 2. 409. 7. Decl. n. 8. Vide num. 9.

sed praedii vel etiam de damno futuro per annos decem datur. 2. 409. 6.

FIDAM ad debent, & totum fluvium non immutetur, & navigatio non impeditur, ac damnum Vicinis non inferatur. 2. 409. 6.

FLUMINA munitiones valde validae aggeribus. 2. 409. 10.

RUMPTUNT ad refectioem diu tenentur. 2. 144. 5.

RUMPTUNT Aggeres Fluviorum, quoniam pascua infundunt illi remittit. 2. 409. 13.

SUNT limes, quare coacti ad ius pascui, vel agerum nec in lapi sunt in iudicio collumendi oppositi. 2. 409. 14.

UTILISSIMI, & necessarii sunt. 2. 409. 13. & 4.

AGGRESSOR.

AGGRESSOR appellatur agnitione contentiorum etiam Ascendentes, quoniam Inferiores, & Collaterales. 2. 377. 9.

CONSERVATVR ius per Ascendentes quoniam per Descendentes, & Collaterales. 2. 377. 10.

MEDIANI lites divise conservantur. 2. 366. 3.

TOTIUM autem agnitionem fluviorum suorum per masculos conservant. 2. 366. 3.

AGRICULTORES.

CARCERARI non possunt occasione receptaliis, nec pro quovis debito. 2. 30. 18.

Non possunt vigore mandati relaxari eorum Reum principalem pro peccata peccata, & quovis indoluit de relaxatione, solvendo in causa criminis. 2. 30. 18.

Non possunt usque quadragesima ab Urbe miliaria, cum feminis, quoniam tempore, nec executionem pasci, etiam pro dicto obligacione Camera vallata, secus in aliis reimpontis. 2. 30. 18. & 2. 30. 19.

CONSTITUTIONEM qualiter terra Agrius habere debet, cum diversis laboribus secundum diversitatem terrarum requiruntur. 2. 114. 14.

EXEMPTI esse debent à publicis muneribus. 2. 30. 17.

IN causa Agrius muneribus, & totius est procedendum. 2. 30. 19.

INDEX in causa Agrius muneribus non potest Civitas, ut est, aut pro promptu reddere ius Agrius, & quare. 2. 30. 19.

PRINCIPIS cura particularis veritas debet circa magnam, copiam Agrius, & quod terra feratur. 2. 144. 19.

PRIVILEGIUM varia Agrius muneribus, de quibus remittit. 2. 30. 19.

OVINAM dicitur remittit. 2. 30. 21.

SERV nuntius Reipub. 2. 30. 15.

SYDERVM cognoscendum habere debet Agrius, & quare. 2. 30. 14.

VRBS hypothecae sunt cum rebus ad artem spectantibus, & quare. 2. 30. 14.

AGRICULTURA.

AGRI Romani dicitur esse, quomodo autem possit reintegrari. 2. 144. 19. cum sequi.

AD remittit veliam Agrius in agro Romano quare requiritur. 2. 30. 14.

AGRI ubi ubi reddere bonum habicum respicit. 2. 30. 10.

AGRI ubi ubi reddere bonum habicum respicit. 2. 30. 10.

AGRI ubi ubi reddere bonum habicum respicit. 2. 30. 10.

AGRI ubi ubi reddere bonum habicum respicit. 2. 30. 10.

AGRI ubi ubi reddere bonum habicum respicit. 2. 30. 10.

AGRI ubi ubi reddere bonum habicum respicit. 2. 30. 10.

AGRI ubi ubi reddere bonum habicum respicit. 2. 30. 10.

AGRI ubi ubi reddere bonum habicum respicit. 2. 30. 10.

AGRI ubi ubi reddere bonum habicum respicit. 2. 30. 10.

AGRI ubi ubi reddere bonum habicum respicit. 2. 30. 10.

AGRI ubi ubi reddere bonum habicum respicit. 2. 30. 10.

AGRI ubi ubi reddere bonum habicum respicit. 2. 30. 10.

AGRI ubi ubi reddere bonum habicum respicit. 2. 30. 10.

AGRI ubi ubi reddere bonum habicum respicit. 2. 30. 10.

AGRI ubi ubi reddere bonum habicum respicit. 2. 30. 10.

AGRI ubi ubi reddere bonum habicum respicit. 2. 30. 10.

AGRI ubi ubi reddere bonum habicum respicit. 2. 30. 10.

AGRI ubi ubi reddere bonum habicum respicit. 2. 30. 10.

AGRI ubi ubi reddere bonum habicum respicit. 2. 30. 10.

AGRI ubi ubi reddere bonum habicum respicit. 2. 30. 10.

Cetera. Vide *Agricultores*. *Agricultura*.

A L A P A.

AMPVTATIONIS manus pena pendenda fuit in casu percussione alapa alapa in Palatio Procuratoris. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

ASSECL. Imperatoris datur per Praefectum Equitum gaudia, dum in tractum arma. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

Chylus in equa passione acerbissimum dolorem accepit ex alapa sibi in Domo Amas data. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

CONFIRMATIO dari solet alapa, & quare, ac de origine, & casu huius. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

De ostensione ostendit alapa, vide tractatus materiam. *Iuxta humanam, sed mundana Leges Equitatis.* *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

Excusationem qui verba iniuriis provocatus alapa provocatorem percussit. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

EXILII poena puniunt alapa percussione, maxime si data sit in HOMICIDII committens percussione cum alapa, vel po-

na puniunt poena extraordinaria. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

IVDICEM, vel Magistratum alapa percussione poena mortis potest puniri. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

Legis *hypothecae* mandatum dari alapa rebus, remissio. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

Mentium, aliaque iniurias verba ad deat alapa, remissio. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

NULES dum quis celum creabatur per, Magnum Magistrum alapa percutere debet, & quare. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

Mortis poena imponitur poena alapa percussione infesta qualitate persone, causae, loci, & temporis. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

ROENA pecuniarum poena percussione alapa Clericum. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

PERCUSSIONE cum alapa, vel pugna poena conueniens. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

PERCUSSIONIS alapa percussorem occidere potest si alia alapa percussione percussorem occiderit. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

PERCUSSIONIS alapa percussorem occidere potest si alia alapa percussione percussorem occiderit. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

PERCUSSIONIS alapa percussorem occidere potest si alia alapa percussione percussorem occiderit. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

PERCUSSIONIS alapa percussorem occidere potest si alia alapa percussione percussorem occiderit. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

PERCUSSIONIS alapa percussorem occidere potest si alia alapa percussione percussorem occiderit. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

PERCUSSIONIS alapa percussorem occidere potest si alia alapa percussione percussorem occiderit. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

PERCUSSIONIS alapa percussorem occidere potest si alia alapa percussione percussorem occiderit. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

PERCUSSIONIS alapa percussorem occidere potest si alia alapa percussione percussorem occiderit. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

PERCUSSIONIS alapa percussorem occidere potest si alia alapa percussione percussorem occiderit. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

PERCUSSIONIS alapa percussorem occidere potest si alia alapa percussione percussorem occiderit. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

PERCUSSIONIS alapa percussorem occidere potest si alia alapa percussione percussorem occiderit. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

PERCUSSIONIS alapa percussorem occidere potest si alia alapa percussione percussorem occiderit. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

PERCUSSIONIS alapa percussorem occidere potest si alia alapa percussione percussorem occiderit. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

PERCUSSIONIS alapa percussorem occidere potest si alia alapa percussione percussorem occiderit. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

PERCUSSIONIS alapa percussorem occidere potest si alia alapa percussione percussorem occiderit. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

PERCUSSIONIS alapa percussorem occidere potest si alia alapa percussione percussorem occiderit. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

PERCUSSIONIS alapa percussorem occidere potest si alia alapa percussione percussorem occiderit. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

PERCUSSIONIS alapa percussorem occidere potest si alia alapa percussione percussorem occiderit. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

PERCUSSIONIS alapa percussorem occidere potest si alia alapa percussione percussorem occiderit. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

PERCUSSIONIS alapa percussorem occidere potest si alia alapa percussione percussorem occiderit. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

PERCUSSIONIS alapa percussorem occidere potest si alia alapa percussione percussorem occiderit. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

PERCUSSIONIS alapa percussorem occidere potest si alia alapa percussione percussorem occiderit. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

PERCUSSIONIS alapa percussorem occidere potest si alia alapa percussione percussorem occiderit. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

PERCUSSIONIS alapa percussorem occidere potest si alia alapa percussione percussorem occiderit. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

PERCUSSIONIS alapa percussorem occidere potest si alia alapa percussione percussorem occiderit. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

STATUTO laicali prohibente alienationem honorum in non subditos non comprehenditur Ecclesia, & Ecclesiastica personae. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

APPPELLATIONE alimentorum, quae veniunt, remissio. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

ACQUIRITUR praesentia tenetur habere legatim alimentum. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

ALIMENTA sunt actus facultatis. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

CONGRUA regulatur in quantum pariter, & qualitate. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

CONGRUA regulatur in quantum pariter, & qualitate. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

CONGRUA regulatur in quantum pariter, & qualitate. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

CONGRUA regulatur in quantum pariter, & qualitate. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

CONGRUA regulatur in quantum pariter, & qualitate. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

CONGRUA regulatur in quantum pariter, & qualitate. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

CONGRUA regulatur in quantum pariter, & qualitate. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

CONGRUA regulatur in quantum pariter, & qualitate. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

CONGRUA regulatur in quantum pariter, & qualitate. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

CONGRUA regulatur in quantum pariter, & qualitate. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

CONGRUA regulatur in quantum pariter, & qualitate. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

CONGRUA regulatur in quantum pariter, & qualitate. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

CONGRUA regulatur in quantum pariter, & qualitate. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

CONGRUA regulatur in quantum pariter, & qualitate. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

CONGRUA regulatur in quantum pariter, & qualitate. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

CONGRUA regulatur in quantum pariter, & qualitate. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

CONGRUA regulatur in quantum pariter, & qualitate. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

CONGRUA regulatur in quantum pariter, & qualitate. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

CONGRUA regulatur in quantum pariter, & qualitate. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

CONGRUA regulatur in quantum pariter, & qualitate. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

CONGRUA regulatur in quantum pariter, & qualitate. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

CONGRUA regulatur in quantum pariter, & qualitate. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

CONGRUA regulatur in quantum pariter, & qualitate. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

CONGRUA regulatur in quantum pariter, & qualitate. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

CONGRUA regulatur in quantum pariter, & qualitate. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

CONGRUA regulatur in quantum pariter, & qualitate. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

CONGRUA regulatur in quantum pariter, & qualitate. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

CONGRUA regulatur in quantum pariter, & qualitate. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

CONGRUA regulatur in quantum pariter, & qualitate. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

CONGRUA regulatur in quantum pariter, & qualitate. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

CONGRUA regulatur in quantum pariter, & qualitate. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

CONGRUA regulatur in quantum pariter, & qualitate. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

CONGRUA regulatur in quantum pariter, & qualitate. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

CONGRUA regulatur in quantum pariter, & qualitate. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

CONGRUA regulatur in quantum pariter, & qualitate. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

CONGRUA regulatur in quantum pariter, & qualitate. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

CONGRUA regulatur in quantum pariter, & qualitate. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

CONGRUA regulatur in quantum pariter, & qualitate. *De iudic.* l. 1. c. 7. §. 12.

Aratorii mactare non possunt. 2. 320. 23. & 2. 90. 15.
Bovis, & intrumentis aratoriis competere privilegia, quæ bonis
dotalibus concessa fuerunt. 2. 90. 27.
Bovis, & instrumenta aratoria sub tacitis hypothecis non com-
prehenduntur. 2. 90. 26.

Bovis ad collarium. Vide *Collarium*.

BRACHIVM.

BRACHII mensura varia est secundum varietatem locorum.

BRACHIVM.

Vide *Equus*. *Equorum*.

BRENTATORES.

Anesthæ Brentatores se portasse visum credunt. 2. 271. 2.
Exercitium Brentarum quale sit, est necessarium occasione
incendi, & eo casu remittere portare aquam. 2. 271. 1. & 3.
Innovare sunt Brentatores i cullosi, & quare. 2. 271. 3.
Teneant præstare operam requiruntur. 2. 271. 4.

BRVCHT. Vide *LOCVSTÆ*.

BVLLA.

Alexandri VI. circa o habentes Causidicos, Notarios testes &
alios quod locum habent. 1. 161. 14. & 5.
Baronum moderata fuit per Pelagium VIII. mediante eius Bulla,
in qua disposuit, quod lapsi fuit membris de exultatione
fidei communiorem, primogenituram in Archivio Urbano
cesserit virtus. & dispositio ejusdem Bullæ Baronum. 1. 174. 18.
Credunt, qui de tempore contractus cum Barone habebat
speciem scientiam fiduciamque, primogenitura &c. ad jus-
tificationem dispositio Bullæ Baronum remanet incommuni in
Congregatione Baronum; Videtur tamen quod non suffragetur
ut 1. 174. 39. & numeris sequ.

Deposita Bullæ Baronum fundata est in fide publica, ne creditores
sub ea deciperentur. 1. 174. 40.

In Curia Domini publicatur quævis non solum in Vrbe
sed etiam in Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episco-
pis, & locorum Ordinariis in eorum Diocesium. 1. 424. 76.
Innocentius XI. dispensat, Statuta, Leges, Constitutiones, &
Decreta Urbis, & omnium locorum Status Ecclesiasticos, ex-
cludenda formam propter masculos, subacta omni differen-
tia, vel consideratione subjectionis honorum, & personarum
comprehendit Monasteria, Religiones, & Ecclesiasticas perso-
nas, ac bona emphyteusica Ecclesiastica. 1. 260. 47.

Pu. V. super creatione censuum non taxat fructum ad rationem
decem. 2. 219. 20.

Pu. VI. la. 117. prohibens dispositio favere illegitimorum tam inter
vivos, quam in ultima voluntate ad. & quando locum ha-
beat. 1. 245. 21. cum sequ. & 243. cum sequ. Catera. Vide
Fili. *Presb. illegitimi*.

Sicut VI. la. 46. contra Adulteros innovare fuit mediante ædifici-
publico de anno 1684. n. 413. 20.

Sicut VI. la. 75. disponent contra Barones, Domesticos, Commu-
nitates, Venerabiles, & Magistratus Civitatum, Oppidorum,
Terrarum, Castellorum, & locorum prestantes, & remi-
nentes aliena bona sub protectione recuperandi, & remi-
nentes possessionem propriam bonorum, & terminorum,
seu limitum, & ad hunc effectum populos ad arma convocan-
tes, quando locum habent. 1. 489. 20.

Urban VIII. super prebendis Ecclesiasticis, & personarum
Ecclesiasticarum in Bulla, non la. 119. 20. 4. præfervat immu-
tabilitatem, & æternitatem, quod sufficit, si fuerit completa
de tempore morte liti. n. 68. Sic. Limita ut ibi.

Cetera. Vide *Constitutiones*.

BVRSICOPIA.

Justitiam ad quod spectat. 1. 367. 1. & sequ.

BVRSICOPIA.

Bartholomæus, seu Bursum abbas quæ pena puniretur. 1. 418. 40.

C

CALCEI.

CALCEI cornuti prohibiti fuerunt ab Urbano V. 1. 89. 20.

CALCEI.

Pauperes magis quam divites testantur. 1. 336. 18.
Sed precium frumenti in Civitate Aventina quolibet anno de-
mente Augusti constituitur. 1. 145. 208.

Vi consuetudinem, seu taxam precium frumenti eligendi sunt tam
divites, quam alii medicos foris, & ac etiam pauperes.
2. 116. 181.

Cetera. Vide *Frumentum* *verbi* *Præsum*.

CALVMNIA.

Juramento tollitur omnis suspicio calumnie. 1. 337. 1.

CAMBIVM.

Clerici conerantur non possunt cambium activum, tamquam
contingens negotiorum, & mercatorum. 1. 166. 34. & 44.
Vide ibi. *Constitutum* n. 1. Limit. n. 19.

Contractus cambii, vel aliteris negotiorum inus cum Cleri-
co, non est nullus, sed solum Clericus conerantibus potestur.
1. 166. 40.

Mittunt negotiationem continet potius censum, quam cambium.
1. 177. 18.

Interdictum est circa iniuria fidei decemidextis. 2. 171. 47.

Interdictum dispositionem Bullæ n. 171. Nullum continet negotiorum
Clerici prohibentur. 1. 172. 60. Decem. 1. 63. & 64. Amplius.

Non

licet Bullas Apostolicas, &c. non tamen prohibentur censuræ,
quæ per alium imprimi valeant accensuræ, & pro comple-
mento alicujus operis. 2. 442. 10.

Impressum compendium, seu typum alienius operis, vel li-
bri, super quo alius Bibliopola habet privilegium privatæ
non potest dici violator privilegii. 2. 245. 13. & 14.

Impressum ab alio Bibliopola impeditum cum privilegio privatæ,
ad hoc ut potest in privilegio impolitum incurritur dicitur,
requiritur publicatio ejusdem privilegii vel mediante impressio-
ne in principio ejusdem libri, vel mediante inscriptione, vel
alio modo æquipollenti. 2. 242. 9.

Pena, ut incurritur ab Impressore, & Bibliopola imprimendo
opus privilegium requiritur, quod imprimatur eo modo,
ordine, & forma, quibus impressum fuit à privilegio, nam si
imprimatur augendo, aut diminuendo, aut accensuræ ad alia
materiam privilegiorum non violatur privilegium. 2. 242. 11.
& 12.

Aditio novæ qualicunque præsentium substantiali novam speciem
inducit. 2. 242. 13.
Privilegium librorum, velus monopolia potius restringit, quam am-
pliari debent. 2. 242. 14.

Ratio generalis concedendi Bibliopolis privilegium privatæ
imprimendi aliquid opus qualis sit. 2. 242. 17.

Testamentum Sacra librorum à Civitate Venetiarum ad Bibliopo-
lam Urbensem involuta reperiuntur condere contrarium
privilegio concessio Insuper, in quo prohibetur omnibus
ne usurpent librorum, alioquin vendant, ut venditionis expo-
nant abique licentia ejusdem Insuper, 2. 243. 18.

BIRRUARI.

BIRRUARIIS creduntur, & quando. 1. 166. 3.

Exquirunt mandatum non obstante præsentatione inhibitionum
pauendi sunt, ac cogendi ad restitutionem damnorum, & ex-
pensarum, alioquin reportantur unitatem ex propria culpa,
& dolo mediante executione capituræ. 2. 17. 90.

Occlusi, vel offensus Birruarii, vel alios Ministros Curie
Ecclesiasticæ ratione Officii puniti debet ab eadem Curia pri-
vative. 1. 166. 4. & numer. 5. & 19.

Excommunicationem, quod spectat ad utramque jurisdictionem cumulat-
ivè, & causa fit mixti Fori. 1. 166. 6. & 9. 12. & 14.

Curie Episcopalis obsequium debet ab eadem Curia privative po-
tenti. 1. 167. 12.

Quibus potest puniri. 1. 166. 2. & 16.

Offendit tenetur mandatum Judicis, aliis de facto eis restitui
potest. 1. 164. 21.

Videri, & infames sunt. 1. 166. 3.

BIRRUARI.

AUFERENS pignus, vel tollens rem exsecratur Executores,
quæ parat incurrit. 1. 166. 2.

P. confans tradere pignus, quæ parat incurrit. 1. 166. 2.

Restitutio facta in acta executionis est causa mixti Fori. 1. 166. 2.

BLASPHEMIA.

Crimen omnium aliorum immane, & feceratur alium judicatur
& quare. 1. 164. 2.

Est locutio sola contra Deum per modum convicii. 1. 164. 1.

Maledictio respectu Dei, & Sanctorum est blasphemia. 1. 164. 4.

Maledictum tractantur remittit. 1. 164. 1.

BOMBICES.

BONA.

COMMUNITATIS sunt in triplici differentia, de quibus ibi. 1.
111. 1.

Quælibet Communitas habet particularia bona, res & jura à su-
permo Principi domo separata, quorum administratio ad
ipsam spectat. 1. 111. 2.

Communitas Faventia possidet domos, & apotecas, ex quibus
percepit annua lecta 200. 1. 115. 32.

Propter hoc solum prædialia potius in loco nuncupato *Caldeceas*,
1. 115. 30.

Castrum Aureoli, Granaroli, Ruffi. Vide *Castrum*.

Circa Permutationem cum Villa 1293. n. 5. Pius, quæ Castri de-
redidit, seu Aureoli, vulgariter nuncupatur Ori, acriter con-
trarium fuit inter Archiepiscopum Ravennæ, & Civitatem
Faventiam, & in iudicio interdicti ad ipsiusmet mutati reoluti
fuit favore Archiepiscopi. 1. 115. 31. & 32. 13. & 14.

Individua, & qualicunque concessa sacre Curie Faventia per
Cardinalem Alidosium. 2. 115. 33.

Prædialia potius in loco nuncupato Faventia controversia sunt inter
Canonicos, & Communitatem Faventiam. 2. 115. 38.

Prædialia Faventia non est distinctum, & separatim à fundo, nuncu-
pato Faventia, sed partem in eo finem, & partem in alio loco,
nuncupato *Prædialia Faventia*, 1. 115. 39.

Prædialia potius in loco nuncupato Faventia concessa sunt
per Cardinalem Alidosium Communitati Faventiam. 1.
115. 26. circa quæ prædialia longa litigata fuit inter Canoni-
cos, & Communitatem Faventiam. 1. 115. 27.

Religiosa beneficia, possunt concedi in emphyteusam aliqui Beneficiis
Apostolicis. 2. 65. 39.

Emphyteusica Ecclesiastica in Ducatu Ferrarie redacta sunt ad
iustitiam Alidosium, & aliam, & in eis possunt succedere il-
legitimi. Vide ibi. 1. 448. 41.

Redacta ad iustitiam Alidosium, ut in Ducatu Ferrarie in Territo-
rio Abbatis Farfen, & alibi fuit hypochecadica. 2. 448. 47.

Redacta ad iustitiam Alidosium adhuc remanent Ecclesiastica, &
non mere secularia. 2. 448. 48. Adeo devolutione lecta re-
ducit ad Dominum directum libera, & abique ullo onere. 2.
448. 49.

CÆLITES.

CÆLITES à Romanis appellabantur penes. l. 140. 1.
Cælitos ad manera Civium Valens non adstruitur. l. 140. 1.

CÆMITERIUM.

EST locus designatus pro Sepulchra ad verum. l. 98. 2.

CENSUS.

COMMUNITAS tenetur relevare indebitum Particulari pro Censu, vel alio debito ab ipsa pro illius servitio contracto. l. 142. 1. Ampli. num. 1.

Censum, vel aliud debitum contractum fuisse pro servitio Communis, ex quo constitit. l. 142. 1.

In inquisitione Censuum requiritur eadem sollemnitas, quæ requiritur in alienatione bonorum Communis. l. 143. 1.

Particulares obligati sunt principales, & insolvent non tenentur pro Censu insoluto à Communis abique solennitatibus. l. 143. 1.

Per Communitatem insoluto censu. Declara. num. 39.

Particulares obligati sunt principales, & quando tam Communis, quam Particularis censum, an vero qui ex eis, & quid si Particularis ipsam insolvit, pro servitio Communis. l. 143. 1. & 14. cum seqq.

Requisiti boni inde Censum nulliter imposui pro Communis tempus ad fructus saltem loco datorum, & accellere, quando Communis promittit impositionem esse, & perpetuo fore bonum, & validam. l. 144. 40.

Contractus Censui est ignotus tam de iure Civili, quam Canonico. l. 171. 54.

Illicite autem redolere negotiationem. l. 174. 144. Contrarium. num. 6.

Reconcordat Censuum nulliter impositum ob non servatam formam Capituli Pæd. passim conceditur. l. 145. 1.

Verbo pecunie ad Censum pro Communitate receptæ probandum debet à Contrahente cum eis in causam expressam, aliis Censui est nullus. l. 13. 34. Ampli. num. 15. & seq.

Maxime si concessa fuerit à Communitate non Regimini licentia imponendi Censum ad effectum extingendi debita. l. 13. 34.

Verione pecunie pro Communitatem ad Censum receptæ ad effectum extinguendi debita in parte tantum probata, Censui in totum est nullus. l. 13. 36.

Per Creditorem probata adhuc Communicatio, quæ se obligavit abique sollemnitatibus, non tenetur. l. 14. num. 17.

CENTUM PACIFICI.

Vide Magistrum titulum Pacificorum.

CEREALES.

APUD ROMANOS etiam ii, qui cibariorum, & mensurarum habebant rationem, juri de mensura dicendo, & vasa mensura frangendo. l. 190. 10.

Eligebantur apud Romanos, & eorum officium quale esset. l. 191. 12.

CERTITUDO.

QVI est certus non debet ulterius certiorari. l. 177. 40.

CHIRURGVS.

Vide Medici.

Clementia Svecorum Regina laudatur. l. 86. 67.

CHRISTVS.

CHRISTVS mortem corporalem subit pro salute Animarum generis humani, cuiusque precio sui sanguinis comparavit. l. 40. 1.

Natus est clara David stirpe, ex progenie Regis nazareth humanam sibi copulavit, nobilitatem non despicit, & ex duodecim Apostolis septem ex nobis genere elegit. l. 40. 49.

CHOREÆ.

CHOREÆ, Larvæ, & Salutationes, ac Comedix ex eorum natura non sunt præstiti malis, sed potius utilibus, & quare. l. 237. 37. Vide num. 40.

Choreæ, & ludian, & quando prohiberi possint ab Episcopis sub penis excommunicationis. l. 31. 14.

Chorearum trigonorum, & saltationum materiam tractantes remittit. l. 31. 17.

In die festo non sunt prohibendi. l. 137. 38.

Larvæ, seu Mactære materiam remittit. l. 14. 15.

Matrone vocant à Principe ad festina, & choreas accedere debent quoniam non preteritur motus, & tactus obsecra, aliis lecta. l. 11. 14. Vide num. 17.

Amplius juri violatur non solum ob obscenos actus, & tactus, verum etiam quando per Principem assuntur, ut Matrone accedere ad festina, & choreas abique viri committitur. l. 14. 15.

Cetera, Vide Comedix.

CIRCULA.

ACCIPITUR pro vigiliis, & excubiis vulgariter appellatis la

uda. l. 37. 1.

Accipitur accipitur in Urbe pro eo loco, in quo erat Circulus maiestas. l. 140. 3.

CITATIO.

AD DECLARANDUM an sit, vel esse velit heres quando fiat. l. 141. 8.

Ad recognoscendum tæxeram Pistoris, & praxie. l. 177. 40.

Ad videndum mandari, assignari pagina. Vide Subditi.

Ad videndum referre Petros an, & quando requiratur. l. 143. 31. cum seqq.

Commisso iudicio ad validatorem citationis, an requiratur, an debeat esse specialis, an vero iusticiæ generalis, & an, & quando præsumitur, & de ea constitit medietate attentione. l. 170. 1.

Courra multitudinem, & personas incertas facienda est per

Præconem Notario distans, vel per solum Præconem. l. 104.

Contra Universitates legitimè facta dicitur quando executio fuit in Consilio congregato, & tunc ea personaliter citata dicitur. l. 100. 23.

Citatio prima facienda est Collegio, seu Universitati congregata, & tamen ipsa prius iam constituitur Syndicum, limita. l. 101. 27. & 28.

Universitas cogi potest ad confinuendum Syndicum, qui citari valeat, ac ipsam in iudicio representent. l. 101. 28.

Universitas si non vult se congregare, vel congregata impedire se citari, tunc exco habetur pro legitimè facta, si fiat contra singulos, & per affectionem in loco, ubi solet congregari. l. 101. 28.

Copia citationis executæ dimittenda est per Nuncium, seu Curatorem, aliquo non actus. l. 100. 24.

Certio Domi nulla copia debet fieri, una die pro alia, aliis habens terminum breviorum est nulla, personalis vero fieri potest ad hodie per totam audientiam. l. 100. 25.

Citationes ad Domum permittit, intelligitur de Domo solita habitationis de tempore executionis citationis. l. 100. 25.

Domus solite habitationis dicitur ex, in qua quis cura familiaris habitat, vel si solus, ibi solet habitare, non tamquam peregrinus, nec ad momentum. l. 100. 26.

Falsis in Domo, in qua gratias per dictam artem exerceat, non dicitur facta in Domo solite habitationis. l. 100. 26.

Fieri debet in Domo, quam citatus ædificat necet in Civitate, quando se transferat Ruri, secus si clausam, quo casu citandus est in domo rurali. l. 100. 26.

Alii aliam habitationem attendit ad effectum citationis, quando ignorat ubi citandus se transferat. l. 100. 27. & 28.

In Fidei executione apponitur linea à Not. A. C. subdignorum, statim ac redacta sunt in libro nuncupato Mennale, & si aliqua citatio non reperitur expressa in Mennale, adhuc ex dicta linea non resultat cancellatio. l. 100. 30.

In Fidei facta non valet, etiam si citatus moreretur. l. 104. 1.

Linea ad Not. Supradictam.

Nomen, & cognomen iudicis citationis requiritur ad validitatem citationis, & quare. l. 100. 31.

Per contractum contra Universitatem quando fiat. l. 101. 145.

Per proclama executionis, quando dicitur. l. 101. 145.

Tam certi, quam incerti etiam possunt in nonnullis casibus, de quibus remittit. l. 101. 145.

Non possit fieri prima contra certas personas. l. 101. 145. Limita num. 13.

Perlorum certæ, sed absentes per proclama quomodo fieri facies. l. 104. 2.

Prima est de iure naturali, contra vero de iure civili, & positivo, quæ per Principem tota possunt. l. 104. 1.

Registramur Citationes in Urbe ab aliquibus Notariis in libro nuncupato Mennale. l. 104. 1.

Retineatur Citationes in hanc à Notariis Urbis. l. 104. 1.

Requiratur in executione onerum Cameralium. l. 104. 1.

Scientia vera, & certa inducit ex citatione personalis. l. 104. 1.

Scientum disponit Civem, & habitatorem, qui de Civitate recessit, posse citari Domi sue habitationis servandum est, prout disponit Statutum Pistoris. l. 104. 10.

Prohibetur dari posse de utilitate non habet locum in nullitate proveniente ex defectu citationis. l. 104. 12.

Telli non potest à Imperio Principe, minusque à Statuto. l. 104. 12. Decl. 13.

CITATUS.

HABENS duas vias viam fidei per Montes, quæ sit brevior, & aliam per planities, quæ sit longior, debet potius venire per planities, quam per montes. l. 103. 36.

CIVILITAS.

ACQUIRITUR, vel origine, vel incolatu, vel allectione. l. 216. 1.

Ex allectione, seu ascriptione facta à Consilio generali Civitatis. l. 217. 12.

Acquisitio Civitatis probatur ex attestatione Civitatis concedente. l. 217. 12.

Concedi potest à Consilio generali Civitatis etiam subditis. l. 217. 14.

Concessio Civitatis adscriptis gaudet omnibus Privilegiis, quiibus gaudere ceteri Civis. l. 217. 16. Limita num. 11. & 12.

Ex vero, ac proprie dicitur Civis, præteritis ad effectum, ut beneficiis Senatorum gaudeat. l. 217. 19.

Adscriptis gaudet Privilegiis Civitatis debet habitare, & sustinere onera Civitatis aliquo illis non gaudet. l. 217. 14.

Per Consilium generale Civitatis cum onere aliquo sciendi, si ita cum iure concessi, tale quod non fecerit non definit esse Civis. l. 216. 27. Decl. 10. & 14. Vide 107.

Ex incolatu, seu habitacione contrahitur, & acquiritur requiritur annuus perpetuo permanendi. l. 216. 7.

Favente non acquiritur abique allectione facta per Consilium generale. l. 217. 19.

Origini præterit omnibus aliis. l. 216. 5.

Nulli immutabilis, & non amittit etiam qui alibi, & extra domicilium originis per nullum annum habuerit. l. 216. 5. Ampli. 10. 10.

CIVIS.

ACQUISITIO Civium spectat ad Consilium, & ad Imperium

Præconem, non autem ad locum, vel Præconem. l. 170. 21. & 22.

Locum.

Locupletius Cives habere interest Civitatis. l. 144. 6.
 Non abui Cives eorum subleptia Civitatis interesse. l. 144. 4.
 Quisquis praesentior magis agere videtur & consuetudines Pa-
 tris. l. 17. 41.
 Princeps sapientius potest agere Civem, & eligere Consili-
 arii. l. 78. 25.
 Republica interest numerum Civium augeri. l. 227. 16.

Civitas. Vide *De Civitate*.
ACCIPITUR quandoque materialiter, quandoque pro Cere,
 ac modulatione Civium sedem legibus & moribus viventium
 & Urbem muris inhabitantem, & quandoque pro Se-
 nate, Magistratu, Consilio, Admirationibus, ac Depu-
 tatione illius. l. 6. 31. 33. & 34.
 Alii sunt maiores, alii majores, alii maxime Civitates. l. 6.
 35.

Alienatio bonorum Civitatis. & Communis ut valeat, quae
 requiritur. Vide *Alienatio*.
 Beata eo magis dicitur, quando majoribus dignitatibus fulcitur
 ad concedendum honore Civis. l. 76. 4.
 Castra, & loca possessa à Civitate Faventia. Vide *Haec verbi*
causa Faventia, Castra.

Consilium Civitatem totam representat. l. 21. 23.
Consilium Civitatis. Vide *Consilium*.
Consilia Civitatis. Vide *Consilium*.
Consuetudo fuerit iustitiae unius, & congregatione Civium
Civitatis. l. 17. 60.

Constituta Civitatis accipiuntur pro Suburbis. l. 21. 30.
 Crescere non potest sine agri, & eorum fructibus, nec sine
 abundantia citi frequentia habere. l. 21. 1.
Cullodia Civitatis, quippe Portarum. Vide *Castra*.
Defensio Civitatis, officium suum interponere debet, ut
 pax, & tranquillitas in populo conservetur. l. 13. 1.
Definitio Civitatis. l. 6. 28. 29. 30. & 31.
Divisa in quatuordecim, quodlibet quatuordecim gerit vices unius Ci-
vitatis. l. 2. 28.

Elegant Poetasterum, seu Gubernatorem Castris gaudet magna
 praerogativa, & distinguatur ab aliis Civitatibus. l. 144. 1.
Faventia devotissima erga **BEATAM VIRGINEM** (nam Protectricem, à
 qua saepe incensum servata fuit ab hostibus, à peste, à fame,
 & ab aliis calamitatibus. l. 9. 19.)

Faventia Civitatis concessit fuerunt omnes condemnationes pecu-
niariae, & confiscationes pro duabus ex tribus partibus, de
quibus tamen hostes non participat. l. 24. 10.
Immunis sui cuiusque vestigii sui fidei, aliisque mercedibus foren-
 sibus per eos territorium transiensibus ex privilegio libi con-
 cessis. l. 21. 6. & l. 119. 5.

Origo, & praerogativa remissiva. l. 7. 15.
Praesentia damnum daturum convenit Civitati Faventia, cum
 illa emittit ante officium Notariorum Actorum Civilium.
 Gubernatoris, & Poetasteris. l. 2. 21.
De Sanctis Protectricibus Civitatis Faventiae remissiva. l. 9. 6.
 Statuta concedit videri abique contrariis Apostolica ex par-
 ticulari privilegio. l. 5. 17. Vide *Immunis*, & 20.

Remissio ob fictionem Gubernatoris & Gubernatorum. l. 23. 4.
Remissio in Civitate Faventia dux Miraculois Imagines Beatae
 Mariae Virginis, una vulgariter nuncupata *Missi Grae*, &
 alia *del Foca*, de quibus ibi remissiva. l. 1. 50.
Rescriptum emittit à Camera penam damnum daturum, & Offi-
 cium Notariorum Actorum Civilium. l. 2. 21.

Invenit fuerunt Civitates ante adventum Caroli. l. 6. 19.
Italia Civitatem praerogationem iura super humum, portu, &
 subitibus, quomodo aliquem sine de Regalibus. l. 3. 116. 21.
Iura fisci certis Civitatibus Lombardiae concessa fuerunt per
 Imperatorem. l. 41. 41.
Muri Civitatis non possunt praestari pro facienda apertura, sp-
uella, vel porta. l. 490. 3.
Religione volens iuxta morem Civitatis debet dimittere spatium,
 quodcumque pedum. l. 490. 8.

Maxime in exinde damnum, seu incommodum resultat. l. 7.
 490. 3.
In mari Civitatis nemini permittitur apudare, rumpere, super
 respondere, & quicquid aliud facere sine Principis licentia.
 l. 490. 1.

Quam propriè dicitur remissiva. l. 490. 6.
Rescriptum morum Civitatis spectat ad Cives, & Incolas, non
 autem ad Principem. l. 456. 9.
Rescriptum, & restitutio morum Civitatis ad quos spectat re-
 sponsiva. l. 496. 5.

Rescriptum, portuarius, aut in eis apudant, & similia facienda in-
 mari Civitatis tenentur actione pecuniarum. l. 490. 4.
Rescriptum dicitur, & quare. l. 491. 3.
Rescriptum, & Divini hoc est invariabiliter indicatur. l. 490. 5.
Sancti morum Civitatis est scilicet alicuius transcendendo, vel
 aliqua alia ratione poena capitalis placetur. l. 491. 2. Declinatio.
 7. 8. & 10. Quia poena vero puniatur ex dispositione Ban-
 ni memorum Generalium Sacros Ecclesiastici. l. 491. 5.
Hostile, & abominabile est aliunde quàm per portas egredi. l.
 491. 3.

Nurba Civitatis conueniunt penae, multa, & compensationes
 occasione delictorum indicit, & quare, ac quomodo. l. 491. 3.
 6. Amplius.
Oportet Civitatem, & Castrum esse triplicem. l. 491. 5. & 26.
Populo, & Homines reddunt captores, quo magis alienat-
 ionis, & cibare sinit. l. 491. 10.
Portarum Civitatis materiam transiens. l. 3. 116. 13. Cetera.
 Vide *Civitas*.

Portarum Civitatis custodie est officium Dignitatis, &
 habet aliquam iurisdictionem. l. 3. 116. 7.
Portarum debent portu Civitatem ab eo, qui habet maior inter-
 esse. l. 2. 136. 6.
Portarum portarum Civitatis possunt itinerantes, & transientes
 perquirere an habeant aliquid prohibiti. l. 3. 116. 5. Vide
 ibi.

Portarum portarum Civitatis est antiquissima. l. 3. 116. 7.
Portarum portarum Civitatis non potest aliquid moliri, neque habitari ab-
 que Principis permisso. l. 3. 116. 4.
Portarum portarum Civitatis habenda est non minus quam murorum,
 tamen tempore pacis, quam belli. l. 3. 116. 7.
Portarum Civitatis Sanctae, & quodammodo Divini Iuris dicitur.
 l. 3. 116. 8.

Portarum portarum Civitatis. l. 3. 116. 7.
Portarum Sanctos quilibet Civitas habet, & quomodo eorum
 Festi debent sanctificari. l. 1. 9. 17. cum legi.
Portarum Civitatis ut custodiam remaneat. Cuius Torris hora ter-
 titia noctis illam ascendit, & exclamant Cantor Formis, ut ibi
 l. 3. 116. 6.

Portarum portarum Civitatis, & quae illius bonorum administrationem
 respiciunt. l. 3. 116. 7.
Portarum prohibere potest alienationem locorum publicorum, ac
 etiam illa facere privata, & alienatione. l. 3. 116. 6.
Portarum Civitatis, & loca Sancti Ecclesiastici immunitate subje-
 ctia valde condere non possunt abique confirmatione Aposto-
 lica. l. 3. 116. 6.

Portarum in statuam disponit consera Ius. l. 3. 116. 6.
Portarum concedenda Sanctae alicui loco, vel Civitati concessum
 non censetur revocatum per generalem prohibitionem com-
 muni Sanctae. l. 3. 116. 6. Limita. l. 3. 116. 6.
Portarum vocatur in Gallia, & in Hispania. l. 3. 116. 4.
CLARIGATIO quid significet, & an conveniat cum repraesentatione.
 l. 3. 116. 12.

Cetera. Vide *Reposita*.
CLAVE.
 Vide *Civitas* verbi *causa Faventia, Porta*.

CLAUSULA.
CATERIQUE contrarius non ulteriores quid importet. l. 2.
 116. 16.

Civitas appositus in instrumentum venditionis sufficit pro trans-
 latione possessionis, & ad hoc ut emptor gravium possessor
 praestaret anterioribus tradita non facit possessionem. l. 2. 116. 16.
Civitas significat consilium, non autem imperium quod iudex
 aliud locum tenetur. l. 1. 194. 11.
De Civitate operatur ut iudex tenetur sequi consilium alterius.
 l. 1. 194. 11.

De Civitate operatur ut iudex tenetur sequi consilium alterius.
 l. 1. 194. 11.
In perpetuum adjecta concessio sympathetis Ecclesiasticae de
 sui natura ad extraneos non transfusa non immutat naturam
 contractus, sed secundum eius lites resurgit. l. 1. 194. 11.

Iudicium facit appositus in rescripto an indicet delegationem.
 Vide *Delegationem*.
Non adhibetur, quodsiappositus in exteriori facientibus appo-
 sita ab eo, qui derogare vult operatur effectum omnimodum
 derogationis neminem legum, Statutorum, & privilegiorum,
 etiam si de privilegiis non hic explicata mentio. l. 6. 23.

Maxime concurrenter clausula quomodo tenetur. l. 6. 23.
Siquis per privilegium tenetur non claudat, ut nihil contra pri-
 vilegium possit opponi. l. 405. 39.
Sanctus, & decretum tenetur operatur, quod si iudices fecerit
 iudicaverint eorum iudicium, & sententiam iuxta ipso iure mil-
 lit. l. 2. 293. 18.

Sanctus, de plano, sine suspensa, & sine iudicio non tollit
 probationem, sed fulum solemus. l. 1. 160. 3.
Executio proceditur vigore clausulae *Sanctus*, de plano, sine
 suspensa, & sine iudicio. l. 1. 160. 3.

CLAUSULA.
JUNIVERSALES, & generaliter demonstrant eamque voluntatem
 Principis concedentis. l. 3. 117. 21.

CLERICI CAMERAE.
JUDICARE non valent in causis Confanguneorum, & affi-
 nium alique ad quatuor gradum. l. 3. 117. 26.
Nisi in casu, in quibus habet interese sub poena, de qua, l. 3.
 117. 29.

Assendere debent à Camera, quando discurrunt ex parte Confan-
 guneorum, & Affinium usque ad quartum gradum. l. 3. 117. 26.
Alioquin incurrent poenam de quibus, l. 3. 117. 29.
Participatio in appellacione, & locutione vestigialium, alio-
 quinque bonorum Reverendae Camerae habere non possunt.
 l. 3. 117. 29.

Precium Clericorum Camerae est scutorum quadraginta duorum
 millium ann. l. 3. 116. 41.
CLERICI CLERICI.
ACTUARI officium in Foro Ecclesiastico an Clericus. vel Sa-
 cerdos exercere valeat. l. 1. 141. 8.
Agriculturam an exercere possit. Vide *Agricultura* verbi *causa*.
 An comprehenditur sub dispositione Sancti, Summi, seu Con-
 stitutionum secularium velut res de nocte, & ad quatuor speciet
 eorum punire remissiva. l. 487. 17.
Animalia Clericorum, & Ecclesiasticorum non sunt compen-
 sanda sub dispositione Sanctorum laicorum. l. 1. 11. 6.
Clerici volentes mittere coram auctoritate ad palatium Universita-

virtutum, cuncti debet Viris etiam maritatis consilii, & prudentis pollicentibus non tamen debet excludi illi iuvenes, qui irreverto studio, immensi prudentiam, & doctrinam adepti sunt. 1. 115. 15. & 16.

Dei autem viles Collegio Procuratorum Urbis aggregari: quae requirantur. 1. 116. 11. & 12.

Decanus Procuratorum Collegii Urbis gaudet prerogativa, interueniendi, & suffragium dandi in Congregatione Reformationis Tribunalium Urbis. 1. 117. 8.

Doctores, & Negariorum creatus fuit in Civitate Faventiae, in conspectu maritima. 1. 117. 6.

Major pars Collegii congregata in Collegiis secularibus, domum non adit Rector. 1. 118. 11.

Antiquior in administratione congregata in Collegiis Ecclesiasticis. 1. 118. 11.

Procuratores in Urbe creatus fuit de anno 1514. & fructuatur, ac fructus vitiis perhibet. 1. 118. 11.

Prærogative, & prerogative. 1. 118. 7. & 8.

Schema premissa deinde ad præcedentem Doctores non sufficit, quando pro forma statuti, vel Confirmationis requiritur etiam illius, qui statuta per admissionem ad Collegium, sed venient examinandi est. 1. 118. 10. & 11. Limita. 1. 118. 10.

Statuta mandant quoniam non possit admitti ad Collegium nisi spatio certi temporis habitaverit, & ibique educatus fuerit ubique præcedenti probatione continet habitations non potest qui admittit ad Collegium. 1. 118. 11.

MELIORAMENTUM appellatur Virtus, aut perpetua Colonia, quod præscriptum præcedit. 1. 118. 11.

Perpetua in bonis Ecclesiasticis præfatis potest concurrere, & extorcare, vel immenso ubi præscriptio, scilicet non concurrent. 1. 118. 11. & 12.

Præscriptio Coloniarum perpetua deinde ad quoniam Coloniam confertur in contractum deducitur Coloniam, seu melioramentum vendendo, donando, permittendo, quod dicitur assignando. 1. 118. 11.

Præscriptio Coloniarum perpetua excludit dare in fine Coloniam, seu locum temporalem, etiam commutativam per mille annos, & quart. 1. 118. 11. Limita. 1. 118. 11.

Colonias præscriptis censetur, sed præscriptio probatur per perpetuam Coloniam, nec expelli potest, quando consistit de uniformi annua repositione, antiquissimo, & imperurbabili sine roboratione, & sique eo, quod probatur certa antea conventio in contractum. 1. 118. 11. Amplius. 1. 118. 11.

Contraria in Colonia paritatem, eo quia gentium fuit recolectio de anno in annum, nisi consilium mutale causam, & sua possessionis, & capere recipere bona in Coloniam perpetuam. 1. 118. 11. & 12. quod omnia reprobatur anni. 118.

Statuta in Colonia, quae optima colit. 1. 118. 11.

Tacta renovata quod dicitur, remissive. 1. 118. 11.

COLONIA.

AD UREVE tenet non acquiritur alicui dominium, sed solum simpliciter detenta non bonorum. 1. 118. 11.

Et tamen acquiritur alicuius personalem adversus locatorem, seu Dominum, in fine paritatem re locata. 1. 118. 11.

Bona illius Ecclesiae, & cultum qui rebus non potest, nec ubi, nec ubi heredes expellit. 1. 118. 11. Deel. & limita ut ibi.

Bovis ad colatorem remittit Coloniam. 1. 118. 11. Limita. 1. 118. 11.

Conductio Coloniarum, qui recepta mercede agros colunt. 1. 118. 11.

Confederatio Coloniarum Terrentium Faventiae, Imola, & Brighella, sed postea fuit abolita. 1. 118. 11.

Dimissi student damno, & agros erga Dominum. 1. 118. 11.

Dimittuntur in Felia Natalis, sed non discedunt nisi in fine Octobris sequenti. 1. 118. 11.

Dominus potest facere præceptum Coloniam paritatem, ne fructus colligat ipso, vel eius Ministri abstant, vel saltem abique præcedenti inscriptione. 1. 118. 11.

Ecclesia, & Ecclesiasticum Coloniam aut, quando, & ad quae onera tenentur, remissive. 1. 118. 11.

Ergo fur. 1. 118. 11.

Expelli non potest ab non facta locataria præscripta in Statuto, sed solum tenentur penam applicandam Domino. 1. 118. 11.

Vide in 118. 11. & 12.

Quod bona illius ad culturam reducit non potest expelli, nec potest agere. 1. 118. 11. & 12.

Expellitur etiam ante tempus si male se gerat, & pravis habitudinibus capulimus. 1. 118. 11. & 12.

Expellitur necessitate pro cultura, & recolectione fructuum deducere non potest Coloniam paritatem. 1. 118. 11.

Expellitur Coloniam male versata in re colonica non potest proprie dici poena. 1. 118. 11.

Coloniam, qui non demergetur Domino recolectionem fructuum non privatur, nec expellitur. 1. 118. 11.

Fructus pro Colonio, seu Conductorem præcepti et viribus, & arboribus plantis non imputantur in melioramentum. 1. 118. 11.

Dividitur regulariter fructus inter Dominum, & Coloniam paritatem. 1. 118. 11.

Dividitur doctores fructus inter Dominum, & Coloniam pender in pactis, & locorum Consuetudine. 1. 118. 11.

Non cessant, prædictum tempore Coloniam, sed communis percipere fructus alicuius fructus tenentur. 1. 118. 11.

Melioramentum comparit Coloniam paritatem in sua detentatione recolectione fructuum penam detentationem. 1. 118. 11.

Melioramentum facta pro Colonio, seu Conductorem ad breve tempus seduce. 1. 118. 11.

Statuta, & soluta si competat actio repetendi

expensis Dominum contra. 1. 118. 11.

Pacta an spectent ad Coloniam. 1. 118. 11.

Particularis tenet tenetur de proprio Bovis pro cultura necessaria. 1. 118. 11.

Particularis non potest, nec tenetur, nisi in quantum facere potest ne teneat. 1. 118. 11.

Particularis tenetur prædictum bonis, & diligenter, etiam id non promittit, eo magis si sit promittit, vel viget Statutum tempus, & regulam cultura prædictum. 1. 118. 11. & 12.

Particularis, & ad domum propriam assignare potest fructus in fine Domino, abique quod rebus viget, de facto, & collante prohibitione. 1. 118. 11. & 12.

Particularis debet, in opera rustica non solum pro Agricolis perioris, sed etiam congruo tempore hinc, ne in superflua cultura detentorem fundum faciat. 1. 118. 11.

Particularis tenetur portiones dominicales ad domum Domini fructus. 1. 118. 11.

Particularis tenetur ad solutorem gabellæ. 1. 118. 11.

Particularis tenetur portiones dominicales ad domum Domini proprio paritatem. 1. 118. 11. Limita ut ibi.

Particularis paritatem tenetur ad præsum fructum si Magistratum taxatum, & illud non detulit ad domum Domini tempore debito. 1. 118. 11.

Particularis tenetur ad quid tenentur. 1. 118. 11.

Particularis non est fur paritatem fructum, donec fuit pendentes a eum fur Domini, sed actio periorum tantum competit Coloni non paritatem ante recolectionem fructum pro confectio. 1. 118. 11. & 12.

Particularis tenetur portiones fructum elicitur, quando sunt a solo separati. 1. 118. 11. & 12.

Particularis tenetur pro mercedo, & segetes cessando, si exen fere certam quantitate spectant in fine Domino, non potest acculari de furto. 1. 118. 11.

Particularis non potest durante tempore Coloniam. 1. 118. 11. Limita. 1. 118. 11.

Particularis non potest in Colonia, quando bona illius ad culturam reducit proprio labore, & impensis, imo nec eius heredes. 1. 118. 11.

Particularis procedit etiam in bonis Ecclesiarum. 1. 118. 11. & 12.

Particularis potest ante tempus, si dicitur in consuetudine laborum, vel male, ad congruo tempore ea consistit, alioquin quod Dominum tenetur probare negativum, cum lausie productio instrumentum, vel Statutum cum lapso tempore, si eum non concurrat conventio, sed obligatio deducere ex dispositione Iuris consuetudine. 1. 118. 11. & 12.

Particularis tenetur in fine Domino, si dicitur in consuetudine, & de quibus in 118. 11. & 12.

Particularis tenetur Coloniam paritatem propria industria. 1. 118. 11.

Particularis tenetur cultura seminis, & recolectionis fructum. 1. 118. 11.

Particularis tenetur cultura seminis, & recolectionis fructum. 1. 118. 11.

Particularis tenetur cultura seminis, & recolectionis fructum. 1. 118. 11.

Particularis tenetur cultura seminis, & recolectionis fructum. 1. 118. 11.

Particularis tenetur cultura seminis, & recolectionis fructum. 1. 118. 11.

Particularis tenetur cultura seminis, & recolectionis fructum. 1. 118. 11.

Particularis tenetur cultura seminis, & recolectionis fructum. 1. 118. 11.

Particularis tenetur cultura seminis, & recolectionis fructum. 1. 118. 11.

Particularis tenetur cultura seminis, & recolectionis fructum. 1. 118. 11.

Particularis tenetur cultura seminis, & recolectionis fructum. 1. 118. 11.

Particularis tenetur cultura seminis, & recolectionis fructum. 1. 118. 11.

Particularis tenetur cultura seminis, & recolectionis fructum. 1. 118. 11.

Particularis tenetur cultura seminis, & recolectionis fructum. 1. 118. 11.

Particularis tenetur cultura seminis, & recolectionis fructum. 1. 118. 11.

Particularis tenetur cultura seminis, & recolectionis fructum. 1. 118. 11.

Particularis tenetur cultura seminis, & recolectionis fructum. 1. 118. 11.

Particularis tenetur cultura seminis, & recolectionis fructum. 1. 118. 11.

Particularis tenetur cultura seminis, & recolectionis fructum. 1. 118. 11.

Particularis tenetur cultura seminis, & recolectionis fructum. 1. 118. 11.

Particularis tenetur cultura seminis, & recolectionis fructum. 1. 118. 11.

Particularis tenetur cultura seminis, & recolectionis fructum. 1. 118. 11.

Particularis tenetur cultura seminis, & recolectionis fructum. 1. 118. 11.

Particularis tenetur cultura seminis, & recolectionis fructum. 1. 118. 11.

Particularis tenetur cultura seminis, & recolectionis fructum. 1. 118. 11.

Particularis tenetur cultura seminis, & recolectionis fructum. 1. 118. 11.

Particularis tenetur cultura seminis, & recolectionis fructum. 1. 118. 11.

Vivere olim solebant Coloni secundum quendam simplicitatem, & naturalem puritatem. *l. 67. §. 61.*

COLUMBARIA.

Conductor columbarum, si non pacto de restitucione eam Columbarum frequenter, an teneatur ad damnum, & mercedem, si probaverit se diligenter fuisse in eis custodiendum, ut ab aliquo ejus culpa fuerit delicta. *l. 107. §. 6.*

Habentes columbaria teneantur ad restitutionem damnorum datorum in agris alienis, & quando. *l. 107. §. 12.*

Illius tantum, & quare. *l. 107. §. 11.* Declara. *o. 17.*

Ius visitandi columbaria in ceteris, & ne ullus ultra numerum gratiarum Columbarum recedat ad ius superavitatem perducere. *l. 107. §. 14.*

Qualitas esse debeant remissive. *l. 106. §. 17.*

Symbolum in Neustria praeambulis fuisse esse. *l. 107. §. 17.*

Violenter manum armisque adhibere. *l. 107. §. 17.*

COLUMBA.

Archibuscarii non possunt periculi Columbi domesticum. *l. 107. §. 10.*

Beruarum uestitibus ipsos in fragami carcerale occidentem colopo Columbarum non teneantur. *l. 106. §. 47.*

Capere, qui occidit Columbarum domesticum, tenetur poena furti, & alius poena, de quibus. *l. 106. §. 46.* Et in iure conscientia tenetur ad restitutionem. *l. 106. §. 43.*

Commo, aut alii herbi adfuerint qui non possunt usui ad effectum deducendi Columbarum domesticum, si proprio columbario, ubi ultra peccatum, teneantur ad restitutionem, & potest puniri, secus tamen si ipsarum principalem ad electionem pascendi, & respiciendo proprium, & sine fraude. *l. 106. §. 42.*

Domesticum alii sunt, alio vero Sylvester. *l. 106. §. 38.*

Ius in patrimonio, & dominio nostro, & in viciis in iudicio similia existenda. *l. 106. §. 39.*

Enix, veniens, nostrorumque Fructuum bacca avidius orant. *l. 107. §. 10.*

Habere inter ceteras Aves plura singularia, & qualitates. *l. 107. §. 16.*

Natura Columbarum, vitus, & remissive. *l. 106. §. 37.*

Nosce, scilicet Sacra, maxime tempore seminationis. *l. 107. §. 11.* Vide nota.

Numerus excoctus Columbarum potest si iudice prohiberi. *l. 107. §. 11.*

Oculus non possunt Columbi domesticum. *l. 106. §. 40.* & 46.

Sanguinem Columbarum habent medicamentum pro oculis, & quando applicari. *l. 106. §. 37.*

Sylvester appellatur Palumbus. *l. 106. §. 18.*

Serpentes, quod insunt in agris, comprehendunt damnum, quod inferunt. *l. 106. §. 40.*

Seruus Columbarum agri esse utilissimum. *l. 107. §. 40.*

Vendebantur auguribus ducimus scelerum pro singulo pari. *l. 107. §. 17.*

Vivunt, & cohabit usque ad quatuordecim annos, & secundum alios, usque ad octo. *l. 106. §. 37.*

COLUM.

Est vasculum quoddam subtilem foraminibus ab uno fundo perforatum, per quod est aqua in calicem refundebatur. *l. 106. §. 40.*

Est vas ex viminibus contextum ad vinum colandum aptum. *l. 106. §. 30.*

COLUM NIVARUM.

Apud Romanos Colu nivarum refrigerabat potus, cum in eo reponeretur nivis ad refrigerandum vinum. *l. 106. §. 34.*

Erre vix, in quo repositantur nivis ad refrigerandum vinum. *l. 106. §. 34.*

Erre vix, in quo repositantur nivis deinde vinum infundebatur, cum vas sic frangebatur. *l. 106. §. 34.*

Erre vix, in quo repositantur nivis deinde vinum infundebatur, cum vas sic frangebatur. *l. 106. §. 34.*

Erre vix, in quo repositantur nivis deinde vinum infundebatur, cum vas sic frangebatur. *l. 106. §. 34.*

COMOEDIA.

Comoedia, Larve, & Salutaris cum non sine opera servilia non tantum in delectatione habenda. *l. 237. §. 38.* Vide ibidem o. 17.

In Vitis se ne immittat proinde cum difficultate fieret permittitur. *l. 106. §. 37.*

Juvenes in Theatro, & decem extenuentur ad publicas actiones, & inde excoctur ingentia. *l. 107. §. 17.*

Permissio Commodorum, vel deceptio remissive. *l. 237. §. 40.*

Quam prohibenda sint. *l. 237. §. 40.*

Sunt specula vera coram, que in vita humana geruntur, & idcirco non sunt illicite, nec sine utilitate, & quare. *l. 237. §. 39.* Vide ibidem, & ibidem.

COMMENDA.

Vide ibidem.

COMENTARIENSIS.

Vide Caput Carcerum.

COMMERCIA.

Commercium de Jure Gentium fuit liberum, & resistere in magnam utilitatem Subditorum. *l. 140. §. 140.* & 147.

COMMERCIVM.

Commercium frumenti, & Bladum de loco ad locum in eodem Principatu, & Provincia. Vide Frumentum. Transpore.

Genus humanum abique commercio consistere non potest. *l. 119. §. 1.*

COMMISSARIJ.

Atque Carere Agostolice praejudiciali iurisdictione sunt, non citato Communitario Capite. *l. 171. §. 78.*

Statutum Communitatis, & aliorum Officium se consensum extra Civitatem regulare habere respectu eorum

equitationis, & detractionis. *l. 106. §. 16.* Ampl. nota. *l. 106. §. 16.* Decretum. *l. 106. §. 16.* Et an possint consequi duplex salarium pro duplici ratione. *l. 232. §. 12.* & seq.

Subcollectionibus, & Communitariis spoliis Ecclesiasticorum, eorumque Coniunctis, Familiantibus, Notariis, aliisque Officibus prohibetur esse emere res sub ipso comprehendit. *l. 114. §. 12.*

COMMUNIO.

Communia omnia erant in primo mortali saeculo. *l. 23. §. 7.*

Defendendo rem program, cum decimas communem, & sic occupare. *l. 20. §. 20.*

Excludere vellet quosdam, & pacem. *l. 23. §. 8.*

Juramentum super communiore bonorum inter fratres Ratur. *l. 230. §. 6.*

Muri. Vide Murus.

Negligi pietasque fides, quod communiter possident. *l. 23. §. 8.*

COMMUNITAS.

Bona Communitaria. Vide Bona.

Census per Communiter impeditur. Vide Census.

Consensus particularium non praestant privilegium Communis, sed Civibus permittitur non in peius, quam in potestatis agere contra Communiter. *l. 2. §. 47.*

Damnorum dimissio tollitur, & quando remittitur. Vide Damnum, vel Statutum.

Debitores Communariae, an ad Officia eligi possint. Vide Debitores.

Debitum contractum fuisse pro servicio Communariae ex quo probatur. *l. 140.*

Expensae pro constitutione Theatri. Vide Gubernatio. Invenit.

Hypotheca ratifica competit Communitati in bonis sui categoriae ex causa numeraria. *l. 136. §. 108.*

In translatum, per quod sequitur alienatio bonorum Communis requiritur solennitas. *l. 23. §. 40.*

Non potest per se ipsam nec agendo, nec dandendo stare in iudicio. *l. 107. §. 12.*

Poenae Communariae, an, & quando possint. Vide Damnum, vel Statutum.

Tabella Communariae. Vide Tabella.

COMMUNITATIS VOLUNTATIS.

Telluraria ad locum Pontificem spectat. *l. 232. §. 16.*

COMPENSATIO.

Debitores Republicae, Principis vel Universitatis ex causa frumentaria praestare solvere tenentur aliquo ex quod exceptionem compensationis opponere valeant. *l. 136. §. 108.*

Debita parva multa compensationis tolluntur. *l. 232. §. 16.*

COMPROMISSUM.

Affinitate per motum dissoluta sentis dispositio Statuti mandanti heri inter Affines Compromissum. *l. 110. §. 11.* Limita. *l. 112. §. 37.*

Compromissum probanda est, atque Compromissum demandatum si Statuto locum habet. *l. 232. §. 7.*

In Compromissum gradum ad probandum conjunctionem attendendum est, quando agitur de faciendo Compromissum est Compromissum, vel in materia successione, ac alia simili, Secus si ageretur in materia matrimonii, in qua attenditur ius canonicum. *l. 232. §. 69.*

Limita, quando aliter dispositio est Statuto. *l. 232. §. 10.* Et ibidem, an ligatur, sint consensum, super hoc etiam facendum est Compromissum. Item Statuto mandant fieri Compromissum inter Coniunctos. *l. 232. §. 10.*

Exceptio Compromissum est (i) declinatoria. *l. 232. §. 10.*

Iuri tunc debet Compromissum vigore Statuti, quando Pars militis, & Secus est converso. *l. 232. §. 10.* Ampl. o. 14.

Inter Coniunctos est dispositio Statuti in ad diemendatiles. *l. 232. §. 10.*

Juramentum roboratum cum renuntiatio cuiusque appellacioni, ac reductioni ad arbitrium boni viri, habet vim trani consensum, & rei iudicis, ac executionem paratam. *l. 232. §. 70.*

Minus quando conventum fuit illud debet executioni de iurisdictione iuris, & quancunque exceptione appellacionis, & elationis, & reductionis ad arbitrium boni viri remittit. *l. 232. §. 70.*

Minor compromittere an, & quando valeat, & quare requiritur. *l. 232. §. 31.*

Natum ad Compromissum, si duobus Arbitris si Partibus ginda dicitur fuit, scilicet eligendi, servum in casum discordiae. *l. 232. §. 30.* Decretum. *l. 11.*

Peri Compromissum usque ad quam partem iudicii debet remittitur. *l. 232. §. 31.*

Peritio Compromissum statim suspenditur iurisdictione Iudicis Ordinarii, tamen si coram eo ulterius procedatur, processum nullus, & solum remanet Iudex quoad executionem peritio Compromissum. *l. 232. §. 16.* Decretum. *l. 17.* & 19. Subdicitur. *l. 118.* Ampl. & ibidem. *l. 114.*

Procuratorum Compromissum remissive. *l. 232. §. 31.*

Res iudicatae quousque addit, non est locus Compromissum, si Statuto demandato. *l. 232. §. 31.* Limita. *l. 114.*

Super articulo iuris clari, & super re clara, vel quando Pars habet pro se scripturam seu instrumentum parum, clarum, & liquidum, non est locus Compromissum inter Coniunctos si Statuto demandato. *l. 232. §. 31.* Limita. *l. 114.*

CONCESSIO.

Resignationem Apostolicam in concessione bonorum Rerum Ecclesiae. Vide Resignationem Apostolicam.

Perpetua bonorum Ecclesiarum facienda est hereditas. & successoribus illis, qui ea ad cultum requirunt. 1. 67. 19.
De auctoritate pro rebus priorum canonis. seu potius pro maiori ad alia obligatio facienda. 1. 67. 39. vide d. n. 19. in fine.
C O N C I L I U M
Archiepiscopus. IV. c. 1. quomodo intelligendum sit. 1. 470. 15.
Falsitas. III. c. 10. quid disponat. 1. 471. 19.
Tridentini in Gallia, exceptis sedis articulis, non fuit receptum. 1. 471. 20.
Publicum fuit de anno 1564. 1. 471. 14.
Sed. 14. Cap. de Reformatione. contrafractura matrimonii coram Parocho praevis denunciationibus celebrari habet solum solum, non sit publicum. 1. 470. 69.
Sed. 14. Cap. de Reformatione. emanavit de Anno 1563. 1. 471. 34.
Quamvis lex posterior est attendendum. 1. 471. 15.

CONCULATOR

Vide *Electus*.

CONCUBINA

Concupiscit Clericorum puniri potest solum à Iudice Ecclesiastico. 1. 447. 18.
Iudex Laicus non potest procedere contra Concupiscitum Clerici domum recusatam. 1. 447. 19.
Legati. & donationes esse incapax, unde omnis actus, & dispositio ad eius favorem facta est invalida. & quae emolumentum remaneat penes heredes, & substitutos, ad quos haereditas pertinet. 1. 446. 14.
Qualiter sentiantur. 1. 447. 17.
Receptio Concupiscitum reatum donatarum exsuperat, nec ab ea possunt repeti. 1. 446. 21.
Statutum Laicale puniens Concupiscitum Clericorum non valet. 1. 446. 19.

CONCUBINVS

Censura neglecti per annum in Concubina superariens severè puniatur. 1. 447. 7.
Clericus Concupiscitum puniatur à sacris Canonibus variis poenitis. 1. 447. 14.
Punire est disposicio Sacri Concilii Tridentini poenitis, de quibus ibi. 1. 447. 10.
Concupiscitum committit. 1. 447. 11.
Laicus potest puniri aliqua poena per Locum, vel Apparitoribus applicanda. 1. 447. 10.
Contra Concupiscitum Laicum potest procedi ad caputram. 1. 447. 13.
Punire de Jure Canonico arbitrio Iudicis. 1. 447. 15.
Punire medietatem censuræ, & quomodo. 1. 447. 6.
Punire poenam à sacris Canonibus, & Constitutionibus Synodaliibus, & aliis legibus, particularibus instituta. 1. 447. 8.
Et ad officium poenae potest procedi, non obstante quod decreverint fuerit ad poenam ecclesiasticam. 1. 447. 9.

CONCUBINVS NATVS

Est commensuratio carnis affinitum, & conjugum cum certis, ac determinata familia, sine Domini fide alibi retenta. 1. 444. 1.
Est motus fori, non Ecclesiastici. 1. 447. 6.
Est rei mali exemplum, & illius poenitentia licetum est Jura transgredi. 1. 444. 1.
Periculosus est de Jure amicus Romanorum, dummodo Concupiscitum officio iurici domi reverentia. 1. 447. 10.
Dei de Jure Civili periculosus. 1. 444. 4.
Prohibetur est de Jure Civili, & Canonico. 1. 444. 14.

CONDITIO SINE CAUSA.

Vide *Indolens repetitio*.

CONDUCTOR.

Ad Beve tempus non acquiritur sine dominum sed solum simpliciter deprecantem. 1. 49. 24.
Et concessio acquiritur actionem personalem adversus Locatorem, nisi Dominum, ut sit pariter re locata. 1. 49. 8.
Ad longum tempus acquiritur dominium sine in bonis conditionibus. 1. 49. 24.
Ad tempus non potest finito tempore licite retinere pradium abique renovatione conditionis. 1. 94. 1.
Arbitrio placare obligatur, conditor etiam obligatus esse emere seu dampnari. 1. 93. 4.
Executio in conventum possit per tacita reconducio, remissive. 1. 94. 6.
Capelli non potest si bona stentia ad cultum rediit, nec poenit augere poenit. 1. 61. 16.
Facti sanctus suos melioramentorum bona fide factorem. 1. 70. 19.
Maxime procedit in melioramentis bona fide factis ante motum litium. 1. 70. 24.
Refutatio questionem dominii Locatorem non potest. 1. 65. 1.
Meliorare non potest conductor in ultimo Anno, nec ferre praeiudicium. 1. 91. 26. & 19.
Requisitae debent rem in eo stare, in quo illi traditis fuerit. 1. 91. 26.
Requisitae apponuntur pactis Conductorum, quando bona sine re locata. 1. 118. 16.
Vide. Vide Prior.
Cetera Vide Color. Locata. Locatorem.

CONFESSIO.

Vide *Delinquens*.

CONFESSIO EXTRAJUDICIALIS.

Missi parte abente non probat, nec nocet contrarii de Jure Civili, nisi per simplicem probatore. 1. 327. 3. Lim. 1. 6. 7. & 11. 13. 14. & 15.
Non probat, nec nocet essentiam, quando non agitur de confessione liberatoria, sed obligatoria, nec condemnatoria. 1. 327. 4.
Probat, ac nocet contrarii de aquae canonica. 1. 121. 16. Lim. 1. 17. 19. Dec. 1. 20.

Missi parte praesens probat, & nocet contrarii. 1. 327. 12.
De magis acceptante. 1. 327. 25.
Facta coram negotiorum fidei, Nuncio, seu Procuratore, dicitur facta parte praesente. 1. 327. 11.
Constat parte abente missi, probat, & nocet contrarii. 1. 327. & Dec. 1. 10. & 10.
Non probatur ex depositione missi testis. 1. 327. 37.
Ex Testibus singularibus. 1. 327. 37. Angl. 1. 22. & 23. Lim. 1. 14.
Probat debet ex depositione factum donum testium confitentium de ioco, veris, & temporis. 1. 327. 30.

O N E S

Accessus novus in materia criminum non potest impediri etiam si alias iam fuerit factus. 1. 399. 24.
Amoeni criminibus, non ad Reum, sed ad Iudicem spectat eorum rebus, emendando quod circa alios male estum est. 1. 399. 25.
Articuli pro examinandis testibus in causa criminum non sunt celebrandi. 1. 399. 14.
Certi, invariabiles, & aeterni sunt mores, valles, flumina, mare, & via publica. 1. 397. 1. Vide n. 6.
Conjectura, argumenta, & praesumptiones admittuntur ad probandum confinium in mixtis. 1. 397. 1. & 12. & 13.
Confinitus destinationis Partis familiaris sum per leges, & fortassis manifestas. 1. 398. 6. Vide n. 1.
Factum continet, ut certior reddatur dominium, & identitas bonorum. 1. 397. 4.
Dividuntur inter vivos invariabiles aeternos, in incommutabiles, & in commutabiles destinatione Partis familiaris. 1. 397. 1. & 12. & 13.
Fortis pro confine habetur. 1. 398. 6.
In actione terminarum amoenorum peculiat est, ut non promoveatur Adveturum compelli, sed restitui pretium. 1. 399. 36.
Infirmum discordantibus circa confines quoniam praevalere debuit. 1. 397. 17.
Probatur confinium. 1. 398. 1. Vide n. 17.
Et si concurrant plura, & diversa instrumenta, attenduntur antiquiora. 1. 398. 16. Vide n. 17.
Iudex locum differentiae confinium per se ipsum inspicere debet. 1. 399. 21.
In faciem loci contrarii confinium accedere debet cum interveniunt Peritorem, qui non sunt ad iudicium per viam relictam ducendi, sed ad iudicium per viam testium ducendi, sed à Iudice depurandi, & examinandi. 1. 399. 21.
Sati contenti, seu misitio est melior probatio quacunque alia. 1. 399. 11.
Mobles quando per Iudicem, vel arbitrum apponuntur, requirunt citatio Partium in esse habendum, & electio viroque terminalium, ac confectio instrumentum. 1. 398. 4.
Placatus, ac poenae sine esse debent, ut certam partem directio se se missio, non in obsequium respectu, Fortis pro confine habetur. 1. 398. 6. & 6.
Sati lapides, qui habere debent lapillos, seu lapides parvulos, ibidem terra adhaerere. 1. 397. 1. Vide ibi d. n. 6.
Periti eligendi sunt pro decisione causae confinium. 1. 398. 10.
Probatur est variis, de quibus remissio. 1. 398. 7.
Terminatio probationibus, & motus perfecti, ac presumptionibus, conjectura, & argumenta. 1. 398. 9.
Probatores plures confinium requirunt, quando confinium de iusta rei conveni possit. 1. 398. 12.
Rapportum confinium, seu terminorum in eorum primum locum faciendum est à Iudice, vel ab Agnoscitore, de quo mandatum. 1. 399. 37.
Testes deponentes super certis finibus, & limitibus, debent etiam non sequi assignare rationem conclusionem eorum ducti, non solum per actum stultitias, sed etiam per sensus corporis. 1. 398. 14.
Veritas confinium, & congruentia valde debetur in probatione confinium. 1. 398. 10.

Vicinitates, & angustiores eligendi sunt pro decisione Causae confinium, etiam in rusticioribus, & simplicioribus. 1. 398. 15.
Cetera Vide Terminum.
C O N F I R M A T I O.
Officialis non valet etiam accedere consensu maioris partis Consiliorum Civitatis, dum minus difficit. 1. 79. 31.
Officialis est contra jus commune. 1. 27. 4.
Officialis, Civitatis ut valet contrarium debent omnes congregari in Consilio. 1. 27. 1.
Et si aliquis contradicat, tunc contradicere operatur si sine in illo actu contrarium non, tunc si post. 1. 27. 6.
C O N F I S C A T I O.
BONORUM, ac applicandi poenae filio Principis superioris officii, quim statum Feudatari, & Domini immediati Delegationis.
De illis alijm vocati intrat, non obstante fidei commissio ordinata in casum delicti. 1. 197. 11.
Idem procedit, si concessit vivere Rati condemnatio praedecessore hereditatem substitutionem. 1. 197. 12. Declar. 1. 197. 13.
Decretum, vel portio debet Iudici, seu Officiali, an debeatur Iudici condemnanti, aut Successori, de cuius tempore facta fuit incarcerationis. 1. 187. 16.
Feudum bonorum fidei commissi ordinari in casum delicti intrat durante vita delinquentis etiam incommutatum Condemnati, quod delictum veniat causa reprobationem, & auxilium. 1. 197. 16.
Illegitimum. 1. 197. 16.
Gratum à Principe obtinens, non recipit bona confiscata. Vide *Gratia*.

Ampli procedere quoniam ex alia causa non expressa possit
fuerit. 2. 124. 47.

Notitia, prout, & laudabilis fuisse in contractu minoris,
quod Statum servare tenet solemnibus illi permutat
remancare, donare, & solvitur. 2. 127. 33.

In iurisdictione, rerum Minoris requiritur expressa, & a Iudice di-
scussa. 2. 120. 37. Amplia n. 38. & seq.

In translatio, permutatio, donatione, & in quolibet alia
translatione, & contra Minora requiritur expressa, & a
Iudice discussa. 2. 120. 36.

In iudicio, expressi debet in contractu, & obligatione mulieris,
& minoris. 2. 124. 41.

Index praefatur plene informatus 3. proximo in causa nar-
rare in contractu, & obligatione mulieris. 2. 124. 47.

Iudex adfectionis circa cognitionem causae in contractu Minoris
non statuit, quando de seipso, & individuui expressione
illius non constat, & quare. 2. 122. 44. & 45.

Partis vera, & patitur falli in enumerata expressa ratione in-
dividualitatis Decreti Iudicis totus contractus remanet nullus.
2. 125. 47. Limita. n. 48.

Plene causa cumulative expressa in contractu, si una de per se
est sufficiens, & vera sufficiat obligationi, licet alia sint falsa.
2. 125. 47.

Constitutio quando plures causae copulative fuerint expresse. 2.
125. 47.

Requisitum copulative in contractu Minoris, quando concurrere
debet Decretum Iudicis. 2. 122. 43.

Notitia, & vera esse debet in obligatione, & contractu mulie-
ris. 2. 124. 41.

Constitutio est de substantia contractus, & obligationis. 2. 122. 5.
Curant autoritate non potest contractum Minoris, in quo ha-
bet interesse. 2. 120. 36.

Alia Causae deputandae est in contractu Minoris, quando ejus
Causae habet in se interesse. 2. 120. 37.

Curatio statim, vel legitime impeditur, vel si renunciarit
causa de tempore contractus Minoris, quid tunc sit agendum.
2. 120. 36.

Curatio praesentia, & consensus requiritur in contractu Mi-
noris. 2. 120. 36.

Actus non Praesentis, vel Cognatus adhibendus est in contractu
Minoris in locum Curatoris deficientis. 2. 120. 36.

Decretum Iudicis, & causa copulative requiritur in contractu,
& obligatione mulieris. 2. 124. 36.

Con causa cognoscitur tenet est intelligendum. 2. 122. 43.

Con causa, & malis interpretationibus decretorum Iudicis in con-
tractibus pupillorum, minorum, & mulierum, refertur gra-
vissimum praedictum contrahentibus, & Republicae. 2.
98. 19.

Interpositum in contractu, & obligatione mulieris in dubio facit
praesumere causam sufficientem; Secus quando, expresse ap-
paret oppositum, & inefficax. 2. 126. 41.

Interpositum servat solemnitates in Statuto requirit ad hoc facit
praesumere veritatem, & sufficientem causam expresse, ut
transfertur; omni probandi contrarium in allegant. 2. 124. 44.

Interpositum in contractu causae legitime omnibus, & singulis, etiam
enunciatur. 2. 120. 36. Decret. n. 37.

Interpositum in contractu Minori, non sufficit expressio, & discus-
sio causae, capitulum censetur. 2. 127. 37. Ampli. m. 38. &
seq.

Interpositum in contractu Minoris, non sufficit defectum con-
sensu proximo Agnati a Statuto requiritur, etiam si accessio
testamentum remanet. 2. 120. 36.

Amplia procedere etiam si accessio testamento jurata Minoris fa-
vor defectu aliorum proximorum. 2. 120. 36.

Interpositum in instrumentum, de cuius vizio visibili constat, est
nullum & non sufficit interpositum. 2. 120. 36.

Iudex deliquit, causa interpositum decretorum in contra-
ctibus pupillorum, minorum, & mulierum, veritatem potest
debet remanere publicacione laborum, & dignitate amissi-
one, ultra restitutionem damnorum, & interesse. 2. 128. 27.

Iudex, qui interponere debet decreta in contractibus pupillo-
rum, minorum, & mulierum, eligendi sunt doctores, & in-
terdum consensu. 2. 120. 36.

Non sufficit dictum proximorum, quorum consensus est di-
spensatione Statuti requiritur in contractu Minoris, sed illi
dissentientes, alii proximiores sunt adhibendi, vel Decretum
alterius Iudicis legitur eorum. 2. 120. 36.

Præsumitur est, & de iure, ac cum causa expresse in contra-
ctibus interpositum, & contrarium aliter incumbit onus pro-
bandi. 2. 120. 36.

Locus primo est brevitas temporis, in qua Iudex veritatem
non potest se informare. 2. 120. 36.

Substantia quando occurrit confectio interponendi incon-
suetudine. 2. 120. 36.

Locus secundum in decreto interpositi a Magistratibus minoris
liberis iudicibus, & nullum interpositi habentibus. 2. 99. 32.

Locus tertio, quando est lectura instrumenti apparet de eius
vizio visibili. 2. 120. 36.

Locus quarto, quando constat causam expressam esse insuffi-
cientem, & inefficacem. 2. 120. 36.

Dolo, meta, vel fraude factus non sufficit. 2. 124. 37. Ampli.
m. 38. & 39.

Fili legitimi. Vnde Filios Familias.

Interpositum in contractu in loci consideratione. 2. 120. 36.

Iudices, Crimenantes, & Magistratus contrahere non possunt
cum Subditis sub poena nullitatis, & quadrupli favore Fidei.

Ampl. nom. 27. & 38.

Locus nom. 28. 39. & 40.

Subditus n. 30. & 31. Vide remissive n. 32.

Iudices interponere non possunt de alium in contractibus die Te-
stis. 2. 127. 41.

Interpositum expressum praedictum est ultra confensum Agna-
ti, sed Cognatus, vel Vicini in Contractibus, & obligationibus
Mulierum super-necessaria, & contraria causa. 2. 123. 33.

Minoris in contractu emisso, non servata forma a Statuto
praescripta, censetur viti, dolo, metu, & fraude extorceri.
2. 120. 37.

Præsumitur illa, quae sunt indubia a contrahentibus ipsi, eadem
facile censetur subditi ad iurandum. 2. 122. 37.

In contractibus interpositi potest de Festo etiam Dominico.
2. 127. 38.

Iurari debent Curator, Agnati, Cognati, & respective Vicini,
qui contractus, & obligationes Minoris confirmare debent,
quod illa expedit, vel uti futurum, non subtrahentes verbi
generis illi nec illo cetero. *Confirmationem* Civili. 120. 124.

Non censetur contractus, & obligationem nullam est defectu
consensus. 2. 122. 37. Et vide *Iuramentum*.

Non praesumitur est interpositio decreti Iudicis. 2. 124. 33.

Vide ibi.

Præsumitur locale admetit fidem instrumentum, in quo non fuerint
servatae solemnitates praescriptae in contractibus, & obli-
gationibus Mulierum, tunc super iuramento praestito nullum
potest fieri fundamentum. 2. 122. 18.

Si tamen aliunde constaret de iuramento, contractus, & obli-
gatio subsisteret. 2. 122. 18.

Locus quando praesumptio metus, vis, & doli est Iuri, & de
Iure, ac per Statum adempta fuit facultas contrarium pro-
bandi. 2. 122. 20.

Validus contractus Minoris nullum. 2. 122. 18.

Limita nom. 9.

Præsumitur locale contractus iuratus non comprehendit. 2. 122.

2. 120. 14. & 17.

Minor nulliter contrahens, non remanet obligatus, nec civili-
ter, nec naturaliter, & sic nec in foro conscientiae. 2. 122. 5. & 6.

Interpositum contractus est defectu proximorum, probare de-
betur, non solum eorum existentiam, sed etiam habitum
tam naturalem, quam accidentalem. 2. 120. 33.

Contrarium circa probationem habitus accidentalis. 2. 120.
34. Vide n. 35.

Pro abique solemnitatibus, an & quando se obligare possint,
& obligari tenent. 2. 122.

Sine non potest contrahere, ita nec aliquid asserere, per quod
contrarius valideret. 2. 120. 33.

Minori laeso in contractu competere restitutio in integrum. 2.
121. 47.

Minoris est nullus est defectu proximorum, licet allegare con-
trarium interponendum in die stipulationis instrumentum, dum non
constat, huiusmodi impedimentum diu duraturum fore, nam
debuit dilatare stipulationem in diem sequentem. 2. 120. 37.

Cum alia Minore valeat, abique solemnitatibus, aliquam necessa-
ria. 2. 122. 17. Decret. n. 38. & 39. Limita. n. 40. & 41.

Si aliquis personam Minoris de iure communem cum re-
querat, Secus est dispensatione Statuti comprehendens etiam
obligationes minorum. 2. 122. 47. & 49.

Minorum, pupillorum, & mulierum non debent stipulari
proutque per diem ante constituta est instrumentum, &
aliquis Iudex, qui interponere debet decretum consummationis.
2. 120. 36.

Inter. Vide *Minor*.

Mulieres maiores annorum viginti quinque possunt contrahere,
donare, vendere, conducere, innovare accipere, & se obliga-
re abique alia solemnitate, & causa. 2. 121. 4.

Mulierum obligatorum contractus, & renunciatio ad hoc ut valeat,
quae requiritur. 2. 121. 4.

Contrahere, & obligare etiam Iurata Mulieris non sufficit,
quando non fuerint servatae solemnitates praescriptae a Statuto
ad publicum utilitatem. 2. 122. 17.

Non servatis solemnitatibus Statutarum, quandoque ipso iure.
2. 122. 16.

Nullitas contractus mulieris allegari potest a tertio. 2. 122. 16.
& 31.

Obligatio, contractus, & renunciatio non servatis solemnitatibus
Statutarum subsistit. 2. 122. 16.

Non alia obligatio civilis, sed naturalis oritur. 2. 121. 3.

Statum non dispensat, quod in Contractibus, & obligationibus
Mulierum maiorum servatur circa solemnitates exorbitat a
Iure Communi. 2. 121. 4.

Cetera. Vide *Mulier*.

Prædicti Provinciarum, Gubernationes, Senatores, Adhuc
Censurati, contrahere Magistratus sub poena nullitatis, &
quadrupli favore Fidei contrahere non possunt cum Subditis,
& quare. 2. 128. 27. & 28. Ampli ibi n. 27. & 28. Limit. pri-
mo n. 28. & 29. Sublimi. nom. 20. Limit. secundum n. 31. Sublimi.
nom. 31. Vide remissive n. 32.

Procuratorum vel Influens contractum an competat actio abique
scilicet admittitur. 2. 120. 36.

Solemnitates in contractibus Minorum fuerint praescriptae, ut
occurrat iudicibus. 2. 122. 18.

In contractibus Minorum in totum, vel in parte non servatis,
contractus est nullus ipso iure. 2. 122. 18. & 31.

Ampli etiam cum ratione potest admitti. 2. 122. 4.

De renunciatia requiritur ex lapsa tempore quando praesumitur.
2. 124. 44.

Græci idemque Dominiis, five Utorem significat. 1. 160. 2.
Nomen Domini originem duci à Domina. 1. 260. 2.
Significatio verba Domus pendet à moribus populorum, à veritate
temporis. & ab anno profectus. 1. 260. 6.
Venietis est nomen innotum, cum ut plurimum sub eo veniat
Meretricis. 1. 260. 7.
Verbum Domus est Gellium, sed potius Provinciale, quod si-
gnificat Domus. 2. (c) Vignat. 1. 260. 12.

D A M N U M .

Affidat immunes sunt à poenis damnum daturum, dummodo
non probentur fudice committit. 1. 260. 2.
Damnum daturum fudice ab Affidat coartio spectat ad Ju-
dices locutorum. 1. 260. 2.
Animal damnum dare non potest occidi. 1. 260. 4.
Gravi potest animal damnum, si vignerit Statutum. vel Co-
stitutio. 2. 260. 4.

Animalis damnum daturum potest capi, includi, & retineri tam
à Sacerdotibus, & aliis Officialibus deperant, quam ab ipso Do-
mino fundi damnum, donec per damnum illud fatiat, vel
caveat. 3. 260. 12. Decem, num. 15. & 16.

Ampla procedere quædam sunt animalibus agri colarum. 2. 260.
23. Vide ibi.

Animalis damnum si infugerunt, possunt capi in alieno fun-
do. 2. 260. 14.

Animalis damnum si capta fuerint, quando sint restituendi.
1. 260. 17.

Animalis omnia damnum non debent capi, & retineri, sed
solum aliqua pars eorum, quæ sufficit pro refectione damni
& solutione poenæ. 2. 260. 17.

Interdum per damnum dari ab animalibus fatiendi est in aliis bonis
existere poenæ Custodiam, seu Domum animalium. 1.
260. 19.

Transfugio de uno territorio ad aliud, si damnum inferat, re-
tinetur ad emendationem damni non merum ad poenam. 1. 260. 19.

Afferat damnum daturum, Vide Affugere. 1. 260. 19.

Appellatio suspensiva non germinat à sententia, seu decreto
emanato in causa damni dari. 2. 260. 19. Limita ibid. n. 3.

Anchor, & Maleficio damnum copulare cum cum damno debet
probari, ut locus sit condemnationis ad refectionem, & po-
nam. 2. 260. 19.

Bannus, & Nictus coqueam damna inferentibus in Civitati-
bus, Terris, Castris, & locis, si ipse Civitates, & Com-
munitates locorum poenæ non deperderint, & tales delin-
quentes inique evaserint, illæ Communitates, & Universita-
tes teneantur ad refectionem damni pars laxe, & tamen
Camera Apostolica eas dispositione sua. 2. 260. 19. Vide
remissive. 2. 260. 20.

Causa damni dari est civilis, vel criminalis remissive. 2. 260. 19.
Pro damno casuali est civilis, nec intrat poenæ. 2. 260. 19.

Coloni, & Custodes animalium Ecclesiasticorum an possint
comitari coram Judice seculari in casibus damnum. 2. 260. 20.

Costis animalium damnum an possint carcerari. 2. 260. 20.

Communitas quando teneatur ad refectionem damni. Vide hic
infra vers. Statutum.

Damnum, quod alio comparat contra Dominiis animalium
damnum. 2. 260. 20.

Dominiis animalis damnum, necesse est dare idem animal pro
noto, vel damni estimationem solvere. 2. 260. 20.

Animalium damnum teneatur ad poenam, 2. 260. 20.

Periculum aliorumque animalium in alieno fundo depasciturum,
vel aliter damnum teneatur ad damni emendationem,
tam in foro poli, quam in foro fore. 2. 260. 20.

Damnum teneatur solvere quantum importet damnum pars poenæ
Statuti præcipit etiam ante liquidationem illius. 2. 260. 20.

Ecclesiastici an teneantur ad poenam, an vero tantum ad emen-
dationem damni dari cum eoque animalibus. 2. 260. 20.

An possint contrarij coram Judice seculari in casibus damnum
daturum. 2. 260. 20.

Reverentia, & Adversus laicalia super damni dari an comprehendat
Rusticos, & Laboratores remittit, vel conducentis animalia
Ecclesiæ, & personarum Ecclesiasticarum. 2. 260. 20.

Gallina damnum daturum. Vide Gallina. 2. 260. 20.

Grave quando daturum, & quando leve. 2. 260. 20.

Laboratorum culpa damnum præsumitur. 2. 260. 20.

Refectione aliorum, & vicium arborum. Vide Arbor. Pirus.
Invenit animal in proprio fundo potest illud ducere ad pascu-
m causa mulctæ, si emendat, & tunc ejus juramentum cre-
datur. 2. 260. 20.

Et contrarium daturum probatur per inspectionem loci. 2. 260. 20.

Ampl. num. 14.

Jurata fundum aliorum. Vide Iter.

Judex damnum daturum quam jurisdictionem habet. 2. 260. 20.

Miseri quilibet anno, & tam in procedendo, quam in con-
demnando servare tenetur dispositionem Statuti, & Capitalia
super damno dari. 2. 260. 20.

Juramentum damnum pati statui quando agitur civiliter, non
autem criminaliter. 2. 260. 20.

Damnum debet esse omni exceptione major, ac persona lo-
gala, & bone qualitas, ac sic digna, ad hoc ut illius jura-
mentum fletur. 2. 260. 20.

In criminalibus non admittit. 2. 260. 20.

Infamia damnum juramentum non illat circa damnum passum.
2. 260. 20.

Judex potest non adhibere fidei juramentum damnum passi,
quod cognoscit illud calumniose præsumit, Vel si valeat
ipsum velle ducere. 2. 260. 20.

Non fletur, si per inspectionem loci Judex videt damnum non
fuisse illatum. 2. 260. 20.

Per se valeat quod de damnis, & interesse, etiamque quantitate
fletur juramentum damnum passi. 2. 260. 20.

Probatum per juramentum non admittitur, quando quis conveni-
tur ex delicto alienius. 2. 260. 17.

Sacerdos mandare standum esse juramentum damnum passi cum
uno vel duobus digno, vel indigne, quod ex uno Tote de
relicto Jure non poterit negligere poenam corporis sui.
2. 260. 11.

Statutum disponere potest quod standum sit juramentum damnum
passi. 2. 260. 12.

Statutum disponere fletur juramentum damnum passi est odiosum,
& contra Jus. 2. 260. 12.

Statutum disponere fletur juramentum damnum passi non creden-
tur contra Tertium etiam illa teneatur ex delicto alienius.
2. 260. 16.

Statutum disponere fletur dicto damnum passi intelligendum est
non de simpliciter dicto, sed juramentum roborato. 2. 260. 12.

Statutum disponere standum esse dicto damnum passi non valet,
nisi in modico. 2. 260. 12.

Statutum disponere fletur juramentum damnum passi non habet lo-
cum in furtis. 2. 260. 18.

Nec super dependentibus à damno dato, vel accessoriis ejus. 2.
260. 19. Decem, ut ibi.

Constitutum probatur potest esse, quod damnum juravit, non
obstante Statuto disponere fletur juramentum damnum passi.
2. 260. 10. Limita num. 5. Vide num. 12.

Liquidatur damnum datum ex depolitione Testium. 2. 260. 9.

Relictus Periculum, & Affirmationem. 2. 260. 6.

Maxime si fuerint de communis consensu parium ejus. 2. 260. 6.

Per fletur ad hunc effectum à Confilio, sed Publico Civitatis
deputati. 2. 260. 9.

Oculari inspectione probatur damnum datum. 2. 260. 12.

Officialium depuratorum attestatio probatur damnum datum.
2. 260. 4.

Publicus in Domino gregis vicariis in dubio impetandum est
damnum illatum. 2. 260. 12.

Pavones damnum daturum. Vide Pavones.

Poenæ damnum daturum spectant ad Communitates Status
Ecclesiastici tunc onerato cum ejusdem privilegii & prarogati-
vis, quæ competebat Communitati generali damnum daturum.
2. 260. 20. Limita ibi.

Statutum olim depurato à Sacerdotibus, vide 2. 260. 12.

Civitas Ravennatis emittit, sed redemit à Camera Officio Notarius
actorum Civilium Gubernatorum, & Possessum ad damnum
daturum. 2. 260. 12.

Civitas Ravennatis, sed redemit à Camera Officio Notarius
actorum damnum daturum. 2. 260. 12.

Statutum ad Communitatem, quævis Jure Ecclesiasticum pro-
cessit. 2. 260. 12. Vide ibi.

Statutum inter onerato ad Communitatem Ravennatis, quod pro-
inde habet iura Fisci, & Principis. 2. 260. 12.

Peritus, & Affirmatio antea fuisse pro liquidatione damni da-
mum daturum. 2. 260. 12. Limita ibi.

Etiam si non preceat electio partium, vel Judicis. 2. 260. 12.

Camera. Vide hic supra vers. Liquidatur.

Possunt non admittitur contra deificationem, quando agitur
criminaliter secus si civiliter. 2. 260. 15.

Probatum debet per ejusdem facti, quando agitur criminaliter,
non obstante dispositione Statuti, quod fletur juramentum
damnum passi. 2. 260. 10.

Puniri non potest damnum per damno illato cum licentia
Domini. 2. 260. 12.

Statutum mandata pro damno dato teneri viginti, Villam,
vel Communitatem procedit duntaxat damnum daturum non in-
venit. 2. 260. 12.

Et non procedit quando datur illud, & de nocte fuit datum. 2. 260. 12.

Agitur pro refectione damni contra Vicum vel Domum
confinium, vel contra Communitatem probare debet Malici-
dorem non invenit. 2. 260. 16.

Causa legittima ad hoc ut Statutum mandata pro damno dato-
neri vicinum, Villam, vel Communitatem, quando datur.
2. 260. 14.

Dispensat, quod Communitas teneatur reficere damnum illa-
tum, dum ignorat delinquentem, valet, & esse iustificatum,
& gure. 2. 260. 7. & 8. Contra ibi. Decem, n. 11.

Tresori, & Vicarij debet secundum tempus, quo fuit illatum,
habito respectu ad heribum, non secundum futurum, & su-
pervenit missis. 2. 260. 13.

Testibus probatur damnum datum. 2. 260. 13.

Testis debet esse talis qualitas, ut repulsi nequeat, quando
Statutum disponit, quod ultra juramentum damnum passi re-
pulsio depolitione uno Testis. 2. 260. 6.

Transitus per fundum alienum. Vide Iter.

Vicium teneri pro damno passo à vicino. Vide supra vers.
Statutum.

Vulnerata, ad refectionem damnum, & interesse vulnerato
an, & quando teneatur remissive. 2. 260. 5.

D A R D A N A R I I .

Dardanijs unucupantur hodie Sepulchri, Flagellatores, &
Monopoli. 2. 531. 142.

Græci Dardaniarum possunt aperiri. 2. 531. 141.

Puniri possunt poenæ extraordinaria Judicis arbitrio. 2. 531. 144.

DEPUTATI.

Confervationi Clau eliguntur. 1.31.31.
Cura Fonti publice eliguntur, & ad quod teneantur. 1.31.31.
Dietarii, & apparatus eliguntur. 1.31.30.
Super Archidiaconum. 1.31.31.
Super bono regimine ad quod eliguntur, & eorum Officium. 1.31.31.
Super leuitis eliguntur. 1.31.31.
Super Nundis vulgo *municipii Sparsi della Fiera* eliguntur. 1.31.31.

DESCENDENTES.

Ex feminis i Saeculo excludit, quando reuertitur ad successi-
onem. Vide *Femina*, vel *Descendentes*.

DE VOLVIO.

Bonorum employteuorum. Vide *Doni*,
D E V S.
Causa efficiens est omnium legum positivarum. 1.31.31.
Constitutio in terra duplicem potestatem, & imperium tenet
Ecclesiasticam & secularem, quibus totus Mundus regitur. 1.31.31.
Creatur duo humana distincta in Caelo. 1.31.31.
Iudicium patris impotens estiam misericorditer pro peccatis ab
eius committere. 1.31.31.
Milesio formam in successione perit. 1.31.31.
Mortuus in novo testamento nonnulli ex in, quod flammatur in
veneri. 1.31.31.
Mortuus in novo, quod flammatur in veteri testamento. 1.31.31.
Principium, & finis rerum omni. 1.31.31.

DICTIO.

Diā de quo tempore intelligitur. 1.31.31.
Præterit quid imponit, remittit. 1.31.31.
Recepta reitrigenda est secundum substantiam materiam.
1.31.31.
Quandā appropia executioni non reddi dispositionem conditiona-
lem, sed accipitur temporaliter tantum. 1.31.31.
Adiā verbo solum temporis importat conditionem. 1.31.31.
Vide *nomi*.
Quandā probat mortem, ex communi usu loquendi. 1.31.31.
Quandā denotat temporalitatem, ac est limitativa temporis.
1.31.31.

DIES.

Artificialis, seu vulgaris, seu civilis incipit ab ortu So-
lis usque ad occasum. 1.31.31. Vide ibi n. 5. & 7.
Computatorius, seu variis modis, secundum varietatem Regio-
nis, & Nationis in ibi. 1.31.31. & 7.
Conventionally regulari a conventionem Partium. 1.31.31.
Decemum ad appellandum computatur secundum diem legisla-
tionem. 1.31.31.
Dominicus seu prima dies Seculi, & est celebra ex variis, que
in ea eveniunt, de quibus. 1.31.31.
Ei de iure humano est artificialis. 1.31.31.
Ecclesiastica sumitur a Vespere ad Vespere. 1.31.31.
Constitutio temporis ab Ecclesia diversimodis in certis casibus prescri-
bitur. 1.31.31.
Festi incipit ab Vespere, & desinit in Vesperem secun-
dum morem Hebreorum. 1.31.31.
Incipit a Vespere vigilia, & conuincit usque ad Vesperem diei
sequenti inclusive. 1.31.31. Decl. n. 17.
In conductio Operarum antecedit dies artificialis. 1.31.31.
Indulgentia incipit a Vespere vigilia, & conuincit usque ad
Vesperem diei sequenti inclusive. 1.31.31. Decl. n. 17.
Intelligitur de naturali, quando inter contrahentes nulla præ-
scribit declaratio. Vide ibi. 1.31.31.
Legalis, seu emergens curri de momento in momentum, &
incipit a diversis partibus diei, & in autem partibus desinit.
1.31.31.
Computator, & extenditur quando actus assignandus est ab eo,
cum assignatus sunt certa actus pro quibus die ad effectum
explicandi certum actum, ut in Computator pro fabrica-
tione proceduntur & assignatio gabelarum, & similia. 1.31.31.
Naturalis attenditur in materia beneficii tam in reservatione,
quam in collatione beneficii. 1.31.31.
Incipit a media nocte, & sequens noctis omnia pars finit.
1.31.31. Vide n. 2.
Quo ad leuitum, & eum carum computatur incipiendo a
media nocte, & terminando in sequentem mediam noctem.
1.31.31.
Terminus ad relatuendum, intelligendus est de diebus naturalibus.
1.31.31.

DIETA.

Alia est legalis, alia vulgaris. 1.31.31.
Arbitrio Judicis remittitur perpositi facti circumstantiis quoe
materia communis dieta. 1.31.31. & 31.
Constitutio per retrat ad rationem miliarium viginti, & per
mare quousque pro quolibet die. 1.31.31.
Constituit sex leucas, vel ad summum septem. 1.31.31.
Delegatus Judicis an fiat ultra unum, duo, vel tres dietas, an
potius restricta sit ad unum tantum, & vide ibi quousque requi-
sitae particulari communicatione ad hoc, ut Rurs vocat valeat
ultra unum, vel ultra tres dietas. 1.31.31.
Dietæ dicitur de unum nullius ultra viginti. 1.31.31.
Tres unus diei appellatur dieta. 1.31.31.
Legati attenditur quousque agitur de communita causa appella-
tionis. 1.31.31.
Attendit quousque agitur ad effectum reservationis benefico-
rum. 1.31.31.
Constituit viginti miliaria passuum in singulis dietis. 1.31.31.
Per mare est quousque miliarium, quousque in materia
adcuracionis. Vide ibi. 1.31.31.

Regule Cancellarie de dubis dietis materiis. Vide a. 1.31.31.
Viginti dietas, que in. 1.31.31.
Et attendit potius, quam legalis, quando in lege, vel Scru-
to sit metus de dicta. 1.31.31. Inca n. 6. & 4.
D I C T I O N E S.
Major, seu pollex confit latitudine digiti unius cum ejus una
tertia parte, & tamquam duodecim parti pedis, unica voca-
tur. 1.31.31.
Minor conuincit debet crassitudine quatuor grana hordeacea.
1.31.31.

DIGNITAS.

Reveris i expirante ad gratiam dignitatem reponendus est
amoco quolibet alio meritis electo. 1.31.31.

DILAPIDATIO.

Fructus sequentia sunt quando conuincit timor dilapida-
tionis, vel difficultas recuperationis, ad iudicium redditur eluio-
rium. 1.31.31.
Et ad illam eluio non requiritur plerum, & rigorose capiat
super timore dilapidationis sed sufficit quod iudex capiat
informationem super suspitione ipsius dilapidationis. 1.31.31.
Et quando sit quod dilapidatio timor, tamen debitor fru-
ctus conuincit in propriis usus, & pro suo necessitate
conuincit. 1.31.31. & num. 14.
Heredi graui ex quibus potest. 1.31.31. 41.
Pater dilapidare quando dicitur, remittit. 1.31.31. 13.
Timor solius dilapidationis ex quibus probetur, remittit.
1.31.31.
Dilapidatio ad effectum legem sufficit qualis qualis. 1.31.31. 6.
Cetera. Vide ACONOMIS. *Placitum*, *Pater*.

DILATIO.

Dilatatione diversimodis leuantur in causis ordinariis, quam in
exceptionibus. 1.31.31.
Pendente dilatio iudicio officium conuincit. 1.31.31. 5.
Statutum loquens circa dilaciones, & terminos in causis ordi-
nariis non trahitur ad exceptiones. 1.31.31. 7.

DILECTIO.

Dilectio proximi non consistit in verbis tantum, sed requiritur
opus. 1.31.31.

DISCRETIVVS.

Modus loquendi in uno casu demonstrat contrarium volunta-
tem in alii casibus. 1.31.31.

DISPENSATIO.

Ad Principem spectat. 1.31.31.
Cum causa a facta dicitur requiritur, quod secundum acquira-
tionem sit facta, conuincit honestas, & expedit secundum
iustitiam, aliquem est dilatio. 1.31.31.
Et rigor mitatur, vel peralitur moderate facta fundere
publica utilitate, vel aliqua alia rationabili acquire. 1.31.31.
Et per dispensationem iudicis Superiorum in causis ibi permissi-
milibus aliisque iustis causa ab peccet mortaliter remittit.
1.31.31.
Legitior, seu Princeps dispensat sine iusta causa in lege pro-
pria secum, vel etiam cum alio ab peccet mortale remittit.
1.31.31.

DISTANTIA.

Vide *Measura* & *Releuatio*.

DISTRICTVS.

Difficilis quousque extenditur probatur ex vulgi opinione.
1.31.31.
Locum esse, vel non esse in Districtu probatur ex vulgi opinio-
ne, non ex declaratione. 1.31.31. Vide ibi.

DIVERSIO.

Appellatio non impedit diuisionem fore sortem. 1.31.31.
Bona fides in diuisione emendatur debet. 1.31.31.
Commodes in diuisione ante speiando est. 1.31.31.
Consuetudo in diuisione facienda est seruanda. 1.31.31.
Contractus bona fidei est seruanda. 1.31.31.
De bono, & equo facienda est. 1.31.31.
Dilectum quando facta fuerit. 1.31.31.
Dolo, aut fraude facta debet retrahi. 1.31.31.
Ecclesiarius in Vrbe facta sit ab extraneo. 1.31.31.
Equalitas est seruanda in diuisione. 1.31.31.
Facienda inter quos sit, vel non. 1.31.31.
Per officium arbitrio iudicis prout informatione. 1.31.31.
Habenti domum, vel fundum vicinam assignanda est in diuio-
ne res vicina. 1.31.31.
Impossibile diuisioni iudicatur, si res divideretur longi minus
valeret. 1.31.31.

Inter fratres quando sit necessaria. 1.31.31.
Diuisionem inter fratres promouit ex parte controversia deinde solent
venire etiam modum diuisionis. 1.31.31.
Antea, qui succedere peria ad laborum quomodo sit
facienda remittit. 1.31.31.
Appellatio, & decus familie desinit, & est ad iudicium diuio-
nis membrorum corpori humani. 1.31.31. & 5.
Sine fides, & figura iudicii procedunt in diuisione inter fra-
tres. 1.31.31.
Litis quilibet sufficit in diuisione. 1.31.31.
In extra parte sufficit, quando diuio facta sit ab arbitrio, vel
iudicatur. 1.31.31.
Licitatio in diuisione admittitur, quando Confores in re indi-
uicibiliter habent aequalen portionem. 1.31.31.
Major in diuisione facienda debet facere partem, & minor elege-
re secundum Canonem. 1.31.31.
Iudex de maiori, qui ad administravit non de maiore reu.
1.31.31.
Secundum Legi Parallela competet prouocatio maiori in diuio-
ne.

Contrahitur statim, ac quasi habitationem suam in aliquo loco fixam cum animo, & voluntate expressam in ea permanendi. l. 320.18.

Minore contrahitur, quando quis declaravit velle perpetuo manere in aliquo loco, & ibi se transibunt habitando. l. 320.18.

Derelictum quando dicitur. l. 428.1.

Habitatione etiam longissima temporis dum animus non concurret, dominium non contrahitur. l. 320.9.

Horreum, iumenta, & cetera, quae ex domicilio competant, remittuntur. l. 320.18.

Non contrahitur ex permanencia in aliquo loco occasione servitii aliquos Principes. l. 320.9. Iusta numerus.

Origines nauticae casibus non contrahuntur. l. 320.18.

Origines loci quando datur derelictus. l. 428.1.

Origines naturalis licet contrahi non valeat, tamen effectus, & commoda perducunt distinctione habitationis ipsius origines. l. 320.4.

Placet originis quis habere possit tempore propriam, Patrie, & Aviae. l. 320.18.

Origines proprias, an possit illud Aviae, vel Patrie quis sequatur. l. 320.18.

Cetera. Vide *Civitas*, *Civitates*.

Dominus antiqui vocantur Uxoeres. l. 320.18.

D O M I N I U M

CONDUCTOR ad longum tempus acquirit dominium utile in locis conductis. l. 69.46.

Utile dominium transiit conductorem ad longum tempus. l. 321.3.

Directum esse inseparabile, & ejusdem naturae cum dominio utili. l. 445.41.

Donatus rerum distincta, & confusa fuerint ad evadendam distinctam, ut quis alieno labore alius. l. 327.1.

D O M I N U S

CALORE iracundiae locutus, dum famulum increpat, si ei dixerit, ut i Domus sua exeat, & amplius ad illum non reveretur, non censetur consensu locutus, nec famulus liberatur a servitio promissio, dum illum percutit, nec evadit iracundia in eadem opinione perseverare. l. 329.19.

Ex difficultate famuli duntaxat passim, fuisse persequendum probare tenetur, quod facere potest mediante iuramento. l. 328.3.

Expectat confervariota rei spectat ad Dominum. l. 326.9.

Famulus ex pulis i Domino abique legitima causa ante tempus conventum, si alteri non interviat, tunc famulum pro toto tempore convento consequitur. l. 329.19.

Famulus, vel alius, qui promittit interire pro certo, & determinato tempore certa coempta mercede, nec potest recedere ante tempus, nec petere salarium, nisi finito tempore concordato. l. 328.12.

Et si ante diem conventum abique legitima causa recesserit nihil consequi videtur. l. 328.12.

Imo non solum famulum futurum amittit, sed etiam tenetur praeteritum una cum villis restituere. l. 328.12.

Maxime quando Conductor ex tali difficultate tantum damnum passus fuit, quantum commodum confectus fuerit mediante servitio praestito, sicut si nullum damnum passus fuerit, quo tali tenetur ab aliquo pro rata temporis. l. 328.12.

Et si. l. 328.12.

Stipendium *Urbis* l. 327.18. cap. 16. dispensat, quod famulus, qui promittit certo tempore Domino servare, si nolit tempus conveniendi adimplere, compellendus est per iudicem ad servitium usque ad compensatum tempore coempti, quod si adimplere recusat, tertiam partem decemisse mercedis amittit ultra dimissa, & interire relictum. l. 328.12.

Servum Dominum calliare an possit. Vide *Calligatio*.

Subditi Domini etiam sequuntur. l. 321.14.41.

D O M U S

CONSTRUCTIO: Domorum inventa est mediante lumine naturali, exemplo Avium, adhibito loco nidos indicantem, l. 320.13.

Demoliri potest ob crimen laesae Majestatis, de qua materia remittitur. l. 320.18.

Demoliri potest ob crimen laesae Majestatis, de qua materia remittitur. l. 320.18.

Demoliri potest ob crimen laesae Majestatis, de qua materia remittitur. l. 320.18.

Demoliri potest ob crimen laesae Majestatis, de qua materia remittitur. l. 320.18.

Demoliri potest ob crimen laesae Majestatis, de qua materia remittitur. l. 320.18.

Demoliri potest ob crimen laesae Majestatis, de qua materia remittitur. l. 320.18.

Demoliri potest ob crimen laesae Majestatis, de qua materia remittitur. l. 320.18.

Demoliri potest ob crimen laesae Majestatis, de qua materia remittitur. l. 320.18.

Demoliri potest ob crimen laesae Majestatis, de qua materia remittitur. l. 320.18.

Demoliri potest ob crimen laesae Majestatis, de qua materia remittitur. l. 320.18.

Demoliri potest ob crimen laesae Majestatis, de qua materia remittitur. l. 320.18.

Demoliri potest ob crimen laesae Majestatis, de qua materia remittitur. l. 320.18.

Demoliri potest ob crimen laesae Majestatis, de qua materia remittitur. l. 320.18.

Demoliri potest ob crimen laesae Majestatis, de qua materia remittitur. l. 320.18.

Demoliri potest ob crimen laesae Majestatis, de qua materia remittitur. l. 320.18.

Demoliri potest ob crimen laesae Majestatis, de qua materia remittitur. l. 320.18.

Demoliri potest ob crimen laesae Majestatis, de qua materia remittitur. l. 320.18.

Demoliri potest ob crimen laesae Majestatis, de qua materia remittitur. l. 320.18.

Demoliri potest ob crimen laesae Majestatis, de qua materia remittitur. l. 320.18.

Demoliri potest ob crimen laesae Majestatis, de qua materia remittitur. l. 320.18.

Demoliri potest ob crimen laesae Majestatis, de qua materia remittitur. l. 320.18.

Demoliri potest ob crimen laesae Majestatis, de qua materia remittitur. l. 320.18.

Demoliri potest ob crimen laesae Majestatis, de qua materia remittitur. l. 320.18.

Demoliri potest ob crimen laesae Majestatis, de qua materia remittitur. l. 320.18.

Demoliri potest ob crimen laesae Majestatis, de qua materia remittitur. l. 320.18.

Demoliri potest ob crimen laesae Majestatis, de qua materia remittitur. l. 320.18.

Demoliri potest ob crimen laesae Majestatis, de qua materia remittitur. l. 320.18.

Demoliri potest ob crimen laesae Majestatis, de qua materia remittitur. l. 320.18.

Demoliri potest ob crimen laesae Majestatis, de qua materia remittitur. l. 320.18.

Demoliri potest ob crimen laesae Majestatis, de qua materia remittitur. l. 320.18.

Demoliri potest ob crimen laesae Majestatis, de qua materia remittitur. l. 320.18.

Demoliri potest ob crimen laesae Majestatis, de qua materia remittitur. l. 320.18.

Demoliri potest ob crimen laesae Majestatis, de qua materia remittitur. l. 320.18.

Demoliri potest ob crimen laesae Majestatis, de qua materia remittitur. l. 320.18.

Demoliri potest ob crimen laesae Majestatis, de qua materia remittitur. l. 320.18.

Confutari, seu Avari donare poterunt quod modicum Nuncio bonum nuncium afferent. l. 320.18.

Emerere prohibetur an possit acceptare rem titulo donationis. Vide *Capitulum*.

Filiis illegitimis facta. Vide *Fili illegitimi*.

In donatione bonorum Communis requiruntur sole mactantes. l. 320.41.

Inter vivos, & etiam causa mortis, in qua spectat de Clausula, post eam de causa remaneat, & possit non censetur comprehensa, quando facta prohibita dispositio per testamentum, & codicillum donationem causa mortis, & quilibet alium ultimam voluntatem. l. 320.18.

Reip. donare potest aliquod arbitrio suo Nuncio bonum nuncium afferent. l. 320.18.

D O N A T I O N E S

CONSTITUTIVAE, seu *Adiectum* Cardinalis Leci super registratione donationum perpetuo servandum etc. l. 320.18.

Registrari debent Favente ad formam Constitutionis Cardinalis Legati, alias non praesumuntur creditores Donatorum. l. 320.18.

Simili Constitutio viget etiam Bononiae, & Ravennae. Vide. l. 320.18.

D O S

EFFICITUR ex sola promissione. l. 320.18.

Factum a Statuto exclusio in succedendo loco legitime. l. 320.18.

De legitime exclusio a successione bonorum Matrimoniorum ex dispositione Statuti Familiae Avariae, l. 320.18.

Minor legitime, sed debet esse minor, & congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

Simili promissione, quod non legitime exclusio debet esse congrua. l. 320.18.

sur. s. 111. 40. & 112. Declat. n. 46.
Mort. incognitus non fuit de iure Romanorum. s. 111. 51.
Prædicti potest ad Preceptum. & quare. s. 111. 52.
Talis contradiccionem. & Occasionalis ministrum. s. 111. 53.
Præceptum electionem habens tenetur eligere meliorem. s. 111. 54.
Jus eligendi Præceptorem habere pro Schola publica cum certa annua præstazione. si metus idoneum eligat. & integram annuam præstationem non solvat. privatur jure eligendi. s. 111. 54.

ELECTOR.

Duo ejusdem familie. sur arcta necessitudine conjuncti in Electionem ejusdem non possunt admitti. s. 111. 40.
Electorem Consecrationem dispensat. s. 111. 45.

ELECTIVS.

Ad aliquod Officium publicum Civitatis potest cogi ad illud acceptandum. & quibus remedium remittitur. s. 111. 3. Quid materiam præcedit in Civitate Fœderata. aliquis electus privatur remanere loco. & honore Consulis. s. 111. 3.
Ad Officium ad semetipsum inequitur pro primo semestri. & intra illud tantum intersive valet. statim tempus huiusmodi curae de incommo ad incommo. s. 111. 17. Ampli. sum. 11. & 11. Solam. 6. 50. Vide 111.

Pro certa tempore si superveniente impedimento illius decessum fuerit ad electionem alterius. & antequam responsum fuerit impedimentum cessaverit. reinterrogandus est pro rata residui temporis. quod supersuit. s. 111. 12.

ELECTOSYNA.

Ab Episcopo dandi dispensat. s. 111. 61.
Barones tenentur subvenire Vasallis in necessitate consensu. s. 111. 49.

Crimis in extremo iudicio æterni ignis damnabit impius. quia misericorditer opera indolentibus degerunt. s. 111. 40.
Continuatur ad. & unde quia teneatur in traditione elemosynæ. s. 111. 62. & 63.

Debitis involunt. negligenter satisfacere eorum creditoris. & dante elemosynam. graviter peccat. s. 111. 65.
Distrahi potest aurum. & suppellectilia Ecclesie pro sustentatione pauperum tempore penurie. s. 111. 60.

Divites compelli possunt ad dandum elemosynam egenibus tempore magna famis. & necessitatis. s. 111. 60. Idque maxime membris Sacerdotibus. s. 111. 61.

Concordia possunt tam officio Judicis. quam conditione ex lege ad dandum elemosynam. latum in casu urgenti necessitatis. s. maxime ex eo quod supersuit propter rationem. & s. 111. 64. & 65.

Tenentur ex lege Christi. & Evangelii dare elemosynam pauperibus. s. 111. 65. & 67.

Ex quibuslibet peccatis mortalis ex superfluis. licet necessitas sit ad illud præceptum. quando concurre eorum necessitas proximi. licet si concurret gravis. & urgent. non autem extrema necessitas. adhuc tenentur de his. quæ sibi. & suis superfluis secundum proprium statum facere elemosynam. s. 111. 64. Vide 111. & 112.

Ex pietatis ratione non sunt differenda ad sumum vic. s. 111. 63. Græbilla non debent pro rebus traditi. pro elemosyna. s. 111. 64. Mangerio pro elemosyna eo ei competat. qui per plures annos plan recepta remittit. s. 111. 64.

Mangerio tractatione. remittit. s. 111. 64.
Obligatio dandi elemosynam talis sub præcepto dilectionis proximi. & charitatis. s. 111. 64.

Parochia claves capitulo elemosynarum existentium in Ecclesia. potest inter limites suæ Parochie. & habere proprium Capellanum. sed Reitorum. remittit non potest. s. 111. 71.

Præcepti eorum potest divites avaros ad succurrendum pauperibus. s. 111. 61. 62.

Statutum Elemosynarum. sed obligatio præstari mandant Monasterio. vel Pauperibus an possit. & quando possit revocari. remittit. s. 111. 61.

Cæcra. Vide Gloriam. Oblationes. Oblationum. Mendicantes. Mendicantia.

EMANCIPATIO.

Decentum cum allegacione talis sufficit ad inducendam tacitam emancipationem. s. 111. 40.

Facta abique decore iuramento. etiam si iuramento vallata fuerit. non valet. s. 111. 14. Vide ibi.

Faculare in folio data à Patre filio eorumdem. disponendi. & etiam legandi. abique sciendi utrumque Patrisfamilias. non probatur emancipatio. & testamentum ab ipso conditum non valet. s. 111. 14.

Fili ut valeat. requiritur quod fiat coram Iudice. vel Magistratu. & quidem competente. s. 111. 14.

Filius adhuc iniuriatus agere non potest contra Patrem cum ioculatore iniuria affectum. sed potest implorare officium Iudicis. ut illum coque ad emancipandum. s. 111. 16.

Iudex compellitur pro validitate emancipationis dicere habito respectu ad Patrem emancipatum. statim & Patre filii Latius. Iudex debet esse Laicus. & si Patre filii Clericus. Iudex debet esse Ecclesiasticus. s. 111. 16.

Materia emancipationis. s. 111. 18.

Præsumitur quædam filius dei foris habitavit à Patre negotiandi. s. 111. 18. Sum. 111. & 112.

Quali possit emancipationis abique cursu temporis sufficit ad sustentandum alicuius veluti utriusque. & etiam non utriusque. & perrem. s. 111. 27.

Tempus ad inducendam tacitam emancipationem quantum requiritur. s. 111. 19.

Telles deponentes aliquem se possit pro emancipato debere reddere causam licet per actum differret. s. 111. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Viginti anni abque allegacione talis sufficere ad inducendam tacitam emancipationem quando Filius per tantum temporis habitavit sensum à Patre negotiandi. s. 111. 19.

EMPHYTEUSIS.

Bona possit possit in Emphyteusim perpetuum concessi aliqui ex sed ex iuramento talis sufficit ad inducendam tacitam emancipationem quando Filius per tantum temporis habitavit sensum à Patre negotiandi. s. 111. 19.

Emphyteusim possit in Emphyteusim perpetuum concessi aliqui ex sed ex iuramento talis sufficit ad inducendam tacitam emancipationem quando Filius per tantum temporis habitavit sensum à Patre negotiandi. s. 111. 19.

Emphyteusim possit in Emphyteusim perpetuum concessi aliqui ex sed ex iuramento talis sufficit ad inducendam tacitam emancipationem quando Filius per tantum temporis habitavit sensum à Patre negotiandi. s. 111. 19.

Emphyteusim possit in Emphyteusim perpetuum concessi aliqui ex sed ex iuramento talis sufficit ad inducendam tacitam emancipationem quando Filius per tantum temporis habitavit sensum à Patre negotiandi. s. 111. 19.

Emphyteusim possit in Emphyteusim perpetuum concessi aliqui ex sed ex iuramento talis sufficit ad inducendam tacitam emancipationem quando Filius per tantum temporis habitavit sensum à Patre negotiandi. s. 111. 19.

Emphyteusim possit in Emphyteusim perpetuum concessi aliqui ex sed ex iuramento talis sufficit ad inducendam tacitam emancipationem quando Filius per tantum temporis habitavit sensum à Patre negotiandi. s. 111. 19.

Emphyteusim possit in Emphyteusim perpetuum concessi aliqui ex sed ex iuramento talis sufficit ad inducendam tacitam emancipationem quando Filius per tantum temporis habitavit sensum à Patre negotiandi. s. 111. 19.

Emphyteusim possit in Emphyteusim perpetuum concessi aliqui ex sed ex iuramento talis sufficit ad inducendam tacitam emancipationem quando Filius per tantum temporis habitavit sensum à Patre negotiandi. s. 111. 19.

Emphyteusim possit in Emphyteusim perpetuum concessi aliqui ex sed ex iuramento talis sufficit ad inducendam tacitam emancipationem quando Filius per tantum temporis habitavit sensum à Patre negotiandi. s. 111. 19.

Emphyteusim possit in Emphyteusim perpetuum concessi aliqui ex sed ex iuramento talis sufficit ad inducendam tacitam emancipationem quando Filius per tantum temporis habitavit sensum à Patre negotiandi. s. 111. 19.

Emphyteusim possit in Emphyteusim perpetuum concessi aliqui ex sed ex iuramento talis sufficit ad inducendam tacitam emancipationem quando Filius per tantum temporis habitavit sensum à Patre negotiandi. s. 111. 19.

Emphyteusim possit in Emphyteusim perpetuum concessi aliqui ex sed ex iuramento talis sufficit ad inducendam tacitam emancipationem quando Filius per tantum temporis habitavit sensum à Patre negotiandi. s. 111. 19.

Emphyteusim possit in Emphyteusim perpetuum concessi aliqui ex sed ex iuramento talis sufficit ad inducendam tacitam emancipationem quando Filius per tantum temporis habitavit sensum à Patre negotiandi. s. 111. 19.

Emphyteusim possit in Emphyteusim perpetuum concessi aliqui ex sed ex iuramento talis sufficit ad inducendam tacitam emancipationem quando Filius per tantum temporis habitavit sensum à Patre negotiandi. s. 111. 19.

Emphyteusim possit in Emphyteusim perpetuum concessi aliqui ex sed ex iuramento talis sufficit ad inducendam tacitam emancipationem quando Filius per tantum temporis habitavit sensum à Patre negotiandi. s. 111. 19.

Emphyteusim possit in Emphyteusim perpetuum concessi aliqui ex sed ex iuramento talis sufficit ad inducendam tacitam emancipationem quando Filius per tantum temporis habitavit sensum à Patre negotiandi. s. 111. 19.

Emphyteusim possit in Emphyteusim perpetuum concessi aliqui ex sed ex iuramento talis sufficit ad inducendam tacitam emancipationem quando Filius per tantum temporis habitavit sensum à Patre negotiandi. s. 111. 19.

Emphyteusim possit in Emphyteusim perpetuum concessi aliqui ex sed ex iuramento talis sufficit ad inducendam tacitam emancipationem quando Filius per tantum temporis habitavit sensum à Patre negotiandi. s. 111. 19.

Emphyteusim possit in Emphyteusim perpetuum concessi aliqui ex sed ex iuramento talis sufficit ad inducendam tacitam emancipationem quando Filius per tantum temporis habitavit sensum à Patre negotiandi. s. 111. 19.

Emphyteusim possit in Emphyteusim perpetuum concessi aliqui ex sed ex iuramento talis sufficit ad inducendam tacitam emancipationem quando Filius per tantum temporis habitavit sensum à Patre negotiandi. s. 111. 19.

Emphyteusim possit in Emphyteusim perpetuum concessi aliqui ex sed ex iuramento talis sufficit ad inducendam tacitam emancipationem quando Filius per tantum temporis habitavit sensum à Patre negotiandi. s. 111. 19.

Emphyteusim possit in Emphyteusim perpetuum concessi aliqui ex sed ex iuramento talis sufficit ad inducendam tacitam emancipationem quando Filius per tantum temporis habitavit sensum à Patre negotiandi. s. 111. 19.

Emphyteusim possit in Emphyteusim perpetuum concessi aliqui ex sed ex iuramento talis sufficit ad inducendam tacitam emancipationem quando Filius per tantum temporis habitavit sensum à Patre negotiandi. s. 111. 19.

Emphyteusim possit in Emphyteusim perpetuum concessi aliqui ex sed ex iuramento talis sufficit ad inducendam tacitam emancipationem quando Filius per tantum temporis habitavit sensum à Patre negotiandi. s. 111. 19.

Emphyteusim possit in Emphyteusim perpetuum concessi aliqui ex sed ex iuramento talis sufficit ad inducendam tacitam emancipationem quando Filius per tantum temporis habitavit sensum à Patre negotiandi. s. 111. 19.

Emphyteusim possit in Emphyteusim perpetuum concessi aliqui ex sed ex iuramento talis sufficit ad inducendam tacitam emancipationem quando Filius per tantum temporis habitavit sensum à Patre negotiandi. s. 111. 19.

Emphyteusim possit in Emphyteusim perpetuum concessi aliqui ex sed ex iuramento talis sufficit ad inducendam tacitam emancipationem quando Filius per tantum temporis habitavit sensum à Patre negotiandi. s. 111. 19.

Emphyteusim possit in Emphyteusim perpetuum concessi aliqui ex sed ex iuramento talis sufficit ad inducendam tacitam emancipationem quando Filius per tantum temporis habitavit sensum à Patre negotiandi. s. 111. 19.

Emphyteusim possit in Emphyteusim perpetuum concessi aliqui ex sed ex iuramento talis sufficit ad inducendam tacitam emancipationem quando Filius per tantum temporis habitavit sensum à Patre negotiandi. s. 111. 19.

Emphyteusim possit in Emphyteusim perpetuum concessi aliqui ex sed ex iuramento talis sufficit ad inducendam tacitam emancipationem quando Filius per tantum temporis habitavit sensum à Patre negotiandi. s. 111. 19.

Episcopatus Synonymum Ecclesiae, & Cathedralis non comprehendit suffraganeos, quando ambigua est illarum comprehensio. 1. 170. 12.

Seculari potest per sua Ecclesia. 1. 170. 17.

Sacramentum, & ad illas solvendas non cogere possit Clerum. Vide *Sermonem*.

Visitare vocatur suam Diocesim, & intra quod tempus. 1. 118. 8. Non perit Monasteria posita in eius Diocesi, in quibus vagi Regularia obvietantur, sed monere debet Superiores, & quomodo. 1. 118. 4.

Parochia Ecclesiarum Regularium quo ad respectum curam animarum, & administrationem Sacramentorum. 1. 118. 15. Limita. 1. 118. 17. & 18.

Parochia Abbatis existens intra limites sue Diocesis, cum habeat intentionem fundatam ad iura assistentia. 1. 118. 10. Ampli. primo procedere etiam respectu Abbatis nullius. 1. 118. 12.

Ampli. secundo procedere etiam respectu membri, & Gracie alicuius Abbatis, qui in Nullius, vel Regulari, dum alii interius Sacerdotes, & Clerici Regulares. 1. 118. 12.

Ampli. tertio procedere tam in concernentibus eorum animarum, & Sacramentorum ad ministrandum, si Ecclesiae sint erectae, quam si alii extra curam, & administrationem Sacramentorum. 1. 118. 13.

Limita in Abbatis habere utramque Jurisdictionem temporalem scilicet, & iurisdictionem. 1. 118. 18.

Ventilator praefertur in emptione piscis pro sui, & familiae servitio. 1. 170. 11.

Vicarius potest visitare Castro, & loca Nullius Diocesis, acque Clerum Ecclesiarum Regularium, non autem Abbatum Regularium, nec seculari commendatarum, ac Ecclesiarum Regularium, in illis Regularibus inferiorum. 1. 118. 14. Ampli. etiam in Ecclesiis Abbatum Regularium commendatarum exerceat cura animarum, & Sacramentorum administratio. 1. 118. 15.

Vicarius quoque sedes Apostolica delegatus potest visitare Abbatum Nullius, & extra locum de quibus possumus. 1. 118. 15. Sed tenetur id expresse declarare. 1. 118. 15.

Et si eorum supra limites visitationis, aliquos progrediatur ea, quae causae cognitionem, & iudicium indagatum requirunt nullius procedit. 1. 118. 16.

Vicarius, Jurisdictionis, & correctionis Episcopi subiecti exerceat curam animarum, sive seculari, sive Regulari. 1. 118. 16.

EPISTOLA.

Epistolarius origo, ascriptio, & modus cum antiquis, quam modernis eas transmittendi res. 1. 140. 14.

E. Q. V. T. A.

Allegari potest requiri loca forensia quousque sui scriptum aliquem casum non propositum. 1. 118. 17.

Canonica non habet certos terminos a lege constitutos. 1. 118. 18.

E. Q. V. V. S.

Barium non debetur illi, qui in casu non fuisse impediens, aliud habuerit, sed solum si conquisit actio contra dolo impediens. 1. 118. 16.

Merces debetur, quando duo in cursu plurium eorumque pervenerunt ad mercedem. 1. 118. 16. Declaratio.

Merces distinetur equo primo venturi debetur bravium, si puer quousque in cursu ceciderit, & debet debetur bravium si equus primo veniens, secus si verba sciamus debentur ad equum. 1. 118. 18. Subdistinguitur. 1. 118. 18.

Curtis velocior, quando concurret amuletio cum alio secum currentibus. 1. 118. 18.

Equo mortuo post aliquot dies sequuta eius venditio, cuius domino cedat res. 1. 118. 18.

Non eretici verberibus etiam Equum domandi periculum Magister, nec enim formidolus, & concussus, nisi cum tactu blandire possint. 1. 118. 18.

Scipione, seu tunicis stibulo possit petere aliquid pro capistro, seu fure, quando equus venditur, vel donatur. 1. 118. 18.

Sellam tradere non tenetur venditor equi, qui eius emptio sine alia ostendit. 1. 118. 18.

E. Q. V. I. Q. V. O. R. V. M.

Cognitio equorum, & modi eos gubernandi remissive. 1. 118. 18.

Curre faciens equus, qui furi dunt, & difficilis bucca, itaque bene non possit regi, tenetur ei damno alio, si alius torpor eos irritaverit. 1. 118. 18.

Memoria procedit, si incitat naturam equi, licet fortior non remittit. 1. 118. 18.

Carus Equorum quousque reitendunt, ex quo duo ex multis pervenerunt ad mercedem, tunc illi debet tantum ad eundem erunt exclusi alii. 1. 118. 18. Contrarium item. 1. 118. 18. Vide nota. 1. 118. 18.

De Petro, PETRI APOSTOLI fit. 1. 118. 18.

Equi ad cursum publicum flagelli, non ligati sunt sollicitandi. 1. 118. 18.

Equi curantur oleo Populi, & privati olebant, & emere tenebantur. 1. 118. 18.

Exercitio Equorum in Urbe ubi fieri debet. 1. 118. 18.

Curator non est munitus, sed solum turpes, unde eius Fili ad hunc Collegium, & Opusculum non sunt repellendi, sed adiuvandi. 1. 118. 18.

Impediens dolo, vel errore faciens puerum currentem super equis ad bravium puerum tanquam Legem violator. 1. 118. 18.

Arma docti, & sapientis fama fuit. 1. 118. 18.

E. R. R. O. R.

Communis error facit ius. 1. 118. 14.

Unus Provincie non sufficit ad destruendum Jus universae reliquarum gentium. 1. 118. 17.

E. S. C. U. L. E. N. T. A.

Esulentis, & pocularia accipiuntur a Iudicibus Romanae Curiae in Festis Natalium. 1. 118. 18.

Judicis aliquis ad quousque quantum accipi possint. 1. 118. 18.

Judicis accipere possunt. 1. 118. 18. Vide cum. 1. 118. 18.

Materie quando Iudex nullum, vel tenet salarium habet. 1. 118. 18.

Cetera. Vide XENIA.

Est introductionem sui sub Servo Talis. 1. 118. 18.

E. S. T. I. M. A. T. O. R. E. S.

Acceptum electionem in eorum personam factam, cogi possunt mediante agramentum ad referendum, & sequi non acceptum. 1. 118. 18.

A Publico deputati regulari non possunt praestationem eorum operis, & si recuset, compelli possunt ad acceptandum, & assequendum. 1. 118. 18.

Disputati sunt adhibendi alique non quod precedat electio Partium, & Iudicis. 1. 118. 18.

Et si unus a Publico fuerit deputatus, ille solus est adhibendus. 1. 118. 18.

Contra adhibere bona populum vendendo, & bona. 1. 118. 18.

Fiduci devoluta, seu cautiva. 1. 118. 18.

Electi postquam acceptaverint, iurare debent, se bene fideles, bonae fidei, & sine fraude estimatores. 1. 118. 18. Vide ibi.

Locum in Estimatores electi a Publico, qui in principio eorum officii iuramentum. 1. 118. 18.

Limita secundo, quando electi fuerint a Partibus. 1. 118. 18. Subdistinguitur. 1. 118. 18.

Exceptio, quae repellit Testem, potest repellere Estimatores. 1. 118. 18.

Materia, seu Depositionis ad quid eligatur. 1. 118. 18.

Periti probi, & deprecatur vix, & omnia exceptiones majores esse debent. 1. 118. 18.

E. S. T. I. M. A. T. O. R. I. S.

Electio Estimatores ad Iudicem spectat, quando Partes, vel altera eorum est consumata in eligendo. 1. 118. 18.

Periti, Estimatores ad Iudicem spectat, discordantibus duobus a Partibus electis, & ipsi Partes discordantibus, vel consummatis in electione. 1. 118. 18.

Civitas Partium requiritur, quando Iudex vult devenire ad electionem Partium, vel Peritorum, alia electio illi nulla, & tenetur tamen supponendi deestur citationis mediante iuramento electionis subsistere, vel alter iudicis iudicialiter scire in Parte, & non reclamante. 1. 118. 18.

E. S. T. I. M. A. T. O. R. U. M.

Flectio fit a Partibus mandante Iudice. 1. 118. 18.

Iuramentum a Partibus, & Estimatores in Curia praestatur solum in actu, quo relatio, & Partes in actu tabebunt. 1. 118. 18.

Materia tractatus remissive. 1. 118. 18.

Merces Estimatores debetur. 1. 118. 18.

Debetur ab eo, cuius interest, vel ad cuius instantiam Estimatores deputantur. 1. 118. 18.

Debetur de tempore aposteriorum Partium. 1. 118. 18.

Relaciones sed Partes exhiberi solent nullas, ne quis uni valeat esse solutioem mercedis. 1. 118. 18.

Valor probatur Estimatores iudicio. 1. 118. 18.

Estimatores Randum est circa sui valore. 1. 118. 18.

E. S. T. I. M. U. M.

Vide Catalogum.

E. T. A. S.

Certa stabilia est in emptionibus humanis actibus. 1. 118. 18.

E. X. A. C. T. O. R.

Librum conficere, illum exhibere tenetur finito tempore

lax est. 1. 118. 18.

Et argui conficere librum, vel illum perdidit iuram, non creditur. 1. 118. 18.

Negligens in exigenda pecunia publica l' debito Principis, veritur in laxa culpa, & tenetur de proprio, non ex officio debetur. 1. 118. 18.

Negligens Exactoris probari debet, cum diligenter praestatur. 1. 118. 18.

Quamodo probetur, remissive. 1. 118. 18.

Non liberatur indicando debitoris eandem, sed tenetur de non. 1. 118. 18.

Declarat procedit, quando constituit Exactorum offensam de declaratione de tempore depurationis fuisse expulsa, & ob culpam, & negligentiam alius electio fuisse expulsa. 1. 118. 18.

Solutio capitis se conferre ad locum pro scienda dupli

exactione non debetur. 1. 118. 18.

TAXA visum. Vide VIAM. vers. Exactorum.

E. X. C. O. M. M. U. N. I. C. A. T. I. O.

Abolutio ad excommunicationem. Vide EPISCOPUS.

Animum principaliter assignat, sed assignat etiam corpus. 1. 118. 18.

Carcerum declarationum excommunicationis evitare non possunt, sed praestare legimus impedimenti ad comparandum. 1. 118. 18.

Conditores legum, & Sacramentorum contra immunitatem, & libertatem Ecclesiasticam sunt excommunicati. 1. 118. 18.

B b b

Ducit ad relegationem, & quare. *l. 179. §6.* Vide num. 179. & 61.
 In de illa decisa, pro quibus potest contra Romanos acci-
 rem fieri, & etiam forensis. *l. 379. §7.*
 Est gloriofissima, quod legatur in communione Fi-
 delium, & bonis ipsarumque beneficiis privatur. *l. 241. §13.*
 Executores autem in se statim, ac eadem testamentum. *l. 380. §2. V.*
 de 100.

Fieri potest ex causa levi, & gravi. *l. 183. §1.*
 Homo baptizatus, mortali, & baptizatus subjectus solum
 excommunicari potest. *l. 244. §14.*

Inpeditentes, occidentes, vel percutientes per se, vel per
 alios, appellationes, vel recurrentes ad Romanum Curiam,
 excommunicantur. *l. 187. §9.*

Inposita in *Constitutione Gregorii XVI.* de 30. asportantibus
 Annatum a Sede Ecclesiastica immediate subiecto ad
 Statum medietate subiectum non incurrunt ab excommunicatione
 pro necessitate habitationis propria, & fundarum sua
 nunquam ad novum meliorem. *l. 141. §6.*

Nec a Pauperibus, qui facit focios in Agricola rebus
 suis, una cum labore collector pro victu, & necessitate
 tantum sui diuturna portante. *l. 141. §6.*

Similiter nec a Religiosis Mendicantibus, qui Gratum, &
 alia similia pro elemosyna dant pro victu Conventuum.
 fororum eorum. *l. 141. §6.*

Item nec a Nullius, & Pauperibus operariis, qui mercedem
 diuturnam non nisi in Grano, aut aliis Annone generibus
 consequntur possunt. *l. 141. §6.*

Et tandem nec ab illis, qui ad hircum pullos, oves, fructus, vel
 alia similia in parva quantitate ferunt, ad effectum ex preno
 emendo Parum. *l. 141. §6.* pro suo, & familiarum victu.
l. 141. §6.

Ita ob crumen differt ab illa laza ob conuincione. *l. 179. §6.*
 Quod est proprium, quoniam potest principaliter per diffinitionem
 sed potius per interlocutionem. *l. 179. §6.*

Pena medicinalis dicitur, ut excommunicati corrigantur.
l. 180. §7.

Reparatur nutui, deperationis, sed relegationis, habent re-
 spectu ad naturam delicti, per quod intelligitur. *l. 180. §7.*

Principaliter habere eundem. *l. 180. §7.* Vide 245.
 Procurator apparet potest in appellatione contra solum principalem
 executam ad decedendum causam, quare non debet excom-
 muniari. *l. 179. §1.*

Relegationis equiparatur. *l. 179. §1.* Contrarium *Primum* 16. & 17.
 Vide num. 18. & 29.

Secundum excommunicationem est diffinitiva. *l. 180. §1.*
 EXCOMMUNICATIO.

Adiuvati ab his, qui deinde obnoxii, & alius deperationis. *l. 180. §1.*
 Aliquis qui deperationis. *l. 180. §1.* Vide 19. & 30.

EXCOMMUNICATIO.

Equum, & aliorum animalium. Vide 194.
 EXCOMMUNICATIO.

Cessario procedendi regressum contra eundem opponi po-
 test executionem, & etiam obnoxii, & alius deperationis. *l. 180. §1.*
 Amplius. *l. 180. §1.* Amplius.

Contra Camera non potest opponi exceptio executionis. *l. 180. §1.*

Debetur requiritur quando agitur hypothecaria contra remem-
 perationem potest. *l. 180. §1.*

Principaliter legitima facta dicitur, quando facta per duos Executo-
 res deputatos ratione non inuendit bona, iuxta eorum
 omnia interitus habentibus promouantur discussionem legiti-
 mam. *l. 180. §1.* Amplius.

Ad hoc effectum iudice deputato unus Executor, maxime
 in *Lexicali* ad. *l. 180. §1.*

Declaratio expressa iudice executionem fieri legitime factam
 non requiritur, sed iuxta tacita mandando procedi ad ulte-
 riorem, vel relaxando mandatum contra huiusmodi. *l. 180. §1.*
 Vide ibi.

Exceptio executionis in *alio* dilatoria, vel anomala, remissiva,
 & 187. §1.

Ad hoc effectum deditur. *l. 187. §1.*

Recessus executionis non competens, an saltem opponi valeat,
 quod progressus expensis, & periculo sit, remissiva. *l. 187. §1.*

Non potest opponi quando illi expressis factis renunciantur. *l. 187. §1.*

Facta legibus dicitur, quando uno, vel plures Executores
 a iudice deputati reguliter perquisiverint bona debitoris, illique
 non inueniunt. *l. 200. §1.*

Dicitur, vel saltem alius loco succedere praefato renniti ad indi-
 candum bona debitoris, super quibus non possit executio, si
 contra terminum a iudice praestitum uno fuerit iudicatus.
l. 200. §1.

Fiduciarium conveniri non potest non casu principis debito-
 re, alius iudicium est nullum. *l. 243. §1.* *l. 180. §1.* *l. 180. §1.*

In saluano contra remem persequutionem interitum, admittere
 exceptio executionis debitoris. *l. 187. §1.*

Contraria opposita in praesentem recepta, tanquam magis communi-
 tati, & venio. *l. 188. §1.*

Maxime concurrente favore Creditoris clausula *Præstari*, vel
condemni, vel obligatio Camera. *l. 188. §1.*

Beneficium debitoris non requiritur in iudicio Salviani interitus
 contra debentem debitoris. *l. 243. §1.*

Non est facienda bonorum debitoris forum in loco diverso,
 quamvis vago, & sub eodem Principe. *l. 200. §1.* Contra-
 num non.

Debetur debitoris executionem in iudicio Territorio, seu iudici-
 alio alterius Principis. *l. 200. §1.*

Non requiritur, quando agitur contra bona debentem debitoris
 vigore obligatio Camera. *l. 188. §1.*

Non requiritur, quando moritur contra de decedente debito-
 re. *l. 200. §1.*

Obligari in forma Camera non potest opponere executionem.
l. 188. §1.

Sequitur interlocutoria super executione, facta non requiritur.
l. 200. §1.

Contrarium concurrente dispositione particulari Legiti-
 mationis, aut Statuti prout disponit illud Camera. *l. 200. §1.*

Superflua est, quando notoria constat debentem non habere
 alia bona praeter fundum. *l. 200. §1.*

Vires agere contra eundem ad remedium Salviani pro affectu-
 ratione fore dotis ob veritatem Vires ad inopiam, non requiritur
 executio. *l. 200. §1.*

Maxime concurrente Clausula *Conferri*, & obligationis Camera-
 li in instrumento dotali. *l. 200. §1.*

Debetur Mariti ab opponente Vires agere contra certum
 pro affectu ratione dotis ob veritatem Vires ad inopiam. *l. 200. §1.*

Debetur Mariti, quando opponi potest Vires, agere contra
 certum pro affectu ratione dotis, tunc requiritur plena
 probatio inopie. *l. 200. §1.*

Bona unius eaque non possunt pro obligatione alterius. *l. 197. §1.*

Bona aratorum, aratra, ac alia instrumenta agriculturae non
 possunt executari. *l. 197. §1.*

Angustia 19. & 26. Vide num. 12. 14. 15. & 18. Limita-
 tum. *l. 197. §1.*

Executio super bonis, animalibus, & instrumentis aratorum
 fieri non potest pro quovis debito, etiam iudicis. *l. 200. §1.*
l. 18. §1.

Directa sententia potest fieri clausula decennio ad appellandum,
 etiam ad appellandum, quoniam sententia contra se latam, ab ob-
 ligo vito aratorum, facta vero obliqua. *l. 18. §1.*
 Decl. num. 4.

Discoperris non potest domus pro executione mandati, au-
 ferendo regulas, & totidem. *l. 196. §1.* *l. 196. §1.*

Domus pro vim non potest feruati, seu Executores ingre-
 di ad effectum faciendi executionem abique expressa licentia
 iudicis, sed per vim, citatione parati obtemperare debet decretum
 iudicis, & si per vim aperitur, Executores facit iuriam.
l. 200. §1.

Citeri debet debitor ad remittenda portam aperiri, alias vi-
 dentur mandata aperti per vim. *l. 200. §1.*

Executores aperti per vim Domum debitoris abique licentia
 iudicis facit iniuriam, & de vi reuocatur. *l. 200. §1.*

Facta executio, in actione personalis Debitor non privatur
 domum, & possessione bonorum eorumque, nunquam
 contra iuriam. *l. 200. §1.*

Semper re dicitur vigore mandati in actione personalis, minime
 Creditor in locum possessionem, & de tali actu fit instru-
 mentum in eorum executionem, seu tenetur capta, quod dicitur
 ex primo decreto. *l. 200. §1.*

Ferriam retingere fieri an possit, Vide *Ferie*.

Fieri debet primum super mobilibus, deinde super se moven-
 tibus, postea super immobilibus, postmodum super omni-
 bus debitoris, & tandem contra personam. *l. 196. §1.*

Facienda est prius super bonis mobilibus, & se movendis, se-
 cundo loco super immobilibus, tertio loco super omnibus
 debitoris, & ultimo capitur persona debitoris. *l. 197. §1.*

Quo ordine non servato non relicit nullam executionem, &
 sublationem, sed tantum inducitur gravamen, & iniuria
 per quam competat appellatio. *l. 187. §1.* Declari num. 6.
 Limita num. 6.

Interlocutionem sententiam in iudicium transacta habet paratam
 executionem. *l. 200. §1.*

Iuris non inferri iniuriam. *l. 200. §1.*

Nomina debitoris, seu credita executioni possunt ad instan-
 tiam Creditoris, ad effectum sublationis, & deliberationis,
 ac satisfaciendi Creditori. *l. 200. §1.*

Executores super bonis debitoris, & credita petitis, re-
 missiva. *l. 200. §1.*

Non potest non fieri super illis, qui in obligatione non veniunt. *l. 196. §1.*

Oves ad hercorandum comparate non possunt in executionem
 fieri. *l. 197. §1.*

Personalia fieri potest nulla procedere discussione bonorum,
 quando debitor est obligatus in forma Camera, vel Gua-
 rantiarum. *l. 187. §1.*

De vii illo casu convenit possit opponere, quod fuit sum-
 ptibus, expensis, & periculo casu suo remissiva. *l. 188. §1.*

Privilegium de non pignorando, & in executionem capiendo
 bona, & instrumenta ad agriculturam spectantia, non habet
 locum circa ea, quod ad culturam vinearum destinata sunt.
l. 196. §1.

Rei iudicari, quando petitur actio in factum, tunc requiritur
 libellus, & proceditur via ordinaria. *l. 201. §1.*

Officium iudicis pro executione rei iudicari debet implorari
 ab eodem iudice, qui iussit sententiam, & de non alio. *l. 201. §1.*

Præstare officio iudicis, & actione iudicari, seu in factum, *l. 201. §1.*

Pro executione rei iudicari quomodo procedatur in Curia re-
 missiva. *l. 201. §1.*

quando petitur officio Iudicis non requiritur libellus, neque
litis contestatio. l. 207. §. 2.

Substantia ut fieri possit potest factam executionem, non requi-
ritur. Vide *Solutio*.

Super arboribus fructiferis, nec aliis non caduvis, non potest
heri executio, ut illa scindantur, & fecundis in fundo ven-
dantur. l. 196. §. 4.

Super armis, vel vestibus, abiliamentis militariis, & equo
Milia non potest heri executio. l. 198. §. 19.

Super bonis detentatis, ut creditores ipsos consequatur cre-
dita. l. 197. §. 40.

Super jocalibus, & gemmis Vacris pro debito Mariti an va-
leat. l. 231. §. 2.

Super galleo non potest heri executio. l. 196. §. 1. Vide, & de
Cura num. 19. & 21.

Super necessarium non censetur in illis locis, in quibus ho-
mines eo uti non solent. l. 197. §. 10.

Super stipendio Militum non potest heri executio. l. 198. §. 18.
Iam. ut ibi. Solutio num. 11.

Super tabulis, ottis, fenestris, aliisque domui affixis non
potest heri executio. l. 196. §. 1. Iam. §. 1.

Super vestibus, & bonis mobilibus, & lapideis libus ad usum
quondam defuncti, non potest heri executio. Super le-
cto non potest heri executio. l. 196. §. 1.

EXECUTORES.

Vide *heredes*, & *heredes*.

EXEMPTIO.

Privilegio exemptionis, si solutio onerum concessio Valuerit,
seu Collegio, censetur prejudicium quoad solvendi
pro illa vice tantum, non autem pro alia vicibus, quibus
Privilegium illi voluit. l. 1. §. 48. Vide l. 204. §. 3.

Cetera. Vide *Gabella*.

EXCVATOR.

Contra heredem beneficium, qui docuit de inventario, li-
cet de bonis inveniantur rationem non reddiderit, non po-
test procedi executivè, sed solum ordinari, ita ut a testa-
tore Exequatur competat appellatio suspensiva. l. 203. §. 17.

Signatione laici advenit exequatur relaxatum contra here-
dem, qui docet de inventario, quantum de bonis inven-
taria rationem non reddiderit, restitui cum clausula sus-
pensiva. l. 204. §. 19.

Et si iam devenerit huius ad executionem personalem, resolve-
re solet *prævia excommunicatione*, si quid exoptatum. l. 204.
§. 20.

Prægi debet heredi terminus ad docendum si advenit hære-
ditatem cum beneficio legi, & inventari, & idem boni in-
ventariati rationem reddidit, quo elapso, & non docto
de inventario, vel non reddita ratione de bonis inventari-
atis relaxatur Exequatur contra personam, & bona propria.
l. 203. §. 16.

EXTRACTVS. EXILIVM.

Beneficium, & facinorosis hominibus dandum. l. 211. §. 5.

EXIGENS.

Debitum iam solutum teneatur ad refutandum actione repeti-
tione incoherere. l. 196. §. 1. Decl. num. 10.

Potest potest pasci belluonum. l. 196. §. 1. Decl. num. 10.
Anipia primo, etiam solutio vigore ex judicata facta fuisse.
l. 196. §. 9.

Anglia secundo, quomodo sequitur non super solutio, sed so-
lum petito. l. 197. §. 11. Contra eum ibidem. Vide ibi.
Cetera. Vide *Indultus repetita*.

EXPENSÆ.

CONDENNATIO in expensis introductis ad exprimendam
remissionem, & cubumque litigantem. l. 204. §. 23.

Victus victus non condemnatur in expensis. l. 205. §. 41. Vide
ibi.

In ratione expensarum habetur ratio speculorum, que vi-
ctori a Iudice fuerunt condonata. l. 205. §. 28. Decl. num. 28.

Judea, qui in sententia omisit condemnationem victi in
expensis, parte petente potest per totam diem sententia
laque suppleat huiusmodi condemnationem in victi in expensis.
l. 204. §. 30.

Judex peremerit condemnationem victi in expensis re-
solvenda teneatur de proprio. l. 204. §. 29.

Iuxta causam litigandi non attenditur in Curia Romanæ, ad effe-
ctum evitandi condemnationem in expensis. l. 205. §. 39.

Iuxta causam litigandi, quantum dicatur remissivè. l. 205. §. 38.
Legitima reparatur illa, que erogatur in Festis Patronorum,
pro elemosinis, Sacrisque pro impetranda pluvia, roganda
petite. Iam. ibi. l. 11. §. 1.

Promotor, seu Procurator Fiscalis excusatur a solutione expen-
sarum. l. 205. §. 42. Decl. num. 42.

Reipubli. expendere potest in iudiciis, & semis publicis. l. 211. §. 2.
Decl. num. 16.

Superius excellit, qui in occasione Consulatus hebant, subici
fuerunt *de Mercatoribus*, & postea moderati a Imperatore. l. 211.
§. 2.

Victus in expensis condemnari debet. l. 204. §. 18.
Ampla no. §. 1. & 32. Decl. num. 33. subdecl. num. 34. Iam. no. §. 33.
subdecl. num. 37. no. §. 41.

Ultima infortunia fuerit equiparatur, & habent eandem po-
torem alia credentibus. l. 211. §. 10. Decl. num. 11.

Alia quædam competat pro expensis ultime infirmitatis. l. 211.
§. 11.

Voluptatis factæ in adificando super re communis non repetun-
tur. Vide *Socius*, Veri. *Expensæ*.

EXPERIENTIA.

INDIGET tempore. l. 191. §. 3.

Prudentia requirit experientiam, que indiget tempore. l. 193.
§. 4.

EXPOSITIO.

Vide *Infanti*, Veri. *Expensæ*, & *Infanti*.

EXTENSIO.

DISPOSITIO tendens ad removendas fraudes debet extendi
etiam materia sit odiosa. l. 191. §. 1.

EXTRACTIO.

ANIMALIVM. nec, argenti, armorum, &c. materiam tra-
ctantes, remissivè. l. 195. §. 2.

ANIMI prohibent extraxionem auri, & argenti ab Urbe, &
locis status Ecclesiasticis tenor. l. 195. §. 3.

ANONIVM. Vide *Anonum*.

Constitutio Extraxionis frumenti cum privilegio, quod non possit
illi derogari pro quacunque urgentissima necessitate quomo-
do intelligatur. l. 194. §. 23.

Exportatio frumenti prohibita censetur etiam prohibita ex-
portatio farinæ, & Panis. l. 195. §. 26.

Extrahere incipit frumentum tempore licito non potest peni-
ti, si accipiam exort de Territorio, seu Principatu superve-
ne Leg prohibita. l. 194. §. 27.

Frumenta. Vide *Frumentum*, & *Tralla*.

Privilegium extrahendi certam quantitatem frumenti intelligen-
dum est, dummodo usus habitarum fuerit. l. 194. §. 21.

Prohibita extraxionis rei abique solutione an, & quid sit re-
perta in via, sed adhuc non extracta extra locumdem Territo-
rium ceciderit in communem. l. 194. §. 28.

Prohibito a Marone facta tempore Messium, non aliqua Grana
abique eius licentia extrahantur a Territorio valeat. l. 194.
§. 21.

Extrahendi certa bona, & res a Principatu, Regno, Civitate, vel
Territorio iudicatur *arbitrabilis*, & heri valeat. l. 195. §. 1.

Extrahitur Anonum non est facienda ad commodum folius Prin-
cipis, ad effectum seditionis extraxionis emolumentum pro li-
centia. l. 194. §. 21. innotabilis. l. 194. §. 24.

Extrahitur frumentum facta ab inferiori ac intentione, ut per
licentia extrahendi aliquam exigatur, & sapientia viget illa in-
tentionem. l. 194. §. 24.

Terminus extraxionis faciende prægi debet in Tracta. l. 194. §. 27.

Cetera. Vide *Anonum*, *Frumentum*, *Transportatio*, *Tralla*.

F.

FABRI LIGNARIJ.

Officium retinere in via publica ligamina pro eorum exerci-
tio, dummodo illius usus non impediatur. l. 191. §. 7.

Actio Romana in lictis Scriptura veritas illi. l. 191. §. 7.
§. 19.

FACTOR.

Dicitur, qui incumbit prædium rusticum, ut illa diligenter co-
latur, & fructus exinde colligantur, & cedantur, ac
ut pura Domus alitque, vel negligatur. l. 191. §. 7.

Generalis exigere debet. l. 191. §. 7.

Impensa Factoris tanquam necessaria bonificanda est. l.
191. §. 4.

Libet factoris, an, & quando potest, remissivè. l. 191. §. 7.

Monsium atque specialiter mandari non potest Monsium præ-
iudicare, retrovertendo censum, vel illius fructus reduc-
ere. l. 191. §. 7. Iam. no. §. 2.

Salarium, & impensa factoris spectat ad Domum. l. 191.
§. 3.

FACULTAS.

In certis casibus concessa, censetur in aliis derogari. l. 197.
§. 19.

FALCO.

Falconem domesticum occidere furtum committere, & pona-
li furti puniendi. l. 190. §. 42.

FALSIFICRIMEN.

Committitur, vel in persona, vel verbus, vel scripto, vel abso-
lute. l. 197. §. 5.

Continet in se nomina specialia, de quibus ibi remissivè. l.
427. §. 4.

Est dolosa veritatis immutatio in alterius prejudicium facta.
l. 417. §. 1.

Magis homicidio, adulterio, & veneficio. l. 417. §. 1.

Enam, & statum hominis veneficium. l. 417. §. 1.

Horrendum, enorme, & abominabile typatur. l. 417. §. 1.

Pena criminis falsi est dis-olitione Iuris communis, remissivè. l.
417. §. 9.

Ex dis-olitione *Beneficiorum* Generalium Status Ecclesiasticis,
que sit. l. 417. §. 10.

Ponderibus, & mensuris falsis utere. Vide *Mensura*, & *Pon-
deribus*, Veri. *Falsi*.

Producers infrascriptum, vel aliam scripturam falsam, ex-
que utens subiacet pene criminali facta, qualiter vicio pua-
tatur, vide ibi remissivè. l. 417. §. 21.

Scripturae falsam producers potest interrogari an uti valeat pro
bona veritate, & non falsa, & tunc respondere, modum
autem respondendi, & declarandi, vide ibi remissivè. l. 417.
§. 24.

FALSITAS.

Additio in margine, & solutio in libro alterum non imper-
Bbb a

ulterior iulium unum pro gabella applicata Populo Romano .

3. 12. 39.

Romanorum tempore erat vestigial Fidei cognitum , ac exigebatur a 353. 3.

Statum Ecclesiasticum differre à Fide Regni Neapolitani . 2. 39. 12. & 13.

Taxa 1524 aherarion pœctis, aliis Vassillis gravatur . 2. 34. 61.

Tenetur, & loca comprehensa in Dohna Patrimonii, seu Fidei, que sine appellatione . 2. 31. 11.

Vestigial Fidei in Regno Neapolitano confirmatur, & respectu amplius tum à Regibus . 2. 38. 104.

Veraces, Cætes nomenque, qui ultra duos menses inter Dohna pertinentiam permanent tenentur ad solutionem Fidei . 2. 31. 15.

Infirmitas animalium tenetur ad solutionem Fidei tanquam omni impolium peritus pro te . 2. 32. 43. Amplia numerum 44.

FIDEICOMMISSARIUS.

OCCIDENS gravatur reddi: qui incipit successione in fideicommissum . 2. 44. 11.

FIDEICOMMISSUM.

BONA non transire in Filium durante via delinquentis, quando subiecta sunt Fideicommissum ordinatum casum delicti . 1. 106. 8. Decl. num. 2.

Ordinatum in casum delicti ad evadendam confiscationem non valet . 1. 106. 6. Contrarium num. 7.

Ordinari solet a retractoribus ad evadendam confiscationem . 1. 106. 6.

Pater filii, & fraudulenter dissipet bona adveniens, vel fideicommissaria, seu maruor, ad que post ejus mortem Filius substituatur, prout non solum adveniens bonorum, verum etiam substitutus . 2. 115. 15. & 18. Ampl. num. 16. & num. 10. Decl. num. 17. Vide num. 13.

Pater, vel alius gravatus cupi potest ad amputationem restituere bonorum fideicommissarium, quando est ita tenax, ut non expendat quod est necessarium pro conservacione, & curandis bonorum . 2. 116. 21.

Patre decedente, vel dissipante bona fideicommissaria, sit locus restitutorio favore Filii substituti, & ad dispositionem 4. Imp. reor. ff. de S. C. Trebellian. 2. 118. 4.

Et alio casu deterioratio committitur in ostentando, ut si ob omissionem reparacionem non curavit pariter, vel ob negligentiam cultus non habuerit . 2. 118. 41.

Cætera . Vide *Indulgentia*, & *num. 80*, & *Concessio*.

Pecunia pecuniaria modica, vel modica, que potest exigi ex fructibus fideicommissarii ordinem in casum delicti, tunc fideicommissum fideicommissum non impedit quominus evigat, secus si sit magna, & pro illius solutione alienanda sit substantia, & proprietas intantum vel in parte . 2. 116. 9.

Subiecta suo restitutorio fideicommissum desinit ante conditionem eventum, vigore 4. Imp. reor. ff. de S. C. Trebellian. ob alienationem bonorum fideicommissariorum, factam à Patre hære de gravato . 2. 118. 41.

Maxime quando per Testatorem amplissime prohibita fuit alienatio . 1. 118. 41.

FIDEIUBERE.

Filij Fam. cum majores à quibus mores fideiubere possunt pro Patre tam pro eo liberando à Carceribus, quam ad immutacionem à carceracione, non obstat Scæto prohibente contrahere absque consensu Patris, vel probante contrarium euptionis actum per quem aliqui accipiatur à Filiofamilia . 61. 11. 2. ut ex non compar restitutorio in integrum . 1. 61. 12. & 13. Limita 114.

Mulier fideiubere potest pro exacerando filio . 2. 122. 10.

Proinde non potest . 2. 121. 5. Limita 111. Sublim. 112. & 14. Amplia etiam pro filio, quantum pecuniaria accipere . 2. 121. 6.

Cætera . Vide *Mulieris* vers. *Offitium*.

Reus in causis criminalibus pecuniaria postquam se praesentaverit, evanescit si subscrit, & si fuerit Reus obiectus, & confessus, potest haberi, & cum satisfactione de se presentando, ac iudicando fideicommissum relaxari . 1. 82. 43.

Statutum disponens ne qui fideiubere pro una, vel duobus Scholis, valet . 1. 104. 1.

Vox fideiubere potest pro liberando Marito à Carceribus, & ad immutacionem carceracione . 2. 121. 9.

Non potest fideiubere pro Marito . 2. 121. 9.

FIDELIUS.

Absque relevatore à Minore facta, tanquam damnosa, non valet . 1. 111. 6.

Alcege, vel statum solentia an, & quando requiritur pro societate, ita ut ea non praestitit actus lxx nulli . 1. 4. 10.

Est actus damnosa . 1. 144. 1.

Cætera . Vide *Cætes*, & *reor.*

FIDEIUSSOR.

ADMINISTRATORIS promouetur, qui promittit semper, & omni tempore ad administrandum reddere rationem, non tenetur, nisi pro eo tempore, pro quo se obligavit . 1. 143. 5.

Agere potest contra principales debitores, tam pro iure, quam pro damno passis, quando ad effectum se reduci ad molestiam dedit, & solutum bona illud Creditori . Idemque et coerede, si impolium confens, vel accepit ad cambium, & iurisdictionem . 2. 144. 4. & num. 5. Amplius pro coerede .

Pro coerede interpellato, live non num. 6. Contrarium . num. 7.

Non potest pro liberacione à fideiussione, sed solum petere quod sit transactum pro satisfactione creditoris, quando fideiussor pro eo, qui pœt facit facultatem . 1. 134. 12. & 13.

Potest coheri Principalem debitorem pro liberacione à fideiussione, quando caput unius substantia sua, & dilapidante . 134. 10. Limita num. 1. & 12.

Pro liberacione à fideiussione contra Principalem debitorem, quando dicitur in obligatione, vel quando debitor dicitur mori sui in solvendo . 1. 143. 6.

In obligatione dicitur in solvendo, quando quis dicitur, non est in iudicio, & cessante dispositione Statuti, valet sunt iudicio . 1. 143. 7.

Pro recuperacione soluti, etiam absque cessione, & qua actione . 1. 144. 1. Limita num. 1. & 5. & 6.

Necnon pro damna, & interit . 1. 143. 2. 1.

Donare, & aliis un substantia sua dicitur . 1. 144. 7.

Executivus agere potest tam pro force, quam pro damnis, quando promissio relevans stipulatur cum obligatione Capitali . 1. 143. 6.

Indemnitas conservari debet iuxta naturam fideiussionis . 1. 143. 1.

Magistratus parere tenetur syndico, & solvere iudicatum, quoad interit, & damna, non quoad pecuniam . 1. 64. 10. & 17.

Cilicium pro Officiali ad certum, & determinatum tempus obligatio eo transito resolvitur ab eo obligato, nec extenditur ad tempus contrarium, seu prologatum . 1. 143. 4. Limita num. 6. Vide num. 7.

Pro administracione Officii ad vitam alienum, eo mortuo amplius non tenetur . 1. 143. 4.

Pro iurisdictione de Novato Banchi, non tenetur pro Officio Capitali, ad quod potest non promovere . 1. 143. 6.

Tenetur loham pro tempore, quo duravit prima provisio, seu electio Officialis, & Magistratus, non autem pro tempore confirmationis . 1. 64. 8. Vide ibi.

Cætera . Vide *Cætes*, & *reor.*

Artificij Figulorum marcan tractant remissive . 2. 270. 5.

Exerceri non potest ars figulari Faventis, quam per matriculas . 2. 270. 8.

Faventis valet artificum figulorum vulgo nuncupatum *Mesidi*, & cum magna utilitate, licet, ac maxima laude Civitatis . 1. 270. 1.

In Ceremonia artificij Figulorum funus opere cultum, & illorum procedit communalis filie Familie de Oremburgh . 2. 270. 4.

Moralitas deducitur ex compositione valorum, que per figulorum . 2. 270. 1.

Solutio debitorum contrahendorum à socio pro servitio artificij, & ad quem spectat, remissive . 1. 270. 9.

Sine compositione luti . 2. 270. 1.

Vasa, seu opera ex creta, atque argilla faciunt modice circumfusa, & cuius invenit fuit . 2. 270. 3.

Veniunt periculum combustionis, & praesentium ob fornicationem, remissive . 2. 270. 7.

FILIA FAMILIAS.

Bona ex iurpi quæta à filia famulæ, acquisita censenda sunt quasi Caltemda, & potest de illis dispoñere . 1. 600. 160. Contrarium ibidem .

Nupta testari potest de coñsis, si Scæto disponat, quod post testari de dote . 1. 123. 48.

Testari potest . 1. 123. 41.

Contrarium quod non possit testari, nec coñsiliari . 1. 123. 41. & 42.

Lintra permittere Scæto, vel concurrente confortandine . 1. 123. 40. & 12. Vide num. 1.

Scæto permittere, quod filia famulas habere filios testari possit, non poterit testari, si coñsis habeat . 1. 123. 40.

Per Matrimonium non liberatur à patris peccatore, nec emane, citata dicit potest . 1. 120. 12. Vide num. 1.

Statutum disponens potest, quod filia nequa habeatur pro emancipata . 1. 123. 40.

Quo casu dispoñit illatus porrigitur ad bona extra territorium . 1. 123. 40.

Vidua electa remittit in potestatem Patris . 2. 123. 45.

Vtrum filio eligere non debeat virginitati pudori . 1. 270. 11.

FILII FAMILIAS.

Affertio sola Filii fam. ff. de Filio famul. non suffragatur pro validitate contractus, & ob obligationem, sed requiritur, quod quodammodo talis assertio contraria, & alia iusta causa inducat, & sit iudicium ad credendum, & ex quibus autem deducatur iusta causa, & quibus excludatur . 1. 611. 18. & 19.

Amplia etiam in altero iurisdictione . 1. 611. 19. & 20.

Affertio Filii famul. ff. de Filio famul. emula in obligationem, seu contractum ei non nocet, si per errorem emula sortis . 1. 612. 21.

Vel si per deceptionem contrahentes . 2. 612. 24.

Vel si debeat ex utraque parte comprehendi . 1. 612. 24.

Contrarium vero si debeat ex utraque parte comprehendi, ut alium induceret ad secum contrahendum dubium aliter non contrahatur, nam tunc tenetur de dolo . 1. 612. 26.

Consensum solent patrimonium in iudo, libidinis, aliisque voluptatibus, & ad egredium reduci . 2. 610. 3.

FORENSIS.

Civis forensis non efficitur ex eo, qui falsus fuerit se esse forensis. l. 34. §. 4.
Dicitur, qui de fora venit. l. 40. §. 1.
Dicitur, qui de fora venit, ac in loco non habet nec originem, nec domicilium, nec incolatum. l. 14. §. 2.
Dicitur, qui derelicto loco originis se una cum tota familia, & substantia, aliunde se transiit, ut cum continuo habitare. l. 40. §. 3.
Dicitur, qui est alterius fori, Civitatis, vel loci usqueque diversitatis Legationis, & Statutus, & non est de corpore Civitatis, vel loci, usqueque non sit Civis, vel locola. licet sit de eodem domicilio. l. 40. §. 2.
Habitationem certam non habens in loco iudicii, debet ad illamque aliteram parum cogi per iudicem ad eligendum domicilium, in quo possit citari, vel constituendum Procuratorem, alius quod facere debeat iudex. l. 154. §. 9.
Statutum disponent de forensie, non habet locum in eo, de quo displicat an sit forensis. l. 34. §. 3.

FORESTA.

Est locus, in quo ferre inciduntur, & in eo habet quis usum. l. 114. §. 2.

FORMA.

A Servito praescripta debet etiam in minimo adimpleri. l. 2. §. 14.
Iudex ad certum finem adimpleri potest per aequipollens. l. 34. §. 46.

FORNAX.

Configuri an possit tam in iure communis, quam proprio remitti. l. 101. §. 1.
Fieri non potest abique licentia convinci. l. 40. §. 1.

FORTUNA.

Est DEUS. l. 151. §. 17.
Fortunam tenere, ubi consilio locus est, temerarium reputatur. l. 42. §. 30.

FORVM.

Boarium, Sacrum, Olimorum, &c, quid sit, & alia remissive. l. 63. §. 5.
Commerciorum est spatium amplum, & publicum ad hominum commercia exercenda destinatum. l. 63. §. 4.
Constituere pro consensibus, & Vicualibus vendendis, aliudque munus ad Universitates, non ad Domos spectat. l. 63. §. 7.
Exercitum alioque artem materiam, remissive. l. 2. §. 30. §. 31.

In criminalibus forensis ex delinquentis origine, domicilio, & loco commisi delicti. l. 40. §. 3. Videtur remissive.
Non formatur ex facto officio. l. 40. §. 6.
Sortiri, & Statuti ligari a pati procedunt. l. 47. §. 10.
Sortitur ex delinquentis origine, vel domicilio. l. 47. §. 10.
Statutum est a Foro iudiciali separatim pro rebus venalibus. l. 63. §. 4.

Universitatis, est quod proprietas. l. 114. §. 3.

FORS.

Capitur pro loco, in quo non redditur. l. 46. §. 1.
Iudicialis appellatur ille locus, in quo ius redditur. l. 46. §. 2.
Suatio, & quantitas necessaria pro Foro iudiciali remissive. l. 63. §. 2.

FOSSATA.

Comprehenduntur in venditione predii. l. 149. §. 3.
Communis praesumitur inter vicinos, ubi consistit, quod ab uno tantum possidentur. l. 43. §. 1.
Construuntur, & usqueque, ne equis in gradibus resurgantur, sed naturalem habent decursum. l. 101. §. 1.
Copiantur, ne aqua in gradibus resurgantur, sed ut naturalem habeant decursum. l. 93. §. 2.
Domino fundi adiacenti incumbit onus conficiendi, & expurgandi fossata. l. 150. §. 4.
Expurgare fossata adiacenti proprio fundo, pro modo, & latitudine sicut usqueque tenent. l. 93. §. 1. Limita 0.6.
Vicini concurrere debent ad expurgationem fossatae communis. l. 150. §. 4.

In Communio posita, fuit pro medietate Dominorum, qui a latere praedia possident. l. 43. §. 1.
Refectio, & purgatio fossatorum an spectet ad Dominum, an vero ad Colonum, & Conductorem. l. 151. §. 7. & 8.
Conficiende Regionis attendenda est circa refectioem, & purgationem fossatorum. l. 150. §. 4.
Refectio fuit a Conductore expurgata, proinde illi consignata fuerunt. Maxime si conventum fuit, quod debet conservare fossata eo modo, & facie, quibus erant tempore ingressus, si tunc erant expurgata. l. 93. §. 2.
Sunt recuperanda aquarum. l. 149. §. 4.

Vicini non possunt fossatum commune cum aliis occupare, restringere, vel quoquo modo formam alterare, & mutare in praedictorum aliorum constructum, aliquo alioque hominis refectionem augere. l. 43. §. 1.

Via publice adiacentia sunt illorum, qui prope ibi possident praedia adiacentia, licet usqueque in publicum. l. 150. §. 4.
Vicini possunt uti fossata ad usum destinationem. l. 43. §. 1.

FOVEA.

Concurrere debent ad excavationem, & expurgationem fossae omnes illi, qui servitus communis. l. 149. §. 7.
Ex omnes equantur ad Servitorem. l. 149. §. 7.
Purgatio, & refectio incumbit illi, ad quem spectat ipse foveae. l. 149. §. 7.

FOVEORVM.

Confutatio, & expurgatio est necessitissima ad evitandam inundationem agrorum. l. 149. §. 7.
Expurgatio fovearum ab inundatione agrorum praeservantiam, inquitendum est a Superioribus. l. 149. §. 7.
Francisci Petrusi quando laqueis coronatus fuerit. l. 94. §. 1.

FRATER.

Fratricidium communis redditur incipit facillimum fratris occidit. l. 47. §. 1.
Singulati an possit suo fratri. Vide Solentia.
Ultimus an possit uxorem occidere, si sine Sacerdote excludere Sororem ab hereditate quomodo Mater propter fratrem, remissive. l. 175. §. 4.
Non excludit Sororem uxorem, quando Sororem excludit Sororem favore agnationis, non autem favore fratri utriusque. l. 175. §. 4.

Fratern pro Patribus, Vide Patres pro RELIGIOSIS.

FRATUS.

Causa fraudum contra vendentes consilia brevis, & formari debent, quodam etiam in debet formari. l. 171. §. 1.
Non Praesumitur sed debet ab allegare probari. l. 134. §. 10.
Probi debet perquisiti adici, & probationum de tempore contractus, non autem remota. l. 134. §. 12. & 13.
Propria tenentis parochiam debet. l. 134. §. 6.
Tota libertas, consensu, & alium excludit. l. 134. §. 5.
FRIDERICUS Imperator Imperatorum Ecclesiasticam coronam & servari mandavit. l. 63. §. 3.
Obiit duobus 1340. Faverium. l. 130. §. 5.

FRUCTVS.

**Animalium minorum fructus annuus est fure Porci, Pecudae, Caprae &c, ascendit ad valorem Marcarum 4. 100. §. 4.
Lire pendente percipi ex Universitatibus non facti spectant ad meliorantem. l. 70. §. 9.
Naturales qui dicuntur, & qui industriales, & quantum mixti remissive. l. 63. §. 3.
Paraphrasi. Vide Paraphrasim.
Percepti a Creditore immo ex primo Decreto, impugnantur in sortem, nisi iudex in Decreto, vel sententia distulerit, quod faceret fructus suos. l. 4. §. 11. §. 12.
Redu Solares naturalem praestant fructibus ab arboribus germinant. l. 15. §. 1.**

FRUCTVVM.

Refectio debetur etiam ante moram letem, quando percipitur uti fori, & ex quoque capitale de per se, & independenter a quoque iure. l. 130. §. 4.
Ad det mala inter regulariter facienda est in omnibus interditi. l. 100. §. 1.

Declat procedere, quando actum est pro consecratione ipsius rei, quomodo ad Actorem spectant. Vel actum fit in iudicio Salarii contra debentem, vel cuius heredes? Secus quando actum fuit contra tertium possidentem pro consecratione detestatione, seu commoditate fructuum, ad effectum de sacramento suo credendo. l. 40. §. 1. Contrarium dum-3.

FRUM.

Agricultores, sed Laboratores forenses compelli possunt ad jurandum quatenus frumenti egerant, ut tantumdem perantur transportatio. l. 41. §. 18.

Augumentum, & decrementum frumenti pendit a variis circumstantiis, de quibus. l. 43. §. 10.

Augumentum, & decrementum frumenti pendit a variis circumstantiis, de quibus. l. 43. §. 10.

Frumentum sicrum repolium in horreo decrevit duobus, vel tribus pro centenarii. l. 43. §. 10.

Frumentum humidum repolium in horreo decrevit in quatuor, & quique pro centenarii. l. 43. §. 10.

Frumentum de sui nature non crevit, nisi per accidens, vel per fraudem. l. 43. §. 10.

Commercium liberum frumenti, bladiarii, & minorum in Seta Ecclesiastica servari voluit CLIMENS IX. l. 42. §. 145.

Decriptio Subdignorum, & quatenus frumenti diligenter sapienti ad effectum formandi iudicium circa provisionem faciendam quod cum tali notitia facili non potest. l. 42. §. 66. & 68.

Distributio frumenti Annuae Urbis Pistoribus decimasibus, quomodo fuisse introducta. l. 43. §. 13.

Expurgatio sit per ipsum, & aliando extra ipsum, & quomodo utique modum praescribit. l. 114. §. 14. & 15. & 16.

Distributio, seu venditio frumenti Principi, & Annuae praefatae potest quatuor modis, de quibus. l. 43. §. 14. & 15. cum seqq.

Ecclesiasticae personae cogi non possunt ad Missalibus secularibus ad excusationem frumenti superflui, sed condone fuit ab eorum Superiore, seu Iudice Ecclesiastico. l. 151. §. 15. Limita 200. §. 6.

Edictum, sed Ordo vendendi frumentum superfluum debet esse generale, non autem restrictum ad certas particulares personas, aliquo ab eo legeri. l. 151. §. 6.

Edictum de vendenda mensura frumenti non potest promulgari a Iudice inferiori Principe incoactum, nisi mactum confectum in contrarium. l. 154. §. 6.

Non comprehendit frumentum Militum. l. 154. §. 6.
Non ligat Forenses abentes, nec non minores. l. 154. §. 6.
Empio frumenti ultra usum proprium potest prohiberi. l. 150. §. 13. Vide ibi.

Prohibita emptio Annuae in foro areae circarum cum tunc personis, & rectis ab Urbe extra obviam illam ad fectibus, ac eorum, possunt puniri. l. 150. §. 13.

Extradio frumenti nulla lege. vel penarum rimore impediti
potest, quando aliquod lucrum relictum. l. 1. §. 315.
Pro. n. proprio probatur incrementum extrahendum. l. 1. §. 315. 360.
Prohibita extrahendi frumenti leg. an. & quando compre-
hendat respectum in vi. & in eodem loco. vel Territorio
extrahendum. l. 1. §. 315. 360.

Stratum, seu Confusio Pontificis prohibens extrahitionem
frumenti ex aliquo loco intelligitur esse preterquam quo
ad proprium usum. l. 1. §. 315. 360. Ampli. num. 261.

Imperatitia, & excepta frumenti, bladum, & leguminum
est prohibita, etiam pro proprio ex dispositione lan-
tamentorum Annone Urbis. l. 1. §. 315. 360. Vide ibi.

Annuntiationis prohibens imperatitiam exceptationis, & incor-
porationis frumenti, bladum, & leguminum ultra usum
proprium valet. l. 1. §. 315. 360.

Emptoria, & excepta frumenti prohibita non censetur prohibita
intro in solutum. l. 1. §. 315. 360. Decl. ut ibi. Limita n. 301.

Extradio. Vide Extradio.

Extradio fonsat idem, ac Monopolium. l. 1. §. 315. 360.

Mensuratio frumenti facta cum quera balata, sive Rubbia-
tella valde differt ab illa facta cum quera legere, sed
mensura Campi Florae. l. 1. §. 315. 360.

Modi modi mensurandi frumentum venditum Annone in
praedium venditorum Insubae facti ab Eminentissimo D.
Cardinali de Cavalieri. l. 1. §. 315. 360.

Marcharia frumenti a Principe, si exerceri debet, ut non
relinquitur praedium Marchionis, & Articuloribus, alio-
quin contra eum mitterent verba S. AMBROSII, de qui-
bus. l. 1. §. 315. 360.

Emptoria, & venditio frumenti facienda est a Principe pro mera
publica utilitate, non autem pro mercimonio. l. 1. §. 315. 360.

Non mensuratur quolibet anno eodem loco, sed alternatim
mensuratur frumentum, & legumen. l. 1. §. 315. 360.

Fructus rubri frumenti. l. 1. §. 315. 360.

Prædictio in frugibus frumenti Exter venditi conspectu pro-
prio Civibus, & Communitati tempore penuriae. l. 1. §. 315. 360.

Prædictio alterandam est tempore caritatis, cum non conueni-
at, quod res vendatur alio tempore, eo modo, quo tem-
poris abundancia. l. 1. §. 315. 360. Limita num. 19. & 26.

Articuloribus, Civet, & incolae ad effectum providendi Anno-
nam maxime tempore penuriae compellendi sunt ad tra-
dendum pro minori pretio, quam communiter vendatur,
certam quantitatem, sed quantitatem frumenti recolecti. l. 1. §. 315. 360.

Amplia etiam sunt Ecclesiastici, & alioquin exempti dummo-
do compellantur ad iudicium compendi. l. 1. §. 315. 360.

Et licet extradio ex frumento Annone alimendi non debet
converteri, quam in beneficium eiusdem Annone, & subdi-
cam Subditorum, in calum penuriae. l. 1. §. 315. 360.

Idem frumenti solvi debet, et qui ad illius venditionem cogitur,
& quare. l. 1. §. 315. 360. & ibi. Contrarium num. 17. Decl. ut ibi.

Legitima quotiensque auctor nobiliter vulgare quosdam,
est inusum. l. 1. §. 315. 360. Contrarium n. 304.

Offensum in foro maius pretium frumenti, quam sit vera tunc sit
pessimum ad hoc etiam Civium cumulation plus iusto pretio
vendende pelli potest. l. 1. §. 315. 360.

Insubae 13220 pretii multoties operatur augmentum penuriae,
& quare. l. 1. §. 315. 360. & ibi. 17.

Non est razandum, vel est augendum quando viget penuria, ad
hoc ut Exter introire ad illud conducantur. l. 1. §. 315. 360.

Repletur anna in certis locis Status Ecclesiastici razatur, quod
vocat Calmetum. l. 1. §. 315. 360.

Razandum est habita ratione sumptuum, & laboris Agricolae-
rum. l. 1. §. 315. 360.

Razari potest valde minoris quàm communiter venditur, quan-
do populus est pauper, & non solvendo, & quare. l. 1. §. 315. 360.

Razatio pretii frumenti spectat ad Annone Praefectum. l. 1. §. 315. 360.

Razatio pretii frumenti facienda est consideratis circumstantiis
de Subdi n. num. 19. & num. 73. & post deum Narrativam
DEAT & MARIE VIRGINIS. l. 1. §. 315. 360. & 70.

Razatio pretii frumenti licet potest per magistratum tempore
caritatis, & si Subdi razare observare recusat, extraordinaria
potest puniri. l. 1. §. 315. 360.

Razatio pretii frumenti non potest esse perpetua, sed quolibet
anno est facienda ob varietatem recolectionum, quae solet in
singulis anni contingere. l. 1. §. 315. 360.

Razatio pretii frumenti tempore siccitatis facienda servanda est,
licet vulgare magis pretium vendatur. l. 1. §. 315. 360.

Vile frumento impostum Subditi molles, & otiosos reddit,
ac agorum cultura deficiunt. l. 1. §. 315. 360.

Prædictio distribuitur solet in Pauperes, & egenos gratis, &
elemosynaliter frumentum ex pecunia, sive publica, sive colle-
ctanea emptione, prout olim etiam praedictabatur. l. 1. §. 315. 360.

Recolectio frumenti terminata esse solet de tempore beluina-
tae. l. 1. §. 315. 360. & ibi. 70.

Tracta frumenti. Vide Tracta.

Transportatio frumenti, & viculatio per Regnum, & Princi-
patum, eiusque Civitates, & loca de iure permittit. l. 1. §. 315. 360.

Prohibita transportatio frumenti, & bladum de uno loco
seu Territorio ad alium locum, vel Territorium inter eundem
Principatum de quo in Italia dicitur in Annuntiatione Gubernam-
entum Praefectum, egagorum a Lavina, & Annone Vrbis esse
quod utatur, vel necessitate publica inferat varia damna, de
quibus. l. 1. §. 315. 360.

Et ideo non est faciendum num. 170.

Cetera. Vide Transportatio Graecia.

Transportatio Imperatoris Commodi mandavit Navem frumenti
Imperatrici, & quare. l. 1. §. 315. 360.

FRUMENTUM.

Agricolores, & Rustici quique possunt ad portandum Graum ad
Civitatem tempore penuriae. l. 1. §. 315. 360.

Barones, aliquos Domini Terrarum, Universitarum, ceterisque
tam mediis, quam immediatis Sedis Apostolicae subiecti cuius-
que Sacrat Subditos loca frumenti, aliaque ad vitam ne-
cessaria ad Urbem deferunt, & directè, vel indirectè impedi-
requeunt sub poena quibus. l. 1. §. 315. 360.

Bladum, & bladum Substitutum ultra usum proprium emenit,
quibus poena puniuntur, remittitur. l. 1. §. 315. 360.

Occidantur frumentum, & alia viculatio donec occasio carius
vendendi fit offerat puniuntur poena privationis feudorum
cum confiscatione bonorum. l. 1. §. 315. 360.

Commisum Graum corruptum cum incorrupto, vel terram,
aut alias res, quas poena incurrit. l. 1. §. 315. 360. & vide infra
verf. Misceat.

Commisum cum alio an possit vindicari remittitur. l. 1. §. 315. 360.

Frumenti dominum per communicationem cum alio, an amittatur
remittitur. l. 1. §. 315. 360.

Commisum Fidei, vel Publici potest misceri cum non corrupto,
& taliter vendi. l. 1. §. 315. 360. Vide ibi. 115.

Cura adhibenda fuit in Rebus publicis, ut Populus in omni genere vitium,
& praecipue frumento abundet. l. 1. §. 315. 360.

Debitor morosus in tradendo frumento, an, & quando teneat
ad interesse quanti plurimum tam usura, quam ultra trena-
num retribuit. l. 1. §. 315. 360.

Deferentes frumentum, & bladum, aliaque Annone concernent
ra ad Urbem fuit exempti ab omni pedagio, gabella, & onere.
l. 1. §. 315. 360.

Dohmieri, sed Conductor bonorum Fidei alium obligatur tra-
dere frumentum recolectum pro usu Annone potest recurre
quantitatem necessariam pro famina, & pro vitu. l. 1. §. 315. 360.

Dutari non censetur ultra crenatum, & quare. l. 1. §. 315. 360.

Limita num. 180.

Emendum est ex pecunia Communicationis, quatenus habeat, fin
minus antequam fuit confusus cum Accensura Sac. Congregationis
Reg. n. 13220 facta obligatione per licentiam Annone fovendi
fructus, & licet iura licentiam tempore exequendi forent, ac
Communicationem indidem relevandi. l. 1. §. 315. 360.

Emens bonum pro usu proprio, & vendens aliquid inferioris con-
ditionis in propriis bonis recolectum, & de contra an incurrat
penam. l. 1. §. 315. 360.

Pro n. proprio illud potest non consumperit, potest vendere
aliquo incurfu porae. l. 1. §. 315. 360.

Si frumentum, & aliam rem frumento recipiat in maiori, & ven-
dendo minori mensura fraudulenter utatur poenam falsi in-
currit. l. 1. §. 315. 360.

Emenit frumentum, aliaque ad Annongam, & vicium pertinen-
tia ultra proprium, & forum familiarium usum incurrit
poena, de quibus ibi remittitur. l. 1. §. 315. 360.

Cui frumentum, ut potest aliter carius vendant puniri possunt.
l. 1. §. 315. 360.

Ne quoniam incrementum frumenti vili pretio, illudque cumulantur
ut Pauperes necessitate ducti cogantur emere pretio rigoro-
so, quibus poena puniuntur, remittitur. l. 1. §. 315. 360.

Est nervus totius Reipublicae. l. 1. §. 315. 360.

Facile cetera pro via humana. l. 1. §. 315. 360.

Expositum frumentum venale in funtibus spechi bonum, in
mensura, & in usui, verò parte corruptum fraudem committit,
& puniuntur per. n. de quibus. l. 1. §. 315. 360.

Exterum emi non valet, quando in proprio Principato reperitur
venale, etiam cariori pretio, & quare. l. 1. §. 315. 360.

Moxiorum solet esse pellit, quatenus, & difficultis conserva-
re, quam illud, quod per ceram conducitur, & quare.
l. 1. §. 315. 360.

Extrahens frumentum pro usu proprio, si potest mutato pro-
pino illud vendidit, an incidit in poenam Banishment pro
pino extrahendum. l. 1. §. 315. 360.

Exterum pro usu proprio, & familiaris non subiacet prohibitioni
generali. l. 1. §. 315. 360.

Extra Stratum, seu Territorium excurrat a poena, si potest pro-
nendo recedat, & in recessu fit deprehensus. l. 1. §. 315. 360.

Decl. num. 170.

Extra Stratum Ecclesiasticum, alioquin excommunicationem
quando incurrit. Vide Extrahens. l. 1. §. 315. 360.

Generat gurgulione, & alia animalia. l. 1. §. 315. 360.

Inconsumum remanens, potest Civitas inter Civet dividere,
& ab unoquoque pretium recipere abique eo quod nemini
vulgar excurat. l. 1. §. 315. 360.

Invenit praesens debet pro alepis propriis Civibus, qui agros
colunt, contra Insubae, & Civitatem defendunt. l. 1. §. 315. 360.

Ampl. ut ibi.

Invenandum est, ne frumenta per Possessores subducantur, &
abducantur. l. 1. §. 315. 360.

Licentia emendi frumentum ad effectum illud conservandi pro
indigentia Annone danda est si emetur penuria. l. 1. §. 315. 360.

Mensurari debet in Vrbis cum Rubbiatella. Vide Rubbiatella.

Misceretur condempnet frumentum ab exteris Regionibus de-
bent favoribus protegi non sicut agaria molliora. l. 1. §. 315. 360.

Miscet frumentum corruptum cum bono, & incorrupto,
illudque vendens dicitur mercatorum falsator, & potest puniri.

ri, & in foro conscientie committit peccatum, ac tenetur restitui damnum. l. 1. § 18. in 7. & 109. Decl. n. 111. in un. 112. & 113. Limita tunc & vide hoc supra Conscientia.

Mutuum fructum certam quantam restituendum determinatio, ac immo tempore, ut vulgare dicitur *data et concessa*, tempore restitutio factum fuerit pretium committit utitur l. 1. § 17. 18. Contrarium n. 13. Declara. n. 14. § 14. 15. In heredi publico repoluitur mutari debet pauperibus, & praesertim Agriculis cum obligatione restituendi tantumdem in proxima recollectione, qui si eos est antiquissimus, & in Republica Romanis videtur. l. 1. § 13. 17.

Tempore restituendi Rustici, & Agriculi videtur, & studio illius restitutionem praestare blandis verbis in tempore pecuniarum fraudem committit. l. 1. § 14. 103.

Tempore pecuniarum si liberatur interdictum tempore restitutionis, potest estimari fructum interdictum, & conveniri, quod iuxta allatum forentem tempore restitutionis tractantur quantam fructum, quae aequat pretium fructum interdictum. l. 1. § 14. 18.

Naves, super quibus transportatur frumentum Annona non possunt operari privatorum mercibus, & si aliter heret puniuntur Magister Naves. l. 1. § 14. 15.

Naves, super quae defuit frumentum Annone, sed Civitas si detrimentum patitur, aut desperatur, tenetur Civitas ad restitutionem damni. l. 1. § 14. 18.

Occidentales frumentum, ut illud carius vendant maleficium in Populo. l. 1. § 14. 18.

De supradictis frumentum, & alia vitula donec alius carius vendendi occasio se ostendat puniuntur pena, de qua ibi. l. 1. § 14. 18. & 19.

Pallium frumentum emere an possit. Vide *Pallium*.

Parricidia supra ad effectum succedendi necessarii & Agrippianum aperit heredes ut omnes emere possint frumentum, nec autem gravi accipere, ne eorum terrarum delectetur. l. 1. § 14. 15.

Pilloribus a Romanis olim vendebatur frumentum cum obligatione illud restituendi in panem coctum per ipsos vendendum pro certo taxato pretio. l. 1. § 14. 17.

Piscicolas solent, non autem decernuntur olim per Annona Urbis distribuatur frumentum. l. 1. § 14. 15.

Quomodo, in qua quantitate, & pro quo pretio, ab Annona Urbis distribuatur, & vendatur frumentum. l. 1. § 14. 15. 17.

Portantem, seu condactorem frumenta, alique Annona committit ad Urbem non possunt molestari pro debita etiam Cameralibus, rari in accessu, quibus in recessu in persona, & & annualibus aliquo molestari possunt puniri. l. 1. § 14. 17.

Preceptum emere potest frumentum ut subditi vocat. l. 1. § 14. 17.

Quare, & arguent Principi distrah. & liquere debet ad effectum emendi frumentum, & alia vitula pro alimonia subditorum urgente accedere. l. 1. § 14. 18.

Insurgere debet ut eius Annona Praefecti eorum frumenta iusto non autem vili pretio, & potest vendat Pilloribus rigorose peccat. l. 1. § 14. 15.

Proinde potest subditi frumentum, non quidem pro eodem, vel maiori pretio quo emet, sed pro maiori percipiendo ex eo aliquod incrementum licetum referendum tantum praestatum pro tempore pecuniarum, vel ad effectum cum eo exigendi debita ex eadem causa contracta. l. 1. § 14. 18.

Recessus frumentum in loco sacro, & exempto ad effectum illud occultandi, & vendandi penam damnationem. fraudem committit, & potest puniri, & tunc per Iudicem Ecclesiasticum debet extrahi, & condari Magisteri seculari. l. 1. § 14. 18. & 19.

Ratione licet tempore pecuniarum pro alimonia propter Civibus, etiam Externi facta venditum. l. 1. § 14. 15.

Rubrum frumentum in Urbe constituitur liberum. l. 1. § 14. 15. 17.

Subditi quoque potest tempore caritatis ad emendum frumentum, & alia vitula tempore caritatis in loco pecuniarum, alique in Civitate vendendum. l. 1. § 14. 17. Amplia ut ibi.

Tempore tempore caritatis ad emendum pecuniarum, ut frumentum, & alia vitula cum valeant. l. 1. § 14. 18.

Tempore potest restituendi necesse iuramentum fructum, quod restituere possit Republica seu indigentem providere. l. 1. § 14. 15.

Transactum, dum tempore abundantiae cogitur deferre Gratiam ad Civitatem, & quare. l. 1. § 14. 18.

Tariffa pro determinando pretio frumenti habita ratione ponderis panis. l. 1. § 14. 15.

Taxilla Pauli 7. circa pondus panis, & pretium frumenti distribuendi per Annam Pilloribus haec caritatis. l. 1. § 14. 15.

Transportatur Agriculis forentes possunt partem suam frumentum recolecti imponi ad propriam domum. l. 1. § 14. 15. Amplia n. 16.

Transportatur frumentum ad loca vicina Confinibus, vel Mari prohibio ob periculum extractions extra Statum valere, & est licenda. l. 1. § 14. 15.

Uti, Constitutio Statutum, vel Bonumque prohibens transportationem frumenti non comprehendit transportationem de loco ad locum in eadem Provincia, vel Praefectura. l. 1. § 14. 15.

Uti, Proinde, non comprehendit Forentes domos terrarum, vel Agriculis transportationem ad domos proprias pro fructu, & in usu suum substantiam frumentum, quod recolectum. l. 1. § 14. 15. Amplia n. 16.

Uti, magis committitur si non impediatur Laboratores ad transportationem eorum portationem extra Territorium ad domos proprias cum taliter intendant ad ealeum. l. 1. § 14. 15.

Vermicellarii frumentum emere ubi possunt vel non. Vide *Vermicellarii*.

FUNERIS EXPENSE.

Appellatioque qui veniat. l. 1. § 14. 10. & 14.

Carago funeri, condicio sepulture, & pompa exequiarum magis sunt vivorum solatia, quam solatio mortuorum. l. 1. § 14. 4.

Epilocus permittit non debet superbus, & scandalosus sumptus funeri. l. 1. § 14. 1.

De dote Uxor praedicta, detractenda est impensa funeri. l. 1. § 14. 17.

Remittenda mulieri defunctae quantum detractenda, & retinenda su pro expensis funeri. l. 1. § 14. 1.

Facienda est iuxta qualitatem, & facultatem defuncti, adeo iuxta has circumstantias debeantur emolumenta Praetore, non obdunt quod ipse mandavit huius modo funeri. l. 1. § 14. 7.

Martus tenetur pro rata luci dote concurrendi ad expensas funeri Uxor. l. 1. § 14. 7. & 1. § 15. 10. Decl. ut ibi.

Martum praeterea adducit. l. 1. § 14. 1.

Pompa, severa an tendat ad salutarium animae defuncti, remittit. l. 1. § 14. 6. in fine.

Praeterea omnibus creditoribus etiam anterioribus expressam hypotecam habentibus, ac doni, l. 1. § 14. 16. Ampl. n. 16.

Quarta taxa ad arbitrio Iudicis habita ratione ut ibi. l. 1. § 14. 6.

Regni, ut, & quando possint expensae funeri factae ab habente autem, & sanguine consanguineo aliquo procedenda non repetendi, remittit. l. 1. § 14. 10.

Sermoni Laicorum circa restitutionem luxur, & expensarum funeri valet. l. 1. § 14. 4. Decl. n. 6. Vide ibi.

F R I O S I.

Furiosus, & interdictus veniunt appellatio inferabilium personarum. l. 1. § 17. 7.

F V R V S.

Fieri oio potest abique licentia concipi. l. 1. § 14. 11.

F V R T V M.

Beneficentia Generalis Sacrae Religio, l. 1. § 14. 11. 13. 17. 19. circa committentes furta quid disponant. l. 1. § 14. 13.

Hurtipia, Vide *Hurtipia*.

Committentes Archid. publico, & Depositarii puniuntur poenaculis. l. 1. § 14. 10.

Emitti cum furibus. Vide *Emitti*.

Est scandalosa contractio rei alienae. l. 1. § 14. 7.

Falconem domesticum occidens, furum committit, & poena furti puniendus est. l. 1. § 14. 4.

Familus furtum Domino committens, quod poena puniatur. l. 1. § 14. 1.

In Ecclesia, vel alio loco Sacro committens, quod poena puniatur, remittit. l. 1. § 14. 6.

Committens in Ecclesia, vel alio loco Sacro, an gaudeat immunitate Ecclesiae, remittit. l. 1. § 14. 7.

Minor etas furis, & laetior an, & quando mitiget poenam. l. 1. § 14. 7.

Poenae, & tormentis non sufficient pro crimine furis, et ad caedendum. l. 1. § 14. 1.

Poenae pro furto imponenda, remittit. l. 1. § 14. 6. & 1.

Uterque capient herbarum ex fundo alieno pro quo non tenentur forentes in publica placea cum usus ad colendum, vel sub pedibus. l. 1. § 14. 16. Vide ibi, & n. 7.

Uterque ex aliena vinea furripit, ut statum cum rei comedit, non tenetur actione furti, nec alia poena. l. 1. § 14. 16. Decl. n. 12.

Uterque, poena, poena, poena, alioque furripit ex aliena vinea furripit furti actione tenetur. l. 1. § 14. 16. Decl. n. 7. & 13. Vide ibi.

Statutum disponens non licere Viciores furripere uvam ex aliena vinea ad effectum ibidem comedendi non valet. l. 1. § 14. 16. Decl. n. 12.

G

GABELLA.

Item exercitibus imposita debebatur a Coquis locustibus eorum operam in confectionibus, & Concoctis Privatiorum tanquam aliquam confectionem habentium cum Pallierum. l. 1. § 14. 10.

Bona pervenit a Seculari ad Ecclesiam cum destinatione ad Coquis Gabellem, & Officium Spirituale immunita ab onibus Gabellem, & onibus praestantibus. l. 1. § 14. 10.

Bona alligata pro dote, & manio in fundatione Ecclesiae, Beneficentiae, Abbate, Monasterio, &c. sunt exempta a solutione gabbellum, Dazorum, & Tributorum. l. 1. § 14. 10. Lim. n. 14.

Dote, & Manio Ecclesiae alligata in prima fundatione debet esse talis, ut sufficiat pro vita, & velleu Sacerdotum, Clericorum, & aliorum Ministrorum ad sustentandam. l. 1. § 14. 10. Ca.

Cadaveris transportandi de loco ad locum non debetur. 1. 127. 4.
Capitula gabelle debent Communis Faventis, de quibus ibi.

Arrendenda sunt in alia exactione. 1. 139. 4.
Colonus Ecclesiarum, & Ecclesiasticorum perlonarum. an, & quando competeret exactione a solutione onerum, gabelarum, & collectarum. 1. 141. 10.

Conductores animalium in Domanis ad possidendum non tenentur ad solutionem aliorum gabelle pro pascuis, vel transitu, & illam exigentes incurritur poena, de quibus ibi remittitur. 1. 140. 7.
Cuius quando solvere tenentur gabellem vide hic supra.

De alimenis non est solvenda gabella. 1. 140. 16.
Deitiones Grassiani, ad Urbem non tenentur solvere gabellem pascuis. 1. 171. 12. Lims. n. 10.

De illa gabelle pro usu Viri locatur. 1. 140. 9.
Ecclesiastica causa rebus traditis non debetur gabella. 1. 140. 12.
Ecclesiastici, & Ecclesia, ad quam bono a Secularibus pervenerunt, tenentur ad onera prius imposita, quando copulative concurrunt ea, de quibus ibi. 1. 136. 4.

Ecclesiastici, & Ecclesia non tenentur ad onera Cameralia, etiam comprehensiva Ecclesiasticorum, quando libertatem non solvendo pervertitur. 1. 136. 4.

Ecclesia, & Ecclesiastici non tenentur ad onera, & impositiones pro bonis acquisitis a Secularibus, quia non determinata sunt in Catalogo de censuris onerum Ecclesiasticorum abbas Aemili Summi Pontificis. 1. 136. 6.

Exemptio a solutione gabelarum alia provenit ex dispositione Juris, & Sacrorum Canonum, alia ex privilegio, alia ex consuetudine, & præscriptio. 1. 137.

Religio, & Ecclesiastici, perlocantur a solutione onerum, & gabelarum an, & quando competeret remissio. 1. 137. 10.

Ob onera duodecim filiorum a solutione gabelarum, & onerum. 1. 137. 10. & quando competeret remissio. 1. 137. 10.

Ob onera duodecim filiorum remittitur in communem virum, & ad rem, & bona pro suo proprio. 1. 137. 11. Pro usu proprio autem, quando res, & bona inferre dicuntur. 1. 137. 12.

Exemptionis privilegio a solutione onerum concessio Universitatis, sed Colla non conferit præiudicium quo ad solvendum pro illa vice tantum, non autem pro aliis vicibus, quibus privilegio non voluit. 1. 137. 13.

Exemptus a solutione gabelle pro usu suo, confert etiam, exemptus pro usu ejus familie. 1. 137. 13.

Fructus dicitur illius, ac qui transire per locum, ubi illa solvitur cum rebus pro quibus est debetur, & non sunt soluta. 1. 136. 6. Item. 1. 136.

Fructus pecudum, vulgo muncipia. Et tractatus de pascuis est quedam contributio, qui in Regno Neapolitano solvitur per Regem Domini locorum, per quem transiente animalia. 1. 136. 10.

Habens auctoritatem imponendi vigilia, non potest illa imponere mulieribus exactionem ligaturis. 1. 137. 16.

Imponenda est poena super rebus non omnino necessariis usui humano, quam necessitas. 1. 137. 16.

Imponitur, vel super bonis, & rebus tantum generi necessitatis vel super rebus usui necessariis, & potest ad oblectamentum, & quæ sine, vel. 1. 137. 16.

Impedio, & exactione Gabelarum, & Collectarum est sublimior domus, & eminentia symbolum. 1. 137. 14.

Et ad adonem superonem juris ditionis referuntur. 1. 137. 14. Ac inquam de Regibus majus ad Principem non recognoscitur superonem ipedat. 1. 137. 15.

Macine solvenda a pecunia pro bellicis a macinare volente imponitur per Principem pro consequendo fructu ejus jurisdictionis super Molendina. 1. 137. 16.

Materia locata ad certum tempus, non potest Conductor in fine locationis suppetere facillorem, diminuendo emolumentum ad alienationem Civis ad molenda majorem quantorem frumenti, alioquin tenetur ad successu. 1. 137. 16. Item. 1. 137. 16.

Mercis in communem, an, & quando merces ob vigilia non solvitur, vel qua non fecit penitus a Gabelario, vel non denunciatur, vel ob ignorantiam transire cum mercibus. 1. 137. 13.

Observantia arrendenda est in materia gabelarum. 1. 136. 11. Pij, Capuani, Minorenses Onerventis, & alii proficentes illis summi pauperum, non tenentur ad solutionem Gabelarum. 1. 137. 14.

Principes imponere a solutionem gabelle, nisi prævis urgenti, & extrema necessitate. 1. 137. 16.

Exactione prius proprium patrimonium, & suum ararium expendendo. 1. 137. 16.

Principi debetur Gabelarum, Tributorum, & Collectarum emolumenta, & fructus, & quæ causa. 1. 137. 17.

Trinitas, gabelle, & alia onera, quæ per Sacerdotes Principi solvuntur, sunt quasi impendenda condita, ut in locis sub iudicio iustitiam manifestet. 1. 137. 17. Vide n. 10.

Proventus, qui solvitur pro ponderibus, & mensuris locali forent a Communibus. 1. 139. 11.

Quatuor carnis, & Scamorum in Verbe, a quibus fit solvenda, a. 137. 13.

Religiosi, qui nec in communem, nec in Particulari possident non tenentur ad solutionem gabelle. 1. 140. 13.

Rebellella, vide Rebellella.

Sala transiens per territoria Faventis solvitur Communibus. 1. 137. 14.

Seculares contrahentes cum Ecclesiasticis non tenentur ad solutionem gabelle quoniam rationem rationem, dum aquor de gabelle pro contrahendis imposita a Communibus, sed alia potestatis locali. 1. 137. 13.

Solvenda pro transitu ponit debetur, etiam qui transire per vadum ad effundendum gabellem, cum transientes iuvare debent consuetudinem, & ambulare per viam rectam, non obliquam. 1. 137. 13.

Solutione a Gabelarium facta per aliquos Religiosos non præjudicat Religiosis, alioquin exemplum. 1. 137. 13. Et sufficit, quod respectu aliquorum Conventuum sit in usu. 1. 137. 13.

Solutiones gabelle, quæ non percipiunt tempus proximam illius impositum, non deserviant pro observantia interpretativa. 1. 137. 13.

Vector mercium transiens, Gabelario abstinere a loco ubi solvitur gabella non incidit in poenam fraudate gabelle, cum non tenentur expellere Gabelarium, quia causela rationem tunc ubi debet. 1. 136. 12. & 13.

Universitatis ob excessivam impositionem onerum ad rationem impotentiam rediguntur, ut Civitates, & loca depopulata remaneant, & valius infamabile efficitur. 1. 136. 12.

Contra. Vide Trinitas. Trinitas. Trinitas.

GABELLARI.

Clerici, & Ecclesiastici exempti in ingressu vel egressu Civitatis sufficit quod obsequentur, qui introducant, vel extrahant oneramenta Officiali Gabelario, & super earum poenitentia, & quod non fixa delicta negotiorum illarum eorum parantur. 1. 137. 10.

Episcopos cognoscere debet controversias inter Ecclesiasticos peritos. Vide Episcopos veri, Capuani.

Molendina, & difficultes se reddere locum præferunt cum Clericis, & Ecclesiasticis in locis, in quibus illi exant, itum juribus, & contentiosis introductionem, vel extractionem eorum rerum impediunt, ac retardantur, quod non est permittendum. 1. 137. 10.

Putare gabellem non tenentur a remissionibus. 1. 136. Decima. 10. Prohibetur potestati Publicanis, & Gabelarum, ne quod ultra Taxam exigant. 1. 137. 10.

Contra. Vide Publicanos.

GALLINÆ.

Donum tenetur ad emendationem damni dari per gallinas. 1. 137. 10.

D. Gualter de Hara, & D. Gualter de Hara. Rex Neapolitanus ex parte Hara, tam in Cavatibus quam in toto Regno. 1. 137. 10.

GEMMÆ.

Vide Jocale.

Generosus Veronensis laceratus epistolis exaravit. 1. 136. 11.

Gemmae, vide Gemmae.

Gibellini, vide Civitas veri, Faventis.

Gabelle aliter practica occasione prohibitionis sui facta à Ducem Ferrarum non ponendo poenem in suo Territorio. 1. 136. 10.

GRASSATORUM.

Vide Lacerum.

GRASSERII.

Concedere non possunt cum Fructuaria, & Tabernaculis circa impositionem pretii. 1. 137. 11.

Covera fraudantes rigorose procedere debent. 1. 137. 10.

Eliguntur, & eorum officium quale sit. 1. 137. 11.

Exactione Generali. 1. 137. 10.

Favente quolibet anno in die festo S. Thome, & habent auctoritatem circa infractionem, reparationem, & purgationem vicium. 1. 136. 4.

Frangere possunt pondera, & mensuras falsas. 1. 137. 10.

Habent cognitionem de Tricoli obviam eant portantes viginti Stulos ad Civitatem. 1. 137. 11.

Invigilare debent, ut Macellari carnes putidas, & foetidas, ac ex animalibus ex infirmis mortuis vendant. 1. 137. 10.

Ne plures coarctati vendantur. 1. 137. 11.

Ne rerum pretia taxata aliterentur. 1. 137. 11.

Ne Tricoli, & Rediventes vendantur fructus immutatos, aut corruptos. 1. 137. 10.

Ne alius macellum sine vitulum Forum publicum intret. 1. 137. 10.

Quod remittitur, sed Tricoli tenentur fructus palam, & non clam, in eadem ecclesia hic emere volentem. 1. 137. 11.

Quod in festivitate Sacris, fidei Cille non ponatur fructus boni, & subius corrupti. 1. 137. 11.

Quod res cum debito pondere, & mensura vendantur. 1. 137. 11.

Et quod tam Civis, quam Eten non gravetur, vel vendendo carum, vel utendo falsis ponderibus. 1. 137. 10.

Pulcrit qualitates, quæntant, & pretii carum habere debent. 1. 137. 10.

Ponderum, & mensuram, quibus utuntur venditores communi, congruentem habent. 1. 137. 10.

Purare possunt utrumque falsis ponderibus, & mensuris. 1. 137. 10.

Taxare pretia carum per Macellanos vendendum. 1. 137. 10.

Contra. Vide Tricoli, Faventis.

GRASSERIORUM.

Electio spectat ad Universitatem. 1. 137. 11.

Indignatio, & auctoritas, remittitur. 1. 137. 11.

Officium quale sit. 1. 137. 11.

Constitui curando, quod res ad Grassiam pertinentes undique. 1. 137. 10.

Constitui in imponendo pretium res commensurabiles. 1. 137. 11.

GRASSIA.

Binci Grassie Urbis emolumenta, & privilegia, quantum sit. 1. 137. 11.

C c c a.

Ar.

Artem fu il Bancum Graffia in Vrbe pro facili solutione pretii annuatim venditorum Macellarum. 1.171.15.

Delictum Graffiam ad Civitatem & eorum animalia non possunt moleſtare. 1.171.15. *Amplia* et ibi.

Ad Vrben benignè sunt tractandi, ac favorabiliter prosequendi non autem argenti moleſtandi. 1.171.15.

Ad Vrben non tenentur ad solvendum Gabella passim. 1.171.15.

Ad Vrben conduceres variis privideis decorati sunt. 1.171.15.

Ad Vrben semper est eis favendum. 1.171.15.

Fracta Graffia, Vide *Provisio*.

GRATIA.

Gratiam liberationis amplius verbis conceptam obtinere Principi recuperari bona potum condicere, & alio moneo coram, ac ad eo in Tertium transire, sed statim ea, que alio Vico Baronum, feudis pro fuerint condicere. 1.171.15. Vide ibi.

Impetendo Malis perituris Bonis. 1.171.15.

Magistratus Rex facinorosi veniam dare an possit, remissive, 1.171.15.

Malis ob ipso venit sunt peiores. 1.171.15.

Principi gratiam liberationis, vel emutationis pona solvendo quoniam facere, an & quando possit. 1.171.15.

Grati Vide Locutio.

GYBERNATOR.

Burgi Vrbi habet ius iurisdictionis amplius, & privative quo ad omnes alios Iudices. 1.171.15.

Executi non possunt in Burgo Vrbi mandata relaxata ab aliis Iudicibus alioquin Exequantur Iudex, & prefatus Burgenarium eisdem Burgo. 1.171.15. Lim. ob ibi.

Moderantur Burgo Vrbi quoniam dicantur. 1.171.15.

Civitate vigilare debent ne fraudes committantur ad Pistoribus. 1.171.15.

Fervente commissis procedit in causa Graffiam concertationis, & eorum comestationis, & est locus ubi eos preveniunt, quomodo favore Graffiarum deferat iurisdictionis privative. 1.171.15.

Interventio, vel illius Locutionis intervenire debet in Consilio. 1.171.15.

Fervente potest interponere decretum in contrahendis pupillorum, & minorum, ac in dante Tutorum, & Curatorum. 1.171.15. Contrarium nullo.

Contrahere 20, & quando potest cum Subditis. 1.171.15. cum ibi.

Novus indagare debet, nequid quoniam delicta fuisse frequentiora, verum etiam causam, & originem, & applicare remedia opportuna. 1.171.15.

Offendens infans, vel percutiens Gubernatorem quibus potum puniatur. 1.171.15.

Potest potest Pistoribus fraudolentis pona Bannamentum, seu Ius contrarium delictis Statuto, non autem pona contrarium inter Pistoribus, & Communitatem. 1.171.15.

Potest potest, si factoria vindicare negligit. 1.171.15.

Preventiva locum est inter Gubernatorem, & Abbatem Vrbi circa punitionem delictorum Pistoribus ab fraudes committas, 1.171.15. ibi.

Qualitates Gubernatoris quoniam esse debent. 1.171.15.

Requisitum, aliquo Modis locum non potest. 1.171.15.

Reverentia, & obsequium debetur Gubernatori. 1.171.15.

Vrbi hodie est Vice Gubernator Burgo cum eisdem facultatibus, iurisdictione, & prerogative, quibus antea fruebantur illius Gubernatores. 1.171.15. Vide ibi.

Gualp. Vide Civitas. Veri. Fervente.

H

HABITANTES. HABITATORES.

*H*abitantes, & habitatores differunt inter se. 1.171.15.

Extra Civitatem. Vide *Foro*.

HASTA.

Salutis quoniam appellabatur in Republica Romana. 1.171.15.

HEBRÆI.

Vide *Juda*.

HÆRES.

Dilapidatio heredes gravi. Vide *Dilapidatio*.

Non potest iudicari tamquam reus. 1.171.15.

Obiit non delicti, ac persona heredit non amittatur. 1.171.15.

Uxor, & eodem Persona cum defuncto reputatur. 1.171.15.

HYPOTHECA.

Bover arceos sub tacita hypotheca non comprehenduntur. 1.171.15.

Liquis condicuntur super re possit ad Debitorem, etiam non condat de illis domo. 1.171.15.

Res alicui hypothecari non potest. 1.171.15. Decl. nullo.

Hypotheca contrahitur ratione soli in contractu adhibiti, & nullo potest. 1.171.15.

Voverit contrahere tacita hypotheca super rebus, & bonis eius debitoris causa fructuatur. 1.171.15.

HOMICIDIUM.

Alia homicidium committens quia pona puniatur. Vide ibi.

Dolium semper non iudicatur, sed quandoque culpofum, & quandoque ad solam dolentionem, & ad provocacionem est. 1.171.15.

Laicus committens homicidium in loco immuni, utraque Causa procedit. 1.171.15.

Potest pro homicidio si pluribus commissis, olim agitur per locum delictum quatenus est. remissive. 1.171.15.

Committens homicidium tenetur criminaliter pona mortis, & civiliter ipsi occidi, seu cum herede pro expiatione facit in.

quis carnis defunctus, ac pro alio omni damno, & mercedi. 1.171.15. Decl. nullo.

Homicidium pona est mortis naturalis. 1.171.15.

In crimine homicidii eadem pona imponitur Nobilibus delinquentibus, & quoniam. 1.171.15.

Pona mortis immittitur non igitur pro homicidio. 1.171.15.

Cetera. Vide *Ordinatio*.

HOMINES.

Constituerunt sibi vili regumula virtutis, & arundinibus contenti, ut pona nudi in Equum manerent ferri bellis expoliti. 1.171.15.

Aut constitutivum addicere in Eremi pona nudi manebant. 1.171.15.

Tutius pellice adhibere fuerunt pro velandis pudendis hominibus. 1.171.15.

HOMO.

Ad laborem obligatus est. 1.171.15.

Libet in nobis sua via ducere alteri interire non tenetur promissa servare. 1.171.15. Contrarium cum 65. Decl. nullo.

Nascitur armis, nulloque corpore. 1.171.15.

Reverentia medietate loci, & regere ad feris, & ad laborem, propterque aliter, & vegetior. 1.171.15.

Reges, & loci in vasa hominis sunt necessarij. 1.171.15.

Vivere non potest in labore cum contrarietate, nisi aliquando secreto laboris emporia sudorem adhibere. 1.171.15.

Cetera. Vide *Corpus* & *Industria*.

HONESTAS.

Femina omnem turpitudinem excludit. 1.171.15.

In materia honestatis vincitur fugiendi. 1.171.15.

Opus, hominum circa bellatorem Mulier plus operatur, quam veritas. 1.171.15.

Cetera. Vide *Caracteres*, & *Industria*.

HONORES.

Auria honoribus videntur auri ad ardua, & insignia opera. 1.171.15.

Honores Resp. accendunt animos ad illa merenda, & consequenda. 1.171.15.

HOROLOGIVM.

Adhuc omnes ad horologium publicum componuntur. 1.171.15.

140. 5.

Consilio magna oritur si horologium publicum non bene gubernetur. 1.171.15.

Habentes Civitatem, vel Oppidum, & Incolam, qui in finibus Terrarum agros possident, aquas habent, & tenentur ad contrahendum exequantur pro cultibus, & gubernio horologii publici. 1.171.15.

Inordinat procedunt, non est attendendum, quando agitur de probando certo prædicto tempore. 1.171.15.

Magistratus Horologii curam habere debet, alique præficere, 1.171.15.

Origo. 1.171.15.

Rustici horologium ad velle habent. 1.171.15.

Horæ horologii distinguuntur. 1.171.15.

Inventores, remissive. 1.171.15.

Materiam tractantes remissive. 1.171.15.

Nulli iudicantur. 1.171.15.

Origo. 1.171.15.

Plura horologia si adfuit in Civitate, quoniam est attendendum, vel quoniam sint attendenda, duo agitur de probanda certa hora. 1.171.15.

Fossa, seu horrea superstruuntur pro conservando frumento efficaciter in vasis Mundi paribus. 1.171.15.

Nomen simpliciter ab horreo, & quare. 1.171.15.

Prædicti horreorum publicorum alium constituantur, ut frumentum colligere, condere, & conservare. 1.171.15.

Publica constituta prædicta sunt, ut cona frumenti tempore ubertatis sine reponenda conservetur pro necessitatibus. 1.171.15.

Reverentia sunt, & quare. 1.171.15.

Romani horrea publica constituantur, in quibus reponetur frumentum Populo, quoniam Majestas distinetur, ac pro largitione frumentaria ad conciliandam pietatem distinetur. 1.171.15.

Subditi tam divites, quoniam pauperes collectari possunt pro horreo publico constituendo. 1.171.15.

HORTALITIA.

Civitas Faventis abbas hortorum, & oleibus. 1.171.15.

Fructus ex hortis, seu horticia dividuntur pro tunc temporis, contingente controversia cum horticommisario, vel alio circa locum pertinetur. 1.171.15.

Hortalia sunt fructus naturalis, vel mixti, nempe partim naturalis, & partim industrialis. 1.171.15.

Oleores plantarum, & vegetior in divit. 1.171.15.

Plura de hortaliis remissive. 1.171.15.

HORTUS.

Cultus Horti, & ibi, remissive. 1.171.15.

Dictus, quoniam in semper aliquo tempore. 1.171.15.

Dividitur in Vrbanum, & Rusticum. 1.171.15.

Florum, herborum, aromatariorum, seu pensilium comoda, fructus, & volupcras, remissive. 1. 164. 4.

H O S P I T A L I T A S.

Quasi possessionem hospitii in domo Amici non acquirit, non oblatio quovis tempore cursu. 1. 231. 1. 4.

H O S P I T A S.

Rapaces, ut plurimum sunt, & plus solent exigere in Peregrinis, quam illi solent. 1. 233. 7. 4.

Vide *transitum*.

H O S P I T A L I T A S.

Exercere Hospitalitatem possunt omnes est. 1. 102. 1. 1.

Interdum est omnium, & præcipue Presbyteri, & Ecclesiasticorum. 1. 104. 1. 1.

Infantum expolitorem exercebantur ab Ethnicis, & Romanis. 1. 104. 7.

Materiam Hospitalitatis remissive. 1. 104. 4.

H O S P I T A L I T A S.

Admiratorem Hospitalis remissive. 1. 104. 1. 1.

Domus *Ubi* *Exercitur* *Hospitalitas* remissive. 1. 104. 1. 1.

In quo aluntur infantes, præsertim expoliti, appellatur *Hospitalium*. 1. 104. 4.

In quo Expoliti aluntur, est opus *ad Christi Domum* *Ubi* *commodum*. 1. 104. 4.

Cetera. Vide *Epistolam*. Vers. *Epistolam*.

Quando possit *ad Patrem* *secularium* *idoneo* repetere alimenta tradita cum filio expolito. 1. 104. 10. Vide *ibi*.

Materiam Hospitalis tractantes, remissive. 1. 104. 4.

Præfides ad *viam* *Hospitalis* *B. Novitium* eliguntur. 1. 81. 1.

Hospitalis *Expolitorem* eliguntur. 1. 81. 1.

Hospitalis *S. Antonii* *Abbas* eliguntur. 1. 81. 1.

Romani in *Fore* *Olitorio* *lactem* *portam* habebant, ubi *lactis* *expolitum* *exponitur*, & *petra* *ab omnibus* *elemosyna* *accipiebatur*. 1. 104. 7.

I

IGNORANTIA.

E X C U S A à pena. 1. 104. 4.

Indica. Vide *idem*.

I L L E G I T I M I.

Vide *Fili* *illegitimi*.

I M M E M O R A B I L I S.

Habet vim veri, & legitimum tenet, & privilegii Apostolici, etiam in reservatis Principibus. 1. 104. 1. 1.

Totius melior de mundo potest allegari vigore immemorabilis. 1. 104. 1. 1.

Quovis potest allegari vigore immemorabilis. 1. 104. 1. 1.

I M M I S S I O.

Creditori datur aliquando ad hoc, ut faciat fructus suos. 1. 104. 1. 1.

Ex primo decreto, quia dicitur *Pignus* *Prætorium*, conceditur de iure communi Creditori, quod communi Debitori, qui potest potestis relictis expensæ recuperare possessionem suam. 1. 104. 1. 1.

Fideicommissum debetur, non obstat exceptione meliora. 1. 104. 1. 1.

Quando non fuerint iura terminum præfixum. 1. 104. 1. 1.

Filio substituto competit immissio in bonis fideicommissariis contra Patrem, et dispendium. 1. 104. 1. 1.

Cetera. Vide *Dilapidatorem*, *Gravamen*, *Fideicommissum*.

Non competit vigore remissionis *Filiæ*, de cuius emancipatione non constat. 1. 104. 1. 1.

I M M U N D I T A S.

Adhibet incurritur iniquitate, ne Fori, vici, & claustris, & aqueductis Civitatis lordebus præteritis, sed munda conferuntur. 1. 104. 1. 1.

Ex detractione velis transactis per viam mediante protectione aquæ quædam per sanctam gravissimam iniuria oritur. 1. 104. 1. 1.

Famulus, seu Famula propterea aquam horridam per fenestram, & vellem transmittit detractione. Dominus teneatur ad damnum peractum in duplum. 1. 104. 1. 1.

Latum, & legitimum non potest proci in via publica Civitatis. 1. 104. 1. 1.

Prohiberi potest ne quis exeat, sui corpus, exoneret propæ alius Domum. 1. 104. 1. 1.

Pueri, & fœtudi non possunt publici in viis publicis Civitatis. 1. 104. 1. 1.

Sordine, & immunditie aeris tranquillitas infestis, Colomne in pestilentia, ac adde febres, & contagio infirmitates oriuntur. 1. 104. 1. 1.

Scutum prohibere prociis stercore, & immunda in Placem, & vias publicas Civitatis est valdum, & servandum. 1. 104. 1. 1.

Stercore, mortuaria, alique puridia, fœtudi, & immunda prohiberi potest ne prociatur in viis publicis Civitatis. 1. 104. 1. 1.

Vicini prohibere potest ne alius vicinis puridia, immunda, & fœtudi prociatur. 1. 104. 1. 1.

Urina, stercore, & fœtudi fœtudi prociatur non licet, quoniam competit servitium prociatur ad fœtudi vicinum. 1. 104. 1. 1.

IMMUNITAS ECCLESIASTICA.

Circumspectio Ecclesiarum ruralium per spem originis passim, gaudet Immunitate Ecclesiastica. 1. 115. 1. 1.

Limita non procedere favore litis, qui adhuc non fuerat ab Ecclesia receptus. 1. 115. 1. 1.

Conditores legum, & statutorum contra Immunitatem Ecclesiasticam sunt excommunicati. 1. 115. 1. 1.

Decretales dolosi non gaudere Immunitate Ecclesiastica. 1. 115. 1. 1.

Aditum Magistratus secularis prohibens exactionem iuramentum indicere iudicium Ecclesiasticum debet declarari iuri resolutionem Sacre Congregationis Immunitatis, de qua ibi. 1. 115. 1. 1.

Occidit Magistrum, Regem, & ad Ecclesiam confugiens an gaudet Immunitate Ecclesiastica, remissive. 1. 115. 1. 1.

Rem exiens ab Ecclesia causa exonerandi venem, quando gaudet Immunitate Ecclesiastica, c. 115. 1. 1.

Statuta, & leges Principum secularis contra Immunitatem Ecclesiasticam directæ, vel indirectæ, & circa causas, & materias spirituales, vel spirituales annexas laxe nulle sunt, & reprobari, & quare. 1. 115. 1. 1.

Cetera. Vide *Epistolam*. *Index Ecclesiasticus*.

IMPEDITUS.

Non dicitur is, qui abest ut amplius obstat Dignitatem. 1. 115. 1. 1.

IMPRESSOR LIBRORUM.

Vide *Bibliopola*.

INCAMERATIO.

Vide *Fiscus*.

INCENDIUM.

Abfolutionem à crimine incendiarii reservare sibi solet Episcopus. 1. 115. 1. 1.

Civilem pro damnis, & interesse passis ex causa incendiarii multas agitur, quo casu, quæ exanimata sunt, remissive. 1. 115. 1. 1.

Contingere potest pluribus modis, de quibus. 1. 115. 1. 1.

Crimen est incendiarii gravissimum, & atrocissimum, & quare. 1. 115. 1. 1.

Calpa etiam levissima, quando consistit in committendo non. 1. 115. 1. 1.

Excusari in materia incendiarii. 1. 115. 1. 1.

Trium viri notissimi occurrunt incendiarii. 1. 115. 1. 1.

Cetera. Vide *tripala*. *Incendiarium*.

INCENDIARIUS.

Incendiariorum malicia detestatur, & interdicere ab *Interdicto*. 1. 115. 1. 1.

Quod potestis exim quod eos, qui assilium, vel consilium. 1. 115. 1. 1.

Pœna varie, & diversis conditionibus sunt contra incendiarios tibi de iure Canonico, quam Civili, & dispositiones *Banimento* *Generalium* *Sacris* *Ecclesiasticis*. 1. 115. 1. 1.

INCEPTA.

Sonat idem, de *Monopolium*. 1. 115. 1. 1.

INCISORES ARBORUM.

Actio fuit competit contra incidentem arborum in alieno fundo. 1. 115. 1. 1.

Maxima incisa fore arborum exim fructus, & miram cultum diligenter recuperare, prout Viget, & similes. 1. 115. 1. 1.

Vel si arborum fuit causa casus, contrahere, & aliorum. 1. 115. 1. 1.

Actioes varie competunt contra incidentem arborum in alieno fundo. 1. 115. 1. 1.

Arbores incidentes in alieno fundo non plectuntur eadem pena ordinaria, quæ larrones plectuntur. 1. 115. 1. 1.

Demum illarum ex incidentem arborum in alieno fundo quomodo affluunt. 1. 115. 1. 1.

Domino tantum competit incisa arborum in proprio fundo. 1. 115. 1. 1.

Incidentia ligna in alieno fundo ad penam, & ad damni emendationem teneantur. 1. 115. 1. 1.

Mandatum excisionis arborum in alieno fundo de mandato aliorum. 1. 115. 1. 1.

Nemo potest incidere ligna in alieno fundo. 1. 115. 1. 1.

Pœna gravior imponitur illis, qui arborum quibus eggeris *Banimento* *corroborantur* *excisionem*. 1. 115. 1. 1.

Genius *imponitur* *Conditio* *bonorum* *Fiduciæ*, qui arborum in bonis conductis excidit. 1. 115. 1. 1.

Pignus incidentem eandem arborum in alieno fundo omnes in solidum teneantur, nec unus solus alium liberat. 1. 115. 1. 1.

Præfatio, Beneficentia, Unifortuaria, & Ideo compungit, & ad. 1. 115. 1. 1.

Quare, & quæ arborum licet incidere, remissive. 1. 115. 1. 1.

Cetera. Vide *idem*, *Incendiarium*, *Incendiarium*.

INCONTINENTIA.

Incontinentia scilicet dicitur, quoniam incontinentia intervallo decem dierum, ac duorum mensium, imò etiam unus annus. 1. 115. 1. 1.

INDEBITI REPETITIO.

Conditio sine causa competit quando solutio sequitur fuit vigore rei iudicatis, obtemperando rei iudicatis, imò rei iudicatis, prout restitutio in integrum. 1. 115. 1. 1.

Officium iudicis competit pro obtemperando restitutio soluti vigore rei iudicatis iustis. 1. 115. 1. 1.

Repetitio soluti ex causa rei iudicatis non competit. 1. 115. 1. 1.

Solventi vigore rei iudicatis iustis, potest petere quod ibi restituitur tantumdem, seu æquivalent quantitas, non eadem pecunia soluta. 1. 115. 1. 1.

INSULTANS.

Fiscalis. Vide *Fiscalis*.
Occident insultantem, qui cum in periculo vite, vel honoris, vel facultatum constitutus, nullam penam meretur, tam in foro fori quam in foro poenae. 1. 411. 4. Declara. 13.
Causam dicatur remissivè. 1. 424. 6.

Si ignoratur, quomodo procedatur remissivè. 1. 404. 7.

INSULTATUS.

In discrimine vite constitutus potest insultantem impune occidere, dum aliter propriam personam, & honestatem defendere non potest. 1. 404. 11.

Nec tenetur tam fore dedecore fugere, etiam si rogatus viam profecerit. 1. 404. 12.

Moderatione inculpata tunc servari debet ab insultato. 1. 416. 13.

Cetera. Vide *Moderatione inculpata tunc*.

Occident insultantem, quia poena puniatur, remissivè. 1. 404. 13.

Sacerdos Missam celebrans si furie insultans cum armis, & in periculo vite constitutus, potest aggressorem occidere, & deinde prolequi celebrationem Missae. 1. 416. 10. Declara. 10. 11.

INSULTVS.

Communis, ut datur requiritur motus de loco ad locum. 1. 404. 3.

Et adeo insultans sit propinquus insultato, ut possit ipsum verberare, si velit. 1. 404. 4.

Concessus, & permissus à Charitativis patienter ferendus sunt. 1. 416. 11. Declara.

Crimini insultu poena imposita à *Rossini Generaliter Statu* *historici*, quae sit. 1. 404. 11.

Est in sum factus. 1. 404. 11.

Idem est, ac alium perire. 1. 404. 11.

INSULTVM.

Ne quis in loco publico competat contra clandestinam viam publicam. 1. 416. 10.

Ne quis in via publica. Vide *Via*, *Verus Individuum*.

Qui pugnat pro honore competat. 1. 416. 11.

INTERPRETATIO.

Est voluntas Testatoris interpretanda eo modo, quo si viveret, & interrogaretur, veritatem responderet. 1. 331. 14.

In interpretatione ultimae voluntatis mens huius, & intentio testatoris, non autem coram verborum est attendenda. 1. 331. 14.

Observantia attenditur in interpretanda dispositione testatoris. 1. 331. 14.

Omni interpretatio fundenda est ad exclusionem delicti. 1. 331. 14.

INTERROGATIO.

Interrogationes Iudicis in omnium finem diversae, & secundum personam, & expectationem eorum variae sunt. 1. 114. 16.

INTERROGATORIA.

Stylus non dandi nomina, & cognomina testium ad hoc ut possint cursum interrogatoria, & reprobari eorum ius, & reprobandum. 1. 114. 16.

INTESTATUS.

Interfectorum appellatio non comprehenditur utilisabilis. 1. 600. 15. Vide ibi.

Confici potest cursum Iudice factum tam per heredem laicum, quam per defunctum eius Clericum, quia per heredem Clericum si defunctus erat. *Lexus*, 1. 41. 18.

INVESTITURA.

Fiscalis facta pro heredibus, & successoribus quibuscunque, non comprehendit extraneos, nec feminas. 1. 301. 25.

Valida investitura facta filium feminae defuncti potest ad executionem defuncti conferri. *Pater*, dum filium suum confederat investitione eadem investitur. 1. 301. 14.

IOCALIA, ET GEMMAE.

Anulus spontaneus ad censuram donatur per Sponsum Sponsae, aut ipsa non tenetur ad restitutionem, remissivè. 1. 145. 7.

Et vellet etiam per Sponsam Sponsae, an censuram donat, ut ita uteretur restituendo, necne, remissivè. 1. 145. 7.

Interfector solent ad onerum Voris. 1. 144. 13.

Præsumunt remissivè penae Vacent. 1. 144. 4. Declara. 10. 11.

Vae tenet reddere rationem iocaliam, & gemmarum. 1. 144. 4. Declara. 10. 11.

Intale, & vellet tradere executionem ad hoc, ut Maritum ad carceres duceret relaxaret, ac alia in pignus retineat. *Iuvare* *Velleiano*. 1. 139. 16.

Cetera. Vide *Intale*.

RENARCHI.

Præficientur disciplinae publicae, & moribus corrigendis. 1. 178. 1.

ITER.

Intrae fundum alienum quidem committit. 1. 197. 1.

Per agnum vicum venditorum, permittit est ad effectum fundi ad fundum eorum. Quando aliunde iri non potest, absque solucione pretii. Secus si vicinus non sit venditor. 1. 197. 1. Vide ibi.

Ad spoliandum per agnum vicini permittitur, quando aliunde non potest transire. 1. 197. 6. Vide ibi.

Transit non potest per fundum vicini invito Domino. 1. 197. 1.

Non potest per vicum alienum, praesentem si adit via. 1. 197. 1.

Non valet per fundum vicini invito Domino. 1. 197. 1. Limita. 1. 197. 1.

Via destructa transiri potest per fundum alienum. 1. 197. 1.

Cetera. Vide *Via*.

I. V. D. A. I.

An iudex recipiantur à Christianis, remissivè. 1. 143. 11.

Autem del. *Regimini* in Vrbe exercere valeat. 1. 144. 19.

Serventur, & ceterae in Vrbe exercere solammodo valeat. 1. 144. 19.

Eligendi aliquando sunt à Regno, & Principibus, prout expulsi

huc, & illuc à Hispania, & Gallia. 1. 141. 14. & 20.

Habuum distinctum, vel signum gestare debent, ut à Christianis

religiosis distinguantur. 1. 141. 26.

In Civitate sacrosancta habitare nequeunt. 1. 141. 26.

Indignitas ex nova usura in Vrbe concurrens. 1. 144. 19.

Inquintum Iudex fuit discedere à Sacro Ecclesiastico exceptis

Civitatibus Vrbae Avenionis, & Avinionis. 1. 141. 13.

Mores sodorum nostri doctorum, & eorum conversatio cum

Iudicibus Christianis est periculosa. 1. 141. 10.

Principes Secularis potest expellere Iudex à suo Principatu. 1. 141. 26.

Virum exprobrant cogendi sunt ad restitutionem, & criminaliter

puni possunt. 1. 144. 17.

Virum Iudicatum non debet reduci sunt ad rationem duodecim, &

etiam in totum prohibetur, tam in Vrbe, quam in toto Sacro

Ecclesiastico. 1. 144. 18.

I. V. D. E. X.

Abstinere se non potest à munere iudicandi, aliquo communis

spontaneo, peccat, & tenetur ad restitutionem omnium, &

denominatum, & ad interell partu, pro quo datur actio in

factum, ac puniatur poena fisco applicanda. 1. 47. 11. Amplia

ut ibi.

Infinitum minorem non committit abstinendo à iudicando, quoniam

impulso iudicando. 1. 47. 11.

Accipere non potest quicunque etiam à sponte dantibus, prout

ipso iure. 1. 114. 11. Declara. 10. 11.

Accusari, & symulari non potest Iudex Officialis, & Magistratus

derant Officio. 1. 65. 20. Amplia, & limita ut notat.

remissivè.

Ad custodiam vulgo nuncupatur, *alla guardia*, quam iurisdic-

tionem habet. 1. 82. 7.

Ad iudicatum in *Civitate Sacra* quis eligi non valet, nisi

copulatur graecum approbatio, & descriptio in ordine, &

maiestate Doctorum, & illius quoniamque à Civitate.

Bonorum, vel in alio studio generalis. 1. 91. 11.

Appellationum cognoscitur casus in secunda instantia à senentis

lata à Senatore, aliisque Iudicibus Civitatis, & districtis. 1. 82. 5. Vide ibi.

Eligitur à Consilio generali *Senatus*, sed non exercet iurisdic-

tionem. 1. 114. 11.

Bonorum eligi Iudex Aquila. 1. 91. 11.

Censetur in, qui pro tali communiter reputatur. 1. 114. 11.

Declat ibi.

Confanguinitas, & Affinis non potest esse Iudex in causa sui

confanguinis. 1. 111. 28.

Ampla, Limita, & Declara. 1. 111. 28. & 40.

Confanguinitas non gradum non possit esse sui Confanguinei, &

Affinis, & quomodo gradus computantur, remissivè. 1. 111. 28.

Demeritum daturum. Vide *Demeritum*, *Verf. Iudex*.

Differre non potest probationem tenentis favore alius, quem

agnoscit fore bonum ius, sub praetextu inducendi ad partes

concordiam. 1. 47. 13.

Ecclesiasticus cogere potest laicos, qui prohibuerunt alienationem

bonorum in non fudicibus ad declarandum se in huius-

modi Statuto prohibuit non comprehendere Ecclesiam, nec

Ecclesiasticos personas. 1. 301. 2.

Impedire debet peccatum. 1. 145. 7.

Lexi exprobrare potest, ut eorum ipso personam comparare

in illis criminibus, in quibus iurisdictionem habet. 1. 380. 16.

Decl. num. 6.

Poenam linguam inferre dequit. 1. 167. 13.

Cetera. Vide *Poenam*.

Honorandus est, etiam in non Subditi. 1. 114. 14.

In causis exiguis summarie procedendum est, & leves probationes

sufficere debent, aliquo Actor non obtineat victoria

causae usque dampna sentiat, quam lucrum consequatur. 1. 160. 11.

In causis non excedentibus valorei scutorum octo pulorum,

Iudex denegata copia procedere debet summarie, sola facti

veritate inspecta praevia sua exhibitione petitionis, & iurium. 1. 160. 11.

Saepe modica dicitur, quae non excedit seu viginti quinque,

1. 160. 11.

Iniuriarum. Vide *Iniuria*, *Verf. Iudex*.

Iniuriarum faciem expectare debet flagitium. 1. 160. 11.

Indicare debet secundum dispositionem privilegia, quamvis vi-

deatur rogamus, & irrationabiliter. 1. 171. 13.

Iurisdictionem exercere non valet, si quis electus sit nulla. 1. 160. 11.

Iurisperitus, & bonae conscientiae esse debet. 1. 41. 18.

In eo pro gradu debet esse illustris, & ad minus per triennium

in eo probatus. 1. 141. 19.

Lacus cumularius procedit in atrocibus delictis pro supplicando

poena condignam, quam Iudex Ecclesiasticus etiam imponere

potest. Secus si Iudex Ecclesiasticus condignam poenam im-

ponere valet. 1. 167. 14. & 16. Et declaratio Iudex Ecclesiasti-

cus super impositione iustitiae poenae attenditur solam. 1. 167. 14.

Malicia peius Turcarum Imperator conficiat salarium ex proprio errore Iudicibus, & quare. 1. 144. 64.

Mores, & reverentia debetur, non solum ab inferioribus, sed etiam a maioribus. 1. 139. 100.

Princeps Iupendia Iudicibus non solvens committit peccatum mortale, & tenetur ad restitutionem si se sequatur concussio- nes, & iniustitiae. 1. 141. 61.

Cetera. Vide Magistratus.

Rota assignata olim fuit Regia Basilica, quae erat Palatium apud Lactanum pro Iure reddendo. 1. 144. 74.

Salarium Iudicibus Ordinarius assignari solet. 1. 13. 4.

Servanda quae sunt a Iudicibus, remittit. 1. 19. 5.

IUDICIUM.

Est validum, non obstante quod Iudex allegatus fuerit suspensus, quando appellatum non fuit ab uterque processu. 1. 11. 31.

In Iudiciis agnoscere inter se litigantes tamquam in palestra, in qua Iudex est Praefectus, ut de ea iudicet. 1. 149. 2.

IURAMENTUM.

Contrarium nullum non validatur, nec obligationem extendit, sed tantum fortius ligat. 1. 61. 12.

Contra Coloniam Juramentum in item quando admittitur, Vide Coloniam, vel Praetorium.

Damnificae Juramentum, an, & quando admittitur. Vide Damnum, vel Inveniamus.

Præfatum est a quolibet Officiali de cunctis sibi commissis bona fide attendi, & administrari. 1. 97. 1. Angli. nota.

Cetera. Vide Contractus, vel Inveniamus.

IURARE.

Falsum nemo praesumitur in detestamentum soluti aeternae. 1. 111. 1.

Magistratus iurare debet de rebus administrandis iustitia, aliquem inter se administrantem, sed exerceant potius potestate criminis fidei Majorum. 1. 47. 1. & 2.

Privilegia, consuetudines, & Secura loci observantur iurare debet. 1. 48. 10.

Non tamen abrogata, & servanda n. 48. 11. Ac quae super contra libertatem Ecclesiasticam. 1. 48. 11.

Se servandum standi, & iurare se servandum coequent in Scatur, sunt inter se diversa, & quare. 1. 48. 13.

Iure Praefecti non decidentur quos casus, nec poterunt illos praescribere. 1. 118. 97.

IURISDICTIONE.

Acquirere iurisdictione est legi auctoritate unde Dominus feudum habet iurisdictionem ordinariam de re feudali inter suos Vassallos. 1. 101. 7.

Consideranda legima praescriptio acquirere iurisdictione, absque eo quod requiritur titulus. 1. 107. 6.

Decreta procedere in Iudice incompetente, non autem incapace. 1. 107. 7.

Dividitur iurisdictione, sed illius exercitium inter condominos alterius temporibus ad exigenda discordia. 1. 111. 14.

Vbi assignatur unum totum Commune cum iurisdictione, retribuendo alteri compensationem in tot bonis admodum, sed in pecunia. 1. 233. 24.

In alioquin si pretenditur, probanda est. 1. 107. 11.

Præscriptio acquirere iurisdictione. 1. 107. 11. & 110. 1. veli. tamquam.

Præsumi non potest iura libera apud inferiorem. 1. 107. 11.

Privativa Curiae Ecclesiasticae non est peremptoria, quando poena condigna delinquent per ipsam imponi non valet. 1. 107. 14.

Privative acquirere antiquitatem consuetudine, & praescriptio- ne. 1. 171. 8.

Inferiori non censetur concessa iurisdictione privative quo ad habentem ordinariam, sed potius cumulative. 1. 98. 8.

Beclara procedere in dubio, secus ubi ex tenore concessionis constat de iure concedenda privative. 1. 98. 9.

Amplius exiunt in concessione iurisdictione ad illi iudicio rem- nent, vel illa verba sunt exigenda. 1. 108. 10. Vide 11.

Limita quando in concessione leguntur illa verba nullas alias con- gressus. 1. 98. 11.

Est ad omnia alios Romae Curiae Iudices concessa censetur Rota amplius, proinde nullo modo claudat obsequia iurisdictione ab aliis Iudicibus, iuxta decretum irritantia. 1. 109. 10.

Procurator non potest iurisdictione alterius Iudicis nisi praepositi- onem, cui privative fuit concessa. 1. 109. 10. 11. & 13.

clerici propterea non possunt iurisdictionem Iudicis non sui. 1. 109. 17.

Relicte apud Principem non recognoscitur Superiorem, nisi quomodo de regalibus, & ab eo fuit, & restat. 1. 103. 11.

Rixae, & dissensiones sunt inevitabiles inter condominos Ca- leri iurisdictionis. 1. 103. 12.

IURISDICTIONEM.

Seculari nihil habet commune cum Ecclesiastica. 1. 69. 1.

Statuere, & condere leges est actus iurisdictionis. 1. 69. 1.

Clerici propterea non possunt iurisdictionem Iudicis non sui. 1. 109. 17.

Concessio Principis requiritur ad acquirendam iurisdictionem. 1. 107. 6.

Exercere quis non potest extra propriam Territorium, Do- minium, & iurisdictionem. 1. 107. 6.

Imperare iurisdictionem a Deo, an immediatè habuerit, re- mittit. 1. 107. 11.

Iudex Laicus iurisdictionem acquirere non potest super per- sonis, & rebus Ecclesiasticis, non obstante quavis conser- vatione. 1. 107. 17.

Magistratum, sed Gubernatorem, & Iudicem assidentem, aut impediens, quia poena puniuntur. 1. 40. 30.

I V S.

Eligendi. Vide Electio.

Is iurisdictio humana, sed in Civitate humile esset, nisi esset qui iura reddere possent, & leges adaptare secundum casum, contingentiam. 1. 138. 1.

Locus deputatus illi in quo fuit reddi debet. 1. 69. 2.

Nemo sine iure dicitur valet. 1. 140. 1.

Potentia iudicis non potest conferri per actum praetorium. 1. 154. 76.

Qua iura publici sunt, privatorum consensu subverti non possunt. 1. 191. 31.

Ratio naturalis, & aequitas tamquam lex secreta allegari possit, quoniam lex scriptum aliquem eadem non prosequitur. 1. 113. 41.

Retolere iure Datorum solvitur per Acceptum. 1. 448. 40.

I V S C I V I L I S.

Dispositio Iuris Civilis non est attendenda, in materia Spiritualis, & Sacramentali, maxime quando illud fuit correctum a Iure Canonico. 1. 470. 28.

Iuris Communis servanda est, deficient dispositione Rationem, rone, & Sacra. 1. 171. 6.

I V D I V I N U M.

De Iure Divino, ut aliquod dicatur non requiritur expressio in Sacra Scriptura. 1. 14. 1.

Omnia contenta in Sacra Scriptura non sunt de Iure Divino. 1. 14. 1.

I V S L I G N A N D I.

Acquirere, vel ex concessione, vel ex pacto, vel ex consuetudine, & praescriptione. 1. 11. 14.

Incensio ignorum denegatur habentibus iura signandi, quando Dominus fundi illi indiget. 1. 91. 14.

Moderare debet ut iure signandi sit, cui competet, ne aliorum usus sit impedimentum. 1. 91. 19.

Præferendi Iura in incensione ignorum illi in quorum Territorio sunt ligna, & arbores lateris, quibus competat iura signandi. 1. 91. 17.

Præscriptio immemorabilis requiritur ad acquirendam iura, tam in alieno fundo. 1. 11. 15.

Vassallus, an, & quando competit ius signandi in Territorio de bonis Baronum. 1. 91. 20.

I V S P A S C E N D I.

Habere commune cum aliis in moderare eo uni debet, ne alio- rum usus sit impedimentum, adeoque illi usus habeat condicere possessorum, & tenere magnam quantitatem bellorum, & ut habentes multas possessiones non possint nisi pascum pro eorum bestis, tunc illi possunt utentur iudicium Communi dividendo. 1. 91. 19.

I V R I S P A T R O N A T V S.

Mixtum, laicum, scilicet, & Ecclesiasticorum, non subiacet reservationi, sed, actionem, sicut in minor numerus Ecclesiasticorum Patronorum. 1. 171. 66.

Præferentia ad iurisdictionem, pendente appellatione, & sententia appellabilis est attentata. 1. 151. 41.

Titulus iurisdictionis, qui probatur debet, mediante authentico documento, non probatur per testia. 1. 164. 10.

I V S T I T I A.

Administrandi est indistincte omnibus a Iudicibus. 1. 47. 11.

Cultus Iustitiae est necessarius pro tranquillitate Reipublicae. 1. 97. 1.

Demergitur librorum censura circumdacta, & quare. 1. 41. 31.

Est Regia virtutum. 1. 47. 6.

Locum esse non potest iustitiae quando muneribus patet aditus. 1. 50. 47.

Medicane Iustitiae tribuunt unicuique quod suum est, necnon pariter mali, qui praeparantur boni. 1. 118. 1.

Obedire omnes vires iustitiae. 1. 47. 7.

Reipublicae, laetitia, & Regna consistere non possunt absque administratione Iustitiae. 1. 138. 4.

Iustitia est Curia Imperialis Imperatoris. 1. 44. 76.

I V S T V S.

Non est derelictus, nec finem ejus qui patet. 1. 41. 66.

J U V E N E S.

Præferentia prioris sembris in consecratione Honorum, & Magistratum ob excellentiam eorum gradum, virtutis, & doctrinae. 1. 153. 11.

Juvenes calores sunt colubendi. 1. 107. 18.

Prope sunt ad majorem, sed opera, & virtutes affluere possunt ad bonum. 1. 146. 16.

L.

LABORATORES.

Quidam dicuntur, 1. 61. 4.

L A I C V S.

Delinquere subditus est iurisdictioni seculari, & ab eo puniri debet. 1. 106. 5.

L A N A.

Colores quosdam lana semeldecima, quosdam semel macerata, & recitata non habet. 1. 159. 16.

Legas lani amplius veritas, vel aliquid aliqno signo univer- salis venit etiam lana trita. 1. 159. 17.

Trinita non vult appellari non lani. 1. 159. 16.

L A N A.

Appellations venit etiam laniata, donec in tela appareat. 1. 159. 15.

Conventio in locacione apertum est inviolabiliter observanda. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Pacta nulli sunt nisi in forma, & forma, et ubi usus stipulatoris intelligitur de usu, modo, & forma, & de iure permittit. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Penio domus locatæ Mercedi, quæ postea ad instantiam vicinorum fuit expulsa credit damno locatorem 1. die expulsiom. 2. 127. 11. Declara 2. 66.
 Perpetua bonorum Ecclesie abique Beneficio Apostolico est prohibita. 2. 127. 11. Declara 2. 66.
 Rerum Communiarum ut valeat plura requiruntur, de quibus ubi remittitur. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Locatarius bonorum Communiarum Senas Ecclesiasticas apponi debet parum circa remunerationem cultus re nullius, & seu de iure, & quatenus non apponitur, subnectitur. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Locatarius rerum Communiarum fieri solent ad extinctionem candle, vel prout scholam sigillat. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Oblatus ut alliciantur ad augendam affluam in locacione, & deliberatione rerum Communiarum in officium primum pro sum ius augenda quod non oportet. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Renovatio pacta locacionis, an, quando, quomodo, & quibus partibus inducitur remittitur. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Censura modo pactum convalescit. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Lepo termino locacionis expedit, tunc renovatur quando Conductores communis rerum Communiarum conductum non contrahente locatore. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Locatarius penando Conductorem remanere in fundo, censuræ consentiens renouationem locacionis. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Pacta apposta in conditione an convalescant repetita in carta reconducitur. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Cetera. Vide Conductorem.

LOCUSTÆ

Apus benedicti, & preciorum ubi potest contrā Locustas. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Benedicuntur Populi, & agri ad effectum extirpandi Locustas, & quare. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Benedicuntur Populi, & Agri formula remittitur. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Collecta pro extirpatione Locustarum imposita solvenda est a omniibus extra privilegia. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Communi in Pontificis PAULI V. transmissi fuerunt pro extirpatione Locustarum sumptibus Annorum, & cum amplissimis facultatibus cogendi Rufficos ad illas occidendas a soluta de omni mercede. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Pro extirpatione Locustarum, ut plurimum deputatur a Tribunali Agriensium Viri. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Consulit Agriculator Vires me hanc edicto penali, de quo ubi inungunt Damnum terrarum, & terrarum erim privilegia, & Ecclesiasticis extirpationem Locustarum. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Contractus inter Locustarum iura inter Locatorem, & Conductorem est servanda. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 In locacionibus agrorum Vires sunt conveneri circa casum Locustarum. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Dopacuntur, devassant, & devorant omnia earum edicant. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Domus terrarum etiam privilegia, & Ecclesiasticis cogi valet ut inungunt eas a Locustis, ne vicinis iniuriarum. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Excomunicantur, & anathematizantur Locustæ. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Contractum nunt. 127. 4. Declara 2. 66.
 Locustæ, bruchi, & similia excommunicantur, & anathematizantur. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Excomunicantur, & ad iudicium ubi potest contrā Locustas, & quare. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Expensæ pro extirpatione Locustarum ad quem spectant. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Extirpantur Locustæ variis modis, de quibus, remittitur. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Fuguntur Locustæ vi ventorum, & alio eorum iura in mari, vel in humis delata fuerint. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Feminæ moriuntur statim ac pepererint. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Generationem moriuntur ex limbo. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Generationem, corporum formam, alia materiam. Vide remittitur. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Hominum agmina colliguntur ad debellationem Locustarum, ac si adverterit hostes dimittuntur fore. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Huc, & illuc errant volantes, nec in uno loco semper permancet. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 In primo, & secundo anno non volant, nec graviter damniuntur, secus in tertio, & quarto. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Mittuntur a Deo erga tanquam malefactorum in Populo audire vocem eorum, & mandata illius committunt, & sic ubi flagellum propter scelera hominum. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Moriantur in quarto anno. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Occiduntur Locustæ postquam sunt nati, & quomodo. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Oves Locustarum persequuntur in mensibus Septembris, & Octobris, illaque conteruntur, & concremantur. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Sub terra durant hyeme, & veniunt mense Aprilis ex eis emittuntur Locustæ. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Parsunt de nocte Augusti ora confecta. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Penio mea Conductores ubi remittitur a omni fructus, & fructus fructus a Locustis devorantur. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Posuntur inter casus inopinato, & insolito. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Declara nunt. 127. 4. Declara 2. 66.

Inter casus sterilitatis. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Praefata sunt, vel pelis, vel bellis, vel penurie. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Recurrendum est ad orationes, penitencias, & processiones publicas pro extirpatione Locustarum, & placanda ira Dei. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Remissio solutio debetur si ob sumum timorem Locustarum Conductores debent agere colere. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Servanda est ob sumum statum a Locustis. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Pacta inter Locatorem, & Conductorem de facienda remissione penitus succedente casu fortuito, tunc factum est, quoniam damnum non est intolerabile, & notandum. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Pactum negativè conceptum inter Locatorem, & Conductorem de non petenda remissione penitus succedente eveniente casu fortuito, non autem si ex facto Locustarum, vel quoniam ipse impedire poterat, itaque Locustarum ad remissionem non tenetur. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Reclamatio debitorum Conductori ob damnum intolerabile ex causa Locustarum. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Locustis non hnt Ecclesiasticos. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Venit unus salum Locustis levat, & ad singula loca, cum transiret, conducit. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Usca extirpatione Locustarum facta per Dominos terrarum non dicitur facienda, sed requiritur diligenter a communitate totius, quoniam casus evenit. 2. 127. 4. Declara 2. 66.

LOTTO.

Ponere, & quomodo modo participare, & pecuniam pro eo recipere prohibetur fuit in Verbo. 2. 127. 4. Declara 2. 66.

LUCRUM DOTALIS.

Antepactum debetur etiam non contracto matrimonio per verba de presentibus dummodo praeclaret osculum. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Continuum matrimonium an requiratur ad effectum consecutionis lucti dotalis remittitur. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Ad effectum consequendi lucrum dotalis non requiritur, sed contrarium verum opinio. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Mortuus sequitur per verba de presentibus, etiam non sequitur cogit, debetur lucrum dotalis, quatenus Statutum disponit, quod Vir lucratur dotem, vel illius partem Vxor sine liberos decet. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Requirat ex dispositione Statuti Vxor sita. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Continuum matrimonium etiam non sequitur, & a Statuto requiritur, adhuc debetur lucrum dotalis, quando per alios procedunt non ita quomodo conueniuntur. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Daturum Mulieri, confusus debetur in primum amissa virginitate. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Mortuus non indicitur, quando agitur de derachenda ex bono fidei committitur. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Non sit necessitas Legi, vel Statuti, sed ex conventionione Partium, debetur dotalis voluntatem. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Voluntatem indicitur ad extinctionem conuenientiam legi facti per Vxorem cum luctu Vro debito. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Voluntatem indicitur. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Defectus Viri nullo onerato propter onera matrimonii. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Derachandus est ante legatum, & quatenus a bono fidei committitur. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Dore conituta in certa summa cum pacto lucti dotalis, ac alioquin per promissionem onere reportandi a Pontifice, derogationem Bullæ VI. VI. acuta est effectiva, si post solutionem partem defuncti Maritus ante oneratum derogationem, an debeat lucrum dotalis ex integro dote, itaque gratia revolutio illas contritionis, & deinde obtemperat, abique expressa narrata procedunt obtemperat, vel si non cum ditione. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Ex accortio an debetur. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Ex bono fidei committitur in dote, & subditi Dorabiles Contrahentium in dote assignanda, & quando debetur remittitur. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Ex bono fidei committitur dotalis non potest, quando ad sunt bona libera, quoniam testator concessit facultatem distrahendi fideicommissum pro dote. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Expellit Vxorem adque causa, amittit lucrum dotalis. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Quod autem dicendum, si occidat lege penitencie, remittitur. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Fideicommissum alienare potest vigore dotalis, res quo, tunc pro dote, quam pro datione propter nuptias. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Insuperdotalis est in Maritus cuius, & facilius Virum inveniant, tunc eo mediantibus huiusmodi inveniant ad matrimonium, & ab oneribus illius subleventur. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Maritus amittit lucrum dotalis, si Maritus agrorum Medicum non adhibuit, & mediantibus huiusmodi inveniant ad matrimonium, & ab oneribus illius subleventur. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Interdixit Vxorem amittit lucrum dotalis. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Pro parte lucti dotalis concurrere debet in impensis sanctorum. 2. 127. 4. Declara 2. 66.
 Servituti carens erga Vxorem, amittit lucrum dotalis. 2. 127. 4. Declara 2. 66.

Limita si se emendaverit, bene tam tractando. l. 261.
 Pactum de lucranda dotis parte favore Mariti; valet. l. 249.
 Pactum in pecunia soluta dote, & partim promissi post certum
 tempus, vel peracta conditione solutum adiecta, non po-
 test committi a marito restitui ex parte dote soluta, sed pro-
 portionaliter et debetur ex parte dote, expectato decore
 dei; vel conditionem adventu respectu alterius partem promissi-
 fi. l. 250. 19.
 Renunciatus non censetur ludo dotali per promissionem fa-
 ctam a marito de restituendo dote. l. 254. 67.
 Limita primò, si promissionem restituit totam, & integram
 dote. l. 254. 68. Submissa num. 69.
 Limita secundò, Quando Maritus dote solutatem habendi
 restitui contra dote propria, & uque ad integram dote
 restitutionem. l. 254. 70.
 Limita tertio, Quando sequuta concordia inter Coniuges,
 in qua ultra separationem dote Maritus renunciaverit Viro
 totam Dote, & hoc inde fit absolute lucrum, & hoc valet
 ad omnia, & quancunque pretensionem ex quavis ratione, de
 causa, etiam per Acquisitionem Illustrationem; necnon quic-
 taverit per pactum perpetuum quancunque petendi. l. 254.
 71.
 Rogatori potest in prejudicium erediitum l. 254. 73.
 Statutum de lucro dote favore Mariti tantum, iudicatur fa-
 vorabile, & hoc inde fit absolute lucrum, & hoc valet
 Defensio lucrum Dotali soli Viro, videtur mutuum, & ir-
 rationabile, cum indicat iniquitatem inter Coniuges. l.
 249. 9. & num. 10. Contrarium num. 11.
 Defensio Mariti lucrum ex dote data habet locum in dote
 promissa. l. 250. 19.
 Defensio lucrum Dotali soli Viro, non contrariatur disposi-
 tioni luti committi. l. 249. 11.
 Defensio defert lucrum dote Mariti, tam ex dote dotali,
 quam promissa. l. 250. 13.
 Defensio disponit, quod disponit Maritus, & ad totum
 Viri tradita, debetur lucrum dote, & ideo defensio
 tradita, illud designat. l. 250. 27. Limita num. 28. & 29.
 Defensio Mariti totum viget in quampurvis Italia Civitatu-
 bus, de quibus ibi, remissive. l. 250. 19.
 L U D I.
 Contra debitores ex causa ludi prohibiti denegatur actio. l.
 554. 44.
 Debetur ex causa ludi viget promissionis luzzari non tenetur
 solvere, dum absolute non a iuramento obnoxia. l. 554.
 31.
 Gratiorum, & Romanorum belli gratia facti, nempe hostia cer-
 gando, curando, faciendo, ludendo, pagando, & cer-
 tando, licet, & honeste iur licito fuerint, & reputantur, &
 quare. l. 554. 31.
 Amplia quancunque in pecunia ludatur. l. 554. 4.
 Amplia, & prohibita potestati civilis licet, & honesti, quocirca
 ludatur, quod admodum non pariter quare, l. 554. ad incertum
 an in recreationem, vel honeste, l. 554. 36.
 La pulis & lones, & summa simpliciter dominatur, in casu-
 rum, rationem, & si videri sunt prohibita. l. 554. 34.
 La pulis tam sunt, & facta, quia in ars, & industria, ac in-
 genium inveniunt, & maxime quancunque, prout videri inoccupa-
 tum, Facillime, Ovis, Truncus, Pictura, Tre forte, Men-
 chiste etc. sunt prohibita, & quare. l. 554. 33.
 La pulis vites, ingenui, & ac tamquam id dominatur,
 prout iudicatur, Pacifera, Secacorum, Danc, & similes
 sunt permitti. l. 554. 31.
 Introdudi fuerunt ludi non nisi viam, & malefiam involven-
 tes. l. 554. 5.
 Lices, & honesti si licet, & quocirca causa principititer exer-
 ceantur, vel si dolus, & scus interveniat, vel si frequenter
 ludendi in lationem, & conversationem transeat effusant
 illiciti, & inhonesti. l. 554. 45.
 Lupercalis & Majorum, que ad nudum scilicet ratione inhonesti-
 tatem fuerunt prohibita. l. 249. 28.
 Martem tractantes, remissive. l. 554. 33.
 Prohiberi an, & quando possit ab Episcopo sub pena excom-
 municationis. l. 554. 15.
 Sunt ad illam rem, que vellem novam corrodia, & signa ari-
 dia condigne. l. 554. 7.
 La triplis differentia. l. 554. 12.
 L U D O.
 Affertendo, seu ludere videtur an, & quando puniatur. l.
 554. 3.
 Qualiter est fervenda in ludo. l. 554. 44.
 Fisco devolvitur actio pro repetitione soluti in ludo, quando
 est, qui solvit, vel ad quem spectat talis actio pro repetitione
 est negligens. l. 554. 23.
 Mala varia proferuntur ex ludo, de quibus, remissive. l. 554. 6.
 Partia varia, seu pacta in ludo Primus. l. 554. 10. Vide
 ibi.
 Partem committit actio furi contra eos, qui sciunt ludum cum
 alio firmis, l. 554. 25. Limita ibi.
 Lites repetuntur annis in ludo per Flamm. l. 554. 28. Limita
 ibidem.
 Perdens in ludo Alex contra Divinum Numen, quod sibi ad-
 versum insuper irascitur, & irascit ad convicia, & blasphemias
 iniuste proferunt. l. 554. 19.
 Reputa solui in ludo competat intra spatum quinquaginta-

annorum. l. 554. 29.
 Promissio compen. l. 554. 37.
 Amplia quancunque soluitur vigore promissionis luzzari, & promi-
 sionem non repetere totum. l. 554. 30. 3.
 Sors non habet locum in ludo, in quo industria committitur. l.
 554. 10. Vide ibi.
 Vincere in ludo prohibito creditur, & adfensio pecunia nullum
 habet actionem pro consequendo eius creditur. l. 554. 35.
 Ludovicus Decimarum Rex Galie extraxit delicta, & iura
 noxia. l. 483. 18.
 Ludatur. l. 483. 18.
 L V D V S.
 Abstinere omnino à ludis in verbis, & factis vitiis sunt, &
 decusuri dori, & agrestis. l. 554. 38.
 Alce apud omnes Nationes introdusit an est. l. 554. 10.
 In quo ius, & fortuna dominatur, quare fit prohibitus. l. 554.
 37.
 Omnes ludi in fortuna variare consistentes complectitur. l.
 554. 8.
 Clerici prohibiti est necdum ludere, sed inficere ludum.
 l. 554. 11. 3.
 Dote dote est licet, & honestus quancunque in pecunia ludatur.
 l. 554. 4.
 In quo an, & ingenium regunt, & dominatur, est permittit
 & quare. l. 554. 30.
 Lites, Vide ibi.
 Dicitur ludus Alex solum olim concedebatur. l. 554. 9.
 Gens est permittit etiam Keligiosi. l. 554. 37. Declara
 ibi.
 Primarie inter ludo Alex primus locum obtinet, & hac ratio-
 ne taliter mutatur. l. 554. 6.
 Prohibetur illi in Basilicis Gregorius Status Ecclesiasticis. l. 554.
 37.
 Prohibetur fuit ab Imperatore Infinitus omnis ludus Alex. l. 554.
 31.
 L V D E N S.
 Alia deferta si dixerit pona istum postum, quare est scurorum,
 etiam, compen. postum iam perdit cum esse minorem,
 non tenetur lupere. l. 554. 51. Declara.
 Accusare uno ex ludicibus Proferat, quod non verè non habet
 si alter punctum habet proiecit carum, atque eo quod
 pona illud occiderit, condito de mendicio illius, qui pona-
 tum allegavit, quancunque vacare debeat. l. 554. 41.
 Minus vitari habet in vincit non potest ludari nisi quancunque
 quare restituit. l. 554. 43.
 Non ap. etiam quancunque restituit euipulsi ludendi, & uterque
 & pona formaque sapienter, sive majus, sive minus
 tunc qui vacat, totum ludatur. l. 554. 45.
 Peccatum an, & quando committitur, & quando tenetur ad
 restitutionem. l. 554. 31.
 L V D E N T E S.
 Contrafati niri ludis luzzari necesse ludi prohibiti non valent
 Ampli, & decl. ut remissive. l. 554. 21.
 Inducere ludos velle Imperator Infinitus. l. 554. 12.
 Pueros indignant ad rationem, in quibus velle pona
 proiecit, & dote eadem pona proiecit, si solum duo
 experti d. bene. l. 554. 11.
 Pactum inter ludum, quod unus non poffit à ludo discedere,
 si nec alter perdidit certum, si unus non valet. l. 554.
 36.
 Partio intro inter ludum non valet, sed tenetur illud obire velle. l.
 554. 47.
 Papirius est dote suo quod in denarium in unum collectum
 ludo diti emittuntur unum, & conductionem loci, & lu-
 dentium. l. 554. 48.
 La ludo si in pona ludi primarie conveniunt semper facere
 pona, & pona pona non possunt recedere, nisi de comuni-
 consensu, sed tenetur servare. l. 554. 40.
 Pona coerta ludendi, ludo affertentes, commodiorum lu-
 dentium darent, & ludum tenentis dote, & quando locum
 habent. l. 554. 32.
 L V S O R.
 Clerici ludis privati potest Beneficio obnoxia nisi deficiat, pre-
 ceteroque tribus obnoxia. l. 554. 14.
 Col aut Beneficio La Clerico occulto ludari est irritanda. l. 554.
 14.
 Ludiculi facti est ipso loto nulla. l. 554. 16.
 Munus ludari, vel à Collatore, vel à recemte ludum, vel à
 pona, vel alter occasione ludi factum, an, & quando va-
 let. l. 554. 11.
 Munus ludari an, & quando puniatur flant Constitutione, seu
 Statuto emittentur pecunia ludum. l. 554. 4.
 Rigorosi proinde velle Summi Pontificis Innocentii XI. contra
 ludum, & ludos, & ludum tenentis dote, l. 554. 16.
 L V P A N A R.
 Appellatur Borellum. l. 554. 51.
 Lites, in quo meretur promittitur. l. 554. 10.
 Initium Lupanum, seu delinquit in populi Civitatem non
 ad facile practici valet. l. 554. 15.
 Nomen Lupanum delinquitum fuit à Nutrice Romuli cognomine
 Lupi appellatur. l. 554. 10.
 Lups appellatur dote flantem, quare corpus sum vulgare. l.
 554. 30.
 L V P A N A R I A.
 Ludiculi Rex mandavit non permerit Meretricis motari pona
 buce in Civitatibus, & Villis, sed morari debent in aliquo lo-

flouum, & iniuriarum. l. 14. 11.
Onco. l. 12. 6.
Privilegia, & iustitiam concessi fuerunt. l. 13. 7.
Prædictus fuit Faventis, quoniam in aliis Civitatibus. l. 13. 7. & 10.
Utile. l. 11. 8.

MAGISTRATUS VIARVM.

Emolumenta omnia, seu ut de pretio suum publicorum in beneficium Tribunalis sui Magistratus Viarum, sui implementum eius essent, & prædictum in expurgationem Viarum converteretur. l. 172. 10.
Iurisdicito, & facultates. l. 170. 20. & 21. 12.
Ordo, eiusque iurisdicito quoniam olim ellet. l. 169. 14.
Tunc emolumentorum Tribunalis Magistratus Viarum, eiusque Ministrorum revocata est auctoritas. l. 171. 25.

MAGISTRATUS VIARVM.

Affector Magistratus Viarum. Vide *affector*.
Affector Magistratus Viarum. Viribus suppressis fuit. l. 170. 16.
Caretulis, & caretulis intervenientes pro merito, simplici, vero, & absoluto uti proprio Domini non habent. Solent omni iurisdictione alioquin debet Magistratus Viarum. l. 168. 14.
Concedunt una cum Emmentiano Camerario suis, & loca publica. l. 166. 7.
Deposcentur a Pontifice quolibet anno. l. 166. 5.
Emolumentum facerem quoniam causa assignatum fuit cultui Magistratus Viarum. l. 171. 11.
Facultas ut concedendi iura publicæ acquisitionis, vel et causa ductionis viarum vel demolitionis domorum competit. l. 171. 17.
Iurisdicito, & auctoritas Magistratus Viarum Viribus revocata. l. 166. 6.
Licentiam concedunt pro directione filii sui publici à Cardinali Camerario concessi. l. 166. 5.
Licentiam concedunt retinendo cursus, caretulis, barociis, aliisque similia instrumenta, & pro illis exigunt emolumenta. l. 167. 13.
Pontifici, concedi fuit, & loca publica in Vrbe medietate Chirographo, cuius executionem committit, vel Cardine Camerario, vel Prædicti, & Magistratus Viarum. l. 167. 10.
Pretium retractatus ex concessione huius, & loci publici depensum est in Sacro Monte Pietatis, vel alibi, & erogatum in opus publicum. l. 166. 9.
Reversus, & tunc gaudere debent saltem semel in anno propriis Consuevis Vas Consularia distinctis Viribus. l. 171. 34.
Cetera, Vide *affector Magistratus*.

MAGISTRATUS VIARVM.

Vide *figuli*.
MAIOR PARS.
Major pars auctorum, consensu fuit, quando pluribus data est facultas à lege, vel Statuto, quicquid sit, quando concessa est ab homine. l. 171. 71.
Limita quando Consuetudo, vel Statutum disponit maiorem partem non sufficere. l. 171. 71.

MAIOR PARS.

Nemo nisi sponte est maior. l. 171. 71.
MANDATUM PROCURATORIS.
Mandatum procuratoris requiritur abique oppositione Partis, alias tunc sine nulla, quando Statutum illud requirit in principio iudicii. l. 170. 19.
Amplius procedere non obstat ratificatione gestorum, quæ non suffragatur favore ratificationis, sed solum in ejus præjudicium. l. 170. 20.
Nullitas ex defectu mandati procedit et una et tribus, & infamabilis, & nullitas in aliam causam, pariter infamabilem. l. 170. 18.

MANDATUM SUSPICIONIS FUGÆ.

Carceratus vigore mandati suspicionis fugæ, & remaneat cavere de se representando tantum, an de stando iuri, & etiam de iudicando solvendo, remissive. l. 169. 26.
Cetera debitorum habentem iudicium non potest relaxari mandatum suspicionis fugæ. l. 170. 10.

Nisi quoque iudicet, & coram allegatus fuerit suspectus. l. 168. 21.

Imo non sufficit iurare suspectum etiam iudicem, si Notarius suo risico causam recipere. l. 168. 23.

Detentio consensu detentorum pro validate suspicionis fugæ debet esse iudicis, & excohibet. l. 168. 14.

Prostat, non solum si deestur libarum, sed etiam malis moribus, & mala conversatione notetur, vel interdictibus, vel locis se applicetur. l. 168. 16.

Excohibetur debitor carceris vigore mandati suspicionis fugæ, & medietate cautione de stando iuri, & iudicando solvendo. l. 168. 15.

Executio vigore mandati suspicionis fugæ revocanda est, dum post eam non probatur suspicio fugæ, & detentio. l. 168. 14.

Limita num. 12. & 13.
Iuramentum fuit, ut occurrat indemnitas credentis. l. 167. 1.

Iuramentum creditoris de iure communium non sufficit ad probandum suspensionem fugæ debitoris, sicut ex dispositione *Salle Pandi*. l. 167. 8.

Super suspensionis fugæ debitoris præstari debet, vel ab ipso meo creditore, vel à Procuratore ad id specialiter deputato vel alteri confidito cum iuramento munio clausula *non libera*. l. 168. 9.

Liquidum crediti non requiritur ad validitatem mandati suspicionis fugæ, quando debitorum arguitur fugam. l. 167. 5.
Non requiritur, quando contra Tuoem, vel alium adimplenda

torum relaxatur mandatum suspicionis fugæ ad faciem pro redemptione rationis, sicut si pro certa quantitate. l. 167. 1.

Possidem immobilia non potest suspectus allegari. l. 168. 18.

Sunt materia valorem, quam si debitor non potest parari de fugæ suspectus. & contra aut relaxari mandatum. l. 168. 15.

Creditor criminaliter puniri potest, si suspensus allegaverit ejus debitum immobilia possidentem. l. 168. 19.

Pro iura summa non conceditur. l. 167. 21.

Perse iuramentum dicitur, Iudici arbitrio relinquatur. l. 168. 10.

Relaxari, & exequi potest contra seclatam in honorem Dei, docto de credito, & iurato de metu suspicionis fugæ, & dilapidationis. l. 167. 8.

Vi relaxari valde valet, confite debet de suspicionis fugæ, de credito liquido, & de deterioratione, alioquin non sufficit. l. 167. 8. & 9.

Ampli. cons. 7. Vide *notio*.
Suspicio fugæ, & deterioratio debitoris probari potest post expectatum, & executum mandatum. l. 168. 10.

Non debet, qui non operatur. l. 168. 21.

Operari, servare, & laborare non potest qui non mandatur. l. 168. 21.

MAIUSVS.
Quid sit, & an pro eo debeat tabella. l. 212. 14.

MAIUSVS TITIO.
Baroni, alique Domini minoribus suis possidit inopponendi, & exigendi tabellam an, & quando concedatur absque exhibitione iuris. l. 212. 12. & 13.

Credere an annullato ad hoc, ut faciat fructus suos, & compta. l. 168. 10.

Immo si primo Decreto consensit manentem in tali statu de sententia, & officium iudicis. l. 212. 8.

Maxime quando mandatum in vigore cuius facta fuit executio, & concessio summissa, non loquitur ad effectum sublaudandi, nec in primam remanet. l. 212. 9.

Preterea terminat ad liquidum iudicamentum in genere probatum, & in termino prædicto non liquidum, & iudicamentum manentem locorum, præstata consueque de revidendo iudicamentum, possidem fuerit liquidum. l. 212. 8.

Marcella Romana sacra litera exegit calum. l. 168. 10.

MAIUSVS TITIO.
Calligare an, & quando possit Viarum. Vide *Calligare*.
Imo an possit consequi quantum in bona Viarum. Vide *Calligare*.

MORTUUS VIRE NON TENETUR SUBIRE ONERA MATRIMONII. l. 315. 18.

Occidit Virem amicum huiusmodi. l. 422. 104.

Supplicare an possit pro Vire. Vide *Supplicare*.
Martius. *Peto Consilium Consulari*, virescentibus autem tribus Pontificibus, creatus fuit Pontifex. l. 171. 55.

MASCERATI.

Vide *clausa*.

MASSARI.

Vide *Capitularia*.

MASSARI.

Nuncupatur à vulgariis ea, quæ ab aliis vocantur suppellectilia. l. 117. 11.

MATER.

Eduevit Matris in potestatem avari et necessaria. l. 149. 19.

Non habet filium in potestate. l. 150. 6.

Scipulari an possit pro filio. Vide *Scipulari*.
Successio filii ab interfecto defuncti, exclusio Patris, & alius Agnatus debetur Matri. l. 277. 13.

MATRICULATIO.

Dignetur, quia originem trahunt à Terra Matricis. l. 612. 4.

Habent in Vrbe in eadem consuetudine. l. 612. 4.

In Vrbe exercere artem Reveduntur in grave damnum publicum, & quare. l. 612. 4.

Mónopolium committitur. l. 612. 4.

Mónopolium, quod à Matrícula denominatur vitari debet mendacis Aditio perniciosa, 10 quo probatur detentio sita. l. 612. 4.

MATRICULA.

Archivis in Archivis circa diligenciam fallam in Archivis pro reperiendo de descriptione Notarii non probat negationem, quando matrícula appareat sequenter, & habet solas litteras. l. 344. 11.

Bulla soliti filii. l. 157. 6. quid disponit circa matriculationem Notariorum. l. 344. 17.

Defectus matriculationis Notarii debet concludenter probari ad effectum annullandi instrumentum. l. 344. 11.

Defectio in matrícula Notariorum præsumitur per lapsum triginta annorum. l. 344. 10.

Instrumentum rogata à Notario Apostolica, vel Imperiali auctoritate creato, valet, quousque denotat matriculatio à Statuto rescripta. l. 344. 11. & 12.

Libet Collegio Notariorum, in quo deferbantur Notarii, appellatur matrícula. l. 344. 10.

Imo deferuntur sententia quorundam hominum, dicitur matrícula. l. 344. 10.

Notarius in Curia Capisali in deferendum abicit. l. 344. 10.

Notarius ad Collegium Notariorum Curie Capisali à Papa admissus rogare valet, etiam si non fuerit diligenter in matrícula Notariorum. l. 344. 10.

Statutum disponit, quod Notarius non matriculatus in Collegio Notariorum Civitatis non possit rogare instrumentum, alioquin fuit nulla vox. l. 344. 10. Decl. 12. & 13.

Prædicti. l. 169. 13. disponit circa matriculationem Notariorum.

rum, quando locum habet. 1. 344. 16.

Cetera. Vide *Antea*.

MATRIMONIUM.

Ad incitandum homines ad matrimonium, Romani id fuit primum, & penna, de quibus 1. 329. 3. & 4.

Coniugium matrimonium a penna dicitur, quia penna Consensum penna. 1. Secundo iudiciali inquisitione non incurret. 1. 472. 31.

Contrahere non possunt cum Subditi Magistratus, eorumque filii, durante ministerio. 1. 40. 16. Vide 1. 39.

Filius familie aliusque confensus Parentum valet de Jure Canonico tam antiquo, quam moderno, & contrarium asserere est hereticum. 1. 469. 1. cum sequo. Contrarium tenetur reprobandum. 1. 12. Vide ibidem & 175. seqq.

Admonitio matrimonii a filii familie sine consensu Parentum contraria iura est. & Parentes ea rata, vel irrita facere possunt, anathematizantur 4. Sac. Concil. Trident. sess. 24. cap. 16. de Reform. 1. 469. 2.

Contrahens inconfensus Parentibus appellatur adultereum. 1. 469. 7.

Consensus a filii familie sine consensu Parentum pro capiti habetur. 1. 472. 36.

Con iudiciali contra a filii familie contra voluerunt Parentem infamem exequi habere solent. & quare. 1. 472. 41.

Reprobatio pena inposita a verum locali filio familie contrahenti Matrimonio, adque consensu Parentum non tenet. 1. 472. 37.

Reprobatio non potest filium familie contrahenti Matrimonio aliusque consensu Parentum. 1. 472. 38. Et quid si cum iudicio, remittit. 1. 472. 39.

Parentes in contractu Matrimonii filii familie inquirere debet consensum tam inter Sponsam, & Sponsam, quam eorum Parentum. 1. 470. 10.

Parentes mortales contrahunt in filios familias contrahentes matrimonium inconfensus Parentum. 1. 469. 6. Decl. 1. 472. 42.

Maxime si cum persona indigna, sed remittit Parte 1. 469. 8.

Parentes consensus in contractu matrimonium filii requirunt de honestate, non auri de necessitate. 1. 469. 5.

Parentes non accedunt in contractu matrimonii filii familie. 1. 469. 11.

Cetera de matrimonii eadem sunt. Vide 1. 469. & seqq.

Homines non ad facile contrahunt matrimonium, sicut Mathematici. 1. 340. 7.

Insuperbia perpetua, & nulla arte sanabili alterius Consilia probata a matronis a principio id nullum. 1. 351. 10.

Id est, non temporalis, vel dubia, tunc requirunt successiva temporalis patientia pro ficenda copula conjugialis experientia. 1. 351. 11.

Libertas omnimoda in contractu matrimonii requiritur. 1. 469. 12.

Parentes sciunt, & vel illam consensu aliter videtur, & indignum matrimonium, ex quo scandala, & infamia easse evenire possunt, impedit illud valens mediantem recursum ad Superiores. 1. 472. 40. & 41. Ampl. 1. 472.

Parentes invari homines possunt ad matrimonium. 1. 340. 5.

Prolem legitimum Rep. praez, & immortaleque aristocratie introductum. 1. 340. 5.

Repet. & Principes Seculares non possunt, quidquam valde statuerent tam circa effectum Matrimonii, aliquid circa impedimenta, & dirimentia illius, cum id sit reservatum Ecclesiae privative quod ad omnes alios. 1. 473. 44.

Scilicet, & Confusio, et alia dispositio adimen Intra in casu Matrimonii contracti cum forensi, vel alio genere personarum valet; secus si simpliciter prohibet Matrimonium cum forensi, vel alio genere personarum. 1. 471. 46.

Impetrare primum filii familie ex contrahenti matrimonium abli, que consensu Parentum valet, & quare. 1. 471. 44. Contrarium 1. 472. & quare 1. 472. 45.

Ita ut si iudea Lucas velit procedere, & erigere penam Suetonii potest per iudicem Ecclesiasticum impelli. 1. 471. 46.

Primum filii familie contrahunt Matrimonium ante vigintiannum annum sub pena amissionis potest non concedere in materia Matrimonii. 1. 472. 30.

Valde argumentum a matrimonio canonici ad spirituale, & e converso. 1. 469. 4.

MEDICINA.

Curant eundem modum diversi phantasma infecta diversitate robore, temperamento, ac aetate agroti. 1. 468. 2.

Remedii, & medicamentis contrarius prioribus datur aliquando utitur, & quare. 1. 468. 8.

Salutem ad, quando. 1. 8. a qua quantitate debeatur remissive. 1. 34. 43.

MEDICINA.

Habet ad tempus amaritudinem, sed deinde fructus doloris salutem monstratur. 1. 34. 104.

MEDICUS.

Ad quod tenetur etiam in foro poli remissive. 1. 34. 43.

Chirurgus eligatur, & quo saltem. 1. 34. 38.

Confessione peccatorum infirmo suscipere debet. 1. 34. 44.

Defectore non temeretur minimum, qui monitus confitetur non fuit peccata sua, & quare. 1. 34. 46.

Ecclesiasticus curare tenetur, licet ipsi pro solutione saluti. 1. 34. 47.

Communione illi confitenti non possit cogi, si ex redditibus publicis ei solvatur. 1. 34. 47.

Si verò solvatur ex contributione, quae fit a singulis, tunc Episcopus permittere potest, ut per Ecclesiasticum Medico deat aliqua summa contributo voluntaria. 1. 34. 47.

Eligendus est in Consilio generali. 1. 34. 19.

Et cum consensu omnium, sicut non sufficit maioris partis. 1. 34. 40. Ampli 1. 41.

Et dicitur omnibus Consiliariis in electione, electio devolvitur ad iudicem. 1. 34. 41.

Videtur non potest inferri ultra tertium diem si non constat de confessione peccatorum in facta, etiam videtur, incerta postea, de quibus ibi. 1. 34. 41.

Viventes cum Ecclesiasticis eorum expensis non tenentur ad contributionem saltem Modici a Communione cunctis. 1. 34. 44.

MELIORAMENTA.

Consistentia in plantatione Vitis, & arborum, ut dicatur probata, quae requiruntur. 1. 69. 19.

Conspicua in plantatione Vitis, & arborum consideranda sunt de tempore, quam facta fuerunt, omnia habitatione eorum incrementi, & quare. 1. 69. 19.

Facta per Colorem, & Consistentiam ad breve tempus edoceat solo, & solum in compertis actio repetenda experientia contra Dominum. 1. 69. 19.

Verulus melioramentorum quamvis nuncupantur. Vide *Colonia*, *Consistentia*.

MELIORAMENTUM.

Conducitur facit fructus suis melioramentorum bona fide fiduciarum. 1. 70. 91.

Maxime procedit a melioramentis bona fide factis ante usum litterarum. 1. 70. 91.

Fructus huius pendente percepti ex melioramentis antea factis per *Colonia*, vel conductorem percepti ex Vitis, & arboribus plantis non imputantur in melioramentis. 1. 69. 92.

In refectione melioramentorum consistentem in plantatione Vitis, & arborum, tamquam vel aliter in plantatione praevariorum comparatur ceteris laboribus cum fructibus perceptis. 1. 69. 91.

Praezitur terminus ad liquidandum melioramenta in genere probata; si in tempore praezitur non habentur, conceditur maiorem locum, praezitur eadem de refectione melioramentis possunt fieri liquidata. 1. 69. 88.

Prohibet melioramentorum in genere debet esse plura, & conclusum. 1. 69. 87.

MEMBRUM.

Notivum importat debet, ne res quoque corpori necesse. 1. 172. 3.

MENDACIA.

Convictus de mendaciis habetur pro convicto. 1. 284. 75.

MENDICANTES.

Deus summoque datur pauperes, & miserabiles Mendicantes. 1. 198. 1.

Omnes Mendicantes non sunt digni elemosina. 1. 198. 2.

Potest contra Mendicantes validos quoniam sunt. 1. 199. 1. & 2. 199. 2.

Regulares Mendicantes ex privilegio possident bona, & pecuniam in communem. 1. 270. 16.

Validi, & otiosi fere decessores Cingari, nec aliud sunt, quam navesque furum, & senesque pelluntur hominum. 1. 179. 1.

Ita non habentur qui esse possunt, & qui tales decantur. 1. 199. 2.

Mendicantes, qui simpliciter mendicant, nihil aliud faciunt, quam qui mendicant simulando infortunium, & gubio. 1. 199. 6.

Regulares decantur. 1. 198. 1.

Nobles quomodo succurrunt Pauperibus. 1. 199. 17.

Propter mendicantes, vel quia ratione eorum nobilitatis erubescunt palam elemosinam petere etiam, & occulte mendicant. 1. 199. 10.

MENDICITAS.

Alia est ficta, alia vera. 1. 198. 2.

Ficta dicitur, quando ex cupiditate habendi divitias, vel victum otioso alius mendicant, licet habeat aliunde unde vivat, vel ex proprio labore potest alius victum parare. 1. 198. 1.

Verba prohibita sunt. 1. 198. 4.

Alia dicitur, quando pauperes necessitate cogente, ut possit quia omnino invadit, vel labore suum idem mendicant, ut ab aliis alatur. 1. 198. 2.

Valida, quae dicitur. 1. 198. 2.

MENSIS.

Quot diebus consistit, ut remissive. 1. 114. 14.

MENSURA.

Denegatur quando de distantia constat ex vulgo opinione. 1. 135. 54.

Admetra, & tabula mensurantur per petras quadratas pedum decem pro quilibet. 1. 135. 26.

Truncatur. Vide *Truncatur*, *Mensura*, *Tabula*.

Facienda est per eam quod agitur de distantia praescripi a Constitutionibus Apostolicis ab uno Conventu erecto ab alio adificando. 1. 135. 13.

Fieri licet rectum, si verò per lineam rectam fieri non valet, facienda est per arcum, sicut dispositio quod nullas possit esse Praescriptas, qui sit vinculus per quoniamque multa. 1. 135. 13.

Contrarium, quod tunc mensuratio facienda sit per loca solita, & consuetudinem. 1. 135. 14.

Per terram recto utramque in potius per vias frequentatas, vel per arcum, vel secundum viam opinionem auri, & quando sit facienda. 1. 135. 14.

Per lineam brevem, quam pediter tenere possit per agros, & sentias, & ubi per terram fieri non valet, facienda est per arcum, quando agitur de Brevi a Tertio per totam multam. 1. 135. 14.

Per

Per viam confectam, & practicum, quando agitur de distantia inter unum, & alteram apothecam Anticum. 2. 131. 14.
Per viam frequentatam, glary, & conuictus, quando agitur de dietis affligatis ad comparandum. 2. 131. 15.
Fieri ut, & quando debet i. opera Civitatis, & quando i. Suburbis. 2. 131. 15. 16. 17. & 18.
Militarium, ut heri possit flauerendus est tam terminus i. quo, quam ad quem. 2. 131. 18.
Statuere disponere, quod si dicatur vicini, qui sunt propinqui per unum militum consideranda distantia. ad hoc ut 202. 1.
audiri valere, ut mensuratio agenda est per artem. 1. 134. 1.
Cagera, Vide Agrimensores, Beacium, Cannas, Carena, Cubitus, Digiti, Leuca, Milliare, Palmus, Pallas, Perica, Petia, Rubiella, Rubrum, Scajoli, Tornasura, Uncia.

MENSURA, ET PONDERA.

Angus, vel lapideus, vel alterius similibus manere debent esse pondera, & mensurae, ne corruptis valeant. 2. 129. 17.
Collocanda sunt in loco publico signata prout signo publico. 2. 129. 6.
Consecratio loci appendenda est circa mensuram, 2. 122. 10.
Ius flauerendi mensuras, & pondera tanquam de Regalibus spectat ad Principem. 2. 129. 13.
Lex, quoniam flauerit, sed iuramentum loquens de falsificatione mensurarum, non extenditur ad utrumque illi non falsificant. 2. 129. 13.
Principum, dixerunt ab illis natura. 2. 129. 1.
Vicia sunt in Provincia Scaberrima, & quare. 2. 129. 8.
Uniformes in unoquoque Principatu, vel saltem in singulis Provinciis debent esse, & quare. 2. 129. 7.

MENSURIS, ET PONDERIBUS.

Contrahentes non possunt uti aliis mensuris, quam publicis, quando aliquem mensuram reddebant in praedium. 2. 129. 1.
Applicandi. 2. 129. 15.
Falsis ponderibus, vel mensuris utantur scelerat, & dolos graviter delinquit. 2. 129. 19.
Et tenetur pena falsi, & furti. 2. 129. 17.
Indiscretus est qui falsis ponderibus, & mensuris utitur ad fraudandum legem contrahentes. 2. 129. 15.
Clarus fraudem committentes vendendo cum falsis mensuris non possunt puniri i. iudice seculari sed tamen i. iudice Ecclesiastico pena arbitraria. 2. 129. 17. Vide n. 14.
Delictum utitur falsis ponderibus, & mensuris est nupti fori. 2. 129. 14.
Litania h. dixerunt vel mensurae sine Ecclesia, vel Clericorum, nam tunc spectant ad forum Ecclesiasticum. 2. 129. 15.

Veni falsis ponderibus, & mensuris ignoranter, puniunt per Iudicem Civilem non Criminali. 2. 129. 15.
Veni ponderibus, vel mensuris dimittunt non bullari, & non publicis aliquis fraude, & dolos nullam poenam incurrit. 2. 129. 15.
Veni falsis ponderibus, vel mensuris dolose condemnantur in duplum, & in infamiam relegantur, & lectionem spargunt. 2. 129. 19.
Et quod persona sit arbitraria tenent alii. 2. 129. 10.
Nisi alibi dispositio particulari Statuti, vel Constitutionis. 2. 129. 11.

Indra Secularia visitare, & perquirere non possunt molestias Ecclesiasticorum, & Ecclesiarum sub praetextu, quod in illis committuntur fraudes cum mensuris vulgo nuncupatis Seudelle, etandi Molendinariae fuit. 2. 129. 16.
Ampla gratia molestias loca fuerunt laici, qui correspondere vel in quocumque loco in ceru quantitate frumenti. 2. 129. 17.
Mensurare, & ponderare viuentes solvere certum quid Communitati, vel eius Officiali. 2. 129. 1.
Offi. civilis, cui mensurae omnes ligantur, sed bullandi pondera, & mensuras conquirentur i. Communitate. 2. 129. 2.
Supra ponderibus, & mensuris remittit. 2. 129. 13.

Et non super ponderibus, & mensuris non possunt alia mensuras, & pondera tradere populo, quam eas quae i. supremo Principe fuerint determinatae. 2. 129. 13.
Prætorius, sed Praefectio cuiuslibet Civitatis incumbit providere, ut vitium, & utilitas moderatis, iustis precibus vendantur, & ne in ponderibus, & mensuris fraudes committantur. 2. 129. 11.
Proventus, qui solvitur pro pondere, & mensura loci solent Communitatibus. 2. 129. 13.
Serena dolosa abominatio est apud Dominum. 2. 129. 16.
Vigilantia super ponderibus, & mensuris confert ad augmen- tum, & conservationem Reipub. licet negligentia affert damnum. 2. 129. 14.

MENSURARUM, ET PONDERVM.

Antior ponderum, & mensurarum, quam fuerit. 2. 129. 17. & 1.
Materiam praefatae recentiorum. 2. 129. 15.
Observantia ponderum, & mensurarum ad Universitatem pertinet, postquam i. Principe fuerint mutata. 2. 129. 4.
Officium ponderum, & mensurarum i. nullo alio potest exerceri, quam ab eo, qui fuit electus. 2. 129. 2.
Regulator ponderum, & mensurarum eliguntur, & ejus offi- cium, & onus. 1. 129. 17.
Cetera de Mensura Vide Beacium, Cannas, Carena, Cubitus, Digiti, Leuca, Milliare, Palmus, Pallas, Perica, Petia, Rubiella, Rubrum, Scajoli, Tornasura, Uncia.

MERCATORVM.

Est unus ex cardinibus vici humanitatis. 2. 129. 15.
Exerceri debet per privatos, non per Principem, & quare. 2. 129. 16. & 161.
In Province est deestabilis, & multo magis in Pontifice. 2. 129. 161. & 169.

Magni Principes, & Magnates mercarum exercuerunt. 2. 129. 16. Nicellaria est in Reipub. nulum utilis, & hostilis, & quare. 2. 129. 16. & 17.
Nobilitas mercatorum exercere non debent designari. 2. 129. 17.
Nobilitas non praedictas decessit *Interdum*. 2. 129. 17.
Prædicta 2. 129. 23. Deel. n. 129. 17. 18.
Præstantia mercaturae remittit. 2. 129. 16.
Prohibenda non est ob abusum aliquorum Mercatorum. 2. 129. 16.
Promissoria, & favore prosequi debet ab eo, qui Reip. gratia, & quare. 2. 129. 17.

MERCATORVM.

Beneficium publicum non respiciunt, & ut plurimum interesti excausant. 2. 129. 16.
MERCATORVM.
Facultates Mercatorum, ut plurimum constituit in opinione hominum. 2. 129. 10.
Secreta domus, & patrimonii non sunt pendenda, & maxime Mercatorum. 2. 129. 10.

MERCATORVM.

Appellatione tria veniunt possunt, nempe numina, quasi mundi- na, & ipse actus mercandi. 2. 129. 16. 17. & 18.
De lare Gentium introducti sunt, ut homines facili in uno loco mercandi easque conveniant. 2. 129. 16.
Festus diebus heri non possunt. 2. 129. 15. Contrarium num. 20.
Et leges. 2. 129. 15. Vide *Religio* dicit. 2.
Necessitas loci, & quare. 2. 129. 18.
Permissi sunt omnibus etiam ab eo qui Principi licentia, 2. 129. 16.
Quali mensura dicuntur mercatus, qui solent tria semel, vel bis in hebdomada. 2. 129. 14.
Sunt negotiationes introductae certis diebus singula hebdomada in Civitate, vel loco. 2. 129. 15.

MERCES.

Taxatio mercedis Operatorum, & Articularum est valde utilis Reipublicae. 2. 129. 10.

MERCATORVM.

Cetera. Vide *Solentium*, *Officiale*, *Procuratorum*.
MERCATORVM.
Ex inhonestis qualitas percipere debet tempus moris Mulieris ad hoc, ut Monasterium Converteretur Urbis, & Bonorum possit succedere Mulieri. 1. 129. 54.
Probat deinde pietas, & clare i. Monasterio Converteretur praedictum succellentem. 2. 129. 56.
Et aliam ante eadem probatur. 2. 129. 56.
Tales inquirunt admittuntur ad probandum inhonestatem, & Meretricium Mulierem. 1. 129. 74.
Sed debent deponere de actibus meretricum necessario infamantibus. 2. 129. 79.

Turpeditio Meretricis consistit in alioquin libidinis profectum, & sui copiam ploribus exhibendo. 1. 129. 6.

MERCES.

Meretrices.
Meretrices in loco prope Monasterium, & quare. 2. 129. 16. & 17.
Meretrices in loco prope Monasterium, & quare. 2. 129. 16. & 17.
Meretrices in loco prope Monasterium, & quare. 2. 129. 16. & 17.
Meretrices in loco prope Monasterium, & quare. 2. 129. 16. & 17.
Meretrices in loco prope Monasterium, & quare. 2. 129. 16. & 17.

Meretrices in loco prope Monasterium, & quare. 2. 129. 16. & 17.
Meretrices in loco prope Monasterium, & quare. 2. 129. 16. & 17.
Meretrices in loco prope Monasterium, & quare. 2. 129. 16. & 17.
Meretrices in loco prope Monasterium, & quare. 2. 129. 16. & 17.
Meretrices in loco prope Monasterium, & quare. 2. 129. 16. & 17.

Meretrices in loco prope Monasterium, & quare. 2. 129. 16. & 17.
Meretrices in loco prope Monasterium, & quare. 2. 129. 16. & 17.
Meretrices in loco prope Monasterium, & quare. 2. 129. 16. & 17.
Meretrices in loco prope Monasterium, & quare. 2. 129. 16. & 17.
Meretrices in loco prope Monasterium, & quare. 2. 129. 16. & 17.

MERCATORVM.

Meretrices in loco prope Monasterium, & quare. 2. 129. 16. & 17.
Meretrices in loco prope Monasterium, & quare. 2. 129. 16. & 17.
Meretrices in loco prope Monasterium, & quare. 2. 129. 16. & 17.
Meretrices in loco prope Monasterium, & quare. 2. 129. 16. & 17.
Meretrices in loco prope Monasterium, & quare. 2. 129. 16. & 17.

MERCATORVM.

Meretrices in loco prope Monasterium, & quare. 2. 129. 16. & 17.

de penam condignam imponere valet. 1. 167. 15.
Id iuribus exercere ius jurisdictionis contra Ecclesiasticos. 1. 167. 15. 169.
Indignitas non habet quando agitur inter Laicos super solo dominio unius bonorum Emphyteuticorum. 1. 168. 44.
Mercenarium Urbis, etque Dilectus, qui facultates habet. 1. 169. 15.
Paras, seu Tribunal *Abbas* Sacerdotis nuncupatur pro causis privatis Mercenarium Terrarum, Vascorum, Hortorum, sed Viridiorum cultorum, Operariorum, ac quomodo Laboratorum, & similibus Urbis, etque Dilectus eritum in Vrbe fuit ab *Urbanis* *Villis*. & cum quibus facultatus. 1. 169. 15.
Negligentia in administratione iustitiae, quando, & quomodo puniatur tam criminet, quam criminaliter, remittitur. 1. 170. 15.
Offendens, insultans, vel percutiens Iudicem quibus poena puniatur. 1. 170. 15.
Omnes fundam. penam imponere, suspicium idem iussu debet, quod in alium ex quo negligere. 1. 170. 15.
Opinionem vulgi attendere non debet, sed solum veram rationem. 1. 170. 15.
Origini, seu domicili potest procedere contra suum Subditum pro delicto per eum commisso in alieno Territorio, & alium puniri. 1. 170. 15.
Per potest procedere reum ex officio, an solum ad querelam partu, & per accusationem. 1. 170. 15.
Parces delictis flagrum expectare debet. 1. 170. 15.
Peccat non minus in casu, quam in defectu. 1. 170. 15.
Ponam temperare an, & quando possit, remittitur. 1. 170. 15.
Per suspensum indicant, quando, & ad quod committitur, remittitur. 1. 170. 15.
Præsumitur contra Iudicem, qui adversus antiquam Curiam praeiit, & stylus novam citationem, & in sua vocatione formam inducere. 1. 170. 15.
Præiudicium tertius Iudex pro terminatione causa impedit in Scrutio, an resolvatur in consilium, vel potius causa devolvatur ad superiorem. 1. 170. 15.
Procurator prout in codicis: Vide *Procurator*, & *Recessum* potest causas, & subire alii Iudicibus, dum ei concessa fuit iurisdictio privativa. 1. 170. 15.
Reus facinorosus veniam dare an possit, remittitur. 1. 170. 15.
Reus suspensus in faciem, & nudum respondendi interrogant potest cogitare verum, an. 1. 170. 15.
Seculari vitiare non potest Molendum Ecclesiasticorum. 1. 170. 15.
Et in capite Iudicandi Clericos, & Ecclesiasticos personas. 1. 170. 15.
Sicut Iudex homines, ita ipse Iudicabitur a Deo. 1. 170. 15.
Serius dispositio non levare tenetur. 1. 170. 15.
Suspensus potest per alitudo quod ad ea, quae ad Iudicium spectant. 1. 170. 15.
Suspensus quantum, & quando allegari velent, & quae requirantur, remittitur. 1. 170. 15.
Ad perscrutandum causarum decisiones aliquando Iudices ad suspensum recedant. 1. 170. 15.
Appellatio datur ab inferiori processu eodem tempore, quo Iudex suspensus recusat. 1. 170. 15.
Causa legitima, & rationabilis, ac in scriptis Iudici proponi debet ad effectum allegandi Iudicem suspectum ex dispositione *Novi* *Reverendi*. 1. 170. 15.
Causa legitime requiritur de Iure Canonico ad allegandum Iudicem suspectum. 1. 170. 15.
Causa ad allegandum Iudicem suspectum, remittitur. 1. 170. 15.
Causa propter, aut allegatio non requiritur de Iure Civili ad recusandum Iudicem suspectum, sed iustici, quod eum canquam talem recuset. 1. 170. 15.
Causa suspensiva non fuit exprimentis coram Iudice recusato, sed coram Arbitro, vel coram Iudice, ad quem sit recursus, vel appellatus. 1. 170. 15.
Electio Arbitrorum super cognoscendo suspensum Iudicem in Causa Romana amplius non est utilis. 1. 170. 15.
Duae reculationes tantum ex causa suspensions Iudicis admittuntur, adeo ut non liceat tertio reculare, nisi ex iusta causa. 1. 170. 15.
Reus transmissi sequi solet, dum coram Iudice suspecto litigat. 1. 170. 15.
Causa coram Iudice suspecto allegata fuit nulla, & arceatua, dum appellatur etiam facti ab alteriori processu. 1. 170. 15.
Ampl. num. 15.
In Causa errat ad videndum deperat alieni in locum Iudicis suspecti allegati absque eo quod in alio deveniat ad potestatem allegandi. 1. 170. 15.
In Causa Romana facit adnegare recusatio Iudicis. 1. 170. 15.
Procedere interim in Causa Iudex suspectus recusat an possit. 1. 170. 15.
Invenitur Iudex in scriptis super iudicis non potest amplius recusari suspensus etiam denotat aliam Iudicem adducere consentium. 1. 170. 15.
In iudicio nihil periculosum Iudicem suspectum, & nihil durius, quam coram eo litigare. 1. 170. 15.
Iudicium est validum non obstat, quod Iudex fuerit allegatus suspensus, quando appellatum non fuit ab alteriori processu. 1. 170. 15.
Allegare nemo cogitur coram Iudice suspecto. 1. 170. 15.
Materia Iudicis suspecti tractantur remittitur. 1. 170. 15.
Tertius veniens ad causam potest Iudicem suspectum allegare. 1. 170. 15.

Tertius post introductum Iudicem comprehensum potest Iudicem, uti suspensum allegare. 1. 170. 15. 171. 15. 172. 15. 173. 15. 174. 15. 175. 15. 176. 15. 177. 15. 178. 15. 179. 15. 180. 15.

Ad completam Principi, & Superiori aliquando injulsi iudicant. 1. 171. 15.

Adrenas, & Excoer non accem Cives, & originarios ere ando etne, & quart. 1. 171. 15. 172. 15. 173. 15. 174. 15. 175. 15. 176. 15. 177. 15. 178. 15. 179. 15. 180. 15.

Amore vel odio, vel timore, vel pretio, vel precibus corrupti aliquando indicant. 1. 171. 15.

Bona, & Equi interponit decreta in contrariis mulierum, Populorum, & minorum. 1. 171. 15.

Meret Judicibus Equi, & Bona per interpretationem decretorum, & contrariis quanta fit. 1. 171. 15.

Nulla alia iurisdictioem exercere poterit non interponendi decreta in contrariis populi, mulierum, & minorum, quae ipsa competet privative quod ad Gubernatorem. 1. 171. 15.

Sanctus huiusmodi denominatione ad infans deservit supra Rancum, seu sedem cultibus eorum potest in Sala Palatii Communitatis *Parisiis*. 1. 171. 15.

Consensus fuit, eo quod Principes per seipso omnia expedire non poterant. 1. 171. 15.

Credere facilius in, quo liberius audient. 1. 171. 15.

Decretum interponere non possunt in contrariis quod Tassur. 1. 171. 15.

Designare administrare iustitiam faciem licet pro nam. 1. 171. 15.

Deputandi sunt ad iura reddendum. 1. 171. 15.

Dives, non autem pauperes in Iudice, & Magistratu sunt eligendi, & quare. 1. 171. 15. 172. 15. 173. 15. 174. 15. 175. 15. 176. 15. 177. 15. 178. 15. 179. 15. 180. 15.

Eligendi sunt Iudices docti, & integritate excellentes ad evitanda mora damna aliquam ex maiorem eis ipse contrariis. Iudices docti, & integritate, vel non concedunt subiectiones iustitiae, vel ea concessa facile revocant. 1. 171. 15.

Ecclésiasticis & potentia recipere an possint. Vide *Episcopus*, & *Papalatus*.

In Civitate esse debent. 1. 171. 15.

In electione Iudicem, & Magistratum, quae consideranda sit, seu quoniam qualitates habere debeant. 1. 171. 15. Vide ibi, & num. 15.

Iudices Iura variisq; periti, sana memis, prudentes, honesti, & bona moribus subiti, mansueti, patentes, faciles in audiendo litigantibus, reverentem Procuratoribus, & Advocatis esse debent, iungendo causas gravitatem cum humanitate. 1. 171. 15.

Injulle Iudicant pena, absque spe misericordiae. 1. 171. 15.

Deponere administrare iustitiam faciem licet pro nam. 1. 171. 15.

Magistri eliguntur duo Iudices, nempe unus ad signum Galii, & alter ad signum Equi. 1. 171. 15.

Nobiles esse debent. 1. 171. 15. 172. 15. 173. 15. 174. 15. 175. 15. 176. 15. 177. 15. 178. 15. 179. 15. 180. 15.

Ob imperitiam aliquando infans iudicant. 1. 171. 15.

Partes esse non debent. 1. 171. 15.

Repetant quon odio habent. 1. 171. 15.

Sedere, & audire debent causas. 1. 171. 15.

Superbi, & oblatant non recte iudicant. 1. 171. 15.

Superbi decreverit, nisi iudicia confirmata essent. 1. 171. 15.

Syndicatorum habent meriti, & suum imperium, ac ordinem iurisdictioem in Officialium, & Magistratum Iudicandum. 1. 171. 15. 172. 15. 173. 15. 174. 15. 175. 15. 176. 15. 177. 15. 178. 15. 179. 15. 180. 15.

Syndicatorum procedunt summario, simpliciter, de plano, extra Iudicem, & sola facti vixit inspecta in Scitu Ecclesiastico. 1. 171. 15. 172. 15. 173. 15. 174. 15. 175. 15. 176. 15. 177. 15. 178. 15. 179. 15. 180. 15.

Viri doctissimi, integritate, & alii praedicti virtutibus, de quibus ibi remittitur delideretur in iustitia administranda. 1. 171. 15.

Vocem inoffensum daretur contra proprium famulum adducendo voto praedictorum Collegiarum, an ultra peccatum mortale teneatur ad restitutionem. 1. 171. 15.

Actus Iudicis quantum esse debet, valde controversum est. 1. 171. 15.

Allegationem non statim circa ea, quae concernunt iustificationem interponit. 1. 171. 15.

Causa inter majores Regibus committitur, & spectat ad forensem iurisdictionem. 1. 171. 15. Sed spectat etiam potest inferioribus ea privilegio. 1. 171. 15.

Datio iurisdictionis tribuenda est potius Universitati eligenti Magistratum, seu Iudicem, quam Cardinali Legato committitur. 1. 171. 15.

Electio Iudicis, seu Magistratus facta à Communitate confirmari debet à Principe, seu Superiore. 1. 171. 15.

Ignorantia Iudicis maximum avertit Republicae detrimentum. 1. 171. 15.

Incompetentiam Iudicis allegare non potest tertius veniens ad causam. 1. 171. 15. 172. 15. 173. 15. 174. 15. 175. 15. 176. 15. 177. 15. 178. 15. 179. 15. 180. 15.

Minor viginti quinque annis Iudicis officio fungi, & eligi non potest. 1. 171. 15.

Non potest non in causa partes Iudicis, & Testis sustinere. 1. 171. 15.

Officialium Iudicis est necessarium, non voluntarium. 1. 171. 15.

Invenit quando defectus alio, sed equum suggestit, ut alium faceretur, quoniam fuit Iudicem recusare. 1. 171. 15.

IUDICIBVS.

Allegando Sensus Iudicibus ab eo constituta, quae submissa fuerat. 1. 171. 15.

Requis primus Tercerum Imperator confilio salarium ex proprio errario Iudicibus, & quare, l. 141. 6a.

Honor, & reverentia debetur, non solum ab inferioribus, sed etiam a maioribus, l. 139. 10a.

Princeps superius Iudicibus non solvens committit peccatum mortale, & tenetur ad restitutionem, si sequatur concussio, nec, & iniquitas, l. 141. 6a.

Cetera, Vide *Magistratum*.

Monie assignata olim fuit Regia Basilica, quae erat Palatium apud Lateranensem pro iure reddendo, l. 141. 7a.

Salutium Iudicibus Ordinariis assignari solet, l. 1. 33. 4.

Servanda quae sunt in Iudiciis, remissive, l. 1. 39. 9.

Est validum, non obstante quod Iudex allegatus fuerit suspectus, quando appellatum non fuit ab inferiori processu, l. 1. 113. 21.

In Iudiciis pugnant inter se litigantes tamquam in palestra, in qua Iudex est Praetor, ut de ea Iudex, l. 1. 140. 2a.

Contrarium nullum apud validum non obligationem extendit, sed tamquam fortius ligat, l. 1. 63. 12.

Contra Colonum juramentum in litem quando admittitur, Vide *Colonum*, vel *Peritiam*.

Demonstrati juramentum, 20, & quando admittitur, Vide *Demonstrati*, vel *Peritiam*.

Praetandum est si quilibet Officiali de cunctis sibi commissis bona hoc agendis, & administrandis, l. 1. 95. 1. Angli. 10a.

Cetera, Vide *Constituti*, vel *Peritiam*.

Falsum nemo praesumitur in destinatione, falsitas arguitur, l. 1. 114. 2a.

Magistratus iurare debent de recte administranda iustitia, alioquin interem administrant, sed excoecantes puniri possunt perna criminatae Majestatis, l. 1. 47. 5. & 2.

Privilegia, consuetudines, & Statuta loci observantur iurare debent, l. 1. 48. 15a.

Non tamquam abrogata, & si invalida non, & 11. Ac quae sunt contra libertatem Ecclesiasticam, l. 1. 48. 21. Et quod de Sacris futuris unia. 4.

Se iuramenta servandi, & iurare se servaturos contenta in Statutis, iure inter se diversa, & quare, l. 1. 48. 23.

Iure consensu non decedunt quicquam alia, nec potuerunt illos praecogitare, l. 1. 148. 9a.

Acquirere iurisdictionem ex legio authoritate unde Dominus feudum habet iurisdictionem ordinariam de re feudali inter suos Vassallos, l. 1. 103. 9.

Consequuntur legitima praescripta acquirunt iurisdictionem, absque eo quod requiratur titulus, l. 1. 103. 6.

Denique procedunt in Iudice inconspicue, non solum incapace, l. 1. 103. 7.

Dividunt iurisdictionem, sed illius executionem inter condominos alterius responsibus ad evadendam discordiam, l. 1. 113. 34.

Vel assignando uni totum Caltum cum iurisdictione, retribuendo alteri compensationem in tot bonis adalibilibus, sed in pecunia, l. 1. 113. 35.

In alioquin si praetenditur, probanda est, l. 1. 103. 1.

Præscriptio acquirere iurisdictionem, l. 1. 103. & Vide ibi, & 110. Deel. num. 40.

Præsumitur non potest nata libera apud inferiorem, l. 1. 103. 2.

Privativa Causae Ecclesiasticae non est perpetuanda, quando potest condigna deliquisse per ipsam imponi non valere, l. 1. 107. 14.

Privative acquirere iniquitatem consuetudine, & praescriptione, l. 1. 107. 14.

Inferius non confertur concessa iurisdictione privative quo ad habentem ordinariam, sed potius committitur, l. 1. 98. 8.

Debetur procedere in dubio, secus ubi ex tenore concessionis constat de impete concedendi privative, l. 1. 98. 9.

Ampla etiam in concessione iurisdictionis iudici illa dictio *tamquam*, vel alia verba *sine regressu*, l. 1. 101. 11.

Quia ad omnes alios Romanæ Curie Iudices concessa conferuntur, tamen amplissimo privilegio munio clausula abdicativa iurisdictionis ab aliis Iudicibus, iuncto decreto irritant, l. 1. 101. 10.

Protergo non potest iurisdictione aliter Iudicis in praedictum etiam, cui privative fuit concessa, l. 1. 101. 11. & 11.

Quicquid prorogare non possunt iurisdictionem Iudicis non fuit, l. 1. 107. 15.

Relevis apud Principem non recognoscitur Superiorem, nunquam de regalibus, & ab eo fuit, & restat, l. 1. 103. 2.

Rixae, & dissensiones sunt inevitabiles inter condominos Causae iurisdictionis, l. 1. 113. 35.

Secularis nihil habet commune cum Ecclesiastica, l. 1. 69. 2.

Struere, & condere leges est apud iurisdictionem, l. 1. 69. 5.

JURISDICTIONEM.

Clerici prorogare non possunt iurisdictionem Iudicis non fuit, l. 1. 107. 15.

Conferre Franciscus requiritur ad acquirendam iurisdictionem, l. 1. 103. 4.

Exercere quis non potest extra proprium Territorium, Dominium, & iurisdictionem, l. 1. 107. 14.

Imperatore iurisdictionem a Deo, an immediate habuerit, res, missive, l. 1. 103. 1.

Iudex Laicus iurisdictionem acquirere non potest super personis, & rebus Ecclesiasticis, non obstante quavis consuetudine, l. 1. 103. 17.

Magistratum, sed Gubernatorem, & Iudicem offendentes, aut impediunt, qui punitur, l. 1. 40. 10a.

I V 5.

Eligendi, Vide *Electio*.

In societate bonorum, sed in Civitate inuito efficit, nisi essent quae iure reddere possent, & leges adaptare secundum casum, contingentiam, l. 1. 38. 1.

Locus deputatus est in quo Ius reddi debeat, l. 1. 436. 2a.

Nemo ius sibi debet valere, l. 1. 140. 1.

Posterior violatum non potest censeri per actum praeteritum, l. 1. 144. 76.

Quae iura publici sunt, privatorum consensu subverti non possunt, l. 1. 101. 21.

Ratio naturalis, & equiva tamquam lex secreta allegari possunt, quoniam Ius totum ab eadem quoniam non proficit, l. 1. 113. 45.

Retoluto iure Datorum resolvitur Ius Acceptum, l. 1. 448. 40.

I V S C I V I L I.

Dispositio Iuris Civilis non est attendenda in materia Spiritualis, & Sacramentali, maxime quando illud Ius correctum a Iure Canonico, l. 1. 170. 18.

Iuris Communiti servanda est, deficientis dispositione Rationem totum, & Statuti, l. 1. 170. 40.

I V S D I V I N U M.

De iure Divino, ut aliquid dicatur non requiritur expressio in Sacra Scriptura, l. 1. 40. 1.

Omnia contenta in Sacra Scriptura non sunt de Iure Divino, l. 1. 40. 1.

I V S L I G N A N D I.

Acquirunt, vel ex concessione, vel ex pacto, vel ex consuetudine, & praescriptione, l. 1. 114. 1.

Incidit lignorum denegatur habentibus sui conspectu, quando Dominus fondi illi indiget, l. 1. 95. 18.

Moderate debet uti iure ligandi illi, cui competat, ne aliorum usus sit impedimento, l. 1. 95. 19.

Præferendi Iure in incisione lignorum illi in quorum Territorio Iure ligna, & arbores Extent, quibus competit Ius ligandi, l. 1. 95. 19.

Præscriptio innumerabilibus requiritur ad acquirendum Ius ligandi in alioquin, l. 1. 95. 19.

Vallibus, an, & quando competit Ius ligandi in Territorio, de bonis Baronum, l. 1. 95. 20.

I V S P A S C E N D I.

Habent commune cum aliis iura moderant eo an debet, ne aliorum usus sit impedimento, & alioquin si usus habet moderat possessionem, & tenet magnam quantitatem bestiarum, itaque habentes multas possessiones non possunt sui pastore pro eorum bestis, tunc illi possunt intrare Iudicium Communi dividendo, l. 1. 95. 19.

I V K I S P A T R O N A T V S.

Mixtum, laicorum, & Ecclesiasticorum, non subiacet reservatione, sed allocatione, licet in minor numerus Ecclesiasticorum Patronorum, l. 1. 171. 66.

Præsentatio ad Ius patronatus facta, pendente appellatione, & sententia appellabilis est, l. 1. 181. 43.

Tertius Ius patronatus, qui probari debet, ordinem authenticum documentum, non potest probari per testis, l. 1. 164. 10.

I V T T I A.

Administranda est indistincte omnibus a Iudicibus, l. 2. 47. 8.

Culpa Iustitiae est necessitas pro tranquillitate Reip. l. 1. 95. 1.

Deignitur Iudicium cumulo circumdacta, & quare, l. 1. 47. 31.

Locus esse non potest Iustitiae quando numerus patet aditus, l. 1. 95. 47.

Mediane Iustitiae tribuitur unicuique quod suum est, necnon puniunt mali, ac premiantur boni, l. 1. 114. 2.

Obedire omnes virtutes Iustitiae, l. 1. 47. 7.

Repositi, labefacti sunt, & Regna consilio non possunt absque administratione Iustitiae, l. 1. 170. 6.

Testium ex Caropatia Imperior factus est, l. 1. 44. 76.

I V S T V S.

Non est derelictus, nec semper ejus querit panem, l. 1. 41. 66.

Præferuntur pluries Iudicibus in consecutione Honorum, & Magistratum, ob excellentiam eorum prudentiae, virtutis, & doctrinae, l. 1. 171. 18.

Juvenes caleres sunt cohibendi, l. 1. 107. 18.

Proxi sunt ad maiorem, sed opera, & virtute affectu potius ad bonum, l. 1. 146. 14.

L

LABORATOIRES.

Quidam dicuntur, l. 1. 40. 1.

L A I C V S.

Delinquent subiacet est iurisdictioni seculari, & ab eo puniri debet, l. 1. 106. 1.

L A N A.

Calores quosdam Iura semel dux, quosdam semel macerata, & respecta non sunt, l. 1. 170. 16.

Leges a lana simpliciter veritas, vel adiectione aliquo signo universali venit etiam lana ricta, l. 1. 170. 17. Vide ibi.

Tincta non venit appellatio lane, l. 1. 170. 16. Limita, l. 170. 17.

L A N A E.

Appellatio venit etiam filata, donec in tela appareat, l. 1. 170. 17.

formaliter non exprefos, fed intelligenda eſt in cafibus in ea ſpecificatis, quos propria verborum ſignificatio comprehendit. l. 12. §. 1.
 Moſtaque ſanctas in ratione morali obligationem inducit. l. 2. §. 1.
 Non ſolidus imponi non poteſt. l. 1. §. 6.
 Quæ hunc eſt neceſſitate non comprehenduntur in diſpoſitione legis generalis. l. 9. §. 12.
 Sine executione eſt umbra ſine ſubſtantia, idea ſine corpore. l. 5. §. 9.

LEGES IN SPECIE.

De C. de Modis malitiæ, diſpoſitio quando locum habeat. l. 4. §. 1.
Har ad illi, C. de Secundo, nupt. cenſetur derogatum per Statutum, quando deſertur Marito, cenſetur pari etiam extenſum filijs primi Matrimonij. l. 1. §. 1. §. 6.
Irem quando verba Statuti ſunt omnino incompatibilia, cum alia diſpoſitione. l. 1. §. 1. §. 6.
Diſpoſitio l. Har ad illi, C. de Secundo, nupt. derogatiſſima in dubio non cenſetur per Statutum, & promiſſionem favore filiorum priora matrimonij. l. 1. §. 1. §. 6.
Diſpoſitio l. Har ad illi, C. de Secundo, nupt. derogari poteſt per Statutum, tam expreſſe, quam tacite. l. 1. §. 1. §. 6. & n. 6.
Imperator. ff. ad l. C. Trebell. habet locum, quumvis non probetur dolus, ſed fraus conſiliis, quando concuſus fraus evectus. l. 1. §. 1. §. 6.
Primo. C. de Conſtit. in herediſ publicis lib. 1. in quibus terminis procedat. l. 1. §. 1. §. 1.
Gravatus C. de Conſtit. lib. 1. non eſt amplius in uſu. l. 1. §. 1. §. 1.
Si quis ſupplendi C. de Lari, & Conſtit. 12. dicitur remiſſive. l. 1. §. 1. §. 1.
Si quis ſupplendi, ff. de Reſcript. & ſuper, ſum. quando locum habeat, & alia ad materiam. l. 1. §. 1. §. 1.
Quæ C. de Mandatis iudicibus. l. 2. §. 1. §. 1.
 Confignatio legitimæ filialiſſimæ. Vide Confignatio.
 Et aliquid deducendum eſt ante legitimam, ſive proveniat ex causa voluntaria, ſive neceſſaria. l. 1. §. 1. §. 1.
 Eſt quæ bonorum. l. 1. §. 1. §. 1.
 Filia l. Pare nupta, & dotata, an poſſit petere ſupplementum. l. 1. §. 1. §. 1.
 Filiorum delinquentium ſub conſtitutione, an, & quando cadat. l. 1. §. 1. §. 1.
 Filij propter matrimonij debita, præſt. detrahunt, quum locum dotalis, & quare. l. 1. §. 1. §. 1.
 Fruſtra ſunt ſuccedendi loco legitime debentur, tam æque, & contrarium matrimonij, quam poſt illius diſſolutum. l. 1. §. 1. §. 1.
 Amplia procedere etiam ſi dos conſiſtat in quantitate. l. 1. §. 1. §. 1.
 Mater in caſu teſtati Filij debent ſecundum diſpoſitionem Juriſcommuni, non autem Statuti. l. 1. §. 1. §. 1.
 Mater excaſa l. Statuti diſpenſi quum poteſt, non autem in totum ſolvi. l. 1. §. 1. §. 1.
 Pare diſſipante bona, reſubſtitue in uſum privos, & abominabiles uſus. Filij eſtere poteſt ad conſecutionem legitimæ. l. 1. §. 1. §. 1.
 Pari debetur legitima in bonis filij Meretricis, cui ſuccedit Monafterium Converterum Urbis. l. 1. §. 1. §. 1.
 Uxor in bonis Mariti non datur. l. 1. §. 1. §. 1.
 Perſonam præcedere debet in quocunque Judio, tam ordinario, quam ſummario, & executivo. l. 1. §. 1. §. 1.
 Declaratio. l. 1. §. 1. §. 1.
 Probatio ſuper leſtimatione perſonarum deſet eſſe plena, & concludens; alia ſententia eſt nulle. l. 1. §. 1. §. 1.
 Utera dimiſſum ſufficit ad reſcindendum diſpoſitionem factam à patre. l. 1. §. 1. §. 1.
 Poteſt temet impetrari omnino iudicetione enormis leſionis. l. 1. §. 1. §. 1.
 Declaratio. l. 1. §. 1. §. 1.

L. 5. §. 1. MAJESTATIS CRIMEN.

Committere delictum læſæ Majestatis humane offendit Deum, meſiſime perſonæ Principis, committit perniciem, proditorum, & criminum ſalis. l. 1. §. 1. §. 1.
 Domus demoliri in poſſit. Vide Domus Verſ. Deſectus.
 Humanæ eſt graviffimum, atrociffimum, & horrendum. l. 1. §. 1. §. 1.
 Invenitur Protergum in crimen læſæ Majestatis in primo capite commiſſe delictum. remiſſive. l. 1. §. 1. §. 1.
 Majestatis trahitur remiſſive. l. 1. §. 1. §. 1.
 Non revelans, & negans conſurationem Principi, qui eum interrogat, an crimen læſæ Majestatis commiſſe dicitur, remiſſive. l. 1. §. 1. §. 1.
 Scribitur læſus in interium Principis, an crimen læſæ Majestatis committitur, remiſſive. l. 1. §. 1. §. 1.
 Vaſallus erigens Regem, ſeu Principem, tanquam Tyrannum an crimen læſæ Majestatis commiſſe dicitur, remiſſive. l. 1. §. 1. §. 1.
 Verſus Principem, ſed Caput Reipub. occidens committit crimen læſæ Majestatis. l. 1. §. 1. §. 1.

L. 6. §. 1. T. 1. AMEN.

Læſificat agros, & læſas ſegentes facit. l. 1. §. 1. §. 1.
 Nativum, præſonariæ, uſitatum, & alia, remiſſive. l. 1. §. 1. §. 1.
 Proſectio non poteſt in viſa publice. l. 1. §. 1. §. 1.
 Tanquam pabulum reſecto terram, & plantat. l. 1. §. 1. §. 1.
 Uſus ſilvæ agros eſt acquiſitiſſimus. l. 1. §. 1. §. 1.

LEUCA.

Eſt nomen à Gallia originem trahens. l. 1. §. 1. §. 1.
 In Hispania vero ſignificat tra muliere. l. 1. §. 1. §. 1.
 Significat in Gallia mulier, & quinquies pallus. idem unum. l. 1. §. 1. §. 1.

LIBELLUS FAMOSUS.

Injurie ex libello famoſo provenient æter alia primum locum occupat, & æter indicatur, & quare. l. 1. §. 1. §. 1.
 Materiam libelli famoſi tractantes reſolvent. l. 1. §. 1. §. 1.
 Scribentes famoſos libellos dicentes, & reſolventes, tranſmittentes, & non lacerantes, quomodo pœſentantur à C. de Injuris. l. 1. §. 1. §. 1.
 Injurie. l. 1. §. 1. §. 1.

LIBERATIO.

Adminiſtrationis erroneæ, deſectioſius ſol. extorſionis in aliquibus pariter, nulla ſides eſt adhibenda, nifi omnes partium aliunde ſufficiant. l. 1. §. 1. §. 1.
 Factores. l. 1. §. 1. §. 1.
 Officium à publico deputati plime probat. l. 1. §. 1. §. 1.
 Maxime ſiſt antiquis. l. 1. §. 1. §. 1.
 Le agatur contra Subditi. l. 1. §. 1. §. 1.
 Sextum DECRETALUM ligare debet in omnibus Proſcriptionibus. l. 1. §. 1. §. 1.
 SQUALOR Oculi ad Fiere tanquam evidentiſſimus probat realitatem cambii. l. 1. §. 1. §. 1.

LIBRI.

Adminiſtrationis Depoſitarii, Vide DEPOSITARIUS, Cancellarii Civitatis. Vide CANCELLARIUS.
 Communitas apud quem eſt hereditas conſervari debent remiſſive. l. 1. §. 1. §. 1.
 Impetrat Librorum. Vide Bibliopola.
 Officium deputat ſolam ad recipiendum non credidit ejus Librum dum alia deputatus ſit ad ſerpendum. l. 1. §. 1. §. 1.
 Perſone Libri ſubſcripti ſerpiat à Conſuetudine, non probat illius ſolitionem. l. 1. §. 1. §. 1.
 Proſcriptum Legum ſolvent omnia contra Librorum. l. 1. §. 1. §. 1.
 Legum decreta, quod Pœſta nunc ſine doc. reſolventur, & quare. l. 1. §. 1. §. 1.
 Pœſta extorſum mandavit. l. 1. §. 1. §. 1.

LINGVA.

Adimenda non eſt, ex quo cum eſt peccata. l. 1. §. 1. §. 1.
 Lingva. l. 1. §. 1. §. 1.

LITUM.

Et Canapem ponendo ad eſtium mandandi in foris, ſeu canabibus Civitatis generatæ ſacror, & ſor corruptur. l. 1. §. 1. §. 1.
 Macerato Lini, & Canapæ prohibetur intrâ, vel propè Civitatem, & ſubſcripti ad locum remittit. l. 1. §. 1. §. 1.
 Meretricis. l. 1. §. 1. §. 1.

LIQUIDATIO.

Fruſtrum quomodo hiet, remiſſive. l. 1. §. 1. §. 1.
 Liquidatio. l. 1. §. 1. §. 1.

LITÆRÆ.

Agencies litterar alienarum crimini ſalis committit. l. 1. §. 1. §. 1.
 Ampli. limit. deci. remiſſive num. 17.
 Agencies litterar alienarum geve ſolus in utroque foro committit. l. 1. §. 1. §. 1.
 Bæſores litterarum Vaſallorum cum litteris, & egerunt eor portare eſt ſupè decurſum in eos gravat, remiſſive. l. 1. §. 1. §. 1.
 Religioſus occultum, vel apertum litterar, vel eorum traditio ſem retardat an incurrit peccatum mortale, & quando ille eſt conſpiciendus inter reſervatos à Clemente Filii. l. 1. §. 1. §. 1.
 Tabellarius delinquent circa portum litterarum, et potè quæ promiſſa non ſervavit, vel verſus officium non adimplevit, vel litteras occultavit, vel verſus tradidit puniunt. l. 1. §. 1. §. 1.

LITÆRÆ.

Diſtinguitur litum Reipub. eſt dicitur & quare. l. 1. §. 1. §. 1.
 Exceſſus pro extorſione litum quomodo de preceſſibus. l. 1. §. 1. §. 1.
 Ex litibus oriuntur et pluriſimum ſcandala, oche, homicidia, ſalis ſeſſimorum, pauperetates aliaque varia mala. l. 1. §. 1. §. 1.
 Flagelle duriffimum hominum dicitur. l. 1. §. 1. §. 1.
 Inter conſuetudines litum maris rabuſa eſſe ſolent. l. 1. §. 1. §. 1.
 Litum ſimile eſt Demonymo moribus. l. 1. §. 1. §. 1.
 Non vivitur aliquo ſurgit, & leſibus. l. 1. §. 1. §. 1.
 Reſectat debent licum iuribus, & ſuſter ſubſcripti. l. 1. §. 1. §. 1.
 Romani litum vitæ impoſuere ſolventum à viſito, et huiusmodi à litum litum accerent. l. 1. §. 1. §. 1.

LITIGIOSITUM.

Vide Litigiosus.
 Loca montium. l. 1. §. 1. §. 1.
 Continet negotiationem illicitam. l. 1. §. 1. §. 1.
 Loca. l. 1. §. 1. §. 1.
 Ad longum tempus dicitur quando ſalis ſit ad decennium, vel ad vitzum Conductor. l. 1. §. 1. §. 1.
 In locutione ad longum tempus bonorum Communis requirunt ſolentiffima. l. 1. §. 1. §. 1.
 Aronatus loco. Vide Aronatus, Verſ. Locari.
 Conſuetudines, & locutiones operarum cenſentur eſt conformare cum conſuetudine loci. l. 1. §. 1. §. 1.
 Contractus locationis operarum requirit certitudinem pretij, vel mercedis. l. 1. §. 1. §. 1.

D. d. c. Con-

Conventio in locutione operum est involuntarie observanda.

1. 137. & Declara 1. 45.

Yaza vel *Yezum*, & forma, que *Yezum* significat intelligitur de *Yezum*, modo, & forma, licet, & a iure permittitur non de *Yezum*, 1. 433. 11.

Penitus domus locae Megerici, que postea ad infantiam vicinorum fuit expulsa, dicitur locutione 1. de expulsiis.

1. 137. 1. Declara 1. 45.

Penitus bonorum Ecclesie abique Beneficio Apostolico est prohibita. 1. 64. 81.

Rerum Communiarum ut vales plura requiruntur, de quibus ibi remissive. 1. 34. 45.

In locutione bonorum Communiarum Secus Ecclesiasticis apostolice debet per sum circa reprobationem cuiusvis remissionis, seu decessu, & quatenus non apponatur, intelligitur. 1. 11. 8. Decl. ut ibi remissive.

Locutiones rerum Communiarum fieri solent ad extinguendam candle, vel pravis scholasticis legibus. 1. 14. 45.

Quatenus ut alliciantur ad augendum afflicti in locutione, & de locutione rerum Communiarum est offerunt primum pro sum yaza, quod nuncupatur *Sura*. 1. 47. 47.

Renovatio locutionis, an quando, quomodo, & quibus parva indicatur remissive. 1. 34. 45.

Causa modo parva convaluit. 1. 34. 45.

Legis termino locutionis expulsi, nec renovatur quando Conductor conatus tenere Prædium conductum non.

conducere locutione. 1. 34. 45.

Locuti panem Conducendum remanere in fundo, censuræ continetur renovatio locutionis. 1. 34. 45.

Palla apposta in conductore, non emendatur repetita in ca. ca. recordatur. remissive. 1. 34. 45.

Cetera. Vide Conductor.

LOCUSTÆ

Aqua benedicta, & precibus ut possit contra Locustas. 1. 136. 136. Vide num. 145.

Benedicuntur Populi, & agri ad effectum extirpandi Locustas, & quatenus. 1. 47. 147. & 148.

Benedicuntur Populi, & Agrorum formula, remissive. 1. 47. 147.

Collecta pro extirpatione Locustarum impensa solvenda est a) omnia etiam privilegia. 1. 47. 147.

Consultant in Pontificatu PAULI V. transmissi fuerunt pro extirpatione Locustarum simpliciter Annonæ, & cum amplius facilius cogendi Rallucos ad illas occidendas tota eo operum mercede. 1. 47. 147.

Pro extirpatione Locustarum, ut plurimum deputantur a Tribunali Agriensis Viri. 1. 47. 147.

Cognitio Agriensis Viri non habente editi panali, de quo in utroque. ibi. Damno perarum, & restatur etiam privilegia, & Ecclesiasticis exemptionibus Locustarum. 1. 47. 147. & 148. 149.

Conventio circa causam Locustarum inter Locutionem, & Conductorem ibi servanda. 1. 40. 119.

In locutione agrorum Viri ibi non convenerit circa causam Locustarum. 1. 47. 119.

Duplicatur, & devotus, & devotus omnis eorum edificare. 1. 47. 119.

Domini terrarum etiam privilegiari, & Ecclesiasticis cogi valent, ut mundaent eas a Locustis, non vicinificantur. 1. 47. 119. Vide ibi.

Excusantur, & anathematizantur Locustæ. 1. 47. 119. Contrarium omn. 119.

Locustæ, & bruchus, & similia excommunicantur, & anathematizantur. 1. 47. 119.

Excommunicantur, & anathematizantur qui possit contra Locustas, & quare. 1. 47. 119.

Expende pro extirpatione Locustarum id quem spectant. 1. 47. 119. & 120.

Extirpantur Locustæ variis modis, de quibus, remissive. 1. 47. 119. & 120.

Fugitur Locustæ vi ventrum, & cum eorum fura in mari, vel in flumine delata fuissent, & quare. 1. 47. 119.

Familia mortuorum illam se pepererit. 1. 47. 119.

Generationem suam ex limo erexit. 1. 47. 119.

Generatorem, corporis formam, & alia ad materiam. Vide remissive. 1. 47. 119.

Homines agens colligunt ad debellationem Locustarum, ac si adjuvantibus dimicandum foret. 1. 47. 119.

Huc, & illic errantes volant, nec in uno loco semper permittunt. 1. 47. 119.

In primo, & secundo anno non volant, nec graviter damnicant, & locustæ in tertio, & quarto. 1. 47. 119.

Mittuntur a Deo irato tanquam maleficio in Populo audire nolente vocem eius, & mandata illius contemnere, & sic uni flagellum propter scelera hominum. 1. 47. 119.

Moruntur in quarto anno. 1. 47. 119. Vide ibi.

Occiduntur Locustæ postquam sunt nati, & quomodo. 1. 47. 119.

Quo Locustarum perquiruntur in mensibus Septembris, & Octobris, illaque continentur, & concentrantur. 1. 47. 119.

Sab terra durant hyeme, & veniente mense Aprilis ex eis emittuntur Locustæ. 1. 47. 119.

Parant de mense Augusti ora condenda. 1. 47. 119.

Penitus, megra Conductori est remittenda, si omnes fructus, & leges fuerint a Locustis devorati. 1. 47. 119.

Possumus inter casus inopinatores, & insolitos. 1. 39. 109. Declara num. 110.

Inter casus fertilitatis. 1. 39. 109.

Præstata lux, vel pella, vel belli, vel penurie. 1. 39. 109.

Recurrendum est ad orationes, penitencias, & processiones publicas pro extirpatione Locustarum, & placanda ira Dei. 1. 47. 119.

Remissio afflicti debetur si ob justum timorem Locustarum Conductor debet agere. 1. 47. 119.

Remissio aut ob damnum illatum a Locustis. 1. 47. 119.

Remissio inter Locutionem, & Conductorem de faciendis, remissione penitus succedere cala fortuito, & non facta de eis, quatenus damnum non sit intolerabile, & notandus. 1. 47. 119.

Saltem negativè conceptum inter Locutionem, & Conductorem de non potest remissione penitus subire evenit cala fortuito, & non autem si eis facta Locustarum vel quem ipse impedit potest, & non Locustarum ad remissionem non tenetur. 1. 47. 119.

Recitatur debetur Conductori ob damnum intolerabile ex casu Locustarum. 1. 47. 119. Statutum locale de expulsiis Locustarum non agit Ecclesiasticis. 1. 47. 119.

Veniunt utrum Locustæ levat, & ad longinqua loca, etiam transire possunt. 1. 39. 109.

Unica expurgatione Locustarum facta per Dominos terrarum non debet satisfieri, sed requiritur diligens, & copiosa unio totius, quoties cala evenit. 1. 47. 119. Vide 1. 119.

LOTTO

Ponere, & quoque modo participare, & pecuniam pro eo recipere promittitur. 1. 119. 119.

L U C K U M D E C O N T R A M A T R I M O N I U M

Anteprium debetur etiam non contra matrimonium per verba de præstata, dummodo præstetur officium. 1. 119. 119.

Constitutio matrimonii an requiratur ad effectum consecrationis luti dotalis remissive. 1. 119. 119.

Ad effectum coequendi luterum dotali non requiritur, si tantum verborum operum. 1. 119. 119.

Matrimonium sequitur per verba de præstata, etiam non sequitur copula, deinde luterum dotali, quatenus statim dotali, quod vie luterum dotali, vel alius partem Vxoræ lute luterum debetur. 1. 119. 119. Limita 119.

Agitur ex dispositione luterum dotali, ad effectum coequendi luterum dotali. 1. 119. 119. Limita 119.

Constatuatur matrimonium etiam non sequitur, & si Statum requiritur, adhuc debetur luterum dotali, quando per illud præstenditur non lute quomodo conjungitur. 1. 119. 119. Limita 119.

Debetur Mulieri, censuræ debitum in præstata amissa yaguntur. 1. 119. 119.

Negligentia indicatur, quando agitur de detrahenda ex bono indicemulit. 1. 119. 119. Ampli 119.

Nec ex necessitate Leges vel Statuta, sed ex conventionibus Patrum, censuræ debentur voluntatis. 1. 119. 119.

Voluntatem indicatur ad includendum matrimonium legat facti per Vxorem cum luto Vxor debetur. 1. 119. 119. Decl. num. 49.

Voluntatem indicatur. 1. 119. 119.

Detrahit Viro luto mero propter onera matrimonii. 1. 119. 119. & num. 119. Ampli num. 119.

Detrahendum est ante legatum, & legatum est aliquid. 1. 119. 119.

Constatuatur quomodo. 119. Declara num. 119. & num. 119.

Sed declaratio assignatur. num. 119.

Dote constituta in certa summa cum pacto luti dotali, ac alius pro premittitur onere reportandi a Punctis, derogantibus Italia 1. 119. 119. & num. 119.

Voluntatem indicatur ad includendum matrimonium legat facti per Vxorem cum luto Vxor debetur. 1. 119. 119. Decl. num. 49.

Voluntatem indicatur. 1. 119. 119.

Ex bona Fideicommissaria emphyteutice, & subditi Dotalibus Constatuatur in Dorem assignandis, & quando debetur remissive. 1. 119. 119.

Ex bona Fideicommissaria derogari non potest, quando ad fuit bona libera, quatenus restat concessit facultatem detrahendi de Fideicommissaria pro dote. 1. 119. 119.

Expellunt Vxorem atque eam, & lute luterum dotali. 1. 119. 119.

Quid autem dicendum, si occidit lege permittitur, remissive. 1. 119. 119.

Fideicommissaria alienare potest vigore *Amis*, res que, & timore dote, quare pro detractione propter opus. 1. 119. 119.

Introducitur, ut Matrem emat, & facilius Vxor inveniat, cum eo medietate huius inveniat ad matrimonium, & ad ostendit illis subleventur. 1. 119. 119.

Marius ponit luterum dotali, si Marius agere Medicum non subleventur, & medicum non subleventur, Vide ibi modum articulum. 1. 119. 119. Limita num. 119.

Præstatur Vxorem amittit luterum dotali. 1. 119. 119. & num. 119.

Pro rata luti dotali concurrere debet in expensis funerum. 1. 119. 119.

Servitio carceris erga Vxorem, amittit luterum Dotali. 1. 119. 119.

119.

Limita si se emendaverit, bene eam tractando. 1. 1. 46.
 Pacum de lucranda dote pare favore Mariti, valet. 1. 1. 46.
 Partem in pecunia soluta dote, & partem promissa post certum
 tempus, vel peracta omniaque soluta adiecta, non po-
 test totum à marito remitti ex parte dote soluta, sed pro-
 portionabiliter se debet ex parte dote, & ex parte decepti
 dote, vel conditionis adventu respectu alterius parte promis-
 si. 1. 1. 46. 19.
 Partem dote non constituit ludo dotali per promissionem fa-
 ctam à marito de restituendo dote. 1. 1. 46. 2.
 Limita primo. Si promittit restituere totam, & integram
 dote. 1. 1. 46. 68. Submittit nam. 69.
 Limita secundo. Quando Maritus dedit facultatem habendi
 regnum contra boni propria, usque ad integram dote
 restitutionem. 1. 1. 46. 70.
 Limita tertio. Quando sequitur concordia inter Coniuges,
 in qua separatio inter Maritum remanere vult, non
 totam dote, & hanc mitti se absolvent, & liberaverit
 ab omni, & quocunque pretensione ex quavis ratione de
 causa, etiam per Aquilinum simulationem, necnon quocun-
 que per pactum perpetuum quicquam petendi. 1. 1. 46.
 71.
 Respondit potest in periculo credendum. 1. 1. 46. 72.
 Secus de lucro dote favore Mariti tantum. Iudicatur fa-
 vorabile, & honestum, & quare. 1. 1. 46. 14. & 16.
 Defectus lucrum dotali soli Viro, videtur unquam, & ir-
 rationabile, cum indicat magis bonum inter Coniuges. 1.
 46. 9. Etiam. 10. Contrarium nullo. 12.
 Defectus Mariti lucrum ex dote data habet locum in dote
 promissa. 1. 1. 46. 17.
 Defectus lucrum dotali soli Viro, non contrariatur dispo-
 sitioni luti communis. 1. 1. 46. 18.
 Faverit dotali lucrum dote Marito, tamen ex dote data,
 quoniam promissa. 1. 1. 46. 18.
 Faverit dotali, quod dotali soluta Mariti, & ad hunc
 Viti tradita, deest lucrum dote, & ideo deest
 traditio, illud deest. 1. 1. 46. 17. Limita. nullo. 1. 1. 46.
 19.
 Faverit Mariti tantum viget in quamparibus Italia Civitatibus,
 de quibus ibi. promissa. 1. 1. 46. 17.
 L U D I.
 Contra debitor ex causa ludi prohibiti denegatur actio. 1.
 1. 46. 14.
 Dicitur ex causa ludi vigere promissionis iurata non tenetur
 solvere, dum absolutioem à iuramento obtinet. 1. 1. 46.
 31.
 Ceterum, & Romanorum belli gratia facti, nempe hasta cerda-
 nando, curiendo, saltando, luctando, pugando &c. neces-
 sarii, sed, & honesti iudicio fuerunt, & reputantur, &
 quare. 1. 1. 46. 32.
 Amplius quam in pecunia soluta. 1. 1. 46. 3.
 Liciti, & probati possunt & liciti, & honesti, quocumque
 ludum quis modicum, non quovis quantitate, sed ad meram
 am in recreationem, vel boni in causa. 1. 1. 46. 36.
 In quibus forte, & fortuna duplicitur dominatur, ut casillo-
 rum, talorum, & si inter lineas probibetur. 1. 1. 46. 38.
 In quibus non forte, & fortuna, quia non est, de industria, ac in-
 genium simul, & maxime gubernatur, ut in quibus non caput
 facillimum, Ovis, Fraxinea, Pichena, Tre Jute, Min-
 chior, &c. sunt probati, & quare. 1. 1. 46. 33.
 In quibus nec ingenium, & si tantum illud dominatur,
 prout ludi Pile, Pachis, Scaccorum, Dame, & similes
 sunt permitti. 1. 1. 46. 35.
 Interdicti fuerunt ludi omnium vitium, & malitiam involven-
 tes. 1. 1. 46. 34.
 Liciti, & honesti si ludi, & quibus causa principis exer-
 ceatur, vel si dotali, & si non interveniat, vel si frequentia
 ludendi in laetitia, & contentatione transeat efficitur
 illiciti, & inhonesti. 1. 1. 46. 40.
 Lupercales & Mammæ, quæ à quavis seclis ratione inhono-
 rum fuerunt prohibiti. 1. 1. 46. 38.
 Mammæ tractantur, remittit. 1. 1. 46. 33.
 Prohibentur, & quando possunt ab Episcopo sub pena excom-
 municationis. 1. 1. 31. 15.
 Sunt ad illas tinea, quæ vellem novam corrodere, & tinea ar-
 de confumit. 1. 1. 46. 37.
 In scriptis differunt. 1. 1. 46. 33.
 L V D O.
 Affinitas ludo, seu ludere videtur an, & quando penitur. 1.
 1. 46. 31.
 & probatur esse fervida in ludo. 1. 1. 46. 44.
 Fisco devolvitur actio pro repetitione luti in ludo, quando
 illi qui solvit, vel ad quem spectat talis actio pro repetitione
 est negligens. 1. 1. 46. 38.
 Mala vario proventus ex ludo, de quibus remittit. 1. 1. 46. 6.
 Partes variæ, seu pacta in ludo Primariæ. 1. 1. 46. 30. Vide
 ibi.
 Partes committit actio furi contra eos, quoscumque ludunt cum
 fido simul. 1. 1. 46. 38. Limita ibi.
 Actio repetitur actio in ludo per furtum. 1. 1. 46. 38. Limita
 ibidem.
 Perdens in ludo Alex contra Divinum Nomen, quasi subdi-
 versum impietatem trahit, & iratus ad convicia, & blasphemias
 infans prorumpit. 1. 1. 46. 19.
 Repetito solui in ludo competit intra spacium quinquaginta.

annorum. 1. 1. 46. 20.
 Probatur competit. 1. 1. 46. 17.
 Amplius quamvis soluti viget promissionis iurata, & promi-
 sisset non repetere solutum. 1. 1. 46. 30. 31.
 Sors non habet locum in ludo, in quo indultus committitur. 1.
 46. 16. Vide ibi.
 Vincens in ludo probitio eredita, & absente pecunia nullam
 habet actionem pro conuendo eius credito. 1. 1. 46. 33.
 Inductio Decretumque Rex Gallicæ extraxit delicta, & iura
 nocturna. 1. 46. 18.
 Luctor. 1. 46. 18.
 L V D V S.
 Adhuc omni in ludo in veris, & factis viciis sunt, &
 dicuntur diti, & agrestes. 1. 1. 46. 38.
 Alie apud omnes Nationes introduci sunt. 1. 1. 46. 10.
 In quibus, & fortuna dominatur, quare sit probibitus. 1. 1. 46. 3.
 Omnes ludos in fortunæ varietate consistentes complectitur. 1.
 46. 8.
 Clerici probibentur esse nedum ludere, sed inspicere ludentes.
 1. 1. 46. 13. 14.
 Dilectio est licita, & honesta quamvis in pecunia ludatur.
 1. 1. 46. 4.
 In quo ars, & ingenium regat, & dominatur, est permittit,
 & quare. 1. 1. 46. 30.
 Ludi. Vide ibi.
 Solus ludus Alex solus olim concedebatur. 1. 1. 46. 9.
 Omnes qui permissi sunt in ludo. 1. 1. 46. 37. Declara. ut
 ibi.
 Primariæ inter ludos Alex primus locum obtinet, & hac ratio-
 ne talis nuncupatur. 1. 1. 46. 30.
 Prohibentur illi in Romanis Generalibus Status Episcopalis. 1. 1.
 46. 35.
 Prohibentur fuit ab Imperatore legimus omnis ludus Alex. 1. 1. 46.
 31.

L V D E N S.

Alla Bessera si dixerit non sum possim, quæ est scutorum
 casum, cuiusmodi postquam petiderit, eam esse numerum.
 non tenetur lupere. 1. 1. 46. 31. Declara.
 Aliquod uno ex ludibus Primariis, qui non verè non habet
 si alter pauciores habuit propter certat, abque eo quod
 pium illi ostenderet, consilio de iudicio illius, qui pame-
 riam allegavit, quidam vincere debeat. 1. 1. 46. 41.
 Minus certant habens si vincat non possit luctari nisi quanta-
 tum remittit. 1. 1. 46. 44.
 Si non remittat quantitas remittit cuiuslibet ludendi, & ut
 quæ capiat fortuna sumi restant, siue majus siue minus
 tunc qui vixit, tunc luctatur. 1. 1. 46. 45.
 Peccatum an, & quando committitur, & quando tenetur ad
 restitutionem. 1. 1. 46. 31.

L V D E N T E S.

Conventus inter ludos necessitate ludi prohiberi non va-
 lent. Ampli. & dicitur ut te nulli. 1. 1. 46. 31.
 Insistere ludum veniunt Imperator instituit. 1. 1. 46. 11.
 Pueris idem debet ad iudicium, in quibus vincit plura puncta,
 propter, si duo eadem puncta propter, in ludum duo
 puncta inter ludentes, quod unus non possit si ludo dicere,
 dicit aliter perdidit certam summam non valet. 1. 1. 46.
 26.
 Partio inter ludos ludentes ad primarium suum invito altero ex
 ludentibus recedere non valet, sed tenetur illud observare. 1.
 46. 47.
 Partio inter ludos ludentes ad primarium suum invito altero ex
 ludentibus recedere non valet, sed tenetur illud observare. 1.
 46. 47.
 Partio inter ludos ludentes ad primarium suum invito altero ex
 ludentibus recedere non valet, sed tenetur illud observare. 1.
 46. 47.
 Ludens si in principio ludi primariæ conveniens semper facere
 pacta, & pacta solita non possit recedere, nisi de commu-
 ni consensu, sed tenetur servare. 1. 1. 46. 40.
 Pecce contra ludentes, ludo assilentes, commoditatem lu-
 denti dantes, balcanum tenentes &c. quæ, & quando locum
 habeant. 1. 1. 46. 34.

L V S O R.

Clerici ludi privati potest Beneficio obtinere nisi desistat, pre-
 cedentibus tunc monitionibus. 1. 1. 46. 14.
 Coitus Beneficii facta Clerico occulto lutori est irritanda. 1.
 46. 14.
 Pueri lutori facta est ipso iure nulla. 1. 1. 46. 14.
 Metum lutori, vel à Confessor, vel à rectoris lutori, vel à
 rectoris, vel aliter occasione ludi factum, an, & quando va-
 let. 1. 1. 46. 14.
 Marum lutori an, & quando puniatur flares Constitutione, seu
 Statuto imponere potest lutori. 1. 1. 46. 34.
 Rigorose procedi voluit Summus Pontifex Innocentius XI. contra
 interfectores ludi, & ab hac tenore. 1. 1. 46. 16.
 L V P A N A R.

Appellatur Nocturnum. 1. 1. 46. 33.
 Lupa, in qua Meretrices prostituuntur. 1. 1. 46. 30.
 Instituta Lupanaria, seu delictum in populo Civitatis non
 ita facile praeclari valet. 1. 1. 46. 35.
 Nomen Lupanarium delinquentium fuit à Nuntio Romæ cogno-
 mine Lupa appellata. 1. 1. 46. 30.
 Lupa appellabatur illa femina, quæ corpus suum vulgabat.
 1. 1. 46. 30.

L V P A N A R I A.

Inductio Rex mandavit non permut Meretrices morari pu-
 blice in Civitatibus, & Villis, sed morari debent in aliquo lo-
 co.

coram eo non folitario, fed publico ad hoc deputato, & quare. 1. 188. 31.
 Erant antiquum in Iherofol. 1. 187. 28.
 Tolerari non debere in Civitatibus. 1. 188. 34.
 Tolerantur ad evadenda impora Italia. 1. 186. 16. & 188. 34.

L V X V S.

Bolle Summorum Pontificum praeferendi modum veltendi ad cohabitum luxum. 1. 87. 84.
 Damna recentiorum. 1. 88. 81.
 Dives augere in dies ob luxum mulierum. 1. 88. 82.
 Ad doli reusum accorpiendum animorum, praedictorum occidendi legum vitorem curvari, & vide fup. 1. 89. 8.
 Excellituras declinare fecit Relp. Romanam, Sparianum, & alii. 1. 88. 80.
 Mulier portare non potest vellimenta ferica vetera, dum Sero- rorum prohibet Mulieribus povi- & vellimentis ferica. 1. 269. 2.
 Mulierum luxum, ut *Diapfai* fup. non faveat caritatis remedium, de quo ibi additur. 1. 269. 2.
 Cetera. Vide *Feminarum*, *Familia*.

M
MACELLARIUM.

AS Macellarium dicitur, & fentia. 1. 170. 4. & 5.
 A latrone prepi pellum Macellarium facta a Graecis non admittit appellari filitipia. 1. 171. 4.
 Boves Arantini molari non poffunt. 1. 170. 14.
 Canes animalium ex infamato mactorem, ac putidas, & fcedas vendere quodvis audent. 1. 170. 13.
 Clerici, quique facerdotibus profectus prohibita est a Macellariorum. 1. 170. 5.
 Cui poffunt ad accedendum eorum agere. 1. 170. 9.
 Locum Macellarium, & Locorum Regionum, & quare. 1. 170. 6.
 De ceteris Macellariorum eodem fuit ad folvendum fumatia. 1. 171. 30.
 Delicta Macellariorum Urbis cognofcuntur tñi à Confervatoribus, quam à Graecis Praefide. 1. 171. 4.
 Digni funt à mactandis pecoribus, & quadrupedibus. 1. 170. 11.
 Ditiones dicit Macellarii non extendantur ad Creditores fup- plicis pro pretio animalium mactam in Urbe non trahentes. 1. 171. 33.
 Metellorum ditiones ad folvendum pretium animalium emptorum non dantur. 1. 171. 10. Vide n. 34.
 Fraudis, & varia delicta committunt, de quibus ibi, remiffio. 1. 170. 13.
 Genuum dare an, & quando prohibetur fñ Macellaris. 1. 171. 17.
 Infames animalia mactant, ex carnis graviores, & pinguiores efficiantur pinguetius fime. 1. 171. 16.
 Mactari fñ inter fe coftituerunt certam legem inftanti. 1. 171. 16.
 Lanes, Macellarii, & Beccarii pro fynonymis iudicantur. 1. 170. 13.
 Lanes à lanando appellati funt, & quare. 1. 170. 13.
 Mactare non tenentur mli animalia, quae pro tempore funt deftinata ad mactandam. 1. 170. 9.
 Monopolum committunt, quando conjunctis criminis omnia animalia circum eunt, fervant, & certam annuam quantita- tem ad Macellum deferunt, ut citius vendant. 1. 171. 19.
 Obligati mactare animalia pro ulu Civium per totum annum non tenentur mactare, nifi ea animalia, quae juxta Regionis, & temporis ftatum Macellaria foleat. 1. 170. 10.
 Mactare carnes pro hominibus certi loci cum fectus particulari- bus non tenentur pro hominibus addite, verus fi per verba collecta. 1. 170. 11.
 Pecora graves etiam corporales, & inominiofe iugofectas fuerint Macellaria non folvuntur debita civilia contracta pro pre- tio animalium. 1. 171. 12.
 Pondus iuftum non tradentes, vel utroque injuftis ponderibus, quae penna puniuntur. 1. 171. 18.
 Praefes Graeciae Vacatorem praeftatit cogit ad recipiendum pel- les à Macellaria, & pretium tradendum. 1. 171. 42.
 Pretium carum per Macellaris vendendum taxari foleat. 1. 171. 30.
 Solvere promptè tenentur pretium animalium emptorum. 1. 171. 30.
 Statutum, feu Confitutio prohibens Macellaris doli ditionem ad folvendum pretium animalium emptorum est fauocabus. 1. 171. 31.
 Veteraria fñ 1. 170. 13. praefici Macellaris certum tempus ad folvendum pretium animalium emptorum. 1. 171. 31.
 Textas facere foleat ad prohibendum eorum creditum. 1. 213. 74. Vide nom. 76.
 Venderi non poffunt carnes nifi in locis deftinatis. 1. 170. 8.
 Magdona, Vide *Captivitas*, *Vetuli Mactant*.

M A G I S T R I.

Capitane Magiftr. Difcipuli, an, & quomodo poffit. Vide *Capitane*.
 Potitum, Vide *Curio* pro *Tabellarii Potitum*, *Tabellarii*, *Schola electio*, & *Capitane Magiftri* fpectat ad fpeciem cum Capitani, Contrarius, quod fpe- tet ad De curio colla- gatur. 1. 247. 26. & 251. Difcipulo.

Erudit, & doctus in Civitate Verulani facta fuit à Canonico Antonio de Franchis cum reftitueretur electiohis ejus Familiae. 1. 247. 29.
 Reatus Magiftri Scholae circi Fidem Catholicam, Doctrinam, Chriftianam, & bonos mores fpectat ad Epifcopum. 1. 247. 29.
 In quibus Ecclefia Cathedrali requiritur pro influendis Cleri- cis, & alior. 1. 246. 19. & 20.
 Praefectum ad hoc mittere debent Magiftri Scholae in mibus Epifcopo. 1. 247. 28.
 Si vultis, poffunt debet, & in quibus fententiis, & virtuti- bus erudit debet Scholae. 1. 247. 24.
 Cetera. Vide *Schola*.

M A G I S T R A T V S.

Antiquum effi Jures ordinatus Officij Graeciae. 1. 177. 19.
 Antiqui debentur, & continentur ad contumaciam patre recedant. 1. 177. 19.
 Civitas coultare nequit abfque Magiftratu. 1. 176. 14.
 Civitas reituit in m. qui reituerunt, & remanent. 1. 176. 14.
 Concillium effi Magiftrum propriam iudicacionem etiam po- tentiali iudicio deferbere. 1. 176. 6.
 Confervator Urbis, qui numeratur inter majores Magiftra- tus, an poffit con-venire. 1. 176. 15.
 Conveniri an, & quando poffit durante officio. 1. 176. 15. cum feqq.
 Convenire an poffit cum lubus. Vide 1. 176. 15. & 176. 15.
 Decreta, & refolutiones, contrariet, ac omnia acta Magiftratus, & Comitum Civitatis capiant debent non poffunt. 1. 177. 9.
 Etenim Officium, iulianum vendens conuenire. 1. 176. 13.
 Honorandus effi etiam non fundus. 1. 176. 14.
 Imperium, & auctoritas Superiores, & Magiftratus ejus de- creta, & mandata non obtemperantur, vana, & ruitia re- putantur. 1. 176. 13.
 Inter reuocari extra formulam ibi, remiffio praefentum, antequam iudicacionem exerceat nequeat. 1. 176. 13.
 Et iurisdictionem poffit in die Feftivo. 1. 176. 13.
 Si non effi Officium. 1. 176. 13.
 Mactare, fca fcedas mactare, Jures fca, conveniri non poffunt durante eorum Officio, & quare, nec convenire. 1. 176. 14. & 176. 14. & 176. 15.
 Dignus effi Officium, & Magiftratus habere mactum, & mactum imperium, & iudicacionem. 1. 176. 13.
 Mactum imperium reituit penei Praefide Provinciae, non autem per Magiftratum municipalem. 1. 176. 13.
 Miores dicuntur, qui funt imperio, aut poffellat funt, & habent fupremam iudicacionem. 1. 176. 13.
 Municipales iurisdictiones habent circa pñi Foro venales, ca- ritumque pñi taxare poffunt. 1. 176. 13.
 Municipales, & Deiores Civitatum comprehenduntur fub nomine Magiftratu. 1. 176. 13.
 Municipales, fca miores conveniri poffunt durante eorum offi- cio. 1. 176. 13.
 Contrarium effi iurisdictionem, quod non poffit concedere, nec convenire. 176. 13. Ampli. unius fca quomodo concedere reituerunt Praefide, quod concedat falva pñi- tione. 1. 176. 13. & 176. 13.
 Municipales Civitatis non habent totum imperium, fed fclid reituit penei Gubernatores, & Praefide Provinciae. 176. 13.
 Necessaria funt in Civitate. 1. 176. 13.
 Non folunt Magiftratu, fed iudicem, & Gubernatorem, mactum fca, & pñi pñi, & quae pñi. 1. 176. 13. & 176. 13.
 Oblatus ad folvendum pro familia eorum pecuniam civilem, & criminalem tenent tantum de pecunia, non de capto- rum. 1. 176. 13.
 Periculum effi debet, & quare. 1. 176. 13. Contrarium n. 42.
 Probat debet impedimentum, & quod in non fufficit impedi- tur, omnia fca macta adimplet. Nec non docere, & fcedit omni conueni mediante recurru ad Superiorem, ad ad Principem. 1. 176. 13. & 176. 13.
 Probatum obfervantiam legum, & ftatutorum puniri debet. 1. 176. 13.
 Punitum funt fi facinora vindicare oportet. 1. 176. 13.
 Tenent de omnibus gellis, neglectis, an omiffis per equi Offi- ciales, mactum Civitatis tantum. 176. 13. Ampli. n. 37.
 Cetera. Vide *offi*.

M A G I S T R A T I V S.

Cominitio in adimplendum Officium fcaie tempore praefi- ci prohiberi debet, prout iniquus prohibetur erat Ma- giftratus, & Officiales cum mactatione intervallo mactam. 1. 176. 13. Limita n. 12.
 Saltem Magiftratus adimplendum non folum fufficiens effi debet pro congrua illius, & fcedit iudicacione, fed etiam tñi, ut aliquis fumum reituerit valcat pro locature. 1. 176. 13.
 Ceterum Magiftratus, & Iudices à pñi pñi conftituendum effi etiam Praefide, feu Iudice, & quare. 176. 13. & 176. 13.
 Sordet, avanta, & rapacit in Magiftratu, & Superiores effi iudicem, & pñi Divino, quam Humano. 1. 176. 13.
 M A G I S T R A T V S C E N T V M.

Centum Cives Zelandiae Foveant una Civitas, horum ad- huc fcaie ex habuerunt Gubernatorem, & Superiores pro defensione, & tranquillo, & pñi fcaie Civitatis. 1. 176. 13.
 Diverfit effi alio Magiftratu. 1. 176. 13.
 Iurisdic, & fcaie mactum pro compoficione mactum, & diffen-

bonum, & iniuncturum. l. 14. 11.

Origo. l. 12. 6.

Privilegia, & meritis concessi fuerunt. l. 13. 7.

Prus erectus fuit Faventis, quam in alios Civitatibus. l. 13. 8.

Utile. l. 11. 8.

MAGISTRATUS VIARVM.

Emolumentum omnino, seu pro pretio suum publicorum in beneficium Tribunalis, seu Magistratus Viarum, seu implementum eius onerum, & praestium in expurgationem Viarum convertitur. l. 172. 10.

Iurisdicito, & facultates. l. 170. 10. & 171. 22.

Qua, & eiusque iurisdicito quoniam olim erat. l. 169. 16.

Talis emolumentorum Tribunalis Magistratus Viarum, etiam

Ministrorum tenenda est officia. l. 171. 23.

MA G I S T R A T U S V I A R V M.

Affector Magistrorum Viarum. Vide. 49. 6.

Officium Affectorum Magistrorum Viarum Verbo suppressus fuit.

l. 170. 16.

Carectis, & carectis intervenient pro mero, simplici, vero,

& absoluto usu proprio Dominum subiacent solummodo emolumentis aliquo debet Magistratus Viarum. l. 166. 14.

Concedunt una cum Emolumentis Camerario suis, & loca publica. l. 166. 7.

Depurantur a Pontifice quolibet anno, l. 166. 7.

Emolumentum suorum quatuor centum assignatum fuit culti-

bus Magistro Viarum. l. 171. 11.

Facultas in concedendi loca publicis aquis, vel ex causa dire-

ctionis viarum, vel demolitionis domorum competet. l. 167. 10.

Iurisdicito, & auctoritas Magistrorum Viarum Verbo tenuit, l.

166. 6.

Licentiam concedunt pro directione filii suus publici a Cardinali

Camerario concessi. l. 166. 6.

Licentiam concedunt retinendi curas, carectis, barocas, alia-

que summa intrinseca, & pro illis exigunt emolumenta, l.

167. 11.

Pontifici concessi fuisse, & loca publica in Vrbe mediante Chiro-

grapho, cuius executionem committit, vel Cardinali Came-

rary, vel Praefato, & Magistratus Viarum. l. 167. 10.

Pretium retrahunt ex concessione fuisse, & loca publici depo-

ndunt in his Sacro Monte Petrarum, vel alibi, & erogant in

opus publicum. l. 166. 9.

Reverendi, & recognoscere debent saltem semel in anno propria

simplicibus Vires Consiliiis distribuit Viarum. l. 173. 34.

Cetera, Vide. 49. 6. & 171. 11.

MAIOR PARS.

Major pars Partium, & Consilium sufficit, quando pluribus

data est facultas a lege, vel Scraturo, quousque sit, quando

concessa est ab homine, l. 17. 71.

Limita quando Constitutio, vel Scratum disponit maiorem

partem non sufficere. l. 17. 72.

MAIOR PARS.

Major pars Partium, & Consilium sufficit, quando pluribus

data est facultas a lege, vel Scraturo, quousque sit, quando

concessa est ab homine, l. 17. 71.

Limita quando Constitutio, vel Scratum disponit maiorem

partem non sufficere. l. 17. 72.

MANDATUM PROCURAE.

Mandatum procurae requiritur abique oppositione Patris, alius

2. l. 180. 19.

Amplius procedere non debent ratificatione gestorum, & in-

nullitas ex defectu mandati proceat est una ex tribus, & infa-

mantur, & innull in aliam causam, patet insubstantiam, l.

179. 18.

MANDATUM SUSPICIONIS FVGÆ.

Carceratur vigore mandati suspitionis fuge, & innotuit eovere

de se representando tantum, an de stando iuri, & etiam de

iudicando solvendo, remittit. l. 179. 16.

Contra debitorum habentem bideiorem non potest relaxari

mandatum suspitionis fuge. l. 178. 30.

Nisi quoque suspicetur, & correus allegatus fuerit suspectus,

l. 178. 31.

Imo non sufficit iurare suspectum etiam bideiorem, si Nota-

rius suo iurico conditionem receperit. l. 178. 31.

Detentatio carcerum debitorum pro validitate suspitionis fu-

ge debet esse iurata, & ostendit. l. 178. 14.

Praeterea, non solum si facultatem laborat, sed etiam multis

moribus, & mala conversatione notetur, vel interdictibus,

vel ludia se applicent. l. 178. 16.

Executio debitorum carceris sui vigore mandati suspitionis fu-

ge mediante cautione de stando iuri, & iudicando solvendo,

l. 178. 35.

Executio vigore mandati suspitionis fuge revocanda est, dum

post eam non probatur suspicio fuge, & deterioratio. l. 178. 11.

Limita num. 12. & 13.

Invenit fuit, qui occurrat indemonstrari creditoris. l. 177. 1.

Invenit fuit, qui occurrat indemonstrari creditoris. l. 177. 1.

Invenit fuit, qui occurrat indemonstrari creditoris. l. 177. 1.

Invenit fuit, qui occurrat indemonstrari creditoris. l. 177. 1.

Invenit fuit, qui occurrat indemonstrari creditoris. l. 177. 1.

Invenit fuit, qui occurrat indemonstrari creditoris. l. 177. 1.

Invenit fuit, qui occurrat indemonstrari creditoris. l. 177. 1.

Invenit fuit, qui occurrat indemonstrari creditoris. l. 177. 1.

Invenit fuit, qui occurrat indemonstrari creditoris. l. 177. 1.

torem relaxare mandatum suspitionis fuge ad factum pro

redditione rationis, secus si pro eadem quatuor. l. 177. 12.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

Postquam immobilia non potest suspectus allegare. l. 178. 18.

rum, quando locum habet. l. 344. 16.

Cætera. Vide *Arripit*.

M A T R I M O N I U M.

Ad iniciandum homines ad matrimonium, Romani ut sunt primum, & pœna, de quibus. l. 249. 3. & 4.

Coniugium Matrimonium iuxta dispositionem Sacramentum Canonice

genuum à Seculo laicali imponitur non meretur. l. 473. 31.

Contrahere non possunt cum subditi Magistatus, eorumque

filij & ipsorum ministerio. l. 490. 36. Vide n. 1.

Unius familiaris abſque conſenſu Parentum valet de Jure Canonico

tam antiquo, quam moderno, & contrarium tenentes reproban-

tur. l. 469. 1. cum ſeqq. Contrarium tenentes repro-

bentur n. 31. Vide ibidem de n. 7. ſeqq.

Matrimonium à filij familiaris ſine conſenſu Parentum

contracta irrita eſſet & Parentes ea rata, vel irrita facere po-

ſſet, ſuſcitantes damnant à Sac. Concil. Tridenti. ſeſſ. 24. cap. 1.

de Reformatione. l. 469. 2.

Contractum inſolentibus Parentibus appellatur adulterium. l.

469. 7.

Contractum à filij familiaris ſine conſenſu Parentum, pro raptu ha-

betur. l. 473. 36.

Cum indigis contracta à filij familiaris contra voluntatem Pa-

rentum inſolentem exiſtam habere ſolent, & quare. l. 473. 41.

Excommunicationis pœna impoſita à Seculo laicali filij familie

contrahenti Matrimonium, abſque conſenſu Parentum non

tenet. l. 473. 37.

Abſque conſenſu non poſſet filius familiaris contrahere Matrimonium

abſque conſenſu Patris. l. 473. 38. Et quod ſi cum indigis

remiſſe. l. 473. 39.

Patris i. contractum Matrimonium filij familie inquire debet

conſenſum tam inter Sponſum, & Sponſam, quam eorum

Parentum. l. 473. 10.

Parentum mortale contrahit filius familiaris contrahens matrimo-

nium inſolentibus Parentibus. l. 469. 6. Decl. n. 9.

Maxime ſi cum perſona indiga, ſed remiſſe Patre. l. 469. 8.

Parentum conſenſus in contractum matrimonium ſine requiritur de

honeſtate, non ſeriem de neceſſitate. l. 469. 5.

Patris poſſeſſi non accenditur in contractum matrimonium filij fami-

liarum. l. 469. 3.

Cætera de matrimonio eadeſſem. Vide l. 469. & ſeqq.

Homines non ea facile contrahunt matrimonium, ſicut Mulie-

res. l. 469. 7.

Impotentia perpetua, & nulla arte fanabili alterius Coniugis

probat, & matrimonium à principio eſſe nullum. l. 351. 30.

Ad 3. art. tempore, vel dubio, tunc requiritur licet ſola

crimialis patientia, pro faciendo copula coniugalit expre-

ſſentia. l. 351. 31.

Libertas omnimodo i. contractum matrimonium requiritur. l. 469. 4.

Parentes ſcimus filium, vel filiam contracturus eſſe indigent

& indigent matrimonium, ex quo ſciant, & indicet

exiſtut eorum poſſunt, quædam illi valet mediante recar-

tu de Superiores. l. 473. 40. & n. 4. Ampl. n. 4.

Proximam iurari homines poſſunt ad matrimonium. l. 469. 5.

Prolem legitimam Remp. præſtat, & immortalitatem artiſticole

introducitur. l. 469. 2.

Reges, & Principes Seculares non poſſunt, quidquam valde

ſuſcitare tam circa eligendum Matrimonium, ſiquid circa impedi-

menta, & diſcrimina alius, cum id ſi reſervatum Eccleſiæ

privative quod ad omnes alios. l. 473. 44.

ſtatutum, Conſtitutio, & alia diſpoſitio adimittit Lucrum in

caſu Matrimonium contractu cum ſolente, vel ſine genere per-

ſonarum valet, ſecus ſi ſimpliciter prohibet Matrimonium

cum ſolente, vel alio genere perſonarum. l. 473. 45.

Impetum pernam filij familie contrahentibus Matrimonium abſ-

que conſenſu Parentum valet, & quare. l. 473. 24. Contra-

rium n. 31. & quare n. 27. ac 18.

Ita ut ſi ſoluta Lucus velit procedere, & exigere pernam ſta-

tutum poſſit per Iudicem Eccleſiæſticum induci. l. 473. 26.

Proſcribi filij familie conſenſum Matrimonium ante vigintiſimum

annum ſub pœna ammiſſionis dotis valet. l. 473. 46.

Superior Eccleſiaſticus ſolummodo poſſet ſine concedere i. ma-

teria Matrimoniali. l. 473. 20.

Valet argumentum à matrimonio carnali ad ſpirituale, & e con-

tra. l. 469. 4.

M E D I C I N A.

Currunt eundem morbum diverſi pharmacie inſpecta diverſitate

roboris, temperamenti, ac ætatis ætatis. l. 68. 9.

Remedia, & medicamenta contrarius prioribus datur aliquando

utitur, & quare. l. 68. 8.

Salutari an, quando, & in qua quantitate debeatur remiſſe, l.

34. 41.

M E D I C I N A.

Habet ad tempus amariſſimum, ſed deinde fructus doloris ſa-

lutæ morantur. l. 5. 10.

M E D I C I N A.

Ad quod tenetur etiam in foro poli remiſſe. l. 84. 43.

Curruſque eligitur, & quo ſalutari. l. 84. 18.

Conſtitutionem peccatorum minimum ſuſcipere. l. 84. 44.

Deſerere non tenetur minimum, qui moritur conſenſus non ſuit

petitum, & quare. l. 84. 45.

Eccleſiaſticus cum tenetur, licet poſſit pro ſolutione ſalutari à

Communione ſibi conſultum non poſſit cogi, ſi ex redditibus

quibus ſi ſolvatur. l. 84. 47.

Si vero ſolvatur ex contributione, que ſit à ſingulari, tunc Epi-

ſcopus permutare poſſet. ut per Eccleſiaſticum Medico datur

aliqua ſumma contrahitur voluntaria. l. 84. 47.

Eligenda eſt in Conſilio generali. l. 84. 39.

Et cum conſilio omnium, nam non ſuſtinet maioris partis, l.

84. 40. Aſſimilatur.

Et diſcretioſius conſultis in electione, electio devolvitur ad

Iudicem. l. 84. 41.

Vitare non poſſet minimum ultra tertiam diem, ſi non conſat

de conſolatione peccatorum in ſua. ſi videtur, incerti poſſent,

de quibus ſi. l. 84. 42.

Viventes cum Eccleſiaſticis eorum expenſis non tenentur ad

contributionem ſalutari Medici à Communione electi. l. 84. 44.

M E L I O R A M E N T A.

Conſiſtentia in plantatione Vitium, & arborum, ut dicantur

probat, que requiritur. l. 69. 9.

Conſiſtentia ſi plantatione Vitium, & arborum, conſideranda ſunt

de tempore, quo facta fuerint, nulla habitatione eorum in-

cremenſis, & aere. l. 69. 91.

Facta per Colonum, & Conductorem ad breve tempus etiam

nolo, & ſolum ei compenſi actio reperiendi expenſas contra

Donum. l. 69. 86.

Veritas meliorationis quantum oncupiſcantur. Vide Colonia. Ca-

lone.

M E L I O R A M E N T O R I U M.

Conductor facti ſervus ſuos melioramentorum bona fide ſan-

ctorum. l. 70. 91.

Maxime procedit ad melioramentis boni fide factis ante motam

litam. l. 70. 94.

Fugit lux pendente percepti ex melioramentis antea factis

ſervat ad melioramentum. l. 70. 91.

Per Colonum, ſed conductor percepti ex Vinibus, & arbori-

bus placet non imputatur in melioramentum. l. 70. 92.

Io reſpectu melioramentorum conſiderantur in plantatione vi-

na, & ſecunda ratione et aliam plantationum præſtatum

compenſari ceteri laboribus cum ſolibus perceptis. l.

69. 91.

Præſtatur terminus ad liquidandum melioramenta in genere

probat, ſi in termino præſtato non liquidetur, conceditur

manutentio locatori, præſtatur cauſe de reſcindenda noti-

ficatio poſtquam fuerint liquidata. l. 69. 88.

Probat melioramentorum in genere debet eſſe plena, & con-

cludens. l. 69. 87.

M E M B R U M.

Nocivum amputari debet, ne reliquo corpori nocent. l. 373. 9.

M E N D I C A N T E S.

Conviſus de mendacio habetur pro conſeſſo. l. 284. 5.

Deus ſummoſque dilexit pauperes, & miſerabiles Mendicantes.

l. 198. 1.

Omnes Mendicantes non ſunt digni elemoſyna. l. 198. 1.

Potius conſiderantur validos quantum ſunt. l. 199. 6. &

6. 7. & n. 4. Vide n. 1.

Regulares Mendicantes ex privilegio poſſident bona, & pecu-

niam in communem. l. 199. 16.

Validi, & oronem ſine decoreſe Cigariis, nec aliud ſunt, quam

manipulus ſorum, & ſerena pellimorum habentium. l. 199. 6.

Et non vagabundi qui eſſe poſſunt, & qui tales dicantur. l. 199. 9.

Mendicantes, qui ſimpliciter mendicant nihil aliud ſignificant

quam qui mendicant inſolentem inſolentem, & ſolida.

l. 199. 6.

Regum dicantur. l. 198. 3.

Nobiles quomodo ſuccurrantur Evangelio. l. 199. 11.

Per præparandis, vel qua ratione eorum obſervantia en-

blematis palam elemoſynam petere clam, & occulte ſu-

dicant. l. 199. 10.

M E N D I C I T A S.

Alia eſt licita, alia illicita. l. 198. 2.

Illicita dicitur, quando ex cupiditate habendi divitiis, vel vi-

ctum ondo, aliquid proprium labere poſſit vel victum parare.

l. 198. 1. vel ex proprio labere poſſit vel victum parare.

l. 198. 1.

Reus prohibetur ſe. l. 198. 4.

Licita appellatur, quando pauperes neceſſitate cognoscit, ut prius

qua omnino parata, & ad laborem manuſuſcipiendi medi-

cant, ut ab aliis auxiliis. l. 198. 2.

Valida, que dicantur. l. 198. 1.

M E N S I S.

Quot diebus conſiſtantur, remiſſe. l. 214. 14.

M E N S U R A T I O.

Denegatur quando de diſtancia conſiſt ex vulgo opinione. l.

131. 11.

Adſpectu & tabule menſurarum per pericula quadrata pedum

decem pro quolibet. l. 112. 26.

Frumentum. Vide *Frumentum* reſi, *Menſuram* Rabbinicam.

Facienda eſt per eam quando agitur de diſtancia præſcripta à

Conſtitutionibus Apoſtolicis ab ſano Conſueſſu ſecundo ab alio

ſano canone. l. 131. 13.

Per ſeriem reſiſti i. vero, per ſeriem rectam ſeri non valet,

facienda eſt per ſeriem, ſervato diſpoſitione, quod nullus poſſit

ſine Potenti, qui ſit vicinus per quinquaginta milia. l. 131

32. Contrarium, quod tunc menſuram faciendam ſi per loca

ſolida, & conſuetudine. l. 131. 14.

Per ſeriem ex ſe ſeriem non poſſet per ſeriem frequenter, vel per

agrum, vel ſecundum vulgi opinionem an, & quando ſi fa-

cienda. l. 131. 32.

Perſonam breviorum, quam poſſet tenete poſſet per agros, &

ſervat, & ubi per terram ſeri non valet, faciendam eſt per

agrum, quando agitur de diſtancia à Tortoreto per tot milia-

ſia. Vide ibi de 134. 32.

Verus constitutus fuit locus nuncupatus in *Vasione*. 1. 588. 37.

M E R E T R I C V M.

Fili legitimi & naturales Meretricum Dignitate succedere Matris naturalis cum naturalibus tantum. 1. 590. 61.
Natus Meretricum est talis actus, ut non possint amplius relictus in terro loco. 1. 588. 42. & 43.

Ordo, & Inventio Meretricum quanta foret. 1. 587. 10.

M. E. T. R. I. C. N.

Ad restitutionem recepti pro meretrice non tenetur. 1. 599. 154.

Decur ex forma, & quae pudori suo non parendo impediunt, vitiis ducit, & publice sui corpora quantum facit. 1. 586. 12.

Sexualium libidini pater Meretricis dicitur. 1. 586. 3.

Quae sexualium patrum libidinis exhibet omniaque cetera delictum, mercedem, quousque gratia corporis sui copiam facit Meretricis dicitur. 1. 586. 4.

Fructus adhuc appellati possunt. 1. 591. 96.

Constitutum in hoc. De hoc. 1. 591. 96.

Amplius procedere statim ad effectum annullandi Testamentum, vel successione favore Monasterii Converteriarum. 1. 593. 97.

Censur, quando ingressa est in Monasterium. 1. 594. 109. Vide ibi.

Censur, quando per trinitatem ante obitum fletu cuncta, & publica. 1. 594. 104.

Censur, quando pluries oblata fuit occasio peccandi, & tamen desistit. 1. 594. 106.

Per admittit ad habitandum in honesta vicinia. 1. 593. 99. Vide ibi.

Non inficit ex sola cum erate semel, & infirmare nisi alie con-
fessio, & penitentia concurrat. 1. 594. 107.

Tam solus confiteri ad exclusionem Monasterii Converteriarum
Urban quando in fuit, confitetur confiteri, vel Religiosum
profundum Monasterium Monasterium ingreditur, sicut si Ma-
tronicum contraxerit in articulo mortis. 1. 594. 109. &
num. 112. & 113.

Frugendo si Virgine si fuculo de extorfit aliquam considerabilem
sumam, pro copula carnalis tenetur ad restitutionem luminis
excedit. 1. 594. 110. Vide ibi.

Formis amore capta alicui sui copiam faciens, Meretricis dici
non potest, ut necesse pater videtur a iure, vel a Legibus
nunicipalibus, & Constitutionibus contra Meretricem. 1. 586. 10.

Prostitutionis publicae quae Meretricis dicitur. 1. 586. 1.

Prostitutionis dicitur quoties se pluribus, quam duobus dederit, &
ut quando latere tenet admittit. 1. 586. 8.

Obvino Meretricis facta in sublatione Domus rejicienda est. 1. 587. 12.

Occulta veris est Meretricis, licet non sit in lupanari. 1. 594. 8.

Perio Domus locare Meretrici, quae possit ad infantem vi-
cium suu ex causa ceteris damno Locantes & de expulsiom. 1. 587. 12. Decidit.

Tellari possit de bona turpiter acquiri. 1. 596. 154.

Urgere agit, non autem surripere recipit. 1. 596. 154.

M. E. S. E. S.

Dilationem non recipitur. 1. 594. 17.

M. E. T. U. S.

Cadent in constantem Virum dicitur, quando concurrunt quin-
que, de quibus ibi remittitur. 1. 409. 16.

Cadent in constantem Virum, ut actus non sustineatur. 1. 313. 15.

Dicitur in constantem Virum, quando concurrunt periculum,
an attendi iura commensura probationem totius, vel majore
partis patrimonii. 1. 313. 17.

Dicitur in constantem Virum, quando concurrunt iuxta carcera-
tio, & qua non poterat liberari, nisi actus gessit fuisse, sicut
si carceraio esset iusta. 1. 313. 18. & 19.

Dicitur in constantem Virum, si oculis fuit & persona minus
excepi solita. 1. 313. 16.

Cadit in constantem Virum, si adeo timor mortis. 1. 313. 16.

Est solutus, vel furi periculi causa credidit mentis. 1. 486. 5.

Materiam transientes remittit. 1. 487. 9.

Patria nova non potest quae cogit ad contrahendum Matrimonium. 1. 309. 31.

Probat fecit mensa semper durat ad effectum nullitatis actus,
durante eadem causa motus. 1. 313. 20. Amplius.

Maxime si cum ante, quam post actum quidam fuerint declara-
tiones. 1. 313. 21.

Tollit libertatem confensus, quousque excludit. 1. 313. 5.

M. I. L. I. T. A. R. E.

Duplex est, nempe legale, & vulgare. 1. 313. 17.

Est incutitur velle potest. 1. 313. 1.

Intra olim distinguatur per nullitatem, non lapide erecto pro
quolibet militari, nullo numero auxiliorum, & vide ibi. 1. 313. 1.

Sumendum est secundum usum communem, & vulgarem. 1. 313. 16.

M. I. L. I. T. E. S.

Duas militias retinere non possunt consequi duo stipendia. 1. 310. 14.

Nemo tenetur propriis stipendiis militare. 1. 576. 132.

Privilegia militatus non gaudent in Tribunalibus Ecclesiasticis.

1. 198. 23. Declara ut ibi.

M I L I T I A.

Militia necessaria est pro defensione Patriae, & Parentum. 1. 103. 12.

M I N O R.

Consilium minorem, reputatur fragile, & multis captationibus
supplicibus, & ac indus caputium. 1. 15. 29.

Contrahere ad, & quando possit. Vide *Contrahere*, Verbi *Minor*.

Dispensatus circa acquisitionem Officii, & Dignitatem non con-
tetur dispensatus quoad aliam exercitum. 1. 15. 43.

Cardinalis legatus confirmat electionem aliam minoris factam
in Consilio Civitatis non contetur dispensabile circa morem
statum, & non natus. 1. 15. 43.

Doctor Minor contrahere, & se valide obligare an, & quando
possit non servat solennitatem Statuti, respolvit. 1. 213. 68.

Experientia deficit, ac prudentia Minoribus. 1. 15. 34.

Locare, & conducere, an, & quando valide possit non servat
solennitatem Statuti, in alienationibus requiritur. 1. 213. 67.

Maritor contrahere, & se valide obligare an possit non servat
solennitatem Statuti, respolvit. 1. 213. 68.

Obligari potest abique solennitatem Statuti, seu Republicae, seu
Communium ratione in Quibusdam facere, quousque expresse.
1. 213. 61.

Potest an, quando, & pro quibus delictis possit. 1. 107. 12.

Pro restitutione dotis an, & quando possit se obligare abique
solennitatem Statuti. 1. 213. 61. an sint, & quid pro con-
stitutione dictum.

M I S E R A B I L E S.

Personae sunt in duplici differentia, nempe divites, & pauperes.
1. 109. 12.

MODERAMEN INCULPATE

T U T E L A.

Excedens in offendendo, non ex propositio, sed indolere su-
perior iracundia accensio non valet discernere verum a falso
non puniunt pro exaltis, qui tunc non impatiuntur excedenti.
1. 416. 17.

Homines invidiosos futuro accusari non est in plenitudine intelli-
gentia. 1. 416. 16.

Isti non dantur ad mensuram, nec possunt offendit alteram in
manibus habere, ne non aliter offendit, quam vult, & per
lit. 1. 416. 16.

In prout videtur quis non est in sua potestate. 1. 407. 15.

Practici facili non valet. 1. 416. 16. & 16.

Quando servatium dicitur, & circa quod veretur. 1. 406. 9.

Veritatem circa causam, modum, & tempus. 1. 416. 14.

M O D I C U M.

Modica summa dicitur quousque ad duos aureos. 1. 31. 12.

M O L E N D I N A R I I.

Ab officio honesti Molendinarii, tanquam fures praesumpti,
arceant. 1. 132. 6. Contrarium n. 2.

A Dolo, & culpa Molendinarii debet esse immunes. 1. 132. 3.

Bona Molendinarii non sunt male quousque confiteri. 1. 132. 7.

Fini veniunt, quod Molendinarii obnoxii, propter non est ar-
tibus, live opibus, sed hominum. 1. 132. 8.

Miscem terram, ipsa arena, vel quod simile cum farina, acrit
ponitur, quousque facit inopem hominem.

Juramentum fidelitatis, & interdictum praestare debent Molendi-
narii, eorumque famuli. 1. 132. 5.

Maligni, & negligentes reputantur. 1. 132. 5.

Opera Molendinarii quousque, est maxime necessaria, & utilis. 1. 132. 4.

Orump, & cetera leges Molendinarii sunt praestanda. 1. 132. 2.

Pena arbitraria est contra Molendinarios dolo se gerentes in eorum
exercitum. 1. 132. 4.

Pena imposita est non minus Molendinarii negligenteribus,
quousque maxime, plus debet de praesentio sententia, aut
dispositio in exercitum in genere, ad hoc ut in molendinis
mensurae cuiusque famulatus, & farina iusta inculcetur, & ponde-
re reddatur. 1. 132. 4.

Privilegia concessa ab *Ordine* *Ordine* Universitati, & Homibus
Molendinarii Urbis. 1. 132. 6.

Probat, si solus Molendinarius, seu Molendinarius habere Reip. est
necessarius. 1. 132. 1.

M O L E N D I N I.

Domus Molendinarii praeterea in molendo alii, etiam tempore
anterioribus. 1. 110. 6.

Expense Operariorum, & mancipiorum Molendinarii consistunt
in pluribus, de quibus ibi remittit. 1. 132. 9.

M O L E N D I N O R V M.

Agraria Molendinaria frequentia sunt magni utilitatis. 1. 132. 4.

Cura, & inspectio molinarum spectat ad Principem. 1. 110. 4.

Cursum Fluminis per Molendinaria debet detineri, & aliter damnum
affertur. 1. 132. 10.

Frumentariorum cura ad Amone Praefectum olim spectabat.
1. 132. 3.

Inspectores Molendinarii frumentariorum constituti sunt,
& quidem iuri graves, & ceteri, & periti, & quare. 1. 132. 2.

Offici debentur Carceres, Gubernatores, Administratores, &
Procuratores eorum. 1. 132. 1.

10000

bica ad reparandum danno publico. 7. 120. 7.

M O N E T A.

Ad mutationem monetae faciendam an sufficiat opinio probabili-
ter reusiv. 7. 121. 9.

Creditor recusans accipere à suo debitore quantevis speciebus
pecuniae à Principe approbatæ potest puniri. 7. 120. 18.

In Provincia Romandiolæ currebant monetae imaginariæ, nun-
cupatæ *folgains*, *lire*, *scudi*, quæ de anno 1699. suspensæ
fuerunt. Prout ab eis fecerunt etiam in Civitate, & Ducatu
Ferrariæ *lire*, & *bononi*. 7. 121. 14.

Lucrum, quod facit Princeps ex moneta alibi ratione an sit
turpe, & an honestum remittitur. 7. 121. 9.

Mutatio, diminutio, prohibitio, & variatio generis solet peri-
culosam commotionem in populo, & idcirco nominis naturo
confilio, & iudicii artificio, mercatoribus, aliisque capeti-
bus facienda est. 7. 120. 6.

Ponderatio monetae argenteæ impedit commercium, & idcirco
non debet inungi per Principem, sed edictum illam im-
ponens revocari. 7. 121. 8.

Valor monetae uniuscupatæ *lire* in Civitate Bononiæ debet esse
iulevum duplum, medietatis unius, iuli, & quartæ partis
unius grossi. 7. 121. 12.

Ufus excoctulus est post conceptum permittitur. 7. 120. 10.

M O N A L I E M.

Carnaliter cognoscens Monachum committit adulterium, sacrile-
gium, incestum, & huiusmodi. 7. 478. 167.

Carnaliter cognoscens Monachum si sit Laicus excommunicatur,
neque ab eis vivit in mortis articulo. 7. 478. 139.

Et si sit Clericus nonnulli ab Ordine sacro, & Officio, ac Be-
neficio privatur, & detrahuntur in Monasterium. 7. 478.
145.

Post mortis naturalis imponitur de Jure Civili carnaliter cogno-
scens Monachum. 7. 478. 141.

Maximè si rapus concurrat. 7. 478. 142.

M O N A L I S.

Carnaliter cognoscit potest detrahuntur in alium Monasterium,
cum suis bonis actibus subdoscenda, & quare severius non pu-
niantur. 7. 478. 141.

M O N O P O L I A.

Coactiones prohibentur ad evitanda Monopolia. 7. 481.
21.

Princeps monopolia aliquando influere potest exigente publica
utilitate, vel necessitate. 7. 481. 149.

Republ. injuria sunt, rationibus naturalibus, & publicam uti-
litatem ostendunt. 7. 481. 51.

M O N O P O L I V M.

Commentarius perperuo casus, & conclamatione honorum dimittit
ultra rationem eam, quod supra iustum pretium exa-
ctum fuit. 7. 481. 34.

Ad eam huiusmodi causa remitti, & minui possit, & à quo
vult remittitur. 7. 481. 34.

Si ex monopolio eveniret concitatio Populi, vel seditio, capita-
le supplicium incurrit à disceptante. 7. 481. 35.

Committitur variæ modis de quibus. 7. 481. 36.

Crimen gravissimum, & detestabile reputatur, ac Republicæ
maximè perniciosum, & quare. 7. 481. 21.

M O N S T R U M E N T A R I U S.

Instruitur, & funditus sunt in Civitate Remi de anno 1489.
Insubornati Petri, Andrea Forerarii. 7. 555. 162.

M O N T E S F R U M E N T A R I I.

Introduci solet in variis Civitatibus, & locis Sanctus Ecclesia-
sticus. 7. 533. 196.

Introduci debent in Provincia Romandiolæ. 7. 533. 199.

Interventus pro occurrenti necessitate pauperum, unde
origines trahunt. 7. 533. 195.

Uides sunt. 7. 533. 196.

M O R B U S.

Curari perfectè non potest aliquæ præcedenti cognitione causæ
efficientis, & applicatione congrua remedi. 7. 119. 1.

M O R S.

Absentia Mortis æquiparatur. 7. 76. 27.

Ad prohibendum mortem non potest confici causa regulari, cum
remitatur iudici arbitrio, regulando à casibus variatæ, & à
factis circumstantiis. 7. 119. 3.

Est privatio vite. 7. 119. 3.

Tunc omnium maximus. 7. 123. 16.

Quintum terribilissimum. 7. 119. 3.

Fama sola non probatur mortem, præsertim, quando agitur de
opulenta hereditate, seu de aliquo statu iurisdictionis. 7.
119. 8.

Maximè si mortis sequens sit de recenti, & in loco vicino, nam-
que requiritur plena probatio, quæ de facili haberi possit præ-
sumitur. 7. 119. 9.

Probatum mortis illius, qui dicitur mortuum à tempore, vel loco
vixisse, vel ratione aliorum circumstantiarum improba-
bile se habere probationem per Testes, qui interfuerunt, &
viderunt mortuum. 7. 119. 10.

Declaratur. 7. 119. 11.

Secundo etiam concurrunt lapsus viginti annorum. 7. 119. 13.

Probatum ex publica fama, vel ex alia presumptionibus idem-
est, quando agitur de illis, qui non sunt iam præiudici,
prout de commodo pecuniario. 7. 119. 4. Vide etiam 7.
88.

Per anticum Testem, vel aliam similem probationem, quando
agitur de re modici præiudicii. 7. 119. 5.

M U L I E R.

Cæstus, & famula iurisdictionis, & legitur est. 7. 61. 7.

Imponitur ratione concubinae parere recusat. 7. 1. 60. 9.

Iudici, & inferri potest etiam ultra arbitrium à Jure communi statu-
tum iudicis arbitrio secundum facta, & qualiam persona-
rum circumstantias. 7. 61. 8.

Jurisdictione concessa, tenetur etiam concessam jus, & facul-
tatem imponendi iudicari. 7. 61. 7.

Cætera. Vide *Paræ*.

M U L I E R.

Au, & quando ad immediatum, & quando ad mediatum Do-
minum spectare remittitur. 7. 416. 9.

Credendum muliere loquuta postea confirmatione an extingatur.
Vide *Confirmatio*.

Materia remittitur. 7. 61. 10.

Remedium interducent ad ad incendios Subditi ad obedi-
entiam, & ad evitandum contumaciam. 7. 60. 1.

Ante Imperium Romanum, quod postea ab ipsis Romanis fuit
approbatum, & præstatum. 7. 60. 4.

Cætera. Vide *Paræ*.

M U L I E R.

Equale hæredes possunt agere, & excipere adversus obligationem,
per quam remanet totum, vel in majori parte dura
sola. 7. 321. 31.

Præiudicium an, & quando possit. 7. 321. 5. & seqq.

Inducitur ne remaneat multa contra suam rigorem admittuntur,
& quare. 7. 321. 32.

Inducitur dum nullus remaneat transire de obligatione contra
publicam utilitatem. 7. 321. 30.

Potest esse capitis, mulierem quo remanere indotatam. 7. 321. 35.

Indolentia intelligitur esse, si in vicina, in qua inhabitat pro
indolentia reputatur. 7. 321. 35.

Lex loquens de muliere indolente comprehendit etiam quæ verè
indolentia vivit, licet non inveniatur more se exhibere probat-
ur, sed cum quædam animæ. 7. 321. 32.

Cætera. Vide *Indolentia*.

Pro dote alterius mulieris obligare se potest. 7. 321. 49.

Ampliatur. 7. 321. 51. Subapud. m. 51. Doct. m. 51. & 50. Li-
m. 4. 55.

Amplia præcedere non obstantes Statuto requirunt in contra-
hibitorum indotatam certam indolentiam, quibus non servatis
adhuc obligatio pro dote solvitur. 7. 321. 40.

Amplia procedere etiam pro ancepto, & augmento dotis. 7.
321. 51. Doctura m. 51.

M U L I E R E S.

Ad omnia olim non excluduntur, exceptis diebus in patris
nuptialibus designatis. 7. 87. 71.

Affertur quævis, de quibus. 7. 87. 72.

Amazones quæ fuerunt contra gentes. 7. 87. 77.

Concubitus. Vide *Concubitus*.

Comprehenduntur sub Statuto, sed licet non probante ire de
nocte, & sine locum. 7. 488. 16.

Doctæ plures fuerunt videtur. 7. 87. 78. & seqq.

Fuere videtur ad impedendum pulcherrimum quando commit-
tentur præterea remittitur. 7. 87. 71. & 75.

Illiteratæ, & Nobilissimæ graviter puniuntur si committant inho-
nestatem, cum non illa minor bonitatis observatio requiratur.
7. 591. 84.

Vires debent esse subiectæ. 7. 84. 63.

Ignominiosum esse Vires subiectæ Mulieribus. 7. 84. 69.

M U L I E R I S.

Contractus. Vide *Contractus*. vers. *Mulieris*.

Fiducioso. Vide *Fiducioso*, vers. *Mulier*.

Honestas potius consistit in opum bonorum, quam in veritate.
7. 591. 77.

Cætera. Vide *Honestas*.

Indolentia. Vide *Indolentia*, vers. *Mulier*, vers. *Indolentia*.

Obligatio, seu fiducioso Mulieris, per quam in totum, vel
ultra dimidium dote remanet illa, est nulla in totum. 7.
321. 35. Contrarius quod in parte excedente medietatem
pauca sit nulla, in alia vero parte solvitur. 7. 321. 35.

Amplia etiam si obligatio, & fiducioso munita sit iuramento.
7. 321. 36.

Obligaciones plures contraheantur à Muliere diversis temporibus,
quarum quilibet de se per se non reddere indotatam in to-
tum, nec ultra dimidium, sed solum omnes simul excoacta-
tione omnes obligaciones sunt in 2. 321. 30.

Contrarius, quod solum postestores sunt invalidæ excedentes
dotis dimidium. 7. 321. 30.

Transmissio illa ad hæredes actum dicendi de nullitate obliga-
tionis Mulieris, per quam in totum, vel ultra medietatem
dotis remanet illa. 7. 321. 31.

M U L I E R U M.

Numerus Mulierum excedit illum Masculinorum. 7. 268. 31.

Cætera de mulieribus Vide *Paræ*. Feminarum, Feminis.

M U N D U S.

Gubernatur Divina providentia. 7. 2.

M U N E R A.

Excitant oculos Sapientum, & mutant verba Insultorum. 7. 49.
41.

Pro obtinendo officio maxime iurisdictionem habentes, sunt
prohibiti. 7. 46. 1. & 3.

Cætera. Vide *Paræ*, *Paræ*.

M U N E R U M P R O F I C I I S.

INHABILES in casu necessitatis admittuntur ad collectionem
nummorum Civitatis. 7. 11. 45.

Personarum spectat. 7. 93. 4.

M V R I.

MUTATIO.

Civitas, Vide Civitas.

Communio muri ex quibus probetur remissive. s. 100. 1.
Probatur ex tegulis coronidis apparenti inferiori illius parte, & ex antiquo foraminibus in forma angulari existentiis. s. 100. 1. Amplius eum. s. 100. 1.Probatur pro archivo, ex quo ab utraque parte apparent in medio trabes ultra dimidium muri penetrantes. s. 100. 4.
Probatur, si ille exstat in confinio utriusque domus, notanteque domum claudat & contigat. s. 100. 6.Prostratus, & quando pro indiviso dicitur remissive. s. 100. 1.
Communio muri probata in extremis locis, censetur etiam communis medio. s. 100. 7.

Elevatio muri divisi in impedi potest vicino, quando edificatio nulla resultat ostensa, & ex converso concurrat damnum notabile vicini. s. 100. 7.

Favente viget confusio probens elevationem muri divisi ultra fides pedes, dummodo vicinus nolit illum coeprire, & locum fidei ostendat adhibere. s. 100. 9.

Muri Vide Locum.

M V R O.

Camionum in muro communi, non est permixtum facio facere, quia desiderat. s. 101. 11. Deed. num. 19.
Confusio probens potest, si neper adhibet super muro diviso. s. 100. 1.

Si facio probens potest, non fuit sumptibus prope parietem communem adhibere, ut illam stabilior reddat, ad hoc est potest super ex edificare. s. 100. 6.

Confusio traxit, seu legum in muro communi immittit potest etiam invero alio loco, & ibi edificare, si murus ad edificandum est destinatus, fecit & converso. s. 100. 8. 4.
Maxime si adhibet fidei communis, & pretendit super edificatum effici communem. s. 100. 9.Adificans super muro communi facit murum de recepti elevatione communem. s. 101. 10.
Fenestra in muro communi in huius potest remissive. s. 101. 10.Fenestra an edificari possit in muro communi. Vide Fornax.
Furnus an edificari possit in loco communi. Vide Furnus.
Lamina in muro communi si foris fieri non potest, & facta debet tolli. s. 101. 10.Porta aperta an possit in muro communi remissive. s. 101. 11.
Socia edificare licet in muro communi ad edificandum per finem invero loco, si ei non notat, sicut & converso, & quare. s. 101. 12. Declara num. 14.

Conjunctum quod in loco adhibere etiam confusio praedicta, dummodo non adhibet ad emulacionem, & quare. s. 101. 13. Declara num. 15.

Socius ut potest muro communi, etiam ad usum non destinatum, animo tamen ut efficitur commune id, quod in eam communi adhibet, quando facio probens non innotat. s. 101. 11.

Insuper edificare non potest super muro communi si confusio elevatio, nisi perinde solentur modeste impendit ad edificatio confusio facit. s. 101. 16.

Et quid si confusio non vult extollere morem, nisi per una tantum parte. s. 101. 17.

M V R V.

Divisio non censetur si habeat valla & profunda fundameta, & magnam altitudinem, & deficient signa, de quibus. s. 100. 1. 2. & 3.

Divisio censetur, quando constructus fuit cum meris, seu corona in superiori parte illius, vel pariet fuit in superiori superficie ad dispart alius. s. 100. 1.

Vel si sit remansit, & debuit, ut commodum superedificationem non accipiat. s. 100. 1.

Vel si rectum habeat super impositionem. s. 101. 3.
Definitur pro clausura non dicitur destinatus ad fabricandum. s. 100. 1.

MUSICA.

Articulis est, & inter litteras comprehensa. s. 100. 12.
Caneus more theatri probetur in i celestem tangam avertens mentes fidem in Divina conceptione. s. 100. 12. & 130.Castrare pro diducendo Musica. Vide Castrare.
Delectatio remittit ex flavante canis peroccupat sensus, & antichit & quicquid alia sensus, cogitatione. s. 100. 134. Vide n. 137.Secundum est. s. 100. 121.
Juvenes dicere consueverunt litteras gymnasticas, medicas, & figuratas peritiam. s. 100. 121.Invenit in Seminario decem infirmi sunt in canis. s. 100. 121.
Maleret C. utariter. Vide Castrare.
Pro educatione liberorum necessaria est disciplina gymnastica, & musica. s. 100. 120.Pueri didicere. s. 100. 121.
Pueri nihil facere sponte, quod non habeat in se secundum. s. 100. 121.

Tangere (grata, amena, & delectabilis semper accepta fuit etiam a vulgaribus fecit ex utroque in Praetorum sacrificii, & Deorum laudibus. s. 100. 124.

MUSICÆ.

Inferius recensetur. s. 100. 119.
Litterarum musica particulari studio amplius sunt Vini fundit, & doctura, & dignitate confusio de quibus. s. 100. 125.Inventores, ethimologia, denotatio, divisio, & regulis reuult. s. 100. 125.
Maceriam tractantes remissive. s. 100. 127.Mutantur omnia tractu temporis. s. 68. 6.
Sic non noster sub perpetuo motu constitit. s. 68. 6.
Cetera. Vide Castrare. Referantur.

N.

NATURA.

Borum vide, prater naturam vero, & ex mente quadam evertione malum. s. 111. 8.
Naturalis fuit immutabilis. s. 126. 1.

N E C E S S I T A S.

Concurrere extrema necessitate potest quisque sibi propria suavitati procurare vitium. s. 119. 15.
Necessitate imperio tota mortalium maiestas patet, ac ad inopiam, & molita actus reducere solet. s. 122. 46.Omnia sunt communia, quando concurrat extrema necessitas, s. 119. 15.
NEGARE. NEGATIO. NEGATIVA.Duc negativæ affirmati. s. 111. 71.
Negare per dolum, & mendaciam idem est, ac confiteri. s. 124. 15.
Negativa probatur ex perquisitione librorum, in quibus libri debet deteriorari. s. 116. 47.

NEGOTIATIO.

Vide Civitas.

NEMORA.

Sunt Universalia, quod ad proprietatem, sed quo ad usum, & commoditatem omnibus sunt communia. s. 112. 3.
N I L U S.Ergo per secundum incrementum Nil, non pluvius. s. 124. 1.
Nilis aggeribus coarctat, ut effundatur antequam incrementum duodecim cubitis excedat. s. 124. 2.

Nilis aggerem remissa, vel percursum, quia pœna puniuntur, s. 124. 3.

NIVIS.

Ecclesiastici non censentur comprehendi in prohibitione sacra Principi seculari recolligendi, & vendendi Nivem. s. 161. 17.
Fructus in neve refrigerandi sunt. s. 120. 20.Gabella debetur ex aive in puteis recondita ad effectum vendendi, quia debetur ex omnibus fructibus. s. 121. 11.
Ius conservandi, & vendendi nivem private quo ad omnes introductum fuit in variis Principatibus, sicut locum, & quare, s. 121. 34.Prædicti nivem inter Regalia Principis reponitur. s. 121. 34.
Locatio facta jure privative vendendi nivem non censetur prohibendum private personæ quæ possit reponere in puteis pro suo proprio. s. 121. 16.Pendes, seu abstrus, qui solvitur à Conductore apparuit nivis an se Vestigia. s. 121. 15.
Utrum nivis est antiquissima, & subterranea. s. 121. 19.

Uvis refrigerandi potum medietate nive, prædictum fuit ab Hebræis, Græcis, Romanis, Islandis, Turcis, Germanis, Italianis, Hispanis, & aliis. s. 121. 12.

Modi refrigerandi potum medietate nive, variis sunt, de quibus alii remissive. s. 120. 33.
Per nivem cessante in variis locis aeris insalubris febris, & infirmiores, quæ prius æstivo tempore vigebat. s. 120. 33.

Cetera. Vide Caelum nivem. Putes. Agger. Vestigia Nivæ.

N I X.

Cadere à Cælo venit appellatione fructuum, & argut fundi, vel feudi redditus, & quare. s. 121. 11.
Conservandi hyemali tempore in fundo & recondendi in puteis ad effectum æstivo tempore cum vendendi. s. 121. 12.Fructus industrialis censeri potest, & quare. s. 121. 12.
N O B I L E S.Fodere non valent, & mendicare erubescunt. s. 120. 14.
Luxum Nobilitas non est incumbere artibus mechanicis. s. 120. 14.Majestas, & dignitas Respublicæ, nobilitate augetur, & à nobilibus maiori splendore illustratur. s. 121. 46.
Praerogative plebei in Officiis honorantur. s. 121. 16.

Panger nobilis in electione ad officia preferri debet ignobilis magis, idemque in participatione culas propria non incidit. s. 121. 46.

NOBILITAS.

Vide Divitia.
N O C T E.De die, quo nocturno tempore geruntur, remissive. s. 124. 3.
Eum per Civitatem de nocte non horam flammam sine lumine possunt carcerari. s. 123. 6. Vide n. 124. 124. 12.Ite per Civitatem nocturno tempore quavis hora, & sine lumine de jure commune non est prohibendum. s. 123. 7.
Scurum, seu basium probentur ac de nocte post certam horam vales. s. 123. 10. Vide ibi.

Vagantones nocturnis sunt prohibendi, prout illas verat etiam Populus Romanus ad evitanda delicta, & scandala. s. 123. 3.

NOCTURNA VIGILÆ.

Baro cogere an possit Vassallos ad faciendam nocturnam vigiliam remissive. s. 123. 1.
Cetera. Vide Praefatio vigiliæ.

NOMEN DEBITORIS.

Nomina debitorum, seu credita consistunt certam speciem diversam à mobilibus, & immobilibus. s. 124. 1.
N O N A M E R I A T U R.

Super hystio domus, vel producta apponitur, quando aqua de mobilibus, vel fundacibus, vel aliis occupationibus, & transportationibus subicit. s. 128. 17.

NOTARIATUS.

Clerici Notarium exercere an possunt. Vide Clerici. Pro-

Probari debet ib. eo, qui produxit Instrumentum, quoties ex adverso impugnetur, t. 190. 16.

Probari nequeunt exaltatione privilegia nec regium expedire, t. 190. 18.

Item ex protocolis responsis in Archivio, iuncta descriptione in Notula Notariorum, t. 190. 19.

Item ex descriptione in Matricula Notariorum Civitatis, t. 190. 20.

Item ex attestatione Magistratus, seu Conservatorum Civitatis, t. 190. 21.

Item ex legalitate Ordinarii, t. 190. 22.

Item ex assensione ipsius Notarii, si talis iurisdictionis, t. 190. 23.

Decretum ibi.

Item ex assensione enunciativum Instrumentorum, t. 190. 24.

Item ex communis reputatione, t. 190. 25.

Item ex testibus de publica voce, & fama, t. 190. 26. Lim. n. 17.

Item quando reputatur Tabellio, & alias Instrumentum adhibetur idem, ut publicus, quoties Tabellio, qui confectus Instrumentum est, de quibusque partibus, & iura de loco, in quo agitur, testis probatur, alium jure in quasi possessione Notariorum, & quod publice per decem annos fuerit Notarius repositus, t. 190. 27.

Sacerdos prohiudum est Notarius officium exercere, t. 190. 28. Vide ibi, n. 4.

N O T A R I I.

Adiutus electio spectat ad Iudicem, nisi à Publico fuerit deputatus, t. 190. 29.

Vel ad Principem, sed Dominum loci, habentem merum, & maximum imperium, ac communis iurisdictionem, t. 190. 30.

Merum circa actus indicat quomodo taxatur, t. 190. 31.

Merum taxat à Iudice Publico, non servatur, sed attenditur alia taxa, de qua, t. 190. 32.

Officium obligatur, & alia, remissive, t. 190. 33.

Officium Actuarius est acta docere, & sine fraude vel errore scribere, ac de eorum, & eadem, vel aliorum copiam tradere l'antibus transponenda, t. 190. 34.

Solusque debet esse Forensis, t. 190. 35.

Apostolica, seu Imperiali auctoritate ceteri ubique locorum rogare possunt, t. 190. 36.

Dei iure qui nota scribunt apud alia Praefidem, t. 190. 37.

Illos debent ad Officium Notarii bene digni, ac fidelitatis, & veritatis iuramentum, t. 190. 38.

Facultates Notarii hereditas in exemplandis Instrumentis definit, remissive, t. 190. 39.

Instantes non possunt esse Notarii, t. 190. 40.

Proferendum nulli sunt, sed non potest recipiuntur, qui in exercitio Officii peccare sequenter solent, t. 190. 41.

Mercedem exigentes ultra taxam crimen concussus, sed quasi committunt, t. 190. 42. Ampli, n. 26.

Merces Notarii quomodo taxatur, t. 190. 43.

De Notariis iuxta dispositionem Bullae Pauli V. t. 190. 44.

In Officio cogere debent mercedem iuxta taxam factam à Paulo V. aliquem securum pecuniam ab eo impoluisse, t. 190. 45.

Officium est velle, t. 190. 46.

Laesum est Officium Notarii ad comprobationem veritatis, t. 190. 47.

Non est velle, & abiectionem, sed honorabile, ac nobile, & insignem, regulo Claustrum decoratum, cum lex de eo taxam combidit, & aliis instrumentis tantum tribuit auctoritatem, t. 190. 48.

Protocollica, Vide Protocollica.

Servare tenentur omnibus, rogando Instrumentum ad requisitionem peritiam, alias recusantes recipere tenentur ad interpellationem, nisi committat iusta causa, t. 190. 49.

Sunt publici Scriptores contrarium, & ulinarum voluntatum, t. 190. 50.

Tenentur apportare ad Archivium copiam cuiuslibet Instrumenti rogati infra terminum quindecim dierum, sub poena non praestationis fidei, t. 190. 51.

Adiutus Archivarius probat adimplementum, t. 190. 52.

N O T A R I I S.

Credat à Collegio Scriptorum Archivi Romani Curiae conceadatur facultas rogandi in Urbe, quique Diffinitio, praesentia, & iudicium de iurisdictione omnibus contentis in Breviamentis Archivi Urbani, t. 190. 53.

Merces Notarii est iure debita, n. 23. 1.

N O T A R I O.

Actuario Tribunalis damni data merces debetur iuxta taxam, de qua est remissive, t. 190. 54.

Creditor circa rem, ad cuius Officium spectantem, t. 190. 55.

Assensio examinis testes pro informatione Curiae non creditor abique specialis Commissionis in scriptis redacta, & à Iudice subscripca, t. 190. 56. Decretum n. 11. Subditi, n. 11.

Commissionis examinis Notario in Causis criminalibus, quando se faciendo, remissive, t. 190. 57.

Creditor de gelis coram eo, non ab eo, t. 190. 58.

Crimen falsi committitur à Notario tam conficiente, quam edente Instrumentum falsum, ac alia modis, de quibus ibi remissive, t. 190. 59.

Instrumentum à Notario praestari debet iuxta formulam, de qua remissive, t. 190. 60.

Merces duplex debetur, nempe una pro regis Instrumenti, & altera pro alia exemplatione, t. 190. 61.

Adiutus ius compit Notario pro consecutione mercedis, t. 190. 62.

Constituta tenentur recipere à Notario rogato copiam authenticam Instrumenti, necnon heredes copiam testamenti, & solvere mercedemque dilutione Commissionis diligencia, t. 190. 63.

191. 1. Limita in Ecclesiis, & Ecclesiasticis personis, ibidem t. 190. 64.

Supposito allegato Notario, & Decretum eorum extrahit alium in locum ipsius Iudicis allegati, t. 190. 65.

N O T A R I O R U M.

Ex his Notariorum torum pondus Causarum contrarium, & ulinarum voluntatum dependit, t. 190. 66.

Ex imperio Notariorum plura damna, & militum litem occulto oritur, t. 190. 67.

In creatione Notariorum, qui servanda sunt, t. 190. 68.

Ex causa a nigro procedere tam circa, ibidem, n. 11.

Ex causa a nigro, qui circa qualitates personales, alia servata, & quibus ibi, deinde ibi ad collationem privilegii Notarii, t. 190. 69.

Intelle iniquitate, & cum esse debent circa electionem Notarii, ac etiam circa consecutionem exarum tam Notarii, quam testium alia facienda, t. 190. 70.

Protocollica. Vide Protocollica.

Ulus non necessarius, & quare, t. 190. 71.

N O T A R I U S.

Actuarius appellatur, qui acta iudicialia scribit, t. 190. 72.

Actuarius non possunt à Notario occultari, sed quaeque interge habent, ac videre, & legere volent ostendere gratis tenent, t. 190. 73.

Causa non possunt exercere officium Notarii, t. 190. 74. Lim. n. 9.

Causam scripturam productam Pauperibus gratis tradere tenentur, t. 190. 75.

Causam scripturam productam, & a Notario Partibus perentibus tradere tenentur, soluta competenti mercede, t. 190. 76. Vide ibi.

Causam non possunt esse Actuarius. Vide Clericus.

Causam procul tradenda est per Notarium Reo, sequens illius publicatione, ut possit se defendere, t. 190. 77.

Dicitur Officialis, & quare, t. 190. 78.

Dicitur huiusmodi, vel unus publicus Notarius eligendi sunt ad executionem A iurari, t. 190. 79.

Exhibere tenentur Scriptura producta, & quae ibi exculat à talibus obligationibus, remissive, t. 190. 80.

Exhibere minus idoneum recipere, tenentur de proprio ad interitelle Partem, t. 190. 81. Lim. n. 11. n. 21. & Sublim. n. 10.

Mandata Iudicis falso supponere, vel falsum ad effectum interitelle pecuniam aliquam depositas efficere Reus legem, t. 190. 82.

Mandata de falsis, t. 190. 83.

Mandata à pauperibus, & miserabilibus personis velle recipere non possunt, t. 190. 84. Ampli, n. 11.

Officium Scripturarum, in acta producant, falsi poena tenentur, t. 190. 85.

Officium Scripturarum habet pro se, tamquam publica, & iurata persona, t. 190. 86.

Actuarius indetent exequi falsi commissi presumitur, t. 190. 87.

Adnotare debet pallorem, & transpositionem, aliosque gelus, & huius Rei, qui occasione extenuat, t. 190. 88.

Adiutus cogere debet mercedem, & cum officium, t. 190. 89.

Cogere non possunt Partes, ut relevet multumque, & ibi mercedem pro relevatione solvant, t. 190. 90. Lim. n. 4. & 5.

Quod maxime procedit in foliis, sunt dispositiones Bullae Pauli V. t. 190. 91. Lim. n. 4. & 5.

Corrigere, & emendare an, & quando possit errorem in Instrumento, remissive, t. 190. 92.

Creatur à Collegio Promotorum iudicis de numero participationem rogare non possunt, quoties non fuerit descriptus in matricula Notariorum, t. 190. 93.

Crimen falsi committitur qui poena puniuntur, remissive, t. 190. 94. De Dolo, t. 190. 95. Item de falsis culpa an, & quando tenentur, remissive, t. 190. 96.

Exigere mercedem ultra taxam crimen conclusionis, sed quasi committit, t. 190. 97.

Exigere non possunt mercedem ultra taxam etiam sub pretextu consuetudinis hereditariae, t. 190. 98.

Iudicis appellationum registrat, & adnotat acta, t. 190. 99.

Iudicis oblationem Statutorum occasione admissionis ad Collegium, seu matriculationis, non possunt possit opponere, t. 190. 100.

Iudicis oblationem, t. 190. 101.

Maditum, seu Depositarium registrat omnes actus publicos Depositarii, t. 190. 102.

Matriculatur. Vide Matriculatur.

Mercedem à pauperibus, & miserabilibus personis pro regis recipere non possunt, t. 190. 103.

Impetrare possit officium Iudicis pro consecutione mercedis, t. 190. 104.

Misfer esse debet veritatem, non passionem, t. 190. 105.

Nemo presumitur, cum nemo talis nascatur, t. 190. 106.

Nundine ad quod eligatur, & cum Officium, t. 190. 107.

Pandere non possunt, qui in processu criminali scripta sunt, aut quilibet scriptura publicationem, t. 190. 108.

Pro oblatione stipulari an possit. Vide Stipulari.

Recursum praestare gratis operem sine miserabilibus personis, compelli possunt per Iudicem etiam sub poena privationis Officii, t. 190. 109.

Recusari possunt ubi suspensus praevis solo iuramento super se fecerunt, t. 190. 110. Lim. n. 33.

Adiutus dicitur, quando Notarius est suspensus, & quae ex quo in se tunc remouetur, t. 190. 111. Decretum n. 36. Lim. n. 37.

Scribere, & in actis redigere debet diligenter, candido, & integro

gratū depositum Rei. & restitutio pro, quā ceteri
fuerunt. l. 1. §. 1. 2.
Tradere teneat instrumenta quoties requiritur, & si non,
tradat potest cogi a Superiore, & si perit imponi. l. 1. §. 1. 2.
Tribunali Magistratus Virum vitiū potestatē ex emolumentis,
quæ percipiuntur ab huiusmodi potestatem cursumque,
carcerum, baronatum, aliorumque instrumentorum limitum. l. 1. §. 1. 2.

NOTORIUM.

Nocturnū dicitur, quod est sine potestate Notarii publici. l. 1. §. 1. 2.

NOVIATIVES.

Calumniationis pondus adhibetur. l. 1. §. 1. 2.
Evencus variorum res nova l. 1. §. 1. 2.
Mact praefurunt contra illi, qui regimini, & administrationi Civitatis innovare auctor. l. 1. §. 1. 2.
Pencolozium l. 1. §. 1. 2.

NUATIVES.

Qua de novo emergunt propter egrum auxilio. l. 1. §. 1. 2.
Ludi, & spectacula nemini majus, & Lupercales, quæ l.
iudicialibus ratione phoenitatis fuerunt prohibita. l. 1. §. 1. 2.
Nuditas totius corpora tanquam de genere eorum rerum,
quæ in malum sonare non est permissa, sed problem.
dicitur. l. 1. §. 1. 2.
Pueri, & omnes sui iuris posside de denudatis balneis in
humis populo aliquem conspectu. l. 1. §. 1. 2.
NOMA POMIPIUS Caturam agri Romani curavit, &
quomodo. l. 1. §. 1. 2.

NUMMI.

Nummi, usus introductus est post contrarium permutationis.
l. 1. §. 1. 2.

Cetera, Vide MONETA PECUNIA.

NUNCII.

Condicio reputatur vili, ac ipsi censentur infames. l. 1. §. 1. 2.
Divites esse debent, & approbati. l. 1. §. 1. 2.
Ducere debent de separatione, vel si esse in quasi possessione
excedendi officium. l. 1. §. 1. 2.
Juramentum de bonis, & fideliter administrando officium,
præbare tenentur aequum illius exercitum incipit. l. 1. §. 1. 2.
Nuntius remittit. l. 1. §. 1. 2.
Nuntius per eorum laborem consensit debent iuxta taxam
per legem, statuta, & locorum consuetudines præscriptas.
l. 1. §. 1. 2.
Merces Nuntiarum, & Pazariorum in Civitate Faventia. l. 1. §. 1. 2.

NUNCII.

Nuntius variis foris dicitur de iure Civitatis, quomodo
secundum locorum varietatem, de quibus dicitur. l. 1. §. 1. 2.
Publici deputantur a Publico. l. 1. §. 1. 2.
Signum aliquod portare debent. l. 1. §. 1. 2.

NUNCII.

Atheniens contra relationem a se factam non creditur, sed
illud est primo dicto. l. 1. §. 1. 2.
DE RE ad ejus officium spectare, creditur absque rebus.
l. 1. §. 1. 2.

NON CASSARE, non creditur, quando in actus consistit de
eius relatione. l. 1. §. 1. 2.
Depositi contra ejus prout relationem non creditur. l. 1. §. 1. 2.
Non creditur si deponat substantiam, & deliberationem
factam fuisse prout debetis fœderationibus, nisi vendidit
ad executionem Candelæ servandis. l. 1. §. 1. 2.
Item si attulerit de actus perit. l. 1. §. 1. 2.
Item si attulerit de actus, quod Caturæ respondit. l. 1. §. 1. 2.
Item si attulerit fecisse falsam relationem in præjudicio tertii.
l. 1. §. 1. 2.

Probatum contra relationem factam a Nuncio super executione
cautionis adhibetur. l. 1. §. 1. 2.
Referent aliquem citasse plane hies adhibetur. l. 1. §. 1. 2.
Ex negativa dicitur probata, si quis cum periculo negat se
fuisse citatum, dimittit negat se fuisse citatum, &
maxime si in dimittit contrarius. l. 1. §. 1. 2.

NUNCII.

Depositi fecisse falsam relationem, & perit corruptus, licet eam
non fecerit, quia perit perit. l. 1. §. 1. 2.
Falsam relationem fecisse, quia perit perit. l. 1. §. 1. 2.
Pones debet, dum restituit aliquem casale, quomodo non sit
verum, & quia perit. l. 1. §. 1. 2.

NUNDINE.

Differunt a Mercatoribus, & quomodo. l. 1. §. 1. 2.
Festivi debent fieri possunt ex consuetudine, dimmodo Divina
non metantur, & quare. l. 1. §. 1. 2.
Cetera, Vide festivi dicitur, veli. l. 1. §. 1. 2.
Necessaria sunt, & quare. l. 1. §. 1. 2.
Sunt annua solemnia Emporia concessa iper privilegium alicui
Civitatis, vel Oppido, vel acquisita per tempus inmemorable.
l. 1. §. 1. 2.

NUNDINARUM.

Concessio ad Regem, & Principem supremum spectat, tanquam
de Regibus. l. 1. §. 1. 2.
Peritudo non est in privilegio vicinorum locorum, & Civitatum.
l. 1. §. 1. 2.
Dies, & tempus nundinarum absque licentia Principis notari
non potest. l. 1. §. 1. 2.
Ergo remittit. l. 1. §. 1. 2.

O

OBEDIENTIA.

Constitutio inter Prelatum, & Subditum. l. 1. §. 1. 2.

OBOLATIO.

Differit ab elemosina, & quomodo. l. 1. §. 1. 2.
Obolatio, sed legatum factum pro fabrica Ecclesie potest erga
etiam pro ornamentis illius. l. 1. §. 1. 2.

OBOLATIO.

Confraternitates Latorum admittuntur possunt Oblationes facere
sacra Imaginē. l. 1. §. 1. 2.

Debetur, quando concurrunt consuetudo uniformis per decem
annos, & vide ibi. l. 1. §. 1. 2.

Item quando concurrunt statuta, vel conventio. l. 1. §. 1. 2.

Item si Parochus, & Ministri Ecclesie non habent aliud, unde
vivat. l. 1. §. 1. 2.

Item debentur ex voto, vel legato, sed dispositione tam inter
vivos, quam in ultima voluntate. l. 1. §. 1. 2.

Dicitur alia res, quæ necesse Religiosis immediate Des ab homine
alioque immutari voluntarie exhibetur, ut in
uim Ecclesie, vel Monasterii cedant. l. 1. §. 1. 2.

Imaginē facta in speciem ad Episcopum, & possit ad Parochum,
sive caput Parochie iuxta ea facta sit, remittit.
l. 1. §. 1. 2.

Cajus dicitur, ut erogentur in ipsius beneficium, & concessum.
l. 1. §. 1. 2.

In Ecclesia Regularium quaritur Monachis ibi servandis.
l. 1. §. 1. 2.

Pastor alienari sine solemnitatibus Exorciz. Ambrosius præter
vota aucta, & arguta magis valent. l. 1. §. 1. 2.

Appl. cap. 60. & 64. Limita. n. 65. dicitur. l. 1. §. 1. 2.

Appl. cap. 60. & 64. Limita. n. 65. dicitur. l. 1. §. 1. 2.

Appl. cap. 60. & 64. Limita. n. 65. dicitur. l. 1. §. 1. 2.

Appl. cap. 60. & 64. Limita. n. 65. dicitur. l. 1. §. 1. 2.

Appl. cap. 60. & 64. Limita. n. 65. dicitur. l. 1. §. 1. 2.

Appl. cap. 60. & 64. Limita. n. 65. dicitur. l. 1. §. 1. 2.

Appl. cap. 60. & 64. Limita. n. 65. dicitur. l. 1. §. 1. 2.

Appl. cap. 60. & 64. Limita. n. 65. dicitur. l. 1. §. 1. 2.

Appl. cap. 60. & 64. Limita. n. 65. dicitur. l. 1. §. 1. 2.

Appl. cap. 60. & 64. Limita. n. 65. dicitur. l. 1. §. 1. 2.

Appl. cap. 60. & 64. Limita. n. 65. dicitur. l. 1. §. 1. 2.

Appl. cap. 60. & 64. Limita. n. 65. dicitur. l. 1. §. 1. 2.

Appl. cap. 60. & 64. Limita. n. 65. dicitur. l. 1. §. 1. 2.

Appl. cap. 60. & 64. Limita. n. 65. dicitur. l. 1. §. 1. 2.

OCCASIO.

Peccandi est fugienda. l. 1. §. 1. 2.

OCCIDENS, OCCIDENTES.

Hominum occidens, vel offensus. Vide *Recessus*,
 Colligatum occidens. Vide *Colligatus*.

Insultatum occidens. Vide *Insultatus*.

Occidens, vel quoposmodum periclitaretur, vel bonis spolians
 ad Romanam Curiam pro omni negotio requirere, illaque
 prosequens, aut procurans, nec non Advocatus, Procura-
 tor, & Agens, ac iudice occasione huiusmodi causa-
 rum tam per se, quam per alios excommunicatum in Bulla
 Cane Domini. l. 160. 1.

Occidens, offensus, vel periclitaretur pro causis in Curia
 pendens Advocatus vel alius per patronum, non per
 Advocatum, Procuratorem, Solicitorem, necnon
 Causas, Testes, & Nocturnos, quas penas incurant ex dispo-
 sitione Bullae Alexandri VI. & quod ex dispositione Consistorii
 Generalis Urbis, & Romanensis Status Ecclesiastici. l. 17.

Amplius procedere etiam offensus exequa fuerit extra Cu-
 riam, ac extra Statum Ecclesiasticum. l. 160. 4.

Adversus. quod offenditur quidem sui iurum, sed non
 queritur Adversarius. l. 161. 5.

Bulla Alexandri VI. l. 2. ut locum habeat tria copulative requi-
 rantur, de quibus. l. 161. 6.

Disputare bulla. l. 2. Alexandri VI. non habet locum si non concur-
 rat delictum, nempe quod appetat, & percontaretur sequenti
 fuerit offensus. l. 160. 5.

Occidens, vel mandans occidi privatur hereditate occisi sibi ad
 anellatum delictum inquam ab ingenuo, & ad filium spectat. l. 47.

Contrarium, quod spectat ad proximitatem defuncti, non. l. 2. &
 num. 11. Vide num. 12.

Maxime si delinquent non agnovit, nec adire hereditatem oc-
 cisi. l. 3. 4. 5. 6.

Indemnitas occidens gravatum redditur incapax fideicom-
 missi. l. 47. 11.

Fratricidium committens redditur incapax successione ab inesta-
 to fratris occisi. l. 47. 12.

Incapax successione ab anellato qui efficitur ex atrocitate delicti
 in personam defuncti committi. l. 47. 13.

Favere ad iudicium, occidens postestorem redditur incapax suc-
 cessione in eo. l. 47. 14.

Occidi permittens dum se defendere volebat damnatur, ac si
 sensum occidit, & peccat. l. 47. 15. & 16.

Pro defensione honoris locum est occidere adversarium. l. 407.

Vir occidens Virorem amittit lucrum dotis. l. 47. 16.

Cetera. Vide *Hominem*.

O C U L I,

O D O R.

Offendens, OFFENSIO,

Falsitas offendens. Vide *Falsitas*.

Offensione sequens in subditum, & improvisi rixa coloris irra-
 diantur non intrat dispositio Bullae Alexandri VI. l. 160. 9.

Propter offensionem non fuerit ex causa lata, sed ex nova
 causa. l. 160. 10. Vide num. 11. & 12.

Nova causa offensionis praeter aliam litem in dubio praesumitur. l. 160.

Declarata sum. l. 160. 11.

O F F I C I A.

Administrationem bonorum Civitatis conceptuque Incollis, &
 Origineis tamen hinc conferenda. l. 47. 16.

Auditio, & audaces consequentes Officia, & munera publica,
 ut plurimum in Civibus vigere solet; cessat tamen aliquando
 in aliquibus. l. 93. 1.

Conferenda sunt secundum unicuique merita. l. 12. 43.

Distinctionem debent praevia immutabilium necessarium, famae, opi-
 nionis, virtutis morum, benevolentiae. l. 76. 1.

Externum, & Officium, & munus publicum, quantum sunt re-
 mittuntur ad Officium. l. 93. 4.

Externum, & Administrationem jurisdictionis habentia, obli-
 gant in Urbe mediantes pecunia, vel solutione, ac traditione
 aliarum rerum per se, vel interpositum personam, possunt
 perire, de quibus. l. 47. 4.

Jurisdictionem annexam habentia, alienari non possunt absque
 assensu Principis. l. 47. 4.

Plurim qui habere non possunt in eius regimine. l. 79. 33.

Communi non debentur soli. l. 141. 8.

Principes tenentur eligere digniores ad officia publica, & seli-
 gere quem putabat dignum, & postea repeterent utabilem
 tenentur renovare. l. 79. 7.

Veneranda Officia Consistorii Curiae Camerae Apostolicae
 Auditoris Generalis, nec non eisdem Camerae Thesaurarii
 Generalis, duodecim Clericorum, & Praesidentis suppleantur
 sed a Summo Pontifice Innocentio XII. mediante eius Bulla, de
 qua ibi. l. 177. 30.

O F F I C I U M.

Resolvitur, & ad sufficiens depurationem devenit transito
 tempore, pro quo Officialis fuit electus. l. 142. 8.

O F F I C I A L E S.

Extrahuntur in Fello *Divi Thomae*. l. 81. 3.

Et quoniam sint, Vide ibidem num. 4. & seq.

Tempore alio esse utuntur in Reip. quasi perpetui. l. 81. 7.

Limita in Officialibus jurisdictione carumque. l. 81. 1.

O F F I C I A L I S.

Ad penam, eiusque officium remittitur. l. 120. 7. & 8.

Causae debet, quod in molendi frumentis cuque faciat, &

mulve farinae iusto pondere, mensura, & bonitate, ac debito
 tempore tradatur: illud manifestatur odore incombentibus Annis
 Praefecto. l. 81. 12.

Aliequid extra in posse extrahi, etiam non sit desertus in-
 merta. l. 81. 13.

Contrarium Officialis. Vide *Conferentia*.

Honorarius etiam in subditum. l. 139. 14.

Jurisdictionem exercere non valet, & eius electio sit nulla. l. 90. 37.

Publicus libros conficere tenetur, ac praefatur illos conficisse.
 l. 140. 18.

Salarium nullum Officialis censendum non est, si de tempore
 illius assignationis multi habiles le obulerunt per eodem sala-
 rio. l. 141. 9.

Salarii Officialis censuram pro toto anno ad aliquod nego-
 tium peragendum debetur integrum, si illud mediantes eius
 diligentia una hora excederit. l. 140. 17.

Salarium congruum Officialibus assignari summopere debet
 conservatum Reip. l. 140. 1.

Super ponderibus, & mensuris. Vide *Mensura*, & *Ponderibus*.

Super transitu Lombardorum officium. l. 81. 16.

Tener de culpa, & excusabilis, ac delictis sui Subalterni. l. 92. 2.

Limita primo, si in eligendo adhibuit debitam diligentiam. l. 92. 2.

Limita secundo, si substitutio fuerit approbata a Consilio gene-
 rali Civitatis. l. 92. 10.

Limita tertio, quando substitutio sua sepe ex necessitate, non
 ex voluntate, imposita quae sequatur si iusta Supremas, vel ex
 consuetudine. l. 92. 11.

Cetera. Vide *Magistratus*.

O F F I C I A L I V M.

Electio, & extrahit spectat ad Consilium generale Civitatis,
 non aptum ad iudicium, & Praesidem. l. 78. 21.

Exercere extendit etiam ad Consilio generali praesente Gubernatore,
 vel eius Locumtenente. l. 78. 24.

Mala electio Officialium de recipi Minimus. l. 76. 6.

Salarii Officialium, & Ministrorum Communitatis descripta in
 Tabella non possunt augeri a Consiliis, & Antonis. l. 144.

Invenitur salarii Officialium publicorum suis Augustis Imperator.
 l. 43. 64.

O L E R A. O L I T O R E S.

Oleribus abundat Cerealis Faventae. l. 61. 1.

Quotum plura remittuntur. l. 61. 4.

Cetera. Vide *Mercedem*, *Alimenta*, *Pradum*, *Retrahas*.

O L I V E T A.

Cives compelli possunt, ut vites, & oliveta plantent, & agro
 colant. l. 144. 591.

O P E R A.

Usus anni sunt diversi ab operibus non frequentia. l. 78. 19.

O P I N I O.

Reprobata non est attendenda. l. 205. 18.

O P I N I O N E M.

Valgi Juxta attendere non debet, sed solum veram rationem,
 l. 175. 46.

O R A T O R E S.

Vide *Legati*.

O R D O.

Est ordinem non servare, quando imminet periculum. l. 136.

35.

O R I G O.

Domicilium originis. Vide *Domicilium*.

O S T I V M.

Vide *Civitas* versu. *Pote*. *Pote*.

O T I O S I.

Alere unum incensum in Regibus grave est. l. 580. 4.

Eligenda sunt, ne delictis sint. l. 77. 1.

Homines otiosos laboribus, & artibus vacare Principi incum-
 bit. l. 177. 9.

Cetera. Vide *VAGABUNDI*.

P

P A C E R I A.

AUspicis Pacemque quantum esse debet. l. 14. 15.

URBIS auctoritas quantum sit. l. 14. 15.

Eligere in Civitatibus, quorum officium est componendi
 discordias, & procurandi reconciliationem. l. 14. 14.

Cetera. Vide *MAGISTRATUS* Censum Pacemque.

P A C T A.

Habent vim legis. l. 137. 1.

P A C T U M.

De non petendo debentur inducunt tendunt traditio Chiro-
 grapho, seu Apoca nisi sit debitorum per Creditorem. l. 130. 14.

Inductum censetur traditio, Chirographo, seu Apoca per cre-
 ditorem debitori. l. 130. 14.

Maxime si in fine Apocae nam debitoris defuncti adnotatum
 fuerit, solutionem fuisse debitum. l. 130. 14.

Quod ad executionem procedi possit, liquidatione non facta,
 valet. l. 130. 14.

Quod possit fieri pacto, potest etiam Statuto. l. 250. 11. & 12.

Quare laici non est prohibendum Procuratoribus ad negotia, seu
 Agentibus. l. 106. 31.

Cetera. Vide *Arbitrari*, *Arbitrari*.

PALATIA.

Donus à Regibus habitata sub Persis, Chaldeis, & Israelitis Regibus Palatia appellata fuerunt. 1. 44. 72.

Habitaciones Regum, & Imperatorum promiscue appellatae sunt Palatium, & Domus Regum, & Imperialis. 1. 44. 72.

Romanorum Imperatorum tantum palatia appellata fuerunt, secundum opinionem aliquorum. 1. 44. 72.

Palatium Regum, & Imperatorum à Cardinalibus tractatum appellatur, fuerunt Castra, possunt tamen appellari Palatia. 1. 44. 74. & 75.

Lagatorum Principum. Vide *Legati*, vers. *Palatia*.

Ornatus Palatiorum variis opinionibus remittitur. 1. 44. 74.

PALATII.

Nomen acceptere Regis habitaciones. 1. 45. 69.

Qui curam gerbat Palam Imperatoris occidentalis dignitatem, proximum Imperatori genere dicebatur. 1. 44. 76.

Cetera. Vide *Domus*.

PALEA.

Annonae appellatio venit. 2. 85. 13.

Computatur acer fructus sicut fruges, ligna, aliaque huiusmodi. 2. 85. 14.

Devidens aequaliter inter Dominum, & Colomum partiarum. 2. 85. 16. Vide *ibi*.

Confectio, Sacrum, & pactum circa divisionem paleae inter Dominum, & Colomum sunt servanda. 2. 85. 14. & 19.

Tentamentum habet cum frumento, radiceque communem. 2. 85. 19.

PALI.

Vinariur dividendi sunt inter locatorem, & conductorem, ut ibi. 2. 40. 26.

PALMVS.

Est arborum duodecim. 2. 13. 12. 13.

Albus vulgariter nuncupatur à decora debet esse unciarum doctum, & Palmi vulgariter nuncupatur à sereno in Vitis regulariter debet esse unciarum octo. 1. 339. 13.

Altracius Pami non possunt dignosci, nisi praesentia lex determinans certum qualitem, & pondus illius. 1. 339. 134.

Agrippae Pami venia est ordinis. 1. 339. 176. Vide *ibi*.

In distracto Vitis debet esse emissa qualitas, bonitatis, & ponderis ferre fabricatur in Vitis. 1. 339. 136.

Mile qualitas, vel non juxta ponderis in Vitis de ordine Conservatorum Verbi, vel Annonae Præficti distribuitur loca piti. & pauperibus. 1. 339. 133.

Pamina non esse bona paleae, vel non coctum, quomodo probatur remissive. 2. 281. 60.

Pondus, & gretum Pami venia in Civitate Favennae determinatur singulis annis à Abundantiarum, & Gubernatorum praevis scandalis tam praesentibus emitti, quam capelorum. 1. 339. 137.

Palatium pretii pami traditi per Pistorum post completum partium factum cum Agriculorum, vel alio, vel à vulgo dicitur à grado ad rationem tot decimarum pro quilibet rubro an facienda sit in pecunia, ut cum frumento ad eandem rationem antecedentem conventioni. 2. 280. 13.

Pretium, quod in frumento statuitur idem censetur statutum in pane. 1. 437. 104.

Tamquam pretii pami traditi per Pistorum particularibus absequi conventionem, quomodo se facienda. 2. 280. 13.

Quantitas ex rubro frumenti, Vide 1. 513. 152.

Cetera. Vide *Pistum*.

PANNI.

Tunniendi non sunt, ut fastus tenduntur. 2. 37. 86.

PAPA.

Vide *Papaver*.

PARAPHERNV.

Fructus pro parapherno non debentur. 2. 319. 29. Limitatum. 10.

Cetera. Vide *Attentum*.

PAROCHVS.

Dirigere à quo facta fuerit. 2. 127. 1.

Claves capsule elemosynarum existentis in Ecclesia postea in ipsa limitus fuit Parochiae, & habuit propriam Cappellam, seu Rectoriam tenere non possit. 1. 219. 74.

PARMAJOR.

Vide *Malus pira*.

PARSIMONIA.

Moderatio, & frugalitas laudabilis est in Principe. 1. 37. 10.

In Principe, & Subditiis est necessaria. 2. 211. 23.

PASCVA.

Clerici volentes mittere eorum animalia ad postera Universitatis veniunt ad onera à Statu impossita. 2. 37. 47.

Communiter tenentur ad refectioem danturum, & interesse ad pecuniam quilibet obvenit, molestiam, aut impedimentum danturum in quibus tertis, & communiter, personis, aut animalibus, aut rebus, aut bonis, dum conducuntur animalia ad pascendum in Doham. 2. 29. 10.

Conducuntur animalia in Doham ad pascendum benigne recipi, & benevolis tractari, debent, ac liberi transire, & exire permissum. 1. 19. 19.

In Doham, ad pascendum in quolibet territorio in ipso eorum terminis permovere possunt per triduum, quo duratio ad aliquam damni evitandam non tenentur nisi in feminis, & viris, & similibus damnum dederunt, & quidem si dolo. 2. 29. 21. & 24. Vide *huic* 97.

Danturum, molestiam, aut impedimentum dantes personis, animalibus, rebus, & bonis directis, vel indirecte conducuntur animalia ad pascendum in Doham tenentur ad refectioem danturum, expensarum, & interitus, ac etiam ad pecuniam danti. 2. 29. 10.

Danturum tenentur, & pascuorum terminis inter limites Dohae tenentur vendere palcia, tuius us, & hauritis, & herbata Doham pro jure, & rationabili pretio. 2. 29. 17.

Locus certus tempore Constantinorum assignatus fuerat pro pascendo pecoribus. 2. 28. 9.

Prohibentur esse cunctae personae, Collegio, Universitati, &c. introducere aliquod genus animalium ad pascendum in propriis, & herbatores, & herbatores, & infra limites Dohae suis aliquem. 2. 29. 16.

Carpere personae, Collegio, Universitati, &c. vendere, ac quivis modo alienare aliquod de palcio, tenentur, haurire, & herbatores ad se pertrahere, & infra limites Dohae suis aliquem. 2. 29. 16.

Proprietas Pascuorum, ac palcium sunt Universitatis, sed quod ulius, & communis omnibus sunt communis. 1. 114. 3.

Cetera. Vide *Asinus*, *Animalia*, *Doham*, *Clerici*.

PASSVS.

Monstra quomodo fiat. 2. 131. 3.

PASTICERII.

Encere non possunt frumentum, ordum, & blada in Foro Cam. 1. 319. 21. nec in navis. 1. 327. 20.

Publice retineant carnes, & obsequia consueverunt. 2. 282. 87.

Reip. expedit illos habere praeterea in magni, & populari Civitatibus, ut succore valeat necessitas fructuorum, & Advenarum, & fecus fit tantummodo visum Civitibus, & Oppidum parum. quo casu illos expellunt. 2. 282. 88.

PATE.

Calligare filium an, & quomodo possit. Vide *Cognitio*.

Dispensatio bona indecommissaria. Vide *Canonum*, *Fideicommissum*.

Est legimus Administratores, Tutor, & Curator Filii, duratque perire. 1. 294. 14.

Et Filius unus, & eadem persona censetur. 2. 193. 20.

Laonensis filium an Holpali Infantum apostolorum. Vide *Stipendia*, *Infantes*, *Episcopi*.

Filio naturali reliquere possit totam substantiam, quando non habet filios leguitimos, non autem spurio. 1. 446. 31.

Filius ad studium an matrem coqui valeat, remissive. 2. 247. 13.

Honorem debitum filio publicum officium administrari perhibere debet. 1. 394. 11.

Non tenetur ad pecuniam pecuniarum pro delicto filii, non obstat Statuto ad dispensationem, quando filius est solvens. 2. 247. 13.

Pro filio discolor, & rictoso, & Consequenter pro Consequenter, an cogi possit ad contumeliam de alius repentinando. 2. 214. 6.

Quomodo conventus. 1. 310. 2.

Lumina parant, quando Filius consecutus est aliquod munus publicum consequente Paupere. Vide *Pauper*, *De Praeterea*, *De adscriptis*, *De*, 2. 310. 3.

Lumina secundo pro tutela administrata per Filium consensiente. Paupere. 2. 311. 4.

Lumina octavo pro debito, per Filium contracto pro se alendo. 1. 111. 9.

Lumina quarto in museo dato Filio clienti in studio, etiam si Patre prohibuisset. 1. 311. 6.

Lumina quando in deo data Filio exiliciti sub patria potestate, consensiente Patre, qui pro restitutione convenit potest à Nar. 1. 311. 7. Vide *nomina*.

Limita secundo quando Filius exegit pecuniam, ad causam exactionem ipse tenebatur. 1. 311. 6.

Lumina septimo si Filius de consensu Patris maritum accepit, vel pecuniam coacta contra rem fecit. 1. 114. 10.

Lumina octavo, quando Filiusfamilii, sub patria potestate existeret, sciente, & Patente Patre publicis, tunc propria, quum Patris, negotia gessit, & piam nulla praecedente emancipatione, vel Patris Patris declaratione, mercaturam exercuit. 1. 114. 11.

Servitium mandatum Patrem tenentem ad primam pro delicto filii capere à Jure communis. 2. 297. 3.

Mandatum Patrem tenentem pro delicto filii valeat, quoad pecuniam pecuniarum, non autem corporalem. 1. 207. 4. Vide *nomina*.

Mandatum Patrem tenentem ad pecuniam pecuniarum pro delicto filii est iustum, & equum, concurrente causa, vel aliquo culpa, vel necessitate ipsius Patris, qui autem quando concurrat. 2. 207. 5. Vide *ibi*.

Scipulari an possit pro filio. Vide *Scipularia*.

PATIENTIA.

Virtus patientia necessaria est nam aliquem nocere, requirere non possunt, nec impedire, ne animus laesum sapientia commovetur. 1. 417. 1.

Operatur bonos effectus, de quibus. 1. 417. 1.

Ratiocini ad actum reducitur, nec reduci valet, quando quis est iniustus. 1. 417. 1.

PATRES PRO REIGIOSIS.

Capponet non tenentur ad solutionem Gabellae. 2. 201. 24. 26. & 20. Ampli. ut ibi. Vide 176. 47.

Nemo usum habere de his, qui tanto elemosynae ejusdem latuerunt. 2. 201. 26.

Domus Franciscani, Augustiniani, Carmelitani, Iohannis, & similes possident bonis, & pecuniis in communem. 2. 201. 26. & 27.

Francisci Minorum Conventuum, qui opera musica in lucem ediderunt quibus prerogativa fructus. 1. 396. 3. 1.
Francisci Minorum Observantia non tenetur ad solutionem gabellæ vini, sicut & pater. 1. 201. 36.
 Non tenetur ad solutionem gabellæ in pecunia debitorum. 1. 202. 15. 19. & 20. *Ampl.* 1. 202. 31.
 Non tenetur ad solutionem gabellæ, quævis in illis impositione comprehensæ sint Mendicantes ad quævisque. 1. 201. 34. & 202. 6. 10.

Non tenetur solvere gabellam quærenti carnis. & Semiatuz, 1. 200. 15. & 19. & 20. 31.
 Natus non habens de his, qui simul elemosinæ eisdem largiuntur commisso illorum domino in Sede Apostolica translati. 1. 201. 45.

Ordo, & Regula *Francisci Minorum Observantia*, est fructus quocunque alio de magis fructu illa Apostolorum 1. 200. 14. *Posteri* solvere gabellam dimittendo penes Gabellarium ratam rei gabellabilis correspondentem quæritur gabellæ. 1. 201. 37.

Pro rectoribus Patribus 3. *Francisci Minorum Observantia*, pro elemosina non debetur gabellæ. 1. 202. 14.

Sunt tamen ad solutionem gabellæ, pro rebus suis proprio interventione, & illas exigentes incurunt penam excommunicationis. 1. 201. 31.

Sunt ita Mendicantes, ut nec in particulari nec in communi possident valent bona, & pecunias sed ex elemosinis sibi dant, vel obtinent quævis victum, & alimenta comparant, & tanquam aliusmodi pauperes quædam alia habent quam venduntur. 1. 200. 17. 18. & 19.

Quia non possunt iuri communi ad solutionem gabellæ, habere alias dant, necesse utam iuri naturali, ut nihil possident, & alterius iuri Divini. 1. 202. 57.

Paulus, Nicolaus, Alena, Audis, & Cellasia fuerunt doctissimi. *Erasmus*. 1. 201. 60.

D. Paulus depositus & datus, & *D. Petrus* in filiis Christi, & quare remissive. 1. 201. 11.

P A T R I A P O T E S T A S.
 In publicis non attenditur. 1. 16. 11.

P A T R I M O N I U M.
 Ecclesiæ ad quæ opera tenetur. 1. 181. 14. 4. 181. 34. & 35. *P A V O N E S.*

Dammum dantes Domum eorum tenetur ad emendationem illius. 1. 211. 99.

P A U P E R.
 Ditiones non opprimere pauperes Rep. interest. 1. 186. 30.

Quoniam dicitur relinquere pauperi arbitrio. 1. 166. 4.
 Cetera Vide Mendicantes. Mendicantes.

P A U P E R T A S.
 Cum culpa commissa non reputetur in iure privilegiata. 1. 77. 6. *Sancti* pauperes. *perunt*. 1. 161. 13.

Non probatur ex 1. testibus non contradicentibus negativam. 1. 3. 13. 13.

Probatur ex attestacione Parochi. & ex depositione alterius Testis, summariè exauctor. 1. 166. 5.

P A X.
 Est optima rerum omnium. 1. 499. 1.

Falsa ea quibus probatur. remissive. 1. 410. 3.

Pax non delinquens non dimittit. 1. 478. 1.

Reus iuxta pro prelo heredes ad D. M. *per* Christo. & per filios Dilectorum universis amicum demandata. 1. 479. 1.

Rupta ea quibus probatur. remissive. 1. 410. 11.

P A C E P A C E M.
 Clericus frangens pacem convenit debet coram Iudice Ecclesiastico, non autem laico. 1. 4. 6. 16. Et quia pax puniatur. 1. 411. 19.

Et si puniatur ab Ecclesiastico pena pecuniaria, illa applicanda est Fisco seculari. 1. 410. 17. Contrarium num. 14.

Contrarius non tenetur de pace paxi quovis inter eos precessit pax. cum ignoratur qui fuerit factor pacis, & author pax. 1. 410. 11.

Delictum fratris pacis est mihi fore, ideo tunc ad Iudicem Ecclesiasticum, quam ad Laicalem spectat cognoscere servata in eius preteritione. 1. 410. 13.

Delictum puniatur non obstante pax, aut Partis remissione. 1. 478. 1.

Masius in delictis gravibus, & atrocibus. 1. 478. 4.

Frangens pacem gravissimum delictum. 1. 409. 3.

Pax capta pueris, si homicidium fuerit commissum, & delinquens capere, si vero augere bona mobilia publicaret, nonnulla vero re iniquum hereditas, delictum prius ipso iuramento, ut eundem emolumentum delinquenti gratetur. 1. 479. 14.

Et si non occiderit, sed tandem vulneraverit, manus amputatur. 1. 410. 4.

Et si sine sanguinis effusione percussit, vel absque percussione invaderit paxa pecunia pueris est. 1. 410. 5.

Miles delinquens si pacem reportaverit an sic absolvetur, vel mitius puniatur remissive. 1. 479. 11.

Novæ causa an, & quævis iusticiæ ad exclusionem criminis fratris pax. & quæ sufficit, ac quando de iure probata, remissive. 1. 410. 14. & 15.

Occidit, vel Occidens Barium, cum quo iusta fuit pax, an incurrit penam fratris pax. remissive. 1. 410. 14.

Pro solvendo fratris pax ante illius emendationem non allegari valet ad incurrendam penam fratris pax. remissive. 1. 410. 10.

Sacrum monasterium, & deinde legem pax delinquenti minus puniatur valet. 1. 478. 6.

Vulnere, & turbatores pacis fratris inter Civitates, Castra,

Villas, & Terras, qui pœni puniuntur ex dispositione Consuetudinis Corporis. 1. 410. 6.

Et quia, ex dispositione Bannimontorum Generalium Status Ecclesiæ. 1. 410. 6.

P E C U D E S.
 Bannimontes. Vide *De Pecunia*.

P E C U L I U M.
 Bona quævis à filia familia ex corpore quævis censenda sunt quasi Caltreña, & potest de illis disponere. 1. 690. 160. Contrarium ibidem.

P E C U N I A.
 Ad usum rei frumentarii destinata non potest à Depositario, seu Administratore Communiarum in program, seu alium usum converti, alias potest caecari, & aliq. pax iniuriari. 1. 137. 19.

Dimittenda non est, ut avocare occurrat. 1. 17. 86.

Est Instrumens necessarium pro obtinendo quicquid ab hominibus debetur. 1. 337. 6.

Excitari debet interdictum, & eloquentia Procuratoris. 1. 337. 7.

Frumentaria moras solvere caecari pro emptione frumenti, & Mortuarii Subditi tempore caecari pro emptione frumenti, & victualium paulatim restituenda sunt prævia impositione Collegii. 1. 337. 7.

Ordinum omnia pecunia. 337. 6.

Regia, & vires. 1. 337. 6.

Respublice integras non servare melius, quam si de talis pecuniarum usum, quæ est in humano corpore commercium sanguinis. 1. 337. 6.

Usum pecuniarum introducere potest post contrarium permutationis. 1. 137. 19.

P E L L E S.
 Cetera Vide *Mortuarii*.

Accommodantes cogi possunt ad extendendum eorum artem in extremis Civitatibus, & locorum Regionibus. 1. 170. 7.

P E L L E X.
 Que dicitur remissive. 1. 337. 6.

P E N A.
 Aspirare extendi an, & quando possit usque ad mortem remissive. 1. 337. 12.

Autores sunt tenet. 1. 14. 10. & 107. 3.

Calore penalis non extenditur de calid ad calidum. 1. 107. 3.

Cetero voluntas pax mitiganda, remissive. 1. 411. 30.

Conventionali adiecta censetur ad palliandum futuram. 1. 109. 5.

Adiecta in morte ditione, & in ceteris pecuniariis obligacionibus est iniusta, neque exigi valet, nisi quantum essent Legitimi. 1. 109. 5. & 6. & 109. 5.

Adiecta in promissione, & obligacione, tunc quæritur, quomodo factum debet ad limitem interdicere, & non ultra. 1. 109. 5.

Contrarium si adiecta sit factum, eo casu exigi valet. 1. 109. 5.

Exigi an valet rigorose, & ultra interdicere Creditoris, remissive. 1. 109. 5.

In mortali Martiriali non debetur. 1. 109. 11.

Instrumenta iusticia debetur etiam ultra verum interesse usque ad quadruplum vice foris, & non ultra, & quare. 1. 109. 5.

Lux in Urbe mortuorum.

Non debetur, quævis adiecta sit favore Fisci. 1. 109. 6.

Corporalis est minor quævis alia pecuniaria. 1. 181. 60.

Pro alio solvi nequit. 1. 65. 37.

Et primum contrarium contradiçit Rep. 1. 109. 5.

Extraordinaria Iudicia arbitrio puniunt delinquentes, quando certa pena non reperitur statuta. 1. 166. 1. & 167. 5.

Impotens si iure communi tollit partem impositionis à Statuto. 1. 66. 50.

Insuper, & minores quæ pena puniuntur in eorum delictis remissive. 1. 307. 3.

Statutum mandatum quæ pena puniuntur sine infames, imposter, & minores est attendendum. 1. 107. 2.

In delictis agitur non dum ad penam Partis applicandam, sed etiam ad publicam vindictam. 1. 66. 12.

Innocenti pena pro alterius crimine interrogari, & quando valet, remissive. 1. 130. 11.

In rebus ut exempli licet non in punitione Iura transgredi puniendi, quod est delictum non est. 1. 454. 3.

Mali ob spem veniunt peiores. 1. 375. 9.

Ex eo casu licet non est iura transgredi, & sequi etiam acerrimas condere. 1. 375. 11.

Nemo quasi vult pro delicto alterius. 1. 107. 3.

Non incurrit pena delicti. 1. 173. 69.

Non interrogari, nisi quæritur aliquid sui violare, ac concurrat dolus. 1. 174. 10.

Patri qui non debet sine culpa. 1. 174. 10.

Remedium est firmus ad effectum retrahendi homines à malo. 1. 173. 6.

Remissione partis non iniuriatur pena. 1. 478. 3. Cetera Vide *Pax*, & *Pax*.

Suos tenet Auctores. 1. 14. 10. & 107. 3.

Statutum diffinitum, quod delinquent in dicto 3. *Maria Virgini* perituræ dupli pœna, non habet locum contra delinquentem post Vesperas deli delinquent. 1. 331. 16.

Diffinitum, quod committens delictum in fratre pena dupli puniatur, non inter duplicem pœna, quoniam Accusator dixit malitiam in committente, fuisse enim. 1. 331. 4.

Aliter pro alio delicto puniatur, impugnat naturalis rationi, & equitati, ac iuribus bonorum, & Divino, ac tamquam iniquum, & irrationabile non valet. 1. 14. 10. Declinatum. 11.

Terminis reportare non debet penam ex facto alimo. 1. 18. 96.

P O E N A E.

Apponi possunt in contractibus, & obligationibus, ut ad observantiam conventionum, & promissionum securitas perveniat. 1. 108. 1.

Commentum Ancone, Nuclei, & Ream competit pena, & multa pro delicto. 1. 115. 5.

Commerciis debentur contra damnum ditione. 1. 181. 59.

Ex quo de penis per alios delictis. Vide. 1. 175. 128. 1. 1. & 5.

Corporales non assignant Nobilibus, sunt ignobilibus, & quare. 1. 176. 71. Decl. num. 5. Lyma num. 51.

Corporales, & pecuniariae, ut plurimum operantur plus quam singulae. 1. 89. 44.

Delictorum imputari remanere non debent, quando non acciperent statuta certa pena, sed extracordina pena iudicis arbitrio penderet. 1. 160. 21.

Episcopi cura penam applicanda. Vide Episcopus vers. Para.

Gravitas penarum plerumque debet timere acquiri solet la voluntate peccandi. 1. 164. 3.

Iniquitas non ob praeteritum, sed propter futurum facit. 1. 173. 7.

Interdicta sunt ad ipsam Rei emendationem, ut parti offensae sit aliqua iuxta compendium, & ut alia praestetur exemplum, per quod a malefaciendo deterratur. 1. 171. 6.

Legati, & Legationes non possunt remittere penam, & multas debitas Reverendae Camera pro delicto. 1. 128. 4.

Mali terreni penae, & boni morales efficitur. 1. 172. 8.

Officiales Civem, vel nimia indulgentia Concubivae parcam, vel veteri obnoxiis modum in alios servare. 1. 166. 7.

Pecuniariae diversitate pro delictorum, & delinquentium, qualesae imponi solent. 1. 414. 3.

Pecuniariae non exiguntur a Rea concubivae. 1. 414. 18.

Proportio est servanda in infligendis penis, ne statuta iustitiae perperam in lenitatem, aut severitatem inclinet. 1. 176. 59.

Proportio penae mitemda est etiam a qualitate, & conditione personae delinquentis. 1. 176. 71. Decl. num. 51. Lyma 1051.

Resp. Scelus locum, & tranquillitas consiliorum exhortatio, non praemiorum, & penarum metu. 1. 171. 1.

Reverendae Camerae applicatae sunt penae impositae occasione delictorum. 1. 137. 14.

Ampli. procedere etiam in penis per viam supplicationum, & compositionum. Ibidem p. 2.

Solutio penae pecuniariae in Status Ecclesiastico non suspenditur mediantie supplicatione. 1. 414. 3.

Specietur an, & quando ad immediatum, & quando ad medium Dominum remissive. 1. 414. 9.

Temperari, & transgredi an quando, & a quo valeat remissive. 1. 176. 11.

Variae auctoritates sunt pro punitione delictorum. 1. 176. 1.

Maleficio maleficio non proest statuta certa pena. 1. 160. 2.

Cetera Vide Maleficio Maleficio.

Penales Penitentiarum Ecclesiae. Vide Ecclesia.

Cardinalis Colloquendi Praeceptorum Landauer. 1. 88. 77.

Tempore penarum, & stituerit per victu subministrando deopereatur famulae, tempore vero abundantiae pauca iusticiant. 1. 164. 17.

P E R C U T I E N S.

Alapa Vide Alapa.

Edictum Vide Edictum.

Poenae seu ut vulgo dicitur talio qua paria puniuntur. 1. 406. 7.

P E R A Q U A T O R.

Peraquatorum officium, quodcum esset. 1. 195. 2.

P E R I T I.

Accedere debent ad locum differentia previa citatione partium ad intercedendum pro dubio, & hinc certum. 1. 26. 12.

Limita quando curio, & partibus sine remissa. 1. 124. 30.

Cogi possunt mediante allegatoria ad referendum, dum accipere, & facit & convertit. 1. 160. 11.

Consensum hunc Periti in ius arte, & materia, de qua discipulus. 1. 159. 9.

Actus suus quoque optimas est Auctor, & disceptor. 1. 259. 9.

Eligendi sunt a partibus mandante Iudice previa citatione. 1. 11. 12. & 13.

Et si una pars renuat, vel negligat eligere suum Peritum, tunc Iudex illum deputat ex officio. 1. 11. 14.

Extendunt eorum arbitrium agendo, & minuendo in relatione valore, prout affectu erga eos, qui illos elegerunt aliacent. 1. 11. 35.

Præfectorum Testibus. 1. 10. 7.

Relationem, seu Peritum tradere possunt etiam de seriatim ab. 1. 11. 35.

Rationem consilium expungendum est in te Agendo. 1. 259. 9.

Sensum est Peritum in arte. 1. 10. 7.

Tertio Periti Relationi ab alio Peritum hinc inde electum, & iudicatum statum est. 1. 11. 35. Conternum. 1. 41. Decl. n. 12.

Discordantibus relationibus trium Peritorum, tunc concervanda est tota summa in ea contenta, & in tres partes dividenda, desumendo unam partem pro iure valore. 1. 11. 14. Conternum. 1. 41. Declara. num. 18.

Iudex non potest alioquin partes tertii Periti. 1. 11. 14.

P E R I T O.

Merces debetur de tempore peritiorum Periti. 1. 141. 19. Et vide ibi.

P E R I T U S.

Peritior eligendus, quando tertius Peritis discordat ab aliis. 1. 11. 12.

Tertius Peritus in temerem adhibere relationi unius ex praecedentibus Peritis hinc inde. 1. 11. 12.

A partibus eligendus est, quando Periti hinc inde electi discordant in coram relatione. 1. 11. 12.

Conternum tertio Perito in sua relatione cum uno duorum Peritorum hinc inde electorum, tunc duas relationes, seu Peritis praesentibus sunt altera. 1. 11. 12.

Jure eligi tertium Peritum ex officio, quando partes sine morose in eum eligendo. 1. 11. 12.

Medium viam solet tenere. 1. 11. 12.

P A R S O N A.

Publica dicitur, quae habet districtum vel jurisdictionem. 1. 201. 54.

P E R T I C A.

Peritica est virga oblonga continens decem pedes, 1. 113. 14. Vide ibi.

P E S.

Constat ex quatuor palmis, quorum quilibet ex quatuor digitis constat. 1. 121. 4.

Est unguis decem, & secundum mensuram Romanam Architectonice est palma una ultra septem octavas partes altius pedis. 1. 121. 14.

Intelligendum est secundum confederationem Civitatis, & loci in quo viger consuetudo. 1. 121. 69.

Secundum digitum minores transversos amplectitur, & secundum alios solimondos quatuordecim. 1. 121. 69.

P E S I S.

Mensura, in qua ponitur in loco publico, pro ut in Palazzo Capitolino Urbis emittitur. 1. 121. 14.

Mensura pedis lapidum Civitatis Mediolani quomodo inestigatur, & vide ibi. 1. 121. 12.

P E T I S.

Hagello Divina iustitia mortalium peccata colligit, equae. 1. 108. 11. 12.

P E T E N S P L U S D E B I T O.

Condemnari in omnibus expensis. 1. 107. 11. in fine.

Consequere potest peritum plus debiti quatuor modis, nempe re tempore, loco, & casu remissive. 1. 107. 11.

Erroneum dolo, & machinatione causationem, vel obligationem plus debito, & deinde vigore illius agens auferit credendum. 1. 107. 12.

Materia plus debito pecuniarum remissive. 1. 107. 11.

Origines penae plus pecuniarum impositae a iure veteri, & illius qualitates remissive. 1. 108. 11.

Non putatur, quando in libello, petitione, seu monitorio appellata fuit classis (sive iure superioris, vel sive iure inferioris) vel classis (sive iure inferioris) vel Actor se obtulerit bonificare, & se deducere cum summam, & quae probatur soluta. 1. 107. 11. 12. 13. 14.

Possunt a Senatus solutiones expungendum, & dispositiones indicium. 1. 107. 14. Lym. num. 18.

Et a testamento in triplici damni, quod Reus fecit. 1. 107. 15. Lym. num. 18.

Et de iure Senatus duplicemur indicia contra plus petentem in tempore. 1. 107. 16. Lym. num. 18.

Reus negare eorum an possit petere Actore plus debito remissive. 1. 108. 11.

P E T I A.

Continent quinquaginta, & viginti novem annos quadraginta palmorum decem pro qualibet. 1. 121. 10.

Est mensura, qua utuntur Agrimensores in mensuranda vineis Urbis. 1. 112. 10.

P E T I T O R I U M.

Abolitur postulationum quando clare constat de bono iure. 1. 103. 40.

Phorocret Rex. Vide Phorocret.

P E T I O R A.

Executores consignare remittuntur pignora executata Depositario eadem de securis executionis. 1. 17. 41.

In executione capta. Vide Depensaria, Depensaria, Depensaria vers. Custodia, Retinere.

P E G N U S.

Districtio pignoris est a Creditore ad effectum consequendi sum credicum. 1. 121. 14.

Executores pignori auctores, vel tradere recusant. Vide ibi. 1. 17. 41.

Iudiciale datur Creditori, vel ad effectum subfationis, vel ad hoc, ut ex fructibus solvantur. 1. 41. 4.

Prætorium ratione actionis Debitoris in Ordinariis in Urbe non conceditur. 1. 121. 14.

Cetera Vide Pignus, Pignus.

P I S C A T I O.

Cum instrumentis insolita prohiberi potest. 1. 491. 19.

Principes, & Baronis prohibentur Vallibus piscationem peccata & contrahunt, remittunt ad auctoritatem illam damni, quam loci, & contra non compent alio iustitiam. 1. 491. 1. 2. 3. 4.

Prohiberi non potest Vallibus per Principes, & Dominos Terrarum. 1. 491. 3.

Quod maxime procedit in Principibus, & Baronibus Superiorum recognoscitur. 1. 491. 4.

Reductus piscationem sunt de Regibus Principis, 1. 491. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Commentum est omnibus gentibus tam in Mari quam in publicis Fluminibus. 1. 491. 1.

De Regibus Principis indicatur. 1. 491. 7. & num. 10. Contrarium num. 9.

P I S C A T I O N E S.

F i f

3. *piscandi*, & ipsa piscatio non est de Regalibus Principis. 1. 401. 9.
Materiam Piscationis, & iura piscandi tractantes remissivè. 1. 493. 22.

P I C S A T O R E S.

Calceas ponentes in piscibus ad effectum illius praeferendi à cor-
poratione puniuntur. *Inter*. 1. 171. 6.
Jo. Mar. Neptuni tenetur tradere Reverendae Camera Apostoli-
cae, seu eius Appaltatori decimam partem piscis capti. 1. 493. 11.

In Saginis, Lacubus, & Fluminibus privari, & alienis peni-
de sine ulla dispositione decaui. *Inter*. 1. 493. 10.
Et de necesse Constitutio particulari interre pona arbitraria. 1. 493. 22.

Procurantes in Flumine texum, vel alias herbas mortiferas ad
capicandos pisces sine puniendi. 1. 493. 22.

P I S C A T I O.

Conceditur primo occupanti. 1. 491. 8.
Fruetur libertate, sicut cetera omnes Ferae. 1. 491. 8.

Quod ad Gubernatorem. 1. 576. 7.
Requisitorum pro commodiori victu. 1. 551. 12.

Vendens pisces laudens, quia pona puniatur. 1. 171. 5.
P I S C I.

Alienari quilibet, vel pona Pona quomodo puniatur. 1. 171. 5. & num. 613.

Cui credita sunt pro rubet framenti, ut reddat certam quantita-
tem panis, tenetur deperitatur. 1. 171. 47. Decl. sum. 45.

Facto nudo cum Piflore de sequendo pane pro Tiro, cuiusque
familia pro certa mercede, illud adimplere tenetur Piflor
iuxta familiam. 1. 171. 44. Decl. sum. 55. 46. & 57.

Sed si filij habentis fecerint à Patre, pro illa non tenetur co-
quere panem. 1. 171. 46.

Promissio facta pro Piflore comendo panem pro Tiro, &
omnibus liberis suis pro certa mercede, ad implendum
iuxta liberum. 1. 211. 15.

Recipiens frumentum, aut pecuniam, ut reddat quendam
insulpa diebus in pona cocto, non liberatur reficiendo fru-
mentum, aut pecuniam, sed tenetur ad panem, vel ad iustitiam.
1. 171. 49.

P I S T O R E S.

Cogi possunt Piftores ad eorum antem exercendam. 1. 174. 2.
& 4.

Collegium habere possunt Piftores. 1. 174. 4.

Conservatores Urbis procedunt contra Piftores conficientes Pa-
nem male quatuor, vel non iusti ponderis. 1. 530. 215.

Conveniunt non possunt Piftores Urbis coram alio iudice, praer-
terquam coram Annone Praefecto iam super mercato, Piflor
& decaui, quam super illius evacuatione, & augmento pen-
sionis. 1. 174. 74.

Delinquentes ponendo in pane oleum, vel calcem, vel terram,
vel aquam infuso iofum, vel in man aceto levando puniuntur
tamquam falsarii, & fures, & de praxi proinde delictum remi-
tuntur. 1. 171. 19.

Familiam tenentore adftricti possunt Piftores ad panem fabricandum,
& coquendum etiam in diebus festis. 1. 174. 3.

Gubernator quia pona punire possit Piftores, fraudulentos, Vi-
de *Constitutio*.

Instrumentum obligatum non solent confici inter Piftores, &
eorum debitores, sed tertia. 1. 478. 19. & 110.

In Urbe Piftores habent duplicem Ecclesiam, & Universitatem,
nempe unam laborum, & alie Elivertonis. 1. 174. 5.

Negotiationum appellatione veniunt, non autem Mercatorum,
& 174. 74.

Privilegia varia concedita fuerunt à Pistoribus Romanis Impera-
toribus. 1. 174. 4.

Taxas facientes ad probandum eorum credum. Vide *Taxas*
Tegle ouas incipiente non tenentur Piftores. 1. 174. 6.

Venduntur, sed nunt generatim. 1. 271. 1.

Urbis conveniunt possunt eorum Urbis coram alio iudice, praer-
terquam coram Annone Praefecto iam super mercato, Piflor
oique ad summam ducentorum triginta auri, & coram Annone
Praefecto pro quocumque summa. 1. 174. 164.

Non Praefectus creditur ibi habentibus reverentiam dominij,
& 174. 164.

Praefectus dori, doctore, & alie quibuscumque. 1. 174. 164.

Praefectus omnibus aliis credituribus pro pretio panis, & ali-
pura tertium eorum antem concernentium. 1. 174. 6.

Praefectus super frumento, & aliis fructibus recollectis quibuf-
cumque credituribus etiam ex causa coacta, & recollectionis
eorumdem fructuum, quoniam non probatur verum panis tra-
di. 1. 174. 10. & 109. 110.

Vel coram baridi credituribus pro pretio panis, vel ulterior rei ad
omnem speciem non comprehenduntur sub difficultate bonum
communis detrimenti, nec illi oblat effecti bonorum, mo-
nitorum, quoniam cap. Odoratus, fess illa dilato, aut re-
medium. 1. 174. 164.

Cetera. Vide *Annus Piflorum Examen* vers. Pifloribus
P I S T O R U M.

Arti Piflorum est antiquissima. 1. 174. 2.
29. *Inter* Targum ad vici communis Urbis. 1. 174. 2.

Conatus Piflorum Urbis pro credito eorumdem Piflorum ha-
bitu statuant procedendi summam, & similitudine de primo
fess *Inter* Targum, & figura iudicis, manu regia, & sola facti veritate
impediri. 1. 174. 26.

In casu Piflorum procedunt etiam diebus feriis eis praeterquam
in honorem Dei. *Inter* Targum ubi alio vers. *Memoria* C. de *Prohib.*
& in Casu Piflorum Urbis ex Verbo Christi de quo. c. 273. 7.
Mann Regia ad illamdem Piflorum Urbis quando procedatur. 1.
174. 67. & 21.

Oratio Piflorum remissivè. 1. 174. 2.
Taxas Piflorum. Vide *Taxas*.

Universitates Piflorum in Urbe exercent varia opera piamis, c.
174. 51.

P L A T E A.

Area olim appellabatur ille locus, qui hodie *Plata* nuncupatur,
1. 615. 1.

Constituitur est endorizata, & utilitate publica, ac de regalibus
Principis. 1. 615. 2.

Spem Universitatis quoad propriam, sed quoad usum, &
commode utatur est omnibus communis. 1. 116. 3. Decla-
tatione.

Cure conservandi Plateas mundas à luto, foetibus, & immun-
ditiis speciebus ad Aldeas, qui in Civitate Favencia Grallieri
nuncupatur. 1. 615. 8.

Aedificari, aut quidquam immitti non potest in Platea ab obsequio
Principis licentia. 1. 615. 4.

Est locus, in quo Populus Civitatis convenire solet. 1. 615. 3.

Est valetudo, foretque Malaria, Pratoris, & Confularis digne-
tur. 1. 615. 5.

Immunda rei principis non possunt in Platea, & Banimentum po-
nuntur prohibendum est, ne in Civitate Urbis rei immunda re-
ponantur. 1. 615. 5.

In usu publico est. 1. 615. 3.

Nuncupatur, quae latet. 1. 615. 1.

Prohibetur quicquam removere in Platea, non potest etiam tenere
aliquid supra bancum in ea positum. 1. 615. 7.

Vendere culibet penultim est in Platea publica rei ad viduum
necessarias, & ad altem effectum removere banchas, & baraca-
nas, & ventis. 1. 615. 5.

P L A U S T R U M.

De Plaustris regulantur quae tenentur, remissivè. 1. 615. 5.

Plaustris everso sine culpa ducentis accipere non solet. 1. 14. 6.

P O E T A.

Admittendi non sinit ad magistrum, ad quem vocatur is, qui
Civitatem praefectur remissivè. 1. 14. 9.

De Poetis, & Poetae materiam tractantur. 1. 14. 10.

Et Philosophi laudandi, & honorandi sunt. 1. 14. 6.

Poetam, & Philosophum estimandi in decemibus sint Po-
nuntur, quibus Ceteris citantur, & laudantur. 1. 14. 6.

Laurea coronam quando accipere. 1. 14. 5.

Libri Poetarum, qui lectis argumentis, innocentia amatoria,
curiosa historiarum, aut verbis peccantibus seu rursus à Republica
sunt excommunicandi. 1. 14. 5.

Merces, & pretium Poetarum quale. 1. 14. 1.

Nulle immunitatis prerogativa valetur, & quare. 1. 14. 5.

Declara. 1. 14. 5.

Plaustris excludit à sua Republica Poetas superstitiosos, falsos, &
misericos. non autem iocantes. 1. 14. 7.

P O L L I C I T A T I O.

Nullo parit obligationem. 1. 481. 15.

P O N S.

Pons super viam publicam à nemine auctoritate privata fieri va-
let. 1. 481. 1.

Super via publica de una ad aliam domum fieri non potest. 1.
481. 19. Amplia immunitas. 1. 481.

Est illam fabricari puniuntur propter sacrilegium, vel saltem pecunia-
ria. 1. 481. 10.

Ponticellus fieri non potest super via vicinali publica ab eo, qui
utroque habet praeiudicium, nec claud, etiam omnibus vicinis
conferentibus. 1. 155. 14.

P O N T E S.

Speciatur quoad propriam ad Universitatem, sed quoad
usum, & commodum omnibus sunt communes. 1. 116. 3.

Declara. sum. 1.

Urbis conveniunt possunt eorum Urbis coram alio iudice, praer-
terquam coram Annone Praefecto iam super mercato, Piflor
oique ad summam ducentorum triginta auri, & coram Annone
Praefecto pro quocumque summa. 1. 174. 164.

P O N T I S.

Constructio super viam, & summis publicis fieri non potest
oblique licentia Principis, seu Magistratus. 1. 152. 2.

Viam coarctare tenentur pro fabrica Pontis ex quo utilitatem
servare debent. 1. 152. 5.

Limita, quando praedia adiacentia sunt inculta, & sterilia. 1.
153. 9.

P O N T I U M.

Cause constructionis Pontium celebrantur desiderat. 1.
152. 1.

Constructio necessaria, & utilissima est ad publicum, & priva-
tum commercium. 1. 152. 1.

Contribuere tenentur omnes bona possidentes per 20, & libram
ad constructionem, & reparationem Pontium, habite debita
proportione. 1. 152. 4. Limita sum. 7. & 8.

Anglia proinde non obstat privilegio, & immunitati à pu-
blici conditione. 1. 152. 6.

Ampla incendo etiam Clerici, & Ecclesiasticae personae. 1.
153. 8.

P O N T I F E X.

Antiquitatem habet immemoriali à Deo, non à populo. 1. 7. 44.
& 449. 14.

Id spiritualiter est omnia, & super omnia. 1. 103. 45.

Iuramento quædam non præstantur Poenitentem voluisse præjudicare, l. 152. 40.
 Potest plurius Regula Religionis, l. 209. 44.
 Possidentem a Deo, non a Populo habet, l. 449. 54.
 Possidentem, & absolutam habet in omnes unum Orbis Christiani Personam, & ecc. Ecclesiasticas, l. 449. 58.
 Tollere non potest privilegia, & gratias & indulta concessa circa temporalia ab Imperatore, Regibus &c. respectu honorum existentium extra Statum Ecclesiasticum, l. 449. 66.
 Vnde dicitur potest possessionem Ecclesie, & suam accellatorem, l. 209. 44.

P O P U L I.

Vnde voces Populi non sunt audiendæ, l. 375. 46.

P O R C I.

Vide Sæpi.

P O R T Æ.

Ad locum publicum tendentes aperiri non possunt, l. 490. 3.
 Cæteri, Vide Cæteri, & Verbi Portarum, Damas. Mare, Verbi Porta.

P O R T I C U S.

Domus deserta non valet, & quærit, l. 146. 31.
 P O S I T I O N E S.
 Concurrit in respondendo possessoribus adiutor, ad probandum concurrit ejus, quod ex aliis hinc confessione refutatur, l. 184. 12.

Declaratoria Judicis propter contumaciam Partis in respondendo possessoribus non requiritur expressa, & expressa, sed sufficit tacta per procedendum ad alteram in Causa, l. 184. 4.
 In præsumptionem ad respondendum possessoribus debet esse, adjecta comminatio, quod alias habebatur pro confessis, & iudex interponit decretum cum præsumptione certiorum ad respondendum, quod continet pronuntiationem pro confessis, l. 184. 9.

Judices Fœderis in termino primæ citationis admittunt possessionem, & in quantum, & mandant ad secundam respondendi, & iurati, etiam verbi possessorum unionem duobus diebus iudicis mandant respondendi possessoribus, aliis pronuntiant pro confessis, l. 184. 10.

Mactant possessionem remissivæ, l. 184. 13.
 Respondens possessoribus si convincatur de mendacio quæritur mactant remissivæ, l. 184. 11.

Statum mandant, quod possessoribus ipso iure habebatur pro confessis, quod contumaciam Partis, non requiritur declaratoria, l. 184. 4.

Judicis super contumacia, l. 184. 4. Contumacia namq. Depicta namq. & 7.

Præsumitur possessoribus haberi pro confessis, & contumaciam Partis, requiritur sententia declaratoria Judicis super contumacia, l. 184. 10. Littera tumq.

Statum disponere potest, quod possessoribus habebatur pro confessis, littera tumq. Partis in respondendo, & est rationabile, ac utile, l. 184. 10.

Scylus loci attendendus est, quando controversatur, an requiritur declaratoria Judicis super contumacia Partis in respondendo possessoribus, ad hoc, ut habebatur pro confessis, l. 184. 7.

Terminus probatorius elapsus, & post conclusionem in Causa, an possit admitti possessoribus remissivæ, l. 179. 6.

P O S S E S S I O.

Perire tempore an possit capi, Vide Sæpi. Verbi Possessio.

Possessori armis se in possessione mansuere licitum est, l. 467. 11.

P O S S E S S I O N E S T U R B A T I O.

Actio civilis, & criminalis cumulatim potest in iudicio turbare possessoribus, l. 156. 6.

Turbas in sua possessione competit contra turbantem nudum, actio civilis interduco mansuentionis, vel reintegracionem, verum etiam criminalis, & quæ requiritur in proprio casu, l. 156. 6. & vide ibi.

Actio criminalis non interduco turbantem possessionem alterius, quando ipse pretendit ad aliquam rationem facere possit, l. 156. 7.

Actio iniuriarum, quæ est criminalis, nisi potest contra turbantem possessionem alterius, a. 57. 1. Decl. n. 4.

Agens criminaliter pro turbata possessione, quæ probare debet, a. 58. 10.

Causæ excusantur si dolo turbantem possessionem alterius remissivæ, a. 58. 8.

Concurrere potest vel judicialiter, vel extrajudicialiter, l. 466. 10.

Criminaliter agitur viget Constitutionis Anglicanæ, & Basilienensis interduco contra turbantem possessionem alterius, l. 466. 10. Decl. n. 4. Subdicta n. 4.

Culpâ lata in, & quando sufficit, ut agi valeat criminaliter contra turbantem possessionem alterius, a. 56. 6.

Dolus an, & quando requiritur ad hoc, ut criminaliter agi valeat contra turbantem possessionem alterius, a. 57. 4. & 5.

Contra turbantem possessionem alterius ex quibus agitur remissivæ, a. 58. 9.

Extrajudicialiter committitur variis modis, de quibus, l. 466. 3.

Ingressu propriæ auctoritate possessionem bonorum alterius prohibetur est, l. 57. 2.

In iudicialiter, quando committitur, l. 466. 3.

Legitimus possessor non est turbandus in sua possessione, l. 375. 35. Littera n. 3. & 4.

Operarii conducti, qui de turbatoris manibus ignoscunt, & bona sibi alterius agrum ararum, aliquot actus turbatores fecerunt nullum periculum incurrunt, locus sibi habent scientiam nullum alio alicui, quim conductum, & fecerunt actum alicuius de genere prohibitorum, & fuerunt interpellati ut discesserent, vel de nocte, & armati accesserunt, l. 56. 13.

Possit turbare alterius possessionem quænam sit, l. 467. 9. 10. & 12.

Possessor turbari in sua possessione non potest reportare præceptum personale de non ingrediendo, l. 47. 1.

Præceptum personale de non ingrediendo in certis bonis potest fieri iudice, quando disquisit de turbatore, l. 47. 1.

Contrarius præcepto iudicis potest sumi, l. 47. 1.

Statum punitur turbatorem ad fovendum certam summam, pecuniarum, & restituendam possessionem non habet locum in turbatione iniuriarum, sed solum in possessione ablativa, l. 467. 13.

Turbans possessionem rei alienæ non solum restituere tenetur possessionem unâ cum fructibus perceptis, sed ipsius rei alienationem solvere compellitur, l. 466. 6. Vide n. 7.

Turbans rem restituere, & dominum illius amitti, etiam si pretendat rem esse suam, l. 466. 4.

Et si pretendat eam suam tanquam creditori obligatam, & hypothecam amitti debet, l. 466. 6.

P O S T U M.

Magistri Postarum, & Præfetti Curiorum officium remissivæ, l. 467. 19.

Officium Curiorum Majorum, seu Postarum, an sit de Regibus Principum, & an hypothecabile, & quando ad heredes transire remissivæ, l. 467. 21.

Oratio remissivæ, l. 467. 19.

Cætera, Vide Cæteri pro Tabulariis, Tabulariis, Magister Postarum.

P O T E S T A S.

P O T U S.

Frigidus est salubrior calido, & quare, l. 640. 3.

Cætera, Vide Calam. 10. 11.

P R A E D I A.

P R A E D I A.

Est scientia digestiva, l. 10. 11.

Auriga, qui prius intravit vicum, foli vicum, per quam iterum non potest transire vicum procedere debet, Vide Auriga, 464. 1.

Caret, & Caretioni cedere debent locum Quadrigæ, & Rhedis, l. 616. 14.

Cyria circa præceptum inter Rhedis, Currus, Caretæ, Vide Rhedis.

Magnus dextra, cuiusque locum requiritur dignior, & honorabilior, l. 617. 1.

Magni loci attendendus est, quando controversatur, an requiritur declaratoria Judicis super contumacia Partis in respondendo possessoribus, ad hoc, ut habebatur pro confessis, l. 184. 7.

P R A E C E P T A.

Majorum ut Leges Apostolicæ arbitratu solent, l. 330. 1.

P R A E C E P T U M.

Negativum obligat semper, & ad semper, l. 334. 3.

P R A E C E P T O R I S.

Eligio, Vide Eligio.

P R A E C O.

Præconi, seu Tubicini credunt, si antequam, & se proclamant, & fecerit, & Bannimentum, ac Edicta publicæ, l. 215. 6.

Cætera, Vide Tubicini, Tubicini.

P R A E D I U M.

Locum pro oleis censetur rusticum, licet iura memora Civitatis possint, dum in eo non aliter aliquis usussum addicium, l. 614. 7.

Rusticum non potest pertrahere Urbicum, sed si eorum, l. 614. 9.

Vicidarius censetur prædium Urbicum, quando in illo currum, & de quibus ibi, l. 614. 8.

Urbicum, licet Rusticum constituitur potest ex materialibus, & uso, quibus ex loco, l. 614. 7.

P R A E F E C T I A N N O N E.

Appellari sunt illi, quibus cura Annone incumbit, l. 519. 10.

Apud Romanos præfetti dicebantur, l. 519. 10.

Ediles duo creati sunt post expulsum Regem, & creatos Consulibus, quibus Annona cura demandata erat, l. 519. 10.

Magni sunt auctoritas, & potestas, l. 519. 12.

Qui apud Romanos distribuebant Annona præfetti dicebantur, l. 519. 10.

Romani Præfectores ad curandum Annona semper habuerunt, l. 519. 10.

P R A E F E C T U S A N N O N A E.

Clerici Camerae aliqui ab antiquo eligunt, l. 519. 31.

Cogere potest Dominus Annulationem, & Annulationem, ut Annulationem, & Naves conducant pro frumento, & frugibus, quibus Annona cura demandata erat, l. 519. 10.

Magni sunt auctoritas, & potestas, l. 519. 12.

Qui apud Romanos distribuebant Annona præfetti dicebantur, l. 519. 10.

Romani Præfectores ad curandum Annona semper habuerunt, l. 519. 10.

Clerici Camerae aliqui ab antiquo eligunt, l. 519. 31.

Cogere potest Dominus Annulationem, & Annulationem, ut Annulationem, & Naves conducant pro frumento, & frugibus, quibus Annona cura demandata erat, l. 519. 10.

Magni sunt auctoritas, & potestas, l. 519. 12.

Qui apud Romanos distribuebant Annona præfetti dicebantur, l. 519. 10.

Romani Præfectores ad curandum Annona semper habuerunt, l. 519. 10.

Clerici Camerae aliqui ab antiquo eligunt, l. 519. 31.

Cogere potest Dominus Annulationem, & Annulationem, ut Annulationem, & Naves conducant pro frumento, & frugibus, quibus Annona cura demandata erat, l. 519. 10.

Magni sunt auctoritas, & potestas, l. 519. 12.

Qui apud Romanos distribuebant Annona præfetti dicebantur, l. 519. 10.

Romani Præfectores ad curandum Annona semper habuerunt, l. 519. 10.

Clerici Camerae aliqui ab antiquo eligunt, l. 519. 31.

Cogere potest Dominus Annulationem, & Annulationem, ut Annulationem, & Naves conducant pro frumento, & frugibus, quibus Annona cura demandata erat, l. 519. 10.

Magni sunt auctoritas, & potestas, l. 519. 12.

Qui apud Romanos distribuebant Annona præfetti dicebantur, l. 519. 10.

Romani Præfectores ad curandum Annona semper habuerunt, l. 519. 10.

Clerici Camerae aliqui ab antiquo eligunt, l. 519. 31.

Cogere potest Dominus Annulationem, & Annulationem, ut Annulationem, & Naves conducant pro frumento, & frugibus, quibus Annona cura demandata erat, l. 519. 10.

Magni sunt auctoritas, & potestas, l. 519. 12.

Qui apud Romanos distribuebant Annona præfetti dicebantur, l. 519. 10.

Romani Præfectores ad curandum Annona semper habuerunt, l. 519. 10.

Clerici Camerae aliqui ab antiquo eligunt, l. 519. 31.

Cogere potest Dominus Annulationem, & Annulationem, ut Annulationem, & Naves conducant pro frumento, & frugibus, quibus Annona cura demandata erat, l. 519. 10.

Magni sunt auctoritas, & potestas, l. 519. 12.

Qui apud Romanos distribuebant Annona præfetti dicebantur, l. 519. 10.

Romani Præfectores ad curandum Annona semper habuerunt, l. 519. 10.

Clerici Camerae aliqui ab antiquo eligunt, l. 519. 31.

Cogere potest Dominus Annulationem, & Annulationem, ut Annulationem, & Naves conducant pro frumento, & frugibus, quibus Annona cura demandata erat, l. 519. 10.

Magni sunt auctoritas, & potestas, l. 519. 12.

Qui apud Romanos distribuebant Annona præfetti dicebantur, l. 519. 10.

Romani Præfectores ad curandum Annona semper habuerunt, l. 519. 10.

Clerici Camerae aliqui ab antiquo eligunt, l. 519. 31.

Cogere potest Dominus Annulationem, & Annulationem, ut Annulationem, & Naves conducant pro frumento, & frugibus, quibus Annona cura demandata erat, l. 519. 10.

Magni sunt auctoritas, & potestas, l. 519. 12.

Qui apud Romanos distribuebant Annona præfetti dicebantur, l. 519. 10.

Romani Præfectores ad curandum Annona semper habuerunt, l. 519. 10.

Clerici Camerae aliqui ab antiquo eligunt, l. 519. 31.

Cogere potest Dominus Annulationem, & Annulationem, ut Annulationem, & Naves conducant pro frumento, & frugibus, quibus Annona cura demandata erat, l. 519. 10.

Magni sunt auctoritas, & potestas, l. 519. 12.

Qui apud Romanos distribuebant Annona præfetti dicebantur, l. 519. 10.

Romani Præfectores ad curandum Annona semper habuerunt, l. 519. 10.

Clerici Camerae aliqui ab antiquo eligunt, l. 519. 31.

Cogere potest Dominus Annulationem, & Annulationem, ut Annulationem, & Naves conducant pro frumento, & frugibus, quibus Annona cura demandata erat, l. 519. 10.

Magni sunt auctoritas, & potestas, l. 519. 12.

Qui apud Romanos distribuebant Annona præfetti dicebantur, l. 519. 10.

Romani Præfectores ad curandum Annona semper habuerunt, l. 519. 10.

Clerici Camerae aliqui ab antiquo eligunt, l. 519. 31.

Cogere potest Dominus Annulationem, & Annulationem, ut Annulationem, & Naves conducant pro frumento, & frugibus, quibus Annona cura demandata erat, l. 519. 10.

Magni sunt auctoritas, & potestas, l. 519. 12.

Qui apud Romanos distribuebant Annona præfetti dicebantur, l. 519. 10.

Romani Præfectores ad curandum Annona semper habuerunt, l. 519. 10.

Clerici Camerae aliqui ab antiquo eligunt, l. 519. 31.

Cogere potest Dominus Annulationem, & Annulationem, ut Annulationem, & Naves conducant pro frumento, & frugibus, quibus Annona cura demandata erat, l. 519. 10.

Magni sunt auctoritas, & potestas, l. 519. 12.

Qui apud Romanos distribuebant Annona præfetti dicebantur, l. 519. 10.

Romani Præfectores ad curandum Annona semper habuerunt, l. 519. 10.

Clerici Camerae aliqui ab antiquo eligunt, l. 519. 31.

Cogere potest Dominus Annulationem, & Annulationem, ut Annulationem, & Naves conducant pro frumento, & frugibus, quibus Annona cura demandata erat, l. 519. 10.

Magni sunt auctoritas, & potestas, l. 519. 12.

Qui apud Romanos distribuebant Annona præfetti dicebantur, l. 519. 10.

Romani Præfectores ad curandum Annona semper habuerunt, l. 519. 10.

Clerici Camerae aliqui ab antiquo eligunt, l. 519. 31.

Cogere potest Dominus Annulationem, & Annulationem, ut Annulationem, & Naves conducant pro frumento, & frugibus, quibus Annona cura demandata erat, l. 519. 10.

Magni sunt auctoritas, & potestas, l. 519. 12.

Qui apud Romanos distribuebant Annona præfetti dicebantur, l. 519. 10.

Romani Præfectores ad curandum Annona semper habuerunt, l. 519. 10.

Clerici Camerae aliqui ab antiquo eligunt, l. 519. 31.

Cogere potest Dominus Annulationem, & Annulationem, ut Annulationem, & Naves conducant pro frumento, & frugibus, quibus Annona cura demandata erat, l. 519. 10.

Magni sunt auctoritas, & potestas, l. 519. 12.

Qui apud Romanos distribuebant Annona præfetti dicebantur, l. 519. 10.

Romani Præfectores ad curandum Annona semper habuerunt, l. 519. 10.

Clerici Camerae aliqui ab antiquo eligunt, l. 519. 31.

Cogere potest Dominus Annulationem, & Annulationem, ut Annulationem, & Naves conducant pro frumento, & frugibus, quibus Annona cura demandata erat, l. 519. 10.

Magni sunt auctoritas, & potestas, l. 519. 12.

Qui apud Romanos distribuebant Annona præfetti dicebantur, l. 519. 10.

Romani Præfectores ad curandum Annona semper habuerunt, l. 519. 10.

Clerici Camerae aliqui ab antiquo eligunt, l. 519. 31.

Cogere potest Dominus Annulationem, & Annulationem, ut Annulationem, & Naves conducant pro frumento, & frugibus, quibus Annona cura demandata erat, l. 519. 10.

Magni sunt auctoritas, & potestas, l. 519. 12.

Qui apud Romanos distribuebant Annona præfetti dicebantur, l. 519. 10.

Romani Præfectores ad curandum Annona semper habuerunt, l. 519. 10.

Clerici Camerae aliqui ab antiquo eligunt, l. 519. 31.

Cogere potest Dominus Annulationem, & Annulationem, ut Annulationem, & Naves conducant pro frumento, & frugibus, quibus Annona cura demandata erat, l. 519. 10.

Magni sunt auctoritas, & potestas, l. 519. 12.

Qui apud Romanos distribuebant Annona præfetti dicebantur, l. 519. 10.

Romani Præfectores ad curandum Annona semper habuerunt, l. 519. 10.

Clerici Camerae aliqui ab antiquo eligunt, l. 519. 31.

Cogere potest Dominus Annulationem, & Annulationem, ut Annulationem, & Naves conducant

tem vendendam, non obstat quovis privilegio. 1. 512. 45.

De jure. Consequitur statim subsecutor. 1. 513. 34.

Distribuitur, & vendere frumentum cum tali moderatione, quantitate, & pretio, ut Populus non gravetur, & Piltores damnum non patiantur, nec locum faciant. 1. 514. 166.

Erga Depositionem frumenti Verum bonis condonari, & famis, & aliis illis solent ad quodcumque usum non nocere. 1. 517. 210. 10. 102.

Faciliter, & jurisdictione Praefecti Annona Urbis, quae fuit. 1. 520. 25.

Gratificari potest Amico habenti frumentum de praefecti quidem sine viro, sed cum cognatione unius, & aliis distribuitur, condonari potest pro Communi. 1. 523. 114.

Incurbitur Annona Praefecto quia coepit erimen fraudum Annona. 1. 526. 37.

Jurisdictionem habet privatam quoad omnes super Pilforibus Urbis. 1. 527. 7.

Jus dicitur inter Pilforibus, Natus, Menfures frumentarius, & frumenti Negotiores, & in concurrendis Annona generat delinquere plerique, potius addere, & transgressores ordinem, & frumentorum pignori plerique, & alios facere pro Praefecto Urbis. 1. 528. 11.

Moderata Praefecto Annona, & Romani extra ordinem, iuxta rei frumentariae auctoritatem augumentum creati solent, nec pignori abundantia debet. 1. 528. 15.

Mus Regia ad infanciam Pilforum Urbis quando procedatur. 1. 529. 37.

Natitiam, & Officiales, aliasse personas sibi benevolis delinere potest ad emendatum frumentorum, & aliorum frugum. 1. 531. 15.

Natitiam, & Lictores habebat pro exercitio, & administratione officii. 1. 531. 16.

Officium Annona Praefecti inter primaria Urbis onera habuit fuit. 1. 532. 31.

Ordinare potest frumentum corruptum proci, & publice concurrens. 1. 532. 105.

Procedit contra Pilforibus Urbis vigore Bannimentorum Dominorum Conservatorum, quatenusque circa qualitatem, & pondus pignori in eis praescriptum. 1. 532. 133.

Pro credam Pilforum Urbis habet facultatem procedendi summarie, simpliciter, de plano, sine strepitu, & huiusmodi, manu regia, & sola facti veritate inspecta. 1. 532. 105.

Decreto se informare debet de loca abundantioribus, & de indigentibus frumento, transmittendo ad hunc effectum viros confidit. 1. 534. 64.

Species frumentariae publice destinatae usui sui maxime pignori sibi applicari, alii vendere, mutare, aut in alias necessitates convertere non potest. 1. 537. 104. Amplius ut ait.

PRÆFECTUS PRÆTORIO.

Sors eligebatur. 1. 538. 34.

PRÆFECTUS VIGILUM.

Agere debet nocturnam vigiliam frequenter eundo per Civitatem, ac discurrendo modo huius, modo illic. 1. 539. 1.

Banialis hodie vocatur. 1. 539. 1.

Præfectorum procurare debet noctis tempore Civitatem, & si similes omnes per hoc potest per Stratum, & Legem, sed Consequenter praefectorum, vel alioque homine potest eos curare. 1. 539. 1. Vide numm. 1. 539. 1. 1. 539. 1. 1. 539. 1.

Cognoscitur de omnibus sceleribus, quae nocturno tempore committuntur, & praefectorum de nocturno, & latrocinio. 1. 539. 1.

Cetera. Vide *Antiquitates*, Nolle, *Notitiam Vigilia*.

PRÆLATUS.

Prælati Ecclesiarum, & Jucorum pignori, ad iustitiam Tutorum de culpa, & mala administratione redargui censentur, si occupant omnia remota. 1. 541. 13.

Spiculus pro Monacho, in possit. Vide *Spiculus*.

PRÆMIUM.

Beneficentia remunerari Reip. valde utilis, & necessarium est. 1. 541. 3.

Homines amant premium. 1. 540. 7.

Remunerari ad pacem, & iustitiam opera spe pignori. 1. 541. 2. Honorari, vel officiis praemium meretur ad virtutem, aliquem hominem ut plurimum bonitate insignia operant. 1. 542. 4.

Pignora accidunt animo ad illa mercedis, & consequenda. 1. 542. 4.

Causa sunt utrimque virtutem. 1. 541. 1.

Pignori, & pignora conservant tranquillitas Reip. 1. 540. 1.

Spei mercedis virtutes mura, & est laboris solatio. 1. 540. 2.

PRÆTORIUS C. R. I. P. T. I. O.

A solutione taxarum varium quando interit. 1. 541. 14. *Alia* *Ulpianus* VIII, *Super praedictis Ecclesiis, & personarum Ecclesiasticarum in Italia*. 1. 541. 14. *praefertur* *immemorabili*.

Item, & censentur, quae iustitiam, & sunt completa de tempore mortis. 1. 541. 14. *Immemorabili* ut ait.

Colonia perpetua excluditur dato regio Colonie, sed Locutionis temporaria, etiam communiavir per mille annos. & quare. 1. 541. 14. *Luna* *memorabili*.

Colonia perpetua in bonis Ecclesiasticis praefecti potest concurrens, vel immemorabili praefectio concurrens, si non concurrens. 1. 541. 14. & 15.

Contra Ecclesiam Romanam requiritur praefectio concurrens, nec iustitiam immemorabili. 1. 541. 14.

Immemorabili requiritur iustitiam acquirendum servitute diocesis. 1. 541. 15.

Contra de Imperatoribus. Vide *Immemorabili*.

De Crimenibus varie inducitur de iure communi secundum qualemque delictum. 1. 540. 1.

In Praefectio delictorum attenditur potius dispositio Sceleris, quam ius commune. 1. 540. 1.

Obligatio naturalis non tollitur praefectio. 1. 540. 1.

Sceleris, & potest advenire ad acquiritur servitute diocesis, non requiritur, quando concurrens immemorabili praefectio; sceleris viginti, vel triginta annorum. 1. 541. 14.

Vide *Ulpianus* VIII, *Super praedictis Ecclesiis, & personarum Ecclesiasticarum in Italia*. 1. 541. 14.

Servitute praefectio in inquirendis in delictis, non durat iustitiam. 1. 540. 1.

Tallente iustitiam in delictis post lapsum certi temporis adhuc durat actio. 1. 540. 1.

Statutum praefectio, quod Index non possit cognoscere de maleficio commissis ultra sex menses nisi adaptam possessionem ostendat, quomodo se intelligunt. 1. 540. 1.

PRÆSES GRÆCIAE.

Jurisdictionis, & auctoritatis Græciae Praefecti, remissive. 1. 541. 41.

Ceteri Praefecti verbi. *A taxatim* & verbi. *Praefes*.

PRÆSES VIARUM.

Cognoscit causas lura Congrua, & retrahit in gradum appellationem. 1. 540. 18.

Qualiter anno in Urbem forte extrahitur ex Collegio Clericorum Camera Apollodis. 1. 540. 1. Vide numm. 14.

PRÆSIDIS VIARUM.

Electio Praefecti Viarum non ad annum sed ad beneplacitum Summi Pontificis. 1. 541. 40.

Jurisdictionis, & facultates. 1. 540. 19. cum seqq.

Jurisdictionis super iura Consularibus, quibus non Consularibus, & tam in Doliis, quibus extra. 1. 541. 14. & 15.

Spontaneae detentio. 1. 541. 14. & 15.

PRÆSTATIO ANNUA.

Rusticus, qui sponso, & nulla precedente obligatione per multos annos certis temporibus par caponem aruit Domino, non potest cogi ad continuationem praestationis. 1. 541. 13.

PRÆSTATIO.

Alterari non possunt iura danti potest. 1. 541. 15.

Duo Praepia nulla censum dari potest. 1. 541. 309.

Rerum ex circumstantiis crescent, & decrescent. 1. 540. 107.

Tradit tempora variare solent. 1. 540. 107.

PRÆTURIUM.

Frumentum. Vide *Prætorium*, & verbi. *Prætorium*.

Quid frumentum statuitur, idem censetur statuitur in Pane. 1. 541. 308.

In iustitia praefecti a Legem praestari probatur quod consistit taxore greco corruptor fuisse vel redio mutos, vel etiam ignorantia deceptos, vel quodlibet vocabitur variatur circumstantia & praefectio ignora. 1. 541. 301. Vide numm. 11.

In taxatio praefecti potest iustitiam, quibus modum, nec summum servatum est. 1. 541. 313.

Rerum consilium quae hoc attendenda. 1. 541. 313.

Iustitiam, & naturale est arbitrium habens latitudinem iustitiam consistens in tribus, videlicet in uno extremo rigido, altero pio, & medio moderato. 1. 540. 119.

Consilium a Legem praestantem iustitiam, donec de iustitia evidenter constet. 1. 541. 304.

Dilectus, quod est iustitiam a Legem, vel i Principio, vel i Indico. 1. 540. 119.

Dilectus, quod est iustitiam a Legem, vel i Principio, vel i Indico. 1. 540. 119.

Legem, quod est iustitiam a Legem, vel i Principio, vel i Indico. 1. 540. 119.

Naturale est illud, quod de iustitiam a Legem, vel i Principio, vel i Indico. 1. 540. 119.

Legem, quod est iustitiam a Legem, vel i Principio, vel i Indico. 1. 540. 119.

Naturale est illud, quod de iustitiam a Legem, vel i Principio, vel i Indico. 1. 540. 119.

Legem, quod est iustitiam a Legem, vel i Principio, vel i Indico. 1. 540. 119.

Naturale est illud, quod de iustitiam a Legem, vel i Principio, vel i Indico. 1. 540. 119.

Legem, quod est iustitiam a Legem, vel i Principio, vel i Indico. 1. 540. 119.

Naturale est illud, quod de iustitiam a Legem, vel i Principio, vel i Indico. 1. 540. 119.

Legem, quod est iustitiam a Legem, vel i Principio, vel i Indico. 1. 540. 119.

Naturale est illud, quod de iustitiam a Legem, vel i Principio, vel i Indico. 1. 540. 119.

Legem, quod est iustitiam a Legem, vel i Principio, vel i Indico. 1. 540. 119.

quā simpliciter illas administratores vestigalia exigentes. 1. 432. 34.

Audacia, & temeritas notantur. 1. 433. 1.

Curant exquirere ultra debitum per for. & nefas. 1. 433. 4.

Exigentes ultra debitum, fursum committere dicuntur, & puniendi sunt: punitur exiliū, vel alia poena extra-judiciali iudicis arbitrio, ac poena iudiciali usurpationis iustitiam. 1. 433. 5.

Maximē si expressi conventum fuerit, quod exigere iuxta Titulum. 1. 433. 6.

Contra iustitiam, sique deferebat ad Theaurarium generalem, pro reportando earum subestimatione, nec non restituere librum, in quo videtur alphabetice descripta iuxta summa. & cognoscenda Monumenta. 1. 433. 6.

Montis Pietatis Urbes. & Bancli Scelli Spiritus, praeferre calculationem, contrahuntur tenetur ordines, & mandata, ac singulare circa eorum realitatem, alioquin tenetur de proprio, si deiectionis falli, vel pecunia vincula libere fuerit soluta. 1. 433. 8.

Officium Rationariorum Populi Romani, remissivē. 1. 433. 9.

Rationariorum non solum vestitur circa subestimationem partiarum librorum Admittentium, negotiorum Gestorum, seu aliorum Ministri, earumque calculationem, sed etiam extenditur ad alia, de quo ibi. 1. 433. 10.

RATIONARII. Cameræ Apollonicae iurare, & cavere tenentur, officium restitui, & habere exercituros, omnino, & lingua in praesentia, sine custodiendo, & diligenter observantur. 1. 433. 5.

Officium Rationariorum Cameræ Apollonicae, remissivē. 1. 433. 5.

RATIONALIS. In Regno Neapolitano quantum concipitur & eius officium, remissivē. 1. 433. 11.

In Regno Valentiae Rationalis Officium quale sit. 1. 433. 12.

RATIONARIUM. Seu Regulatores funt servituri, & calculatores computorum, & rationum Officium, & Manturum Communium. 1. 433. 13.

RECEPITA. Vide *Receptionis*.

REGALIA. Vide *Collata*, vel *Parlamentum*.

REDHIBITORIA. Vide *Alia*, vel *Redhibitoria*.

REFORMATIO. Vide *Caractis*, vel *Matris*.

REHEDARII. Vide *Antis*.

REGVLATOR. Ponderum, & Mensurarum. Vide *Mensuram*, & *Ponderum*, vel *Regulam*.

REGVLA. Juris non est attendenda, quando expedit Reip. perniciose. 1. 324. 4.

Regulae mandare deputari Seniores, qui circumferant Monasterium horis, quibus vacant Fratres lectorem. 1. 325. 2.

Si vinco vincemur te, multo magis vinco te, habet locum in omni materia. 1. 327. 13.

REGVLA CANCELLARIE. De duabus dicitur materiis. 1. 328. 40.

De iure questio non soluendo habet locum in quocunque iure, quodvis, & ex quocunque causa, seu titulo, sive magno, sive mino. 1. 328. 42.

Invenit *Regula* de non prejudicando iuri questio. 1. 328. 43.

REGVLA CANCELLARIE. Ligat, & habet vim legis statim, ac secuta sit assumptio ad Pontificatum licet eorum publicatio publica secuta sit. 1. 328. 74. & 75.

Quasi etiam extra Verbum degeret, quavis ibi solū fuerit publicatio. 1. 471. 63. & 67.

Promulgatio solent initio Pontificatus. 1. 471. 74.

RELIGIOSI. Fili Spirituales Civium dicuntur, ac Milites Dei, qui pro nobis preces suadendo laborant. 1. 311. 13.

REMEDIA. Iocunda, aut quae sint graviora, & periculosa iura ipsorum malorum, adhibenda non sunt pro curando Reipublicae. 1. 312. 4.

Varia percepta fuerunt ab animalibus. 1. 173. 13.

RENVNCIATIO. Mulier renunciat ad hoc, ut valeat, quod requiritur. 1. 321. 1.

Non servat sollemnitas statutaris non solvitur. 1. 321. 2.

Nec ulla obligatio civilis, aut naturalis oritur. 1. 321. 3.

Renunciari non potest dispositioni Securi, quando ipso iure actus annullatur. 1. 144. 6.

REPETITIO INDEBITI. Vide *Indebiti repetitio*.

REPRESALIA. Andropolepis Cyperorum erat iuxta quoddam pugnantiorum hominum, quando occidit in Civitate, in quam refugerit non reddebatur is, ad quod commisit sceleris punio spectabat, nam tunc licebat ex ipsa Civitate Civiles tres capere, & retinere quousque Rem gratularet. 1. 109. 3.

Bello publico, & iusto viget inter Principes, & Reges represalia conceduntur. 1. 312. 36.

Conceduntur represalia Principi in satisfactionem damni. 1. 312. 36.

Alum restitui, & clare reddendi rationem administratores. 1. 123. 33.

Cetera. Vide *Administratores*, *Curatores*, *Tutor*.

RATIONARII. Curare debet, quod de debito coarctat antequam conficere mandata. 1. 432. 6.

Libros tres, de quibus ibi, restituere debet. 1. 432. 6.

Locorum Monumentum tenetur quolibet beneficii conficere listas Monumentorum, illaque deferre ad Theaurarium generalem, pro reportando earum subestimatione, nec non restituere librum, in quo videtur alphabetice descripta iuxta summa. & cognoscenda Monumenta. 1. 432. 6.

Montis Pietatis Urbes. & Bancli Scelli Spiritus, praeferre calculationem, contrahuntur tenetur ordines, & mandata, ac singulare circa eorum realitatem, alioquin tenetur de proprio, si deiectionis falli, vel pecunia vincula libere fuerit soluta. 1. 432. 8.

Officium Rationariorum Populi Romani, remissivē. 1. 432. 9.

Rationariorum non solum vestitur circa subestimationem partiarum librorum Admittentium, negotiorum Gestorum, seu aliorum Ministri, earumque calculationem, sed etiam extenditur ad alia, de quo ibi. 1. 432. 10.

RATIONARII. Cameræ Apollonicae iurare, & cavere tenentur, officium restitui, & habere exercituros, omnino, & lingua in praesentia, sine custodiendo, & diligenter observantur. 1. 432. 5.

Officium Rationariorum Cameræ Apollonicae, remissivē. 1. 432. 5.

RATIONALIS. In Regno Neapolitano quantum concipitur & eius officium, remissivē. 1. 432. 11.

In Regno Valentiae Rationalis Officium quale sit. 1. 432. 12.

RATIONARIUM. Seu Regulatores funt servituri, & calculatores computorum, & rationum Officium, & Manturum Communium. 1. 432. 13.

RECEPITA. Vide *Receptionis*.

REGALIA. Vide *Collata*, vel *Parlamentum*.

REDHIBITORIA. Vide *Alia*, vel *Redhibitoria*.

REFORMATIO. Vide *Caractis*, vel *Matris*.

REHEDARII. Vide *Antis*.

REGVLATOR. Ponderum, & Mensurarum. Vide *Mensuram*, & *Ponderum*, vel *Regulam*.

REGVLA. Juris non est attendenda, quando expedit Reip. perniciose. 1. 324. 4.

Regulae mandare deputari Seniores, qui circumferant Monasterium horis, quibus vacant Fratres lectorem. 1. 325. 2.

Si vinco vincemur te, multo magis vinco te, habet locum in omni materia. 1. 327. 13.

REGVLA CANCELLARIE. De duabus dicitur materiis. 1. 328. 40.

De iure questio non soluendo habet locum in quocunque iure, quodvis, & ex quocunque causa, seu titulo, sive magno, sive mino. 1. 328. 42.

Invenit *Regula* de non prejudicando iuri questio. 1. 328. 43.

REGVLA CANCELLARIE. Ligat, & habet vim legis statim, ac secuta sit assumptio ad Pontificatum licet eorum publicatio publica secuta sit. 1. 328. 74. & 75.

Quasi etiam extra Verbum degeret, quavis ibi solū fuerit publicatio. 1. 471. 63. & 67.

Promulgatio solent initio Pontificatus. 1. 471. 74.

RELIGIOSI. Fili Spirituales Civium dicuntur, ac Milites Dei, qui pro nobis preces suadendo laborant. 1. 311. 13.

REMEDIA. Iocunda, aut quae sint graviora, & periculosa iura ipsorum malorum, adhibenda non sunt pro curando Reipublicae. 1. 312. 4.

Varia percepta fuerunt ab animalibus. 1. 173. 13.

RENVNCIATIO. Mulier renunciat ad hoc, ut valeat, quod requiritur. 1. 321. 1.

Non servat sollemnitas statutaris non solvitur. 1. 321. 2.

Nec ulla obligatio civilis, aut naturalis oritur. 1. 321. 3.

Renunciari non potest dispositioni Securi, quando ipso iure actus annullatur. 1. 144. 6.

REPETITIO INDEBITI. Vide *Indebiti repetitio*.

REPRESALIA. Andropolepis Cyperorum erat iuxta quoddam pugnantiorum hominum, quando occidit in Civitate, in quam refugerit non reddebatur is, ad quod commisit sceleris punio spectabat, nam tunc licebat ex ipsa Civitate Civiles tres capere, & retinere quousque Rem gratularet. 1. 109. 3.

Bello publico, & iusto viget inter Principes, & Reges represalia conceduntur. 1. 312. 36.

Conceduntur represalia Principi in satisfactionem damni. 1. 312. 36.

de publicam causam contra alium Principem, quando iniuste occupata fuisse bona, loca, & Castra ipsius Principis. a. 312. 33.

Vel pro redimenda vexatione proprii Subditi illata. a. 312. 34.

Contra Civem relaxari possunt, & relaxantur repressalis pro rebellis, & alii oneribus Cameralibus, ac debito Communicatum Statum Ecclesiastici. a. 312. 65. & n. 60. Vide ibi.

Auspia quam non sunt de Consilio. a. 312. 57. Vide ibi.

Contra Communicatum Status Ecclesiastici, a quibus conceduntur, & qui requiruntur. a. 312. 60.

Contra Personam Ecclesiasticam, & earumque bona non possunt concedi repressalis. a. 312. 64. & n. 60.

De confutandis repressalis fuit permittit. a. 312. 59.

De iure Divino in foro Conscientie repressalis fuit permittit. a. 312. 31. & n. 31. Declara num. 34.

Ex causa privata repressalis conceduntur, quando creditor, vel ipsoratus, vel alio quovis modo laesus, iniustus, & vexatus impetrat a Superioribus potestate, & capz sunt res, &ur homines eius loci, & terrarum, & quo ipsi sunt iniuria facta, protracta, neglecta, aut denegata iustitia. a. 312. 39. Limes num. 40.

Ex communicatione politica repressalis fuit permittit. a. 312. 30.

Exequi non possunt contra Agricolas, & commune animalia, boves, & equos necessarios. a. 302. 18.

Possumt repressalis tam contra res mobiles, & immobiles, quam contra homines liberos. a. 312. 41. Vide num. 60.

Ac etiam contra innocentes, & singulos illam Communicatis, & Civitatis, quos damnant, vexant, & iniustitiam acribit, & quare. a. 312. 43. & 44.

Extendi non possunt repressalis ad Personas Ecclesiasticas, &ur civitates bonas. a. 312. 45.

Extra Civitatem Faventis in territorio non possunt exequi repressalis. a. 312. 46.

Rymici mellestiarum navigantes, qui Romanæ dominationis erant. a. 310. 16.

In Gallia repressalis dicitur de marque. a. 310. 11.

Innocentes tanquam pates Rep, possunt cogi ad satisfactionem damni illi. a. 311. 24. Vide ibi.

In Provincia Romanæ dicitur non relaxantur a Thesauraria, seu Appellatibus contra Communicatis sive consensu Emancipati Cardinalis Legati. a. 312. 60.

Inimicus per quindecim dies ante procedere debet ante repressalis. a. 312. sub num. 60.

Naturali sequitur repressalis non repugnat. a. 312. 26.

Naves, & bona Piratarum, Turcarum, & aliorumque hostium, Christiani nominis capi possunt, & sunt captemum. a. 312. 61.

Odio, & exorbitantes sunt a iure communi, & ideo strictè intelligende. a. 310. 10.

Pignoratitio appellatur de iure Civili, & Canonico repressalis. a. 310. 15.

Valde differre ante se. a. 310. 16.

Principes quibus Piratz, Latrones, aut quicunque Smiles, & alia scelera perpetrantes sunt subditi, si in iniustitia monstrando negligentes fuerint, tunc repressalis conceduntur ab alio Principe. a. 312. 16. & 57.

Prohibetur ante repressalis eam de iure Divino, quam Canonico, & Civili. a. 310. 15. Contrarium num. 17. & 18. Declara num. 16.

Relaxari non possunt contra eum, qui originem trahit ab illa Natione contra quam iuste possunt relaxari, sed ab aliis domesticis coactis. a. 312. 25.

Romano Imperio collapsio repressalis introducta fuerunt, & quare. a. 302. 3. Vide num. 2.

Sunt species iusti belli. a. 312. 25.

Super veribus localibus, & aliis mobilibus ad usum muliebrem non possunt exequi repressalis. a. 312. 63.

R. E. P. R. E. S. A. L. I. A. R. V. M.

Causa iusta, & necessaria requiritur ad concessiorem repressalarum. a. 312. 16.

Gratiam differentes ad Vitem non possunt vigore repressalarum molestari. a. 312. 59. Vide ibi.

Interpellatio cum communicatione facienda est Iudici, vel Superiori, qui iustam præbet repressalarum causam. a. 312. 10.

Conversionem de confutandis servatur, sed sufficit simplex requiritio. a. 312. 11.

Interpellatio, seu interpellatio per decem, vel quindecim dies procedere debet relaxationem repressalarum. a. 312. 60.

Legati, seu Oratores non possunt vigore repressalarum molestari. a. 312. 64.

Magistratus, & Officiales durante eorum Officio non possunt vigore repressalarum molestari. a. 312. 64.

Martium tractatus, remittit. a. 312. 75.

Miles non possunt vigore repressalarum molestari. a. 312. 64.

Mulieres non possunt vigore repressalarum molestari. a. 312. 64.

Non solentis genera Civitatis, & qui alibi moratur non potest vigore repressalarum molestari. a. 312. 64.

Officiales Episcopi non possunt vigore repressalarum molestari. a. 312. 66.

Pura requiruntur ad validitatem repressalarum, de quibus ibi remittit. a. 312. 25.

Solvendi in vim repressalarum repetere potest a debitore nudum sortem, sed etiam omnia damna. a. 312. 70. Declara num. 71.

Solutio facta vigore repressalarum non constituit in quasi possessione exigendi. a. 312. 70.

Ubi repressalarum mutum fumpit a veculosis Romanorum legibus. a. 310. 6.

Viginti Romano Imperio ignotus erat. a. 309. 1.

REPRESSALIAS.

Antiqui repressalis appellabantur *Clarigationes*. a. 310. 9. Contrarium num. 10. & 11.

Cardinalis Camerarius, & Clerici Cameræ non possunt etiam pro debito Fiscalibus concedere repressalis, nisi de expresse mandato Pape. a. 312. 60.

Causa concedendi repressalis potest esse publica, & privata. a. 312. 32.

Cives, qui passi sunt repressalis pro debito Communicatis relaxantur, & de publico damno una cura interelle ab ipsa Communitate, & de fuit. a. 312. 67.

Vel ab ea, qui fuit causa repressalis exigendi etiam quadruplum ejus, quod solvit. a. 312. 68.

Et si Communitas non erat in mora solvendi, tunc Thesaurarius, & Lazaretos censetur relaxare eum, qui passus est repressalis. a. 312. 69.

Iustitiam, & audientiam obtinent repressalis tenentur ad refecutionem reus damni, & interelle parti laesa. a. 312. 55.

Passus repressalis pro alio potest repetere vim solum, quidem refecutionem damni ab eo, qui illis causam dedit. a. 312. 54. Declara num. 54.

Populi Romano compati iustitiam concedendi repressalis. a. 312. 65.

Principi loci potest concedere repressalis. a. 312. 25.

REPRESSALIAS.

Affidit exempti sunt a repressalis. a. 312. 97.

Bona pro repressalis capta non sunt captemum, sed pro vario contrarium debet Superiori, qui ea concepit, ut eadem res diligenter custodiri faciat, donec dampnum emendetur, vel vendatur, & ex illarum pretio iustitiam creditoris, & dampnum passus. a. 312. 46. Declara num. 40.

Boves aratorum, plaustra, & instrumenta fundi instructi, & agnoscuntur non possunt pro repressalis capz. a. 312. 34.

Cives, qui in obligatione se submiserunt repressali possunt singuli pro debito Communitatis repressali. a. 312. 61.

Communicatis Status Ecclesiastici possunt sub repressalis oblegere eorum Cives, tamen pro solutione onerum Cameralium, quoniam pro debito cum privatis personis. a. 312. 62.

Concessit repressalis contra Personam Ecclesiasticam, &urque bona, si iura mentem non revocentur ei concedenti, erant personæ singulares, & erant communicatis, si Universitates erant interdictæ. a. 312. 46. Limes n. 47.

Concessit repressalis contra Subditi alius Regis, vel Principis non censetur convertendi illi, qui in Regno, & Principatu concedentes incolunt, & domicilium contrahunt, nec contra Regem, & Principem, contra quos ejus subditi. a. 312. 48.

Exempti quoniam loci a repressali remittit. a. 312. 47.

Personæ pro repressali capz tradende sunt Iudici, seu Superiori, qui mandat in publicum colludam possit. a. 312. 50. Declara num. 51.

Romani ubi sunt repressalis. a. 310. 7.

Vallet localis, & mobilis ad usum muliebrem non possunt capi pro repressalis. a. 312. 63.

RESISTENTIA.

Facta Executoribus in actum executionis est causa mixti fori. t. 507. 9.

RES IUDICATA.

Pro veritate habetur, & facit de alio negum, & de ente non esse, de uero falso, & de indebito debitum. a. 306. 1.

RES LITIGIOSA.

Alienari an possit. Vide *Alienatio*.

RESOLUTIONES.

Sac. Congregationum, Vide *Declarat*.

RESPUBLICA.

Bona innocentiam pertinent ad Remp. quia in illis habet alium dominum. a. 312. 23.

Remp. ad alium vnde noniam tradere, dimittit ejus inve.

Resol. instructi, non licet. a. 17. 94.

Reipublica Præsta est symbolum prudentie, & ejus se creta a Consiliariis, & Senatoribus non panduntur. a. 312. 76.

RESTITUTIO.

Pecunie Equorum, Vide *Pecunia*.

RESTITUTIO IN INTEGRUM.

Ad deliberandum, & adendum hereditatem petenda est imploratio Iudicis officio, & intra quadrennium. a. 310. 70.

Beneficium refecutionis in integrum transmittitur ad quoscunque heredes, & ad hæredes hæredis. t. 280. 9. Declara ubi ibi.

Competit adversus non ædem hereditatem, concurrente iusta causa. a. 279. 2.

Com.

Conceditur revocandi facultas, absque eo quod interloquatur super restitutione in integrum. 1. 104. 21.
Major legitime impetratio conceditur relictus in integrum ad versus lapsum temporis. 1. 64. 30.

RETRACTVS.

Coactum ut competat per constitutionem, vel amellationem Ecclesie, seu Monasterii, quæ requiratur. 1. 99. 21. & 246. cum seqq.

Alia, seu domus per constitutionem, seu ampliationem Ecclesie, vel Monasterii competere, non obstantibus vi vicarii succedenda fecit si sit publica. 1. 2. 90. 22.

Coactum vendere non solum occasione retractus non potest cogi ad pretium inestimatum, nec ad evadendum de eversione rei vendere. 1. 100. 30.

Consorti prefatur Vicini in retractu. 1. 215. 48. Vide num. 18. & seqq.

Consorti competit retractus ex dispositione Statuti Faventie; scilicet de iure conatus. 1. 212. 8. & 16.

Consequitur prout retractus cum retractando requiritur ad eundem retractus. 1. 212. 7.

Denunciatio, seu requisitio rei vendendæ faciendæ Vicino per Statutum demandata non suspensio per statutum aliunde laudatum ab ipso Vicino. 1. 212. 16.

Dum, vel per se ipsum rei vendendæ, quando Vicino fieri possit. 1. 212. 10.

Rei vendendæ per Vicinum faciendæ est personarum Conventio ad eundem retractus, & quare. 1. 212. 29. Vide num. 10.

Rei vendendæ per Vicinum continere debet certam, & plenam scientiam tam contractus perfecti, quam pretii, nec sufficere scientia in genere. 1. 212. 11.

Quid si habeat relationem ad alia, & instrumentum. 1. 212. 14.

Simplex competit. 1. 212. 1.

Deprecatio debet contineri retractare volens non obstantem pendencia controversie super retractu. 1. 212. 40.

Error probatur alioquin in iudicio non erit. 1. 212. 11. & simili bus suffragatur ad instantiam pernam, non tamen ad eundem consequendum statum. 1. 212. 40.

Ex dispositione Statuti Faventie præter quantitatem factæ in duodenum promissionem requiritur in prædicto retractu. nec conuincitur. 1. 212. 5.

Fieri debet cum eo minori incommodo Vicini, quo fieri potest. 1. 212. 7.

Locatori ad longum tempus competit. 1. 212. 1.

Nemo citius inquit ad vendendum. 1. 212. 18.

Locata num. 15. Sublata num. 16. Vide eodem num. 18. & seqq.

Equus venditur rem suam ex causa publicæ utilitatis, habita, hde de pretio. 1. 100. 27.

Locata num. 15. Oblatio procedere debet deservitum per retractare volentem, faciendum, etiam si statum de ea non faciat mentionem. 1. 212. 43.

Prædicti debet deservitum. 1. 212. 43.

Promissioni § 12. ad evadendum retractum in solo casu venditionis permittitur valere. 1. 212. 16.

Retractu competente Vicino, vel consorti ex dispositione Statuti in casu alienationis non habet locum in casu permutationis. 1. 212. 36. Declara num. 27.

Retractus est qui prævenit in retractu. 1. 212. 47.

Retractus competit ex dispositione Statuti Faventie ibi. cap. 210. 1. 212. 18.

Competit consorti in venditione Castellorum jurisdictionalis. 1. 212. 10.

Vide num. 18. & seqq.

Mititur quando agitur de venditione iudiciali. 1. 212. 20.

Rei sub directo dominio Ecclesie existentis non competit vigore Statuti lucalini. 1. 212. 4.

Retractare volens præstare non tenetur totum pretium. 1. 212. 8. & quædam. Amplius num. 10. & 11. Limita num. 12. & 17.

Rei ad Vicino, vel consortem retractus præstare rationem indemandatur emptori pro parte pretii promissi. 1. 212. 41.

Rei ad Vicino, vel consortem ad reneque sufficere emptori quicquid pro rei consequente expenderit sive in causam pretii, sive ex alia causa, nempe proximitate, gubellia, iudicibus, mercedi Novati &c. 1. 212. 41.

Tenetur emere totum rem, nec potest cogi ad venditionem partem. 1. 100. 30. Contrarius num. 11.

Tenetur solvere omnes conditiones, cum quibus celebratus fuit contractus. 1. 212. 10.

Vicinus debet præstare debet in retractu, qui Vicino super prælatione magis colligit, quando sit verus inter duos. 1. 212. 45.

Cui potest ad vendendum sum, seu domus per constitutionem, & ampliationem Ecclesie, & Monasterii. 1. 98. 15. Contrarius num. 17. Limita ut num. 16. remissive, & num. 10. 22. Vide num. 12. cum seqq. Quæ requirantur num. 21. cum seqq.

Ex consensu illi præstatur, qui maiorem quantitatem rei habet illi habenti minorem. 1. 212. 46.

Ex consensu retractare, seu præstare volentes in venditione, tenentur deponere pretium integrum solummodo. 1. 212. 17. Amplius num. 40.

Et si in minime deficiat, non suffragatur. 1. 212. 18.

Amplius procedere etiam in summa coactum, quando cessat suspicio fraudis. 1. 212. 30.

Ius quædam Vicino competere prælationem per venditionem, rei factam tempore non expirat etiam contrahentes postea à contractu recedentes. 1. 212. 14.

Statutum disponens Vicinum vendere volentem rem inuicem obligem requirere debere Vicinum, valere. 1. 212. 15.

Via vicinalis non excludit consequentem ad eundem retractus, fecit publica. 1. 212. 6.

Vice divisa de mandato Principis ob vim noviter directam, non debet esse unum corpus. 1. 212. 14.

Vindicare non competit Prædicto per Oleribus locato. 1. 614. 9.

Una pars an censetur membrum alterius partis predicti prædicti attenditur necessitas, vel delinatio Patris Familii, quæ fieri potest etiam in ipso actu ad excludendum retractus. 1. 212. 13. & 15.

Retractus Patris Familii innuitur naturam rei, & potest fieri. 1. 212. 13.

REVERENDITORES, Vide Triuli.

REVERENTIA, Et inter maiores, & minores. 1. 19. 10.

REVERSUS, A Cæcitate ad pristinam Dignitatem repouendum est ammodo quilibet alio inter. 1. 1. 78. 22.

REVISORES, Conspicimus Communitatem eligunt. 1. 83. 33.

REDS, Vide Delinquent.

RHEDA, Actio inierum commere, quando via altera, seu curru non vult redire locum, retrocedere in eundem aliter, cum præcedenti debeat. 1. 617. 16.

Procedere debet, in qua concurrat maior dignitas, & præhæmens persona, quo casu alius retrocedere debet. 1. 616. 11.

Idem si unus sit oneratus, vel minus onus vehit. 1. 616. 11.

Idem si unus vehat homines, & aliter res. 1. 616. 11.

Idem si unus vehat alios, vel aliter res, si ex fortissimorum, & ex tunc curru, seu rheda domini vehit duntaxat alterum. 1. 617. 16.

Voluit debetur Rheda, qua utebatur vivente Viro. 1. 335. 22.

RHEDAKUM, Controversia circa præcedentiam, & retrocessionem Rhedarum in loco signato quæritur solet iuratus, periculum, & valuerit inter concedentes. 1. 617. 17.

Gubernatoribus occurrentibus circa præcedentiam, & retrocessionem Rhedarum quomodo se gerat. 1. 617. 10.

Ignobilium & foribus persona alius Rhedarum est detestanda. 1. 617. 12.

Romanis prohibetur usum Rhedarum nobilibus, & casibus Marum, unde illi denegantur conium Viri, donec usque prohiberi fiat revocata. 1. 617. 16. & 17.

Vius quæ damna & mala parat in Responsa remissive. 1. 617. 16.

Rhedam, vel rhedam usum est antiquissimum, & invenitur per consuetudinem Regum, & personarum nobilitatis, vel dignitatis consueverunt. 1. 617. 22.

RHEDA, Conductio vulgo à vetera cedere debet locum Rhedis privata, totum domorum. 1. 616. 16.

Munus dixerant Rhedis inter se obviare in via duarum Rhedarum capaci, quando tenere debent remissive. 1. 616. 16.

RHEDIS, Carecta, & Carecti cedere debent locum quadrigis, & Rhedis. 1. 616. 16.

Collecta super Rhedis ignobilium personarum est imponenda non super illis Nobilibus. 1. 617. 31.

RHEDARIUS, Vide Ariga.

ROMANI, In Grece Reipublicæ cura fuerunt discretissimi, & solertissimi. 1. 519. 19.

RUBIATELLA, Frumentum, atque blada in Urbe non possunt mensurari nisi cum mensura nuncupata Rubiæte Apparetis. 1. 153. 19.

In Urbe loca sunt. 1. 153. 19.

RUBIATELLA, Appalarior habet prædictam mensuram, & fuit subrogatus in omnibus & per omnia Reipublicæ, qui iam mensurandum condicebantur. 1. 153. 31.

In Urbe non potest cogere ad mensurationem frumenti, & bladarum, quo supra Urbem mensurare interdum, & sic eo minus ad mensurandum mercedem. 1. 153. 14.

Apparet in Urbe quomodo fuerit erectus, & quibus e. auferat. 1. 153. 31.

RUBRUM, Continet petas sapientum. 1. 114. 24.

Est mensura, quæ mensuratur Tenuis, præta, & alie certe agri Romano. 1. 114. 24.

RUSTICI, Didici sunt à Rusticis quæ excolunt. 1. 116. 47.

Vivere olim solentibus quædam simpliciter, & naturalem puritatem. 1. 67. 66.

Carreta Vide Calat.

S

SACRA SCRIPTURA.

Præcepta Sacre Scripturæ alia sunt iudicialia, alia ceremonialia, & alia moralia, quæ autem sunt obligatoria. 2. 21. 34. Vide ibi.

Cætera Vide *Ter Divisionem*.

SACRILEGIUM.

Communiis ob corporum iudicialium habuim multos conve-
nienter publice iuramentum, & quare 3. 2. 1. 34. Vide
ibi.

Quam grave peccatum sit, & quomodo puniatur. 1. 478. 37.

SAL.

Corporibus nihil vult fieri, & solus. 1. 114. 8.

Datum in extendendo compere Civitatis Faventis. 1. 139. 5.

Excellencia Salis probatur. 1. 139. 8.

Introduktion Salis prohibita non censetur prohibita in introductione
Salinis. 1. 139. 6.

Materia Salis, & salinarum remissio. 1. 139. 7.

Antiquior constitutio, & præ redditor iustitia, & quare. 1. 140. 6.

Contingere est de reservata Principia, 1. 3. 8. 50.

Principes salinis reformantes, reperiendi sunt, & iurari non
debent. 2. 141. 8.

SALARII.

Appellatione venit etiam caro, panis, sal, acetum, oleum, fa-
num &c. 1. 27. 8.

Danna, & incommoda populum ævum in incongrua con-
stitutione salarii Officialium. 1. 140. 4.

Officialis in exactione donum necesse, & salarii servare tenen-
tur. 1. 140. 4. 1. 141. 1.

Communiarum. Vide *Communiarum*.

Insufficientia, & incongrua ratio temporis redditum supplere
debet à Principe. 1. 41. 69. Decretum. 1. 140. 4.

Infamia in datur, requiritur, quod acquiritur oneribus, &
laboribus. 1. 140. 7.

Officialis exigentes incedere, & salarium ultra taxam præ-
scriptam iuram committunt, & ad restitutionem tenentur. 1.
41. 1.

Qualitas laboris Officialis, & valor rerum, quæ ad victum ve-
lunt, & qualitas, & summa salarii requiritur, atten-
denda est in constituendo in iustitia salarium. 1. 140. 7. & 8.

Secretarii Civitatis Faventis est annuorum licentiarum licentia
trium. 1. 141. 1.

Cætera Vide *Domini* *verbi* *Faventis*.

SALATIONES.

Vide *Chorea*, *Comedia*.

SALTÆ.

Vide *Locatio* *verbi* *Rerum Communitatis*.

SALTUARIUM.

A' Particularibus præpositi custodire gratia prædicti tan-
quam instrumentum fidei conservantur. 1. 5. 4.

Constituendo deputandi à Communitate Saluatorum, seu Custodes
est servanda. 2. 6. 6.

Custodes Agrorum apponere quoniam possunt. 1. 5. 4.

Dignitas sunt species, non alii non solum custodiam Agrorum, &
bona ne damnum, verum etiam pignorem, & capient
accusatio pro pignori danti, & facient alios actus iuridici-
ales, alii vero simpliciter custodiant. 1. 5. 1.

Eccllesiis an teneantur custodire salinum salium Saluatorum,
seu Custodiam. 2. 6. 9.

Electio spectat ad Communitatem. 2. 5. 5.

Iurare debent de custodia bona fide, & sollicitè faciendâ, & de
accusando, seu constituendo quilibet personam, & animal
damnum. 2. 5. 4.

Præpositi custodire Agrorum Mensæ Episcopalis gaudent fori
privilegio. 1. 5. 4.

Sunt Custodes Agrorum, quibus data est etiam facultas in-
cedendi pignori in fundis sive. 2. 5. 1.

Cætera Vide *Danna* *verbi* *Animalium*.

SALTUARIIS.

A' Publico deputata plena hinc est adhibenda quando medio
juramento deponit aliquem in noxa comprehendit, seu
minimè damnum danti innoce. 1. 6. 10. Vide ibi sum. 11.

Salutarius hinc Custodiam debent, & quidem à Com-
munitate. 2. 6. 7.

Maximè quando Communitas habet pascua, seu ius pascendi
in toto territorio. 1. 6. 8.

SALVIANUM.

Salvianum, seu ius hypotecarum compere conera debitorum
debetur, non secus à conera ipsum principalem debitorum.
1. 145. 10.

SALUTATIO.

De Salutatione remissio. 1. 40. 11.

Ex salutatione fit reverentia, & subiectio. 1. 40. 16.

Honor in salutatione debet esse recipere. 1. 40. 21.

Consistat in claudibus, & præsertim salutatio. 1. 19. 15.

In salutatione faciendâ est, & quare. 1. 19. 17.

Magistratus, seu Iudices, & Gubernatores salutari debent. 1.
19. 17.

Cætera Vide *Magistratus* *verbi* *Non saluti*.

Superiores relatione tenentur. 1. 40. 21.

Superiori licet barem à capite eum non salutantis erigere,
Unde in certam propere, & consuecunt. 1. 40. 19. Vide ibi.

SANGUIS.

Circulatio sanguinis probatur. 1. 145. 84.

Circulatio sanguinis omnes corporis partes fruatur. 1. 145. 84.

SAPIENTIA.

Utiliores sunt Reip. quam imperiti. 2. 145. 15.

SALAT.

Io via publica poni non potest. 2. 161. 11.

SCHOLA.

Accipere etiam pro Confraternitate, & etiam pro Universitate
aliqua Artia, & nec non pro Corpore, seu Congregatione mi-
litum. 1. 145. 15. & 16.

Est locus, in quo litera opera dantur. 1. 145. 11.

SCHOLÆ.

Christianum Religionem abolere volentes à Scholis, & disciplinis
iuvemur accipere. 2. 145. 9.

Cura Scholarum & institutio præcipue habita fuit in omnibus
rebus publicis bene ordinatis, ut recensitis. 2. 145. 13.

Fili magis proficiunt in Schola, quam domi. 2. 145. 17.

Iulianus Aplota verum, ne Christianorum filii ad publicas Scho-
las accederent. 2. 145. 9.

Militares olim erant undecim, nempe dæ iocines, & relique
armis militum. 1. 145. 14.

Pro puellis erecta fuit in Urbe à sui mem. Alexander VII. 2.
Innocentio XI. 2. 145. 21. Vide ibi.

Præcepta sunt cum publico iudicio. 2. 145. 21.

Publicæ Grammaticæ Rhetoricæ, Arithmetica, & Musica sunt in
Civitate Faventis. 2. 145. 37.

Sunt Reip. iurata, & ornamenta, ac Religio, & virtutis
nurtus. 2. 145. 14. 17. & 18.

Cætera Vide *Magister* *verbi* *Schola*.

SCIENTIA.

Præsumptio sufficit, quando agitur de iure querendo. 2. 145.
11.

Probatur præsumptionibus, & consuetudinibus. 1. 105. 17.

Specificæ, & individualis requiritur in Pontifice, quando agitur
de tollendo iure Tertio quæritur. 1. 151. 41.

Sufficit pro acceptance, quando versatur in actu, seu contra-
ctu lucrativo. 1. 105. 17.

SCIENTIÆ.

Communio scientiarum dantur, tanquam Reip. pernicio-
sa. 2. 145. 6. Contrarium nuntio. 2. Declara. nam. 14.

Effectus scientiarum adducuntur. 2. 145. 10.

In Imperio Orthodoxum fuit damnata. 2. 145. 7.

Necessitate sunt ad repellenda ignorantie tenebræ. 2. 145. 10.

Scientiarum, & ipsorum materiam tractantes, remissio.
1. 157. 44.

SCOPELISMUM.

Scopegismum quid sit. 2. 145. 11.

Scopegismum pignus quæritur. 1. 145. 11.

SCORTUM.

Quæ dicitur remissio. 1. 185. 21.

Cætera Vide *Mercedis* *verbi* *Cre*.

SCRIBÆ.

Clarissimi appellantur. 1. 137. 17.

Reip. Venetæ ex ordine nobilitatis sumuntur. 1. 137. 17.

SCRIPTURA.

Instrumens appellatio, & quando venit Scriptura prima,
Vide *Instrumens*.

Publica dicitur non solum ea, quæ manu Notarii publici, vel
per indicem cum Testibus publicis confecta est, & in publi-
cam formam redacta, sed etiam lex alijs modis, de quibus
remissio. 1. 161. 5.

SCRIPTURA SACRA.

Vide *Terra Scriptura*, & *Ter Divisionem*.

SCRIPTURÆ.

Aliæ sunt publicæ alia, & authentice alia, & privatæ. 1. 161. 4.

Sunt Publicæ, seu authentice, & alia privatæ. 1. 161. 5.

Archivaria Vide *Archivaria*.

Communes apud quem ex heredibus conservari debent remis-
sio. 2. 311. 21.

Confodia Scripturarum antiquis etiam Barbaris cordi fuit. 2.
147. 6.

Publicorum neglecta oriri possunt damna irreparabilia. 1. 147. 1.

Depositiones Testium in actis redactæ veniunt appellatione
authenticæ scripturæ. 1. 161. 8.

Ex custodia scripturarum publicorum reatitue maxima utilitas.
1. 147. 1.

Obligatio pignus alia venit appellatione publicæ Scripturæ. 1.
161. 7.

Privatæ tres sunt species. 1. 161. 3.

Publicæ sunt, quæ sunt manu publicæ. 1. 161. 1.

Registrata Scripturæ producuntur, vel solum citationum, &
& aliorum in libro particulari, est utilissima, & quare. 1.
166. 6.

Solemnes sunt, quæ trino Teste sunt munice. 1. 161. 2.

Sunt in triplici differentia, nempe publicæ, solemnnes, & privatæ.
1. 161. 1.

SECRETÆ.

Taciturnitas est maxime commendanda ne secreta prodantur, alio-
quin secreta ad usum videlicet Maris, quæ semper crebris, pau-
latus propagantur. 1. 145. 17.

SECRETARIUS.

Secretarii Civitatis Faventis electio, & officium. 1. 137. 13.

Salutarius Secretarii Civitatis Faventis, & Capituli Salutarii. 1.
137. 13.

Cætera Vide *Castellum*.

vinum cadaui ferments propter masculos descendentes tantum;

non autem transverſales. 1. 105. 1.

Præſtitio 1. 1. cap. 129. mandit, debere conſtare de inopia Mariti

per Teſtes, & alias legitimas probationes; quoniam Vaot agit

pro ſollicitudine ſue deſci. 1. 149. 16.

Lib. 1. cap. 129. diſponit, hodieſtem poſſe agere contra princi-

palem debitoſtem, vel ut cum liberet, vel præſtet adonem ſi

deſiſſores de illum conſervando inſolventem etiam antequam ſi

condemnetur, vel ſi diu non ſit in obligatione, vel etiam ſi

Præcipalis non diſſipat bona ſua. 1. 145. 9.

Lib. 1. cap. 129. induit præſumptionem ſolventis per lapſum

ſæculæ ætatis, non autem præſcriptionem, & quæ ſit

differentia inter utruſque. 1. 145. 13.

Mala hida debitoris celli; quando ſcrutari præſumit ſolutio-

nem per lapſum certi temporis. 1. 145. 19.

Præſumptione ſolventis elica per lapſum certi temporis ca diſ-

poſitione. *Verbi Lib. 1. cap. 129.* ſollicit. curatitæ pro-

porionibus, ſed præſumptionibus vehemencioribus, quæ à

creditoribus probari debent. 1. 145. 40.

Lib. 1. cap. 129. probat exaſtimationem pæne conventionalis ultra

interſeſ etiam juremento valitæ. 1. 109. 10.

Lib. 1. cap. 129. prohibens poſſi antequam dati poſſit de nullitate, nec

replicari habet locum, etiam ſi nullitate ſine notoria. 1. 184. 14.

Lib. 1. cap. 4. verſ. mandata ſubſide, præſcribit Depoſitatio imp-

diu ſolvendi. 1. 122. 25.

Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

Verſ. Lib. 1. cap. 70. Vide *Donum Verſ. Remota*

STRATA.

Appellatur via Regalis, ſeu Conſularis ſive terrâ opere manu-

cto qui eam ſtraverit. 1. 256. 1.

Dicitur, quæ lapidebus ſtruitur. 1. 282. 1. Vide quæ- 2.

diſert à via. 1. 282. 1.

Cætera. Vide *Præſtitio*.

STRATORES.

Appellabatur qui Caſtra Prætoris, ut loca accommodatoria

ad tradendum Exercitum pararent. 1. 184. 2.

STRENÆ.

Etymologia. 1. 61. 17.

Non debetur Depoſitum locorum Montium. 1. 61. 14.

Origenem habere à ſuperſtitioſo gentiliſmo. 1. 61. 17.

Voluntate ſure, & ſine querimoniâ tradenda. 1. 61. 17.

Cætera. Vide *Montes*.

TENARVM.

Abuſus in Virbe occasione Feſti Natalitii Domini Neſſiti. 1. 63. 29.

Abſolventes eam à Eccleſiaſtici. 1. 61. 18.

Episcopos, qui coegit Clerum ad ſolventem ſtrenarum, & mu-

nerum tenent ad reſtitutionem, & reſtentionem expenſarum,

& danturum. 1. 61. 16.

Ceteris coegi non poſſunt per Episcopum ad ei tradendum ſtrenas,

& munera, ſed ſolum recipi valent à ſpouſe dantibus. 1. 63.

25. Amplia nota. 17.

TVPRATA.

Actionem petendi decem Suprata non tranſmittit ad hæredes. 1.

45. 119.

Maxime ſi tale jus à Suprata non fuerit agnitus. 1. 45. 146.

Dos an ſtatim debeat, an verò expectandus ſit Maritum. 1.

454. 110.

Ceteris ut assignetur attendenda eſt non ſolùm conditio Parit,

et quoque Patrimonium, & ſolium, variu etiam annuitia Vir-

ginis. 1. 454. 110.

Decem eſſe tales, ut ſuppleat defectum Virginis. 1. 454. 103.

& num. 124. & ſeqq.

Dicit ſolus, ad hoc ut valeat conſistere Matrimonium, vel cum

ea eſt alere. 1. 454. 112.

Debetur ſemper Matrimonium. 1. 454. 114. & ſeq. Vide n. 119.

Saluta ante Nuptias, & Matrimonium poſſet reſpecti ſi Matrimo-

nium non fuerit ſequutum. 1. 455. 117.

Dotem tranſmittit ad heredes Suprata, quæ ante Matrimonium

deſcendit. 1. 454. 117. Contrarium n. 119.

TVPRATOR.

Depondere tenetur decem antequam à carceribus dimittatur. 1.

455. 119.

Dotare, vel ducere in Vaotem tenetur Supratum, eum ſuffici-

at unum ea emendicare. 1. 454. 103. & ſeq.

Dotem ſtatim ſolvere, vel ſaltem depondere debet. 1. 454. 112.

Vide num. 120.

Hæres Suprata decem non tenetur Supratum, dum dederat

ſidem contrahendi Matrimonium, ſed morte præventus non

potuit contrahere. 1. 454. 109.

Potius capiti quam potius Supratore, concurrente circumſtan-

cia aggraviat. 1. 454. 106.

Limina, & decem in ſtatuem impoſita eſt ſuprum committi-

terti, & quæ. 1. 455. 104. & ſeq. & ſeq.

Potius Supratore reſolvi non ſunt, ſi ſuprum commiſſum

eſt prævia reciproca ſide de Matrimonio contrahendo, & tunc

Supratore ſolum cogendus eſt ad Matrimonium contrahen-

do. 1. 455. 103.

Punitur publicatioe diuidit parit bonorum ſi ſe perſona ho-

neſta, ſi verò humilis ſititatio, & relegatio. 1. 454.

109.

Utra Matrimonium, vel dotationem, poſſet de Jure Canonico

petere ſua pæna concurrente aliqua qualitate aggravat. 1.

453. 104.

STVRVM.

Copulam habens cum ancilla Domini Caupone ſuprum non

committit, nec potius Supratorem implicat ſubſequitur. 1.

455. 119.

Muliere cum Domina Caupone copulati ſuprum non committit.

1. 455. 116.

Crimen gravilimum eſt. 1. 455. 107.

Eſt Virginis ſilicet deſloratio, vel eſt corruptio Virginis hone-

ſta. 1. 455. 111.

Metum ſupri traſtantes remiſſivè, & ſupri probatio remiſ-

ſivè. 1. 455. 115.

Pæna Juri Canonici, non autem Juri Civili ſervatur in pu-

niendo ſuprum. 1. 455. 112.

Limina num. 102. & 121. Amplia num. 122.

Mortis pæna inſignita eſt ſuprum committenti. 1. 453.

104.

Præſentem reddens Tuellum abſque deſloratione non poſſet

puniti pæna ſupri, ſed ſolum extraſudiciali. 1. 455. 127.

129. & ſeqq. 129.

STVLVS.

Curialiter de ſtylo deponibus credendum eſt. 1. 121.

48.

Damnus Reo, & Reſponſori non eſt attendendus. 1. 121.

48.

Adi ligat ſoldem in Curia, in qua viger, non autem generaliter.

1. 122. 49.

Locorum reſpectum ordinatit judicii attendendus eſt. 1. 121.

122.

Non dandi Nomina, & Cognomina teſtium ad hoc ut poſſint

conſoci interrogatori, & reſponſari ei contra jus, & reſpon-

ſionem. 1. 129. 174.

SUBCOLLECTOR.

Speculorum. Vide *Commissarii*.

SUBASTATIO.

Acta executionum, subastationem, & deliberationem respicientia, diuenerunt iure cunctandam. *l. 145. 2.*
Executione facta super bonis debitoris procedendum est ad subastationem, & debet inueniri. *l. 370. 40.*
Super bonis debitoris subastari debet etiam ad videndum mandari configari pignora ad effectum subastandi. *l. 370. 40.*
Limita in Tribus subastari favenda, & *Ubi*. *l. 370. 40.*
Nulla est aliqua acta subastationis occurrenter, vel deperdantur. *l. 145. 34.*
Obliquo Mercatoris facta in subastatione domus reijcienda est. *l. 370. 39.*
Materiam subastationis tractantes remissive. *l. 145. 32.*
Pro conomum, banuenerunt, auditorum, & aliquam diligenter pro valitudine subastationis, & deliberationis, remissive. *l. 145. 34.*

SUBREPTIO.

Subreptio, vel obreptio crediti. quoties Papa in genere potest cogitare id, de cuius narratione defectus opponitur. *l. 251. 36.*

SUBROGATIO.

In Officio, ut servat deinde alienata, seu impedimento Officij, eo inuocato potest Officium exercere. *l. 78. 26.*
Sapientiam eius, in cuius locum subrogatur. *l. 251. 31.*

SUBSTITUTIO.

Electus, seu extraneus ad aliquod Officium an possit alium subrogare remissive. *l. 79. 34.*
Substitutio scienda est in personam eiusdem professionis, & aequae identitatis, ut nulla inter substitutionem, & institutionem sit differentia qualitas, & conditionis. *l. 92. 7.*
Inde industria persone tenetur, quando agitur de Officio habente administrationem alicuiam, vel quando alicui committitur aliquod ministerium, vel quando in deputacione eorum alia verba de se confutunt, de se sperantur, vel per se, seu in conspectu personarum, inaeque differentis committuntur, inaeque differentis. *l. 92. 3. & 4.*
Industria personae electae non potest Officij, Magister, ac alius Minister electus alterum subrogare. *l. 92. 1. Limita. l. 110. 5.*

Quod procedit in Decurionibus, & aliis Senatoribus Civitatum. *l. 123. 1.*

SUBSTITUTUS.

Ab Officij si quis fuerit, per mortem substitutus expirat substitutionem, secus si substitutionis facta fuerit auctoritate Superioris. *l. 78. 26. & 30.*
Datus in casu obsequij, censetur etiam datus in casu mortis. *l. 78. 27.*
Non tenetur satisfecisse Creditoribus Parisi, dolore, & fraudulenter dissipare bona fideicommissi, & majoratus, sed solius tradere alienata Parisi aliunde non habenti. *l. 316. 29.*

SUCCESSIO.

Agenti soli admittuntur ad successiorem de iure. *Tabularum. l. 161. 4.*
Exclusio admittitur ad successiorem beneficio non exclusio contentum. *l. 177. 13.*
Maleficus, & fornicarius aequaliter admittuntur ad successiorem. *l. 161. 7.*

SUES.

Aversus Rustico Sues, censetur & auferre oculum. *l. 622. 1.*
Causa Porcelli est magna inter pauperes, & Rusticos. *l. 622. 4.*
Deuotiones possunt habere ne Sues per Civitatem, & Oppidum vagantur compellendo Dominos, ut eos, vel domum amittant, vel eos in agro alant, & reperant in Publico quicunque Minister iuratus imponit sibi assum. *l. 622. 9.*
Donum Porcorum gravum pecora sunt, quoniam Domini aliorum animalium, & quare. *l. 622. 4.*
Fructus Sues. Vide *ad R. N. U. M. E. R. A. T. I. U. M.*
Materiam Sues remissive. *l. 622. 4.*
Non sunt ferae bestiae, sed ferae naturae, Sues gregatim non agitantur. *l. 622. 6.*
Pecora infecta interducentibus, & retinendis Sues in Civitate vagantur, si introducti fuerant inter bovia. *l. 622. 10.*
Prohiberi potest ne Sues rancum animalia refoeta in Civitate rancentur. *l. 622. 7. Limita num. 8. Substitu. num. 9.*
Rustici non aguntur, & agunt damno, afficiuntur ex offensa facta fere Porco, quoniam si dices dancillur, seu amittat fura fideiuratum. *l. 622. 1.*
Sues Animalia immunda, omnia rostro suae excrementis, & cespites excrementis. *l. 622. 9.*
Thesauri, & conprehensionis pauperum, ac oculis Rustici, & tenuis personae. *l. 622. 1.*

SUPPELLECTILIA.

Appellatione Suppellectilium, quod veniat. *l. 117. 6.*
Miseriae nuncupantur ad vulgaribus ea, quod ab aliis vocantur suppellectilia. *l. 117. 13.*
Sui hypotheca in veniat. remissive. *l. 117. 9.*
Suppellectilia. *l. 117. 9.*
Suppellectilia, & extraneorum non debentur privilegia. *l. 117. 9.*

SUTOR.

Afferenti Sutor Sui tradantur fuisse mortuam, & Domino vestiri non ceditur, quin ipse debet nam capere. *l. 269. 5.*
Calcamentum faciens ex corruptis pellibus intudit in pernam. *l. 269. 14.*
Interire 3 Sutoribus, vel ab eorum Iuribus Fragmenti, quae supellectilia ex vestibus, quas conficiunt, an liceat, remissive. *l. 269. 14.*
Intatam vellimentum a Sore pulchritudo Dominus agere debet contra Sorem sumptibus Sutoris, vel contra Sorem in casu, quod agere nequeat contra Sorem. *l. 269. 11.*
Nulla recentis in apud eam non teneatur Sutor probata fructu. *l. 269. 9.* Amplia numerus.
Hypotheca cum praestante competere Sutoribus super rebus, in quibus eorum operam impenduntur. *l. 269. 10.*
Mile incensum vellem tenetur ad interire, & quare. *l. 269. 4.*
Pallium alterius etiam ignoranter Sutor percutiens, ex hoc loco tenetur. *l. 269. 11.*
Sutorum plura remissive. *l. 269. 11.*
Ponens lamam in thoracibus loco bombacis, & similia debet puniri perna fustionum. *l. 269. 7.*
Reverentia competere Sutoribus super rebus, in quibus eorum operam impenduntur. *l. 269. 10.*
Si pueri parum benevolentem forma calcei non videntur Sutor cervicem percutientur, ut ei oculis clauderetur, actio ex hoc loco competere Patet. *l. 269. 8.*
Taxatio mercedis facta Sutoribus, ut immoderate vellimentorum ornatum occurrerent in dissolutum abist. *l. 269. 11.*

SYBILLAE.

Septem fuerunt docilissimae, aliisque virtutibus ornatae. *l. 85. 16.*

SYLVAE.

Cadula est, alio vero pascua. *l. 114. 5.*
Eti, quod certis temporibus cadit. *l. 114. 6.*
Dilecti 4 foresta. *l. 114. 9.*
Inter arborum congeries, vulgo etiam nuncupata *l. 114. 9.*
Pascua est, quod pascua pecudum, ac aliorum animalium est destinata. *l. 114. 8.*

SYNDICATUS.

Jurisdicchio revidet genus Syndicatorum acceptantes, si unus ex eis acceptare recusaverit. *l. 64. 25.*
Procedere exigit Judicium Syndicatorum possunt, si unus ex illis nolit iurare. *l. 64. 24.*
Quantum sint. *l. 64. 9.*
Terminare debent legem infra viginti dies. *l. 64. 10.*

SYNDICATUS.

Censura. Vide *ad R. N. U. M. E. R. A. T. I. U. M.*
Censura monasterialis ad eligenda prohibitorum contra Magistrum non sunt promulgandae in syndicato. *l. 64. 23.*
De dolo, & barataria tantum syndicatorum iudicium, & Magistratum, non autem de sententia per imperium laici, nec laici. *l. 64. 23.*
De iudicio in subiectis voluit. *l. 64. 23.*
Grabatorum, & Officialis syndicatorum pervenire debet in loco administrationis per spaciis quinquaginta dierum. *l. 64. 10.*
Indes, Officialis, & Magistratus absolutus, vel condemnatus in syndicato non potest postea super eisdem, aut super diversis querelari, extant clarissima ostentant prohibitiones. *l. 64. 18.*
Iudex, & Officialis, Magistratus absolutus censetur in syndicato, dum lapsus fuit tempus gratiam absque eo, quod fuerit condemnatus. *l. 64. 18.*
Libelli secreti, & sine Auctore non admittuntur in syndicato. *l. 64. 23.* Vide ibi remissive.
Magistratus, & Officialis iurare debet de stando, & parendo iudicatum. *l. 64. 23.* Amplia numerus.
Necessitas est pro pascuo statu, & conservacione Reip. & iudicium. *l. 64. 18.*

Operari Iudices, & Magistratus ob timorem Furis iudicij, & perne intra cancellos iustitiae, honestatis, urbanitatis, & modestiae se continere, quoniam multi quoniam inoffensum, libenter, & mansuetum sibi ipsi beneficium committerent. *l. 64. 18.*
Per Procuratorem ut fieri valeat requiritur licentia Sac. Con. iustitiae. *l. 64. 13.*
Petitiones praesentiae post terminum in syndicato assignatum, non admittuntur. *l. 64. 17.* Limita num. 6.
Procepte remittere non potest etiam de plenitudine potestatis syndicatorum. *l. 64. 18.*
Probatum plena, & consequens requiritur ad hoc ut Iudices, & Magistratus in syndicato possint condemnari criminaliter, quocumque sit civiliter. *l. 64. 23.*
Procurator constitutus 3 Magistratu, & Officiali syndicando respondere tenetur querela contra eius procuratorem portat, alique quod aliquo valde, si non est iustitiae auctoritatem, vel petere terminum ad certiorandum. *l. 64. 14.*
Declaratio omni. *l. 64. 13.*

Prorogari potest terminus in syndicato assignatus. *l. 64. 13.*
Publishat ut praesentibus legibus querela portare valeant etiam Iudices Syndicatorum. *l. 64. 18.*
Remissio syndicatorum intelligitur sollemniter remissio, velie vultum culpa. *l. 64. 13.*

H h

R.

Remittere Syndicatura est cetera boni more, & consuetudinem. 1. 61. 6.
Sancitum dimisso regimine Regni Israel Syndicatus se submisit. 1. 61. 3.
 Sententia non lata à Syndicis intra terminum viginti dierum, Magistratus, & Officiales habentur pro absolutis. 1. 64. 11.
 Terminatio tempore Officii publicatur per proclama, & affixionem in locis publicis (videlicet). 1. 64. 8.
 Terminus in Syndicatu assignatus currit de momento in momentum. 1. 64. 16.
 Viginti dierum assignatio facta à Constitutione Marchie, intra quam quatuor menses porrigeantur quarels, seu petitiones, & altera medietas Syndicatoribus ad ferendam sententiam. 1. 64. 15.
 Unica vice in fine totius temporis ministerii, an verò quilibet vice per tempore antecedenti, quo Magistratus, & Officiales exeunt Officium, aucte confirmationes Syndicatus debent remitti. 1. 65. 15.

Y N D I C U S.
 A Communicae consilium, ac deputari debes in Consilio generali. 1. 109. 15.
 Communis, & Universalis cogi potest officio Iudicis ad conseruandum Syndicatum. 1. 109. 14.
 Consilium Syndicum, seu Procuratorum generalem, per quem ipsa representatur. 1. 109. 15.
 Communis agere, vel defendere volens causas in iudicio tenetur docere de eius electione, seu constitutione. 1. 109. 16.
Reuerentia passivae tenetur patrimonium grati in causis carcerum, & in iudicibus personarum. 1. 109. 40.
 Constituentibus ab Universitate ac etiam valde. Vide *Civitas*. Verbi. *Contra Universitatem*.
 Deputatus Syndici Communiterum in Sactu Ecclesiastico restringitur ad causas, & merita iudiciales. 1. 109. 37.
 Electus legitime ut vocatus, requiritur consensus duarum partium Populi congregati. 1. 141. 1.
 Mandatum cum libera non habet, & an possit contrahere, vendere, obligare, transigere &c. remissive. 1. 109. 18.
 Nomina Syndici, & Procuratoris promiscue sunt confusa. 1. 109. 31.
 Scholarum, seu Villarum constitutus est, qui pro eadem Schola comparat, & respondet. 1. 143. 1.
 Cetera. Vide *Capitulum*.

T TABELLA:

Affixio Tabellae emolumentorum in loco publico demandata est omnibus Officialibus publicis Gabelariis, Dohacris, & similibus, & quare. 1. 146. 11.
 Emolumentorum debitorum Officiali tenendo est affixa in loco publico. 1. 146. 11.
 In Tabella assignari solet certa quantitas pecuniarum pro occurrentibus extraordinariis, quae tamen non potest per Consilium, seu Antiarum expendi absque urgenti necessitate per generale Consilium, & per Gobernatores approbata, & dimissio tuerari non potitur. 1. 117. 8. & 11.
 Communitati Favoreat assignari solent in Tabella annui seu 100 pro expensis extraordinariis, quarum novellum transmittetur, generat Sacra Congregacioni in fine anni. 1. 117. 9.

TABELLARIUS.
 Major an impediatur valore Mercatorum ne mutare proprios Nominis cum litera, & facitque. 1. 421. 31.
 Origo Tabellariorum, remissive. 1. 429. 19.

Cetera. Vide *Causae pro Tabellariis*, *Littera Postularum*.

TABERNA.
 Civet Tabernam frequentantes voluunt causas, & praefer necessitate puniri possunt. 1. 181. 8.
 Clerici prohibentur esse frequentare Tabernas. 1. 181. 8.
 Dicitur alia domus, in qua panis, vinum, & carnes coctae venduntur. 1. 181. 9.
 Est locus, & fontemum improprie dicitur. 1. 181. 79.
 Lintari, & casari possunt Taberne, seu Casupone, & Tabernari. 1. 181. 79.
 Prohibito accessu ad Tabernas gravatur Vassalli. 1. 181. 79.
 Vitium tabernae frequentantium est detestabile, & bono publico damnosum. 1. 181. 81.

TABERNARIUS.
 Ad probandum eorum credum solent consistere testere, seu ratiis cum debitis innotentis. 1. 181. 75. Vide *nam 76*.
 Causones, Tabernarii, Hospites, & similes confunduntur, & pro synonymis habentur. 1. 181. 67.
 Commendantur tanquam hospitalitatem exercentes. 1. 181. 66.
 Compelli possunt ad continuationem eorum exercitii. 1. 181. 69.
 Exercitium Tabernariorum est necessarium commercio humano. 1. 181. 69.
 Dicitur tabernam frequentare. 1. 181. 81.
 Et repelluntur à residendo. 1. 181. 81.
 Medicamenta varia viciis adhiberi solent per Tabernarios saluti perniciosa. 1. 181. 74.

Mercatorum nomine non veniunt. 1. 181. 68. Declara *ibi*.
 Pestilimum genus hominum, & persona infames censentur. 1. 181. 67.
 Pretia rerum venditarum per Tabernarios exarata sunt, & tabella eorum apponi debet in loco visibili. 1. 181. 74.
 Pretium vini vendendi per Tabernarios taxatur ab Aedilibus, polizando doli. 1. 181. 73.
 Rapaces ut plurimum sunt, & plus solent exagere à Peregrinis, quam sit possum. 1. 181. 74.
 Remittere possunt pignora, & personas propriis auctoritate pro facilitatione eorum crediti. 1. 181. 75. Vide *nam 76*.
 Aliamque epulantiis, qui remanent in taberna, quando recalcatur solum pretii vini elubri, vel cibi. 1. 181. 74. Vide *nam 76*.
 Sunt, qui recipiunt comedentes, non qui hospitantur. 1. 181. 64.
 Venderi non possunt majore pretio panem, quam taxatur ab Annona Praefecto, & emerunt à Pilloriis non obstante contraria conventionem inter eos. 1. 181. 71.
 Vendunt sapientiam speciem vini pro alia. 1. 181. 71.
 Possunt vendendo unam speciem vini pro alia. 1. 181. 71.

Cetera. Vide *Falsitas dicitur*, Verbi. *Tabernarii*.
TALIONIS PENA.
 Conformis est iudicium juri naturali, sed etiam Divino, & aequitatis. 1. 190. 40.
 Constituta fuit à *Dei*, *Damasci* *Papa*. 1. 179. 17.
 Contra declarator ab Aula recessit, & quare. 1. 180. 40.
 Introducta fuit ad temperantiam Accusatorum taxandam. 1. 179. 17.
 Nam delictum, & infamiam incurrit, qui per cadumiam alteri impune conatur. 1. 179. 14.
 Significat parum videri. 1. 179. 11.
 Similitudinem significat. 1. 179. 16.

Cetera. Vide *de iuribus*, *de iuribus*, *de iuribus*.
TARIFFA.
 Vide *Fructuum*, Verbi. *Tariffa*.

TEMUS.
 Non curit legem impedire. 1. 64. 19.
 Omnia cum tempore conentur. 1. 109. 15.

TENUTA.
 Accipitur pro pignore iudiciali dato creditore, secundum dispositionem *Statuti Faventis*. 1. 181. 4.
 Dicitur ager, qui tenetur cum membris comprehendens omnes partes alius secundum communem usum vulgarem Italianum. 1. 181. 3.
 Est tennedum possessorum, secundum *Legem Hispanicam* habens amphoras lines quibus iudicium manutentionis. 1. 181. 3.
 Non est vocabulum Jurisconsultorum. 1. 181. 3.

Cetera. Vide *Junio*.
TERMINI.
 Affixio finium regundorum, & erimen de termino originem (simplex) potest introductam divisionem bonorum. 1. 117. 10.

Appositione terminorum tranquillas resoluat, & conservat. 1. 117. 10.
 Clerici amoventes terminos majore excommunicatione puniuntur. 1. 117. 14.
 Joventis, & possit fortasse termini post introductam divisionem bonorum. 1. 117. 10.
 Maledictionis poena in Sacris Litteris imposita fuit contra amoventes terminos. 1. 117. 11.
 Nomen *Pompilius* quia poena imposita contra amoventes terminos. 1. 117. 12.

Poena amovendi terminorum est extraordinaria discreto Iudicis arbitrio regulanda. 1. 117. 16.
 Cetera amoventes terminos de jure civili, quae sit. 1. 117. 15.
 16. & 17.
 Reus contra turbantes terminos, quos fuerint introducta. 1. 117. 16.
 Romani ediderunt varias Leges contra Violatores, & amoventes terminos, de quibus. 1. 117. 11.
 Cetera. Vide *Consuetudines*.

TERMINUS.
 Ad rebandum intelligendus est de diebus naturalibus. 1. 131. 19.

A Iudice assignandus est iuxta diversum loci ad rationem viginti miliariorum pro quolibet. 1. 181. 70.
 Cetera. Vide *TERMINI*, *TERMINI*.
 Comestorum, & Tuscacoe quomodo olim colebatur, & quomodo hodie. 1. 144. 121.
 Et districtus Urbis consistit in bonis, & temporis partim spectantibus ad loca pia, & partim ad Magnates, alioque Viros Nobiles. 1. 144. 129.

TERTIUS.
 Comparantur piam Actorem, quibus Raam excludendo, non retardat cursum causae inter eos ventis. 1. 131. 19.

TESTAMENTUM.
 Falsitas Clerici sustinetur, non obstante exheredatione, aut praeteritione Patris. 1. 105. 40.
 De excommunicatione non consistit, non valet. 1. 131. 14.
 Ceterarum numerus. Vide *nam 16*.

Cetera. Vide *Falsitas*, Verbi. *Testamentum*.
 Frater non potest impune recalametum fratri, in quo heredes intus Amalia. 1. 186. 12.
 Fratri Capellani professi in Religione Hierosolymitana non est val-

validum, quantum potest superveniens licentia testandi. 1. 394. 31.
Pendere non potest ab alio arbitrio. 1. 395. 19.
Ponitur convalidare potest testamentum usurari manifesti. 1. 341. 19.

VICIARI manifesti ne valeat, duo sunt probanda nempe factum ipsum usurarium, & qualitas facti, videlicet illum esse manifestum. 1. 341. 19. Vide num. 16.
VICIARI manifesti periturus factio Testamenti, & si illud condiderunt non valet, nisi restituerent usuras, vel praeiudicium cautionem de illis restituendum. 1. 342. 3. Amplia num. 4. & 16. Limita num. 5. 6. 7. 9. 11. 13. & 14. Vide num. 8. 10. & 14.

VICIARI voluntas Testatoris spectat ad Testamentum. 1. 341. 36.
Testatoris ultimas voluntates effectum fortis Ricq. interest. 1. 375. 47.

TESTES.

EXAMINARI an possint ferriam tempore Vide *Feria*.
Exceptiones personales contra Testes si non sint permissae, tunc tacite connotur denegari etiam exceptiones contra coram dicta. 1. 530. 140.

EXAMINARI, & contra dicta comparant contra depositionem testimonii. 1. 530. 143.

Inferre esse non possunt tam in civilibus, quam in criminalibus. 1. 476. 9.

Limari quando veritas alter haberi non potest, ne desitum remaneat imputum. 1. 476. 102.

IN Specie deponentes praefruntur testibus in genere deponentibus. 1. 531. 24.

Majoror quatuordecim, & minores viginti annorum repelluntur a testimonio in criminalibus, & eorum deposita iustici tantummodo ad instructionem iudicis, & ad inquirendum. 1. 476. 3. & num. 7. Limita num. 6. 7. & 8.

TESTES.

DEPOSITI Falsum contra Reum in causa criminali puniendus est eadem poena, qua praefertur Reus, & si illud dictum esset verum. 1. 418. 12. Decl. ut. ibi. res. 1. 418. 12.

INterdum crimen falsi. 1. 418. 11.

PRO Reo contra Falsum non puniunt poena mortis, sed alia poena ordinaria falsi, sed alia mortis, & extraordinaria Generalium Statu. 1. 418. 11.

REquisita puniuntur ex dispositionibus Statutorum Generalium Statu. 1. 418. 11.

IN causa propria quis esse non potest tam in civilibus, quam in criminalibus. 1. 476. 3.

Videtur fuisse in casu pecuniari exort. 1. 160. 5.

REquisita, quando agitur de gravi praesidio, non obstat quavis humana constitutio. 1. 160. 6.

PRincipes quando statuer possit, quod dicto unius testis, vel testibus singularibus credatur. 1. 160. 7.

TESTES.

Normis, & Cognominis testium testimonium in omnibus causis criminalibus, in quibus cadit idem mens pro in causis

Hereticis, non sunt publicanda. 1. 597. 13.

IN causa hereticis non publicatur, & quare. 1. 598. 190. Limita num. 151. Vide num. 152.

IN causa hereticis examinationum non sunt publicanda. 1. 597. 139.

IN amplexu casus criminalibus sunt publicanda ad hoc ut Reus possit in causa dicta, quia contra auctorem personam excipere, & se defendere, alioquin iniusticia committitur. 1. 597. 141. 142. Ampli. num. 143. 144. & 145.

TESTES.

Circa ad recognoscendum integrum, & prae. 1. 379. 48.

Exhibita per Pileum testem, si cippo ager contra illum debitorum ad exhibendum licentem, alius itam cippo. 1. 379. 41.

Eritore tenetur Pileo testem, sed cippum, in quo se fundat. 1. 379. 42.

Testator testem adversarius, quando constat de illius confessione. 1. 379. 19. Ampli. num. 44.

In Communi rei promittitur pro recognita, si idem rem possit medio iuramento esse negavit, tunc actio tenetur illam fortiter recognoscere. *Ecce*. 1. 379. 43.

TESTES.

Amplius testem exceptio debetur per debitorem Pileo citari ad illam exhibendam non iustitiam, diem enim non probat. 1. 379. 44. Ampli. num. 45. Subamp. num. 46.

Dux sunt ad Pileum, nempe una nuncupata *il cippo*, qua retineatur ad ipse, & altera *il pila*, qua retineatur a debitoribus, & qualiter vici, qui traditur pila, notatur in illa medietate signo, sed signis quatuor. 1. 379. 37.

Macellari, & similes ad probandum eorum credulim solent colligere testat, sed valde cum debitis innotent. 1. 284. 75. Vide num. 76.

Macellari diffidantur a Romanis inter milites, & quando. 1. 284. 75.

Pileum habere executionem paratam. 1. 379. 17. Decl. num. 16.

Pileum recipiunt species instrumentum. 1. 379. 14.

Quod conueniunt ad probandum credulim Pileum, & similes instrumentum, trant a Generalibus. 1. 379. 16.

Prohibitiones extraordinariae. 1. 379. 14.

Praefertur etiam inter rusticus, & idioras, Campones, & similes. 1. 379. 13.

Radone signa in testem Pileum facta, tamquam fraudator puniuntur. 1. 379. 18.

Unus testem antiquis praefertur fuit occasione malitiae. 1. 284. 31.

TEKTOR.

A Testatibus an liceat eueri unum vel alterum ferici gauspini ultimus venditorum. *remissive*. 1. 169. 14.

THEATRUM.

Amphitheatra, Palatia, & similia quod ad commoditatem sunt omnibus communia, sed non semper. 1. 112. 5.

Expense pro constructione Theatri, Vide *Congregatio Rati Regimur*.

Theatrum Imperator compati mandare novum frumento Imperatoris orationem, & quare. 1. 533. 16.

TESAVRARIUS.

Thesaurarii, Quichores rerum publicarum, & Filii, in alium usum, & praeter desolacionem, convertentes pecuniam, crimen incurunt. 1. 112. 21.

Thesaurio Generali, Clerici Camere, & si quis Ministri Camere prohibui non est habere partem, seu participationem in appalibus, & locacionibus veteraliu, plurimumque bonorum, & rerum Reg. Camere sub poenae quibus. 1. 112. 21.

Limita in Cardinali Camerario. 1. 112. 14.

TINCTOR.

Praefertur super te racta pro expensis, cuiusque mercede quodcumque alia credentibus. 1. 179. 20.

Pro cautione data fignum Decano tui, remaneat alia parte illius poenae tunc. 1. 179. 20.

TINCTORES.

Ab arce Lane non possunt discedere, & novam facere societatem. 1. 219. 12.

Tinctoria aut comprehendunt sub generali actis hux. 1. 219. 12.

Materia Tinctorum remissive. 1. 219. 14.

TITULI.

Abusu Titulorum reprehenduntur, & corriguntur. 1. 261. 9.

Dandi per Vassallos Douanes, 1. 261. 8.

Magnatus, Spectabilis, Egregius illustri, Perilluissus illustri, Illustrissimus, & Excellentissimus, Serenissimus, &c. cum debeantur, remissive. 1. 261. 8.

Tractata facienda per Dominos erga Vassallos. 1. 261. 8.

TORNEAMENTA.

Vide *questus*.

TORMENTA.

Circumspedione, de qua ibi remissive uti debet Index in coe. 1. 501. 4. & 11.

Iudex in dandi tormenta examinare tenetur statim, & condemnationem Remque non quibuscumque, & relevancia indiciorum, & qualitates delicti. 1. 501. 8. & 9.

Invenita sunt ad evadendam veritatem. 1. 501. 1.

Lacerant honorem. 1. 501. 5.

Negocium tormentorum est gravissimum, & periculosissimum est. 1. 501. 4.

Nihil tunc crudeli, & inhumano est, quam hominem ad iocum, & delectationem tormenta lacerare. 1. 501. 5.

Tortura, Scangheria, Sibila, & Vigilia sunt tormenta magis vitata. 1. 501. 3.

Vera adinventio lunt. 1. 501. 3.

Vius Tormentorum ab Adhementibus, & Rhodis desumptum est. 1. 501. 3.

TORNATURA.

Mensuratio Terrarum in tota Provincia Romanolae sic per tormatura. 1. 134. 24.

Terra connot peritas decem squadratas. 1. 134. 24.

TORTURA.

Delictum debet esse tale, pro quo imponenda sit poena sanguinis, vel alia corporis afflictiva, ac locus ibi torturatur, scilicet vici agitur de delicto levi pro quo imponendum sit poena pecuniaria vel exili. 1. 501. 10.

Rei tenetur magis resistere, de quibus ibi remissive, ne delicta faceretur. 1. 501. 10.

Materia Torturae, aliorumque tormentorum Vide. 1. 501. 11.

Toqueum regulariter non possunt lufari. *Moor*, *Muler* per agnari, vel interquadrages dies post partum, *Senex*, *Decrepitus*, *Valitudinarius*, *infirmitas*, *Decurans*, *Nobilis* & similes. 1. 501. 7.

TRACTA.

Concessa pro uno anno non possunt inferre pro anno sequenti. 1. 544. 37.

Pro circa quatuordecim frumenti, vel bladum non extenditur totum numerum dierum septem. 1. 545. 105.

Concessio tracta & extracta spectat ad Principem tamquam de Regalibus. 1. 544. 37.

Pro Reintegracione Agriculturae agri Romani facienda est, & quomodo ibi concessio tractuum. 1. 544. 238. & num. 394. cum seq.

Remitti an, & quando possit. 1. 543. 284.

Et Extracta frumenti, & frugum deneganda est argente, vel minusse poenae. 1. 543. 379. Amplia n. 281. 282. & 283.

Et si concedatur, Princeps meretur nomen Tyranni. 1. 543. 280.

Frumenti, & bladum concedenda est a Principe, & quare. 1. 543. 274.

Dicta procedere post securam uberem collectionem, non. 1. 543. 277.

Et facta peni abundantia provisione pro subfistitacione Subdicionum. 1. 543. 275.

Ad quem effectum perferenda est quantitas frumentorum, & frugum in loco existentium, una cum summa necessaria pro Simoni Subdicionum. 1. 543. 276.

Pretium, sed modum frumenti pro tracta frumenti recedendi in Agro Romano quanti esse debet. 1. 544. 294.

H h h a

C c

Cetera Vide *Extrac.*

Transitus Imperator ecclesiam domum edificavit in Monte Celio. & quapsumque ex eis dicitur expositum nuntium. 1. 106. 1.

TRANSACTIO.
Facta à Communitate. Vide *Communitas*.

Vide *Inter*.

TRANSMISSIO.

Est iuris delatus, vel quod in heredem transiit. 1. 170. 1.

Videri omnium agrum in hereditate ad effectum transmittendi ad heredes ut dicitur, si sufficit quicunque petito, aut qualis qualis declaratio voluntatis. 1. 170. 1.

Transmissio in casum delicti, si ob delictum hereditas gravari fuerit delictum subditum transmittitur ad heredes. Et nullo casu si fuerit agnoscitur. 1. 170. 1.

Hereditas non dicitur non transmittitur. 1. 170. 1. & 1. 170. 1.

Limita primo quando quis moritur relicto suo, qui postea moritur hereditate non adit. 1. 170. 1.

Limita secundo caput iuris deliberandi, utpote quia si, cui delicta est hereditas decedit inter amicum, tunc cum delicta ius ad liberandum transmittit ad quicumque heredes. 1. 170. 1.

Decretum. 6. 7. 8. & 9.

Limita tertio ex potentia sanguinis, vigore cuius fit transmissio hereditas Accedunt ad solas Descendentes. 1. 170. 1.

Mactatum transmittitur transactio. 1. 170. 1.

TRANSPORTATIO.
Anonae ad barbaras, & Indulgentia Nationes est prohibita. 1. 140. 1.

AD URBEM. Vide *Gratia*.

Transmissio Ecclesiasticum est prohibita sub gravissimis poenis. 1. 140. 1.

Antequam, seu *Adhuc* male prohibent transportacionem frumentum ab uno Provincia ad aliam, seu ab uno Principatu ad alium indicatur favorabile. 1. 150. 1.

Prohibere transportacionem frumenti, & bladarum de temporis recollectionis de uno Territorio ad alium est validum, & iustum. 1. 150. 1.

Extractione, seu transportatio frumenti ab una Provincia ad aliam, seu ab uno Principatu ad alium potest prohiberi. 1. 150. 1.

Cetera Vide *Annona* vers. Transportatio Frumentum vers. Transportatio Frumenti, vers. Transportatio Extractio Ex communitate.

TRIBUTA.
Barones, & alii Domini Sedis Apostolicæ subiecti non possunt imponere, aut agere Gabellas, & tributa sub pena excommunicationis. 1. 404. 1.

Cum ipsis Regibus, & Principibus fuerint introducta. 1. 404. 1.

Inter ipsos tributum, & Gabellam ad solum Principem Supremum pertinet, non autem ad Dominos inferiores, neque ad Magistratus superiores, & ad Civitates subiectas, quæ non possunt Gabellam, & tributum imponere. 1. 404. 1.

Imponere tributum, & Gabellam est adeo annexum Maiestati supremæ Principis, ut non possit prohiberi ab inferiore, nisi cum titulo habito ab eodem Principe. 1. 404. 1.

Mantentio Baroni, alique Domini inferioribus in quasi possessione imponendi, & exigendi Gabellam, & tributa non conceditur abique exhibitis rationibus. 1. 404. 1.

Immo primo quando concurrat diuturna, & longeva possessio. 1. 404. 1.

Limita secundum quando agitur de exactione inter privatos, non autem contra Principem supremum. 1. 404. 1.

Nata pene sunt cum ipsis Regibus. 1. 404. 1.

Nervi Republicæ, ut Principatus iudicantur. 1. 310. 1.

Præcepta pro tributu fiscalibus est anterior creditor, & præferitur alii Creditori. 1. 404. 1.

Limita respectu causæ Funerariæ, & impense factæ pro conservacione rei. 1. 404. 1.

Uti possunt debentur tributa à Subditis mediæ de Iure gentium, sed etiam de Iure Divino, & naturali tam si signum subiectionis, quam pro eorum alimentis, & subiectione, ac in recompensationem administrationis Iustitiæ, & aliorum uocum, & quævis singenda præstare minister. 1. 404. 1.

Tributu imponenda Gabellæ, & tributa finem exhiberi debet iustitiam. 1. 404. 1.

Amplia proceditur etiam in iudicio summatissimo munitionum. 1. 404. 1.

TRIBUTUM.
Apostolicus Imperator ad tributum imponendum Tributu mandavit numerari, & deservit Vassallos. 1. 210. 1.

In eo facta est Collecta. 1. 210. 1.

Nomen comprehendit omnes species vestigialium, & gabellarum, & collectarum. 1. 210. 1.

Si Ioseph, non cura *tributum* Viginti gravia, ac parvi proxima, & tempore Iugum à Civitate Nazareth fit transiit in Iherusalem distantem sexaginta triginta leucarum, ubi descendiens erat ex Edicio Augusti Imperatoris pro solutione tributum. 1. 210. 1.

Est quia tunc tempore ob concursum multitudinem populi, diversitas erat occupata in Iherosolima subitu Mama Civitatis fit receptus ubique natus est *Solus* Natus. 1. 210. 1.

TRIBUTUM.
Cessavit, cessante Imperio Romano. 1. 210. 1.

Pro Tributu solvi. Cessavit, Cessante Imperio Romano. 1. 210. 1.

Idem Cessavit, & 1. 210. 1.

Distinguitur à contributione, vel à Tributo secundum alios, & secundum alios à tributu generibus generum, ex quibus Romanus Populus compotitur erat. 1. 210. 1. & 1. 210. 1.

Originem traxit à Iure Divino. 1. 210. 1.

Ad Augustum Imperatorem originem habuit. 1. 210. 1.

TRICOLIA.
Locus certus, in quo vendere debent fructus præscripti potest. 1. 612. 1.

Malæ qualitates Tricolorum deservuntur. 1. 612. 1.

Prohiberi debet Tricola ad obvium erant potantibus virtualia ad Civitatem. 1. 612. 1. Vide num. 1.

Prohiberi debent fructus ad Civitatem in Tricolis, & Reverendiores alios vendunt. 1. 612. 1.

Prohiberi Tricola est emat virtualia nisi post certam horam. 1. 612. 1.

Propolis, Dardaniæ, Tricolis, & Reverendiores sunt synonymi. 1. 612. 1.

Statuta fuerunt plura circa Tricolos de remissione. 1. 612. 1.

Sunt qui veniunt ab Agriculis emunt, ut omnes potest illa vendunt. 1. 612. 1.

Cetera Vide *Dardaniæ*.

TUBA.

Differt à Tuba. 1. 164. 1.

In Funeribus puerorum, vel hominum abiectionis notæ æquivalerant Tuba. 1. 164. 1.

Differt à Tuba. 1. 164. 1.

Instrumentum æquevalens est. 1. 164. 1.

Originem traxit à Tuba, five carali. 1. 164. 1.

Quanto alius ascendit, semper a per fectioribus consonantibus reperit. 1. 164. 1.

TUBÆ.

Classis Tubarum variet, remissive. 1. 164. 1.

Ex Tibus instrumentum fanolet erat apud antiquos. 1. 164. 1.

Forma, remissive. 1. 164. 1.

In Funeribus Senatorum, Patriciorum, & Principum antiqui uterantur Tuba. 1. 164. 1.

Invenio cum tubarum. 1. 164. 1.

Vius variis intervallis, & æqualem in bello. 1. 164. 1.

Vius Tubarum hodie circa quæ vestiret, & in quibus eis utantur. 1. 164. 1.

TUBATORES.

Ex Plazari apud Romanos pro symoniis habebantur. 1. 164. 1.

Tubatores, & Blazatores, apud Romanos exercitum non vatum, sed potest ad diversa, & distincta fuerunt designati. 1. 164. 1.

TUBATO.

Idem, ut plurimum indicantur à Martialis. 1. 164. 1.

Metres Tubarum *Parvula* quomodo taxetur. 1. 164. 1.

Sunt Francos dictum sunt Tubatores. 1. 164. 1.

TUBA.

Duellum indicio solebat per Tubicinem. 1. 164. 1.

Cetera Vide *Frans*.

TUGVRIA. TUGVRIUM.

Vide *Donat* vers. *Tugvria* hominis.

TURBA POSSESSIONIS.

Vide *Possessionis* Turba.

TUTOR.

Curator, aliusque Administrator pro complemento ius admittit, fructum reliquum reddere tenetur. 1. 124. 1.

Idem potest rationem obsequi libere. 1. 124. 1.

Tutor, Curator, vel alius Administrator, qui vel ex potestate, vel ex legi dispensatione rationem reddere certo tempore tenetur, si eo adventu illam reddere recusaverit, ad interesse domini passus poterit condemnari, secus si eorum præstiterit, & le paratum obsequium solvere totum aliquod debitor apparuerit. 1. 124. 1.

Tutores, Curatores, ceterique Administratores rerum si, cum publicum, quam privatam rationem reddere tenentur. 1. 124. 1.

Dari potest non abstrahitur ferri. Vide *Verba* vers. *Tutor*, Cetera Vide *Administrator*, *Curator*, *Administrator*.

V

VACINARIORUM.

Ans. Vide *Ans.*

VAGABUNDI.

Ex otiosi compelluntur sunt, vel ad faciem aliquam artem, vel ad laborandum in operibus publicis vel in exitum intentionis sunt, per puerum. 1. 170. 1.

Propter in domibus disciplinabiles, ad quod, & quare. 1. 180. 1.

Magistratus contra otiosos, & vagabundos debet consilium ad hoc, ut illos observet, mendicando non sinat, in Xenodochium deducat, ubique examen, & Hospitium, ac videri per unam noctem fuisse dicit, maturum vero tempore statim in Civitate educat. 1. 170. 1.

Pena Vagabundum impolitæ quæ sit. 1. 180. 1.

Civitas dicantur, & ubi pro eorum delictis puniri valeant, & alio remissive. 1. 180. 1.

Cetera Vide *Orig.* Medicines.

VALLOR.
Æstimatores iudicio an probentur. Vide *Æstimatores* vers. *Vale*.

VASA.

Sacra non subiacent portatili seculari. 1. 472. 1.

VECTIGAL.

Vide *Gabellæ*, *Tricollæ*, *Tricollæ*.

VENATIO.

Raro prohibere potest Exterior, ut ingrediatur ejus Territorium ad venandum. 1. 104. 1.

Cla.

de nudo proprio contiguo viam præstare tenetur. 2. 164. 2.
Et si recuset potest per iudicem compelli. 2. 164. 3.
Solutio tantum prestat per vicum seu universitatem. 2. 164. 4.
Censetur quando probatur quod plures per eam transiit, habet
viam sacramentum ad inferiorem pro Viatico. & Cadavera mor-
tuum ad Ecclesiasticam Sepulchrum delecta sunt. 2. 152. 19.
Deiur tunc quando copulative concurrunt tria de quibus ibi. 2.
152. 14.
Ritus regulis. 2. 152. 5.
Municipii, & metrum subiecti sunt. Vm. 2. 164. 1.
Non dicitur ex eo, quod publice talis tenetur, & cum est per om-
nes. 2. 152. 16.
Non probatur ex Testibus deponentibus, quod publice per omnes
stium iuratur. 2. 152. 16.
Occurrere, vel impediri a nemine potest. 2. 157. 1.
Præsumitur, quod incipit a publico, & desine in publicum, nisi
evidenter probetur facta ex collatione agrorum privatorum. 2.
152. 17.
Secus si habeat introitum a prædii, & agris privatorum, & in il-
lis intercomitatus. 2. 152. 18.
Regule iur. 2. 164. 2. decl. num. 2.
Servitus eius quatuor est juri cendi. 2. 157. 36.
Scala nec primus gradus scilicet publicum potest poni in via publica.
2. 164. 11.
Scutum dispendit, quod consistit de lignum in strata pennis,
dupli pingitur, non inter duplicem pennis, quod Accusator
dixit maleficio communium fuisse in via. 2. 157. 41.
Cetera Vide Strata.
Strata dicitur a via. 2. 154. 1.
Cetera Vide Strata.
Vacuus claudi non potest ab uno ex confortibus, seu aliis vi-
cinitatibus sit transire. 2. 157. 32.
Non valent contrahentium ad eadem retrahit, secus publica.
2. 152. 6.

V I A M.

Atherare, vel angustiare nempe potest viam publicam, alias ad
quid tenetur. 2. 164. 6. & 12.
Claudere omnino potest viam publicam, alias ad quid tenetur. 2.
162. 7. & 12. Ampli. num. 2.
Dominum tenetur purgare viam publicam ante propriam Domum
ab immunditiis. 2. 157. 15.
Nec sitis facti adfensio lumen de medio, illudque preiudicium
in partibus lateribus via. 2. 157. 13.
Facultas arborandi supra Solium, & viam publicam ex Statuto,
vel consuetudine, vel ex licentia Principis, aut Magistratus,
intelligenda est sine damno vicini. 2. 162. 16.
Mutare nempe potest viam publicam, aliis ad quid tenetur.
2. 162. 10. & 15.
Non habens ad effectum cendi ad fundum proprium, vicinus
teneatur illam concedere soluto pretio per locum et locum. 2. 157.
nonnullum, secus si aliunde potest habere, licet locum. 2. 157.
Occurrere nemo potest viam publicam aliis ad quid tenetur.
2. 162. 10. & 13. Limita ut ibi.
Vicinus tamen tenetur transire tenetur vicino, qui alimendi
non potest se conferre ad ejus prædium, soluto tantum pretio
servituti. 2. 164. 5.
Vicini per fundum vicini ex quo aliter non potest se conferre
ad ejus prædium, tenetur solvere pretium servituti. 2.
164. 5.
Cetera. Vide Iur.

V I A R U M.

Appellatores viarum extra Urbem, quæ solaz expurgare, &
expurgata conservare tenentur. 2. 150. 6.
Appellus expurgationis Urbis, nec omni vici pro quilibet
apotheca, & currum, & thesauri, ac ciborum vulgo *Calest*
a quo sit factum. 2. 177. 17.
Viarum extra Urbem inter spatum quadraginta miliariorum.
Regulatus sunt per annos viginti quaque cum magna utilitate
publica. 2. 160. 5.
Cetera. Vide *Appellus*.
Appellus suspensio in causis Viarum viarum omni admini-
strat, sed solum in devotivo. 2. 171. 24.
A Decretis, seu Senecis super refectione, expurgatione, &
reparatione viarum non datur appellatio suspensiva. 2. 162.
14.
Quod maxime procedit in viis Urbis ex dispositione Chirogra-
phi Pontificis de quo ibi. 2. 157. 15.
Et si iudex administrat appellacionem suspensivam, & inhabi-
ret, nullius procederet, tanquam contra actum legum, &
inhibito non esset attendenda, ac si non emanasset. 2. 162.
16. & num. 17.
Clerici Curiam tenentur contribuere pro refectione, & munici-
patione viarum publicarum. 2. 154. 29. Contrarium num. 4.
& seq. Ampli. num. 44. & 46.
Religio, & Ecclesiæ non sunt exempti a reparatione viarum
publicarum. 2. 157. 9.
Et clerici officii tenentur contribuere pro refectione, & munici-
patione viarum publicarum. 2. 154. 26. & num. 29. Declara. 2. 157.
21. & 42.
Curatores viarum publicarum sub variis nominibus vid. Conso-
ratorum, Vicorum, Adjudum Curialium, & Curatorum viarum
designati fuerunt a Romanis, ad hoc, ut curas iurisdictionis,
refectionis, & reparationis, ac purgationis præstent. 2.
166. 14.
Dominum viarum privatarum spectat ad privatos. 2. 157.
11.

Curatorum Viarum officium, & obligaciones. 2. 171.
25.
Formales contribuere tenentur ad solutionem collectæ imposi-
tæ pro munitione, & reparatione viarum publicarum. 2.
164. 23.
Iommunis a munitione, & reparatione viarum publicarum.
concedi potest, & valet. 2. 154. 15.
Munio, & refectione viarum privatarum spectat ad privatos. 2.
155. 40.
Omnia contribuere tenentur ad munitionem, & reparationem
viarum, non obstante quocunque privilegio, & exemptione col-
lectionis per. 2. 154. 26. & 26. Ligna num. 15.
De solutione, Taxarum, & impositionum pro viis, & Portibus
omnes tenentur excepto tenetur. 2. 171. 23.
Præstare a solutione Taxarum viarum, quando intrat. 2. 171.
15.
Præstare tenetur contribuere pro refectione, & reparatione
viarum publicarum. 2. 155. 20.
Publicarum apud Romanos semper magna cura fuit. 2.
166. 14.
Refectio, munio, & reparatione viarum publicarum extra Ci-
vitatem facienda est expensis contribuentibus, imponendo col-
lectionem per hoc est memoria. 2. 155. 19.
Reparatio, & expurgatio viarum publicarum requiritur extem-
peracionem. 2. 157. 14.
Reparatio, & refectione viarum extra Civitatem ad quos spe-
ctat. 2. 153. 10.
Regulamentum, & Dominus viarum spectat ad quolibet Dominum
iuxta latitudinem Domus propriæ. 2. 157. 6.
V. I. A. E.

Alia sunt publicæ, alia privata, & alia vicinales. 2. 152.
10.
Concedere coactus facere expensis reparationis, poterit eas
compensare cum pensionibus. 2. 155. 7.
Et straz publice sunt de Regalibus. 2. 186. 19.
Cetera. Vide Strata.
Præstare, & Compulsi, quare sic dicitur. 2. 157. 12.
Privatæ accipiuntur pro factis ex collationibus privatorum,
quod de hoc est memoria. 2. 155. 19.
Privatæ modis intelligi possunt. 2. 157. 36.
Privatæ, quæ in solo aliquo sunt, licet alteri forent inferre, &
appellatur eam agitare. 2. 157. 38.
Privatæ, & claudi solium a privatis Dominis. 2. 157. 41.
Privatæ dicuntur, quando extra memoria, vel consilium Solium
est aliquod, & non publicum. 2. 157. 37.
Publicæ expedit, ut via refectionetur, emundetur, & purgetur.
2. 154. 32.
Publicæ alia sunt intra Civitatem, & alia extra eam. 2. 152.
10.
Regulæ a Græcis appellatur. 2. 153. 17.
Præstare, seu Agere, seu Militari, seu Consulari a Latinis num-
cipantur. 2. 153. 11.
Refectio, & munio viæ incumbit illi, qui habet servitutem
viæ, & dicitur. 2. 155. 17.
Reparatio viæ publicæ ante domum employeantibus, spectat ad
employeantem. 2. 157. 8.
Viæ vicinales omnibus vicinis parere debent. 2. 155. 34.
Privatæ esse publicæ, & privatæ. 2. 155. 33.
Publicæ tenentur quando memoria hominum non exstat ex col-
latione agrorum privatorum conclusas fuisse. 2. 155. 33.
Vide ibi.
Quæ dicitur. 2. 155. 31. & 35.
Vicini tenentur contribuere ad reparationem viæ, si non minus
domus vicinæ per se solvendo. 2. 157. 10.
Si potest exhibere solvendo, vel dearguere aliquid ejusdem.
Privatæ domus, tunc vicinis, qui expensam fecerunt servitutem
pro rata omni sanguine omnibus alii quidem interveniens
& poterit. 2. 157. 11.
Unus viæ publicæ ad quolibet de populo spectat. 2. 163. 34.
Et communis. 2. 166. 1.
Privatæ nec a Principe absque iusta causa potest. 2. 163. 46.
Vide ibi.

V I A T I C A.

Gubernator viatica consequi non potest occasione fabricationis
Processus in suo Territorio, & jurisdictione. 2. 150. 16.
Iudex ordinarius viatica occasione fabricationis Processus in
suo Territorio, & jurisdictione consequi non potest. 2. 150.
18.
Locumtenens Gubernatoris viatica consequi non potest occasio-
ne fabricationis Processus in suo Territorio, & jurisdictione.
2. 150. 19.

V I C A R I I.

Cassini Aurolii jurisdictionis. 2. 154. 8.
Curatoris refectionis, & jurisdictionis. 2. 154. 9.
V. Relectores Lectores Instructionum Civiliū eliguntur. 2. 153.
25.

V I C T U S.

Munio a Medicis reprobatur. 2. 142. 31.
Munio officio licet. 2. 157. 1.

V I D U E.

Corruere radius Maris, & in suo servitio menere confectus,
illiusque Privilegium potest. 2. 157. 2.
Iudex dicitur materialiter personam, & gaudere electione
sua. 2. 150. 18.
Rhedæ debetur quæ urebatur viginti Viro. 2. 157. 12.
Tenetur ad solutionem Collectarum, & quorum. 2. 150.
13.

Acci-

VILLÆ.

Accipitur etiam pro loco deliciarum, & recreationis. 1. 116. 45.

Vide num. 21.

Ad Villam constituendam requiritur, quod adfint saltem quin-

que homines Patris familias. 1. 116. 36.

Dicitur, quæ est extra muros Civitatis. 1. 115. 34.

Adfinit in eam rursum sine muro, & vallo. 1. 116. 27.

Est congregatio hominum, & unitas quarundam Domorum.

Est munitio, quæ valis vallata, & circumdata. 1. 116.

36.

Iurisdictionem sub se continet. 1. 116. 37. Declat. 8.

Univerſitatem omnino decorem non preest Villa abique Superioris

licentia. 1. 116. 39.

VILLANI.

Disti sunt à Villa, eo quod in Villa commorentur. 1. 116.

45.

VILLICUS.

Est qui propter fructus percipiendos in Rure præponitur. 1.

116. 41.

VINDEMIA.

Appellatio suspendere non potest Mediam, & Vinemiam. 2.

179. 27.

Dilationem non recipit. 1. 179. 27.

Fructus potest à quolibet quandoqueque sibi placuit, nisi aliter à

Statuto, vel consuetudine caveatur. 2. 179. 31.

Prohiberi debet non vendamur hanc, nisi certo statuto tempore,

& quare. 2. 179. 32.

Statutum prohibens non vendamur hanc, nisi certo tempore va-

let. 2. 179. 34.

Vindemiam ante tempus à Statuto præfixum teneret ad pecuniam

solutam, & ad restitutionem damni, & interesse Vinum. 2.

47. 20.

Cetera. Vide *Fructus*, *Ruralia*.

VINDECTIA TRANSVERSALIS.

Amicum offendens committit crimen vindictæ transversalis. 1.

403. 4.

Constitutionis inter quartum gradum probatio an requiratur, ut

inter crimen vindictæ transversalis. 1. 403. 6.

Crimen vindictæ transversalis committitur ab offendente quem-

cunque propinquum in quovis gradu constitutum. 1. 403. 3.

Vide num. 6.

Delictum atrocissimum est, & quare. 1. 403. 1.

Offensio sequitur in iura rursus, vel dolore iracundia, ac iusto

dolore non incurritur crimen vindictæ transversalis. 1.

403. 6.

Nec *ex prima*, sed alia causa supervenienti non incurritur crimen

vindictæ transversalis. 1. 403. 7.

Pena vindictæ transversalis quædam fit tam ex dispositione

Constitutionum *Apollinaris*, quam *Basiliensis* *Generalem*

Senatus *Episcopalis*. 1. 403. 2. & 6.

VINEA.

Detrahere Vineam aperiens pueritibus. 2. 89. 11.

Detrahere ex defectu cultus, etiam modici temporis. 2.

92. 19.

Divina de mandato Principis ob viam noviter directam non

desinit esse usum corpus. 2. 122. 14.

Si non putetur, vel non colitur, deficitur. 2. 92.

38.

Cetera. Vide *Vitis*, *Vinum*.

VINETÆ.

Agri Romani multoties incertus, quandoque millos fructus fa-

ciunt, & aliquando expensa superat fructus. 2. 178. 8.

Conductor Vineæ non potest in ultimo anno relinquere plura.

Capta vitium ad effectum percipiendi maiorem quantitatem

in terratione præstet, quod inferretur Domino in quæren-

tibus annis, in quibus minor quantitas vineæ produceretur,

aliam teneret ad damna, & interesse. 2. 92. 37. & 18.

Exercebantur vermes, & bruchæ devallantes vineæ rursus for-

mularum, de qua *vit.* 2. 178. 16.

Fructus consistit in duo. 2. 178. 16.

Est incertum, & tunc liquidum remittenda est arbitrio Iudicis. 2.

120. 12.

In Agro Romano, & Urbis districtu excessivè antiquæ fuerunt in

damnum agriculturæ, & quare. 2. 178. 7.

In die detrahere Vineam. 2. 120. 11.

Infernum gelli, nebule, & grandis, & devallant Vineas, &

carum fructus. 2. 178. 14.

In Reſtione maiorum vinearum consensum in plantatione.

Vineæ, facienda tantum est millarium plancularum brevium

compensata cetera laboribus cum fructibus percipit. 2. 69.

96.

Preces, quæ Deo offundende sunt pro liberanda Vineâ in vernis

bus, & à bruchis. 2. 178. 15.

Cetera Vide *Vitis*, *Vinum*.

VINEARUM.

Cultus Vinearum remissivè. 2. 178. 11.

In vinearum plantationem vinearum fuerit remissivè. 2. 177. 1.

Nec hoc *primus*, qui plantavit Vineam. 2. 177. 1.

Romani agriculturæ fructum, & statum, & bladum incumben-

tem, non Vinearum. 2. 178. 6.

Ulus Vinearum pervenit ad Romanos post alias Nationes. 2.

178. 6.

Cetera Vide *Vitis*, *Vinum*.

VINI.

De melle, & damno vini remissivè. 1. 48. 2.

Extra: in vino vide immensum *Episcopalis* veri *Medicam*.

Innotuit via forensis in Urbe est prohibenda, & potius gra-

vandum vinum Agri Romani. 2. 178. 8.

Species vinorum remissivè. 2. 179. 24.

Virtutes, & prærogative. 2. 179. 21.

VINUM.

Connumerandum an sit inter bona ad aver mala, ita ut in eis,

an potius nocivum sit, remissivè. 1. 48. 12.

Corpus humanum vino roboratur. 2. 179. 6.

Est dignissima liquor. 2. 179. 19.

Habet cum corde longinquitatem. 2. 179. 19.

Immoderate aliquando sumitur de consilio Medici ad valentudi-

nem recuperandam. 1. 48. 13. Vide *ibi*.

Sompiam delectat calorem naturalem, & generat morbos, de

quibus *ibi*. 1. 48. 13.

Sompiam vires debilitat, & ad perniciem illas redigit. 2.

149. 24.

VIRGINES.

Custodia Virginitatis in Loco Sacro introducta fuit in Italia à Ro-

mulo. 1. 417. 134.

Vestales introductæ fuerunt in Italia à Romulo. 1. 477.

134.

Statum committitur, qua pena puniebatur. 2. 457.

134.

VIRGINITAS.

Mulier concipere, & prægnant evadere potest mediante polla-

tionem Vin carum elausit pudori. 1. 461. 137.

Puella gravida evadere, & concipere potest abique ammissione

Virginitatis, & quomodo. 1. 461. 137. Concrasit.

num. 2.

Semel corrupta, nec castitas semel amissa reverè restitui non

potest. 1. 101. 1.

VIRIDARIUM.

Vide *Maritima*, *Horis*, *Oliva*, *Arundin*.

VIRTUS.

Actiones Virtutes semper sunt laudabiles, & contra vitiosas factas.

semper damnanda. 2. 217. 36.

Decus, merces, & theatrum hominibus est. 2. 76. 30.

Est virtus voluntaria sunt abique eo quod ulla necessitas ad

mala perpetranda cogat. 2. 121. 1.

Hoc latet non egi. 1. 176. 3.

VITIS.

Dicitur quiescere nullo pre se contra liberam alicuius volu-

ntatem. 1. 486. 2.

Differencia inter vim & ſermentum quæ sit. 1. 487. 6.

Est maior res impetus, qui repellit non potest, vel est necessitas

impulsa contra voluntatem, impetumque res impetum, qui re-

pellit non potest. 1. 486. 1.

Expulſiva, obligativa, compulſiva, turbativa, & inquietativa,

quæ sit, remissivè. 1. 486. 4.

Materia tractantes, remissivè. 1. 487. 8.

Publica dicitur, quæ fit cum armis, privata verò, quæ fit sine

armis. 1. 486. 3.

Tolerare liberatorem consensum, illumque excludit. 1. 322. 5.

Vim repellere licet. 1. 417. 1.

VITATIO.

Ecclesia potest à pluribus visitari. 2. 129. 34.

Cetera. Vide *Episcopus*.

VITIUM.

Semper erunt, donec homines erunt. 2. 178. 5.

VITES.

Citius senescunt, quam alie arbores. 2. 30. 21.

Cives compelli possunt ut vineæ plantentur. 2. 144. 195.

Cum Sole habent maximum sympathiam. 2. 179. 126.

Sine Sole remanent infirmitates. 2. 179. 126.

Vermes, & bruchæ devallant vites, & earum pampinam, &

quare. 2. 178. 14.

Vivere possunt usque ad sexaginta annos. 2. 178. 11.

Cetera. Vide *Vitis*, *Vinum*.

VITIUM.

Devallantes prohibentur in Italia plantare vineam, & mandare

ſerere Vineas, relicta ad summum dimidia parte, & quare.

2. 178. 24. & 3.

Incultores vinearum gravissimum facinus committunt. 2. 19.

120.

Tæpæ, lirones plantantur in pecuniam vicini supplicii. 2. 19.

179. Vide num. 20.

Metuenda consuetudo in plantatione vitium, & arborum.

consideranda sunt de tempore, quæ facta fuerunt, nulla ha-

bita ratione eorum incrementi, & quare. 2. 65. 90.

Consuetudo in plantatione vitium, & arborum, ut dicatur pro-

bat, quæ requiratur. 2. 65. 90.

Plantatio vitium quare prohibenda fuerit. 2. 177. 3.

Puratio vitium vitium habuit ab Afris. 1. 178. 16.

Cetera. Vide *Vitis*, *Vinum*.

UNCIA.

Divisio Unciæ. 1. 222. 18.

Est duodecima pars pedis. 2. 122. 18.

UNIVERSITAS.

Est corpus mortuum, seu persona hñta, & representativa. 1.

101. 2.

Ius Universitatis potest in uno solo residere. 2. 17. 66.

VOLUNTAS.

Coacta voluntas est, sed non spontanea, & qualificata. 1.

487. 7.

Principio præsumitur conformis rationi. 2. 203. 68.

Deprecatur sub rationabili parte animæ. 2. 101. 48.

Secundum naturam boni est, præter vitio naturam mali. 2.

411. 7.

URI.

URINA.
Vide *Ismaelitis*.
USURÆ.
Iudeorum. Vide *Isael*.
Mutuantiis, & pignoratibus sub usuris pœnz. 1. 141. 1.
Probari debent tam in civilibus, quam in criminalibus, prescriptis, & concludentibus probationibus. 1. 141. 36.
Probatur fuit de iure naturali, Divino, & humano. 1. 141. 36.
Solutio usurarum non præiudicat solvendi, quin possit eas repetere, vel in sortem impurare. 1. 201. 12.
USURARIUS.
Manifestus quis dicatur remissivè. 1. 141. 17.
Filius non potest, quocumq; non restituit usuram, nec præiudicat pœntem cautionem de illis restituenda. 165. 28. (Vide 1023.)
1. 141. 18.
Ut quis dicatur, requiritur factum ipsum usurarium & qualitas facti. 1. 165. 39.
Pœnz usurarum impeditur remissivè. 1. 141. 1.
Probatur ex tribus, aut quatuor Titulis hâc dignis, deponen-
tibus de eius publica dilapidatione, quando taliter disponent
à Statuto. 1. 165. 27. Vide ibi.
UTILE.
Per Inutile vitatur, quando à Statuto eradente formam electio-
ni adiecta est clausula annullativa. 1. 21. 25. Item. num. 27.
Vitatur, si forma præcipua non adimpletur. 1. 214. 38.
UTILITAS.
Publica in frumento est. 1. 522. 47.
Privata debet privare. 1. 522. 47.
Non dicitur remissivè. 1. 310. 46.
Suprema lex dicitur. 1. 522. 47.

Verfatur favore Ecclesiæ, & Religione. 1. 2. 28. 14.
UVA.

Vide *Sartum*.
VULNERANS.
Ad restituendum damnorum, & interdicte Valnetato, an, & quan-
do teneatur, remissivè. 1. 196. 1.
UXOR.
Agens pro alicquatione Dotis. Vide *Excessu*.
Dominæ Antiqui vocabant Uxores suas. 1. 260. 1.
Quarta in bono Viri vigore. *Ant.* Præterea C. *Uxore Viri*, &
Uxor an, & quando habeat Vale. *Ant.*
Cetera, Vide *Mulier* *Mulieris* *Mulieris*

X

XENIA.
Fiscularia, & poculenta pro xenis magis solebant. 1. 40. 43.
Episcopata, & poculenta accipere prohibetur eil Magistralibus,
& Iudicibus in Gallia, in Regno Castellæ, Lusitanæ, & Nea-
polit. 1. 50. 47.
Et contravenientes peccant mortaliter, ac teneantur ad restitu-
tionem. 1. 50. 47.
Mittuntur Prætoribus à Provincialibus. 1. 40. 41.
Præcipuos. 1. 40. 42.
Sunt munera, seu munuscula, que inter hospites consanguineos
aliosque periticos, vel amicos, vel latrunc, vel obsequiis casis,
ad expendam benevolentiam mitti solent. 1. 40. 42.
Vassalli cogi non possunt præstare xenia, & munera Baronibus.
1. 61. 24.
Cetera vide *Episcopata*.

FINIS.

I N D E X

Materialium, & Conclusionum, quæ in Additionibus continentur.

Prior numerus Tomum; secundus Paginam designat, Reliqui marginales sunt Additionum in illa eadem pagina occurrentium.

A

ABJURATIO. Pro qua suspensione imponitur. 1. 267. 7.
ABUSUS. Depositionum locorum Motuum. Vide Sermonem.
ACQUONCIUM. Aliter nomen venit. 1. 247. 44.
 Aut de Appendicis Dotis. 1. 248. 7.
 Exactionem nullam locari pro accione tanquam expensa Nuptialis. 1. 248. 8.
 Fructus ex Accione debentur tanquam parte Dotis. 1. 248. 3.
 Solvi debet eodem iure quo Dotis. 1. 248. 7.
ACCUSATOR. Obligatio ad partem Testis ne legis dispositionem subvertatur, quoniam expressis non fiat a Causatione Accusatoris. 1. 184. 6.
ACTIO. Anse dicitur agi potest quando debitor est decessus, vel potest timere dissipatio, vel quod Bonis transire in tertios. 1. 146. 1.
 Communis pro danno illato competit, quando concurrunt dolus, lata, vel levis culpa. 1. 40. 4.
 De puto Precedia competit Damnum prædicti damnicati. 1. 444. 5.
 Noxalis compere pro danno dato a Bellua. 1. 44. 8.
 Alii Vidi in Verbo Damnum.
 Tuendi publica loca compere culibet de Populo. 1. 164. 1.
 Nulla compere pro consequenda pecunia in ludo. 1. 558. 7.
 Litis in ludo nuncupato delle herie nemo. 21.
 Pro reo secuto auro conipere in ludo licito & non illicito. 1. 558. 10. & num. 14. Contrarium. num. 13.
 Ecclesia recia via potest agere remedio reintegrande possessionem, quando alienatio bonorum laboris evidenti nullitate. 1. 174. 12.
ACTOR. Illa agitur Confessionem tenetur probare fuisse intentionem concluditur. 1. 209. 1.
ADMINISTRATIO. Officia concurrentia administrationem bonorum Universitatis conferenda sunt Incolis, & Originariis, qui vero conferunt administrationem Iulitæ dante lute exactione. 1. 54. 9. Litis in ludo.
ADULTERIVM. Ad elidendum emittendi Dorem, vel separationem Thori probatur presumptionibus & coniecturis. 1. 607. 17.
 Adulterii, & Spuria Filij Mercatoris non excludunt Monasterium Convertertunt solam em debentur Alimenta. 1. 607. 13.
 Et officio non potest procedi in crimine Adulterii. 1. 164. 2.
 Litis in 3. 4. 8.
 Illegitimus Proles, eiusque legitimis, & Filiarum dote refulente ex Adulterio in damnum Mariti, dum ad ea tenetur Adulteri. 1. 161. 6.
 Maritus occidit Uxorem in Adulterio deprehensam amicitie luctum dotele. 1. 164. 1.
 Mulier que ex Adulterio peperit filios quomodo consulere debeat sue coexistence circa damna & Successionem in bonis Mariti. 1. 161. 6. & 7.
 Pene contra Adulteros imponitur a Constitutionibus Sixti V. & Innocentio XI non servatur in prædictis alii spem puniuntur. 1. 461. 14.
 Probati debet arguentibus probationibus, quando agitur ad præsentem. 1. 607. 41. & 17.
 Simplex dicitur quando Vir Vxoribus accedit ad Mulierem foletur. 1. 461. 13.
ADVOCATI. Honorarii Advocati, remissive. 1. 777. 1.
 Patrum de quorū litem prohibuit est Advocato. Vid. Falsum. Verbi de qualitate.
 Prælati super re recuperata eodem competit Advocato, ut in consensu Cædoreum non tenetur præstare Causationem de restituendo. 1. 137. 3. Contraria opinio est tunc, & sequenda. nemo.
 Stylus scribendi hodieus Advocatorum damnatur, antiquus laudatur. 1. 607. 13.
 Thoma Zanol Advocati mentio. 1. 248. 7.
AFFINES. An iure possint suscipi Amabiles in Consiliis Civitatis. 1. 18. 4.
AGGER. Intervit pro Confine, & distinctione Prædiorum. 1. 309. 4.
 Ad repARATIONem Aggerum Flominis tenetur Ecclesiasticis, & Principibus. 1. 100. 1.
 Fructus Rev. Camera pro raga Commendi. 1. 100. 1.
AGRI. Monasterium prædicti Theatralium Romandolæ, remissive. 1. 124. 8.
AGNATIO. Comprehensa censetur a Statum quando non vocat ois Fratres utriusque conjugis, vel ex Patre tantum. 1. 248. 21.

Statum tendens ad conservationem Agnationis est favorabile. 1. 248. 18.
 Ceterum quodammodo continet respectu Mulierum. ibidem.
AGRIENSORES. Periti eligendi sunt in Causis finium. 1. 209. 7.
AGRICULTORES. Agriculorum lites, & Controversie quibus certis diutius debent in Foro. 1. 91. 1.
AGRICULTURA. Non præjudicat Nobilitati. c. p. 1. Decl. B. 12.
ALAPA. Falsa Percussio affert ignominiam, & dicitur atrocior iniuria. 1. 407. 1.
 Percussus punitur pæna exili. 1. 407. 1.
 Percussus Clericum in via publica Contrari coram multitudine Peritorum non potest absolvi ab Episcopo. 1. 407. 3.
 Percussus Praetorem, vel Officialem piciendas est pæna mortis. 1. 407. 1.
ALAPAM. Dant Ministri Ecclesiæ debet relegari per biennium. 1. 407. 4.
 Anus Sacerdotis, vel Clerici in Sacris quomodo puniuntur. 1. 408. 1.
ALARYM. Ludus. Vid. Ludos veri. Alarym.
ALIMENTA. Finit adalutrinis, & spem Mercatorum debentur per Monasterium Converterunt. 1. 607. 13.
 In Causis Alimentorum procedi potest in die feriatis. 1. 240. 9.
 Declara ut ibi.
 Legatum pro Alimento factum per Clericum favore filii illegitimi. 10. & quando suffragetur, remissive. 1. 461. 1.
ALIMENTUM. Vid. Dilecti veri. Alarym.
ANIMALIA. Damnicata possunt rimari. 1. 7. 3. & num. 14. Ampli. n. 7. Vid. num. 8. & 13.
 Et potest relaxare de mandato Iudicis facto depositus eticulus summe, ac præstata cautione de solvendo illis piam. 1. 7. 4.
 Damnicata quoniam huius Ecclesiasticis possunt rimari, & arretrari pro danno a Iudice Seculari. 1. 7. 7. Contrarium. num. 8. & 13.
 Damnicata recusa si incertis perent, periculo retinere perperetur. 1. 7. 7. 1.
 Et si locata sine ad Vecturam, retinere tenetur imputare in alimentis quicquid exegit. 1. 7. 7. 2.
 Damnicata, retinere si repetat expensis pro illis aliendis non tenetur probare quod illas fecerit. 1. 7. 7. 2.
 Et pro eo competit hypoteca. num. 10.
 Damnum dantis occidi non possunt a Domino fructi damnicati. 1. 46. 13.
 Conserariis vigine statuti vel Conserariis. n. 17.
 Et in isto casu Dominus fundi occidere non tenetur ad restitutionem animalium mortuorum, quoniam. 18.
 Et si occideret potest contra eum agi criminaliter. 1. 46. 13.
 Contrarium de iure communi. num. 14.
 Dominus Animalium occisorum non tenetur recipere carnes, & eorum in computum pretii. 1. 46. 16.
 Dominus fundi tenetur ad emendam damni, quando dedit causam quod Animalia se præcipitaverit, & interierit. 1. 46. 15.
 Propter quod Visitationes habentes præsumuntur damnicata. 1. 46. 15.
 Et quod si damnum danti non ignoscitur, sed ab eo restitutionem sperari non licet. num. 1.
 Irresponsibilis non possunt exorcismi adjuvari, vel encharismatizari, & quare. 1. 184. 1.
 Et Sacerdos utens exorcismis debet deponi, & si bono zelo mear monitus debet a Divinis suspendi. 1. 184. 1.
 Et in ea sententia non est excommunicatio, sed taxum in hominem baptizatum. 1. 46. 18.
ANYONA. Annonæ appellatio que continetur. 1. 549. 1.
 Dardanari quoniam dicitur, & eorum delicta in damnum Annonæ. 1. 549. 1.
 Index. 3. c. calumni frumentum Ecclesiasticorum sequeretur, & ab eorum horris extrahere 10. & quando possit. 1. 549. 1.
 Moxen Frumentarii erectionis formula, & quæ statuenda sunt, & an possit aliquid recipi ultra forem. 1. 550. 10.
 Officialium vulgo Stradinari excommunicationis propositum fuit ut ibi. 1. 550. 10.
 Er pro illis pascendis cumulativa Jurisdictionis competit Annonæ Praefecto, Grafiæ Praefecto, & Conservatoribus Verbis. 1. 549. 10.
 Praefecti Annonæ Jurisdictionis, & Fiscaliter, remissive. 1. 549. 10.
 Palfiores Distincti Verbi subiectione Praefecto Annonæ. Vid. Palfiores.
 Praefecti Provincie necessarii tempore potest tractare præstium Annonæ. 1. 549. 10. & Vbi ibi.
 Urbs Annona gaudet privilegio Fisci. 1. 248. 17.

Vtrum Annona Pecuniam eff. pecuniam Principis, pende fute Gabilis. Ibid.

Et est pecuniam definitum pro conservanda obertate Panis pro Populo. num. 12.

ANTIPIANI. Vid. Magister.

ANUVS. Spontaneus in censetur Sponsa datus. 1. 147. 4.

APOCA. Recensita formae tractu in publicum insinuationem. 1. 121. 1.

APOSTOLICARVM. Constitutionum. Vid. Constitutionum.

APOTHECA. Inter unum & aliam distantia quomodo metiatur. 1. 136. 1.

APPELLATIO. Ad effectum devolutivum, & suspensivum datur a longiora declaratoria quoniam in eadem communicatione iure vel ab homine latam, & quare. 1. 148. 1.

Lim. pluribus modis de quibus remittit. 1. 149.

Limitatur quando factum est potestatem. 1. 150. 25.

Nec non in materia immunitatis Ecclesiastica. eund. 150.

Datur a Sententia Excommunicationis prolata in diem, vel sub conditione. 1. 150. 26.

Admittitur in devolutivo tantum in sententia Excommunicationis, quia Excommunicationis tribuit locum executionem. 1. 150. 30. 1. 150. 31. 1. 150. 32.

Non admittitur ad impediendum affilationem Cessionum in materia immunitatis Ecclesiastica. 1. 150. 30.

Non admittitur in Causa ad qua delictum celestiale. 1. 151. 20.

Completis a iura iudiciali sententia executionem super excommunicatione. 1. 151. 21. Vid. eund. 151. 15.

In Criminalibus non admittitur nec prolationem sententiam. 1. 151. 22.

In Criminalibus non datur de iure communi a sententia super homicidio, & aliaque certis Delictis. 1. 151. 22.

Idem vigore Bullae Pauli. num. 4.

Prohibita Appellatione in criminalibus a iure communi, Ratione, vel constitutione particulari non coelestis Rationis Recursus ad Principem & ad Superiorem. 1. 150. 26.

Decl. procedere in causis magis preiudiciali, item in Causis lvis preiudiciali. Ibid.

Rec. Concho denegatur, tam de iure communi, quam ex Constitutione Marchae, & ex Bulla Piana. 1. 151. 37.

Conceditur tamen Recursus ad Principem. 1. 151. 38.

Denegatur ex Constitutione Marchae et qui sponte Delictum coelestis est in iudicio. 1. 151. 38.

Lim. quando delictum probationem erroris, vel alius casus ad revocandum Confessionem. 1. 151. 38. Constatum de eorum. Ibid.

Nova Audientia quando conceditur. Vid. Audientia.

Nulla competet Rec. Concho, & Convento. 1. 151. 40.

Prohibita Appellatione propriis executionum Iudicis vel ex natura Causae procedendi a dispositione Iura vel Statuti non continent; Appellatio, neque Recursus, neque Supplicatio. 1. 151. 40.

A Sententia seu Decretis Cardinalis Camerarii, sed eius Auditoris, & Magistris Vicarii committitur Appellatio per Tribunal Camera Praefidi Vicarii. 1. 151. 41.

Suspensio per Appellationem remanet iurisdictioni Iudicis i quo, & non potest procedere ad ultimum actum executionis Sententiae. 1. 151. 41.

ACQUA. Profluent in fundum Vicarii officii de dominio ipsius vicini una cum Piscibus accessit. 1. 150. 12.

ARATRA. Non possunt recitari. 1. 150. 4.

ARBORIS. Ex fructibus Arborum Divici crescent. 1. 151. 2.

In melioratione Arborum a fundum subducendum est incrementum receptum a solo. 1. 151. 20.

In Plantatione Arborum quantum distantia fit servanda. remittit. 1. 151. 20.

Succis incidunt Colonas in tenementis tradere pariem Domino. 1. 151. 17.

Terrae amonem facere, de fortibus reddere. 1. 151. 18.

ARCHIVUM. Bullae Archiepiscopali dispositio non attenditur quando coacta de legitime Notitia, & ellipse suspicio fraudis. 1. 147. 1.

Erectum in Vrbe fuit ab Urbano VIII, & adeo Urbicum nuncupatum. 1. 147. 1.

ARGUMENTUM. A maiestate rationis cessat ex diversitate. 1. 151. 18.

A simili cessat ex diversitate. 1. 151. 18.

Quid nimir probat nulli probat. 1. 151. 20.

ARMA. Campana ad arma quando pulsari debeat. Vid. Campana.

Debitur quia ad invadendum vel defendendum adhibetur. 1. 151. 18.

Prohibito delationis cultorum comprehendit etiam eos qui quere, & sine scindulo vivunt. 1. 141. 4.

AROMATII. Pro medicis traditi in ultima infirmitate habent potestatem. 1. 147. 1.

Et concurrunt auctore cum expensis funeris. 1. 147. 1.

Præfcriptum alia Credentibus pro summa festum quinquaginta. 1. 147. 4.

Præfcriptio auctorum fidei non requiritur contra Annuatium, quando Credendum probatur aliunde eiusque libri. 1. 147. 5.

Pretia Pharmacorum in Vrbe, & in statu Ecclesiastico Prothomedici 122 arte potest. 1. 147. 7.

Regularibus prohibuit esse exercere artem Anatomiarum. 1. 147. 10. Licetque nunt. 15. & 12.

Status Ecclesiasticus servare debet usum Prothomedici. 1. 147. 10.

Tertium partem, & cetum plus ex pretio pharmacorum mittere debent. 1. 147. 9. Declara et ius.

ARS. Anatomiarum. Vid. Anatomiarum Ver. Regularium.

Alipiani vnoq. Singulari excoere non possunt artem Anatomiarum. 1. 147. 4.

Impellens Generalis, cui privative competit ius imprimendi Bullas, Decisiones, Resolutiones Sacram Congregationum non potest impedire alia Impellenti, qui in ipsam, & actionem in aliquo opere eadem imprimant. 1. 147. 4.

Sed Artificibus exercere non potest ab eo qui Universitatem non sit adscriptus. 1. 147. 5.

Sed Opificibus exercere non potest ab eo qui in illa Arte non sit peritus. 1. 147. 5.

ARTEM. Alcanam, & ad diverfam Universitatem spectantem non potest quis exercere. 1. 147. 5.

ARTES. Faciunt excoerentes prohiberi debent. 1. 147. 5.

Honestas, viles, & fordide quae dicuntur, remittit. 1. 147. 5.

AKTIVUM. Collegia in ergo possunt, ac statum abique auctoritate, & contributione Superioris remittit. 1. 147. 5.

ASSERTIO. Iurata Mactris, & Minus super deficiencia Praeceptorum. Vid. Minus.

ASSESSOR. S. Officii procedi de Voto Romae tunc quando aliter concessa fuit Commissio a S. Cong. S. Officii, suz tantummodo indulget, quando concurrat consilium utriusque Patris. 1. 150. 21.

AUCTOR. Dicitur per Auctorem incidere non fute habenda in consideratione prolixi opinionis. 1. 10. 12.

Auctor regit ad Praetorem post lapsum annum 12. & accedens Praetorem in Validatione gloriosissimi Sancti Aeneas. 1. 10. 12.

AUDIENCIA. Nova conceditur quando aliquid defectus quod nullo ex 2. vel insufficienter examinatum fuit ante iudicium, & deest si recusatam jam discussa solentur, & accutur. 1. 114. 9.

Nova remittitur ad eundem Iudicem, non ad diverfam Tribunal. 1. 114. 9.

AUDITOR CAMERAE. Facultates A. C. procedendi executive in alia Tribunalibus intelligenda sunt de Tribunalibus Vrbi. 1. 174. 3.

AVA. Committitur appellatio Transversarium. 1. 151. 30.

AVTHENTICA. Præterea C. unde Vir, & Uxor, Materiam tractant. 1. 150. 4.

B

BANNIMENTA. Cardinali Legati an sine perpetua, an temporalia remittit. 1. 170. 4.

Generalis Status Ecclesiasticus capere novorum penes consensum in Bulla Sixti P. 16. 4. 1. 170. 4.

Et consensum relicta ad eas contentos in eadem Bulla. 1. 170. 4.

BAPTISTAE & MONTEFELTRO laudet. 1. 106. 1.

BARBIFONSORI. Artes Barbaronum exercere non possunt Alipiani, vulgo nunt. 1. 147. 4.

Distantia ab a publicis Bannicionibus ad aliam quomodo metiatur. 1. 151. 20.

Licium est Barbaronibus eorum artem exercere fides debet usque ad tot horas noctis, maxime in Vrbe pro Rucina, & Agreoli. 1. 151. 10.

BAKO. Probare possit venationem. Vide Venatio. Veri. 1. 151. 10.

Egleopus tanquam Baro iudicari potest scilicet fortis. 1. 151. 10.

BARONES. In suis Terris, & Castris habent maiorem iurisdictionem, quam Rev. Cam. Clerici, & loci communitas eorum gubernio. 1. 150. 10.

BARONVM. Vallis recurrit ad Sacram Consuetudinem. 1. 150. 10.

ILLVM. Ad Bellum Sacrum procedere pro lucrando Indulgentiam non licet Patrifamilias, qui Vxoribus & Proles suas opera nutrire solent. 1. 151. 11.

BENEFICIAT. Eleveolynam, & quando daret rancum. 1. 151. 11.

Expendere possunt pro sui congrua sustentatione redditus Ecclesiasticos, & conservare redditus patrimoniales, vel alios de quibus. 1. 151. 11.

Cardinales quibus commendatur Abbatibus. Vide Cardinalis.

BENEFICIUM. Capitolo Cathedrali Faventis competit ius conferendi Canonice, & Beneficia in certis membris. 1. 151. 14. & 15.

Civitas Faventis privilegium conferendi Beneficia Civibus Faventibus non comprehendit beneficia de Inepetrantibus. 1. 151. 14.

Collatio Beneficii facta occulte excommunicato est valida. 1. 151. 47.

Dier naturalis attenditur in materia beneficii. 1. 151. 47.

Pena privationis Beneficii, Officiorum, Dignitatum, & inhabilitatis ad ea obtinenda impolit in Constitutionibus, Decretis, seu Statutis ipsi factis, & ipso iure incurritur, an obliget in conscientia ante declarationem, valide constituitur. 1. 151. 67.

Sed in foro fore requiritur sententia Iudicis declaratoria super contraventione, seu facto, juxta praxim tractant ibi nu. 71.

Delet. in sui num. 65.

Amplius, etiam additum sit, abique alia declaratione, ibidem num. 65.

CERETA NORVM arbitrium. Vide *Persephororum*.
CERVI. Qui ad Donum redire solent, non sunt occupandi. 1. 48. 10.
CHORE. 4. Et saltationes quando & ubi fieri prohibende, & quando permittende. 1. 379. 11.
CITATIO. seu Monstrum quomodo formandum conseruatur. 1. 486. 11.
 In facienda Conspiciendi pro interueni Contractui Mulierum vel Minorum extrinsecus debet locus, dies, hora, & qualitas Contractus saltem in genere. 1. 144. 7.
 Ad sententiam vigente stylo omittitur facta conclusio in Causa. 1. 161. 4.
 Non creditur dicenti, etiam cum iuramento, non fuisse citationem. 1. 101. 4.
 Non tenetur Nuncio attestari contra ejus relationem antecedentem factam. 1. 101. 2.
CIVIS. Civitatis quomodo dicitur. 1. 10. 9.
 Episcopus prius Civis ipso facto efficitur per ademptionem Episcopatus. 1. 576. 3.
 Et amittit Domicilium Originale nuntio. 1. 576. 3.
CIVITAS. Civitatis appellatio non continetur Homines in Agris degentes, sed solum in Civitate exsistentes. 1. 10. 6. Limita nuntio. 7.
 Muri Civitatis. Vide *Muri*.
 Civitatis Populo repleri iurefert Reipublica. 1. 176. 4.
CLAUDERE. Solum qui per seculum. 1. 175. 1.
 Claudi Passus non possunt quando spectant ad Communitatem, seu Civem. 1. 47. 1.
CLERICUS. Siquis amittit privilegia Clericali, licet retineat characterem. 1. 179. 14.
 Excoisati articuli Ordinis Clericali non continentur, nempe Maestri, Tabernacula &c. Si verò amittit non amittit characterem. 1. 179. 14.
 Privilegia Clericalibus remanent privati. 1. 179. 11.
 Qui per annum excoisati articuli ignominiam remanet ipso iure privatus privilegio Clericali. 1. 179. 12.
 Potest remanere privatus privilegio Clericali, & retinere characterem. 1. 179. 12.
 Procurator non potest jurisdictionem iudicis secularis tanquam incipere. 1. 109. 4.
CLERICUS. Carceratus innoxius infamiam. 1. 179. 1.
 Et magis si figurat de mandato Sacre Inquisitionis. 1. 179. 1.
 Invenitur solummodo Inquisitionis Clerici, post ademptionem characteris, tunc potest eorum iudice seculari. 1. 179. 1.
 Persecutio facta in Platea, vel in Ecclesia, etiam si severa, dicitur atroci iniuria, inquit persequens non potest absolvi ab Episcopo. 1. 407. 14.
CLERICUS. Alapa percutiens in via publica Civitatis eorum multitudinem persequens non potest absolvi ab Episcopo. 1. 407. 1.
 Legatum pro alimentis factum per Clericum favore filii illegitimi. 1. 21. & quando fallitur, remissive. 1. 461. 3.
CLERICUS. Conjugatus, vel simpliciter Clerici Seculares, quoad bona patrimonialia non comprehenduntur sub dispositione Julia Nona. 1. 179. 1.
 Illius Nona. 1. 179. 1.
 De agitione succedunt vigore dispositionis Sacram Faveritae. 1. 179. 1.
 Sed tenentur conservare portionem sibi obvenientem in successione favore Agnati proximiores. 1. 179. 1.
 Et alii Ecclesiastici possunt depauperare eorum Animalia in Fidei Universitatem. 1. 179. 1.
CLERICUS. Contractum Cambii facere in se prohibuitur. Vide *Cambium*.
 Ludere est prohibuitur. 1. 179. 12.
CLERICUS REV. CAMERAR. Habent gubernia plurium Castellorum, & Terrarum, quae inter ipsos quocumque forte dividuntur. 1. 111. 1. Quare et concessa fuerint. 1. 111. 40.
 Dicitur Gubernia nulla habere exemptionem a Jurisdictione Sacre Consultae. 1. 112. 40.
 Jurisdictionem quoad dicta gubernia exercere in Urbe, & eorum Tribunalia est Urbani. 1. 112. 11.
 Declara procedere quoad Provincias, quot ipsi faciunt in Urbe: Secuti in his quot in parochia faciunt eorum Pro-Gubernatores. 1. 112. 11, & 12.
 Pro exercitio eorum jurisdictionis etiam Criminalis in dicto Gubernio deputare Peritos a Papa nominatos, tum Fiscalibus ferendis, & eorumque iurisdictionem a Peritis. 1. 112. 16.
 Debent causas dictos iudices deputari vel opera Secretariorum Cameræ in Processibus compleri. 1. 112. 16.
 Contrarium, & quod subreptum a Pro-Gubernatoribus, & Cancellariis locualibus. 1. 112. 11.
 Jurisdictionem Reverende Cameræ Clericorum valde diminuta est per effectum Sacre Consultae, & Congregationis Boni Regimini. 1. 112. 41.
 Declaratur super hoc Card. de Luca in relata. Rom. Cur. diff. 112. 41.
 Consilium 11. 11. 11. Reformatoria Tribunalis Cameræ est admet jurisdictionem in Criminalibus declaratur. 1. 112. 11.
 Jurisdictione Criminalis non competit Reverende Cameræ, nisi per certam expressam causam. 1. 112. 45.
 Nulli disponent nomine proprio, & extra pleam Cameram. 1. 112. 46. Limita ubi. 1.
 In spectandis ad eorum officium non possunt nisi singuli procedere, sed collegialiter tantum. 1. 112. 47.
 Gubernium etiam locum in consilium quod diversum est, & ad finitum ab officio aliorum Clericorum. 1. 112. 47.

Jurisdictionem exercere independentem a Sacra Consultâ in locis subjectis eorum Gubernio. 1. 117. 15. Vide 1. 112. 44.
 Non habere in eorum Gubernio maiorem Jurisdictionem, quam habent Communitates Sacre Ecclesiasticæ. 1. 112. 10.
 Sacra Consultâ plures admittit recessus constitutionum sub Gubernio Clericorum Rev. Cameræ. 1. 112. 44.
 Gubernator Urbis in Civibus admittit recessus Subditorum. Guberniorum Clericorum Rev. Cameræ. 1. 112. 47.
 Prehominia Clericorum Reverende Cameræ in eorum Gubernio innotet etiam Cardinalium de latere Legatorum in eorum Legationibus. 1. 112. 48.
CLIENTES. Recognoscant eorum Patronum Causarum. 1. 112. 12.
CLUNA. Molendini destruita fluminis impetu, interruptur possessio, & longius persequitur requirere. 1. 112. 1.
 De Cluna indicatur sicut de Molendino. 1. 112. 1.
 Empa. Cluna flos aquae ducere quantitas. 1. 112. 2.
 Habere concessionem anteriorem irritandam potest facere Cluna, & aquae retinere. 1. 112. 1.
COACTIO. Dilectio inter coactionem, & impedimentum respectu certi Matrimonii plures assignantur. 1. 697. 350.
COLLATICUM. Collatae materiae tractatus resolutive. 1. 697. 350.
 Reliqua. Vide *Rever.* Verbi *Collatum*.
COLLECTA. Est onera Cameralia, & communicativa quatenus debentur ab Ecclesiis, & Ecclesiasticis, Locis per Episcopos, Cardinales, Equites Theologiae. 1. 112. 1.
 Clericorum patrimonialia in quibus oneribus sine exempta. 1. 112. 1.
 Loca Ecclesiarum, & Ecclesiasticorum. Vide *Colati*.
 Loca pia ad quae onera tenentur. Ibidem.
 Loca pia Monasteria ad quae onera tenentur. Ibidem.
COLLEGIUM. Actum in potestate, & acutere obsequio auctoritatis, & confirmationis superioris, resolutive. 1. 112. 1.
 Collegii Procuratorem in Urbe existentis fuit approbatus. 1. 112. 1.
 De eorum prerogativis. Vide *Prerogative*. Verbi *Collegii*.
 Collegiorum, Universitatum, & Communitatum nuncupatione non comprehenduntur Ecclesiasticae, de quibus in Constitutione non sunt facta specialia mentio. 1. 112. 1.
COLONI. Duntaxat possunt de Mensis Maii, sed non possunt discedere nisi de Mensis Novembris. 1. 112. 1.
 Ecclesiasticorum, & Episcoporum, pro parte Colonica non possunt collecti in Laici. 1. 212. 1.
 Expelli non possunt Colonos quando capite terras colere iure preteritis soluto cultura. 1. 112. 11.
 Incendunt arbores locas, an teneant tradere partem Domino. 1. 112. 17.
 Societas inter Colonos & Domum contracta censetur. 1. 112. 1.
COLUMBI. Domestici occidi non possunt. 1. 112. 1.
 Amplius etiam dantur. 1. 112. 1.
 Et Occidendi tenentur pecora furti. 1. 112. 14.
 Cogniti, & aliam herbarum ad atrahendum Columbos appositio est prohibita, & apponentes puniuntur. 1. 112. 11.
COMMISSARIUS. seu transmissus ab Episcopo per suum Vicarium pro Administratione Processus non potest egerere Viam. 1. 112. 10. Limita. 1. 112. 11. 11. 12. 13. 14.
 Sed solum Cluniam, & Vicariam Equorum. 1. 112. 14.
COMMUNITATES. Subdant eorum Jurisdictionem. 1. 112. 4.
 Et non possunt condere Statuta obsequio Papae, seu Superioris Ecclesiæ. 1. 112. 9.
 Communicatum nuncupatione non veniunt Ecclesiasticae, de quibus non sunt facta specialia mentio. 1. 112. 1.
COMPENSATIO. Legati facti per Virum Vaxori cum laico decali, quando inter. 1. 112. 1.
COMPROMISSUM. Medium Compromissum a Statuto ordinatum, hinc ut plurimum efficitur longior. 1. 112. 4.
CONCILIUM TRIDENTINUM. Quoad libertatem Matrimonii declarat. 1. 112. 4. 11. 12. 13. 14.
 Matrimonium filiorum contracta sine consensu Patrum irrita. 1. 112. 11.
 Declara quare nonnulli. 1. 112. 11.
 Quare differentiam servaverunt in detinendo, quae ad fidem spectant, & quae ad reformationem. 1. 112. 11.
CONCLUSIO. Facta Conclusionem in Causa omittitur vigente stylo citatio ad sententiam. 1. 112. 4.
CONCUBINA. Donatio, seu Legatum factum Concubinae non valet. remissive. 1. 461. 3.
CONCUBINARI. Possit, Concubinarius infamia quatenus sine remissive. 1. 461. 3.
CONFESSIO. Veritatem in omnibus suis partibus sciri Reum non solum Confessio, sed etiam convictio. 1. 112. 4.
 Et excludit quilibet suspitionem, & possibiliter erroris. Ibidem.
 Appellatio nulla competit Reo confesso, & convicto. 1. 112. 6.
 Et Constitutione Marchie Appellatio denegatur ei, qui fuisse delictum confessus est in iudicio. 1. 112. 3.
 Limita quando si criminis adducit probationem rationis erroris, vel alterius Causae ad revocandam Confessionem. 1. 112. 3.
 Contrarium de communis. Ibidem.
CONFINIA. Actor in materia confiniana tenetur probare suam intensionem confinentem. 1. 112. 5.
 Agger interius pro confine in distributione prediorum. 1. 112. 5.
 Lapides habentes lapillos adhaerentes interius pro Confiniis. 1. 112. 5.

sed debent se respectare de directo, non per obliquum. 1. 299. 3. & 3.

Conlaris inspectio iudicis est. concludens probatio in materia. 1. 299. 3.

Ratus vicinior, & acquirere sunt testes magis idonei in materia. *Constitutio* 1. 1. 299. 6.

Via publica reparatur ex insignioribus consensibus. 1. 299. 1.

CONFISCATIO. Est alia: pene impolitica à *Confessione* *Sacri* V. 1. 3. non est restricta ad officiones factas, seu impedimentum prebitum Curie in persequendo Banum, & Facinorosis tantum, sed idcircoque huiusmodi, alioque solitis iudiciis in eorum officio libera administratione, seu officii causa ostenduntur, & occiduntur. 1. 400. 11.

Et mandat omnia bona confiscari illis, qui commisit homicidium in personam Barroceli in odium officii, non obnoxibus quibusvisque deinceps, prohibitiones alienationis &c. & processu pro confiscatione legitime non obtinentes in fidem committit, in quibus alibi preventiva privato bonorum in causa delicti. 1. 400. 2.

Confessione 24. *Sacri* V. & 2. *Phil IV.* dissonantes quod pro delictis filiorum aditus eorum legatione concluditur in inberitima iudicatur. 1. 199. 6.

Et licet dispositio de confiscatione legationis filiorum vivente Patre, hanc locum etiam mortuo Patre. 1. 399. 7. & 8. Contrarium nullum.

CONGREGATIONES. Declarationes Sacrarum Congregationum.

CONSANGLINEL. An dare possint suffragium Consequuntur in Consilio Civitatis. 1. 18. 4.

Possunt impedire de Filialitatis contrahat Maritoni cum indaga. 1. 479. 2.

CONSENSUS. Consensus Paris offensus non obstat Index procedendi contra Rerum. 1. 479. 1. 1. 1. 1.

CONSERVATORES. Conservatores Urbis competunt cum iurisdictione cum Amona Praefecto, & Graecia Praefecto pro pando Officibus, vulgo Scardoriis. 2. 1. 1. 1.

CONSILIARI. Affines, & Consanguinei an possint dare suffragium Aduocatis, & Consequuntur. 1. 18. 4.

Mores in Individuum alium possunt in numero Consiliarium Civitatis. 1. 18. 1.

Pueri assumendi non sunt in numero Consiliarium Civitatis & contraria consuetudo tanquam corruptela est reuocanda. 1. 17. 3.

Secretum custodire tenentur, & praevalentes quia penas incurrun. 1. 1. 1. 1.

CONSILIIUM. Congregare spectat ad Relectorem Civitatis, & quod si de facto congregare invito superiore. 1. 18. 5.

CONSTANTINUS. Ad *Sacra.* *Orbis lib.* *an.* 30. *art.* 1. 1. 1. 1.

CONSTITUTIO. Est dispositio, seu lex, an liget statim an lata est, an vero quomodo tempus sit expectandum. 1. 471. 1. 1.

In qua additum est tempus, an eo tempore liget, cum quoad effectum nullitas alia, quom quoad penam. 1. 471. 1. 1.

Magistratus fore in Provincia Romandoli. 1. 19. 2. 1. 1.

Marchia denegat appellationem sponte condita. *Vide* *Confessio*.

Phil IV. & 2. *Sacri* V. 1. 14. *Vide* *Confessio*.

Sacri V. 1. 6. *renewata* fuit in Banumque generaliter. *Vide* *Banum*.

De eodem *lib.* *Vide* *Confessio*.

CONSTITUTIONES Pontificis favore Monasterii, Conventuum, Urbis comprehendunt non solum Meretricis publicae, sed etiam Mulieres quibus inhonesta ducuntur. 1. 629. 3. & 4. num. 77.

De non usu Constitutionum Apostolicarum dari non possunt. 1. 471. 10.

In Constitutionibus excommunicationis, & penales, ac odiosae non habentur de eadem ad eadem ex identitate, sed nec ex maiestate canonica. 1. 401. 10.

Pene contra Adulteros impolitica à Constitutionibus *Sacri* V. & *Sancti* V. in praxi non servatur, sed alia pene puniuntur. 1. 471. 1.

CONSVETUDO. Affirmati Pueros in numero Consiliarium reuocanda est tanquam corruptela. 1. 17. 1.

SACRA CONSULTA. In emendandis repressae Summum Pontificem, & illius recipere deferendum; ac si emendandae à Summo Pontifice, eiusque licet habere vim iterarum. Summi Pontificis. 2. 119. 2.

In materia recurrit representat Principem ipsa non Iudice Ordinarum. 1. 119. 3.

Admirat recurrit à sententia capitalibus Cardinalium Legationum. 1. 119. 4.

Nullum iurisdictionem exerceat fere Tribunalia Urbis, sed tantum fore forentibus. 1. 119. 14. & 15. 1.

Pluries admittit recurrit existimant sub Gubernis Clericorum Rev. Camera. 1. 119. 4.

SACRA CONSULTA Erectio, & iurisdictione. 1. 119. 14. & 15. 1.

Facultates quod fuit. 1. 119. 3.

Facultas, ex procedit etiam in locis quorum Gubernium, & ad nullitatem habent Reverendae Camera Clerici. 1. 120. 3.

Et in subiecta regimini Cardinalium Legationum de Laere. 1. 120. 3.

Erectio Tribunalis Sacra Consulta cum illimitata facultate audiendi recurrit omnino locorum Status Ecclesiastici oblique alla reuocatio. 1. 121. 4.

Iurisdictione Reverendae Camerae Clericorum valde dimittit est per Ereptionem Sac. Consultae. 1. 121. 4.

A jurisdictione Sacra Consulta, nullam habent exemptionem. Gubernia certorum locorum affecta Rev. Camera Clerici. 1. 121. 4.

Iurisdictione Sacra Consulta versatur extra Urbem tantum, non quoad Tribunalia Urbana. 1. 120. 3.

Ad Sacram Consultam recurrit in Causis dependentibus à domino temporali Cardinalium Episcoporum Obitibus, & Venerabilibus. 1. 120. 3.

CONTESTATIO. Lita. *Vide* *lib.* *Vers.* *lib.* *conestatio*.

CONTRACTUS. Facti occasione ludi nulli. 1. 121. 8. 1.

Quod si fuerat iuramento Vallari, reuocavit. 1. 121. 8. 1.

CONTRAVENIENS. *Vide* *lib.* *conestatio*.

CONVENTICULUS. Pense quantum sint non concurrente malo lue. 1. 483. 1.

Percussio iure, ut ex ea oriatur mala. 1. 483. 1.

CONVULSIO. *Vide* *lib.* *conestatio*.

CONVULSIO. *Vide* *lib.* *conestatio*.

CONVULSIO. Probatur per testimonios; Testibus inhabilibus, iura testimonio. 1. 607. 3. & 4.

Socii criminis implent probat copiam. 1. 607. 6.

CO-IV. Intervientes Magnifici, & Principibus, nempe Imperatori, Papa, dicuntur habere dignitatem. 1. 121. 6. 1.

Cogni perperam emissa Cardinalis Barroceli non aliter. 1. 121. 6.

Er Coquine mup exercit. 1. 121. 6.

Officiis majores Coquine Collegii Eclesiae, exordium, collatum an spectet ad Abbatem Canoniarum, seu Conventuum, an vero ad Capitulum Canoniarum, reuocavit. 1. 286. 3.

Quoniam matris acacem, reuocavit. 1. 286. 3.

CRAPVLOSVS. A Bocheio indendur. 1. 471. 1.

CREDITOR. PRAEFECTIVR. Expendium factorem in collectione, & translatione fruuntur & degeunt; praefectus alii Creditores. 1. 36. 1.

Hocet Easile, Collegiaris, Magistri &c. praefectus alii Creditores. 1. 36. 1.

Operatur praefectus super re eius opera vel meliorata, vel ad perfectionem redacta. 1. 36. 1.

Traditur pecunia pro perficienda Domo incepta compend preuigium. 1. 121. 6.

Venerat qui dedit pecuniam pro perficienda edificatio aliquam anchi praefectus alii Creditores. 1. 86. 7. & 9. Contrarium unus. 6.

CVLTRI. Prohibio defensionis Culcetro comprehendit etiam eos qui querit, & sine scandalo vivunt. 1. 41. 4. 1.

CVR VIGIL. Depostat vigore statuti, si non affirmavit eum per auctore Contrarium non tenetur in summum. *Sancti*, seu Minora contractus est invalidus. 1. 101. 1.

Hereditas accenti depatur. 1. 119. 1.

Caracore hereditas accenti depatur, proceditur eo citato, siue Debitor sit heres, siue non. 1. 119. 1.

CVR. Episcopalis an punitur praefectus, vel cumultive Laicos obediunt, vel interdicti eius Monasterium vel familiarem. 1. 164. 1.

Er an pena Excommunicationis. 1. 164. 1.

Chrus. Equorum. *Vide* *Sancti*.

Cultus. Carcerum reuocatur de Levissima culpa. 1. 118. 4.

Cynismus. *Vide* *Colombo* *Vers.* *Cynismus*.

D

DAMNUM. Actio criminis pro damno illato competit quando concurrunt delicta, lata vel levis culpa. 1. 42. 1.

Causa damnarum daturum quando spectat ad Iudicem Ecclesiasticum, & quando ad Secularem. 1. 8. 3. & 12.

Competens an sit Iudex Secularis contra Custodes Ecclesiasticos non recipit reuocavit. 1. 1. 1.

Affirmatio damni facta est in his inspecto et tunc damni illati quon fuerit evictus. 1. 1. 1.

Obligatio ad damna, & ad id quod interest inrat ob patia non servata. 1. 101. 13.

Pena maior damni impolitica possit emigi etiam nullum probetur damnum. 1. 42. 1.

Et procedi potest per Inquisitionem. 1. 44. 1.

Pena maior damni illati potest in edicto ad oblandum frequenter damni. 1. 44. 1.

Probat debet damnum per legitimam probationem. 1. 42. 1.

Cred debet damnum patto, quando sit dispositio Summa. 1. 121. 6.

Passum a Belus liquidum est medietate accitit, & relatione Perit omni. 1. 121. 1.

DARDANUM. Quinam dicuntur; & eorum delicta in damnum Annata, & pax. 1. 420. 1.

Sei Reverendosque pax pessime qualitatit. 1. 421. 1.

DE Ioca Cardinali. *Vide* *Cardinalis*. *Veni* de Luca.

DEBITOR. Carcerem non potest nisi debitor excedat summam Secutorum quomque moxer Verem Romandoli. 1. 121. 1.

Decretus conueneri potest ante diem. 1. 126. 1.

Et quando timere potest dilapidatio, vel quod Bona transeat in Teros. *lib.*

Exclusio vel Conventus alii summam verè debiam. *Vide* *Sancti* *Peitum*.

DECLARATIO. Super Negorio. *Vide* *Negotium*.

Producers Instrumetorum, Scripturam, seu Testes, an & quado

Succedit loco legitimatissimo Statutum exclusivum Feminarum incipit à Declaratione. l. 274. 1.
Contrarium quando incipit ab exclusione. l. 274. 2.
Succedit loco legitime, quando Statutum maudit Mulierem, debere esse contentum dote condita. l. 274. 3.
Quando succedit loco legitime non detrahatur ante legitimam tamquam res alienum. l. 274. 12.
Et rursus faciente iuramento in legitima favore Masculorum, sed non partem. Ibid.
Et si Dos sit minor legittima, an quando possit Pater de supplicatissimo disponere in preiudicium Masculorum. Ibidem.
Fratres Dotes debentur etiam dilectum Matrimonio post mortem Vxoris, donec Dos integre soluta fuerit. l. 274. 9. Amplius non.
Idem bonis, quocum sobrogatur loco Dos debent esse fratres. l. 274. 12.
Lucrum Dotale debetur etiam matrimonio inconsummato, quando iam fuerit contractum. l. 276. 5.
Maximè si per preteritum lucrum Dotale non fletu quin consummaretur. l. 276. 6.
Lucrum Dotale quando dicitur debitum voluntarium, & quando necessarium. l. 276. 8.
Compenatio locati facit per virum Vxor cum lucro dotali quando meret. l. 276. 7.
Lucrum Dotis. Deservit Marito timore oneroso. l. 279. 17.
Patet de lucrando dote favore Mariti valet. l. 276. 1.
Maritus occidens Vxorem in Adulterio deprehensam amittit lucrum dotale. l. 280. 1.
Maritus ex dispoitione Statuti Bononie lucrari medietatem. Dotis, mortua Vxorè acquirit liberis. l. 276. 11. & 12.
Statutum de lucro dote favore Viri non potest evincere odiosum, cum aliteri homines ad facilius se Matrimonio copulandum. l. 276. 3.
Secutum dicitur quod Feminæ debeant esse contentæ dote ab Ascendens constituta, valet. l. 276. 7.
Transmittitur Dos ad heredes, quando succedit loco legitime. l. 274. 6.
Vix excursum non competit vigore Instrumenti dotale non quæritur, nec obligatio Camerali Vallis, vel non excurrente dispoitione Statuti. l. 274. 17.
Laura quando agitur, pro assuectione dotis præmissa exculso. de. l. 174. 16. & 17.
DYMTAKAT. Ductio. Vide Ductio.

E

EBRIETAS. Damna ebrietatis quædam sint. l. 423. 3.
Erbolus suspensus à Beneficio & Officio. l. 423. 1.
ECCLASIA. Agere possunt ratiæ sua remota remittenda possitissimis, quando alienatio bonorum laborat evidenti malitia. l. 174. 12.
Eccliam repositum non involvit etiam inoperta pro paramento, & alius Cultus Divino necessaria. l. 247. 15.
Ecclietiam, & Ecclietificatus Coloni pro parte Colonia, non possunt colligari à Laico. l. 217. 14.
ECCLASTICIS. Lagazur legibus secularibus vi directiva. l. 71. 3.
Tenetur ad reparacionem Alagrum Fluminis. l. 200. 1.
Ecclietici competunt iuri aserendi forum. Vide Forum.
ECONOMVS. Deprecatio Economi facienda est Patrimonialis, qui bona dissipat ludæ. l. 211. 4.
EDICTVM. Confusio seu lex, an liget statim ab lata fuit, an verò & quantum tempus sit expectandum. l. 461. 11.
Edificium. Edificare in via publica nemo potest. Vide Via publica.
Edificia conservanda sunt ad decus Civitatis. l. 203. 1.
Adificia Mercatorum in Urbe facta prope Arcem S. Angeli non subiacent spoliis favore Monasterii Converterentium, sed de eis poterunt tollari, ad usum de aliis acquisitionibus carpi questu. l. 467. 15.
Et si decedat intestata non succedit Monasterium. Ibid.
Adificium, nec inveniunt extitit, nec vetus reformari potest, quando Civitas deservit. l. 203. 1.
Vel si via publica deterior reddatur. l. 203. 1.
EGLIDIANA. Solemnitates requiritur ab Egliana in Contradictum Monasterium non exagitant, quando Statutum est cum ea incompatible. l. 215. 19.
Secutum quando dicitur incompatible cum Egliana, valet. l. 215. 19.
ELECTIO, & Electio Confariorum facienda est coram. Rectoris, seu Præfide. l. 79. 4.
Rector ad Consilium generale. l. 79. 5.
Nec in ea potest Rector, Præfide, aut Baro se ingerere ex defectu Jurisdictionis. l. 79. 1.
Per sortem permittitur in officis Sacerdotibus. l. 26. 10.
Sectin in materia Ecclietistica. l. 21. 11. Vide ibi & not.
Quod si præfide debentur haberent curæ gratificationem. l. 26. 12.
Electionis Magistratus materia remissive. l. 74. 1.
ELEEMOSINA. Extinguit peccata, & facit invenire gratiam apud Deum. l. 211. 10.
Medicamentis validis. Vide Medicamenta.
Eleemolyne materiam tractantes remissive. l. 211. 6.
Eleemolytam. Beneficium an, & quando dare censetur. l. 211. 7.
Cardinalis quibus commendatur Abbatibus cum obligatione erogandi certam partem reddituum in Fabricam Ecclietie, vel in Alimonia Pauperum, an & quando non censetur erogare. l. 211. 8.

Divites compelli possunt ad dandam egenibus, tempore magne necessitatis. l. 210. 1.
Facere ad lucrandum indulgentiarum non licet ex ere alieno, nec ex necessitate ad providendum famulæ. l. 622. 114.
Qui loco tempore tradidit, an possit locum omnino. l. 211. 9.
Religiosus an & quando sacræ potest ex rebus Conventus. l. 211. 8.
ELISABETH CINI laudes. l. 20. 8.
EMANCIPATIO. remissive. l. 213. 1.
EMPHYTEVSIS. Bona emphyteutica. Vide Bona. Verf. Emphyteuticæ.
Ecclieticis illegitimis sunt incapaces. l. 461. 5.
Amplius ut nec capaces sint eorum descendentes, licet de legitimo Matrimonio nati. l. 461. 6.
EMPTIO. Emptiones iniuri possunt etiam de re aliena. l. 497. 17. Ideo non concludatur dominum, nisi aliam comprobaretur esse factum forte per ipsam fuerit. Ibid.
EMPTOR. Ratione furtiva & quæ pangs se plectendum. l. 419. 1. & remissive. l. 210. 1.
Et an & quando repetere possit à Domino pretium solutum. l. 420. 1.
Quid si res empta fuisset à Piratis, & ab Hostibus. l. 410. 1.
Primus prætor secundo quæritur agitur de venditione facta ab Ecclietia, & Ecclieticis Personis. l. 411. 6.
Et quando dominum transferatur ex solo titulo. l. 411. 1. Lim. si fur in dolo, & mala fide, nunt.
Secundus, cui res tradita fuit, prætorum primo. l. 411. 5.
Alia. Vide ibi verbo Furtivus.
EPISCOPVS. Civis prius officium per adiectionem Episcopatus. Vide Civis. Verf. Episcopatus.
Compellere potest ad Hospitalitatem, & ad dandam elemosynam. l. 210. 6.
Dispensare potest ab observatione festorum. Vide Festum.
Lucrum excoimunicatum non denudatum carcerationem Clerici obique præcedentibus iudicij sufficiens factum ad contrarium, an sit suspensus de fuga, vel detentatur carceratus ad motum correctionem. l. 219. 3.
Iudicium tanquam Baro potest recipere sportulas. l. 58. 1.
Penas penitentibus imponere potest. l. 415. 1. 6.
Sunt ratiæ applicandæ Lucei Per. l. 415. 1. Declina. ut minor.
An autem, & quando possit ad compositionem pro ea adducere. l. 415. 5.
Prohibere potest lodi Magistris ne doceant publicè pueros, nisi prius fuerit ab eo examinatus circa Fidem, & Doctrinam Christianam. l. 207. 2.
Vicarius potest officium Frumentarium, quamvis erectum ab auctoritate Ecclietistica. l. 200. 11.
RQUESTRIA. Iusta Leges Equites quomodo decideret sint Controversiæ, occasione iuraturam, remissive. Vide Iuraria Verf. Controversia.
AQUITAS. Acquisita inveniunt incidunt in iurisdictionem Iudicis declarantes Leges. l. 71. 3.
ERECTIO. Sacra Consultiva. Vide Consultiva.
AS ALIENUM. Vivit ex causa Voluntaria, si nec necessaria contrarium si deducendum pro exculsa legem. l. 219. 11.
Et ex alieno licet elemosinas facere, ad lucrandum indulgentias. l. 622. n. 114. Vide elemosina.
ESTIMATIO. Damni. Vide. Damnum.
ESTIMVM. Vide. Cæstrum.
ETAS. Minor Vsd. Minor. Verf. Fias.
EXTACTIO. Requiritur ad incurrendam penam contra exigentem plus debito, non suffragane sola penam. l. 201. 4.
Do penam contra exigentes plus debito remissive. l. 201. 4. Vide etiam Penam.
EXTACTOR. Extactores Banchi Grafcie Urbis non possunt quidquam ultra sortem exigere ab Emptoriis, necque venditori, & exactum impendant sine sortem, & si quid ultra, restituendum. l. 271. 6.
Et quod Venditores Servare tenentur Chirographum Clementis. l. 271. 7.
EXCOMMUNICATIO. Affligit Animam, & Corpus. l. 219. 13.
Appellationem an & quando admittat. Vide Appellatio.
Excoimunicatio, & fulminari debet cum incursu. l. 137. 19.
Et medicinali, non mortali, & quare. l. 137. 61.
In Animalia irrationabilia non est ferenda, fed tantum in hominem baptizatum. l. 49. 18.
Incurritur Ratum an contra contravenit legi, vel præcepto Iudicis Ecclietistici, in qua, vel in quomodo fuit incurrendum. l. 130. iure. l. 139. 13.
Isto iure, & ipsi fide inflicta trahit fide executionem quod Animam obligandum in conscientia etiam ante declarationem. l. 201. 6.
Separat à Deo, ab Ecclietia, & à Communionem, & consortio fidei. l. 219. 14.
Sunt iusta, & fide inflicta est iudicanda. l. 201. 64.
Decet, procedere in foro fore, non in foro Conscientie. l. 201. 65.
Cedulores Subditi debent à Iudice, & Notario. l. 128. 8.
Critico. Rati requiritur, vel in firmando Processu, & disquisitione Causæ, vel in Declaratione excoimunicacionis, ut possit se defendere. l. 138. 11.
Sei Monasterium contra Rem ad comparandum subditi debet à Iudice, & à Notario. l. 137. 5.
Sei Monasterium quomodo formandum contra Rem querelatum, denunciatum, & iniquum pro Dilecto, per quod incurritur Curialem non fulminari quæ fulminanda. l. 136. 3.
Delicta contra obique præcedenda Curiam facti est nulla. l. 138. 11.
Sed non remittit nulla excoimunicatio à Iure lata ibi.

Le uet etiam non facta Citatione non interuenit in procedendo probatione Delicti, seu Contruentionis. t. 388. 16.
 Denunciatio Excommunicati fieri potest, etiam si Excommunicatus sit exemptus à Jurisdictione Democriti. t. 391. 10.
 Fit ut magis innotescat, magis que uetetur Excommunicatus. t. 391. 15.

Facienda ad uetendum Excommunicati, & quare. t. 391. 60. & 61.
 Denunciatio Excommunicati affligit Corpus. t. 392. 60.
 Episcopi abolvere possunt in casibus occultis. t. 392. 57.
 Innocentius in loco Consecrationis non incurrit excommunicationem, nec aliquam. parum, aut tunc. & remouit scandalum, & contemptum, possit celebrare, & facere omnia, & si non esset excommunicatus. t. 391. 61.

Jureta, declarare debet contumaciam interuam esse dum Rem gatur ex contumacia, deueniendo etiam ad declarationem securus in exilium, & respectiue ad fulminationem excommunicationis, decernendo quodque relaxatum, & affixum. t. 387. 8.

In denunciatio Excommunicatum non dicitur exercere actum Jurisdictionis. t. 391. 49. & 50.

Ecclésiastici, sed Episcopus occurrere excommunicationem, de mandatis Canonis Clerici obique procedendum Indistinctis saltem ad totum, nisi sit latus de fuga, vel deuenit excommunicatus ad motum correctionis. t. 391. 6.

Evitare debet precipitatio in materia Censurarum procedendo ad horam. t. 387. 11. Limitatio.

Notitia, non requiritur quoad Excommunicatum, si fructus impotest est pro facto, cum statim ad committendum remanet excommunicatus, seu suspensus, & impedit absolutio. t. 391. 58.

Processus informatio, formato citatur Reus ad comparandum, personaliter, & allegandum, deducendum, ac probandum quicquid volit, possit, & intendit, ac decernendum casum quare non debet declarari excommunicatus ob causam à individuo exprimentum, & proceditur ad Sententiam declaratoriam excommunicationis incurrit pro delicto, non propter contumaciam. t. 388. 19. & 21.

Procurator Fiscalis accurate debet contumaciam citari ad comparandum, dum non contumet, & illiusque deuenit ad declarationem, seu fulminationem Censuræ. t. 387. 7.

Ratior Curator, qui Mandatum de executione Citationis, seu Mentio contra Reum praesentem Excommunicatum, quandoque facta da. t. 387. 6.

Sententia Excommunicatio ob aliquid delictum censetur etiam innotescit. t. 388. 10.

Tenendum compertum assignari debet ad persequendum, & certiorandum, quando aliquis pro Reo absente curat innotescit. t. 387. 9.

Terminus ad persequendum, & certiorandum Reum assignari, & expellere, Jura decernere debet quod Proceditur ad ulteriora, Jura prima in terminum alii quibus, & hujusmodi decretum debet innotescit. t. 387. 10. & vide ibi.

Termini tres assignari debent Reo ad comparandum, cum comminatione quod non comparuerit proceditur ad declarationem excommunicationis, & respectiue ad fulminationem Censuræ. t. 387. 4.

Tellum excommunicationis & probationis facta sunt Reo citato. t. 388. 19. Contrarium feruatur, & quare. t. 388. 18.

EXCOMMUNICATUS. Cedula contra Excommunicatum affligi, possunt non obstat appellatio, quia plus non ligatur, quam erat antea per sententiam Excommunicatum. t. 388. 21. & n. 17. Vide n. 14. cum legi.

Abjunctur, ut censeatur publicae excommunicatus. t. 390. 41.

Innotescit, existens in longinquis partibus in quibus talis excommunicatus esset ignota, puer in publico interesse Divinis officii, recipere Sacramenta, ac celebrare si fuerit sacerdos, & n. 39. 66.

Ipso jure, ad hoc ut separaretur ab Ecclesia, pravia probatione, delicti, & citatione, deueniri debet ad Sententiam declaratoriam. t. 388. 14.

Et ut separaretur à Commercio Fidei. necessarii est publica denuntiatio. t. 388. 15.

Non denunciatio non est vitium. t. 390. 38. & 40.

Limita in notorie Clerici percurrere, & in notorie Excommunicatus. t. 390. 39.

Notorie, est evadendi. t. 390. 39.

Fagnan. in C. Quod ad Predicandum. c. 95. de Sclisum, reprobat. t. 390.

Notaria, si publice celebraverit, poterit ab Episcopo dispensari vigore dispensationis, Concil. Trid. Sess. 24. cap. 6. de Refut. t. 391. 42.

Occurre Excommunicato facta Beneficij collatio valida est. t. 391. 47.

Gesta per Excommunicatum ante denunciationem, sunt valida. t. 391. 45.

Gesta à Notario Excommunicatum ante denunciatum valent. t. 391. 47.

Per denunciationem in pluri ligatur. t. 391. 44. & n. 91.

Interdictum ad suspensum facta ante denunciatum est valida. t. 391. 45.

Publice denunciatum non censetur ex eo quod quis fuerit declaratus commisit delictum cum antea sit Excommunicatus. t. 390. 43.

Redire non potest ad Ecclesiam, nisi mediante absoluteione. t. 389. 14.

Tellum excommunicationis conditum ante denunciationem, valet. t. 391. 46.

EXCURSIO. Appellatio compellit à tacita Judicii sententia, super excussione. Vide Appellatio. Veri. Compellit.

Culter legimus, facta quando Jures relaxat unumquemque, vel nudi proceci ad alterum contra Excommunicatum, seu eadem tem, & non tacet quod censetur pronuntiatione super excussione. t. 391. 3. Anip. sum 16.

Non est facta, quando notum confit de inopia debitoris. t. 391. 6.

Praxis excussionis qualis sit. t. 391. 5. Et remissive. t. 391. 5.

Uter vergetur huius ad augendum nisi, utur probare pro assecuratione huius Delicti, vel facere excussione, quando excipit pro modum reuocandi. t. 391. 4.

EXCURSIO. Arzeta non possunt excusari. t. 399. 4.

Boves aperi non possunt excusari. t. 399. 4.

Boves uoluntati, & alia non apti ad cultum, sed tantum ad trahenda barones, possunt excusari. t. 399. 5.

Ferum pro pabulo animalium ad cultum necessarium non possunt excusari. t. 399. 4.

Fieri non possunt in die festo in honorem Dei. t. 390. 11.

Fieri possunt in die festo, etiam in honorem Dei, quando periculum est in mora. t. 390. 10.

Fit innotescit, super innotescit necessarii ad agriculturam. t. 390. 4. & quare ibi. Vide ibi.

Fieri non possunt super lecto, vel alia ad usum necessarium destinatum, prout sunt valia hostia, & intellectus ad uium quotidianum. t. 399. 8. Declaratio.

Fieri non possunt super operimentis innotescit, & offitium, nec super quocumque. Domus affixi, nec super trabibus, nec super regibus. t. 399. 11. Declaratio.

Realis in sequenti Judicio fieri non possunt in die festo. t. 391. 13.

Sententia legis nulla provocatio suspendit quomodo trahat locum excommunicationem. t. 390. 31.

Scutum manibus instrumentum, & executioni mandari contra debitorum in eo decernendum, habet locum contra illius heredes. t. 391. 14.

Non tamen consera tertium. t. 391. 14.

EXCURSIO. & oblique appellatio procedunt in causa. t. 391. 14.

Excussio procedi potest vigore Statuti ceteri ceteri quando causa in prima instantia introdita fuit in partibus. t. 391. 4.

EXCURSIO. Excussio una depuratio sufficit pro faciendis excussione. t. 391. 6.

EXCURSIO. A holocaustis gabellæ pro suo usu, censetur etiam excussio pro suo finis. t. 391. 3.

EXCURSIO. Excussio adiutori, vel anachoritari non possunt annuati transgredi, & quare. t. 391. 11.

Et sacerdos utem excussio debet deponere, & si bono velo utatur monachis, deprei à divina suspensio. t. 391. 11.

EXPENSÆ. Ad expensas quando tenetur petens plus debito. t. 391. 11.

Expensarum ultimarum infirmitas remissive. t. 391. 8.

Creditor expensarum ultimarum infirmitas per seitur alii Creditores etiam anterioribus. t. 391. 6.

Nec tenetur prallare cautionem in concursu, de restituendo prioribus, & potestibus Creditibus. t. 391. 7.

EXTENSIO. De cau ad alium non fit et idemque, imò nec ex majoritate rationis, in Constitutionibus exorbitantibus, & penalis, ac odiosis. t. 401. 16.

EXTRACTIO. Fructus à Statu Ecclesiastico non censetur prolati pro necessaria sustentatione propriæ famulæ. t. 401. 16.

Idemque procedit quoad Pauperum Spicarium fidei. t. 401. 16.

Excussio fructuum collecti ad prepos laboribus in alieno territorio premittitur pro sustentatione equi famulæ. t. 401. 16.

F

FACTO de facto decidebat controversia Romulus. Vide Amalæ.

De facto incipit privilegium competet Cameræ, & Fisco. Vide Cameræ Privilegium.

FACULTAS. Procedendi de facto competet Principi, & Magistratibus alium repræsentantibus. t. 388. 24.

Tellum inter liberos. Vide Testamentum.

FAMOSA LIBELLÆ. Vide Libellæ.

FAMULUS. Vide Famulus contra Famulum. Vide Famulus. R. P. D. FATINELLUS reipis. & in Appell. reprobat. t. 390. 31.

FOEMINÆ. Præteriti possunt imponere, stante Statuto earum exclusio. t. 391. 24.

Innotescit Malefactorum in sola legitima non sufficit pro exclusione feminarum à Statuto propter masculos excludendum. t. 391. 24.

FOEMINÆ. Contrarium cum. t. 391. 24.

Si heredes non decessit masculis, quorum favore sunt exclusi à Statuto, possunt de praesentatione conueniri, & conseruabuntur. t. 391. 24.

FOEMINÆ. Vide Statutum excludendum feminas.

FOEMINÆ. Super operamentis innotescit fieri non possunt excusari. t. 399. 4.

FERDINANDUS. Ab Hispania Zugator exiliavit. t. 380. 4.

Nepus. Vide Nepus.

FERIE. Fidei inter feras committitur. Vide *Fidei*.
FERIE. In Causis alimentorum procedi potest in die feriatis. *l. 240. §. 2.* Declari et ibi.
Ad favorem hominum iudiciali feris recipiari potest tacite. & *expresse.* *l. 240. §. 2.*
Et quoniam consensu comparatur, & exceptiones opponunt. *l. 240. §. 2.*
De consensu Partium propositi potest in die feriato ad utilitatem hominum. *l. 240. §. 2.*
Executio fieri potest in die feriato, etiam in honorem Dei. quando persequitur *in mora.* *l. 240. §. 2.*
Plura. Vide sub verbo *Feri* die.
De Feriis, & Festis circa adus iudiciales remissive. *l. 240. §. 2.*
FESTI DIES. Aquavivari possunt vendere aquam vivam die festo. *l. 240. §. 2.*
Barbatores. Vide *Barbatores*.
Celebratio concilii casu fuit precepto Decalogi. *l. 241. §. 2.*
Episcopus concedere potest licentiam laborandi in die festo, cum ovis aliqui erogandi pro emendis verbis pro Ecclesia vel oleum pro humanitate. *l. 241. §. 2.*
Executio fieri non potest in die festo in honorem Dei. *l. 240. §. 2.*
Laborantes in diebus festis quando excusantur a peccato. *l. 241. §. 2.*
Observatio festorum a iure positivo Ecclesiastico emanavit. *l. 241. §. 2.* Vide ibi.
Erant quodam diebus Dominice. *l. 241. §. 2.*
Ad Dei Cultum pertinet. *l. 241. §. 2.*
Ab observantia quorundam Episcoporum ex rationabilibus Causis dispensare potest. *l. 241. §. 2.*
Cura festorum observantiam an intrinsece sit potestas Iudicis secularis. *l. 241. §. 2.*
Omnia hominum Christianorum non ita strictè recipiunt fides dies observari ut in diebus festis laborandum sit. *l. 241. §. 2.*
Operarii multa non licet facere in die festo, quoniam est prohibita in die Sabbati. *l. 240. §. 2.*
Pictores, an exercere possint eorum artem in die festis. *l. 241. §. 2.*
Quæ prohibita sunt in die festo, remissive. *l. 240. §. 2.*
Sententia lata in die festivo est nulla. *l. 240. §. 2.*
Sutores vendere possunt. Vide *Sutores*.
Tabaccarii possunt vendere. Vide *Tabaccarii*.
Typographi an possint exercere eorum artem. Vide *Typographi*.
FOETIDA. Vide *Immunditia*.
FOETOREM. Acri exercitatus. Vide *Acri*.
FIDA. Est pars legalis compensis Papæ uni Supremo Principi. *l. 241. §. 2.*
Ius affidendi competens Communicari non est servitium, sed venditio, & locatio herbarum. *Ibid.*
Et solutio debet fieri tantum a Laico, quam ab Ecclesiastico pro pretio herbarum. non inquam a nobili. *l. 241. §. 2.*
FIDEICOMMISSUM. Alienari potest pro Accento. Vide *Accento*.
Alienandi licentiam Principi concedere potest concurrente iustitia, & publica causa. *l. 241. §. 2.*
Apponi non potest dote debere ius ex Statuto. *l. 241. §. 2.*
Hereditas appellatio non comprehendit Fideicommissum. *l. 240. §. 2.*
Particularis transit ipso iure in Substitutum. *l. 240. §. 2.*
Et fructus debentur a die spectæ successione. *Ibid.*
Statutum prohibens leges prohibere consensu fideicommissariæ. *l. 240. §. 2.*
Substitutus, Occidens Testatorem an & quando censetur excludi a Fideicommissum, igit cum Decepcionibus. *l. 241. §. 2.*
Substitutus per adeptionem succedit Testatori, non gravato. *l. 240. §. 2.*
Testator si ordinavit fideicommissum in causa delicti, secus delicto. Bona transeunt in Fideicommissum. *l. 241. §. 2.*
Quando accensu Fidei caput non obtinetur quovisunque fideicommissum. Vide *Causa*.
FIGULI. Ut in bene constituta Civitatibus introductus, & glia ad mercatum. *l. 240. §. 2.*
FILIAFAMILIAS. Nupta testari non potest. *l. 246. §. 8.* Amplius.
Per Matrimonium non liberatur a Patria potestate. *l. 246. §. 8.*
FILII. Concepti in figura Magnatuum censentur Mariti. *l. 240. §. 2.*
Filifamilias Vagabundi, tamen per eorum Patres, quam per se ipsos possunt obligare eorum Personas ad artem, & obligatio etiam facta a Matre tenet. *l. 240. §. 2.*
Fili legitimi, & naturales succedunt tamen ex testamento, quam ab intestato Matris Meretricibus, abique eo quod Monasterium Conventuum quicquam petere possit. *l. 240. §. 2.*
An autem sufficit legitimatio per subsequentes Matrimonium. Vide *Matrimonium*.
Naturales succedunt Matri Meretrici infans cum filiis legitimis. *l. 240. §. 2.*
Filiorumfamilias frequens seductio illicitis faminarum expeditur. *l. 240. §. 2.*
FILIIUSFAMILIAS. Alimere vel obligare non potest bona adventicia. *l. 241. §. 2.*
Clericus testari an & quando valeat. *l. 246. §. 6.* & 7.
Donare potest causa mortis, accedente consensu Patris. *l. 246. §. 2.*
Mandatum contra filiumfamilias expeditum non potest exequi neque in usufructu, neque in usufructu, neque in proprietate

bonorum adventitiorum. *l. 246. §. 2.*
Matrimonium ne contrahat cum indigna Patre, & Consanguineis potest impedire. *l. 246. §. 2.*
Obligatio si non potest pro detestante Statuto prohibente quemcumque contrahat. *l. 241. §. 2.* Contrarium *o. 6.* & 7.
Pubes contrahere potest, & se obligare abique consensu Patris. *l. 241. §. 2.*
Filifamilias abique consensu Patris Matrimonium contrahere, volentes carceribus debet esse brevis. *l. 246. §. 2.*
Obligatio Filifamilias plura remissive. *l. 241. §. 2.*
Pater consensum in Generis Filifamilias requirit ex dispositione Statuti Urbis ad integrandum alius personam. *l. 241. §. 2.* Declari tumto.
Quod iura requiritur ratione interesse, & prejudiciali Patri. *l. 246. §. 2.*
Testamentum filifamilias etiam accedente consensu Patris non valet. *l. 246. §. 2.*
Quid si Pater predecesserit. *Ibidem.*
Suadet uti donatio causa mortis conditum cum consensu Patris, & concensu clausula de quibus ibi. *l. 246. §. 2.*
Dummodo concurrat causa, & acceptatio Donarii, que potest intervenire ex post. *l. 246. §. 2.*
Ex probandum per testes, quod cum illo testamento mori voluerit. *Ibidem.*
Funes. In Causis finium eligendi sunt Periti Agrimensores. *l. 240. §. 2.*
FISCUS. Bona Delinquentium simpliciter fideicommissio subiecta de sui natura, & si heres gravatus delinquit, ipsius vota durante quodammodo transeunt in Fiscum. *l. 240. §. 2.*
Bona Fisco incorporata ut dicuntur non sufficiunt sententia declarationis, sed requiritur actualis apprehensio. *l. 241. §. 2.*
Incorporatio Bonorum Fisco probatur, dum Fiscus bona relaxat. *l. 241. §. 2.*
Et probatur pluribus modis, de quibus remissive. *l. 240. §. 2.*
Fisco de Cimeteriis competere privilegium accipiendi de facto & capere, & ab executione, quando constat de credito. *l. 246. §. 2.*
Fiscus excipere non potest de gravibus impolito legitime Filiis famulis delinquentes a Patre in causa delicti, dum idem filius, in cuius favorem hoc institutum fuit, non est conquisitus. *l. 240. §. 2.*
Iudex in causa Fisci, non lata sententia, potest habere res capi, & distrahi. *l. 246. §. 2.*
Testator Fiscum excludere potest in casu delicti Heredis. *l. 240. §. 2.*
FLEUEN. In fluminibus publicis non navigabilibus Dominus fructus potest addicere Molendinum. Vide *Molendinum*.
FOVEUS. Ad expurgandum fossorum adiacentium eorumque bonis concurrere debet Vicini. *l. 241. §. 2.*
Expurgandus est a Vicinis Dominus Prædiorum. *l. 240. §. 2.*
Etiam per universum fossorum non continent. *l. 240. §. 2.*
Non manifestus securare per multas Tenuras reputatur publicum quoad altum. *l. 240. §. 2.*
FRATRES. Ex latere Patris consanguinei succedunt, æquales cum fratribus consanguinis ex Patre, & Matre. *l. 246. §. 2.*
Utriusque consanguini an profrastrum consanguini ex quo latere tantum. *l. 246. §. 2.*
Vide etiam in verbo Consanguinitas.
FRUCTUS. Ex Accento debentur. Vide *Accento*.
Debetur a die spectæ successione, quando actum fuit in iudicio universalis partitionis hereditatis. *l. 240. §. 2.*
Idem procedit in fideicommissum particulari summo.
Debetur a die lata sententia, & concessa allocationis, seu immutatio, quando agitur solummodo pro consequenda commoditate fructuum, ad effectum se satisfaciendi pro suo credito. *l. 240. §. 2.*
Docet, Vide De.
In condemnatione veniant a die liti concessa. *l. 240. §. 2.*
Qui superius ex redditibus Capitulatus debent investiri. *l. 241. §. 2.*
Restitutio fructuum, qui percipi potuerunt debentur tantum in ipso vincentem, vel in attemptari. *l. 240. §. 2.*
FRUMENTUM. Creditor expensarum factarum in collectione, & recuperatione frumenti, & sagerum præferat aliis Creditoribus. *l. 246. §. 2.*
Dominum frumenti per compositionem quando amittitur. *l. 240. §. 2.*
Extradio frumenti recolecti ex propriis laboribus in alieno territorio permittitur pro sustinenda ejus familia. *l. 240. §. 2.*
Extradio frumenti a Sece Ecclesiastico non censetur prohibita, pro necessaria sustentatione propriæ familie. *l. 240. §. 2.*
Idemque procedit quoad Pauperes transportantes siccitatem. *l. 240. §. 2.*
Judex secularis frumentum Ecclesiasticorum sequatur, & ab eorum herede extrahere, an & quando possit. *l. 246. §. 2.*
Mona Frumentaria. Vide *Annae*. Veri. *Mona*.
Res vindictæ competit Domino frumenti, cum alio commixti, seu credenti speciem hypothecam habenti. *l. 240. §. 2.*
FUGA. Egre potest abique ipsius infirmitate cum superstitia. *l. 240. §. 2.*
FUNUS. Funebris non solum debetur totum Parochia, nec alia pars debetur Ecclesie in qua Cadaver sepulchrum est. *l. 246. §. 2.*
Bona fideicommissaria alienari possunt in substitum pro expensis funeris. *l. 246. §. 2.* Vide ibi.

Ue vacat, requiritur pectus mortis primi Viti, i. 191. 5.
Nec sufficit sola depositio Tabellarii, vel alterius ulius Testis, i. 19. 4.
Mortis Mariti ad effectum validitatis secundum matrimonium probatur ex eius absentia per longum tempus, i. 191. 5.
Quod sufficit quadringentum die capivitatis viti, vel in spem profectus, i. 191. 5.
Sed potest fari et tunc ad decemum, i. 191. 5.
Sanctum Latorum dispositum in Matrimonio si familiaris requiritur confirmatio Patris ad illius validitatem, non valet, i. 474. 5.
Imponitur panam filiosulibus matri legem, vel filio nubenti legem, nisi matri quod panam, i. 474. 7.
Prohibetur aut Mulier ante viginti annos nubere, valet, i. 474. 12.
Mortuus, Maritus, Huiusmodi Laudes, & Privilegia eis concessa, i. 474. 12.
MEDICI, Nobiliter an sint remissive, i. 30. 2.
Obligaciones Medicarum in concubentibus Animam Infirmitatem, & qui panam incurrit negligenter remissive, i. 30. 1.
Præferuntur aut Creditoribus pro mercede ultimum subministrata, i. 259. 2.
MEMORAMENTA. In affirmandis melioramentis Arborum iudicandum est merentem receptum a solo, i. 31. 20.
MENDICANTES. Valde accipientes Elemosinam debent puniri, i. 104. 13.
Et dantes in casibus admodum meritorum facient, i. 104. 13.
Valde pauperem vitam affectantes ejcendi sunt a Civitate, & quare, i. 104. 13.
Valde mendicantes pena Tricenisum est imponentia, i. 104. 13.
MENDICITAS, Trifles est, ut exprimitur, i. 104. 13.
MENDICITAS mactam tractant, remissive, i. 104. 13.
MENSURA. In materia immanitatis Ecclesiasticæ quomodo sit facienda, i. 104. 13.
Peda longitudo quare sit, i. 104. 13.
MERCATOIRES. Quandoque abhorrentur opinione hominum, & privilegium sibi concessa, i. 104. 13.
Et moderis reprobantur entium in enormia, i. 104. 13.
MERS. A TORVUS condit, & bona fides ex quibus etiam levi aberratio, & falsitas vacillat, & incertum, i. 104. 13.
Mortuus ab Urbem VIII. concilium Mercatorum subdactilibus Vitis quod condonatum requirit, i. 104. 13.
Non subtrahitur alio Mercatoribus, i. 104. 13.
Privilegium concessum Mercatoribus Mercatorum restringitur ad res interventus pro iudicantibus, i. 104. 13.
Statutum Mercatorum Vitis disponit consilium libris, si contingere solus iudicant, i. 104. 13.
MERCATOR, totius anni debent Consilium entium una lura expedire negotium sibi committunt in uno anno, i. 104. 13.
MARETRIX. Aya est publica, alia non publica, i. 104. 13.
Dicitur ex quo fit, quod quæstio facta, i. 104. 13.
Dicitur qui solutus in libris, i. 104. 13.
Quare dicitur ad hoc ut Succedat Monasterium Converterarum, i. 104. 13.
Dona et hereditas, & correspondens non censetur prohibita Mercatoribus, i. 104. 13.
Consilium per Privilegia privantes Mercatoribus fuisse testamentum, si quædam patrem bonorum non reliquit Monasterium Converterarum lura favorabilis, i. 104. 13.
MAXIME an emittat nudi propter, i. 104. 13.
Mendata, an possit dici Mercator pro excludit Monasterium, i. 104. 13.
Eugenia an dici possit Verba ex absentia a contumelia, i. 104. 13.
Expelli possit a Domino propria, quæ sit de pene Ecclesiam, vel Monasterium, & scandalose vivat, i. 104. 13.
Expulsionem Mercatorum non datur appellatio in suspensum, i. 104. 13.
Filius, Adulterus, & Spuri Mercatorum non excludit Monasterium Converterarum, sed solum eis debetur alimentum, i. 104. 13.
Legimus, & Naturales succedunt tam ex testamento, quam ex articulo Maribus mercatoribus, abique quod Monasterium Converterarum quædam potest potest, i. 104. 13.
An autem sufficit legitimatio per subiectionem Matrimonium, Videtur, i. 104. 13.
Naturales succedunt Maribus Mercatoribus infirmis cum filiis legitimis, i. 104. 13.
Favore filiorum legitimorum disponere potest, non autem favore alterius, i. 104. 13.
Filius in testamento institutus non possit Mercatoribus extraneos sustinere, i. 104. 13.
Legimus, an & quando Patris, vel Maris debeatur in bonis filiis ex rursus quæstio requiritur, i. 104. 13.
MATRIMONIUM. Cum Mercatoribus laudat, i. 104. 13.
Declarat, an sit & puer, i. 104. 13.
Concordat cum Mercatoribus lura Charitatis exerceat, i. 104. 13.
Damnum ad mortem, quandoque panam exadit ducens Mercatorum in Votum, i. 104. 13.
Indignitas ducens Mercatoribus concessa qui lucratur, & quando, i. 104. 13.
Nihil Mercatoribus infamia, etiam non contrahit, i. 104. 13.
Turpitudinem infamia matrimonium Mercatoribus honorat, i. 104. 13.
MULIER, inhonesta non dicitur, quæ semper fornicata est, i. 104. 13.
Lex, Maritus, vel Banimentum loquens de Mercatoribus, vel Muliere in honesta quæstione, i. 104. 13.
MULIERES decet in Holibus ducens Mercatoribus, i. 104. 13.

MULIERES quare non debet solitari ut meretricibus, i. 104. 13.
Necari revelare tenetur dispositiones, & testamenta Mercatoribus, i. 104. 13.
Parochi revelare tenentur Spolia & Reliquia Mercatorum sub Contrahitis, alique panis, i. 104. 13.
Panis undecim pignatur Mercatoribus, i. 104. 13.
Sed Mercatorum, i. 104. 13.
Sanctum, Sub Spolio Mercatorum fuisse Monasterium Converterarum, non contrahendum bonorum, actum, tam ex rursus quæstio, quam ex quocunque alio titulo, & actum loci Monasterium, i. 104. 13.
Alia videtur Monasterium Converterarum, Testamentum, Condere possit Mercatoribus favore filiorum, non autem favore filiorum, i. 104. 13.
Testamentum Mercatorum ad hoc ut valeat, reliquere debent certam quantitatem, sed quocumque Monasterium Converterarum Vitis, i. 104. 13.
Vita, Impudica, & inhonesta, ad effectum pene Corporalis debet plene probari, secus ad effectum perdendi bonis, i. 104. 13.
METUS. Presumptio metus in obligatione Mulieris, Videtur, i. 104. 13.
MILES, Militis mors probatur Videtur, i. 104. 13.
MILITARE professionem facientem ad illam non exerceat quævis descensu in matricula, non gaudet privilegio filiorum, & privilegio militibus, i. 104. 13.
MILITES proventus militibus non gaudet quoad Causas privative spectantes ad Tribunal Ecclesiasticum, i. 104. 13.
Nec suffragatur quod monasterium de evacuando lura locutione datur, i. 104. 13.
Privilegia Mariana cap. 16. loquuntur solum de executoribus reprobis, non principalibus, i. 104. 13.
MINORES. Admisi possunt in numero Consiliorum Civitatis in subsidium, i. 104. 13.
Contrahitis. Causa in Contrahitis Minoris requiritur individua, i. 104. 13.
Causa contrahitis reprobatur, i. 104. 13.
Causa contrahitis requiritur, quando Iudicis Decretum requiritur in contrahitis Minoris, i. 104. 13.
Causa in contrahitis Minoris debet esse utilis, vel expediens, i. 104. 13.
Vel solus non damnosa, i. 104. 13.
In Causa facienda Consilium pro processu contrahitis Mulieris vel Minoris expressi debet locus, dies, hora, & quælibet contrahitis, iudicium genere, i. 104. 13.
Assensu iura Mulieris, & Minoris in contrahitis facta super doctencia Procuratorum, qui intervenire possunt, non attenditur, i. 104. 13.
Sensu Contrahitis Mulieris, & Minoris debet transferri, quando Procuratorum impedimentum est accidentale, nec diu duraturum, i. 104. 13.
Curam deputatus vigore statuti non affirmatur cum iuramento in contrahitis non rendere in dimum, Mulieris, sed Minoris, contrahitis est invalidus, i. 104. 13.
Decretum in contrahitis Minoris exonerare non potest Iudex in die festivo, i. 104. 13.
Dnare non potest Minor, i. 104. 13.
Nec cum decernit Iudex, vel authenticat Curatoris, i. 104. 13.
Causa contrahitis compendium Minoris donat, & excludit liber alium, vel reliquum præfatum necessitatem, requiritur, i. 104. 13.
MINOR ETAS. obstat condemnationi in penam ordinariam, i. 104. 13.
Lum, in atrocissimis, & aliis in quibus consistit de malitia, & dolo, i. 104. 13.
An in minor ætate suffragatur quædam Censuram, i. 104. 13.
MORIBUS sunt prius excludit, & potest subditi, i. 104. 13.
Lum, num. 1.
MODUS. Discretus loquendi, Videtur, i. 104. 13.
Limitari excedi non potest, nec extendi, i. 104. 13.
MOLENDINUM. Causa Molendini, Videtur, i. 104. 13.
Construere uniusque potest in proprio Solo, i. 104. 13.
In Banimentis publicis non navigabilibus Dominus fundi potest edificare Molendinum, dñm non ducitur aqua in præjudicium Molendini anterioris, i. 104. 13.
MONASTERIUM. Monasterium ad quod contra contrahitis, i. 104. 13.
Monasterium Converterarum ducunt, i. 104. 13.
Mortuus regis, appellatione remota, & subditi facilius ducendi de prole, & abique solatione Proprie, i. 104. 13.
Quod procedit etiam contra ipsam, i. 104. 13.
Consilium per Privilegia favore Monasterium Converterarum Urbis comprehendit non solum Mercatoribus publicis, sed etiam Mulieribus Vitis inhonestis ducunt, i. 104. 13.
Adhuc Mercatoribus factus in Urbe proprii Arcus, S. Angeli non subiectione Spolio favore Monasterii, sed de eis potest testamentum, ac de illis acquiritur ex rursus quæstio, i. 104. 13.
Et si decedat meretrice, non succedit Monasterium, ibid.
Excludit Monasterium decedens Mercatoribus cum legitima prole, i. 104. 13.
Legimus, factum extraneum a Muliere inhonesta, infamia legitima prole, non valet, sed debet Monasterio, i. 104. 13.
Anp, etiam legimus factum fuisse Contra Pius vel Ecclesiam, vel favore Animo, n. 1. & 2. cum leges, & 2. 4. Contrahitis, i. 104. 13.

Legatum factum per Mulierem Monasterio Conventuarum, quatenus ex aliquo de iure debeat non debet nisi ostendatur Mulierem esse de comprehensis.

In matris Spoiorum sub preterito Meretricie, vel Inobediencie, & causis procedendum. & quatenus. l. 69. §. 6.

Nonna & Cognatio Testium, nec Circumstantia ex quibus ad illorum notitiam deveniri valiat, non sunt p. iudici in causis Spoiorum Meretricie. Vbi. l. 69. §. 77. & §. 81.

Sigillaria Iustitia non potest se intrinsecare in Causis Monasterio Conventuarum. Vbi. l. 69. §. 82.

Sponsula, sed Proposita non solvitur, in causis Monasterio Conventuarum. Vbi. l. 69. §. 83.

Vociferatione Vrbis cognoscit Causas Monasterii, summarie executivae, & sine litibus, & figura Iudicii, & remota ogni appellatione, & vicef. l. 69. §. 84.

Necesse est, ut Causas Cardialis sine Vrbis. l. 69. §. 85.

Quin Criminalibus Monasterii. l. 69. §. 86.

MONETA. Agri monasterii. Vide de illis.

Magna monasterii, remissive. l. 114. §. 1.

MONIALIS, Monialis carnaliter cognoscit, Vide de Regimine.

MONITIO, ad excommunicationem quando non requiritur, Vide de excommunicatione.

MONOPOLIUM, Auditorio publica, & auctoritate privata committitur. l. 457. §. 4.

Auctoritate publica est, licet. l. 483. §. 5. ubi exemplificatur.

Auctoritate privata transiit communi iuri, remissive. l. 483. §. 6.

Monopolium materiam tractant, remissive. l. 483. §. 7.

MONS FRUMENTARIUS, Episcopus, visitare potest non tam frumentarium, quamvis eredi alique auctoritate Ecclesie. l. 483. §. 8.

Exactiones formula, & alia. Vide de illis.

MONTEFELTRO, Regulus de Montefelro, Vide Basilis.

MONTEREN, ad Statuti, bonum lib. 4. de Diti, regis, reprobatum. l. 359. §. 21.

MORENVS, Auctor opusculi in Bullam Innocentii XII., que incipit Speculatio, & alia. §. 1.

Impugnare, l. 114. §. 1. ubi dicitur Variis dubis eandem Bullam concernentibus.

MORS, Coniugii nuntiatio quoniam ex certo Nuncio probari potest. l. 192. §. 1.

Longa Absentia non probat mortem. primi Viri. l. 192. §. 2.

Interitum Coniugii non probat mortem primi Viri. l. 192. §. 3.

Interitum Coniugii non probat mortem Coniugii advenit forum quando agitur de modico preiudicio. l. 192. §. 4.

Partes Libri Defunctorum, qui retineantur a Parocho, probat mortem. l. 192. §. 5.

Testis unus non probat mortem primi Viri. l. 192. §. 6.

Etiam deponit de vi. l. 192. §. 7.

Systo Sacra Congregatione S. Inquisitionis, l. 192. §. 8.

Ut probata de iure requiratur depositio saltem duorum Testium de vi. l. 192. §. 9.

Et de vi. l. 192. §. 10.

Dummodo firma publica probata sit cum requisitis de quibus ibi remissive. num. 6.

Probat et Testis gradum de Credulitate deponentibus. l. 192. §. 11.

Probat mortem Coniugii facilius advenit et quando Mulier non ingreditur Religionem. l. 192. §. 12.

MILITIS probatur ex depositione Capitanei, eiusque Cancellarii de vi. l. 192. §. 13.

MULCTA, Debitur Iudici antecessori, qui sit minor officium tempore quo sit decreta sed non inmerita. l. 114. §. 11.

Dicitur a mulctatione, l. 114. §. 12.

De iure a Confessione, licet sit specus Confessionis. l. 114. §. 13.

Et Legum cultor, & necessarius praedictum Iudicium ad propriam Jurisdictionem tuendam. l. 114. §. 14.

Facultate mulctandi concessa, non censetur concessa facultas conficiendi iudicium.

In Covate Bononiam Confessione non intrat. l. 114. §. 15.

Nec Mulcta uti potest. l. 114. §. 16.

Indiscretio consistit non potest sine mulcta. l. 114. §. 17.

Mulctam materiam tractant remissive. l. 114. §. 18.

Pena pecuniaria proprie est Mulctae. l. 114. §. 19.

MULIER, Caccari non potest pro debito civilis tam privato, quam publico. l. 114. §. 20.

Competit non potest ad personalem comparandum. l. 114. §. 21.

In Conventibus Mulieres adhiberi sunt Proximos, qui sint tales ratione successione. l. 114. §. 22.

Vide supra in Verbo bonorum conventuarum.

Quisquis Mulierem non servat solemnitatebus Statuti nulla est illi pena. l. 114. §. 23.

Majore sine solemnitatebus Statutis valide obligatur pro Dotem, cum ex causa voluntaria quoniam accepta. l. 114. §. 24.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 25.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 26.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 27.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 28.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 29.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 30.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 31.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 32.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 33.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 34.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 35.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 36.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 37.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 38.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 39.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 40.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 41.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 42.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 43.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 44.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 45.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 46.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 47.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 48.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 49.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 50.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 51.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 52.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 53.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 54.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 55.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 56.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 57.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 58.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 59.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 60.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 61.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 62.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 63.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 64.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 65.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 66.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 67.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 68.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 69.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 70.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 71.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 72.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 73.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 74.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 75.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 76.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 77.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 78.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 79.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 80.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 81.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 82.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 83.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 84.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 85.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 86.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 87.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 88.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 89.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 90.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 91.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 92.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 93.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 94.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 95.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 96.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 97.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 98.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 99.

Obligata facit Geniti pro dote illam non juravit Velletiano. l. 114. §. 100.

Nullitas, quando concurrebat presumptio metus, potest debet alioquin quod metus causa. l. 114. §. 1.

Remissio inaccessibilis facta a Muliere Minore oblique causa est nulla. l. 114. §. 2.

Etiam ex prelia effect causa conservandi agnationem, & propter Dilectum Parentem non fit verum. l. 114. §. 3.

Sacrum Foris l. 114. §. 4. ubi dicitur habere locum tamquam quando agitur de contractu, obligatione, & hypotheca super Dote, vel re dotali, non autem de re extra dotali. l. 114. §. 5.

MULIERES, An aliqua lege caveatur potest impugnare personam obligatam ex qua remaneat indotata. l. 114. §. 6.

Commendatio quae dotali se detinet, & reque familiaris sedulo incumant. l. 114. §. 7.

Luxus Mulierum detestatur. l. 114. §. 8.

Episcopus an possit sollicitare Comuras contra Mulieres portantes Vestes sumptuosas, & ad libidinem provocantes. l. 114. §. 9.

Mulierum prohiberi potest sub pena excommunicationis ne quotidiano peccatore se publicis ostendant. l. 114. §. 10.

Omni nudato peccatore, & brachia in Urbe indebant, sed contrarium nunc praticatur. l. 114. §. 11.

Omnis Mulierum an, & qui fit peccaminorum, remissive. l. 114. §. 12.

Non possunt ingredi Ecclesiam nisi velato capite. l. 114. §. 13.

Omni in Ecclesia non intrant nisi velato capite. l. 114. §. 14.

Poenitentia Mulierum remissive. l. 114. §. 15.

Et de alia ut Specie. l. 114. §. 16.

Vitari non debet. l. 114. §. 17.

MURUS, Murum, & de modo diffundendi, remissive. l. 49. §. 16.

MURUS, Murus, & de modo diffundendi, remissive. l. 49. §. 16.

MURUS, Murus, & de modo diffundendi, remissive. l. 49. §. 16.

Muri Civitatis vel Sancti, idem inviolabiles. l. 49. §. 17.

Nemini licet quodcumque facere, fabricare, rumpere, immittere, aliquid licentia Principis in mari Civitatis. l. 490. §. 1.

Refectio Marorum Civitatis spectat ad Civitatem, licet sit Principis. l. 490. §. 2.

Volantes Muros Civitatis imponit et pena Capitalis, proinde Volantes muros Romanos. l. 490. §. 3.

MUSICA, & Ars liberalis, & inter Mathematicas Scientias numeratur. l. 608. §. 1.

In Ecclesia est permixta. l. 608. §. 2.

Nec potest ad Episcopum prohiberi. l. 608. §. 3.

Permittit ad bonum Commune. l. 608. §. 4.

Mulier Ecclesiam mandare potest in Diviti cultus augmentum, & Christiandum universale bonum. l. 608. §. 5.

Ongi Mulier calceat. l. 608. §. 6.

MUSICI, Interventus Ecclesiae an gaudeant privilegio fori. l. 608. §. 7.

MUTATIO, Mutari non debet ea, qua diu cantant interpretantur habere. l. 491. §. 1.

Mutatio an, & Novitates tamquam Reipublicae perniciose sunt accendit. l. 491. §. 2.

Mutatio, Mutatio si defendendo cum moderamine inculpata timore non incurrit irregularitatem. l. 491. §. 3.

N

NEGANTIUM, deinde notum, & Confessum descriptioni bonorum in Causis, non creditur. l. 114. §. 1.

NEMO potest finem dare. l. 114. §. 2.

NICOL, Lucubet. l. 114. §. 3. ubi dicitur non per finem, sed explicatur. l. 608. §. 1.

NIMIS, Argumentum quod nimis probat. Vide de Argumentis.

NISI, Dicitur. Vide de illis.

NIX, De Cade cadens est in fructu, & auge fructus. l. 611. §. 1.

De nive, remissive. l. 611. §. 2.

Omnibus permittit ut nivem colligat, & conservare. l. 611. §. 3.

Maxime Ecclesiasticis pro eorum usu, non autem ad effectum vendendi. l. 611. §. 4.

In Prohibitione recolligendi, & conservandi nivem, fit a Principe Seculari non comprehenditur Ecclesiasticis. l. 611. §. 5.

Prohibitione recolligendi, & conservandi nivem viget in Regno Aragoniae, & Hispaniae. l. 611. §. 6.

Recolligenda in fundo dotali, & ibi reposita spectat ad Maritum. l. 611. §. 7.

Reposita, & Conservata inter fructus industriales consumuntur. l. 611. §. 8.

Uius refrigerandi pecum mediant Nive praticatur fuit a Romanis. l. 611. §. 9.

Et est prohibitus. l. 611. §. 10.

NOBILITAS, Agricultores nobilitati non prejudicet. Vide de illis.

Medici an sint Nobiles. Vide de illis.

NOSTRA, Ea nostra facimus quibus nostram auctoritatem imperimus. l. 114. §. 1.

NOTARIUS, Cogere non potest Potes ut relevet Instrumens testamentum. l. 114. §. 2.

Dispositio Bullae Archiepiscopi non impeditur, quando colitur de Lealtate Notarii, & cessat Suspensio fraudis. l. 114. §. 3.

Exactiones sunt Notarii nequeam Professionem exercere. l. 114. §. 4.

Gesta a Notario excommunicato non denunciant valent. l. 114. §. 5.

Notarius in actu Regis Inferimus Subalternus contra Aus publicum formam, quae Notaria nuncupatur Matris, sed Improbatur de Bulla delictis. l. 114. §. 6.

Sed ex morte privatus, & non facta ex ratione, & quo, quoque

Udo. & quibus Clauſulis ſi ſcienda, remiſſive. 1. 370. 2.
Occultantes Inſtrumenta & Protocollo Notariorum impetitorum
incurant ex communicatione. 1. 371. 3.
Revelare diſſimulationes, & tellamenta Meretricum tenetur No-
tarius. Vid. Meretrici. Vid. etiam Teſtibus.
NOTORIJAS. Facti debent probari, & requiritur Cognitione
& Declaratio iudicis. 1. 373. 71.
NOTORIUM. Delictum quando dicitur, remiſſive. 1. 373. 72.
Declaratoria requiritur ſuper Notorio Delicto. 1. 389. 27.
Notorium ut dicitur probatum, requiritur Causa Paris in for-
mando Proceſſo ſuper eo. 1. 389. 26. Cont. num. 28.
NOVA AUDIENTIA. Vid. Audientia.
Novitates. Vid. Novitates.
NUNCIUS. Nuncio anſaſſari contra ſuam relationem antepre-
ſentare factum non creditur. 4. 101. 4.
NUBENTIA. Nubuntur plura, remiſſive. 2. 218. 1.
Nuptia Pontificales Cardinalis Locutus. Vid. Cardinalis.

Q

QUATIONES. Factis Imagini erogari debent in uſum.
Imagines deſtinatum. 1. 241. 21.
Factis Imagini depicta in pariete ſpectant ad Parochum. 1. 241.
17. & 18. Lim. num. 19.
Factis Imagini exiſtenti in Eccleſia ſpectant ad illum Rectorem,
quando illi caput adificacionis. 1. 241. 22. Vid. num. 20.
Factis Imagini exiſtenti in Eccleſia Cathedralis quem ſpectant
remiſſive. 1. 241. 20.
Factis Imagini exiſtenti in Eccleſia Regularium, ad quem ſpectant
remiſſive. 1. 241. 24.
OBLIGATIO. Ad damna, & ad id quod intereſt inter ab pa-
tris non ſervatur. 1. 101. 12.
OBSERVANTIA INTERPRETATIVA. Inducitur ex unico
ſensu. 2. 185. 15.
Non requirit præſcriptionem, cum facilis inducitur. 2. 185. 16.
Probat ex quo fuerit aliquando obſervatum. 2. 185. 18.
Mansio quando actus emanavit circa concurrentia idem Tribu-
nalia. 2. 185. 19.
Probat leviſſimis probationibus. 2. 185. 17.
OC CIDERE. pro deſtitutione ſui vel aliorum, quando licet
Vide. Deſectio.
OFFICIUM. Officia Concerneris adminiſtrationem bonorum.
Venerunt contentioſa ſunt Incolis, & Originalis, quæ ve-
ro conferre adminiſtrationem ſolent duoda ſunt. Exterior. 1.
44. 2. Lim. num. 6.
S. OFFICIUM. Vid. Inſpectio.
Aſſeſſor S. Officii. Vid. Aſſeſſor.
Caretariorum S. Officii. Vid. Cæ-
ONVS. Reparandi Eccleſiam involvit, etiam impenſas pro pa-
ramentis, & aliis cultui Divino necetiſſariis. 1. 241. 25.
OPERARIUS. preſentat alia Credituribus ſuper re eius opera
vel meliorata, vel ad perfectionem reſpondet. 2. 86. 3.
OPPORTUNITAS. Fugientium, & Officiorum non poſſunt exe-
cutori. Vid. Inſpectio.
OPUSCULUM. Vid. Ar. verſus Opusculum.
OPINIO. Dada per Authoritatem incidit non ſunt habenda
in conſideratione pro eius opinione. 1. 101. 11.
Opinionem probabilioris ſequi tenetur iudex in iudicando, ne-
glecta minus probabilis. 1. 99. 10.
Opinionem Ar. Ar. ſequi debet, nec poſſunt in dubio
revocari, eo gravilſimum præiudicium Republicæ. 2. 45. 23.
OPUS. Servitæ impleretur dicitur. 2. 73. 1.
ORIGINALIS. Originarius quantum officia debent conferri.
Vid. ſupra Officium.
OSTIUM. Super Officium, & Eriguntur opetimentis exco-
municati fieri non poſſunt. 1. 109. 2. Dec. 10. 3.
OTIOSI. Vid. Vagabundi.
OVA. Diſpenſatio ejus Ovorum extenditur ad lac, & Caſeum.
1. 73. 6.

P

PACTUM. De Locandis. Vide. Vid. De.
De Quarta. Litis. Vid. 14. verſ. Pactum.
PALATIUM. Appellationem Palatii remiſſive. 1. 45. 9.
Cardinalium Palatia gaudent immunitate. 2. 145. 50. Dec. ut
ibi.
Episcopos gaudet immunitate. 2. 145. 49. Dec. ut ibi.
Sac. Palatii Apoſtolicis Præſbiteri. Vid. Præſbiteri.
PARE. in Parem non habet Imperium. 2. 73. 14.
PARAPHERNALIA. Vid. Dote.
PAROCCHIA. tenetur revelare Spolia, & Relicta Meretricum.
Vid. Meretrici.
PARRICIDIUM. Eſt Infanticidium. Vid. Infanticidium.
PASCUA. Cuius non poſſunt, quando ſpectant ad Communi-
tatem, ſeu Cives. 2. 17. 1.
Domus pascuorum & Herbarum ſpectat ad illum ad quem
ſpectat domus Prædi. 2. 43. 3.
Domus prædi prohibere poſſunt ne quis ingrediatur pro pascen-
di herbas, non probata ſervitutis. 2. 44. 10.
Archiepiscopis poſſunt depaſci facere porum Animalia in Paſcu.
Universitatibus, proſuam Cives. 1. 113. 1.
Territoria deſignata pro paſcu non poſſunt reduci ad culturam
aliquam conſenſu quorundam ſui paſcentis habitatorum. 2. 37. 2.

PASSAGIVM. ſed Gabella. Vid. Gabella.
PASTOR. Paſtores mercenarii Gregem tenentur de leviſſima
culpa. 2. 44. 7.
Alia. Vid. Verbo Damnum.
PATRI. Conſentio Patris in contrahendo filiis familiaris requiritur
ex diſpoſitione ſecuti Verbi ad integrandum illis perſonam.
1. 61. 3. Dec. 10. 10.
Quod imo requiritur ratione intereſſe, & præiudicii Patris. 1.
61. 9.
Alia. Vid. Filiusfamilias.
Maritandus alium in ſanguine, non tenetur. 2. 24. 1.
PATRI licet pro Deſentione ſui occidere malitiam, & econ-
tra. 2. 410. 2.
PATRIA POTESTAS. Filia per matrimonium non liberatur à
Patria Potestate. Vid. Filia.
PATRIMONIUM. Clericorum à quibus oneribus ſunt exempti.
2. 113. 12.
PAVLVS. diſpenſ. 2. 91. & 98. non probatur. 1. 604. 37.
PAUPER. Admittitur ad Cauſam iuratoriæ de nouo offen-
dendo. 1. 178. 1.
Iosephus Causa unius Porcelli dicitur magna. 2. 631. 1.
PECCATUM. In ſoto externo Porcellum Canonibus non Thro-
logi, nec querendum an adit peccatum. 2. 631. 2.
1. 600. 118. & ſeqq.
PECVLIUM. Annonæ Vrbis. Vid. Annona.
PENNA. Penna coram Adactore impoſita à Confiteſſionibus
Sævi V. & Innocentio XI. in praxi non ſervantur, ſed alia
pena puniuntur. 1. 491. 14.
PENNA iudicis Concubinarum quantum ſine remiſſive. 1. 461. 1.
Penna coram Exatibus plus debito, remiſſive. 1. 108. 1. &
Vid. 2. actus. Panna.
Major damno. Vid. Bonorum.
Meretricis penis undecim plectuntur. Vid. Meretrici.
Pecuniaria. Causa iudicatur criminali, quando pena impoſita à
etiam pecuniaria, deſcendit ex delicto. 2. 57. 5.
Pecuniarie in ſextu Eccleſiaſtico non exiguntur. 2. 435. 1.
Pecuniarie Episcopis impoſuerunt poſſunt. 1. 435. 2.
Pun loca apponende ſunt pena pecuniarie impoſita ab Episco-
po. 2. 435. 1. Dec. num. 6.
Pro pena pecuniaria an, & quando poſſit Episcopos admittere
ad compoſitionem. 1. 415. 5.
Tribuni. Cuiusmodi dramatis in materia Simonie pena Ta-
s conſervetur. 2. 185. 2.
Inſpectio ab Accuſatore facienda ſub pena Talionis reſpectu al-
tius. 2. 185. 7.
PENITENTIARIUS. Canonici Penitentiarum Cathedralium Fa-
ventur Eccleſie. Vid. Cathedralium.
PERCVSSIO. Facta Alapa. Vid. Alapa.
Clerici. Vid. Clerici.
PEREGRINATIO. Peregrinationem ſuſcipere 24 licetandum
Indulgentiam, relinquendo Matrem Seneri vel Sororem Vir-
ginem, non licet. 1. 684. 116.
PELLE. Agromediorum elendi ſunt in caſtri finium. 2. 399. 7.
Pena occidendi, & accellu mediante liquidandis eſt dam-
num pſumit à Bellis. 2. 125. 1.
Pro electione Periti Parte miſſione, Iudex mandari liſtam
Conſentendum, & Diſſidentium. 2. 190. 6.
Pex. Pexa luſtrando quanta ſit. Vid. Beneficentia.
1. 105. 2. Penes plus debito, quando tenetur ad expenſas.
1. 105. 1.
Adincurrendam penam exigentium plus debito, non ſufficit ſos
in pexio, ſed requiritur exaltio. 1. 105. 4.
Doloſe ſit gerta qui pro ſumma ſoluta, huius ſui Dubioſe deli-
berare tentant poſt executionem, & ſubſtitutionem fiduciam.
1. 105. 2.
PIGNATELLA. Conſeſi. 112. 2. 3. con ſp. 112. 4. reprobat. 2. 2.
11. 1.
PIGNUS. Conventionale poſſet vendi non obſtante pacto de
non vendendo, tunc requiritur Debitore ad releuandum. 1. 123. 14.
Pignori Conventionalis diſſolutio an bene valeat requiritur mora
Debitoris. 2. 123. 5.
PISCATIO. Piſcatious, & Juris piſcandi materiam tractantes.
1. 401. 3.
PRINCEPS Supremus, & alius ab eo ſui habent aſe ex immo-
bilibus præſcriptione prohibere poſſunt piſcationem. 2. 404. 2.
Prohiberi poſſunt certis temporibus, nempe quando Piſces ſunt
pregnantes. 1. 403. 1.
Prohiberi poſſunt cum Inſtrumentis indolent. 1. 401. 1.
Domini Lacus ſi ob caſtigationem aquæ Piſces erant, & trap-
ſene, interius Vicini, poſſunt regere Piſces apprehenſos, nec
poſſunt ab eodem Vicino ſi prohiberi anguilla in adjacentes lo-
cas. 1. 401. 1. & 4. Contrarium num. 1.
PISCATORES. Piſces corrupti vendere non poſſunt. 1. 174. 2.
PISCES. Graſſia, invaſore debet ad Piſces corrupti vendan-
tur, & in vendentes puniuntur. 1. 176. 1.
Prohibere Aqua in ſordum Vicini effluere da Domino ipſius
Vicini, una cum Piſcibus accetiſſionis. 1. 405. 1.
Io Mare, vel Fluviæ, ac etiam in lacu indigne ex ſui ipſius ma-
gnitudine quandam rationem publicitatis, ſunt occupantes. 1.
404. 1.
Nulla diſpoſitio ſunt, nisi eorum liberatis in aliquo loco con-
ſerventur. 1. 405. 1.
Inter Feras connumerantur, ac in genus Animalium, que cum-
quam per hominum indultum ad maſticationem reducantur.
1. 401. 6.
Inter ſanctus Leves connumerantur. 1. 403. 5. Et Domini
ſunt ſequantur. 1. 404. 1.

PICTORES. Artifices dicuntur, non Mercatores. l. 287. 1.
Debitores Pictorum pro pretio Panis non potest dari dilatio;
vel adfessio ad Cessionem bonorum. l. 150. 13.
Delictorum Pictorum, & de vagabundis in eis delictis, & de
condemnatione in panis fiant. c. 287. 1.
Delictus Urbis subfectorum Prefectio. Antonio. l. 150. 14. &
15. & 156. 11.
Murus regia compert: Pictorum Urbis pro pretio panis. l. 287. 1.
Et compert. Reu. Camera Apollonica contra eos pro pretio
panis in trade. libid.
Murus regie. Et subfectorum Pictorum Urbis pro solutione pretii
fuerunt, diti traditi. l. 287. 1.
Non exculatur refundendo contraventiones in eorum famulos.
l. 150. 13.
Potestatis compert: Pictorum Urbis pro credito panis. l. 287. 1.
Præfatio alius Creditoribus compert: solventi pretium panis. Pa-
ris. l. 287. 1.
Privilegia, que competunt Pictorum Urbis, compert: Pictori-
bus Diffusis Urbis. l. 287. 1. & c. 70. cum seqq. Contr. 287.
Tesseræ exhibita per Pictorem agitur contra debitores ad e. hi-
bendum locum, alia mandata illi tesseræ Pictoris. l. 287. 1.
Tesseræ exhibita per Pictorem citatur ad illam recogno-
scendum, alia presentia per recognoscere, & si illam negat,
teneat Pictor illam forenter recognoscere. l. 287. 1.
Debitor Pictoris ad se e. in iudicium ad exhibitione Scriptoris potest
allegare alios amissiones. l. 287. 1.
PUNIS. Ad reparacionem Pontum omnes teneant, non ob-
stante quacunque Exemptione, & quare. l. 160. 4.
Reparari in expensis pro refectione Pontum factenda est pro
rata Commendatarii, & bonorum. l. 159. 1.
Pontifex. Non potest subferre legem imponere, sed tantum
mentem suam adducere. l. 71. 19.
POTEST. facere legem, que in aliquibus Ecclesiis derogat im-
munitati, & excommunicatibus. l. 144. 13.
PORCELLI VS. Causa versus Porcellum inter Pampas dicitur ma-
gna. l. 612. 1.
PROCESSIONE. Bonorum probatur ex libro Catali. l. 188. 1.
PROCESSIONE MI. iurare in contemptum Superiori inhabi-
tanti nemo potest. l. 171. 1.
Vigore. Sententia in iudicium tradenda capi non valet in die
Domini, & cum aliquo iterum. l. 287. 1.
Finitimonia Cardinali Vicarij. l. 287. 1.
POSTULIMINI. Caput ab Hostibus, aut alij Infidelibus,
& reversus, an & quando, & ad que Officia potest agere iure
Postulimini. l. 79. 1.
Iura Postulimini, & de Capitis, & Postulimino reverte-
mura. l. 287. 1.
POTIORITAS. Pictorum compert. Vid. Pictoris.
PRÆCEDENTIA. Mater Muri. Vid. Mater.
PRÆEDIA. Urbana varientur secundum voluntatem locitoris,
& Exercentis Conducitoris. l. 164. 2.
PRÆECEPTVS. Antonio. l. 150. 14.
Secreti Palam Apollonici est Gubernator Tuluensis, & exaret suam
iurisdictionem in Urbe. l. 141. 15.
PRÆLATIO. Vano compert, quomodo Venditio gloriarum
Corporum separacionem facta fuerit iuxta pretio. l. 225. 3.
Vid. Rectoris.
PRÆSCRIPTIO. Antonio. ferdem requiritur, quando Cre-
ditorum Antoniarum probatur aliquid quam ex ejus libris. l.
207. 5.
Cenearie ad effectum prefestimendi titulum ab habente postea-
tem equiparatur aliquo modo immemorabili. l. 207. 18.
Contra. Hæreticos proci potest semper, & quocumque,
quomodo post mortem. l. 161. 15.
Delicta. Carnis præfectorum quinquennio in foro extitit. l.
287. 1. l. 287. 1.
Quinquennialis coram famulum non incipit nisi post discessum
famuli. l. 267. 6.
PER. mille monet, ac tamen immemorabili non suffragatur in
materia fæderat. l. 217. 10. Dicit. n. 11.
PRÆSCRIPTIONEM non requirit Observantia interpretativa,
cum fæderat indicatur. l. 287. 16.
PRÆSENTATIO. ad Iurisdictionem facta de excommunicato
ante denunciationem. l. 151. 47.
PRÆSES PRO VINCI. Tempore necessitatis potest taxare
pretium Antonio. l. 149. 4. Vid. ibi & Vid. Antonio.
PRÆSUMAT. Verum. Vid. Verum. Veri. Præsumat.
PRÆSUMPTIO. Præsumptiones sufficere ad tollendam fidem
tamquam alij Scriptorum, ferdem ad condemnandum. l. 194. 19.
PRÆSUMPTIONUM. & Suppositionum multiplicatio dam-
nosa. l. 118. 15.
PRÆSUMPTIONIBVS. probatur Copula. Vid. Copula.
PRINCEPS. Cogi possunt Principes & Reges ad modificandas,
& revocandas leges, per quas S. Insuper, impudenter, vel
debetur. l. 71. 6.
Compert: Principi facultas procedendi de facto. l. 287. 14.
Et compert: Multitudinem legum excommunicatibus. l. 287.
Concedere aliqui simplissimam facultatem crederet illi majorem
refertur. l. 219. 27.
Idem procedit etiam in concessione iurisdictionis facta à Sum-
mo Pontifice. l. 287.
Contribuere teneat pro reparacione Vlturum. l. 160. 4.
Derogare potest Tulerum Vlturum. Vid. Delegatio.
Maladicti Principi panis, tam de iure Divino, quam
Canonico, & Cruci. l. 216. 1.
Non debet Vindictam sumere contra eum maladicentem. l. 216. 4.

PRINCIPEM in materia Reclaris non representat iudice
Ordinario, sed Sac. Confessari. l. 122. 10.
Sacralis flammæ, & prohibere potest abstinere circi pompam
funeris. l. 216. 2.
Supremus de iure, & ex sui Ordinaris facultatibus non potest
se intrinsece in iurisdictione alieni coacti. l. 216. 17.
Supremus & alius sui habent ab ipso, & ex immemorabili præ-
fectorum, prohibere potest peticionem. l. 149. 3.
Teneant Principes etiam ad reparacionem Aggerum fluminis.
l. 200. 1.
Tributa & Veſtigalia Principibus quare solvantur. l. 287. 1.
PRIVILEGIUM. Beneficij quo recursum ad iudicem laicos non potest
heri, nisi per probatum huiusmodi recursum foras sen-
tentia super eodem delicto. l. 191. 74. & 109.
Ad privacionem Beneficij, vel Officij, vel alterius Juri quodlibet
iudex de veniente volens, debet ferre sententiam declarato nam,
prævis probatione causa privacionis. l. 191. 71.
PRIVILEGIUM. Civitatis concessum competat etiam Diffu-
sibus in materia iudiciorum, & proportionabili tam Civili-
bus quam Diffusibus. l. 287. 10.
Diffusuales veniunt sub nomine Civium in privilegiis favorabi-
libus. l. 287. 10.
Diffusuales & facula Constatu comprehenduntur in privile-
gio, quo laici Civitas, quando Præfectorum in concessione pri-
vilégio usus est verbo genitivo. Alia Urbs, Fidei Civitas
poli etc. sicut si usus fuerit verbo ablativo cum dictione
l. 287. 4.
Civitas Faventia, concedendi Beneficia Civitas Faventina, non
comprehendit Beneficia de iurisdictione. l. 160. 18.
Præfectorum Civitas, quando Præfectorum traditur pecunia pro per-
ficienda Domo dicta. l. 287. 10.
Præfectorum Diffusibus Urbis competere eadem privilegia, que
competunt Pictoris Urbis. l. 287. 4. & c. 70. cum seqq. Contr.
l. 287. 1.
Unusquisque competens non amittit per acquisitionem Ci-
vium privilegia. l. 287. 10.
PROBATIO. Probantes Damno dari. Vid. Damno.
PROCESSIONES. Ordinaris fæderat ad implorandum Divinam
opem, & ad avertenda Divina flagella. l. 21. 20.
PROCESSIONE. Processus informativus formæ, quomodo pro-
cedat ad iurisdictionem declaracionis Excommunicationis. Vid.
Excommunicationis.
PROCURATOR. In Criminalibus non instituitur, & ne admi-
nitur. l. 185. 1.
Patrocinio Procuratoris remittitur. l. 217. 2.
Præfectorum super re recuperata alicuiusque Procuratoris, ut in
concordia. l. 287. 1. Creditoribus queritur, quare Curator
de iurisdictione. l. 217. 3. Contraria opinio est talis, & sequen-
da. n. 4.
Sedus hodie non feribendi Procuratorum Urbis daturatur, an-
tiquis laudatur. l. 601. 18.
Procurator Fiscalis in processu Confuturum teneat accusare
conventum. l. 287. 1. Vid. Excommunicationis.
Procuratorum Collegij Urbis tanquam debet ferre possunt in
Causis Canonizarum Sanctorum. l. 217. 3.
Existencia Collegij Procuratorum in Vrbis approbata fuit. l.
217. 1.
Procuratorum Collegij Urbis prerogative quando fin. l. 217.
PRODIGUM. Dicitur qui nec tempus, nec finem expensarum
habet. l. 212. 2.
Equiparatur fenolo. l. 212. 2.
Prodigi contractus an, & quando valet. l. 212. 2.
PROHIBITIO. De data, & receptis pro gratis, & Iustitia
apud Sedit. emanavit. l. 170. 1.
Delationum Cultorum comprehendit etiam eos qui quærit, & fi-
ne scandali vivunt. l. 212. 2.
PROLES. Prolii appellatione qui veniunt. l. 202. 16.
PROFANA. Non debent fæderat rancione liti. l. 118. 11.
Non debent in Causis in quibus condemnatum fuit, quod docto
de pœnæventu ex quo Colligantur procedat absque so-
lutione. l. 118. 10.
Nec debitor in Vrbis, si fuerit inter Pares concordatum, alio
alio modo recedat. l. 118. 10.
Vinea debetur in Causis Consequi Creditorum, habito respectu
ad totum summam. l. 118. 7. Dicit. n. 10. Litis in Civitate
Bononie. l. 118. 10.
Vinea debetur quando proceditur vigore iuris Commissionis.
l. 118. 5.
Ampli. primò etiam essent inclusa diversis Creditis sed bona
diversa addunt, & diversis Personis. l. 118. 6.
Ampli. & etiam essent inclusa diversis Creditis, l. 118. 7.
Vinea debetur quando in sententia declaratur pro confate de
Credito unius in aliqua certa summa, reservata alia maiori
summa. l. 118. 5.
Vinea debetur in quilibet Causa in Tribunalibus Vrbis. l. 118. 4.
Vinea debetur in Tribunali Sac. Confessari. Iussu Decretum de quo
l. 118. 5.
Plura Vid. in Verbo Speciali.
PROTHOMEDICVS. Vrbis taxare potest pretia pharmaco-
rum. l. 287. 1.
PROVIDENTIA. Iustitia, & Providentia gubernatur subditi.
l. 149. 2.
PROVINCIA. Affertendi non sunt in numero Confuturorum Ciri-
um, & contraria Colligantur tanquam contraria est rejec-
ti. l. 217. 3.

Q

QUERCUS An & quando possit succedat ad consequentiam
Veni. 1. 407. 14.
Quia. Diction. Vid. Diction.
Quod Scripti scripti Diction, Vid. Diction.

R

RATIO Argumentum a majoritate rationis. Vid. Argumentum.

Reitor Ad Rectorem Civitatis spectat Congregatio Consilii.
Vid. Consilium.

Recurrit Ad Principem, & ad Superiorem non censetur
prohibita in Criminalibus, Appellatione prohibita, à Jure
communi, Statuto, vel Constitutione particulari. 1. 119. 16.

Rei procedit in Causa magni præjudicii, sicut in causis
sæpi præjudicii. 1. 119. 16.

Rei competit Appellatio prohibita propter Excellentiam
Judicis, vel ex iura iura Causa procedentis à dispositione
Iuris, vel Statuti. 1. 119. 16.

Ordinari Judices in materia recurrit non representant Principem,
sed Sacra Consulta. 1. 119. 16.

REIDISTORIA Actio habet locum etiam in Mobilibus, &
Mercibus. 1. 645. 4.

Competit Imperatori pro restitutione Contractus, vel quanti
minoris, vendito Animal morbo. 1. 645. 4.

Intenari potest ulque ad sex menses ultra. 1. 645. 4; ubi
etiam alia de actione reidistoria remittitur.

Non competit pro iudicio Viro. 1. 645. 4.
Ubi competit requiritur quod intervenit venditio, & quod
Animal ellet morbosum ante Contractum, & morbus ef-
fusus. 1. 645. 4.

Auguri etiam Venditio facta esse per unum sacro diosa, vel
falsum verbo. 1. 645. 4.

REFORMATIO Decreta Congregationis Reformationis Tri-
bunalium Vbi non comprehendit Tribunal S. Officii,
1. 119. 16. Veri post hæc sergia.

REGES Cogi possunt ad modificandas, & revocandas leges,
per quas Sac. Inquisitio impeditur, vel detulatur. 1. 71. 1.

REGULA Quod unumque iurat ut jure suo, in propo-
sitione Matrimonii filierum similes declarant. 1. 645. 63; &
1. 645. 63; usque ad 67.

REGULARES Prohibentur esse Regulares exercitium artis
Artemariæ. Vid. Artemariæ Veri Regulares.

REI IUGOSUS An, & quando facere possit Eleemosinam ex
rebus Conventuum. 1. 315. 1.

RENVINCIATIO Renunciatio facta sui, non debetur pro-
pria. Vid. Propria.

REPRESALIA Communiis relaxant Represalias contra
Ecclesiasticos incurrunt Interdictum ab ingressu Ecclesie. 1. 215. 1.

Concedi non possunt concessi personis Ecclesiasticis, & eo-
rum bona. 1. 315. 1.

Judex secularis relaxans repesalias contra Ecclesiasticos in-
currunt excommunicationem. 1. 215. 1.

Materia repesalium, remissiva. 1. 315. 1.

Multis cessantibus, & equis multas non possunt repesalias
gravari. 1. 315. 1.

Multis, seu Parentes S. Officii non possunt repesalias gra-
vari, etiam sine simpliciter Familiales. 1. 315. 4.

RES Rei vindicare competit Dominus frumenti cum alio
communi. Vid. Annona.

RESPUBLICA Interdicti Republice Civitatis Populo repleri,
1. 215. 1.

Restitui in integrum concessa censetur quando Judex præ-
sumit super negotio principis, revocando Sententiam.
1. 174. 11.

Delegatus censetur dum Judex procedit ad executionem rei ju-
dicatæ. 1. 174. 10.

Præfixi tunc concedendi vel denegandi restitutionem in integrum
1. 174. 10. 1. 180. 10.

RETRACTUS Dominus agri, vel domus cõpi potest ad ven-
dendam pro constitutione, & ampliatione Monasterii, & Ec-
clesie. 1. 100. 1.

Domini competit non potest rem suam Vendere, ut Ecclesia de
novo adducere. 1. 100. 1.

Edificium per quod tollitur Vigino Sol Orientis non est permittendum. 1. 100. 1.

Ecclesia non potest retrahere hortum Vicini cum eius incommodum. 1. 100. 1.

Ecclesia que erit priorem suum, non potest retrahere consi-
gum. 1. 100. 1.

In præjudicium antiqui Palatii nobilissimæ familie non concedi-
tur. 1. 100. 1. Decret. num. 13.

Parti non conceditur. 1. 100. 1.

Sol alterius non competit per ampliationem Segrævis, quan-
do potest huius Segrævis in suo proprio. 1. 100. 1.

Recipere aliquem frum à Vicino, non potest possit retrahere
alteram partem frum vel Domus contrahere. 1. 100. 1.

Retractum leg. 5. qui sepulchrum si. de Relig. & sumpt. fa-
ner. in quibus casibus competit, vel non. 1. 100. 1.

Retractus non competit omnibus Ecclesiis, sed illis tantum
in quibus administratur, & timentur Sacramenta, aut

promoveatur cultus Divinus. 1. 100. 16.

Vigore 1. si qui Sepulchrum est excoisum velis contra hi-
bernem naturalem, & idco concedendum cum grano sa-
lis. 1. 100. 17.

Vigore 1. si qui Sepulchrum non datur ædium contrahere
qui semel venditum suum sufficere pro stractura Eccle-
sie iura modum. 1. 100. 17.

REVENITORES Obviam esse solent venientibus ad ven-
dendum Consuevit, omnia tenentes ut soli possit carnis
vendit. 1. 613. 1.

Sei Dardanius fuit pessime qualiter. 1. 613. 1.

Revenitibus prohiberi debet, ne res venales emant ante
certam horam favore publice utilitatis. 1. 613. 1.

Er 1. si publicum fuit in Vrbis, modum. Lictum. 1. 613. 1.

REVS, Cogens ut comparere peraliter, quando agitur
de delicto, diffinitur probatum, & servat aliunde haberi
non potest, quam ex ipsius Rei responsionibus. 1. 385. 1.

Gravari minus solentur in Suprema Tribunalis ipsam
naturæ ad mortem. 1. 100. 1.

Mitius 1. si Reus solus delicta commiserit. 1. 100. 1.

In Indices Censuram, quomodo sit exandas. Vid. Exco-
municatio.

Qui in tormento Vigile filius fuit delictum, sed possit non
esse rariare, potest pariter in eam mori, quando
procedit iudici iudicium, sic quare. 1. 501. 1.

Præter quomodo Principi consilium ut mittit, vel quando
Reus fuit consilium, caritativitatem aliquo non
suo propter Iudicium sum. 1.

Reo consilio denegatur Appellatio, tam de jure communi
quam ex Constitutione Mithæ & ex Bulla Plana. 1. 181. 37.

Conceditur tamen recurrit ad Principem. 1. 181. 38.

Reo qui in tormento coisus est, sed non rariare, an
debeat dari copiam fidei. Confessio. 1. 100. 1.

Reo terminat ad se defendendum. 1. 100. 1.

RHEDARI. Rhedariuq. usquequaque, eorumque impunita
dantur. 1. 687. 1.

RIPA, Ripæ Fluvium ipsorumque, eorumque emolumenta
spectant ad Dominum vicinorum prædium. 1. 115. 1.

Vigore Dominus prædium velis mansuetudinis, & con-
servatorem Ripam Fluvium. 1. 115. 1.

RISVS, lilem & Ridum eadem tempore fuit quæ moveant,
1. 100. 1.

RIXA, Rixas & discordias ad componendas inter Civiles, eli-
gitur iudicium, omnia consilium Naturalium. 1. 171. 1.

ROMVLVS Ave. Consulatum Curiam consuevit
de facto decedere. 1. 100. 1.

RVSTICI, Venerunt, & Aversus fuerit Teles magis ido-
nei in materia Consilium. 1. 100. 1.

S

SACERDOS. Utens excoisum adjuvare Aniquis irre-
verentia debet deponi, & si homo zelo utatur, monitus
debet à Divina suspensio. 1. 184. 1.

Sacerdotis, Adversarius possit exilium in peccato, si cri-
men vel occultum, sicut si publicum. 1. 691. 1.

Et qualiter in hoc differat Matrimonium à ceteris negotiis,
1. 694. 1.

Sacerdotum Communi cum Monialibus esse crimen gravissi-
mum. 1. 694. 1.

Et quibus pnia puniatur, 1. 694. 1.

Sacerdotum commune cognoscens carnaliter Monialem. 1.
694. 39.

Sal. Civitas Faventis competit huiusmodi Vedicat pro Sale
transfere per unum Territorium. 1. 100. 1.

Salvatoris, & Censetur ad, quando, & ubi sine prohibenda,
& quando peremptoria. 1. 339. 11.

Salvatoris, seu Confidens denegat infirmitatem fuit. 1. 3. 1.

Salvatoris Officium, & alia remittit. 1. 7. 1.

Salvatoris, Salvatoris, & revaluationis, ac reverentia erga
Iudicem. 1. 100. 1.

Scitum. Censetur sine Theologia claudicat. 1. 694. 100.

Scitum, Scitum, & alia. 1. 694. 100.

Scitum, Scitum, & alia. 1. 694. 100.

Scitum, Scitum, & alia. 1. 694. 100.

Scitum, Scitum, & alia. 1. 694. 100.

Scitum, Scitum, & alia. 1. 694. 100.

Scitum, Scitum, & alia. 1. 694. 100.

Scitum, Scitum, & alia. 1. 694. 100.

Scitum, Scitum, & alia. 1. 694. 100.

Servus. Confugiens ad Ecclesiam refugietur Domino, post praestitum ab eo iuramentum de Servo inquiratur. c. 137. 9.
 Signatur Iustitia: Non potest de introitu in Censui Monasterii Conventuarum Urbis. c. 609. 1. & cum allegationi: facit. c. 1. 16. 1.
 Singuli. De Universitate debent de his in actu allegationi: facit. c. 1. 16. 1.
 Societas. Charitativus, hodie Moris nuncupata, in Civitate Facit quando creata, & quae contra Patrem exercetur. c. 104. 1.
 Societas contracta censetur inter, Dominum, & Colonum. c. 70. 1.
 Solvendi. Censuum Sodomie materia tractatur. c. 462. 25.
 Pius contra Seditionem, proinde Crimine, non potest iudicare. c. 45. 1. 13.
 Vacuus actus. Sodomitici sufficit pro infingenda penna contra Clericum. Sodomitum. c. 462. 25.
 Conventus. quod requiritur multipliciter actum. c. 462. 24.
 Sodomitici. In Conventibus Minus. Vid. Minor.
 Solutio. Coniuncta solutioni est facilius solvendi in Debitore. c. 134. 10.
 Item postiores solutiones, & alia de quibus, ibid.
 Sort. Ad cognoscenda occulta est illigata, & superfluitas. c. 134. 1.
 De Solutioe tractatus, remittit. c. 134. 14.
 De Solutioe Divagationem tractatus. c. 134. 5.
 Divagationem per fortis materiam. c. 134. 4.
 Electio per sortem in Officiis secularibus, permittitur. c. 134. 10.
 Secus in materia Ecclesiastica. Vid. ibi. & cum allegationi.
 Et quid si praesentia debitor haberet curam gratificationem. c. 134. 14.
 Non contra aliquid male, sed in humana dubietate Divinum indicat voluntatem. c. 134. 4.
 Specus. Specus collectio non potest prohiberi, & quare. c. 134. 5.
 M. in hoc concurrens Confessione. c. 134. 6.
 Spolium. Causa procedens in materia spoliarum sub praetextu Meretricis, vel Inbonellae, & quare. c. 610. 86.
 Sub Spolio Meretricum favore Monasterii. Coherere argum. comprehendit bona aquaria, tam ex turpi quibus quam ex quocunque alio titulo, & cum legum Monumentum. c. 607. 11. & cum allegationi.
 Spoliatus. Contrahens successore cum duabus Puellis tenetur propter Spolia solvere redire etiam secundum voluntatem. c. 610. 101.
 Interdum iuramento firmata servit, quare Ecclesia non semper praestit compellat. c. 609. 46. 2.
 Iusta Causa est iusta. Spolia filiorum, ob infidelitatem exius, secularia, alioque mala, quae in iniquitatis, vel indignis Neptis cum Patre dicitur esse soluta. c. 607. 2. cum allegationi. ad 101.
 Iusta est iustitia Spoliatorum ex Indignatione Patrum, & tunc privantur Haereticis. c. 608. 1. cum allegationi. ad 131.
 Obligatio circa Spolia iurata de Statu. c. 608. 2. cum allegationi. ad 140.
 Obligatio quae oritur ex Spoliis iudicium in foro interiori, quoniam exteriori. c. 608. 1. cum allegationi. ad 140.
 Per Puellam remissionem fortis a Nobili, ac dicitur Adolescente tenetur, vel iuramentum copiae copiam tractat ari valent. c. 610. 101. ad 107.
 Sive nuda sive iurata super infingit Nuptia nisi Patremibus non obligant, ex c. cum non fore Theologorum, & Canoniarum tenetur. c. 608. 1. cum allegationi. ad 177.
 Alio Vid. in Verbo Matrimonium.
 Sportus. Episcopus iudicem tantum Baro potest recipere Sportus. c. 134. 2.
 Interdum debetur iudici quando pronunciat prout in Cedula, vel habuit terminum prolatum, vel decrevit vel infra tres solvens, iura Regum & iudicis, licet non tulerit sententiam. c. 134. 15. Ampli. cum allegationi. 16.
 Modestas vero Sportus: quando Causa fuit iustissima usque ad sententiam excludit. c. 134. 15.
 Et quando sit iure concessa, & possit fieri plures a iurisdictione, sed non sit ius terminum ad compositionem in causa, debentur pro rata temporis & laboris. c. 134. 19.
 Index exigit Sportus ultra taxam consuetam in Syndicato ad retributionem. c. 134. 21. Ampli. cum allegationi. 16.
 Iudici Ordinatio non habetur provisionem a Principe, nec a Publico debetur a iurisdictione. c. 134. 15.
 Iura Constitutionum Magistrate in causa iuramentum plures quantitates comprehendit ad diversos spectantes, qualiter debeantur. c. 134. 15.
 Muta Sportularum remittit. c. 134. 21.
 Non debetur si post modum laborem iudici Debitor solvere. c. 134. 21.
 Non solvitur in Causis Monasterii Conventuarum Urbis. Vid. Monasterium Conventuarum.
 Alio Vid. in Verbo Propria.
 raturum. Bonorum lib. de Dot. restit. quid disponat. c. 134. 6. & cum allegationi. 11.
 Communis iura iudicia iurata condone non possunt abique Patre, sed Superioris licentia. c. 134. 6.
 Consequatilis censetur Agnationem quando non vocat, nisi fratrem quodammodo, vel ex Patre tantum. c. 134. 21.
 De iure Dotis favore Viri non potest conferri odium, cum abdicantur Homines ad facilius le matrimonium copulandum. c. 134. 1.
 Differt quod Familia debet esse contenta Dotum ab Agnationibus confusuram, valet. c. 134. 7.
 Dispositio Statuti quando est dubia, attenditur Ius commune. c. 134. 15.

Dispositio Statuti quando est dubia, attenditur Ius commune. c. 134. 15.
 Exclutur Familiae doctas a Parentibus censetur agnere ab hereditate Patris, & Alcentum malisolum, item auctem Maris, & Lineae maiorem. c. 134. 1.
 Exclutur Familiam hodie comprehendit bona existentia extra territorium Sarcenum. c. 134. 7.
 Exclutur Familiam propter Mulculos pro Conservatione Agnationis est auctem, & rationem, & quare. c. 134. 1.
 Exclutur Familiam propter Mulculos valet, si licet confirmatum in forma communis. c. 134. 6.
 Contrarium si licet exclusivum Familiam Proximiorum propter Familiam proximiorum. c. 134. 5.
 Latus ex dispositione Confusionis Sacrae Innocentii XI. c. 134. 6.
 Executivus proceci procedi vigore Statuti Exteri, quando Causa in prima Instancia introducta fuit in Partibus. c. 134. 4.
 Favere. Adhibet sunt in condendis facibus celeberrima Iuriconsulti. c. 134. 1.
 Vigore dispositionis Statuti Favere Rubrica 17. lib. 1. Clerici de agnatione succedere, sed tenentur conservare portionem ibi obtentam in successione favore Agnati proximiores. c. 134. 1.
 Favendum concupiscit conservationem Agnationis. c. 134. 1.
 Favendum excludit proximiores Familiam propter Mulculos existeret ultra quatuor gradum. c. 134. 1.
 Mare ab incerto desinit, ex dispositione Statuti Favere non succedere. c. 134. 1.
 Non iuramentum dispoit Statuti Favens, quando non concurrit iudicio Personarum, & bonorum. c. 134. 1. Vid. ibi.
 Incomparabile quando dicitur cum Episcopo. c. 134. 1.
 Famulae communi derogare potest circa legitimam aliquam debitam Famulae, pro conservatore Agnationis. c. 134. 10.
 Falsitas dispoit circa Funeralia & Velis loquens an & quando valet. c. 134. 1.
 Latorum dispoit in matrimonio Filiis familiaris requiri consensum Patris ad illius validitatem, non valet. c. 134. 7.
 Latorum impoitionem parum Philosophia nuberi indigna vel Filia nuberi indigna, saltem quod parum. c. 134. 7.
 Alio Vid. Verbo Matrimonium vel Matrimonium.
 Latorum Statuta non legant Ecclesiasticos. c. 134. 3. & 3. Vid. ibi.
 Mandata Instruendum executioni mandari contra Debitorem non debentur habet locum contra illius heredes. c. 134. 1.
 Non iuramentum tenent. c. 134. 1.
 Mercatorum Urbis Vid. Mercator.
 Prohibens legare prohibere censetur fideicommittere. c. 608. 49.
 Prohibens Mulieri testari nisi ad favorem filiorum, si filiorum de omnibus bonis, vel de tota hereditate, reddiderit aliam inmodicam & meram Utilitatem sua Vera charitate. c. 608. 44.
 Regulat controversias circa funera ad illi Urbis. c. 134. 10.
 Tendens ad conservationem Agnationis est favorabile, licet praestit Multrum odium quodammodo concurrens. c. 134. 15.
 Et ad deprecandum an odiosum fit, vel favorabile, attenditur principium, & ratio. c. 134. 15.
 Stratus. est diffici Instruendum. c. 134. 1.
 Strata. differt a via. c. 134. 1.
 Strata. Debetur facilius Ecclesiae sed Episcopo, vel Parocho, quam Baroni, & quare. c. 134. 1.
 Debetur vel in signum obsequii erga superiores, vel in supplementum alioquin. c. 134. 1.
 Ut debeatur proderet ex circumstantiis, de quibus a. 71. 4.
 Depositionum Incursum Monachum abusus quoad streum laeni reprobat. c. 134. 14.
 Mandatum in exactione streum facilius debetur Ecclesiae, sed Episcopo, sed Parocho, quam Baroni. c. 134. 1.
 Quae solvitur Principi, sed Baroni, Ecclesiae seu Episcopo, remittit. c. 134. 1.
 Serene. Desuper, & cogi potest ad solutionem, quando concurrens praestitum iuramentum. c. 134. 1.
 Serene quando, quare, & a quibus introducta fuerit. c. 134. 1.
 Stud. Reliquae superfluitas Gentium. c. 134. 1.
 Studium. Filium in istud matutineret, an Pater tenetur. c. 134. 1.
 Supremum. Vid. Aliphan.
 Supremum. est delectum gravissimum. c. 461. 15.
 Supri nomen, & Supraior pars de Iure Casario, remittit. c. 608. 21. & sequi.
 Defforator non tenetur habere Defforator, quando est indignus, vel iniquus Nuptes timeatur Scandalum, vel malis exitus, vel grave damnum ratione Patrum, & familia. c. 608. 21. ad 108. & cum allegationi. 110.
 Et praeterea confutatur damnum Patrum, & Prosequendum in Inimicis Nuptis. c. 608. 2. ad 108. & cum allegationi. 110.
 Iudex pro delecto Supri non potest procedere ex Officio, sed requiritur quodam Patris, vel Maris, vel aliorum de quibus ibi. c. 608. 1.
 Latus in Supra violento. c. 461. 16.
 Nuptis damnum super Seductorem, & corruptum iurati Vere Ecclesiae Disciplinam. c. 608. 2. ad 114.
 Supra violento remanet Virgo. c. 461. 18.
 Supraior Virginitatis compellitur aut nubere aut docere. c. 608. 15.

Cum in rebus eisdem accusati de Scrup. 1. 461. 18.
 Suprum punitur pama extraordinaria. 1. 461. 17.
 Supraque an & quando tenetur Supraque ducere in uxorem,
 vel non. 1. 461. 17.
 Virgo inferiori conditione ex Scrup. etiam sub sp. nuptiarum
 admittit, non acquirit: sed, obestit virtute laudat. & Re-
 ligionis. 1. 477. a. 319. ad 324.
 Substitutio. Qui testari non potest, substituere nec potest. 1.
 406. 47.
 Substitutio occidit Testatorem, an & quando confitetur exclu-
 sit & hedeomissio cum suis descendit. 1. 417. 3.
 Substitutus per hedeomissum succedit Testatori, non gravato.
 1. 407. 40.
 Successio. Interpretationes varie. Constitutiones Innocentii XI,
 super Successione confitenti. 1. 314. 2.
 Successum. Dare an possit Consequenti. & Affines Consequen-
 tes & Affinitus in Consilio, & alia Sessionibus Verifica-
 tibus. 1. 18. 4.
 Supplex. Appellatione Supplexum que veniat. 1. 119. 1.
 Executio fieri non potest Super Supplexibus ad usum quodam-
 nam. 1. 199. 1. Decl. m. 1.
 Superchiarus. Inultum cum Superchiaris potest fugere absque
 ignominia. 1. 405. 1.
 Superstitio. Abiuratio pro qua Superstitio imposita. 1. 25. 2.
 Superstitus. Cum Causa suspecta potest allegari omnes et quare
 digneque confitenti. 1. 314. 2.
 Suscipio. Quoties implet ipso facto, monito non requi-
 ritur. 1. 124. 8. Vid. Excommunicatio.
 Seniores. In die festo Vendere possunt in eorum Tabernis, nec
 non in Nundis, & Mercatis, Calceos Restitui. 1. 319. 8.
 Silva. Cedes que decur vel non. 1. 11. 1.
 Cedes ut confitetur que reponitur. 1. 116. 1.
 Inclosure facta Sylve in pradium Domini, pretium exinde
 retractum, & divestimentum factum spectat ad usum Domi-
 nium. 1. 23. 1.
 Syndicus. Iudices & Magistratus de solo dolo, & barataria, &
 exactionibus Syndicatum. 1. 66. 4.
 Magistratum unus est, & necessarius. 1. 66. 1.
 Monitoriales cedunt non sunt promulgandi pro emendis pro-
 hibitionibus eorum Officiales. 1. 66. 7.
 Officiis quibus tenetur reddere rationem suae Villicationis. 1.
 66. 4.
 Officiis, seu Magistratus reddere non potest in loco Officii,
 durante Syndicato. 1. 66. 4. Decl. m. 1.
 Princeps dispensare non potest Officiales in Syndicato. 1. 66. 1.
 Vid. ibi.
 Syndicatorum omnes an debeant intervenire in prolatione Senten-
 tiae. 1. 66. 8.

T

TABACCARI. possunt vendere Tabacum in die festo. 1. 319. 7.
TABELLO. Tabellionum multa remittitur. 1. 124. 2.
TABERNARI. Clericus exerceat artem Tabernarii. Vid. Cy-
 riacus.
 Tabernariorum, qui Hospitio vocantur, remittitur. 1. 136. 11.
 Calumniantur denunciati in materia Simonis pata Talionis con-
 trect. 1. 184. 8.
 Inscriptio sub pata Talionis facienda ab Accusatore recessit ab
 auct. 1. 184. 7.
 Obligatio ad pnam Talionis ex legis dispositione subintelligi-
 tur, quomvis expresse non fiat calumnio Accusatore. 1.
 184. 6.
TEGLUL. Super Tegula Domus executio fieri non potest. 1.
 199. 1.
TEMPUS. Damni illati inficiendum est in estimatione facien-
 da. Vid. Deprecium.
TERMINI. Concedendi, & servandi in Iudicio Excommunicati-
 onum. Vid. Excommunicatio.
TERMINUS. pro limite. Terminorum materiam tractantes,
 remittitur. 1. 14. 4.
 Alia Vid. in Verbo Limites.
TESTATORUM. Testamenta destinata pro pascuis. Vid. Pas-
 cuus.
TESTAMENTUM. Excommunicati conditum ante denuncia-
 tionem valet. 1. 391. 26.
 Falsifamilias nuptiae. Vid. Falsifamilias.
 Falsifamilia. Vid. Falsifamilias. vers. Testamentum, & vers.
 Falsitas.
 Inter liberos. In Testamento privilegio patet liberos non po-
 test substitui extraneo. 1. 404. 21.
 Mercenarii. Vid. Mercenarii.
 Testandi facultas permittit inter liberos in nuptiis solemniter scriptura-
 re, operatur quoad ipsos, sed non quoad hedeomissum, que
 concessum favorem alium. 1. 406. 46.
 Testum potest excludere potest in casu decessu Heredis. 1. 399. 3.
 Vid. Confessio, Fides.
 Voluntas Testatorum derogatur. Vid. Derogatio, Dispensatio,
 Dispensatio, Testatur.
TESTES. non examinati formantur cum interrogatoriis non
 probant. 1. 407. 12.
 Producent, an & quando tenentur declarare an velit habere pro
 bono, veris &c. 1. 410. 1.
 Testum examen in processu excommunicationis. Vid. Excom-
 municationis.
TEXERA. Panes Vid. Pilor.
TEXTUS. in specie. Cap. inter opera de Sponsa declaratur. 1.
 441. 124. & 169.

Reliqua Vid. Leges in specie.
THEOLOGIA; THEOLOGUS. Sine Theologia Canonum
 scripturae quales. 1. 404. 144.
 Canonica Theologia Ecclesie Cathedralis Faventie Klesio Vid.
 Ca. ordinar.
TORRE. An possit lada desistere a Torru decretata, ad
 hoc ut deus condonetur in penam extraordinariam, & quid
 in Vigilia decreti per decem horas, an possit cessare per tem-
 pus de quarantia homin. 1. 470. 7.
 De Torru Torru, & Testatur inferenda. 1. 404. 6.
TOTIVS. Di. 10. Vid. Dignus.
TRADES. Super Tradibus, Domus executio non potest. 1. 199.
 1. De 1. hom. 1.
TRANSVERSIO. Docet ad Heredes. Vid. Dignus.
TRANSVERSALIS. Appellatione Transversalium continetur
 Mater & Avia. 1. 219. 30.
TRIBUNAL. Rev. Camer. Vid. Camera Apostolica, Clerici
 Rev. Camera.
 Tribunal dicitur quod situm est in Urbe, licet subditi sine extra
 Urben. 1. 119. 19.
TRIBUTA. & Gabelle exiguntur ratione onerum que Prin-
 ceps solvit. 1. 211. 4.
 Et Vagabundi quare solvantur Principibus. 1. 487. 4.
TVRBA. Super. Pro curbanis 20. possit condici, & Crimi-
 nator. 1. 124. 6.
 Ad quem etiam sufficit violentia inquisitiva. 1. 17. 7.
TVSCVLVM. Præfatus & Palatus est Gubernator Tusculi, &
 exerceat suam Jurisdictionem in Urbe. 1. 121. 15.
 Recurrunt ad eo in Causis Criminibus ad Sac. Consilium. 1.
 111. 33.
TVTIVS. tenetur adione tutelæ dando familiæ vium vetus Ka-
 lender Novembri, cum possit dare novum. 1. 191. 4.
TYPOGRAPHI. An exerceat possint eorum artem in diebus
 festis. 1. 120. 20.

V

VAGABUNDI. Et Otiosi habent prafompeionem contra se,
 & excludendi sunt. 1. 480. 1. Lini. mura.
 Plurimum Vagabundi, tunc per totum Urbem, quum per se
 ipsos possint obligare eorum Personam ad actum, & obligatio,
 etiam si Mare facta tener. 1. 480. 1.
 Vagabundorum, Barborum, Zingarorum, & Ceterorum ma-
 teriam tractantes, remittitur. 1. 480. 3.
VECTIGAL. Vid. Tributa.
VENATIO. A Domino in proprio fundo indirecte prohiberi
 potest, impediendo ingressum in eius fundo. 1. 104. 2.
 Ampl. 2. possit licet amica manu cessare. 1. 104. 2.
 Buro prohibere potest venationem in certis anni temporibus. 1.
 104. 6.
 Et prohibere ab ipso facta ex iusta Causa sustineri. 1. 104. 5.
 Proinde etiam prohibere venationem circa certam speciem Ani-
 malium Nobilium. 1. 104. 2.
 Item si prohibere restringeretur ad locum sibi electum recreatio-
 nis causa. 1. 104. 8.
 Edictum Baroni circa prohibitionem venationis non compre-
 hendit Ecclesiasticos. 1. 104. 2.
 De iure Naturæ, & Gentium est permittit. 1. 104. 1.
 Ius prohibendi Venationem inter regalias Principis recessit. 1.
 104. 4.
 Maxime Venationis tradentes, remittitur. 1. 104. 9.
VENEDICTIO. Baroni non quibus pata salis concedit. 1. 411. 1.
 Et qui Emptorum tunc præferatur. Vid. Emptor, Venatio in specie.
 Verbum præsumit appositum in Edicto, Bannimento seu Con-
 stitutione requirit dolum & malitiam, ut qui possit puniri. 1.
 104. 1.
 Verba ista in munita in pata accepit importare veram, &
 realem numerationem pecunie. 1. 199. 11.
VESTES. & localis Sponsa transmissa per Sponsam, an &
 quando censetur donata. 1. 249. 9.
 Lugubres Utens, & familiar. Vid. Funus.
 Vires. Edictum non novum excludit, nisi verus reformari potest,
 quando via rediretur decessu. 1. 391. 2.
 Via impeditur de destructa, an & quando transiri possit per fun-
 dum. 1. 100. 1.
 Privata dicitur, que a privato initium habet, & desinit in priva-
 tum. 1. 160. 1.
 Publica constituitur pro distantia 10. passuum in materia Lim-
 nuntiarum Ecclesiasticarum. 1. 116. 6.
 Publica quomodo dicitur. 1. 119. 2.
 Publica reparetur ex indigebatibus Confinibus. 1. 199. 1.
 Super Via publica edificare nemo potest absque licentia Prin-
 cipis, vel Magistratus. 1. 164. 1.
 Ius nec tam lateat, angustiare, mutare, occupare, etiam in
 minima parte, summa.
 Index demolire potest propria auctoritate quicquid factum est
 in via publica. 1. 164. 6.
 Sponsa dicitur a Via. 1. 164. 1.
 Ufus viae publicæ non potest impediri, nec in ea quicquam in-
 ponere. 1. 191. 1.
 Lim. respectu Dominorum, & sequo se extendit filicidium.
 Domus. 1. 191. 2.
 Vix publica Urbis, seu non Consulares non sunt de regalibus
 sed possunt ad Civitatem. 1. 164. 1.
 Cura Viarum publicarum spectat ad Magistrum viarum. 1. 164. 2.
 A Sequentibus, seu Decretis Cardinalis Camerarii, seu eius Audi-
 toris.

noie, & Magisterium Viarum, Appellatio nominabitur per Tribunal Causarum Prebendi Viarum. 4. 175. 5.
Mitio, seu reparatio Viarum publicarum respicit Principes, & Republicam Majestatem. 4. 175. 2.
Omnes tenentur ad reparacionem Viarum, & spemum, non obstant quacunque exemptione, & quart. 4. 169. 4.
Priores, & conventus tenentur pro reparacione Viarum. 4. 169. 5.
Vicini tenentur ad reparacionem Vix pro Convivio, qui non est solvendo. 4. 164. 2.
Et solvendo pro eo preteritur pro rata. 4. 164. 3.
Via Vicinalis quae dicitur. 4. 164. 6.
Via Vicinalis privatae sunt parochiarum inibi perdia possidentium. 4. 164. 7.
VIA EXECUTIVA, An competat vigore Instrumenti Dotalis. Vid. 102.
VIATICUM, Non debentur Iudici fabricari processum in suo territorio, 4. 109. 12. Decl. ut n. 49.
Non possit exister Commendatus, sed Transmissus ab Episcopo per suam Diocesim pro fabricacione Processus. 4. 109. 10. Lim. n. 31. 31. 35. & 16.
Sed Solum Cibaria, & Vestimenta Equorum. 4. 109. 31. & 14.
VICESGERENS VRBS cognoscit. Causa Moxallens Conventionem. Vid. Magistratum Conventuum.
VICINI, Concurrere debent ad expurgacionem fornicationis adiacentium eorum bonis. 4. 164. 1. Vid. 102.
Tenentur ad reparacionem Vix pro Convivio. Vid. 102.
VICTORIAE, Gualt. lauder. 4. 109. 8.
VICTORIAE, Vxoribus quae competat. Vid. 102.
VILLA, Tenetur pro facinorosis factis in ea. 4. 164. 12.
VINDICTA, Vindictam sanguine non debet Princeps cepit eam maleficeret. 4. 164. 2.
VINEA, Deterior facta presumitur post lippum longi temporis. 4. 164. 4.
VINEARUM, Domini particulares non possunt collectari pro sibi. Item Custodem. 4. 164. 12. Lim. 11.
VINVM, Novum alienationem Menor solent inducere. 4. 164. 3. Novum non dicitur si incipit bibi die prima Novembris. 4. 164. 4.
Tutor, & tutor datus dante Familia viam verum Kallid. Novembris, cum possit dare novum. 4. 164. 5.
VIOLENTIA, dicitur commissa, quando Grege ad Pastorem immittitur. 4. 164. 9.
Inquietantia sit gravis sine remissis. 4. 164. 9.
Inquietantia sufficit ad actionem agendi pro turbativa. 4. 164. 7.
VIR, Erga Vxorem quomodo se gerere debeat. Vid. Vxor, Erga Virum.
VIRI, qui uxoris Subduntur deridendi sunt. 4. 164. 11.
VITA, Inopudica, & inhoneſta, Vid. Moxallens.

Universitas, Privilegium Universitati competens, per acquisitionem particularium Civium non amittitur. 4. 102. 11.
Verificatio, Collegiorum, & Communitationis nuncupatione non comprehenditur Ecclesiastica, de quibus in Constitutione non habet facta specialis mentio. 4. 102. 2.
Volentes, qui ad Dominum redire solent non sunt occupantis. 4. 102. 10.
VOLUNTAS, Derogatio, & Commutatio Voluntatis Testatoria. Vid. Derogatio, Dispositio.
VRHANVS VIII. Archivum in Vrbe erecti ab eo Vrbem nuncupatum. 4. 147. 11.
VSVARIUM, Morti solent ut Animalia bruta, & aliquando à Denariis publice rapiti sunt. 4. 146. 1.
VSVS, Vix publice non potest impediri. Vid. Via.
VSVSFRUCTVS, Inhoneſtitas ad effectum privationis Vusufructus probatur Praesumptionibus, & Conjectura. 4. 107. 12. & n. 42.
Bonorum simplici lictor commisso Subditorum transit in Fiscum durante via gravata deliquit. 4. 100. 11.
Vxor, Efficitur una Caro, & unus Corpus cum Viro, & fornicatorum Viri. 4. 164. 10.
Erga Virum, & Vir erga Vxorem quomodo se gerere debent. 4. 164. 11.
Trans in domicilium Viri, & ejus Scauto, & Foro remanet subiecta. 4. 164. 8. Decl. n. 10.
Vel Maritus datus executoribus localia seu Vestes pro debito Mariti, & Filiis respectivè, potest agere pro restitutione. 4. 164. 1.
Vid. n. 4.
Vergentiam Viri ad inopiam non tenetur probare pro assecuratione sua Domus, vel sacre excusatione, quando excipit per modum retentionis. 4. 164. 4.
Vxor obligatio pro Viro, remissivè. 4. 164. 2.
Vxor Vestes lugubres. Vid. 102.
Vxor Vxor ob mortem Viri intra annum luctus, an & quomodo Vestes, & Rheia debeantur. 4. 117. 18.
Vxor (sub) & parere debeant porum Viris. 4. 164. 12.
Vxoribus Viri qui subduntur deridendi sunt. 4. 164. 11.

Z

ZAVLI, Advocati Thomae nuncio. 4. 164. 7.
Zingar An possint interrogari de bonis, vel mala fortuna, & an contra eos procedi possit per loquutores, vel sine tolerandi, remissivè. 4. 164. 9.
Carolus V. à Germania Zingaros exilavit. 4. 180. 4.
Et Ferdinandus ab Hispania, ibid.
Sic loquutores procedere possunt contra Zingaros. 4. 180. 1.
Zingarorum materiam, & multa in praesentia frequentia, remissivè. 4. 180. 3.

I N D I C E

M A T E R I A R U M

Que in Appendice continentur,

Preter nomine Civitatis Faventie DD. Cardinalium Alido-
so Episcopo Papen-Romandiolæ Ide Lateri Legato, ac
Antonio Archiepiscopo Pysentino Camera Apostolice Audientie
Generali, & Consiliario Apostolico portæ uni cum
relicto, & concessionibus favorabilibus. pag. 2.
Privilegia, Indulta, & Concessionis factæ per Leonem X. Ci-
vitati Faventie. pag. 6.
Privilegia, Indulta, & Concessionis factæ per Paulum III.
Civitati Faventie. pag. 9.
Confirmatio Statutorum, Privilegiorum, Decretorum, Refor-
mationum, Taxarum &c. facta per Innocentium XI. p. 12.
Decretum Cardinalis Sforze circa numerum Priorum, Con-
siliariorum, & aliorum extraneorum. pag. 17.
Decretum R. P. D. Giovanni Viliatoris Apostolici circa super-
endum DD. Anzianorum. pag. 12.
Capitula, Ordinationes, & Privilegia Magistratus Civitatis ho-
minum Pachetorum. pag. 13.
Capitula, & Concessionis inter Civitatem Faventiam, & Caltrum
Rufini. pag. 14.
Constitutio R. P. D. Magalotti super Salariis Officialium Pro-
vincie Romandiolæ, & eorum officio cum Reformationibus
pag. 19.
Confirmatio concordie inter super collatione Canoniarum
Benehcorum, & Cappellanarum competitis Capitulo Ci-
vitatis Faventie. pag. 23.
Capitula Nundinarum Faventie. ff. cum seqq.
Ordinationes, & Capitula observanda ab Officialibus Massa-
rie. pag. 64.
Capitula observanda à Conduttore Cabbelle. pag. 65.
Capitula Medici Chirurgi. pag. 66.
Taxa mercedis Plasterariorum, sed Nunciorum. pag. 70.
Ordinationes, & Decreta Cardinali Cybo Legati. pag. 71.
Capitula Officiali Gracie, & Graciorum. pag. 76.
Edictum super mutatione, & valore monetarum in Provincia
Romandiolæ. pag. 95.
Taxa, seu Regule pro reductione librarum, & scuto-

rum monetæ veteris Romandiolæ ad scuta currentis monæ-
tæ. pag. 97.
Ordinationes, & Constitutiones Cardinalis Borromei Legati. pag. 101.
Ordinationes, & Decreta Cardinalis de Aquaviva Legati. pag. 107.
Taxa mercedis Notariorum. pag. 108.
Taxa mercedis Tubacorum. pag. 109.
Taxa mercedis Prosectorum. pag. 109.
Taxa circa Officium Mallaræ. pag. 109.
Constitutiones Cardinalis Cabrigillis Legati. pag. 109.
Capitula Amone Faventie confirmata à Cardinali Raggio Le-
gato. pag. 111.
Epistola Cardinalis Antonii Barberini super venditione frumentæ
Ecclesiasticorum. pag. 116.
Taxa mercedis Extensorum. pag. 116.
Capitula super danno dato confirmata à Congregatione Boni
Regimini. pag. 116.
Reluctio Congregationis Immunitatis Ecclesiasticæ favore.
Cardinalis Rollii Episcopi favorati circa exercitum ejus
Iurisdictionis ordinari in omnibus Terris, & Locis sine Dis-
cessu in Ducatu Ferrarie ordinis. pag. 124.
Ordinationes observandæ à Commendatariis Cavalcaribus in
exactione onerum Cameralium contra Communitates Status
Ecclesiastici. pag. 124.
Erechio Montis frumentarii facta in Civitate Reatis opera Pa-
trici Andree de Faventia Ordin. Observ. pag. 130.
Capitula circa erectionem Montis frumentarii pro beneficio
Civiterum. pag. 133.
Decisiones Sac. Rote Romanæ in Causa Faventina Fidescomiti
super distractionibus. pag. 134. cum seqq.
Formula Locatarum Terrarum per Asochum privatam. 134.
Dispositio tres D. Advocati Viriata in Causa Romana solu-
tionis studium locorum Montium. pag. 141. cum seqq.
Motus processu Innocentii XI. super Provisionibus Ordina-
tionibus, & Taxis pro Administratione Locorum Montium
pag. 170. cum seqq.

F I N I S,

REIMPRIMATUR

Si videbitur Reverendis, Sacri Palatii Apostolici.

N. Baccarius Episcop. Bojanen. Vicegerens.

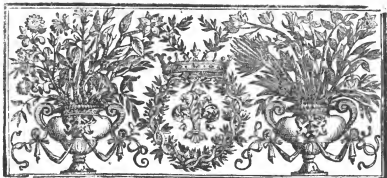

IMPRIMATUR.

Fr. Gregorius Selleri Ordinis Prædicatorum; Sacri
Palatii Apostolici Magister:

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
1207 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
1207 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637

APPENDIX

Continens Privilegia, Reformationes, Decreta &c.

Tam Civitatem Faventiae, quàm
Provinciam Romandiolæ

CONCERNENTIA.

Preces nomine Civitatis Faventiae DD. Cardinali Alidosio Episcopo Papim. Romandiolæ de Latere Legato, ac Antonio Archiepiscopo Syontino Camere Apostolicae Auditori Generali, Et Commissario Apostolico porrectæ und cum rescriptis, & concessionibus favorabilibus.

N nomine Sanctæ, & individuae Trinitatis Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, & ad ipsius laudem, & honorem, ejusque Alme Genitricis Gloriosæ Virginis Mariæ, ac Beatorum,

Apostolorum Petri, & Pauli, ac Beatorum Confessorum Sancti Apollinaris, & Terentii Patronorum Magnificæ Civitatis, & Communitatis Faventiae, ac omnium Sanctorum Cælestis Curie Triumphantis, & ad gloriam, & honorem, & pacificum, & tranquillum Statum S. R. E. & maximi in præsentiarum Pontificis ipsius Romanæ Ecclesiæ Julii II.; quem dignetur Omnipotens Deus suos dirigere gressus feliciter ad salutem Animarum, & ad pacem, & ad quietem omnium Locorum, & Terrarum, & Subditorum ipsius S. Sedis, & Romano Pontifici, sub cujus Pontificatu Faventina Civitas restituta est Impe-

Tom. II.

rio præfati Summi Pontificis, & in gremium S. R. E. redita; necnon ad pacem, gaudium, & exultationem ipsius Civitatis Faventiæ, & ad perpetuam quietem ipsius, & suorum Incolarum, ejusque Comitatus, & Districtus. Amen.

IN Primis Quod præfatus Summus Pontifex dignetur amplecti in visceribus Christi, & præcipuæ dilectionis ipsam Civitatem Faventinam S. Sedi fidelissimam, & devotissimam tamquam præfate Sedis peculiarem Civitatem, eam cum toto Populo, & Clero, & omnibus Locis Ecclesiasticis largiter absolvendo, & liberando ab omnibus interdictionibus, excommunicationibus, & aliis censuris Ecclesiasticis a præfata Sede, aut ejus Legatis, aut Commisariis quacumque ratione, vel causa in præterito emanatis contra eandem Civitatem, Populum, Clerum, & Loca prædicta, & liberaliter remittendo omnem, & quacumque injuriam, vel offensam, aut indignationem, quibus præfata Civitas, Populus, aut aliqua particularis persona incurrisent adversus ipsam Sedem quacumque ratione.

Concedimus exceptis illis, qui postquam Civitas rediit ad devotionem Apostolicæ Sedis defecerunt, aut mandatis Apostolicis non paruerunt.

A

2. Item

2. Item quod cum quoddam Monasterium dictæ Civitatis nuncupatum S. Mariæ foris Portam semper fuit in summa devotione ipsius Civitatis, & Populi, fuitque à pluribus annis in commendatione collatum, & Civitas ipsa summo per optaverit, & oportet reduci ad Observantiam Monasticam supplicatur quatenus Summus Pontifex dignetur, quandocunque d. Monasterii per mortem, vel renuntiam vacatio contigerit, conferri debeat alicui Religioni Monasticæ observatione Regulæ degenti, aut Regularibus Canonici de Observantia.

Concedimus quod reformetur ad Ordinem S. Benedicti de Observantia.

3. Item cum Templum, & Cathedralis Ecclesia sub vocabulo Principum Apostolorum Petri, & Pauli sit imperfectum ex fabrica à pluribus annis inchoata, & Civitas ipsa ipsius perfectionem ad honorem Dei, & Sanctissimorum Apostolorum, & ipsius Civitatis desideret, supplicatur quod Summus Pontifex concedere dignetur præfatæ Ecclesiæ Plenariam Indulgentiam, cum potestate absolvendi à casibus etiam reservatis Apostolicæ Sedi pro tribus singulis annis proximè futuris, inchoando in Dominica Palmarum, & præservando usque per totam tertiam diem Dominicæ Resurrectionis.

Concedimus ut petitur.

4. Item quod Summus Pontifex dignetur concedere quod in ipsa Civitate habeatur Monasterium Monialium Observantiæ sub regimine Fratrum Minorum Observantiæ, quod à multo jam tempore fuit desideratum ab ipsa Civitate.

Concedimus sine præjudicio aliorum Monasteriorum.

5. Item quod concedatur Hospitali Magno nuncupato la Casa di Dio una ex possessionibus quondam Dominorum de Manfredis, videlicet illa, quam laborat Franciscus Malandra in subsidium pauperum infirmorum, & infantium expositorum.

Concedimus sine præjudicio tertii.

6. Item quod bona quædam immobilia quondam D. Astoris de Manfredis applicata Sacro Monti Pietatis Faventiæ, sint ejusdem Montis, eorumque concessio, & acquisitio confirmetur.

Concedimus, & confirmamus ut petitur.

7. Item quod Beneficia Ecclesiastica in Episcopatu Faventino existentia in d. Civitate, ejusque Comitatu, & Districtu conferantur Hominibus originariis dictæ Communitatis cum decreto irritante, quod aliis

conferri non possint, præsertim non excedentia valorem 60. ducat.

Concedimus reservata potestate Pontificis.

8. Item quod omnia Statuta, Reformationes, Constitutiones, Decreta, & Ordinationes d. Civitatis inserta in volumine Statutorum dictæ Civitatis confirmetur, & inviolabiliter observentur, dummodo libertati Ecclesiasticæ non contraveniant.

Concedimus, & confirmamus.

9. Item quod Reformatio quædam, & seu Provisio, vel Statutum factum super Parentelis de non offendendo insimul de injuriis, & offensis de anno 1501. sub die 21. Martii, & rogatum per Ser Bartholomæum Taurellum Tabellionem Faventinum, & Cancellarium dictæ Communitatis insertum in dicto volumine sit confirmata, & in perpetuum inviolabiliter observata, & executioni mandata.

Concedimus, & confirmamus ut petitur.

10. Item quod Officium Magnificorum Antianorum dictæ Civitatis, & Generale Consilium ejusdem cum omnibus suis juri-bus, prærogativis, & honorantiis, & cum Palatio Potestatis, & Populi cum suis apothecis, & omnibus aliis bonis dictæ Communitatis remaneat salva, & illæsa ipsi Communitati, ac conserventur omnimodè, reservata tamen habitatione Gubernatoris, five Locumtenentis in ea parte Palatii, quæ sibi magis placuerit, & in locum decedentium de officio Antianatus, & Generalis Consilii, vel quomodolibet vacantium, successores in Antianatu, & Concilio nominentur, & eligantur per d. Generale Consilium congregandum de consensu, & auctoritate Gubernatoris, vel Locumtenentis pro tempore, qui in omnibus eorum Consiliis intervenire debeat, & aliter Decreta nullius sint roboris, vel momenti, ac irrita sint penitus, & inania, ita tamen, quod eo requisito, & nolente interesse gesta per Consilium teneant, & valeant. Et quod officium Antianorum habeat dignitates, & præminentias, quas habent alii Antiani aliarum Civitatum libertatis Ecclesiasticæ; Et ipsa Civitas fruatur, & potiarur libertate Ecclesiastica prout aliæ Civitates S.R.E.

Concedimus ut petitur reservata proprietate Palatii Apostolicæ Sedi.

11. Item quod cognitio, & terminatio viarum, & aquarum ductus, & Fluminum, spectet ad Antianos, à quibus ad Consilium vocetur, sed à Sententia Consilii appellari non possit. *Concedimus, ut petitur.*

Con-

12. Item quod Mag. Antiani cum d. Generali Consilio absque alia confirmatione Sedis Apostolicæ possint, & valeant nova statuta, Reformationes, & Decreta condere, dummodò non sint contra Statum S. R. E. Et quod Gubernatores, & Rectores pro S. R. E. Faventia: pro tempore existentes teneantur pro eorum observatione præstare partes suas. *Concedimus ut petitur.*

13. Item quod dicta Civitas cum suo Comitatu, & Districtu, & omnibus eorundem sint perpetuo exempti, & immunes ab omnibus, & singulis Gabelis, Datis, & Gravaminibus realibus, & personalibus, in quibus, & ad quas, & quæ in temporibus præteritis quomodolibet fuissent subiecti, & obligati.

Concedimus ad decennium.

14. Item quod omnia Molendina dictæ Civitatis, & quæ fuerunt quond. Dom. de Manfredis, & Gualcheria, & omnes Possessiones, & omnia Immobilia bona, quæ fuerunt dd. Dominorum quondam de Manfredis, & per eos tenebantur unà cum Silva nominata Caldirana existente in Territorio Russii, & omnibus aliis Stabilibus bonis, & Molendinis, & Pratis Solaroli, & ubilibet existentibus in Territorio Solaroli concedantur dictæ Communitati pro beneficio, & commodo dictæ Communitatis, ut cum jubilatione, & summo gaudio recordari possit cum posteris suis felicitis acquisitionis, dationis, restitutionis, & regressionis ad S. Sedem Apostolicam, ejusque Rom. Pont.

Concedimus Molendina, & Gualcheriam, ita tamen quod habentes alia duo concurrant in expensis Cluse, & Canalis, medietatemque banorum, & Possessionum existentium in loco Aladrara; Fossuli, & Prati ad electionem ipsorum; Concedimus etiam immobilia existentia intra Faventiam, Russiam, & Granarolum, & usum fructuum Silve Calderane, ita tamen quod ex ejus fructibus provideatur expensis Palatii, & Legatorum.

15. Item quod omnes Censui, Pensiones, Affectus, & Livelli Apothecarum, quæ ut dicitur, pertinebant ad Cameram Fiscalem dictæ Civitatis, concedantur dictæ Communitati pro sustentatione onerum eis incumbentium.

Concedimus ut petitur.

16. Item quod dictæ Communitati concedatur Darium Salis, Communitatesque Vallis Hamonis, Russii, & Aureoli teneantur accipere Sal pro ipsis Communitatibus ex Salzria Faventia: prout consuevit fieri temporibus Dominorum de Manfredis, & quod

Tem. II.

non possit vendi Sal in dicta Civitate nisi tribus denariis duntaxat pro libra, ut hæcenus ab annis viginti, & ultra fieri consuevit, & quod Communitas teneatur pro ipso Salis Datio, & aliis bonis, & concessionibus, quæ habet ab Apostolica Sede in recognitionem veri domini solvere Florenos mille de Camera Apostolicæ Sedi pro Censu.

Concedimus, & Censum solvi mandamus singulis tribus mensibus pro rata, incipiendo à die datæ præsentium Capitulum.

17. Item quod introitus Gabellarum, pro transitu, & conductu, & extracta consuevit forensium, & de bonis & mercationibus dictorum forensium cujuscumque conditionis concedantur dictæ Communitati.

Concedimus ut petitur.

18. Item quod Civitas Faventina non teneatur ad satisfaciendum salarium Gubernatoris, & Castellani, sed ei debeat satisfieri de dicto Censu mille Ducatorum, & si quid eis solutus supererit detur Barigello pro parte suæ provisionis.

Concedimus ut petitur.

19. Item quod omnia officia dictæ Civitatis, ejusque Comitatus, & Districtus unà cum Capitaneatu Vallis Hamonis, & Vicariatus Russii, Solaroli, Aureoli, & Granaroli, & Comestabilibus Portarum, & Castellariis dd. Locorum excepta Arce Faventina, concedantur hominibus originariis dictæ Civitatis modo, & forma, prout ord. inatum fuit per Consilium Generale dictæ Civitatis, forte, aut partito fabarum, aut imbu ratione, ut ordinabitur, & cum Saliis, Emolumentisque deputandis, & quod qui sunt in præsentiarum in aliquibus ex dictis officiis habeant finire eorum tempus, confirmatio autem dictorum officiorum fiat per Gubernatores pro tribus Juliis tantum.

Concedimus exceptis comestabilibus Porrum Civitatis, Capitaneatu Vallis Hamonis, & Castellania Brisighelle, de quibus provideatur per Legatum de Faventinis, Castellani vero, & Vicarii, Russii, Aureoli, & Granaroli de Faventinis eligantur per Consilium.

20. Item quod nominatio, & electio Potestatis Faventia: spectet ad Generale Consilium juxta Statuta, confirmatio autem ad Sedem Apostolicam, Deputatio etiam Custodiæ Carcerum spectet liberè ad officium Antianatus, prout hæcenus consuetum extitit.

Concedimus ut petitur.

21. Item quod omnes Scholæ Comitatus dictæ Civitatis Faventia: sint subiectæ, & obediennes Communitati juxta statuta, &

Scholæ Granaroli, & S. Andree Comitatus d. Civitatis habeant. in omnibus obedire Communitati, & respondere in omnibus gravaminibus realibus, & personalibus, prout aliæ Scholæ d. Comitatus absque ulla contradictione. *Concedimus ut petitur.*

22. Item quod Castrum Aureoli cum ejus toto Comitatu uniatur, & incorporetur, & concedatur Communitati Faventia, & respondere habeat, ac obedire in omnibus, prout, & sicut tenetur Schola, Fortilitium Granaroli. *Concedimus, & mandamus restitui ad possessionem, in qua erant Vicarii dicte Civitatis.*

23. Item quod omnes veri Creditores quond. D. Astorgii de Manfredis, & Ducis Valentini, & S. Marci sint satisfacti in omnibus, & secundum rectam justitiam.

Concedimus ut petitur.

24. Item quod omnes donationes, & contractus celebrati cujuscumque conditionis per qu. D. de Manfred. & per D. Franciscum olim D. Galeotti de Manfr. seu Agentes pro eis, ac etiam omnes venditiones, & contractus celebrati per Rectores Venetor. per totum mensem Apr. præsentis an. 1509. remaneant salvæ, & firmæ, & inviolabiliter observentur. *Concedimus quoad Dominos de Manfredis, & Duces Valentinum.*

25. Item quod omnes Consignationes debitorum factæ per Rectores Venetor. pro Salaris quorumcumque, Salariorum pro eorum officiis, & pro debitis contractis per d. Rectores ratæ maneant, & observentur.

Concedimus prout juris fuerit.

26. Item quod Summus Pontifex, seu Sedes Apostolica, Gubernatores, Officiales, & Rectores pro S. R. E. & Romano Pontifice quoquomodo, aut aliqua causa, vel ratione, non possint imponere Communitati, Comitatu, & Districtui ejusdem, aut particularibus personis onera, gravamina, realia, vel personalia, aut mixta, nisi primo in generali Consilio d. Communitatis fuerit partito fabarum obtentum.

Concedimus nisi ex aliqua magna, & rationabili causa Pontifici aliter visum fuerit.

27. Item quod omnes Condemnati; & qui in futuro condemnabuntur propter homicidium non possint ullo unquam tempore gratiam consequi, aut saluum conductum impetrare, vel habere perpetuum, vel temporalem personæ, ac bonorum.

Concedimus salvo auctoritate Pontificis.

28. Item quod omnes Condemnationes pecuniariæ Criminales, ac bonorum confi-

scationes quorumcumque condemnandorum pro quocunque maleficio, seu delatione armorum prohibita, aut fraudibus, & contrabandis applicentur Communitati absque ulla diminutione, aut quarti detractatione expendende in ornamentum, commodum, & utilitatem d. Communitatis arbitrio, & dispositione generalis Consilii d. Civitatis.

Concedimus de duobus tertiis, de quibus gratia fieri non possit absque consensu Gubernatoris, tertia vero sit Camera Apostolica, & quod quarta pars dd. condemnationum exigendarum detur executori, seu Barigello pro ipsius mercede posquam exorta fuerint.

29. Item quod Capitanei, & Custodes Portarum d. Civitatis, & alii Officiales ad Gabellinas deputandi, & officiales Penzæ non possint ab intrantibus, vel exeuntibus quicquam accipere etiam sponte dare volentibus à prædictis intrantibus, aut macinare volentibus, pena contrafacientibus privationis officii, & salarii unius mensis applican. pro duobus tertiis Communitati; una exactori, & reliqua parte accusatori, & restitutionis receptorum dantibus, vel qui dederint eisdem.

Concedimus ut petitur.

30. Item quod omnia bona Emphyteutica, aut livellaria quibuscunque Ecclesiis, aut etiam dicte Camere non possint cadere in Commissum, aut quomodolibet à possidentibus auferri propter non solum Canonem, vel lineam agnationis finitam, sed solum possidentes bona ipsa teneantur, & ad id cogi possint ad solutionem Censuum, & Canonis soliti. Et si in præterito aliqua bona prædicta cecidissent in Commissum debeant renovari possidentes ea soluto Canone.

Concedimus quoad præteritum, dummodò solvantur Censuum basilensis debiti infra sex menses à die requisitionis, in futurum autem steturi dispositioni juris Communis.

31. Item quod omnes homines de dicta Civitate, Comitatu, & districtu habentes bona in quibuscunque Terris, & locis subiectis S. E. pro dictis eorum Bonis habeant dumtaxat eadem Gravamina, & Collectas ordinariasolvere teneantur, prout, & sicut habent alii Incolæ dd. locorum pro bonis eorum in dictis locis existentibus, & ad nil ultra gravari possint, aut cogi. Et quod prædicti de Civitate Faventia Comitatu, & Districtu cum illis, qui de aliis locis venerunt ad habitandum in Civitate Faventia possint fructus bonorum prædictorum existentium in præfatis locis Sanctæ Matris Ecclesiæ exinde extrahere, & Faventiam conducere absque ulla solu-

solutione Datii Transitus, & extractæ.

Concedimus ut petitur.

32. Item quod Matriculæ, & statuta, & ordinamenta Mercatorum Lanæ Gentilis ob summum beneficium publicum Hominum, d. Civitatis confirmantur, & observentur, & similiter omnes aliæ Matriculæ aliarum artium observentur. *Concedimus ut petitur.*

33. Item quod nullus forensis, & qui non habitaverit continuè in d. Civitate quoquo titulo acquirere possit aliqua immobilia bona in d. Civitate, Comitatu, & Districtu, nisi priùs impetrata, & obrenta licentia à Generali Consilio d. Civitatis, pœna contrafactionibus tertiæ partis valoris bonorum acquisitionum Communitati applicanda, & nihilominus omnis acquisitio, & contractus ipsi ipso facto, & Jure sint irriti, & nulli.

Concedimus salvo auctoritate Legati, aut Gubernatoris pro tempore.

34. Item quod Causæ Civiles primæ hominum d. Civitatis, Comitatus, & Districtus primò cognoscantur, & terminentur per Judices ordinarios Locorum, & quod primæ appellationes interponende à dd Ordinariis Locorum d. Civitatis Faventis, Valle Hamonis, Ruffio, Granarolo, Solarolo, & Aureolo devolvantur, cognoscantur, & terminentur per solum Judicem Appellationum, d. Civitatis. Et qui Judex Appellationum sit, & esse debeat unus ex Doctoribus Faventinis originariis Doctoribus saltem in Jure Civili; qui Judex sit, & esse intelligatur legitimus, & competens dd. primarum appellationum, & qui Judex non possit ab aliquibus de Civitate, & Comitatu accipere aliquas Sportulas pro cognoscendo, vel judicando, sed à Forensibus, & Locis supra nominatis accipere possit denarios sex pro qualibet libra quantitatæ petitiæ, vel extinctionis rei à qualibet parte dumtaxat, & non ultra pro judicando tantum definitivè. Et habere debeat de publico Salarium consuetum, nullum aliud lucrum, vel emolumentum percipere possit de d. officio. Et idem per omnia servari debeat in causis contrabannorum, & decreti occurrentibus casibus.

Concedimus ut petitur.

35. Item quod Acta, Processus, & Sententiæ factæ per Rectores Venetorum tempore detentionis d. Civitatis ratione Jurisdictionis, & defectus Dominii non possint dici nullæ. *Concedimus ut petitur.*

36. Item quod secundæ appellationes interponendæ à præfato Judice appellationum devolvantur ad Gubernatorem, qui debeat

d. causas prout juris fuerit terminare, vel aliis delegare, ut sibi videbitur, audiendas, cognoscendas, & terminandas lure medio in d. Civitate, etsi in quarta Instantia venerit cognoscenda aliqua causa committatur alicui ex Doctoribus d. Civitatis, & qui D. Gubernator, aut ipsius Auditor de causis Civitatis, vel Comitatus non possit capere aliquas Sportulas, sed sint contenti Salario suo.

Concedimus ut petitur.

37. Item quod omnes Criminales Causæ cognosci, terminari, & decidi debeant per Mag. Potestatem Favem. ejusque Iudices, & Curiam modo, & forma dispositis à forma Statutorum, & ordinamentorum Faventiæ, nec aliter procedi, aut judicari possit, nisi prout in dd. Statutis, nec possit aliquis torqueri, nisi sit servata forma Statutorum de materia loquentium.

Concedimus salvo auctoritate Gubernatoris in casu Lesæ Majestatis, vel simili, unde scandalum oriri possit.

38. Item Faventini tanquam Fidelis. & Devotis. S. R. E. admittantur gratiosè ad omnia, & Magistratus in omnibus Terris, & Locis subditis R. E. prout alii R. E.

Concedimus ut petitur libentissimè.

39. Item quod omnes Artifices Faventini possint Laboreria eorum artium conducere ad omnia Loca, & Terras S. E. ad vendendum, & per dd. Terras, & Loca transire solutus Favem. debitis datii Locorum.

Concedimus ut petitur.

40. Item quod omnes Faventini possint libere extrahere de omnibus Terris, & Locis Rom. Eccl. subiectis omnes, & quascumque Merces, Grassias, & bona de partibus Orientis, & aliis Locis, & per vias rectas conducere, & per Mare Ravennæ absque ulla solutione datii Terræ, & Maris. *Concedimus ut petitur.*

41. Item quod si aliqua persona de Civitate Faventiæ reperiretur condemnata pecuniaria condemnatione, aut bannita quacunque ratione in Terris, & Locis S. E. intelligatur, & intelligatur absoluta, & absolutæ à prædictis condemnationibus, & bannimentis, ac si non fuissent condemnati, & banniti.

Concedimus ut petitur.

42. Item quod Exercitus Rom. Pontificis in eorum, vel in partem non habeat accedere in agrum Faventinum, nec damnum aliquod inferat Communitati, & ejus hominibus, & bonis. *Concedimus ut petitur.*

43. Item quod conferantur Eleemosynæ consuetæ Religiosis Locis de publicis introitus Civitatis, & præsertim Librarium 136.

Fra-

Fratribus S. Francisci de Observantia juxta antiquam consuetudinem.

Concedimus, & in tempore solvi mandamus.

44. Item quod Communitas Faventina cum suo Districtu, & Comitatu non sit obligata ad præstandum Stipendiariis quibuscunque Rom. Eccl. aliquas Alloggiamenta ante taxas, aut aliquas Massaricias pro eorum usu in Stipendiariis, aut transeuntibus, sed Alloggiamenta habere debeant tantum, prout per Officium Dominorum Antianorum ordinatum fuerit.

Concedimus reservatis tamen centum sexaginta Æquorum, quas solvere teneantur Communitati d. Civitatis, more aliarum Civitatum Romanicæ, concurrentibus Comitatu, & Districtu juxta consuetudinem.

45. Item quod Gubernatores, vel Locumtenentes ad regimen d. Civitatis deputati, & alii Rectores ibidem principales residentiam teneantur, & non possint concedere licentiam aliquibuscunque personis cujuscunque conditionis extrahendi Frumentum, vel alia Blada de Civitate, & Districtu Faventie, nisi cum consensu, & voluntate Dominorum Antianorum. *Concedimus ut petitur.*

46. Item quod homines Castri, & Districtus Russi teneantur solvere denarios sex bon. pro singulo sextario Grani, quod macinabunt Agentibus pro Communi Faventie, & possint exigere datum extractæ, & transitus quarumcunque rerum, bonorum, & mercantiarum à Forensibus extrahentibus extra, & per d. Territorium Russi, excepto à Faventiniis, & Districtualibus Civitatis Faventie, à quibus nihil ex causis prædictis exigere possint, & hoc pro satisfactione Castellani, Vicarii, & Comestabilis d. Castri.

Concedimus ut petitur.

47. Item quod Communitas Civitatis Faventie teneatur ejus sumptibus, vel redditibus eis concessis Palatium, & alia Loca virute presentium Capitulorum ei condonata, & assignata, reparare, & manutene, ac omnia alia onera ei incumben. subire, ferre, & sustentare. *Ita mandamus.*

48. Item quod omnes Terre, & Loca cujuscunque conditionis acquirenda, & recuperanda per Eccl. Romanam, quæ fuerunt quondam Ditionis Faven. applicentur d. Communitati Faventie. *Concedimus ut petitur.*

Concedimus superscripta Capitula d. Civitatis Faventie nomine, & de mandato SS. D. N. Papa, ac ex nostre Legationis officio juxta eorum Signaturas, & ita servari mandamus.

F. Card. Papiensis Legatus manu propria.

Concedimus ut supra per Rev. D. Legatum concessum est.

Antonius Archiepiscopus Syont. Auditor Camere Apostolicæ Commissarius Apostolicus manu propria.

Datum Romæ in Palatio Apostolico die 10. Maii 1510. Pont. Sanctissimi D. N. Iulii Papæ Secundi Anno septimo.

Ascanius de mandato.

Vide confirmationem concessionis possessionum in Villa Aladiaria factam à Iulio II. impressam penes Tondatum in Historia Faventie par. 3. fol. 586.

Privilegia, Indulta, & Concessionem factæ per Leonem X. Civitati Faventie.

LEO PAPA X.

Dilecti filii salutem, & Apostolicam benedictionem. Promeretur inconcussæ fidei, & devotionis sinceritas, quam ad Nos, & hanc Sanctam Sedem Apostolicam fidem geritis, ut à Nobis paterno affectu concedatur, quæ commodis vestris fore conspicimus opportuna, & per quæ ad fidei, & devotionis hujusmodi perseverantiam in dies magis, ac magis incitemini; Quare omnia, & singula Statuta, Reformationes, * Constitutiones, Decreta, & Ordinamenta vestra, necnon quascunque Concessionem vobis per bonem: F. Card. Papiensem olim Civitatis nostræ Bononiæ, & Provinciæ Romanicæ Legatum, & dilectum filium Antoninum tit. S. Vitalis Presbyterum Cardinalem, tunc Archiepiscopum Syontinum, in istis partibus Apostolicæ Sedis Nuncium, Apostolica Vobis auctoritate factas, prout iusta, & rationabilia sunt, ac contra Ecclesiasticam libertatem non tendant per præsentem approbamus, & confirmamus, prout hæcenus laudabiliter observata fuerunt. Insuper auditis petitionibus vestris in quibusdam Capitulis super Concessionibus prædictis per dilectos filios Oratores vestros, quos libenter vidimus, & audivimus exhibitis contentis, eas vobis gratiose concessimus, prout infra, videlicet. In primis concedimus Hospitali magno vestro nuncupato *la Casa di Dio* * unam ex possessionibus olim DD. de Manfredis, videlicet illam, quam colit Franciscus Melandra pro subsidio pauperum Infirmorum, & Infantium Expositorum, sine tamen præjudicio Tertii, & quod omnia Benefi-

neſicia Eccleſiaſtica in Civitate , & Diceceſi Faventina, ejuſque Comitatu, & Diſtrictu exiſtentia, præſertim non excedentia valorem annuum ſexaginta ducatorum auri de Camera non poſſint conferri, * niſi Clericis Originariis ſuæ Civitatis, & Communitatis, reſervata tamen poteſtate Pontificis . Ac quòd quedam Reformatio, ſeu Proviſio, vel Statutum aliàs factum ſuper parentelis de non offendendo inter ſe, inviolabiliter obſervetur, quòdque officium Antianorum Civitatis, & Generale Conſilium cum omnibus ſuis Juribus, Prærogativis, & Honorantiis, & cum Palatio Potheſtatis, & Populi cum ſuis Apothecis, & omnibus aliis bonis d. Communitatis remaneant, & conſerventur ſalva, & illæſa ipſi Communitati, reſervata tamen habitatione Gubernatoris, ſive Locumtenentis in ea parte Palatii, quæ ſibi magis placuerit, reſervata etiam proprietate Palatii Apoſtolicæ Sedi. Et in locum decedentium de officio Antianorum, & generalis Conſilii, vel quomodolibet vacaret, * ſucceſſores nominentur, & eligantur per generale Conſilium de conſenſu, & auctoritate Gubernatoris, vel Locumtenentis pro tempore, qui in omnibus conſiliis intervenire debeat, & aliter decreta ſint nullius roboris, vel momenti, ita tamen, quod eo reſquiſito, & nolente intereſſe, geſta per conſilium nihilominus valeant, & quod officium Antianorum habeat dignitates, & præminentiàs, quas habent Antiani aliarum Civitatum Eccleſiarum, quæ etiam veſtra Civitas utatur, & gaudeat, necnon cognitio, & terminatio Viarum, Aquæductuum, & Fluminum ſpectet ad Antianos, * à quibus ad Conſilium generale provocetur, ſed à ſententia conſilii appellari non poſſit, & quòd Antiani cum d. Conſilio generali abſque alia confirmatione Sedis Apoſtolicæ poſſint nova Statuta, Reformationes, & Decreta condere, dummodò non ſine contra Statum S. R. E. & quòd Gubernatores d. Civitatis teneantur pro eorum obſervatione præſtare partes ſuas . Ac quod Civitas cum Comitatu, & Diſtrictu veſtro, & Hominibus eorundem ſit exempta, & immunita ab omnibus Gabellis, * Datiis, & Gravaminibus realibus, & perſonalibus, in quibus temporibus præteritis quomodolibet erat obligata pro tempore reſtante de decennio ſuper hoc per dictum lulum, ſeu Cardinalem Papienſem Legatum conceſſo . Concedimus etiam Vobis Mo-

lendina, & Gualcheriam, quæ olim erat DD. de Manfredis, ita tamen, quòd habentes alia duo concurrant in expenſis cluſæ, & canalis, medietatem quoque bonorum, & poſſeſſionum exiſtentium in loco Madracæ, Foſſulæ, & Pratz ad electionem veſtram, & etiam immobilià exiſtentia intra Faventiam, Ruſſium, & Granarolum, & uſumfructum Sylvæ Calderanzæ, ita quòd ex ejus fructibus provideatur uſui Palatii, & Legatorum . Necnon concedimus Vobis omnes Cenſus, Penſiones, Aſſiſtus, & Livellà apothecarum, * quæ (ut dicitur) ad Cameram Ficaſcalem hujus Civitatis pertinent, pro ſupportatione onerum veſtrorum, ac etiam Datium Salis, & quod Communitates Vallis Amonis, Hiſſii, Aureoli, teneantur accipere Sal ex Salina Faventina, prout conſuevit fieri tempore DD. de Manfredis, & quòd non poſſit vendi libra ſalis in dicta Civitate, niſi tribus denariis (ut conſuetum fuit à viginti annis circa) & quòd Vos teneamini, pro ipſo ſalis Datio, & aliis bonis, & conceſſionibus, quæ habetis ab ipſa Sede, in recognitionem veri Dominii ſolvere florenos mille de Camera Apoſtolicæ Sedi pro cenſu, quem ſingulis tribus menſibus pro rata ſolvi mandamus . Concedimus etiam Vobis introitus Gabellarum iſtius Civitatis, * quòdque non teneamini ad ſolvendum Salarium noſtro Gubernatori, & Caſtellano, ſed illis ſatiſſiat de d. Cenſu mille ducatorum, & de eo, quod ſupererit ſolvatur Baroncello pro parte ſuæ penſionis, de comeſtilibus quoque Hortorum Civitatis, & Capitaneorum Vallis Hamonis, Caſtellaniæ Briſighellæ * provideatur per Legatum de Faventinis, Caſtellani etiam, & Vicarii Ruſſii, Aureoli, & Granaroli, eligantur de veſtris Ciuibus Originariis per conſilium veſtrum, excepta tamen Arce Faventina, & quòd electio Pothetiſt Faventini ſpectet ad d. conſilium veſtrum, * confirmatio autem ad Sedem Apoſtolicam, & deputatio Cuſtodis Carcerum ſpectet ad officium Antianorum, ut eſt conſuetum, & quòd omnes Scholæ Comitatus Civitatis veſtræ ſubjectæ, ſint obediētes Communitati veſtræ, & Scholæ Granaroli, & Sancti Andreæ dicti Comitatus etiam obediānt veſtræ Communitati, & reſpondere debeant in omnibus gravaminibus, prout alię Scholę ipſius Civitatis faciunt . Quò autem ad caſtrum Granaroli, quod * cum ejus Comitatu Communitati

nitati vestræ concedi, & incorporari petitis, & illos Vobis parere, & respondere concedimus, & mandamus restitui Vos ad possessionem, in qua erant olim Vicarii ipsius Civitatis, & quod omnes donationes, & contractus celebrari cujuscumque conditionis per DD. de Manfredis, & Ducem Valentinum sint firmi, & inviolabiliter observentur, necnon quod nisi ex aliqua magna, & rationabili causa Pontifici aliter visum fuerit, Summi Pontifices, seu Sedis Apostolicæ Gubernatores, & Officiales non possint imponere Communitati, & Districtui vestris, aut particularibus personis onera, mera, realia, vel personalia, aut mixta, nisi primo in generali Consilio istius Civitatis fuerit per suffragia fabarum obtentum, & quod omnes condemnati, & qui in futurum condemnabuntur propter homicidia, non possint ullo unquam tempore gratiam obtinere, nec saluum conductum perpetuum, vel ad tempus personæ, & bonorum impetrare, salva tamen auctoritate Pontificis. Concedimus etiam Vobis duas tertias partes omnium
 12 condemnationum* pecuniarum, & bonorum confiscatorum quorumcumque condemnandorum, de quibus gratia fieri non possit absque consensu Gubernatoris, tertia verò pars dictarum condemnationum exigendarum detur exactori, seu Barncello pro ipsius mercede, postquam exactor fuerint eorum industria, & opera; Et quod Capitanei, & Custodes Portarum, istius Civitatis, & alii Officiales ad Gabelas deputandi, etiam Officiales non possint ab introeuntibus, vel exeuntibus quicquam accipere, etiam à sponte dante, & macinare volentibus sub poena amissionis salarii unius mensis, applicanda pro duabus partibus Communitati, altera executori, & reliqua accusatori, & restitutionis acceptorum: Et quia bona emphyteutica, aut livellaria quibuscumque Ecclesiis, aut d. Cameræ Canonem soluentia ob non solu-
 13 tum Canonem, * vel lineam Agnationis finitam, quoad præteritum, dummodò infra sex menses à die requisitionis solvant census, seu canonem hæctenus debitos, non cadant in commissum, nec possint à possidentibus auferri: in futurum autem stetur dispositioni juris communis, & quod primæ causæ civiles hominum hujus Civitatis, Comitatus, & Districtui cognoscantur, & terminentur per Iudices Ordinarios Locorum, & quod primæ appellationes in-

terponendæ à d. Ordinariis locorum à Valle Amonis, Nirio, Granarolo, Solarolo, & Aureolo, devolvantur, & cognoscantur, ac terminentur per solitum Iudicem appellationum istius Civitatis, qui Iudex sit, &
 14 esse intelligatur* legitimus, & competens dictarum primarum appellationum, & quod Iudex non possit ab aliquo de Civitate, & Comitatu accipere aliquas sportulas pro cognoscendo, vel judicando, sed à forensibus, et à locis supranominatis accipere possit denarios sex pro qualibet libra quantitatis petitiæ, vel æstimationis rei à qualibet parte pro judicando tantum definitivè, & habere debeant de publico salarium consuetum, & nullum aliud lucrum percipere possint, & idem per omnia servari debeat in Causis Contrabandorum, & aliis occurrentibus casibus. Ac quod Acta, Processus, & Sententiæ factæ, & lætæ per Rectores Veneror. tempore detentionis istius Civitatis ratione Iurisdictionis, & Domini, non possint conferri nullæ, quodq; secundæ appellationes interponendæ à prædicto Iudice appellationum de-
 15 volvantur ad Gubernatorem* qui debeat de causis, prout juris fuerit, terminare, vel si videbitur aliis delegare audiendas, cognoscendas, & terminandas, etsi aliqua causa venerit ad quartam instantiam committatur alicui ex Doctoribus istius Civitatis; Nec ipse Gubernator, aut ipsius Auditor de causis Civitatis, vel Comitatus possit accipere aliquas sportulas, & quod omnes causæ criminales cognosci, & terminari debeant per Potestatem istius Civitatis, ejusque Iudices, & Curiam modo & forma dispositis à Statutis, & Ordinamentis vestris, nec possit aliquis torqueri,
 16 nisi servata forma dictorum* Statutorum salva tamen auctoritate Gubernatoris in casu læsæ Majestatis, vel simili, undè scandalum oriri possit. Ac vos cum vestro Districtu, & Comitatu obligati non sitis ad statim recipiendum Stipendiariorum S.R.E. aut ejus taxas, vel aliqua utensilia pro eorum usu fructu, sed Stipendiarii transeuntes solas mansiones à Vobis habere debeant, prout per Officium Antianorum ordinatum fuerit, servatis taxis centum quin.
 17 quaginta Equorum,* quas solvere teneantur Comitatu istius Civitatis more aliarum Civitatum Romandiolæ, concurrentibus Comitatu, & Districtu juxta consuetudinem. Et quod Gubernator, & Locumtenens istius Civitatis teneatur isthic per-

sona-

sonaliter residere, & non possit concedere
 licentiam aliquibus personis extrahendi
 frumentum, vel aliam bladam de Civitate,
 18 & Districtu, nisi de consensu, & voluntate
 vestrorum Antianorum. Postremo
 quod omnes Terræ, vel loca acquirenda,
 & recuperanda per S.R.E. quæ olim fue-
 runt Ditionis Faventinorum, applicentur
 Communitati vestræ, quæ omnia, & singula
 exigentibus ejusdem fidei vestræ meritis
 Vobis, & Communitati vestræ, prout
 supra continetur, Apostolica auctoritate
 tenore præsentium de speciali gratia concedimus:
 Et ulterius concessionem, restitutionem:
 & donationem per fel: rec: Iulii Papæ II.
 Prædecessoris nostri de omnibus,
 19 & singulis Oppidis, quæ olim DD. de
 Manfredis Vicarii istius Civitatis tenebant,
 & possidebant, cum potestate exercendi
 in illis omnem Iurisdictionem, quam ipsi
 de Manfredis in eisdem habebant, & exercebant,
 habereq; & exercere quomodolibet poterant,
 necnon de omnibus Proventibus
 ejusdem Civitatis Vicariorum, omnibusq;
 Prædiis, & Molendinis, tam in d. Civitate,
 quam in aliis ejus Comitatus, & Oppidis
 antedictis, & in ejus pertinentiis sitis
 Vobis factas, prout per d. Iulium Prædecessorem
 factæ, & concessæ apparebunt, etiam
 approbamus, & confirmamus, in contrarium
 factiscentibus non obstantibus quibuscumq;
 Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo
 Piscatoris die 15. Maii 1513. Pontificatus nostri ann. primo.

*Privilegia, Indulta, & Concessionem facta per
 Paulum III. Civitati Faventie.*

*Dilectis filiis Antianis, & Communitati
 Civitatis nostræ Faventie.*

PAULUS PAPA III.

Dilecti filii salutem, & Apostolicam Benedictionem.
 Promeretur inconcussæ fidei, & devotionis sinceritas, quam ad
 Nos, & hanc Sanctam Apostolicam Sedem
 geritis, ut ea Vobis paterno concedamus
 affectu, quæ commodis vestris fore
 conspiciamus opportuna, & per quæ ad fidei,
 & devotionis hujusmodi perseverantiam
 in dies magis, ac magis invitementini. Quare
 vestris in hac parte supplicationibus inclinati
 omnia, & singula Statuta, Reformationes,
 Decreta, & Ordinamenta vestra
 1 superioribus annis reformata, seu edita,
 dummodo non sint contra libertatem Ec-

clesiasticam, vel bonos mores, necnon
 quascunque Concessionem, Indulta, Privilegia,
 Capitula, Exemptiones, Libertates, &
 Grantias Vobis per bonos me: Franciscum
 Cardinalem Papiensem, olim Civitatis nostræ
 Bononiæ, ac Provinciæ Romandiolæ Legatum,
 & per Antonium tit. S. Vitalis olim Presbyterum
 Cardinalem, tunc Archiepiscopum Syontinum,
 Camera Apostolicæ etiam Auditorem, et Apostolicæ
 Sedis Nuntium, Apostolica auctoritate, Vobis
 factas, concessas, et datas ex certa nostra
 scientia, prout antè tempora fe: Clementis VII.
 Prædecessoris nostri in usu fuerunt, eadem
 auctoritate per præsentem approbamus, &
 confirmamus, ac observari volumus, &
 mandamus. Insuper auditis aliis petitionibus
 vestris per dilectos filios Oratores vestros,
 quos libenter vidimus, et audivimus, Nobis
 exhibitis, eas Vobis gratosè concedimus,
 prout infra, videlicet.

In primis namque venditiones omnes, et
 quasvis alias alienationes de quibuscumq;
 bonis immobilibus ad Vos, et Communitatem
 istam spectantibus, quibuscumque personis
 ejusdem Civitatis quovis modo hæcenus
 2 factas, et de quibus in Instrumentis, et aliis
 scripturis desuper confectis latè sit mentio,
 eorundem instrumentorum, et scripturarum
 tenores, ac si de verbo ad verbum præsentibus
 inferrentur, pro expressis habentes, ac inde
 sequuta quæcunq; Apostolica auctoritate
 tenore præsentium approbamus, et confirmamus,
 suosq; debitos effectus sortiri, ac ab omnibus
 inviolabiliter observari debere decernimus
 supplentes omnes, et singulos Iuris, et Facti
 defectus, si qui in venditionibus, et alienationibus
 hujusmodi quomodolibet intervenerint.
 3 Et quod de cetero Monachi, seu Fratres, vel
 quicunq; alii quorumcunq; Ordinum Religiosi,
 præterquam ad curam animarum, vel corporum
 Monialium Monasteriorum d. Civitatis
 Deputati, quorumcunq; nomine nuncupentur
 in d. Civitate ad quævis Monasteria
 Monialium, seu quarumcunq; aliarum
 Religiosarum, sine licentia Superiorum
 suorum eis in scriptis danda accedere non
 presumant. Quodq; Moniales, seu illarum
 Monasteria, necnon Hospitalia, quorum
 4 redditus, et proventus per singulas Moniales,
 et pauperes divisus, valorem septem
 ducatorum auri pro quolibet non excedit
 ad solutionem decimarum, et aliarum compositionum,
 et gravaminum gravari non possint

ultra illarum possibilitatem. Ac quòd Vos, et vestrum quilibet frumenta vestra extra terras ditionis Apostolicę Sedis pro tempore portare volentes, pro tracta frumentorum hujusmodi quoad interesse Camerę Apostolicę solvere teneamini, quòd per Nos taxatum, et concessum fuit aliis Civitatibus d. Provincie nostrę Romandiolę. Et quòd homines Civitatis, Districtus, et Comitatus Faventię bona in quibuscunq; Civitatibus, Terris, & Locis S.R. Ecclesię subiectis possidentes gravari non possint, nec teneantur ultra consuetum modum, ad majores collectas, nec ad majora gravamina, quàm ordinarię, seu extraordinarię teneantur homines dictarum Civitatum, Terrarum, & Locorum. Et quòd pro quolibet sacco falis, quòd usui vestro pro tempore necessarium fuerit, prout Vobis à dicta Sede concessum, & observatum fuit, usq;in præsentem diem solvere teneamini, & Agentes pro Camera hujusmodi Vos ad pluris solutionem occasione præmissorum quoquomodo faciendam cogere, aut compellere, nullatenus possint. Et quòd omnes, & singulę poenę pecuniarię, sive mulctę, vel arbitrarie à condemnatis pro quocunque maleficio, ex quo non sit imponenta poena corporis afflictiva, & pro contrabannis exigendę tam in Civitate Faventię, quàm in ejus Districtu pro una tertia à d. d. Camera, & pro reliquis duabus tertiis partibus ad Vos, & Communitatem hujusmodi pertinere volumus. Confiscationes quoq; quorumcunq; bonorum fiendas in eadem Civitate, & Districtu pro quibuscunq; criminibus ad eandem Camera pro tertia, & ad Vos, & Communitatem prædictam pro aliis duabus partibus spectare juxta tenorem concessionum per Romanos Pontifices Prædecessores nostros decernimus, mandamus, & declaramus. Et quòd poenę conventionales super tregua, & pace applicentur, vel Camerę Apostolicę, vel d. Communitati, prout inter partes conventum fuerit. Ac etiam quòd Gubernatores, Potestates, Baricelli, Notarii, & ceteri Officiales ejusdem Civitatis Forenses pro tempore existentes in fine eorum Officiorum fundicari debeant, ac se Sindicatui submittant, & illi stare teneantur, auctoritate, prædicta statuimus, & ordinamus. Præterea ob temporum proximę decursus malignitatem, & ex aliis legitimis causis Vobis paterna charitate comparietes, omni-

bus, qui bona emphyteuticā, aut aliis livellaria Ecclesiarum, seu Monasteriorum, vel aliarum Ecclesiarum secularium, vel quorumvis Ordinum Regularium, seu piorum locorum, etiam Hospitalium ob non solutionem illorum annui census, seu Canonis, etiam si in illa ultra triennium cessatum sit, dummodò requisiti legitime ipsum censum solvere non recusaverint, et infra tres menses post d. requisitionem, ipsum censum, et id quòd pro laudemis consuetum est solvi, quando ipsa bona fuerunt hæcenus devoluta, solvat ad Ecclesias, seu Monasteria, vel alia loca, et Hospitalia prædicta, ad quę bona ipsa ratione directi domini pertinent, nullo modo devoluta censeantur, vel saltem directi, Domini Ecclesiastici teneantur soluto solito Laudemio illis, quibus prius locaverant, vel eorum hæredibus, et successoribus re-
 13 locare. Et quòd Baricellus ejusdem Civitatis, et Generalis Provincie Romandiolę, et ceteri, seu Exequutores executionem Civilem in dicta Civitate, vel ejus Comitatu, seu Districtu pro tempore facientes, ultra duplum ejus, quòd militi Potestatis ipsius Civitatis ex forma Statutorum dictę Civitatis debetur, et solvi consuevit, capere, vel exigere non possint pro eorum mercede. Et quòd electio, et deputatio
 14 Notariorum pro causis Civilibus dumtaxat Curię dicti Gubernatoris pro tempore existentis ipsius Civitatis, ad Vos pleno jure pertineat, et spectet. Et quòd stipendium Guardię solvi solitum pro
 15 Guardia Præsidis Romandiolę, seu dictę Provincie solvatur, et solvi debeat per manus Thesaurarii, seu Depositarii Communitatis prædictę Thesaurario Generali Provincie juxta Ordinationem nostram per Breve declaratam, et non aliis, et quòd solvi solum debeat prædicta Guardia existentibus Militibus in Provincia, et non aliis. Declaramus etiam, quòd si gratia per Nos aliis Civitatibus Provincie Romandiolę super diminutione stipendii ejusdem Guardię fiat, eandemmet gratiam habeat, et habere debeat ipsa Civitas Faventina proportionabiliter juxta Ordinationem nostram. Et quòd liceat hominibus ejusdem
 16 Civitatis in Comitatu, seu Districtu dictę Civitatis, vel extra pro eorum negociis iter facientibus pro sui tutela enssem deferre impunę. Et si Præses, vel Gubernator aliquo bono respectu non permiserit absq; ejus speciali licentia, teneatur hu-
 jul-

jusmodi licentiam omnino gratis concedere. Et quod Comitativi Comitatus, & districtus Faventie non possint gravari ad
 17 solutionem taxarum, nisi per Equis vivis, et cum effectu, et realiter commorantibus, prout aliis per Predecessores nostros concessum fuit, et preterquam taxam Equorum impositam per se: recor: Papam Clementem, et per Nos redactam, quæ ad præsens persolvitur. Et quod pro rata dd. Equorum Vallis Branconis d. Comitativi gravari non possint, nec debeant ultra quod de præfenti gravati sint. Sed homines d. Vallis ad talem solutionem cogantur similiter prout hætenus coacti fuerunt. Nec de cetero d. Comitativi tenean-
 18 tur, seu cogi possint solvere Taxetam, seu Taxam aliquam Nobilibus penes Præsidem Provinciæ pro tempore existentibus, seu ligna, vel palmam. Necnon donationem per præfatum Clementem Predecessorem Vobis de summa mille, et ducentorum scutorum pro restauratione Murorum d. Civitatis factam, et pecuniarum exactiones hætenus factas, ratas, et gratas habentes, summa quæ adhuc solvenda superest, retineri per vos possit ex quantitate pro censu Cameræ Apostolicæ per vos debito, seu debendo, dummodo in reparationem dd. Murorum, et non in alium usum convertatur, juxta tamen tenorem literarum nostrarum alias vobis super hujusmodi gratia concessarum, et non alias. Quo circa dilectis Filiis Civitatis nostræ Bononiæ Vicelegato, ac Venerabilis Fratris Episcopi Faventie in spiritualibus Vicario Generali per hæc scripta mandamus, quatenus ipsi, aut unus eorum per se, vel alium, seu alios præfentes liras, et in eis contenta quæcumque, ubi, et quando opus fuerit, ac quoties pro parte vestra, seu alicujus vestrum desuper fuerint requisiti, solemnius publicantes, ac vobis in præmissis efficacia defensionis præsidio assistentes faciant auctoritate nostra literas, et in eis contenta hujusmodi firmiter observari, ac singulos, quos literę ipsę concernunt, illis pacifice gaudere, non permittentes vos desuper per quoscumque contra præsentium tenorem quomodolibet molestari, impediri, vel perturbari Contradictores quoslibet, et rebelles per censuras Ecclesiasticas, ac etiam pecuniarias penas eorum arbitrio moderandas, et applicandas, appellatione postposita compescendo, ac legitimis super his habendis, servatis pro

Tom. II.

cessibus, censuras, et penas ipsi iteratis vicibus aggravantes, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis. Non obstantibus Constitutionibus, et Ordinationibus Apostolicis, ac d. Camerę Apostolicę confirmationibus, Apostolica, vel quavis alia firmitate roboratis statutis, consuetudinibus, necnon privilegiis, indultis, et literis Apostolicis eidem Camerę, ac pro ea Agentibus, necnon quibuscvis aliis personis, sub quibuscumque tenoribus, et formis, ac cum, et sub quibuscvis clausulis, et verbis etiam derogatoriis, et derogatariorum derogatoriis; aliisque efficacioribus, et insolitis clausulis irritantibus, quàm etiam aliis per Predecessores nostros, et Sedem prædictam, ac per Nos quomodolibet concessis, approbatis, et innovatis, quibus omnibus etiam si de illis, illorumque totis tenoribus, specialis, expressa, et individua mentio habenda foret, illorum tenores, ac si de verbo ad verbum infererentur præsentibus pro sufficienter expressis, et insertis habentes, illis aliis in suo robore permanfuris, hac vice dumtaxat specialiter, et expressè derogamus, ceterisque contrariis quibuscumque. Datum Romę apud S. Petrum sub annulo Piscatoris. Die 18. Octob. 1535. Pontificatus nostri anno primo.

Confirmatio Statutorum, Privilegiorum, Decretorum, Reformationum, Taxarum &c. facta per Innocentium XI.

INNOCENTIUS PP. XI.

Dilecti Filii Salutem, et Apostolicam benedictionem. Constantis vestrę Fidei, et devotionis erga Nos, et Apostolicam Sedem meritis inducimur, ut votis vestris benignè annuamus, ac vos favoribus, et gratis prosequamur opportunis; supplicationibus igitur vestro nomine Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, omnia, et singula privilegia, indulta, gratias, concessiones, immunitates, et facultates quascumque, ac Literas Apostolicas etiam in forma Brevis super his per quoscumque Romanos Pontifices prædecessores nostros, ac Sedem Apostolicam, eorumque Legatos, Vicelegatos, Præsides, et alios Ministros auctoritate Apostolica Vobis concessa, necnon Statuta, Constitutiones, Decreta, Reformationes, Taxas, ac Rescripta ejusdem vestrę Communitatis, quatenus tamen in usu, ac iusta, et rationabi-

B 2

lia

lia sint, nec sint revocata, aut sub aliquibus revocationibus comprehensa, atq; contra libertatem Ecclesiasticam non tendant, minusq; Sacris Canonibus, aut Concilii Trident. Decretis adversentur, ac debita Nobis, & S.R.E. obedientiæ, et fidelitati non repugnent, auctoritate Apostolica tenore præsentium perpetuò approbamus, et confirmamus, illisque inviolabile Apostolicæ firmitatis robur adjicimus, ac omnes, et singulos tam juris, quàm Facti defectus, qui desuper quomodolibet intervenerint supplemus. Non obstantibus Constitutionibus, et Ordinationibus Apostolicis, nec non omnibus illis, quæ nostri Prædecessores in eorum literis præfatis voluerunt non ob stare, ceterisque contrariis quibuscunque Datum Romæ apud S. Mariam Major. sub Annul. Piscatoris die 24. Sept. 1677. Pontificatus nostri Anno primo. I. G. Slusius.

Decretum Cardinalis Sfortiæ circa numerum Priorum, & Consiliariorum, ac illorum extruccionem.
Die 7. April. 1570.

IN Christi Nomine. Amen etc. Cum optimi Principis sit providere, quod loca ejus Jurisdictioni subiecta, eorumque Magistratus per idoneos, probosque Viros regantur, et gubernentur: Hinc est, quod Illustriss. ac Reverendiss. D. Alexander Card. Sfortia Civitatis Bononiæ, ac Provinciæ Romandioliæ, et Exarcatus Ravennæ de latere Legatus, existens in Palatio Civitatis Faventiæ, et in Camera ejus solitæ residentiæ, habita prius diligenti informatione, ac matura deliberatione infrascriptorum, iustis, ac rationabilibus de causis animum suum moventibus etc.

Voluit, mandavit, atque declaravit in futurum esse in Civitate Faventiæ duodecim Priores, ex quibus sint sex Doctores Legum, vel Arii Medicinæ, tres Equites, et tres Capitanei, ex quibus extrahatur per duos menses unus Doctor, et modò Eques, seu Capitaneus, et ita vicissim, et successivis temporibus extrahatur modò Doctor, modò Eques, vel Capitaneus, etsi morte, vel aliqua causa Doctor aliquis defuerit ex dictis Prioribus eligatur alius Doctor: si verò defuerit Eques, eligatur alius Eques, etsi autem defuerit Capitaneus, similiter eligatur Capitaneus, dummodò tamen sint de consilio, et deficiente in supplementum illius numeri aliquo Doctore, Equite, vel

Capitano, remaneat locus vacans, donec admittatur in consilium aliquis, qui sit ejusdem conditionis, cujus erat defunctus. Et quoniam in præsentiarum sunt descripti in Prioratu septem Legum Doctores, seu Arii Medicinæ, inter quos est Magnif. D. Hercules Severolus Sanctiss. D. N. Papæ Procurator Fiscalis, ita quod propterea non potest personaliter exercere hujusmodi Prioratus Officium, id circò prædictus Illustriss. Cardinal. pro hac vice tantum durante ipsius D. Herculis vita, et non aliter toleravit numerum XIII. Priorum dictæ Civitatis Faventiæ.

Insuper D. S. Illustriss. jussit, statuit, et ordinavit, quòd ex superscriptis de consilio dividatur, et sit numerus 25. pro quolibet quarterio, facta tamen determinatione, quales sint vocati de dd. quarteriis, hac tamen conditione, quòd uno decedente, vel pluribus per mortem, seu quavis alia causa, apponatur, et subrogetur in ejus locum unus de quarterio, in quo præsentiarum erit descriptus, et ita dixit, decrevit, mandavit, et in perpetuum servari jussit, ac declaravit omni meliori modo.

Acta fuerunt hæc in Civitate Faventiæ præsentibus in Palatio Communis. in Consilio publico, D. Philippo Caecianemico, et D. Hieronymo Beccaluva Cancellariis d. Communitatis Faventiæ testibus etc.

Et ego Petrus Baptista Vagnus de S. Archangelo pub. Apost. auctoritate Notarius, et in præsentiarum Illustriss. et Reverendiss. D. Cardinalis Sfortiæ etc. rogatus etc. ut ex libro primo literarum in Secretaria Civitatis pag. 170.

Decretum Illustriss. ac Reverendiss. Glorierii Visitatoris Apostolici circa Stipendium Domivorum Antianorum.

IN Christi Nomine. Amen. Anno ab ejusdem Nativitate 1594. Indict. 7. tempore Pontificatus Sanctiss. iu Christo Patris, et D. N. D. Clementis Divina Providentia Papæ VIII. die verò 14. mensis Maii.

Illustriss. ac Reverendiss. D. Alexander Glorierius utriusque Sanctiss. D. N. Signaturæ Referendarius Rev. Cam. Clericus, et in Provincia Romandioliæ Commissarius. et Visitator Apostolicus existens in Civitate Faventiæ in Palatio communis Populi, et in Camera ejus solitæ Residentiæ viso, et intellecto quod Domini Antiani Civitatis Faventiæ pro laboribus, et sedula servitute, quibus in negotiis Mag. Communitatis,

tis, et in regimine ejusdem Ciuitatis utuntur, nullam habent prouisionem, volensq; ejus Illustriss. et Reuerendiss. Dominatio aliquo modo ad maiorem diligentiam, et animi dispositionem eos ad huiusmodi seruitutem allectare, ex quo nil melius, quam aliquam honestam prouisionem, constituere iudicauit; propterea deputauit, et destinauit introitus, et prouentus extrahendos ex Notariatus DD. Gubernatoris, et Pratoris Fauentis inter eos pro tempore de bimestre in bimestre æqualiter distribuendos, cum hoc tamen quod Portio D. Prioris superare debeat in scut. duobus portionem DD. Antianorum, hac etiam conditione, quod in casu defectus alicujus Antiani absq; legitimo impedimento in debito seruitio Antianatus, debeat de sua portione detrahi ad rationem dierum, quibus defecerit, applicando aliis DD. Priori, et Antianis seruientibus, et prædicta omni etc. sine tamen præiudicio locationis factæ Ser. Celsari Cittadino, et aliis ejus sociis.

Alexander Glorierius Visitator Apost.

CAPITULA, ORDINATIONES,
et Priuilegia Magistratus centum Hominum Pacificorum.

Alessandro Card. Sforza di Bologna, Romagna, & esarcato di Ravenna,
de Latere Legato.

Appartenendosi all'Offizio nostro ordinare tutte quelle cose, le quali sono necessarie per conservare la giustizia, e la pace nelle Città, ed in tutti i luoghi sottoposti alla nostra Legazione, e conseguentemente amare, e fauorire tutti coloro, i quali per questi duoi buoni effetti s'affaticano, e adoprano il dì, e la notte: Volendo Noi, come si conviene, inalzare, e premiare i degni, e benemeriti, ed abbassare, e punire i tristi, e delinquenti, et auendo Noi trà gl'altri Magistrati della Prouincia di Romagna ritrouato nella Città di Faenza il numero de' cento, eletto, e confermato da molti nostri Predecessori per la pace, e quiete d'essa, et auendo inteso, e conosciuto, che ne' tempi passati questo numero hà prodotto buonissimi frutti, ed è stato di grandissima utilità non solamente ad essa Città di Faenza, mà eziandio à tutta la Prouincia di Romagna, habbiamo pensato di rinouarlo, e di riformarlo, siccome hanno fatto gl'altri nostri Predecessori

in fine d'ogni sei anni, trouandosi, che per la lunghezza del tempo tutt'i buoni ordini si raffreddano, e vengono in abuso: Et acciocchè il d. Numero possa con maggior arditezza, e prontezza far l'Ufficio suo, e mantenere la pace di d. Città ad onore, e gloria del Sommo Iddio di Nostro Signore Papa Pio V. Noi per la presente tutti i Priuilegi, Grazie, ed Immunità, altre volte concesse al detto Numero da' nostri Predecessori, confermiamo, ampliamo, ed augumentiamo nel modo infra scritto, inuocato prima il nome, e l'ajuto di Dio.

C A P. I.

Del modo d'eleggerli i Cento, & i loro Capi:

EPrima quanto all'ordine non mutando quello, che s'è osseruato per l'addietro, lodiamo il modo, che si è tenuto nel Consiglio Generale di d. Città d'eleggere i dd. cento Uomini, purchè siano neutrali, quieti, e pacifici, d'imborfarli, di cauarli, di far celebrare la Messa dello Spirito Santo, di dar loro il giuramento nelle nostre mani d'esser fedeli, et obbedienti alla S. Madre Chiesa, ed à Noi, e specificando solamente le cose, che sono di maggior importanza.

Dichiaramo, che di tutto il Numero de' Cento si debba fare una borsa, dalla quale ogni mese si cavino dieci, i quali siano Capi de' Cento, e per questo si chiamino Centurioni, e di questi sia principale, e capo un Dottore, ò un Cavaliero, ò un Capitano, ed à questi Centurioni vogliamo, che siano aggiunti altri dieci; i quali la prima volta, che si eleggerà il d. Numero, si cauino da un'altra borsa; mà poi successivamente i Dieci, che usciranno di mese in mese, seruano per aggiunti un'altro mese, e siano questi, come Consiglieri, e però si chiamano Consiglieri de' Centurioni, a quali dovranno ricordare tutto quello, che farà bisogno, come più informati delle cose, ed esser loro assistenti, ed insieme con loro operare tutte le cose, che saranno necessarie per beneficio pubblico, e di questi doi numeri, cioè de' Centurioni, e de' Consiglieri vogliamo, che sia composto il consiglio minore, e secreto di d. Magistrato, nel qual si trattino le cose più segrete, e quelle, che non habranno bisogno del consenso di tutto il numero. Mà Capo maggiore de' Centurioni, de' Consiglieri, e di tutto il Numero

mero vogliamo, che sia il Governatore della Città, alla cui ubbidienza s'abbino tutti à sottomettere in nostra absentia: dal qual Governatore, quando però fosse ad essi cento comandata cosa alcuna, la quale non paresse lor giusta, e ragionevole, vogliamo, che abbino ricorso à Noi.

C A P. I I.

Dell' Ufficio de i Cento.

L'Ufficio, e la cura principale di d. Numero sarà di conservare con ogni modo possibile la pace, e la quiete della Città, e perciocchè così richieggono i tempi d'oggi, e di qui nasce ogn'altro buon frutto: ordiniamo, che questo Numero, e generalmente, e particolarmente abbia special cura, e protezione della S. Inquisizione, del P. Inquisitore, e degl'altri suoi Ministri, e con industria, e vigilanza, acciocchè il d. S. Ufficio non patisca, o riceva alcun detrimento.

E perciò essendo questo Numero ordinato à così buon fine, e destinato à cosa di tanta importanza, dovranno i Centurioni, ed i Consiglieri ridursi al suo solito luogo del Palazzo almeno due volte la Settimana, e quivi trà loro ragionare, discorrere, e vedere, se bisogna fare alcuna provisione per conservazione di detta pace, e poi far congregare tutto il Numero, quando lor parerà necessario, e quivi in presenza del Governatore proporre quello, sopra che s'avrà à deliberare, e vogliamo, che tanto nel Consiglio secreto, o minore Congregazione, quanto nella maggiore ciascuno possa dire quello, che gli pare per beneficio publico, e scoprire s'egli avesse inteso, o conoscesse alcun di cattivo umore, o di sospetto nella Città, che volesse turbar la pace, e quiete d'essa, acciocchè quivi si trovino i rimedj opportuni, i quali vogliamo, che siano messi in esecuzione di consenso del Governatore. E quando esso Governatore fosse ritenuto da qualche rispetto, e mancasse di provisione, e di giustizia, onde ne potesse, come in alcuna altra Città di Romagna è intravenuto, nascer la rouina, e discordia della Città nostra di Faenza, ordiniamo in questo caso (quando però il pericolo tanto soprastasse, che non ci fosse tempo di ricorrere à Noi, o a' nostri Successori) che à beneficio di Santa Madre Chiesa, e della pace della Città possi il d. Numero con ogni facilità del suo Ufficio provvedere, e rime-

diare con tutti i modi più opportuni, e necessari al male, e pericolo, purchè sia ragionevole, e fatto à buon fine, nè possa essere da Noi, nè da' nostri Ufficiali, e Ministri alcuno di d. Numero molestato, grauto, o condannato; volendo Noi, che gli Uomini di tal Numero abbino à trattar paci, compor discordie, rimuovere tutti gl'inconuenienti, e scandali, che fossero nati, et impedire quelli, che potessero nascere, inuestigando, ed avvertendo diligentemente, che non si facciano conventicole, e che niuno si meni dietro quadriglia, o faccia armata in Casa. Volendo appresso, che li detti Uomini guardino il Palazzo, le Porte, e le Mura, quando sarà di bisogno, ed abbino l'occhio à tutti coloro, ch'essi giudicassero seditiosi, o scandalosi nella Città, e di questi tali ne diano notizia à Noi, e al Governatore, acciocchè si possano mandar in esilio, o in altri modi raffrenare; Et in somma ordiniamo, ch' il d. Numero faccia tutti i buoni Uffici, che si appartengono à sinceri, ed amorevoli Cittadini per la pace, sicurezza, quiete, ed utilità della lor Patria. Ma in caso, che i disordini richiedessero i rimedj dell' armi, vogliamo, che tutti raunati à suon di Campana al Palazzo del Governatore, vadano insieme con lui armati à prouedere in tutti i modi al tumulto, ed allo scandalo, che fosse nato. Quando però il tumulto fosse tanto subito, che non vi fosse tempo di sonar Campana, o tanto pensato, che fosse impedito di sonarla, vogliamo, che in questo caso essi possano raunarsi senza suon di Campana, e non potendo ridursi al Palazzo, non essendo tempo di ridursi quivi al luogo lor solito, possano correre d'improviso, doue sarà il tumulto, ed à beneficio della Città trasferirsi, combattere, seguitare, far pigliare, ed in tutt'i modi addoprarli, per rimediare allo scandalo. Tutto questo possano fare in d. caso eziandio senza licenza del Governatore. E quando pur in simil caso alcun malfattore facesse loro resistenza, o contra essi si mouesse con impeto, e nel difendersi fosse da alcuno del d. Numero ferito, ed ancora ucciso, non vogliamo, che, chi del d. Numero l'averà ferito, o ucciso, incorra in alcuna pena; nè da Noi, nè da' nostri Ufficiali possa in alcun modo essere molestato, mà che questo caso sia libero, ed esente in tutti da ogni pena, nella quale potesse incorrere.

CAP.

C A P. III.

Del Privilegio di portar l'Armi.

ET acciocchè dd.Cento siano più pronti, e sicuri ad ovviare a risse, e scandali, che potessero occorrere, vogliamo, che abbin questo special Privilegio di poter portar'armi difensive, ed offensive di continuo, dalle proibite in fuori; cioè per le Città di Romagna, spada, e pugnale, e cavalcando per la Provincia armi in asta, et archibugi etiam a ruota di misura, à fine, che bisognando in un subito riparare agl'improvvisi scandali, non si perdesse tempo di cercar l'arme, e quando in un subito bisognasse, ò cercare, ò pigliare qualcuno, e non avessero tempo di raunarsi, possino i Centurioni da se medesimi far chiudere le Porte della Città, e mandar subito la guardia, dove gli parerà, acciocchè li delinquenti non fuggino, ed in quel mezzo far intendere al Governatore il caso successo, per sapere quello s'avrà da fare, e se accadesse, che il delinquente, ò delinquenti fossero già usciti dalla Porta della Città, possino comandar al Bargello, che gli vadi dietro, e gli pigli, e faccia tutto quello sarà necessario, per averli nelle mani, e non ubbidendo, egli farà casto dall'Vfficio senza eccezione alcuna: ed ancora possano comandare al Bargello le catture, ò cerche nell'occorrenze d'importanza col consenso del Governatore lor Capo. E dove bisognasse più numero d'armati, possa ciascun cento menar seco un altro compagno, ò servitore, il qual in quel caso, ed essendo insieme con loro, abbi licenza di poter portar l'armi, e fare le medesime fazioni, e goder' i medesimi Privilegij de' Cento.

C A P. IV.

Del non usar male l'autorità, e la licenza dell'Armi.

E Perche l'intento nostro è di privilegiare questo Magistrato solamente per quiete della Città, e per correzione degli scandalosi; vogliamo, che se alcuno di loro usasse male l'autorità sua, e la licenza dell'armi, incorra nella pena del doppio più, che non incorrono ordinariamente, e siano puniti nel doppio di quel, che si determinerà per li nostri Bandi generali, contra quelli, che fanno raunare qualunque si sia de' Cento, e ne' tumulti della Città corresse à casa di particular persona, ò altrove. che al Palazzo.

C A P. V.

Della riformaione, e rinovazione de' Cento.

ET acciocchè la lunga autorità non corrompa questo Magistrato, ordiniamo, che il detto Numero sia rinovato, e riformato in fine d'ogni sei anni, se così parerà à Noi, ò à nostri Successori per il Consiglio generale nel modo, detto di sopra, ò in altro modo, che à Noi, ò à nostri Successori parebbe migliore; e questo vogliamo, acciocchè quelli, i quali, ò per negligenza, ò per malignità non faranno il debito loro siano rimossi, ed in lor luogo sostituiti altri migliori, avvertendo però, che tutti quelli, che da tal Magistrato saranno rimossi, vogliamo siano per ogni tempo talmente sicuri, che tutte le volte, che fossero offesi da qualsivoglia persona per cagion dell'Ufficio, prima fatto da loro, s'intendano essere offesi, come se fossero in ufficio, e che i loro offendenti incorrano nelle medesime pene, nelle quali incorrono coloro, che offendono alcuno di d. Magistrato. Mà occorrendo, che ò per morte, ò per altra causa manchi alcuno del d. Numero, acciocchè questo sempre rimanga perfetto, vogliamo, che in luogo suo sia da tutto il Magistrato, ò dal Consiglio maggiore d'esso, eletto un'altro, avvertendo, che non si possano eleggere più di due per parentado, e che coloro, i quali faranno eletti, siano originarij della d. Città di Faenza, e d'età perfetta, cioè almeno di anni venticinque, e non vogliamo, che si possi elegger' alcuno, il quale sia posto in inimicizia, onde siano nate ferite, ò morte, di Uomini, e se per qualche accidente ordinario, e straordinario fosse nominato, e eletto, ed approvato uno, ò più di questi tali, posti in inimicizia, non vogliamo, che sia valida cotale elezione, mà s'intenda per nulla, e non fatta; dichiarando appresso, che quando si farà di qualcuno elezione, in luogo d'un'altro possano solamente i Centurioni, cioè i dieci capi de' Cento nominare secretamente al Cancelliere, uno per ciascuno di loro, e non più, e tutti nominati si debbano ballottare ad uno, ad uno, e chi avrà più voti, purchè ecceda la metà de' voti, s'intenda esser' eletto, il qual però vogliamo, che sia in arbitrio nostro, ò de' nostri Successori di confermarlo, e non sia scritto nel detto Numero, nè goda i suoi privilegij, se prima da Noi non sarà

farà confermato . Avvertendo ancora, che quando si daranno i voti, e le fave tanto in questa elezione, quanto in ciascun'altra cosa, che sarà proposta, e messa à partito nel d. Numero, ciascun debba stare al luogo suo, e dare la fava sua da se stesso, e coperta, e ordiniamo appresso, che quando nel d. Magistrato si dovrà eleggere alcuno in luogo d'un'altro, che manchi, ò per morte, ò per altra causa, debba il Cancelliere legger prima il presente Capitolo, dove parla di simil'elezione; acciò che ogn'uno sappia come deve governarsi, e mandando il Cancelliere di far questo, vogliamo, che perda la prima volta la metà del Salario, e la seconda il Salario, e l'Vfficio.

C A P. VI.

Del'elezione del Cancelliere .

Vogliamo ancora, che i Cento abbiano Cancelliere idoneo, ed approvato, il qual sia eletto da loro, e non eserciti in d. Ufficio più di quattro mesi, e così ogni quattro mesi ne sia da loro tratto, ovvero eletto un'altro, attendendo, che il d. Cancelliere sia nella commune Matricola di Faenza conscritto secondo gl'ordini della Città .

C A P. VII.

Del non offendere i Cento .

E Per tener quell'Ufficio unito, e sicuro dalla superchieria di quelli, che non hanno animo di ben vivere, vogliamo, che come questi Cento sono d'un Collegio, e d'una lega, così s'intendano, come d'una parentela, e si difendano l'un l'altro, e quando ne venga offeso uno, s'intendano offesi tutti, e quelli, che lo offendessero, ò faranno offendere, con armi però, ed effusione di sangue, incorrano nella pena del capo, e confiscazione de'beni, e nella medesima pena di quelli, che offendono la corte degl'Ufficiali della Città, della quale pena non possano mai essere grazati, ancorché avessero la pace dall'offeso, ò suoi eredi, ò parenti .

C A P. VIII.

Del non rivelare le cose del Magistrato.

ET acciò che si conservi tal Magistrato unanime, e conforme ad evitar ogn'odio, che forse si potesse indurre nelli Cento, per proporre alcuna cosa per ben pubblico nelle loro Congregazioni, e Consulte

per rivelazione di parlamenti, & acciò che i loro Decreti designati non siano impediti, e ritardati, ed à causa, che l'opere della pace, e giustizia non siano oppresse, dichiaramo, che ciascun d'essi Cento, che rivelerà parole, lettere, segni, ò altri movimenti, ò alcuna cosa sotto silenzio comunicata, consultata, ò proposta, ipso facto s'intenda privato del d. Numero, & Vfficio, e notato di perpetua infamia, oltre le pene già ordinate, e per approvazione del rivelatore non apparendo legittimi indizj, sia ballottato da tutti i Cento, da ottenersi per li trè quarti alla presenza del Governatore .

C A P. IX.

Di non far favorir alcuna persona con armi .

Alcuno d'essi non vada con armi massime di notte à favorir'una persona più, che un'altra, qual sia fuori del Magistrato.

C A P. X.

Del non intrattenerli nelle Consulte del Consiglio Generale .

CHe delle deliberazioni, ò consulte del Consiglio generale non s'impaccino in nome del suo numero, nè v'intromettano per modo alcuno l'autorità, ò intercessione loro, ò del suo Vfficio, se non quando saranno ricercati, ò comandati dal Rettore della Provincia, ò della Città; tuttavia sempre à buon zelo, e l'azioni, e consulte loro siano distinte, essendo gl'ordini, & ufficij loro distinti, sotto la pena del nostro arbitrio, à chi contrarà nelli sopradetti casi .

C A P. XI.

Delle pene, in che incorrono i Cento à non comparire, quando sono chiamati .

Item ordiniamo, che quando saranno chiamati quelli del Numero per occasione d'evitar scandali per il loro solito suono della Campana, ò per Messio publico; non comparendo con l'armi al Palazzo, ò dove si troverà il Numero, per la prima volta gli sia proibito il portar l'armi per un mese, e non goda alcun privilegio per d. tempo; la seconda volta, che mancherà, per doi mesi; la terza s'intenda esser casso, e levato dal Numero, quando le mancanze fossero trè volte continuate, e non avesse giustificato innanzi al Governatore, e Dieci, esser stato impedito da legittime cause, e se saranno chiamati per consultare nel modo di sopra, e non compariranno al luogo solito à tempo debito, e non si avesse il numero à bastanza, per poter

poter risolvere li negozj; che li Dieci debbano far vedere, chi manca, e gli facciano pagare venti Bolognini per ciascuno, mandando subito à fare l'esecuzione in torli un pegno per la valuta, da dispensarsi dd. denari a' Luoghi Pii, eccettuando quelli, che per absentia, o infermità fossero impediti, e per ciascun'altra legittima causa, da giudicarsi per il Governatore.

C A P. XII.

Che le Liti de' Cento si debbano conoscere sommariamente.

E Perche sappiamo, che molte volte dalli litigj nascono, e nascere ponno disordini, e discordie; per tanto acciochè quelli, che con l'armi devono esser'intensi, e pronti alla quiete, non siano disturbati, & impediti per lunghezza, e travaglio delle Liti: si ordina, che le cause civili delli dd. Cento così degl' Attori, come de'Rei davanti qualsivoglia Giudice, o Tribunale si moveessero, o fossero mosse, si debbano sommariamente, e con la man regia conoscere, e decidere, e similmente di quelle, che trà dd. Centi nascessero, o fossero nate (attento che si giudicano, come di sopra d'una medesima parentela) si compromettono in due persone di d. Numero, quali siano tenute corallite conoscere, e terminare, siccome l'equità, e giustizia richiede attesa la verità del fatto, & il Governatore costringa essi Cento litiganti insieme à compromettere, e gl'arbitrij s'interenzia con quelli rimedj, che ad essi parerà opportuni.

C A P. XIII.

Che non si possino far Conventicole, nè tenergenti in Casa.

A Ncora perche si rimova ogni cagione di mali, e de'sospetti vogliamo, che ogni persona di qual grado, o condizione si sia non possa per alcun modo fare conventicole in alcun luogo, tanto nella Città di Faenza, quanto nel suo distretto, se non per cagione da approvarsi dal Governatore, e non senza sua licenza, e che non possa tenere in casa oltre la sua famiglia se non quattro, i quali però non siano forestieri, e che non ardisca tener forte alcuna di Artigliaria, & Archibugj, ed altre forte d'armi, se non quanto possano armare la sua famiglia, sotto pena di perder l'armi, e dell'arbitrio del Superiore, da essendersi ancora alla pena corporale inclusivè. E questo s'intenda solamente per tutti quelli, che sono compresi nel

Tom. II.

numero delli Cento, & il detto Governatore insieme con li dd. Cento debbano col Bargello fare di questo debita diligenza, o cerca.

C A P. XIV.

Della Pace, che devono avere gli Omicidj.

E per levar l'occasione dell'Omicidj, che potessero occorrere nella Città di Faenza, vogliamo, se accaderà, che siano commessi omicidj pensati, che all'Omicida non abbi à suffragare, nè valere per modo alcuno la pace delli propinqui dell'offeso, ed intendasi non avere pace, se non l'aueà dalla maggior parte, cioè dalli duoi terzi del Consiglio generale, e del Collegio delli Cento.

C A P. XV.

Delle pene contro coloro, che ingiurassero i Cento.

E Perche siamo di fermo proposito, che li Cento siano riguardati, come la loro facoltà merita dalla malignità di quelli, che non hanno voglia di ben viuere ordiniamo, che persona alcuna non ardisca, o presumà ingiuriare alcuno di loro con parole, scherzi, con urti, over'altri fatti temerari, ed inconuenienti, siccome altre volte abbiamo inteso esser occorso, o per se stessi, o per infestazione de' maligni, sotto pena di lire cento, de bol. d'applicarsi alla Reuerenda Camera Apostolica per la metà, e l'altra metà al Collegio d'elli Cento, e di più ad arbitrio del Governatore, quando l'offendente sia, altramente scandaloso, e vogliamo, che se ne faccia diligente inquisizione ad ogni semplice querela dell'offeso, e sia in arbitrio del Governatore, regolato dalla disposizione giuridica, di dar fede alla deposizione col giuramento d'esso offeso, quando non si possa avere altra testimonianza. Considerata la qualità del querelante, e querelato; oltre di ciò quando occorresse, che alla importuna molestia dell'offendente fosse dall'offeso dato una pensata risposta di parole, o fatti per rilevare l'onore dell'Vfficio sopportiamo, che la pena, che ne seguirebbe, dal Governatore della Città sia rimessa al Rettore della Provincia pro tempore inteso prima il parere del Consiglio generale di detta Città.

C

CAP.

C A P. XVI.

Che il Governatore, ed i Cento possano far nuovi Ordini, e Capitoli da approvarsi dal Rettore della Provincia.

MA perche variandosi i tempi, e gl' accidenti, si variano ancora l'azioni degli Uomini, ordiniamo, che il Governatore, ed i Cento possano secondo le nuove occorrenze in assenza nostra, e de' nostri successori fare nuovi Ordini, e nuovi Capitoli, com'essi giudicaranno à proposito per quiete, e concordia della Città, e sicurezza de' suoi Pacifici, e buoni Cittadini, li quali Capitoli, & Ordini subito s'abbino à mandare al Rettore della Provincia per la confirmazione d'essi.

C A P. XVII.

Del modo di procedere contro quelli de' Cento, accusati di maleficio.

INoltre per riparare alla bontà dell'Vfficio del Cento dalla coperta fallacia de' maligni, li quali non possano tal'Vfficio tollerare, se accadeffe, come altre volte è accaduto, che uno, o più de' Cento fosse di maleficio accusato, vogliamo, che all'esame di tal maleficio siano presenti due eletti da' Cento di d. Numero, ed ancor il lor Cancelliere, ed in evento, che li accusatori, o testimoni fossero trovati falsi siano puniti severissimamente, secondo l'arbitrio del Governatore, oltre le pene ordinarie della ragion commune, Constitutioni provinciali, Bauli, e Statuti; ordinando ancora, che quando alcuno di d. Numero sarà, come di sopra, imputato, e ritenuto, debba essere rilasciato senza spesa, e segurtà, quando però gl'indizj non siano gagliardi contro di lui, e vogliamo, che i Centurioni possano procacciarlo questo, e farlo liberare, à loro sia data copia degl'indizj dal Governatore, e dall'altri nostri Vfficiali.

C A P. XVIII.

Che li Cento abbino assegnamento d'entrate per far le spese necessarie.

ANcora attendendo Noi l'incomparabile fedeltà quale sempre da esso Magistrato de' Cento, eziandio sin dalla sua antica origine è stata usata, e le molte fatiche loro di di, e di notte, ed in qualunque stagione, aggiugnendovi ancora alcune spese, che abbiamo inteso tal'ora, occorrendo il bisogno, essere dalle loro borse proprie uscite, e solamente à beneficio dello Stato di Santa Madre Chiesa, e conservazione della

Città, ed onore de' suoi Cittadini, e nostri Vfficiali; desideraremmo, perche continuamente, e quasi ogni giorno accade ad essi Cento di mandar lettere, o ambasciate al Rettore della Provincia, e far'altre spese; che tal Collegio avesse qualche poco di nervo; per tanto vogliamo, & ordiniamo, che di tutte le condannazioni pecuniarie fatte, e da farsi in d. Città, Contado, e Distretto, abbia da avere d. Collegio due bolognini per lira da pagarli di più da' condannati à ragion della composizione, o pena, che con effetto sarà pagara, & inoltre acciochè d. Collegio sappia donde al sicuro abbi à cavare denari per il bisogno di d. Magistrato, quali sono il nervo delle buone provisioni; ordiniamo, e commetteremo alla Communità, e generoso Consiglio d'essa Città, che dell'entrate pubbliche, o per qualche altro modo faccia a' dd. Cento un assegnamento di continuo con più vantaggio d'essa Communità, e suo Popolo, attento, che dd. Cento son'anco ordinati per manutenzione delle cose della Communità, e così vogliamo, che siano tenuti à difenderla da qualunque volesse l'entrare d'essa usurpare, e da qualunque altra vessazione gli fosse data da qualsivoglia persona, e sopra ciò spendere d'assegnamento, se sarà necessario.

C A P. XIX.

Che li Cento cavaleando possano menar seco Huomini con Arme con licenza però del Governatore.

E Se accadeffe ad uno d'essi Cento, o più di loro di cavalcare per la Provincia; o in altro luogo per sue occorrenze, o della Communità, o del Collegio, e non gli paresse poter'andare sicuro; possano in tal caso menare quel numero più d'Huomini in lor compagnia, che parrà al Governatore, pigliando da esso licenza in scriptis, e specificando i nomi d'essi compagni, qual licenza non abbia da suffragare, se non per quella volta se gli concederà; & essendo il luogo remoto dal Governatore, e distante dalla Città, se non gli paresse essere sicuri, per andare, e star sicuri possano in quel caso chiamar quattro Huomini in lor compagnia senza domandar licenza al detto Governatore per la detta distanza, e se accadeffe, che da essi Cento, e da lor compagni difendendosi fossero date ferite, o morte ad alcuno offendente, e che cercassero d'offenderli, non siano tenuti à pena essi Cento, e detti loro compagni, auorchè in di scenderli eccedessero il modo, purchè la difesa sua
sia

sia veramente à di fesa d'ingiuria personale, e verbale.

C A P. XX.

Che non si venghi à favore de' Delinquenti.

E Per impedire il seguito de' Delinquenti ordiniamo, che non sia forastiero alcuno, o del distretto della Provincia di Romagna, che ardisca venire da sé, o con armata in favore d'alcuni Delinquenti, né provedergli di alcuna sorte d'armi, artiglieria, ò monizione, o vettovaglie sotto pena del capo, e confiscazione de' suoi beni, che possiede in d. Provincia, quali s'intendano subito caduti alla Rev. Camera Apostolica.

C A P. XXI.

Che non si portino Piume, ò Medaglia sopra le Berette, e Capelli.

E Perche sempre è stato ab antiquo, che il portar delle piume, e medaglie sopra le Berette, e Capelli, dimostri fazioni, ed ancorché nella d. Città non sia tal sospetto; ma perche non solo basta guardarsi da male, ma bisogna guardarsi da ogni suspizione di male, però per evitare, che tal pessimo morbo per tal segno non si generi nella d. Città di Faenza, comandiamo, e strettamente commettiamo, che non sia lecito à persona alcuna di qual grado si sia, includendo anco il numero delli Cento, non ardisca, né presuma per modo alcuno portare alcuna sorte d'insegne sopra la beretta, e capelli come sonopiume, medaglie, puntali, ed altri segni notabili sotto pena dell'arbitrio del Superiore.

C A P. XXII.

Che non possino portar armi per la Città di Faenza.

A Ncora vogliamo, che non sia lecito à persona alcuna tanto terriera, quanto forastiera poter portar armi alcune nella Città di Faenza sotto qualsivoglia Privilegio alla pena del Rettore della Provincia, e suo arbitrio.

C A P. XXIII.

Del non offendere quelli della parentela de' Cento per conto dell'Vfficio d'essi.

A Ncora vogliamo, che quando fosse offeso alcuno della parentela delli detti ac Cento insino al quarto grado, e per conto dell'Vfficio d'essi Cento, incorra l'offen-

Tom. II.

dente la medesima, contenuta nel Capitolo settimo soprascritto.

C A P. XXIV.

Dell'autorità di menar seco uno con armi cavalcando senza licenza.

E T ancora vogliamo, che occorrendo ad alcuno del numero predetto de' Cento cavalcar fuori della Città, ò della Provincia possa etiam senza licenza del Governatore, ò altro Vfficiale menar seco per d. Provincia un compagno con arme in asse, ed archibugi di misura impune, e lecitamente.

C A P. XXV.

Che li Cento non si possino obligare, né far figurà in Cause Criminali.

E T ancora accioché li Cento non abbinno ad interessarsi con alcuno, né rispettarli nel d. loro Vfficio non vogliamo, che alcuno di loro possa obligarsi, né essere accettato per alcuna figurà in alcune Cause Criminali, ò miste sotto pena di scudi ducento d'oro da incorrerli tanto per esso obligante, quanto per il Notaro, che si rogasse, ò Fiscale ò altro Vfficiale vi consentisse, da applicarsi al d. numero, ed inoltre, che dd. figurati siano nulle, e di nessun valore, eccetto quanto alla pena contenuta in esse, la qual vogliamo, che sia applicata al Collegio d'esso numero, e che insieme con la sudetta altra pena di ducento scudi per vigore del presente Capitolo, e d. instrumento, siccome fosse valido, si possa, esigere de facto, ed à semplice ostensione di esso instrumento, e questo Capitolo, al quale etiam con giuramenti, ed altri modi vogliamo, che non si possa rinunziare sotto le medesime pene.

C A P. XXVI.

Del conservar la pace in detto Numero.

E Perche questo Magistrato essendo ordinato per conservazione della pace, deve essere agl'altri di buonissimo esempio, non potendo regolare altri, chi non sà regolare se stesso, ed accioché in esso si mantenga la pace, e la concordia; ordiniamo, che di sei mesi in sei mesi dal Consiglio maggiore d'esso siano eletti duoi, i quali abbinno questa cura di conservare la pace in detto numero, & usino ogni diligenza di sedare, e comporre ogni differenza, e discordia, la quale nascesse tra duoi, ò più del Magistrato, ed occorrendo, ch'essi trovassero

C 2 alcu-

alcuno ostinato, il quale negasse di pacificarsi, ordiniamo, e comandiamo, che passati 20. giorni dappoi, che essi averanno trattata la pace, e questa non sia seguita; i dd. Deputati riferiscano il tutto a' Centurioni, ed al Governatore, al quale ordiniamo, che intesa la causa, e la resistenza fatta, debba privare del numero colui, che averà ricusato di far la pace, il quale nondimeno poichè sarà stato privato, se fra lo spazio di sei mesi prossimi si disporrà à far la pace, ed in effetto la farà, vogliamo, che sia rimesso al luogo suo senza essere ballottato, e messo à partito; ma passato i sei mesi, se non avrà fatta la pace, s'intenda escluso perpetuamente, ed à questa medesima pena ordiniamo, che sia sottoposto ciascun' altro del numero, il quale tenesse inimicizia, & odio contra alcun' altro, che non fosse del d. Magistrato, imperciocchè poi che i dd. Deputati avranno fatto l'ufficio loro col persuaderlo à pacificarsi, vogliamo, che questo tale stando ostinato, come persona sediziosa, e nemica della pace, sia privato, ed escluso nel modo detto di sopra,

C A P. XXVII.

Del confessarsi, e comunicarsi due volte l'anno unitamente.

ET acciocchè questo Magistrato si conosca dagl'altri segni esteriori amatore della pace, e dell'onore, e gloria di Dio, ed abbia maggiormente in tutte le occorrenze ad aver propizia, e favorevole Sua Divina Maestà; ordiniamo, che tutti quelli, i quali saranno del detto numero, debbano confessarsi, e poi unitamente comunicarsi almeno due volte l'anno; cioè il giorno di Pasqua di Resurrezione, e del Natale di Nostro Signore nella Chiesa Cattedrale insieme col Governatore, e che il lor Cancelliere sotto pena di perdere il salario di quattro mesi, e l'ufficio, come persona negligente, debba tener conto di tutti, ed usar in ciò grandissima diligenza, e di tutti quelli, che saranno mancati ad un tanto Sacramento, darne notizia a' Dieci, quali federanno pro tempore, a' quali comandiamo, che ammoniscano, ed esortino questi tali à comunicarsi, come si conviene a' buoni, e fedeli Cristiani, e stando questi tali ostinati, passati questi giorni, vogliamo, che si proceda irremissibilmente contra loro nel medesimo modo, che abbiamo ordinato si debba procedere contra coloro, i quali non vogliano far pace, e di più aggiungiamo, che possano questi tali essere

puniti di maggior pena, se così parerà a Noi, ed a' nostri Successori,

C A P. XXVIII.

Che non possano li Cento esser sforzati à testimoniare contra alcuno, se vi saranno altri Testimoni.

ET acciocchè possano gl'Uomini di questo numero far liberamente l'ufficio loro, e non abbiano in alcun modo à diventare tepidi nel ben operare, ordiniamo, che quando alcuni di loro si trovaranno presenti à questione, o rissa per evitare scandali non possano esser sforzati ad esaminarsi dal Governatore, o da altro Ufficiale di d. Città, o della Provincia, se vi saranno altri Testimoni; ma quando mancheranno altre testimonianze, vogliamo, che in questo caso essi debbano col mezzo del lor giuramento testimoniare la verità dinanzi al Governatore di d. Città, e non in altro luogo, non volendo, che i detti del numero siano sforzati ad andare in altro luogo della Provincia, e patiscano travaglio, e spesa per simil causa.

C A P. XXIX.

Che debbano portare la Spada per la Città.

E Poichè questo Magistrato è ordinato per occorrere, & impedire le questioni, e gli scandali, che possono accadere di giorno in giorno, comandiamo, che ciascuno del d. numero debba portar la Spada, acciò che bisognando possa fare l'ufficio suo, e la prima volta, che sarà trovato senza spada, vogliamo, che incorri nella pena di venti bolognini, la seconda di mezzo scudo, e la terza di due scudi d'oro, se egli però sarà trovato senza spada tre volte continuate, dal qual obbligo nondimeno vogliamo siano eccettuati coloro, i quali, o per l'età d'anni cessante, o per lo grado del Dottorato non sono soliti di portarla. Ordinando, che il Messo di detto numero sia tenuto ad avere diligente cura di tutti gl'altri, che a ciò contrarfaranno, e debba farli gravare, e torre loro un pegno secondo che faranno incorri nella pena per non portare la spada, e non facendo il detto Messo tal' esecuzione, vogliamo, che perda la mercede di quattro mesi del suo salario, e che i denari, i quali di sì fatte pene si riscuoteranno, la metà ne sia del numero, e l'altra del Messo predetto. E siccome vogliamo per le ragioni dette di sopra, che ciascuno di questo Magistrato porti la spada per la Città, così all'incontro ordiniamo, che alcun altro, o terriero, o forastiero, il qual abiti in detta

detta Città di Faenza, non ardisca di portar la spada per detta Città, per vigore, o privilegio di qualsivoglia altro numero della Provincia di Romagna, ò sotto colore d'essere descritto in alcun' altro numero di Città, Terra, ò Castello di detta Provincia.

C A P. XXX.

Del federe, e parlare in d. Numero.

ET acciochè quando si congregarà il detto numero per deliberare le cose necessarie, si proceda col debito ordine, comandiamo, che ciascuno fedai al luogo suo, e parli ordinatamente, ed in ciò si osservi quel medesimo ordine, che si tiene nel Consiglio generale di d. Città, e quando avvenisse, che si dovesse parlare, e trattare d'alcuna cosa, nella quale fosse interessato alcuno del detto numero, vogliamo, che questo tale, acciochè ciascuno possa dire liberamente il parer suo, sia mandato fuori dalla Camera del Governatore, e dia luogo, finchè egli sarà chiamato dentro, e quando fosse disparere tra coloro, che averanno arrenghato sopra le cose proposte, vogliamo, che i Dieci siano obligati a porre il partito secondo il parere della maggior parte dell'arrenghate, fatte.

C A P. XXXI.

Del tener secreto le cose deliberate dal Numero.

EPerche molto importa il tener secreto le cose, che si trattano in d. numero, acciochè niuno possa scufarsi, vogliamo, che ogni volta, che sarà raunato il numero, ò Consiglio maggiore per deliberare sopra qualche cosa importante, debba il Cancelliere prima, che si venghi a trattare cosa alcuna leggere ad alta voce il Capitolo Ottavo posto di sopra, ed altri accio le così parerà ai Dieci per maggior sicurezza, ed avvertimento facciano, che il d. Cancelliere comandi a ciascuno, che sotto la pena contenuta in detto Capitolo Ottavo debba tener secreto, quanto sarà all'ora trattato, e deliberato dal Numero.

C A P. XXXII.

Dell'osservazione di dd. Capitoli.

Finalmente perche è cosa vana, e soverchia il fare i buoni Ordini, se poi non sono osservati, comandiamo a' Centurioni, ò Dieci, i quali federanno pro tempore, che debbano usare ogni cura, e diligenza per far osservare i dd. Capitoli, e quando le loro forze in questa parte mancassero, comandiamo

loro, che in pieno numero debbano dire il tutto, e mostrare la causa per la quale non si osservino dd. Capitoli, acciochè quivi dal Consiglio maggiore, e dal Governatore si possa fare sopra ciò la debita provizione. Ed a quei Centurioni, ò Dieci, quali mancaranno del debito, ed ufficio loro in far osservare i dd. Capitoli, vogliamo, che la volta seguente, ch'essi saranno estratti per risiedere, si cavino, ed estragghino altri in luogo loro, e quando per la mutatione delle borse contra a tutti i Dieci ciò non si potesse fare, vogliamo almeno, che questo si osservi, e si eseguisca contro il capo di dd. Centurioni, il quale sia obligato a tenere di questo diligente cura, e farla sapere al Numero raunato di quei Dieci, e specialmente al loro Capo, che saranno stati negligenti in fare l'ufficio loro, ed osservare i presenti Capitoli, i quali ordiniamo ancora, che siano custoditi, e conservati in luogo sicuro, e conveniente dal detto Cancelliere, e mancando egli del debito suo, e contrasfacendo a quanto è stato ordinato in quest'ultimo Capitolo, ordiniamo, che egli perda il salario di quattro mesi, e sia privo dell'ufficio con nota di dapocagine, ò di malizia.

E per li presenti Capitoli, e Concessioni non intendiamo pregiudicare agl'antichi, quali tutti rinovamo, e confermiamo, non essendo però contrari alli presenti.

P. Grill. Secr. de mand.

Alex. Card. Sfortia Legatus.

Loco ✠ Sigilli.

V. B. D. Aud.

Paulus Grilleuzonus Secret.

Nota, ovèro Indicazione delle Conferme, & Approvazioni de' sudetti Capitoli, Ordini, & Privilegi, fatte sin' ora da' Sommi Pontefici, da Eminentissi. Cardinali Legati, ed Illustrissi. Presidenti, e V. Legati della Provincia di Romagna, i cui originali si conservano nell'Archivio del medesimo Magistrato degli cento Huomini Pacefici di Faenza.

Supradicta Capitula confirmarunt, & approbarunt.

Hieronym. Card. S. Georgii Leg. 11. Jan. 1546.

Paulus Papa III. 4. Martii 1547.

Julius Papa III. 29. Martii 1550.

Paulus Papa IV. 1. Iulii 1555.

Montes de Valentibus Præses 20. Febr. 1567.

I. Ghisl. Præses ultima Febr. 1578.

G. Card.

- G.Card.Leg.10.Martii 1582.
 Chr.Ar.Præfes 18.Octobris 1683.
 D.Card.Leg.29.Septemb.1586.
 Joannes Pellicanus Præfes 1.Octobris 1687.
 Valerius Corbarius Præfes 20.April.1589.
 Antonius Maria Gallus Card.Per.Leg.7.Feb.
 1590.
 Franc.Card.Sfortia Leg.1.Decemb.1592.
 Fantinus Petrignanus Archiepiscopus Con-
 sentinus Præfes 2.Martii 1594.
 Octavius Card.Bandinus Leg.22.Junii 1597.
 Franc.Card.S.Georgii Leg.2.Feb.1599.
 Baptista Volta V.Leg.23.Maii 1602.
 Paulus Papa V. 2.Septembris 1605.
 Ioannes Gallus Nichius V.Præfes 27.Augu-
 sti 1605.
 Matthæus de Honofriis V. Præfes 21.No-
 vembris 1605.
 Gregorius Papa XV. 22.Maii 1621.
 Hieronymus Vidonus Præfes 3. Decembris
 1623.
 Joannes Beninus Præfes 23.April.1625.
 Octavius Corfinus Præfes 8.Augusti 1725.
 Octavius Corfinus Præfes 13.Ian.1628.
 M. Antonius Card. Franciottus Leg.19.Julii
 1640.
 Carolus Robertus V. Leg. 31. Decembris
 1642.
 Jo:Baptista Spada Patr. Constantinop. Præ-
 fes 23.Decembris 1644.
 Alderanus Card.Cybo Leg.19.Augusti 1648.
 Jo:Stephanus Card. Donghus Leg. 19. Se-
 ptembris 1651.
 Octavius Card.de Aquaviva Leg.17.Septem-
 bris 1654.
 Gibertus Card. Borromæus Legat. 13. Junii
 1657.
 Volumnius Card. Bandinellus Leg.23.Junii
 1666.
 Necnon ab Eminentiss. Cardinalibus Lega-
 tis Successoribus Roberto, Gabriele, Rag-
 gio, & Curzio sub diebus 28. Decembris
 1687. & 8. Maii 1690.

*Capitula, & Concessiones factæ per
 Communitatem Faventie Commu-
 nitati Castri Ruffi.*

IN prima, gli Huomini del Castello di Ruf-
 si espressamente rinunciano ogni ragio-
 ne, e promettono, e si obligano rilasciar
 liberi alla Mag. Comunità di Faenza il
 1 Bosco della Calderana con tutte le sue
 ragioni, e pertinenze, insieme col dazio
 del Transito di Ruffi, caneva del Sale, non
 ostante la concessione fatta per la Santità

di N.Sig. Papa Giulio II. alli prefati Huo-
 mini di Ruffi, e dell'entrate di detto Da-
 zio la prefata Comunità di Faenza sia
 obligata pagare il Podestà, Castellano, e
 Conteſtabile della porta di detto luogo,
 ed accadendo in *ſuturum* pagare cenſo, o
 altre gravezze per il detto Castello alla
 Santità di N.Sig. eſſa Mag. Comunità
 di Faenza ſia obligata riſpondere a tal co-
 ſa. *Admittimus, & offerimus ſolvere Cen-
 ſum pro dicto Caſtro debitum tamen, & Of-
 ficiales, videlicet Caſtellanum, Vicarium,
 & Conteſtabilem.*

Item. Li prefati Huomini di Ruffi di-
 mandano, che le SS.VV. in ricompenſa di
 tanti exceſſivi danni ricevuti, e patiti per
 2 il ſacco ſe li Franceſi, ſi vogliano degna-
 re dare, e concedere per anni dieci du-
 cati cinquanta per ciaſchedun'anno, da
 convertirſi in utilità d'eſſa Comunità di
 Ruffi, *ſecundum tenorem Brevis D.N.Leo-
 nis X. Concedimus juxta tenorem Brevis.*

Item. Domandano alle SS.VV. ſi vogliano
 degnare di concederli l'eſenzione per an-
 ni *undecim, & plus, & minus, prout DD.*
 3 *VV. videbitur;* cioè, che detti Huomini
 di Ruffi non ſiano obligati ad alloggiare
 Soldati, nè ordinarj, nè ſtraordinarj, nè
 riſpondere a Taſſe di quelli, nè etiam alli
 Cavalli del Bargello Generale, nè d'al-
 cun'altro. *Curabimus pro poſſe penes Su-
 periores, & quoad Baricellum, promitti-
 mus defendere de lure.*

Item. Domandano, che tutti quelli fanno
 oſtaria, ovvero vendono vino a ſpina nel
 4 detto Caſtello, ovvero ne' ſuoi Borghi,
 non ſiano obligati pagar Dazio alcuno per
 detta cauſa, e queſto abbi luogo nel tem-
 po futuro, e preterito &c. *Durante præ-
 ſenti Locationis Datii hoc fieri non poſeſt,
 finita verò, Concedimus, dummodò non mi-
 nuatur quantitas præſenti Locationis.*

Item. Domandano, che neſſuno di d.Ca-
 ſtello di Ruffi, ovvero ſuo Contà poſſa eſ-
 5 ſer preſo per contratto celebrato nella
 Città di Faenza, non avendo deteriorata
 la ſua condizione dal contratto celebrato,
 ma prima ſiano citati, e ſervati li termini
 della ragione, come egli ſoſſe uomo da
 Faenza, eccetto che ſe l'obligazione non
 foſſe per publico Inſtrumento. *Concedimus.*

Item. Che tutti li Cittadini, Arteſani, Con-
 tadini di Faenza, ed ogni altro Foraffiero
 di qualunque dignità, abbinno poſſeſſioni,
 6 campi, Terre, Vigne, e Prati nel Terri-
 torio di Ruffi, ſiano obligati pagare le ſue
 colte

colte imposte , e che in *futurum* s'imporranno per il consiglio di Ruffi. *Concedimus, accedente consensu, & presentia Potestatis Ruffi, dummodò equaliter Faventinis, sicut Ruffianis, & non aliter.*

Item. Accadendo menare agl'huomini di Ruffi, Legna, Legnami, Bestie, & altre sue cose, alla Città di Faenza, non siamo obbligati pagar cosa alcuna, similmente se-
7 detti huomini di Ruffi comprassero grano, farina, lino, & altre cose nella Città, e Contà di Faenza per uso suo, le possono estrarre, e portare senza impedimento alcuno, e senza pagar cosa alcuna, e nel macinare, ed ogn'altra cosa non le sia innovato a' dd. huomini, mà siano trattati a morevolmente. *Concedimus, dummodò habeant bullettam durante exemptione nobis concessa.*

Item. Che dd. huomini di Ruffi possano portare li suoi formenti, biade, e legumi, ed ogn'altra cosa fuori del Territorio di
8 Ruffi, dove le piacerà senza impedimento alcuno, e senza pagar datio, ovvero gabella alcuna, eccetto un quattrino per stato di grano, e di fava. *Concedimus juxta signaturam alius factam.*

Item. Che la cognizione, e decisione delle prime cause del Castello, ovvero Contà del Castello di Ruffi, sì civile, come criminale siano di qualunque sorte, e condizione, si aspetti, ed aspettare debba al Podestà di Ruffi *usque ad sententiam inclusivè*, e che alcuno altro Giudice, ovvero Rettore non si possa impacciare, e facendo senza processo, o atto alcuno in dette prime cause, *ipso facto* siano nulle per altro Giudice, che per il Podestà di Ruffi, quale sia obligato finito il tempo del suo officio, stare a sindacato per giorni tre, da essere giudicato per il suo Successore, per duoi huomini di Ruffi, da essere esenti per il Consiglio, e dalla sentenza di tali Giudici non si possi appellare, ma abbiano a star taciti, non ostante alcuna Legge, Costituzione, ovvero Statuto. *Concedimus, dummodo non irrogetur pena sanguinis.*

Item. Domandano, che attento le mura del Castello di Ruffi siano ruinate, e in parti guaste, che le Sig. Vostre si vogliano de-
10 gnare concedere la metà delle condennazioni criminali, quali si faranno per il Podestà di Ruffi in riparazione di dette Mura. *Concedimus quoad effectum præsum.*

Item. Essendo stati alcuni anni qualche

controversia fra questa Communità Mag. di Faenza, e li Huomini di Ruffi delli confini, e per tal causa quelli, che hanno ter-
11 re non pagano colte, ed altre gravetze, nè a Faenza, nè a Ruffi, però si pregale Sig. Vostre si vogliano degnare confinare. *Concedimus ad effectum Collectarum tantum, salvois juribus partium in reliquis &c.*

Datum Faventie in Palatio Populi Civit. Faventie Anno D. 1514. Indictione Secunda, Tempore Pontificatus Sanctissimi in Christo D. Patris, & D. N. D. Leonis Divina Providentia Papa Decimi, die verò 19. Mens. Junii, sub impressione soliti Sigilli Communitatis Faventie.

Gamillus Cittadinus Cancellarius manu prop. subscript.

In Christi Nomine, Amen. Hęc sunt quædam Capitula, & Concessiones noviter facta, & factę, concessa, & concessę pro parte Communitatis Faventie, Hominibus, & Communitati Castri Ruffi tempore,
12 & loco de quibus infra. Et quæ primò fuerunt porrecta, & porrectę pro parte præfatorum prædictorum Hominum, & Communitatis Ruffi prædictę Communitati Faventie, & ejus Generali Consilio, & quæ examinatz per homines de Consilio Civitatis Faventie, ac per alios, quibus ab ipso concessum in effectum de benignitate, & humanitate exhibitæ per præfatos homines, & alios Deputatos ipsi Communitati, & Hominibus de Ruffio fuerunt signatz, & signata, concessę, & concessę, summa cum benignitate in omnibus, & per omnia, prout infra patet, mandantes præfati Homines de consilio Civitatis Faventie d. Capitula, ut supra signata, & concessa observari per Communitatem Faventie, & omnes alios, ad quos &c.

Primo notand. Che il primo Capitolo non è concessio, come è proposto dal Consiglio
13 di Ruffi, si conteneva quello, *quod petimus concedi, prout petitur per nos. Concedimus prout in prima signatura, & non aliat &c.*

Item. Domandano alle VV. SS. che li nostri ducati 50. li quali le Vostre SS. si sono obligati ogn'anno, sia concesso dalli nostri Datieri, ovvero Salinari, che il pagamento sia ogni tre mesi. *Concedimus, & ita mandamus solvi dictos quinquaginta Ducatos de quadrimestre in quadrimestre per Depositarium Nostrum de introitibus dicti Castri juxta tenorem dicti Brevis.*

Item. Domandano alle VV. SS. si vogliano de-

degnare di difenderli dalle Tasse del Bar-
 14 gello, cioè di non pagare al detto né
 Tasse, né stipendio alcuno, e delli Sol-
 dati *ordinarij respondere solum* a' Cavalli
 num. . . . cioè a quelli darli stanza, paglia,
 e legna secondo il solito numero, e consu-
 eto, alloggiando però la Città di Faenza
 cavalli ordinarij, e straordinarij. *Nulla
 concedimus, ut in prima Signatura, & non
 alias &c.*

Item. Domandano alle VV.SS. del dazio
 dell'Osteria, ovvero quelli vendono vini
 15 a spina del Castello di Ruffi, ovvero suo
 Contà, sia tal Dazio della Comunità di
 Ruffi. *Concedimus ut in prima signatura,
 & non alias &c.*

Item. Che tutti li Cittadini, Artifici, Con-
 tadini di Faenza, ed ogn'altro Forastiero di
 qualunque dignità abbia Possessioni, Cam-
 16 pi, Vigne, e Prati nel Territorio di Ruf-
 fissiano obligati pagare le sue colte poste,
 e che in futuro s'imporranno per il Consi-
 glio di Ruffi. *Concedimus ut in prima Si-
 gnatura, & non alias &c.*

Item. Domandano alle VV.SS. che le co-
 gnizioni, e decisioni delle prime cause del
 17 Castello, e distretto di Ruffi, sì civili,
 come criminali siano di qualunque sorte,
 e condizione, si aspetti, ed aspettar si deb-
 ba al Podestà di Ruffi *usque ad sententiam
 inclusam*, e che alcun'altro Giudice, ove-
 ro Pretore, non se ne possa impacciare, e
 facendo sentenza, processo, o atto in det-
 te prime Cause *ipso Jure* siano nulle per
 altro Giudice, che per il Podestà di Ruffi,
 e detto Podestà di Ruffi finito il tempo
 del suo officio sia obligato stare al Sindica-
 to tre giorni, e da esser Sindicato per il
 suo Successore, e per duoi uomini di Ruffi
 da essere eletti dal Consiglio di Ruffi, e
 dalla sentenza di tal Sindaco niuno si possa
 appellare, ma abbino da star taciti, e
 contenti, non ostante alcuna Legge, Con-
 stituzione, ovvero Statuto, e *casu quo*, che
 dette cause criminali rogasse, e volesse la
 pena del Sangue, s'abbia a conoscere, ed
 eseguire per detto Podestà di Ruffi, insie-
 me con un'altro Assessor, da esser dato,
 ed aggiunto in tal cognizione a quello, &
 esecuzione per le Vostre Signorie: *Quo
 ad Sindicatum concedimus, quod fiat ibi,
 dummodò cum Potestate de Hominiibus Ruf-
 fissi, & quatenus non essent concordati, Pot-
 estas Favent. vel ejus Vicarius sit Tertius.*

Item. Che il Podestà di Ruffi non abbi a
 tor Sportule da persona alcuna, né Terrie-

ra, né Forestiera, quando sia per la senten-
 18 za, sì in causa civile, come criminale, sì
 di che somma, ovvero quantità, e condi-
 zione si sia, *nisi di lire cinque per sino a li-
 re dieci, abbi d'aver soldi dieci, da lire
 25. a 50. soldi 15. da lire 50. a 100. soldi
 20. per dette sportule, abinde supra in in-
 finitum lib. 2. & hoc Capitulum intelliga-
 tur in re tantundem valente. Concedimus
 à tribus libris infra nihil solvitur pro Spor-
 tulis in judicando à tribus usque ad decem,
 quod solvantur ad rationem sex denar. pro
 singula libra, à decem verò usque ad 25. sol-
 vantur solid. 10. a 25. verò usque ad 50. &
 à 50. usque ad 100. solvantur prout in Ca-
 pitulo, à centum verò supra in infinitum ad
 rationem solid. 10. bon. pro singulo cote-
 nario.*

Item. Che tutti gl'Uomini di Ruffi, e suo
 Territorio, li quali maritano, e maritaran-
 19 no le sue Donne a' Forastieri, ed a' Ter-
 rieri, non siano obligati a pagar Datio al-
 cuno, né essi, né i Forastieri. *Referamus
 cetera, & concedimus finita presenzi loca-
 tione Datii Ruffi.*

Item. Che tutti i Lavoratori de' Forastieri
 abbiano a pagar le Tasse, ovvero risponde-
 20 re a dette Tasse di Soldati, come fan-
 no, ovvero faranno li nostri Estimi. *Con-
 cedimus quoad rationem fumantium, prout
 Laboratores Ruffensium, & quoad extraor-
 dinaria tantum, cum communicatione ta-
 men, & approbatione Potestatis Ruffi pro
 tempore, & non alias.*

Item. Che l'Officio del Notariato del ban-
 21 co del Podestà di Ruffi si aspetti a darsi, e
 conferirsi per il Consiglio di Ruffi, e non
 per altra Persona, Officialc, ed Università
 alcuna. *Concedimus nominationem trium
 vel plurium de Ruffio fieri posse per Consi-
 lium Ruffi, ex quibus eligatur, & confir-
 metur unus per DD. Antonios Favent. ad
 placet prefatorum Faventie.*

Item. Che nessuno possa essere Pode-
 stà del Castello di Ruffi, *nisi sielure peritus.*
Concedimus post presentem imborfationem.

Item. Che essendo stato guasto per il Sac-
 conano fecero li Francesi del nostr' Estimo
 di possessioni, e fondi di detto Territorio
 22 di Ruffi, che ogni persona abbia a stare
 tanto a detto Estimo, ed assaggio, e *casu
 quo*, che alcuno pretendesse detto assa-
 ggio fosse mal fatto, ci offieremo di fare as-
 saggiare a spese del perdente. *Concedimus,
 dummodò d. novum Estimum videatur mo-
 deretur, & approbetur per Potestatem Ruffi,*

Item

Item. Domandano, che d. Communità di Faenza, *casu quo*, vogli affittare, e locare ³³ dette entrate di Russi, come la Selva detta la Calderana, Datio del transito di Russi, e Possessioni, e Caneva del Sale sia obligata ad affittarle, e locarle a d. Communità di Russi, e non ad altra persona con giusta pensione, overo affitto &c. *Reservetur in tempore venditionum sien.*

Datum Faventiae in Camera viridi Palatii Populi d. Civitatis Anno Dom. 1518. Indict. 6. Pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, & D. N. D. Leonis Divina Providentia Papae X. die vero ultima April. sub impressione soliti Sigilli Communitatis Favent.

Loco 7 Sigilli.

Petrus Pristellas Cancell. mandato scripsit.

In Christi Nomine. Amen. Anno à Nativitate ejusdem 1525. Indictione 13. Tempore Pontific. Sanctiss. in Christo Patris, & D. N. D. Clementis Divina Providentia Papae VII. die vetò 7. mensis Maii.

CUM pro parte Hominum Communitatis, & Consilii Castri Russii Districtus Faventiae fuerint porrectae quam plures petitiones Magnificis Dominis Antianis Praesid. Regiminis Civitatis Faventiae, ²⁴ & Consilio ejusdem, & super dictis petitionibus, & concessionibus super eis sien. hinc inde ab utraque Communitate fuerit super eis aliquatenus discussum, & in effectum pro majori stabilitate, & concordia sien. à partibus super praedictis, agentes pro utraq; Communitate tandem conveniunt ad praesentiam Illustriss. D. Francisci Guicciardini Provinciae Romanodioc Praesidis Digniss. & auditis hinc inde petitis praefatus Illustriss. D. Praeses volens tanquam iustus mediator partes ad bonam concordiam deducere, & ita easdem petitiones, & omnia hinc inde allegata bene, & diligenter cognita dictas partes ad infra scriptas conventiones, & concessiones deduxit cum omni benevolentia dictarum Communitatum, & propterea pro expeditione omnium praedictorum congregati, & coadunati Mag. DD. Antiani Praesidentes Regimini Civitatis Favent. pro S. R. E. & pro Sanctissimo D. N. coram praefato Illustriss. D. Praeside, quorum DD. Antianorum nomina sunt infra scripta: videlicet Eximius Legum Doctor D. Petrus Gentilis Laderchias Prior, D. Paulus Antonius Milcetta, Carolus Treccotius, Petrus Antonius Spiccus, D. Lucas Tampauli absen-
Tom. II.

de ipsorum numero D. Ludovico Tamagnino, D. Jacobo Cittadino, & Jo: Antonio Morro eorum collegis, & Egregii Viri Iudices, & Priores Communitatis, & Consilii Castri Russii, videlicet D. Ioannes Clatettus, D. Iacobus Pellizarius, D. Thomas à Puteo, Beneventus Pasolinus, absentibus de eorum numero D. Laurentio Brunetto eorum quinto Collega, omnes de dicto Castro Russii habentes plenum Mandatum à dicto Collegio, & Communitate Russii scriptum, & rogatum manu D. Dominici de Brunettis Not. pub. dicti Castri sub die 3. praesentis mensis Maii a nobis Notar. & Cancell. infra scriptis visum, & ²⁵ lectum, agentes pro dicta Communitate virtute d. Mandati, & ita ad infra scriptas conventiones deveniunt est ex moderatione, & justificatione praedicti Illustriss. Praesidis modo, & auctoritate Illustriss. D. concessa, & attributa à Consilio generali d. Civitatis Faventiae, quia praefati DD. Antiani vice, & nomine dictae Communitatis Faventiae de voluntate, & consensu supra dicti Illustriss. D. Praesidis convenerunt, & promiserunt praedictis Sindicis stipulantibus praedictae Communitatis Russii solvere pro praedicto Castro, & ejus Comitatu Censum debitum Cam. Apostolicae singulis annis, & temporibus congrue &c Item, & solvere Salaria infra praedictorum officiorum d. Castri videlicet Potestatis, Castellani, & Contestabilis Portae d. Castri. Item promiserunt dicti DD. Antiani dictis Sindicis ut supra non gravare, & facere, & curare quod non gravabitur d. Communitas Russii pro aliquibus gravaminibus, quae imponentur per dictam Communitatem Faventiae pro extraordinariis expensis gravaminibus occurrentibus d. Communitatis Faventiae, quando vero extraordinaria gravamina venient imponend. Communitati Faventiae per Summum Pontificem, aut alios Superiores, tunc d. Communitas Russii teneatur concurrere pro rata convenienti habito respectu pro rata praedicta d. Communitatis Russii tangen. ad ratam Equorum ipsi Communitati Russii concessam pro taxis dd. Equorum, & quod partimentum, seu divisio in praemissis fiat cum scientia unius eligendi pro parte dictae Communitatis Russii degen. in d. Civitate Faventiae quatenus ille tunc electus reperiat ut supra, & quae Communitas Russii teneatur tantummodo solvere taxas pro 16. Equis pro rata Equorum

rum 150. ordinariorum, & quando augeretur, & minueretur numerus dictor. 150. tunc dicta Communitas Russii teneatur ad aliquam solutionem Baricelli Generalis. Item quantum ad solvendum collectas per Homines Civitatis, & Comitatus Faventiae habentes possessiones, & terras in Territoriis Russii, quod per Homines d. Civitatis, & Comitatus solvan. collectae dictae Communitati Russii ad rationem solid. X. pro qualibet libra eorum juxta tenorem conventionis factae inter dictos Homines de Faventia, & Homines dicti Castri Russii durante tempore d. conventionis, & quod in futurum si aliqui de Civitate, & Comitatu Faventiae emerent possessiones, & bona in dicto Territorio, quod pro extimo, quod habuerint ipsa bona, quae emerentur, teneantur emptores, & eorum successores pro rata extimi, quod habebunt dicta bona solvere collectas pro dicto extimo Communitatis Russii, prout solvent ipsi Homines de Russio. Item concesserunt dictae Communitati Russii praefati DD. Antiani, quod Homines d. Castri possint liberè tenere Pannos, & apothecas Pannorum Lanæ Gentilis cujuscunque sortis, & qualitatis, & eos conduci a quocunque loco, & vendere, ac emere volentibus, dummodò quod nullus forensis possit ibi Pannos Lanæ Gentilis vendere, nec vendi facere in d. Castro, nec ejus Comitatu, nec ipsi de Russio quoquomodo possint habere Societatem aliquam cum aliquibus forensibus circa praedictam venditionem Pannorum in d. loco, nec pro aliquo forensi eos vendere, nec vendi facere, Item concesserunt praefati DD. Antiani dd. Sindicis dicto nomine *circa emptiones, & venditiones bonorum, & extractions bonorum, ac etiam in macinando frumentum ad Molendina Communitatis Faventiae, tractare Homines dicti Castri, prout, & sicut tractantur Homines Civitatis Faventiae, & ejus Comitatus.* Item quòd non possit aliquid innovari dictis Hominibus Russii per dict. Communitatem Faventiae praeter solitum. Item concesserunt praefati DD. Antiani nomine Communitatis Faventiae dd. Sindicis pro dicta Communitate Russii stipulantibus, & recipientibus decet. 25. auri solvendo per Datarios Datii Russii nomine Communitatis Faventiae Agentibus pro d. Communitate Russii singulis annis durante tantum exemptione concessa, seu impofterum concedenda ab Apo-

stolica Sede Commun. Faventiae, & quod fiat mandatum Dataris dicti Castri, quod solvant dict. quantitatem singulis tribus mensibus ad computum Datii Communitatis Faventiae debiti. Item quod singulis annis Commun. Faventiae eligat, & transmittat ad d. Castrum unum Praetorem de Civibus Faventiae, qui sit Doctor in iure civili, vel saltem Iuris Peritus, quod si cunctingeret non transmitti Doctorem, aut Iuris Peritum, & alius non Doctor, vel Iuris non Peritus in Praetorem eligeretur d. Castri à Communitate Faventiae, tunc talis Electus transmitti non debeat ad d. Praetoriam sine consensu Consilii Communitatis Russii, vel majoris partis eorum, qui Praetor in quocunque casu semper finito officio debeat stare ad Syndicatum coram. Successore suo, & uno de Castro Russii eligent. per Consilium d. Castri, & in casu discordiae superior sit tertius. Item concesserunt praefati DD. Antiani, quod de omnibus condemnationibus criminalibus, quae fient per potestatem Russii, Communitas d. Castri habeat eorum dimidiam expenden. effectualiter pro reparatione Murorum d. Castri, de quibus nulla fieri possit gratia per dictum Consilium Russii, alia vero medietas applicetur Communitati Faventiae, Potestas verò dicti Castri non possit accipere Sportulas ex criminalibus causis, nisi prout concessum fuit, & est in alio Capitulo de anno 1518. ad quod habetur relatio. Item quod praedicta omnia, & singula ex parte dictae Communitatis Faventiae, ut praefertur, concessa, promissa locum habeant, & effectum quamdiu d. Homines Castri Russii erunt obedientes, & fideles Communitati Faventiae, & non alias, nec alio modo, praefati verò Sindici, & Praetores d. Castri Russii vigore dicti sui Mandati, & commissionis sibi factae à d. Consilio reuocaverunt, & annullaverunt omnia, & quaecunque mandata quomodocunque, & qualitercunque facta per dictum Consilium, & commune Russii cuicunque personae, cujuscunque conditionis, & praerogativae factae, & super dicto Castro, & pro quibuscunque rationibus, & causis, quae dici, & excogitari possent, quae fient modo aliquo supradicta Communit. Faventiae, & contra d. Communitatem, nec in futurum modo aliquo aliquid aliud mandatum facere, vel celebrare directe, vel indirecte in praerudicium, ac contra d. Communitatem Faven. ut supra circa dictum Ca-

Castrum, & ejus jura observan. d. Communit. Faventis principalia pro ejus parte ad Hominibus Russii, & eos veluti bonos Subditos tractan. & præfatas omnes concessiones. conventiones, promissiones, & omnia, & singula supradicta in præfenti Instrumento contenta promiserunt præfati DD. Antiani vice, & nomine Communit. Faventis præfatis Sindicis, ut supra stipulantibus, ac recipientibus pro dicta Communitate Faventis perpetuo firma, rata, & grata tenere habere, & observare modis, & formis, quibus supra, & non contrariare, nec contravenire in aliquo, aliqua ratione, causa, ingenio de jure, vel de facto, sub poena hinc inde à partibus conventa, & solemnè stipulatione promissa, videlicet annullationis, & revocationis omnium, & singulorum præmissorum, ut supra conventorum, & concessorum, & in casu contraventionis in præmissis acceptantes, & consentientes d. partes omnibus, & singulis præmissis, & eas observare promittentes, ut supra, sub obligatione omnium honorum utriusque Communitatis Rogantes d. partes Nos Notarios, & Cancellarios infra scriptos, ut de prædict. omnibus, & singulis unum, vel plura, publicè, vel publica conficeremus Instrumentum, & Instrumenta. Actum Faventis in Camera, quæ vocatur S. Petri Damiani Palatii solite residentis d. Illustris D. Præfidis sit in Capella S. Stephani juxta Camera Rosarum dicti Palatii, & alios suos notos confines. Præsentibus ibidem Mag. D. Federico Bentivolio de Saxoferrato Governatore ad præfens Civit. Faventis, Eximio juris utriusque Doctore . . . . olim Marci de . . . . Cive Parmen. dictæ Civitatis Faventis Prætor. D. . . Mariscalco Cive, & Patritio Bonon. & D. Silvio Placa de Corinaldo Testibus ad prædicta omnia, & singula vocatis, habitis, & rogatis. Et ego Petrus quondam Baldi de Pritellis Civis, & Notar. Publicus Faventinus Juxta Ordinarius, & nunc ex Cancellariis Mag. Communitatis Faventis prædictis omnibus, & singulis una, & insolidum cum D. Bartholomæo Taurello cive, & Notario publico Faventino, & principali Cancellario dictæ Communitatis scribere, scripsi, & subscripsi, publicavi, & legi, ac in publicam formam redegi. In quorum fidem me subscripsi, Signumque consuetum apposui. Et ego Bartholomæus Taurellus Civis, & Notar.

Tom. II.

rius publicus Faventis præmissis omnibus interfui, & rogatus, imò cum subscripto D. Petro de Pritellis, & Cancellario Communitatis Faventis cum eodem D. Petro scripsi, et subscripsi, & publicavi, ac signum meum Tabellionatus apposui confectum. Super quibus omnibus, & singulis præfatis tamquam ritè, rectè factis, ac legitime gestis auctoritatem nostram, & Curie nostre pariter, & decretum interponendum duximus, & interposuimus omni meliori modo &c. In quorum omnium, & singulorum fidem præfentes fieri, ac Notarium nostrum infra scriptum subscribi, Sigilli; nostri, quo in talibus utimur, fecimus appositione muniri. Dat. Rom. ex ædib. nostris sub Anno à Nativ. Domini 1510. Indict. VIII. die verò 28. mensis Aprilis Pontif. SS. D. N. D. Pauli Papæ V. Anno V. Ego Paulus Blancus Rom. Curie Caus. Cancel. Apost. Not. de præmissis rogatus præfens Instrumentum subscripsi, publicavi requisitus &c.

In nomine Sanctiss. & individue Trinitatis Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen. Noveritis universi, & singuli hoc præfens nostrum Transumptum visuri, lecturi, pariter, & audituri, quod Nos Petrus Paulus Crescentius Auditor, & Iudex præfatus ad instantiam, & requisitionem præfate Communitatis, & Hominum Terræ Russii omnes, & singulos sua communiter, vel divisim interesse putantes, & eorum Prætores, si qui tunc erant in Romana Curia ad dicendum, & excipiendum quicquid verbo, vel in scriptis, contra quædam jura producta, & repetita dicere, vel excipere volebant per eandem audientiam Litterarum contradictarum, & ad diem, & horas infra scriptas citari fecimus, & mandavimus, quibus advenientibus comparuit coram nobis antedictus Illustr. D. Camillus Pompilius ejusdem Communitatis, & Hominum Procurator, & facto quasdam Litteras alias productas in forma Brevis legitimo expeditas realiter, & in scriptis reperiit; exhibuit, ostendit, & præsentavit, quas litteras ad manus nostras recepimus, vidimus, & diligenter inspeximus, & quia sanas, integras, & illasas ideò illas per eundem nostrum infra script. Notarium transumi, exemplari, & in hanc publicam formam redigi mandavimus, & fecimus, volentes propierea, quod huic nostro transumpto publico cum dd. literis diligenter auscultato, collationato, & con-

D 2

cor-

cordato de cætero eadem fides adhibetur, quæ optimis Literis adhiberetur, ac daretur, si in medium exhibita, ac offensæ forent, quarum Literarum tenor talis est, ut sequitur: videlicet, à tergo dilectis Filiis Universitati, & Hominibus Terrarum Ruffi. Intrus verò LEO PAPA X. Dilecti Filii salutem, & Apostolicam benedictionem, Promeretur vestra fides, sinceraque devotio, quàm erga S. R. E. Statum superiore, præsertim anno Nobis in minoribus constitutis, & Cardinalatus honore, Bononienque, ac totius Romandiolæ Legationis munere fugientibus, quando ejusdem Ecclesiæ, Gallorumq; exercitus in omnis agebat agris offenditis, necnon damna, gravia quædam, quæ estis perpeffi, quorum memores nos esse decet, ut posthac in nostra, & ejusdem Ecclesiæ devotione ferventius perseverare possitis, ea vobis benignè concedimus, quæ commodis vestris fore conspiciamus opportuna, & per quæ damnorum per vos, ut præfertur perpefforum æqua habita videretur ratio. Itaque Oratorum vestrorum, quos pro nostra ad Summum Apostolatus apicè assumptione gratulatum Nobis misistis, ac vestris supplicationibus annuentes omnes, & singulos fructus, redditus, & proventus istius Terræ cujuscunque rei ad Nos, & Cameram Apostol. pertinentes, quos vulgus introitus appellat: *Dummodo superportatis pro Custodiæ Arcis Comesstabili Portæ, & cæteris oneribus consuetis ultra quinquaginta ducatos introitus hujusmodi onera non excedat.* Circa expensam damorum per vos, ut præfertur, per pefforum ad decennium 50. ducatos hujusmodi in usus vestros convertendos vobis liberaliter concedimus, & condonamus, ac commodis vestris quantum cum Deo possumus, consulere volentes. Vobis concedimus, quod omnes Homines d. Castri, ejusque Comitatus, & Districtus, ac Forenses etiam cujuscunque gradus, conditionis existant, habentes prædia, vel possessiones in Territorio, & Districtu vestro teneantur solvere Collectiones, aliæque onera ratione prædiorum, vel possessionum hujusmodi, tam impositas, quàm imponendas per Consilium Consiliariorum Virorum pro tempore juxta antiquam, & super his hæctenus observatam consuetudinem, non obstante quavis exemptione cujusvis in contrarium concessa, seu impositum concedenda, præterea ne Incolæ istius Terræ vestræ indebitè

graventur à jus redditibus, volumus, atq; decernimus, quod Causæ tam civiles, quàm criminales, tam Incolarum, quàm Forensium per potestatem vestram usq; ad definitivam sententiam inclusivè omni appellatione cessante, cognosci, decidere debeant, quoad; appellationes ad Gubernatorem Civitatis nostræ Faventini à tali sententia, prout consuevit, devolvantur. Volentes quod dimidia pars pecuniarum provenientium ex maleficiis in reparationem Murorum istius Terræ, & sublevationem aliorum onerum Virorum, & non alios usus convertenda per vos percipi possit, & debeat. Concedimus insuper vobis, ut pro anno uno à data præsentium computant. frumenta, blada, & alia bona mobilia absq; alicujus Gabellæ Datii, aut alterius inducti, vel inducendi oneris solutione, liberè extrahere, per loca quæcunque nostra, & Ecclesiæ antedictæ comportare possitis. Inhibentes demum Faventinis, ne præter solitum, & consuetum contra vos, resq; vestras præsertim circa macinaturam molendinorum aliquid innovare audeant, vel præsumant in contrarium facientibus, non obstantibus quibuscunque. Vos igitur erga Nos, & Ecclesiæ præfatam veram Dominam, & Matrem vestram itaq; studebitis, ut uberioribus gratiis, Nos, Ecclesiæque præfata prosequi Vos valeamus. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die 22. Aprilis 1513. Pontificatus nostri anno primo, Balthasar Severolus. Super quibus omnibus, & singulis permisis tanquàm ritè, rectè, ac legitime gestis, & factis auctoritatem nostram dictæque Curie nostræ pariter, & decretum interponendum fore, & esse duximus, & interposuimus, prout interponimus per præsentem. In quorum omnium, & singulorum præmissorum fidem præsentem fieri, & per Notarium Curie nostræ infra scriptum subscribi, Sigillique nostri soliti, & quo in talibus utimur, jussimus, & fecimus impositione muniri. Datum Romæ ex Aedibus nostris sub An. Domini 1610. Indi. VIII. die dicta 28. Aprilis Pontificatus Sanctiss. in Christo Patris, & Domini Nostri Domini Pauli Divina Provid. Papæ V. Ann. V. præsentibus ibidem DD. Hieronymo Fabro de Trevio Spoletanæ Diocesis, & Petro Antonio Catalano Romano I. V. D. Connotariis Testibus vocatis habitis specialiter, atque rogatis.

Matthæus Burattus Locumtenens.

Ego

Ego Paulus Blancus Romanæ Curie Causarum Cameræ Apostolicæ Notarius de præmissis rogatus publicavi, & subscripti requisitus &c.

Constitutio Reverendiss. D. Gregorii Magaloti Episc. Clus. Prov. Romanæ. & Exarcatus Ravennæ Præsidis super salariis Officiorum Provinciæ, & eorum Officiis à S. D. N. Sixto V. confirmata.

SYMMARIVM MATERIARVM MAGALOTÆ.

B <i>Reve Sanctissimi. D. N. Sixti V. Proemium.</i>	n. 1.
<i>Reformatio.</i>	2.
<i>De officio Præsidis.</i>	3.
<i>Reformatio.</i>	3.
<i>De officio Auditoris Curie generalis, & ejus mercede in causis civilibus.</i>	4.
<i>Reformatio.</i>	4.
<i>In causis criminalibus, de sententiis absolutiis.</i>	5.
<i>Reformatio.</i>	5.
<i>De Sententiis condemnatoriis.</i>	6.
<i>Reformatio.</i>	6.
<i>De officio Secretarii, & ejus mercede.</i>	7.
<i>Reformatio.</i>	7.
<i>De officio Notarii Curie generalis ad causas criminales, & ejus mercede.</i>	8.
<i>Reformatio.</i>	8.
<i>De officio Notarii Curie generalis ad causas civiles, & ejus mercede.</i>	9.
<i>De officio Barigelli Curie generalis, & ejus mercede, & primâ in civilibus.</i>	10.
<i>In criminalibus.</i>	11.
<i>De pœnis pecuniariis.</i>	13.
<i>De absolvendis.</i>	13.
<i>Reformatio.</i>	13.
<i>De officio Gubernatorum Civitatum, & eorum mercede.</i>	14.
<i>Reformatio.</i>	14.
<i>De officio Notarii Gubernatorum Civitatum in causis civilibus, & ejus mercede.</i>	15.
<i>De officio Cancellarii Gubernatorum Civitatum ad causas criminales, & ejus mercede.</i>	16.
<i>De officio Baricellorum Civitatum, & eorum mercede.</i>	17.
<i>De officio, & mercede aliorum Officialium.</i>	18.
<i>De Sindicato Officialium.</i>	19.
<i>De officio Advocatorum, & Procuratorum, & eorum mercede.</i>	20.
<i>Reformatio.</i>	20.
<i>De officio Notariorum, & eorum mercede.</i>	21.

<i>De officio Custodis carcerum, & ejus mercede.</i>	22.
<i>De officio Castellani, & ejus mercede.</i>	23.
<i>De officio Sapiensis electi, & ejus mercede.</i>	24.
<i>De pauperibus immunibus à solutione emolumentorum Iudicibus Notariis &c.</i>	25.

*Breve Sanctissimi D. N. Sixti Papæ V.
ad perpetuam rei memoriam.*

IN omnibus rebus humanis nihil tam perfecte institui, nihil ullis legibus, sanctionibusque tam diligenter muniri potest; quin id prava quorundam intelligentia pervertere, sed in alienum sensum, atque sancitum est, contorquere molitur. Unde Nos, ad hujus præcellæ dignitatis fastigiū erectos, decet, & expedit providere, ut pravo sensu hujusmodi eliminatio illa, prout facta sunt, intelligantur, & observentur, & quæ ad publicam utilitatem ordinata, & reformata fuerunt, approbare, & confirmare. Cum itaque, sicut accepimus, nonnulli abusus, pravi intellectus, & corruptelæ, adversus germanam intelligentiam cujusdam Constitutionis, ac præter, & extrâ eam, quam alias quondam Gregorius Magalotus Præses Provinciæ nostræ Romanolæ edidit, & promulgavit, etiam postmodum per diversos Romanos Pontifices prædecessores nostros forsitan confirmata fuit, & quæ in viridi observantia fuit, & est, versentur, & pluries coram diversis dictæ Provinciæ Legatis, Præsidentibus, & seu aliis Apostolicæ Sedis Ministris fuerit tractatum, & maturè discussum pro extirpandis, & penitus abolendis hujusmodi abusibus, & corruptelis, & tandem dilecti filii Communitates, & homines Civitatum, Terrarum, Castrorum, & locorum dictæ Provinciæ coram dilecto filio nostro tituli S. Eusebii Presbyt. Card. Canano nuncupato, ac nostro, & d. Sedis, tunc temporis de Latere Legato, ad hunc, & eundem effectum convenerunt, ac negotio hujusmodi diu, & mature inter ipsos discussio, quasdam ordinationes, & declarationes, ac reformationes ediderint, illeque per d. Iulium Cardinalem approbata, & ad Nos pro majori illarum robore, & substantia muniendæ, transmissæ fuerint. Nosque attendentes multa in Communitates, & homines prædictos commoda ex nova hujusmodi ordinationum, declarationum, & reformationum approbatione esse profectura, dilecto filio nostro, Prospero tituli Sancti

At Clementis Presb. Card. de Sancta Cruce nuncupato mandavimus, & convocato dilecto filio Magistro Iofredo Lomellino Cameræ Apostolicæ generali Commissario, dd. ordinationes, declarationes, & reformationes diligenter excuterent, & examinerent, & quæ viderentur, corrigerent, & delerent atque emendarent, ipsique sæpius congregati, illis diligenter visis, & singulatim examinatis, maturèque discussis, parùm, aut nihil immutaverint. Denique ipsi Prosper Cardinalis, & Iofredus omni studio, & diligentia, ab ipsis de mandato nostro adhibita, postremam illis manum imposuerint. Nos, quibus Prosper Cardinalis prædictus præmissa sæpius retulit, volentes, quæ tanto labore, impensis, ac maturitate ad publicam utilitatem digesta sunt inviolabiliter observari, ac tenorem Constitutionis Magalotæ præsentibus pro sufficienter expresse habentes. Motu proprio, non ad dictorum Communitatum, & hominum, aut aliorum pro eis Nobis desuper oblatæ petitionis instantiam, sed ex certa nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, omnes, & quascunque intelligentias, consuetudines, & longissimos usus, stylos, ac declarationes, etiam juramentis, literis, confirmationibus, & approbationibus Apostolicis, vel quibuscunque aliis firmitatibus roboratas, & dictis Constitutionibus Magaloti, ac hujusmodi declarationibus, ordinationibus, & reformationibus in aliquo adversantes, Apostolica auctoritate tenore præsentium perpetuò abrogamus, tollimus, & penitus abolemus, neminemque ad illas deinceps obligari volumus. Præcipientes in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub Excommunicationis sententia per contrafacientes eo ipso incurrendæ, ne in posterum aliquis Provinciæ præfate Rector, Iudex, seu Notarius, aut Procurator, vel Advocatus audeat quomodo introducere, vel se subscribere, & testari de aliquo stylo, consuetudine, usu, & intelligentia, quæ sit, vel esse videatur contra d. Constitutionis Magalotæ, ac hujusmodi declarationum, & reformationum, ordinationum convenientiam, & tenorem, & si quid in contrarium factum, aut in iudicium tractum fuerit, id omne nullum, & invalidum, nulliusque proboris, vel momenti existat, & esse censetur perpetuò. Novissimas verò ordinationes, declarationes, & reformationes prædictas, quas

præsentibus de verbo ad verbum annotari fecimus, d. auctoritate eamdem tenore præsentium etiam perpetuò approbamus, & confirmamus, ac præsentis scripti patrocinio communivimus, suppleentes omnes, & singulos defectus, si qui intervenierint in eisdem, & ut approbatio hujusmodi amplius innotescat, decrevimus, ut de cætero, post quatuor dies à publicatione præsentium in d. Provincia faciendæ, nulli alii intellectus, styli, consuetudines, & usus, etiam inveterati per longissimum temporis spatium, qui dd. Constitutionibus Magaloti, & hujusmodi ordinationibus, declarationibus, & reformationibus adversentur, ad pendentium indecisum, & futurarum causarum decisionem, ac negotiorum expeditionem allegari possent, nec quisquam illas allegans audiri debeat, sed tantum secundum præfatas Magaloti Constitutiones, & hujusmodi ordinationes, declarationes, & reformationes à Nobis, ut præfertur, approbatas, & confirmatas in d. Provincia, & singulis illius Civitatibus, Castris, Terris, Villis, & locis, quavis alia tanquam sinistra, odiosa, vel captiosa interpretatione sublata, inviolabiliter, & perpetuò, prout jacent, observentur, ac juxta ipsas causas, & negotia omnia in futurum per quoscunque Iudices, tam sæculares, quam Ecclesiasticos, delegatos, & Commissarios quavis auctoritate fungentes, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores, ac Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, sublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate ubique judicari, & definiri debeant, sitque irritum, & inane, quidquid secus his à quoquam quavis auctoritate scierit, vel ignoranter contigerit attentari: Quocirca Venerabili Fratri Archiepiscopo Ravenaten., ac dilectis filiis Rectori dictæ nostræ Provinciæ pro tempore existenti, ac Collegio Doctorum Civitatum, & locorum ejusdem Provinciæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus ipsi, vel duo aut unus eorum, per se, vel alium, seu alios ubi, & quando expedierint præfatas literas, & in eis contentæ quæcunque publicent, & publicari, seu etiam imprimi faciant, ac inviolabiliter, & perpetuò observari; contradictores quoscunque, & rebelles, & præmissis non parentes, per sententias, censuras, & poenas Ecclesiasticas, aliæque opportuna juris, & facti remedia appellatione postposita compescant.

scendo, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis. Non ob-
 stan. fel.recor:Pii Papæ IV. prædecessoris
 de Gratiis,interesse Cameræ præfatæ con-
 cernentibus infra certum tunc expressum
 tempus registrandis, ac aliis Constitutio-
 nibus, & ordinationibus Apostolicis, nec-
 non statutis, styliis, usibus, & consue-
 tudinibus, privilegiis quoque indultis, &
 literis Apostolicis sub quibuscunque te-
 noribus,& formis,ac cum quibufvis etiam
 derogatoriis derogatoriis, aliisque
 efficacioribus, & insolitis clausulis, irri-
 tantibusque, & aliis decretis sub quibuf-
 que tenoribus,& formis, ac cum quibuf-
 vis clausulis, & decretis in genere, vel in
 specie, etiam motu scientia, & potestate
 similibus, ac alias in contrarium quomo-
 dolibet etiam Officialibus, Ministris, & aliis
 personis in dictis Constitutionibus, & re-
 formationibus expressis, & dominatis, &
 in erectione officiorum per Nos, seu alios
 Romanos Pontifices concessis, ac forsan
 pluries, & iteratis vicibus approbatis, &
 confirmatis; necnon quacunque litis pen-
 dentia coram quibuscunque Iudicibus, &
 dictis Auditoribus super prætensionibus,
 quæ dd.Constitutionibus & reformationi-
 bus adversantur tam in possessorio, quam
 in peritorio forsan existente, & ad cujus-
 vis instantiam introducta,necnon litis sta-
 tus, & d.statutorum,& aliorum præmissor-
 um tenores præsentibus haberi volumus
 pro sufficienter, & plenè expressis, illas in
 suo robore permanfuris hac vice dumtaxat
 specialiter, & expressè derogamus,
 contrariis quibuscunque. Aur si aliquibus
 communicer, vel divisim ab eadem sit se-
 de indultum, quòd interdicti, suspendi,vel
 excommunicari non possint per literas
 Apostolicas non facientes plenam, & ex-
 pressam, ac de verbo ad verbum de indul-
 to hujusmodi mentionem. Datum Romæ
 apud S.Marcum sub annulo Piscatoris die
 29. Septembris 1587. Pontificatus Nostri
 Anno tertio.

Loco † Sigilli.

Tho.Thom.Gualtercius.

A.R.Ulofius.

ExarcatusRavenne Officiales immundas,
 & rapaces manus habere, & S.R.E. fide-
 les, & devotos subditos ab his, ut hæte-
 nus non sine eorum magno incommodo
 factum est, indebitis solutionibus grava-
 ri. De mandato S.D.N. Pauli III. vivæ
 vocis oraculo, desuper Nobis facto habi-
 ta matura, & diligenti informatione, in-
 frascriptam salariorum, & mercedum Of-
 ficialium reformationem juxta antiquam,
 & laudabilem consuetudinem describi,ac
 publicari mandavimus: Cui si quis ava-
 ritia ductus,& salutis suæ immemor,con-
 trafecerit, sciat se indignationis præfati
 S.D.N. ac officii nostri severitatis pœnam
 spe veniæ subitum.

REFORMATIO,

Quoniam experientia rerum magistra
 edocuit, vel Procuratorum, vel Noc.,
 vel Cancellariorum, vel Advocato-
 rum,aut Iudicis avaritia nonnullis in hacRo-
 mandiola Provinciæ, introductos fuisse erro-
 res in taxandis prædictorum, & aliorum Cu-
 riæ generalis commodis deservientium merce-
 dibus. Idèd Not Gregorii Magaloti ordina-
 tiones, & mentem penitus a quibuscunque,
 & singulis prædictorum diste Provinciæ ob-
 servari desiderantes, præterea addibito etiam
 consilio eorum, qui quædà in foro, & subsil-
 liis versantur amputantes, & tollentes supra
 dictos errores, abusus, & corruptelas infra-
 scripta ordinanda pro utilitate, & comodo
 subditorum, & Provincialium, sic Provincia
 exigente omni studio, & diligentia esse censui-
 mus.

De Officio Præsidis.

PræsidesProvinciæ,cùm debeat pro suorum
 Provincialium tranquillitate, & justitia
 omnem curâ,† & sollicitudinem,gratis, &
 paterno affectu impendere, pro quibuf-
 que sententiis, decretis, causarum cogni-
 tionibus, tam in Civilibus, quam in Cri-
 minalibus nihil penitus accipiat: sed ab
 eo, veluti Patre in utilitatem filiorum,
 omnia,quæ ad ejus officium spectant sine
 pretin, ac mercede concedantur.

REFORMATIO.

Sane admodumGregoriusMagalotus or-
 dinavit Præsidem Provinciæ pro suorum
 Provincialium tranquillitate, & justitia
 omnem curam, & sollicitudinem gratis, &
 paterno affectu cuncta ab eo expedienda im-
 pendere devere abusus tamen, & corrupte-
 la

Gregorius Magalotus Episcopus Clus. Pro-
 vincie Romandiola, & Exarcatus
 Ravenne Præses.

Nolentes: sicut Nobis commissi officii
 cura inquirat. Auditores, Gubernato-
 res, & alios Provincie Romandiola, &

la involvit, Cubicularios sub colore sigilli aliquando exorisse sportulas eum in publica visitatione Carcerum mandasset Praefes aliquem relaxari. Nunc tamen errorem penitus tollentes volumus nihil tali casu pro mandatis executivis Cubicularios posse accipere, sicut & gratis impartitur Praefes auctoritatem suam & illud mandatum gratis pariter tradere debere decernimus.

De officio Auditoris Curiae generalis, & ejus mercede in causis civilibus.

IN executivis sententiis, ubi non intervenit rei contradictio, nec aliqua causae cognitio, habeat Auditor denarios quatuor pro libra valoris, & estimationis rei petite usque ad quamcunque summam, si mandatum traditum fuerit, dummodo sportulae non excedant quantitatem trium scutorum, alias si mandatum non fuerit traditum, quamvis decretum, nihil accipiat. Et mandatum non detur creditori, nisi die sequenti, quo decretum fuit, etsi interim debitor comparuerit audiatur. Et Auditor non habeat in eodem negotio, si oportuerit in contradictorio causam cognoscere, nisi semel sportulas secundum praesentem reformationem.

In executivis vero, ubi intervenit rei contradictio, & aliqua causae cognitio, si mandatum executivum traditum fuit. Pro qualibet libra valoris, & estimationis rei petite habeat denarios sex usque ad quamcunque summam, dummodo sportulae non excedant quantitatem sex scutorum.

Si vero mandatum traditum non fuerit, quia debitor terminum ad solvendum petierit, vel aliter concordatum fuerit, nihil accipiat, nisi parte instante pronunciatum fuerit, quo casu habeat ad rationem supradictam.

In ordinariis, vel commissariis non executivis, ubi, intervenit causae cognitio, & rei contradictio, habeat in totum solidum, unum pro qualibet libra (et supra) usque ad quamcunque summam, dummodo sportulae non excedant quantitatem duodecim scutorum.

In sententiis interlocutoriis, vim diffinitivae habentibus, quae post se aliam sententiam non expectent, & per eam totum negotium, de quo agitur, terminetur, habeat Auditor medietatem ejus, quod in ordinariis haberet, si diffinitivam sententiam tulisset.

Si vero post se aliam sententiam expectarent, à quinquaginta scutis supra cujuscunque valoris, vel quantitaris sit causa, principalis habeat scutum unum à quinquaginta infra medietatem unius scuti, nec ultra petere possit, sed in interlocutoriis non habentibus vim diffinitivae nihil accipere possit.

Etsi contigerit postquam causa est instructa usque ad sententiam exclusivè partes devenire ad concordiam, habeat Auditor pro sportulis medietatem ejus, quod haberet si pronunciatum fuisset, nisi sportulae fuissent per litigantes depositae, quas eo casu restituere non teneatur. Et Auditor si fuerint sportulae pro sententia solutae nihil possit petere pro commissione executionis sententiae, nisi novus processus fieret super executione petita rei iudicari, & tunc habeat prout de sententiis interlocutoriis dictum est. Pro primo, & secundo decreto in contumaciam rei nihil habeat. Auditor, nisi causae cognitio intervenierit, & tunc accipiat, prout in causis executivis dictum est.

Ceterum si in uno eodemque negotio, ac sententia plures quantitates ad diversas personas spectantes, quantumcunque separatim comprehenderentur, Auditor non possit habere mercedem, nisi ad rationem praedictam, ac si esset una quantitas, vel persona conjuncta, quae merces solvatur aequali portione, & pro rata summae debita ab habentibus interesse.

Sed si in aliqua causa civili alicujus magnae importantiae Auditorem opportuisset multum laborare, ac studere, itaque majori mercede dignus videretur, Praefes Provinciae qualitate causae labore, ac studio Auditoris consideratis arbitrio suo mercedem augeat, & arbitretur.

Advocati, & Procuratores sub poena infamiae, & suspensionis ab officio, ac partes litigantes non possint sub poena centum ducatorum, aliquid ultra pro sportulis dare, vel offerri facere; Nec Auditor sub eisdem poenis accipere possit.

REFORMATIO.

Quia compertum jam esse reperitur in generali Curia ab Auditore quandoque in executivis, ubi nec rei contradictio, nec causa cognitio intervenit pro mercede receptos fuisse denarios sex pro libra valoris, & estimationis rei petite usque ad quamcunque summam, dummodo sportulae non excedant scuta

seuta tria, si verò mandatum traditum non esset, licet Decretum usque ad quancunque summam aliquando sportulas extorsisse; propterea amputantes, & remouentes presatum errorem; volumus, & mandamus non excedi quatuor denarios pro libra, ubi nec rei contraditio, nec cause cognitio interuenit valoris, & estimationis petita usque ad quancunque summam, dummodò sportule non excedant seuta tria, si verò mandatum non fuerit traditum, licet Decretum nihil percipiat Auditor, sicut Magalotus expressè decreuit. Pariter, & quia intellemus aliquando in contumaciâ Reorum ab Auditore receptas fuisse sportulas, etsi resctis expensis petierit reus aliquis re audiri, voluisse eundem denud, & iterum alias sportulas, mandamus, si contigerit hujusmodi casus, nisi semel prædictum Auditorem possit sportulas accipere, nisi diversum fuerit negotium, sed si fuerit eadem causa, nisi semel illas percipere possit mandamus. Ab aliquibus fuisse etiam contra mentem Magaloti accepimus, in executivis, ubi interuenit rei contraditio, & aliqua cause cognitio, & mandatum traditum fuerit duplicata, casu, quodis voluerit ad se defendendum admitti, fuisse receptas sportulas, etsi mandatum non fuerit traditum, vel quia reus petiit terminum ad sibiendum, vel aliter fuerit cum adversario concordatum, salarium ab eo fuisse exactum, decernimus primo casu, nisi semel tantum sportulas ab eo recipi possit, altero verò casu nihil Auditorem habere possit mandamus nisi per sententiam pronuntiatam fuerit, & semel tantum in utroque casu seruetur in hoc dispositio Magaloti loquentis circa exactiorem sportularum in executivis, ubi rei contraditio, & aliqua cause cognitio interuenit. Quia competent est interlocutoriis omni diffinitivæ habentibus, & que possit se aliam non expectant sententiam, & per quam totum negotium de quo agitur terminatur, aliquando voluisse Auditorem sportulas commensurari, sicut in ordinariis, propterea attendentes, & insequentes Magaloti intentionem mandamus, & volumus tantummodò medietatem illum posse consequi, quod in ordinariis accepisset, si diffinitivam tulisset sententiam, si verò aliquam post se expectaret sententiam volumus à quinquaginta fide supra seut. unum illum posse duntaxat percipere, causa sit ejusdem quantitas infra verò, nisi dimidium seuti. In interlocutoriis verò, omni diffinitivæ non habent, non volumus il-

Tom. II.

lum quidquam accipere possit, sicut expressè decrevit Magalotus. Et quoniam aliquando simus per Auditorem Curie Gener. fuisse, si partes ad concordiam pervenerint salaria, & quidem indebitè exacta. Idem volentes ejusdem cupiditati occurrere, subditis opportunè providere coram; indennitatis consulere, ac penitus hunc extirpare errorem, mandamus. ac sancimus si inter partes fuerit concordatum nihil Auditorem percipere possit, nisi quando causa esset instructa usque ad sententiam exclusivè, tunc enim permitimus ex quo sepè, ac sepè fuerit aditus, & forsitan interlocutus pro sportulis medietatem illum capere possit ejus, quod si pronunciasset, sed si deposita fuerint sportule, & sententia in cedula habita fuerit, aut terminus preservato habitus fuerit, tunc totum recipiat salarium, si verò tantum fuerint deposita, & tunc habeat prout in interloc. fuit, & ex Magaloto decretum fuit. Errore pariter fuisse introductum advertimus, Auditorem voluisse, & exegisse sportulas ad rationem sex denarior. pro libra, si sententia petebatur respectu expensarum taxa producta executio, eam tamen expressè disposuit Magalotus nihil nisi pro sententia cum recipere possit, nisi novus fieret processus, propterea objicientes, & penitus remouentes hanc abusum, & corruptelam mandamus sicuti, et Magalotus præcepit, Auditorem nisi pro sententia tantummodò sportulas habere possit, pro executione verò illius sententia nihil cum consequi audere, nisi fieret novus processus. Et ac hominum malitiis obvietur declaramus illum novum intelligi processum, quando eam ludice competentis contingit licet, vel causam, aut controverfiam cognosci, licet etiam coram alio incompetenti fuisset cepta, vel quando nova instantia inopie currere, aut in forma judicii sit novus processus super executione petita rei iudicata. Hoc enim casu permitimus ob laborem, quem sustinet Auditor in cognoscendo illum sportulas habere possit, prout de interloc. dictum est. Graviter etiam accipimus non semel Auditorem voluisse, si agebatur super nullitate alienius sententia, & contigisset pronuntiare, licet sententia, de ejus nullitate agebatur esset super negotio executivo, voluisse inquam sportulas, prout in ordinariis solvitur, & tamen nemo est, qui non videat gravissimum hunc esse abusum. Unde omnino subditorum querelis prospicere eupionter mandamus, & ordinamus tantummodo prout in executivis illum posse sportulas

E

las accipere. Absurdum enim arbitramur plus debere solvi ob cognitionem nullitatis oppositæ quam fiat super principali negotio, aut pro prima sententia. Non minus rescandum est, quod est quod fiebat in materia appellationum. Nam invenimus observatum fuisse dicentem appellationem esse desertam, vel illam non devolvere, si super prædictis pronunciaretur solutas fuisse sportulas, ac si sententia diffinitiva fuisset lata, & tamen omnibus compertum est Magalotum voluisse, quod interlocutoriis vim diffinitivæ habentibus & in his quæ post se aliam non expectant sententiam solveretur pro medietate illius salarii, quod in ordinariis solvi debere ordinatum est, & quoniam cavillationibus aliquando usq; ad nauseam altercatum est, an supradicta, & si quæ prædictis similia reperiantur, dicantur interlocutoriæ habentes vim diffinitivæ pro bono comuni volumus, & mandamus prædicta haberi pro interlocutor. vim diffinitivæ habentibus omnibus cavillationibus, & hominum malitiis penitus rescatis. Abusu quoque receptum fuisse accepimus Auditorem pro tempore voluisse pro primo, vel secundo Decreto in contumaciam veluti pro Decreto de immittendo id possessionem absq; causæ cognitione, licet nihil laboris egeris, salarium, ac si diffinitivam tulisset sententiam. Propter Magaloti mentem, & intentionem insequentem mandamus pro primo, & secundo Decreto Auditorem aliquod non posse salarium percipere, nisi tantum ubi causæ cognitio intervenit, quo etiam in casu cum modicus ei labor est futurus illum prout in executivis volumus sportulas accipere posse. Pariter accepimus, si uno, eodemq; negotio plures extiterint persona, vel quantitates petite, Auditorem voluisse multiplicare usq; ad triplicationem sportulas. Idem rescantes, & penitus amputantes abusu hunc pravam, & totæ Provinciæ damnosum errorem, & illud omnino tollentes, mandamus, & decernimus, si de causis fuerint antedictum, Communitatum, Corporum, Collegior, Societatis, aut aliorum, & tandem in nullo casu, ex quo una tantum prædictor. est causæ cognitio, & major non est ludicri labor non nisi unicam simplicem mercedem, omni, & qualib. multiplicatione rejecta deberi antedicto Audit. disparticiendam, & solvendam secundum proportionem, & ratam personarum rerum, & quantitatum petitar. Et quia posset dubitari, an omnia supradicta vendicent sibi locum respectu Notariorum, vel Cancellarior. de-

declaramus, & mandamus respectivè illa omnia, etiam intuitu ipso accommodari debere, & in illis locum habere, ac si de verbo ad verbum specificè, & expressè fuissent repetita, & nominatim in illis enunciata singula singulis, tamen congruè referentur, cum secundum prædictorum salarii, regulentur, & illa Not. Cancel. Et quia omnium habere memoriam potius divinitus est, quam humanitatis, propterea noleat aliquis ob enumerationem prædictor. examinasse ceteros alios, qui erant, & sunt pravi abusus nos, vel dissimulasse, vel in observantia reliquisse, Idem declaramus si quod ultra prædictos errores, abusus, & pravas corruptelas supra expostitas, seu expostitas reperitur, quod directè, vel indirectè contra expressam, vel tacitam mentem Magaloti fuerit, etiam consuetudine, vel usu, & tacito hominum consensu introductum, vel confirmatum in officio prædicti Auditoris civilis, & ejus Notarii, vel Cancellarii intelligatur, & sit per hanc nostram declarationem, determinationem penitus, & omnino sublatum, & extinctum, & ne contingat amplius super hoc dubitari, & de cetero minimè hujusmodi aut alii introducantur errores, vel abusus, arbitrio Præsidis volumus esse tributum, ut determinet, & declaret, quis sit, aut fuerit abusus, error, corruptela, vel aliquid contra mentem Magaloti, cujus determinationi omnes teneantur acquiescere sub pœna arbitrio Præsidis imponenda.

IN CAUSIS CRIMINALIBUS;

Es primò de sententiis absolutoriis.

IN sententiis absolutoriis à pœna capitali, in quam Reus fuit in contumaciam, vel aliter condemnatus, & ut doceat de innocentia constituit se in carcere, vel aliàs fuit captus, pro sportulis habeat Auditor scutos decem.

In similibus sententiis, & casibus, à pœna amputationis membri, vel sanguinis citra mortem, habeat scutos sex: In absolutoriis à pœna quacunq; corporali, vel corporis afflictiva citra sanguinem scutos tres, nisi pœna corporalis pro aliquo levi delicto per baunimenta, vel aliter imposita sit, quo casu pro absolutoria habeat dimidium ejus, quod proxime dictum est.

In sententiis absolutoriis à pœna capitali, vel corporis afflictiva Rei nondum condemnati, si Reus adeò urgentibus inditiis, & argumentis laborat, ut de jure torqueri potuisset, idem quod in Reo condemnato servetur.

Si verò non potuiffet de jure torqueri, sed ad inquirendum inditia extabant, pro absolutoria nihil habeat Auditor, nisi (Reo instante, & petente) sententia absolutoria lata fuerit, & tunc Auditor habeat medietatem ejus, quod haberet si Reus potuiffet de jure torqueri. Si autem inditia non extarent, vel saltem ad inquirendum sufficientia, Auditor teneatur gratis Reum, etiam petentem, & instantem absolvere.

In absolutoriis à poenis pecuniariis, servata semper suprascripta distinctione de inditiis, habeat solidum unum pro qualibet libra pro quacunque summa, dummodo quantitas non excedat decem scutor.

Sed si aliquis fuisset absolutus à pena capitali, vel corporis afflictiva, & in eadem sententia condemnatus in poenam pecuniariam, habeat Auditor sportulas pro absolutione, vel ratam poenae pecuniariae secundum ordinationem supradictam arbitrio suo, ita quòd non habeat, nisi unam mercedem pro absolutione, & condemnatione respectivè facta.

REFORMATIO.
Ex mente Magaloti etiam alias fuisse observatum accepimus, si in una, eademque sententia plures personae solverentur, si absoluti exccsserint numerum trium, Auditor, & Notarius maliciorum habeat ad rationem praedictam à dd. absolutis, ac si ultra tres in absolutoria non comprehenderentur, quod aequali portione debeat per absolutos solvi.

de pluribus delictis esse inquisitum, & processatum, & cognita illius innocentia liberari. Idè quia intelleximus non semel aliquando Auditorem pro sportulis voluisse multitudinem delictorum inspecta, salaria duplicata, & quandoque triplicata: propterea licet hæc expressè non determinet Magalota, mandamus hoc casu unicam tantum mercedem non duplicatam, nec triplicatam, sed simplicem illum exigere posse. Similiter, & relatum est Auditorem Criminalem Curiae Generalis in absolutoriis à poenis pecuniariis voluisse exccssivas sportulas ad rationem poenarum à Bannimentis Provinciae impositarum, non habito respectu Constitutionum Marchie, vel Statutorum Civitatum, vel locorum Provinciae, quae vigeant tempore Magaloti, quorum poenae non erant ita graves sicuti ex Bannimentis impositae esse dignoscuntur. Propterea ad honestam mercedem hujusmodi salaria reducentes in praedictis absolutoriis mandamus supradictum non posse pro mercede sua non excedere senta decem, nè contingat majorem fieri solutionem pro pena pecuniaria, quàm pro pena capitali, & confiscatione honorum. Quia experientia ostendit ex multis auctoritatem, & jurisdictiones judicium conservari, & ex timore multarum fieri, quod delinquentes puniantur, & castigentur. Idè in usu sunt frequentes, & videntur fieri, ut tandem tedio affecti multatis comparent; propterea nè ad alium trabantur finem, volumus quod pro praedictis multis impositis Auditor nihil recipere possit, quod hactenus male observatum est; cùm pro praedictis fuerint multoties sportulae, etiam indebitè exactae; idem etiam volumus observari, si vel comparuerit, vel captus fuerit Reus. Nam declaramus ipso jure esse nullam nullam, & factò cassam, & irritam.

DE SENTENTIIS CONDEMNATORIIS.

In condemnatoriis pecuniariis habeat secundum consuetudinem decimas, non condemnationis, sed ejus summae, in quam Reus cum Camera se composuit moderandas arbitrio Domini Praefidis secundum contingentiam casuum, & quantitatem, poenarum, & personarum qualitatem, sed summam quinquaginta scutorum excedere non possint, quantumcunque magna sit quantitas in quam Reus condemnatur, vel componitur.

In condemnatoriis capitalibus, vel corporis afflictivis nihil petere possit, nisi poena capitali-

pitalis, vel corporalis fuerit in pecuniariam commutata, vel bona fuerint confiscata, & Fisco incorporata, & tunc habeat ad rationem prædictam, sed decima quantitatem superscriptam non excedat.

Pro præsentatione, & visione cujuslibet gratiæ, & absolutionis, aliàs præsentatæ, & visæ nihil accipiat. Si verò non fuit amplius præsentata, & visa, habeat Auditor scutum unum pro ejus labore.

Auditor coram eo litigantes, ac eorum Advocatos, vel Procuratores, libenter audiat, ac requisitus teneatur dubia causarum coram eo vertentium partibus dare. Studeat quantum potest causarum brevitati. Procuratorum, & Advocatorum cavillationes, subterfugia, & non necessarias dilationes rejiciat. Pauperum, & miserabilium personarum, ac viduarum, pupillorum, & mercedum, Mercatorum causas, ac in sum. mis quibuscunque viginti quinque libris infra sine petitione, summarie, extrajudicialiter, & sola veritate inspecta, sine scriptis, si qualitas causæ patitur audiat, & expediat. Appellationes frivolas non admittat, sed illis rejectis sententias per ipsum latas exequatur. Procureturque omni qua potest sollicitudine venientes ad Curiam non expensis graventur, celerius quo fieri expedire, feriis quibuscunque ex qualibet causa introductis non obstantibus, præterquam in solemnibus festivitibus in Dei honorem ex precepto universalis Ecclesiæ introductis.

Et auditor contra aliquem inquirere non possit sine inditiis ad inquirendum sufficientibus, nisi ex aliqua urgente causa, & tunc de mandato Præsidis, aliàs inquisitio, & quicquid inde sequitur sit nullum, & vitio nullitatis subiectum.

In Causis Criminalibus ubi urgentia sunt inditia, antequam ad quæstionem procedat, si pro parte rei dare copiam inditorum fuerit requisitus, nunquam sub pena arbitrii Præsidis aliquem torqueat, nisi inditiis cum termino ad purgandum datis, & illis discussis, & reo ad largam posito, ut potestatem habeat Procuratores, & Advocatos de suis defensionibus informare. Et neminem quæstioni subijciat, nisi pro crimine capitali, & nisi poena corporalis, vel gravis pecuniaria imponi deberet. Pro levibus autem delictis, à tortura abstineat, ne major sit investigatio, quam delicti poena.

Et si aliquis fuerit captus pro quacunque pe-

na pecuniaria, si Auditor non habuerit inditia ad quæstionem sufficientia, sub fidejussore captum relaxet donec Processum expedierit.

In quibuscunque causis in sententiando, & declarando servet statuta, ordinationes, consuetudines loci illius, cujus sunt coram eo litigantes, si allegata fuerit, & probata.

Litigantes coram eo, nisi eorum Causæ Civiles sint per Præsidentem eidem specialiter commissæ, ad Iudices suos remittat, nisi litigantes sint ejusdem loci, in quo Auditor contigerit cum Curia morari, nec aliquas causas à Iudicibus ordinariis ad se advocare possit, nec præfatis Iudicibus sine speciali commissione Præsidis inhibere, & causas inceptas coram eo in loco in quo moratur, & non finitas antè discessum remittat ordinariis ejusdem loci, in his in quibus reperiuntur terminis, nisi sint instructæ, sive monitio facta ad sententiam, vel eidem per Præsidentem commissæ.

Item Auditor non possit alicujus bona describi mandare, nisi in casibus, in quibus de jure veniret confiscatio bonorum, vel ubi timeretur de earum asportatione, vel dilapidatione, ad quam descriptionem, nisi necessarium fuerit non procedat.

Et ad suspensiones evitandas, & finem litibus imponendum, si in aliqua Causa Civili, vel Criminali Auditor per aliquem ex partibus suspectus allegatus fuerit, vel aliter adjunctus petitus, eo casu Auditor præfatus in dicta causa ad ulteriora procedere non possit, nequillam terminare, nisi cum intervenitu, & consilio Gubernatoris, vel Auditoris, si Iuris peritus fuerit illius Civitatis, in qua cum Curia moram trahit, qui in præsentem reformationem in adjunctum in casu prædicto eidem Auditori ex tunc datus esse intelligatur, qui unà cum Auditore debeat d. causam cognoscere, & terminare. Quod locum non habeat in causis executivis liquidorum instrumentorum, nec in causis Pupillorum, Viduarum, & miserabilium personarum, nisi per d. personas Auditor suspectus allegatus fuerit, vel adjunctus petitus.

REFORMATIO.

In pecuniariis condemnatoriis statuit Magolotus præfatum Auditorem Criminalem Curie secundam consuetudinem decimas habere posse, non condemnationis, sed ejus summe, in quam Reus se cum Cam. composuerit,

moderandas arbitrio dicti Præfidi, secundum contingentiam casuum, & quantitatem penarum, & personarum qualitatem, quam summam statuit excedere non posse scuta quinquaginta, quantumcumque quantitas magna sit, in quam Reus condemnatur, vel componitur, & tamen hominum subilicite accepta est ultima particula illa vel, ut sit disiunctivè, non autem copulativè, & ob id magna difficultas exorta est cum verè sensus esse videatur, ut conjunctivè, & copulativè accipi debeat, nè absurdum sequatur plus illam posse consequi, quam sit ejus, quod ingrediatur Cameram. Idèd arbitramur, tollentes altercationes, & jurgia, quæ super hujusmodi casu audiebatur, maxime cum aliquando perversè fuerit à quibusdam id habitenus acceptum, declarandum esse conjunctivè, & copulativè dictionem illam vel assumendum esse, vel loco dictionis & accipiendam esse, sicuti ex præcedentibus offenditur etiam Magalotum eam dictionem vel assumpsisse. Ad id à quibusdam fuisse acceptum non juramus, quod clarissimè statuit Magalotus circa presentationem, & visionem cujuslibet gratiæ, & absolutionis aliàs presentatæ, & visæ. Nam mandavit pro prima nihil accipere debere Auditorem, & pro illa, quæ non fuit amplius presentata, & visa sicutum unum pro ejus labore posse recipere, & tamen intellectum est pro primo capite illum voluisse extorquere aureum, unum, cum expressè nihil accipere posse tali casu decreverit, altero verò casu tot scuta voluisse, quot essent nominati in d. presentatione, & visione gratiæ, & absolutionis, cum unum tantum ex mente Magaloti sicutum cum posse recipere compertum est. Undè mandamus supradictos abusus tollentes: primo casu nihil illum habere posse sicuti Magalotus decrevit, altero verò casu non nisi sicutum, licet plures in illa fuerint presentatione, & visione gratiæ, & absolutionis prout expressè disponit Magalotus. Pariter, & alterum circa prædictos casus extare errorem intelleximus, scilicet prædictum Auditorem non solum pro presentatione, & visione supplicationis cujuslibet sicut. unum, sed pro presentatione literarum, & etiam presentis casibus prædictum sicutum unum accepisse, quando habet decimas. Idèd, cum manifestè constet esse contra Magaloti mentem mandamus prædictum sicutum illum pro presentatione literarum, nec quando decimas percipit, quicquam pro prædictis consequi valeat. Compertum est aliquando ubi

Auditor Curie Criminalis mandavit bona describi pluribus voluisse mercedem, non simplicem, sed multiplicasse illam tam pro se, quam pro Baricello. Idèd tollendo hunc expressum errorem, mandamus Auditorem prædictum pro confessione descriptionis bonorum uniuscujusque casus, in quo de jure venirent bona confiscanda, non nisi unicam, & simplicem mercedem tam pro se, quam pro Notario, & Barigello accipere posse, mandantes etiam in Inventario, non nisi necessaria describi debere, & pro non necessariis in nibilo pro mercede teneatur illis. Notarios Criminalis Curie, seu ejusdem pro tempore Cancellarios cogisse à multis annis citrà, & hodiè paritèr cogere singulos reos accusatos, & inquisitos pro uno, eodemque delicto, & pro copiis simplicibus, & pro authenticis actibus, seu scripturis veluti judiciorum, constitutorum, inquisitionum, testium, & aliorum etiam proditorum actuum, multiplicasse usq; ad triplicationem mercedem suam, & singulos prædictorum Reorum, et unumquemq; triplicare supradictam mercedem, quod necdum irrationale, & iniquum est, sed, & inhumanum unum pro tribus solvere debere, tam nisi unicam sustineat Cancellarius laborem. Idèd tollentes hunc pravam, & toti Provincie damnosam, & ejiciendam errorem, ab usum styli, aut irrationabilem consuetudinem, mandamus omni multiplicatione rejecta hujusmodi, & similibus casibus prædictos Cancellarios, sed Notarios non posse, nec cogere, nec recipere etiam à sponte offerente sub pena arbitrii d. Præfidi imponenda, mercedem triplicatam pro supradictis, vel copiis, vel authenticis, si id unus sit, si id plures fuerint de eodem delicto accusati, vel accusati inquisiti, vel inquisiti, si id sit Communis, si id Vnicæ sit, Corporis, Collegium, vel Societas aliqua. Nam volumus, si pro uno, eodemq; delicto fuerint accusati inquisiti, aut aliter denunciati prædictos Notarios, aut Cancellarios non posse eorum mercedem in aliquo casu prædictorum multiplicari, sed permittemus tantum, & duntaxat simplicem puram, & unicam mercedem. Non minori ratione tollendum est, quod Auditores, & Notarii, sed Cancellarii ejusdem Curie Criminalis agere consueverunt, siquidem supradictos pro capiendis informationibus contra Reos inquisitos conungebat equitare, pravo quodam abusu, si contra duos, vel tres, aut plures solitos fuisse duplicare, & triplicare mercedem viatici, etiamsi esset pro uno, eodemque delicto; Idèd

*amputantes hunc parvum errorem, & abusu-
sum, & mentem Magaloti attendentes, qui
nangum de duplicatione, aut triplicatione
in similibus casibus locutus est, volumus sim-
plicem, & non multiplicatam prædictum
Auditorem, & Cancellarios posse accipere
mercedem. Quæ de Auditore Curie Crimi-
nalis hactenus, ut supra tollendo abusus, &
hujus Provinciæ pravo errore disposita
sunt mandamus, quod de Notariis, & Cancel-
lariis ejusdem Curie Criminalis, quatenus
adaptari possint, intelligantur, et sint etiam
respectu prædictor. decreta, et distincta, seu-
ti etiam volumus omnes alios si qui erant,
aut sunt, de erroribus, vel abusus contra ex-
pressam mentem, aut tacitam, aut Curie per
hanc nostram intelligantur, & sint sublati,
& in hoc seruetur quod supra diximus in
officio Auditoris Civilis pro extirpandis, &
tollendis erroribus, & corruptelis, & ad
judicantem circa prædictos, & prædicta.
Hoc enim præcipuum muneris volumus esse
Præsidis pro tempore, aut Rectoris futuri
hujus Provinciæ.*

*De officio Secretarii Curie Generalis,
& ejus mercede.*

IN primis pro qualibet patente facta,
7 Gubernatori cujuslibet Civitatis Pro-
vinciæ habeat scutos tres, & julios tres.

Item pro qualibet patente facta Can-
cellariis Gubernatorum scutum unum, &
julium unum.

Item pro qualibet patente facta Bari-
cello generali Provinciæ scutos quatuor,
& julios quatuor.

Item pro qualibet patente facta aliis
Baricellis Provinciæ privatis scutos tres,
& julios tres.

Item pro qualibet confirmatione Pote-
stariæ cujuslibet Civitatis, pro primo se-
mestri tantum scutos duos, & julios duos,
pro confirmatione reliquorum seme-
strium, scutum unum, & julium unum.
Et hoc de Potestatibus Civitatum.

Pro confirmatione verò Potestatum,
aliorum locorum solvatur medietas ejus,
quod supradictum est.

Item pro qualibet litera cum sigillo ju-
lium unum.

Item pro quibuslibet literis, patentibus,
familiaritatis, vel testimonialibus, sive si-
milium rerum cum sigillo julios duos.

Item pro expeditione cujuslibet suppli-
cationis commissionis causæ civilis, &
cum advocacione cum litera sigillata ju-

lios duos. In criminalibus verò duplum.

Item pro expeditione cujuslibet supplicatio-
nis, ut supra sine litera, in civilibus julium
unum cum dimidio, in criminalibus julios
tres. Quod locum habeat in locis ubi Cu-
ria moratur, ubi litera non est necessaria.

Item pro qualibet litera in favorem Com-
munitatis, Collegii, vel Universitatis, ju-
lium unum cum dimidio.

Item pro quolibet salvoconductu de pœna
capitali ad beneplacitum, vel ad longum
tempus scutos duos, & julios duos.

Item pro quolibet salvoconductu de eadem
causa ad breve tempus scutum unum, &
julium unum; quod intelligatur si fiat per
duos menses.

Item pro salvoconductu pro pœna amputa-
tionis membri, vel sanguinis città mortem
ad longum tempus scut. unum, & julium
unum. Si ad breve tempus, medium scut-
um, & julium unum. Sed pro salvocon-
ductu ex causa criminali pecuniaria, vel
corporis afflictiva circa sanguinem per
quodcunque tempus medietatem unius scu-
ti, & julium unum. Et si comprehensum in
dd. salvoconductibus essent ultra tres, ha-
beat Secretarius pro quolibet excedenti
numerum trium, medietatem ejus, quod
ab uno habuisset, ut supradictum est; dum-
modò non excedat numerum septem per-
sonarum, & tunc ab excedentibus nihil
Secretarius accipiat, sed solutio, quæ dicta
est, in utroque casu solvatur à compræhensis
in salvoconductu æquali portione.

Item pro qualibet moratoria concessa ad
quodcunque tempus julios duos.

Item pro qualibet moratoria quinquennali,
vel cessione bonorum medietatem unius
scuti, & julium unum.

Item pro qualibet licentia delationis armo-
rum, vel eundi ad venandum, vel de nocte
sine lumine, vel simili julium unum. Sed
Civitatibus, quæ ex privilegio Apostolico
nihil pro licentia armorum solvere de-
bent, gratis talis licentia concedatur.

Item pro qualibet confirmatione privilegio-
rum, statutorum, decretorum alicujus
Communitatis, Collegii, vel Universitatis,
sive particularium personarum, vel rerum
similium scutum unum, & julium unum,
nisi confirmatio esset magne importantiæ,
& nunc stetur arbitrio Præsidis.

Item pro qualibet supplicatione compositio-
nis pecuniariæ, scutos quinque pro quo-
libet centenario partis pœnæ, de qua cum
effectu facta fuit gratia. Et habeat Secre-
tarius

tarius julium unum pro qualibet supplicatione cujuscunque fuerit quantitatis pro sua scriptura, reservato arbitrio Præsidis moderandi, & defalcandi & mercedem in summis excessivis,

Sed si contingeret per Secretarium antè sententiam expediri per supplicationem aliquam compositionem pecuniariam, & non apparet de aliqua gratia, de qua fuisset facta compositio, habeat Secretarius ad rationem trium scutor. pro centenario pœnæ, de qua fuit facta compositio, & julium unum pro supplicatione cujuscunque sit summæ.

Item pro expeditione supplicationis gratiæ capitis, & confiscationis bonorum scutos decem, & julios decem.

Item pro expeditione cujuslibet gratiæ pro abscissione manus, & cujuslibet membri, pro effusione oculorum, vel pro pœna sanguinis, scutos tres, & julios tres.

Item pro supplicatione gratiæ à pœna quacunque corporis afflictiva, citra sanguinem, scutos duos, & julios duos.

Item si alicui fuerit gratosè remissum exilium, si erat relegatus ad longum tempus, habeat Secretarius scutos duos, & julios duos: si ad breve tempus, scutum unum, & julium unum: si perpetuò erat deportatus scutos tres, & julios tres.

Item si alicui per supplicationem fuerit gratosè remissa pœna funis, habeat Secretarius pro supplicatione gratiæ scutum unum, & julium unum. Si verò condemnatus sedemerit penam capitis, sanguinis, vel corporis afflictivam, sive exilium, vel pœnam funis, & cum Camera se composuit, habeat Secretarius pro supplicatione redemptionis medietatem ejus, quod dictum est de gratia mera. Et si in eadem gratia à pœnis capitalibus, vel corporis afflictivis, plures quàm tres comprehenderentur, habeat Secretarius ad rationem prædictam à dd. gratiatis, ac si in gratia ultra tres non comprehenderentur, quò æquali portione debeat per dd. gratiatis.

In reliquis verò, quæ in præsentis reformatione non sunt descripta, procedatur secundum capitulum magis simile supra positum, in cujus defectum Præses mercedem arbitretur.

Et ne pro negotiis Secretariæ venientes ad Curiam in hospitiiis detineantur, debeat Secretarius sub pœna arbitrii Præsidis infra eundem diem, quod fuit sibi commis-

sum negotium per Secretariam, eos expedire, nisi qualitas negotii longius tempus postulerit.

REFORMATIO.

Simpliciter determinavit Magalotus Secretarium Curie Generalis pro qualibet littera cum sigillo pro ejus mercede posse julium unum habere, usus tamen introduxit, quòd si littera plura capita contineat, habeat tot julios Secretarius, quod certè removendum est, undè volumus illum tantum recipere, posse pro qualib. littera julium unum etiam si plura contineat capita, vel personas. Fuit quoque receptum usu, & consuetudine pro littera cum commissionem continente, Secretarium percipere ultra julium, & perindè ac si esset simplex causæ commissio. Idèò mandamus pro tali littera nisi unum julium posse illum habere. Quod dictum est de decima in Auditore Criminali, hic refratur, & determinatum esse intelligatur. Et quia paritèr intelleximus Secretarium voluisse, ubi contingit antè sententiæ per supplicationem, aliquam expediri compositionem pecuniariam, & non apparet de aliqua gratia, de qua fuit facta compositio quinq; pro centenario, non ejus, quod ingreditur Cameram, sed ejus de quo facta fuit gratia; & si fiat compositio post sententiam voluisse prædictum Secretarium quinq; pro centenario, non ejus quod Cameram ingreditur, sed ejus de quo facta fuit gratia. Idèò quia absurdum est illum plus habere posse, quàm par sit; propterea mandamus prius, illum tantummodo tria scuta pro qualibet centenario habere, ac consequi posse ejus, quod Cameram ingreditur, nulla habita ratione ejus de quo facta est gratia, & hoc ne contingat illum plus recipere, quàm Cameram, altero verò casu paritèr volumus illum dumtaxat posse accipere quinq; pro centenario ejus, quod Cameram ingreditur, non ejus ad quod fuit condemnatus. Quia solebat etiam prædictus Secretarius pro littera continente gratiam tot julios accipere, quot essent nominati, mandamus si gratia fuerit pro uno, eodemque delicto, non posse illum nisi duos julios habere, nisi diversa delicta fuerint, & diversa persone, aut causa. Hoc enim casu tot permittimus accipere julios, quot sunt, aut erunt persone. In causis verò mixtis, quia variè solatio fiebat Secretario, idèò rem ipsam ad bonellum reducetes, mandamus prædictum Secretarium unam tantum solutionem debere consequi, & illam

lam arbitrio d. Secretarii, siquē ille corporalem, siquē civilem attendere voluerit pœnam Reo infligam.

De Officio Notarii Curie Generalis ad causas criminales, & ejus mercede.

IN primis pro responsione fienda inquisitioni cum fidejussione solidos octo.

Item pro productione cujusvis scripturæ, 8 solidos duos cum dimidio.

Item pro copia data parti, pro quolibet folio tam indiciorum, quam aliarum scripturarum, dimidium carleni in quibuscunque causis, præter capitalibus, in quibus habeat dimidium julii.

Item pro copiis authenticis pro quolibet folio habente lineas viginti pro qualibet facie, solidos quatuor, præterquam in capitalibus, in quibus accipiat solidos quinque. Et non possit Notarius cogere partes ad accipiendum copias authenticas, nec authenticas scripturas productas in copiis authenticis inferre, nisi de voluntate partium.

Item pro qualibet comparitione, & actu solidos duos.

Item pro examine cujuslibet testis, tam pro Notario, quam pro Judice solidos decem, tam in delictis pecuniariis, quam corporis afflictivis.

Item in causa capitali, carlenos tres pro quolibet teste examinato, etiamsi domi alicujus factum sit examen, dummodò non extra locum, ubi generalis Curia moratur. Sed si materiæ, super quibus examinari deberent, essent excessivæ, salarium prædictum augeatur arbitrio Præsidis, sed pro examine testium pro informatione Curie, vel aliàs ad Fisci instantiam facto, Notarius nihil habeat.

Item pro rogatione cujuslibet fidejussionis de præsentando, & cuiviscunque alterius tenoris julium unum.

Item pro cassatione cujuslibet fidejussionis julium unum.

Item pro quolibet mandato de relaxando aliquem detentum pro pœna pecuniaria julium unum; pro pœna verò corporis afflictiva julios duos; Pro pœna capitali julios tres. Et hoc in casibus, in quibus nihil accipit Notarius pro rogatu sententiæ, vel antè sententiam per Auditorem relatio commissæ fuerit.

Item pro rogatione sententiæ etiam authenticæ, & ejus executione, siue mandato, in absolutoriis habeat Notarius dimidium.

partem ejus, quod accipit Auditor pro sportulis, servata supradicta distinctione de Auditore, et sine alia mercede processum circundare teneatur, et sententiam authenticam dare. Et in casu, in quo nihil Auditor accipit pro sententiis absolutoriis nihil habeat Notarius, nisi pro ejus scriptura (ut supradictum est) de mandato de relaxando. Et neminem ad accipiendum processum authenticum cogere possit, Et si sententia non fuit lata, et processum circundari oporteret, habeat Notarius, si de pœna capitali tractatur, carlenos quinque, si de corporis afflictiva tres, si de pecuniaria, duos. Et idem servetur in abolitione processus in casibus, in quibus per præsentem reformationem, vel aliter abolitio conceditur.

Item in condemnatoriis habeat fidejussor dimidiam partem ejus, quod Auditor accipit secundum ordinationem, & declarationem supra factam de Auditore. Et eo casu pro mandato de relaxando, et circundatione processus nihil accipiat, et stare debeat moderationi, et desalcationi, quam secundum quantitatem pœnarum per Præsidentem fieri contigerit. Et si aliquis principaliter non habens interesse voluerit alicujus condemnati sententiam, si est pecuniaria, solvat pro copia authentica julios tres. Si corporis afflictiva, julios quinque. Si capitalis scutum unum, pro processu accipiat ad rationem copiarum, teneaturque sententiam; vel processum, tam conjunctum, quem divisum, arbitrio petentis, dare. Et si in uno, eodemque negotio plures personæ caverent, vel inquisitioni responderent, si numerum decem personarum excederent, habeat Notarius à quolibet excedente medietatem ejus, quod equalibus partibus ab omnibus solvi debeat. Et si contingerit fieri aliquam bonorum descriptionem, habeat Notarius id, quod inferius de Baricellis Civitatum dictum est. Et similiter si oporteret Notarium equitare ad aliquem locum pro aliqua informatione recipienda, vel testibus examinandis, habeat expensas victus pro equo, & famulo, et medietatem unius scuti singulo die ab illo, ad cujus instantiam mitti contigerit.

REFORMATIO.

Quia solent Notarii ad criminalia in faciendis copiis, & authenticis præstandis partibus admodum paucis lineis, & di-

„ & distinctionibus, folia exhibere; propterea mandamus pro quolibet folio non minus, quam viginti lineas esse in eo debere decem distiones continentes, prout Magalotus, & Marchie Constitutio decrevit, & merces sit prout à Magaloto fuit taxata, nec in illis edendis, & partibus traden. alius cuius multiplicationis ratio haberi possit, sive sit Communica, Universitas, Collegium, Corpus, Societas, aut aliud si quod ex predictis simile plures referens personas. Refecandum pariter est in officio Notarii Curie Generalis ad causas civiles, quod aliquando observatum pro citatione in forma, nam copularive mandavit Magalotus pro citatione in forma cum insertione commissionis, & inhibitionis cum sigillo Cancellarii pro mercede posse viginti quinq; solid. percipere, & hunc Cancellariū voluisse eandem mercedem, etiam si non affuerit commissio cause, licet adfuerit citatio cum inhibitione tantum, propterea tollentes hunc abusum, volumus illum tantum posse consequi pro mercede sua, quod est à Magaloto determinatum pro simplici citatione cum sigillo. Pro copiis cujuslibet scripturę Notarios Curie Civil. solitos fuisse paucissimas lineas, & distionibus duab. aut tribus denotatas partibus tribuisse, propterea in hoc mandamus observari, quod in Cancellario, aut Not. Curie Crimin. emendatum, & definitum est: inhibentes quamcunq; multiplicationem, & ut supradictum est. Quia consueverunt Notarii ad causas civiles si contigisset in partibus examinari testes vigore literarum remissorialium, decretarum & iudicibus Curie Generalis velle mercedem inferendo illas in processu authentico. Ideo cognoscentes hoc esse irrationabile, & non esse conveniens, si semel pro illis haberi fuerit competens merces soluta, mandamus pro predictis nihil supradictos Not. posse habere, sed gratis illas accommodare debere partibus, necnon etiam volumus predictas in processu, nisi de consensu partis Notarium reponere, aut inferre posse. Quo casu permittimus, & concedimus, etiam sicuti si contigerit fieri earum attestationum, vel aliarum scriptur. in partibus factarum, & productarum copias posse competentem recipere mercedem, sicut supra definitum est. Pariter excessivam voluisse Notarium mercedem, si pro executione literarum citatorialium, & inhibitorialium ab Urbe emanatarum, vel ab alio loco una cum relatione authentica auditum

Tom. II.

est. Ideo ad condignam mercedem id reducentes, volumus illum præter unum jul. nihil consequi audere. Et quia contingit multos velle processus suos authenticari, & pro mercede etiam excessivam voluisse Notarium mercedem. Ideo determinamus Notarium nisi quatuor Bonon. computata mercede, quam habuit pro copiis, illum posse consequi, quod necdum in Curia Civil. volumus, & mandamus observari, sed etiam in Curia Criminali à Cancellario, seu Notario illius Curie Criminalis.

De Officio Notarii Curie Generalis ad causas civiles, & ejus mercede.

IN primis pro præcepto cum sigillo Carolenum unum.

Item pro qualibet citatione sigillata carotenum unum; si citatio sit sine sigillo solidos duos.

Item pro citatione in forma cum insertione commissionis, & inhibitione cum sigillo solidos duos.

Item pro citatione in forma cum insertione commissionis, & inhibitione cum sigillo solidos vigintiquinque.

Item pro productione cujuslibet instrumenti solidos duos.

Item pro productione petitionis, et libelli solidos duos.

Item si scribatur petitio aliqua penes acta solidos duos.

Item pro productione cujuslibet scripturę, exceptionum, et aliarum scripturarum solidos duos.

Item pro copia cujuslibet scripturę, pro qualibet charta continente lineas viginti pro facie solidos duos cum dimidio.

Item pro processu authentico, pro quolibet fol. continente lineas viginti pro qualib. facie (ut supra dictum est) solidos quatuor.

Item non possit Notarius inferre scripturas authenticas, nisi de consensu partis, quas in fine litis teneatur gratis restituere parti producenti.

Item pro quolibet termino inconfessum, et ad probandum incumbencia solidos duos.

Item pro examine cujuslibet testis, tam pro parte Examinatoris, quam Judicis julium unum, nisi materię essent multum excessivę, et tunc possit petere usque ad solidos decem, et an materię sint excessivę, stetur arbitrio Præsidis.

Item pro qualibet comparitione, seu scriptura facta penes acta solidos duos.

Item pro qualibet replicatione contra comparitionem solidum unum.

F

Item

Item pro qualibet protestatione in scriptis solidos quatuor; si facta fuerit penès acta solidum unum cum dimidio.

Item pro rogatu sententię authenticę, et ejus mandato executivo habeat Notarius dimidiam partem ejus, quod habet Auditor pro sportulis, et idem habeat pro sententia interlocutoria vim diffinitivę habente, et teneatur sententiam authenticam parti sine alia mercede concedere.

Item pro rogatione cujuslibet fidejussionis solidos tres.

Item pro quolibet sequestro cum sigillo Carlenum unum.

Item pro responsione fienda cuilibet positioni denarios quatuor, solvendo à partibus secundum consuetudinem loci.

Item pro rogatione cujuslibet præcepti solidos tres.

Item pro authentico cujuslibet scripturę pro quolibet folio continente lineas viginti pro quolibet facie solidos quatuor.

Item pro quolibet litera cum sigillo solidos quinque.

Item pro pronuntia facta penès acta, quę non habeat vim sententię solidum unum.

De Officio Baricelli Curie Generalis, & ejus mercede, Et primò in Civilibus.

IN executionibus tam realibus civilibus, quàm personalibus, habeat Baricellus pro quolibet libra, si executionem fecerit in loco, in quo cum Curia morari contigerit, denarios sex pro quacunque, dummodo non excedat quantitatem sex scutorum. Si verò pro executionibus faciendis equitare contigerit, habeat solidum unum pro quolibet libra usque ad quamcunque summam; dummodo non excedat quantitatem duodecim scutorum.

Et idem servetur in executionibus faciendis, pro Camera, etiam vigore represaliarum, nisi ex causa visum sit Thesaurario, ut minus accipiat, & tunc Baricellus teneatur stare ordinationi Thesaurarii Provincie.

In Criminalibus.

SI Baricellus præfatus pro delicto capitali aliquem cepcrit condemnatum, vel condemnandum: si ultimo supplicio tradatur, habeat de spoliis, vel bonis illius scutos decem; si verò nihil habuerit, nihil petere possit.

Si verò cepcrit Reum condemnatum, vel condemnandum in poenam amputationis membri, vel sanguinis, si fuerit membrum

abscissum, & poena sanguinis executi, habeat similiter de spoliis, et bonis Rei scutos quinque, cum distinctione supradicta.

Si cepcrit Reum condemnatum, vel condemnandum in poenam corporis afflictivam, videlicet fustigationis, aut torturę, vel similibus (si fuerit fustigatus, vel tortus) habeat similiter scutos duos cum dimidio; cum distinctione supradicta.

Si autem Baricellus cepcrit aliquem pro verbis injurijs, pro insultu, & rixa sine armis, pro suspitione de non offendendo, pro eundo de nocte sine lumine, pro ludo illicito, vel pro similibus levibus delictis, habeat idem, quod de Baricellis Civitatum dictum est infra.

Et idem servetur de relaxato pendente processu aut expeditionem cause.

Si autem ex prædictis condemnatis, vel condemnandis sua diligentia, industria, et arte cepcrit aliquem, et poena ultimi supplicii, mutilationis, vel personalis fuerit in pecuniariam commutata, vel accipiat ad rationem suprà taxati salarii arbitrio suo, vel habeat pro executione poenę pecuniarię ad rationem solidorum duorum pro libra: dummodo non excedat quantitatem triginta scutorum, si verò non ex sua industria, sed ex commissione, verbo, vel in scriptis habita, habeat ad rationem unius solidi cum dimidio pro quolibet libra, si equitaverit; Si executio facta foret in Civitate, in qua cum Curia moratur, solidum unum pro libra; dummodo non excedat quantitatem viginti scutorum, & hoc intelligatur ad rationem quantitatis, inquam Reus, ut se redimeret, cum Camera composuit, & non ejus summę in quam Reus fuit condemnatus. Si Reo in casibus prædictis per Principem, vel aliter gratiose poena fuerit remissa, habeat Baricellus salarium suprà taxatum, ac si poena missa foret executioni, vel alias arbitrio Præsidis.

De poenis pecuniariis.

SI Baricellus cepcrit aliquem condemnatum, vel condemnandum in poenam pecuniariam, si sua industria, et arte, habeat pro ejus executione ad rationem solidorum duorum pro quolibet libra: dummodo (ut supradictum est) non excedat quantitatem triginta scutorum; Si de commissione, et mandato solidum unum cum dimidio; si equitaverit; Si verò in loco ubi moratur Curia solidum unum pro libra; habita ratione ad summam, quę intrat

trat in Camera (ut suprà dictum est) et similiter non excedat ejus executio quantitate viginti scutorum. Si Reus sit condemnatus, vel condemnandus in pœnam pecuniariam, et corporis afflictivam, habeat executionem pœnæ pecuniariæ ad rationem prædictam; De executione pœnæ corporalis nihil petere possit.

De absolvendis.

Si Baricellus siue mandato in scriptis, vel verbis habito, aliquem cepit; Si fuerit absolutus, vel innocens repertus, nihil pro sua executione accipiat; Si cum mandato aliquem pro pœna capitali cepit; Si Reus urgentibus indicibus laboret, ut possit de jure torqueri, si equitaverit scutos quinque; si verò executio facta foret in loco, ubi cum Curia moram trahit, habeat scutos tres. Si pro pœna amputationis membri, vel sanguinis, si equitaverit scutos tres, si non equitaverit scutos duos.

Si autem aliquem cepit pro quacunque pœna corporis afflictiva, in casu absolutionis, si similiter urgentia sint indicia scutos duos, si equitaverit, sin autem scutum unum.

Sed si aliquem cepit pro pœna quacunque pecuniaria, si equitaverit, in casu absolutionis habeat à centum libris suprà scutos duos.

Si autem in Civitate, ubi moratur facta fuerit executio scutum unum.

A centum libris infrà in casibus prædictis medietatem d. salarii servata semper suprà dicta distinctione de indicibus.

An iudicia fuerint sufficientia stare debeat dicto Præsidis, vel ejus Auditoris.

Quando verò indicia non sunt ad quæstionem sufficientia, vel Reus sponte in carcere se constituerit, nihil petere possit.

Sed si aliquem cepit condemnatum, qui fuerat absolutus, siue gratiam obtinuerat, vel pœnam solverat, sed de libro non fuerat cancellatus, vel gratiam Iudici non præsentaverit, quia culpa non facientis, sed de libro Cancellarii facta est executio, habeat Baricellus, si pœna erat corporalis, vel corporis afflictiva, scutum unum, si capitalis, scutos duos, si pecuniaria à decem scutis infrà carlenos quinque à decem scutis suprà carlenos decem.

Si verò captus cancellatus erat de libro, vel fidem de absolutione fecerat, siue gratiam præsentaverat, nihil penitus habeat.

Et si aliquis ex mandato Auditoris fuerit de-

Tom. II.

tentus in Palatio pro executione, Baricellus nihil habeat, si verò de ejus mandato detentum in Palatio carcerare contigerit, habeat pro executione medietatem ejus, quod suprà, tam in Civilibus, quam in Criminalibus est dispositum.

Et semper præmissis intelligatur esse reservatum arbitrium Præsidis taxandi, & moderandi mercedes prædictas, considerata personarum qualitate, labore executoris, & pœnæ quantitate, & similiter augendi, & alterandi, si Baricellus Generalis, vel particulares Baricelli Civitatum, de quibus infrà dicitur, his consideratis, majori mercede digni esse viderentur, vel executio facta foret in Forensi, & Iurisdictioni Romandiolæ non subiectum.

In Civilibus Baricellus prædictus nullam executionem faciat, realem, vel personalem, nisi cum mandato Iudicis, quod requisitus teneatur ostendere, aliis nullam habeat executionem, & nihil possit accipere, nisi executione realiter, et cum effectu facta, sub pœna duplicis quod acceperit, et arbitrii Præsidis.

Teneaturq; infrà sex dies, nisi ex aliqua justa causa fuerit impeditus, executionem commissionis sibi factæ executioni mandasse.

Et non possit habere nisi unam executionem, etiam si pluries fuisset idem mandatum, executus, nisi culpa, vel facto creditoris, vel debitoris, prima vice executus legitime non fuerit, quo casu non possit habere, nisi duplicem executionem, etsi infrà d. tempus fuerit prohibitus à creditore ne mandatum exequatur, illud exequi non possit, aliàs nullam habeat executionem.

Et non possit Baricellus pignora capta alteri pignurare, nisi prius creditor fuerit concordatus. Et ad tollendum pravos usus, Baricellus si cepit aliqua animalia ex quavis causa, si opportuerit illa in aliquo hospitio deponere, nihil possit petere, nec exigere ab hospite sub pœna privationis officii, et arbitrii Præsidis, et sub ejusdem arbitrii pœna, hospes nihil debeat dare, vel promittere. Et non possit habere pro mercede stalarici, nisi solidos quatuor pro qualibet bestia majori, et pro minori medietatem.

In Criminalibus non possit aliquem capere, nisi cum mandato, verbo, vel in scriptis habito, nisi repertos in flagrante crimine, vel condemnatos, vel aliqua judiciali, vel extrajudiciali informatione præcedente, quæ verisimiliter ad capturam sufficiat,

F 2

alias

alias teneatur ad damna, et interesse capro si captus innocens fuisset repertus.

Et infra biduum, nisi ex aliqua iusta causa fuerit impeditus, teneatur, tam in Civilibus, quam in Criminalibus capium, sive eius executionem Præfidi, vel eius Auditoris, vel creditori consignare, et causam capturæ, et executionis docere, ac omnia bona penes captum reperta infra d. tempus Notario Præfidi consignare sub pœna arbitrii præfati Præfidi.

Et teneatur pignora, quæ sibi per debitorem offeruntur, dummodò idonea sint, accipere.

Caveat Baricellus prædictus, et eius familia sub pœna furcarum, ne de domibus, vel aliis locis, quæ ad aliquam executionem faciendam ingrediuntur, aliquid ultra commissionem eis factam accipere, et ex aliqua causa acceptum ultra mandatum. Notario præfato incontinenti debeat consignare; Et excusatio aliqua ipsos à pœna furti, et furcarum non excusabit, nisi statim consignatio facta foret; Et si ultra prædictas mercedes, ut permittitur, taxatas accepit, sine spe veniæ officio privetur, et duplum restituat.

Et quoniam ex prava quadam consuetudine consueverunt equites Baricelli sumptibus Comitatorum in omnibus vivere, undè damna, & jacturæ magnæ illis inferebantur, volentes quantum possibile est Comitatorum indemnitati consulere, donec melius fuerit provisum, mandamus, quòd dicti equites, juxta solitum, à Comitatinis in locis, in quibus ipsos contigerit hospitari, non habeant nisi stramen, ligna, habitationem, panem, & vinum, & nihil aliud. Reliqua verò ad eorum, & equorum victum necessaria propriis sumptibus emant. Nec in uno, eodemque hospitio possint ultra duas personas, neq; ultra triduum hospitari, & non habentes panem, vinum, ligna, & stramen ad emendum cogere non possint, nec pretio aliquo ab istis oneribus se redimere, sed similia ab habentibus petere, vel suis sumptibus emere debeant.

Teneaturque panem, & vinum accipere, quod Dominus habet pro usu suo, nec ad aliud emendum cogatur. Neque ultra prædicta à Dominis quicquam extorqueant, & in recessu panem, & vinum, vel aliquid aliud non asportent; sed moderatè, ac parcè, pro eorum usu tantum, præmissis utantur, considerantes id potius ex benignitate

Comitatorum, quam ex debito præstari, cæsi quis præfati ordinationi contrafecerit, pro prima vice tribus ictibus finis puniatur, pro secunda vice, tanquam fur incorrigibilis fustigetur, & svalisetur, & à Provincia bandiatur. Et Comitadini debeant iustis pretiis reliqua ad victum dictorum equitum necessaria vendere; si illa in eorum domibus habuerint, aliàs equites prædicti ab habentibus emant. Et sub eadem pœna caveat Baricellus, & ejus familia, ne aliquem sine licentia Præfidi, vel ejus Auditoris pro aliquo delicto componat, nec aliquid sub quocunque prætextu extorqueat, vel ab aliquo delinquentem, vero, vel asserto aliquid pro executione, & pro mercede, pro quavis alia causa accipiat, nisi i realis, vel personalis executio facta fuerit, & Auditori (ut dictum est) intimata.

REFORMATIO,

Quoniam reprimenda est audacia Baricelli Curie Generalis. Ideò quia cōtingit illam facere duplicem executionem, speciem: altera est, quæ pro executionibus fiendis eorum, quæ occurrunt in Provincia, altera est eorum, quæ fieri debent vigore litterarum executorialium ab Urbe, vel ab alio loco emanatarum, undè immodicas in hac ultima specie volebat mercedes. Nos autem attendentes id quod juri, & equitati convenit, volumus ambas commensurari equalitèr, & quod in primo capite ex taxatione Magalætæ solvitur, illud idem prædictum habere, nec aliquem in plus cogere posse sub pœna arbitrio Præfidi, vel Reclævis Provincie imponenda.

De Officio Gubernatorum Civitatum, & eorum mercede.

Gubernatores Civitatum in omnibus, & per omnia, tam in civilibus, quam in criminalibus idem servant, quod de Auditore Generali dispositum est, teneanturque in omnibus causis civilibus, Statuta, & Ordinationes Civitatum servare, tam in sententiando, quam in procedendo, petequam in casibus exceptis, & summaris, in quibus circa processum servant brevitatem, non ordinem Statutorum. In criminalibus pœnas imponant secundum Bannimenta, & ubi per Bannimenta non est provisum, servant pœnas Statutorum, aliàs juxta commune, nisi ex aliqua iusta, & rationabili causa visum sit arbitrio uti, & arbitrarium pœnam imponere, quo casu arbitrio non utan-

utantur, nisi in casu urgente, et necessario, et consulto Præfide Provinciæ, et idem servant in commutatione pene personalis in poenam pecuniariam, quam commutare non possint, nisi ex causa, et cum licentia Præfidis. Et quando præfati Gubernatores inquirunt de aliquo maleficio, non possint à præceptis incipere; ubi remedio ordinario inquisitionis uti possunt, nisi de licentia Præfidis. Et similiter aliquem ad cavendum de benevivendo cogere non possint, nisi de eadem licentia, in quibus casibus licentia, vel consilium Præfidis saltem per literas apparere debeat. Et privilegia, ac indulta à Sede Apostolica Civitatibus concessa, tam circa applicationem poenarum, et condemnationum, quam aliarum rerum ordinationem, diligenter custodire, et servare in omnibus teneantur.

In causis criminalibus, ubi aliquis fuit absolutus, vel innocens repertus, accusatores, vel instigatores manifestos, si qui fuerint, cogant ad omnes expensas, et damna per absolutum, vel innocentem passa, nisi ex inditiis, et informationibus datis Judici constituerit non animo calumniandi, sed quia eum Reum verisimiliter putabant, ad accusationem, et instigationem processerint, et Gubernatores præfati non possint aliquem capi facere sine iudiciis ad capturam sufficientibus, et nisi pro crimine, pro quo veniret poena corporis afflictiva imponenda, vel gravis pecuniaria, nisi persona capiendi sit de fuga suspecta, vel eis aliter ex aliqua iusta, et rationabili causa visum fuerit. Ad quam capturam personalem nunquam procedant, si per aliam viam debito iustitiæ satisfacere possunt, quibus casibus Gubernatorum conscientias oneramus.

Et idem Auditor Generalis servare teneatur.

In Causis Communitatum, et commune interesse concernentibus, pro sportulis nihil accipere possint, nisi ab eis pro eorum laboribus aliquid sponte fuerit datum. Et nihil possint à Notariis causarum civilium de emolumentis eorum officiorum petere, nec accipere.

Et si contigerit, quod Gubernatores personaliter partibus instantibus accederent ad aliquem locum differentie, si in Civitate, vel suburbii habeant scu. unum, si extra Civitatem scu. duos, nisi pernoctare contigerit, et tunc quolibet die, ultra primum habeant unum scutum cum expensis ab utraq; parte. Et idem Auditor Generalis

servare teneatur; Quod solvi debeat ab ambabus partibus, si consenserunt, aliàs à parte instante, restituendum à succumbentibus in fine litis.

Et si Gubernatores ad querelam, vel denuntiationem partis, aut ex officio contrà aliquem pro rixa, & insultu sine armis, pro verbis injuriis, pro possessione sine armis, & aperta violentia turbata, vel pro similibus levibus delictis processerit, quodcumq; ante sententiam offendens in gratiam offensi redierit, & ab ambobus abolitio processus petita fuit, teneantur sine mercede processum absolvere, & aboleri facere, & inquisitus pro abolitioe solvat Cancellario (ut infra dictum est de eo) & idem servet Auditor Generalis. Et ad evitandas suspiciones, & fraudem, præfati Gubernatores non possint aliquid maleficio in pecuniam componere, nisi cum scientia Agentium pro Camera, nec aliquam pecuniam ad Fiscum spectantem sibi appropriare sub infamie poena, & restitutionis dupli, & circa interesse Camere servare debeant in omnibus privilegia, & ordinationes d. Camere pro Fiscis interesse per Romanos Pontifices, & Sanctiss. D.N. Paulum III. concessas, & factas, & neminem capi facere possint, tanquam suspectum, de fuga, nisi creditor extrajudicialiter per unum testem docuerit de ejus credito, & debitorem post contractum, conditionem suam deterioreme fecisse, aliàs excusatio sit nulla, & gratis captus relaxetur.

Et Gubernatores debeant causas carcerator. summarie, & sola veritate inspecta, & manu regia, si opus est expedire, nec pati illos diutius stare in carcere in criminalibus. Ultra tres dies non possint illos, nisi ex causa urgente, in secretis carcerib. tenere, infra quos debeant examen, & alia necessaria expedire, et eos in publicis carcerib. ponere, et eorum causas infra viginti per sententiam, vel aliàs terminare, aliàs ad Curiam Gener. intelligatur esse devolutæ.

In Civilibus neminem carcerari patiantur, si bona habet debitor, unde satisfacere possit, vel illis cedere in favorem creditorum voluerit, nisi aliter Gubernatoribus ex causa facere visum fuerit. Et si pauper est carceratus, et unde se alit, non habeat, Gubernatores, monito creditore, ad cujus instantiam fuit captus, ut alimenta necessaria præbeat, si neglexerit creditor, sine dilatione illum præstita juratoria cautione in forma, & gratis relaxari faciant, ne eum fame

fame mori contingat. Ac sub onere conscientię debent Gubernatores sepe carceratos visitare, eorumque necessitates, et indigentias intelligere, illisque opportunē providere, et curare, ne acerbe, et inique à Custodibus carcerum irascantur, et quod victus necessarius quantum possibile est, illis non desit.

Et si contigerit in aliqua Causa Criminali, vel Civili, vel mixta per aliquem ex partibus Gubernatorem, vel ejus Auditorem suspectum allegari, vel adjunctum peti, eo casu, Gubernator, vel ejus Auditor in d. causa procedere ad ulteriora, nec eam terminare possit, nisi cum interventu, et consilio Potestatis illius Civitatis, si juris peritus fuerit, qui in tali casu, in adiunctum eidem Gubernatori, vel ejus Auditori, abiqua commissione ex tunc per præsentem reformationem datus esse intelligatur. Quod locum non habeat in causis, et personis in Rubr. de Auditore Generali nominatis, et exceptis, nisi ubi ibidem dictum est. Et similiter, si recursus ad Præsidentem Provinciæ pro aliquo pretensio gravamine petitus fuerit, debeant Gubernatores, et alii Judices Provincie, quicumque fuerint, recursum cum termino competenti ad recurrendum, et reportandum voluntatem Præsidentis, concedere, aliis si denegatus fuerit, vel infra terminum ad ulteriora processum, quicquid factum fuerit, et inde secutum sit nullum, et invalidum nullitatis, et invaliditatis vitio subjectum.

R E F O R M A T I O.

Gubernatores Civitatum Provincie voluisse accepimus, si continebat eos personaliter partibus instantibus ad aliquem locum differentie in Civitate, & Suburbis, vel extrā, multiplicare viaticum prout in Auditore Generali Curie Civili diximus, & criminali. Ideo mandamus prædictis Gubernatores tantummodò percipere posse viaticum prout supra in Auditoribus supradictum est, & definitum. Et quoniam intelleximus Gubernatores voluisse pro decreto debilitando aliquem à carcer. in Palatio, vel domi pro non cassanda fideiussione, & aliis similibus mercedem exegisse, cum tamen Magalotus pro prædictis nihil eis tribuat. Ideo sequentes Magaloti mentem, mandamus, & prædicta à d. Gubernatoribus gratis fieri debere, nec aliquid preteritu alicujus abusus, aut prave consuetudinis posse eos accipere; sicuti nec volumus quicquam eis pro subscriptione etiam

mandati de relaxando solvi debere. Quia contingit quandoque vel propter mutationem Gubernatorum, aut Iudicum, vel partium negligentiam non fieri executionem mandati executivi obtenti, ideò pro subscriptione, si requiratur, & fuerit necessaria, mandamus prædictos Gubernatores, vel si fiant in subsidium juris, nihil eos percipere posse, nisi jul. unum, quod intelligatur de mandato relato per prædecess. Et idem servare debeat Auditor Curie Generalis. Addendum omnino arbitramur, quod cum maximo damno Provincialium usu pravo introductum est, siquidem continebat pro quocumque delicto aliquem per viam decreti relaxari, voluisse Gubernatores ex hujusmodi decreto mercedem, ideò illud tollentes, mandamus præfatum nihil pro decreto hujusmodi habere posse. Quod in Auditore Crim. Curie dispositum esse jubemus. In causis Communitarum licet Magalotus determinasset sportulas Gubernatoris accipere non posse, iniqua consuetudine fuit introductum Gubernator. sportulas exigere posse. Propterea cum sit contra expresse Magaloti ordinationem, mandamus in hoc eos nihil posse accipere, si causæ fuerint Communitarum, sive de eorum interesse fuerint, sicut verbis claris Magalotus decrevit. Et ut tollatur dubium an ista debeant intelligi etiam de Cancellar. suis, declaramus respectivè ad easdem referri debere, perinde, ac si specificè, & expresse, & nominatim in illis fuissent statuta ordinata, & definita pariter volumus omnia, & quæcunque ordinata, & definita sunt, & in Cancellariis Curie Generalis Criminalis vendicent sibi locum, prout adaptari poterunt omni prava consuetudine, stylo, aut abusu non obstante in prædictor. Gubernatorum Not. seu Cancellariis, & ad Criminalia in quarta parte ejus, quod accipere potest Gubernator.

De officio Notarii Gubernatorum Civitatum in Causis Civilibus, & ejus mercede.

Notarii causarum civilium singularium Civitatum teneantur Statuta, & Ordinationes de eorum mercedibus, & salariis loquentes, in omnibus etiam in causis commissariis servare. Et si in aliquo casu per Statuta, vel laudabilem consuetudinem provium non fuisset, servetur in dictis casibus ordinatio facta de Notario civili in Curia Generali, nec possint sub pena privationis officii, durante eorum officio Notariatus, esse Procuratores in aliqua

qua causa, nec procurationis officio fungi, et per substitutum servire non possint, nisi de licentia Communitatis, à qua officium habuit,

De Officio Cancellarii Gubernatorum Civitatum ad causas criminales, & ejus mercede,

Pro litera cum sigillo solidos quinque, pro responsione inquisitionis cum fideiussione, et promissione indemnitas in totum solidos septem. Si responsio fuerit facta sine fideiussione habeat d. Cancellarius medietatem suprad. mercedis.

Item pro rogitu mandati procuræ solidos duos.

Pro productione cujuslibet scripturæ solidos duos.

Pro copia data parti pro quolibet folio linearum viginti pro facie solidos tres.

Et non possit Cancellarius cogere partes ad accipiendum scripturas authenticas.

Nec possit in authenticis copiis inferere scripturas authenticas, nisi de consensu petentis.

Item pro qualibet comparitione, et actu solidum unum cum dimidio.

Pro qualibet comparitione, et actu Fisci nihil petere possit à Reo.

Pro examine cujuslibet Testis ad instantiam partis, tam pro Notario, quam Iudice in pœna pecuniaria solidos quinque. In pœna afflictiva solidos septem.

In causa verò capitali solidos decem. Pro examine Testium pro informatione Curie, vel ad Fisci instantiam nihil Cancellarius habeat.

Pro rogatione cujuslibet fideiussionis de se, representando, et cujuslibet alterius generis solidos quinque.

Pro cassatione cujuslibet fideiussionis solidos quatuor.

Pro mandato de relaxando detentum pro pœna pecuniaria cum sigillo solidos quinque.

Pro mandato de relaxando detentum pro pœna corporis afflictiva cum sigillo solidos septem.

Pro mandato de relaxando detentum pro pœna capitali solidos decem, quod locum habeat quando Cancellarius pro sententia nihil habet.

Pro rogitu sententiæ in authenticam formam data cum ejus mandato de relaxando, habeat Cancellarius quartam partem ejus, quod habet Gubernator pro sportulis.

Et in casu, quo Gubernator nihil habet, Can-

cellarius similiter nihil accipere possit, nisi (ut supra dictum est) pro ejus scriptura.

Pro rogitu sententiæ condemnatoriæ pecuniariæ, vel ubi pœna capitis, et corporis afflictiva in pecuniariam fuit commutata, cum circumdatione processus, si Reus compositionem fecerit, vel pœnam solverit, habeat Cancellarius usque ad summam scutorum viginti quinque julios tres, usque ad quinquaginta julios quinque, usque ad centum, et abinde supra, quæcunque fuerit summa scutum unum.

In aliis verò condemnatoriis sententiis, ubi pœna corporalis in pecuniariam non est commutata, nihil habeat, nisi pro circumdatione, vel abolitione processus, si fuit pœna in capitalibus carlenos tres; in pœna corporis afflictiva duos.

Et hoc locum habeat quando sententia non fuit lata; Si verò fuit lata, habeat ut supra dictum fuit.

Et si aliquis principaliter non habens interesse voluerit alicujus condemnatoriam sententiam, si est pecuniaria, solvat pro copia authentica julios tres: Si corporis afflictiva julios quinque: Si capitalis scutum unum.

Pro processu verò accipiat ad rationem copiarum,

Teneaturque Cancellarius processum, vel sententiam, tam conjunctam, quam divisam, arbitrio petentis dare. Et si contigerit fieri aliquam bonorum descriptionem, habeat Cancellarius id, quod inferius de Baricellis Civitatis dictum est.

Et si contigerit Cancellarium, ad instantiam alicujus accedere ad aliquem locum inspiciendum, & Gubernatori referendum, vel aliquid aliud simile faciendum, si in Civitate, habeat ab illo, ad cujus instantiam fuit missus carlenos tres; si in comitatu, sex cum expensis victus pro se, et equo tantum.

Et Cancellarius prædictus in causis Communitaris publicum interesse concernentibus, gratis servire teneatur, & ab illa nihil accipere, nisi à sponte solvente.

In reliquis casibus, in quibus per præsentem nostram reformationem non est provisum Cancellarius prædictus servet Statuta Civitatum, et ubi per Statutum non esset provisum, laudabilem consuetudinem sequatur.

Et neminem possit in carcerem mittere, vel in palatio sub præcepto arrestare, nisi de Gubernatoris licentia, ac omnes Cancellarii

lari debent in fine eorum officiorum, omnes scripturas, & libros maleficiorum, qui quomodocunque in eorum manibus reperirentur Prioribus sive Antianis, & Procuratori Fiscali illius Civitatis consignare, qui illas in Archivium d. Civitatis reponere debeant, ut de his quandocumque opus fuerit, novo Cancellario, & agentibus pro Camera, & habentibus interesse, copia fiat; Et Gubernatores Civitatum, debeant omni diligentia carare dictorum librorum, & scripturarum consignationem, aliis ipsi in Syndicatu pro cancellariis teneantur.

*De officio Baricellorum Civitatum,
& eorum mercede.*

Baricelli Civitatum pro executione realium, vel personali, collectarum, & publicarum impositionum, & similium rerum, non possint accipere pro quacumque summa ultra medietatem unius carleni pro qualibet executione, si in Civitate, vel Suburbis facta fuerit; si in Comitatu carlenum unum pro qualibet executione cuiuscumque sit summæ.

In reliquis executionibus civilibus, si in civitate executionem fecerint realem, vel personalem, habeant usque ad summam viginti quinque librarum denarios sex pro libra, abinde supra, usque ad quamcumque summam denarios quatuor pro qualibet libra, dummodò executio non excedat quantitatem trium scutorum. Si executio facta fuerit extra Civitatem, & Suburbia, merces prædicta duplicetur, dummodò non excedat summam sex scutorum. Sed si aliquem tanquam suspectum de fuga in Civitate capi contigerit à quinquaginta libris infra, habeant Baricelli carlenos tres à quinquaginta supra usque ad quamcumque summam carlenos quinque; si autem equitare contigerit, vel captus sit forensis, duplum habeant, & nihil ultra petere possint.

Item si Baricellus Civitatum aliquem cepit condemnatum, vel condemnandum in penam mortis, vel amputationi membri, vel corporis afflictivam, si reus fuit in corpore, & poena corporalis fuerit executioni missa, vel gratiam à Principe habuerit, idem servet quod de Baricello Generali in dictis casibus ordinatum est. Si verò poena mortis, vel corporis afflictiva fuerit in pecuniariam commutata, si sua industria, & arte fuerit facta captura, ha-

beant ad rationem unius solidi cum dimidio pro qualibet libra poenæ usque ad quamcumque summam, dummodò non excedat quantitatem viginti scutorum. Si captura facta fuerit cum commissione, habeat solidum unum pro qualibet libra, si executio facta fuit in Civitate, vel Suburbis, dummodò non excedat summam decem scutorum. Etsi longius equitare oportuerit, habeant solidum unum cum dimidio pro qualibet libra pro quacumque summa dummodò non excedat eorum executio scutos quindecim. Et idem in omnibus servetur, si Baricelli ceperint aliquem condemnatum, vel condemnandum in poenam pecuniariam.

Item de captis absolvent. Baricelli Civitatum servent ordinationem supradictam de Baricello Generali, nec ultra accipere possint. Etsi visum fuerint Gubernatori aliquem capi facere pro verbis injuriis, pro insultu, & rixa sine armis, pro suspitione de non offendendo, pro eundo de nocte sine lumine, pro ludo illicito, vel similibus levibus delictis, si Gubernator gratis sine solutione, vel cum fidejussionibus, vel captum relaxari mandaverit, si executio facta fuit in Civitate, vel Suburbis, habeant Baricelli carlenos tres, si in Comitatu carlenos sex, nisi captus solverit aliquam poenam, & tunc habeant Baricelli ratam d. poenæ secundum ordinationem prædictam, & executio, quam habuerint, in beneficium solventis compenfetur.

Etsi contigerit aliquem captum pendente processu antè expeditionem causæ volentem se defendere, vel alia causa relaxati, habeant Baricelli suprascriptam mercedem de levibus delictis taxatam, & non ultra, & expectent iudicii eventum. Si Reus fuerit condemnatus, habeant ad rationem prædictam, & provideat Gubernator, ne in tali casu Baricelli defraudentur mercede sua. Si fuerit absolutus, nihil ultra petere possit, nisi ut supra dictum est. Etsi ceperint aliquem, qui post capturam docuit de solutione poenæ, vel de absolutione, vel gratia, vel se alias Camera con cordasse, idem servare teneantur, quod de Baricello Generali supra dispositum est.

Etsi contigerit, quod de mandato Baricelli facerent aliquam bonorum descriptionem in causis criminalibus, habeant in Civitate medietatem unius scuti. Si in Comitatu, scut. unum, & idem teneatur servare Baricellus Generalis. Et Baricelli non possint ali-

aliquem captum carcerare, nisi hoc in mandatis habuerint, sed illum teneantur ad presentiam Gubernatori ducere, & de eo disponant, ut Gubernatori visum fuerit, etsi contra fecerint, nullam habeant excusationem.

In reliquis Baricelli præfati teneantur leges, & decreta supra descripta de Barigello Generali, sub ejusdem poenis, & formis, in omnibus, & per omnia servare.

Etsi contigerit eos pro aliqua executione faciendi in Comitatu hospitari, habeant solum hospitium, stramen, & ligna pro suo, & equorum usu.

Reliqua verò suis propriis sumptibus sibi emant, ut de equibus Baricelli Generalis ordinatum est, nec possint ultra unam noctem in una, eademque villa hospitari.

Etsi in dd. locis, in quibus contigerit eos morari, sint hospitia publica, eo casu, nil à Comitivis habeant, & non possint in Comitatu ire, nisi ad expedienda negotia ipsis per Gubernatores Civitatum, vel Thesauriariorum, sive Communitates commissa.

Etsi pro delicto alicujus in Comitatum equitaverint, hospitentur in domum delinquentis, vel proximorum.

De Officio, & Mercede aliorum Officialium.

Potestates Civitatum, & eorum Executores, & Plazarii Civitatum, teneantur, tam in causis ordinariis, quam delegatis ejusdem Civitatis circa eorum Officia, & Mercedem servare Statuta Civitatum, or-
18 dinationes, capitula, & laudabiles consuetudines.

Verum Potestates in causis Pupillorum, Viduarum, & miserabilium personarum, mercedum, & aliis per Statuta locorum exceptis procedent summarie, remisso, vel abbreviato ordine statuario, & judiciorum, sola veritate inspecta, illasque ex bono, & æquo terminare debeant.

Etsi eorum sententiæ secundum jus partium, & veritatem negotii lae fuerint per quodcumque nullitatis vitium, præter citationis, & mandati defectum, impugnari, & revocari non possint.

Et idem Iudices appellationum Civitatum, servare in omnibus debeant.

Et quia plerumque Plazarii cum illiterati sint ineptas citationes faciunt, & litigantes ignorantes ad quid citantur sæpe numero læduntur, per præsentem reformationem statuitur, quod in causis ordinariis, & quæ ordinario modo tractantur, Plazarii præ-

Tem. II.

dicti, sive Procuratores causæ, omnes citationes ad respondendum libello, ad videndum jurare, & examinari testes, ad sententiam, & ad quemlibet actum diffinitivum in scriptis citato præsentare, & facere debeant, aliàs citatio sit nulla, & in aliquo non præjudicet.

Gubernatores, & Officiales Civitatis Cervig, Terræ Brisighellæ, Vallis Hamonis, Terræ S. Archangeli, & aliorum locorum Provincie teneantur servare Statuta, ordinationes, & laudabiles consuetudines dd. locorum, prout hæcenus servatum est: Nisi ad instar abusus, & pravæ consuetudinis aliarum Civitatum in omnibus, vel in parte, immoderata mercedes, & solutiones accipere consueverunt. Quo casu ad excessum tantum, & non aliter supradictam reformationem servare teneantur.

De Sindacatu Officialium.

A omnes Gubernatores, & Baricelli Civitatum pro seipsis, & eorum familia teneantur juxta Ordinationes Sanctissimi
19 D. N. Pauli III. in fine eorum officiorum ad sindicatum stare, eorum administrationis & regiminis rationem reddere juxta morem Civitatis, in qua officium exercuerunt. Et findicatores ad sindicandum Gubernatores Civitatum, quicumque electi fuerint, debeant infra aliquod breve tempus informationes, & probationes accipere: Et antequam aliquam sententiam ferant, teneantur consilere Præsidentem Provincie, & de ejus consilio causam sindicatus expedire, & terminare, ac de bono, & æquo secundum veritatem sententiam ferre.

De Officio Advocatorum, & Procuratorum, & eorum mercede.

ET Advocati advocacionis officio fungentes non possint sub poena suspensionis ab officio exercere officium Procuratoris, nec Procuratores sub eadem poena, aliquo
20 modo se intromittere in his, quæ ad officium Advocatorum spectant, nisi in causis pauperum, viduarum, pupillorum, & miserabilium personarum, in quibus possint Advocati, & Procuratores utroque officio fungi, & in omnibus aliis causis idē facere possint, dummodò sola tantum mercede, procuracionis contenti esse voluerint, ac teneantur earum personarum causas gratis defendere, etsi requisiti illarum defensionem suscipere recusaverint, tanquam impii, & inhumani ab officio Præsidis arbitrio

G

su-

suspendantur. In aliarū personarum causis moderatē se gerant, & juxta conventiones, & pacta alioquin licitam, & honestam mercedem habeant, dummodō pacta, & conventiones prædictæ duplum ejus, quod in casibus infrascriptis ordinatum est, non excedant.

Si verò inter Advocatum, & Procuratorem de mercede pactum non sit, in causis executivis, usque ad centum libras, habeat in qualibet instantia Procurator denarios sex pro qualibet libra, usque ad ducentas denarios quatuor, usque ad quingentas denarios tres, dummodō non excedat eorum salarium scuta octo, quod habeat locum, quando intervenit aliqua causæ cognitio, & Rei contradictio, aliàs supradictum salarium non possit excedere summam quatuor scutorum.

In ordinariis verò, ubi intervenit causæ cognitio, patrocinii, & merces prædicta duplicetur, dummodō summam duodecim scutorum non excedat, quod locum habeat, si Reus in causa, vel iustitia obtinuerit, aliàs si succubuerit, medietas ejus, quod dictum est, tantum debeat.

In causis criminalibus, in defensione à poena capitali, scutos decem. In defensione à poena sanguinis, vel mutilationis membri scuta sex. In defensione à poena pecuniaria habeat, prout haberet in causis civilibus ordinariis, dummodō non excedat eorum salarium summam scutorum octo.

Et hoc habeat locum, si Reus absolvitur, si verò fuit condemnatus, habeat duas tertias partes ejus, quod suprā ordinatum est.

Ceterum si causa tractabitur, & terminabitur in Curia Generali, & Procuratorem sæpè equitare contigerit, vel Curiam sequi, habeat salarium supradictum, & tertiam partem plus ad rationem ejusdem salarii.

Advocatus verò, qui in tota causa officium suum exercuit in casibus, & causis prædictis, pro suo patrocinio idem habeat, & tertiam partem plus ejus, quod Procuratori suprā conceditur.

Quam reformationem de Advocato, & Procuratore servari volumus in Civitatibus, in quibus per statuta de eorum salario, non est provisum.

Quibus casibus volumus Statuta, si ab aliqua prava consuetudine non sint corrupta, inviolabiliter observari.

Aliàs præsens reformatio locum habeat, dummodō merces statutaria in civilibus, & criminalibus duplum ejus, quod dictum

est tam in Procuratore, quam Advocato, non excedat.

Advocati, & Procuratores de parte rei, de qua litigatur, non paciscantur, victoriam causæ sub certo pretio non promittant, neq; Reum, & Actorem simul defendant, aliàs infamiae, & suspensionis ab officio poenæ subijciantur.

Et si dolo, & lucri cupiditate, aliquem noverint injustam causam habere, quam defendere præsumpserint, & litibus involvere, ad omnes expensas, damna, & interesse, partibus teneantur, de quibus Iudices diligentem inquisitionem, & excusationem manu regia faciant, ac culpabilibus reperitis officium interdiciant.

REFORMATIO.

I Nolevit abusus, quod nec habetur Advocatorum ratio, nec Procuratorum labor attenditur, sed promiscue atrumq; & quidam indignè exercetur officium.

Idèò corruptelam hanc tollentes, mandamus, Advocatos non posse officium Procuratoris exercere, nec Procuratores posse se intermittere in Advocati officio sub poena à Magaloto determinata, & diffinita, quam si opus est renovamus, & imponimus, omni corruptela, & consuetudine rejecta, exceptis tamen casibus à Magaloto permisis, in quibus servatis, quæ ille disposuit pro bono communi, & partium minori impensa, permittimus.

Licet Advocatis, & Procuratoribus merces omniratione debeatur, cum bona, honores, et famam, & vitam suo ingenio, & voce gloriose conferrent, est etiam indignum eos, auri, vias velle quàm par sit; Idèò quia accepimus contra mentem Magaloti, hos salaria majora inter Ravensnates, & quandoque duplicasse, & triplicasse, scientes se ultra scuta sexdecim excedere non posse, causa sit cuiusvis magnæ summæ, & valoris, volentes secundum statuta Civitatis taxare eorum salaria, usque etiam ad triginta duo scuta, quod & à Procuratoribus fieri pariter solet, cum tamen ex Magaloto solummodò duodecim scuta percipere vultant Procuratores.

E contra verò si ab eorum statu modica taxata salaria habent, Magaloti determinatione illa subtaxare procurant.

Propterea mandamus, et Advocatorum, et Procuratorum hujusmodi salaria debere taxari hoc modo, quod salaria causarum, quæ in Curia generali tractantur, taxentur secundum ordinem Magaloti, & causarum quæ coram Iudice Civitatum, qui non sit

de.

delegatus à Preside, vel ab Urbe, & qui non dependet à Curia generali, salaria possit, & debeant taxari secundam statuta locorum, & ut tollatur disputandi circa hęc facultas, declaramus istud procedere, etiamsi causę fuerint inter unum forensium, & alterum Ravennatensem, necnon etiam habere locum in alijs locis, Terris, Castris, & Civitatibus Provinciae Romandiolę subiectis.

Eosdem etiam Provincie Advocatos voluisse sibi taxari salaria, & solvi, etiamsi in aliqua causa non fuerint nisi à Procuratore nominati, & nibil egerint, intelleximus; Ideo tolentes hanc corruptelam, & pravum abusum, decernimus, prædictos Advocatos non posse aliqua salaria percipere, nisi cum effectu consulerit eorum scripturis manu propria subscriptis Advocatos non solum in initio causę, sed etiam usq; in finem, nisi ad ratam, quando contigerit fieri Advocati mutationem à partibus ipsi, eo vel ignorante, vel etiam de ejus consensu, secundam tamen ratam temporis, quo inservierunt.

Quia contingit aliquando Curiam generalem esse modo in una Civitate, modo in alia, & tunc in uno loco, modo alio: Ideo relatum est Advocatos quandoq; adire Curiam, & à clientulis suis, etiamsi vel suo proprio interesse proficiantur, vel aliorum voluisse viatica, quod certè iniquum est.

Propterea decernimus prædictos Advocatos non posse à prædictis suis clientulis sub ullo pretextu aliquod ratione viaticis consequi, nisi expressè consulerit de voluntate eorum realiter, & cum effectu illos Curiam adijisse sub panna arbitrio d. Presidis taxanda, & imponenda illis, sedens verò si de voluntate prædictorum adierint Curiam, & pro illis, aut uno eorum tractaverint, locuti fuerint, vel causas disputaverint; tunc enim permittimus illos tali casu congrua, & honesta viatica secundam ordinationem Magaloti habere posse.

Advocatos, & Procuratores consuevisse salaria recipere, si debitor citabatur, & antè petitionem solvebat creditoris suo accepimus; cum tamen nibil laboris egerint, iniquum est vel le salaria hoc casu.

Ideo rescantes hunc abusum mandamus prædicto casu nibil eos pro salario habere posse, cum non constet in aliquo laborasse; quod volumus etiam observari porrecta petitione, si mandatum non fuisset relevatum, quia tunc permittimus patrocinia illis deberi, aliter minime volumus illos quicquam habere posse.

Tom. II.

Quia nec Iudicibus Magaloti concedit aliqua salaria in executivis, si mandatum traditum non fuerit, ita pariter prohibemus prædictis Advocatis, & Procuratoribus posse in executivis ubi mandatum traditum non fuit, aliquid prætextu salarii, vel patrocinii habere, rejecta consuetudine prava, quę fuit contra mentem Magaloti, qui nec Iudicibus, nec Notariis tali casu aliquid tribuit.

Prohibendum pariter est Advocatis, necnon Procuratoribus, sub pena infamie, posse retinere sportulas à clientulis causa deponendi pro sententia ferenda.

Nam relatum est eos quandoque ab illis recipere sub prædicto colore, & sententia posita, prout in cedula, vel habito termino proseruato, non curare, ultra causam expediri, cum gravi jactura principalium.

Ideo determinamus illos statim, atque habuerint sportulas illas, deponere sub panna prædicta.

Quia etiam intelleximus, si partes ad concordiam venerint, antequam sententia proferatur, eosdem Advocatos, & Procuratores voluisse patrocinia, ac si lata fuisset sententia; Ideo huic pravo abusui occurrentes, determinamus in hoc servandum esse, quod diximus supra in Auditore, & Notario, scilicet Cancellario Curie Civilis. Pariter tollendum est, quod à multis auditum est, scilicet eosdem Advocatos, & Procuratores voluisse salaria, si summarie, & sine processu, & absque tela judiciaria aliqua causa expediebatur per maiorem Superiorem.

Ideo quia modicus eis sit labor, mandamus illos, nisi prout in executivis dictum est supra de Auditore, & Notario civili consequi posse.

De officio Notariorum, & eorum mercede.

Notarii verò teneantur Instrumenta, de quibus sunt rogati in publicam, & authenticam formam partibus dare, & pro tali publicatione quorumcunque testamentorum, codicillorum, donationum, causę mortis, vel aliarum ultimarum, voluntatum, sive donationis inter vivos celebratę habeant usque ad summam, vel valorem quinquaginta librarum denarios decem pro qualibet libra, usque ad centum denarios octo; usque ad ducentos denarios sex.

Sed abinde supra usque ad quamcunque summam denarios quatuor pro qualibet libra.

G 2

Eo-

Eorum autem salarium, siue merces excedere non possit, quantacunque magna sit quantitas, siue valor, de quo agitur, summam decem scutorum: quod locum habeat in suis hæredibus, & his qui ad successionem ab intestato veniebant, & consanguineis, & affinibus usque ad quartum gradum.

In extantibus verò, & qui ab intestato non succedunt, habeant Notarii tertiam partem ejus, quod supradictum est.

In publicatione autem instrumentorum servent statuta, & consuetudines locorum, dummodò eorum merces quantitatem octo scutorum non excedat.

Sed si peritia, & labor Notarii, & qualitas rei, de qua agitur majori digna mercede esse videretur, Præses Provinciæ omnibus consideratis salarium arbitretur.

In reliquis Notarii præfati Statuta locorum servare in omnibus teneantur.

*De Officio Custodis Carcerum,
& ejus mercede.*

AComnes Custodes Carcerum teneantur sub pœna privationis officii, & arbitrii præsidis qualibet hebdomada Gubernatori Civitatis dare in scriptis nomina Carceratorum, & eorum indigentias, & necessitates exponere. Et similiter Præsidi denunciare debeant, quando ipsum contingit in aliquam Civitatem visitationis gratia venire. Carceratosque cum charitate, & pietate tractare. Carceres immunditiei expurgare, vel per quos spectat expurgari facere.

In carceribus aliquam pælearum quantitatem pro lectis carceratorum habere.

Eos quotidie visitare, & de his, quæ spectant ad ejus officium, benignè providere, nec possint captos in secretis, & obscuris carceribus ponere, nisi de expresso mandato Gubernatorum sub pœna privationis officii, & mercedis, neque custos carceris possint accipere pro carcerato, pro pœna capitali ultra carlenos quatuor: pro pœna corporis afflictiva carlenos tres: pro pœna pecuniaria carlenos duos.

Pro debito civili à quinque libris infra solidos tres: à quinque supra pro quacumque summa carlenum unum, & nihil aliud accipere possint à carcerato, etiam si per annum, & ultra steterit in carceribus publicis, vel secretis.

Et si carceratus expensis custodis vixerit, habeat custos singulo die carlenum unum,

pro expensis, & teneatur eidem dare panem, vinum, & carnem, etsi caro non comeditur, caseum, vel ova. Et si voluerit lautius vivere, habeat custos julium unum singulo die pro expensis, & carcerato expensas non faciat, nisi ab eo fuerit requisitus, & à pauperibus nihil petere possit. Sed eos gratis, quando relaxatio est commissa à Gubernatore, dimittere debeat.

Et quod dictum est de mercedibus custodis carcerum, locum habeat in Civitatibus, in quibus majores, & immoderate solutiones fiunt.

In aliis verò, in quibus minus solvitur, servetur consuetudo Civitatis, cui per præsentem reformationem non intelligatur esse derogatum, ut infra dicitur.

De Officio Castellani, & ejus mercede.

ET si contigerit aliquem de mandato Gubernatorum in aliqua ex fortellitiis Provinciæ detineri, habeat Castellanus pro qualibet persona pro ingressu, & exitu scutos duos, & singulo die quartam partem unius scuti, si expensas victus fecerit carcerato: Et si detentus suis sumptibus se aluerit, Castellanus non habeat nisi dictos duos scutos, nisi oportuerit Castellani multum in custodiendo detentum laborare, & tunc Præsides, omnibus circumstantiis consideratis, mercedem arbitretur: Et idem servetur, si contigerit detentum ultimo supplicio tradi, quando de bonis detenti potest Castellano satisfieri: alias si de suo oportuerit Cameram solvere, habeat Castellanus, si expensas fecerit detento, carlenos duos singulo die, & nihil aliud.

De Officio Sapientis electi, & ejus mercede.

IN locis, in quibus consilium peti, & concedi consuevit, ne contingat de ejus mercede dubitari, per præsentem reformationem statuitur, quod Sapient electus in causis quantitatibus, vel ætimationibus à centum scutis infra habeat pro ejus labore, scutum unum, à centum usque ad ducentos similiter scutos duos, à quingentis usque ad quancunque summam scutos quatuor: Si verò fuit Collegium deputatum in casibus prædictis, salarium supra taxatum duplicetur.

Et non possit sub pœna restitutionis tripli ultra accipere, quod solvi debeat à parte consilium Sapientis petente eidem restitutionem.

tuendum, si obtinuerit à succumbente in fine litis, nisi partes in Sapientem confenserint, quo casu, quilibet solvat ratam suam restituendam (ut dictum est) à succumbente: Cæterum in causis valoris, & æstimationis à centum libris infra, ac in causis pupillorum, viduarum, & miserabilium personarum, consilium Sapientis peti, nec concedi possit, nisi ab ipsis pupillis, viduis, & miserabilibus personis petitam fuerit.

DE PAUPERIBUS.

ET quoniam pauperum, & miserabilium personarum misereri oportet, ne ob inopiam effectus iustitiæ retardetur. Auditor Generalis Gubernatores Civitatum, Cancellarii, Notarii, Baricelli, & alii Officiales, quicumque à pauperibus, & miserabilibus personis, pro eorum laboribus, scripturis, executionibus, vel aliis quibuscunque negotiis, nihil penitus accipiant, sed omnia, quæ ad eorum officium spectant gratis concedere debeant, ac illos omni, qua possunt charitate, & benignitate expediant, eisque quantum siue iustitiæ læsione fieri potest favere teneantur.

Et quoniam per præsentem reformationem intendimus immoderatas, & graves Officialium solutiones rescare, & ad debitum modum reducere, & non honestas, & competentes mercedes augere, & alterare: ideo per præsentem declaratur, quod si in aliqua Civitate secundum hodiernum stylium, & consuetudinem, vigore Statutorum, Privilegiorum, vel aliter in aliquo casu minus per Officiales accipiantur, quàm in præsentem reformationem contentum sit, quod in illo casu non intelligatur per præsentem reformationem esse stylo, & probatæ consuetudini d. Civitatis derogatum, sed tantum reformationem præsentem locum habere in his, quæ supra taxatas mercedes excedere videntur; & in tali casu Officialis sit contentus ea mercede, quam hæcenus accipere consuevit.

Et si aliqua quæstio inter Provinciales, & Officiales, super interpretatione præsentis reformationis oriri contigerit, Præses Provincie consulatur.

Confirmatio Concordiæ inter super collatione Canoniciatum, Beneficiorum, & Cappellaniarum competente Reverendissimo Capitulo Civitatis Faventiniæ.

CLEMENS PAPA VIII.

AD perpetuam rei memoriam. Ad pacem, & concordiam inter quaslibet personas, præsertim vero Ecclesiasticas stabilienda officii nostri partes libenter interponimus, & his quæ propterea providæ, ac prudenter ordinata fuisse dicuntur, ut antiquarum litium anfractibus, & incommotis è medio sublati perpetuo firma, atque illibata subsistant Apostolici muniminis adjicimus firmitatem. Cum itaque aliis de anno 1548. lis, & causis inter boni mem: Rodolphum Cardinalem Carpen. tunc Ecclesiæ Faventinæ ex concessione Sedis Apostolicæ Præsulem, seu perpetuum Administratorem ex una, & dilectos filios Capitulum, & Canonicos ejusdem Ecclesiæ ex altera partibus de, ac super collatione Canoniciatum, & Præbendarum ipsius Ecclesiæ, ac nonnullarum Ecclesiarum, & Cappellaniarum Altarium nuncupat. in diversis Ecclesiis consisten. necnon institutione, & provisione certorum aliorum Beneficiorum, ac aliis rebus in actis causæ, & causarum hujusmodi latius deductis, ad quæ relatio, quatenus opus sit in omnibus habeatur, & illorum occasione exorta, & cum causis, & causis hujusmodi boni: Fabio Accorambono tunc Rotæ Auditori commissa fuissent, & sententia per d. Fabium Accorambonum causæ hujusmodi iudicem lata fuisset, prout in sententia, ac processu causæ, & causarum hujusmodi latius continetur, ad quos etiam relatio habeatur. Demum verò partes prædictæ ad certam inter se devenerint concordiam, cujus tenor, ac si de verbo ad verbum præsentibus inferretur pro expresso, & inserto haberi volumus, & habemus; & nihilominus eodem Rodolpho Cardinale, ac boni mem: Theodoro Episcopo Faven. ejusdem Rodulphi Cardinalis fratre vita functis, eadem lis denuò inter boni memor: Annibalem de Grassis Episcopum Faventinum ex una, & Capitulum, & Canonicos prædictos ex altera partibus excitata, & primum quidem Ven. fratri nostro Gaspari Archiepiscopo Mediolan. tunc Causarum Palatii nostri Apostolici Auditori demum commissa, postea verò in Nos dum d. Palatii Auditoris munere fungeremur, ad dilectum filium Seraphinum Olivarium ipsius Palatii Auditorem compromissa, & ad aliquas in ea decisionem devenit fuisset;

Cum-

Cumq; causa ipsa demum ab eodem Rotæ Auditorio per fel:rec: Sixtum Papam V. Prædecessorem nostrum advocata, & bo: me: Petro Donato Cæso, ac Antonio Carassæ insimul, eodem Petro Donato vita: functo, Philippo Spinulæ tunc in humanis agentibus Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, in qua causa cum ob varias causas, & dd. Cardinalium occupationes nihil factum fuisset; Nos cupientes tandem hujusmodi liti finem imponere, dilectis filiis nostris Dominico S. Grisogoni Pinello, & Hieronymo S. Pancratii iurorum Mattheo nuncupatis Cardinalibus mandavimus ut causam, & causas hujusmodi audirent, & ad expeditionem illarum devenirent, vel etiam alias partes ipsas ad concordiam inducere curarent: Qui Dominicus, & Hieronymus Cardinales, nostris parendo mandatis, ac partibus etiam in contradictorio sepius auditis, omnibusque diligenter visis, & consideratis, & Nobis causam etiam pluries relata, easdem partes ad infra scriptam concordiam de communi illarum consensu induxerunt. Quæ quidem concordia talis est videlicet; Quod collatio Canoniciatum, & Præbendarum Cathedralis Ecclesiæ Faventinæ in mensibus Martii, & Junii ad Episcopum, in mensibus verò Septembris, & Decembris, ad Capitulum, pariterque quod institutio Capellaniarum Altarium nuncupat. in ipsa Cathedrali existentium, quæ de iure Patronatus Laicorum existunt in quibuscunque mensibus ad Capitulum tantum: Collatio verò Capellaniarum existentium in eadem Cathedrali, quæ non sunt de iure Patronatus, sed liberæ dispositionis in mensibus Martii, & Junii ad Episcopum, in mensibus verò Septembris, & Decembris pro tempore vacan. ad Capitulum. Insuper quod collatio, & institutio respectivè quinque sine cura Ecclesiarum in alia concordia de Anno 1339. inita specificatarum videlicet S. Christophori, ac Sancti Severi de Quartulo Favent. Dioc. ac S. Georgii extra muros Favent., & S. Iacobi de Pradello, necnon S. Mariæ de Nugaretto in mensibus Martii, Junii, Septembris, & Decembris vacan. ad Capitulum. Insuper quod infra scriptorum Altarium videlicet unius sub Sanctorum Iacobi, & Philippi in B. Mariæ de Salarolo, & alterius sub Sancti Blasii in de Barignano, ac reliquæ sub S. Bartholomæi Invocationibus in de Mozzapæ Ecclesiis d. Favent. Dioc. perpetua-

rum Capellaniarum Altarium etiam nuncupat. quatenus sint de iure Patronatus Laicorum existentium institutio ad Capitulum tantum in quibuscunque anni mensibus spectet, & pertineat, Jus autem instituendi præsentandos ad Beneficium S. Bartholomæi de Mozzapæ spectet ad Capitulum quatenus pro parte ipsius probatum fuerit in reservatione iuris Patronatus Ius instituendi fuisse ipsis reservatum, sin minus spectet ad eum, qui hodiè reperitur in quasi possessione instituendi. Præterea, Collatio Parochialium Ecclesiarum in eadem concordia alias facta specificatarum, nimirum S. Stephani, ac S. Vitalis, S. Antonii, & Sancti Savini Civitatis Faventin. necnon S. Petri in Lacuna Plebis nuncupat. S. Severii de Cunio, S. Margaritæ de Castro Cunii, Sanctæ Mariæ de Salarolo, S. Laurentii de Mozanigo, S. Lucæ de Cassanigo, S. Laurentii de Granarolo, S. Mariæ de Merlaschio, S. Mattini de Flisio, S. Mariæ de Cassanula, S. Michaelis de Galiano, Sanctorum Nicolai, & Ioannis de Silvio, S. Laurentii de Filipago de Saldino, S. Martini de Villanova de Formelino, S. Mariæ de Mezzeno, S. Silvestri de Cortezoso, S. Apollinaris de Castro Rainerio, S. Laurentii de Marcelliano, ac S. Mariæ de Erano Favent. Dioc. in supradictis quatuor mensibus Martii, Junii, Septembris, & Decembris vacantium ad Capitulum pleno iure pertineat, exceptis reliquis in d. Concordia expressis, videlicet S. Andree Plebis nuncupat., ac Sancti Io: Evangelistæ in Granarolo, & Beatæ Mariæ Virginis de Cassanigo, necnon S. Margheritæ de Ronco d. Favent. Diocesis, quarum collatio in dd. quatuor Mensibus Martii, Junii, Septembris, & Decembris ad Episcopum spectat: Quare nos volentes litium hujusmodi anfractus, & incommoda tandem penitus submovere, & ea, quæ ad dd. Cardinalibus providè, & prudenter gesta subindèque à partibus approbata fuere nè de illis, eorumque viribus hæsitari nunquam contingat, Apostolicæ confirmationis robore communire ejusdem liti, & causæ status, & merita, nominaque, & cognomina, ac lura, & prætensiones partium præsentibus pro sufficienter expressis habentes, motu simili, non ad Episcopum, & Capitulum prædictorum, vel alicujus alterius sub hoc oblatæ petitionis instantiam, sed ex certa scientia nostra, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine de omnibus ple-

plenè, & sufficienter informati, præsentem concordiam, ac prout illam concernunt omnia, & singula auctoritate Apostolica tenore præsentium perpetuò confirmamus, & approbamus, illique perpetuè, & inviolabilis firmitatis Apostolicæ robur adjicimus, necnon omnes, & singulos tam juris, quam facti, & quoscunq; alios defectus, si qui quomodolibet intervenerint in eisdem supplemus. Decernentes præsentem concordiam ut supra enarratam, & firmatam per prædictos Dominicum, & Hieronymum Cardinales nunc, & in perpetuum per d. partes, & earum successores prout ad eos spectat, & pro tempore spectabit inviolabiliter, & inconcusè observari, & adimpleri, neque eos inde resiliire posse; Sicque per quoscunq; iudices etiam causarum d. Palatii Apostolici Auditores, & ejusdem Romanæ Ecclesiæ Cardinales sublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate judicari, & definiri, debere, ac irritum, & inane quicquid fecus super his à quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Et nihilominus causam, & causas prædictas ad Nos harum serie advocamus, illasque, ac litem quamcumque perpetuò extinguimus, & utrique partium, & alii quorum interest, vel pro tempore intererit perpetuum silentium desuper imponimus mandantes, & volentes, quod omnia, & singula supra expressa tanquam æqua, justa, & rationabilia, & ab ambabus partibus acceptata perpetuò observentur; non obstantibus præmissis, ac constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, necnon statutis, legibus, & consuetudinibus etiam immemorabilibus, ac privilegiis, & indultis in contrarium forsan quomodolibet concessis confirmatis, & innovatis. Quibus omnibus latissimè hac vice derogamus; Cæterisque contrariis quibuscunq;. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die 25. Junii 1594. Pontificatus nostri anno tertio.

M. Vestrius Barbianus.

Capitula Nundinarum Faventie.

In nome dell'Altissimo Dio, e della Gloriosissima sua Madre Vergine Maria, e del Santissimo S.N.PP. Sisto V.

Ordini, e Capitoli fatti, e publicati nel Consiglio Generale della Magnifica Città di Faenza sopra la Fiera.

IN prima per mantenere, ed accrescere la Fiera solita di farsi nella nostra Città di Faenza per onore, riputazione, ed utile, di essa, ed acciò li Mercanti, ed ogn'altra persona possa liberamente venire a essa, Fiera si ordina, statuisse, e comanda, che detta Fiera abbia a cominciare alli 15. del mese di Ottobre, & a durare fino alli 15. del seguente Mese di Novembre inclusivamente, e che durante d. tempo sia, e s'intenda esser libera franca, e senz' alcuna gravezza di Datio, e Gabelle, così nel venire, come nel partire de' Mercanti, che veniranno a detta Fiera. *Placet quoad Datio Civitatis tantum sine prejudicio juris Camera Apostolicæ. F. Episcopus Aquis Preset.*

Dichiarandosi li confini d'essa Fiera essere per l'infra scritto in prima cominciando dalla Chiesa di S. Maria dell'Angelo inclusive, e finendo, e terminando alla Chiesa di S. Antonio da Padova, e sue pertinenze per il dritto inclusive fino al cantone di essa Casa di S. Antonio, e per traverso dalla Croce coperta fino al cantone della Casa de' Mengolini da un canto all'altro delle due vie per li Mercanti, e per le Bestie il luogo del Fiume designato dal Ponte di esso Fiume di Lamone per fino al solito. *Placet F. Episcopus A.P.*

Ed acciò che li Mercanti, che averanno fatto, e tenuta Bottega in essa Fiera abbiano commodità di sgombrare le loro robbe, e Mercanzie senza pericolo d'aver a pagare la Gabella, si ordina, che passato li quindici di Novembre i Mercanti abbiano tre giorni continui da sgombrare di detta Fiera, e che in detto tempo debbano aver portato via, e sgombrare tutte le robbe, e Mercanzie. *Placet F. Episcopus A.P.*

E per levare gl'inconvenienti, che sono stati per i tempi passati, e perche d. Fiera abbia nome, e fatti di libera, e franca, si ordina statuisse, e comanda, che li Signori, che per l'avvenire pro tempore saranno eletti, ed estratti secondo gl'ordini del Consiglio generale sopra d. Fiera, né alcuno de' loro Officiali, ò Trombetta, e qualsivoglia altra persona, non possino in modo alcuno, ò sotto qualsivoglia pretesto, ò colore domandare, ò riscuotere cosa alcuna, cioè denari, ò robbe da qualsi-

voglia Mercante, ò altre persone, che porteranno robbe per vendere in d. Fiera, e che in tutto, e per tutto s'intenda, e sia con effetto levato l'uso già osservato dalli Signori, ed altri suoi Officiali de' tempi passati di domandare, e riscuotere la mancia nell'ultimo della Fiera. *Placet F. Episcopus A.P.*

Ancorchè la Fiera sia libera, e franca, come di sopra, nondimeno per giuste cause, e degni rispetti, si ordina, e statuisce, che durante d. Fiera tutti li Forastieri, che in essa compreranno robbe, ò Mercanzia di qualsivoglia forte abbino à pigliar la bolletta all'Uffizio delli Signori, e siano tenuti à pagare per d. bolletta due quatrini per bolletta d'ogni quantità di robbe, purchè ecceda la somma di lire trè di bolognini, e che da lire trè in giù non siano tenuti à pigliare bolletta. *Placet F. Episcopus A.P.*

E per oviare alle fraudi di molte persone, che portano fuor di Fiera le loro robbe, e merci comprate sotto una bolletta, si ordina, che provandosi, che più persone sotto una sol bolletta levino le robbe d'essi comprate di essa Fiera, s'intendano, e siano caduti in contrabando, e nella pena di esso, come nel suo Capitolo si dispone. *Placet F. Episcopus A.P.*

Si ordina ancora, e statuisce, che ogni Mercante, ed altra persona, che averà fatto Bottega in d. Fiera, al tempo, che sarà per sgombrare, ed estrarre le sue robbe di d. Fiera, & avendo venduto ogni cosa innanzi la sua partita abbia à pagare soldi trè, di modo che per ogni Bottega si riscuotano trè soldi della nostra moneta, e si paghino in mano de' Signori della Fiera, ò deputati da essi. *Placet F. Episcopus A.P.*

Trovandosi fuor di d. Fiera, e suoi confini persona alcuna senza bolletta contra la forma di questi ordini, e Capitoli portar robbe di qualsivoglia forte comprate in Fiera, si ordina, ch'egli s'intenda aver fatto contrabando, e per tal causa sia caduto in pena di soldi venti di applicarli per la metà alli Signori della Fiera, e per l'altra alli suoi Uffiziali, e Sparagualti, alle quali pene procedano li sudetti Signori. *Placet F. Episcopus A.P.*

E perchè chi serve, e si affatica è degno di premio, e mercede, perciò si ordina, che li Sig. della Fiera, che saranno pro tempore abbino l'emolumento delle bollette, che

faranno durante d. Fiera, similmente dd. contrabandi, e dd. soldi trè per il sgombrar d'ogni Bottega, come di sopra, e questo sia il loro salario, nè possino in modo alcuno pretendere, ò domandar'altro. *Placet F. Episcopus A.P.*

È che Mercante alcuno come di sopra to non abbia ardire vendere, nè contrattare alcuna sorte di mercanzia, e massimamente di panno, dando una sorte per un'altra, & asserendola di un luogo per un' altro sotto pena per ciascuno, e ciascuna volta sarà contrasfatto di falsità, ed altre pene contenute nelle Costituzione, Statuti, e Bandi, & etiam secondo le leggi comuni. *Placet F. Episcopus A.P.*

E più si fa intendere, e notificare, che durante d. Fiera il Mercato delle Bestie, qual si fa nel fiume nel luogo solito sarà in tutto libero, e franco da ogni datio, e gabella, e potrà ciascuno venir liberamente, ed estrarre le sue Bestie senza pagamento di datio, ò gabella, come di sopra, pigliando però la bolletta all'Uffizio de' sopra-detti Signori della Fiera. *Placet sine prejudicio gabelle quatrini, & quod juxta formam Capitularum Appoliti accipiantur bolletta Commissarii. F. Episcopus A.P.*

E più si notifica à qualunque Mercante, che porterà in d. Fiera robbe di qualunque forte, sia tenuto à pigliar la bolletta di esse alla porta della Città, e quella presentare alli dd. Signori innanzi, che discarichi dd. robbe sotto pena per qualunque carro di mercanzia di scudi dieci, e scudi due per soma d'applicarli come di sopra. *Placet F. Episcopus A.P.*

E più si notifica, che non sia persona alcuna di qual grado, ò stato si sia, che ardisca, ò presuma in modo alcuno su d. Fiera, ò in luogo di essa, ovvero contiguo, ò molto vicino à quella bestemmia il *Gloriosissimo Nome di Dio*, e della sua *Gloriosa Madre*, tener barattarie, e giuocare, ò far giuocare à carte, nè à dadi, ò altro giuoco proibito, nè commettere alcun'altro eccesso di ragione punibile sotto la pena contenuta nelle Leggie Statuti della Città di Faenza da esser puniti dalli prefati Signori irremissibilmente. *Placet sine prejudicio jurisdictionis ordinariae D. Gubernatoris, & quod Praefecti nundinarum non se intromittant ubi ingerit pena sanguinis, & poene delictorum applicentur Camera Apostolica. F. Episcopus A.P.*

E più si bandisce, e commanda, che nessun

14. *fun Cingaro,Barro,† ò Mariolo ardisca,ò presuma, nè di giorno,nè di notte andare, ò stare in d.Fiera sotto pena d'esser frustato subito , che sarà ritrovato contrafare . Placet F.Episcopus A.P.*

15. *E più vogliono , che non sia lecito ad alcuno tener Meretrici in detta Fiera sotto pena alle Meretrici d'esser frustate , ed à chi le terrà,e condurrà di scudi 25.d'oro d'applicarsi, ut infra . Placet F. Episcopus A.P.*

16. *E più si proibisce, e comanda à ciascheduna persona di che stato , grado , ò condizione voglia essere ò sia , che non ardisca,ò presuma andare,ò stare in d.Fiera fonata,che sarà la campanella delle due ore; eccetto però li Mercanti abitanti in essa , alli quali per loro comodo , e faccende da tutti i tempi sia lecito, e concesso andare per d.Fiera con un lume apparente in mano per ciascuno sotto pena di scudi due d'oro per ciascuno, e ciascuna volta,che sarà trovato contrafare d'applicarsi per un terzo all'inventore,e per li due terzi alli Presidenti, e Signori della Fiera. Placet salvo arbitrio D. Gubernatoris . F.Episcopus A.P.*

17. *E perche persona alcuna non ardisca,ò presuma andare , venire , ò mandare con Mulo, Cavallo , ò Somaro , Carro, ò Barrozzo alcuno sopra d.Fiera senza licenza de'sopradetti Signori sotto pena di sc.20. di bolognini per ciascuna volta, e ciascuna persona , che sarà trovata contrafare . Placet F.Episcopus A.P.*

18. *E più che ciascun Mercante,e Bottegario debba tenere tutta la notte un lume acceso nella sua Bottega sotto pena di soldi 20. per ciascuno, e ciascuna volta sarà trovato contrafare da pagare irremissibilmente . Placet F.Episcopus A.P.*

19. *E più proibiscono, e comandano , che nessun Mercante,ò Orefice,ò qualsivoglia persona ardisca, ò presuma in modo alcuno, ò sotto alcun quesito colore, pesare,ò far pesare,misurare,ò vendere, forte alcuna di merci,ò robbe,se non con passi,e misure bollate all'Ufficio de'detti Signori della Fiera, nè tenere altre misure , passi , ò pesi, ò stadera in bottega , che bollate non siano , come di sopra , nè anco misurare, ò pesare sue robbe con misure,ò passi d'altri sotto pena,ed alla pena di soldi 20. per ciascuno, e ciascuna volta sarà trovato contrafare,e perdere la robba. Placet sine prejudicio Gabelle siue Appaltus bul-
Tom.II.*

li , ponderis , & mensurarum . F. Episcopus A.P.

20. *E più che persona alcuna di che grado voglia essere, ò sia non ardisca,ò in modo alcuno presuma pesare,ò far pesare per se, ò per altri quantità alcuna di robbe di qualunque sorte esistente in d.Fiera,ò che gli saranno state,ed in quella contrattate, e che eccedano la quantità di lire 25. di peso,nè in altro luogo, nè con altra stadera , che delli dd.Signori , siano obligati à pagare per cento soldi uno di quattro per ciascun centinaro,cioè di otto il Compratore, ed altrettanto il Venditore sotto pena di scudi due d'oro qualunque volta saranno ritrovati contrafare in ciascheduno delli dd.Casi da pagarsi irremissibilmente. Placet ut supra in proxima precedenti signatura . F.Episcopus A.P.*

21. *E più che non sia Mercante,ò Bottegario alcuno, che ardisca, ò presuma durante d.Fiera,e sua Franchizia,ed esenzione tenere , ò far tener botteghe di forte alcuna aperte fuori di d.Fiera,eccetto però quelli , che averanno botteghe sufficienti all'esser suo in d.Fiera sotto pena di scudi uno d'oro per ciascuna volta saranno ritrovati contrafare da essersi irremissibilmente. Placet F.Episcopus A.P.*

22. *E più che in d.Fiera li Mercanti non possono tener aperte le sue botteghe in giorno di Festa , sotto pena di un scudo d'oro,nè vendere cos'alcuna sin tanto che non s'arano celebrate le Messe grandi, chi sarà trovato contrafare alla presente proibizione sarà punito tante volte quante contrafarà irremissibilmente,la qual pena si applica all'Ufficio de' dd. Signori della Fiera. Placet salvo auctoritate Reverendissimi Ordinarii . F. Episcopus A.P.*

23. *E più si notifica, e comanda, che nessun Mercante, ò altra persona tanto terriera, quanto forastiera ardisca, nè presuma in modo alcuno per se , ò per altri levare , ò far levare, e portar via fuori della Fiera, balla alcuna, ò grossa quantità di robbe di forte alcuna già portata in essa Fiera senza licenza de'sudetti Signori della Fiera sotto pena, ed alla pena di scudi 10.d'oro, ovvero di contrabando ad elezione di chi farà contrabando d'applicarsi, ut supra . Placet F. Episcopus A.P.*

24. *E più ad evitare ogni fraude,che potesse nascere, ed occorrere circa il vendere , e comprar robbe tanto in grosso, quanto in minuto in d.Fiera occultamente . Però*

H i Si.

i Signori avendo considerato il danno pubblico, proibiscono, e comandano, che nessun Mercante possa vendere, nè far vendere sotto alcun quesito colore, se non nella bottega aperta, e di giorno, e non altrimenti sotto pena di scudi dieci d'oro, e di più l'arbitrio de' Signori tante volte, quante volte saranno trovati contrafare, e si procederà ipso facto senza rispetto contro l'innobedienti, e transgressori d'applicarsi come di sopra. *Placet F. Episcopus A.P.*

- 25 E più si notifica a ciaschedun Mercante in Fiera di qual grado voglia essere, o sia che non ardisca, o presuma in modo alcuno, nè sotto alcun quesito colore vendere, nè far vendere in d. Fiera panno di forte alcuna, che non sia bagnato, e cimato sotto pena di scudi dieci d'oro, over di contrabando ad arbitrio del contrafacente d'applicarsi come di sopra. *Placet Episcopus A.P.*

Notificando, che si procederà rigorosamente senza rispetto alcuno contro di
26 ciascuno delinquente in modo alcuno di ragion punibile in alcun luogo di d. Fiera, o contiguo ad essa secondo la forma della ragione, e che di tutte le pene è esser'efatte la terza parte vien'applicata all'Inventore, e gl'altri due terzi all'Uffizio de'dd. Signori Sopraffanti, e dette pene si riscuoteranno senza grazia, e remissione alcuna à fine, ed effetto, che in d. Fiera si abbia, e debba da ciascuna persona contrattare, praticare, e negoziare cristianamente, le gittamente, e giustamente à laude, e gloria del Signore Dio, e del Signor N.P.P. Sisto V. il cui nome viva per mare, e per terra. *Placet de applicatione panarum in materia contraventorum spectantium ad nundinas pro aliis vero delictis pene applicentur Camere Apostolicæ. F. Episc. A.P.*

- Inoltre si supplica, e prega Monfig. Prelate per parte delli Sig. Anziani, e General Consiglio della Città di Faenza, attento che li sudetti Capitoli, & Ordinazioni sono giusti, ed onesti, e ragionevolmente compilati vogli, e si degni non solamente confirmarli, ed approvarli ma comandare, e commettere, che siano inviolabilmente osservati con dare, e concedere piena, & onnimoda autorità, e facoltà alli sudetti Signori Sopraffanti deputati di poter trattare, conoscere, e terminare tutte, e singole Cause, che occorreranno nella d. Fiera tanto civili, quanto criminali, e misse, e punire, e castigare tutti, e singoli de-

litti, che saranno commessi in luogo di d. Fiera, e suoi confini secondo la disposizione di dd. Capitoli, e non possino durante la franchizia esser'impediti, nè molestati nel loro Offizio da qualsivoglia Giudice di d. Città di Faenza, non oltan.e cosa in contrario.

Supradicta Capitula juxta Signaturam appositam confirmamus, & observari mandamus auctoritatem dantes Prefectis Nundinarum cognoscendi Causas Civiles ad Nundinas ipsas spectantes tantum, quo verò ad Causas Criminales super delictis levibus inter personas viles, vel ipsos Mercatores, ubi non agitur de delicto, pro quo veniat imponenda pena sanguinis, pene autem ipsorum delictorum applicentur Camera Apostolicæ, Et in omnibus cum reservatione arbitrii Nostris. In quorum fidem Datum Faventia die 15 Septemb. 1593. Franciscus Episcopus Avenensis Presb.

Mercurio Sebastiani Secr.

Aggiunta alli Capitoli della Fiera di Faenza.

ANcorchè con molta ragione fosse, e sia prescritto, e statuito solamente il termine d'un mese per la Fiera di Faenza da
28 principiare alli 15. d'Ottobre, e finire per tutto li 15. di Novembre tuttavia perche molte volte per varj accidenti, e cagioni, non solo è bene, ed utile, ma ancora necessario prorogarla; Però ordinano, e statuiscono, che in tal caso li Signori Anziani della Città possano prorogar d. Fiera libera, e franca d'ogni gravezza di datio, e gabella per tutto li 25. del sudetto mese di Novem. solamente, e non più oltre, comprendendo anco in d. tempo li tre dì, che si concede alli Mercanti per comodità di sgombrare le robbe, e Mercanzie di d. Fiera. *Placet ita tamen quod prorogatio non fiat nisi ex urgenti causa.*

- E più ordinano, che prorogandosi d. Fiera alcun Mercante, Marzaro, o altro
29 Bottegaro della Città non ardisca partirsì, e sgombrare le sue robbe, e mercanzie di Fiera durante il termine della sudetta proroga, nè meno di tenere, nè far tenere aperta la bottega, nè uscio, fenestra, o sportello di quella in altro luogo fuori di d. Fiera, sotto pena di dieci scudi à chi si partirà, e d'un scudo per ciascun dì, e ciascuna volta à chi sarà trovato come di sopra con bottega aperta, d'appli-

plicarfi un terzo all'inventore, e gl'altri due terzi all'uffizio delli Sig. Sopraſtanti. *Placet cum hoc quod non cenſeatur excluſa legitima excuſatio eorum, quibus diſcedendi à Nundinis dignus aliquis caſus ſuperuenerit.*

30 Commandiamo ſimilmente, che tutti li Mercadanti di quaſſivoglia forte di mercanzie, Marzari, Fufari, Berettari, Cappellari,, Bambafari, Linaroli, Orefici, Librari, Pellizzari, Calzolari, Majolicari, Pignatari, Magnani, Battirami, Tricoli, e Revendirol di Veli, Tele, e Panni, ed altri ſimili della Città debbano per tutto li 20. di Ottobre con effetto aver fatto, e ſtabilito le loro botteghe, e banchi in Fiera, ed in quelli avere portato robbe, e mercanzie convenienti all'eſſere, e condizione di ciaſcuno di loro. *Placet præcedentibus tamen proclamationibus.*

E che non ardiſcano, nè preſumano in 31 alcun modo, e ſotto alcun queſito colore durante detta Fiera, ò ſua proroga di tenere, ò far tenere aperte le botteghe fuori di d. Fiera per vendere, e contrattare quaſſivoglia forte di robbe, non oſtante il Capitolo 21. ſopradetto, che con il preſente ſi revoca, ed annulla in quelle parti, che concede di tener aperte le botteghe in luogo fuori della Fiera, poichè per eſperienza ſi è conoſciuto, che cauſa gran diſordini in pregiudizio della Fiera ſudetta; avvertendo, che ad alcuno de' ſopradetti non ſi proibifcono di tenere aperte le botteghe per lavorare, e far lavorare ſecondo la loro arte, ed eſercizio, che fanno nella Città; purchè fabricate le robbe ſubito le portino ſu la Fiera, e non le vendino in altro luogo ſotto pena d'un ſcuo per ciaſcuno, e ciaſcuna volta, che farà trovato contrare, d'applicarſi come di ſopra. *Placet.*

Item ordinano, e ſtatuiſcono, che li 32 Signori Sopraſtanti alla Fiera non poſſino in modo alcuno concedere licenza ad alcun ſoggetto all'andare in Fiera di tenere, ò far tenere fuori di eſſa la bottega aperta in tutto, ò in parte, anzi debbano con ogni diligenza, e vigilanza provvedere, che che ſtiano ſerrate, e mancando in ciò poſſino, e debbano li Sig. Anziani procedere all'oſſervazioni delle pene contro li Mercanti, ed altri traſgreſſori, d'applicarſi in tal caſo alli dd. Signori Anziani. *Placet præterquam quoad applicationem pene ipſiſinet DD. Anziani, abnegamus enim eis Tom. II.*

talem potentiam niſi ſcicto verbo eam D. Gubernatore.

E perche di tempo in tempo ſi ſono da 33 padroni, ed altri creſciute, ed augmentate le pigioni, di modo che li Mercadanti ſono ſtati ſforzati reclamare, e moſtrarſi ritroſi all'andare in Fiera; però per provvedere à queſto diſordine ſtatuiſcono, che dalla Croce coperta ſino alla ſtrada della Monaldina incluſivè dall'una, e l'altra banda della ſtrada ſi debba pagare, e paghi d'affitto ſoldi 30. per ciaſcuo piede di terreno di ſtrada, e dalla d. ſtrada ſino al Portico di S. Rocco ſoldi 20. cal Portico della ſudetta Croce ſino alla Portazza del Cavalier Pompeo dal pane da tutte due le bande della ſtrada ſoldi 30. dalla d. porta ſino alla Chieſa di S. Antonio da Padova, e ſue pertinenze per il dritto incluſivè ſoldi 20. e negl'altri luoghi di Fiera ſol. 10. e per ciaſcun' Arco volto in tutto ſoldi 40. proibendo eſpreſſamente ad ogni perſona di pigliare, ò patteggiare direttamente, ò indirettamente maggior ſalario, ed affitto, ſotto pena della perdita d'eſſo, d'applicarſi un terzo all'inventore, ed il reſto alli Signori della Fiera. *Placet reſervato tamen recurſu ſi quis ſenſerit ſe leſum, vel inequaliter tractatum in ſupradicta limitatione.*

Dichiarando nondimeno, che li due ter- 34 zi del ſudetto ſalario taſſato, ed affitto ſi aſpetti alli Padroni delle caſe, e l'altro al numero di 100. uomini pacifici della Città per la ſolita porzione, che ſe li dove, e paga ogn'anno. *Placet ut ſupra.*

Ed in caſo, che li Padroni, ò altri à chi 35 ſi aſpetta per la ſudetta r. forma, e taſſa di mercede, ò quaſſivoglia altra cauſa, colorita, ed imaginata ricuſaſſero d'affittare i portici, e luoghi ſoliti affittarſi per ſervizio della Fiera, voglione, e ſtatuiſcono, che li Sig. Sopraſtanti poſſino affittare dd. portici, e luoghi laſciando libera l'entrata a' padroni, ed abitatori nelle caſe, e che tutto l'emolumento, che ſi caverà ſia dal ſudetto numero de' Pacifici in tal caſo. *Non placet niſi cauſa cognita, id etiam D. Gubernator ſtatuat.*

Proibifcono ancora ſotto la medeſima 36 pena, che li Patroni non poſſino in modo alcuno domandare, ò patteggiare, che li ſia ſtato da' Mercanti, ò da altri più lire otto di bolognini per l'affitto della Camera, che fogliono concedere a' Mercanti per ſervizio delle loro mercanzie. *Placet.*

E perchè è necessario, e solito per sicurezza della fiera fare in tempo di notte le guardie, ed ogn'anno si sentono molti contrasti, e disordini; però determinano, e comandano, che ogni notte sia tanto, che durerà detta fiera, o sua proroga si facciano le guardie, o si facciano fare da quelli, che averanno affittato, nè si possa altringere, o guavare à far guardie quelli, che non avranno affittato, ancorchè siano tra li confini della fiera, non ostante che si siano osservato il contrario; poichè non pare onesto, che chi non sente utilità, senta incomodo, ed aggravio. *Placet in hoc servare solitum, quia tendit ad omnium utilitatem.*

38 E li Signori della fiera possono far comandar ogni notte tutte quelle guardie, che à loro parerà secondo il bisogno per guardar d.fiera, nel che dovranno avvertire, che uno non sia più gravato dell'altro, mà ogn'uno indifferentemente sopporti il peso conforme alla qualità, e quantità de' luoghi affittati, ed utilità, che sentiranno dell'affitto. *Placet ut supra.*

39 Quelli, che faranno comandati, ed obbligati à far le guardie si debbano alle 24. ore presentare all'Uffizio de' suddetti Signori, e debbano essere approvati da loro, e suoi Uffiziali per atti, & idonei à far dette guardie, e poi andare, e ritrovarsi all'ora della Campanella dalle due hore di notte al luogo, che li farà destinato, ed ivi stare tutta la notte sino al levar del Sole del dì seguente, e con ogni vigilanza guardare detta fiera senza partirsi mai di quella sotto pena di soldi 20. per ciascuno, e ciascuna volta che farà contratto di applicarsi come di sopra, per le quali pene si possano gravare li Patroni, e locatori, ovvero li Mercadanti, o Bottegari da farsi poi buone nella pigione, ed affitti da chi si deve, dichiarando in oltre che non si debba ammettere minore di 20. anni, nè alcuno, che sia di mala vita, o fama, e sospetto di ladro, e perchè l'esperienza ha mostrao ancora gl' inconvenienti, che nascono dal volere li Sbirri della Città passare, e trattenerli in tempo di notte per la fiera solamente per passatempo, e per disturbare le guardie, e contendere con loro, e con gli esecutori, ed altri, Uffiziali della fiera; Però ordinano, e comandano, che detti Sbirri non possano, nè debbano in detto tempo di notte passare, nè stare, nè in qualsivoglia

modo di trattenerli per detta fiera, sotto pena di tre tratti di corda per ciascuno, e ciascuna volta da darseli in pubblico senza remissione alcuna. *Placet, præterquam quoad restrictionem facultatis birruariorum, quàm rejicimus, imponentes tamen eis penam prædictam trium ictuum, funis ubi memoratos abusus, & excessus commiserint.*

40 Occorrendo nondimeno a' detti Sbirri d'andare in fiera d'ordine del Signor Governatore della Città per servizio della Giustizia debbano avere il mandato in scritto da lui, o dal Signore Luogotenente, e quello mostrare alle guardie della fiera senz'alcuna contradizione, ed eseguito quanto avranno avuto in commissione subito partirsi, sgombrare di detta fiera senza tumulto, e contrasto sotto la medesima pena. *Non placet nisi prout supra.*

41 Ordinano ancora per maggior quiete, ed altri degni rispetti, * che nel corpo di detta fiera non si possa fare, o far fare offesa, nè bettola, nè baccano di sorte alcuna. *Placet.*

42 Li Sig. Soprastanti alla fiera, Notari, ed altri Uffiziali debbano esercitare l'offizio loro per se medesimi, e non lo possono fare per Sostituti, e debbano dd. Notari ogni dì continuamente stare in detta fiera, e con diligenza expedire quanto si appartiene à detto officio, e li Signori suddetti ogni Lunedì, Mercordì, e Sabbato di almeno per spazio di un'ora intera, e nel luogo solito, e deputato ascoltare, conoscere, finire, e terminare secondo la facilità concessali tutte le liti, cause, e controversie, che occorreranno, dando fermo rimedio, & ordine à quanto sarà di bisogno, e mancando, o contravenendo non possono partecipare, nè avere de' soliti emolumenti; mà quelli siano in tutto di chi servirà, o delli Sig. Anziani della Città, e caso che tutti mancassero, o contravenissero. *Placet.*

43 Prorogandosi ancora come di sopra la fiera, e sua franchia vogliono, e determinano, che li Signori Notari, ed altri Uffiziali della fiera, li Patroni, e locatori di botteghe, banche, camare, esse, e qualsivoglia altra cosa data, ed affittata per servizio della fiera siano obbligati durante il tempo di detta proroga fare, & adempire tutto quello si è detto di sopra, e sono obbligati nel primo termine della fiera, nè possan-

possano per tal causa per affitto, o qualsivoglia altro pretesto, o colore pretendere, domandare, e ricevere salario, e mercede alcuna. *Pleces ita tamen quod intergra sit facultas à principio paciscendi de majori officio in casu prorogationis nundinarum.*

- 44 E finita la fiera li Signori Sopradetti, e Notari debbano consegnare tutti li libri, atti, sentenze, ed ogni altra scrittura fatta per occasione della fiera alli Signori Anziani da conservarsi nell'Archivio della Comunità per servizio di chine averà di bisogno, ed occorrerà valersene à qualche tempo &c.

Supradicta Capitula juxta Signaturam confirmamus, & observari mandamus, auctoritatem dantes Prefectis nundinarum cognoscendi causas civiles ad nundinas ipsas spectantes tantum; Quo vero ad causas criminales super delictis levibus inter personas viles, vel ipsos Mercatores, ubi non agitur de delicto, pro quo veniat imponenda pena sanguinis, pena autem ipsorum delictorum applicentur Camere Apostolicæ, & in omnibus cum reservatione arbitrii Nostri. In quorum fidem &c. Datum Ravennæ die 18. mensis Octobris 1601.

M. Vescovo di Vigevano P. Legato.
Alberto Tizzone pro Segretario.

Ordinationes, & Capitula observanda ab Officialibus Massariae.

IN prima, che ogn'anno i Sig. Anziani insieme con l'aggiunti del Consiglio

- 1 Generale debbano eleggere un uomo da bene per Massarolo, o confermare il già eletto, il quale abbia da osservare insieme con altri Ufficiali della Massaria in ogni parte i presenti Capitoli, & Ordini sotto pena della privazione à ciascuna, che mancherà del suo debito officio da' Sig. Anziani, che saranno pro tempore con l'aggiunti.
- 2 Item, sia obligato d. Massarolo innanzi che entri, e pigli l'Ufficio di dare idonea signurtà, che però non sia del numero del Consiglio, di fare, ed esercitare l'Ufficio suo fedelmente, e d'osservare li presenti Capitoli, e per la custodia de' pegni vendergli, pagare, e restituire, come ne i presenti Capitoli si contiene.
- 3 Item, che il d. Massarolo non possa accettare pegni di sorte alcuna da qualsivoglia Esecutore, ed Officiale, se prima non li sarà mostrata la commissione segnata da

alcun Giudice, ovvero Ufficiale, eccettuando quei pegni, che sono posti di commun consenso delle parti, e quelli che vi fossero posti d'ordine de' Sig. Abbondanzieri, e Sig. Grassieri; Avvertendo però, che il Massarolo tanto in questi, quelli del Taglione, e colte, quanto in ogni altra sorte di pegno si debba fare dichiarare la quantità del debito, per lo quale vien posta alla Massaria con obligo all'istesso di notarlo in pena della trasgressione de' presenti Capitoli.

- 4 Item, che il d. Massarolo sia obligato di accettare tutti li pegni di qualsivoglia sorte, che li faranno dati dagl'Esecutori, ed Ufficiali, e li debba custodire, e tenere in luogo sicuro à sue spese, danno, ed interesse, porre in essi la poliza, e bollettino notati col nome del Patrone di esso pegno.

- 5 Item, che il d. Massarolo debba aver un libro bollato, & ordinato con legalità delli Sig. Anziani, nel quale debba notare, e scrivere li dd. pegni à quelli, che se ne farà, e tutte le partite comunemente, al quale libro si crederà, e darà piena fede in giudizio, e fuori.

- 6 Item, che il Massarolo abbia per sua mercede denari sei per ciascun pegno de' beni mobili, e semoventi soldi due per ciascun pegno de' beni stabili, e per ciascun deposito fatto presso di lui di denari soldi quattro, intendendosi un pegno solo, ancorché fossero più robbe tolte per un credito solo, e portandole in Piazza à vendere, o almeno fatta l'estima legittimamente conforme alla disposizione de' presenti Capitoli, oltre la d. mercede abbia denari 2. per libra del valore di d. pegno fino alla somma di scudi due, e non più per pegno, & eccedendo il pegno di valore il creditonon possa avere se non secondo la somma del d. credito, ed il Trombetta sei denari per vendita di ciascun pegno, il quale essendo in più di due pezzi abbia due denari per ciascun pezzo; ed il Notaro, che sarà deputato assistente à tal vendizione, e farà l'ufficio suo abbia la medesima mercede, come il d. Trombetta; ed occorrendo à venderli bestie, vino, grano, o altre gravelle, abbiano per ciascuno soldi uno, e denari 4. per ciascuna volta, che dd. robbe si subastaranno, siano di che somma, o quantità si voglia.

- 7 Item sia obligato ciascun pegno assegnato per qualunque esecutore conservare, e cu-

e custodire a tutte le sue fatiche, e spese per un mese dal dì, che si faranno consegnati, e poi frà il termine di trè giorni vendergli ad istanza del creditore, e per obbligo dell'uffizio, senza che li sia fatto precepto da alcun Superiore, facendone però d. creditore istanza,; ed in caso che si dovesse in virtù di precepto di alcun Superiore estimare, e vendere alcun pegno di beni stabili, che attualmente non fosse in mano del Massarolo, mà fosse solamente scritto all'uffizio suo, il Massarolo, Notaro, Estimatori, e Trombetta non siano obbligati, nè astretti di fare l'uffizio, se prima non saranno provvisti, e soddisfatti della debita mercede dall'istante, o almeno assicurati a loro soddisfazione di quella da consegnargli effettivamente a suo debito tempo, senz'alcuna esecuzione.

8. Item si proibisce al detto Massarolo, che non possa vendere pegno di sorte alcuna, se prima non sarà stato estimato dagli Estimatori, che saranno eletti dal Consiglio Generale, la quale stima si dovrà fare da tutti due i sudetti Estimatori, purchè non vi sia legitimo impedimento dell'uno di essi, e con la presenza, e rogito del Notaro, altrimenti detta stima fatta sia nulla, ed il Massarolo sia obbligato del suo proprio alle spese. E la mercede delli dd. Estimatori trà tutti dui sia un quattrino per libra del valore della cosa estimata, sino a qualsivoglia somma, purchè non ecceda la somma di scudi due per pegno, ed altrettanto abbia il Notaro, i quali Estimatori, e Notaro abbiano ad avere detta mercede fatta la sudetta stima, quale però non si debba, ne si possa fare da loro, se non finito il detto tempo di un mese, & ad istanza del creditore, e come si è detto di sopra intorno alla vendita de' pegni; e se l'estima eccedesse la somma del credito, per la quale fosse stato tolto il pegno, non possano avere, se non secondo il valore, e somma del credito; e caso che per difetto del pegno, che fosse stato tolto, o non vendibile, o non sufficiente per l'intera soddisfazione del creditore bisognasse eseguire di nuovo, e fare altro pegno in luogo del primo, o accumularlo a quello non possano gli Uffiziali per nuova stima pretendere, se non una sola mercede tassata nel modo di sopra. Dichiarando ancora, che ogni volta, che non sia fatta l'estima di tutto il pegno tolto, ma lasciatone parte necessaria in-

stimato, la quale si debba stimare da' successori nuovi, non possano i vecchi Uffiziali pretendere mercede alcuna, quando non fossero stati impediti per ordine di qualche Superiore, o altra legitima causa, da giudicarsi da' Signori Anziani; mà se fossero, come di sopra impediti, la mercede dell'estima si divida egualmente da' vecchi, e nuovi Uffiziali, ancorchè la parte del pegno estimata, o quella di estimarsi fosse di maggior valore, e portasse maggior fatica.

9. Item, che nel vendere detti pegni sia obbligato il Massarolo portarli in piazza, e non in altro luogo ad ora debita, cioè, che vi sia ridotta la moltitudine, e maggior frequenza del popolo, e con la presenza del Notaro deputato farli subastare per il Trombetta, e darli a chi più offerirà, e facendo altrimenti, detta vendita sia nulla, ed il Massarolo sia obbligato alle spese del suo proprio; e del prezzo di detti pegni si abbia prima di cavare, e pagare la mercede di detto Massarolo, Notaro, Estimatori, e Trombetta, ed essi &c. ed il resto poi detto Massarolo l'abbia a dare al creditore, sino al compimento del suo credito, ed avanzando denari sia obbligato di conservarli per il patrone di detto pegno, obbligando il Compratore di essi alla restituzione di detti pegni; e così sempre s'intendano obbligati per vigore de' presenti Capitoli alla detta restituzione frà il termine di dieci giorni al patrone di essi ogni volta, che in detto tempo ne siano ricercati, restituendo quel tanto, che sarà stato venduto.

10. Item in evento, che fosse sequestrato per alcun Giudice, ovvero confermato alcun pegno, esistente appresso al detto Massarolo, in quel caso esso Massarolo possa ricevere la sua mercede, e dell'esecuzione; e vendendosi si osservi quanto di sopra.

11. Item, occorrendo, che li fosse data alcuna bestia grossa per pegno non possa pigliare più di sei bolognini per ciascheduno dandogli paglia, o strame; e dandogli erba, ovvero sieno soldi otto; per ciascheduna bestia minuta soldi uno, governandole bene, come di sopra intendendosi per uno stallatico il giorno con la notte, tenendogli continuamente robba innanzi, e con obbligo al d. Massarolo di dare un poco di salario del suo proprio

ad

- ad un Fachino, ovvero ad altra persona, come più le parerà, e piaccia, che sia uomo da qualche discrezione, che abbia cura di governarle bene. Dichiarando ancora, che sia lecito al debitore, che li saranno state tolte le dd. bestie fargli le spese esso del suo, pagando la metà di quello, che si è detto di sopra.
- 12 Item, che tutte le Bestie, che saranno tolte per pegno nella Città, ò nel Contà di Facuza si debbano mettere al Massarolo, e non in altro luogo, proibendo agli Offici, ed a qualunque altro, che tenesse stallatico di accettare dagli Esecutori dd. Bestie levate per pegni, e contravenendo non possono pretendere stallatico, ò mercede di forte alcuna per d. causa, ed incorrano ipso facto in pena d'un paolo per Bestia, ogni giorno, che la tenessero di applicarsi al Massarolo.
- 13 Item, che le dd. Bestie si possano tenere solo per cinque giorni, i quali passati debbano vendere frà tre giorni, come di sopra, con obbligo del Compratore sia tenuto restituire le Bestie frà termine di dieci giorni dopo la compra di esse, restituendosi però il prezzo, e la spesa per il Patrone di esse.
- 14 Item, che essendosi introdotto un'abuso di pagare di regaglie agli Esecutori bol. due per ciascheduna Bestia grossa, e bol. uno per Bestia minuta si proibisce in tutto, e per tutto al d. Massarolo il poter dare dd. regaglie, e dandole non le possa ripetere, né ritenere sopra d. pegno, mà s'intendano date del suo proprio.
- 15 Item, che li pegni, che saranno tolti per gli Esecutori per mercede d'Inventarij, ò d'altra mercede per lo sussidio di Nostro Signore, ò altre gravetze, e dazj del Comune tanto per la Città, quanto per lo Contado, ò ad istanza delli Saltari, ò d'altri per conto del danno dato si possano, e debbano vendere frà termine di cinque giorni nel modo, e forma come di sopra.
- 16 Item, che detto Massarolo sia obbligato ogn'anno al principio del mese di Dicembre far pubblicare Bando al luogo solito, che ciascuno, che abbia ad avere da lui per conto della Massaria, pegno, ò resti di pegni, ò denari comparisca, che farà sodisfatto, come dovrà essere, e mostrare di aver fatto in effetto, e mancando caschi in pena di lire 10. di bolognini da applicarsi alli Signori Anziani, che saranno pro tempore.
- 17 Item, in difetto delli presenti Capitoli si osservano li Statuti, che parlano in questa materia, & in difetto delli detti Statuti si debba stare in tutto, e per tutto alla terminazione, che faranno li Signori Anziani, che saranno pro tempore, dalla quale non si possa in modo alcuno appellare, ò reclamare, ò dare di nullità né il Massarolo, Notaro, Estimatori, ò altri Ufficiali possono pretendere, né allegare uso in contrario, né pigliare altre mercedi se non, come si è detto di sopra sotto pena della privazione dell'ufficio.
- 18 Item, il Massarolo vecchio sia obbligato di consegnare per Inventario al Massarolo nuovo tutte le robbe, e pegni, resti, ed ogn'altra cosa spettante all'Ufficio della Massaria frà termine di cinque giorni sotto pena di perdere tutti i commodi, ed emolumenti, che se li potessero appartenere per ragione di detto Ufficio, quali in tal caso s'intendano devoluti, ed applicati al Successore, ed il Massarolo nuovo sia obbligato in d. tempo di ricevere le sudette cose, e pagare al vecchio le sue mercedi, e catture, ed ogn'altra cosa spettanti à lui per detto ufficio sotto pena di esser privo dell'Ufficio, della quale consegnazione per Inventario ne debba apparire rogito pubblico de' Cancellieri della Comunità, al quale per il sudetto Inventario, e rogito si tassa un scudo per mercede da pagarseli la metà per ciascheduno, & irà osservarsi mandaverunt supradicti Illustrissimi DD. Antiani prout in eorum decreto. sub die 27. anni 1611. ut apparet in libro. Decretorum fol. 136.
- Ego Alexander Calderonus Secretarius rogatus &c.
- Capitula observanda à Conduktore Gabellæ Civitatis.*
- I**N prima si ordina, che il Conduktore, e suoi Agenti, Ministri debbano esercitare l'ufficio della Gabella in luogo solito, e consueto con li presenti Capitoli, né possa mai far promulgare Bandi diversi, e contrari à detti Capitoli, e facendolo siano nulli, né fortiscano effetto alcuno di ragione, e debba il detto Conduktore dare idonea signaturà d'approvarli nel Consiglio Generale di esercitare il detto ufficio diligentemente, e fedelmente per se, e suoi Agenti, e Ministri, e di rispondere alla Comunità, ò suoi legittimi Agenti delle

paghe debite a suoi debiti tempi.

- Item, non possa il Conduttore predetto far pagare per le robbe soggette a detta Gabella più delli prezzi dichiarati nelli presenti Capitoli, e tassati, nè possa esigere, nè far esigere più, e riscuotendone più caschi in pena per ciascuna volta di scudi venticinque d'oro d'applicarsi per un quarto alla Reverenda Camera Apostolica, un quarto alla Comunità, un quarto al Giudice esecutore, e l'altro all'accusatore, qual sarà tenuto segreto, oltre alla restituzione di quello di più, che avera fatto pagare. E non possa in modo alcuno tenere altra copia di Capitoli, che quelli stessi, che li faranno dati dalla Comunità, ed il Sabato dovrà tenere fuori in luogo, che da ogn'uno possa essere veduta la Tavoletta di dd. Capitoli sotto pena di soldi 40. per ciascuna volta d'applicarsi a' Signori Anziani pro tempore per la rata, come sopra.

- Ancora ordiniamo, che esso Conduttore abbi, e debba pagare in buona, e legal moneta corrente, o Camerale, secondo si converrà seco di mese in mese alla Comunità, o suoi legittimi Agenti senza tardanza, ed eccezione alcuna, e patendo essa Comunità danno, spesa, o presaglia alcuna per avere il detto Conduttore differito il pagamento suddetto sia obbligato in tal caso risare a d. Comunità ogni danno, che avesse patito, e fosse per patire, nè possa allegare compensazione alcuna, nè retenzione.

- Item ordiniamo, che il Conduttore della Gabella, che sarà pro tempore sia tenuto, ed obbligato tenere continuamente a sue spese i Gabellini alle Porte della Città, i quali abbino a interrogare, e ricercare quelli, che passeranno, se avessero robbe sottoposte alla Gabella, come si costuma nelle buone Città, e negando quei tali, o Mercanti, o altri aver robbe da Gabella, s'intenda essere Contrabando, ed incorri nella pena delli presenti Capitoli.

- Item ordiniamo, che se mai per tempo alcuno nascesse lite, causa, differenza, o controversia alcuna tra il Conduttore, e Contrabandieri, Viandanti, ed altre persone per qualsivoglia sorte di robbe soggette alla Gabella, o sopra l'osservanza, o dichiarazione delli presenti Capitoli, la cognizione in tutto spetti al Magistrato de' Sig. Anziani di d. Città, il quale fra termine di dodici giorni sia tenuto gratis

espedire la causa, e caso che spirasse d. termine, possa il Conduttore andare ad altri Tribunali a suo arbitrio; ma avanti, o pendente d. termine ricorresse ad altro Giudice, caschi in pena di scudi 25. d'applicarsi la metà alla Reverenda Camera, e l'altra metà alla Comunità.

- Item, perchè è difficil cosa, e quasi impossibile avere all a memoria ogni cosa, ed il considerare ogni caso; ordiniamo, che se li presenti Capitoli non esprimessero, o in quelli non fosse descritta, e limitata alcuna cosa, s'abbi a ricorrere alla più consimile, e s'abbi a fare i pagamenti di quelle, alle quali è più simile. Ed il medesimo diciamo delle pene, che dove non fosse eseguita pena, si abbi a ricorrere ad un più simil caso, o robba, dove sia posta la pena, e li Contrafacenti abbino a pagare la pena, che a quella farà, e caso, che sopra questo, o altro particolare nascesse contravvenzione alcuna, sempre s'intenda essere rimessa alla determinazione del suddetto Magistrato.

- Item, che per patente di forte alcuna, della Sede, o Camera Apostolica, o Legato, V. Legato, Presidente della Provincia, o altri Superiori, Brevi, o lettere non possa il d. Conduttore domandare, nè pretendere dalla Comunità restituto, o remissione alcuna sì per le robbe, che faranno condotte, o passeranno per transito per la Città, o estrarre da essa da Cavaliere alcuno, o privilegiato fatto, o da farsi dalla Sede Apostolica mediatè, vel immediatè, nè meno possa domandare danno, o interesse alcuno, nè protestare a detta Comunità, la quale per modo alcuno non sia tenuta a danno, nè interesse alcuno di d. Conduttore, ma sia lecito a esso Conduttore usare le sue ragioni contro a chi condurrà, passerà per transito, o estrarrà. E similmente s'intenda, che non possa domandar cosa alcuna per le robbe de' Studenti, e di persone, che andassero, o ritornassero da ufficio, cioè per libri legati, o slegati, panni di dosso fatti, ed altre simili robbe fatte. E di più che dd. Studenti possano per ciascuno estrarre stara sei di grano per il vitto loro senza pagamento alcuno di Gabella.

- Item in evento, che dal Consiglio Generale della Città, Magistrato, Abbondanzieri, o soprastanti alla Grascia, ovvero da' Sig. Superiori per qualsivoglia tempo fosse ordinato, o proibito, che non si cavasse, nè

nè potesse cavare, nè estrarre fuori d'essa Città, e suo distretto pane, farina, scavezature, scmolà, legne, canne, e bestie tanto da vita, quanto da mazza, & ogni sorte di Grascia, il detto Conduttore non possa perciò domandare à detta Communica interesse, restituito, nè remissione alcuna, & in detti casi non possa, nè debba in modo alcuno detto Conduttore fare, nè segnare bolletta alcuna delle suddette robbe senza licenza de' Grassieri ottenuta prima da loro in scriptis, e facendo altrimenti caschi in pena d'uno scudo per ciascheduna volta d'applicarsi per la metà all'Inventore, e l'altra metà à gl'Essecutori. Non intendendosi però per il presente Capitolo à pregiudicio del terzo terminare, ò decidere, che le Canne, e la proibizione dell'estratta di quelle siano delle pertinenze dell'Uffizio della Grascia, se non in quanto sia di ragione, circonscritto il presente Capitolo.

Item, che alcuno della Città, Borgo, ò Contà, e distretto di Faenza non possa sotto alcun questo colore condurre, nè far condurre mercanzie, ò altre robbe de forastieri, come robbe sue nella detta Città, suo Borgo; ò Contà, nè asserirle sue, scaricandole, ò facendole ~~scarcare~~, nè contraffare la Gabella in modo alcuno sotto pena di Contrabando per il forastiero, & per il terriero di lire venticinque de'bolognini per ciascuna volta, e similmente non possa vendere, nè estrarre à forastieri robbe, ò mercantie d'alcuna sorte, nè meno alcuna quantità di grano, biade, ò Grascia di sorte alcuna con la bolletta in mano in pregiudicio della Gabella; mà che in detti Casi detti Compratori forastieri debbano pagar la Gabella secondo la forma delli presenti Capitoli sotto pena di Contrabando.

Item, che non sia lecito ad alcun forastiero condurre, e mandare robbe, e mercanzie dentro la detta Città, suo Borgo, e Contà sotto pretesto di condurle, & mandarle in nome di terriero; mà debbano, e siano tenuti tali forastieri per dette robbe, e mercanzie di qualunque sorte si siano, che da essi si condurranno, ò mandaranno dentro la detta Città suo Borgo, e Contà pagare la Gabella, come è solito pagarsi per gli altri forastieri, e non si vaglia dire, & allegare di mandarle, ò condurle in nome di terriero sotto penna di Contrabando.

Item, se alcune Donne della Città, Borgo, Contà, e distretto di Faenza si maritali,

Tom. II.

fero per l'avvenire fuori ad alcun forastiero, non possa, nè debba detto Conduttore gravare dette Donne, nè suoi mariti per le loro Doti, fornimenti, utensili, e massarie, nè farli pagare Gabella alcuna.

Item sia obbligato il detto Conduttore far la bolletta gratis à tutti li forastieri, che vorranno estrarre da detta Città alcuna 12 quantità di robbe comprate da loro del Santo Monte della Pietà della Città, quali forastieri debbano pigliare la bolletta dal detto Gabelliero senza pagamento alcuno. Et il simile s'intenda del fornaio dell'Hospitale della Casa di Dio, che si dà per pagamento alle Nutrici, ò Balie delle Creature d'esso Hospitale.

Item ogni persona di qualsivoglia stato, 13 grado, ò conditione, che estrarà robba soggetta alla Gabella senza la bolletta, e non l'haverà denunciata al Gabelliere, ò suoi Agenti, ò al Gabellino della Porta, di dove sarà uscito fuori, & haverà passato il ponte di detta Porta s'intenda essere incorso nel Contrabando di perdere la predetta robba portata, ò estratta. E il simile s'intenda delle robbe, che passeranno per il Contado per transito senza licenza, ò bolletta del Gabelliero, ò suoi Agenti, che tali Contrafacenti caschino in detta pena. Dichiarando in tutti i predetti Casi, che s'intenda anco la perdita delle Carra, Bovi, Muli, Cavalli, & ogni altra sorte di Bestie, & istrumenti, con quali fosse condotta, ò estratta, ò portata per transito la robba sudetta, e che le dette pene, è Contrabandi s'aspettino per un quarto alla Reverenda Camera, un quarto all'Inventore, ò Accusatore, e un quarto al Gabelliero, e l'altro quarto al Giudice essecutore.

Item dichiarando, che i Gabellini habbino à stare alle Porte della Città, e domandare 14 sempre à chi passerà se hà robbe da Gabella, & in caso che alcuno, che sia obbligato pagare Gabella, entrasse nella Città con robba da Gabella, & non essendo il Gabellino alla Porta, e presentandosi subito alla Gabella per via dritta, non s'intenda esser incorso in pena alcuna, nè in Contrabando; E così chi haverà dimandato la bolletta alla Gabella, & alla porta entrando, e non gli havendo fatta il Gabelliero, ò suoi Agenti, ovvero il Gabellino della Porta per dove sarà entrato, non s'intenda incorso in Contrabando, nè in pena alcuna.

I Item,

Item, ordiniamo per levare ogni fraude, che potesse commettere il Gabelliero, ò
 15 suoi Agenti, che colui, che vorrà estrarre robba da Gabella dalla Città, suo Borgo, ò Contà, ovvero chi vorrà passare per transitò, e dimanderà la bolletta, & detto Gabelliero, ò suoi Agenti non gli haveranno fatta, constando manifestamente tal dimanda, & denuncia fatta alla detta Gabella, non s'intenda cadere in contrabando, ne in pena alcuna.

Item ordiniamo ancora, che occorrendo, che alcuno passasse per transitò con robba
 16 da Gabella sul Territorio, ò Contà di Faenza, e fosse in via per venire à Faenza, e dopo si parta, & esca di quella, onde si comprenda quel tale non voler venire più alla Città con detta robba, mà fare altro cammino, quel tale non havendo altra bolletta del Conduttore della Gabella s'intenda essere incurso nella pena di Contrabando.

Item s'ordina, che ciascuna persona forastiera, che passasse per detta Città con robba
 17 be fatte per uso della sua persona, cioè vesti, sagli, calci, & simil sorte di robba, coltane, anella, come è detto per uso della sua persona, non sia tenuto pagare Datio alcuno, nè anco pigliare la bolletta dal Gabelliero; havuto però rispetto, e considerata la qualità della persona, e delle robe, & essendo Mercante di dette robe, in tal caso sia tenuto pagar la Gabella secondo la forma de' presenti Capitoli.

Item occorrendo, che alcun' hoste terriero
 18 ro, e forastiero facesse hosteria nella Città, suo Borgo, ò Contà non habbia à pagare cosa alcuna à detto Gabelliero per le robe, che comprasse per uso di detta hosteria.

Item si dichiara, che in ciascun caso, dove interverrà Accusatore di ciascuno delin-
 19 quente, e di chi frauderà detta Gabella, ò sia Ufficiale inventore del delinquente, ò altra persona, si creda al giuramento dell' Accusatore con un Testimonio di buona vita, conditione, e fama, che non sia interressato; Mà se alcun' Ufficiale accusasse alcuno, che non fosse stato Inventore del delinquente, si creda al detto Accusatore con due Testimonii, che facciano piena depositione del delitto contro l'accusato, ancorche non fossero contesti, e questo Capitolo sia preciso.

Item si dichiara, che se occorresse, che persona alcuna fosse obligata pagare alcuna quantità di denari per causa del presen-
 20 te Datio della Gabella non pagato, ò

per causa d'alcuna pena commessa per ciascuna causa, e dolo, il Conduttore di detta Gabella dopo il fine della sua Condotta non possa riscuotere da alcuno alcuna quantità di denari, che esso Conduttore dicesse doverseli per occasione delle predette cose, nè per tal' occasione inquietare, ò molestare alcuno, anzi che tutti, e singoli del detto tempo innanzi s'intendano essere liberi, & assoluti. E questo però non habbi luogo, quando il prefato Conduttore dopo il fine della sua Condotta frà un mese haverà mossa lite, e giudicio contro li debitori sodisfatti, perche in tal caso ordiniamo, che esso Conduttore possa esigere il debito dalli predetti debitori à suo beneplacito.

Item tutti li forastieri, che condurranno bestie di qualunque sorte à vendere nella
 21 Città sul Mercato il giorno di Sabato, principiando il Venerdì all' hora di Vespere per tutto il dì di Sabato, non sia tenuto pagare cosa alcuna per vendita di dette bestie, ò altro Contratto, che faranno di dette bestie in detto tempo, qual forastiero ancor non vendendo, e tornando à dietro per la medesima via non habbia à pagare Datio, nè ancor sia astretto à pigliare bolletta della Gabella. Reservato però al detto Gabelliere il pagamento dell' estratta di dette bestie, se contraverranno, secondo la nosa, & ordine infra scritto.

Itè, che tutti li forastieri, che locaràno sue bestie à Giovatico ad alcuna persona habitante nel Contado, e distretto di Faenza,
 22 non siano obligati pagare cos' alcuna al Gabelliero per il Contratto, nè ancora finita la locazione per estratta di quelle; ma quando alcuno forastiero locarà alcuna sua bestia bovina à Collatico nella Città di Faenza, suo Borgo, e Contà ad altri forastieri, all' hora detti forastieri Conduttori siano obligati pagare l' estratta di tali bestie al Conduttore della Gabella, secondo e tassato di sotto nella Tassa. E se alcuno della Città, suo Borgo, e Contà locarà sue bestie à Collatico ad alcun forastiere, in tal caso non sia obligato pigliare la bolletta per l' estratta, ne pagare Datio.

Item, che tutti li forastieri, che condurranno, ò faranno condurre nella Città, Borgo, o Contà de Faenza à tingere panno di lana di qualunque sorte, siano tenuti a pagare la Gabella secondo il consueto, cioè soldi quattro per ciascuna pezza di panno alto, & il basso soldi due.

Item,

Item che tutti li forastieri, che vengono à gualcare in detta Città bisello di qualsivoglia sorte non siano tenuti pigliar la bolletta, se non nell'uscire di essa Città, pagando solamente denari quattro per ciascuna bolletta.

Item, che similmente i forastieri, che vengono à macinare formento, ò altra robba alli Molini della Communità, etiam che siano locati ad altri, non habbino à pigliar bolletta di forte alcuna, se non nell'uscire della Città, ò nel ritornare à dietro, pagando denari quattro per ciascuna bolletta. Et andando ad altri Molini paghino secondo il solito, cioè denari sei per Corbe.

Item, che tutti li forastieri tanto habitanti, quanto non habitanti nella detta Città, suo Borgo, e distretto, i quali non siano esenti dal Consiglio Generale, nè per la forma delli statuti di essa Città, siano tenuti, & obligati pagare la gabella delle loro incranzie, robbe, & essercitii secondo la forma, e Tassa conteuuta nelli presenti Capitoli, e di tutte le loro robbe, e mercantie d'ogni sorte, che portaranno, ò condurranno per vendere in detta Città, suo Borgo, ò Contà, delle quali non s'era tassato, e specificato quanto debbano pagare per la vendita pagheranno soldo uno per lira di valore, ò prezzo di tutta quella quantità, che haveranno venduta, ò contrattata; essendogli lecito riportare in dietro per la medesima via quella quantità, che non haveranno venduta senza pagamento di Dario, o Gabella. E di tutti gli altri Contratti di qualunque robba, e Mercantia, che faranno, e contrattaranno nella detta Città, suo Borgo, e Contà. E quando le dette robbe, e Mercanzie non fossero in Faenza, suo Borgo, Contà, e distretto, pagaranno denari sei per lira del valore. E similmente di tutti li beni stabili, che compreranno, venderanno, contrattaranno, ò chi per titolo d'heredità, legato, o donazione aquisitaranno, pagaranno denari sei per lira del valore, ò prezzo, e faranno tenuti in termine di tre giorni, se li Contratti faranno fatti in Faenza denunciargli al Conduttore della Gabella, e se nel Contado, habbiano tempo otto giorni sotto pena di scudi dieci, e di pagare doppio Dario d'applicarsi al detto Conduttore, & il detto pagamento si debba fare, se bene tali Contratti insiero fatti fuori della Città, Borgo, ò Contà, e distretto. Si dichiara, che li forastieri al presente habitanti, e che per l'av-

venire habitaranno nella detta Città, Borgo, o Contà non siano tenuti pagar la Gabella delle robbe, che siano necessarie per il loro vivere, ancorche le conducessero, o portassero d'altro Territorio; Ma in tal caso siano tenuti pigliare la bolletta alla Porta, portandole, o conducendole dentro, e presentarla alli Gabellicieri sotto pena di soldi venti.

Item si dichiara, che nella Condotta, ò locazione di detta Gabella, non s'intenda essere, nè venire compreso il transito del Sale de' forastieri, il quale la Communità si riserva.

Item si riserva per il Conduttore della Gabella il passo chiamato della Fiumara posto nella Scuola di Tebano, quale s'intende essere compreso, & annesso con la condotta di detta Gabella.

Item, che se mai per tempo alcuno la Communità condurrà, ò farà condurre pane, grano, fava, & altre forti di biade, e legumi per uso, e bisogno della Piazza della Città, ovvero Abbondanza, il Conduttore non possa farli pagare cos'alcuna, etiam per l'estrattione d'essa robba, nè possa domandare danno, nè protestarli d'usarli retentione; mà che la Communità non li sia tenuta in cos'alcuna per modo alcuno. Item ordiniamo, che tutti li Contrabandi, e pene di quelli siano applicate per un quarto alla Reverenda Camera Apostolica, * un quarto all'Accusatore, o Inventore, e la metà al detto Conduttore della Gabella; Intendendosi sempre, che se in alcun altro Capitolo fosse altramente disposto sopra l'applicazione delle pene, e parte dei Contrabandi, che ne fosse fatta applicazione alla detta Communità s'intendano essere, e spettare al detto Conduttore, non pregiudicando però alla decima del Giudice, la quale s'habbia a cavare di tutta la malsa. Et in oltre sia lecito al predetto Conduttore comporsi, & accomodarsi con li Contrafacienti alli presenti Capitoli, purchè il valore del Contrabando non ecceda la quantità, e somma di lire ventieque de' bolognini senz'altro Giudice, e senza fare parte alcuna ad alcuno; eccettuando le pene contenute nelli precedenti Capitoli; mà il presente Capitolo habbi luogo nelli seguenti Capitoli.

Item non possa detto Gabellicero pigliare, nè ricevere danno alcuno per pagamento della Gabella dal Stampatore condotto dalla Communità, e da condursi in avveni-

venire per conto della Condotta, d'estratta de' libri, e di qualsivoglia robba a uso del suo esercizio, e Bottega di libreria, nè per questo domandare, nè pretendere contro la Comunità cos'alcuna; poiche intendiamo, che l'essenzione data dal Pubblico al detto Stampatore, stia ferma, e permanente.

Item ordiniamo, che sia lecito alli Cittadini, & habitanti nella Città, e suo distretto condurre, & estrarre pietre, coppi, ravelle, calcina, gesso, legnami, & ogni altra sorte di robba necessaria per suoi edificii, senza pagamento di Gabella, nè debba perciò detto Conduttore fargli pagar cos'alcuna.

Item, che detto Gabelliero non possa far pagare a quelli di Ruffi, e d'Oriolo per le robbe sottoposte alla Gabella più di quello, che siano tenuti a pagare i Contadini uniti alla Città. Et similmente non possa far pagare alli Contadini, che sgombrano di distretto in Contado smembrato per conto delle Malsaritie, e suppelletili più di soldi cinque per Carro di Malsaritie predette, & a ragione di Carro.

Item, che il Conduttore di essa Gabella non possa far pagare cos'alcuna ad alcuna persona, che porterà dentro la Città di Faenza per ciascun tempo pane, grano, farina, riso, e legumi, ma siano liberamente esenti dal pagamento di detta Gabella, quando però dette robbe siano per uso, e servizio dell'Abbondanza, o della Comunità, o della Piazza.

Item ordiniamo, che li Contadini, & Ufficiali, quando andaranno in Contado uniti alla Città per habitare, ovvero in Ufficio rispettivamente per il formento, che condurranno in detto Contado per uso delle famiglie loro, non habbino a pagare Gabella alcuna.

Item che il detto Gabelliero non possa far pagare la Gabella a quelli del Contado d'essa Città per l'estratta del formento, e biade, che cavaranno della Città per uso di seminarle ogni volta, che quelli stessi del Contado giustificaranno haverlo condotto alla Città, ma non essendo stato condotto, e siano stati comprati da essi Cittadini, li facino pagare la Gabella come alli Capitoli. Dichiarandosi, che li Contadini del Contado unito alla Città estraendo delle robbe sudette, & conducendole alle Case loro sul Contado unito per suo uso, non possa il Conduttore farli pa-

gare per conto del Datio; & Gabella; se non sòldo uno per Carro.

Item si dichiara, che ogni persona al della Città, come suo Contado, e distretto, e qualsivoglia altra persona forastiera, che condurrà in detta Città robba di qualsivoglia sorte, si per uso delle loro Botteghe, e Trafichi, come per rivenderle, e farne mercanzia, conducendo, estraendo, e passando per transito, sia obligato pagar la Gabella al Conduttore d'essa per causa di detta robba nel modo, e secondo la Tassa infra scritta, che si dirà qui abasso.

Item, si ordina, che per ciascun Carro carico, che passerà per transito per la Città, e suo distretto debba pagare bolognini tre, per Barozza quattrini nove, per soma da Cavallo, quattrini sei per soma d'Asini denari sei, e questo per li Timoni, oltre il Datio pagato per robbe, che faranno sopra li Carri, e Barozze, e bestie sopradette.

In executione litterarum Eminentissimi Cardinalis Francisci Barberini, & Sacra Congregationis Boni Regiminis subdatis. Roma die 26. Maii 1629. & 3. Augusti 1630. superscripta Capitula adinfrascriptorum Imola in parte, & partibus juxta tenorem dd. litterarum à D. Angelo de Piebis nostro in Civilibus Locumtenente revisa confirmamus, & prout in eis observari mandamus non obstantibus &c.

Ottavio Corsini Presidente.

Ravenna à 14. Gennaio 1631.

Gio: Battista Baruzzi per il Sig. Segretario. Illustrè, e molto Rev. Sig. come fratello. Già che la Comunità di Faenza non hà potuto concordare col Tesoriere della Provincia per l'imposizione del quattrino della Carne? che le fu concesso, acciò pagasse l'aumento del sussidio, la Santità di Nostro Signore si, compiaciuta di concederle, che per tal effetto possa aggiustare le sue Gabelle conforme à quelle d'Imola, che possa far pagare soldi cinque per ogni soma d'Uva, che sarà introdotta nella Città, e soldi dieci per soma di Vino, & insieme soldi 10. per l'estrazione d'ogni soma di funicelli, e soldi sette per ogni somella; servendosi, non bastando questi assegnamenti, come pur si crede, che devono bastare, dell'aumento posto sopra il pane bianco, tanto potrà V. S. notificarle, & io me le offero. Roma di V. S. 27. Maggio 1629. come fratello F. Card. Barberini.

Gio: Battista Spada Segretario.

Ra-

Ravenna Presidente di Romagna Faenza. Molt' Illustre, e molto Rev. Sig. come fratello. Poiche V.S. avvisa, che il puntuale aggiustamento delle Gabelle di Faenza con quelle d'Imola non apporterebbe l'utile, che si presuppone, quando à quella Città fu concessa tal gratia, si contenta la Sacra Congregazione, che l'aggiustamento si faccia solo in quella parte, per la quale s'accrescono le Gabelle, & alla Città viene à ricevere maggior utile, lasciando nel suo essere quei Capitoli, per l'aggiustamento de' quali non sia per seguir alcun aumento alla Comunità, e tanto si compiaccia di far eseguire, & io per fine di cuore me le raccomando. Roma li 3. Agosto 1630. Come fratello Affezionatissi.

F. Card. Barberini.

Monsig. Presidente di Romagna.

Fulgentio Benigni Segretario.

Capitula Medici Chirurghi.

Essendo solito della Città di Faenza tenere continuamente un buono, & Eccellente Chirurgo stipendiato dal Pubblico per servizio, & commodò de Cittadini, Artegiani, & Poveri di essa, il quale sia Dottore dell'Arte, e Filosofia, e nella Chirurgia particolarmente essercitato, & sufficiente ad effetto, che sotto cert' ordine, & regola possa diligentemente il Dottore, e Chirurgo da condursi essercitare la sua carica con beneficio de Cittadini, Artegiani, e Poveri, & lode sua, & della Città, si è fatta la presente Capitulatione, la quale dovrà essere osservata dalla persona da condursi, mentre starà al servizio di questo Pubblico.

E prima la Condotta del Chirurgo Dottore dell'Arte, e Filosofia come di sopra debba cominciare, e finire per tutto quel tempo, che sarà determinato dall'Illustrissimo Consiglio generale, e con quell' assegnamento di provigione, che parerà all'istesso da pagarsi dal Depositario per l'entrate dell'Illustrissima Comunità.

Che detto Medico sia obligato medicare tutti li Cittadini, artegiani, Poveri della nostra Città, & abitanti in essa, e suo Borgo infermi d' infermità di sua Professione senza pagamento alcuno con quella carità, e diligenza, che si ricerca all'ufficio degl'infermi, & honor suo;

Sia obligato andare alle Case di detti Infermi ogni giorno due, o più volte à visitare,

& curare gl'Infermi, secondo che conoscerà esser beneficio, & utile ad essi.

E quando occorreranno casi di ferite, o altri accidenti, che si ricerchi l'opera sua, sia obligato subito, che sarà ricercato, se ben fosse di notte, & egli in letto andare senza dimora à fare quanto à lui s'aspetta, dove sarà necessario ne luoghi sudetti.

Et accadendo, che all'Infermo di male spettante alla Chirurgia fosse bisogno per facilitare il male, e guarirlo di farli qualche purga innanzi, o in processo del sudetto male per febre, o altro accidente, che li sopraggiungesse dare al languente bocconi, siroppi, o medicine, o fare altra provisione, e funtione, etiaudio spettante al Fisico, sia obligato senz' altro pagamento gratis di darli, e fare quanto bisogna per levare li sudetti accidenti, & rimediare al male.

Che ogni volta, che gli occorrerà d'andare fuori della Città, per starvi di notte, sia obligato pigliare licenza da gl' Illustrissimi Signori Antiani pro tempore, sollecitando poi il ritornare frà il termine, che da loro Signorie li sarà stato costituito nella licenza.

Che sia obligato servire per tutto il tempo della sua Condotta, il quale durante esso non possa pigliare altra Condotta, o lasciare di servire sotto pena della perdita della provisione, & occorrendo; (che Dio ne guardi) che detto Medico per alcun' accidente tanto d'Infermità di tempo notabile, quanto d' altro non potesse servire per tutto il tempo della sua Condotta, ne compire il tempo assegnato, in tal caso il Pubblico non sia tenuto à riconoscerlo, & pagarlo del salario, se non per quello, che haurà servito.

Che sia obligato servire come gl' altri della Città tutti i Conventi de Frati, Monaci, e Suore, & Hospitali d' essa, eccetto l'Hospitale di S. Antonio, & quello della Misericordia, da quali possa pigliare la recognitione, che sono soliti dare.

Che non sia obligato servire se non come di sopra quelli, che continuamente habitano nella Città, e suo Borgo, ne quali se alcuno Forastiero, o Contadino si facesse portare, o venisse per farsi medicare sia obligato servirlo, ma con quel salario, o recognitione, che faranno d'accordo, o meritarà la cura, che egli haurà fatto.

Nel resto si esorta à servire à tutti indifferente-
mente secondo comporta la carità Chri-
stia-

stiana, e ricerca il debito, & honore, sicuro di ricevere oltre al stipendio, premio più stabile da Dio.

Che volendo alcun Giovane imparare di eavar sangue, conoscere le vene, metter venrose, & far'altra attione da Barbieri per beneficio degl'ammalati sia obligato caritatevolmente inseguarli.

Die 29 Decembris 1612. lect. &c. & confirmat &c.

*Taxa Mercedis Plazariorum, sed Nunciorum facta de ordine Consilii Generalis in Jan-
na die 20. Augusti 1638.*

Per Citatione di Roma per ciascuna persona à chi la darà ——— bolog. 2

Per Inhibitione, ò Monitorio di Roma dentro la Città ——— bolog. 2

Per qualsivoglia ordine di Roma, purché sia eseguito dentro la Città ——— bolog. 2

Per esecuzione di Citatione della Corte generale dentro la Città ——— bolog. 2

Per qualsivoglia Ordine dell' istessa Corte dentro la Città ——— bolog. 2

Mà fuori della Città due bolognini per miglio.

Per Possesso dell' istessa Corte in virtù di Mandato de immitendo, ò altri simili, dentro la Città ——— bolog. 20

Fuori della Città, purché non passi distanza due miglia ——— bolog. 30

E passando due miglia, purché sia sul Territorio di Faenza ——— bolog. 40

Passando il Territorio di detta Città possa concordarsi con la parte.

Per l'intervento, & assistenza d'Inventario fatto dalli Ministri della Corte Generale in Civile della Città ——— bolog. 10

Fuori della Città ——— bolog. 15

Per assistenza dell' Inventarii Criminali di detta Corte nella Città ——— bolog. 15

Fuori della Città ——— bolog. 25

Mà se farà trà Poveri habbiano solo la metà della sudetta Tassa dell' Inventarii, tanto Civili, quanto Criminali.

*Per l'Esecutioni fatte dentro la Città di Faenza alli Tribunali Civili di essa debbano
havere prout infra.*

Per Citatione, Sequestro, Precetto di qualsivoglia sorte, Intimatione, o Protesta con l' inserta della Citatione, o non inserta, Oblatione di copia di petitione, d'Instrumenti, Processi, o di qualsivoglia altra sorte di scrittura dentro la Città

in ogni, & ciascuna delle sudette Oblationi, o Esecutioni, e per ciascuna persona ——— bolog. 2

Per Oblatione, o impositione di Beretta verde ——— bolog. 5

Per affissione d'Editti, Bandi, Scommuniche, e di qualsivoglia altra sorte di Scrittura alle Colonne, alle Porte, o in qualsivoglia altro luogo per ciascuna copia, che s'affigera ad istanza de particolari ——— bolog. 2

Se si affigeranno fuori della Città due bolognini per miglio.

Per Possesso in virtù di Mandati de immitendo, & mantenendo d'ordine di qualsivoglia Giudice della Città di Faenza

mentre sia dentro la Città ——— bolog. 15

Fuori della Città non distante più di due miglia ——— bolog. 25

Passando due miglia per tutto il territorio ——— bolog. 30

Fuori del Territorio possono concordare con la parte.

Per Citatione da eseguirsi fuori della Città, si come ogni altra Esecutione, come di sequestro, Precetto, Intimatione, Copie, o Proteste di qualsivoglia sorte, due bolognini per miglio.

Se sarà per tempi cattivi possono havere il terzo di più.

Per sigillare Granari, ò altro nella Città di Faenza, o suo Borgo ——— bolog. 5

Per Visita di Canale, o Strade, mentre sia interesse della Communita, non possono pretendere, nè di questo, nè d'altro cosa alcuna, quando li farà comandato da Patroni.

Ma se sarà di particolari non possono pretendere solo ——— bolog. 5

Et se saranno fuori della Città in qualsivoglia luogo ——— bolog. 10

*Per Esecutione fatta dentro la Città per ordine Criminale, ò de Commissarii
spediti prout infra.*

Per Citatione contro Testimoni ad informandum pro prima, & secunda, nihil; Nè possono pretendere cosa alcuna dalli citati sotto le pene &c.

Per Citatione ad respondendum inquisitioni contro li Rei dentro la Città bolog. 2

Fuori della Città, o Cerchia ——— bolog. 10

Dentro la Cerchia ——— bolog. 3

Per Citatione ad fideiubendum, & representandum fuori della Città per il Territorio ——— bolog. 10

Dentro la Cerchia ————— bolog. 3
 Dentro la Città ————— bolog. 2
 Per Precetto di qualsivoglia sorte mentre
 sia fatto a Testimoniis nihil.
 Se è fatto a particolari, come di sopra, nel
 Territorio ————— bolog. 10
 Dentro la Cerchia ————— bolog. 3
 Dentro la Città ————— bolog. 2
 Per affissione d'Editti, ò Bandi, che non
 s'affiggono ad istanza di particolari nihil.
 Per Possesso, o assistenza, & intervento d'
 Inventarii fuori della Città fino per tut-
 to il Territorio, mentre siano in compa-
 gnia della Corte ————— bolog. 30
 Dentro la Città ————— bolog. 15
 Per sigillare Usci, Granari, Casce, o altro
 dentro la Città ————— bolog. 5
 Fuori della Città fino per tutto il Territo-
 rio ————— bolog. 10
 Per visite di Cadaveri in compagnia della
 Corte nel Territorio di Faenza - bolog. 20
 Dichiarando, che quando si dice della Cit-
 tà, vi s'intende anco compreso il Borgo,
 e le Case, e luoghi dentro la Cerchia, ne
 casi non espressi nominatamente rispetto
 à detta Cerchia.

*Ordinationes, & Decreta Eminentissimi,
 & Reverendissimi D.D. Alderani
 Card. Cybi de Latere Legati.*

S U M M A R I U M.

DE Mandatis, et Listis expensarum subscri-
 bendis per D. Priorem, & duas Antianas
 num. 1.

De electione faciendi quatuor Deputatorum pro
 subscriptione, & solidatione Computorum De-
 positarii, & aliorum officialium Communita-
 tis, vel Annone num. 2.

De mercede Depositarii onerum Cameralium,
 & Deputatione Commissarii pro faciliore co-
 rum exactione num. 3.

Quod nullus Consiliarius, qui cupias eligi in
 Priorem, vel Praetorem Rustii, vel litem ha-
 beat, vel aliud interesse cum Communitate,
 vel Annona, non possit esse praesens in Consilio,
 in quo de praedictis consigeris tractari,
 & quomodo behant in praedictis Partitis vo-
 ta recipi num. 6.

Quod omnes, & singuli nominati ad aliquod Of-
 ficiu: publicum, vel administrationem bono-
 rum alicujus Hospitalis debeant distinctim
 proponi, & eligi, non autem conjunctim n. 9.

Quod omnes extracti in Priorem, vel Antia-
 num debeant inservire sub poena privationis
 vocis in Consilio solito fieri in die S. Thome
 quolibet Anno num. 10.

De forma extractionis Magistratum n. 11.

*De numero sufficienti ad legitime congregan-
 dum Consilium Generale num. 12.*

*De reservatione, vel electione Filiorum, vel
 aliorum astinentium in Consiliarium in lo-
 cum Patris, vel alterius astinentis prae-
 mortui num. 13.*

*De Donationibus denunciandis, & registrandis
 in Libro pones Cancellarium Communitatis,
 existente num. 14.*

*Quod Cancellarii non possint mittere substitu-
 tos, vel Commissarios ad Villas, Castra, aut
 loca Civitatis, vel Districtus ad faciendam
 Perquisitionem contra Rusticos, vel alias
 Personas occasione Banimentorum super An-
 nona absque licentia expressa Eminentia
 Suae num. 16.*

*De Birruariis Curiae Generalis non hospitandis
 in Villis, vel Domibus Territorii Faventiae,
 vel Districtus, & de modo, & forma eos de-
 nunciandi num. 17.*

*De Cancellariis, vel eorum Substitutis, vel Bir-
 ruariis non admittendis ad simile Officiu:
 nisi Forenses sint, vel saltem disenti per quin-
 decim milliaria num. 19.*

*De Repressalijs non exequendis extra Civita-
 tem num. 20.*

*Quod Praefecti Annone non possint emere Fru-
 menta ultra Calmerium publicum nisi Parti-
 sum fuerit propositum, & obtentum in Consilio
 Generali, & eum licentia Dominorum
 Rectorum Provinciae num. 21.*

*De Ludo prohibito in Quarterio Militum Cor-
 sicorum num. 22.*

*De facultate imponendi Collectam tam super
 Bonis Laycorum, quam Ecclesiasticorum,
 provenientium à Laycis pro solvendis oneri-
 bus Cameralibus, ac debitis per Communita-
 tem, contractis occasione praedicta num. 23.
 & seqq.*

*Confirmatio Congregationis super sumptibus
 Belli, & de modo illam congregandi nu. 26.*

*De modo, & forma recipiendi, ac solvendi Ec-
 clesiasticis tam Secularibus, quam Regulari-
 bus Frumenta ab eis vendenda Annone, &
 quomodo possit eis prohiberi, vel permitti
 aperitio Furnorum num. 27. & seqq.*

*Sententia ad favorem Communitatis contra Ec-
 clesiasticos circa solutionem Quarti adiuncti
 Subsidio Triennali num. 33.*

*Eminentissimus, & Reverendiss. D. Alderanus
 S.R.E. Card. Cybo, Provinciae Romandiolae,
 & Exarcatus Ravennae de Latere Legatus
 in Palatio publico Civitatis Faventiae exis-
 stens occasione Visitationis de dicta Civitate
 per*

per Eminentiam Suam facta, pro bono publico, ac aliis iustis, & rationabilibus de causis animum E. S. moventibus, Decevit, & mandavit, ut infra videlicet,

Quod mandata, & listæ expensarum tam ordinariarum, quam extraordinariarum per Communitatem dictæ Civitatis Faventis, non bonificentur Depositariis, nisi sint munitæ solito sigillo, & subscriptionibus Prioris, ac duorum ex Antianis cujuslibet Mutæ, ultra approbationem D. Gubernatoris.

Eligantur in primo generali Consilio convocando quatuor Deputati pro revisione computorum cujuslibet Officialis tam Communitatis, quam Annonæ, qui cum Computistis utriusque in solidatione computorum approbare, & subscribere debeant computa illorum, & repartimenta Collectarum tam impostarum, quam imponendarum, etiam super Artificis, quoad ratam subsidii ad ipsos spectantis, & absque tali subscriptione, & approbatione Magistratus pro tempore quovis prætextu dictos officiales, & Depositarios quietare minimè possit sub poena nullitatis; Et quorum deputatorum officium duret per tres Annos à die electionis, & finito triennio alii debeant eligi pro futuris, & successivis Trienniis.

Mercedem Depositarii onerum Camera-
 3 lium in futurum exigendorum taxavit, & reduxit ad summam scutorum tercentorum paulorum decem pro quolibet tantummodo, quam sub quovis prætextu prohibuit posse alterari absque scientia, & consensu Em. suæ sub poena de proprio alterantium. Et ad effectum, ut dicta exactio integrè sequatur, & cum illa Communitas debitis temporibus respondere faciliùs possit de dictis oneribus DD. Thesaurariis nunc pro tunc deputavit Locumtenentem
 4 D. Gubernatoris in Commissarium cum provisione quatuor pro quolibet centenario illius summæ, quam ipsius cura Communitas exegerit, contra debitores morosos de Bimestre in Bimestre anticipare significandos, & notificandos dicto Locumtenenti per dictum Depositarium ad effectum prædictum, & non aliàs &c. Qui Depositarius eligatur cum onere, inter alia,
 5 reddendi computa tam de exactis, quam de non exactis, & ut dicitur à fuoco, & fiamma, juxta Bullam Boni Regiminis. Et superfluum, quod remanebit à Salario li-

brarum 3599. Bonconorum; pro quibus de præsentis Anno fuit Appaltata hujusmodi Depositaria, applicandum duxit, prout applicavit in futurum reparationi murorum Civitatis disutorum.

Quotiescunque in Consilio generali contigerit tractari de electione, alicujus Consilarii in Priorem, vel Prætorum Russi, vel de aliquo negotio, in quo aliquis Consiliarius habeat interesse causa, & occasione alicujus fidejussionis, seu obligationis quomodolibet factæ ad favorem Communitatis, vel Annonæ, vel præmissorum occasione aliquam controversiam, vel litem cum Communitate habeat, non possit intervenire, neque cum aliis DD. Consiliariis ballottare in dicto Consilio; immò se debeat absentare sub poena nullitatis Partiti ad favorem dicti interessati forsan in dicto Consilio obtinendi, & aliis poenis arbitrio D. Gubernatoris. Prout etiam occasione prædicta, & ad effectum, ut vota sint libera, & secreta, & unusquisque possit juxta ejus, conscientiam, & liberam voluntatem Votum suum conferre, prout maluerit, mandavit in casibus prædictis Vota per singulos Consiliarios manu propria poni, & imitti in Bussulo existente in Tabula Antianorum ante, & coram D. Gubernatore. In reliquis autem Partitis proponendis in dicto generali Consilio servetur solitum. Non liceat ramen sub quovis prætextu alicui ex Consiliariis recedere à suo loco, & sede pro colligendis votis ab aliis; sed debeant omnes Consiliarii stare uniti in una, & eadem Camera, ubi erit congregatum Consilium, nec possit quis ab ea discedere, nisi finito Consilio sub poena arbitrio D. Gubernatoris.

Quoties etiam occurrerit nominari plures concurrentes ad aliquod Officium publicum tam Communitatis, quam Locorum Piorum, cujus munus requirit exercitium, seu ministerium plurium personarum, non possint omnes nominati in uno, & eodem partito eligi, sed quilibet ipsorum de per se debeat subjacere Scrutinio secreto sub poena nullitatis electionis.

Ad effectum, ut DD. Antianorum Magistratus, & Mutæ sint numerosæ, & facilius per eos expediantur negocia publica ad ipsos spectantia; Mandavit, & decrevit,
 10 ut tam Priores, quam Anciani, qui in futurum extrahentur ad Magistratum gerendum, debeant omninò intervenire, nec excusentur, nisi ratione infirmitatis, absentis, & tatis

ætatis septuagenariæ, vel alterius legitime causæ per D. Gubernatorem declarandæ, etiam extrajudicialiter; aliàs qui sine aliqua ex dictis causis deficient, non possint, nec debeant imbuſſolari, nec extrahi pro officiis publicis in extractione solitari quolibet anno in die S. Thomæ Apostoli, seu si alia die fieret. Et si fuerint imbuſſolati, & extracti, non possint habere, & retinere officia, quæ sibi obvenirent, nec minus alios ad ea nominare.

Extractione autem Magistratum tam quoad Priores, quam quoad Antianos fiat quolibet bimestre per quindecim dies ante, prout aliàs fuit consiliari, finita tamen, & durante generali extractione jam facta.

Nè publicorum negotiorum expeditio retardetur ob difficultatem congregandi Consilium generale in sufficienti numero; Eminentia Sua concessit, ut Consilium generale intelligatur congregatum in sufficienti numero quotiescunque in eo extiterint quadraginta Consilarii, comprehensis Priore, & Antianis, Contrariis quibuscunque non obstantibus.

Quotiescunque contingerit reservari filiis, aut aliis loca Consiliorum mortuorum, donec pervenerint ad ætatem viginti annorum; ex hac reservatione non intelligantur electi in Consiliarios, sed cum pervenerint ad dictam ætatem viginti annorum, debeant poni ad scrutinium fabarum albarum, & nigrarum de more pro electione faciendi, omni &c.

A. Card. Cybò Leg.

Di Faenza li 9. Maggio 1650.

Matteo Morigi per il Sig. Segret.

Nos Alderanus S. R. E. Card. Cybò Provincie Romandiolæ, & Exarcat.

Ravenna de Lat. Legatus.

Sæpe evenisse compertum est, factas fuisse, & in dies fieri Donationes inter vivos tam conjunctis, quam extraneis, & postmodum per Donatores varios contractus, & obligationes fieri, & celebrari cum aliis donationum hujusmodi inficiis; Undè evenit, Donatoribus mortuis, & bonis eorum per donatarios occupatis, creditores, & alios, qui contraxerunt cum donatoribus, eorum creditis, & juribus defraudari. Huic malo Nos remedium opportunum adhibere volentes, Magistratus, & Officialium, Communitatis Faventis precibus Nobis humiliter oblatis inclinati, & ex debito Nostræ Legationis, ac zelo utilitatis Sub-

ditorum adducti; Hac Nostra perpetuò valitura Constitutione statuimus, & mandamus, ut quotiescunque contingerit per aliquem Civem, aut lucolam Faventis, ejusque Territorii, & Districtus, aut possidentem stabilia, vel annuos Censui in dicta Civitate, Territorio, & Districtu fieri aliquam donationem inter vivos, Donator teneatur illam denunciare uni ex Cancellariis dictæ Communitatis, & curare talem denunciationem describi in infradiſcendo Libro cum die, mense, & anno Donationis, & nomine Notarii, si facta fuerit per publicum instrumentum; Si verò alias cum dicti præfati temporis expressione, & si in Civitate, Territorio, vel Districtu facta fuerit, infra spatium decem dierum; si verò extrà, infra spatium viginti dierum denuncietur, & describatur, ut supra, alias non afficiat aliquem, ad cujus favorem donans contraxerit aliquam obligationem, siue fuerit creditor hypothecarius, siue non, aut quivis alius habens ad sui favorem obligationem cujuscunque generis, & qualitatibus a donatore, nec contra tales operetur aliquem juris effectum. Pro recipiendis verò, & describendis hujusmodi donationibus habeatur Liber foliatus, & bullatus sigillo dictæ Communitatis, qui tutè, & diligenter servetur per dictos Cancellarios, in quo denunciationses describantur una post aliam immediatè, & absque dimissione alicujus spatii cartæ, & ulterius habeatur alter Liber alphabeticus, qui deserviat pro indice primò dicti Libri, in quo statim per eundem Cancellarium per ordinem alphabeti annotetur nomen Donatoris, tempus Donationis, & nomen Notarii; huncque Librum alphabeticum Cancellarii teneantur ostendere cuilibet volenti, recepta aliqua mercede per Magistratum eisdem taxanda; Notarii quoque omnes viventes dictæ Civitatis, & Districtus teneantur infra mensem denuntiare, & describi facere, ut supra, Donationes, de quibus Instrumenta confecerunt; Ceteras verò, de quibus in futurum tam viventes, quam futuri, rogatus fecerint, infra decem dies sub pena scutorum ducentorum, ac aliis arbitrio nostro, & Superiorum pro tempore, tam Provinciarum, quam Civitatis infligendis. Et ita statuimus, & servari mandamus. Non obstantibus &c.

A. Card. Cybò Leg.

Di Ravenna li 9. Maggio 1650.

Camillo Soprani per il Sig. Segret.

K

Emi-

*Eminentiss. & Reverendiss. D. D. Alderanus
S.R.E. Card. Cybò, Provincia Romandiole,
& Exarcatus Ravenna de Latere
Legat. in Palatio Publico Civita-
tis Faventia existens &c.*

Quia sæpè Cancellarii, & alii Officiales criminales sumpta occasione Bannimentorum super Annona Frumentaria iniquitantes Subditos, & præsertim Rusticos super variis capitibus dictorum Bannimentorum in illorum grave damnum; Propterea Eminentia Sua mandavit, & prohibuit, ne de cætero Cancellarii Commissarii, aut alii Officiales Criminales accedant ad Villas, Castra, & loca Civitatis, & Districtus Faventia ad faciendum aliquam perquisitionem, vel diligentiam occasione dictorum Bannimentorum, nec præcepta transmittant, inquisitiones, & processus forment contra aliquam Personam tam Civitatis, quam Territorii, & Districtus prædicti absque expressa, & specifica licentia Eminentia Sux, sub pœnis etiam corporali-
bus arbitrio Emin. Sux, ultra restitutionem dupli, si quid dicta occasione impensum per aliquem fuerit.

Edictum alias publicatum sub die 4. Augusti 1634. Ravennæ super hospitatione Birruariorum Curia generalis, ac aliis de quibus in eo per tunc Præsidentem hujus Provinciae de ordine Sacrae Consultae inviolabiliter observari mandavit; Et ad effectum, ut contraventiones facilius ad notitiam Eminentia Sux, & aliorum Officialium deveniant; Mandavit per Capitularios Scholarum, & Villarum dicti Territorii & Districtus Faventia singula hebdomada denunciari in actis Curia Criminalis D. Gubernatoris, ac etiam in actis Cancellariorum Magistratus dictæ Civitatis denunciari medio juramento Birruarios dictæ Curia generalis, qui comederint, aut hospitati fuerint in domibus particularium Personarum dicti Territorii, & Districtus cum specificatione numcri, & personarum, necnon & Domorum, ac Habitantium in eis, in quibus Birruarii comederint, aut hospitati fuerint; illi verò in quorum habitationibus hæc evenire contigerit, teneantur ad eandem denunciationem faciendam cum specificatione rerum, & cibarium per dictos Birruarios habitorem, vel per eos ablatorum sub pœna Capitularibus trium ictuum funis publicè infligendorum, a qua si contigerit ex aliqua causa

absolvi, id gratis omnino fiat. Quo verò ad Birruarios Civitatis, & Districtus, mandavit servari Constitutionem Magalotram sub pœnis, de quibus in ea, ac aliis arbitrio Eminentia Sux. Birruarii autem tam Curia generalis, quam Civitatis, & Districtus non suffragetur assertio Rusticorum, & aliorum de pretio rerum eis soluto per Birruarios; sed solutio hujusmodi omnino fieri debeat per manus Capitularii cum præsentia unius Testis.

Decreta alias facta, in quibus prohibetur, ne in dicta Civitate Faventia possint interverire pro Cancellariis Criminalibus, vel eorum Substitutis, ac pro Birruariis, qui non sint forenses, & ex locis distantibus saltem per quindecim milliaria à Civitate, Territorio, & Districtu Faventia innovavit, & servari mandavit sub pœnis, de quibus in dictis Decretis, ac aliis arbitrio Eminentia Sux.

Et prædicta omnia imprimi mandavit, & affixa teneri in Cancellaria Criminali D. Gubernatoris sub pœna arbitrio Eminentia Sux &c.

A. Card. Cybò Leg.

Di Faenza li 9. Maggio 1650.

Matteo Morigi per il Sig. Segr.

Ex aliis concessionibus, & gratiis per Eminentissimum D. Card. Cybò Legatum factis Illustri. Communitati Faventia sub datum Faventia die 10. Maii 1650. per Eminentiam Suam subscriptis, & sigillo ipsius munitis, & subscriptione pro Secretariis.

Che le Riprefaglie, le quali di tempo in tempo si relassano da' Signori Teforieri non si esgusciano fuori della Città per evitare l'estorsioni grandi, che vengono fatte da'Sbirri a'poveri Contadini. *Placet, aliàs pro nullis habeantur quoad DD. Thesaurarios, & sub pena trium ictuum funis quoad Executores.*

Che li Abbondantieri di Faenza pro tempore non possano comprar Grano di forte alcuna, nè da qualsivoglia persona privilegiata per servizio dell'Abbondanza à prezzo più alterato del Calmiere, senza che il partito sia passato prima in Consiglio a scrutinio segreto, & di quello poi riportatone anco licenza dall'Eminentissimo Legato, o da altro Illustri. Rettore della Provincia, altrimenti ogni compra sia nulla, e gl'Abbondantieri siano tenuti del proprio. *Placet, aliàs pro nullis habeantur, & de proprio Præfetti Annona teneantur.*

Che

Che essendo il Giuoco delle Carte laraz-
22 dice, e fonte di ogni uale, e specialimen-
te de poveri Contadini, e Plebei, i quali
in varie maniere sono tirati, e condotti alla
publica biscaccia tenuta da Corsi medemi
nel loro quartiere, Vostra Eminenza si de-
gni prohibire espressamente, che non pos-
sano tenere Giuoco di Carte, se non tra lo-
ro Soldati, nè in quartiere, nè fuori, per
evitare tanti mali, e tante rovino. *Placet,*
& *punitur inobedientes a D. Gubernatore,*
non obstantibus licentis.

Eminentiss. & Reverendiss. D. D. Alderanus
S. R. E. Card. Cibo Provinciae Romandiole,
& Exarcatus Ravennae de Latere Legatus
in Palatio Publico Civitatis Faventiae exis-
sens &c. Auditis Deputatis Cleri, ac Offi-
cialibus Communitatis diste Civitatis Fa-
ventiae super negociis, & praeferentibus hinc
inde coram Emin. Sua deductis, & de quib-
us in infra scriptis capitibus praesentis De-
creti, statuit, declaravit, decrevit, & exe-
qui mandavit ut infra, videlicet.

Ad effectum solvendi fructus scutorum
sex millium paulorum decem pro scuto 22-
23 eptorum ad censum per Communitatem,
& solutorum pro oneribus Cameralibus
DD. Thesaurariis, & pro extinguenda for-
te, mandavit procedi ad executionem col-
lectae impositae ad effectum praedictum in
executione decreti per Emin. Suam facti
sub die 28. Januarii 1650. salvo &c., quod
servari omnino mandavit; Et ad effectum
supplendi in futurum deficientiam assigna-
mentorum, videlicet; Paleae, & Ligno-
24 rum, census Sanctissimi D. N. Papae, Cu-
stodiae ejusdem Sanctissimi Militiarum, Ta-
xae Baroncelli Civitatis, rate taxarum equo-
rum mortuorum, taxae Secretarii, utcu-
sulum Militum Corsi nuneupatorium, aug-
menti Portus Anconae, ac Islarii Deposita-
rii pro solvendis oneribus Cameralibus de-
bitis à prima die Decembris proxime praer-
eriti 1649. Mandavit etiam in vim litera-
24 rum Eminentiss. D. Cardinalis Barberini
de ordine Sanctissimi sub datum Romae 29.
Januarii 1642. addi bononis viginti tribus,
& denariis decem, qui de praesenti solvun-
tur pro Subsidio Triennali, Quarto adju-
cto, Triremibus, Porcina, & Portu Anco-
nitano, attento valore hodierno julii, qui
est ad rationem quatenorum sexaginta-
quatuor pro quolibet, addi inquam alios
bononens duodecim pro qualibet libra
aestimati tam bonorum Laicorum, quam Ec-
clesiasticorum, Secularium, & Regularium,

& Locorum Piorum per eos aequifitorum
à Laicis post transactionem de anno 1547.
salvo &c. distribuendos, & exigendos co-
modo, quo Subsidium Triennale, & ob id
per totum mensem Augusti proxime futuri
imponi, & exigi aliam collectam hujusmo-
di solidorum duodecim additorum pro an-
no, ut supra incæpto prima die Decembris
1649. sed pro annis futuris uniri eisdem
solidos duodecim cum dictis solidis vigin-
ti tribus, & denariis decem, & unitim
exigi.

Congregationem super sumptibus belli
26 mandavit coadunari semel in mense in ali-
qua Camera Palatii publici per Magistratum
ad id assignanda, & convocatio fiat
per digniorem Ecclesiasticorum Deputato-
rum pro Clero, & per digniorem Laico-
rum pro Communitate Deputatorum con-
corditer per ambo; Et quia defunct per
mortem duo ex Deputatis pro Communi-
tate, mandavit in primo Consilio generali
alios duos subrogari loco defunctorum de-
ficiendum.

Frumenta Ecclesiasticorum Secularium,
27 & Regularium, si ea voluerint dare publi-
cae Annona, debeant illa transmittere ad
horrea publica singulo anno per totum
mensem Octobris, aliàs Annoia non tene-
atur illa recipere, nec ipsi Ecclesiastici
possint ex eis quoquo modo conficere, &
vendere panem, & ne ultra id, quod equum
est, gravetur Annoia, mandavit servari
literas D. Card. Barberini, sub datum Ro-
mae die 14. Novembris 1640. & defixata
etiam rata, quam Trigesimam vocant; re-
28 gulandam, & solvendam juxta solitum. Et
in solutione pretii dictorum frumentorum
mandavit servari praerogativam prioritatis
temporis, quo frumentum fuerit transmis-
29 sum ad dicta horrea. Et de retractu fru-
menti explanandi pro publica Platea in
pane, solvi debeat dictis Ecclesiasticis rata
ad ipsos spectans, habito respectu ad to-
tam quantitatem frumenti, quod pro tem-
pore reperietur in dictis horreis, ita ut si
Ecclesiastici posuerint in eis quintam par-
tem totius massae frumenti, habeant quin-
tam partem de dicto retractu; sin autem
minorem, vel majorem habuerint portio-
nem, minorem etiam, seu majorem habeant
pecuniarum quantitatem. Et ad effectum,
ut possit constare de dicta rata eorum fieri
debeant computa de mense in mensem in
30 fine, tam explanationis frumenti, quam
illius existentis in horreis.

Si venerit casus, quòd Præfecti Anno-
uæ reculent frumentum Ecclesiasticorum,
31 tunc eis liceat aperire furnos pro facien-
do pane, vendendo tantum in publica Pla-
tea in loco solito juxta pretium Calmerii
tunc currentis, & non ultra; data prius per
quemlibet ipsorum in manibus D. Gubern-
atoris notula frumenti, & per eum taxa-
ta quantitate per eos in pane venali ero-
ganda, defalcatis defalcandis, videlicet
quantitate frumenti necessaria pro eorum
victu, & familiæ, seminibus, ac debita
32 portione Triglesimæ. Nec Panis possit ex-
poni venalis nisi eo præsentato Recipitori
panis publicæ Annonæ ad effectum anno-
tandi illius quantitatem, cujus Libro in-
hoc credatur. Panem autem album tunc
tantum liceat Ecclesiasticis conficere ad
vendendum, ut supra, quoties super dicto
panc albo nullum erit onus datii, aut au-
gmenti; liceat autem D. Gubernatori vi-
sitare panem, & furnos, ac Pistores Eccle-
siasticorum, fraudibus occurrere, delin-
quentes panis debitis multare, & alia
cæqui opportuna, & necessaria in prædi-
ctis &c.

A. Card. Cybò Leg.

Di Faenza li 9. Maggio 1650.

Camillo Soprani per il Sig. Segr.

*Sententia fel. rec. D. Mercurialis Merlini
supr solutione Quarti adjuncti subsidii
Triennalis facienda per
Ecclesiasticos.*

In Christi Nomine Amen.

Christi Nominis repetito. Dicimus, &
sententiamus ab omnibus, & quibuscun-
33 que Ecclesiasticis tam Secularibus, quàm
Regularibus, & aliis Locis Piis quomodo-
libet Privilegiatis per omnibus bonis per
eos acquisitis à Laicis post transactionem,
ut dicitur sequutam inter Clerum Civita-
tis Faventie, & Communitatem de anno
1546. seu alio veriori tempore, & in futu-
rum acquirendis &c. exigi per dictam
Communitatem Faventie, & illius Depo-
sitarium per æs, & libram Quartum ad-
juuctum Subsidio Triennali per san. mem:
Urbanum VIII. de anno 1628. seu &c. &
ipso Ecclesiasticos, ut supra concurrere
debere æqualiter cum Laicis prædictis;
Et hanc exactionem esse sciendam modis,
terminis, & temporibus, quibus ab aliis
Laicis exigitur, ac ad formam chirogra-
phi dictæ impositionis Quarti adjuncti, &
mandata quæcunque desuper necessaria.

ad dictum effectum relaxamus, ambasque
partes ab expensis absolvimus, præterquam
ab honorario nostro, & Notarii in quibus
ambas partes condemnamus. Et ita &c.
singula singulis &c. non tantum &c. sed &
omni &c.

*Ita pronunciavi Ego Mercurialis Merli-
nus Locumtenens Generalis &c.*

Die 17. Junii 1650. lata. data &c. præsen-
tibus DD. Andrea, & Gabriele Pasculo
Testibus &c.

Antonius Rodellus Not. Substit. rogat. &c.

Capitula Officii Grassæ, & Grassierorum.

S U M M A R I U M.

Delli Giudici, e loro autorità nelli
presenti Capitoli.

CHe il Magistrato de' Signori Antiani pro
tempore sia Giudice Cap. 1.
*Che li Grassieri insieme con il desso Magistrato
habbino l'arbitrio Cap. 2.*

De Grassieri, e loro autorità

*I Grassieri habbino autorità conforme alli Ca-
pitoli della Grassa Cap. 3.*

*Possino fare quanto à loro parerà necessario per
ben publico Cap. 4.*

Siano rispettati Cap. 5.

Si presti fede alla loro relatione Cap. 6.

*Non possino pretendere li Grassieri con Spar-
qualità più della metà delle condanne Cap. 7.*

*Li Grassieri durante l' officio non possino essere
Molestati nella persona per qualsivoglia
Mandato civile Cap. 8.*

Delli Notari della Grassa, e loro mercede.

*Li Cancellieri della Città siano i Notari della
Grassa, con facoltà di fare conforme à i Ca-
pitoli Cap. 9.*

*Per loro mercede d'ogni mandato effectivo bo-
lognini quattro Cap. 10.*

*Per ogni carta di Processo di righe vinti per
carta. e non meno bolognini due Cap. 11.*

Per l'autentico del Processo bol. 10. Cap. 12.
*Tutti li Cittadini, & Artigiani d'ogni qualisà
senza eccezione alcuna siano sottoposti alli
presenti Capitoli Cap. 13.*

Delli Beccari, e Carnajoli.

*Che li Macellari non amazzino Bestie, se non
nel Macello, & che prima siano vedute, &
stimate da Signori Grassieri Cap. 14.*
*Che debbano dire il peso della carne, e darlo
giusto Cap. 15.*

Sopra

Sopra una medesima banca non tenghino carne di vari prezzi Cap. 16.

Non recusino dar la carne dove piace al compratore, mentre è su la banca sotto qualsivoglia pretesto, ne asconderla Cap. 17.

Beccari non vendino a Tavernieri carne senza licenza de' Signori Grassieri Cap. 18.

Carne, Pesce, & altro comestibili, non possino comprarsi dagli Hosti, e Bettoglieri, mentre sia affissa la Stendar della Cap. 19. & 80.

Agnelli, e Capretti non possino comprarsi da Beccari, ne meno accostar sèli, mentre sia affissa la Stendar della Cap. 20. & 80.

Beccari si diano in nota due giorni dopo la pubblicazione de' Capitoli al cancelliere della

Comunità, sotto pena d'un feudo d'oro, & perdita della carne, nè possino stare più di quattro ad una medesima banca Cap. 21.

Beccari non lascino mancare la carne Cap. 22.

Ogni Giovedì sera spazzino la Beccaria Cap. 23.

Morendo Bestie li Padroni le debbano denunciare, & li Beccari non possino scorticarle senza licenza Cap. 24.

Li Beccari fiano nella Beccaria grande, & li Carnajoli nella piccola Cap. 25.

§. 1. Diano sùgurtà di mantener tutto l'anno la carne.

§. 2. Non possino comprare Bestie ferite.

§. 3. Non possino levare le teste dalle Pecore finche non sono vendute.

Li Marchioni fiano con li testicoli Cap. 26.

Non tenghino Animali morti, amazzati da altri Cap. 27.

Macellari non possino far Salcizza, ne Salami Cap. 28.

Non si possa vendere carne morta da se stessa, etiam sotto pretesto di venderla per li gatti Cap. 29.

Delli Pescatori.

Non possino aprire le ceste finche non siano vedute da' Signori Grassieri Cap. 30.

Che diano il giusto peso Cap. 31. & 38.

§. 1. che li Venditori del Pesce fiano dati alli Pescatori da' Signori Grassieri.

Nissuno procuri, che non venga Pesce nella Città, ovvero di farlo incarire Cap. 32.

Che il Daciario del Pesce fiano far pesare il Pesce, se prima non è stato veduto da' Signori Grassieri Cap. 33.

Che quelli, che portano il Pesce a questa Città per vendere, debbano andare a dirittura in Pescaria, senza fermarsi per venderne ad alcuno Cap. 34.

Deputati dell'Abbondanza notino il Pesce alle Porte Cap. 35.

Non possino levare il Pesce di Pescaria prima dell'ora di Nona, & Ave Maria senza licenza de' Signori Grassieri Cap. 36.

Che nissuno debba entrare dentro il Rastello Cap. 37.

Delli Pescivendoli.

Diano il giusto peso Cap. 38.

Non ascondino Pesce sotto qualsivoglia pretesto, ne faccino eletta Cap. 39.

Pescivendoli non possino comprar Pesce per rivenderlo Cap. 40.

Come anco forastieri per rivenderlo Cap. 41.

Nissuno metta le mani nelle ceste Cap. 42.

Non recusino vendere il Pesce per il prezzo stimato Cap. 43.

Degli Hosti.

Non vendano Vino, che prima non sia estimato da' Signori Grassieri, & loro Officiali Cap. 44.

§. 1. E fiano tenuti gli Hosti, & portatori, che condurranno Vino forastiero darlo subito in nota a gli Officiali della Grassia.

Havuta l'estima sigillare le Botti, dove, e come Cap. 45.

§. 1. Non tenghino Botti di Vini diversi aperte con Canella, & Spinelli.

§. 2. Habbino sopra le Botti il Bollettino affisso con la dichiarazione del prezzo, e sottoscrizione da due Grassieri.

Non vendino Vino dissestoso Cap. 46.

§. 1. Siano obligati tanto gli Hosti, quanto i Facchini, che portano il Vino notificarlo alli Soprastanti alla Grassia.

Delli Tricoli.

Tricoli non vadino comprando per la Piazza, mentre ita affissa la Stendar della Cap. 47. & 80.

§. 1. Ne alcuno vada per lo Contado a comprare robba pertinente alla Grassia per rivenderla.

Tricoli non debbano partirsi da luoghi assignati da' Signori Grassieri, per andare per lo Mercato innanzi a mezzo giorno, & prima, che sia levata la Stendar della Cap. 48. & 80.

Ma se fossero trovati prima dell'ora sudetta comprare per se medesimi, & per altri. Cap. 49. & 80.

Nissuno vada ad incontrare quelli, che vengono al Mercato per comprare Cap. 50.

Tricoli non vadino per la Città vendendo robba da mangiare Cap. 51.

Non usino fraude, & mangagna nel comprare Salcizza, & Salami, come anco nel vendere Polli, & Uccelli morti da loro Cap. 52.

Non

Non tenghino robba putrida, ò guasta in Bottega, ne in Casa, benchè non la vendessero Cap. 53.

Non defraudino il peso, ò misura della robba, che vendano Cap. 54.

Cbi cercasse corrompere gli Officiali Cap. 55.

Che le Scodelle debbano essere di Rame con il manico di ferro Cap. 56.

Salcizza, ò Salami non si facciano, se non di Porcina Cap. 57.

Besstie non si estrabino senza licenza de' Signori Grassieri Cap. 58.

§. 1. *Ne Ortaggio, ne altra cosa spettante al vitto Humano.*

Non si faccia radunanza di robba mangiativa nel Borgo, ò fuori della Città Cap.

Non si possa comprare, ne far comprare robba pertinente alla Grassia, per farle giocare, senza licenza Cap. 60.

Pesi, e misure siano giuste, e bollate Cap. 61.

Tassa per il Bollatore Cap. 62.

Non si accresca prezzo alle robbe senza licenza Cap. 63.

Cbi parlasse contro gli Officiali Cap. 64.

Ministri siano tenuti ogni giorno andare à vedere se i Beccari osservino quanto devono Cap. 65.

Ministri debbano pesare la Carne, ò Pesce à chi gli piace, & cbi contradirà Cap. 66.

Ministri non possino concordare con altri, ne dar licenza, ne pretendere ignoranza C. 67.

Lardaroli non possino vendere Candele di sorte alcuna prima, che siano vedute, & apprezzate da' Signori Grassieri Cap. 68.

Triccoli siano à i luoghi assignatigli da' Signori Grassieri, ò loro Officiali, ne vendano robbe, che prima non sia apprezzate Cap. 69.

Orzolari, e Pignat. siano à luoghi loro Cap. 70.

Si ereda à gli Officiali Cap. 71.

Li Signori Grassieri possino far carcerare C. 72.

Cbi vuol vendere Oglio, debba darlo in nota, & obligarsi mantenerlo per certo tempo ad arbitrio de' Signori Grassieri Cap. 73.

Fornasari, e Fornari da Pietre, e calsina C. 74.

Che le Pietre debbano farsi conforme alli modelli, che sono sotto il Voltone Cap. 75.

§. 1. *Calsina si venda con un staro di ferro bollato alla misura vecchia.*

Legnami, & Arelle non possano comprarsi da cbi sà Bottega di legname, fintanto che non è levata la Stendardella Cap. 76.

Tutti li pesi, e misure siano fatti aggiustare Cap. 77.

Ortolani debbano dare ortaggio, etiam per un quastrino à cbi ne vuole Cap. 78.

Canne non si estrabino Cap. 79.

Forastieri, & Hosfi non possano comprare ne far comprare robbe sottoposte alla Grassia stanto, che non è levata la Stendardella. Cap. 80. & 57. & 6.

Mercanti, Triccoli, Pizzicaroli, e simili persone non possino comprare per rivendere C. 81.

De' Mercanti, e Marzari.

Mercanti, e Marzari adoprinno brazza di ferro bollate, e non vendino una cosa per un'altra Cap. 82.

Debbano misurare in tavola cose di lana C. 83.

Habbiano il Libro Mercantile Cap. 84.

Partite siano tassate dal Tassatore Cap. 85.

De' Speciali.

Cap. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95.

Delli Orefici,

Di quelli, che vengono al Mercato.

Quelli, che vengono al Mercato non si fermino à vendere fuori di Piazza cosa alcuna C. 96.

Cbi porrà nella sumita de' panieri, ò cestii robba bella, e di sotto poi d'altra sorte Cap. 97.

Centadini non portino Agreste, Fave, Fagioli, Noci, Pera, e Pome, & altri frusti acerbi Cap. 98.

Vino forastiero, legna, fieno, & strame &c. non possa venderse, ne contrattarsi, se non in Piazza, e non altrove Cap. 99.

Delli Molinari.

Cap. 100. 101. 102. 103. & 104.

Degli Artefici in universale.

Cap. 105. 106. 107.

Del purgare, e rifare le Strade.

Cap. 108. 109. 110. 111. 112. & 113.

Che le Strade siano nette dal fango.

Cap. 114.

Che le Strade non siano occupate.

Cap. 115. 116. & 117.

Che la Piazza, e Loggie non siano occupate.

Cap. 118. 119. 120. 121. 122. & 123.

Che li Porci non vadino per la Città.

Cap. 124.

Delle Scaffe, e Cessi.

Cap. 125. 126. & 127.

Che le Strade siano visitate ogni otto giorni.

Cap. 128.

Che le Cafe non siano demolite.

Cap. 129. & 130.

Che i luoghi publici non siano occupati.

Cap. 131.

Che

Che le pene siano applicate al Magistrato
Cap. 132.

Dell'intelligenza de' Capitoli

Cap. 133.

Bando sopra la Pescaria di Faenza.

Cap. 134. usque ad 151.

Bando, che li Grassieri, e Datieri non possino stare nella Pescaria

Cap. 152.

Bando, che si tenghino nette le Strade, e vicoli.

Cap. 153. & 154.

Alderano della S.R.C. Cardinal Cybo della
Provincia di Romagna, & Esarcato di
Ravenna de Latere Legato &c.

*Essendo noi intenti al buon governo della
Città di Faenza, & in particolare, che
la medesima Città sia ben regolata delle cose
pertinenti alla Grassia, & all' Ufficio de'
Grassieri, habbiamo ordinato li seguenti
Capitoli.*

*Del Giudice de' presenti Capitoli,
e sua autorità.*

1 Statuiamo, & ordiniamo, che il Magistrato de' Sig. Antiani Giudice ordinario dell' Ufficio della Grassia debba esercitare la sua giurisdittione nel luogo, & hora della solita residenza, sommariamente, e semplicemente, *de plano*, senza strepito, o figura di Giudicio, & *sola facti veritate inspecta*, & quando il Magistrato *pro tempore* non haurà per Capo un Dottore di legge, dourà provedersi di un Affessore, che sia Dottore, & Avvocato, & con il di lui consiglio diffinire, e determinare le cause, absolvendo gl'innocenti accusati, e condannando i Rei delinquenti, conforme alla Giustitia delle nostre provisioni.

2 E finalmente intendiamo, che il Magistrato, e Grassieri habbiano l'arbitrio in tutte cose concernenti all' Ufficio della Grassia, da regularsi però conforme al giusto, & honesto, prohibendosi espressamente il concedere licenze, e fare determinazioni contro la forma de' presenti Capitoli, ordini, e provisioni, sotto la pena di nullità.

De' Grassieri, e loro autorità.

3 Si eleggeranno in Consiglio Generale tre Grassieri di Consiglio per sei mesi,

conforme al solito della Città, con quelli pesi, autorità, facoltà solite, conforme ai Capitoli della Grassia.

4 Essercitaranno li Grassieri con diligenza la loro carica, in propria persona, con oggetto del ben Publico, più tosto, che del proprio interesse. L'Ufficio de' quali farà, di vigilare, che le vettovglie, & ogni altra cosa non siano vendute putride, corrotte, o guaste, ma di buona qualità, e condizione, e che la Città sia esurgita da ogn'immonditia. Sarà parimente loro cura di stimare il Pesce nella Pescaria, e non a Casa, nè in altro luogo, in modo che non se ne sentino richiami, come anco di stimar Carne, oglio, candeie, frutti, & altre cose spettanti alla Grassia nella Piazza publica, e le vettovglie in caso, che li Fruttaroli, Tricoli, Pizicaroli. & simili persone vendessero le cose loro a prezzo troppo rigoroso, & jugiusto, & li farà lecito cercare a tutte l'hore, & di notte tempo dentro della Città, e nelle Case, Botteghe, Magazini ~~per~~ ritrovare le fraudi, che si comettono in qualsivoglia arte, & esercizio, con fare almeno una volta il mese una geuerale, e diligente inquisizione di qualunque difetto di bilancie, statere, pesi, e misure, & in fine useranno ogni diligenza possibile (col braccio anco della Corte in caso di bisogno) di trovare ogni contravenzione a nostri ordini, e trovata sequestrarla per disporne conforme alle pene contenute ne' Capitoli secondo i casi.

5 S'ordina che li Signori Grassieri, e suoi ministri siano rispettati come ministri pubblici, e di più obbediti dagli Artefici di qualsivoglia esercizio, e professione, in modo tale, che richiesti douranno aprire le Casse, Botteghe, e Magazini senza veruna contradizione, e s'alcuno ardirà impedire alli Grassieri l'ingresso nelle Casse, Botteghe Magazini, o ricusarà aprire le casse, barili, vasi, o in altro modo, se gli opporrà nellatto del suo esercizio, s'intenda incorso nella pena di dieci scudi, & altre pene ad arbitrio del Magistrato, e considerata la qualità del fatto.

6 Si crederà alla semplice relazione d'uno de' Signori Grassieri, tanto per ogni invenzione, che faranno, quanto sopra ogni renitenza, che gli verrà fatta, & a Sparaguali, o Accusatori col loro giuramento, & ad un testimonio degno di fede, parimente si procederà in ogni contravenzione, per procedere alle pene contro gli accusatori, mentre
non

non provaranno cosa rilevante in contrario.

- 7 Non si faranno lecito li Grassieri, o Sparguali di ricevere, pretendere, o d'accettare cosa alcuna di più della metà delle condanne, che si faranno contro ai trasgressori.

- 8 Et acciochè li Grassieri possino esercitare la lor carica senza verun sospetto di mandato esecutivo, vogliamo, & espressamente comandiamo, che durante il loro officio non possino, ne debbino esser molestati da chi si sia nella propria persona per debito civile, benché giurato in forina della Reverenda Camera.

Dell'Officio de' Notari, e loro mercede.

- 9 **S**iano, & s'intendino i Cancellieri del Magistrato Notari attuarii dell'Officio della Grascia, con Autorità insolito di scrivere le querele, e gli atti, esaminare li testimonii, notare decreti, pubblicare le sentenze, dare li mandati esecutivi, registrare le licenze, e fare ogn'altra cosa concernente al bisogno di detto officio. Non ardiranno però d'uscir fuori mandato alcuno, che non sia sottoscritto dal Priore del Magistrato, e Signori Grassieri, e segnato col sigillo.

- 10 Hauranno per loro mercede d'ogni mandato esecutivo quattro bolognini, da pagarsi da' condannati, così per registro d'ogni licenza, che daranno li Signori Grassieri, quale dovrà essere sottoscritta almeno da lui di essi, e d'estrarre robba fuori della Città bolognini quattro.

- 11 Per la copia del processo quando si farà addimandata, due bolognini per carta, che dovrà essere almeno di vinti righe per carta.

- 12 Per l'autentico del Processo dieci bolognini, & oltre questa tassa non sarà loro lecito accettare altra mercede.

- 13 Statuiamo, & ordiniamo, che tutti li Cittadini, & Artegiani d'ogni qualità, e conditione, senza eccezione alcuna, siano, e s'intendano sottoposti al Magistrato de' Signori Antiani, & alli Signori Grassieri, & all'obbedienza de' presenti Capitoli, e riforme.

Delli Beccari, e Carnajoli.

- 14 **O**rdiniamo dunque, & espressamente comandiamo, che i Beccari, e Carnajoli non ardiscano, nè presumino sotto qualsivoglia pretesto, o colore ammazzare, o far ammazzare, o scorticare bestia di forte alcuna in altro luogo della Città, che nel Macello publico a ciò de-

putato, nè ammazzare, nè fare ammazzare prima che sia stata vista dalli Sig. Grassieri, o suoi Ministri d'ordine loro, nè dopo che l'haurà ammazzata squartarla, o venderla, o tutta, o parte di essa, se prima non sarà dichiarato dalli sudetti, o Ministri di commissione loro, quanto si debba vendere per libra ciascheduna delle bestie, che saranno state ammazzate sotto pena in ciascheduno di detti casi, o per ciascuna volta di due scudi d'oro, d'applicarsi per la metà a gli Ufficiali di detti Signori Grassieri, rivocando ogni licenza, che fin qui fosse stata data.

- 15 In oltre ogni volta, che da detti Ufficiali fosse trovato alcuno de' Beccari non haver dato il giusto peso, e sua ragione nel pesare carne a chi n'havesse comprato; tal Beccaro incorra, e s'intenda essere incorso nella pena di un scudo d'Oro per ciascuna volta, che sarà trovato non haver dato il giusto peso. Comandiamo ancora, che detti Beccari, o suoi Ministri nel configuare la carne venduta a compratori debbano dirli il peso innanzi, che tirino li denari da detti compratori sotto pena di un scudo d'Oro d'applicarsi ad arbitrio.

- 16 E perchè li Beccari ammazzano bestie diverse di bellezza, e bontà, e perciò hanno diversi prezzi, accioche con tenerle sopra una medesima banca, & mescolate insieme non habbino commodità di vendere le cattive per buone, & usare nelli prezzi fraude, & inganno; Espressamente proibiamo a detti Beccari, e Carnajoli, che non possano in modo alcuno tenere sopra una medesima banca carue di varii prezzi sotto pena di due scudi d'Oro d'applicarsi come di sopra. E per levare le fraudi si ordina, che le giunte, che danno con le carni, o buone, o cattive, che siano, non possino levarle, nè gettarle via, acciò pesando la carne, e non trovandovi il peso incorran in pena di lire dieci di bolognini.

- 17 Et essendo l'arte della Beccaria esercizio, che serve al publico, onde sono obligati li Beccari, e Carnajoli vendere la carne a chi ne vuole comprare, senza fare distinzione di persone ordiniamo, e parimente comandiamo, che siano tenuti vendere di qualsivoglia sorte di carne, che hauranno sù la banca a tutti quelli, che ne adomanderanno, e ne vorranno comprare, e nel taglio, e nella parte della bestia, che vorrà il compratore, e non possano scusarsi

li Beccari sotto qualsivoglia pretesto, o colore, nè etiamdio con allegare, che sia venduta ad altri, purchè sia sopra la banca, nè manco possino ascondere la carne nelli Cassoni delle loro banche, ovvero in altro luogo, nè dar giunta ove s'ordinario, che non s'abbia a dare, sotto pena di un scudo d'Oro d'applicarsi come di sopra. Avvertendo, che nel negare, ovvero ascondere la carne farà creduto a gli Ufficiali, se faranno presenti, altrimenti a quelli, a quali sarà stata negata la carne, quando giurino così essere la verità. Prohibiamo ancora, che non si possa vendere forte alcuna di carne macellata, etiam di bestia più minuta, come di Agnello, o Capretto se non a peso, e non a vista, o altrimenti sotto pena di tre tratti di corda da darsi con consenso, e partecipazione di Monsignor Governatore.

18 Et accioche li Bettoglieri, e Tavernieri col pagare di più la carne per essere serviti non facciano danno a li Cittadini, & a gli altri della Città, ordiniamo, espressamente comandiamo, che non sia Beccaro alcuno, che ardisca di vendere, nè per se, nè per mezzo d'altri carne alcuna à Bettolieri, o Tavernieri senza licenza de' Signori Grassieri, o suoi Ufficiali, sotto pena per ciascuna volta di un scudo d'Oro d'applicarsi ad arbitrio de' Soprastanti.

19 E per provvedere alle fraudi, che in ciò da gli Hosti si potrebbero usare intorno al comprar carne, pesce, polli, agnelli, & altre cose da mangiare, & a finche intorno a dette cose essi non facciano danno a li Cittadini, & altre persone della Città, ma che la Città sia abbondante, si proibisce come di sopra a detti Hosti, Bettoglieri, e Tavernieri di poter comprare forte alcuna di robbe sudette senza licenza de' Signori Grassieri, o suoi Ufficiali, sotto pena di un scudo d'Oro d'applicarsi come di sopra, finche non sia stata levata la Stendardella solita.

20 Et a finche li Beccari non levino a Cittadini, & ad altri della Città la commodità di comprare Agnelli, e Capretti, espressamente comandiamo, che non sia persona alcuna, che eserciti Beccaria Macellaria, che ardisca, o da se stesso, o per mezzo d'altri comprare Agnelli, o Capretti, nè meno accostarsi a quelli, che li vendono in Piazza, nè fuori di Piazza, finche non sia levata la Stendardella solita sotto pena di un scudo d'Oro per ciascuno, che contrafarà, e per ciascuna volta come di sopra.

Tom. II.

21 E perche si sappia il nome, e numero de' Beccari, ordiniamo, e comandiamo, che tutti quelli, che vogliano esercitare l'arte della Beccaria, o grossa, o minuta, che fra rerminue di due giorni dopo la publicatione del presente Bando debbano farsi scrivere dalli Cancellieri degl' Illustrissimi Signori Autiani, avvertendo, che quelli, che non si faranno scrivere non potranno far carne di forte alcuna, e facendone caderanno in pena di un scudo d'Oro, e della perdita della carne; ma quelli, che faranno scritti, non vogliamo, che possino fare compagnia insieme più di quattro persone per ciascuna banca, e però proibiamo in una compagnia tutti gli altri maggiori numeri sotto pena di due scudi d'Oro per ciascuno della compagnia, d'applicarsi un terzo a luoghi più, un terzo all'effettore, l'altro terzo all'accusatore, ovvero officiale.

22 Di più, acciò la Beccaria sia abbondante da tutti li tempi di carne per commodo della Città, ordiniamo, & espressamente comandiamo a tutti li Beccari, e Carnajoli, che non lascino in modo alcuno innzare carne nella Beccaria, o in altro luogo, dove si venda nella Città, sotto pena di cinque scudi d'oro d'applicarsi come di sopra, e di tre tratti di corda, da darsi con licenza di Monfig. Governatore.

23 Et accioche il luogo, dove si bancheza si conservi con più pulitezza, e sanità della Città, netto da ogni bruttura; comandiamo, che li Beccari siano tenuti farlo nettare, e spazzare ogni Giovedì della settimana sotto pena di un scudo d'Oro, d'applicarsi ad arbitrio delli Grassieri, & in caso di contraventione s'intenda, che li Consoli di detti Beccari siano incorsi nella detta pena, & habbino da essere gravati ipso facto a pagarla, e chi ardisse portare brutture di forte alcuna in detto luogo incorra patimente nella pena di un scudo d'Oro.

24 Che morendo alcuna bestia in campagna, o in altri luoghi, li Patroni avanti di farla scorticare, la debbano denonciare a' Signori Soprastanti alla Grassia, nè li Macellari la possino scorticare senza licenza, e la carne si debba seppellire in una buca, per rimediare alle fraudi sotto pena di cinque scudi, e di pene affittive, da darsi con partecipazione di Monsignore Governatore.

25 Che tutti li Macellari stiano nella Beccaria grande, e si levino dalli quartieri, e li Carnajoli stiano nella Beccaria picciola, e detti Becari debbano dare sicurtà idonee

L di

di far carui buone, e mantenere tutto l'anno la Beccaria al prezzo, che faranno li Signori Grassieri. Si proibisce a detti Beccari comprare per macellare, e vendere Scroffe, Verri, Animali feriti, spallati, azoppati, infermi, ò in altro modo infetti sotto pena della perdita dell'i animali, e di lire venti, e di pene affittive, secondo i casi, con participatione di Monsignore Governatore: Nè potranno levare le restes dalle Pecore, Castrati, Capre, e simili animali, sinche non faranno intieramente venduti, nè tenerle nascoste sotto qualsivoglia pretesto, acciò da tutti siano viste, & acciò non sia ingannato alcuno sotto pena di lire dodici di bolognini.

26 E perche meglio possa essere da tutti conosciuto il Marchione dal Castrato a ferro, & ogn'altra sorte di carne, vogliamo, che detti Beccari, e venditori siano obbligati tenere li Marchioni con li testicoli al suo luogo, come anco richiesti da compratori, di qual sorte, ò di che animale sia la carne dichi la verità sotto pena a' contravenienti in ciascheduno caso di lire dieci di bolognini,

27 Prohibiamo espressamente a' Beccari il tenere, ò ricevere nelle Beccarie, Botteghe, nè altri luoghi animali da sè morti, ovvero da altri ammazzati, feriti, astropiati, ò allupati, infermi, ò in altro modo infetti sotto pena di dieci scudi, e della perdita degli animali, & altre pene, etiam affittive, secondo i casi, con participatione di Monsignore Governatore, come sopra.

28 Che nessun Macellaro possa fare salciz-za, nè salami di sorte alcuna sotto pena di scudi venticinque d'Oro, e di tre tratti di corda con participatione di Monsig. Governatore, come sopra.

29 Si proibisce che in modo alcuno non si possa introdurre dentro la Città, e suo Borgo, nè vendere etiam per uso di dare alle Gatte, e Cani, carni di bestie morte, per levar le fraudi, che si possano commettere sotto pena di dieci scudi, & altre affittive, secondo i casi, e con participatione di Monsignore Governatore, come sopra.

Delli Pescatori.

30 **E** Perche li Pescatori habbino ancor essi a vivere ragionevolmente nell'i loro essercitii, ordiniamo, e comandiamo, che li Pescatori così rerieri, come forastieri non ardischino sotto qualsivoglia

pretesto, ò colore aprire in modo alcuno le ceste del pesce, che porteranno a vendere, nè venderne parte alcuna di esse, se prima non sarà veduto il pesce, & apprezzato dalli Signori Grassieri, ò loro Ufficiali di sua commissione, nè li Pescatori possano vendere la libra più di quello, che sarà statuito dalli sudetti Signori Grassieri sotto pena in ciascun caso di un scudo d'Oro d'applicarsi ad arbitrio de' Signori Grassieri.

31 Et affine che ogn'uno habbia la sua ragione, nè sia ingannato nel peso, comandiamo, che li sudetti Pescatori debbano dare, e dire il suo giusto peso ad ogn'uno sotto pena a chi contrasfarà di un scudo d'Oro, d'applicarsi come sopra. Vogliamo, e commettiamo similmente, che li Pescatori vendano essi il loro pesce, e se pure piacesse a loro, che altri lo vendessero, possono farlo ogni volta, che il venditore sia dato dalli Signori Grassieri, mà se nou sarà dato da loro, chi venderà cascherà in pena di un scudo d'Oro d'applicarsi come sopra. Avvertendo, che ai Pescatori forastieri, che porteranno pesce per vendere sarà loro fatto carezze, e ne riporteranno guadagno da potersi contentare.

32 E per provvedere agl' inconvenienti, che causauo coloro, li quali antepoendo al bene publico ogni minimo loro utile, e particolarmente ardiscono di persuadere alli Pescatori Forastieri, che non portino pesce alla Città di Faenza. Espressamente comandiamo, che persona alcuna nou ardisca, nè in parole, nè in qualsivoglia modo, fare un così inhonesto officio sotto pena a chi farà altrimenti di venticinque scudi, e di tre tratti di corda da ordinarsi con participatione di Monsig. Governatore, come sopra d'applicarsi alla Reverenda Camera Apostolica, un quarto all' accusatore, il quale sarà tenuto secreto, e se li crederà con suo giuramento, e come un testimonio degno di fede, e nelle sudette pene incorreranno ancora li Terrieri, li quali per vie indirette faranno conuenicole, ò amotinamenti, ò monopoli per vendere più caro il pesce, & ogni altra sorte di robba pertinente alla Grassia, per indurre carestia.

33 Che il Datiero del pesce non lo possa portare avanti siano arrivati li Sig. Grassieri, per rimediare alle fraudi,

34 Che li Pescatori, ò Vetturali, ò altri, che porteranno pesce fresco, salato, carpionato, ò affumato, ò d'altra sorte per venderlo

lo nella Città di Faenza debbano portarlo, o mandarlo direttamente nella Pescaria, senza fermarsi per istrada, in altri luoghi per venderlo fuori della Pescaria, a chi si sia, etiam in poca quantità, per proprio uso sotto pena, tanto al compratore, quanto al venditore di scudi tre, & di più al compratore della perdita del pesce.

35 E perche li Pescatori non possino far fraude, o occultare il Pesce, che hanno condotto nella Città, farà cura de' Deputati dell' Abbondanza alle Porte, di pigliar nota del pesce, che entrerà, e delle persone, che lo condurranno, accioche occorrendo alli Signori Grassieri, ne possino haver il conto, e vedere se con effetto sarà stato portato alla Pescaria.

36 E portato, che haveranno il pesce nella Pescaria, si di mattina, comè di sera, non farà lor lecito levarlo dalla detta Piazza sotto qualsivoglia pretesto, se non sonata l' hora di noua, e dell' Ave Maria, e non prima senza licenza della Signori Grassieri sotto pena di lire dieci, e perdita del pesce.

37 Che nissuna persona possa entrar dentro al rastello, o sbarre, dove si venderà il pesce sotto le pene contenute nel Bando dell' Eminentissimo, e Reverendissimo Sig. Card. Cybo pubblicato sotto li 9. Ottobre 1648. che si dourà vedere nel fine de' Capitoli.

Delli Pesci vendoli.

38 **L** I Pesci vendoli douanno vendere a ciascuno indifferentemente, a peso, e non ad occhio, con statera, e bilance bolare, e giuste, al prezzo, che sarà stimato dalli Signori Grassieri, e non in altro luogo, altrimenti in caso di contraventione s' intendino incorsi in ciascuno de' Capi sudetti, nella pena di scudi tre, e perdita del pesce, e se saranno trovati haver' usato fraude, malitia, & inganno nel peso, o altro, siano castigati nella sudetta pena.

39 Douanno li venditori da pesce tener' esposto a publica vista il pesce, che loro sarà consegnato da vendere senza occultarne, e tenerne nascosta qualsivoglia minima parte, in case, magazzini, o in altri luoghi, e stimato che sarà, non ne possino fare cernita, o cappata di forte alcuna, etiam sotto pretesto di salvarlo per se, o per altri, o d'haverlo venduto, o promesso, o altro quesito colore, che niente loro suffragarà,

Tom. II.

per non essere castigati nella pena di lire dieci di bolognini, e perdita del pesce.

40 Prohibiamo a pesci vendoli, che non possino in verun modo comprar pesce, nè per se, nè per mezzo d'altri per rivenderlo nell' istessa pescaria a quel prezzo, che sarà stimato da Signori Grassieri sotto pena di tre scudi, e perdita del pesce.

41 Come anco vietamo vendere pesce a forastieri, & altri, che volessero comprarne per rivenderlo, se prima non saranno provisti i compratori ordinarij, e passate l' hore accennate nel precedente Capitolo sotto pena tanto a compratori, quanto a venditori, di scudi tre, e di più a compratori della perdita del pesce.

42 Non farà lecito ad alcuno, sia di che conditione si voglia, tanto nel condurre del pesce alla Pescaria, quanto dopo arrivato, mettere le mani nelle casse, e paniere, nè in qualunque modo pigliar pesce da se inedesimo, ma chiederlo, e riceverlo da' venditori, con pagar loro il prezzo stabilito sotto pena di pagare il pesce al doppio, che sarà stato stimato, e di due scudi di più.

43 Ma se accaderà, che i pescatori, o pesci vendoli recusassero vendere il pesce per la stima, che sarà fatta dalli Signori Grassieri, caschino in pena di lire venticinque ogni volta, che contrasfaranno, d' applicarsi parte alla Reverenda Camera, parte all' Accusatore, e della perdita del pesce, & di tre tratti di corda da darsi in publico, con partecipazione di Monsig. Governatore.

Degli Hosti, e Tavernieri.

44 **E** Perche gli Hosti, e Tavernieri habbiano a vendere il vino a giusto prezzo, ordiniamo, e comandiamo, che Hoste alcuno, o Taverniero, o Bottogliere, & altri non possino vendere, o far vendere forte alcuna di vino, se prima non sarà stimato dalli soprastanti alla Grassia, o loro Ufficiali di loro commissione sotto pena per ciascuna volta, e per ciascheduno che contrasfarà di un scudo d'Oro, e della perdita del vino, d' applicarsi secondo la volontà de' Signori Grassieri, e siano tenuti li detti Hosti, e portatori, che condurranno vino forastiero di darlo subito in nota a gli Ufficiali della Grassia sotto pena della perdita del vino, e di tre tratti di corda, con partecipazione di Monsig. Governatore.

45 Si dourà doppo haver dato la stima del vino, tanto bianco, quanto rosso haver si.

L.

gilla-

gillato nella botte di sopravvia dal coccone con cera di Spagna improntata con il bollo della Communità, in modo, che non vi si possa aggiungere vino sotto pena a contravenienti di scudi trè, e bollate come di sopra a spese degli hosti, e se alcuno di loro sarà trovato haver altre botti con la cannella, o spinello, ovvero ferrate, o chiuse con cera, bombace, s'intenda incorso in pena di lire dieci di bolognini, e nelle botti sia affisso il suo bollettino con il prezzo, e sottoscritto da due delli Signori Grassieri almeno.

- 46 Se parimente sarà trovato alcun'Hoste, Bertogliere vendere vino acquato, svanito, cotto, concio, muffo, o in altro modo difettoso, caschi in pena di lire venti, e se sarà guasto nella pena del doppio, e nell'uno, e nell'altro caso anco della perdita del vino, d'applicarsi parte alla Reverenda Camera, parte all'accusatore. Per oltre, che siano tenuti tanto gli hosti, quanto i fachini, che porteranno vino, notificarli a Signori soprastanti alla Grassia, per victare le fraudi, sotto pena a contravenienti di quattro scudi d'applicarsi come sopra.

Delli Tricoli,

- 47 **E**T affine che i tricoli non facciano carestia nelle cose, che si vendono giornalmente nella Piazza, ordiniamo, & espressamente comandiamo, che Tricolo alcuno, o Tricola, o sua famiglia, non ardisca per tempo alcuno, nè per se stesso, nè per mezzo d'altri andare per la Piazza per comprare, o per se, o per altri robbe di forte alcuna pertinenti alla Grassia, finche non sarà levato dal suo luogo la Stendar della sotto pena di un scudo d'Oro, e della perdita della robba; e perche si trovano alcuni tanto ingordi al proprio guadagno, i quali senza riguardo del Publico mettono la carestia, con occupare ogni cosa, rigorosamente comandiamo, che non sia persona alcuna, la quale vada per lo Contà di Faenza a comprare robbe pertinenti alla Grassia, per rivenderla sotto pena di due scudi d'Oro, e della perdita delle robbe, d'applicarsi come sopra.

- 48 Se alcuno Tricolo sarà trovato fuori del luogo assignato da Signori Grassieri per lo mercato inanzi a mezzo giorno, o prima, che sia levato il solito segno della Bandirola, ancorche non comprasse cosa veruna, s'intenda incorso in pena di lire dieci di bolognini.

- 49 Må se saranno trovati per lo mercato a comprare, o per se, o per altri robbe di qualsivoglia genere, e spette in poca, o assai quantità prima dell'ora sudetta del mezzo giorno, o prima, che sia levato il sudetto legno della Bandirola, cada in pena di trè scudi, & perdita della robba d'applicarsi come sopra.

- 50 Non ardirà persona alcuna; come sopra, andare ad incontrare per istrada dentro, o fuori della Città le genti, che vengono al mercato in qualsivoglia giorno, per comprare, o incaparare da quelli ova, casio, pollami, frutti, o altra cosa, che fosse portata al mercato sotto pena di lire venticinque di bolognini, e perdita della robba d'applicarsi come sopra.

- 51 Di più proibiamo a Tricoli l'andare in volta per la Città, a vendere maroni cotti, o crudi, & altri simili robbe mangiative sotto pena di lire dieci, e perdita della robba d'applicarsi come sopra.

- 52 Si guardaranno ancora d'usar fraude, o magagna nel comprare falcizze, salami, mortadelle, così del vendere polli, o uccelli morti, per infirmirà, percossi da altri, o altre cose difettose, sotto pena in ciascuno delli capi sudetti di lire venticinque di bolognini d'applicarsi come sopra, e perdita della robba d'abbrugiarsi nella Piazza a loro spese.

- 53 Non sarà lecito a detti Pizzicaroli, Lardaroli, o altre persone tenere secreto, o palese carne, pesce, vino, o oglio, & altre cose di qualsivoglia forte nelle loro Botteghe, magazini, & in casa d'altri, che siano putride, corrotte, guaste, ovvero falsificate, sotto pena di scudi cinque d'applicarsi come sopra, e della perdita della robba d'abbrugiarsi nella Piazza a spese loro.

- 54 Non sarà mai lecito a persona di ch'qualità, o condizione, ch'ella si sia, d'usare astutia, o fraude in fare che il compratore non habbia veramente il suo giusto peso, o misura sotto pena di lire dodici di bolognini, e della perdita della robba, oltre la restituzione del danno, etiam in minima quantità, e se la fraude sarà considerabile, ad arbitrio de' Sig. Grassieri, e si duplichi la pena d'applicarsi come sopra.

- 55 E se alcuno per se, o per mezzo d'altri direttamente, e indiettamente tentará corrompere detti Ufficiali, o suoi dipendenti, acciò non facciano il debito loro, ancorche l'effetto non segua, caschi in pena di dieci scudi d'applicarsi come sopra.

56 Che le scudelle, che adoprano per vendere, e misurare legumi, e biada debbano essere di rame con il manico di ferro, e bollate giusto, acciò li compratori habbino il loro dovere sotto pena a chi contrafarà di lire cinque di bolognini,

57 Che non sia lecito a qualsivoglia persona di far falcezza, salami, e cose simili, che non sia di carne porcina schietta sotto pena di scudi venticinque d'Oro d'applicarsi come sopra, e di trè tratti di corda, con participatione di Monfig. Governatore.

58 E perchè si conservi abbondante la Città, quanto sia più possibile, ordiniamo, & espressamente comandiamo, che persona alcuna di qualsivoglia sorte, grado o condizione, non ardisca estrarre dalla Città di Faenza, e suo Territorio Bestie, tanto d'ammazzare, quanto da vita, ne d'altra sorte di Grassia senza licenza de' Sig. Grassieri, sotto pena della perdita delle bestie, e di due scudi d'Oro, d'applicarsi la metà alla Reverenda Camera Apostolica, un quarto all'accusatore, il quale sarà tenuto secreto, l'altro quarto ad arbitrio de' Sig. Grassieri, senza però innovatione, e pregiudizio dell'altre pene, alle quali sono sottoposti quelli, che estrahono bestie, & altre cose pertinenti alla Grassia, conforme alla dispositione de' Capitoli, e Bandi di Nostro Sig. e di Monfig. Tesoriere della R.C.A. e non s'intendino esclusi gli Ottolani, mà portando essi, o facendo portare fuori della Città di Faenza, o suo Territorio robba alcuna del loro esercizio per vendere senza licenza in scritto delli Signori Grassieri, caschino in pena, come sopra, d'applicarsi ad arbitrio di detti Signori. Il simile s'intenda di legna, vino, pesce ova, casio butiro, pollami, pizzoni, oche, anatre, pere, mele, noci, sellieri, catdi carchioffi, & ogni altra cosa spettante al vitto, & uso humano in qualsivoglia modo, sotto pena a chi contrafarà di lire venticinque di bolognini, e della perdita della robba, e degli animali, sopra de' quali fosse caricata; o su Carri, o Barozzi.

59 Prohibiamo il far incetta, o radunanza d'ova, formagio, pollami, e cose simili, com'anco de' frutti, herbagi di qualsivoglia sorte, genere, e specie nella Città, Borghi, & altri luoghi fuori della Città sotto pena di lire dieci di bolognini, e perdita della robba.

60 Ordiniamo parimente, che non sia persona alcuna di qualsivoglia grado, o con-

dizione, la quale ardisca comprare in modo alcuno, o far comprar robbe pertinenti alla Grassia, per farle giocare senza licenza in scritto delli Sig. Grassieri sotto pena di un scudo d'Oro ogni volta, che contrafarà da dispensare come sopra.

61 Et accioche nessuno sia ingannato nelle misure, e pesi ordiniamo, e comandiamo, che tutti quelli, che vendono robbe pertinenti alla Grassia debbano tenere misure, statere, pesi, e bilanze giuste, e bollate sotto pena di un scudo d'Oro, e li pesi siano d'ottouc almeno da una libra in giù, e non di piombo, sotto la medesima pena, e non si usi fraude nel misurare, e pesare qualunque cosa a persona alcuna, e s'intendino ancora li mezzini, & altre misure, per qualsivoglia altra sorte di persone, come ancora Mercanti, Orefici, Spetiali, Artesfici, Hosti, Beccari, Fornari, Pescatori, Tricoli, & altri di qualsivoglia esercizio.

62 Si dovrà fare una Tassa al Bollatore, e Misuratore, acciò ogn'uno sappia quanto dovrà pagare.

63 E perchè e cosa honesta, che non sia alla discretion de' particolari veudere ad arbitrio loro le mercantie appartenenti alla Grassia, senza che non sappino cosa alcuna gli Officiali, che sono per la parte del pubblico. Comandiamo espressamente, che non sia alcuno, che per l'avvenire, sia di qualsivoglia esercizio, e conditione, il quale ardisca crescere mercantia, o robba di forte alcuna, che egli venda, o faccia vendere, senza espresa licenza de' Signori Grassieri sotto pena di dieci scudi, d'applicarsi la metà alla Revcrenda Camera un quarto all'Accusatore, e l'altro quarto all'Esecutore.

64 Et affinche li Ministri, & Officiali de' Signori Grassieri possano senza impedimento alcuno liberamente, come si conviene esercitare l'ufficio loro; intendiamo, che non sia persona alcuna, sia di qualsivoglia grado, o conditione, la quale ardisca di ragionare in parole, o in fatti, o in alcun altro modo contro detti Officiali, e Ministri sotto pena, oltre le pene contenute nelli Bandi, & ordini della Provincia di dieci scudi, d'applicarsi la metà alla R. C. A. un quarto all'Esecutore, l'altro all'Accusatore, & di trè tratti di corda, con participatione di Monfig. Governatore; Avvertendo, che in tal caso sarà creduto all'Officiale ingiuriato con suo giuramento, e con il detto di qualsivoglia testimonio,

nio , e sia di qual condizione si voglia , o fama .

65 Alli quali Officiali , e Ministri ordiniamo , e comandiamo , che ogni giorno vadino a vedere avanti , che li Beccari cominciano a vendere le carni nelle banche , & in tutti i luoghi , se havessero carni ascoste , o tenessero carne di vari prezzi mescolate insieme , e trovandone subito lo debbano riferire a' Signori Grassieri sotto pena di tre tratti di corda ogni volta , che si contrafarà , con licenza di Monsignor Governatore .

66 Vogliamo ancora , e comandiamo , che li Ministri usino ogni possibile diligenza in provvedere di scoprire tutte le frodi , & inganni , che vengano alle volte usati da' venditori nelli pesi , nelle misure , e nelle robbe , che vendono , & riferirlo a' Signori Grassieri senza intervallo di tempo , nè possa in modo alcuno o chi vende , o chi compra impedirli , che non pesino , o misurino , & scandagliino qualsivoglia robba , dove habbino suspicione di fraude sotto pena ad essi , se non usaranno la debita diligenza , d'essere subito cassi , e privati dell' officio , & chi volesse impedirli , di due scudi d'oro , d'applicarsi , come di sopra ; alli quali Ministri si proibisce in tutto , e per tutto di poter comprare peralcuno cosa alcuna pertiucnte alla Grassia sotto pena d'un scudo d'oro applicarsi come sopra .

67 Et si proibisce espressamente a detti Ministri , che non possino concordarsi con Beccari , ne con esercizio alcuno pertinente alla Grassia , nè prima , che habbiano trovato in falli , & errori , ne dopo , nè mentre , che gli haveranno ritrovati , nè in tempo alcuno , nè manco possino dare licenza di forte alcuna da se stessi ; & se volessero fuggere di non sapere , che alcuno havesse errato , purchè con prove legittime , & con scritture sufficienti consti , come n'habbiano havuto notizia , incorrano in questo , & in tutti li casi sudetti nella pena di tre tratti di corda , da darsegli con participatione di Monsignor Governatore , & la privazione dell'officio ,

68 Item ordiniamo , e comandiamo , che li Lardaroli non possino vendere forte alcuna di candele , o più belle , o men belle , prima , che siano viste , & apprezzate da' Signori Deputati alla Grassia sotto pena di due scudi d'oro per la prima volta , & di scudi cinque per la seconda volta , & la terza volta di dieci scudi p'oro , d'applicar-

si alli Accusatori , o inventori , a luoghi più , come sopra , nella qual pena anco incorreranno detti Lardaroli ogni volta , che saranno trovati haver dato più di libre quattro senza licenza delli Soprastanti , che siano state portate fuori della Città , o Contà .

69 Di più s'ordina , e comanda a tutti li Tricoli , Pizzicaroli , e Revenderoli , che non possino stare a vendere le loro robbe , se non nelli luoghi , che saranno loro assegnati dalli Signori Soprastanti alla Grassia ovvero dalli suoi Officiali , e non possino vendere forte alcuna di robbe senza essere apprezzate dalli Soprastanti sotto pena d'un scudo d'oro per ciascuna volta , & perdita della robba ad arbitrio de' sudetti Soprastanti .

70 Item ordiniamo , & espressamente comandiamo a tutti li Vafari , & Orcellari , come Pignattari , & altri simili , che non possino stare a vendere in piazza il lavoro , ovvero robba loro , se non in quelli luoghi , che li saranno assegnati dalli Soprastanti , o Officiali della Grassia sotto pena d'un scudo d'oro per ciascuna volta , che saranno trovati d'haver contrafatto , d'applicarsi ad arbitrio de' Signori Grassieri .

71 Item , che si creda al Grassiero , quando ritrova qualcuno in fraude , che tenghi , come per esempio , oglio , carne , candele diftose , e simili cose , che siano putride , ovvero si creda alla parte , che si lamenti haver comprato simili cose diftose , le quali però siano viste , e ben considerate dagli Officiali della Grassia , cioè Sparaguati , ovvero da uno de' Grassieri , nè si ricerchi , o desideri altra prova , e si possi venire alla condannazione contro chi venderà tal robba , e per la prima volta due scudi , e per la seconda cinque , e perdita della robba , & privo di poter vendere per l'avvenire simil robba .

72 Che li Grassieri pro tempore habbino autorità di far carcerare simili delinquenti , come anco li Beccari , che vendono carne putride , e diftose , e gli Hosti , che vendono vini cattivi , & altre cose simili , acciò che la carcerazione induca inaggior timore , e più facilmente li Beccari , & Hosti s'induchino a vendere cose buone , e non diftose ,

73 Che quelli , che vogliono vendere l'oglio nelle loro botteghe , e fonda chi lo debbano dare in nota alli Grassieri pro tempore , alli quali s'habbino da obligare di mantenere ,

nere la loro bottega, e fondaco per un certo spazio di tempo ad arbitrio de' Signori Gralsieri.

74 Item, che per l'avvenire non si possino far pietre, nè calcina, nè coppi, nè altre simili materie, se prima li modelli, sopra li quali esse pietre, e simili cose si dovranno fare non saranno stati approvati dalli Signori Autiani, con l'intervento de' Gralsieri, e la copia delli quali debba restare in Palazzo in mano delli Signori Autiani, conforme alla data copia, ò mostra, si debbano fare le pietre, coppi, tavelle, quadretti, & altre simili materie, e la calcina si debba vendere con un staro di ferro bollato, alla misura vecchia, che si osservava avanti la Sforzesca, non derogando però alle scapazzature, perche così s'usava avanti la misura Sforzesca, sotto pena à chi non osserverà per la prima volta di due scudi, & per centinaro di pietre, ò simili, ò di corbe di calcina, per la seconda dieci, & della privatione dell'esercizio di simile materia, da incorrerli ipso facto, & d'applicarsi secondo il solito dell' officio della Grassia.

75 Che le pietre, coppi, tavelle, quadrelli, & altre simili materie si debbano fare conforme alli modelli del publico, che sono sotto il voltone, dove si dà la corda, sotto le pene contenute nel Capitolo, che tratta di tal materia.

76 Che il giorno del Sabbatho, per tutto il corso dell' anno, perche ordinariamente suole occorrere, come anco in altri giorni della settimana, non si possino da qualunque persona comprare legnami, come esse, travi, travicelli, filaroli, & altri simili, nè anco arelle da chi teugli bottega di legnami sino à tanto, che starà affissa al luogo solito la Stendardella della Grassia, la quale per il presente capitolo s'estende po, e proibisce alli Falegnami, che non possino comprare simil materia, e questo perche à beneficio publico s'estende d'ordinare, che ogn'uno possi comprare travi, travicelli, dugorenti, asse, arelli, arelloni, e simili, come li piacerà, nè possino essere riposti ne' magazzini per rivenderli à più caro prezzo, la quale insegna non si possa levare senza ordine di doi delli Gralsieri pro tempore sotto pena di dieci scudi per volta à chi la levasse, e di tre tratti di corda da darfegli in publico ipso facto, con participatione, e licenza di Monsignor Governatore.

77 Che tutti quelli, che vendano nella pubblica Piazza, ò altri luoghi della Città con qualsivoglia misura, statera, ò peso, debbano frà il termine di sei giorni haverle fatto di nuovo aggiustare, & ridurle alla vera misura, e compassi, altrimenti siano privi di poter vendere sotto pena di due scudi per la prima volta, e la seconda dieci, d'applicarsi conforme alli bandi, e privatione di poter vendere per l'avvenire.

78 Chi vende robbe d' orto, come infalate, petrosemoli, radici, herba da torta, & simili à chi ne vuole, & domandano, ne debbino dare anco per un quattrino, nè lo possino ricufare, altrimenti siano privi di vendere gli hortami nella Piazza, e nella Città, per la prima volta di pagare un scudo, & la seconda due, con la privatione di non potere per l'avvenire essere ammessi à vendere hortami.

79 Che le Canne non si possino vendere nella Piazza, Città, Contrà, & Distretto alli Forastieri, e non possino essere estratte fuori del Territorio sotto pena à chi contrarà della perdita delle canne, e di dieci scudi per ciascuna volta, conforme alli Bandi generali.

80 Che li Hosti, e forastieri non possino comprare nè da loro stessi, nè per mezzo d' altri (il che s'intenda anco per Tricoli, e Pizzicaroli) ova, formaggio, polami, & ogn'altra cosa sottoposta alla Grassia, finche non sarà levata la Stendardella dal luogo dove vien posta ogni giorno d'ordine delli Signori Gralsieri, sino passato ancora mezzo giorno sotto pena della perdita della robba, e di lire sedice di bolini.

81 Prohibiamo à luti, e singoli Mercanti, Tricoli, e Pizzicaroli, e simili persone il comprare, ò far comprare per rivendere robbe, e mercantie, come oglio, sapone, così mandole, fichi, casio, caviale, arenghe, fardelle, farache, naranci, limoni, cedri, lino, carta, tavole, chiodi, & altre cose simili, che fossero da Mercanti forastieri condotti per mare, ò per terra nella Città di Fenza, e suo Borgo, e Territorio, se prima non saranno viste, & approvate per buone, legali, e mercantili dalli Signori Gralsieri, e comprare con la licenza domandata, & ottenuta dalli Officiali sudetti, e vogliamo, e comandiamo, che li Mercanti, Tricoli, Pizzicaroli, & simili siano tenuti, & con effetto obligati dare subito la nota giusta della qualità, quantità, e costo

costo delle mercantie nella Piazza publica, per vendere à minuto à ciascheduno indifferente per trè giorni continui, per il medesimo prezzo, e costo, che l'haveranno comprate, con tenere sopra dette robbe da venderli, come sopra, una Tabella con li prezzi scritta per mano d'uno de' Cancellieri, e sottoscritta dalli Grascieri, in modo, che possa essere vista, e letta da tutti, altrimenti, chi non osserverà il modo da comprare, e vendere, come sopra, s'intenda incorso in pena di dieci scudi d'oro, & perdita della robba, d'applicarsi una parte alla Reverenda Camera Apostolica, e l'altra parte all'Accusatore, non ostante qualsivoglia decreto solito, e consueto, che si potesse allegare in contrario, a' quali per questo nostro editto deroghiamo.

De' Mercanti, e Marzari.

72 **L**I Mercanti, e Marzari adopreranno le braccia, e pasci di ferro giusti, e bollati nel misurare le loro robbe, e mercanzie, e si guarderanno di non commettere inganno nel misurare, come nel vendere una cosa per un'altra sotto pena di lire dieci de bolini, e della perdita della robba, oltre la restitutione del danno, etiam in minima quantità, e se la fraude farà confederabile, ad arbitrio del Magistrato si duplichi la pena.

83 E per rimediare alle fraudi vogliamo, & ordiniamo, che li Mercanti, e Marzari debbano misurare le raffe, saje, & panni di lana in tavola, e non in aria, con tal modo, & ordine, cioè che il panno, raffe, saje siano dispiegate senza tirarle sopra una tavola, banca, ovvero altro luogo cominodo, e che poi vi si ponga il passo in mezzo del panno, saja, o rassa, che sia spiegato sopra la tavola, in maniera che nessuno possa essere ingannato. Prohibendo il vendere, e comprare in altro modo sotto pena al venditore della perdita del prezzo della robba venduta, & al compratore della perdita della cosa comprata.

84 Hauranno i Mercanti, e Marzari, e ciaschedun di loro un libro di bottega fogliato, e cartolato, con la legalità della Comunità, nel quale formeranno di propria mano le partite delle cose che vendano à tempo, à credeuta, con li nomi, e cognomi de' compratori, qualità, e quantità, col prezzo della robba, con la data del dì, mese, & anno, con notarvi anco la cagione del debito, & all'incontro della partita

porvi quel tanto, che di mano in mano andará pagando il debitore, col dì, mese, & anno, e mancando al libro uno de' detti requisiti, non se li prestarà fede, come suspetto di falso.

85 E perche ben spesso occorre, che le partite hanno dell' eccessivo, è nella nostra mente, che siano tassate da' Periti dell' Arte, conforme alli prezzi delle robbe, che corrono, e non altrimenti, nè il altro modo, havendo però il Tassatore riguardo all'interesse del Mercante per il pagamento del prezzo differitogli.

De' Speciali.

86 **L**I Speciali, che sono Artefici di grandissimo guadagno, per le varie cose, che vendono dentro le loro botteghe, si guarderanno di tener robba in bottega, che non sia approvata dal Protomedico, per non essere condannati nella pena di dieci scudi, e della perdita della robba, d'abbrugiarli nella publica Piazza à loro spese.

87 Come anco d'ineorporare le cose corrotte con le incorrotte, le vecchie con le nuove, o fare altra misura in fraude dell'arte loro sotto la medesima pena di scudi dieci, e della perdita della robba.

88 Comporranno li Speciali di propria mano le medicine, conforme alle ricette de' Medici senza aggiungervi, o diminuirvi cosa alcuna, ovvero le faranno comporre à persone esperte nel mestiere, con haver l'occhio, che non pigliano errore, e se alcuno, come sopra, sarà tanto ardito d'accrescere, o diminuire ne pur una dramma al medicamento, ovvero porvi una cosa per un'altra; ancorche haveffe la medesima virtù, cada nella pena di dieci scudi, e della suspensione d'essercitare la sua professione, ad arbitrio del Magistrato.

89 Conservaranno le ricette de' Medici in una filza, almeno per un'anno, affinche se alcuno fosse gravato, possa confrontare le aartite con le ricette originali, altrimenti ordiniano, che non sia data fede a' loro libri, come sospetti di falsità, e che tutte le robbe, che dispenseranno medicinali siano notate à partite distese giornalmente, e non con segni, altrimenti non sia creduto al libro in quella parte ove staranno semplicemente i segni, o altro.

90 Che in tutte le compositioni, che si fanno approvare da' Signori Medici, di elettuarii, pillole, specie, polvere, gl'ingredienti

dienti delle dette composizioni debbano esser poste in mortajo, ò altro istrumento triturate, e confuse alla presenza dell' istesso Sig. Medico, che haverà approvata la composizione, che ne faccia fede nell' approvazione.

91. Che l'acque distillate medicinali non possino essere stillate se non in vasi di terra, ò di vetro, proibendo onninamente, che questi non s' facciano in vasi di piombo.
92. Non intendendo col presente Capitolo levare la facoltà al Protomedico; mà se gl' intenda riservata la facoltà di qualsivoglia privilegio, che il Medico habbia in tal materia,

Degl' Orefci.

93. **F** Aranno gli Orefci i loro lavori tutti d'oro, e di tutto argento puri, semplici, e di buona lega, senza alcuna mistione, e chiunque sarà trovato aver mischiato rame nell'oro, & argento, & altre indegne misture, facendo alchimie susstiche, che nè a carati, nè al paragone riesca di vera, e real perfezione, s'intenda esser incorso nella pena di venticinque scudi, d'applicarsi una parte alla R. C. e l'altra all'esecutore, con perdita della robba, e privazione di non esercitare l'arte per dieci anni.
94. In oltre, se Orefci alcuno sarà trovato vendere, ò si trovarà haver venduto artificiosamente le cose vili, e di poca stima per le cose di valore; come pietre gemine false in luogo di vere, ò in altro modo haver commesso fraude in vendere, ò comprare sia castigato nella pena di dieci scudi, perdita della robba, e restituzione del prezzo della cosa venduta.
95. Prohibiamo ancora agli Orefci il comprare da persone sospette robbe pretiose di Chiese, come Calici, Candelieri, Lampade d'oro, e d'argento, & altri ori, & argenti filati di Pianete, ò Piviali, nè altre cose, anco profane da simili persone, sotto pena di scudi dieci, e restituzione della robba comprata.

Di quelli, che vengano al Mercato.

96. **Q** Uelli, che vengano al mercato di Faenza, ò siano terrieri, o forastieri, non si fermeranno per strada, nè in altro luogo fuori della publica Piazza, per vendere a chi si sia ova, casto butiro, pollami, agnelli, pecore, maroni, castagne, olive, gesso, sapone, ò altre cose di qualsivoglia

genere, e specie, mà se ne vetranno a dirittura alla Piazza, & ivi giunti faranno publica mostra, & approvata, che sarà di buona condizione dalli Grassieri, la spacciaranno a chiunque ne vorrà comprare indifferente, fuorchè a Tricoli, Rivendaroli, & altri, che ne volessero far incetta, se non passato mezzo di, sotto pena a chi non osserverà di lire 10. e di perdita della robba.

97. E se alcuno studiosamente porrà nella sommità delle ceste, e panier robba buona, e bella, perche sia approvata dalli Officiali, e Grassieri, & al di sotto d'altra forte, e d' inferiore condizione, s'intenda incorso in pena di mezzo scudo per cesta, e perdita della robba.

98. Prohibiamo di più a' Contadini, & alle Contadine del nostro Territorio, & ad ogn'altra persona il portare al mercato agreste, fava, fagioli, noci, pere, mele, & altri frutti acerbi, e prima del tempo della sua raccolta sotto pena della perdita di detti frutti, d'applicarsi alli Grassieri, e suoi sparaguati, siccome adesso per allora gli applichiamo all'invensione in tutto, e per tutto senza altra forma, ò figura di giustizia.

99. Similmente vogliamo, & ordiniamo, che ogni persona sì terriera, come forastiera, che condurrà nella Città a vendere vino, legna, fieno, strame, non possa, nè debba vendere, nè contrattare detto vino, legna, fieno, ò strame in altro luogo, che nella Piazza sotto pena a chi contrasfarà di lire dieci di bolini.

De' Molinari.

100. **I** Molinari havranno particolare cura delle biade, e de' grani, che saranno portati al Molino per macinare, & usaranno buona diligenza di metterli in buona farina, altrimenti se alcuno sarà rubato, nel molino, o mal servito di macinatura, ò in altro modo danneggiato ne' trumenti, biade, ò farine, siano immediatamente costretti i Molinari alla restituzione del danno.

101. Macinaranno a chi prima arriverà, nè sarà loro lecito levare le vicende ad alcuno per darle ad altri, a scorchè fossero i propri Padroni de' Molini, sotto pena d'un scudo d'oro d'applicarsi all'accusatore, al quale sarà creduto con suo giuramento.

102. Et acciochè la farina non voli via, terranno coperti, & ferrati i Molini con tele

M a gui-

a guisa di padiglioni, sotto pena per gl'inobedienti di tre scudi.

- 103 Avertanno li Molinari le coppelle giuste, e bollate, e segnate col bollo della Comunità per gl'Officiali sopra ciò deputati, nè in altro modo possano tenerle, con le quali scoppelleranno i grani, e biade, pigliandone semplicemente la dovuta mercede sopra il sacco, e se alcuno ardirà per se, o per mezzo d'altri di torre, o d'accettare da chi si fia farina, benchè in poca quantità, denari, o altra cosa di più della coppola sudetta, etiam con titolo di donativo, regalia, solito, o altro quesito colore, cachi in pena di dieci scudi d'oro d'applicarsi ad arbitrio del Magistrato.

- 104 Si proibisce ancora a Molinari il tenere cassette, o repostigli, per far cadere, le farine in altrui danno sotto le pene contenute nel Bando dell'Eminentissimo Sig. Cardinal Cybò nel fine delle presenti Capitolazioni.

De gli Artefici in universale.

- 105 **D**Ovranno gli Artefici di ciascun' arte avere un Consolo, da eleggerli trà di loro, che sia persona da bene, perita nell'Arte, e d'età almeno di quarant'anni, l'ufficio del quale sarà di disporre, e concordare le differenze, che accaderanno tra suoi professori, per l'occasione dell'arte, come di riscuotere le collette imposte sopra il loro mestiere, e richiesti comparire innanzi al Magistrato de' Signori Anziani a ricevere, e soddisfare a comandamenti, che loro saranno fatti per beneficio del publico sotto pena a contumaci della privazione dell'ufficio, & esercitio.

- 106 Staranno provisti li Artefici di tutti quelli instrumenti, che sono necessarj al loro esercizio, acciòchè non guastino i lavori, che pigliano a fare, ma riducino a perfezzione con disegno, e giudicio, conforme alla perità, che professano, per non esser condannati all'enendazione del danno.

- 107 Quando occorreranno incendi nella Città, sì di giorno, come di notte, saranno tenuti, & obligati li Muratori, Marangoni, Fachini, e Manuali, a tocco di Campana a martello correre a smorzare il fuoco, & a salvare le robbe, che non s'abbrugino, con usare tutti quei mezzi, che loro pareranno più opportuni, e necessarj, perchè segua meno male, che si

possibile sotto pena a contumaci, & disubidienti di scudi dieci, e privazione del loro mestiere per due anni.

Del risare, e purgare le strade.

- 108 **V**olendo noi provvedere, che le Strade della Città di Faenza si conservino nell'avvenire lastricate, e purgate dall'immondizie, per godere aere più salubre, e rendere la Città più praticabile, statuiamo, & ordiniamo, che ogni persona di che stato, o condizione si sia, debba a sue spese felicare, e racconciare le strade avanti le loro case, & botteghe di sassi, e li portici di pietre cotte a proprie spese, & mancando di ciò fare, farà dalli Grassieri, & Acquarolo sopra le strade, e scolo della Città per l'ufficio provisto a quanto vogliamo, & ordiniamo a spese, come di sopra.

- 109 Dovrà parimente ogni persona come di sopra in termine di quindici giorni prossimi dopo la pubblicazione del presente Decreto, haver purgate le vie pubbliche, & vicoli da letame, & immondizie, dalle porte d'avanti, & dalle porte di dietro, & a canto alle case della sua habitatione, & tali sporcizie haverle portate fuori della Città talmente, che la Città resti perfettamente netta, & spazzata, sotto pena a gl'inobedienti di tre scudi, & perfino, e debbino i Grassieri, & Acquaroli, & Officiali mandare ad esecuzione quanto si è ordinato di sopra.

- 110 Commandiamo in oltre a ciascuna persona, che debba ogni settimana nel giorno di Sabato spazzare le strade della polvere, paglie, sterchi, & altre sporcizie d'avanti alle loro Case, & Botteghe, & tale spazzature portarle in luoghi remoti, così nel tempo d'inverno tener netti, e spazzati li Portici delle strade dalle malte, e nevi, come i folcini d'essi, per li quali scorrono l'acque piovane sotto pena a negligenti in ogni caso di lire cinque di bolli sopra ciò sia osservato puntualmente.

- 111 Et in conseguenza non ardirà alcuno di qualsivoglia sesso, qualità, & condizione gettare per le vie pubbliche, e vicoli, sterco, piscio, o spazzature di casa, mandar fuora per le strade acqua, ranno, lavature di scodelle, o vino guasto, e tampoco porre su le medesime strade, o vicoli letami, animali morti, pelle d'animali, vinaccia, letti di bigatti di seta, o altra cosa, che possa essere stomachevole

a Cit-

a' Cittadini , e forastieri, sotto pena d' un scudo contravenienti in alcuno de' capi sudetti di lire dieci di bolognini .

112 Non ardirà parimente alcuno , come sopra abbrugiare di giorno , & un hora doppo , & un hora innanzi giorno pollina , colombina , letti de' bigatti di seta , nè fare , nè tenere nelle proprie abitazioni altra cosa , che possa essere di tedio , e fastidio a' vicini sotto pena di un scudo d'oro .

113 E se alcuno farà trovato portare , ò si provare aver portato rusco , paglia , lettame , sporcchezza , ed animali morti di qualsivoglia genere d'avanti all'altrui case sia condannato in pena di tre scudi , se sarà di giorno , se di notte tempo si duplichi la sudetta pena .

Che le Strade siano nette dal fango .

114 **V** Edendosi per esperienza , che gli ordini di questo publico in materia di tener purgata la Città da' fanghi non sono osservati , nè eseguiti , e che per ciò lo scolo dell'acque trattenute dal luto rende non solo le strade impraticabili , ma esala vapori grossi fetidi , che comunicati all'aere ponno far una infestazione notabile , e causare effetti nocivi , & indurre infermità pestifere . Vogliamo , & ordiniamo , che nell'avvenire sia carica de' Sig. Grassieri , & Acquarelli sopra lo scolo della Città , di fare nettare le strade , e stradelle , da farsi ogni volta , che sia di bisogno , ed in particolare la Pasqua di Resurrezione , del Corpus Domini , e del Natale , dovrà essere purgata la Città , e totalmente sgombrata , e spazzata da' fanghi , & immondizie .

Che le strade non siano occupate , nè impedita .

115 **D** Ovendosi ancora provvedere , che le strade della Città non siano usurpate , nè impedita , ma si conservino libere , & ispedite per commodità degli uomini , ordiniamo , ed espressamente comandiamo , che persona alcuna non ardisca , sotto verun pretesto , ò questo colore di occupare con fabbriche le vie , e viette , che guidano in qualsivoglia luogo della Città , nè ferrarle con muri , nè fare in esse cosa , che possa essere di danno , ò pregiudizio al publico sotto pena a' contravenienti di dieci scudi , e di rimettere l'occupato nello stato , ed essere di prima a loro spese .

Tom. II.

116 Non ardisca parimente persona alcuna tenere nelle strade , e portici di quelle sassi , mattoni , colonne , terreni , banche , banchetti , scanni , scaranne , e legnami , nè sarà lecito agli Artefici star fuori delle Botteghe a lavorare , nè meno a' Contadini porre i loro Carri sù li Portici , nè legare i loro Bovi alle fenestre delle Case , nè in altro modo impedire il camminare , andare , e tornare per le strade a piedi , a cavallo , ò in carrozza sotto pena a' trasgressori di due scudi , e perdita delle legne , e banche sudette .

119 Si eccettuano li Fabricatori , a' quali sarà permesso tenere nelle strade le cose necessarie per fabricare , ma finita la fabrica dovranno in termine di tre giorni aver levata ogni materia , talmente che la via resti affatto netta , e spazzata sotto pena all' inobedienti di lire dieci di bolognini .

Che la Piazza , e Logge non siano occupate .

118 **A** Cciocchè le Loggie della Piazza si possino liberamente praticare , e passeggiare da' Cittadini , proibiamo a Panuendoli , Tricoli , Ortolani , Zavattini , Contadini , e simili persone il tenere sotto le Loggie banche , banchette , scaranne , mastelle , ceste , panieri , ed altri ostacoli , ed impedimenti , nè loro sarà lecito starvi a lavorare , vendere , ò far mercato sotto pena a' contravenienti di due scudi , e perdita delle banche , ed ostacoli di sopra accennati .

119 Vietiamo similmente a ciascuna persona , sì terriera , come forastiera , l'andare , stare , passare per la Piazza publica in un giorno di mercato con carri , barozzi , bovi , ed altri animali sotto pena di lire dieci de' bolognini .

120 Si eccettuano li montanari , e forastieri , che vengano al mercato con some di frutti , a' quali sarà lecito passare , e scaricare li animali , e quelli del gesso , quali saranno tollerati stare con loro barozzi , ed Asini .

121 Votaranno ogni giorno i Rivendaroli ne' tempi estivi la Piazza da' meloni , e comèreri sonate , che faranno le diciott' ore , altrimenti caschino in pena d' un scudo , e perdita de' frutti .

122 Inoltre comandiamo a tutti quelli , che hanno bottega posta in Piazza ; che siano tenuti ogni giorno nettare , spazzare la polvere , fanghi , ed immondizie avanti le loro botteghe , sotto pena a' trasgressori di un scudo .

123 Sia parimente tenuto il spazza piazza scopare, e nettare la piazza ogni Sabato, doppo che sarà finito il Mercato, e la spazzatura portarla via con le cariole conforme al solito.

Che li Porci non vadino per la Città.

124 **E**ssendo i Porci animali immondi, e dannosi, e da allevarsi più tosto nelle Selve, che nella Città, ordiniamo, ed espressamente comandiamo, che nissuno per l'avvenire possa tenere Porci vagabondi per la Città, nè legati per le strade pubbliche, e vicoli frequentati: ma serrati ne' porcili, che siano distanti dalle vie pubbliche, in modo tale, che l'odore cattivo non sia sentito da'viandanti sotto pena a' trasgressori di due scudi per ogni Porco, che sarà trovato legato, come di sopra, ma se errante per la Città si abbia il Porco perfo, ed applicato a chi se lo pigli, siccome per il nostro decreto gli applichiamo senza altra forma, e figura di giudizio, e querelandosi il Padrone sia astretto il darlo a chi averà detto animale ferito, ò ammazzato.

Delle Scaffè, e Cessi da non tenerfi sopra le strade.

125 **P**erche le Scaffè, e Cessi apportano odore cattivo, e pur troppo ben spesso mandano fuori acque, e sporcitie, massimamente ne' tempi umidi, e piovosi, proibiamo a ciascuna persona il fabbricare Scaffè, e Cessi sopra le strade pubbliche, sotto pena di cinque scudi.

126 Non s'apriranno, nè voteranno Cessi in tempo di giorno, ma di notte, nel qual tempo le cose putride, e fetenti non esalano così facilmente per il freddo della notte, nè ponno dar noia a' vicini, che stanno rinchiusi nelle abitazioni, sotto pena di tre scudi, da pagarsi tanto da' Padroni de' Cessi, quanto da cavaceffi in caso di contraventione.

127 Portaranno li Cavaceffi le sporchezze dentro ai masselli fuori della Città ne' luoghi remoti, acciocchè non siano di fastidio ad alcuno sotto pena a chi contrasfara di tre scudi.

Che le strade siano visitate ogni otto giorni.

128 **E**perche le precedenti nostre provisioni sopra le strade, e Piazza siano maggiormente osservate, ed eseguite, ordiniamo, ed espressamente comandiamo,

mo alli Signori Grassieri, & Acquaroli, che ogni settimana siano tenuti, e debbano visitare le strade, e Piazze col Barigello del Sig. Podestà, e trovandole contrarie agli ordini sudetti, possino de facto senz' altra solennità di processo, e sentenza (siccome in virtù del presente nostro Capitolo, e Statuto se li concede ampla autorità) di eseguire contro gl'inobedienti, e trasgressori.

Che le Case non siano demolite.

129 **P**erche è interesse pubblico, che si conservino gli edificij in ornamento della Città, proibiamo a ciascuna persona, e sia chi si voglia, che nell'avvenire non ardisca, nè presuma in modo alcuno spiantare, nè atterrare le proprie case situate nella Città, e suo Borgo, e Castello di Granarolo sotto pena di dieci scudi, e di più sia astretto con opportuni rimedj a reedificare l'abitazione nello stato di prima in tempo, e termine di sei mesi, il qual termine passato, e non adempito s'intenda il suolo delle case demolite ipso jure applicato a' vicini collaterali, siccome con il presente nostro Decreto adesso per all'ora glie lo applichiamo, con obbligo di rimettere le sudette abitazioni nel suo primiero stato, e riunirle con le case loro.

130 Ma se le Case rovinassero per l'incendio, ed altri accidenti inopinati, assignamo a' Padroni di quelle tempo, e termine di un anno a rimetterle nello stato, che prima si trovavano, e passato detto tempo, e non eseguita quanto comandiamo, siano sforzati li Padroni a vendere le Case rovinate a' vicini collaterali, e li vicini astretti a comprarle per la stima da farsi da periti col defalco solito, e consueto, quando i vicini però avessero il modo di comprarle.

Che li luoghi pubblici non siano occupati.

131 **P**erche non ha del ragionevole, che i luoghi pubblici siano occupati, ed usurpati da' privati, proibiamo strettamente ad ogni persona, di che conditione, ò qualità, che ella si sia, che non possa, nè debba sotto qualsivoglia pretesto, ò quesito colore, fabbricare case, e capanni, nè fare altre occupazioni dentro alle fosse, e sopra li terrapieni della Città, nè altri luoghi, e ragioni della Comunità sotto pena di venticinque scudi, e di rimettere, e restituire l'occupato, ed usurpa-

pa-

pato nell'essere di prima senz'altra forma, o figura di Giudizio.

Che le pene siano applicate al Magistrato.

- 132 **D**ichiaro le pene contenute ne' presenti Capitoli, ed articoli, e non destinate ad altri essere applicate al Magistrato de' Sig. Antiani per la metà, ed altra metà all'Accusatore, eccetto le perdite del pane, quali vogliamo, che siano distribuite a' luoghi pii, detratto però una tal portione, secondo l'arbitrio del Magistrato per li Sparagualti, che averanno fatto l'invenzione.

Dell'intelligenza de' Capitoli.

- 133 **A**cciò che ogn'uno chiaramente, e con ogni certezza sia avvertito della nostra volontà, ed intenzione, e per levare tutte le ambiguità, e dubj, che potrianfi fare per la diversità delle opinioni, e d'altre diversità per l'innanzi fatte, vogliamo, che li presenti Capitoli, ed articoli siano interpretati, come che contengano materie favorevoli, e non odiose, e separatamente, ed alternativamente, e non congiuntamente, e copulatamente, e che tante volte s'intendino incorsi li trasgressori di quelli, e le pene contro di loro comminate, quante volte saranno trovati contravenienti derogando a tutti gl'altri precedenti Capitoli, Editti, e Statuti fatti in tal materia, che potriano essere in contrario alle presenti riforme, & ordini.

Bando sopra la Pescaria di Faenza.

- 134 **L'**Eminentiss. e Reverendiss. Sig. Cardinal Cibo della Provincia di Romagna, ed E'arcato di Ravenna de Latere Legato, che con ogni applicatione procura rimediare alli disordini, ed abusi introdotti da' tempi passati, avendo particolar premura, che la Città di Faenza goda abbondantemente di quelli doni, che la Maestà Divina, e la natura li concede, e particolarmente del Pesce, ha risoluto fare l'infrastrate provisioni, quali vuole, e comanda sotto le pene contenute in esse siano puntualmente osservate.

- 135 **E** prima rinovando, e confermando tutti li Bandi in simile materia publicati da' suoi Antecessori, mentre non fusse contrario a questo. Ordina, ed espressamente comanda, che tutti li Pescatori, ed ogn'altra persona, che averà pesce da vendere, debba portarlo, e condurlo direttamente in questa Pescaria della Città di

Faenza, al solito luogo, ed ivi consegnarlo alli Deputati d'essa, quali saranno obligati venderlo al prezzo, che li farà stimato dalli Sig. Grassieri, sotto pena della perdita del Pesce, e di tre tratti di corda, e di scudi venticinque, d'applicarsi per la metà alla R.C.A. un quarto all'esecutore, e l'altro quarto all'Accusatore, quali venditori, e deputati dovranno avere per loro recognizione da' Pescatori cinque per cento di tutto il pesce, che venderanno.

- 136 **C**he li Deputati, o venditori di pesce, non possano pesarlo, nè con statere, e bilancie proprie; ma con li bilancioni della Città bene aggiustati sotto le medesime pene, nelle quali incorreranno parimente quelli, che lo compreranno pesato altrimenti, che con li bilancioni sudetti.

- 137 **C**he li Sig. Grassieri non possano sotto l'istesse pene sostituire nè Sparagualti, nè altre persone a stimare il pesce, ma debbano essi medesimi stimarlo al prezzo onesto, e se sopra di ciò alcuno si ritrovarà gravato ricorra à Sua Eminenza, che rimediarà puntualissimamente.

- 138 **C**he li Pescatori, o altri, che avessero altro pesce da vendere, non possano venderlo per strada fuori della Città, nè meno dentro ad essa in luogo alcuno, nè portarlo alle case loro, nè a' Monasteri, o Conventi, nè in altro luogo, etiam sotto pretesto di donarlo, o portarlo tutto direttivamente a d. luogo deputato sotto pena di scudi cinquanta d'applicarsi, come sopra, e di tre tratti di corda, nelle quali pene s'intenderanno anco incorsi quelli, che compreranno pesce nella Pescaria.

- 139 **C**he li dd. deputati a vendere pesce debbano ricevere tutto il pesce, che li sarà portato, e tenere nota distinta di quello, che quotidianamente ciascuno pescatore porterà, o mandarà; e stimato, che sarà dalli Sig. Grassieri, tenerlo scoperto a vista di tutti, e venderlo a libra, e non altrimenti, indifferentemente a tutti quelli, che lo domanderanno, nè possono tenerlo coperto, o nascosto quantà alcuna, nè meno portarlo via dalla pescaria, per dividerlo fra essi, e per darlo a chi si fia, senza licenza in scriptis de' Sig. Grassieri, quali dovranno avvertire di non concederla, se non dopo il mezzo giorno, e concedendola altrimenti farà nulla.

- 140 **E** perche ben spesso sotto coperta di riferbare il pesce per Sua Eminenza, ed altri Officiali della Corte si commettono molte frau-

fraudi; si dichiara à chi contravverrà, non suffragarà simile scusa; ma soggiacerà all' istessa pena.

- 141 E sotto le medesime pene nessuno possi comprare pesce per rivenderlo a parte, ò in altro modo, etiamdio dalli Grassieri, ò altri, quali tutti siano tenuti venderlo, come di sopra, e non in altra maniera.
- 142 Che nessuna persona di che condizione esser si voglia, etiam privilegiata, sotto le medesime pene debba fare violenza alli Pescatori, per farsi vendere pesce, nè per strada, nè per altro luogo, ed occorrendo il caso, che si trovasse persona, che tanto ardisse, vuole, e comanda Sua Eminenza, che li Pescatori, a' quali farà fatto violenza debbano subito denunciarlo.
- 143 Si proibisce tanto maggiormente ad ogni persona, etiam privilegiata l'estrarre, ò far estrarre pesce di qualsivoglia forte, e di qualunque quantità dalla Città, ò Territorio di Faenza sotto pena oltre la perdita del pesce, degli animali, ò carra, sopra de' quali fosse caricato sotto pena di scudi venticinque per volta, e per persona, d'applicarsi come sopra, & anco di tre tratti di corda ad arbitrio di Sua Eminenza.
- 144 Si proibisce ancora sotto le pene sudette a' Vetturali, Friggitori, ò qualsivoglia altra persona il poter comprare, ò fare incetta di pesce di qualunque forte per se, ò col mezzo d'altro per cuocere, e friggere in questa Città di Faenza, sue acque, e Distretto, etiam sotto pretesto di pesce forastiero, nelli giorni, e notti di Venerdì, e Sabato, cominciando il Giovedì dopo mezzo giorno, e nelli giorni delle vigilie comandate, compreso il mezzo giorno dell'antivigilia, con le notti seguenti, senza licenza, da darsi di volta in volta dal Magistrato de' Sig. Antiani, e sottoscritta almeno da quattro di essi Signori, e da uno delli Grassieri, col Sigillo della Comunità, e sottoscrizione d'uno de' sudetti Cancellieri, con espressione della qualità, e quantità del pesce, da tenersi registrato da' Cancellieri sudetti in libro appartato, perche si possa in ogni occorrenza trovare le fraudi, che si commettessero da' friggitori, e vetturali, e da qualunque persona, come sopra, e le licenze di simile robba non si devano dare, se prima non sia servita la Città à sufficienza, ed in modo, che non se ne sentino richiami.
- 145 Nel tempo di Quadragesima non si potrà friggere altro pesce, che minuto, cioè

acquadella, e lattarine, e sardoni, zanchetti, e simili pesci minuti, ma sempre con licenzade' Sig. Antiani, e Grassieri, e non altrimenti provista la Città per il suo bisogno.

146 Che li Friggitori, Vetturali, Pescatori, e simili debbano ad ogni richiesta deili Grassieri, e loro Sostituti, etiam di notte introdurli nelle loro case, e botteghe per vedere, e trovare il pesce crudo, ò cotto d'ogni forte, volendo, che tutti debbino aprire case, magazzini, botte, barili, e repository, con mostrarli tutto il pesce, che averanno senza veruna contradizione sotto le sudette pene, a' quali Sig. Grassieri si crederà col giuramento proprio, per ogni inquisizione, che facessero, come sopra l'opposizione, che li venisse fatta, ò di non volerli aprire, ò introdurli nelle loro case, e magazzini, ò d'aprire vasi di pesce cotto, e d'ogni altra simile renitenza, ed a' loro Sostituti con giuramento, e di un testimonio degno di fede.

147 E li Deputati a' Gabellini delle Porte debbano pigliare nota distinta di tutto il pesce, che sarà portato dentro la Città quotidianamente, col nome de' Pescatori, che lo portaranno, ò mandaranno sotto le pene dette di sopra. Volendo, che chi porterà il pesce, sotto l'istesse pene sia tenuto denunciarlo alla Porta.

148 Che il Fattore, o Ministro delli Datieri siano obligati ad ogni richiesta de' Signori Grassieri, ò d'altri, che si deputasse mostrare il libro reale delli conti delli Datieri, e Pescatori sotto pena della frusta, e di venticinque scudi.

149 Che quelli, a' quali saranno concesse licenze di comprare, e d'estrarre pesce, non possino andare, nè camminare fuori delle strade maestre, per dove saranno inviati, altrimenti s'intendono incorsti nel contrabando, e pene di esse.

150 E perche poco gioverebbero le provisioni fatte per li Pescatori, e Vetturali, e Venditori di pesce, se non si rimediasse ancora alle confusioni, che ben spesso per l'insolenza di molti succede nella Pescaria. Ordina perciò, e comanda, che non sia persona, etiam privilegiata, la quale tanto nel condurre del pesce alla Pescaria, quanto doppo arrivato si faccia lecito mettere le mani nelle ceste del pesce, nè in qualunque modo pigliarlo da se medesimo, nè operare in ciò cosa alcuna de facto, ò di propria autorità sotto pena di scudi cento d'applicarsi come sopra, e di

trè

trè tratti di corda , perche ogn'uno dovrà chiederlo , e riceverlo da' venditori , con pagare il prezzo stabilito .

151 Il presente Bando dovrà da' venditori tenersi del continuo affisso in più d'un luogo à vista di tutti , e pubblicato una sol volta alla Ringhiera del Palazzo , obligarà ogn'uno all'osservanza , come se à ciascuno fosse personalmente notificato , e con li trasgressori si procederà rigorosamente , & in ogn'altro miglior modo , &c. in quoruin &c.

Bando , che li Grassieri , e Datieri non possono stare nella Pescaria .

152 **A** Ncorchè sia stato proibito da Noi con Bando particolare pubblicato sotto li 9. che niuna persona possa entrare dentro la Pescaria di questa Città di Faenza a comprare pesce di qualsivoglia sorte , nondimeno intendemmo Noi essere stato posto in abuso , col presente Editto rinnoviamo , e confermiamo il sudetto Bando in ogni sua parte , e proibiamo , & espressamente comandiamo à qualsivoglia persona di che stato , grado , ò condizione , che ella si sia , etiam privilegiata , Ecclesiastica , e Regolare , ò sia Soldato non ardisca , e presuma sotto qualsivoglia pretesto , e questo colore entrarà comprare pesce , eccettuati li Grassieri , Pescatori , Deputati , e venditori di pesce , e Datieri , li quali dovranno subito che avranno pescato il pesce uscire da detta Pescaria , senza comprare , nè pigliar pesce per se medesimi , nè per altri , o in poca , ò assai quantità , mà debbino dimandarlo fuori della Pescaria all'i Venditori , e Pescatori sotto le pene contenute nel medesimo Bando , & altre maggiori à nostro arbitrio , secondo la qualità delle persone . Averta per' ogn'uno di obedire , perchè con li trasgressori si procederà all'esecuzione delle pene sudette senza remissione alcuna ; Volendo , che il presente Bando pubblicato una sol volta a' luoghi soliti leghi ogn'uno la puntuale osservanza del contenuto d'esso , come se personalmente le fusse stato intimato . In fede &c.

Bando , che si tenghino nette le Strade , e Vicoli .

153 **V**olendo l'Eminentissimo , e Reverendissimo Signor Cardinal Cybò della Provincia di Romagna , & Esarcato di Ravenna de' Latere Legato provvedere , che questa Città di Faenza sia netta , & espurgata da' fanghi , lettami , immonditie ,

& altre sporchie , ordinà , & espressamente commanda a qualsivoglia persona di che stato , grado , ò condizione ch'ella sia , nel termine di tre giorni dopo la pubblicazione del presente , ciascuno debba con effetto haver radunato , ò fatto radunare , per quanto tiene il sito delle case loro sù le Strade ogni , e qualunque quantità di fango , immondizie , ò altro , che renda sporcizia per dette Strade , mà quelle benette , e scopate ad effetto di poterle fare portar via da Barozzi sotto pena di scudi cinque per ciascuno , e ciascuna volta che contravverranno , d'applicarsi secondo la mente di S. Eminenza , & per tal fatto saranno ipso facto per la detta somma pignorati .

154 Nella qual pena incorreranno ancora tutti quelli , che ogn'otto giorni non faranno avanti le case delle loro habitationi tal nettamento , & a chi occorresse di fabricare , se potranno detta materia cavata sopra le strade , le debbano nel termine di otto giorni haverla fatta levar via . Però avverta ogn'uno di obedire , altrimenti si procederà con ogni rigore all'esecuzione delle pene sudette &c. In quorum f. l. &c.

Attentis narratis , & citis præjudicium Ordinaria jurisdictionis D. Gubernatoris supradictæ Capitula approbamus , ac confirmamus , & illa observari mandamus , non obstantibus &c.

A. Card. Cybò Leg.

Loco + sigilli .

Di Faenza li 10. Maggio 1650.

Marco Morgi per il Sig. Segr.

In nomine Domini Amen , die decimaquarta , & vicesima prima mensis Maij 1650. publicata fuerunt supradictæ Capitula ad Arengheriam Palatii publici Civitatis Faentina per Christophorum Mirabulum publicum Praconem dictæ Civitatis , sono duarum Tubarum , præmissa alta , & intelligili voce me à latere ipsius legente : dum magna Populi multitudo in Platea publica ad audiendum adfueret . In quorum fidem &c.

Ego Thomas Donelius Notarius , & Cancellarius &c.

Edictum super mutatione , & valore Montarum Provinciae Romandiolæ .

Giberto della S.R.C. Prete Cardinal Borromeo della Provincia di Romagna , & Esarcato di Ravenna de' Latere Legato .

HAvendo la Santità di N. Sig. Papa Alessandro VII. con la sua infinita pruden-

za, & applicazione al pubblico beneficio di queste Provincia, oltre a tante grazie compartitegli, considerato di quanto pregiudizio gli sia l'ingiusto accrescimento del valore estrinseco delle Monete, col quale vengono i suoi Popoli a ricevere per le loro biade, e Frutti della solita bontà il prezzo in monete calcolate à più di quello, che intrinsecamente vagliono, & havendo considerato, che le provisioni prese sopra ciò da molti de' suoi Antecessori, non solo non hanno portato quel buon'effetto, che si desiderava, mà fatto vedere con la succossiva alterazione, che sempre più si possono temere maggiori disordini, e dependendo questi in gran parte dall'esser le monete calcolate in Lire, che non sono effettive, mà una moneta imaginaria, che con troppa facilità viene dall'avaritia, e dall'industria, & artificio d'alcuni Mercanti alterata, essendosi esaminata con una lunga, & esatta discussione la materia, e sentiti i suoi Ufficiali, e pratici Mercanti, & altri, che vi possono haver interesse, hà risoluto porvi remedio con gl'infrascritti ordini, e provisioni, che di comandamento della Santità Sua al presente si pubblicano, e si haveranno inviolabilmente da osservare sotto le pene in essi contenute.

Prima si ordina, e comanda espressamente, che resti totalmente abolito il nome di Lira, e Bolognini, e che tutti i debiti, e pagamenti, tanto in Capitale, quanto in Frutti, etiam di Livelli, Canoni, Censi, Legati più, Gabelle, etiam Camerali, Mercati. Porti di lettere, e di qualsivoglia Contratto, che ricerchi speciale, & individuo ale mentione fatto in qualsivoglia tempo trà qualsivoglia persona, tanto Laicale d'ogni maggior dignità, etiam Regale, Ducale, & Imperiale, quanto Ecclesiastica, Secolare, e Regolare di qualsivoglia preminenza, etiam de' Cardinali, e della Camera Apostolica: che cantano, o sono dovuti in moneta di Lire, s'intendano convertiti in Giulj, e Bajocchi a ragione d'ogni cinque Lire, e mezza cento Bajocchi Papali, che costituiscono dieci Giulj, e di ogni undeci Bolognini dieci Bajocchi, che fanno un Giulio, e per ogni bajocco quattrini sei del peso, e bontà di quelli di Bologna, & un quattrino due danari, facendosi conto, che secondo il presente valore di scudi di Paoli col medesimo numero di Giulj, che si pagerebbe adesso il debito costituito in Lire, viene a costituire il nuovo debito in moneta di

Giulj, & in questa forma dovrà da Debitori pagarsi, e da Creditori riscuotersi sotto pene arbitrarie, etiam corporali ad arbitrio di Sua Eminenza.

E perche in Rimini, e Sant'Arcangelo il Giulio è valuto hora meno, che altrove, si dichiara, che nella Città di Rimini, e Terra di Sant'Arcangelo, e ne' loro Governi la detta riduzione si faccia a ragione di ogni cinque Lire Bolognini sei, quattrini quatto in uno scudo di Giulj dieci; e per ogni Bolognini dieci quattrini quatto in un Giulio.

Che da hora avanti nessuno ardisca di far contratto di qualsivoglia sorte in Moneta di Lire, e Bolognini, mà o nelle monete d'oro, & argento effettivo, o in scudi, e Bajocchi Papali sotto pena à ciascuno de' Contraenti della perdita della somma, e robba Contrattata, oltre la nullità del Contratto.

Che tutte le Monete correnti non si possono calcolare, se non a Moneta di Giulj, e Bajocchi Papali secondo la loro bontà intrinseca, e valore di ciascuna, che sarà dichiarata nel presente Editto, e non si possino alterare, ne spendere di vanaggio, dandole, e ricevendole alla medema valuta, e con gl'istessi pesi, proibendo qualsivoglia altra Moneta, che non sarà nominata nel presente Editto, o che essendo nominata nel presente Editto, non sarà della bontà, e Lega giusta in maniera, che non si possa introdurre, ne contrattare, ne ritenere sotto pena della perdita del denaro, del quadruplo, e Corporali etiam di Galera perpetua ad arbitrio secondo le qualità, e circostanze de' casi, dichiarando però, che le proibite, che si trovassero qui nel tempo del presente Editto si possino solo ritenere per due mesi, che se gli dà tempo farne esito fuori della Legatione.

Che tutti li Banchieri, Baucherotti, Mercanti, Gabellieri siano avvertiti, e particolarmente nel Moneta di Lega, & altre tollerate, che non siano alterate, e ritrovandosi tali ne diano subito Notizia al Governorator del Luogo, perche possa far fare la diligenza necessarie sotto pena della perdita della Moneta, scudi ducento, & altre corporali arbitrarie, etiam della Galera.

Che ogni Banchiero, Mercante, Speciale, Beccaro, Fornaro, Lardarolo, & Hoste tenga questo Bando affisso ne' loro Banchi, e Botteghe sotto pena di scudi cinquanta.

Che

6 Che sotto pena ad arbitrio di Sua Eminenza anco corporali tutti li prezzi di robbe, così comestibile, come Pane, Carne, Olio, & altro, come non comestibili, che sono adesso tariffate in moneta di Lire, e Bolognini, si convertano in Moneta di Giulij, e Bajocchi, e quattrini con la sudetta proportionie, che quello, che si pagava undeci Bolognini; che facevano un Giulio, si paghi dieci Bajocchi Papali, che è la valuta del medemo Giulio; Onde dove prima si davano trenta oncie di Pane per quattro Bolognini, adesso per quattro Bajocchi se ne daranno trentatre, e nella medema conformità si farà nelle altre robbe secondo la nuova Tariffa, che in Giulij, e Bajocchi si daranno da per tutto da i Governatori, & Ufficiali nel medemo tempo della publicatione del presente Editto.

Dichiarandosi, che nelli Governi di Rimini, e S. Arcangelo le Tariffe si aggiustino con la proportionie posta nel Capitolo primo cioè a ragione d'un Giulio per ogni Bolognini dieci, e quattrini quattro.

E quanto a i prezzi delle Robbe, e Mercantie, che non hanno Tariffa, dovranno i Mercanti usare la medema proportionie, e non pigliar occasione d'alterarli sotto pena etiam Corporali ad arbitrio di S.E.

Si notifica ad ognuno, che alle dette penne faranno tenute le persone così Secolari, come Ecclesiastiche, e Regulari di qualsivoglia Privilegio, Dignità, Preeminenza, che ricerchi speciale, & individua mentione, e si procederà per inquisitione; & in ogn'altro miglior modo. E questo Editto pubblicato in Ravenna nel luogo solito ligherà ognuno in questa Provincia dopo cinque giorni, come se fosse personalmente intimato.

Tariffa delle monete d'Argento, e d'Oro.

R O M A.

	Giuli.	Bajoc.	Quat.
Scudo, ò sia Ducatone.	G. 10.	0.	0.
Testoni.	G. 3.	0.	0.
Giulio.	G. 0.	10.	0.
Mezzo giulio.	G. 0.	5.	0.
Quarto di giulio.	G. 0.	2.	3.
Testoni, giulij, e mezzi giulij, e quarti battuti nello Stato Ecclesiastico l'istesso.			

S P A G N A.

	Giuli.	Bajoc.	Quat.
Pezze d'otto Reali della buona Stampa.	G. 8.	0.	0.

T. m. II.

Mezzi quarti, & ottavi alla rata.

V E N E T I A.

	Giuli.	Bajoc.	Quat.
Ducatone.	G. 10.	2.	0.
Mezzo Ducatone.	G. 5.	1.	0.
Quarti, & ottavi alla rata.			
Gazzetta.	G. 0.	1.	mez.
Grossetto.	G. 0.	2.	1.
Da due Grossetti.	G. 0.	4.	2.
Da tre Grossetti.	G. 0.	6.	3.
Soldo Venetiano.	G. 0.	0.	3.

G E N O V A.

	Giuli.	Bajoc.	Quat.
Genovina detta mezza dobla d'argento.	G. 12.	4.	0.
Mezza Genovina.	G. 6.	2.	0.
Quarto, & ottavo alla rata.			

M I L A N O.

	Giuli.	Bajoc.	Quat.
Ducatone Coronato.	G. 10.		0.
Filippini.	G. 10.	02	9
Mezzi, e quarti alla rata.			

U R B I N O.

	Giuli.	Bajoc.	Quat.
Moneta d'Urbino, che valeva quattrini 44.	G. 0.	6.	3.
Detta, che valeva quattrini 22.	G. 0.	3.	1.

F I O R E N Z A.

	Giuli.	Bajoc.	Quat.
Ducatone.	G. 10.	5.	0.
Mezzo Ducatone.	G. 5.	2.	3.
Quarto alla rata.			
Testone.	G. 3.	0.	0.
Mezzo Testone.	G. 1.	5.	0.
Giulio.	G. 0.	10.	0.
Mezzo, e quarto di giulio alla rata.			
Gratie.	G. 0.	1.	1.

L U C C A.

	Giuli.	Bajoc.	Quat.
Ducatone.	G. 10.	0.	0.
Terzi di Ducatoni.	G. 3.	3.	2.
Quinto di Ducatone, ò sia S. Martino.	G. 2.	0.	6.

M A N T O V A.

	Giuli.	Bajoc.	Quat.
Ducatone, ecetuato quello del Cane.	G. 10.	0.	0.

N

Mez.

Mezzo ducatoe .	G. 5.	0.	0.	Giorgini .	G. 0.	4.	3.
Quarto, & ottavo alla rata .				Cavallotti .	G. 0.	3.	4.
				Diamantini .	G. 0.	5.	3.

Moneta con S. Barbara da due Salmini .	G. 2.	2.	0.
Salmini semplici .	G. 1.	1.	0.
Barbarina .	G. 0.	3.	4.

B O L O G N A .

Moneta con Tabernacolo detta Bufsulotto .	G. 0.	5.	3.
Moneta di Mantua, che valeva quattrini 24, purchè sia delle vecchie .	G. 0.	3.	2.

	Giuli.	Bajoc.	Quat.
Testoni .	G. 3.	0.	0.
Felfina con S. Petronio .	G. 2.	4.	0.
Lira effettiva .	G. 2.	0.	0.
Mezza Lira effettiva .	G. 0.	10.	0.
Terza di Lira .	G. 0.	6.	4.
Bianchi .	G. 1.	2.	0.
Carlini .	G. 0.	6.	0.
Mezzi Carlini .	G. 0.	3.	0.
Muragliola .	G. 0.	2.	0.
S. Paolo di Guastalla .	G. 0.	9.	1.
S. Pietro di Bozzolo .	G. 0.	9.	1.

Altra Moneta simile, che valeva quattrini 20.	G. 0.	2.	5.
Altra Moneta di Mantova, che valeva quattrini 21.	G. 0.	3.	mez.

Monete di Mantova da quattrini 17.	G. 0.	2.	2.
------------------------------------	-------	----	----

Altra Moneta di Mantova detta Grossetto .	G. 0.	2.	1.
Beati Luigi .	G. 3.	7.	6.

S A V O J A .

	Giuli.	Bajoc.	Quat.
Ducatoe .	G. 10.	0.	0.
Mezzo Ducatoe .	G. 5.	0.	0.
Quarto di Ducatoe .	G. 2.	5.	0.

P A R M A , E P I A C E N Z A .

	Giuli.	Bajoc.	Quat.
Ducatoe .	G. 10.	0.	0.
Mezzo Ducatoe .	G. 5.	0.	0.
Quarto, & ottave di Ducatoe alla rata .	G. 2.	5.	0.

Incoronata doppia segnata num. 40.	G. 2.	5.	0.
Incoronata scempia .	G. 1.	2.	3.
Moneta di Parma, che valeva quattrini 21.	G. 0.	3.	1.
Altra Moneta di Piacenza, che valeva quattrini 22.	G. 0.	3.	2.

F E R R A R A .

	Giuli.	Bajoc.	Quat.
Ducatoe .	G. 10.	0.	0.
Mezzo Ducatoe .	G. 5.	0.	0.
Quarto di Ducatoe .	G. 2.	5.	0.
Testoni .	G. 3.	0.	0.
Giulio, e mezzo giulio, alla rata .			

	Giuli.	Bajoc.	
Doble delle cinque stampe, Spagna, Genova, Venetia, Fiorenza, e Papali del peso nuovo .	G. 30.	4.	
Doble Papali del peso vecchio, d'Avignone, Urbino, e Bologna .	G. 30.	0.	
Altre Doble d'Italia delle Zecche approvate si tollerano per .	G. 30.	0.	
Doble di Francia nove dette Luigi .	G. 30.	4.	
Zecchini di Venetia .	G. 18.	0.	
Ungari delle Zecche approvate .	G. 17.	0.	
Sultanini .	G. 17.	0.	
Mezze Doble delle cinque Stampe, e di Francia come sopra .	G. 15.	2.	
Mezze Doble d'Italia .	G. 15.	0.	

Quattrini si ammettono solo quelli della bontà, e peso della Zeccha di Bologna, e gli altri delle Zecche dello Stato Ecclesiastico, eccettuati quelli di Ferrara, e di Romagna, insinche si batteranno di bontà tale, che se facciano un bajocco.

Si dichiara, che le Monete di Mistura, che sono poste nella presente Tariffa, si tollerano fino ad altro ordine, mentre non siano alterate della dovuta bontà, e peso.

Dato in Ravenna il primo Luglio 1659.

Gib. Card. Borromeo Leg.

Federico Califfi Segret.

Regola con la quale s'insegna il modo di ridurre brevemente ogni sorte di moneta vecchia alla nuova reformatà, & un modo facilissimo di ridurre qualunque somma di scudi vecchi da 84. e le lire in tanti scudi di giulj correnti senza alcuna sorte di rotti.

Composto da Stefano Ciamati l'Anno 1676.

Bolognini vecchi.	Bajocchi	Denari.	Lire vecchie.	Scudi di Paoli.	Bajocchi	Denari.	Scudi da 84.	Scudi di Paoli.	Bajocchi	Denari.
2 Fanno 1	10	2 Fanno 0	36	4	mez. Fanno 0	38	2			
3 2	9	3 0	45	7	1 0	76	4			
4 3	8	4 0	72	9	2 1	52	9			
5 4	7	5 0	90	11	3 2	29	1			
6 5	5	6 1	9	1	4 3	5	5			
7 6	4	7 1	27	3	5 3	81	10			
8 7	3	8 1	46	5	6 4	58	2			
9 8	2	9 1	63	8	7 5	34	7			
10 9	1	10 1	81	10	8 6	10	11			
11 10	0	11 2	0	0	9 6	87	3			
12 10	11	12 2	18	2	10 7	63	8			
13 11	10	13 2	36	4	11 8	40	0			
14 12	9	14 2	54	7	12 9	16	4			
15 13	8	15 2	72	9	13 9	92	9			
16 14	7	16 2	90	11	14 10	69	1			
17 15	6	17 3	9	1	15 11	45	5			
18 16	4	18 3	27	3	16 12	21	10			
19 17	3	19 3	45	5	17 12	98	2			
20 18	2	20 3	63	8	18 13	74	7			
		21 3	81	10	19 14	50	11			
		22 4	0	0	20 15	27	3			
		23 4	18	2	21 16	3	8			
		24 4	36	4	22 16	80	0			
		25 4	54	7	23 17	56	4			
		30 5	45	5	24 18	32	9			
		35 6	36	4	25 19	9	1			
		40 7	27	3	30 22	90	11			
		45 8	18	2	35 26	72	9			
		50 9	9	1	40 30	54	7			
		55 10	0	0	45 34	36	4			
		60 10	90	11	50 38	18	2			
		65 11	81	10	55 42	0	0			
		70 12	72	9	60 45	81	10			
		75 13	63	8	65 49	63	8			
		80 14	54	7	70 53	45	5			
		85 15	45	5	75 57	27	3			
		90 16	36	4	80 61	9	1			
		95 17	27	3	90 68	72	9			
		100 18	18.	2	100 76	36	4			
		100 36	36	4	200 152	72	9			
		300 54	54	7	300 229	9	1			
		400 72	72	9	400 305	45	5			
		500 90	90	11	500 381	81	10			
		600 109	9	1	600 458	18	2			
		700 127	27	3	700 534	54	7			
		800 145	45	5	800 610	90	11			
		900 163	63	8	900 687	27	3			
		1000 181	81	10	1000 763	63	8			

Volendo per un'altra Regola ridurre qualunque somma di scudi da 84. senza rotti in tanti scudi di Paoli correnti. Si deve moltiplicare sempre li sudetti da 84. per 42. & il prodotto partirlo per 55. e quello, che ne verrà fuori faranno tanti scudi di Paoli. E se vi avvanzeranno numeri doppio, che si è partito, bisogna aggiungerli due zeri, e di novo partire per 55. e quelli, che ne verrà fuori faranno tutti Bajocchi. E se parimente nel partire vi avvanzeranno altri numeri, bisogna moltiplicarli per 12. & il prodotto partirlo per 55. e quello, che ne verrà fuori faranno denari, e così haverete Scudi, Bajocchi, e Denari.

E volendo delle lire farne scudi correnti. Si deve radoppiare le lire, & a queste aggiungere due zeri, e poi partire per 11. e del cotière tagliare le prime due figure a man sinistra, che il resto faranno tutti scudi, e le figure tagliate bajocchi.

Volendo per un'altra Regola ridurre qualunque somma di scudi da 84. senza rotti in tanti scudi di Paoli correnti. Si deve moltiplicare sempre li sudetti da 84. per 42. & il prodotto partirlo per 55. e quello, che ne verrà fuori saranno tanti scudi di Paoli. E se vi avvanzeranno numeri doppio, che si è partito, bisogna aggiungerli due zeri, e di novo partire per 55. e quelli, che ne verrà fuori faranno tutti Bajocchi. E se parimente nel partire vi avvanzeranno altri numeri, bisogna moltiplicarli per 12. & il prodotto partirlo per 55. e quello, che ne verrà fuori saranno denari, e così haverete Scudi, Bajocchi, e Denari.

E volendo delle lire farne scudi correnti. Si deve radoppiare le lire, & a queste aggiungere due zeri, e poi partire per 11. e del cotièr tagliare le prime due figure a man sinistra, che il resto saranno tutti scudi, e le figure tagliate bajocchi.

Avertire, o Signori Lettori, che quando è stato più di mezzo denaro si è posto per uno benché non arrivi all'intero.

Tariffa per ridurre à scudi di paoli dieci l'uno, la moneta vecchia, cioè le lire di bolognini 20.
Avvertendo, che la seguente lettera L. significa lire, e le seguenti sc. significa

Moneta vecchia			Moneta nova			Moneta vecchia			Moneta nova						
	Lire	Bolognini	Denari		scudi	Paoli	Denari		L.	Bolognini	Denari		scudi	Paoli	Denari
q. 1. L.	—	—	2.	sc.	—	—	1 $\frac{1}{11}$	L.	1000.	—	—	sc.	181.	81.	9 $\frac{9}{11}$
2.	—	—	4.	—	—	—	3 $\frac{7}{11}$	2000.	—	—	—	—	363.	63.	7 $\frac{7}{11}$
3.	—	—	6.	—	—	—	5 $\frac{5}{11}$	3000.	—	—	—	—	545.	45.	5 $\frac{5}{11}$
4.	—	—	8.	—	—	—	7 $\frac{3}{11}$	4000.	—	—	—	—	727.	27.	3 $\frac{3}{11}$
5.	—	—	10.	—	—	—	9 $\frac{1}{11}$	5000.	—	—	—	—	909.	9.	1 $\frac{1}{11}$
6.	—	1.	—	—	—	—	10 $\frac{10}{11}$	6000.	—	—	—	—	1090.	90.	10 $\frac{10}{11}$
—	—	2.	—	—	—	1.	9 $\frac{9}{11}$	7000.	—	—	—	—	1272.	72.	8 $\frac{8}{11}$
—	—	3.	—	—	—	2.	8 $\frac{8}{11}$	8000.	—	—	—	—	1454.	54.	6 $\frac{6}{11}$
—	—	4.	—	—	—	3.	7 $\frac{7}{11}$	9000.	—	—	—	—	1639.	36.	4 $\frac{4}{11}$
—	—	5.	—	—	—	4.	6 $\frac{6}{11}$	10000.	—	—	—	—	1818.	18.	2 $\frac{2}{11}$
—	—	6.	—	—	—	5.	5 $\frac{5}{11}$	11000.	—	—	—	—	2000.	—	—
—	—	7.	—	—	—	6.	4 $\frac{4}{11}$	15000.	—	—	—	—	2727.	27.	3 $\frac{3}{11}$
—	—	8.	—	—	—	7.	3 $\frac{3}{11}$	20000.	—	—	—	—	3636.	36.	4 $\frac{4}{11}$
—	—	9.	—	—	—	8.	2 $\frac{2}{11}$	30000.	—	—	—	—	5454.	54.	6 $\frac{6}{11}$
—	—	10.	—	—	—	9.	1 $\frac{1}{11}$	40000.	—	—	—	—	7272.	72.	8 $\frac{8}{11}$
—	—	11.	—	—	—	10.	—	50000.	—	—	—	—	9090.	90.	10 $\frac{10}{11}$
—	—	12.	—	—	—	10.	10 $\frac{10}{11}$	60000.	—	—	—	—	10909.	9.	1 $\frac{1}{11}$
—	—	13.	—	—	—	11.	9 $\frac{9}{11}$	70000.	—	—	—	—	12727.	27.	3 $\frac{3}{11}$
—	—	14.	—	—	—	12.	8 $\frac{8}{11}$	80000.	—	—	—	—	14545.	45.	5 $\frac{5}{11}$
—	—	15.	—	—	—	13.	7 $\frac{7}{11}$	90000.	—	—	—	—	16363.	63.	7 $\frac{7}{11}$
—	—	16.	—	—	—	14.	6 $\frac{6}{11}$	100000.	—	—	—	—	18181.	81.	9 $\frac{9}{11}$
—	—	17.	—	—	—	15.	5 $\frac{5}{11}$	110000.	—	—	—	—	20000.	—	—
—	—	18.	—	—	—	16.	4 $\frac{4}{11}$								
—	—	19.	—	—	—	17.	3 $\frac{3}{11}$								
I.	1.	—	—	—	—	18.	2 $\frac{2}{11}$								
—	2.	—	—	—	—	36.	4 $\frac{4}{11}$								
—	3.	—	—	—	—	54.	6 $\frac{6}{11}$								
—	4.	—	—	—	—	72.	8 $\frac{8}{11}$								
—	5.	—	—	—	—	90.	10 $\frac{10}{11}$								
—	6.	—	—	sc.	1.	9.	1 $\frac{1}{11}$								
—	7.	—	—	—	1.	27.	3 $\frac{3}{11}$								
—	8.	—	—	—	1.	45.	5 $\frac{5}{11}$								
—	9.	—	—	—	1.	63.	7 $\frac{7}{11}$								
—	10.	—	—	—	1.	91.	9 $\frac{9}{11}$								
—	20.	—	—	—	3.	63.	7 $\frac{7}{11}$								
—	30.	—	—	—	5.	45.	5 $\frac{5}{11}$								
—	40.	—	—	—	7.	27.	3 $\frac{3}{11}$								
—	50.	—	—	—	9.	9.	1 $\frac{1}{11}$								
—	60.	—	—	—	10.	90.	10 $\frac{10}{11}$								
—	70.	—	—	—	12.	72.	8 $\frac{8}{11}$								
—	80.	—	—	—	14.	54.	6 $\frac{6}{11}$								
—	90.	—	—	—	16.	36.	4 $\frac{4}{11}$								
—	100.	—	—	—	18.	18.	2 $\frac{2}{11}$								
—	200.	—	—	—	36.	36.	4 $\frac{4}{11}$								
—	300.	—	—	—	54.	54.	6 $\frac{6}{11}$								
—	400.	—	—	—	72.	72.	8 $\frac{8}{11}$								
—	500.	—	—	—	90.	90.	10 $\frac{10}{11}$								
—	600.	—	—	—	109.	9.	1 $\frac{1}{11}$								
—	700.	—	—	—	127.	27.	3 $\frac{3}{11}$								
—	800.	—	—	—	145.	45.	5 $\frac{5}{11}$								
—	900.	—	—	—	163.	63.	7 $\frac{7}{11}$								
—	1000.	—	—	—	181.	81.	9 $\frac{9}{11}$								

*L'una li scudi da lire 4. e quelli da lire 4. 4. usitati in diversi luoghi di Romagna; scudi.
Composti dal Signor Pietro Maria Cavina Faentino.*

Scudi da L.4.				Scudi da L.4.4.			
sc.	1.	sc.	Destri	sc.	1.	sc.	Destri
1.	72.	1.	8 ¹ / ₁₂	1.	76	1.	4 ¹ / ₁₂
2.	45.	2.	5 ¹ / ₁₂	2.	52	2.	8 ¹ / ₁₂
3.	18.	3.	3 ¹ / ₁₂	3.	29	3.	1 ¹ / ₁₂
4.	90.	4.	10 ¹ / ₁₂	4.	5	4.	5 ¹ / ₁₂
5.	63.	5.	7 ¹ / ₁₂	5.	81	5.	9 ¹ / ₁₂
6.	36.	6.	4 ¹ / ₁₂	6.	58	6.	2 ¹ / ₁₂
7.	9.	7.	1 ¹ / ₁₂	7.	34	7.	6 ¹ / ₁₂
8.	81.	8.	9 ¹ / ₁₂	8.	10	8.	10 ¹ / ₁₂
9.	54.	9.	6 ¹ / ₁₂	9.	87	9.	3 ¹ / ₁₂
10.	27.	10.	3 ¹ / ₁₂	10.	63	10.	7 ¹ / ₁₂
20.	14.	20.	6 ¹ / ₁₂	20.	15.	20.	3 ¹ / ₁₂
30.	21.	30.	9 ¹ / ₁₂	30.	22.	30.	6 ¹ / ₁₂
40.	29.	40.	1 ¹ / ₁₂	40.	30.	40.	10 ¹ / ₁₂
50.	36.	50.	4 ¹ / ₁₂	50.	38.	50.	6 ¹ / ₁₂
60.	43.	60.	7 ¹ / ₁₂	60.	45.	60.	2 ¹ / ₁₂
70.	50.	70.	10 ¹ / ₁₂	70.	53.	70.	9 ¹ / ₁₂
80.	58.	80.	2 ¹ / ₁₂	80.	61.	80.	7 ¹ / ₁₂
90.	65.	90.	5 ¹ / ₁₂	90.	68.	90.	1 ¹ / ₁₂
100.	72.	100.	8 ¹ / ₁₂	100.	76.	100.	2 ¹ / ₁₂
200.	145.	200.	5 ¹ / ₁₂	200.	152.	200.	4 ¹ / ₁₂
300.	218.	300.	2 ¹ / ₁₂	300.	229.	300.	8 ¹ / ₁₂
400.	290.	400.	10 ¹ / ₁₂	400.	305.	400.	1 ¹ / ₁₂
500.	363.	500.	7 ¹ / ₁₂	500.	381.	500.	5 ¹ / ₁₂
600.	436.	600.	4 ¹ / ₁₂	600.	458.	600.	9 ¹ / ₁₂
700.	509.	700.	1 ¹ / ₁₂	700.	534.	700.	2 ¹ / ₁₂
800.	581.	800.	9 ¹ / ₁₂	800.	610.	800.	6 ¹ / ₁₂
900.	654.	900.	6 ¹ / ₁₂	900.	687.	900.	10 ¹ / ₁₂
1000.	727.	1000.	3 ¹ / ₁₂	1000.	763.	1000.	3 ¹ / ₁₂
2000.	1454.	2000.	6 ¹ / ₁₂	2000.	1527.	2000.	7 ¹ / ₁₂
3000.	2181.	3000.	9 ¹ / ₁₂	3000.	2290.	3000.	3 ¹ / ₁₂
4000.	2909.	4000.	1 ¹ / ₁₂	4000.	3054.	4000.	10 ¹ / ₁₂
5000.	3636.	5000.	4 ¹ / ₁₂	5000.	3818.	5000.	6 ¹ / ₁₂
6000.	4363.	6000.	7 ¹ / ₁₂	6000.	4581.	6000.	2 ¹ / ₁₂
7000.	5090.	7000.	10 ¹ / ₁₂	7000.	5345.	7000.	9 ¹ / ₁₂
8000.	5818.	8000.	2 ¹ / ₁₂	8000.	6109.	8000.	5 ¹ / ₁₂
9000.	6545.	9000.	5 ¹ / ₁₂	9000.	6872.	9000.	1 ¹ / ₁₂
10000.	7272.	10000.	8 ¹ / ₁₂	10000.	7636.	10000.	2 ¹ / ₁₂
20000.	14545.	20000.	3 ¹ / ₁₂	20000.	15272.	20000.	4 ¹ / ₁₂
30000.	21818.	30000.	6 ¹ / ₁₂	30000.	22909.	30000.	8 ¹ / ₁₂
40000.	29090.	40000.	1 ¹ / ₁₂	40000.	30545.	40000.	1 ¹ / ₁₂
50000.	36363.	50000.	7 ¹ / ₁₂	50000.	38181.	50000.	5 ¹ / ₁₂

Ordinationes & Constitutiones perpetue Eminentiſſi. & Reverendiſſi. D. D. Card. Borromei Legati.

Noi Giberto della S.R.C. Prete Cardinal Borromeo della Provincia di Romagna, & Eſarcato di Ravenna de latere Legato.

Volendo mostrare alla Città di Faenza il zelo particolare, ch'habbiamo del buon governo di eſſa, e della publica utilità, con aſſetto paterno ci ſiamo indotti à viſitarla in perſona, & a ridurre a memoria il modo di regolarſi opportunamente in qualſivoglia occorrenza a beneficio commune del Publico, e de'Privati; E per farle coſa più giovevole, e più grata, gli eſponiamo la noſtra mente con le ſequenti perpetue Conſtitutioni, inherendo a quelle fatte da gli Eminentiſſi, Signori Cardinali Legati noſtri Anteceſſori, & ampliandole in alcuna parte, non intendendo di rivocarle in quei capi, de'quali qui non ſi fa mentione.

Decreti fatti nella Viſita della Città di Faenza dall'Eminentiffi. e Reverendiſſi. Sig. Card. Borromeo della Provincia di Romagna, & Eſarcato di Ravenna de latere Legato.

I Depositarj de'Peſi Camerali, Entrate della Communità, & Abbondanza, paſſato il termine del loro Uffizio, ſiano tenuti cubire, e rendere i loro conti alli Deputati, e dentro il termine di due meſi haverli ſaldati, e consegnato quello, in che ſaranno riportati debitori à chi farà di ragione, ſenza ſperanza d'altra dilazione, e perſeveranza nell'Uffizio, benchè non haveſſero compita tutta l'eſcazione, perche così, &c. Ne poſſa alcuno prorogarli detto termine ſotto pena à traſgreſſori di pagare il doppio del proprio, & al Magiſtrato. di quel tempo della perdita dell'emolumento, ſe non avrà fatte le ſue diligenze per forzarli all'iſteſſa reddizione de conti dentro il ſudetto termine; dando però ſacoltà a Monſign. Governatore di prorogarlo per altri due meſi.

2. Nella ſubſtaſtazione di qualſivoglia Gabella, entrata, ò altro ſimil'Uffizio, niuno per l'avenire, che per due Condotte ſeguite ſucceſſivamente n'habbia havuto l'Appalto, poſſa nella Condotta immediatamente ſe-guente per ſe, ò per mezo d'altri, in parte, ò in tutto eſſer'ammefſo; altrimenti l'oblatione ſia nulla, e ſotto pena di ſcudi ducento a' traſgreſſori.

3. Nel fare ſpeſe ſtraordinarie s'oſſervi,

per quanto ſi può, la quantità taſſata nella Tabella, & in caſo d'alterazione per qualche urgente biſogno della Communità, il Magiſtrato, e Conſiglieri ſi guardino d'impiegare diverſamente gli effetti aſſegnati per pagamento de'frutti, & eſtinzione de' Cenſi, ò ſimili, come la dote di ſcudi ſettantadue, e bajocchi ſettantadue per il riſarcimento della Fontana ſotto pena di pagare il doppio del proprio; mà per il ſupplemento delle ſudette ſpeſe ſ'impoghì una Colletta ſino alla quantità neceſſaria per *xs*, & libram, conform'al ſolito.

4. La Congregazione de'dieci Conſeglieri ſopra i Cenſi già eretta dall'Eminentiffimo Sig. Cardinale Acquaviva noſtro Anteceſſore debba non ſolo invigilare, che gli aſſignamenti per i frutti, & eſtinzione de' Cenſi inviolabilmente in ciò ſiano impiegati; mà anche in caſo di mancanza, ſupplire a'medeſimi aſſignamenti, e far'ogn'altro iſpediente con l'autorità neceſſarie, dandoli ad eſſa Congregazione la ſacoltà d'ordinare i mandati al Depositario per lo ſborſo di detti aſſignamenti da ſegnarli conforme al ſolito dal Magiſtrato: atriimenti non le ſia fatto buono ne' ſuoi conti: mà l'iſteſſo Depositario ſia tenuto del proprio, & il Magiſtrato, e Sindicatori incorrino la pena della privatione dell'Uffizio, e di pagare anch'eſſi del proprio.

5. Nel primo Conſiglio ſ'elegghino trè Deputati, ò ſi confermino trè de'quattro già eletti, caſo, che non ſoſſe finito il tempo del loro Uffizio, per la revisione de'conti di qualſivoglia Uffiziale tanto della Communità, quanto dell'Abbondanza: uno de'quali ſi debba mutare ogn'anno ſucceſſivamente, e due almeno di eſſi trè con li Computiſti dell'una, e dell'altra (riſerita prima à Monſign. Governatore la diligenza uſata nella medeſima revisione de'conti) debbano approvarli, e ſottoſcriverli: come anche li ripartimenti delle Collette impoſte, e da imponerſi, etiam ſopra gli Artiſti, quanto allà rata del ſuſſidio, che ſpetta loro: nè ſenza tal'approvazione, e ſottoſcrizione il Magiſtrato pro tempore poſſa per qualſivoglia preteſto far quietanza a' ſudetti Uffiziali ſotto pena di nullità.

6. Nelle Tabelle, che ſi mandano a Roma, ſiano deſcritte tutte l'entrate di qualſivoglia ſorte, & anche i ſvalli; E prima che ſi traſmettino, ſiano rivedute, & approvate da' ſudetti Deputati per la revisione de'conti, e da Monſignor Governatore.

7. Debba per l'avenire il Computiſta della Communità far tutti li mandati di qual-

qualfivoglia spesa, e tenerne un libro di registro a parte, accioche sia più sicura, e chiara la reddizione de' conti.

8. Gli utensili, che si pagano a Soldati Corfi Aquartierati in questa Città, si debbono pagare per l'avvenire dal Depositario de' pesi Camerali solamente, e pagandosi da altri, non si debbano menare buoni, sotto pena a Revisori di pagare il doppio a favore della Communità, al qual Depositario dovrà il Magistrato consegnare il mandato, che per lo rimborso a favore d'essa spedisse Montfig. Segretario della Consulta ogn'anno, diretto al Sig. T. fioriere della Romagna, ad effetto, che si vegga sempre ne' libri del detto Depositario all'entrata questo rimborso, & all'uscita la detta spesa.

9. Per ovviare ad ogni fraude, che possa commetterli nel farsi donazioni di qualsivoglia sorte, il donatore sia tenuto denunciarla ad uno de' Cancellieri della Communità, e procurare, che tal denuncia si descriva nel libro, che si dirà appresso, co' giorno, mese, & anno della donazione, e nome del Notaro che sarà fatta per publico Instrumento, mà se altrimenti, con esprimere il tempo preciso; E se sarà fatta nella Città Territorio, e Distretto, frà li termini di dieci giorni, e se fuori frà il termine di venti giorni se ne faccia la denuncia, e descrizione, come sopra; altrimenti sia nulla. Per le quali descrizioni, e denuncie il Cancelliere della Communità debba tener' un libro cartolato, e bollato co' il Sigillo di essa, e quelle vi si descrivino una dopo l'altra immediatamente, senza usciarvi in bianco alcun spazio di carta; Et un'altro libro, che serva per Repertorio del primo, nel quale l'istesso Cancelliere per ordine d'Alfabeto debba notare il nome del donatore, il tempo della donazione, e nome del Notaro; e sia tenuto mostrarlo a chi ne farà istanza: facendosi però dare quella mercede, che dal Magistrato sarà tassata per questo effetto: E li Notari viventi di questa Città, e Distretto siano tenuti frà un mese denunciare, e far descrivere, come sopra le donazioni instrumentate da essi, e quelle, delle quali in avvenire si rogaranno, denunciarle frà dieci giorni, come sopra sotto pena di scudi ducento, & altre pene ad arbitrio nostro, e de' Superiori pro tempore, tanto della Provincia, quanto di questa Città.

10. E perche nè il Magistrato, e Consiglieri, ò qualsivoglia persona per l'inosservanza di questi nostri Decreti, possa dedurre per sua discolpa l'ignoranza, vogliamo, &

espressamente ordiniamo, che per publico Bando si notificino; e debba il Cancelliere della Communità all'ingresso di ciaschedun Magistrato leggerli, e notificarli li presenti nostri Ordini sotto pena della privatione dell'Uffizio, e scudi cinquanta. Dato nel Palazzo publico della Città di Faeuza questo dì 11. Ottobre 1659.

Gib. Card. Borromeo Leg.

Girolamo Biancoli per il Sig. Segret.

In Nomine Domini Amen, &c. Die secunda
Novembris 1659.

Publicata fuerunt retroscripta Decreta ad Arrengberiam superiorem Palatii Publici Faventiae per Christophorum Mirabinum publicum Praconem dictae Civitatis sono trium tubarum praemisso, alta, & intelligibili voce, me, &c. à latere ipsius legente, cum magna Populi multitudo in Platea publica ad audiendum adfueret. In quorum fidem, &c.

Ego Thomas Donellius Notarius,
& Canc. rog. &c.

*Ordinationes, & Decreta Eminentiss. & Reverendiss. D.D. Card. de Aquaviva,
& Aragonia de latere Legati.*

SUMMARYUM.

Proemium, in quo Decreta Eminentiss. Cybò confirmantur.

De Depositario, in uno redacto, & ejus onere num. 1.

De Terminò dicto Depositario assignato pro computis solidandis, & continuatione in Officio num. 2.

De pluribus Officiis Communitatis non exercendis num. 3.

De non exercendo Appaltu, seu Officio Communitatis ultra Annum, etiam cum prohibitione confirmationis, & ad aliud promovendi num. 4.

De non exercendo Officio Communitatis à Filiis familias sub patria potestate constituto num. 5.

De non oblatione facienda per se, vel per alios Appaltu, seu Gabella ab eo, qui cum actu tunc exercet num. 6.

De Collecta pro supplemento extraordinarii in Tabella taxati imponenda, casibus necessariis, cum prohibitione usendi effectibus, ad alia assignatis, & praesertim pro Fontis manutenzione num. 7.

De Congregatione Obligatorum ad favorem Communitatis in Censibus, & ejus facultate num. 8.

De Annona, & modo, quo à Pistoribus fit exercenda n.9.

De extinctione aris alieni pro Annona consulti num.10.

De modo exitandi frumenta Ecclesiasticorum per Annona Pistores num.11.

De provisione à Prefectis Annone frumenti facienda num.12.

De Congregatione pro Universali regimine Communitatis, & ejus facultate n.13.

Eminentiss. & Reverendiss. D. Octavius S.R.E. Presbyt. Card. de Aquaviva, & Aragonia Provincia Romandiola, & Exaratus Ravenna de Latere Legatus &c.

UT ferventissimæ suæ in subditos propensionis, paternæque in sibi creditam Provinciam munificentiae, & amoris prodiret pignus; Ferventiori anni tempore ad alienos lustrandos, sanandosque languores hilari fronte Visitationis laboriosum opus subivit, propriisque posthabitis commodis, publicæ expolitus commoditati in Faventinæ Civitatis Palatio residens, auditis, tum publicè, tum privatim, fide dignorum informationibus, consulendo Reipublicæ meliori bono, perfectoque dictæ Civitatis regimini, quantum E. S. vigilanzia, & autoritate cuius potest; motu proprio, & ex certa scientia Ordinationes, & Decreta infra scripta perpetuò valitura, fecit, constituit, & executioni demandari iussit, firmiter interea, & in suo robore remanentibus Decretis Visitationis maxima cum elucubratione æditis ab Eminentissimo Domino Card. Cybò, illisque inviolabiliter in hærendo, & non aliàs aliter, vel alio modo; videlicet.

1 **Q**uòd impofterum unus tantum constituarur, & sit Depositarius onerum Cameralium, introitus Communitatis, & Amone, cum onere reddendi Computa, tam de Exactis, quam non Exactis, ut vulgò dicatur à fuoco, & à flamma, qui teneatur, & debeat in distinctis Codicibus sibi à Communitate tradendis, benè sigillatis, cartulatis, & legalizatis, data, & recepta cujuslibet negotii de per se adnotare, & singulis hæbdomadis Listas partiarum uniuscujusque Viris Congregationis exhibere sub poena gravaminis, aliisque arbitrio D. Gubernatoris, cujus conscientiam ad id oneravit.

2 Transacto termino sui Officii, idem De-

positarius, in fine primi bimestris ad summum, teneatur, & debeat sua computa exhibuisse, & cum effectu reddidisse Deputatis Syndicatoribus, necnon infra eundem terminum solidasse, & reliquatum, cui de jure reddidisse absque spe ulterioris dilationis, & perseverantiæ in dicto Officio, etiam illius exactionem non complevisset, quia sic &c. reservaro dumtaxat E. S. arbitrio hujusmodi dilationem prorogandi privatè quoad omnes alios sub poena dupli solvendi de proprio à trausgressoribus.

3 Quòd nemo cujusvis gradus, conditionis, & qualitatis possit, & valeat deinceps per se, vel per alios exercere plura, quantumvis compatibilia Officia, Communitatis; sed unusquisque debeat esse contentus unius simplicis muneris, & Officii sub poena illius incapacitatis, etiam in perpetuum, & de nullitate agendorum.

4 Quòd quilibet Appaltator, seu Officialis Communitatis non possit ultra Annum sui Appaltus, & Officii exercitium protrahere, minusque valeat in eo à Generali Consilio confirmari, seu ad aliud Officium ejusdem Communitatis promoveri, nisi prius realiter, & cum effectu ipse munus deposuerit, & rationem suæ antecessoris administrationis ad unguem reddiderit, & reliquatum solverit, vel absolutionem reportaverit, juxta formam Bullæ Boni Regiminis sub poena nullitatis, & quoad Magistratum, & Consiliarios solvendi de proprio.

5 Filii familias non emancipati, patriæque potestati obnoxii, qui in communione cum suis Parentibus vivunt, incapaces habeantur, & sint omnium proveutum, & Officiorum Communitatis, etiam si idoneas exhibuerint præstare fidejussiones; idque ad tollendos abusus, quibus, non raro Pater succedendo in Officio Filii, & contra, effectibus unius cooperiuntur deficientiæ alterius cum jactura Communitatis, & aliter factos contractus E. S. nullos declaravit, & Consiliarios vel omnia damna, & expensas condemnavit.

6 Quòd, in faciendis Incantis alicujus Gabellæ, proventus, vel alterius similis Officii, nullus impofterum, qui actu dictum Appaltum, seu Gabellam, de cujus deliberatione agitur, retineat; oblationem aliquam per se, vel per alios, vel in parte, vel in totum facere amplius permittatur, & aliter admissa nullius sit roboris,

ris, & momenti, & tanquam talis rejici omnino valeat, & debeat sub poena scutorum ducentorum transgressoribus irroganda.

- 7 Quod in erogandis expensis extraordinariis, pro viribus observetur Taxata quantitas in Tabella, quam si præteriri contigerit ob aliquam urgentem Communitatis indigentiam; caveant Magistratus, & Consiliiarii destinatos effectus, pro solutione, & extinctione Censuum, vel similibus, veluti dotem scutorum centum pro reparatione Fontanæ constitutam, in alienos usus divertere sub poena solvendi duplum de proprio, sed in supplementum prædictorum sumptuum necessariorum, imponatur, imponique voluit, & mandavit Collectam saper æs, & lib. more solito, & consueto. Quod si verò urgentia sit hujusmodi, ut nullam patiatur temporis dilationem, ut puta in servitium ædificii la Chiufa, nuncupati, tunc, & eo casu, Censui constituitur in quantitate necessaria; immediate postea Collectæ, ut supra, imponendæ exactione in sorte, & fructibus extinguendus cum beneplacito E. S. ex voto, & deliberatione Congregationis implorando.

- 8 Ne autem adeò salutaris Decreti negligatur observantia, ad similitudinem Congregationis super sumptibus Belli, E. S. aliam Congregationem instituendam, & erigendam decrevit, prout erexit, & instituit Virorum Decem super assignamentis prædictis de Numero Civium obligatorum in Instrumentis Censuum, infra octo dies currentes à DD. Governatore, & Magistratu deputandorum. Quorum munus erit, non modò invigilandi, ut assignamenta prædicta, in solutionem, & extinctionem Censuum, in quibus ipsi sint obligati, inviolabiliter erogentur, sed in casu deficientiæ, eadem assignamenta supplendi, aliaque necessaria, & opportuna faciendi, cum auctoritate E. S. quæ eidem Congregationi privativam quoad omnes alios, facultatem tribuit, & reservavit decernendi mandata Depositario super solutione dictorum assignamentorum, signanda tamen, ut moris est, per Magistratum; itaut aliter facta per Depositarium solutio, in redditione computorum, non suffragetur, sed de proprio ipse teneatur; quò verò ad Magistratum, & Syndicatos sub poena privationis Officii, & solvendi etiam de proprio.

Tom. II.

9 Cùm autem, sub imaginario nomine Abundantiæ, inspirante Deo, constitit E. S. Annonam ipsam, adeò Civium salutem necessariam, bonis omnibus dilapidatam, plusquam septuaginta septem millibus libris bononensorum generatio onere penè collapsam; Corbarumque 8000. frumenti residui super crescenti Mole, aggravatam, timensque imposterum magis, ac magis frumentariam rem in detrimentum Pauperum lædi; Abundantiæ corruptelam prædictam penitus, atque penitus abolevit, atque suppreffit, liberamque emendi frumentum, & conficiendi panem Pistoribus Civitatis tribuit, atque concessit ad rationem Calmerii de mense Augusti per Communitatem faciendi, cùm capitulis, & conventionibus seorsim exprimendis.

10 Quoniam verò solutioni æris alieni, occasione prædicta, jam contracti, usque ad totalem Censuum creatorum extinctionem, summo opere expedit providere, E. S. voluit, & mandavit, d. d. Corbas frumenti 8000. omni cum diligentia, per Præfectos Annonæ vendi, & pretium illius pro concurrenti quantitate in extinctionem capitalis prædictorum Censuum applicari, sine præjudicio jurium Annonæ contra quos de jure in casu iacturæ. Et successivè pro solutione eorum fructuum fieri iussit scandalium Panis Venalis, tam albi, quàm bruni, ea proportionem, ut ex illius venditione superlucreret Annona interesse dictorum fructuum Censui, unà cum libris 2200. applicari olim solitis pro stipendiis Ministrorum, quæ posthac in extinctionem residui Capitalis eorundem Censuum destinavit, & pro destinatis haberi voluit, & mandavit.

11 Ad hoc autem ne hujusmodi libertate commercii præsertim Frumentorum Ecclesiasticorum, deterioreretur augmenta Panis Venalis, ut supra destinata, mandavit E. S. de consensu eorundem Ecclesiasticorum, ipsos Pictores, semper, & quando cumque teneri, & obligatos esse recipere eorum Frumenta, recollecta tamen in bonis Ecclesiasticis tantum, ad rationem pretii currentis naturalis; vel eadem frumenta explanare eo modo, & forma, quibus explanatur pro Annona, itaut illius augmentum cedat, & cedere debeat in utilitatem ipsius Annonæ, & non alias aliter, nec alio modo, firmis in cæteris, & præsertim, quoad traditionem notularum fru-

O men-

mentorum, per ipsos Ecclesiasticos faciendam, Decretis, & Constitutionibus Eminentissimorum DD. Antecessorum, remanentibus.

- 12 Pro majori autem securitate ipsius Annonæ, voluit ulterius, & mandavit E. S. illius Præfectos, per totum mensem Septembris teneri, & obligatos esse ad inceprandum Corbas 5000. frumenti, tam ratione trigessimæ, quàm ut ajunt, dispensationis, ad effectum illas asservandi, & explanari faciendi de mensibus Maji, Junii, & Julii; ad effugiendum verò onus pensionis horreorum, & Salaria Ministrorum, teneantur ipsimet Domini frumentorum, illa retinere in suis domibus ad requisitionem dictorum Præfectorum ad effectum prædictum, & non alias; Cum onere dictis Pistoribus dictam quantitatem explanandi, ne in damnum Annonæ in fine dicti anni, remaneat inutilis.
- 13 Verùm quia, quæ salubri providentia, in publicant utilitatem, ædita sunt, ut firma perpetuò, & inconcussa permaneant; Operæ pretium est pro omnium, & singulorum præmissorum, firmiori executione, observantia, meliorique regimine Communitatis, & ad omnem alium meliorem finem, & effectum, placuit E. S. Congregationem Egregiorum Virorum decem, & octo instituere, erigere, & ordinare, prout instituit, erexit, & ordinavit, in qua, DD. pro tempore Prior, & Antiani, alique Decem Egregii, prudentioresque Cives, ab E. S. pro hac vice tantum inferius eligendi; Deinceps verò publici Generalis Consilii suffragiis, de semestre, in semestre, eligendi, ita tamen, ut semper quinque ad aliorum instructionem, in dicta Congregatione remaneant, personaliter intersint, & quinto decimo quoque ab ipsis statuendo die, in unum congregentur, omninò ad minus in numero duodecim, si cæteri legitime impediti non comparuerint sub pœna absentibus pro prima vice scutorum decem, & viginti pro secunda, Locis Piis arbitrio Gubernatoris applicandorum; privationis verò graduum, & honorum quorumcumque ipso jure pro tertia vice irremissibiliter incurrendæ, & sic Egregii Viri prædicti, in Domino Congregati, de statu Communitatis restituendo, augendoque de exigendis, & persolvendis debitis; de Conservatione Annonæ, & Grasciæ; rebusque omnibus quibuscunque publicæ, privatæ-

que utilitati conducentibus, cum intervenitu etiam super ipsa Annona, & Grascia, Præfectorum, aliorumque Deputatorum, invicem conferant, tractent, & diligenter perpendant, quodque ab eis, seu majorum parte, matura deliberatione præhabita, fuerit resolutum publico Consilio referant, ut quid pro universalis utilitate, & commodo statnendum sit, constantius provideatur. Prohibens ulterius E. S. quòd in posterum pro tempore residentes Magistratus, nec literas Superioribus scribere, exceptis tamen inopinatæ urgentiæ casibus; nec pecuniarum mandata signare; nec aliam facere valeant functionem ad interesse Communitatis spectantem; vel aliter in publico Consilio propositionem cujuscunque causæ facere, absque beneplacito, & Voto Congregationis prædictæ, in forma publici Decreti, & per Suffragia secreta, faciendi, & à Cancellario, seu Secretario in publicis monumentis registrandi. Idque in omnibus negotiis, & materiis in publico Generali Consilio, vel extra per tractandis, omninò servari voluit, & mandavit. Aliter autem gesta, nunc pro tunc E. S. irrita, & nulla declaravit, Magistratumque pro tempore residentem, & Consiliarios ad penam privationis Officiorum, aliasque arbitrio teneri voluit, & mandavit &c. & ita &c. omni &c. In quorum fidem &c.

Dat. Faventini die 16. Julii 1655.

Card. de Aquaviva Legatus.

Dominicus Heredes Not. rog.

Nomina DD. Consiliarios, pro prima vice, ab Eminentiis, & Reverendis. D. Cardinali Legato de Aquaviva electorum in complementum Congregationis super Bono Regimine Civitatis Faventini ab E. S. erectæ.

Comes Rodolphus Spada.
D. Hieronymus Calderonius.
D. Cap. Bellus Rondininus.
D. Andreas Gulmanellius.
D. Cap. Hercules Severolius.
D. Eques Jor. Antonius Pafius.
D. Julius Cæsar Marradius.
D. Hieronymus Salius Diversius.
D. Eques Paulus Fenzonius.
C. Carolus Andreas Rondininus.

Taxa Mercedis Notariorum.

Illustrissimi, & Reverendissimi D. Gubernatoris, & D. Potestatis.

Per ciascun Precetto con clausula, sequestro, o citazione con la copia, e relazione bajocchi 3.

Per la Citazione in forma con la Commisione, & inibizione inserita con la copia, e relazione bajocchi 15.

Per la revocazione del Precetto fatto de facto, ovvero Sequestro nihil.

Per ciascuna dimanda, ovvero istanza, fatta nelli Atti, purché non passi una facciata d'una carta bajocchi 1.

Ma se passerà bajocchi 2.

Per prodotta di ciascuna scrittura bajoc. 1.

Per la prodotta d'un Processo intiero, ancorche grande bajocchi 5.

Per il Mandato di sospetto di fuga, con l'esame de' Testimonj, o prodotta di ragioni, un quattrino per libra, purché non passi in tutto bajocchi 25.

Per la rasserma nelle Prigioni si paghi il medesimo.

Per il Mandato del rilascio per vigor di sentenza, per la quale avrà avuto le sportule nihil.

E per altro Mandato di rilascio bajoc. 2.

Per ciascuna sigurtà di stare a ragione, ovvero altra obbligazione nell'Ufficio bajoc. 5.

Per il rogo di procura appresso gl'atti ba. 3.

Per ciascun Mandato in contumacia un mezzo quattrino per libra, purché non passi bajocchi 50.

E per le minime Esecuzioni bajocchi 2.

Per la revocazione del Mandato in contumacia, insieme con la sigurtà bajoc. 5.

Per l'esame de' Testimonj sommariamente senza capitoli, ed interrogatorj ba. 4.

E se con capitoli senza interrogatorj ba. 5.

Ma se con capitoli, ed interrogatorj ba. 7.

Se però le materie fossero eccessive molto, si stia all'arbitrio del Sig. Avvocato dell'Illustrissima Communità di quel tempo, che mercede s'abbia a pagare bajoc.

Per la tassa delle spese bajoc. 4.

Per ciascun calcolo bajoc. 4.

Per la copia de' Testimonj, ed altre scritture per ciascuna carta, che contenghi venti linee per ciascuna facciata, né manco di dieci dizioni, o sillabe per linea bajoc. 5.

E sia nell'elezione di chi vuole le copie, contare più presto le linee alla ragion suddetta, che le carte.

Tom. II.

Per l'andata su'l luogo della differenza nella Città bajocchi 20.

Fuori della Città non più di due miglia bajocchi 30.

Se oltre le due miglia un paolo per ciascun miglio oler la detta somma: Sicche però non passi otto paoli, e debba con la detta mercede registrare nell'Atti la detta andata.

Per l'autentico di ciascuna scrittura, ovvero Processo, oltre la mercede delle copie di sopra tassate bajocchi 5.

Per la recognizione d'un scritto, poliza, ovvero altra scrittura privata bajoc. 3.

Per ciascuna protesta in scritto con la copia bajocchi 4.

Per la risposta di ciascuna posta, o posizione da farsi, un quattrino per ciascuna dal produttore solo, e niente altro da chi risponde.

E se accaderà, che il Notaro si mandi per aver le risposte, ovvero per altro esame per suo viaggio nella Città abbia bajoc. 7.

Fuori della Città, quanto si è detto di sopra dell'andate, da pagarsi da' Condottieri.

Per pigliar termine in Indicio a pagare ba. 3.

Per ciascun Mandato per vigore di termine preso in ludicio un quattrino per libra, purché non passi bajocchi venticinque, quando il termine sia preso immediatamente doppo la prima istanza, e quando sarà dato il termine ad excipendum, vel ad probandum si paghi nelle cause esecutive fino alla somma di scudo uno, e bajocchi quindici, e nelle cause ordinarie il doppio sc. 1. 15.

Per ciascun partito preso, che decida la lite, insieme con il giuramento dato ba. 3.

Per il non sia gravato, ovvero Mandato di non esser molestato in forma ba. 5.

Per ciascuna lettera bajocchi 5.

Nelle cause dell'Università, o più persone non pigli altro, se non per una causa, ed una persona.

Per rogo della sentenza, ed il suo Mandato esecutivo abbia la metà di quello, che ha avuto il Giudice per le Sportule, tanto nell'ordinarie, quanto nell'esecutive.

Per l'intimazione della sentenza inseritovi il tenore della detta sentenza con la copia bajocchi 10.

Per l'elevazione della sentenza in autentica forma abbia il Notaro il terzo di quello, che ha avuto per il rogo.

Per ogni semplice Inventario, o descrizione de' beni nella Città bajocchi 20.

O 2

Fuori

Fuori poi della Città bajocchi 40.
Per l'Inventario solennemente fatto di eredità presa, o di altri beni di ricca eredità, ovvero valore de' beni, che passano mille scudi bajocchi 80.

Se di mediocre valore bajocchi 40.
Per rogo di ciascuna subastazione spedita, un quattrino per libra del valore della roba subastata, purchè non passi bajocchi quaranta bajocchi 40.

Per rogo di stima fatta d'ordine del Giudice bajocci 5.

Per ciascun Bando bajocchi 5.

Per rogo di assegna, o dato in soluto ad alcuna Donna delle sue doti nelli beni del suo Marito, o d'altri un quattrino per libra, purchè non passi ba: quaranta b: 40.

Per ciascun Decreto, o Interlocutoria, che abbia forza definitiva, sino a scudi dieci bajocchi 5.

Da dieci a venti bajocchi 10.

Da venti a ciascuna somma bajocchi 20.

Per ciascuna Pronuncia, che non abbia forza definitiva nihil.

Per rogo d'Instrumento di possesso dato dall'istesso Notaro nella Città bajocchi 30.

Fuori della Città bajocchi 60.

Ne possi il detto Notaro forzare alcuno a pigliare il detto possesso da lui, mà sia in arbitrio della parte.

Quando si producono assai Scritture, debba il Notaro lasciare leggerle dalla parte, contro la quale son prodotte senza alcun pagamento, ad effetto di vedere di quali Scritture vogli la copia, e se vorrà le copie, le dia di quelle Scritture solamente, pagata la mercede, come di sopra delle copie.

Per ciascuna relazione di gente eletta da notarsi nelli atti bajocchi 5.

Per la copia de' Testimonj, esaminati in virtù di lettere missive fuori della Città, debba il Notaro accomodarne la parte, che le produce il Processo prodotto, ovvero pigli per ciascuna carta un bajocco solamente bajocco 1.

Per cause della Illustrissima Communità nihil.

Dalle povere, e miserabili persone, niente. E si debba stare alla dichiarazione del Signor Avvocato del Comune, chi sia povero, e miserabile.

Se si agita de' beni, o altre robbe, e non di quantità di denari, si stia all'arbitrio del Signor Avvocato sudetto, che tassa si debba pagare.

Per gl'atti della publica Visita, e mandati di rilasso nihil.

E sia tenuto il Notaro nella fine della causa restituire le Scritture autentiche alla parte, che le produce.

Per ciascun deposito nelli atti bajocchi 5.

Per rogo di sentenza di cessione de' beni abbia a ragione d'un quattrino per libra, per la quale il Cedente sia ammesso, purchè non passi bajocchi 40.

Sia obligato il Notaro tenere un libro per notare le Sportule tanto del Signor Giudice, quanto del Notaro.

E debba il Notaro tenere una filza separata delle poste, alle quali ancor non sia stato risposto, e de' scritti per ancora non riconosciuti, in loco acciò non possino esser veduti senza la presenza di lui.

Debba il Notaro osservare la Tassa predetta sotto pena di scudi cinquanta d'applicarsi la metà all'Inventore, e l'altra metà alla detta Communità oltre la restituzione del tolto indebitamente.

E sotto le pene predette ogni giorno di ragione debba tener la detta Tassa presso il Banco affissa, acciocchè da tutti possi vederli.

In fede di che &c. Data in Faenza li 27. Giugno 1675.

Pietro Maria Cavina Not. & Cancell.

Taxa Mercedis Tubarorum.

Subastando Beni mobili, cioè Massarie, ed altre suppellettili di Casa, o Biancarie abbino per ogni 20. bajoc. 3. quattrini, ne possino pretendere altra mercede sotto pena della privazione dell'ufficio, restando ferma la Tassa prescrittali vendendosi robbe poste alla Massaria.

Che cittando alcuno alla Renghiera, o pubblicando Bandi per Persone particolari per Bandire, Prati, Selve, o altri Terreni non possino pretendere più di Bajocchi cinque in ciascuno di detti casi.

Che debba uno di loro sempre assistere e servire al Magistrato nella maniera, e forma, che fanno li Dongelli conforme alla risoluzione del Consiglio generale sotto la pena detta di sopra.

Taxa Mercedis Proximetarum.

Per far vendere Beni stabili sino alla somma di sc. 200. abbino uno per 100. da

da 100. fino à qualsivoglia somma mezzo per cento, purchè non passi la somma di scudi dieci da pagarsi la metà dal Compratore, e l'altra dal Venditore.

Per pigioni, ò affitti per qualsivoglia tempo abbino tre quattrini ogni due paoli della somma del primo anno da pagarsi solo dal locatore.

Per far vendere Mobili abbino fino alla somma di 100. scudi di valore tre quattrini ogni due paoli, e dalli 100. fino à qualsivoglia somma un quattrino, e mezzo ogni due paoli, purchè come sopra non passi la somma di scudi dieci.

Per ritrovare denari à censo abbino tre quattrini per scudo fino alla somma di 500. scudi da pagarsi la metà da ciascuna delle parti, ed un quattrino, e mezzo dalli 500. fino à qualsivoglia somma, purchè come sopra non ecceda sc. 10.

*Taxa circa Officium Massarie
facta de anno 1669.*

IL massaro per sua mercede debba avere tre quattrini per ciascun pegno de' beni mobili, e semoventi, bajocchi due per ciascun pegno de' beni stabili, e per ciascun deposito fatto presso di lui di denari bajocchi quattro, intendendosi un pegno solo ancora, che fossero più robbe tolte per un credito solo.

Portando li pegni in Piazza, ò almeno facendo fare legittimamente la stima, oltre la detta mercede debba avere un quattrino ogni due paoli del valore di detto pegno fino alla somma di scudi due, & cedendo il pegno di valore il credito non possa avere se non secondo la somma del detto credito.

Il Trombetta tre quattrini per la vendita di ciascun pegno, & essendo in più di due pezzi abbia un quattrino per ciascun pezzo.

Il Notaro assistente alla vendita abbia la mercede conforme d. Trombetta.

Vendendosi bestie, vino, grano, ò altre granelle abbia per ciascheduna di dd. robbe otto quattrini per ciascuna volta, che si subastaranno siano di che somma, e quantità si voglia.

Alli estimatori un quattrino ogni due paoli del valore della cosa stimata fino alla somma di scudi due per pegno, ed altrettanto il Notaro debbano avere detta mercede subito dopo la stima, intenden-

dosi, che li stimatori non possino pretendere altro frà tutti due.

Il Massaro lo occorrendo, che li fosse data alcuna bestia grossa per pegno non possa pretendere per stallatico più di bajocchi sei per ciascheduna, e dandoli erba, òieno bajocchi otto.

Per bestia minuta bajocchi uno intendendosi per un stallatico il giorno con la notte tenendoli continuamente robba innanzi.

Sia obligato del suo proprio dare un poco di mercede ad un facchino, o persona discreta, che abbia cura di governarle bene.

Volendo il Patrone di esse bestie farli le spese del suo, possa farle con pagare però la metà di quello si è detto.

Non essendo poste le bestie all'officio della Massaria non possa pretendersi da Osti, ò altri, che alloggianno, stallatico veruno.

Passato il termine d'otto giorni debbano venderli, & li compratori sia tenuto restituire frà il termine di dieci giorni.

Non possa pretendere altra mercede, che la prescrittali di sopra ancorche dovesse esporre l'infrotorno, ò dar possesso alli Compratori de' beni stabili sotto pena della privazione dell'officio.

Si levi l'abuso introdotto sotto nome di regalie alli Sbirri di pagare due bajoc, per bestia grossa, & uno per minuta.

Li pegni tolti per mercede d'inventarij, ò per qualsivoglia gravezza Camerale, Communitativa, del Contado, e saltari si debbano vendere nel termine sudetto.

Osservando nel resto il Capitolato di detta massaria approvato dal Consiglio Generale sotto le pene &c.

Constitutiones Eminentissimi, & Reverendissimi D. Card. Gabriellii Provinciae Romanolae de Latere Legati.

Julius S. R. E. Card. Gabriellius Episcopus Sabinenfis, Provinciae Romanolae, & Exarcatu Ravenne de Latere Legatus.

DE CET singularem affectum nostrum erga Civitatem Faventinam, cujus Visitationem nunc agimus, ut ea prae ceteris praestare studeamus, quae evidenter in publicam, privatamque contingunt utilitatem. Quocirca dilectorum Nobis.

Scipionis Ricciardelli

*Prioris.
Ca.*

Cæsaris Nonli I.V.D.)
Cap. Vincentii Mingolini Salii.)
Hieronymi Pafii,)
Pauli Ansonii Milicetti,) *Antla-*
Sebastiani Orioli,) *norum*
Antonii Gabellati, Es)
Francisci Barbavarii,)

Necnon.

Sebastiani Zanelli, Communit. Advoc.
Poli Suptii,) in eadem Civitate
Laſtanti Viarant,) Advocatorum

Oſtaviani Scaletti I.V.D. & ejusdem
Communitatis Syndici, uti Quatuor Viro-
 rum ex generali Conſilio in hac parte de-
 putatorum ad congregationem litium, &
 per eorſdem Antianos conſultorum peti-
 tionibus inclinati, & expeditam luſtitie
 in cauſis, & litibus adminiſtrationem ci-
 tra temporis, pecunieque iacturam, quoad
 fieri poteſt, præ oculis habentes has ſalu-
 bres, & perpetuò valituras Conſtitutiones
 maturo conſilio exagitatas, & delibera-
 tas, promulgamus, ſancimus, & in Tri-
 bunalibus Faventię obſervari volumus, &
 mandamus, & alias ſi quæ in futurum ge-
 ſta, & acta fuerint, irritamus, & annulla-
 mus, & nullitatis vitio ſemper ſubjacere
 decernimus, & per Iudices noſtro Lega-
 tionis officio ſubordinatos ità judicari, &
 obſervari mandamus in quocunque Iudi-
 cio, non obſtantibus &c.

1 In cauſis non excedentibus valorem
 ſcutorum octo paulorum, Iudex. denega-
 ta copia, procedat ſummariè, ſola facti ve-
 ritate inſpecta, & ſola exhibitio petiti-
 onum, & iurium in Actis cum effectu facta
 ſufficiat, cum termino ad inſpiciendum
 apud acta ad primam diem.

2 Citationes, Sequeſtra, Monitoria, &
 alia quæcunque forenſibus, ſive habitato-
 ribus extrà Civitatem, & Territorium,
 omninò dari prohibemus, niſi priùs in
 actis conſtituerint Procuratorem certum,
 & reperibilem in Civitate commorantem,
 qui mandatum acceperit, vel impete-
 rantes elegerint in Civitate domicilium,
 ubi citari velint, ut ſi ad illarum, ſeu illo-
 rum moderationem, ſeu revocationem ſit
 procedendum, poſſit pars incontinenti
 ſcire, quis ſit citandus, citationemque uni-
 us ex prædictis ſufficere volumus ad obtinen-
 dam revocationem, moderationem, ſeu
 aliud quodcunque decretum neceſſarium,
 & opportunum, ſalva in reliquis diſpoſi-
 tione *Lib. 3. Rub. 3. Statuti Faventie.*

3 Sequeſtra, aliaque, quæ vocant arreſta

omninò dari prohibemus, niſi per credito-
 rem priùs doctum fuerit de credito per In-
 ſtrumentum, ſeu Apocam legitimam, vel
 libros fide dignos, aut aliam quamlibet
 extrajudicialem probationem, vel ſaltem
 dato ſufficienti fumo arbitrio Iudicis, aliàs
 ſequeſtra, & alia huiusmodi quomodolibet
 data, & conceſſa, nullius roboris, & va-
 liditatis fore decernimus, & ità declarari
 mandamus, in reliquis ſervari formam
 ejusdem Statuti *Lib. 3. rub. 46.*

4 Nullus Procurator Actoris, & in Iudi-
 cium provocantis admittatur ad aliquam
 petitionem, inſtantiam, ſeu comparitionem
 in voce, ſeu in ſcriptis judicialiter
 dandam, & reſpectivè faciendam, etiamſi
 ſecum habuerit principalem, niſi prius,
 vel apud Acta conſtitutus fuerit Procura-
 tor, vel docuerit de mandato Procuræ per
 publicum Inſtrumentum penes Acta No-
 tarii cauſæ relaxatum, vel aliud, quod le-
 gitimet ejus perſonam in actis habuerit, &
 ſi ſecus aliquis admiſſus fuerit, acta quæ-
 cunque ità irritamus, & annullamus irri-
 taq; & nulla eſſe declaramus, ut per ſubſe-
 quentem Mandati exhibitionem, vel indi-
 cationem convalidari non poſſint.

5 Quo verò ad Procuratores pro Reis, vel
 alio quovis modo Reos conventos defen-
 dentes, cum ipſi Rei ut plurimum ex im-
 proviso ad Iudicium vocentur, indulge-
 mus, ut Procuratores, vel aliæ perſonæ
 cognitæ in Civitate habitantes pro prima
 vice poſſint audiri, & petere copiam qua-
 tenus danda ſit copia, licet non doceant
 de mandato cum termino tamen ſi ejus
 principalis commoratur in Civitate ad do-
 cendum de legitimo Inſtrumento ad pri-
 mam diem, extrà Civitatem in Territorio
 cum termino trium dierum, & ſi longiùs
 abſint cum termino ad arbitrium Iudicis
 ſtatuendo, quibus elapſis, etiamſi interme-
 dia alia acta interceſſerint, quæ omninò
 nulla, & invalida declaramus, ſi compa-
 rens non docuerit de legitimo mandato,
 liceat Actori contrà Reum Adverſarium,
 uti contrà contumacem, procedere, ut
 moris eſt, vel per affixionem ad colum-
 nas Palatii, aliſque ſervatis ad formam
 Statuti prædicti *ſub lib. 3. rub. 3.* ſervandis
 contrà forenſes, vel aliàs prout hæte-
 nus fieri conſuevit contrà abſentes indi-
 genas.

6 Productiones Inſtrumentorum, ac alio-
 rum quorumcunque Iurium fieri per rela-
 tionem ad ſolum prohibemus, etſi qui
 abu-

abusus hac in re irrepserint, eos omnino tollimus, & abrogamus; volentes impossibile, ut omnis fraus evitetur, & identitas lorum productorum ex actu productionis appareat, quod productiones quæcunque fiant in libris actorum clarè, & specificè, ita ut contineat verum diem, mensem, & annum, & Notarium rogatum, etsi producatur processus, exprimat nomen personarum, inter quas iudicium agitur, coram quibus, & numerus cartarum, etsi productio fiat librorum, describatur initium institutionis primæ partitæ, & initium, ac finis ultimæ, quod si secus factum fuerit, productiones illas nullas, & invalidas declarari mandamus.

- 7 Cum productiones scripturarum, & lorum fiant interpolatim ad protrahendum terminum, qui datur ad probandum, Nos huic fraudi, & malo salubriter occurrere volentes mandamus dictum terminum currere prout assignatur, & nullo pacto per productiones interpolatas prorogari posse, vel aliquo modo suspendi, verum elapso absque aliqua interruptione tempore in d. termino assignato terminum quoque expirasse declaramus, sive una, sive plures interpolatæ productiones intra illud tempus factæ fuerint, etsi quæ productiones factæ fuerint elapsis dictis diebus, nullo alio dato termino ad probandum, illas nullas, & invalidas esse volumus, & non afficere declaramus.

- 8 Ad tollenda iurgia, quæ quandoque occurrunt in ferendis sententiis partibus presentibus, volumus licere iudicibus Civitatis Faventis habere terminum pro servato, vel pronunciare prout in cedula, modis, & formis de iure, & consuetudine servari solitis.

- 9 Iura per quamlibet partium in termino probatorio producta dimittantur cum effectu in actus ad primam diem, aliis tempus currat, & quo citius, minorique dispendio ad litem finem procedatur, volumus, quod lorum quorumcumque productorum copia denegari possit, sed sufficiat arbitrio iudicis assignandus terminus ad inspicendum apud acta.

Et ut prædicta suum legitime sortiantur effectum, volumus quod harum Nostrarum Constitutionum copia manu Cancellarii Communitatis transcripsetur, & singulis iudicibus supradictis exhibenda, per eos, & singulos eorum promulgetur in eorum prima post harum receptionem publica.

Audientia ad Curialium intelligentiam, & deinde typis mandetur, & perpetuis futuris temporibus observentur, & observari incipiant in singulis ex dictis Tribunalibus à die promulgationis impostum in omnibus iudiciis, & Causis, tam impostum incipiendis, quam incepris.

I. Card. Gabriellus Leg.

Datum Faventis tempore Visitationis hac die 29. Junii 1672.

Mathæus Morigius Prosec.

Lette, & publicatæ fuerunt superscriptæ Constitutiones coram Illustrissimo, & Reverendissimo Domino Governatore in publica Audientia per me Notarium infra scriptum hac die 21. Julii 1672. prout ita fidei facio.

Ego Sanctes Cortellinus Faventinus Notarius Actuarius &c.

Lette, & publicatæ fuerunt superscriptæ Sanctiones coram Perillustri, & Excellentissimo, D. Prætoris Faventis in publica Audientia per me Notarium infra scriptum hac die 21. Julii 1672. prout ita attestor.

Ego Petrus Puteus Faventinus dicti Prætoris Not. Act.

Capitula Annone Faventis, reformatæ, & confirmatæ ab Eminentissimo, & Reverendissimo,

DD. Cardinale Raggio Legato Romanorum.

- 1 **G**Li Abbondanzieri dovranno essere eletti ogni anno il mese di Giugno nel Consiglio Generale, cioè tre Gentil'uomini del medesimo Consiglio di conoscenza Bontà, ed esperienza, l'Offizio de' quali duri per tutto Luglio avvenire benchè quest'anno 1678. Si cominci dall'Abbondanza à fare il Pane solo alli 23. di Ottobre, cioè dopo il fine dell' Appalto corrente. *Placeat.*

- 2 Debbono avere una Stanza à Palazzo, nella quale si radunino à discorrere del Governo dell'Abbondanza, à dar gli Ordini, à sentire li Ministri, e dove si conservino le Scritture, ed altre cose della medesima Abbondanza. *Placeat.*

- 3 Finito il tempo del loro Ufficio debbano in termine di due mesi prossimi avere esibite alla Congregazione del Buon Governo di detta Città un foglio, e registro di tutte le sue azioni, ed amministrazioni, acciò approvato, che sia, e riconosciuto per ragionevole, ne riportino la loro quietanza. Nè possono essere eletti à tal Ufficio

cio

cio se non trè anni doppo, che faranno usciti di ufficio, ed avranno anche riportato tal fine, e quietanza. *Placet.*

4 Che possano comprare, ed incettare grani in quella quantità, che sarà necessaria per lo Spiano del Pan Venale, ed à prezzi correnti con l'approvazione della Congregazione del Buon Governo di d. Città, e che debba il grano comprato spianarsi à proporzione del prezzo, defalcate le spese giustificate, e discusse nell'accennata Congregazione. E che ogni due mesi debbano mandare all'Eminentiss. Sig. Cardinal Legato la nota delli grani incettati, e comprati, ed i prezzi, e non mandandola s'intenda sospesa la licenza d'incettare, e comprare. *Placet.*

5 Per pagamento de' grani sia lecito agli Abondanzieri prendere denari à censo, ò ad altro interesse più vantaggioso, che sia possibile, con la licenza però sempre dell'Eminentissimo Sig. Cardinal Legato, e senza che resti la Comunità, ò Abondanza in modo alcuno obligata, mà li medesimi Abondanzieri uti singuli. *Placet.*

6 Nel Consiglio Generale di detta Città si debbano eleggere il Depositario, il Computista, Magaziniere dell' Abondanza per un'anno, cioè quanto durano gli Abondanzieri medesimi; Gli altri Ufficiali poi debbano essere eletti, e dipendano dagli Abondanzieri tutti con li Salarj, che si dirà à basso, con facoltà agli Abondanzieri di eleggere anche altri Ufficiali secondo la necessità. *Placet.*

7 Non si possa cingere la trigesima senza espressa licenza del Sig. Cardinal Legato, & eligendosi il prezzo di essa avanti di publicarsi, debba essere noto, ed approvato da Sua Eminenza. *Placet.*

8 Lo Spiano del grano si dovrà fare à prezzo, al quale sarà stato comprato, e però si farà lo scandaglio, ed imporranno gli aumenti sopra lo spiano generale, per pagare, frutti, salarj, affitti di Magazzini, e spese straordinarie con intervento, e partecipazione di Monsignor Governatore, e Congregazione sudetta. *Placet.*

9 Possano appaltare la vendita della Fàrina in Piazza, ed altri luoghi soliti della Città, e de' Bracciarelli, e Ciambelle, & il reirato serva per sgravio delle spese sudette. *Placet.*

In caso di raccolta copiosa possano tenere il pane alle Porte della Città, ed al-

tri luoghi à loro arbitrio; Mà in caso di carestia (che Dio non voglia) lo debbano restringere alla Piazza, e praticare le diligenze possibili, che non venga estrarro, e in tal caso tutto il grano così de' Molini della Comunità, come de' Particolari, che si trovano nella Città, e Territorio di Faenza, benchè Ecclesiastici, sia obligato al servizio della Piazza, nè possa distrarsi senza partecipazione degli Abondanzieri, che perciò ne debbano avere una chiave di ciaschedun Cassone. *Placet.*

11 Agli Abondanzieri spetti l'elezione de' Fornari, che dovranno servire per l'Abondanza, come anco de' Venditori del Pane, a quali tutti possano, e debbano far Capitoli, & Ordini anche penali per buon governo, e regola del rogitto dell' Abondanza, e da tutti quelli devano ricevere sigurtà idonea da approvarsi in detta Congregazione, altrimenti siano tenuti del proprio. *Placet.*

12 Per calcolare, e riscuotere gl'aumenti, che faranno imposti sopra il Pane, si debbano eleggere uno, ò due Bollatori, che bollino, e tenghino nota distinta di tutto il Pane à Fornaro per Fornaro, ed à giorno, per giorno, registrandolo sopra Vacchette da consegnarsi à tal'effetto legalizzate, e bollate, e nondimeno sia tenuto il Bollatore dare ogni settimana agli Abondanzieri la nota del Pane, & anche più spesso, se essi la vorranno. *Placet.*

13 Possano, e debbano gli Abondanzieri soprintendere, invigilare, e conoscere tutte le fraudi, che si potessero commettere da detti Fornari, Panuendoli, ed altri Ufficiali dell'Abondanza, e quelli condannare, ed assolvere secondo portarà il caso; e Monsignore Governatore, e Magistrato debbano assisterli, e darli ogni aiuto. Mà perche tutti li Ordini, e Bandi sono inutili, se non vengano eseguiti; Si ordina agli Shirri, Esecutori, e Straordinarj, che ubbidiscano agli Abondanzieri, e trovando fraudi debbano riportarle alli medesimi all'Ufficio dell'Abondanza, e non in altro luogo, acciò li sudetti Abondanzieri abbino l'intiera notizia di ciò, che si commette in danno dell'Abondanza, e possano prendere le risoluzioni opportune. *Placet, sine prejudicio aul'aristis Gubernatoris.*

Li Ministri stipendiati dell'Abondanza debbano dipendere solo dagli Abondanzieri, & à quelli immediatamente ubbidire, e que-

e questo, perche gli Abondanzieri nella
14 loro reddizione de'Conti dovranno esser
tenuti non solo per le proprie azioni, ma
anche per quelle de' medesimi Ministri, e
stipendiati. *Plaet, sine prejudicio au-*
thoritatis Gubernatoris.

Alla Congregazione sudetta del Buon
Governo dovranno gli Abondanzieri dar
parte di tutte le cose rilevanti, le quali
poi eseguite, che siano nel modo, che sa-
rà risoluto dalla medesima Congregazio-
15 ne, li sudetti Abondanzieri restino in-
sicuro, e non debbano havere nè biasmo,
nè danno; e sopravanzando grani vecchit
incettati, e raccolti per trigesima, e dis-
posti con partecipazione di detta Congre-
gazione, si debbano ricevere da nuovi
Abondanzieri successori al prezzo, che si
troverà essere costati, acciò gli Abondan-
zieri antecedenti possano con il prezzo
estinguere li loro censì. *Plaet.*

Ma perche la Città di Faenza richiede
particular vigilanza, acciò non venga
estratto grano, o pane in quantità tale,
16 che renda la medesima Città in necessità
di comprarli poi fuori a prezzi rigorosi,
come è seguito quest'anno, si dovranno
tenere continuamente alle Porte della
Città gli Ufficiali dell'Abondanza detti
Gabbellini, che notino non solo tutti li
raccolti, che vengono introdotti, ma in
libri à parte tutti li grani, marzatelli, e
farine, che escono, così per vitto de' Con-
radini, come per moliture, sementi, e
tratte con scrivere il ritorno delle farine
incontro alla partita de' grani usciti per
molitura, e notare con che tratta, e facoltà
siano portate conforme al Cap. 16. del
Bando generale de' Raccolti. *Plaet sub*
authoritate etiam Gubernatoris.

E per aver maggior sicurezza, che li
grani, che escono fuori della Città per an-
dare a' Molini di fuori tornino poi in fa-
rina, essendo la maggior parte de' Molini
17 del Territorio in luogo sospetto, si obli-
gano li Molinari, o altri, che andaranno
con grani à detti Molini à dar la nota alli
Gabbellini delle Porte, per le quali usci-
ranno, e farsi attergere la Bolletta, come
anche à prendersi cura di far notare il ri-
torno della farina, servata la forma de'
Bandi del Raccolto, de'gl'altri publicati,
e da publicarsi d'ordine dall'Eminentiss.
Sig. Cardinal Legato. *Plaet.*

18 Il Borgo di Faenza (benche cinto di mu-
ra) è talmente aperto, da tutti li lati, e la

Tom. II.

Porta più non si ferra, nè anche la notte in
modo, che si stima bene non sia permesso
il ritenervi grani senza espressa licenza
dell'Eminentiss. Sig. Card. Legato. *Plaet,*
providetur etiam a Gubernatore.

Per buona regola dell'Abondanza futu-
ra non sia lecito all'Appaltatore incettare
grani, se non quanto ricerca il suo bisogno
19 fino a' 22. Ottobre e tutto con scienza degli
Abondanzieri, a' quali dovrà dare nota di-
stinta di tutto il grano comprato di setti-
mana in settimana con il giorno della
compra, e nome del Venditore. *Plaet.*

Gli Abondanzieri abbiano per onora-
rio delle loro fatiche la solita, ed antica
recognizione di feudi dicottido di paoli
per ciascheduno; Il Depositario, Compu-
20 tista, Magaginiere, Ricevitore, Notaro,
ed altri Ufficiali minori li Salarj, che sa-
ranno determinati, de' quali Ufficiali, e
Salarj, se ne debba far nota da approvarsi,
e sottoscrivarsi dall'Eminentissimo Sig-
nor Cardinale Legato. E non potranno
gli Abondanzieri essere represagliati per
debiti publici durante il loro ufficio, ed
essi, e tutti li sudetti Ufficiali, e Ministri
possano portare tutte le armi non proibite,
servata la forma de' Bandi, e data la
nota de' Nomi alla Cancellaria Criminale
di Ravenna.

Confirmamus, & approbamus supradicta
Capitula, adimpletis conditionibus in eis-
dem expressis, ac sine prejudicio jurisdictio-
nis, & auctoritatis D. Gubernatoris in-
omnibus, & per omnia.

L. Ruggius Legatus.

Arimini hac die 29. Junii 1678.

Severinus Mariottus pro Seg.

Furono letti, e publicati nel Consiglio
generale di Faenza radunatosi sotto li 3.
Luglio 1678. e per esecuzione de' medesi-
mi furono eletti Abondanzieri.

L'ILLUSTRISSIMI SIGNORI

Cavaliere *Giacomo Pasi.*

Sebastiano Orioli.

Gio: Paolo Liverani.

V F F I C I A L I.

(*Pietro Maria Cavina Segretario.*

(*Gio: Battista Benedetti Notaro.*

(*Giuseppe Maria Scardoui Computista.*

Sig. (*Antonio Gessi Depositario.*

(*Giacinto Casali Ricevitore.*

(*Giacomo Frassoni Sottoricevitore.*

(*Sanse Liverani Magaginiere.*

P

Epi.

Epistola Eminentiss. D. Cardinalis Antonii Barberini scripta Eminen. D. Cardinali Franciotto de latere Legato super venditione frumentis Ecclesiasticorum.

Eminentissimo, e Reverendissimo. Signore.

LA Santità di Nostro Signore, per ovviare agl'inconvenienti, che nascono ogni anno in Faenza per occasione de' Forni, che si aprono da quelli Ecclesiastici così Regolari, come Secolari, commanda, che volendo la Comunità comprare i grani loro, essi glie li vendino al prezzo corrente, e ferrino i forni, che sogliono aprire per ispanarli, onde V.E. si compiacerà farli sapere il commandamento della Santità Sua, con forzarli ad obbedirvi in evento, che mostrassero ripugnanza, e perche nella consegna de' grani potrebbero commettere della frodi, l'E.V. si contenterà fare usar diligenza, che col grano degli Ecclesiastici non passi anche quello de' Parenti, ed Amici loro, e se ne detragga quello, che consumano, così per se stessi, e loro famiglia, come per le sementi. E quanto al pagamento dal prezzo, perche la Comunità non può avere il denaro pronto per isborzarlo subito, piacerà all'E.V. distribuirlo in più paghe secondo l'abbitrio suo, e le bagio per fine utilmente le mani Roma li 14. Nov. 1640.

Di V. Emin. Reverendissimo.

*Umiliss. & Affezionatiss. Servitore,
Antonio Card. Barberini.*

Giulio Donati Segretario.

TAXA MERCEDIS EXECUTORVM.

*Circa li Taglioni, Collette, e
pubbliche imposizioni.*

Al Molto Illustr. e Molto Rev. Sig. come Fr.

Monfig. Governatore di Faenza.

Molto Illustr. e molto Rev. Sig. come Fratello. Per parte di questo Magistrato mi è stata presentata l'acclusa Lettera, che rimetto a V.S. acciochè essendo vero l'esposto in essa si compiacia di ordinare espressamente al Bargello la puntuale osservanza della Magalotta, non essendo mia mente, che s'introducano abusi in pregiudizio de' Popoli, e Dio la prosperi.

Ravenna li 15. Novembre 1669.

*Di V.S. Come Fr. aff. per servirla
C. Card. Rob. Vitt.*

Tenor verò dd. Litt. ess. seq. vid.

Eminentissimo. Reverendissimo. Sig. & Patrone Colen.

TVtti li Bargelli di questa Città in vigore degli ordini della Sac. Consulta, e degl'Eminentissimi Sig. Cardinali Legati di questa Provincia nel dare la figura di stare a sindacato si obligano per l'osservanza della Magalotta, ed altre Costituzione de' Sig. Superiori. Questa dispone tra gl'altri capitoli, come V.E. si degnarà di vedere nell'accluso autentico foglio, che per una esecuzione reale, o personale per conto del Sussidio, ed altri pesi Camerali per qualunque somma si sia fatta nella Città, o Borgo non possano avere più d'un quarto di paolo, e fuori in campagna mezzo paolo, e non più. Però il Bargello presente fondato sopra un'abuso, che suppone introdotto da' suoi Antecessori, si fa pagare un paolo, e se occorre di pignorare, o di catturare per il debito di 2. o 3. anni vuole duplicata, e triplicamente la cattura. Sapendo però Noi non essere mente della E.V. che prendano possesso tali perniciosi abusi, con i quali si fucchia indebitamente il sangue a' Sudditi, siamo a supplicare la somma benignità sua a degnarsi d'inviarne a questo Illustriss. Monsig. nostro Governatore gl'ordini necessari, che tutto sarà ricevuto per singolarissima grazia dalla pietà infinita di V.E. alla quale facciamo profondissimo inchino.

Faenza 14. Novembre 1669.

Di V.E.

Umiliss. Devot. & Oblig. Servitori.

Francesco Calderoni Priore;

Sebastiano Zanelli Anziano.

Giulio Torelli Anziano.

Circa li Taglioni vecchi.

Al Molto Ill. e Molto Rev. Sig. come Fr.

Monfig. Govern. di Faenza.

Molto Illustr. e Molto Rev. Sig. come Fratello. Il Bargello di costì deve anche servare la Magalotta nell'esigenza de' Taglioni vecchi, nè egli può allegare abuso introdotto in contrario, perche ciò lo proibisce la Costituzione di Sisto V. nell'approvazione di detta Costituzione, tanto più che esso Bargello non ha il medesimo officio titolo oneroso. Così dunque V.S. si compiacerà d'ordinare, che sia eseguito, e Nostro Signore la felicità.

Ravenna 1. Dicembre 1669.

*Di V.S. Come Fr. aff. per servirla.
C. Card. Roberti Vittorj.*

Detre-

*Decretum super Taxis Baronecel-
lorum in Civilibus.*

Eminentissimus, & Reverendissimus D. Cardinalis Raggius Provincie Roman-
diolæ, & Exarcatus Ravennæ de latere,
Legatus existens in publica audientia in
contradictorio Procuratorum, ac etiam
Procuratoris Baronecelli Curie Generalis,
& visa dispositione Magalottæ sub Rub.
de Officio Baronecelli Curie Generalis, &
ejus mercede in Civilibus, visisque Ban-
nimentis tam fel:recor. D. Cardinalis Sforti-
golini Legati, quam boime Illustris: Do-
mini Francisci S. Georgii olim Præsidis
editis anno 1591. 8. Iunii, & respectivè
anno 1593. 28. Februarii, visisque etiam
Capitulis Massaroli Ravennæ anni 1653.
reformatis à fel:recor. D. Cardinali Don-
ghio Legato super moderatione taxarum
Baronecelorum in civilibus, auditisque
quàm pluriès Procuratoribus prædictis,
ac Provincialium clamoribus &c. aliisque
consideratis &c. decrevit, quod omnes
Baronecelli Provincie, ac etiam Curie
generalis pro capturis, & executionibus
civilibus quorumcumque mandatorum,
exigere non possint, nec habere debeant
nisi septem quadrantes cum dimidio pro
quolibet scuto paulorum decem, quoties
executio fieri contigerit in Civitatibus,
seù suburbiiis, cùm hoc tamen, quod pro
qualibet executione etiam ingentis sum-
mæ solummodò exigantur scuta duo bo-
non, viginti novem, & denarius unus,
mercedem tamen prædictam voluit du-
plicari, quoties executio facta erit extra
Civitatem, & Suburbia, & ità jussit, ac
inviolabiliter observari mandavit &c.

L. Raggius Card. Leg.

*Die 26. Novembris 1678. Publicatum fuit
supradictum Decretum in publica Audientia
Eminentie Sæ Reverendissime.*

*Presentibus Perillustribus DD. Pollidoro
Montanario, & Ruggerio Betio Testi-
bus &c.*

SOSPETTI DI FVGA.

*Foris. All' Eminentiss. e Reverendiss. Sig.
il Sig. Card. Raggi Legato di Romagna.
Per gli Antiani di Faenza.*

Intus verò. Eminentiss. e Reverendiss. Sig.

Gli Antiani della Città di Faenza
umilissimi Oratori dell'E.V. aven-
do avuto notizia del salutare Decreto
fatto da V.E. sotto il dì 26. Novembre.

Tom. II.

1678. e stampato in Ravenna sopra la
moderazione dell'eccessive tasse de' Bar-
gelli, sì della provincia, che della Città, e
luoghi sottoposti alla Legazione dell'E.V.
nell'esecuzioni de' Mandati civili, mà per-
che resta ancora il disordine della preten-
sione, che hanno li medemi Bargelli di
farsi pagare sei paoli di cattura per esecu-
zione di qualsivoglia sospetto di Fuga,
benche di minima somma, contro la dis-
posizione della Magalotta, che dispone; *Si
aliquem tanquam suspectum de fuga in Ci-
vitate capi contigerit à quinquaginta libris
habeant Baronecelli carlenos tres; à quin-
quaginta supra usq; ad quamcumq; summam
carlenos quinq; si autem equitare contige-
rit, vel captus sit forensis duplam habeant,
& nihil ultra petere possint.* Ricorrono
perciò umilmente gl'Oratori alla somma
giustizia, e provvidenza dell'E.V. suppli-
candola umilmente à degnarsi di rinova-
re anche in questa parte la d. disposizione
della Magalotta, & ordinare l'osservanza
acciò gli Oratori possano pubblicare tutta
l'intera provvisione alle Stampe, e conse-
guire il frutto della pietà di V.E. Che
tutto &c.

*Attentis narratis mandamus servari dis-
positionem Magalotte non obsian. &c. L.
Card. Raggius Legatus.*

Umiliss. Devotiss. & Obligatiss. Servitori.

Gabriele Calderoni Priore.

Vincenzo Ronchi Anziano.

Francesco Gucci Anziano.

Ravenna die 6. Iunii 1679.

Antonius Bubanus pro Sec.

*Provisone per l'esecuzioni del Bargello per
più partite de' Taglioni, Collette,
& altre imposizioni.*

*Foris. All' Eminentiss. e Reverendiss. Sig.
il Sig. Card. Raggi Legato di Romagna.*

Per gli Antiani di Faenza.

Intus verò. Emin. e Reverendiss. Sig.

GL'Antiani di Faenza umilissimi Oratori
dell'E.V. riverentemente ricorrono,
etponendo essere da' Bargelli della Città
introdotta un'abuso di volerli far pagare
tante catture de' Taglioni, quanti sono
gl'anni, e partite diverse per minime, che
siano, e benche il debitore sia l'istesso,
come l'istesso Creditore, cioè la Commu-
nità, o suo Depositario, ed il più delle
volte senza consumare l'esecuzione, e far
pegno di sorte alcuna, e perche questo
riesce troppo grave al Popolo, e massime à
poveri Contadini; Supplicano la pietà

P 2

dell'E.V. ad abolire tale abuso, & ordinare, che in simili casi non possano gli Esecutori ricevere se non una sola cattura e per mano del Massaro, e non già da debitori sotto le pene, che parerà all'E.V. che tutto &c. *Quam Deus &c.*

Attentis narratis mandamus servari, ut petitur non obstan. &c.

L. Card. Raggius Legatus.

Vmilijs. Devotiss. & Obligatiss. Servitori.

Gabriele Calderoni Priore.

Vincenzo Ronchi Antiano.

Francesco Gucci Anziano.

Ravenna die 13. Junij 1679.

Franciscus Lega pro Sec.

Capitula super danno dato confirmata à Sacra Congregatione Boni Regiminis.

Fori. Alla Sacra Congregazione del Buon Governo per la Città di Faenza.

Intus. *Eminentissimj, e Reverendissimj Sig.*

LA Comunità di Faenza umilmente espone all'E.E.VV. che oltre avere l'Oratrice comprato l'ufficio del danno dato, come per istromento rogato da Taddeo de Marchiis Notaro di Camera sotto li 23.

1° Giugno 1589. risponde ancora ogn'anno in Camera sc. 119. e ba. 69. per d. danno dato; e perche per poca diligenza degli Officiali è restato quasi annichilato, perciò nel General Consiglio fu risoluto, che si rinnovassero li Capitoli, siccome sono stati riordinati, e formati, come negl'acclusi fogli, per tanto supplica l'E.E.VV. dell'approvazione, e bisognando commettere la revisione à Monsig. Visitatore Apostolico. Che &c. *Quam Deus &c.*

Capitoli del danno dato della Città di

Faenza nuovamente riformati.

P R I M O.

L'Vfizio del danno dato d'antichissima Istituzione non solo in questa Città, mà nell'altre circonvicine ancora, come apparisce de'nuovi, ed antichi Statuti di esse, viene con cura particolare incaricato, e lasciato alli Magistrati Municipali dalla l. *Cum rei*, e dalla l. *dies 4. §. 2. vers. Duas ergo res ff. de damn. infest. e dal Zanch. nel trattato de lute, & Iurisdizione municipiorum cap. 8. nu. 2.* con singolare negligenza usata non solo adesso, mà da gran tempo in quà, come si raccoglie dal nostro *Statuto lib. 5. rub. 2. in fin. necessitò il Pontefice Sisto V. scilviz: a provvedere con suo moto proprio all'indennità della Rev. Ca-*

mera, e far sì, che con pene adeguate restassero castigati li delinquenti de' danni dati, spogliandone la Comunità, e vendendo l'ufficio ad un Appaltatore generale, quale riscuotendo rigorosamente le pene, non lasciava impuniti i delitti, e rendeva la campagna ben custodita, & esente da' danni.

Mà cresciuta intollerabilmente l'ingordigia di tal' Appaltatore, le Comunità ottennero, che la Rev. Camera loro vendesse l'ufficio con le facoltà di farlo esercitare, e di applicare à se stesse le pene di tali delitti. Così la Comunità di Faenza comprò il suo con li Notariati Civili del Governatore, e Podestà per prezzo di sc. 1650. come per Istromento di Girolamo da Tarano Notaro della Rev. Camera rogato li 20. Nov. 1565. Qual compra non ostante fu poi dell'an. 1603. tassata la medesima Comunità à corrispondere annualmente in Camera la somma di sc. 119. 69. per la medema causa de' danni dati in virtù d'una Bolla di Clemente VIII. fcltrec: che con tal titolo oneroso concesse alla Comunità l'esigenza, e privilegi sudetti, e per tal somma ancora si corrisponde, restando perciò la Comunità come Compratrice di dd. danni dati surrogata ne' privilegi, e ragioni del Fisco, e del Principe secondo il parere del *Graziano to. 5. disp. 970. n. 25.*

E perche per poca diligenza degli Vffiziali annui de' danni dati è restato tal ufficio poco meno, che estinto con danno grande non solo della Campagna, mà della Comunità medesima, che pagando annualmente non riscuote però le pene ad essa applicate, e competenti, e li delinquenti restano impuniti; Perciò l'Illmo Consiglio generale di questa Città per suo partito 23. Ottob. 1673. e de' 26. Decem. susseguente prese risoluzione, che il Giudice solito estrarli à sorte venga eletto più maturamente per voti, e che li Capitoli in quella parte, dove bisognava fossero riformati dalli Sig. Dottori *Sebastiano Zannelli, Dottor Lattanzio Viarani, Dottor Tommaso Nicoluzzi, e Dottor Fabbio Bettisi*, à ciò eletti con particolare, e sufficiente facoltà, il che fu da loro con la possibile maturità eseguito nel modo, che segue.

C A P. I.

Del Giudice.

IL Giudice conforme al detto partito de' 23. Ottobre 1673. dovrà essere annuo, e fi do-

si dovrà eleggere ogn'anno per scrutinio di voti segreti il giorno di S. Tomaso, o altro prossimo.

2. In virtù de' presenti Capitoli avrà tutte le facoltà, autorità, onori, e giurisdizioni concessi dallo Statuto in tutti li luoghi, dove parla del detto ufficio, e specialmente nel lib. 5. rub. 1. e competenti alla Comunità sudetta in virtù delle disposizioni del lus Civile, e come surrogata in luogo de' Commissarij, ed Appaltatori Generali, e risultanti a di lei favore dalla disposizione della Bolla di Sisto V. fel. mem: e dichiarazioni sopra ciò fatte, e registrate dopo detta Bolla nella raccolta volgare del *Cohelli pag. 45.* che al §. 4. vuole, che al detto ufficio del danno dato, e sue pene siano sottoposte tutte, e singole persone di qualsivoglia stato, grado, e condizione tanto secolare, come Ecclesiastica &c. quali dichiarazioni si registreranno in fine.

3. Giurerà (prima di esercitare l'ufficio) di esercitarlo con diligenza, rettitudine, e fedeltà, e di non negligerlo in pregiudizio della Comunità, della giustizia, e della Campagna medesima, e senza pretesione di salario alcuno dalla Comunità, mà con il solo emolumento, ed utile delle pene, che a lui vengono applicate, come si dirà a suo luogo.

4. Tutti li Saltari, Cavedolari, Piazzari, e gli esecutori destinati al servizio del Signor Podestà di Faenza, benchè unito à quelli di Monfig. Governatore per partito del Consiglio generale de' 23. Giug. 1623. debbano ubbidire al Giudice in tutto quello appartiene al servizio di detto ufficio sotto la pena della privazione de' loro uffici, e d'altre ad arbitrio de' Signori Superiori compresi anche li Saltari, e Cavedolari d'Oriolo, Granarolo, e S. Andrea in vigore della soggezione, che devono al Publico di Faenza per antichissime ragioni, ed in virtù delli Capitoli 21. e 22. delle concessioni, & accordati trà la Sede Apostolica, e la Comunità di Faenza del 1510. e non ostante li Statuti particolari d'Oriolo concessi dal Publico del 1517. e li Capitoli del danno dato di Granarolo concessi del 1579. per non esser più questi *in usu, & viridi observantia*, e perchè così si stima bene per utile universale del Territorio.

5. Il Giudice dovrà conoscere, e terminare tutte le Cause dell'Ufficio, cioè tutte le

querelle, ed accuse, che saranno descritte alli libri per mano d'uno de' Notari dell' Vfficio, e che contengono il giorno, mese, & anno, il nome dell'accusatore, e dell'accusato, la qualità del danno, & il luogo dentro al Territorio sudetto, compresi d. distretto d'Oriolo, e Scole di Granarolo, e S. Andrea, procedendo in tutto, e per tutto semplicemente, sommariamente de plano senza strepito, e figura di giudicio, mà vista la sola verità del fatto contro qualsivoglia persona, e bestie sottoposte alla giurisdizione secolare conforme alla dichiarazione uscita dalla Sac. Congregazione sopra le controversie giurisdizionali, riportata dal *Barbosa nelle decisioni. Ap. solliche collect. 238.* per adesso senza pregiudicio delle ragioni della Comunità contro gli Ecclesiastici.

6. Quanto alle Vigne de' Vignali il Giudice s'intenda surrogato nel luogo, e autorità, che aveano li Sig. Giudici dell'Vigne con la riserva del ricorso a' Sig. Anziani in seconda istanza, secondo il c. 22. delle Vigne.

C A P. I I.

De' Notari:

Li Notari saranno due, non più da estrahersi à sorte conforme all'antico stile, e Statuto lib. 1. rub. 15. detti li Notari ad *Tribunal Regis, & sic damnum datorum*, mà da eleggersi dal Signor Giudice, e da confermarsi dal Magistrato secondo è stato risoluto nel d. Consiglio Generale de' 26. Dicembre passato.

2. Dovranno servire al Giudice in tutto ciò, che occorrerà per occasione dell'Vfficio con scrivere le cause, condanne, assolutorie, mandati, ordini, atti, esami, ed altro necessario, facendosi pagare conforme le Tasse, che si faranno.

3. Il loro Vfficio sarà annuo, e finirà con quello del Giudice, e finito il tempo dell'ufficio dovranno mostrare al Depositario dell'Illustrissima Comunità, & esibirli li libri delle cause, perchè egli faccia terminare le cause neglette con riscuoterne le pene, ed applicarle alla Comunità medesima, come dispone lo Statuto lib. 5. rub. 2. e mancando di esibire dd. libri subito che ne saranno ricercati possano esser sforzati à ciò fare da' Sig. Anziani, e siano incapaci d'ogn'altro ufficio della Comunità grazioso sin tanto che avranno adempito, e questi libri debbano poi con-

conservarli nella Cancellaria della medesima Comunità.

C A P. III.

De' Saltari.

- L**i Saltari come quelli, che devono operare il più di quello conforme l'ufficio del danno dato dovranno eleggerli da' Sig. Anziani in principio di ogn'anno conforme all'uso, e stile antico, che adesso ancora è in uso secondo il Capitolato vecchio del danno dato cap. 33. dovendosene fare uno per ogni Scuola del Contado, come si costuma, da approvarsi come sopra secondo il partito del Consiglio Generale de' 22. Marzo 1603.
- 2 Passato il mese di Genn. e non essendo stata fatta l'elezione possa il Giudice forzare le Scuole morose con li rimedi di ragione, anche per via di represaglia.
- 3 Dovranno li Saltari, eletti che faranno, confirmati da' Sig. Anziani giurare in mano del Sig. Giudice di osservare li presenti Capitoli.
- 4 Siano tenuti andar fuori il giorno con le guardie da darfeli per le scuole secondo il solito, e non possino pigliare dd. guardie solo per un giorno, e non possino permutarle, e se per qualche impedimento occorresse à quelli, che hanno d'andare per guardia, che non potessero andarvi, in quel caso sia lecito à d. guardia impedita pigliar un altro di d. Scuola a servizio del Saltaro, e non trovandosi in d. Scuola in tal caso pigliar un'altro fuori di essa, purchè non abiti dentro la Città, ò suo Borgo, e questo con licenza del Giudice sotto pena à chi contrafarà di ba: 10. da applicarsi alli Giudici, intendendosi anche le Cause altrimenti fatte siano nulle, conforme al Capitolato vecchio.
- 5 Due Saltari insieme potranno accusare dal tramontare fino al levar del Sole senza guardia, e l'accusa farà valida, e sarà creduto a' dd. Saltari, essendo le Cause verisimili conforme alla Capitolazione vecchia cap. 27.
- 5 Li Saltari non possano licenziare, nè accordare guardie, che avessero ad andare con essi sotto pena di ba: 20. d'applicarsi la metà al Giudice, e la metà alli Notarij secondo la Capitolazione vecchia cap. 47.
- 7 Trovata che avranno la sua guardia in Piazza, ò altrove per strada debbano an-

dar fuori, e non trattenerli dentro la Città, ò Borgo, nè condurli all'osteria, bettola, ò casa a bere, e mangiare sotto la medesima pena per il sospetto, che si avrebbe, che detta guardia fosse corrotta, e circa di questo si abbia a credere alla guardia col suo giuramento conforme alla Capitolazione vecchia cap. 48.

- 8 Per ciascuna accusa legittima, che faranno li Saltari debbano conseguire la pena contenuta ne' Capitoli infrascritti rispettivamente da pagarsi per chi darà danno, ma non possano accordare accuse, dove intervenga la parte del Giudice senza di lui licenza sotto pena del doppio conforme alla Capitolazione vecchia cap. 49.
- 9 Non sia lecito ad alcun Saltaro, nè ad altri Ufficiali far composizione con alcuna persona sì di dentro, come di fuori innanzi al danno dato di potere andare loro, e sue bestie, dove le piaccia a dar danno, e questo sotto pena di sc. 25. a chi contrafarà da pagarsi in tempo di otto giorni, e di applicarsi per un scudo a' Sig. Anziani pro tempore, un altro al Giudice, ed il resto alla Rev. Camera, e non pagando il Saltaro in d. tempo, s'intenda incorso in pena di esser posto alla catena conforme alla Capitolazione vecchia cap. 22. e Riforma c. 1.
- 10 Dovrà il Saltaro accusare ogni persona trovata dar danno, sì di che stato, grado, e condizione esser si voglia: e non l'accusando caschi nella pena detta di sopra di applicarsi alli medesimi, e caso che il Saltaro trovasse alcuno dar danno con persona, ò bestie, ed il Saltaro non accusasse li danni fatti, e non li mettesse al libro, caschi nella medesima pena, e sopra ciò sia creduto alla guardia col suo giuramento conforme alla Capitolazione vecchia c. 23.
- 11 Se il Saltaro, ò sua famiglia sarà trovata dar danno, caschi in pena del doppio in ciascun caso, e sia lecito ad ogni persona con un testimonio mediante il giuramento, accusarli, e la pena vada alli Sig. Anziani per la metà, e per l'altra metà al Giudice, conforme alla Capitolazione vecchia cap. 24.
- 12 Siano tenuti li Saltari avere un libro per ciascun cartolato per mano de' Notari del danno dato da tener conto di tutte l'accuse, che daranno, ò composizioni, che faranno da registrarli di mano de' Notari da tenerlo appresso di loro conforme alla Capitolazione vecchia c. 30. sotto pena di ba: 10. d'applicarsi al Giudice.

- 13 Li Saltari abbiano autorità di poter entrare nelle Cafe, & Are di quelli, che gli avranno sospetto, e cercare per legnami rubbati con autorità, trovandone di poterlo far condurre in altro luogo senza poter essere impediti sotto pena a chi gl'impedisce scudi due di applicarsi la metà al Giudice, e l'altra metà alli Saltari conforme alla Capitolazione vecchia cap. 44.
- 14 Nessun Saltaro possa pigliare, ò dimandare la guardia per altri giorni, che per li giorni a lui assegnati sotto pena d'un sc. d'oro d'applicarsi la metà al Giudice, l'altra metà all'accusatore conforme alla riforma de Saltari cap. 2.
- 15 Ogni settimana siano estrarre à sorte le Scolie, dove hanno da andare li Saltari facendo in maniera, che un Saltaro non torni più in quella Scuola, dove sarà stato una volta, ma abbia a girare per tutte l'altre Scolie ad una per una successivamente conforme a d.riforma cap. 5.
- 16 Trovandosi di notte bestia grossa, ò minuta a danno, li Saltari debbano pigliarle, condurle, e consegnarle ad una casa vicina, altrimenti l'accusa sia nulla conforme alla riforma de' Sig. Anciani 26. Feb. 1694.
- 17 Essendo trovati li Saltari in fraude, e falsi nell'accuse, sopra del che il Giudice dovrà operare con giudizio, e prudenza, incorrono nella pena di sc. 5. di paoli da applicarsi alla Comunità irremissibilmente per il pagamento, della quale debbano farsi carcerare, e tenerli in tanto, che avranno intieramente pagato, e non pagando in termine di dieci giorni, il Giudice li possa, e debba far frustare per la Piazza, oltre la privazione dell'ufficio conforme allo Statuto lib. 5. rub. 2.

C A P. I V.

De' Cavedolari.

Li Cavedolari, Cappellani, ovvero in detto di questi li quattro delle Scolie del Territorio, e Cappelle, che hanno le Cafe fuori della Città, e Borgo dovranno ad ogn'ordine del Sig. Giudice servirlo in quello concerne la buona custodia della Campagna provvederanno di guardie conforme le forme solite, quando le verrà ordinato dal Giudice, senza usare parzialità nel comandare, dando in mano del Notaro la lista delle guardie comandate per quattro giorni avanti.

- 2 Nel comandare le Guardie debbano pigliarle da' luoghi vicini a quelle scuole dove deve andare il Saltaro, perche conoscano le persone dannificanti, e loro bestie conforme alla riforma cap. 6.
- 3 Debbono almeno ogni quindici giorni comparire il Sabato avanti il Sig. Giudice a ricevere gl'ordini sotto pena di uno scudo d'applicarsi alla Comunità.

C A P. V.

Delle Guardie.

- L**E Guardie siano d'età almeno d'an. 21. e vengano alla levata del Sole conforme all'antico stile, e mancando dd. Guardie debbano pagare ba: 20. per guardia da applicarsi la metà al Giudice, e l'altra metà alli Saltari secondo il solito, e capitolazione vecchia cap. 2.
- 2 Comparisca, che sarà la Guardia all'Ufficio, se non sarà spedita col Saltaro a ora di pranzo, sii in sua libertà, possa partirsi, & andare, dove li piace senza incorso di pena alcuna conforme alla Riforma c. 3.
  - 3 Siano obligate le Guardie comparire personalmente avanti al Giudice, ò suoi Notari fra il termine di cinque giorni seguenti, ò per approvare l'accuse, & invenzioni, che avranno fatte, ò per deporre secondo saranno interrogati, ancorche non fosse stata fatta invenzione alcuna, e non venendo caschino in pena di ba: 20. d'applicarsi come sopra, servendosi però quest'ordine, che venendo dd. guardie in d. termine si per consentire a dd. accuse, e relazioni, come per riferire di non averne fatte, e trovando li Notari occupati, ò impediti siano esenti da d. pena, ma siano obligati tornare un'altro giorno prossimo, e confirmare le cause, che fossero state fatte, e sopra di ciò dovrà il Giudice servirsi sì dell'arbitrio, sì anche della prudenza in condannare anco la Guardia negligente, e contumace oltre li ba: 20. nella pena incorso dall'accusato, e data che si farà da Saltari la nota delle guardie contumaci a comparire, e passato d. termine si debbano citare a comparire fra altri dieci giorni, e condannare passato d. tempo in termine d'altri dieci giorni, quali passati, e non seguita la condanna (purché non vi fosse frapposizione delle Ferie di Natale, ò Pasqua) la Guardia s'abbia per libera, ed assolta conforme alla capitolazione vecchia cap. 3. e 46.

Le

- 4 Le Guardie, che avranno approvate le accuse con giuramento in mano del Notaro dell'Ufficio, se revocassero il suo primo detto, debbano incorrere, e pagare la pena di tutte l'accuse revocate, e pagare altri ba.10. al Giudice di più, conforme alla capitolazione vecchia cap.37.
- 5 Tutti quelli, che verranno alla Città per guardia non possono esser gravati per debiti per quel giorno, perchè l'ufficio non patisca, e venendo carcerati il Giudice debba, e possa farli scarcerare ipso facto, conforme alla capitolazione vecchia c.38.

C A P. V I.

Ordini, e pene contro quelli, che danneggiano li beni altrui, così con persone, come con animali.

Li Saltari dovranno accusare tutti quelli, che troveranno in atto di danneggiare altrui con persona, con bestia, o con ordigni osservando gli ordini già detti nel trattato de' Saltari.

Non si accusino minori d'anni sette conforme alla Capitolazione vecchia c.16. a quando accusaranno alcun minore d'anni 18. debbano o notificarlo al Capo della famiglia, ovvero a casa, ed altrimenti facendo le cause siano nulle, e dd. notificazioni si abbino a fare il giorno medesimo con la guardia, che avrà fatta l'invenzione, e se per impedimento legittimo non si potesse fare quel medesimo giorno siano dd. Saltari tenuti farlo in termine di tre giorni seguenti con la guardia.

Li Saltari possano accusare ciascuno, che li gridarà, urlarà, sonarà corno, o farà strepito, dietro per qualunque modo così la pena di bajocchi cinquanta per volta conforme al Cap.9.

Se sarà trovata alcuna bestia dar danno alli Prati da mezzo Marzo intanto, che faranno segati incorra nella pena di b.20. per ciascuna bestia, e se saranno Cavalli, o Asini bajocchi 30. per ciascuno, se Pecore bajocchi uno per ciascuna, se Porci bajocchi 15. per ciascuno, e per qualunque tempo, e di notte la pena si dupplici da applicarsi per un terzo al Giudice pro tempore, conforme alla Capitolazione vecchia cap.18.

Li Saltari possano accusare le bestie, che troveranno pascolare nelle lignuole, non essendo da ogni banda del Padrone,

& essendo seminato dalla banda, che non è del Padrone con pena di bajocchi 5. per bestia conforme alla Capitolazione vecchia Cap.19.

Le bestie da quattro mesi in giù non debbano, nè possano accensarsi conforme al Capitolo 20.

Nelle Selve di due anni si possano accusare bestie Bovine, Cavalline, Asinine, Caprine, e Pecorine, che daranno danno con pena di bajocchi uno per pecora, e bajocchi 5. per bestia Bovina, Asinina, e Cavallina, e bajoc.20. per Capra, e se saranno novellette, la pena si raddoppi conforme al Capitolo 29.

Se sarà trovata alcuna bestia Bovina dar danno nelle seminate, incorra nella pena di bajocchi 10. per bestia, se Asini, o Cavalli bajocchi 25. per ciascuno, quanto alle Pecore una sola trovata incorra nella pena di bajocchi tre, due la pena di bajocchi due l'una, se tre fino a nove la pena di bajocchi uno per pecora, da nove in su di denari sei l'una conforme al Capitolo 35.

Tutte le bestie trovate a danno di notte incorrano la pena doppia conforme al Capitolo 36.

Non sia persona, che ardisca andare a tagliare in Brilleto, o Rosta, o Saletto alcuna sorte di legname sotto pena di bajocchi 25. per ciascuno, e ciascuna volta, e la perdita del legname conforme al Capitolo 39.

Nessuno ardisca tagliare, o levare alcuna sorte, o quantità di legname posto in chiusa sotto pena di un scudo per volta conforme al Cap.40.

Le bestie trovate pascolare in Saletti, brilleto, e roste, se faranno grosse incorrano la pena di bajocchi 10. per ciascuna, le minute in pena di quattrini 9. e la pena si dupplici in tutte le bestie sudete trovate senza guardia conforme al Capitolo 41.

Ogni bestia grossa trovata danneggiare qualche chiusa nel Contà di Faenza, o spalla di essa caschi in pena di ba.20. per ciascuno, le minute in pena di ba.5. l'una conforme al Capitolo 42.

Ogni persona, che sia trovata tagliar brocche, o legnami nelle Selve di tre anni, caschi in pena di bajocchi 20. se sarà la Selva di due anni di bajocchi 25. e se sarà novelletta di bajocchi 30. oltre la perdita dell'armi, e se la persona sarà vile,

- le, e non abbia il modo da pagare la pena, sia posta alla Catena conforme al Capitolo 43.
- 15 Chi farà trovato aver legname, ò mede di fascine nelle sue Are, o Case, le quali avesse rubbate, ò comprate scientemente da chi l'avesse rubbate incorra nella pena di un scudo d'applicarsi la metà al Giudice, e l'altra al Saltaro, o accusatore, oltre la perdita delle fascine, e legnami, ed essendo persona vile, e non avendo da pagare la pena sudetta, sia posto alla Catena conforme al Capitolo 44.
- 16 Nelle Selve, se alcuno farà trovato cavare zocchi, o guastare le Selve incorra nella pena di bajocchi 40. e nella perdita dell'armi d'applicarsi come sopra, ed essendo persona vile sia posto alla Catena, o Berlina, come anco chi condurrà legne, e fascine come sopra rubbate con Carro, o Barozzo incorra nella medesima pena conforme al detto Capitolo 44.
- 17 Chi farà trovato cavare, o rubbare insette, o insetti di qualsivoglia frutti, o portarle a vendere incorra in pena di bajocchi 60. d'applicarsi, ut suprà, e di esser posto alla Catena conforme al Cap. 45.
- 18 Oltre tutte le pene sudette siano renuti li dannificanti reintegrare li Padroni di tutto il danno, che averanno patito, venendo quelli a querelarli secondo sarà sentenziato dal Giudice pro tempore, e questo s'intenda tanto per l'accuse date a particolari, quanto per le accuse date dalli Cittadini alle Scolе conforme al Cap. 50. e lo Statuto lib. 5. rub. 22.
- 19 Se farà trovata alcuna persona tagliare, o aver tagliato ferragli, o siepi di spine intorno a' Giardini, Vigne, Are, o Casamento incorra nella pena d'un scudo d'applicarsi come sopra, oltre la refezione del danno a' Padroni conforme al Cap. 50. e 52.
- 20 Ma tagliando spini intorno a' fossi, e legnuole di qualsivoglia tempo incorra nella pena di bajocchi 10. d'applicarsi, come sopra, e della refezione del danno secondo sarà ricercato dal Padrone, ed arbitrato dal Giudice conforme al Cap. 53.
- 21 Non si possano fare Instrumenti di convenzioni di non potere essere accusati fra' parenti, eccetto, che fra' Fratelli, e Cugini, li quali Instrumenti, e convenzioni si abbiano a presentare all'Ufficio, e produrli ogn'anno al Natale altrimenti non li valgiano se non poi, che saranno prodotti conforme al Capitolo 25.
- 22 Li Cittadini, o altre persone, che dassero licenza d'andare a pascolare sul suo, debbano darla in scritti, non sapendo scrivere farle scrivere a loro nome con far sottoscrivere un'altro per testimonio, e questo per levare ogni dubbio, e fraude, e queste licenze si abbiano a produrre all'Ufficio, e farli mettere l'esibita anno per anno, altrimenti non suffraghino conforme al Cap. 26.
- 23 Li Contadini delle Militie, o bande possono essere accusati d'ogni tempo dando danno conforme al Cap. 28.
- 24 Quanto alli danni dati da persone ignote si osserveranno le rubriche 3. 5. 8. e 23. del libro quinto da registrarsi &c.

C A P. V I I.

Ordini particolari per le Vigne.

- 1 Non si trascorra, ò s'entri nelle Vigne sotto pena d'un scudo d'oro, ed in tempo dell'uva di doi.
- 2 Chi cavarà pali ancorchè non li portasse fuori bajocchi 10. per palo, e non possano gli operarj in tempo, che si lavorano, portare, se non tre pali vecchi, ed una fascina con licenza de' Padroni in scritto sotto pena di bajocchi 20. per palo, e per fascina, nè sia lecito anco a' Padroni portar viti se non nelli Carri con licenza de' Signori Antiani sotto pena di mezzo scudo per vite, ed oltre tre viti d'uno scudo per vite.
- 3 E chi taglierà viti in Vigna altrui caschi in pena di mezzo scudo per vite.
- 4 Se bestia alcuna sarà trovata in Vigna, vicolo, strada, fosso, o Campo fra le Vigne, il Padrone di esse, o Sozzio, o Custode incorra in pena d'uno scudo per bestia etiamdio senza dar danno, e per bestia grossa s'intenderà il Porco, e li Padroni, che avranno Campi confinanti cascheranno nelle dd. pene, se non avranno licenza da' Signori Antiani, e si duplicarà la pena in tempo dell'uva, cioè dalla festa di Santa Maria Maddalena fino alla vendemmia.
- 5 Non possano li Padroni anco con licenza portare più di tre grappi d'uva sotto pena di soldi 10. per grappo. Chi non farà Padrone, e non avrà licenza pagará scudi 2. sino a tre grappi; ed oltre a tre grappi avrà tre tratti di corda. Da dieci grappi in sù la pena è di tre tratti di corda, o berlina, e scudi dieci, e nelle medesime

- sime pene incorrerà chi averà uva in Casa.
- 6 Ogni Contadino dovrà tener al collo de' Cani l'uncino lungo due sommessi di uncino sotto pena di bajocchi 20.
- 7 Non è lecito a' Contadini tenere, o avere viti verdi, o secche, farmenti, palj, fogliami, raspoli, o vinaccia d'uva, o di agresta da S. Maria Maddalena fino sarà vendemmiato sotto pena di soldi dieci per vite secca, e per ciascuna di dd. cose, e di mezzo scudo per vite verde, soldi dieci per fascina, e per palo un scudo.
- 8 Non sia lecito portare a vendere uva durante il tempo dell'uva a persona alcuna anco forastiera, eccetto il moscatello, lujatica, majolo, uva Romanina, pergola, gibbbo, ed altre simili sotto pena della perdita dell'uva, e di uno scudo.
- 9 Andando alle Vigne anco con licenza, non porti canna, pertica, o chiovella, o bacchetta coll'uncino atti a pigliar uva sotto pena di un scudo d'oro.
- 10 Le pene s'intendano duplicate, se il delitto sarà fatto di notte.
- 11 Nessuno ardisca cavar Vigna ancorchè propria senza licenza del Consiglio Generale sotto pena di sc. 5. d'oro, ed il terreno non sia posto ad altro uso, e questo in conformità de' Capitoli 1.2.3.6.8.9.11, 22.26.29, delle medesime Vigne.
- 12 Inoltre si dovranno anco far osservare tutti li bandi, ordini, e provisioni, che si fanno, e pubblicano d'ordine dell'Illmo Magistrato sopra le Vigne con la riserva sempre delle facoltà de' Sig. Antiani circa le medesime Vigne, e danni dati, come si è detto altre volte.

C A P. V I I I.

Dell'ordine di procedere.

- 1 **N**elle cause de' danni dati si doverà procedere sommariamente, come si è detto, ma però si dovrà osservare la *Rubrica 1. lib. 5. Statut.*
- 2 Il luogo della Residenza sarà nell'Ufficio della Guardia de' Notari al Banco proprio del danno dato.
- 3 Di dieci in dieci giorni consegnerà alli Saltari le commissioni segnate contro gli accusati conforme al Cap. 7. & t. 1.
- 4 Non si dovranno fare esecuzioni in bestie, ma in pegni morti, che si dovranno porre al Massarolo conforme al cap 6. dove dovranno stare per venti giorni.

5 Il Giudice possa prorogare il tempo dell'esecuzioni per altri cinque giorni oltre li primi dieci, quando non si sia potuto eseguire per impedimento degli Esecutori, o del Saltaro conforme al Cap. 8. anco possa servirsi de' Cavedolari, e Cappellani per fare eseguire realmente.

6 Spirato il tempo delle difese conforme allo Statuto possano li Sig. Antiani prorogarlo per qualche giorno conforme al Capitolo 10.

7 Il Giudice non possa cancellare accuse, se non in scritto, e li Saltari presenti, o citati quando vi abbino parte nella pena, e la Cancellatura altrimenti fatta sia nulla, e questo perche li Saltari possano querelarsi appresso li Sig. Antiani dell'ingiustizia conforme al Cap. 21.

8 Quelli, contra de' quali saranno rilasciate l'esecuzioni, o commissioni per mano del Notaro, e sottoscritte dal Giudice non possono esser uditi senza la remissione delli Sig. Antiani ottenuta in scritti, eccettuando quelli, che fossero stati contumaci, a' quali possa il Giudice per una volta concedere una dilazione a difenderli conforme al Cap. 34.

9 Chi facesse resistenza al Saltaro, che fosse mandato dal Giudice a fare alcuna esecuzione con impedirlo, che non li levi il pegno, caschi in pena di tre scudi d'applicarsi la metà alla Rev. Camera, la quarta parte al Giudice, e l'altra quarta agl' Esecutori, che si manderanno dal medesimo Giudice a riscuoterla subito intesa la relazione giurata del Saltaro con un testimonio degno di fede &c.

C A P. I X.

Tassa delle mercedi de' Notari deputati al Tribunale del danno dato.

IN prima abbia da avere per ciascheduna Cancellatura di accuse date per gli

1 Saltari a ciascuna persona da' detti accusati — bajocchi 2

Item in tempo dell'uva per ciascheduna Cancellatura — bajocchi 1

Item per ciascuna accusa, e querela data contro alle Scole — ba: 4

Item per ciascuna risposta fatta alle dette accuse, ed istanza — ba: 1

Item per ciaschedun'altra istanza fatta nelle dd. accuse — ba: 1

Item per istanza, e giuramento de' testimonj, e pronuncia — ba: 2

Item per esame di ciascun testimonio,

nio, e prodotte d'ammissorie --ba: 4
 Item per la relazione de' Sig. Giudici, o altri Stimatori, i quali andranno a vedere li danni dati, e pronuncia, computata l'istanza ba: 7
 Item per ciascuna istanza alla sentenza ----- bajocchi 2
 Item per il rogo delle sentenze debba avere la terza parte di quello avranno li Signori Giudici, e non più ----- bajocchi -----
 Item per l'Intimazione di esse Senze ----- bajocchi 2
 Item per rogo d'appellazione ---ba: 4
 Item per l'elevazione delle Sentenze tanto quanto importa il rogo -----
 Item per l'elevazione del Processo per foglio ----- bajocchi 3
 Item, che le bestie grosse trovate nelle stoppie, e cacciate da dd. Vigne conforme li Capitoli paghino per bestia per ciascuna volta, che sarà trovata ----- bajocchi 2 d. 6.
 E le pecore per ciascuna ----- den: 4
 I Sig. Giudici abbino quattrini tre per libra delle Sentenze assolute, purchè non eccedano scudi 2. di paoli -----
 Al Notaro il terzo come sopra -----
 Per l'accesso d'alcuno de' Sig. Giudici al luogo della differenza abbia ----- ba: 60
 Il Notaro ----- bajocchi 40

Incus *Illustrissimo, e Reverendissimo. Sig. mio, e Padrone Osservandissimo.*

Foris *Illustrissimo, e Reverendissimo Sig. mio, e Padrone Osservandissimo Monsig. Barni Vicelegato di Romagna, e Visitatore Apostolico.*

In virtù della lettera di V.S. Illustrissima fattasi esatta ponderazione sopra li nuovi Capitoli del danno dato, ed essendosi trovati ragionevoli, e pieni d'equità possono senza difficoltà essere approvati dalla S. Congregazione del B. Governo. La giurisdizione del Giudice, ed applicazione delle pene alla Comunità, è fondata sopra le Costituzione Pontificie di Sisto V. e Clemente VIII. e sopra la surrogazione delle Comunità a titolo oneroso in luogo de' Commissarj Camerali. La dispensazione delle pene, & ordini di procedere sono cavate dallo Statuto, ed antiche Capitolariazioni di questa Città. Le

Tom. II.

Tasse de' Notari sono alquanto mutate, ma in sì poca quantità, che riescono irrilevanti. Restano alcuni casi compresi nelli sopradetti Capitoli, de' quali viene disposto dalli Bandi Generali, e vi procedono li Sig. Governatori, onde crederei, che si dovesse onninamente riservare la loro autrità, e giurisdizione. Che è quanto mi accade di significare a V.S. Illustrissima, alla quale col ritorno de' medesimi Capitoli rassegnando la mia immutabile divozione bacio per fine riverentemente le mani. Faenza 9. Settembre 1683.

Di V.S. Illustrissima, e Reverendissima.

Devotiss. & Oblatiss. Servo
 Gio: Battista Anguisciola.

Foris *Eminentissimo, e Reverendissimo. Sig. Padrone Colendissimo Il Sig. Card. Cibo Prefetto della S. C. del Buon Governo.*

Incus *Eminentissimo, e Reverendissimo. Sig. e Padrone Colendissimo.*

Essendo stati diligentemente considerati da Monsig. Governatore di Faenza i Capitoli del danno dato rinovati dal Consiglio Generale di quella Città, concorre a crederli ragionevoli, e pieni d'equità, onde possa l'E.V. degnarsi d'approvarli con riserva della giurisdizione de' Governatori pro tempore, come potrà servirsi riconoscere dalla stessa lettera originale di quel Prelato, che unita al Memoriale, e Capitoli dati per parte di quel Pubblico trasmetto all'E.V. alla quale faccio divotissima riverenza. Ravenna 13. Settembre 1683. Di V.E. Umil. Divot. & Obl. Ser.

Girgio Barni.

Proposita sub die 15. Maii 1684. in S. Congregatione Boni Regiminis emanavit sequens resolutio. *Juxta votum Visitatoris Apostolici, & Gubernatoris olim Civitatis Faventis*, vigore cuius scripta fuit predicto Illustrissimo, & Reverendissimo D. Barnio Visitatnri Apostolico Provinciae Romanensis Epistola ten. sequen.

Inerendo la S. Congregazione al parere di V.S. ed a quello di Monsig. Anguisciola, già Governatore di Faenza intorno all'istanza fatta da quella Comunità per l'approvazione de' Capitoli de' danni dati, è benignamente concessa di ordinare l'osservanza di quelli, onde V.S. farà così seguire, e Dio la prosperi. Roma 15. Maggio 1684. Di V.S. Come Fratello.

Alderano Card. Cibo.

Antonio Lorenzo Raita Segretario.

Q 2

Re-

Resolutio Sac. Congregationis Immunitatis Ecclesiasticae favore Emi. Episcopi Faventini circa exercitium ejus jurisdictionis ordinariae in omnibus Terris, & locis suae Diocesis in Ducatu Ferrariae positis.

Eminentissimi. & Reverendissimi. Significatio Offer.

Essendo stato riferito alla Santità di N. S. la differenza nata tra la Corte di V. E., e gl'Uomini dell'Università di Bagnacavallo in cotesa sua Diocesi, che per essere dentro lo Stato della Legazione di Ferrara, pretendevano di non poter esser forzati a comparire nella sua Corte Ecclesiastica di cotesa Città, né essere trasportati in cotesse Carceri Ecclesiastiche fuori di quella Legazione sotto pretesto di Privilegi concessi alla Città, e Stato di Ferrara in un Breve della s. m. e: di Clemente VIII. *de causis non advocandis ad Urbis Tribunalia à Civitate Ferrariae, & toto Ducatu* sotto la data delli 14. Ottobre 1600. La Santità Sua inteso lodato della causa, che fu proposta in questa S. Congregazione dell'Immunità Ecclesiastica a 5. Aprile prossimo passato, ha comandato, che si notifici a V. E. che il medesimo Breve non impedisce a lei d'esercitare liberamente la sua giurisdizione ordinaria ne' luoghi sottoposti alla sua Diocesi con rirare anco le cause, e persone di quel Ducato a cotesa sua Corte Ecclesiastica di Faenza, o in altro luogo della Diocesi, benché fuori de' limiti del d. Ducato, e bacio a V. E. umilmente le mani. Roma 16. Luglio 1661.

Umilissimi. & Affezionatissimi. Servizore,

M. Cardinal Ginetti.

B. Rocci Segretario della S. C.

ORDINATIONES.

Observandae à Commissariis Cavalcantibus in exactione onerum Cameralium contra Communitates Status Ecclesiastici.

Buonaccorso Buonaccorso Tesoriere Generale di N. S. e sua Reverenda Camera Apostolica.

Alli Governatori, ed Officiali dello Stato Ecclesiastico.

VEdendosi per esperienza, che dall'inosservanza de' Bandi, e buoni ordini altre volte publicati sopra il modo, che devono tenere li Commissarij, Cavalcanti con le Communità dello Stato Ecclesiastico nell'esazioni Camerali nascono ben spesso inconvenienti. Però io per dar pronta-

mente quei rimedj, che dipendono dalla mia mano, seguendo li clementissimi sentimenti di N. S. secondati anco dalla Sac. Congregazione depurata sopra il sollievo delle Communità, hò stimato esser bene di provvedere, che si osservino gli ordini dati in questa materia dal già Card. Pietro Aldobrandini Camerlengo di S. Chiesa, con Editi sotto li 12. Decem. 1605. e 27. Agosto 1606. e con lettera dell'ultimo Agosto 1596. e dal Card. Borghese 28. Ottobre 1606. ed a quell'effetto communico alli sudetti Governatori, ed altri Officiali de' luoghi le mie facoltà, acciò che come deputai da me facciano osservare li medesimi ordini, con farli a cautela nuovamente pubblicare insieme con l'intiero tenore della presente lettera, e sentano li ricorsi di quelli, che pretendano d'esser gravati dalli dd. Commissarij, ed anco dagli Appaltatori, ed altri Ministri Camerali per qualsivoglia causa, che abbia bisogno di presentaneo rimedio, e che dalla decisione di quella non s'inferisca alla Camera, ed Appaltatori danno irreparabile, con prendere quelle provisioni, che alla loro prudenza pareranno più opportune, assicurando però sempre con idonee cautioni l'interessi della Rev. Camera, e suoi Appaltatori. Dovranno bene aver riguardo, che non resti impedito il corso degli assegnamenti Camerali, e quando si trattarà di somma eccedente scudi 50. sentite le parti, mi parteciperanno quanto da esse sarà stato dedotto per poter dirle quel, che mi occorrerà, secondo la qualità de' casi. Sappino inoltre, che S. B. comanda, che ogni cosa nel suo Tribunale si spedisca gratis, eccettuato la scrittura dell'Attuario da tassarsi al loro arbitrio, abita ratione laboris, e doveranno avere particular cura, che anco in questo non vi sia eccesso. Roma li 12. Gennaro 1668.

B. Buonaccorsi Tes. Gen.

EDITTO

Concerente l'ordine, che si hà da tenere circa li pagamenti da farsi dalle Communità alli Tesorieri, ed altri Esattori, ed Officiali Camerali.

Pietro del Titolo de' SS. Giovanni, e Paolo Prete Cardinale Aldobrandino della S. R. C. Camerlengo.

PEr rimediare agl'inconvenienti, e disordini, che nascono dalla confusione de' con-

conti, che gli Esattori, Camerlenghi, e Depositari della Comunità dello Stato Ecclesiastico tengono de' pagamenti, che fanno per dd. Comunità alli Tesorieri delle Provincie, o altri Esattori dell'imposizioni Camerali, e de' frutti, ed assegnamenti de' monti: per ordine espresso di N. Sig. daroci a bocca, e per l'autorità del nostro officio di Camerlengato, e per risoluzione fatta in Congregazione dell'isgravi. Per tenore del presente publico Editto ordiniamo, ed espressamente comandiamo a tutti, e singoli Tesorieri, ed altri Esattori Camerali, che nel ricevere per l'avvenire qualsivoglia somma di denari per dette Comunità in conto della Camera Apostolica, o de' Monti debbano fare le ricevute chiare, e distinte, se per resto, o buon conto resti la Comunità debitrice, ed all'incontro ordiniamo, ed espressamente comandiamo come di sopra a tutti i Camerlenghi, Tesorieri, Depositari di dd. Comunità, che paghino a' suoi tempi l'intera somma, che deve la sua Comunità per ciascuna imposizione, e che almeno una volta l'anno saldino con il Tesoriero, o Esattore della Provincia, riportandone final quietanza per consegnarla al Magistrato in presenza del Governatore, o Potestà del luogo, il qual saldo per maggior comodità loro vogliamo, che si facci il mese di Maggio, o di Settembre, sotto pena a chi contravverrà oltre il risar di proprio tutto il danno, o interesse, che le Comunità ne passero, anco di 300. scudi per ciascuna persona, che mancassero di esequire alcuna delle sopradette ordinationi, d'applicarsi un terzo alla Camera Apostolica, un terzo alla Comunità del luogo, e dell'altro terzo la metà al Giudice, e l'altra al Fiscale, che eseguiranno, e faranno esequire rispettivamente le sopradette pene, ed altre a nostro arbitrio, anco corporali secondo la qualità de' casi, e delle persone.

Ed acciò che nessuno possa pretendere ignoranza della presente ordinatione vogliamo, che li medemi Tesorieri delle Provincie, a quali sarà indirizzato questo Bando con nostre lettere si piglino cura di farlo intimare alle Comunità di ciascun luogo, ed alli loro Depositari, Camerlenghi, ed altri come di sopra, e che pigliando fede della presentazione, la rimandino in mano nostra per conservarli appresso l'atti dell'infra scritto Notaro, e che questa

intimazione abbia forza, e vigore come se a ciascuna fosse personalmente intimata. Volendo inoltre, che li Tesorieri, ed Esattori Camerali sopradetti debbano tenere affissa nella loro Depositaria in publico copia stampata del presente Editto, acciò chi vada per far dd. pagamenti sappia in qual forma debba farli la quietanza, e ciascuna Comunità nel creare il loro Camerlengo, Tesoriero, o Depositario sia tenuta di consegnarle per rogito di Notaro una copia simile con la nota di tutte l'imposizioni Camerali, e de' tempi, nelli quali maturano, a fine che per la mutazione di dd. Officiali non si possa pretendere ignoranza della presente ordinatione, e provisione sotto pena al Cancelliero della Comunità, che sarà in ciò negligente della privazione dell'esercizio di Notariato, di 50. scudi d'applicarsi proportionabilmente come sopra, e se per negligenza di dd. Camerlenghi, o Depositari delle Comunità non si facessero in tempo le paghe, che si devono alla Camera Apostolica, e che perciò fosse necessario di mandar cavalcani, o commetterli reprefaglia, vogliamo, che in ciò si osservi il Bando altre volte publicato sopra di ciò, quale a quest'effetto rinoviamo, e vogliamo, che qui si abbia per espresso, ed inserito, e che detti Cavalcani non possino ricevere sotto pretesto de' viatici, o d'altro mercede alcuna se non portano seco, o non mostrano detto Bando, perche il pagamento, che ricevono si facci del tutto conforme al tenore di esso, dando in questo licenza alli Governatori, ed Officiali di ciascun luogo di procedere contro chi trasgredisse la d. forma, e dichiarando, che eccedendo in alcuna parte incorrino in pena di tre strappate di corda, e privazione dell'Offitio.

E se alcuno di detti Tesorieri, Esattori, ed altri Ministri Camerali abitassero in Roma di maniera, che li pagamenti si avessero da fare in Roma, vogliamo, che il presente Editto publicato, stampato, ed affisso, che sarà in Campo di Fiore, ed altri luoghi soliti di Roma, astringa questi tali come se li fosse personalmente intimato, come di sopra. Dato in Roma in Camera Apostolica li 12. di Dicembre 1605.

P. Card. Aldobrand. Cam.

H. Vaccarius Auditor.

Hic. Scanardus.

Die 14. Decembris 1609. supradictum Edictum affixum, & publicatum in acie Campi Flora, & aliis locis solitis Urbis per me Chrysophorum Fundatum Apostolicum Curatorem.

P. Aloysius Peregrinus Mag,

ORDINAZIONI.

Da osservarsi con le Comunità immediatamente soggette alla Sede Apostolica dalli Commissarij sopra l'esecuzioni Camerali.

Pietro del Titolo de' SS. Gio: e Paolo Prete Card. Aldobrandino della Santa Romana Chiesa Camerlengo.

VEdendosi, che l'ordinazioni stabilite altre volte per provvedere, che li Popoli dello Stato Ecclesiastico non siano dall' indecrizione de' Commissarij indebitamente gravati, sono da molti poco osservate, di commissione di Nostro Sig. datoci a bocca, e per l'autorità del nostro officio di Camerlengo comandiamo, che per fin tanto, che si provveda di migliore, e più perfetto modo, si osservino inviolabilmente con le Comunità immediatamente soggette alla Sede Apostolica gl' in riscritti Capitoli, già firmati altre volte, ed ora in molti capi ampliati.

1 Che li Tesorieri prima di mandar Commissarij, o altri à gravar le Comunità di viatico, debbano farle intimare, che paghino per 15. giorni avanti, con un messo a piedi, il quale non possa pigliare più di un giulio per ciascheduna Comunità, ed alla sua relazione si creda, come anco si creda al Tesoriero, se in cambio di mandare persona à posta, averà per lettere, fatto la medesima diligenza con li Officiali de' luoghi, e passato d. termine, e non prima possano mandare un solo Commissario Cavalcante, o Esecutore con la spesa, e modo, che si dirà à basso.

2 Che subito arrivati detti Commissarij, Cavalcante, Sostituti, Esattori, ed Esecutori debbano presentarsi al Governatore, Podestà, o altri Officiali del luogo, con il conto distinto di tutto quello, che deve quella Comunità fino a quel dì, sottoscritto dal Tesoriero, o Esattore principale, affinché astringano li Depositarij Camerlenghi, Esattori, o Affittuarij conforme agli obblighi loro à pagare, ed anco li

Sindici, ed Officiali del luogo in caso, che bisogni, e finchè non si presenteranno nel modo sudetto, o che non potendosi avere la presenza di detti Officiali non affigeranno alle porte della loro residenza un'intimazione dell'arrivo loro con due testimoni non cominci à correrli viatico, nè la Comunità sia tenuta à spesa alcuna.

3 Che dd. Commissarij non debbano andare con maggior spesa di un cavallo, e di due persone al più, computata la loro persona, se però il solito non sarà, che si facci minor spesa, che in quelle Provincie, e luoghi, che vi farà il solito sudetto, vogliamo, che si osservi.

4 Che il salario de' Commissarij, e loro Esattore à cavallo sia di giulj cinque, de' Commissarij à piedi di giulj 2. il giorno, oltre la spesa del vivere, dove però non sia solito pagarsi meno, etiam che andassero per diverse esazioni, o commissioni, della spesa del vivere si abbino da contentare secondo la qualità loro, e del luogo modestamente, come se andassero per loro facende, e spendessero della borsa propria, dandosi autorità alli Governatori, & Officiali maggiori, che non riconoscono Superiori in Provincia d'interporli, e sopra intendere, che le Comunità supplicano al semplice bisogno, e non siano gravate in niente più, e gli Officiali minori d'interporli con dd. Commissarij, o loro Ministri, perche si contentino dell' onesto, e non potendo accordargli, di pigliare informazione degli eccessi, che fanno, per mandarla a noi.

5 Che il giorno s'intenda 24. ore da computarsi dall'ora, che arriveranno in quella Terra, e luogo, e che si presenteranno come sopra al Governatore, o Offiziale del medesimo luogo, di modo che giungendo il Commissario un giorno, e partendo l'altro frà le 24. ore, non abbia avere, se non un viatico, ma se il Commissario per la sua diligenza si spedisse di riscuotere per la Camera in manco tempo di un giorno in una Terra, o luogo, si debba pagare il suo viatico da quella Comunità intieramente, come vi si fosse trattenuto tutto un dì.

6 Che li Commissarij, Cavalcanti, Esattori, ed Esecutori siano tenuti portare con loro un foglio, o conto sottoscritto dal Tesoriero della Provincia, o Esattore principale, nel qual sia annotato distintamente tutto quello, che per ciascheduna imposizione separatamente doverà pagare quella

la Communità dal dì del pagamento antecedente fino al giorno, che vanno a riscuotere, affinché il Cancelliero, o altri per la Communità ne pigli copia, e sotto di essa debbano fare ricevuta, e quietanza delle somme, che riceveranno chiaramente, e distintamente, con specificare in caso, che non fossero intieramente sodisfatti conforme al foglio, in quale conto, per quale imposizione, e per quanta somma resti debitrice la Communità, o suo Depositario, e Tesoriero, affinché possa sempre vederli per fino a che tempo, e per quale imposizione si farà pagato, e non si pigli in confuso a buon conto, siccome si è fatto per l'addietro in danno de' Popoli, e le quietanze, che si faranno da' d. Commissarj, Esattori, e Cavalcani siano poi ammesse alle Communità, come se fossero fatte da' medesimi Appaltatori, e Tesorieri principali, e non portando li Commissarj il d. conto, e non facendo la quietanza come sopra, non li corra il salario, né la Communità sia obbligata a cosa alcuna, ma s'intendano stare in tutto, e per tutto a loro spese.

7 Che li medesimi Commissarj, ed altri Esattori non possino andare, né mandare a riscuotere per il second'anno alcuna sorte d'imposizione, se prima non averanno finito di riscuotere intieramente quelle dell'anno antecedente, e non avranno fatto quietanza, e ricevuta finale, volendosi, che non si confondino l'esazioni, e li pagamenti di un anno con quelli dell'altro, ma che d'anno in anno si saldi, e facendosi altrimenti non siano le Communità tenute ne a spesa, né a viatico veruno come sopra.

8 Che nel suo Commissario possa pigliar viatico, o altro salario, se non riscuoterà il principal debito, o buona parte di esso nelli modi sudetti, né possino concedere dilazione veruna alla Communità per premio, o pagamento alcuno; ma si bene senza premio, quando lo meritassero, e che ad essi Commissarj paresse onesto il concederla.

9 Non possino riscuotere viatici da quei luoghi, dove non si conferiranno personalmente, eccetto i luoghi piccoli, cioè di cento fuochi a basso, quasi per minor spesa loro sia lecito alli Commissarj chiamarli a una Terra loro vicina, e più comoda, e farsi sodisfare del suo viatico, delle Terre chiamate per rata, come se fossero una Terra sola, dandosi autorità all'Offi-

ziale di quel luogo di vedere, che il Commissario non facci fraude, e che nessun luogo sia gravato; se non per la sua porzione, quanto alli viatici: ma se fossero Terre, o luoghi sospetti possino farli pagare da ciascheduna intieramente, come se vi fossero andati personalmente.

10 Non possino i Commissarj procedere a far reprefaglia, se prima non averanno usato ogni diligenza in riscuotere, e se non faranno stati personalmente a quel luogo per quest'effetto nelli modi sudetti, ovvero non averanno intimato, caso che fosse de' luoghi piccoli come di sopra, o sospetti, e se non faranno passati giorni quindici prima, che gli facciano altra spesa di reprefaglia, altrimenti non abbia effetto veruno la reprefaglia.

11 Che li Commissarj nelli luoghi immediatamente soggetti alla Sede Apostolica non facciano reprefaglia, se prima non la notificaranno, o non ricercaranno li Governatori, Officiali de' luoghi, non osservando le cose dette nel Capitolo precedente, la reprefaglia non abbia effetto veruno, dandosi facoltà alli Governatori, ed Officiali maggiori, che non riconoscano Superiori in Provincia, d'interporli prima, e non li ricevendo d'accordo di far restituire i beni, e rilasciar le persone, e bestie reprefagliate contro la forma di questi Capitoli, ed agli altri Officiali minori d'interporli, e di prenderne informazione in caso che non restituiscano d'accordo, ed in tal caso li Commissarj siano tenuti a tutti i danni, spese, e interesse, ch'essi seguiranno.

12 Che gli Esattori, Esecutori, e Sbirri per tal reprefaglia, non possino per lor mercede pigliare se non mezzo scudo da 50 scudi in giù, e dalli cinquanta alli cento, e da cento a cento cinquanta un scudo, e da li in su a qualsivoglia somma due scudi, e non più, ordinando, che dove sarà solito, che si paghi meno, che si osservi il solito sudetto.

13 Che non possino li detti Commissarj, Esattori, ed Esecutori fare esecuzione, e reprefaglia in bovini aratori, in uomini, che attendino all'Agricoltura, né altra cosa spettante alla medesima Agricoltura, né meno in vesti, gioje, ed altri mobili di donne, concernenti la loro persona, altrimenti l'esecuzione, e reprefaglia sia nulla, e di niun valore, e l'Official del luogo debba subito far restituire il tutto, e far rilasciare li carcerati, volendo in ogni modo

do che essi sian tenuti a quelli danni, o spese, come sopra.

- 14 Che li giorni di Festa di precetto non possa farli repressaglia, o esecuzione, e che nessuno possa carcerarsi in Chiesa, o luoghi sacri, se bene, Dio lodato, non bisogna ricordarlo, dandosi autorità ad ogni Officiale di far carcerar subito quelli, che fussero carcerati, e restituire tutto quello, che si fosse levato per esecuzione contro la forma del presente Capitolo.
- 15 Che li beni, che si piglieranno in esecuzione, o per repressaglia legitimamente, si debbano vendere nel medesimo luogo, dove saranno fatte l'esecuzioni, se però vi sarà Depositaria pubblica, e comodità di oblatori pronti, altrimenti passato un giorno intero senza potersi vendere, possano trasportarsi al capo della Provincia, e facendosi l'esecuzione in campagna, sia in arbitrio dell'Esattore di ridurle dentro il luogo, nel territorio del quale è fatta l'esecuzione, o in altro luogo più vicino: purché in ciascuno di dd. luoghi si facci la diligenza sudetta di vendere li beni repressagliati prima di trasportarli altrove.
- 16 Che ne' beni repressagliati, o pigliati in esecuzione detti Commissarij, Esattori, ed Esecutori non possano ingerirsi, nè comprarli per se, nè per supposta persona, nè ritenerli appresso di se, nè servirse in modo alcuno, dandosi facoltà alli Officiali de' luoghi in caso, che si contravenga di far restituire subito alli Padroni il tutto, e volendo ancora, che li medesimi Officiali debbano darne conto alli Superiori di Roma, acciò si possa dare il debito castigo a chi contraverrà.
- 17 Che gli animali, che si piglieranno per repressaglia, o per esecuzione debbano mettersi nello stallatico del luogo se vi è, e non tenerli per l'osteria, e non trovandosi a vendere nel termine detto di sopra, possano condursi al capo della Provincia, dove dandosi figura in forma depositi per la somma, per la quale si farà fatta la repressaglia, si rilascino subito.
- 18 Che uno, che abbia più esazioni, e commissioni, non possa andare, nè mandare se non un Esattore per tutte, e quando arriva nelli luoghi, che debba notificarle alli Governatori, Officiali, Priori, ed altri delle Comunità, ed operare li siano pagate tutte, anzi, che un Commissario abbia da riscuotere, e mandare per le sue esazioni tutti, o ridurre i Commissarij a minor numero, che sia possibile per non dare spesa di tanti Commissarij alle Comunità.
- 19 E detti Commissarij, o loro Esattori, debbano scrivere giornalmente, e tener conto in un libretto presso di loro a posta tutto quello, che piglieranno ancor per loro stessi di ciascheduna Comunità, e conservarlo per poterne dar conto; caso che alcune si querelassero contro di essi, di esorsioni, comeanco debbano farne ricevuta distinta, giornata per giornata, tanto de'viatici, e d'altre spese in vivere, ed in altro alla medesima Comunità, e ricusandosi di farlo, non s'astretta a darli niente.
- 20 Che detti Commissarij s'iano tenuti render conto per tutti li Ministri loro, contro li quali pretendendosi cosa alcuna, criminalmente per occasione del suo officio, essi Commissarij s'iano tenuti d'ogni diligenza a presentarli, e sempre restino obligati i detti Commissarij ad ogn'interesse civile di chi haverà patito danno, o esorsioni da essi Sostituti, e Ministri.
- 21 E non facendo i Commissarij, o loro Esattori il loro debito, come si è detto, ovvero contravenendo, possono li Governatori, ed Officiali de' luoghi provvedere secondo le facoltà dateli sopra, nel resto debbano li Governatori delle Provincie pigliar di cio informazione, e darne avviso alli Superiori di Roma.
- 22 Sia tenuto ogni Commissario, Esattore, Cavalcante, nell'andar riscuotendo per li luoghi soggetti alla sua esazione portare sempre le presenti Ordinationi stampate, e mostrarle agli Officiali, alle Comunità, e particolari interessati, che faranno istanza di vederle, e non portandole, o ricusando di mostrarle, l'esecuzione sia nulla, ed ogni spesa vada a conto suo, dandosi facoltà alli Governatori, ed altri Officiali de' luoghi di proibirli l'esigenza, e fare, che le Comunità, nè altri s'iano astretti pagare viatico, nè altro.

E facendo altrimenti di quanto si è detto di sopra, saranno castigati irremissibilmente, & acciòchè nessuno possa pretendere ignoranza comandiamo, che le presenti Ordinationi si publichino, ed affighino in Roma alle porte della Camera Apostolica, in Campo di Fiore, ed altri luoghi soliti di Roma, e attringhino ogn'uno tra quindici giorni, come se gli fossero stati personali-

nalmente intimati. Dato in Roma nella Camera Apostolica il dì 27. Agosto 1606. Pro illustrissimo D. meo Cam. C. Card. S. Georgii. Hercules Vaccarius Aud. 1. Monterenzius Commiff. Gen.

Hic. Seanardat.

Die 18. Augusti 1606. Supradictum Edictum affixum publicatum fuit in valuis Camera Apost. & aliis locis solitis Urbis per me Christophorum Fundatum Cursf.

P. Mattheus Lucarutius Cursf. pro D. Mag. Cursf.

Lettera del già Card. Aldobrandino.

Ilustre Signore, nella Congregazione, che fu tenuta ultimamente avanti Nostro Signore fu risoluto, che li Governatori, ed altri Officiali de' luoghi possino per via di ricorso, come delegati da Monsignor Camerlengo intender gli aggravi, che li Popoli pretendano di ricever da qualsivissia Ministro Camerale fino alla somma di scudi 20. senza che le parti siano necessitate venire a richiamarsene in Camera: Per esecuzione del quale scrissi a V.S. una mia li 30. Luglio passato. E perche Monsignor Tesoriere mi fa sapere, che questa mia lettera s'interpreta diversamente da quello, ch'è stata l'intenzione di Sua Santità di concedere, e mia di scrivere, pretendosi di poter proibire per virtù di essa alli Tesorieri, ed altri Ministri Camerali di valersi delle facultà loro di procedere, e rilasciare per qualsivoglia somma, ancorché minore di 20. scudi contro li debitori Camerali, & altri; Vengo con questa mia a dirle, che li Tesorieri, Appaltatori, e Ministri della Camera, non ostante d. mia lettera, possino, come prima procedere per qualsivoglia somma etiam minore di 20. scudi, senza che li Governatori, ed altri Officiali de' luoghi gl'impediscano; ma doppo, che detti Ministri Camerali averanno fatto quello, che per virtù delli loro capitoli, e facultà pretendano le sia permesso: In tal caso vuole N.S. che sia lecito a quelli, che si pretenderanno gravati, in vece di ricorrere come prima in Camera ricorrano ora alli Governatori de' luoghi nelle cause fino alla somma di 20. scudi, e questo ricorso abbi, ed operi il medesimo effetto, come se fossero veramente ricorsi in Camera, procedendo con quelle stesse facultà, che la Camera procede. In questo modo dunque dovrà V.S. intendere l'ordine già dato da me, ed esse-

Tom. II.

guirlo, e N.S. la conservi. In Roma l'ultimo d'Agosto 1596.

Di V.S.

Come Fratello

Il Cardinal Aldobrandino.

Lettera del già Card. Borghese.

E' Stato discorso molte volte in questa Congregazione de' sgravj, e de bono Regimine per ordine di N. Sig. del modo di essergli l'imposizioni Camerali senza gravar di maggior spese le Comunità, rispetto all'esecutioni, e represaglie, e finché Sua Santità possa applicarvi rimedio più opportuno, come sommamente desidera: si è ordinato, che li Tesorieri, ed Esattori, osservino la forma, che si contiene nell'inchiuso Editto, che si è fatto stampare a posta: e perche anche dalla banda della Comunità, o suoi Officiali si faciliti l'esecuzione di questo pensiero, e si provvegga col pagare a suoi tempi le spese, che pure è stato necessario di permettergli, quando non possono riscuotere nel termine, che gli si presige. Si è risoluto, che ciascuna Comunità procuri una nota di tutte l'imposizioni, e del tempo, che maturano, e che si tenghi affissa in Cancelleria, e nel luogo della residenza del Magistrato, perche li Priori, che sono per i tempi procurino, e facciano con effetto che li Depositarij, Camerlenghi, o Esattori, a chi tocca, non solo paghino in tempo, ma che mostrino, e riportino in Cancelleria la ricevuta di detto pagamento; altrimenti finito il loro Magistrato, nel qual tempo devono esser sindacati dell'altre azioni loro, non mostrando di aver fatte tutte le loro diligenze contro detti Depositarij, o loro signurtà, debbano esser astretti a pagar del proprio alle Comunità, quanto importa la rata di dette imposizioni. Volendo, che con tutto ciò siano astretti li Depositarij conforme agli obblighi loro, e nella medema pena vuole, che incorrano ancora li Governatori, Podestà, Commissarij, ed Officiali, che ricercati da Priori, non faranno ogni possibile diligenza di asstringere dd. Esattori, o Depositarij, a mostrare il pagamento nel termine, che matura, o che ne' sindacati de' Magistrati, non procuraranno l'effettual esecuzione di quell'ordine, di che doveranno anch'essi render conto nelli sindacati loro, ed essere astretti al pagamento. Sarà però contenta V.S. di ordinare, che si notifici

R

per

per tutta la sua legatione questa risoluzione, e che lettasi in publico Consiglio s'inscriva nel libro de' Statuti, e nell'ingresso d'ogni Magistrato si giuri specialmente l'osservanza di essa, e che per questa prima volta si mandi quà fede publica di essa, e dell'affissione di d. nota de' pagamenti, ed a V. S. Illustriss. bagio le mani. In Roma li 28. Ottobre 1605.

Di V. S. Illustriss. e Reverendiss.

Vmiliſſi. Servitore
Il Cardinal Borghese.

*Ereſſio Mon. Frumentarij ſuſta in Civitate
Reatij opéra Patris Andrea de
Faventia Min. Obſerv.*

JESUS CHRISTUS, MARIA VIRGO.

*Capitula Montis Grani B. Mariae Virginis
confirmata in Camera Generali menſis
Septembris die 6. anni 1489 nulla
ballota in contrarium.*

AL Nome di Dio N. S. e della sua benedetta Madre sempre Verg. Maria, e della Gloriosa S. Barbara Avvocata, e Protettrice di questa nostra Magnifica Città di Rieti, e di altri nostri gloriosi Protettori nelli anni del Signore 1489. nel mese di Agosto a dì 15. del d. mese, cioè nel di glorioso dell'Assunzione della Benedetta Madre Verg. Maria, a cui reverentia, laude, & honore si ordina questo S. Monte del grano, regnante il N. S. Clementissimo Papa Innocenzo VIII.

Qui di sotto si farà menzione, ordinazione, e Capitolo delle provisioni, quali ad onor di Dio, e di tutta la Corte Celeste trionfante per la predicatione, e dottrina del Venerabil P. Andrea de Faventia Ord. Min. de Observantia per sovvenzione, aiuto, e soccorso de' poveri famelici, e bisognosi si ordinano con intervento, presenza, ed assenso della Reverendiss. Signoria del nostro benemerente Governatore, e suo Locotenente, e delli Magnifici Signori Consalonieri, e priori della Magnifica Città di Rieti, e del predetto F. Andrea, con li quattro Presidenti, e Soprastanti del Monte della Pietà, e degl'altri Spettabili Cittadini del Consiglio generale deputati anco con la presenza del R. P. Vicario Generale del Reverendiss. in Cristo Padre, e Sig. Nostro Card. Colonna Vescovo Reatino, e del Guardiano di S. Antonio di Pa-

dova extra muros Reat. li quali ordini, e Capitoli qui sotto si scriveranno specialmente circa d. provisione, e Monte del Grano della Benedetta Madre Verg. MARIA.

*Quomodo, Et per quos Mons
Grani fuit ordinatus.*

In primis si ordina, che il predetto Monte sia chiamato, e denominato il Monte della Pietà del grano della Vergine Maria, il qual Monte sia, & esser debba in dominio, e proprietà, e possessione della Magnifica Città di Rieti, e Repubblica di quella, e sotto governo, e protezione, e amministrazione delli quattro Presidenti del Monte della Pecunia. Al qual Monte della Pietà di denari s'intenda questo essere annesso, e connesso, e per il presente connettemo per sovvenzione de' poveri della d. Città, suo Conrado, forza, e distretto, ed abitanti in essa. Qual Monte di grano prefato dicemo, dichiaramo, & ordiniamo, che nè per li Magnifici Sig. Priori, quali per tempo fossero, e saranno nè per dodici del Regimento, nè per Consiglio generale, nè per alcun questo colore si debba, nè possa divertire, convertire nè in tutto, nè in parte, in altro luogo, nè in altro uso, ed in altra forma, che per gl'infraſcritti Capitoli si ordinarà. E qualunque Cittadino, Contadino, o abitante in essa in publico, ovvero privato di tal cosa a diversione, e distruzione del d. Monte avesse audacia parlare, che *ex nunc prout ex tunc* s'intenda essere incorso in pena di 200. ducati di applicarsi per una quarta alla Cam. Apostolica, l'altra alla Camera Reat. l'altra all'Officiale farà l'esecuzione, e l'altra al Monte della Pietà della pecunia de *ſuſto, & sine processu*, ma che volemo, & ordinamo, che di d. diversione di Monte, conversion di grano in altro uso, quantunque publico, o privato non si debba, nè possa parlare, ma quello sempre mantenerlo, e secondo la forma delli sottoſcritti Capitoli.

Creatio Officialis.

Item volemo, & ordinamo, che l'Officiale, Conservatore, e Dispensatore sopra il d. Monte del grano della Vergine Maria, quale amministrarà, e dispenserà esso grano per le povere persone bisognose si debba creare per quel modo, e forma, che ordinarà il Consiglio generale di Rieti, ovvero per

per coloro, che il d. general Conseglio ordinarà, e per tanto duri l'uo ufficio, quanto per li presenti sarà ordinaro. Il qual Officiale, e Dispensatore sia obligato in tutto, e per tutto secondo la forma dell'obligazione del Cassiere, e Conservatore della pecunia facendo libro autentico uno, o più secondo l'esigenza, e sia obligato mese per mese riponere, & assegnar conto secondo d. Cassiere di denari è obligato, e possali eleggere il Coadiutore, e compagno, quando sia bisogno.

Fundicus Grani.

Item si ordina, e prevede per il presente Capitolo, che tutto il grano, quale entrerà al d. Monte del grano debba tutto, entrare, e venire in poter delli quattro Presidenti del Monte nel Fondico sopra di ciò deputato, e specialmente ordinato, dove si debba tutto misurare, e misurato descrivere in un libro autentico. Nel qual fondico si ordina, che vi siano quattro chiavi varie, ed ogn'una di esse star debba in poter di dd. quattro una per uno, ed in quel luogo, e fundico di quattro chiavi solo si debba tutto il d. grano conservare, del qual grano, ed entrate del grano dd. quattro Presidenti debbano ritenere buon conto, e ben conservarlo, e siano obligati riponerne fedelmente ragione, e calcolo, e secondo sono obligati, e tenuti li Officiali del Monte della Pecunia, così s'intendono tenuti, ed obligati dd. Presidenti del Monte del grano a governare, e render conto, e ragione, come si è detto di sopra, & in dd. Capitoli si contiene.

Forma dispensandi granum.

Item, che dd. quattro Presidenti del Monte del grano, Conservatore del fondico di quattro chiavi debbano, e siano obligati cominciando in Kal. Ottob. a dare, e mandare al secondo fondico, dove starà l'Officiale dispensatore del grano, cioè la quinta, o vero sesta parte di tutto il grano infundicato a misura. La qual quinta, e sesta parte d. Dispensatore del grano debba riponere nel suo Fundico, e quello debba alli poveri bisognosi per la sementa imprestare, e ricevere pegni sufficienti, come di sotto si dichiarerà, e finita la sementa se li avanzasse grano, quello conservare fin a Kal. Gen. ed in Kal. di Gen. li sopradetti Presidenti debbano mese per mese dare, e mandare al d. Fundico, e Dispensa-

Tem. II.

tore del grano, tanto del d. grano infundicato nel fundo di quattro chiavi, quanto sia la rata, che tocca ad ogni mese, che basta da Gennaro per fino a Giugno, cioè ogni mese tanto, che per fino a Giugno tutto grano infundicato sia (se bisogna) imprestato a povere, e bisognose persone per loro uso, con pegno sufficiente, eccetto che a Panettieri, ed altre persone, che fanno pane per vendere, alli quali non si possa imprestare senza licenza di tutti li Presidenti del Monte della Pecunia.

Modus revidendi computa Officialibus.

Item, che d. Dispensatore del grano mese per mese sia tenuto, ed obligato a riponer ragione, e conto alli dd. quattro Presidenti, tanto delli grani imprestati, quanto delli pegni ricevuti, al qual conto, e ragione per più sicurezza, e chiarezza del popolo si debba ordinare, & ogni Domenica prima di ciascun mese, che s'imprestarà per ogni Castello di Rieti, si debba mandare una persona discreta, e letterata a veder d. ragione, e quello, che mancherà, che sarà comandato, e deputato, e d. Domenica non si troverà, caschi in pena d'un carlino per ogn' uno, e ciascuna volta da applicarsi ipso facto al Monte della Pecunia, la qual prima Domenica del mese sia quella, che al d. Dispensatore del grano si debba riveder ragione, e quando per negligenza del Dispensatore mancasse, caschi in pena di mezzo ducato, e l'altra Domenica sia obligato, e similmente caschino in pena li quattro Presidenti d'un carlino per ciascuno, e ogni volta d'applicarsi come di sopra.

Quantum grani mutuari possit.

Item, si ordina, e dichiara, che al presente, che il Monte del grano è povero, che non si possa prestare più d'un quarto di grano per persona, eccetto crescendo il Monte, cresca il prestito, secondo il parere, e giudizio del R. P. Vicario del Rmo Sig. Card. Colonna Vescovo nostro, e del d. Guardiano del Monte, e dd. quattro Presidenti.

Pignora sint sufficientia.

Item. si ordina, che il Dispensatore, e Amministratore del d. grano debba ricevere pegni da persona a chi s'imprestarà d. grano sufficienti, che vagliano il terzo più del prezzo corrente del prezzo del grano, che vale al tempo, che lo pigliaranno, il qual pegno non valendo la d. somma, il d. Dispensatore

R 2 *fin*

sia tenuto refarcire, e rifare al d. Monte, e sia tenuto dd. pegni conservare, come è tenuto il Conservator di pegni di denari.

Quomodo, & quando restitui debeat granum.

Item si ordina, che tutto il grano, quale sarà dispensato, e prestato, si debba restituire, e rendere al d. Monte per tutto il mese d'Agosto seguente alli dd. prestati, e di qualunque mese fosse fatto d. prestito, e debbasi render grano a quel bono in quella qualità, e bontà fu prestato, e questo acciò facilmente si possa riaver d. grano, & a quel bono riprestare, e quelli, che non averanno restituito il prestato grano nel detto termine per tutto Agosto, che li pegni per loro dati si debbano vendere, dopo tre Bandi precedenti a chi più offerirà, secondo la forma delli Capitoli del Monte della Pecunia, e venduti dd. pegni, si debba ricomprar tanto grano, quanto fu prestato sopra il pegno venduto, dopo che sarà comprato il grano al prezzo, che vale, quanto si vende il pegno, quello più tosto si debba restituire al Padrone del pegno, senza ritenerne un cavalluccio, salvo tanto grano, quanto fu prestato sopra il pegno, e se per caso occorresse, che dd. pegni non si potessero vendere, e non fusse chi comprarli, in questo caso siano obligati, e costretti li Patroni ricogliersi dd. pegni, e restituire il grano, e non più.

De expensis, que fiunt.

Item, si ordina, che accadendo farsi spesa per misurare dd. grani per pigione di fundichi, salario de' Dispensatori, e per libri, ed altre occorrenti spese, che in questo S. Monte della Vergine pietosa Maria occorreranno, che di dd. spese non ne sentiranno povere persone a chi si presterà il grano del Monte. Ma grano si presterà a tanto quanto se ne presta, tanto si restituirà, e non più, ma dd. occorrenti spese si cavaranno di qualche elemosina, che al d. Monte di grano si farà secondo l'ordinazione, dispensa, ed arbitrio del predetto Monsig. Vicario, e Guardiano del Monte presente, e futuro.

De volentibus ultra sortem principalem grani aliquid plus dare pro elemosyna.

Item, che il d. Dispensatore, Amministratore del grano debba, né possa ricever più grano a misura, che sia stato il grano presta-

to, e se quello, che rende il prestito volesse per sua liberalità donare al Monte qualche quantità di grano più di quello, che ebbe in prestanza, in questo caso il d. Dispensatore, non lo possa per niente ricevere, né più, né meno di quello, che prestò; Ma egli debba consigliare, che se vuol far qualche dono, ovvero elemosina, che lo porti al Fundico delli quattro Presidenti di quattro chiavi.

De diligentia Presidentium in elemosynam conquirendam.

Item si ordina, che li quattro Presidenti del Monte debbano annuatim il tempo delle raccolte del grano, e del vino mandare uno, o più per posta, secondo meglio a loro parerà per elemosina del d. Monte per la Città, e Contado, e debbano sempre cercare durante loro officio aumentare, ed accrescer detto Monte, & il vino, che si raccoglierà, debbano ordinare si venda, e del prezzo di esso ne debba comprar grano, & infundicare, come è detto di sopra.

Eadem forma servetur in utroque Monte grani, & pecuniarum.

Item si ordina, che attento il Monte predetto del grano dipenda, e sia annesso al Monte della pietà di denari, però volemo, e dichiaro, che tutti gli Ordini, e Capitoli fatti sopra al d. Monte della Pietà abbiano, & aver debbano loro effetto, e repetiti, & ordinari s'intendano nel d. Monte della Pietà del grano, e massime quelli, che sopra di ciò si ponno tirare, ed applicare, ed in quello abbiano luogo in tutto, e per tutto.

Vicarius, Guardianus, & Presidentes possunt novas condere leges.

Item, si ordina, che il predetto R. Vicario del Reverendiss. Card. Colonna, e predetto Guardiano del Monte insieme con li predetti dodici Presidenti del Monte della Pecunia debbano, e possino da tempo in tempo ordinare, e far nuovi Statuti, e Capitoli, secondo l'esigenza, ed opportunità del fatto, che occorresse in augumento, ed opportunità del d. Monte circa quanto non fosse provveduto, e quello per loro si ordinarà sia solido, e fermo, ed autentico, come qualunque altro Capitolo precedente, e come fatto fosse da tutto il Popolo Reatino, & a laude di Dio, e della Gloriosa Vergine Maria, &c.

Ca.

Capitula circa Ereclionem Montis frumentarii pro beneficio Pauperum.

NEL Nome di Dio, e della SS. Trinità, e delli SS. Gio: Battista, ed Evangelista Protettori di d. Terra.

1 Si ordina, e comanda, che sottoscritti, ed approvati l'infra scritti Capitoli, che faranno dalli Signori Superiori debbano aver forza, e vigore, quanto qualsivoglia legge, e come il sopradetto Monte di Abbondanza è stato stabilito in publico, e generale Consiglio, dovrà in tutte le sue rescossioni, ed esigenze, etiam per la redizione de' conti de' suoi Depositarij, ed altro, che provenga da obbligo Camerale, avere l'esecuzione parata con la mano regia, come si costuma nell'altri crediti di d. Comunità.

2 Che la Comunità, e suo Magistrato ogn'anno per li 15. di Giugno debbano aver Sindicati gli Abbondanzieri, e Depositarij di d. Monte, e se saranno restati debitori, averli fatti sodisfare sotto la pena di scudi dieci da applicarsi per doi terzi a d. Monte, ed un terzo all'Esecutore, e debbano nulladimeno stringere li sudetti Depositarij a pagare irremissibilmente de facto, manu Regia, e senza strepito, e figura di giudizio.

3 Che subito fatta la Sindicazione de' Depositarij del sudetto Monte, si debba convocare il Consiglio publico, al quale dal Magistrato si doverà proporre quattro Abbondanzieri, o Depositarij, doi delli quali, che averanno avuto più voti dal medesimo Consiglio, doveranno esercitare per l'anno futuro, e si debbano nulladimeno approvare dal medesimo per voti scetteti, e siano tenuti a dar idonea figura, ed in caso di succumbenza tanto li medesimi Priori, quanto tutto il Consiglio, siano tenuti a danni, spese, ed interessi, che detto Monte potesse patire sotto la manu Regia, e senza figura di giudizio.

4 Che il Magistrato debba ogn'anno imprestare gratis il grano di d. Monte a' tempi, che più a proposito giudicherà esser di bisogno in una, o più volte, secondo, che li parerà, con imprestarlo a persone sicure, e con bona sicurezza, o a persone, che abbiano seminato, o che possino ipotecare al sudetto Monte i loro seminati, o con pegno equivalente da ritrarne il denaro,

altrimenti siano tenuti del proprio, ed in oltre a tutti i danni, ed interessi, maggiormente se il pegno sarà vendibile, e da ritrarsi il denaro contanti.

5 Che debba imprestare d. grano gratis, come si è detto di sopra per bollettini da spedirsi dal sudetto Magistrato pro tempore, quali dovranno i Depositarij subito obedi- re con riportarne ricevuta in pie del medesimo bollettino sotto la pena detta di sopra.

6 Che ogn'anno il Magistrato debba far l'Instrumento publico del grano, che si consegnarà all'Abbondanzieri, nel quale dovrà specificare la quantità del grano, che si consegna, ed anco un libretto sigillato col sigillo della Comunità, nel quale faranno annotate le partite, che si averanno da riscuotere con la comminazione di far eseguire manu Regia.

7 Che l'Abbondanzieri siano tenuti, ed obligati trapalar, e ben custodire il grano di d. Monte, e quello non possano in alcun modo vendere, ne seminare per uso proprio sotto pena di scudi 25. da applicarsi per due terzi al Monte, ed uno all'Esecutore, e da incorrerli tante volte, quante contravverrà, etiam per la quantità anco minima, nella qual pena dovrà anco incorrere il Magistrato, se ardisce per uso proprio di vender dd. grani e farne altro distratto, quando che nel tempo, che si distribuira all'altri non averà fatto obbligo di restituirlo a d. Monte come gl'altri.

8 Che l'Abbondanzieri non possano ricevere grano dalli Debitori di d. Monte, se non sarà girato, e calcato, asciutto, buono, e recipiente netto di cama, e paglia, e mer- cantile sotto le pene dette di sopra.

9 Che tutto il grano, che averanno in consegna di d. Monte debbano ben custodirlo, e trapalarlo a loro rischio, e pericolo, e siano tenuti de dolo de lata, & levi culpa.

10 Che tanto il Magistrato, quanto gli Abbondanzieri s'intendino incorsti nelle sopradette pene, se del sudetto grano s'imprestarà a Forastieri.

11 Che tutti quelli, che pigliaranno grano in prestito da d. Monte alla misura rasa, non possino esser sforzati a restituirlo a misura colma, anco in riguardo de' granari, paleggiatura, provisione di Depositario, ed altre spese, che occorreranno far per d. Monte, ma solo si possa ricevere a mero titolo d'elemosina.

Che

- 12 Che il d. Monte per qualsivoglia danno, ed interesse, che potesse patire per conto della Comunità, la medesima sia tenuta, ed obligata rilevarlo indenne, e liberarlo d'ogni molestia.
- 13 Che il Depositario sia tenuto, ed obligato di far bono al Monte sudetto, rubbia sei di crescimonia, che darà ogn'anno, ogni centinaio di rubbia di grano, oltre al crescimento, che darà la misura colma, quando si dia per elemosina in occasione di restituirlo.
- 14 Che per il pericolo, che alle volte corre nelli grani sia proibito al Magistrato, & Abbondanzieri, tener d.grano in fosse, o pozzi, è in luoghi, che non si possino giornalmente vedere sotto le pene dette di sopra di scudi 25.
- 15 Che sia in arbitrio del Magistrato di tener una, o più chiavi, anche appresso di loro de' Granari di d. Monte per cautela, & indennità publica secondo, che giudicherà.
- 16 E perche tanto il Magistrato, quanto l'Abbondanzieri, non possino mai allegare in alcun tempo ignoranza delli sudetti Capitoli sia obligato il Cancelliere della Comunità leggerli da capo sino in fine ad ogni Magistrato, & Abbondanzieri, che si mutaranno, e di più sia obligato registrarli in ogni Libro de' Consigli, che si scriverà di nuovo, ed anco tenerne una copia assisa nella Cancellaria della Comunità sotto le medesime pene, ordinando a' Magistrati, e Consiglieri, che non possino mai in tempo alcuno sotto le pene dette di sopra riconfermare Abbondanzieri, e Depositarij, un'anno per l'altro se prima non li averanno fatto render conto dell' amministrazione antecedente nella quale se sarà debitore, ancor in minima quantità, sia totalmente proibito, come fa praticare la Sacra Congregazione de bono Regimine con l' Amministratori dell' interesse, ed entrate della Comunità.

R. P. D.

LANCETTA

Faventina Fideicommissi super
Detractionibus.

Veneris 11. Februarii 1718.

P Ropositis in Rota sub die 2. Iulii 1714.
ab Eminentissimo Scotto duobus distin-
ctis, ac separatis dubiis; Altero nimirum

ad instantiam Mariæ Catharinæ de Zucchinis super confirmatione, vel infirmatione duarum sententiarum Rotalium eidem concedentium immisionem ad medietatem bonorum fideicommissariorum Caroli Cæsaris Missiroli, & altero ad instantiam Antonij Catharinæ Missiroli reæ conventæ super detractionibus ipsi in iisdem bonis competentibus ex persona Dominici Antonii ejus Patris, & primi hæredis gravati, responsum fuit quoad primum *affirmativè*, Causaque subindè expedita, Antonia cum effectu dimisit favore Mariæ Catharinæ ejus Amitæ integram medietatem dictorum bonorum; Quo verò ad alterum *dilata* resolutione demandatum, fuit, ut *firmaretur status hereditarius*; Et postquam in hujus rescipere exequutionem, subdelegato ludice in partibus, compilatus fuit Processus Remissorialis, Causam ego iterum proposui sub die 28. Januarii superioris anni tanquam subrogatus in locum dicti Eminentissimi Scotti, sed tunc quoque iterum *dilata* fuit resolutio, & demandata electio Periti Curialis cujus hodiè tandem relatione exhibita DD. responderunt: *Competere detractiones juxta modum infra exprimendum.*

Competentia enim earundem detractionum in genere, sive sermo sit de illis, quæ accidentales, & quantitativæ, sive de aliis, quæ quotitative, & legales appellantur vi x in dubium revocari poterat: Et si namque quoad utrasque obiceretur quod attento defectu legitimi Inventarii status hereditarius Caroli Cæsaris adeò incertus reditus fuerit ex culpa memorati Dominici Antonii primi heredis, ut de illis integrè satisfactus censeretur: Placuit tamen responso, quod ubi prout in casu nullæ concurrunt alienationes, nec quæstio est cum Creditoribus, aut Legatariis, solus defectus Inventarii non privat hæredem, gravatum suis detractionibus sive quantitativis, sive quotativis, cum respectu fideicommissarii universalis nihil omnino innovatum fuerit in l. fin. C. de jur. deliber. Sed intacta remanserit favore hæredis dispositio Iuris antiqui de cuius tempore licet Inventarii beneficium incognitum, prorsus esset, licebat tamen hæredi in restitutione fideicommissi deducere omnia lura, & credita, quæ ex propria personâ eidem competeant, ut communiter docent Castren. in l. ita tamen ff. ad Trebell. Card. de Luc. de legit. disc. 25. num. 6. & 7.

Ror.

Rot. dec. 123. n. 6. & seqq. par. 16. & in Eugubina Cauthele Angeli 21. Martii 1703. §. Non attento coram bo: me: Omaina, & in Ravennaten. Immissiois 20. Iunii 1707. §. Præterea coram Reverendissimo Neocæsariæ.

Quod quidem facilius recipiendum videbatur in præseuti attenta duplici facti circumstantia, altera nimirum, quod Dominicus Antonius primus hæres de tempore obitus fideicommittentis reperiebatur in pupillari ætate, & antequam major factus esset ab humanis decessit, intereaque perpetuò vixit sub tutela, sive administratione Ioannis Baptistæ Vicecomitis Tutoris, & Curatoris ab ipso fideicommittente deputati. Undè quidquid sit ubi res esset cum Creditoribus, aut Legatariis, dum hodiè agitur de solo prejudicio hæreditatis, & fideicommissi certum, & constans est, quod si Tutor, vel Administrator datus à Testatore Inventarium hæreditarium conficere neglexit, ejusmodi negligentia, & culpa ipsi Testatori imputari, ejusque hæreditatis damno cedere debet, quia minus diligentem Tutorem, aut Curatorem pupillo dedit: Non verò pupillo, aut minori, qui ex præcepto Defuncti sub aliena Administratione vivere coactus fuit, ut aliàs advertit *Rot. dec. 595. num. 9. par. 19. recent. & coram Benincas. dec. 29. nu. 11. & in Romana Censui, sed Cauthele Angeli 27. Iunii 1696. §. Qua distinctione coram bo: me: Pio, & in Romana Manusentionis Domus 10. Januarii 1701. §. Quæ potiora coram Eminentissimo D. Cardinali de la Tremoille.*

Altera verò, & quidem magis valida, ac perstringenti, quod hodiè jam status hæreditarius Caroli Cæsaris firmatus reperitur à Perito de ordine Rotæ electo in summa scut. 28167. 94. mediante Codice introitus, & exitus accuratè conscripto à dicto Vicecomite, necnon exhibitione alterius Inventarii post obitum primi hæredis ab Antonio Maria Zannello Tutore Antonie Catharinæ Milisoli legalitèr, ac diligentissimè confecti, ac depositione plurium Testium sub formali examine repetitorum coarctantium negativam existentie aliorum bonorum: Undè in hisce circumstantiis exceptio defectus Inventarii nullo modo attendi poterat, vel quia nimis serotina ex deductis in simili casu per *Rot. dista dec. 29. nu. 10. coram Benincas, & in dista Ravennaten. Immissiois, §. Eoque*

*certius coram Reverendissimo Aldrovando, & in Romana Fideicommissi de Romanis 19. Aprilis 1717. §. Quod potius coram R. P. D. meo Cerro. Vel etiam quia quando non agitur cum Creditoribus, sed cum fideicommissario non requiritur rigor formalis Inventarii, sed satis est, quod status hæreditarius ex simplici descriptione, vel ex aliis documentis ad quamdam certitudinem educatur, ut hæres gravatus possit in restitutione fideicommissi propria credita, & lura detrahare, ut benè prosequitur *Rot. dista dec. 29. nu. 12. coram Benincas. & dista dec. 595. nu. 4. & seqq. par. 19. recent. & in dista Romana Manusentionis Domus, §. Quæ potiora coram Eminentissimo de la Tremoille, & in dista Ravennaten. Immissiois 20. Iunii 1717. §. At verò coram Reverendissimo Aldrovando, & in Firmana Commendæ 27. Martii 1715. §. Unde coram Me.**

Ex his itaque constabilita competentia deductionum in genere descendentes DD. juxta ordinem Peritiæ ad examen illarum in specie, primo loco à prædicto Alfe hæreditario, ut supra à Perito firmato in scut. 28167. 94. detrahenda non esse censuerunt summam scut. 2128. 45. 4. pro dote Antonie de Sevarolis ipsius fideicommittentis Uxoris, & respectivè Matris Dominici Antonii primi hæredis, sumptibus funeris, ac Vestium lugubrium, redemptione census passivi in sorte scut. 61. 80. ac legato duarum Miliarum perpetuarum in qualibet hebdomada, cum certis luris sit detrahendum esse antè omnia æs alienum ipsius fideicommittentis ab hærede gravato solum §. Cùm autem insist. de leg. falcid. l. Mulier, §. Cùm pro. ff. ad Trebell. cum concordat apud Fusar. de substit. quest. 122. *Rot. coram bo: me: Benincas. dec. 29. nu. & sæpe alibi.* Non attenta responsione, quod solutio præsumi debeat facta de pecuniis in hæreditate repertis, aliisque subindè retractis ex venditione frumenti, aliarumque segetum de tempore obitus fideicommittentis adhuc existentium; Nam cum de istis cæteroquin ascendentibus ad valde exiguam summam alio loco à Perito descriptus fuerit debitor hæres gravatus, ut inferius patebit, non est hic iterum ratio habenda ex regula *Text. in l. Bona fides ff. de reg. jur.* alitquin proposito adductis per *Rot. in Ferraric. Alimentorum, & Dotium super consumptione detra-*
Ello-

Elionum 11. *Martii* 1712. *S. Præterea coram Eminentiſſimo D. Cardinali Priolo, & in Placentina Immiſſionis* 23. *Iunij* 1713. *S. Quamobrem coram Me, & in Faventina Fideicommiſſi ſuper Domo* 9. *Decembris* 1715. *S. Et ſecundo coram R. P. D. meo Foſſearo.*

Subducta igitur ab aſſe hæreditario dicta ſumma ſcut. 2128. 46. 4. eoque remanente in ſcut. 26039. 47. 1. detrahendam eſſe ſecundo loco DD. exiſtimarunt aliam ſummam ſcut. 8679. 82. 3. in cauſam legitimæ debuit Dominico Antonio ſuper bonis, & hereditate Caroli Cęſaris fideicommitentis ejus Patris cum juxta calculum arithmeticum ad eam quantitatem aſcendat triens totius hæreditatis, ut ſupra ab omni ære alieno depuratz, quod noſtræ leges filiis impertiuntur immune atque exemptum, à quocunque nexu fideicommiſſi cum numerum quatuor non excedunt l. *quoniam in prioribus ff. de inoff. teſtam.* §. 1. *Auth. de trient. Et ſemiſi. Rot. coram Benineſi dec. 95. nu. 18. & coram Reverendiſſimo Lecano dec. 10. nu. 40. & dec. 77. nu. 19. & in Ful. inoten. Laudi 7. Jun. 1715. S. Hec autem coram Me.*

Abſque eo quod ad participationem d. trientis admitti debeant fœminæ; Nam cum iſtæ à Statuto Faventinæ reperiantur excluſæ, & à Dominico Antonio fratre de proprio dotatz fuerint, ut plenè probatur ex deductis in Peritiâ §. 73. *& ſeqq.* integrum triens cedere debet beneficio eiſdem Dominici Antonii unci ſcutoſi *Rota coram Priolo dec. 134. nu. 4. & in recen. dec. 499. nu. 11. par. 18. & poſt Albie. de inconf. in ſad. dec. 63. nu. 14. & ſeq. & dec. 68. nu. 1.*

Pater dd. fœminas in dote agnoviſſe videatur in ſuas,

reſtituiſſe, quia hujusmodi agnitione, & reſtitutione operari quidem

poterit, ut dos loco legitimæ ſuccedat, & intra menſuram eiſdem dotis fœminæ in legitima faciunt numerum, itaut dos ipſa à triente ſit detrahenda, & non ab integro aſſe hæreditario tanquam ex alienum per antipartem; Nunquam verò efficere quin illud, in quo portio legitimæ fœminarum, ipſarum dotes excedit, mafculo adjudicari non debeat, ut benè reſpondit *Rot. dec. 267. nu. 2. par. 13. recen.* cum aliis in *Nepeſina legitimæ* 26. *Aprilis* 1697. *S. Tertianque coram bo. me. Atuto, & in voto bo. me. Severoli in Florentina legitimæ impreſſo ad ornatum Card. de Luc. per tot. §. 2.*

Nec ſubſiſtere viſa fuit objectio, quod portiones illæ, quæ ſecluſa diſpoſitione Statuti ſubductis doris obtigſſent ex dicto triente tribus filiabus fœminis, remanſerint ſub libera Patris diſpoſitione, & conſequenter obnoxiaz fideicommiſſo per ipſum inſtituto, ac pro imedietate purificato favore Mariæ Catharinæ. Quamvis enim in hoc puncto variæ ſint, ac diverſæ Doctorum opiniones. Hodie tamen in noſtro Tribunali certa, & conſtans ſententia eſt, quod quotieſcunque propter concuſum fœminarum mafculorum legitimæ augetur, tunc augmentum iſtud remanet quidem ſub libera diſpoſitione Patris, ſed quatenus ipſe æqualitèr, aut inæqualitèr per fideicommiſſum, aut alio modo favore ipſorum mafculorum de illo diſponat; Quod ſi ex diverſo fœminas, aut extraneos ab initio inſtituerit, aut etiam poſt obitum mafculorum ad fideicommiſſum vocaverit, ut in hypotheſi, tunc ſtatim ac ſucceſſio ad fœminas, vel extraneos tranſire debet, augmentum illud reaſſumit naturam legitimæ remanetque in hæreditate mafculi liberum, & exemptum à quocunque nexu paterni fideicommiſſi; articulo diſcuſſo reſpondit *Rot. dec. 127. nu. 5. & 7. dec. 267. nu. 5. & ſeqq. par. 13. & poſt Albitium de inconf. in ſad. dec. 68. nu. 4. & 5. & noviffimè in Romana Immiſſionis* 28. *Februarii* 1715. *per tot. coram Me.*

Prout quoque levioris ponderis comperta fuit alia animadverſio, quod ſaltem Pater fideicommiſſo à ſe inſtituto omninò ſubjicere potuerit portionem legitimæ, quæ Iudithæ obtigſſet uni ex filiabus, tanquam ab eo acquiſitam non beneficii Statuti, ſed medio ampliffimæ renunciationis ab eadem filia reportatz correſpectivè ad promiſſionem congruæ dotis, dùm in Domino nupſit. Prætermiſſa enim indagine, an dicta renunciatio cenſeri debeat tranſlativa, ſeu potiùs extinctiva, & abdicativa ſuper qua ſcribentes hinc inde plurimum inſiſtebant. Placuit reſponſio, quod utrovis modo accipiat nullum ex ea præjudicium Dominico Antonio irrogari poterit, Non quidem ſi cenſeri debeat tranſlativa, quia cum filia dotata non admittatur ad partem in legitima, ſed pars quam ipſa facit ſtatim, ac per obitum Patris ei deſertur ex tacita operatione Statuti ab ipſa auferatur, & mafculis adjudicetur, planè conſequitur, ut neque ad eam partem admitti poſſit ejus Ceſſionarius, cum

cum nemo plus Iuris in alium transferre valeat, quam quod ipse habet, ut in puncto respondit *Gabriel consil. 135. per tot. & præsertim n. 26. 27. & 32. lib. 2. Adden. ad Theſaur. dec. 259. litt. B.* ubi quod ita sæpe censuit Senatus Pedemontanus.

Sed nec etiam pro extinctiva, & abdicativa haberi velit: Quidquid enim sit an id officeret masculo, quatenus ad effectum calculandi legitimam in semisse opus illi esset etiam feminam renunciantem connumerare, in quo non una est, sed varia & multiplex Doctorum sententia: Utique in casu præſenti, cum Dominicus Antonius solum trientem pro legitima detrahere possit, ac velit, ex quo filii omnes tam masculi, quam feminæ numerum quatuor non excedunt, nihil prorsus interest utrum aliqua ex Sororibus, vel etiam omnes ita de medio se subſtulerint, virtute dictæ renunciationis, ut ad instar mortuarum, neque numerum, neque partem faciant, cum adhuc eis ita de medio sublati, masculus integrum trientem consequatur lute proprio, perinde ac si ipse solus superſtes Patri fuisset, ut bene in proposito advertunt *Gabriel d. consil. 135. nu. 14. & seqq. Bellon. de iur. acereſc. cap. 6. quæſt. 14. n. 8. & seqq. Peregrin. de fideicom. artic. 38. nu. 4. & Merlin. de legitim. lib. 1. tit. 4. quæſt. 13. num. 33. & seqq. Caren. reſolut. 97. nu. 3. & 4.*

Inter cæteras detractiones approbavit quoque DD. illam cuiusdam petii Terræ Tor. naturarum circiter quatuor valoris sc. 160. acquisiti ab hærede gravato, quam licet Maria Catharina non negaret, sed solum contenderet jam factam fuisse ab Antonia per antipartem in divisione bonorum fideicommissariorum, nunquam tamen probavit, dum ad hunc effectum nihil aliud huc usque exhibuit, nisi simplicem, & informem copiam, quæ de lute nullum probationis gradum constituit; Et tandem ultimo loco detrahendam pariter esse censuerunt summam scut. 188. pro totidem ab hærede gravato solutis in satisfactionem legatorum in testamento relictorum, ac rogitu Notarii, qui dictum testamentum recepit, quemadmodum Iuris esse docet *Text. in leg. cum hæres iuxta Gloſſ. in verbo deducit ff. ad Trebell. & aliàs dixit Rot. dec. 267. nu. 1. par. 1. rec. & dec. 946. nu. 6. coram Cerro, & sæpe alibi.*

Sicuti autem visum fuit Antonia ex persona Patris competere hæc omnes detra-

Tom. II.

ctiones simul componentes summam scutor. 11156. 29. ita è converso placuit in computum illarum illam debere sibi accepto ferre tres partitas in totum constituentes summam scut. 1645. 17. nempe scut. 886. retracta ex venditione Prædii fideicommissarii expleta per Dominicum Antonium ejus Patrem; Alia scut. 397. 98. retracta ex venditione mobilium pariter fideicommissariorum, & denique alia scut. 271. 19. retracta ex venditione frumenti aliarumque segetum in hæreditate repertarum, de quibus supradictum fuit inferius habendam esse rationem cum omnis æqui bonique ratio exposcat; ut hæres gravatus in suas detractiones imputare cogatur totum id quod ex alienatione bonorum fideicommissariorum ad ejus manus pervenit *Rot. dec. 226. num. 4. & decis. 243. num. 24. par. 19. recentior. & passim alibi.*

Facta verò hujusmodi diminutione, neque etiam pro integra residuali summa scutor. 9511. 12. condemnanda erit Maria Catharina de Zuccinis, sed solum pro medietate, & quidem proportionabiliter pro rata detractionum quotativarum in quota, & pro rata quantitativarum in quantitate: Dum quoad aliam medietatem ipsa Antonia possidet bona fideicommissaria super quibus fieri debent dd. detractiones.

Et juxta hunc modum inhærendo in omnibus relationi Periti, responsum fuit in tertia Causæ propositione utraque &c.

R. P. D.

L A N C E T T A

Faventina Fideicommissi super
Detractionibus.

Luna 16. Januarii 1719.

EX Calculo detractionum, quas Sacra Rota coram Me sub die 11. Februarii superioris anni competere censuit Antonia Catharina Miſſirolæ, demptis hodie in repositione Causæ duabus partitis, nempe scut. 300. pro capitali oneris Miſſarum à fideicommittente relictarum, & scut. 160. pro valore cuiusdam Prædii ab hærede gravato acquisiti, de quibus agnita veritate Facti Partes hinc inde conveniebant jam semel habitam fuisse rationem

S

nem

nem in divisione bonorum fideicommissariorum in reliquis visa fuerunt bene subsistere fundamenta tunc æditæ decisionis, & ideo responsum fuit *juxta præmissum modum standum esse in decisis*.

Remque oriendo à detractione Legitimæ competentis Dominico Antonio filio Cæsaris fideicommittentis frustra iterum hodie repetebatur pro parte Mariæ Catharinæ de Zucchiniis Ræ conventæ illam non esse calculandam in integro triente, sed ab eo subducendas esse favore fideicommissi portionem debitam Iudithæ propter renunciationem ab eadem emissam favore Patris, & dotes aliarum duarum filiarum, ex quo censeri debeant solutz de pecuniis in ipsâ Patris hæreditate repertis.

Quod enim attinet ad hæc duas Dotes simplex, & vaga præsumptio, quod solvi poterint ex pecuniis in hæreditate repertis nimis infirma, ac debilis redditur, è conspectu publicorum Instrumentorum, in quibus illæ solutz dicuntur de propriis pecuniis Dominici Antonii, sive ejus Tutoris; Cum præsertim constet ex depictione plurium Testium formiter repetitorum nullas pecunias in hæreditate repertas fuisse; Imò ex quadam Apoca ab eodem Carolo Cæsare fideicommittente conscripta præclare evincitur ipsum paulò antè obitum in adeo urgenti rei familiaris angustia positum fuisse, ut coactus fuerit venale exponere quoddam Prædium pro pretio scut. 860., ut proinde in hisce circumstantiis dubitari omninò nequeat quin dictæ dotes à fratre de proprio solutz fuerint, quodque per consequens à triente deduci non debeant; Dùm Peritus illas ad ejus creditum non calculavit; Tunc enim dotes foeminarum à triente deducuntur, quando ex bonis hæreditariis solutz fuerunt, & ex Statuto, vel dispositione Paterna loco legitimæ succedunt, *Conflamin. ad Statut. Urbis annot. 35. num. 117. Rota coram Ludovif. decis. 565. nu. 1. & post Merlin. de legitim. decis. 106. nu. 1. & 2. nu. final.*

Quod verò spectat ad portionem Iudithæ quidquid sit si nullum adfuisset Statutum foeminarum exclusivum; Utique in casu, Cum jam ipsa ex dispositione legis municipalis Faventis usque ab initio reperiretur exclusa favore, & contemplatione masculorum, nullum potuit per ejus renunciationem Dominico Antonio fratri

præjudicium inferre; Aut enim contenditur; quod ipsa virtute dictæ renunciationis omninò de medio se substulerit, perinde, ac si nunquam in rerum natura extitisset, & adhuc integer triens Dominico Antonio debetur, quia ipse ad effectum illum assequendi non habet opus dictam foeminam connumerare, ut præter alios adductos in *decisione Cause*, §. *Sed nec etiamsi* firmat *Merlin. de legitim. lib. 1. tit. 4. quest. 3. nu. 43.* Aut verò renunciatio operari debet, ut portio ipsius Renunciantis in Patrem, & ejus hæreditatem translata censeatur Et hoc est impossibile propter exclusionem Statuti, cujus dispositio duo diversa operatur, unum, quod portionem à foemina aufert, alterum quod ita aufert, ut illam eodem tempore per tacitam, quandam adjudicationem masculis applicet, ut bene explicat *Faber de error. pragmatic. Decad. 12. n. 13. Bellon. de Jur. accrescent. cap. 6. quest. 15. nu. 48. de Marin. resolut. 252. à n. 6. Rota in Fulginatens. Successionis quoad Avum. 2. Maii 1718. §. Planior autem in fin. coram R. P. D. meo Falconerio Ahne Urbis Governatore; Sicuti igitur foemina hujusmodi portionem acquirere sibi nequit in præjudicium masculorum, ita, & longè minus illam potest in alium transferre, ut bene in his terminis respondit *Gabriel. consil. 135. num. 23. 27. & 32. lib. 2. adden. ad Theaur. dec. 259. litt. B. Rovit. conf. 70. nu. 6. & seqq. ibique Aleimar. in addit. nu. 17. & plur. seqq.* cum aliis adductis in præcedenti decisione §. *Prout quoque, & seq.**

Jam verò progrediendo ad detractiones quantitativas nulla erat controversia super earum singulis in specie, sed tota difficultas reducebatur ad omissionem Inventarii, cujus ratione Maria Catharina contendebat statum hæreditarium, ita incertum redditum fuisse, ut præsumi deberet si non legalium, saltem accidentalium detractionum satisfactio, sed in hoc etiam placuit responsio data in præcedenti decisione, quod ubi prout in casu res non est cum Creditoribus, aut Legariis, sed cum solo hærede Fideicommissario, solus defectus Inventarii non impedit, quin hæres gravatus in restitutione fideicommissi sua jura deducere valeat, sive ea consistant in detractionibus quotitativis, sive in quantitativis, & accidentalibus, *Card. de Luca de legitim. disc. 25. nu. 6. & 7. Rota coram Ludovif. decis. 421. n. 5. ibique Adden. nu. 15. &*

coram bo:me: Benincasa dec. 29. nu. 14. cum aliis in decisione Cause, §. Competentia.

Et quamvis ab hac regula recedatur, respectu saltem detractionum accidentalium, quando cum defectu Inventarii tor concurrunt alienationes, ut eis, aliisque Facti circumstantiis status hæredarius omnino incertus remaneat; magnæque contra hæredem urgeat præsumptio dissipationis, & occultationis aliorum bonorum; Hujusmodi tamen limitatio nullo pacto congruere poterat præsentī hypothēsi; Nedom quia omisso ipsa Inventarii potius quàm hæredi gravato in pupillari ætate defuncto imputanda erat ipsi fideicommittenti, qui minùs diligentem Tutorem Pupillo dedit, ut prosequitur *Rota dicta dec. 29. num. 11. & pluribus aliis adductis in decisione confirmatur §. Quod quidem.*

Verum, & certius quia nulla concurrebat alienatio, ex qua mala subtractionis præsumptio oriri valeat; Et quod plus est status hæreditarius Caroli Cæsaris Fideicommittentis jam hodiè certus redditus fuit opera Periti Curialis, de ordine Rotæ electi, qui tùm ex Codice introitus, & exitus à Ioanne Baptista Vicecomite Tutore Dominici Antonii primi hæredis accuratè conscripto, tùm ex publico Inventario post obitum dicti primi hæredis ab Antonio Maria Zannello Tutore Antoniz Catharinæ Missiroli Actricis diligentissimè confecto, tùm denique ex formali depositione plurium Testium coarctantium negativam existentiz aliorum bonorum firmavit, ac liquidavit statum hæreditarium in summa scut. 28167. 94. Ut proinde in hisce facti circumstantiis audiri non mereatur serotina exceptio defectus Inventarii, quem dicti Periti relatio tot legitimis innixa documentis abundè supplevit, cum de cætero ad effectum, de quo agitur contra Fideicommissarium exuberet, quod status hæredarius ad quandam certitudinem redigatur *Rota dec. 595. à nu. 4. par. 19. recen. & in Ravenatens. Immissiois 20. Iunii 1707. S. At verò coram Reverendissimo Aldrovando, & in Firmana Commendæ 27. Martii 1715. S. Imò coram Mo.*

Quin suspicio aliqua fraudis, & occultationis ingeri posse videatur ex eo, quod memoratus Vicecomes in dicto Codice introitus, & exitus adscripserit in sui Creditum summam scut. 400. in Causam Do-

Tom. II.

tis Spiritualis Iudithæ Filiz Testatoris tanquam de propriis ejus pecuniis perfolutam, quando constat eundem Fideicommittentem antequam ab humanis decederet dictam summam penès Ædem Sacram pro dicto effectu deposuisse; Licet enim ad satisfaciendum decretis Sacre Congregationis mandantibus, ut Dos Monialium antè assumptionem Sacri Habitus deponi debeat, apparenter doctum fuerit per Carolum Cæsarem fideicommittentem de eodem Deposito mediante fide Ministri Sacri Montis Faventiz; Re tamen vera, prout sæpè in hisce casibus usu venit dictum Depositum fuit merè fictum, ac fiduciarium, itaut adveniente tempore solemnis professionis opus fuerit d. Vicecomiti Tutori Dominici Anronii hæredis d. Caroli Cæsaris inrerim vira functi dictam summam de proprio persolvere, prout disertè testantur Moniales, inter quas Iuditha recepta fuit, ac famulus ejusdem Caroli Cæsaris de hujusmodi negotio, ac statu, & angustiis rei familiaris instructus, quibus si insuper addatur qualitas ipsius Vicecomitis Tutoris à Fideicommittente approbati, Sacerdotis, ac Parochi, ac præterea factum notabile, ipsius fideicommittentis, qui ad parandas in tempus Professionis necessarias pecunias, quoddam ejus Prædium venale exposuerat, nullus omnino remanet dubitandi locus, quin res ita se habuerit ex notatis per *Genuam de script. priv. lib. 4. tit. de lib. tut. à n. 11. & seq. Rot. dec. 382. n. 11. & seq. par. 15. rec.*

Et ita demptis duabus partitis scut. 300. & 160. in decisiois responsum fuit, utraque &c.

REVERENDISS. P. D.

L A N C E T T A D E C A N O

Faventina Fideicommissi super Detractionibus.

Veneris 23. Februarii 1720.

A Sententia Rotali præviis duabus decisionibus æditis sub die 11. Februarii 1718, & 16. Iannarii 1719. à Me lata favore Antoniz Catharinæ Missirolez, appellavit Maria Catharina Zucchina, & nè attenta mutatione Turni secuta per obitum bo:me: Ansaldi iterum Cause re-

S 2 visio

visio ad eisdem DD. deferretur, qui in ea antecederent suffragium tulerant, illius cognitio Mihi rursus delata fuit subrogato in locum R. P. D. mei Herreræ. Unde dato congruo dubio, eoque proposito in hodierna Audiencia reassumptum fuit examen detractionum competentium ex Persona Dominici Antonii ejus Patris prædictæ Antoniæ Catharinæ Missiroliæ super fideicommissio Caroli Cæsaris pariter Missiroli, & subsistentibus fundamentis dictarum decisionum, *Sententiam Rotalem esse confirmandam* responsum, fuit,

Porro hujusmodi detractiones duplicis erant speciei, aliæ scilicet quotitativæ, aliæ verò quantitativæ, earumque debitum in genere, & in substantia Maria Catharina non impugnabat juxta illam reductionem, quam in præcedenti instantiæ sortitæ fuerant in recensitis meis decisionibus, & sententia conformiter ad istas decisiones promulgata; At fundamentum suæ defensionis respectu earum, quæ quantitativæ sunt, & accidentales, iterum eadem Maria Catharina reponebat in exceptione, quod Antoniz hæredi Dominici illæ ex fideicommissio nullatenus deberentur, quia idem Dominicus primus hæres gravatus de bonis fideicommissariis, Inventarium non expleverit, & quoniam in antea actis Causæ resolutionibus firmiter responsum fuit, quod Inventarii omisso, ubi, prout in casu, res non est cum Creditoribus, aut Legatariis, sed cum solo fideicommissario, non impedit hæredi gravato, quin suas in restitutione fideicommissi consequatur detractiones juxta firmata *dec. 29. nu. 14. coram Benincas. in Eugubina Cauthele Angeli 21. Martii 1703. §. Non attento cor. bo. me: Omalia, & in Ravennaten. Inmissiois 20. Junii 1707. §. Prætered coram Reverendissimo P. D. Aldrovando.*

Hinc limitationi hujus Regulæ hodiè totaliter nitebatur, ex eo ductæ, quod si gravatus ultra Inventarii omissionem peccaverit etiam committendo dolosas alienationes, tunc utique amplius agere pro suis detractionibus non possit, & præsertim pro quantitativis, tametsi occultationes, seu alienationes detractionum Calculum non adæquent, quia nihilominus omnes præsumuntur consumptæ ex reliquis bonis, de quibus fideicommissarius docere non potest *Rot. decis. 349. num. 6. &*

segg. coram Peusinger. dec. 31. nu. 9. & seg. par. 11. recent. in Spoletana Inmissiois 15. Februarii 1704. §. Non tamen coram bo. me: Ansaldo, & in Romana Fideicommissi 9. Maii 1710. §. Dicebant coram eodem.

Hanc autem limitationem, quam cæteroquin uti veram, & certam DD. admittebant, nullatenus præsentii quæstioni applicabilem in facto censuerunt, quia nulla occultationis, nullaque alienationis probatio, in qua fundari posset, ex parte Mariæ Catharinæ deducebatur. Non enim asserta occultatio ex eo resultat, quod Ioannes Baptista Vicecomes Tutor, & Curator ab ipso fideicommittente Dominico hæredi deputatus dolose eidem Dominico Pupillo attribuerit depositum dotis scut. 400. factum pro dote filiz in Monasterio Sancti Malglosii Faventiæ professuræ ab istius Patre adhuc vivente, asserendo subinde, quod hujusmodi dos de propriis Dominici pecuniis soluta fuerat,

Quandoquidem, ut etiam animadversum, fuit in secunda decisione præcedentis instantiæ §. *Quin suspicio.* Licet præfatæ dotis depositum factum appareat vivente Patre, quando Monasticum Habitum ejus filia suscepit, tamen certum est in facto, quod illud non fuit verum, & reale depositum, sed tantum fiduciarium, seu fictitium ita factum ad adimplenda Decreta Sacre Congregationis Episcoporum, & Regularium demandantia deposti per Moniales doctæ antè assumptionem Habitum, juxta solitum Civitatis Faventiæ, de quo ultra quatuor Notarios, de quibus in *Summario n. 2.* testatur etiam *Calderon. Iuris Consult. Favent. resol. 6. per tot.* Hic autem agendi modus veritati præjudicare non potuit, cum quæ ita per fictionem geruntur, pro non factis habenda sint, ut passim dixit *Rot. dec. 7. n. 1. t. dec. 91. nu. 9. coram Emerix lun. & in Narnien. seu Sabinen. Bonorum 29. Januarii. proximè præteriti §. Prompta coram Me.*

Non tamen ex hujusmodi tantum solito, quod de per se non relevaret eruitur probatio fiduciaritatis, & fictionis prædicti depositi, quia de ea deponunt tum ipsa Iuditha Monialis, cujus dos solvenda, seu deponenda erat, tum etiam Ioseph Con tuli jam à longo tempore addictus servitio fideicommittentis, & de ejus rebus familiaribus plenissime instructus, quibus Testibus uti apprimè de re gesta informa-

tis plenè deferendum est, ut præter *Calderon*. in proposito loquentem dicta *resol. 6. num. 22. & seqq.* firmat generalitèr *Rota decif. 389. num. 1. par. 18. & decif. 472. nu. 16. par. 19. recen. tom. 2.* Iunctis præsertim quamplurimis circumstantiis comprobantibus eorum dicti veritatem, exinde desumptis; Primò, quod Officialis Montis, qui cædulam ficti depositi exaravit pro Carolo Cæsare Testatore, eidem Monti præstiterat in fideiussorem, ipsum Carolum Cæsarem, undè recipiendo ejus gratia fictum depositum, nullum subibat periculum de proprio erga Montem; Secundò, quod Vicecomes, qui in proprio libro tutelari descripsit ad sui creditum eandem partitam, erat Sacerdos, & Parochus, ac persona juxta Civium Faventiæ opinionem, & imò ipsius Testatoris, què cum Tutorem voluit sui hæredis, valde integra; Tertiò, quod Testator ipse prævidens indigentiam pecuniarum pro filii dote sub eodem mense Aprilis 1690. quo reportavit fictam depositi cædulam promisit vendere Hospitali Faventiæ Prædium pretio scut. 886. Quartò demùm, quod idem Testator de eo tempore carebat pecuniis, quibus depositum exleret, juxta ea, quæ deposuerunt alii Testes, & præsertim supradictus Contulus ejus familiaris; His igitur simul sumptis dubitari amplius non potest, quin depositum, de quo agitur omnino fictitium fuerit, & omnis fides sit adhibenda Testibus de hac fictione testantibus, ut prosequitur *decif. præcedentis instantiæ 16. Januarii 1719. §. final. coram Me.*

Neque in contrarium attendenda visa est fides ipsius Massarii, qui cædulam exaravit, & aliorum Ministrorum Montis Faventiæ asserentium ibi deposita fictitia recipi non posse. Quoniam imò, posita prohibitione recipiendi, dignoscitur nullatenus curandum esse de dicto ipsius Massarii, qui contra Montis Leges adhuc factum depositum recepit, quia videtur in sui exonerationem deposuisse, & sic nihil probat, *Rot. dec. 44. l. num. 4. coram Dumoz. Jun.* Ultra quod est Affinis Mariæ Catharinæ illum inducentis, & non fuit formiter examinatus, ut cæteroquin expressè oppositum fuit; Undè omnes Regulæ pugnant contra ejus fidem nullo modo attendendam, ex *vulgatis juribus*,

Sed etsi etiam de aliorum depositione agendum esset, qui testantur ficta deposita re-

cipi non posse in Monte Faventiæ, adhuc pariter facile esset illorum dicta conciliare cum casu nostro, in quo de reliquo illud factum, & receptum fictitiè fuisse ex supradictis comperitur, intelligendi sunt enim, itaut talia deposita recipi non possint in præjudicium Montis, secus verò in præjudicium ipsius Ministri, qui illa recipere sui periculo contentus sit, ut paritet deponunt alii Testes, qui in eodem ministerio fuerunt, & hæc interpretatio conciliativa illorum dicti semper capienda est. *Rot. dec. 3. l. n. 6. cor. Dumozet. Jun. dec. 745. n. 7. & seq. p. 18. & dec. 569. n. 13. p. 19. res.*

Nec demùm refert pro realitate depositi, quod illud à Massario in expiratione sui Officii, successori consignatum fuerit sub die prima Septembris 1690. quando tamen Tutor illud asseruit se implevisse sub die 7. Octobris 1690. Quoniam id evenit eo quod licet Massarius soleat continuare post expiratam Officium per duos menses ad integrandam consignationem depositorum successor, omnia tamen deferuntur sub ea die, qua expirat Officium, ut paritet deponunt ii qui tale Officium exerceverunt, & idcirco plenariam, & omnimodam fidem promerentur *Rot. dec. 642. n. 11. par. 19. res. 10. 2.*

Sublata ex his asserta rerum hæreditariarum eò fortius procedunt alia argumenta deducta in decisionibus præcedentis instantiæ, tùm ex eo, quod agatur de Pupillo Hærede, cui Tutorem dedit in suo testamento, ipse Testator fideicommittens, & idèò omisso Inventarii potius quàm Hæredi gravato tribuenda sit ipsi Testatori, quide de Tutore parùm diligente illi providit, juxta auctoritates plenè adductas in prima *decif. 11. Februarii 1718. §. Quandoquidem, & in secunda 16. Januarii 1719. §. Et quomodo coram Me*; Tùm ex eo, quod Periti opera judicialiter electi firmatus reperitur status hæreditarius mediantibus authenticis documentis, & superlativis ad hunc effectum probationibus, itaut amplius defectus Inventarii non sit allegabilis, ut dictum fuit in eadem prima Cause decisionem *§. Altera cum ibi allegat.*

Abique eo quod Periti relatio ex eo deficiens, & erronea dici queat, quia præsertim nixa sit Inventario post obitum Dominici primi Hæredis gravati confecto à Zannello Tutore Antonie Catharinæ Actricis, quod Inventarium pluribus sit ob.

obnoxium defectibus, dùm in eo neque argenta, neque gemmæ hæreditariæ descriptæ fuerunt; Hæc enim difficultas cessabat ex facto, quia quippè tam argenta, quam gemmæ inibi adnotata sunt partim inter bona fideicommissantis, partim verò inter bona primi hæredis gravati, ut in hodierno *Sum. Antonij Catharinæ n. 9.*

Ab exceptionibus deductis adversus detractiones quantitativas, & accidentales transendum est ad alias allegatas quoad quantitativas, & legales, quæ consistebant in legitima, quæ erat debita Dominico Antonio ejusdem Antonie Catharinæ Auctori in bonis Caroli Cæsaris fideicommissantis ejus Patris, & circa quam iterum DD. putarunt, quod pro ea deberetur eidem Dominico Antonio Triens ex hæreditate Patris, cum stante numero filiorum infra quatuor legitimam in hac quota deberi sancitum reperitur, *l. Quoniam in prioribus ff. de inoff. Testam. & in §. 1. Aut. de Trien. & semel.* ut etiam notavit prima decisio antea factæ instantiæ *§. Subdulta.*

Nullaque diminutio istius legitimæ ex eo prætendi poterat, quòd Dominicus Antonius illam non detrahat integram sibi, sed debeatur illius quota etiam Iudithæ filiz femine Testatoris ejus sorori, & istius portio tribuenda sit hæreditati Patris renunciarii, & consequenter demenda è Calculo prætensionum Antonie Catharinæ; Quippè quia cum femine sint à Statuto Faventinæ exclusæ, sicut nullam ipsa portionem hujus legitimæ consecuta fuisset, ita neque potuit Iuditha in Patrem renunciarium transferre, & proinde ejus renunciatio non potuit præjudicare fratri, quin ipsi integra legitima debeatur, juxta firmata in præcedentibus Causæ decisionibus, in prima scilicet sub *§. Prout,* & in secunda *§. Quod verò,* quas sequitur votum decisionum in *Romana legitime 2. Jan. proximi præteriti §. Aut verò coram Me.*

Minusque substineri valuit ea iterum inculcata objectio, quod saltem ea portio, quæ pertinuisset ad foeminam poruerit à Patre gravari fideicommissio; Etenim in hac quæstione, utrum ea portio legitimæ, quæ foeminis per Statutum oblata accrescit masculis, cadat necnè sub fideicommissio Paterno, ea hodiè recepta est sententia, quod cadat quidem, dum successio fideicommissi defertur ad masculos,

quando verò successio, prout contingit in præsentis casu, transit ad foeminas, vel extraneos, cessante favore masculorum, cuius intuitu factum est, ut interim illa portio remaneat in hæreditate Patris, tunc quidem assumat naturam legitimæ, quæ durante eorumdem masculorum favore, veluti sopita quieverat, & respuat omne gravamen ipsius libertati contrarium, ut plenè distinguendo dictum fuit, in *Romana Immissiois 18. Februarii 1714. §. Aut ejusdem, & segg. coram Me,* & nuper in eodem voto decisivo Congregationis à SS. Deputatæ in *Romana Legitime 2. Januarii hujus anni §. Fundatur pariter coram Me.*

Atque hoc rectè procedit, si ve agatur de Statuto loquente de masculis, uti masculis, vel de masculis, uti hæredibus Patris, dum hodiè toties à Sacra Rota firmata, reperitur hæc opinio etiam in terminis cap. 141. Statuti Urbis, in quo considerantur masculi uti hæredes, ut videre est in eodem voto decisivo in *Romana Legitime §. Nec verò, & segg. coram Me.*

Cæterum in præsentis talis quæstio videbatur extranea, cum illa è Doctõribus agitur eo casu, quo propter existentiam, & numerationem foeminarum, masculi quid plus consequuntur, quam ipsi ex propria Persona consequerentur. In nostra verò hypothesi, cum legitima etiam foeminis non computatis, debeatur in Triente, & sic in ea quantitate, quam sine ulla foemine numeratione Masculus obtinuisset, non videtur habere locum hujusmodi controversia tanquam deficiens in subiecto, in quo verificari possit.

Et ita fuit resolutum relativè ad præcedentis instantiæ decisiones utraque &c.

R. P. D.

C O R I O

Faventina Fideicommissi super Detractionibus.

Veneris 17. Jan. 1721.

GEminas Rotaes sententias per Reverendissimum Dominum meum Lanæta latas præviis tribus decisionibus, in quibus definitum fuit competere Antonie Catharinæ Missirole retentionem, seu reintegrationem pro mede-

dietate legitimæ eidem debitæ super bonis fideicommissariis Caroli Cæsaris Miffiroli eo sub unico fundamento in hodierna audientia impugnabat Maria Catharina de Zucchini, quod legitima esset detrahenda ad ratam tantum bonorum inter ipsam, & Antoniam Catharinam Miffirolam divisorum, non vero habita ratione de duobus Prædiis titulo legati à Testatore relictis filiabus Monialibus quousque vivant; Verum æquè agnoscentes DD. irrelevantiam novissimæ prætensionis pro confirmatione sententiæ Rotalis respondere non hæsitavit.

Basis autem resolutionis innixa est inconcusis juris regulis, quibus compertum est, quod legitima ex omnibus bonis hæreditatis Paternæ debita filio, quasi jure Creditoris ex Legatis, & fideicommissis particularibus non minuat, quodque ex ipsis Legatis, & fideicommissis particularibus eadem detrahi non valeat, nisi in subsidium, quatenus scilicet bona fideicommissi universalis pro illius detractioe sufficiant, ut de prima sunt *Test. in leg. Papinianus §. 34. ff. de inoffic. Testam. leg. Scimus ante Cod. aut. de fideicommissis si qua Mulier Cod. de Sacros. Eccl. Carol. de utraq. quart. par. 4. cap. 1. n. 12. Castal. consil. 300. nu. 6. Grivel. decif. Dolan. 97. nu. 12. Rota. dec. 47. nu. 11. par. 11. rec. apud Card. de Luc. de Testam. dec. 45. nu. 20. lib. 9. 20. 1. Et apud eundem in Mantisi. cod. tit. dec. 43. num. 4. lib. 9. 20. 3. & de secunda est text. in leg. Patet filium ff. de rer. divis. l. son. in leg. Marcellus §. Resque nu. 17. ff. ad Trebell. Saminat. contrav. 75. nu. 65. Peregrin. de fideicommissis artic. 4. n. 33. Mangil. de imputat. quest. 115. num. 8. Rodalpin. allegat. 115. nu. 31. & 61. Ludovic. decif. Lucen. 38. n. 33. Palm. nep. decif. Lucen. 30. n. 6. Rota. dec. 12. nu. 37. & dec. 363. num. 31. par. 10. dec. 375. nu. 8. par. 17. recen. in Meleotiana Bonorum 9. Maii 1701. §. Ita pariter, & seq. coram clar. me. Card. Caprara, & in Romana Donationis 14. Decembris 1705. §. Quo enim cor. bo. me. Molinet.*

Quibus jactis firmissimis fundamentis, & non docto per Mariam Catharinam de insufficientia Bonorum fideicommissi Universalis pro solutione legitimæ, uti opus foret ad tradit. super Pal. nep. alleg. 19. n. 58. Peregrin. de fideicommissis art. 4. sub n. 34. Adden. ad Buratt. dec. 693. nu. 12. manifestè deducitur, quod tota, & integra legitima, sic aucta ex calculo bonorum Le-

gatorum detrahenda sit ex bonis sub fideicommissio universalis comprehensis *Crauet. conf. 141. nu. 5. Surd. conf. 332. nu. 14. Card. de Luc. de donation. discurs. 34. num. 4. Merlin. de Legit. lib. 2. tit. 1. quest. 10. n. 10. Peregrin. de fideicommissis art. 4. num. 34. & artic. 36. num. 152. Cyriac. contrav. 221. nu. 33. & 34. Rot. dec. 347. nu. 8. par. 13. & in Romana Legitima de Cosli 18. Februarii 1704. §. Nec obstat, & §. Quoad insignes cor. Eminentissimo Scatto.*

Præmissorum efficacia declinari quin valeat sub præsidio, quod cum feminæ omnes, tam seculares, quam regulares hæredes essent usufructuaria, proprietaria verò Causa Pia substituta, Legitima idcirco æqualiter detrahenda sit ex omnibus bonis Testatoris, tam scilicet obventis feminis in sæculo, quam aliis relictis monialibus, non verò ex illis tantum in quibus fuerunt institutæ feminæ seculares. Benè namque perpensa Testamentaria dispositione, deprehensa statim extitit insubsistentia suppositi, dum clarè constitit Zuchchinam, & Miffirolam, verè esse hæredes proprietarias, Moniales, verò simplices Legatarias, & usufructuarias. Deducebatur autem institutio in proprietate quoad illas ex eo, quod Testator in casu, quo Dominicus Antonius ejus filius bære institutus decederet sine filijs, alium non scripsit hæredem in proprietate, quàm proprias, & Dominici Antonii filias feminas, ibi: *Voglio, che succedano in tutta la mia Eredità senza diminuzione, e detrazione alcuna, quale espressamente proibisco, tanto le figliole femine se ne la scierà detto mio figlio, quanto le mie &c.* Quæ verba succedano &c. apertissimè præferunt, quod dd. feminæ verè sint hæredes proprietariæ, juncta præcipuè duplici æquè valida animadversione, quarum prima promanat ex prohibitione detractioem, quæ soli hæredi proprietario convenit, altera verò ex eo, quod Testator in dicto casu alium non scripsit hæredem in proprietate, quàm feminas, dum Loca Pia vocavit tantum post obitum dd. filiarum; Unde ad hoc ne Testator pro parte testatus, & pro parte intestatus decessisse videatur, feminæ dicuntur ab initio hæredes institutæ, ut communiter firmant Imol. in leg. filius à Patre nu. 4. versic. Idem potest dici, & nu. 6. versic. 2. casu ff. de liber. & posthum. ibique Alexander num. 3. *Surd. conf. 439. nu. 1. Honde d. conf. 62. nu. 2.*

Et 13. cum segg. lib. 2. Gabriel consil. 121. nu. 3. Et segg. lib. 2. Fusar. conf. 195. num. 5. Peregrin. de fideicommissis art. 7. num. 21. Atlantic. de coniectur. ultim. volunt. lib. 4. tit. 5. art. 11. per tot. Roc. disput. iur. cap. 30. sub nu. 14. Rot. coram Burat. dec. 721. nu. 7. dec. 138. nu. 2. Et dec. 460. per tot. par. 4. divers. Et in res. dec. 122. nu. 3. Et segg. par. 2.

Parum attento, quod Testator in substitutione facta favore feminarum mentionem fecerit de usufructu, & gaudimento, ibi: *Agodere egualmente fin tanto che viveranno, e ciascuna di loro viverà con le ragioni di succedere nell' usufrutto le sopravvivenenti*: Quia cum verba relata in superiori §. *Litteraliter* demonstrent foeminas fuisse institutas in proprietate, subsequens mentio usufructus, & gaudimenti necessario intelligenda venit de usufructu, & frui-tione causali, non autem de formali, & à proprietate distincta, & separata Capye. Latr. consult. 112. nu. 45. Et 46. Roc. disp. iur. cap. 30. sub num. 4. vers. sic. prout etiam Rot. dec. 99. nu. 35. Et segg. par. 12. dec. 345. nu. 4. Et 5. par. 19. recen. in Reatina Successionis 4. Maii 1696. §. Quoniam cor. et. me. Card. Caprara, Et in Interamnen. Manuten-tionis 22. Aprilis 1697. §. Cessare adduc-vers. sic. quando illam Testator cor. bo. me. An-saldo.

Non sic tamen dici potest de Monialibus; quæ non solum non fuerunt substitutæ, sed potius expressè exclusæ ibi: *Exclusi le Monache, e Monacande*: ex quo dispo-nendi modo impossibile redditur, quod Moniales dici possint eadem forma, sub-stitutæ, ac sæculares, dum daretur in-

Testatore instantanea correctio, quod sci-licet voluerit esse cohæredes moniales, quas antea litteraliter à successione, & hæ-reditate excluserat, quæ instantanea cor-rectio si in eadem dispositione semper evi-tanda est Rot. coram Emerix lun. dec. 889. nu. 14. cor. Ansaldo. dec. 47. nu. 4. in recent. dec. 513. num. 5. Et dec. 601. nu. 8. par. 19. fit indè perneccesse consequens à dispositione per quam Testator consulere voluit Monialibus cum relicto duorum particula-rium Prædiorum, pro quibus eodem mo-do, ac sæculares fuerint onere restitutionis gravatæ, argui nequaquam valeat, quod ipsæ fuerint institutæ cohæredes cum foeminis in sæculo manentibus, sed considerari dumtaxat debeant tanquam simplices Legatarie usufructus Prædio-rum; Maximè quia foeminae sæculares fuerunt universaliter substitutæ, & quoad Moniales in re particulari honoratas idem Testator usus, & verbo *lasio*, quod con-venit Legato, non autem hereditati juxta Theoric. Bartol. in leg. bis verbis 48. ff. de hæred. Instit. Grasi. de success. §. Institutio quest. 14. nu. 2. Et 3. Barrii de success. lib. 2. tit. 1. nu. 2. Et 3.

Cum itaque ex dictis pateat Moniales esse meras Legatarias, & usufructuarias dd. Prædiorum, sæculares verò esse hæredes proprietarios universales, benè consequi-tur, ut ad istas spectet onus solutionis in-tegrè legitime non verò ad Moniales sim-plices Legatarias, ut præter relatos in §. Quibus iactis firmat Rot. dec. 363. n. 32. par. 10. Et dec. 167. n. 2. par. 11. recen.

Et ita utraque &c.

Formola di Locazione de' Terreni per Apoca privata.

Al Nome di Dio A di

del Mese di

171.

In

PER la presente privata Scrittura da valore come pubblico, e giorato Instrumento, dichiara come

dà, e concede a lavorare alla metà di tutta l'ottorata, di granelle, e frumta

Un di Tornature di Terra
con Casa sopra, ed altre sue ragioni, e pertinenze post nel Territorio
nella Scuola appresso i suoi nozi confini a lavorare, e coltivare da uomo da beoe, conforme
dispone lo Statuto di detto luogo, per tempo, e termine di un anno da cominciare alla Festa di tutti li Santi profeti
avvenire 171. e da finire come segue, ed in oltre a beneplacito delle parti, con i patiti sequenti, e non altrimenti,
nè in altro modo &c.

Item

Item siano tenuti detti Lavoratori lavorare dette Terre, come da buoni Lavoratori si costuma, cioè rompere prima, di poi tagliarle, e terzo rinterzarle, e quarta volta seminare il grano, che dovrà essere di buona qualità, con vangare anche paletto Tornature per seminare li Marzattelli.

2 Siano tenuti seminare detta Possessione, come sopra grano buono Corb. del quale glie ne dovrà dare il Padrone Corb. e de' Marzattelli sù la Vangara e sù l'Arata il residuo dovranno mettere li Lavoratori del proprio.

3 Siano tenuti li Lavoratori far Fochi dentro, e fuori ogn'anno, massime dove si seminerà il grano, come anche per dare il focollo all'acque, dove ne farà il bisogno, e quelli per tutto il Mese di Maggio.

4 Non possino li Lavoratori tagliare arbori di forte alcuna, nè rami di essi, benchè in poca quantità, ancorchè fossero secchi, senza licenza del Padrone, sotto pena del riscatto del danno, & ad ogni spesa, ed interesse, come anche non potranno far legna minuta, se non d'anni e quella fatta in fascine condurla a sue spese a Casa del Padrone, e non facendola sia lecito al Padrone, o suoi Agenti farla fare a tutte sue spese, quali fascine dovranno essere un terzo delli Lavoratori, e due terzi del Padrone, nè potranno muoverle dalla massa, se prima non faranno stare visitate dal Padrone, o suoi Agenti.

5 Siano obbligati li Contradini per regaglie ogn'anno a Natale pagando in denari pagare feudi di pavoli al Padrone, o suoi Agenti legittimi con riportarne la ricevuta sopra un libretto, che dovranno avere appresso di se per notarvi il debito, & il credito, che avrà col Padrone, e non pagando in denari, dovranno dare a Natale Caroe di Porco maschio libbre e para di Cappoi, a Carnevale para di Galline, a Pasqua di Resurrezione di Pollastri.

6 Si dovrà fare un inventario di tutti gli Viti, Fenestre, Giripie, Ebbi, ed ogni altra cosa, che sarà nella Casa da consegnarsi alli Contradini, quando verranno ad abitarvi in essa, per doverli poi nella stessa forma riconsegnare al Padrone, o suoi Agenti, e quello mancara faranno tenuti a pagarlo, qual inventario sarà inferro nella presente Scrittura.

7 Tutta la Foglia de' Mori sarà del Padrone, e li Lavoratori dovranno sfogliarla, e condurla dove ordinarà il Padrone, e quando il Padrone non voglia detta Foglia, siano tenuti li Lavoratori pigliarla, e pagarla feudi così concordato per tutto il mese di Giugno.

8 Che li Lavoratori siano tenuti piantare tutti li Arbori da radice, e viri, che li darà il Padrone, come anche quelli da punta, e quelli custodire, eappare secondo il bisogno.

9 Che li Lavoratori siano tenuti condurre tutte l'entrare a Casa del Padrone a proprie sue spese, come anche fare tutti i Carreggi, che possino bisognare per Casa, e massime per riempir la Conserva, ed in occasione di fabbricare, ed oo Carreggio fuori del Territorio lontano miglia

10 Siano obbligati li Lavoratori tener ben serrata l'Ara con Siepi di Spini con suo Rastello, come anche i passi, acciò non s'introducano sù la Possessione Vie, o Sentieri.

11 Tutta la Paglia d'Orzo farà del Padrone, come anche faranno tenuti li Lavoratori dare al Padrone di Strame, o Paglia Carra ogn'anno, e fare ogn'anno a sue spese Carra di Zocchi, e quelli condurre a Casa del Padrone, come anche non potranno tener Bestie grosse, o minate, se non del Padrone, mentre glie ne voglia dare, o non ne abbia delle proprie.

12 Dovranno li Lavoratori sfogliato, che farà la Foglia portare li Mori a misura del bisogno, come anche gli Olivi, e Viti a suo luogo, e tempo, e dove faranno Vigne lavorarle, e rimentarle, & impallarle conformo vanno, altrimenti mancando caduno nella pena del Strutto, con obbligo anche di collocare ogn'anno almeno Viti numero e fare fochi nuovi oim.

13 Dovranno li Contradini quando condurranno il grano aiutare il Fattore a infossare, o sfossare il grano, come portar Torcoli a sufficienza per il grano raccolto.

14 Tutta l'Vva binaza farà del Padrone, e li Lavoratori ne dovranno avere all'inccontro altrettanta della rofa, e quando quella eccedesse, allora si dovrà partire, acciò ogn'uno abbia la sua metà.

15 Che li Contradini non possino tener Troje da froa, come anche senza licenza del Padrone, o suoi Agenti, come anche d'ogni dieci di esse siano obbligati darne una al Padrone, e così s'intenda anche de' Tachini, ed Anatre.

Quali patti esse parti insolido rispettivamente prometteranno inviolabilmente osservare vicendevolmente, altrimenti ad ogni danno &c.

E per osservanza di tutte le promesse cose (e quando anche bisognasse aggiungere alla presente Scrittura altri patti, e condizioni (per l'infrastrate esse parti obligano principal insolito rispettivamente la stessi, loro eredi, e successori, e beoi presenti, e futuri, etiam nella più ampla forma della Reverenda Camera Apostolica con tutte le Clausole solite da essendosi &c. rinunciando &c. In fede &c.

D I S C U R S U S

D. ADVOCATI DOMINICI URSAYÆ

IN CAUSA

Romana Solutionis Fructuum Locorum Montium.

ARGUMENTUM.

Capserii DD. Depositarii Montium Cameralium tenentur promptè solvere fructus Locorum Montium illis Personis, quibus à Montifis, moram facientibus in Urbe, sunt Ordinæ, directi dd. Depositarii, absque ulla necessitate recognitionis manus eorumdem Montistarum.

1 **I**nter alios abusus, nostris temporibus de facto introductos ab aliquibus Capseriis DD. Depositariis Locorum Montium Cameralium, concernentes

retardationem punctualis solutionis fructuum Locorum Montium, inter quos non infimum occupar locum magna devotio servandi multas festivitates, in Calendario, uri

de pncepro nullatenus descriptis, quæ non servantur, nequæ à Dataria, nequæ à Cancellaria, nequæ à Secretaria Brevium, nequæ à Sacris Congregationibus; Itaut in curioso Libriculo, cui titulus. *Notitia dell'anno 1719. fol. 52.* Ultra festivitates de pncepro, Ultra antiquas solitas extraordinarias vacationes, aliis etiam Professionibus communibus in eodem Libriculo descriptis; Ultra omnes dies Sabbathi; Et ultra totum tempus pomeridianum integri anni; Non sine admiratione pro Capseris DD. Depositariis Montium, nequeur quæ authoritate, quove ritu, .. annotatz reperiantur alia merè arbitratia fixæ vacationes pro 31. diebus, seu pro duodecima parte totius anni, ut illas calculanti temerè manifestum.

2 Alter abusus non minus præjudicialis Montistis, quàm penitus destructivus publici commereit, non sine strepitu de facto introduci hodie præterdunt, dum unus ex eisdem mercenariis Ministris, Capseris nuncupatis (salva pace aliorum semper dictum sit, qui hoc nullatenus præterdunt, sed incedunt per illam viam, quam Majores imitaverunt) accessit in ea insidit insigni novitate, non exequendi Ordines pro solutione fructuum Locorum Montium, ab illis Montistis confectis, qui in Vrbe notam faciunt, vel Romani sunt, neque etiam exceptis utriusque sexus Magnatibus primæ classis, nisi eorum manus qualibet vice, seu in quolibet Ordine recognoscatur à publico Notario, vel nisi solemne stipuletur procurator mandatum.

3. Confundendo hoc modo antiquam laudabilem, praxim, quæ arenâ, semper cum hac distinctione processum fuit, quod scilicet. Vel Montistâ erat Romanus, vel habitabat in Vrbe, & nil aliud desiderabat pro exactiōe fructuum Locorum Montium, ad ejus favorem cantationem, quàm simplex, & merus Ordo, ab eo scriptus, vel subscriptus. Vel erat Exterus, aut Romanus, extra Vrbe degens, & tunc requirebatur mandatum procurræ, stipularum à Notario illius Loci, in quo moram faciebat Montistâ; Cùm hoc tamen, quod deinde manus ejusdem exteri Notarii (quatenus ignota esset) recognosci solita, erat in Vrbe per duos Testes, notum habentes ejus characterem, quod procurator mandatum, raltiter recognitum, exhibebatur Curiali, seu legali Procuratori Depositarii Montium, à quo in fine dicebatur, Possit solvi fructus Locorum Montium Procuratori constituto, nisi addebat impedimentum; Vel more moderno, dicebat dictus Procurator Curiali. D. N. N. constituit D. N. N. Procuratorem ad exigenda fructus Locorum Montium. Et hoc modo usquequò durabat Appalus Depositarii, idem Mandatarius semper exigebat fructus Locorum Montium, ad Mandantem spectantes, prout omnia hæc notoria sunt in Vrbe.

4. Quia verò, ut ad rem solius & ratè dicere clarescit Card. Nigronus eo tempore, quo Thesaurarii munus laudabiliter exerceat, Loca Montium habent etiam le sue tempore specifice, nebbie se grandini. In ordine ad Montistas illas exactiōne applicanda in extinctione Montium, vel in extinctione aliorum Locorum, amittendo illud plus, quò à comuni commercio, ultra solum pretium centum scutorum pro quolibet Loco exarbitratum fuit, & addendo tantundem pro emptione aliorum Locorum, juxta recens exemplum extinctionis Montis Religiosis vacabilis, cuius memoria aequè amara, & sensibilibi mihi est, & juxta recentius, ac quotidianum exemplum replicitarum Extinctionum Montium Fidei, & Communitatum: Exemplificando verò illas respectu Ministrorum, deputatorum ad solvendo fructus Locorum Montium, in periculo solvendi aliquam summam cum Ordinibus falsis, in exigendo pecunias, quæ deinde reperiebantur non bonæ qualitatis, nec justè ponderis, in periculis furti pecuniarum, & similibus, de quibus R. P. D. *Infalid. de Commere. et mercat. diss. 3. §. 9. per tot.* & signatur n. 5. & Card. de Luc. *de Cred. diss. 3. n. 26.*

5. Hinc ad imitationem ejus, quod laudabiliter introductum est in publicis Bancis famosorum Mercatorum,

Nundinalium, & in Vrbe in Sacro Monte Pietatis, & Banco S. Spiritus, in quibus ratione dd. periculum Ministri primæ classis, nempe Capseris, & Computilla, hærent pingues mensuras provisiones quinquaginta, & sexaginta circiter scutorum, soliti fuerunt DD. Depositarii Montium deputare Personas apprime aptas ad idem munus adimplendum insigni tamen provisione, proportionata dd. periculo, & hoc modo abque minima interruptione, & præiudicio publici commercii, & sine ulla maiori impensa Degentium in Vrbe, vel in confessione mandati procurræ, vel in recognitione eorum manus in Ordinibus, ab ipsis subscriptis, semper à dd. expertis, & præcisis Ministris DD. Depositariis, vel statim exequuti fuerunt simplices Ordines, eis directi, pro solutione fructuum Locorum Montium, vel aquè soliti, prudenti, atque notorii caute, quando dubium aliquod habebatur circa Personam exigentem, & circa characterem facientium Ordines, vel mediatis aliquibus interrogatoriis, concernentibus nomina, cognomina, & alias qualitates Mandatariorum, & Mandantium, soliti erant facti veritatem indagare, vel asserendo, non esse in Lista paritatis, ab eis præsentiam, hoc modo obligando verum Dominum ad accedendum ad Bancum; Vel demum alio modo certiorando d. Ministrum, ad hoc ut iste bene, & tuto solveret, quæ cautela fassimè ad praxim reducitur in dd. publicis Bancis, ut notorium est, illamque originariè docuit Bald. in Rubr. de Fid. Instr. ibi: *Non est de necessitate, quod Tabellis habeant notas Centenarius, et eorum nomina per præcedentem conversationem, vel notitiam, sed jussu est, quod nequirit notitiam tunc, et modo, quo potest, scilicet videndo Personas pacificas, et videntes verba eorum, et nomina, et promissa, quibus asserunt se vocari, quem sequuntur adducti in Tom. 1. Dissert. Eccles. par. 2. adiect. t. n. 105.*

6. Cum illo addito, quod quando sermo est de Persona divitibus, vel nobilibus, in quarum injuriam redundaret assertio, quod in Banco non adesset integritas summa, contenta in Ordine, rotundè asserunt, foris adesse Cedula, sine qua solvere non possunt summam, à Giratariis præsentiam, eisdem proinde injungentes, ut illum secum afferant, quodquæ tunc promptè satisfaciunt; Hoc pariter civili modo obligantes verum Dominum ad accedendum ad Bancum, vel alio modo certiorando Computillam, quod ipse Dominus pecuniâ depositæ nunquam habuit Cedula, ut patet notorium illis, qui ad similes publicas Aedes accedunt.

7. Per hanc antiquam semitam, per annum supra, quadraginta, quibus in Vrbe moram feci, semper ab omnibus DD. Depositariis Montium Cameralium, juxta notam praxim, de qua Card. de Luc. *de Cred. diss. 69. n. 2. et 3.* faciendo similes Ordines, directos dd. DD. Depositariis, qui punctualiter adimpleri fuerunt usque ad Bimestre Januarii, & Februarii currentis anni 1719. Nempe à D. Depositario Montium S. Petri 2. & 6. & 7. Et. & Restaurati à E. A. D. Depositario Montium S. Petri primæ, & 2. Et. S. Pauli Religiosis non vacabilis, & Montis Communitatum; A. D. Depositario Montium S. Petri 9. Et. & Nov. 2. Et. A. D. Depositario Montium Rest. 3. Et. & Relig. vacabilis ultimo loco extincti; A. D. Depositario Montis S. Petri 8. Et. A. D. Depositario Montium S. Petri 4. Et. & Rest. 1. Et. Et à D. Depositario Montium Fidei, & S. Petri 5. Et. Cujus veritatis aquè patens, & inegabile testimonium habent in eorum Libris, & Listis dd. Depositarii, non solum pro tempore eorum Depositariarum, fed etiam pro tempore eorum Antecessorum in eodem munere, quorum Libri, Ordines, ceteraque Scripturæ retineri solent à Successoribus in eodem Officio.

8. De mense autem Febr. proximè præteriti expertus difficultatem promptè exactiōis in Banco D. Depositarii Montium S. Petri 4. Et. & Restaurati 1. Et. non omni commendabili civilitate personaliter me conferre ad ejus Bancum, primo loco rogando illius Capserum, qui retinet Listas Montistarum, & deinde ipsi summe D. Depositarii, ad hoc, ut, abstinendo in hac parte ab omni præjudiciali

novitate, vellent solvere Mandatario, ibidem perxenel, summam debitam, cum solo, & simplici Ordine, publicè illis testando, quod Ordo scriptus erat proprio characterè sedèi, ac iussu recutato adimplemento ejusdem Ordinis, opus fuit recurrere ad notorium iustitiam illius, & Rm. Dm. Prothefararii generalis, qui dignatus fuit oronem mandare eidem Depositario promptam executionem dicti Ordinis, ut sequens punctualiter fuit, tam pro bimestre Novembris, & Decembris proximè præteriti anni 1718. quod tunc solvebatur, quam etiam pro sequentibus, cum declaratione, quod ira promptus erat in futurum continuare, ut de facto præstiterit.

9. Cedebam proinde, quod, huiusmodi exemplo monstrante viam Capseris aliorum DD. Depositariorum, non amplius respectum auditurè difficultatè, & elationis Montistarum, qui totum Urbem impleverunt; Sed evrentes demonstravit oppositum, eo quia, & inter omnes alios Ministros DD. Depositariorum, unicuique, & solus Minister D. Depositarii Montium S. Petri 1. & 3. Er. S. Pauli Religiosis non vacabilis, & Communitarum, nec sicut quo spiritus ductus, inopinate belvetè, inexcusablem potes dux in dicta voluntariè renitentia non solvendi fructus Locorum Montium, nisi mediante procuratè mandato, vel prævis recognitione manus publicè Notarii, apponenda in quolibet Ordine; Ad ejus autem duriciem emolliendam non omisi, datà operi, cum invenire, & alloqui extra suum Telonium, ut sequatur fuit in Ecclesia S. Mariz in Vallicella, in qua post Missæ Sacrificium, eam ambo interitus, solemnèdimo Pentecostes die, cum urbanè rogati, ut ab omni novitate abstineret, & in quia Ordo, à me scripserit, erat verus, & realis, & implemè poterat cum confrontare cum aliis, in maximo numero apud ipsum, existentibus, quatenus majorè evidentiam in hac parte desideraret, si major de meo possibilibi dari potest ferre, & eam confirmari Principali.

10. Eo autem magis sperabam meas officiosas instantias, esse exaudiendas ab eodem Ministro, ex quo notorium est, ipsum ab innegabili rectitudine, & solità iustitià illius, & Rm. Dm. Prothefararii generalis ante paucos dies coactum fuisse, effectu punctualiter subsequendo, propriis manibus deferre ad Palatium unius ex primæ classis Magnatibus summam illam, quam solvere conuenerat Exactori meo sub eodem frivolo pretextu non recognitionis iustitiæ ipsius Magnatè.

11. Frustratà verò omni spe obtinendi ab eodem Ministro id, quod de toto iuris rigore negari non poterat, aliam in hac parte urbanitatem exercere volui, ad omnem abundantiorè cautelam; Neglectò siquidem huiusmodi inavili operandi modo dicti metcenarii Ministri, personaliter accessi ad domum ejusdem D. Depositarii, cum, enixè rogando, ut suæ apponendo manus in hac materià, suppleret partes illas, in quibus ejus Minister defecerat, & eodem tempore insinuando eidem D. Depositario motiva omnia iustitiæ, & congruentiæ, quibus imitebatur instantia, lætè infra explicanda.

12. Officiòsime autem ad missus, & æquali officiositate dimissus fui ab eodem D. Depositario, plurius mihi re, petendo, quod post discursus, quos cum ejus Capserio habere se velle declaravit in hac parte, non omisit mihi nunciare ea, quæ inter ipsos concordata fuissent.

13. Responso verò per Biglietum fuit sequentia tenoris: *Reverente divotamente &c. e li fa sapere, come avendo parlato col suo Capserio &c. per quistà volta, sapendoci dal medesimo, essere suo Ordine, non averà difficoltà di pagarlo &c. Ma che in avvenire non potrà servirlo, se non mandati l'Ordine con la dovuta recognitione.*

14. Pro intelligentia illorum verborum: *Sapendoci dal medesimo, essere suo Ordine, non averà difficoltà di pagarlo*; Sciendum est, eadem verba referri ad id, quod ad collendum omnem prætextum repetitis vicibus dictum fuit, tam Capserio, quam D. Depositario, quod Ordo controversus erat scriptus meo proprio characterè, qui est superfluitus modis recognitionis manus, ex firmam

tis per Rotam dec. 30. jun. 2. cor. Cerr. ibi: *Recognitione propria manus, quæ a nemine melius, quam à Scribente fieri potest*; & dec. 30. jun. 2. par. 1. & rec. Quod ille, qui Ordinem exigere debebat, erat illemet, qui per sex annos antecedentes semper illis exegerat in ejus Banco; Quodque in casu mutationis Petionis ejusdem Mandatarii, epomet personaliter accessit ad certificand. Capserium de tali mutatione, qui proinde non sine magna inchoerentia se declaravit, velle eidem solvere pro una vice duarum, non pro aliis, utquequò non fuisset certioratus de mutatione.

15. Ex quibus omnibus molens precibus pro uno bimestre assequi id, quod firmiter credeo, mihi de iure semper competere, juxta regulam, de qua Rotæ in Giemen. 17. oct. movendi 26. aprilis 1700. §. *Nec attento coram Auto*, ibi: *Frustra enim precibus impetratur, quod aliqui illis permissum est, de quo in Tom. 2. Discept. Eccles. par. 2. discept. 8. m. operè pretium doxi legalitè ostendere insubstantialitatem, dicit insudatè præfensionis.*

16. Ad quem effectum sufficeret sola punctualis authoritas R. P. D. Ansaldo de Comm. & Mercat. dicit. 4. jun. 9. & duobus seq. ibi: *Inter quas rationes præcipuè urgebat illa, quod si pro solvendi duobus, tribus, aut quatuor similis, oportuisset vocare testes, & formare speciem Processus super recognitione Personæ, &c. commercium &c. Capla reddidit fuisse impracticabile, quem sequatur sui in Tom. 1. Discept. Eccles. par. 2. discept. 1. m. 105.* Eo quia notum est, quod punctualis opinio Doctoris, coneradicatorem non habentis, reputatur casus legis, ex adductis in Insitut. crimin. lib. 2. tit. 8. m. 240. quibus addi possunt Cardus Lucius in Miscell. Eccles. dicit. 47. num. 20. & Rotæ in Giemen. Juris mutandi 2. Julii 1700. §. *Quod insubstantialiter cor. Canonis*, & in Legionen. Parochialis ejusdem die, & anno §. *Admisa coram eodem.*

17. Et tamen ad materiæ ornatum sex subjunquantur reflexiones, quarum unaquæque, etiam separatim sumpta, nimis stringere videtur ad obtinendum intentum: Undè multò magis eundem effectum operari debent simul unitæ, ut in omni materià facien. esse momentè adducti in dec. 9. m. 18 & seq. v. Arguelli.

18. I. Scilicet, quod contraria præfensio est æquè insignis, & inaudita in Urbe, & in Orbe.

19. II. Quia illa est summopere præjudicialis omnibus Montistis.

20. III. Quia est penitus impeditiva publici commercii.

21. IV. Quia non præstiterit in Monte Pietatis, & Banco S. Spiritus Urbis, & proinde eo minus præstiteri debet in eadem Urbe à DD. Depositariis Montium Cameralium.

22. V. Quia in concreto præsentis casus cum D. Depositario Montium S. Petri 1. & 3. Er. S. Pauli Religiosis non vacabilis, & Communitarum, est meras, & frivolas prætextus ejus Capserii.

23. VI. Denique quia respectu Scribentia est exceptio, antequè insubstans, & ex omni parte irrelevans.

24. Incipiendo à prima: Non adeo forsan propositio, in qua cum majori consonantia, & energicè concordent Sancti Patres, Theologi, Canonistæ, & Civilistæ, uno verbo, omnes Doctores, quam, novitate esse Reipublicæ præjudicialis, odiosa, nunquam introducendas, & quantum fieri poterat, semper impedendæ, & in principio suffocandas, ut videre est apud aubem illam Authorum, quos referunt, & sequuntur Gonzalez in cap. Cum consuetudinis m. 2. & 3. de Consuet. Capen. discept. 85. m. 12. & pluribus seq. Piguarrelli consil. 9. m. 17. & seq. 8. & Rotæ in Arcetia. Juris Paroch. 15. Janu. 1703. §. *Ceterum cor. Reverendissimi Ansaldo*, & in Pamplionen. Monturionis 10. Maii 1706. in fine cor. Caffarelli, cum aliis concordant. citatis in Tom. 2. Discept. Eccles. par. 2. discept. 26. m. 113.

25. Et in nostris terminis egregiè Rocr. Secl. Interp. cap. 75. m. 19. ibi: *Nullatenus sunt toleranda novitates in huiusmodi materia, quæ iudicium Gabellarii intrudere con-*

tenentur &c. cum ut plurimum Republicam turbent &c. Signanter quia Ambulantes antecessoribus huiusmodi prae-
sa diligencia &c. nonnullum forent additae. Imò n. r. 8.
post plures Auctores, quos ibidem citat, & sequitur, ad
rem ulterius observat in suo casu id, quod mirabiliter in
nostris terminis applicatur, quod scilicet, quando moder-
ni Capserii accepti fuerint servitio DD. Depositariorum,
novitas, quae hodie introduci praeferuntur, nullo
modo in mentem illorum Capseriorum venerat, qui tunc
semporis idem Officium exercebant; Ignorant, aut dictum
moderum Capserium imitari debet in hac parte suos An-
tecessores, juxta celebre monitum Aristoteli, sequenti à
Patriarcha 3. Jul. 1. de Reipubl. ibi: *Goverit statum diligenti,
contentique eo nihil moliantur, nihil agitent, quod alienum,
novumque sit, sed cum viam re pergit, quam Majores insti-
tuerunt, quaque aliorum vestigia nititur sunt: Novum
nam rerum studium semper Republicam labefactare solet.*
Aut reliquere aliis magis expertis, magisque in agibili-
bus versatis Ministris exercitum dd. Officiorum, qui ab-
sque tali novitate parati sunt incedere per antiquam viam,
Montis nullatenus prejudicalem, & publici commer-
cii nullo modo impedivam.

26 Quae si procedunt in illis etiam novitatibus, quae
valde utiles sunt, juxta nobilem animadversionem S. Au-
gustini. epist. 12. cap. 5. ibi: *Ipse mutatio consuetudinis etiam
quae ad utilitatem, novitate perturbat, quod sequuntur
adducti in Motum super bene fure 27. Januarius, 1708. S. Ca-
serius cor. Reverendissimi. Ansaldo, cum aliis citatis in Tom. 3.
Discept. Eccles. par. 2. Discept. 26. nu. 4.* Quanto magis locum
habebunt circa praesentem novitatem, nimis prejudicia-
lem Montis, juxta sequentem secundam reflexionem.

27 **P**rejudicium Montis in eo residet, quod
ex mero placito Capserii impendere cogun-
tur id, quod necessarium est pro recognitione manus in
Ordinibus, vel pro rogatu, & sive Instrumentorum man-
dati proceat, ad quas expensas usquam de praeterito
obligati fuerunt: Omnis autem interpretatio in hac
parte capiendi est favore eorumdem Montis, non
solum ad alienandos illos ad emenda Loca Montium, quae
in praeterito, & de praesenti existimata semper fuerunt,
& existimantur pro re, aequaliter delicata, & à Principe
privilegiata, ex animadversis per Card. de Luc. de Lucis
Mont. non vacabil. cap. 5. de Privileg. Locor. Mont. & Montis
per tot. Ad sublevandos eosdem Montis ab illis tem-
peratibus, grandinibus, & ariditatibus, quibus ex ani-
madversis supra nu. 4. subiecti sunt in extinctione alicujus
integri Montis, vel in quotidiana extinctione aliquorum
Locorum, Vel demum ex illa circumstantia, quod aliqua
partes Montistarum sunt adeo tenues, ut sola merces, ne-
cessaria pro recognitione manus in quolibet Ordine, vel
pro stipulatione, & sive mandati proceat, nedum suffi-
ceret, sed superet fructus unius bimestris, qui casus non
est metaphysicus, illiusque existentia ictu oculi apparet
ex recognitione Listarum, existentium penes DD. Depo-
sitariorum Montium Itaque videatur nimis durum, ac aequè
amarum, ut Montis, qui suis redditibus parce vivere
studeat, ex mero arbitrio Capserii Montium cogatur ho-
die impendere in uno bimestre quod percipit ex fructu
unius Loci Montis, quodquæ de praeterito à D. Depo-
sitario Montium semper fuit ei punctualiter solum ab-
que alia criticaione, vel recognitione manus.

28 Pro majori evidetia hujus praedicti supplican-
tes observare, quod illud non est semper tenuis summa
unius julii, sed solet aliquid esse majus, quia non omni-
bus indifferenter licet accedere ad Officia Notariorum,
sive ratione qualitatibus Personarum, sive ratione sexus, sive
ratione infirmitatis, sive ratione alterius legitimi impe-
dimenti, quod facilius concipi, quàm hic exprimi neces-
sarium sit: In quibus terminis, qui non sunt metaphysici,
crevit expensa in aliis tribus julii pro vizio Notarii:
Et proinde impensa exactionis fructum unius Loci Montis
in his circumstantiis pro septem Ordinibus, seu pro uno
Bimestre erit in totum juliorum 28. ut patet Consideranti.

29 Itaque honesta Persona, quae gratia exempli (quod
non est rarum, neque est usus metaphysicus) habeat septem
Loca Montium in diversis Depositiis, puta Locum
unum Montis Reali. Et unum Montis S. Petri 1. vel 2. Et
Communiatum, aut S. Pauli Religiosis non vacabilis.
Unum S. Petri 2. vel 6. aut 7. Et vel Reali 2. Et unum
S. Petri 4. Et vel Reali 1. Et unum S. Petri, Et vel Montis
Fidelis. Unum S. Petri 8. Et et unum S. Petri 9. Et vel
Novemmalis. Et quorum fructus solvuntur à dictis diver-
sis septem DD. Depositiis, & qui fructus unum cum aliis
eius redditibus deservunt pro ejus congrua subalternatione;
Pro exactione eorumdem fructuum, quando ratione
sexus, vel ob infirmitatem, aut aliud impedimentum non
potest personaliter accedere ad publicum Officium, ten-
natur erogare ferè integros dd. Locorum Montium fru-
ctus pro vicibus Notariorum, & recognitione manus,
hoc est julios 28. pro quolibet bimestre, seu scilicet 16. so-
luta; Adeo ut ex integro fructu totorum Locorum Montium,
consistente in totum, & per totum in scilicet 22. an-
nuis, impendere teneretur Montis ferè quinquæ ex sex
partibus pro illis exigendis.

30 Nec dicatur, quod ad huiusmodi replicatas ex-
pensas evitandas poterit fieri *Ordine firmo*, ut dici solet,
vel generale mandatum procurat, hoc est pro exigendis
fructibus Locorum Montium, non pro uno, vel altero,
sed pro multis futuris Bimestribus, & usque ad ejusdem
mandati procurat, vel Ordinis revocationem.

31 Respondo enim in promptu est, observandum, quod
Capserius ille, qui ita discurret, nolens exequi motus
suum, quod unice consistit in solvendis fructibus Locorum
Montium, praeferat se extollere ad gradum Tutoris,
vel Curatoris, & Praefecti Domus Montistarum, docens
enim modum, quem tenere debeat pro administran-
dis propriis redditibus, & quod magis est, hoc modo pra-
tendens restringere amplam facultatem, quam quilibet
habet, disponendi de suis rebus ad proprium libitum, ut
illà utatur eo modo, quo placet ipsi Capserio, qui si me-
diamibus tot subalternatibus, & cavillationibus digito
ostendit proprio Officio praesentis neficere, diffidit etiam, quod
diligentiam habere possit in rebus alienis, juxta dictum
Diderichsen, 1. ad Timoth. 3. 5.

32 Ceterum ad excludendam dictam coartationem,
praetensionem inalterabilem urget innegabilis illa facti
circumstantia, quod non semper huiusmodi firmi Ordines,
& generalia mandata procurat fieri valent, neque Monti-
sae tenentur in hac parte rationem reddere huius diffi-
cultatis dicto Capserio, qui à se ipso potest venire in cog-
nitionem ejusdem difficultatis, pervolvendo Ordines,
jam exactos, & observando, quod alii ex illis facti fue-
runt Mercatoribus, aliqui Artificibus, & aliqui ex aliis
titulis Creditoribus Montistarum, quorum respectu sicut
inapplicabilis est modus procedendi per Ordines fixos,
ita absque ullo fundamento remanet praetensio dicti Ca-
pserii.

33 Eò suum magis reflexio hac omni consideratione
digna videtur, quis DD. Depositaris Montium in solu-
tione illorum fructuum, tanquam abigine, cavere debent
à subalternatibus, & cavillationibus, ne possit attribui alteri
motivo illorum durities impunctualiter solve non fructus
Locor. Montium, ut in terminis exclamatur Orbell. ad Bull. Bon.
Regim. cap. 34. artic. 26. de Depositiis Montium non vacabilibus
186. ibi: *Debet etiam Depositaris habere Telonium, seu
Numerarium Mensam, ubi ille Banco, expensis quibus
apertum est, & cavere debet à subalternatibus, & cavillationibus,
ne scilicet imitentur Traces &c.* Quod ex mandato
s. m. Alexandri VII. per viam legis in terminis praecipit
clar. me. Card. Franconius tempore, quo fuit Thesaurarius
generalis, ne preter ex Editto impresso à Zant. ad Stat. Pa-
voni. 10. 2. fol. 72. his verbis: *Comandiamo che tutti, e singuli
Depositaris de Monti debbano pagare prontamente in contanti
alle Montisili &c. ad ogni semplice requisitione di essi Montisili
&c. senza tergiversazione, o dilazione alcuna.* Et gene-
raliter in terminis aliorum Mercatorum, quod ob com-
mer-

merci libertatem, *hunc* publicæ utilitati convenit, infir-
mare nullatenus debeant in d.d. sublimitatibus, & critica-
tionibus, bene obviatur additæ per *Card. de Luc. de credi-
dit. diff. 7. n. 7. & R. P. D. Anfald. de comm. & merc. diff. 7. n. 36.* ubi, quod huiusmodi sublimitates destruant publi-
cum commercium, quod permittendum non est, & me-
lius in diffcultu generari non debet. *Relatio antiqua sim-
pliciter, nunc sublimitatibus in Foro contentis, ad fugiendâ
solutionem 156.*

34 **A** Nre demonstrationem eorumque concernent
impedimenta n. publici commercii, quod
summo prestat, & multipliciter impeditur, ad hu-
iusmodi præensione Ministrorum D.D. Depositariorum,
in factu præmittendum est id, quod modò indicavimus,
quod scilicet de præterito, quando aliquis ex Montis-
tatis debitor alium Artificem, Mercatorem, vel alterum
Operarium, vel ad solvendum pensionem domus, loco exi-
gendi pecunias à D.D. Depositaris Locorum Montium, &
deinde illas solvendi huiusmodi Creditorebus, præsen-
tium nostris temporibus, in quibus pecunia argentea non
sine maxima difficultate reperitur, solitus erat facere
Ordines iisdem Artificibus, Mercatoribus, & Creditore-
bus, qui à seipsis summas, sibi debitas, exigebant in
Bancis D.D. Depositariorum, ejus veritatem æque prom-
ptæ, & multiplices habent probationes dicti Ministri ex
sola, & simplici recognitione Librorum, in Depositiis
Montium existentium.

35 Hoc præmissis, palpato manibus impedimentum
huiusmodi publici commercii, quia, admissæ contrariæ
præensione, non potest amplius id ad praxim faciliè re-
ducti, sed ultra expensis recognitionis manus, de qua
supra, requiritur etiam congruum tempus accedendi ad
Notarios, vel expectandi illorum liveness in propriis do-
mibus, ad effectum habendi actum recognitionis manus,
non in uno tantum, vel altero Ordine, sed in omnibus
illis, qui glori volunt Artificibus, Mercatoribus, & Cre-
ditoribus Montisfarum; Omnes autem Doctores exclamant
adversus Mercatores illos, qui publicum commer-
cium cavillationibus, & exquisitis sublimitatibus impe-
dire procurant, ut videre est apud omnes Reperentes in
leg. 6. *De potentiores ff. de Offi. Praefid. Manu. de contrah. l. 3. n. 8. Knipf. de Jur. aut. vers. lib. 4. cap. 22. n. 7. in fine
Kich. conf. 17. n. 36. de Philipp. diff. 1. fiscal. 30. n. 15. Rocca
sele. inter. cap. 75. n. 11. Strac. de Mercator. qu. 4. n. 12.
Card. Infr. dict. M. consil. 207. sub n. 7. & R. P. D. Anfald. de
comm. & merc. diff. generum 8.*

36 Et in dictionibus terminis, quod favor publici
commerci præponderare debeat in nostris terminis pe-
niculis fraudis, & præjudicii Ministrorum Banci, egregiè
notat *Card. de Luc. de cred. diff. 69. n. 8. ibi: Et quomodo per
aliquos Administratores miserrantur, quod in possit aditus
aperiri fraudibus, & collusionibus in supplantationem Banci.
Nihilominus huic rationi, seu inconvenienti præponderat al-
tera ratio major publici commercii 156.*

37 **Q**uarto loco comprobantur omnia hæc ex no-
torii præxi omnium famolorum Mercatorum
Nundinalium totius Orbis, & ex
notorio solito, quod omnium oculis expostum est in Sa-
cro Monte Pietatis, & Banco S. Spiritus Urbis, in quibus
eisdem directorum, concurrere debet manus recogniti-
tio, ut omnibus notum est, quamvis agatur de conspicuis
summis, deque innumerabilibus Ordinibus, ita ut unica
die eorundem Ministri amittere possint totum id, quod
toto tempore eorum vite per mercede habere, ut obse-
rvat *R. P. D. Anfaldus*, loquens de Caserio Banci S. Spiritus
de comm. & merc. diff. 39. n. 3. & 6. ubi: *Cumque ageretur
de quotidiana periculo omittendi, non obstant qualiter
sedulitate, & diligentia, in una die, vel hora, mercedem,
quam pro toto tempore vite sua in hoc officio munere affequi
potuisset.*

38 Ex hoc autem inæguabili solito ad hominem de-
monstrata remanet irrationabilis contrariæ præsen-
sionis.

Est enim verè monstruosum præterire, ut præ-
sentionis, ex. gr. centum ubulorum, qui pro uno Bimestre
debeant Montisfarum pro fructibus Locorum Montium,
requiratur dicta exquisita cautela, vel recognitionis ma-
nus respectu Ordinis, vel stipulatio publici instrumenti
mandati procurrat, quæ tamen diligenter nullo modo re-
quirantur pro exactiōe centum furorum à d.d. publicis
Artificibus; Et tamen omnia jora clamant, omnesque con-
gruentis regulæ exposcunt, ut plenius consuecundum sit,
ubi maius est periculum, iusta literalem *Textum l. 4. §. 6. sed
ff. qui Cate. Carolum. diff. 1. ibi: Magis consuecundum est id
quod magis periculum intenditur, §. cap. 3. de Election. ibi:
Vbi periculum majus intenditur, ibi procul ducis est plenius
consuecundum, cum concordant. apud *Fenzam. ad Sac. Utrulib. 1.
cap. 131. num. 35.**

39 Crescitque in immensum vis huius animadversio-
nis, observando, quod illi, qui exigere solent fur. us
Locorum Montium, regulariter solent tempore esse eodem
Personæ, eo quia, ut in terminis obicitur *Card. de Luc. de
cred. diff. 69. n. 2. & 3.* vel sunt famuli, vel familiares, vel
alias habentes notam connexionem cum Montisfaris; Et
conversò autem maior pars illorum, qui exigunt insignes
summas in publicis Artificibus, neque etiam notæ sunt pri-
oci palibus Creditorebus, qui in eis pecunias deposuerunt,
dum procedi solet per viam Ordinum, qui ut plurimum
girantur, relicto in albo nomine exigentis, qui aliquando
proprio charactere solet repleti dictum album, in quoquo
proprium nomen apponere, ut noticium est; Et tamen,
attentè peritæ, & experientiæ Ministrorum dictarum Sa-
crarum Artium, omnia in pace procedunt, absque ulla
gravamine Creditorebus, & absque ulla impedimento pu-
blici commercii.

40 Huiusmodi autem reflexio videtur æquialiter so-
lida, & stringens, quia difficiliè poterit assignari congrua
disparitas ratio, quare in eadem Civitate, & sub eodem
Principi Ministri dictarum publicarum Artium, & famo-
sarum Mercatorum Nundinalium, agnoscunt, non posse
in publici commercii præiudicium præterdere dictam
recognitionem manus, libenter, & passim solvunt condi-
cibiles summas cum solo, & simpliciter Ordine illorum,
qui pecunias retineant in eorum Bancis; Et tamen contra-
rium præstatæ voluntatè præstatæ dictis Capitulis
D. Depositariorum, Consiliantes remouet manifestum.

41 Absque ulla prorsus difficultate, ex quo per legitimam
consequentiam ex huiusmodi universalis solito publi corum
Bancorum inferitur, quod contrariæ citationis unice
provenit ad impedita, seu inexperience à d. Ministri
D. Depositariorum ad exercendum proprium officium; Cumque
similis imperitia culpa annuuntetur in *L. Imperialis 75 ff.
de Reg. Jur. §. in 6. Præterea vers. Imperialis l. 1. §. de Reg. Jur.
cum concordantibus citatis in Instaur. crim. lib. 1. tit. 2. n. 14.
ubi sequendo Bart. in l. 1. §. de iur. iur. n. 27. §. 18 ff. Depositi.
ad rem observat, in hac parte dici in culpa illam, qui
deviat ab ea diligentia, quam communiter adhibent ho-
mines, qui sunt eiusdem professionis: Non est dignum,
neque iustum, quod Montisfarum luan penas imperitiae dicti
Ministri, sed in omnem calum ipse tenebatur ad expensis
recognitionis manus, ad hoc ut non alienis, sed propriis
sumpibus discat exercere proprium munus, & edoceatur
circa ea, quæ faciunt ad circumspiciendos homines idem
professionis, ut in specie advertunt adducti per *Zach. de
Solan. p. 15. n. 12.**

42 **V**identur hæc superabundare ad effectum, de
quo agimus, & oihilominus deveniendo ad
alias duas particulares, & precisas circumstantias præ-
sentionis casus, dicimus, quod illæ omnem omnino difficul-
tatem in hac parte tollere debuerunt.

43 Prima respectu D. Depositariorum Montium S. Petri
& 3. Et Religionis non vacabilis, & Communizatum quon-
iam consistit, quod attestat summa feut. 28. 98. quæ quoli-
bet Bimestre exigitur in illius Banco, nunquam illa solvi-
tur Montisfarum in pecunia numerata, sed à dicto Mini-
stros ff. Ordio, dictis Banco S. Spiritus, vel aliis solvibilibus,
cum

culpa, qua sibi non alteri nocere debet, & adductis
multis, concordantibus melius advertit Stace. de
Camb. 5. 2. glof. 5. n. 24. ibi. Non liberor f. folium alteri, quod
vero Dominus, seu Procurator, & à n. 340. ulque ad n. 347.
& fignanter n. 343. ibi: Injuit ut folvetur Marco, idè fol-
vetur alteri non liberatur &c. Unde constat, à quod Franci-
scus Roma exst. fuit mandati, folvendo non Creditori,
dum solvit alteri, quam Marco, & idè malè folvit, & Rota
dec. 66. n. 3. in fine post 2. Polimen consil. Farinae. ibi: Unde
videtur adesse culpa solventis, qui cum non haberet notam
manum ipsius Christophori, non debuit ad folvendum sum-
mam repetitam incauti induci, non data hujus rei notitia.
ipfi creditus. Et in terminis summe, soluta à Banco Sa-
odi Spiritus cum Girata falsa, in caecis Ordinis veri, scri-
pti à notissima manu Francisci Honorati, & ab eodem
Banco iterum soluta bæredi eiusdem Honorati, adest
disf. 39. per tot. R. P. D. Anselm. de comm. & merc. & fignanter
n. 7. in fine. Et in terminis regnat. Loc. Montium bonè
facte admittit, cum falso procurat mandato Rot. dec. 65. 1.
n. 5. coram Cavalero, & dec. 35. & dec. 26. apud Constant. ad
Stat. Urb. de quibus in Injuriarum lib. 2. tit. 6. n. 23.

56 Secundum verò, quod innegabiliter sequitur ex
dicta singulari praxi Casperii D. Depositarii Montium,
S. Perri 2. & 3. Et loco pecunie numeratz, vel Cedula
Bancariæ, quas tradunt alii DD. Depositarii Montium,
consignandi Montistis, qui faciunt solitas Recepasas in
Libro d. D. Depositarii, simplicem Ordinem, sub eiusdem
Casperii particulari nomine per altretanti, involvit duo
magna præjudicia Montistiarum, æquè palpabilia, & con-
siderabilia, unum certum, & ædualè, aliud eventuale, &
possibile, sed cum longe maiori possibiliitate, ac sit illa,
quæ exaggerat circa Ordines falsos.

57 Præiudicium magnum, certum, & ædualè illud
est, quòd Montista, qui ex privilegio, in erectione Montii
Camerarum contentis, habet ad sui favorem obliga-
tam Reverendam Cameram, atque illius D. Deposita-
rium pro securitate exactionis fructum, omnia amittit
per Recepasas, quam facit in solitis Libris, nibilque
aliud fecum ducit ad eius domum, quam simplex manda-
tum ad exigendum, seu Ordinem per altretanti, & sic so-
lam simplicem personalem obligationem minus ex merce-
nariis Ministris d. D. Depositarii, cuius salarii in toto anno
forsan non adequat summam unius ex illis Ordinibus,
quos quotidie excoisit per altretanti. Quæ omnia ma-
gnam meretur animadversionem, Nosque libenter ab-
stinemus à longiori explicatione huius præiudicii, quia
illud est adeò evidens, adeoque palpabile, ut non indi-
geat probatione; Estque ulterius huiusmodi singularis
praxis ex diametro opposita replicatis Edictis multorum
Thesaurariorum pro tempore, impressis à Zani. ad Stat.
Faventinæ. 2. fol. 71. n. 72. in quibus strictè, & præcisè de-
mandatur DD. Depositariis, ut solvant fructus Locorum
Montium, non mediante Ordine, sed lo contanti, ibi
Comendamus &c. pagare prontamente IN CONTANTI
alili Montisti &c. la rata, dovuta à ciascheduno.

58 Non minus considerabile est aliud præiudicium
eventuale, & possibile, quod recognoscunt Doctores, &
Sacra Rota, in consignatione simplicis Ordinis loco Ce-
dulæ Bancariæ, vel pecunie numeratz, quia ille nullo-
tens vim solutionis habet, quod prius verbis explicatur in
dec. 9. n. 1. coram Priolo, ibi: Cedula, ob ejus irrevocabili-
tatem, æquivallet vera solutioni &c. Sedis vero simplex Ordo,
continuat dumtaxat mandatum ad exigendum, qui cum
potest per empt. rem mediante novo Ordine procurari, vel pro-
movere ex actione deludi, non transfert in venditorem do-
minium pecuniarum, & idè vim solutionis habere non po-
test; Quæ distinctio inter Cedulam bancariam, & simpli-
cem Ordinem, & effectio, quod prima habet vim solu-
tionis, secus autem Ordo, adeò communis est inter Docto-
res, adeoque recepta, & canonizata à magnis Tribunali-
bus, ut contradictorio non habeat, uque annumerari
merito possit inter prima Iuris principia, quæ approbat
ab Authoribus, quos refert, & sequitur Rod. 70. 1.

n. 5. coram Amer. jun. & dec. 1. n. 9. par. 12. rec. 337.
n. 1. & dec. 340. n. 3. par. 19. per. Et in Romana Pecuniaria
22. Junii 1718. 5. Adianque cor. R. P. D. Cerro, & in Romana
Sengallien. Pecuniaria 27. Junii ejusdem anni coram
R. P. D. Cerro, & alibi quotidie.

59 Et autem tempore, quo cum omni ingenio
sacer simplicem eventualeque, & meram possibili-
tatem hujus secundi præjudicii, constantissime assero, quòd
longe magis eventuale, minùque probabile est aliud,
quòd exaggerat circa Ordines falsos, est vivà diversifi-
catia ratione, quod pro verificatione primi, ad verum om-
nia Iura, præsupponendum est atrox delictum falsitatis,
quod taliter hominem vituperat, ut non reperitur cri-
men in Mundo, quod respectu opprobrii, & eximatio-
nis illud superet, iuxta notabile dictum, *Ulyssini de Fur-*
tana Delictis Lombardi, quem sequuntur Barbati in cap. 5.
tit. 6. de Furo compet. cum aliis allegatis in Injuriarum lib. 2.
tit. 6. n. 29. Pro verificatione vero secundi nullum omni-
nò præsupponendum est delictum, sed potest quia inno-
center pati dictum præiudicium, vel quia Ministri, fa-
ciens dictum Ordinem, reperitur in maxima, extraor-
dinariique, & non parvis angustia, itæz cæculari omni-
ninò meretur, si, mediante alio Ordine suis pecuniis
utatur, iuxta casum, in quo scripsit Card. de Luc. de Donat.
disf. 25. n. 2. ante finem. Vel quia verificetur id, quod quo-
tidiana experientia docet, & notat Auctores, citati à
R. P. D. Anselm. dec. 66. n. 3. sequuto in Tom. 3. Discept. Ec-
cles. par. 2. discept. 18. n. 37. quòd scilicet, homines propria
fidentes substantias, sapè magis habere credunt, quam
in illis reverà reperitur, circa quod concordant alii,
adducti à Pinell. in leg. 2. par. 1. cap. 3. n. 23. ad finem
Cap. de Rescind. vendit. & Cap. Lat. except. 10. ubi num. 50. &
consil. 13. ante n. 15.

60 Obiter observantes hic magnam incoherentiam
dicti Ministri, præterentes suæ subscriptioni dandum
esse illam fidem, quam ipse recusat dare Montistiarum
Ordinibus; Cum illo addito, quòd ipse non adhuc Ad-
pserit munere funderetur, quando dicti Ordines ad-
mitteretur ab illius Antecessoribus, quod recognoscere
potest ex sola revolutione suorum Librorum. Est etiam
eidem replicata experientia æqualiter notum, quòd Do-
minus Compunctus Banci S. Spiritus, cui directus est suus
Ordo, nullam omninò difficultatem habet exequendi
meam Giratam, absque ulla criteacione, vel recogni-
tione manus.

61 Imò ex hac æquè urbana, ac sibi ipsis præiudi-
ciali operatione Montistiarum, recipiendi simplex man-
datum de solvendo, loco pecunie numeratz, saltem vi-
gore illius obligationis, quæ in leg. Sed. ejus lege 28. 4. Con-
sultis ff. de Pet. heredi. greco sermone appellatur antido-
ralis, deberet idem Ministris æquali gratitudine cor-
respondere Montistis, absque tot exavillationibus, subtilita-
tibus, & tergiversationibus, iuxta Textum in cap. cum in officio
de Testam. ibi: Illis tenemus obnoxii, à quibus beneficium Nos
recognoscimus recepisse, & Glof. in d. leg. 28. 4. Consultis Verb.
Obligaverunt ff. de Pet. heredi. ibi: Omnis enim Creatura
moveret ad beneficium ei, qui sibi beneficii, & talis obli-
gatio ex injunctis normis procedit, & Rota in Romana Duis
16. Junii 1679. 4. Tum demum cor. Bourlemont. ibi: Undè
oritur antidualis obligatio beneficiendi Beneficiarii. Et in
Bononiæ. Legati 16. Aprilis 1714. in principio coram Cardi-
nali Scoto.

62 Crescit autem in immensum vis huius animad-
versionis, & congruente beneficiendi Montistis, illi-
que oon præiudicium, ex alio insigni beneficio annuorum
scut. 168. 80. quæ D. Depositariis quolibet anno gratia
omninò percipit sive à tolerantia, sive à bonitate eorun-
dem Montistiarum, sive decem ex eo, quia naturale
quintum est negligi quod communiter possidetur, iuxta verba
Textus in leg. 2. 9. Quando, & à quibus quarta per lib. 10. &
firmata per Rotam in Romana Locorum Montium 13. Aprilis
1713. in princ. cor. Emin. n. 3. et 10.

63 Idè vero oculi, sine ulla operatione intellectus
inf-

fol. 111, n. 58. & *Rota in Novarum. Penfionis 24. Martii 1710.*
6. Confefio coram Illuftriffimo Falconerio.

Si verò fciant talem præfentationem, & inhærendo Edictis fuorum Auctoritatem, Litteris patentes, ab ipfa fubfcriptis, & refolutionibus, capitis à Tribunali Reverendæ Cameræ, de quibus fuprà, tali præfentatione non attentè, cubitalibus litteris mandant folutionem integram fummæ, tam pro Bimelftri Novembris, & Decembris, quàm pro reliquis quibus Bimelftribus totius anni, & nemo apud ipfos reclamare adverfus dictam præfentationem Depofitatorum; Et non folùm allegari non poteft illorum tolerantia, fed habemus pofitives, claros, reiectatos, & expreffos illorum diffenfus, prorsus deftructivos omnis bonæ fidei, omnis confuetudinis, omnique prætextus, ut Conſideranti patet.

75. In hac autem parte (fatendo ingenuè meam imbecillitatem) procuravi multoties capere intellectum, fed nunquam potui invenire difparitatem: Quare Reverendæ Camera deponente v. gr. apud ejus Depofitionem generalem, vel in Banco Sacroſpici Spiritus, aut in Monte Pietatis Urbis dictam fummam fecit. 43170. monetæ, atque mandante deinde dictis Depofitariis, ut illam folvant diverſis perſonis, id fequitur cum omni puntualitate, & abſque minimâ diminutione neque in uno quadante, & quod magis eſt id ſepiſſimè prædicatur brevi tempore, ſed poſt paucos dies facti depofiti; Non fic auctori, quando id mandat uni ex Depofitariis Locorum Montium: *Quorum equidem attilias reſolat* (ſunt verba *Conſtant. ad Stat. Urb. tom. 1. diſp. gener. de Loc. Mont. artic. 1. ſect. 6. n. 244. fol. mibi 586.*) ex quo Depofitarii per omnia affignatas pro ſolutione ſeruitutem Montium præmiſſæ, ac anticipatè exigunt, & ipſi illas poſſipatè ſolvunt, & ſerè ſemper retinent in manibus quantitas duorum Bimelftriarum, & ultra, cum quibus teneant in credito coram hac eam, & cum præſentis Montifarium faciunt negotium, & lucrum. Reſpecto, fed nunquam ſatis, cum *D. Hier. ep. 13. adverſ. Pignat.* Fateor meam imbecillitatem, id oon. præceptio.

76. Hoc unum ſcio, quod aſſili illi, qui opponuntur ſeriti, & applicati modatior Superiorum, dicuntur abuſus, non foreodi, fed eliminandi, ut exclamant Paſſorini *de Miſſion. cap. 9. n. 42.* ibi: *Hanc non obſervantiam eſſe rationabilem* &c. non poſſo, ſed eſt maximum abuſum exiſſime, & minimi tolerandum, & *Rota det. 10. n. 40. apud Pacinoda Locat.* ibi: *In hac caſa obſervantia judicandum eſt abuſum, non attendendum, ſed eliminandum, cum alia concordantibus citatis in Te. 3. par. 2. diſcept. 4. n. 39.*

Quæ omnia ſigillatim ab illa inſuperabili ſcili antmadverſione, quod Depofitarii Locorum Montium dicuntur, & ſunt Miniſtri Montifarium, à quibus antiquis temporibus eligebantur, eodem modo, quod hodie eliguntur Cappellani Officiorum vacabilium, Et propterea videntur niſi improprium prætere, ut Miniſter pro executione Ordinis ſui Principaliſis petere poſſit illius munus recognitionem, ſine qua noli eundem Ordinem puntualiter exequi.

77. Circumſtantiæ demùm, ſatis urgens pro hac parte, exoſiſſa contrariæ præſentationis, illa eſt, quod recognitiō manui in illis terminis, in quibus de iure requiritur, vel in praxi adhibetur, exquiri ſolet ab illis Perſonis, quæ ignote prius ſunt, non autem ab illis, quæ publicas Profeſſiones exercent, & à multo tempore in Civitatibus moram fecerunt in exercitio publicorum Officiorum. Et propterea non ſine maximi impropriatæ, præcipue poſt tot urbanitatis actus, prædicatos, tam cum Miniſtro, quàm cum Depofitario, & ſupra relatos, prætendi inciviliter poteſt maxus recognitiō ab illa Perſona, quæ ab annis uno ſupra quadraginta, quibus in Urbe moram facit, per annos 37. Advocacionis munus exercendo, & per annos 21. ſacros Canones in Romanæ Sapientiar Archigymnaſio docendo, tot, & tanta ſcripſit, ut de eo veriſſetur id, quod de alio ejus Concive teſtatur *Abbat. Rab-*

ba in Vita Card. de Lauran fol. mibi 43. his verbis: *Tot tantaque ſcripſi, vel edidi, ut verè ſe probaverit humilissimæ, de quo in Jeſu enunciatum? Homo naſcitur ad laborem; Quæ dicta ſint ex illa neceſſitate, quàm approbat S. Gregorius lib. 26. Moral. cap. 3. Qui, neceſſitate cogente, verba de ſe bona loquitur, tanti magis humilitati jaſingat, quantaſ veritatis focular.*

78. Itam petere recognitionem manua à Perſonis, quorum reſpectu prædicta omnia veriſſentur, videntur præſentio, omni prius dictata legali fundamentum, omnique congruentia ex diametro oppoſita.

79. Nec dicatur, prout candidè inſinuatum fuit à Depofitario, quod dicta neceſſitas provenit ab eius Miniſtro, qui non poteſt habere oculos omnes illas manus, quæ in Urbe notoriæ ſunt.

80. Acceptatæ enim huiusmodi ingenuæ confeſſionis, cathogica reſponſio illa eſt, quod, hoc ſuppoſito, expodiret, ut idem Miniſter alteri Profeſſioni ſe applicaret, relinquendo ſuum munus alia longè magis expertia hominibus, qui Capſerii Officium abſque tot cavillationibus, & criticacionibus adimplere ſciunt, & poſſunt. Non autem permitrendum videretur, ut Miniſter à propriis ſcriptis illum eximant ab illis mere poſſibilibus periculis, quæ parvi ſunt ab illis Miſiſtris, ne dom ſimilia muera, laudabiliter exercentibus in aliis Depofitariis Montium, ſed in publicis, famoſiſſis Mercatorum mundanum Telonis, in Banco S. Spiritus, & in ſacro Monte Pietatis. Miſiſſe prætere deo valet, ut pro eis inſtruditione, & pro acquirendæ petitiâ fui Officii, immutetur natura, & eſſentia numeris Capſerii Locorum Montium, colleſto & ab eo omnia figurata pericula, cum tali, tantoque præiudicio publici commercii, & cum conſiderabili damno Montifarium, attendæ dicta impenſa quolibet Bimelftri ab eis replicandâ, ex huiusmodi animadverſis.

81. Omnique prædictorum hæc ratio, quod Capſerii munus, nti magnum, & periculolum, non poteſt ab omnibus indifferenter exerceri, experientiâ reſte, & id obſervante *Card. de Luc. de credit. diſp. 68. n. 10.* ibi: *Magnam eſt omni tenentis hanc in gratiam, & commoditatem publicam, quodque cum ſerè impoſſibile ſit ex temporis momenta ideo oculi recognoſcere omnes characteres ſcientiarum Ordines, & Gittas, ut notat Card. de Luc. mibi proximi n. 13.* & ſatentur ipſemet primæ Claſſis Capſerii publicorum Bancorum, recurrere ſolent ad illos modos, quos docent Doctores, adducti in *Tom. 1. par. 2. diſcept. 1. n. 105.* Et propterea illi, qui huiusmodi munus aſſectant, antequam illud acceptent, applicare ſibi debent id, quod ad aliud quidem propoſitum, ſed præſentis caſui accommodatum, ſcriptum reliquit *Horat. de Art. Poetic. poſt fol. mibi 181.* *Sumite materiam veſtri, qui ſcribitis æquum Viribus, & verſate diu quid ferre vocaſent; Quid valiant humeri.* Quando verò illud iam acceptum, ſequè impares cognofcunt ad illius exercitium, imitari debent æquè ingenuum, ac probum Ratiocinatorem *Bauſi S. Spiritus, de quo ſermo eſt in diſp. 39. R. P. D. Anſaldi de comm. & mercat.* qui adhuc vivit, quive oſſria temporibus poſtquam coactus fuit reintegrare Bank de ſumma, non vero Domio ſolara, nil aliud fecit, quàm dimittere Ratiocinatoris Officium, & alteri minus periculoſo Profeſſioni optam dare; Non autem auſus fuit Urbem clamoribus implere, & publicum commercium novitatibus perturbare.

82. Ex quibus abundè ſublatuſ remanet prætextus hodiernæ novitatæ exaggeratus ex illo accidenti, quod paucis ante menſibus nonnulli Capſerii Depofitatorum Locorum Montium obligati fuerunt de proprio iterum ſolvere certas ſummâs, ab eis exbuſtatas cum Ordinis falſa cuidam Exaſtori, qui à multo tempore expleverat negotia illius, ſub cuius mentio nomine Ordines falſos confeceſcat.

83. Ex tamem dicimus primò, quod falſitas in dicto caſu erat adeo malè conſtituta, adeoque ineptè colorata, ut oon omnes Capſerii Depofitatorum decepti fuer-

rint, sed solummodo aliqui minus attenti, qui proinde sibi ipsi hoc imputare debent, eorumque olerantiam attribueret dictam facilitatem solvendi cum Ordine evidenter falso, et allegatis super n. 31.

84. Dicimus secundò, quòd quatenus etiam hæc circumstantia non verificaretur, adhuc ex hujusmodi particulari casu nil omnino inferri posset ad præsentem, eò quia non est novum in Mundo, neque inauditum à Sczulis, prout etiam annumerari non solet inter illos casus, quos Doctores vocant insolitos, magis insolitos, & insolitissimos, de quibus Bartolin in leg. Seso §. Medico f. de. Ann. Legat. ubi t. Secus si esset casus insolitus, qui venires de mille annis, non vice, solutio alicui facta cum Ordine, vel Gicra falsa, juxta alimadverba per R.P.D. Ansal. de comm. & mercat. disc. 39. & per Card. de Luc. de credit. disc. 68. n. 28. ubi quod frequentes habuit occasiones scribendi, vel pro veritate respondendi favore Campotum, solvendum Literar. Cambii cum Gicris, & Ordinibus falsis.

85. Excluso proinde dicto prætextu, remanet manifestum, quòd præsentis novitatis illa est origo, istæque fons, quod Capleris Depositarii dicturum Montium, vellit exercere suum Officium cum pinguì provisione, sine aliquo periculo, & incommodo, sed vellet la carne, seneca Coffer, quod improbat Rota in Camerinen. Muntenianis 28. Junii 1706. §. Nihilominus totam Rationem dist. 28. alid. Vellet enim unire inunibilia, hoc est pinguem provisionem, seu maximum salarium, infinitis vacationibus, parum laborum, & nullum periculum; Professio autem hujus qualitatis, nedum in Urbe non datur, sed neque etiam in toto Orbe reperitur.

86. Imò in Urbe ferè omnes alie similes Professiones cum provisione quintuplo minore habent annexos labores & cupio majores, & quidem ab ortu solis usque ad multas noctis horas, ut ex. gr. sunt omnes Ministri Sacrarum Congregationum, Juvenes Computistiarum, diversorum Magnatum, minores Officialis Sacri Montis Pietatis, & Banci Sancti Spiritus, aliorumque famosorum Mercatorum Nundinalium, & similes; Isti enim non habent pro feriariis omnes dies Sabbathi totius anni, omnes dies Veneris Quadragesime, omnes dies Iovis mentis Octobris, omnesque festivitates, quæ ex devotione servantur in Urbe, præter alios dies feriatis, omnibus aliis Professionibus communet; Et quod magis est, ferèque videtur incredibile, non habent solemniatam vacationem integram medietatis totius anni, hoc est omne

tempus pomeridianum, à die 1. Januarii usque ad ultimum diem Decembris; Adcoit quando idem Capleris dicti Depositarii habetent communem provisionem cum dictis aliis Ministris, & Juvenibus, adhuc illius eventuale periculum in possibili solutione alicujus Ordinis falsi, esset plusquam sufficienter compensatum cum dicta monstruosa exemptione à servitio sui Domini, & Multitullarum.

87. Non attento illo prætextu, quòd eadem extimpeio, & vacatio pomeridiana necessaria sit ad confrontandas paritas, quas de mane solvit; Nostrum coim ia hæc parte non est docere illum circa modum, quem tenere debet ad utrumque commodè faciendum; Solumque dicimus, notorium esse in Urbe, longe majore, longeque ponderosiores esse paritatis mane, & vespere solutas in Sacro Monte Pietatis, & Banco Sancti Spiritus, & tamen illius Ministri proprium muos comuscudabili attentione adimplent, omnesque paritatis præcedi, & punctualiter bis quolibet die confrontant, non retardato, neque impedito publico commercio pro toto tempore pomeridiano totius anni.

88. Tetinendo Discursum circa præsentem æqualiter insignem, Montis præludicalem, & publici commercii impeditivam novitatem, cum verbis illis D. Augusti lib. 3. contra Julian. Nona sunt caviamini, & rationem adducit Card. Garz. Milanens in epist. scripta sacre mentis Greg. XV. registrata in ejus lita cap. 7. & apud Pignatelli, consili. 9. num. 19. & 20. & in Tom. 3. Discept. ecclesiæ par. 3. disc. 18. & 20. his verbis: La novità non mostrano mai al primo aspetto tutta la difficoltà, che nessuno produrre, vedendone tanto lì di molti, che promette con ottimo successo piamorisi pessimi effetti.

Ex quibus, cogniti à Capleris insubficientia propoziz prætectionis, ab illa recesserunt, & post publicationem præsentis Discursus, nunquam amplius finalem promoverunt difficultatem, sed punctualiter exequuntur ordines Principalem, in Urbe moram facientium, abique ulla recogitione manus, ullique necessitate mandati procura.

Alter Discursus in materia Steanarum per Depositarios Tacrimus Alonquum præsentatum, est in hoc Tomo secundo paginæ 74. ubi cum pluri allegatur Consuetudo sacrosanctissimi XL. Legum Exemplaria impressa, prout jam scite lapsus temporis, cum in fine hujus Appendicis ponimus ad commodiorem omnium usum.

DISCURSVS PRIMUS

D. ADVOCATI DOMINICI URSAYÆ

IN CAUSA

Romana Pecuniaria.

ARGUMENTUM.

Prætenfa consuetudo, seu intolerabilis abusus, quo mediante Porritar Supplicationum, à Sanctissimo signatarum, retinet illas in manica ad sui libitum, neque illas exhibet Cappellano Officii Scriptoratus Apostolici, cum inaudita præteensione, quòd pro eo tempore, quo ipse voluntarie differt illas exhibere Cappellano, non currant fructus Officiali, subiecto periculo amissionis sortis, oscudatog abusu, injusta, reprobata, irrationabilis, iniusta, opposita Legi Divina, duobus Decalogi negativis præceptis, Juribus naturali, canonico, & civili, & ipsimet humanitati.

Die 19. Masi 1732. Advocatus Dominicus Ursayz duo direxit Ordines DD. Provisoribus Sacri Montis Pietatis Urbis in rotum scilicet 890. solvendorum à Chi
era sentiti dal primo Ginego grosso a venire avero ripo

gnata &c. una Porzione di Scrittature Apostoliche in persona della Sig. Anna Ursaya &c. & un'altra in persona della Sig. Lucrezia Ursaya con la riserva &c. Quatum una designata fuit ad Excellentissima D. Candida Rospiolisa; Alia verò à D. Rosa Speechi, & illarum Supplicationes signa-

ſignatur & Sanctiſſimo Domo Noſtro decimo ſeptimo Kaledis Junii, cum eadem declaratione fructuum, decurrendorum ad favorem earundem & Kaledis dicti menſis Junii ibi: *Officium prædictum &c. per eandem reſignationem ſe vacans, una cum fructibus & Kaledis hujus menſis Junii &c. admittendam fore &c. Sibi de emolumentis prædictis integrè reſpondere &c.*

2. Nefcitur autem ex quo motivo poſtquam amba hæ Supplicationes fuerunt, ut ſupra, ſignatæ, ambaſque numeris abſolvent, exhibuit non fuerunt Capellano Officii ſcripторatus prædicti, niſi die 26. ejusdem menſis Junii.

3. Quia verò Depoſitarius ejusdem Officii præſentationem excitavit non ſolvendi fructus dictarum. Portionum & die 15. Junii, quo datus fuit conſenſus, necnon ſignatæ fuerunt Supplicationes à Sanctiſſimo Domino Noſtro, ſed ſolum velle eoſdem fructus ſolvere poſt dictam diem 26. Junii, quando illæ exhibite fuerunt dicto Capellano: Ideo poſt inutile experimentum replicarum civilium, & urbanorum officiorum, cum omnibus illis inferioribus Miniſtris, qui poterant, & debebant cuncta in pace compoſcere, coacti fuimus ad praxim reducere Evangelicum illud conſilium. *Matth. 17. 18.* Et propterea ſupplicia hodiè petimus ab Eminentiſſimo Domino meo, ut dignetur injungere dicto Depoſitario integram punctualem ſolutionem dictorum fructuum à die ſignatæ Supplicationis in futurum, abſque ulla omnino detractioe, & nolite preces videntur exaudiendæ.

4. Agitur enim de Officio, quod de una ad aliam Perſonam tranſlatum fuit per reſignationem, ſed dimiſſionem ad alterius favorem, & propterea, cum neque temporis momento vacaverit, diſficile erit offendere, quo titulo privati debeant fructibus ejusdem Officii dd. Anna, & Lucretia, quæ poterant pro dictis duodecim diebus, quibus Supplicationes exhibite non fuerunt ab ea, qui ad id præſide, & ratione Officii tenebatur, integrum capitale ſcut. 890. amittere, eò quia Videntur, ſed Reſignans Officii vacabilia, non ſolum à die ſignaturæ Supplicationis, juxta terminos præſentis caſus, adductis in dec. 28. n. 11. cor. Merito. & dec. 34. n. 7. cor. Ludov. & dec. 21. n. 6. par. 12. rec. ſed à die conſenſus præſtiti dicitur liber ab omni periculo amiſſionis ſuæ, juxta reſolutionem Congregationis particularis tempore ſancti Alexandri VIII. occasione ſimilis conſenſus, reſignationi alterius Officii longè majoris valoris præſtiti à clarisſ. Card. Alonſio Nunõ deo juniore, tunc Prælate, qui caſus non ſolum inter Officiales Datarie, ſed in tota Urbe notioris eſt.

5. Videretur proinde nimis durum, & æqualiter amarum, ut Officialis, pro eo tempore, quo ſubjectus eſt periculo amiſſionis ſuæ, habere non poſſet fructus ſui Officii, non ex propria culpa, ſed ex operationibus illius Miniſtri, qui ſua habet magna emolumenta, quive ad proprium libitum diſſerre poſſet, & non exhibere per ſpatium temporis longioris Supplicationem, ſeu Graciam, iam perfectam per Signaturam Sanctiſſimi, ut Conſideranti manifeſtum eſt.

6. Abſque ulla proxiſſis diſcultate, attentis claris verbis illius Officialis, qui voluit emere ſuum Officium cum fructibus à die prima Junii, & conſideratis clariſſimis verbis Sanctiſſimi Domini Noſtri ejusdem fructus à dicta die gratiſſe concedendis; Et via ratione, quam Eminentiſſimus Dominus meus inter inſinuandum benigne adduxit, quod fructus non dantur Officialibus à Miniſtris, ex officio obligatis ad exhibendas Supplicationes, illaſque ad proprium arbitrium non valentibus retinere in manica; Sed à Summo Pontifice, qui cum clarè in Supplicatione loquutus fuerit, & per verba ad eò expreſſiva, ut clariſſa dari non poſſint, ibi: *Cum fructibus & Kaledis hujus menſis Junii &c.* & ibi: *Sibi de emolumentis integrè reſponderi debere*, non eſt locus cavillationi, & criticismi expreſſe voluntatis ejusdem.

Tem. II.

Summi Pontificis, benè *Rota det. 3. n. 6. coram Anſaldo*, ubi, quod contra claram voluntatem Summi Pontificis non eſt immorandum ſuper generalitatibus, conjecturis, & diſcurſibus, ſed eadem voluntas præſide, & admuſſum pro lege ſervanda venit, & concordant alii adducti in *Romana Emolumentorum Paroch. prima Julii 1718. 6. Primi cor. Reverendiſſ. Lancelotti Decano*.

7. Quibus additur, quod talis eſt praxis omnium ſimilium reſignationum, tam Beneficiorum, quam Officiorum, ſive vacabilium, ſive non vacabilium Romanæ Curie, cujuſcuſque qualitatæ, & quantitatæ illa ſint, Eminentiſſimo Domino meo probè nota; Et propterea eò magis in præſenti caſu procedendum videtur cum dicta laris clara diſpoſitione, cum innegabili praxi reſignationum Beneficiorum omnium, & Officiorum Romanæ Curie, cum clariſſima voluntate Otacriæ emergentis, & cum clariſſima Supremi Principis voluntate, concedentis Officium, una cum fructibus à dicta die prima Junii, ex adductis à *Rocca ſelecti interpret. cap. 78. n. 6. & ſeq.*

8. Quibus non obſtant duo prætextus, ex adverſo gratis ubique ſoliti exaggerari; Primum, quod talis eſt praxis dicti Officii ſcripторatus Littærum Apoſtolicarum.

9. Secundus verò, quod illa emolumenta, quæ non ſolvuntur Officialibus poſt illud tempus, quo ſignata fuit Supplicatio, & aliud, in quo placuit Miſtiro, ad id deputato, exhibere dictam Supplicationem Depoſitario, eadem emolumenta convertantur in utilitatem omnium Officialium: Et conſequenter Officialis ille, qui dicta emolumenta privat in primis menſibus emptionis ſui Officii, tracta longiſſimi temporis illorum reintegrationem aſſequitur.

10. Incipiendo enim ab hoc ſecundo prætextu, quid quid ſit, an ille in ſacto ſubſiſtat, circa quod multi multa dicunt, & Nos ſuum locum veritati reſignimus; Seriatim reſpondemus, quod in omnem caſum non debet actuale & reale præjudicium alicui de præſenti inferri, ſub præ medicatione, & ſuavi conſideratione, quod poſſet delude idem præjudicium tracta temporis minutatim compenſari; Sed juxta prima litoris elementa unicuique quod ſuum eſt tribui debet; Et quia plura dari poſſunt accidentia, moris nimirum, reſignationis, & ſimilia, ex quibus talis reintegratione ſequi non poſſit, juxta illa quodiſſanda exempla, quæ natiſſima ſunt Depoſitario dicti Officii ſcripторatus.

11. Minoris relevantiæ eſt ſecundus prætextus contrarii uſus, ſed potiùs intolerabilis abuſus; Relinquendum enim in hac etiam parte ſuum locum veritati circa introductionem, & probationem dicti abuſus; Dicimus, quod in omnem caſum idem contrarius uſus, uti corruptela, de medio tollendus, & reprobandus eſt, non autem ſequendus, juxta literalem Textum in *can. Alania diſt. 8.* & concordant *Divus Cyprinus* in *ſpon. 13. diſt. 14. ibi*; *Conſuetudo impedire non debet quinque præſentis veritati, & vincat; Nam conſuetudo ſine veritate, quæſtione erroris eſt*; Et *Divus Gregorius* in *Epistoia ad Gaium mundum Episcopum Auerſanum*, ibi; *Si conſuetudinem fortiaſſi oppoſui, advertendum eſt, quod Dominus dicit; Ego ſum veritas, & vita; Non dixi; Ego ſum conſuetudo, ſed veritas; Et Divus Auguſtinus de unico Baptiſmo lib. 20. ibi*; *Veritate manifeſta, cedat conſuetudo veritati; Planè qui dubitet veritatem manifeſta conſuetudinem cedere, quin conſuetudinem ratiſ, & veritas ſemper excludat, & lib. 4. ibi*; *Frugra, qui ratione convincuntur conſuetudinem nobis objiciunt, quæſt conſuetudo major ſit veritate, & benè Rota dec. 10. n. 40. apud Paciende Locatiſſ. ibi*; *Quando non reſſerit ſolito, expreſſa, ratiunda, & literaliſſ. Conventio, qui in hac caſu talis obſervantia judicando eſt abſque, non admittenda, ſed eliminanda*.

12. Et viva ratio hæc eſt, quia ſumus in terminis conſuetudinis, circa occupationem alienarum rerum circa quas habemus duo præcepta Decalogi negativæ, quæ,

V a

quæ, cum obligent semper, & ad semper, non possunt illicum contraventiones trahi ad destruendam legem. Divinam, seu Præceptum, cui opponitur (quidquid sit de actibus malis, quia prohibitis, qui non sunt termini præsentis controversiæ) ut egregie observat Card. de Laurin epistola ad Lectorem. *Epist. super sacros. Comm. libi: Nec amplius ad Aquilam lapidem, sed ad lapidem Amaltheæ optare contendimus, non inquam legi voluntatem subijci-muræ legem ipsam voluntatem trahere non ferimus.*

19. Ultra quod cum summi in circumstantiis præsentis soliti, quod aliquando respicit maiorem, aliquando verò minorem summam, iuxta effectum ætherium, & nullis limitibus restrictam voluntatem illius Ministri, qui tenetur ex Officio Supplicationes à Sanctissimo signatas, Depositario exhibere, & illas non exhibet, nil mirum si aliqui Officialis forsitan in præteritum per summam prætoriam id toleravit; Ex qua proinde tolerantia nihil inferri potest pro continuatione ejusdem abusus, Textus est literalis in cap. Cum somnium de Præbendis, ibi: Cum multe per patientiam tolleretur, quæ si adusta fuerint in iudicio, infirmitas exigente non debeant tolerari, & bene Card. de Luc. de his sol. dist. 22. n. 4. ibi: Qui magis quietem desiderant, plura concedere, vel permittere solent, aliam non permittere.

20. Ex in effectu in alia simili Expeditione Supplicationis aliter Pontificis Scripturatus Apostolici ad futuram Luciam Ursiæ, Sorocis eandem Annæ, & Lucetæ, signatæ die 9. præteritis mensis Octobris, si solvi velletis quantitas unius iulii statim exhibita fuisset Cappellano Supplicatio abique ulla amissione, vel minime quantitas suorum, quæ summa unius iulii ad reddendum vexationes de facto exhibita fuit Officiali, sed o die de re melius confiderat, procurata statim fuit illius restitutio, sub fœdata spe, quod nota reddidero Eminentiſſimi Domini mei, & notior ipius zelus in iustitia ad instaurandam, de medio sublatam sit similes quæ suorum contributiones, injungendo Ministris illis, qui lucrosi habent Officia, punctualem exequutionem propriam cum incumbentiario, ad tollendas in futurum similes conſuetudines, & recursus. Circa probationem autem, & verificationem huius facti, licitum mihi fuit inter verba illis S. J. Epist. 1. in principibus audire, quod vobis oculis nostris quod perpetuatur, & maneat nostra correctio. *Epist. 1. in principibus audire, quod vobis oculis nostris quod perpetuatur, & maneat nostra correctio.*

21. Enixis precibus supplicantes factum hoc præoculis habendum esse, quia ex illo evidenter patet, Supplicationes, manu Sanctiss. signatas, retineri in manica cum tali, tantoque præiudicio Officialis, & non exhiberi Cappellano, propter proptem lucrum inferiorum Ministrorum, non autem propter illos inanes prætextus, qui hodie adinventi sunt ad proſciendum pulverem ante oculos.

22. Pro quorum faciliiori admissione digneſcit Eminentiſſimus D. meus quovis benigne ponderare.

23. Primum quod contrarium prætextum solitum directæ opponitur dispositioni Juris, Gratia Summi Pontificis concedentis Voluntati Partis, ementis Officium; Et denum universalis præxi omnium aliorum Officiorum vacabilium; Et propterea etiam illa illud aliquod remaneret dubium, quod non credimus, in illo sepe inclinandum esse pro reſtione, & abolitione ejusdem prætexti soliti, quantum de facto prætextum fuerit, ad Textum in leg. si unus & plures in fine ff. de Pæll. cum concordantibus apud Carr. dec. 350. n. 15.

24. Secundum, quod illud non habet determinatum numerum dierum, & præfixum tempus, in quo Minister tradat Supplicationem signatam Depositario; Sed omnia reposita sunt in illius mero arbitrio, & libera voluntate; Idcirco cum magno præiudicio Officialis, cui, non attento præcepto, & oraculo Papæ, ab illius salariorum Ministris præterdeditur non dari suos fructus, correspondentes ejus Capitali, pro eo tempore, quo subiacet periculo amittendi integram sortem; Quod in rei

veritate videtur nimis exorbitans, æqualiter durum, atque amaram, & omnibus iustis Juris oppositum.

25. Tertium, quia, ut est notorium, nostris temporibus Officia vacabilia se re reddunt illos fructus qui antea illis temporibus correspondebant fructibus Locor. Montium non vacabilium; Ex qua reſtione duo sequuntur; Primum, quod hodie non est procedendum cum illo usu, seu abusu, quatenus etiam exadverso probaretur, qui vigeat tempore, quod Officia vacabilia se re debeant fructus longè majores; Secundum verò, quod, stante hac facti innegabili circumstantia semper inclinandum est pro minori præiudicio illius Officialis, qui cum eodem vitæ periculo, & dubio amissionis foris, quod non est metaphysicum, longè minores locatur fructus, ad exclusionem illius Ministri, qui æquè gravitum, ac lucrosum habet Officium, nulli periculo subiectum.

26. Quartum, quia Ministri agunt de lucro captando, Officialis autem de damno vitando; In quibus circumstantiis uno ore concordant Doctores, semper inclinandum esse favore illius, qui agit de vitando damno, ex aduſtis per Gratian. dist. 366. n. 14. & Reti. coram. Lucet. dec. 420. n. 11. ubi adden. 24. & coram. Dunes. jun. dec. 561. n. 11. ibi: Petit esse causa, qui agit de damno vitando, quæ alterius, qui agit de lucro captando.

27. Convicius autem Depositarios à soliditate huiusmodi rationum, & motivorum, unice se restringit, & recurrit ad sacram Anchoram præsentis soliti, seu consuetudinis, quam supponit vixisse in dicto Collegio Portionum Scripturatus Apostolici, idque ad distinctionem omnium aliorum Officiorum vacabilium Romanæ Curie, in quibus à die perfectionis Gratia, seu signatæ Supplicationis dantur omnes fructus Eminentibus eadem Officia.

28. Solide autem multipliciter respondemus, & primo repetendo antea illa verba S. Augustini lib. 4. de Baptis. Infirmitas, quæ ratione censuratur, consuetudinem Nobis obsequium, quæ consuetudo major sui veritate; Nec non alia verba Domini Gregorii in epistola ad Genuinum. Episcop. Aquis. de consuetudine foris, & innotat, advertendum est, quod Dominus dixit: Ego sum via, veritas, & vita, non dixi: Ego sum consuetudo, sed veritas, cum aliis Sanctorum Patrum authoritatibus, quorum verba referuntur à Gonzales cap. consuetudinem 2. 14. de Consuetudine, & latè Alderman dec. 228. n. 248. par. 3. recem. ubi, quod mala consuetudo se habet ad instar læsæ moneræ, quæ tractu temporis improbam legem, & impuritatem potius prodit, quam occultet.

29. II. Respondemus, quod eidem prætextu solito, seu consuetudini opponitur expressa, & literalis contentio Partium, præcisè, & expresse volentium acquirere fructus suorum Portionum del primo Ginzo pro primo a venire 1721. Necnon Papæ concedentis, ibi: *Quia cum fructibus a hactenus huius mensis Junii; In quibus circumstantiis solitum, oppositum voluntati ementis, & vendentis dicitur, & est verus, proprius, & solemnitas abusus, non consuetudo, eliminandum, non solumus, ut sequendo Rev. dec. 366. 3. & 4. & Utrul. dec. 25. n. 33. qui sunt punctuales, exclamat Rot. dec. 10. n. 42. apud Pacion. de Locat. ibi: Quando non reſtiterit soluti expressa, reſtenda, & literalis contentio; Quia in hoc casu talis observantia iudicanda est abusus, non admittendus, sed eliminandus, ut exclamant Rotul. &c.*

30. III. Quia sermo est de consuetudine circa occupationem alienarum rerum, circa quas habemus duo Decalogi præcepta negativa, quæ cum obligent semper, & ad semper, ætius, illis oppositi non possunt destruxere Legem Divinam, cui opponuntur, egregiè Bald. in leg. Si quis Cod. de Servitut. & Aym. ubi huius generis consuetudinem vocat diabolicam, & Baldum sequitur Affl. dec. 323. jun. n. 16. ibi: Diceretur consuetudo reprobatæ, contra ius naturale &c. & esset consuetudo diabolica, & Adden. ad dec. 28. n. 46. par. 3. recem. ibi: Consuetudo alienam rapiens à Mammona est &c.

31. IV. Quia sumus in terminis Officiorum vacabilium,

lium, quæ uti Supremo Principi reservata, non subjacent abufui, seu conſuetudini, ab uno, vel altero de Populo introducto, juxta Textum in cap. *Peccati de Juraj.* quem inſequitur *Nat. conf. 179. n. 23.* ibi: *Conſuetudo non valet circa ea, quæ ſuas Principi reſervata ſunt. Nam nec etiam Populus circa illa poſſe ſtatuer.*

26 V. Quia ſi non admittitur pretextus obſervantæ contrariam diſpoſitionem Statuti, ex adductis ad *Rein coram Ludov. dec. 184. m. 5.* ibi: *Sub prætextu obſervantæ non poſſit aliquid prætendi contra formam, & diſpoſitionem Statuti ſc. & dec. 378. m. 2. cor. Benincas.* ibi: *Ultiſimè etiam cum agatur de aliſiis, de directo adverſantibus emanata diſpoſitioni Statuti ſc. ipſo jure ſunt nullæ, & inefficaces ad præſcribendum, nec conſuetudinem aliquam inducendam; Multo minus pretextu obſervantæ in noſtro caſu poteſt aliquid prætendi contra formam, & diſpoſitionem Supplicationis, à Papa ſignatæ, cujus ſolus uſus, & omnia voluntatis rangue lex executioni mandanda eſt, juxta phraſim *Graver. de Arte belli deſignat. reſol. 15. 6. 9. n. 177.* ibi: *Parci natur, & omnia voluntatis Sanctorum Pontificum eſſe ſolent, & iuſſuſſo pe de executioni mandanda, & adherentes, & concordat Gloſſa Clement. unica verbo *Conſuetudo de Probat.* ubi egregie obſervat, quod, non efficitur, atque mirabile verbum *Fiat*, juxta terminos noſtri caſus, ſed ſolum, verbum *Gravetur* in calamo, & ore Summorum Pontificum æquivalere ſequentibus verbis: *Judicamus, ſententiamus, ſtatimus, jubemus, deliberamus, extitimus, &c.* enim omnia ſunt hoc verbum conſeſſus. Juxta præſia verba 4. Gloſſ.**

27 VI. Quia non eſt fermo de actibus majoris partis, vel omnium Officialium Offic. ii. ſcripturatus Apollitici, ſed de arbitrario facto illius pedaneus Miniſtri, qui oullam aliam ſignam in noſtris terminis facit, quam ſimplicis, & meri Poritoris Supplicationum, à Papa ſignatarum, à Dataria Apollitica ad Domum Cappellani; Sicuti igitur non attenditur factum omnium Officialium ad non exequendum clarum Papæ voluntatem, ex ſupra animadvertis; Ita multo minus ad dictum effectum attendi meretur voluntariam factum dicti pedaneus Miniſtri, & ſimplicis Poritoris Supplicationum.

28 VII. Quia contraria præſentis videtur à conſuetudine Mundi inaudita, non ſolam reſpectu verè maximæ Pontificis potestatis, ſed etiam circa Miniſtros eoſqueque inferiores Principes, quod ſcilicet, iſto demandante ſolutione fruſtrum Offici vacabilis uno modo, ſeu à tali determinata die, ejus inferior, pedaneus Miniſter talem modum ad proprium arbitrium, & pro illis diebus, pro quibus ei placet, retardare velit, & ad proprium libitum mutare.

29 VIII. Quia ex contraria præſentis ſe controverſiam adducitur (ſunt verb. *Abell. ad Bull. bon. reg. im. cap. 34. art. 23. ſub n. 10.*) ſides publica, & Sancta Sedis Apollitica auctoritas, qui ſunt fundamentis Montis, & Offic. Romanæ Curie ſunt etiam. Accedendo ſiquidem Officialis cum ſua Supplicatione, manu Pontificis ſignata, pro exigendis fructibus ſui Officii vacabilis, & in argumetum publicæ fidei eandem Supplicationem, manu Papæ ſignatam, offendentem, illa nullatenus executioni demandaretur, ut omni jure faciendum eſt, præcipue ab illis dilectis Miniſtris, & beneficis Officialibus, ut in ſol. 10. de debilitatibus terminis exelamatur *Cobellus ad Bullam bon. regiminis cap. 34. art. 23. m. 1.* ibi: *Contingit aliquando ob negligentiam, ne dicam dolum, ſeu voluntatem Miniſtrorum, & Officialium, laſam fuiſſe publicam fidem, quæ in materia Montium maxime venit addidenda: Non enim Papill, Vidua, Religioſi, Læca pia, Viri denique cuſqueque generis, pecunias in emptione Montium erogant, ſi non crediderunt ſc. & concordat *Card. de Luc. de Offic. vocab. fol. 337. m. 23.* ubi, quod omnis æquitas, & juſtiſſima clauſula, ne Officialis lub bonis fide Principis propriæ ſubſtantie jaſtorem patiretur, & cap. 17. m. 14. ubi quod Princeps in Contractibus conſensus eſt jure Privati, & præcipue in illis paſſis, cum quibus ſervantur humanæ*

commercium, & humana ſocietas, ac Societas.

30 IX. Quia, quatenus per modum diſcuſus admittetur in facto contrarium ſoluitum, iure illud uti ioſuſſum, iniquum, & irrationabile ex hucusque animadvertis, oullo tempore eſſet præſcriptibile, & nullo modo allegari valeret, vel in judicis debere attendi, juxta notandum Textum in *Auth. Ut nulli judic. cap. 1. ibi: Male enim adinvenit, maleque conſuetudines, neque ex longo tempore, neque ex longa conſuetudine conſtituuntur, cum aliis adductis in dec. 800. au. 7. verſic. Conſuetudo verb. cor. Buratt. & egregie adde. ad dec. 88. n. 342. par. 3. recent. ubi reſert æque celeberræ, ac vulgatum illud: *Si male ſi uſus, nunquam præſcripti abuſus, & Panimol. dec. 1. annotat. 2. m. 14.* ibi: *Conſuetudo autem irrationabilis nunquam poſſit ſigere pedes, & redditur impræſcriptibilis ſc. Nec per tempus immemorabile inſolui poſſit ſc. & dicitur irrationabilis ſi ſc. aliquem indebitè gravet ſc.**

31 X. Quia tale præſentium ſoluitum non eſt univerſale reſpectu omnium Officialium vacabilium Romanæ Curie, ſed unicè prætenditur præſentium reſpectu Offic. ſcripturatus Apollitici; Et propterea eò magis à notoria reſtitutione Eminentiſſimi Domini mei, ex Divina Providentia nati, & meritiſſimè exaltati ad extrinſecus malas conſuetudines, & irrationabilia ſolita, de medio tollendum eſt, duplici ratione; Prima, ne magis raliſcitur in dicto Officio ſcripturatus Apollitici, nec in futurum pro lege veneretur, & Privilegiorum more celebretur, juxta phraſim Sancti Nicolai Papæ in can. *Maia diſt. 3.* ibi: *Maia autem conſuetudo non minus, quam pernicioſa corruptela abſcidienda eſt, quæ aſſi civis radicatus expellunt, & privilegiorum ſc. aſſumitur, & incipit præparacionem, variæ præſumptionem, celeberrimè non compreſſe, pro legibus venerari, & Privilegiorum more perpetuè celebrari, & concordant adducti ad de. ad dec. 28. m. 25. par. 1. recent. ibi: Ad Officium Superioris ſpectat celeritè obviare, ne mala conſuetudo radicet prædicta. Secunda verò, ne extendatur ad alia Officia vacabilia, iuxta nobilem animadvertentem *Caffiodori war. hiſt. 14. lib. 4.* ibi: *Comprimendus exceſſus eſt, ne paulatim reliquæ comprehendantur. Neque eſt novum in Urbe, vel in Mundo inauditum, quod malæ conſuetudines, & irrationabilia ſolita, nedum antiquiſſima, ſed immemorabilia, quando demantrantur iniqua, & iniuſta, de medio tollantur; Circa quod cum maiori oſio compoſiti poſſent Volumina, & dies me deſiceret, ſi luſas rei omnia exempla reſerre velim, iuxta præſia verba *Alciati. lib. 10. Parerg. cap. 21.***

32 XI. Quia per canoniſationem contrarii præſentis ſoliti relinquere aperta magna, atque ſpacioſa porta continui præiudicii Officialium, dum tempus exhibendi Supplicationes, à Papa ſignatas, Cappellano dicti Officii, non eſt limitatum, minùſque iora cancellos determinatorum dierum reſtitutum eſt, ſed indiſcindiſe reſpoſitum eſt in libera voluntate illarum Poritoris, qui ſunt in præſenti caſu illam diſſiſſe exhibere per dies duodecim, ita io illis poterit id diſſere per dies quindicim, viginti, & tot, quot illi videbuntur, quod non videtur permittendum, qua Princeps in liberalitate potius creſcere, quam decreſcere ſolet, ſunt verba *Rot. dec. 678. m. 23. coram Duvos. jura.* Et applicatur celebre illud dictum *D. Jo. Chriſtoſi, relati in can. Alig. m. 36. 9. 7. ubi Demiani largus eſt, Diſpoſitor non debet eſſe tenax.*

33 XII. Quia omnia huiusmodi inconvenientia in futurum erunt inevitabilia, attenta præſenti contradicitione, & ſuccedentibus, quatenus illa ſequatur, eò quia in actibus etiam facultativis, quando quis reclammat, ſe opponit, & ſuccumbit, inducitur obligatio in futurum, ex adductis in dec. 883. n. 8. coram Emerg. & dec. 281. m. 2. & dec. 385. n. 9. par. 15. recent.

34 XIII. Quia, admiſſa contraria præſentione, eſſet phyſicè inevitabile præiudicium unius partis ex illis, quæ conſiderari poſſunt reſpectu eiſdem Portionis; Quod ita ad hominem demantratur: Fructus illi, qui

currant à die signatæ Supplicationis usque ad diem illius exhibitionis, factæ Cappellano, vel inspectant ad Ministros Collegii Scriptorum, vel ad Officiale illum, qui emit suam Portionem, inter quæ non datur medium, quocunque autem modo operetur Portitor dictæ Supplicationis, Imper omnia dictum præiudicium; Ministri vero si negligens est in adimplenda sua obligatione, ut Consideranti manifestum est.

35 Non videtur autem id permittendum, minisque relinquendum estranato arbitrio Portitoris Supplicationis præiudicare uni, vel alteri ex dictis Partibus, eò quia, neque ipsemet Princeps præsumit tale præiudicium Partibus velle inferre, ut notant *Signatus consilij*, 52. nu. 7. et 10. & *Card. de Luca de Jurejur. diff.* 70. nu. 15. & *firmavit Rotæ*, 74. nu. 3. par. 16. & *dec.* 18. nu. 6. par. 18. *revert.* Etiam præiudicium esse minimum, ut ampliat eadem *Rota coram Paphis*, *dec.* 81. sub nu. 3. ibi: *Qua habet locum in quilibet jure, etiam minimo, & quomodolibet competente, & coram Emer-jun. dec.* 98. nu. 13. ibi: *Tertio injudiciali, tametsi alias præiudicium sit modicum, & egregie coram Obog. dec.* 14. n. 22. ibi: *Dum Papam ipsum necesse præstatum fuit Archiepiscopi ledere, ut supra firmatum est, nique prout inordinabile effusum fore concedere vultus Casus illud ledendi.*

36 XIV. Quia ad nostrum effectum *Judex* (sunt verba addita *dec.* 28. nu. 7. par. 3. *revert.*) attente perpendere, & considerare debet, & informare animum suum, non tantum quidam principium, sed etiam animadvertere, utrum finis talis contrarietatis sit bonus, necne? Id autem ad nostrum effectum perpendendo, manibus palpabit pessimum qualitate finis contrarii abusus, dum ex gr. cum solutione unius in illi Officialis nullo amittit fructus iuxta casum, de quo supra; Sine vero tali solutione retardatur exhibitio Supplicationis iam signatæ pro tempore, benevisio Portitori; Ex quibus nemo non videt, quod tamen etiam per modum simplicis discursus (quod ratum absolute negatur) contraria consuetudo bonum habuisset principium, ad idem periculum habet finem.

37 XV. Demum, quia, admissa contrariæ præfatione, oportet mutare formam Signaturæ Supplicationis Sanctissimi, & post verba illa: *Est, ut petatur*, sequentia, vel similia superaddere: *Si placet, quando, & quomodo placet Portitori Supplicationem*; Quo nihil absurdum, nilve iustitiam, vel monstruosum, non solum dici, sed nec etiam potest excogitari.

38 Medius ille discurrendi nullum involvit raspationem, sed rati puz veritatis innoxius, eò quia, loquendo de nostro casu, eisdem Supplicatio à Sanctissimo Domino Nostro signata die 15. Junii, non fuit consignata Registratori, nisi quando placuit Portitori eisdem, hoc est post duodecim dies, quando statim registrata fuit, ut patet ex illius adnotatione in eius dorso, utque commemorabili ingenuitate satis fuit, & promptus, atque paratus est omnibus palam scire illius Registrator, in illa subseriptis, afferens, illam dicta die 26. Julii, & non antea, ei fuisse traditam ad registrandum.

39 In hac nostra parte Ero liberator petere, à d. Portitore eisdem Supplicationis. Si ipse notus erat utilis, seu abusus non solvendi fructus Officiali; nisi post exhibitionem Supplicationis, factam Cappellano, quare illum retinere in novae per dies duodecim Quereillum statim non tradidit uni ex multis Registratoribus, qui habent obligationem illas registrandi, & nulla interposita mora, illas registrant? Est ne in eis arbitrio præiudicare Officialibus, subiectis periculo amissionis fortis? Qua auctoritate non exequitur claram Principis voluntatem? Potest ne minere id, quod Princeps benigne concessit? Egregie *Amaz. de styl. Data. lib. 1. cap. 3. n. 65. ibi.* Aliis enim Officialibus plus videtur, & quam ipse Princeps sit Vinculum humane Societatis, ab ipsomet natura obligatum, a quanto tempore clara inter homines, dissolutum fuit? Quo in re dominium dictorum fructuum, quos ipse nunquam, ha-

buit transferre in alterum potuit? contra Textus literales in *leg. Traditio ff. de acquir. rer. domini. & in cap. Nemo plus de Regul. tur. in 6.* Sunt hac adeo exorbitantia, adeoque opposita omnibus Juri, congruentia, & æquitate regulis, ut nihil durius, nihil infubstantius, nihilque exorbitantius excogitari possit.

40 Imò serena fronte asserimus modum istum operandi ex dismetro opponi, non solum Juribus divino, naturali, canonico, & civili, sed ipsimet humanitati, seu vinculo humane societatis.

41 Opponitur Juri Divino, præcipienti alteri faciendum non esse id, quod pro se quia non veller pati, & diligere Proximum licet seipsum *Matr. 12. 30. 31.*

42 Opponitur Juri naturali, quia omnis *Creatura* movetur ad benefaciendum ei, qui sibi benefecit, & talis obligatio ex infinita natura procedit, sunt verba *Gloss. in leg. 28. Verb. Originem ff. de Petition. heredit. cum concordantibus sequenti in Rot. in Romana dec. 16. Jun. 1679. 6. Tum denique coram Burlemont, & in Bononiensi. Legati 16. Aprilis 1614. in princ. coram Eminentiſſimo Scotto. Deberet proinde Portitor Supplicationum, si non benefecit, saltem non præiudicare illi Officiali, qui sibi benefecit, clausis oculis dando pro Expeditione summam illam, quam petit, quæve forsitan cidem integraliter debita non erat, & in casu nostro fuit scilicet, 18. 07. 4. pro tribus Portionibus, quæ non videtur tenuis quantitas, habito respectu ad integrum summam omnium trium, Expeditionum in totum *dec.* 55. 72. 4.*

43 Opponitur Juri Canonico, quo attento nemini abique propria culpa, vel negligentia præiudicium inferri potest *cap. sine culpa de Reg. in 6.*

44 Opponitur Juri Civili, quod in *leg. Non debet ff. de Reg. Jur. præcipit alteri per alterum non esse præiudicium inferendum, & in leg. 1. ff. de Solutionib. ita disponit. Equivocum enim visum est, Creditorem ita agere, ut debitorum, ut suam agere, cum aliis apud Roman. consil. 55. n. 1. ibi: *Non enim debet bonus Vir aliter iudicare, quam in se iudicari vellet, & Emer-jun. dec.* 266. n. 5.*

45 Opponitur demum humanitati, quia salus humanitatis vinculum non permittit, ut sine propria commoda alteri finis damus, & nocuerimus, sunt verba *Gail. præf. car. obervat. 69. n. 28.* & concordat adducti *Atto. præf. de Probat. consilij*, *jun. qu.* 20. n. 6.

46 Nec credimus afferendum, eisdem tarditatem traditionis Registratori provenisse ex mora solvendi solis emolumenta. Ista enim magna punctualitate statim ac data sine illarum morula, exbursata fuerunt, ut credimus non esse in controversiam deducendum. Imò rati, tantaque punctualitate pro alia ex dictis Portionibus soluta fuerunt emolumenta Expeditionis, ut exbursata fuerint ad simplicem petitionem permensem ante Signaturam Supplicationis, hoc est ipsomet momento temporis, quo consignatur illi Ordo pro illius emptione.

47 XVI. Ultra quod est in te veritate novum genus soliti, juxta phrasim *Sac. Rotæ dec. 1. in princ. præf. Torr. de Pall. fam. jussu.* Necnon curiosissima species consuetudinis, juxta phrasim *Card. de Luca dec. 6. n. 2. de Donatio.* provis incognita *Antonio Scoppio, & Jacobi Lesjener de Jur. univ. script. Arisino Topo de consuet. & juri.* *Joanni Eubulio, & Jacobo Lembrken, de consuetudinibus præf. & irrationabilibus, Paulo Craſteria de Naturæ, & effectibus consuetudinis Petri Rovena de consuetudinibus, & Statutis, Joanni Francisco Loquasset de moribus Majorum, & longæ consuetudinis, aliisque tractantibus de Consuetudine. Illa, quæ ex diverso, prætenditur; hoc est, quod Famulus præterit consuetudinis non obedit Domino, neque exequatur illius præcepta, seu quod Minister salariatus prætendat ex consuetudine non obedire clero, & literali præcepto Papæ, cujus est Minister. Dum iste tali elaritate locutus fuit, ut nullam reliquerit dubitandi, vel criticandi occasionem, quin fructus debebant Officiali à die Signaturæ Supplicationis, ex supra animadvertis.*

norarius probatorem Curialium, quæ ex propria experientia merito pretium sanguinis vocat Card. de Luca de Lophydij. 50. in primis. quem sequutus fui in Instit. crim. lib. 2. tit. 8. n. 195. ubi ex propria pariter dolorosa experientia addidi, cum omni fermonis proprietate vocari posse pretium illius rei, quæ est omni thesauro Mundi caviore, & rationem adducit Glaz. in Auth. De Indictis sine quoquo iussus in princ. lib. X. verb. Otentis, quia scilicet dicti Curiales, contra regulas, sibi à Medicis præscriptas, in certis Causis, & temporis angustis tantum vigilare coguntur, quando dies magis sunt, ac quando sunt parvi, & concordantes adducit Almer. in Mirroredis. verb. Zizania, sibi. Ad Curiales redemptus quos in accipiendo eibo, in vigiliis, non est ordo, non est ratio, & non est modus.

39 Sunt enim axiomata, uno ore à Doctis re-

DISCURSUS SECVNDVS.

NON obstantibus magnis conatibus, exadverso adhibitis, Eminentiſſimo D. meo Cardinali Prodatario remissa cognitione Causæ à R. P. D. Auditore SS. mediante Decreto, obvento die 13. Ianuarii 1723. eâ ratione, quia Datarum sunt in pacifica possessione præscribendi leges, & injungendi mandata omnibus Ministris, & Officialibus Datarum, & Cancellariis in contententibus solutionem fructuum Officiorum vacabilium, siue Gratiarum illas, quæ expediuntur per solam Pontificis Signaturam, ut notorium est, & respectu solutionis fructuum dictorum Officiorum vacabilium æquæ nota, ac punctualiter semper executioni demandanda sunt Editum Maraldi sub die 4. Ianuarii 1617. Aliud Card. Cozzardi die 7. Decembris 1655. Aliud Cardinalis Carpinei sub die 27. Octobris 1670. Aliud Card. Panciatichi sub die 24. Aprilis 1690. Et aliud Card. Sacripantis sub die 7. Ianuarii 1701.

3 Imò idem Cardinalis Corradus tempore sui Datarum removit tres Cancellarias Ministros, nempe Ioannem Antonium Amemon, Ioannem Franciscum Testam, & Gregorium de Igny, eodem tempore alios tres in eorum loca subrogando, subsecuta approbatione, scilicet Alexandri VII. ut patet ex Actis Antonii Iordani, Notarii Cam. Antecessoris Petrucci sub die 23. Iun. 1659. 4 Renovatur hodie preces pro executione favorabilis Decreti, obventi die 13. Decembris 1722. & voti compotes fieri speramus.

4 Quia verò præsens instantia omniè restringit ad punctualem executionem Gratæ, à Sanctissimo Domino Nostro signatæ die 15. Iulii 1722. favore Annæ, quæ in omnibus, & per omnia concordat cum duabus similibus Gratis favore Lucretiæ, & Luciæ ejus Sotorum, ideò opere pretium est illam hic per extensum registrare, in consueti alterius modi concedendi eadem Officia vacantia per obitum.

5 Primus modus per viam Resignationis est sequens.

6 Cum devota vestra nobiliti Mulier Maria Candida. Regisglie Romana &c. in sui Personam liberè obtineat nunc Officium Portionis Scripturarum Apostolicarum &c. ex certi causis, animam suam proventibus, Officium prædictum in S. P. manibus tenet, & libere resignare proponat, & ex nunc etiam resignet. Supplicat igitur humiliter S. P. devota illius Gratia Anna &c. quatenus Resignationem bujusmodi admittendo, ac speciem sibi Gratiarum faciendo, dictum Officium, per omnem resignationem sit vacans, una cum fructibus à Kalendis hujus mensis Junii, ac omnibus, & singulis illius beneficiis &c. Anna &c. Orariis concedere, & c. signare, ipsamque in locum dictæ Mariæ Candidæ quoad Officium bujusmodi, substituere, & subrogare, necnon devotum etiam vestrum aliorum Scripturarum Apostolicarum bujusmodi Portionariorum numerum, & censuram favorabiliter aggregare, emulando Gratricem ex nunc ad dictum Officium, necnon beneficiis &c. & emolumentis prædi-

cepta; Quod culpa suum debet tenere Auctorem; Quod negligentia suum alteri nocere non debet; Quod nihil potest imputari ei, qui non facit id, quod facere non tenebatur; Quodque nemo debet iactantiam patri ex facto alterius; ut videre est apud Barb. axiom. 6. 2. 7. 1. & axiom. 159. nu. 2. Thomaſet. in Practicis leg. 190. Nicolus. 1. Hic. verb. Regule juris lib. 2. n. 5. & 50. & Rot. 1295. n. 3. etiam Emerſon. de de. 168. n. 34. cor. Anſald.

7 Proter eam communiter receptum est inter Doctores, quod illi Ministri, qui sui habent emolumenta, non solum tenentur de culpa lata, & levi, sed etiam de levissima, ut videre est apud citatos in Inst. crim. lib. 1. tit. 2. n. 30. & concordant bene Anſald. de Commerat. Mercat. de de. 32. n. 25. & Rot. de de. 10. n. 20. & seq. apud Pacin. de Locat. & de de. 98. n. 12. cor. Gely. ibi: Fuisse in manifestam culpam, ob quam propterea teneatur de proprio.

8 In locum dictæ Mariæ Candidæ recipiendam, & admittendam fore, & recipi, & admitti, siquæ de emolumentis prædictis integre responderi debere decerneret, & mandaret dignitatem de Gratia speciali. Non obstantibus ejusdem Officii, seu illius Collegii Institutione, seu Ereptione, si in aliquo obſtet, ac Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrariis quibuscunque Fiat, ut patet ad. A.

7 Secundus verò per obitum est sequens; Motu proprio, Cuiusmodi acceptum nunc Officium Portionis Scripturarum Apostolicarum, quod Laura Purſin Rati in. ejus Personam super obtinebat per obitum dictæ Lauræ jampridem sic vacans, & illius interstium vacatio non parum inferat Datarum, & Cancellaria Apostolica datum, & præjudicium (consistens forſan in eo, quod dicto tempore vacantia fructus percipiuntur à Collegio) Nos igitur &c. motu simili &c. Officium bujusmodi, una cum fructibus à die illius admissionis, ac omnibus, & singulis beneficiis &c. dilecti Filii Carolo Albano &c. concedimus, & assignamus. Fiat motu proprio J. F. Quæ formula desumpta est ex contrario Summario.

8 Ex quibus, toto Cælo diversis Formulis concedendi dicta Officia per omnem, vel alium modum, evidenter patet, quod eadem Anna obtinuit dictum Officium, non per obitum alterius Officialis, sed per Resignationem Excellentissimæ Domine Mariæ Candidæ, in cujus locum in ipsomet temporis momento, quo Papa admisit illius resignationem, subrogavit Annam, duabus vicibus repetendo dictionem illam ex nunc. Primo, quando admisit Resignationem D. Mariæ Candidæ, ibi: Ex nunc etiam resignet; Secundo, quando post momentum admissionis Resignationis ejusdem Officii, admisit Annam in Officiale ibi: Ex nunc ad dictum Officium &c. recipi, & admitti; Quæ dictione ex nunc omnem dilationem excludit, & ad oculum demonstrat præsens tempus, juxta Textum leg. 4. Nunc trahemus ff. de Tutel. cum concordantibus apud Rot. de de. 74. n. 19. cor. Anſald. de de. 536. n. 3. par. 13. cor.

9 Et propterea remanet plursquam manifestum, quod, attentâ dictâ immediatâ subrogatione Annæ, post immediatam acceptionem Resignationis D. Mariæ Candidæ, nullum datum fuit tempus, imò nullum temporis momentum, quo poterit affirmari, dictum Officium vacasse, & consequenter, quod per tempore illius vacationis fructus spectare poterint ad Collegium, ut Consideranti manifestum est.

10 Adversus quæ, solidè fundata in simpliciter, & sola laudat dictæ Supplicationis, in clara voluntate Annæ perentis, & in clarissima voluntate Papæ, concedentis Officium, non obstant ea, quæ dicta fuerunt in contrario Scriptura.

11 Restringendo enim omnia ea, quæ in illa, ejusque Summario continentur, hoc unum, & nihil aliud desu.

defumitur, quòd Collegium Scriptorum Literarum, Apostolicarum, five ex Privilegio, five ex Consuetudine, ius habet percipiendi fructus, non omnium Portionum indèditè, five illæ conferantur per obitum, five per Resignationem, sed strictè, limitatè, præciatè, & unicè Portionum, per obitum *vacantium*, pro toto illo tempore, quo effectivè *vacant*, etiam si longo tempore id verificetur; Cum hoc, quòd in terminis novæ collationis per obitum Officialia, Papa non conferat Officium, neque illum admittit ad participationem *ex nunc*, hoc est à tempore signatæ Supplicationis, ut sciet in terminis Resignationis, sed à die admissionis, seu receptionis novi Officialis.

18 Hoc mirabiliter probat Summarium contrarium. Etenim in *sum. 1.* sermo est de tribus integris Officialibus, necnon de terra parte alterius Portionis, vacantis per mortem Martii Ursini, Flamini Moroli, Ioannis Baptiste Sampieri, & Nicolai Nargues, quæ concessa fuerunt clarissimo Cardinali Carpineo die 14. Martii 1676. cum fructibus, non ex nunc, neque à die obitus eorundem, sed à die admissionis eiusdem, iuxta Collegii Privilegium, seu antiquam Consuetudinem.

19 *Sum. n. 2.* ubi sermo est de quatuor similibus Officialibus, vacatis per obitum Iosephi Moraldi, Bartholomæi Reghezziti, Petri Pauli Brandi, & Ioannis Perri Telfæ, die 26. Iunii 1680. concessis clarissimo Principi Livio Odescalco, cum illa differenzia, quòd eodem tempore, & in eodem Brevi, eidem Principi concessa fuerunt novem alia Officialia diversæ speciei, cum fructibus à die obitus cuiuslibet ex illorum Titularibus defunctis, novem verò Portiones Officiali Scriptorum cum fructibus à die admissionis eiusdem Principis.

20 Ex his præcibus supplicantes hic observare, quòd dicta enunciativa Summi Pontificis, à die admissionis, appropinquat ad comprehendendum tempus post obitum Officialium, postquam Privilegium, seu Consuetudinem habet Collegium Scriptorum percipiendi fructus, non a neminem ad excludendum novum Officialem, admissum per Resignationem antiqui, à consequentione fructuum à die signatæ Supplicationis, quando Summus Pontifex, mediante illa dictione *ex nunc*, admittit Resignatarium in novum Officialem.

21 *Sum. n. 3.* ubi sermo est de Portione, vacatæ per promotionem clarissimi Cardinalis Michaelis Angeli Ricci, creati die 7. Septembris 1681. & eidem concessi die 8. Novembris ejusdem anni 1681. & consequenter postquam idem Officialium effectivè vacaverat mensibus duobus, & diebus septem.

22 *Sum. n. 4.* ubi sermo est de Portione, vacatæ per obitum Francisci Mariz Grimaldi, die 12. Ianuarii 1701. concessis bonæ memoriæ Francisco Monthonio.

23 *Sum. n. 5.* ubi sermo est de duabus Portionibus, vacatis per obitum Sulpitii Chifæ, & Angelæ Pocarvenæ, die 3. Aprilis 1705. concessis Eminentissimo Domino Cardini Origio.

24 *Sum. n. 6.* ubi sermo est de Portione, vacatæ per obitum Lauræ Patritiæ Nariz, die 28. Aprilis 1712. concessa Excellentissimo Domino Carolo Albano.

25 *Sum. n. 7.* ubi sermo est de Portione, vacatæ per obitum clarissimi Principis Livii Odescalchi, die 7. Decembris 1713. concessa d. Excellentissimo D. Carolo Albano.

26 *Sum. n. 8.* ubi sermo est de Officio, die 24. Aprilis 1671. acquisito à clarissimo Cardinali Carpineo, cuius ibidem adducitur specialis declaratio, ipsum nolite acquirere fructus eiusdem Officialis à die obitus quondam Ambrogii Costæ, per quem vacaverat, et adducta ratione, quòd fructus eiusdem Scriptorum à die obitus dicti quondam Ambrogii spectabant eidem Collegio, quod *è in possesso di avere i frutti detti Scritturati vacanti*.

27 Ex his pariter præcibus supplicantes hic observare.

vere verba illa *Scritturati vacanti*, quòd in nostris terminis non verificatur, quia ex præcisa, & clara voluntate Papæ, Portio, de qua est questio, nunquam, neque temporis momento, vacavit, et supra animadvertitur.

28 Cùmque simos in terminis Privilegii, seu Consuetudinis, contra claram Iuris dispositionem, contra clariorem mentem Papæ concedentis, & contra clarissimam voluntatem Officialis, volentis emere suum Officium, & se exponere periculo amittendi sortem ab illo momento, in quo Papa Gratiam concessit, & Supplicationem signavit, non autem quando placere poterat Porritori Supplicationis, istam exhibere Cappellano; tale Privilegium, seu Consuetudo percipiendi fructus in provisione, sequuta per obitum Officialis, nullatenus potest extendi ad diversam lineam, & distinctam speciem Provisionis per viam Resignationis, five consideretur natura Privilegii, five efficacia Consuetudinis, ut de primo casu videre est apud *Ris. dec. 8. n. 7. par. 3. rec.* ubi, quòd Privilegia tantum suffragantur, quantum literaliter sonant; Et de secundo apud *Nich. dec. 650. n. 12. v. 13.* ubi, quòd Consuetudo exorbitans extendi non debet de tempore ad tempus, vel de casu ad casum, sed præcisè, & strictè accipi debet in casu, & terminis, in quibus verificatur.

29 Habemus in hac parte æquè notorium, quòd dandum, ac practicum exemplum in fructibus Beneficiorum, qui pro tempore, quo Beneficia vacant, spectant ad Cameram Apostolicam, & ab illius Subcollectoribus percipiuntur usquequo novus Provisus possessionem accipiat; Ceterum, quando Beneficia de una ad aliam Personam transferuntur, per viam Resignationis, inandium prorsus est, quòd illorum fructus pro aliquo tempore spectent ad Cameram, vel ab illius Subcollectoribus percipiantur.

30 Huiusmodi autem exemplum eò fortius stringit, quo Resignatarius Beneficii à die concessionis Gratia nulli est subiectus periculo, non sic autem novus Officialis, qui, si à die signatæ Supplicationis usque ad diem, quâ illius Porritor exhibet illam Cappellano, non habet fructus sui Officialis, verificaretur maximum illud absurdum, & intolerabile inconveniens, quòd esset expositus magno periculo amittendi sortem, seu Capitale, absque ullo prorsus emolumento, quod in rei veritate videtur, & est, inconveniens adeò intolerabile, adeoque monstruosum, ut neque de mero possibili dari possit intolerabilius, magisque monstruosum.

31 Aliud, nostro casui simillimum, habemus exemplum in diversis speciebus Officialium vacabilium, quæ ab una ad aliam Personam per viam Resignationis transferuntur (Non enim privatim habet in hac parte Collegium Scriptorum, ut in ipsius demeratur Portionibus admittantur Resignationes) In dictis enim aliis Officialibus vacabilibus, pro tempore vacationis, illorum fructus spectant ad Datarium, & etiam inandium prorsus est, quòd ab illa prætens fuerint, vel ullo unquam tempore habuit fructus illi, qui decurrerunt à die Resignationis, à Papa admittit, mediante Supplicatione, illius manu signatæ, usque ad illam diem, qua plicetur Porritori illam Cappellano Collegii exhibere; Sive hac adeò nota, adeoque notoria, etiam ipsimet Dataria Tyronibus, ut pgeat in hac veritate demonstranda ultetia immorari; Sicut enim à *discreto adducere potest prove in materia molto dubbio, così, secondo la regola del Filosofo, è più difficile ancora l'addurre molto in materia, assai manifesta*, sunt verba P. Segneri nella *prod. 8. num. 3.*

32 Plurimum verò palmaris, & manibus palpabilis ratio differentie inter unum, & alium casum, in eo consistit, quod in primo casu vacationis Officialium, agitur de solo præjudicio, & interesse Dataria, vel Papæ, ut ipsimet testatur in concessione, iuxta verba, regi-

X.

strata.

statuta supra ann. 7. qui proinde, absque ullo Tertiæ præjudicio, potest per viam Privilegii concedere, vel per aliam viam Consuetudinis, & Tolerantia, permittere, ut fructus, ad se spectantes, alter percipiat; Non sic autem in alio casu Resignationis, quia tunc non agitur de iuribus Dataria, vel Papæ, sed de maximo præjudicio innocentis Tertiæ, qui suum Officiu acquisivit per viam contractus onerosi, & cum quotidiani periculo amittendi integram Sætem, & Partem suæ substantiæ, absque ulla propria negligentia, scilicet, vel culpa, etiam veniali, & levissima; In quibus circumstantiis sunt verba de meo Ansaldo, citantis innumerum Concordantes, & loquentis de Papæ Officialibus in dec. 30. num. 69. *Principi non debet de per se, nec alio modo permittere, quod sui Officialis priventur emolumentis, vel aliquo modo patiatur in eis diminutionem, ut non ore tradiderunt Valentia* l. 6.

27. Gratiæ proinde, & quidem maximas, ex corde agentes D. contrario Defensori pro dictis pretiosis Iustificationibus, in ejus Summario exhibitis (quasve, postpositis ceteris precibus, tam cum Cappellano, quam cum Depositario, adversus laudabilem Curia præxim, Nobis permittum non fuit recognoscere, in Libris Originalibus, indicatis in margine ejusdem contrarii Summarii) constanter idem dicimus, quod ex illis etiam sequuntur, quæ contrariam prætensionem evidenter excludunt.

25. I. Principium, seu origo abusus non dandi Officialibus, acquirentibus Officia per viam Resignationis fructus illos, qui eis à Papa assignati fuerunt *ex nunc*, seu à die, & momento signatur Supplicationis, sed solum à die admissionis ad Collegium; Confundendo dictum primum modum acquisitionis per viam Resignationis, circa quem nullum omnino Privilegium habet idem Collegium, cum alio longè diverso modo acquirendi Officia, quæ vacant per mortem, vel promotionem Officialis, in quo restrictivo, & præcise casu Privilegium habet, seu Consuetudinem, pen te retinendi fructus Officii vacantis usque ad novi Officialis admissionem, ad terminos Iustificationum, adductarum in contrario Summario.

29. II. Palpabilis discretiva Summariorum Pontificum, concedentium Officia, quæ vacant per mortem, vel promotionem Officialium, non per viam subrogationis in locum antiqui, minime *ex nunc*, sed cum illa enunciativa acquisitionis fructuum à die admissionis, contrariis Summaria à n. t. usque ad n. 7.

30. E contra verò illa Officia, quæ non vacant, sed transferuntur per viam Resignationis, concedendo cum longè diversa phrasi, mediante instantiæ substitutione, & immediatè subrogatione in locum Resignantis, & in eodem actu, in quo Papa admittit Resignationem, aggregat Collegio novum Officialem, illumque immediatè subrogat antiquo, iuxta verba, registrata supra, & hic opposuit repetenda: *Quod ad Officiu huiusmodi substitui, & subrogare, necesse aggregare, eandemque Gratiam ex nunc ad dictum Officiu, necnon honores, emera, salaria, & emolumenta prædicta, in locum dictæ Mariæ Candidæ &c. recipiendam, & admittendam fore, ac recipiendam* &c. Quænam enim efficaciter, quævis ponderis sit discretiva Inquisitio ad ostendendā diversam loquentis voluntatem, plene plene Volumina legalia, estque Textus literalis in leg. unic. §. Si autem Cod. de Caduc. tollens.

31. III. Denique, quod sequitur est; quod degenit huiusmodi veritate, & quidem ex Scripturis, & Iustificationibus, exadverso exhibitis, de medio tollendus est abusus prædictus, iuxta aucta illa verba Textus in *caus. d. diffinit. 1. ibi: Veritate manifestata, cedat consuetudine veritati; Plani quæ dubitè veritatem manifestat consuetudinem cedere? Cum plis congruis responsionibus, ejusdem abusus datæ in alio Discursu, inter quas mirabiliter urget illa clara voluntas Papæ concedentis, &*

clarioris Officialis, ementis suum Officiu cum fructibus à determinata die; In quibus circumstantiis (quæ sunt notæ præfixæ) inallegrabilis est quilibet, licet esset antiquus, & antiquissimus usus, iuxta punctualissimam dec. 10. n. 40. apud Pacin. de Locat. & cens. Indem quæ Officialis ferènt fronte dicere potest Collegio, pacto convenisse cum Domino Officiorum, iuxta animadversum per Rot. Select. Interpr. l. ar. cap. 78. ubi, quod verba illa: *Patet servare* finit vox Dei in ore Prætoris.

32. Quibus positis, evictis precibus supplicum cavere ab illis voluntariis æquivoco Copiæ, qui transferendo contrariam Scripturam, miltis in eadem Scripturæ addidit verbum illud *Resignationis* illarum Porriarum, quarum Iustificationes citantur in contrario Summario. Et tamen mirum in rei veritate est, imò omnem superare videtur admirationem, quod nulla syllaba, nullus apex, nullumque miserabile Jota ibidem legitur circa Resignationes, sed omnes concessiones Porriarum, in illo contentæ, unice, & periclitè concernunt translationem Officiorum, per obitum vacantium, non autem acquisitionem per viam Resignationis, ut ex confrontatione Librorum originalium, quæ Nobis æquali iustitia, ac incivilitate denegata fuit, scitu oculi desumi potest.

33. Duo observantes hic; Primum, quod est pessimi juris optimum signum, quando Summarium non concordat cum Scriptura, quodque Majores nostri omnem semper adhibuerunt curam pro concordantia Summarii cum Scripturis, in quibus citatur; Secundum verò, quod si consonantia Scripturæ cum Summario necessaria est in omnibus iudiciis, & eorum quibuscunque iudiciis, etiam illi pedanei sint; Multo magis id prædicandum est coram illo Tribunali, quod vocatur, & est Organum Papæ, ut dicunt Card. de Luc. de Benef. disc. 16. n. 9. & Rot. dec. 70. n. 1. & Corro. dec. 379. n. 1. par. 19. recent. cum aliis concordantibus, citatis in 1144. par. 2. disc. 19. num. 44.

34. Videntur hæc adeò clara, ut nullam admittunt dubietatem, & tamen, quatenus aliquid superesset dubium, quod non credimus, five ex Collegii Iustificatione, five ex quocunque alio pretextu, illi cubitalibus Literis derogatum fuit in notis Supplicatione, median-
tibus illis verbis: *Non obstantibus ejusdem Officii, seu illius Collegii Iustificatione, seu Ereptione, si in aliquo obstat, ceterisque contrariis quibuscunque.*

35. Si enim Summus Pontifex ad hoc, ut eius Gratia punctualiter haberet executionem, non per verborum involverum, sed cubitalibus literis, derogavit etiam Iustificationi, & Ereptioni Collegii, quatenus illæ comparibiles non essent cum eius Gratia, licet agatur de Ereptione, & Infirmitate, quas D. exad. Scribens in principio sue Scripturæ quipuit æternas à parte antea, ibi: *Collegium Scripturæ Apostolicorum ad id antiquum habuit erectionem, & fundationem, ut suam originem ignoveret; Itaque non sine curiositate pervolvere voluerim Librum Gratiarum, ad videndum, an forsitan in illius Capitulis aliqua de eodem Collegio mentio haberetur, quando Mundus creatus fuit. Quis poterit unquam præterdere, quod non derogaret, neque de medio tollere, voluerit moderum abusum, & moderniorum damnabilem extortionem unius, vel alterius inferioris Officialis; iuxta individuum eam, indicantem in alio Discursu §. 14.*

36. Verum est, quod secundum mundanam arithmeticam non expedit presentem instantiam cum magnis expensis, & cum maiori applicatione promovere. Sed non omnes Christianorum operationes habent pro fine deusum Lutum, iuxta phrasim *habent. 2. 6.* Sed debent esse directæ ad procurandam punctualiter observantiam divinarum Præceptorum, Proximè militarem, & intolerabilem abusum eradicationem, non solum cum profusione secundi, sed etiam mediante effusione primi, & proprii sanguinis. Principè, quando quis fert
per

per vim præterdicitur spoliari, & privati suis bonis, iuxta nobilissimam animadversionem. *Divi Thome in cap. 10. 2. ad Corinth. 12. 2. vers. Quando provocatur opprobriis, & concutitur.*

37 Licet autem non omnibus datum sit, id potest, procurrere in linea potestativa, & in figura iudicis, procurandum tamen, iuxta propriam sententiam, ut dicitur *Eccl. 26. 27. ex ratione, quia licet ad Officium Superioris spectet celeritudo obviare, non minus celeritudo radices producere, iuxta verba Adden. ad dec. 28. m. 23. par. 3. recent. Nec non licet nemo dubitet, omnem excessum comprimendum, non paulatim reliquias comprehendat, iuxta verba *Cassiod. Variar. epist. 14. lib. 4. id tamen operari non potest, nisi postquam iidem Superiores abusus cognoverunt, eisque potestatis fuit veritas, iuxta firmata per Rot. dec. 295. m. 30. par. 17. etc.**

38 Quod si, his omnibus non obstantibus, finis dictarum operationum non obtineatur, non exinde quia illas omittere potest, quia *finis non detrahit honori Medici, gloria Ducis, & laudi Naucleri, ubi omnia egerant secundum regulas Artis, quamvis Navis submergatur, Infirmitas moriatur, & villorior non sequatur; Sic apud bonos, graveque Pior, non minus bene audit, qui rati, recti, atque secundum Iuris rationem aliquid molitur, licet ex animo non succedat, nam sufficit, ubi quis fecit, quod sumum erat, quia etiam Christiani Orbis major est Viris, omnique utitur, non ab eventu, sed a causa ubique iudicatur, & iudicabitur, maxime quia in forensibus Controversiis multe considerantur adjuvencia, & circumstantia &c. sunt verba *Oliver. de Matrini. nullis. fol. 81. in medi. & concordat D. Hieronym. in epist. ad Paulin. impellat in princ. bibl. ibi: Non enim quid invenimus sed quid queramus, consideramus.**

39 Gratias agit Principalis exadverso Scribenti pro figura eius Magistri Domus, & Tutoris, quam gratis assumpsit in 5. Et mirandum, ibi: Et mirandum fuit esse, quod laborare vellet contra proprium communium; Ipse enim probè fuit quid ei expediat, quidve utile sit. Cumque in alio Discurso solidè probaverit, iustum non esse, ut Collegii Officiales, & Ministri sibi approprient res alias, quando in nostris terminis eadem somnolata utilitas, adversus revidentiam, verificaretur, hæc sola reflexio superabundat pro categorica responsione. Si enim ipsimet Gentiles, solo naturali lumine discurrerent, intrepide asseruerunt, non posse nisi doceri id, quod iustum non est, ut adducendo præcisa verba *Plurarchi, Ciceronis, & Themistocli, notat P. Segner, nella Predic. 33. numero 2. Multo magis id verum erit inter illos, in quibus receptum est axioma illud: Non dimittitur, nisi restituatur. Et aliud *Doct. Gent. ad Rom. 3. 8. Non sunt faciendæ mala, ut inde eveniant bona.**

40 Poterat omitti reflexio illa, quod Principalis sibi præiudicaverit, dum spatio sex mensium exegit fructum, successit decessus, absque ulla contradictione, aut reservatione. Ipse enim libenter discessit in anno 45. eius Curia forensis, an possit dari maior contradicção, meliorque reservatio propriorum Iurium, quam non exigere summam illam, quæ ei integraliter de facto non vult solvi, quamve ab octo mensibus retinet in manibus Depositarii.

41 Et quod videtur incredibile (licet palpetur manibus) in ista circumstantiis, in quibus Collegium retinet summam, duplo maiorem illa, quam solvere recusat, neque etiam tempus ad respirandum tribuit, iuxta phrasim *Judic. 16. 26. ex una parte addendo Calceam, pro sollicita Causæ terminatione; Ex altera verò retinendo Habens in non permittendo confrontationem contrariis Summarum, quæ neque etiam prædicantur in Curia, dimidiis tantum iustitias lacerans, iuxta phrasim nostram *atariis Juvenalis.**

42 Pro responsione ad illa verba, quibus asseritur in 6. Et quidem, eundem Principalem, uti in Foro, & Curia summa cum laude versatum, & in negotiis Officialium vacatuum, & Locorum Alonum satis peritum, non prætermissum.

sumi inconsiderati, & effrauent per suas agere, applicari videretur celebre illud factum Martin. IV. quod narrat Villan. in Chronic. lib. 7. cap. 63. fol. 206. ubi referendo factum Oratorum Sicularum, qui præcepta ejusdem Summi Pontificis non servaverant, quive deinde missi ad petendam ab eo veniam, ter eidem dixerunt: Agnus Dei, qui tollis peccata Mundi, dona Nobis pacem, nullum aliud eis dedit responsum Summus Pontifex, præter sequens: Si Papa in pieno Concilio fecerit dare quæsitæ responsa, jenua ante parietem; Ave Rex Judæorum, & dabant ei clappam.

43 Mirabiliter contra exadverso Scribentem retorqueretur ea, quæ lædè clamorè asserit circa dominiū fructuum Officialium vacatuum penes Papam, qui proinde potuerit illos per privilegium, tolerantiam, vel consuetudinem concedere Collegio dictorum Scriptorum. Contraria siquidem reflexio procedit antequam Papa de eisdem fructibus disponeret ad favorem particularis Officialis; Ceterum postquam de illis, expressis, & cubitalibus literis disposuit, puta (loquendo de nostro casu) à Kalendis Junii 1721. eisdem fructus ex tunc concedendo Annæ, & quidem titulo oneroso, & cum probabili periculo amittendi Sortem, non sine magna, inò maxima injuria Pontificæ Majestatis dicitur exadverso, quod deinde eisdem fructus per tolerantiam, vel consuetudinem concedere valuerit Collegio. Effer enim, Dominum de eadem re ad favorem duorum disponere, quod si nemini convenit, multò minus asserendum est de Summo Pontifice, æquissimo, iustissimo, & Sanctissimo Principe.

44 Imò ex hoc dominio fructuum, penes Papam existente, & ex asserito Privilegio, cuius vigore præterdictum Collegium illos sibi appropriare, tam pro illo tempore, quod currit inter Datam Supplicationis, quam Papæ signatæ, & inter illius exhibitionem, factam Cappellæ no ejusdem Collegii, quam pro medietate 1. & 2. mensis, aliud desumitur efficax argumentum adversus contrariam præsentationem; Eò quia pro dictis temporibus fructus omnium aliorum Officialium vacatuum nullatenus spectant ad eundem Papam, seu ad Datariam, sed ad illos Officiales, qui retinent propria Capitalia exposita periculo amissionis, ut est notorium; Ex contraria autem prætensione multa sequerentur absurda, quod scilicet Collegium, Cessionarium Papæ, haberet majus Jus, quam habet Cedens, quodque Princeps diceretur concessisse id, quod in se non habet, & antecessorem concessisset aliis suis Officialibus, & similia; Idque adversus communis, & notoria Juris axiomata, de quibus *Rot. dec. 438. m. 2. coram Eminent. & dec. 601. n. 10. coram Duce-juni.*

45 Eadem evidenter retroquere ea, quæ inculcantur exadverso de necessitate religiosè servandi pacta conventa, respectu Principis, seu Papæ; Textui enim, citato in contraria Scriptura & si ergo in leg. 1. ff. de Pall. addimus alios in 45. *Col. ad Affirm. in leg. non minorem. Cod. de Transact. ibi: Nihil ita Fideli congruū humanum, quàm ea, quæ placuerant, custodire, cum concordantibus, sequenti à Rot. in Nullius in Caven. 1710. fol. 10. per officium curam Elargitissime Dehis gubernatore;* Ex quibus concludendo dicimus, quod omni Jure sperat Annæ, sibi esse punctualiter adimplenda ea, quæ ei à Principe liberalitè concessa fuerunt; De Summo siquidem Pontifice in omni Gratiarum genere ad unguem verificatur id, quod legitur *Nam. 30. 3. ibi: Non faciet irritum verbum suum, sed omne, quod promissum, & impletur.*

46 Plurimum tacite admittuntur hæc in contraria Scriptura, in cupis 6. Tertio quia, asseritur, non esse attendendam novam Gratiam concessionis fructuum, favore Annæ, quia Privilegio Collegii per Papam deoignatum non fuerit, & in consensu duarum Gratiarum, præfenda sit anterior.

47 Categoricalica autem responsio desumitur ex sola, & simplici lectione d. Gratias, in qua, non per verba ge-

verba, ut exadverso gratis dicitur, sed per illa clara verba in specie, & præcisè derogatum fuit Institutioni, & Erektioni Collegii, omnibusque aliis, in contrarium facientibus. Non obstantibus ejusdem Officii, seu illius Collegii Institutione, seu Erektione, si in aliquo obset, ne Confuetudinem istam, juxta verba, relata supra n. 6. Efficere autem pessimi Juris optimum signum insidere in Privilegiis revocatis, seu quibus derogatum fuit, in specie observat Gub. confult. 31. n. 118. & semavit Rot. dec. 1610. n. 4. cor. Coccin ubi id vocat ridiculum.

48. Panico illi timoribus, jussu inter Officiales evulgato, & his verbis exaggerato in contraria Scriptura. 6. Et merendum. Si veri præstantium Privilegium, & Confuetudo deservierent, statim inlargeretur cunctis modernis Scripturis, eorumque Antecessoribus, vel illorum Hæredibus, & cum omnes eandem jussuram passim, omnes etiam perire reintegrationem hujusmodi fructuum, pro qua non sufficerent præventus sex mensium. Respondit ipsemet contrarius Defensor in §. Et quidem, sibi quæ pueriliter contradicere, observando, Collegium componi (sunt ejus verba) 40. integris Scripturæ, 61. Titulis, & 244. Portionibus, sicut non rari, sed frequentiores sint casus mutationis Officialium, ubi deinde proferitur, quod emolumenta, quæ percipiuntur ex istis portionibus mutationibus: Possumus in Massa communis, de qua participant omnes Officiales, & Portiones, & consequenter in futuris casibus vacationum reintegrari de eis, quæ ante admissionem non amiserunt.

49. Si enim hæc vera sunt, uti prolata ex ore illorum Officialium, qui dictos fructus percipiunt, quæ fronte asseritur, & cum qua veri apparentia prætenditur, quod venire possint Hæredes defunctorum Portionatorum, vel alii antiquiores ex eis, hodie viventes, & petere reintegrationem illius summa, quam superabundanter recepisse sopponit dictus exadverso Scribens?

50. Quis potest hæc capere capiat, Juvat hoc iterum repetere. Si fructus, qui non dantur novis Officialibus, convertuntur in utilitatem antiquorum; legitur isti in futuris vacationibus, quæ non sunt rari, reintegrantur de iis, quos in miserabili summa amiserunt. Si verò id non verificatur, & possunt moderni Scriptores, eorumque Antecessores, illorum hæredes, & qui nascuntur ab istis, petere reintegrationem illorum fructuum, qui non dantur novis Officialibus; Igitur isti non convertuntur in utilitatem antiquorum, neque etiam in utilitatem novorum, ut supponimus; Quid ergo de illis fiat oñstrum oñ est divinae, solumque repeto: Quis potest capere, capiat.

51. Huic responsioni, solidè innixæ mero facto, exadverso clarè admissio, additæ aliæ, solidissimæ in iure fundatæ, quod quando à Judicibus de medio tollitur abusus, illorum Decretæ non habent oculos retrò, sed solum futuris casibus prospiciunt, ut egregiè discurrendo semavit Rot. in Berden. 4. Februarii 1705. & Quid si coram hoc: Ansd. & in Romanæ, sex Sessionibus 4. Februarii 1706. & ex quo foris coram n. 14.

52. Hujus veritatis duo habemus æque moderna, ac notoria exempla in Urbe, in abusu nimirum dimidiis Quadrantis, occasione porus Episcoporum, & in Servis Locorum Montium; Pollium enim primus abusus de medio totalitè sublevis fuit, & secundo modus præscriptus, non fuerat veraxi Ministris Postquam, minus Depositionis fructuum Locorum Montium pro patetis exactionibus, seu restitutione illius summa, quam antea dictis titulis exegerunt, ut est in Urbe notorium.

53. Verba illa S. August. epist. 128. cap. 5. sequuta à Rot. in Arelina 15. Januarii 1705. & Caterum cor. hoc: Ansd. ipsa monita censurandis, licet utilitate adversa, novitate tamen perturbant, non intelliguntur, neque derogant valent ad consuetudinem, de qua disputamus, abusum, injustum, reprobam, & irrationabilem, ini-

quam, oppositam Legi Divine, duobus Decalogi negativis præceptis, Juribus Naturali, Canonico, & Civili, & ipsæmet Humanitati, uti eadem solidè demonstratam in alio discursu, ejus respectu mirabiliter applicatam illa illa verba ejusdem Ecclesiæ Doctores: Fensum qui ratione convincuntur, consuetudinem Nobis obicimus, quæ consuetudo major sit veritate, & illa illa; Veritate manifestè cedat consuetudini veritati: Plurè qui dubitet, veritate manifestè consuetudinem cedere: quin consuetudinem ratio, & veritas semper excludit, cum aliis Sanctorum Patrum auctoritatibus, quorum verba registrata sunt in alio discursu §. 11.

54. Adversus quem non obstat præmeditationes, exadverso adductæ in contraria Scriptura, ex eo quia tolerata fuerit usque ad præsens. Multa enim per patientiam tolerantur, quæ quomodo deducuntur in iudicium, iustitiam mediante, tolerari non debent, ut sancivit Innoc. 3. in cap. Si mandatum de Præbend.

55. Non habent autem facti assistentiam ea, quæ ad excidendam oppositionem Juri Divino, & Decalogi præceptis dicuntur in contraria Scriptura §. Si ergo his verbis: Nam non occupant res alienas, dum Principi, quod suum erat, alteri concessit, cum ea libertate, quam nonnullique etiam Privatus habet dispensandi de rebus suis.

56. Hoc enim mirabiliter applicatur concessioni, factæ Annæ, registratæ supra §. 7. Et quæ mera vanitas asseritur, ut fit in contraria Scriptura, quod Concessio, de eis facta Anna, non est exequenda, tanquam posterior concessioni, facta favore Collegii. Hujusmodi enim concessio favore Collegii, efficitur ubi sit, & à quo Pontifice, facta fuerit in Resignationibus Officiorum, & propterea dicitur fœdum Vigilantium, & ex rationis chimericum, in concursu præteritæ concessioni literalis eorumdem fructuum, quæ oculis corporis legitur in Supplicatione originali, manu S. S. D. N. signata.

57. Eadem insubstantià laborant ea, quæ exaggerata fuerunt in contraria Scriptura ad ostendendum, quod dicta contraria consuetudo non sit opposita Juri Canonico, & Civili, ex illa regula, & regulari propositione, quia consuetudo vincit Legem, & prævalet Testamento. Hoc enim verum est in illis terminis, in quibus loquuntur Auctores, exadverso citati, hoc est, quando non est sermo de consuetudine occupandi aliena, irrationabilis, injusta, & læva; Quia tunc illa à Baldo vocatur Diabolica, ut videtur est apud Alsd. dec. 31. sub nova. 16. neque unquam præscribi potest, Textus literalis in cam. Alala distincti. 8. cujus verba relata fuerunt in alio discursu §. 30. & seqq. Quibus addo Rot. in Tarantone. 18. Junii 1677. in fine coram Card. Caprar. ubi, quod consuetudo irrationabilis, tanquam corruptela, sperari semper debet, & in Tranc. Præmissarum 19. Novemb. 1717. & Quibus cor. Ansd. ubi quod corruptela, & abusus nulla iustitiam consuetudo.

58. Non bene autem eadem consuetudo asseritur consentanea iustitiæ, & æquitati, ex eo quia Collegium habet annexum exercitium scribendi Literas Apostolicas, illaque videndi, & taxandi; Officiales, enim illi, qui hæc sciunt, ultra fructus proprium Portionum, habent ulterius eorum recognitionem, correspondentem eisdem laboribus ex communi Massa, ut notorium est.

59. Et proinde nihil ad tem factæ reflexio contrariæ Scriptura, iustum esse, quod istis Officialibus accrescant fructus illi, de quibus disputamus, ex eo quia quilibet Operarius dignus est mercede sua. D. Paul. 1. ad Timoth. 5. 18. Ut nimis diximus, & oportuè speciemus dicta merces desumitur à communi Massa, non autem ex illis fructibus, qui decurrant à die signatæ Supplicationis favore Resignatarii, usque ad vicem exhibitionis dictæ Supplicationis, quæ, ut observavimus supra, exadverso Scribens asserit, non converti in utilitatem, neque antiquorum, neque novorum Offi-

zitalium; Ipse propterea videat quid de ipsis fiat, & ad cuius utilitatem erogentur.

60. Imò ex hac contraria animadversione pliusquam tacite inferitur, quòd dicti fructus non aulatenus erogari in utilitatem omnium Officialium, subiecti sint restrictioni, quatenus abusus illius retinendi de medio tollatur; Et hæc est ratio, quæ exadverso Scribens magnopere timet, quòd, subacti de medio intolerabili abusu, de quo est questio, antiqui Portionarii, & Hæretici Defunctuorum præterire possint restitutionem illius summæ, quæ eis, illoqueque Authoribus soluta non fuit.

61. Cùmque ex eadem communi Massa detrachatur id, quòd Summo Pontifici, ex antiqua consuetudine Collegium offerre solet in die Epiphaniæ Domini, sive in Vasculo aureo, ut practicabatur anno 1531. juxta *dec. Puti 368. nu. 2. lib. 3.* Sive in centum leutis aureis, juxta modernam praxim, semper verum est, quòd istud munus abundantissime compensatur cum illis fructibus vacantibus 42. Officiorum, 61. Titulorum, & 244. Portionum, quos percipit idem Collegium; Neque dignum, & iustum videretur, ut novi Officialis duplèctur eidem oneri subiecti sint, primò ex eorum Portione in communi massa, & secundo ex illis fructibus, qui eis communè solvantur ex dicto plus iusto magnifico prætextu.

62. Non est verum, quòd in Collegio Portionariorum Ripæ respectu illarum Resignationum circa fructus vigeat idem abusus, quòd non curant à die signatur Supplicationis, sed à die admissionis, cuius praxis Principalis habet experimentalem noticiam, eò quia de mense Ianuarii 1721. emis unam ex dictis Portionibus cum fructibus à Kalendis ejusdem mensis Ianuarii 1722. quos punctualiter recepit die 31. Martii ejusdem anni pro integro eodem mense, & pro omnibus subsequentibus, eodem prout modo, quòd illos receperunt omnes alij Portionarii, neque in miserabili obulo minus, sive illi sint antiquissimi, sive moderni, & sive modernissimi.

63. Idemque ad evidentiam usque comprobatur ab extraxione Partitærum *del Libro mastro*, retento à Domino Depositario eorumdem Portionum Ripæ, facta à publico Notario, ex quibus patet, nullam adesse differentiam inter fructus, debitos, & solutos Officialibus antiquis, & modernis, ibi: *Fidem facio &c. qualiter die 29. Februarii 1723. requisitus ego Notarius &c. accessi, meque personaverat centum ad Bancum Illustrissimi D. Ferdinandi Alexandri Medicei &c. quo pervenimus, coram infra scriptis Testibus ex quodam Libro &c. insinulato: Peractum di Ripæ, incipiendo à mense Januarii ad istam mensuram Decembris 1722. signato Literis F. A. M. extraxi infra scriptas Partitas, videlicet: In Pensacoe Biagini hò ricepo per Gio: Alarini, come a detto fudi 2. 3. In Domenico Orsaja ho ricevuto per Peronico Cavallina D. Vajaja fudi 2. 3. In Gratiano Padiani hò ricevuto per Monsignor Carlo Cellicola, con ordine del Signor Francesco Cellicola Monteboni fudi 2. 3. Quæ extraxitio completa, almissa dicto Libro, in eodem Banco, discessi, & ad Officium meum redii &c. In quorum fidem &c. Ita est Bernardinus Angelici C. C. G. N.*

64. In qua parte contrariæ affectionis insubstantia non potest esse major; Si enim nigram pro albo subrogatur, in re omnibus notoria, & ex ictu oculi, & sola Librorum apertione, & recognitione manibus palpatæ, nec non exadverso Scribens promptitudine verè mirabili assemtat verum paradoxum; Quid erit dicendum de Partibus illis, quæ continentur in Libris, receptis in Archivio Collegii Scriptorum, quos permisso Nobis non fuit videre, & consociare cum contrario summario, egrepiè nota dignetur. 33. nu. 1. ubi refert, & sequitur illud Virgilii: *Crimine avo non Dilectior, & Vincit, dec. 168. nu. 12.*

65. Pro quovum Scilicet admisione dux reflexiones nimis urgere videntur.

66. I. Quòd consuetudo sibi appropriandi fructus Officiorum vacabilium pro eo tempore, quo effectivè vacant, & usque ad tempus admissionis novi Officialis,

non est aliquid novum, neque insiditum in Romanæ Curia, dum illa antiquis temporibus erat communis omnibus Collegiis Officiorum vacabilium, ut patet ex antiquis Libris eorundem Collegiorum, & omnibus palam testatur Dr. Decanus Cappellanorum eorundem Officiorum, qui id demonstrare paratus est ex sola apertione antiquorum Librorum sibi Collegii.

67. Licet autem eadem consuetudo retineatur hodie in solo Collegio Scriptorum Apostolicorum, sive quia illud antiquissimum solum erat in die Epiphaniæ Summo Pontifici offerre aureum Vas, ut dicitur *in dec. 368. nu. 2. lib. 3.* in cuius locum hodie subrogata est summa centum scutorum aureorum, sive ex alio forsan motivo, quòd non est necesse hie investigare; Non exinde didici potest, quòd illa mutata fuerit, vel extendi possit à modo provisionis pro obitum, ad modum provisionis per viam Resignationis, ex autoritatibus supradictis.

68. II. Verò, quòd, abolitâ dicta generali consuetudine, resumptoque per Principem Iure sibi appropriandi fructus, currentes tempore vte vacationis, duplex hodie servatur modus circa dictam appropriationem fructuum. I. Primus illis recipiendo ipsemet Principes ad mensuram temporis, pro quo effectivè vacat. Secundus verò mediante conventionione cum Depositario Collegii, qui solvere solet quolibet anno certam summam, & sibi appropriare omnes dictos fructus. Notorium autem est, quòd in utroque ex illis modis nunquam gravantur Officialis, acquirentes Officia per viam Resignationis, sed tam Dataria, quam Depositarius, qui convenit pro certa summa, sibi appropriant dumtaxat illos fructus, qui current tempore vte, & pro priæ vacationis, nunquam occasione Resignationis.

69. Quæ omnia manibus palpare faciunt insubstantiam contrariæ præsentionis, quia si Principi competeret Ius sibi appropriandi fructus illos, qui decurrunt inter tempus signatur Supplicationis, & aliud tempus illius exhibitionis, scienda Cappellano, tam Dataria, quam Depositarius, illius Censurarius, non omisitissent in præteritum, neque omitterent de præsentibus appropriare dictos fructus. Et tamen in facto est indubitatum, quòd neque Principes illos exigit ab illis Collegiis, quorum Depositarii eidem non solvunt aliquam certam annuam summam, neque Depositarius illius Collegii, qui talem habet conventionem cum Principe eisdem præterit fructus exigit.

70. Reflexio non solum videtur in se evidens, sed cum omni sermonis proprietate dici potest, quod deinceps à quarta generatione evidentiæ, eò quia contraria præsentio redarguere in hac parte videtur de negligentia, olicitatè, & fustitate multas qualitates personam Depositarium, omneque attentissimos Ministros Supremi Principis, contra omnia Iuris principia, de quibus *Recc. Select. Interpr. cap. 184. num. 17. & Rota cor. Bich. dec. 74. nu. 10. & dec. 556. nu. 5.*

71. Absoluta defensione propitii Collegii, transiit contrarius Defensor ad gratuitam defensionem Expeditionarii, seu Porticois Supplicationis, de qua dispucamus, in qua parte quantum veritas sum ea, quæ ipse dicit, quòd idem Expeditionarius oon sit Ministri Collegii, quòdque proinde illius culpa oonqueat attribui eidem Collegio; Tanum à vero aliena sunt ea, quæ proprio Marte gratis ubique asserit de retardatione Expeditionis, ob non solutionem Emolumentorum, eidem debitorum. Dicitur siquidem Expeditionarius habuit quantum, & quando dicta emolumenta petit, ut ipsemet nullatenus negabit, eodem prout modo, quò anticipatè habuit similia emolumenta, quando, & quantum petit pro tertia Expeditione similis Gratia de mense Octobris 1722.

72. Nec minus proinde videre cum quanta vetustitudine, ranquam ex Cathedra loquens, idem contrarius Def. nior in *9. de dationibus* asserat ibi: *Hæc de causa sua facta celerrimè rapiditate; Ista enim celerrimè expectat*

dictio facta fuit iuxta *di un Giulio*, ab eodem petiti, & eodem consignati à Principali, qui deinde fecit sibi illum restitui, ut candidè narratum fuit in *alio Discursu* §. 14. in cujus comprobationem utitur Principalis verbis illis *Forinac. confil. 108. num. 3. lib. 2. Tellis fit mihi in his Deus meus.*

73 Excludo ex mero facto eodem prætenu dilata Expeditionis, non fuit magna admiratio sub oculis haberi possunt verba illa contrariis Scripturæ: *Expeditione retardata fuit aliquibus diebus ex eo, quod tradita non fuerint prima per Expeditionem, ac si per viam Repraesentationis, & cum tali eorum irreparabili præjudicio, amissionis propria substantia, possent Officiales cogi ad solvendam summam Emolumentorum Expeditionis, antequam perferretur Expeditionis? Si enim unquam aliis in præteritum, sanè nostris temporibus circa Dataria Expeditiones punctualiter applicaverit ea, quæ leguntur in *leg. 1. C. de illis, qui per met. quod non appellat. ibi: In Sacro Comitatu nostro nihil timere potuisti.* Notoria enim in hac parte sunt saluberrimæ Ordinationes, & ubi talia Edicta, & notior illorum punctualis, & præcisa exequutio.*

74 Addito, quod Expeditionem ante perfectam Expeditionem unum habet Jus, nullamque actionem per eundem sui emolumenta; Multi enim dari possunt casus, ex quibus Expeditioni non sequatur, in quibus gravaretur Officialis ad procurandam, & solvendam dictam summam, quæ deinde ei restitui debet.

75 Cujus rei habemus prædictum exemplum in una ex Oratoricis, quæ volens emere aliam similem Portionem de mente Octobris 1723. in principio ejusdem mensis dedit Ordinem eidem Expeditionem, qui eodem tempore petiti, & obtinuit sui emolumenta in majori etiam quantitate, ac ei debita fuissent; Cùmque dilata postmodum ex legitimo impedimento fuerit Expeditioni usque ad diem 7. Novembris, fuit eadem emolumenta restituta, & congruo tempore iterum eidem Expeditionem quali punctualiter soluta.

76 Est etiam omni observatione dignum, quod si in hac Causa determinaretur, fructus illorum Officialium, qui per viam Requisitionis transiunt in novos Officialia, spectare ad Collegium pro eo tempore, quo hujus Cappellani non exhibetur Supplicatio ab illius Portione, magna aperitur via extorsionibus, & Recaptationibus (parant mihi latine Lingua delicati Professores, si ad meliorem explicationem cogor uti hujusmodi verbo, imitando doctissimum *Raynald. tom. 1. cap. 12. §. 2. num. 5.*) quia posset iste petere à novo Officiali, non amplius *in Giulio*, sed scutum, vel similem summam, eidemque Officiali conveniret, vel bibere, vel mēgi, quia dum consuleretur inter ipsam, & dictum Portionem circa majorem, vel minorem summam, pro illo tempore, quo receptatio non concluderetur, irreparabiliter suos fructus amitteret, illosque sibi appropriaret Collegium.

77 In hac autem parte proceffus expressè, imò expressissime, me loqui de illa potentia, quæ Philosophi vocant Possibilitatem, non autem de illa, quæ dicitur Futuriorum. Verum tamen est, quod ad Superiores Officialium pertinet, non solum præcludere viam abusus futuris, & proximis, sed etiam remota, & probabilibus; Quia id, quod respectu unius temporis, vel Personæ merè possibile, & simpliciter remotum est, respectu alterius temporis, vel Personæ potest esse actuale, & de facto verificari, quod utinam experientia verum quotidiè non comprobaret.

78 Intolerabili abusu saluati, & beneficii Ministri Summi Pontificis, non adimplentes illius claram voluntatem, neque exequentes Supplicationem, illius manu signatam, in ea parte, in qua ipse die 15. Junii 1723. ex nunc mandavit, solvendo esse Officiali fructus sui Officiali, jungitur aliud longe intolerabilius (attenti à majore summi) in ea parte, in qua idem

Summus Pontifex mandat, eidem Officiali, eisdem fructibus integre solvendo esse, eò quia præcedit primo, & secundo menibus dare dimidiatos eisdem fructus.

79 Quia verò Cappellanus arabesce talem detractionem clare aperire in illa Lista, quæ de facili potest recognoscere penes Depositarium, modò equaliter curioso, ac exorbitanti, in dicta Lista, quam quolibet mense tradit eidem Depositario, pro dictis primo, & secundo mense nihil assignat dicto Officiali, sed scribit, *Anno 1723. primo mense. Anno 1723. secundo mense, cuius Cifra hoc importat, quod eidem Officiali ad primo, & secundo menibus detur solùm medietas suorum emolumentorum.*

80 Adversus autem hunc eque improprum, ac iudicium modum operandi, à fortiori militat omnes fœdè decem reflexiones, contra dictum alium abutem expensè in alio Discursu; Circa illius autem denominationem expensè, mihi non suppetunt verba, sufficientia ad illum explicandum, solumque addo, quod in substantia, & rei veritate idem operandi modus nihil aliud est, quàm detractionem rei usque, in ipso Domino.

81 Respectu enim sensibilibus præjudicii Officialis, læsionis publicæ fidei, & intolerabilis abusus, ad quodque verificaretur omnia, & usque expensæ; Quia Minister non exequetur Papæ præceptum, in ejus faciem, non solum illud rotundè transgrediendo, sed ulterius proprio Marte mutaret ea, quæ Papa expressè mè demandavit, non dando Officiali primis duobus mensibus integros fructus sui Officiali, eo tempore, quo eidemmet subjaceret periculo amissionis, non medietatis, sed totius Sortis, cui subjacet prosequentibus mensibus; Quod videtur nimis exorbitans, & equaliter monstruosum; Si enim Compellit Locorum Montium, qui in eorum Officiali fecerunt ea, quæ adimpleret Cappellani Officialium vacabilem, punctualiter teneant reformare Listas Montium conformes *la Nota, che se li dora, sottoscritta dalli Secretarij, e Prosecretarij, qual Nota, dovè vna essere punctualmente, juxta Ordinationes, impressas à Cabell. ad Bull. bened. cap. 34. artic. 35. num. 9. confirmatas anno 1689. in Reformat. Mont. §. 12.* Quare idem præstare non debet Cappellanus Officialium vacabilem, non respectu Listæ, et transmissæ ab aliquo inferiori Ministro Dni. sed respectu Supplicationis, manu PP. viventis signatæ?

82 Fateor autem rubore suffundi adducendo hæc pariter, derogantem venerationi, omni jure debite, Majestati Summi Pontificis, necnon Supplicationibus sacra illius manu signatis, juxta nobilem animadversionem *S. Hieron. sequenti à P. Segn. nel Crist. in 1. par. 1. rag. 7. num. 7. ibi: Quando majorem minoribus coquantur, Minoris comparatio, Majoris injuria est;* Sed cogor ad illam adducendam ex defectu aliarum autoritatum, eò quia nullus Doctor somnare potuit, quod in Urbe, in faciem Summi Pontificis viventis, unus ex ejus beneficiis Ministris, eò devenire possit, quod, admittente eodem Summo Pontifice, qui in hac parte figuram Privati, Ordinem illius Officialis, qui voluit emere suum Officium, cum omnibus fructibus à die signatæ Supplicationis, & demandante Cappellano Collegij Scripturatus Apostolici, ut ex illa die signatæ Supplicationis, importaret per clarissimam illam dictionem, *ex nunc*, in posterum describat illum Creditorem pro omnibus fructibus dicti Officiali, cum illa nimis significativa dictione *INTEGRE* ex allegatis *supra* art. 7. Reperitur in Urbe Minister, qui id non exequatur, sed alio modo, sibi bene viso, disponat de dictis fructibus; Repeto, quod nullus Doctor, non solum id credere potuit pro vero, sed nec eam habere potuit per verissimam, quia reverè talis arbitrarius operandi modus (superat omnem admirationem, neque potest satis exprimi, etiam si quis haberet centum linguas, & totidem ora, juxta phrasim illam *Virgili. sequenti in Infid. crim. lib. 4. sat. 5. num. 100.*

Non mihi si lingua centum fiat, erique centum, Fortiaque etc.

83 Non omittentes observare contrariam prætensionem involvere propositionem nimis considerabilem, & magnam consequentiarum productivam, quod scilicet adversus Summi Pontificis viventis expresse mandatum, admittantur in Urbe aperta transgressiones illius infectioni Ministrorum, ad inducendam consuetudinem punctualiter non adimplendi id, quod cubitalibus literis præcepit, imò suo Marte mutandi ordinem, ab ipso Papa proprio characteris determinatum, præfixum, & iunctum; Circa quam consilio abstinemus ab ulteriori confutatione, quia exorbitante de se clarè patet, multique ponderis est.

84 Huiusmodi autem inconvenientia nullatenus evitatur ex illa solita cunctantia, iuxta phrasim *Laudis Picti in Exercitio* facta. quod præiudicium non perceptionis fructuum integraliter primis duobus mensibus, progressu temporis compenietur cum aliis fructibus futurorum Officialium, qui pro dictis primis mensibus distribuuntur inter antiquos.

85 Ultra responsiones eorum, supra datas huiusmodi pie meditationi, Cathegoricè respondemus, quod talis discurrendi modus habere posset locum, quando Cappellanus esset absolutus Dominus Officialium vacabilium, seu quando ageretur de suis propriis redditibus, & bonis, distribuendis ad eius arbitrium, et congrua ratione, quia tunc, uti illorum Dominus, & arbiter, posset de rebus, & fructibus, sibi spectantibus, ad sui libitum disponere; Non autem admitti possunt in nostris terminis, in quibus sermo est de rebus alienis, quas Cappellanus non solum distribuere non potest ad eius arbitrium, sed nec etiam illas desiderare ei permittimus est, ex Decalogi Præceptis; Cumque idem Cappellanus sit merus, purus, & simplex Papæ salutaris Minister, obedire omni Jure tenetur suo Domino, non tamen per similes inanes discursus in Officialium præiudicium, & maximam confusione voluntatem Papæ non exequi.

86 Fortius, quia talis modus distribuendi fructus nullatenus tolerendus videtur, uti non universalis respectu omnium Officialium vacabilium, iniquus, abusivus, iniquus, iniquus, irrationabilis, lesivus publicæ fidei, & derogatorius Pontifici potestati.

87 Est idem modus distribuendi fructus iniquus. Impossibile enim est, quod novas Officialis punctualiter tot percipere possit fructus pro eo tempore, quo possidet Officialium, quot ei debentur sine primis duobus mensibus.

88 Est iniquus, quia illo mediante, non tribuitur unicuique quod suum est.

89 Est abusivus, quia ocoli innititur solido principio, sed ortum habet à mera voluntate Ministris.

90 Est relictus ad unum Scriptorem Officialium, non est autem universalis; Et propterea omnibus modis procurandum est, ne se extendat ad omnia alia Officialia vacabilia, optant illa congruentia, quam adducit *Cassidarius*, cujus verba impressa sunt in alio Discursu §.3.

91 Est iniquus, quia contra æquitatem. Cum enim, *per naturalem dicatur id, quod bonum, & æquum est etc. necessarium, quod illi adversarius debet esse iniquum, sunt verba Gualteri in cap. Constante etc. in. 10. de Consuet.*

92 Est irrationabilis, quia indebitè gravat ovum Officialium, *Panin. de c. 1. adnot. 2. n. 14. ibi: Consequens de etc. dicitur irrationabilis, si aliquem indebitè gravet.*

93 Est lesivus publicæ fidei, quia Officialis, in tantum emit suum Officialium, quia Papa admittendo illius preces, & Ordinem pro illius pretio, eidem integraliter assignavit fructus, tam pro primis, quam pro posterioribus mensibus.

94 Est ædem derogatorius maximæ Pontificiæ Potestatis, quia Minister non obedit Principi, & Subditus

non parit Domino, idque adversus omnia Jura, omnemque congruentiam.

95 Adversus quæ oon meretur allegari prætextus eaciter consensus novorum Officialium, cum supposito, quod quando emunt Officialium, præsumantur se conformare cum solito, quod præfatur in Collegio Scriptorum Apostolicorum: Talis eorum prætextus non regit in facto, quod plusquam evidenter patet ex Ordine, quo mediante Anna suam emere voluit Portionem, hoc est cum fructibus, non ad arbitrium Cappellani sed à Kalendis Junii; Nec oon ex facto Papæ, qui eodem fructus à dicta die concedere voluit, non per menses dimidiatos, & ad libitum Cappellani, nullam eidem dando facultatem dimidiandi dictos fructus, neque pro primis, neque pro posterioibus mensibus, sed *INTEGRIS*; Sunt enim propositiones, uno ote receptæ inter Doctores, & ab omnibus Tribunalibus admittæ, quod præsumptio semper cessat, quando clarè constat de expressa voluntate in contrarium, ex innumeris autoritatibus, adductis in *tom. 2. par. 2. diffcept. 28. num. 28. Quidque* contra Partium conventionem, & clara verba Contrahentium, non potest, non debet, & est oimis improprium, & plusquam monstruosum allegare quancunque consuetudinem, & quodlibet solium, iuxta verba punctualissima *dec. 10. Sac. Rotæ. quædam Partium de Locati. ibi: Quando non resisteret solito expresse, tamen, & literalis conventio, quia in hoc casu talis observantia iudicanda est abstinere, non admittenda, sed abstinenda.* Adversus quam libenter responsum aliquam videremus, quia hæc sola punctualis decisio præsentem vexationem tollere videtur, & prætentam consuetudinem prorsus excludere.

96 Ex quibus, simul notis, ipse rei veritate contraria prætentio non potest esse exorbitantior, quia insinuitur exadverso lo hoc, quod sequentia numeræ verba, nullò apice mutato, vel addito, quibus, iuxta illarum Formularium concipiuntur Supplicationes omoes Renunciationum Officialium vacabilium, manu Papæ signatz: *Una cum fructibus à Kalendis hujus mensis etc.* Ex nunc recipi, & admitti etc. *Subique de emolumentis integrè respondere debere, in omnibus aliis Officialis vacabilibus, iuxta eorum obivium, proprium, & literalem seosum, taliter accipiantur, ut Officialis ab illa die, quo signata est Supplicatio, usque ad tempus, quo vacat Officialium per illius mortem, vel Resignationem, faciat suos omnes omnino fructus sui Officialii, neque ois miserabilis obulò detractò, vel dimisiòr.* Diverfimodè autem accipiantur in Collegio Scriptoæans Apostolicè, in quo id toleratum fuit per summam parentiam, ex illo motivo, quod Officiali non erat utile, neque expediti pro paucis jollis super se litrem assumere, cum illis expensis, quæ experientia teste notoria sunt, quæve describit *Rota* in locis citatis in *to. 2. par. 2. diffcept. 17. n. 8.*

97 Hodie verò, eadem contraria prætentioe in iudicium deducta, ostendit illius iniquitatem, irrationabilitatem, & monstruositatem, non solum prætendit illius tolerancia, sed ulterius, quod debeat canonizari pro Lege, obligatoria in futurum, cum facili extensioe ad omnia alia Officialia vacabilia, idque adversus dispositionem omnium Iarum, & congruentiarum, quod improbat *litteralis Textus in cap. cum jamdudum de Probato.* Cujus aurea verba sunt hæc: *Cum multa per patientiam tolerantur, quæ, si deducta fuerint in iudicium, justitia exigente, tolerari non debent.* Io cujus sequela, omnis aliis, de quibus in *dec. 2. Rotæ. n. 12 par. 1. reser. & in Justitia rim. lib. 1. tit. 10. §. 2. num. 239. notis temporibus à Cappella Pontificia de medio sublatum fuit aliud, nequum antiquissimum, sed immemorabile solium, videntibus, tacentibus, atque tolerantibus per tempos immemorabile tot, tantisque Summis Pontificibus, & S. R. E. Cardinalibus, quot per dictum immemorabile tempus in Cappella Pontificia inrecreverunt, ut videre est in *tom. 2. par. 1. diffcept. 28. per tot.**

98 Ultra quod, si in nostris terminis toleraretur amplius dictum prætium solum, postquam deductum fuit in iudicium, offensumque fuit iniustum, intantum, & monstruosum, omnibus illis aliis inconvenientibus, absurdis, improprietatibus, & exorbitantiis, supra expressis, adderetur hoc, quod illud non solum esset oppositum regulis, & axiomatibus Juris, sed etiam Philosophiæ principii, juxta quæ *idem*, *manent idem*, *semper facit idem*. Et tamen in nostris terminis Supplicatio, manu Papæ signata, manens semper eadem, non semper faceret idem, quia apud Cappellanum Collegii Scriptoratus Apostolici importaret per medietatem de tractionem emolumentorum pro primo, & secundo mense, quam non importaret in aliis Collegiis. Inconveniens non potest esse majus, neque evidentiùs demonstrari.

99 Quibus positis, sequenti dilectissime res poni videtur intera evidentia fines: Inter Papa die 15. Jun. 1722. admittendo Resignationem D. Mariæ Candidæ ad favorem Annæ, posuit illi integre concedere fructus omnes Officii resignati, quos eadem Anna integraliter acquirere voluit; Aut non potuit? Inter quæ, uti contradictonaria, non datur medium.

100 Si à suis dilectis Ministris, & beneficiis Officialibus assertetur secundum, hoc est quod id facere non poterit, mihi non suppetant verba, apta ad replicandum.

101 Si verò dicatur primum, hoc est, quod id facere poterit; Ego, usurpando in hac parte phrasim S. Hieron. *epist. 13. in fine aduers. Vigilant.* fateor ingennè meam

imbecillitatem percipere non valeo, quibus diversis verbis ad dictum effectum Summus Pontifex uti poterat, & debebat, si sequenti, quæ superabundant in omnibus aliis Supplicationibus, quæ à Papa quotidiè signantur, in nostro casu factis non fuerint? iterum hæc rependa, juxta consilium Plinii *epist. 20. ibi: Prævaricatio est cursum, & breviter attingere, quæ sunt incunctanda, insidenda, & rependa; Quæ cum fructibus à Kalendis hujus mensis Junij etc. Eandemque Oratricem ex Nunc ad dictum Officium, nec non bonos, oneros, salarios, & emolumenta præstita in locum dictæ Mariæ Candidæ recipien, & admitten. fore, & recipi, & admitti; siquidem emolumentis INTIGRE responderi debere, decernere, & mandare. Fiat, ut preterit M. d. Quæ si talem Papæ voluntatem non probant, repetito cum illa 5. 20. quid opus est mutare nomina rebus, & verbis, necnon à Lib. 3. Decretal. delere tit. 40. & à Lib. 50. Digesti. delere tit. 16. de Preb. & res. significat.*

102 Hæc sunt, quæ palpabili evidentia contrariam præsentationem excludere videntur; Caterum, quatenus, his omnibus non obstantibus, neque attentis, coelozuræ vellet Collegium in suis antiquis abusibus, licetum mihi sit ejusdem Cappellano, vel Depositario, vel imbobus dicere cum D. Gregorio Magno in *epist. 42. indic. 9. lib. 1. fol. 671.* juxta impressionem Basilicæ, scripta Petro Diacono: *Vide, ut omnia alique immutationes custodias (& Officialibus integre tribuas) Quia, de his, quæ Tibi pro servanda justitia scribo, Ego absolvere, & Tu, si negligis obsequari.*

DISCURSVS TERTIVS.

1. **P**ost multa Contradictoria, in hac Causa habitata coram Eminentissimo D. Cardinali Prodatario, in ultimo die 11. Augusti 1723. E. S. multis adductis rationibus congruentibus, & solidioribus rationibus, se declaravit expresse contrariam consuetudinem non esse attendendam, nisi abusivam, iniustam, & irrationabilem, ad quod demonstrandum omnes operationes ex hac parte unice directæ fuerunt.

2. Verum, quia addidit, ante Causæ expeditionem velle audire sensum aliquorum Romanæ Curie Prælatorum, interim verò permittendo fructuum exactiorem sine præjudicio Iurium Partium, sui eidem portecum sequens Memorialia. *A nome di Anna, Lucrezia, e Lucia &c. si supplica umilmente Vostro Eminenza, & la Vostra Agenzia di quattro Prelati per decidere la Controversia tra esse, ed il Venerabile Collegio de' Scrittori Apostolici, basando alle medesime Oratrici di aver fatta talmente conoscere la giustizia della loro istanza, che Vostro Eminenza, unico Giudice di simili Controversie, e come tale canonizzato da Monsignore Illustrissimo Vostre di Nostro Signore non ostanti tutte le contrarie gagliarde opposizioni col suo solito lodevole candore, alla presenza di circa trenta Cardinali, & Spedizionieri, passi degnata nel Contraddittorio di questa massima pubblicamente dichiarare, & canonizzare la pretesa contraria consuetudine per abusiva, ingiusta, & irragionevole, ed il tutto &c.*

3. Et hoc modo præsens Causa illum finem habuit, quem indicavi supra eadem *par. 2. digest. 3. n. 56.*

4. Motivum fuit pro continuatione dictæ causæ, rudinis, quod illa non erat præjudiciali Officiali, ex quo ille brevi tempore recipit ex aliorum admissione id, quod amittit ex propria in primis duobus mensibus acquisitioni Officii; Fuit autem illam replicatum, & ab E. S. admittum, hoc in facto non subsistere, quia id, quod amittit Officiali primis duobus mensibus, consistit in scutis tribus circiter, ut est indubitatum; Ad hoc autem, ut hujusmodi præjudicium eidem compensetur, requiruntur admissiones 1211. circ. quæ neque per ipsa-

etiam annorum quinque viginti verificantur; Quod ita, mathematicè demonstratur: Ex admittis à Defensore Collegii Scriptorum, istud componitur ex 40. Scriptoribus, 61. Titulis, & 144. Portionibus: Emolumentum verò inter ipsos hæc methodo dividitur; Scriptor habet sex partes, Titularis duas, & Portionarius unam; Reducendo proinde omnes dictas partes ad minimam, quæ est Portio, juxta regulas Arithmeticæ, ad hoc ut possit fieri congrua divisio partium, inter se dissimilium, emolumenta illa, quæ amittit Portionarius primis duobus mensibus, consistit in scutis tribus circiter, dividi debent in partes 606. Et proinde pro qualibet admissione novi Officialis percipit Portionarius quadrantes duos, cum aliquibus minutis altèius quadrantis.

5. Si autem qualibet solutio, minutatim facta, considerabile esset præjudicium Creditori, ex adductis in *dec. 91. n. 10. coram Ansaldo.* Quid dicendum erit in nostris terminis, in quibus, non est sermo de solutione minutatim, sed arcuimutatissimè faciendæ Creditori, in victu, & reluctanti; Contra ipsius expressam conventionem cum Principe, & contra ipsius claram voluntatem, Et quod exorbitantiam in immensum augeat, omnia hæc sunt ex mera voluntate Cappellani Collegii, qui non habet arbitrium disponendi de rebus alienis, seu Officialis, sed omni, & tota ejus potestas restricta est ad facultatem faciendi Litum quolibet mense, & distribuendi fructus Officiorum vacabilium, eodem proflus modo, quem Princeps in Supplicatione præscripsit, ut vidimus in *parte 2. digest. 30. n. 164. & addimus Fattinell. respons. 51. num. 15. item primo, ibi: Officialium auctoritas, & munus versatur in opponendo clausulas, tendentes ad exequationem voluntatis Papæ, non autem ad eam infringendam, & statuerendum contra id, quod in Supplicatione expresse dispositum; Papæ enim conceit Gratiæ, non Officialis.*

6. Et ex hac reflexione abundè satisfactum remanet exaggerato præjudicio præsentium Officialium, si aliqua in hac parte fieret innovatio in eodem Collegio; Illud enim, omni scrupulosa consideratione perpensum, iuxta dictam

dictam mathematicam demonstrationem, reduceretur ad dictas minutas duorum circiter quadrantium pro qualibet admissione novi Officialis; Quod tenuissimum praeiudicium an sit tanti estimandum, ut in illius confictu permittenda sit consuetudo contraria consuetudini, abusive, iniuste, & irrationabilis, non relictis, & limitatis ad aliquod determinatum tempus, & certos dies, sed arbitraria Portionis Supplicationis, cum facilitate recutandis Officialibus, iuxta animadversum in par. 2. discept. 30. d. n. 35. nostrum non est indicare.

7. Caterum ea omnia, quae de eadem consuetudine dicta exadverso fuerunt, & ex hac parte, uti insubstantia in facto, & irrelevantia in iure demonstrata in discept. 8. par. 1. & discept. 30. par. 2. sunt de subiecto non supponente; Quia est verum paradoxum praetendere consuetudinem in nostro casu, in quo non agitur de unica prohibitione, seu unico actu, adversus quem adducatur multi alii actus contrarii, in quibus terminis datur locus discutendi de viribus consuetudinis, deque illius iustitia, & rationabilitate; Sed est sermo de tot actibus suberactionis rei alienae, quot sunt prohibitiones, & derogationes Supremi Principis, dum in unaquaque Supplicatione adest tota derogatio omnibus, in contrarium facientibus, imò ipsamet erectioni Collegii, quatenus Papa Gratia obfisteret, seu cum illius voluntate non esset comparabilis; Et propterea videtur nimis durum, & aequaliter amarum insinulare ad probandam consuetudinem in illis actibus, quibus consubstantialis literis derogatum fuit in qualibet Supplicatione, manu Papae signata, ex aduersis in par. 1. discept. 21. d. n. 17.

8. Itaque ex his omnibus, & aliis, istè adductis in discept. 8. par. 2. & in discept. 30. par. 2. si in Scholis, gratia exempli, adducenda esset species aliqua consuetudinis, in facto non probare, nec probabilis, & in iure insubstantialis, cum omni sermone proprietate adduci posset illa, exadverso exaggerata, iuxta nobilem phrasim Card. Sfondan. Lib. cui titulus L. R. fol. mibi 100.

9. Pari infelicitate repetitur fuit obiectum, quòd cum Portiones sint accessoriae ad Scripseratus, regulari debeant ad instar eorundem, neque proinde admitti possint Portionariae, nisi probatis requisitis Bullae Eugeniae, quae in viridi sunt observantia, itaque Scriptor, in quo illa non concurrunt, nullatenus admitti debeat, neque etiam possit ab ipomet Cardinali Vice-Cancellario; Ex quo factum est, quòd pro supplendis illorum defectibus, quòd obineatur Dispensationes citra eadem requisita.

10. Fuerat enim praeventivè responsum in Scripseris, & ab Emdo Datario admissa congrua responsio, desumpta ex simplici lectione Bullae Eugeniae, in qua eadem requisita praescribuntur, & sunt sequentia. *I. De legitimo Titulo, & expertus. II. In constructione, & Scripseris sciens, & expertus. III. Boni fama. IV. Honestas conversationis. V. In sacris, seu minoribus Ordinibus constitutus, vel saltem Clericali characteris insignitus. Et VI. Decimum illarum suar aetatis annos attingens.*

11. Quantum liquidum huiusmodi requisita propria sunt Scripseribus, & necessaria, ad hoc, ut illi possint proprium officium exercere, tantum impropria sunt Portionariis, qui possunt esse etiam Infantes, & Foeminae, iuxta eorum erectionem, & quarum respectu nullum aliud concurrere debet requisitum, praeter pretii solutionem, quae indispensable praecedere debet signaturae Supplicationis; Nisi dicere velimus, Rescripseris

darum, alioquin Deputatos Collegii velle recognoscere, an eadem Foeminae urantur illis scripseribus Matris, & stridentibus Calceolis, de quibus loquitur Sanderus Hieronymus, cuius verbi registravi in Iustitiam, lib. 2. tit. 5. n. 141. Necnon, an Caput maniant aduiteris illis crinibus, tanquam Turribus, quos damnavit S. Gregorius, reclusus à Lancellotto Organi dicitur. ibi: Capite o Mulieres, ne Caput vestrum manibus, & aduiteris crinibus, tanquam quibusdam Turribus, muniant; Vel demum recognoscere velint l'Ansa femineae di fure l'Ombrellina alle Pannelle, iuxta phrasim moderni faceti Poetae, cuius memoria in benedictione est.

12. Disparitatis proinde ratio inter utroque Officialis palpatur manibus; Quia respectu Scripserorum, etiam si Papa mandet, illis competere fructus à Calendis aliquis Mensis, vel ab alia certa, & determinata die, vel ex nunc, id supponit per necessarium antecessum concursum dictorum requisitorum, sine quibus Officialis, cum ann possit, neque debeat admitti, potest dari casus, quòd Officii possessionem non obineat; Et propterea neque dignum, neque iustum est, quòd interitum idem Officialis faciat suos fructus illius Officii, cujus requisita non habet, & ad cujus possessionem non fuit admissus, & ex quorum defectu admitti non potest, neque debet.

13. Non sic autem respectu Portionariorum, quibus cum nulla sint praescripta requisita à CLEMENTE illorum Fundatore, & Erectore, non est assignabile manuum, non est excogitabilis congruentia, non summiabilis ratio, quare illis dari non debeant fructus ab illa die, à qua Princeps, illorum Dominus, mandavit esse dandos.

14. Nullum denique plausum habuit reflexio illa, quòd verificaretur Leonina Societas inter Scripseros, & Portionarios, si isti subiecti non essent consuetudini amittendi fructus, decursus à die signatae Supplicationis, usque ad diem admissionis, qui labijiciuntur Scripseros.

15. Ultra etenim solidam illam responsum, de qua in par. 2. discept. 30. num. 7. et. 100. & 120. quòd scilicet idem Scripseros non habent, de quo possint conquire, si Officium petierunt, & obtinuerunt à Papa cum dicta suspensione fructuum usque ad diem eorum admissionis, & usque quo decessat de requisitis, praescriptis in Bulla Eugenia.

16. Seridè replicatum fuit, quòd verificatur potius monstruosa disparitas inter Portionarios, & Scripseros in titulum; Quia isti, sive in exercitio Officii, sive promeritis Referendariorum, Deputatorum, & similium, quorum non sunt capaces Portionariae, eadem, tantumque utilitatem sentiunt, & tantum percipiunt lucrum, ex communi massa, tanquam per antipartem, ut mirum certè videatur, quòd praetendunt se esse inferiores conditionis dictis Portionariis, qui cum aequali pretii exorbitatione, & cum eodem periculo amittendi Sortem, aequale non participant lucrum.

17. Dixi aequali pretii exorbitatione, quia licet pretium ex Portionum aequaleat pretio unus Scripseratus; Fructus tamen unus Scripseratus ferè in tertia parte superant fructus sex Portionum, attente dictis considerabilibus mensuralibus emolumentis, quorum non sunt capaces Portionarii, & quorum aliqua, raro exemplo, eisdem Officialibus Scripserorum competunt etiam tempore Sedis vacantis.

SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI
INNOCENTII PAPÆ XI.
DIVINA PROVIDENTIA

*Confirmatio Provisionum, Ordinationum, & Taxarum.
pro recta Montium Romanæ Curie, ac negotiorum,
scripturarumque ab eis dependentium direc-
tione, & gubernio editarum.*

INNOCENTIUS PAPA XI.

MOTU proprio &c. Cum recol. mem. Clement VIII. Prædecessor noster ad tollendis fraudes, quæ in Resignationibus Locorum Montium Romanæ Curie ad Cameram Apostolicam, ac etiam Religiones, Communitates, Domicellos, & alios spectant. à Secretariis dictorum Montium in præjudicium eiusdem Camere, aliorumque prædictorum committerentur sua motu proprio Cedula die 15. Maii 1600. publicata certam formam desuper præscripserit, ac plures Ordinationes, Decreta, & mandata etiam poenalia, ea contrascentes, promulgari iussit, prout in ipsa motus proprio Cedula latius continetur, ad quam &c. Cumque anno 1608. similis memoria Paulus V. pro tollendis præiudiciis, abusus, difficultatibus, & impedimentis, quæ circa præfatos Montes irreperant, Congregationem super eisdem Montibus cum diversis facultatibus, Privilegiis, & Auditoribus deputavit, ac subinde varias Provisiones, Ordinationes, & Taxas, quæ eadem Congregatio pro recta eorumdem Montium, ac Negotiorum, Scripturarumque ab eis dependentium administratione, & gubernio anno 1615. edidit alia motus proprio Cedula confirmaverit, ac expressè servari iussit modo, & forma in eisdem Cedula contentis, ad quas relationem haberi volumus. Cumque anno 1671. Omnes dictorum Montium Secretarias in unam à felicis recordationis Clemente X. etiam sub aliis certis Regulis, & Ordinationibus redactas idem Pontifex Didaco Ursayz Clerico Polycærensis sua vota naturali durante, concesserit in alia motus proprio Cedula, & Chiographo ab eodem Pontifice, Clemente diebus 7. & 17. Septembris anni 1671. Subsignatis, ad quæ pariter relationem haberi volumus. Nuper verò die 21. Junii 1688. proximi præteriti idem Didacus Ursayz officium dictarum Secretariorum in manibus nostris spontè renunciaverit. Nosque Populi Nobis commissi utilitati, ac publicæ commoditati omni studio invigilantes, & considerantes uoius persone indutrium tanto oneri ferè impar esse, quodque si in tali ministerio plures assumerentur maior exinde utilitas publico commercio, & longè maior in expediendis negotiis facilitas resultaret, quodque ita quoque indemonstrati nostræ Camere apellis confuleretur, dum eveniente obitu uoius Secretarii possent alii aquè idonei, & informati usque ad novam Successoris deprivationem, illius vices supplere absque ullo publici Servitii detrimento. Propterea dictam renunciationem admittentes Officium dictarum Secretariorum in quatuor æquales portiones distinctè, & separatim per quatuor personas diversas exercendas, & adimplendas diviserimus, &

separaverimus modo, & forma, & ex causis, & rationibus in motus proprio Cedula manu nostra desuper sub-signata plenius contentis, & expressis. Successivè autem ad dirimendos abusus, multisque casus noviter exortos declarandos iunxerimus Iosepho Renato Imperiali Thesaurario nostro, ut providè occurreret, quod Montes præfati, ac Scriptura, & negocia ab eis dependentia omni debita fidelitate administrarentur, ac respectivè custodirentur, potestasque suo arbitrio in contrascentes irrogaret eidem ulterius committendo, ut ad removenda gravamina, quæ circa solutionem emolumentorum, ac mercedum tam Secretariis, quàm aliis Officialibus eorumdem Montium debitorum congruas Provisiones, Taxas, & Ordinationes desuper statueret. Cumque idem Thesaurarius noster auditis plerisque Personis de præmissis informatis, maturèque perpensis reformatione dicti Pauli V. æque etiam Chiographi Gregorii XV., Urbani VIII., & Clementis X. super eisdem Montibus diebus 3. Decemb. 1622., 14. Ianuarii 1624., ac 12. Septembris 1671. respectivè signatis, nec non etiam Decretis à Congregatione super eisdem Montibus deputata occasione plurium casuum particularium emanatis, bannimentis quoque, aliisque Ordinationibus desuper factis, & editis infra-scriptis Provisiones, Ordinationes, & Taxas à Secretariis, & Prosecretariis, Depositariis, Computistis, aliisque Officialibus, & Ministris, nec non etiam eorumdem Montium Proxenetis pariter servandas sub certis poenis providè statuerit, atque decreverit, prædictaque omnia subindè fuerint ab eadem Congregatione Montium sedulo approbata, & confirmata; Nos itaque volentes, ut Ordinationes, Taxas, & Provisiones prædictæ manu dicti Iosephi Renati Thesaurarii nostri sub die 30. Aprilis 1689. firmata, ac omnia, & singula in eis contenta, expressa, & demandata quæcumque tamquam de mandato, & voluntate nostris gesta, suum plenarium sortiri debeant effectum, ac ut eas, ceteraque in eis, ut supra contenta, validiora, & firmitura subsistant, omnibusque innoveant, & à cunctis Secretariis, & Prosecretariis, & aliis antedictis nunc, & pro tempore existentibus perpetuè, & inviolabiliter serventur. Motu proprio, & ex certa scientia, deliberataque voluntate nostris, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine de contentis in prædictis Provisionibus, Ordinationibus, & Taxis ad plenum informati, illarumque tenorem de verbo ad verbum præsentibus pro expressis, insertis, & registratis habentes, Provisiones, Ordinationes, & Taxas ipsas, omniaque, & singula in eis contenta, expressa, & demandata quæcumque tenore præsentium confirmamus, & approbamus,

se illis Apostolicis firmitatis robur adieciimus omnibus, & singulis tam iuris, quam facti, & solemnitate, quantumvis, necessarium substantiam, & formalium ex diffinitione quorumcumque Constitutionum Apostolicarum ratione requiramus defectibus, si qui in praemissis intervenierint, more, scientia, & potestatis plenitudine similibus omnino suppletis, eisdemque Provisiones, Ordinationes, Declarationes, & Taxas respectivè publicatis, & a quibuscumque dictorum Montium tam vacabilium, quam non vacabilium, sive ad Cameram nostram, sive ad Principes, Barones, Communitates, Universitates, Religiones, aut alias quasvis personas quomodolibet spectantium, & pertinentium Depositariis, Secretariis, Prosecreariis, Computis, Procomputis, Proxeneris, & aliis, ad quos spectat, & in futurum spectare poterit sub penis in eisdem Ordinariis, & Taxis interdictis, ac arbitrio dicti, & pro tempore nostri, & Cameræ Apostolicæ Thesaurarii irrogandis inconvulsis, ac inviolabiliter observari, ac in singulis dictorum Depositariorum Banchis, Secretariis, & Computis, ceterisque praxidictorum Domibus impressis in loco publico, quo ab omnibus inspicit, legi, & intelligi possint affixas retineri mandamus, & ita, & non aliter per eisdem Montium Protectores, & alios quosvis ludices ordinarios, & extraordinarios, Commisarios, Delegatos, Subdelegatos, ac Curia Causarum Cameræ prædictæ, Sacerdotes Palatii Apostolicæ Auditores, nec non Cameram ipsam, illiusque Camerarium, Thesaurarium, Decanum, Clericos, Præsidentes, & S. R. E. Cardinales, etiam de Latere Legatos, & quavis auctoritate fungentes in quacumque Instanti, subacta eis quavis aliter iudicandi, & interpretandi facultate iudicari, & definituri debere mandamus, irritumque, & inane quidquid super his à quocumque scienter, vel ignoranter contigerit attentari, licet ad id non vocati, neque auditis quibuscumque personis desuper interesse habentibus, sive habere prætendentibus, ac non obstantibus omnibus, & singulis, quæ in eisdem Ordinariis, & Provisionibus dictum sunt non obstat, nec non quibuscumque praxidictorum Montium erectionibus, & inscriptionibus, ac illorum Collegiorum statutis, etiam iuramento, confirmatione Apostolica, vel quavis alia firmitate roboratis, misculatæ regula Cancellariæ nostræ de lere quascumque non tollendo, neque illis, consuetudinibus, privilegiis, indulgentiis, facultatibus, licentis Apostolicis eisdem Protectores etiam Cardinalibus, ac dictis Montibus, eorumque, & cuiuslibet ipsorum Collegii, & Montis, Depositariis, ceterisque aliis superioribus nominatis quibuscumque, etiam motu proprio, & forsan consistorialiter sub quibuscumque tenoribus, & formis etiam in vim contractus, ac cum quibuscumque clausulis, & decretis in genere, vel in specie per quosvis Predecessores nostros, & sen etiam per Nos concessis, approbatis, confirmatis, & innovatis, exterisque contrariis quibuscumque, quibus omnibus, & singulis etiam de illis expressa mentio facienda foret eorum tenores hic proexpressis, & de verbo ad verbum registratis habentes, illis alias in suo robore permansuris, hac vice domtaxat specialiter, & expressè derogamus. Decernentes insuper huius nostri motus proprii eadem solam Signaturam nostram fuisse, & abique alia data illius, & transumptis, seu exemplis ejus, etiam impressis mano alicujus Cameræ Apostolicæ Secretarii, & Cancellarii subscriptis, ac Sigillo dicti Camerarii, seu Thesaurarii, vel alterius Personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis plenam fidem in iudicio, & extra, ac ubique locorum adhiberi, regulam quacumque, alique contrariis non obstantibus quibuscumque.

Placet manu proprio B.

Die Lunæ 6. Mensis Junii 1689. supra scripta Cedula.
Motus proprii per Sanctissimum signata in plena Camera Apostolica exhibita, & præsentata fuit, illaque
Tom. II.

commissa Illustrissimo, & Reverendissimo D. Laurentio Corsino ejusdem Cameræ Clerico; Deinde die 8. ejusdem mensis citato desuper Illustriss. D. Petto Marchia Torro S. S. D. N. Papa, & ipsius Cameræ Procuratore Fiscalis Generali, ad relationem superdicti Illustrissimi, & Reverendissimi D. Corsini admissa, & registrata in libro quarto Signaturarum ejusdem Sanctissimi sub fol. 165.

Franciscus Antonius R. G. A. Sec.

P R O E M I O.

La Sanità di Nostro Signore Papa INNOCENZO XI. che con Paterno affetto, & indefessa attenzione invigila all'indennità de' suoi Suditi, & al buon Governo generale di tutte le cose, avendo inteso, che dopo la Riforma della Santa Casa di Paolo V. fatta sopra la materia de' Monti, & pubblicata li 4. Aprile 1675. dal Cardinal Serra, allora Prosecretere Generale, & dopo altre Constitutioni, & Ordini in diversi tempi emanati, siano nati degli abusi in grave danno, & pregiudizio de' Monti, & di altre cose intervenute in detti Monti, ha però ordinato procefferli, che nel pagamento dell'emolumenti, & mercedi dovute agli Segretarij, & altri Officiali di essi nessuno sia gravato, & che in oltre si rimedii a molte cose, alle quali non vien provvisto dalla detta Riforma, & Constitutioni, & aver dato tale carico di tutto quello negans a Monsig. Illustriss. Reuer. Giosepe Renato Imperiale Tesoriere Generale con l'approvazione della Congregazione deputata sopra li Monti, dopo esser stati dal medesimo Monsig. Reuer. Tesoriere chiamati, & sentiti alcuni Segretarij, & altre persone informate, considerata la detta Riforma di Paolo V. ed il Chiragrafo di Gregorio XV. in data del 13. Dicembre 1622. il Chiragrafo di Urbano VIII. del 13. Gennaio 1624. il Chir. raso di Clemente X. in data del 12. di Settembre 1671. inseriti nell'istrumento della Segretaria Generale de' Monti rogato per gli atti dell'Attamano Segretario, & Cancelliere della Reverenda Camera a di 15. di detto mese, li Decreti della medesima Congregazione fatti in contingenza di casi particolari, & altri Ordini, & Bandi pubblicati sopra tal materia, & dopo d'essere state trattate, & discusse tutte le cose massimamente in alcune Congregazioni particolari tenute specialmente per detto effetto si sono fatti stabiliti, & conosciuti li 4. d'uni, Provisioni, & Tasse, che segnono quali essenda stati approvati dalla Congregazione de' Monti si dovranno osservare in ogni cosa inviolabilmente dalli Segretarij, Prosecreterarij, Computis, & altri Officiali, Ministri, & Senjati di tutti li Monti di Roma sotto l'inscriztione per.

C A P. I.

E Prima per rimediare, & schivare tutti gli errori, che potrebbero seguire, & commettere, se in caso di morte di Monti, in persona de' quali cantano li luoghi de' Monti, & sono spedite le Patenti, non si rinnovassero dette Patenti, si stabilisce, decreta, & ordina, che succedendo dettessi di morte, gli Eredi, & Successori del Defonto siano tenui, ed obligati onianamente rinnovare le dette Patenti, & che a tale obligo siano sottoposti tutti, & singoli Eredi, di modo, che venendo a notizia de' Segretarij la morte di qualche Montista, & non essendosi dall'Erede fatta la translatione de' Monti Ereditarij, sia lecito a' medesimi con la giustificazione della morte impedire l'assazione de' fruti; si dichiara però, che per la remotione di tal impedimento non possano pretendere cosa alcuna, né meno il gnilio dell'ordine, ed in caso, che li Depositarij pagassero non ostante tal impedimento, siano tenuti soddisfare del proprio a' Segretarij tutti quelli emolumenti, che dovrebbero conseguire dall'Erede, per la translatione in conformità della presente Tassa; E li Segretarij, & Prosecreterarij debbano all'incontro spedirgli le Patenti, & dargliele rinnovate, con farsi però prima consegnare copia autentica degli Testamenti, & Disposizione

Chesi rino-
vino le Pa-
tenti in caso
di morte, &
che devono
osservare il
Segretario a
tal effetto.

ni fatta dalli Defensori, ed avera diligente, ed esquisita considerazione alli detti Testamenti, e Disposizioni, ed a tutte le condizioni, e vincoli apposti in essi, e non essendovi Testamento, né disposizione alcuna alle sedi, e feriture, che da detti Eredi per verificare, e giustificare le loro successioni se gli presenteranno. Come avvertire anco che siano sufficienti, eio s'intenda mentre non precorra Decreto di Giudice competente di Roma, ma essendovi decreto di Giudice si eseguiscono li detti Decreti, e li Mandati, & Ordini, che per vigore di essi forse si spediranno, con avvertire però, che non essendo detti Mandati, & Ordini di Monsignor Tesoriere Generale pro tempore, abbiano l'Essequatur del medesimo Monsignor Tesoriere, nè in materia de' luoghi de' Monti, potranno li Segretarij, o Prosegretarij dare esecuzione a' Mandati di qualsivoglia altro Giudice, senaa l'Essequatur sudetto di Monsignor Tesoriere; Et in dette Patenti rinnovate debbano li Segretarij, e Prosegretarij sudetti mettere, ed inserire prima per estensum tutti i vincoli, e condizioni, che si trovano essere nelle Patenti spedite in testa del morto, e poi fare arco menzione dell'altri, che faranno nell' Testamenti, Disposizioni, Decreti, e Mandati sudetti, secondo il loro tenore, e ricevuto, che averanno le giustificazioni necessarie, dovranno spedirgli le Patenti in termini digiorni 15. sotto l'insfrascritte pene.

C A P. I I.

Tassa dell' Emolumento di detto Rinnovamento nella figliuola ed al (1) Descendenti per rettagina.

Per la quale rinnovazione facendosi a favore de' figliuoli, nepoti, ed altri descendenti per retta linea del Defunto, si illustra, decretata, & ordina, che non si debba far pagare, né riscuotere cosa alcuna, nè per il giulio de' Senzali, nè per il giulio del Collegio, nè per il giulio del Regentato, nè per li Computisti, o Procomputisti, nè meno per il giulio applicato all'Archiconfraternità della Pietà de' Carcerati, nè li due giulij dell'Abbondanza, nè li quattro giulij della Mensa di Policastro rispetto al Monte Fede; E quanto alli Segretarij, e Prosegretarij possono pigliare per qualsivoglia Patente un giulio per la carta, laccio, e cera, e cassera con proibiregli espressamente, che senza la sudetta cassiera non possono consegnare le Patenti, e consegnandosi non sono obbligati li Montisti pagare il detto giulio, e siano ancor sottoposti ad altre pene ad arbitrio di Monsignor Tesoriere, ed oltre il sudetto giulio non possano avere, riscuotere, né pigliare per loro mercede, più dell'insfrascritte somme.

Sino a tre luoghi inclusivete giulij.

Sino a sei luoghi inclusivete quattro giulij.

Sino a dieci luoghi inclusivete sei giulij.

Per dieci luoghi, sino a vent' inclusivete otto giulij.

Da vent', sino a qualsivoglia somma, e quantita de' luoghi, un fuso, e non più.

Né questa Tassa possa in alcun modo alterarsi, o accrescersi sotto pretesto, che li luoghi de' Monti siano parte vincolati, e parte liberi, ovvero soggetti a diversi vincoli; Ma li Segretarij, e Prosegretarij debbano fare un conto solo per ogni specie di Monte.

Dichiarandosi, che la sudetta Tassa deva esser inviolabilmente osservare nelle Translationi, che si fanno nelli figliuoli, o altri descendenti per retta linea per causa di legittima, di legato, o per qualsivoglia altro titolo, ancorche particolare, ed ancora nelle rinnovazioni in virtù di donazione, o altro titolo singulare per contratto inter vivos, purché l'effetto di esso sia conferito doppo la morte del Padre, o di altro ascendente.

E rispetto alle dori quando l'assegna si face dal Padre alle figliuole, dovrà parimente eseguirsi solamente la sudetta Tassa, purché la Transazione non si faccia in persona del marito, nel qual caso potranno esigere la Tassa, come se seguisse a favore di estraneo, e come si dispone nel Cap.V.

Similmente si dichiara, che dovendosi fare rinnovo

zione a favore de' figliuoli, ed altri descendenti per retta linea come sopra, se li detti figliuoli, o altri descendenti faranno più Persone li Segretarij, e Prosegretarij senza loro richiesta non possano impedire, che una sol patente a favore di tutti.

Inoltre si dichiara, che rimanendo li Monti per disposizione del Testatore sotto nome dell'istesso Testatore, o facendosi la Transazione, o rinnovazione a favore, o sotto nome di Primogenitura, e non di figliuolo Primogenito specialmente nominato, ovvero sotto nome di Eredità, s'ideicommissio, o altro nome perpetuo, benché li successori fossero figli, o altri descendenti, in questi casi li Segretarij potranno esigere interamente alla ragione delle traslazioni, e rinnovazioni degli Estranei, come si dispone al Cap.V.

C A P. I I I.

Non essendo li Eredi descendenti per retta linea, ma Padre, e Madre, o altri ascendenti di qualsivoglia grado, ovvero Transversali di primo grado, cioè fratelli, o sorelle, ancorche uterini, ovvero ex latere Patris, si concede, che li detti Segretarij, o Prosegretarij possono nelli sudetti casi pigliare, a riscuotere per la loro porzione il doppio della sopradetta Tassa, come sopra stabilita nelle rinnovazioni de' descendenti, ed inoltre il giulio per l'Archiconfraternità della Pietà de' Carcerati, e li due giulij dell'Abbondanza per ciaschedun luogo.

Tassa per le Rinnovazioni nelli Ascendenti, e ne' Transversali in primo grado.

E perche puole succedere, che essendo stati trasferiti li luoghi de' Monti in un descendente Erede gravato, per la morte del quale deva fare la rinnovazione in un figliuolo del Defunto, chiamato al s'ideicommissio Paterno, si dichiara, che in questo, ed altri casi simili per riguardare la Tassa dovuta per la traslazione, si ascenda il grado dell'ultimo Defunto, dalla persona del quale li luoghi de' Monti devono trasferirsi.

C A P. I V.

Tutto ciò s'intenda quando nelle Patenti, o vecchie, o da rinnovarsi non vi siano vincoli, né condizioni di forte alcuna, ma essendovi, e dovendosi far menzione di essi si concede, che li detti Segretarij, e Prosegretarij possono pigliare, e riscuotere un giulio di più solamente per ciascheduna Patente, per ragione del vincolo, né possano prendere di vantaggio, ancorche fossero più vincoli, e la Patente contenesse qualsivoglia quantità di Monti, osservando nel resto sempre le sudette Tasse, nel modo, che si è detto di sopra, e senza che si possano moltiplicare in conto, né modo, né maniera alcuna.

Tassa per la Patenti Vincolate.

C A P. V.

Se gli Eredi faranno oltre il primogrado de' Transversali, ovvero Estranei potranno li Segretarij, e Prosegretarij de' Monti, tanto Camerali, quanto Comunitari, e di Religione esigere secondo la Tassa, a ragione delle rassegne, delle quali si parla nel Cap.XV. eccetto però il giulio detto de' Senzali.

Tassa di Rinnovazione ne' Transversali oltre il primo grado, ed in tutti i Estranei.

E trattandosi de' Monti Baronali, dovrà osservarsi la Tassa di sopra stabilita nel Cap.III. della Ascendenti, e Transversali di primo grado.

C A P. V I.

La sudetta Tassa, e Regole fatte nelli casi delle successioni, dovranno invariabilmente ancora osservarsi nelle traslazioni da farsi per causa di legati, di modo tale, che ne' legati similmente si osservi la Persona del Testatore, cioè se sia Ascendente, o Descendente, o Transversale, o Estraneo, & in tutto, e per tutto, come si è detto di sopra.

Tassa delle Rinnovazioni in per causa di legato.

Dichiarandosi, che nelli legati, che si faranno sopra specie certa de' Monti, ovvero de' luoghi de' Monti in genere, ma da Testatore, che abbia una sola specie de' Monti, li Segretarij, o Prosegretarij non potranno

esigere.

esigere, che una sola Testazione direttamente dalla Persona del Testatore, in quella del Legatario, ma se si tratterà di legato fatto de' luoghi de' Monti in genere, ed il Testatore avrà diverse specie de' Monti, cioè di diversa creazione, hancchè siano dell'istesso valore, in tal caso dovranno farsi, & eseguirsi l'emolumento per due Translationi, cioè la prima da farsi in persona dell'Erede, e la seconda dall'Erede nella persona del Legatario.

C A P. VII.

De' testamento
ne fanno a
detti Monti.

Si dichiara, che morendo alcuno, che avesse luoghi de' Monti in persona d'altri a sua disposizione, & che quelli in persona, de' quali fossero detti luoghi, o per Testamento, o in qualsivoglia altro modo gli succedessero, o restassero Eredi, in tal caso li detti Eredi, e successori per essere la detta riserva sua, non siano obbligati, né tenuti, né possano essere astretti a rinnovare dette Patenti, ma gli bastino, e suffraghino in detto modo, e li luoghi restino, e corrinno in persona loro liberamente, e senza riserva alcuna, mentre però li Defonti Riservatarj di detta disposizione, non abbiano fatto Testamento, o in quella abbiano sottoposti li detti luoghi a vincoli, o fideicommissi, o altre disposizioni, nel qual caso, acciò che li detti Segretarij, e Prosegretarij, ed altri possano sempre aver notizia di detti vincoli, o fideicommissi, e Disposizioni, basterà, che facciano menzione di quelli a tergo delle dette Patenti, ed in margine del libro, dove saranno registrate, e per detta nota, ed argerazione non possono pigliare, o riscuotere nelle casi suddetti più delle infrascripte somme rispettivamente, cioè ne' casi de' Descendenti possono li detti Segretarij, riscuotere la medema Tassa detta di sopra nelle rinovazioni de' Descendenti, e ne' casi di Ascendenti rinovabili di qualsivoglia grado, ovvero estrarne il doppio della suddetta Tassa.

C A P. VIII.

Tassa per le
fedi, che li
danno a
Monti.

In oltre occorrendo, che alcun Montista pro tempore, tanto de' Monti spettanti alla Camera Apostolica, quanto alle Comunità, Duchj, Baroni, o altre Persone particolari per qualche suo interesse domandasse, e facesse istanza di aver fede de' luoghi de' Monti, che avrà alla giornata. Si ordina, e comanda, che li Segretarij, e Prosegretarij di ciascheduno de' sudetti Monti siano tenuti, ed obbligati dargli la detta fede sottoscritta da essi per extensum nel modo, e forma, & con le condiaioni, che si troveranno espresse nelle Patenti, e loro Registro in toto, e per tutto, e per detta fede essendo li Monti liberi, e di un'istessa specie, e qualità, non possono li Segretarij, o Prosegretarij addurre, sotto le pene, che si esprimeranno più a basso, domandare, pigliare, e riscuotere più di due giulii, ed essendo partite diverse, o dell'istesso, o d'altri Monti differenti, e per questo bisognando far fedi distinte, non possono pigliare più d'uo giulio simile per qualsivoglia altra fede, e partita, ancorchè dette fedi da darsi in ciascheduno de' detti casi contenessero, & abbracciassero più, e più luoghi per ciascheduna di esse, ed essendo li luoghi, de' quali si darà fede, vincolati, non possono li medesimi Segretarij, o Prosegretarij pigliare, né riscuotere più di tre giulii per qualunque fede, che daranno sottoscritta da loro, come sopra, etiana che la Scrittura fosse eccessiva, e lungissima, e contenessero più vincoli, e li luoghi espressi nella suddetta fede, o se di ascendessero a qualsivoglia somma, e quantità, come si è detto di sopra, ed essendo partite diverse vincolate, e per questo bisognando far fedi distinte, non possono esigere più di un giulio per partita, e fede, come sopra si è disposto de' luoghi di Monti liberi, non dovendosi (essendo diverse fedi) considerate differenti tra li luoghi de' Monti liberi, e vincolati.

C A P. IX.

E Perchè anco puole facilmente accadere, che li Creditori, ovvero Parenti di alcun Montista, o altre Persone particolari per qualche loro fine, e rispetto, abbiano di bisogno di aver fede de' luoghi de' Monti, che tiene, e possiede il Montista, con il quale hanno interesse, e che però facciano istanza di aver detta fede, si ordina, e comanda, che anco in questo caso siano li detti Segretarij, e Prosegretarij tenuti, ed obbligati dar la detta fede, a chi la domanderà per extensum, e con le condiaioni, e nel modo, e forma, che si è ordinato di sopra, e per la detta fede non possono li Segretarij, pigliare, ricevere, e riscuotere più di tre giulii indistintamente per ogni Monte, ogni volta, che sia una partita sola, ed essendo più partite, possono esigere un giulio di più per ogni partita, e ciò s'intenda, ancorchè li luoghi fossero vincolati, e le fedi contenessero più, e diversi luoghi, e la Scrittura fosse eccessiva suar di modo, come s'è detto di sopra.

Ch'esser
fedi si danno
a chi le vo
ta, e loro e
molta m
to.

C A P. X.

E Per togliere via, e provvedere a tutti gli Ostacoli, & impedimenti, che potrebbero nascere in evento, che alcun Montista, o Creditore di detti Monti volesse per qualche rispetto, e per qualsivoglia causa obligare, ed ipotecare li suoi luoghi a favore de' Creditori, o altre Persone in qualsivoglia modo, ovvero sottoporle a vincoli, e condiaioni, si ordina, e comanda, che li Segretarij, e Prosegretarij, avuto prima diligente, & esatta considerazione in veder se li luoghi, che si vogliano obligare siano liberie capaci di oblighi, e vincoli, o altre condiaioni, e ritrovarli tali, si debbano alla presenza de' Testimoni, conforme il solito, rogare di detti oblighi, ipoteche, o supposizioni, con l'ancora nota di quelle a tergo delle Patenti, & in margine del libro del Registro di esse, e nell'oro Brogliardi, acciò sempre tanto da essi, quanto dalli loro successori, se non aver notizia, per schivare tutti gli errori, che si potrebbero dopo commettere, se detti luoghi si rifegnassero, e per mercede di detto Rogito, e nota non possono pigliare, o farsi pagare più dell'infrascripte Somme, cioè:

Tassa per li
Oblighe
cassazioni
medesim
di chi tran
ferit i dub
zioni ed il
tero.

Per un luogo fino a tre inclusive tre giulii.
Per tre luoghi fino a sei inclusive tre giulii.
Per sei luoghi fino a dieci inclusive cinque giulii.
Per dieci luoghi fino a venti inclusive otto giulii.
Per venti luoghi fino a qualsivoglia somma, e quantità unculdo solamente, e non più.

E la medema Tassa si osservi nelle Cassazioni, & annullazioni di detti Oblighi, di vincoli, ipoteche, Cassazioni di Moltiplici, nelle Cassazioni delle riserve de' frutti, nelle Cassazioni de' fideicommissi per causa di Legittima, o Trebellianica, da farsi sempre di consenso espresso di tutti quelli, che avranno interesse, & d'Ordine, e Mandato di Giudice competente con l'Essequatur di Monsignor Tesoriere Generale pro tempore.

Si proibisce però alli Segretarij, e Prosegretarij, che non possono esigere cosa alcuna per ammortazione di esecuzione, che con Mandati de' Giudici, & Essequatur di Monsignor Tesoriere, o con Mandati di Monsignor Tesoriere si facesse sopra de' luoghi de' Monti, ne per apposizione di nihil transeat, Inibizioni, o Sequestri, ne per la Cassazione de' medesimi se fossero temporanei, e limitati, e se li luoghi de' Monti si vendessero, o trasferissero doppo spirato il tempo prefissone li sudetti nihil transeat, o Sequestri, & Inibizioni.

E si dichiara ancora, che li nihil transeat, Sequestri, & Inibizioni, le quali si concedono senza citazione di parte, se in essi non sarà specificato da Monsignor Tesoriere il tempo, s'intendono doversi osservare per un Mese solamente, e spirato detto Mese non dovranno attendersi.

Si

Si concede alli detti Segretarij, che per l'apposizione delle riserve de' frutti da farsi a favore di qualsivoglia persona, tanto perpetue, quanto ad tempus, possono eleggere a ragione di un giulio per luogo, eccettuato però quando li Reservatarii fossero semplicemente Tutori, Curatori, Esecutori di Testamentarij, o Amministratori di maniera, che la riserva non retti a proprio comodo de' Reservatarii, nel qual caso dovrà considerarsi, come semplice Vincolo.

Si dichiara però per quello riguarda la detta Riferenza de' frutti, che quando questa segue in vigore di Testamentamento, o di Contratto unitamente, nell'atto della traslazione, o Rassegna, in questo caso non possano prendere cnsa alcuna di più dell'Emolumento dovuto per la traslazione, o Rassegna.

C A P. X I.

Chel Tasse
dette non
possono, al-
terarsi.

Si dichiara espressamente, che le sudette Tasse non si possono alterare, né moltiplicare in maniera alcuna, ma s'intendono sempre inclusivamente in tutti li casi sudetti nel modo, che si è espresso & ordinato nell'i Capitoli precedenti, né possono moltiplicarsi li Conti nella medema specie de' Monti, ancorche le Casazioni ai facessero di Vincoli diversi.

C A P. X I I.

Produzione
di fede, re-
lazioni, re-
cognizioni
di Scritture,
e loro em-
pimento.

E per provveder anco, che li Montij di detti Monti non siano gravati, così nella produzione, e restituzione di Scritture, e Cedole di sopravvenienze, che appresso detti Segretarij si producono, come nelle recognizioni di dette Scritture, o Fedi di Procure, o Bollettini, che danno eon attestare, che uno sia Procuratore, & altre cose simili, si è stabilito, e farà l'inscrizione Tassa, da osservarsi inviolabilmente dalli Segretarij, e Prosegretarij di tutti li sudetti Monti.

E prima per produzione de' Testamenti, Codicilli, Fideicommissi, Cedole Bancarie, Cedole di Sopravvenienze, Mandati di Procura, Mandati, & Ordini di Giudici, o qualsivoglia altre Scritture di qualsivoglia sorte, non possono li detti Segretarij, e Prosegretarij pigliare, e riscuotere cosa alcuna.

Per la restituzione di ciascuna di dd. Scritture con lasciare copia collazionata, non essendo la copia della Scrittura eccessiva, di modo, che non passi due carte, possono li medemi Segretarij, e Prosegretarij per detta copia riscuotere due giulij, & essendo la Scrittura da due carte in su, possono pigliare, e riscuotere li detti due giulij, & un grosso solamente, e non più per ciascheduna di quelle carte, ch'eccederà il numero di due, e le facciate devono essere secondo la Tassa, e forma stabilita dalla sana memoria di Paolo V. nella Riforma de' Tribunali nel 9. to. titolo de' Registri, & extraditibus, & exemplis, seu Copijs.

Per ciascheduna fede di Procura, o Ordine, o altra attestazione per pagar frutti, o che alcuno sia Erede, o cose simili un giulio, & essendo la Scrittura più di due carte, e non più, come s'è detto di sopra.

Per recognazione de' Testamenti, Procure, Cedole di Sopravvenienze, & altre Scritture di qualunque sorte, ancorche fossero più Testimoni a riconoscerle, un giulio per ciaschedun pezzo fol. m. nte.

Avvertano però, che se faranno Scritture prodotte in una produzione sola, e per l'istessa causa, non possono riscuotere per detta recognizione più di due giulij, ancorche le Scritture fossero più, e diversi pezzi, & si riscuotessero di più Testimoni.

C A P. X I I I.

Avverti-
menti de' Segretarij
nell'ammettere le rassegne in genere, & in specie di Donne, & Minori.

Di più per rimediare alle liti, & confusioni, che per li tempi passati sono ben spesso accadute per colpa, & negligenza d'alcuni Segretarij, che hanno ammesse le rassegne de' Monti senza veder le Patenti, & senza aggiustare, & accomodare li Registri, & Scritture, ed attendere, &

considerare se li luoghi si potevano rassegnare, o no; Si ordina, e comanda espressamente, che per l'avvenire tutti li Segretarij, e Prosegretarij sudetti nell'atto delle rassegne da farsi, siano tenuti, ed obligati, prima di accettare le rassegne, farsi mostrare, e vedere le Patenti spedite, per le quali costì, ed apparisca il Credito di quel tale, che vorrà rassegnare, ed avvertire con diligenza, che li luoghi de' Monti da venderli, e rassegnarli in qualunque modo, si possono rassegnare liberamente, e li rassegnanti, o siano Principali, o Procuratori abbiano tutti li requisiti necessarij, & essendo li luoghi riservati alla disposizione di alcuno, ovvero obligati per qualche evizione, o per dote, o per altro, o soggetti a' Vincoli, o Fideicommissi, o in qualsivoglia altro modo affetti, non possono li detti Segretarij, e Prosegretarij ammettere, ricevere, o rogati di dette rassegne in conto, modo, o maniera alcuna sotto qualsivoglia pretesto, colore, & causa, se prima non avranno il consenso del Reservatario di detta disposizione, essendo li luoghi affetti alla disposizione di alcuno, e nel resto se non avranno il consenso di tutte le Parti interessate in qualunque modo, ovvero Mandato, & Ordine sufficiente di Giudice competente, con l'Essequatur di Monsignor Tesoriere, o vero con Mandato del medemo Monsig. Tesoriere.

Né possono li Segretarij, e Prosegretarij ammettere rassegna libera di luoghi soggetti alla Clausula Demandato Possessio, &c. o ad altro Vincolo, che avessero senza Mandato di Monsignor Tesoriere, o di altro Giudice competente con l'Essequatur del medemo Monsig. Tesoriere.

Si ordina ancora espressamente a' Segretarij, e Prosegretarij, che non possano da se stessi ammettere, o ricevere rassegne, o attestazioni di luoghi de' Monti, spettanti a Donne, o Minori, se non per quei luoghi de' Monti, che le Donne, o Minori avessero comprati con i loro propri denari, costandone dalli Rogiti delle Rassegne fatte a loro favore, ma per altri luoghi de' Monti, che avessero le Donne, o Minori, non possono ammettere loro rassegne, né disposizione alcuna, se non con legitimo mandato di Procura fatto con la solennità necessaria, ovvero con Mandato di Monsignor Tesoriere, o d'altri Giudici ordinarij con l'Essequatur del medemo Monsignor Tesoriere.

C A P. X I V.

In ciascheduno di detti casi vendendosi tutti li luoghi contenuti nelle Patenti da resignarsi come sopra li detti Segretarij, e Prosegretarij debbano tenerle appresso di loro, e custodirle in una filza, quale si ordina, e comanda, che per detto effetto debbano continuamente tenere, e non rassegnandosi tutti li luoghi, debbano notare a tergo delle medeme Patenti, o in piedi di esse il numero de' luoghi rassegnati, con il giorno della rassegna, per evitare tutti gli errori, che nelle successive rassegne si potrebbero commettere, e detta nota si facci anco nel Brogliardo, e nel libro del Registro in margine della Patente li luoghi della quale si rassegnano con fare anco menzione dell'i Consensi, Ordini, e Mandati sudetti, caso che v'intervenghino; E tutte le sudette diligenze siano anco tenuti di fare, & eseguire li Segretarij nell'Eltrazioni, ed eliminazioni de' luoghi de' Monti, affinché in tutti i casi le cose vadino, e passino per li suoi ordini, e nel modo, che devono.

C A P. X V.

Nelle vendite de' Monti di qualsivoglia sorte tanto Camerali, quanto Baronali; Comunitati, e Religione, ed altri Monti di Roma, si vacabili, come non vacabili, eccettuato il Monte Fede, ed il Monte Novennale, li Segretarij, e Prosegretarij esigano a ragione di giulij nove per ciaschedun luogo, che si rassegni, o vende, cioè:

Due giulij per sua rata.

Diligenza
da osservarsi
da' Segretarij
nell'Eltrazioni,
& Eliminazioni
de' Monti.

Tassa per li
Rassegne.

Un

Un giulio per l'Archiconfraternità de' Carcerati.
 Un giulio per il Compuntito del Monte.
 Due giulii dell'Abbondanza.
 Il giulio del Repentato.
 Il giulio del Collegio.
 Et il giulio detto de'Sensali.
 Et inoltre li Segretarii possono efigere un giulio per la carta, laccio, cera, e cassetta per ciascheduna Patente, e non per ciaschedun luogo.
 Inoltre possono efigere un altro giulio per ciascheduna Patente in caso che vi sia alcun vincolo.

NELLE RASSEGNE DEL MONTE FEDE.

Detti Segretarii potranno efigere giulii dodici per ciaschedun luogo.
 E sono giulii quattro per sua rata con li pesi del Compuntito, ed altri.
 Un giulio per la Pietà de' Carcerati.
 Due giulii dell'Abbondanza, come sopra.
 Quattro giulii detti della Mensa di Policastro.
 Et il giulio detto de'Sensali.
 E più potranno efigere due giulii per ciascheduna Patente vincolata, & uno per ciascheduna Patente libera, come sopra.

NELLE RASSEGNE DEL MONTE NOVENNALE.

Potranno efigere alla ragione di giulii dieci per ciaschedun luogo, cioè:
 Giulii tre, e mezzo per sua rata.
 Il Giulio del Compuntito.
 Li due giulii dell'Abbondanza.
 Il giulio de'Sensali.
 Il giulio della Pietà de' Carcerati.
 Mezzo giulio per il Collegio.
 Un giulio del Repentato.
 E più potranno efigere due giulii per ciascheduna Patente vincolata, & uno per ciascheduna Patente libera come sopra, né possono efigere cosa alcuna di vantaggio, oltre le sudette Tasse per causa di eccelsività di scrittura, o perchè li vincoli siano molti, o per qualsivoglia altro pretesto.
 Nelle rassegne, o vendite, traslazioni, che si fanno in soddisfazione di Debiti, Legati, Dotti, io caso di retrocessione, deliberazione, o altri contratti. ne quali non è intervenuta opera di Sensale, non deve efigersi la Gabella del giulio detto de'Sensali.

C A P. XVI.

Si dichiara, che nelle traslazioni, che si fanno dal Padre oelli figliuoli in virtù di donazione, per causa di Dote, o per qualsivoglia titolo singolare, ancorche per contratto inter vivos non possono li Segretarii efigere secondo la Tassa del Capitolo precedente, ma solamente alla ragione, che si è detto de' Padre in *alium* nel capitolo secondo con le dichiarazioni ivi espresse.

Di più in ordine alle doti, si dichiara, che vncendo il caso della rinuovazione de' Monti dotati da farsi a favore della Moglie per la morte del Marito, in tal caso, se li luoghi de' Monti erano stati assegnati al Marito per fondo dotale, la Donna non debba pagare se non alla ragione di cassazione di vincoli, e secondo la tassa espressa nel capitolo decimo, & all'incontro se la dote sarà stata data al Marito li Segretarii potranno efigere iocieramente alla ragione detta di sopra nel Capitolo antecedente al paragrafo finale, dove si parla delle rassegne, si eccettua solamente il giulio del Sensale.

Così ancora si dichiara, che facendosi divisione tra fratelli de' luoghi de' Monti Ereditarij del Padre dopo seguita la rinuovazione delle Patenti dal Padre ne li medesimi, li Segretarii non possono efigere emolumento alcuno.

Ma se per contratto tra medesimi fratelli da uno di essi si facesse assegnazione all'altro di porzione maggiore di quella, che gli fosse pervenuta per eredità in questo caso solamente per quella rata, che si assegna di più della porzione ereditaria possono efigere iocieramente, cioè alla ragione, che si è detto di sopra nel capitolo antecedente, dove si parla delle rassegne, senza l'intervento del Sensale, e per la porzione ereditaria possano solamente efigere a ragione di cassazione di vincolo, e secondo la Tassa stabilita nel capitolo decimo.

C A P. XVII.

Occorrendo, che alcuno Montista tanto de' Monti vacabili, quanto non vacabili avesse perduto, o smarrito le sue Patenti, e per averle appresso di sé ne volesse un duplicato, ovvero volesse rassegnare li suoi luoghi, o pure, perchè gli fossero stati estratti, volesse il prezzo di essi si ordina, e comanda, che trovandosi detto Montista essere creditore nelle libri del Registro, e liste del Monte, li luoghi del quale, o vorrà rassegnare, o faranno stati estratti, o per li quali farà istanza del duplicato, se gli debba (cioè voleudo lui il duplicato) dare, e spedire per extremum, e nel modo, e forma, che si ritrovaranno le Patenti registrate nel libro del Registro, coo la sottoscrizione di Monsignor Tesoriere, e del Segretario, e fare in principio delle Patenti in lettere majuscole; *Duplicatum expeditum die tali*, & in detto caso, avendo il detto Montista venduto prima alcuno de' luoghi contenuti nelle Patenti, il Duplicato delle quali si domanderà, ovvero essendo alcuno di detti luoghi stato estratto debbano li detti Segretarii, e Prosegretarii farne menzione in piedi, o a tergo di dette Patenti duplicate, che daranno per potere aver sempre notizia, e scivare tutti gli errori, che doppo potrebbero succedere, e volendo il detto Montista rassegnare, se gli debba ammettere la rassegnazione nel modo però, e con attendere tutte le circostanze espresse di sopra, & essendo estratto, se gli faccia consegnare il prezzo de' luoghi estratti, secondo l'istrasione seguita, e le qualità de' luoghi estratti, cioè essendo liberi liberamente, e dovendosi rinvellire, per invellire nel modo, e forma, e con le condizioni espresse nelle d. Patenti, e loro registri, o altrimenti, dando però prima in ciascheduno di detti casi l'istesso Montista, o Montisti in conformità, e secondo la forma della Costituzione di Clemente VIII, figura idonea di pagare, e restituire il prezzo de' luoghi da rassegnarsi, o espressi in detto Duplicato, e da consegnarsi rispettivamente se sarà estratto ad ogni Mandato, o Ordine, etiam extrajudiciale di Monsignor Tesoriere, o di altro Giudice competente, e tal sicurezza dovrà darsi per gli atti di Giudice competente, con spedire doppo detta sicurezza, Mandato dell'istesso Giudice, con l'Exequatur di Monsignor Tesoriere, ovvero detta sicurezza dovrà darsi per gli atti de' Segretarii di Camera, e con spedire Mandato del medesimo Monsignor Tesoriere.

C A P. XVIII.

E Quando alli Emolumenti di detti Duplicati, si dichiara, ordina, e comanda, che non possono li Segretarii sudetti riscuotere, né pigliare più di due giulii, oltre il giulio della carta, e cassetta per qualsivoglia Patente spedita per Duplicato di tutto punto, ancorche contenga qualsivoglia quinzina, e numero de' luoghi, o la scrittura, o per condizionale, o vincoli, o altro la eccelsivissima, & in detto caso ancor siano sentiti, & obligati li detti Segretarii, e Prosegretarii descrivere, e notare in margine del Registro delle Patenti, li cui Duplicati spediranno, che è stato spedito il Duplicato, ovvero li luoghi contenuti nella Patente registrata, sono stati rassegnati, o essendo estratti, che li loro prezzi è stato consegnato non ostante, e che non siano state restituite le

Ordini circa li Duplicati delle Patenti e circa la restituzione del prezzo dell'istrasione.

Emolumenti per detti Duplicati.

Dichiarazione della suddetta Tassa.

Parenti originali, e che il tutto è stato fatto con Mandato, come sopra, acciò che delle cose suddette tanto essi, quanto li suoi successori nel loro Carico ne possino aver sempre notizia.

C A P. XIX.

Ordini da osservarsi nell'Estrazioni, e Estrattioni de' Monti, e delle ne' luoghi calti.

E Per provvedere anco, che l'Estrazioni, che si fanno d'alcuni Monti, vadino, e passino con ogni sincerità, e fedeltà, e per dargli qualche sesto, e forma, acciò che nessuno sia aggraviato in quelle, si statuisce, ordina, e comanda, che per l'avvenire l'Estrazioni, che si avranno da fare si facciano sempre, come si costuma al presente, d'ordine, & alla presenza di Monsignor Tesoriere Generale pro tempore, e che li sacchetti de' bollettini, dove sono descritti li nomi della Montilli resino, e si lascino sempre in potere di Monsignor Tesoriere, e di chi lui ordinarà sigillarsi con il suo sigillo, fatto che sarà una volta il sacchetto, o Bustolo di detti bollettini, non si possino variare, né riuovare, fino che non saranno finiti di estrarre tutti li Montilli imbolsati, & in caso di estrazioni avvertino li Segretarij per fuggite le confusioni, & errori, che li Montilli estratti sino in quel tempo Creditori del Monte, e non abbino venduto prima, e che l'Estrazioni si stampino, pubblicino, & affighino, al più lungo trà giorni dopo la fotosecrazione, che si farà dal detto Monsignor Tesoriere Generale, come darme uno al Compinita, acciò possa accomodare le liste, e quello, che è tenuto per ragione del suo Officio, e tenersene appresso di loro, o quattro, e quelle custodire in filza con l'altre scritture per poterne sempre dar conto; Ed oltre alle diligenze suddette, quanto alli luoghi vincolati estratti, osservino puntualmente tutte le condizioni, e dichiarazioni apposte, & espresse nelle Patenti, ed avvertino di non dare per se stessi ordine libero per la consegna del prezzo di essi in conto, o mananiera alcuna, ma essendo vincolati li Monti, dovranno esprimere distintamente tutti li vincoli, a quali soggiacciono, e tenghino an Brogliardo, o libro cartolato, nel qual notino, e registino per extensum le quieranze, e cessioni, che faranno li Montilli, secondo il solito, e per la detta quietanza, e cessione, e per bollettino, o ordine, o fede, che daranno, non possino riscuotere, né pigliare più d'un giulio per qualsivoglia luogo estratto, e se il luogo estratto non sarà intero dovrà pagarsi la parte del giulio alla detta proporzione di un giulio per luogo, e quella dal Montilla, che farà la quietanza, e cessione, & essendo l'ordine de' Monti vincolati, e cessione, & essendo l'ordine de' Monti vincolati, si conceda ancora che possino prendere un giulio per il vincolo, per ogni ordine, e non più, benché l'ordine contenesse quantità de' Monti, e diversi vincoli, e la scittura fosse eccessiva, e longhissima.

Si dichiara, che se fosse seguita la morte del Montilla prima dell'estrazione, o estrazione, e non fosse fatta la transazione in persona dell'Erede, o Legatario, non dovrà darsi dett'ordine, se prima non sarà pagato l'emolumento della trasazione, ma seguendo la morte dopo l'estrazione, o estrazione non possino prendere emolumento alcuno per causa di detta trasazione.

C A P. XX.

Ordinandi nel zelo espressamente alli Segretarij, e Prosegretarij sudetti, che per l'avvenire non possino ricevere, riscuotere, né pigliare, o domandar mercede, o mancia, regalo, o recognizione di sorte venuta dalle parti, che vorranno estrarre, o siano Particolari, o Communari, o al tre persone di qualsivoglia stato, grado, o condizione, né meno da quelli, che faranno ammessi per l'avvenire in qualche Monte, né per recognizione, né per registratura de' Mandati, o per il fare li detti bollettini, o bustola, né per causa di misura di scritture, né sotto qualsivoglia pretesto tanto nelli sopradetti, quanto in altri qualsivoglia casi, non ostante tutti gli abusi, e frivole usanze, e consuetudini sin'ora

introdotte, e tutte le altre cose, che facessero in qualunque modo in contrario.

C A P. XXI.

In oltre affinché li Montilli, ed altri siano spediti quanto prima, si statuisce, e comanda, & ordina, che li detti Segretarij, e Prosegretarij debbano spedire di tutto punto le Patenti de' Monti, che si rassegnaranno, e trasferiranno tra quindici giorni dopo le rassegne, o trasazioni, e si esortano ad essere solleciti, e diligenti, e di lasciarsi trovare a casa, poiche oltre le pene, che si esprimeranno da basso si puniranno rigorosamente, o privaranno ad arbitrio di Monsignor Tesoriere Generale pro tempore della Segreteria, & Offizj sudetti.

Spedizione delle Patenti, e diligenza della Segreteria.

C A P. XXII.

E Conoscendosi chiaramente, che potendo li Segretarij de' Monti vacabili comprar luoghi de' Monti sottoposti alla Segreteria, che hanno, o esercitano in testa d'altri a loro disposizione possino anche in caso d'infirmità, o di morte de' Titolari detti luoghi a loro posta, e senza servare la forma della detta Costituzione di Clemente VIII. variarli, e trasferirli d'uno in un altro, & accomodare le rassegne, o trasazioni avanti la malattia di qualche tempo a guiso loro; Però per rimediare a questo, si ordina, e comanda, che per l'avvenire li Segretarij, e Prosegretarij di detti Monti vacabili, né fatta propria, né di altri, etiam che fossero figliuoli, o Parenti, o anco estranei, o in altro modo direttamente, o indirettamente a loro disposizione, o aver interesse, ancorché occulto in detti luoghi in conto, né in maniera alcuna fatto pena della perdita dell'istessi luoghi, che compreranno, e della privazione di dette Segretarie, da applicarsi il prezzo delle sudetti luoghi alla Reverenda Camera Apostolica, ed un quarto all'Accusatore, ed altre pene più gravi, e corporali, ad arbitrio di Monsignor Tesoriere pro tempore.

Che li Segretarij non possino acquistare Monti, delle loro Segretarie, & ordinarsi circa li luoghi de' Monti vacabili.

Et in ordine alli Monti non vacabili, si comanda, & ordina a medesimi Segretarij, che non possino comprar luoghi de' Monti, né liberi, né vincolati della Segreteria, che godano, & esercitano, o goderanno, & eserciteranno, né in persona propria, né di altri, né meno per la commodità de' fuori, e contravvenendo, li Monti resino acquistati per un quarto all'Accusatore, e per il resto alla Reverenda Camera, e volendo comprar luoghi de' Monti vincolati dell'altre Segretarie non amministrate da loro non possino farlo senza licenza per scriptis di Monsignor Tesoriere.

C A P. XXIII.

Si proibisce, e comanda espressamente, che per l'avvenire li Segretarij di detti Monti non possino, né per se stessi, né per mezzo de' loro Ministri, servitori, o altra interpola persona ingerirsi, né intromettersi direttamente, né indirettamente nelle Vendite, comprare, e trattati de' luoghi de' Monti, etiam non sottoposti, né soggetti alla loro Segreteria, & ingerendosi forse sotto nome di parentela, o pretesto di amicizia, o in qualsivoglia altro modo non possino pigliare, riscuotere, o farsi pagare senfaria di sorte alcuna, né meno fare a mezzo, o altra partecipazione con senfali, a quali parimente si proibisce il far a parte, o ingendersi in altro modo con detti Segretarij, e Prosegretarij, sotto pena quanto alli detti Segretarij, e Prosegretarij di duecento scudi per la prima volta d'applicarsi, come si dirà più a basso, e di scudi trecento, e privazione della Segreteria per la seconda volta, ed altre pene più gravi ad arbitrio di Monsignor Tesoriere Generale pro tempore, e quanto alli Senfali, ed altri, che facessero a parte, o s'intendessero con detti Segretarij, o Prosegretarij sotto pena di venticinque scudi, e di tre tratti di corda da darli in publico, per la prima volta, e di cento scudi

Che non possino li Segretarij fare senfaria.

Ordinandi nel zelo espressamente alli Segretarij, e Prosegretarij sudetti, che per l'avvenire non possino ricevere, riscuotere, né pigliare, o domandar mercede, o mancia, regalo, o recognizione di sorte venuta dalle parti, che vorranno estrarre, o siano Particolari, o Communari, o al tre persone di qualsivoglia stato, grado, o condizione, né meno da quelli, che faranno ammessi per l'avvenire in qualche Monte, né per recognizione, né per registratura de' Mandati, o per il fare li detti bollettini, o bustola, né per causa di misura di scritture, né sotto qualsivoglia pretesto tanto nelli sopradetti, quanto in altri qualsivoglia casi, non ostante tutti gli abusi, e frivole usanze, e consuetudini sin'ora

scendi, e l'essilo per dieci anni da Roma per la seconda volta, & altre pene maggiori, etiam corporali ad arbitrio come sopra.

C A P. XXVII.

DOvendo li Segretarij, e Prosegretarij andare o mandati fuori delle loro Segretarie a prender consensi di rassegne, di obblighi, cassazione, o altro, che potesse occorrere per servizio de' Montisti, non possono essergli sotto pretesto di Vicario più di giustitie per ciascuna volta, che vanno a capo di particolari, ancorchè detti consensi dovessero prestarsi, e comprenderli più qualità, e specie de' Monti.

Ordini per li Vicari.

C A P. XXIV.

ET a fine che le Segretarie, e Computistarie di tutti li detti Monti siano esercitate, e maneggiate come li conviene, e con ogni diligenza, integrità, e fedeltà delli proprj Segretarij, Computisti, o altre persone intelligenti, e pratiche: D'ordine espresso di Nostro Signore si proibisce, ed espressamente, ordina, e comanda, che per l'avvenire li Segretarij, e Computisti di ciascheduno di detti Monti non possono sostituire, nè deputare, o surrogare in luogo loro alcuno senza espresse licenza da ottenersi in scriptis, e spedirsi gratis da Monsignor Tesoriere Generale pro tempore, sotto pena della perdita di dette Segretarie, e Computistarie da incorrerli ipso facto, e senza decreto, o atto alcuno giudiziale, o estragiudiziale, ancorchè gli fossero state concesse da Nostro Signore, o dalla Santa Sede Apostolica, & a vita, etiam per titolo oneroso, o io qualunque altro modo.

C A P. XXV.

E Perche la Deposaria, Segretaria, e Computistaria di uno istesso Monte sono Ossii incompatibili, come tali, acciò le cose vadano con ogni buon ordine, devono esercitarsi, ed ottenersi da persone differenti, però si rinnovano tutti i decreti, e provisioni altre volte fatte in qualunque modo circa il sudetto particolare, e si dichiara, e decreta, che li medesimi Ossii, come incompatibili non si possono per l'avvenire ottenere, & esercitare da un istessa persona, nè per se, nè per altri, o io alcun altro modo.

C A P. XXVI.

E Per provvedere, che li Segretarij di detti Monti per l'avvenire abbiano notizia, e restino informati delli sequestri, & Inhibitioni, che delli Creditori, o altri interessati si sogliono fare sopra li Monti, si statuisce, ordina, e comanda, che li sequestri, Inhibitioni, ed altre provisioni sudette, che alla giornata dovranno eseguirsi sopra de' Monti oltre la sottoferizione del Giudice, che li concederà, debbano anco essere sottoferiti da Monsignor Tesoriere Generale pro tempore da concederli, e farsi quoto a detta sottoferizione gratis, senza pagamento di forte alcuna, & io detti sequestri, inhibitioni, ed altre cose sudette si debba anco far menzione, che li rilasciano, e fanno sopra tanti luoghi del tal Monte, spettanti al tale, e l'esecuzione di essi debba farsi in mano delli Segretarij, Prosegretarij personalmente, e non domi dimissa copia, per evitare tutti l'inconvenienti, che mentre si eseguissero altrimenti, potrebbero occorrere, & eseguendosi li sequestri, inhibitioni, ed altre provisioni sudette, senza la detta sottoferizione di detto Monsignor Tesoriere Generale, come sopra, e senza espressione de' luoghi de' Monti, che si vogliono sequestrare, sopra li quali si fanno l'inhibitioni, e provisioni predette, & anco Domi dimissa copia, come si è detto in tutti li casi, & in ciascheduno di essi li medesimi sequestri, inhibitioni, e provisioni, quanto alli detti Monti, e loro luoghi, siano, e s'intendino, siccome con le pretesti si dichiarano, oulle, & invalide, e di non valore, e non adrioghino, ne sforzino in cosa alcuna li detti Segretarij, e Prosegretarij, nè siano tenuti ad obbedirli, e metterli in esecuzione, e per quelli non possono, o debbano esser molestati, o convenuti.

Avvertendo, che per dette appositioni di nihil rranferri, inhibitioni, o sequestri non si prenda da' Segretarij cosa alcuna, come si è detto sopra nel Capitolo decimo.

Tom. II.

C A P. XXVIII.

INoltre per evitare qualsiasi confusione, & errore, si ordina, che nelle Translationi da farsi tanto per occasione di successione, come anche per rassegne, debbano li Segretarij porre nelle patenti, oltre il proprio nome, e cognome del Montista il nome del Padre, e della Patria del medesimo.

Chè si ponga nelle Translationi rassegne il nome proprio, e cognome del Montista, il nome del Padre, e Patria del medesimo.

C A P. XXIX.

SI proibisce espressamente a' Segretarij, e Prosegretarij l'ammettere rassegne pro persona nominanda, o incerta, ma debbano esprimersi nelle dette rassegne le Persone certe de' Compratori.

Chè non si ammettano rassegne pro Persona nominanda.

C A P. XXX.

E Venendo il caso, che qualche Montista fosse moroso nel prendere le spedizioni, e per conseguenza nel pagare le Tasse da loro dovute, ne tali sopra espressi non possono li Segretarij, o Prosegretarij esigerli di propria autorità delli Banchi nelli frutti de' Monti, ma solamente possono far sequestrarli.

Si proibisce a' Segretarij l'esigenza de' loro Emolumenti di propria autorità, ma che possono far sequestrarli.

C A P. XXXI.

SI ordina, e comanda, che tutti li Segretarij, e Prosegretarij de' Monti vacabili, e non vasabili, siano tenuti, ed obbligati di ritenere un libro, dove distintamente notino giorno per giorno tutti gli emolumenti, che ricevano, ancorchè sia per occasione di fede, all'ordine de' frutti, di Vicario, o altra qualsivoglia causa, con individuare la persona dalla quale ricevono l'emolumento, la causa, per la quale esigono, la quantità de' luoghi de' Monti, e la qualità rispetto alle Translationi della persona, nella quale si fa la traslazione, cioè se sia descendente, ascendente, trasversale, o estraneo, o rispetto alle sedi il numero delle medesime, e se la persona sia Montista, o altro non Montista, sotto pena di scudi 50. per qualsiasi partita omessa da applicarsi alla Reverenda Camera, e la quarta parte all'Accusatore, ancorchè fosse l'interessato, & altre pene ad arbitrio di Monsignor Tesoriere.

Chè devono ritenere un libro, dove si notino distintamente li emolumenti, che ricevono, e che siano obbligati di fare ricevuta di tutte le somme, a chi li chiederà.

Inoltre, che siano obbligati di far le ricevute a ciascheduno, che le ricrerà delle somme, che esigeranno.

C A P. XXXII.

QUanto poi a quello, che rocea alli Computisti, si ordina, e comanda, che debbano esercitare il loro officio, e carico con ogni diligenza, fedeltà, ed integrità, e far le liste, e portarle a Monsignor Tesoriere Generale pro tempore a tempi debiti, e secondo la forma dell'Editto pubblicato d'ordine della sudetta Congregazione de' Monti sotto la data delli 31. Ottobre dell'anno 1606. quale quanto al sudetto particolare si rinnova io tutto, e per tutto, e nel far dette liste avvertendo di levare di lista, quelli, che nel precedente Bimestre avevano venduto, o rassegnato, e mettervi li Compratori, o altri, che doveranno, conforme la

Diligenza, da farsi da Computisti.

nota, che se gli darà sottoscritta dalli Segretarij, & Prosegretarij, secondo il solito, qual nota dovranno eseguirne puntualmente sotto pena di esser tenuti del proprio a tutti gli errori, & danni, che per loro disotto, & mancamento potessero succedere, & inoltre debbano ancor tener un libro, cartolato, & distinto per Alfabeto, nel qual sia descritto il nome di ciaschedun Montista, & di più siano obligati di tener un libro mastro, nel quale ogni uno vi abbia la sua parcia, acciò vendendosi si dia debito al venditore, & comprando, creduto al Compratore, & così le scritture vadino saggiamente per evitare tutti li disordini, che potrebbero occorrere, tenendosi le scritture confuse, & quelli, che s'ora non avessero fatto detti libri, debbano fra un mese prossimo dalla pubblicazione di questa averlo fatto per poterlo mostrare, a chi verrà ordinato sotto pena di privazione, & altre arbitrarie, & in caso di cessione, o vacanza di detto Computistario, li detti libri, & scritture si debbano con segnare a' successori, & in caso di estinzioni de' Monti debbano lasciarsi in Segreteria de' Monti.

C A P. XXXIII.

Si conferma
ho tutte le
altre Provi-
sioni.

Nel resto in conformità di quello, è stato anco decretato, risoluto, & stabilito dalla detta Congregazione d'Ordine espresso di Nostro Signore, come sopra, si confermano, & rinnovano con averle per espresse, & inserite di parola in parola la detta Costituzione di Papa Clemente VIII. Paolo V. & tutte l'altre Constitutioni, Provisioni, & Decreti fatti in qualsivoglia tempo, & sotto qualsivoglia forma di parole, circa le Rassegne de' Monti, tanto vacabili, quanto non vacabili, & le diligenze, & usi, che si devono tenere, & osservare, & con le quali si devono governare li Segretarij, Prosegretarij, & altri sudetti, in quanto però non siano contrarie, né ripugnant alle presenti Ordini, Provisioni, & Tasse, espresse di sopra, come si è detto, & in quello, che forse ripugnassero, o potessero contrariare, si revocano, annullano, & cassano in tutto, & per tutto.

C A P. XXXIV.

Che la pre-
sente Tassa
si osservi da
cui li Se-
cretarij, &
Computisti
de' Monti di
Roma: e pe-
ne contro li
pregressori.

Si ordina, & comanda a tutti li Segretarij, Prosegretarij, Computisti, & Procomputisti de' Monti Camerali, Communali, Religione, Baronali, & altri Monti di Roma, tanto vacabili, quanto non vacabili, che debbiano inviolabilmente osservare la Tassa, & Ordini, che di sopra si sono stabiliti; Dichiarando, che quelli Segretarij, Prosegretarij, Computisti, & Procomputisti di detti Monti, che in qualsivoglia modo contravverranno, o contrasaranno, o non osserveranno le sudette Provisioni, Decreti, & Ordini, nelli quali non è espressa alcuna pena certa, oltre la restituzione de' denari presi maleamente, & indebitamente, & tutti li danni, spese, & interessi, che saranno tenuti, ed obligati di risarcire, & cessare a tutti quelli, che in qualunque modo patiranno per loro causa, & disotto incorreranno anco per la prima volta nella pena di ducento scudi, & per la seconda di quattro cento da applicarsi per due terzi alla Reverenda Camera Apostolica, & per un altro terzo alla Parte, che rivelerà, & darà notizia di alcuno, che contravvenga, che sarà tenuto, se così vorrà, segretissimo; & della privazione anche dell' Officio del Segretario, & Computistario, che avessero, & possedessero, etiam che l'avessero per concessione Apostolica, ed in vita, & per titolo oneroso, ed in qualsivoglia altro modo, ed altre pene, etiam corporali, secondo la qualità de' delitti ad arbitrio di Monsignor Tesoriere Generale pro tempore, & li Segretarij, & Computisti Principali faranno tenuti per li loro Giovani, & Ministri, & per li Prosegretarij, & Procomputisti, che con detta licenza eleggessero, & deputassero a tutte le pene sudette, nel modo, che si è espresso di sopra.

C A P. XXXV.

Circa poi alli Sensali di detti Monti vacabili, & non vacabili, per rimediare ad ogni abuso, che potesse esser insodotto, si proibisce espressamente alli medesimi Sensali, ed altri, che interverranno, & s'ingegneranno in qualunque modo, in comprare; o vendere de' Monti, & riscuoteranno la Sanzaia; Che per l'avvenire non possino sotto qualsivoglia pretesto, colore, & causa, eriam di donativo, mancia, o remunerazione di fatiche, o altra cosa pigliare, avere, né riscuotere, se non tre giali per luogo, tanto se li Luoghi faranno liberi, quanto vincolati, dal Venditore del Monte, sotto pena alli Sensali, ed altri sudetti, che contravverranno di scudi cinquanta, & di ere eretti di corda da darsegli in publico per la prima volta, & per la seconda di ducento, & l'Esilio da Roma, & suo Distretto, ed altre pene eriam corporali, secondo il demerito, & gravità del delitto ad arbitrio di Monsignor Tesoriere Generale pro tempore.

Mercedo de
Sensali de'
Monti.

C A P. XXXVI.

Per provvedere al commodato del Publico, si ordina a tutti li Cassieri, & Giovanni delle Depositarie, che debbano assistere la mattina, & il doppio pranzo tre ore continue per ciascheduna volta al pagamento de' frutti de' Monti.

Che li Depo-
sitarij assis-
tano matu-
rina, & sera al
pagamento
de' frutti de'
Monti.

C A P. XXXVII.

ET acciò che le dette Provisioni, & Ordini siano sempre, & in ogni tempo noti a ciascheduno, si decreta, & ordina, che li Depositarij, Segretarij, Prosegretarij, Computisti, & Procomputisti di tutti li sudetti Monti vacabili, & non vacabili debbano continuamente tenere nel Banco, & luogo del Negoio, & nelle loro Case rispettivamente affissa pubblicamente, & in luogo, che possa da ciascheduno commodamente, ed a suo piacere esser vista, & letta la Copia dell' presenti Ordini, & Tasse, sotto pena di scudi ducento d'oro, da applicarsi come sopra.

Che la pre-
sente Tassa
debba tener
si affissa da
Segretarij De-
positarij, &
Computisti.

C A P. XXXVIII.

Avvertendo ogn'uno a non contravvenire in cosa alcuna, perché si deponeranno anco Persone segrete, che avranno cura di aver l'occhio in vigilare, & sorvegliare con ogni diligenza a tutte le sudette cose, si procederà contro di tutti con ogni rigore per le dette pene, & nel modo espresso di sopra, etiam a semplice denunzia del Relatore, & Querelante con li suo giuramento, & con un Testimonio degno di fede, & anco per Inquisizione, & io ogni altro miglior modo, non ostante qualunque cosa, che facesse in contrario.

Che non si
contravve-
nga, perché si
procederà in
requisito.

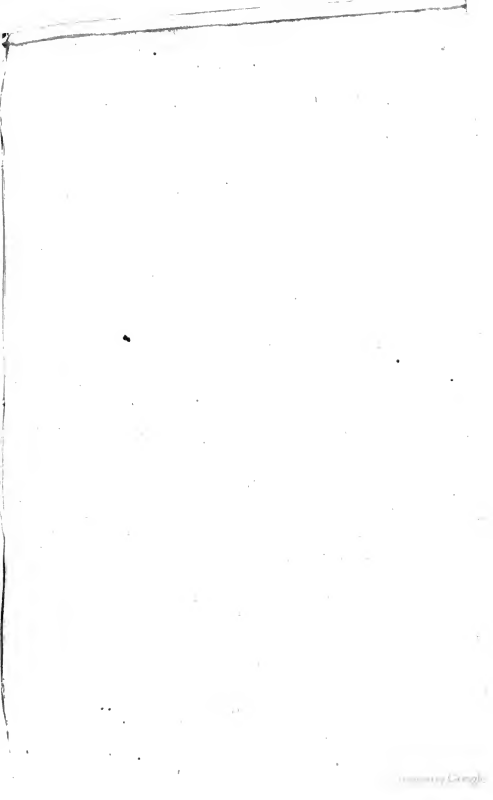
Volendo anche, & decretando, che le presenti Provisioni, & Ordini, affissi, & publicati in Banchi, in Campo di Fiore, ed altri luoghi soliti di Roma per un Curatore di Nostro Signore, s'altrighino ciascheduno dell' sudetti a chi spetta, o può spettare per l'avvenire, come se a tutti fossero personalmente intimati. Dato in Roma questo dì 30. Aprile 1689.

Joseph Renatus Imperialis Theol. Gen.
Ferdinandus Nupius Com. Gen.
Julius Clemens Mathaeus Audit.
Franciscus Antamorus R.C.A. Secr. & Cane.

Dig 6. Julii 1689. *Supradicta Confirmatio Provisionum, Ordinationum, & Taxarum Montium affixa, & publicata fuit ad palatium Curiae, & in acie Campi Florae, ac aliis locis solitis, & consuevis Urbis, ut moris est, per me Gregorium, Staggium SS.D.N. Papae Curis.*

Petrus Canonellius Curforum Magister.

F I N I S.

111
E/C